
S
9 F
33

R. P.
FERDINANDI
DE CASTRO
PALAO
OPERIS MORALIS
PARS TERTIA.

R. P. FERDINANDI
DE
CASTRO PALAO,
LEGIONENSIS,
SOCIETATIS IESV,
SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSORIS,
& sanctæ Inquisitionis Qualificatoris & Consultoris,

OPERIS MORALIS,

DE VIRTVTIBVS, ET VITIIS CONTRARIIS, IN varios Tractatus, & Disputationes Theologicas distributi,

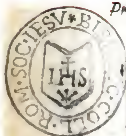
PARS TERTIA,

DE VIRTVTE RELIGIONIS, ET EI ANNEXIS;

Continens quatuor Tractatus Theologiæ Moralis præcipuos. Primus, in ordine decimusquartus, de Iuramento, & Adiuratione. Secundus, de Voto. Tertius, & charior Authori, de statu Religioso. Quartus, de vitiis oppositis Religioni.

Duplici Indice illustrata; uno Tractatuum, Disputationum, & Punctorum; altero Rerum præcipuarum.

NVNC PRIMVM PRODIT.

LVGDVNI,
Sumptibus Claudij Du-Four.

M. DC. XXXVIII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

NOBILISSIMO, CLARISSIMOQVE

DOMINO,

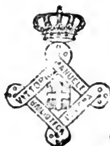
D. IOANNI BESSET:

VALLECVLÆ DOMINO:

ATQVE,

IN PRÆSIDIALI CVRIA LVGDVNENSI, CONSILIARIORVM ANTIQVISSIMO, ET PRINCIPI,

D. D. D.

Claudius Du-Four, Bibliopola Lugdunensis.

AN suæ merci famam, emptorémque accersant; an editis ab se codicibus nomen captent; an eorum Scriptoribus auctoritatem ambiant, nostræ conditionis homines, Typographicæ operæ monumenta identidem dedicantes Viris illustribus, ipsi norunt, qui eiusmodi in studio versantur: ego nihil inquiro: si tamen inter-

roger; rectè hæc fieri omnia responderim. Enimverò æquissimum sit, eos tibi paullatim compensari sumptus, quos vno tempore ingentes feceris, eo genere negotij augendo, & commodiore faciendo, quo nullum publicæ rei possit accidere, nec fructuosius, nec honorificentius. Honestissimum etiam duxerit, peritus rerum æstimator quilibet, accurata, & sollemni editione, & celebres fieri, & in honorem adduci, tum libros, tum librorum Auctores: quorum, scilicet, vt salubri, ita suaui eruditione, vti sapientiores, ita probiores, nullo nostro, nec tædio, nec labore, paucis diebus euadamus. Hæc, atque alia eiusmodi, fuerint cæterorum, in destinandis, ac dedicandis suarum editionum voluminibus, consilia: mihi quoque, mea sit ad arbitrium, in hoc genere ratio. Cùm tua, VIR CLARISSIME, *animo intueor merita: cùm meas, cuiusque generis, facultates inspicio: hæ, præ illorum magnitudine, meræ vmbræ inanem speciem*

præbent,

præbent, vt officij, pro meo in te studio, quauis aut operæ, aut munusculi ratione, congruenter obeundi, spem omnem penitus adimant. Prouidendum itaque mihi fuit, vt quod ad meas erga te partes, loco, & tempore obeundas, priuatæ opes neutiquam suppeditarent: id ex alienis, bona fide, mutuum sumerem: quod earum vice, intereà dum officij dies vrget, appositè defungeretur. Nobilem, ac locupletem Fideiussorem, in hoc negotio, haud vereor, quin sis admissurus: immò vel ipsas etiam Fideiussoris tabulas: quando ipsius præsentis, spõsionémque sua voce obeuntis, sistendi tibi, iam nobis non suppetat copia. Dedicanda verò tibi hac celebris Scriptoris editione: profitemur, vniuersa spectante, audientéque Gallia; quid tibi debeamus, quídque in perpetuum debere velimus: ac simul, hoc eiusdem de Scriptoris humanitate nobis pollicemur: vti se, nostræ erga te fidei, ac venerationis perpetuæ, Sponsorem professurum, minimè refugiat. Quò au-

tem

tem grauioribus, locupletioribúsque testibus, & spõsoribus: quóque sollemnioribus, ac firmioribus tabulis, nostram tibi fidem obligamus: eò tibi nos addictiores; atque ex animo magis tuos esse, ac fore cupimus, ac petimus, habeas persuasissimum. Vale.

INDEX

INDEX TRACTATVVM, DISPVTATIONVM, PVNCTORVM ET PARAGRAPHORVM,

QVI IN HAC TERTIA PARTE DE VIRTVTIBVS, ET VITIIS CONTRARIIS CONTINENTVR.

TRACTATVS XIV.

De virtute Religionis, qui est du iuramento.

DISPVTATIO I.

De natura, & essentia iuramenti, & vitiis contrariis.

DISPVTATIO II.

De iuramenti promissorij obligatione, & firmitate.

DISPVTATIO III.

De iuramenti relaxatione, irritatione, & commutatione.

DISPVTATIO IV.

De adiuratione.

TRACTATVS XV.

Virtutis Religionis, qui est de Voto.

DISPVTATIO I.

De essentia Voti, & illius obligatione.

DISPVTATIO I.

De Voti relaxatione.

TRACTATVS XVI.

De statu religioso.

DISPVTATIO I.

De essentia religiosi status, & de eius susceptioni præmittendis.

DISPVTATIO II.

De susceptione religiosi status per professionem, eiúsque priuilegiis.

DISPVTATIO III.

De obligationibus religiosi status, castitatis, & paupertatis.

DISPVTATIO IV.

De voto religiosæ obedientiæ.

DISPVTATIO V.

De obligationibus, & votis statui religioso annexis, illorúmque relaxatione.

TRACTATVS XVII.

De vitiis oppositis Religioni.

DISPVTATIO I.

De superstitione, eiúsque speciebus.

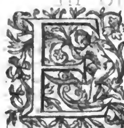
DISPVTATIO II.

De tentatione Dei, blasphemia, & sacrilegio.

DISPVTATIO III.

De Simonia, crimine Religioni opposito.

Bibliopola Lectori S.

N tandem, beneuole Lector, tertium hoc Volumen, quod diu, præter expectationem, voluntatémque meam, sub modio retentum est; super candelabrum pono; vt clarissimis reconditioris, exquisitiorísque doctrinæ suæ radiis intellectum tuum illustret; animum verò incredibili iucunditate afficiat: quò enim maiores hic Author progressus facit; eò longiùs, cumulatiúsque præclaras ingenij sui dotes explicat, & diffundit. In hoc certè laudabilis non minùs, quàm admirabilis, quòd, licèt post tot eruditissimos doctissimorum Virorum Commentarios hunc laborem sibi assumat, & actum quodammodo agere videatur; tamen, quæ pluribus Voluminibus ab aliis disputata sunt, ita nouè paucis constringat, vt nec patientem vrsam, nec festinantem canem imitetur. Huc accedit, quòd ea, quæ alij prætererunt, ex doctrina fidei, Scriptura, Traditionibus, Conciliis, communi Patrum consensu, Pontificum decretis, & Principum placitis, vberiori fœtu proferat; ita vt sibi iure meritò attribuere possit illud Apostoli: *Abundantiùs omnibus laboraui.* Quod euidentiùs adhuc patebit in cæteris illius Tractatibus, quos per Operariorum paucitatem excudere nondum licuit, quorúmque numerum, materiásque hìc adscribere, gratum, iucundúmque tibi fore existimaui.

Illos omnes Tractatus dum summo studio, diligentiáque prælo committendos curo, interim his doctissimi Authoris, meísque laboribus fruere, nósque Numini commendatos habe, & vale.

APPRO

APPROBATIO M. FR. DOMINICI VELEZ, *ex Augustiniana familia.*

ACcuratè vidi hoc Opus Sapientissimi Patris Ferdinandi de Castro Palao Legionensis, decreto Domini, Domini Ildefonsi Flores de Valdez, apud Salmanticenses collegas Sancti Pelazij Rectoris, & in hac Metimnensi Abbatia pro Domino Episcopo Vallisoletano Generali Vicario, mihi commissum. In eo Author obuia pertransiens, difficiliora & minùs trita diligenter congessit, digessit vtiliter. De aliorum placitis graue iudicium, quod fert proprium, forti ratione tuetur. Vtrique foro necessarius liber est: & qui improbo non pepercit labori. Et ita pollet acumine, vt cuilibet, qui possit occurrere, casui præscius occurrat. Quapropter opus suo Authore dignum, & quod in tot, necnon tantorum librorum multitudine, qui de hisce materiis agunt, sanè deerat. Metimnæ del Campo, in Conuentu S. Patris N. Augustini, die vigesima octaua mensis Iulij Anni millesimi sexcentesimi trigesimi.

Fr. DOMINICVS VELEZ.

Facultas Domini Vicarij Metimnensis.

VIsa hac censura P. M. Fr. Dominici Velæ Ordinis S. Augustini, cui examinandum commisimus librum, dictum: *Opus morale, de Virtutibus & Vitiis contrariis; Tertia Pars*; à P. Ferdinando de Castro Societatis IESV, in Collegio Metimnensi Rectore, elaboratum: Facultatem concedimus, vt in communem vtilitatem typis mandetur, præmissis iis quæ Hispaniæ iura præscribunt. In quorum fidem, hoc nostra, & infrà scripti Vicarij manu signatum, instrumentum dedimus. Metimnæ del Campo, die trigesimanona mensis Iulij Anni millesimi sexcentesimi trigesimi.

Licentiatus ILDEFONSVS FLORES DE VALDEZ.

De mandato Vicarij Metimnensis,

PETRVS DE AVENDAÑO.

FACVLTAS R. P. PROVINCIALIS *Societatis* IESV *in Prouincia Castellana.*

EGo Gaspar de Vegas Præpositus Prouincialis Societatis IESV in Castellana Prouincia, potestate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre Mutio Vitelleschi Præposito nostro Generali, facultatem facio, vt Tomus Tertius de Virtutibus & Vitiis contrariis, à Patre Ferdinando de Castro Palao nostræ Societatis, Sacræ Theologiæ Professore compositus, & eiusdem Societatis grauium, doctorúmque hominum iudicio approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Metinæ 8. Iulij, anni 1630.

GASPAR DE VEGAS Prouincialis.

IOANNES DE LICANA Secr.

APPRO

APPROBATIO.

IOANNES CLAVDIVS DEVILLE in sacra Theologia Doctor, Custos sanctæ Crucis in Ecclesia Lugdunensi, & in hac Diœcesi Vicarius Generalis substitutus Domini, D. Alphonsi Ludouici du Plessis de Richelieu, Eminentissimi Cardinalis Archiepiscopi & Comitis Lugdunensis: Fidem facimus, nos hanc Tertiam Partem Operis Moralis de virtutibus, & vitiis contrariis, in varios Tractatus & Disputationes Theologicas distributam, à R. P. Ferdinando de Castro Societatis IESV compositam, euoluisse, omniáque in ea iuxta Catholicæ, Apostolicæ, & Romanæ Ecclesiæ, Sanctorúmque Patrum sanam doctrinam summa cum eruditione, singulari ingenij acumine, & eximia mentis perspicuitate exposita comperisse. Lugduni, Non. Ianuariis 1635.

DEVILLE.

NOS quoque subsignati Doctores Parisienses, fidem eandem facimus, & attestamur omnibus, ad quos quomodocunque spectabit, præfatam Tertiam Partem Operis Moralis de virtutibus, & vitiis contrariis, in varios Tractatus & Disputationes Theologicas distributam, à R. P. Ferdinando de Castro Societatis IESV compositam, vidisse, & nihil in ea reperientes fide indignum Catholica, vt in lucem ederetur, dignam iudicasse. Lugduni, in Conuentu sancti Bonauenturæ, die quarta mensis Februarij, Anni Domini 1635.

Fr. DESIDERIVS RICHARD
Guardianus præfati Conuentus.

Fr. BERNARDINVS MOLLIASSON.

Summa Priuilegij Regis Christianissimi.

LVDOVICVS XIII. Dei gratiâ Galliarum & Nauarræ Rex Christianissimus singulari priuilegio sanxit, ne quis per vniuersos Regnorum suorum fines, intra sex annos, à die finitæ impressionis computandos, imprimat, seu typis excudendum curet, & venalem habeat librum, qui inscribitur, R. P. Ferdinandi de Castro Palao Operis Moralis de virtutibus & vitiis Tomus Tertius, præter Claudium Du-Four, Bibliopolam Lugdunensem, aut illos, quibus ipsemet concesserit. Qui secùs faxit, præter librorum confiscationem, mille librarum illatione mulctabitur; vti latiùs patet in literis datis Parisiis die 11. Augusti 1632.

Ex mandato Regis.

Signatum THOMASSIN.

Hoc Opus finitum fuit die 20. Iunij 1638.

OPVS

OPVS MORALE
DE VIRTVTIBVS,
ET VITIIS CONTRARIIS,
TERTIA PARS.

De virtute Religionis, eique annexis.

TRACTATVS XIV.
DE VIRTVTE
RELIGIONIS,
QVI EST
DE IVRAMENTO.

IVRAMENTVM inter externos actus religionis enumeratur; quia est honesta cum Deo locutio, illiúsque diuini testimonij imploratio. Quadruplici disputatione hunc Tractatum absoluemus. Prima explicabit naturam, & essentiam Iuramenti, & vitia contraria. Secunda obligationem Iuramenti, & confirmationem eius in contractibus, aliísque actibus humanis. Tertia eius relaxationem, irritationem & dispensationem continebit. Quarta aget de adiuratione.

DISPVTATIO I.

De natura & essentia Iuramenti & vitiis contrariis.

Quid sit Iuramentum vbi expenditur latè eius diffinitio.

PVNCTVM I.

Summarium.

1. *Vnde Iuramentum dicatur.*
2. *Definitur Iuramentum.*
3. *Qualiter sit inuocatio diuini numinis non enuntiatio.*
4. *Proponitur obiectio ex inuocatione falsorum Deorum, & fit illi satis.*
5. *Qualiter inuocatio creaturarum Iuramentum contineat.*
6. *Explicatur textus in cap. Et si Christus de iureiurando.*
7. *Expenduntur verba quæ Iuramentum contineant. Et quæ non.*
8. *Examinatur qualiter possit esse voluntas inuocandi Deum in testem, cum falsum iuratur.*
9. *Comparatione Dei solo actu voluntatis, & intellectus inuocari Deus in testem potest.*
10. *Finis Iuramenti est fidem facere vel promissioni firmare.*
11. *Proponitur quædam obiectio & fit illi satis.*

1. SI Iuramenti Ethymologiam spectemus; à iure dicitur, quia tanquam ius habendum est. Passim in scriptura, & apud Iuristas, Theologos, Latinosque auctores iusiurandum appellatur; eò quod veritas Iuramento firmata ita firma consistere debet, quasi si iure ipso firmaretur. Vocatur item Sacramentum quatenus est signum diuini testimonij, quod in Iuramento adducitur iuxta caput. *Qui Sacramento. 22. q. 4. cap. Non est. cap. Non peierabis eadem causa, & q. & Authentica Sacramenta puberum Cod. si aduersus venditionem.*

2. Iuramentum deffinitur; *vt sit inuocatio diuini numinis, ad fidem faciendam vel promissionem firmandam. Sic. D.Thomas ab omnibus receptus 22. q. 89. art. 1.* Inuocatio ponitur loco generis; quia etiam per orationem Deus inuocatur. Ad fidem faciendam, vel promissionem firmandam ponitur loco differentiæ. Nam oratio estò inuocet Deum; non illum inuocat, vt dictis orantis fidem faciat; sed potiùs vt eius postulata concedat. *Valen. 22. Disp. 6. quæst. 7. punct. 1. in fine Sanchez lib. 3. in Decalog. cap. 1. num. 1. Bonacina tom. 2. disp. 4. q. 1. punct. 1. in principio.*

3. Dicitur inuocatio non enunciatio; nam enunciare Deum testem esse omnium, non est iuratio, sed quędã euidens propositio, ad fidem vel scientiam naturalem pertinens. Est inuocatio diuini numinis. Quia cum solus Deus sit, qui nec fallere, nec falli potest; solus ipse in Iuramento inuocatur, vt fidem faciat, vel promissum infalibiliter firmet, & securum omnino reddat eum, cui iuratur de veritate.

4. Dices Ethnici falsos Deos inuocant, vt eorum dictis auctoritatem præstent. Ergo iuramentum non est sola veri Dei inuocatio. Et confirmatur, *ex textu in c. Mouet te. 22. q. 1.* vbi Augustinus affirmat violantem Iuramentum factum per falsos Deos periurum esse, & grauitèr peccare.

Respondeo, inuocationem falsorum Deorum non esse verè & propriè Iuramentum, sed in Ethnicorum existimatione; existimant enim diuino testimonio veritatem cõfirmare, cum tamen non confirment. Quod satis est, vt periurij censeantur, & grauiter peccent, si Iuramentum violent; sicuti grauiter peccat violans præceptum, & votũ quod credit habere; cum tamen non habeat. Et sic est explicandus, *textus in dicto cap. Mouet. & textus in cap. Ecce. 22. q. 5.* casu quo lapis ille, per quem ibi iuratur idolum fit.

Sed vrgebis si falsorum Deorum inuocatio rerum Iuramentũ non est, nullam ex religione obligationem habebis, illud obseruandi. Consequens autem videtur falsum; quia hac via tollitur humana communicatio, & contractuum firmitas.

Respondeo; verum esse tale Iuramentum nullam contractibus firmitatem concedere. Quod enim nihil est nec proprietatem, nec qualitatem habere potest. Vnde si ex se irriti sunt, & nulli; ex vi talis Iuramenti; cum nullum sit, firmari non possunt. Quapropter, si Ethnicus suum errorem cognosceret, illo Iuramento, quatenùs tale est, non tenebitur; & à fortiori non teneretur Christianus sic iurans. Non enim ex virtute religionis teneri potest Iuramento. Quod neque est Iuramẽtum, sed potiùs verò Iuramento illiúsque cultui, & religioni contrarium. Tenebitur tamen stare promissis ex fidelitate; quia hæc suam non amittit firmitatem ob Iuramentum adiectum. *Sic Suar. 3. tom. 2. de religione tract. 4. lib. 2. de Iuram. c. 5. n. 7. Molina tom. 3. de Iustitia. 1. p. disp. 579. n. 13. Sanchez alijs relatis lib. 3. in Decalog. cap. 2. n. 5. Lessius lib. 2. de Iustitia cap. 42. n. 5. Bonacina tom. 2. disp. 4. qu. 1. n. 2.*

Quod si quæras; an iurans per falsos Deos peccatum committat? Respondeo per se grauissimum committere, si seriò iuret. Siquidem honorem proprium Dei Dæmonibus vel rebus insensibilibus defert. *Sic omnes Doctores.* Dixi *si seriò iuret*, nam si ioco, & absque animo iurandi, verba Iuramenti per falsos Deos proferat, idque audientibus cõstet, non videtur graue peccatum esse; quia est irrisoria locutio; tametsi ab ea abstinendum. *Bonacina tom. 2. disp. 4. qu. 1. punct. 1. num. 2.*

5. Obijcies secundo; sæpe Iuramentum fit per creaturas tam insensibiles quam rationales; iuras inquam per cælum, per terram, per solem, & lunam, per sanctos in cælo regnantes, per Sacramẽta Ecclesiæ, & eius Sacrificium & similia. Ergo Iuramentum non est solius Dei inuocatio. Deinde *in cap. Et si Christus de iureiurando* dicitur nunquam Deum per Creatorem prohibuisse iurare, sed per creaturam ne (inquit textus) *per huiusmodi Iuramentum transferretur ad creaturam honorificentia Creatoris.* Supponitur ergo dari posse Iuramentum inuocando creaturã absque inuocatione Creatoris.

Respondeo dupliciter Deum inuocari posse, tacitè vel expressè; expressè inuocatur, cum in se-

in seipso inuocatur, vt si dicas *iuro Deum testis sit mihi Deus*. Tacitè inuocatur eum non in se sed in alid inuocatur, & in exemplis relatis contingit, cum iuras per cœlum per terram, per Sacramenta, &c. Non enim inuocas cœlum, terram, aliaque insensibilia in Testes; quia ea, quæ cognitione carent, testes esse non possunt; sed inuocas Deum, ad quem ipsa referuntur, quique in ipsis splendet? Sed nunquid quoties iuras per creaturas censeris per Deum iurare? Respondeo censeri; si creaturæ sint, in quibus specialiter diuina bonitas, potentia, misericordia, aliúdue diuinum attributum splendet; secus verò si creaturæ sint ita viles, & abiectæ, vt earum inuocatio, potiùs ludibrium, & iocum censeatur, quam seria diuini numinis inuocatio, vt si diceres iuro per hanc vestem, per meam barbam, per capillos, per muscas, lac, quod suxi. *Sanchez lib. 3. in Decalog. cap. 2. n. 10. & 35.* Quæ autem creaturæ sint, in quibus Deus censeatur specialiter elucere, quarumque inuocatio contineat, vel non contineat diuini numinis inuocationem; ex vsu, & consuetudine desumendum est. Quia alia via explicari satis non potest: aliquibus tamen exemplis postea subijciendis manifestabitur.

At debes aduertere aliquando te posse creaturas inuocare in testes secũdum earum scientiam, & dignitatem, & non quatenùs ad Deum referuntur; quod solum habet locum in creaturis rationabilibus veritatem cognoscentibus. v. g. in Angelis & sanctis in cælo regnantibus, quia ipsi soli testes esse possunt; sed nullatenùs inuocantur, vt testes infallibiles. Quia esset blasphemum; cũ nulli creaturæ infallibilitas conuenire possit, eaque de causa earum inuocatio secundum hanc considerationem Iuramentum non est, sed quædam humanæ, vel Angelicæ testificationis imploratio & honoratio. Sic *Suar. tom. 2. de Relig. tract. 4. lib. 1. de Iuram. c. 13. n. 23. Sanch. lib. 3. in Decal. c. 2. n. 25. Azor 1. p. lib. 11. c. 13. q. 1. Clauis Regia lib. 5. c. 1. Bonacin. tom. 2. disp. 4. quest. 1. punct. 1. à n. 3.*

6 Hinc respondemus ad te *Christum in c. etsi Christus*. Prohibuit namque Christus Dominus specialiter Iudæis Iuramentum per creaturas, non quia per ipsas, vt ad Deum relatas verè iurari non possit; siquidem eius honestas Iure Canonico, & Ciuili probata est *c. qui peierat. 22. q. 5. & l. qui per salutem ff. de iureiurando*. Sed ob periculum, quod Iudæi illo tempore habebunt sistendi in illis, & eas tanquam testes infallibiles adducendi. Nam vt ait. *D. Hieronymus c. 5. Math.* Iudæi iurantes per creaturas honore & obsequio diuino illas venerabantur. Eaque de causa *in cap. Clericum 22. quest. 1.* dicitur clericum acerrimè esse obiurgandum si per creaturas iuret, & si in vitio perstiterit esse excommunicandum. Nullo tamen modo ex illo *cap. etsi Christus*. Colligitur Iuramentum esse posse absque inuocatione diuini numinis; imo potiùs in eo affirmatur iurantem per cœlum per terram, per templum & per proprium caput iurare per Deum cum cœlum dicatur thronus Dei, & terra scabellum pedum eius.

Adde specialiter prohibuisse Christum Iudæis, iurare per creaturas, & non per creatorem. Quia putabant Iudæi Iuramentum factum per creaturas, quæ eorum commodis non seruiebant nullius esse considerationis; neque obinde esse obligatos, vt constat ex Math. 23. à quo errore intendit eos Christus liberare, & idem intendit *Innocentius tertius in d. c. etsi Christus* dicens, & quamuis non sit per creaturam iurandum; si tamen iuretur per creaturam seruandũ est Iuramentum; dummodo sit licitum quod iuratur. Quia teste veritate qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei, & in eo qui sedet super eum. Fit ergo quodcumque Iuramentum inuocationem diuini testimonij tacitè, vel expresse continere debere.

7 Sed vt clarius doctrina innotescat, expendamus formulas Iuramenti, quæ communiter circumferuntur, ex illisque cognosces, quando Deus in testem inuocatur. Verba enim illa *iuro per Deũ testis sit mihi Deus, testem inuoco Deum viuum*. Clarum est Iuramentum continere. Idem est de his. *Voueo Deo*, vel *ego tibi Deo promitto*, Hispane *Yo o prometo a Dios*, nam licet votum significent, si in rigore sumantur; at attenta consuetudine Iuramentum sonant. Et idem est de illis. *Sicut credo in Deum ita est*. Ex communi vsu fides Dei, vel potiùs Deus vt in fide splendet in testem adducitur. Et à fortiori, si dicas per *fidem Christi, per fidem Dei*. Simile iudicium faciendum est de his *per meam animam per meam vitam, per salutem meam, vel alterius, per cœlum, per templum Dei, per habitum D. Petri, S. Francisci, per ordines sacros, per Sacramenta* Quia in ijs omnibus Deum specialiter lucere & inuocari communis vsus testatur. Ad idem est si dicas, *sic Deus me adiuuet, moriar statim, Dæmon me arripiat si ita non est*; Hic loquendi modus hunc sensum facit si mea dicta vera non sint; Deus, quem in testem inuoco, nec me in vita conseruet nec me adiuuet, sed potiùs mori faciat æternisque cruciatibus addicat. Hæc enim omnia vt testantur communiter Doctores Iuramenta sunt, & cum illa profers iurare censeris.

Alia econtra sunt verba quæ ex communi modo loquendi accepta non continent diuini testimonij inuocationem; ac proinde nec sunt Iuramenta vt si diceres. *Per fidem meam, in fide boni viri, in bona fide Iurata, in fide Christiani, Religiosi, Sacerdotis*; Hæc enim omnia hunc sensum faciunt iuxta fidem, quæ adhibenda est homini probo, Religioso, Sacerdoti, hoc ita est idem est, si dicas. *in mea Conscientia, seu per meam Conscientiam*; denotas enim te loqui iuxta id quod scis, & cognoscis, immò si absolutè proferres. *Iuro*. Et ibi sisteres absque diuini nominis inuocatione non censeberis iurare; siquidẽ depressio linguæ, & vltra non progressio clare indicat te noluisse nomen domini inuocare, ipsumque in testem adducere. Sic *Suarez tract. 4. Relig. lib. 1. de Iuram. cap. 13. n. 4. Sanch. in Decal. lib. 8. c. 2. n. 4. Bonacin. tom. 2. disp. 4. q. 1. punct. 1. in fine*. Quod tamen intelligendum est nisi ex adiunctis aliud colligatur. Nam si interrogatus de Veritate sub Iureiurando, Responderes *Iuro ita esse*, vel *Iuro in forma Iuris*, sine dubio esset Iuramentum; quia tunc verbum *Iuro*, satis esset determinatum, *Sanch. & Suar. supra*. Hinc à fortiori constat non esse Iuramentum si verbo *Iuro* addatur aliquid distrahens à sua Rigorosa significatione; vt *Iuro a tal, Iuro a diez. Iuro a mi. Iuro a quien soy*, sic supradicti Doctores. *Sanch. n. 39. Bonacina p. 1. n. 7.* Idem est, si diceres absque necesitate *Iuro por Vida de quanto puedo iurar*. nam cum per nihil iurare possis absque necessitate. Per nihil censeris iurare. Aliàs si in illis verbis Iuramentum contentum esset, blasphemo iurares illa verba vsurpans, nam æquiualerent his, *iuro per vida de Dios*. Quia per nihil aliud iurare potes

potes *sic Sanchez cap. 2. num 23.* Ad idem est, si dicas *iuro por esta cruz.* non signata cruce, ex eo enim quod crucem non signas reputaris intentionem non habere iurandi. *Sanchez numero 27.*

Alia item sunt verba indifferentia, quæ aliquando Iuramentum continent; aliquando non: quod ex intentione proferentis, & modo quo proferuntur, pendet. Hæc sunt si dicas, *coram Deo ita est; Deus scit, & videt hoc ita esse, Deus mihi testis est.* Si enim ea proferas inuocatiuè, sine dubio sunt Iuramenta. At si ea proferas enuntiatiuè, enuntians Deum scire, cognoscere, & esse testem illius rei, ac in eius præsentia fieri, nullo modo sunt Iuramenta. *Emanuel. Sau. verbo Iuramentum. num. 1. Suarez tom. 2. de Religione. tractat. 4. lib. 1. de Iuramento. cap. 13. numero. 18. Sanchez aliis relatis lib. 3. in Decalog. cap. 2. an. 10. Bonacina tom. 2. Disputat. 4. quæst. 1. punct. 1. num. 2.* eandem æquiuocationem sentit *Petrus de ledesm. tom. 2. sum. tract. 11. cap. 2. dubio 1.* & ex parte consentit *Suarez lib. 1. de Iuramento. cap. 13. num. 8.* pati illa verba, *viuit Deus, Deus est veritas, quòd hoc ita sit*; si enim ea solùm enuntiatiuè proferres affirmando Deum, qui est viuens, & summa veritas scire illud esse verum non iurares; secùs si Deum in testem inuocares, Sed quia ex frequenti vsu & consuetudine, vt Iuramenta vsurpantur; ea de causa reliqui omnes Doctores ea enumerant inter verba quæ certam diuini testimonij inuocationem continent. *Siluester verbo Iuramentum 1. quæst. 1. Azor. 1. part. lib. 11. cap. 13. quæst. 1. Sanchez lib. 3. in Decalog. cap. 2. num. 22.* Item illa verba. *Interficiar, si hoc ita non est,* Hispane: *Que me maten si esto no es assi,* Iuramentum continent si per modum execrationis dicantur. Quia hac via imprecaris tibi malum, sicuti si diceres *Deus me interficiat, mori faciat. Si falsum dico,* secùs verò si solam sponsionem, & quasi pœnæ infligendæ oblationem continerent. Faciunt enim hunc sensum, morti me offero & dedico, si verum non sit. Et ita communitèr vsurpari hæc verba, testatur *Sanchez d. cap. 2. num. 41.* Idem est de illis verbis *habeor vt infidelis, mendax, hæreticus, si hoc falsum sit.* Solum enim te malæ opinioni subiicis, non autem Deum in testem inuocas. *Sanchez num. 41.* Item illa verba, *tantos Angelos ven gan per mi alma como vos ducados teneys,* & illa, *mejor me guarde Dios, y mas bien me haga, y mas ventura tenga, que esso es assi.* Etsi aliquando continere execrationem contrariam possunt; regulariter tamen & frequenter illam non continent; sed solum enuntiatiuè proferuntur petendo à Deo Angelorum receptionem & specialem Dei custodiam. *Sanchez d. lib. 3. cap. 2. num. 39. & 40.*

Maiorem difficultatem continent illa verba quibus veritati diuinæ humanam comparas, vt si dicas, *Hoc est verum, sicut verum est Euangelium.* Si enim veritatem diuinam, vel potiùs Deum in ea re lucentem in testificationem veritatis humanæ adducas, clarum est esse Iuramentum; At si solùm hæc enuntiando proferas, (vt communiter proferri solent) affirmando inquam veritatem humanam instar esse diuinæ veritatis; eique aliqualiter assimilari, nequaquam iurare censeris, debes tamen omnino ab ijs locutionibus abstinere; eò quod plures Doctores censeant, vt videre est apud *Sanchez lib. 2. in Decalog. capite 32. num. 13.* blasphema esse. Cum autem tædio affectus dicis. *Por Dios que es bueno esso, que es regia cosa* affirmat *Sanchez aliis relatis. lib. 3. in Decalog. dicto. cap. 2. num. 13. fine.* Regulariter Iuramentum non esse, quia non ex animo adducendi Deum in testem, proferuntur; sed ex animo ostendendi tædium. Clariùs est de illis; *cuerpo de Dios con tal ombre.* Quia nihil affirmant sed animum iratum denotant. *Sanchez numero 14.* imo probabile est, blasphema non esse, quando in hoc sensu proferuntur. Quia licet nomen Dei irreuerenter nominetur; non tamen intendis ei contumeliam inferre, neque in modo nominandi aliquid falsum aut contumeliosum de illo profers.

Ex his omnibus constat inuocationem diuini testimonij connotare necessariò voluntatem liberam, non solum proferendi verba, quæ ex communi vsu tamquam Iuramenta vsurpantur; sed etiam inuocandi per illa diuinum testimonium; Quia sine hac voluntate non est vera inuocatio, sed inuocationis fictio & simulatio; sicut non est verum votum, quod sine animo vouendi fit, nec verum Sacramentum, quod sine intentione prestatur. Sic *Valent. 22. disputatione 6. quæstione 7. punct. 1. Suarez tom. 2. de Religione tractat. 4. libro 1. de Iuramento. capite 1. à numero 8.*

Sed non caret difficultate qualiter hanc voluntatem habere potes cum falsum iuras. Non enim potes habere voluntatem, vt Deus tuam falsitatem testetur; siquidem cognoscis clarè & manifestè hanc testificationem diuinæ veritati repugnare, & de obiecto impossibili voluntas haberi non potest. Item quam securitatem homines habebunt in Iuramentis, si eorum essentia pendet ab intentione secreta iurantis: Facile enim deludi possunt, existimantes vera esse Iuramenta, cum tamen non sint ob defectum intentionis.

Verum hæc leuia sunt, & insufficientia ad resolutionem communem & certam infirmandam. Fateor inquam te non posse habere voluntatem absolutam, vt Deus falsum testetur; at potes eam voluntatem habere quatenùs est ex parte tua; & in hoc consistit periurij grauissima malitia. Minùs vrget secundum. Nam esto hominibus secreta intentio iurantis cognita non sit; est tamen omnibus notum quemlibet iurantem obligationem habere iurandi verè, & absque vlla fictione; & hoc sufficit ad securitatem sicuti licet veritatem, vel falsitatem rei iuratæ homines non cognoscant, quia tamen cognoscunt obligationem, quam habet iurans verum iurandi; ea de causa Iuramentum expostulant, vt de veritate iurata securi sint.

Deinde hæc inuocatio diuini testimonij, si comparatione Dei fiat nec verbis, nec aliis signis exterioribus indiget, sed solum *actu intellectus & voluntatis* completur, vt bene dicit *Suarez tom. 2. de Relig. tract. 4. lib. 1. de Iurament. cap. 1. num. 4. & 5.* At si hominibus facienda est. Verbis, aliisue signis exprimi debet. sic *Cobarrub. cap. Quamuis pactum de pactis. 1. p. initio n. 4. Azor tom. 1. lib. 11. cap. 2. q. 4. Suarez lib. 1. de Iurament. c. 11. n. 4. & sequentibus. Sanchez lib. 3. in decal. c. 1. n. 2. & cap. 2. n. 2.*

Dixi

Dixi *signis*. quia sæpe solis tactis Euangeliis vel cruce Iuramentum præstatur absque vlla verborum expressione. Et idem est, cum scriptura subscribitur, in qua Iuramentum continetur. His enim signis æquè ac verbis exprimitur inuocatio diuini numinis. *Sanchez alijs relatis d. cap. 2; num. 12.*

Additur præterea in definitione Iuramenti, *vt sit ad fidem faciendam vel promissionem firmandam.* Hic enim est finis iurandi. Iuxta *Paulum ad Hebreos 6.* Vbi Iuramentum esse dicit finem omnis controuersiæ. Quia veritas per ipsum manifestatur, & confirmatur. Idem traditur. *lib. 1. ff. de iureiurando.* At debes aduertere te non vocare Deum, vt tuis dictis testimonium præbeat, & auctoritatem præstet statim. Hoc enim esset tentare Deum petendo miraculum, vel insolitum opus absque sufficienti causa; neque etiam Deum vocas vt post hanc vitam tuorum dictorum testis sit, quia hæc petitio esset vana, & inutilis ad faciendam fidem, cum omnibus notum sit illo tempore, Deum illuminaturum abscondita tenebrarum, & manifestaturum consilia cordium, iuxta *Paulum 1. ad Corinth. 4.* Sed vocas Deum vt tuis dictis testimonium præbeat, quando id sibi placuerit, siue in hac vita, siue in futura, siue statim, siue post longum tempus. Sic *Valen. 22. disputatio 6. quæstione 7. punct. 1. Sanchez lib. 3. in Decalog. cap. 1. num. 1.*

Solùm obiici potest videri inordinatum, rem superioris ordinis & omnino sacram, qualis est Iuramentum ad temporalem & inferiorem qualis est veritatis manifestatio, & confirmatio, ordinari, vt ad finem proximum & immediatum.

Sed hæc obiectio nullius est considerationis; siquidem votis processionibus, & orationibus vtimur ad temporalia commoda consequenda, est tamen quædam differentia inter hæc Iuramentum. Nam oratio, votum sacrificium, & alia huiusmodi absque necessitate exercentur, solùm propter honorem Dei, eaque de causa non possunt ad commoda temporalia tanquam ad finem immediatum, & proximum ordinari, sed tanquam ad effectum, seu finem secundariò intentum. Non enim ex sacrificio, & ex oratione licitum est lucra temporalia primo quærere, sed secundario, quia ad cultum Dei primo & per se sunt instituta. At Iuramentum exerceri non potest (vt dicemus) absque aliqua necessitate morali confirmandæ veritatis, vel firmandæ promissionis; ideo in hunc finem est institutum; ac proinde potest primo, & per se spectari, non sistendo ibi sed in Deum tanquam in vltimum finem omnia referendo, sic *D. Thomas 2. 2. q. 89. art. 1. & 5. Lessius l. 2. de iustit. cap. 42. dub. 3. n. 16. Suarez tom. 3. tract. 4. de Relig. l. 1. de Iuram. c. 6. per totum Bonac. tom. 2. disp. 4. q. 1. p. 3. n. 2. Valen. 22. disp. 6. qu. 7. punct. 3. vers. Respondeo igitur. pag. 1387.*

PVNCTVM II.

Quotuplex sit Iuramentum & de eius differentia.

1. *Explicatur multiplex modus iurandi.*
2. *Non differunt supradicta Iuramenta specie in ratione iurandi.*
3. *Ex alio capite differre possunt.*
4. *An in Iuramento execratorio inueniatur duplex malitia examinatur.*
5. *Ex parte rei iuratæ est triplex Iuramentum, assertorium, promissorium comminatorium, & explicantur.*
6. *An Iuramentum annexum promissioni differat ab eo, quod simplici assertioni annectitur, resoluitur non differre.*
7. *An Iuramentum purè assertorium differat essentialiter à promissorio? Videtur probabiliùs differre.*

1. Explicata definitione Iuramenti, ad perfectam illius notitiam supponendæ sunt communes Iuramenti diuisiones tam ex parte modi iurandi, quam ex parte rei iuratæ. Ex parte modi iurandi; diuiditur Iuramentum in Iuramentum solemne, & simplex. Iuramentum solemne vocatur, quod fit cum aliqua notabili circumstantia, tactis Euangeliis, ara, cruce. Et simplex; quod omni hac circumstantia caret, & in quo nomen Dei simpliciter inuocatur. Secundò diuiditur Iuramentum in Iuramentum iudiciale & extraiudiciale. Tertiò in Iuramentum tantum & expressum, hoc est per Deum vel per creaturas. Quartò in Iuramentum absolutum vel conditionatum. Quintò & præcipuè; in Iuramentum per simplicem contestationem, vel per execrationem. Iuramentum per simplicem contestationem, seu contestatorium est in quo Deus contestatur, & vt testis solum inuocatur, vt cum dicis testor Deum testis sit mihi Deus, iuro Deum, iuro per Euangelia. Iuramentum per execrationem, seu execratorium huic contestatorio Iuramento superaddit imprecationem pœnæ, cui te subiicis si falsum fuerit quod affirmas, vt si diceres. Nec mihi, neque meis cognatis concedat Deus salutem æternam, si hoc ita non est; præstat enim hunc sensum; Deus quem testem inuoco veritatis assertæ, me, meosque cognatos salute æterna priuet, si falsum sit, quod affirmo. Qui modus iurandi frequens erat in testamento veteri, illoque fuit vsus *Paulus 2. Chorint. 1. testem inuoco Deum in animam meam.* Sic explicant, hoc Iuramentum execratorium. *Caiet. 2. 2. q. 89. art. 1. vers. ad id autem. Valent. 2. 2. disp. 6. q. 7. punct. 2. ad finem Suarez tom. 2. de Relig. tract. 4. l. 1. de Iurament. c. 12. n. 8. Lessius l. 2. c. 42. dub. 2. n. 8. Sanchez lib. 3. in Decalog. cap. 1. n. 5. Bonacin. disp. 4. qu. 1. punct. 2. in principio.*

2. Hæc omnia Iuramenta in ratione Iuramenti specie non differunt; neque eorum diuersitas est necessariò in confessione manifestanda. Nam cum essentia Iuramenti sita sit in inuocatione diuini testimonij, quod inuocetur hoc vel illo modo, materiale, & per accidens ad rationem Iuramenti. Et licet *Diuus Thomas 22. quæst. 89. art. 2. ad 2.* cum Diuo *August. Epistola ad publicolam* quem refert sentiat Iuramentum expressè inuocando ipsum Deum grauiùs esse strictiusque obligare, quam Iuramentum tacitum seu per creaturas; non obinde infertur differre specie, neque ita notabiliter aggrauare vt in confessione exprimi necessariò debeat. Adde hanc maiorem grauita-

grauitatem & strictiorem obligationem solùm in apparentia & hominum æstimatione esse, non tamen verè & reipsa; siquidem eadem est in omnibus Iuramentis indiuisibilis ratio; nempe diuini testimonij inuocatio. Et ita sustinent *Sotus lib.* 8. *de iustitia quæst.* 4. *ad finem Couarruuias de pactis* 1. *p. initio num.* 3. *Caiet.* 22. *quæst.* 89. *artic.* 1. *paulò post princip. Azor tom.* 1. *lib.* 11. *institution. moral. cap.* 2. *quæst.* 7. *& sequentibus. Sayro claui Regia lib.* 5. *cap.* 2. *n.* 2. *Lessius l.* 2. *de iustitia cap.* 42. *dub.* 2. *num.* 9. *&* 10. *Suar. tom.* 2. *de Relig. l.* 1. *de Iuram. c.* 5. *n.* 13. *& c.* 9. *n.* 2. *& c.* 12. *n.* 10. *Sanchez lib.* 3. *in Decalog. cap.* 1. *n.* 9. *Bonacin. disp.* 4. *q.* 1. *punct.* 2.

3. Dixi in ratione Iuramenti specie non differre nec vnum præ alio notabiliter aggrauare; vt tacitè insinuarem, ex alio capite habere posse grauitatem necessariò in confessione manifestandam. Si enim Iuramento blasphemia adiuncta sit, vt si per pudenda Christi iurares, clarum est te obligatum esse in confessione manifestare, quia Iuramento nouam malitiam blasphemiæ specie distinctam superaddis; sic *Azor dicto cap.* 2. *qu.* 10. *Sanchez cap.* 1. *n.* 9. *fine.* Idem est si falsum Iuramentum in iudicio proferres legitimè interrogatus. Nam esto illud Iuramentum non cederet in tertij præiudicium; nihilominùs; quia ex virtute obedientiæ, vel iustitiæ legalis obligatus eras, veritatem manifestare, & occultasti, insuper quę occultationi Iuramentum addidisti, duplex peccatum vel vnum cum circumstantia specie diuersa commisisti; nempe peccatum inobedientiæ, seu iniustitiæ, & peccatum periurij. Sic Sanchez loco allegato.

4. Solùm de Iuramento execratorio falso est grauis difficultas: an propter execrationem committas malitiam specie distinctam à Iuramento? Et ratio difficultatis est; quia iurans falso interposita vita propria, vel tuorum parentum, inuocas Deum vt te tuosque parentes vita priuet si falsis in assertione. At talis inuocatio est contra charitatem, vel pietatem. Ergo est malitia distincta necessariò in confessione manifestanda.

Huic difficultati dupliciter respondere possumus. Primò cum *Valen. disp.* 6. *q.* 7. *punct.* 2. *fine.* non esse contra charitatem, nec pietatem illam petitionem. Quia petis, quod mereris ob iniuriam illatam; qui enim falsò iurat, dignus est qualibet pœna grauissima. Ergo petitio pœnæ tibi debitæ in satisfactionem iniuriæ diuinæ iustitiæ factæ contra charitatem, aut pietatem esse non potest? Sed obiicit *Sanch. l.* 3. *in Decal. c.* 1. *n.* 7. *circa finem.* peccatori non esse licitum desiderare infernum, etsi Deus ea iusta pœna plectere eum possit. Ergo non erit licitum petere à Deo, vt te tuosque parentes vita priuet, si falsum iuras: Esto iustè ea pœna puniri à Deo possis? At respondere poteris desiderium, & petitionem inferni, alteriúsue grauis mali esse illicitam; at illud malum petere in satisfactionem iniuriæ diuinæ, & sub ea conditione si diuinæ maiestati sic infligendum placuerit, non videtur illicitum. Iurans autem falso hoc modo imprecatur sibi malum; petit inquam à Deo, vt si falsum sit, quod iurat, Deus pro beneplacito suæ voluntatis iniuriam sibi factam vindicet illa pœna, quam proponit; quare non ex animo damnificandi sibi, vel parentibus malum imprecatur, sed ex animo satisfaciendi diuinæ offensæ: Non ergo est contra charitatem vel pietatem.

Secundò respondere possumus cum communi sententia, sic iurantem falso; regulariter non petere ex animo illam vindictam, sed potiùs si rogaretur, responderet se contrarium desiderare. Ergo non peccat contra charitatem, vel pietatem grauiter; ac proinde obligatus non est hanc circumstantiam in confessione manifestare, sic *Caiet.* 2. 2. *q.* 89. *art.* 1. *Nauarro in summa c.* 12. *n.* 1. *fine. Petrus de ledesm.* 2. *tom. sum. tract.* 11 *c.* 1. *dub.* 3. *Sayro in claue Reg. l.* 5. *c.* 2. *fine. Ex parte. Suar. tom.* 2. *de Relig. l.* 1. *de Iuram. c.* 12. *fine. Sanch. l.* 3. *in Decal. c.* 1. *n.* 7. *Bonacin. tom.* 2. *disp.* 4. *q.* 1. *punct.* 2. *in principio.*

Fateor hanc solutionem difficilem esse. Non enim satis percipio quomodo possit esse verum Iuramentum execratorium absque petitione voluntaria & vera vindictæ. Nam Iuramentum esse non potest, quin iurans petat quantum in se est, vt Deus sit testis rei iuratæ. Ergo Iuramentum execratorium esse non poterit, quin iurans execratorie petat quantum in se est Deum vt rem iuratam testetur illo signo vindictæ. Aliàs si ex animo hunc testificationis modum non petit, non verè sed fictè execratoriè iurat; sicuti non verè, sed fictè iurat, cum non ex animo petit Deum esse testem. Nihilominùs responderi potest, esse verum Iuramentum execratorium; tametsi ex animo vindictam non petas; quia continet totam essentiam Iuramenti, quæ in inuocatione Dei in testem sita est, quæ essentia non pendet, siue ex animo petatur vindicta, siue non; est enim quid diuersum à ratione Iuramenti, & licet quatenùs est execratorium necessariò continere debeat inuocationem Dei in vindicem. Quia tamen hæc inuocatio accidentalis est Iuramento, ideò Iuramentum execratorium absolutè & propriè sic appellandum est; tametsi ex animo execratio non fiat.

5. Ex parte rei iuratæ communiter Doctores distingunt duplex Iuramentum. Aliud assertorium, aliud promissorium. Alij tertium addunt nempe comminatorium.

Assertorium est, quando aliquid asseris, vel negas, siue sit præsens, præteritum, vel futurum. Vt si iures culipsim, vel pluuiam fuisse esse, vel forè. Verum re diligenter considerata semper in actu exercito (licet non in actu signato) in omni Iuramento assertorio veritas contingens de præsenti affirmatur. Si enim sub Iuramento affirmas pluuiam fuisse, vel fore, quod primò & principaliter affirmas, est. Te cognoscere & intelligere pluuiam fuisse, vel fore. Nam si daremus te id non cognoscere, & si de facto fuisset, vel foret; sine dubio falsum iurares, vt expressè tradit *Diuus Augustinus sermone* 28. *de verbis Domini.* Relatus in *cap. homines.* 22. *quæst.* 2. Ergo Iuramentum assertorium in actu exercito spectat in iurante primo, & per se notitiam rei iuratæ siquidem ex illa notitia præcipua veritas, vel falsitas Iuramenti desumitur. Cognoscere autem, vel non cognoscere semper est contingens. Ergo in Iuramento assertorio, quod primò asseritur, est veritas contingens, Sic D. *Thom.* 2. 2. *q.* 89. *art.* 1. *&* 7. *Suar. tom.* 2. *de Relig. l.* 1. *de Iuram. cap.* 10. *num.* 1.

Promissorium Iuramentum à promissione dicitur; quia rem promissam Iuramento firmas. Sed aduerte Iuramentum promissorium assertorium conti-

continere. Nam in omni Iuramento promissorio vt verum sit debes verum animum habere, promissum implendi: Aliàs fictè promitteres, falsoque iurares. Asseris ergo tacitè hunc animum habere. Ergo est verum Iuramentum assertorium. At quia rem futuram promittis, & ad eam firmandam Iuramentum assumis; ea de causa promissorium vocatur, sic *Sanch. l. 3. in Decal. c. 1. n. 4 Valent. 22. disp. 6. q. 7. punct. 2. in principio.*

Comminatorium Iuramentum dicitur, quando pœnam alteri comminaris, quod Iuramentum reducitur ad promissorium; quia est vera & absoluta promissio de pœna alteri infligenda.

4 Circa supradictam diuisionem duplex est difficultas. Prima an Iuramentum de re futura facienda absque illius promissione, diuersum sit à Iuramento, quo rem illam faciendam promitteres? Et quidem te posse hoc diuerso modo iurare rem futuram. Tradit *Valentia 22. disput. 6. qu. 7. vers. secundum videtur certum* Eum enim de peccatis doles propositum, & voluntatem habes, ea iterum non committendi. Non tamen propriè Deo promittis ea non commissurum; aliàs obligatus esses ex voto ab eis abstinere. Quid ergo obstat quominùs hoc propositum, & voluntatem Iuramento firmes? Illud ergo Iuramentum adhærebit proposito non promissioni; secùs esset si facta promissione illam Iuramento firmares; tunc enim promissioni Iuramentum adhæreret. Posito autem Iuramentum fieri posse hoc diuerso modo videtur vnum ab alio differre. Quia adhærens promissioni promissionem inuoluit. Promissio autem à proposito, omnino diuersa est. Ergo vnum Iuramentum ab alio omnino est distinctum.

Nihilominùs dicendum est in ratione Iuramenti vnum ab alio non differre. Quia siue res sub rigorosa promissione oblata sit, siue solùm sub simplici proposito; Iuramentum in ratione Iuramenti æquè super illam cadit, & æquè iurantem adstringit ad illius executionem, ne falso Deum in testem adduxerit. Sic *Suar. l. 1. de Iuram. c. 9. n. 7.* Dixi non differre in ratione Iuramenti. Nam ex ratione promissionis clara est differentia; si Iuramentum de re futura esse potest absque illius vera promissione.

5 Secunda difficultas est: an in ratione Iuramenti Iuramentum purè assertorium differat essentialiter à Iuramento promissorio? Communis sententia negat; eò quòd essentia Iuramenti qua tale est in inuocatione diuini testimonij consistit. Quod autem diuinum testimonium inuocetur ad firmandam rei futuræ, vel præsentis veritatem per accidens esse videtur. Ergo Iuramentum promissorium à purè assertorio specie non distinguitur. Item si Iuramentum promissorium quatenùs rem futuram respicit, distingueretur specie à purè assertorio Iuramentum promissorium duplicem in ratione Iuramenti speciem haberet, aliam promissorij, aliam assertorij; Nam negari non potest esse verum assertorium, quatenùs asserit iurantem de præsenti intentionem habere implendi quod iurat. At nullus actus esse potest in duplici specie distincta. Ergo Iuramentum promissorium in ratione Iuramenti non differt specie à purè assertorio. Sic *Caiet. 2. 2. q. 89. art. 1 Couarr. in c. quamuis pactum de pactis in princip. n. 3. Valent. 22. disp. 6. q. 7. punct. 2. Suar. l. 1. de Iuram. c. 9. n. 1.* testatur esse omnium. Et *num. 6.* tamquam probabiliùs defendit.

Verum licet hæc sententia, quia communis sustinenda sit. At credo esse satis probabile, & fortè probabiliùs Iuramentum promissorium, qua tale est à purè assertorio essentialiter differre. Primò, quia in Iuramento purè assertorio inuocas Deum, vt testem; at in Iuramento promissorio rem futuram respiciente, non tam vocas Deum vt testem, quam vt fide iussorem. Non enim promittens rem futuram, vocas Deum, vt testetur, rem futuram fore. Quia hoc tibi est omnino incognitum. Illa enim petitio vana esset, & nullo modo tuam promissionem firmaret. Esse enim, rem promissam de facto futuram, est quid contingens, & multis viis impediri potest. Ergo essentia Iuramenti promissorij ab ea contingentia pendere non potest. Non igitur petis à Deo vt testetur rem fore futuram, cum sub Iuramento rem futuram promittis. Sed petis à Deo, vt ipse sua præsentia tuæ promissioni auctoritatem præstet; videlicet quòd rem, quam promittis sis executurus. Ex qua assistentia obligatus manes adimplendi promissum propter fidem datam in præsentia Dei; sicuti si contraheres sponsalia coram Rege, obligationem haberes adimplendi ob dignitatem Regis in testem adducti. Munus verò fideiussoris & testis est satis diuersum. Fit sane diuersum esse Iuramentum promissorium ab assertorio. Et confirmari potest; quia in Iuramento promissorio duplicem habes obligationem. Vna est, habere animum implendi promissum. Alia; de facto implere. Vnde in confessione teneris manifestare, si cum promisisti non habuisti animum adimplendi. Quia tunc adduxisti Deum in testem falsi. Et si postea cum possis non imples; teneris similiter manifestare; Quia Deo quem in assecuratorem adduxisti iniuriam facis promissis non stando. Ergo Iuramentum, ex quo hæc duplex obligatio oritur, diuersum est. Confirmo secundò promissorium Iuramentum, quatenùs tale est, & rem futuram respicit, non semper obligat sub graui culpa præstare verum quod promissum est vt communior sententia tenet. At Iuramentum purè assertorium semper in quacumque materia etiam leuissima obligat sub graui culpa ad veritatem. Ergo Iuramenta ex quibus hæ proprietates ita diuersæ procedunt; diuersa sunt. Confirmo tertiò Iuramentum assertorium primum, & per se tendit ad testandam veritatem rei iuratæ, non secundum se, sed quatenùs iurans intelligit. Vnde si inuincibiliter iurans intelligit rem sic se habere, vt per Iuramentum affirmat, absolutè verùm iurat; esto de facto aliter se res habeat. At Iuramentum promissorium primò & per se tendit ad testandam veritatem rei iuratæ secundum se. Ergo hic diuersus modus adducendi Deum in testem diuersitatem indicat in Iuramento. Et ita in hanc partem inclinat *Suarez (vt ipsemet dicit) lib. 1. de Iuramento cap. 9. num. 5.*

6 Neque obstat contrarium fundamentum. Dicimus namque diuinum testimonium adductum ad confirmandam veritatem futuram, diuersimodè adduci, quàm ad confirmandam veritatem de præsenti, vel de præterito. Quia ad huius confirmationem adducitur vt testis; ad illius verò vt fideiussor. Item in Iuramento purè assertorio adducitur ad confirmandam veritatem rei iuratæ. Prout est in mente iurantis. At in Iuramento promissorio non tam ad confirmandam hanc veritatem, quam ad confirmandam veritatem rei

rei iuratæ secundum se adducitur.

Neque obstat vnum actum duplicem speciem moralem habere promissio enim iurata de obseruanda castitate, & est votum, & est Iuramentum. Item periurium blasphemum simul est contra religionem ratione periurij, & ratione blasphemiæ. Quid mirum si Iuramentum promissorium, quatenus adducit Deum in testem veritatis præsentis, conueniat cum Iuramento assertorio, & eiusdem rationis sit, quatenus verò adducit Deum aliquomodo vt assecuratorem & sponsorem ab illo differat? Adde actum, qui vim habet adducendi Deum in testem intentionis præsentis, & sponsorem executionis futuræ esse in vnica specie morali diuersa ab iis actibus, qui vel Deum tantum adducerent in testem, vel tantum in sponsorem.

Pvnctvm III.

Quæ personæ iurare possunt, tam in iudicio, quam extra?

1. *Omnes extra iudicium iurare possunt, quod probatur discurrendo per singulas personas.*
2. *In iudicio omnes iurare possunt, qui non fuerint aliquo iure exclusi.*
3. *Excluditur periurus.*
4. *Deinde infamis.*
5. *Item socius criminis.*
6. *Item inimicus.*
7. *Item persona vilis, & inops.*
8. *Item Sarracenus Iudæus, & alij, ex diuersa lege.*
9. *Item Laycus aduersus Clericum.*
10. *Item mulier in causa criminali.*
11. *Item pueri ante pubertatem.*
12. *Item consanguinei, & affines intra quartum gradum.*
13. *Item domesticus ipsius producentis.*
14. *Item Clerici sacerdotes.*
15. *Iurans in iudicio debet esse ieiunus, ex consilio tantum, non ex præcepto.*

1. Certum est extraiudicium quamlibet personam rationis compotem iurare posse. Conclusio est ab omnibus recepta, quam breuiter probo discurrendo per singulas personas. Deus Optimus Maximus. Sæpè in Scriptura legitur iurasse. *Genes. 22. Ierem. 22 44. Paulus ad Habr. 6. ibi per semetipsum iurauit.* Veruntamen est non esse propriè Iuramentum; cùm nõn fuerit propriè actus Religionis, neque veritati & dicto diuino aliquam confirmationem adhibuerit. Quapropter *Caietan in cap. 22. Genesis* dicit Deum solum metaphoricè iurasse, cui consonat *Suarez tom. 2. de Relig. tract. 4. lib. 1. de Iuram. cap. 14. num. 2. & 3.*

Quod si roges ad quid ergo Deus iurauit, si suis dictis confirmationem aliquam dare non poterat? Respondeo iurasse, vt nos attentiores, & certiores redderet immutabilitatis consilij sui, videntes non semel, sed iterum eandem suam nobis auctoritatem obiicere, & interponere. quod satis indicauit Apostolus ad *Habr. 6.* cum dixit. Volens Deus ostendere immutabilitatem consilij sui interposuit iusiurandum, vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum fortissimum solatium haberemus.

Christus verò Dominus potuit propriè iurare, cum habuerit maiorem se scilicet Patrem quoad diuinitatem, per quem iurare posset. Aliquando iurasse, affirmat *Innocent. 3. in c. etsi Christus de iureiurando*, & vt probabile defendit *Suarez illo lib. 1. de Iurament. cap. 14. num. 9.*

Angeli sancti loquentes cum hominibus iurare quidem possunt, & de facto iurant, vt constat ex *Apocalip. 10.* Vbi Angelus iurauit per viuentem in sæcula sæculorum, & notauit *Innocent. 3. in d. c. etsi Christus.* Et ratio est quia nostra incredulitas, & diffidentia aliquando diuini numinis attestatione confirmari oportet, secùs est quando Angeli inter se loquuntur. Tunc enim cum constet euidenter cuiliber Angelo alium mentiri non posse; eò quod beatus sit, Iuramentum necessarium non est. Ergo præstare illud non possunt. Aliàs possent peccare assumendo nomen Dei in vanum. Angeli mali nescio qua ratione loquentes inter se & cum hominibus iurare non possint; cum ex malo fine id præstare valeant. Credo tamen raró iurare. Vt dicit *Suar. tom. 2. de Relig. tract. 4. l. 1. c. 14. n. 15.* Ne videantur diuino testimonio indigere ad suorum dictorum confirmationem; néue Deum aliquo modo superiorem cognoscant. Quod dictum est de Angelis, dicendum est de hominibus beatis, & damnatis.

De viatoribus illi tantùm verè iurant, qui verùm Deum agnoscunt. Quia illi tantum diuino testimonio confirmare veritatem possunt. Hi quicumque sint, modo discretionem & libertatem habeant iurare possunt, & periurare, vt de pueris expressè dicitur *cap. 1. de delictis puerorum.*

2. Si verò de his qui iurare possunt in iudicio loquamur: affirmandum est, omnes homines habentes vsum rationis iurare posse, nisi aliquo iure positiuo repellantur. Sic omnes Doctores. Videamus ergo, qui sint à iure repulsi, & sic intelligetur qui iurare possint.

3. Primò excluditur periurus in pœnam delicti commissi. Sed qui periurus, & à quo Iuramento repellatur? Puncto vltimo huius disputationis dicemus.

4. Secundò excluditur infamis infamia iuris qualis est omnis, qui de graui crimine est damnatus *cap. si quis 3. quæst. 4.* Et ibi *Glossa & capite nulli vnquam eadem causa & quæstione cap. constituimus. 3. quæstione 5. & capite alieni erroris. 2. quæstione 7.* Vbi probat *Glossa* iudicem posse repellere etiam si reus illum recipiat. Infamis infamia facti, qualis est ille, qui criminosus est, & tamen in iudicio non est condemnatus, debet repelli à Iuramento in iudicio, si eius crimen probetur. Sic *Lessius lib. 2. de Iustitia cap. 30. num. 39.* relato *Iulio claro quæstione 24. numero 13.* Et videtur haberi expressè *capite super eo 13. de testibus, & attestationibus*, ibi *si ante non sunt conuicti, vel confessi de criminibus illis dummodò inde conuincantur in testimonium non debent admitti*, Et probat *Gregor. Lopez leg. 8. tit. 16. part. 3. Clarius* demonstrat *tex. in c. testimonium 14. de testib. & attestat.* Ibi. Testimonium eius cui ab aduersa parte opponitur crimen merito reprobatur in criminali causa siue

siue ciuili, si in ipso crimine perseuerat, si verò sit de crimine emendatus, & eum non committetur infamia, non est in causa ciuili vel etiam cum de crimine ciuiliter agitur (præterquam) pro reatu periurij repellendus. In criminali autem, si criminaliter procedatur, & conuictus extitit de crimine; aut eius opinio aliquando grauata fuit. Pro eò quod fuerit à iudicio tali modo repulsus, poterit remouere. Admitti tamen poterit in causa ciuili, vel criminali si ciuiliter procedatur, hoc est si procedatur via inquisitionis, & ad præcauenda damna primo, & per se non ad puniendum delinquentem, & ita intelligo dictam *leg.* §. *titul.* 16. *partita* 3. vbi varij propter diuersa crimina à testimonio dicendo repelluntur; etiam si per sententiam condemnati non sint; modo tamen eorum delictum probetur. Intelligo inquam neque in criminali causa neque in ciuili admittendos esse, si in crimine perseuerant; quia sunt infames infamia facti. Si verò emendati sunt, possunt in causa ciuili; vel criminali; si ciuiliter procedatur admitti. Et hinc intelligitur etiam textus *in capite Non debet.* 56. *eodem titulo de testibus*, vbi accusatus criminaliter ad testificandum non admittitur pendente accusatione; quia pro tunc grauata est eius opinio. Non admittitur inquam in causa criminali, quando criminaliter agitur. Secus si ciuiliter procedatur, & in causa ciuili; quia vsque tunc non est infamis infamia iuris. Quod si in exceptis criminibus, (qualia sunt hæresis, Symonia, Sodomia, crimen læsæ maiestatis, maleficium, sortilegium, furtum famosum stuprum, rapina &c.) procedatur: criminosus & infamis infamia iuris admittitur; dummodo malæ opinionis fuerit accusatus. Videtur expresè decidi in supradicto *cap. non debet*, *& in primis.* 2. *quæst.* 1. ibi, si verò de crimine maiestatis dicatur accusatus, neque ipsis etiam credendum fuit, si vita, & opinio eius talis antea non extitit. Eum autem ibi dicitur, villissimis testibus, sine corporali discussione credi non debere, quodque similiter habetur *cap. illi qui* 5. *q.* 5. & docet *Iulius clarus quæst.* 24. *num* 13. intelligi debet quando ipsemet villissimus testis in dicendo testimonio vacillat, secùsècontra, vt docet *Bartolus ex leg. ex libero in principio ff. de quæst.* Et habetur *leg. fin. tit.* 16. *partita* 3. Et ibi Gregorius Lopez. Adde secundum eosdem Doctores villissimum testem torqueri, si conuincatur de mendacio, vel sponte festinans vadat ad corrumpendam veritatem. In criminalibus torquetur testis qui præsumitur scire veritatem & eam non dicit, ita *Baldus & Gloss. in leg. verba cod. de adulterijs & Gregorius Lopez vbi supra.*

5. Tertiò excluditur à iudiciali Iuramento socius criminis. *cap. veniens* 10. *de testibus. & leg. fin. cod. de accusationibus.* Et habetur. *leg.* 21. *tit.* 16. *partita* 3. Et notat *Lessius* ex omnium sententia *lib.* 2. *de iust. cap.* 30. *num.* 39. Ratio est, quia putatur falsum alteri impositurum, vel ex eo quod speret se liberandum propter complicem, vel quia optat in supplicio socium habere ratione odij, aut solatij. In exceptis verò criminibus socius criminis secundum canones, non admittitur (hæresi excepta) si criminaliter procedatur; aut si ciuiliter procedatur, & sit non solùm socius criminis sed etiam muneris; eò quod emolumentum acceperit ex societate intacti crimine habetur expresè *cap. Mediatores.* 1. *de testibus in* 6. & *cap. veniens* 10. *de testibus.* Et ibi *Gloss. vers. confesso, & cap. cum monasterium.* 1. *de confessis* & multis allegatis docet *flamin. Parisius lib.* 14. *de Resign. benefic. quæst. vlt. n.* 28. *&* 43. Si verò ciuiliter procedatur; admitti potest, vt constat ex *d. cap. Mediatores.* At secundum leges, & praxim receptam siue criminaliter, siue ciuiliter procedatur, socius criminis interrogari potest de sociis, & eius testimonium valet ad præsumptionem faciendam in criminibus exceptis, & in omnibus illis, quæ enim possunt sine socio committi, vt tradit. *Lessius d. cap.* 30. *num.* 39. Non tamen semiplene probat, neque est indicium sufficiens ad torturam vt docet *Salicetus in leg. fin. cod. de accusationibus*, nisi concurrat aliqua alia præsumptio, & *Bartolus in leg. repeti ff. de quæstion. Alexander conf.* 89. *votum.* 3. *Gregor. Lopez leg.* 21. *tit.* 16. *partita* 3. *Mascardo de probationibus conclus.* 1311. *Glos. in cap. mediatores de testibus in* 6. *verbo ad testimonium. & in cap. quoniam. de testibus.* Vbi mulier admissa fuit contra Epiphanium Præsbiterum de crimine cum illa commisso, non ad plenam probationem, sed ad præsumptionem tantum, vt notat ibi *Gloss.* verbo *peregisse* aliique plures, quos refert. *Flaminius parisio. lib.* 14. *quæst. vltima à num.* 1. *& sequentibus.* Verum contrariam huius receptæ sententiæ defendit *Lessius* aliis relatis *lib.* 2. *de iustitia cap.* 30. *num.* 39. *dubio* 5. affirmat namque depositionem socij non solum esse sufficiens indicium ad torturam, sed etiam esse semiplenam probationem & accedente alio socio, qui idem deponat esse plenam probationem & posse reum damnari: subiungit tamen, & bene, hanc depositionem debere fieri tanquam à teste nempe cum Iuramento, & citata parte; cui etiam danda est copia depositionis, vt se defendat. Sed immeritò Lessius à communi sententia & in praxi recepta recedit, socius namque criminis ob præsumptionem, quam habet dicendi falsum, est testis diminutus. Non igitur eius depositio nisi aliis adminiculis adiuuetur, semiplenam probationem constituere potest. Socio criminis accedit laborans simili morbo, qui propter eamdem rationem à testimonio dicendo repellitur, habetur expresè *cap. personas de testibus*, & ibi *Glossa*, vnde Iudex habens similem causam potest recusari. *cap. causam quæ* 2. *de iudicijs*, & qui in crimine detinetur, non potest alium accusare, vel denunciare. *capite qui sine* 3. *quæstione* 7.

6. Quartò, & præcipuè excluditur à Iuramento iudicij inimicus eius, contra quem debet ferre testimonium. Habetur expresè *cap. accusatores. cap. omnes* 3. *quæst.* 5. *& sequentibus.* Quæ autem inimicitia à testificando repellat? Non est facile dictu. Veriùs videtur debere esse inimicitiam capitalem, & criminalem. Quia solum propter hanc legatum perditur. Vt in *leg.* 3. *ff. de adimendo leg. & lib.* 1. *tit.* 25. *institut. de excusation. tutorum* §. *inimicitiæ*, vbi Imperator affirmat à tutela, vel cura solere capitales inimicitias excusare, ergo illæ solæ excludunt à testimonio, & in *leg.* 22. *tit.* 16. *part.* 3. dicitur. Por ende defende mos que mingun ome que sea enemiciado con otro de gran enemistad que no pueda ser testigo &c. Et *Gregorius Lopez* ibi pluribus firmat, consentit *Lessius lib.* 2. *cap.*

cap. 30. n. 37. dub. 5. Qui optime addit hunc inimicum etiam in criminibus exceptis repelli, in quibus alij testes minus idonei admittuntur, vt in probanda Simonia, Sodomia, Hæresi, &c. *Cap. per tuas, cap. licet Heli. cap. meminimus. cap. cum oporteat de Simon. & cap. cum P. Mancolcn a Presbyter de accusationibus* & ibi *Glos.*

7. Quintò excluditur à Iuramento iudiciali persona vilis & inops, de qua est suspicio facilè posse pecunia corrumpi habetur expressè *leg. 3. circa medium, & leg. 22. tit. 16. partita 3.* Et ibi *Gregorius Lopez.* Aduerte tamen personam pauperem si vilis, & inhonesta non sit, non excludi à Iuramento præstando, sic *Gregorius Lopez,* supra *siluester* verbo *testis. q. 1. Lessius cap. 30. dub. 5. n. 39.* & probat *lex 3. & 4. ff. de testibus.*

8. Sextò excluditur Sarracenus Iudæus, & alij ex alia lege à testimonio dicendo contra Christianum. Quia ob dissimilitudinem religionis & odium frequenter conceptum præsumuntur falsum iuraturi habetur. *c. 1. c. Iudæi c. licet de testibus, & c. omnes. c. nulli. 3. q. 4.* Et habetur *leg. 8. tit. 16. p. 3.* Et ibi *Gloss.* verbo *Iudio o moro,* excipitur tamen crimen lœsæ maiestatis humanæ, & diuinæ in quo iurare possunt aduersus Christianum si essent homines eius conditionis, qui inter ipsos paganos admittuntur in testimon. Sic supradicta *lex part.*

9. Septimò Layci aduersus Clericos non admittuntur in iudicio ad testificandum. *cap. de cætero, de testibus.* Quando criminaliter proceditur & omnes illi, qui Sacerdotes esse non possunt à testificando contra sacerdotes expelluntur, *cap. ipsi Apostoli & cap. testes 2. q. 7.* secùs verò est si ciuiliter procedatur, vt constat ex *cap. quoniam de testibus,* item in exceptis criminibus bene admittuntur. *Cap. tanta de Simonia. cap. Sacerdotes 2. q. 7.* Et *leg. si quemquam cod. de Episcopis, & cleric.* Requiritur tamen quod Layci sint bonæ famæ, si enim viles sint, & famæ malæ: debet Clericus antea esse infamatus de illo crimine, & malè audire. Et ex alia parte illis credendum non est sine corporali tormento, vt habetur. *cap. in primis 2. quest. 1.* Quod intelligendum est iuxta superiùs dicta. An verò plene probet eorum testimonium, eodem modo dicendum est, ac de sociis criminum diximus.

10. Octauo mulier Iure Canonico à testificando repellitur, si sit in causa criminali ob fragilitatem sexus, & ingenij mutabilitatem, habetur *cap. forus de verborum significat. §. vlt. cap. cum P. Mancollena. cap. Meminimus de accusat. cap. Mulierem 33. q. 5.* Et ibi *Glos.* verbo, *nec testis,* solum admittitur in illis casibus in quibus infames. Quod si ciuiliter procedatur; aut in causa ciuili; mulier etiam contra Clericum admitti potest. *Cap. quoniam. cap. iam litteris de testibus. & cap. forus de verborum signification.* Iure tamen ciuili in omni causa admittitur. *leg. ex eo 18 ff. de testibus,* præterquam in testamento. *leg. qui testamento 20. §. mulier ff. qui testament. facere possunt, & §. testes instit. de testamentis.* Sic tradit relato Gometio. *c. 12. num. 13.* cum communi sententia *Lessius lib. 2. c. 30. n. 39.*

11. Nono excluduntur à testificando in iudicio pueri ante pubertatem, (hoc est) ante quatuordecim annos completos. *Cap. paruuli. cap. pueri. 22. quest. 5. & lib. 2. tit. 10. institut. de testament. §. testes.* Ratio exclussionis est; quia ante eam ætatem non censentur à iure, plenam discretionem, & aduertentiam ad iurandum habere. Dubium tamen est; an si vellint iurare, sint admittendi? *Soto lib. 8. de iustitia quest. 1. art. 10. Paulò post principium & Suarez tom. 2. de relig. tract. 4. lib. 1. de Iuramento cap. 14. num. 15. fine.* Existimant debere admitti. Tum quia in *cap. Pueri 22. quest. 5.* Dicitur iurare non cogantur. Ergo econtra, si voluerint admitti debent. Tum quia illa prohibitio non est pœna, sed fauor pueris concessus. Ergo poterunt huic fauori cedere, & ex alia parte constare potest, sufficientem esse discretionem in puero iurante? Contrarium defendit *Sanchez* vt probabilius *lib. 3. in Decalog. cap. 3. num. 6. cum siluestro verbo Iuramentum. 2. q. 3. initio, Valentia 22. disp. 6. quest. 7. punct. 3. colum. 4. vers. Item est. Azor. 1. p. lib. 11. cap. 11. quest. 6.* Et mihi etiam placet. Quia nec ratione pœnæ, nec ratione fauoris facti pueris interdicitur eis Iuramentum in iudicio; sed ob reuerentiam Iuramenti; eò quod illa ætas presumatur, plena esse periuriis, vt docet *Gloss. in cap. Testes 4. quest. 2. & 3.* Aduertendum tamen est in criminalibus siue criminaliter, siue via inquisitionis procedatur, minorem viginti annorum ad testificandum non admitti habetur expressè. *leg. 9. tit. 16. partita 3.* ibi. Veinte anos complidos alomenos debe auer el testigo que aducen en pleyto de acusation & *leg. in testimonium 20. ff. de testibus & leg. inuiti eodem tit.* Si tamen ante hanc ætatem admittitur, facit plenum iudicium ad capiendam informationem, & maximam præsumptionem vt ex dictis legibus constat, & consentit *Gometius cap. 12. num. 13. de testibus,* & *Lessius lib. 2. de iustitia cap. 30. dubio 5. num. 37. in 2. edit.* Non verò sufficit eius dictum ad torturam vt docent iidem auctores. Quamuis *siluester* verbo *Impubes fine cum Bartolo &* verbo *testis. quest. 1. dicto. 3. Sanchez in Decalog. lib. 3. cap. 3. num. 6. fine.* Sentiunt posse impuberem examinari, & eius dictum plenum iudicium facere ad torturam; quod est probabile. Siquidem facit magnam præsumptionem. Vt dicit *lex 9. supra relata fine.*

12. Decimò consanguinei, & affines vsque ad quartum gradum cogi non possunt iurare contra consanguineos, vel affines in causa criminali. Si tamen liberè se offerant, admittendi sunt. Habetur expressè in *leg. nostri regni. leg. 11. tit. 16. partita 3. & leg. fin. tit. 30. partita 7* Et ibi *Gregorius Lopez.* In criminibus verò bene admittitur frater contra fratrem; & pro ipso si separate viuant notat *Gloss. cap. consanguinei. 3. quest. 5.* Et habetur *leg. 15. tit. 16. partita 3.* Si autem sub patria potestate sint, neque vnusquisque hæreditatem, aut legitimam diuisam habeat, non poterit vnus pro alio testificari, neque contra; neque mulier pro marito aut econtra. Neque ascendentes pro descendentibus in linea recta. Excipe de consanguinitate aut ætate probanda, habetur in supradicta *leg. 14. tit. 16. partita 3.* & in *cap. super eo de testibus,* Et ibi *Ioannes Andreas.* Imò etiam admittuntur parentes in testes super fœdere matrimonij, & notat *Gloss. cap. quod vero 3. quest. 5.* nisi forte propter incrementum & honorem filiorum videantur suspecti de veritate dicenda. Habetur expresè in supradicto *cap. super eo de testibus.* Vbi filia petens virum aliquem maiorem se adduxit matrem in testem promissionis. Quæ mater repulsa est à testimonio eò quod suspecta esset de veritate dicenda

propter

propter incrementum, & honorem filiæ.

13. Vndecimo domesticus ipsius producentis etiam à testificando in quolibet negotio ipsius producentis repellitur. Qui verò nomine domestici intelligantur. Explicat *Gloss. cap. quod verò 3. quæst. 5. & leg. 18. tit. 16. partita 3* ibi En su pleyto mismo nin guno puede ser testigo; Atrosino puede ser cauido en aguel pleyto testimonio de su Hijo, ni de su Sieruo, ni de su Afortunado, ni de su Mayordomo, ni de su Quintero, ni de su Ortelano, ni de su Molinero, ni de Ome que sea su paniaguado. Imò neque fideiussor secundùm omnem sententiam, quam cum Aretino & Iason tradit ibi *Lopel.* potest esse testis in causa principalis debitoris; quia sua interest maximè illud negotium. Bene tamen singuli de vniuersitate, & collegio esse testes possunt in causis pertinentibus, non ad singulos in particulari, sed ad collegium, vt notat ibi *Gregorius Lopel. in supra dicta leg.* & docentur hæc omnia expresse *cap. si testes. 4. q. 3. circa medium.* Qua verò ratione seruus, aut qui seruus fuit testificari possit contra Dominum, & in quibus causis optimè traditur in *leg. 12. & 13. tit. 16. partita 3.*

14. Duodecimo. Clerici Sacerdotes prohibentur iurare in iuditio absque graui causa; eò quod eorum dignitate dedeceat dubitari passim de veritate dicenda, habetur. *Cap. si quis Presbyter. 2. q. 4.* ibi non omni moda Iuramenta prohibentur fieri à sacerdotibus, sed in causa, & ea quæ pro qualibet causa temporali iuditio offeruntur. Vnde pro fama tuenda, rebus familiaribus defendendis, si alia via succumbit; pro fide, pro obedientia, pro indemnitate suæ Ecclesiæ benè Sacerdos iurare potest, vt constat, ex *cap. cum nuntius de testibus & sequentibus & tradit Azor. 1. p. lib. 11. cap. 11. q. 6. Sanchez lib. 3. in decalog cap. 3. n. 7. & aliis* Coram Laico verò tanquam superiori in nullo negotio, etiam ciuili Clerici etiam in minoribus constituti priuilegio fori gaudentes iurare possunt, aut in testes vocari, absque Episcopi licentia. *Cap. nullus. 22. q. 5. cap. Quamque 14. q. 2. & cap. 1. de Iuramento calumniæ in fine.* Quod si veritas manifestari aliter non potest, cogi poterunt & debent per Episcopum, vt notauit *Gloss. in cap. statutum 2. q. 6.* vers. *Ad testimonium* coram Laico autem: vt æquali, & vt parte contrahente iurare possunt etiam Sacerdotes, vt constat ex *cap. descripto. de Iureiurando.* Vbi Abbas cuiusdam Monasterij accepta in mutuum pecunia à quodam P. sæculari Monachos sui conuentus obsides dedit, qui de obseruanda conuentione iurarunt, & passim fit tale Iuramentum, ita *Siluester verbo Iuramentum. 2. q. 3. Sanchez d. lib. 3 in decalog. cap. 3: n. 8.*

Quod si loquamur de Iuramento calumniæ (quod quinque capita continet,) vt explicat *Gloss. in cap. inhærentes. de 1. calumnia*, Bruno quod credat se bonam causam habere; secundò interrogatur non negabit quod verùm esse credit. Tertiò neque vtetur scienter falsa probatione. Quartò, quod dilationem non petet in fraudem. Quintò, neque dedit, neque dabit, neque promissit, neque promittet aliquid pro hac causa, nisi illis personis, quibus leges dare permittunt distinguendum est; aut clerici litigant de propria causa, aut super causam Ecclesiæ. Si in propria causa; necessario præstandum illis est Iuramentum calumniæ, habetur *cap. ceterum de Iuramento* ibi. Præstari faciatis ab vnaquaque parte calumniæ Iuramentum consuetudine, quæ legi contraria est, non obstante. At si pro causa Ecclesiæ litigant, non compelluntur Iuramentum præstare de calumnia si vellint œconomum constituere, qui Iuramentum præstet, petat, agat, & excipiat. Habetur. *Cap.* Imperatorum de Iuramento calumniæ *& cap. fin. eodem tit.* Si autem nollint procuratorem constituere, qui petat, agat, & excipiat, sed vellint ipsi per propriam personam litigare, iurare debent de calumnia neque poterunt alteri substitui, vt habetur in *d. cap.* & tradit *Gloss.* præcipuè *cap. 1.* verbo *criminali Azor. 1. p. lib. 11. cap. 11. in fine*, & *Sanchez cum aliis lib. 3. cap. 3. n. 7. in fine.* Semper tamen hoc Iuramentum faciendum est de licentia Prælati, si coram non superiore Clerici litigant. *Sanchez. n. 8.* & vide pro pleniori huius puncti intelligentia. *d. 1. p. tract. 4. de fide disp. 8. punct. 15. vbi de testibus,*

15. Petes an iurans in iuditio debeat esse ieiunus? Respondeo debere esse. Habetur *cap. Honestum. 22. q. 5. & cap. Placuit. [illegible] q. 3.* ibi nullus testimonium nisi ieiunus, idem habetur *cap. 1. de testibus.* Sed hæc conditio vt benè notat *Sanchez lib. 3. in decalog. cap. 3. n. 4.* aliis relatis, solùm est ex consilio non ex præcepto. Quod verò à septuagesima vsque in octauam Paschæ, & ab aduentu Domini vsque in octauam Epiphaniæ; nec non in ieiuniis quatuor temporum, & in letaniis maioribus, & in diebus Dominicis & Rogationum nisi de concordia & pacificatione nullum Iuramentum præstetur vt traditur. *Cap. decreuit 22. q. 5.* iam vsu est abrogatum, vt notat ibi *Gloss.* & Doctores communitèr. Excipe nisi in diebus dominicis, & festiuis, quibus Iuramentum iudiciale interdictum est, nisi pro bono pacis, aut piæ causæ, & habetur. *Cap. Conquestus de feriis.*

PVNCTVM IV.

An Iuramentum sit actus licitus, & honestus.

1. *Expeditur esse actum virtutis.*
2. *Declarantur conditiones requisitæ vt sit Iuramentum actus virtutis.*
3. *Qualiter in Iuramento assertorio, sicut, & in promissorio iustitia reperiri possit.*

1 VT clarius essentia Iuramenti innotescat hanc facilem quæstionem præmittimus. Difficultatem fecit ille locus. *Mathei. 5* Ego autem dico vobis non iurare omnino. Et illud *Iacob. cap. 5.* ante omnia fratres mei nolite iurare. In quibus videtur vsus Iuramenti condemnari, &c.

Cæterum catholica veritas est Iuramentum actum esse virtutis si cum debitis circumstantiis fiat constat ex script. *Deuteronom. 6.* Dominum Deum tuum timebis, & per nomen eius iurabis. & *Psalmo. 62.* Laudabuntur omnes, qui iurant in eo. Ea que de causa sæpe Sancti Patres Iurarunt, ad firmandos contractus Abraham, Isaac, Iacob. *Genes. 21. 26. & 31.* in lege scripta. Moysis. *Deuteronom. 4.* sub Iuramento affirmauit populum esse periturum, & in lege gratiæ Paulus iurauit. *2. ad Corinthios 1.* cum dixit, Ego autem

Ego autem testem Deum inuoco in animam meam, *Et ad Galathas.* 1. Et alibi sæpe. Atque credibile non est, tot viros sanctissimos Iuramento vsos fuisse, nisi esset licitum Iuramentum; & confirmari potest ex consuetudine, & vsu Ecclesiæ, cuius auctoritate sæpe Iuramentum exigitur, & ex vsu omnium gentium. Ratio conclusionis est, quia opus erat nostris dictis quæ fallibilia sunt, firmitatem certam tribuere. Sed nulla alia via id obtinere poteramus, quam diuinæ auctoritatis interpositione. Conueniens ergo & iustum erat ad hunc finem, diuinam auctoritatem implorare. Neque obstat locus relatus Mathei. Nam vt bene explicat. *Maldonat super hunc locum. Valentia 22. disp. 6. qu. 7. punct. 3. paulò post principium. Suarez tom. 2. de religione lib. 1. de Iuram. cap. 2. à n. 9.* Non prohibuit Christus Dominus Iuramentum absolutè, sed Iuramentum sine necessitate. Putabant enim Iudæi Iuramentum præcipué, per creaturas factum licitum esse in qualibet occasione; à quo errore eos liberare intendens Christus, dixit, nolite iurare omnino (hoc est) nisi necessitas vrgeat: sed sermo vester sit, sit, non, non. Iusiurandum enim vt bene dicit. *Sanchez 3. lib. 3. in Decalog. cap. 3. conclus. 2. Lessius lib. 2. de iustitia cap. 42. dub. 3. Bonacina disp. 4. q. 1. punct. 3. in princ.* non est de genere eorum quæ per se appeti possunt; sed est instar medicinæ, quam solum in necessitate appetimus; ita similiter Iuramentum solum quando necessitas confirmandæ veritatis adest, appetendum est. *Vnde Innocentius tertius in cap. Et si Christus de iureiurand.* Explicuit, notanter dixisse Christum, Iuramentum à malo esse, & non malum esse. Quia ex mala radice occasionaliter prouenit; scilicet ex incredulitate exigentium. Hinc fit non esse passim frequentandum tum, quia non passim occurrit necessitas; tum etiam quia vt rectè *Suarez supra n. 15.* Facilius fides adhibetur ei qui semper loquitur verú & nunquam iurat, quam ei, qui frequenter iurat.

2. Circumstantias quæ Iuramentum committari debent vt sit actus virtutis, enumerauit. *Ierem. 4* illis verbis. *Iurabis viuit Dominus in iustitia, in iudicio, in veritate.* Has conditiones omnes Doctores amplectuntur cum *D. Thoma 2. 2. q. 89. art. 3. & cum Hieron. in cap. animaduertendum 22. quæst. 2.* Primò veritas in omni Iuramento ad eius honestatem requiritur. Siquidem infallibilis veritas, quæ est Deus, in testimonium adducitur; adducitur autem in testimonium verum in Iuramento assertorio, si iurans iureiurando affirmet rem quatenus sibi cognita est, ita vt rem quam existimat certam pro certa affirmet, & quam putat dubiam pro dubia firmet. In promissorio veritas elucet, si ex animo promittat, & promissum impleat. Secundò requiritur in omni Iuramento iudicium (hoc est) matura consideratio de necessitate, & vtilitate iurandi; quam vtilitatem, & necessitatem explicuit. *Sanchez lib. 3. in Decalog. cap. 4. num. 4. Cum soto. lib. 8. de iustitia. qu. 1. art. 3. ad finem corporis,* in iis consistere; videlicet, vt Iuramento stabilienda nequeant alia via comprobari. Patentissimæ enim veritates, vel speculatiuè dubia quæ rationibus muniri debent Iuramento confirmare, temerarium est. Deinde debet subesse necessaria, aut pia iurandi causa. Item debet præcedere veritatis maturum examen. Sed adhuc manet anceps, quæ sit pia iurandi causa, quòdue sit maturum examen. Vnde *Suarez tom. 2. de relig. lib. 1. cap. 9. num.* 8. Vnico verbo hanc necessitatem & vtilitatem explicuit affirmans, prudentis arbitrio iudicandum esse ideóque vocari iudicium & discretionem; quia iudicio, & discretioni prudentis relinquitur. Tertiò requiritur iustitia, (hoc est,) vt id quod iuratur honestè iuretur.

3. Sed non caret difficultate. Qualiter hæc conditio tam Iuramento promissorio, quam assertorio competere possit? Non enim ex eo quod rem iniustam, & iniquam affirmes, defuit Iuramento iustitia: Siquidem illam iustè & licitè affirmare potes, vt patet cum ob aliquem bonum finem, peccatum tuum vel alterius iuramento confirmas. Deinde Iuramentum est inuocatio diuini testimonij ad fidem faciendam & veritatem confirmandam. Quòd verò hæc veritas confirmanda, & fides facienda sit de aliquo obiecto bono, vel turpi, per accidens est ad rationem Iuramenti, & illius naturam non immutat, ergo Iuramentum ex hac parte iniustum, & iniquum esse non potest.

Cæterum dicendum est, tam in Iuramento promissorio, quam assertorio hanc conditionem requiri. Sic *Diuus Thomas 2. 2. quæst. 89. art. 3. ad 2.* Et ibi. *Caietan. statim in princip. Valentia disp. 6. quæst. 7. punct. 3. vers. Similiter iustitia Sotus. lib. 8. de iustitia quæst. 1. art. 3. colum. 1. Toletus lib. 4. summa cap. 21. num. 10. fine Sanchez lib. 3. cap. 4. num. 33. Suar. 3. lib. 1. de Iuram. cap. 3. num. 6. & lib. 3. cap. 2. num. 5. & cap. 12. num. 7. & 8.*

Diuersimode tamen in Iuramento assertorio, ac in promissorio iustitia requiritur, vt rectè notauit *Valentia d. disp. 6. qu. 7. punct. 3. vers. Similiter iustitia pagin. 1389.* Nam in promissorio debet esse iustitia, tum ex parte materiæ, tum ex parte actus iurandi; requiritur enim vt id, quod promittis faciendum, iustum, & honestum sit, & quod iusta & honesta sit promissio, ita vt si res promissa iniusta & inhonesta sit, inhonesta & iniusta sit promissio, & iuramentum. At econtra in iuramento assertorio non semper iniustum est Iuramentum, quando iniustum est, quod asseritur, vt rectè probat ratio dubitandi, sed solum erit iniustum, quando iniustè & iniquè asseritur. Quod, qua ratione contingat, statim explicabo.

Et quidem in Iuramento promissorio clarum est, si deficiat iustitia ex parte materiæ promissæ necessariò in actu iurandi deficere debere. Si enim iures fornicaturum esse, vel occisurum inimicum, huic Iuramento iustitia deficit; quia rem iniustam iniustè, & iniquè iuras. Iniquitas autem, & iniustitia huius Iuramenti non tantum sita est in simplici enuntiatione fornicationis, vel occisionis futuræ: Hanc enim Angeli, & Prophetæ enuntiare licitè sub Iuramento possent; sed sita est in firmitate & robore, quod tuæ prauæ voluntati ad rem iniquam faciendam prætendis per Iuramentum concedere. Assumis enim nomen Dei vt tua praua voluntas inde securior & firmior in malo reddatur, & prauum opus certiús executioni mandetur. Quòd nemini dubium esse potest, esse contra reuerentiam, & religionem Deo debitam.

Ex hac ergo doctrina concludo, quomodo in Iuramento assertorio defectus iustitiæ esse possit. Non enim ex eo deficit, quod rem iniquam iures; sed ex eo quod illam iures ad firmiorem, & securiorem reddendam. Quia tunc iniquè & iniustè nomen Dei assumis. Siquidem illud assumis,

vt medium

vt medium & instrumentum iniquitatis. Quod autem hoc intelligere possit manifestum est. Si enim crimen occultum proximi reuelares, ex cuius reuelatione grauatur eius opinio, & reuelationem Iuramento firmares, iam Iuramentum assumis,vt medium, & instrumentum ad securiorem,& firmiorem reddendum tuam iniquitatem. Tua enim iniquitas in eo sita est, vt reuelatione occulti delicti proximi malam de illo audientibus opinionem ingeras, sed hanc malam opinionem auges,firmioremque reddis Iuramento.Ergo tale Iuramentum iniquum est & iniustum.Ergo in Iuramento assertorio defectus iustitiæ esse potest; non ex eo,quod res iurata remota mala sit, sed ex eo quod male iuretur, assumendo Iuramentum vt firmamentum iniquitatis.

PVNCTVM V.

Quod peccatum sit defectus veritatis, iustitiæ, & iudicij in Iuramento assertorio.

1. *Defectus veritatis in Iuramento assertorio semper est mortale.*
2. *Qualiter desumatur veritas in Iuramento.*
3. *Colligitur decisio cuiusdam casus frequentis.*
4. *Vnde defectus iustitiæ in Iuramento assertorio sumendus sit, & qualiter sit mortalis vel venialis.*
5. *Detractionem proximi Iuramento firmare est graue peccatum.*
6. *Si te de proprio peccato iactes, & narrationem Iuramento firmes. Non videtur graue peccatum contra religionem.*
7. *Defectus iudicij veniale peccatum est.*

1. Veritas certissima est, quam omnes Doctores Catholici amplectuntur,defectum veritatis in Iuramento assertorio, (etiam si aliàs leuissimus esset) constituere peccatum mortale. Neque vnquam excusari posse, nisi ex defectu perfectæ libertatis. Ratio est manifesta; quia inuocare Deum in testem falsi, est grauissima illius iniuria; cum Deus sit summa veritas, cui falsitas etiam leuissima infinité repugnat.

2. Aduerto tamen, mendacium in Iuramento assertorio, non tam desumi ex confirmatione Iuramenti cum re asserta in se, quam in mente iurantis. Potes namque iurare rem aliter quam à parte rei est; & non ob inde falsum iurare; quia prudenter existimasti, sic se habere. Et ècontra iurare potes rem, prout est in se; & falso iurare; si prudentèr existimabas aliter se habere. Debet ergo Iuramentum assertorium, vt verum sit, conformari cum intellectu iurantis.Ex quo fit, si rem, quam existimas dubiam vt certam affirmes, vel quam existimas certam, vt dubiam iures, periurium falsum committere. Quia firmas Iuramento rem aliter, quam habes in mente. Sic *Sayro in claui Regia lib. 5. cap. 4. num. 7. Nauarr. sum. cap. 12. num. 7. Suarez tom. 2. de Relig. lib. 3. de Iuramento cap. 4. num. 7. Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 3. num. 17. Sanchez lib. 3. in Decalog. cap. 4. à num. 6. Bonacina disp. 4. quæst. 1. punct. 3. num. 6. 8. & 10.*

Dixi ad Iuramenti veritatem te obligatum esse, affirmare rem secundum quod prudentèr existimas se habere. Non enim ad assertionem formaliter veram notitia mathematica, & omnino infallibilis requiritur: aliàs vix posses iurare, sed sufficit si prudentèr, (hoc est) secundum probabilem rationem ita esse arbitreris. Sic *Valent. 22. disp. 6. quæst. 7. punct. 3. vers. veritas enim. Sanchez d. cap. 4. num. 10. Bonacina, d. disp. 4. qu. 1. punct. 3. num. 5. & alij communitèr.*

3. Ex qua doctrina infert *Sanchez à num. 11.* decisionem casus frequenter contingentis, non esse in quam necessarium testificantibus de aliquo scholastico confluxisse ad scholas toto tempore requisito ad cursum conficiendum vidisse eum singulis diebus; sed sufficere, si communitèr viderint scholas adeuntem; inde enim rationaliter credunt vniuersitatis statuto, quod est vt maiore parte anni in scholis versentur satisfecisse. Alia namque testificatio, quia moralitèr est impossibilis, non censetur postulari; non tamen satisfacient Iuramento si solum audiuerint etiam à fide digno illum ad scholas adisse. Nam licet extraiudicialiter satis sit hæc notitia ad iurandam rem absolutè; in iudicialibus tamen semper testis quando absolutè testatur testari censetur de visu & præsentia propria; & secundum hunc sensum expostulatur Iuramentum. *cap. testes 3. quæst. 9.* Et notauit *Bonacina disp. 4. quæst. 1. punct. 3. num. 7.* Quare nisi supradicti testes adderent se scire solum quia à fide dignis audierunt, sine dubio iurarent falso. Verum si graduanda expostularetur Iuramentum de cursu peracto, vt ipse ad testificandum alios induceret, deberet ei certò & infallibiliter constare maiori parte anni in scholis fuisse versatum. Quia talis sententia possibilis est & prudenter videtur expostulari.

4. Defectum iustitiæ in Iuramento assertorio plures Doctores censent esse mortalem, vel venialem secundum quod narratio confirmata Iuramento mortalis, vel venialis fuerit. Sic *Toletus lib. 4. cap. 21. num. 11.* consentit *Sotus lib. 8. de iustitia quæst. 1. art. 3. col. 2. & Petrus de ledesma 2. tom. sum. tract. 11. cap. 2. dub. 4* quatenùs comparant hoc Iuramentum Iuramento promissorio de re iniusta.

Verùm superiori puncto satis probatum est defectum iustitiæ in Iuramento assertorio non esse sumendum ex eo quod Iuramentum confirmet narrationem, quæ mortalis sit, vel venialis; sed ex eo quòd assumatur vt medium & instrumentum ad finem prauum. Quare si finis ad quem Iuramentum vt medium assumitur, mortalis sit, mortale erit Iuramentum, si venialis, veniale. Sic *Sanchez libro 3. in Decalog. capite 4. numero 33. circa finem, Suarez tomo 2. de Religione libro 3. de Iuramento capite 12. numero 7 & 8.*

5. Hinc infero quotiescunque proximum grauitèr detrahis, detractionemque Iuramento confirmas, peccatum graue committere. Quia assumis Iuramentum vt medium & firmamentum grauis iniquitatis; nam illud assumis ad firmiorem & veriorem faciendam detractionem proximi. Neque ab hac intentione, quæ est in essentia Iuramenti imbibita excusari potes. Et ita in hoc casu esse peccatum mortale, defendit *Sanchez & Suar.*

& Suar. supra. Bonacina disp. 4. qu. 1. punct. 3. fine. Reginaldus lib. 18. summ. num. 87.

6. Secundò infero te non committere peccatum mortale aduersus religionem, & contra Iuramentum. Cum proprium peccatum manifestas, & de illo te iactas, & vt credaris commisisse vel complacentiam illius habere, Iuramento narrationem confirmas. Nam esto illa narratio ob complacentiam mortalis sit, Iuramentum non assumitur vt medium ad augendam & firmandam illam mortalem complacentiam in se, sed in audientium animis; (hoc est) assumitur, vt medium ad firmandam in auditoribus credulitatem illius, qui finis non videtur mortaliter prauus. Consentit *Suar. & Sanch. supra.*

7. Deinde defectus iudicij, qui in eo situm est, vt Iuramento deficiat causa honesta & vtilis ad iurandum, si præcisè consideretur nunquam excedit culpam venialem, tam in Iuramento assertorio quam promissorio. Quia non videtur grauis irreuerentia Deo fieri, quòd eius nomen absque necessitate inuocetur, si iustè & verè inuocatur; *Sic Sayro in claui Reg. lib. 5. cap. 4. num. 32. Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 3. num. 17. Suar. tom. 2. de Relig lib. 3. de Iuram. cap. 12. num. 3. Nauarr. cap. 12. num. 3. Sanch. lib. 3. in Decalog. cap. 4. num. 35. & testatur esse omnium.*

Dixi non excedere culpam venialem defectum iudicij; si præcisè consideretur. Quia sæpè ex huius modi defectu nascitur negligentia in inquirenda veritate, & iustitia ad Iuramentum requisitis, & tunc si negligentia grauis sit, peccatum erit mortale non tam ob defectum iudicij, quam ob periculum falso & iniustè iurandi. Si solum negligentia leuis, & imperfecta fuerit, peccatum erit tantum veniale. *Valentia aliis relatis 22. disp. 6. quæst. 7. punct. 3. post medium vbi de iudicio. pag. 1394.*

PVNCTVM VI.

Quale peccatum sit in Iuramento promissorio defectus veritatis & iustitiæ.

1. *Defectus veritatis de præsenti semper est mort.*
2. *Verba per exagerationem dicta non aduersantur veritati.*
3. *Proponitur quædam obiectio aduersus superiorem doctrinam, & soluitur.*
4. *Defectus veritatis de futuro sæpe non est peccatum.*
5. *Si res promissa iusta, & grauis sit, obligatusq́; sis ad illius executionem peccatum est mortale.*
6. *Si leuis, plures affirmant esse mortale.*
7. *Alij distinctione vtuntur.*
8. *Probabilius est, veniale esse.*
9. *Defectus iustitiæ graue, vel leue peccatum est iuxta materiæ qualitatem ex communi sententia.*
10. *Proponuntur aliquod obiectiones, & fit illis satis.*
11. *Iuramentum non præstandi aliquid quod sub consilio tantum ordinatur veniale est.*
12. *Omittere consilium Euangelicum, quia iuratum est, quale peccatum sit?*

1. SI de præsenti veritate loquamur, quæ consistit in eò quod Iuramentum conforme sit tuæ menti, (hoc est) voluntati exequendi promissum; certa sententia est, huius defectum semper esse mortalem; siue res, quæ promittitur parua sit, siue magna, siue licita, siue illicita. Quia in hac veritate Iuramentum promissorium cum assertorio conuenit; ac proinde sicut grauissima Deo irrogatur iniuria, si in testem assertionis falsæ adducatur; ita similiter est grauissima iniuria si in testem falsæ promissionis inuocetur, vtroque enim modo fit Deus à iurante testis falsus.

2. Sed aduerte non esse contra veritatem huius Iuramenti, si per exagerationem iures, etiam si verba videantur contraria intentioni; vt si famulo vel filio iures fore vt caput infringas, & ossa comminuas, vel interficias. Dicuntur enim hyperbolicè, & faciunt hunc sensum, te fore illos grauitèr percussurum. Vnde si habes animum castigandi grauitèr, non peccas contra veritatem; nec contra iustitiam, saltem grauitèr, si punitione graui dignus sit. Quod à simili probari potest cum aliquem laudas de agilitate, & Iuramento, firmas esse sicut aquilam velocem. Quod (Hyspane) solet dici; *es vn pensamiento.* Non enim verba vsurpantur in rigorosa significatione, vt de se constat; sed in eo sensu, quo denotent magnam in illo esse agilitatem. Et facit illud. 2. *Reg.* 1. Vbi dicuntur Ionathas, & Saul aquilis velociores, & leonibus fortiores. Sic *Sanch. lib. 3. in Decalog. cap. 4. num. 9. 19. & 20. & cap. 9. num. 16. Clauis Regia lib. 5. cap. 5. num. 12. Bonacina disp. 4. quæst. 1. punct. 3. num. 6.*

3. Obiicies in Iuramento promissorio de re illicita obligaris non habere animum implendi non solum absolutè, sed etiam ex suppositione Iuramenti. Nam etiam facta illa suppositione habere animum exequendi rem illicitam est graue peccatum, grauisque iniuria Deo irrogatur. Ergo obligatus es non habere talem animum. Ergo obligatus es iurare sine veritate, ergo peccare non poteris.

Respondeo te obligatum esse non habere animum exequendi rem illicitam. Sed non inde fit te obligatum esse iurare sine veritate. Quia non obligaris iurare posito, quod non potes animum habere rem promissam exequendi; sic respondet *Valentia 22. disputat. 6. quæstion. 7. punct. 3. conclus. 2. pag. 1390.*

4. Si verò de veritate futura loquamur, quæ in executione rei promissæ consistit. Sæpè defectus in illa nullum est peccatum, eò quòd res promissa, aut cominata iusta non sit, & casu quòd iusta sit, aliquando expedit eam non exequi: quia mutatæ sunt circumstantiæ, quibus cum Iuramentum obligabat.

Solum est difficultas, an quando res promissa iusta est & ex Iuramento teneris illam exequi, pecces mortaliter si omittas illius executionem? In qua difficultate omnes conueniunt si grauis

grauis materia sit, esse peccatum mortale, illam non exequi, tum quia grauis irreuerentia Deo exhibetur illius auctoritatem in re graui tempnendo. Tum quia violatio voti in re graui est graue peccatum. Ergo à fortiori violatio Iuramenti, cuius obligatio maior est.

6. Verum quando res promissa leuis est, variant Doctores. Prima sententia affirmat esse peccatum mortale. Sic *Gab. in 3. d. 39. quæst. 2. art. 2. conclus. 4. & 7. Caietan. in summa verb. periurium cap. 2. Armilla verb. iurare num. 12. Valentia 2. 2. disput. 6. quæstion. 7. punct. 3. conclus. 3. Lessius lib. 2. de iustitia cap. 42. dubio 5. num. 23. Bonacina tomo 2. disput. 4. quæst. 1. punct. 14. num. 2. Reginald. lib. 1. num. 79.* Ratio est, quia in Iuramento promissorio adducis Deum in testem non solum veritatis, præsentis, sed futuræ, id est non solum iuras te habere propositum, & animum exequendi rem promissam; sed etiam illam esse executurum, ergo si de facto non exequeris; cum possis, & tenearis; efficis quantum est ex parte tua Deum falso fuisse testatum. Quod tam in graui materia, quam leui eiusdem rationis est; vt liquet ex iis quæ de Iuramento assertorio diximus.

7. Secunda sententia distinctione vtitur, affirmat namque si materia promissa sit totalis defectum in eius executione peccatum mortale esse; si verò sit partialis esse veniale. Ratio huius sententiæ est, quia defectus in partiali materia, & leui non videtur sufficiens ad constituendum Iuramentum falsum. Nam iurans recitare horarium, & vnum aut prætermittens absolutè horarium dicitur recitasse, & promittens soluere centum aureos, si soluat vno asse prætermisso, censetur abundè promissioni satisfacere; neque ob tam leuem materiam omissam vocabitur infidelis, & falsus. Secùs verò si materiam integram non soluerit falsus & infidelis reputabitur. Ergo defectus in materia totali graue peccatum erit; secùs in materia partiali leui. Sic *Caietanus 2. 2. quæst. 87. art. 7. dub. 1. Couarr. lib. 1. variarum cap. 1. num. 2. vers. 2. ad finem. Et in cap. quamuis pactum. 1. p. §. 1. n. 4. Cordoua in summ. q. 188. Sayro in claui Reg. l. 5. c. 4. à n. 28. Philiar. de offic. sacerdotis tom. 1. 2. p. l. 3. cap. 3.*

8. Tertia sententia absolutè docet, esse solum peccatum veniale, siue materia promissa leuis sit totalis, siue partialis. Hoc enim vt bene probat *Suarez. tom. 2. de Relig. lib. 3. de Iuramento, cap. 16. a num. 5. & Valent. 2. 2. disp. 6. qu. 7. punct. 3. conclus. 3* Nullius est considerationis. Quia si semel ponamus defectum in materia totali esse mendacium, & Deum in testem falsi fuisse adductum, etiam quando est defectus in materia partiali mendacium erit. Nam qui deficit in parte materiæ promissæ sine dubio non verum reddit promissum. Nam hæc veritas consistit in adæquatione executionis cum promissione. Si ergo executio promissioni non adæquat omnimodo, absolutè redditur falsum. Quod exemplo Iuramenti assertorij confirmari potest. Si enim diceres in hac vniuersitate esse ducentos & quinquaginta Scholasticos, scires tamen non esse, nisi ducentos & triginta & octo, sine dubio mendacium diceres, nisi illa prima propositio intelligeretur moraliter; (hoc est) esse ducentos & quinquaginta plus minúsue, quia propositio affirmata non adæquat intellectui. Quapropter siue defectus sit in materia totali, siue in partiali affirmat hæc sententia, cui ego vt probabiliori assentior, non esse peccatum mortale. Sic *Diuus Antonius 2. p. tit. 10. cap. 4. §. 1. Angelus verbo Iuramentum 5. num. 41. Siluester eodem 4. quæst. 1. Nauarr. summ. cap. 12. num. 10. & cap. 18. num. 7. Man. Rod. 1. tom. summ. cap. 191. num. 5. in 2. editione Azor tom. 1. institutionum moral. lib. 5. cap. 27. & lib. 11. cap. 5. quæst. 3. Suar. tom. 2. de Religione tractat. 4. lib. 3. de Iuramento cap. 16. a num. 9. Sanchez lib. 3. in Decalog. cap. 4. num. 23. cum aliis.*

Ratio præcipua sumitur ex *Diuo Thom. 2. 2. quæst. 110. artic. 3. ad 5.* Vbi ait: Qui aliquid promittit si habeat animum faciendi, quod promittit, non mentitur. Quia non loquitur contra id, quod gerit in mente. Si verò non facit, quod promittit; tunc videtur infideliter agere, per hoc quod animum mutet. Cum ergo mendacium propriè non committat in omittenda promissione, non adducit Deum in testem falsi. Et confirmo cum sub Iuramento promittis aliquid faciendum, non solum iuras in actu exercito, te habere animum exequendi rem promissam; sed etiam iuras formaliter, te esse executurum. Ergo illud Iuramentum tunc est verum vel falsum. Ergo eius veritas vel falsitas moralis non pendet ex futuro euentu; ac proinde esto non exequaris rem iuratam, causa esse non potes, quod Deus à te inductus fuerit in testem falsi. Aliàs ob nullam rationem excusari posses ab executione rei iuratæ. Deinde in Iuramento promissorio non inuocas Deum, vt testetur te fore executurum rem promissam. Nunquam enim ad hoc munus testimonium diuinum expostulatur, sed solùm expostulatur vt sub sua auctoritate promissionem illam suscipiat. Ergo postea executionem omittens infideliter agis, non tamen mentiris. Esse autem infidelem in re leui non est grauis iniuria Dei. Quia non destruitur speciale aliquod ipsius attributum etiam in effectu hominis. Non enim destruis veritatem siquidem illo tempore cum executionem omittis, non adducis Deum in testem; quando verò promisisti verè adduxisti. Neque etiam destruis eius fidelitatem; quia non inuocas Deum vt ipse promittat, sed solùm inuocas vt assistat promissioni & obligationi, præbeatque auctoritatem futuræ executioni. Ex qua assistentia prouenit irreuerentia quæ Deo fit cum non impletur id, quod sub eius auctoritate promissum est.

Hinc fundamenta contraria soluta manent. Siquidem Deus in Iuramento promissorio vt respicit rem futuram non adducitur vt testis formaliter, sed vt præbens auctoritatem futuræ executioni per modum fideiussoris, non qui in se obligationem suscipiat, sed qui sua præsentia & testimonio firmitatem tribuat promissioni.

9. Quantum verò ad iustitiam attinet. Communis sententia defendit spectandam esse materiam, quæ si grauis sit, mortale peccatum erit Iuramentum in quo ipsa deficiat. Vt si iures fornicari, grauitèr vindicari, aliudúe mortale peccatum facere. Ratio est quia auctoritate diuina, diuinoque testimonio te firmas in proposito peccandi mortaliter. Ergo peccas mortaliter contra reuerentiã Deo debitam; idem teneris sub mortali non facere id, quod iuras. Ergo perinde est, ac si falsum iurasses. Et in hac parte omnes conueniunt.

niunt. Atsi materia leuis sit, eò quod vindicatio iurata sit leuis, affirmat communis sententia solum esse culpam venialem. Quia non videtur grauis Deo irreuerentia fieri, quod eius auctoritate te firmes in proposito veniale peccatum committendi, præcipuè cum solùm sub obligatione venialis culpæ tenearis Iuramentum illud non exequi. Sic expressè *Nauarr. sum. c. 12. n. 13. & 15. Couarr. de pactis 1. p. §. 6. num. 6. Azor. tom. 1. l. 11 institutionum moral. c. 5. qu. 1. Valent. 2. 2. disp. 6. qu. 7. punct. 3. post medium. Suar. tom. 2. de Relig. tract. 4. l. 3. de Iuram. cap. 19. Lessius l. 2. c. 42. dub. 4. n. 18. Sanch. l. 3. in Decal. c. 4. n. 26. & sequentibus. Bonacin. tom. 2. disp. 4. qu. 1. punct. 3. num. 9. circa finem.*

10. Verum hæc communis sententia quoad hanc secundam partem difficultatem patitur. Primò. Nam iurans aliquod peccatum veniale diuina auctoritate, & maiestate prætendit se firmare in illo committendo. Ergo ostendit à diuina maiestate illud approbari; siquidem sub illius præsidio promissum est. Hoc autem est grauis iniuria, & blasphemia contra Deum, ergo. Et confirmo; quia adducendo Deum in testem, & quasi fideiussorem peccati futuri adducitur vt illius cooperator. Sed Deum esse cooperatorem peccati, etiam leuis, infinitè cum diuina bonitate pugnat; sicut pugnat esse authorem falsi. Ergo est grauis iniuria. Secundò; sic iurans obligatus est non exequi iuratum, & cum iurat obligatur non habere animum exequendi. Ergo perinde est, ac si falsum iurasset. Tertiò; si iurasses rem impossibilem, eamque vt impossibilem cognosceres, peccares mortaliter. Quia iuras falsum. Non enim habere potes propositum & voluntatem implendi, quod esse impossibile apprehendis. Sed peccatum veniale inter impossibilia reputari debet. Nam ea facere possumus, quæ licitè possumus. Ergo Iuramentum de illo committendo mortale erit.

Cæterum propter hæc & si difficilia à communi sententia & praxi recepta, non debemus recedere. Fateor enim sic iurantem peccatum veniale ipso facto, prætendere diuino testimonio se firmare in proposito illud committendi. Non quia existimet fore gratum & approbandum à Deo de hoc enim non cogitat; sed quia ex quadam simplicitate & vulgari ignorantia credit, quidquid sub Iuramento promittitur, siue bonum siue malum immutabile esse debere. Ad confirmationem negamus in Iuramento promissorio de re iniqua inuocari Deum, vt cooperatorem peccati promissi, sed solum vt testem promissionis. Ex qua inuocatione non videtur fieri grauis irreuerentia, si res promissa mala sit venialiter tantùm.

Ad secundum concedo sic iurantem obligatum esse sub veniali tantum non exequi rem iuratam; & cum iurat obligatum esse sub veniali tantum non habere animum exequendi; ac proinde non peccare mortaliter. Hinc fit grauiùs peccare iurantem peccatum veniale sine animo exequendi, quam iurantem ex animo. Quia iurans sine animo committit peccatum mortale periurij falsi; at iurās cum animo non mortale, sed veniale tantum committit. Duplex tamen; nempe propositum peccandi, & Iuramentum talis propositi.

Ad tertium, respondeo esse diuersam rationem in iuramento de re absolutè impossibili, & de peccato veniali. Quia Iuramentum de re absolutè impossibili reddit impossibilem voluntatem faciendi illam. At peccatum veniale esto de iure reddat impossibilem voluntatem non tamen de facto. Et cum solum sub obligatione venialis culpæ sit hæc impossibilitas iuridica non valet Iuramentum mortale reddere.

11. Hinc fit Iuramentum de non præstando consilium aliquod Euangelicum esse solum venialem culpam. Quod sit culpa, dubium esse non potest, cum diuinum testimonium assumas ad obsistendum diuinæ voluntati. Sed quid hæc obsistentia, aliàs peccatum non est, non videtur grauitèr diuina maiestas in testem adducta iniuriari. Sic *Nauarr. Valent. Azor. Lessius, Bonacin. locis allegatis, Sanch. d. cap. 4. num. 30. Suar. cap. 18. num. 6.*

12. Sed inquires an omittere consilium Euangelicum, quia iurasti omissurum; vel facere peccatum veniale, quia iurasti facturum, peccatum sit mortale, vel veniale?

Respondeo regulariter veniale esse quia procedit ex quadam vulgari ignorantia, qua credis sic iuratum esse exequendum. Sic *Sanchez lib. 3. cap. 4. num. 29. Suarez lib. 3. de Iuramento cap. 19. num. 6. & 7.* At si illam ignorantiam secludamus; existimo executionem rei illicitæ vel omissionem Euangelici consilij, quia iuratum est, per se mortale peccatum esse, est enim grauis blasphemia in reuerentiam Iuramenti præstare, quod est contra Iuramenti religionem. Adde talem executionem tacitè continere errorem in fide. Sic indicat *Sanchez num. 29. fine.*

Pvnctvm VII.

Quod peccatum sit in iudicio, vel extra Iuramentum præstare in alio sensu ab eo quem alius intelligit?

1. *In iudicio legitimo, & in contractibus peccatum est mortale.*
2. *Extra iudicium, & contractus sic iurare absque necessitate culpa est.*
3. *Solùm est venialis seclusa iniustitia aut alia extrinseca circumstantia.*
4. *Honesta causa intercedente nulla est culpa.*
5. *Expendūtur plures casus in praxi cōtingētes.*
6. *Vtens amphybologia debet scire saltim in genere se posse veritatem tegere.*

1. Certum est si iudex ita iuridicè interroget, vt tenearis te veritatem fateri, te peccaturum mortaliter si veritatem occultes amphybologico vtens Iuramento. Quia facis contra obedientiam superiori debitam. Idem est quando ad firmitatem alicuius contractus expostularetur Iuramentum, tu verò vt obligatione soluaris, amphybologicè iuras. Quia decipis proximum in re graui. In his omnes conueniunt vt testatur *Sanch. alijs relatis. lib. 3. in Decal. cap. 7. num. 1. & 2. Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 9. n. 46.*

2. Si verò extra legitimum iudicium, vel extra contractus indigentes Iuramento ad firmitatem loquamur; nemini dubium esse potest, loqui, & à fortiori iurare sine necessitate, vel speciali vtilitate in alio sensu ab eo, quem auditores intelligunt, esse culpam, & peccatum. Quia talis modus loquendi contrarius est ciuili & politicæ hominum conuersationi, & syncerae

ceræ locutioni, maximè in rebus seriis omniaque dolis & fallaciis paterent; neminique fides adhiberi possit, si hic modus loquendi, vt licitus approbaretur. Quapropter etsi tunc non pecces peccato mendacij, peccas tamen contra præceptum affirmatiuum dicendi veritatem sincerè, & simpliciter; vt bene notauit. *Valent. 2.2. disp. 5. q. 13. punct. 2. circa finem*; Et ita hunc modum loquendi absque necessitate peccatum esse, tenet idem *Valentia ibi, & disp. 9. qu. 7. punct. 4. circa finem. Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 9. num. 46. & 48. Azor tom. 1. lib. 11. cap. 4. quæst. 5. Suar. tom. 2. de Relig. lib. 3. de Iuram. c. 10. n. 10. & c. 11. n. 6. Sayro in claui Regia l. 5. c. 4. n. 21. Bonacin. disp. 4. q. 1. punct. 12. n. 2.* & pluribus relatis *Sanchez lib. 3. in Decal. cap. 6. num. 16.*

Verum (seclusa iniustitia, aut alia extrinseca circunstantia, quæ ex tali modo iurandi oriri posset) existimo tale Iuramentum absque necessitate factum non excedere culpam venialem. Probo quia tali Iuramento solum deficit comes iudicij non iustitiæ (vt suppono,) neque veritatis, vt statim probabo. Ergo solum est peccatum veniale. Quod autem tali Iuramento veritas non deficiat videtur certum; Nam illud Iuramentum non cadit supra propositionem exteriùs prolatam vtcumque, sed secundum quod restricta est animo proferentis. Verbi gratia. Rogaris an commiseris furtum, quod verè commisisti; respondes, & iuras te non commisisse, subintelligendo in illa hora, in qua rogaris; vel non commisisse coram Iudice, parente aliisue consanguineis. Tale enim Iuramentum veritatem habet; siquidem non affirmas absolutè non commisisse; sed non commisisse illa hora, in qua rogaris, vel coram illis personis; & hoc veritas est. Propositio ergo illa exteriùs prolata ex intentione proferentis determinatur, ipsumque Iuramentum supra omne illud complexum cadit. Confirmari potest euidenter ex factis Christi *Ioannis 7.* Dixit discipulis se non esse ascensurum ad diem festum paschæ, & tamen statim ascendit; quæ propositio stante scientia Christi futurorum à falsitate excusari non posset, nisi aliquid aliud superaddatur, nempe non esse ascensurum cum suis discipulis, vel non esse ascensurum manifestè & publicè, vel non esse ascensurum ad festum agendum, sed ad patiendum. Simile est illud *Marc. 13* de die illa scilicet iudicij, nemo scit, neque filius; subintelligendi enim debet ad dicendum vel non scit à se sed à patre. Est ergo manifestum veritatem propositionis vocalis non sumi præcisè ex verbis, vt sonant, sed secundum intentionem proferentis; idemque confirmat. *Tex. in capite humanæ aures 22. quæst. 5. ibi.* Humanæ aures talia verba nostra indicant qualia foris sonant; diuina verò iudicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Apud homines cor ex verbis; apud Deum verba pensantur ex corde. Pensari ergo debet falsitas, aut veritas non ex verbis præcisè, sed ex corde proferentis. Ergo Iuramentum amphybologice factum veritatem habet. Ergo solum illi deficere potest discretio, & iustitia. Iustitiam supponimus non deficere. Aliàs prauitate materiæ esset mortale vel veniale. Restat ergo, vt sola discretio deficiat, cuius defectus (vt superiùs dictum est.) Venialis est; eò quod non euacuet finem præcipuum Iuramenti, qui est veritatis confirmatio. Nam licet euacuet finem secundarium Iuramenti, qui est confirmare veritatem necessariam: siquidem absque necessitate fit; non ob inde grauem deordinationem continent. Et ita hanc sententiam tenet *Caietan. 2. 2. qu. 89. art. 7. Suar. tom. 2. de Relig. lib. 3. cap. 9. 10. & 11. Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 9. num. 48. Sanchez lib. 3. in Decalog. cap. 6. num. 15. & 22. & alij apud ipsos.*

4. Dixi esse solum venialem culpam, quando hoc Iuramentum fit absque necessitate. Si enim aliqua causa honesta occultandi veritatem intercedat. Qualis esset si ad tuam tuorumque salutem, honorem, rem familiarem tuendam conueniret occultatio; aut si conueniret, ne annueres interroganti iniustè; nullam culpam committis. Sic amphibologice iurans. Et ratio est clara; quia defectus iudicij, qui in tali Iuramento esse poterat, cessat interueniente causa iusta sic occultandi veritatem. Sic tenet expressè *Nauarrus capite humanæ aures. 22. quæstione 5. in quæstione 2. num. 12. & in summa capite 12. num. 9. & 19. Toletus lib. 4. summa cap. 21. num. 9. Suar. lib. 3. de Iuram. cap. 10. num. 4. Valent. 2. 2. disp. 5. quæst. 13. punct. 2. circa finem & disp. 6. qu. 7. punct. 4. circa finem. Lessius lib. 2. cap. 42. dubio 9. num. 47. Bonacina disputat. 4. quæstione 1. punct. 12. num. 4.* Quod verùm habet, tametsi non rogatus iures, sed te offeras ad iurandum, si tamen iurandi, occultandique veritatem, honesta causa intercedat; qualis intercedere potest cum obligaris famam proximi restituere, neque alia via commodiori reparare potes, quam vsu amphybologici Iuramenti. *Sanchez lib. 3. in Decalog. cap. 6. num. 21. Bonacina tom. 2. disp. 4. qu. 1. punct. 12. num. 5.* Ex hac certa doctrina deciduntur plures casus in praxi contingentes.

5. Primò rogatus de delicto, quod saltem sub opinione probabili non teneris manifestare; vel ex eo quod non iuridicè rogaris; vel ex eo quod tibi graue nocumentum ex manifestatione prouenit, negare poteris fecisse, subintelligendo in carcere, vel ad dicendum. *Sic Sanch. d. cap. 6. num. 23. & 25. Clauis Regia lib. 4. cap. 5. num. 4. & lib. 12. cap. 17. num. 29. Nauarrus cap. humana aures in qu. 1. num. 9 Bonacin. disp. 4. qu. 1. punct. 12. num. 4.* Secundò rogatus de complice, quem ex iisdem rationibus manifestare probabiliter non teneris eodem modo negare poteris. *Sic relati Doctores.* Imò potes te offerre ad sic iurandum; quando id opus esset. Adde si fortè socios detexisti, cum non deberes; obligatus es pro illorum defensione Iuramento amphybologico vti si speras damnum factum reparaturum; obligatus inquam es ex iustitia, si malitiosè contra ordinem iuris detexisti. Si verò ignoranter, & absque culpa processisti; solùm teneris ex charitate. Quia teneris reparare damnum proximi modo, qui tibi licitus est, & non incommodus. *Sanch. libro 3. in Decalogum capite 6. numero 28.*

Tertiò rogatus de furto, quod in recompensationem accepisti; vel de mutuo, quod verè non debes; quia soluisti; aut verè non debes; quia non est terminus impletus, vel præ paupertate probabiliter excusaris; poteris iurare te mutuum non accepisse, subintelligendo, vt debeas statim soluere. Quia ad huiusmodi finem iudex Iuramentum exigit. *Sic Couar. l. 1. variar. c. 2. n. 4. Suar. lib. 3. cap. 9. n. 6. Sanch. lib. 3. in Decal. cap. 6. num. 32. & lib.*

& lib. 1. de matrimon. disp. 10. num. 27. Bonacina disp. 4. de Iuram. qu. 1. punct. 12. num. 5.

Quartò rogatus an promisseris matrimonium à cuius obligatione secundum opinionem probabilem immunis es, iurare poteris non promisisse, sub intelligendo, vt tenearis. *Sanchez lib. 1. de matrimonio disp. 10. num. 27. & 28. & lib. 3. in Decal. cap. illo 6. num. 32.*

Quintò exemptus probabiliter à gabellæ solutione iurare poteris te non portare talem, vel talem rem; esto portes; sub intelligendo, ita vt gabellam debeas, quia hic est finis, vel saltem debet esse interrogantis. *Suarez lib. 3. cap. 9. num. 7. Acor. 1. p. lib. 11. cap. 4. qu. 5. Sanchez num. 32. fine. Bonacina disp. 4. qu. 1. punct. 12. num. 5. vers. 9.* Et cuilibet datum est opinionem probabilem sequi.

Sextò creditor exigens debitum virtute instrumenti publici affirmare poterit sibi totam illam quantitatem deberi; etiam si pars soluta sit; si aliundè est debita, & illam recuperare non potest. Imo poterit iurare partem illius debiti sibi non esse solutam intelligendo, vt non sit tantumdem debitum. Quia verum iurat. Excipe nisi hoc Iuramentum cederet in preiudicium alterius creditoris, qui haberet ius anteriùs, debito illo non contento in instrumento; cui debitor satisfacere non potest nisi sibi totum debitum soluat. Tunc enim ob præiudicium alterius creditoris iurare non poterit totam illam quantitatem sibi deberi, aut partem illius debitam non esse solutam. Sic *Sanchez d. cap. 6. num. 35. & 36. Bonacina 2. tom. disp. 4. qu. 1. punct. 12. vers. 8.*

Septimò èontra debitor à quo debitum expostulatur virtute alicuius instrumenti maiorem quantitatem continentis, quam ipse debeat, poterit absolutè negare se illud debere. Imò, & negare illam partem debiti, si ex confessione partis probabiliter timet obligandum esse soluere quod non debet, quia ad vtendum æquiuocatione habet legitimam causam. Cauere tamen debet ne præiudicium creditori sequatur in parte debita. Eaque de causa tenetur partem illam soluere, & etiam expensas, si quas facit in illius recuperatione ob morosam solutionem. Sic *Sanchez lib. 3. cap. 6. n. 33. Gutierrez lib. 1. practicar. qu. 6. num. 2. Bonacin. disp. 4. qu. 1. punct. 12. vers. 10.*

Octauò habens iustam & probabilem causam occultandi fisco vel creditoribus aliqua bona; ne videlicet sibi desint necessaria ad sustentationem; néue mendicare cogatur, poterit negare se occultasse sub intelligendo, quæ manifestare obligatus sit. Idem quæ possunt respondere testes idipsum cognoscentes. Sic expresè *Bonacin. d. disp. 4. q. 1. punct. 12. vers. 5. Sanchez lib. 3. cap. 6. n. 31.*

Nonò si per iniuriam coactus sis promittere sub Iuramento dare aliquam pecuniam, iurare poteris eam daturum sub intelligendo si debeas: Quia iustam habes causam vtendi hac tergiuersatione. Eaque restrictione facta obligatus non eris soluere, si non debeas. Quia solùm ad soluendum si debeas virtute Iuramenti obligatus fuisti. Sic *Valent. 2. 2. disp. 6. qu. 7. punct. 4. circa finem Sanchez lib. 3. cap. 6. num. 37. & 38. Bonacina disp. 4. qu. 1. punct. 12. vers. 1.*

Decimò rogatus an venias ex loco, qui falso putatur peste infectus, aut illac transieris: potes negare sub intelligendo, ita vt sit infectio. Imo etiam si locus sit peste infectus; si tamen certus es, te sanum esse, vti poteris ea æquiuocatione. *Sic Nauarr. cap. 12. num. 19. Tolet. lib. 4. cap. 21. num. 9. Suarez cap. 9. num. 7. Sanchez cap. 6. num. 35. Bonacina disp. 4. qu. 1. punct. 12. vers. 3.* Vbi ex Siluestro optimè aduertit religiosos, & clericos non excusari ab hoc Iuramento præstando, & veritate dicenda, ex eo quod custodes Layci sint, quibus non videntur ipsi subiecti. Quia non expostulatur ab ipsis absolutè, sed ex suppositione quod vellint ciuitatem intrare.

Vndecimò scholasticus rogatus à iudice, an fuerit locutus cum aliquo ex oppositoribus ad cathedram; vel illius domum fuerit ingressus, potest respondere negatiuè, si verba, aut ingressus domus non fuerit subornationis causa; quia hæc debet esse mens iudicis interrogantis. Sic *Nauarr. summ. cap. 12. num. 19. Sayro claui Regia lib. 5. cap. 4. num. 24. Sanchez lib. 3. cap. 6. num. 34. Suarez lib. 3. cap. 9. num. 7.*

Duodecimò Canonici & Iudices obligati seruare secretum eorum, quæ in congregatione tractantur, possunt iurare non violasse secretum, neque ibi acta cum aliquo communicasse, si nihil eorum, quæ sub graui culpa obligati erant cælare, manifestauerint. Quia de iis, & non de aliis censetur iudex interrogare. Sic *Suarez, Sayro & Sanchez locis allegatis.*

Decimò tertiò. Mulier, quæ adulterium commisit, poterit sub Iuramento negare commisisse sub intelligendo, vt manifestare teneatur. *Sayro in claui Regia lib. 5. cap. 4. num. 24. Sanchez lib. 3. cap. 6. num. 41. Bonacina disp. 4. quæst. 1. punct. 12. vers. 6.*

Decimò quartò coactus accipere aliquam in sponsam, quam ducere non tenetur, iurare poterit se illam ducturam sub intelligendo, si obligationem habeat: Et idem est de vxore, quæ cogitur cum marito cohabitare, cuius cohabitatio sibi interdicta est, poterit iurare cohabitaturam, sub intelligendo, si id licitè possit. Quia iustissimam causam habet vtendi in iis casibus tergiuersatione. *Nauarr. cap. 12. n. 9. Siluester Iuramentum 3. quæst. 2. Acor. tom. 1. lib. 11. cap. 4. quæst. 5. Sanchez lib. 3. cap. 6. num. 40. & 41.*

Decimò quintò is qui mutuare non tenetur, poterit respondere petenti mutuam, se nullam pecuniam habere, sub intelligendo in alio loco ab eo, in quo habet, vel in ordine ad mutuandum. Qui modus respondendi licitus erit si causa subsit negandi mutuum; nempe quia illis pecuniis eget ad alium vsum, vel timet debitorem difficilem fore in soluendo. Sic *Nauarrus sum cap. 12. num. 18. Sayro in claui Regia lib. 5. cap. 4. n. 26. Sanchez aliis relatis num. 43. Bonacina tom. 2. disp. 4. qu. 1. punct. 12. num. 3.*

Decimò sextò mercatores qui non possunt iustum pretium ab emptoribus obtinere, nisi iurent tanti vel tanti sibi mercem stare, cum de facto non stet; iurare quidem possunt, tanti sibi stare, sub intelligendo computatis omnibus expensis; vel tanti sibi stare sub intelligendo cum alia merce, quam habent domi, vel alibi emerant. Sic *Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 9. num. 46. Rebellus lib. 9. qu. 7. num. 8. Bonacin. disp. 4. de Iurament. qu. 1. punct. 12. num. 8. & disp. 3. de contract. qu. 2. punct. 4. in fine.* Idem dicendum est de emptoribus iurantibus rem aliàs minoris emisse, *Bonacina & Rebellus suprà.*

Denique quotiescumque aliqua causa honesta se

se offert, tegendi veritatem, poteris absque peccato vti amphybologico Iuramento, vt ex allatis exemplis constat, & ex ratione sæpe dicta. Quia tale Iuramentum veritatem, & iustitiam habet, & cum vtile sit, illud præstare, non deficit iudicium. Ex nullo ergo capite vitiari potest. Quapropter, vt bene dicunt. *Sanchez dicto cap. 6. n. 45. Bonacina d. disp. 4. qu. 1. punct. 12. vers. 7. & alij apud ipsos*, etiamsi rogans omnem æquiuocationem vellet excludere, & vltra Iuramentum de re facta petat Iuramentum de calumnia; exigatque Iuramentum dicendi veritatem sincerè, & absque vlla æquiuocatione; adhuc poteris iurare amphybologico Iuramento, & restrictione facta. Quia subintelligere potes, te iuraturum absque æquiuocatione iniusta. Nulla enim propositio ita ample sumi potest; quin aliquam restrictionem habere possit in mente. Quod manifestè conuincitur in confessore rogato de delictis in confessione auditis, qui ea tacere tenetur quomodocumque Iuramentum exigatur. Dari ergo potest aliqua via occultandi veritatem absque mendacio. Quando verò absque vlla causa quis vtitur amphybologico Iuramento, iam dixi esse solum veniale secluso Iuramento necessariò in contractibus & in iudicio.

Pro supradictis est maximè aduertendum, vtentem aliqua ex dictis amphybologiis debere scire saltem in genere, se posse absque mendacio veritatem tegere; non tamen opus est in particulari cognoscere modum, quo debet tegi. Quo circa si intendat iurare eo sensu quem vir doctus verum reperiet, & sciat verum ibi reperiri posse; sufficiet ad excusationem periurij. *Suarez tom. 2. de Relig. lib. 3. de Iuramento cap. 10. num. 4. Sanchez lib. 3. cap. 6. num. 46.*

PVNCTVM VIII.

Vtrum Iuramentum fictum tam in iudicio quam extra peccatum sit mortale.

1. *Tripliciter fictio interuenire potest.*
2. *Iurans sine animo implendi semper peccat mortaliter.*
3. *Proponitur obiectio, & fit illi satis.*
4. *Si iuras falsum sine animo iurandi est mortale, tametsi ratio non ita facilis sit.*
5. *Iurare verum sine animo iurandi, non est mortale. Sed quid in iudicio & contractibus.*
6. *Si iures absque animo te obligandi, communis est sententia, peccatum graue esse.*
7. *Resoluitur idem esse dicendum, ac de Iuramento sine animo iurandi factum.*
8. *Ad verum Iuramentum non est necessarius expressus animus te obligandi.*

1. NOtandum est, tribus modis fictionem in Iuramento interuenire posse. Primò, si iures sine animo iurandi. Secundò, si iures sine animo te obligandi. Tertiò, si iures sine animo implendi, quod iuras. His positis.

2. Dico primò, siue in iudicio, siue extra iurans sine animo implendi iuratum, peccat mortaliter. Quia vero Iuramento, quale hoc est, deficit prima veritas. Ita ex communi sententia. *Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 8. num. 42. Suarez lib. 3. de Iuram. cap. 17. à num. 7. Sanchez lib. 3. in Decal. cap. 4. num. 16.*

3. Solùm obiici possunt aliqua Iuramenta, quæ passim fiunt absque animo & proposito implendi; & tamen non censentur à doctoribus peccata mortalia. Hæc sunt Iuramenta, quibus parentes minantur filiis supplicia non tam animo exequendi, quam eos deterrendi, & corrigendi. Item Iuramenta cedendi loco, & honore, quæ vrbanitatis causa fiunt. Sed facile huic obiectioni respondetur in iis Iuramentis subintelligi aliquam conditionem, quæ ea à falsitate excusat, & vera reddit. In Iuramentis comminatoriis subintelligitur conditio, nisi filius se correxerit, veniámue postulauerit, vel maius incommodum inde timeatur. In Iuramentis vrbanitatis subintelligitur nisi alteri nimis molestum fuerit. Verùm, si absque vlla subintellecta conditione Iuramentum præstaretur sine animo implendi, dubium esse non potest, quin sit mortale. *Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 4. num. 22. Suarez tom. 2. de Relig. lib. 3. cap. 17. num. 9.*

4. Dico secundo si iuras sine animo iurandi distinguendum est, vel iuras verum, vel falsum Si iuras falsum; tam in iudicio, quam extra est peccatum mortale. Si iuras verum; probabile est esse solum veniale extra iudicium; in iudicio, & in contractibus mortale. Priorem partem conclusionis nempe iurare falsum sine animo iurandi esse mortale defendunt. *Caietanus 2. 2. quæst. 89. art. 7. ad 4. Sotus lib. 8. de iustitia quæst. 1. art. 7. in solut. ad 4. Couarr. in cap. quamuis pactum de pactis. 1. p. §. 5. num. 2. & 3. Petrus de ledesm. 2. tom. summ. tractat. 11. cap. 3. dub. 6. Leonardus Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 8. num. 43. Suar. tom. 2. de Relig. lib. 3. de Iurament. cap. 17. num. 3. Bonacina tom. 2. summ. disp. 4. qu. 1. punct. 7. num. 6. Sanch. lib. 3. cap. 6. num. 9.* Rationem reddunt; Quia Iuramentum externum, quod est diuinæ maiestatis cultus assumitur ad falsitatem confirmandam. Vnde sicut genuflexio, aliusque externus cultus, si idolo tribueretur, esset peccatum graue. Quia applicatur materiæ indebitæ actio solum debita Deo. Similiter erit grauis irreuerentia contra Religionem, iurare falsum verbis tantum absque intentione. Quia externus cultus Deo per Iuramentum debitus materiæ indebitæ applicatur. Cæterum hæc ratio solum videtur conuincere in Iuramento externo facto per idola, vel creaturam sistendo in ipsa; ibi enim cultus externus Deo debitus materiæ indebitæ applicatur, & saltem in foro externo diuinitas, & infallibilitas in idolis, & creaturis recognoscitur, quod est blasphemum. At in Iuramento verbo tenus facto per Deum in confirmationem falsitatis, hic cultus non inuenitur. Non enim falsitas honoratur, sicut non honoratur in iustitia, cum ad testandam rem iniustam adducitur, sed ad summum in illo Iuramento Deus iniuriatur, eò quòd saltem simulatè, & in apparentia adducitur in testem falsi. Cùm verò vrges exterior Dei cultus cadit supra materiam indebitam scilicet falsitatem, ergo est peccatum graue. Facile respondeo cadit supra materiam indebitam, quæ obiectum sit honorationis, quæque colatur, & honoretur per talem cultum, nego; cadit suprà materiam indebitam de illa contestando & affirmando, concedo. An verò hæc contestatio appa-

apparens sufficiat ad peccatum mortale; restabat probandum. Quapropter *Lessius lib. 2. de iustitia cap. 42. dub. 8. num. 43.* inclinat non esse mortale iurare falsum sine animo iurandi, si per iniuriam cogaris iurare, & falsitas penitùs occulta sit. Quia neque intendis Deum in testem vocare, sed simulare, neque secundum prudentem æstimationem poteris censeri iurare falsum. Quia falsitas est penitùs occulta; & quia iustam causam habeas alia mente iurandi.

Cæterum retinenda est communis sententia, quia extra hunc casum adductum à *Lessio*, nullum doctorem inueni (etsi plures euolui) qui affirmaret non esse peccatum mortale iurare falsum etiam sine animo iurandi. Et ratio esse potest. Quia videtur Deo grauis irreuerentia fieri, ex eò quod tantum in apparentia, & nomine tenùs in testem falsi inuocetur. Nomini enim Dei summa reuerentia debetur. Deinde si semel admittamus, Deum simulatè inuocari posse in testem falsi absque graui peccato finis Iuramenti, qui est veritatis confirmatio magna ex parte, imò penitùs frustraretur. Non igitur est concedendum. In iudicio autem, & in contractibus grauibus proculdubiò est, esse mortale iurare falsum absque animo iurandi. Quia in iudicio est contra mandatum superioris: in contractibus est contra ius parti contrahenti debitum, & in vtroque casu contra reuerentiam debitam diuino nomini, cui præiudicatur falsi testificatione. Dixi *esse mortale* iurare falsum sine animo iurandi. Nam si cum aliqua restrictione iurares, quæ verum sensum efficeret, id non esset falsum Iuramentum; ac proinde in præsenti de illo non loquimur; sed regulandum est iuxta dicta puncto præcedenti.

5. Secunda pars conclusionis nempe probabile est, non esse mortale, si verum iures, sine animo iurandi. Tenet *Lessius lib. 2. de iustitia cap. 42. dub. 8. num. 42, Sanch. aliis relatis lib. 3. cap. 6. num. 9. & 10. Bonacin. disp. 4. quæst. 1. punct. 7. circa finem.* Ratio est. Quia non videtur ex hoc Iuramento fieri grauis iniuria Deo, neque homini. Non Deo; quia esto simuletur adduci in testem, adducitur in testem veritatis; sicuti cum simulate oras eo tempore, quo non teneris præcepto orandi, non obinde censeris Deo facere grauem iniuriam. Neque etiam ex tali Iuramento homini prouenit grauis iniuria. Quia supponimus grauitèr inde non lædi. Ex nullo ergo capite mortale peccatum esse potest. Est tamen absque dubio peccatum veniale, & graue quando nulla legitima & honesta causa fieret, quia est quædam fictio vim Iuramenti eneruans.

Si verò in iudicio vel in contractibus veritatem iurares sine animo iurandi, ferè omnes Doctores firmant, te peccatum mortaliter. Quia decipis iudicem, vel tecum contrahentem in re graui. Limitat autem hoc *Sanch. lib. 3. cap. 7. num. 2.* dummodò inde iudicio, aut contractui notabile damnum sequeretur, quod rarò contingere potest. In contractibus, cum fictio, & simulatio non appareat, & æquè cogendus sis, ac si verè iurasses. Limitatio placet in contractibus, quia ibi damnum proximi attenditur, quòd rarò euenire potest, nisi Iuramentum necessarium esset ad contractus firmitatem. A iudicio tamen excludo limitationem. Quia semper hæc simulatio illi notabiliter præiudicat: Superioris enim præceptum non solum est de veritate dicenda sed de dicenda sub diuino testimonio. Deludis ergo grauitèr iudicium si diuinum testimonium omittas.

6. Dico tertiò: Si iures absque animo te obligandi, quod solùm in Iuramento de futuro esse potest; communitèr Doctores existimant esse graue peccatum; quia fit grauis irreuerentia Deo cum ex vna parte eum in testem adduxeris, & ex alia nolles testimonio, & auctoritate obligari. Videris namque diuinam maiestatem & auctoritatem contemnere. Adde si non habes animum te obligandi, neque animum adimplendi videris habere. Sic *Nauarrus cap. 12. num. 14. Couarru. de pactis 1. p. §. 5. num. 3. Suar. tom. 2. de Relig. lib. 3. cap. 17. num. 10. Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 8. num. 42. Sanch. lib. 3. cap. 4. num. 10. Bonacina tom. 2. disp. 4. quæst. 1. punct. 7. circa finem.*

7. Verum cum probabile sit, quod Iuramentum factum absque animo obligandi non sit verum Iuramentum, sed simulatum; quale est Iuramentum factum absque animo iurandi. Idem quod dictum est in præcedenti conclusione de Iuramento facto absque animo iurandi, dici debet de Iuramento facto absque animo se obligandi. Quia eiusdem prorsus rationis sunt. Quod autem Iuramentum, in quo expressum habes animum non te obligandi, Iuramentum verum non sit, sed apparens. Probatur. Quia obligatio, vel est de natura ipsius Iuramenti, vel quædam passio ita necessariò consequens naturam Iuramenti, vt nullatenùs separari possit. Ergo si vis iurare excludendo obligationem; vis vt tale Iuramentum suam essentiam non habeat; siquidem illam habere non potest sine obligatione. Ergo non vis iurare, sed Iuramentum simulare. Et confirmo ex voto facto absque intentione te obligandi, quod secundum communiorem sententiam nullum est, & ex matrimonio contracto absque intentione te obligandi ad reddendum debitum, quod etiam nullum est: quia essentiam matrimonij destruit. Ergo similiter nullum erit Iuramentum factum sine intentione te obligandi. Et ita tenet *Siluester verbo Iuramentum 4. quæst. 7. Sanch. in summ. lib. 3. cap. 6. num. 7. & cap. 10. num. 8. Bonacina disp. 4. qu. 1. punct. 7. num. 3. & alij apud ipsos.*

8. Dixi non esse verum Iuramentum illud in quo expressum animum haberes non te obligandi; vt tacitè colligeres ad Iuramenti essentiam non requiri expressum animum te obligandi: Sufficit, quod iurandi animum habeas: eò enim ipso censeris voluntatem habere eorum quę necessariò ad Iuramentum requiruntur, nisi ea expresse excludas. *Sanchez lib. 3. cap. 10. num. 9. Suar. lib. 2. cap. 7. num. 8. Bonacina disp. 4. quæstion. 1. punct. 7. num. 4.*

PVNCTVM IX.

Quando consuetudo iurandi grauem culpam inducat.

1. *Duplex est consuetudo.*
2. *Consuetudo iurandi cum aduertentia vt verum iuretur, non est peccatum mortale.*
3. *Quod verum habet; esto iungatur mentiendi consuetudini.*
4. *Consuetudo iurandi sine aduertentia ad veritatem;*

ritatem; te in statu peccati mortalis constituit.

5. *Explicatur. doctrina aliquibus annotationibus.*

6. *An debeat absolutio differri habenti hanc prauam consuetudinem.*

7. *An debeat ei aliqua pœnitentia imponi si recinciderit; teneaturq; illam exequi?*

1. Consuetudinem iurandi habes si passim iures. Duplex hæc consuetudo esse potest. Prima iurandi falso, vel absque aduertentia an sit verum, vel falsum quod iuras; Secunda cum aduertentia vt verum iuretur.

2. Si hoc secundò modo sit consuetudo; non te constituit in statu peccati mortalis; nec sub mortali teneris eam cauere. Sic *Valentia. 2. 2. disp. 6. qu. 7. punct. 3. circa finem. Vega 2. tom. summ. cap. 16. casu 14. Manuel Rodriguez. 1. tom. summ. cap. 192. n. 11. Petrus de ledesma 2. tom. tract. 11. cap. 2. dub. 1. & cap. 5. dub. 4. & 5. Suarez tom. 2. de Relig. tract. de Iuram. lib. 3. cap. 6. num. 4. & 5. Sanchez aliis relatis lib. 3. in Decal. cap. 5. num. 9. Bonacina tom. 2. disp. 4. qu. 1. de Iuram. punct. 13. num. 2.* Ratio est: quia omnia hæc Iuramenta venialia tantum peccata sunt. Siquidem (vt suppono) fiunt cum plena aduertentia ad veritatem. Ergo consuetudo ex illis resultans solum ad peccata venialia inclinare potest. Nam solum inclinat ad similes actus. Quod ex hac consuetudine aliquando in periurium labaris; non obinde censeri potes esse in morali periculo periurij. Quia ad hoc periculum deberes frequenter in periurium induci, vt probaui *tract. de peccatis disp. 2. punct. 9. §. 3.*

3. Sed quid si cum hac consuetudine iurandi verum aduertenter haberes mentiendi consuetudinem? *Valentia, Ledesma, & Bonacina locis allegatis* affirmant te esse in statu peccati mortalis, si illam extirpare omittas. Mouentur. Quia videris esse in periculo constitutus coniungendi Iuramentum cum mendacio. Ex consuetudine enim iurandi, & ex consuetudine mentiendi facilè Iuramentum cum mendacio coniungitur. Cæterum probabiliùs censeo neque in hoc casu te esse constitutum in statu peccati mortalis. Nam esto aliquando contingat, quod Iuramentum cum mendacio coniungas idest per accidens & raro & consequentèr. censeri non potes in periculo morali peccandi mortaliter esse constitutus. Sic expressè *Sanchez lib. 3. cap. 5. num. 10.* Et indicat *Suarez tom. 2. de Relig. lib. 3. cap. 6. num. 2.*

4. Si autem consuetudo iurandi sit primo modo: scilicet iurandi falsum, vel sine aduertentia; an sit verum, vel falsum; sine dubio peccas mortaliter; quoties illius prauæ consuetudinis recordaris, illamque extirpare non procuras; sicut si domi concubinam haberes, & aduertens ad periculum peccandi, illud non remoueres, cum posses; & sicut si obligatus esses restituere, & aduertens ommitteres, restitutionem facere. Quia in iis omnibus amas periculum peccandi, peccas ergo mortaliter. *Ita Suar. lib. 4 cap. 6. num. 6. Valent. 22. disp. 6. qu. 7. punct. 3. circa finem. Petrus de ledesm. 2. tom. summ. tract. 11. cap. 5. dub. 4. post principium. Sanchez lib. 3. in Decal. cap. 5. num. 11. Reginaldus lib. 18. num. 87. Bonacin. tom. 2. disp. 4. qu. 1. punct. 13. num. 4.* Ratio videtur manifesta. Quia talis consuetudo est occasio sæpè peierandi. Ergo si illam non procuras expellere; censeris velle periurium: Vt in exemplis relatis de concubina & de restitutione alieni est manifestum.

5. Nota tamen primò, te non peccare mortaliter, quoties Iuramento absque necessitate vteris; si illo vtaris cum plena aduertentia veritatis & iustitiæ. Quod fieri potest non obstante supradicta praua consuetudine. Sed tali Iuramento solum deficit iudicium. Ergo solum peccatum veniale esse potest. Et ita affirmat *Suarez illo lib. 3. cap. 6. num. 6. & 7. Valent. d. disp. 6. qu. 7. punct. 3. circa finem. Sanch. cum aliis. lib. 3. cap. 5. num. 20.*

Nota secundò; si ob consuetudinem supradictam prauam aliquando iures falsum sine aduertentia sufficiente ad peccatum mortale; tale Iuramentum, esto ex illa praua consuetudine oriatur, non est in se peccatum mortale, sed solum erit mortale in voluntate, quam habes non remouendi consuetudinem. Sic pluribus relatis firmat *Suar. tom. 2. de Relig. lib. 3. cap. 7. à num. 3. Sanch. lib. 3. in Decal. cap. 5. à num. 28.* Ratio ea est: quia illud Iuramentum, vt in se esset peccatum mortale, debebat esse voluntarium directè, vel indirectè. At neque directè, neque indirectè est voluntarium. Non directè; vt supponitur, neque indirectè; quia ad indirectè voluntarium debebas habere potestatem, illud vitandi, cum de facto non vitas. At cum iuras inaduertentèr, non potes Iuramentum vitare. Ergo non est tibi voluntarium, neque directè, neque indirectè. Quapropter solum in causa; nempe in consuetudine censebuntur illa Iuramenta voluntaria. Sicut censetur voluntaria polutio in somnis cui causam dedisti in vigilia, aut homicidium in ebrietate factum, quod antea potuisti præcauere. Quorum tota culpa & demeritum apud Deum fuit in appositione causæ. Nam siue sequatur pollutio siue non; eandem pœnam, & demeritum habes apud Deum. Quia tota malitia in appositione causæ sita fuit. Sic in præsenti de Iuramento facto sine libertate philosophandum est.

6. Sed inquires differenda ne est tibi absolutio, si hac praua iurandi consuetudine affectus sis; tametsi proponas firmitèr te emendaturum, vt aliquibus diebus attentiùs inuigiles?

Respondent plures Doctores si semel, aut bis fassus fueris hanc consuetudinem, te posse, & debere absolui; secùs si sæpiùs; sed tunc differendam esse absolutionem, vt de proposito constet. Sic *Medina lib. 1. summæ cap. 14. Ludoui. Lopez. 1. p. cap. 25. colum. ante penult. vers. Postremò dicemus. Man. 1. tom. summ. cap. 192. num. 11. in 2. edit. & de consilio differendam esse absolutionem docet Sayro in claui Reg. lib. 5. cap. 5. num. 8. Suarez. tom. 2. de Relig. lib. 3. cap. 8. fine.* Verum mihi probabiliùs est, quod tradit *Sanchez* loquens de consueto blasphemare. *lib. 2. in Decal. cap. 32. num. 45.* Inquit enim si nunquam admonitus fuisti, vt te corrigeres; aut si admonitus apposuisti aliquid studij & laboris ad eam consuetudinem extirpandam, debes statim absolui. Quia si admonitus non fuisti non es in tanta culpa. Si autem post admonitionem aliquantulum laborasti pro emendatione; iam ex parte tua aliquid fecisti, etsi differatur absolutio, fortè cadet animus, & à confessione detentus in peius laberis. Secundò (inquit *Sanchez*) quando nullam curam apposuisti ad emendam, & admonitus fuisti sæpè in aliis confessionibus; adhuc te posse in rigore statim absolui,

solui, si verè doleas de præteritis, & de futuris emendationem proponas. Quia ob peccata, quæ non pendent ex occasione extrinseca, sed ex fragilitate peccatoris, non est differenda necessariò absolutio pœnitenti. Quia eo ipso quo de peccatis dolet remouet omnem occasionem & periculum horum peccatorum. Quod periculum situm erat in praua voluntate, & affectu ea re potendi. Ex consilio autem poterit sacerdos, tibi absolutionem differre, si iudicat dilationem profuturam. Quod non est facile iudicandum; nisi casu; quo illis Iuramentis graue scandalum præberes. Consentit iis *Bonacina tom. 2. disp. 4. qu. 1. de Iuramento. punct. 3. fine.*

7. Secundò inquires: an sit conueniens tibi imponere aliquam pœnam si fortè re incideris? Verbi gratia ieiunium aliquod eleemosynam, orationem breuem, vel confessionem frequentem, & an tenearis illam exequi?

Respondeo quoad conuenientiam attinet, id est conuenientissimum. Quoad obligationem; *Suarez tom. 2. de Relig. lib. 3. cap.* 8. *num.*7. affirmat, & debere confessarium aliquod ex supradictis remediis tibi applicare, & te obligatum esse, illud acceptare, & exequi. Sed suæ sententiæ rationem non adducit. Contrarium defendit *Sanch. lib. 3. in Decal. cap. 5. num. 17. cum Soto de Iuramento ab vsu cap.* 12. Nempe te obligatum non esse acceptare pœnam illam. Mouetur. Quia aliis peccatis id imponi nequit; neque iure aliquo probatur id speciale esse in hac consuetudine.

Cæterum distinguendum est. Si in pœnitentiam medicinalem Iuramentorum, quæ audita sunt in confessione, aliquod ex supradictis remediis tibi confessor iniungat, absque dubio teneris illud exequi. Quia pœnitentiam à confessore iniunctam tenetur pœnitens acceptare, & exequi. Iuxta *Tridentin. sess.* 14. *cap.* 4. & multis relatis docet *Suar. tom. 4. in 3. p. disp. num. 1. conclus.* 1. Verum hæc pœnitentia absolutè est iniungenda non dependenter à peccato futuro. Aliàs in tua voluntate situm esset nullam pœnitentiam habere. Quapropter si sub conditione reincidentiæ imponatur; eo solo casu teneris illud remedium exequi: quando alio non vteris ad extirpandam prauam consuetudinem. Si enim aliis remediis vtaris, cessat obligatio vtendi medio à confessore designato. Siquidem illud, neque vt iudex, neque vt medicus imponit: Cum non sit iudex, & medicus peccatorum committendorum, sed commissorum; ac proinde sub conditione peccati futuri applicare medicinam non potest, quam tu aliàs obligatus non sis accipere, ad præcauenda futura peccata.

PVNCTVM X.

Qua ratione liceat tibi inducere aliquem ad iurandum, quem tamen existimas esse peieraturum, vel per falsos Deos iuraturum.

1. *Inducere aliquem ad falsò iurandum, vel ad iurandum, quod nulla ratione licitè præstare potest, peccatum est graue.*
2. *Nunquam est licitum, inducere aliquem ad testificandam falsitatem, tametsi testis falsitatem non cognoscat.*
3. *Cum tibi dubium est, an alius peieraturus sit, vel per falsos Deos iuraturus exigere potes Iuramentum.*
4. *Nulla causa intercedente illicitum est, petere Iuramentum ab eo, quem credis malè iuraturum.*
5. *Quid si ipse paratus sit? Sanchez censet esse solum peccatum veniale in iuraturo per falsos Deos, secùs in peieraturo.*
6. *In vtroque est idem dicendum.*
7. *Concluditur esse mortale absque causa petere Iuramentum à malè iuraturo.*
8. *Quid sentiant Doctores stante iusta causa.*
9. *Resoluitur esse licitum.*
10. *An liceat petere Iuramentum à determinato malè iurare, sub hac forma iura esto malè iures?* Concedit *Sanchez. Oppositum est veriùs.*
11. *Idem est dicendum de petitione Iuramenti ab eo, quem credis violaturum.*
12. *Non debent confessarij regulariter exigere Iuramenta à pœnitentibus abstinendi à criminibus.*

Aliqua sunt in hac parte certa, alia sub controuersia.

1. Primò certum est; in nullo casu quantumuis vrgente tibi licere posse inducere aliquem ad falso iurandum; vel ad iurandum per falsos Deos. Quia cum hæc sint intrinsice mala; ex nulla ratione honestari potest eorum petitio, & inductio. Sic omnes Doctores. Idem est dicendum, si peteres Iuramentum ab eo, qui nulla ratione licitè præstare posset, quia peteres Iuramentum iniquum. Hoc autem contingeret in eo, qui veri Dei, per quem est iurandum, ignorantiam haberet. Quia inuincibiliter verum Deum ignorans nequit Iuramentum licitum præstare. Sed hoc raro vel nunquam potest contingere in petitione Iuramenti à Christianis facta. Nam eo ipso paganis notitia sufficiens datur alterius Dei per quem Christiani iurant, vt se informare possint per quem debeant iurare, & cum nulla facta diligentia se ad iurandum per falsos Deos determinant, conuincuntur liberè se ad malum Iuramentum determinare, & Iuramentum bonum illis esse possibile. *Suarez tom. 2. de Relig. tract. 4. lib. 3. de Iuram. cap. 13. num. 5. & 6. Sanchez lib. 3. in Decal. cap.* 8. *num.* 32.

2. Secundò certum est: Te nunquam posse alium inducere ad testificationem falsi; tametsi iurans falsitatem non cognoscat. Casus est frequenter contingens in vniuersitatibus. Vis enim probare cursum, nempe lectionibus adstitisse pro maiori anni parte. Petrus, qui testificaturus est, existimat verum esse: Tu verò scis esse falsum. Quia pluribus lectionibus defuisti; nequaquam poteris Petrum ad testificandum inducere; non solum qua parte iniustè, & malitiosè cursum probare & gradu doctrinæ contra vniuersitatis statuta vis insigniri; sed quatenùs es cooperator & causa illius periurij. Nam licet illud falsum Iuramentum in Petro iurante non sit formaliter periurium. Quia falsitatem non cognoscit, tibi tamen

men imputatur. Quia voluntarium est. Ex virtute namque religionis teneris abstinere à Iuramento falso, siue illud facias per teipsum, siue per alium. *Sic Azor. 1. p. instit. moral. lib. 11. cap. 11. qu. 2. Suar. tom. 2. de Relig. lib. 3. cap. 18. num. 8. Sanch. lib. 3. in Decal. cap. 8. num. 10. Bonacina tom. 2. disp. 4. quaest. 1. punct. 11. circa finem.*

3. Tertiò certum est: Quoties tibi moraliter non constet alium esse falso iuraturum, vel iuraturum per falsos Deos, potes ab eo Iuramentum exigere. Quia in casu dubio de nemine est delictum præsumendum. Aliàs forè nunquam liceret ab alio Iuramentum petere. Sic aliis relatis *Suar. dicens contrarium esse improbabile lib. 3. cap. 14. num. 9. Sanch. lib. 3. cap. 8. num. 9. Bonacina disp. 4. quaest. 1. punct. 11. circa finem.*

4. Quartò certum est nulla legitima causa intercedente illicitum esse petere Iuramentum ab eo, quem scis falso iuraturum, vel iuraturum per falsos Deos, si paratus non sit iurare. Sic *Suarez lib. 3. de Iuramento cap. 14. num. 14. in fine Sanchez pluribus relatis lib. 3. cap. 8. num. 5. & 6. & 24. Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 10. num. 49. Bonacina disp. 4. qu. 1. punct. 11. num. 2. vers. 3. Reginaldus praxi lib. num. 76. Molina tom. 2. de iustitia disp. 335. conclus. 4. & alij.* Probatque manifestè textus *in cap. ille qui, & cap. qui exigit 22. quaest. 5.* Ratio est. Nam lege charitatis teneris proximo occasionem ruinæ non offerre. At cum imparatum inducis ad actum qui malus futurus est, verè proximo apponis occasionem ruinæ. Peccas ergo contra charitatem. Deinde ex virtute religionis obligaris ne periurium causes etiam indirectè. At si absque vlla causa imparatum inducis ad iurandum, quem scis falso iuraturum, vel per falsos Deos, causa es huius iniqui Iuramenti. Peccas ergo grauitèr iis positis.

5. Prima difficultas est. Si ipse paratus sit iurare falsum quando sibi fuerit Iuramentum expostulatum (quod facilè de nemine præsumi potest.) vel paratus est iurare per falsos Deos quando sibi Iuramentum expostuletur. An inquam absque vlla causa ab hoc sic parato possis Iuramentum expostulare; quin peccatum mortale contra religionem committas? Nam de peccato veniali nulla est dubitatio cum otiosè petatur Iuramentum.

Sanchez lib. 3. in Decalog. cap. 8. num. 23. Censet probabile, esse solam culpam venialem interuenire in petitione Iuramenti ab eo, qui per falsos Deos est iuraturus; secùs verò *eodem cap. 8. num. 6. in fine.* Dixit contingere in petitione Iuramenti à parato falsum iurare. Rationem differentiæ apposuit; quia in petitione Iuramenti à iuraturo per falsos Deos regulariter adest necessitas, vel vtilitas; secùs in petitione Iuramenti ab eo, qui falso est iuratùrus. Quod vero solum culpa venialis intercedat in tali Iuramenti petitione, probat: Quia plures grauissimi quod Doctores sentiunt, quos ipse refert. *num. 23.* solum esse culpam venialem, petere absque necessitate mutuum ab vsurario parato, & Sacramentorum administrationem à peccatore ministro parato, eam concedere. Sed eadem prorsùs ratio videtur esse in petitione Iuramenti à parato iurare per falsos Deos. Ergo talis petitio solum est culpa venialis. Secundò probat. Quia leuis necessitas excusat in petente à petitione huius Iuramenti. Sed præceptis sub mortali obligantibus non tam leuis causa excusare solet. Ergo iudicium est, solam esse obligationem sub veniali. Tertiò. Quia sic petens rem licitam petit, & quam alius facilè præstare poterit. Ergo non debet censeri offerre proximo causam ruinæ; sed illam ipse sibi accipere.

6. Cæterum in hac difficultate censeo idem esse dicendum de petitione Iuramenti ab eo, quem falso est iuraturus, vel ab eo qui iuraturus est per falsos Deos, si in vtroque casu nulla sit honesta causa petendi, & cognoscis vtrumque ad sic iurandum esse paratum. Quia in vtroque casu idem licitam directè petis, & quam ipsi facilè præstare possunt. Si igitur in petitione Iuramenti ab eo, qui iuraturus est per falsos Deos, non censeris mortaliter peccare; neque etiam censendus es in petitione Iuramenti ab eo, qui falsum est iuraturus. Nam verum Iuramentum per falsos Deos æquè malum est, & fortè peius, quam Iuramentum falsum per Deum verum. Quod autem in petitione Iuramenti ab Ethnico regulariter aliqua vtilitas interueniat, sicut in petitione mutui ab vsurario, quæ tamen regulariter non interuenit in petitione Iuramenti à periuraturo; in causa esse non potest; vt quando de facto in vtraque Iuramenti petitione nulla causa honesta intercedit, idem non sit dicendum, si de facto Iuramentum petatur.

7. Quapropter mihi certum est in omnibus supradictis casibus peccatum læthale esse, si absque aliqua honesta causa Iuramentum, mutuum, vel Sacramentum à malè administraturo petatur. Quia non satis percipio; quomodo ex charitate Dei & proximi grauitèr non obligeris peccatum proximi graue vitare, si absque vllo tuo incommodo possis. Est tamen magna differentia in petitione mutui, Sacramenti, & Iuramenti per falsos Deos, à petitione Iuramenti à iuraturo falsum; quod in petitione Iuramenti à falsum iuraturo, rarò est honesta causa petendi. Econtra in petitione mutui, Sacramenti, & Iuramenti veri per falsos Deos rarò deficit causa, vt ex dicendis ampliùs constabit.

8. Secunda difficultas est; an stante aliqua legitima causa petendi Iuramentum à peieraturo vel iuraturo per falsos Deos, possis absque vllo peccato id petere?

Plures Doctores censent id licitum esse in iudicio. At extra solum in iuraturo per falsos Deos, non in peieraturo. Sic docent plures Doctores relati à *Sanchez lib. 3. in Decalog. cap. 8. num. 5. & sequentibus,* quos sequitur *Basilius Legionen. lib. 5. de matrim. cap. 18. §. 8. num. 58. & num. 60. & 61. & 62.* Mouentur ex sent. Aug. relati in *cap. ille qui, & cap. qui exigit. 22. quaest. 5.* Vbi absolutè affirmat eum qui cogit alium ad iurandum quem scit falso iuraturum, peccare, & peiorem esse homicida. Quod saltem de eo, qui extra iudicium cogit iurare intelligendum est. Deinde inter has Iuramentorum petitiones est magna differentia. Nam in iudiciali petitione, & in petitione Iuramenti veri, quod est per falsos Deos præstandum semper est aliquod bonum, quod petatur. At in petitione extraiudiciali Iuramenti ab eo, qui falso est iuraturum nullum bonum apparet; cum non sit veritatis confirmatio, sed potiùs illius destructio, & finis Iuramenti euersio. Ergo nullo modo licita esse potest.

9. Cæterum dicendum est stante honesta causa petendi Iuramentum, semper licitum esse petere ab

Insuper addit Sanchez illo cap. 8. num. 8. fine. non esse consilium bonum, si confessarij iurare vel promittere faciant pœnitentes aliquam pœnam subeundam si reinciderint, ob eiusdem periculi transgressionem. Sed contrarium mihi placet cum *Nauarro capite 26. num. 25.* Quia non est idem periculum transgressionis. Non enim qui Iuramentum non fornicandi violaret; eo ipso violaret Iuramentum de pœna subeunda. Quia in fornicationem rapitur ob inordinatum affectum. Secùs in pœnam. Neque alia via aptiori assueti peccatis vti possunt ad extirpandam prauam consuetudinem, quam si sibi imponant aliquam pœnam moderatam subire, quoties reinciderint.

PVNCTVM XI.

Quæ pœnæ sint impositæ periuro.

1. *Qualiter periuro pœna infamiæ imponatur.*
2. *Nullus periurus priuatur beneficiis acquisitis, at venit priuandus per sententiam, priuatur tamen beneficiis acquirendis periurus infamis infamia iuris.*
3. *Iure regio violans Iuramentum promissorium (excepto Iuramento extorto per iniuriam) omnia bona amittit.*
4. *Testis falsum deponens in iudicio reus falsi efficitur.*
5. *Periurus à testificando repellitur.*
6. *Quale debeat esse hoc periurium.*

Variant Doctores, & satis confusè loquuntur. Eorum placitis omissis. Vt cum distinctione procedamus. Aduerte sermonem esse de pœnis ob periurium in iudicio, vel extra impositis ipso iure; vel per sententiam imponendis.

1. Dicendum ergo est, pœnam infamiæ ciuilis (quæque infamia propria est, & semel contracta aboleri non potest absque dispensatione superioris) nullus periurus contrahit, nisi fœdus & humanum pactum Iuramento firmatum violauerit; & decius crimine lata fuerit sententia. Sic videtur decidi *in leg. si quis maior 41. Cod. de transactionibus* iuncto *cap. infames 6. qu. 1.* ibi. Infames sunt, quos sæculi leges infames pronunciant. At solum periurium promissorium circa contractum infamiam irrogat iuxta supradict. *leg. si quis*; ergo hoc solum periurium iure canonico & ciuili infamiam irrogat. Sic tenent plures, quos refert, & sequitur *Couarr. cap. quamuis pactum de pactis, 1. p. §. 7. nu. 4. Lessius lib. 2. c. 42. dub. 14. num. 74. Suarez tom 2. de Religione, tract. 4. de Iuram. lib. 3. cap. 19. num. 15.*

Excipe periurium ob non solutas vsuras, quas iurans promiserat; hic enim infamiam non contrahit, & merito; quia iniquè & iniustè ad iurandum compulsus. Sic *Felinus in cap. testimonium, num. 21. de testibus Lambertin. de iure patronatus, 1. p. 2. lib. qu. 9. art. 1. & Couarr. supr.*

Hinc infero propter periurium promissorium Deo factum incurri infamiam. Quia vt dicitur in *leg. 2. Cod. de rebus creditis.* Iurisiurandi contempta religio satis Deum habet vltorem consentiunt relati Doctores.

Infero secundò, ob periurium assertorium etiam in iudicio non contrahi ipso iure infamiam. Probat lex *Lucius Titius ff. de his qui notantur infamia.* Vbi est sermo de testimonio in iudicio. Et licet in *cap. vlt. de tempor. ordinationum.* Expellatur ab ordine suscipiendo periurans, si ordine iudiciario probatus; vel alias notorius fuerit, non tamen ipso iure expellitur; sed cauetur expellendus; sicut homicidia aliaque crimina, quæ ibi referuntur perpetrantes. *Sic Couarruuias Lessius, Suarez & alij supra.*

Aduertendum tamen est, periurium in iudicio, vel extra posse à iudice pœna huius infamiæ puniri. Siquidem potest puniri ad eius arbitrium; & tunc periurus post sententiam condemnatoriam infamis erit iuxta *cap. si quis conuictus. 22. qu. 5.* ibi secundum legem infamiæ notabuntur, & tradit *Suarez d. lib. 3. de Iuramento cap. 19 num. 16.*

2. Dico secundò nullus periurus priuatur ipso iure beneficiis acquisitis; sed priuandus venit per sententiam; priuatur tamen secundum probabiliorem opinionem beneficiis acquirendis periurus infamis infamia iuris. Primam partem probat *textus in cap. querelam de iureiurando*, & ibi *Gloss. Abbas & alij in cap. 2. de rescriptis*, quo in loco *Felinus, Decius, & Ripa* fatentur hanc opinionem communem esse, idem affirmat *Couarr. de pactis 1. p. §. 7. num. 3. Suarez lib. 3. de Iuramento cap. vltimo num. 6. & 22. Gar. 11. p. de benefic. cap. 10. num. 167. Azor 1. p. lib. 11. cap. 12. quæst. 9. August. Barbosa allegat. 51. num. 44.* Et alij apud ipsos quamuis *Rebusus cum alij tract. de pacific. possessor. num. 223.* Contrarium sentiat, nullo tamen iure fundatus. Secundam partem conclusionis nempe periurum declaratum per sententiam esse priuatum beneficiis obtinendis, ita vt si ei fiat collatio, nulla sit. Tenent expressè *Rebusus supra num. 221. & Couarr. d. 1. p. de pactis, §. 7. num. 3. fine. Azor 1. p. l. 11. c. 12. qu. 10 Sayro in claui Regia l. 5. c. 9. num. 9. Flaminius l. 4. de resign. qu. 3. num. 10. Barbosa 3. p. de potest. Episcopi allegat. 51. num. 45* Imo addit *Couarr. supra*; periuro infami infamia facti, si fiat collatio virtute literarum Apostolicarum esse nullam. Quia Pontifex non intendit sub suis litteris ad beneficia infames & periuros contineri; cum potiùs vellit clericis virtute, & morum honestate præditis beneficia conferri.

Dixi secundum *probabiliorem sententiam* priuatum esse beneficiis obtinendis. Nam videtur esse probabile ipso iure priuatum non esse cum probabile sit collationem beneficij factam in regulari validam esse in foro conscientiæ; venireque per sententiam rescindendam, vt tenet *Siluester verbo excommunicatio 4 num. 4.* inclinat *Felinus in cap. inquisitionis de accusationibus num. 6. & vt probabile defendit Suarez tom. 5. num. 3. p. disput. 40. tract. 2. num. 35.* probatque ex *cap. si soli de concessione prebendæ in 6.* Vbi dicitur prohibitionem Pontificis non irritare collationem beneficij nisi consisterit esse irritum & in arte, quod contra ipsum factum fuerit. Sed expresse non constat irritam esse collationem beneficij factam irregulari; licet constet prohiberi talem collationem. Ergo neque collatio facta infami etiam infamia iuris irrita erit. Nam infamia quædam est irregularitas vt constat ex *c. infamis 6. q. 1.* & colligitur ex penultima regula iuris in 6. ibi. *Infamibus portæ non pateant dignitatum,* & defendit *Suarez* cum communi sententia supra. *disput. 48. sectione. 2. num. 1. & 2.* Si ergo irregulari collatio

ergo propter periurium probatum etiamsi eum non committetur infamia, quod idem est, ac si dicatur; etiamsi emendatus non sit; à testimonio in causa ciuili, vel etiam cum de crimine ciuiliter agitur, & à fortiori si criminaliter agatur, repellendum. Tandem aduerte quando in *capite paruuli*, interdicitur periuro etiam in sua causa ad iurandum admitti, intelligi debere, de Iuramento purgationis, ita vt à suspicione contra se orta nequeat se proprio Iuramento purgare. Item intelligi debere de omni Iuramento sibi vtili; secùs de oneroso, vt est Iuramentum calumniæ & fidelitatis. Ita tradit *Glossa in d. capite paruuli 22. quæstione 5. Suar. lib. 3. de Iuramento cap. 20. num. 8. Sanch. lib. 3. cap. 3. num. 5.*

DISPVTATIO II.

De Iuramenti promissorij Obligatione & Firmitate.

PVNCTVM I.

Qualis & quanta sit Iuramenti promissorij obligatio.

1. *In Iuramento promissorio, & obligatio voti & Iuramenti sæpe reperitur, & quando hoc contingat.*
2. *In promissionibus humanis iuratis obligatio iustitiæ non nascitur ex vi Iuramenti.*
3. *In Iuramento de re futura facienda in honorem Dei, esto regulariter votum intercedat aliquando cessare votum potest.*
4. *Quoties Iuramentum cum promissione valida coniungitur, duplex peccatum committitur in eius violatione, & religionis & iustitiæ.*
5. *An sit maior obligatio Iuramenti quam voti.*

1. ALiquando in Iuramento promissorio reperitur obligatio voti simul cum Iuramento: aliquando cessat hæc voti obigatio. Si enim Iuramentum confirmet promissionem Deo factam in tali Iuramento est obligatio voti, & Iuramenti. Vt si sub Iuramento promittas Deo castitatem vel religionis ingressum, hæc promissio iurata & obligationem voti & Iuramenti habet. Vna enim obligatio ab alia est distincta. Potes namque promittere Deo castitatem absque Iuramento, & ex tali promissione, obligatione voti, non Iuramenti teneberis. Si autem hanc promissionem Iuramento firmes, vinculum Iuramenti addis. Sunt igitur hæc vincula distincta & compatibilia. Aliquando verò in Iuramento cessat obligatio voti, vt contingit in omnibus promissionibus homini factis Iuramento confirmatis, in quibus sola obligatio Iuramenti, non voti reperitur, in his omnes conueniunt.

2. An verò in his promissionibus iuratis obligatio iustitiæ insit? Breuiter respondeo, ex vi & natura Iuramenti non induci; induci autem ex vi promissionis, quoties Iuramentum promissioni aliàs validæ adiicitur; vel ex iuris dispositione, si facto Iuramento promissio alias inualida, firma redditur. Ratio est manifesta. Quia Iuramentum ex natura sua solum habet diuino testimonio rem præsentem vel futuram confirmare, Ergo solum inducit religionis obligationem non iustitiæ. Aliàs si via sua obligationem iustitiæ induceret in omnibus Iuramentis eam haberet; tametsi dolo & fraude essent extorta. Siquidem in ipsis est vera & adæquata ratio Iuramenti, illiusque obligatio. Restat ergo vt solum ex promissione cui adiicitur Iuramentum, vel ex iuris dispositione hæc obligatio iustitiæ in promissionibus homini factis, & Iuramento confirmatis nascatur. Et ita tenent aliis relatis *Suarez. tomo 2. de Religione libro 2. de Iuramento capite 29. numero 23. Thom. Sanch. libro 3. summa capite 12. numero 3. Basilius Legionensis libro 12. de sponsalibus capite 8. numero 5.* optimè *Vasquez. de testamentis capite 3. dubio 2. numero 22. & sequentibus.*

3. Sed est dubium an in Iuramento de re futura facienda in honorem Dei, semper vinculum voti reperiatur.

Respondeo regulariter loquendo reperiri. Quia sic iurans rem Deo faciendam promittit, si tamen expressè velit non promittere sed solum proponere, & illud propositum de re facienda, firmaret Iuramento, vt verè firmare potest, solo Iuramenti vinculo, & non voto tenebitur. Sic *Suar. tomo 2. de Religione lib. 2. de Iuramento cap. 2. in fine Sanch. lib. 3. in Decalog. cap. 9. num. 5. & lib. 8. de matrimonio disput. 13. num. 4. Lessius lib. 2. de iustitiâ cap. 42. dubio 11. num. 53.* Quocumque tamen modo Iuramentum præstes, siue cum promissione vera, siue cum solo proposito, obligaris verum facere Iuramentum. Sic *relati Doctores.* Et confirmat apertè *lex non erit 5. ff. de iureiurando.* ibi. Dato iureiurando, non aliud quæritur, quam an iuratum sit? Remissa quæstione an debeatur quasi satis probatum sit (scilicet deberi) iureiurando. Idem colligitur ex *cap. debitores de iureiurando.* Vbi Iuramentum soluendi vsuras obligat iurantem ad earum solutionem tametsi promissio nulla sit. Obligatio ergo Iuramenti à promissione non pendet.

Hæc autem obligatio Iuramenti ex suo genere grauis est; solumque limitari potest ex leuitate materiæ promissæ; pertinetque ad virtutem religionis, non solum quando Iuramentum cum voto coniungitur, sed etiam quando coniungitur cum promissione homini facta; siquidem in honorem Dei cedit, vt talis promissio Iuramento vallata executioni mandetur. Sic *Suar. tomo 2. de Religione libro 2. capite 4. numero 1. Sanch. libro 3. capite 9. numero 9. & alij apud ipsos.*

4. Est tamen maximè aduertendum. Quoties Iuramentum cum promissione valida coniungitur, duplex peccatum committi in eius violatione. Aliud aduersus religionem Iuramenti. Aliud aduersus obligationem natam ex promissione. Nam

Nam valida promissio homini facta inducit obligationem iustitiæ, vel fidelitatis: Si Deo facta sit, inducit obligationem voti. Violans ergo promissum iuratum, duplicis culpæ reus est. Sic *Sanchez libro 7. de matrimonio disputat. 27. num. 26. & libro 9. disput. 15. num. 6. & libro 3. in Decalog. cap. 9. num. 8.*

Sed inquires: an maior sit obligatio Iuramenti, quam voti? Breuiter respondeo, comparationem faciendam esse de Iuramento, quod votum non includit, cum voto; & sic comparatum existimo probabiliùs cum *D. Thoma 2. 2. qu. 89. articul. 8.* minorem esse obligationem ortam ex Iuramento, quam ex voto. Moueor; quia in Iuramento promissorio solum diuina auctoritas adducitur vt firmior & securior promissio redatur; in voto autem ipsi diuinæ auctoritati sit promissio. Videris ergo ex voto efficaciùs obligari quam ex Iuramento. Quod exemplo vulgari confirmari potest. Si enim cum Rege inires pactum, ipsique te obligares, grauiorem iniuriam ei irrogares violando pactum, quam si in eius præsentia, & sub eius auctoritate promissum alteri transgressus fuisses. Nam in violatione pacti cum Rege inniti directè persona Regis offenditur; non æquè in violatione pacti cum tertio inniti sub eius auctoritate; sic dicendum videtur in Iuramento, & in voto.

Pvnctvm II.

Vtrum Iuramentum dolosè præstitum obligationem inducat.

1. *Carere animo implendi promissum non obstat obligationi Iuramenti.*
2. *Carere animo iurandi aliquibus placet inducere obligationem etiam ex religione, sed contrarium veriùs est.*
3. *Si dolus sit in verbis, obligationem contrahis secundnm, quem iuras.*
4. *Explicatur textus in cap. quacunque arte 22. quæstion. 5. num. 4.*
5. *Explicatur lex regia 29. tit. 11. partita 3. num. 5.*
6. *Quod si iurasti absque intentione te obligandi, plures censent te obligatum esse. Veriùs est, te non esse obligatum vi Iuramenti. num. 6.*
7. *Fit satis fundamento contrario.*

Diximus dolum interuenire posse in Iuramento; vel quia iurasti absque animo implendi rem promissam, vel absque animo iurandi, aut te obligandi; aut verbis amphybologicis.

1. Si dolus solum fit, quia iures animo implendi promissum, obligationi Iuramenti non obstat. Quia stare optime potest vera voluntas iurandi, & te obligandi, quin adsit animus exequendi obligationem. Nam licet satis controuersum sit; an promissio possit esse absque animo exequendi rem promissam: at cum Iuramentum de futuro non petat necessario promissionem; consequenter non petit ad suam essentiam animum, exequendi rem iuratam. Sic *Suarez tom. 2. de Religione lib. 2. cap. 2. per totum Sanchez lib. 3. in Decalog. cap 10. num. 5. Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 8. num. 41. Bonacina tomo 2. disp. 4. punct. 7. quæst. 1. num. 5.*

2. Econtra si dolus sit in animo iurandi. Quia solum exteriùs verba Iuramenti profers: cares tamen animo, & voluntate inuocandi Deum in testem. *Valentia 2. 2. disputatione. 6. quæstione. 7. punct. 4. circa finem.* Distinguit, si tibi Iuramentum rationabiliter petitum est, obligaris illud implere ex vi religionis debitæ Iuramento; secùs si irrationabiliter fuit petitum. Rationem subdit *Valentia.* Quia præceptum religionis non solum obligat ad tuendum honorem diuinum efficiendo verum id, in cuius confirmationem diuinum testimonium inuocatum est; sed etiam id, quod rationabiliter ab aliis credi potest diuino testimonio esse confirmatum. Alioquin minueretur apud illos honor diuinus. Sed quoties rationabiliter Iuramentum expostulatur, creditur ab aliis, diuino testimonio rem confirmatam esse. Ergo ex religione obligatur sic iurans rem promissam exequi. Secus verò est cum irrationabiliter expostulatur Iuramentum. Quia tunc merito præsumere possunt iurantem solo verbo tenus iurasse.

Verum hæc ratio solum probat adesse in sic iurante obligationem, exequendi promissum ob scandalum. Sed non probat, ex vi Iuramenti aliquam esse obligationem. Cum enim illa simulatio essentiam Iuramenti destruat, nequit illa destructa obligatio remanere. Tenebitur tamen sic iurans omne damnum, quod ex suo ficto Iuramento prouenit, reparare. Quia nullam habuit causam, ad sic fictè iurandum. Ita tenet *Valentia 2. 2. disputat. 6. quæstione 7. punct. 4. circa finem. Azor. 1. p. lib. 11. cap. 4. quæstiane 2. Sanchez lib. 3. summ. cap. 10. à num. 11. Bonacina disp. 4. quæst. 1. punct. 7. num. 2.*

3. Si verò dolus sit in vsu verborum; quia illis vsus es in alio sensu ab eo quem intelligit is, cui Iuramentum præstas, obligationem Iuramenti contrahis secundum sensum, quem iuras. Sic *Couarr. de pactis 1. p. §. 5. in principio Lessius lib. 2. de iustitia cap. 42. dub. 8. num. 44. Sanchez lib. 3. in Decalog. cap. 10. num. 11. Suarez lib. 2. de Iuramento cap. 8. a num. 5.* Et probatur ex *textu in capite Humanæ aures 22. quæstione 5.* Ibi Humanæ aures talia verba nostra iudicant qualia foris sonant, diuina verò iudicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Ecce qua ratione coram Deo ex vi Iuramenti non est alia obligatio, nisi quatenus verba ex intimis proferuntur. Quodque clariùs colligitur ex iis, quæ subsequuntur. Nam Deus (inquit textus) non accipit Iuramentum, sicut ille, cui iuratur, sed potiùs, sicut qui iurat, intelligit. Ratio etiam est manifesta: Nam Iuramentum, eiusque obligatio non est absque intentione iurandi. Ergo si iurans solum habent intentionem iurandi secundum sensum ab ipso intellectum, solum obligabitur secundum illum, & non alium.

4. Sed obstat textus *in capite Quacumque arte 22. quæstione 5.* Vbi dicitur; quacumque arte verborum quisque iuret; Deus tamen, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui iuratur, intelligit. Est ergo decisio huius textus con-

contraria supradictæ decissioni capituli Humanæ aures.

Facilè tamen respondebis si dicas, Deum accipere Iuramentum, sicut ille, cui iuratur, intelligit, quoad affectum committendi culpam; non quoad affectum se obligandi; id est, accipit Iuramentum, sicut ille, cui iuratur, intelligit, vt culpa vitetur in Iuramento; non vt iurans maneat obligatus, quæ explicatio comprobatur ex iis quæ statim subiungit textus; inquit enim; dupliciter peccare sic assumentem nomen Dei; tum quia in vanum assumit; tum quia proximum dolo capit. Loquitur ergo solum de peccato commisso in eo modo iurandi; non de obligatione inde subsecuta. Et ita explicat *Suarez lib. 2. de Iuramento cap. 8. num. 10. Sanchez lib. 3. cap. 10. num. 13.* Aliter verò respondere possumus cum *Lessio lib. 2. capite 42. num. 45.* Iuramentum non obligare vi sua, & per se, nisi secundum mentem iurantis. At ratione damni vel scandali secuturi; aut in in foro externo obligare secundum mentem exigentis; quoties rationabiliter exigitur. Quia his rationibus spectatis Deus accipit, sicut alter intelligit. Siquidem intendit ne alteri causam damni aut scandali præbeas Iuramentum dolosum non seruando.

5. Ex quibus explicare potes *legem regiam 29. titulo 11. partita 3.* Vbi dicitur, si el que da la jura, o el que la face metiere palabra engañosa, o dudosa; quenose deue entender fueras de la manera que la entendio aquel que no fizo el engano. Explicare enim debes procedere in foro externo, in quo non intelliguntur verba, nisi secundum illius, qui absque dolo processit, vt bene explicat ibi *Gregorius Lopez, & Glossa in capite, hoc videtur. 22. quæstione in fine* & licet ibi addatur. Nose puede excusar, que no sea per ende perjuro. Intelligi debet in foro externo, & quo ad præsumptionem. Sed casu quod omnis præsumptio cessaret; eo quòd fallens fallaciam probaret; non tamen ob inde sequitur te obligandum non esse stare promissioni in sensu ab alio perceptæ, & tanquam periurum puniri posse. Vt in supradicta lege cauetur. Et notauit *Sanch. libro 3. capite 10. num. 16.* Seclusa autem sententia iudicis, & cessante scandalo, si promissio iurata dolosa fuit liberalis, solum teneris ad eius executionem secundum sensum Iuramenti, quia alia via teneri non potes; si verò fuit onerosa; vt si promisisti puellæ matrimonium verbis æquiuocis, si in copulam consentiret; illa verò sub hac conditione consentit; tunc si damnum, quod ex copula prouenit, alia via reparari non potest, quam matrimonio; teneris ducere ratione damni dati, etiam ante sententiam. Si verò reparari alia via potest; non teneris, quia solum teneris reddere æquale ob contractum. *Sanch. lib. 1. de sponsalibus tota disputatione 9. & 10.*

6. Maior difficultas est si dolus sit in intentione obligationis; eo quòd iurasti absque intentione te obligandi; an inquam ex illo Iuramento obligatus sis? Et quidem esse posse Iuramentum de re futura absque intentione te obligandi ad illius executionem, si materia iurata incapax sit obligationis, constat. Si enim iurares non dare eleemosynam, non fore religiosum, posses habere animum iurandi, & verè iurare absque animo te obligandi ad rei iuratæ executionem. Quia res iurata incapax est talis obligationis; & tu hanc incapacitatem cognoscis. Signum ergo est, separabilia esse intentionem iurandi ab intentione te obligandi in materia incapaci obligationis. At quando materia iurata capax est obligationis, nullo modo habere potes intentionem iurandi, & non te obligandi. Quia iurare, & non te obligare omnino sunt impossibilia, & secum pugnantia.

Quapropter solum quæstio procedere potest ex errore quo crederes esse posse Iuramentum de materia capaci obligationis absque intentione te obligandi. In eo ergo casu si iurare intenderes & non te obligare, manebisne obligatus?

Affirmant plures te obligatum manere. Sic *Caietanus 22. quæstione 89. articulo 7. Et ibi Aragon. vers. quarta conclusio, Sayro in claui Regia lib. 3. cap. 6. numero 8. Valentia 22. disputatione 6. quæstione 7. punct. 4. circa finem. Lessius libro 2. capite 42. dubio 8. num. 38. Suarez tomo 2. de Religione libro 2. capite 7. num 18. & alij.* Mouentur, quia Iuramentum ex se, & ex sua propria ratione inducit obligationem, si igitur efficaciter voluisti iurare, impedire non poteris obligationem inde consurgentem. Quia hæc non ex tua voluntate, sed ex facto ipso nascitur; sicut si velles peccare mortaliter, & ex conscientia erronea nolles obligari ad pœnam æternam, adhuc obligatus manebis, quia illa obligatio ex peccato ipso oritur sine vlla dependentia à voluntate.

Verum contraria sententia mihi probabilior est, te vi Iuramenti obligatum non esse; Sic *Siluester verbo Iuramentum 4. quæst. 7. Azor 1. p. lib. 11. cap. 4. quæst. 2. Bonacina 2. tomo disput. 4. quæst. 1. punct. 7. num. 3. & pluribus relatis Sanchez lib. 3. summa cap. 10. num. 8. & sequentibus præcipuè num. 10.* Moueor, quia in omni sententia obligatio Iuramenti promissorij, vel est de eius essentia, vel est quid consecutum necessariò ad illam; ita vt absque tali obligatione Iuramentum esse non possit: Sicut non potest esse matrimonium sine obligatione ad reddendum debitum, & alendam prolem. &c. Ergo si ponamus te efficaciter velle non obligari ad seruandum Iuramentum conuinceris habere intentionem non verè iurandi. Siquidem habes intentionem non apponendi, quod necessarium est ad Iuramentum, vt in voto constat. Si enim velles vouere absque intentione te obligandi, nullum votum præstares. Quid hæc obligatio necessariò votum committatur. Cum ergo obligatio exequendi rem iuratam, committetur Iuramentum. Exclusa intentione obligationis corruit Iuramentum, quantumuis ex conscientia erronea existimes Iuramentum esse posse sine obligatione.

7. Hinc soluitur ratio contraria. Fateor ex Iuramento promissorio vero & valido oriri necessario obligationem, neque posse impediri; sicut non potest impediri obligatio pœnæ æternæ à committente mortale peccatum. At cum actus externus iuranti sine intentione obligationis non sit verum Iuramentum, vt probatum est, ex illo oriri non potest obligatio. Quod si vrgeas: qui vult orare, necessariò obligatur orare attente;

& qui vult adducere Deum in testem, necessariò obligatur dicere verum. Ergo qui vult sub Iuramento affirmare rem futuram faciendam, necessariò tenetur exequi, ne diuina auctoritas contemnatur. Facilè respondetur. Semel posita oratione externa obligationem esse habendi attentionem. Quia talis obligatio ex ipsa oratione externa oritur; sicut ex oblatione sacrificij nascitur obligatio, offerendi illud vero Deo. At ex inuocatione externa diuini testimonij absque intentione obligationis non nascitur obligatio, exequendi promissum, aut dicendi veritatem vi Iuramenti; sed solum ob damnum, & præiudicium tertij & ob scandalum. Quia non est verum Iuramentum sed simulatum, quantumuis iurans decipiatur; putans stare posse Iuramentum absque hac obligatione. In foro autem externo compellitur Iuramentum vt sonat exequi, & in foro conscientiæ tenebitur omne damnum alteri factum reparare, ac si verè iurasset. Vt dictum est.

PVNCTVM III.

Vtrum Iuramentum per iniuriam exactum obligationem inducat.

1. *Proponitur quæstio.*
2. *Secluso Iuramento nulla est obligatio.*
3. *Explicatur textus in cap. Ad aures de iis quæ vi.*
4. *Solutio vsurarum esto ex parte recipientis iniqua est; ex parte soluentis honesta est.*
5. *Resoluitur iurantem soluere vsuras; aut stare contractui, in quo fuit læsus obligatum esse, dum Iuramentum non relaxatur.*
6. *Seruato tali Iuramento datur repetitio.*
7. *Explicatur lex quinquagesima 5. ff. de solutionibus & liberat.*
8. *Si Iuramentum esset non repetendi, repetere non posses, nisi impetrata relaxatione.*
9. *Posses denunciare Prælato, vt ipse ex officio Iuramentum relaxet.*
10. *Proponuntur aliquot obiectiones aduersus superiorem doctrinam, & fit illis satis.*

1. Exemplum huius quæstionis est casus vulgaris de vsuris, & de contractibus, in quibus dolus interuenit. Petisti namque mutuum à Titio noluit tibi concedere; quin vltra sortem promitteres sub Iuramento daturum aliquod lucrum; celebrasti cum illo contractum emptionis, vel venditionis, obligatus fuisti iurare non rescissurum contractum etiamsi fallacia sit vltra dimidium iusti pretij, quæritur ergo an obligatus sis seruare iusiurandum?

2. In qua quæstione tanquam certum supponendum est, secluso Iuramento nullam esse obligationem. Nam ex promissione obligari non poteras, nisi promissario. Promissarius autem ex tali promissione nullum ius acquirit; cum semper malefaciat petendo & recipiendo, quod supromissum est. Ergo ex promissione non teneris. Restat ergo vt solum ex Iuramento tenearis. Quod clarè definitur in *cap. debitores de iureiurando* vt statim ponderabimus & ita sustinent *Panormitanus in d. cap. debitores immola Felinus, & alij relati à Suar. tom. 2. de Relig. lib. 2. cap. 9. num. 5. Sanchez. lib. 3. sum. cap. 11. num. 12. & est omnium.*

3. Dices in *cap. ad aures de iis quæ vi.* Deciditur eum, qui timore Laycorum renunciauit Ecclesiam, ad quam legitimè electus fuerat, non posse eidem præfici. Si Iuramento, vel fide interposita confirmauerit renuntiationem. Sentit ergo Pontifex ex fidei tantum interpositione iniuriosa oriri obligationem.

Respondeo ibi fidei interpositionem non esse simplicem promissionem; sed iuratam; vt tradit ibi *Innocentius ad finem. Abbas num. 3. Hostiensis num. 2. Ioannes Andr. num. 3. Antoninus num. 4. Immola num. 4. Cardinalis quæst. finali, & alij plures relati a Sanchez. lib. 7. de matrimon. disp. 79. num. 28. Gutierrez. in Authentica sacram. pubern. num 144.* Neque obstat quod Iuramentum, & fidei interpositio vt distincta enumerentur. Quia Iuramentum ibi sumitur pro Iuramento solemni, quale est illud, quod tactis Euangeliis, aliaúe solemni cæremonia præstatur. Fidei verò interpositio sumitur pro Iuramento simplici, quod hac circumstantia caret. Sic *relati Doctores* Quod non leuitèr confirmatur ex *cap. 2. de fideiussoribus.* Ibi. Si religionem fidei & Iuramenti sui illos violasse constiterit. Ecce nomine fidei Iuramentum intelligi. Aliàs si simplex promissio intelligeretur, religionem non violassent, sed fidelitatem, vel veritatem. *Cardinalis* verò *in supradict. cap. ad aures qu. final. & Tabiena verbo iurare. qu. 31. nu. 32.* Censent discrimen esse inter Iuramentum, & fidei interpositionem. Quod Iuramentum vocatur, quotiescunque fit expressum, scilicet per verbum *iuro*; fidei verò interpositio, quando fit Iuramentum implicitè & tacitè; hoc est inuocatione creaturarum, qualis est fides.

Quæ omnia confirmantur ex verbis apponi solitis per Regem nostrum in titulis pro scribis expeditis, in quibus cauetur, ne possint scribæ scripturas subscribere, in quibus partes bonæ fidei interpositione se obligent ibi, Que los tales escribanos no pue dan hazer escripturas en que se obliguen las partes a buena fee y sin mal engano. Nomine enim bonæ fidei Iuramentum intelligit, vt sic consentiat cum *leg. 11. tit. 1. lib. 4. ordinamenti regalis*, vbi inquit lex, que en las cartas que se litraren de escribanias y notarias se mande que el escribano no ponga en ellas Iuramento &c. Et ita tradit *Gutierrez in repetitione Authenticæ sacram. puberum num. 150.* efficitur ergo textus *in cap. ad aures* aduersus communem doctrinam non procedere, cum non de promissione simplici, sed de promissione iurata loquatur.

4. Deinde ponendum est tanquam certum, solutionem vsurarum licet mala & illicita sit ex parte recipientis; ex parte tamen soluentis licitam esse, & actum bonum posita illarum promissione, pertinet enim ad fidelitatem & veracitatem; vt quidquid promissum sit, impleatur; præcipuè cum firmatum est Iuramento. Hac enim ratione, si alia vice indigueris mutuo, tibi concedetur, & fides dabitur de reddenda pecunia. Quæ ratio probat vsurarum solutionem licitam esse non solum quando illarum promissio licita fuit; eò quod ad redimendam vexationem, vel ob

ob alium honestum finem fuit facta; sed etiam quando promissio mala fuit; vt quia postulasti mutuum ad expendendum in ludo, vel cum meretricibus. Semper enim ad fidelitatem & veracitatem pertinet promissum implere; dummodo promissarius non remittit. Et ita tenent plures, quos referunt & sequuntur *Gutierrez de Iuramento confirmat. cap. 2. in princip. Suarez lib. 2. de Iurament. cap. 9. num. 10. & 11. Sanch. lib. 3. in Decal. cap. 11. per totum.*

5. Ex his quæstioni respondeo, te iurantem soluere vsuras, aut stare contractui in quo vltra dimidium iusti pretij læsus fuisti, obligatum esse Iuramentum seruare; dum tibi non fuerit relaxatum; tametsi secluso Iuramento neque stare contractui, neque soluere vsuras tenearis. Est conclusio ab omnibus recepta. Et de solutione vsurarum (in qua maior est difficultas) definitur in *cap. debitores de iureiurando*, ibi. Debitores ad soluendas vsuras, in quibus se obligauerant, (simplici inquam promissione) cogi non debent, si verò de ipsorum solutione iurauerint, cogendi sunt, Domino reddere Iuramentum. Ratio huius conclusionis est manifesta. Quia Iuramentum debet obseruari, quotiescunque eius obseruatio non vergit in dispendium salutis æternæ vt dicitur. *cap. cum contingat de iureiurando*, (hoc est) quotiescunque Iuramentum non est de re illicita. At soluere vsuras, non est illicitum; sed potius licitum est, & ad fidelitatem & veritatem pertinens. Ergo est seruandum tale Iuramentum.

6. Verum seruato tali Iuramento, & vsuris solutis statim repetere potes. Quia iam Iuramento satisfecisti, ob cuius solam religionem solutio vsurarum facienda erat. Quod expresse deciditur in *d. cap. debitores in fine.* ibi. Cum vsuræ solutæ fuerint, creditores ad eas restituendas sunt Ecclesiastica seueritate, (si necesse fuerit, compellendi Clarus in *cap. ad audientiam de iis quæ vi*, vbique beneficio suo renuntiare iurauit, & renunciauit, mandatur ei Ecclesiam restitui non obstante Iuramento prædicto. Quia non ad repetendum, sed ad resignandum solummodo tenebatur. Et ita tenent *Glossa ibi, & Abbas in principio num. 1. Couarr. de pactis 2. p. §. 3. num. 2 in principio. Suar. tom. 2. de Relig. lib. 2. de Iuramento cap. 9. num. 16. Lessius lib. 2. de iustitia cap. 17. dub. 7. num. 51. Gutierr. de Iuram. confirm. 1. p. cap. 53. num. 8. Sanch. aliis relatis lib. 3. sum. cap. 11. num. 9.*

7. Neque obstat lex. 55. ff. de solutionibus & liberationibus. Vbi dicitur; qui sic soluit vt recuperet, non liberatur, quemadmodum non alienantur nummi, qui sic dantur, vt recipiantur. Non inquam obstat. Quia intelligi debet; quando soluitur eo pacto, & conditione inter partes constituta, vt statim solutum repetatur: tunc enim est, ac si solutum non fuisset. Vel dic secundo; intelligendam esse supradictam legem de solutione pecuniæ, quam potest retinere is, cui fit solutio absque onere restituendi. Quod in solutione vsurarum non procedit. Vel dic tertiò: intelligendam esse legem de pecunia debita ei, cui fit solutio; non de pecunia, cuius solutio solum est debita Deo, qualis est pecunia vsurario ob mutuum promissa. Huius namque solutio non vsurario, sed Deo tantum est debita, vt tradit *Couarr. d. 2. p. de pactis §. 3. num. 2. Molina Iesuita. tom. 1. disp. 150. paulo post principium, & tom. 2. disp. 515. colum. 4. vers. vtrum autem Suarez tom. 2. de Relig. lib. 2. de Iuram. cap. 9. num. 5. & 6. & cap. 27. fine. Sanchez alios referens lib. 3. sum. cap. 11. num. 8.* Vnde vsurarius nullum ius, nullamque actionem habet ad promissum expostulandum. Quod non obscurè colligitur ex *d. cap. debitores*, ibi. Si iurauerint cogendi sunt domino reddere Iuramentum. Quasi solus Deus sit, qui ex tali Iuramento ius, & actionem acquisierit, solius Dei mentionem fecit. Et ideo illud Iuramentum, quia non confirmat obligationem antea factam; sed potiùs illam introducit respectu Dei; vocatur Iuramentum per se stans, seu introductorium obligationis; non tamen confirmatorium vt tradit *Bartolus in leg. si quis pro eo ff. de fideiussor. bus num. 4. & sequentibus Couarr. cum aliis de pactis 2. p. §. 3. nu. 2.* Quapropter iurans, si de iniustitia ei facta in exactione Iuramenti constet; solum ex officio iudicis compelli potest ad solutionem vsurarum; non ad petitionem partis; Imò potiùs pars compelli debet, vt solutionem remittat. Qua remissione facta cessat obligatio Iuramenti; habebat enim Iuramentum soluendi vsuras tacitam hanc conditionem in se inclusam; si creditor solutionem non remiserit; vt in omnibus Iuramentis, quæ in vtilitatem alterius facta sunt, dicemus includi.

8. Quod si Iuramentum esset non solum soluendi vsuras; sed neque ipsas repetendi: nullo modo poteris repetere, nisi priùs impetraueris relaxationem huius secundi Iuramenti. Quod optimè colligitur à contrario sensu ex illo *cap. ad audientiam*, vt bene ponderauit *Sanchez lib. 3. sum. cap. 11. num. 9. & Suarez lib. 2. de Iuramento cap. 9. num. 17. cum Gloss. verbo resignandum, & in cap. ad aures eodem tit. verbo Iuramento. Bartolus leg. si quis pro eo ff. de fideiussoribus num. 10. Couarr. 2. p. de pactis. §. 3. num. 2. Gutierrez 1. p. de Iuram. cap. 53. num. 10.* Ratio est: quia potest executioni mandari sine dispendio salutis æternæ, cum sit de re licita.

9. Posses tamen non obstante supradicto Iuramento denunciare prælato Ecclesiæ, vt ipse ex officio remittat Iuramentum; aut vsurarium compellat debitum reddere, vt aduertit *Gloss. in supradicto cap. ad audientiam.* In hoc enim non fit contra Iuramentum; cum Iuramentum non sit de non denunciando; sed de non petendo. Quod si iurasses non denunciare; non esses obligatus. Quia est Iuramentum de re illicita, vt tradit *D. Thomas 22. quæst. 89. art. 7. ad 3.* Denuntiatio enim, quæ non ad vindictam tendit, sed vt alius malè retentum restituat; exeatque à peccato iniustitiæ. Virtus est, & sæpè obligatoria. Ergo Iuramentum de illa non facienda, non est Iuramentum de re bona; ac proinde obligare non potest.

10. Vt autem superior doctrina, & decisio *cap. debitores*, pleniùs intelligatur; obiicio primò. Promissio soluendi vsuras nulla est; neque ex illa tenetur promittens. Ergo etiam non tenebitur; quamuis illam Iuramento confirmet. Accessorium enim sequitur naturam principalis. *Regula accessorium de regulis iuris, in 6. & regula. Cum principalis ff. de reg. iuris.* At principale, cui Iuramentum adhæret, est irritum, nempe promissio. Ergo & ipsum Iuramentum. Et confirmo *ex cap. Iuram. 22. quæst. 5.* Vbi dicitur, inter Iuramentum, & simplicem loquelam, (hoc est) promissionem non debere esse distantiam. Ergo si promissio non est obligatoria, neque Iuramentum.

Respondeo cum *Abbate n. cap. debitores num. 2.* & ibi *Imola num. 5. Sanchez. lib. 3. in Decalog. cap. 11. num. 12.* Accessorium corruere: quando causa irritans principale, concurrit in accessorio. Quod in præsenti non contingit. Irritatur enim promissio ob extorquentis turpitudinem; ob quam nullum ius acquisiuit. At quia hæc turpitudo non inuenitur ex parte Dei, cui fit Iuramentum; ea de causa Iuramentum tenet: Esto non teneat promissio. Secundò responde cum *Gloss. illo cap. Accessorium* vbi varia exempla adducit, in quibus accessorium tenet principali corruente. Quapropter *regula. Cum principalis ff. de reg. iuris.* Non dixit principali non subsistente accessorium corruere, sed cum principalis causa non consistit; plerumque neque ea quidem, quæ sequuntur, locum habent; quasi non semper; sed plerumque contingat accessorium sequi naturam principalis. Vt bene aduertit ibi *Accursius.* Tertiò responde Iuramentum in præsenti non esse accessorium promissioni; non enim illam confirmat; sed esse accessorium assertioni de futuro; illamque confirmare; eaque de causa etsi promissio corruat, non corruit Iuramentum. Quia non corruit principale cui innititur. Hoc enim Iuramentum non est suppositorium obligationis; sed illius introductorium; ac proinde non innititur promissioni, sed assertioni. Ad confirmationem respondeo cum *Couarru. & ab ipso relatis de pactis 1. p* §. 2. nu. 1. non esse inquam inter Iuramentum & simplicem loquelam distantiam; sed potiùs æquiparationem, quo ad necessitatem cauendi mendacium. Quia promissione & Iuramento obligaris, ne mendacium committas, intentionem habere exequendi rem promissam, vel iuratam. Non tamen inter Iuramentum, & simplicem loquelam facienda est æquiparatio, quoad grauitatem culpæ, neque quoad obligationem inde resultantem. Nam, vt dictum est, ex promissione nulla oritur obligatio; bene tamen ex Iuramento; non homini, sed Deo.

Obiicio secundo: debitor habet actionem ad repetendas vsuras cum primum soluerit. Ergo multo fortiùs habet exceptionem contra agentem. *lege inuitus ff. de regul.* §. 1. *& leg. 1. §. superficiem ff. de superficiebus, & regula 71. Qui ad agendum de regulis iuris in 6. Cui datur actio, datur exceptio.* Sed iuranti datur actio, ad repetendas vsuras. Ergo potest dari exceptio ad illas soluendas. Confirmo primò; dolo petit qui statim restituere debet; ideoque exceptione doli repelli potest. *leg. dolo ff. de dolo mali, & met. exceptione, & regula dolo 56. de regul. iuris in 6.* vsurarius autem debet statim restituere pecuniam sic acceptam. Ergo potest dolo excipi. Confirmo secundò: Si soluitur debitum, non repetitur, *lege Iulianus ff. de conditionibus indebiti & lege si procurator, & lege iudex eodem tit.* Item si debitum scientèr soluitur, non repetitur; quia donari videtur. *lege cuius per errorem ff. de regul. iuris, & lege 1. ff. de conditionibus indebiti, & lege indebitum Cod. eodem tit.* Tandem Iuramento non videtur liberatus, qui sic soluit, vt post modum repetat. *lege qui sic soluit, ff. de solutionibus.* Hæc ferè obiicit *gloss. illo capite debitores verbo cogendi sunt*; & obscurè satis soluit. Respondeo ergo; cui datur actio, datur exceptio; regulariter, & secundum eam rationem; & ita cum in præsenti iuranti ob Iuramentum non detur actio ad vtendum re promissa, nisi priùs illam soluat; non datur exceptio: Datur tamen actio, ad repetendam eam datam; & tunc datur exceptio aduersus quemlibet impedientem repetitionem. Ad confirmationem primam respondeo, dolo petere, & malo, qui statim debet restituere, ideoque posse exceptione doli repelli; si spectemus ius, & actionem, quam habet ad petendum; secùs verò si spectemus circunstantias alias extrinsecas, qualis est religio Iuramenti. At secundam confirmationem fateor donari indebitum; sed cum in *d. lege* dicitur, consulto dati donatio est; debet intelligi, quando omnino liberaliter traditur; secùs quando per iniuriam extorquetur, vt extortum fuit Iuramentum, & consequentèr solutio vsurarum, quæ ex illo sequitur. Ad vltimum iam dictum est instantanea solutione satisfieri Iuramento; etiam si statim fiat repetitio.

PVNCTVM IV.

Vtrum Iuramentum metu extortum obligationem inducat.

1. *De quo procedat quæstio.*
2. *Prima sententia omnibus his Iuramentis negat obligationem.*
3. *Secunda sententia concedit obligationem.*
4. *Tertia sententia vtitur distinctione inter contractus approbatos, vel reprobatos.*
5. *Quarta distinguit de foro interno, & externo.*
6. *Quid sentiendum sit in hac quæstione spectato iure ciuili? probabiliùs est, nullam esse obligationem.*
7. *Spectato iure Pontificio quid sentiat Basil. legion?*
8. *Repellitur eius sententia.*
9. *Statuitur omne Iuramentum obligatorium esse de materia honesta.*
10. *Procedit obligatio, non solum in foro conscientiæ, sed externo.*
11. *Satis fit fundamentis sententiarum quæ nobis contradicunt.*
12. *Obligatio huius Iuramenti grauis est.*
13. *Iurans redire ad carcerem, si carcer iustus est, obligationem habet.*
14. *Si iniustus; plures negant ●veriùs est obligari.*
15. *Fit satis oppositis fundamentis.*
16. *Si cum iurasti, non præuidisti periculum, quod postea cognoscis, non obligaris.*
17. *An supradictum Iuramentum relaxari ab Episcopo possit? sub distinctione respondetur.*
18. *Si sequatur scandalum ex relaxatione Iuramenti, relaxari non poterit.*

1. QVæstio procedit de metu graui, non leui; leuis namque facilè potest; ac proinde contractus ex illo celebratus, & iure naturæ, & positiuo validus est; & consequentèr Iuramentum. Deinde procedit quæstio spectato iure positiuo; non naturali. Nam ex iure naturali certum est,

est, Iuramentum metu extortum validum esse. Quia metus non tollit voluntarium, esto illud diminuat.

2. In hac quæstione tot sunt sententiæ, quot capita. Duæ extremæ sunt præcipuæ; aliæ intermediæ. Prima negat omnibus his Iuramentis obligationem. Sic tenent plures relati à *Sanchez lib. 4. de matrimonio disp. 20. quæst. 1. num. 3.* eamque ipse probabilem reputat. Præcipuum fundamentum sumitur ex *textu in Authent. Sacramenta puberum cod. si aduersus venditionem*, vbi postquam Federicus Imperator dixit, Sacramenta puberum sponte facta super contractibus rerum suarum non retractandis, inuiolabiliter custodiantur; subdit per vim autem vel per iustum metum extorta etiam à maioribus (maxime ne quærimoniam maleficiorum faciant) nullius esse momenti iubemus. Secundò probatur ex *cap. cum contingat de iureiurando, & cap. quamuis pactum de pactis in 6.* seruanda (inquit Pontifex) Iuramenta quæ non vi, nec dolo præstita sunt; nec vergunt in dispendium salutis æternæ; aut in alterius præiudicium. Ergo à contrario quæ vi, doloúe præstita sunt, vel cedunt in alterius præiudicium, seruari non debent. Tertiò in supradictis textibus dolus & metus æquiparantur. Sed dolus tollit à Iuramento obligationem, vt puncto sequenti dicemus. Ergo & metus. Quartò. Votum metu extortum nullam inducit obligationem *cap. 1. de his quæ vi.* Ergo nec Iuramentum. Quia de voto ad Iuramentum firmum est argumentum; vt probat *Gloss. 1. ad finem in cap. si quis votum 27. quæst. 1. & in cap. quanto de iureiurando, & in cap. Deus qui de vita & honestate clericorum Innocentius in cap. debitores de iureiurando & alij passim cum Diuo Thoma & Caietano 22. quæst. 89. art. 8.* Quintò efficaciùs probatur ex *cap. peruenit de iureiurando*, vbi deciditur, Episcopum rebus suis spoliatum & iurare compulsum, quod non repeteret sic ablata; nullius Iuramenti vinculis super hoc posse constringi.

3. Secunda sententia supradictæ opposita, & communis affirmat Iuramentum valere, indigereque relaxatione. Sic *D. Thomas 22. quæst. 89. artic. 7. & Caietanus ibi Nauarrus cap. 12. num. 14. pluribus relatis Couarr. de sponsalibus 2 p. cap. 3. §. 5. num. 5. & de pactis 3. p. §. 4. num. 2. & lib. 1. variar. cap. 4. num. 7. Molina de hispanorum primogeniis lib. 2. cap. 3. num. 12. & 13. Molina Theologus tom. 1. de iustitia tract. 2. disp. 149. vers. 4. Sanchez lib. 4. de matrimonio disp. 20. num. 4. & lib. 3. sum. cap. 11. num. 14. & 15. Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 6. Suarez lib. 3. cap. 16. num. 18. Bonacina tom. 2. disp. 4. quæst. 1. punct. 9. Gutierrez de Iuramento 1. p. cap. 57. num. 18. & alij plures apud ipsos.* Ratio desumitur ex *cap. si verò de iureiurando.* Vbi coactum grauissimo metu iurare iuris sui renuntiationem, (inquit Pontifex) non esse tutum contra Iuramentum suum venire; nisi tale sit, quod seruatum vergat in interitum salutis æternæ. Idem habetur *cap. verum eodem tit. cap. ad audientiam de iis quæ vi.* Seruanda ergo sunt hæc Iuramenta. Quod si in *Authentica Sacramenta puberum*, Dicatur Iuramenta metu extorta nullius esse momenti; intelligi debet, quoad contractus firmitatem; non quoad obligationem Iuramenti. Et eadem ratione explicari potest *textus in capite quamuis pactum, & cap. cum contingat*; præterquam, quod communis sententia affirmat, illud *Authent.* correctum esse per ius canonicum. *cap. si verò, cap. verum de iureiurando.*

4. Tertia sententia distinctione vtitur inter contractus reprobatos legibus, vel approbatos. Si Iuramentum meticulosum afficit contractus reprobatos à legibus, affirmat hæc sententia nullam inducere obligationem: Secus verò si Iuramentum afficiat contractus aliàs validos & approbatos. Priorem partem probat *Authentica Sacramenta puberum, & cap. cum contingat de iureiurando cap. licet mulieres eodem tit. in 6. & cap. quamuis pactum de pactis.* Qui textus expresè loquuntur de contractibus à lege reprobatis. Secundam partem probat *textus in cap. si verò, cap. verum.* Et aliis qui de contractibus validis loquuntur. Sic *Siluester verbo Iuramentum 4. quæst. 8. Azor tomo 1. instit. moral. lib. 11. cap. 7. quæst. 2. Gregorius Lopez lege finali verboque la fizo in fine tit. 11. partita 3. Flaminio de resignatione lib. 13. quæst. 2. num. 12. & alij plures relati à Seraphino de principiis Iuramenti priuileg. 110. num. 7. & sequentibus, & à Sanch. lib. 3. sum. cap. 11. num. 19.*

5. Quarta sententia distinguit inter forum externum, & internum; & in foro externo, & iudiciali censet non obligare Iuramentum metu extortum; secùs in foro conscientiæ. Sic *Gregorius de Valentia disput. 6. quæst. 7. punct. 4. in medio*, quem laudans & honorans sequitur *Fachineus lib. 8. controuersiarum cap. 102.* Fundamentum huius sententiæ non est aliud; nisi quia hac via discrepantes sententiæ cauillantur.

Cæterum vt in hac re difficili sententiam proferam, existimo aliter esse dicendum spectato iure ciuili; ac spectato iure pontificio.

6. Iure inquam ciuili spectato credo probabiliùs Iuramentum metu graui extortum nullam inducere obligationem. Sic tenet communis sententia prout testatur *Sanch. lib. 4. de matrimonio disp. 20. num. 5. in solut. 2. argument.* quatenus affirmat *Authenticum Sacramenta puberum* correctum esse per ius canonicum in *cap. si verò, & cap. verum de iureiurando.* Consentit *Basilius Legionensis lib. 12. de sponsalibus cap. 8. num. 64.* Ad probationem huius conclusionis præmitto, quod latius in fine huius tractatus firmabimus, ciuilibus Magistratibus datam esse potestatem, infirmandi obligationem Iuramenti, ante quam fiat; ita vt factum nullam inducat obligationem; vel remittendo obligationem, vel reddendo materiam ineptam Iuramento; vel constituendo iurantem incapacem. Sed ius ciuile clarè indicauit hanc potestatem exercuisse, tùm in *Authentica Sacramenta puberum*, tum *in lege non dubium cod. de legibus.* Nam in *Authent. Sacramenta puberum* expresè dicitur Iuramenta per vim vel metum facta nullius esse momenti; nullius inquam esse momenti, tam quoad obligationem Deo acquisitam, quam homini. Nam secunda pars *Authent.* ex diametro opponitur primæ, vt intuenti constabit. Sed in prima illius textus parte conceditur Iuramento, non solùm firmare contractum aliàs firmum, sed reuocabilem, sed præcipuè obligare iurantem Deo ad illius obseruationem. Ergo in secunda parte hoc totum excluditur, & firmitas contractus, & Iuramenti obligatio. Præterea in *lege non dubium cod. de legibus.* Clarissimé dicitur Iuramentum admittendum non esse, neque vllius esse momenti, sed potius cassum & inutile quoties contractibus à lege reprobatis adiicitur. Ne hac via fraus legibus fiat. Sed contractus metu celebrati iure ciuili, imò & canonico reprobantur, & veniunt rescindendi,

dendi, & secundum ius ciuile omnino annullantur. Ergo Iuramentum illis adiectum, vtpote de materia reprobata cassum est, & inutile. Ad idem est *textus in lege iuris gentium ff. de pactis.* ibi quoties pactum à iure communi remotum est seruare hoc non oportet, nec obligare; nec iusiurandum de hoc adiectum, ne quis agat seruandum. Quid clarius?

7. Verum spectato iure Pontificio (cui in materia Iuramenti, vt pote spirituali standum est) *Basilius Legionensis lib. 12. de sponsalibus. cap. 8. n. 70. & sequentibus* nouum quemdam modum dicendi, sed non satis firmum excogitauit. Inquit enim, quoties Iuramentum non afficit promissionem non repetendi, seu non reuocandi contractum obligatorium esse; secùs si afficiat promissionem, seu obligationem non reuocandi. Itaque affirmat; si Iuramentum sit de re distincta à repetitione, & reuocatione ita vt cum obseruatione Iuramenti stare possit repetitio, validum esse Iuramentum; secus verò, si cum obseruantia Iuramenti reuocatio contractus stare non possit. Priorem partem probat Basilius ex textu in *cap. debitores, cap. verum de iureiurando. cap. Abbas, cap. ad audientiam, de iis quæ vi.* In quibus Iuramentum tenet. Quia illo non obstante repetitio salua manebat, vt expressè dicitur in *cap. ad audientiam.* Secundam partem probat ex *cap. cum contingat de iureiurando, cap. licet mulieres. eodem tit. in 6. cap. quamuis pactum de pactis lib. 6.* Vbi statuitur Iuramenta super alienationes rerum dotalium, & contractus minorum omnino seruanda esse; *nisi sint, vi, metu, & dolo præstita.* Sentit ergo Pontifex metu facta non esse seruanda. Quod si respondeas non esse seruanda quoad firmitatem contractus, quæ in illis textibus specialiter spectabatur, bene tamen quoad obligationem Deo acquisitam. Præcludit *Basilius* hanc responsionem affirmans in supradictis textibus, non esse sermonem de firmitate contractus, quam Pontifex concedere non poterat, vtpote de materia sibi non subiecta; sed solum esse sermonem de Iuramenti obseruantia. Ratio autem, quare Pontifex Iuramentis relinquentibus saluam repetitionem, obligationem concedat; deneget verò Iuramentis illam comprehendentibus, ea est (inquit) quia in Iuramentis relinquentibus saluam repetitionem iuranti; etiam Iuramento obseruato relinquitur remedium quo se tueri possit, non igitur necessaria erat Iuramenti annulatio etsi concedi posset; secus verò in Iuramentis comprehendentibus repetitionem. Nam obseruato Iuramento remedium nullum supererat, quo se iurans tueri posset.

8. Cæterum hic modus dicendi nullo modo probandus est, vtpote absque fundamento excogitatus, & contra expressam iuris canonici decisionem. Nam ius canonicum non spectauit ad obligationem Iuramenti; relinqueret ne saluam repetitionem, vel non relinqueret; sed an Iuramentum seruari posset absque dispendio salutis æternæ. Vt constat ex *cap. si verò, cap. verum, cap. cum contingat de iureiurando, cap. licet mulieres eodem tit. in 6. cap. quamuis pactum de pactis in 6. & aliis textibus.* Quo nihil est clarius. Deinde in *cap. ad audientiam de iis quæ vi.* Conceditur iuranti repetitio beneficij resignati, non obstante Iuramento; quia non ad repetendum (inquit Pontifex,) sed ad resignandum tantummodo tenebatur, tacitè innuens aliud esse dicendum, si ad non repetendum vi Iuramenti teneretur, vt manifestè probatur ex *cap. ad aures de iis quæ vi,* ibi, inquit Clemens tertius renunciatio facta ad terrorem Laycmens (nisi fortè Iuramento, vel fide interposita sit confirmata) non impedit quominùs is qui renunciauit Ecclesiæ, ad cuius regimen priùs erat electus, præficiatur eidem. Ergo si Iuramentum interuenisset, quod vlteriùs non repeteret; eidem præfici non possit, nisi Iuramento relaxato. Ergo tale Iuramentum obligatorium est, vt bene expendit *Gloss. d. cap. & respondet contrariis.* Deinde non video qua ratione potuit dicere Basilius Legionensis. *textus in cap. cum contingat, & cap. quamuis.* Non loqui de firmitate contractus, sed de obseruatione Iuramenti. Nam præterquam quod est contra communem & receptissimam Doctorum sententiam, vt in sequentibus videbimus cum suis principiis non videtur stare posse. Nam si alienatio fundi dotalis & renunciatio futuræ hæreditatis Iuramento adueniente non firmatur; sed ita nulla persistit, ac si Iuramentum non esset appositum; Iuramentum sponte factum non contraueniendi tali alienationi & renunciationi obligatorium non esset, vtpote de re vana, inutili & infructuosa; qualis est approbatio cuiusdam actus irriti, & legibus reprobati; neque honestatur ex redemptione vexationis, vt est solutio vsurarum. Præterea esto in Iuramentis, in quibus salua manet repetitio habeat iurans remedium, quo se tueri possit, nempe repetitionem, quod remedium non relinquatur in Iuramentis de non repetendo. At cum in vtroque genere Iuramentorum relinquatur remedium petendi relaxationem, ipsaque debeat concedi, quod remedium efficaciùs, & vtilius est iuranti ad se tuendum, quod repetitio: efficitur sane friuolam esse illam rationem, qua motus fuit Basilius ad asserendum aliqua Iuramenta metu facta esse irrita, alia non.

9. Quapropter dicendum est, quodcumque Iuramentum metu extortum obligatorium esse, siue saluam relinquat repetitionem, siue non; modo sit de materia, quæ seruari possit absque dispendio salutis æternæ. Sic Doctores omnes pro secunda sententia communi relata. Probarique potest textibus & rationibus adductis. Quod non solum in contractibus approbatis, sed etiam in reprobatis locum habet, vt manifestè probat *textus in cap. debitores, de iureiurando.* Promissio namque soluendi vsuras, nulla est à iure reprobata; item resignatio beneficij per metum facta nulla est; & tamen si Iuramentum accedat obseruandum est. *cap. ad audientiam de iis quæ vi.* Et idem est, si Iuramentum esset de non contra veniendo resignationi. Iuxta *cap. ad aures eodem tit.* Nam reprobatio horum contractuum non ita constituit materiam illicitam; quin in redemptionem vexationis licita esse possit. Solutio namque vsurarum licita est solum ob turpitudinem recipientis; ac proinde ex parte dantis honestari potest, vt verè honestatur quoties aliquo fine honesto soluens mouetur. Resignatio namque beneficij metu facta irrita etiam est in odium incutientis metum; ex parte verò resignantis honestari potest, si ad redemptionem vexationis fiat. Quo circa materia, quæ secluso metu vana, & inutilis esset, & incapax obligationis Iuramenti, vt resignare beneficium, nullitèr facere testamentum

mentum absque solemnitate à iure præscripta, & alia huiusmodi; metu posito, illoque durante capax obligationis redditur. Quia iam adest redemptio vexationis ob quam prohibitio legis cessat, & actus nullus ex ratione extrinseca accipit honestatem.

10. Deinde hæc obligatio Iuramenti non solum est in foro conscientiæ, sed etiam in foro externo & iudiciali. Tum quia *textus in cap. debitores cap. si verò, de iureiurando. cap. Abbas. cap. ad audientiam de iis quæ vi.* De foro externo loquuntur, tum quia ratio decidendi, ob quam Iuramentum obligat, nempe obseruari posse absque dispendio salutis æternæ, æquè in foro externo, ac in interno procedit. Consentit *Basilius Legionensis lib. 12. de sponsalibus cap. 8. num. 75.*

11. Ex his constat solutio fundamentorum tertiæ & quartæ sententiæ. Cum prima sententia ex parte conuenimus, quatenus affirmamus iure ciuili omnem obligationem Iuramenti irritam esse ob *Authent. Sacramenta puberum.* Ad secundum argumentum desumptum ex *cap. quamuis pactum, cap. cum contingat, & aliis.* dicimus cum Glossa vbi Iuramentum præstitum sine vi & dolo esse seruandum omnino; id est sine relaxatione: relaxari enim non potest tale Iuramentum. Secùs verò de Iuramento metu facto, quod ea tantum ratione relaxandum venit, quòd metu factum est, vt sic via coactionibus præcludatur. Ad tertium concedo metum & dolum æquiparari, quatenus vterque tollit à contractu firmitatem; non tamen æquiparantur, quoad obligationem. Sæpe enim dolus tollit consensum; & ideo contractus ex illo celebratus, & Iuramentum ibidem appositum est nullum. At quia metus consensum non tollit, esto diminuat; ea de causa & contractus sæpe validus est, & Iuramentum ibidem appositum obligationem inducit, & notauit *Basilius Legionensis lib. 4. de matrimonio cap. 20. num. 6.* Ad quartum concedo votum esse irritum; quia iure Ecclesiastico sic inuenitur irritatum in illo *cap. 1. de his quæ vi*; nego tamen Iuramentum, quod in vtilitatem hominum fit, irritum fore. Quia nullibi tale habetur. Ad replicam dicimus de voto ad Iuramentum in honorem Dei præstitum bene inferri; secus verò ad Iuramentum in vtilitatem hominum factum. Quia in hoc non attenditur quid gratiùs Deo sit, sed quid gratiùs homini modo licitum sit, & honestum. Vide *Lessium lib. 2. cap 42. dub. 6. num. 32.* Ad quintum desumptum ex *cap. peruenit.* Respondeo cum Glossa, Felino & Abbate & aliis ibi Episcopum illum fuisse spoliatum rebus Ecclesiæ, quæ quia sub eius iura & administratione sunt, vocantur eius, cum autem teneatur ex proprio officio, res Ecclesiæ obseruare, nullo modo potuit iurare, non repetiturum. Quia est Iuramentum de re iniqua; & sic nullius Iuramenti vinculis potuit super hoc constringi. Et cum Pontifex subdit, illum absoluimus, quia nefandissima coactione iurauit; intelligendum est de absolutione, quoad declarationem, seu quoad factum idest absolutum declarauimus; vel illum ad cautelam, seu de facto absoluimus, non quia necessarium sit; sed ob maiorem securitatem. Secundo respondeo cum *Suar. lib. 2. de Iuramento cap. 10. num. 7. & Sanch. lib. 4. summ. cap. 11. num. 37.* admittendo Episcopum fuisse spoliatum rebus suis, non Ecclesiæ; (hæ enim impropriè dicuntur Episcopi) fuisseque compulsum iurare, non repetere; fuisseque propriè absolutum: Quia Pontifex nullam aliam causam absoluendi à Iuramento assignat præter metum; tacitè innuens solam illam esse causam relaxationis. Si autem spoliatio facta esset de rebus Ecclesiæ, etiam seclusa coactione Iuramentum de illis non repetendis esset nullum, vtpote de re iniqua. Ergo Episcopus non rebus Ecclesiæ, sed suis spoliatus fuit. Hoc supposito respondeo, nullius Iuramenti vinculis posse constringi firmiter, & irreuocabiliter; quæque relaxari non possent.

Hinc venit explicanda *lex reg. 28. tit. 11. part. 5.* quæ incipit. Per miedo, o por fuerça, o por engano quel ficiesse prometiendo vn ome a otro de dar o hazer alguna cosa, maguer se obligasse so zierta pena iurando decumplir lo que promete, decimos que no es tenudo decumplir la promission, (idest) no es tenudo quoad effectum; ita vt relaxari non possit; non tamen quod absolutè non teneatur, si relaxatum Iuramentum non fuerit. Aliàs directè obitauit hæc lex *leg. fin. tit. 11. part. 3.* ibi. El que iura cosa guisada no se puede escusar de no la guardar, maguer diga, que lo fiço por fuerça. Ita Gregorius Lopez ibi qui alias explicationes adhibet supradictis legibus ne videantur contrarium docere.

12. Sed inquires quanta sit huius Iuramenti obligatio? Respondent *Angelus, verbo Iuram. 5. nu 9. & 10. & alij ab ipso relati & à Lessio lib. 2. cap. 42. dub. 6. num. 30.* Solum esse sub reatu culpæ venialis. Mouentur ex *cap. verum, de iureiurando*, vbi Pontifex decidit non esse puniendos tanquam pro mortali crimine Iuramentum metu extortum non seruantes, indicat ergo non esse mortale crimen.

Sed contrarium omnino est tenendum, si materia iurata grauis sit; eo quòd in materia graui se ostendere infidelem grauis sit irreuerentia; neque ab hac grauitate excusare potest metus iniustus; cum Deus illum non intulerit. Et ita tenent communiter Doctores cum *Diuo Thom. 2. 2. quæst. 89. art. 7. ad 3. & qu. 98. art. 3. ad 1. Valent. disput. 6. qu. 7. punct. 4. vers. diximus. Nauarr. cap. 12. num. 14. Couarr. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 5. num. 4. Lessius d. dub. 6. num. 39. Sanchez lib. 3. summ. cap. 11. num. 18. Suarez tom. 2 de Relig. lib. 3. cap. 16. num. 18. Bonacin. disp. 4. qu. 1. punct. 9. num. 3.*

13. Occasione superioris doctrinæ non erit abs re examinare; an Iuramento præstito redeundi ad carcerem obligeris?

Et quidem si carcer iustus sit, neque timeas te iniustè vexandum nemini dubium esse potest, te obligatum esse, quia talis reditus & honestus est & fidelitati, & religioni, & iustitiæ debitus. Quapropter solum est controuersia, quando carcer iniustus est, aut times probabiliter iniustè esse vexandum.

14. Negant plures grauissimique Doctores te esse obligatum redire. Sic *Couarr. lib. 1. variarum cap. 2. num. 7. Plaza de delictis lib. 1. cap. 22. num. 6. fine. Basilius Legionensis lib. 12. cap. 8. num. 20. Gutierr. 1. p. de Iuram. cap. 57. num. 24. & sequentibus optime Vasquez 1. 2. disp. 174. cap. 5. num. 35. Nauarr. cap. 12. num. 18. Regin. lib. 18. praxis num. 62.* Moueri possunt: quia secluso Iuramento iure charitatis propriæ tenebaris periculum vitæ fugere. Ergo Iuramentum de non fugiendo, sed potius de redeundo, illicitum est; quia est de re charitati

propriæ

propriæ contraria. Item talis reditus subministrat tyranno occasionem iniquæ vexationis. Ergo non est licitus, & honestus. Ergo iurari non potuit. Item non est actus fidelitatis: quia non debetur fides illam iniquè expostulanti: neque fortitudinis; vitam sic irrationabilitèr exponere. Ergo nullam habet honestatem.

Nihilominùs veriùs existimo, te esse obligatum redire nisi relaxationem Iuramenti petas. Sic *Toletus lib. 4. sum. cap. 22. num. 2. vers. alterum est. Lessius lib. cap. 42. dub. 6. num. 28. Sanchez aliis relatis lib. 3. sum. cap 11. num. 31. Suarez lib. 2. cap. 10. num. 24. & 16. Bonacina tom. 2. disp. 4. quæst. 1. punct. 9. num. 2.* Ratio est: quia reditus ad carcerem factus ex fine obseruandi fidem Iuramento stabilitam, actus est veracitatis, fortitudinis, & patientiæ; Neque obinde censeri debes te occidere & vitam tuam prodigere; sed solum censeri debes te periculo vitæ exponere. Quod ex iusta & rationabili causa sæpe decet vt bene probat *Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 6.* Adde ex obseruatione Iuramenti non te propriè coniici in vitæ periculum, quod antea habebas; quodque dato Iuramento suspensum fuit. Non igitur excusari potes à Iuramenti obseruatione.

15. Neque obstant contraria. Non primum: concedo secluso Iuramento, te obligatum esse periculum iniustæ mortis, seu alterius æquiualentis mali fugere: nego tamen posito Iuramento, te ad id esse obligatum. Quia posito Iuramento & fide data est actus veracitatis, fidelitatis, & religionis, vel potiùs charitatis propriæ quouis proprium honorem in promissis fidelitèr obseruandis tueri. Ad secundum nego ex reditu subministrari tyranno occasionem iniustæ vexationis; sed iam antea ex sua malitia acceptam, & per Iuramentum suspensam restitui. Adde redeuntem non esse censendum dare occasionem tyranno peccandi; cum ex bono fine procedat, sed tyrannum illam accipere. Ad tertium constat ex probatione nostræ sententiæ, qua ratione sit actus fidelitatis, & fortitudinis; sic te periculo vitæ exponere.

16. Aduertendum tamen est; si cum iurasti redire, non præuidisti in reditu esse tale periculum, quod postea esse cognoscis; nequaquam ad redeundum obligaris. Quia non es censendus obligatus ad reditum alium ab eo, qui erat in tua existimatione, cum iurasti. Quod à fortiori procedit casu, quo iurasses redire subintellecta conditione, si reditus non fuerit periculosus. Quia Iuramentum non extenditur vltra iurantis intentionem. Sic *Suarez lib. 2. de Iuramento cap. 10. num. 16. Sanch. lib. 2. sum. cap. 11. num. 34. Bonacin. tom. 2. disp. 4. qu. 1. punct. 9. num. 2.*

17. Petes, an huiusmodi Iuramentum redeundi relaxare Episcopus possit?

Non desunt, qui sentiant, si in reditu est graue periculum vitæ, vel alterius æquiualentis mali, posse Episcopum non solum Iuramentum per iniquitatem extortum, sed etiam Iuramentum iustè expostulatum relaxare. Sic *Ludouicus Lopez 1. p. instruct. consuet. cap. 42. vers. qui iurat redire, consentit Manuel Rodrig. 1. tom. sum. cap. 40. num. 3. si damnum custodis reparetur.* Mouetur quia ob ius conseruandi vitam, poterat iurans secluso Iuramento fugere carcerem, & mortem iustam. Ergo posito Iuramento solum videtur teneri Deo non iudici & custodi. Ergo potest ab Episcopo relaxari.

Cæterum cum Iuramentum est iustè expostulatum; quia nec carcer iniuriosus est, nec timetur pœna iniustè inferenda. Veriùs existimo non posse ab Episcopo tale Iuramentum remitti. Quia talis remissio derogat ius iudicis & custodis; iudex enim & custos habebant ius retinendi iurantem in carcere. Huic iuri cesserunt ob Iuramentum præstitum. Nequit ergo Iuramentum tolli; sicut neque ius in cuius locum successit tolli poterat. Sic *Sanch. lib. 3. in Decal. cap. 11. num. 36.*

Verum si iniquè expostulatum est Iuramentum; eo quod carcer sit iniuriosus; vel pœna iniusta timeatur; certum est; relaxari ab Episcopo posse tale Iuramentum; sicut diximus relaxari posse omne Iuramentum metu graui extortum. Quia ex vi talis Iuramenti nullum est ius parti acquisitum, sed solum Deo: qui ob iniquitatem commissam vel committendam facultatem concedit prælatis, hæc Iuramenta sibi facta remittendi. Neque huic relaxationi obstat damnum custodis, qui fore semper est innocens. Quia illud est per accidens; & ex quocunque capite iniustitia committatur, præstat sufficientem causam relaxationis. *Suar. lib. 2. cap. 10. num. 16. Manuel Rodrig. 1. tom. sum. cap. 40. num. 3. Sanch. lib. 3. in Decal. cap. 11. num. 35. Emanuel Sau. verbo Iuramentum num. 11.*

18. Aduertit tamen Sanchez & Suarez ibi, & bene, hanc doctrinam intelligendam esse casu, quo ex relaxatione huiusmodi non sequatur scandalum, & nostræ religionis irrisio. Si enim captiuo inter infideles libertas concessa esset sub præstito Iuramento redeundi ad captiuitatem; vel mittendi pretium suæ redemptionis; absque dubio tale Iuramentum obseruandum est; nec relaxari potest. Quia esto captiuitas iniusta sit, & iniustè extorqueatur Iuramentum. At eius obseruatio in bonum commune fidei & religionis cedit.

PVNCTVM V.

Vtrum Iuramentum dolo, vel errore præstitum validum sit, & obligatorium.

1. *Ex quo pendeat decisio quæstionis.*
2. *Duplex est genus contractuum bonæ fidei, & stricti iuris.*
3. *Duplex error interuenire potest antecedens vel concomitans.*
4. *Versari potest error circa substantiam, vel circa accidentia contractus.*
5. *Causari potest error à contrahente vel ab alio tertio.*
6. *Error circa substantiam contractus reddit contractum nullum.*
7. *Iuramentum firmans talem contractum non obligat.*
8. *Si error versetur circa qualitatem contractus, & sit concomitans valet contractus iure naturæ, & idem est de Iuramento.*
9. *Si error versetur circa qualitatem, & sit causa contractus, communis sententia negat, contractum esse ipso iure nullum, sed*

sed annullandum.

10. *Quid sentiat Basilius Legionensis.*

11. *Quid tenendum sit.*

12. *Vnde cognoscetur errorem esse excitatiuum consensus vel illius constitutiuum.*

13. *Sit ne obligatio in deceptore reparandi inaequalitatem factam in supradictis contractibus? Proponitur sententia Basilij Legionensis; quid sit tenendum resoluitur.*

14. *Quid iure positiuo sit sentiendum de his contractibus, proponitur examinandum.*

15. *Triplici actione vti potest deceptus qua se indemnem seruet.*

16. *Si dolus dedit causam contractui circa substantialia, contractus est nullus.*

17. *Explicatur lex 14. ff. de contrahenda emptione.*

18. *Deinde explicatur lex rem alienam 28. ff. eodem.*

19. *Dolus versans circa qualitates dedit causam contractui, contractus validus est, venit tamen exceptione doli rescindendus, si solubilis sit.*

20. *Explicatur lex & eleganter 7. ff. de dolo.*

21. *In his contractibus deceptus agere potest, & ad contractus rescissionem, & ad inaequalitatem reparandam.*

22. *Quid si ab alio tertio dolus est commissus.*

23. *Quid si nullus te in errorem induxit, sed tantum naturaliter errasti?*

24. *Si dolus incidit in contractum stricti iuris, contractus vtroque foro tenet.*

25. *Si dolus incidit in contractum bonae fidei, valet contractus vtroque foro, nec venit rescindendus. Nisi laesio sit vltra dimidium.*

26. *Resoluitur, qua ratione Iuramentum appositum contractibus dolosis obligationem inducat.*

1. Decisio huius quaestionis pendet ex intelligentia illius grauissimae difficultatis; qua ratione contractus dolo vel errore celebrati validi sint? Nam cum Iuramentum in hoc casu ad firmandum contractum adducatur; si contractus ob dolum, vel errorem nullus existit, Iuramentum illi adhaerens corruit; secus est in Iuramento apposito contractibus metu celebratis. Quia tunc Iuramentum non assumitur ad firmandum contractum; quia nullus esse cognoscitur; sed assumitur ad introducendam religionis obligationem & firmandam assertionem futuram.

2. Pro intelligentia contractus ex errore celebrati, praemitto duplex esse genus contractum: alij sunt stricti iuris; alij bonae fidei. Appellantur stricti iuris; quia ius eos praecipit, strictè explicari, & iuxta expressum verborum sensum. Hi sunt stipulationes, promissiones liberales donationes, foeudum, & emphyteusis. Contractus bonae fidei dicuntur; quia in eis ob bonum fidei & communis societatis plura iudex ex aequitate arbitratur. Hi sunt emptio, venditio, locatio, permutatio, pignus, depositum, commodatum, societas & similes. Vide *Couarr. ad regul. possessor. 2. p. §. 6. Molina tom. 2. de iustitia tract. 2. disput. 259. per totam.*

3. Deinde praemitto in his contractibus duplicem errorem interuenire posse alium antecedentem, alium concomitantem, subsequentem seu incidentem in contractibus. Antecedens vocatur; quia antecedit contractum, & causa illius est: ita vt illo existente fiat contractus, qui tamen non fieret eo non existente. Error concomittans, seu incidens in contractibus dicitur quo existente fit actus, qui tamen fieret eo non existente.

4. Praeterea praemitto, hunc duplicem errorem versari posse circa substantiam contractus, vel circa illius accidentia. Quae autem sit substantia cuiuslibet contractus, quae illius accidentia? Desumendum est ex natura cuiuslibet contractus. Substantialia enim in vno contractu in alio accidentalia sunt, vt contingit in contractu matrimonij ad cuius substantiam pertinet persona contrahens; cum tamen in contractu emptionis & venditionis accidens sit. Et in promissionibus & donationibus finis seu causa motiua essentialis est, quae tamen emptionibus & venditionibus accidit. Illa ergo erit substantia cuiuslibet contractus sine qua contractus ille subsistere non potest reliqua verò erunt illius accidentia.

5. Tandem praemitto, errorem in contractu causari posse à parte contrahente vel ab alio tertio, contrahente ignorante; vel potest naturaliter contingere. Si naturaliter contingit, vocatur error, seu ignorantia. Si ex alterius malitia proueniat, vocatur dolus. In iis ferè omnes conueniunt. Vide *Molinam tract. 2. de iustitia disput. 352. Sanchez lib. 1. de matrimonio disput. 64. Lessium lib. 2. de iustitia cap. 17. dub. 5. Aegidium de coninch. de matrimonio disp. 39. dub. 1. his praemissis.*

6. Dicendum est si error contingat circa substantiam contractus, siue sit antecedens, siue concomitans reddit contractum, quicumque sit nullum. Est omnium sententia. Quia cum valor contractus, & illius obligatio pendeat ex voluntatis consensu, & hic consensus esse non possit cum adest error neque contractus, neque illius obligatio esse potest. Neque obstat, quod cessante illo errore de facto contraheres. Quia id non probat, contractum de facto celebratum voluntarium esse; sed futurum voluntarium illo errore cessante. Exemplo matrimonij doctrina illustratur; si enim contraheres cum Maria putans esse Catharinam; etiamsi detecto errore cum Maria contraheres matrimonium non tenet. Quia licet non fuerit matrimonium cum Maria inuoluntarium positiuè; (hoc est) contra voluntatem propriam repugnantem; fuit tamen inuoluntarium negatiuè, hoc est non fuit positiuè voluntarium: cum nunquam in Mariam consenseris; obstat ergo valeri contractus error contingens circa eius substantiam.

7. Hinc fit Iuramentum tali contractui appositum irritum esse. Quia fuit appositum ad firmandum contractum, quem habebas in mente; non qui de facto celebratus est. Et cum Iuramentum non extendatur vltra id, quod cogitatum est & in mentem venit; non potest extendi ad firmandum contra-

contractum ex errore substantiali celebratum. Sic multis allegatis *Sanchez de matrimonio lib. 7. disp. 18. num. 6. & lib. 3. in Decalog. cap. 11. num. 43. Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 7. in principio. Suarez lib. 2. de Iuramento cap. 11. num. 7. Vasquez 1. 2. disput. 30. cap. 4. & est omnium.*

8. Quod si error circa qualitatem contractus versetur, & sit concomitans; communis sententia defendit, valere contractum saltem iure naturæ. Quia huiusmodi error non impedit sufficientem consensum in contractus substantiam. Quod percipere potes, si aduertas, hunc errorem concomitantem dupliciter contingere. Primò per naturalem inconsiderationem, & inaduertentiam; qua non cogitasti de qualitate illa contractui inhærente; sed solum de illius substantia. Et in hoc casu substantia contractus voluntaria est; esto illius qualitates voluntariæ non sint: Et consequenter validus est contractus; tametsi fortè detecto errore non contraheres. Quia effectus contingens futurus consensum absolutè in contractus substantiam non impedit. Secundo modo potest contingere error concomitans circa qualitates contractus, si tibi sub dubio illæ qualitates offerantur; tu verò nulla examinatione præmissa contrahis, & te ostendis taliter ad contrahendum affectum esse, vt etiam si eas qualitates expresse cognosceres, adhuc contraheres. Et in hoc casu certum est cōtractum validum esse. Quia non solum in substantiam, sed etiam in qualitates videris consentire saltem virtualiter, si verò examinatione facta deceptus fuisti; vel moueris ex errore ad contrahendum vel non? Si moueris; iam error dat causam contractui. De quo statim dicam. Si non moueris: perinde est, ac si error illarum qualitatum naturaliter contigisset, nullamque illarum notitiam habuisses. Nullo ergo modo impediri valor contractus potest ex errore concomitante circa qualitatem. Sic ex communi sententia docet *Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 5. num. 28. Basilius Legionensis lib. 4. de matrimonio cap. 21. nu. 3.* Ex quo fit Iuramentum huic contractui appositum validum esse. Quia sequitur naturam primordialis actus, cui adhæret.

Difficultas ergo sita est: an error contingens circa qualitatem si contractui causam dederit annulet eius valorem?

9. Negat communis sentia ipso iure annulare, sed venire annulandum in fauorem decepti, si contractus solubilis est. Sic *Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 5. conclusio 3. num. 29.* Mouetur primò: quia matrimonium ex huiusmodi dolo irritum validum est; aliàs ferè omnia matrimonia dissolui possint; cum rarum sit; cui dolus vel error qualitatis causam non dederit. Secundò: hic dolus versatur non circa substantiam, & materiam contractus; sed circa accidentia, & potiùs pertinet ad rationem motiuam, & finalem contrahendi; quam ad obiectum contractus. Ergo non tollit legitimum, substantialem, & necessarium consensum pro contractu requisitum. Tertiò si deceptus vellit stare contractui, deceptor non potest resilire ne ex deceptione commodum reportet. Argum. *textus in cap. 1. de eo qui duxit in matrimonium.* Ergo signum est, contractum validum esse. Quartò communis sententia defendit contractum stricti iuris, cui dolus, vel metus causam dederit, validum esse exceptioneque doli vel metus actionem elidi. Colligitur *leg. dolo 5. Cod. de inutilibus stipulationibus instituta, de except. initio*, sed hoc fieri non posset, si iure naturæ esset irritus. Quia quod iure naturæ est irritum, non potest iure ciuili esse validum, & dare actionem.

Quod autem huiusmodi contractus possit irritari arbitrio decepti, duplici ratione probat *Lessius illo dubio 5. num. 29.* Tum ratione iniuriæ, tum defectu consensus; ratione iniuriæ constat; nam ob illam obligatur decipiens res in pristinum statum constituere vt sic iniuria in contrahendo facta omnino reparetur. Ex defectu consensus probat contractum posse rescindi arbitrio decepti. Quia iure gentium videtur stabilitum, quemlibet contrahentem hanc tacitam in contrahendo habere voluntatem quod stabit contractui, nisi se grauiter deceptum deprehenderit, contrarium enim de nullo contrahente potest rationabilitèr præsumi.

10. Cæterum *Basilius Legionensis lib. 4. de matrimonio cap. 21. à num. 6.* affirmat iure naturæ contractum esse irritum, cui error qualitatis causam dederit; hoc est, qui ita fuerit causa consensus, vt voluntas eodem actu feratur in obiectum, & in illam circumstantiam; neque aliter consentiat in obiectum, nisi quatenus est illa circumstantia vestitum. Mouetur hac consideratione. Quia contractus validus esse non potest absque consensu, sed consensus ille necessariò variari debet sublata illa circumstantia, quam credis per errorem adesse. Non enim perseuerare potest actus aliquis indiuisibilis voluntatis sublata parte sui obiecti. Cum igitur ponamus illam circumstantiam ad obiectum consensus pertinere, illa cessante consensus necessariò cessare debet. Ergo debet cessare contractus. Et confirmat. Quia in tali casu illa dispositio virtute est conditionalis ex disponentis intentione, si ea subsistat circumstantia; quandoquidem ei innititur expressé: illaque ducitur ad contrahendum. Si igitur sub expressa conditione contraheres, nemini dubium esse potest, non esse validum contractum ea conditione non subsistente. Ergo neque validus est cum illi circumstantiæ tanquam sub conditione tacita innititur.

11. Ego verò dicendum existimo ex sententia Basilij Legionen. non fieri satis quæstioni, sed illam insolutam relinqui. Clarum namque est quod tradit Basilius quodque priùs (vt ipse testatur) tradiderant *Arag. Rebellus, Sanch. Valent. Turrian, Molina, & alij è nostra societate.* contractum nullum esse; in quo voluntas vnico eodemque actu amplectitur obiectum & circumstantiam, quam credit adesse, cum tamen non adsit. Quia illa circumstantia iam pertinet tunc ad obiectum consensus. Vnde sublata circumstantia consensus perire debet & consequenter contractus in illo fundatus. Sed ex hac doctrina non fit satis difficultati. Non enim ex illa sequitur: quoties error qualitatis dederit causam contractui contractum esse nullum, solum enim sequitur quoties error qualitatis ita dederit causam contractui, vt secum trahat voluntatem ad consentiendum in substantiam contractus sub illa qualitate esse contractum nullum. At potest error qualitatis non ita trahere voluntatem ad consensum in substantiam vt eodem indiuisibilique actu feratur voluntas in substantiam, & qualitatem; sed potest trahere voluntatem ad consentiendum in solam substantiam; ita vt ille error conceptus, seu obiectum erroris excitet, & impellat

lat voluntatem ad contrahendum; non tamen sit obiectum contractus; quæ repugnantia in hoc esse potest, aut quomodo cognoscitur eodem indiuisibilique actu ferri voluntatem in obiectum, & qualitates, nisi obiectum vellit sub expressa conditione qualitatis, & non aliter, restat ergo explicare an in illo casu error contingens, quique causam contractui dedit, irritet actum.

Dicendum ergo est; ex eo precisè quod error qualitatis dederit causam contractui, hoc est, fuerit causa, & occasio contrahendi; si tamen non est obiectum contractus, contractum non esse iure naturæ nullum: Esse tamen si in contractus obiectum error intrauerit. Prior pars probatur rationibus adductis à Lessio. Et præterea: quia esto ille consensus, & contractus non foret nisi error adesset. At cum talis error solum sit causa excitatiua, & conditio ad consensum, & non illius obiectum; relinquit consensum quoad contractus substantiam immutatum, & inuariabilem; esto error detegatur. Quia non est error circa substantiam. Secus verò est, quando in illius obiectum intrat. Quod autem sæpe contingat, errorem qualitatis causam esse contractus solum excitatiuam, & impulsiuam; conuincitur ex rebus frequentèr contingentibus. Sæpe enim moueris, ad concedendum eleemosynam, quia tibi narratum fuit pauperem singulares dotes, & virtutes habere; cum tamen non habeat: & tu illa narratione deceptus eleemosynam tribuisti. Cuius concessio cum fuerit verò pauperi facta valida persistit iuxta communem sententiam, quam in tractatu de charitate disp. de eleemosyna tradidimus. Item sæpe quis matrimonium contrahit deceptus errore, quo nobilem, & diuitem, & Virginem esse coniugem existimabat; qui nullo modo contraheret errore detecto; & tamen certa sententia defendit contractum valere. Ergo datur error solum excitatiuus consensus non illius constitutiuus. Idem est in Episcopo conferente ordines & beneficia ei, quem errore deceptus existimauit sibi esse consanguineum, seu affinem, quo errore sublato nec beneficium conferret neque ordines. Collatio tamen ordinum, & beneficij tenet, item in contractu emptionis & venditionis passim hic error occurrit, non enim emeres vinum, triticum, oleum, pannum, equum nisi quia existimabas sana & perfecta esse; cum tamen non sint. At ob talem errorem non redditur contractus nullus, sed rescindendus. Ergo asserendum est, errorem non semper intrare in essentia consensus ad contractum requisiti.

12. Quod si inquiras; vnde cognosces errorem qualitatis solum excitare voluntatem, ad contrahendum; & non intrare in obiectum consensus? Respondeo clarè cognosci non posse. Semper tamen præsumere debes errorem qualitatis esse excitatiuum, & non constitutiuum consensus; nisi eo casu, quo expresse & sub ea conditione, & non aliter consenseris; & consequentèr solo eo casu contractum irritare iure naturæ. Sic docuit ex communi sententia. *Ægidius de Coninch de matrimonio disput. 31. dub. 1. conclusio 2.* Et ratio esse potest, quia præsumptio sumi debet ex frequentèr contingentibus semperque præsumi debet operari modo naturis rerum conuenientiori.

Ex his facile intelliges, quando Iuramentum his contractibus appositum obligationem inducat? Inducit namque obligationem, quoties ipsam contractus inducit. Quia ad illius firmitatem assumitur; secus quando contractus nullus est.

13. Petes an in supradictis contractibus obligatio sit deceptori, reparandi inæqualitatem factam.

Basilius lib. 4. de matrimonio cap. 21. num. 22. censet si dolus dedit causam contractui, obligationem esse iure naturæ, & in foro conscientiæ tam in contractibus stricti iuris, quam bonæ fidei iro decipiente, reparandi inæqualitatem. At si tantum incidit in contractum, nullam esse obligationem. Prior pars est manifesta; cum eo casu inuoluntarius sit contractus, & per errorem extortus. Secunda pars probari potest; quia errore incidente in contractum, nulla est inæqualitas resarcienda. Siquidem deceptus ita affectus est, ad contrahendum, vt etiamsi errorem cognosceret, adhuc contraheret; tacitè ergo deceptionem remittit.

Admitto priorem partem absolutè; secundam in contractibus lucratiuis. Quia in his cum liberalitèr procedat deceptus non videtur inuoluntarius esse cum ita ad donandum affectus sit. At in contractibus bonæ fidei & onerosis contrarium existimo; obligatum inquam esse decipientem; tametsi malitiosè non processerit, reparare contractus inæqualitatem. Nam licet deceptus contractum non ommitteret errore detecto; at non est credendum, illum fuisse celebraturum eo prætio, sed minori. Tenetur ergo decipiens hanc inæqualitatem reparare.

14. Hucusque locuti sumus spectato iure naturæ, de valore vel nullitate contractus ex errore celebrati restat dicendum; an iure positiuo sint omnino irriti, & qualiter decepto competat actio ad rescindendum contractum, si vellit; vel ad reparandam deceptionem?

15. Pro intelligentia huius difficultatis premitto; deceptum triplicem actionem habere posse, qua se indemnem seruet. Prima, quæ vocatur à iure redhibitoria, seu redditoria. Quia reddit decepto quod antea habebat, & res in pristinum statum restituit: *leg. redhibere ff. de edilitio edicto.* Secunda datur actio vocata à iure quanto minoris, qua deceptus volens perseuerare in contractu, agit aduersus deceptorem; vt quanto minoris res valuit, ac pretium dedit, tantundem sibi reddatur. *lege secundum ff. de edilitio edicto.* Tertia vocatur in id, quod interest, non esse deceptum; forte enim contingere potest, vt pluris decepto intersit non esse deceptum, quam rem vel pretij excessum habere; & tunc agere potest actione deceptionis in id, quod sua interest, non esse deceptum. Hac actione nunquam potest vti deceptus, nisi in contractu dolus fuerit commissus; & tunc illa vti potest aduersus deceptorem. Quia ratione iniuriæ deceptor in conscientia obligatur reparare decepto damnum, quod ex deceptione prouenit. Quid ergo mirum quod aduersus illum habeat deceptus actionem in id, quod sua interest non esse deceptum? Sic ex *Donelo lib. 22. cap. 20. & lib. 13. cap. 3. tradit Basilius Legionensis lib. 4. de matrimon. cap. 21. num. 33.* Et colligitur ex *Molina de iustitia tom 2. disp. 253. per totam.*

16. Dicendum est si dolus dedit causam contractui circa substantialia, contractum esse omnino

irritum etiam iure positiuo; & decepto dari aduersus decipiëtem actionem redhibitoriam, & actionem in id, quod interest, non esse deceptum. In hac conclusione omnes Doctores conueniunt vt aliis relatis docent *Couarr. regula Possessor. 2. p. §. 6. num. 6. Molina tract. 2. disp. 352. conclusio 1.* constat ex *leg. labeo 41. ff. de contrahenda emptione.* Vbi vendens aurichalcum pro auro, nulla est venditio. Et *lege qui officij ff. de contrahenda emptione, §. fine.* Instituta de emptione. Vbi res sacra pro profana venditur, nulla est venditio. Quia res sacra extra comercium est, & *lege sua rei eodem titulo,* nulla est emptio rei propriæ: quia erratur in substantia. Ratio est manifesta quia voluntarius consensus in substantiam contractus est de illius essentia. Sed error in substantia tollit huiusmodi consensum. Ergo tollit contractum. Ergo nulla ratione iure positiuo firmari poterat. Quod autem sic decepto competat actio redhibitoria, euidens est: Siquidem sublato contractu res debent in pristinum statum restitui. Deinde competit actio doli in id, quod sua interest, non esse deceptum, si deceptor culpabilis extitit: quia ob iniustiam commissam tenetur de damno secuto.

17. Sed obstat aduersus hanc certam doctrinamm *lex quid tamen 14. ff. de contrahenda emptione.* Vbi venditio cuiusdam vasis ex ære & auro pro auro venditi tenet; & tamen ibi error fuit in substantia; sicuti contingit in casu *legis 41. §. mensam ff. de contrahenda emptione.* Vbi mensam argento coopertam pro argentea vendita fuit. In cuius facti specie decidit Iurisconsultus nullam esse venditionem. Ergo error in substantia non semper annullat contractum.

Supradictæ legi *quid tamen.* Respondent communiter Doctores ibi non fuisse errorem in substantia; Siquidem illud vas verè aureum erat licet non ex omni parte; & ita contractum tenere; & deceptum agere posse actione quanto minoris, & in id, quod interest. Secus verò in casu *leg. 41.* Vbi mensa nulla ex parte argentea erat, sed solum operimentum illius; ac proinde ibi erratum fuisse in substantia, & contractum esse nullum, sic explicuit *Cuiatius lib. 2. obseruat. cap. 4. Gothofredus dicta lege 41.* Ego dicerem esse illius legis specialem decisionem ob bonam fidem vtriusque contrahentis; neque ad alios casus & contractus trahendum esse. Nam percipere non possum, quomodo in venditione vasis & ære & auro non fuerit erratum in substantia; siquidem compositum ex ære, & auro, quid distinctum est ab arte facto ex auro puro, sed venditio facta fuit de artefacto ex auro puro. Ergo cum sic non fuerit; erratum fuit in substantia.

18. Secundò obstat *lex rem alienam 28. ff. de contrahenda emptione.* Vbi expressè dicitur alienam distrahi posse: quia est emptio, & venditio; tametsi res emptori auferri possit. Idem habetur in *lege si in emptione 34. eodem titulo. Et colligitur manifeste ex lege qui vas 48. §. vltimo ff. de furtis.* Vbi definitur vendentem rem furtiuam fieri dominum pretij, quod falsum esset, si venditio non teneret. At in huiusmodi casu videtur error commissus in substantia. Siquidem emptori nihil conceditur loco pretij à se exhibiti; cum eius non fiat res furtiua. Hac enim ratione si emas rem propriam, nulla est emptio. Quia nihil tibi venditur concedit.

Respondeo admittendo venditionem & emptionem rei furtiuæ valere; nego tamen errorem commissum esse in substantia. Et ad probationem dico rem furtiuam fieri emptoris de facto; licet non de iure, & quod fiat de iure acquiri posse. Et hoc sufficit vt emptio & venditio teneat. Secùs contingit in emptione rei propriæ, quæ nec iure nec de facto acquiri de nouo potest. Neque obstat huic emptionis valori quod possit ab emptore res furtiua euinci; potest namque: sed venditor etiamsi ignorans fecerit, tenetur pretium illi reddere: imò cogi potest ab emptore vt illi præstet quantum sibi intererat, habere rem euictam iuxta *legem vendita 8. lege euicta 70. de euictionibus.*

19. Dico secundò si dolus versans circa qualitates, & circunstantias contractus causam contractui dederit, validus est contractus iure positiuo; venit tamen exceptione mali rescindendus; si solubilis est; siue contractus sit bonæ fidei, siue stricti iuris. Hanc conclusionem optime explicant & probant *Leonar. Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 5. num. 31. Ægidius de coninch. de matrimonio disput. 23. dub. 9. num. 73.* Consentit licet non satis consequentèr *Basilius Legionen. lib. 4. de matrimonio cap. 21. num. 30.*

Et quidem in contractibus stricti iuris tenet pluribus relatis *Molina tom. 2. de iustitia tractat. 2. disp. 352. in medio num. 14.* Et probari potest ex *lege si id, quod aurum 22. de verborum obligationibus.* Vbi si de te mihi promittente vas aureum stipulatus fuero, & contingit æneum esse, teneris mihi æneum dare, quia in corpore rei donatæ consensimus. At si vitium cognoscens me fallere prætendisti, doli mali clausula tecum agere possum. Idem habetur in *lege 1. in fine, ff. de pignoratitia actione.* Vbi si æs datum pro auro in pignus fuerit, tenet pignus æris; & deceptus agere potest actione doli. Verum huiusmodi leges conclusionem non probant; siquidem in datione & receptione illius vasis ærei, nulla deceptio commissa est. Non enim donanti; quia liberè donat si vitium cognoscit; & si illud ignorat ad maiorem summam affectus est. Non recipienti: quia meliùs est illi vas æneum habere, quam nullum. Solum ergo deceptio consistit in eo, quòd promissio non impleatur, vt fuit stipulata. Ea de causa datur stipulanti actio doli mali aduersus promissorem si sciens fefellerit. Vera ergo probatio huius conclusionis in contractibus stricti iuris sumi debet ex *lege dolo 5. ff. de inutilibus stipulationibus*, vbi si promissionem, quam quis metu vel dolo inductus fecerit, tu stipulatus fueris; stipulatio tenet, esto promittenti exceptio doli vel metus concedatur. Dolo (inquit consult) vel metu adhibito actio quidem nascitur, si subdita stipulatio sit; per doli tamen mali vel metus exceptionem submoueri petitio debet. Pro contractibus bonæ fidei videtur esse expressa *lex Iulianus 13. de actionibus empti.* Vbi vendens tigna cariosa, & pecus morbosum; tametsi dolo fecerit, validè vendit; agique potest aduersus eum actione quanti minoris. Idemque probari potest ex *lege in venditionibus ff. de contrahenda emptione.* Vbi valet vendi-

venditio vini, quod iam acuit. Fateor his legibus responderi posse, errorem non dare causam contractui, sed pretij excessui. Siquidem detecto errore contrahens, sed non eo pretio. Sed quid si non contraheres? Dare ergo dolus ille potest causam non solum excessui sed etiam contractui. Præterea clarissimè conclusio probatur ex *leg. si dolo 5. cod. de rescindenda venditione.* ibi. Si dolo aduersarij deceptus venditionem prætij se fecisse Præses prouinciæ aditus animaduerterit. sciens contrarium esse dolum bonæ fidei (quæ in huiusmodi contractibus maxime exigitur) rescindi venditionem iubebit. Tacite ergo insinuant validam venditionem esse. Idem constat ex *leg. rem alienam 28. ff. de contrahenda empt.* Siquidem ibi emptor dolo inductus est, existimans rem emptam esse propriam venditoris.

Ratione probatur, quia error versans circa causas motiuas & circumstantias contractus relinquit sanum consensum in contractus substantiam. Ergo nulla est causa, quare ipso iure nullus sit. Adde si contractus nullus esset omnino, non ita facilè redditur ratio, ob quam decipiens teneatur stare contractui; si deceptus vellit. Siquidem deceptio solum decipientem obligare potest, vt damna omnia, quæ ex contractus deceptione subsequuntur satisfaciat; non vt denuò consentiat, & contractum celebret. Vnde enim hæc obligatio ortum habere potest? Si ergo absque nouo consensu stare contractui debet; signum est contractum in fauorem decepti validum esse.

20. Solum video aduersus hanc sententiam obiici posse *text. in leg. & eleganter 7. ff. de dolo,* vbi de minore qui vendiderat seruum ignorans, quod peculium haberet, dicitur, nullam esse venditionem, si in eo, quod venderet, circumscriptus est. Ergo venditio, cui causam dedit non tenet. Sed huic obiectioni facilè respondetur. Primò: ibi annullari venditionem in fauorem minoris. Quia fuit facta à minore sine auctoritate iudicis. Quo in casu nulla est obligatio ex parte minoris. *leg. in causæ cognitione, §. item relatum ff. de minoribus.* Deinde ibi annullatur venditio non absolutè; sed in fauorem decepti: eo quòd deceptor possit agere actione redhibitoria, si vellit. Quia fuit deceptus non tam in venditione serui; sed quia minus multo quam par est, vendidit ob peculium, quod seruus habebat. Sæpe enim in iure aliqui actus nulli dicuntur; non quia de facto nulli sunt; sed quia non sunt firmi, sed arbitrio vnius ex contrahentibus irritari possunt. Vt ex communi sententia docet *Gloss. in leg. 1. Cod. de rescindenda venditione.*

21. Deceptus ergo in his contractibus agere potest. Tum vt contractus rescindatur. Quia iniuriosè consentit. Tum vt decipiens reparet in æqualitatem, si stare contractui vellit. Sic *Nauarr. cap. 22. num. 33. Molin. disp. 352. conclusio. 1. & 2. Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 5. num. 31. Basilius Legionensis lib. 4 cap. 21. num. 33.*

22. Sed quid si ab alio tertio dolus est commissus contrahente ignaro? Credo non posse agere deceptum ad contractus rescissionem; sed actione quanti minoris, (hoc est) vt contrahens ad æqualitatem reducat. Aduersus deceptorē agere potest in id, quod interest, hoc est, vt lucrum cessans, & damnum emergens ex tali deceptione restituat. Sic aliis relatis docent *Molin. d. disp. 352. conclus. 3. Lessius lib. 2. cap. 17. dubio 5. num. 33.* Et videtur probari ex *lege & eleganter 7. ff. de dolo & lege si proxeneta ff. de proxeneticis.* Sed hoc intelligendum est casu, quo contractus sit ex vtraque parte, vel saltem ex altera completus. In hoc enim casu ius non concedit actionem redhibitoriam, sed actionem quanti minoris aduersus contrahentem. At si contractus integer sit, cum deceptus errorem cognoscit, non videtur in conscientia obligatus, contractum perficere. Quod optime probat Lessius supra. Primò in contractu sponsalium, ad cuius executionem non obligaris; si deprehendis aliquid subesse, quod te à contrahendo retraxisset. Secundò ex obligatione cuiuslibet contractus, quæ cessat, si res notabiliter mutentur; & in cognitione contrahentis sunt res notabilitèr mutatæ. Tertiò ex stylo contrahentium, qui non videntur se obligare velle, implere contractum si se grauitèr deceptos inueniant.

23. Sed quid si nullus alius te in errorem induxit, sed tu ignorans vitium, contraxisti illa ignorantia ductus? Distinguendum est: si alter contrahens conscius fuit erroris; credo te posse contractum rescindere. Quia censetur particeps doli, & peccare contra iustitiam, & obligationem cuilibet contrahenti à iure impositam in *lege 1. ff. de ædilitio edicto, & lege 13. ff. de actionibus empti.* manifestandi occulta rei vitia. Sic optime *Molina tract. 2. de iustitia, disput. 353. conclusio 1. Lessius lib. 2. cap. 17. num. 33. in fine.* Subdit tamen Lessius seposito illo iure positiuo non habere hanc ex iustitia obligationem; ac proinde contractum firmum esse, & solum dari actionem quanti minoris. At si alter contrahens ignarus fuit erroris; tum iure positiuo, quam naturali contractus firmus persistit, si completus est; debet tamen ad æqualitatem reduci. Si autem re integra detegatur error, cessat obligatio contractum implendi vt num. præcedenti dictum est.

Aduerte, si in contractu deceptus fueris vltra dimidium iusti prætij; quod solum in contractibus bonæ fidei interuenire potest, te posse agere vel ad rescissionem contractus, vel ad illius æqualitatē; esto cōtrahens erroris particeps non fuerit. Quia ita iure regio cautùm est. Sic passim Doctor.

24. Verum si dolus versans circa accidentia incidit in contractum stricti iuris, contractus vtroque foro tenet; solumque deceptor tenetur in conscientiæ foro contractum ad æqualitatem reducere, & decepto competit exceptio de dolo, si contractus ex sua parte non sit completus; si verò completus sit, competit actio de dolo, vt damnum illatum resarciat. Sic aliis relatis. *Molin. disp. 352. conclus. 6.*

25. Quod si in contractum bonæ fidei dolus incidat; valet contractus vtroque foro; nec venit rescindendus, nisi læsio sit vltra dimidium iusti prætij. Quia de hac rescissione iura non loquuntur; & cum contractus absolutè voluntarius fuerit; non videtur decipiens obligatus, rescissioni consentire; tenetur tamen deceptor in conscientiæ foro contractum ad æqualitatem reducere; esto inæqualitas infra dimidium iusti pretij sit commissa. Deceptus verò si contractum non impleuit, doli exceptionem habet: si autem compleuit, agere potest, vt sibi damnum reparetur, si læsus fuit, & reparari potest. Sic *Molina dicta disp. 352. conclus. 4. Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 5. num. 28.* Et colligitur ex *cap. dilecti 3. de emptione & venditione* & ibi *Gloss.* His positis.

26. Facilè percipere potes: qua ratione Iuramentum appositum contractibus dolo vel errore celebratis, obligationem inducat? Cum enim huiusmodi Iuramentum vt dictum est, appositum sit contractibus ad augendam illorum obligationem, pro natura contractus obligationem habet. Quapropter, si contractus nullus est, & Iuramentum nullum est. Si verò contractus validus est, veniatque rescindendus; eodem modo rescindi poterit non obstante Iuramento. Quia Iuramentum continet omnes restrictiones, & conditiones, quas contractus habet. Sic pluribus firmat *Couarr. de pactis 1. p. §. 4. in principio. Gutierrez de Iuram. confirmatorio. 1. p. cap. 37. num. 2. Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 7. per totum.*

PVNCTVM VI.

Quæ materia requisita sit in Iuramento promissorio, vt obligationem inducat.

1. *Debet esse materia possibilis.*
2. *Quid sentiendum sit de promissione facti alieni.*
3. *Debet esse materia licita, & honesta.*
4. *Diuersimode loquendum est de materia Iuramenti in gratiam Dei, vel hominum facti.*
5. *Explicatur textus difficilis in cap. commissum de sponsalibus.*
6. *Iuramentum de re illicita non indiget relaxatione.*

EXplicuimus, quæ requirantur ex parte iurantis, vt Iuramentum obliget. Videndum quid ex parte obiecti seu materiæ promissæ.

1. Primò certum est secundum omnes debere esse Iuramentum de rebus tibi possibilibus. Nam iurare quæ tibi impossibilia sunt temerarium est: cum non possis facere verum, quod iuras.

2. Hinc videtur colligi, peccatum esse, promittere sub Iuramento factum alienum. Quia quod ab alterius voluntate pendet, in tua potestate situm non est. Non enim potes voluntatem alterius cogere & necessitare. Et quidem si vt verba sonant, Iuramentum accipiendum esset, clarum est, graue esse peccatum, factum alienum iurare. Quia est Iuramentum de re tibi impossibili. Sed cum alienum factum sub Iuramento promittis. v. g. Petrum fore soluturum, vel matrimonium contracturum, non eo sensu Iuramentum accipis, vt de facto Petrus soluat, vel contrahat; sed vt soluat, vel contrahat quantum in te est; ac proinde non tam factum alienum, quàm proprium promittis. Eaque de causa validum, & licitum est Iuramentum. Et ratio esse potest; quia Iuramento inest ea virtus, vt si non valet actus eo modo, quo sonat, valeat eo modo, quo valere poterat. Vt multis allegatis probat *Gutierr. 2. p. de Iuram. confirm. cap. 2. à num. 3. & sequentibus Couarr. de pactis 2. p. §. 6. num. 1. vers. 13.* Ergo Iuramento facto de solutione Petri, quia illo obligari non potes, vt Petrus cum effectu soluat; obligaris tamen ad procurandum. Quod decidi videtur in *cap. ex rescripto, de iureiurando.* Vbi quidam Monachi & sæculares iurarunt, Abbatem tremens Ecclesiæ, conuentionem factam de soluenda pecunia, adimpleturum; quibus interdicitur ingressus Ecclesiæ, si non fecerint Iuramentum adimplere; sicut iurarunt. Infertur ergo iurasse se daturos operam, vt conuentio obseruaretur. Et ita docet ibi *Gloss. verbo inhibeatis, & Abbas ibi, & in cap. ex litteris* & secundò, *num. 6. de sponsalibus, Couarr. de pactis 2. p. §. 5. num. 2. Gutierrez de Iuramento 1. p. cap 44. num. 3. Anton. Gomez 2. variarum cap. 10. num 23. Sanch. lib. 3. in Decal. cap. 9. num. 7. & lib. 1. de sponsalibus, disp. 24. num. 7. & Suar. lib. 1. de Iuram. cap. 10. num. 4.*

Et licet iure communi, & antiquo regni Castellæ promissio absoluta de facto alieno non obliget, *§. si quis alium, & §. si quis alteri instituta de inutilibus stipulationibus, leg. 11. tit. 5. partita 5.* Sed neçessariò debet promittens, expresè promittere se curaturum aut facturum, vt alius exequatur tale factum; aliquibus tamen casibus exceptis; quos adducit *supradict. lex partita & Gloss in d. §. si quis alium, & Couarr. de pactis, 2. p. §. 5. num. 1. Molin. tom. 2. de iustit. disp. 268. § quoad secundum. Sanch. lib. 1. de sponsalibus disp. 24. à num. 3.* Tamen si Iuramento firmetur promissio de facto alieno; omnes conueniunt, etiam iure communi promittentem obligari; vt quantum in se est, procuret de facto adimpleri. Tenent supradicti Doctores. Quia in illo sensu intelligitur, Iuramenti promissionem sumi. Neque satisfaceret si simulatè, (hoc est, por complimiento) curaret adimpleri. Quia non simulatam diligentiam, sed veram sub Iuramento promisit. *Couarr. de pactis, 1. p. §. 5. n. 3. Sanch. lib. 1. de matrimonio disp. 24. num. 11. & 12. & lib. 3. in Decal. cap. 9. num. 7. fine. Molina dicta disp. 268. §. quod si in fine.*

Dixi te esse obligatum, si factum alienum sub Iuramento promittas; & promissio acceptata est. Sæpe enim factum alienum iuras non sub promissione, sed sub enunciatione; cuius Iuramenti sensus alius non est, nisi te credere, & persuasum esse factum illud exequendum fore; sicut cum iuras pluuiam esse futuram, & ægrotum recuperaturum esse salutem. In quibus Iuramentis solum iuras, te id credere; non tamen intendis obligari, ad aliquam diligentiam præstandam. At quoties materia capax est diligentiæ propriæ; & non constat, te sub enunciatione iurare, reputandus es sub promissione iurasse & ad faciendam diligentiam te voluisse obligari. *Sanch. lib. 3. in Decalog. cap. 9. num. 7.*

3. Secundò materia Iuramenti promissorij debet esse licita & honesta. Nam Iuramentum esse non potest vinculum iniquitatis; vt expresè habetur *cap. quanto de iureiurando, & tradunt omnes.* Quod si in aliquibus textibus dicatur, Iuramentum seruandum esse, modo non vergat in dispendium salutis æternæ; vt dicitur *cap. cum contingat de iureiurando,* non inde inferre potes, Iuramentum de peccato veniali seruandum esse. Nam esto peccatum veniale immediatè non vergat in dispendium salutis æternæ: quia non priuat gratia, nec pœnis æternis committentem addicit. At quia ad id disponit; mediatè vergit in dispendium salutis æternæ. Et præterea; quia nisi purgetur; impedimento est ne in vitam æternam ingrediatur. Eaque de causa Iuramentum de illo faciendo, nunquam obligare potest. Imo neque Iuramentum de re indifferente aliquam obligationem

tionem habere potest. Quia est vanum, & inutile, & consequenter Deo placere non potest. Sic *Suar. lib. 2. cap. 16. per totum; Vasquez. opusc. de testamentis, cap. 3. dub. 3. num. 38. Basilius Legionensis. lib. 12. de matrimonio cap. 8. num. 28.* Aduerto tamen aliquando re de se indifferentem talem non esse, sed honestissimam. Quia ad bonum finem consequendum conducit, & in ordine ad illum sub Iuramento promittitur. Hac de causa Iuramentum, non transeundi per hanc viam, quæ tibi occasio est peccandi, est Iuramentum de re honestissima; tametsi alias transitus, vel non transitus quid indifferens sit *Bonacin. tom. 2. disp. 4. quæst. 1. punct. 4. num. 2.*

4. Sed quia Iuramentum in gratiam Dei, vel hominum fieri potest; diuersa est vtriusque materia. Si enim Iuramentum factum sit in gratiam Dei, coincidit cum voto; ac proinde debet esse non solum de materia licita, & honesta; sed etiam non impeditiua maioris boni. Quia aliter in gratiam Dei esse non potest. Sic *Soto lib. 7. de iustit. q. 1. art. 3. circa secundam conclusionem, & lib. 8. qu. 1. art. 7. ad 2. Nauarr. sum. cap. 12. num. 36. Suar. lib. 2. de Iuram. cap. 12. num. 11. Sanch. aliis relatis lib. 3. sum. cap. 9. à num. 11. Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 4. n. 20. Bonacin. tom. 2. disp. 4. quæst. 1. punct. 4. num. 1. & 2.* Si verò Iuramentum in vtilitatem hominis fiat, contentum est, vt obligationem inducat, honestate materiæ promissæ; esto maius bonum impediat. Quia in promissione semper spectatur quid grauiùs sit ei, cui fit promissio. Cum autem homini sæpè gratiùs sit, quod minus bonum est; ea de causa Iuramentum de minori bono in eius gratiam factum obligat. Secus verò si in gratiam Dei esset. Quia Deo gratiùs esse non potest, quod minus bonum est.

Ab hac doctrina excipitur promissio liberalis matrimonium contrahendi, quam non teneris seruare si religionem ingredi volueris. Quia ob perfectionem status religiosi hæc promissio liberalis hanc à iure imbibit conditionem, nisi meliorem statum elegero. Vt deciditur *expressè cap. ex publico de conuers. coniugatorum & tradunt ibi Doctores.*

5. Solum obstat textus difficilis in *cap. commissum de sponsalibus.* Vbi de eo qui iurauit fœminam ducere, volebatque religionem intrare; dicit Pontifex; tutius est (religione Iuramenti seruata) priùs contrahere, & postea si elegerit ad religionem migrare; si tamen post desponsationem copula non dignoscitur interuenisse carnalis. Sentit ergo Pontifex meliùs esse Iuramentum seruare, quam religionem ingredi. Ergo illud Iuramentum non habebat illam tacitam conditionem.

Glossa Abbas & alij in supradicto cap. Henric. lib. 11. de matrimon. cap. 13. num. 15. Affirmant, Pontificem loquutum fuisse secundum opinionem vulgi, secundum quam tutiùs est, propter Iuramentum contrahere non verè, sed simulatè, vt hoc simulato coniugio fiat Iuramento satis; & postea religionem intrare. Sed hæc interpretatio sustineri non potest. Quia Pontifex non est ibi interrogatus de vulgi opinione, sed de rei veritate; in qua decidenda & definienda, vulgi opinionem sequi non debebat: præberet enim occasionem errandi, vt bene aduertit *Sanch. lib. 1. de sponsalibus disp. 43. num. 5. & Suar. lib. 2. de Iuramento cap. 13. num. 5. Basilius Legionensis lib. 12. de sponsalibus c. 10. num. 9.* Secundò respondet *Innocentius ibidem* quem sequitur *Canisius in dicto cap. Couarr. 4. Decret. 1. p. §. 5. num. 11. Sanchez. d. disput. 43. num. 5. Basilius Legionensis lib. 12. cap. 10. num. 12.* Pontificem respondisse tutius esse eum, qui firmo proposito religionem amplecti non vult, sed eam in voluntate quasi tepida habet; & ex alia parte instat tempus pro quo factum est Iuramentum, debere Iuramentum adimplere. Ne elapso termino, & religionem non profitente, periurus existat: postea verò si elegerit, poterit ad religionem migrare, cum trimestre ei ad deliberandum concedatur. Sed non placet hæc interpretatio. Quia supponit plura, quæ ex textu nullatenus colliguntur. Supponit instare tempus, intra quod fides data de matrimonio contrahendo vrgebat; & deinde supponit iurantem non habuisse deliberatam voluntatem ingrediendi religionem, cuius contrarium videtur colligi ex textu. Siquidem dicit priuata lege ductus, ad frugem melioris vitæ transire suspirat. Vnde & insinuatur voluisse: quia votum est priuata lex. Et indicatur efficaciter desiderasse. Siquidem pro religione amplectenda suspirabat. Et præterea etiam si concedamus hæc omnia, videlicet instare tempus, in quo fides data de matrimonio contrahendo vrgebat; & promittentem nolle statim ingredi sed dubium esse & incipere deliberare; adhuc non debebat Pontifex respondere, tutius esse. Quia hæc verba indicant consilium; sed debebat dicere tutum esse, necessarium & obligatorium, ne periurus existeret violando Iuramentum non ingrediens religionem. Quapropter interpretatio, quam *Suarez. lib. 2. de Iuramento, cap. 13. à num. 8.* adducit mihi probabilior apparet; nempe Pontificem supponere in illo textu, iurantem contrahere matrimonium cum aliqua, non teneri illam ducere. Siquidem solum dicit tutiùs esse. Maximè cum hoc Iuramentum sortiatur naturam actus, cui adiungitur. Quippe in illius confirmationem fit. Cum ergo actus, cui adiungitur, excipiat religionis ingressum. Iuxta *cap. sicut & vlt. de sponsalibus;* efficitur sane, & Iuramentum eam exceptionem habere. Hoc posito: inquit Pontifex, tutiùs esse, sic iurantem contrahere animo non consummandi, sed ad religionem migrandi admonita sponsa de tali animo & voluntate. Fortè enim sponsa habebat causam, ob quam ei gratus sit hic momentaneus contractus; & ex alia parte non impeditur à religionis ingressu, cum possit statim ad illam migrare. Deinde fit satis sponsæ; cum certior facta sit de intentione contrahentis; ac denique non potest neque apparenter violator Iuramenti iudicari. Si verò Iuramentum fuisset factum non solum de contrahendo, sed etiam de consumando matrimonio, non diceret Pontifex tutiùs esse contrahere & consummare; sed potius tutiùs esse, religionem ingredi.

6. Petes an Iuramentum quod fit de re illicita relaxatione indigeat? Rationem dubitandi fecit *textus in cap. venerabilem, 34. de electione, §. idem etiam.* Vbi de quodam, qui regnum sibi vsurpauit contra Iuramentum factum, dicitur ad plenam illius excusationem non valere allegationem de Iuramento illicito. Quia debebat priùs sedem Apostolicam consulere. Sentit ergo Pontifex, Iuramentum de re illicita relaxandum esse. Deinde causat dubium *textus in cap. cum quidam 12. de iureiurando §. illi verò.* Vbi dicitur, eos qui iurarunt non loqui patri, vel matri, neque eis subuenire; absol-

absoluendos esse ad illius obseruantia Iuramenti, cum illicitum sit, ergo illicitum Iuramentum relaxatione indiget.

Cæterum omnino tenendum est, nullius relaxationis opus esse. Quia relatio est ad tollendum vinculum. At Iuramentum de re iniqua non vinciit; quia non est vinculum iniquitatis. Non igitur indigere potest relaxatione. Et tradit aliis relatis *Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 32. num. 2. & ad textum in cap. venerabilem* respondemus, in illo casu non fuisse certum Iuramentum de re illicita fuisse; sed satis dubium eaque de causa consulenda erat sedes Apostolica, vt priùs dubium decideret. Sic *Gloss. ibi Suarez lib. 2. de Iuramento cap. 18. num. 12. Sanchez lib. 3. in Decalog. cap. 9. num. 13.* Ad textum verò in *cap. cum quidam.* Innocentius, Cardinalis, & Felinus relati à *Couarr. de pactis, 2. p. initio num. 4.* censent absolutionem ibi fuisse necessariam. Quia aliquando absque peccato fieri potest, vt quis nec parentes alloquatur, nec illis subueniat; & ob hujus casum relaxatione indigere. Verum vt rectè *Couarr. supra* hoc non probat Iuramentum obligare. Nam esto aliquando absque peccato fieri possit, parentes non alloqui, neque eis subuenire; cum id in eorum vtilitatem non cedat; sed potiùs in damnum. At quia semper melius est eos alloqui, etiam nulla obligatione vrgente; ideo Iuramentum, quod in vtilitatem hominum non cedit, obligare non potest. Quia est maioris boni impeditiuum; præcipuè quia ibi supponit Pontifex, Iuramentum esse de re illicita. Siquidem dicit illicitum esse, & contrarium rationi. Quare ipse Couarruuias. Dupliciter respondet, primò: cum Glossa Hostiensi Immola & Panormitano, absolutionem requiri non de iure, sed ad cautelam. Secundò respondet, non esse absolutionem concedendam à Iuramento, sed à peccato in iurando commisso. Vtraque solutio non placet, non prima; quia absolutio ad cautelam solum datur, cum dubium est, obliget ne Iuramentum. At in præsenti casu cum dicat Pontifex, Iuramentum esse illicitum, secundum omnium sententiam nullam inducit obligationem: imo (vt rectè dicit *Sanchez dicto lib. 3. cap. 9. num. 13.*) dedecet maximè ius canonicum velle talis Iuramenti absolutionem expostulare etiam ad cautelam: cum ex hac parte reuocer in dubium, Iuramentum rei pessimæ non obligare. Neque item secunda solutio placet; quia aliud est absolui ab obseruatione Iuramenti; aliud à peccato iurandi; præcipuè cum in illo textu dicatur, pro peccato iurandi iniungendam esse pœnitentiam; in quo satis distinguitur absolutio à Iuramenti obseruantia ab absolutione à peccato iurandi. Quapropter respondeo cum *Sanchez supra, num. 13. & Suarez lib. 2. cap. 15. num. 8.* Verbum absoluendi in illo textu positum esse pro absolutione declaratiua nullitatis Iuramenti, non pro absolutione dissolutiua Iuramenti. Qui modus loquendi satis est vsitatus in iure vt constat ex allegatis in *Gloss. in cap. audiuimus 24. quæst. 1.* Additque vltimo Suarez dici posse, iurantes rem illicitam absoluendos esse, si ipsi petant; non quia necessaria sit absolutio; sed vt eorum scrupulo satisfaciat; sicut datur priuilegium petenti illud, etiam vbi non est necessarium. Consentit in his *Basilius Legionensis lib. 12. de sponsalibus, cap. 8. num. 14. & 15.*

PVNCTVM VII.

Expenduntur aliqua Iuramenta, in quibus dubium est, qualis sit eorum materia.

VT pleniùs intelligatur materia Iuramenti promissorij, placuit frequentiores casus examinare, in quibus aliquod dubium est; an reperiatur materia conueniens ad obligationem inducendam?

De Iuramento non ludendi. §. 1.

1. *Aliqui censent, hoc Iuramentum absolutè sumptum obligatorium non esse.*
2. *Quoad abstinentiam à ludo immoderato obligatorium est.*
3. *Potest obligare quoad abstinentiam à ludo moderato.*
4. *Ex fine iurantis colligendum, quando promittatur abstinentia à ludo moderato.*
5. *Sub Iuramento non ludendi non comprehenditur ludus per interpositam personam.*
6. *Ex fine iurantis colligendum est quando sit peccatum mortale, vel veniale ludere.*
7. *Quid dicendum de Iuramento non ludendi cum hac persona, in hac domo, vel hoc ludi genere.*

1. DVpliciter Iuramentum non ludendi præstare potes; vel absolutè, vel sub aliqua determinatione. Si absolutè Iuramentum præstes. Aliqui Doctores censent, non obligare. Quia non est de materia licita; ludus enim moderatus, tum in tempore, tum in quantitate ob leuamen naturæ assumptus actus est virtutis Eutropeliæ. Iuxta *D. Thom. 2. 2. qu. 168. art. 2. in corpor.* Sed illud Iuramentum sic absolutè sumptum hunc ludum excludit. Ergo excludit actum virtutis. Ergo non est obligatorium. Sic *Nauarr. cap. 12. num. 11. Manuel Rodriguez 1 tom summ. cap. 189. num. 10.*

2. In hac re primò certum est, hoc Iuramentum esse obligatorium, saltem quoad abstinentiam à ludo immoderato. Quia secundum hanc partem est de re licita & honesta. Neque Nauarrus, nec Manuel contradicunt; sed potiùs affirmant, Iuramentum de non ludendo in hoc sensu esse accipiendum; nempe de non ludendo ludo immoderato, & periculoso. Quia debet fieri interpretatio vt minorem, quoad fieri possit, obligationem inducat. Iuxta *leg. quidquid adstringendæ, ff. de verborum obligationibus, & aliis relatis tradit Bonacina tom. 2. disput. 4. quæst. 1. de Iuramento, p. 16. num. 4.*

3. Deinde credo obligatorium esse posse; esto comprehendat ludum moderatum. Nam licet moderatus ludus actus virtutis sit. At perfectior actus virtutis esse potest, ob pœnitentiam & carnis mortificationem hac recreatione carere. Sunt enim aliqui actus virtutis à quibus abstinere perfectior actus virtutis est; vt est matrimonium, comestio ciborum saluti vtilium, cum amicis politice

politicè conuersare. Inter hos ergo ludus honestus enumerandus est; à quo abstinere ob bonum finem perfectiùs est. Obligare ergo potest hoc Iuramentum. Sic docet *Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 4. num. 4. & 5. & lib. 3. sum. cap. 18. num. 2. & 3. & Bonacina supra.*

4. Petes quando censeberis, in Iuramento absolutè sumpto non ludendi, comprehendere velle ludum moderatum? Respondeo, ex fine, quo motus es ad iurandum, hoc esse desumendum. Si enim Iuramentum fecisti intentione vitandi pecuniæ prodigalitatem, & iacturam (vt frequentiùs fieri solet) vel rixas, iurgia, Iuramenta inconsiderata, aliaque mala; clarum est ludum moderatum sub tali Iuramento non comprehendisse. Quia ex ludo moderato & honesto, illa mala non oriuntur; cessaret enim illius honestas, quoties illorum malorum periculum adesset, verum si ea intentione iurasti vt ludi delectatione careres, & temporis iacturam vitares; vt sic ad grauiora negotia pertractanda, & diuinas res contemplandas expeditior existeres, absque dubio moderatus ludus tam in quantitate, quam in tempore, sub huiusmodi Iuramento compræhenderetur & obligationem induceret. Quia est Iuramentum de perfectiori actu virtutis pertinente ad pœnitentiam vel religionem. Sic *Sanchez locis relatis.* At quia huiusmodi finis est nimis perfectus, regulariter non est præsumendus appositus nisi clarè constet; & consequentèr nec Iuramentum non ludendi comprehendere ludum moderatum. *Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 4. num. 5.*

5. Aduerte sub hoc Iuramento non ludendi, ex quocunque fine factum sit, non comprehendi ludum per interpositam personam, cui pecunias tradis, vt nomine tuo ludat; tametsi ludentem aspicias. Quia propriè, & in rigore non ludis. Et cum Iuramenti obligatio strictè interpretanda sit; non debet extendi ad hunc ludum mediatum, & remotum. Neque obstat ex huiusmodi ludo sequi eandem iacturam temporis, pecuniarum, ac si tu ipse luderes. Quia non est attendendum, an finis Iuramenti concurrat; sed an sub materia promissa comprehendatur. *Sanchez lib. 3. in Decalog. cap. 18. num. 7.* tametsi *Bonacina dicta disp. 4. qu. 1. punct. 16. num. 5.* contradicat.

6. Ex fine quo motus es ad iurandum colligere debes qui ludus sit peccatum mortale si enim ex fine illo perfecto carendi ludi delectatione & vitandi iacturam temporis iurasti spectandum est potiùs tempus insumptum quam quantitas quia magis præiudicat fini Iuramenti, si enim vltra duas horas insumeres tametsi modicam luderes quantitatem mortalitèr peccares ècontra verò si breui tempore ludo vacares notabilem quantitatem exponeres venialitèr tantum peccares. *Sanchez lib. 3. in Decolog. cap 18. num. 3.* Si verò finis fuit vitare iacturam pecuniæ, & prodigalitatem ex quantitate pecuniæ expositæ, & non ex tempore desumenda est grauitas culpæ, vt de se constat. Est tamen maximè aduertendum, quantitatem, quæ respectu vnius est modica, respectu alterius grauem, & grauissimam esse. Equiti enim diuiti & nobilissimo modica quantitas censeri debet, quod vno vel altero die tria vel quatuor scuta aurea ludendo insumat quæ si operarius insumeret, grauem quantitatem consumpsisse censendus est.

Deinde ex supradicto fine Iuramenti colligere debes; an possis ludere nomine alieno? Si enim tibi constat, morum fuisse adiurandum, ne tempus tereres inutilitèr, clarum est ludum nomine alieno comprehendi, cum ad huiusmodi finem peraccidens sit, quod nomine proprio vel alieno ludas; & ex alia parte verè, & propriè ludis. *Sanchez lib. 3. sum. cap. 18. num 6.* Idem est si ob vitandas domesticas discordias, & rixas ortas ex eo, quod detentus in ludo, sero domum venias; tuoque muneri non satisfacias, Iuramentum non ludendi præstitisti; nequaquam nomine alterius ludere poteris ob eandem rationem. Quia hic ludus & sub materiæ, & sub fine Iuramenti est comprehensus. *Sanchez supra* verum si ob vitandam rei familiaris iacturam, iurasti non ludere, ludus pecuniæ alienæ non est comprehesus sub Iuramenti fine; imò neque etiam hic ludus videtur comprehensus; quando finis Iuramenti fuit, vitare inconsiderata Iuramenta, blasphemias, discordias, rixas, & similia. Quia regularitèr hæc mala ex iactura pecuniæ propriæ, & non alienæ nascuntur. *Sanchez dicto lib. 3. in sum. cap. 18. num. 6.*

7. Verum si Iuramentum non ludendi sub aliqua determinatione præstes; nempe non ludendi cum hac persona determinata, in hac domo, hoc ludi genere; & liber maneas ad ludendum cum aliis, & in aliis domibus, aliisue ludi generibus: Spectare debes finem, quo motus es, ad iurandum, vt inde obligationem colligas. Si enim finis honestus fuit. Quia intendis vitare specialem occasionem, quæ tibi ex illo genere ludi; vel cum illa persona; aut in illa domo prouenit, amittendi tempus longum, magnam pecuniarum quantitatem; aut rixandi sane Iuramentum illud obligat, dum talis occasio perseuerat. Quia illo euentu non est Iuramentum de re indifferenti, & vana, sed honesta, & vtili. At si finis Iuramenti malus fuit; eo quòd in vindictam, & in signum malæ voluntatis iurasti non ludere cum hac persona, vel in hac domo &c. Nequaquam Iuramentum obseruandum esset. Quia non debet assumi, vt fomentum iniquitatis. Idem est si iurasti ob finem vanum, & superstitiosum; eo quòd credebas omnia tibi cum tali persona, aut in tali domo, aut illo ludi genere infælicitèr euenire, & aduersarium esse bene fortunatum. Abstinentia enim à ludo ob illum finem, superstitio est, non ergo potest esse Iuramenti materia. Sic *Nauarr. cap. 12. num. 28. fine. Sotus lib. 7. de iustitia quæst. 1. art. 3. vers. iis demum. Man. 2. tom. summ. cap. 94. num. 6. Sanchez lib. 3. in Decalog. cap. 18. num. 9. Bonacina tom. 2. summ. disp. 4. punct. 4. num. 2.*

De Iuramento non mutuandi, nec fideiubendi, nec emendi auctiori pretio nec vendendi minori. §. 2.

1. *Communis sententia defendit Iuramentum non mutuandi, & non fideiubendi non obligare.*
2. *Explicatur supradicta communis sententia, spectandum esse finem Iuramenti.*
3. *Deinde spectanda est forma Iuramenti.*
4. *Deinde spectanda est persona, quæ hoc Iuramentum præstat.*

5. *Iuramenta non emendi auctiori pretio, nec vendendi viliori obligatoria non sunt.*

1. Communis sententia est, Iuramenta non mutuandi nec fideiubendi, irrita esse, nullamque obligationem parere. Sic *Abbas in cap. si verò de iureiurando num. 9. Couarr. de pactis, 1. p. §. 6. num. 7. Nauarr. cap. 12. num. 16. Gutierrez de Iuramento 1. p. cap. 72. à num. 5. Sanchez alios referens lib. 4. de voto cap. 9. num. 18. Suarez lib. 2. de Iuram. cap. 17. num. 11.* Ratio ea est: Quia mutuare, & fideiubere, opera sunt misericordiæ & charitatis, & aliquando ex præcepto. Ergo Iuramentum de illis non præstandis non potest esse de re licitâ & honesta.

2. Hæc tamen communis sententia explicatione indiget. Debet namque in his Iuramentis spectari, tum finis, tum forma iurandi, tum persona quæ iurat. Quia ex illis valor vel nullitas Iuramenti colligendus est. Moueri enim potes in his Iuramentis ob honorem Dei, ob vtilitatem propriam, ob alienam. Si mouearis ob honorem Dei; clarum est, hæc Iuramenta absolutè facta irrita esse. Siquidem sic facta non cedunt in eius honorem; cum obstent operibus præcepti, consilij & pietatis. Si ob commoditatem propriam, ne scilicet ex mutuatione & fideiussione grauem rei familiaris iacturam patiaris, vt sæpe contingit. Motus fueris ad iurandum, non mutuare, nec fideiubere; fateor finem esse honestum; sed quia generaliter loquendo maius bonum est, mutuare & fideiubere, præcipuè cum aliqua non leuis necessitas proximi vrget; ideo existimo, neque in hoc casu obligatorium esse Iuramentum, non mutuandi, non fideiubendi, vtpote quod priuat maiori bono. Sic *expressè Suarez d. lib. 2. cap. 17. num. 12.* Si verò Iuramentum, non mutuandi neque fideiubendi, præstitisti in gratiam, & vtilitatem tertij, nempe filiorum creditorum, aut vxoris; distinguendum est, ante illorum acceptationem vel post illam: Ante acceptationem reuocare Iuramentum pro libito potes. Quia sequitur promissionis naturam, quæ vires non habet antequam sit acceptata ab eo, in cuius gratiam facta est. At post acceptationem tenet Iuramentum, & seruandum est in omnibus illis casibus, in quibus, mutuatio, & fideiussio obligatoria non sit. Quia Iuramentum in vtilitatem tertij factum, & ab eo acceptatum seruandum est, quoties seruare potes absque dispendio salutis æternæ, nisi ille tertius remittat. Sic *Suarez dicto lib. 2. de Iuram. cap. 17. num. 12. Sanchez lib. 4. sum. cap. 8. num. 18.*

3. Deinde spectare debes formam Iuramenti. Nam si Iuramentum, non mutuandi non fideiubendi fuit emissum non absolutè, sed sub hac restrictione, & conditione; nisi examinatione facta, & consilio sumpto videris expedire, Iuramentum tenet. Quia hoc Iuramentum non prohibet mutuum & fideiussionem absolutè, sed mutuum & fideiussionem inconsideratam. Quod bonum est. Negari namque non potest, salubre consilium esse, his actionibus mutuandi aut fideiubendi examen, & considerationem præmittere; an expedientes sint. Siquidem ob defectum huius examinis plures iacturam rei familiaris patiuntur, litibus implicantur, & inimicitias contrahunt. Iurare ergo non mutuare, neque fideiubere absque hoc examine, bonum est, & honestum. Ergo tale Iuramentum obligat. Sic *Sotus lib. 7. de iustitia quæst. 1. art. 3. dub. 2. circa 5. conclusio. Man. 2. tom. sum. cap. 94. num. 13. Petrus de Ledesma. 2. tom. sum. tract. 10. cap. 2. dub. 5. Arag. 2. 2. quæst. 88. art. 2. dub. 2. circa 5. conclusionem Sanchez lib. 4. in Decalog. cap. 8. num. 18.*

4. Rursus spectanda est persona quæ hoc Iuramentum non mutuandi, non fideiubendi emittit; an clericus sit? Nam clericis in sacris interdicta est fideiussio pro Laycis, nisi in casu necessitatis. *cap. te quidem, 11. qu. 1.* ibi ne fideiussor existat, & *cap. 1. de fideiussoribus*, ibi clericus fideiussionibus interueniens abiiciatur, idest abiiciatur ab Ecclesia vel clero, vel à fideiussione. Consentit *lex 45. tit. 6. partita 1.* Credo tamen non esse peccatum mortale vna, vel altera vice pro Layco fideiubere, etiam absque necessitate. Quia *textus in cap. 1. de fideiussoribus* frequentiam fideiussionum dicit; non enim fideiussionibus inseruit, nisi qui passim fideiubet. Dixi fideiussionem pro Layco interdictam esse clericis, nisi necessitas vrgeat. Nam stante necessitate qualis est, si Laycus valde indiget fideiussione, & non est alius Laycus, qui possit aut vellit pro illo fideiubere, clerici fideiubere possunt; vt docent Doctores statim referendi. Neque enim ab opere vrgentis pietatis prohiberi debebant. Quod si clericus pro Layco absque hac necessitate fideiubeat, fideiussio tenet; & obligatur soluere principali non soluente. Hæc tradunt *Gloss. in supradicto cap. Siluester, verbo fideiussor quæst. 3. Gregorius Lopez leg. 45. tit. partita 1. Ioannes Gutierrez de Iuramento 1. p. cap. 72. per totum. Sanch. lib. 4. sum. cap. 8. num. 19.* Obligatio autem soluendi solum esse potest de bonis patrimonialibus, vel ad summum de reditibus beneficij, vt notauit *Siluester verbo fideiussor. qu. 3. Gregorius Lopez qu. d. leg. 45. tit. 6. partita 1.* His positis.

Dicendum est; si clericus Iuramentum præstet, nunquam fideiubendi, inualidum est. Quia pro alio clerico fideiubere potest sicuti potest Laycus. *leg. omnes §. in hac Cod de Episcopis.* Item pro Ecclesia sua fideiubere potest. *Authent. de sanctis Episcopis, §. præ omnibus, collat. 9.* Ergo illud Iuramentum impeditiuum est maioris boni; ac proinde obligare non potest, nisi in illis casibus, in quibus hoc Iuramentum à Layco præstitum diximus obligare. Sic *Siluester Gregorius Lopez, Ioannes Gutierr. Sanch, locis allegatis.* Verùm si Iuramentum cum limitatione fiat, non fideiubendi pro Layco, validum est, & firmum. Quia est Iuramentum de re sibi præcepta. Neque opus est casum necessitatis excipere. Quia iam subintelligitur exceptus. Sic *Ioannes Gutierr. dicta 1. p. de Iuramento cap. 72. num. 5. Gregorius Lopez dicta lege 45. tit. 6. partita 1. in principio. Sanch. lib. 4. summa, cap. 8. num. 19.*

Ad hæc reduci possunt Iuramenta, quæ frequenter mercatores emittunt de non emendo auctiori pretio, vel non vendendo viliori. Quæ certè obligatoria non sunt. Cum neque in Dei honorem cedunt; neque in proximi vtilitatem. Ad summum cedunt in vtilitatem propriam, cui ipse iurans facilè cedere potest. Non igitur ea seruare obligatur. *Sanch. lib. 3. summ cap. 9. num. 15. Bonacina tomo 2. disput. 4. de Iuramento qu. 1. punct. 4. num. 2.*

De

§. 3.

De Iuramento non accusandi, nec denunciandi delinquentes.

1. *Expenditur textus in cap. quemadmodum de iureiur.*
2. *Apponitur distinctio de iuramanto ante delictum commissum, vel post: Et sub ea distinctione quaestioni fit satis.*
3. *Si communi bono satisfacere potes denunciatione, obligaris non accusare.*
4. *Iuramentum quo volenti committere aliquod delictum promitteres pro illo soluturum pœnam non obligat.*
5. *Quid de Iuramentis accusandi, vel denunciandi aliorum crimina.*

1. INnocentius tertius in *cap. quemadmodum*, §. *illud de iureiurando*, declarat qualiter hoc Iuramentum obligare possit. Inquit enim, si Iuramentum factum sit generaliter de non accusanda vxore super vllo crimine, obligatorium non esse. Quia est de re illicita. Et probat Pontifex. Nam si mulier fieret infidelis, aut nollet cohabitare viro absque contumelia creatoris, obligatus esset vir propter bonum publicum eam accusare. Non igitur obligare potest Iuramentum in tota illa latitudine sumptum. Et de hac parte nemini est dubium. Deinde subdit Pontifex. Si Iuramentum factum sit de non accusanda vxore de adulterio; tutiùs videri vt propter iusiurandi religionem vir accusare desistat vxorem, ad diuortium celebrandum, quanquam denunciare eam possit, ad pœnitentiam peragendam: In quibus verbis indicat Pontifex non posse virum accusare vxorem ad effectum diuortij. Quia cum iuri celebrandi diuortium, ipse cedere possit; videtur obligatus supradicto Iuramento à tali accusatione abstinere.

2. Cæterum, vt textus hic clarius eluceat, & quæstioni faciamus satis. Suppono cum *Panormitano in supradicto textu, num. 7. & 14.* Iuramentum de non accusanda vxore de aliquo particulari delicto (& idem est de quolibet alio delinquente) fieri posse ante delictum commissum; vel post commissum delictum, & non emendatum; vel iam emendatum. Si post delictum commissum & emendatum iurasti non accusare vel denunciare; ipseque delinquens Iuramentum acceptauit, obligatus es seruare Iuramentum. Quia in eo euentu sola satisfactio iniuriæ propriæ, cui tu per Iuramentum cedis, honestare accusationem, vel denunciationem poterat. Excipe tamen, nisi præcepto superioris vrgearis de denunciatione facienda, illis in casibus, in quibus obligari potes ad denunciationem, seu accusationem. Nam Iuramentum præiudicare non potest huic iuri, vt in præsenti notauit. *Bonacina tom 2. disp. 4. quæst. 1. de Iuramento p. 4. num. 3.* Si verò Iuramentum fit ante delictum commissum; vel post delictum commissum, sed non emendatum, sed potiùs persistens; (quæ meo iudicio idem sunt) obligaris solum ad non acccusandam vxorem ad effectum diuortij; vel quemlibet alium delinquentem ad effectum, cui ipse cedere potes. At non obligaris ad non accusandam vxorem, vel quemlibet alium delinquentem ad publicam vindictam, si id commune bonum expostulet, expediensque Reipublicæ sit. Aliàs tribueretur delinquentibus occasio, liberiùs peccandi, scientibus non esse accusandos. Quapropter cautè dixit pontifex vir propter iusiurandi religionem desistat accusare vxorem ad diuortium celebrandum; quasi tacitè innuens ad vindictam publicam, & commune bonum accusare eam posse, si id viderit expedire. Sic *Basilius Legionensis lib. 12. de sponsalibus, cap. 8. num. 29.*

3. Aduerto tamen si huic communi bono, & vindictæ publicæ satisfieri sufficienter posset denunciatione, & Iuramentum præstitisti de non accusando; nequaquam accusare poteris. Quia cum sit Iuramentum in fauorem tertij, & seruari possit absque interitu salutis æternæ, seruandum est. Sic docent *Panormitanus & Gloss. vbi verbo crimine, & verbo desistat. Suarez lib. 2. de Iuramento cap. 18. à num. 15. præcipue num. 22. Lessius lib. 2. de iustitia cap. 42. dubi. 4. num. 19.* Et addit si Iuramentum de non accusando, vel denunciando criminaliter esset metu extortum, probabile esse non valere.

4. Ex his colligere potes, nullum esse Iuramentum, quo volenti commmittere aliquod delictum, promittas loco illius soluturum pœnam. Quia est promissio de re turpi, & ad peccatum incitante. Colligitur ex *lege si a reo §. vltimo. ff. de solutionibus.* Idem est, si cum æconomo, & negotiorum gestore ineas pactum, vt non teneatur de dolo, aut furto, quod in administratione commiserit, nullum est tale pactum, etiam Iuramento firmatum. Quia præbet occasionem peccandi. Secùs est, si, facto dolo, aut furto, remittas, vt expresſè habetur, *leg. si vnus §. illud, & §. pactis ff. de pactis, lege pacta quæ Cod. de pactis, & lege 29. tit. 11. partita 5.* Et notauit *Basilius Legionensis lib. 12. de matrimonio, cap. 8. num. 28.*

5. Ad hæc per contrarium sensum reduci possunt Iuramenta ab aliquibus emissa accusandi, vel denunciandi aliorum crimina, quæ frequenter fiunt animo vindictæ; ac proinde non obligant, vt pote de re illicita. Imò si hic animus de graui vindicta esset; graue esset peccatum; non solum contra charitatem proximi ob malum, quod illi vis; sed etiam contra religionem: eo quòd nomen Dei assumas ad te firmandum in proposito vindictæ. Pueri autem iurantes accusaturi alios apud Magistros, & parentes, regulariter in hoc Iuramento solum venialiter peccant. Quia esto animo vindictæ iurent, non est vindicta grauis. Idem est dicendum de Iuramento emisso à parentibus, heris, dominis castigandi filios, seruos, & famulos, non esse obligatorium. Quia regulariter animo vindictæ emittitur. Sed quia vindicta grauis esse non solet, non excedit culpam venialem. Quod si animo correctionis hæc Iuramenta castigandi vel denunciandi emissa sint, & appareat castigatio vel denonciatio correctioni expedire; pro qualitate conuenientiæ, ad hunc finem obtinendum, obligabit Iuramentum. Raro tamen vel nunquam obligatio grauis est; imò sæpe est nulla. Quia ex denunciatione vel castigatione sic promissa, & executioni mandata frequenter maiora incommoda nascuntur, quam vtilitates. Adde si delinquens emendatus sit, vel paratum correctioni se ostendit; Iuramentum punitionis,

&

& denunciationis cessat. Quia videtur factus sub hac tacita conditione, nisi delinquens se correxerit. Hæc tradunt *Lessius lib. 2. de iustitia cap. 42. dub. 4. num. 22. circa medium, Sanchez lib. 3. summæ cap. 9. num. 16. & 17.*

§. 4.

De Iuramento à medicis præstito monendi infirmos, vt confiteantur.

1. *Quid in hac re Pontifices statuerint.*
2. *Quæ infirmitas esse debet, vt medici teneantur monere infirmos? Quid sentiat Nauarrus?*
3. *Quid tenendum?*
4. *Qualiter monitio ante omnia fieri debeat?*
5. *Quomodo obligentur medici non visitare infirmum, nisi de confessione facta constet.*
6. *Quid de supradicto Iuramento sentiendum sit, spectata consuetudine.*

1. EX præscripto Pij quinti omnes medici, cum eis facultas medendi conceditur, præstare tenentur Iuramentum, monendi infirmos, vt confiteantur. Dubium autem est; non qua ratione hoc Iuramentum sit licitum, cum apertum sit licitum, & honestum esse; sed qualiter illo obligentur.

Pro quo supponendum est, Innocentium tertium in *cap. cum infirmitas de pœnitent. & remission.* districtè precipere medicis corporum, vt cum eos ad infirmos vocare contigerit, ipsos ante omnia moneant, & inducant; vt medicos aduocent animarum, vt postquam fuerit infirmo de spirituali salute prouisum ad corporalis medicinæ remedium salubriùs procedatur. Quod decretum innouauit, & aggrauauit. Pius quintus in quadam constitutione, quæ incipit. *Super gregem dominicum editu anno domini millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, die octaua Maij. Pontificatus sui anno primo,* ibi. Namque præcipit medicis ad infirmos in lecto iacentes vocatis, vt eos ante omnia moneant de confessione facienda; neque tertio die eos visitent; quin eis constet per scriptum confessoris confessionem esse factam & subdit Pontifex. De horum exacta obseruatione Iuramentum debere medicos præstare; cum facultas eis conceditur medendi. Violantibus verò hoc decretum, graues pœnas imponit, scilicet infamiæ, & priuationis gradus doctoratus, vel licenciatus, quo insigniti fuerint; & insuper vt mulctentur pœna pecuniaria arbitrio ordinariorum, vltra pœnas assignatas in *d. cap. cum infirmitas.*

2. Præcipua difficultas huius legis est. Quæ infirmiras esse debet, ad cuius curationem medici procedere non possunt; quia infirmum moneant de confessione facienda? Plures Doctores censent solum esse infirmitatem periculum vitæ inducentem. Sic *Nauarr. cap. 25. num. 61. Graffis 1. p. decision. lib. 3. cap. 14. num. 7. Manuel. 1. tom. sum. cap. 246. fine,* quod periculum solum contingit, (inquit *Rosella verbo medicus, num. 3. & ibi Angelus num. 9.*) quando ratione eius tenetur æger præcepto diuino confessionis. Mouentur; quia secluso hoc graui periculo etiam medici timorati non admonent infirmum, de confessione facienda; sæpeque in febribus malignis vno vel alio die medicinas applicant; quin hanc monitionem præmittant. Non igitur intelligi debet de infirmitate quacumque graui, & periculosa; sed de ea, quæ proximum periculum affert.

Sed aduersus supradictam sententiam obstant verba *textus in supradicto, cap. cum infirmitas,* ibi. Præsenti decreto statuimus, & præcipimus. Iunctis his, quæ dicit Pius quintus in sua constitutione, se nolle hoc tam salubre præceptum vlla temporis præscriptione aboleri. Quæ denotant nouum præceptum fieri, medicosque obligare ad aliquid aliud vltra obligationem, quam habent ex iure diuino, quæ nulla temporis præscriptione aboleri potest. Constatque ex ratione decidendi *cap. cum infirmitas,* quæ est; ne cum infirmi admonentur, existiment, se iam esse in periculo, & afficiantur tristitia; ac proinde faciliùs mortis periculum incurrant. Supponit ergo Pontifex debere monitione fieri, antequam in hoc periculum deueniant. Si igitur solum obligarentur infirmos admonere; cum infirmi in periculum mortis proximum incidunt, & præcepto diuino confiteri tenentur: Sane quicumque esset admonitus, intelligeret in periculo proximo mortis esse; ac proinde in desperationem salutis incidere posset, quod Pontifex vitare intendit.

3. Propter hæc *Sanchez lib. 3. in Decalog. cap. 16. num. 7. Suarez 4. tom. in 3. p. disput. 35. sect. 3. nu. 4.* Affirmant sufficere infirmitatem, quæ ex se lectum petat; etiamsi periculum proximum mortis non immineat. Idem sentit *Gaietanus sum. verbo medicus, ad finem. Fabiena verbo medicina qu. 12. num. 13. Siluester verbo medicus, qu. 3. dicto. 3. Bonacina tom. 2. disp. 4. quæst. 1. de Iuramento p. 16. num. 10. & in fine.* Et mea quidem sententia est explicatio germana textus, & fini Pontificis conuenientissima: ac proinde retinenda. Aduerto tamen non esse opus, vt medicus per seipsum infirmum moneat: sufficienter satisfacit, si moneat per interpositam personam.

4. Secundò additur in supradictis decretis. Vt hæc monitio ante omnia fiat. Quod qua ratione intelligatur, variant Doctores. Nam *Ostiensis Ancharranus, Ioannes Andreas, & Abbas in dicto cap. infirmitas & Siluester verbo medicus, qu. 3. dicto 2.* Existimant monitionem non solum applicationi medicinarum præmittendam esse; sed etiam conuentioni de salario præstando; subduntque Siluester & Rosella medicos ommittentes monitionem priuatos esse iure exigendi salarium, posseque ab illis repeti. Quia contra legem recipiunt, & tanquam contra legem receptum pro infecto haberi debere iuxta *legem non dubium, Cod. de legibus.* Cæterum hæc sententia rigida est, nec videtur probanda. Nam de salario potest esse conuentio, antequam infirmitas nota sit; monitio autem ad confessionem necessariò debet subsequi infirmitatis notitiam. Non igitur conuentioni salarij est necessariò præmittenda monitio. Deinde probandum non est, quod tradunt Rosella, & Siluester. Nam esto obligarentur medici ante conuentianem de salario, monere infirmos, & monitionem ommiserint; non obinde priuati sunt iure exigendi salarium; neque ab illis repeti potest tanquam malè acceptum. Quia petitio salarij secun-

secundum se non est illis prohibita; ad summum est prohibita petitio salarij, & conuentio ante monitionem. At sic prohibita peti, si de facto petantur, restituenda non sunt. Neque obstat *lex non dubium*. Nam intelligenda est de iis, quæ directè legi aduersantur; non de iis, quæ solum aduersantur in quadam circumstantia, vt in præsenti. Petitio namque salarij non aduersatur legi, sed petitio ante monitionem; ac proinde petitio sustinenda est; tametsi monitio præmissa non fuerit. Quapropter cum Pontifex dixit monitionem ante omnia præmittendam esse; existimo, id solum voluisse, vt ante omnem medicamentorum applicationem monitio præcedat. Sic *Nauarr. sum. cap. 25. num. 61. Sanchez dicto lib. 3. sum. cap. 16. num. 4.*

5. Tertiò addit Pius quintus, ne elapso tertio die à monitione medici visitent ægrotum; quin eis constet per scriptum confessoris, fuisse confessum; nisi confessarius ex rationabili causa longius tempus concedendum iudicet. Quod decretum, ne videatur charitati contrarium quæ obligat etiam obstinatis fauere, cum est periculum mortis; dicendum est, Pontificem solum velle, ne medici visitent ægrotum renuentem confiteri in pœnam suæ obstinationis, quando non est probabile periculum, vel moriendi, vel aggrauandæ infirmitatis ex desertione. Nam si hoc probabile periculum sit, credendum non est, Pontificem obligare voluisse medicos, ad sic deserendum infirmos, cum id contra charitatem esse videatur. *Suar. d. tom. 4. in 3. p. disp. 35. sect. 3. num. 5. Sanch. lib. 3. in Decal. cap. 16. num. 10.*

6. Hæc dicta sint spectato iuris rigore. At si consuetudinem spectemus; existimo in Hispania hoc decretum consuetudine derogatum esse. Videmus namque medicos timoratos visitare infirmos graui morbo affectos, quin de confessione facienda moneant, quo vsque periculum mortis vident imminere; neque exigunt testimonium in scriptis de confessione facta; neque pœnæ illo decreto latæ imponuntur. Quocirca cum Iuramentum faciunt medici de seruando decreto Pij quinti, intelligi debet, prout decretum vsu receptum est. Sic *Suarez & Sanchez supra.*

§. 5.

De Iuramento decurionum scribarum, & aliorum iudicum.

1. *Decuriones quod Iuramentum emittant.*
2. *An obligentur peccata publica inquirere? Aliqui affirmant, probabiliùs est appositum.*
3. *Quid de obligatione seruandi secretum.*
4. *Quid de Iuramento scribarum seruandi taxam à Rege præscriptam.*
5. *Quid si taxa sit consuetudine derogata? verius est non obligari.*
6. *Iurans seruare statutum alicuius collegij religionis, &c. obligatur eo genere obligationis, quo obligant statuta.*
7. *Quid de Iuramento aliorum iudicum.*

Clarum est, omnia hæc Iuramenta licita, & obligatoria esse, & Reipublicæ conuenientia. Solum est dubium, qualiter iurantes illis teneantur?

1. Decuriones namque vulgo Regidores Iurados Iuramentum emittunt, tum seruandi secretum earum rerum, quæ in consistorio tractantur, tum prospiciendi bono communi Reipublicæ, & munus suum fideliter obeundi.

2. Quo Iuramento facto censet *Petrus Nauarra lib. 3. de restitutione cap. 3. dub. 3. num. 20. Manuel Rodriguez 2. tom. sum. cap. 28. num. vnico in 4. interrogat.* Supradictos decuriones obligatos esse sub mortali, inquisitionem facere de peccatis publicis, verbi gratia. An sint publici concubinarij; an sint mensæ expositæ ad ludum, mulierculæ mediatrices, maleficæ; rixæ; iurgia; odia; & alia similia; quæ rempublicam inficiunt; & facta inquisitione obligatos esse denunciare iudici, vt remedia adhibeat. Quod si in tali denunciatione, aut inquisitione notabilitèr negligentes fuerint, affirmant supradicti Doctores, eos periurij mortalis reos fore. Quia & ratione officij & Iuramenti ad hæc munera præstanda obstringuntur.

Cæterum *Doctissimus Thomas Sanchez lib. 3. in Decalog. cap. 14. num. 16.* Affirmat se consuluisse peritissimos aduocatos regiæ Cancellariæ Granaten. Ibique omnes vnanimi consensu respondisse, decuriones seu Regidores ex proprio officio solum teneri prospicere bono publico, & temporali Reipublicæ, quale est, vt populus rectè prouideatur, prætia rerum venalium non sint excessiua, ne ministri publici iniuriam ciuibus faciant, neúe grassentur latrones, sed viæ publicæ sint tutæ, & si fortè alicubi pestis sit, ciuitas custodiatur, &c. Non tamen teneri ex suo particulari officio, neque ex Iuramento alia peccata publica inquirere, & denunciare. Cui sententiæ ipse Sanchez libenter assentitur cum *Aubedo in curia Pisana libro 2. carite 3. numero 1.* Et mihi placet; tum quia præcepta non sunt multiplicanda vbi clarè de illis non constat; tum quia forma Iuramenti, quam præstant ij Decuriones, nec verbum continet, ex quo appareat, obligatos esse, hæc peccata publica inquirere, & denunciare.

3. Quoad obligationem verò seruandi secretum, constat ex iis, quæ diximus præcedenti disp. punct. 6. pro materiæ qualitate obligari. Si enim quæ in consistorio tractantur, manifestata non præiudicant notabiliter bono communi, aut alicui tertio; non excedet culpam venialem eorum manifestatio. *Sanchez dicto cap. 14. num. 5.*

4. Insuper scribæ, Procuratores aliique officiales Iuramentum emittunt seruandi taxam sibi à Rege præsciptam. *Vulgo el arancel*, quam multi clamant esse magna ex parte consuetudine derogatam in cuius confirmationem allegant prætia rerum post illam taxam notabilitèr excreuisse; ita vt se suamque familiam sustentare non possint, si taxam seruent. Cæterum his nunquam acquiescere potui: plures enim scribas consului, an sufficientèr se sustentare possint ex officio seruando taxam, si ipsis committerentur negotia, quæ possent expedire, & ab illis responsum accepi, optime posse. Quæ ergo æquitas & iustitia postulat defectum negotiorum augmento pretij supplere; & velle ex vno solo litigante accipere, quæ à pluribus accepturus eras? Præterea ab obseruatione taxæ excusari non poteras nisi ob consuetudinem contrariam. At vsquemodo

nulla est talis consuetudo. Nam si aliqui taxam excedunt, clam accipiunt; nec Respublica consentit. Quomodo ergo allegare contrariam consuetudinem potes? Item omnibus iis officialibus mandatum est, vt in fine cuiuslibet scripturæ apponant salarium pro illa acceptum. Si ergo abundans accipientes diminutum apponunt, clarè ostendunt excessum à Republica non permitti. Quo ergo titulo illum habere possunt?

5. Sed gratis admisso taxam esse iniustam, vel consuetudine derogatam esse; est dubium, an ob Iuramentum de illa seruanda sis obligatus illam seruare: ita vt periurus existas, si taxam violes?

Videtur affirmatiuè respondendum. Quia illud Iuramentum est de re honesta, & licita, & cedente in vtilitatem litigantium, & bonum Reipublicæ. Nihilominus censeo te illo Iuramento non astringi; non quia ad illud seruandum, te obligare non poteras; sed quia censendus es te non voluisse obligare. Cum enim aliquam legem seruandam iuras; iuras eam seruare eo modo, quo recepta est, & sub ea obligatione. Quia Iuramentum est legi accessorium, & illius obligatione vis, obligationem legis firmare. Si igitur lex nullam inducit obligationem; quia est derogata, aut solum obligationem leuem, Iuramentum de illius obseruatione eandem, vel nullam obligationem habebit. Et ita loquens de Scribis *tradit Sanchez lib. 3. summ. cap. 14. num. 14.*

6. Hinc fit iurantem seruare statuta alicuius Collegij Vniuersitatis, religionis astringi virtute Iuramenti, eo genere obligationis, quo statuta obligant. Vnde si statuta non obligant ad culpam, sed ad pœnam subeundam, vt frequenter fit in communitatibus; Iuramentum de illis seruandis nullam inducit obligationem. Si verò statuta obligant ad culpam mortalem venialem pro grauitate materiæ; Iuramentum eandem obligationem habebit. Quia censetur emissum sub ea conditione & obligatione, quam habet statutum. Sic aliis relatis docet *Sanchez lib. 3. summa cap. 14. num. 2. Salas de legibus disput. 15. sectione 1. num 19. Bonacina tom. 2. disp. 4. quest. 1. de Iuramento punct. 16. num. 6. vers. septimo & sequentibus.* Et conuincitur manifestè ex *Clementina 1. §. cum igitur vers. declaramus, de verborum significatione.* Vbi ex voto seruandæ regulæ fratrum minorum non astantur religiosi ad nouam culpam in iis, in quibus regula ad nullam culpam religiosos astringit.

7. Ex hac doctrina colligere potes; qualiter alij iudices ordinarij, & delegati obligentur seruare ea, quæ ingressu sui officij iurant spectandum namque est; an secluso Iuramento lege naturali vel positiua ea seruare obligentur; & pro qualitate illius obligationis erit obligatio Iuramenti. Si autem secluso Iuramento nulla astringuntur obligatione; ex vi Iuramenti eam non accipiunt. Quia Iuramentum (vt sæpe dictum est) easdem conditiones, restrictiones, & exceptiones habet, ac habet actus, super quo interponitur, vt latè probat *Gutierr. de Iuramento cap. 37. & 38.*

§. 6.

De Iuramento facto contra prius Iuramentum, votum, seu promissionem, qualiter obliget.

1. *Explicatur qualiter secundum Iuramentum priori aduersari possit.*
2. *Secundum Iuramentum aduersum priori, solum in actu iurandi, obligationem inducit, si sit materia honesta.*
3. *Si secundum Iuramentum priori aduersetur in materia iurata, non obligat.*
4. *Hic intelligendum est casu, quo primum Iuramentum obliget eo tempore, quo secundum emittitur.*
5. *Non sufficit primum Iuramentum successu temporis obligare.*

1. DVpliciter secundum Iuramentum priori aduersari potest. Primò aduersari potest in actu iurandi. Secundò in materia iurata. Exemplis rem declarabo; iurasti, promisisti, vouisti nullum Iuramentum emittere superiore inconsulto; emisisti Iuramentum inconsulto superiore. Hoc Iuramentum priori Iuramento aduersatur in actu iurandi, vt de se constat; sed non in materia iurata. Quia materia huius secundi Iuramenti priori Iuramento non erat promissa. Secundò aduersari potest secundum Iuramentum priori in materia iurata; nempe si post Iuramentum factum de castitate seruanda, promisisti sub Iuramento puellæ coniugium; materia huius secundi Iuramenti contraria est priori pomissioni.

2. Quando ergo secundum Iuramentum priori solum aduersatur in actu iurandi, & non in materia iurata. Secundum Iuramentum si aliàs de re licita sit, obligationem inducit. Ratio est: Quia hoc Iuramentum esto illicitè fuerit emissum; non tamen est de re illicita. Ergo obligare debet. Quia ad obligationem Iuramenti non attenditur, an licitè iuraueris; sed an licitum sit, quod iuras. Et declarari potest in Iuramento blasfemo, aut sine animo implendi, quod obligationem inducit, si de materia honesta emittatur; tametsi illicitè fuerit emissum. Idem est in Iuramento soluendi vsuras ob mutuum petitum absque necessitate, quod Iuramentum seruandum est, quamuis fuerit illicitè emissum. Sic *Panormitanus in cap. cum contingat de iureiurando, num. 6. Molina Iesuita tract. 2. de iustitia, disp. 580. pag. 1846. Suarez tom. 2. de Religione lib. 2. de Iuramento cap. 24. num. 2. & 3. Sanch. lib. 3. summ. cap. 9. num. 12.*

3. Quod si Iuramentum secundum in eius materia, seu obiecto contrarium sit priori Iuramento, voto seu promissioni; nequaquam potest obligationem inducere, vt pote de re omnino illicita. Illicitum namque est, violare Iuramentum, votum, seu validam promissionem. Non igitur obstringi potes Iuramento, ad hanc faciendam violationem. Quia Iuramentum non est vinculum iniquitatis. Et in hoc sensu dicitur in *c. quanto de Iureiur.* Iuramentum illicitum obligatorium non esse. Illicitum inquam, non ex parte causæ extrinsicæ vitiantis Iuramentum sed ex parte obiecti, seu materiæ

materiæ iuratæ. Quia cadit supra materiam prohibitam. Exemplis doctrina illustratur. Si post votum castitatis promittas fœminæ matrimonium, nulla est promissio; etiamsi Iuramento firmata sit. Vt definitur *cap. rursus, qui cleri, vel vouent*. Item promisisti alicui coniugium, non poteris alteri te sub Iuramento obligare. *cap. sicut de sponsalibus, & ita tenent multis relatis Couarr. de pactis 2. p. §. 2. num. 4. vers. cæterum & 4. decret. 1. p. cap. 4. initio num. 3. Gutierrez de Iuramento, 1. p. cap. 51. num. 6. Sanch. lib. 1. de sponsalibus disp. 50. num. 2. & lib. 3. sum. cap. 9. num. 26. Suar. lib. 2. cap. 19. num. 10. Bonacina tom. 2. disp. 4. quæst. 1. punct. 6. num. 1.*

4. Verum vt secundum Iuramentum in materia iurata contrarium sit priori Iuramento voto, seu promissioni, & obligationem non inducat; debet primum Iuramentum, votum, seu promissio obligare tempore, quo secundum emittitur. Aliàs si primum Iuramentum votum seu promissio eo tempore obligatoria non sunt; secundum Iuramentum illis non potest esse contrarium. Quia verè non sunt, & consequentèr obligationem habet si de materia licita emittatur. Vt expressè definitur. *cap. Iuanos el primero de iureiurando.* Vbi cum quidam monachi percipientes pensionem in beneficiis constrixissent clericos præsentatos iurare maiorem solito pensionem soluturos contra canonicas sanctiones; & postea Episcopus illos instituens iurare mandauit, quod antiquam pensionem, & solitam non augebunt. Hoc posteriùs Iuramentum, (inquit Pontifex) quia ratione & lateranensis consilij auctoritate iuuatur, primò præiudicat; idest, contra primum Iuramentum vires obtinet; eo quòd primum non obligabat. Sic *Gloss. in d. cap. Tuanos & Doctores supra relati.*

5. At si primum Iuramentum votum, seu promissio obligant eo tempore, quo secundum Iuramentum emittitur; secundum Iuramentum nunquam inducet obligationem; tametsi successu temporis primum Iuramentum, votum, seu promissorio desinant obligare; eo quòd relaxentur, vel à parte remittantur. Quia non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non subsistit. *Regula. non firmatur de regulis iur. in 6. & regula. Quod ab initio ff. de eodem.* Qua ratione in *cap. quidam de conuersio. coniugat.* Dicitur virum profitentem in monasterio inuita vxore; etiamsi illa moriatur, non teneri redire ad monasterium. Quia votum non fuit validum, & in *cap. placet nobis eodem tit.* mulier professionem fecit ignorans maritum viuere, illo tamen mortuo non cogitur ad monasterium redire. Quia emissa fuit tempore inhabili, & non conualescit tempore habili, vt ex communi sententia docet *Abbas ibi num. 4. Suar. d. lib. 2. cap. 19. num. 16. Sanch. lib. 11. de sponsalibus disput. 50. num. 6.* Quamuis *Nauarrus cap. 12. num. vltimo & Couarr. 4. Decret. 1. p. cap. 4. §. 1. num. 10.* Contrarium videantur sentire, sed absque fundamento.

PVNCTVM VIII.

Qualiter Iuramentum de materia per legem prohibita obligatorium esse possit.

1. *Proponitur dubitandi ratio.*
2. *Iuramentum de materia prohibita per legem naturalem, diuinam, aut canonicam obligatorium non est.*
3. *Item nec Iuramentum de materia lege ciuili prohibita ob bonum publicum.*
4. *Neque item obligat Iuramentum de materia lege ciuili prohibita bonum singulorum ciuium spectante si lex obliget ad culpam.*
5. *Vnde hoc cognoscendum sit? Proponitur sententia Bartoli, & examinatur.*
6. *Quid sentiat Sanchez.*
7. *Quid tenendum sit.*
8. *Iurans renunciare beneficium, ad cuius titulum fuit ordinatus, non obligatur, nisi habeat aliàs vnde viuat.*
9. *Quid dicendum de Iuramento soluendi pœnam in sponsalibus appositam.*
10. *Quibus sponsalibus prohibita est pæna appositio.*
11. *Resoluitur quæstio.*
12. *Iuramentum, de non reuocando testamento, obligatorium est.*
13. *Non obligat Iuramentum, soluendi ea, quæ ludo ad creditum sunt lucrata.*
14. *Quidd de Iuramento facto à prodigo, cui interdicta est bonorum administratio.*
15. *Nullum est Iuramentum alienandi bona si alienatio nulla sit.*

1. Videtur impossibile, Iuramentum de materia per legem prohibita obligare posse. Quia obligaret ad legis transgressionem, quod est turpe & inhonestum. In contrarium autem est *textus in cap. cum contingat de iureiurando & cap. licet mulieres eodem tit. in 6. & cap. 2. de pactis lib. 6.* in quibus alienationes fundi dotalis aliàs prohibitæ valent Iuramento apposito. Et in *Authent. Sacramenta puberum, Cod. si aduersus venditionem.* Deciditur seruanda esse Iuramenta minorum super contractus suarum rerum; tametsi alioquin sint prohibiti contrahere.

§. In hac re certum est, Iuramentum de materia prohibita per legem naturalem, diuinam, & canonicam obligatorium esse non posse. Quia esset de re mala, vel saltem impeditiua maioris boni: quod dixerim. Quia sunt aliquæ leges canonicæ, quæ propriæ vim legis non habent; sed cuiusdam directionis, & rectæ gubernationis. Hæ sunt plurimæ religionum constitutiones, quæ licet ad culpam non obligent, conducunt maximè perfectioni consequendæ; eaque de causa qui illas transgredi iuraret, iuraret à recta perfectionis via abstinere. Non igitur tale Iuramentum esse potest obligatorium. Et ita vt indubitatum supponit *Suar. tom. 2. de Religione lib. 2. de Iuramento cap. 20. num. 2.*

3. Deinde certum est, Iuramentum contrarium legi ciuili disponenti de materia pertinente ad bonum publicum, nullo modo obligatorium esse posse. Quia harum legum transgressio est culpa moralis. Sed Iuramentum esse non potest iniquitatis vinculum. Ergo non potest ad harum legum transgressionem obligare. Præterea Iuramentum non potest obligare in præiudicium tertij. *Capite cum contingat, in fine de iureiurando, capite* quam-

quamuis pactum de pactis, in 6. At Iuramentum, contrarium materiæ in commune bonum ordinatæ, vergit in præiudicium tertij, scilicet communitatis; non igitur potest oblgare. Hac enim ratione Iuramentum, quo Clericus iuraret, se renunciaturum priuilegio fori; vel non contrauenturum renunciationi factæ est illicitum; quia est contrarium materiæ in commune bonum ordinatæ; nempe priuilegio sta tui clericali concesso non iudicandi a Layca potestate. Sic tanquam certum rradunt aliis relatis *Rebellus de iustitia 2. p. lib. 5. qu. 7. sect. 3. num. 15. & num. vltimo Thuscus tom. 4. verbo Iuramentum conclusio 500. nu. 18. Suarez tom. 2. de Religione lib. 2. cap. 26. num. 4. & sequentibus Sanchez lib. 3. sum. cap. 9. num. 34.*

Hinc fit si Iuramentum præstes, de extrahendis è ciuitate mercibus, armis, aliisque rebus prohibitis, de excedendo taxam rerum venalium, & similia, nullam habere obligationem. Quia rem iniquam iurasti bono communi præiudicantem. Vnde tam in Iuramento, quam in illius executione peccatum committeres. Sic *relati Doctores.*

4. Præterea certum est, Iuramentum contra legem ciuilem disponentem immediatè de bonis, & actionibus suorum ciuium obligatorium esse non posse, si illa lex ciuilis obliget ad culpam, vt verè obligare potest. Ratio est clara: quia tunc Iuramentum obligaret ad peccatum, quod nullatenus fieri potest. *Basilius Legionensis lib. 2. de sponsalibus cap. 8. num. 30. Suarez lib. 2. cap. 20. 21. per totum.*

5. Solum est difficultas vnde cognoscitur legem ciuilem disponentem de bonis, & actionibus suorum ciuium obligare, vel non obligare ad culpam?

Plures Doctores secuti *Bartolum in lege si quis pro eo 57. in principio num. 9. ff. de fideiussoribus & Authent. Sacramenta puberum Cod. si aduersus venditionem num. 15.* Consentit legem respicientem bonum priuatum, si dirigatur in personas, obligare ad culpam; ac proinde Iuramentum illi contrarium non valere; secùs si dirigatur in actum, prohibendo, ne fiat actus, vel factum irritando. Sic *Cardinalis Thuscus tom. 4. verbo Iuramentum conclus. 500. num. 21. & 22. & conclusio 528. num. 16. & 56. Vasqu. 1. 2. disput. 171. cap. 2. num. 13. Basilius Legionensis lib. 12. de matrimonio cap. 8. num. 36.* Sed hanc distinctionem communitèr Doctores impugnant, vt videre est apud *Gutierr. in Authent. Sacramenta puberum, num. 36.* Eo quòd potius verbalis, quam realis esse videatur. Nam annulans contractum cum minore, sine debita solemnitate; tacitè prohibet minorem; ne absque illa solemnitate contrahat; prohibens enim effectum, prohibet & causam. Non igitur ex eo quod verba legis dirigantur in actum, vel in personam, sumi potest sufficiens signum obligationis. *Basilius verò Legionensis lib. 12. de sponsalibus cap. 8. nu. 36. & Suar. lib. 2. de Iuramento cap. 20. num. 10.* Hanc impugnationem vt insufficientem reiiciunt. Inquiunt enim, legem annulantem actum, non prohibere illum, sed ab illius prohibitione abstinere; neque attendere, an fiat actus, vel non fiat; sed dato quod fiat; illum irritum, & nullum esse decernit; atque adeo fertur in actum non quoad obligationem; sed quoad valorem.

Cæterum ego non satis percipio; quomodo lex annulare actum possit; quin prohibeat efficiendum. Quæ enim efficacior prohibitio, & interdictio actus esse potest, quam illius irritatio, & annulatio? Adde regulariter leges annulantes actum ad personas diriguntur, vt patet in alienatione rerum immobilium facta à minore sine decreto iudicis, quæ non solum irritatur; sed ipse minor sic alienare prohibetur. *lege siquidem leg. non solum lege ad resoluendum Codice de prædiis minorum.* Ergo illa distinctio Bartoli non est sufficiens.

6. *Sanch. verò lib. 3. in Decalog. cap. 9. num. 35.* Reprobata supradicta Bartoli distinctione hanc regulam statuit, quoties lex ciuilis ordinatur immediatè in bonum priuatorum, & ipsorum fauorem non obligat ad culpam; ac proinde Iuramentum de re illa prohibita homini factum & in eius cedens vtilitatem, obligationem inducit. Probat: quia hæc lex, cum sit in fauorem priuati, non cogit illum, ne possit fauori facto per legem renunciare; ac proinde non tam est lex, quam permissio & priuilegium.

Sed neque ex hac regula adhuc quiescit animus. Vnde enim constat, legem disponentem de bonis priuatorum in fauorem boni communis immediatè non esse? Nam esto Reipublicæ parum intersit, quod bona sint apud vnum, vel alium ciuem; eaque de causa prohibendo mulieribus alienationes fundi dotalis, & minoribus contractus absque debitis solemnitatibus, videatur bonum priuatorum respicere, & in fauorem ipsorum disponere. At negari non potest, Reipublicæ maximè interesse, ne mulieres indotatæ existant; & ne minores in contractibus defraudati depauperentur. Ergo lex de his disponens censenda est potiùs in fauorem Reipublic quam cuiuscumque particularis disponere. Et confirmari potest argumento desumpto ex renunciatione patrimonij ad cuius titulum clericus sacris initiatus est, quod prohibetur renunciare nisi habeat aliunde ex quo se sustentare possit. Quia licet hæc lex disponat de bono particulari ipsius clerici, & in ipsius fauorem. Quia tamen præcipuè lata est in fauorem status Ecclesiastici, ne clerici depauperati emendicare cogantur, & viles fiant; ea de causa Iuramentum contraueniendi tali legi, nullum erit; ita in legibus ciuilibus philosophari potest. Adde si leges disponentes de his bonis priuatorum vim legis non haberent; sed priuilegij in ipsorum fauorem concessi; quæ causa est; quare secluso Iuramento non possint illis renunciare? certè nulla allegari potest.

7. Quapropter existimo nullum Iuramentum validum, & obligatorium esse cuilibet legi aduersum. Nam eo ipso quod aduersetur legi aduersatur publico præcepto, vel saltem publicæ ordinationi, & superioris iuri. Sed ius publicum non potest priuatorum pactis derogari, *leg. ius publicum ff. de pactis.* Ergo Iuramentum aduersum legi obligatorium esse non potest. Quocirca spectandum est; an materia Iuramenti quatenus talis est, sit prohibita per legem; vt inde colligatur obligatio, vel non obligatio Iuramenti. Ex defectu enim huius considerationis plures Doctores confunduntur. Exemplis rem manifesto, in lege prohibente mulieribus alienationem fundi dotalis; minoribus contractus sine auctoritate Prætoris; ludentibus pecunia credita quaslibet de solutione promissiones, & obligationes facere; morientibus testamentum condere sine solemnitate; & similia. At enim leges non prohibent perseuerantiam negatiuam in

in actu semel facto; neque illius præcipiunt rescissionem; sed prohibent faciendum; scilicet prohibent, ne fundum dotalem sine debita solemnitate alienent; neúe minores contra dispositionem iuris contrahant; neúe ludentes de soluenda pecunia promissiones, & obligationes faciant; neúe testamentum in ratione testamenti, sine requisitis intentent; & hæc prohibent non sub graui culpa, sed sub quadam recta, & politica gubernatione; non autem præcipiunt mulieribus fundi dotalis alienati repetitionem; nec minoribus contractuum rescissionem; nec ludentibus credito, & pecuniam soluentibus, repetitionem; nec condentibus testamentum inualidum, aliud de nouo condere. Mulieres ergo iurantes, quod alienabunt sine solemnitate fundum dotalem; & minores iurantes celebraturi contractus contra iuris ordinem; & ludentes iurantes facturi promissionem de pecunia soluenda; & morientes condituri testamentum contra iuris dispositionem; nequaquam ex vi Iuramenti videntur obligari ob rationem dictam. Quia esset obligatio ad contradicendum legi, & in legis derogationem. Et saltem esset obligatio ad faciendum actum lege reprobatum, & nullum; & consequenter de re vana, & inutili. Quomodo ergo obligatio esse potest? Adde leges præscribentes formam & solemnitatem seruandam in contractibus minorum, in alienatione fundi dotalis, in condendis in renunciatione nouitij bonum publicum spectare. Ergo Iuramentum non seruandi hanc formam, iuri publico derogat. Ergo est illicitum. Secùs verò si mulieres iurarent stare alienationi factæ; & minores non reuocare contractus; & ludentes pecunia credita solutam non repetere; condentes testamentum inualidum, non reuocare. Quia hæc à lege non videntur prohiberi, sed permitti: ac proinde Iuramentum tenet. Sed qua ratione hoc possit contingere; cum videamus tali Iuramento, actum nullum, & à lege reprobatum approbare, sequenti puncto dicemus.

8. Ex hac doctrina infertur primò: Iuramentum renunciandi beneficium, vel patrimonium, ad cuius titulum fuisti ordinatus, vel non reuocandi procuratorem ad hanc resignationem designatum, obligare non posse; si sit Iuramentum de resignatione facienda sine licentia Episcopi; dum non habes aliundè, ex quo te sustentare possis. Quia esset de re prohibita *per consilium sessione 21. cap. 12. de reformatione.* Ac proinde de re illicita. Sic tenet & decisum referunt *Flaminius de resignat. lib. 2. quæst. 6. num. 43. Nicolaus Gatr. 2. p. de benefic. cap. 5. num. 232. Azor. 2. p. lib. 7. cap. 25. quæst. 6. Aloisius Riccius praxi fori Ecclesiastici resolut. 272. num. 2. Augustinus Barbosa alleg. 19. num. 6.* Neque obstat sacram congregationem declarasse, sic iurantem esse absoluendum. Quia intelligendum non est de propria absolutione; sed de absolutionis declaratione; vel de absolutione à peccato commisso in tali Iuramento præstando.

9. Secundò infertur decisio illius grauissimæ quæstionis: an Iuramentum soluendi pœnam in sponsalibus appositam recedenti à contractu, sit obligatorium, & seruandum? Et rationem difficultatis fecit *textus in cap. gemma de sponsalibus.* Vbi puella nondum septenna contraxit sponsalia cum Petro, quorum parentes stipulati fuerant de pœna soluenda ab eo, qui recesserit; recessit puella contrahens cum alio matrimonium. Parentes Petri nitebantur à gemma matre puellæ pœnam extorquere ipsa verò conquesta est Domino Papæ, qui in hæc verba respondit. Cum itaque matrimonia libera esse debeant; & ideo talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit merito improbanda; mandamus quatenus si est ita; eandem B. vt ab extorsione prædictæ pœnæ desistat Ecclesiastica censura compellas. Posito autem stipulationem pœnæ prohibitam esse adiici sponsalibus ob matrimonij libertatem; videtur inferri, Iuramentum de soluenda tali pœna irritum esse. Quia est Iuramentum de re iniqua libertati matrimonij contraria. Et ita tenet pluribus relatis *Thomas Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 32. num. 21. Iuan Gutierr. de matrimonio cap. 17. num. 19. Seraphin de priuilegiis Iuramenti priuileg. 61. num. 13.*

10. Pro decisione supponendum est; quibus sponsalibus prohibita est pœnæ appositio, & pro quorum recessu. Nam aliqui dicunt quibus assentire videtur *Suar. tom. 2. de Religione lib. 2. de Iuramento cap. 23. num. 5.* Hoc esse intelligendum de pœna apposita sponsalibus inualidis; qualia erant illa quorum mentio *fit in d. cap. gemma.* Sed non placet; quia ratio decidendi, quæ est libertas matrimonij omnibus sponsalibus communis est. Alias Pontifex non ob libertatem matrimonij, sed ob nullitatem sponsalium improbaret pœnam appositam. Nam vt bene dicit *Gloss.* ibi sponsalibus non subsistentibus nec pœna illis accessoria subsistere poterat. Non ergo de appositione pœnæ sponsalibus tantum inualidis prohibitio intelligitur. Sed de quo recessu pœna improbanda intelligenda est? Credo probabiliùs de solo recessu iusto. Nam iustè à fide data recedens non debebat cogi neque vlla pœna, neque vlla censura; cum matrimonia libera esse debeant. At iniustè redens meritò cogi potest appositione pœnæ ad contractus executionem. Neque in hac coactione vlla ei irrogatur iniuria; neque libertas matrimonij læditur; sicut non læditur ex amissione arrharum in duplici, vel quadruplici quantitate; quando ita conuentum est. Et ita tenet *Suar. loco allegato. Ægidio de matrimonio disp 22. dubio 5. conclusio 2. Basilius Legionensis lib. 12. de sponsalibus cap. 19. num. 7. & 8.*

11. Posito autem adiectionem pœnæ solum improbari pro recessu iusto; admitti, seu permitti apponi iniustè resilienti. dicendum est, Iuramentum de soluenda pœna, obligatorium esse iniustè resilienti, quia non est de materia prohibita. Sic *Suar. & Basilius supra.* At iustè resilienti obligatorium non esse. Quia est de re, ob bonum publicum, nempe libertatem matrimonij conseruandum prohibita. Dices stipulationem pœnæ prohiberi; sed non prohiberi solutionem pœnæ stipulatæ. Respondeo à fortiori prohiberi solutionem; quia ratione illius stipulatio irrita est. Sic *Sanch. Gutierr. Seraphin. Basilius & alij plures apud ipsos.*

12. Tertiò infero qualiter Iuramentum, de non reuocando testamento obligatorium esse possit? Et idem est de Iuramento instituendi hunc hæredem. Aliquibus placet, nullius obligationis esse. Quia impedit libertatem testandi, quam iura concedunt. Sic *Antonius Gomez lib. 3. Tauri n. 95. secutus Bartolum in leg. si quis in principio testamenti ff. de legatis 3. & alij plures relati a Couarru. de testamentis 2. p. num. 15.* Probabiliùs tamen est tale Iuramentum obli-

obligare. Quia aduersus nullam legem procedit. Leges enim reuocationem testamenti permittunt; non præcipiunt. Erat iurans non reuocare, legibus non contradicit. Neque obstat impediri libertatem testandi; quia hæc impeditur ex proprio consensu, & ob reuerentiam diuini nominis, Et ita tenet plures referens *Couarru. loco allegato. Vasquez de testamentis cap. 2. dub. 3. num. 15. & 16 Basilius Legionensis lib. 12. de matrimonio cap. 8. num. 42. Ioannes Gutierrez 2. parte de Iuramento. cap. 2. num. 5.*

13. Quartò infero quid sit dicendum de Iuramento soluendi ea, quæ ludo pecuniæ credita fuerint lucrata? Videris obligatus esse, quia solutio pecuniæ fieri potest absque dispendio salutis æternæ. Ergo Iuramentum de illa facienda est obligatorium. Sic tanquam certum tradit *Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 32. num. 25. Gutierrez de Iuramento cap. 53. num. 6.* At veriùs existimo tale Iuramentum per se inualidum esse. Sic docet *Vasqu. opuscul. de testam. cap. 5. dub. 2. num. 40.* Ratio ea est; quia cadit supra materiam inutilem, & vanam & à lege reprobatam. Ponimus namque promissionem, soluendi lucratum pecunia credita, nullam esse, & à lege reprobatam. Vt constat ex *leg. 8. tit. 7. lib. 8. noue recopilationis*, & consequentèr solutionem pecuniæ virtute illius nullam esse; nullumque ius transferre in recipientem. Sed hoc posito Iuramentum de solutione facienda non est de re honesta, sed de re vana, & inutili. Quia talis solutio non est actus iustitiæ; cum non sit debita; eo quòd contractus fuerit nullus; neque est fidelitatis ob eandem rationem: quia non debetur, neque charitatis propriæ; cum non redimat vexationem; neque religionis; cum non pertineat ad specialem cultum Dei secluso Iuramento, quod necessarium erat, vt Iuramentum obligaret; quia Iuramentum non honestat materiam; sed illam honestam præsupponit. Et hinc est maxima differentia inter hoc Iuramentum, & Iuramentum soluendi vsuras: Quia Iuramentum soluendi vsuras, per se fertur supra materiam honestam; nempe charitatis propriæ; cum promittantur in redemptionem vexationis propriæ. Secùs est in promissione lucri pecunia credita. Vbi nulla redemptio vexationis interuenit. Ad rationem contrariam nego, solutionem pecuniæ fieri posse absque dispendio salutis æternæ, si fiat virtute promissionis factæ. Secùs verò si fiat ob alium honestum finem nempe tuendi proprium honorem. Quia nisi soluat, infamatur. Tunc enim Iuramentum, de solutione facienda ob illum finem, est Iuramentum de re licita, & honesta ad charitatem pertinente; ac proinde seruandum; esto contractus nullus sit. Sic docuit *Vasquez supra num. 44.*

Quintò infero; quid sit dicendum de Iuramento facto à prodigo, cui interdicta est bonorum administratio? Et omnibus variis sententiis, quas expendit *Couarr. in cap. quamuis pactum de pactis. 2. p. §. 3. num. vltimo.* Dicendum est, si Iuramentum fiat, de alienatione facienda, nullum est, vt pote de materia per legem prohibita. Si verò Iuramentum fiat, de non contraueniendo alienationi factæ, distinguendum est. Si ita prohibeatur alienatio; vt simul annuletur; credo probabiliùs, Iuramentum non contraueniendi tali alienationi, nullius obligationis esse. Quia est Iuramentum de re à lege prohibita, & illicita; nempe de perseuerantia in prodigalitate facta. Item quia lex irritans & annulans actum, tacitè annulat illius reuocationem, & consequentèr pactum de non reuocando. Argumento *legis 28. de pactis.* Aliàs frustanea esset lex quę prohiberet, & annularet actum nisi simul prohiberet, & annularet illius reuocationem. Ergo Iuramentum de non contraueniendo tali alienationi est Iuramentum de re à lege reprobata. Non enim separari potest huius Iuramenti obligatio ab obligatione contractus, quæ nulla est. Ergo est nullum tale Iuramentum. At si alienatio fieri prohibeatur; facta tamen non annuletur; validum erit Iuramentum, de illa non reuocanda. Quia cedit in bonum, & charitatem proximi, cui iam acquisita, & ritè possessa relinquis.

15. Sextò infero; quid sit dicendum, de Iuramento alienandi bona omnia eo casu, quo hæc alienatio nulla sit? Et respondeo esse nullum Iuramentum tum si fiat in confirmationem promissionis alienandi. Quia esset de re vana, & inutili. Tum si fiat in confirmationem alienationis factæ. Quia confirmat rem inutilem, sic pluribus relatis *Gutierrez de Iuramento confirmatorio, cap. 11. à num. 11.*

PVNCTVM IX.

An Iuramentum habeat vim confirmandi contractus alioquin inualidos?

VT plenius materia Iuramenti & illius obligatio intelligatur, examinandum est, qualiter Iuramentum appositum contractibus alioquin inualidis, illos firmare possit?

§. 1.

Quid sit Iuramentum firmare contractus.

1. *Duplex obligatio in Iuramento promissorio homini facto reperitur.*
2. *Qualiter Iuramentum vim habeat firmandi promissionem aliàs inualidam?*
3. *Multum interest, an ex Iuramento firmetur contractus vel non?*
4. *Obligatio Iuramenti confirmatorij non potest regulariter relaxari, secùs Iuramentum non confirmatorij.*
5. *Si iurans non petit relaxationem in Iuramento non confirmatorio, satisfacit momentanea solutione.*
6. *Obligatio Iuramenti confirmatorij transit ad hæredes; secùs non confirmatorij.*

1. DVplex in Iuramento promissorio in fauorem hominis facto obligatio reperiri potest; alia respectu Dei ex ratione Iuramenti, alia homini ex virtute promissionis. Quando ergo ex promissione iurata nulla contrahitur obligatio respectu hominis, cui fit promissio, sed solum respectu Dei: tunc Iuramentum non firmat contractum, sed vocatur per se stans, seu inductiuum obligationis. Quia solum eam obligationem inducit, quam secum trahit; neque vlterius progreditur ad firmandam promissionem; sed ita inualidam

lidam finit, ac si non esset appositum Iuramentum, vt in promittente sub Iuramento vsuras est manifestum. Non enim vsurarius ex tali promissione iurata ius acquirit vt sibi vsuræ soluantur, neque promittens tenetur vsurario, sed domino reddere Iuramenta. Quia domino tantum est ius acquisitum. Vt habetur *cap. debitores de iureiurando.* Quod si ex promissione alioquin infirma; eo quòd Iuramento confirmetur, ius acquirat promissarius aduersus promittentem taliter, quod ipse promittens non solum ratione religionis, sed etiam iustitiæ aut fidelitatis teneatur stare contractui; tunc Iuramentum dicitur esse confirmatorium. Quia promissionem alioquin infirmam firmat, & roborat. Ita explicant omnes Doctores cum *Abbate in cap. 1. & cap. cum contingat de iureiurando*, & videre est *apud Couarr. de pactis 2. p. §. 1. per totum Antonius Gomez, 2. tom. variarum cap. 14. num. 21. Gutierrez in authent. Sacramenta puberum à num. 14. Suarez lib. 2. de Iuramento cap. 25. num. 2. Sanchez lib. 1. de sponsalibus disput. 32. à num. 1. & sponsalibus.*

2. Quod si petas; qualiter Iuramentum hanc vim habere possit, firmandi promissionem aliàs inualidam? Respondeo, ex sua natura non habere, quia ex sua natura solum habet obligare iurantem Deo, cuius nomen ad roborandam promissionem assumptum est, alia autem obligatio parti; quæ ex promissione roborata nascitur iure positiuo & nouo introducta est. Quia ius ipsum in honorem Iuramenti roborat promissionem, quæ alioquin nullum robur habebat. Vt tradunt *Bald. Authent. Sacramenta puberum num. 4. Cod. si aduersus venditionem & ibi Paulus in repetition num. 17. & leg. si quis pro eo in princ. num. 4. ff. de fideiussoribus, Sanch. lib. 3. summa cap. 12. num. 3. Suarez tom. 2. de Relig. lib. 2. de Iuramento cap. 28. num. 3. Gutierrez in Authent. Sacramenta puberum num. 14.* Dicitur autem ex Iuramento hanc confirmationem & robur prouenire. Quia posito Iuramento ius ipsum in illius reuerentiam hanc promissioni firmitatem concedit.

3. Hinc fit, multum interesse; an ex Iuramento confirmetur contractus vel non. Vt bene multis relatis tradiderunt *Couarr. de pactis 2. p. §. 1. num. 7. Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 32. num. 3. Vasquez de testamentis, cap. 3. dub. 2. in principio.* Nam ex Iuramento confirmatorio contractus nascitur in promissario actio aduersus promittentem; vt eum possit in iudicio compellere, seruare promissum; eo quòd sit ei ius per talem promissionem acquisitum. Secùs verò ex Iuramento non confirmatorio, cum enim ex illo nullum ius, creditori fuerit acquisitum, nullam actionem ex illo habere potest. Actio quippe in iure fundatur. Vt constat *ex §. 1. institut. de actionibus. Sic Couarruuias de pactis, 2. p. §. 3. num. 2. vers. primum ex hoc Lessius lib. 2. de iustitia, cap. 17. dub. 6. num. 51. Suar. tom. 2. de Religione lib. 2. de Iuramento, cap. 25. num. 7. Sanch. lib. 3. cap. 11. num. 8. & cap. 12. num. 66. & alij apud ipsos.*

4. Deinde obligatio Iuramenti confirmatorij non potest regulariter ab alio, quam à creditore relaxari; eo quòd talis relaxatio cederet in damnum creditoris, cui est ius, ex tali contractu iurato acquisitum. Quapropter dicitur in *Authent. Sacramenta puberum, Cod. si aduersus venditionem*, vt hæc Iuramenta inuiolabilitèr custodiantur. *Et in cap. 2. de iureiurando, in 6. & cap. quamuis pactum, de pactis in 6.* & *omnino* seruentur. Quod verbum *omnino* denotat, sine vllo remedio dispensationis, aut relaxationis. Vt multis relatis docet *Tiraquelus in leg. si vnquam Cod. de reuocandis donat. verbo reuertatur, num. 78. & 79. & num. 81. Matienzo lib. 5. recopil. in Rubrica Gloss. 1. num. 39. Couarr. de pactis, 2. p. §. 3. num. 2. vers. secundo infertur Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 32. num. 6. & lib. 3. in Decalog. cap. 12. num. 61.* Quod si aliquando in iis contractibus Iuramento confirmatis datur Iuramenti relaxatio, ad effectum agendi, hoc est, vt iurans possit agere in iudicio ad contractus rescissionem, non obstante Iuramento; id prouenit; quia dubium est, an obliget contractus, & firmitatem obtinuerit ob enormem læsionem. At ex hac relaxatione contractus non rescinditur, quia non est Iuramenti absoluta relaxatio; sed solum ad illum effectum. Et præterea, quia confirmatio contractus originem habuit ex Iuramento. Sed non ex illo pendet inconseruari iuxta *regulam factum legitime de Regul. iuris in 6.* Factum legitimè retractari non debet etiamsi postea veniat casus, à quo non possit inchoari, sic *Sanchez alìis relatis dicto cap. 12. num. 59. Gutierrez in Authent. Sacramenta puberum, num 20. Gregorius Lopez leg. 6. tit. 19. partita 6. verbo Debe ser guar dada la Iura.* Vnde si allegata falso causa impetres relaxationem Iuramenti, vel absolutè, vel solum ad effectum agendi; relaxatio nulla est; tenerisque omne damnum, & expensas litis creditori restituere. Vt docet optime *Molina tom. 1. de iustitia disput. 150. num. vltimo & Sanchez lib. 3. sum. cap. 12. num, 60.*

Econtra verò quando Iuramentum non firmat contractum, licitum est, petere relaxationem Iuramenti, & facillimo negotio debet à Prælato concedi. Cum enim nullum ius sit ex tali Iuramento parti acquisitum, sed soli Deo. Prælatusque vices illius gerat, poterit Iuramentum illud relaxare, vt pote quod non in honorem Dei, sed in promissarij vtilitatem, cui nullum ius acquisitum fuit, præstitum fuerit. Quæ ratio mihi videtur sufficiens, vt Prælatus hanc relaxationem concedat, non solum in Iuramentis, in quibus turpitudo reperitur ex parte recipientis, quale est Iuramentum de vsuris soluendis; sed etiam in illis in quibus nulla est turpitudo in recipiente; vt in promissione iurata soluendi amissa ludo pecunia credita, defendit multorum sententia, nullam in recipiente esse turpitudinem; sed posse licitè pecuniam accipere, & retinere, quousque per sententiam ad reddendam condemnetur. Nam cum ex tali Iuramento (vt modo supponimus) nullum ius creditori sit acquisitum, sed solum sit obligatio respectu Dei; potest Prælatus, qui vices illius gerit, hanc obligationem remittere; ne homines de bonis suis prodige, & vltra vsus necessarios, & conuenientes disponant. Quæ enim fuit causa, irritandi, & annulandi talem contractum, & concedendi repetitionem; eadem esse potest sufficiens, ad iustificandam relaxationem; vt multis allegatis tradit *Gutierrez de Iuramento, 1. p. cap. 53. num. 8. Sanch. lib. 1. de sponsalibus disp. 31. num. 2. & lib. 3. sum. cap. 12. num. 17. post medium, & num. 65.*

5. Verum si iurans relaxationem petere noluerit, satisfaciet momentanea solutione; poteritque statim repetere; cum ius tertio non fuerit acquisitum; & solum fuerit solutio facta ob honorem Iuramenti. Iuxta *cap. ad audientiam de iis qua vi.*

vi. Et tradit ibi *Abbas in principio num. 1. Gloss. Antonius Ioannes Andreas & Ancharranus Gutierr. de Iuramento 1.p. cap. 53. num 8. Couarr. de pactis 2.p. §. 3. num. 2.* Si verò fuerit etiam Iuramentum factum, de non repetendo, vti debet remedio relaxationis, vt repetere possit. Ita *Couarr. & Gutierr. supra & Sanch. lib. 1. de sponsalibus disp. 32. num. 7.*

6. Præterea Iuramenti confirmatorij obligatio transit ad hæredes iurantis non in vi Iuramenti, sed in vi contractus, & obligationis iustitiæ. Secùs est de obligatione Iuramenti non confirmatorij. Huius enim obligatio cum iurante extinguitur; ac proinde ad hæredes non transit. Sic *Gab. Vasquez opuscul. de testamentis cap. 3 dub. 2. num. 17. Basilius Legionensis lib. 12. de sponsalibus cap. 8. num. 3.* Et constabit ex iis, quæ infra dicemus; obligationem nempe Iuramenti personalem esse, non realem.

§. 2.

Quale debeat esse Iuramentum confirmatorium contractus.

1. *Necessariò debet esse Iuramentum de opere futuro faciendo, vel omittendo.*
2. *Excipiunt aliqui Iuramentum minoris, quo se maiorem esse testetur.*
3. *Iuramentum de futuro confirmans contractum, debet esse de non contraueniendo contractui.*

1. IVramentum confirmans contractum, necessariò esse debet de aliquo opere futuro faciendo, vel omittendo; neque sufficit assertorium de præsenti, quod solum celebrationem contractus testatur. Colligitur ex *Authent. Sacramenta puberum, Cod. si aduersus venditionem*, ibi super contractibus non retractandis. Et ex *cap. cum contingat de iureiurando.* Ibi; ne vlteriùs contraueniant. At non retractare contractum vel illi non contrauenire, opus est futurum. Ergo Iuramentum confirmatorium contractus, semper est de opere futuro. Sic omnes Doctores. Vide *Gutierr. in Authent. Sacramenta puberum, num. 133.*

2. Ab hac regula excipiunt aliqui Doctores, quos refert *Riminaldus institut. Quibus alienare licet §. 2. num 28. & Seraphinus de priuilegiis Iuramenti, priuilegio 83. num. 4.* Iuramentum, quo minor, qui in aspectu maior apparet, iurasset se maiorem esse, cum non sit. Nam ratione huius dolosi Iuramenti dicunt, contractum esse firmatum, quando solum deficit contractus ratione minoris ætatis. Quia ius in pœnam doli commissi supplet ætatem. *textus est in lege 2. & 3. Cod. si minor, se maiorem dixerit, & habetur leg. 6. in principio, tit. final. partita 6.* Et subditur ibi ratio, quia iura deceptis, & non deceptoribus subuenire debent.

Cæterum hæc decisio non tam est contractus confirmatio; quam denegatio beneficij restitutionis, quo minor gaudere potest. Adde hanc contractus firmitatem non ex Iuramento, quod dolosum fuit; sed potiùs in pœnam illius à iure ipso concedi. Sit ergo certum Iuramentum confirmans contractum, esse de re futura.

3. Sed quale debeat esse hoc Iuramentum de futuro? Non est constans apud omnes. Eorum placitis omissis; respondeo, debere esse Iuramentum non contraueniendi contractui, non retractandi illum. Colligitur ex supradictis decretis in quibus apponitur hæc forma pro contractibus confirmandis. Sic *Bartol. Authent. Sacramenta puberum num. 24. & ibi Iason num. 28. Suarez tom. 2. de Religione lib. 2. de Iuramento cap. 29. num. 3. & 4. Lessius lib. 2. de iustitia cap. 17. dub. 7. num. 56. Sanch. lib. 3. sum. cap. 12. num. 20.* An verò supradictum Iuramentum sufficiat, difficultate non caret. Nam si iures vsuras soluturum; easque solutas non repetere; contractum non firmas; sed potes obtenta Iuramenti relaxatione repetere, è contra si promittas sub Iuramento, aliquem in hæredem instituere; esto non promittas non contrauenire, tenet Iuramentum, & contractum firmas eo modo, quo confirmaretur, si eo hærede instituto iurasses, non reuocare. Ergo Iuramentum non reuocandi contractum, nec sufficit ad illius firmitatem, nec necessarium est.

Facilis est huius difficultatis solutio. Dicendum ergo est, Iuramentum non reuocandi contractum, & necessarium esse, & sufficere; quoties ex parte creditoris non datur turpitudo, vt datur in contractu vsurario. Quantumuis enim soluens vsuras, iuret non repetere, recipiens eas retinere non potest; ac proinde Iuramento non repetendi, talis solutio non confirmatur. Neque obstat Iuramentum instituendi hunc hæredem, (casu, quo obligatorium sit) firmare contractum. Quia illud Iuramentum virtualiter & implicitè est Iuramentum non reuocandi institutionem. Quia fieri non potest hæredis institutio, & illius reuocatio; institutio namque hæredis non sortitur effectum, quousque testator moriatur; & consequenter quousque testatori non est potestas reuocandi. Ergo iurans instituere aliquem in hæredem tacitè, & in virtute iurat, institutum non reuocare. Ergo Iuramentum firmans contractum est Iuramentum non contraueniendi illi.

§. 3.

Quos contractus irritos confirmare Iuramentum possit.

1. *Prima sententia negat, contractum iure inualidum Iuramento firmari.*
2. *Secunda affirmat, quemlibet contractum inualidum ob priuatam vtilitatem, Iuramento firmari, nisi in creditore adsit turpitudo.*
3. *Tertia sententia distinguit de contractibus inualidis naturaliter, vel ciuiliter.*
4. *Quid tenendum sit?*
5. *Quid ex supradicta doctrina inferatur.*

IN varias sententias Doctores diuisi sunt, vt videre est apud *Sanchez lib. 3. sum. cap. 12. a num. 8.* tres sunt præcipuè duæ extremæ, & vna media.

1. Prima extrema sententia est, nullum contractum iure inualidum confirmari Iuramento. Sic plures quos refert *Sanch. num. 8. & sequitur Basilius Legionensis lib. 12. de sponsalibus cap. 8. num. 43.* Ratio est, quia neque eam vim habet Iuramentum ex iure naturali, nec ex ciuili, regio, aut Pontificio. Ergo confirmare contractum iure inualidum

ualidum non potest. Antecedens probo, & quidem ex iure naturali hanc vim non habere Iuramentum, manifestum est, vt iam diximus, quia Iuramentum solum petit, vt iurans verum efficiat, quod iurat, quod præstare optime potest; tametsi contractus inualidus persistat. Aliàs si ex sua natura haberet, firmitatem contractibus tribuere; eam concederet contractibus per iniuriam extortis. Ex iure item ciuili nullibi inuenitur, Iuramentum hanc vim habere, imò contrarium non leuitèr colligitur *ex lege non dubium Cod. de legibus*. Vbi Imperator non solum prohibet apponere Iuramentum contractibus lege probatis; sed illud irritat, & annulat. Inquit enim Imperator nullum pactum nullam conuentionem nullum contractum inter eos videri volumus subsecutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente. Quod ad omnes etiam legum interpretationes, tam veteres, quam nouellas trahi generaliter imperamus; vt legislatori quod fieri non vult, tantum prohibuisse sufficiat, cætera quasi expressa ex legis liceat voluntate colligere; hoc est, vt ea quæ legi fieri prohibentur, si fuerint facta non solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur; licet legislator fieri prohibuerit tantum: neque specialiter dixerit, inutile esse debere, quod factum est, sed etsi quod fuerit subsecutum ex eo, vel ob id, quod interdicente lege factum est, illud quoque cassum atque inutile esse præcipimus. Secundum itaque prædictam regulam, qua vbicumque non seruari factum lege prohibente censuimus, certum est, neque stipulationem huiusmodi tenere; nec mandatum vllius esse momenti; neque Sacramentum admitti. Quid clariùs dici potuit, ad probandum Sacramentum non admitti ad contractus reprobatos firmandos? Ad idem est *textus in lege iuris gentium ff. de pactis iuxta lectionem Gothofredi, & Duareni,* quoties pactum à iure communi remotum est (hoc est reprobatum) seruari hoc non oportet, nec ligare, nec iusiurandum de hoc adiectum, ne quis agat, seruandum. *Et in lege si quis inquilinus* §. *fin. ff. de pactis*, ibi duci Seuerus & Antonius rescripserunt, iusiurandum contra vim legum, & auctoritatem iuris in testamento scriptum nullius esse momenti. Neque aduersus has leges obstat *textus in Authent. Sacramenta puberum, Cod. si aduersus venditionem*. Vbi inquit textus Sacramenta puberum sponte facta, super contractibus rerum non retractandis, inuiolabilitèr custodiantur. Quia hæc lex non loquitur de contractibus minorum nullis, sed de validis; & qui ratione minoris ætatis retractari poterant: his inquam contractibus accedente Iuramento negatur retractatio. Et quod supradicta lex tantum loquatur de his contractibus validis, colligitur, tum ex illis verbis non retractandis. Nam quod nullum est retractari non potest. Non enim indiget retractatione; sed nullitatis declaratione, *leg. nam etsi sub conditione ff. de iniust. rupt.* Tum quia hac via non contradicit hæc lex legibus supradictis. Et ita tenet *Donelus lib. 21. cap. 13. Basilius Legion. lib. 12. de sponsalibus cap. 8. num. 55. Burgos Depaz lege 1. Tauri num. 288. Matien. 3. lib. 5. compilat. tit. 4. lege 2. Gloss. 9. num. 10. & alij plures apud ipsos.* Ex iure autem nostri Regni non colligitur, Iuramentum contractibus alioquin inualidis firmitatem tribuere; solum enim dicitur in *leg. 6. tit. 19. partita 6. & aliis legibus.* Que debe ser guar dada la iura. Quod absque firmitate contractus fieri potest. Denique ex iure Pontificio non satis hæc firmitas colligitur. Nam esto ius pontificium diuersimode loquatur de Iuramento per iniuriam extorto, ac de Iuramento absque vi, & fraude præstito. Vt Iuramentum per vim dicat, esse obseruandum, & Iuramento sine vi, & dolo addat particulam omnino, & inuiolabiliter. Inde non constat Pontificem firmasse contractus alioquin inualidos; sed voluisse his Iuramentis negare relaxationem, quam aliis Iuramentis ob iniuriam & iniustitiam concedebat. Adde Pontificem non potuisse contractus inualidos validos reddere ob Iuramentum appositum. Quia materia illorum contractuum Pontifici non subditur, vt Iuramentum præcedit. At hoc necessarium erat, vt posito Iuramento haberent contractus firmitatem. Aliàs, Iuramentum caderet super contractum nullum, & reprobatum, & consequentèr non esset Iuramentum honestum; ac proinde neque obligatorium neque confirmatorium.

2. Secunda sententia extrema sed communis affirmat Iuramentum firmare contractus iure inualidos ob vtilitatem priuatam, dummodo non sit in creditore turpitudo. Sic *Sanch. lib. 3. in Decal. cap. 12. num. 11. Fachineus in suis controuers. lib. 3. cap. 11. Gutierr. de Iuramento 1. p. cap. 40. num. 3. & Authent. Sacramenta puberum à num. 10. & sequentibus & innumeri apud ipsos.* Ratio ea est; quia si contractus alioquin inualidus Iuramento non firmatur, & relaxari Iuramentum poterit; & casu, quo non relaxetur, non transibit obligatio contractus ad hæredes iurantis. At contrarium colligitur ex *Authent. Sacramenta puberum, & ex cap. 2. de iureiurando in 6. & ex cap. quamuis pactum de pactis in 6. & cap. cum contingat de iureiurando.* In quibus casibus receptissima Doctorum sententia est, relaxari Iuramentum non posse, & obligationem contractus ad hæredes iurantis transire. Ergo Iuramentum hanc vim confirmandi contractus alias inualidos habet. Item si Iuramento contractus alioquin inualidus non confirmatur; cogendus necessariò debet is, cui Iuramentum præstatur vt remittat. Quia est præstitum in contractu nullo, & inualido; & consequentèr ex quo nullum ius requiritur. At nec leges, nec canones talem insinuant remissionis obligationem. Ergo dicendum est contractum confirmari. Deinde specialiter probatur ex *cap. quamuis pactum de pactis in 6.* Vbi de pacto facto à filia renunciandi hæreditatem patris legibus aduerso dicitur. Si tamen Iuramento firmatum fuerit omnino seruari debebit. Ergo non solum Iuramentum, sed ipsum pactum est omnino, & inuiolabiliter seruandum.

Dixi confirmare contractus iure inualidos ob vtilitatem priuatam. Quia contractus inualidi ob vtilitatem publicam confirmari Iuramento non possunt; eo quòd sint de materia illicita, & bono communi aduersa.

3. Tertia sententia media distinguit inter contractus inualidos naturaliter, vel ciuiliter. Et contractus inualidos naturaliter, hoc est, quia iure positiuo impediente naturalem obligationem non producunt, censet Iuramento confirmari non posse; bene tamen illos, quibus sola obligatio ciuilis defuit. Sic tenent *Lessius lib. 2. de iustitia cap. 17. dub. 7. num. 56. Suar. lib. 2. de Iuramento cap. 29. à num. 3. Rebellus 2. p. de obligat. iust. lib. 1. quæst. 9. num. 2. fine, & alij relati à Sanch. lib. 3. cap. 12. num. 9. fine.* Mouentur; quia quod nullam vim

vim habet, confirmari nullatenus poteſt; ideo enim promiſſio vſurarum confirmari Iuramento non poteſt; quia nulla eſt, nec naturalem obligationem gignit, deinde ius partis non prouenit ex Iuramento, ſed ex promiſſione. Aliàs Iuramento ſoluendi vſuras ius parti eſſet acquiſitum & in promiſſione valida iurata duplex obligatio iuſtitiæ reſpectu hominis eſſet. Alia, quæ naſceretur ex promiſſione. Alia, quæ naſceretur ex ipſa, vt Iuramento affecta vltra obligationem religionis in ordine ad Deum, quod eſt contra omnes Doctorès ſupponentes vt certum, in Iuramento promiſſorio duplicem tantum eſſe obligationem; vnam reſpectu hominis; aliam reſpectu Dei. Ergo Iuramentum cadens ſuper promiſſionem irritam, & nullam, qualis eſt promiſſio inſtituendi hunc hæredem aut ſoluendi pecuniam ludo prohibito acquiſitam; nequaquam valebit firmitatem tribuere. Quod ſi his Doctoribus obiicias *textum in Auth. Sacramenta puberum & cap. cum contingat de iureiurando cap. 2. eodem tit. in 6. & cap. quamuis pactum de pactis eodem lib.* Ex quibus colligitur contractus alioquin inualidos Iuramento firmari. Reſpondent, non firmari directè, ſed indirectè; quatenus firmatur Iuramento promiſſio non retractandi illos contractus; quæ promiſſio naturalem obligationem parit cum non ſit à legibus reprobata; eſto non ſit ita firma quin iudicis officio mutari poſſit. Iuramentum ergo non afficit illos contractus alienationis fundi dotalis, renunciationis legitimæ in ſe; quia ſunt omnino inualidi; ſed afficit promiſſionem non contraueniendi illis. Quæ promiſſio res diſtincta eſt ab ipſo contractu; atque adeo reddens Iuramentum illam promiſſionem firmam, & immutabilem, ex conſequenti reddet contractum omnino firmum. Secus verò eſſe dicunt, quando promiſſio non contraueniendi, non diſtinguitur ab ipſo contractu. Vt eſt promiſſio non reuocandi teſtamentum, inſtituendi aliquem hæredem. Nam tunc cum Iuramentum non cadat ſuper promiſſionem inducentem obligationem naturalem, non reddit contractum firmum.

4. Verum ſi liceat dicere, quod ſentio, propendebam maxime in primam ſententiam, quam valde probabilem reputat *Suar. tom. 2. de Religione lib. 2. de Iuramento cap. 29. num. 1.* Sed quia aduerſus illam grauitèr vrgent *textus in cap. contingat de iureiurando cap. licet mulieres eodem tit. in 6. & cap. quamuis pactum de pactis eodem lib.* Ea de cauſa exiſtimo contractus hos alioquin nullos Iuramento firmari ſecundum ius Pontificium reliquis inualidis manentibus. Sic docuit acutiſſimus *Antonius Faber errore 41. pragmat. cap. 5.*

Noſtra ſententia duplicem habet partem, Prima alienationem fundi dotalis, & renunciationem legitimæ Iuramento firmari ſecundum ius pontificium. Secunda nullum alium contractum iure ciuili nullum Iuramento firmari. Priorem partem probo: Quia Pontifex poteſt de materia ſibi non ſubiecta diſponere; quando animarum ſaluti, & bono communi Eccleſiæ expedit. At ne via periuriis aperiatur iudicauit animarum ſaluti expedire, alienationem fundi dotalis, & renunciationem legitimæ ſi Iuramento afficiatur firmam eſſe. Ergo credendum eſt, ita factum eſſe. Præterea ſi Pontifex antecedenter ad ipſum Iuramentum; ſed ſub illius conditione, & per reſpectum ad illud ſupradictos duos contractus validos, & firmos non efficeret; Iuramentum illis appoſitum nullius obligationis eſſet, vt pote de actibus vanis, nullis, & à lege reprobatis. Iuramentum namque vt obligationem inducat, debet eſſe de materia alicuius virtutis, quæ ceſſat omnino ſi antecedentur ad ipſum Iuramentum, & per reſpectum ad illud contractus non validantur. Nam contractus illi ſi in ſe nulli ſunt. Cum eos Iuramentum afficit, ad iuſtitiam non pertinent. Quia nullum eſt ius quod per illos obſeruetur; neque pertinent ad fidelitatem; quæ pars eſt poteſtatiua iuſtitiæ, obligans verum facere, quod promittis. At quando promiſſio nulla eſt, ceſſat hæc obligatio. Neque item pertinent ad religionem; quia Iuramentum non conſtituit materiam ſuam materiam religionis ſed illam intactam relinquit. Neque denique pertinent ad charitatem propriam ſicut ſoluere latroni, vel vſurario promiſſum ob redimendam vexationem. Ad nullam ergo virtutem pertinent, ergo Iuramentum illis adhærens obligatorium eſſe non poteſt, nec confirmatorium. At Pontifex ſtatuit, illa Iuramenta omnino & inuiolabilitèr eſſe ſeruanda. Ergo neceſſariò aſſerendum eſt antecedentèr ad ipſa & ſub illorum reſpectu materiam illorum honeſtaſſe. Quod alia via fieri non poterat niſi purgando vitium nullitatis contractuum & eos validos efficiendo.

Neque modus dicendi Suar. Leſſij & Rebellij probandus vllo modo eſt. Nam ſi contractus à iure annulatur conſequentèr annulatur promiſſio non contraueniendi illis. Vt manifeſtè probat textus *in lege non dubium Cod. de legibus*, vbi annulato pacto (inquit lex) ſed etſi quid fuerit ſubſecutum ex eo vel ob id, quod interdicente lege factum eſt illud quoque caſum atque inutile eſſe præcipimus, idipſum conſtat ex *lege 28. Cod. de pactis.* Aliàs ſi leges annulantes contractus, non extenderentur conſequentèr ad annulandas promiſſiones, contraueniendi illis, fruſtraneæ eſſent, & ineſficaces; cum facillimo negotio hac via defraudari contractuum nullitas poſſit. Et præterea eadem ratio vigens in contractibus nullis ne valeat Iuramentum, procedit in promiſſione non contraueniendi his contractibus; ideo namque dicimus Iuramentum afficiens contractibus nullis, nec confirmatorium, neque obligatorium eſſe poſſe; quia cadit ſupra materiam nullius virtutis. Sed Iuramentum cadens ſuper promiſſionem non contraueniendi contractibus nullis, cadit ſupra materiam nullius virtutis. Ad quam enim virtutem pertinere, poteſt promiſſio non contraueniendi contractui nullo? Certè non ad iuſtitiam neque fidelitatem. Hæ enim virtutes obligant ſeruare promiſſum in rebus honeſtis & vtilibus. Sed non in vanis, & infructuoſis. At non contrauenire contractui nullo, eſt quid vanum, inutile, & infructuoſum. Quia eſt quædam illius contractui approbatio, & confirmatio. Ergo ſicut promiſſio efficiendi contractum nullum, nulla eſt. Quia eſt promiſſio cuiuſdam rei vanæ; ita promiſſio, perſeuerandi in illo, nulla eſſe debet; ac proinde Iuramento confirmari nullatenus poterit. Præterea ſi verus eſſet hic modus dicendi Suarez Leſſij & Rebelli, ex illo ſequitur manifeſtè, minorem contrahentem ſine auctoritate tutoris, & promittentem ſtare contractui, manere obligatum in conſcientia, ac ſi iuraſſet, quod certè in iudicio non admittitur, vt pote derogans efficaciam

etiam legum, hos contractus annulantium, & necessitatem Iuramenti ad illorum firmitatem. Maneat ergo certum, vt Iuramentum possit contractus nullos firmare, debere priùs contractuum vitium purgare. Quod Pontifex facit in illis duobus generibus contractuum, quia frequentiora sunt.

Secundam partem nostræ sententiæ nempe nullum alium contractum ipso iure nullum præter alienationem dotis & renunciationem legitimæ firmari Iuramento. Sic probo: Quia de nullo alio habemus in iure Pontificio fundamentum ad asserendum voluisse Pontificem illius vitium purgare. Sed discurramus per alios contractus, vt clarè veritas doctrinæ constet. Inprimis omnes Doctores admittunt contractus irritos ob bonum commune Iuramento non confirmari. Quia est Iuramentum de materia iniqua contraria communi bono, & recto Reipublicæ regimini. Confunduntur tamen maximè in explicando qui sunt ij contractus, qui ob bonum commune annulantur; Nam quod dicit *Sanchez lib. 3. in Decal. cap. 9. à nu. 31. & sequentibus & lib. 1. de sponsalibus disp. 32. num. 8.* Quem Doctores communitèr sequuntur contractum ob bonum commune principaliter prohiberi, & annulari: quoties disponit de materia ad bonum commune principaliter pertinente; annulari tamen ob bonum priuatum; quando disponit de materia priuatorum; probare non possum. Nam lex disponens, ne nouitius ante duos menses proximos professioni renunciationem faciat, alioquin irrita sit, & ne clericus ad titulum beneficij sacris initiatus illud renunciet, quin mentionem faciat, se ad illius titulum fuisse ordinatum, disponit de materia priuatorum, quæ per se spectata parum intererat Reipublicæ in vno vel altero ciue esse. At quia religioni maxime interest liber nouitij ingressus, & statui Ecclesiastico ne clerici mendicare cogantur; ea de causa lex disponens de supradictis renunciationibus etiamsi disponat de materia priuatorum, commune bonum respicit, & Iuramento confirmari non potest. Præterea in testamento quo instituis hæredem, & bona tua relinquis, disponis de rebus non communibus, sed specialibus. Et tamen si illud testamentum nullum sit ob defectum testium, alteriusue solemnitatis à iure requisitæ; nequaquam firmare Iuramento poteris. Ergo signum est, leges annulantes hos contractus priuatorum materiem respicientes, bonum commune respicere. Illi ergo contractus ob commune bonum annulantur, qui annulantur ex defectu formæ, & solemnitatis à iure requisitæ, vt tradit *Gabriel Vasquez de testamentis cap. 3. dub. 2. num. 30. quem sequitur Basilius Legion. lib. 12. de sponsalibus cap. 8. nu. 54.* Nam cum illa solemnitas non præscribatur ob hunc, vel illum contractum in particulari, sed omnibus communis fit, & Reipublicæ conueniat modum in contractibus præscribere; ea de causa defectus in solemnitate bono communi præiudicat. Ergo nullitas ex illa proueniens auctoritate priuata tolli nullatenus potest; ac proinde neque talis contractus Iuramento firmari. Si verò contractus nulli sint ob priuatum bonum ipsorum contrahentium, maior est difficultas, quomodo non possit Iuramento purgari eorum nullitas? Sed adhuc dicendum est, id fieri non posse. Nam cum Iuramentum ex se, & natura sua hanc vim non habeat, sed ex iuris dispositione; & ex dispositione iuris ciuilis non admittatur Iuramentum, ad firmandos nullos contractus. *lege non dubium Cod. de legibus*, ex dispositione autem Iuris Pontificij solum pro alienatione rerum dotalium, & renunciatione hæreditatis paternæ inueniatur admissum, efficitur sane, reliquos alios contractus nullos persistere, & Iuramentum illos afficiens, nullam per se obligationem habere.

5. Ex his infertur, minoris alienationem rei immobilis absque iudicis decreto, & mobilis absque auctoritate tutoris Iuramento non firmari; neque testamentum; neque institutionem hæredis; neque donationem inter virum & vxorem, neque donationem vltra quingentos solidos, sine insinuatione; neque donationem omnium bonorum etiam præsentium; neque renunciationem sub Iuramento de alimentis debitis, & alia huiusmodi. Quia omnium horum contractuum obligationes sunt Iure Ciuili nullæ; neque inueniuntur Iure Canonico reualidatæ, vt capaces sint firmitatis à Iuramento prouenientis.

Verum, quia communis sententia Iuramento concedit vim confirmandi contractus; placet ea communis sententia supposita aliquos casus examinare, in quibus dubium est inter Doctores an Iuramento confirmentur.

§. 4.

Expenditur casus relatus iu Authentica Sacramenta puberum, Cod. si aduersus venditionem.

1. *Statuitur littera textus.*
2. *Loquitur textus de contractu minoris super res, quarum dominium & vsum fructum habet.*
3. *An loquatur de contractu valido, an etiam de inualido, affirmant plures de vtroque.*
4. *Probabiliùs est de solo valido, sed rescindibili.*
5. *Extendatur ne Authent ad donationem aliosque contractus gratiosos veriùs est extendi.*
6. *Non excluditur minor iurans contractum absolutè à beneficio restitutionis concesso in leg. 2. Codice si aduersus venditionem.*
7. *Non est necesse minorem certiorari de nullitate contractus, nec de beneficio restitutionis, tametsi alij contradicant.*
8. *Necessaria est pubertas in minore, vt contractus firmetur, nec sufficit esse proximum pubertati.*
9. *An Iuramentum minoris proximi pubertati obligationem inducat.*

1. Littera huius Authenticæ breuiter & dilucidè casum præscribit. Inquit enim textus Sacramenta puberum sponte facta super contractibus rerum suarum non retractandis, inuiolabilitèr custodiantur. Puberes vocat textus minores viginti quinque annis, sed maiores quatuordecim

tuordecim, si masculini sint; si fœminæ maiores duodecim; hi enim si iurent contractum rerum suarum non retractare inuiolabilitèr obseruare debent.

2. Primò ergo est dubium de quo contractu textus loquatur? Clarum est loqui de contractu rerum suarum idest illarum rerum quarum dominium, vsumfructum, & administrationem habent minores; non verò illarum rerum, quorum vsus fructus est apud Patrem, vel alium tertium, vt bene notauit aliis relatis *Gutierr. Authent. Sacramenta puberum num. 33.*

3. Sed an constitutio loquatur tantum de contractu valido, & rescindibili ob defectum minoris ætatis, non est leuis controuersia. Communis sententia negat de solo illo contractu loqui; sed affirmat decisionem extendi ad contractus nullos; eo quod sint celebrati absque auctoritate tutoris, vel iudicis. Sic *Gregorius Lopez leg. 6 verbo maior tit. 19. partita 6. Gutierrez Authent. Sacramenta puberum a num. 8. vsque ad 14. & à num. 23. vsque ad 31. & a num. 103. vsque 106. Antonius Gomez tom. 2. variarum cap. 14. num. 18. Molina lib. 2. de primogeniis cap. 2. num. 28. Sanchez lib. 3. in Decalog. cap 12. num. 12. in medio & alij plures apud ipsos.* Mouentur primò: quia dicta Authentica loquitur generalitèr & distinctè de contractibus minorum. Secundò quia debebat addere aliquid nouum legi primæ Cod. si aduersus venditionem. Cum leges non multiplicentur nisi in præiudicium dubiarum declarationum, vel in noui iuris constitutionem. *leg. quod habeo, ff. de Carboniano edicto.* At si dicta lex Authent. non extenditur ad contractus factos sine iudicis vel curatoris auctoritate, nihil superaddit legi primæ Cod. eodem tit. cum ibi clarè & manifestè decisum sit, minorem alienantem prædium cum decreto Prætoris, & iurantem de cætero nullam facturum controuersiam, non posse aduersus suum Iuramentum venire.

4. Nihilominùs credo probabiliùs virtute supradictæ constitutionis solum firmari contractum minoris validum, nempe celebratum auctoritate prætoris si fuerit de rebus immobilibus; & auctoritate curatoris, si de mobilibus. Sic tenent *Donellus lib. 21. cap. 13. Burgos Depaz leg. 1. Tauri num. 288. Basilius Legionensis lib. 12. de sponsalibus cap. 8. num. 55. & alij plures relati à Sanchez lib. 3. sum. cap. 12. num. 8. fine.* Moueor tum nec correctionem legum sine vrgenti fundamento admittam; quæ certè admittenda erat, si Iuramentum firmaret contractus alioquin nullos ipso iure. Tum quia ipsa constitutio clarè denotat, loqui de contractibus validis. Nam verbum non retractandis, supponit contractus valere, indigereque retractatione, & non tantum nullitatis declaratione. Neque obstant in contrarium adducta. Ad primum negamus, non ita generalitèr loqui, quin ex ipsis verbis constet loqui de contractibus validis. Ad secundum fatemur, hanc constitutionem aliquid noui addere legi primæ Cod. si aduersus venditionem. Nam lex prima antiqui Codicis solum loquebatur de alienatione rerum immobilium. At hæc constitutio loquitur de quacumque alienatione minoris siue immobilium, siue mobilium.

5. Secundò dubitatur: an extendatur vis Iuramenti concessa in supradicta Authentica ad contractum donationis. Et videtur extendi non posse; quia minores prohibiti sunt donare, eorumque donationes inualidæ sunt. *textus in leg. fin. vers. cum autem Cod. si maior factus alienationem factam sine decreto ratam habuerit.* Sed Iuramentum illius Authenticæ non firmat contractum nullum, sed validum, vt nuper diximus. Ergo non firmat donationem. Cæterum veriùs censeo, hunc contractum donationis Iuramento firmari. Tum quia hic contractus donationis non est absolutè inualidus, sed validus; esto possit beneficio restitutionis rescindi, si absque legitima causa inueniatur factus. Vt docuit *Lessius lib. 2. cap. 18. dub. 1. n. 81.* Tum quia donatio est tacita bonorum renunciatio, quæ in *cap. quamuis pactum de pactis in 6.* Iuramento firmatur. Sic tenet plures referens *Gutierr. in Authentica Sacramenta puberum num. 118. & sequentibus Sanchez lib. 6. de matrimonio disp 38. nu. 13. Molina Iesuita disp. 579. num. 32.*

6. Tertiò dubitatur an excludatur minor iurans contractum à beneficio restitutionis concesso in *leg. 2. Cod. si aduersus venditionem?* Breuiter respondeo, si simpliciter iurauit contractum, nequaquam excludi. Nam ob Iuramentum simpliciter factum vitium minoris tantum suppletur. Quocirca vt minor excludi possit à rescissione contractus ob læsionem vltra dimidium; hanc etiam rescissionem expressè excipere debet. Sic aliis relatis *Gutierr. Authent. Sacramenta puberum num. 86. & sequentibus. Antonius Gomez tom. 2. variarum cap. 14. nu. 20. Gregorius Lopez leg. 6. tit. 19. partita 6. Gloss. por raçon de me nor edad Couarru. de pactis 3. p. §. 4. num. 6. Molina tract. 2. de iustitia disp. 579. num. 26.* Intrinseca autem læsio raro vel nunquam censetur excepta, etsi per Iuramentum excipiatur: quia subintelligitur dolo facta. Sic *Couarr. Anton. Gomez Gregor. Lopez supra, & Gutierr. num. 92.*

7. Quartò dubitatur: an debeat minor certiorari de nullitate contractus, quem firmat, & de beneficio restitutionis, quod Iuramento renunciat?

Aliqui non contemnendi Doctores quos refert & sequitur *Matienço lege 1. tit. 11. Gloss. 8. num. 52. & leg. 9. tit. 3. Gloss. 1. num. 5.* Censent necessarium esse. Mouentur: quia nemo censetur remittere ius, quod ignorat; & quia Iuramentum non extenditur ad incognita. Sed appositum veriùs existimo cum *Couarr. 2. p. §. 1. num. 4. Antonius Gomez tom. 2. cap. 14. num. 18. vers. 5. extende Gregorius Lopez leg. 6. tit. 19. partita 6. in Gloss. curasse Gutierr. Authent. Sacramenta puberum num. 114. & sequentibus Molina Iesuita tract. 2. de iustitia disp. 579. num. 25. Sanch. lib. 3. summ. cap. 12. num. 29. fine.* Moueor ea consideratione; quia firmitas huius contractus, & denegatio restitutionis non tam oritur ex voluntate iurantis, quàm ex dispositione iuris ob Iuramentum præstitum. Sed vt ius hanc firmitatem contractibus concedat, solum petit, quod minor iuret, contractui non contrauenire. Eo namque ipso decernit inuiolabilitèr contractum esse obseruandum. Ergo nulla specialis notitia nullitatis contractus, & beneficij restitutionis necessaria erat. Et confirmo ex *leg. si duo patroni §. idem Iulianus & in §. si quis iurauerit ff. de iureiurando.* Vbi Iuramentum alicuius facti extenditur ad omne ius resultans ex facto. Sed ex contractu iurato resultat, (iure sic disponente) quod iurans gaudere non possit beneficio restitutionis. Ergo quamuis illius beneficij notitiam non habeat, asserendum est priuatum esse. Adde; eo ipso quo minor

minor iurat contractum, cognoscit ob minorem ætatem contractum illum infirmum esse. Aliàs inutiliter, & frustranee iuraret. Si secluso Iuramento haberet contractus firmitatem. Et per hæc fit responsio ad contrarium fundamentum.

8. Quintò dubitatur: an necessaria sit pubertas in minore vt contractum firmet? Negant plures grauesque Doctores censentes sufficere quod sit pubertati proximus. Sic *Gregorius Lopez leg. 6. tit. 19. partita 6. verbo maior Gutierrez, Authent. Sacramenta puberum num. 117. Antonius Gabriel tom. 2. communium opinionum lib. 19. quæst. 34. Molina Iesuita tom. 3. de iustitia tract. 2. disp. 579. num. 26. & alij relati à Sanchez lib. 6. de matrimonio disputat. 38. num. 15. & lib. 3. in Decalogum cap. 12. num. 27.* Ducuntur argumento ducto ab sponsalibus, quibus si accedit Iuramentum firma sunt, & in quibus malitia supplet ætatem. Cæterum veriùs est, desiderari pubertatem, vt contractus firmetur. Sic docent *Fachineus lib. 3. controuersiarum cap. 10. Sanchez locis allegatis. Et innumeri apud ipsos.* Ratio ea est præcipua: quia denegare in contractibus beneficium restitutionis minori, & Iuramenti relaxationem, est rigor maximus, qui non debet admitti absque manifesto textu, & ratione. At nullus est textus qui talem rigorem contractibus impuberum imponat; imò expresè omnes textus tam ex iure ciuili, quam ex nostro regno puberum mentionem faciunt. Ergo contractibus impuberum hoc beneficium restitutionis denegandum non est. Quod adeò verum est, vt etiamsi impubes iuret non reuocaturum contractum, quem pubes factus inierit non censeatur obinde hoc beneficium restitutionis sibi denegari, quia absoluté non iurat post pubertatem, & ita tenet Gregorius Lopez supra & Sanchez illo capite 12. num 28. Secùs verò dicunt, & bene, si pubes factus iuraret contractum ante pubertatem irritum. Quia iam post pubertatem apponit Iuramentum, ratione cuius ius firmitatem contractibus concedit. Neque aduersus hanc doctrinam procedit *textus in cap. ex litteris, el seg. de sponsalibus.* Nam in sponsalibus non tam ætas quam intellectus spectatur; iusque ipsum disponit, malitia ætatem suppleri. Quod in minorum contractibus dispositum non inuenitur.

9. An verò hoc Iuramentum licet non confirmet contractum, obligationem in conscientia inducat? Pendet ex illa quæstione; contractus impuberis obligationem naturalem pariat? Nam si vera est illa sententia, quæ affirmat (iure sic disponente) hos contractus omni obligatione carere; esseque omnino nullos; probabiliùs censeo, Iuramentum non obligare. Quia nullus est textus, ex quo colligatur horum contractuum vitium nullitatis purgari. Quod est necessarium, vt Iuramentum illis appositum validum sit, & obligatorium. At si huiusmodi contractus validi sint in fauorem impuberis, Iuramentum illos firmans obligationem pariet; indigebitque relaxatione; quæ omnino concedenda est; eo solum quo ab impubere sit præstitum. Impubertas enim æquam relaxationis causam præbet, ac metus, vt bene aliis relatis docuit *Sanchez lib. 6. de matrimonio disp. 38. num. 17.*

§. 5.

Expenditur casus relatus in capite cum contingat de Iureiurando, & cap. licet mulieres eodem tit. in 6.

1. *Statuitur littera textus.*
2. *Præmittitur, quid de alienatione fundi dotalis iure ciuili, vel canonico statutum sit.*
3. *Examinatur an decisio huius textus extendatur ad fideiussionem? Proponitur communis sententia.*
4. *Quid sentiendum sit.*

1. INnocentius tertius videns aliquas mulieres constante matrimonio alienationi rerum dotalium consentire Iuramento præstito de non contraueniendo; postea verò successu temporis soluto matrimonio alienationem velle rescindere, vt pote contra leges factam, decreuit; ne via periuriis aperiatur, tale Iuramentum sine vi & dolo præstitum seruari debere, quam decisionem Bonifacius octauus in *cap. licet mulieres de iureiurando in 6.* confirmauit mandans Episcopis aliisque Ecclesiasticis iudicibus, vt censuris Ecclesiasticis compellant iudices sæculares ad obseruantiam huiusmodi Iuramenti.

2. Pro cuius casus explicatione supponendum est iure ciuili omnem consensum à muliere constante matrimonio præstitum de alienatione rerum dotalium siue mobilium, siue immobilium, quæ æstimata non sunt æstimatione, quæ faciat emptionem, nullum esse. *lege Iulia ff. de fundo dotali, & lege vnica §. & cum lex Cod. de re um vxor actione.* At ius Canonicum in reuerentiam Iuramenti hanc nullitatem purgauit, & contractus validos reddidit, vt merito Iuramento firmari possint.

Consensus ergo mulieris in alienatione dotis facta à marito, vel à se facta ex consensu mariti, reuocari nullatenus potest Iuramento firmata; quin Iuramentum vitium nullitatis, & contractus imbecillitatem (iure sic disponente) exclusit. Sic ex supradictis capitibus. *cum contingat & cap. licet mulieres.* Tradit pluribusque exornat *Gutierrez de Iuramento confirmatorio toto cap. 1.*

3. Sed est dubium; an decisio huius textus extendatur ad fideiussionem; ita vt mulier pro alio intercedens, & Iuramento intercessionem confirmans maneat obligata stare fideiussioni?

Pro cuius decisione suppono: Mulieribus interdictam esse fideiussionem, siue susceptionem in se alieni debiti & nullam redditam, nisi fiat in instrumento publico, & coram tribus testibus. Habetur expresè, *leg. antiquæ, §. vltimo Cod. ad Velleianum.* At si facta sit fideiussio, seu alieni debiti susceptio ea solemnitate, valida est, & mulier obligata manet naturaliter, & ciuiliter; elidere tamen potest obligationem ope exceptionis Senatus-Consulti Velleiani; nisi conscia huius beneficij illud renunciasset expresè. Sic ex communi sententia tradunt *Antonius Gomez tomo 2. variarum capite 13. à num. 15. Gutierrez 1. parte de Iuramento confirmat toto capite 20. Gregorius Lopez lege 2. & 3. titulo 12. partita 5.*

Molin. Theologus tract. 2. de iustitia disput. 540. per totam Matienço *lege 9. titulo 3. lib. 5. nouæ collectionis.* In fauorem mariti nunquam mulier fideiubere potest spectato iure regio Castellæ *lege 61. Tauri, quæ est 9. tit. 3. lib. 5. nouæ compilationis. Hoc supposito.*

Communis sententia respondet, mulierem firmantem Iuramento fideiussionem, ita manere obligatam, vt nullatenus vti posset beneficio Senatus Velleiani. Quia illud Iuramento purgat omne vitium, & imbecillitatem fideiussionis. Sicut in contractu minoris, & alienatione fundi dotalis alienatio alioquin irrita Iuramento firmata manet ex *d. cap. cum contingat.* à fortiori fideiussio, quæ alienationi occasionem præbet. Et præterea hoc videtur decisum in *cap. ex rescripto de iureiurando*, vbi mulier iurans fideiussionem compellitur adimplere. Et ita tenet *Couarruuias cap. quamuis pactum de pactis 2. p. §. 3. num. 5. Antonius Gomez dicto capite 13. numero 17. Gregorius Lopez lege 3. titulo 12. parte 5. verbo Sabidora Gutierrez 1. parte capite 20. numero 2. & sequentibus Molina Theologus disputation. 540. circa medium vers. illud est obseruandum Fachineus libro 2. controuersiarum capite 61.*

Aliqui verò ex Doctoribus iis censent, hoc intelligendum esse, dummodo mulier conscia fuerit beneficij Velleiani, secùs si ignorans tale beneficium fideiussionem iurauerit, quia Iuramentum extendi non potest ad incognita, *cap. veniens, cap. quintauallis de iureiurando*; ac proinde neque est renunciationem Velleiani ignorati, Sic *Couarruuias num. 5. Matienço pluribus relatis lege 9. tit. 3. lib. 5. compilationis Gloss.* 1. Aliis verò Doctoribus nempe Gregorius Lopez Iachinco Gutierrez, Molina & aliis apud ipsos hæc limitatio non probatur; eo quòd Iuramentum vim certiorationis videatur habere; præcipuè cum sensus mulieris iurantis sit, se obligare ex parte sua quantum possit.

4. Ego verò distinguendum existimo, de Iuramento cadente super fideiussionem nullam ex defectu formæ & solemnitatis requisitæ, & de Iuramento cadente super fideiussionem validam. De Iuramento inquam cadente super fideiussionem nullam, dicendum existimo; non solum non firmare contractum, sed neque obligatorium esse. Quia est de re vana & inutili; & nullibi inuenitur fructuosa & vtilis facta adueniente Iuramento. Iuramentum enim non purgat vitium formæ & solemnitatis requisitæ in contractibus. At si Iuramentum cadat super fideiussionem validam, validum erit Iuramentum, & obseruandum: firmabitque contractum; dummodo in eo contractu certiorata fuerit mulier Velleiani. Hanc enim notitiam tum iure communi, tum Regio Castellæ. *lege 3. titulo 12. partita 5.* Existimo requiri, vt Iuramento censeatur firmatus contractus, & beneficium Velleiani exceptum. Moueor: Quia certioratio expostulatur proforma. At Iuramentum non supplet formam, vt multis allegatis docet *Matienço lege 9. titulo 3. libro 5. compilation. Gloss. 1. numero 6.* Deinde Iuramentum sequitur naturam actus, cui adhæret vt sunt iura vulgaria; sed fideiussio, in qua expressè mulier non est certiorata beneficij Velleiani, neque expressè est renunciatum, est infirma, & venit rescindenda ope exceptionis. Ergo Iuramentum illi accidens, eandem sortitur conditionem. Neque obstat alienationem fundi dotalis firmari Iuramento; quia mulier certiorata fuerit de nullitatis alienatione, *cap. cum contingat de iureiurando*; quia nullibi hæc certioratio expressaque renunciatio expostulatur proforma. Secùs est in fideiussionis contractu. Neque item obstat *textus in capite ex rescripto.* In quo magnam vim facit Gutierez & Fachineus. Quia vt constat ex *Glossa eo capite verbo.* Mulierem ea de causa cogebatur implere fideiussionem. Quia non opponebat exceptionem Velleiani. Adde fortè fuisse certioratam de tali beneficio, & renunciasse; tametsi ex supradicto textu hoc non colligatur; sicut nec contrarium.

§. 6.

Expenditur casus relatus in capite quamuis pactum de pactis in 6.

1. *Statuitur littera textus.*
2. *Quid colligatur ex supradicto textu.*
3. *Aliqua vt certa supponuntur.*
4. *Iuramentum quo filij renunciare hæreditatem non patri, sed fratribus non teneret si esset factum absque patris consensu, secùs si ex illius consensu.*
5. *Debet Pater in tali consensu vsque ad mortem perseuerare.*
6. *Si Iuramentum præstes Patri de renunciatione facienda, an debeas præstare illam? Affirmant aliqui & qualiter sit intelligendum?*
7. *An hæc renunciatio iurata ita firma maneat, vt non possit rescindi beneficio legis 2. Cod. de rescindenda venditione. Affirmant plures si maior sit viginti quinque annis.*
8. *Veriùs est appositum, & fit satis quibusdam obiectionibus.*
9. *Quid si expressè Iuramento renunciasti beneficio legis secundæ.*
10. *Qualiter supradicta intelligenda sint.*
11. *Renuncians opulentissimæ hæreditati religionem ingrediens non potest allegare enormem læsionem, si dos competens Religioni concedatur.*
12. *Contractus vi dolo præstiti Iuramento non firmantur.*
13. *An hoc procedat in contractibus metu leui celebratis? veriùs est procedere.*

1. VT Iuramenti vis, & efficacia omnibus innotescat, inquit Pontifex quamuis pactum patri factum à filia, dum nuptui tradebatur, vt dote contenta, nullum ad bona paterna regressum haberet, improbet lex ciuilis; si tamen Iuramento non vi, nec dolo præstito firmatum fuerit

fuerit, ab eadem omnino seruari debet, cum non vergat in æternæ salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum.

2. Ex huiusmodi textu satis colligitur, leges ciuiles improbare huiusmodi pacta. Vt constat ex *leg. pactum dotali, Cod. de collationibus & leg. pactum quod dotali Cod. de pactis leg. qui superstitis ff. de acquirenda hæreditate, lege vltima, ff. de suis & legitimis hæredibus lege si quando §. illud Cod. de inofficioso testamento.* Ea præcipuè ratione improbantur hæc pacta; quia censentur exhortationibus parentum, potiùs quam voluntate filiorum fieri. Verum si Iuramento firmentur præsumptio inuoluntatia cessat; & vitium, quod aliàs habebant illa pacta, purgatur.

3. Hæc igitur filiorum renunciatio de legitima sibi competente fieri potest patri à filia vel aliis fratribus. Item fieri potest gratis, vel pretio accepto.

Cum textus loquitur de filia non debes intelligere ad solam filiam dispositionem limitari; cum etiam in filio causa honesta huius renunciationis intercedere possit vt bene notauit ex communi sententia *Couarruuias de pactis 3. p. §. 1. num. 1. Gutierrez ibi verbo à filia num. 4.* Item procedit decisio etiam in filia minori viginti quinque annis, & viginti duodecim; & esto sub patria potestate sit. Quia textus generaliter loquitur, & Iuramentum hanc vim habet confirmandi minorum contractus ex *textu in Authentica Sacramenta puberum.* Sic *Couarruuias dicto §. 1. num. 2. & 5. & Gutierrez num. 3* Deinde non requiritur necessariò hoc pactum fieri, dum nuptui filia traditur, nam etiam fieri poterit ante vel post nuptias, dum religionem intrare voluerit & ob alias causas sibi vtiles. *Couarr. §. 2. num. Gutierrez ibi. num. 1.*

4. Circa huiusmodi textum, ea præcipua est dubitatio; an locum habeat in filia vel filio renunciante hæreditatem non patri, sed fratribus; eamque renunciationem Iuramento confirmante? Respondeo negatiuè: Si consensus patris absit. Quia pactum de hæreditate viuentis est omnino reprobatum, vt pote occasio captandi mortem *lege vltima Cod. de pactis,* neque vllibi inuenitur honestatum; ac proinde Iuramento confirmari non potest. Sic *Couarr. de pactis 3. p. initio num. 5. Fachineus lib. 8. Controuersiarum cap. 70. Gutierr. in cap. quamuis pactum num. 2.* Dices legem vltimam improbare pactum succedendi in hæreditate. Ergo non pactum renunciandi successionem? Respondeo negando consequentiam. Nam renunciatio successionis in fratrum fauorem, est fratribus, successionem concedere; ac proinde est pactum de hæreditate viuentis. Quod absque illius consensu est omnino reprobatum.

Verum si ex consensu parentis hæc renunciatio fiat; iam cessat ratio, ob quam *lege vltima Cod. de pactis.* Hæc pacta prohibentur; ac proinde confirmari Iuramento possunt. Sic *Couarr. & Gutierr. locis allegatis.*

5. Solum est dubium: an in huiusmodi consensu debeat pater perseuerare, & renunciatio filij facta fratribus effectum habeat? *Couarruuias de pactis 3. p. initio num. 8. in 4. & 5. casu.* Dubius est, eo quòd Iuramentum aliquam possit firmitatem concedere pacto inito & valido. Sed contraria sententia procul dubio tenenda est; nempe sublato consensu patris perire renunciationem, & Iuramenti obligationem. Nam illa renunciatio non solum in fieri sed in conseruari pendet ex consensu patris; eo quòd durante vita patris semper est in fieri; neque sortitur effectum, quo vsque ipse pater è vita discedat. Sublato ergo consensu patris perit renunciatio, & obligatio Iuramenti, quæ illi erat accessoria. Sic aliis relatis docuerunt *Antonius Gomez lege 22. Tauri num. 31. Menchaca lib. 3. controuersiarum vsufrequent. cap. 44. num. 13. Molina de Hispanorum primogeniis lib. 2. cap. 3. num. 4. Gutierrez cap. quamuis de pactis num. 3. & 5.*

6. Deinde dubitare potes; si Iuramentum præstes patri de renunciatione facienda, obligaris eam præstare; ita vt Iuramentum relaxari non possit?

Affirmat *Couarruuias de pactis 3. p. initio num. 3.* quem sequitur *Molina Iesuita tract. 2. de iustitia disp. 579. num. 13.* Mouetur quia tale Iuramentum æquiualet renunciationi factæ. Argumento *legis si intra ff. de pactis.* Vbi ex promissione liberationis oritur actio, ac si liberatio facta fuisset; ac proinde ex hac promissione Iuramento firmata expelli potes à petitione hæreditatis & adicendo nullo testamento in quo præteritus fueris virtute talis promissionis,

Sed hæc censerem intelligenda casu, quo iurares renunciationem facere, non simplicem sed Iuramento firmatam; Nam simplex renunciatio est legibus improbata, & forte ipso iure nulla. Ergo Iuramentum de illa præstanda, obligatorium esse non poterat, vt pote de materia vana & inutili. Debet ergo Iuramentum fieri de renunciatione valida & à legibus approbata, quæ nulla alia est, nisi quæ Iuramento firmatur.

7. Præterea dubitare; an hæc renunciatio iurata ita maneat Iuramento firma vt eam rescindere non possis beneficio legis 2. Cod. de rescindenda venditione? Communis sententia censet manere omnino firmam, nec rescindi posse, nisi ob enormissimam læsionem, si à maiore viginti quinque annis fiat. Sic docet *Couarr. cap. quamuis pactum, 3. p. §. 4. num. 4. & 5. & lib. 2 variarum cap. 4. num. 5 Molina de hispanorum primogeniis lib. 2. cap. 3. num. 18.* Mouentur. Quia Iuramentum habere potest vim confirmandi contractum, alioquin inualidum, & excludendi remedium dictæ legis secundæ. Ergo dicendum est, eam de facto habere. Cum hoc religioni Iuramenti conuenientiùs sit. Excludunt dicti Doctores læsionem enormissimam. Quia hac intercedente censetur dolosa renunciatio. Vt multis relatis tradit *Menochius libro 1. de arbitrariis iudic. quæstione 71. numero 18.* Ac proinde nec confirmanda Iuramento ob defectum consensus. Quæ autem sit læsio enormissima; arbitrio prudentis *Molina* relinquit. Aliis placet, quæ in duplo vel quadruplo excedit. Notanter dixi, Iuramentum debere esse factum à filio maiore viginti quinque annis. Nam si à minore fiat, censet & bene non excludi remedium dictæ legis secundæ nisi expressum fuerit vt loquendo de minore diximus.

8. Cæterum dicendum existimo, ob Iuramentum absolutè præstitum à maiore viginti quinque annis in hac renunciatione hæreditatis paternæ, non excludi beneficium *legis secundæ Codice de rescindenda venditione.* Sic expressè *Antonius Gomez tomo 2. variarum capite 14. numero 20. vt s.*

ex quibus notabilitèr Gutierr. Authent. Sacramenta puberum, num. 87. Fachineus lib. 8. controuersiarum cap. 69. Moueor quia receptissima Doctorum sententia est, quam tradit *Seraphinus de priuilegiis Iuramentorum priuilegio* 83. *num.* 44. *& Menoch. consl.* 29. *num.* 40. *volum.* 1. Iuramentum simplicitèr appositum non purgare duo vitia sed vnum tantum. Sed Iuramentum in præsenti purgat vitium nullitatis renunciationis inductæ legibus ciuilibus. Ergo non purgat vitium deceptionis, ob quod conceditur remedium *dictæ legis secundæ*. Contrarium dicerem si maior viginti quinque annis iurat contractum validum. Nam tunc Iuramentum non videtur adduci nisi ad renunciationem concessam in lege secunda cum ad nihil aliud necessarium fuerit; & in hac parte est verissima sententia *Couarruuias & Molina supra.*

Sed obiicit Fachineus supra renunciatio hæreditatis futuræ ob certam dotem, est quædam transactionis species; argumento *legis de fideicommisso Cod. de transactionibus*, Sed transactio non rescinditur ob læsionem quamcumque. *lege Lucius* §. *vltimo ff. ad Irebellianum.* Ergo nec renunciatio. Secundo renunciatio est donatio argumento *legis* 1. *ff. de transactionibus, lege Modestinus ff. de donationibus.* Donatio autem, quia ex libertate nascitur non rescinditur ob læsionem. Tertiò quia hæc renunciatio non est iuris quæsiti, sed quærendi, cuius nulla ratio habenda est, quia est incertum. Quartò ad idem: hæc renunciatio non est iuris, quod de præsenti sit in bonis patris, sed quod mortuo illo obtinendum est. At hoc est incertum; cum sit renunciatio. Ergo læsio allegari non potest. Quintò, parens concedens filiæ dotem præsumendus est bono illius consulere magis quam alius quilibet. Ergo allegari non potest læsio.

His argumentis à Fachineo adductis optimè ipse satisfacit. Ad primum negat, esse transactionem; quia nulla est lis, nec timor litis; sed esse conuentionem; quæ si iniusta sit, & grauem læsionem contineat; meritò rescinditur. Ad secundum negat, esse donationem; quia est renunciatio ob dotem acceptam. Ad tertium concedo esse renunciationem iuris quærendi; & licet incertum sit. At sub ea incertitudine æstimatur de præsenti, in qua æstimatione si læsio contingat, reparanda est. Ad quartum eodem modo respondetur. Ad quintum præsumendum est patrem meliùs, quam alius prouisurum filiis; atsi contrarium constet, præsumptio cessat. Maneat ergo firmum ob renunciationem simplicitèr iuratam non impediri rescissionem concessam in dicta lege secunda.

9. Maiorem mihi difficultatem ingerit; an si expressæ beneficio legis secundæ renunciaueris, censearis exclusus à contractus rescissione? Et difficultas in eo consistit; quia deceptor obligationem habet in conscientiæ foro, reparandi læsionem. Ergo non est Iuramentum iustum, quo hanc reparationem excludis. Item si ob enormissimam læsionem non censeris voluntariè consentire contractui, quantumuis Iuramento firmes; eaque de causa agere potes non obstante Iuramento ad contractus rescissionem; similitèr ob enormem læsionem censendus es, contractui nonconsentire, & agere posse ad rescissionem contractus.

Diendum ergo est; facta renunciatione expressa beneficij legis secundæ te non posse illo vti. Quia est renunciatio cedens in vtilitatem creditoris Iuramento firmata. Creditor namque obligationem non habet rescindendi contractum; sed reparandi in æqualitatem, & deceptionem factam, quam reparare potest; tametsi iudicis auxilio non cogatur ad contractus rescissionem. Ergo cessio illius actionis honesta est, & Iuramento confirmari potest. Qua ratione persuadeor; neque ob enormitatem læsionem te agere posse, si expresè renunciaueris actioni ob enormissimam læsionem prouenienti. Sic *Antonius Gomez tom.* 2. *variarum cap.* 14. *num.* 20. Quia hæc actio renuciabilis est. Ergo si sufficientèr renunciatio exprimatur, censenda est facta. Neque tunc dolus interuenit nec præsumi potest; cum satis constet de consensu. Et fortè ob hanc rationem *Arias Pinel d. leg.* 2. *Codice si aduersus venditionem* 3. *p. cap.* 1. *num.* 7. *&* 8. *& Molin. Theologus tract.* 2. *disput.* 579. *num.* 35. *ante* 4. *conclusionem.* Reprobant distinctionem enormis læsionis, vel enormissimæ; subditque Molina ob enormem læsionem & relaxandum esse Iuramentum, & admittendum actionem: actionem inquam credo, ad reparandum inæqualitatem contractus; sed non ad rescissionem contractus.

10. Supradicta procedunt cum hæreditas parentis renunciatur dato renuncianti aliquo pretio. Nam si gratis factum est, allegare non poterit læsionem enormem, nec enormissimam; cum illa renunciatio sit donatio. Et in donatione hæ læsiones intercedere non possunt. Sic *Antonius Gomez dicto tom.* 2. *variarum cap.* 14. *num.* 20. *fine Fachineus lib.* 8. *controuers. cap.* 69. *argument.* 2. Ex alio autem capite infirmati potest renunciatio; si renuncianti non remaneant competentia ad sui sustentationem. Item si defuit causa legitima. *Molin. Theologus tract.* 2. *disp.* 579. *num.* 33. *Couarr. de pactis* 3. *p.* §. 2. *num.* 6.

Adde non defuere Auctores graues quos refert ibidem *Couarruuias* sentientes filiam renunciantem gratis hæreditatem tametsi Iuramento firmet; nullam esse renunciationem. Quia *textus in cap. quamuis pactum* solum renunciationem dote accepta validauit. Reliquit ergo inualidam aliam renunciationem. Sed hoc non est admittendum quia ratio textus æquè in vtroque renunciatione procedit, & quia illa dictio *dote contenta* non fuit taxatiua, sed gratia frequentioris vsus apposita. Sic *Couarruuias supra & Gutierrez verbo dote contenta.*

11. Deinde aduertendum est filium vel filiam, ingredientem religionem, renunciantem opulentissimæ hæreditati, contenta dote competente secundum consuetudinem; nequaquam allegare posse enormem vel enormissimam læsionem; neque ipsam nec monasterium. Non ipsam. Nam ipsa ad illum statum perfectionis competentia bona accipit; & iustissimè, & prudentissimè reliqua dimittit. Neque item monasterium allegare potest læsionem; cum illa bona nec sint, nec debeantur monasterio facta renunciatione. Sic *Couarruuias de pactis* 3. *parte* §. 2. *num.* 5. *Gutierrez ibi verbo. Dum nuptui tradebatur num.* 1. *Molin. lib.* 2. *de primogeniis capite* 3. *numero* 27. *Molin. Iesuita tract.* 2. *de iustitia disputation.* 579. *num.* 17.

Tandem in hoc textu & in *cap. cum contingat de iure-*

iureiurando & in Authent. Sacramenta puberum. Excipiuntur contractus alienationis, & renunciationis vi metu & dolo præstitæ, quæ nullatenùs firmantur Iuramento; esto Iuramentum dum non relaxatur obligatorium sit. Sic omnes Doctores.

Solum est dubium; an contractus ex metu leui celebrati Iuramento firmentur? Videntur firmari, neque relaxari Iuramentum posse. Quia ob huiusmodi metum non admittitur in iudicio actio, ad rescindendum contractum. Ergo signum est firmum manere; non enim denegat rescissionem ob præsumptionem falsam. Secundò in *cap. si verò & cap. verum de iureiurando*. ea de causa conceditur relaxatio Iuramenti, quia grauissimo metu præstitum fuit. Ergo à contrario sensu vbi non fuerit talis metus, relaxatio est deneganda. Tertiò quia metus leuis facilè incutitur, & facilè negotio tolli potest; ideoque in iure nullius est considerationis. Non ergo debet ob illius causam Iuramentum relaxari. Sic tenent *Gregorius Lop. leg. fin. verbo que la fiço tit. 11. partita 3. Silu. Iuram. 4. quæst. 7. fine & alij plures relati a Sanch. lib. 4. de matrimonio disp. 20. num. 7.*

Cæterum contrarium est omnino dicendum cum ipso *Sanch. ibi. num. 8. & aliis ab ipso relatis.* Ratio ea est: quia extorquens contractum metu leui iniustè incusso iniustitiam committit; quam iure naturæ reparare debet, res in pristinum statum reducendo; ac proinde contractum rescindendo. Sed aduersus hanc obligationem naturalem Iuramentum procedere non potest. Ergo Iuramentum non potest talem contractum firmare. Ergo relaxari ab Episcopo poterit, cum iusta causa relaxandi adsit, quoties turpitudo ex parte creditoris interuenit Neque obstant in contrarium adducta. Ad primum admitto ob metum leuem denegari actionem in iudicio, ne litibus omnia implicentur. At officio iudicis succurritur metum passo, & contractus rescinditur. *Sanch. lib. 4. de matrimonio disputat. 9. num. 5. Gutierr. de matrimonio cap. 76. num. 7.* Ad secundum concedo illis tantum textibus dari Iuramenti relaxationem, & contractus rescissionem ob metum grauem; inde tamen non infertur, si metus leuis adsit, dari non posse relaxationem præcipuè cum *textus in cap. solicite & cap. accepta de restitutione spoliatorum & Authentic. Sacramenta. puberum* pro confirmatione contractus, spontaneum Iuramentum expostulauerint; quod absolutè non est, quod metu leui præstitum fuerit. Ad tertium dico metum leuem facilè incuti, & facilè tolli posse, eaque de causa in iudicio non admitti actionem, ad rescindendum ea, quæ illo metu facta fuerint. Sed quia in foro conscientiæ adest obligatio, ea rescindendi; ea de causa Iuramentum relaxari potest.

§. 7.

An Iuramentum habeat vim confirmandi contractus factos contra priùs Iuramentum.

1. *Contractus qui secluso Iuramento validi sunt Iuramento firmantur, etiamsi contra priùs Iuramentum fiant.*
2. *Explicatur textus in cap. dilecto filio de præbendis.*
3. *Quid de actibus omnem suam firmitatem à Iuramento recipientibus? Plures censent valere.*
4. *Quid sentiendum sit sub distinctione respondetur.*
5. *Apponitur duplex limitatio superiori doctrina & reiicitur.*

1. Distinguenda sunt duo actuum genera; primum illorum, qui secluso Iuramento firmitatem habet. Secundum, quia à Iuramento sortiuntur firmitatem. Si loquamur de actibus secluso Iuramento validis, quorumque valor pendet ex sola voluntate disponentis, validi sunt, & firmi: tametsi priori Iuramento aduersentur. Est communis sententia, vt videre est in *Couarr. de pactis 2. p. §. 2. Gutierr. de Iuram. cap. 1. n. 81. Anton. Gom. leg. 55. Tauri n. 58. Matienço leg. 3. Gl. ff. 13. tit 10. lib 5. compilation. Sanch. lib. 6. de matrimonio disp. 13. num. 5. & per totam, & lib. 3. in Decal. cap. 12. n. 31.* Ratio est manifesta: Quia per Iuramentum non adimitur iuranti potestas, faciendi actum, quem aliàs validè facere poterat, sed solum ne licitè faciat; vt probat expressè *text. in leg. si quis in princ. testament. vers. nemo ff. de legatis 3.* ibi. Nemo eam sibi potest legem dicere, vt à priore ei recedere non liceat. Exemplis doctrina comprobatur. Primò. Constituisti procuratorem, iurasti non reuocare, reuocas; tenet reuocatio: quamuis periurus existas, si animo nunquam reuocandi iurasti. Sic *Gloss celebris in cap. vlt. de procuratoribus in 6 Matienço d. Gloss. 13. num. 3. Sanch. lib. 6. disputat. 13. num. 5. Gutierr. num. 80. Antonius Gomez num. 58.* Secundò iurasti puellæ sponsalia; contrahis cum alia matrimonium; actus tenet, vt deciditur expressè *cap. licet de sponsalibus, & tradunt omnes* Tertiò promisisti sub Iuramento vendere agrum Petro; vel fortè vendidisti; sed non tradidisti; alteri verò vendidisti, & tradidisti: Tenet hæc secunda venditio, & constat *ex leg. quoties Cod. de rei vendicatione & leg. traditionibus Cod. de pactis, & probat late Couarr. de pactis 1 p. §. 4. num. 2. & 4. Decret. 1. p. cap. 5. nu. 9. & 10. Azor lib. 11. institutionum moral. cap. 9. qu. 3. Matienço d. Gloss. 13. num. 4. Sanch. lib. 3. sum. cap. 17. n. 17.* Excipiunt, *Couarr. Sanch. & alij*, nisi prior cui est res vendita sub Iuramento admoneat venditorem extraiudicialiter, vt Iuramentum seruet; & de non seruando appellet apud iudicem Ecclesiasticum; tunc enim venditio secunda est nulla, vt pote facta pendente appellatione. Quartò communitèr adducitur confectio secundi testamenti aduersus primum iuratum, quæ ex communi sententia valida est, vt multis allegatis probat *Couarr. in Rubric. de testam. 2 p. n. 5. Gutierr. de Iuram. 2. p. cap. a num. 2. Antonius Gomez lege 3. Tauri nu. 95. & clarè videtur decidi lege regia 25. tit. 1. partit. 6.* ibi. Ningun ome pueda façer testamento tan firme, que no lo pueda despues mudar, quando qui fiere, facta el dia que muera. Non igitur ex Iuramento non reuocandi testamentum, constituitur testamentum irreuocabile; aliis exemplis hoc ipsum confirmari poterat. Sed hæc sufficiant.

2. Solum obiici potest *text. in cap. dilecto filio 25. de prebend. & dignitat.* Vbi occasione electionis duorum advnum canonicatum, & prebendam dicitur. Quanquam interdum hi, ad quos spectat electio de communi assensu augmentare valeant numerum

præbendarum, quoddam ius speciale de nouo creãdo;nisi fortè statutum aliquod obuiaret, quod esset Iuramento firmatum; vel cui sedes Apostolica confirmatio accessisset; huiusmodi clausula prohibitionis adiecta. Vt si quidquam contra id fieret, non valeret. Colligitur ergo ex hoc textu Iuramentum reddere actum nullum, qui aliàs seclusò Iuramento validus esset. Validè namque augere numerum Canonicorum possent. Ob hanc obiectionem plures Doctores, quos refert *Sanch. lib. 3. sum. cap. 12. num. 33.* Censent actus speciales, quorum Laici incapaces sunt, contra priùs Iuramentum factos, nullos esse. Sed certè absque vllo fundamento procedunt. Aliàs Episcopus iurans non reuocare vicarium, eum reuocare validè non posset; & iurans non reuocare licentiam audiendi confessionem; nulla esset subsecuta reuocatio. Quod non est dicendum. Quia Iuramento non adimitur facultas variandi actum aliàs mutabilem; præcipuè cum satis tritum sit Iuramentum sequi naturam actus cui adhæret. Neque argumentum desumptum *ex cap. dilecto illam* vim habet. Nam illa verba fuerunt proposita à parte contraria, ad infirmandam electionem; quibus tamen non fuit nixus Pontifex, ad illam irritam definiendam. Pontifex autem illam electionem irritauit; quia fuit electio duorum ad vnam præbendam sine diuisione. Quod erat contra Turone. Concilium, ibi allegatum. Neque Canonici intenderunt præbendam diuidere, & numerum augere; fortè id non poterat, neque ex textu contrarium colligitur. Neque Pontifex definit; an si Canonici Iuramentum præstitissent, non augendi numerum, sibi præiudicare possint. Sed id intactum reliquit. Sed gratis concesso, quod allegationem illam Pontifex approbaret, & ob eam causam infirmaret electionem dicendum esset, non potuisse illos Canonicos numerum Canonicorum augere; non quia aduersus Iuramentum de non augendo procedebant; sed quia procedebant aduersus statutum in fauorem Ecclesiæ & boni communis à se factum: cui derogare non poterant. Dupliciter quælibet communitas (inquit *Couarr. de pactis 2. p. §. 2. num. 5. vers. ego verò*) statuere potest, primò in sui vtilitatem, secundò in vtilitatem alterius, seu boni communis, priori statuto, etiam Iuramento firmato, & à Papa confirmato derogare poterit *ex cap. cum accessissent de constitutionibus* Imò etiam si esset cum clausula irritante ex *textu in cap. statutum §. in nullo, & §. vltimo de rescriptis in 6.* Vbi permittitur eis, in quorum fauorem latum est decretum cum clausula irritante derogare. Consentit *Sanchez lib. 3. summ. cap. 15. num. 6.* Secundò statuere potest in fauorem boni communis, cui statuto nequit communitas derogare. Quia ratione iuris acquisiti sibi sublata est potestas aliter disponendi. Sic *Sanchez & Couarr. supra.* Sit ergo certum actum alias validum non reddi infirmum ex eo, quòd fiat contra Iuramentum.

3. Verum si de actibus, qui omnem suam firmitatem accipiunt à Iuramento, sermo sit, maior est dubitatio: an si fiant contra prius Iuramentum validi sint, & firmi Iuramento confirmati. Verbi gratia iurasti, non alienare fundum dotalem; neque hæreditati paternæ renunciare; alienasti; vel renunciasti Iuramento alienationem & renunciationem factam confirmans; erit ne alienatio vel renunciatio valida?

Graues Doctores censent, valere. Sic *Antonius Gomez. leg. 53. Tauri num. 58. Suarez. lib. 2. de Iuramento cap. 30. à num. 4.* & eam probabilem reputat *Sanch. lib. 3. in Decal. cap. 12. n. 38.* Mouentur: quia ex Iuramento priori non alienandi, non est tibi sublata facultas alienationis faciendæ, & Iuramento confirmandæ. Nam Iuramentum priùs solum videtur te impedire, alienationem licitè facere; non tamen si facias, quod valida sit. Nam si aliqua ratione id impedire posset, est; quia impediret vires Iuramenti necessarij ad valorem alienationis. At Iuramentum non alienandi, non contradicit Iuramento non reuocandi alienationem factam. Aliud enim est, alienare; aliud non repetere alienationem. Ergo Iuramentum non alienandi, non contradicit Iuramento, de non repetendo alienationem. Ergo non impedit eius vires.

4. Pro resolutione aduerte; tripliciter posse mulieres Iuramentum facere, non alienandi fundum dotalem; non donandi coniugi; non renunciandi paternæ hæreditati. Primò, in gratiam & fauorem hæredum, & successorum. Secundò in honorem Dei, vt inde aliquas eleemosynas, & pia opera præstent. Tertiò in propriam vtilitatem, vt commodiùs viuant.

Si in propriam vtilitatem primum Iuramentum factum est, censeo verissimum esse, alienationem factam validam esse; & absque vllo periurio Iuramento confirmari; quia actu ipso alienationis renuncias Iuramento, quod in tui vtilitatem præstitisti; censetur enim factum esse sub hac tacita conditione; nisi contrarium tibi vtile esse, iudicaueris. Sic *Sanch. lib. 3. summ. cap. 12. num. 39. in fine, Antonius Gomez leg. 52. Tauri nu. 58.* Et idem est si Iuramentum, de non alienando, factum sit in gratiam hæredum, & successorum, & non sit acceptatum. Nam ante acceptationem reuocari pro libito potest; & ipsamet alienatione censetur reuocatum. Sic *Sanch. illo cap. 12. num. 39.* Et consentit ex parte Suarez, quatenus censet alienationem validam esse; contradicit tamen, sed immeritò; in eo quòd existimet, periurium committi in sic alienando.

Verum si Iuramentum non alienandi, in gratiam alterius factum sit, & ab eo acceptatum. Communis sententia defendit, alienationem inualidam esse, inualidumque Iuramentum, eam confirmans. Sic tenent post alios relatos *Couarr. de pactis 2. p. §. 2. num. 4. Gutierr. de Iuramento 1. p. cap. 1. num. 87. & cap. 3. num. 14. Suar. lib. 2. cap. 30. nu. 10. Antonius Gomez lege 52. Tauri n. 58. vers. 1. Sanch. lib. 6. de matrimonio disp. 13. num. 6. & lib. 3. sum. cap. 12. num. 39. Bonacino tom. 2. disp. 4. punct. 6. in fine.* Ratio est clara: quia alienatio vires habere non potest, nisi Iuramento firmetur. At alienatio præiudicans tertio firmari non potest Iuramento; cum Iuramentum non obliget in tertij præiudicium, *cap. quamuis pactum de pactis in 6.* Ergo illa alienatio, quæ est contra Iuramentum, non alienandi, vires habere non potest. Vt pote præiudicans tertio, cui est ius quæsitum ex Iuramento acceptato. Hæc ratio conuincit, esto solum simplici promissione acceptata obligatus esses, non alienare; quia iam alienatio cedit in præiudicium tertij; & consequenter Iuramentum illam confirmans. Sic *Couarruuias Sanch. & Suar. supra.*

At si Iuramentum, non alienandi, intuitu pietatis

tatis præstitisses: credo probabiliùs, alienationem inualidam esse: quia est inualidum Iuramentum illam confirmans. Sic expresſè *Sanch. lib. 6. disput. 13. de matrimonio, num. 5. Bonacina Couarru. Gutierr. & alij*. Generaliter loquentes non valere alienationem; neque Iuramentum contra priùs Iuramentum. Ratio est: quia alienatio ad sui firmitatem indiget Iuramento, sed Iuramentum firmare non potest alienationem iniquam, & illicitam; non enim Iuramentum est vinculum iniquitatis. At illa alienatio iniqua est, vt pote contra Iuramentum facta. Ergo firmare non potest illam alienationem; quid enim est firmare alienationem, nisi velle, & promittere alienationi persistere? Sed iurare persistere alienationi iniquæ, est iniquum. Ergo non potest esse Iuramentum obligatorium. Adde: Non solum alienationem contrariam esse priori Iuramento; sed etiam ipsum secundum Iuramentum, & ipsius immediatum obiectum. Nam iurans non alienare, iurat, se non facturum alienationem veram, & validam. Sed alienatio vera, & valida continet essentialitèr, tum alienationem, tum Iuramentum alienationi non contraueniendi. Ergo non solum materialis alienatio, sed Iuramentum, non contraueniendi alienationi, contrariantur directè priori Iuramento; ac proinde committitur periurium. Nequit ergo ex periurio alienatio confirmari.

5. Dupliciter superior doctrina limitari solet, primò: ne procedat, cum is, in cuius fauorem præstas alienationem, inuincibilitèr ignorat, te Iuramento obstrictum esse, ad non alienandum. Quod in dubio præsumendum est. Nam æquum non est, vt absque culpa careat vtilitate alienationis illiusque valore, & fructu. Sic *Antonius Gomez lege 52. Tauri num. 58. Antonius Gab. in communibus opinionibus lib. 2. tit. de iureiurando conclusio 1. num. 6. & alij plures relati à Sanch. lib. 6. de matrimonio disp. 13. num. 7. & lib. 3. summ. cap. 12. num. 42. Gutierr. de Iuramento 1. p. cap. 1. num. 88.* Dicens non esse ab ea recedendum in iudicando, & consulendo; esto in rigore contraria verior sit. Sed iure optimo hanc limitationem reiiciunt *Couarr. de pactis 2. p. §. 2. num. 4. Seraphinus de priuilegijs Iuramenti priuileg. 75. num. 51. Matienco lib. 5. compilation. tit. 10. leg. 3. Gloss. 13. num. 9. Sanch. locis allegatis, & alij apud ipsos.* Quia ignorantia illius, in cuius gratiam præstas alienationem, impedire non potest periurium, quod in alienando committis. Quo stante nequit alienatio confirmari.

Secundò limitatur; ne procedat cum malitiosè priori Iuramento te obstrinxisti; vel dolo tacuisti tempore alienationis. Nam tunc ratione doli commissi contractus firmatur. Sic *Matienco Couarr. & Gutierr. supra*, & addit Gutierrez illo *cap. 1. num. 89.* Esse optimam cautelam in iis alienationibus, alienantem cogere, iurare non solum alienationem; sed quod Iuramento obstrinctus non sit ad non alienandum. Nam posito hoc Iuramento dolosè procedit, si fortè Iuramento inueniatur obstrinctus; & consequentèr alienatio confirmabitur. Cæterum omnino dicendum est, alienationem firmam non esse; quia huiusmodi dolus non saluat à periurio alienationem, & Iuramentum ei appositum. Bene tamen ratione doli obligabitur alienans ad interesse; sicuti si alienatio effectum haberet. Sic *Sanch. lib. 3. Decal. cap. 12. num. 41. in fine.*

PVNCTVM X.

Vtrum tanta sit obligatio Iuramenti, vt non detur locus compensationi?

1. *Proponitur prima sententia negans te posse vti compensatione.*
2. *Communis est sententia affirmans.*
3. *Limitant aliqui, vt procedat in debitis post Iuramenti obligationem contractis, secùs in contractis tempore Iuramenti. Non admittitur limitatio.*
4. *Quid si expressam intentionem haberes non vtendi compensatione? Alij affirmant. Alij negant conciliantur.*
5. *Fit satis argumentis numero 1. propositis.*
6. *In quibus rebus non detur locus compensationi?*

PVnctus difficultatis in eo versatur: an promittens sub Iuramento pecuniam soluendam vti possis compensatione tantumdem debiti & sic excusari à solutione & à periurio.

1. Prima sententia & satis communis negat. Sic *Innocent. Ioannes Andreas Anton. Felinus, & alij in c. ad nostram el 1. de iureiurando* quos refert & sequitur cum alijs pluribus *Gutierr. 3. p. de Iuramento cap. 6. num. 5. & 7.* variis rationibus eam comprobant.

Primò ex textu (qui videtur expressus) in *cap. ad nostram de iureiurando el primero.* Vbi accipientes mutuo pecuniam, & concedentes creditori in pignus quasdam possessiones, iurarunt, nullum grauamen se esse illaturos circa eas possessiones, & reditus, quo vsque ei mutuatam pecuniam persoluerent. Quo Iuramento non obstante antequam creditor mutuatam pecuniam percepisset, excommunicatione coactus est, possessiones, & reditus in pignus sibi datos reddere mutuariis. Summus verò Pontifex mandauit Archiepiscopo Rothomagen. qui censuram tulit, vt eum à censura absoluat, accepta priùs ab eo sufficiente cautione. Quod eius mandato stabit. Deinde imperauit, vt mutuarij restituant redditus, & possessiones mutuanti, quovsque pecunia mutuata persoluatur; ne in periurio perseuerent, molestiam mutuanti inferentes Postremò præcipit, vt postquam pecunia fuerit integrè soluta, mutuantem moneat, vt quidquid vltra sortem constiterit, recepisse; id totum mutuariis restituat. Quod si parere noluerit; iterum excommunicationis sententia innodetur; quo vsque opere compleat. Hæc in illo cap. Ex quo videtur inferri, iurantem absolutè soluere debitum, vti non posse compensatione; neque ei in debitis iuratis suffragari posse hanc exceptionem. Siquidem iis mutuariis non permittitur computare in sortem fructus, quos mutuans ex pignore sibi dato recepit; sed eis præcipitur pecuniam soluere, sicut Iurarunt. Et postea quod repetere possint, quidquid vltra sortem constiterit, mutuantem recepisse.

Secundò prabatur ex *Glossa* communiter approbata in *leg. si pecuniam verbo necesse habeas ff de conditionibus cau. dat.* Vbi obligatus ad factum sub Iuramento non satisfacit si præstet interesse. Quia

interesse non venit ex natura primordialis obligationis, sed ex mora. Vt multis comprobat *Couarr. de pactis* 1. p §. 4. *num.* 6. *Antonius Gomez* 2. *tom. variarum cap.* 2. *num.* 20 *Gutierr.* 1. *p. de Iuramento cap.* 39. *num.* 6. At debitum compensandum non venit ex obligatione Iuramenti, sed ex alia obligatione distincta, & Iuramento accidentali. Ergo obligatio Iuramenti cum illo debito compensari non potest.

Tertiò non potest Iuramentum per æquiualens impleri; sed necessariò videtur implendum in specifica forma; eo quòd nemo obligatur rem suam, seu sibi debitam commutare. Quapropter in §. 1. *institut. quibus modis tollatur obligatio*, dicitur obligationem tolli soluto eo, quod debetur, vel dando aliud pro alio consentiente creditore. Ergo à contrario sensu non consentiente creditore; etiamsi detur aliud pro alio, non soluitur. Ergo iurans soluere centum sibi mutuata, non soluit remittendo alia centum creditore non consentiente. Ergo Iuramento compensatione non satisfacit. Confirmo compensatio non est vera, sed ficta quædam solutio vt testatur *Pomponius lege* 3. *ff. de compensationibus* ibi. Interest nostra potiùs non soluere quam solutum repetere. Sentit ergo consultus, compensationem solutionem non esse. Confirmo secundò: in debitis priuilegiatis, vt in deposito non admittitur compensatio. *leg. penult. Cod. de positionibus leg. vlt. Cod. de compensationibus cap. fin.* §. *sane de depositionibus leg.* 27. *ad finem tit.* 14. *partita* 5. Ergo signum est, non esse veram, & propriam solutionem. Deinde depositarius vti non potest compensatione propter maximam fidem, quam tenetur deponenti seruare, vt dixit *Gloss. in leg. ob negotium ff. de compensationibus*. Ergo à fortiori iurans vti non poterit compensatione; cum maiori & nobiliori fide teneatur, Deo promissum seruare.

Quartò si compensationi esset locus in debitis iuratis; qui sub Iuramento promisit, vsuras soluere; possit vti compensatione; si non omnino antecedentèr, tamen cum mediam quantitatem vsurarum soluisset. v. g. Promisisti centum vsurario; soluis quinquaginta: posses vti compensatione, & non soluere alia quinquaginta. Contrarium autem videtur constare, ex *cap. debitores de iureiurando, & aliis sæpe repetitis.* Vbi iurans soluere vsuras, ne periurus existat, tenetur, eas in integrum soluere, & postea poterit repetere, si velit. Non ergo in debito iurato admitti potest compensatio.

2. Verum affirmatiua sententia, iurantem scilicet soluere debitum, posse vti compensatione; eamque exceptionem apponere posse, cum debitum soluere imperatur, defenditur communitèr à Legistis & Theologis, & mihi probabilior videtur. Sic *Bartol. leg. ampliùs, ff. rem ratam habere. Panormitanus in supradicto cap. ad nostram Baldus Cumanus Faber. & aly quos refert & sequitur Couarr. de pactis*, 1. p. §. 4. *num.* 9. & 10. *Petrus Nauarr. lib.* 3. *de restitutione cap.* 1. *par.* 4. *dub.* 9. *num.* 341. *in noua editione. Sanch. lib.* 3. *sum. cap.* 17. *num.* 15. *Molina de iustitia tract.* 2. *disp.* 560. *pag.* 2004. *Suar. tom.* 2. *de Religione cap.* 37. *à num.* 9. *Eman. Suar. verbo Iuramentum num.* 20. *Acor* 1. *p. lib.* 11. *cap.* 8. *quæst.* 10. *Bonacina tom.* 2. *disput.* 4. *de Iuramento p.* 16. *vers.* 3. Consentit *Gutierr.* si debita contractantur post Iuramentum deinde si compensanda debita fuerint iurata, *num.* 2. & 8.

Ratio potissima sumitur ex *leg.* 4. §. *soluisse ff. de re iudicat.* ibi. Soluisse, accipere debemus, non tantum eum, qui soluit; verùm omnem omnino, qui ea obligatione liberatus est. Sed compensans debitum, liber manet ab illius solutione. *leg. si ambo ff. de compensationibus leg. si peculium la.* 1. §. *de illo vers. quid si hæredi ff. de statu liberis*, vbi seruus qui liber efficitur traditis decem hæredi; si hæres totidem seruo debeat; & seruus compenset, liber manet. Quia compensando censetur tradidisse. Ergo compensans censendus est, soluisse. Ergo verè Iuramento satisfecisse. Item in *leg. si debitor ff. qui potiores in pignore habentur*, & *in leg. dedisse ff. de verborum signific. & leg.* 20. *tit.* 14. *partita* 5. & *aliis textibus*, quos latè & eruditè congerit *Gregor. Lop. d. lege* 20. *Couarr. Gutierr. & Molin. supra.* habetur, compensationem admitti debere indebiti solutionem, & compensatam censendum esse soluisse. Deinde probat Bartolus alio efficaci fundamento suam sententiam ex eo, quòd non sit censendus infidelis, & periurus qui iustè impeditus est à promissis implendis. *leg. fin. ff qui satisdare cogan.* At promittens tibi soluere centum, iustè impeditur à promissione implenda ex eo, quòd tu totidem debita non soluis. Non enim æquum est, te velle, aliorum debita exigere, tuis debitis insolutis.

3. Aliqui Doctores limitant hanc sententiam, vt procedat in debitis post Iuramenti obligationem contractis; secùs in contractis tempore Iuramenti. Sic *Gutierr. d. cap.* 6. *num.* 7. Nam si tempore quo iurasti creditori soluere, eras creditor & poteras tuum debitum alterius debito compensare; & non obstante hac potentia iurasti soluere; clarè iudicasti, te renunciare compensationi. At si post Iuramentum contraxisti debitum; cum iam res mutatæ sint, non videris compensationi renunciasse.

Cæterum veriùs existimo, in vtrisque debitis te vti posse compensatione. Quia rationes secundæ sententiæ, æquè probant, siue debita contracta sint tempore Iuramenti; siue post. Et quia necessè non est, sic iurantem habere intentionem, renunciandi compensatione; sed potiùs credendum est, ea intentione iurare, quæ sibi vtilior, & commodior est; qualis est intentio soluendi solutione legitima & à iure approbata.

4. Sed quid si expressam intentionem haberes, non vtendi compensatione, posses ne illa vti? Negat *Bonacina tom.* 2. *disp.* 4. *de Iuramento p.* 16. *vers. addit.* Affirmat *Sanch. lib.* 3. *cap.* 17. *num.* 16. Sed fœdere distinctionis facilè conciliantur. Si enim eam intentionem, non vtendi compensatione, creditori manifestares; ipseque sic Iuramentum sibi factum acceptaret; sine dubio non posses vti compensatione. Quia in eius fauorem, hac via soluendi debitum, renunciasti; & sic censent plures, factum esse in casu *cap. ad nostram* 1. *de iureiurando.* Verum si eam intentionem creditori non declarasti; tibi obesse non potest; quominùs compensatione vtaris. Quia illa promissio sub ea qualitate, non vtendi compensatione, non fuit à creditore acceptata. Quia ipsi manifesta non fuit. Deficiente autem acceptatione in promissione etiam iurata deficit obligatio. Vt bene probat *Sanch. lib.* 1. *de matrimonio disp.* 7. Ergo illa promissio non vtendi compensatione, non inducit eo casu obligationem. Neque obstat, creditorem acceptare promissionem sibi factam modo sibi vtiliori. Acceptat inquam modo sibi vtiliori, quo potest; at modus

at modus sibi incognitus, & alienus à natura promissionis sibi possibilis non est; ac proinde non potest acceptare promissionem solutionis sub exclusione compensationis; cum talis exclusio sibi non fuerit manifestata; sed potiùs incognita; sitque aliena à communi promissione.

5. Restat, vt argumentis prioris sententiæ satisfaciamus. Ad primum *ex cap. ad nostram.* Variè Doctores respondent, quorum solutiones refert & eruditè impugnat, *Couarr. illa 1. p. de pactis* §.4. *num.* 10. *vers. superest.* Ipseque tandem dicit in illo capite compensationem non admitti ante veram debitæ quantitatis solutionem. Quia non erat liquidum, & certum quantum creditor ex pignore percepisset. Siquidem præcepit Pontifex vt postquam pecunia esset soluta, mutuans compelleretur soluere, quidquid constiterit deductis expensis vltra sortem recepisse. Non igitur tunc constabat. Atqui cum compensatio locum non habeat, quando debitum certum non est. *lege si debeas ff. de compensationibus*, non potuit in præsenti locum habere. Et licet inde videatur inferri, dari non posse, quoties expensæ deducendæ sint, quia vsque deducantur, debitum liquidum non est; respondet ipse *Couarr.* admittendo sequelam in promissionibus iuratis. In iis enim (ait) exceptionem compensationis opponi non posse, nisi omnino, & statim appareat liquido, quos fructus ex pignore creditor perceperit; huncque esse opinatur Iuramenti effectum. Secùs verò dicendum affirmat in promissionibus absque Iuramento; si breui tempore iudicis, aut boni viri arbitrio veritas deduci possit. Verum hæc solutio mihi non probatur. Nam cum Iuramentum sit promissio in accessorium, sequiturque illius naturam; promissioque soluendi debiti, admittat exceptionem compensationis, quando breui tempore, scilicet intra decem dies iusta *legem regiam* 20. *tit.* 14 *partit.* 5. probari liquido potest, easdem conditiones Iuramentum habere debet; nisi per expressam intentionem iurantis, & à parte acceptatam, fuerint exclusæ. Quapropter respondeo cum *Molin. tom.* 2. *de iustitia disputat.* 560. *pag.* 2005. *vers. cap. verò & cum Suar. lib.* 2. *de Iuramento cap.* 37. *num.* 17. in illo textu non negari à Pontifice, mutuatarios facere posse pro mutuo debito compensationem de fructibus, à mutuante ex possessionibus, & redditibus perceptis. Nam licet præcipiat Archiepiscopo, mutuantem absoluere illique restituere possessionis & redditus; quo vsque pecunia ei è mutuatariis reddatur; inde non infertur, non posse mutuatarios compensare fructus, à mutuante perceptos in sortem. Præcipitur namque restitui mutuanti possessiones & redditus; eo quod ei fuerint ablati, antequam suam sortem deductis expensis percepisset. Quod erat contra rationem, & contra Iuramentum ab illis mutuatariis præstitum, de nullo inferendo grauamine super possessiones & redditus; quo vsque pecunia mutuata illi persolueretur. Inferebant autem grauamen; siquidem possessiones & redditus ab illo auferebant; absque eo quòd neque in pecunia, neque in fructibus pignoris sortem deductis expensis percepisset. Vnde si clarè constaret mutuantem deductis expensis integrè sortem percepisse, non præciperet Pontifex, possessiones & redditus mutuanti reddi. Vel si mutuatarij antequam à mutuante pignora auferrent, vellent compensationem facere de redditibus pignoris, à mutuante perceptis; idque breui tempore iuxta *leg. vlt. Cod. de compensationibus, & cap. bona fides in fine de deposito & ibi Glossam Innocentium Accursium & alios* taliter quod parati essent, soluere, si fructus à mutuante percepti mutuo dato non adequarent; nullo modo Pontifex sententiam Archiepiscopi improbaret; neque censeret mutuatarios contra Iuramentum venire. Quæ explicatio textus procedit in sententia communi affirmante, mutuatarios illos iurasse, pecuniam integrè soluere mutuanti; & insuper nullum ei grauamen inferre super possessiones & redditus; quo vsque esset soluta. Nam si dicamus, mutuatarios illos non se obstrinxisse Iuramento, de mutuata pecunia soluenda; sed solum de non inferendo grauamine mutuanti, quo vsque pecunia illi esset soluta; nemini dubium esse potest; quin tunc mutuatariis liceret compensatio fructuum; quod autem ex illo capite non colligatur, mutuatarios iurasse, de soluenda pecunia; sed solum de grauamine non inferendo in pignoribus, probat optime *Molina illa disput.* 560. *in respons. huius textus circa medium pag.* 2008. & legenti textum facilè constare potest. Solum difficultatem facere possunt illa vltima verba, *cum autem ei pecuniam sicut iurauerant, persoluerint.* In quibus videtur insinuari Iuramentum fuisse de soluenda pecunia. At si rectè illa verba expendantur; inde non colligitur. Sensus enim illorum verborum est, & ex antecedentibus constat. Cum mutuatarij pecuniam mutuanti persoluerint, sicut iurauerunt, hoc est, sine vllo grauamine illato in pignoribus; ad restituendum quidquid deductis expensis vltra sortem recepisse, constiterit mutuans inducatur. Tandem aduerto si daremus, (vt aliquibus placet) mutuatarios iurasse in illo capite de nullo grauamine mutuanti inferendo; quo vsque soluerent pecuniam in ratione pecuniæ diuersæ à valore fructuum ex pignore perceptorum; idque esset mutuanti sufficientèr manifestatum. Vt sic promissionem acceptaret; tunc certè compensationis exceptione vti non possent. Quia per Iuramentum illi esset renunciatum, vt diximus supra: In dubio autem nunquam est censenda compensatio renunciari; eo quòd in dubio semper præsumendum sit, actum fieri secundum propriam naturam, vt bene *Menochius de præsumptionibus lib.* 6. *tota præsumpt.* 10. & promissio soluendi mutuo acceptum, non secum trahit renunciationem compensationis.

Ad secundum concedo, obligatum ad factum non satisfacere si præstet interesse; non quia interesse ex diuersa radice proueniat; sed quia moralitèr est quid distinctum, & diuersum à facto, quod est promissum. At debiti remissio (moraliter loquendo) est æquiualentis quantitati debitæ. Solutio; eaque de causa obligatus soluere, satisfacit debiti remissione.

Ad tertium dicò non posse Iuramentum per æquipolens impleri. At in compensatione non per æquiualens sed per idem adimpletur. Idem enim est (moraliter loquendo, & secundum æstimationem humanam remittere tibi centum, quæ mihi debes, ac soluere tibi centum. Ad confirmationem. Primò dico; vocari compensationem à iure fictam solutionem, accepto nomine solutionis, provt à compensatione, & vera debiti satisfactione distinguitur; est tamen vera & rigorosa satisfactio, & propria solutio in communi vsu loquendi ex disputatione, & interpretatione

tatione iuris: Et licet hoc in deposito, & in debito regio non admittatur; hoc tamen est ex particulari priuilegio illorum contractuum ob bonum commune; ne inquam homines retardentur à deponendo penes publicos depositarios timore litium, & compensationum; neue solutio debita Regi differatur. Secluso autem hoc particulari priuilegio tam in deposito, quam in debito regio vti posses compensatione, vt rectè *Molina supra.*

Ad quartum respondeo; non posse, iurantem soluere vsuras, vti compensatione in illis soluendis; quo vsque vsurarius sit debitor, vt in argumento insinuatur. Non est autem debitor quo vsque accipiat. Cum verò vrges datis quinquaginta ex centum vsurario promissis; iam vsurarius est debitor quinquaginta. Ergo potero retinere alia quinquaginta in recompensationem. Respondeo; nequaquam esse concedendum; eo quòd in hoc Iuramento vsurarum; quia est de re non debita, exclusa videatur quælibet compensatio cum illo debito iniusto. Aliàs ferè nullius effectus esset tale Iuramentum. Maior autem est dubitatio; an sic iurans soluere vsuras, vti possit compensatione; si vsurarius aliunde est debitor? Negat *Sotus lib. 8. de iustitia qu. 1. artic. 7. circa solutionem ad 3. vers. fortasse Sayro in claui Regia lib. 5. cap. 6. num. 15. fine, & Suarez tom. 2. de Religione lib. 2. de Iurament. cap. 37. num. 21. in eamdem sententiam propendet.* Mouentur; quia mutuatarius non iurauit transferre vsurarum dominium; sed illarum traditionem. In remissione autem debiti nulla est traditio, sed remittitur, quod est iam traditum. Ergo non satisfacit Iuramento. Nihilominùs *Molin. dicta disput. 560. pag. 2010. vers. ad confirmationem, & Sanchez lib. 3. in Decalog. cap. 11. num. 11.* Affirmant & bene, vti posse compensatione sic iurantem. Nam illa remissio debiti, licet non sit materialis traditio; est tamen moralis traditio, & solutio vsurarum. Censeri ergo per illam debet tali debito satisfactum. Si enim (vt bene Sanchez supra) debito iustè contracto hac compensatione fit satis; cur ergo debitum iniustum potiori priuilegio gaudere debet?

6. Restat notandum; compensationem non in omnibus debitis locum habere; sed solum in illis rebus, quæ functionem suspiciunt; quæque ex parte vtriusque sint eiusdem rationis & speciei æqualisque valoris, & bonitatis. Vt ex his, quæ notat *Panormitanus in cap. bona fides de depositis, num. vltim. & Gregorius Lopez leg. 21. tit. 14. partita 5. & Molin. disput. illa 560. pag. 2012.* est perspicuum. Vnde si tibi debeo tres modios tritici indeterminatos, & tu mihi tantumdem debes; possum vti compensatione; secùs si ego triticum, & tu oleum, aut pecuniam. Quia non sunt eiusdem rationis & speciei. Non enim iustum est, te cogi acceptare pecuniam; aut oleum, quod debes, pro tritico, quod ego debeo. Aliàs posset debitor tritici satisfacere, reddendo oleum, aut pecuniam quod est absurdum. Verum etsi in his rebus diuersæ speciei locus non sit compensationi; est tamen locus retentioni, donec debita pecunia soluatur. Vt expresse traditur in *lege si non sortem §. si centum ff. de conditionibus indebiti*, ibi. Ager autem retinebitur, donec debita pecunia soluatur. Et ita tradit. *Panormitanus ibi num. 8. Molin. dicta disp. 560. pag. 2013.* Et tunc si exigis à me triticum tibi debitum; ego vti possum remedio reconuentionis, vt mihi soluas pecuniam debitam. Et neque censeor periurus in non soluendo; quo vsque tu paratus sis, cum effectu soluere; habet enim Iuramentum soluendi, hanc tacitam à iure conditionem, nisi ex aliquo titulo legitimam excusationem habeam. Vt probat *Suar. lib. 2. de Iuramento cap. 37. num. 11.* Vide *Andream Fachineum lib. 11. controuersiarum cap. 7.*

Alij itidem sunt casus, in quibus compensatio locum non habet. Vt in debitis ad commune bonum, qualia sunt, quæ debentur ad munitiones, ad fontium, pontiumque constructionem, ad bella aut in tributum, aut fidei commissum, vt habetur *lege in ea Cod. de compensationibus & lege 26. tit. 14. partita 5.* & ibi *Gloss.* aut quæ debentur alicui in pœnam ex condemnatione delicti aduersus illum commissi. *leg. vltima Cod. de compensationibus & lege 27. tit. 14. partita 5.* Et latiùs tradit. *Molin. illa disp. 560. circa finem.*

PVNCTVM XI.

Vtrum obligatio Iuramenti ita sit personalis, & nullomodo transeat ad hæredes vel successores?

1. *Ex parte iurantis non extenditur obligatio Iuramenti ad eius successores, bene tamen obligatio contractus.*
2. *Obligatio promissionis per iniuriam extorta non transit ad hæredes iurantis.*
3. *Ex parte eius, cui Iuramentum, præstatur, transit Iuramentum ad eius hæredes.*
4. *Explicatur textus in cap. finali de foro competenti lib. 6.*
5. *An relaxato Iuramento ad effectum agendi à iudice Ecclesiastico, possit coram ipso examinari iustitia contractus? Affirmant aliqui, veriùs est appositum.*
6. *Laycus Iuramento firmans contractum non amittit forum Laycale tametsi Ecclesiasticum impediatur.*
7. *Excipiendum est Iuramentum soli Deo præstitum. Vel cum dubium est de obligatione Iuramenti, dubium in quam iuris.*

De obligatione Iuramenti in honorem solius Dei facti, quia cum voto coincidit, tractatu sequenti agemus. Modo de obligatione Iuramenti, in fauorem hominum præstiti, instituitur disputatio; an ad successores extendatur?

1. Dicendum ergo est; ex parte iurantis obligationem contractus. Sic post alios antiquiores *Couarr. cap. requisiti num. 2. de testamentis & cap. quamuis pactum de pactis in 6. 1. p. §. 5. num 4. Gutierr. Authent. Sacramenta puberum à num. 15. & de Iuram. 3. p. cap. 12. num. 7. Antonius Gomez tom. 2. variar. cap. 14. num. 19. Matienço lib. 5. receptilationis tit. 1. leg. 3. Gloss. 13. num. 10. Sanchez lib. 3. sum. cap. 13. num. 1. & lib. 4. cap. 15 num. 14. Suarez lib. 2. de Iuramento cap. 31. num. 12. Bonacin. tom. 2. disp. 4. punct. 15. num. 1.* Ratiò prioris partis; nempe obligationem Iuramenti ad hæredes iurantis extendi non posse, est manifesta; quia votum, &

Iura-

Iuramentum esse non potest sine intentione & voluntate vouendi, & iurandi. Sed qui voluntatem & intentionem non habuit iurandi (qualiter non habuerunt successores iurantis) obligari Iuramento non potest. Ergo obligatio Iuramenti ex ratione Iuramenti non extenditur ad successores. Secunda pars conclusionis; nempe obligationem contractus ad successores extendi, etiam est clara. Quia hæc obligatio fundatur in iure acquisito parti, & est obligatio iustitiæ, quæ ad successores transmittitur iuxta *textum in lege necessariò* §. *quod si pendente ff. de periculo & commodo rei venditæ.*

2. Ex hac ratione infertur obligationem promissionis iniuriosè extortæ, Iuramentoque firmatæ, nequaquam ad hæredes iurantis transire. Quia ex hac promissione nullum ius promissario acquiritur. Ergo non est vnde iurantis hæredes obligari possint; cum ipsi ex religione Iuramenti non obligentur. Sic *Doctores supra relati.* Dices ex Iuramenti religione obligantur hæredes illius, qui iurauit dare aliquam eleemosynam pauperi in honorem Dei; tametsi pauperi nullum fuerit ius acquisitum; Ergo nullum esse ius promissario acquisitum in promissione iurata iniuriosè extorta impedire non potest hæredum obligationem.

Respondet *Sanch. lib. 3. in Decal. cap. 13. num. 5.* Negando consequentiam; & rationem differentiæ assignat in eo, quod Deus acceptat Iuramentum, de danda eleemosyna pauperi, non solum ob Iuramenti religionem; sed etiam ob vtilitatem pauperis; quam acceptationem non præstat in Iuramento iniuriosè extorto. Non enim acceptat hoc Iuramentum quatenus redundat in vtilitatem extorquentis; sed potiùs illam vtilitatem detestatur. Cæterum etsi hoc verum sit, difficultatem non soluit. Nam siue Deus acceptet Iuramentum in vtilitatem eius, cui iuratum est, siue non; in vtroque casu obligationem religionis in iurante inducit, & nullam aliam. Ergo in vtroque casu, vel in neutro ad hæredes iurantis transire debet obligatio. Dicendum igitur est; hæredes illius, qui eleemosynam pauperi iurauit, obligatos esse non ex vi Iuramenti, & ex obligatione religionis; sed ex obligatione iustitiæ orta est ex aditione hæreditatis, iure sic disponente. Ius namque Canonicum, & Ciuile non permittit hæredem hæreditatem adire, nisi sub conditione exequendi vota, & Iuramenta defuncti. *Argum. cap. licet de voto, & cap. si heredes de testamentis*, & expresè *cap. ex parte de censibus*, & clariùs *ex lege. 2. ff. de pollicitationibus*, vbi. Qui decimam partem bonorum vouit, si decesserit ante solutionem; hæredem illius hæreditario nomine decimis obstrictum esse. Voti enim obligationem ad hæredem transire constat. At nullibi reperitur obligationem Iuramenti per iniustitiam extorti ad hæredem transire; nec sub ea conditione hæreditatem concedi. Ergo non est affirmandum, cum obligatio Iuramenti strictam habeat interpretationem.

3. Si verò sermo sit ex parte eius, cui Iuramentum præstatur etiam est constans sententia, ad hęredes transire actionem à defuncto habitam. Sic *Doctores num. 1. relati.* Probarique facilè potest, primò *ex cap. veritatis de iureiurando.* Vbi Iuramentum fidelitatis extenditur ad successores; etiamsi illorum non fuerit facta mentio expressa, vt notauit *Abbas ibi Doctores communitèr.* Secundò ex *leg. si pactum 9. ff. de probationibus*, vbi deciditur pactum cum aliquo factum, intelligi factum cum eius hærede; licet illius expressa mentio non fiat; si aliunde non constet contrariam fuisse contrahentium intentionem, vt notat *Suarez lib. 2. de Iuramento cap. 31. num. 14.* Video tamen aliquando, in iure exigi Iuramentum, nouitèr fieri, cum est nouus successor illius, cui factum est. *vt in cap. longinquitate 12. quæst. 2.* vbi professionem suam in conspectu Ecclesiæ renouare, & *in cap. 1. § praeterea, de prohibita feudorum alienatione*, & aliis relatis à *Couarr. de pactis 1. p. §. 5. num. 5. vers. 6.* Hoc tamen non est; quia illud Iuramentum ad successores non extendatur; sed propter nouam recordationem Iuramenti nouamque recordationem fidelitatis & obedientiæ debitæ. Vnde ipse *Couarr.* in *vers. 8.* notat non teneri feudatarium renouare Iuramentum, sed solum recognitionem illam feudi domino facere *iuxta cap. veritatis de Iureiurando*, ibi minimé compellautur.

4. Ex hac generali doctrina inferunt aliis relatis *Couarr. de pactis 1 p. §. 5. num. 6. Gutierrez Authentica Sacramenta puberum, num. 1[illegible]. & de Iuram. confirmatorio 3. p. cap. 12. à num. 4. & Sanch. lib. 3. in Decalog. cap. 13. à num. 11.* explicationem *textus in cap. fin. de foro competenti in 6.* Vbi deciditur, ratione Iuramenti posse Laicum coram Iudice Ecclesiastico conueniri. Explicant inquam, vt talis decisio locum habeat in iurante, non in eius hæredibus; eo quòd solum iurans religione Iuramenti obstringatur. Quod adeò verum est, vt licet mota fuerit lis coram iudice sæculari de contractu iurato, possit nihilominùs Iudex Ecclesiasticus adiri, vt cogat partem & iudicem sæcularem ad Iuramenti obseruantiam. Neque ei potest obiici litis pendentia vt cum *Ioanne Andrea*, *Maranta Gutierr.* docet *Sanch. d. cap. 13. num. 14.* Hæres verò iurantis coram iudice Ecclesiastico poterit conueniri, si non conueniatur actione orta ex contractu cum prædecessore celebrato, sed conueniatur ex officio iudicis compellentis conscientiam defuncti exonerare. Ad hoc enim officium iudex Ecclesiasticus Laicas personas compellere potest iuxta *cap. à nobis el seq. de sententia excommunicationis*. Ibi hæredes quoque ipsius ad satisfaciendum pro ipso, si monitione præmissa noluerint, per districtionem Ecclesiasticam compellantur. Imò etiamsi contractus iuratus non fuerit, poterit iudex Ecclesiasticus, hæredem defuncti cogere ad eius debita, & obligationes satisfaciendas. Quia illa actio non procedit ex Iuramento, sed ex officio & obligatione, quam habet iudex Ecclesiasticus procurandi voluntatem testatoris executioni mandari. Sic *Gutierrez d. cap. 12. num. 7. Sanch. num. 12. Bonacina tom. 2. disp. 4. de Iuramento quæst. 1. punct. 15. num. 4.*

5. Sed est dubium; an relaxato Iuramento per iudicem Ecclesiasticum, ad effectum agendi, possit coram ipso litigari de valore contractus? Affirmant *Bald. Iason & alij relati à Couarr. lib. 1. variarum cap. 4. num. 8. & Gutierr. de Iuram. confirmat illa, 3. p. cap. 12. num. 6.* Mouentur: quia iudex causæ præparantis est causæ preparatæ iudex; eo quòd vnum ex alio sequatur. At iudex Ecclesiasticus est iudex causæ præparantis; nempe relaxationis Iuramenti. Ergo est iudex causæ præparatæ, nempe rescissionis contractus. Contrarium tamen tenendum est cum *Couarr. & Gutierr. supra, & Sanch. illo cap.*

cap. 13. *num.* 15. eo quod *textus in cap. fin. de foro competenti lib.* 6. Solum ob obseruantiam Iuramenti concedit, posse Laycum coram iudice Ecclesiastico conueniri. Relaxato autem Iuramento iam cessat illius obseruantia, solumque de rescindendo contractu agitur. Ergo solum iudex sæcularis cognoscere potest; nisi fortè contractus ad forum Ecclesiasticum pertineat; qualis esset si controuersia moueatur, an sit contractus vsurarius, Symoniacus, vel illicitus iuxta *cap. venerabilem de electione.* Adde si iudex Ecclesiasticus, eo quod fuerit iudex causæ præparantis, scilicet relaxationis Iuramenti, posset etiam esse iudex causæ præparatæ; eadem ratione, & fortiori dicere possemus, non solum iurantem, sed etiam eius hæredes posse conueniri coram iudice Ecclesiastico; eo quòd iudex sit originis, & causæ, vnde ille contractus vim habuerit scilicet Iuramenti.

6. Tandem aduerto; Laycum iurantem; tametsi ratione Iuramenti apud iudicem Ecclesiasticum conueniri possit; non tamen ob id forum suum amittere. Quia Iuramentum non mutat forum sed addit forum fori. Quocirca coram iudice sæculari conueniri poterit, ac si non iurasset. Sic *Gutierrez aliis relatis d. cap.* 12. *num.* 5. *Sanchez illo cap.* 13. *num.* 16. Vnde poterit coram iudice sæculari de obseruantia Iuramenti tractare, etiamsi materia fœudalis existat. Item cogi potest coram illo ad pœnam periurij. Deinde compellere potest turpe Iuramentum recipientem, vt illud relaxet. Sic *Gutierrez supra.*

7. Ab hac doctrina excipiendum est Iuramentum soli Deo præstitum, de cuius obseruantia solus iudex Ecclesiasticus agere potest; eo quòd per tale Iuramentum soli Deo, & non homini ius acquiratur. Est enim illa causa omnino spiritualis. Sic *Gutierrez d. cap.* 12. *nu.* 10. *Sanchez cap.* 13. *nu* 16. Idem est si dubium esset, an Iuramentum sit obligatorium, vel non? Solus iudex Ecclesiasticus causam definire potest, vt pote omnino spiritualem. Quid enim spiritualiùs esse potest, quam Iuramenti vires, & obligationem inuestigare? Sic *Abbas cap. cum contingat de iureiurando, num.* 15. *Molina de iustitia tom.* 1. *disp.* 149. *pag.* 844. *Sanch. lib.* 1. *de sponsalibus disp.* 32. *num.* 18. *& lib.* 3. *sum. cap.* 13. *num.* 13.

PVNCTVM XII.

An Iuramentum per Procuratorem præstari possit?

1. *Posse per procuratorem præstari, nisi contrarium iure vel consuetudine cautum sit.*
2. *Procurator debet habere speciale mandatum, ad iurandum, & signata causa.*
3. *Si absit hoc mandatum non obligatur Dominus.*
4. *Quid in Procuratore minoris ampliùs requiratur.*
5. *Aliqui sunt casus excepti quibus Iuramentum per procuratorem præstari non potest.*

1. Posse Iuramentum per Procuratorem præstari, nisi contrarium iure, vel consuetudine cautum sit, constans est Doctorum sententia. Ex *textu in cap. metuentes* 14. *quæst.* 4. *cap. tibi domino* 63. *distinct. & cap. optatum* 100. *d. cap.* 1. §. *verum de statu regularium lib.* 6. *& cap. vltimo de Iuramento calumniæ in* 6. *& aliis vbi Gloss. & Doctores.* Ratio est; quia ad Iuramentum solum requiritur inuocatio Dei in testem cum intentione. Sed qui per Procuratorem iurat, medio illo inuocat Deum in testem cum intentione (vt supponitur.) Ergo est Iuramentum. Si enim media scriptura vel nuntio potest actum internum, iurandi, manifestare, cur non media alia persona? Neque obstat Iuramentum esse actionem personalem, & ex illa solum iurantem obligari; nam etiam matrimonium est actio personalis, & contrahentem solum obligat; & nihilominùs per procuratorem præstatur. Quia procurator non suo nomine sed nomine alterius contrahit, & iurat. Neque inde fit, procuratorem scienter vel sub dubio falsum Iuramentum præstantem grauitèr non peccare; peccat namque, non quia propriè sit periurus; sed quia domini periurio cooperatur. Secùs si bona fide procedat. *Sanch. lib.* 3. *Decalogum cap.* 13. *num.* 26. *Bonacina tom.* 2. *disputat.* 4. *quæstion.* 1. *punctum* 10. *num.* 3.

2. Quapropter vt procurator nomine alterius licitè & validè iuret, debet habere speciale mandatum ad iurandum in tali vel tali causa; neque sufficit mandatum generale ad iurandum in quacumque partis causa. Quia in Iuramento tam assertorio, quam promissorio necessario requiritur veritas, quam testari non potest procurator nomine alterius iurans, nisi ei constet, mandantem pro certo eam habere; aut ex animo promittere. Vnde *Franc. Suar. lib.* 2. *de Iuramento cap.* 31. *num.* 6. Requirit mandatum ad iurandum ita speciale, sicut ad matrimonium contrahendum. Et consentiunt *Couarr. de pactis,* 1. *p.* §. 5. *num.* 8. *Matienço lib.* 5. *recopil. tit.* 10. *leg.* 6. *Gloss.* 2. *num.* 15. *& Latius leg.* 8. *tit.* 11. *Gloss.* 14. *num.* 2. *Iulius Clarus lib.* 4. *receptarum* §. *fœudum qu.* 49. *fine Sanch. lib.* 3. *sum. cap.* 13. *num.* 19. *fine & alij apud ipsos.* Probantque ex *cap. vltimo de procuratoribus in* 6. Video tamen placere pluribus, quos refert *Couarr. loco allegato.* Sufficere procuratori, vt Iuramentum de calumnia præstet, habere mandatum generale ad omnes causas, & speciale ad iurandum de calumnia; etiamsi non exprimatur causa, super quam Iuramentum præstare sit. Verum (vt ipsemet Couarr. probat) sustineri non potest ob rationem dictam. Num si dominus in particulari non consentit, neque causam expressit; qua ratione certus est procurator, dominum sub Iuramento requisitum id fore asseueraturum; iisue defensionibus vsurum nullamue calumniam in persecutione illius adesse? Certè id cognoscere non potest ea certitudine, quæ ad obstringendum dominum Iuramento requiritur.

3. Quod si procurator ex solo mandato generali, & non speciali circa hanc, vel illam causam, Iuramentum præstet, & grauiter peccat, & dominus obligatus non manet ex vi illius Iuramenti. Quia defuit in domino consensus; solumque tenebitur ex ratione contractus ob generalem facultatem ad contrahendum; si contractus est aliàs firmus secluso Iuramento. Sic cum *Caietano Soto P. de Ledesma docet Sanch. illo cap.* 13. *num.* 19. *fine Bonacina d. disput.* 4. *quæst.* 1. *punct.* 10. *circa finem.*

4. Hæc

4. Hæc generaliter dicta sint; atsi Procurator nomine minoris contracturus est, & consequenter contractum Iuramento firmaturus; debet non solum speciale mandatum circa causam specialem habere; sed insuper requiritur, vt ipsamet commissio & institutio procuratoris Iuramento firmetur à minore. Aliàs si contractus in eius vtilitatem non cedit, poterit beneficio restitutionis vti. Sic *Albericus Authentica Sacramenta puberum nu. 6. Antonius Gabr. in communibus opinion. lib. 2. tit. de minoribus conclus. 5. nu. 21. ampliat. 10. Sanch. lib. 3. in Decal. cap. 12. num. 25.*

5. Dixi in principio Iuramentum per procuratorem præstari posse nisi contrarium iure, vel consuetudine cautum sit. Quia sunt aliqui casus in quibus videtur non esse permissum interposita persona iurare; hi sunt cum à iure cauetur, vt propria manu tactis Euangeliis, aliisue solemnitatibus Iuramentum præstetur, iuxta *textum in cap. si verò el segundo de sententia Excommunicationis*, & docet *Couarruuias de pactis 1. p. §. 5. num. 8. Açor 1. p. lib. 11 cap. 7. quæstion. vltim. Sanch. cap. 13. nu. 23. Bonacina dicta disp. 4. quæst. 1. p. 10. num. 4.* Item si testificari debeas in aliqua causa; hæc enim testificatio medio procuratore non permittitur. *Couarr. Açor Sanchez & Bonacina supra.* Iuramentum verò fidelitatis quo Vasallus Domino fæudi fidelitatem promittit, bene potest per procuratorem præstari, per *textum in cap. 1. §. verum de statu regular. in 6.* Et licet ibi requiratur Domini consensus hoc tamen est quando Vasallus potest commodè per seipsum præstare Iuramentum. Si enim legitimè impeditus esset, etiam Domino inuito posset Iuramentum hoc per procuratorem præstare. Sic alios allegans *Couarr. de pactis 1. p. §. 5. num. 8. Matienço lib. 5. recopilat. tit. 10. lege 6. Glossa 2. num. 15. Sanchez lib. 3. cap. 13. num. 21. Suar. lib. 2. de Iuram. cap. 31. nu. 7. Bonacina tom. 2. disp. 4. quæst. 1. p. 10. in fine*

Pvnctvm XIII.

An Iuramenti obligatio antequam præstetur impediri possit?

1. *Proponitur ratio difficultatis in potestate ciuili.*
2. *Potest potestas ciuilis vires Iuramenti impedire.*
3. *Sic factum est in Regno Castellæ, & Portugallæ.*
4. *Quis sit finis harum legum?*

1. De potestate ciuili est dubitatio. Nam de Ecclesiastica nemini dubium esse potest; cum id factum fuerit in *Tridentin. sess. 25. cap. 16. de regular.* Vbi redditur Iuramentum irritum appositum renunciationi bonorum à nouitio factæ ante bimestre præcedens professionem. Ratio verò difficultatis est: quia Iuramenti obligatio est spiritualis. Nequit ergo sæcularis, & ciuilis potestas de ea disponere. Deinde ciuilis potestas impedire non potest Ecclesiasticam iurisdictionem. At si vires Iuramenti impedire posset iurisdictionem Ecclesiasticam impediret; cum medio Iuramento iurans efficiatur iurisdictionis Ecclesiasticæ. Ergo.

Ob has rationes plures Doctores censent potestatem ciuilem prohibere tantum posse, Iuramentum apponi; nunquam tamen impedire. Imò neque impedire posse vires illius, si contractibus aliàs licitis apponatur tametsi contractus, quibus Iuramentum apponitur irritos & nullos reddiderit. Sic docere videtur *Couarr. de pactis 2. p. §. 1. num. 8. Barbosa leg. 1. §. 1. num. 70. & 71. ff. soluto matrimonio expressè Suar. lib. 2. de matrimon. cap. 30. num. 15. Parladorius lib. 2. rerum quotidianarum cap. Vsualdus ad Donellum lib. 21. cap. 13. in notis litera A. in fine, & litera P.* Mouentur: quia ex eo quod Iuramentum afficiat contractus iure positiuo inualidos, non efficitur ipsum Iuramentum inualidum esse; aliàs Iuramentum soluendi vsuras, illasque non repetendi esset inualidum, cum afficiat contractum iure validum.

2. Cæterum dicendum est; non solum posse potestatem ciuilem vires Iuramenti impedire; sed etiam sic factum esse in Regno Castellæ. *leg. 10. & 11. tit. 1. lib. 4. compilat.* & in Regno Lusitaniæ testatur *Molina tom. 1. tract. 2. disp. 149. vers. ex his colligo & vers. quoad potestatem. Pinelus leg. 2. Cod. de rescindenda venditione 3. p. cap. 1. num. 11. Gutierr. in Authent. Sacramenta puberum à nu. 46. & 151. Matienço lib. 5. compilat. tit. 2. leg. 2. Gloss. 3. num. 7. & 12. & Latius leg. 22. tit. 8 Gloss. 8. & leg. 1. tit. 18. Gloss. 5. Sanch. lib. 3. cap. 22. num. 10. Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 12. num. 55. & 56. Bonacina tom. 2. disp. 4. qu. 1. de Iuram. punct. 17. num. 1. Basilius Legionens. lib. 12. de sponsalibus cap. 8. à num. 38.*

Quòd id fieri possit videtur omnino manifestum. Lex namque ciuilis reddere potest inhabilem ad acceptandam promissionem hac vel illa forma præstitam. Sed absque acceptatione promissorium Iuramentum obligationem non inducit. Ergo. Deinde potest lex ciuilis condonare, seu remittere obligationem eo ipso, quòd intentetur. Cum enim Iuramentum promissorium non obliget, si is, in cuius fauorem est præstitum, statim remittat obligationem; eadem ratione non obligabit si superior nomine ipsius eandemmet obligationem remittat. Præterea impedire potest Iuramenti obligationem, si ipsius executionem ob bonum publicum prohibeat. Quia hac prohibitione facta executio Iuramenti illicita est. Cessat ergo illius obligatio; cum esse non possit Iuramentum vinculum iniquitatis. Adde, eo ipso quo lex contractum nullum, irritum faciat, impedit Iuramenti obligationem. Non enim Iuramentum obligatorium esse potest, cuius materia vana est, & inutilis, prætermitti namque debet honestas in obiecto Iuramenti, vt Iuramentum licitum & obligatorium sit. At posita nullitate contractus nulla honestas in obiecto Iuramenti relinquitur. Non fidelitatis, & iustitiæ; cum nullum ius parti acquiratur. Non charitatis propriæ; quia nulla adest ibi redemptio vexationis, vt in vsurarum contractu non religionis; quia Iuramentum non constituit suum obiectum in materia religionis; sed in suo genere immutatum relinquit. Ergo obligatorium esse non potest.

3. Ob has rationes censeo; non solum potestatem ciuilem posse vires Iuramenti impedire; sed de facto in Regno Castellæ, & Portugalliæ impedisse. Nam in *leg. 10. & 11 tit. 1 lib. 4. nouæ collectionis*, statuitur sub grauibus pœnis imponendis, tum iurantium creditori, tum Tabellioni ne cõtractibus apponatur Iuramentũ, et si appositum fuerit, obli-

annullatur. Annullata ergo obligatione contractus, & personæ redduntur inhabiles ad contrahendum, & obligatio omnino remittitur, & materia prohibetur, & incapax obligationis redditur, cessat ergo Iuramenti obligatio. Deinde *leg. 22. titul. 11. lib. 5. recopilat.* prohibentur filij familias & minores emere, alioue titulo accipere ad creditum per se, vel per interpositam personam; imò etiamsi maiores sint, non possunt se obligare soluere dilata solutione ad tempus, quo hæreditatem adierint, & omnes hæ obligationes, & contractus annullantur. In Regno verò Portugaliæ cauetur, nullum esse contractum, cui Iuramentum apponatur sine licentia Regis consilij, vt testatur Pinelus, & Molina locis supra allegatis.

4. Finis harum legum non est impedire extensionem iurisdictionis Ecclesiasticæ, sed obuiare fraudes quæ ob recursum in iis contractibus iurisdictionem Ecclesiasticam solent interuenire, vt ex ipsismet legibus constat, qui finis sanctissimus est; neque libertati Ecclesiasticæ præiudicat & ex iis patet ad rationem dubitandi num. 1. posita; excipiuntur in supradictis legibus aliquot casus quibus Iuramentum apponi potest. Primus, cum Layci redditus Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum conducunt. Secundus, si contractus secluso Iuramento nulli sint, vel rescindendi. Tertius; si celebrentur venditiones alienationes, & donationes perpetuæ, compromissa, contractus dotis, & arrharum; si vnus ex contrahentibus clericus sit. Vide *Gutierr. Authentica Sacramenta puberum Cod. si aduersus venditionem à num.* 159. Vbi tractat, qua ratione transgressores harum legum excusari à pœna possint.

Ad fundamentum Suar. Couarru. & aliorum respondeo; prohibito & annullato contractu Iuramentum prohibitum, & annullatum esse, vt pote cadens supra materiam indebitam; neque exemplum de contractu vsurarum valet, quia ibi honestatur illa promissio soluendi vsuras; tametsi nulla sit ob vexationis redemptionem: Et ita pertinet ad charitatem propriam quod in aliis contractibus nullis, præcipuè cum nulli sunt ob bonum publicum, locum non habent.

Pvnctvm XIV.

Qua ratione Iuramentum interpretandum sit?

1. *Semper interpratandum est Iuramentum, vt quoad minùs fieri possit obligationem inducat.*
2. *Explicatur textus in cap. clericus de iureiurando.*
3. *Item lex diem proferre ff. de arbitris vbi iurans stare sententiæ arbitri lata certa die, an obligetur si dies prorogetur? Aliqui affirmant: Veriùs est non obligari.*
4. *Iuramentum restringendum est iuxta naturam actus super quem cadit.*
5. *Iurans dare Petro equum, non teneris dare, si Petrus quod promisit, non seruat.*
6. *Qualitèr intelligatur Iuramentum de fidelitate alicui præstanda, illique non esse contrarium?*
7. *Iurans parere sententiæ potest appellare.*
8. *Iurans obedire superiori, cessat obligatio, si ab officio remoueatur.*
9. *Iurans stare sententiæ arbitri sub certa pœna, non obligatur ad vtrumque.*
10. *Iurans non expellere conductorem, expellere potest si pensionem biennio non soluerit.*
11. *Iurans fideinssionem soluere, non debet quousque principalis excutiatur.*
12. *Iurans soluere pecuniam mutuatam, poterit intra biennium exceptionem opponere non numeratæ pecuniæ.*
13. *Iurans dare aliquid absenti non obligatur quousque ipse, vel alius nomine ipsius validè acceptet.*
14. *Iurans non resignare beneficium vel non commutare, non obligatur religionem ingrediens.*
15. *Admissus in Collegium Anglorum, & iurans confectis studiis ad patriam redire, potest religionem ingredi.*
16. *Iurans tuis concollegiis ferre auxilium quomodo intelligatur?*
17. *Quid de Iuramento non ingrediendi primum, non sedendi nobiliori loco?*
18. *Iuramentum obligat rebus in eodem statu permanentibus.*
19. *Promisisti sub Iuramento puellæ coniugium fornicatur, deobligaris.*
20. *Iurasti non nocere inimico, subintelligitur si ipse nouam causam non dederit.*
21. *Iurasti residere in Ecclesia, intelligitur, nisi necessitas, vel vtilitas Ecclesiæ aliud cogat.*
22. *Iurasti non alienare inconsulto superiore, potest, si superior adiri non potest & necessitas vrgeat.*
23. *Iurasti non petere beneficium, poteris illud acceptare.*
24. *Iurans non acceptare gradum doctoratus in alia vniuersitate, subintelligitur ex vi illius licentiæ.*
25. *Renuncias sub Iuramento ius habitum, & speratum, subintelligitur de iure, quod speras ex causa de præsenti.*
26. *Iurasti non diuidere societatem, intelligitur, nisi socius sit rixosus.*
27. *Iurasti stare mandato alicuius, intelligitur, nisi immoderatum præcipiat.*
28. *Iuramentum debet restringi, ne censeatur factum in tertij præiudicium.*

1. Qvæstionem aliquibus regulis generalibus absoluemus. Prima regula est, si de intentione iurantis constat, nulla indiget Iuramentum interpretatione. At si hæc intentio

tio manifesta non est, semper interpretandum est Iuramentum, vt seruata proprietate verborum, quoad minus fieri possit, obligationem inducat. Prior pars regulæ ex terminis liquet, cum intentio, vel restrictio Iuramenti exintentione iurantis desumenda sit. Secunda pars probatur; quia creaturam liberam astringi, & obligari ad aliquid determinatè faciendum, vel omittendum, odiosum illi est, & graue. Ergo est facienda stricta interpretatio. Colligiturque *hac regula ex capite ad nostram 21. de iureiurando*, ibi, nos Iuramentum tuum benignè interpretari volentes & *cap. 1. eodem titulo in 6. & ex lege quidquid astringendæ ff. de verborum obligationibus*, vbi dicitur obligationem promissionis, & stipulationis strictè esse interpretandam. Et ita notat *Abbas capite cum clerici de verborum significatione in fine, & in capite clericus de iureiurando Siluester Iurament. 3. quæstione 3. Suarez tom. 2. de Religione lib. 2. de Iuramento capite 32. numero 7. & est omnium*.

Neque obstat *textus in capite veritatis de iureiurando*, vbi Iuramentum fidelitatis extenditur ad successores. Nam ibi non fit extensio vltra proprietatem, & rigorosum sensum verborum. Quia Iuramentum illud non fit Prælato, quatenus talis persona est, sed quatenus tali dignitate fulget, & consequentèr ad omnes successores extenditur; etiamsi in formula Iuramenti nulla mentio facta esset successorum, vt probat *Glossa ibi* testatur & probat *Couarruuias de pactis 1. parte §. 5. num. 5.* & in simili de Iuramento obediendi Prælato docet *Sanchez aliis relatis lib. 3. cap. 15. num. 7. Bonacina tom. 2. disp. 4. quæst. 1. de Iuramento p. 15. num. 3.*

2. Ex hac regula constat decisio casus relati in *capite clericus de iureiurando*, vbi clericus iurans statuta in Ecclesia sua edita seruaturus, promittens per idem Iuramentum, statutum, quod post modum subsecutum est, fidelitèr obseruare; deciditur non teneri ad illius obseruantiam ex debito præstiti Iuramenti, sed solum ex promissione simplici. Quia cum primum Iuramentum non se extenderit ad statuta edenda, sed solum ad statuta edita; non potest ipse pro sua voluntate, illud extendere, nisi expressè vellet aliud nouum Iuramentum præstare, & ita tradunt vniuersi Doctores ibi prout refert & sequitur *Couarruuias de pactis 1. parte initio num. 5. Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 4. num. 22. Sanchez lib. 3. cap. 14. num. 1. & cap. 17. num. 20. Suar. ib. 2. de Iuram. cap. 32. num. 11.*

Adde esto non adderet illa particula *edita*, sed absolutè iuraret seruare statuta suæ Ecclesiæ, affirmant supradicti Doctores non extendi ad edenda ob rationem dictam. Quia strictè Iuramentum interpretandum est. Deinde neque extenditur ad ea, quæ non sunt in vsu, neque seruantur, quia hæc statuta propriè censeri non debent. *Gutierrez de Iuramento 1. p. cap. 38. num. 14. Sanchez aliis relatis lib. 3. cap. 14. num. 8. Lessius supra. Bonacina tom. 2. disput. 4. quæst 1. punct. 16. vers. ex quo licet inferre*. Quod verum est; esto in particulari petatur Iuramentum, seruandi aliquod statutum, quia semper intelligitur peti de seruando illo, provt receptum est, & secundum obligationem quam habet. *Sanchez & Bonacina supra.*

3. Secundò infertur, quid dicendum sit ad casum relatum in *lege diem proferre lege si cum dies ff. de arbitris*, vbi agitur de compromittentibus litem in arbitrum vt certa die illam definiat, iurantibusque stare sententiæ ab illo intra illum diem latæ; an inquam obligentur Iuramento si compromissi dies prorogetur? Affirmant *Antonius Gab. libro 2. communium opinionum titulo de dilationibus conclusio 2. num. 11. & sequentibus Suarez lib. 2. de Iuramento capite 36. fine Thuscus verbo compromissum conlusio 518. numero 5. Bonacina tomo 2. disput. 4. quæstione 1. punct. 16. numero 8.* Mouentur: quia prorogato termino compromissi non videtur nouum pactum iniri; sed ad nouum diem extendi; deinde iurans soluere debitum intra certum terminum: si à creditore terminus prorogetur Iuramentum obligat. Ergo similitèr prorogato termino compromissi, & compromissum antea factum, & Iuramentum illi annexum obligare debet. Cæterum veriùs censeo oppositum; prorogato inquam termino compromissi, & compromissum, & Iuramentum factum extingui; aliudque denuo fieri; tametsi moralitèr censeatur idem. Quia fit cum eisdem qualitatibus & conditionibus iuxta *legem non ex omnibus §. vltimo lege non distinguemus §. dies ff. de recept. arbitr.* Sic optimè aliis relatis probat *Couarruuias de pactis 1. parte initio numero 6. & sequentibus. Sanchez libro 3. summ. capite 17. numero 23. Açor tom. 1. libro 11. capite 8. quæstione 12.* Ratio ea est: quia compromittentes solum iurant obedire sententiæ ab arbitro latæ illa die signata. Si ergo illa die sententia non profertur, obligatio Iuramenti cessat. Nam sententia, quam arbiter alio die profert, fortè diuersa est ab ea, quam proferret illo die signato. Ergo terminus signatus obligationem extinguit, non prorogat. Confirmo primò: quia illo die signato iurisdictio arbitri finita esset, nisi compromittentes iurisdictionem prorogarent. Ergo prorogatio termini nouam iurisdictionem arbitro concedit, & parendæ nouæ sententiæ obligationem continet. Et hoc verum habet siue finito termino compromissi, siue intra illum fiat prorogatio. Semper enim nouum pactum fit, nouæque iurisdictio conceditur: ac proinde nouo Iuramento indiget, quia priùs extinctum est.

At si compromittentes stare sententiæ arbitri ea forma à principio litem decidendam promitterent sub Iuramento, vt possint ipsi vel iudex arbiter terminum prorogare; credo certissimum, ex prorogatione termini non esse nouum compromissum, nec nouum Iuramentum nec noua arbitri iurisdictio, sed solum terminum prorogatum non compromissum, nec Iuramentum ab initio factum. Sic *Couarruuias d. prima parte de pactis initio numero sexto vers. septimo. Sanch. lib. 3. cap. decimo septimo num. vigesimo tertio*. Et in hoc sensu est vera sententia *Gabriel Tuscti Suar. & Bonacina numero 4. relat.* Secùs si compromissum factum esset absque illa clausula prorogandi terminum.

Neque obstat iurantem soluere debitum intra certum terminum, termino à creditore prorogato Iuramento obligari. Nam esto id concedamus, quod alij negant, apud Sanch. lib. 4. cap. 55. nu. 5. est longè diuersa ratio de compromisso absolutè facto. Nam prorogatio termini in

solutione debiti debitum non extinguit, sed idem prorsus perseuerat; neque terminat ibi apponitur ad finiendam obligationem; sed potiùs ad illius executionem solicitandam. Secùs est in obligatione compromissi cuius terminus vt supra probatum est, finit obligationem, non vlterius prorogat & solicitat. Sic *Sanch. lib. 3. cap. 17. num. 24. tametsi contrarium sentiat lib. 4. cap. 55. num. 7. & 9.*

4. Secunda regula sit; Iuramentum restringendum est iuxta naturam actus, super quem cadit. Vnde omnes restrictiones, & conditiones, quas propositum, vel promissio habet ex iure, vel ex recepta consuetudine, omnes illas habere censendum est Iuramentum. Quia accessorium, quale est Iuramentum, sequitur naturam principalis, cui adiungitur; iuxta *regulam iuris 42. lib. 6.* Neque alia intentio iurantis præsumenda est, & tradit latè *Couarruuias de pactis, 1. parte* §. 4. *num. 1. & sequentibus Gutierrez 1. parte de Iuramento confirmat. capite 37. num. 2. & 3. Sanchez lib. 3. capite 17. num. 13. Suarez lib. 2. de Iuramento cap. 32. numero 2. Lessius libro 2. capite 42. dubio 4 numero 22. Bonacina tomo 2. disputat. 4. quæstion. 1. punct. 16. in principio.* Neque obstat Iuramentum, aliquando confirmare actum inualidum; quominùs dicamus Iuramentum sequi naturam actus, super quem cadit; sequitur inquam naturam primordialem ipsius, non accidentalem, & extrinsecam. Vt bene explicat *Couarruuias dicto* §. *4. numero 1. Gutierrez capite 37. numero 5.*

5. Hanc regulam varijs exemplis confirmo. Primò si iurasti Petro dare equum; ipse tamen non seruat, quæ promisit; non teneris dare. Habetur *capite sicut* §. *Iuramentum de iureiurando, & capite peruenit 2. eodem titulo.* ibi. Nectu ei aliquatenus teneris si constat eum conditione minimè paruisse. Quod verum habet non solum quando tua promissio facta est intuitu alterius promissionis, & ab ea dependenter. In quo casu omnes affirmant; sed etiam quando absolutè promiseris. Quia hæc absoluta & liberalis promissio habet tacitam conditionem, nisi alius ingratum se ostendat, vt ostenditur non implens promissum. Sic *Sanchez aliis relatis libro 3. summ. capite 17. numero 16. & lib. 4. capite 2. numero 31. Molina de iustitia tomo 2. disput. 272. ad finem Bonacina tomo 2. disputat. 4. quæstione 1. punct. 15. numero 2.* & probat *textus in lege finali Codice de reuocanda donatione & lege cum proponas 2. Codice de pactis cum aliis à Glossa ibi adductis.* Vbi dicitur licere frangere illam non seruanti. Quod si iam promissum donasti reuocare non poteris, nisi in illis quatuor casibus, qui referuntur in *lege 10. titulo 4. partita 5.* Videlicet si te donatarius vituperauit, aut accusauit de crimine capitali famoso; vel de quo, si probaretur, penderet maior pars tuorum bonorum, vel infamiam incurreres; secundus qui tentauit te percutere. Tertius, si magnum tuis bonis damnum intulit. Quartus si tuam mortem captauit.

6. Secundò: si iurasti fidelitatem alicui, illique non esse contrarium; subintelligitur nisi ius tuum, vel tuorum, vel Ecclesiæ petere defendereue necessarium fuerit. Habet enim hæc promissio hanc subintellectam conditionem, vt constat expresè ex *cap. petitio de iureiurando,* & notat *Siluester Iuramentum 3. quæstion. 3.*

7. Tertiò si iurasti parere mandatis Ecclesiæ, vel iudicis, stareque eius sententiæ, poteris appellare si te iniustè grauatum sentias. Quia hoc generale Iuramentum non excludit rationabilem appellationem, constat quæ ex *cap. prout nobis de dolo, & tradit Glossa in capite ad hæc, el segundo de appellationibus,* & ibi *Decius & aliis relatis Ioannes Gutierrez de Iuramento 1. p. cap. 37. num. 25. Siluester supra & verbo Iuramentum 4. num. 1.* §. *decimo quarto.*

8. Quartò si iurasti obedire superiori, ipseque ab officio remoueatur, cessat tua obligatio obediendi. Quia ex iure supponitur ad obligationem iurisdictio in superiore vt possit præcipere. Probatque *textus in cap. venerabilem in fine de electione* & notauit *Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 4. num. 22.*

9. Quintò iurans stare sententiæ arbitri sub certa pœna non obligatur ad vtrumque: Sed tantum obligatur parere sententiæ; vel soluere pœnam. Sic *Innocentius & Glossa in cap. per tuas de arbitris & consentit Siluester supra quæstione 3. & aliis relatis Padilla lege cum proponas numero 2. Codice de transactionibus.* Probabile satis est, Iuramentum ad vtrumque extendi & ad parendum sententiæ, & ad subeundam pœnam argumento *legis si quis maior Cod. de transactionibus* & tradit *Molina tractat. 2. de iustitia disput. 556. & tract. 5. disp. 36. num. 6.*

10. Sextò iurans non expellere conductorem domus, vel agri; potest expellere si biennio conductionis pensionem non soluerit. Quia hic contractus habet hanc tacitam conditionem, vt conductor biennio non soluens expelli valeat. *lege quæro* §. *inter locatorem ff. locati & in lege ede Codice eodem titulo* & probat *lex 6. titul. 8. partita 5.* & licet in *lege 5. antecedenti* omissio solutionis annuæ sufficiat, ad remouendum conductorem; id intelligi debet quando conductio est facta ad biennium, vel triennium; secùs si ad longum tempus. Sic *Gregorius Lopez dicta lege 5. Antonius Gomez 2. tomo cap. de locatione & conductione, num. 6. Couarruuias 2. p. in Rubrica de testamentis numero 11. Gutierrez 1. parte capite 37. numero 10. Sanchez libro 3. summ. capite 17. num. 14.*

11. Septimò iurans contractum fideiussionis, non se obligans instar principalis, soluere non debet, quousque principalis debitor excutiatur. Quia hanc habet tacitam conditionem. Iusta *lege decem ff. de verborum obligationibus lege vltima in principio ff. si certum petatur. Sic Couarruuias de pactis 1. p.* §. *4. num. 4. &* §. *3. num. 10. Sanch. d. cap. 17. num. 14.*

12. Octauò iurans soluere pecuniam sibi mutuatam, poterit intra biennium exceptionem opponere non numeratæ pecuniæ: Quia sub ea conditione censendus est, obligatus soluere, si sibi fuerit pecunia numerata; habetur expresè *lege vltima Codice de non numerata pecunia & lege 27. titulo 11. partita 3.* & multis relatis docent *Couarruuias de pactis 1. parte* §. *3. numero 10. Gutierrez 1. parte de Iuramento, capite 37. per totum.* Verum si iurans non solum iurauerit pecuniam sibi mutuatam soluere; sed etiam eam accepisse; non poterit postea exceptionem non numeratæ opponere. Quia sibi opponeret periurium. Sic pluribus firmat

Gutierr.

Gutierr. num. 8. *Couarr. d.* §.3. *num.*10. Quapropter vt bene testatur *Couarr. loco allegato* in Hispania nunquam admittitur exceptio non numeratæ pecuniæ ad effectum, vt creditori incumbat onus probandi intra biennium numeratam fuisse. Tum quia debitores testantur in obligatione illam accepisse, tum quia huic exceptioni in Instrumento obligationis renunciant, quod optime fieri potest. Iuxta *legem regiam* 9. *titulo* 1. *partita* 5. tametsi iure communi satis dubium sit; an secluso Iuramento valeat huius exceptionis renunciatiatio, vt constat ex his quæ tradit *Antonius Gomez lege* 53. *Tauri num.* 52. *Conarruuias libro* 2. *variarum capite* 4. *numero* 3. *Menchaca de successionum creatione* §. 29. *num.* 4.

13. Nono promittens sub Iuramento aliquid absenti, non tenetur, quo vsque ipse, vel alius valide nomine ipsius acceptet; imò etiam si iurasset non reuocare promissionem posset reuocare. Quia hæc promissio, cuius naturam sequitur Iuramentum, reuocabilis est, quo vsque per acceptationem firmetur. Sic multis relatis *Sanchez lib.* 1. *de sponsalibus disput.* 7. *& lib.* 3. *in Decalogum cap.* 9. *num.* 10. *Lessius lib.* 2. *cap.* 12. *dub.* 7. *& cap.* 42. *dub.* 4. *num.* 22. *Bonacina tom.* 2. *disputat* 4. *quæstione* 1. *punct.* 16. *vers. quinto.* Adde etiam si esses acceptata promissio, poterit reuocari, si donator post eam liberos habuerit, iuxta *legem si vnquam Cod. de reuocanda donatione* & tradit aliis relatis *Tiraquellus in d. lege si vnquam in principio num.* 168. *Couarruuias de pactis* 1. *p.* §. 4. *num.* 4.

14. Decimò: iurasti non resignare beneficium in fauorem alterius, vel non commutare absque ordinarij consensu; non te obligat, si religionem fueris ingressus. Quia hæc occasio tacite censetur excepta; eo quòd finis, ob quem ordinarius illud Iuramentum solet exigere, est, ne beneficiati accipientes beneficium, & manentes in sæculo, cum pensione renuncient, iterumque alia beneficia obtineant. Sic *Sanchez lib.* 3. *cap.* 17. *num* 11. ex parte *Basilius Legionensis lib.* 12. *cap.* 8. *num.* 27. *fine.*

15. Vndecimò: admissus in Collegium Ybernium vel Anglicanum iurasti post absoluta studia ad patriam redire; poteris religionem ingredi non obstante Iuramento. Quia hic status, vt pote maioris perfectionis semper censetur exceptus. Sic *Basilius Legionensis lib.* 12. *de sponsalibus cap.* 8. *num.* 27. Si tamen iurares religionem non ingredi quin priùs superiorem moneres; obseruare debes Iuramentum. Quia hæc monitio iustissimas causas habere potest; & ob illam non impeditur religionis ingressus; cum possis superiore monito, & inuito ingredi; sed præstat prudentem & maturum ingressum *Basilius Legionensis loco allegato.*

16. Duodecimò: admissus in Collegium, iurasti collegis tuis auxilium ferre, quoties opportunum fuerit; subintelligitur dummodo alius dignior non sit. Quia aliàs non esset licitum Iuramentum, nec obligatorium. *Basilius Legionensis d. lib.* 12. *de sponsalibus cap.* 8. *num.* 27.

17. Decimòtertiò: si vrbanitatis causa iurasti non ingredi primum, non sedere nobiliori loco, non præcedere. &c. non teneris, si alter roget, vel illi molestum sit. Quia subintelligeris iurasse non accipere primum locum, quantum in te est, sed rogatum. Adde tertium in cuius gratiam iurasti, te rogando, vt primum locum accipias, Iuramentum remittit. Quia id facere potest, vt pote in eius gratiam factum. Sic *Toletus lib.* 4. *cap.* 22. *vers. tertius casus Sanch. lib.* 3. *sum. cap.* 4. *num.* 20. *& cap.* 9. *num.* 18. *Bonacina tom.* 2. *disp.* 5. *quæst.* 1. *punct.* 16. *num.* 2. *vers. quarto Lessius lib.* 2. *cap.* 42. *dub.* 4 *num.* 22. *Clauis regia lib.* 5. *cap.* 5.

18. Tertia Regula est; Iuramentum obligat, rebus in eodem statu permanentibus; secùs si notabilitèr fuerint secundum intentionem iurantis mutatæ. Sumitur ex *cap. breui de iureiurando.* Vbi de iurante defendere res Ecclesiæ (inquit Pontifex) teneri Iuramento, nisi difficultas existat, propter quam requisitus non possit Ecclesiæ subuenire. Item colligitur, *cap. petitio cap. veniens eodem titulo capite cum inter de renunciatione.* Et pluribus firmat hanc regulam *Tiraquelus in lege si vnquam Cod. de reuocanda donatione num.* 166. *& sequenti. Gutierrez de Iuramento* 1. *p. cap.* 29. *num.* 6. *& cap.* 71. *num.* 6. Ratio ea est: quia Iuramentum obligat secundum intentionem iurantis. Mutatis autem notabilitèr rebus non censetur quis intentionem habuisse se obligandi. Ergo non tenetur Iuramento. Quæ verò mutatio notabilis sit, vt censeatur iurans deobligatus ab obseruatione Iuramenti non potest certa regula difiniri, sed prudentis arbitrio est æstimanda, vt rectè notauit *Sanchez in simili de voto lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 21. Subiiciam aliquos casus, ex quibus alij deduci possunt.

19. Primò: promisisti puellæ coniugium, cognoscis post modum fornicatam esse; de obligaris à promissione etiam iurata, vt habetur expressè. *capite quemadmodum de iureiurando.* Et idem est si in infamiam, lepram, morbum incurabilem, aut paupertatem notabilem deuenerit. *Sic Lessius lib.* 2. *cap.* 42. *dub.* 4. *num.* 22. *multis allegatis Gutierrez lib.* 1. *de Iuramento cap.* 37. *num* 2. imò num. 3. in fine, approbare videtur iurantem ducere aliquam excusari à Iuramento si inueniatur post modum non habere dotem competentem, quia sub ea conditione videtur Iuramentum emissum esse.

20. Secundò facta pace cum inimico iurasti te illi non nociturum; non obligaris, si ipse nouam causam dederit inimicitiæ aut fuerit ex bannitis: intelligitur enim illa promissio solum ex causa præterita, ita *Bartolus in lege qui seruum de verborum obligatione Antonius Gomez lege* 22. *Tauri num.* 10. *Lessius loco allegato Sanchez lib.* 3. *in Decal. cap.* 17. *num.* 6.

21. Tertiò iurasti residere in Ecclesia; potes Iuramento non obstante te absentare pro necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ, *cap. ex parte tua de clericis non residentibus & ibi Glossa & omnes.*

22. Quartò, iurasti non alienare bona Ecclesiæ fine licentia Papæ vel superioris; poteris vrgente necessitate ea alienare, si superior adiri non possit, vt affirmat *Siluester aliis relatis verbo Iuramentum* 3. *qu.* 4. Argumento *legis tutor qui repertorium ff. de administratione tutorum*, vbi ex causa necessitatis potest tutor, administrare bona pupilli inuentario non confecto, quod alias necessitate cessante non potest.

23. Quintò: iurasti non petere beneficium à te renunciatum, poteris illud accipere si tibi de-

nuo conferatur *cap. 2. de renunciatione.* Quia & ibi notat *Gloss. Abbas, num. 9. Antonius num. 4. immol., num. 2. Sanch. lib. 3. cap. 17. num. 4.* Subintelligitur illud Iuramentum ex causa tempore renunciationis præexistente.

24. Sextò; promotus ad gradum licentiatus in aliqua vniuersitate si iurasti non acceptare gradum doctoratus in alia academia; subintelligitur ex vi illius licentiæ; si enim velles gradum licentiatus iterum in alia academia recipere, gradum doctoratus in illa accipere poteris. Sic *Abbas dicto c. 2. de renunciatione num. 11. Antonius Gomez leg. 22. Tauri num. 10. Sanch. illo cap. 17. num. 5.*

25. Septimò renuncians sub Iuramento ius habitum, & speratum: sub intelligi debet de iure, quod speras ex causa pro tunc existente. Vnde non censeris renunciasse iuri ex noua causa & spe superueniente. Nam illud sperare non poteras, *Sic Sanch. aliis relatis dicto c. 17. num. 7.*

26. Octauò: iurasti non diuidere societatem; intelligitur, nisi socius sit rixosus, vel molestus. Ita relato *Bartol. in leg. si cum venerit ff. pro socio, docet Siluester verbo Iuram. 3. num. 1. vers. & quarto,* ex qua resolutione satisfacit Siluester illi quæstioni. An pupillus prouocare possit socium ad diuisionem. *leg. si pupillorum ff. de rebus eorum, qui sub tutela, vel cura sunt.* Respondet inquam intelligi debere, nisi habeat socium odiosum, vel molestum: Et ita affirmat explicandam esse clausulam apponi solitam in testamento, *vt fratres diuidere non possint.*

27. Nonò iurasti stare mandato alicuius; intelligitur, nisi ipse immoderatum præcipiat, argumento *cap. quintauallis de iureiurando cap. veniens eodem tit.* Quapropter iurans stare sententiæ arbitri; subintelligitur, nisi immoderatum præcipiat; & iurans stare dicto & Iuramento alterius de expensis, & interesse; subintelligitur si rationabilitèr arbitretur. Et alia plura exempla subiicit *Gutierr. de Iuram. 1. p. c. 37. à num. 10. & 13. argum. legis si libertas ita iurauerit ff. de operi libertat. & leg. 27. tit. 11. partit. 3. & leg. 24. tit. 4. partit. 3.*

28. Quarta regula est: Iuramentum debet restringi, ne censeatur factum in tertij præiudicium. Habetur *cap. venientes c. cum tuis, c. cum contingat, de iureiurando, & c. 2. eodem tit. in 6. c. quamuis pactum de pactis lib. 6.* Ratio est manifesta: quia Iuramentum alteri præiudicans illicitum est; obligare ergo non potest. Subiicio exempla; iurasti secretum alicui seruare non teneris; quando est alteri nociuum; sed poteris reuelare iis, qui prodesse, & non obesse possunt, textus in *cap. hoc videtur 22. quæst. 5. sic Sanch. c. 17. num. 25. Azor 1. p. lib. 11. c. 8. quæst. 6. Bonacin. tom. 2. disp. 4. quæst. 1. punct. 16. num. 2. fine.* Item iurasti creditori non recedere à loco, nisi priùs debitum illi soluas, vocaris à superiore quando soluere non potes, debes ad superiorem recurrere. Quia Iuramento præiudicare iurisdictioni superioris non poteras. At hoc intelligendum est, quando absque eius consensu expresso vel tacito Iuramentum præstitisti; eo quòd in loco illo resideres absque eius licentia vel casu, quo ex licentia illius resideres, non contradixisti debitum ex necessitate sustentationis, sed potiùs, vt in ludis & commessationibus insumeres; in hoc ergo casu Iuramento non recedendi à loco, præiudicare superioris iurisdictioni non poteras; secùs verò si ex illius licentia illo in loco resideres, & ad vitam degendam debitum contraxisti; quia tunc ipse superior tacitè Iuramento consensum præstat. Sic *Siluester verbo Iuramentum 4. quæst. 16. circa finem. Sanch. lib. 3. cap. 17. num. 12. Suar. tom. 2. de Religione lib. 2. de Iuramento cap. 34. num. 7.*

PVNCTVM XV.

Qualiter Iuramentum dubium interpretandum sit.

1. *Si dubius es, an Iuramentum emiseris non obligaris.*
2. *Si de intentione iurandi dubites, certus verba Iuramenti protulisse, obligaris.*
3. *Si dubium sit licita ne sit materia consulem est superior, si adiri potest.*
4. *Si dubites; an executioni mandatum sit, vel res sint notabilitèr mutatæ obligaris.*

HÆc difficultas decissa est. *1. p. tract. 1. disp. 1. de conscientia* dubia à punct. 9. & sequentibus, sed ibi dicta breuitèr in præsenti præstingemus. Multiplex dubium esse potest. Primò dubitare potes; an Iuramentum emiseris. Secundò; an habueris intentionem iurandi? Tertiò; an cadat supra materiam capacem? Quartò; an executioni mandatum sit? Vel res notabilitèr mutatæ.

1. Si dubites an votum, seu Iuramentum emiseris; communis sententia affirmat, & bene; te non esse obligandum, quia in te fauorem stat libertatis possessio, quæ certò astringenda non est, dum vinculum Iuramenti dubium sit. Quæ ratio probat non solum cum est dubium negatiuum, ita vt in neutram partem valeas producere assensum; sed etiam quando est positiuum, esto te magis inclines, votum emisisse; dummodo pro contraria parte non desint probabiles rationes, votum non esse emissum, quia semper est vinculum dubium, quo tua libertas astringi non debet. Sic *Sanchez aliis relatis, lib. 1. in Decalogum cap. 10. num. 36. & lib. 4. cap. 1. num. 16. & lib. 1. de sponsalibus disp. 9. num. 11.* Idem est; quando certo tibi constat, protulisse verba quæ possunt in sensu iuratorio, & non iuratorio accipi; dubitas tamen in quo sensu illa acceperis. Quia semper est possessio pro tua libertate, quæ absque certo vinculo non est absolutè & certo astringenda. Sic *Alciatus in rubrica de Iuram. num. 5. Caietanus 2. 2. quæst. 89. art. 7. Couarruuias de pactis, 1. p. §. 2. num. 2. fine Suarez lib. 2. de Iuram. c. 33. num. 3.* Et probat textus in *cap. clericus de iureiurando.* Vbi Pontifex in illis verbis *promitto per idem Iuramentum* interpretatur non iurare denuo, neque antiquum Iuramentum ad nouam materiam extendi; cum tamen verba sint satis dubia; possentque in alio sensu interpretari.

2. Atsi de intentione iurandi aut te obligandi dubites; certus tamen verba Iuramenti protulisse; teneris Iuramento. Quia non es præsumendus fictionem commisisse, ne delinquere præsumaris, quod verum habet; esto coactus iuraueris, vt latiùs dixi illa *disp. 3. punct. 10.*

3. Quod si dubites; an Iuramentum sit de materia licita vel illicita; superiorem consulere debes

bes, si adiri potest puta ipse loco Dei, cui est Iuramentum præstitum, succedit; ac proinde resoluere debet, quid Deo gratum sit, si verò superiore consulto adhuc dubium perseuerat, excusaris à Iuramenti executione. Quia Deo grata non est executio, quæ periculum turpitudinis continet. *dixi punct.* 11.

4. Verum si dubites; an executioni mandatum sit Iuramentum, vel an res sint ita notabilitèr mutatæ, vt te ab illius executione excusent; teneris Iuramentum exequi si dubium vincere non potes. Quia ab obligatione certa non est æquum, te excusari ob causam dubiam. *Suarez. lib.* 2. *de Iuram. cap.* 33. *num.* 7. *&* 8. Hinc fit, si iurasti ingredi religionem minorum nudis pedibus incedentium, incurristi morbum gallicum, vel alium grauem, quo durante excusaris à Iuramento; at si restitutus ad pristinam sanitatem dubites; possisne onera religionis subire ob infirmitatem præteritam, teneris sane. Quia obligatio est certa, quam excutere non debet excusatio dubia. Sic *Sanch. lib.* 4. *de voto cap.* 16. *num.* 37. *relato* M*anuel. Rodriguez.* 2. *tom. sum. cap.* 95. *num.* 5. Affirmante laborantem illo morbo gallico nunquam censeri ad pristinam sanitatem restitui; ac proinde, qui semel in illam incidit à voto suæ religionis excusari.

DISPVTATIO III.

De Iuramenti relaxatione, irritatione, & commutatione.

IRritatio Iuramenti est actus, quo superior omnino aufert obligationem à subdito, differt à dispensatione, seu relaxatione, primò; quia relaxatio est actus Iurisdictionis temporalis, vel spiritualis in subditum, irritatio verò est actus potestatis dominatiuæ. Secundò: quia irritatio ad sui valorem nullam causam expostulat. Relaxatio verò sine causa nulla est, à commutatione verò differt tam irritatio, quam relaxatio. Quia irritatione & relaxatione extinguitur, aut suspenditur Iuramenti obligatio. At commutatione non extinguitur, sed in aliam materiam transfertur, in his omnes Doctores conueniunt.

PVNCTVM I.

Quæ Iuramenta in honorem Dei præstita irritari, relaxari, commutariúe possint, & à quibus?

1. *Gaudens potestate irritandi vota potest hæc Iuramenta irritare.*
2. *Quid de potestate dispensandi? Si sit potestas ordinaria omnes admittunt ad hæc Iuramenta extendi.*
3. *Si delegata plures negant.*
4. *Limitant aliqui hanc sententiam in Iuramentis, quæ non sunt voto accessoria.*
5. *Probabiliùs est, potestatem dispensandi in votis extendi ad Iuramenta in honorem Dei præstita.*
6. *Fit satis opposito fundamento.*
7. *Propria auctoritate possunt hæc Iuramenta in rem euidentèr meliorem imò æqualem commutari.*

1. CVm Iuramentum in honorem Dei præstitum naturam voti imitari diximus, superiori *disput. punct.* 1. inde colligitur gaudentes potestate irritandi vota Deo facta, gaudere etiam potestate irritandi Iuramenta, sumitur ex *cap.* 30. *numeri* ibi æqua potestas tribuitur patri & matri relaxandi vota & Iuramenta, & ita docent. *Diuus Thomas* 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 9. *ad* 3. & ibi *Caietanus, Siluester verbo Iuramentum,* 5. *quæst.* 7. *Azor* 1. *p. lib.* 11. *institutionum moralium cap.* 10. *fine Toletus lib.* 4. *sum. cap.* 23. *num.* 1. *Lessius lib.* 2. *de iustitia cap.* 42. *dub.* 12. *num.* 61. *Sanch. aliis relatis lib.* 5. *cap.* 19. *num.* 2. Ratio est manifesta: quia potestas irritandi prouenit ex potestate dominatiua in personam vel in materiam personam. Qui ergo ob potestatem dominatiuam in personam, vel in materiam promissam irritare vota potest; poterit & Iuramenta, quæ naturam voti imitantur. Qui autem hi sunt, loquentes de voto, dicemus.

2. De potestate dispensandi & commuttandi, maior est difficultas an habentes potestatem dispensandi vel commutandi vota, habeant potestatem dispensandi Iuramenta in honorem Dei præstita.

Et quidem si loquamur de habentibus potestatem ordinariam, recepta est omnium sententia affirmans potentem dispensare, vel commutare vota, posse etiam Iuramenta eius materiæ Deo præstita. Sic *Sanch. lib.* 3. *de Iuram. cap.* 19. *num.* 5. *& lib.* 8. *de matrimonio disp.* 2. *num.* 16. *Basilius Legionensis lib.* 8. *de matrimonio cap.* 11. *nu.* 1. *Açor* 1. *p. lib.* 11. *cap.* 10. *quæst.* 2. At si loquamur de potestate delegata.

3. Prima sententia negat, quam tradit. *Nauarrus sum. cap.* 27. *num.* 275. *vers.* 16. *Açor tom.* 1. *sum. lib.* 11. *cap.* 10. *quæst.* 2. 2. *Petrus de Ledesma* 2. *tom. sum. tract.* 11. *cap.* 4. *difficultate* 4. *Bonacina tom.* 2. *disp.* 4. *quæst.* 1. *punct.* 17. *num.* 11. Mouentur; quia Iuramenti vinculum est diuersum à vinculo voti, vt *super disp. diximus.* Ergo concessa potestate soluendi vinculum voti, non debet censeri concessa potestas soluendi vinculum Iuramenti; tametsi vinculum Iuramenti minus sit quam vinculum voti. Illa namque regula, cui conceditur maius concedi censetur id, quod minus, procedit, cum illud, quod minus est, continetur in maiori tanquam pars in toto, aut species in genere. At cum vinculum Iuramenti hac ratione in voto non contineatur, effici videtur facultatem concessam dispensandi, vel commutandi vota ad Iuramenta hæc non extendi. 2. Priuilegium gratis concessum; & præcipuè ad tollendam obligationem naturalem, & diuinam strictè interpretandum est iuxta textum in *cap. porrò de priuilegiis cap. cum in illos* 17. *& cap. cui de non sacerdotali* 27. *de præbendis lib.* 6. Ergo priuilegium dispensandi in votis non est extendendum ad Iuramenta.

menta. 3. Ex stylo curiæ speciale priuilegium conceditur ad commuttanda vel dispensanda Iuramenta vltra priuilegium commuttandi, vel dispensandi in votis, vt manifestè constat ex compendio priuilegiorum nostræ societatis. Verbo *commutatio* §. 1. Et notauit *Azor d. quæstione 2. in fine*.

Hanc sententiam extendunt supradicti Doctores specialitèr *Azor & Bonacina supra*, esto Iuramentum votum confirmet, illique sit accessorium, Nam eo ipso (inquiunt) redditur illud votum nouo illo vinculo superueniente ita roboratum, & confirmatum, vt potens dispensare vel commutare vota, illud commutare, vel dispensare non possit. Quia facultas dispensandi vel commuttandi vota; intelligitur de votis simplicibus non de qualificatis, qualia sunt Iuramenta.

4. Secunda sententia temperat præcedentem media via procedens: distinguit inter Iuramenta voto accessoria, quæque ad firmandam promissionem assumuntur, & inter Iuramenta, quæ voto accessoria non sunt, & ad firmandum bonum propositum assumuntur. Priora Iuramenta censet ex facultate dispensandi vel commuttandi vota posse dispensari, vel commutari, secùs verò posteriora. Sic *videtur tenere Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 12. num. 60. vers. sed vtendum. Sanch. lib 8. de matrimonio disp. 2. num. 23. & lib. 4. de voto cap. 53. num 18. & 20.* Priorem partem probant: quia eo ipso qua Iuramentum fit voto accessorium, promissionemque confirmet, sublato voto, & promissione ipsum corruere necessè est. Sed potens dispensare in votis, potest votum, cui Iuramentum accedit dispensare; cum ex aduentu Iuramenti non mutetur eius natura. Ergo potest in Iuramento illi accessorio. Secundam partem probant Iuramentis prioris sententiæ adductis.

5. Tertia sententia, cui adhæreo; (etsi duæ præcedentes sint satis probabiles,) affirmat, priuilegium concedens commutationem, aut dispensationem votorum extendi ad Iuramenta in honorem Dei præstita, siue accessoria sint voto, siue non, sic expressè *Suar. tom. 2. de Religione tractat. de voto lib. 6. cap. 14. à num. 19 Basilius Legionensis lib. 8. de matrimonio cap. 11. à num. 4. Emanuel Saa. verbo votum de voti irritat. num. 16.* probabilem reputant *Sanchez & Lessius supra*. Ratio præcipua est: quia hæc Iuramenta ob affinitatem cum votis vota in communi hominum æstimatione reputantur. Vt satis colligitur ex *textu in cap. peruenit el segundo de iureiurando*. Vbi dicitur propositum aut promissum non infringit, qui in meliùs commuttat. Nomine enim propositi, aut promisi non solum votum, sed Iuramentum intelligitur; tum quia sub titulo de iureiurando ponitur; tum quia certissimum est, Iuramentum, cuius Deus creditor est, posse in meliùs commutari; quia illi est gratiùs. Ergo priuilegium respiciens vota hæc Iuramenta respicit.

6. Hinc solutum est fundamentum præcipuum prioris sententiæ. Nam esto vinculum Iuramenti distinctum, & diuersum sit à vinculo voti; in communi hominum æstimatione æquiparantur. Ad secundum nego priuilegium, dispensati concessum, esse strictè interpretandum, vt latè probaui *tractat. de leg. disput. de priuilegio, & dispensationibus*; tametsi priuilegium dispensando concessum strictè interpretatur. Neque obinde fit, priuilegium in bulla cruciata concessum ad vota commuttanda, non extendi ad Iuramenta. Tum quia priuilegia bullæ. Quia sunt renumeratoria & in fauorem publicum latam admittunt interpretationem. Tum quia hæc Iuramenta ob affinitatem & similitudinem cum votis sub votis comprehenduntur, argumento *legis tantum ff. de seruo corrupto, iuncta lege si quis seruo Cod. de furtis*. Ad tertiam respondeo; illud fieri, non quia necessarium, sed vt securiùs procedatur, & scrupuli cessent; præcipuè cum probabile multo sit, gaudentem potestate dispensandi, vel commuttandi vota, non posse Iuramenta.

Propria verò auctoritate poteris hæc Iuramenta sicut & vota in rem euidentèr meliorem commutare, cum non dicatur propositum seu promissum infringere, qui in meliùs illud commutat. Vt dicitur in *d. cap. peruenit, el segundo de iureiurando. Et ita tenet Toletus lib. 4. sum. cap. 23. nu. 3. in noua editione. Valencia 2. 2. disp. 6. qu. 7. punct. 4. colum. 5. ad finem. Bonacina tom. 2. disp. 4. qu. 1. punct. 17. num. 10. Sanch. lib. 3. sum. cap. 19. num. 9. Emanuel Saa. verbo Iuramentum num. 33. & alij apud ipsos.* Addunt Sanchez & Bonacina supra, (quod latiùs tract. seq. examinabimus) idem esse dicendum de re euidentèr æquali, quia posita hac æqualitate redditur Deo, quod illi æquè gratum est; ergo fit illi satis. Secùs verò est in promissione hominibus facta, quibus non æquè gratum est, quod in se est æquè bonum, aut melius, vnde non tenentur acceptare rem æqualem, aut meliorem ea, quæ sibi promissa est; sed in eadem specifica forma debet Iuramentum impleri.

Pvnctvm II.

Quæ Iuramenta in fauorem hominum præstita irritati possint, vel remitti & à quibus?

1. *Personæ quæ potestatem habent dominatiuam, irritare possunt Iuramenta de materia sibi subiecta, & exemplis manifestatur.*

2. *Remissione seu condonatione creditoris de materia sibi promissa cessat Iuramenti obligatio.*

3. *Possit ne creditor Iuramentum præstitum principaliter in honorem Dei remittere si cedat in sui fauorem obligatio, sub distinctione respondetur.*

1. Regula ab omnibus Doctoribus recepta est, omnes illas personas quæ potestatem habent dominatiuam, irritare posse subditorum Iuramenta de materia sibi subiecta. Probo discurrendo per singulas personas. Primò. Pontifex irritare potest Iuramenta de alienandis, vel non alienandis rebus Ecclesiæ, de renunciando beneficio, de non augendo numero Canonicorum, de non acceptando gradu Doctoratus in alia Academia, & similia. Quia sunt de materia dispositioni Pontificis subiecta; ac proinde censetur semper excepta potestas superioris, *cap. venientis de iureiurando. Sic Couarruuias de pactis 1. p. §. 3. num. 5 vers. 8. Sanch. lib. 3. in Decal. cap. 20. num. 1.* Neque ad irritationem horum Iuramentorum vlla causa

exigi-

exigitur; sufficiens enim causa est, negandi tibi vsum materiæ subiectæ Pontificis dispositioni; quod verè illa materia suæ dispositioni subiecta sit, Sic *Siluester verbo Iuramentum 5. qu. 2. Açor 1. p. lib. 11. institutionum moralium cap. 9. qu. 9. & cap 10. in fine. Sanchez lib. 3. sum. cap. 20. num. 1.* tametsi alij contrarium sentiant.

Secundò Episcopus in sua diæcesi potest irritare Iuramenta, quæ ipso inconsulto beneficiarij præstiterint de materia eius dispositioni subiecta vt si iurarunt, non acceptare præbendam, neque Ecclesiæ seruire; poterit Episcopus, si iudicauerit conueniens cogere, vt acceptent, sicut coegit Gregorius Florentium Archidiaconum. *cap. Florentinum 85. distinct.* Et notauit *Sanchez dicto lib. 3. sum. cap. 19. num. 7.*

Tertiò: Prælatus regularis potest quodcunque Iuramentum à religioso factum irritare. Quia ratione voti obedientiæ plene religiosi voluntas est Prælato subiecta: ita vt absque illius consensu nihil firmum stare possit. Sic *Sotus lib. 8 de iustitia qu. 1. art. 9. ad finem corpor. Petrus de Ledesma 2. tom. sum. tract. 11. cap. 4. dub. 1.* quos refert, & sequitur *Sanchez lib. 3. in Decalog. cap. 20. num 3.*

Quartò vir ea Iuramenta vxoris in fauorem tertij irritare poterit, quæ fuerint de materia suæ dispositioni subiectæ. Cum autem marito non solum sua bona, sed etiam bona dotalia vxoris ei subiecta sint. *leg. doce ancillam. Cod. de rei vendicatione.* Efficitur sane, quodcumque Iuramentum de his bonis disponens irritari à marito posse. Sic *Matienço, Gutierr. Sanchez, & alij statim referendi.* Imò credo, hæc Iuramenta spectato iure castellæ nulla indigere relaxatione: eò quòd obligatoria non sint. Prohibita namque est vxor sine licentia viri contractum, vel distractum habere. *leg. 2. tit. 3. lib. 5. recopilat.* Ergo Iuramentum, afficiens talem contractum, obligatorium esse non potest. vt pote factum in viri præiudicium, & contra legis prohibitionem *ex textu in cap. cum contingat de iureiurando cap. quamuis pactum de pactis in 6.* & ita tenet *Matienço d. lege 2. Gloss. 1. in fine num. 18. Gutierr. Authent. Sacramenta puberum à num. 42. & 1. p. de Iuramento confirmator. cap. 1. num. 34. Molina tom. 2. disp. 343. vers. de vxore Sanchez lib. summ. cap. 20. num. 3.*

Aduertendum tamen est, bona vxoris durante matrimonio dispositioni mariti subiecta esse. Quia ad sustinenda matrimonij onera conceduntur. *lege pro oneribus Cod. de iure dotium.* At matrimonio dissoluto cessat subiectio; neque de illis maritus disponere potest, ex quo fit si vxor disponat de suis bonis in tempus, quo matrimonium fuerit dissolutum, vel morte viri, vel propria, ipsamque dispositionem Iuramento firmet; non videtur maritus tale Iuramentum irritare posse. Quia non cedit in eius præiudicium, neque est de materia, quæ eius dispositioni subiecta sit spectato tempore, pro quo sit dispositio. Sic *Gutierr. d. cap. 1. num. 34. fine Sanch. d. cap. 20. num. 3. Burgos de Paz conf. 2. num. 97.*

Quintò Dominus respectu serui irritare eius Iuramenta potest, si vergant in eius præiudicium. Imò censeo, hæc non indigere relaxatione, vt pote obligatione carentia. At Iuramenta de materia, quæ fuerit extra eius dominium, irritare non poterit; quia in illa materia non procedit seruus vt seruus, sed vt liber. *Sanchez dicto cap. 20. num. 3. fine.*

Sextò parentes & tutores quæcunque Iuramenta, quibus pupilli, seu impuberes firmant contractum rerum suarum, irritare possunt. Quia secundum probabilem sententiam non firmant contractum. Imò spectata nostra sententia cum nulla obligatio, nec ciuilis, nec naturalis sit in iis contractibus, nulla indigent hæc Iuramenta relaxatione, vt pote cadentia supra materiam vanam & inutilem. Iuramenta verò, quibus puberes suarum rerum contractum firmant, non poterunt parentes, nec tutores irritare. Quia ratione Iuramenti extracta est materia ab eorum dispositione; & minores dispositione legis facti sunt maiores per Iuramentum. Quapropter non conceditur illis restitutio in integrum; etiamsi ex contractu læsi sunt, vt bene aduertit *Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 12 num. 61. ex lege 1. & 2. Cod. si aduersus venditionem.*

2. Secunda Regula est; remissione seu condonatione creditoris, de materia sibi promissa, cessare Iuramenti obligationem. Quia cessat fundamentum illius. Deus enim in tantum obligari iurantem vult, in quantum is, in cuius gratiam fit, optat esse obligatum; si igitur is remittit obligationem, & Deus remittere censetur. Posse autem eum, in cuius vtilitatem cedit Iuramentum, hanc remissionem facere, nemini potest esse dubium: cum cuilibet datum sit, debita sibi remittere. Hæc autem remissio non est propriè relaxatio, aut irritatio. Quia neque est actus iurisdictionis spiritualis; nec potestatis dominatiuæ, vt bene dicunt aliis relatis *Sanch. lib. 3. cap. 19. num. 1. & cap. 20 num. 4. Bonacina disp. 4. qu. 1. de Iuramento punct. 17. num. 1.* Est tamen actus dominij in materiam promissam; eaque de causa ad irritationem reducitur. Quapropter vt hæc remissio locum habeat, debet materia Iuramenti in vtilitatem remittentis cedere. Nam si in honorem Dei cedit, etsi occasione hominis oblata sit, vt si iurares Petro te ingressurum religionem, locum habere non potest hæc remissio, vt aliis relatis docet *Sanch. d. cap. 20. num. 5. & lib. 1. de matrimonio disput. 52. num. 9. ad primum.*

3. Difficultas verò est: an possit creditor Iuramentum præstitum principalitèr in honorem Dei remittere, eò quòd tota obligatio in sui gratiam & fauorem cedat. Verbi gratia intuitu pietatis promisisti sub Iuramento alicui pauperi eleemosynam, poterit ne pauper obligationem remittere?

Et quidem si pauperem non determinasti; clarum est nullum esse qui possit obligationem remittere. Quia illud Iuramentum Deo est factum, & inducit rationem voti; neque res promissa cedit in gratiam huius pauperis determinati; sed huius vel illius, ergo nullus est in particulari, qui possit remittere. Sic *Sanchez d. lib. 3. summ. cap. 20. num. 8.*

Verum si pauperem determinasti; probabiliùs est, & mihi certum remittere posse obligationem, nollendo promissum acceptare. Quia illud Iuramentum censetur tacitam conditionem habere; dummodo vellit promissum acceptare is, de cuius commodo agitur. Non enim, (vt bene ait Lessius statim allegandus) intendis inuitum ad beneficium acceptandum cogere, vel nollenti obtrudere. Ergo si ille nollit, vel condonet, non obligaris; cessat enim conditio, sub qua obligatio inducta est.

Quod

Quod verò *Thomas Sanch. lib. 1. de sponsalibus disp. 52. num. 7. fine 8. & 9. & Suar. lib. 2. de Iuram. cap. 39. num. 8. 11. & 12.* Insinuant posse pauperem remittere obligationem iustitiæ remanente obligatione Iuramenti si velit promissum impleri, mihi non probatur. Nulla enim ex supradictis Iuramentis obligatio iustitiæ, aut fidelitatis in promittente oritur comparatione pauperis, sed tota obligatio est comparatione Dei; esto in pauperis vtilitatem cedat. Quapropter nulla alia via potest pauper, obligationem remittere nisi vel condonando promissum, vel nollendo illud acceptare.

PVNCTVM III.

An in Ecclesia sit potestas relaxandi Iuramenta homini præstita.

1. *Certum est, hanc in Ecclesia esse potestatem.*
2. *Quæ sit legitima causa huius relaxationis.*
3. *An Iuramentum soluendi ea, quæ ludo ad creditum sunt acquisita, possit relaxari? Negat Sanchez veriùs est appositum.*
4. *Ob turpitudinem creditoris relaxari Iuramentum potest.*
5. *An procedat hæc doctrina, si turpitudo versetur in exigendo Iuramento, & non in re iurata? Negant aliqui, sed contrarium est dicendum.*
6. *Concedi potest ab Episcopo relaxatio Iuramenti leui metu extorti.*
7. *Possunt supradicta Iuramenta post commissum periurium relaxari.*
8. *Potest peti hæc relaxatio sine manifestatione commissi periurij.*
9. *Priuilegio bullæ, & aliis priuilegiis concedentibus potestatem dispensandi in votis iuratis hæc Iuramenta iniquè extorta relaxari non possunt, vt probabiliùs defenditur.*

1. CErtum est Christum Dominum potestatem relaxandi Iuramenta in Ecclesia reliquisse, vt pote ad animarum salutem & rectam Ecclesiæ gubernationem necessariam. Solum est spectandum; an adsit causa iusta huius relaxationis. Nam ea seclusa nequit Pontifex hanc remissionem concedere. Quia Deus, cuius nomine eam concedit, non approbabit, priuare namque hominem absque rationabili causa iure sibi quæsito iniustum est. Ex quo fit, Pontificem non solum non posse absque causa legitima Iuramenta in gratiam hominum facta relaxare, sed nec commutare. Quia vnum pro alio inuito creditore solui nequit. *leg. mutuum ff. si certum petatur. Sic Abbas cap. peruenit, el segundo de iureiurando, Siluester verbo Iuramentum 4. qu. 20. Angelus eodem 5. num. 33. Sanch. lib. 3. summ. cap. 21. num. 3.*

2. Si autem roges. Quæ sit legitima causa huius relaxationis? Respondeo duplicem in genere esse; aliam, quæ bonum commune directè respicit; aliam, quæ pœnam creditoris. Bonum commune directè respicit, si obseruatio Iuramenti bono communi obstet, vt si iurasses non denunciare, non accusare, non contra testari. Hæc enim Iuramenta obstant rectæ administrationi. Quia obstant ne crimina detegantur, & puniantur; ne iudicium rectè exerceatur; ne defendatur innocentia; & ne iniquitas opprimi possit. Quare hæc Iuramenta à quolibet auctoritatem quasi Episcopalem habente relaxari optime possunt. Imò credo regularitèr nulla indigere relaxatione, vt pote nullam obligationem inducentia. Ad huius modi causam reducuntur omnia Iuramenta cadentia super contractus lege prohibitos; præstat enim sufficientem relaxationis causam legis transgressio. Si fortè necessaria fuerit, quod dixerim, quia vt super disputat probatum est Iuramentum licitum, & obligatorium esse non potest, nisi promissionem validam confirmet; aut in redemptionem vexationis apponatur.

3. Ex his inferri potest: an Iuramentum soluendi ea, quæ ludo vetito sunt acquisita, vel quæ in Hispania in ludo ad creditum acquiruntur, possit ab Episcopo relaxari?

Sanch. lib. 1. de sponsalibus disp. 31. num. 2. Censet relaxari non posse. Mouetur; quia ex communiori sententia non tenetur recipiens hanc pecuniam restituere. Ergo nullam turpitudinem committit, ergo nullam præbet causam relaxationi.

Veriùs tamen censeo relaxari hoc Iuramentum posse, vt pote in fraudem legis emissum; & turpitudinem continens aduersus leges saltem cum de facto acceptatur. Sic *aliis relatis docet Gutierr. 1. p. de Iuram. confirmat. cap. 53. num. 8.* & probabile reputat *Sanch. lib. 3. in Decal. cap. 21. nu. 10. & lib. 1 de sponsalibus disp. 32. num. 24.* Plures Doctores pro hac parte adducit. Imò existimo hoc Iuramentum relaxatione non indigere; quippe quod cadit supra materiam indebitam. *Leges enim Castellæ 8. & 9. tit. 7. lib. 8. recop.* Ita has promissiones & obligationes prohibent, vt prorsùs irritas & nullas faciunt: Ibi. Damos por ningunas qualesqui er obligaciones scripturas promessa que las tales personas cerca desto hicieren. Ex quibus verbis (in eo iudicio) manifeste efficitur, recipientem sic acquisita recipere non posse; obligatumque esse si recipiat, restituere. Quia alienum recipi non potest, nisi debeatur. At vi illius promissionis non debetur eo ludo acquisitum; cum promissio nulla sit. Ergo recipi non potest. Deinde Iuramentum de illa solutione facienda nullum est; quia est de actu quodam vano & inutili, neque ex redemptione vexationis honestato. Et ita tenet *Vasquez. opuscul. de testament. cap. 3. dubio 2. num. 40.*

4. Secunda causa, ob quam Iuramentum in vtilitatem hominum factum relaxari potest, est turpitudo eius cui præstitum est, vel quia iniquè exegit, vel quia delictum commisit dignum priuatione iuris acquisiti; pertinet enim ad bonum Ecclesiæ delicta punire & iniustitias tollere, fraudesque remouere.

Et quidem posse relaxeri Iuramentum in pœnam delicti commisi nemini esse potest dubium. Si enim delinquens puniri potest ob delictum bonis propriis acquisitis; à fortiori puniri poterit acquirendis; eaque de causa Iuramentum fidelitatis, & obedientiæ excommunicatio præstitum remittitur in *cap. non sanctorum cap. iuratos 15. quæst.*

quæst. 6. Et notauit *Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 12. num. 64.*

Posse autem relaxari Iuramentum, quia iniquè extortum est, constat. Quia eo Iuramento nullum ius parti, in cuius vtilitatem cedit, acquiritur; sed solum Deo. Præstat ergo Dei vices gerens obligationem remittere; ne iniustus ex iniustitia facta commodum consequatur; neue iurans iniustè vexetur. Quod verum habet, etiamsi turpitudo non sit commissa à creditore sed ab alio tertio. Quia iam tertius iniustitiam commisit, & iurans iniustè vexatur, quæ est potissima causa huius relaxationis.

Hanc relaxationem concedere potest non solum Pontifex, sed Episcopus, & qui potestatem quasi Episcopalem habent. Sic aliis relatis *Couarr. de pactis 2. p. §. 3. num. 2. in principio Molina tom. 1. tract. 2. disp. 149 fol. 842. Aragon. 2. 2. quæst. 89. art. 7. circa solutionem ad 3. Suarez lib. 2 de Iurament. cap. 41. nu. 6. & 7. Sanch. alios referens lib. 1. de sponsalibus disp. 32. num. 15. & lib. 3. in Decalog. cap. 21. num. 6.* Neque obstat *cap. si verò & cap. verum de iureiurando*, vbi dicitur, hæc Iuramenta à summis Pontificibus solere relaxari, quia vt bene respondet *Abbas eo cap. verum num. 2. & Alex. de Neuo num. 3. & Sanch. illa disp. 32. num. 15.* Pontifex narrat factum; non tamen reseruat sibi eam potestatem; ac proinde censenda est Episcopis concessa, iuxta *cap. nuper de sententia excommunicat.*

5. Restant tamen aliquot difficultates examinandæ. Prima: an superior doctrina, procedat, cum turpitudo versatur in modo exigendi Iuramentum, non in re iurata, vt contingit quando creditor debitorem cogit metu, vi, vel fraude iurare soluturum debitum legitimum? Negant aliqui sed absque fundamento. Quare dicendum est relaxationem concedi posse. Quia in petitione illius Iuramenti fecit creditor iniuriam, & consequentèr tenetur illam quoad fieri possit reparare. At nulla alia via aptiori reparari potest quam Iuramenti remissione. Tenetur ergo ipse eam facere; sin minus Prælatus. Nam certissimum est (ut inquit *Suarez lib. 2. de Iuram cap. 41. num. 51.*) Quoties superior cogere potest creditorem, ad remittendum Iuramentum, posse ipsum remittere. Adde satis bono communi expedire hanc relaxationem concedere; ne iniustè vexantes effectum suæ iniquitatis obtineant; & ne vexati grauentur sine causa.

6. Secunda difficultas: an concedi possit ab Episcopo hæc relaxatio si metu leui Iuramentum extortum sit? *Sanchez lib. 4. de matrimonio disp. 20. num. 9.* Refert duas oppositas sententias, quarum prima negat, concedendam esse relaxationem, eo quòd in *cap. si verò de iureiurando & in cap. verum eodem tit.* de grauissimo metu mentio fiat. Secunda verò sententia affirmat, concedendam esse relaxationem; quia Iuramentum metu etiam leui factum sponte non præstatur, quam spontaneum consensum requirit Iuramentum vt relaxari non possit. *cap. solicitè, & cap. accepta de restitutione spoliatorum, & Authentica Sacramenta puberum Cod. si aduersus venditionem.* Pro vtraque sententia plures Doctores Sanchez refert, eos tamen sic conciliat; vt negatiua sententia procedat in foro externo; eo quòd in illo foro non admittatur rescissio contractus ex metu leui. Secunda verò procedat in foro conscientiæ, quia adest turpitudo ex parte recipientis taliter, quod in illo foro nequit sic metum incutiens retinere ea via acquisita; sed obligatus est restituere; sicut si metus grauis incursus esset, consonat huic sententiæ *Suar. lib. 2. de Iuram. cap. 41. num. 19.*

Addo; esto hoc verum sit; nihilominùs etiam in foro externo datur huius Iuramenti relaxatio; quando non ad petitionem partis procedit iudex, sed ex officio; tunc enim conuenientissimum est, hanc relaxationem concedere, ne iniustitiæ etiam leuissimæ effectum habeant.

7. Tertia difficultas est; an supradicta Iuramenta possint post commissum periurium relaxari.

Communis sententia Canonistarum negat esse concedendam. Sic *Cardinalis cap. debitores de iureiurando fine. Vbi immola num. 8. Abbas cap. 1. eodem tit. num. 3. & ibi Felinus num. 28 Federicus Senensis Ancharranus & alij quos sequitur Couarruuias de pactis 2. p. §. 3 num. 2.* & addit Felinus supra. *num. 3.* Neque partem posse remittere, postquam altera pars in periurium incidit. *Couarruuias* verò dicit, posse remitti à parte obligationem Iuramenti, quæ remanet; non tamen commissum periurium; nisi fortè quoad pœnam. Limitant tamen hæc omnia Felinus & Panormitanus supra vt procedant quando perseuerat in periurio; vt si iurasti soluere tempore determinato; neque soluisti; censeris, dum non soluis, perseuerare in periurio, qua perseuerantia posita, non potest tibi beneficium relaxationis concedi; sed debes soluere; esto postea possis repetere. Secùs verò dicunt supradicti Doctores esse, si ex aliqua causa à periurio excusaris, vel quando ipsum periurium non trahit tractum successiuum; sed semel commisso, ab eo desistis; vt si iurasti non contrauenire venditioni; contrauenisti; peccasti. At si desistis periurium non continuas; poteris tunc relaxationem Iuramenti obtinere. Fundamentum horum Doctorum desumitur ex *cap. quia frustra 14. de vsuris.* ibi. Frustra legis auxilium inuocat, qui committit in legem Iuramenti frustra petit illius relaxationem.

Cæterum concedi posse relaxationem Iuramenti iniquè extorti post commissum periurium, non solum in foro conscientiæ (in quo non existimo locutos supradictos Doctores) sed etiam in foro externo tenet *Sanch. lib. 1. de sponsalibus disp. 32. num 16. Suarez tom. 2. de Religione lib. 2. de Iuramento cap. 41. à num. 22. vsque in finem & alij apud ipsos.* Ratio est, quia ex commisso periurio non tollitur potestas in relaxante. Non enim turpitudo alterius superiori obesse poterat. Ergo poterit relaxare, ac si nullum esset commissum periurium. Neque obstat supradictum *cap. quia frustra.* Fatemur enim non posse vti beneficio legis, qui committit in legem, qualitèr committit vsurarius, qui virtute litterarum recuperare sibi debita intendit; & tamen non vult ipse restituere, quæ debet. Hic enim non vtitur beneficio litterarum ad excutiendum peccatum, sed ad perseuerandum in illo. At petens relaxationem Iuramenti etiam commisso periurio, intendit excutere peccatum; imò quando eam petit, non perseuerat in peccato periurij, & consequentèr non committit in legem; etiamsi in illam commiserit; quia vt bene dicit *Suarez illo cap. 41. num. 23.* obligatio soluendi non ita vrget pro singulis momentis; quin possit quis & dolere de transgressione Iuramenti & proponere illud non ampliùs committere,

tere, vel soluendo vel statim sine mora quærendo relaxationem. Quare dum illam quærit, periurium non committit. Quia Iuramentum semper intelligitur factum sub conditione, petendi relaxationem, si causa subsit. Adde nulla lege periurium reddi incapacem talis relaxationis; licet enim propter commissum periurium puniri possit; non tamen inuenitur punitus in denegatione relaxationis. Cur ergo, id affirmandum est?

Ex qua doctrina infero cum *Suar. d. lib. 2. de Iuramento cap. 41. num. 26.* non esse talem relaxationem nullam; esto petatur sine manifestatione commissi criminis. Quia hoc non per se confert ad iustitiam, vel causam relaxationis; & qui illam petit, potest aliter pœnitentiam agere de commisso periurio; sicut si fecisses votum ingrediendi religionem intra annum, illudque violasses, posses sequenti anno (causa sufficiente existente) petere dispensationem, etiam tacita transgressione voti. Quia nullibi cauetur hanc transgressionem esse manifestandam. Neque dum illam relaxationem procuras, reus es voti; quia iam facis, quod in te est, vt à voto liber existas. Secundò infero ipsum creditorem posse condonare Iuramentum, & totum suum debitum non obstante peccato debitoris. Quia propter periurium debitoris priuandus non est creditor iure suo, liberè disponendi de rebus suis, & remittendi gratis sua debita. Et hinc sumit Suarez & bene argumentum, quòd id possit facere superior, qui voluntatem subditi quasi eminentèr in sua potestate continet; imò poterit cogere creditorem, vt relaxet iuxta *textum in cap. 1 de iurtiurando*, non ob obstante mora vitiosa debitoris: Tum quia textus nihil distinguit; an cogendi sunt ante commissum periurium relaxare Iuramentum vel post. Tum etiam quia peccatum debitoris nullum ius dedit iniquo creditori; neque liberauit illum à debito relaxandi. Potest igitur eodem modo cogi. Nam interuentio periurij non diminuit potestatem relaxandi Iuramentum iniquè extortum. Hanc coactionem facere potest iudex Ecclesiasticus etiam in sæculares creditores iuxta *d. cap. 1.* & docet ibi *Abbas num. 3. Alex. de Neuo num. 8. Couarruuias 1. variar. cap. 4. num. 5.* Et hoc est optimum remedium quoties creditor nolluerit tale Iuramentum remittere, vel quoties debitori molestum fuerit ad creditorem accedere pro relaxatione.

Quarta difficultas. An priuilegio bullæ & aliis priuilegiis concedentibus potestatem dispensandi in votis iuratis, possint hæc Iuramenta iniquè extorta remitti? Respondeo videri probabile id fieri posse. Quia ex his nullum ius parti est acquisitum, sed Deo; ac proinde tanquam vota iurata regulanda sunt. Sic *Bartholomeus de Ledesm. dub. 23. de matrimon. post 3. conclusionem pag.* 1354. *Manuel Rodriguez 1. tom. summ. 2. editione cap. 231. num. 4. & cap. 189. num. 9 & cap. 244. num. 4. Emanuel Saa verbo Iuramentum num.* 32. indicat *Toletus lib. 4 cap. 23. num. 2. & 3. in principio.* Oppositum tamen est longè probabiliùs; eò quòd hæc Iuramenta non fiant Deo, & in eius gratiam; sed homini; ac proinde non habent rationem voti, sed Iuramenti. Quapropter per bullam, aut quoduis aliud priuilegium concedens relaxationem voti iurasti hæc Iuramenta relaxari non poterunt. Atsi priuilegium concederet relaxationem Iuramentorum absque tertij præiudicio; sane hæc Iuramenta comprehenderet; cum ex eis nullum ius tertio acquiratur; ac proinde eorum relaxatio absque præiudicio tertij fit. Et ita docet relato Petro de Ledesma *Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 32. nu. 17. & lib. 3. sum. cap. 21. num. 16. Suarez lib. 2. de Iuram. cap. 41. num. 13.*

PVNCTVM IV.

Qualiter Iuramenta apposita contractibus in quibus dolus incidit, possint à iudice Ecclesiastico relaxari?

1. *Si fiant ab impubere esto doli capace relaxari possunt ab Episcopo.*
2. *Secùs facta Iuramenta à puberibus nisi læsi fuerint vltra dimidium.*
3. *Quid si minores iurauerint, non contrauenire contractui, nec ratione minoris ætatis, nec læsionis, neque alia ratione.*
4. *Si Iuramenta præstentur à maioribus viginti quinque annis, non possunt ob enormem læsionem relaxari: secùs ob enormissimam.*
5. *Quæ sit læsio enormissima?*
6. *Solum in contractibus reciprocis datur rescisio contractus ob enormem, vel enormissimam læsionem.*
7. *Si contractus Iuramento præstitus fuerit geminatus; aliqui negant posse dari relaxationem probabiliùs est oppositum.*
8. *Non est locus rescissioni contractus nec relaxationi, si deceptor vellit iustam æstimationem rei supplere.*
9. *In Romana curia non conceditur relaxatio ad effectum agendi in obligationibus cameralibus.*
10. *Præstita absolutione Iuramenti ad effectum agendi, si postea declaretur contractus iustus, obligat Iuramentum, secùs si iniustus declaretur.*
11. *An in illis casibus, in quibus ob læsionem enormem, vel enormissimam potes agere ad rescissionem contractus vel pretij supplementum indigens Iuramenti relaxatione videris non indigere.*
12. *Contrarium defendit communis sententia.*
13. *Conciliantur supradictæ sententiæ.*

1. HÆc Iuramenta fieri possunt ab impubere, à pubere, & à maiore. Si fiant ab impubere, quantumuis doli capax sit, & proximus pubertati; possunt ab Episcopo relaxari, quia ob defectum minoris ętatis contractum non firmant. Sic *Sanch. lib. 3. summ. cap. 21. num. 18.* Non caret probabilitate, vt ex *super disp.* constat hæc Iuramenta relaxatione non indigere. Quia obligatoria non sunt; eo quòd cadant super contractus à iure reprobatos.

2. Si Verò hæc Iuramenta à puberibus fiant; quia habent vim firmandi contractus; ac si tales contractus essent à maioribus celebrati, ex *textu in Authent.*

in Authentica Sacramenta puberum non poterunt ab Episcopo relaxari, nisi fortè læsi fuerint vltra dimidium. Nam hac læsione stante potest Episcopus relaxationem Iuramenti concedere, vt illa concessa possint agere ad contractus rescissionem, aut iusti prætij supplementum. Quia ex Iuramento absolutè præstito, quo puberes iurant non contrauenire contractui, non videntur excludere beneficium *l. 2. Codice de rescindenda venditione.* Et ita docent multi quos referunt & sequuntur *Couarruuias de pactis 3. p. §. 4. num. 6. Molina lib. 2. de primogeniis cap. 3. num. 21. Anton. de Padilla in leg. 2. num. 33. Gutierrez de Iuramento 1. p. cap. 26. nu. 8. & in Authent. Sacramenta puberum à num. 86. Anton. Gomez 2. tom. variar. cap. 14. de restitut. minorum n. 20. Matienço l. 5. recopil. tit. 11. leg. 1. Gloss. 8. n. 50. Sanch. l. 3. sum. c. 21. n. 18.* Quod à fortiori procedit si limitate iurarent; scilicet, se non contrauenturos ratione minoris ætatis; tunc enormitèr læsi sint, possunt agere etiam absque Iuramenti relaxatione vel ad rescissionem contractus, vel ad supplendum iustum prætium ratione læsionis. Sic *Sanch. illo c. 21. nu 18. cum Couarr. eo §. 4. nu. 6. Matienço eadem Gloss. §. nu. 51.* Ratio est: Quia apponendo illam limitationem clarè indicarunt solum velle stare contractui ratione ætatis, non verò ratione læsionis, alteriusue causæ.

3. Verum si minores expresè iurauerint, se non contrauenturos contractui, neque ratione minoris ætatis, neque ratione læsionis, aut alia ratione non poterunt absolui à Iuramento ratione enormis læsionis; quia huic expresè renunciauerunt; bene tamen poterunt absolui ratione enormissimæ læsionis, quia huic censendæ non sunt renunciare. Sic *Sanch. lib. 3. cap. 21. num. 18. & Gutierrez Authentica Sacramenta num. 88. & alij apud ipsos.* Si autem læsio enormis (hoc est vltra dimidium existimationis) contingat simul cum metu reuerentiæ & obsequiis paterni, aut maritalis poterunt à Iuramento absolui, & agere ad contractus rescissionem ratione enormis læsionis. Quia metus ille reuerentialis iunctus læsioni præstat præsumptionem doli, & oppressionis, & defectum liberi consensus. Sic *Couarr. d. 3. p. §. 4. num. 7. Alciatus in cap. cum contingat nu. 2. & nu. 81. de iureiurando & aliis relatis Gutierr. Authent. Sacramenta puberum num. 93. & 94.*

4. Quòd si supradicta Iuramenta confirmatoria contractus præstentur à maioribus 25. annis eo casu, quo præstari possunt; non poterit eis beneficium relaxationis concedi ob enormem læsionem; sed tantum ob enormissimam. Quia enormi læsioni appositione Iuramenti censentur renunciasse; secùs enormissimæ. Quia hæc dolo æquiparantur. Sic *Couarr. multis allegatis de pactis 3. p. §. 4. nu. 4. & 5. Padilla d. leg. 2. Cod. de rescindenda venditione num. 32. Gutierr. Authent. Sacramenta puberum num. 92. & de Iuramento 1. p. cap. 26. num. 5. & 7. Molina lib. 2. de primogeniis cap. 3. num. 18. Sanch. d. cap. 21. num. 18.*

5. Quod si inquiras; quæ sit censenda enormissima læsio? Alij quos refert *Molina illo num. 18.* Existimant esse læsionem vltra quadruplum, vel saltem triplum iusti prætij; ipse tamen arbitrio iudicis relinquit; Couarruuias verò *lib. 2. variar. cap. 4 num. 5. cum Casiodoro decis. 1. titul. de emption. Padilla lege 2. Cod. de rescindenda venditione num. 43. Gutierrez dicto cap. 26. numero 7.* Quibus consentire videtur *Sanchez illo cap. 21. num. 18.* Existimant læsionem enormissimam indicandam esse, quæ in duplo excedit iustum prætium. Vnde testatur Couarruuias in Prætorio Granatensi se vidisse in prima, & secunda supplicationis instantia decissum esse, hanc læsionem enormissimam contigisse cum domus valoris ter mille, & quingentorum aureorum vendita fuit mille & quingentis aureis, & in prætorio Rottæ refert ex Cassiodoro iudicatum, hanc læsionem contigisse; cum res valoris bis mille & tercentorum aureorum; solis mille fuisset vendita; & hæc videtur verior sententia.

6. Debes tamen aduertere, non esse locum rescissioni contractus, nec relaxationi Iuramenti ob enormem vel enormissimam læsionem in contractibus gratuitis; sed solum in reciprocis; vbi interuenit, do vt des, facio vt facias. Quia donator clarè intelligit, se læsum esse in tota illa quantitate, & sciens vult, id beneficium in alium conferre. Sic *Menchaca lib. 1. controuersiarum vsufrequentium cap. 13. num 5. Molina lib. 2. de primogeniis capite 3. num. 30. Sanchez lib. 3. summ. cap. 21. numero 19.* Et nos diximus super disputat. punct. 5.

7. Secundò aduerte aliquibus placere, non posse contractum rescindi nec relaxationem Iuramenti obtineri, etiam ob enormissimam læsionem si Iuramento præstito fuerit geminatus. Sic *Decius cons. 181. colum. penul & fin Couarruuias de pactis 3. p. §. 4. num. 6. octau. conclusione.* Mouentur ex *Authent. siue à me, & ex lege si mulier Cod. ad Senatusconsultum velleianum.* Vbi quamuis mulier fideiubendo pro alio, obligari non possit; quin ei competat exceptio Velleiani; si tamen in eadem causa bis se obligauerit, tenet obligatio, & cessat exceptio. Sic videtur dicendum in supradictis contractibus iuratis. Nam minor vel maior iurant contractum; esto minori competat exceptio *legis 2. Codice de rescindenda venditione* ratione enormis læsionis; & maiori exceptio læsionis enormissimæ. Si tamen geminent obligationem, cessabit exceptio, & Iuramenti relaxatio. Admittit hanc doctrinam *Gutierrez in Authentica Sacramenta numero 99.* Eo casu, quo secunda obligatio fiat post biennium primæ; secus si in eodem instrumento, vel intra biennium fieret. Quia *textus in Authentica siue à me, & in lege si mulier.* Non absolutè loquuntur, sed quoties mulier post primam intercessionem à se factam biennio elapso fecit secundam intercessionem pro eadem causa; vel dedit pignus, vel intercessionem. Quia ex interuallo temporis ius præsumit fideiussionem mulieri vtilem esse.

Cæterum veriùs existimo ob geminatam obligationem, etiam cum interuallo biennij, non priuari iurantem potestate petendi rescissionem contractus, & Iuramenti relaxationem illis in casibus, in quibus aliàs petere poterat. Quia nullibi cauetur talis effectus; & cum fraudibus faueat, non est absque claro fundamento asserendus Neque ex supradictis legibus. *Siue à me & lege si mulier.* Desumi potest argumentum. Tum, quia illa decisio est specialis in illo casu. Tum quia est diuersa ratio. Nam in contractu fideiussionis mulieris, de se nulla est deceptio, Neque ob deceptionem conceditur exceptio Velleiani, sed ob mulieris fragilitatem, & imbecillitatem. At in læsione

enormi, & enormissima deceptio est, & defectus consensus; & ob eam causam rescissio contractus, & relaxatio Iuramenti conceditur. Ergo quantumuis obligatio multiplicetur, non impediet hanc rescissionem & relexationem. Neque enim æquum erat, ob repetitam iniuriam priuari deceptum iure sibi concesso reparandi deceptionem potius ob geminatam deceptionem celeriùs relaxatio Iuramenti, & rescissio contractus concedenda erat. Sic defendit pluribus relatis *Burgos de Paz cons. 28 num. 22.*

8. Tertiò aduerte; non esse locum rescissioni contractus, nec relationi Iuramenti ratione enormis, vel enormissimæ læsionis, si deceptor vellit iustam æstimationem rei supplere. Quia tunc nullus est dolus, ratione cuius debeat contractus rescindi. Sic *Gregorius Lopez leg. 56. tit. 5. partita 5. fine, & leg. fin. tit. vlt. part. 6. Couarruuias 3. parte de pactis §. 4. numero. 7. Sanchez lib. 3. summ. cap. 21. num. 22.*

9. Quartò aduerte cum *Couarruuias d. num. 7. & Sanch. num. 24.* in Romana curia ex stylo signaturæ non concedi relaxationem Iuramenti, etiam ad effectum agendi. In Iuramento præstito in obligationibus conceptis in forma Cameræ Apostolicæ.

10. Quintò aduerte: præstita absolutione Iuramenti ad effectum agendi, si plenario iudicio pronuncietur contractum esse validum manere iurantem obstrinctum vinculo Iuramenti; ac si relaxatum non fuisset. Quia solum ad effectum agendi, hoc est, ad intentandam rescisionem contractus, vel prætij supplementum fuit data absolutio. Verum si in iudicio summario præstita absolutione ad effectum agendi, tandem plenario iudicio contractus iudicetur iniustus, & rescindendus; licet tutius sit, peti iterum absolutionem à vinculo Iuramenti absolutè; non tamen necessaria est. Quia prima absolutio ad effectum agendi hunc sensum habet, vt liberè agat contra illum contractum, si illius malitiam probauerit. Sic expressè *Couar. lib. 1. variarum cap. 4. num. 6. Sanch. lib. 3 summ. cap. 21. num. 23.*

11. Sed adhuc est grauis difficultas: an in illis casibus in quibus ob læsionem enormem vel enormissimam potes agere ad rescissionem contractus vel prætij supplementum, indigeas Iuramenti relaxatione? Videris non indigere, vel posse agere non obstante Iuramento, Quia ea de causa in illis casibus agere potes: quia non censeris Iuramentum ad illos casus extendere; censeris enim iurare, te perseueraturum in contractu dummodo læsus grauitèr, aut grauissime non fueris. Ergo etiamsi agas absque relaxatione, Iuramentum non violabis. Et confirmo; ea de causa, minor, qui expresse iurauit stare contractui, illique non contrauenire ratione minoris ætatis; potest absque relaxatione Iuramenti contrauenire ob læsionem enormem; quia ob hanc causam non censetur iurasse, non contrauenire. Sed idem præsumitur de minore absolutè iurante, & de maiore comparatione læsionis enormissimæ. Ergo in omnibus his casibus nulla est necessaria Iuramenti relaxatio: Et specialiter probatur in casu enormissimæ læsionis; eo quòd stante hac læsione est doli & fraudis præsumptio. Argumento *textus in leg. Lucius §. omnes ff. quæ in fraudem creditoris*, sed stante dolo nullum est Iuramentum, vt superiori disputatione diximus. Ergo in illo casu cessat Iuramenti obligatio. Sic tenet *Rolandus à valle cons. 59. nu. 27. lib. 1. & cons. 60. num. 68. lib. 4. & plures relati ab Arias, Pinelo, Couarruuias & Gutierr. statim allegandis.*

12. Contraria sententia, nempe in supradictis casibus opus esse relaxatione Iuramenti, vt ad contractus rescissionem agere possis ex læsione enormi, si minor sis, & ex læsione enormissima si sis maior, & communis, & in praxi recepta. Sic *Arias Pinelus in repetitione legis secunda, Cod. de rescindendæ venditione 1. parte cap. 1. num. 8. Gutierrez Authent. Sacramenta puberum, num. 96. Couarruuias 3. parte §. 4. num. 8. & 1. parte de Iuramento cap. 26. num. 6. Matienço lib. 5. recopilationis tit. 11. lege 1. Gloss. 8. num. 51. Antonius de Padilla dicta lege 2. num. 32. Sanchez lib. 3. sum. cap. 21. num. 18. & 28.* Mouentur; quia iurans stare contractui videtur iurasse, nunquam contrauenire, dum Iuramentum relaxatum non fuerit.

13. Cæterum supradictas sententias facilè conciliare possumus; si affirmemus primam in foro interno procedere, & secundam in foro externo. Nam cum in foro interno veritas spectetur, & præsumptionem cessent, si iurans certus est se enormitèr, vel enormissimè læsum esse, poterit ad rescissionem contractus vel prætij supplementum procedere non obstante Iuramento. Quia non censetur iis renunciasse. At in foro externo cum præsumptiones ibi locum habeant, præcipuè cum veritas inuestigata non est; nequaquam sic iurantes permitti possunt agere ad contractus rescissionem; quin Iuramentum ad effectum agendi relaxetur. Quia cum intentant contractus rescindere, non constat in illo foro de læsione, & consequentèr non constat cessare Iuramenti obligationem. Ergo est concedenda relaxatio; sin minùs impeditur actio ob periurij periculum.

PVNCTVM V.

Quæ requirantur vt Iudex Iuramenti iniquè extorti relaxationem concedat.

1. *Requiritur causæ cognitio.*
2. *Quæ cognitio dubia, an certa? media via proceditur.*
3. *Citanda est pars ad huius Iuramenti relaxationem, quando absolutè conceditur.*
4. *Quando ad effectum agendi tantum, aliqui affirmant, veriùs est citationem non requiri.*
5. *Potest relaxatio Iuramenti per procuratorem peti, imò ipso iurante, non petente concedi.*

1. PRimò ad relaxationem concedendam requiritur in relaxante causæ cognitio. Hæc enim relaxatio est quædam dispensatio iuris naturalis, & diuini tertio præiudicantis; non igitur fieri potest absque causæ legitimæ cognitione. Sic omnes Doctores.

2. Solum est difficultas, quæ cognitio requiratur; an certa, an sufficiat dubia?

Eman. Saa verbo Iuramentum n. 32. Affirmat, dubiam sufficere pro relaxatione Iuramenti ad effectum agendi, ideo enim permittitur cōtractus rescissionem

cissionem intentare; quia dubium est, in tali contractu iniustitiam interuenire.

Innocentius verò & alij à Felino cap. 1. num. 17. de iureiurando censent cognitionem certam de iniustitia contractus requiri. Quia cum is, in cuius fauorem Iuramentum est præstitum, ius habeat, vt sibi Iuramentum seruetur, non debet hoc iure priuari absque manifesta iniustitia. Priuatur autem, quoties relaxatur Iuramentum, etiam ad effectum agendi. Ergo id fieri non potest absque cognitione certa de iniustitia.

Cæterum media via procedendum est: ad relaxationem Iuramenti, ac effectum agendi, requiri & sufficere cognitionem probabilem de iniustitia contractus. Sic aliis relatis *Sanch. lib. 3. summ. cap. 21. num. 27.* Et in primis requiri hanc cognitionem, nec sufficere dubiam. Sic probo: Quia in casu dubij in fauorem possidentis iudicandum est, præcipuè cum ex hoc iudicio excludatur delictum. At posito Iuramento in cuius gratiam factum est, possidet, ne contra illud iurans actionem intentet. Ergo ab hac possessione excludi non debet ob dubium de iniustitia. Præterea videtur iniquum in casu dubio præsumere iniustitiam, & iudicium ferre; ac si commissa esset. Deinde quodlibet Iuramentum, eo ipso quod homini fit, relaxari non potest; solum ab regula generali excipiuntur Iuramenta iniquè extorta, sed dato Iuramentum in gratiam homines esse factum, est regula, quod relaxari non possit. Ergo ab hac regula ob dubium iniustitiæ excipi non debet. Quod verò sufficiat cognitio probabilis; ea mihi ratio persuadet. Quod si certa esset requisita, Episcopus concedens relaxationem Iuramenti ad effectum agendi, simul declararet, contractum esse rescindendum, vt pote clarè iniustum. Non igitur ad hanc relaxationem est necessaria ea certa notitia. Restat ergo, vt probabilis sufficiat, quæ per summariam informationem etiam vnico teste deponente habetur.

3. Secundò requiri potest, ad hanc relaxationem concedendam citatio partis, cuius interest; nempe illius, in cuius gratiam Iuramentum præstitum est. Et quidem si relaxatio esset concedenda in integrum, ita vt in totum extingueret Iuramenti obligationem; omnes Doctores censent, fieri non posse absque partis citatione. Quia concessa hac relaxatione simul contractus rescinditur, & iurans liber ab obligatione declaratur. Quod fieri absque citatione partis, esset sententiam ferre contra inauditam partem; quod est absurdum.

4. Difficultas ergo est: an si relaxatio non in totum, sed solum ad effectum agendi, vel excipiendi concedatur, debeat necessariò pars citari? Affirmat *Felinus cap. 1. à num. 23. de iureiurando Paz in praclic. 2. tom. preludio. 2. num. 38. Didacus Perez in lege 1. tit. 2. lib. 3. ordinamenti colum. 824. vers. quaro 16* Ratio ea est: quia citatio necessaria est, quoties tractatur de alterius præiudicio *cap. 1. de causa possessionis, & propriet. Clementina Pastoralis de re iudic. & leg. de vnoquoque ff. de re iudic.* sed in hac relaxatione agitur de præiudicio partis, cum molestetur vocatione, & obligatione iustificandi contractum. Ergo fieri non potest absque citatione.

Nihilominùs veriùs est, citationem non requiri. Sic docuit pluribus relatis *Couarr. lib. 1. variar. cap. 4. num. 6. Gutierr. in Authent. Sacramenta puberum. num. 112. Sanchez lib. 3. in Decal. cap. 21. num. 28.* Ratio est: quia hanc relaxationem Prælatus concedere ex officio potest, eo solum; quòd summariè probatum fuerit, iniustitiam in contractu interuenisse. Vt tenent plures Doctores in *cap. 1. de iureiurando.* Sed in his, quæ Prælatus ex officio facere potest; quæque plenam probationem non exigunt, citatio necessaria non est. Ergo. Item hæc citatio ad nullum effectum vtilis esse potest. Siquidem pars consentire non tenetur in relaxatione; imò potiùs ipsa dissentiente conceditur, vt in iudicio examinetur contractus; & inuentus iniustus rescindatur; sin minus iurans tanquam calumniosus condemnetur; & expensas soluat, quas altera pars litigando & contractum defendendo fecit. Ex quo fit parum, aut nihil præiudicari ei, in cuius gratiam iuratum est.

5. Tertiò aliqui requirunt, vt ipsemet iurans per propriam personam relaxationem Iuramenti peteret; eo quòd est personale vinculum. Sed hoc nullo modo est concedendum; sed per procuratorem peti potest. Imò iurante absente, & ignorante Iuramenti relaxatio concedi à superiore potest. Ex *textu in leg. habeo ff. de iureiurando*, & ita aliis relatis *tradit Sanchez dicto cap. 21. num. 37.*

PVNCTVM VI.

Qui superior remittere, aut relaxare potest Iuramenta homini præstita.

1. *Episcopus, capitulum sede vacante, & vicarius generalis, si iudex sit contractus, potest relaxationem concedere.*
2. *Iudex Ecclesiasticus loci, in quo contractus est celebratus, potest relaxationem concedere, si petatur pro foro externo, secùs si pro conscientia foro.*
3. *Si relaxatio absolutè concedatur, solum iudex, qui reum citare potest, eam valet concedere.*
4. *Iudex sacularis non potest propriam relaxationem concedere.*
5. *Quid sit probandum, vt iudex Laycus compellat ad Iuramenti relaxationem, vel ipse Iuramentum remittat.*
6. *A quo superiore facienda est hac Iuramenti remissio.*
7. *Ad hanc absolutam remissionem debet Laycus iudex, partem citare, secùs si remissionem concedat ad effectum agendi.*
8. *Iudex Laycus interpretari Iuramentum potest.*
9. *Qualitèr iudex Laycus cognoscere possit de nullitate relaxationis ab Ecclesiastico facta.*

DE superiore Ecclesiastico, & sæculari quæri potest; quis sit, qui potestatem habeat relaxandi, vel remittendi Iuramenta, quæ remitti vel relaxari possunt?

1. Si de superiore Ecclesiastico loquamur, constat, Episcopum, & capitulum sede vacante id posse, & generalitèr omnem habentem iurisdictionem quasi Episcopalem. Vnde Vicarius Generalis Episcopi hæc Iuramenta poterit relaxare. Quia

Quia habet cognitionem causarum *cap. 2. de officio vicarij in 6.* & cum causæ cognitio esse non possit absque hac relaxatione, poterit hanc relaxationem, vt quid accessorium expedire, ita *Baldus cap. 1. de iureiurando initio, & ibi Alexand. de Neuo num. 29.* Quos sequitur *Sanchez lib. summ. cap. 21. num. 32.* Limitat tamen & bene Sanchez vt intelligatur, vicarium generalem posse, hanc relaxationem concedere; dummodo sit iudex legitimus contractus iurati, & relaxatio petatur pro foro externo. Nam si solum pro conscientiæ foro petatur relaxatio, aut vicarius non sit iudex legitimus illius contractus; nequaquam poterit ex vi vicariatus hanc relaxationem concedere. Quia hæc relaxatio esset directa Iuramenti dispensatio; & in generali vicariatus commissione potestas dispensandi non clauditur.

2. Dubium tamen est: an Prælatus loci, in quo irritus est contractus; an Prælatus iurantis; an eius, cui iuratum est, possit hanc relaxationem concedere? Breuitèr respondeo. Primò: si relaxatio petatur pro foro externo, iudex Ecclesiasticus loci, in quo contractus est celebratus, poterit relaxationem concedere. Quia ratione contractus sortiuntur contrahentes eo in loco forum. *cap. fin. de foro competenti*, & iudex contractus est iudex districtus, Sic *Sanch. dicto cap. 21. num. 31. cum Felino cap. finali de foro competenti, num 24.* Quod si pro foro conscientiæ petatur relaxatio iudex loci in quo contractus est celebratus nihil potest. Quia in illo foro non contractus: sed domicilium iurisdictionem præstat. *Sanch. loco citato.*

Secundò respondeo; solus Prælatus iurantis potest concedere relaxationem Iuramenti pro conscientiæ foro; vel ad effectum agendi. Quia hæc relaxatio est dispensatio nomine ipsius Dei. Debet ergo dispensans superior esse eius, quo cum dispensat, & eius obligationem remittit: cum in illum iurisdictionem exerceat.

3. At si relaxatio non pro conscientiæ foro tantum; nec ad effectum agendi; sed absolutè concedatur, ad rescindendum contractum, & eximendum iurantem ab omnimoda obligatione; solum iudex, qui reum citare potest, poterit relaxare. Quia ad hanc relaxationem citatio partis necessaria est vt diximus. Vnde Episcopus iurantis Iuramentum relaxare poterit omnino; si pars, cui est facienda citatio, sit eius subditus; aut sit in eius territorio, secùs verò si absens sit. Quia extra territorium nequit fieri citatio; nisi de consensu superioris illius loci. *lege extra territorium ff. de iurisdictione omnim. iudic. Felinus & Sanchez supra.*

4. Si verò loquamur de superiore sæculari nullus est, qui possit relaxationem propriam concedere. Quia hæc concessio est actus spiritualis iurisdictionis, cuius sæcularis est incapax. Est enim directa vinculi Iuramenti remissio nomine Dei. Sic notauit *Suarez lib. 2. de Iuramento cap. 41. num. 16. circa medium. Sanchez lib. 3. cap. 22. num. 15.* At esto relaxationem propriam concedere non possit; potest tamen nomine partis obligationem remittere. Si enim sæcularis Princeps potest cogere subditum, vt Iuramenti obligationem remittat; & ipse nollente subdito remittere poterit. Quia superior supplere potest consensum, quem subditus tenetur præstare. Qua ratione, si superior vendat tuam domum ad soluendum tuis creditoribus, teneris de euictione; ac si ipsemet vendidisses, *lege si ob causam Cod. de euictione.* Quia factum iudicis reputatur factum partis. Et ita tenet *Couarruuias lib. 1. variarum cap. 4. Molina tom. 1. de iustitia disput. 149. vers. dixi deinde Emanuel Saa verbo Iuramentum num. 29. Sanch. lib. 3. sum. cap. 22. num. 1. & 15.*

5. Vt autem superior Laycus subditum compellat ad Iuramenti remissionem, vel ipse nomine subditi remittat, debet priùs probare in illo Iuramento ex parte recipientis turpitudinem interuenisse, & rem per Iuramentum promissam ad iudicium sæculare spectare. Si enim dubium sit; an in Iuramento detur turpitudo; vel rei promissæ cognitio ad iudicium sæculare alioquin non spectat; potestas Layca remittere Iuramentum nequaquam poterit. Sic *Couarr. dicto lib. 1. variar. cap. 4. num. 5. Gregorius Lopez lege finali verbo. Que la fiço tit. 11. partita 3. Gutierr. Authent. Sacramenta num. 160. Sanch. lib. 1. de matrimonio disp. 32. nu. 18. & lib. 3. summ. cap. 22. num. 1. & 15.*

6. Hæc tamen condonatio, seu Iuramenti remissio necessariò facienda est à superiore ipsius, cui est iuratum. Siquidem condonatione hac exercetur in ipsum iurisdictio loco ipsius obligationem condonando. Sic *Molina d. disp. 149. colum. 5. Sanchez d. cap. 22. num. 17.* Ex quo fit, si is, cui iuratum est, fidelis sit, & Laycus, posse superiorem iudicem illius tam Ecclesiasticum, quam Laycum remittere, & condonare obligationem. Quia est causa mixti fori. Si verò clericus sit is, cui iuratum est, solus Ecclesiasticus iudex potest remittere, si Infidelis; solus illius superior, non iudex Ecclesiasticus. Quæ omnia docet *Sanch. d. c. 22. n. 19. & Suar. lib. 2. de Iuram. cap. 41. nu. 16. circa medium.*

7. Sed est aduertendum, condonationem hanc absolutam Iuramenti fieri non posse à Layca vel Ecclesiastica potestate absque partis citatione. Siquidem omnino ab obligatione Iuramenti liberat & contractum dissoluit. At si remissio Iuramenti non esset absoluta, sed limitata, nempe ad effectum agendi; partis citatio necessaria non est, vt ex superiori puncto constat. Posse autem Laycam potestatem remittere Iuramentum ad effectum agẽdi, docet expressè *Molin. tract. 2. de iustitia d. sp. 149. pag. 848. vers. iuxta hactenus dicta fine.* Quia si is, cui præstitum est Iuramentum, potest non obstante eo facultatem concedere, vt res iudicio discutiatur; iusta ne sit, ita potestas publica tam Layca, quam Ecclesiastica eandem concedere potest.

8. Deinde iudex sæcularis & legislator ciuilis interpretari potest Iuramentum de materia sæcularis fori; an scilicet obliget, vel non. Quia Princeps sæcularis ac ciuilis legislator ius habet, interpretandi humanas dispositiones eorum, in quos ius habet ferendi leges; ita vt possit conuentionem, promissionum testamentorum & similiũ actuum verba interpretari; qua interpretatio e facta etiam Iuramentum ipsum interpretatur, cum Iuramentum iis actibus humanis appositum eodem modo sit intelligendum, ac ipse actus. Siquidem iurans id Iuramento firmat quod simplici verbo promiserat. Ita *Couarr. 1. p. § 3. nu. 8. vers. tertium illud Sanch. lib. 3. cap. 22. num. 3.*

9. Denique inquiri posset; an iudex sæcularis cognoscere possit de nullitate relaxationis Iuramenti ab Ecclesiastico iudice concessæ? *Felinus cap. 1. de iureiurando nu 22. & cap. 2. nu 3. de sponsalibus Paz in sua pract. 1. p. prelud. 2. num. 38. Sanch. lib. 3. sum. cap. 22. n 4.* Affirmant id fieri posse, si relaxatio ab Ecclesiastico iudice concessa sit euidentèr nulla,

vel

vel iniqua. Sed hoc cautè intelligendum est. Si enim nullitas vel iniquitas relaxationis non appareat; sed probatione & examinatione indiget, admittendum non videtur, posse sæcularem de tali relaxatione cognoscere, ne iudex sæcularis superior fiat Ecclesiasticæ potestati.

DISPVTATIO IV.

De Adiuratione.

ADiuratio affinis est Iuramento, eo quòd sit diuini numinis contestatio, de ea quatuor disputandi sunt, quid sit, & quotuplex, quæque conditiones ad eius honestatem requirantur? Secundò, qui adiurare possunt? Tertiò, qui adiurari? Quartò qui modus seruādus sit in adiuratione dæmonis.

PVNCTVM I.

Quid sit adiuratio, quotuplex quæ eius conditiones, & qualitèr ab oratione & Iuramento differat?

1. *In qua significatione adiuratio in præsenti vsurpetur.*
2. *Definitur adiuratio & explicatur.*
3. *Duplex est adiuratio, solemnis & priuata.*
4. *Item deprecatiua & imperatiua.*
5. *Ad honestatem adiurationis veritas, iustitia, & iudicium requiruntur, & qualiter veritas.*
6. *Qualitèr iustitia requiratur.*
7. *Qualitèr iudicium.*
8. *Modus in adiuratione seruandus est.*
9. *Ad quam virtutem adiuratio pertineat.*
10. *Qualitèr ab oratione, & Iuramento differat.*
11. *Aliquando adiurationē Iuramento miscetur.*

1. SI nomen adiurationis spectemus æquiuocum est; sumitur namque sæpe pro Iuramento, ita vt idem sit adiurare, ac iurare cum aliqua tamen vehementia ac firmitate. Sed de hac significatione non est sermo in præsenti, latè enim in superioribus dictum est. Deinde sumitur adiuratio pro eo, quod est ad iurandum inducere. Sed neque de ea in hac significatione tractamus. Quia hæc significatio cum Iuramento concidit. Quare adiurationem in præsenti sumimus, pro contestatione diuini numinis ad aliquid faciendum, vel cōmittendum, siue Iuramentum petatur siue non.

2. Adiuratio ergo sic sumpta definitur. Vt sit contestatio rei sacræ, vt eius reuerentia, amore, vel timore permoueatur adiuratus, ad aliquid faciendum vel ommittendum. Sic D. *Thom. ab omnibus receptus* 2. 2. *qu* 90. *art.* 1. Adiuratione namque diuinum numen contestamur. Et quasi præsens adducimus, vt eius præsentia, & authoritate permoneatur adiuratus facere, quod petimus vel imperamus; eaque de causa in adiuratione tria inueniuntur adiurans, adiuratus & is per quem adiuratur, esto non semper realitèr distincta sint vt videbimus.

Notantèr dixi; adiurationem esse contestationē rei sacræ, vt comprehenderem non solum contestationem Dei, sed etiam sanctorum, per quos fieri potest adiuratio, sed diuerso modo. Nam cum sit adiuratio contestando Deum, vel sanctos, vt ad ipsum relatòs est propria, & perfecta adiuratio, vt pote quæ summam vim, & authoritatem habeat, ad rem optatam impetrandam. Quando verò sit contestando sanctos secundum sua merita, & dignitatem propriam absque speciali ad Deum habitudine, adiuratio propria non est; esto ad illam reducatur. Quia non habet illam summam vim & efficaciam, ad impetrandum; esto magnam habeat. Exemplo Iuramenti declaratur, si enim Deū, vel sanctos, vt ad Deum relatos testeris, propriè Iuramentum facis. Quia infallibilem veritatem in testem adducis. Si autem sanctos secundum suam propriam excellentiam testeris; non Iuramentum, sed testimonium humanum, & de se infirmum inducis. Sic in contestatione Dei, & sanctorum dicendum est.

Dixi contestationem rei sacræ, vt excluderem contestationem rei humanæ, seu profanæ. Si enim per vitam Patris ab amico petas beneficium, non adiuratio, sed amicabilis obsecratio est, pertinens ad humanam & politicam amicitiam. Quæ omnia latiùs tradit *Suar. tom. 2. de Relig. lib. 4. de adiuratione cap. per totum Sanch. lib. 2. cap. 42. num. 2.*

3. Duplex est adiuratio; alia solemnis; alia priuata. Solemnis est, quæ fit ex præscripta forma ab Ecclesia instituta, & à ministris ad id consecratis. Priuata est, quæ hac solemnitate caret.

4. Rursus adiuratio siue solemnis, siue priuata est duplex depræcatiua, & imperatiua, depræcatiua; qua contestatione rei sacræ alterum depræcamur. Imperatiua; qua imperamus. Prioris exempla sunt, *illud ad Romanos* 12. obsecro vos per misericordiam Dei vt exhibeatis, &c. Item vsus Ecclesiæ in letaniis & orationibus; contestantur enim merita Christi, & sanctorum, vt Deus permoueatur postulata concedere. Posterioris exempla sunt illud *Genesis* 24. Vbi Abraham adiurauit seruum per Dominum cæli, & *Genesis* 47. Vbi Iacob filium suum Ioseph adiurauit, vt non sepeliret illum in Ægypto, & *Paulus* 1. *ad Timotheum* 4. adiurauit Timoth. per aduentum Christi & regnum eius, vt prædicaret verbum Euangelij opportune, & importune, & 1. *ad Thesalonicenses vlt.* Thesalonicenses adiurauit, vt epistola illa legeretur; & hac adiuratione inique Princeps Sacerdotum adiurauit Christū per Deum viuum *Matth.* 26. Ad huius generis adiurationem debent reduci exorcismi Ecclesiæ, quibus dæmones adiurantur

5. Vt autem adiuratio honesta sit, eas conditiones Doctores expostulant, quæ in Iuramento; nempe veritatem, iustitiam, & iudicium; sed diuersimodo veritas namque expostulatur. Primò ex parte rei contestatæ, hoc est per veram rem sacram; & non per fictitiam & falsam contestatio fiat. Si enim per Iouem & Iupiter, quasi per verum Deum obsecrares, aut imperares; non adiurationem, sed idolatriam committeres; & consequentèr grauissimum peccatū. Requiritur ergo ad adiurationem veri numinis inuocatio. Secūdò expostulatur veritas in animo adiurantis, vt scilicet procedat ex vero animo obtinendi postulata, vel imperata; alias in vanum, & quasi irrisoriè diuina auctoritas contestaretur, sed hoc regularitèr peccatum veniale non excedit; cum non videatur ex hac fictione diuinus honor grauitèr læsus, vt be-

bene dicit *Suar. tom. 2. de Religione lib. 4. de adiuratione cap. 4. num. 7. Sanch. lib. 2. in Decal. cap. 42 n. 5.* Tertiò expostulatur veritas ex parte causæ motiuæ ad adiurandum; ne ex causa ficta & falsa, sed potiùs vera præstes adiurationem. Quod si hæc fictio in detrimentum graue proximi cedat, vt contingit cum fingendo paupertatem, diuites obsecras nomine Christi contestato, clarum est, te peccare non solum contra iustitiam eleemosynam fictè extorquendo; sed etiam contra religionem, diuinum numen inuocando in velamentum tuæ malitiæ & iniustitiæ. Sed an hoc peccatum contra religionem mortale sit? Negat Sanchez dicens id sibi fere certum esse. Mouetur; quia ille actus eleemosynæ, vt à diuitibus procedit, bonus est. Ergo Deo non grauem irreuerentiam irrogas, diuinam eius auctoritatem contestans, ad mouendum diuites ad illum actum; tametsi ex parte tua iniquitatem habeat. Sed mihi probabiliùs videtur, peccatum graue committi; non quatenus diuinam auctoritatem contestaris ad mouendum diuites ad actum bonum: Nam ex hac parte, nec veniale videtur; sed quatenus contestaris diuinam auctoritatem ad iniquam eleemosynam recipiendam. Videris enim eius auctoritatem grauitèr contemnere, illam assumens, vt medium ad tuam iniquitatem patrandam. Sic *Suar. dicto lib. 4. de adiuratione cap. 4. num. 7.*

6. Deinde expostulatur in adiuratione iustitia quæ in eo consistit, vt res postulata vel imperata iusta & honesta sit. Nam vti inuocatione diuini nominis ad rem turpem obtinendam iniuriosum est Deo. Siquidem hac inuocatione denotas iniquitatem gratam illi fore. Ideo enim illius auctoritatem inuocas. Quia credis ob reuerentiam, amorem vel timorem eius, faciliùs obtenturum, quod postulas. An verò sit peccatum mortale vel veniale? Communis sententia respondet, ex grauitate materiæ esse desumendum; sicut & in Iuramento promissorio, & voto rei iniquæ. Si materia imperata, vel postulata grauitèr inhonesta sit; obsecratio mortalis erit, si leuitèr sit inhonesta; erit venialis. Sic *Suar. lib. 4. de adiuratione cap. 4. num. 8 Sanchez lib. 2. cap. 42. num. 5. Bonacina tom. 2. disp. 4. quæst. 1. punct. vlt. num. 11.*

7. Denique ad honestatem adiurationis iudicium requiritur, hoc est, vt cum debita consideratione fiat. Non enim decet passim, & sine occasione nomen Dei & sanctorum contestari; sicut in Iuramento diximus. Quare sicut ibidem dictum est, defectum huius conditionis non excedere culpam venialem; ita in præsenti est affirmandum. Sic *Valent. 2. 2. disp. 6. quæst. 7. punct. 2. qu. 1. Suar. tom. 2. de Religione lib. 4. de adiuratione cap. 4. num. 9. Sanch. lib. 2. cap. 42. num. 5.*

8. Præter has tres conditiones modus adiurationis seruandus est, vt adiuratio honestatem habeat. Aduerte namque, imperando, quem obsecrando, debes adiurare, illicitum esse. Debes ergo modum debitum personæ adiuratæ seruare. Quod bene notauit *Suar. dicto cap. 4. nu. 9. & cap. 1. num. 3.*

9. His conditionibus positis: clarum est, adiurationem honestam esse. Quia est inuocatio nominis Dei, vel sanctorum, ad res honestas faciliùs obtinendas, ex debito fine, & occasione vrgente. Vnde ergo honestas deficere potest? Quod si roges, ad quam virtutem pertineat? Distinguendum est; si ex inuocatione diuini nominis, & ob reuerentiam illi debitam contendens rem postulatam, vel imperatam obtinere, ad religionem pertinet. Quia Deus ipse in se colitur, & honoratur. Si verò ex inuocatione sanctorum, & ob reuerentiam illis debitam, quatenus tales sunt, obsecratio, vel imperium fiat ad virtutem Duliæ vel Hyperduliæ pertinet; sicut pertinet cultus Virginis, & Sanctorum, quando in se spectantur. Sic *Suar. tom. 2. de Religione lib. 4. de adiuratione cap. 1. num. 5.* Si autem ex contestatione vitæ, alteriusue rei humanæ fiat obsecratio, iam diximus ad amicitiam humanam pertinere; ac proinde de illa in præsenti non est sermo. Non enim auget, nec minuit culpam, si aliqua committatur in obsecratione.

10. Ex dictis colligitur differentiæ adiurationis. Ab oratione namque differt. Quia adiuratio formaliter non est petitio; sed abstrahit à petitione, imperio & obiurgatione. Quod si solam adiurationem depræcatiuam cum oratione comparemus; ab illa etiam differt: Quia talis adiuratio formaliter non est petitio; sed est ratio petendi. Contestatione enim Dei Christi, & sanctorum à Deo beneficia petimus tanquam ob rationem, ob quam Deus ad concedendum petita moueri possit. A Iuramento differt adiuratio. Quia adiuratio interponitur, vt ratio alteri motiua ad obtinendum effectum. Interposito enim Christi nomine intendis adiuratum mouere, vt postulationi annuat, vel imperio obediat. At Iuramentum non alteri interponis, sed tibi; & non ad obtinendum; sed ad verum asserendum vel efficiendum, quod asseris vel promittis. Sic *Suar. tom. 2. de Religione lib. 4. de adiuratione cap. 1. à num. 8. Sanchez lib. 2. Decalog. cap. 42. num. 1.*

11. Aduerto tamen; aliquando adiurationem cum Iuramento misceri, vt patet ex illo *Genes. 24.* Vbi Abraham seruum suum adiurauit, & simul ad iurandum compulit, & Iacob filium suum Ioseph. *Genes. 47. & 50.* Sed hoc accidentale est, neque ad veram adiurationem requiritur. Adiurare namque potes, quin ad iurandum compellas, & compellere potes ad iurandum, quin adiures. Non igitur adiuratio continet Iuramentum, neque Iuramentum etiam promissorium continet adiurationem. *Suar. dicto cap. 2. nu. 10. & Sanch. cap. 42. num. 1.*

PVNCTVM II.

An adiurationis sit aliquod præceptum.

1. *Per se ex vi iuris diuini & naturalis nullum est præceptum: bene tamen per accidens ex obligatione officij, & Ecclesiæ institutione.*

2. *Ex parte adiurati nulla est obligatio obediendi adiurationi, si adiuratio obsecratiua sit.*

3. *Est tamen obligatio obediendi, si præceptiua fuerit.*

4. *Hæc obligatio non ex adiuratione formalitèr, sed ex præcepto, cui annexa est adiuratio, nascitur.*

1. Breuiter respondeo; per se & ex vi iuris diuini, & naturalis nullum ceptum. Quia cultus, qui per adiurationem Deo præstatur, aliis mo-

modis suppleri potest. Ex alia parte, ad obtinenda diuina beneficia, necessaria non est; cum non adiurationi, sed orationi, simplicique petitioni promissa sint. Per accidens tamen ex obligatione officij, & ex Ecclesiæ institutione præceptum est adiurationis. Ministri namque Ecclesiæ obligati sunt ex officio, obsessis à Demone subuenire exorcismis Ecclesiæ. Quia posita illa necessitate hoc remedium inter omnia est efficacissimum. Item tenetur horas canonicas recitare, Sacramenta fidelibus ministrare. Sed in horum administratione, & in illarum recitatione plures adiurationes continentur. Ergo iam ex institutione Ecclesiæ est præceptum adiurationis. Sed sicut dixi, hoc est per accidens, & ex obligatione officij; non ex natura adiurationis. Sic *Suar. lib. 3. de adiuratione cap. 4. à num. 2. Sanchez lib. 2. summ. cap. 42. num 4.*

2. Sed an ex parte adiurati sit aliquod præceptum obediendi adiurationi?

Maius dubium est: Et quidem si adiuratio obsecratiua est, nullum est præceptum obediendi adiurationi. Quia nomen Dei ibi adducitur, ad augendam deprecationem, illamque efficaciorem reddendam; non ad incitandam eius naturam. Si igitur deprecatio obligationem non inducit, vt de se constat; neque etiam diuini nominis contestatione vestita illam inducere debet. *Suarez tom. 2. de Religione lib. 4. cap. 4. num. 13. Sanch. lib. 2. summ. cap. 42. num. 12.*

3. At si adiuratio sit præceptiua, superioris ad subditum in iis, in quibus præcipere potest; clarum est, præceptum inducere, cuius transgressio mortalis vel venialis erit pro grauitate vel leuitate materiæ imperatæ. Sic *Suarez à num. 14. Sanchez num. 14. Bonacina tom. 2. disp. 4. quæst. 1. punct. vlt. num. 6.* Sed illum præceptum non ex adiuratione, sed ex imperio prouenit. Siquidem adiuratione seclusa imperium, & præceptum vim haberet obligandi.

4. Dubium autem est, an ob adiurationem illi adiunctam inducat in adiurato specialem obligationem religionis, ita vt non solum peccet contra iustitiam, castitatem, vel obedientiam ob transgressionem præcepti; sed etiam contra religionem ob transgressionem præcepti adiuratione vestiti? Respondeo negatiuè; quia adiuratio etiam præcepto coniuncta solum habet, excitare ad iuratum ad executionem præcepti. Non igitur ipsa præceptum imponit. Item adiuratus restituere, obligationem non habet exequendi restitutionem sub ratione adiurationis. Nam sub quocumque fine restitutionem exequitur obligationi satisfacit. Ergo adiuratio non inducit obligationem religionis distinctam à præcepto, cui adiungitur; tametsi intra illam speciem faciat vt efficaciùs obliget. Aliàs si specialem religionis induceret, superfluum esset, petere ab adiurato Iuramentum exequendi rem præceptam; sicuti Abraham expostulauit à seruo suo. *Genes. 24.* & Iacob à Ioseph *Genes. 47.* Et passim indices à reis & testibus adiuratis de veritate manifestanda. Signum igitur est, adiurationem etiam præcepto coniunctam non inducere specialem in adiurato obligationem religionis. Sic *Suar. lib. 4. de adiuratione dicto cap. 4. in fine Sanch. lib. 2. summ. cap. 42 num. 14.*

PVNCTVM III.

Qui adiurare & adiurari possunt?

1. *Omnis creatura intellectualis præstare potest adiurationem.*
2. *Non omnibus datum est, adiurare solemnitèr, sed gradu exorcistæ insignitis.*
3. *Sola creatura intellectualis adiurari potest.*
4. *Quorum comparatione adiuratio depracatiua vel imperatiua facienda est.*
5. *Qualitèr creaturæ irrationabilitèr adiurentur.*
6. *Per se mortale est creaturas irrationales adiurare directè.*
7. *Aliquando irrationabilia adiurantur non obsecratione, nec imperio morali, sed physico; debet tamen adiurator cognoscere, se supernali virtute præditum esse.*

1. CErtum est omnem creaturam intellectualem, & solam illam præstare posse adiurationem. Quia quælibet illarum contestari Deum vel Sanctos potest. Et nulla alia. In primis Deus ipse contestatione sui nominis, & sanctorum mouere creaturas potest ad aliquid faciendum, & consequenter potest adiurare. Idem est de Angelis, sanctis hominibus, & dæmonibus. Omnes namque repræsentare aliis nomen Dei, & sanctorum possunt, vt illius amore, vel timore moueantur, ad aliquid faciendum.

2. Aduerto tamen; adiurare solemnitèr, non omnibus datum esse, solum ministris ab Ecclesia consecratis; quales sunt insigniti gradu exorcistæ. Nam licet alij possint dæmonem adiurare, sed non publicè, & solemnitèr; & qualitèr ministri consecrati præstant. Sed priuatim, & per fidem in Christum, & eius sanctissimi nominis inuocationem; tametsi exorcismos Ecclesiæ recitent. *Suar. lib. 4. cap. 2. nu. 10. Sanch. lib. 2. summa cap. 42. num 18.*

3. Deinde euidens est omnem creaturam intellectualem & solam illam adiurari posse. Priorem partem probo discurrendo breuitèr per omnes creaturas intellectuales. Deus enim, & per ipsum & per sanctos adiuuari potest; quatenus inuocato eius nomine & sanctorum meritis ab ipso beneficia petis. Est enim illa petitio; & oratio: quatenus est rei honestæ supplex postulatio: adiuratio; quatenus illa inuocatione mouere Deum ad concessionem petiti intendis. Neque obstat, Deum à seipso non esse distinctum, quominùs possit sui inuocatione & repræsentatione moueri, ad concedendum. Omnia enim propter semetipsum operatus est dominus; quid mirum, si repræsentata eius bonitate moueatur efficaciùs ad concedendum. Quia efficaciùs petimus, & postulamus. Angelos verò & homines clarum est adiurari posse. Siquidem repræsentatione Dei & sanctorum moueri possunt, ad præstandum postulatum, vel imperatum. Solum de dæmonibus, & damnatis est difficultas; qua ratione possint adiurari; eo quod nec amore, nec timore Dei moueantur; sed omnia ex odio operentur. Sed omnino dicendum est, adiuuari quatenus contesta-

tione diuini nominis, eiusque virtute coacti præstant, quæ sibi imperantur. Probarique potest ex exorcismis Ecclesiæ ad hunc effectum institutis. At quia non amore virtutis, nec voluntariè præstant; propria adiuratio non est; sed quandam cum adiuratione similitudinem habet. Vt bene notauit *Valent. 2. 2. disp. 6. qu. 8. punct. 2. Sanchez lib. 2. cap. 42. num. 15.*

4. Sed quia duplicem diximus esse adiurationem deprecatiuam & imperatiuam est aduertendum: imperatiuam nunquam fieri posse nisi comparatione subditorum; & in his, in quibus adiuranti subduntur, aliàs nomen Dei iniquè assumeretur, ad imperandum, quod imperari nulla ratione potest; ac proinde esset peccatum non solum iniustitiæ contra proximum, qui iniustè præcepto cogitur; sed etiam contra religionem; eò quòd diuinum nomen vsurpetur, ad prædictam vim & iniustitiam inferendam. Sic *Suarez tom. 2. de Religione lib. 4. de adiuratione cap. 4. nu. 12. Sanch. lib. 2. summ. cap. 42. num. 13.* Quapropter Deus numquam adiurari potest imperando, sed obsecrando. Quia est suprema potestas nemini subiecta. Econtrà verò ipse neminem adiurare potest obsecratione, sed imperio. Angeli verò sancti & viatores adiurari inuicem possunt sed obsecratione, non imperio; nisi in aliquo casu iurisdictionem, & potestatem ad imperandum habeant. Tandem dæmones adiurari possunt ab hominibus; sed non obsecratiuè, sed imperio absoluto, & efficaci; quæ omnia per se sunt manifesta.

5. Dixi solum creaturam intellectualem adiurari posse. Quia intellectu carenti representari nihil potest, cuius representatione moueatur. Sic *omnes Doctores*. Quapropter cum sal, & aqua exorcisantur, non ipsa, sed Deus, & dæmon adiurantur. Deus; vt in eorum vsu assistat, fauorem præstans. Dæmon; vt fugiat, & à nocendo desistat. Et idem est, cum adiurantur nubes, grandines, locustæ, aliaque nocentia. Non enim per se hæc adiurantur. Quia adiurationis capaces non sunt, sed Deus ipse adiuratur; ne illa nocentia permittat; & dæmon adiuratur; ne illis vtendo nobis noceat. Sic *Sanctus Thomas 2. 2. qu. 90. art. 3. Valent. disp. 6. qu. 8. punct. 2 ad finem Sanch. lib. 2. cap. 42. num. 38. Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 13. nu. 72. Suar. tom. 2. de Religione lib. 4. cap. 2. num. 12. & 13. Bonacina disp. 4. quæst. 1. punct. vlt. num. 3.*

6. Quod autem peccatum sit, has creaturas irrationales adiurare per se, & directo sermone ad ipsas, quasi ipse nobis nocerent? Non constat inter Doctores. Mihi probabilius est, per se mortale esse. Quia grauis videtur esse irreuerentia, exorcismos Ecclesiæ, aliaque diuina verba applicare frustrà, variè, & inutilitèr, & rei omnino incapaci. Regulariter culpam venialem non excedit ob simplicitatem adiurantis. *Bonacina & Sanchez supra.* A mortali verò nunquam excusarem ad vsum aliquibus locis introductum, has creaturas irrationales adiurandi. Vocantur enim ad iudicium simul cum plebe cui nocent; & constituto ex vtraque parte procuratore, & aduocato, accusantur; iudices recipiunt accusationes, defensionem; ac tandem auditis rationibus ex vtraque parte excommunicantur, & anathematizantur. Quod certè ridiculum est, & omnino superstitiosum. Siquidem indicatur ipsas creaturas irrationales capaces esse iudicio. Si autem pugna, & controuersia non cum ipsis irrationabilibus, sed cum dæmonibus, qui præsumuntur illa mouere, ageretur; vanum etiam est, & superstitiosum. Non enim accusatio, excommunicatio, aut sententia in illos effectum habere potest. Præterquàm quod sæpe non à dæmone, sed à Deo hæc irrationabilia mouentur, & hominibus nocent, vel in pœnam peccati commissi, vel ad eorum correctionem vel ad alios fines à diuina prouidentia præordinatos. Neque obstat, aliquando illa irrationabilia sententiæ latæ obedire. Quia fortè id dæmon præstat, vt hæc superstitiosa, & vana hominibus efficaciùs persuadeat. Sic *Sotus lib. 5. de iustitia qu. 12. art. 2. fine & lib. 8. qu. 3. art. 3. fine. Nauarrus lib. 5. consilio tit. de sententia excommunicationis consilio 2. per totum in 2. editione Valent. 2. 2. disp. 6. quæst. 8. punct. 2. fine. Sanchez lib. 2. summ. cap. 42. num. 39.*

7. Aduerto tamen; aliquos supernaturali virtute præditos hæc irrationabilia adiurare non obsecratione, neque imperio morali, sed physico & efficaci. Sicut enim Christus dominus propria virtute imperauit ventis, & mari, & facta est tranquilitas; ita eius serui virtute ab illo accepta his imperare possunt. *Suar. tom. 2. de Religione lib. 4. cap. 2. num. 14.* Sed qualitèr constare possit; an virtute diuina; an ope dæmonis hæc præstentur; cum de superstitione instituo sermonem latè explico.

PVNCTVM IV.

Qui modus seruandus sit in adiuratione dæmonis?

1. *Quæ conditiones seruandæ sunt in hac adiuratione vt licita sit.*
2. *Dæmones non sunt obsecrandi, sed imperandi, & obiurgandi, neque ad alium finem nisi ad eum, qui est à Christo praeordinatus, & à legitimo ministro.*
3. *Non potest dæmoni aliud imperari nisi vt à nocendo desistat.*
4. *Proponitur quædam obiectio.*
5. *Quæ possunt dæmonibus præcipi, & interrogari, vt respondeant.*
6. *Quæ sunt vana, inutilia, & fortè nociua nequaquam interrogari possunt.*
7. *An vnam, vel alteram rem vanam ex curiositate interrogare, sit mortale? Negant plures.*
8. *Veriùs est esse mortale.*
9. *Non licet petere à Dæmone superiore, vt inferiorem è corpore pellat.*
10. *Quid si dæmon superior simul cum inferiore in corpore hominis assistat?*
11. *Licitum est à dæmone in corpore humano existente petere signum sui egressus.*
12. *Qualiter liceat adiuratori amandare dæmonem in infernum, vel in desertum locum.*
13. *Qualiter liceat annuere dæmoni offerenti egressum ex homine, si permittatur in alium ingredi.*

14. Licet

14. *Licet conniuere dæmoni petenti ne relegetur in infernum, neue nouis cruciatibus affligatur.*
15. *Qualiter liceat vexare energumenum flagellis de honestare opprobriis.*
16. *Quæ medicamenta energumeno applicari possunt.*
17. *Vno dæmone expulso frequenter omnes expelluntur, sed non ex necessitate.*
18. *Non habet ex necessitate determinatam corporis partem qua egrediatur.*
19. *Exorcismi Ecclesiæ non habent virtutem infallibilem pellendi dæmonem, sed quando fuerit conueniens.*
20. *Qualitèr dæmon in dæmoniaco assistat, & in illum habeat potestatem.*

1. FRequentèr Dæmones adiurantur tam priuatim, quam solemnitèr. Vt autem hæc adiuratio absque periculo erroris fiat, seruandæ sunt sequentes conditiones. Prima; ne obsecratione sed imperio, & obiurgatione adiuratio fiat; Secunda; vt solum fiat ad obtinendum finem à Christo præordinatum. Tertia; vt à legitimo ministro procedat. His ergo conditionibus seruatis adiuratio licita & honesta erit prout Ecclesiæ vsus confirmat. Expendo singula.

2. Primò debes adiurando dæmonem, imperare, & obiurgare, non obsecrare. Obsecrare namque est, societatem cum illo habere, operibusque illius malignis communicare, & quasi te illi subiicere. Quod omnino est prohibitum. Item dæmon nihil sponte facit nisi in odium Dei, & quod credit in tui perniciem cessurum fore. Ergo nulla ratione licet petere, quod ita iniquè præstandum est, & tibi præiudicare potest. Sic *Diuus Thomas 2. 2. quæst. 90. art. 2. & ibi Caietanus art. 1. Sotus lib. 8. de iustitia qu. 3. art. 2. Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 13. num. 70. & 71. Suar. tom. 2. de Religione lib. 4. de adiuratione cap. 2. num. 8. & 9. Valent. 2. 2. disput. 6. quæst. 8. punct. 2. quæst. 2. Sanchez lib. 2. sum. cap. 42. num. 19.*

Secundò adiurandi sunt dæmones, ad finem tamen à Christo præordinatum. Sic Doctores supra relati. Ratio est manifesta. Nam si ad alium effectum adiurarentur, cum ille effectus obtineri non possit virtute & potestate naturali adiurantis vt de se constat; neque etiam virtute diuina à Christo accepta vt suppono; infertur sane, ab ipso dæmone esse obtinendum. Quod est iniquum.

Tertiò adiurandi sunt à legitimo ministro. Et quidem si iuxta formam ab Ecclesia præscriptam adiurentur publicè & solemnitèr: solis exorcistis datum est: at si priuatim; omnibus est concessum. Vt supra diximus.

3. Ex his infertur, te non posse aliquid aliud dæmoni imperare, nisi, vt à nocendo desistat. Quia in sacra scriptura ad solum hunc effectum inuenitur, reliquisse Christum in sua Ecclesia potestatem supra spiritus malignos; vt constat ex illo *Marci vltimo.* In nomine meo dæmonia eiicient, & *Lucæ* 10. Dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, &c. Neque astruenda est potestas sine fundamento. Sic *Suarez, Lessius. Sanch. Valent. & alij supra.*

4. Dices: plures sanctissimi viri exorcizando dæmones residentes in humanis corporibus actiones aliquas alienas ab expulsione imperant, pluresque interrogationes faciunt, quæ non videntur ad expulsionem conducere. Ergo non sola potestas, ad expellendos calcandosque dæmones, Ecclesiæ relicta est.

5. Ex solutione huius obiectionis pendet perfecta huius adiurationis intelligentia. Concedo aliquos viros sanctissimos dæmonibus obsequia præcipisse ab expulsione distincta; cedentia tamen in eorum confusionem, & proximorum vtilitatem. Sed hoc ex speciali instinctu spiritus sancti ob virtutem supernaturalem, quam habebant à Deo communicatam, vt fuit communicata S. Antonio primo Eremitarum parenti. Seclusa ergo potestate nemini licet, aliud dæmonibus imperare, quam vt à nocendo desistant, & quæ ad hunc finem consequendum apta esse videntur. Concesso namque fine, & media censentur concessa. Sic *Siluester verbo adiuratorio quæst. 5. Valent. 2. 2. disp. 6. quæst. 8. punct. 2. vers. ad secundum respondeo Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 15. num. 17. Sanch lib. 2. cap. 42. num. 23* Vnde licebit dæmoni præcipere, vt manifestet, quod nomen habet; tum vt adiuratio ad eum directè dirigatur; tum vt expulsio clariùs eluceat. Item quæ causa fuerit sui in hominem ingressus: quia illa remota fortè egredietur. Deinde an assistant ibi plures, an vnus tantum, vt omnes præcipiantur exire. *Siluester Lessius & Sanchez supra.*

6. Alia autem vana, & inutilia & fortè nociua; quæque ad expulsionem non conducunt, culpa est à dæmone interrogare. Quia ad ea interroganda non est data exorcistis potestas. An verò hoc semper sit graue peccatum, non ita certum est. Et quidem in aliquibus casibus indubitatum est, graue esse peccatum. Primò: si ex interrogatione aliquod occultum peccatum proximi timetur manifestandum. Quia dare occasionem absque necessitate, vt proximus infametur, iniustum est. Secundò: si interrogatione etiam vanarum rerum & inutilium multiplices. Quia adest periculum, quòd dæmon iis interrogationibus aliquos errores misceat; & præcipuè, quia est signum amicitiæ absque necessitate cum dæmone longos miscere sermones. Tertiò: si adsit finis addiscendi, quia est dæmonis honoratio eum velle habere magistrum. Quod à fortiori procedit, si certam fidem eius responsis concedas. Nam licet dæmoni fides dari possit in iis, quæ exorcismis Ecclesiæ coactus manifestat; secùs in aliis, quæ ipse sponte dicit. Quartò: si deprecatiuè, & non imperatiuè interroges. Quia interrogatio deprecatiua est signum amicitiæ. Sic *docet Sanchez aliis relatis lib. 2. summ. cap. 42. num. 25. Bonacina tom. 2. disp. 4. quæst. 1. punct. vlt. num 9.*

7. Verùm ex leuitate & curio[illegible] vnam vel alteram rem vanam interrogare non deprecando, sed imperando, neque fidem certam adhibendo plures grauissimique Doctores censent, non excedere culpam venialem. Sic *Siluester verbo adiuratio qu. 5. in fine, & qu. 7. Caietanus 2. 2. qu. 90. art. 1. ad finem Sotus lib. 8. de iustitia qu. 3. art. 2. circa solutionem ad secundum Nauarrus sum. cap. 11. num. 28. Valent. 2. 2. disp. 6. qu. 8. punct. 2. circa finem vers. ad tertium. Suar. tom. 2. de Religione lib. 4. de adiuratione cap. 2. num. 9. fine. Lessius lib 2. cap. 42. dub. 13. num. 71. Sanch. lib. 2. sum. cap. 42. num. 25. Bonacina num. 25. Bonacina dicto tom. 2. disp. 4. quæst. 1. punct.*

punct. vlt. num. 9. Ratio ea est: Quia hæc interrogatio non videtur notabile signum beneuolentiæ, & amicitiæ cum dæmone. Idem quod dictum est de vana interrogatione affirmat *Caietanus eo art.* 1. *ad finem, & Armilla verbo inuocatio num.* 2. *& Sanch. num.* 25. *in fine*. Dicendum esse de petitione alicuius vani operis præstandi à dæmone, vt exorcista imperet dæmoni in energumeno existenti, vt moueat lapidem, aliudúe vanum faciat.

8. Cæterum veriùs existimo; per se loquendo quamlibet interrogationem, quæ ad expulsionem non conducit, quamlibetque petitionem vani operis præstandi, mortale peccatum esse. Quia hæc petere non potes imperio, sed deprecatione. Non enim habes potestatem compellendi dæmonem, hoc præstare. Quia non habes potestatem naturalem, vt de se constat. Nulla enim humana potestas ei comparari potest. Neque etiam habes potestatem à Christo acceptam; qui solum ad expulsionem, & conculcationem dæmonis eam concessit. Ergo non imperio, sed deprecatione petis; tametsi verbis imperationis vtaris. Petere autem deprecando ipsemet *Sanchez* docet semper esse mortale. Ergo semper est mortale illa interrogatio,& petitio. Et confirmo: Dæmon nec cogitur interrogationi respondere, neque opus illud postulatum præstare; sed sponte respondet, & postulatum præstat. At cum nihil dæmon sponte faciat, quod ob eius obstinationem non fit ex odio Dei & ad obseruandam eius gloriam, & nostram perditionem captandam, graue peccatum esse videtur absque necessitate occasionem dare, hæc peccata tam grauia committendi; quibus dehonestatur Deus,& nos offendi possumus.

9. Aliæ sunt actiones de quibus Doctores dubitant, an ad expulsionem dæmonis conducant; & consequentèr an licitæ sint?

Primò dubitatur de petitione, qua à dæmone superiore peteres, vt inferiorem in corpore hominis residentem pelleret? Videtur, hanc petitionem licitam esse. Quia maxime conducit expulsioni; imò est ipsius expulsionis petitio. Cæterum omnino dicendum est hanc petionem illicitam esse casu, quo dæmon superior simul cum inferiore in corpore hominis non resideat. Nam peteres à dæmone beneficium, ad quod præstandum cogi non potest. Non enim tibi data est potestas à Christo cogendi dæmonem superiorem, vt inferiorem expellat; fortè enim expellere non potest; sed solum data est tibi potestas, expellendi eos, qui in corporibus extiterint. Ergo petere illam expulsionem à dæmone superiore, est velle ab eo beneficium habere; ac proinde illicitum. Deinde in hac petitione arguis, indigere auxilio dæmonis superioris ad inferioris expulsionem; exorcismos, adiurationesque Ecclesiæ insufficientes esse ad illum dæmonem inferiorem expellendum. Ergo nulla ratione hoc licere potest. Neque obstat, hanc petitionem conducere expulsioni, vt inde inferas tibi licere. Quia solum ea, quæ expulsioni conducunt ex potestate à Christo accepta licita tibi sunt; non ea, quæ ex voluntate dæmonis conducunt, qualis est hæc petitio. Et ita tenet *Sotus lib.* 8. *de iustitia quæst.* 3. *art.* 2. *Suar tom.* 1. *de Religione lib.* 2. *de superstitione cap.* 18. *num.* 8. *Lessius lib.* 2. *cap.* 44. *dub.* 6. *num.* 46. *Sanchez lib. sum. cap.* 42. *num.* 21.

10. Verum si dæmon superior in corpore hominis assistat simul cum inferiore affirmat *Bonacin. tom.* 2. *disp.* 4. *quæst.* 1. *de Iuramento punct. vlt. num.* 5. *cum Syluestro verbo adiuratio qu.* 5. Licitum tibi esse, ei imperare vt secum inferiorem pellat, nullumque sui cętus vestigium in corpore relinquat. Quia hæc non videtur esse beneficij petitio, sed recessus, & fugæ perfectæ mandatio. Cæterum spectandus attentè est modus præcepti. Si enim superiori dæmoni præcipias, vt perfectè exeat cum omnibus satellitibus suis; clarum est, licitum esse præceptum. Quia tunc non solum ipsi sed omnibus eius satellitibus expulsionem præcipis. At si superiori dæmoni præcipias, vt exeat è corpore & exeundo pellat secum quemcumque dæmonem inferiorem ibidem existentem, videtur non licere. Quia illo modo petendi conuinceris, te non expellere dæmones inferiores; sed dæmonem superiorem illos ad tui petitionem expellere; indigereque auxilio dæmonis, ad illos expellendos. Eaque de causa *Sotus Suarez Lessius Sanchez reliquique Doctores* absolutè affirmant, non licere dæmoni superiori præcipere, vt inferiorem pellat. Præterquam quod tale præceptum superfluum est. Nam si virtus adiurationis efficax fuit, ad pellendum superiorem dæmonem; à fortiori inferiorem pellere poterit. Nulla ergo necessitas est, petendi à superiore vt inferiorem expellat.

11. Secundò dubitatur: an licitum tibi sit, petere à dæmone signum aliquod sui egressus è corpore; nempe vt extinguat lucernam vel vitrum frangat? Non desunt, qui affirmant hoc esse illicitum. Quia absque eo quod egrediatur, extinguere potest lucernam, & vitrum frangere, & quodlibet aliud signum præstare vt credatur exisse, & decipiat. Item illud signum supponit expulsionem, non expulsioni deseruit. At potestas accepta à Christo est ad expellendos dæmones. Ergo non est ad signum, quod expulsioni succedit. Et ita tenet *Sotus lib. de iustitia qu.* 3. *art.* 2. *circa solutionem ad secundum.* Ciruelo *de superstit.* 3. *p. cap.* 8. Nihilominùs tenendum est,hoc licitum esse: quia hoc probat vsus Ecclesiæ in sacerdotali Romano. Vbi cauetur in exorcismis pro obsessis à dæmone, hoc signum expostulari posse. Ratio ea est; quia licet hoc signum aliquando fallax esse possit; at rarò hæc fallacia contingit; cum in eius postulatione modus seruatur ab Ecclesia præscriptus. Et licet expulsioni absolutè non conducat; conducit tamen vt nobis expulsio innotescat. Credendum autem est, Christum dominum reliquisse Ecclesiæ suæ potestatem ad manifestam dæmonis expulsionem; & consequentèr ad petendum signum, quo expulsio manifestaretur. Sic *noster Tyrans de demoniacis, cap.* 46. *n.* 23. *& cap.* 52. *n.* 4. *& cap.* 53. *num.* 4. *Martinus Del-rio lib.* 6. *disquisition. magicarum cap.* 3. *litera B. in fine, & cap.* 2. *qu.* 3. *sect.* 3. *in* 4. *remedio Sanchez lib.* 2. *cap.* 42. *num.* 28. *Bonacin. tom.* 2. *disp.* 4. *qu.* 1. *de Iuramento punct. vlt. num.* 14.

12. Tertiò dubitatur; an liceat adiuratori dæmonis præcipere, vt abeat in desertum locum; vel in infernum; neque inde egrediatur? Videtur id licitum non esse. Quia solum videtur datum hominibus, dæmones eiicere non terminum eiectionis designare. Aliàs eiecti & expulsi cogi possint non redire; cuius contrarium relato *Abulensi* 1. *Reg.* 16. *qu.* 41. *docet Sanchez dicto lib.* 2. *cap.* 42. *num.* 38. Dicendum ergo est, exorcistas solum egressum dæmonis imperare posse. Quia solum

pro

pro egressu data est nobis potestas, iuxta illud *Marc. vlt.* In nomine meo dæmonia eiicient. Terminum verò egressus imperare, non licet, nisi sub conditione diuini beneplaciti ob rationem dictam. Quia ad designandum dæmonibus locum, nobis non est data potestas. Sic *noster Thyreus de dæmoniacis cap. 46. num. 23. Delrius lib. 6. disquisit. Magicarum cap. 3. litera B. fine Sanchez illos referens lib. 2. sum. cap. 42. num. 27.*

13. Quartò dubitatur: licitum ne sit annuere dæmoni offerenti egressum ex homine, si permittatur, in alium ingredi? Respondet *Sanch. lib. Decal. cap. 42. nu. 36. cum Thyreo de dæmoniacis cap. vlt. à num. 8 & seque.tibus* regulariter non licere. Quia est in proximi damnum. At licitum esse quadruplici concurrente conditione. Prima; vt is, quem dæmon possessurus est, sit pessimus, & eo suplicio dignus. Secunda; vt adiurans habeat imperium in eum, quem dæmoni traditurus est; atque potestatem in ipsum dæmonem, summumque ius ad ipsum expellendum quandocumque libuerit. Tertia; vt adsit boni maioris spes. Quia scilicet speratur, fore, vt hac ratione proximus iuuetur; qui aliis rationibus iuuari posse non videbatur. Quarta; vt absit voluntas placendi dæmoni; sed id tantum fiat ad vtendum ipso tanquam lictore & carnifice. Ratio autem; quare coniurantibus iis conditionibus, licitum esse videatur, petitioni dæmonis annuere, ea est; quia rem de se honestam petit, & quæ seclusa illa occasione solum ob bonum proximi præstari poterat; sicuti fecit Paulus qui illum turpem hominem tradidit satanæ ad tempus, vt spiritus saluus fieret.

Verum hæ conditiones rarisimè inueniuntur. Vbi enim reperitur adiurator eam potestatem supra dæmones habens, vt quoties sibi libuerit, eos efficacitèr expellat? Vbi qui cognoscat, à dæmone possidendum dignum esse illo suplicio; illoque suplicio emendandum, & corrigendum? Quando ergo prædictæ conditiones concurrerint, verissima est supradicta doctrina. Difficultas ergo est; an seclusis illis conditionibus adhuc liceat petitioni supradictæ annuere? Ratio dubitandi ea est; quia ex duobus malis minus est permittendum. Ergo si ingressus petitus à dæmone præsumatur non ita nociuus, ac est præsens possessio; permitti poterit ingressus quem postulat, vt possessionem relinquat, vt possessionem relinquat. Dices, in præsenti non solum adiurantem permittere ingressum, sed illum concedere; & ad ipsum cooperari. Siquidem ex illius consensu, & voluntate fit. Cooperari autem, & consentire in rem, ita proximo nociuam, iniustum est; esto inde bonum sequatur. Ergo nullatenus licet. Item minus malum permittendum non est, quando maius malum vitari potest absque illius permissione. At expulsio dæmonis ab illo homine, quem de facto possidet, virtute adiurationis Ecclesiasticæ fieri potest, si conueniens sit; quin dæmon alium hominem possideat. Ergo non est permittenda illius possessio, vt antiquum possessorem relinquat. Deinde nulla ratione licet, petere à dæmone vt loco possessionis, quam de præsenti habet, aliam alterius deterioris hominis accipiat. Quia non sunt facienda, nec petenda mala, vt inde eueniant bona. Ergo nec licitum est, tali petitioni à dæmone factæ annuere. Quia idem esse videtur. Præterea annuens supradictæ petitioni, exorcismos Ecclesiæ inhonorat, innuens efficaciam ad expellendum dæmonem non habere. Siquidem alia via ad expulsionem vtitur. Denique in hoc casu dæmon non relinquit antiquum domicilium coactus, sed sponte, & sub conditione onerosa, & proximo nociua. Ergo non est credendum, in gloriam Dei, & in vtilitatem nostram fore cessurum; cum semper omnia in odium Dei, & in perniciem nostram operetur.

Huic obiectioni respondebis, negando consensum illum esse cooperationem ad ingressum; sed solum illius permissionem & acceptationem, quæ ob vitationem maioris mali sufficientèr videtur honestari. Ad confirmationem primam concedo, minus malum non esse permittendum, quando maius vitari facile potest. At cum adiurator expertus sit, illo in casu dæmonem adiurationibus Ecclesiæ difficultèr obedire, minus malum permittit, vt maius vitetur. Ad secundam confirmationem negabis; idem esse annuere petitioni dæmonis, vt loco possessionis præsentis aliam minus nociuam acquirat; ac idipsum ab eo petere. Quia in priori casu permittis, in secundo inducis. Ad tertiam confirmationem dices, ex acceptatione supradictæ petitionis dæmonis non inhonorari exorcismos Ecclesiæ. Non enim negas illis virtutem ad expellendum dæmonem; sed illa concessa experiris, expulsionem impediri ob causam tibi ignotam, & ad vincendam illam difficultatem admittis petitionem dæmonis. Ad vltimam nego, sponte dæmonem antiquum domicilium relinquere. Non enim relinquit nisi exorcismis Ecclesiæ coactus. Siquidem coactus petit loco domicilij relinquendi, vt aliud succedat. Non igitur in acceptatione huius petitionis appparet clara turpitudo, posito quòd ingressus de nouo petitus minus nociuus sit, quam possessio de præsenti habita. Hæc disputationis gratia dicta sint, iudicium doctioribus remitto.

14. Illud tamen est omnino certum, licitum esse conniuere dæmoni petenti ne relegetur in infernum; neúe nouis cruciatibus affligatur. Quia hæc petitionis acceptatio, nec Deo, nec proximo iniuriam infert: Et illa posita faciliùs dæmon expellitur Ergo licet. Sic *Sanchez cap. 42. num. 36. Bonacina tom. 2. disput. 4. qu. 1. de Iuramento parte vltim. num. 13.* Addunt tamen hi Doctores, esto licitum sit adiuratori, his petitionibus nullam turpitudinem continentibus annuere; non tamen esse obligatorium; eo quod non sit simplicitèr necessaria ad expulsionem harum petitionum acceptatio. Sed hoc difficultate non caret. Nam esto necessaria non sit ad expulsionem absolutè; est tamen maximè conueniens, seu necessaria ad facilem expulsionem; seu ne diu dæmoniacus torqueatur. At charitas videtur obligare, huic damno proximi mediis licitis subuenire.

15. Quintò dubitatur: an licitum sit energumenum vexare flagellis, dehonestare opprobriis, aliaúe similia facere?

Breuitèr respondeo; licitum esse si prudentèr & moderatè fiat, ea inquam moderatione, vt potiùs in conculcationem dæmonis, quam in afflictionem energumeni cedat. Nam cum illæ actiones ea solum ratione ad expulsionem dæmonis conducant; quatenùs dæmon illis conculcari se sentit; videns ob suam causam energumenum vilipendi; eiusque corpus male tractari; esto grauiter energumeno molesta non fiant, effectum habere possunt. Sic *Thyreus de dæmoniacis cap. 46. à num.*

num. 31. *Sanchez lib.* 2. *cap.* 32. *num.* 30. *Bonacina tom.* 2. *disp.* 4. *qu.* 1. *de Iuram. parte vlt. num.* 12.

16. Sexto dubitatur de medicamentis, quæ energumeno applicari solent: an id licitum sit? Respondeo licere; si debita intentione fiat, & absque periculo salutis infirmi. Nam cum certum sit, nulla medicamenta virtutem habere, dæmonem expellendi, non possunt ex directa intentione applicari, sed solum applicari possunt ad pellendos humores, & nociuas dispositiones; quibus vtitur dæmon, ad infirmum vexandum. Vnde tenetur adiurator naturam illorum medicamentorum cognoscere; ne loco leuaminis damnum energumeno inferat. Aliàs medico applicanda relinquat. Sic *Sanchez lib.* 2. *summ. cap.* 42. *num.* 10. & 31. *Bonacina tom.* 2. *disp.* 4. *de Iuramento qu* 1. *punct. vlt. num.* 12.

17. Septimò dubitatur: an expulso vno dæmone omnes expellantur? Respondeo frequenter & in plurimum expelli. Quia ita probat vsus; & ratio esse potest; quia exorcismi Ecclesiæ, & inuocatio rerum sacrarum omnibus æquè molesta sunt; & eandem comparatione omnium efficaciam habent. Nihilominùs tamen hoc necessarium non est; sed contingere potest, exeunte vno dæmone alios in corpore manere. Quia (vt statim dicam) efficacia exorcismorum Ecclesiæ ad expellendos dæmones, non est absoluta, sed diuinæ prouidentiæ à temperata spectatis circumstantiis rerum contingentibus. At diuina prouidentia iudicare potest, esse conueniens, vt aliquo dæmone exeunte alius remaneat; sicut iudicauit expediens vt vno ingresso alij non ingrederentur. Ergo non est simpliciter necessarium, vt expulso vno dæmone omnes expellantur. Sic *Thyreus de dæmoniacis cap.* 55. *Sanchez lib.* 2. *cap.* 42. *num.* 8. *Bonacina tom.* 2. *disput.* 4. *quæst.* 1. *de Iuramento punct. vltimo num.* 15.

18. Octauò dubitatur: per quam corporis partem dæmon pellatur? Respondeo ex necessitate per nullam determinatè pelli. Quia cum sit spiritus, & in corpore assistat totus in toto, & totus in qualibet parte, non indiget ostio ad sui exitum. Frequentèr autem credo cogi exire per inferiorem corporis partem in eius confusionem, & vituperium. Sic *Thyreus de dæmoniacis cap.* 9. *Sanch. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 7. *Bonacina tom.* 2. *disp.* 4. *qu.* 1. *de Iuramento parte vltima num.* 16. Ex quo fit superstitiosum esse dæmoniaci pilos radere, vt dæmon facilem egressum habeat. Sic *Victoria de Magia n.* 16. *Sanch. cap.* 42. *num.* 33.

19. Nonò dubitatur: an exorcismi Ecclesiæ virtutem infallibilem habeant, dæmonem expellendi? Affirmat *Valent.* 2. 2. *disp.* 6. *qu.* 8. *punct.* 2. *qu.* 2. Esse valde probabile; solemque ex indignitate ministri, vel eius, qui curandus est, impediri effectum. Nam cum huiusmodi effectum ex opere operato habeant, sicuti Sacramenta iuxta illud, *in nomine meo dæmonia eiicient.* Semper illum habere debent; nisi ex aliquo cap. impediantur. Quod aliud esse non potest præter indignitatem ministri, & eius, qui curandus est. Cæterum probabiliùs est, hanc virtutem exorcismis, esto ex opere operato competat, non competere infallibilitèr; sed frequentèr, & provt diuinæ prouidentiæ conueniens fuerit. Sæpe enim ob aliorum vtilitatem, & exemplum, & energumeni fructum permittit Deus, ne dæmones exorcismis expellantur absque vlla ministri, & eius, qui curandus est indignitate, vt ex historiis sanctorum constat & tradit *Augustinus lib.* 83. *quæst. q.* 79. Ergo hæc expulsio non competit exorcismis infallibilitèr. Sic optimè *Valent.* 2. 2. *disp.* 6. *qu.* 8. *punct.* 2. *colum.* 2. *vers. Nihilominùs* Delrius *lib.* 6. *disquisition. Magicarum cap.* 2. *qu.* 3. *sect.* 3. *remed.* 4. *Thyreus de dæmoniacis cap.* 47. *num.* 6. *Sanch. lib.* 2. *cap.* 42. *num.* 16.

20. Decimò dubitatur: qualem potestatem dæmones in dæmoniacos habeant? Suppono, dæmonem duplicitèr homini assistere posse, exteriùs, vel interiùs. Si solum exteriùs assistat, non dicitur homo dæmonium habere. Aliàs omnes sancti, & Christus Dominus haberent dæmonium, essentque dæmoniaci; cum sæpe illis dæmonium assistat, tentando, & vexando; quod est blasphemum; requiritur ergo vt interiùs assistat, & potestatem aliquam habeat in illud corpus. Eius assistentia regularitèr est in corde vt inde prauos motus excitet; aliquando corpori assistit, totus in toto, & totus in qualibet parte, non vnitus, sed per se stans; sicut motor & gubernator nauis naui assistit. Illius tamen assistentia non ita fixa est; quin aliquando cesset. Sed quia statim redit, ideo reputatur continua; Sicut cum virtute Magiæ alicui loco alligatur; non ita intelligendus est alligari, vt nunquam illum locum deserat; deserit namque sæpe; sed quia sæpe reuertitur, & ita veloci cursu, vt vix percipiatur deseruisse locum; ea de causa dicitur ibi alligatum esse. Sic *Sanch. lib.* 2 *cap.* 42. *num.* 7. *Bonacina tom.* 2. *disp.* 4. *qu.* 1. *punct.* 2 *vltimo.*

Hoc supposito, dubitationi respondeo; potestatem, quam dæmon habet in corpus, cui interius assistit, limitatum esse, & iuxta diuinæ prouidentiæ præscriptum. Aliàs grauissima damna inferret, & omnes dæmoniaci perirent. Regularitèr autem permittitur dæmoni, vt corpus illud vexet, affligat, prauosque motus excitet. Ex quibus non leuitèr anima à virtute retardatur; tametsi nulla vis voluntati inferatur. Sic *Sanchez* & *Bonacina supra.*

TRACTATVS

TRACTATVS XV.

VIRTVTIS RELIGIONIS,

QVI EST

DE VOTO.

VOTVM, sicut & Iuramentum ad virtutem Religionis pertinere, in comperto est apud omnes. Quod qua ratione contingat, in sequentibus explicauimus. Votum aliquam cum Iuramento habet similitudinem. Vt constat ex iis, quæ superiori tractatu dicta sunt. Eáque de causa explicata essentia Iuramenti, voti naturam pergimus explicare. Duplicem disputationem hic tractatus continebit. Prima aget de illius essentia, & obligatione. Secunda de illius dissolutione.

DISPVTATIO I.

De Essentia voti & illius obligatione.

PVNCTVM I.

Quid sit votum.

1. *Apponuntur variæ significationes voti.*
2. *Votum in significatione propria assumptum definitur.*
3. *Quæ sit differentia inter votum & promissionem homini factam.*
4. *Ex actu intellectus & voluntatis constat votum.*

1. SI nomen voti spectemus; æquiuocum est: Duplicem enim habet significationem. Significat namque voluntatem, seu desiderium alicuius boni honesti obtinendi. Iuxta illud *Plinij epist.* 45. Hanc ego vitam voto & cogitatione præsumo, id est, hanc ego vitam opto, & cogitatione præsumo euenturam; & illud *Prouerbiorum* 31. Quid dilecte mi, quid dilecte vteri mei, quid dilecte votorum meorum, in quem nimirum (vt ait Theodorus Peltanus) omnia mea desideria, & vota & studia tendunt. Hinc certum est, voti compotem dici eum qui desiderium suum assecutus est; eique rem pro voto succedere, si pro desiderio succedat. Deinde pressiùs & propriùs votum significat promissionem Deo factam & inducentem obligationem. Constat ex illo *Ciceron. 3. de natura Deor.* Nonne animaduertis ex tot tabellis pictis, quam multi votis vim tempestatis effugerint. *Et 1. de legibus.* Diligentia votorum satis in lege dicta est, ac voti sponsio quo obligamur Deo; pœna verò violatæ religionis iustam excusationem non habet. Idem manifestè liquet ex sacris litteris *Deuteronomij* 23. inquit textus. Cum votum voueris Domino Deo tuo non tardabis reddere; quia requiret illud Dominus Deus tuus; & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, (id est vouere) absque peccato eris. Quod autem semel egressum est de labiis tuis, obseruabis, & facies, sicut promisisti Domino Deo tuo; *& Numeri* 30. Ibi cum se voto obstrinxerit &c. *& Ecclesiastici* 5. Si quid vouisti Deo; ne moreris reddere; displicet enim ei infidelis, & stulta promissio. Ex hac posteriori significatione vt pote magis propria ortum habuit prima significatio vt bene *Ambrosius Calepinus aduertit verbo votum.* Cum enim ea, quæ magnoperè desideramus, adhibitis votis à Deo petere solemus. Factum est, vt vota accipiamus pro optatis. Sed est translatitia significatio, & aliena à præsenti instituto. In præsenti ergo votum sumitur pro promissione Deo facta.

2. Sic sumptum votum definitur communitèr à Doctoribus, vt sit promissio deliberata, & spontanea Deo facta de meliori bono. Priora verba ponuntur loco generis. Quia mediis illis votum conuenit cum promissione homini facta. Ab illa verò distinguitur, ex eo quòd fiat Deo; & quod fiat de meliori bono. Sic colligitur ex *Diuo Thoma 2. 2. quæst. 88. articul. 1. in conclusione & traditur expressè lege 1. tit. 8. partita 1.* Ibi voto tanto quiere delir

delir como promessa que home face a Dios. *Gregorius Lopez ibi, Abbas cæterique Doctores in cap. literarum de voto, Siluester cæterique summistæ verbo votum. Nauarrus cap. 12. num. 24.* Ioannes *Gutierrez lib. 2. canonicarum quæstionum cap. 22. num. 1. Açor 1. parte institutionum moralium lib. 11. cap. 12. alias 13. quæstione 1. & sequentibus Lessius lib. 2. cap. 40. dubio 1. in principio Suarez tom. 2. de Religione tract. 6. de voto in præmio & in principio. Gregorius de Valentia tom. 3. disput. 6. quæstion. 6. partit. 1. Sanchez lib. 4. in Decalog. cap. 1. num. 1. Bonacina tom. 2 disput. 4. quæst. 2. de voto punct. 1. & alij plures.* Qui ex supradicta definitione colligunt, ad votum quinque requiri. Primò deliberationem, hoc est, libertatem. Secundò; propositum, id est voluntatem vouendi. Tertiò; promissionem, idest ipsam voluntatis determinationem. Quartò; vt Deo fiat promissio. Quintò: vt fiat de meliori bono. Quas conditiones in sequentibus explicabimus.

3. Debes tamen aduertere, hanc esse differentiam inter promissionem homini factam, & eam, quæ Deo fit, quæque voti rationem habet. Quod promissio homini facta necessariò indiget verbis seu nutibus, quibus sufficientèr explicetur; quia alias acceptari ab hominibus non potest. At promissio Deo facta hac explicatione non indiget; quia Deo omnia sunt manifesta. Sic S. *Thom. dicta q. 83. art. 1. Abbas in cap. literar. n. 2. de voto. Nauarr. cap. 12. num. 26. Ioann. Gutierr. lib. 2. canonic. quæstion. cap. 22. num. 3. Açor lib. 11. cap. 12. qu. 1. & 7. Sanch. lib. 4. cap. 1. num. 44. & omnes.*

4. Quod si inquiras, quo actu, an intellectus, an voluntatis, votum compleatur. Breuiter respondeo; vtroque actu, & intellectus, & voluntatis compleri; sed præcipuè voluntatis. Ad votum namque præcedit expressa, vel tacita cognitio de voti natura, & essentia. Illiusque conuenientia, quia absque hac cognitione voluntas; nec se mouere potest, nec suscipere obligationem. Sed hac cognitione posita si voluntas se determinet, ad vouendum, verbi gratia, castitatem; hoc actu vouet, & promittit; volo, ex nunc Deo obligatum esse, ad castitatem seruandam. In quo actu formalis voti ratio consistit. Nam cum illa voluntas efficax sit, & in Deum relata, ipsique cognita, necessariò obligationem parit, quod si post hanc voluntatem locutio in intellectu seu verbis succedat, qua hæc voluntas explicetur; id ad excitamentum feruoris, & non ad voti essentiam, & valorem, expectato iure naturæ, pertinet; Sic latissimè docet *Suar. tom. 2. de Relig. tract. 6. de voto lib. 1 cap. 13. per totum fauet Açor 1. p. lib. 11. cap. 12. qu. 8.*

PVNCTVM II.

An propositum exequendi rem honestam in cultum Dei sufficiat ad votum.

1. *Suadetur sufficere propositum.*
2. *Contrarium statuitur.*
3. *Satisfit contrariis.*

1. DIximus votum esse promissionem; sed an id necessarium sit, vel solum propositum sufficiat; non satis apud Doctores constat. Videtur namque ad votum sufficere propositum, exequendi rem honestam in cultum Dei. Quia hoc propositum obligationem inducit. Quod probat *textus in c. . qui bona 17. quæst. 1.* Vbi inquit Gregorius mag. Qui bona agunt si meliora agere deliberent; & post deliberata non faciunt; licet in prioribus bonis perseuerent, in conspectu tamen Dei ceciderunt ex deliberatione. Sed cadere in conspectu Dei, est culpam coram illo committere saltem leuem: iuxta illud *prouerbiorum 24. num. 16.* Septies in die cadit iustus; & illud, qui stat videat ne cadat, ergo propositum obligationem inducit. Idem probatur ex *cap. consulto de Regularibus.* Vbi consultus Innocentius tertius. An suscipiens habitum regularem teneatur in religione perseuerare; vel possit, ad sæculum reuerti. Respondet, sic esse distinguendum; vel is, qui conuertitur proposuit absolutè vitam mutare, vt sic in habitu regulari omnipotenti Deo de cætero famuletur; vel conditionalitèr experiri obseruantiam regularem; vt ita demùm si intra annum ei placuerit, profiteatur ordinis disciplinam; aut fortè si non placuerit, moribus emendatis ad statum reuertatur primum; in primo casu debet, vt regularitér viuat, ad laxiorem saltem regulam pertransire. Ergo ex proposito absoluto oritur obligatio; idem probatur ex *cap. statuimus eodem tit. de regularibus,* vbi inquit Gregorius 9. Nouitios posse liberè ad priorem statum intra annum redire; nisi euidentèr appareat, quod tales absolutè voluerint vitam mutare & in religione perpetuo Domino seruire. Ergo ex sola voluntate nascitur obligatio. Deinde probatur ex illo *Lucæ 9.* Nemo mittens manum ad aratrum & respiciens retro aptus est regno Dei. Si igitur non est aptus regno Dei qui manum, hoc est, voluntatem ad bonum applicuit, & postea retrocedit; manifestum est, voluntatem, & propositum alicuius boni obligationem inducere. Et ratio esse potest; quia eo ipso quò in gratiam Dei, bonum faciendum, proposuisti, obligaris, illud exequi; ne inconstantiæ, infidelitatis, & mendacij arguaris. Adde non satis constare, quid promissio superaddat proposito exequendi rem, & in quo à proposito distinguatur. Ergo vel propositum inducit obligationem, vel nullam inducit promissio. Fauet huic parti ea definitio voti quam refert *Dinus Thomas 2. 2. quæst. 88. art. 1.* Quæque ab antiquis Doctoribus erat approbata; nempe, votum est conceptio boni propositi, ex animi deliberatione firmata, qua quis ad aliquid faciendum, vel non faciendum, se obligat. Ergo ex solo bono proposito deliberatione firmato; absque promissionis fundamento votum resultat, & obligatio: Sic sentiunt communitèr canonistæ cum *Glossa in cap. litterarum de voto. verbo proponens & cap. consulti, & cap. statuimus de Regularibus fauet Paludan 4. dist. 38. qu. 1. art. 1. nu. 11.* D. *Antonin. 2. p tit. 11. cap. 2. initio & alij plures relati à Gutierr. lib. 2. canonicarum quæst. cap. 22. num. 32.*

2. Cæterum omnino dicendum est; solum propositum quantumuis absolutum, & efficax non sufficere ad votum. Quia non inducit obligationem quæ ad votum necessario requiritur. Hæc enim obligatio nasci debebat ex aliqua lege extrinseca imponente obligationem omnibus illis, qui de bono aliquo faciendo, bonum propositum conceperint; vel ex propria voluntate proponentium; vel ex natura ipsius propositi. At ex nullo capite hæc obligatio nascitur. Non quidem ex lege; nulla enim talis ostendi potest. Non ex propria proponentium voluntate; cum hæc solum fit

faciendi,

faciendi, quod proponunt; non tamen se obligandi. Neque item ex natura ipsius propositi. Alias si proponeres firmitèr, seruare diuina præcepta, duplici peccato peccares, quodlibet violando; primò aduersus præceptum violatum. Secundò aduersus obligationem proposito inductam. Item si aliquod consilium Euangelicum seruare proponeres, v. g. Dare eleemosynam pauperi petenti, (esto non grauitèr indigeret) vel audire missam singulis diebus, & hæc omitteres, peccares, & non vtcumque, sed grauitèr, quia illa materia grauis est, & sufficiens ad peccatum mortale, vt constat, si facto voto omitteretur. Ergo si propositum hanc similitèr obligationem inducit, illius transgressio mortalis erit. Quæ omnia sunt absurda; efficitur ergo propositum ex se nullum inducere obligationem, & consequentèr ad votum non sufficere. Et ita tenent post alios antiquiores *Siluester verbo votum 1. q. 2. Nauarr. cap. 12. num. 26. Gutierr. lib. 2. canonic. quæst. cap. 22. à n. 32. Azor 1. p. institut. moral. l. 11. c. 12. qu 5. Couarr. de pactis 1. p. §. 3. n. 12. Valent. 2 2. disp. 6. q. 6 punct. 1. in solutione ad secund. Sanch. l. 4. de voto c. 1. n. 20. Suar. tom. 2. de Relig. l. 1. de voto c. 2. n. 3. Lessius l. 2. c. 40. dub. 4. n. 21. Bonacin. tom. 2. disp. 4. qu. 2. de voto punct. 1. in principio.* Et videtur manifestè conuinci ex *cap. litterarum.* Vbi de quodam morbo laborante dicitur, si vltra propositum mutandæ vitæ, non est progressus in voto, non teneri.

3. Neque obstant in contrarium adducta. Negamus enim propositum aliquam per se obligationem inducere; & ad textum in *cap. qui bona* facilis est solutio. Qui enim bonum propositum non exequitur, cadit à deliberatione, non casu continente culpam, sed casu relinquente perfectionis viam. Ad textum in *cap. consului & in cap. statuimus & similia.* Dicendum est; ibi propositum pro voto sumi. Quia sumitur propositum cum intentione se obligandi. Antiquitus enim ex eo solum, quo quis habitum Religionis nouitiorum susciperet, protestans velle absolutè vitam mutare, censebatur votum facere perseuerandi in Religione; & cum de hoc voto per illam protestationem publicè constaret, cogebatur ad illius obseruantiam; nec permittebatur recedere absque legitima causa. Vel saltem absque transitu ad religionem laxiorem: postea tamen (vt bene aduertit *Lessius illo cap. 40. dub. 4. num. 22.*) Statutum fuit vt nouitius liber relinqueretur, ad sæculum redire, nisi de voto expresso perseuerandi in religione constaret. *cap. litterarum de voto & cap. qui post votum eodem tit. in 6.* Verba illa Christi *Luc. 9.* nihil aduersus nostram sententiam concludunt Germanus enim sensus illorum est, qui Christum sequi decernit in officio prædicationis, si ad alia sæcularia animum applicat, tali officio (quod regnum Dei vocatur) aptus non erit; sicuti non est aptus, ad arandum, qui iniecta ad stiuam manu, retrò oculos vertit. Ex qua expositione non infertur, aliquam ex proposito obligationem nasci; cuius omissio culpam inducat. Sic explicat *Maldonatus super hunc locum.* Vide *Suarez* latissimè supradicta verba expendentem *lib. 1. de voto cap. 2. à n. 18. vsque in finem.*

Ad argumentum ex ratione petitum Respondeo; negando ex desertione boni propositi de re non obligatoria, lędi constantiam, fidelitatem, vel veritatem. Nam constantia, prout est virtus obligationem inducens, solum inclinat, ad perseuerandum in bono obligatorio; in bono autem non obligatorio inclinat ad perseuerandum; dum non adest causa legitima retrocedendi. At illa stante cessat inconstantia. Quia prudentis est, mutare consilium. Quod si absque vlla legitima causa recessus fiat, culpam continet. Quia negari non potest, inordinatum esse, à via inchoata perfectionis deflectere absque vlla causa. Quia saltem est actus otiosus. Non tamen hæc inordinatio culpam venialem excedit: Vt bene docuit *Lessius lib. 3. de iustitia cap. 3. dub. 6. in fine Suar. tom. 2. de Religione lib. 1. de voto cap. 2. num. 7.* Neque etiam desistere à bono proposito, aduersatur fidelitati, aut veritati. Hæ namque virtutes solum obligant, ad exequendum ea, quæ firmitèr exequenda proposita sunt, nihil autem firmitèr, & inuariabilitèr proponitur exequendum, nisi quod promissione voto, vel Iuramento firmatur, vt constat ex dictis. Ergo promissione, voto, vel Iuramento seclusis, virtus fidelitatis, aut veritatis non obligat. Et ratio à priori est. Nam proponens aliquid faciendum absque vlla promissione nemini obstringitur. Non ergo fidelitatem lædere potest, deinde non asserit rem illam absolutè & inuariabiliter esse facturum; sed esse facturum spectato animo, quem de præsenti habet. Quod verum est, quamuis postea mutato animo ab illa facienda desistat. Ergo veritatem non lædit. Ad confirmationem de distinctione propositi à promissione latissime respondet *Valent. 2. 2. disp. 6. quæst. 6. punct. 1. quæst. 1.* Ego verò in eo distingui existimo, vt propositum, solam intentionem faciendi opus, contineat: promissio verò superaddat illi intentioni voluntatem alteri se obligandi. Nam (vt statim dicemus,) absque hac voluntate promissio non subsistit. Ad secundam confirmationem adest æquiuocatio in illa antiqua definitione voti. Animi inquam deliberatione firmatur boni propositi conceptio tanquam ex conditione, sine qua non. Quia absque deliberatione seu libertate firmari non potest; sed non tanquam ex causa formali. Quia deliberatio non est formalis causa, ob quam propositum firmatur, sed voluntas se alteri obligandi superaddita proposito; Hæc est, quæ firmitatem constituit: ac proinde cum dicitur votum esse propositum deliberatè firmatum, addendum est; firmatum voluntate, se obligandi, seu firmatum promissione.

PVNCTVM III.

An promissio vera requiratur ad votum, vel sufficiat simulata.

1. *Qualitèr simulatio contingit.*
2. *Si promissio est absque animo, & intentione trahendi obligationem, non cõstituit votũ.*
3. *Si est, absque animo exequendi rem promissam, aliqui tenent votum non constituere.*
4. *Contrarium est probabilius.*
5. *Fit satis rationibus num. 3. adductis.*
6. *Explicatur quale peccatum sit vouere aliqua simulatione ex supradictis.*

1. Constat ex pręcedenti puncto promissionem ad votum requiri; neque sufficere propositum. Restat inquirendum; qualis debeat hæc promissio esse; an vera, an simulata sufficiat? Simulatio

mulatio contingere potest tripliciter. Primò si promittas verbotenus & non animo; Secundò; si promittas animo promittendi, sed non animo te obligandi executioni. Tertiò; si promittas animo te obligandi, sed non animo exequendi rem promissam, videndum ergo est; an posita aliqua harum simulatione obligatio voti impediatur.

2. Et primò veriùs est posita prima, & secunda simulatione voti obligationem impediri. Quia ea simulatione posita solum quoad apparentiam est promissio. Ergo solum, quoad apparentiam est votum. Antecedens manifestum est, cum solum verbotenùs promissionem facis, & animo longè à promissione es. Sed idem est, cum animum expressum habes, non te obligandi. Nam eo ipso habes animum non promittendi; siquidem promissio absque obligatione subsistere non potest. Deinde omnis obligatio voti ex intentione vouentis procedit. Quia est lex priuata, quam quisque sibi imponit. Ergo si vouens nullam sibi imponere obligationem intendit. Votum nullam inducit obligationem, & ita tenet in præsenti, *Nauarrus cap. 12. num. 27. Açor 1. p institution. moral. lib. 11. cap. 12. aliàs 13. qu. 9. Sanch. lib. 4. de voto cap. 1. à num. 23. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 1. nu. 6. Valent. 2. 2. disp. 6. qu. 6. punct. 1. post medium vers. Respondeo concedendo. Bonacin. tom. 2. disp. 4. qu 2. de voto punct. 1. à num. 12. Suar. tom. 2. de Religione lib. 1. de voto cap 3. à num. 3. præcipuè 7. & 10.*

Procedit superior doctrina, siue conscius sit naturæ voti, siue non; vt rectè docuerunt *Suar. Lessius, Bonacin. & Sanch. supra.* Nam si conscius sit naturæ voti, eo ipso cognoscis, te promittere non posse; quin obligatio subsequatur. Si igitur expressè, & absolutè obligationem excludis, manifestè conuinceris, nolle promittere; sed promissionem simulare. Quando verò ignarus fuisti, ex promissione obligationem nasci; tunc clarè constat, te obligatum non esse, si expressam habuisti voluntatem, non te obligandi. Quia hæc lex non se extendit vltra tuam intentionem. Dixi; si expressam habuisti voluntatem, non te obligandi. Nam si eam non habuisti, obligatus manebis. Quia censendus est, promittere voluisse, intentione promissioni accommodata, & qualem habent rectè promittentes. Sic *Suar. d. l. 1. de voto c. 3. n. 9.*

Verum si de tertia simulatione loquamur; quæ consistit in defectu intentionis exequendi rem promissam. *Valent. 2. 2. disp. 6. quæst. 6. punct. 1. à vers. Si autem dicatur*, affirmat hanc simulationem voto obstare. Mouetur primò; auctoritate *Diui Thomæ qu. 88. art. 1.* Dicentis ad votum tria esse requisita deliberationem voluntatis, propositum, & promissionem. Propositum inquam non tantum se obligandi, sed etiam exequendi rem promissam. Qui enim homini, vel Deo promittit, priùs deliberat de conuenientia promissionis & deliberatione, & consultatione facta, firmitèr statuit facturum, non vtcumque, sed sub obligatione. Ergo votum supponit propositum faciendi; imò ex illo sequitur, inquit Diuus Thomas loco allegato. Secundò illud est de essentia voti, quod est de essentia promissionis. Sed de essentia promissionis non solum est obligatio, faciendi rem promissam, sed etiam propositum illam faciendi. Non enim promittere potes, quin significes, te animum habere rem promissam faciendi. Ergo in promissione hic animus includitur, & consequentèr in voto. Tertiò: si promitteres absque animo implendi promissum, & tuam dispositionem promissario manifestares; procul dubio non tam promissor, quam illusor censendus fores; neque promissarius tali promissione contentus esset, nisi stultissimus esset. Ergo de ratione vera promissionis est animus, rem promissam faciendi. Quartò vix contingere potest quod animum habeas, te obligãdi in promissione, si cares animo, exequendi promissũ; ad quid enim subis obligationem, nam exequi non intendis?

4. Nihilominùs probabiliùs est, veram promissionem, & votum esse posse absque animo, exequendi rem promissam; Sic pluribus relatis *Thomas Sanch. lib. 1. de sponsalibus disp. 9. & lib. 4. de voto c. 1. n. 23. Açor dicens esse certum 1. p. l. 11. c. 12. q. 9. Gutierr. canonic. quæst. l. 2. c. 22. n. 30. Suar. tom. 2. de Relig. l. 1. de voto c. 4. n. 3.* Vbi affirmat, se nullum alium auctorem inuenisse, qui Valentiæ sententiæ in terminis patrocinaretur. *Less. l. 2. c. 40. dub. 1. n. 7. Bonacin. tom. 2. disp. 4. q. 2. de voto punct. 2. n. 14. & alij apud ipsos.* Ratio ea est: quia executio operis promissi, & obligatio ad illud sunt distincta, vt per se patet. Ergo potest adesse animus, amplectẽdi obligationẽ; quin adsit animus, exequendi promissum. Ergo potest esse promissio absque animo, promissum exequendi Nam promissio, in animo suscipiẽdi obligationem, consistit. Et confirmo præcipere sub dicto potes aliquod opus; quin voluntatem habeas, vt illud exequatur, vt manifestè constat in præcepto Abrahæ imposito, de sacrificando filio suo, in quo Deus voluntatem habuit, obligandi Abraham ad sacrificium; non tamet habuit voluntatem, vt sacrificium executioni mandaretur. Ergo similitèr poteris obligationem tibi imponere ex voto, ad aliquid faciendum; quin voluntatem habeas, exequendi illud. Confirmo secundo exemplo illorum, qui sacros ordines suscipiunt perseuerando in concubinatu, qui certè voto castitatis tenentur; tametsi caruerint animo illam seruandi. Confirmo tertiò; exemplo emptionis & venditionis, qui contractus validi esse possunt absque animo traditionis. Quia illi contractus non in traditione, sed in obligatione ad traditionem consistunt. Cum ergo votum, non in executione rei promissæ, sed in obligatione illam exequendi, consistat, potest absque dubio esse; quin adsit animus executionis, modo adsit animus obligationis.

5. Neque rationes contrariæ vrgent. Ad primam concedo, pro voto licitè faciendo, propositum faciendi rem promissam requiri. At pro voti essentia & valore sufficit propositum faciendi votum, & inducendi super se obligationem. Ad secundam nego, de ratione promissionis esse propositum rem promissam faciendi: & ad probationem respondeo. Verum esse, promittentem, ipsa promissione significare, se habere animum exequendi promissum; sed non directè, & per se, sed indirectè & con sequentèr; quatenùs habens animum verè promittendi, (qui animus est de essentia promissionis) cõsequentèr debet habere animum. Fideliter promittendi, seu exequendi promissum. Ergo hic animus solum indirectè, & cõsequentèr in promissione clauditur sed non essentialiter. Ergo illius defectus obstare non potest promissionis obligationi; sicuti non obstat iuramenti promissorij obligationi; quod illud præstiteris absque animo implendi. Ad tertiam cõcedo; illusorem potiùs quam verum promissorem te fore præsumendum, si eam voluntatem, non implendi promissum, promissario manifestares. Quia iusto titulo præsumeret, te non habere voluntatem

luntatem promittendi. At si clarè cognosceret, te voluntatem promittendi habere, non te illusorem, sed verum promissorem iudicaret; optimeque eam posset eam promissionem acceptare. Quia ex illa sic acceptata ius acquirit, vt sibi promissum impleatur; potestque te cõpellere, promissis stare; esto voluntatem non habueris, promissũ exequendi. Ad quartam concedo: Frequenter & in plurimum deficiente animo exequendi promissum, deficere animum, imponendi sibi obligationem. Quia animus exequendi obligationem, & animus se obligandi, solent esse coniuncti, sed aliquando contrarium contingit, vt experientia demonstrat, & ratio concludit, id fieri posse.

Sed inquires quale peccatum sit vouere aliquo simulato modo ex supradictis? Respondeo; in professione religionis, & ordinis sacri susceptione clarum est, te peccaturum mortalitèr, quocunque ex supradictis modis simulationẽ committas. Nam esto obligatus non sis statum religionis assumere, ordineue sacro insigniri. At eo ipso, quo hæc libere assumis, obligaris assumere eo animo, & voluntate, quam Ecclesia & religio præscribit. Aliàs Ecclesiæ, & Religioni grauem iniuriam infers, vt pote quæ se reputant deceptas. Sic *Reginaldus l. 18. praxis n. 261. Bonacin. tom. 2. disp. 4. q. 2. de voto punct. 1. n. 15. Suar. tom. 2. l. 5. de voto cap. 1. n. 6. Sanch. lib. 4. de voto cap. 1. num. 38.*

Extra hos verò casus solum credo, esse peccatum veniale vouere verbis absque animo vouendi seu se obligandi. Et quidem esse aliquod peccatum constat. Quia negari non potest, esse quid inordinatum, verba menti non conuenire. Quòd autem non excedat venialem culpã; inde probatur. Quia illa simulatio proximo non præiudicat, vt suppono nec Deo grauem irreuerentiam irrogat; eo quòd comparatione illius nulla esse potest fictio, & deceptio; cum ipse satis perfectè cognoscat nullum ibi adesse votum; esto exteriùs quoad homines appareat. Ergo non apparet, vnde malitia grauis oriatur. Sic docet *Reginald. & Bonacin. supra & Suar. l. 5. de voto c. 1. n. 4. 5. & 6. & Sanch. d. c. 1. n. 38.* Excipe nisi repromissa per votum turpis sit, de quo *punct. 8. §. 4.*

Si verò fictio contingat in proposito, exequendi promissum, dicendum est, esse mortale peccatum, vel veniale, provt materia voti grauis, vel leuis sit. Si enim votum non implere veniale tantum peccatum sit. Quia est votum de materia leui, propositum non implendi, eandem malitiam habebit. Quia est solum voluntas de peccato veniali committendo. Sic *Suar. d. l. 5. c. 1. n. 7. Regin. & Bonacin. supr. Sanch. aliis relatis l. 4. de voto c. 1. n. 37.*

PVNCTVM IV.

Quæ deliberatio seu libertas ad votum necessaria sit?

1. *Proponitur dubitandi ratio.*
2. *Libertas sufficiens ad peccatum mortale necessaria est ad votum.*
3. *Fit satis rationi dubitandi.*
4. *Ad votum sufficit deliberatio virtualis.*
5. *Vouere absque plena deliberatione aliquando est culpa mortalis, aliquando venialis aliquando nulla.*

1. REquiri libertatem ad votum, in comperto est apud omnes. Quia est lex quam sibi vouens imponit. Quæ autem libertas necessaria sit, & sufficiat; non satis exploratum est. Nam si dicas eam libertatem requiri, & sufficere, quæ ad peccatum mortale sufficiens fuerit obstat. Quia cum hac deliberatione compatitur leuis consideratio in vouendo, & consequentèr diuinæ maiestatis offensio; qualis adest, cum calore iracundiæ, aliaue passione percitus votum emittis. Ergo non sufficit ad votum. Quia voto colitur diuina maiestas, non offẽditur. Deinde in votis sic factis adest periculum trãsgressionis. Non igitur censendus est Deus, ea admittere. Ex alia etiam parte non videtur tantam libertatem ad votum requiri, saltem vt obliget sub veniali culpa. Nam si imperfecta deliberatio votum violare potest, cur non poterit votum introducere? Aut cur maior libertas ad promittendum, quam ad seruandum promissum desideranda est?

2. Cæterum dicendum est, eam libertatem, quæ ad peccatum mortale sufficit, sufficere ad votum. Sic docent *cum D. Thom. & aliis antiquioribus Nauarr. sum. c. 12. n. 24. Gutierr. l. 2. canonicarum quæst. c. 22. n. 8. Valent. 2. 2. disp. 6. q. 6. punct. 1. Columna penult. vers. in contrarium est. Lessius l. 2. c. 40. dub. 1. n. 2. & sequenti. Suar. tom. 2. de Religione l. 1. de voto c. 6. n. 4. & 8. Açor tom. 1. l. 11. c. 12. qu. 3. Sanch. l. 4. c. 1. n. 2.* Et videtur decidi in *cap. sicut nobis de Regularibus.* Vbi ad votum obligatur, qui maximè pressus infirmitate vouit, sed non est credendum, tunc adesse ita perfectam deliberationem, vt omnia rimetur. Idem colligitur *ex cap. veniens de voto.* Vbi votum commurtatur, quia in puerili ætate absque plena deliberatione factum est. Ad idem est quod traditur in *cap. sunt qui opes 17 qu. 4.* Vbi qui opes quasdam Ecclesiæ contulerunt tumultuario mentis impulsu de temeritate reprehenduntur; sed sacrilegi iudicantur, si reuocent donationem. Ratio ea est: quia libertas sufficiens vt diabolo deuincti simus, sufficere debet vt Deo obstringamur. Aliàs si ad votum requisita esset ea matura, & exacta deliberatio, quæ omnem circumstantiam conuenientiæ, & disconuenientiæ in vouendo ponderaret; nullus ferè esset, qui verum votum emitteret. Sufficit ergo ea deliberatio, quæ ad meritum, & demeritum necessaria est.

Quod verò hæc requiratur, nec sufficiat semiplena libertas; tenent expresse Lessius Suarez, & Sanchez supra; & ratio esse potest. Quia imponere alteri, vel sibi obligationem aliquid faciendi, etiam sub culpa veniali; est res ita grauis vt meritò requiratur plena in imponente libertas. Deinde non satis percipi potest; quomodo ex semiplena deliberatione oriatur obligatio leuis, exequendi rem promissam, si res promissa grauis sit. Nam semiplena deliberatio in promittendo non restringit obligationem materiæ promissæ accõmodatam.

3. Ad primam partem rationis dubitandæ in cõtrarium. Respondeo; votum factum ex calore iracundiæ, & absque matura & perfecta deliberatione peccatum esse; sed non obinde sequitur, votum non esse. Quia solam extrinsicè & in circumstantia vitiatur non in substantia; eaque de causa rectè dixit *Valent. d. disp. 6. q. 6. punct. 1. circa finem vers. ad illud,* tale votum admitti à Deo quoad obligationem, sed non quoad præmium; sicut cum ex fine vanæ gloriæ moueris votum emittere acceptat Deus tuum votum ad obligationem, sed non ad præmium. Ad confirmationem concedo; in his votis sic calore iracundiæ factis frequentèr

tèr adesse periculum transgressionis, nisi postea maturè ratificentur; sed inde non infertur, à Deo non acceptari; acceptantur vtique, vt pote cadentia in eius honorem; poterunt tamen à Prælato nomine ipsius Dei ob illam causam relaxare; illa enim precipitatio in vouendo iustam causam prębet relaxationis. Ad secundam partem rationis dubitandi nego; imperfectam deliberationem sufficere ad votum. Et ad probationem respondeo: minorem libertatem requiri, ad violandum votum, quam ad illud introducendum. Quia violatio voti grauis, vel leuis non solum ex grauitate vel leuitate materiæ promissæ, sed ex quantitate libertatis desumitur. At obligatio voti, solum ex quantitate materiæ promissæ sub intentione se obligandi, desumenda est.

4. Sed inquires an deliberatio virtualis ad votum sufficiat? Sufficere deliberationem virtualem constat ex his, quæ diximus *tract. 2. de peccat. disp. 1. & 2.* Hæc enim deliberatio ad conferenda, vel recipienda Sacramenta sufficiens est; debet ergo ad votum sufficere. Quapropter si ex animo emittendi votum te disponis ad vouendum, & tempore, quo votum emittis, distraheris; non obinde redditur inualidum votum. Quia illa formalis voluntas vouendi in virtute, & in effectu à se relicto manet; ac proinde reddit votum validum. Aliàs raræ essent actiones humanæ validæ; si formalis aduertentia ad sui valorem requisita esset. Et ita tenet expresse pluribus relatis, *Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 8. num. 21. & lib. 4. de voto cap. 1. num. 6. Suarez lib. 1. de voto cap. 10. num. 4. & sequentibus.*

Solum aduerto, te debere vsu rationis gaudere, cum votum emittis. Aliàs si tui compos non es, cum votum emittis, validum votum esse non potest: Quia eo tempore solum verba promissoria proferri possunt: ac proinde solum potuisti habere intentionem, ea proferendi; non tamen potuisti habere intentionem, ea proferendi cum debita aduertentia, & consideratione; & consequentèr nunquam potuisti habere voluntatem, eo tempore vouendi: Sic *Sanchez d. cap. 1. num. 6. fine Suarez d. lib. 1. de voto cap. 10. à num. 9.* Si autem ante carentiam vsus rationis promissionem faceres de seruanda (v. g.) castitate, si tempore, quo cares vsu rationis verba promissaria castitatis proferres; credo sine dubio, te esse obligatum posita conditione. Quia tunc non emittis votum cum tui compos non es; sed solum apponis conditionem, vt votum antea factum obligationem habeat. *Suar. supra num. 10.*

5. Rursus inquires; quale peccatum sit, vouere absque plena deliberatione? Et breuiter respondeo; frequentèr esse solam venialem culpam. At aliquando esse mortalem venialem; aliquando nullam. Probo singula; & quidem esse culpam, ferè omnes Doctores supponunt; eo quod obligatio voti grauissima sit, neque deceat, sine prudentia & consideratione illam subire. Sic *Caietanus 2. 2. qu. 88. art. 1. paulò ante solutionem ad obiecta Valent. disp. 6. qu. 6. punct. 1. circa finem vers. quod si quæras Sanch. lib. 4. de voto cap. 1. num. 9. Suar. tom. 2. de Religione lib. 5. cap. 1. num. 2.* Esse verò frequentèr solum venialem; inde probatur: Quia vbi non adest nisi defectus prudentiæ, in promittendo, culpam venialem excedere non potest. Sic *Valent. Suar. & Sanch. supra.* Quod verò aliquando (sed raró) possit esse mortale, defendunt *Suar. & Sanch. supra.* ea moti ratione. Quia potest promittens expertus esse, se exponere periculo transgrediendi votum, cum leui consideratione ductus vouit. Ergo ob tale periculum peccabit mortalitèr in vouendo; sed hoc mihi non probatur. Quia periculum transgrediendi votum non ex præcipitatione in vouendo, sed ex praua voluntatis affectione oritur. Aliàs si illud periculum transgressionis sufficeret, vt in voto emittendo, mortalitèr peccares; cum hoc periculum esse possit in voto emisso plene deliberatè; etiam huius voti emissio mortale peccatum esset. Quod non est dicendum. In illo verò casu admitterem, peccatum mortale committi in sic præcipitantèr vouendo; quando ob præcipitationem te exponeres periculo vouendi illicita, aut impossibilia. Quia hæc Deo promittere, graue peccatum est, Ergo graue erit peccatum te exponere periculo hæc promittendi, & cum hoc succedat ex inconsideratione, & præcipitatione in vouendo, manifestum est: tunc graue peccatum committi. Si illo modo votum emittatur. Sed hoc raró succedit. Quia periculum hoc præuideri debet ante votum.

Subdunt verò *Sanch. & Valent. loco citato.* Aliquando nullam culpam committi in sic inconsideratè, & præcipitantèr vouendo; nempe, cum materia voti leuis est. Quia ad rem tantulam (inquiunt) non requiritur matura deliberatio. Sed hoc dictum non probo. Quia hæc culpa ex modo vouendi prouenit, non ex materiæ grauitate. Sed hic modus præceps, & inconsideratus vouendi reperitur æquè in voto materiæ leuis, ac in voto materiæ grauis. Ergo vtrobique est idem peccatum. Et ita reliqui Doctores huius limitationis non meminerunt.

Præterea inquires; si dubius sis de voto emisso, vel de animo vouendi, vel de deliberatione ad ipsum requisita tenearis? Sed huic interrogationi satisfecimus *tract. 1. de conscientia disput. 3 punct. 9. 10 11. & 12.* Nihilque vltra notandum occurrit.

PVNCTVM V.

An metus impediat libertatem requisitam ad votum.

1. *Præmittitur qualis sit metus.*
2. *Metus à Deo seu à causis naturalibus proueniens non impedit voti valorem.*
3. *Idem est de metu à causa libera incusso, sed non ad extorquendum votum.*
4. *Metus grauis incussus etiam iustè ad extorquendum votum iure naturæ annulare votum qui sentiant.*
5. *Verius est ob nullum metum iustè incussum annulari votum.*
6. *Probabilius est iure naturæ ob metum iniustè incussum votum non annulari.*
7. *Proponuntur quædam obiectiones.*
8. *Fit illis satis.*
9. *Qualitèr doctrinam limitet Basilius Legionensis.*
10. *Reiicitur limitatio.*
11. *Quid iure Ecclesiastico? Proponitur prima senten-*

sententia affirmans, omnia vota esse nulla.

12. *Secunda negat esse aliquod votum nullum ipso iure, esto veniat relaxandum.*

13. *Tertia (cui adhærendum est) concedit professionem religionis esse irritam, & non alia vota.*

14. *Probabilissimum est votum Religionis assumendæ hoc metu conceptum esse nullum.*

15. *Ex metu leui non irritatur professio.*

1. PRo hac difficultate præmittendum est; metum alium esse grauem, alium leuem; alium prouenientem à Deo, seu à causis naturalibus; alium ab extrinseco illatum, tum iustè, tum iniustè; alium illatum ad extorquendum votum, alium non; de quibus latè diximus. *1. p. huius operis tract. 2. de peccat. disput. 1. à punct. 6. & sequentibus*, & ex ibi dictis facile est præsenti difficultati satisfacere.

2. Dicendum ergo est: si metus à Deo seu à causis naturalibus proueniat, tu verò vt malum euites, voueas, votum validum est, tam iure naturæ quam Ecclesiastico. Quia esto per simplicem affectum nolis votum facere, si alia via vitare malum illud possis: at quia censes, vel id esse impossibile, vel difficillimum, prudenti consideratione votum eligis vt medium, ad malum vitandum, valet ergo votum. Et ita definitur *cap. sicut nobis de Regularibus & tradunt omnes.*

3. Idem est dicendum; cum ab extrinseco metus incussus sit, siue iustè, siue iniustè; si tamen incussus non est, ad extorquendum votum. Quia est eadem ratio. Cum eo casu liberè assumas votum, vt medium salubre, ad malum vitandum. Quod medium Deo gratum est; tametsi occasio illius ei grata non sit. Sic tanquam certum tradit *Suar. lib. 1. de voto cap. 7. num. 8. Sanchez lib. 4. sum. cap. 3. nu. 5. Lessius lib. 2. de iustitia cap. 40. dub 3. num. 16. Açor 1. p. lib. 11. cap. 15. quæst. 7. Bonacin. tom. 2. disp. 4 quæst. 2. de voto punct. 3. num. 4.*

4. Difficultas ergo est: an metus incussus ad votum extorquendum, votum annulet? Et quæstio procedere potest de nullitate spectato iure Ecclesiastico, vel naturali. Item de metu iustè vel iniustè incusso; ac denique de metu graui, & metu leui.

Et primò loquendo spectato iure naturæ non desunt graues Doctores, qui sentiant, metum grauem incussum etiam iustè ad extorquendum votum, annullare illud. Sic *Manuel Rodriguez. 2. tom. summa cap. 93. num. 3. & 5. Ludouici Lopez 1. p. instructorij cap. 45. vers. sed ibi addit, Vega 2. tom. sum. cap. 129. casu 17.* Reputatque satis probabile *Sanch. lib. 4. de matrimonio disp. 13. num. 1. & 2. & lib. 4. de voto cap. 3. num. 20.* Mouentur: quia votum ob eius perfectionem incapax est illius extrinsecæ coactionis. Quare & si aliquis habeat potestatem minandi accusationem, vel mortem; nunquam tamen potestatem habet, minandi ea, ad votum extorquendum. Huic sententiæ consentit *Couarr. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 5. num. 5.* Quoad professionem religionis; eo quod hic status, sicut & matrimonij ob eius difficultatem, & perpetuitatem, omnimodam in assumente libertatem requirat.

5. Cæterum veriùs est; ob nullum metum iustè incussum vota annullari. Quia postulans votum huiusmodi metu illato potiùs censendus est votum offerre vt medium, ad vitandum malum ortum ex natura delicti, aut aliàs; quem metum inferre. Quæ ratio procedit etiamsi ad professionem vel matrimonium cogat quia in hac petitione nulla est coactio, sed potiùs oblatio cuiusdam beneficij, & remedij mali tibi imminentis. Vt latiùs dixi. *1. p. huius operis tract. 2. de peccat. disp. 1. punct. 10.* Et ita tenet in præsenti *Emanuel Saa verbo votum num. 8. Sanch. lib. 4. de voto cap. 3. num. 21. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 3. num. 15. Bonacina 2. tom. disp. 4. qu. 2. punct. 3. §. 1. num. 7. vers. dixi iniustè incusso Suar. tom. 2. lib. 1. de voto cap. 7. num. 16.*

6. De metu graui iniustè incusso ad extorquendum votum; (esto plures censeant iure naturæ votum irritare, vt videri potest apud Doctores statim referendos) veriùs & probabiliùs censeo, vota omnia valere. Sic docuit *Açor 1. p. lib. 11. c. 15. qu. 6. Bonacin. dicto punct. 3. §. 1. num. 6. Suar. lib. 1. de voto cap. 7. num. 12. Sanchez lib. 4. cap. 3. num. 9. Lessius lib. 2. cap. 4. dub. 3. num. 18. Basilius Legion. lib. 7. de impedimento ordinis cap. 19. num. 5. & alij apud ipsos.* Ratio est: Quia neque ex iniuria, neque ex defectu libertatis potest votum iure naturæ annullari. Ergo ex nullo capite. Antecedens probo quoad defectum libertatis. Talis namque metus non tollit libertatem sufficientem ad meritum, & demeritum, sed possunt cum illo opera bona & mala compati. Ergo non tollit, quin sic coactus validè vouere possit. Deinde imminutio libertatis æquè prouenit ex metu iusto, ac ex metu iniusto. Si ergo metus iustus non impedit libertatem ad votum requisitam, nec illam impedire debet metus iniustus. Et hinc infertur, non impediri voti valorem ex iniuria. Nam iniuria commissa in tantum impedire valorem voti poterat; quatenùs impediret causas illius adesse: nempe deliberationem ex parte vouentis, & honestatem rei promissæ. Cum ergo hæc non impediantur neque voti valor impeditur. Item quia iniuria ex metu leui orta voti valorem impediret cum sit eiusdem rationis. Et confirmari hæc ratio potest ex his, quæ tractatu præcedenti diximus de Iuramento metu graui extorto, quod obligationem inducit ob reuerentiam diuini nominis. Cum autem in voto eadem vel maior videatur adesse reuerentia ob diuinam maiestatem inuocatam, cui est facta promissio, dicendum est, votum obligare.

7. Sed obstat primò. Quia Deus non acceptat sacrificia coacta, sed spontanea; nec seruum coactum, sed spontaneum requirit. Secundò: quia acceptans supradictum votum videtur esse iniuriæ & coactionis approbator. Tertiò: si coactus ab aliquo tertio promittas mihi centum daturum; non videris obligatus donare. Quia per iniuriam promisisti. Ergo similiter non tenebit promissio Deo facta: quia per iniuriam facta est. Quartò: metus grauis à qualibet obseruantia voti facti excusat. Ergo etiam excusat, ne sic factum obliget. Qua enim ratione non censetur vouens, se obligare voluisse ad voti obseruantiam posito graui metu; censendus est, nec voluisse à principio voti obligationem sibi imponere posito tali metu.

8. Hæc tamen non compellunt, à sententia communi recedere. Ad primam concedo non acceptare Deum sacrificia coacta nec seruum coactum absolutè & simpliciter; secùs si coacta non absolutè, & propriè; sed solum secundum quid, & propriè & in rigore voluntaria existant; qualitèr

tèr existunt, quæ ex metu fiunt. Ad secundam nego, esse, aut videri Deum approbatorem iniuriæ, & coactionis; tametsi acceptet sic iniuria extortum. Quia vt supremus dominus sic vouentem cogere poterat; & iniuriam alterius permittendo vti valet in vtilitatem vouentis, & in alios honestos fines. Ad tertiam nego, te non manere obligatum mihi, qui particeps iniuriæ non fui ex tali promissione; manes vtique; sed exceptione doli ab altero commissi me compellere potes, & promissionem factam irritare. Quia est contractus natura sua solubilis; quales sunt omnes (matrimonio excepto) inter homines celebrati. At respectu Dei vti non potes exceptione iniuriæ, & coactionis à tertio commissæ, vt promissum non impleas. Quia promissio Deo facta est natura sua insolubilis, nisi pro voluntate ipsius Dei ob eius honorem & reuerentiam. Quartum argumentum optime probat, vouentem graui metu coactum præsumi posse non habere intentionem vouendi, sed solum simulandi votum; at posito quod in foro conscientiæ hanc intentionem habet, votum obligat.

9. Supradictam doctrinam ex parte limitat *Basilius Legion. lib. 4. de matrimonio cap. 11. num. 15.* In voto castitatis, paupertatis, & obedientiæ factis in religionis professione metu extorta, quæ sic facta nulla est, & consequentèr nec vota, quæ sunt de eius essentia subsistent. Quod autem professio metu extorta nulla sit, hac consideratione sibi videtur, ostendi. In professione non solum est traditio ex parte profitentis, sed religionis obligatio in futurum de professo retinendo. At hæc obligatio, quæ est quædam promissio, non subsistit, si professus coactè se tradit. Nam in tantum subsistere poterat, in quantum professo vtilis & grata foret; sed inuito consentienti talis esse non potest; potiùs enim talis obligatio sibi molesta esset, quam grata; & potiùs nociua, quam vtilis. Ergo non subsistit professio, & consequentèr nec vota, quæ sunt de illius substantia.

10. Sed hæc limitatio omnino reiicienda est, sicuti illam reiiciunt reliqui omnes Doctores. Quia fundamentum quo nititur friuolum est, & inane. Concedamus enim gratis, vota subsistere non posse, non subsistente, firma promissione religionis de professo retinendo, quod non est ita certum, vt Basilius existimat. Siquidem satis sufficere videtur, quod ipsa religio quantum est ex parte sua se obliget, ad professum retinendum, vt vota firma sint. Adde traditionem professi, per vota antecedentem esse huic obligationi. Ergo ex illa illorum valor dependere non potest. Sed probemus clarè, obligationem religionis firmam esse & à professo acceptari vt sibi gratam & vtilem. Nam professus non alia via obligationem religionis acceptat, nisi quatenùs votis se religioni tradit. Vbi enim est alia acceptatio? Sed metus non tollit, quin validè se religioni tradat. Ergo nec tollit quin valide acceptet. Deinde professionem emittens ex metu, ideo se tradit religioni. Quia sibi vtile, & gratum est, ad vitandum malum imminens. Ergo eadem ratione acceptare obligationem religionis poterat, & sibi vtilem, & gratam reputare.

Ex his à fortiori infertur ex metu leui nulla vota iure naturæ irrita reddi. Quia metus leuis minorem iniuriam irrogat, & voluntarium non ita diminuit.

11. Restat videndum; an iure Ecclesiastico vota metu coacta irrita sint?

Variæ de hac re sunt sententiæ. Prima, & communis affirmat omnia vota metu graui facta iure Ecclesiastico irrita esse. Sic post alios antiquiores quos referunt tradunt. *Sotus lib. 7. de iustitia qu. 2. art. 1. in solutione ad primum fine, & in solutione ad secundum in principio. Valent. disp. 6. qu. 6. punct. 4. circa finem. Nauarr. cap. 12. num. 52. & comment. 2. de Regularibus num. 13. Açor 1. p. lib. 11. cap. 15. qu. 7. Sanch. lib. 4. cap. 3. num. 12. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 3. num. 18. Emanuel Sa verbo votum, num. 8. & verbo metus num. 2.* Mouentur ex *cap. perlatum alias 1. de his quæ vi.* Vbi de puella metu mortis à marito compulsa professionem emittente, & postea mortuo marito matrimonium contrahente, inquir Pontifex, debere compelli ad religionem, si non constiterit ex graui metu consensisse, nec liberè ratificasse. Ergo à contrario si constiterit graui metu consensisse, nec liberè ratificasse, ad religionem compellenda non erat. Supponit ergo Pontifex, metum grauem irritare professionem. Cum ergo eadem ratio videatur esse in reliquis votis, omnia vota dicenda sunt irrita. Item in *cap. cum dilectus eodem tit.* Canonici insularum votum emiserunt cum Iuramento, de obseruanda regula Cistercienfium, & volentes mutare hoc propositum impediuntur à Pontifice. Quia eorum obseruantia non vergit in dispendium salutis æternæ, nec graui metu ad sic vouendum, & iurandum fuerunt compulsi. Ergo si graui metu compulsi essent, non essent cogendi.

12. Secunda sententia extreme opposita negat, vllum votum irritum esse, sed venire relaxandum. Sic *Card. cap. 2. qu. 1. casu 4. de his quæ vi Siluester verbo metus qu. 8. fine & verbo votum 2. qu. 12.* Ratio ea est: quia nullibi constat, ius positiuum, vllum votum irritare. Ergo non est asserenda hæc irritatio, cum sit derogatoria iuris naturalis. Antecedens probo expendendo textus, quibus hæc irritatio nititur. Textus namque in *cap. perlatum,* solum de professione loquitur Ergo non est ad vota simplicia extendendus. Imò nec professionem irritat, neque supponit irritam. Non enim decidit quid esset faciendum, si constaret, puellam metu coactam sumpsisse velum, neque postea liberè ratificasse; ad summum colligitur per argumentum à contrario non esse compellendam ad religionem, si hoc constaret. Quod optime stare posset cum obligatione voti. Quia loco compulsionis relaxatio erat concedenda ob metum incussum. Minùs efficax est textus in *cap. cum dilectus.* Nam ibi nullum fuit votum, sed quædam promissio, (quæ votum vocatur) cistercienfibus facta & Iuramento firmata. Sed dato ibi votum & Iuramentum factum fuisse; textus solum dicit. obseruandum esse. Quia nec obseruatum vergit in dispendium salutis æternæ, neque fuit graui metu factum. Ex quo non liceret colligere, votum factum graui metu non esse obseruandum. Alias probaret, Iuramentum metu graui factum irritum esse. Quod falsum est, vt superiori tractatu diximus. Solum enim liceret inferri, ob talem metum esse facilè dispensandum. Alia item iura, quæ indicant consensum coactum consensum non esse, vt est textus in *cap. cum locum de sponsalibus* facilè explicantur; si dicas, non esse consensum plene, & perfectè liberum; Siquidem mixtus est inuoluntario. Ergo nullus est textus, hanc irritationem probans. Ergo non est asserenda.

13. Tertia

13 Tertia sententia, (cui tanquam probabiliori adheres) affirmat, professionem religionis metu graui factam irritam esse; reliqua vero vota etiam illud, quod in susceptione sacri ordinis assumitur valida esse, venireque relaxanda. Sic docet *Basilius Legion. lib. 7. de impedimento ordinis cap. 19. n. 9. Suar. tom. 2. de religione lib. de voto cap. 8. an. 5.* iunctis iis quæ tradit *tom. 3. de religione lib. 6. cap. 4. nu. 6.* Ratio prioris partis est. Quia estò in supradicto *cap. perlatum* expresse non irritetur professio religionis coacta; at satis supponitur, initam esse aliis decretis præcipue ab *Eugen. 2. in synodo generali cap. sicut qui monasteria 20. q. 1.* ibi sicut qui monasteria elegerunt, a monasteriis egredi non permittantur, ita hi, qui inuiti sine inuitæ offensionis causa sunt intermissi, nisi volentes non teneantur, Quia quod non petunt, non obseruant. *& in cap. præsens 20. q. 3.* vbi de Lamberto. quem pater coegit monasticam vitam profiteri. inquit Nicolaus Papa. præsentem clericum nomine Lambertum minime debere existimauimus, sub tali violentia fieri monachum. Quod enim quis non elegit, nec optat; profecto non diligit; quod autem non diligit, facile contemnit; nullum quippe bonum nisi voluntarium &c. hoc ipsum clare supponitur *à Tridentino sessione 25. de regular. cap. 19.* Vbi conceditur quinquenium ad reclamandum de nullitate professionis ob vim & metum, & ante debitam ætatem factæ. secunda pars conclusionis, nempe nullum aliud votum iure Ecclesiastico irritum esse, ea consideratione persuadeor. Quia effectus irritationis est odiosus; ac proinde absque firmo fundamento non introducendus: at nullum in iure reperitur fundamentum, quo reliqua vota præter professionem religionis irritentur, vt ex pendenti textu clare constare potest, ergo non sunt censenda irrita.

Aduerte sub professione religionis vota post biennium in societate Iesu emissa comprehendi debere. Quia vere constituunt religiosum: ac proinde in statu de se perpetuo quantum est ex parte Religiosi: quæ fuit ratio, ob quam vota solemnia in professione emissa irrita sint. Adde tẽpore Eugenij non solemnia sed simplicia vota religiosum statum constituebant, & ita trahit *Basili. legion. lib. 7. cap. 29. n. 10.*

14 Sed est dubium; an votum religionis assumendæ metu graui factum inualidum sit? Affirmat *Suar.* tanquam probabilissimum *tom. 2. de religione lib. 1. de voto cap. 8. n. 10.* & vere ita est. Mouetur ea efficaci ratione; quia si illud votum validum esset, obligaret facere professionem nullã Nam obligaret facere professionem vi illius voti sed illud est coactum. ergo professio facta virtute illius voti est professio coacta; at professio coacta nulla est ergo obligaret ad faciendam professionem nullam. Hoc autem est impossible. Quia actus nullus, & illicitus, non est obiectum capax obligationis. Ergo illud votum validum esse non potest. Hæc tamen nullitas non tam prouenit ex eo, quod factum fuerit votum coacte, quam ex eo, quod illa coactio redundet in ipsius voti obiectum, illudque reddat nullum & illicitum.

15. Restat dicendum de metu leui: at ex illo vota solemnia religionis irritentur? & breuiter respondeo, nullomodo irritari, quod clare colligitur ex *dicto capite perlatum de his quæ vi, & ex capite insinuante qui clerici vel vouentes.* Ex quibus iuribus conuicitur sententia *Nauarri lib. 3. consiliorum tit. de iis quæ vi cons. 3. n. 2. & cons. 5. num. 4. cons. 9. n. 2. & lib. 3. de controuers. coniugat. cons. 3. n. 4. in postrema edit.* asserentis iure naturæ professionem leui metu irritari. Quia si iure naturæ inualida esset talis professio; ius canonicum non poterat illi valorem concedere. & virtute illius matrimonium datum dissoluere, vt de facto facit, Asserendum ergo est; ex metu leui neque professionem neque vllum votum irritari *sic Sotus de iustitia lib. 7. de iustit. q. 2. art. 1. ad secund. fine valentia. 2. 2. disp. 6. q. 6. punct. 4. circa finem Azor. 1. lib. 11. institutionum moralium cap. 15. q. 7. Emanuel saa verbo metus num. 3. Sanchez lib. 4. cap. 7. n. 24. Suarez tom. 3. de religione lib. 6. cap. 4. n. 13.*

PVNCTVM VI.

Qualiter error vel ignorantia impediat voti libertatem & consequenter eius valorem.

1. *Multiplex error esse potest.*
2. *Si ignorantia vel error est in obligatione voti votum non tenet.*
3. *Et idem est de ignorantia, seu errore in materia promissa.*
4. *Ignorantia seu error circumstantiarum non impedit voti valorem, nisi redundet in materiam promissam.*
5. *Si error adsit circa finem voti, voti valorem impedit; secus si adsit circa occasionem, seu causam insultiuam.*
6. *Qualiter cognosces quando error est occasio, quando finis voti.*
7. *Quid in casu dubio.*
8. *Explicatur textus in cap. Magno de voto.*

1. MVltiplex error, vel ignorantia esse potest. Primus & præcipuus versatur circa voti essentiam, Vt si ignores votum obligare; vel credis non obligare semper, sed quousque violetur. Secundus versatur circa materiam eius. Tertius circa aliquas conditiones & circunstantias. Quartus circa causam motiuam, vel impulsiuam voti: quibus explicans constabit: quæ mutatio veram obligationem voti cessare faciat.

2. Si de prima ignorantia, seu errore loquamur quo credis votum non obligare, vel non obligare semper: procul dubio hæc ignorantia valorẽ voti impedit quia ea posita nõ vis obligari: obligationem enim velle non potes, nisi prænoscas. Quia nihil est volitum, quin præcognitum. Cum igitur nunquam cognoueris natiuam voti obligationem & essentiam: nequaquam illam voluntariè amplecti potuisti. sic docuit *Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 2. n. 11. fine. Sanch. lib. 4. de voto cap. 1. n. 16. Suar. to. 2. de Religione lib. 1. cap. 11. n. 6.* Excipe tamen nisi ignauis obligationis voto velles votum emittere prout in se est & secundum quod alij emittunt. Nam per hanc voluntatem ignorantiam depellis voti obligatione amplecteris *sic Sanch. & Suar. supra.* Et credendum est, te eo modo votum emittere, quoties tibi non constante voti emissionem, errorem illum habuisse. Quia semper præsumi debet velle actum facere qualiter ipse petit. Quod si certus & te errasse circa voti seu iuramenti obligationem; dubitas autem, an ab illo errore

errore cessaueris per admonitionem ante vel post voti emissionem, non teneris voto. Quia iam tibi constat de ratione excusante ab obligatione, & consequentèr votum non possidet. Neque præsumendum est, errorem pulsum esse mihi probetur. Sic *Sanch. lib. 4. de voto cap. 22. num. 22.*

Hinc infertur si Religiosus profiteretur credens professionem non obligare in perpetuum, sed pro voluntate ipsius rescindi posse; nullam esse talem professionem. Quia voluntariè non vult profiteri; cum non vellit professionis essentiam. Sic docuit *Suarez tom. 3. de Religione lib. 6. cap. 5. num. 5.* Nunquam tamen talis error præsumendus est.

3. Idem quod dictum est de ignorantia, seu errore obligationis voti, dicendum est de ignorantia materiæ, seu obiecti voti; impedire inquam voti obligationem. Quia impedit quod obiectum voti sit cognitum, & consequentèr quod sit volitum. Sic *omnes Doctores.*

Variis exemplis conclusionem declaro; si voueas ire Hierosolymam credens absque nauigatione ire posse, non teneris voto. Quia erras in obiecto voti. Non enim voues viam, quæ necessaria est, vt Hierosolymam peruenias; sed aliam tuo errore confictam. Idem est, si existimares Hierosolymam prope esse; cum tamen longè distet. Quia longam viam voto amplexus non es. Sic *Suar. lib. 1. de voto cap. 11. num. 9. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 2. num. 11. Sanch. lib. 4. Decal. cap. 3. num. 11. Bonacina tom. 2. disp. 4. qu. 2. punct. 3. §. 2. num. 3.* Deinde si voueas religionem Cartusianorum, vel Minimorum, credens ibi liberè vesci carnibus; nequaquam obligatus maneres, etiam ad sumendam aliam religionem, in qua licitum est vesci carnibus. Quia tuum votum non fuit de religione absolutè sed de tali religione Cartusianorum, vel Minimorum, in qua hæc licentia vescendi carnibus adesset. Cum tamen nulla sit talis religio, cessat votum ex defectu materiæ promissæ. Sic *Suar. tom. 2. de Religione lib. 1. de voto cap. 11. num. 12.*

4. Verum si de errore, seu ignorantia circunstantiarum loquamur; non impedit voti valorem. nisi talis ignorantia in obiectum voti redundet. Sic docuit aliis relatis *Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 2. num. 10. & 13. Suar. tom. 2. de Religione lib. 1. de voto cap. 11. à num. 9. & sequentibus Supponit Sanch. lib. 4. Decalog. cap. 3. num. 8. & sequentibus. Bonacina tom. 2. disp. 4. qu. 2. punct. 3. §. 2. num. 4.* Ratio est manifesta; quia ignorantia solum causat inuoluntarium obiectum ignoratum. Si igitur obiectum voti ignoratum non est, sed solum sunt ignorata extrinseca illius; nequaquam votum inuoluntarium erit. Sed voluntarium. Quod procedit, tametsi circunstantiæ essent tales. Vt nequaquam votum emitteres, si illas cognosceres. Quia illa habitualis dispositio non te impedit, quominùs obiectum voti absolutè amplectaris, vt manifestum est in eo, qui inimico pauperi eleemosynam tribuit, non dandam si cognosceret, inimicum esse. Et ratio est: Quia voluntas conditionalis non posita conditione nihil possit inesse. Sed talis est supradictus affectus *nollem dare eleemosynam huic pauperi, si scirem esse inimicum.* Dum enim non cognoscis esse inimicum, absolutam voluntatem non habes, non dandi eleemosynam: Potiùs namque habes, voluntatem illi donandi. Secùs verò esset, si diceres: nolo dare si de facto sit inimicus. Quia cum eo tempore conditio vera sit, voluntas donandi omnino cessat. Sic *Caietanus 2. 2. qu. 88. art. 3. circa finem vers. ad hoc dicitur Sotus lib. 7. de iustitia q. 2. art. 1. ad 3. Molina tom. 2. disp. 272. vers. quartum valde Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 2. num. 10. & 11. circa finem Sanch. lib. 4. summ. cap. 2. num. 6. & 10. Valent. 2. 2. disp. 6. quæst. 6. punct. 4. in fine Suarez tom. 2. de Religione lib. 1. de voto cap. 12. præcipuè numero 9. & 10.*

Dixi notantèr nisi circumstantia ignorata redundet in voti obiectum; quia sæpe circunstantiæ sunt ita graues, vt erat illa de abstinentia à carnibus, vt meritò censeri possint, immutare obiectum. Quando autem id contingat, prudentis arbitrio relinquitur, ponderata obiecti qualitate. Neque certa regula id definiri potest vt bene notauit *Suarez tom. 2. de Religione lib. 1. cap. 1. num. 13.*

Neque obstat promissiones aliosúe humanos contractus, quibus dolus causam dedit, etiamsi dolus commissus non sit in substantialibus, esse irritos, seu in irritum reuocari; sicut tractatu præcedenti *disp. 2. punct. 5.* Diximus, vt inde inferas vota supradicto errore commissa inualida esse, aut arbitrio promittentis posse irrita reddi. Quia irritatio in contractibus ob supradictum errorem ex iure positiuo prouenit: At in votis nullum est ius positiuum, quod illa irrita reddat. Sic *Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 2. num. 11.*

5. Denique si error adsit circa finem voti, valorem eius impedit. Secùs si error adsit circa occasionem, & causam impellentem ad vouendum. Sic ex communi sententia tradit *Suarez tom. 2. de Religione lib. 1. de voto cap. 11. num. 14. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 2. num. 11. Sanch. lib. 4. summ. cap. 2. num. 45. Bonacina tom. 2. disp. 4. quæst. 2. punct. 3. num. 13.* Ratio prioris partis est: Nam finis voti est formalissimum voti obiectum. Ergo si in illo error adsit, obiectum voti voluntarium esse non potest; ac proinde votum non tenebit. Explico conclusionem. Triplex finis in voto considerari potest. Primus est communis omnibus votis, qui est diuinus cultus, & honor, qui si deficiat nequaquam votum subsistere poterit; quia non remanebit materia voti capax. Secundus est specialis & intrinsecus materiæ per votum promissæ, qui si deficiat, mutatur obiectum promissum, & consequentèr cessat promissio. Exemplo declaro, finis intrinsecus eleemosynæ est alienæ miseriæ subleuatio, qua subleuatione cessante eleemosyna esse non potest. Si igitur voueres dare Petro eleemosynam, credens illa indigere, cum tamen verè non indigeat. Quia diues est; voti obligatio cessat. Quia cessat voti obiectum, quod fuit eleemosyna. Tertius finis est extrinsecus aliàs; sed quia prætenditur per tale votum obtineri, ad illius voti obiectum formalitèr pertinet. Explico, credebas beneficium vacare, & gratia illud obtinendi eleemosynam promisisti; cum tamen beneficium non fuerit vacans; promissio non tenet. Idem est, si peregrinationem promisisti ob inuisendum amicum, quem ibi adesse credebas; cum tamen non adfuerit. Idem si votum feceris ob recuperandam filio salutem, quem credebas infirmari; cum tamen non fuerit eo tempore infirmus, vel iam fuerit mortuus; votum non tenet. Et ratio est manifesta. Nam illa eleemosyna seu peregrinatio non absolutè promittitur, sed promittitur tanquam medium ad impetrandum beneficium, videndum amicum, recuperandam filio sanitatem; quæ cum sint impossibilia promissio non tenet.

Sed

Sed quid si non solum ob supradictos fines, sed etiam ob alios verè existentes votum emitteres? Distinguendum est; si expressam voluntatem haberes, te obligandi ad votum ob quemlibet finem, qui adesset, clarum est, te esse obligatum, si aliquis ex finibus appositis verè existit. At si hanc expressam voluntatem non habes, & vterque finis est verè finis voti; eo quòd per votum obtinere illum intendas; quolibet deficiente obligatio voti impeditur. Quia alias esset obligatio ad impossibile. *Sanchez lib. 4. cap. 2. num. 40.*

Secunda pars conclusionis scilicet errorem commissum circa occasionem, & causam impellentem ad votum, votum non irritare, facilè probatur. Nam hujusmodi error non occultat voti obiectum, & substantiam. Ergo non potest illud inuoluntarium reddere. Ergo nec nullum. Deinde huiusmodi error supponit voluntatem vouentis determinatam ad eliciendum votum ob alium finem. Ergo solum mouere potest voluntatem, vt faciliùs & libentiùs votum emittatur. Ergo non est causa voti. Siquidem eo deficiente adhuc votum fieret; tametsi non ea facilitate & alacritate.

6. Quod si inquiras, quomodo cognosces, quæ sint occasiones voti, quæ finis illius? Respondeo illa esse finem voti, quæ per votum obtinere intendis; & illa esse occasionem, quæ tempore voti existunt, vel præsumis existere, & te ad vouendum excitant, vt in exemplo de eleemosyna facienda religioso pauperi ob eius miseriam subleuandam constat. Subleuare namque illius miseriam, est finis obtinendus per votum; at probitas non obtinetur per votum, sed iam existens te excitat ad vouendum; ac proinde voti occasio est, non finis. At quia sæpe aliqua per votum obtineri intenduntur; quibus tamen deficientibus votum persistit; difficillimum est, explicare eo casu, quomodo ea à fine voti & illius obiecto excludantur? Qua in re mihi non occurrit alia firmior regula ea quam supra posuimus. Supradicta inquam excludi debere ex voluntate formali & expressa, qua illis non obstantibus voluntatem te obligandi habes. Nam si hac voluntate cares, percipere non possum; quomodo ea, quæ per votum obtinere intenduntur, non sint finis illius, & obiectum; & consequentèr votum medium ad illorum impetrationem, quæ si impossibilis sit, votum non reddetur nullum.

In casu autem dubio: an aliqua habeant rationem finis an verò sint occasio voti emittendi, præsumendum est, an illis deficientibus verus finis voti persistat. Nam si hoc ita est credo potiùs præsumenda esse occasionem voti, quam finem. Quia hæc præsumptio fauet valori actus, & pro illo in foro externo iudicaretur; dum vouens non probauerit ea, quæ deficiunt, causas esse finales, non impulsiuas. At si illis deficientibus non relinquitur finis voti, clarè constat, ea finem esse, & non tantum occasionem. Siquidem absque fine votum esse non potest. Sic *Siluester verbo votum 2. qu. 8. Azor 1. p. institut. moral. lib. 11. cap. 15. qu. 13. Sanchez lib. 4. de voto cap. 2. num. 52. Bonacina tom. 2. disp. 4. qu. 2. de voto punct. 3. in fine.*

8. Iuxta hanc doctrinam explicatur *textus in c. magnæ de voto,* vbi Episcopus Trecensis votum Hierosolymitanæ peregrinationis fecerat animo, & voluntate obtinendi libertatem suæ Ecclesiæ ope & auxilio comitis campaniæ; qui finis omnino defuit morte illius comitis tempore voti; & dicendum est votum subsistere non potuisse. Quia non apparet Episcopum expressam voluntatem habuisse ob deuotionem sanctorum locorum peregrinationem suspiciendi independentèr ab impetratione auxilij comitis campaniæ; sed potiùs huic fuit finis principalis peregrinationis promissæ. Quo cessante faciliùs potuit (inquit Pontifex) cessare, & effectus. Neque obstat illud votum commutari quia commutatur ob dubium, quod poterat esse, si fortè independentèr ab auxilio comitis votum emisisset, & ad maiorem securitatem Episcopi, sed non ob necessitatem. *Sanch. lib. 4. de voto cap. 2. num. 43.* Econtra procedit *textus in cap. ex parte el segundo de conuersione coniugatorum.* Vbi mulier quæ matrimonium ratum contraxerat, credens falso eius sponsum leprosum esse, vt illius habitationem fugeret, velum viduitatis suscepit, in quo si votum religionis emittat, perseuerare cogitur. Quia ille error non est in causa finali obtinenda per votum, sed in causa excitante & mouente ad vouendum quod satis indicat Pontifex, cum dicit, licere mulieri ad religionem transire; quamuis falsa sit causa, perquam ad susceptionem veli prædicta mulier est inducta: cum sine qualibet tali causa idipsum religionis obtentu facere potuisset. *Suarez tomo 2. de Religione lib. 1. de voto capite 11. fine.*

PVNCTVM VII.

An votum soli Deo faciendum sit.

1. *Proponitur dubitandi ratio.*
2. *Resoluitur quæstio.*

1. Videtur non soli Deo, sed etiam sanctis vota fieri. Quia fiunt professiones in eorum cultum, & honorem cedentes. Quod confirmat aliquarum Religionum vsus, vouendo castitatem, paupertatem, & obedientiam non solum Deo, sed etiam Beatæ Mariæ aliisque sanctis.

2. In hac re solum de nomine esse potest quæstio, sed non de re, vt bene aduertit. *Valentia 2. 2. disp. 6. quæst. 6. punct. 3. vers. tertium dubium est.* Nam si votum sumas pro cultu recognoscente diuinum numen, à quo tanquam ab authore omnium bonorum aliquid impetrare intendis, vel pro impetratis gratias referre, clarum est hoc modo soli Deo vota fieri. Quia solus Deus est, qui hac ratione coli potest. Quod si tunc sancti inuocantur in illa promissione, & voto; inuocantur vt testes promissionis factæ, vel vt mediatores ad deferendum votum, vel vt intercessores ad impetrandum à Deo, quæ per votum desiderantur. Verùm si non hac ratione votum seu promissio sumatur, sed quatenus cedit in cultum, & honorem sanctorum, vt illos in necessitatibus mediatores habeas, vel vt illis pro beneficiis acceptis te gratum ostendas, sanctis fieri potest; sicut enim sancti spectata propria excellentia gratiæ & gloriæ, quam habent orari & adorari possunt, cur non etiam coli promissione de bono opere ipsis facto? Sed quia huiusmodi promissio sanctis facta confirmatur frequentèr promissione facta Deo: Vouemus enim Deo facturi, quidquid sanctis promittimus; ea de causa omne votum factum sanctis

ctis Deo fieri dicitur. Sic D. Thom 2 2. q. 88. art. 5. ad tertium quem testatur Sanchez lib. 4. summæ cap. 1 num. 41. ab omnibus esse receptum Açor lib. 11. institut. moral. cap. 12. qu. 13. Suarez latissimè tom 2. de Relig. lib. 1. de voto cap. 16. Annot. 5. Bonacina tom. 2. disp. 4. qu. 2. de voto punct. 1. num. 17. optimè Valent. 2 2. disp. 6. qu. 6. punct. 3. in secunda assertione vers. tertium dubium.

Quando verò Prælato locum Dei tenenti obedientiam promittis; votum Prælato non fit, etiam illo modo, quo fieri potest sanctis spectata eorum excellentia Quia non in Prælati cultum & honorem promittis; sed Deo promittis obedientiam tuo Prælato seruandam. Sic Sayro in Claui Regia lib. 6. cap. 1. num. 11. Bonacina dicto punct. 1. num. 17. Si autem alicui homini in eius vtilitatem aliquid promittas absque relatione ad Deum; vt si dicas, promitto tibi me non lusurum; promissio humana & ciuilis est, non votum. Sic Nauarrus summa lat. capite 12. numero 25. Sanchez lib. 4. summa cap. 1. num. 42.

Pvnctvm VIII.

Quæ materia Deo & Sanctis offerri per votum possit?

VLtima particula quæ in definitione voti apponitur est, vt sit de meliori bono. Quapropter examinandum est: an votum necessariò sit de bono, & de bono possibili. Secundò: an debeat esse de bono pertinente ad consilia vel possit esse de bono pertinente ad præcepta. Tertiò: qualitèr debeat esse de bono meliori.

§. 1.

Qualitèr votum debeat esse de bono possibili?

1. *Impossibilia promitti Deo non possunt.*
2. *An votum non peccandi sit impossibile.*
3. *Pro resolutione apponitur distinctio.*
4. *Votum non peccandi mortalitèr, validum est.*
5. *Votum non peccandi nec mortalitèr, nec venialitèr inualidum est.*
6. *An saltem obliget ad mortalia vitanda? Affirmat Suarez.*
7. *Negat Sanchez.*
8. *Quid sentiendum sit.*
9. *Fit satis opposita rationi.*
10. *Deciditur quæstio: An votum rei partim possibilis, partim impossibilis obliget.*
11. *Votum de vitando aliquo genere peccatorum venialium obligat, sed non est consulendum.*
12. *Votum vitandi omnia venialia quantum in te est, aliqui censent valere, veriùs est oppositum.*
13. *Votum fatendi omnia venialia valet.*
14. *Promittere Deo rem impossibilem, per solum est veniale.*

1. REgula est ab omnibus recepta. Impossibilia Deo promitti non posse. Quia ad illa facienda non potest suscipi obligatio Regula nemo potest de regulis iuris in 6. & lege impossibilium ff. eodem titul. Quod non solum verum habet in absolutè, impossibilibus; sed de iis, quæ comparatione promittentis impossibilia sunt. Nam eo ipso non poterit promittens ad illa se obligare. Hinc constat; qualitèr alienum factum promittatur; promittitur namque non absolutè, sed vt promittenti subiicitur. At nulla alia ratione subiicitur, nisi appositione curæ, & diligentiæ vt efficiatur. Ergo promittens factum alienum censendus est promittere suam diligentiam, & curam serio apponere, vt tale factum fiat, vt latiùs diximus superiori tractatu de Iuramento. Et tradit in præsenti Suar. tom. 2. de Religione lib. 2. de voto cap. 1. in fine num. 7. Sanch. lib. 4. de voto cap. 5. num. 9.

2. Sed est dubium; an sub hac materia impossibili comprehendatur votum nunquam peccandi? Videtur namque comprehendi. Quia spectata humanæ naturæ fragilitate, & ordinariis Dei auxiliis nullus est, qui possit omne peccatum vitare. Ergo illud votum est de re impossibili. Econtra verò videtur tale votum de re possibili esse. Quia est de vitando peccato, quod si vitari non possit, peccatum non esset.

3. Pro resolutione aduerte; multiplicitèr hoc votum non peccandi fieri posse. Primò; si votum fiat non peccandi mortalitèr. Secundò; si fiat, non peccandi mortalitèr, nec venialitèr. Tertiò; si votum fiat, non peccandi absolutè. Quartò; si fiat, non peccandi venialitèr in hac materia determinata, vel in hoc genere peccatorum?

4. Si votum fiat, non peccandi mortalitèr; validum est, vt pote de re possibili non viribus naturæ, sed gratiæ, quæ omnibus ea vti volentibus, diuinamque misericordiam implorantibus parata est. Quæ ratio probat, hoc votum validum esse; tametsi fiat ab homine fragili, & peccatis dedito, & periculum transgressionis habente. Nam hoc periculum cum non proueniat ex voto, sed ex praua dispositione vouentis, quam diuina gratia superare vouens potest, & tenetur; voti obligationem non impedit. Sic Nauarr. sum. cap. 12. numero 65. Sotus lib 7. de iustitia quæstion. 1. art. 3. Lessius cap. 40 dub. 7. num. 31. Sanchez lib. 4. cap. 5. num. 16. Suar. tom. 2. de Religione lib. 2. de voto cap. 3. num. 2. Açor lib. 11. cap. 13. qu. 4. Verum etsi tale votum validum sit; at consulendum non est frequentèr ob periculum transgressionis; rarus enim est præcipuè ex his, qui in sæculo vitam degunt, quia peccato mortali toto vitæ tempore abstinent. Sic Nauarrus Sotus, Suarez, Sanchez locis allegatis.

5. Si verò votum fiat, non peccandi mortalitèr nec venialitèr, seu non peccandi; alicui videbit validum esse, etiam secundum votum, quod includit. Quia lex diuina obligat, vitare omnia peccata mortalia, & venialia: aliàs non peccares si propositum haberes peccandi aliquando venialitèr. Sed ad id, ad quod lex diuina obligat, obligare te per votum potes. Vt pote ad rem perfectam, & possibilem. Ergo potes te obligare, non solum ad vitanda peccata mortalia, sed etiam venialia. Nihilominùs tenenda est communis sententia, tale votum quoad collectionem omnium peccatorum inualidum esse. Sic docuit Sotus dicto lib. 7. de iustitia qu. 1. art. 3. vers. vtrum verò votum. Valent. 2. 2. disp. 6. qu. 6. punct. 2. vers. si autem quærat. Sanch. lib. 4. summa cap. 5. num. 10. Lessius lib. 2. cap.

cap. 40. dub. 7. n. 31. Suarez lib. 2. de voto cap. 3. n. 5. Ratio ea est; quia est vitare omnia peccata mortalia, & venialia sit tibi (speculatiue loquendo) physice possibile; at mortaliter & spectato communi rerum cursu, & auxiliis a Deo concessis impossibile est, vt experientia demonstrat. Sed ad ea, quæ sic sunt impossibilia, lex humana positiua obligare non potest. Ergo neque votum. Neque obstat legem diuinam naturalem ad vitanda omnia illa peccata obligare, vt manifestè probat ratio dubitandi; Vt inde inferas, te per votum obligare posse. Quia illa obligatio est veluti proprietas rationatis naturæ; ac proinde non mirum si solam potentiam physicam spectet. Quia rationali naturæ, qua talis est, accidentaria est moralis impossibilitas proueniens ex appetitu rationi non subiecto. At obligatio voti, & cuiusvis legis positiuæ cum subsequatur hanc moralem impossibilitatem, illam spectat; ac proinde cum illa compati non potest.

6. Maior dubitatio est: an tale votum obliget ad partem, saltem ad vitanda peccata mortalia? Affirmat vt magis probabile *Suarez lib. 2. de voto cap. 3 n. 16.* Mouetur: quia quo ad illam partem possibile est tale votum; & cum sit pars omnino distincta, & separabilis ab alia parte non peccandi venialitèr; credendum est; ex huius coniunctione aliam non vitiari. Item quia illud votum nunquam peccandi mortalitèr, nec venialitèr; æquiualet duplici voto, alteri non peccandi mortalitèr, alteri non peccandi venialitèr. At si hæc duo vota separatim fierent, valeret vtique votum non peccandi mortalitèr; tametsi votum non peccandi venialitèr irritum sit & nullum. Ergo similitèr votum non peccandi, valebit qua parte peccata mortalia respicit; tametsi non valeat, qua parte venialia peccata spectat. Quia vtile per inutile vitiari non debet. *Regula iuris 37. de regul. iuris in 6.* Præterea interpretatio facienda est pro valore actus. *cap. Abbate de verborum significatione leg. quoties ff. de rebus dubiis.* Si autem huic voto obligationem ad vitanda mortalia concedamus; esto negamus illi obligationem vitandi venialia, votum tenet. Ergo tale votum sic est interpretandum.

7. Contrarium defendit aliis relatis *Sanchez lib. 4. de voto cap 5. num. 10.* Et moueri potest ea ratione. Quia sic vouens per modum vnius collectionem omnium peccatorum vitare intendit Ergo constituta impossibilitate aliquot peccata vitandi, votum non videtur ex vlla parte tenere. Quia comparatione vouentis non habet partes cum omnes per modum vnius Deo offerantur. Et confirmo; si illud votum qua parte respicit vitationem peccatorum mortalium subsistere debet. Quia hæc vitatio & possibilis est, & separari potest à vitatione venialium. Cum autem in ipsis peccatis venialibus plura sint, quæ vitari possunt, & ab aliis sint separabilia; efficitur sane votum quoad illa tenere. Hoc autem esse non potest. Tum quia non est maior ratio de illis peccatis quam de aliis; cum quodlibet in particulari sumptum vitabile sit. Tum denique quia omnia illa per modum vnius offeruntur vitari.

8. Cæterum in hac re dicendum est si expressam voluntatem habuisti, non te obligandi vitare mortalia nisi simul obligatus maneres omnia venialia vitare. Votum non tenet. Quia non purgatur conditio, sub qua obligationem intendebas suscipere. Sed rarò quis hanc voluntatem habet, potiùs enim intendit, se obligare quantum obligari potest. Qui enim amore virtutis & reuerétię Deo debitæ promittit, non peccaturum, offert Deo vitare omnes, & singulas eius offensas, & peccata, quę per se, & ex natura rei ab aliis separantur, censendus est offerre vitare. Ergo vouens non peccaturum censendus est obligatus ad non peccandum mortalitèr; quia & peccatum mortale à veniali separatur, & obligatio vitandi mortalia ab obligatione vitandi venialia frequentèr se iungitur.

9. Neque fundamentum adductum pro sententia Sanch. obstat huic doctrinæ. Illud namque verum est; quoties vouens expressam intentionem habuerit non se obligandi ad partem, quin ad totum obligetur. Quod non est credendum: Quia est alienum ab vsu & stylo, quo solent homines similia vota emittere. Confirmatio verò magis vrget, cuius sequelam *Suar. l. de voto c 3. fine.* Concedit, & ad impugnationem respondet; esto in peccatis venialibus non sit maior ratio horum quam illorum vt ex vi voti vitandi venialia, teneatur vouens hæc potiùs, quam illa vitare. Quia tamen prudentis arbitrio hæc determinatio fieri potest, obligat votum pro illa parte quę fuerit determinata Quod exemplo illius, qui vouet totam quadragesimam ieiunare, confirmat; cum tamen solam partem possit. Qui certè ad parté tenetur & cum non sit maior ratio vnius, quam alterius; ad illam partem tenetur, quam prudens arbitrium determinauerit. At mihi veriùs apparet, sequelam negandam esse. Est enim longè diuersa ratio in peccatis mortalibus, ac in venialibus. Nam peccata mortalia collectiuè, & diuisiuè vitari possunt, & obligatio vitandi illa, separabilis est, & de facto separatur frequentèr ab obligatione, vitandi venialia; neque in vna obligatione est eadem ratio, ac in alia. Secùs verò contingit in obligatione vitandi venialia, quæ cum suscipi non possit comparatione omnium, & ex voti nulla determinentur, obligatio non subsistit. Neque præstat; quod prudens arbitrium possit illa determinare, vt in exemplo ieiunij quadragesimalis dictum est, si ex vi voti, & natura illius determinata non sunt. Nam ieiunium quadragesimale ex se & natura sua possibile est, & ex vi voti totius quadragesimæ ieiunium determinatur; ac proinde votum illius validum est ex se: Quod autem in hoc indiuiduo totum possibile non sit, sed solum pars; id est per accidens; eaque de causa non impedit voti valorem absolutè; sed solum facit, vt ex prudentis arbitrio determinatio, quam votum habet ex se, temperetur. Econtrà est in voto nunquam peccandi venialitèr; quæ ex se & natura sua neque ad omnia peccata venialia, neque ad aliqua determinatum est.

10. Hinc decidenda est illa grauis difficultas; an votum de re partim possibili, & partim impossibili valeat quoad partem possibilem? Et dicendum est; non valere, si vouens expressam voluntatem habuit, non se obligandi ad partem possibilem, quin ad totum maneret obligatus. Quia votum est lex quam sibi vouens imponit, & vltra illius intentionem extendenda non est. Sic *Lessius libro 2. capite 40. dubio 7. numero 31. Suarez libro 2. de voto cap. 2. à num. 7. & 12.* Verum si de hac expressa voluntate non constat; spectanda est materia promissa, quę si partes habeat separabiles,

rabiles, & obligationes partis, possibilis ab alia comparte impossibili non pendeat spectato communi stylo, & vsu vouendi, votum quoad illam partem possibilem tenet; esto nullum sit quoad partem impossibilem. Secùs verò si partes interse copulentur. Sic *Suarez & Lessius supra.* Ratio est: quia quisque præsumi debet vouere intentione accommodata obiecto. Exempla voti habentis partes separabiles sunt; si mulier quæ viuente marito & absque eius consensu vouit castitatem. Nam obligata manet, ad non petendum; tametsi ad non reddendum obligari non potuerit, vt colligitur. *Ex cap. quidam & cap. placet de conuersatione coniungat.* Item vouens tota quadragesima ieiunare; cum tamen solam partem possit; obligatur ad partem. Et vouens graues pœnitentias, & afflictiones carnis subire, obligatur ad ea, quæ prudentis arbitrio commode præstare possit. Item si vouens mille aureos, te in eleemosynam daturum, nec possis nisi centum; teneris ad centum. Quia centum promisisti; impossibilitas namque vnius partis non impedit obligationem partis possibilis per se distinctæ & separabilis. Idem est, si modus, sub quo obiectum voti est promissum, impossibilis esset; ob illius namque impossibilitatem valor voti non impeditur. Quia impossibilitas accessorij non cedit in principale. Qua de causa si voueres ire Romam genibus flexis, nudo capite, cilicio indutus vel alia conditione impossibili obligatus esses Romam ire reiecta illa conditione impossibili. Et promittens ieiunare pane & aqua, si non potest in pane & aqua debet seruare formam Ecclesiastici ieiunij. Sed hoc intelligendum est, vt bene aduertit *Suarez dicto lib. 2. de voto cap. 2. num. 11.* Casu quo modus ille impossibilis potiùs grauaret, quam leuaret difficultatem obiecti principalis promissi. Nam eo casu tota difficultas, quæ est in obiecto promisso, amatur, & insuper amatur difficultas modi, qui vt possibilis apprehenditur. At si modus, sub quo obiectum promittitur, difficultatem illius notabilitèr minuit, si modus impossibilis est, cessat obiecti promissi obligatio. Quia esto obiectum separabile sit ab illo modo; at non est censendum ex intentione vouentis separari. Quia non est censendus, ad obiectum ita difficile se velle obligare. Exemplo peregrinationis Romanæ Suarez manifestat. Qui enim promitteret ire Romam equitando; credens possibilitatem habere eundi tali modo; si postea contingat, illum modum esse impossibilem, cessat obligatio peregrinationis. Nam peregrinatio pedestris notabilitèr difficilior est equestri peregrinatione. Non igitur est censendus illam vouere. Exemplum voti habentis partes inseparabiles est, si voueas monasterium ædificare, & paupertate superueniente non possis nisi partem; non teneris ad partem. Quia per modum vnius censendus es, ædificationem monasterij promisisse. *Suar. lib. 2. de voto cap. 2. num. 5. Sanch. lib. 4. cap. 10. nu. 7. Paulus Layman lib. 4. tract. 4. cap. 2. num. 3.* Et generalitèr quoties votum quoad partem principalem promissam implere nequis, non obligaris ad accessorium. Quia principali corruente accessorium cessat. Hac ratione (inquit Paulus Layman.) Si vouisti ieiunare in vigilia Natiuitatis Virginis, & non potes; non teneris à carnibus abstinere. Quia abstinentiam à carnibus non vouisti per se, sed quatenus constituit Ecclesiasticum ieiunium, à quo, cum excuseris, censeris à carnium abstinentia excusatus. Item si à carnibus abstinere non possis, non teneris abstinere à repetita comestione. Præterea si ob lucrandum iubilæum vouisti confessionem, non teneris confiteri, si lucrari iubilæum non possis. Deinde si vouisti peregrinationem cilicio indutus, non teneris induere cilicium, si peregrinari non potes. Quia hæc omnia sunt accessoria.

11. Denique votum esse potest, de vitando aliquo genere peccatorum venialium. Et quidem regularitèr hoc votum validum esse; sed nequaquam ob periculum consulendum communis est sententia, vt aliis relatis docent *Açor lib. 11. cap. 13. qu. 4. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 7. nu. 31. Suar. lib. 2. de voto cap. 3. num. 4. Sanchez lib. 4. cap. 5. num. 18.* Ratio est clara: Quia spectato communi ordine gratiæ potest quis vnum vel alterum genus peccatorum venialium vitare, præcipuè si sint peccata ex plena aduertentia & deliberatione. Notantèr dixi regularitèr. Quia sunt aliqua genera peccatorum venialium, quæ longo tempore vitari vix est moralitèr possibile, qualia (inquit Sanchez supra) sunt, quæ committuntur in cogitationibus luxuriæ, infidelitatis, iudicij temerarij, vel in cibo & potu sumendis, & verbis otiosis; attenta enim humana fragilitate vix hæc vitari possunt; præueniunt namque plenam aduertentiam, & deliberationem; eaque de causa si per se sumantur materia voti esse non possunt; bene tamen in consequentiam & quatenùs in materia absolutè promissa comprehenduntur. Consentit *Suarez d. lib. 2. de voto cap. 3. num. 11 & 12.*

12. Sed quid dicendum de voto, quo promitteres quantum in te est, omnia peccata venialia vitare? affirmat *Sanch. lib. 4. de voto cap. 5. num. 13. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 7. nu. 31. in princ.* Validum esse; quia talis promissio habet obiectum possibile, conuenitque cum proposito vitandi omnia peccata venialia, quantum cum diuina gratia, & humana fragilitate id fieri possit, quod propositum passim habent viri timorati; obligatque specialem curam, & diligentiam adhibere. Cæterum veriùs credo tale votum nullum esse. Quia est de obiecto humana ratione incognoscibili. Quis enim cognoscet quando debitam diligentiam adhibet præcipuè in peccatis, quæ ex surreptione contingunt, quæque præueniunt plenam aduertentiam & considerationem? At votum, cum obligationem inducat, debet esse de re certa & determinata, & vouenti cognoscibili. Secùs verò est in proposito, quod, quia obligatorium nón est, cum distinctionem non postulat.

13. Econtra est votum fatendi omnia venialia. Quod quidem validum est. Quia est de materia possibili & determinata. Non enim intelligitur factum de fatendis omnibus venialibus absolutè, sed de fatendis iis, quæ facta mediocri diligentia memoriæ occurrerint. Quod possibile est, cognitu facilè. Sicuti præceptum Ecclesiasticum de fatendis mortalibus non obligat fateri omnia; sed ea, quæ facta diligentia competenti, memoriæ occurrerint, alias esset præceptum impossibile. Sic *Sotus 4. distinct. 18. qu. 1. art. 3. ante quintam conclusionem Açor 1. p. lib. 11. cap. 13. q. 4. in fine. Sanch. lib. 4. cap. 5. num. 20.* Si verò post factam confessionem aliqua oblita memoriæ occurrerint, in sequentem confessionem reseruanda sunt, neque obligatus es ea fateri statim; esto sacram Eucharistiam sis suscepturus. Quia illius susceptionem non

non impediunt, & votum intelligitur factum de fatendis venialibus quæ tempore confessionis memoriæ occurrerint. Sic *Sanchez loco allegato*.

14. Inquires; quale peccatum sit promittere Deo rem impossibilem? Respondeo; per se solum culpam venialem esse, quæ in eo consistit, vt promissionem simules, si impossibilitatem rei promissæ cognoscas. Non enim ex animo promittere potes, quod esse impossibile cognoscis. Si tamen rei promissæ impossibilitatem ignoras culpabilitèr, & ex illa ignorantia promittas impossibile, adhuc non videtur talis promissio bona intentione facta culpam venialem excedere. Quia nec cedit in grauem Dei offensam, neque in proximorum damnum aut scandalum. Sic expresè *Suarez lib. 5. de voto cap. 2. num. 3.*

§. 2.

Qualitèr votum debeat esse de re bona & honesta.

1. *Certum est votum de re bona, & honesta debere esse.*
2. *Non potest esse de re indifferente dum indifferens est.*
4. *Debet adesse honestas voti tempore, quo votum emittis.*

1. Regula est ab omnibus recepta, votum debere esse necessariò de re bona & honesta. Quia debet esse de re grata Deo, cui votum fit. Alias illam non acceptabit. Deo autem gratum esse non potest, quod non fuit bonum, & honestum. Quia cedere non potest in eius cultum & obsequium. Ergo.

Hinc fit nullum actum indifferentem dum in ea indifferentia persistit voti materiam esse. Quia actus indifferens ad minùs honestus non est, & consequentèr incapax diuini cultus & obsequij. Sic D. *Thomas ab omnibus receptus* 2. 2. *qu.* 88. *art.* 2. Notantèr dixi si in ea indifferentia persistit. Nam si ob aliquam circunstantiam eam amittit, & honestus redditur, apta voti materia erit. Exemplo res declaratur. Non ingredi hanc domum, indifferens est ex se; at si talis ingressus sit tibi occasio peccandi, bonum & honestum est non ingredi; ac proinde materia voti esse tunc potest. Item non ludere cum Petro, relicta facultate ludendi cum aliis, indifferens est, & incapax voti; at si Petrus tibi sit occasio rixandi, vel iurandi, optimè potes te voto obstringere ad eius consortium vitandum. Sic *Caietanus* 2. 2. *qu.* 88. *art.* 2. *dub.* 5. *& in summ. verbo votum cap.* 2. *fine Sotus lib.* 7. *de iustitia qu.* 1. *ad tertiam circa* 2. *conclusion. Nauarr. sum. cap.* 12. *n.* 28. *& sequenti Açor lib.* 11. *cap.* 13. *q.* 5. *Valent.* 2. 2. *disp.* 6. *qu.* 6. *punct.* 2. *difficult.* 3. *Toletus lib.* 4. *sum. cap* 17. *num.* 14. *Sanchez lib.* 4. *sum. cap.* 7. *à num.* 2. *&* 5. *Suar. tom.* 2. *de Relig. lib.* 2. *cap.* 4. *à num.* 5. *Lessius lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 7. *num.* 40.

Aduertendum tamen est; vt res indifferens fiat honesta, non sufficere, vt ad honestum finem illam referas, nisi ipsa illi fini consequendo apta & conueniens iudicetur. Quia tua extrinseca relatio rem non immutat. Hac enim ratione votum fœminæ non nendi die sabathi in honorem Virginis relicta facultate aliis operibus seruilibus vacandi nullum est. Quia non cedit specialitèr in cultum Virginis. Qui enim cultus est, quod ab hoc opere abstineas, si aliis inseruias? Excipe tamen nisi te hoc opus potiùs, quam aliud impediret diuinis vacare, & vt ad hunc effectum expeditus esses, voueres ab illo opere abstinentiam. Quia tunc valeret votum abstinendi ab illo opere ob illum finem. Quia illi fini bono & honesto consequendo apta & conueniens est illius operis abstinentia. *Sanch. d. l.* 4. *c.* 7. *n.* 6. *Layman l.* 4. *tract.* 4. *c.* 2. *n.* 8. Idem est de voto non edendi capita animalium ob cultum & honorem Ioannis Baptistæ. Idem de non edendis carnibus igni assis ob honorem S. Laurent. Non enim abstinentia hæc cedit in cultum & honorem horum sanctorum facultate relicta edendi aliis cibis. Sic *Nauarr. cap.* 12. *n.* 37. *Açor dicta qu.* 5. *Sanch. d. l.* 4. *c.* 7. *à n.* 6. *& sequent.* Excipe nisi specialitèr ad supradicta edenda potiùs quam ad alia affectus esses, & vt te hac voluptate priuares, votum emitteres. Quia tunc illa abstinentia ad virtutem pœnitentiæ pertinet. *Sanch. d. cap.* 7. *nu.* 8. *fine. Layman supra.* Idem est si in honorem alicuius sancti voueas taurorum agitationem, aliosúe similes ludos publicos, non tenet votum. Quia solum ex tua relatione & non ex se videntur sanctorum honori ij publici ludi conferre. Sic *Sanch. dicto cap.* 7. *num.* 13. *Suar. lib.* 2. *de voto cap.* 4. *num.* 7.

Econtra contingit in voto abstinendi ab hoc opere seruili die festo vel non fornicandi cum hac fœmina vel non furandi à Petro. Quia horum abstinentia cum sit res præcepta bonum est; ac proinde capax obligationis voti; tametsi alias occasiones æquè efficaces habeas illorum præceptorum transgressionis. Quia cuiuslibet occasionis peccandi præcisio est bonum, & honestum, & voti materia *Suar. tom.* 2. *de Relig. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 9. *Sanch. cap.* 7. *num.* 17.

3. Deinde aduerto, honestatem in obiecto promisso debere adesse tempore, quo votum emittis. Nam si illo tempore non est, votum non obligat; neque obligabit; esto successu temporis honestatem habeat. Sic *Lessius lib.* 2. *de iustitia cap.* 40. *num.* 41. *Sanch. lib.* 4. *cap.* 7. *num.* 19. Ratio est manifesta: Quia tempore quo votum est, debet habere obiectum obligationis capax. Quod esse non potest sine honestate. Capacitas autem postea succedens impertinens est; cum eo tempore non emittatur votum; neque à voto antea facto fuerit spectata. Sed quid si promiseris nunquam in aliquam domum ingressurum ob periculum peccandi cum fæmina, quam ibi adesse credebas cum tamen non adsit? Respondeo; si postea successu temporis ibi habitat, obligatus eris illuc non ingredi. Quia illud votũ à principio validum fuit, & obligatoriũ quia fuit votum abstinendi ab illa domo, quoties adfuerit ibi occasio peccandi. *Sanch. l.* 4. *c.* 7. *n.* 19.

§. 3.

Qualitèr votum de re honesta ob finem malum vel indifferentem validum sit?

1. *Si finis rei promissæ malus sit, votum non tenet, secus si sit finis ipsius vouentis.*
2. *Idem dicendum de fine indifferente.*
3. *Quid dicendum de voto eleemosynæ facien-*

da si ex bello iniusto incolumis euadas? Aliqui sentiunt valere, probaliùs est oppositum.

4. *Non videtur idem dicendum de voto in gratiarum actionem emisso pro victoria iniustè parta.*

5. *Quid de voto priori voto seu pracepto contrario.*

6. *Valet votum ob finem temporalẽ obsequendũ.*

7. *Vouere ob finem turpem, qui solius voti, & non rei promissæ finis sit, esse veniale contra religionem.*

8. *Si res promissa turpis mortalitèr sit, vel ob finem mortaliter turpem promittatur mortale est.*

9. *Si res promissa turpis venialitèr sit, vel ob finem venialitèr turpem promittatur mortale est secundum veriorem sententiam.*

10. *Secùs est dicendum de promissione rei Indifferentis.*

1. DVplex finis in voto spectari potest: alius, qui sit rei promissæ per votum, id est qui executione rei promissæ obtineri intenditur; alius, qui est finis ipsius vouentis, quique ad vouendum excitat, & actu vouendi obtineri procuratur. Si finis rei promissæ per votum malus sit, votum inualidum est. Secùs si sit finis ipsius vouentis. Sic *Caietanus 2. 2. qu. 88. art. 2. dub. 4. & 5. & in summa verbo votum cap. 2. in fine. Nauarrus sum. cap. 12. nu. 30. & sequentibus Sotus lib. 7. de iustitia q. 1. art. 3. dub. 1. circa quintam conclusionem Suar. tom. 2. de Religione lib. 2. de voto cap. 4. num. 3. & 4. Sanch. lib. 4. sum. cap. 6. nu. 13. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 7. nu. 15. Açor 1. p. lib. 11. cap. 15. qu. 3. Valent. 2. 2. disp. 6. qu. 6 punct. 2. difficult. 2. Toletus lib. 4. sum. cap. 17. nu. 16. & alij apud ipsos.* Ratio prioris partis est; quia quando rei promissæ finis malus est; absolutè malum & inhonestum est, quod promittitur. Nam sic promittens non se obligare intendit ad illam rem secundum se, sed quatenus medium est ad talem finem prauum obtinendum. At hoc modo sumpta res honesta mala redditur. Ergo votum illius validum esse non potest. Hinc est si voueas eleemosynam aut religionem aut aliud opus bonum vt medio illo obtineas victoriam iniustam, fornicationem vanam gloriam & cætera. Votum malum est. Nam esto eleemosyna, & religio bona sint. At non sunt bona, sed mala quatenùs sub tuam intentionem cadunt. Quia ea intendis vt medium finis praui obtinendi. Secunda pars conclusionis; nempe validum esse votum, esto finis promissionis malus sit, sic probatur: Obligatio voti sicut & Iuramenti non ex honestate ipsius actus in indiuiduo desumitur (alias votum & Iuramentum inconsideratè emissum nullam induceret obligationem, quod est absurdum) sed desumitur ex honestate obiecti promissi; acceptat enim Deus promissum: Quia bonum est, & illi gratum: tametsi malè promittatur; ac proinde ille actus est actus religionis, & voti ex specie & obiecto, quod sufficit ad obligationem inducendam; esto in indiuiduo malus sit.

2. Idem quod dictum est de fine prauo, dicendum est de voto ob finem indifferentem. Quia finis indifferens vanus est & consequentèr opus, ob illum finem consequendum, cedere non potest in cultum & honorem Dei; ac proinde non potest esse materia voti. Sic *Sanchez lib. 4. de voto cap. 7. numi 25. Suar. lib. 2. de voto cap. 4. num. 5. Paulus Layman lib. 4. summ. tract. 4. cap. 2. num. 10.*

Sunt tamen aliqua vota, de quibus non constat an finem honestum, vel turpem habeant.

3. Primò est votum eleemosynæ faciendæ si ex bello iniusto, quod aggredi determinatus es, incolumis & saluus euadas; & idem est, si ex concubina, quam prætendis cognoscere, filius nascatur? Suppono hæc non præcisè vt conditionem spectari. Nam eo casu certi iuris est, votum tenere; sed spectari vt finem consequendum à Deo promissione eleemosynæ, & ipsius executione.

Communior sententia affirmat, votum validum. Sic alij relatis *Sanchez lib. 4. Decalog. cap. 6. num. 13. Suar. lib. 2. cap. 5. num. 14. & 16. Lessius lib. 2. cap. 40 dub. 7. num. 38. Layman lib. 4. summa tract. 4. cap. 2. num. 7.* Mouentur: Quia res promissa in hoc voto bona est, & finis, sub quo promittitur, etiam est bonus. Bonum namque est, & petitione dignum, incolumen & saluum euadere posito bello iniusto; & bonum est, prolem habere ex suppositione illiciti concubitus. Et licet in re hi fines supponant actus illicitos, & iniustos; at in intentione vouentis non videntur supponi, sed præscindi, & separari.

Sed veriùs videtur tale votum nullum esse. Quia ea eleemosyna oblata non intendis inculumitatẽ absolutè obtinere, sed bello iniusto; & filium ex illicito concubitu. Ergo votum pro his impetrandis habet finem turpem. Siquidem in incolumitate optata imbibis bellum iniustum, & in filio illicitum concubitum. Et confirmo filius, quem optas impetrare, est medio illicito concubitu. Ergo intentio, obtinendi talem filium, separari non potest ab intentione illiciti concubitus. Et idem est de incolumitate orta ex bello iniusto. Nam licet iniustum bellum non sit medium ad incolumitatem; est tamen medium ad illam incolumitatem quam desideras. Quia desideras incolumitatem, quæ terminus sit belli iniusti. Simile quippiam est de voto facto à ludente ludo illicito si in ludo vicerit, & lucrum reportauerit; & à meretrice si abusu sui corporis magnam pecuniam obtinuerit. Hæc omnia vota irrita sunt, & blasphema, vtpote facta pro impetratione turpi. Consentit *Sanchez lib. 4. summ. cap. 6. num. 16. & 21.*

4. Secundò est votum emissum in gratiarum actionem pro victoria iniusta iam parta, vel pro filio ex concubina procreato? Communior sententia defendit, hoc votum inualidum esse, & blasphemum. Quia eo indicas, Deum auctorem fuisse iniustitiæ, & turpitudinis. Si enim per votum excitare Deum non potes vt victoriam iniustam concedat, & filium donet ex illicito concubitu. Quia horum auctor non est, quomodo poteris pro his gratias illi referre? Ergo qua ratione vnum votum est irritum, etiam & aliud. Et ità æquè de vtroque voto loquuntur. *Sanch. l. 4. de voto c. 6. n. 13. & 25. Lessius cap. 40. dub. 7. num. 37. Layman lib. 4. sum. tract. 4. de voto cap. 7. num. 2.*

Cæterum veriùs videtur, hoc votum per se validum esse. Sic expressè *Suar. tom. 2. de Religione lib. 2. de voto cap. 5. num. 19.* Ratio ea est. Quia non es censendus agere gratias pro victoria iniusta ea parte, qua iniusta fuit, & à te processit, sed

sed pro illa victoria quatenus à Deo processit. Sed secundum hanc rationem bonum quid est, & honestum. Ergo in eius laudem votum offerri potest. Neque obstat ante partam iniustam victoriam te non posse votum offerre Deo pro illa obtinenda; tametsi non videaris illud offerre pro ea parte, qua iniusta est, & à te procedit; sed pro ea parte, qua à Deo processura est. Quia est longè diuersa ratio. Nam eo ipso quo offers votum, ad impetrandum auxilium à Deo ad iniustam victoriam, intendis Deum habere cooperatorem, & adiutorem tuæ iniustitię, & iniquitatis. Quod est Deo iniuriosum. At iniustitia, & iniquitate iam facta optime potes auxilium Deo ab ea præscindere, & pro illo gratias agere & votū offerre; & à fortiori potes præscindere ab iniquitate effectum victoriæ, scilicet incolumitatem, honorem recuperatum, & in gratiarum actionem horum bonorum votum Deo offerre.

5. Tertiò est votum priori voto, præcepto, & promissioni contrarium; an inquam tale votum materiam honestam habeat?

Breuitèr respondeo, vt in simili dixi de Iuramento. Ex sola contrarietate in actu vouendi non impediri voti valorem; si alias habeat materiam aptam. Exemplo rem declaro. Promittis Deo (ne temerè & inconsideratè voueas) nullum votum emissurum absque confessarij consilio; vel tibi hoc à superiore præceptum est; & absque consilio confessarij votum emittis validum est votum; si alioquin habet materiam proportionatam. Quia contrarietas priori voto, vel præcepto, solum efficit, vt actus vouēdi malus sit, & peccatum; non tamen impedit illius obligationem, quę ex honestate materiæ promissæ, & acceptatione Dei nascitur. Sic *Siluest. verbo votum 2. q. 7. Açor 1. p. l. 11. c. 13. q. 6. Sanch. l. 4. sum. c. 8. n. 14. Layman l. 4. sum. tract. 4. de voto c. 2. n. 5. q. 3. Suar. l. 2. c. 11. n. 5.* At si materia secundi voti contraria sit priori voto, nequaquam validum esse potest. Quia esset de re iniqua, vtpote de voti validi violatione. Quod si dicas; secundum votum potest esse de re meliori vel æquali. Respondeo eo casu non esse contrarium priori. Nam votum obligat ad rem promissam seruandam, dum meliorem & Deo gratiorem vel saltem æqualem non subrogas. At subrogata re meliori per secundum votum priús votum cessabit, & secundum obligabit. *Suar. tom. 2. de Relig. lib. 2. de voto cap. 4. num. 10.* Si verò voti materia contraria sit promissioni homini facta nullum alteri debita. *Suar. loco allegato num. 12* Hinc à fortiori constat, si voti materia aduersetur præcepto superioris inualidum esse tale votum. Quia non admittit Deus voluntariam obligationem contrariam obligationi quam ipse imponit.

6. Quartò est votum ob finem temporalem consequendum; an inquam tale votum validum sit? Verbi gratia voues eleemosynam, si impetres à Deo diues matrimonium, filios ex illo, officium honorificum in Republica, valetne tale votum? Ratio dubitandi est: Quia votum cuius materia promissa indifferentem finem habet, nullum est, vt diximus. At horum bonorum consecutio si in ea præcisè sistitur, videtur bonum indifferens. Ergo votum pro his bonis consequendis nullum est. Quia eo ipso, quo per votum intendantur consequi non solum votum, sed res per votum promissa, ad ea consequenda dirigitur. Siquidem non tam promissione, quam rei promissæ executione intendis excitare Deum, vt beneficium petitum concedat. Ergo votum ob talem finem nullum est.

Cæterum tenendum est validum esse tale votum. Quia eius finis non indifferens, sed honestissimus est. Consecutio namque horum beneficiorum imbibit illorum diuinam donationem. Si igitur hanc habet pro fine, quid honestius? Alias nulla essent vota illorum, qui in infirmitate vel alio periculo constituti pro incolumitate obtinenda vouerent castitatem vel Religionem. Quod est contra communem sensum. Sic expresśe *Layman l. 4. sum. tract. de voto c. 2. n. 10.* Videtur fauere *Sanch. l. 4. c. 7. n. 25.* Illud tamen votum censerem finem indifferentem habere, quo voueres ieiunium vt sumptibus parceres, vel voueres eleemosynam vt auaritiæ opinionem tolleres. Quia in hoc fine non non inuoluis aliquam actionem, quæ honestatem habeat. Sic *Sanch. d. cap. 7. num. 25.*

7. Sed inquires quale peccatum sit vouere rem turpem, vel indifferentem, vel ob talem finem vouere?

Omissis variis placitis dicendum est. Primò; si finis sit solus voti, & non materiæ per votum promissæ, vltra peccatum, quod fuerit in desiderio illius finis, peccatum veniale tantum committi aduersus votum, & religionem. Sic *Suar. tom. 2. de Relig. l. 5. de voto c. 1. n 8. & 9.* Et quidem esse peccatum aduersus religionem constat. Quia assumere votum ad Dei offensam, quod ex genere suo ad illius cultum ordinatur abusus est religionis. Quod verò hic abusus præter malitiam prouenientem ex fine solum sit peccatum veniale contra religionem inde probatur. Quia hæc malitia in eo sita est, vt modum debitum vouendi, inficias; & cum hæc infectio ex fine extrinseco proueniat, neque in voti materiam redundet; illiusue obligationem minuat efficitur per se in materia religionis culpam venialem non excedere.

8. Secundò dicendum est; si res promissa turpis mortalitèr sit, vel ob finem mortalitèr turpem promittatur, quod idem est, omnes sentiunt peccatum esse mortale aduersus religionem, præter malitiam praui desiderij. Nam vel sic promittens rem promissam offert Deo vt illi gratam vel vt ingratam? Si vt gratam; quæ maior iniuria, & blasphemia excogitari potest, quam facto ipso testari rem turpem & inhonestam summæ bonitati placere? Si autem illam offerat vt ingratam, non offert, sed minatur; minari autem Deo graue malum, graue peccatum est.

Quod verum esse credo, esto solum verbo tenùs absque animo implendi vel promittendi promissionem faceres. Nam illa exterior promissio, seu potiùs comminatio blasphema est, & Deo grauitèr iniuriosa. Verba enim blasphemiæ non petunt voluntatem inferendi Deo malum, sufficit, si ex se hanc voluntatem indicent, & vt sic proferantur. *Suar. tom. 2. de Relig. lib. 5. de voto cap. 2. num. 7.*

9. Tertiò dicendum est; peccatum mortale esse, si res promissa turpis venialitèr sit, vel ob finem turpitèr venialem promittatur; esto plures Doctores sentiant, solum esse culpam venialem. Sic *Lessius l. 2. c. 40. dub. 7. n. 39. Suar. tom. 2. de Relig. l. 5. de voto c. 2. à n. 9.* Ratio est eadem ac in præcedenti conclusione. Nam quæcumque res turpis quantumuis minima oblata Deo tanquam cedens in eius cultum grauissimè eius summam bonitatem offendit. Si autem tanquam illi malum, & ingratum offeratur,

offeratur, vel potiùs comminetur, blasphemiam continet, attribuendo Deo, quod illi conuenire non potest.

Aduertendum tamen est frequentèr has promissiones iniquas, etsi sub nomine voti fiant, non esse promissiones, nec comminationes Deo factas; sed esse Iuramenta, quibus in malo proposito te firmare intendis. Vt si dicas voueo Deo, me vindicaturum; præstat enim hunc sensum, iuro Deo me vindicaturum; & tunc est graue vel veniale peccatum pro grauitate, vel leuitate materiæ, vt sup. tractat. diximus. Sic *Lessius & Suarez locis citatis, & Laiman libro 4. tractatu 4. de voto capite 2. num. 6.*

10. Quartò dicendum videtur, promissionem rei indifferentis vel ob finem indifferentem solum esse culpam venialem. Quia licet ex vi, & modo promissionis res indifferens vt grata Deo offeratur; cum tamen grata non sit: quia tamen positiuè ingrata non est, nec contumeliosa, non videtur culpam excedere venialem. *Suarez tom. 2. de Religione lib. 5. cap. 2. num. 14.*

Quintò dicendum est; executio non supradictorum votorum eamdem malitiam continere, ac continet illorum omissio. Nam executio ex obligatione voti, est voti facti approbatio. Sic *relati Doctores.*

§. 4.

An votum possit esse de rebus præceptis.

1. *Proponitur dubitandi ratio.*
2. *Catholica veritas est, esse posse de rebus præceptis.*
3. *Satis fit rationi dubitandi.*

1. Ratio dubitandi ea est: quia votum assumis ad firmandam tuam voluntatem, illamque obligandam executioni operis promissi. Sed comparatione operis præcepti est firmata tua voluntas, & obligata executioni talis operis superioris præcepto, & voluntate. Ergo opus præceptum non potest esse voti materia. Quod si dicas, nullum esse inconueniens tuam præcepto superioris firmatam, & obligatam firmari, & obligari alio titulo. Nempe promissione tua; obstat; quia hæc obligatio indicat priorem obligationem præcepti diminutam esse. Et præterea nulla obligatio nasci potest, nisi à lege, vel præcepto; & consequentèr à superiori voluntate. Ergo obligatio, quæ ex voto nascitur, ex præcepto seu lege naturali nascitur. Ergo votum non superaddit obligationem præcepto. Ergo non potest esse votum de opere præcepto. Alias præcepto obligationem adderet.

2. Cæterum Catholica veritas est, votum propriissimè esse posse de operibus præceptis. Sic D. *Thom.* quem ferè omnes sequuntur *2.2.q.88. art.2. Et ibi Caietanus dub. 1. Valent. disp. 6. qu. 6. punct. 2. ad finem Nauarrus cap. 12. nu. 25. Açor 1. p. lib. 11. cap. 13. qu. 1. Sanch. lib. 4. sum. cap. 5. num. 6. Suar. tom. 2. de Religione lib. 2. de voto cap. 6. à nu. 4. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 7. num. 47. & sequentibus Leyman lib. 4. sum. tract. 4. de voto cap. 2. num. 9. & alij apud ipsos.* Ratio est manifesta; quia opera præcepta sunt honesta, & Deo ita grata vt opposita grata non sint. Ergo sunt apta vt Deo in cultum eius offerantur. Hæc enim oblatio libera, & spontanea non impeditur ex præcepto. Quia præceptum non cogit ad obligationem; neque voluntatem necessitat, sed liberam relinquit absolutè, vt opus præceptum exequatur.

3. Neque obstat ratio dubitandi, cui bene ibi satisfactum est. Et ad impugnationem nego, ex superaddita obligatione voti indicari obligationem præcepti diminutam esse in suo genere; est enim in suo genere plena, & perfecta; neque aliquid addi potest. Sed solum indicatur non compræhendere omnem obligationem, quæ actui præcepto inesse potest. Posse autem. Nam cuilibet actui plures obligationes adesse possunt; potes enim Iuramento obstringi ad seruandum ieiunium ex præcepto temperantiæ debitum, & ad seruandam fidem diuinam ex præcepto fidei debitam, & ad seruandam promissionem homini factam ex iustitia, vel fidelitate humana debitam; & in professione religionis. Religiosi obligantur ad seruandam castitatem, alioquin debitam ex præcepto naturali. Non igitur vna obligatio alteram impedit; sed potiùs virtutem promouet & voluntatem in bono firmiorem reddit, vt pote pluribus vinculis obstrictam. Ad secundam impugnationem concedo obligationem voti formalitèr, & immediatè oriri ex præcepto naturali, quo obligaris fidelem esse in iis, quæ Deo promiseris. At quia hæc obligatio in libera promissione fundatur non impedit obligationem præcepti absolutè impositi. Nam præceptum absolutum non obligat ad operis præcepti executionem titulo fidelitatis, sicuti obligat votum; eaque de causa, obligatio, quæ ex voto nascitur, cuilibet præcepto absolutè sumpto aduenire potest.

§. 5.

Qualitèr votum debeat esse de meliori bono?

1. *Votum debet esse de re meliori.*
2. *Vota consiliis Euangelicis opposita nulla sunt.*
3. *Qualitèr votum non vouendi validum esse possit.*
4. *Per se est validum votum non petendi dispensationem.*
5. *Ex voto non petendi dispensationem non manes obligatus commutationem vel irritationem non petere; esto probabilitèr alij oppositum sentiant.*
6. *Quid de voto non ascendendi ad Episcopatum? Proponitur non valere tale votum.*
7. *Validum est tale votum si recta via procedas.*
8. *Fit satis dubitandi rationi.*
9. *Idem est dicendum de voto cuiuslibet prælaturæ siue sæcularis siue regularis.*
10. *Votum abstinendi a cibis delicatis, à recreatione honesta regularitèr valere.*
11. *Valet votum inseruiendi perpetuò in Xenodochio.*

11. *Votum*

12. *Votum de matrimonio contrahendo absolutè est inualidum.*
13. *Idem est, si fiat animo non consumandi sed religionem assumendi.*
14. *Si ad sedandas tentationes & vitandos frequentes lapsus fiat, plures censent valere, alij negant, quod est probabiliùs absolutè loquendo.*
15. *Si animo ducendi fœminam pauperem fiat nullum est; secùs fiat sub conditione, & quando sic fieri censendum est.*
16. *Quid de hoc voto? Promitto non recitaturum nisi flexis genibus, non ingressurum religionem, nisi hanc, non dare eleemosynam nisi huic pauperi? Affirmat Sanchez valere probabiliùs oppositum.*
17. *Si negatio excludit materiam voto ineptam validum est.*

1. COmmunis est omnium sententia cum *D. Thoma 2. 2. qu. 88. art. 2.* Ad votum non sufficere rem promissam esse bonam, & honestam: sed debere esse meliorem, quam sua contradictoria. Ne obligatus sis ad omittendum id, quod meliùs & perfectiùs est, & Deo gratius. Quod nec diuino obsequio, nec nostræ perfectioni consonum est. Neque obstat; rem honestam, & maius bonum ex se impedientem gratam esse Deo, & iuxta eius voluntatem mandari executioni posse vt inde inferas votum valere. Quia aliud est te rem honestam maius bonum impedientem exequi liberè aliud exequi ex obligatione; quando ergo talem rem honestam ex obligatione exequeris; eo ipso obligaris perfectiorem & Deo gratiorem omittere. Quod non contingit, quando absque obligatione exequeris.

2. Ex quo fit; omnia vota consiliis Euangelicis opposita nulla esse, qualia sunt vota non suspiciendi ordines, non ingrediendi religionem, non mutuandi, non fideiubendi, non erogandi eleemosynam, & similia. Tum quia hæ negationes per se nullam habent honestatem. Tum quia ex se impediunt maioris boni executionem. Cum consilia semper sint de meliori bono. In his omnes Doctores conueniunt, quos superuacaneum censeo referre.

3. Sunt tamen aliqua vota de quibus dubium est an meliori bono opponantur.

Primò dubitatur de voto non vouendi? Et quidem; si sic absolutè sumatur, meliori bono opponitur; ac proinde nullum est; opponitur namque contradictoriè votorum emissioni; ad quam Deus consulit & inclinat. At si votum fieret sub aliqua circunstantia excludente temeritatem, & imprudentiam in vouendo valeret vtique votum vt si votum emitteres non vouendi absque consilio confessoris; vel nisi verbo, aut præcepto, aut coram aliquibus personis. Quia conditiones hæ non impediunt votum; sed votorum emissioni conditionem conuenientem apponunt, ad eorum temeritatem vitandam. Sic *Azor 1. p. lib. 11. cap. 13. q. 6. Sanchez pluribus relatis lib. 4. cap. 8. num. 14. Lessius lib. 2. de iustitia cap. 40. dub. 7. num. 45. Suar. lib. 2. de voto cap. 11. num. 5.* Si verò absque his circunstantiis voueas, peccas; Quia votum transgrederis. Sed regularitèr non videtur mortale. Quia non est materia grauis. *Lessius & Sanchez supra* Votum autem sic emissum etsi peccaminosum sit tenet; si alioquin sit de re meliori. Quia peccatum commissum in vouendo non tollit voti valorem vt supradictum est. Et tradit *Sanch. cap. 8. num. 16.* Quod si immemor prioris voti votum emiteres, distinguendum est; si cum priùs votum emisisti, expressam habuisti voluntatem non solum non vouendi absque illis circumstantiis, sed nec te obligandi, si fortè voueres, votum non tenet. Quia prior illa voluntas, non te obligandi perseuerat; nec censetur retractari noua voti emissione. Siquidem illius non recordaris. At si illam voluntatem non habuisti; valet vtique votum. Quia nihil est, quod valorem illius impediat. *Sanchez d. cap. 8. num. 17. Suar. lib. 2. cap. 11. num. 5.*

4. Secundò dubitatur de voto non petendi dispensationem? Et quidem si sub aliqua limitatione emittatur; clarum est valere: Vt si voueres non petendi voti relaxationem absque causa legitima; quia est votum de non faciendo peccatum. Siquidem petere vel concedere voti relaxationem absque causa peccatum est. At si hanc limitationem non exprimis, sed generalitèr voues, non petiturum dispensationem. *Sanchez lib. 4. de voto cap. 8. num. 21. cui fauet Sotus lib. 8. de iustitia qu. 1. art. 9. circa finem vers. finem est autem hic* Negat valere. Mouetur: Quia vouenti aliquando meliùs & vtiliùs est, petere dispensationem, quam illam non petere, nempe quando adest periculum transgressionis. Ergo ad illum casum non se potuit votum extendere. Ergo nec se ostendit ad non petendam dispensationem, quando hæc maior vtilitas cessat. Probatur hæc vltima consequentia. Quia per modum vnius omnes casus vtiles, & inutiles comprehenduntur; neque apparet, quo iure, ac consuetudine ad solos casus vtiles extendatur.

Cæterum veriùs credo, hoc votum esse validum, & obligare; quoties non fuerit vtiliùs vouenti petere dispensationem. Quia votum habens materiam diuiduam, & separabilem, aliam aptam aliam ineptam; si ea, quæ apta est, frequentiùs & in plurimum contingat; credendum est, diuisibilitèr & separabilitèr eam aptam materiam respicere, dum de contraria intentione expressè non constat. Quia hic respectus est materiæ proportionatus, & fauet valori actus. Neque obstat. Votum non fideiubendi, non mutuandi absolutè prolatum inualidum esse; tametsi habeat materiam aptam, & ineptam. Quia in voto non fideiubendi, nec mutuandi per se, & frequenter materia inepta respicitur; cum fideiubere & mutuare per se consilij opera sint. At in voto non petendi dispensationem, per se materia apta respicitur; nempe firmari in obligatione voti absque spe liberationis. Et ita votum non petendi dispensationem validum esse potest; tametsi votum non mutuandi inualidum sit. Sic docet *Suarez lib. 2. de voto cap. 11. num. 6.*

Sed quid dicendum de voto non petendi dispensationem ab alio, quam à Pontifice, neque concessa vtendi. Respondeo valere tale votum. Quia hoc voto non aufers ab inferioribus potestatem dispensandi, sed à te aufers potestatem illos pro dispensatione adeundi quod per se conueniens est, vt sic votum securiùs dispensetur. *Sanch. lib. 4. cap. 8. num. 34.*

5. Sed an ex voto non petendi dispensationem obligeris ad non petendam irritationem vel commu-

commutationem? Respondet *Sanch lib. 4. de voto cap. 8. num. 31.* Ex vi voti non petendi dispensationem, aut irritationem commutationem puram non excludi: Quia commutatio non tollit absolutè vinculum voti, sed in aliud subrogat & commutat. At vouens non petere dispensationem, vel irritationem, libertatem à vinculo voti sibi interdixit; non autem subrogationem; & hoc verissimum est: Secùs verò censet de voto non petendi commutationem, quod affirmat ad non petendam dispensationem vel irritationem extendi. Nam qui sibi imperfectam libertatem à voto interdicit à fortiori censetur sibi interdicere liberationem plenam & perfectam. Quod si votum sit de non petenda dispensatione, affirmat extendi ad non petendam irritationem & ècontra; quia animus sic promittentis est, non liberari à voti obligatione.

Verum etsi hæc probabilia sint; at credo voto non petendi commutationem non prohiberi dispensationem, neque voto non petendi dispensationem prohiberi irritationem, vel econtrà. Moueor; quia hi modi omnino sunt distincti, neque vnus in alio includitur. Non enim qui habet potestatem vota commutandi, ea dispensare potest; neque qui potestatem habet dispensandi ea potest irritare vel econtra. Ergo ex parte obiecti & materiæ promissæ vnum in alio non includitur. Sed obligatio voti non desumitur ex solo animo promittentis, nisi talis animus in obiecto & materia promissa exprimatur. Ergo quamuis vouens non petere commutationem vel dispensationem intenderit, nunquam liberari à voto; quia tamen id non expressit, sed solum expressit non liberari à voto illo modo, censendus est, solam hanc voti liberationem sibi interdixisse.

Aduertendum tamen est; si causa subsit obtinendi dispensationem à principali voto, non impediri efficacitèr ex voto non petendi dispensationem. Quia huius vltimi voti, quod reseruatum non est, petere dispensationem potes, & illo sublato secundum dispensari poterit. Item potes vtrumque votum Prælato manifestare, vt ipse ex officio præstet dispensationem, si vtiliorem tibi esse iudicauerit. *Sanchez lib. 4. cap. 8 num. 36. Suar. lib. 2. cap. 11. num. 6.*

6. Tertiò dubitatur de voto non ascendendi ad Episcopatum, an validum sit? Ratio dubitandi ea est: quia qui Episcopatum desiderat bonum opus desiderat. Ergo illius susceptio bona est, ergo illius priuatio bona esse non potest. Et confirmo; Episcopatus status est perfectionis. Ergo nequis te obligare ad illum non assumendum; quia esses obligatus viam perfectioni præcludere, & statum Ecclesiæ perfectissimum fugere, & fortè ea de causa *Gregorius magnus cap. vnico 85. d.* mandat inquiri de quodam Archidiacono Florentino, qui ad Episcopatum fuerat electus, an iusiurandum præbuerit nunquam se ad Episcopatum accedere. Non autem eam inquisitionem facere præciperet, si tale Iuramentum seu votum honestum esset. Ergo dicendum est tale votum non valere. Sic *Gloss. in dicto cap. vnico verbo sacrosanctis Nauarrus summa cap. 12. num. 16. Siluest. Iuram. 4. num. 1. Açor 1. p. lib. 11. institutionum moral. cap. 5. qu. 1.*

7. Dicendum tamen est, tale votum validum esse si recta intentione fiat; hoc est, si fiat de non procurando vel acceptando Episcopatum, quantum est ex parte tua, nisi necessitas vel vtilitas Ecclesiæ, vel præceptum superioris vrgeat. Sic *Diuus Thomas 22. q. 185. art. 1. & 2. Gutierrez de Iuramento 1. p. cap. 72. num. 9. Sotus lib. 10. de iustitia qu. 2. art. 2. ad tertium Cordouä qu. 154. sum. & Manuel 2. tom. sum. cap. 94. num. 15. Sanch. lib. 4. cap. 8. num. 37. Suar. lib. 2. de Iuram. cap. 13. num. 13. & lib. 2. de voto cap. 11. num. 10. & 11. Layman lib. 4. summ. tract. 4. de voto cap. 2. in fine num. 14.* Ratio est; quia sic votum conceptum & viam præcludit ambitioni, & vtilitati Ecclesiæ non præiudicat. Negari namque non potest Episcopatum ob splendorem honoris, & diuitiarum, & animarum regimen multis periculis esse expositum; ac proinde tibi si propriam vtilitatem spectes commodiùs & vtiliùs esse illum fugere exemplo Augustini & Gregorij & aliorum sanctissimorum PP. qui hunc statum totis viribus respuebant; vt bene expendit *Gregorius lib. 35. moral. cap. 13.* Ecclesiæ autem hoc votum non præiudicat, cum non impediatur ex tali voto sic vouentes præficere, cum sibi vtile esse iudicauerit. Imò Ecclesiæ valde vtile est tale votum: Reddit enim ministros aptiores, & vtiliores ad regimen obeundum. Nam quo magis ab ambitione remoti sunt; eo digniores fiunt, & exactiùs officia exercent.

8. Neque obstat ratio dubitandi. Admitto desiderare Episcopatum esse opus bonum ab eo, qui irreprehensibilis est, & qualitates habet ab Apost. ad Timotheum 3. & ad Titum 1. requisitas; quas de se nemo debet præsumere; sed esto sit opus bonum & perfectum; est tamen periculosum; ac proinde consultiùs est cuilibet particulari, illum ex parte sua respuere, quam appetere. Ad confirmationem dico, Episcopatum statum esse perfectionis; non quia ad perfectionem promouet, sed quia perfectionem in assumente supponit. Cum autem nullus de se debeat præsumere eam perfectionem habere, quæ tanto statui conueniat, optime facit, si eum statum perfectissimum respuat vt pote illo indignus. Ad textum in *cap. vnico.* Dico Gregorium inquisitionem fecisse, an ille Archidiaconus iurauerit ad Episcopatum non ascendere; non quia in tali Iuramento peccatum commiserit, sed vt videret, an fuerit conueniens sic Iuramento obstrictum ad Episcopatum promouere, an potiùs eum in sua humilitate conseruare.

9. Idem quod dictum est de voto non procurandi vel acceptandi Episcopatum, dicendum est de qualibet prælatura siue sæculari, siue regulari; ac proinde validum esse votum quod faceres non acceptandi prælaturam nisi necessitas vel vtilitas Ecclesiæ seu religionis vrgeat vel præceptum superioris cogat. Quia hoc voto humilitatem conseruas, & ambitionem fugis, & religioni commodum affers; cum paratus sis regimen accipere sublata omni negotiatione, quoties ipsa religio iudicauerit, & ita clarè indicat *Suar. lib. 2. de voto cap. 11. num. 10. fine.* Vbi votum non suscipiendi ordines iudicat inualidum: Validum tamen votum non suscipiendi beneficium, aut quodcumque regimen animarum. Nam in voto suscipiendi ordines non adest illud periculum, quod in susceptione beneficij & regiminis animarum cernitur. *Sanch. Laym. & alij* generalitèr de prælatura loquuntur, & rationes eædem prorsùs militant.

10. Quartò dubitatur de voto non comedendi delicatè, non assumendi aliquam ludi recreationem honestam, an validum sit? Supponimus enim vti cibis delicatis quando valetudini conuenit, honestum

nestum esse, & idem est de recreatione aliqua honesta in leuamen naturæ assumptæ. Hinc ergo oritur ratio dubitandi; priuatio enim actus honesti honestatem non habet formalitèr, ergo supradictum votum de priuationibus supradictis inualidum est. Deinde nulla est virtus moralis, cuius exercitium consuli non possit, & à superiori præcipi Ergo consuli & præcipi potest recreatio honesta & cibi vtilioris sumptio. Ergo potest de iis esse votum, ergo de oppositis votum esse non potest.

Cæterum veriùs est hæc vota frequentèr nullius valoris esse. Sic docuit *Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 4. num. 4. 5. Lessius lib. 2. de iustitia cap. 40. dub. 5. num. 43. Suar. tom. 2. de Religione lib. 2. de voto cap. 8. à num. 5.* indicat *Açor 1 p. institutionum moralium lib. 11. cap. 13. qu. 7.* Ratio ea est; quia licet moderata recreatio, & temperata cibi delicati sumptio actus virtutis sint; at cum ob aliquam circunstantiam specialem non sunt valde necessaria, meliùs & vtilius animæ est, ab his abstinere. Quia eorum abstinentia & corporis mortificatio, & pœnitentiæ virtutis exercetur, & anima disponitur vt nobilioribus virtutis operibus incumbat remotis impedimentis quæ illi ostare possent. Qua ratione votum paupertatis validum est. Nam esto bonum esse possit, diuitias habere; quia tamen solent impedimento esse carere. Dixi *frequentèr illa vota inualida esse*; vt tacitè excluderem aliquem casum specialem in quo ob charitatem propriam, vel alienam, vel ob aliam rectum finem iudicaretur meliùs recreari, quam à recreatione abstinere, quod raro contingit. Vide *Suar. dicto cap. 8. nu. 9.* Ad rationem dubitandi respondeo carentiam honesti honestatem habere posse: Non quatenùs carentia est, sed quatenùs in illa carentia actus virtutis moralitèr exercetur. Ad confirmationem concedo, omnem actum virtutis consuli & præcipi posse, vt quid honestum; sed non vt meliùs & vtiliùs; ad votum autem requiritur non bonum vtcumque, sed cuius contradictoriè oppositum non sit meliùs.

Illud tamen omnino certum est, si voueres te moderatè lusurum, aut cibum sumpturum casu quo has actiones exerces; valere votum; qui voues rem meliorem scilicet non committere culpam. *Suar. lib. 2. cap. 8. num. 5. Layman lib. 4. sum. tract. 4 de voto cap. 2. num. 11.*

11. Quintò dubitatur de voto inseruiendi perpetò in Xenodochio, an validum sit? Ratio dubitandi est; quia obstare videtur religionis ingressui & consequentèr meliori bono. Sed omnino dicendum est, validum esse tale votum; eò quod eius contradictoriè oppositum non sit meliùs. Non enim meliùs est non seruire Xenodochio, quam ibi pauperibus inseruire. Et licet stante tali seruitio non posses religioni addici; quia tamen illud seruitium omittere poteras & loco illius religionem assumere; ea de causa illud votum non est melioris boni impeditiuum. Alias votum ingrediendi religionem laxiorem nullum esset. Quia eius ingressus compati non potest cum ingressu religionis strictioris. Hæc enim contrarietas valori voti non obstat: Siquidem meliùs est ingredi religionem laxiorem, quam nullam ingredi; esto non sit meliùs quam ingredi strictiorem; ac proinde in omnibus his votis hæc implicita conditio imbibitur, nisi opus perfectius elegeris. Et ita tenet *Suar. lib. 2. de voto cap. 7. nu. 6. & cap. 9. nu. 22.* fine *Valent. 2. 2 disp 6. q. 6. punct. 2. conclus. 2. Sanch. lib. 4. de voto cap. 8. nu. 4. & sequent. Paulus Layman lib. 4. summæ tract. 4. cap. 2. num. 12.* Et alij communitèr.

12. Sextò dubitatur de voto matrimonij contrahendi, an inquam tale votum validum sit. Omnes Doctores sentiunt tale votum absolutè sumptum inualidum esse. Quia excludit virginitatem & celebratum, qui est status perfectior iuxta *Trident. n. sess. 24. canon. 10* Esset tamen hoc votum validum, si alias matrimonium esset in præcepto, quale esset, si violasses puellam sub fide data de matrimonio contrahendo, vel si sperares inde bella inter Principes Christianos cessatura, vel multos infideles ad fidem esse conuertendos. Quia tunc votum non impedit meliorem statum. sed te aliunde impeditum, & obligatum firmiorem in obligatione reddit: Quod honestissimum est. Quid enim honestiùs esse potest præceptorum diuinorum obseruatione. Sic tanquam indubitatum tradunt *Suar. tom. 2. de Religione lib. 2. de voto cap. 9. num. 8. Sanch. lib. 1. de sponsalibus disp. 4. num. 1. & lib. 4. summ. cap. 8 num. 51 Gutierr. de matrimonio cap. 4. num 6. Açor 1. p. lib 11. cap. 13. qu. 9. Paulus Layman lib. 4. summ. tract. 4. de voto cap. 2. num. 12.*

De triplici casu est specialis inter Doctores controuersia; an votum de matrimonio contrahendo validum sit? Primò si fiat animo non consumandi, sed religionem petendi. Secundò; si fiat in remedium frequentis lapsus & deprauatæ consuetudinis peccandi. Tertiò; si fiat causa pietatis, qualis reperitur ducendo pauperem vel meretricem.

13. De primo casu. *Sotus lib 7. de iustitia qu. 1. art. 3. vers. sed an saltem.* Affirmat tale votum validum esse, si vtrumque votum castitatis emissum sit. Ratio esse potest quia tale votum non videtur statum perfectiorem impedire; siquidem relinquit liberum religionis ingressum. Quod à fortiori procedit cum ex parte vtriusque votum castitatis emissum sit. Tunc enim nec cælibatus impeditur eo voto. Alias sanctissima Virgo & Ioseph non rectè in matrimonio contrahendo processissent.

Sed omnino dicendum est, tale votum inualidum esse docuit *Sanch. lib. 1. de sponsalibus disp. 4. num. 2. & lib. 4 cap. 8. num. 51 Suar. d. cap. 9. nu 6. Layman cap. 2 num. 12 Gutierr. de matrimonio cap. 4. num 7* Et ratio ea est; quia matrimonij contractus constituit contrahentem in periculo violandi castitatem; & recedendi ab statu cælibatus. Ergo non est gratior Deo quam illius carentia. Non enim gratiùs esse potest, quod viam perfectionis difficiliorem reddit. Hæc ratio conuincit esto contrahentes inter se conuenerint de Religione assumenda, vel de castitate seruanda etiam castitatis voto emisso. Quia semper adest periculum recedendi à tali proposito & castitatem violandi, quod periculum quia in sanctissima Virgine & Ioseph aberat, & eorum matrimonium in fines perfectissimos à diuina prouidentia dirigebatur, viam perfectionis nec præclusit, nec difficiliorem reddidit. Quando autem ab vno coniuge altero ignorante matrimonium contraheretur animo aduolandi ad religionem, certiùs est, votum de tali matrimonio validum esse non posse. Quia est de contractu grauitèr coniugi præiudicante; rarus enim esset, qui eo animo cognito vellet contrahere, ne maneret periculo suspitionis expositus, ob aliquod vitium desertum esse. Quod pericu-

lum

lum non subiit quando bona fide contractus celebratur.

14. Grauior est difficultas in secundo casu quando te sentis ita fragilem & ad carnis peccata procliuem, vt vix contineri possis; an tunc votum de matrimonio contrahendo validum sit?

Affirmat *Caietanus 2. 2. qu. 88. art. 2. dub. vlt. Nauarrus cap. 12. num. 43. Bellarmin. lib. 2. de Monach. cap. 14. circa finem Valent. disp. 6. qu. 6. punct. 1. difficult. 4. Açor 1. p. lib. 11. cap. 13. qu. 9. Toletus lib. 4. summ. cap. 17. num. 18. Sanch. lib. 1. de sponsalibus disp. 4. num. 7. & lib. 4. summ. cap. 8. num. 53. Gutierr. de matrimon. cap. 4. num. 8. & alij apud ipsos.* Mouentur: quia posita illa facilitate peccandi consultius & vtilius tibi est matrimonium contrahere, quam cælibem existere; & vt rem vtiliorem tibi prudens confessarius consulere potest. Ergo potes te obstringere voto ad illud assumendum.

Contrarium huius sententiæ defendit *Sotus l. 7. de iustitia qu. 1. art. 2. vers. contra hanc autem Aragon. 2. 2. qu. 88. art. 2. circa 5. conclusionem assertion. 2. & plures Neoterici docti.* Fundamentum est: Quia adhuc posita illa facilitate & peccandi consuetudine votum de matrimonio contrahendo impedit maius bonum formalitèr, nempe vitam cælibem & religionis statum. Ergo à Deo acceptari non potest. Et confirmo; si stante illa facilitate & peccandi consuetudine votum castitatis, vel religionis emitteres; quis auderet dicere inualidum esse votum, esto esset inconsideratum? Si igitur votum castitatis vel religionis validum est, votum matrimonij castitati contradictoriè oppositi validum esse non potest. Adde stante tali voto licitum tibi est, religionem ingredi. Ergo non obligat.

Ex his sententiis secunda mihi verior videtur absolutè loquendo, & priorem admitterem eo solo casu, quo nolles oratione pœnitentiis aliisue remediis vti ad tentationes vincendas. Matrimonium namque ea solum ratione tibi vtilius esse potest, quàm cœlibatus; quatenus est medium ad tentationes temperandas & lapsus excusandos. At non est vnicum medium cum sint plura diuinæ voluntati gratiora, & acceptiora. Ergo si illis vti vis non obligaris medium matrimonij assumere. Ergo solum obligari potes casu quo nolis aliis remediis vti; quæ est solum quædam conditionalis obligatio, quam pro tua voluntate potes infringere. Et ita tenent *Suarez tom. 2. de Religione lib. 2. cap. 9. à num. 12. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 7. nu. 45. Coninck. 3. p. tom. 2. disp. 22. dub. 10. Paulus Layman lib. 4. summ. tract. 4. cap. 2. num. 12.*

15. De tertio casu certa res est; votum absolutè sumptum ducendi pauperem meretricem titulo pietatis & misericordiæ inualidum esse. Quia huiusmodi titulus non excusat, quin res promissa excludat à vouento statum perfectiorem & continentiam Deo gratiorem. At si hoc votum non absolutè sumatur sed conditionalitèr, scilicet hac forma, si matrimonium ducturus sum, ducam pauperem; validum est & firmum; quia ex vi illius non obligaris ad matrimonium, sed matrimonio ex tua voluntate assumpto obligaris ad perfectissimum vsum ipsius Sic tradit *Sanch. lib. 1. de sponsalibus disput. 4. num. 12. & lib. 4. in Decalog. cap. 8. num. 54. & 55. Suar. lib. 2. de voto cap. 9. num. 18. Layman lib. 4. summ. tract. 4. de voto cap. 2. num. 12.*

Solum est difficultas; an votum prolatum sub hac forma absoluta, promitto Deo me ducturum puellam pauperem, habeat supradictum sensum conditionatum si aliquam ducturus sum promitto ducere pauperem? Affirmat expresè *Suar. nu. 21.* & mouetur quia sic vouens intendit se obligare quantum potest; cum ergo non possit se obligare ad matrimonium absolutè, censendus est voluisse se obligare ad illud sub conditione. At mihi probabilius est ad nihil manere obligatum: Quia verba illa sunt absoluta, quibus per modum veriùs matrimonium cum puella paupere promittitur. Ergo dum de conditionata intentione non constat, sine fundamento in sensu conditionato explicantur; præcipuè cum obligatio voti affirmari non debeat nisi de illa clarè constet. Et ita tale votum ad nihil obligare docuit *Sanchez locis allegatis.*

16. Septimò dubitatur de hoc voto. Promitto me nullã aliam religionem ingressurum nisi hanc. Promitto non recitaturum nisi flexis genibus. Promitto non dare eleemosynam minorem decem aureis; an inquam hæc vota validè sint? Affirmat *Sanchez lib. 4. de voto cap. 8. num. 47.* Mouetur quia hoc est votum conditionatum obligans ad rem perfectam, scilicet ad ingressum in religionem, ad eleemosynam abundantem, ad recitationem reuerentem, & licet alia bona excludant; id est consequentèr & non directè. Deinde consultiùs est cuilibet ad opem pietatis sub conditione obligari quam omnino liberum esse; sed ex illorum votorum obligatur vouens sub conditione opera pietatis exercere. Ergo valent illa vota.

Cæterum probabiliùs reputo illa vota inualida esse. Quod Sanchez censet probabile. Moueor quia hæc vota ad summum hunc sensum conditionatum præstant, si aliquam religionem ingrediar, promitto hanc assumere, si decreuero eleemosynam facere non faciam minorem decem aureis, si orationes fudero, flexis genibus fundam. Sed in hoc sensu conditionato tacitè se indirectè promittitur materia voto inepta, ita vt ab hac inepta materia non potest promissio separari. Ergo illa vota inualida sunt. Minorem probo. Non enim solum promittitur ingressus in hanc religionem, sed etiam promittitur non ingressus in alias; nec solum promittitur eleemosyna decem aureorum sed nulla alia minor, nec solum recitatio flexis genibus, sed nulla alia. Aliàs non esset peccatum ingredi aliam religionem, eleemosynam minorem dare, & orationes sedendo fundere. Sed quoties materia apta voto cum inepta coniungitur, ita vt ex intentione vouentis sint inseparabiles, votum non tenet. Ergo supradicta vota nullius sunt valoris. Deinde hæc vota retrahunt ab operibus bonis absolutè, & solum sub conditione pendente à propria vouentis voluntate obligant ad opus perfectum. Ergo non cedunt in Dei obsequium, neque in vouentis vtilitatem. Ex his solutum manet fundamentum contrarium.

17. Illud tamen optimè aduertit *Sanchez dicto cap. 8. num. 48.* Valida esse vota si negatio excluderet materiam voto ineptam, vt si promitteres non recitare nisi attentè, non dare eleemosynam nisi ex recto fine; quia per hanc negationem excludis recitationem sine attentione, & eleemosynam ex sinistro fine. Ad idem est cum promittis nullam aliam ducere nisi pauperem; excludis matrimonium omnium aliorum nisi pauperis quæ est exclusio materiæ voto ineptæ. *Sanch. supra n. 55.*

PVNCTVM

Punctum IX.

Vtrum emissio voti illiusque executio sit actus à religione elicitus.

1. *Votum ex se opus est laudabile & meritorium.*
2. *Emissio voti à religione elicitur, executio imperatur.*

1. NEmini dubium esse potest, votum ex se esse opus laudabile & meritorium. Quia Deum honorat & vouentem in bono firmat vt dixit D. *Thom.* 2. 2. *q.* 88. *art.* 4. Ex quo euidentèr sequitur meliùs esse facere aliquid ex voto, quam sine voto. Nam factum ex voto fit ex affectu religionis debitum cultum Deo reddendi & ex magis firma & immutabili voluntate in bonum. Ergo est melius. Sic D. *Thom. ab omnibus receptus dicta qu.* 88. *art.* 6. Et licet ex diminutione libertatis meritum diminuatur, non inde est inferendum ex voti obligatione diminui; quia obligatio voti non minuit libertatem sed illam supponit.

2. Difficultas autem est cuius virtutis actus sit tam emissio voti quam illius executio?

Breuitèr dicendum, emissionem voti à virtute religionis elici executionem imperari. Sumitur ex *D. Thom. dicta qu.* 88. *art.* 3. & 5. & *tradit expressè Suarez tom.* 2 *de Religione lib.* 1. *de voto cap.* 15. *num.* 5. & 9. Ratio prioris partis est. Quia ea, quæ Deo promittimus, eo fine promittimus, vt eum honoremus. Quia ea promittimus, eo quòd ei bona sint. Non possunt autem esse bona nisi quatenùs in eius honorem cedunt. Ergo necessariò in promissione honor diuinus spectatur. Ergo est actus à religione elicitus. Posterioris partis ratio ea est; quia executio promissi ex obligatione promissionis à promissione ipsa imperatur. At elicitur ab illa virtute ad quam alias promissum pertinet. Quia promissio non mutat honestatem rei promissæ, sed illa supposita Deo in illius cultum offert. Promittis namque promissum exequi secundum suam rationem & honestatem. Verbi gratia in promissione ieiunij & castitatis promittitur temperantiæ actus. Ergo executio promissi ab illa virtute elicitur, ad quam alias promissum pertinet; tametsi à religione imperetur. Quod fit; quoties exequeris promissum eo animo vt votum impleatur.

Punctum X.

Quotuplex votum sit?

1. *Ex parte promissionis diuiditur votum in absolutum & in conditionatum.*
2. *Deinde in simplex & solemne.*
3. *Item in externum & internum.*
4. *Ex parte rei promissæ diuiditur in necessarium & liberum commune & singulare.*
5. *Deinde in reale personale & mixtum.*
6. *In affirmatiuum & negatiuum.*
7. *In perpetuum & temporale.*
8. *In reseruatum & non reseruatum.*

EXplicata voti essentia (vt factũ est in superioribus) ad eius diuisionem explicandam accedimus. Votum ergo diuidi potest vel ex parte promissionis, vel ex parte rei promissæ.

Ex parte promissionis diuiditur votum primo & præcipuè in votum absolutum & in conditionatum. Absolutum est, quod absolutum habet obligationem. Conditionatum, quod obligationem habet ab aliqua conditione pendentem. Cum enim sub conditione votum emittis, obligationem vis suscipere posita conditione & non alias. Aduerte tamen aliquando votum absolutum non satis à conditionato distingui; quando scilicet voti absoluti obligatio pro aliquo tempore suspenditur; vt si voueas ingredi religionem cursu studiorum consumato, vel post annos pubertatis: hoc enim votum absolutum est; quia absolutè ad religionem obligaris; tametsi ad executionem obligationis tempus opportunum expectes; ac proinde tempus illud non obligationem suspendit, sed executionis obligationem; secùs est in votis conditionalibus, quorum conditio quia ex parte rei promissæ se tenet, obligationem eius suspendit, quousque apponatur. Colliges autem horum votorum differentiam, tum ex modo promissionis, tum ex affectu vouentis. Nam vota absoluta etiamsi executio differatur, fiunt ex affectu rei promissæ; at conditionalia regularitèr fiunt non tam ex affectu rei promissæ, quam ex affectu obtinendi vel vitandi conditionem.

Hinc fit plura vota conditionalia esse, quæ videntur absoluta; & èконтra plura absoluta, quæ apparentèr sunt conditionalia. Quapropter summopere considerandus est affectus vouentis. In dubio autem sumenda est præsumptio ex communitèr contingentibus. Exemplis rem declaro. Si voueas religionem, si vigesimum annum attigeris, si cursum studiorum consummaueris, si non animo expresso impetrandi à Deo vitam, hoc votum emiseris, iudicandus es religionem absolutè vouere; & terminum illum appositum esse ad commodam voti executionem. Quia id frequentèr contingit. *Suar. lib.* 6. *cap.* 22. *num.* 7.

Ad idem est votum assumendæ religionis, si Pater vel Mater obierit. Quia mors parentis pro termino commodo exequendæ obligationis apponitur *Suarez d. cap.* 22. *num.* 6. & 7. *Sanch lib* 4. *sum. cap.* 40. *num.* 81. Illud verò votum quo promitteres religionem, si tuus frater natu maior habuerit filios, sub dubio est; an præsumendum sit absolutum an conditionatum? Regularitèr enim non emittitur ex affectu impetrandi filios fratri, sed ex affectu absoluto religionis commodiori tempore exequendæ; quando scilicet domus successorem habeat; sed quia hic affectus ad religionem est valdè diminutus & imperfectus; vis enim potiùs successorem esse fratris; quam te religionem ingredi; ea de causa (inquit *Suar. n* 8. & *Sanch. num.* 83. *Basilius Legionen. lib.* 8. *cap.* 9. *num.* 18. Conditionale debere præsumi. Ego verò censerem potiùs absolutum esse præsumendum. Quia absolutè religionem intendis, & successionem fratris non obligationi religionis præfers, sed illius executioni sicuti cum promittis fieri religiosus, cum pater obierit & non antea; vitam enim patris non præfers religioni sed illius executioni.

Rursus hoc votum conditionale subdiuidi potest in purum conditionale, & in conditionale pœnale. Conditionale pœnale est, quando rem promissam

promissam promittis exequi quasi in pœnam si crimen aliquod commiseris; verbi gratia promittis religionem ingredi si luseris. Non enim religionem optas; imo illam aliquomodo auerfaris. At quia optas à ludo abstinere, illam sub conditione si luseris promittis, vt timore obligationis incurrendæ de religione suscipienda, à ludo abstineas. Purum conditionale est, quando conditio apponitur præcisè vt conditio, vt si dicas; promitto religionem ingressurum si salutem recuperauero, si pater meus consenserit, si hoc peccatum vitauero.

2. Secundò diuiditur votum in simplex & solemne. Solemne est, quod Ecclesia sic disponente perpetuitatem habet, & vouentem inhabilem reddit ad actus voto repugnantes; cuiusmodi est votum in ordine sacro emissum & in Religionis professione. Simplex est quodlibet aliud carens supradictis conditionibus, tametsi aliquibus cæremonijs & solennitatibus Ecclesiasticis fiat. Votum verò solemne subdiuiditur in expressum & tacitum. Expressum est, quod verbis exprimitur. Tacitum, quod susceptione voluntaria alicuius signi cui ipsum annexum est, emitti censetur. Sic suscipiens ordinem sacrum votum castitatis tacitè emittit & professorum habitum gestans expleto anno probationis professionem emittere censetur.

3. Tertiò diuiditur votum ex parte promissionis in votum externum & internum, in publicum & occultum quæ diuisio & accidentalis est & per se manifesta, & explicatione non indiget.

4. Ex parte verò rei promissæ primo diuiditur votum in necessarium & liberum; voco necessarium quod est de re quæ ex necessitate præcepti exequenda erat; liberum, quod liberè exequi & omitti poterat. Quod aliis terminis dici solet commune & singulare; commune, quia de rebus ad salutem necessariis, quæque omnibus sunt communes, emittitur. Singulare, quia est de rebus ad consilium pertinentibus quarumque obligatio pro singulorum arbitratu suscipitur. Ad votum commune reducunt alij promissionem quæ fit in baptismo seruandi legem & renunciandi operibus satanæ. Sed vt bene ostendit *Caietanus 2. 2. qu.* 88. *art.* 2. Quem ferè omnes sequuntur ibi nullum votum baptizatus emittit, sed solum obligationem legis Euangelicæ acceptat, illamque seruare proponit non inducendo sibi nouam obligationem, sed acceptando eam, quam lex Euangelica imponit: Alias quilibet Christianus duplex peccatum committeret transgrediens quodlibet præceptum aliud aduersus illam virtutem cuius est præceptum, & aliud aduersus votum in baptismo emissum, quod est contra communem sensum. *Nauarrus cap. 12. num. 31. Açor 1. p. lib. 11. cap. 14. qu 3. Suar. lib. 3. de voto cap. 2. num. 6. Sanch. lib. 4. cap. 2. num. Lessius lib. 2 cap. 40. dub. 6. num. 29.* Ad idem est promissio, quam pœnitentes in Sacramento confessionis faciunt de peccatis vitandis; est enim propositum firmum, esto sub nomine promissionis declaretur: Quia non intendunt nouam sibi obligationem imponere, sed impositam proponunt seruare. *Sanch. d. cap. 2. num. 31.*

5. Secundò ex parte rei promissæ diuiditur votum in reale, personale, & mixtum. Reale est, cum res externa promittitur scilicet pecunia, equus, domus, &c. Personale, cum actio emanans à persona, Mixtum cum id, quod promittitur, partim est reale partim personale.

6. Tertiò diuiditur in affirmatiuum & negatiuum; affirmatiuum est, cum res positiua promittitur nempe oratio eleemosyna. Negatiuum cum negatio promittitur vt cum promittis abstinentiam à cibo, à matrimonio, à coitu, à furto aliisque vitiis.

7. Quartò diuiditur in perpetuum, & temporale; quæ est diuisio accidentalis & solum tempus spectans. Temporale dicitur; quia pro limitato tempore fit; perpetuum, quia pro tota vita obligatio suscipitur.

8. Ad idem est accidentalis diuisio voti in reseruatum, & non reseruatum, quæ diuisio potestatem dispensantis non voti naturam spectat. Vide de his diuisionibus *Siluestrum verbo votum 1. qu. 5. Suar. tom. 2. de Relig. lib. 1. de voto cap. vlt. & lib. 2. cap. 12. Açor 1. p. institutionum moral. lib. 11. cap. 14. Lessium lib. 2. cap. 40. dub 6. à num. 29.*

PVNCTVM XI.

Quæ & qualis sit voti obligatio.

1. *De fide est votum ad sui executionem obligare.*
2. *Ex suo genere grauis est hæc obligatio.*
3. *Ex sola intentione vouentis supposita materia grauitate plures censent non posse limitari obligationem.*
4. *Probabilius est posse.*
5. *Fit satis fundamento num. 3. adducto.*
6. *Ex leuitate materia leuitèr votum obligat.*
7. *Vnde grauitas vel leuitas materia in votis desumenda sit?*
8. *Qualis sit obligatio voti, an fidelitatis tantum, an etiam illius virtutis ad quam pertinet materia promissa? Solius fidelitatis est obligatio, tametsi Sanchez contrarium sentiat.*
9. *Fit satis fundamentis contrariis.*
10. *Qualitèr ad solos actus externos vitandos & non ad internos te voto obstringere possis?*

1. DE fide est & lumine naturali notum obligare votum ad illius executionem. Nam si fides data hominibus obligat vt seruetur, quantò magis data Deo. Obligat autem ex virtute fidelitatis, quæ comparatione Dei est vera religio; colitur namque Deus & honoratur seruando quod illi promissum est. Ratione enim promissionis debetur Deo cultus promissus. Ipseque Deus ius habet eum exigendi à promittente; non quia promittens ius Deo concedat, quod antea non haberet, vt contingit in promissionibus humanis quibus promittens promissario ius nouum concedit; sed quia promittens materiam cultus Deo debiti promissione determinauit. Deo namque ob eius diuinam excellentiam & supremum dominium debetur cultus & honor; sed qui cultus & qui honor; non est determinatus. Promittens autem sua promissione illum determinat; ac proinde illa facta iam Deo ille cultus debetur, quod debitum est debitum ex fidelitate & veracitate.

Si

Si promissionem spectes; at est debitum iustitiæ. qualis comparatione Dei esse potest, si ius ipsius Dei respicias.

2. Hæc autem obligatio voti ex suo genere grauis est. Quia graue est Deo fidelitatem præstare & cultum debitum exhibere. Sic tenent omnes Doctores explicantes in hunc sensum illa verba *Pauli 1. ad Timoth. 5.* habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt, & definitur ab *Innocent. 3. in cap. licet de voto.*

Difficultas verò est an ex intentione vouentis, vel ex materia promissa leuis esse possit?

3. Et quidem ex sola intentione vouentis supposita materiæ grauitate plures Doctores censent limitari non posse obligationem ad solam culpam venialem. Sic *Sotus l. 7. de iustit. q. 2. art. 1. in corp. Cordoüa in sum. q. 188. in punct. 1. Vasqu. 1. 2. disp. 158. c. 4. n. 34. Basil. Legion. l. 12. de sponsal. c. 2. n. 12* Et fauent omnes illi qui negant in legislatore hanc potestatē ferendi legem in re graui. Neque obligantem grauitèr. Mouentur. Quia posito voto obligatio illius à lege diuina & naturali immediatè prouenit; lex namque diuina obligat promittentem fidelem esse in promissis. Sed obligatio legis diuinæ & naturalis semper est iuxta materiæ grauitatem. Ergo obligatio voti leuis esse non potest posita materiæ grauitate. Et confirmari potest à simili ex Iuramento. Si enim Iuramentum præstes de materia graui coarctare non potes obligationem sed necessariò grauitèr obligari debes. Ergo similitèr in voto. Itē in contractu sponsalium, & in professione religionis, & in voto castitatis in ordinibus sacris emisso non potes obligari leuitèr ergo intentio vouentis non limitat naturalem voti obligationē. Deinde in leui materia non potes velle te grauitèr obligari ergo neque in graui materia potes velle leuitèr.

4. Contrarium docuit *Sanch. l. 1. de sponsal. disp. 9. n. 6. Suar. tom. 2. de Relig. l. 4. de voto c. 4. n. 7. & mihi est probabiliùs.* Probo quia lex in materia graui potest leuitèr obligare vt *tract. 2. de peccat. disp. 2. punct. 8.* probauimus. Ergo votum, quod est quædam lex priuata leuitèr obligare poterit. Sicut enim ex intentione legislatoris nascitur obligatio legis sic ex vouentis intentione obligatio voti. Ergo iuxta eius intentionem cōmensurari debet. Et explicatur ampliùs, liberum est promittenti se velle obligari; cum obligatio promissionis ex volūtate illius pendeat. Ergo liberū est nolle totā obligationē subire.

Dices promittenti liberum esse promittere, & consequentèr se velle obligari. At posita promissione neque liberum illi esse nolle obligari neque obligari diminutè. Quia promissio est assertio rei futuræ promissario insinuata, cuius obligatio non pendet ex asserentis voluntate sed ex virtute veracitatis & fidelitatis obligantis veram reddere assertionem.

Respondeo promissionem non solum esse assertionē rei futuræ promissario insinuatā, sed insuper cōnotare voluntatē suscipiendi obligationē faciēdi illā. Alias non video quomodo ex illa assertione potiùs quam ex proposito obligatio nascatur. Qui enim firmitèr proponit in confessione vitare peccata non solū voluntatē desiderij habet illa vitādi, sed virtute illius desiderij asserit vitaturū. At quia per huiusmodi desideriū & assertionē non intēdit nouā obligationē subire, illa assertio & desiderium vim voti & promissionis nō habet. Requiritur ergo ad verā promissionē volūtas suscipiēdi obligationē; imò in hac volūtate promissio cōsistit; ergo potest promittens velle limitatā obligationē subire.

5. Ex his soluitur oppositum fundamentum. Concedo obligationem promissionis ex lege diuina & naturali oriri; sed dependentèr à voluntate promittentis, quę cum solum sit ad venialem culpam, lex diuina ad illam solam obligabit. Ad confirmationem de Iuramento respondeo, esse disparem rationem. Nam Iuramentum consistit in adducendo Deum in testem seu fideiussorem, quod cum non suscipiat magis nec minùs, eius obligatio ex voluntate iurantis limitari non potest: At cum votū seu formalitèr consistat in voluntate se obligandi ad rem quam asseris futuram exequendam, & in obligatione sit magis & minùs, potest ex intentione promittentis leuis esse; esto materia grauis sit. Ad secundam confirmationem concedo, in cōtractu sponsalium, & in professione religionis, & in voto castitatis in ordinibus emisso non posse promittentē velle se leuitèr tantum obligare; quia hæc voluntas est contra naturam & solemnitatem talium contractuum; ac proinde voluntate illa posita nihil efficitur. Secùs verò est, quando res promissa non petit hanc grauē obligationem. Ad tertiam confirmationē concedo, in leui materia non posse te velle grauitèr obligari; quia non acceptat Deus talem voluntatem vt pote perfectioni spirituali non conducentem, sed potiùs salutis periculum afferentem; & quia est de materia incapaci talis obligationis; bene tamen acceptat leuem obligationem in graui materia. Quia & vouenti vtilis est, & Deo honorifica, & materia promissa capax est illius minoris obligationis; quia maioris est capax. *Suar. lib. 4. de voto cap. 4. in fine. Sanchez lib. 4. sum. cap. 12. num. 6. & alij.*

6. Verum ex leuitate materiæ posse votum leuitèr obligare, eiusque transgressionem non excedere culpam venialem censent communitèr Doctores, & videre est in *Soto l. 7. de iustit. q. 2. art. 1. Nauarr. sum. c. 12. n. 40. Suar. l. 5. de voto c. 4. n. 5. Valent. 2. 2. disp. 6. q. 6. punct. 4. q. 2. Azor 1 p. l. 11. instit. moral. c. 15. q. 4. Sanch. l. 4. sum. c. 12. n. 5. Lessio l. 2. c. 40. dub. 9. Layman l. 4. tract. 4 c. 3. n. 2.* Ratio est: quia obligatio voti est obligatio fidelitatis, quam vouens contrahit implendi promissum; sed hæc obligatio suscipit magis & minùs pro materiæ grauitate. Ergo ex leuitate materiæ leuis effici potest. Item cōmune est in omnibus præceptis obligationem ex suo genere grauem fieri venialem ex leuitate materiæ. Quod si dicas, hoc esse probandum comparatione voti dari leuem materiam. Nam esto leuis in se sit. At non videri leuem eo ipso, quo per votum Deo sacratur; sicut in mendacio leui contingit quod in se quidem leuis materia est: At vt sub Iuramentum cadit, grauissima est? Facilè fiet satis, si aduertas in periurio assertoria ideo mendacium leue non esse leuem materiam, quia mendacium Deo tribuitur quantum est ex parte iurantis; & mendacium siue graue sit siue leue æquè cum summa & infallibili veritate pugnat. At non reddendo promissum Deo nihil Deo attribuis eius bonitati aut veracitati contrarium, sed solum te ostendis infidelem, & illius maiestatis cui fidem dedisti quasi contemptorem. Quod si leuis materia sit, leue esse potest.

7. Vnde autem hæc leuitas materiæ in votis sicut & in reliquis præceptis desumenda sit? Latè diximus, *1. p. tract. 2. disp. 2. de peccatis punct. 7. & sequentibus*, neque aliquid speciale notandum occurrit, & ibi dictis consentit *Suar. in præsenti lib. 5. cap. 4. 5. & 6. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 9. Sanch. lib. 4. cap. 12. num. 12. & sequent.* Vbi duplicem regulam generalem

generalem constituit, quibus grauitas vel leuitas materiæ declaratur:Prima; illam esse grauem materiam de qua est præceptum,vel potest esse præceptum sub graui culpa obligans. Quia votum obligat instar præcepti. Secunda; grauitatem, vel leuitatem materiæ promissæ ex honestate ipsius omnibus circunstantiis pensatis desumendam esse; quia hac ratione grauitèr vel leuitèr in cultum diuinum cedit. Ex quibus regulis infert votum sumendi Eucharistiam & audiendi vel dicendi sacrum vel confessionem faciendi grauitèr obligare; quia & grauitèr cedunt in cultum Dei, & ex illis esse potest præceptum.Secùs verò dicit & bene de voto confitendi venialia quando de facto cõfessio facienda est; & de voto recitandi ter orationem dominicam vel Angelicam etiam intuitu lucrandi indulgentiam plenariã.Deinde infert in voto non bibendi vinum, illam esse grauem materiam, quæ esset,si præcepto Ecclesiastico vsus vini prohiberetur.Quare si in ea quantitate sumeretur,quæ ad prandium cõmunitèr sufficit temperatè vino vtẽtibus,grauitèr peccaretur;secùs si minor quãtitas; nisi fortè esset votum de ieiunando in pane&aqua. Præterea infert in voto eleemosynæ, grauitatem vel leuitatem metiendam esse ex fine intento. Si enim commodum temporale pauperis vel Ecclesiæ respexisti; illa erit grauis materia, quæ graui furto sufficeret; & leuis, quæ leue furtum constitueret.At si aliquid faciendum in honorem Dei respexisti, ex illius grauitate vel leuitate grauitas vel leuitas materiæ promissæ desumenda est. Qua ratione subdit; votum erogandæ eleemosynæ ad faciendum sacrum, grauem materiam esse. Quia in ordine ad diuinum cultum grauis materia est quoddam sacrum.

8. Posito votum ex se grauitèr obligare, & aliquando tum ex intentione vouentis, tum ex materia promissa leuem obligationẽ inducere; restat inquirendum, qualem obligationem inducat; an fidelitatis tantum an etiam illius virtutis,ad quam pertinet materia promissa? v. g. Promittis sacrum facere, ieiunium seruare, eleemosynam tribuere, obligatus non es non solum ex fidelitate seruare promissum, sed etiam ex speciali virtute religionis, temperantiæ, vel libertatis?

Affirmat *Sanch. l.4.de voto c.* 11.*n.6.* Casu quo ex speciali affectu illius virtutis, ad quam pertinet materia promissa votũ emitteres;consentit *Valent.* 2.2.*disp.6.q.6. punct.*4. *q.* 1. *conclus.*2. Mouetur:Quia legislator præcipiens actum, obligat præcepto illius virtutis,cuius est actus præceptus; præcipiens enim ieiunium obligat ex virtute temperantiæ,& præcipiens sacrum audire,obligat ex virtute religionis. Sed votum est quædam lex priuata. Ergo hanc sibi obligationem imponit.Secundò generalitèr probatur transgressioni voti semper adiunctam esse malitiam contrariam honestati rei promissæ. Nam violans ieiunium promissum non solum est infidelis,sed intemperans;siquidem ex nimio & inordinato affectu comedit quæ & quando comedere non debebat; & vxor quæ ligata voto castitatis petit debitum, non castitatis actum sed luxuriæ præstat,cui nimis videtur affecta & sic de aliis. Ergo transgressioni voti semper adiungitur malitia aduersus materiam promissam ac si præcepta esset. Tertiò si verum est in transgressione votorum nullam aliam malitiam reperiri præter infidelitatem in non seruandis promissis,non esset necesse declarare in confessione materiam voti transgressi sed satisfieri sufficientèr dicendo transgressum sum votum in materia graui. Consequens videtur esse contra communem praxim.Ergo signum est vltra malitiam infidelitatis aliam adesse.

Nihilominùs dicendum est, votum de re alias non præcepta solam obligationem fidelitatis inducere, quantumuis vouens intendat per votum habere rectitudinẽ virtutis materiæ promissæ. Sic optimè docuit *Suar. l.* 4.*sum. c.* 3.*n.* 11. & seclusa speciali vouentis intentione docuit *Sanch. l.*4.*sum. c.*11.*n.*23.Et bene *Caietan.* 2.1. *q.*88.*art.*5.*dub.vlt.* Ratio est.Quia vouens quantũuis afficiatur ad materiam promissam non potest illius habendæ aliam obligationem sibi imponere nisi quatenùs Deo illam promittit. Sed ex hac ratione solum nascitur naturalis obligatio fidei seruandæ absque speciali obligatione ad materiam;illam enim accidentalitèr respicit. Ergo ex vi voti sola est obligatio fidelitatis. Hinc colligere potes transgressiones omnium votorum eiusdem esse speciei infimæ. Quia eorum malitia tota consistit in non seruandis promissis.Quod verò promissa diuersa sint,parum interest ad huius transgressionis consideratione. Sic *Caiet.d.art.*5.*dub.vlt.Sanch.d.c.*11.*n.*23.*Suar. c.*3.*n.*9.

9. Neque obstant contraria argumenta. Ad primum dico esse disparem rationẽ legis & voti.Nam lex non extrahit materiam præceptam à propria ratione virtutis, sed in illa necessitatem imponit; quia media illa intẽdit subditos studiosos efficere. At votum, quia cultum Dei respicit,non imponit necessitatẽ in honestate materiæ promissæ,sed illa honestate supposita diuino cultui offert&cõsecrat. Et ex hac oblatione necessitas executionis oritur.

Ad secundum respondeo cum *Suar.d.l.*5.*c.*3.*n.*12. Transgressionem voti ieiunij voluntarij esse posse actum temperantiæ per se spectatum si sumatur quoad actũ exteriorem.Quia potest fieri cum mediocritate ad honestatem illius obiecti requisitã. Sed concesso in hac parte excessum esse; non inde infertur grauis culpa aduersus temperãtiam.Quia comparatione temperantiæ non est excessus grauis, esto grauis sit comparatione voti emissi. Ad tertium negant sequelam plures, quos tacito nomine refert & sequitur *Lud. Lopez* 1.*p. instruct. c.*5. *colum.*7. *Suar.l.*5.*de voto c.*3.*n.*9 *fin.* Quia non solum est obligatio fatẽdi malitiam peccati,sed qualitèr illa malitia contracta est, quando inde iudicium confessoris multum variari potest:tum ad cognoscẽdam grauitatem delicti,tum ad medicinam applicandam. Econtrà alij sentiunt non esse necessè explicare materiam transgressionis, sed materia aliunde explicata si fortè ex aliis præceptis necessaria & obligatoria fuit, satisfacere obligationi transgressionem voti absolutè explicando.Sic docuit *Nauarr. sum. c.6. ad finem & cap. consideret de pœnitent. distinct.*5. *in princ. n.*104. *Henric. l.*5. *de pœnitentia c.* 5.*n.* 4. *Eman. Saa verbo confessio n.*31. *Lessius l.*2. *c.*40. *dub.*9. *in fine, n.* 61. Sed optimè distinguit *Sanch.d.l* 4.*sum.c.*11.*n.*24. Iuxta diuersas sententias de obligatione confitendi circunstantias aggrauantes:retenta enim sententia negante has circunstantias necessariò confitendas esse, vera est sententia *Nauarr. & aliorum.* At retenta sententia docente eas esse confitendas, vera est sententia *Suar. & Lud. Lopez.* Sed adhuc posita hac sententia subdit *Sanch.* non esse opus explicare materiam promissam, sed satis esse si dicas te transgressum esse votum vel Iuramentum in materia notabilitèr aggrauante. Quia ad uoti transgressionem peraccidens est hæc vel illa materia.

10. Rursus inquires; an ad solos actus externos vitan-

vitandos & non ad internos te voto obstringere possis?

Negat *Sanchez lib. 4. sum. cap 11. num. 12.* eò quod sit obligatio ad impossibile. Prohibito namque actu externo consequentèr videtur prohibitus internus, qui circa illum versatur. Dicendum tamen est supradictam sententiam veram esse, si vouens expresè voluerit, ita se obligare ad vitandos actus externos, vt nequaquam vellit se obligare ad vllum actum internum vitandum. Nam talis voluntas est de obiecto impossibili. Qui enim promittit non fornicari, consequentèr promittit non habere voluntatem fornicandi. Nam voluntas fornicandi est voluntas transgrediendi promissionem factam. Non igitur stare potest promissio de vitanda fornicatione, quin sit promissio de vitanda etiam voluntate illius. At si vouens hãc expressam voluntatem non habet, sed solum se obligandi ad vitandos actus externos; probabiliùs censeo, votum valere & vouentem manere obligatum ad vitandos actus inter nos transgressioni voti directè repugnantes sed non alios. Quia hæc obligatio & possibilis est & intentioni vouentis accommodata. Quare si votum est de vitanda fornicatione, vel pollutione, obligatur vouens ex vi voti non habere voluntatem fornicandi, vel polluendi; non tamen obligatur ex vi talis voti ad fugiendas delectationes morosas de fornicatione vel pollutione. Quia illę delectationes nec directè aduersantur huic voto vt de se constat; neque etiã indirectè, siquidem non sunt de fornicatione vel pollutione circunstantia voti affectis sed absolutè sumptis. *Vasqu. 1. 2. disp. 112. cap. 2. nu. 9.*

PVNCTVM XII.

Qualitèr votum obliget cum eius materia determinata non est?

1. *Votum semper obligat iuxta intentionem vouentis.*
2. *Cum de intentione vouentis non constat spectanda est materia promissa, & iuxta illam censendum est votum obligare.*
3. *Si hac spectata dubium est, verba secundum communem sensum accipienda sunt & iuxta illum obligatio voti mensuranda.*
4. *Votum benignè quoad fieri possit interpretari debet.*
5. *Vouens recitare rosarium, obligatur ad tertiam illius partem.*
6. *Qualitèr intelligatur votum audiendi singulis diebus sacrum.*
7. *Quid de voto virginitatis seruandæ.*
8. *Vouens religionem non obligatur ex vi illius ad castitatem.*
9. *Vouens peregrinationem satisfacit peregrinatione equestri.*
10. *Quid si mercede conductus aut causa alterius negotij peregrinationem suscipias?*
11. *Qualitèr obliget ieiunij votum.*
12. *A voto ieiunandi sextis ferijs vel alio die te excusare si dies natalis Domini inciderit plures affirmant. Sed contrariũ est veriùs.*
13. *Vnum tantum peccatum committitur in huius voti transgressione.*
14. *Violans ieiunium ex obligatione voti peccet quoties carnes comedit illo die? Negat Sanchez num.*
15. *Probabiliùs est oppositum.*
16. *Fit satis opposito fundamento.*
17. *Vouens ieiunium potest ouis & lacteciniis vesci extra quadragesimam vel si habet bullam.*
18. *At in quadragesima & priuilegio secluso obligatus est ab his abstinere ex vi voti; tametsi contrarium Sanchez censeat.*
19. *Qualitèr obliget votum ieiunandi in pane & aqua.*
20. *Quid dicendũ de voto abstinendi à carnibus?*
21. *Quid de abstinendo à vino?*
22. *Votum de se perpetuum est; esto videantur verba in determinationem significare.*
23. *Ob indeterminationem rei promissæ votum non vitiatur.*
24. *Determinandum est ad minimam quantitatem & qualitatem vtilem sub re promissa contentam.*
25. *Qualitèr obliget votum de re indeterminata quoad indiuiduationem, v. g. calicem vnum ex pluribus quos habes?*
26. *An si vnus solus remaneat ex pluribus qui fuerunt sub disiunctione promissi debeas integrè illum soluere? Negat Sanchez probabiliùs est oppositum.*
27. *Sed qui si rem determinatam promiseris; dubitas tamen, cui ex duabus Ecclesiis, vel pauperibus? Affirmat Sanchez te posse applicare cui volueris. Veriùs credo te obligatum esse diuidere.*
28. *Qualitèr obliget votum duplicis rei sub disiunctione promissæ?*

1. PRo huius difficultatis solutione statuendæ sunt aliquæ generales in quibus Doctores conueniunt. Prima regula est; votum obligare secundum intentionem vouentis neque amplius extendi. Nam hæc obligatio voluntariè assumitur, ac proinde excedere non potest propriam voluntatem. Constat hæc regula ex illo *Deuteron. 23. Facies sicut promisisti Domino Deo tuo & propria voluntate & ore tuo locutus es.* Et tradunt omnes.

2. Secunda est cum de intentione vouentis expresè non constat, spectanda est materia promissa & iuxta illius naturam censendum est votum obligare. Quia quilibet præsumendus est eam obligationem subire velle, quę materię promissæ accommodata sit. Sic ex communi omnium sententia supponit *Suar. lib. 4. de voto cap. 7. nu. 2. & 6. Layman lib. 4. tract. 4. de voto cap. 3. num. 3.*

3. Tertia regula est; si intentio vouentis & materia promissa inspecta dubium est, qualis sit voti obligatio, verba promissionis secundum communem & frequentem vsum spectanda sunt, & iuxta illum obligatio voti interpretanda est. Colligitur ex illo *Deut. 23. illaqueatus es verbis oris tui.* Et ratio est: quia semper quis est præsumendus facere velle, quod verbis explicat iuxta *leg. labeo ff. de supellectil. leg.*

leg. ibi. Nemo dicere præsumitur quod non sentit. Sic *Caietanus 2. 2. quæst. 88. art. 2. dubio 4. Suar. d. cap. 7. num. 16. conclusio 3. Sanch. lib 4. de voto cap. 11. num. 29. Layman loco allegato.* Debet tamen vouens sensum verborum scire; alias non poterit illum intendere. Vt bene notauit Sanchez supra. Sed hæc scientia semper præsuméda est. Quia semper præsumi debet vsurpans verba ad explicandos conceptus; & sensum verborum intelligere, & illis vti in sensu communitèr recepto.

Quarta regula est; si supradictis omnibus consideratis adhuc dubia est voti obligatio, votum benigne interpretandum est. Vt quoad fieri possit minus obliget. Colligitur ex *cap. ex parte de censibus* & tradunt ibi Doctores & *Azor 1. p. lib. 11. cap. 20. qu. 1. Suarez lib. 4. de voto cap. 7. num. 18. Sanchez lib. 4. de voto cap. 11. num. 3. Layman d. lib. 4. tract. 4. c. 3. n. 3.* Ratio est: quia obligatio non est imponenda, nisi de ipsa clarè constet, ob periculum transgressionis. Has regulas latè confirmauimus *super tract. disp. 2. punct. vlt.* Vbi de interpretatione Iuramenti, & faciunt quæ *tract. 3. de legibus* vbi de earum interpretatione locuti fuimus. Solum est difficultas qualitèr hæ regulæ ad casus aliquos singulares applicentur. Vt ergo hoc intelligatur, discurramus per frequentiores.

5. Primò deducitur vouentem recitare Rosarium Beatæ Virginis obligatum esse attentè recitare. Quia sine attentione nulla est oratio. *Valent. 2. 2. disp. 6. qu. 6. punct. 4. quæst. 3. Sanchez lib. 4. de voto cap 11. nu. 30. Paulus Layman lib. 4. tract. 4. cap. 3. num. 3. Suarez lib. 4. de voto cap. 7. num. 18.* At non est obligatus integrum Rosarium recitare nisi id expresse intenderit; sufficit si tertiam partem recitet. Quia secundum frequentiorem vsum sub nomine Rosarij tertia pars intelligitur. *Suar. lib. 4. de voto cap. 8. nu. 5. Sanch. lib. 4. cap. 13. nu. 15.* Sed an satisfaciat alternatim recitando cum socio? Affirmat *Azor lib. 10. institutionum moral. cap. 7. qu. 10. Bonacin. disp. 4. qu. 2. punct. 6. nu. 27.* Quia modus ille recitandi conformis est consuetudini Ecclesiæ etiam in Rosarij recitatione vt patet ex vsu religionis camaldulen. Vbi illius religiosi alternatim Rosarium recitant. Sed contrarium veriùs existimo cum *Nauarr. cap. quando de consecrat. distinct. 5. cap. 10. à nu. 22 Sanch. lib. 4. cap. 11. nu. 38.* Quia Rosarium communi vsu & consuetudine non alternatim recitatur. Ergo votum de illius recitatione non est præsumendum fieri de recitatione extra vsum & consuetudinem. Eadem ratione vouens Rosarium non credo satisfacturum si solum mente & non voce recitaret; quia de recitatione vsitata, quæ est vocalis credendum est votum fieri dum contrarium non constat. *Sanchez d. cap. 11. num. 36.*

6. Secundò deducitur vouentem singulis diebus sacrum audire satisfacere diebus festiuis vnicum sacrum audiendo. Quia esto illud sacrum debitum sit ex præcepto Ecclesiastico, & voto etiam deberi potest; & non est credendum vouentem voluisse duplici sacro audiendo esse obligatum. *Suar. l. 4. de voto c. 7. n. 14.* Ad huius autem voti satisfactioné eadem attétio & integritas requiritur, quę requisita est ad satisfactionem Ecclesiastici præcepti. Quia satis cómune est apud Doctores votú obligare instar pręceptum & lex si de tali materia lata esset vt multis citatis probat *Sanch. l. 4. de voto cap. 11. nu. 31.*

7. Tertiò deducitur vouentem virginitatem perpetuò seruare obligatum esse à qualibet venerea delectatione abstinere, etiamsi semel vel iterum deliquerit. Quia sub nomine virginitatis censendus est castitatem promisisse. Qui enim virginitatem vouet promittit nullam admissurum delectationem qua integritatem sui corporis & animæ amittere possit. Quod verò illam amiserit, per accidens est, & obligationem voti non minuit. Secùs verò dicendum esset si expresè intenderet solum se obligare ad vitandum primum actum venereum & alios ex consequenti. Sed in casu dubio hæc intentio non est præsumenda. Sic multis relatis docuit *Sanch. lib. 9. de matrimonio disput. 33. num. 7. & lib. 4. de voto cap. 21. num. 22. Suar. lib. 4. de voto cap. 7. nu. 5. & 7. Valent. 2. 2. disp. 6. qu. 6. punct. 4. post medium vers. secundum quod notari debet.*

8. Quartò deducitur vouentem religionem ingredi aut ordines sacros suscipere non esse obligatum ex vi talis voti castitatem seruare. Quia non vouet castitatem, sed statum cui castitas est annexa; ergo illo statu non assumpto cessat castitatis obligatio. Sic *Caietanus 2. 2. qu. 88. art. 3. Suar lib. 4. de voto cap. 7. num. 15. Valent. loci allegato.*

9. Quintò deducitur vouentem peregrinari ad Diuum Iacobum, satisfacere peregrinatione ęquestri; tametsi tempore voti cogitauerit pedester peregrinari. Quia æquester peregrinatio vera peregrinatio est; & cogitatio tempore voti concepta non inducit obligationem; quia non ex cogitatione sed ex promissione obligatio nascitur. *Sanch. l. 4. de voto c. 11. n. 31 iuncto n. 5. Bonacin. disp. 4. q. 2. punct. 6. n. 15. & 16.* Sed quid si mercede conductus vel causa alterius negotij, aut curiositatis vel vi coactus peregrinationem suscipias? *Sanch. l. 4. c. 11. n. 68.* Negat in omnibus te voto satisfacere. Quia tu vouisti peregrinationem voluntariam religiosam, & piam. Sed peregrinatio assumpta, per vim non est peregrinatio voluntaria & religiosa, & multò minùs quę solo titulo curiositatis, aut alterius negotij profani assumitur; quę verò ob stipédium non tam est peregrinatio ex pietate quàm ex iustitia. Ergo in iis casibus non satisfacis voto peregrinationis.

Verùm hæc doctrina vniuersalitèr non est vera. Et primò si vis illata non tollit tibi integram libertatem, esto illam diminuat voto satisfacies sic coactus peregrinando. Quia absolutè peregrinationem piam voluntariè suscipis. Deinde expeditio alicuius negotij aut curiositas impedire satisfactionem voti potest, quando solus ille finis peregrinationis adesset; secùs si cum ipso adesset volútas inuisendi sanctas reliquias. Nam tunc iam esset peregrinatio religiosa saltem quoad actus substantiam; neque ab hoc dicendi modo dissentit *Sanch. loco allegato.* Item non video, qua ratione obligatio iustitiæ ob stipendium acceptum impediat voti satisfactionem; cum obligatio voti & iustitiæ in eandem materiam cadere possint, & obligatio iustitiæ religiosam peregrinationem esse non impediat. Si enim ex voto obligatus esses, singulis diebus sacrum facere; cur non poteris pro illo sacro faciendo stipendium accipere? Sicut ècontra si stipendio obligatus es sacrum facere, potes & voto ad illud faciendum te obstringere.

11. Sextò deducitur qualitèr obliget ieiunij votum? Breuis responsio est, obligare eo modo, quo obligaret pręceptú Ecclesiasticum si de eo ieiunio latum esset. Quia cum votú sit quędá lex priuata, quam sibi vouens imponit, nulla aptior dari potest mésura illius obligationis quam legis mensura. *Suar. lib. 4. de voto cap. 7. nu. 9. Sanch. lib. 4. cap. 11. num. 31.*

n. 11. Hinc fit vouentem ieiunium obligari à carnibus abstinere & à repetita refectione. Quia hęc sunt de essentia Ecclesiastici ieiunij. Item debere hora consueta vesci, posseque colatiunculam vespertinam sumere. Sed an in vigilia natiuitatis in qua latior hæc refectio permittitur præcepto ieiunij ligatis; permittatur voto ligatis? Dicendum est permitti. Quia nemo censendus est nisi in clarè exprimat se velle obligare ad ieiunium aliter quàm Ecclesia obligat. *Sanch. l. 4. c. 11. n. 65.* Secundò fit vouētem omnibus diebus alicuius mensis vel anni ieiunare non esse obligatum ieiunare diebus dominicis. Quia non est censendus se velle obligare contra consuetudinem Ecclesiæ receptā. *Sanch. lib. 2. sum. c. 37. n. 20. Bonacin. tom. 2. disp. 4. qu. 2. punct. 6. n. 25.* Tertiò fit vouentem ieiunare in vigilia alicuius sancti, ipsaque fit dominica non obligatur eo die ieiunare sed sabbato antecedenti. Quia sic obligaret præceptum Ecclesiasticum de tali ieiunio. *Bonacin. d. punct. 6. n. 26. Azor 1. p. l. 11. c. 20. q. 4.* Quartò fit vouentem abstinere à carnibus, obligatum esse abstinere à iure quo coactæ sunt; quia Ecclesia pręcipiens à carnibus abstinentiam & iuris abstinentiam præcipit. Quia illarum substantiam continet. *Sanch. l. 4. de voto c. 11. n. 48. Bonacin. tom 2. disp. 4. q. 2. punct. 6. n. 23.* Quintò fit vouentem abstinere à vino vel carnibus aliquo die; peccare quoties eo die carnes comederit vel vinum biberit. Quia est obligatio instar præcepti Ecclesiastici obligantis semper & pro semper Sic *Layman l. 4. tract. 4. c. 3. n. 3. Azor 1. p. l. 11. c. 20. qu. 8. Nauarr. c. 12. n. 53. Sanch. l. 4. c. 11. n. 41. iuncto c. 13. n. 35.* Sumptio verò tam primæ quam secundæ absolutionis in missa non est aduersus hoc votum; quia votum non debet excludere consuetudinem Ecclesiæ receptam. *Azor 1. p. l. 11. c. 20. q. 7. Sanch. l. 4. c. 11. n. 43. Bonacin. disp. 4. q. 2. punct. 6. n. 11.* Sextò fit violantem ieiunium promissum carnium comestione vel repetita refectione deobligatum esse à ieiunio, & posse sępius comedere; quia ieiunium seruare est impossibile. *Layman d. lib. 4. tract. 4. cap. 3. num. 3.*

12. Restant tamen circa hanc ieiunij materiam aliqua difficiliora examinanda. Primum; an à voto ieiunandi omnibus sextis feriis sabbato vel alio die excuseris si dies natalis Domini inciderit? Affirmant te excusatum *Medin. tom. 2. de instit. disp. 272. vers. exempla sunt Azor 1. p. l. 11. instiuut. moral. c. 20. q. 3.* Mouentur quia si illius diei tempore voti meminisses, non est præsumendum te voto ad ieiunium obligaturum. Cæterum veriùs est te esse censendum obligatum nisi expresè diem illum exceperis. Sic *Sanch. lib. 4. de voto cap. 11. num 60. Suar. lib. 4 cap. 20. nu. 8. in hanc partem inclinat Vasqu. 1. 2. disp. 30. cap. 4. num. 26. Reginald. lib. 8. nu. 190. Bonacin. tom. 2. disp. 4. qu. 2. punct. 6. nu. 9.* Ratio ea est. Quia votum illud ex modo quo pronunciatum est diem illum comprehendit, vt constat, sed exceptio Ecclesiæ solam præcepti obligationem sustulit; non autem voti obligationem, vt manifestè colligi tur *ex cap. fin. de obseruatione ieiunij* ibi. *Qui nec voto nec regulari obseruantia sint astricti.* Ergo votum obligat ac si nulla ab Ecclesia illius diei exceptio facta esset. Neque obstat vouentem, si illius diei recordaretur, forè illum excepturum. Quia obligatio vel deobligatio voti non desumitur ex eo quòd vouens faceret, sed ex eo quod de facto fecit & promisit.

13. Sed an voto vel regulari obseruantia astrictus ad seruandum ieiunium omnibus sextis feriis, si feria illa sexta, qua Domini natalis incidit, carnes comedat duplex peccatum committat, aliud contra votum vel regularem obseruantiam (si regularis obseruantia ad peccatum obligat) aliud contra Ecclesiæ præceptum? Affirmat *Medina lib. 1. sum. cap. 14. §. 10. fol. 99.* Mouetur; quia Pontifex solum excepit à prępepto & obligatione abstinendi à carnibus qui nec voto nec regulari obseruantia obstricti sunt. Inquit enim *illi qui nec voto nec regulari obseruantia sunt astricti in 6. feria si festum Natiuitatis Dominica die ipso venire contigerit carnibus propter festi excellentiam vesci possunt secundum consuetudinem Ecclesiæ generalis.* Ergo astricti voto vel regulari obseruantia à præcepto non excusantur. Nihilominùs oppositum probabilius est, nulla alia obligatione astrictum voto vel regulari obseruantia teneri abstinere à carnibus præter obligationem voti vel regularis obseruantiæ. Sic docuit pluribus relatis *Sanch. l. 4. c. 11. n. 64.* Quia generalis consuetudo præceptum de abstinentia illo die sustulit ob festi excellentiam. Neque ex supradicto textu contrarium colligitur. Cum ibi solum dicat Pontifex eos, qui nec voto nec regulari obseruantia obstricti sunt, non esse obligatos abstinere à carnibus illa feria sexta. Quia alij astricti voto vel regulari obseruantia verè sunt obligati non obligatione præcepti, sed obligatione, quam votum vel regularis obseruantia illis inducit.

14. Secundò examinandum est; an emisso voto ieiunandi aliquo die, illoque violato carnium comestione vel repetita refectione obligatus sis ex vi voti à carnibus abstinere, ita vt si carnes secundò comedas pecces contra votum? Negat *Sanch. l. 4. de voto c. 11. n. 42. neque improbabile reputat Layman l. 4. sum. tract. 4. c. 1. n. 3.* Mouetur: quia hic vouens ieiunium in tantum vouet abstinentiam à carnibus, quatenùs illa abstinentia ad ieiunium necessaria est. Ergo soluto ieiunio cessat obligatio quæ accessoria erat. Neque obstat (inquiunt) quod lex Ecclesiastica eo ipso quo ieiunium iniungit, abstinentiam à carnibus omnimodam præcipere; ita vt violato ieiunio nulla ratione illis liceat vesci. Quia hanc abstinentiam præcipit non quatenùs ieiunium præcipit; alias solos obligatos ieiunare astringeret, sed alio præcepto generali distincto. At cum vouens solo voto ieiunij abstinere à carnibus obligetur; cessante obligatione ieiunij cessat illa abstinentia. Et confirmatur si vouens ieiunium obligatus esset abstinere à carnibus eo modo, quo Ecclesia obligat fideles, cum præceptum ieiunij imponit; excusatus à ieiunio promisso ob laborem aliquem superuenientem, non excusaretur à carnium abstinentia; etsi ille dies non esset extinctiuus obligationis ieiunij, sed illo transacto obligatio ieiunandi remaneret, vouens esset obligatus duplici die à carnibus abstinere tum illo, quo ieiunium directè promisit; tum illo, qui loco illius subrogatus est. Consequens autem videtur durum; cum solum vnico die ieiunare promiserit, & consequentèr vnico die à carnibus abstinere. Ergo, &c.

15. Cæterum veriùs censeo vouentem ieiunium obligatum esse à carnibus abstinere eo modo, quo obligat præceptum Ecclesiastici ieiunij; ac proinde toties peccare aduersus votum, quoties carnes comederit. Sic tanquam commune & certū tradit *Suar. l. 4. de voto c. 7. n. 9. & n. 12.* Inquit contrarium dicere absurdissimum esse & contra omnes.

Ratio ea est; quia de ratione ieiunij Ecclesiastici est vnica tantum comestio & abstinentia à carnibus in omnibus horis illius diei. Ergo vouens ieiunium vouet non comesturum ampliùs quam semel & in nulla hora illius diei carnes; ergo quacunque hora illius diei carnes comedat, peccat, quia esto violauerit ieiunium, non violauit omnimodo, quo potest. Dices verum esse in ieiunio illud vtrumque contineri, & abstinentiam à carnibus & à duplici comestione, sed vnum dependentèr ab alio: ac proinde violato ieiunio ex vna parte cessare ex alia. Sed hoc absque firmo fundamento dicitur; contrarium enim ex præcepto Ecclesiastici ieiunij colligitur, cui votum assimilari debet. In illo namque præcepto ieiunij abstinentia duplicis comestionis annectitur abstinentiæ à carnibus, sed non ècontra; excusatus qui à carnium abstinentia excusatur à duplici comestione; non tamen excusatus à duplici comestione excusatur à carnium abstinentia; imò potiùs quoties carnes comederit, toties peccabit. Ergo idem est dicendum de voto.

16. Neque rationes contrariæ vrgent. Ad primam fateor vouentem abstinentiam à carnibus eatenùs illam vouere quatenùs necessè est ad Ecclesiasticum ieiunium. At quia ad Ecclesiasticum ieiunium necessaria est abstinentia à carnibus semper & pro semper toto illo die; ea de causa toties peccatur, quoties hæc abstinentia violatur. Ad replicam dicimus Ecclesiasticum ieiunij præceptum præcipere abstinentiam à carnibus, nisi iam præcepta supponatur. Ad confirmationem concedo, excusatum à duplicis comestionis abstinentia non excusari à carnium abstinentia; & cum vrges, ergo obligatur duplici die à carnibus abstinere, tum die per votum signato; tum alio, in quem obligatio transit; concedendum est, neque debet esse durum; eò quòd hæc obligatio est per accidens ob voti in die signato excusationem vel transgressionem.

17. Secundò dubitabis; an vouens ieiunium possit ouis & lacticinij vesci? Et quidem extra tempus quadragesimæ illis in locis, in quibus consuetudo non viget ab his abstinendi, optime vesci potest. Quia non est præsumendum vouentem voluisse se obligare ad strictiorem ieiunij formam. Idem dicendum est ob eandem rationem de voto ieiunij in quadragesima vel illis in locis in quibus viget ab his abstinendi consuetudo, si habeas Bullam cruciatæ. Habentes namque bullam excusantur ab obligatione abstinendi ab his, quam excusationem vouens non est præsumendus reiicere. Sed potiùs credendus est voto se voluisse obstringere ad seruandum ieiunium ea forma, qua ex præcepto Ecclesiastico teneretur. *Manuel Rodrig. 1. tom. summ. cap.* 184. *num.* 10. *Sanchez aliis relatis lib.* 4. *cap.* 11. *num.* 49.

18. Difficultas; an carens bulla obligetur ex vi voti ab ouis & lacticiniis abstinere in quadragesima aliisúe temporibus, in quibus ex consuetudine ab his abstinetur?

Negat *Sanch. d. cap.* 11. *num.* 53. Ea motus ratione; quia sic vouens solum obligatur ad seruandum ieiunium eo modo, quo ab Ecclesia institutum est. At Ecclesia in præcepto ieiunij hanc abstinentiam non præcepit, sed alio distincto præcepto, quod obligat excusatos à lege ieiunij, & in diebus dominicis, ad cuius præcepti obseruantiam vouens ieiunium non debet censeri obligatus.

Cæterum veriùs censeo sic vouentem obligatum esse ab his abstinere, ita expressè tradit *Cordoña summ. qu.* 168. *punct.* 2 *Ludouicus Lopez* 2. *p. instructorij de ieiunio fol.* 714. *Azor* 1. *p. lib.* 7. *cap.* 10. *qu.* 2. *fine & lib.* 11. *cap.* 20. *qu.* 6. *Suarez lib.* 4. *de voto cap.* 7. *num.* 9. *fine*. Ratio ea est: quia licet abstinentia ab ouis & lacticiniis supponatur præcepto ieiunij quadragesimalis, at quia hoc necessariò supponitur & tanquam pars integralis talis ieiunij; ea de causa vouens illo tempore ieiunare, censendus est votum emittere de ieiunio sub illa forma. Neque Ecclesiasticum quadragesimale ieiunium est sola abstinentia à duplici refectione, sed etiam abstinentia à carnibus, & ab his, quæ à carnibus originem ducunt. Per quæ ratio contraria soluitur.

19. Præterea dubitatur de voto ieiunandi in pane & aqua qualitèr obliget? Et respondeo obligare, ne aliud comedas, aut bibas. Quod si pisces, leguminaúe comederis hora consueta, aut vinum biberis peccas; sed non ob inde excusaris seruare Ecclesiasticum ieiunium, cum possis. Quia non est censendus Ecclesiasticum ieiunium promisisse dependentèr ab illa circunstantia & conditione. Bene tamen conditio illa & circunstantia promissa est dependentèr à ieiunio. Quare ieiunio violato nulla est obligatio, eam abstinentiam vtpote accessoriam seruandi. *Sanch. lib.* 4. *sum. cap.* 11. *num.* 47. Difficultas est; an circunstantia illa violata, eo quòd semel vinum biberis, possis sæpiùs bibere absque voti transgressione? Affirmat *Sanch. loco allegato*; eò quod iam sit impossibile illam circunstantiam seruare; sicut enim promittens ieiunare si bis comedat, à ieiunio excusatur, & potest sæpius comedere: Quia violato ieiunio impossibile est illud seruare, ita videtur dicendum de sic vouente. Sed veriùs censeo oppositum. Quia illa abstinentia ab omnibus aliis cibis annectitur ieiunio promisso pro toto die & singulis eius partibus; ac proinde dum perseuerat obligatio Ecclesiastici ieiunij promissi perseuerat obligatio huius abstinentiæ.

20. Sed quid dicendum de voto abstinendi à carnibus, an comprehendat abstinentiam à lacticiniis & ouis, & votum abstinendi à lacticiniis comprehendat abstinentiam ab ouis, vel à carnibus? Breuitér respondeo per se non comprehendere. Quia sunt rei omnino distinctæ; & licet in præcepto Ecclesiastico vniantur, non inde infertur in voto vniri debere; cum hæc obligatio pro intentione vouentis suscipiatur, qui specialem finem habere potest in vna obligatione potiùs quam in alia suscipienda. Sic *Emanuel Saa verbo votum num.* 25. *Sanch. lib.* 4. *cap.* 11. *num.* 46. Aduerte tamen, votum abstinendi à lacticiniis si emissum sit pro diebus, quibus vsus carnium est prohibitus, censeri debere emissum dependentèr ab illa prohibitione. Quare illa cessante vel ex dispensatione vel ex necessitate cessabit huius voti obligatio *Sanch. d. cap.* 11. *num.* 58.

21. Quid de voto abstinendi à vino? Obligat sub graui culpa ne bibatur in ea quantitate, quæ vino temperatè vtentibus sufficeret pro vna comestione. Non tamen obligat abstinere à ceruisia quia ceruisia vinum non est; tametsi votum emissum sit fine ebrietatem vitandi. Quia finis extrinsecus voti sub voti obligationem non cadit. *Sanch. d. cap.* 11. *num.* 44.

22. Septimò deducitur qualitèr obliget votum alicuius

alicuius rei indeterminatæ? Pro quo suppono indeterminatum esse posse quoad tempus, quia non exprimis pro quo tempore vis te voto obstrictum esse. Secundò esse potest quoad quantitatem vel qualitatem ipsius rei. Tertiò quoad eius indiuiduationem. De prima indeterminatione nulla est dubitatio. Nam esto verba indeterminationem sonent re ipsa votum determinatum est, vt in perpetuum obliget. Sic vouens castitatem censetur in perpetuum illam vouere. Et vouens ieiunare sextis feriis censetur pro semper vouere, dum contrarium non exprimit. Secùs verò dicendum esset si ieiunium vel eleemosynam absque vllo signo distributiuo promitteres; quia tunc vnico ieiunio vel eleemosyna satisfaceres.

23. De secunda determinatione est difficultas; qua ratione voto non obstet: Et ratio difficultatis est; quia res sic promissa mandari executioni non potest, cum nihil in re constitui possit, quod non sit quoad quantitatem qualitatem & indiuiduationem determinatum. Deinde in *leg. qui triticum leg. qui insulam, & leg. ita stipulatus. ff. de verborum obligatione & leg. legato generalitèr ff. de legatis* 1. Ob incertitudinem rei promissæ vitiatur legatum ergo similitèr vitiari debet votum. Præterea si ex vi voti nulla est determinatio facta, satisfieri voto poterit cuiuslibet rei etiam inutilis oblatione, quod videtur absurdum.

Dicendum tamen est ob indeterminationem rei promissæ non vitiari votum. Sic docet *Abbas cap. ex parte num. 5. de censibus & ibi Anton. num. 7. Azor 1. p. institutionum moralium lib. 11. cap. 20. quæst. 2. Suarez tom. 2. de Relig. lib. 4. de voto cap. 7. num. 15. conclus. 4 Sanch. lib. 4. de voto cap. 13. num. 3. & sequentibus.* Ratio est quia illud votum est de re honesta & possibili. Ergo obligat, & licet possibile non sit exequi sub illa indifferentia, qua promissa est, hoc non tollit voti obligationem. Quia ipsum votum obligat tollere illam indifferentiam, vt res promissa executioni mandari possit. Alias votum ingrediendi religionem inualidum esset, quod nullo modo est dicendum. Nam licet ex vi voti nulla religio determinetur; determinatur tamen vouens aliquam eligere. Ex quibus constat solutio ad primam rationem contrariam. Ad secundam *Anton. & Abbas in d. cap. ex parte.* Admittunt promissiones profanas ob incertitudinem vitiari secùs promissiones spirituales & pias ob earum pietatem: Has enim (inquiunt) ex æquitate Iuris Canonici validas esse, vt latè probat *Tiraquelus de priuilegiis piæ causæ priuileg. 55. num. vnico, & colligitur ex lege cum post, §. gener. ff. de iure dotium.* Vbi dos generalitèr promissa arbitrio prudentis determinatur inspecta facultate promittentis & dignitate personæ in cuius fauorem fit. Adde non semper ex iure ciuili promissionem incertam vitiari, sed solum quando eò reducitur incertitudo, vt nullius momenti sit res oblata. Vt ex *Gloss. & Bartol. in leg. legato ff. de legatis 1. & in leg. cum post §. gener. ff. de iure dotium notat Suar. d. cap. 7. in fine,* quod in voto locum habere non potest; cum semper res vtilis, & quæ in cultum Dei cedat, offerenda sit. Ad tertiam negamus rem inutilem offerri posse: tum ob reuerentiam Dei, cui fit promissio; tum vt vera promissio reddatur. Quia nemo censetur quantumcumque generalitèr promittat, rem inutilem promittere. Quia res promissa vtilis promissario esse debet; quia debet esse illi grata.

24. Sed est dubium qualitèr hoc votum determinandum sit? Breuiter respondeo ad minimam quantitatem, & qualitatem vtilem sub re promissa contentam determinandam esse, nisi ex recepta consuetudine vel ex aliis circunstantiis contrarium colligatur. Sic docuit *Valent. 2. 2. disput. 6. qu. 6. punct. 4. qu. 3. Azor 1. p. lib. 11. cap. 20. q. 2. & qu. 10. Suarez lib. 4. de voto lib. 4. cap. 7. num. 18. vers. Nihilominus. Sanch. lib. 4. de voto cap. 13. nu. 8. & sequentibus Layman lib. 4. sum. tract. 4. cap. 3. nu. 3. Bonacina tom. 2. disp. 4. qu. 2. punct. 6. nu. 15. & 31.* Ratio est: Quia votum solum obligat, vt promissum seruetur, quod verificari optimè potest, si in minima quantitate vtili promissum impleatur; idque probat *textus in cap. ex cap. de censibus.* Vbi de voto in quo mensura tritici D. Iacobo & eius ministris promissa est, decidit Pontifex fieri satis, si minima reddatur, nisi aliud consuetudo generalis expostulet, & subdit Pontifex rationem; quoniam cum huiusmodi vota gratuita fuerint ab initio, benigniùs sunt à viris Ecclesiasticis exigenda. Ergo à fortiori ab ipsomet Deo benigniùs votum exigendum est, ne rigorosa exactione à votis emittendis homines retardentur. Adde probabile satis esse, legatum indeterminatè relictum non esse donandum secundum maiorem quantitatem sed secundum minorem, ne nimium hæres grauetur; quem præsumitur testator quam minimum grauare voluisse. Vt constat ex *leg. nummis 83. ff. de legatis 3.* ibi. *Nummis indistinctè legatis receptum est vt exiguiores legati videantur.* Ergo à fortiori est idem dicendum de voto, ne vouens præsumatur se nimium voluisse grauare. Dixi *nisi ex consuetudine maior quantitas promissa esse censeatur*: Quia ex consuetudine optime colligitur intentio vouentis, & colligitur ex supradicta *leg. nummis,* ibi. *Si neque ex consuetudine patris familias neque ex regione vnde fuerit neque ex contextu testamenti possit apparere.* Hinc fit promittentem calicem alicui Ecclesiæ debere donare argenteum; quia est inferioris qualitatis ex iis quibus Ecclesia vti solet. *cap. vt calix de consecratione distinct. 1. Sic Azor 1. p. lib. 11. insti. mor. cap. 20. qu. 10. Sanch. lib. 4. cap. 13. num. 13. Layman lib. 4. summ. tract. 4. cap. 3. num. 3. in fine.* Excipe nisi promittens esset nimis pauper, & in illa Ecclesia stannei calices essent; quia tunc censeri posset stanneum calicem promittere. *Layman supra.* Item fit promittentem oleum non esse obligatum dare optimum; & promittentem panem pauperibus satisfacere si donet vsitatum & sic de reliquis. *Suar. lib. 4. de voto cap. 8. num. 9.*

25. De tertia indeterminatione quoad indiuiduationem est difficultas qualitèr votum obligare possit? verbi gratia promittis Ecclesiæ vnum calicem, vel seruum ex iis quos habes; quem ergo obligatus es tribuere? Dicendum est, te posse eligere quem malueris; quia cum non constet de determinatione tuæ voluntatis, non est cur ad pretiosiorem obligeris. *Sanch. lib. 4. cap. 13. num. 19. Bonacin. disp. 4. qu. 2. punct. 6. num. 32.*

26. Difficultas autem est: an si ante voti adimpletionē pereant reliqui calices vel serui, & solus vnus remaneat, tenearis integrè ad voti executionem? Negat *Sanch. loco allegato cum Molina tom. 2. de iust. disp. 270. vers. quando res vna.* Mouetur: Quia calix vel seruus remanens non est magis promissus quam alter ex his, qui perierunt, cur ego quilibet ex his, qui perierunt perire debet integrè promittenti & non voti obligationi? Pereat ergo

& voti obligationi & promittenti; & consequentèr superstes remaneat & promittenti voti obligationi; ac proinde diuidatur. Idem, quod tradunt ij Doctores de vouente ipsius hærede qui in ius defuncti succedit, non esse inquam obligatum calicem vel seruum remanentem integrum donare sed dimidiatum in valore.

Cæterum veriùs credo tam vouentem quam ipsius hæredem obligatum esse tradere calicem vel seruum remanentem. Sic *Bonacina disp. 4. qu. 2. punct. 6. num 34.* Moueor: Quia in supradicto voto nullus calix vel seruus est determinatè promissus, sed quilibet est promissus sub disiunctione; præstat enim hunc sensum, dabo vnum ex calicibus, quos habeo; dabo inquam hunc vel illum, Ergo remanente vno calice remanet tota materia sufficiens ad voti executionem. Tenetur ergo vouens votum integrè implere. Neque fundamentum *Molinæ & Sanchez* vrget; concedo namque non esse magis promissum calicem remanentem, quam eos, qui perierunt sed omnes æquè sub disiunctione esse promissos. At non inde infertur; obligationi voti perire debere. Quia cum voto determinatè addicti non fuerint, obligatio voti integra perseuerat, quoties perseuerat materia executioni voti sufficiens.

27. Sed quid dicendum, si rem determinatam promiseris, dubites tamen cui ex duabus Ecclesiis promiseris, poterisne applicare, cui malueris? Affirmat *Sanch. lib. 4. de voto cap. 13 num. 18. fine.* Mouetur: Quia tota obligatio voti nascitur ex voluntate vouentis. Cum ergo vouens nesciat, quam ex illis Ecclesiis determinauerit; non est, cur eius obligatio determinata censeatur. Neque est simile de eo, qui obligatus est rem aliquam restituere; ignorat autem, cui è duobus debeat, quam tenetur pro ratione dubij singulis diuidere; quia singuli illi posito dubio habent ius iustitiæ. At Ecclesiæ, quibus per votum res est promissa, nullum ius habent, sed totum ius penes Deum in cuius honorem res promissa est, residet. Sed veriùs credo te obligatum esse rem diuidere, cognoscis namque rem illam vni ex illis Ecclesiis determinatè promisisse; quòd verò postea ignores, cui promiseris, non tollit quominùs vni ex illis determinatè debita fuerit ex determinatione, quam tu reuocare non potes. Ergo neque tollit quominùs illi donari debeat. Cum ergo cognoscere non possis, cui ex illis debeatur, recta ratio postulat, vt pro qualitate dubij rem diuidas; Siquidem hæc diuisio in tui damnum non cedit, & ex alia parte debito contracto satisfacit meliori modo possibili. Alias si vni Ecclesiæ rem integrè tradis; periculo te exponis tradendi rem, cui non debes. Secùs verò est, cum à principio Ecclesia, cui res donanda est, determinata non fuit; quia tunc relinquitur arbitrio vouentis & ipsius hæredis determinatio vt bene dicit *Sanchez d. cap. 13. num. 18. in principio.*

28. Octauò deducitur; qualitèr obliget votum duplicis rei sub disiunctione promissæ? Et quidem si tempore voti aliqua ex illis sit inepta materia voti, vt si voueas te futurum religiosum, vel furaturum; votum corruit. Quia in promissione disiunctiua nulla pars determinatè eligitur, sed promittens electionem sibi reseruat; & ad partem, quam elegerit, se obligat. Hanc autem electionem facere non potest si vna ex materiis promissa inepta sit. Ergo corruit tota eius obligatio. *Sanch. lib. 4. summ. cap. 10. num. 17. & sequentibus.* At si tempore voti disiunctiui vtraque materia promissa apta sit, vt si promittas Ecclesiæ donare calicem vel seruum; contingit autem quod voto illo emisso perit calix vel seruus; obligaris sane tradere partem superstitem, vt expressè de humanis promissionibus dicitur in *leg. stichum aut Pamphilum 95. §. 1. ff. de solutionibus lege non vtique 3. ff. de eo qui certo loco leg. regia 23. tit. 11. partita 5.* Ratio ea est: Quia obligatus fuisti vnum ex illis duobus donare quod implere optime potes vno ex illis remanente. Ergo teneris. Et hoc quidem verissimum est si in mora fuisti eligendi, antequam res illa periret, vel tua culpa perit. Quia eo ipso vis totam obligationem in remanentem transferre. Neque enim iustum est, vt ex tua culpa commodum reportes, & promissarius damnum.

At si non fuisti in mora eligendi neque tua culpa perit, alicui videbitur te esse deobligatum à voto. Quia res in eum statum deueniunt quem si à principio haberent tempore voti emissi, votum nullum esset. Deinde obligatio non fuit calicis vel serui determinatè, sed vnius ex illis, quem elegeris: Supponitur ergo electio ad determinatam obligationem. Ergo reddita impossibili electione absque tua culpa obligatio determinata esse non potest. Præterea si scires vnam ex illis rebus promissis fore perituram præsumi non potest te votum emissurum de tradenda determinatè illa re, quæ remanet. Non ergo es censendus obligatus. Nihilominùs dicendum est te obligatum esse, non quidem ad tradendum determinatè rem superstitem, vt bene probant rationes adductæ, sed ad tradendam illam; vel æstimationem illius quæ periit. Sic docuit *Gloss. in dicta lege non vtique verbo solum ff. de solutionibus Gregorius Lopez leg. 23. fine tit. 11. partita 5. Antonius Gomez tom. 2. variar. cap. 11. num. 40. Molina tom. 2. de iustitia disp. 270. vers. quando quos refert & sequitur Sanch. lib. 4. di voto cap. 13 num. 25.* Et probat *textus leg. cum res 49. vers. qua ratione ff. de legatis 1.* Ratio ea est: quia ex eo quod obligeris rem superstitem, vel æstimationem illius, quæ periit donare, non obligaris ampliùs quam à principio obligatus fuisti: Siquidem loco rei peremptæ succedit æstimatio, & inter æstimationem illius & rem superstitem conceditur tibi electio. Notantèr dixi *æstimationem illius rei quæ perit.* Nam in votis personalibus non est locus æstimationi. Non enim qui promittit ingredi religionem, vel seruire Xenodochio; & post votum inutilis & Xenodochij seruitio, satisfaciet donando Xenodochio quantum eius ministerium æstimabitur; quia non vouit Xenodochij seruitium ob vtilitatem Xenodochij, sed præcipuè ob vtilitatem spiritualem propriam, quæ non est pecunia æstimabilis; ac proinde inutilis factus Xenodochio tenetur religionem ingredi. Sic *Sanch. lib. 4. de voto cap. 13. num 32.*

Hoc tamen limitandum est, dummodo rem, quæ perit, antequam pereat, non elegeris electione perfecta, quam nullatenùs variare possis; quod non aliter fit, quàm volendo obligationem alternatiuam fieri determinatam; quod est virtute nouum votum emittere. Illa ergo electione positâ cessauit obligatio alternatiua & successit rei peremptæ obligatio, quod pluribus exornat *Sanch. d. cap. 13. à num. 20.*

Aduertendum tamen est maximè, vota sæpè videri alternatiua. Cum tamen sint conditionalia. Quia

Quia vouens ad vnum tantum se obligare intendit; vt si diceres voueo hoc anno me vindicare vel religionem ingredi. Non enim vindictam Deo vouere vis, sed vindicta non posita voues religionem; clariùs si voueres non fornicari vel religionem ingredi; voues enim religionem si fortè fornicatus fueris; idem est, si promitteres post annum vel post biennium religionem ingressurum; præstat enim hunc sensum si potuero post annum religionem ingrediar; sin minùs post biennium. In casu autem dubio si vsus fuisti verbis disiunctiuis, sub disiunctione censendus es obligatus, & non conditionalitèr: quia semper mens præsumi debet verbis accommodari. Vide *Sanch. d. cap. 10. num. 20. 21. & 22. & cap. 13. num. 21. & 22.*

PVNCTVM XIII.

Pro quo tempore votum obliget ad sui executionem?

1. *Si signatur tempus non obligat ante illius aduentum.*
2. *Non teneris tempus præuenire.*
3. *Sed debes præuenire impedimentum intra obligationis tempus occurrens.*
4. *Si non habet votum tempus determinatum debet impleri cum primum commodè possit.*
5. *Occasio rationabilis est differendi voti executionem si spes subsit quòd meliùs & vtiliùs postea exequendum sit.*
6. *Votum ingrediendi religionem, & seruiendi in Xenodochio minùs differendum est.*
7. *Quæ dilatio in votis graue peccatum constituat.*

1. Dupliciter votum emittere potes. Primò signando tempus ad sui executionem; vt si voueas religionem intra annum, ieiunium omnibus sextis feriis, eleemosynam omnibus sabathis. Secundò absque vlla temporis determinatione; vt si voueas religionem, ieiunium, eleemosynam faciendam. Si primò modo votum emittas; clarum est te non esse obligatum quo vsque tempus signatum adueniat. Quia non habes intentionem te obligandi ante illud tempus.

2. Dubium nonnullum est; an tenearis tempus signatum præuenire, si præsumas eo tempore impediendum esse? Negatiuè respondendum est; quia mensura obligationis voti est intentio vouentis, & cum hæc solum sit pro tempore signato, solum eo tempore obligatio astruenda est. Quod à simili ex præceptis Ecclesiasticis conuinci potest. Qui enim præuidet die Dominica impediendum esse à missæ auditione non tenetur die sabbathi missam audire, & præuidens impediendum à ieiunio alicuius vigiliæ non est obligatus præuenire ieiunium die antecedenti. Quia præceptum solum est de missa & ieiunio illis diebus signatis, non de aliis. Ergo idem est dicendum de voto. Et ita tenet cum communi sententia *Suarez lib. 4. de voto cap. 14. à num. 5. Bonacina tom. 2. disp. 4. qu. 2. punct. 5. §. 1. num. 13.*

3. Verum quia tempus executioni voti signatum latitudinem habere potest, qualem habet votum ingrediendi religionem intra annum ieiunandi tribus diebus in mense, vel hebdomada. Habet enim latitudinem totius anni, mensis, vel hebdomadæ ad sui executionem. Si in termino huius latitudinis cognoscas te habiturum impedimentum; teneris terminum illum præuenire. Quia non præuenis tempus obligationi signatum; cum totus annus obligationi exequendæ signatus sit; sed præuenis tempus ineptum obligationis executioni. Quod exemplo præceptorum Ecclesiasticorum confirmari potest. Nam obligatus intra annum confiteri, si præuideat vltimo mense impediendum esse, tenetur ante confessionem facere; & obligatus die festo missam audire sciens post horam octauam esse impediendum, obligatus est ante audire. Sic dicendum est in voto. Et ratio omnium est: quia votum sicut & præceptum obligat vt in toto illo tempore impleatur, quod fieri non potest, nisi in tempore apto executioni mandetur. Sic *Suar. lib. 4. de voto cap. 12. num. 7. Bonacina d. disp. 4. qu. 2. punct. 5. §. 1. num. 13. Sanchez lib. 4. de voto cap. 14. num. 18. Layman lib. 4. tract. 4. cap. 3 num. 5. qu. 4.*

4. Si autem votum fiat absque illa temporis determinatione, obligat vt quamprimum commodè fieri posset, executioni mandetur. Sic tradunt vt certum. *Siluester verbo votum 2. qu. 2. & 5. Armilla ibi num. 16. Saa num. 28. Valent. 2. 2. disp 6. qu. 6. punct 4. qu. 3. in tertia circunstantia Azor 1. p. lib. 11. institut. moral. cap. 15. qu. 10. Sanch. lib. 4. Decalog. cap. 14 num. 5. Suar. tom. 2. de Religione lib. 4. de voto cap. 12. à num. 6. Bonacina disp. 4. qu. 2. punct. 5. § 1. in principio Layman loco citato.* Et colligitur ex illo Deuteronomij 23. *cum votum voueris domino, non tardaueris reddere. Quia requiret illud Dominus Deus tuus; & si moratus fueris reputabitur tibi in peccatum,* & Eccles. 5. *Si quid vouisti Deo ne tardaueris reddere; displicet enim ei infidelis & stulta promissio.* Ratio ea est, quia obligatio voti nascitur ex promissione & acceptatione Dei. Ergo promissio facta absque vlla dilatione & sic à Deo acceptata obligationem executionis inducit absque vlla dilatione. Præterea si prædictum votum non obligat ad rem promissam statim exequi, non poterit dari initium suæ obligationis sed reddetur inane. Quia obligatio voti non sumitur ex necessitate rei promissæ secundum; sed ex sola voluntate vouentis. Si igitur vouens nullum tempus executioni determinauit, credendum est velle se obligare exequi quamprimum possit. Deinde eo ipso, quo promissio facta est, debetur promissum Deo, & potest Deus illud expostulare; nam debitum sine termino exigere creditor potest, quoties sibi placuerit. Iuxta *legem promissor §. 1. ff. de constitut. pecun.* Ibi *si sine die constituas &c. confestim agi te cum poterit si statim vt constituisti non soluas.* At Deus semper instat pro executione voti; quia sibi grata est. Ergo statim est illi reddenda.

Ex quo constat fallacem & incertam esse regulam illam, quam tradit *Caietanus 2. 2. quæst. 88. art. 3. fine Nauarr. cap. 12. num. 42. Ludouicus Lopez 1. p. instructorij cap. 44. Reginald. lib. 18. sum. nu. 286.* Nempe votum pro tunc obligare, quando vouentis conscientiam pro eius executione remordet. Nam vt benedicit *Sanch. Azor Suar. Bonacina & alij locis allegatis* hæc regula timoratis stricta est; at negligentibus suæ salutis est nimis lata; quippe qui nullis scrupulis vrgentur.

Dixi *obligare votum ad sui executionem quamprimum commodè*

commodè fieri possit. Quia votum quo nullum tempus executioni determinatur, sic ex æquitate explicandum venit, vt credatur vouens voluisse secum hoc temperamento obligare. Iuxta *leg. quod dicimus ff. de solutionibus.* Ibi. *Statim soluere cum aliquo temperamento temporis intelligendum est.* Idem constat ex *leg. ratum eodem tit.* Ibi, *Statim, siue cum primum; cum quodam temporis spatio accipi debet*; quod nec maximum nec minimum sit, & intellectu potiùs (id est boni viri arbitrio) quam locutione exprimi possit vt habetur in *leg. continuus* §. *cum ita ff. de verborum obligat.* Et ita docent *Sanch. d. cap. 14. n. 5. & 6. Suar. lib. 4. cap. 12. num. 12. & 13. Bonacina disp. 4. qu. 2. punct. 5. in principio Azor 1. p. lib. 11. cap. 15. quæst. 10. Layman lib. 4. sum. tract. 4. cap. 3. num. 5.*

Ex quo fit occasionem rationabilem esse differendi voti executionem, si spes subsit, quod meliùs & vtiliùs ea dilatione posita votum executurus sis. Vt tradit *Siluester verbo votum. 2. quæst. 3. Sanchez aliis relatis cap. 14. num. 8. Layman d. cap. 3. num. 5. Bonacina punct. 5. num. 2.* Quare si ad religionis labores perferendos, eiusque asperitates sustinendas satis idoneus non sis, speras autem fieri si differas, poteris differre. *Sanch. nu. 9. Layman num. 5. Bonacin. num. 3.* Ad idem est si differas ob litterarum eruditionem, quam in religione æque obtinere non potes, & religioni est vtilis. *Cordoüa summ. qu. 39. Sanch. num. 11. Layman num. 5. fine.* Quia id videtur in honorem Dei cedere. Item si parentes ægrè ferant tuum in religionem ingressum, speras autem dilatione esse temperandum affirmant *Sanch. num. 13. Bonacina num. 2.* Esse sufficientem dilationis causam. Sed in his omnibus cautè procedendum est, ne nimia sit dilatio, neúe periculum adsit, nunquam votum exequendi, vt sæpè ex huiusmodi dilationibus contingit.

6. Illud tamen præ oculis habendum est, votum ingrediendi religionem, & seruiendi in Xenodochio minori tempore differendum esse, quam votum peregrinandi, dandiúe aliquam eleemosynam. Quia hoc votum peregrinationis, & eleemosynæ dilatione non minuitur, sed totum integrè impletur. At votum religionis vel perpetui in Xenodochio seruitij dilatione minuitur; ita vt quo magis differatur executio, eò minùs de voto redditur. Quia minori tempore Deo obsequeris cum obligatus sis perpetuò inseruire. Sic *Sanch. d. cap. 14. nu. 22. Layman lib. 4. tract. 4. cap. 3. num. 5. quæst. 4. Suarez 3. tom. in 3. p. disputat. 31. sect. 2.*

7. Quæ autem dilatio, tum in votis religionis, tum in illis, quæ integrè implentur mortale constituat? Non facilè definies. Plures namque Doctores indicant dilationem duorum vel trium annorum in voto religionis absque periculo obliuionis vel impedimenti vel vlterius dilationis non esse mortale. Sic *Petrus de Ledesma 2. tom. sum. tract. 10. cau. 3. dub. penultim. Armilla verbo votum num. 16. Man. 2. tom. sum. cap. 95. num. 9.* In votis verò, in quibus nihil ex dilatione omittitur implendum, censent tunc esse mortalem, quando adesset ex dilatione periculum nunquam ea exequendi: parum enim videtur interesse, quod hoc vel illo tempore votum reddatur, si tota res promissa redditur, & tempus designatum non sit. Sic *D. Anton. 2. p. tit. 11. cap. 1. §. 1. & indicat Sanchez lib. 4. cap. 14. num. 21.* Sed hæc ita lata probanda non censeo, sed existimarem dilationem sex mensium in voto religionis, vel perpetui in Xenodochio seruitij post nactam opportunitatem illud exequendi, esse notabilem. Quia cedit in diminutionem grauem diuini cultus & propriæ vtilitatis; minor autem dilatio non videtur censenda notabilis ob difficultatem tanti operis, & perpetui sacrificij exequendi. Sic expresè *Sanch. lib. 4. de voto cap. 14. num. 22.* In reliquis autem votis ex dilatione non diminutis censerem dilationem duorum vel trium annorum esse notabilem. Nam licet res promissa integrè exequenda sit; eius tamen executionem tanto tempore contra voluntatem Dei creditoris differre, grauem deordinationem continet. Quod probari potest ex dilatione debiti hominibus promissi. Quod nullus negabit grauem culpam constituere.

PVNCTVM XIV.

An votum non impletum tempore designato desinat obligare?

1. *Distinguitur duplex designatio temporis & sub ea distinctione quæstioni fit satis.*
2. *Qualitèr cognoscetur votum ligari tempori ita vt illo transacto non obliget.*
3. *Vouens ieiunare hoc mense sextis feriis, vel sabbatho, non tenetur, si omittat, aliis diebus ieiunare, imò neque alio mense.*
4. *Sæpe votum alligatur tempori ob propriam vouentis vtilitatem.*
5. *Supradicta doctrina in votis realibus & personalibus locum habet.*
6. *Personalia vota frequentèr tempori alligantur secùs realia.*
7. *Votum non obligat ad compensationem cum impotens es ad illud exequendum.*

1. Dvplicitèr tempus executioni voti designare potes: Primò; animo ne vltra illud executio differatur. Secundò; animo ibi finiendi obligationem. Si primo modo, votum emiseris, & tempore designato non impleas, manes obligatus implere; sicuti si Petro deberes centum soluere intra mensem, neque soluis; non obinde liberà solutione existis, sed potiùs grauiùs & efficatiùs vrgeris. Quia debitum integrum quoad substantiam perseuerat, illudque implere potes: habuisti enim duplex debitum aliud rei promissæ exequendæ; aliud exequendi illam intra tale tempus, & licet hoc vltimum iam impleri non possit; primum impleri debet iuxta *legem celsus* §. *idem ait. ff. de recept. arbitris & leg. traiectitia* §. *de illo ff. de actionibus & obligat. & leg. magna Codice de contrahenda & commit. stipulat.* Quia independentèr ab obligatione temporis promissum est. Tempus namque in illo voto designatum fuit ad excitandam executionem non ad finiendam illam. At si animo finiendi ibi obligationem, tempus designaueris; sicuti in præceptis Ecclesiasticis audiendi missam, & ieiunandi designatur; si eo tempore votum non impletur, extinguitur eius tota obligatio. Quia sic est promittentis voluntas, iuxta quam obligatio vel deobligatio voti metienda est. Sic *Doctores communitèr Caietanus 2. 2. qu. 88. art. 12. dubio vlt. Aragon ibi art. 3. dub. vlt. Valent. disp. 6. quæst. 6. punct. 4.*

punct. 4. circa finem vers. tertium Vasqu. 1. 2. disp. 146. cap. 2. fine Suar. lib. 4. de voto cap. 13. à num. Sanch. lib. 4. cap. 14. nu. 25. Azor 1. p. lib. 11. cap. 15. q. 11. Bonacin. disp. 4. qu. 2. punct. 5. §. 1. num. 5.

2. Difficultas autem est; qualitèr cognoscetur votum obligari tempori, ita vt illo transacto amplius non obliget, quando vouens de sua intentione certus non est?

Breuitèr respondeo; quoties circunstantia temporis specialem deuotionem communitèr continet, & in illius memoriam votum emittis principalitèr; si eo tempore votum non impleas, extinguitur obligatio. Quia impleri non potest. v. g. promisisti ieiunare vigilia alicuius sancti ob eius deuotionem, & honorem, feria sexta ob memoriam passionis Christi, sabbatho ob Beatissimam Virginem: Si de facto non ieiunasti, cessat tibi obligatio altero die ieiunandi; quia licet ieiunium implere possis, non quale promisisti. Sic aliis relatis docent Sanch. lib. 4. de voto cap. 14. n. 28. Suar. lib. 4. cap. 13. num. 5. Bonacin. disp. 4. quest. 2. punct. 5. an. 6.

3. Hinc fit vouentem ieiunare hoc mense feriis sextis, vel sabbatho non esse obligandum aliis diebus ieiunare, esto culpabilitèr omiserit; quia communitèr hæc ieiunia in honorem passionis Christi, vel Beatæ Virginis promittuntur; ac proinde tempori alligata. Dubium tamen est; an alio mense impleri debeant; siquidem honor Christi & Beatæ Virginis idem est, siue vno mense siue alio ieiunium præstetur. Dicendum nihilominùs est, non esse improbabile cessare obligationem. Quia esto cultus Christi & Beatæ Virginis idem in specie sequatur; at quia non est idem numero & in indiuiduo cum eo, qui promissus est, sed omnino distinctus; ea de causa cessat obligatio. Quando enim promittis in honorem Beatæ Virginis omnibus sabbathis huius mensis ieiunare, ieiunium horum sabbathorum non aliorum promittis. Ergo his sabbathis absque ieiunio transactis impossibile est quod promissum impleas. Sanch. lib. 4. cap. 14. num. 32. Bonacina disp. 4. quest. 2. punct. 5. num. 9. Idem dicendum est de voto peregrinationis ob lucrandum iubilæum, illo transacto cessare obligationem; quia non potest suscipi peregrinatio, qualis promissa est. Sanch. cap. 14. num. 29. Bonacina punct. 5. num. 7. Notantèr dixi votum alligari tempori specialem deuotionem continenti, si principalitèr ob eius deuotionem fiat. Nam sæpe contingere potest signari tempus ob eius deuotionem, sed non principalitèr, vt si promittas ingredi religionem in die sancti Ioannis Baptistę ob eius specialem honorem; non cessat tibi obligatio tametsi illo die non ingrediaris; quia censeris principalitèr ob status pefectionem, diuinum obsequium, & propriam vtilitatem votum emittere, & secundariò ob honorem S. Ioannis. Suar. lib. 4. de voto cap. 13. nu. 5. Bonacina disp. 4. qu. 2. punct. 5. §. 1. num. 7.

4. Secundò respondeo sæpe votum alligari tempori non ob eius specialem deuotionem sed ob propriam vouentis vtilitatem intendit enim vouens bonis operibus assuefieri, & ex hac intentione vouet octauo quoque die confiteri, ieiunare, aliudúe opus bonum efficere, omittit; non videtur teneri alio sequenti tempore. Quia videtur esse præter eius voluntatem sic grauari. Sic Suar. d. cap. 13. num. 6. Bonacina disp. 4. quest. 2. punct. 5. num. 8. Quod verissimus credo in votis perpetuis vbi similis obligatio succedit ac ea quæ prætermissa fuit. Sanch. cap. 14. num. 34. At in votis non perpetuis non ita facilè hanc libertatem admitterem. Nam in dubio hæc vota tempori non alligantur, vt dixit Suar. d. num. 6. fine. Bonacin. nu. 11. & finis voti idem prorsùs perseuerat.

5. Sed inquires; an supradicta doctrina non solum in votis personalibus sed realibus locum habeat? Respondeo probabiliùs esse illum habere. Quia negari non potest, eleemosynam promitti posse occasione lucrandi iubilæum, vel in subsidium alicuius festiuitatis celebrandæ. Item promitti potest eleemosyna omnibus sextis feriis & sabbatho in honorem passionis Christi & Beatæ Virginis, sicut enim ieiunium ob huiusmodi finem promittere potes, cur non eleemosynam? Ergo sicut ieiunij obligatio cessat si signato tempore non impleatur & obligatio eleemosynæ eo modo assumptæ cessare debet. Quia iam eleemosyna, qualis promissa est, impleri non potest. Sic Suar. lib. 4. cap. 13. num. 9. Vasqu. 1. 2. disp. 146. cap. 2. in fine. Sanchez lib. 4. cap. 14. num. 36. Bonacina disp. 4. q. 2. punct. 5. num. 9.

6. Solum aduerto hanc esse differentiam in votis personalibus & realibus; quod personalia vota maximè si perpetua sint, tempori frequentèr alligantur non solum quando emittuntur ob specialem deuotionem temporis; sed etiam quando emittuntur ob propriam vouentis vtilitatem. At realia vota seclusa deuotione temporis raro ob vtilitatem vouentis alligantur tempori, nec cessat eorum obligatio. Et ratio differentiæ; quia in votis personalibus grauaretur maximè vouens si prorogaretur obligatio prætermissa; secùs verò contingit in votis realibus. Colligitur ex Sanch. lib. 4. de voto cap. 14. num. 37. Bonacin. disp. 4. qu. 2. punct. 5. §. 1. num. 10. fine.

Deinde aduerte: in omnibus illis casibus, in quibus impotens es ad voti executionem siue cum culpa siue absque illa te non obligari ad aliquam compensationem. Quia nulla est lex Ecclesiastica, aut diuina, quæ talem compensationem statuat; & ex voto talis obligatio non oritur; cum vouens solum ad executionem rei promissæ se intenderit obligare, & ita tenet Diuus Thomas 2. 2. qu. 88. art. 3. quæstiun. 1. ad 1. Suarez lib. 4. cap. 15. num. 7. Bonacina tom. 2. disp. 4. quest. 2. punct. 5. §. 3. fine.

PVNCTVM XV.

Vtrum obligatio voti ita personalis sit vt solum vouentem astringat ab ipsóque solo impleri possit?

1. *Obligatio voti solum vouentem astringit.*
2. *Proponitur quadam obiectio de voto à populo facto seruandi festum, &c.*
3. *Fit satis obiectioni.*
4. *Votum personale à solo vouente impleri potest.*
5. *Reale communis sententia defendit per alium posse impleri.*
6. *Explicatur communis sententia, & sub distinctione respondetur.*

7. Cum

7. *Cum in voto mixto aliqua pars redditur impossibilis, cessat votum, si per modum vnius promittatur, secùs si diuisim.*

8. *Explicatur textus in cap. Quod super his de voto.*

1. COmmunis & certa sententia est, votum siue personale, siue reale solum vouentem astringere posse. Quia solum astringere potest eum, qui intentionem habuit se obligandi; & cum nullus alius eam intentionem habere possit nisi qui verè vouet, & promittit; efficitur sane nullum alium præter vouentem astringere posse. Deinde alienum factum nullus promittere potest; quia aliena voluntas nemini efficacitèr & absolutè subiicitur; neque ob eandem rationem alienas diuitias promittere potest quia suæ dispositioni non sunt subiectæ. Ergo nullus præter vouentem astringi voto potest. Sic *Siluester verbo votum 2 quæst. 9. Sotus lib 7. de iustitia qu. 2. art. 1. ad 5. Suar. lib. 4. de voto cap. 9. an. 2. Sanch. lib. 4. de voto cap. 15. nu. 14. Paulus Layman lib. 4. summa tract. 4. cap. 3. quæst. 5. & alij.* Et sumitur ex illo Deuteronomij 23. *Quod semel egressum est de labijs tuis obseruabis & supr. 65. Reddam tibi vota mea quæ distinxerunt labia mea*; quasi ea sola obligationem imponant quæ labiis propriis pronunciantur.

2. Sed obiicies sæpe populus ob aliquod beneficium acceptum vouet festum, ieiunium, vel processionem obseruandam, ad cuius voti obseruationem omnes tenentur etiam religiosi exempti & successores. Sed non tenentur ex vi præscriptæ consuetudinis cum ante tempus consuetudini præscribendę designatum teneantur. Neque etiā tenentur ex vi legis, aut statuti cum populus in materia spirituali legem statuere non possit. Ergo tenentur ex vi voti. Ergo alieno voto alij astringi possunt. Secundò filij astringuntur voto parentum nomine ipsorum emisso iuxta *cap. licet de voto*; alias vanè & illicitè pro filiis parentes vouerent peregrinationem, ieiunium & similia, si filij parentum voto non obligarentur. Tertiò votum emissum à tuo procuratore, non procuratorem emittentem, sed te cuius nomine emittit, obligat; ergo votum obstringere potest alium à vouente.

3. Sed hæc facilia sunt. Ad primum dico, emisso voto à maiori parte communitatis & acceptato ab Episcopo populum obligari, etiam illos, qui voto non consenserunt non in vi voti, sed in vi legis ab Episcopo media illa acceptatione promulgatæ. *Suar. lib. 4. de voto cap. 9. num. 10. & 11.* Ad secundum nego filios astringi parentum votis nisi in ea vota consenserint, vt satis colligitur ex *d. cap. licet* Vbi Filius Regis Hungariæ cogitur peregrinationem Hierosolymitanam, quam eius pater vouerat, exequi, non alia ratione, nisi quia assumpto crucis signaculo se impleturum sine dilatione qualibet promiserat. Debet ergo filius consentire vt voto parentum teneatur. Neque obinde fit parentum vota inania esse cum promittunt filios peregrinaturos vel ieiunaturos. Non enim censentur ipsi filiorum facta promittere sed propria nempe curaturos vt filij eam peregrinationem illudue ieiunium promissum præstent. Quæ diligentia laudabilis est & materia voti esse potest. Ex quo fit nequaquam filios obligatos esse religionem suscipere tametsi parentes vouerint eos esse religioni dicandos. Quia solum vouent dicaturos quantum ex parte sua cui obligationi satisfaciunt si seriò & efficacitèr suadeant. Nam præcepto cogere non possunt cum solum de ijs quæ ad bonos mores domus reique familiaris gubernationem pertinent præceptum possint imponere.

Dixi nisi ipsi filij consenserint. Nam tunc non est mirum quod ipsi obligentur. Quia non obligantur ex voto parentum sed ex proprio. Ille enim consensus & paterni voti approbatio est tacita voti emissio. Etsi explicari debent plures textus relati 2. quæst. 1. Præcipuè textus in cap. addidistis, cap. Modachum, cap. Quicumque, cap. Quem progenitores. Vbi filius alligatus manet monasterio tum propria professione tum paterna deuotione ab ipso inquam filio approbata vt rectè dixit *Celest. 3. in cap. cum simus 14. de Regularibus* & tradit *Gloss. in cap. addidistis 20. qu. 1.* Sed est dubium an hunc consensum censeatur filius præstare ex eo tantum quod illo præsente eius pater votum emittat & taceat? Negatiuè respondendum est tum quia taciturnitas non præsumit consensum in iis quæ sunt oneris & obligationis tum quia parentibus non competit filios voto alligare quia votum est res ad perfectionem pertinens ac proinde ex propria voluntate suscipienda. Non igitur consensus præsumitur ex sola taciturnitate seu negatiuo dissensu. *Sanch. lib. 4. cap. 15. num. 24. Bonacin. tom. 1. disp. 4. qu. 2. punct. 5. §. 2. num. 19.* Ad tertium dic votum emissum à tuo procuratore te obligare; quia tu medio illo emittis; neque procurator vouet sed tuum votum, tuumque consensum declarat; vel dic (quod in idem recidit) te vouere & obligari tuo procuratore consentiente & non aliter; ac proinde semper verum est nullum alium à vouente voto obstringi.

4. Ex his decidenda est secunda pars quæstionis; an inquam à solo vouente votum impleri possit? Et quidem si votum sit personale, certissimum est, nullum alium implere illud posse. Quia nullus implere potest votum nisi exequendo rem promissam. Sed res promissa in voto personali est actio propria vouentis non alterius. Ergo nullus alius à vouente votum personale implere potest. Sic *omnes Doctores referendi.* Quapropter si vouens impotens sit ad votum implendum, non tenetur curare vt alius loco illius impleat. Quia hanc obligationem per votum non suscepit; neque alterius executio est proprij voti emissi satisfactio. Quod quidem verissimum est, siue culpabilitèr, siue absque culpa in hanc impotentiam deuenerit. At si cum votum emittit, se cognoscit impotentem ad illius executionem affirmant *Abbas in cap. licet de voto num. 13. Siluester verbo votum 2. qu. 10. Nauarr. sum. cap. 12. nu. 55. Sanch. lib. 4. de voto cap. 2. num. 26. Layman lib. 4. sum. tract. 4. cap. 3. quæst. 5. corol. 4.* obligatum esse implere votum per alium. Quia dum contrarium non constat, prę̨sumendum est hanc fuisse eius intentionem, nempe votum per alium implere; ne vanè & irrisoriè censeatur voluisse. Sed hoc fundamentum leue est ad talem præsumptionem astruendam cum nullum ex verbis indicium huius obligationis colligatur. Siquidem non alienum factum sed proprium promiserit. Credendum ergo potiùs est, temerè & arrogantèr promisisse, quam contra verba promissionis obligationem voluisse contrahere. *Suar. lib. 4. de voto cap. 10. num. 7. fine. Bonacina disp. 4. quæst. 2. punct. 5. §. 3. num. 2.*

5. Si

5. Si verò votum reale sit; communis sententia docet, votum per alium impleri posse: quia cum huius voti executio consistat in exhibitione rei promissæ. v.g. calicis, supellectilis, alteriusúe eleemosynæ donandæ, & hæc parum intersit quod fiat ab hoc vel ab illo; ea de causa impleri per aliũ à vouente potest. Sic *Abulens cap. 30. num. qu. 97. quem refert & sequitur Sanch. lib. 4. cap. 15. n. 6. Bonacin. tom. 2. disp. 4. qu. 2. punct. 5. §. 3. n. 3.* Ex qua doctrina infert *Bonacin. & Sanch.* pluribus relatis vouentem, qui non potest votum reale implere per se, obligatũ esse procurare per alium implere.

6. Cæterum hæc distinctione indigent; in primis certissimum esse debet, votum reale ex aliena pecunia nec iure, neque facto impleri posse. Quia alienam pecuniam donare nec vouisti, nec potuisti vouere; eo quod tuo arbitrio & dispositioni non subdatur, ergo alienæ pecuniæ donatione tuo voto satisfieri non potuit. Dices si Petrus sciens te vouisse daturum calicem Ecclesiæ, calicem donet, vt te ab obligatione voti liberet, tu liber manes à voto, dum ratum habes; etiamsi te ignorante calix datus fuerit vt ex cõmuni sententia supponunt *Suar. & Bonacina supra.* Ergo voto reali ex alienis satisfieri potest. Respondeo negando hanc vltimam consequentiam. Nam cum Petrus tuo nomine calicem Ecclesiæ donat, tacitè priùs tibi donat calicem, & tibi donatum Ecclesiæ donat, vt proprium tui; in quam donationem & exhibitionem tu consentis, dum supradictam donationem ratam habes. Sic indicat *Layman l 4 sum. tract. 4. c. 3. q. 5. corol. 3. n. 8.* Deinde certum esse debet, si impotens factus sis donare calicem promissum deobligatum esse à petenda eleemosyna, vt satisfacias. In quo ferè omnes conueniunt. Quia obligari non potes ad ea, quæ tuum statum dedecent, & ita grauia sunt: Imò certum esse debet, te deobligatũ esse rogare amicos, vt nomine tuo satisfaciant. Quia tu (vt suppono) solum voluisti calicẽ donare, sub qua promissione non cõprehenditur petere ab amicis, vt nomine tuo donent; sunt enim hæc longè diuersa. Sic *Suar. l. 4. de voto c. 10. n. 10.* Pręterea certum esse debet, votum reale medio procuratore impleri posse, in quo hoc votum à personali longè diuersum est. Nam personale etsi per procuratorem emitti possit, non tamen impleri; quia eius materia est actio & functio personę. At reale, cum eius materia sit res à vouente extrinseca, impleri medio alio potest. Et in hoc sensu est verissima communis sententia votum reale & impleri per alium posse & deberi. Et notauit *Layman l. 4. sum. tract 4. c. 3. q. 5. n. 10. vers. hic intellectis fine.* Denique certũ esse debet satisfieri voto reali posse, tametsi fini illius non satisfiat. v.g. promisisti per alium aliquas missas, dedisti sacerdoti stipendium, vt ea sacrafaceret; ipse verò accepto stipendio omisit, tu sufficientèr voto satisfecisti; quia tuum votum nec fuit, nec esse potuit de sacris faciendis cum effectu, sed de illis fieri procurandis medio communitèr vsitato, qualis est stipendij contributio. Item vouisti mittere aliquem vt nomine tuo limina Apostolorum inuiseret, conuenisti cum Petro vt præstaret hoc officium; ipse verò acceptis sumptibus necessariis ommisit; tu liber manes ab obligatione: quia quantum est ex parte tua fecisti opus promissum. Item cum sis Prælatus Religionis vouisti orationes tuorum subditorum, satisfacis si modo communitèr vsitato eas fieri præcipias. Sic *Suar. lib. 4. de voto cap. 10. num. 8.*

7. Quæ dicta sunt de voto personali & reali dicenda sunt de voto mixto, quod ex reali & personali coalescit. Solum est dubium; an si vnum ex illis reddatur vouenti impossibile, obligatus sit aliud exequi? Cui dubitationi fecimus satis, cum de voti materia locuti fuimus: spectandum namque est an illo voto promissa diuisim vel coniunctim promissa sint? Si diuisim & per modum plurium promissa fuerint, vt contingit, si voueres peregrinari ad D. Iacobum & ibi lampadem offerre; facto vno ex illis impossibili aliud implendum est. At si coniunctim & dependentèr vnum ab alio promiseris, reddito vno impossibili alterius obligatio cessat. Sæpè autem vnum votum ab alio pendet; quia est accessorium illius & non ècontra; sed tunc inspiciendum est, quod sit principale, quod accessorium, vt inde percipias, quod subsistat reddito alio impossibili. Accessorium namque dependet à principali, sed non ècontra; ac proinde reddito principali impossibili accessorium corruit. Sed non contra *Suar. l. 4. c. 10. à n. 12. Sanch. l. 4 c. 15. n. 15. & 30. Layman l. 4. sum. tract. 4. c. 3. q. 5. n. 11. Bonacin. tom. 2. disp. 4. q. 2. punct. 5. §. 3. n. 6. & sequentibus.*

8. Solum obiici potest *textus in cap. quod super his de voto* vbi Pontifex de iis, qui votum emiserant eundi in subsidium terræ sanctæ & propter infirmitatem, vel paupertatem, vel aliam iustam causam votum non possunt vtilitèr adimplere, sic distinguit inter illos, qui temporalem, & eos qui perpetuam impedimenti causam cẽsentur habere. Quod primis indulgenda sit dilatio; secundis sit redemptio iniungenda; ac rerum facultate pensata quas possunt, aut quas facturi essent expensas; personarum præterea compensato labore in subsidium terræ sanctæ transmittant, exequentes per alios, quod per se nequeunt adimplere. At expensæ, quas ij vouentes facturi erant, sunt accessoriæ voto recuperationis terræ sanctæ. Ergo facta militia impossibili adhuc accessorium obligat. Respondeo duplicitèr, primò; illo tẽpore votum subsidij terrę sanctæ ea conditione emitti, vt si vouentes per se militare non possent, alium loco sui substituerent, seu sumptus necessarios ad hunc effectum conferrent; ac proinde mirum non est, quod esto vouentes ire personalitèr non possint, obligentur ad sumptus. Sic *Innocent. in cap. licet de voto Abbas in d. cap. quod super his n. 5. Nauarr sum. c. 12. n. 55. Layman l. 4. tract. 4. de voto c. 3 fine.* Secundò respondeo obligari sic impotentes ad expensas, non quia accessorium obliget reddito principali impossibili; sed quia non erat certum, esse principale impossibile; ea de causa vita commutationis expensæ exiguntur. Sic aliis relatis docuit *Suar. l. 4. de voto c. 11. n. 17.*

Pvnctvm XVI.

An obligatio voti transeat ad hæredes.

1. *Voti personalis obligatio cum persona extinguitur.*
2. *Obligatio exequendi votum reale transit ad hæredem siue voluntarium, siue necessarium.*
3. *Quid si testator vellit hæredẽ eximere à prædicta obligatione? adhuc hæres obligatur.*
4. *Obligatio hæredis non excedit vires hæreditatis.*

5. *Nec debet esse cum praiudicio legitimæ.*
6. *Ad executionem huius obligationis compelli potest hæres tum excommunicatione, tum priuatione hæreditatis.*
7. *Quid quando monasterium hæres constitutum est.*
8. *Quid si religiosus vellet vota realia professione non extingui? adhuc extincta manent.*
9. *Per vota bienný Societatis Iesu non extinguũtur vota antea facta sed suspenduntur.*
10. *Post debita iustitiæ & ante legata pia debet hæres vota soluere.*
11. *Cum sunt plura vota neque hæreditas sufficit ad omnia, votum de re meliori & quod priùs constiterit emissum esse est ad implendum.*
12. *Si non constat, quod votum melius sit neque quod priùs fuit factum placet Sanchez diuisionem faciendam esse. Probabiliùs est hæredem eligere posse.*
13. *Quando multi sunt hæredes, nemo tenetur in solidum.*
14. *Donatarius non tenetur vota donãtis exequi.*
15. *Quid dicendum de legatario.*

1. Regula est à Doctoribus recepta, voti personalis obligationem cum persona extingui, neque ad hæredes transire posse. Quia hæc obligatio actiones vouentis respicit; ac proinde nequit in alterum deriuari. Potest tamen ad similem actionem, nempe ad similem peregrinationem, simile ieiunium, aliudúe personale seruitium ad quod erat testator obligatus, hæres obligari. Primò; si sua sponte id promittat. Qualitèr obligatus fuit filius Regis Hungariæ in *cap. licet de voto.* Et de hac obligatione nemini esse potest dubium, cũ hæc promissio, si Deo fiat, sit noua voti emissio; si fiat testatori ab illoque acceptetur, erit ex iustitia vel saltem ex fidelitate. Secũdò; obligari potest hęres pręcepto testatoris. Sicut enim ad legata alia que pia opera obligatur, cur non obligari poterit ad suscipiẽdam peregrinationẽ nomine defuncti? Sed distinguẽdum est de hærede necessariò, & voluntariò: hęres inquam necessarius grauari non potest à testatore in iis, quæ hæreditati coniũcta non sunt. Neque testator dominium non habens in hæredem de eius actionibus disponere potest. Si verò sit hęres voluntarius: tunc subdistinguendum est, si sub ea conditione hæreditatem concedat, vt votũ peregrinationis nomine suo exequatur; absque dubio tenetur, si acceptat hæreditatem, eam peregrinationem suscipere. Quia cum liberum fuerit testatori, eum hæredem instituere, potuit institutionem sub hac vel illa conditione facere. *Sanch. l. 4. de voto c. 15. n. 17. Layman l. 4. sum. tract. 4. c. 3. n. 13. conclus. 2.* Si verò non sub ea conditione sed absolutè hæreditatẽ concessit; præcepit tamen hæredi, vt peregrinationẽ nomine ipsius susciperet; solum ex gratitudine obligatus est peregrinationem exequi non ex iustitia. *Suar. lib. 4. de voto cap. 11. num. 3.*
2. Secunda regula est æqua à Doctoribus recepta, obligationem exequendi votum reale transire ad hæredem siue necessarium siue voluntarium iuxta vires hæreditatis salua hæredis legitima. Sic *Siluest. verbo votum 2. q. 11. Nauarr. sum. c. 12. n. 56. Lessius l. 2. de iustit. c. 40. dub. 10. n. 65. Sanch. l. 4. de voto c. 15. n. 25. Layman l. 4. tract. 4. c. 3. n. 12. q. 6. Suar. l. 4. c. 11. n. 6. & aliy.* Sumiturque *ex cap. ex parte de censibus. & cap. 1. de solutionibus.* Vbi filius cogitur ad soluenda vota parentum, & *in cap. si hæres de testam.* Puniuntur hæredes non adimplentes vota defuncti, & *leg. 2 ff. de pollicitationibus* dicitur. Qui decimam partem bonorum vouit, si decesserit ante solutionem, hæredem illius hæreditario nomine decimis obstrictum esse. *Voti enim obligationem* (inquit textus) *ad hæredem transire constat.* Ratio est: quia defunctus, cum votum reale emisit, obligatus fuit suis bonis illud exequi. Ergo si de facto exequutus non est; hæres in bonis illius succedens eiusque personam repræsentans eam obligationem subiit. Sicut enim in iuribus & actionibus defuncti succedit, succedere debet in oneribus & obligationibus hæreditati annexis; tametsi nulla res specialitèr sit obligata. Hæc autem obligatio hæredis non est ex virtute religionis, & voti; quia ipse non vouit, sed est iustitię, qua adeundo hęreditatẽ obligatus est defuncto, eius vota & obligationes exequi.
3. Dices ergo si testator vellet hæredem eximere ab obligatione soluendi sua vota realia, hæres adeundo hæreditatem obligatus non esset. Nam hac voluntate posita cessat contractus cum testatore & obligatio inde orta. Propter hanc rationem non desunt, qui censeant illo casu hæredẽ deobligari. Nam licet ipse testator non possit seipsum ab obligatione voti eximere, non inde infertur non posse hęredem; quia hęredis obligatio non ex voto, & promissione; sed ex hæreditatis additione sub hoc onere à testatore concessa, nascitur; potest ergo testator hæreditatem ab hoc onere eximere, & liberum hęredem relinquere. Sed dicendum est, in voluntate testatoris id constitutum non esse. Neque enim iustum erat, posse testatorem hæredem suum à debitis soluendis Deo liberare; cum tamen non posset liberare à debitis homini soluendis; vtrorumque enim solutioni hæreditas obnoxia est. In voluntate ergo testatoris cõstitutum est hæredem instituere. At illa constitutione facta & hæreditate addita non est in eius voluntate obligationem debita realia soluendi impedire. Quia hæc obligatio ex additione hæreditatis (iure communi sic disponente) immediatè nascitur. Sic docet post alios *Suar. l. 4. de voto c. 11. n. 13. Sanch. l. 4. de voto c. 15. n. 28. Bonacin. tom. 2. disp. 4. q. 2. punct. 5. §. 2. n. 12. Paulus Layman l. 4. sum. tract. 4. de voto c. 3. q. 6. n. 12.* Hoc autem vt bene aduertit *Suar. d. c. 11. n. 12* Procedit cum votum reale factum est absque vlla restrictione temporis. Secùs si solum ad vitam vouentis esset factum; vt si vouens diceret, promitto in vita mea Ecclesiam ędificaturum, sin autem non fecero, nolo ad hæredes obligationem transire. Quia tunc cum morte testatoris extinguitur obligatio. Et sic credendum est factum esse cum testator hæredem ab obligatione soluendi sua vota liberat; quia non præsumendum testatorem suæ eternæ salutis ita esse immemorem, vt fauore hæredis vellit in æternum perire. Quare nisi manifestè ex verbis voti contrarium colligatur, credendũ est, votum non absolutè sed sub restrictione supradicta emissum fuisse.
4. Hæc obligatio hæredis non excedit vires hæreditatis: quia ratione hæreditatis acceptæ hæc obligatio nascitur; ac proinde excedere illam non potest. Sic aliis relatis docent *Layman num. 13.*

num. 13. Bonacina num. 6. Sanchez affirmans esse omnium lib. 4 cap. 15. num. 36. Quod procedit etiamsi inuentarium non confecerit. Nam lex finalis Cod. de iure deliberand. Præcipiens hæredibus inuentarium non conficientibus vt debita defuncti soluant vltra vires hæreditatis, fundatur in præsumptione fraudis, quam credit committere inuentarium non conficientes; ac proinde cessante hac fraude obligatio cessat. Sanch. & Bonacin. supr. Adde esto condemnetur, non esse obligatum in consciẽtia soluere; quia sententia sicut & lex ob fraudem præsumptam fertur. Sanch. & Bonacin. locis allegatis.

5. Deinde hæc obligatio saluam debet relinquere hæredis siue descendentis siue ascendentis legitimam. Quia hæc legitima grauari à testatore non potest ex debito voluntario, quale est votum, aliudúe pium legatum. Et licet tempore, quo testator viuit, possit hanc legitimam hæredis minuere votis, aliisque minutis eleemosynis; non inde infertur hæredem post mortem testatoris grauari posse. Nam testator dum viuit est dominus illius legitimæ, cuius dominium cessat post eius mortem. Sic tradunt Gregor Lop. leg. final. in fine tit. 8. partit. 1. Couarr. cap. si heres n. 9. de testam. Sanch. lib. 6. de matrimon. disp. 36. q. 1. nu. 7. & lib. 4. cap. 15. n. 38. Paulus Layman lib. 4. tract. 4. cap. 3. q. 6. n. 13. Bonacin. disp. 4. qu. 2 punct. 5. §. 2. num. 5.

6. Ad executionem huius obligationis hæres compelli potest, tum ex communicationis censura tum priuatione hæreditatis; tametsi non promiserit. Quia defectus promissionis non impedit, quia hæres obligatus sit ex iustitia. Ad obligationes autem iustitiæ ex hæreditate prouenientes merito compelli potest hæres priuatione hæreditatis, vt pote illa indignus, & cum hæc obligatio ortum habeat ex voto, & sic de materia spirituali excommunicatione compelli potest ad illius executionem. Præterea ad executionem vltimarum voluntatum hac via procedi potest. Sic docent Abbas in cap. licet de voto nu. vltimo ibi Anton. num. 7. Siluester verbo votum 2. quæst. 11. dicto. 2. Azor 1. p. lib. 11. cap. 15. qu. 15. fine. Sanch. lib. 4. cap. 15. nu. 26. Bonacina tom. 2. disp 4. q. 2. punct. 5. §. 2. num. 4.

7. Restant tamen aliquot difficultates examinandæ pro pleniori superioris doctrinæ intelligentia. Prima est: an casu quo monasterium constitutum sit hæres vouentis debeat hæc vota realia persoluere? Et quidem si constitutum sit hæres ob mortẽ vouentis, nemini est dubium obligatum esse. Si autem constitutum sit ob professionem vouentis in religione approbata, communior sententia tenet esse d eobligatum, nisi ab eo in cuius vtilitatẽ hæc vota facta sunt fuerint acceptata. Sic Sanch. l. 4. sum. cap. 15. n. 32. Bonacin. d. §. 2. n. 7. Ratio prioris partis est: quia professione religionis omnia vota tam personalia quam realia extinguntur iuxta cõmuniorem sententiam. Sed vota extincta tempore additæ hæreditatis non tenetur hæres soluere. Ergo nec monasterium neque quilibet alius hæres tenetur vota religiosi professi exsoluere. Si autem à parte fuerint acceptata, inquiunt supradicti Doctores obligatum esse monasterium: quia est ius iustitię acquisitum parti, quod professione religionis non extinguitur. Sed hoc intelligendum est casu, quo vouens vltra promissionem & votum Deo factum præstitisset promissionem parti. Nam si hæc promissio deficeret, nullum ius iustitię parti acquiritur, sed Deo; quantumuis pars in cuius gratiam votum factum est, illud acceptet: quia non propriè promissionẽ acceptat; cum parti promissio non dirigatur, sed acceptat rem promissam quę in eius vtilitatem cedit. Sic colligitur ex Lessio l. 2. de iustitia cap. 40. dub. 16. num. 194. & 107.

8. Sed quid si ille religiosus vellet sua vota realia professione non extingui, maneret ne hæres obligatus? Affirmat Bonacin. d. §. 2. n. 9. Quia illa vota non manent extincta; siquidem non extinguntur irritatione superioris, vt de se constat: neque etiam professi commutatione: quia ad hunc extinctionis modum commutantis consensus requiritur. Cæterum veriùs est omnino extingui. Nam vota emissa ante professionem religionis professione extinguntur non irritatione, nec commutatione, aliaúe relaxatione, sed solutione illorum perfectissima, quam talem esse obligationem Deo perpetuò inseruiẽdi reputat ius. Vt bene dixit Palud. in 4. distinct. 38. q. 4. art. 1. conclus. 6. Vnde professi consensus hanc solutionem immutare non potest. Sic Sanch. lib. 4. cap. 15. num. 32.

9. De emittentibus vota biennij, & coadiutorum formatorum in Societate Iesu subdit optimè Sanch. supra n. 31. Nulla vota antea facta ipso iure extingui, sed suspendi; iuxta canon. 22. primæ congreg. Possunt tamen ex proprio consensu in societatis ingressum commutari, vt pote in rem omnino perfectiorem, vt latiùs infra.

10. Secunda difficultas est: qualitèr vota defuncti hæres soluere teneatur? Respondeo; post debita iustitiæ & ante legata pia. Sic bene Sanch. c. 15. n. 3. 9. Layman l. 4. tract. 4. c. 3. qu. 6. nu. 13. Bonacin. disp. 4. q. 4. punct. 5. §. 2. n. 16. Ratio prioris partis est: quia Deus non acceptat oblata cum præiudicio iuris tertij quæsiti. Neque bona defuncti reputãtur ex quibus vota hæres soluere debet nisi quæ deducto ære alieno supersunt. leg. mulier iuncta Gloss verbo aliena ff. de iure dot. Adde debita iustitiæ extrahi ex toto cumulo hæreditatis secùs vota; debent ergo debita iustitiæ votis præferri. Secunda pars conclusionis nempe vota quibuscunque legatis piis præferenda esse; est manifesta. Quia vota defunctum obstringunt, non autem legata.

11. Sed quid dicendum cum pluribus votis defunctus fuerit obstrictus, neque hæreditas seu pars hæreditatis, ex quibus veniunt soluenda, sufficit eorum solutioni? Non desunt qui existiment obligatum esse hęredem pro rata diuidere. Argumento sumpto ex legatis, quorum integræ solutioni si hęreditas non sufficiat pro rata est diuisio facienda. Nam obligatio hæredis ad soluenda vota est eiusdem rationis, ac obligatio soluendi legata, cum vtraque sit iustitiæ orta ex additione hæreditatis. Quapropter stare optimè potest, quod defunctus obligatus sit, votum de re manifestè meliori priùs exequi. Et in casu dubio quod priùs emissum est; & tamen hæres hanc obligationem non habet. Quia defunctus directè obligatus est Deo ex vi voti & promissionis; ac proinde mirũ non est, quod obligetur exequi, quod Deo gratiùs fuerit. At hæres non obligatur Deo, sed defuncto; & consequentèr omnibus, in quorum vtilitatem vota sunt facta. Ergo quod ipsis gratiùs fuerit, debet exequi. Credendum autem est, gratiùs fore si pro rata fiat diuisio. Ergo hæc facienda est.

Cęterum omnino tenendũ est, hæredem obligatum esse votũ de re meliori præferre, & in casu dubio votũ quod priùs constiterit esse emissũ Sic docuit Sanch. d. c. 15. n. 41. Bonacin. punct. 5. §. 2. n. 14. Ratio est: quia hæres defuncti personã representat. At defunctus

defunctus illa vota eo ordine obligatur exequi. Neque huic obligationi obstat, quod hęres ob additã hæreditatem defuncto obligetur; quia obligatur defuncto iuxta ipsius defuncti obligationẽ, & voluntatem, quæ alia esse non potest nisi supradicta.

12. Quod si non constiterit, quod votum melius sit, neque quod prius emissum: censet, *Sanch. lib. 4. de voto cap. 15. num. 41.* Obligatum esse hæredem pro rata diuidere. Nam licet defunctus in illo casu electionem facere possit; non inde infertur posse hæredem. Nam defuncto supradicta electio conceditur; quia Deum creditorem habet, cui æquè gratum est votum vnum integrè implere quam duo vota æqualia dimidiate. At hæres non Deum creditorem, sed defunctum habet, cui ob additam hæreditatem obligatus fuit, & consequẽter obligatus est omnibus aliis, in quorum vtilitatem votum cedit, ob quam rationem hæres neque cõmutationem, neque dispẽsationẽ, irritationemue votorũ facere potest, quę defuncto cõcedũtur.

Sed veriùs censeo hæredem in supradicto casu eligere posse sicut & poterat defunctus. Quia ea obligatio religionis, quæ in defuncto erat, translata est in hæredem, & facta obligatio iustitiæ, non tamen aliquo modo immutata est. Neque obstat, hæredem obligari testatori & aliis, in quorum vtilitatem vota sunt facta: quia non obligatur nisi cum qualitatibus, quibus testator Deo obligabatur. Quod verò non possit petere commutationem vel irritationem, id prouenit; quia eius obligatio non est voti, sed quasi contractus ex additione hęreditatis proueniẽtis. Sic tenet *Bonacin. tom. 2. disp. 4. q. 2. punct. 5. §. 2. n. 15.* Limitat tamen ibi *Bonacin.* & consentit *Sanch. illo c. 15. n. 41.* Vt non procedat si ab his, in quorum gratiam facta sunt vota, fuerint acceptata. Tunc enim non electio sed diuisio pro rata (inquiunt) facienda est. Sed hæc limitatio intelligenda est qualitèr difficult. 1. diximus.

13. Tertia difficultas est: an quando multi sunt hæredes, quilibet teneatur in solidum, vota defuncti soluere? Respondeo; neminem teneri insolidum: quia solum tenetur quatenùs est hæres; & cum solum in parte sit hæres, pro ea parte vota soluere debet. Colligitur ex *leg. in executione 85. vers. secunda ff. de verborum obligationibus. Sanch. lib. 4. cap. 15. num. 42.* Et testatur esse omnium. Duplicem limitationem hæc doctrina pati potest. Prima; si res Deo promissa sit apud vnum ex hæredibus; quia tunc ipse tenetur insolidum. An habebit actionem aduersus alios hæredes, vt sibi partem eorum hæreditati correspondentem soluant, habetur in *leg. 2. ff. de verborum obligat.* & tradit *Sanch. nu. 44.* Secunda; si alij hæredes nolint soluere videtur teneri quilibet in solidum. Quia debitis & legatis soluendis quælibet pars hæreditatis addicta est, & quilibet hæres obligatus. Ergo nollente vno hærede soluere, alius obligatur eius malitiam supplere: quia æquum non est ob illius malitiam debita maneant insoluta. Si autem non ex malitia, sed ex impotẽtia alij hæredes soluendo non sint; crederẽ cohæredem obligatũ non esse nisi pro quãtitate hęreditatis vota persoluere; quia esto illa pars hæreditatis addicta sit votorum solutioni non tamen integrè sed cum alia cõparte.

14. Quarta difficultas. An donatarius teneatur vota donantis exequi? Respondeo non teneri tametsi donans impotens fiat ad vota implenda. Sic expresse *Sanch. lib. 4. de voto cap. 15. num. 34. Bonacina disput. 4. quæst. 2. punct. 5. §. 2. num. 21. Suar. lib. 4. de voto cap. 16. num. 10. & sequent.* Ratio est: quia donatario hæc obligatio non competit nec ratione rei acceptæ; cum hæc, esto Deo determinatè promissa sit, propria donatarij facta est ob dominium à donante in ipsum translatum. Neque etiam ex illicita rei donatæ acceptione, nam hæc ad summum est contra religionem ob cooperationem ad peccatum donantis, non contra iustitiam; ac proinde ex illa nasci non potest obligatio satisfaciendi. Neque item prouenire hæc obligatio potest ex tacito contractu cum donante inito, sicuti de hærede dictum est: Quia solum de hærede id iura disponunt; eò quod personam defuncti repræsentet non autem de donatario. Ergo donatarius ab obligatione satisfaciendi vota donantis exemptus est.

15. Quinta difficultas: an idem dicendum sit de legatario? Videbitur alicui idem esse dicendum; quia nec ex re accepta, nec ex iniusta acceptione, neque ex contractu hæc obligatio specialitèr in legatario quam in donatario oriri potest. Nihilominùs longè diuersa est ratio legatarij & donatarij. Donatarius namque dominium rei donatæ & Deo promissæ acquirit ob traditionem illius sibi factam, quæ esto illicita sit vt pote voto contraria; est tamen valida & firma. At legatarius dominium legati acquirere debet ex valore promissionis in testamento factæ, quæ si nulla est, perit legatum. Est autem nulla, si sit de materia voto contraria: quia tunc est promissio de re illicita; ac proinde nullius valoris. Hoc posito si legatarius accipiat rem in specie Deo promissam, existimo obligatum esse rem Deo tradere; quia nullum habet titulum eam retinendi; cum nulla fuerit promissio seu legatio. Si autem res legata determinatè Deo promissa non fuerit, maior est difficultas; an legatum subsistat casu, quo hæreditatis vires non sufficiant votis satisfaciendis. Et veriùs credo, legatum non subsistere. Quia sic legans peccat, cum vellit rem, ex qua voto est satisfaciendum, legatario donare. Ergo talis legatio, quæ est vera rei legatæ promissio non subsistit. Preterea testator vel credit votis satisfieri posse ab hærede non obstante legato vel non? Si credit, & de facto satisfieri non potest, legatum est contra voluntatem testatoris; ac proinde nullum; si non credit; promissio est de re illicita, & consequentèr nulla. An verò legatario concedenda sit æstimatio rei legatæ, si vires hæreditatis ad id sufficiant vt res per votum promissa Deo reddatur? Probabiliùs censeo concedi debere, ne videatur legans actum vanum & illicitum facere. *Sanchez lib. 4. de voto cap. 15. num. 44.*

PVNCTVM XVII.

Qualitèr votum conditionale obliget?

1. *Statuitur doctrina certa de voto sub conditione necessaria, vel turpi, vel de præterito vel de præsenti.*
2. *Votum sub conditione de futuro contingenti honesta emissum, suspenditur eius obligatio vsque ad aduentum conditionis.*
3. *Quando censeatur impleri hæc conditio, si pater consenserit.*
4. *Conditionem sufficere, impleri æquiualentèr placet Sanchez.*
5. *Probabilius videtur in specifica forma impleri*

pleri debere.

6. *An vouens impedire possit conditionis euentum*

7. *Qualiter peccet impediens conditionem sub qua votum obligare debet.*

8. *An sit contra votum religionis sub beneplacito patris, procurare ne pater consentiat?*

9. *Quid de vescente cibis noxiis ne obligetur voto facto assumendi religionem, si sanitatem recuperauerit?*

10. *Quid de voto assumendi religionem si te Deus à peccato praeseruauerit?*

11. *Culpabilitèr impediens conditionem: an teneatur voto sicut si de facto conditio apposita esset? Alij affirmant, alij negant.*

12. *Quid sentiendum.*

13. *Dicatus religioni dum Prælatus retinere voluerit si iniquis mediis repulsam obtinet securus non manet.*

1. MVltiplex est conditio quæ votis apponi potest, contingens, necessaria, impossibilis, de præsenti, vel de futuro, honesta, vel turpis, dependens à propria, vel ab aliena voluntate. Conditio de præsenti, vel de præterito in votis apposita non reddit votum conditionale; quia non suspendit eius obligationem;ac proinde de iis conditionibus non est sermo in præsenti. Ad idem est votum sub conditione futura necessariò; quia hæc conditio habetur pro impleta, cum impediri nullatenùs possit. *Azor 1.p.l.11.c.15.qu.9. post medium vers. item si turpis. Sanch. l.4. de c.23. n.5.* Econtrà conditio impossibilis nullum reddit votum: quia ea posita nunquam votum obligare potest; eo quod voti conditionalis obligatio à conditione pendeat. Neque obstat conditiones impossibiles à contractu matrimonij excludi, *cap. fin. de conditionibus appositis.* Itemque à dispositione vltimarum voluntatum, §. *impossibilis instit. de hered. instituendis* Vt inde inferas à votis excludédas esse. Quia solum in matrimonio, & vltimis voluntatibus hoc inuenitur dispositum, cuius dispositionem cognoscere debet contrahens, vt conditio impossibilis censeatur pro non adiecta. Cum autem in votis nulla talis dispositio inueniatur;non poterit in votis pro non adiecta censeri. Sic aliis relatis docet *Sanch. l.4 c.23. n.8. Bonacin. disp.4. q.2. de voto punct. 2. conclus. 2.* Deinde votum sub conditione turpi regularitèr nullum est; vt votum de eleemosyna facienda, si vindictam sumeres, si fœminam ad turpem actum obtineres: Quia esto eleemosyna bona sit; at promissa vt medium ad conditionem turpem obtinendam mala est. *Lessius lib. 2. cap.40. dub.5 nu. 36. Sanch. lib. 4. cap. 16. num. 17. Bonacina conclus. 3.* Dixi *regularitèr*; quia regularitèr hæc conditio turpis induit promissionis finem. Nam si solum vt pura conditio apponeretur, voti obligationem non impediret. *Sanchez & Bonacina supra.*

2. Si verò sub conditione futura contingente, & honesta votum emittatur, ante impletam conditionem voti obligatio suspensa est. Quia vouens noluit, se obligare nisi conditione existente. Illa verò posita obligat votum ac si tunc absolutè esset emissum. Quia posita conditione desinit esse conditionatum & transit in absolutum; ac proinde sola ea mora, quæ culpam grauem constitueret in executione voti absolutè emissi, eadem constituit in hoc voto post conditionem impletam. Sic expresè *Sanch. l. 4. de voto c. 22. n. 28.* Sed est aduertendum, conditionem, sub qua votum factum est, sæpe non esse vnam, sed multiplicem; vt si voueas eleemosynam, si beneficium obtinueris, & frater tuus saluus ex infirmitate euaserit. Quando ergo multiplex conditio voto apponitur, inspiciendum est; an copulatiuè fuerit apposita, an disiunctiuè? Si copulatiuè; omnis conditio impleri debet antequam votum obliget; secùs si disiunctiuè. Quia ad veritatem copulatiuè vtriusque partis complementum expostulatur;ad veritatem verò disiunctiuè vnius partis complementum sufficit. Conditionem autem appositam esse copulatiuè vel disiunctiuè, ex verbis colligendum est. Si sub conditione & vel sub dictione, vel votum conceptum sit. Quod si verborum recorderis, credere potes copulatiuè appositam fuisse. Vt rectè dixit *Sanch. lib. 4. cap. 23. num. 20.*

3. Dubium tamen est quando censeatur conditio impleri vt votum incipiat obligare? Et specialitèr dubitant Doctores de voto religionis à filio facto sub hac conditione *si pater consenserit*? Affirmant plures, si sincerè votum patri declaratum sit, neque contradicat, censeri appositam esse conditionem. Quia conditio illa, si pater consenserit, non positiuum consensum, sed negatiuum dissensum continet. Præstat enim hunc sensum; nisi pater meus ægrè ferat, & contradicat, religionem ingrediar: animus namque filij vouentis est mæstitiam patris vitare. Sic aliis relatis docent *Sanch. l.4.c.23. n. 14. Layman l.4. tract. 4. c.6. conclus. 4.* Ex qua doctrina inferunt supradicti aliqua, quæ non satis cohærent. Primò impletam esse conditionem *si pater consentiat* declarato filij voto; esto postea dissentiat; sicut non impletur conditio si dissentiat, esto postea consentiat. Secundò infert Sanchez non esse impletam conditionem, nec posse impleri si tempore voti mortuus fuerit pater, vel antequam præstare possit assensum vel dissensum.

Ego verò credo verissimum esse intentionem communem filiorum in hac conditione apponenda, esse vitare mœstitiam parentum; ac proinde non tam positiuum eorum consensum, quam carentiam dissensus expostulare, æquiualereque hanc conditionem *si pater consenserit* huic *si pater non contradixerit.* Quo posito veriùs censeo impletam non esse hanc conditionem, si primò consentiat, & postea dissentiat, modo dissensus sit, antequam filius religionem ingrediatur. Quia ex vi illius conditionis non vult filius se obligare ad religionis ingressum stante patris dissensu. Et quidem de hac conditione expressa *si pater non contradixerit* id expresè affirmat *Sanch. d. cap. 23. num. 34.* At hæc conditio si pater consenserit non positiuum consensum sed carentiam dissensus toto tempore ante ingressum religionis significat. Ergo idem est dicendum de hac conditione, si pater consenserit, ac dicitur de hac conditione, si pater non contradixerit; nempe non impleri hanc conditionem quandocunque ante ingressum pater dissentiat. Si verò Pater tempore voti mortuus fuerit, vel antequam dissensum præstiterit, conditio censebitur impleta; quia patris dissensus esse non potest sub cuius carentia religio promittitur.

4. Deinde dubitari potest: an conditio debeat in specifica forma impleri an sufficiat æquiualentèr? Affirmat *Sanch. aliis relatis lib. 4. de voto cap. 23. num. 27.* Sufficere æquiualentèr; dummodo per illam æquiualentiã sequatur idem effectus intentus. Nam eo casu non spectatur conditio in se, sed quatenùs via est, & dispositio ad faciliùs effectum obtinendum. Si ergo hæc dispositio, & facilitas alia via obtinetur, conditio æquiualentèr impleta est, & intentio vouentis satisfacta. Quod non leuitèr confirmatur ex *leg. seruis Cod. de legatis 3.* Vbi fideicommissum legatum seruo sub conditione, si ex testamento libertatem obtinuerit, & filiofamilias, si morte patris effectus fuerit sui iuris, esse validum, quacunque ex parte seruus libertatem obtinuerit, & filiusfamilias sui iuris effectus fuerit. Quia hic effectus qui obtineri prætendebatur. Quod verò hac vel illa via proueniat per accidens est. Hinc infert Sanchez obligari voto religionis illum, qui se ingressurum in religionem promisit; quando soror eius matrimonio collocata fuerit; si de facto ipsa obiit, vel in religione professionem fecit, vel cum fratribus diuitibus fuerit absque necessitate sui præsidij; quando solum ea causa suum in religionem ingressum differt, ne sororem destitutam & desertam relinquat. Idem infert teneri voto religionis, si vouit ingredi, quando pater obierit: Quia existimabat præ paupertate parentis toto vitæ tempore fore ei necessarium. At postea pater venit ad pinguiorem fortunam; ac proinde cessat finis, ob quem differt religionis ingressum. Ad idem est (inquit Sanchez) si quis eleemosynam voueret, si ex certa negotiatione lucrum haberet, non fine obtinendi à Deo illud lucrum, sed gratia commoditatis eleemosynam faciendi; esse inquam obligatum voto si de facto lucrum aliunde compararet. Ratio omnium est: quia sic vouens intendit religionem ingredi, nisi pater eius, vel soror impedimento fuerit, & eleemosynam præbere, si diuitiæ superfuerint. Quæ intentio sine dubio in supradictis casibus impleta est, esto materialis conditio impleta non fuerit.

5. Cæterum veriùs censerem conditionem in specifica forma impleri debere, & non sufficere æquipollentur. Nam satis commune, & tritum est conditionem in specifica forma impleri debere iuxta *legem qui heredi* §. 1. & *leg. Maeuius ff. de conditionibus & demonstrationibus.* Quia conditio induit formam. Et licet ab hac regula excipiantur conditiones, quæ tanquam dispositiones, & media ad effectum intentum assumantur, vt non sit necessarium in specifica forma impleri, si æquè alia via effectus obtinetur. Vt latè probat *Menochius de præsumptionibus lib. 4. de præsumptione 185. an. 6. Sarmiento lib. 2. selectarum cap. 1. an. 12.* Id non ex natura rei, sed ex iuris dispositione habetur. Cum autem in votis, & illorum obligatiouibus nulla talis dispositio inueniatur, asserendum est conditiones appositas illorum obligationibus in specifica forma impleri debere. Cum enim tota votorum obligatio non ex lege, vt in humanis contractibus, sed ex intentione vouentis pendeat; & hæc astricta sit illi conditioni; non videtur sufficere, quod altera loco illius apponatur; esto finis intentus æquè imo perfectiùs obtineatur. Explico doctrinam in supradictis exemplis. Vouens religionem quando soror collocata fuerit in matrimonium, vel quando pater mortuus fuerit animo non relinquendi sororem, vel patrem desertum; vel vouens eleemosynam si ex hac negotiatione lucrum reportet; quia alias non existimat commoditatem habiturum, non vouet religionem nec eleemosynam, quando finis obtinetur vtcumque, sed quando tale medium apponitur ad illum obtinendum; non enim dicit; ingrediar religionem, quando soror, vel pater meo præsidio non indiguerit; hic namque est finis intentus in illa conditione, sed non est ipsa conditio. Sed dicit; ingrediar religionem, quando soror matrimonio competenti collocata fuerit, & pater obierit; ac proinde conditio non est de fine, sed de aliquo determinato medio ad finem. Ergo tali medio non posito esto aliunde finis obtineatur, non impletur conditio sub qua votum obligat. Iis ergo positis.

6. Triplex difficultas examinanda venit. Prima an vouens sub conditione futura contingente teneatur expectare conditionis euentum, vt sic voto obligetur, vel possit se inhabilem reddere ad voti executionem eueniente conditione? Qua in re dicendum est. Si conditio, sub qua votum factum est, à tua voluntate libera pendet, non teneris expectare conditionis euentum, sed potes statum incompatibilem assumere; secùs si dependeat conditio ab alterius voluntate. Sic expressè *Sanchez lib. 4. de voto cap. 22. num. 11. & cap. 23. num. 28. Bonacina disp. 4. qu. 2. punct. 2. nu. 5. vers. secunda est.* Ratio prioris partis est. Quia conditio à tua voluntate pendens tuę voluntati remittitur. Ergo liberum tibi est eam numquam apponere, & consequentèr eius euentum non expectare. Hinc fit, si promisisti religionem si luseris hoc anno, te posse ante impletam conditionem matrimonium contrahere. Quia non teneris expectare conditionem, sed potiùs teneris ab illa abstinere. Ad idem est, si promiseris eleemosynam, quoties è domo exieris, aut illac transieris; poteris velle, te esse impeditum à domo exire, aut illac transire. Quia per hanc voluntatem nihil voto contrarium appetis. Cum solum appetas nunquam implere conditionem tibi remissam, sub qua voto obligari voluisti. Posterioris partis ratio ea est: Quia si conditio, sub qua voto obligaris ab alterius voluntate pendet, nequis eius voluntatem eludere, & impotentem reddere ad te obligandum. Alias frustrà, vanè, & inutilitèr sub aliena voluntate obligationem subires, si eam posses pro libito elidere, & frustrare. Hoc tamen limitandum est, nisi conditionem apponi fuerit moralitèr impossibile. Quia tunc non teneris conditionis euentum expectare; cum vanè expectes. *Sanch. d. cap. 23. num. 28. Bonacina disp. 4. quæst. 2. punct. 2. num. 5. vers. prima.*

7. Secunda difficultas est; qualitèr peccet contra votum impediens conditionem, sub qua obligare debet? Certum est, nullum esse peccatum, si impediatur conditio à propria pendens, ob rationem superiùs dictam. Nam eo ipso, quo propriæ voluntati iudicio remissa est, potest pro libito impediri vel non impediri. *Sanch. lib. 4. de voto cap. 23. num. 40. & 41. Suar. tom. 2. de Relig. lib. 4. de voto cap. 17. num. 15. Layman lib. 4. tract. 4. de voto cap. 6. quæst. 1.* Quod verissimum est; quando conditio sub qua votum obligat, nulla lege præcipitur, vel præcipitur contrarium. Si autem conditio ab alterius voluntate pendeat, & lege prohibita sit; certum est, te obligatum esse totis viribus conari conditionem impedire; vt si promiseris

miseris religionem, si tuus filius in fornicationem lapsus fuerit. Non enim religio esse potest contraria charitati; ac proinde neque impedire, quin fornicationem filij procures euitare. Sic *Sanch. cap. 23. num. 43.* At si conditio nulla lege prohibita sit, alicui videbitur, non esse contra votum eius euentum impedire. Quia per votum non te obligasti ad non impediendum conditionem, sed solum ad exequendum posita conditione. Nihilominùs omnino dicendum est, te obligatum esse ex vi voti conditionem non impedire. Sic *Sanchez* affirmans esse omnium *lib. 4. cap. 23. nu. 45. Suar. cap. 17. num. 16. Bonacina disp. 4. qu. 2. punct. 2. n. 5. Layman lib. 4. tract. 4. cap. 6. quæst. 1. conclus. 2.* Ratio est manifesta: quia vouens sub conditione ab alterius voluntate pendente, in eius voluntatem sui voti obligationem remittit. Ne igitur hæc remissio inanis sit, cogitur voluntatem alterius non impedire.

8. Hinc oritur dubium; an facias contra votum de religione assumenda sub conditione paterni consensus, si de facto procures precibus, & rationibus ne consentiat? Respondeo contra votum non esse: quia hæc consensum paternum absolutè non impediunt; siquidem illum liberum ad consentiendum relinquunt. Esset autem contra votum, si per vim aut fraudem consensus impediretur. Idem est si sub alterius consilio votum esset emissum. Sic docuit *Suarez d. lib. 4. cap. 17. & 18. Layman lib. 4. tract. 4. cap. 6. conclus. 2. Sanch. lib. 4. cap. 23. num. 54.* Subdit tamen *Sanch.* peccare contra votum, si petas à parente ne consentiat Sed non placet; quia hæc petitio patris voluntatem non cogit; ac proinde non impedit eius liberum consensum, sub quo tanquam sub conditione religio promissa est.

9. Deinde est dubium de voto facto assumendi religionem, si integram sanitatem recuperaueris; an sit contra votum immoderatè vesci, cibis noxiis vti, media necessaria & consueta ad recuperandam salutem non apponere? Et quidem si hæc faceres animo subterfugiendi voti obligationem, peccas contra votum. Quia conuinceris manifestè irrisoriè religionem Deo promisisse sub conditione quam malitiosè de medio tollis. Sic *Layman cap. 6. quæst. 1. in fine indicat Sanch. cap. 23. num. 51. Suar. lib. 4 cap. 17. nu. 19.* Si verò animo subterfugiendi voti obligationem, sed passione ductus cibis noxiis vescaris, vel media ad salutem consueta non apponas; credo; te non peccare contra votum de religione assumenda. Quia ex vi huius voti non est credendum, te voluisse obligari, ad procurandum salutem aliter quam antea obligatus esses; neque ad mutuandum tuum ordinarium modum procedendi. Sic expressè *Suarez, Sanchez & Layman supra.* Ad idem est, votum Religionis sub conditione si doctus euaseris; teneris namqne non abstinere à litteris eo animo, vt voti obligationem fugias. At si ab illis abstineas ob ingenij tarditatem, & continuum laborem; non videris voto contrarius. *Sanch. num. 50.*

10. Præterea est dubium de voto assumendi religionem, si te Deus integro anno à peccato mortali committendo præseruauerit; an pecces contra votum, quoties peccatum mortale committis? Videtur ex superioribus dicendum, te contra votum facere, si ex industria vt voti obligationem fugias, delinquas. Secùs si passione ductus. Quia hoc voto solum obligari potes, ne malitiosè & in voti fraudem conditionem præseruationis impedias; non autem si eam impedias, qualitèr secluso voto impedires. Quia ad hæc vitanda non censeris obligatus. Alias votum illud non esset conditionale, sed absolutum; siquidem obligaret absolutè non impedire Dei à peccatis præseruationem, qua præseruatione posita obligatio religionis absoluta est. *Suar. lib. 4. cap. 17. num. 14. Layman cap. 6. conclus. 2. Sanch. lib. 4. cap. 23. num. 53.*

Addendum tamen est cum *Suar. num. 11.* non videri improbabile sic vouentem non violare dictum votum peccando mortaliter, tametsi peccet malitiosè vt voti obligationem fugiat. Quia conditio, sub qua religio promissa est, integrè videtur pondere à diuina volontate & non ab humana. Promittis enim religionem, si Deus eam gratiam, qua de facto peccatum euites, non qua euitare potes, concedat. At huius gratiæ concessio integrè à diuina voluntate pendet, non ab humana. Ergo humana voluntas peccans huic gratiæ concessioni non aduersatus. Nam eò ipso, quo peccat, conuincitur non habere gratiam qua de facto peccatum euitet; quæ fuit conditio sub qua religio promissa est.

Fateor autem sic peccantem verè peccare contra religionem, præter peccatum quod committit aduersus illam virtutem aduersus quam procedit. Tum quia abutitur voto sumens ex illo occasionem deliquendi tum quia Spiritu sancto cuius fuit ad votum inducere & ad illius executionem promouere, resistit. Sic *Suar. lib. 4. cap. 17. num. 14. fine.*

11. Tertia difficultas est: an in supradictis casibus culpabiliter impediens voti conditionem, teneatis, voto ac si de facto conditio impleta esset? Plures affirmant, te obligatum esse voto, si ex culpa graui (esto non ex industria vt voti obligationem fugias) conditionem euites. Sic *supplementum Gab. 4. d. 38. q. 1. art 3. conclus. 2. Tabiena verbo votum. 2. q. 2. Angelus eodem 1. num. 10.* Quia iam per te stat, quominùs conditio impleatur. Alij addunt hanc culpam debere esse ex malitia, & non ex infirmitate. Sic *Siluester verbo. Votum. 2. q. 2. dicto. 2. Manuel 2. tom. summa. cap. 98. ad finem* Mouentur: quia si impedire conditionem ex infirmitate sufficeret ad obligationem, semper votum obligaret. Alij præterea addunt hanc malitiam debere esse in voti fraudem, ita vt impedias conditionem animo vitandi voti obligationem. Sic *Nauar. cap. 12. num. 24. Sanch. aliis relatis lib. 4. cap. 23. num. 47. & 53. Bonacina disp. 4. q. 2. punc. 2. num. 6 & 7.* Probant primo ex *regula iuris. 66. de regulis iuris in 6.* Cum non stat per eum, ad quē pertinet quominùs conditio impleatur, haberi debet, perinde ac si impleta fuisset. At per Deum non stat, quominùs salutem recuperes, & peccatum euites, sed tua culpa (vt suppono) hæc contingunt, ergo conditio debet conseri impleta, vt pluribus exemptis exornat *Glossa ibi.* Clarius habetur. *leg. in executione 85. § finali ff. de verborum obligationibus* ibi. Quicumque sub conditione obligatus curauerit, ne conditio existeret, nihilominùs obligatur. Secundò probant hac ratione, si voueas religionem sub conditione ab altero ponenda, quamque licitè impedire non potes, tacite obligaris ad religionem; si perípsum non steterit talem conditionem apponere: alias non esses obligatus conditionis euentum expectare. Ergo obli-

obligaris si malitiosè conditionem impedias; quia non per alium, sed per te stat, quominùs conditio impleatur. Et confirmant hoc exemplo promisisti Titio decem si fores tuas ingressus fuerit, illi verò volenti ingredi ostium claudis; teneris decem dare, ac si de facto fuisset ingressus: quia per ipsum non stat, quominùs conditio impleatur.

Contrariam sententiam defendit *Maior in 4. d. 38. qu. 1. Corolario 7. Suar. lib. 4. de voto cap. 17. num. 20.* Et valde probabilem reputat *Layman lib. 4. tract. 4. cap. 6. qu. 3.* Nempe sic vouentem sub conditione & malitiosè impedientem conditionis euentum non esse obligatum ad voti executionem. Nam obligari potest, eò quod conditio impleta sit? Et hoc non; quia supponimus malitiosè conditionem esse impeditam. Vel obligatur ob peccatum commissum in conditione impedienda, & hoc minùs verum est: quia hoc peccatum solam obligationem pœnitentiæ, non restitutionis, & satisfactionis affert. Ergo ex nullo capite oriri potest obligatio promissum exequendi, in quo est dispar ratio promissionis humanæ & diuinæ. Nam humana promissio, sub conditione pendente ex alterius voluntate obligat, si lædatur, ad satisfactionem, & recompensationem. Quia læditur promissarius in bonis sibi vtilibus, quorum compensatio fieri potest, ac debet. At diuina promissio violata solum ad pœnitentiam obligat, non ad recompensationem. Quia Deus promissionis violatione nullum in bonis sibi vtilibus detrimentum patitur; ac proinde nihil est quod recompensationem petat. Solum denegatur ei cultus, & honor debitus, qui pœnitentia reparatur.

12. Inter has sententias hæc posterior mihi probabilior apparet. Nam cum tota obligatio voti pendeat ex intentione vouentis, & in voto conditionali non sit nisi sub impleta conditione, efficitur conditionem impleri debere ad obligationem absolutè contrahendam. At eo ipso quo conditio impediatur, non impletur. Ergo votum illud conditionatum obligare non potest. Quod si dicas verum esse conditionem non impleri secundum sensum materialem & expressum; impleri tamen secundum sensum formalem à vouente intentum, quoties non stat per eum ad quem pertinet, conditio impleri? Obstat; nam esto hæc regula locum habeat in promissionibus humanis, quarum obligatio multum ex dispositione iuris positiui pendet. At in promissionibus diuinis locum habere non potest, quarum obligatio tota ex intentione vouentis pendet; intentio autem vouentis & se obligantis. v. g. ad religionem sub hac conditione, si eius pater expressè consenserit; non est, si per patrem consensus non steterit. Quia hæc est conditio negatiua, alia positiua. Hæc latiùs patens, quam illa, quæ fuit in voto apposita. Et idem argumentum fieri potest de illa conditione, si Deus mihi salutem dederit; si à peccatis præseruauerit. Quæ non censentur impletæ quandoque non obtinetur salus, neque à peccatis præseruatio; esto per Deum non steterit, quominùs implerentur. Explicatur ampliùs; si voueres religionem sub aliqua ex prædictis conditionibus ea expressa intentione vt de facto & formalitèr vt sonat, impleretur clarum videtur esse te non manere obligatum ea sic non impleta; tametsi per eum ad quem pertinet, non steterit. At hæc intentio semper est præsumenda. Tum quia verbis expressis magis conuenit. Tum quia voti obligatio non latè sed strictè interpretanda est.

13. Ex hac doctrina fortè inferet aliquis, te hospitalis vel monasterij obsequio ex voto dicatum sub conditione dum Prælatus illius retinere voluerit, manere liberum & absque vlla obligatione quomodocumque libertatem extorqueas, etiam malè seruiendo, monasterium turbando, & iniquè procedendo. Quia iam Prælatus te retinere non vult. Sed est absurda illatio, & omnino reiicienda, vt expressè illam reiicit *Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 20. num. 148.* Quia non impletur conditio apposita ad illius voti exemptionem. Votum enim illud vt religiosum sit, sub hac forma debet intelligi conceptum; nempe seruiendi hospitali vel monasterio dum Prælatus illius quantum est ex parte sua te retinere voluerit. At cum coactus tuo iniquo modo procedendi dimittit, quantum est ex parte sua te retinere volebat. Ergo conditio illa honestans dimissionem non impletur. Quod euidentiùs procedit si non solum ex voto obligeris, sed etiam ex promissione facta monasterio & ab illo acceptata ex traditione religiosa, (vt contingit in Societatis Iesu religiosis, qui per vota biennij religioni traduntur animo perpetuo ibi manendi dum Religionis Prælatus eos retinere voluerit.) Nam facta illa promissione vel traditione contra iustitiam peccas iniquè dimissionem extorquens. Eò enim ipso, quo te obligasti ibi manere, obligatus fuisti modum vitæ ibi præscriptum seruare; quod si ex industria non serues, contra promissum facis; ac proinde si expellaris, securus non es, sed debes emendatione proposita redire, si fortè Prælatus te admittere velit ab eoque instanter admissionem postulare.

PVNCTVM XVIII.

Qualitèr votum pœnale obligationem inducat?

1. *Obligatorium est hoc votum.*
2. *Duplicitèr emitti potest.*
3. *Non manes obligatus ad pœnam si inuincibilitèr ignoras, te fuisse ad illam obligatum.*
4. *Si emiseris votum vitandi fornicationem sub peregrinationis pœna, & tollatur priùs votum, secundum pœnale cessat.*
5. *Ad impetrandam prioris voti dispensationem non est necessariò mentio facienda accessorij.*
6. *An voti pœnalis obligatio de prima vice sit intelligenda latè examinatur.*

1. Reuocanda sunt in memoriam, quæ de hoc voto diximus punct. 10. Qui hoc votum emittit, ad rem promissam affectus non est; potiùs illam auersatur, ideoque obligationem sibi imponit eam, exequendi, si fortè aliquod delictum, quod euitare intendit, comiserit. v. g. intendis fugere fornicationem; & vt efficaciùs præstes, voues peregrinationem, ad quam affectus non es, si in illam incideris, vt timore contrahendi peregrinationis obligationem à fornicatione arcearis. Esse autem hoc votum validum, & honestum

nestum, & commisso delicto obligare absolutè, nemini potest esse dubium. Quia materia promissa & conditio sub qua promittitur honestę sunt, neque maioris boni impeditiuæ. Vt ex communi sententia probat *Caietanus 2.2. qu.88. art.2. Couarr. de pactis 1.p. §.3. nu. vlt. Suar. lib. 4. de voto cap. 17. num. 3.*

2. Dupliciter hoc votum pœnale præstare potes. Primò; si solum voueas pœnam nempe peregrinationem casu, quò delictum commiseris; non autem voueas vitare delictum sub hac peregrinationis pœna. Primum votum est simplex pœnale: quia solum est de pœna supposito delicto. Secundum est duplex; quia est de vitando delicto & simul de pœna si vitatum non fuerit. Votum verò de vitando delicto absolutum est non conditionalę. Secùs votum de pœna; quia non obligat nisi supposito delicto. Vnde quacumque ratione delictum excusetur, contrahi non potest obligatio ad pœnam.

3. Sed est dubium; an manens obligatus ad pœnam si cum committis delictum inuincibiliter ignores te ad illam fuisse obligatum? Respondeo, te non manere obligatum. Quia pœna, quæ non est propria delicti, neque per se delicto annexa contrahi non potest, quin saltem cognoscatur lex perquam lata est. Vt pluribus firmaui *tract. 2. de peccat. disp. 1. punct. 17.* Si ergo ignoras te peregrinationem promisisse, si fornicationem commiseris, illiusue votum transgressus fueris, ignoras legem, per quam pœna lata est; non igitur illam contrahere potes. Et ita tenet in præsenti *Sanchez. lib. 4. de voto cap. 22. num. 18. Layman lib. 4. tract. 4. cap. 5. corol. 3.* Subdunt tamen te esse obligatum pœnam subire saltem si non sit grauissima, si voti recorderis esto pœnæ obliuiscaris; quia sufficit cognitio legis, per quam pœna moderata imposita est, esto pœna non cognoscatur. Sed non satis percipio quomodo hæc doctrina in præsenti stare possit. Neque enim videtur votum pœnale cognosci posse, quin pœna cognoscatur. Fateor namque te cognoscere posse sub voto promisisse fugere fornicationem, ignorare autem, an sub pœna aliqua hanc fugam promiseris? Sed non inde infertur te cognoscere legem, & ignorare pœnam per legem impositam. Nam quando ignoras sub pœna aliqua promisisse fornicationem fugere, ignoras legem, cui pœna annexa est. Quia hæc pœna huic voto, & non voto fugiendi fornicationem annectitur. Si igitur ex ignorantia legis excusaris à pœna illius in præsenti ex ignorantia pœnæ promissæ, excusaris ab illius incursu, cum non possit esse ignorantia pœnæ promissæ quin ignoretur promissio illius, & consequenter lex per quam imponitur.

4. Secundò dubitabis: an eo casu, quo votum duplex emiseris vitandi inquam fornicationem sub pœna peregrinationis sublato voto de vitanda fornicatione per dispensationem vel irritationem sublatum censeatur votum de pœna incurrenda si deliqueris? Dixi *de pœna incurrenda* nam si cum pœna sit incursa: quia primum votum transgressum est, constat manifestè sublato voto vitandi fornicationem, non tolli votum de pœna incursa. Quia iam est ab illo omnino independens. Et notauit *Sanch. lib. 4. de voto cap. 22. num. 9. post medium. Layman lib. 4. tract. 4. cap. 5. corol. 2* Ratio difficultatis est: quia est duplex votum, quorum vnum ab alio non pendet. Potest namque esse obligatio ad pœnam, quin sit obligatio ex voto vitandi fornicationem. Et ècontra potest esse obligatio vitandi fornicationem, quin sit obligatio subeundi pœnam. Ergo credendum est sic hæc vota emissa esse.

Nihilominùs *Sanch. & Layman supra* defendunt, sublato voto vitandi fornicationem tolli votum peregrinationis subeundæ. Quia hoc votum emittitur vt accessorium priori & in illius perfectam obseruationem. Et placet mihi hæc sententia. Nam esto independentèr ab illo emitti possit, non est præsumendum; eò quod frequentèr & in plurimum vt accessorium emittatur.

5. An autem ad impetrandam dispensationem voti principalis mentionem facere debeas accessorij, non caret difficultate; eò quod ob huius accessum materia voti principalis securior reddita sit; ac proinde dignior, & Dèo gratior, & frequentèr maiori causa indiget ad sui relaxationem. Quod exemplo illius, qui promisit Romanam peregrinationem sacco indutus illustrari potest, qui certè obtinere non potest dispensationem supradictæ peregrinationis, quin circunstantiam illam manifestet. Cæterum satis probabile est, voti accessorij mentionem non esse necessariò faciendam in dispensatione, seu commutatione voti principalis. Quia hæc mentio ideo facienda erat, quia votum accessorium aliquo modo annecteretur materiæ vi principalis, eamque digniorem & gratiorem Deo redderet. At non sic se habet hoc votum pœnale. Non enim annectitur voti principalis obseruationi sed potiùs illius transgressioni. Quia non obligat quovsque votum principale transgressum fuerit: ac proinde materiam voti principalis nec digniorem, nec gratiorem Deo reddit, esto vouentem in illius obseruatione securiorem reddat. Secùs verò est in exemplo adducto de voto Romanæ peregrinationis cum sacco. Quia hæc circunstantia in obseruatione voti peregrinationis intrat ita vt votum principale sine illa obseruari non possit: ideoque huius est mentiò necessariò facienda; non illius; Sic *Sanch. d. cap. 22. num. 9.* Consentit *Layman lib. 4. tract. 4. cap. 5. corol. 2.*

6. Tertiò dubitabis; an quoties violas votum, seu materiam in cuius obseruationem votum pœnale emisisti, pœnam incurras: vel tantum illam incurras prima vice? v. g. promisisti, si luseris, peregrinationem Romam, Religionem ingredi, eleemosynam facere, dubium est; an ad multiplicationem delicti multiplicanda sit pœna?

Negat *Emanuel Saa in summa verbo votum, n. 26. in vtraque editione.* Ratio esse potest: quia pœnè multiplicandæ non sunt absque manifesta ratione, neque obligatio voti in casu dubio extendenda est. Sed positis supradictis verbis est satis dubium, te velle obligari ad pœnam illam subeundam quoties luseris. Quia solum ex illis colligitur, te velle obligari ad illam pœnam subeundam, si de facto luseris; quod vnica vice completur. Ergo sic est interpretandum. Et confirmo cum voues absolutè vigilia alicuius sancti ieiunare, de prima vigilia sequenti tantum intelligitur nisi aliquod vniuersale signum addas. Vt tradit *Sanch. lib. 4. sum. cap. 14. num. 40. Bonacina disp. 4. qu. 2. punct. 5. §. 1. num. 5.* Ergo similitèr votum de pœna subeunda si luseris, de primo ludo videtur intelligendum. Quia voti obligatio extendenda non est. Quod quidem satis probabile esse censeo quando solum

olum est votum de subeunda pœna in casu ludi; non tamen est votum de ludo vitando. Consentit *Layman lib. 4. tract. 4. cap. 5. conclus. 2. fine.*

At si votum sit de vitando ludo & casu quo illum non vitaueris subiturum talem pœnam, maior est difficultas: an de sola prima vice votum pœnæ debeat intelligi? Negat *Sanch. cap. 22. num. 21. Layman supra conclus. 1.* Mouentur: quia votum illud pœnale est accessorium voto non ludendi. Sed votum non ludendi non est de solo prima vice. Ergo neque illud votum pœnæ subeundæ debet esse. Et confirmo votum pœnæ assumis ad te continendum à ludo: sed intendis non solum semel sed in perpetuum te à ludo continere. Ergo votum pœnæ non vnico ludo sed omnibus annexum est.

Dices, ex eo quod votum pœnæ accessorium sit voto non ludendi; non inde infertur pœnam multiplicandam esse pro qualibet voti transgressione. Potest enim sub vna singulari & ineuitabili pœna promitti perpetua ludi vitatio, & tunc illa pœna sic promissa te continere potest in perpetuum à ludo, dum illam non contrahis. Esto post illius incursionem cesset.

Ob hanc rationem existimo, si pœna, quam per votum promittis, grauissima sit, quæque iterari non solet qualis est religionis, peregrinationis Romanæ Hierosolymitanæ, aut exorbitantis eleemosynæ de prima vice tantum votum intelligendum esse. Sic expresse *Sanch. d. cap. 22. num. 21.* De aliis verò pœnis moderatis veriùs est cuilibet transgressioni suam pœnam correspondere ad illamque subeundam te obligare velle. Quia hac ratione efficaciùs te à delicto præseruas, & in bono contines.

PVNCTVM XIX.

Quæ personæ voto obstringi possunt.

1. *Omnes homines ratione vtentes voto obstringi possunt nisi impediantur. Impediuntur tamen aliqui pro voto religionis.*
2. *Ecclesia habet potestatem inhabilitandi aliquos ad votum.*
3. *Neminem inhabilem fecit nisi pro statu religioso.*
4. *Præmittitur quadam distinctio pro intelligentia dicendorum.*
5. *Votum de materia præcepta validum est à quocunque subdito emittatur.*
6. *Votum de materia interdicta nullum est.*
7. *Votum de re honesta & solum prohibita quoadmodum valet.*
8. *Debet licentiam petere.*
9. *Non teneris in petitione licentiæ votum manifestare.*
10. *Qualitèr obliget religiosi votum de aliqua eleemosyna præstanda?*
11. *Quid de voto uxoris, filiisfamilias serui?*
12. *Qualitèr obliget votum Episcopi de Religione assumenda & peregrinatione præstanda?*
13. *Quid de Parrocho?*
14. *Quid de aliis clericis?*
15. *Si prohibitus sis vouere, votum tenet, si sit de materia apta.*

1. Regula certissima est, omnes homines ratione vtentes voto obstringi posse, nisi specialitèr impediantur. Sic D. *Thomas* ab omnibus receptus. 2. 2. *qu.* 88. *art.* 8. & 9. Ratio est manifesta: quia vtens ratione rem honestam, & gratam Deo promittere potest, quam si Deus acceptet, eo ipso voto obstrictus est. Dubium tamen est; an sint aliqui quorum promissiones alias de re honestissima Deus non acceptat? Et respondeo esse. Non enim acceptat professionem religiosi ante sexdecim annos completos, vel nouitiatu non expleto. Vt decidit *Trid. sess. 25. de regularibus cap. 15. cap. ad nostras de regularibus cap. 1. & 2. eodem tit. in 6. & cap. 1. 20. qu. 1. & cap. Puella 20. qu. 2.* Quia ob perpetuitatem & perfectionem status religiosi conueniens fuit, ne ante eam ætatem, & absque annali probatione assumeretur, neue Ecclesia alitèr assumptum acceptaret. At non acceptato statu nec vota, quibus innittitur, acceptantur. Neque de hac potestate & facto vllus Catholicorum dubitare potest.

2. Præter huiusmodi casum religiosi status non inuenitur in iure alius, in quo vota emissa de materia honesta nec maioris boni impeditiua ab Ecclesia non acceptentur; tametsi potuerit plura ex illis non acceptare. Sic latè expendit *Suar. lib. 3. de voto cap. 3. & 4.* Et in primis quod potuerit Ecclesia inde probatur: Potest namque Ecclesia, cui Deus suas vices commissas habet, nolle acceptare votum suorum fidelium nisi sub hac vel illa conditione factum. Quæ repugnantia in hoc inueniri potest? Sicut enim nulla inueniri potest? Sicut enim nulla inuenitur in eo, quod voti facti obligationem remittat, vti facit dispensando, neque etiam inueniri debet quod obligationem remittat antequam fiat. Sic docuit *Suar. dicto cap. 3. num. 8. Sanch. lib. 4. cap. 24. num. 44.* Quod non solum verum habet de votis externis, & manifestis, sed etiam de votis internis & occultis tum promissione tum materia. Quia omnia hæc dispensare Ecclesia potest. Ergo etiam potest antecedentèr annulare. Neque obstat Ecclesiam non posse iudicare de actibus internis, neque circa illos iurisdictionem exercere; quia hoc intelligitur de iudicio & iurisdictione forensi, secùs de iudicio & iurisdictione bonum animarum respiciente, neque onus aliquod hominibus imponente sed potiùs ab onere liberante *Sanch. d. cap 24. num. 40. Suar. lib. 3. cap. 3. num. 11.* Hanc tamen potestatem nullatenùs Ecclesia exercere potest nisi iusta causa intercedente. Nam hæc antecedens remissio nomine Dei fit, & per potestatem iurisdictionis ab ipso concessam illis verbis, *quodcunque solueris in terris erit solutum & in cœlis.* Deus autem non censetur velle vt absque causa ius sibi acquirendum remittatur. Præcipuè cum hæc remissio per legem fiat, eæque personæ ad sic vouendum maneant inhabilitatæ. *Sanchez num. 45. Suar. num. 14.* Quod si inquiras; quibus datum sit non acceptare vota nisi sub hac vel illa conditione? Respondeo summo Pontifici tantum hoc datum esse. Quod probat consuetudo recepta. Nunquam enim Episcopi aliiue Prælati hanc antecedentem legem statuerunt. Neque conueniens erat, illius statuendæ potestatem

testatem habere; cum hæc potiùs vniuersale Ecclesiæ regimen quam particulare respiciat. *Suar. cap. 3. num. 12. Sanch. cap. 24. num. 47.*

3. Verum nullum esse casum præter religionis statum, & vota illi annexa, in quo Ecclesia fideles suos inhabiles ad vouendum constituerit. Cum communi sententia probat *Suar. d. lib. 3. cap. 4. & sequentibus Sanch. cap. 24. num. 47. & toto cap. 25.* Quapropter quælibet vota facta ab Episcopis & Clericis beneficiatis de materia alias honesta, neque Ecclesiæ præiudiciali valida sunt, & omnino firma. Item omnia vota religiosorum, filiorum, impuberum, vxorum, seruorum de materia maius bonum non impediente. Quia horum subiectio non impedit vouendi potestatem; esto illam infirmam relinquat.

4. Vt autem hoc clariùs eluceat, distinguenda sunt vota, quæ huiusmodi personæ emittere possunt, vt inde coligatur, nullum esse votum pro quo emittendo inhabiles factæ sint. Primò potest esse votum de materia præcepta quæ multiplex est. Alia cuius executionem nullatenùs superior impedire potest, vt si voueres non furari, vel missam diebus festis audire. Alia in qua superior dispensare solet. Alia quæ non absolutè præcipitur, sed præcipitur, ne fiat absque licentia superioris. Secundò potest esse votum de materia, quæ nulla lege præcipitur aut prohibetur. His positis.

5. Dicendum est primò; votum de materia præcepta, cuius executionem nullatenùs impedire superior potest, validum est, eiusque valor à superioris consensu non pendet. Sic *D. Thomas 2. 2. qu. 88. art. 8. & 12. ad secundum Suar. lib. 3. cap. 5. à n. 3. & cap. 6. à n. 3. Sanch. lib. 4. cap. 25. à n. 2. & 6. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 13. à n. 73.* Ratio est clara; quia huiusmodi vota nec perfectionem impediunt, nec superioris iuri præiudicant. Ergo nullum est caput, ex quo irrita sint.

Dices esse irrita ex defectu consensus superioris, si fiant à subditis, quorum voluntas plenè est superiori subiecta, qualem habent religiosi comparatione suorum Prælatorum: Hi enim voto obedientiæ ita suam voluntatem superiori tradiderunt, vt nec velle nec nolle habeant; sed ex illius quem vice Dei super caput suum posuerunt, & cuius imperio se subiecerunt, voluntate dependeant. Vt dicitur *cap. si religiosus de electione in 6.* & fauet *cap. Monacho 20 qu. 4.* Vbi ex Basilio refertur. Monacho non licere vouere sine consensu Abbatis; si autem vouerit, frangendum est votum. Eandem subiectionem habent impuberes ex iuris dispositione comparatione suorum parentum vel tutorum. Facta autem hac subiectione non videntur hi subditi nullum votum emittere posse absque superioris consensu. Quia iam de sua voluntate, quæ propria non est sed aliena disponunt; illamque obligatione onerant absque consensu illius, cuius dispositioni subiicitur. Et ita tenet *Valentia 2. 2. disp. 6. qu. 6. punct. 6. post principium & quæst. 1.* Sed respondendum est subiectionem religiosorum & impuberum non impedire ipsis liberum vsum suæ voluntatis circa res licitas, & honestas & iuri superiorum non præiudicantes. Esset enim talis subiectio dura, & irrationabilis, & exequendi impossibilis. Solum enim impedit, ne ita liberè suo arbitrio vtantur; quin possint à superioribus impediri, & ita intelligendus est textus *in cap. si religiosus.* Ad textum verò *in cap. Monacho.* Respondeo primò. Esse dubiæ authoritatis; quia neque est alicuius consilij, neque in operibus Basilij inuenitur (tametsi id insinuet Gratianus.) Sed concesso habere textum firmam auctoritatem, respondeo cum *Gloss. & Doctoribus statim referendis.* Non esse monacho licitum vouere sine consensu Abbatis abstinentiam, quæ ob defectum huius consensus alij scandalizantur. Et ita tenent aliis relatis *Sanch. lib. 4. cap. 25. num. 6. & 22. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 13. num. 74. Suar. lib. 3. cap. 5. à num. 3. Sayro in Claui Regia lib. 6. cap. 15 num. 22. Paulus Layman lib. 4. sum. tract. 4. cap. 7. num. 4.*

6. Dico secundò; votum religiosi, impuberis, vxoris, serui de materia illis absolutè interdicta nullum est; non quia ad vouendum sint incapaces, sed quia materia talis voti incapax est obligationis. Quod de voto rei interdictæ, quia mala certissimum est. At de voto rei interdictæ, quia sic rectæ gubernationi conuenit, non caret difficultate. Quia in iis sæpe datur dispensatio. Ergo sub conditione dispensationis potest esse voti materia; sicut potest esse materia promissionis humanæ: Sæpe enim impediti matrimonium contrahere obligantur sub conditione, si Pontifex dispenset. Cur ergo non poterunt sub prædicta conditione Deo obligari per votum? Nihilominùs dicendum est neque de hac materia valere votum regularitèr, non ex incapacitate vouentium, sed ex incapacitate materiæ promissæ. Nam dum in ea dispensatur, clarum est, non esse materiam voto aptam. Quia votum non aduersatur præcepto. Posita autem dispensatione esto licitè & absque peccato mandari votum executioni possit; non tamen regularitèr est meliùs ea dispensatione vti; potiùs enim meliùs est præcepto, & regula generali confirmari, quam ab illa per dispensationem eximi. Quod non solum verum habet, quando præceptum & regula obligaret ad culpam; sed etiam quando ad nullam culpam per se obligaret; adhuc meliùs est, regularitèr loquendo regulam communem obseruare, quam ab illius obseruatione per dispensationem se subtrahere. Et hinc constat esse disparem rationem voti ab humana promissione. Promissio namque humana sub illa conditione, si superior dispensauerit, valida est; quia mea non spectatur quid meliùs & honestiùs sit, sed quid sit promissario vtile, modo sit honestum. At in votis semper spectatur quod meliùs est, & Deo gratiùs, & consequentèr de materia, quæ dispensatione indiget, votum esse non potest. Sic tradunt *Suar. lib. 3. de voto cap. 6. à n. 19. Sanch. lib. 4. summ. cap. 25. num. 10.*

7. Dico tertiò; votum de re honesta & solum prohibita quoad modum valet. v.g. prohibet Prælatus, ne eorum subditi tali vel tali die ieiunent absque eius licentia. Votum de ieiunio faciendo sub intellecta conditione, si Prælatus consenserit, validum est. Quia ieiunium cum licentia non prohibetur, sed potiùs consulitur. Et concessio licentiæ non est relatio præcepti, sed illius obseruatio & executio. Sic *Suar. lib. 3. de voto cap. 6. num. 9. Sanchez lib. 4. de voto cap. 25. num. 8. & 10. Lessius lib. 2. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 13. num. 74. Layman tract. 4. cap. 7. num. 6. conclus. 4. & alij apud ipsos.*

8. Teneris sic vouens ex vi talis voti licentiam à superiore petere. Quia promissum absque illa licentia voti materia non est; vt ergo voti materia sit, illa licentia sub re promissa continetur. Ergo etiam continetur petitio illius, vt pote medium

dium moralitèr necessarium ad eam obtinendum. Neque obstat, vouentem sub conditione deobligatum esse procurare conditionem, sed satisfacere si expectet illius euentum. Quia hoc fallit cum conditio apponitur vt honestaus materiam promissam, qualitèr in casu præsenti. Item cum conditio in alterius voluntatem remissa à vouentis actione pendet; vt si promiseris religionem sub consensu parentis, debes parentis consensum explorare. Aliàs irrisoriè voueres, si ad hæc obligatus non esses. Sic *Suar. lib. 3. cap. 6. num. 12. Sanch. lib. 4. cap. 25. num. 24. Layman cap. 7. nu. 7.* Quod intelligendum est, nisi expresse intentionem haberes, non te obligandi ad petendam licentiam, sed solum ad opus faciendum, quando licentia generalitèr data fuerit: quia votum non obligat vltra vouentis intentionem *Suar. num. 13. Sanch. num. 25. Layman nu. 7.* Si autem res promissa tempore voti emissi nulla ad executionem licentia indigebat, & voto emisso indiget; quia nouitèr interdicta est fieri absque licentia, non teneris licentiam petere. Quia hæc licentia non continebatur in re quatenùs fuit promissa; sed tuum votum suspenditur, quo vsque necessitas petendi licentiam cesset. *Sanchez num. 26. Suar. num. 13. Layman num. 7.* Si verò tempore promissionis licentia promissum indigebat sed tu ignorasti, votum non tenet. Quia promissum absque licentia mandari executioni non potest; licentiam autem in promissione non comprehendisti; quia illius indigentiæ fuisti ignarus. *Sanch. aliis relatis num. 27. Layman d. num. 7* Licentia autem si semel negata fuerit, iterum petenda est, si spes subsit, eam obtinendi, & voti obligatio perseueret. *Sanch. n. 31. Suar. lib. 6. de voto cap. 7. num. 15. Layman d. cap. 7. num. 7. vers. ceterum.* Quod intelligendum censeo, quando non præsumitur in perpetuum negasse. Nam facta negatione in perpetuum materia interdicta est & voti obligationi pro eo tempore satisfactum. At hæc negatio cum non sit per modum legis morte superioris negantis finitur. Eaque de causa teneris à superiore successore licentiam expostulare. Vt latè probat *Sanch. lib. 9. de matrimon. disp. 43. nu. 8. & notauit lib 4. de voto cap. 25. n. 31.* Quæ omnia intelligenda sunt, quando superior ignarus voti executionem negaret aut impediret. Nam si voti consciùs illius executionem in perpetuum negaret, votum extinguitur; quia illa negatio non suspensio sed irritatio est, si fiat à superiore habente potestatem irritandi.

9. Solum est inter Doctores controuersia; an tenearis, cum petis licentiam votum factum manifestare? Affirmant *Valentia disp. 6. qu. 6. punct. 6. quæst. 2. Sayrus lib. 6. in Claui Regia cap. 5. num. 20. Lessius lib. 2. cap. 40. dub 13. num. 73. Azor 1. parte lib 11. cap. 16. qu. 6. & alij relati à Sanch. lib. 4. cap. 25. num. 28.* Mouentur: quia hæc voti manifestatio conducit regularitèr loquendo, vt faciliùs licentia concedatur, & casu, quo neganda sit, prudentiùs negetur. Teneris ergo eam manifestationem facere; quia teneris licentiam eo modo petere quo credis obtinendam esse, vel esse prudentèr negandam. Alias conuinceris non habere animum & verum propositum, votum exequendi. Sed contrarium probabiliùs censeo, nisi te expressè ad manifestandum votum obligasses. Quia ex vi voti solum fuisti obligatus licentiam petere. Ad petitionem autem licentiæ, illiusque concessionem necessaria non est voti manifestatio; siquidem cessante voto & peti & concedi licentia poterat. Neque obstat faciliùs licentiam obtinendā fore, si votum manifestaretur. Quia ad hanc facilitatem præstandam non fuisti obligatus. Adde incertum esse, ex manifestatione voti licentiam faciliùs esse concedendam; fortè concedetur difficiliùs. Quia ægrè ferunt superiores, hæc vota illis inconsultis emitti. Et ita tenet *Nauarrus cap. 12. num. 69. Suar. lib. 3. de voto cap. 6 num. 15. Sanchez alios referens cap. 25. num. 29. & 30. Layman lib. 4. tract. 4. cap. 7. num. 7. vers. sed quæstio est.*

10. Ex hac doctrina deciditur; qualitèr obliget votum religiosi de aliqua eleemosyna præstanda? Et quidem si bonorum, ex quibus eleemosyna facienda est, administrationem habet, qualem habent conuentus Prælati neque eleemosyna excedit facultatem sibi præscriptam; clarum est valere votum dum à superiore maiore non interdicitur, si autem excedit; valet votum sub ea conditione si superior licentiam dederit. Quia non alio modo eleemosyna prohibetur. Et idem est dicendum de subditis, si eleemosynam promittant ex rebus suo proprio vsui applicatis, valere in quam promissionem sub ea conditione si superiori placuerit; ac proinde obligatos esse licentiam petere nisi iam ex præscripta consuetudine concessa sit. Sic docent *Suarez lib. 3. de voto cap. 7. à num. 3. Sanch. lib. 4 cap. 25. num. 13. & 14.*

Quod si religiosus promittat eleemosynam ex bonis, quorum administrationem non habet, vt sunt bona conuentus *Suar. d. lib. 3. cap. 7. num. 5.* Respondet, regularitèr esse votum irritum & imprudens. Quia solum obligare potest admonendum superiorrm vt eleemosynam faciat, cuius monitio regularitèr non expedit nisi occurrenti aliqua graui necessitate eleemosynæ faciendæ. Sed placet mihi sententia *Sanch. lib. 4. de voto cap. 25. num. 16.* Regularitèr illud votum validum esse. Quia non obligat ad monendum superiorem vt ipse eleemosynam faciat, sed ad petendam facultatem ex bonis conuentus illam faciendi. Si enim votum eleemosynæ excedentis facultatem, quam habes sentit Suarez valere sub ea conditione si superior concesserit, idem prorsùs tenetur dicere de voto eleemosynæ ex bonis conuentus; cum bona semper maneant conuentus; neque de illis disponere religiosus possit nisi pro facultate sibi concessa. Si autem in aliquo casu ob speciales circunstantias crederetur, petitionem vel imprudentem esse, vel non esse concedendam, votum non obligabit vt bene dixit *Sanch. d. cap. 25. num. 16. fine.*

11. Sed dicendum de voto vxoris, filiifamilias, serui eleemosynæ præstandæ? Et quidem si sint de bonis illorum propriis, quorumque liberam administrationem habent, ita validum est, vt neque contradicente marito, patre, aut domino cesset illius obligatio. At si sint de bonis mariti, parentis, aut domini vel quorum ij administrationem habent obligat votum sub ea conditione, si ea sic alienandi permiserint. Quia sub ea conditione promissum honestum est nec maioris boni impeditiuum. Sic *Suar. cap. 7. num. 6. Sanch. cap. 25. num. 14. & 15.*

12. Secundò deciditur; qualitèr obliget votum Episcopi, & Parrochi aliorumque Clericorum de Religione assumenda & peregrinatione præstanda? Nam cum Episcopo prohibitum sit absque Pontificis licentia Episcopatui renunciare ex *cap. nisi*

nisi cum pridem de renunciatione cap. licet §. *si verò de Regularibus* ob spirituale vinculum inter Episcopum & Ecclesiam *cap. inter corporalia de translatione Episcopi cap. sicut 7. qu. 1.* Efficitur votum Episcopi de religione assumenda sub conditione licentiæ à Pontifice impetrandæ debere fieri. Alias erit nullum, Sub illa verò conditione validum est. Quia est de re, quæ regulariter cuilibet ad suam propriam perfectionem magis conuenit. Sic *Azor 1.p. lib. 11. cap. 16. qu. 3. Suar. lib. 3. de voto cap. 4. nu. 8. Sayro in Claui regia lib. 6. cap. 5. num. 24. fine. Sanch. lib. 4. cap. 25. num. 36.*

Votum verò peregrinationis si in præiudicium muneris Episcopalis non cedat; eo quod mandare executioni possit tempore quo Episcopis permittitur à suis Ecclesiis abesse validum est absolutè nulla subintellecta conditione. At si peregrinatio ita longa futura sit, & diuturna, vt hanc residentiam iure diuino præscriptam impediat, votum illius nulla ratione obligare potest, nisi sub conditione licentiæ à Pontifice impetrandæ. Quia seclusa hac conditione est quid illicitum. At sub ea conditione existimant *Suar. lib. 3. cap. 4. à n. 4. Sanch. cap. 25. num. 39.* valere. Quia peregrinatio non est prohibita Episcopis, sed solum prohibetur illis, ne illam præstent absque licentia. Cæterum veriùs censeo tale votum regularitèr non valere vt pote de re impeditiua maioris boni. Maius bonum absolutè loquendo censetur esse, Prælatum in Ecclesia sua residere, vt pro pascendis ouibus vigilare, quam longis peregrinationibus incumbere. Item superiùs diximus de re absolutè interdicta sub conditione dispensationis votum esse non posse. At votum peregrinationis impedientis residentiam præceptam est votum de re absolutè prohibita, & quæ solum ex dispensatione licet. Nam esto peregrinatio non sit in se prohibita; est tamen prohibita non residentia, & Episcopus vouens peregrinationem absolutè vouet non residere, quando alias tenetur: quod fieri non potest nisi posita dispensatione; & ita hoc votum esse inualidum docuerunt *Siluester verbo votum 3. quæst. 1. Azor 1. p. lib. 11. cap. 16. qu. 2. Sayro in Claui Regia lib. 6. cap. 5. num. 24. & alij relati à Suar. dicto cap. 4. num. 4 & à Sanch cap. 25. num. 38.* Neque obstat textus in *cap. magnæ de voto.* Vbi votum Hierosolymitanæ peregrinationis ab Episcopo factum validum reputatur; siquidem fit grauis pro illo commutatio. Nam omissis aliis solutionibus quas Doctores adhibent; credo illud votum validum esse. Quia peregrinatio assumebatur pro subsidio impetrando in Ecclesiæ propriæ defensionem; quo casu non est interdicta absentia cum ex interpretatione iuris residere censeatur qui pro suæ Ecclesiæ vtilitate abest. *cap. ex parte 2. de clerico non residente.* Eaque de causa dixi *regularitèr* votum peregrinationis diuturnæ non valere, vt eum casum & similem exciperem.

13. De Parrochis aliisque clericis beneficium habentibus residentiam requirens, sentiunt communitèr Doctores non posse religionem vouere nisi sub conditione petendi ab Episcopo licentiam tametsi opus non fuerit eam ab illo impetrare. Quia absque petitione huius facultatis transitus ad religionem videtur illis interdictus. Argumento *cap. licet de regularibus cap. admonet de renunciatione.* Sic *Azor 1. p. lib. 11. cap. 16. qu. 3. Graffis 2. p. decis. lib. 2. cap. 11. nu. 24. Sayro in Claui Regia lib. 6. cap. 5. num. 25. Suar. loquens de Parrochis lib. 3. cap. 4. num. 10.*

& alij plures relati à Sanch. lib. 4. cap. 25. num. 48. Verum vt rectè ipse Sanchez probat nullus est textus ex quo hæc obligatio petenti licentiam ab Episcopo colligatur. Nam textus in *cap. licet*, loquitur de regularibus transeuntibus ad strictiorem religionem, & sic non est ad rem. Textus verò in *cap. admonet* prohibens dimissionem Ecclesiarum Episcopo inconsulto intelligitur de dimissione extra casum religionis à iure concessum, vt indicat ibi *Gloss.* Ex alia parte est textus ferè clarus & manifestus in *cap. duæ 19. qu. 2.* in quo Vrbanus secundus liberè permittit quoslibet clericos ad religionem transire; neque ab Episcopo reuocari posse. Cum igitur nullius licentiæ petendæ mentionem fecerit; non est cur hoc onus illis sit imponendum. Et ita relatis *Innocent. Host. ens. Anton. Cardinali, Abbate in d. cap. licet*, docet *Sanch. num.* 48.

Quod si de voto peregrinationis loquamur, idem prorsùs dicendum est, ac de Episcopis diximus cum eadem subsit obligatio residendi ob quam peregrinatio suscipi non potest absque Superioris licentia. Fateor tamen in Episcopo strictiùs residentiam obligare & difficiliùs absentiam honestari posse, quam in Parrochis; & in his, quam in Canonicis aliisque Clericis ex iure residentibus.

14. Tertiò deciditur; quid sit sentiendum de aliis clericis? Respondeo & votum peregrinationis & religionis emittere posse absolutè, illudque exequi Episcopo inconsulto. Quia in nullius muneris obligatorij præiudicium cedunt. Colligitur ex *Sanch. Suar.* aliisque Doctoribus relatis. Neque obstat textus in *cap. non oportet de consecrat. dist. 5.* Vbi consilium Laodicen. inquit. Non oportet ministrum altaris vel etiam Laycum sine Canonicis litteris idest firmata aliquo proficisci. Nam inde non infertur quemlibet clericum non posse inconsulto Episcopo peregrinari. Tum quia ille textus non preceptum sed concilium & directionem conuenientem continet, vt indicant illa verba, *non oportet.* Tum quia illæ literæ pacificæ & commendatitiæ, quæ ex præscripta forma antiquitus omnibus Clericis & Laycis concedebantur, iam cessarunt, & solum Clericis conceduntur, vt possint ad ordines, & ministeria Ecclesiastica admitti iuxta *Trident. sess. 23. cap. 16. de reformatione.* Quo fine cessante nulla apparet obligatio portandi has literas. *Suar. lib. 3. cap. 4. num. 9. Sanch. cap. 25. num. 44.*

15. Dico vltimo, vota de materia quæ nulla lege prohibetur neque maius bonum impedit, valida sunt à quocumque emittantur. Conclusio ex terminis liquet. Solum est difficultas si prohibitus sis vouere absque Superioris licentia; an votum factum alias de materia apta validum sit? Respondeo validum esse. Quia esto modus promittendi malus sit, promissio quoad rei promissæ obligationem tenet & à Deo acceptatur. Quia ad hunc effectum sola honestas rei promissæ spectatur. Et ita tradit *Suar. lib. 3. de voto cap. 6. nu. 25. Sanch. lib. 4. cap. 24. num. 52. Layman lib. 4. tract. 4. cap. 7. nu. 9. verb qui habent.* Excipiendum tamen est, nisi illa prohibitio simul esset irritatio, quam non omnes Superiores facere possunt, sed illi tantum, qui dominatiuam habent potestatem; & ratione illius promissionibus faciendis valent contradicere, & factas infirmare, de quibus latiùs infrà.

PUNCTUM XX.

Vtrum obligatio voti cesset cessante causa ob quam factum est vel notabili mutatione superueniente.

1. *Obligatio voti cessat cessante causa finali.*
2. *Sed non cessat cessante impulsiua.*
3. *Ea mutatio quæ rem promissam re, vel æstimatione prudenti diuersificat, obligationem voti cessare facit.*
4. *Quando hæc contingant.*
5. *Ob periculum grauis nocumenti non præuisi obligatio voti cessat.*
6. *Notanda est pro cessatione voti an mutatio perpetua sit vel temporalis.*

1. REgula est ferè ab omnibus Doctoribus recepta; obligationem voti cessare cessante causa finali ob quam factum est. Quia hac cessante promissio non subsistit. Sic *Abbas cap. magnæ de voto num. 14. Tiraquel tract. cessante causa in fine principij. Azor 1. p. lib. 11. cap. 15. quæst. 13. Suar. lib. 4. de voto cap. 18. num. 3. Sanch. lib. 4. cap. 2. num. 42. & alij.* Exemplis regulam manifesto; si voueas dare Petro eleemosynam quotidianam, & ipse diues fiat, cessat tibi obligatio. Quia cessante paupertate cessat eleemosyna, quæ fuit res promissa. Item vouisti peregrinari ad impetrandam amici sanitatem, mortuus est ante inceptam peregrinationem, non teneris peregrinari. Quia peregrinationem, quam promisisti, præstare non potes; non enim promisisti peregrinationem vtcunque, sed quę esset medium ad salutem amici impetrandam. Idem est, si promisisses eleemosynam in redemptionem Petri captiui, si ante datam eleemosynam Petrus fugit, vel mortuus est. Quia non subsistit eleemosyna qualitèr fuit promissa. Idem, si vouisses non ingredi aliquam domum ob vitandum peccati periculum, cessabit obligatio cessante periculo. Quia cessat interdictum ingressus qualitèr promissum est. In his Doctores conueniunt vt videre est specialitèr apud *Suarez. loco citato.*

2. Notantèr dixi cessare obligationem voti *cessante causa finali.* Quia si impulsiua cessat, non cessat obligatio. Differentia autem inter causam impulsiuam, & finalem cum vtraque moueat voluntatem, & consequentèr vt finis spectetur; ea est. Quia causa impulsiua potiùs mouet ad vouendum, quam ad exequendum votum. At finalis ab executione voti respicitur ita vt pro illius varietate diuersa sit executio. Si autem contingat duplicem esse causam finalem, quarum vna deficiat alia subsistente; spectandum est, an vtraque copulatiuè an diuisiuè fuerit spectata, quod ex natura rei promissæ & ex modo promittendi colligendum est vt latiùs diximus *punct.* 8. §. 3. cum de fine voti locuti sumus.

3. Secunda regula æquè à Doctoribus recepta est; ea mutatio quæ materiam promissam diuersam in re vel in prudentum hominum æstimatione constituit, voti obligationem cessare facit. Sic colligitur ex *Valent. 2. 2. disp. 6. qu. 6. punct. 4. circa finem Sanch. lib. 4. cap. 2. à nu. 20 Suar. lib. 4. cap. 19. num. 4. & sequentibus. Bonacina disp. 4. qu. 2. punct. 7.* §. 1. *num. 2. & alijs.* Ratio est; Quia constituta materia promissa diuersa in re, vel in prudentum hominum æstimatione prudentèr censeri non potest impleri posse, quod promissum est. Ergo cessat illius implendi obligatio.

4. Difficile autem est explicatu; quando prudentum æstimatione promissum sit, vt sic cesset obligatio voti. Nam regula illa, quam multi Doctores tradunt quos refert *Sanchez lib. 4. cap. 4. num. 18. & 23.* Tunc promissum diuersum esse, quando si illa diuersitas tempore voti emissi contingeret, vel cognosceretur, non emitteretur votum, incerta est. Quia incertum est, an votum emittendum esset, vel non. Et præterea quia multæ sunt circunstantiæ extrinsecæ, quibus tempore voti cognitis, votum non fieret, sed non obinde cessat voti obligatio. Non enim promitteres eleemosynam pauperi si moribus perditum cognosceres, aut tibi esse inimicum; & tamen ob illam superuenientem cognitionem non infirmatur promissio. Quia obligatio, vel deobligatio promissionis non est desumenda ex promissione vel non promissione quæ futura foret, sed ex ea, quæ facta est. Alias nihil firmum subsisteret vt benè probant *Sanchez d. cap. 2. nu. 6. & 7. & n. 19. & 22. Suarez lib. 4. cap. 19. num. 8. & sequentibus.* Quapropter eam diuersitatem prudentum hominum æstimatione affirmarem, esse sufficientem, quæ rem constitueret in alio statu moralitèr diuerso vel ob difficultatem ex parte ipsius rei promissæ superuenientem, vel ob alias circunstantias ei denuò adhærentes. Quia ad rem sic mutatam non est censendus vouens intendisse se obligare Sic *Suarez & Sanchez locis allegatis.* Vnde vouens religionem in iuuentute si ad senectutem perueniat, quando voto exequendo aptus non est ob virium defectum, non obligatur, vt notauit aliis relatis *Sanchez cap. 2. nu. 30. Suarez cap. 19. num. 15. fine.* Notantèr dixi quando ex parte rei promissæ difficultas notabilis esset; vt excluderem difficultatem quæ solum nascitur ex libera vouentis voluntate, & praua illius inclinatione, qualem habent aliqui vouentes castitatem, cuius obseruatio ob deprauatam eorum inclinationem & peccatorum multiplicationem sibi difficilis facta est. Non enim hæc difficultas à voti obseruatione liberat, tametsi dispensandi occasionem præbeat *Suarez cap. 19. num. 9.*

Si verò dubium sit: an promissum ita mutatum sit, vt moralitèr diuersum censeri debeat, in fauorem voti iudicandum est. Quia dubia excusatio certam obligationem tollere non potest. Sic *Sanchez cap. 2. nu. 34. & 52.* Quod intelligendum est, quando mutatio prouenit ex difficultate superueniente, vel ex aliis circunstantiis, quæ honestatem materiæ non mutant. Nam si honestatem illius dubiam reddunt, cessat illius obligatio: quia non potest esse gratum Deo exequi rem, de qua dubitatur, an illi offensa sit. *Sanchez dicto cap. 2. num. 34.*

5. Ex dictis colliges, ob periculum vitæ, honoris, alteriusue grauis detrimenti superueniens, vel denuò cognitum post votum emissum voti obligationem cessare. Vt multis allegatis docet *Suar. lib. 4. cap. 20. num. 1.* Secùs verò si non obstante illo periculo voueres, quando virtuti consonum est tali periculo offerri. Quia in priori casu promissum notabilitèr mutatur, secùs in secundo.

6. Sed est aduertendum, supradictam mutationem rei promissæ aliquando esse perpetuam (hoc

(hoc est) pro toto tempore quo votum impleri potest; aliquando esse temporalem pro aliquo tempore determinato. Item aliquando mutatio seu impedimentum afficit totam materiam promissam, aliquando partem. Si mutatio perpetua est & comparatione totius materiæ promissæ, votum extinguitur. Si autem mutatio temporalis fit, pro eo solum tempore obligatio suspenditur, manente obligatione quoad aliud tempus in quo impedimentum cessat, & votum impleri potest; sicut manet obligatio cum votum diuiduum est & mutatio in parte diuidua & separata contingit. Sic *Suar. lib. 4. de voto cap. 19. num. 5. Sanchez cap. 2. num. 24. Nauarr. cap. 12. num. 39. Valent. disput. 6. qu. 6. punct. 4. vers. secundum quod Bonacin. disput. 4. quæst. 2. punct. 7. §. 1. num. 6. & alij apud ipsos.*

PVNCTVM XXI.

Quale peccatum sit obligationem voti violare?

1. *Per se graue peccatum est.*
2. *Pœnitere de voto facto non est per se voti violatio.*
3. *Est tamen regularitèr peccatum veniale.*

1. EX his quæ diximus de voti obligatione constat, per se graue peccatum esse voti obligationem violare (hoc est) promissum non implere. Aliquando tamen ex leuitate materiæ leue peccatum esse, ibique remissiuè notauimus quando materia grauis vel leuis sit, si plures actus leues respiciat.

2. Solum est aliqualis difficultas; an pœnitere de voto facto, sit voti obligationis violatio. Cui difficultati breuitèr respondeo; per se violationem voti non esse. Quia cum hoc dolore & tristitia, compati potest voluntas efficax promissum exequendi, sicut de facto esse potest voluntas absoluta exequendi præceptum, tametsi sentias & doleas tali te præcepto grauari. Ergo dolor & tristitia præcepti & voti, illorum violatio non est. Sic *D. Thomas 2.2. qu. 88. art. 6. ad secundum Siluester verbo votum 2. qu. 20. Suar. lib. 5. de voto cap. 7. conclus. 2. Sayrus in Claui Regia lib. 6. cap. 6. num. 12. Nauarr. cap. 12. num. 35. Bonacin. disp. 4. qu. 1. punct. 5. §. 4. nu. 14. & alij apud ipsos.* Notantèr dixi *per se* non esse voti violationem. Nam si ex dolore & tristitia, quod votum feceris, periculo exponeris, non exequendi promissum; clarum est, violari votum; quia votum, sicut & quodlibet præceptum obligat firmum propositum de illius executione habere, neque periculo transgressionis exponi sed hoc est per accidens. Sic *Suar. d. lib. 5. cap. 7. num. 7.*

3. Maior autem est difficultas; an hic dolor & tristitia sit saltem veniale peccatum? *Suarez dicto cap. 7. num. 4. & sequentibus.* Videtur negare. Mouetur; quia ex obiecto nullam malitiam continet. Siquidem non apparet præceptum, cui talis dolor & tristitia aduersetur. Sicut enim nullum fuit præceptum vouendi, ita nullum præceptum esse videtur perseuerandi in eo voto, & sicut à principio poteras nolle vouere, sic post votum factum potes nolle vouisse: quia vtriusque actus idem obiectum est. Ergo ex parte obiecti dolor & tristitia de voto facto nullam malitiam continet. Ex parte verò finis sæpe hic actus honestari potest. Si enim cognoscas votum tibi fore damnosum; eo quod ob tuam malitiam occasio sit peccata multiplicandi, dolere de voto facto ob illum finem, non videtur illicitum, sed potiùs honestum. Dicendum ergo est regularitèr dolere de voto facto peccatum veniale esse. Tum quia hic dolor aliquo modo infirmat propositum voti exequendi. Tum quia retrahit hominem à via perfectionis assumpta. Tum quia frequentèr habetur ex proprio amore quo vis onera & obligationes vtiles & sanctas excutere, ac proinde ex fine non licito. Si tamen aliquando de voto, seu præcepto doleres ob transgressiones factas, credo talem actum virtuosum esse; quia non tam est dolor de voto seu præcepto, quam de illorum transgressione. Ad rationem contrariam. Respondeo dolere de voto, per se & directè præcepto non aduersari; sic tamen indirectè; aduersatur, inquam, præcepto aduersandi votum, quod obligat ne illius executionis propositum aliqualitèr infirmetur, vt regularitèr infirmatur per hunc dolorem. Quapropter etsi nulla fuerit obligatio emittendi votum, poterat esse de perseuerando in illo, alias posses pro libito illius obligationem excutere. Neque est simile nolle vouere, ac nolle vouisse. Nam est viam perfectionis non accipere, aliud ab ea incœpta deflectere, illiusque pœnitere quod regulariter inordinatū esse videtur.

DISPVTATIO II.

De Voti Relaxatione.

EXplicata essentia voti, illiúsque obligatione restat explicandum qualitèr dissolui possit. Conuenire autem sæpe hanc obligationem dissolui, in comperto est apud omnes. Et probat manifestè humanæ naturæ conditio, cui solet votum ob eius fragilitatē potiùs obesse, quam prodesse. Triplici ergo via hæc relaxatio fieri potest, irritatione, dispensatione, & commutatione de quibus in hac disputatione dicendum est.

PVNCTVM I.

Quid sit irritatio, quotuplex, & vnde ortum habeat?

1. *Expenditur definitio irritationis.*
2. *Duplex est irritatio, alia directa, alia indirecta, & quæ sit harum differentia.*
3. *Irritatio quando sit actus iurisdictionis, quando dominij.*
4. *Ex iure potiùs positiuo, quam naturali ortum habet irritatio.*

1. IRritatio (vt constat ex Doctoribus in discursu referendis) est actus liber quo is, à quo votum pendet, tollit voti obligationem. Pro cuius intelligentia supponendum est, dupliciter te vouentem dependere posse in voto, ab alterius voluntate. Primò; si tua voluntas talitèr alteri subiecta sit, vt nunquam censearis te obligari velle nisi sub tacita conditione si alter consenserit vel non

non repugnauerit. Quod contingere poteſt, vel ex natura & conditione intrinſeca tuæ perſonæ quæ integrè alteri ſubiecta eſt, vt filius impubes parenti, religioſus Prælato; vel quia liberè te ſubiecisti alterius conſenſui & voluntati nolens obligari niſi quatenùs alteri placitum fuerit. Sed inter hos modos eſt magna differentia: nam quando conditio de alterius conſenſu imbibita in voti obligatione fundatur in natura & conditione perſonæ, illam excutere non potes; ſecùs quando fundatur in voluntaria intentione vouentis. Secundò pendere potes in voto ab alterius voluntate ſi in materia promiſſa ab eo dependeas. Pendere autem potes, vel quia illius dominium ſeu adminiſtrationem habet, vel quia illam prohibere poteſt. Quando ergo priori modo ſubiectus alteri es, poſſunt tua vota pro arbitrio eius irritari; quippe quæ emiſſa fuerunt ſub tacita conditione illius conſenſus, vel non diſſenſus. At quando ſolum in materia promiſſa ab altero pendes, ſolum irritari tuum votum poteſt, quatenùs ſubtrahi vel prohiberi poteſt materia promiſſa.

2. Hinc fit; duplicem eſſe irritationem, alteram directam & propriam, alteram indirectam & impropriam. Directa eſt, quæ ex ſubiectione voluntatis fit. Quia hæc reſpicit actum vouendi, illumque de medio tollit. Indirecta eſt, quæ materiam promiſſam reſpicit impediendo illius executionem, quæque potiùs ſuſpenſio quam irritatio vocatur. Hæ autem irritationes vt bene dixit *Suar. lib. 6. de voto cap. 1. num. 4.* maximè differunt. Nam irritatio ob voluntatis ſubiectionem ſi abſoluta ſit, votum extinguit, nec permittit vlteriùs reuiuiſcere. At irritatio ob impedimentum appoſitum materiæ promiſſæ per ſe non extinguit votum, ſed illius obligationem ſuſpendit, dum impedimentum durat; ſolet autem durante illo impedimento votum extingui, quia eo tempore ceſſat aptitudo illud exequendi; ſed hoc eſt per accidens. An verò votum de materia dominio alterius ſubiecta verè & propriè irritetur; infra dicemus.

3. Deinde irritatio proueniens ex ſubiectione voluntatis non eſt actus iuriſdictionis; ſed dominij; quatenùs Superior ratione poteſtatis dominatiuæ habet ius, ne ſubditus obligetur aliter, quam pro ſuo conſenſu & voluntate. At irritatio ex promiſſa materia proueniens; aliquando eſt actus iuriſdictionis, aliquando dominij. Eſt autem iuriſdictionis tum ſpiritualis, tum temporalis; ſpiritualis quando Pontifex, vel Epiſcopus materiam promiſſam prohibet, vel aliquid cum illius executione incompatibile præcipit, temporalis; quando Rex vel Magiſtratus iuſtè præcipit aliquid ex quo executio voti redditur impoſſibilis. Item hæc irritatio ſeu ſuſpenſio eſt actus dominij, tum proprij tum improprij: improprij eſt; quando herus ob ius quod habet famulis imperandi, illis præcipit aliquid executioni voti incompatibile: eſt actus dominij proprij, ſi is, qui poteſtatem habet dominatiuam nolit votum irritare, ſed illud pro tempore ſuſpendere.

4. Sed vnde hæc irritandi poteſtas ortum habeat; an ex iure Pontificio, an potiùs ex naturali, difficultate non caret. Aliquibus Doctoribus nec contemnendis videtur ex iure naturali ortum habere, Sic *Sotus lib. 7. de iuſtitia quæſt. 3. art. 1. columna 3. Sayro in Claui Regia lib. 6. cap. 10. num. 7. Petrus de Ledeſma 2. tom. ſum. tract. 10. cap. 7. dub. 2. in d. 3. Azor 1. p. lib. 11. cap. 17. qu. 3. Suar. tom. 2. de Relig. lib. 6. de voto cap. 6. nu. 2. & 3.* loquens de poteſtate parentum in filiorum vota, & *cap. 7. à num. 3.* loquens de Prælatis religioſorum tametſi concedat ius humanum præſcripſiſſe tempus, in quo poſſint parentes vota filiorum irritare. Mouentur: quia filius naturaliter ſubditur patri, & ſeruus domino, & vxor viro, & religioſus Prælato. At hæc ſubiectio eſt radix huius poteſtatis. Ergo à iure naturali prouenit hæc poteſtas.

Dicendum tamen eſt ex iure potiùs poſitiuo quam naturali ortum habere poteſtatem irritandi. Et quidem ſi loquamur de poteſtate irritandi indirecta (hoc eſt) impediendi executionem materiæ promiſſæ; cum hæc ſæpiùs impediatur ex iuriſdictione iure poſitiuo conceſſa; vel ſaltem ex dominio iure gentium introducto, manifeſtum eſt, non ex iure naturali ſed potiùs ex iure poſitiuo ortum habere; ſed quia hoc ius poſitiuum naturali eſt conforme, & illo poſito ius ipſum naturale dictat, votum manere irritum indirectè ſeu ſuſpenſum; ea ratione dici poteſt, ex iure naturali irritationem prouenire. Quod ſi de irritatione directa & propria loquamur, facilè etiam probare poſſumus ex iure poſitiuo prouenire. Diſcurramus ergo per ſingulas perſonas, in quibus locum habet hæc irritatio. Et in primis de religioſis; tria vota ſubſtantialia religionis ex iure poſitiuo religioſum ſtatum conſtituunt, redduntque religioſum ita ſubiectum Prælato, vt nullum votum emittere poſſit firmum, & ſtabile. Deinde non omnia vota religioſorum poſſunt Prælati regulares irritare; ſiquidem votum aſſumendi ſtrictiorem religionem irritare non poſſunt. *cap. licet de regularibus*, & ſicut hoc votum fuit exceptum à poteſtate dominatiua, poterant alia excipi. Pendet ergo ex voluntate Pontificis limitare vel extendere poteſtatem irritandi vota Superioribus conceſſam. Ergo hæc poteſtas ex iure Pontificio oritur. Item de filiisfamilias conſtat, ius naturæ non magis dictare puberes ſubiici in votis realibus quam in perſonalibus, neque magis in promiſſionibus homini factis quam Deo; & tamen vota realia irritari poſſunt à patre etiam poſt pubertatem facta, & non perſonalia; & promiſſiones pupillorum homini factas non poteſt pater irritare, vt in promiſſione ſponſalium contingit; cum tamen votum reale & perſonale irritare poſſit. Signum ergo eſt ex iure poſitiuo hanc prouenire poteſtatem. Et ita in religioſis & filiisfamilias tradit expreſsè *Gabriel Vaſquez 1. 2. quæſt. 96. art. 4. diſput. 165. cap. 4. num. 29. Leſſius de iuſtitia lib. 2. cap. 40. dub. 10. num. 74.* Dicunt namque hi Doctores & bene, directam poteſtatem irritandi à Pontifice ortum habere. Quia ipſe Pontifex conſuetudine ſic declarante ſtatuit, vt religioſi, & filiifamilias in ſuis votis tacitam conditionem includerent, ſi Superior conſenſerit, aut non contradixerit. Poſita autem hac conditione naturaliter requiritur in Superioribus poteſtas ea irritandi, ſicut ſi iurares tali die peregrinaturum, ſi Petrus conſenſerit; ex tua voluntate oritur quod Petrus poſſit tuum Iuramentum irritum efficere. At ea voluntate & conceſſione facta naturali iure ſequitur in Petro talis poteſtas. Conſentit his *Sanchez lib. 4. de voto cap. 24. num. 32.* Non feci mentionem de vxoribus, & ſeruis: quia non ſatis conſtat eorum vota poſſe directè irritari, ſed ſolum quatenùs præiudicant marito vel domino.

PVNCTVM

Pvnctvm II.

Quibus competat propria & directa potestas vota irritandi?

1. *De Pontifice proponitur ratio dubitandi.*
2. *Resoluitur hanc potestatem non habere quatenus talis est.*
3. *Habet tamen potestatem indirectam.*
4. *Et satis fundamento num. 1. adducto.*
5. *Nemo potest sua propria vota irritare neque alteri irritanda committere.*

QValitèr potestas directa & propria irritandi competat Prælatis religiosorum parentibus respectu filiorum marito respectu vxoris, & domino comparatione serui in sequentibus examinandum est. Nunc de aliis inquirimus in quibus est nonnulla dubitatio.

1. Primò inquiro de Pontifice alijsque Ecclesiæ Prælatis; an gaudeant hac potestate ratione iurisdictionis sibi à Christo concessæ? Non desunt qui affirment. Quia ad rectam gubernationem Ecclesiæ videtur expedire, vt fideles in suis votis ita Pontifici, alijsque Prælatis subiiciantur, vt secundum eorum beneplacitum obligentur & non alitèr. Qua ratione frequentèr dicitur in Iuramentis & votis auctoritatem Pontificiam exceptam esse, sed ex hoc modo subiectionis oritur potestas directa vota irritandi in Prælatis respectu religiosorum, & in patre respectu filiorum. Ergo etiam in Pontifice aliisque Prælatis comparatione suorum subditorum debet esse. Item potest Pontifex vota antecedentèr irritare præscribendo conditiones, quibus non seruatis cesset obligatio, Ergo poterit postquam facta sunt; quia eiusdem rationis videtur hæc potestas. Sic *Gloss. in cap. quemadmodum de iureiurando* verbo. *Conditio. Metina de sacrorum homi. Continentia lib. 5. cap. 44. ad finem Namas methodo curationis. 3. p. cap. 44. §. 41. fine.*

2. Sed omnino tenendum est, non posse Pontificem directè vota Christianorum irritare. Quia nullibi habetur, hanc potestatem à Christo datam esse; neque erat regimini Ecclesiæ necessaria, neque conueniens; potiùs enim decebat fideles liberos relinquere, vt firmitèr Deo obligarentur. Siquidem ex hac libertate non impediebatur, quin posset Pontifex iusta causa intercedente eos ab obligatione voti per dispensationem eximere, aut illorum executionem per potestatem præceptiuam impedire. Non igitur illa potestas erat conueniens, Pontifici concedi facultatem irritandi omnes promissiones hominibus factas. Nihil enim esset firmum & stabile, & ideo tanquam certum tradunt. *D. Thom. 2. 2. q. 88. art. 12. in corpore & ibi Caietan. Nauarr. c. 12. n. 79. Suar. l. 6. c. 2. n. 3. & sequent. Azor l. 11. c. 17. qu. 3. Lessius l. 2. c. 40. dub. 13. in fine. n. 81. in 2. editione Vasqu. 1. 2. disp. 165. c. 4. Sanch. l. 4. c. 24. n. 18. Bonacin. disp. 4. qu. 2. punct. 7. §. 2. à num. 2. & alij plures apud ipsos.*

Hinc à fortiori constat, non posse alios inferiores Prælatos & multo minùs Reges & Principes temporales vota suorum subditorum directè irritare. Quia minore potestate in suos subditos gaudent quam Pontifex. Et ita notarunt omnes Doctores relati.

3. Si verò loquamur de potestate indirecta, quæ ex prohibitione materiæ prouenit, ea vota fidelium poterit Pontifex irritare, quæ regimini Ecclesiæ obstiterint; quæque de materia specialitèr sibi subiecta disposuerint. Qua ratione irritat vota Episcoporum & Clericorum præiudicantia muneri sibi commisso. Alia verò nec hoc modo indirectò irritare poterit. Sic aliis relatis docuit *Suar. l. 6. de voto c. 2. n. 6. & sequenti. Lessius l. 2. c. 40. dub. 13. fine num. 81. Sanch. lib. 2. cap. 24. num. 19.*

4. Neque obstant fundamenta num. 1. relata. Negamus namque illam potestatem conuenientem esse, & concessione Christi vllum fundamentum habere. Auctoritas verò Pontificis in votis & Iuramentis de materia specialitèr suæ dispositioni subiecta intelligitur excepta absolutè in aliis in ordine ad dispensationem, vel commutationem & sic iusta causa intercedente. Ad confirmationem nego Pontificem ex iurisdictone à Christo accepta irritare antecedentèr fidelium vota directè, sed indirectè irritat statuendo legem præscribentem conditiones necessarias obligationi, quam legem non pro suo arbitrio, sed iusta causa intercedente ferre debet.

5. Secundò dubitatur; an superiores potentes vota subditorũ irritare, possint sua propria; aut alijs irritanda committere? Breuitèr respondeo cum *Sanch. l. 4. de voto c. 24. n. 60.* non posse. Quia nemo potest votum emittere sub conditione sui consensus & beneplaciti; destruit enim hæc conditio strictam voti obligationẽ. Sed necessariò debet emittere sub conditione beneplaciti alterius; sicuti subditi emittunt sub beneplacito suorum superiorum in quo conditione potestas irritandi innititur. Ergo nemo potest sua vota irritare. Neque obstat ea dispensari posse; quia dispensandi potestas iurisdictioni nititur, quam Deus concedere potest superioribus etiam comparatione suorum votorum; ea inquam remittendo, quæ ipsi causa iusta intercedente remiserint.

Pvnctvm III.

Ad quæ vota irritatiua potestas extendenda sit?

LAta est hæc materia eaque de causa in varias quæstiones diuidenda est. Prima an potestas irritatiua extendatur ad vota interna & futura. Secunda; an extendatur ad vota emissa ex licentia superioris. Tertia; an extendatur ad vota emissa tempore subiectionis nec tunc irritata. Quarta; an extendatur ad vota subiectionis tempore emissa, implenda tempore libertatis. Quinta; an ad vota emissa tempore quo vouentes erunt sui iuris. Sexta: An ad vota executioni mandata, & ad promissiones humanas, & ad vota realia defuncti quæ in hæredes transierunt.

§. I.

Extendatur ne potestas irritandi ad vota interna & futura.

1. *Extenditur ad vota interna.*
2. *Extenditur ad vota futura.*

1. REgula certa est, hanc potestatẽ ad vota interna extendi. Nam cum tota hæc potestas nitatur

nitatur conditioni, quam subditi apponunt in suis votis, si superiori placitum fuerit, & superior circa vota interna sibique non manifesta displicere potest, poterit sane ea irritare. Quid enim obstat quominùs superior dicat subdito religioso, si hoc vel illud votum fecisti; in hanc vel illam rem cõmuto; quod si commutationem non accipis, nolo te esse obligatũ sed omnino irritato & annulato? Potest ergo ad vota interna irritatio extendi. Neque obstat superiorem non posse præcipere actus internos, neque iurisdictionem circa illos exercere. Quia iurisdictionem præceptiuam & punitiuam exercere non potest; eo quòd ad illam exercendam cognitio actuum, qui præcipi & puniri debent requiratur; quæ cognitio non desideratur in irritatione. Aliud namque est imponere obligationem; aliud ab obligatione liberare; ad imponendum obligationem requiritur posse de re obligationi ad stricta iudicare, & ad illam cogere & compellere, quod nullo modo circa actus internos fieri ab hominibus potest. At cum in irritatione nullum onus imponatur, sed liberatur subditus ab obligatione; nulla desideratur cognitio; & consequentèr nulla est causa, quominùs potestas superioris ad vota interna irritanda extendatur. Quod non solum verum existimo de potestate irritandi, sed etiam de potestate dispensandi & cõmutãdi. Nam esto ad absolutam & licitam cõmutationẽ debeat commutanti & dispensanti votum manifestari, vt cognoscat, an iusta sit commutatio iustaúe causa dispensationis; poterit nihilominùs commutans & dispensans dicere, si tali voto interno ligatus es illud in hanc rem commuto, vel in illo dispenso, si hæc causa, quæ iusta esse censetur ad dispensandam, adsit. Et ita docent post alios relatos. *Vasquez. 1.2. disp. 160. cap. 4. num. 17. Suar. 5. tom. in 3. parte disp. 4. sect. 2. à num. 8. & de Relig. tom. 2. lib. 6. de voto cap. 7. nu. 8. Sanch. lib. 4. cap. 24. num. 40.*

2. Eadem fermè certitudine tenendum est, potestatem irritatiuam extendi ad vota futura. Nàm quicunque gaudens potestate dominatiua potest nolle, vt vota emittenda à subdito eique priùs non communicata nulla & irrita sint. Sed hac posita voluntate si subditus aliqua vota emittat superiore inconsulto irrita sunt & inania, vt pote quibus deficit consensus superioris sub cuius conditione emittuntur. Ergo potestas irritandi ad vota futura extendi potest. Et ita tenet *Sanch. lib. 4. cap. 24. num. 49. & Suar. lib. 3. de voto cap. 3. nu. 15. fine Layman lib. 4. sum. tract. 4. cap. 7. num. 6. conclus. 3. vers. ex quo.*

§. 2.

An extendatur irritiua potestas ad vota emissa ex licentia superioris?

1. *Dupliciter licentia concedi potest. Item concedi potest à superiore maiore vel æquali.*
2. *Quid dicendum si superiore maior dedit licentiam, quid si inferior?*
3. *Idem superior irritare votum potest validè tametsi licentiam concesserit.*
4. *Explicatur doctrina per singulos subditos. Et primò de religiosis.*
5. *Deinde de filiisfamilias.*
6. *Item de votis vxoris.*
7. *Item de votis seruorum.*
8. *Communis sententia affirmat esse peccatum mortale reuocare absque causa legitima licentiam datam.*
9. *Non caret probabilitate esse solum culpam venialem.*
10. *Quid dicendum de superiore in officio succedente?*
11. *Quæ sit causa legitima reuocandi licentiam datam.*
12. *Quando superior censeatur subdito concedere licentiam vouendi.*
13. *Probabile est taciturnitatem sufficere cognito voto*
14. *Probabiliùs est oppositum, si absit consensus internus.*
15. *Illo tamen addito plures censent votum factum esse de licentia superioris; probabiliùs oppositum.*

1. SVppono dupliciter superiorem concedere posse licentiam subdito votum emittendi & exequendi. Primò; pro tempore quo sibi visum fuerit; & ita debet præsumi concedi, cum absolutè concedatur. Quia hic modus concessionis minùs præiudicat superioris auctoritati. Secundò; addita promissione eam non reuocandi. Deinde suppono licentiam concedi posse à superiore, à maiore, æquali, vel inferiore eo, qui eam licentiam reuocare intentat, votique executionem impedire.

2. Si Prouincialis v.g. tibi concessit facultatem votum aliquod emittendi, localis superior votum illud nullatenùs irritare potest. Quia in tantum vota subditi irritantur à superiore, quatenùs iis superioris voluntas contradicit. At superiore maiore consentiente nulla est inferioris Prælati contradictio. Ergo consentiente Prouinciali localis superior votum irritare non potest. Et ita pro certo tradit *Suar. lib. 6. de voto cap. 8. num. 1. Sanchez. aliis relatis lib. 4. cap. 27. num. 4.* Bene tamen poterit iusta causa intercedente executionem impedire, quousque Prouincialis consulatur. Quia hæc potestas superioribus immediatis censetur concessa vt muneri suo sufficientèr satisfaciant *Sanch. d. cap. 27. num. 4.*

Si autem localis superior licentiam emittendi, exequendique votum dederit, etiam addita promissione non reuocandi; poterit Prouincialis votum irritare. Quia illo contradicente tollitur inferioris Prælati consensus, & conditio beneplaciti superioris, sub qua votum à subdito emissum est; cessat. *Suar. dicto cap. 8. num. 3. Sanchez. cap. 27. num. 5. Layman lib. 4. tract. 4. cap. 8. num. 4.*

3. Quod si de irritatione facienda ab eodem superiore, vel æquali eo, qui licentiam dedit, sermo sit, veriùs existimo fieri posse validè, tametsi promiserit licentiam non reuocaturum. Quia huius licentiæ concessione non eximitur subditus à subiectione, neque fit sui iuris, vt statim probabimus discurrendo per singulos subditos. At subiectione durante omnes subditi actiones superioris beneplacito subduntur. Ergo subditur votum factum,

factum, & consequentèr illud irritare poterit, ac si licentiam non dedisset; ex eo autem, quod superior promiserit licentiam non reuocaturum, solum infertur, non posse eundem superiorem absque peccato infidelitatis eam reuocare nisi graui causa intercedente; non tamen infertur, validam non esse reuocationem, & votum irritare non posse, si contradixerit. Quia posita contradictione verum est, conditionem, sub qua emissum est, non subsistere. Et ita tenent generalitèr loquentes de omnibus gaudentibus potestate dominatiua *Caietanus 2. 2. qu. 88. art. 8. dub. 2. Nauarr. sum. cap. 12. num. 73. Azor 1. p. lib. 11. cap. 17. qu. 6. Valent. 2. 2. disp. 6. qu. 6. punct. 6. qu. 3. Eman. Saa verbo votum num. 2. Sanch. aliis relatis lib. 9. de matrimonio disp. 40. num. 4. & lib. 4. in Decal. cap. 27. à num. 9.*

4. Sed vt doctrina data clarior fiat, descendamus ad singulos subditos, quorum vota superiores irritare possunt. Primum locum obtinent religiosi vt pote qui striĉtiùs religioni Prælatis subiiciuntur. Horum enim vota ex superioris consensu emissa irritare ipse Prælatus poterit, tametsi promiserit nunquam irritaturum. Quia ea concessione & promissione facta non infirmatur eius dominium per professionem subditi acquisitum, sed æquè illæsum perseuerat. Ergo poterit æquè votum irritare, ac si licentiam non concessisset. Et ita de hoc casu tenent Doctores nuper relati. Et *Suar. lib 6. cap. 8. num. 6. Sayro in Claui Regia lib. 6. cap. 10. num. 12.* Et alij innumeri quos refert & sequitur. *Sanch. lib. 4. cap. 27. num. 9.*

5. Secundum locum obtinent filiifamilias impuberes, quorum vota, si ex licentia parentis vel tutoris emissa sint, non desunt graues Doctores, qui sentiant, nullatenùs irritari posse. Nam fundamentum huius irritationis est eorum iudicij imbecillitas, leuitasque in vouendo, quod fundamentum cessare videtur posita parentis vel tutoris discreta approbatione. Sic *Lessius lib. 2. de iustitia cap. 40. dub. 10. num. 75. Suar. lib. 6. de voto cap. 8. num. 7.* Sed oppositum probabiliùs docuit *Angelus verbo votum 2. §. 9. Siluester eodem 4. qu. 2. dict. 6. Sanch. lib 9 de matrimon. disp. 40. num. 6. & lib. 4. de voto cap. 27. num. 18. & 21. Layman lib. 4. sum. tract. 4. cap. 7. num. 17.* Nam esto fundamentum ratione cuius parentibus conceditur potestas vota irritandi, sit imbecille impuberum iudicium, & hoc iudicium consensu & discretione parentum approbantium eorum vota firmetur in illo actu: quia tamen non absolutè & secundum se firmatur; ea de causa non cessat in parentibus potestas impuberes gubernandi, & regendi; ac proinde vota irritandi si id iudicauerint expedire. Adde neque etiam in illo actu ius reputare impuberum iudicium satis esse firmatum, quod optimè comprobat *Sanch. locis allegatis* hoc argumento. Minoribus concessum est, si lædantur, beneficium restitutionis ob fragile & debile eorum iudicium *leg. 1. ff. de minoribus.* At hoc beneficium non amittunt; tametsi auctoritate curatoris & interuentione iudicis contraxerint *leg. 1. & 2. Cod. si tutor interuenerit, leg. 1. tit. 25. partita 3.* & multis comprobat *Gutierr. de Iuramento 1. p. cap. 5. nu. 5. Sanch. lib. 6. de matrimon. disp. 38. num. 11.* Quia auctoritas tutoris, & iudicis, & licentia patris efficiunt actum mero iure valere; non tamen beneficium restitutionis excludunt, similitèr in præsenti dicendum est, licentiam & facultatem vouendi impuberi cōcessam efficere votum mero iure valere; non tamen priuare patrem vel tutorem potestate illud irritandi, neque priuare posse. Verum si de votis filiorum puberum loquamur, cum horum sola vota realia pater irritare possit, dicendum est, si pater solum concesserit licentiam, hæc vota emittendi nullo alio addito, posse ea vota irritare. Quia solum intelligitur concessa pro patris beneplacito. Sic *Suar. lib. 6. de voto cap. 5. num. 12.* Iunctis iis quæ dixit *cap. 4. num. 19. Sanch. lib. 4. cap. 27. num. 15.* Quod si pater licentiam ad hæc vota concessit promittens tacitè vel expresè non reuocaturum, & à fortiori si expresè affirmet filium quoad illam partem à sua potestate eximere, non poterit irritare. Quia filius verè in illa parte exemptus. Filio namque potest pater concedere liberam bonorum administrationem remittendo ei vsufructum bonorum aduentitiorum. *leg. cum oportet Codice de bonis quæ liberis.* Ergo à fortiori poterit concedere liberam administrationem illius partis, cuius tam amplam licentiam concessit. Et ita expresè notauit *Sanchez lib. 4. cap. 27. num. 11.*

6. Tertium locum obtinent vota vxoris ex licentia mariti emissa, quæ licentia, si simplicitèr concessa sit, non impedit, quin maritus ea irritare possit, si ea posset licentia non concessa. Quia non censetur concessa nisi pro illius beneplacito vt sic minùs præiudicet. Et sumitur ex *cap. 30. Numer.* iuncta explicatione *Augustini relati in cap. manifestum 33. qu. 5. & Ambrosij in cap. fin. eadem causa & quæstione.* & docent *Innocentius Panormitanus & alij in cap. scripturæ de voto Suar. lib. 6. de voto cap 4. n. 19. Sanchez plures referens cap. 27. num. 11.* At si licentia concessa sit sub promissione non reuocandi, censeo diuersimodè esse loquendum. Nam si sentiamus virum sola ea vota vxoris irritare posse, quæ sibi in gubernatione domus & matrimonij vsufuerint præiudicantia; censeo data hæc licentia, & facultate nullatenùs illa vota irritare maritum posse; quia ob iuris cessionem ei non præiudicant. *Layman lib. 4. tract. 4. cap. 7. num. 15.* Verum si sentiamus, maritum omnia vota vxoris irritare posse non ob sui præiudicium, sed quia vxoris caput est; quomodocumque licentiam concedat, non perdet potestatem irritandi. Quia non desinit esse caput vxoris. De votis viri ex licentia vxoris emissis dicendum est; si fuerint emissa ex simplici licentia, non obinde impediri irritationem. Quia præsumi debet licentia concessa esse pro concedentis beneplacito. Si autem sub promissione non reuocandi; irritare non poterit. Quia ea promissione facta executio votorum ei præiudicare non potest; & cum sola vota mariti sibi præiudicantia possit mulier irritare; efficitur hæc non præiudicantia irritare non posse.

7. Quartum locum obtinent vota seruorum ex licentia dominorum emissa. Si enim licentia solum simplicitèr concessa fuit, non impedit potestatem ea irritandi ob rationem sæpè repetitam. Quia concedens licentiam, intendit quoad minùs fieri potest, cedere iuri proprio; & consequentèr solum intendit dare facultatem, & libertatem ad vtendum illa re dum sibi contrarium visum non fuerit. Sic *Doctores num. 3. relati.* At si licentia sub promissione non reuocandi fuerit concessa, irritare vota non poterit; quia non sibi præiudicant, & illa in parte seruus est sui iuris. Nam cum possit dominus libertatem seruo simplicitèr concedere; à fortiori poterit concedere libertatem in aliqua particulari materia siue reali siue personali qua

qua libertate concessa cessat fundamentum irritationis. *Sanch. lib. 4. cap. 27. num. 21. fine.*

8. Sed inquires; quod peccatum committat reuocans absque legitima causa licentiam concessam? Communis sententia affirmat esse mortale, si materia voti grauis sit. Sic *Caietanus 2. 2. qu. 88. art. 8. dub. 3. Aragon ibi post 6. conclusionem. Nauarr. cap. 12. num. 73. Layman lib. 4. tract. 4. cap. 7. nu. 18. Sanchez pluribus relatis lib. 9. de matrimon. disput.* 40. *num.* 7. *& lib. 4. de voto cap. 27. num.* 28. Fauetque *lex regia* 8. *tit.* 8. *partita* 1. Mouentur ex illo *nu.* 30. Vbi de marito consentiente voto vxoris & postea contradicente dicitur portabit ipse iniquitatem eius, idest culpam, & pœnam, quam vxor portare debebat si votum transgrederetur, vt explicant *Gloss. Lyra, Abulens. Hugo, Batablus, Caietanus & alij ibi.* At mulier si votum transgrederetur in materia graui peccatum graue committeret. Ergo idem committit vir impediens absque causa voti ex sua licentia emissi executionem. Deinde superior tribuens licentiam subdito vouendi, illius voti particeps est. Quia in illud consentit. Ergo reuocans sine causa censendus est quasi illius transgressor. Item hæc reuocatio cedit in Dei irreuerentiam; siquidem materia ei promissa & dicata & superioris licentia firmata, sine causa tollitur. Denique vel licentia concessa fuit ad beneplacitum concedentis; & de hoc modo concessionis quæstio esse non potest, cum non astringatur concedens in concessione perseuerare; vel concessa fuit sub tacita vel expressa promissione non reuocandi; & tunc reuocatio sine causa est contra iustitiam vel saltem contra fidelitatem in re graui. Ergo est mortale.

9. Nihilominùs probabilitate non caret solum culpam venialem esse absque vlla causa reuocare licentiam sub promissione tacita vel expressa non reuocandi datam, & votum sic factum irritare. Tenet expresse *Sotus lib. 7. de iustitia quæst. 3. art. 1. column.* 8. *& 9. Rosella vers. votum 3. nu. 2. Suar. lib. 6. de voto cap. 4. ad finem* & probabile reputat *Sanch. cap. 27. nu. 32, Layman lib. 4. tract. 4. cap. 7. nu. 18.* Ratio ea est. Quia hæc reuocatio, & irritatio non est contra iustitiam; siquidem ex licentia vouendi non amisit superior ius, quod habebat in personam subditi, ratione cuius ei competit irritandi potestas; ac proinde violans promissionem non reuocandi, contra iustitiam non peccat. Quia ea promissione non acquisiuit subditus ius, ne à superiore gubernaretur, neue illi maneret subiectus. Ad summum est contra fidelitatem, quæ per se secundum probabilem sententiam ad culpam tantum venialem obligat. Adde hoc peccatum infidelitatis excusari posse, si ipse, cui est data facultas vouendi & promissio facta de ea non reuocanda, cedat & consentiat reuocationi. Neque etiam hæc reuocatio & irritatio est grauitèr contra religionem, Quia superior non vorit, neque irritando votum, facit, vt subditus votum transgrediatur; cum potiùs faciat, vt votum non sit, neque obliget, quod de se malum non est. Quapropter tota malitia sita esse videtur in quadam leuitate, & inconstantia animi, qua rem vel personam Deo dicatam absque vlla causa à dedicatione retrahit, & à via perfectionis excludit. Quod cum non fiat per violentiam, sed per vsum suæ potestatis dominatiuæ non videtur grauem culpam constituere. Neque obstat *lex nu.* 30. Vbi de marito reuocante consensum præstitum dicitur; portabit ipse iniquitatem eius; quia non portat iniquitatem eius formalitèr, hoc est peccatum vxoris commissum in transgressione, cum nullum sit sed portat iniquitatem eius materialitèr, hoc est portabit illam transgressionem materialem, quam facit vxor, vt de illa reddat rationem, quare sine iusta causa facta fuerit, vel dic illam legem esse in hac parte cæremonialem, ac proinde cessasse.

10. Supradicta procedunt, quando idem superior, qui licentiam vouendi dedit, reuocat; nam si illius successor reuocauerit; ita licitè & validè præstare potest, ac si votum emissum esset absque licentia. Vt optimè tradit *Suar. lib. 6. de voto cap. 8. num. vlt. Sanch. lib. 4. cap. 27. num. 36.* Vnde Prælatus religionis in officio succedens poterit irritare vota cum licentia prædecessoris emissa, ac si absque vlla licentia emissa essent; & vir succedens in matrimonio poterit vota vxoris ex licentia prioris mariti emissa, & tutor, vel curator vota pupilli & minoris ex licentia parentis facta. Quia successor non fuit particeps illius voti, cum in illud non consenserit. Consensus autem prædecessoris astringere non potuit potestatem æqualem succedentis; cum par in parem non habeat imperium *cap. innotuit de electione.* Ergo est liber ad illa irritanda. Ex quibus fit, subditum petentem irritationem voti facti ex licentia superioris, si eam irritationem petat à successore in officio, non teneri manifestare se vouisse ex licentia data. Quia talis licentia (vt diximus) non minuit potestatem superioris Si verò eam petat ab eodem superiore, manifestare tenetur, si ipse superior datæ licentiæ immemor sit. Quia difficiliùs multo irritationem concedet, cum obligetur considerare, sit ne causa sufficiens concedendi irritationem? Vt bene aduertit *Sanchez lib. 4 cap. 27. nu. 36.* Et addit causa sufficiente & vera proposita valere irritationem; etiamsi licentia concessa teneatur. Quia ob id solum eius expressio opus erat.

11. Quod si inquiras; quæ causa sit sufficiens reuocandi licentiam datam, & irritandi votum cum licentia emissum? Respondeo; si reuocatio, & irritatio facienda est à successore illius, qui licentiam dedit, eam solum causam desiderare, quæ requiritur ad irritanda vota sine licentia emissa; quæ minima est, & in multorum sententia nulla, vt postea videbimus. At si facienda est ab eodem superiore, grauior causa desideratur prudentis arbitrio iudicanda. Quia ratione licentiæ concessæ est ille superior quasi particeps voti. Non tamen requiritur æqua causa, ac ad dispensandum; quia dispensatio absque causa nulla est, secùs irritatio. *Suar. lib. 6. de voto cap. 8. nu. 9. Sanchez lib. 4. cap. 27. num. 30. & lib. 9. de matrimon. disp. 40. nu. 7. circa finem.*

12. Rursus petes; quando censeatur superior concedere subdito licentiam vouendi? Respondeo, censendum esse concedere non solum quando consciùs voluntatis subditi tribuit facultatem vouendi, sed etiam quando votum factum approbat, in illoque consentit. Sic *Sanch.* affirmans esse omnium *lib. 4. de voto cap. 27. num. 42.* Et rationem reddit. Quia quoties consensus non requiritur ad actus valorem, potest præstari ante & post & in ipso actu, vt multis allegatis probat *Matienço lib. 1. recopilat. tit. 3. leg. 5. Gloss. 1. num 1. & 2.* Quod in hoc casu contingit cum votum subditi ante consensum superioris validum sit, & obligatorium. Solumque ab illo consensu pendeat, vt firmitatem accipiat,

accipiat, ne possit licitè absque graui causa reuocari. Non tamen censetur licentia concedi ad votum ex eo, quòd impetres licentiam ad rem voto promissam exequendam. v.g. impetrasti licentiam ad ieiunandum omnibus sextis feriis, ad donandum aliquid ex tua legitima vel ex bonis monasterij, non ob eam causam censendus es impetrasse licentiam vouendi ieiunare, aut donationem facere. Quia res sunt omnino diuersæ, neque vna ex alia sequitur. Non enim ex facultate exequendi rem honestam, sequitur faciendum esse votum, cum votum astringat vouentem ad rei promissæ executionem sub graui culpa, & potestatem superioris limitet, ne possit absque graui causa executionem impedire. Neque obstat, dantem facultatem ad contrahendum censeri dare facultatem ad promittendum iuxta *legem oratio ff. de sponsalibus.* Quia vt rectè dicit *Sanch. lib. 9. de matrimon. disp. 40. num. 10. post medium & lib. 4. sum. cap. 27. num. 43.* Promissio & pactum contrahendi regularitèr, & vt in plurimum præcedit in humanis contractum, & est via & dispositio ad illum. At votum nec regularitèr præcedit opus, neque est via ad illud, cum sit alterius ordinis; & consequentèr in licentia data ad faciendum opus, non includitur votum tale opus exequendi.

13. Difficultas tamen est; an sufficiat taciturnitas & dissimulatio Superioris cognito voto? Probabile est sufficere ex regula. *Qui tacet consentire videtur*, & probat *textus in cap. 30. Numer*, Vbi dicitur. Quod si audiens vir tacuerit & in alterum diem distulerit sententiam, quidquid vouerat (scilicet vxor) reddet; neque potest eius votum iam pro libito irritari. Sic *Innocentius cap. scriptura de voto num. 4. Ioannes Andreas num. 4. Cardinalis qu. 12. Valentia disp. 6. qu. 6. punct. 6. qu. 1. Sayro in Claui Regia lib. 6. cap. 10 nu. 16. & alij relati à Sanch. d. cap. 27. num. 45. & lib. 9. de matrimon. disp. 40. num. 9.* Adduntque ij Doctores debere Superiorem audito voto contradicere statim, vel saltem eo die. Nam eo transacto non esse locum contradictioni.

14. Nihilominùs probabilius est, taciturnitatem absque consensu interno Superioris neque sufficere ad voti confirmationem; neque illius esse signum sufficiens. Prior pars conclusionis clara est; quia votum subditi nulla alia via firmatur, quam Superioris consensu. Quia sub illius conditione emittitur. Ergo consensu deficiente infirmum manet. Secunda conclusionis pars probatur. Quia consentire in votis subditorum non est fauorabile Superiori sed subdito; siquidem eo consensu posito non potest pro libito votum irritare, sed indiget graui causa. At regula illa, *Qui tacet*, in fauorabilibus intelligitur. *Locus verò Numer.* inferens consensum ex sola taciturnitate vnius diei cæremonialis erat; ac proinde talis dispositio cessauit; & quocunque tempore est locus contradictioni dum non fuerit datus consensus. Et ita docuit *D. Thom. in 4. dist. 32. fine. Suar. lib. 6. de voto cap. 6. num. 14. & cap. 4. num. 20. Sanch. aliis relatis lib. 4. cap. 27. num 46.*

15. Verum si taciturnitati addatur consensus internus, esto vouenti non manifestus, sentiunt Doctores nonpauci sufficere, vt tale votum dicatur factum de licentia Superioris. Sic indicat *Suar. vtroque loco, Sanch. expressè num. 47.* Ratio est; quia est apposita conditio ad voti firmitatem requisita, quæ erat Superioris consensus; neque vllibi cauetur, quod debeat esse manifestus. Adde talem consensum aliquo modo manifestari nempe taciturnitate. Nam licet taciturnitas, & dissimulatio in præiudicantibus non sit iudicium sufficiens consensus; tamen quia hæc taciturnitas efficit validum actum, & firmum: præsumptio pro valore actus potior est & prȩferenda vt ex multis probat *Menoch. de præsumptionibus lib. 1. qu. 29. num. 3. & latiùs lib. 6. tota præsumptione 4. & de arbitrariis lib. 2. casu 472. num. 2.*

Cæterum cum necessarium sit, vt Superior consentiens in votis subditi, subdito talem consensum manifestet per se, vel per literas, vel per nuntium proprium vt affirmat idem *Sanchez dicto cap. 27. num. 5. in principio.* (licet *lib. 9. de matrimon. disp. 40. num. 10.* in medio contrarium videatur sentire) Quia hic consensus est fauor & gratia subdito facta; ac proinde debet ipsi intimari vt prosit iuxta *text. in cap. si tibi absenti de prabendis in 6.* & alij relatis à *Sanch. lib. 3. de matrimon. disp. 36. num. 2.* At cum taciturnitas non sit sufficiens iudicium consensus in præiudicantibus sibi, vt ipsemet *Sanch.* probat *lib. 1. de matrimon. disp. 5. num. 5.* absolutè non est dicendum, concessam esse licenriam subdito ex eo, quod Superior audito voto taceat, & dissimulet; etiamsi internum habeat consensum; si tamen alio signo præter taciturnitatem consensum non manifestet. Neque obstat, præsumptionem pro valore actus omnibus aliis præsumptionibus præferendam esse. Id enim est verum in actibus elicitis ab eadem persona & sibi facientibus; non tamen in actibus sibi præiudicantibus. Adde ex parte vouentis etiamsi Superior consensum non præbeat, sed suspendat, validum esse votum, & obligatorium. Ergo ex illa parte firmitatem habet. Neque obstat secundò, Superiorem vouentem non irritare vota subditi manere obligatum ad ea non irritanda, etiamsi votum subdito non manifestet. Quia votum superioris neque est lex, neque gratia facta subdito, & ideo non est opus ei intimari. At consensus & licentia ad vouendum est gratia & quasi quædam donatio facta subdito, debet ergo intimari. Hæc autem intimatio debet fieri à superiore immediatè, vel per nuncium ad id specialitèr destinatum. Quia voluntates Superioris & subditi debent aliquo modo vniri.

Illud tamen est omnino certum, teneri subditum votum exequi si videat superiorem non contradicere cum possit. Quia talis non repugnantia licet non sit approbatio voti vt pote damnosa Superiori; est tamen permissio rei promissæ exequendæ *Sanch. d. cap. 27. in fine num. vltimo.*

§. 3.

An irritatiua potestas extendatur ad vota emissa tempore subiectionis, neque tunc irritata?

1. *Eximi potest quis à subiectione absolutè, & simplicitèr, vel secundum quid.*
2. *Vota subditi exempti irritari non possunt.*
3. *Vota religiosi creati Episcopi non possunt à Prælatis regularibus irritari, idem est de votis religiosi eiecti, vel transeuntis ad aliam religionem, comparatione priorum Prælatorum.*

4. *Vota*

4. *Vota realia filiorum puberum non possunt à parentibus irritari si sui iuris facti sunt.*
5. *Quid de votis ante pubertatem emissis, neque in pubertate confirmatis?*
6. *Quid de potestate curatoris ad irritanda vota personalia minorum in pueritia emissa.*
7. *Quid de potestate matris?*
8. *Vota vxoris tempore matrimonij emissa, nec tunc irritata non possunt irritari tempore diuortij.*
9. *Idem est de votis seruorum si libertatem consequantur.*
10. *Quando censeantur vota confirmari.*
11. *Votum personale impuberis, si post pubertatem commutetur, non potest à parente irritari.*
12. *Quid si vouens redeat ad priùs votum?*
13. *Quid de voto emisso ab impubere implendo post pubertatem, vel sub conditione tunc contingente?*
14. *Quid si hæc conditio sit pœnalis?*
15. *An votum puberis non petendi irritationem voti emissi in impubertate sit illius confirmatio?*
16. *Quid de voto disiuncto & indeterminato, determinato tamen post pubertatem?*

1. DVplicitèr subditus eximi potest à subiectione. Primò absolutè. Secundò comparatione superioris determinati. v. g. religiosus creatus Episcopus non eximitur absolutè à subiectione, cum Pontifici vt regularium supremo Prælato maneat subiectus, esto exemptus sit à potestate Prælatorum regularium; at filius emancipatus & sui iuris, integrè à patria potestate eximitur, & vxor diuortio celebrato ob viri adulterium & seruus impetrata libertate. Quæstio ergo est; an vota emissa à religioso, à filio, ab vxore, à seruo tempore, quo ij subiecti erant, possint irritari transacto subiectionis tempore ab eisdem Prælatis, ac si tempus subiectionis lapsum non esset?

2. Dicendum est si integra illorum Prælatorum potestas extincta, vel suspensa sit, nequaquam vota irritare poterunt. Secùs verò si non sit extincta vel suspensa. Quia fundamentum irritationis est dominatiua potestas. Sic expresè tradit *Sanch. lib. 4 cap. 30. num. 7. & 8. Layman lib. 4. tract. 4. cap. 7. num. 11. & alij Doctores in illationibus referendi.*

3. Hinc infertur, nullum Prælatum regularem posse irritare vota religiosi in Episcopum assumpti. Quia assumptione Episcopatus à Prælatorum regularium potestate religiosus exemptus est. At quia exemptus non est à Pontifice, vt pote supremo regularium Prælato; ea de causa Pontifex illius vota irritare poterit, sed nullus alius. Sic *Suar. lib. 6. de voto cap. 7. num. 10. Sanch. cap. 30. num. 21. Layman d. cap. 7. num. 11.* Vnde non probo quod docet *Saa verb. voti irritatio num. 5.* Nempe Prælatum regularem irritare posse vota religiosi, facti Episcopi nec in Episcopatu confirmata. Non probo, inquam, quia communis potestas regularis Prælati in religiosum per assumptionem Episcopatus est extincta. Si verò deposito Episcopatu ad religionem redeat, iam poterunt Prælati regulares vota ante Episcopatum emissa irritare. Quia iterum in eorum subiectionem religiosus rediit; imò poterunt irritare vota tempore Episcopatus emissa, vt pote facta à vero religioso & consequentèr sub conditione beneplaciti sui superioris quicumque fuerit. *Sanch. d. cap. 30. num. 22.* Idem ferè quod dictum est de religioso Episcopo, dicendum est de eo qui in perpetuum à religione iustè eiectus est. Quia hac eiectionis sententia à regimine & gubernatione Prelatorum regularium excluditur, & ab illorum dominio separatur. Secùs verò dicendum videtur, si solum pro limitato tempore eiiceretur ad triremes, vt pœnam alicuius delicti lueret: tunc enim non à religione separatur, sed extra loca religiosa constituitur ad pœnas debitas sustinendas; ac proinde manet eisdem Prælatis subiectus, illique eius vota irritare poterunt. *Sanch. d. cap. 30. à num. 25. & sequen. ibi.* Ad idem est, si religiosus ad aliam religionem iustè transiret, non poterunt Prælati prioris religionis vota ibi emissa irritare. Quia per transitum perfectum qualis est professio, est eorum iurisdictio extincta; per transitum verò imperfectum scilicet nouitiatum est suspensa; quippe qui eo durante nec eum regere gubernareùe possunt. *Sanch. d. cap. 30. num. 28. & sequentibus.*

4. Secundò infertur vota realia filiorum puberum non posse à parentibus irritari postquam sui iuris effecti fuerint. Quia cessat in parentibus fundamentum irritationis, quod est bonorum filij administratio. Sic *Suar. lib. 6. de voto cap. 5. nu. 13. & cap. 6. num. 11. Sanch. lib. 4. cap. 30. nu 12.* Idem est de votis personalibus filiorum impuberum post pubertatem confirmatis. Quia ratione confirmationis exempta fuerunt à parentum iurisdictione; sicuti si tempore pubertatis fuissent de nouo emissa. *Sanch. & Suar. supra.*

5. Difficultas autem est de votis ante pubertatem emissis nec in pubertate confirmatis; possitne pater, curator, & mater, ea post pubertatem & emancipationem irritare? Negant *Sotus lib. 7. de iustitia quæst. 3. art. 2. dub. vlt. Aragon 2. 2. qu. 88. art. 9. fine Rosella verb. votum 2. num. 13. conclus. 3. Alcozer sum. cap. 16. conclus. 5.* & probabilem reputat. *Sanch. lib. 4. summ. cap 30. nu. 4.* Fundamentum est; quia esto impuberum vota emissa fuerint sub tacita conditione, Si parenti placuerint; at hæc conditio subintelligenda est cum addito; si parenti, inquam, placuerint dum personam filij gubernat, sicuti in votis realibus in pubertate emissis intelligitur, quæ tamen transacta pubertate non irritantur. Deinde parenti non competit gubernatio filij in votorum personalium obligatione post pubertatem, nam ea obtenta filius ea in parte est sui iuris. Ergo nequit illius vota in impubertare emissa irritare post pubertatem. Nam hæc irritatio inniti debet potestati dominatiuæ. Alias posset irritare emissa tempore pubertatis. Nihilominùs probabiliùs censeo patrem irritare posse filiorum impuberum vota post eorum pubertatem, vel emancipationem si tempore pubertatis confirmata non sint. Sic *Caietanus 2. 2. quæst. 89. art. 5. post principium. Nauarr. cap. 12. nu. 71. Sayro Claui Regia lib. 6. cap. 10. nu. 26. Sanch. lib. 4. cap. 30. num. 9. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 14. num. 83. in 3. editione Bonacin. disp. 4. qu. 2. de voto punct. 7. §. 2. num. 19. Suar. lib. 7. de voto cap. 6. num. 8. Valent. 2. 2. disp. 6. quæst. 6. punct. 6. qu. vlt. Azor 1. p. lib. 11. cap. 17.*

cap. 17. quæst. 7. & alij plures apud ipsos. Ratio est. Quia occasio ob quam ius concessit parentibus posse irritare impuberum vota fuit, vt illis in obligatione contracta in ætate ita debili & infirma subuenirentur; at si parentes non possent post pubertatem impuberum vota irritare, non satis pronisum esset eorum imbecillitati; cum eo tempore astringatur impuberes obligatione contracta in ætate debili & infirma. Ergo dicendum est, parentes hanc potestatem semper habere, & confirmari efficacitèr potest ex *cap. vlt. de sententia excommunicationis.* Vbi conceditur Episcopis potestas absoluendi à sententia excommunicationis pueros, qui ante pubertatem clericos percusserint; tametsi; post pubertatem petierint absolui. Quia non spectatur tempus, in quo petunt absolui; sed in quo fuit delictum commissum. Sic non debet spectari tempus in quo irritatio petitur, sed in quo obligatio contracta fuit. Neque obstant contraria. Ad primum. Nego vota impuberum habere illam conditionem si patri placuerit restrictam ad tempus impubertatis; quia nullo iure talis restrictio fundatur; neque erat conueniens. Neque est simile de votis realibus filiorum puberum. Nam hæc non irritantur ob conditionem prouenientem ex modo imperfecto vouendi sicut irritantur vota impuberum; sed irritantur ob conditionem prouenientem ex materia promissa, cuius administratio patri competit durante filij subiectione, ea verò transacta cessat administratio, & consequentèr cessat potestas ea vota realia irritandi. Ad secundum. Concedo parenti post pubertatem non competere gubernationem filij in votis post pubertatem factis; nego tamen non ei competere in votis ante pubertatem emissis; siquidem sub illius beneplacito quatenus pater est, fuerunt emissa. Cum autem esse patris non amiserit, neque amittit potestatem deobligandi filium ab illis votis.

6. De curatore autem plures sentiunt non posse post pubertatem vota personalia minoris in pueritia emissa irritare. Quia curator datus est ad gubernationem minoris in bonorum administratione non in persona *lege in copulandis 9. Codice de nuptiis.* Ibi. Nec curatoris; qui solum rei familiaris sustinet administrationem, cuius officium durat vsque ad vigesimum quintum annum completum quo tempore finitur pubertas, sed irritare vota personalia est actio spectans personam minoris non eius bona. Ergo curator hac potestate non gaudet. Item illa vota fuerunt emissa sub conditione, si patri placuerint, & illo defuncto si placuerint tutori; non autem emissa fuerunt sub conditione, si curatori placuerint: quia tempore, quo fuerunt emissa non erat dabilis curator. At tutoris officinm cessat obtenta pubertate. *Institut. quibus modis tutela finitur in principio.* Ibi pupilli pupillæque cum puberes esse cœperint à tutela liberantur. Ergo cessat in tutore potestas ea vota irritandi. Neque transit in curatorem. Tum quia sub beneplacito curatoris non fuerunt emissa. Tum quia curator non succedit patri in gubernatione filij tempore impubertatis, sed pubertatis. Et ita tenet *Suar. lib. 6. de voto cap. 6. num. 24.* Cæterùm probabiliùs credo posse curatorem minoris vota illius in pueritia facta nec in pubertate confirmata irritare, sicut poterat pater si viueret. Sic docuit *S[anc]h. lib. 4. cap. 30. num. 15. Layman lib. 4. sum. tract. 4. cap. 7. nu. 11. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 14. num. 83. in 2. editione,* Emanuel *Saa verbo votum ibi de voti irritatione, nu. 5. & alij plures,* tametsi nomen tutoris pro curatore vsurpent. Ratio est; quia curator succedit in gubernatione filij in potestate, quæ patri conuenire debebat eo tempore si viueret. Sed probatum est numero præcedenti patrem irritare posse vota filij puberis ante pubertatem emissa nec post pubertatem confirmata. Ergo idem poterit curator. Neque obstant contraria. Ad primum nego curatorem gaudere tantum potestate res minoris administrandi directè & per se. Quia indirectè gaudet potestate administrandi personam; sicut tutor primo & per se datur ad personam pupilli gubernandam, secundariò ad gubernanda illius bona, vt constat ex *§. datus institut. de excusat. tutor.* & ratione huius potestatis indirectæ potest curator vota personalia minoris in pueritia facta nec post confirmata irritare. Ad secundum dico vota impuberum habere conditionem *si patri placuerint* & consequentèr; si placuerint illi qui in eius potestate successerit; ac proinde si placuerint curatori casu, quo extincta non fuerint tempore curatoris. Neque obstat non posse dari curatorem eo tempore, quo fuerunt emissa; quia curator non succedit parenti pro eo tempore, sed pro tempore pubertatis in potestate, quæ tunc parenti competeret; & cum hæc extendatur ad vota antea emissa, etiam extenditur potestas curatoris.

7. De matre, si curatrix sit, idem est dicendum, ac de aliis curatoribus. At si hoc officium non exercet; tametsi nullus sit curator vota impuberis post pubertatem non poterit irritare. Quia matri qua mater est nulla filij puberis gubernatio à iure conceditur, neque personæ neque bonorum. *Sanch. lib. 4. cap. 30. num. 17.*

8. Tertiò infertur; vota vxoris tempore matrimonij emissa nec tunc irritata nullatenùs posse durante diuortio irritari; tametsi confirmata non fuerint. Quia vt inferiùs videbimus maritus sola ea vota vxoris irritare potest, quæ sibi præiudicauerint. At durante diuortio nullum possunt præiudicium afferre. Ergo ea irritare non poterit. Præterea quia ratione diuortij eximitur mulier etiamsi nocens sit à subiectione viri. At diuortio cessante vel per remissionem iniuriæ vel per simile delictum innocentis; cum res redeant ad pristinum statum, irritare poterit vir vxoris vota tempore matrimonij emissa, ac si nullum esset factum diuortium, emissa verò tempore diuortij vel antea emissa sed tunc confirmata poterit vir irritare eodem modo ac potest si essent emissa ante matrimonium contractum. Quod si petas; an liceat innocenti instaurare matrimonium per remissionem iniuriæ vt vota nocentis irritet, vel vt à nocente sua propria vota irritentur? Respondeo vt nocentis vota irritet, bene posse. Quia vota nocentis iuri quod habet innocens matrimonium instaurandi impedire non possunt. At nullatenus poterit matrimonium instaurare vt à votorum propriorum obligatione eximatur, si ea sint, quæ obstent obligationibus coniugij instaurati; qualitèr votum religionis vel castitatis obstat. Quia ad illorum votorum executionem astringitur vt pote omnino liber & expeditus. Nequit ergo hanc obligationem propria voluntate excutere. Consentit his *Sanchez cap. 30. à num. 18.*

9. Quartò infertur vota serui tempore seruitutis emissa nec tunc irritata non posse à domino irritari

irritari concessa seruo libertate. Quia iam non est dominus, sed persona particularis; neque illa vota serui emissa fuerunt sub conditione, si placuerint Domino quatenus Petrus est, sed quatenus Dominus est. Sic *Lessius lib.2. cap.40. dub.14. n.86. in 2. editione Suar. lib. 6. cap. 6. num. 11. fine, Sanch. aliis relatis lib. 4. cap. 30. num. 32.* Tametsi absque fundamento contrarium sentiat *Valent. disp 6. qu.6. punct. 6. qu. vlt.*

1. Sæpius diximus in hoc puncto posse irritare Superiorem nempe parentem vota filiorum dummodo post subiectionem confirmata non sint. Inquires ergo quando censeantur vota in subiectione emissa post subiectionem confirmari? v. g. emissa in pueritia, confirmari post pubertatem? Breuitèr respondeo, non censeri confirmata per approbationem parentis. (tametsi contrarium sentiant *Suar. lib. 6. cap. 6. nu. 15. & 16. Sayro lib. 6. in Claui Regia cap. 10. num. 28.*) Quia hæc approbatio nec supplet perfectè imbecillitatem iudicij impuberis, nec priuat parentem potestate gubernatiua filij sed solum præstat ne pro libito & absque causa licitè irritare possit filij vota. *Sanchez cap. 30. num. 36.* Deinde non censentur confirmata ex eo quod vouens voluerit illa exequi. Quia hæc voluntas non immutat obligationem antea contractam, sed illi quantumuis infirmæ annexa est. Sic *Nauarr. cap. 12. num. 71. Azor 1. p. lib. 11. cap. 17. qu. 7. Valentia 2. 2. disp. 6. quæst. 6. punct. 6. quæst. vltima Suar. cap. 6. num. 12. & 13. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 14. num. 83. Sanch. lib. 4. sum. cap. 30. nu. 38.* Neque item censentur confirmata, tametsi sæpe renouerentur, seu repetantur vt firma, credendo firma & inirritabilia esse. Quia huiusmodi repetitio est approbatio prioris vinculi; non alicuius noui constitutio; & ignorantia seu error tollit voluntarium; ac proinde impedit ne firmentur amplius quam sint. *Nauarrus & Lessius supra & Sanchez 30. num. 43.* Quapropter tunc vota confirmata censebuntur; quando vouens conscius infirmitatis priorum votorum se obligare vult firmitèr, & irreuocabilitèr, vel vult se obligare, ac si nunquam obligatus esset. Quia hæc voluntas æquiualet nouæ voti emissioni. Idem esset si immemor prorsùs priorum votorum ea denuò emitteret. Quia est emissio omnino à priori impendens Sic *Lessius Nauarrus Suarez & Sanchez locis allegatis.*

11. Rursus ad perfectam prædictæ doctrinæ intelligentiam proponit *Sanchez d. cap. 30. à n.46.* aliquot difficultates. Prima; an votum impuberis post pubertatem commutatum propria vel Superioris auctoritate in opera personalia possit irritari à parente? Cui difficultati respondeo cum eodem *Sanchez num.* 48 Nequaquam posse. Quia nec potest votum in impubertate emissum, vt pote quod est per commutationem extinctum; neque subrogatum; quia subrogatum emissum non est ab homine imbecillitatem iudicij habente, sed ab homine qui in emissione voti personalis est sui iuris. Neque obstat subrogari priori voto tempore impubertatis facto, vt inde colligas easdem conditiones habere debere iuxta *regul. subrogatum sapit naturam eius cuius loco subrogatur, leg. vnica Cod. de rei vxoria actione.* Quia hoc intelligi debet rebus in eodem statu permanentibus, quod in præsenti non contingit; cum votum subrogatum emittatur tempore habili ad firmitèr vouendum, & illud cuius loco subrogatur emissum fuerit tempore inhabili. Alias seruo commutante votum præiudiciale domino in opera non præiudicantia posset à domino hoc secundum votum irritari vt pote subrogatum priori quod ipse Dominus irritare poterat. Et votum ieiunij & orationis quod fuit à Pontifice subrogatum loco castitatis promissæ, esset Pontifici reseruatum: sicut votum castitatis, quæ nullatenus sunt admittenda.

12. Verum quia potest vouens relicta materia subrogata ad prioris obligationem redire. Quia commutatio est fauor vouenti factus; & fit sub eo onere & conditione, quod subrogati obligatio acceptetur & retineatur; est dubium; an ob commutationem & subrogationem factam impediatur pater ab irritatione, quam poterat facere illius voti, quod fuit commutatum & subrogatum? Distinguit *Sanch. num.47.* Si vouens (inquit) conscius fuit, quando acceptauit commutationem, posse illius voti in impubertate emissi irritationem à parente impetrari, censendum esse votum confirmare nec amplius irritabile esse. Quia acceptando commutationem videtur velle denuò in priori obligatione persistere; tametsi quoad diuersam materiam. Siquidem remedio faciliori vti poterat ad se eximendum ab illa obligatione: Secùs verò est si ignarus fuit huius irritationis remedij. Cæterum credo veriùs siue ignarus siue conscius fuerit irritationis remedij posse à parente irritari: ac si nulla commutatio præcessisset vt ipsemet *Sanch. paulò inferiùs num. 49.* docet. Quia acceptans commutationem non intendit priùs votum, quod commutat firmare; sed intendit illius obligationem susceptione minoris obligationis extinguere. Ergo acceptatione commutationis nulla potuit voto priori firmitas accrescere. Ergo æquè irritabile est, ac si nunquam commutatio præcessisset.

13. Secunda difficultas est de voto ab impubere emisso implendo post pubertatem vel sub conditione contingente tempore pubertatis; an inquam hoc votum sit à parente irritabile? Qua in re *Sanch. à num.* 50. multiplici vtitur distinctione; si votum (inquit) est absolutum, & eius executio in tempus pubertatis differtur, vt si impubes voueat se ingressurum religionem, cum pubes fuerit; poterit à parente irritari; quia illud votum absolutè est ab impubere emissum neque pubertas illius naturam immutat sed signat executionis tempus. Idem dicit *Sanchez* & bene de voto impuberis emisso sub conditione implenda tempore pubertatis pendente tamen à voluntate alterius, vt si impubes voueret religionem, si Deus cum aliquo beneficio tempore pubertatis afficeret, quia executio illius conditionis non ponit obligationem, sed ab obligatione antea posita purgat conditionem. Verum si votum emissum sit sub conditione non pœnali pendente à voluntate vouentis vt si impubes voueret rosarium recitare quando Virginis imaginem inuiseret, & post pubertatem imaginem visitaret memor prioris voti, affirmat Sanchez non posse tale votum rosarij à parente irritari. Quia censendum est post pubertatem emissum; eo quod ex se nullam inducebat obligationem, sed tota obligatio arbitrio vouentis remittebatur, qui liber erat ad ponendam, vel non ponendam conditionem. Igitur apponens liberè conditionem censendus es velle obligari, & votum antea factam approbare, & quasi denuò emittere. Quod intelligendum est (inquit *Sanch.*) *dicta*

cap. 30

c.30. n.53. sub duplici limitatione. Prima; si ex appositione illius conditionis votum integrè esset completum. Nam si restaret cõplendum, eo quod conditio haberet tractum successiuum pro illa parte qua completũ esset, posset irritari. Quia pro illa parte est votum in impubertate factum; neque appositione conditionis firmatum. Secunda; vt apponatur conditio ex affectu directo ad rem promissam. Nam cum confirmati voti nouam exigat circa illud voluntatem, si conditio apponitur non ex animo cõfirmandi votum sed aliundè, votum non manet firmatum, vt si visitares Virginem non animo contrahendi obligationem rosarij, sed curiositatis aut recreationis causa. Quod à fortiori procedit cum obligatio voti apponitur in pœnam conditionis appositæ. Nam tunc non apponitur conditio ex affectu contrahendi obligationem sed potiùs ex displicentia illius. Ergo appositio talis conditionis non est voti firmatio.

14. Ex quo infert Sanchez si impubes voueres religionem in pœnam si luseris, vt pubes factus ludis memor promissionis factæ, votum religionis non firmas, sed irritabile manet à patre, ac si conditio in impubertate esset apposita. Quia non fuit apposita ex affectu contrahendi obligationem, sed potiùs ex illius displicẽtia. Hęc vltima limitatio, (etsi probabilis sit ob tanti viri authoritatem) mihi non probatur, sed veriùs credo, votum illud religionis manere firmum, ac si in pubertate esset emissum. Quia appositione voluntaria conditionis absolutè & efficacitèr approbat votũ & vis illius obligationẽ subire, (esto per simplicem displicentiam contrarium velis) quia vis efficacitèr conditionem, cui est obligatio necessariò annexa. Tota autem firmatio voti in appositione conditionis consistere debet. Quia inde nascitur obligatio. Non in affectu vel displicentia rei promissæ, qui est per accidens conditioni appositæ & consequentèr rationi formali determinandi obligationem.

15. Tertia difficultas est; an votum emissum post pubertatem, non petẽdi irritationẽ voti in impubertate emissi sit illius cõfirmatio? Cui difficultati *Sanch n.55.* respondet, voto præcisè non petendi irritationẽ votũ non firmari. Quia non excluditur irritatio propria spõte à superiore, vel ad petitionẽ alterius concedenda. At si votũ sit non vtendi irritatione, irritationẽ excludi, & votum firmari: quia hoc voto tacitè intẽdit vouens perpetuo obligari, & irritationi non subiacere. Placet mihi hæc decisio. Nam voto non petẽdi irritationẽ non immutatur votũ; cum non versetur circa illius obiectũ. At voto non vtẽdi irritatione votũ factũ immutatur, & aliud denuò emittitur. Nam quid aliud est votũ non vtẽdi irritatione, nisi votum exequendi rem promissã; tametsi huius promissionis irritationẽ habeas? Sed sub hac circunstantia antea obligatus non eras. Ergo quãuis cesset priùs votũ irritatione, non cessat hoc votum non vtendi irritatione denuò superadditum, & irritationi non subiectum; sicut non cessat directè votum non petendi irritationem, tametsi irritatio prioris voti fiat.

16. Quarta & vltima difficultas est de voto disiũctiuo & indeterminato vt si promittas religionẽ vel castitatem & post pubertatẽ determines castitatem; vel si promittas ieiunare vno die mensis & post pubertatẽ diẽ determines an eo ipso censearis priùs votũ confirmare? Et quæstio procedit de determinatione, à qua non potes resilire, quod nõ fit per propositũ sed per votũ. Nam si solũ propositũ haberes, vnã partẽ disiunċti exequẽdi, votũ factũ non firmares, sed illud immutatũ relinqueres. Facta ergo determinatione per votũ, credo hoc votũ non manere irritabile. Quia est post pubertatẽ nouitèr emissum. Votum enim sub disiunctione & indeterminatione antea factũ cessauit cõmutatione, seu determinatione huius noui voti; ac proinde non manet capax irritationis; votũ verò, quoad exequendã vnam partẽ disiuncti determinatus es, nouitèr est emissũ; quia nouum habet obiectum; & est emissum post pubertatẽ. Ergo est incapax irritationis. *Sanch. l.4. de voto c.30. n.57. & 59.* Hanc doctrinã limitat *Sanch. n.58.* vt non procedat, si ignarus vel prorsùs immemor potestatis irritãdi prioris voti determinationẽ feceris. Quia non es censẽdus exclusisse remediũ, cuius ignorãtia vel obliuio fuit. Sed non placet limitatio; quia hæc solum habere posset locũ casu, quo priùs votũ disiunctiuũ & indeterminatũ maneret. At noui voti determinatione cessat. Ergo cessat quidquid irritabile est. Adde etsi ex vi prioris voti obligatus esses vnam partem disiuncti eligere; non tamen ex vi illius obligatus eras, te astringere ad vnum determinatè eligendum. Ergo hæc noua obligatio vt pote liberè assumpta in pubertate subiecta non manet irritationi; tametsi cum ignorantia pubertatis irritandi prioris voti assumpta fuerit.

§. 4.

An extendatur irritatiua potestas ad vota emissa tempore subiectionis, implenda tamen subiectione dissoluta.

1. *Duplex sententia proponitur, & tertia distinctione vtens approbatur.*
2. *Quid dicendũ de voto filij puberis, vxoris, & serui quod ex se vel ex intẽtione vouẽtis perpetuũ est? Affirmat Sanch. penitùs irritari posse. Contrarium est probabiliùs.*

1. IN hac quæstione *Sanch. l.4. sum. c.29* Triplicem sententiam pluribus Doctoribus patrocinatam refert. Prima negat cuilibet superiori hanc potestatem. Quia spectato tempore, pro quo votum obligat cui videtur attendendum, nec voluntas vouentis nec materia promissa subiectionẽ habent. Secunda, cuilibet superiori hanc potestatẽ cõcedit. Quia esto volũtas vouẽtis, & materia promissa, spectato tempore pro quo votũ obligat non habeãt subiectionẽ. At illã habẽt tẽpore quo obligatio cõtrahitur; & cũ hæc obligatio incõsulto superiore fiat, in cuius grauamẽ & irreuerẽtiã cedit, potest ergo ab illo irritari. Tertia sentẽtia (cui ipse *Sanch.* tanquã probabiliori adhæret etsi duæ præcedẽtes reputet probabiles) distinctione vtitur de subditis plenè superiori subiectis quoad volũtatẽ, vel quoad solã materiã promissam. Si subditi sunt plenè quoad voluntatẽ; horũ vota etsi in tẽpus libertatis referantur, poterit superior irritare. Qua ratione poterit irritare superior vota religiosi emissa in tẽpus quo à subiectione fuerit liber, & pater, vel tutor vota filij impuberis relata in tempus pubertatis. Quia horũ volũtas plenè est superioribus subiecta; ac proinde obligari nõ potest nisi cũ superiorũ dependentia. Si verò subditi sint quoad materiam promissam tantum, horum vota relata in tempus libertatis nullatenus superior irritare poterit. Quia sibi non præiudicant. Quocirca nec vir irritare poterit vxoris vota, nec pater filij puberis,

beris, nec dominus serui implenda tempore libertatis. Quia facta pro eo tempore nullum afferunt preiudicium. Placet mihi hæc sententia.

2. Solum est difficultas de voto emisso à filio pubere, ab vxore, à seruo, quod ex se vel ex intentione vouentis perpetua est; an possit irritari à parente, à marito, à Domino? v. g. vouit filius pubes, vxor, seruus eleemosynam quotidie se daturum vel quotidie recitaturum, vel omnibus sextis ferijs suæ vitæ ieiunaturum, dubium est; an hæc vota possint à parente à marito, à domino penitus irritari? Affirmant *Sanch. d. l 4. sum. c. 29. n. 7.* Mouetur; quia hæc vota æquè libertatis ac subiectionis tempus afficiũt; ac proinde irritatione perfecta capacia sunt. Cõtrarium dicendum existimo cum *Lessio l. 2. c. 40. dub. 14. n. 86. in 2. edit. Bonacin. disp. 4. q. 2. punct. 7, §. 2. circa fin.* Quia supradicti domini solum irritare vota subditorum possunt quatenus sibi præiudicant. Sed illa vota solum dominis præiudicare possunt quoad materiam contingentem tempore subiectionis; non autem postea. Ergo solum quoad illam partem suspendere vota possunt. Neque obstat, hæc vota æquè libertatis ac subiectionis tempus afficere. Quia afficiunt illud diuisibilitèr; est enim materia illis promissa diuidua singulis diebus correspondens, ac proinde secundum partem implendam tempore subiectionis suspendi possunt manentibus firmis quoad partem tempore libertatis implendam. Alias votum castitatis emissum ab vxore irritari posset à viro, ita vt soluto matrimonio nulla illius esset obligatio. Quod est omnino falsum vt satis colligitur ex *cap. quidam & cap. places de conuersatione coniugatorum.*

§. 5.

An extẽdatur irritatiua potestas ad vota emissa tempore quo vouentes erant sui iuris?

1. *Non extenditur ad hæc vota directa potestas, bene indirecta.*
2. *Proponitur quædam obiectio & soluitur.*
3. *Vota vxoris ante matrimonium emissa non irritantur à marito, sed suspenduntur quatenùs sibi præiudicauerint, & idem est de seruis.*
4. *Quid dicendum de votis conditionalibus emissis tempore libertatis quorum conditio tempore seruitutis impletur?*

1. Respondeo: potestas irritatiua directa nequaquam extenditur neque extendi potest ad vota emissa tempore quo vouentes erant sui regis, bene tamen indirecta & suspensiua. Conclusio communis est etsi à paucis tradita sub his terminis. Ratio est. Quia ea sola vota irritare Superior potest quæ sub eius beneplacito fuerint emissa. Sed vota superiorem non habentis sub nullius beneplacito emittuntur. Ergo non sunt capacia directæ irritationis. Quod verò indirectè irritari possunt, est manifestum. Quia virtute potestatis dominatiuæ superuenientis impedire superior potest executionem votorum sibi prejudicantium, in qua suspensione irritatio indirecta consistit.

2. Dices superior religiosus irritare potest vota à religiosis in sæculo emissa, & tutor signatus pupillo eius vota emissa tempore, quo carebat parente & tutore. Ergo potestas irritatiua directa extendi potest ad vota emissa tempore quo vouentes sunt sui iuris. Ob hanc rationem non videtur improbabile vota illorum, qui plenè efficiuntur subditi irritare directè à superioribus posse. Nam esto non fuerint emissa sub tacita conditione absoluta beneplaciti superioris; quia nullus aderat superior; fuerunt tamen emissa ex iuris interpretatione sub cõditione beneplaciti superioris, si existeret. Quod certè videtur necessarium in pupillo vouente, dum caret parente & tutore, vt hac ratione eius imbecilli iudicio & diminutæ discretioni prouideatur. *Lessius l. 2 c. 40. dub. 15. n. 93. in 2. edit.* Cæterum quia cõmunis sententia firmat nulla ratione vota emissa tempore libertatis irritare directè posse à potestate dominatiua superueniente, sed solum suspendi; respondeo supradictæ obiectioni; superiorem religionis non irritare vota religiosi in sæculo emissa, quia professione religionis tanquam solutione illorum perfectissima extingũtur. Quod si ea religiosus tempore professionis approbauerit, & in eis persistere voluerit, irritari poterunt à Prælato. Quia sunt tempore subiectionis emissa; vota verò pupilli seu minoris nemini subiecti suspendi, sed non irritari poterunt à tutore vel curatore superueniente. Quia nullibi est cautum, eos habere potestatem ea vota directè irritandi, & potestate indirecta sufficientèr prouidere possunt pupilli seu minoris administrationi.

3. Ex his infertur; vota vxoris tempore libertatis emissa suspendi à marito posse quatenùs sibi præiudicauerint & non alitèr. Nam esto maritus haberet potestatem irritandi omnia vota vxoris tẽpore matrimonij emissa (vt multis placet) nullo modo hac potestate gaudet comparatione votorum tempore libertatis emissa. Quia ei nec ob promissionem, neque ob voluntatem promittentem, neque ob materiã promissam illa vota, cum fiunt, subiiciuntur. Restat ergo vt solum tempore matrimonij subiiciantur ob præiudicium quod ei prouenire potest ex executione talium votorum; ac proinde solum ex hac causa capacia sint indirectæ irritationis. Sic post alios antiquiores docent *Siluest. verbo votum 4 q 2. d. 1. Nauarr. c. 12. n. 65. Azor 1. p. l. 11. c. 17. q. 14. Valent. 2. 2. disp. 6. q. 6. punct. 6. q. vlt. Suar. l. 6. c. 4. n. 16. & c. 6. n. vlt. Sayro in Claui Regia l. 6. c. 10. n 11. & 19. Sanch. aliis relatis l. 4. c. 31. n. 9.* Quæ à fortiori procedunt in votis seruorum tempore libertatis emissis, quæ à superueniente domino solum suspendi non irritari possunt. Et tradit *Azor q. 2. & 10. Suar. c. 3. n vlt. Sayro c. 10. n. 18. Sanch. n. 14.*

4. Sed inquires; an vota conditionalia emissa tempore libertatis, quorum conditio tempore subiectionis impletur, censenda sint ac emissa tempore subiectionis; ita vt possint à superueniente superiore penitus irritari casu, quo tunc emissa possent? Respondet *Sanch. d. c. 31. n. 17.* Si conditio per accidens contingit, vt si mulier soluta voueat eleemosynam, si nauis ex Azia venerit, & venit tempore quo nupta est, illa vota reputanda esse ante subiectionem emissa; quia ante subiectionem tota obligatio contracta est, & conditio per accidens contingit, & ex contingentibus per accidens non est res diiudicanda. Si autem per se contingat conditio, vt si voueat eleemosynã si talem duxerit, esto alicui posset videri tẽpore subiectionis emitti; quia tunc perfecta obligatio cõsurgit; at credit censenda esse tempore libertatis emissa. Ducitur primò: quia votis sicut & cõtractibus non potest noua cõditio addi, sed cum fiunt totã suã perfectionẽ habent; ergo facto voto tẽpore libertatis

non

non potest aliqua conditio superaddi, quam antea non haberet. At cum factum est, non habuit conditionem beneplaciti Superioris. Ergo ex superueniente subiectione illam habere non potest; cum in suo esse perfectum sit. Secundò mouetur; quia esto in legatis inspiciatur tempus conditionis impleta, secùs est in contractibus, in quibus inspicitur tempus quo irriti sunt. *leg. si filiusfamilias 78. ff. de verborum obligat.* At votum quia promissio est & obligationem inducit assimilatur contractibus. Ergo tempus quo factum est, inspici debet. Sed est factum tempore libertatis. Ergo illo tempore emissum reputandum est.

Cæterum alitèr distinguendum censeo. Si conditionis appositio non sit libera vouenti, vel quia ex alterius voluntate pendet, vel quia casu contingit, verissimam censeo supradictam sententiam; eo quod tota illius voti obligatio ante subiectionem contracta sit. Nam appositio illius conditionis, quę vouenti voluntaria non est, non potest esse voluntaria susceptio obligationis. Verum si conditio ex libera vouentis voluntate pendeat; vt si promitteret eleemosynam si exiret, si Petrum alloqueretur, si imaginem Virginis inuiseret, & tempore subiectionis hanc conditionem apponis, reputandum est votum illud eleemosynæ temporę subiectionis factum. Nam cum tota obligatio illius voti pendeat ex libera voluntate vouentis apponentis conditionem; tunc censendum est, verè & propriè emitti; cum liberè conditio apponitur; siquidem appositione illius conditionis suscipitur obligatio. Et confirmo ex doctrina tradita hoc puncto, §. 3. quamque ipse Sanchez approbat ibi enim probauimus votum conditionale emissum in pueritia, cuius conditio vouenti libera impletur tempore pubertatis ex affectu ad rem promissam, firmari, & tanquam emissum in pubertate iudicandum esse. Ergo in præsenti idem dicendum est. Neque obstant rationes quibus ducitur Sanchez. Fateor voto illi conditionali facto tempore libertatis nullam superaddi posse conditionem beneplaciti Superioris. At nego non superaddi dictam conditionem voto absoluto tacitè emisso appositione liberæ conditionis. Ad secund. concedo votum assimilari contractibus; sed negò in contractibus gratuitis, quorum obligatio ex conditione liberè apponenda à contrahente penderet, non esse inspiciendum tempus conditionis appositæ, cum tunc suscipiatur obligatio & non antea.

§. 6.

An extendatur irritatiua potestas ad vota executioni mandata, & ad promissiones humanas, & ad vota realia defuncti quæ in hæredes transierunt.

1. *Non extenditur irritatiua potestas ad vota executioni mandata.*
2. *Neque ad promissiones homini factas ex Superioris licentia.*
3. *Neque item ad vota translata in hæredem.*

1. His omnibus supradictis negatiuè est respondendum. Sed claritatis gratia triplicem constituo conclusionem. Prima nullatenus irritatiua potestas extenditur ad vota personalia vel realia executioni mandata. Sic *Caiet. 2.2. q. 88. art. 8. dub. 2. Sotus l. 7. de iustit. q. 3. art. 1. vers. maiori autem Valent. disp. 6. q. 6. punct. 6. q. 3. Sanch. l. 9. de matrimon. disp. 40. n. 12. & l. 4. sum. c. 27. n. 3.* Ratio est manifesta: quia votum executioni mandatum cessat. Ergo non est capax irritationis. Adde si votum reale sit & executioni fuerit mandatum non poterit Superior rem traditam reuocare. Vnde si ex licentia Superioris promisisti calicem Ecclesiæ, & promissum tradidisti, nequit Superior reuocare. Quia traditione factus est sub alterius dominio. *leg. traditionibus 20. Cod. de pactis.*

2. Secunda conclusio non potest superior irritare promissionē homini factā ex eius licētia. Sic docet *Suar. tom. 2. de Relig. l. 6. de voto c. 6. n. 3. fine. Basil. Legion. l. 10. c. 17. §. 1. n. 17. Sanch. l. 9. de matrimon. disp. 40. n. 14. & l. 4. sum. c. 27. n. 23. Lessius l. 2. c. 40. dub. 13. n. 77. ad secund. in 2. edit.* Ratio est. Quia promissione facta ius est promissario acquisitum. Sed ius promissario acquisitum nequit superior infringere. Ergo nequit promissionem factam irritare.

Dices; superior potest promissionem Deo factam, antequam executioni mandata sit, infringere; quia est dominus voluntatis promittentis, ergo etiam poterit irritare promissionem homini factam. Deinde subditus non tenetur exequi promissionem, si superior interdicat vt tradit *Lessius & Sanchez supra.* Quia cum superior adhuc data licentia promittendi, & promissione facta dominus sit voluntatis subditi, potest à promissionis executione subditum impedire. Ergo irritare promissionem poterit saltem indirectè. Et ita tenet *Arag. 2.2. q 88. art. 8 fol. 1010.* Nec videtur improbabile.

Nihilominùs respondeo posse superiorem irritare promissionem Deo factam; non tantum quia dominus est voluntatis subditi, sed quia Dei vices gerit, cuius nomine remittit. At cum non gerat vices promissarij, ius eiacquisitum per promissionem remittere non potest. Ad secund. nego superiorem contradicere posse executioni promissionis factæ ex eius licentia; quia ea promissio non imbibit conditionem si superior non contradixerit. Alias nullus cum religiosis auderet contrahere, si promissiones firmæ non essent, & pro voluntate superioris possent reuocari. Deinde nego contradicente superiore teneri subditum promissionem omittere; quia illa contradictio est iniusta, ac proinde releuare non potest ab obligatione contracta.

3. Tertia conclusio, vota translata in hæredem irritare superior vouentis non potest, tum quia hæredis superior non est. Tum quia hæres non obligatur ex voto, sed ex iustitia ex tacito cum defuncto contractu, & obligationes ex iustitia irritabiles non sunt. Tum denique, quia ad hæc vota sic translata in hæredem potestas dispensandi & commutandi vota non extenditur, neque extenditur potestas irritandi. *Sanch. l. 4. sum. c. 24. n. 57.*

Pvnctvm IV.

Qualitèr & quando irritatio concedi possit?

1. *Si negetur subdito licentia in perpetuum exequendi votum, censetur irritatum.*
2. *Debet tamen Superior votum cognoscere.*
3. *Non est irritatio si pro determinato tempore licentia negetur.*
4. *Irritatio & suspensio procedens à potestate dominatiua*

minatiua nulla indiget causa ad sui valorē.

5. *Plures affirmant sine causa iustè concedi posse. Sed probabiliùs est esse saltem veniale peccatum.*

6. *Fieri potest irritatio etiam subdito inuito.*

7. *Non est necessaria cognitio voti irritandi si votum esse cognoscat.*

8. *Quid si ex parte irritantis dubium sit, an sit verus Superior? Sub distinctione respōdetur.*

9. *Ob dubium ex parte vouentis non impeditur Superioris certa potestas.*

10. *Error communis esto suppleat iurisdictionis defectum, non tamen defectum potestatis dominatiuæ.*

11. *Qualitèr irritatiua potestas delegari possit.*

1. SVperior votum irritat, quando voto cognito denegat subdito absolutè licentiam illud exequendi sine vlla temporis limitatione. Sumitur ex *cap. 30. Numer.* vbi de puella vouente dicitur. Si autem vt audierit, (scilicet pater esse voto ligatam) & contradixerit, vota & Iuramenta eius irrita erunt; neque obnoxia tenebitur sponsioni; eo quod contradixerit pater. Vt docent *Caietanus Armilla & alij* quos refert & sequitur *Sanch. lib. 9. de matrimon. disp. 43. nu. 10. & lib 4. sum. cap. 25. num. 35. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 12. fine num. 72. in 2. editione.* Ratio est; quia omnia vota subditorum, si sint de rebus prohibitis fieri absque licentia; hanc habent conditionem si superior licentiam dederit; alias nulla erunt vt pote de materia illicita. Si verò sint de rebus sibi permissis; hanc imbibunt conditionem, nisi Superior contradixerit. Quia hæc conditio necessaria est, vt superioris potestas salua remaneat, nullumque præiudicium habeat ex subditorum votis, vt tradidit D. *Thom. communitèr receptus 2. 2. q. 88. art. 8. ad 4. Valent. disp. 6. q. 6. punct. 6 Suar. l. 6. de voto c. 1. n. 9. Sanch. variis in locis præcipuè l. 4 sum. c. 26. à n. 4.* Ergo Superiore non consentiente aut contradicente absolutè, votum cessat; quia cessat conditio sub qua factum est; sicut quodlibet aliud votum conditionatum cessat cessante conditione sub qua fuit præstitum.

2. Dixi quando voto cognito. Nam si Superior ignarus voti deneget subdito licentiam exequendi illud, nullo modo censere debet irritasse. Quia quilibet actus voluntarius qualis est irritatio non potest fieri absque voluntate irritandi, quæ impossibilis est incognito obiecto scilicet voto quod irritari debet. Et ita sustinent *Abulens. cap. 30. Num. Nauarr. sum. c. 12. n. 69. Valent. 2. 2. disp. 6. q. 6. punct. 6. q. 2. Lessius supra Suar. tom. 2. de Relig. l. 6. de voto c. 7. num. 13. & 14. Sanch. aliis relatis lib. 4. sum. cap. 25. num. 23. & lib. 9. de matrimonio disp. 43. num. 2.*

3. Dixi insuper, *quandò Superior denegat absolutè licentiam.* Nam si solum pro determinato tempore denegaret, vt si diceret, nolo vt modò facias, non est irritatio voti, sed illius suspensio pro illo determinato tempore. Quo transacto tenebitur subditus votum exequi sicut antea; nisi fortè votum fuerit de re illi tempori annexa. Quia tunc cum illo tempore finitur: vt si promitteres ieiunare sequenti vigilia corporis Christi, vel illo anno ob lucrandum compostellanum iubilæum illuc peregrinationem facere; & superior denegaret facultatem exequendi ieiunium, & peregrinationem illo anno, absolutè esset votum extinctum non tam irritatione quā cessatione materię promissę. Sic *Sanch. d. disp. 43. n. 10 & c. 25. n. 35.* Ex his satis constat votum irritatum non reuiuiscere; suspensum verò, nisi finitum sit, reuiuiscere. Sic *Doctores relati.*

4. Porrò certum esse debet irritationem & suspensionem procedentem à potestate dominatiua, nullam ad sui valorem causam exigere. Quia vt nuper diximus subditus in sua promissione imbibit conditionem, dum Superior consenserit vel non contradixerit. Ergo pro libito contradicente cessat obligatio Secùs est quando votum suspenditur vel dispensatur ratione iurisdictionis temporalis vel spiritualis. Quia suspensio hæc necessariò fieri debet medio precepto, seu lege imposita cum executione voti pugnante. At præceptum vel lex nullum est, si sit impositum sine causa. Ergo dispensatio vera cum sit nomine Dei & in obligatione ipsi acquisita rationabilitèr fieri debet; alias non censebitur Deus obligationem remittere. Et ita tradit D. *Thom. q. 88. art. 12. ad 2. Suar. l 6. c. 1. num. 9. Sanch. lib. 4. cap. 24. nu. 7. Basil. de Leon lib. 10. de matrimon. cap. 17. num. 22. & sequentibus.*

5. An verò sine causa iustè concedi possit, non est constans sententia. Nam *Gregor. Lopez. leg. 3. fine tit. 8. partit. 1. Nauarr. c. 12. n. 73. Siluest. verbo votum 4. q. 6. d. 6. Azor 1. p. l. 11. c. 17. qu. 5. Basil. d. l. 10. c. 17. n. 24* & alij plures affirmant absque causa concedi posse. Mouentur. Quia promissiones subditi hanc tacitam (vt sæpe dixi) conditionem habent, si Superior consenserit, vel non contradixerit. Superior autem nullo vinculo tenetur ad præstandum consensum, vel non contradicendum, sed in his liber est, & iure suo vtitur. Et explicatur. Si promittas eleemosynam faciendam ex aliena pecunia sub conditione. Si dominus consenserit, poterit dominus prò libito non consentire absque culpa, sed religiosus, filiusfamilias, vxor, & seruus promissionem faciunt sub conditione si eorum dominus consenserit. Poterit ergo dominus pro libito non consentire. Hinc inferunt supradicti Doctores posse voto adstrictum petere irritationem absque vlla causa. Quia petit rem, quam Superior licitè præstare potest. Sic expressè *Basilius Legion. d. cap. 17. num. 24.*

Cæterum veriùs censeo peccare saltem venialitèr Superiorē qui absque iusta causa votum subditi irritat, vel suspendit. Sic *Sotus l. 7. q. 3. art. 1. Aragon q. 88. art. 8. in 3. conclus. Lessius l. 2. c. 40. dub. 12. n. 70. & dub. 13. n. 76. Sanch. l. 4. c. 24. n. 13. Suar. l. 6. de voto c 1 n. Layman l. 4. sum. tract. 4. c. 7. n. 18. Valent. disp. 6. q. 6. punct. 6. paulò post principium.* Ratio est. Quia siue hæc potestas data sit in vtilitatem vouentis vt creditur data Prælatis religiosis, siue in vtilitatem irritantis, vt est potestas domini in seruum, siue in vtilitatem vtriusque vt datur coniugibus; dissonum & contra rationem est, eam absque causa vtili irritanti, vel vouenti exercere. Quia est contra finem ipsius potestatis, & consequentèr abusus illius. Item alienum est à ratione, quod Superior absque aliqua causa impediat voluntatem subditi in bonū voto obfirmatam. Cum Superior ratione superioritatis teneatur prouidere de bono spirituali subditi, neque illi impedimēto esse, cum sibi nullū damnū inde prouenit. Ex quo solutum manet contrarium fundamentum. Ad confirmationem poteris respondere, esse disparem rationem. Nam promittens eleemosynā ex alieną pecunia nullum ius in illam habet. At ad opera

spiritualia

spiritualia exercenda aliquale ius habet subditus licet dependens à superiore. Quapropter plures Doctores censent (vt in superioribus vidimus) votum dandi eleemosynam ex aliena pecunia nullum esse; cum tamen votum ieiunij & orationis emissum à subdito validum sit. Quid ergo mirum quod dominus negans absque causa consensum in distributione suæ pecuniæ non peccet; peccet tamen, si neget consensum in his, quæ ad bonum subditi ordinantur. Secundò respondeo clariùs negando posse dominum absque vlla causa negare consensum in distributione suæ pecuniæ. Habet enim semper causam legitimam negandi nempe propriam vtilitatem, qua priuatur permittendo propriæ pecuniæ alienationem. At cum in præsenti supponamus, nullam incōmoditatem superiori aduenire ex eo quod subditus votum exequatur, abutetur sane sua potestate, si illum à bono proposito concepto retrahat, & impediat. Ex his constat non posse subditum irritationem voti à superiore petere nisi aliquam causam suæ petitionis habeat. Eam tamen existimo sufficientem esse, si grauatum voto se sentiat; quia ad excusandam culpam venialem, quæ in præsenti internenire potest, quælibet modi ea causa sufficit; eaque de causa moralitèr loquendo nulla culpa in concessione irritationis, illiusúe petitione inuenitur vt dixit *Sanch. lib. 4. summa cap. 24. num. 15. & 16.*

6. Hanc irritationem potest Superior facere subdito contradicente. Quia non pendet in vsu suæ potestatis à voluntate subditi. Nam quantumuis subditus renuat, si Superior eius obligationi contradicit, cessat obligatio. Quia cessat conditio beneplaciti Superioris, sub qua necessariò contracta est. Sic ex communi sententia tradunt. *Sayro in Claui Regia lib. 5. cap. 8. num. 6. Aragon 2. 2. qu. 89. art. 9. paulò post principium Suar. lib. 6. de voto cap. 1. ad finem Sanch. lib. 4. de voto cap. 24. n. 25.* Sed quia subditus facta irritatione potest iterum votum emittere, & sic irritationem eludere; vt huic incommodo prouideatur, debet Superior materiam illius voti prohibere & quasi antecedentèr irritare; quo facto nullum erit votum de illa emissum. Sic relato Suare, aduertit *Sanch. d. .24. num. 26. fine.*

Dices commutatio, & dispensatio fieri non potest subdito inuito. Ergo nec irritatio. Item irritatio sicut & dispensatio, & commutatio est beneficium subditi; siquidem cum ab obligatione contracta liberat. At beneficium non datur inuito. Ergo neque irritatio inuito concedi potest. Respondeo concedendo dispensationem & commutationem non posse concedi inuito, & negando idem esse de irritatione. Nam irritatio supponit votum esse emissum sub conditione tacita vel expressa, si Superior consenserit; quam conditionem nullomodo imbibunt vota subditorum comparatione Prælati sola iurisdictione temporali, vel spirituali gaudentis. Deinde dico, commutationem subdito inuito non concedi, non quia est beneficium; sed quia requirit necessariò eius consensum & acceptationem; eo quod obligationem prioris voti in aliam materiam transferat; transferre autem non potest nisi ipse subditus consentiat, acceptet, & vellit se obligare, quod in irritatione non procedit. De dispensatione (esto *Aragon d. art. 9. & Suar. d. cap. 1. nu. 13.* Sentiant concedi non posse inuito) probabiliùs existimo cum *Sanch. dicto cap. 24. num. 26.* dari posse. Quia esto beneficium subditi sit; est tamen præcipuè beneficium Superioris, quatenus illa via ostendit liberam habere potestatem, nec ligatam subditi voluntate; sicut tractatu de excommunicatione dicemus absolutionem dari posse excommunicato renuenti. Adde sæpe conuenire subdito (tametsi si ipse non cognoscat) dispensationem, irritationemúe votorum concedi; sæpe bonō communi id necessarium est. Conueniens ergo erat, vt potestas dispensandi, & irritandi à voluntate subditi non penderet. Præterea irritatio & dispensatio non sunt beneficia positiua, sed priuatiua, quæ per se acceptationem non requirunt. Fatetur tamen & bene Sanchez supra dispensationem concessam subdito renuenti grauiorem causam ad sui valorem expostulare vt pote contrariam voluntati ita ad bonum affectæ.

7. Rursus non est necessarium, vt validè & iustè irritatio fiat, superiorem cognoscere votum irritandum. Nam esto ei non manifestetur potest credere subditum petentem irritationem voto grauari, qua credulitate posita iustè irritationem concedit; quia ad irritationem (vt dixi) hæc sufficit causa. In sententia verò affirmantium nullam causam requiri ad irritationem clarum est fieri posse absque voti cognitione. Et ita tenet *Basil. Legionen. lib 10. de matrimonio cap. 17. num. 22. indicat Sanchez lib. 4. cap. 24. num. 61. iunctis iis quæ dixerat cap 22. num. 10.*

8. Duplex restat difficultas enodenda circa vsum huius potestatis irritatiuæ. Prima an exerceri possit in casu dubio? Secunda, an alteri delegari possit?

Circa primam difficultatem aduerte, dubium hoc oriri posse vel ex parte irritantis, vel ex parte vouentis. Si ex parte irritantis dubium nascatur; eo qnod dubitetur, an sit verus pater, legitimus tutor, vel curator, verus religionis Prælatus, verus maritus, verus dominus; distinguendum est; si hi sint in possessione, irritare vota poterunt; quia in casu dubio in fauorem possessionis iudicandum est. Secùs est si possessione careant; quia absque possessione nullus adest titulus certus, quo certus vsus potestatis irritatiuæ firmetur, & honestetur. Sic *Sanch. lib. 4. de voto cap. 32. num. 15.*

Si dubium ex parte vouentis nascatur, generalitèr dicere possumus, non impedire Superioris certam potestatem. Quia æquum non est, aliquem iure quæsito, & certo priuari ob dubiam causam & rationem. Sic *Suar lib. 4. de voto cap. 6. num. 1.* Hinc infero patrem posse irritare vota personalia filij impuberis, & realia puberis; tametsi dubium vel opinio sit fuerint ne personalia tempore pubertatis, & realia post pubertatem emissa. Quia dum id clarè non constat priuari pater non debet certa potestate, quam habet quælibet filij vota irritandi. Nam licet hæc potestas limitetur in votis personalibus pro tempore impubertatis, & in realibus pro tempore pubertatis, constare certo debet tempus, vt locum habeat limitatio certa potestatis. Sic *Suar. supra & lib. 6. cap. 6. num. 4. fine. Sanch. lib. 2. de matrimon. disp. 41. nu. 39. & lib. 4. sum. cap. 32. nu. 2. Bonacin. disp. 4. qu. 2. punct. 7. §. 2. num. 21.* Eadem ratione poterit tutor vota impuberis, & curator vota puberis, & maritus vota vxoris irritare; tametsi dubium vel opinio sit, fuisse emissa tempore, quo sui iuris erant. Quia potestate certa tutoris, & curatoris & mariti omnia pupilli, minoris, vxoris vota irritandi, restringi non

gi non debet ob dubiam causam. Sic *Sanch. dicto cap. 32. num. 7.* Ad idem est si vouens certus sit tempore subiectionis omisisse votum; ignorat tamen, an eius executionem distulerit in tempus libertatis. Quia præsumendum est talem dilationem non fecisse; cum communitèr potiùs contingat vouentem de præsenti statu disponere non de contingenti futuro. Quod intelligendum est, quando votum tempore subiectionis impleri potest. Alias contrarium erit præsumendum ob valorem actus. *Suar. lib. 6. de voto cap. 4. nu. 8. Sanch. lib. 4. cap. 32. num. 13. Bonacin. disp. 4. qu. 2. punct. 7. §. 2. num. 22. in fine.* Idem est si dubitetur; an tempore habili vota confirmata sint; non obinde superior emittere debet suam potestatem; tum ob possessionem quam habet; tum quia confirmatio cum sit quid facti non præsumitur. *Suar. lib. 4. de voto cap. 6. num. 1. ad finem. Sanch. lib. 4. cap. 32. num. 9. Bonacin. punct 7. §. 2. num. 19.* Sed quid si dubites; an reuocatione voti facta tempore habili ad illud firmandum, legitimè confirmaueris, & potestatem irritandi impedieris? Credo regularitèr non confirmare, neque talem potestatem impedire. Quia reuocans votum frequentèr solum intendit onus impositum approbare, non aliud de nouo sibi imponere. *Sanch. num. 11. & 12.* Quando autem subditus v. g. filius, seruus, & vxor bona haberet, ex quibus possit liberè disponere; & dubitaret ex quibus bonis votum emiserit, præsumendum est ex propriis bonis votum emisisse. Quia semper præsumi debet vouens firmam velle facere obligationem si potest, & de materia aptiori disponere. *Sanch. dicto cap. 32. num. 14.*

10. Denique aduerte cum *Sanch. num. 16. Bonacin. dicta disp. 4. quæst. 2. punct. 7. §. 2. num. 32.* Si de facto contingat Superiorem irritare votum, quod verè irritare non poterat, si veritas constaret, vel quia non est legitimus Superior, vel quia votum fuit confirmatum: quocumque tempore hæc veritas depræhendatur, irritatio facta non subsistit. Quia error, esto suppleat iurisdictionem; non tamen supplet dominationem; cum de potestate dominatiua ex errore supplenda nihil iura disponant.

11. Circa secundam difficultatem; an hæc irritatiua potestas alteri delegari possit? Non desunt Doctores, qui negatiuè respondeant; eo quod hæc delegatio non videatur posse fieri sine communicatione dominij; sicut nec delegatio iurisdictionis sine communicatione iurisdictionis. Et præterea; quia irritatiua potestas fundatur in conditione beneplaciti Superioris, quam vota irritanda imbibunt. Ergo necessariò debet esse Dominus, & Superior, qui votum irritare poterit.

Meo iudicio supradicta ratio concludit, neminem posse nomine proprio vota irritare, quin Dominus sit, dominiumque habeat. Non tamen concludit, quin nomine alieno & tanquam procurator, qui alterius vices gerit, id possit; sicut potest delegatus à Parrocho potestatem assistendi matrimonio habere, quin beneficium habeat, & Procurator ad contrahendum matrimonium constitui, quin ipse matrimonij capax sit, quia delegatus non proprio, sed alieno nomine assistit, & contrahit. Deinde irritatio est contradictio Superioris dispositioni factæ à subdito; quæ ergo causa esse potest, quominus hanc contradictionem non possit Superior per Procuratorem præstare; sicut Prælatus, & Dominus possunt per Procuratorem contradicere alienationi factæ de rebus, quarum habent dominium? Sic *Suar. lib. 6. de voto cap. 7. n. 17. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 18. num. 133. in 2. editione §. Abbatissa, Sanch. lib. 4. cap. 24. nu. 54. vbi n. 53.* Aduertit & bene; quando Superior per se votum irritare non vult, esse aptum modum irritandi, si dicat se irritare illa vota, quæ aliquis tertius irritanda iudicauerit. Quia tunc ipse Superior irritat esto sub alterius arbitrij conditione.

PVNCTVM V.

Qualitèr vota seruorum possint domini irritare?

1. *Sola ea vota seruorum possunt domini irritare quæ suo obsequio praiudic... erint.*
2. *Non eo ipso quo quis est dominus vota serui irritare vel suspendere potest.*
3. *Quid dicendum de votis famulorum?*

1. Hucusque egimus de his quæ communia esse poterant omnium subditorum votis; restat vt de quolibet genere subditorum specialitèr dicamus. Et a facilioribus incipiendo inquirimus, quam potestatem habeant domini ad suorum seruorum vota irritanda? Breuitèr respondeo ea sola vota irritare posse, quæ eorum obsequio, & seruitio obstiterint. Quia in ea sola ratione dominis subiecti sunt. Sic *Nauarr. cap. 12. num. 64. Valent. 2. 2. disp. 6. quæst. 6. punct 6. qu. vltima Azor lib. 11. cap. 16. quæst. 8. & cap. 17. qu. 9. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 14. num. 86. in 2. editione Suarez lib. 6. cap. 3. num. 1. 2. & 3. Sanchez pluribus relatis lib. 4. cap. 36. num. 2.* Quapropter vota quorum executionem serui remiserint in tempus solutæ seruitutis irritari non possunt. Quia neque in executione neque in obligatione dominorum obsequio præiudicant. De votis verò ante seruitutem emissis suspendi eorum executio potest, si præiudicantia fuerint, & idem est dicendum de votis obseruandi præcepta diuina, audiendi missam, ieiunandi, communicandi. Nam esto irritari non possint. Quia non sunt de materia ipsis dominis subiecta; possunt tamen impediri & suspendi aliquando, si præcipiantur eo tempore fieri aliqua opera cum eorum obseruatione incompossibilia, vt bene aduertit *Sanch. d. cap. 36. nu. 6.* Quod à fortiori procedit in votis rerum ad concilium pertinentium vt recitandi aliquas moderatas orationes, præstandiue aliquam moderatam abstinentiam. Votum verò castitatis nullatenus irritari neque suspendi potest. Quia eius obseruatio neque præiudicare dominis potest, neque impedire eorum continuum obsequium, vt fatentur omnes Doctores. Et idem est de votis realibus si fortè serui aliqua bona habeant propria, vt docuit *Suar. dicto cap. 3. num. 5.* Secùs verò si ex bonis dominorum sint. Nam eo ipso sunt eorum dispositioni subiecta.

2. Sed inquires; an eo ipso quo quis dominus sit, possit suorum seruarum vota irritare vel suspendere? Negatiuè respondendum est, nisi votum sit directè oppositum dominio. Sic *Sanchez lib. 4. cap. 26. à num. 14.* Quia esse dominus potest, quin bonorum administrationem habeat, & consequentèr quin habeat administrationem serui, vt contingit in pupillo, minore, & vxore. Qorum administrario

nistratio (exceptis aliquibus casibus) ad alios pertinet; ac proinde pertinet ad ipsos irritare vota quæ tali administrationi officiunt. Dixi nisi votum directè apponatur dominio, quale est votum religionis, quia domino non consentiente non possunt serui vt pote dominorum obsequio astricti de se disponere.

3. Ad hæc reducuntur vota famulorum qui ex contractu operas suas hero exhibere tenentur, qui herus irritare vel suspendere poterit, quatenùs obligationi factæ contradixerint. Quia obligatio iustitiæ cuilibet alteri obligationi voluntariæ prævalere debet. Sic *Suar. lib. 6. cap. 3. num. 6. Sanch. lib. 4. de voto cap. 24. num. 24. Bonacina disp. 4. qu. 2. punct. 7. §. 2. num. 9.*

PVNCTVM VI.

An omnia vota vxoris possit maritus irritare & econtrà?

1. *Vota omnia vxoris constante matrimonio emissa posse à marito irritari, qui censeant.*
2. *Probabiliùs est sola præiudicantia irritare posse.*
3. *Fit satis opposito fundamento.*
4. *Qualitèr maritus irritare possit vxoris votum de operibus præceptis.*
5. *Quid de voto castitatis emisso absque viri consensu?*
6. *Quid de emisso ex consensu viri?*
7. *Quid de voto religionis à coniuge emisso?*
8. *Quid de voto castitatis & religionis in tempus soluti matrimonij implendo?*
9. *Vxor non potest alia vota viri irritare nisi quæ sibi præiudicauerint.*
10. *Quid de voto viri non petendi debitum?*
11. *Votum continentiæ vel non petendi debitum emissum à coniuge absque alterius licentia regularitèr indiscretum esse, nec consulendum.*

1. PLures Doctores affirmant posse maritum omnia vota vxoris constante matrimonio emissa irritare. Huius sententiæ clarè est *Sotus lib. 7. qu. 3. art. 1. post medium, Sanch. lib. 9. de matrimonio disp. 3. num. 7. & disp. 39. num. 4. & lib. 4. Decalog. cap. 34. num. 3.* Fauet, D. *Thomas 2. 2. qu. 88. art. 8. ad 3.* vbi vota vxoris cum religiosorum votis comparat. Idipsum iudicant plures alij relati à Sanche ob quorum authoritatem hæc sententia probabilis est; sicuti eam probabilem reputat *Lessius lib. 2. de iustitia cap. 40. dub. 15. num. 88. in 2. editione Bonacina disp. 4. qu. 2. punct. 7. §. 2. n. 16. & Lopez 1. p. instructor. cap. 47.* vocat eam satis tutam, & probari potest ex illo *Numer. 30.* Vbi eodem modo loquitur textus de voto vxoris, ac de voto puellæ existentis in domo parentis. Deinde probatur ratione; quia vxor subiecta est viro in omnibus, sicut Ecclesia subiecta est Christo ad *Ephes. 5.* Ergo omnes eius actiones viro subiectæ sunt. Præterea ad conseruandam pacem, mutuumque amorem inter coniuges necessarium fuisse videtur, vt mulier plenè viro in omnibus esset subiecta, neque velle vel nolle haberet nisi secundum viri beneplacitum. Denique hac ratione leuitati & inconstantiæ mulierum in vouendo prouidetur; sicuti impuberibus prouisum est. Et licet hæc leuitas & indiscretio, quæ solet esse in mulieribus, non fuerit sufficiens, vt mulieres solutæ non se possint votis firmitèr obligare; sufficere autem videtur pro nuptis tantum; quia hæ plene marito subduntur. Tum quia ob matrimonij onera, educationem prolis, domesticam gubernationem maiori discretione indigent.

2. Cæterum probabiliùs censeo, sola ea vota vxoris posse maritum irritare, quæ vsui matrimonij, educationi prolis, & gubernationi domesticæ præiudicauerint. Sic docent post alios antiquiores *Nauarr. cap. 12. nu. 64. Valent. 2. 2. disp. 88. disp. 6. quæst. 6. punct. 6. in vltima difficultate Azor 1. p. lib. 11. cap. 16. quæst. vltima & cap. 17. quæst. 12. Sayro in Claui Regia lib. 6. cap. 5. num. 8. & cap. 10. num. 19. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 15. nu. 89. in 2. editione Suar. lib. 3. de voto cap. 6. num. 26. & lib. 6. cap. 4. nu. 2. Basil. Legionen. lib. 10. de matrimon. cap. 17. num. 3. Bonacina disp. 4. quæst. 2. punct. 7. §. 2. à num. 10. Layman lib. 4. sum. tract. 4. cap. 7. num. 12. & alij plures.* Ratio est; quia neque ex natura rei neque ex iure positiuo efficacitèr colligitur vxorem subditam esse viro in actionibus personalibus, quæ vsum matrimonij educationem prolis, domesticam gubernationem non impediunt. Quia hæc subiectio ex matrimonij contractu oritur; ac proinde commensurari debet fini ipsius sed plures actiones sunt, quæ supradicto fini non officiunt nempe obseruatio diuinorum præceptorum, moderata pœnitentia, breuis oratio, eleemosyna ex propriis bonis, & aliæ similes. Ergo ad hæc facienda voto se obstringere firmitèr poterit vxor.

3. Neque obstant contraria. Ad locum *Num.* Respondeo illam legem esse cæremonialem, & pro illo populo latam, ac proinde cessare. Alias omnia vota puellæ etiam puberis existentis in domo parentis posset pater irritare. Item posset ea firma reddere eo solum quod statim non contradixerit, quod est falsum. Ad primam rationem concedo, vxorem subditam esse viro in omnibus, quæ ad domus gubernationem attinent; non in aliis; imo in vsu matrimonij æque vir subditus est vxori, ac vxor viro: ac proinde sola ea vota quæ domus gubernationi, & vsui matrimonij præiudicant poterit maritus irritare. Neque alia subiectio necessaria esse videtur ad pacem, mutuumque amorem coniugum; ad secundam dico, naturali leuitati & indiscretioni, qua solent se mulieres nuptæ votis implicare sufficientèr prouisum esse, si maritus potestatem habeat irritandi earum vota domus gubernationi præiudicantia.

4. Ex his deducitur primo qualiter possit vir irritare vota vxoris de operibus præceptis, vt de audiendo sacro, de ieiunio seruando, de confessione, & communione facienda, de non fornicando, de non mentiendo, & de aliis similibus? Secundum opinionem Sanchez hæc omnia vota irritare maritus potest (esto materia horum votorum non sit marito subiecta,) est tamen voluntas vxoris ne nouis obligationibus absque mariti consensu implicetur. Cæterum iuxta nostram sententiam nullo modo maritus hæc vota directè irritare poterit; tametsi possit si domesticæ gubernationi necessarium fuerit executionem illorum votorum suspendere, opera incompossibilia præcipiendo.

Sic *Lessius, Suarez, Bonacina, & alij supra.*
5. Secundò deducitur votum castitatis emissum ab vxore absque viri consensu posse à viro irritari iuxta sententiam Sanchez. Quia esto mulier in actu coniugij viro subdita non sit, sed ei æqualis. At subditur in voluntate, ne noua obligatione se implicet, à qua subiectione non eximitur, esto votum ante consummatum matrimonium fuerit emissum. Quia non matrimonij consummatione sed contractu vir caput est vxoris. Neque item eximitur, esto ex licentia mariti fuerit illud votum emissum. Quia licentia non tollit à marito dominium, sed solum impedit liberam & expeditam irritationem. Ne scilicet absque graui causa fiat.

Verum secundum nostram sententiam votum firmum est, neque irritabile. Nam illud votum continere poterat obligationem abstinendi à debiti petitione, & redditione, venereisque delectationibus. At qua parte continet abstinentiam à debiti redditione non indiget irritatione. Quia ad hunc effectum extendi non potest ob alterius præiudicium. Qua parte verò continet obligationem abstinendi à petitione debiti, venereisque delectationibus: firmum est, & inirritabile. Quia secundum hanc partem marito non præiudicat. Sic *Suar. tom. 3. de Religione lib. 9. cap. 8. num. 5. & sequentibus.* Quod si ipse maritus ægrè ferat semper petere; & ob hanc causam minuatur amor, & discordia excitetur, cessabit pro tunc voti obligatio quoad debiti petitionem, ne sit maioris boni impeditiua. *Layman lib. 4. summ. tract. 4. cap. 7. num. 16.*
6. Dubium solum est, quando ex mutuo consensu & per modum pacti vouet vterque coniux castitatem; an tunc etiam in sententia Sanchez possint sibi vota irritare, & ad pristinum statum redire. Negant communitèr Doctores & merito. Quia non exigitur mutuus consensus nisi vt omnino securi sint à mutua debiti petitione, obligationeque reddendi; quod nullatenùs fieri potest, nisi vnusquisque iure petendi cederet. Sic *Ambrosius relatus in cap. finali 33. qu. 5. & Augustinus cap. quod Deo eadem causa & qu. Basilius Legionensis lib. 10. de matrimon. cap. 17. §. 1. num. 14. Sayro in Claui Regia lib. 6. cap. 5. nu. 17. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 15. num. 96. in 2. editione, Suarez tom. 3. de Relig. lib. 9. cap. 9. num. 6. Sanchez lib. 4. summa cap. 34. num. 15. & lib. 9. de matrimon. disp. 40. num. 20.* Sed quia huiusmodi cessio iuris validè remitti ab alterutro coniugum potest, & mutuo consensu contractus dissolui; sicuti mutuo consensu celebratus est. Vt docet *Sanch. lib. 9. de matrimonio disp. 37. num. 15. & cap. 34. sum. nu. 17. Basil. lib. 10. cap. 17. num. 14. Suar. cap. 9. nu. 7.* Quia est contractus humanus, qui neque ex se neque ex iure aliquo positiuo perpetuitatem inducit. Eo tamen dissoluto; redeunt coniuges ad pristinam seruitutem, & obligati sunt reddere; tametsi petere non possint, quousque votum irritetur; quod irritari poterit, ac si mutuo consensu votum factum non esset. Credo autem illam dissolutionem contractus illicitam esse, nisi ex grauissima causa fieret vt pote contra votum in cessione iuris inclusum. *Sanch. & Suar. locis citatis. Bonacin. disp. 4. qu. 2. punct. 7. §. 2. num. 16.*
7. Tertiò deducitur; quid sentiendum sit de voto religionis à coniuge emisso? Breuitèr respondeo; in omnibus illis casibus, in quibus, illud votum impleri à coniuge potest altero inuito, non subesse irritationi non solum secundum nostram sententiam concedentem irritationi sola vota præiudicantia; sed etiam secundum opinionem Sanchez subiicientem irritationi omnia vota vxoris. Quia executione huius voti separantur coniuges à mutua habitatione, obligationeque reddendi, quod præstare non possent altero inuito, nisi ab illius consensu independentes essent. *Sanch. lib. 9. de matrimonio disp. 40. num. 21. & lib. 4. sum. cap. 34. num. 16. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 15. num. 94. & 96. in secunda editione.*
8. Quartò deducitur; quid sentiendum sit de votis castitatis & religionis in tempus soluti matrimonij implendis? Hæc in sententia Sanchez irritari à marito possunt. Quia est dominus voluntatis vxoris, & illa vota non mutant statum, sed supponunt mutatum. At in nostra sententia nequaquam subiiciuntur irritationi; quia neque executio illorum votorum, neque obligatio aliquod præiudicium marito affert. De votis factis ante matrimonium, vel tempore diuortij neque ipse Sanchez concedit subiici irritationi; eo quod emissa non sint sub conditione beneplaciti Superioris; cum nullus tunc adsit. Solum excipiuntur vota personalia impuberis, vel realia puberis, quæ secundum probabilem sententiam irritari à marito possunt. Quia maritus succedit loco parentis. *Lessius lib 2. cap. 40. dub. 15. num. 92. Sanch. lib. 9. de matrimonio disp. 41. num. 4. & 5.* cuius contrarium videtur sentire *lib. 4. cap. 9. num. 5.* At secundum nostram sententiam ea tantum vota irritare, seu potius suspendere maritus poterit, quæ sibi præiudicauerint. *Basilius Legionensis lib. 10. cap. 17. num. 9.*
9. Si verò de potestate vxoris ad irritanda vota mariti loquamur, dicendum est, sola ea vota irritare posse, quæ sibi præiudicauerint. Quia vir subiici non potest vxori quoad voluntatem, sed solum quoad materiam promissam. Sic pluribus relatis *Suar. lib. 6. de voto cap. 4. nu. 8. & sequentibus Sanch. lib. 9. de matrimonio disp. 42. num. 2. & lib. 4. summa cap. 34. num. 20. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 15. num. 98. in 2. editione Basilius Legionensis lib. 10. cap. 17. §. 2. num. 18.* Quodcirca irritare potest vxor votum longa peregrinationis nisi sit Hyerosolymitanæ in subsidium terræ sanctæ, immoderatæ abstinentiæ, nimiarum precum, & similium; quia obstant mutuæ habitationi, & obligationi reddendi. Sic *Suar. num. 8. & 12. Sanch. disp. 42. num. 4. & cap. 34. num. 21. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 15. num. 98. Bonacina disp. 4. qu. 2. punct. 7. §. 2. num. 17.* Ad idem est votum induendi habitum Eremitæ, seu tertij Ordinis D. Francisci; quia ob horrorem, quem causat, retrahunt mulierem à debiti petitione & redditione. *Sanchez, Suarez, Bonacina & Lessius supra.*
10. De voto non petendi debitum variant Doctores; alij affirmant irritari ab vxore posse; quia cogit mulierem ad semper petendum, quod nimis onerosum est, & verecundiæ mulierum contrarium. Sic *Henricus lib 11. de matrimon. cap. 15. nu. 8. Layman lib. 4. summæ tract. 4. cap 7. num. 16. & alij relati à Sanch. disp. 42. num. 7.* alij negant. Quia vxor non habet potestatem obligandi maritum ad petendum, sed solum ad reddendum. Ergo in abstinentia à petitione maritus non præiudicat. Et licet inde vxor molestiam accipiat sentiens se obligatam esse ad petendum quoties vult libidini satisfacere,

tisfacere, id leuis considerationis est; cum maritus vtatur iure sibi dato nunquam petendi. Sic *Palacios in 4. d. 38. disp. 2. circa principium. Antonius Gomez in Bullam Cruciatam clausu. 10. nu. 67. flunica, qu. 5. de voto num. 60.* Huic sententiæ plures Doctores consentiunt sub quadam conditione, nempe si maritus se aliquoties offerat paratum debiti redditioni. Quia hac oblatione tollitur vxori verecundia, quam habere poterat in petendo. Sic *Sanch. lib. 9. de matrimon. disp. 42. num. 7. fine & lib. 4. de voto cap. 34. num. 27. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 15. num. 99. in 2. editione Basil. Legionensis lib. 10. de matrimon. cap. 17. §. 2. num. 19. Nauarr. cap. 12. num. 60.* Placet mihi hæc sententia; eo quod obligatio mariti non petendi debitum in præiudicium vxoris non cedit; siquidem non retrahit vxorem à petitione, sed liberiùs petere potest sciens maritum impeditum esse ad petendum, tum vt suæ libidini satisfaciat, tum vt annuat inclinationi naturali mariti. Neque video, quare maritus teneatur se aliquoties offerre vxori paratum ad reddendum. Nam si de habituali oblatione loquamur, semper maritus paratus, & dispositus esse debet; si verò de actuali oblatione; sicut vxor non potest obligare maritum, vt petat debitum, ita neque vt se actualitèr offerat. Sufficit autem si se offerat reddere cum primum vxor minimo iudicio suæ voluntatis petit. Alia oblatio nec necessaria est, neque congruo tempore fieri potest.

11. Aduertunt tamen communitèr Doctores votum continentiæ, vel non petendi debitum emissum à coniuge absque alterius beneplacito regularitèr illicitum esse, & indiscretum; tum quia molestum alteri; tum & præcipuè ob periculum violationis. Nam cum non possit diuerso lecto cubare, quin alius permittat, difficilè se continere poterit. Sic *Lessius cap. 40. dub. 15. in fine*; imo neque ex licentia coniugis nisi senes sint & periculum absit tale votum consulendum est, vt indicauit *Paulus 1. ad Corinth. 7.* reuertimini in idipsum, nec tentet vos satanas. Et notauit *Layman lib. 4 summa tract 4. cap. 7. num. 16. fine.*

PVNCTVM VII.

Qualitèr parentes tutores & curatores irritare vota possint filiorum pupillorum & minorum?

1. *Quousque impubertas, & pubertas duret?*
2. *Quando filius eximatur à patria potestate?*
3. *Officium tutoris & curatoris quando finiatur.*
4. *Pater omnia vota filij impuberis irritare potest.*
5. *Comprehenditur filius naturalis deficiente tutore.*
6. *Eandem potestatem habet tutor comparatione pupilli.*
7. *Quid dicendum de matre?*
8. *Quid de hero, magistro, & nutritio.*
9. *Filij puberis vota irritare parens potest quæ sibi præiudicauerint non alia.*
10. *Quæ sint hæc vota personalia?*
11. *Vota realia ex bonis castrensibus, aut quasi non potest irritare.*
12. *Quid dicendum de votis ex bonis aduentitiis.*
13. *Egresso filio à patria potestate non sunt eius vota à patre irritabilia.*
14. *Quid dicendum de curatore; an habeat eandem potestatem, ac pater?*
15. *Quid de matre?*
16. *Minoribus non competit in votis restitutio.*

1. PRo huius quæstionis decisione præmitto impubertatem, seu pupillarem ætatem durare in pueris vsque ad quatuordecim annũ completum; in fœminis vsque ad duodecimum completum. Colligitur ex *cap. puella 20. qu. 2. & ex leg. fin. Cod. quando tutor.* Pubertas verò incipit ab illa ætate, & durat vsque ad annum vigesimum quintum completum habetur. *leg. 1. Cod. si minor se maiorem dixerit.* Computatur autem hæc ætas à puncto natiuitatis; quia tunc nascitur filius luce huius mundi frui sic vniuersi Doctores.

2. Secundò præmitto filium non eximi à patria potestate ratione ætatis; nam esto excedat vigesimum quintum annum sub patria potestate est; neque pater perdit vsumfructum, bonorumque administrationem. Sic tradunt communitèr Doctores cum *Gloss. in leg. finali §. pupillus ff. de verborum obligationibus. Matienço lib. 5. recopilation. tit. 1. leg. 8. Gloss. 1. num. 2. Anton. Gomez leg. 47. Tauri num. 1. Lessius lib. 2. cap. 42. num. 12. num. 61. in 2. editione Suar. lib. 6. de voto cap. 5. num. 12. Sanch. lib. 6. de matrimon. disp. 39. num. 10. & lib. 4. de voto cap. 35. n. 29.* Deinde non eximitur filius à patria potestate ratione ordinis sacri etiam præsbyteratus. Quia nullibi cautum est, sed potiùs contrarium supponitur in *leg. 1. Cod. de Episcopis & Clericis*, & tradunt post alios antiquiores *Couarruuias cap. quia vos n. 5. de testamentis, Bernardus Diaz practicarum cap. 132. num. 6. Antonius Gomez leg. 48. Tauri num. 7. Sanch. lib. 4. cap. 35. num. 37.* Præterea iure communi spectato non eximitur filius à patria potestate per matrimonij contractum etiam subsecutis Ecclesiæ benedictionibus. Colligitur ex *leg. 1. & 2. Cod. de bonis quæ liberis & leg. si vxor Cod. de conditionibus insertis.* Et notat *Matienço & Anton. Gomez supra, & Sanchez cap. 35. num. 31.* Econtrà liberatur filius à patria potestate. Primò si religionem pater, vel filius profiteatur; quia non expedit filium sub plurium esse potestate. Sic *Couarruuias cap. 2. de testamentis nu. 8. Molina tract. 2. de iustitia disp. 140. vers. vtrum autem Sanchez lib. 4. cap. 35. num. 44.* Secundò si filius in Episcopum eligatur. *Authent. sed Episcopalis dignitas §. vltimo Cod. de Episcop. & Clericis cap. per venerabilem in principio. Qui filij sint legitimi, & lex regia 14. tit. 18. partita 4.* Tertiò si filius eligatur, & administrare incipiat aliquam illarum dignitatum, quarum meminit. *leg. vltima Cod. de decurionibus lib. 10. & lex 7. & sequentes titul. 18. partita 4.* Quartò si filius vel parens seruus efficiatur suspenditur patria potestas ob rationem dictam; quia non expedit filium esse sub plurium potestate, quod necessariò fieret, si patria potestas non suspenderetur. Nam si filius esset seruus, esset sub potestate domini, & simul sub potestate patris; si verò pater esset seruus, etiam ipse filius sub eius potestate existens quasi in seruitutem esset. Ne

igitur

igitur pluribus obedire filius teneatur, eximitur à patria potestate ob seruitutem parentis vel suam. Consonat §. *si ab hostilibus institut. quibus modis, ius patriæ potestatis soluitur.* Quintò si pater mortuus fuerit naturali vel ciuili morte, filius efficitur sui iuris. §. *cum autem institut. quibus modis ius patria potest, soluitur & leg.* 1. 2. *&* 3. *tit.* 18. *partita* 4. Sexto ob crimen hæresis siue à patre, siue à filio commissum. Constat ex *d.* §. *cum autem.* Septimò si de facto filius emancipetur. §. *præterea institut. quibus modis. &c. leg. non modo, & leg. vlt. Cod. de emancipatione liberorum.* Octauò in hoc Regno Castellæ & Lusitaniæ matrimonio contracto etiam insciis parentibus eximitur filius ab eorum potestare dum modo subsecutæ sint Ecclesiæ benedictiones. Habetur *leg.* 47. *&* 48. *Tauri quæ sunt* 8. *&* 9. *tit.* 1. *lib.* 5. *noua collectionis.* Vide Molinam *tom.* 1. *de iustit. disp.* 229. Vbi bene expendit modos, quibus filius patriam egrediatur potestatem.

3. Tertiò præmitto, officium tutoris, qui pupillo regendo præcipuè datus est, & secundario ipsius rebus: finiri cum primum pupillus pubertatem attingit. Habetur expresè *institut. quibus modis tutela finitur in principio.* ibi. Pupilli pupillæque cum puberes esse cœperint à tutela liberantur. At officium curatoris, qui puberis rebus administrandis præcipuè datus est, cessat ipso iure, cum pubertas finitur. Colligitur ex *institut. de curatoribus.* ibi. Masculi quidem puberes, & fœminæ viri potentes vsque ad vigesimum quintum annum completum curatores accipiunt. Quia datum ad certum tempus ipsius lapsu finitur. Solet item tutoris seu curatoris officium finiri beneficio principis veniam ætatis concedentis, vt tradit *Gloss. institut. de curatore in principio.* & colligitur *ex leg.* 1. *&* 2. *Cod. de his qui veniam ætatis impetra.* Matrimonij autem contractu nequaquam finitur non solum iure communi de quo certum est iuxta *legem* 1. *&* 2. *ff. de minoribus.* Sed neque iure Regni Castellæ vt bene probant. *Parladorus lib.* 1. *de rebus quotidianis cap.* 12 *à num.* 5. *Sanch. lib.* 4. *sum. cap.* 35. *num.* 59. His præmissis.

4. Dicendum est; posse patrem omnia vota absque vlla exceptione siue realia siue personalia filij impuberis quantumuis doli capacis irritare. Quia illa omnia (iure sic disponente) emissa sunt sub parentis beneplacito, qui potest obligationem assumptam à filio elidere, vel confirmare; expediebat enim maximè eo tempore, quo filius creditur imbecilli vsu rationis gaudere, aliena voluntate regi, illique subdi in obligationibus assumendis. Et licet aliquando perfecto vsu rationis gaudeat, hoc per accidens est, & potestatem parentis non diminuit. Colligitur *ex cap.* 1. *&* 2. 20. *qu.* 2. *& cap. mulier* 32. *qu.* 2. & tradunt ferè omnes Doctores teste *Suar. lib.* 6. *cap* 6. *à nu.* 1. *Sanch. lib.* 4. *summ. cap.* 35. *num.* 7. *Layman lib.* 4. *summ. tract.* 4. *cap.* 7. *num.* 10. *assertion.* 5. *Lessio lib.* 2. *cap* 40. *dub.* 14. *num.* 82.

5. Difficultas autem est; qui sub nomine patris, & sub nomine filij ad hæc vota irritanda intelligantur. Et credo sub nomine filij non solum legitimum, sed naturalem, & spurium intelligi, si moralitèr constet verè filium illius esse. Quia esto pater ciuilem potestatem non habeat ad filium naturalem, & spurium gubernandum; habet tamen potestatem naturalem vt filij imbecillitati in vouendo consulat, ne maneat hoc conuenienti remedio destitutus. Quod intelligendum est quando nullus adest tutor, qui de hoc remedio prouideat. Nam si tutor adest, ipsi, & non parenti competit filij illegitimi vota irritare. Quia tutori & non parenti competit illius filij gubernatio; sub tutoris enim & non sub parentis est potestate. *institut. de patria potestate in principio.* Et tradit *Sanch. lib.* 4. *cap.* 35. *num.* 82.

6. Sub nomine verò patris ad hæc vota impuberis irritanda venit tutor in omnium sententia. Quia loco patris subrogatur ex iuris dispositione.

7. Mater verò viuente patre nullatenus hanc potestatem habet; quia nec familiæ neque bonorum administratio ipsi competit iuxta *textum in* §. *fœmina instit. de adoptionibus.* Sed totius domus gubernatio est penes patrem; poterit tamen ipsa filio præcipere, ne votum exequatur quovsque patrem conueniat quod non est irritare, sed voti executionem suspendere ob rectam domus gubernationem. Sic *Suar. lib.* 6. *cap.* 6. *n.* 21. *Sanch. lib.* 4. *cap.* 35. *num.* 78. At mortuo parente, vel amente, vel illo longissimè absente distinguendum est; si filio datus sit tutor, aut curator non poterit mater vlla vota irritare: quia nec personæ, nec bonorum ei competit administratio, sed penes tutorem, vel curatorem existit. Sic *Siluest. verbo religio* 2. *q.* 13. *& verbo votum* 4. *qu.* 2. *d.* 1. *Nauarrus cap.* 12. *nu.* 64. *Azor* 1. *p. lib.* 11. *cap.* 17. *qu.* 7. *Graffis* 1. *p. decisionum lib.* 2. *cap.* 29. *nu.* 3. *Lessius lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 14. *n.* 82. *in* 2. *editione. Sanch. cap.* 35. *nu.* 78. *Suar. lib.* 6. *cap.* 6. *num.* 21. Quod si filio tutor datus non sit, neque ex parte patris est auus, qui loco patris succedere possit, poterit mater vota filij impuberis irritare. Non quia tutrix sit (tutelam namque ob mortem mariti ipso iure non habet, esto illam petere possit *Authent. matri & auiæ Cod. quando mulier tutelæ officio fungi potest*) sed quia iure ipso naturali illi datum est impuberem gubernare patre, auo, tutoreque deficientibus. Ne impubes careat, qui eius imbecillitati in vouendo consulat. Sic *Suar. lib.* 6. *cap.* 6. *num.* 22. *Emanuel Saa verbo voti irritatio, nu.* 1. *Sayro in Claui Regia lib.* 6. *cap.* 10. *nu. vlt. Sanch. cap.* 35. *num.* 76. *&* 79 *Layman lib.* 4. *sum. tract.* 4. *cap.* 7. *n.* 10. *Bonacin. disp.* 4. *qu.* 2 *punct.* 7. §. 2. *num.* 18.

8. An autem sub nomine patris veniat herus, vel magister deficientibus patre, tutore aliisque ascendentibus? Affirmant plures grauesque Doctores vt æquitati & pietati consonum, ne impubes hoc remedio, quo suæ imprudentiæ in vouendo consulitur, destitutus existat. Sic *Sayro in Claui Regia lib.* 6. *cap* 10. *num.* 18. *in fine Lessius lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 14. *in* 2. *editione nu.* 82. *Suar. lib.* 6. *de voto cap.* 6. *num.* 23. *Layman lib.* 4. *sum. tract.* 4. *cap.* 7. *num.* 10. Cæterum etsi hæc sententia pia sit, & ob tantorum Doctorum auctoritatem probabilis. At contraria verior est. Quia potestas dominatiua ad irritationem votorum requisita nec iure naturali, nec positiuo magistro, hero, nutritio infantis conceditur. Potiùs namque sui iuris esse reputatur impubes patre, tutore, aliisque ascendentibus carens. Sic pluribus relatis *Sanchez lib.* 4. *sum. cap.* 35. *n.* 84. *Bonacina disp.* 4. *qu.* 2. *punct.* 7. §. 2. *num.* 18.

9. Si verò de votis puberum loquamur; pater irritare vota potest, quæ suæ administrationi, & gubernationi domesticæ præiudicauerint non alia. Sic docent post alios antiquiores. *Suar. lib.* 6. *de voto cap.* 5. *num.* 4. *&* 5. *Valent.* 2. 2. *disp.* 6. *qu.* 6. *punct.* 6. *qu. vlt. Sayro in Claui Regia lib.* 6. *cap.* 5. *num.* 6. *Lessius lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 14. *num.* 85. *in* 2. *edit. Sanch. lib.* 4. *sum. cap.* 35. *à num.* 15. *Bonacin. disp.* 4. *qu.* 2. *punct.* 7.

§. 2

§. 2. num. 21. Et alij communitèr paucis exceptis. Et sumitur ex *leg. Deo nobis §. hoc etiam Cod. de Episcopis & Clericis, & Authent. de sanctis Episcop. cap. 41. & ex cap. ad nostram de Regularibus*, & præcipuè *ex cap. 1. & 2. 20. qu. 2.* Ratio ea est; quia obtenta pubertate filius præsumitur plenam discretionem habere ad vouendum. Ergo ex parte voluntatis nulla adest causa irritationis. Ergo solum adesse potest ex parte materiæ promissæ, quæ si paternæ administrationi, gubernationique domesticæ prę-iudicauerit, eo ipso votum irritari poterit vt pote quod necessariò habere debet hanc inhibitam conditionem ad sui valorem, nisi parenti attulerit præiudicium. Neque ab hac potestate irritatiua excluduntur vota; eo quod Iuramento firmata sint. Quia Iuramentum soli Deo præstitum conditionem voti sortitur, & est voto accessorium. *Suar. lib. 6. de voto cap. 5. num. vltimo Sanch. lib. 4. cap. 35. num. 62.*

10. Hinc infero, non posse parentem irritare filij puberis votum religionis, castitatis, ordines suscipiendi. Quia in his filius est sui iuris. Tradunt relati Doctores. Item nec votum frequentandi Sacramenta confessionis, & communionis, fundendi moderatas preces, suscipiendi ieiunia moderata, seruandi diuina præcepta. Quia hæc domesticæ gubernationi non obsunt. *Suar. dicto cap. 5. num. 4. Lessius dub. 14. num. 85. Supponit Sanch. d. cap. 35. num. 15* Econtrà irritare potest votum longæ absentiæ seu diuturnæ peregrinationis. Quia obstat curæ paternæ, quam cum filio habere debet, dum est sub eius potestate. Et tradunt *Lessius Suar. & Sanch. locis allegatis.* Solum votum peregrinandi non deuotionis causa, sed in subsidium terræ sanctæ excipiunt communitèr Doctores, ne possit à patre irritari. Argumento *textus in cap. ex multa de voto.* Vbi viris hoc votum exequi permittitur etiam vxoribus renuentibus ob boni publici fauorem, qui in hoc subsidio præstando cernitur. Sed vt benè tradit *Suar. lib. 6. cap. 5. num. 11. Sanch. cap. 35. num. 26.* Non est hæc exceptio admittenda in filiis puberibus, sicut neque in seruis, aut religiosis; tum quia textus solum viros coniugatos excipit, & cum sit exceptio à iure communi exorbitans non debet ad alios casus extendi. Tum quia non est eadem ratio in filiis ac est in viris; quia viris competit gubernatio domus & familiæ, suntque vxoris caput, quæ in filiis comparatione parentis non procedunt. Deinde excipiunt votum, seu Iuramentum eundi Romam pro impetranda absolutione excommunicationis reseruatæ, quod nequit pater irritare; quia est medium saluti spirituali filij necessarium. Et colligitur apertè ex *cap. relatum de sentent. excommunicationis.* At vt benè aduertit, *Sanch. dicto cap. 35. num. 27.* Si per bullam cruciatam, aut religiosorum priuilegium posset supradicta absolutio obtineri, optimè posset pater supradictum votum irritare. Quia tunc filio necessarium non est Romam ire pro impetranda absolutione, ob quam necessitatem non poterat pater executionem supradicti voti impedire. Deinde irritari à patre potest votum abstinentiæ, seu ieiunij, quo presumeretur filium morbi habere periculum, vel quo non posset labori ordinario incumbere, vel quo necessariò perturbandus esset ordo domesticus, parando cibos diuersos à communibus domus. Item votum tot precum & orationum, quibus impeditur assistere occupationi à patre designatæ. Sic *Suar. & Lessius supra, & Sanch. num. 17.*

11. Secundò infero, neque posse irritare votum reale ex bonis, quorum filius dominium & administrationem habet, vt sunt bona castrensia, aut quasi. Quia in horum alienatione filius est sui iuris, nec patri præiudicare potest. *leg. filiusfamilias in fine ff. de donationibus.* Et tradunt *Nauarr. cap. 21. num. 70. Suar. lib. 6. de voto cap. 5. num. 4. Sayro in Claui Regia lib. 6. cap. 5. num. 6. & cap. 10. num. 25. Sanch. cap. 35. num. 23. Lessius dub. 14. num. 85. Azor 1. p. lib. 11. cap. 17. quæst. 7. Bonacina punct. 7. §. 2. num. 21.*

12. Tertiò infero, nec posse patrem irritare votum filij puberis de bonis aduentitiis, quorum neque vsumfructum neque administrationem habet. Quia solum ob illas rationes ei præiudicare poterat. Quocirca cum filius post vigesimum quintum annum administrationem habeat bonorum aduentitiorum, quorum pater non habet vsumfructum. Vt manifestè probat *textus in Authent. vt liceat matri & auiæ vers. res autem.* Nullatenus eius vota de his bonis pater irritare poterit. At dum est in minori ætate constitutus, si administratio patri non competit, vel quia sub ea conditione filio bona illa relicta sunt, vel quia pater non vult administrare, non ipsi sed curatori competit potestas irritandi ea vota. *Sanch. lib. 4. summ. cap. 35. num. 41.*

13. Quartò infero, quotiescumque filius à patria potestate egreditur non sunt eius vota à patre irritabilia; quia est sui iuris nec patri quoad personam, vel bonorum administrationem subiectus.

14. Superest dicendum; an in horum votorum irritatione habeat curator & mater minoris eandem potestatem, ac pater? De curatore certum est, eandem potestatem habere dum eius officium durat; quia eo tempore plenè loco parentis subrogatur. Et ob hunc finem datus est, vt bonis minoris prouideat. Quod si plures sint curatores designati (& idem est de tutoribus comparatione pupilli) penes quemlibet ipsorum est integra potestas vota puberis irritandi; quia hæc competit ratione officij, & nulla est specialis ratio, quare potiùs vni quam alteri competat. *Suar. lib. 6. cap. 6. num. 22. Sanch. cap. 35. num. 70. Bonacin. disp. 4. q. 2. punct. 7. §. 2. num. 25. in fine.*

15. De matre si curatrix sit, idem est dicendum. At si curatrix non sit, & minor curatorem habeat, certum est, nullam potestatem habere: quod à fortiori conuincunt ea, quæ diximus de potestate matris ad irritanda vota pupilli. Sed si minor curatore caret, non desunt Doctores, qui sentiant posse ea vota minoris irritare, quæ posset pater. Sic videntur tenere expresè *Manuel Rodriguez 2. tom. sum. cap. 91. n. 10. conclus. 9. Vega 2. tom. sum. cap. 129. casu 96. fine S. unica de voto qu. 3. num. 95. Sayro in Claui Regia lib. 6. cap. 10. num. vlt. Emanuel Saa verbo voti irritatio num. 1.* Ratio esse potest; quia deficientibus patre, & curatore, aliisque ascendentibus parentis, qui de obligationibus minoris prouideant, rationi consonum esse videtur, vt mater, auiaque succedat ob naturalem in filium potestatem, & amorem. Verum hæc sententia nullomodo admittenda est. Quia pater solum potest vota filij puberis irritare, dum filius sub eius est potestate, At filius pubes non est sub potestate matris quatenùs mater est. Vt deciditur in *§. Fœminæ instiut. de adoptione & leg. Regia 2. & 8. tit. 17. partita 4.* Ergo mater quatenus talis est, potestatem non habet filij

filij puberis vota irritandi. Præterea de votis realibus est manifesta ratio. Nam matri non competit ipso iure administratio bonorum filij puberis mortuo parente, sed curatori à iudice designato; & dum nullus designatur ipsi minori competit; quia est sui iuris. At potestas patris, & curatoris ad irritanda vota realia minoris in administratione fundatur. Cum ergo hæc matri quatenus talis est, non competat; nullo modo hæc potestas competere potest. Et ita tenet *Suar. lib. 6. cap. 5. in fine Sanch. lib. 4. summ. cap. 35. num. 77.* & consentiunt omnes illi, qui hanc potestatem ad irritanda vota impuberis negant, quos plena manu refert *Sanch. d. cap. 35. num. 74.*

16. Tandem inquires; an minoribus competat in votis restitutio in integrum, sicut in aliis contractibus; cum se reputant notabilitèr læsos? Affirmant *Paludanus, Siluester & alij relati à Sanch. d. cap. 35. num.* 85. Sed absque vllo fundamento, cum longè dispar ratio sit in votis, ac in contractibus. Nam in contractibus inuenitur deceptio, & defectus voluntarij, ob cuius causam conceditur minoribus restitutio. At in votis nullatenus deceptio esse potest. Quia Deus neminem decipit; neque etiam defectus voluntarij; cum votum plenè voluntarium sit. Præterea quæ deceptio esse potest vbi opus consilij & perfectionis Euangelicæ exercetur? Sic aliis relatis comprobat *Sanch. loco citato num. 86. Bonacina disput. 4. quæst. 2. punct. 7. §. 2. num. 24.*

Pvnctvm VIII.

Quæ & qualitèr religiosorum vota irritari possint?

1. *Proponitur ratio dubitandi, an omnia religiosi vota possit Prælatus irritare vel solum præiudicantia?*
2. *Probabilius est omnia irritare posse.*
3. *Excipe nisi eius statum constituant.*
4. *Excipe votum strictioris religionis.*
5. *Qui Prælati hac potestate gaudeant.*
6. *Qualitèr Pontifex hac gaudeat potestate.*
7. *Quid dicendum de monialium Abbatissis?*
8. *In quos religiosos sit hæc potestas.*
9. *Quid dicendum de religioso creato Episcopo? quid de electo?*
10. *Vota nouitiorum irritabilia non sunt.*

1. Nemini esse potest dubium, irritari à Prælatis posse vota religiosorum, quæ eorum iurisdictionem, & religiosam gubernationem impedirent. Quia non possunt esse voto obedientiæ contraria; neque in superiorum præiudicium. Sed quia plura à religiosis vota emitti possunt iurisdictioni superiorum non præiudicantia; vt sunt vota de actibus internis, de seruandis Ecclesiæ & religiosis præceptis, & similibus; dubitant an omnia hæc vota possint à Prælatis irritari vel solum præiudicantia? Et ratio dubitandi est: quia vniuersalis irritatio esse non potest, nisi religiosi ita Prælatis subiecti sint in obligationibus assumendis, vt in eorum voluntate sit constitutum eos obligatos existere, aut nullam habere obligationem. Sed ex voto obedientiæ statuque religioso hæc tam lata subiectio non colligitur. Quia inde solum colligitur in religiosis obligatio obediendi in consentaneis regulæ, & in Prælatis potestas ea præcipiendi, prohibendique aduersa. Ergo religiosi non sunt ita Prælatis subiecti, quin possint aliquam obligationem regulæ consentaneam, statuique religioso conuenientem subire independentèr à Prælatorum voluntate. Et ita loquentes de voto præceptorum tenent *Caietanus 2. 2. q. 88. art. 8. dub. vlt. Palacios in 4. d. 38. disp. 3. vers. verum in operibus pag.* 873. *Armilla summ. verbo votum num. 9. Anglis floribus 2. p. qu. vnica de voto art. 7. difficult. 2. conclus. 3. & alij plures relati à Suar. lib. 6. de voto cap. 7. num. 2.* Et est sententia probabilis teste *Lessio lib. 2. cap. 40. dub. 13. num. 74. in 2. edit.*

2. Cæterum longè probabilius est, posse Prælatos religionis omnia vota religiosi eius statum non constituentia cuiuscunque materiæ sint, irritare excepto vota assumendi religionem strictiorem. Sic colligitur ex *D. Thoma 2. 2. qu. 88. art. 8. ad 3. & 4. Nauarrus cap. 12. num. 65. Sayro in Claui Regia lib. 6. cap. 10. num. 9. Azor 1. p. lib. 11. cap. 17. qu. 16. & 17. Valent. disp. 6. qu. 6. punct. 6. qu. 5. Lessio d. dub. 13. nu. 75. Suar. tom. 2. de Religione lib. 6. cap. 7. nu. 3. Sanch. lib. 4. cap. 33. nu. 4. & sequentibus Layman lib. 4. summ. tract. 4. cap. 7. num. 6. conclus. 3. Bonacina disp. 4. qu. 2. punct. 7. §. 2. nu. 16. & aliis pluribus apud ipsos.* Ratio est: quia negari non potest, potuisse Pontificem vt meliùs religiosi gubernarentur, eorum voluntatem ita Prælatis subiicere, vt absque eorum consensu nihil firmitèr vouerent. Si enim vt immaturo pupillorum iudicio prouideret, sic pupillorum voluntatem parenti, vel tutori subiecit, vt in parentis vel tutoris arbitrio sit vota eorum firmare vel cassare, & qualibet respublica potestatem habet contractibus suorum ciuium eas conditiones apponendi, quibuscum & non alitèr obligari persistant; cur non poterit Pontifex de religiosorum votis sic prouidere vt hac via in statu assumpto rectiùs & securiùs procedant? Quod verò ita factum sit, probat praxis & vsus religionum teste *Lessio nu. 75. Sanch. cap. 24. nu. 30. Vasqu. 1. 2. disp. 165. cap. 4. num. 29 Layman Suar. Bonacin. loco allegat.* Et indicat *Augustinus relatus in cap. non dicatis 12. qu. 1.* ibi. Religiosum non solum facultatibus, sed etiam voluntatibus propriis renunciare, & se per promissam obedientiam aliorum potestati & imperio subdere. Et *Bonifac. octauus in cap. si religiosus. de electione in 6.* ibi religiosus, cuius arbitrium non ex sua (cum velle habeat) sed ex illius quem vice Dei supra caput suum posuit & cuius imperio se subiecit voluntate dependet. Hinc soluitur ratio dubitandi, concedo namque ex præcisò voto obedientiæ, statuque religioso hanc latam subiectionem non oriri; oriri tamen ex ipsis Ecclesia sic disponente. Cui subiectioni non obstat, quod sæpe Prælati executionem materiæ promissæ non possint impedire. Quia impedire possunt nouam & voluntariam obligationem illius vt pote non necessariam, & multoties non conuenientem.

3. Dixi irritare posse omnia vota religiosi, *eius statum non constituentia.* Nam quæ eius statum constituunt irritabilia non sunt; siquidem ab ipsis tanquam à fundamento prouenit hæc irritatiua potestas. Vnde irritare non possunt votum castitatis, paupertatis, & obedientiæ: quia in ipsis status religiosus consistit. Deinde neque irritare possunt

sunt vota huic statui ex dispositione Pontificis annexa: quia accessorium sequitur naturam prinpalis. Quocirca cum votum redemptionis captiuorum in religione Mercenariorum, & votum quadragesimalis abstinentię in religione Minimorum, & in Societate Iesu votum ingrediendi societatem (hoc est acceptandi gradum qui Praeposito generali visus fuerit) & votum solemne obediendi summo Pontifici,aliaque vota simplicia, quae professi emittunt,annexa sint statui religioso, nullatenus irritari possunt. Vt notauit *Sanch. lib.4. cap. 33. num.5. Layman lib. 4. summ. tract. 4. cap. 7. num.6. assert. 3. fine.*

Praeterea ab irritatiua potestate excipitur votum arctioris religionis ingrediendae, cuius executio sicut non potest à Praelato religionis impediri, *cap. licet de Regularibus*; ita neque irritari. Quia irritando hoc votum aliquatenus impeditur supradictus ingressus. Et praeterea professio religiosa cum sit opus perfectum non potest professionem perfectiorem impedire, sed potiùs censeri debet emissa sub ea conditione, dum perfectior professio non emittitur. Excepta autem perfectiori professione, & votum illius assumendae exceptum videtur. Nequit ergo irritari. Et ita tradunt omnes Doctores vt videri potest in *Nauarro lib. 3. consiliorum consilio 30 de voto alias 40. Sayro in Claui Regia lib.6. cap.10. nu.9. Lessio lib.2. cap.40. dub.13. nu.75. Suar. l.3. de voto c.6. n.23 & l 6. c.7. n. 9. Sanch. l.4. cap.33. nu.2. Layman lib.4 sum. tract.4. cap.7. nu. 7. Bonacin. disp.4. qu.2. punct.7. §.2. num.27.*

Quod si Pontifex ex religione quae laxior videtur, prohibuerit absolutè transitum ad strictiorem, votum huius strictioris assumendae nullum erit: quia non est censenda omnibus pensatis perfectior, secùs verò dicendum est si solum prohibuerit transitum absque eius licentia. Quia tunc credendum est perfectiorem, seu aptiorem esse ad spiritualem cuiusque profectum validumque esse tale votum, ex vi illius obligari vouentem licentiam petere. Sic *Suar. lib. 3. de voto cap. 6. num. 24. Sanch. cap. 33. num.3.*

5. Porrò Praelati gaudentes hac potestate irritatiua sunt omnes illi, quibus religiosus ob religiosum statum subditus est. Vnde Generalis, Prouincialis, Visitator Prouinciae, Prior, seu Rector Collegij hac potestate comparatione suorum subditorum potiuntur, & tradunt omnes. Superiores verò seu vice priores, quique in Societate appellantur ministri (esto nomine Superioris insigniantur) hanc non habent potestatem. Quia verè Superiores non sunt; siquidem non proprio nomine sed alieno imperant, neque in virtute obedientiae percipiunt, neque à peccatis absoluunt, nisi quando Praelatus à loco conuentus abest. Poterunt tamen saepe executionem voti impedire occupando subditum; qualitèr occupare possent si nullo voto astrictus esset. Sic aliis relatis docet *Sanch. lib. 4. de voto cap. 33. n. 16. Suar. lib.6 de voto cap.7. n.17.*

6. De Pontifice est aliqualis difficultas; an gaudeat hac potestate dominatiua in omnes religiosos? Et quidem quatenus Pontifex est & supremum Ecclesiae caput illam non habet; vt diximus puncto 2. Bene tamen quatenus quilibet religiosus voto obedientiae & religionis professione illi subiicitur. Sic post alios antiquiores, quos referunt docent *Valentia 2. 2. disputat. 6. quaestion. 6. punct. 6. post principium, Suarez lib. 6. de voto cap. 7. num. 18. Sanchez lib.4. cap.24. num. 20. Layman lib. 4. tractat. 4. summ. cap. 7. num. 8. Claui Regia lib. 6. cap. 10. num. 17. Bonacin. disp.4. qu.2. punct.7. §. 2. num. 6.*

7. Deinde est difficultas de monialium Abbatissis, seu Priorissis; an habeant hanc potestatem? Ratio dubij est. Quia non videtur necessaria haec potestas; cum eam habeant Praelati regulares, quibus ipsae moniales subduntur. Deinde huiusmodi Abbatissae iurisdictione spirituali carent, vt multis relatis probat *Sanch. lib. 6. sum. cap. 1. num. 17.* Sed potestas irritandi vota in iurisdictione fundatur. Ergo carentes iurisdictione potestate dominatiua carent. Nihilominùs plures grauesque Doctores his Abbatissis concedunt eam potestatem ad irritanda vota, quam habent Praelati comparatione religiosorum; eo quòd votum obedientiae ipsis, sicut & aliis Praelatis emittatur. Sic *Sayro in Claui Regia lib.6. cap. 10. num. 7. & 13. Lessius lib. 2. cap. 40. dubio 18. num. 133. in secunda editione Suar. lib. 6. cap. 7. in fine. Sanchez pluribus relatis lib. 4. cap. 33. num. 19.* Caeterum mihi probabiliùs apparet, sola ea vota posse Abbatissas irritare, quae domesticae gubernationi obesse possunt. Sic docuit *Azor 1. parte lib. 11. cap. 17. quaest. 3. ad finem.* Ratio est: quia Abbatissae nullam aliam in moniales potestatem habent nisi domesticam & politicam, & in ordine ad bonum temporale domus & familiae; neque moniales eis obedire promittunt nisi in his rebus, quae hanc domesticam, & politicam gubernationem spectant; vt ipsemet *Sanchez lib. 6. summa cap. 1. num. 17. & sequentibus* probat. Ergo solum irritare poterunt vota hanc gubernationem domesticam spectantia. Quia solum in hac parte Superiores sunt, & monialium voluntatem habent subiectam.

8. Rursus dubitabis, in quos religiosos dicti Praelati supradicta potestate gaudeant? Certum est esse illos, qui sibi subiecti sunt ex voto obedientiae & religiosi status; tametsi vota solemnia non emiserint, sed solum simplicia. Vt contingit in Societate Iesu. Quia verè sunt religiosi, & quantum est ex parte sua plenè superioribus subiecti. Sic *Suar. lib. 6. de voto cap. 7. num. 10. Sanch. lib. 4. cap. 33. num. 24.* Possunt autem ab hac subiectione religiosi perfectè vel imperfectè eximi, Si perfectè & integrè eximantur, qualitèr eximuntur scholares & coadiutores à Societate dimissi, & qualitèr eximerentur religiosi professi cum quibus Pontifex ex plenitudine suae potestatis dispensaret, & à votis absolueret; eorum vota irritabilia non sunt. Quia non sunt religiosi & statu religioso cessante cessat fundamentum irritationis. Et tradit *Sanch. lib. 4. de voto cap. 30. num. 23.* Si autem imperfectè à subiectione eximantur. Quia tunc absolutè manent religiosi, poterunt eorum vota irritare illi Praelati, quibus subiiciuntur; secùs alij, à quorum potestate manent exempti.

9. Hinc fit, nullum Praelatum regularem posse irritare vota religiosi creati Episcopi; tametsi illa fecerit antequā in Episcopū eligeretur. Quia Episcopi creatione eximitur religiosus à subiectione omnium Praelatorum regularium; sed quia adhuc Pontifici vt omnium religiosorum generali Praelato manet subiectus, poterunt ab ipso eius vota irritari. Sic *Suar. l.6. de voto c.7. n.10. Sanch. l.4. c.30 n.21.* Idem, quod dictū est, de religioso creato Episcopo, dicēdū est de eiectǫ, si eiectio iusta sit & perpetua. Quia ob illā eiectionē excluditur religiosus à regimine religionis, & à Prēlatorū regulariū potestate.

testate. Non tamen excluditur à Pontificis regimine, & potestate; ac proinde Pontifex solus poterit vota eiecti irritare non alij. *Sanch. d. c. 30. à n. 26.*

10. Secundò infero, vota nouitiorum, neque à Prælatis regularibus, neque à Pontifice esse irritabilia. Quia adhuc sunt sui iuris, neminique ex voto obedientiæ subiecti. Sic *Nauarr. summ. cap. 12. num. 65. Azor 1. p. lib. 1. cap. 17. qu. 20. & vlt. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 13. num. 80. in 2. edit. Sayro in Claui Regia lib. 6. cap. 10. num. 15. Suar. tom. 2. de Relig. lib. 6. de voto cap. 7. num. 11. Sanch. lib. 4. sum. cap. 33. num. 28. Bonacin. disp. 4. qu. 2. punct. 7. §. 2. num. 52. Layman lib. 4. sum. tract. 4. punct. 7. num. 9.* Poterunt tamen Prælati regulares, quibus competit gubernare nouitios & experiri; an religioni idonei sint, omnia illorum vota suspendere, quæ onera religionis & nouitiatus exercitia difficiliora reddunt. Ne ob hanc difficultatem minùs apti religioni iudicentur, & ipsis religio displiceat. *Bonacin. Layman Lessius locis allegatis Sanchez num. 32.* imo credo si notabilitèr onera religionis aggrauant siue per se, siue ex dispositione subiecti, ipso iure suspensa esse; quippe quę impedimento sunt maioris boni, nempe liquido religionis experimento. Sic *Lessius nu. 80. Sanch. aliis relatis num. 37 Sayro cap. 10. num. 15.* Hæc procedunt de votis personalibus; nam realia rarò, vel nunquam exercitia nouitiatus impediunt, aut ea difficiliora reddunt: ideoque nec Prælati regulares ea valent suspendere. *Azor cap. 17. quæst. vlt. Lessius num. 80. Suar. num. 21. Sanch. num. 36.* Secùs esset si nouitio deficerent commoda alimenta, ob quorum defectum sibi appareret religio difficilior, posset vtique vota realia suspendere, vt claram religionis capiat experientiam; & ne periculo exponatur illam deferendi; quia est eadem ratio, ac de votis personalibus. Adde quælibet vota tam realia, quam personalia posse ab ipso nouitio in opera, & exercitia nouitiatus commutari, vtpote in rem euidentèr meliorem. Sed ne omnia opera nouitiatus exequenda vi voti obligatus existat, quod durum esset, & scrupulis expositum, oporteret commutationem esse non ita indeterminatam, & confusam, sed determinatam, & claram in hæc vel illa opera pœnitentiæ & orationis. Nouitius verò religionem deserens voti prioris obligatione astringitur. Quia credendum est, solum pro illo tempore commutationem fecisse. Excipe nisi contrarium constet ex determinatione temporis, & æqualitate commutationis *Sanch. d. cap. 33. num. 41. & 42.*

PVNCTVM IX.

Qualitèr dispensatione obligatio voti cesset?

1. *Cessat dispensatione obligatio voti.*
2. *Dispensatio est actus non ordinis, sed iurisdictionis Ecclesiasticæ.*
3. *Expostulat causam, vt licita, & valida sit.*
4. *An bona fide dispensans existimans adesse causam, cum tamen non sit, valeat dispensatio? Affirmant Lessius & Sanch. sed probabiliùs est oppositum.*
5. *Causa sufficiens dispensationi est quæ voti executioni obstat.*
6. *Leuitatem in vouendo affirmant aliqui non præstare sufficientem causam dispensationi.*
7. *Probabiliùs est oppositum.*
8. *Votum emissum in ætate pupillari potest ex defectu plenæ libertatis à iure præsumpto dispensari.*
9. *Timor mortis conceptus ex naufragio, vel alia causa non apposita ad extorquendum votum non præstat sufficientem causam dispensationi.*
10. *Error circa causam impulsiuam, vel illius causæ cessatio præstat sufficientem causam dispensationi.*
11. *Item dubium de intentione obligationis.*
12. *Si votum occasio sit maioris ruinæ.*
13. *Item si grauem difficultatem in illius executione sentias.*
14. *Si dubium sit votum esse impeditiuum maioris boni.*
15. *Si commune bonum impediatur.*
16. *Si cedat in damnum propriæ domus vel familiæ.*
17. *Oportet cum dispensatione aliquam admiscere commutationem.*
18. *Stante causa legitima dispensationis potest Superior dispensationem concedere, & aliquando tenetur.*

1. OBligationem voti dispensatione cessare in comperto est apud omnes. Quia dispensans relaxat, seu remittit nomine Dei quod per votum debetur. Et sicut facta remissione creditoris vel vices illius habentis debitum extinguitur, sic facta remissione vices Dei habentis cessat votum. Atque ita dispensationem explicant *Suar. l. 6. de voto c. 9. n. 15. Vasqu. 1. 2. disp. 178. n. 13. Lessius l. 2. c. 40. dub. 17. n. 112. in 2. edit. Basil. Legion. l. 8. de matrimon. c. 2. n. 9.* Et nos diximus. *1. p tract. 3. de legibus disput. vlt. de dispensationibus punct. 2.* Vbi probamus hanc non esse propriè dispensationem in iure diuino naturali obligante. Quia nunquam ius naturale obligat, ne possit Ecclesia eiusque Prelati nomine Dei quod ipsi debetur, remittere; sed esse iuris diuini acquisiti relaxationem, quam fieri posse iusta causa intercedente iuri naturali conforme est.

2. Hæc autem relaxatio seu dispensatio actus est iurisdictionis spiritualis Ecclesiasticæ à Christo domino Petro eiusque successoribus concessæ, illis verbis. *Matth. 16.* Tibi dabo claues Regni Cælorum & quodcumque solueris super terram erit solutum & in cælis, & *Matth. 18.* Amen dico vobis quemcumque solueritis super terram erunt soluta & in cælis. Quæ verba ob eius generalitatem iuncta Ecclesiæ traditione extendunt Patres ad quodlibet vinculum, quod ob salutem animarum, & rectā Ecclesiæ gubernationē cōuenit. Cum autē sępe animarū saluti, & Ecclesiæ rectæ gubernationi expediat solutio non solū culpæ & pœnæ sed voti & Iuramēti. Efficitur sane ad soluēda vota & Iuramēta Christū Dominū potestatē suę Ecclesię reliquisse. Hæc igitur potestas est potestas non ordinis; nō enim est aliquis ordo deputatus ad hoc ministeriū; sed est potestas iurisdictionis externæ spiritualis Ecclesiasticæ; ac proinde petit personæ Ecclesiasticæ

fticæ habenti subditos, illosque in foro externo gubernanti inhærere. Quippe quæ externam Ecclesiæ gubernationem spectat, sicut potestas concedendi indulgentias, excommunicandi, leges relaxandi. Sic *Lessius cap. 40. dub. 17. num. 114. & 115. Sayro in Claui Regia lib. 6. cap. 11. nu. 85. Sanch. lib. 4. sum. cap. 37. à num. 16. vsque ad 22. Bonacin. aliis relatis tom. 2. disp. 4. q. 2. punct. 7. §. 4. n. 1. 2. & 3. Basil. Legionen. lib. 8. de matrimon. cap. 4. num. 3. & 4.*

3. Vt autem hæc dispensatio licita, & valida sit, causam iustam expostulat: cum enim nomine Dei fiat, & in iure suo diuino; in tantum fieri potest, in quantum Deus ipse consenserit. Atqui Deus nullatenus est censendus consentire in remissione sui debiti absque causa facta; quippe quæ talis remissio irrationabilis est, & rectæ Ecclesiæ gubernationi præiudicans. Ergo dispensatio ad sui valorem causam iustam expostulat. *Sic Theologi omnes cum D. Thom. qu. 88. art. 12. ad secundum & in rifta cum Gloss. cap. non est, verbo adimplere de voto.*

4. Dubium tamen est; an si petens dispensationem illamque concedens, bona fide procedant, existimantes causam legitimam adesse, valeat dispensatio, nec teneatur dispensatus ad votum suum redire, deprehensa causæ insufficientia?

Affirmant *Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 17. num. 119. Sanch. lib. 4. cap. 44. n. 10.* Quia æquitati consonum esse videtur ad sedandos scrupulos, pacandasque conscientias, & Ecclesiæ rectam gubernationem, vt Deus remissionem voti nomine ipsius bona fide factam, approbet, & confirmet. Si enim cum causa dubia existit ad dispensandum, potest Prælatus validè & licitè dispensare. Vt docent *Silvester verbo dispensatio qu. 14. num. 20. fine Palacios in 4. d. 38. disp. 3. vers. est igitur. Sanch. lib. 4. sum. cap. 45. num. 10. Layman lib. 4. sum. tract. 4. cap. 8. num. 5.* A fortiori id poterit, cum tam ipse, quam subditus credunt habere se legitimā dispensationis causam. Cæterum veriùs credo ob causam legitimam, sed in re illegitimam, non subsistere dispensationem, esto dispensans & dispensatus excusentur à culpa. Quia ad sedandos scrupulos, & pacandas conscientias id necessarium non est; sufficit enim quod præsumatur legitimam esse dispensationem, quæ rectè præsumi potest, quoties conceditur ex causa, quæ creditur legitima; imo ex causa quæ dubia est. Nam stante hac præsumptione tutus est dispensatus, & securè procedit. Quod verò dispensatio detecta nullitate causæ subsistat, neque ad rectā gubernationē, neque ad scupulos vitandos, sedandasque conscientias expedit; sed potiùs expedit contrariū, ne Deus censeatur errori fauere. Adde iura & Doctores clamare ad dispensationis valorē, causam legitimā requiri. Ergo verū & non apparentē tantū. Sic ex relatis Ioan. de Salas & Basil. Legion. docui. *1. p. tract. 3. de leg. disp. vlt. punct. 8. §. 2. n. 5*

5. Sed inquires quæ causæ sufficientes sint ad voti dispensationem? Respondeo illas esse, quæ voti executioni obstant. Nam cum obligatio exequendi votum cedat in honorem Dei, & in vouentis vtilitatem: non est censendus illius remissioni consentire, nisi adsit causa huius executionis obligationem impediens. Sic *vniuersi Doctores cum D. Thom. 2. 2. qu. 88. art. 12.* Causæ autem obstantes executioni voti sumuntur, tum ex modo vouendi, tum ex materia voti. Ex modo vouendi; si imprudentèr, temerè; & absque perfecta deliberatione votum emissum sit, quod contingere potest, eo quòd in tenera ætate votum conceperis, vel quia interueniente metu, in tristitia, aliaue passione, vel errore circa causam impulsiuam vouisti, vel quia causa, ob quam motus fuisti ad vouendum, cessauit. Nam in supradictis casibus regularitèr sic vouens periculum habet voti violandi. Quia non præsumitur voto affectum esse. Præterea; quia supradictæ causæ diminuunt voluntarium, ac proinde voti obligationem, quæ ex libera vouentis voluntate procedit. Ergo præstant iustam causam dispensationi. Sic ferè omnes Doctores, vt videre est apud *Suar. lib. 6. de voto cap. 17. num. 8. Sanch. de matrimonio lib. 8. disp. 20. nu. 12. & lib. 4. sum. cap. 45. num. 27.*

6. Difficultas tamen est; si contingeret, sic vouentem, specialem difficultatem exequendi votum, non habere, neque speciale periculum illud violādi; an ex eo solum, quod immaturè & imperfecta deliberatione votum emiserit, habeat sufficientem causam impetrandi dispensationem? Negat expresſè *Valent. 2. 2. disp. 6. qu. 6. punct. 7. ad finem.* Mouetur: quia cessante graui difficultate exequendi votum, grauique periculo transgressionis, nulla adesset causa obstans executioni voti. At omnes Doctores sentiunt causam legitimam dispensationis illam tantum esse, quæ voti executioni obstat. Ergo defectus plenæ libertatis in vouendo, non præstat in supradicto casu legitimam dispensationis causam. Consentit *Suar. lib. 6. de voto cap. 17. nu. 14.* vbi ait, licet votum fuerit temerè factum, si tamen non nocet, sed potiùs vtile inuenitur, non erit illa sufficiens causa tollendi votum. Fauet *Leonardus Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 17. num. 120. & Layman lib. 4. sum. tract. 4. cap. 8. num. 5.* asserentes leuitatem in vouendo, pręstare faciliorem dispensationis impetrationem; tacitè enim insinuant leuitatem non præstare causam sufficientem, sed supposita aliunde sufficienti causa, pręstare vt faciliùs dispensatio concedatur.

7. Cæterum veriùs credo, defectum perfectæ, & maturę deliberationis vndecumque proueniat, præbere sufficientem causam relaxationi. Sic expresſè *Thom. Sanch. pluribus relatis lib. 8. de matrimon. disp. 20. num. 12. & sequentibus, & lib. 4. sum. cap. 45. num. 28.* Ratio est: quia Doctores æquè assignant pro causa ad dispensandum in votis, facilitatem in vouendo, & perfectæ libertatis defectum; ac assignant difficultatem exequendi votum, & periculum violandi illud, vt videre est in *Nauarr. cap. 12. num. 26. & 77. Azor 1. p. lib. 11. cap. 15. qu. 5. fine. Ludouicus Lopez 1. p. instructorij cap. 49. vers. leuitas Graffis 1. p. decis. lib. 2. cap. 31. in fine Aragon 2. 2. q. 88. art. 1. concl. 3. Emanuel Saa verbo voti irritatio. nu. 9. Bonacin. disp. 4. qu. 2. punct. 7. §. 4. num. 24. & aliis passim.* Sed granis difficultas exequendi votum, & periculum violandi illud, est sufficiens causa dispensationis (vt statim dicemus) ergo etiam erit sufficiens causa, leuitas in vouendo, & defectus plenæ libertatis. Neque ratio in contrarium vrget. Admittimus namque causam sufficientem ad dispensandum debere executioni voti obstare. Negamus tamen defectum plenæ deliberationis non esse huiusmodi: per se enim obstat, cum votum emittitur, licet postea non obstet; sed hoc est per accidens. Secundò respondeo cum *Sanch. locis alleg.* causam obstantem executioni voti requiri pro dispensatione voti perfectè voluntarij; secùs pro dispensatione imperfectè voluntarij. Quod satis colligitur ex voto per vim & dolum extortum, quod (vt statim dicam) dispensari poterit, tam-

etsi nullum periculum habeas violationis.

Aduerto tamen esto defectus plenæ & perfectæ libertatis præstet sufficientem causam dispensationi; sed non semper sed rarò eam præstat ita absolutè vt sufficiat ad votum omnino relaxandum absque aliqua commutatione. Prudentis enim arbitrio spectanda est, tum grauitas voti, tum causa, ex qua defectus libertatis ortus est. Et ex illis iudicandum, an possit absoluta dispensatio concedi, an potiùs debeat fieri commutatione admixta. Et frequentèr commutatio est admiscenda. Sic *Sanch. lib.4. sum. cap.45. num.28.* Consentit *Suar. lib.6. de voto cap.17. num.8. fine. & num.14. fine.*

8. Hinc fit, votum emissum in ætate pupillari posse ob defectum plenæ libertatis à iure præsumptum, dispensari etiam absque vlla commutatione. Quia benignitati diuinæ expedit, ne obligationem in tenera ætate susceptam, ita rigidè acceptet, quin Pontifici, aliisque Prælatis remiserit illius liberam solutionem. Et licet in *cap.2. de voto* Pontifex dispensans cum eo, qui votum peregrinationis Hierosolymitanæ fecerat; eo quod in tenera ætate, facilitate potiùs quam arbitrio discretionis emiserit, grauem commutationem imposuerit; id non fuit ex necessitate, sed ex conuenientia; ne Pontifex ab stylo vsitato admiscendi semper commutationem, recederet. Sic *Sanch. l.8. de matrimon. disp.20. n.13. & l.4. sum. c.45. n.30.*

9. Fit secundò; timor mortis conceptus ex naufragio, infirmitate vel alia causa ad extorquendum votum non apposita, non præstat regularitèr sufficientem causam dispensationis. Quia frequentèr non excludit maturam deliberationem, sed cum matura & prudenti deliberatione votum emittitur, vt timor cesset, & securus fias. Si tamen aliquando ob nimium affectum conseruandi vitam præceps fueris in vouendo, censerem dispensari posse votum, sed commutatione admixta. Et idem est, si votum emiseris ira, tristitia, aliaue passione concitatus; præstat enim illa inconsideratio in vouendo aliqualem causam dispensationis; ac proinde commutatione indiget. Colligitur ex *Sanch. disp.20. num.14 & cap.45. num.31.* Quod si metus fuerit incussus ad extorquendum votum, ac proinde iniustus, esto leuis fuerit, credo præbere sufficientem causam integræ dispensationi. Tum quia est satis probabile, illud votum non obligare, tum quia cedit in honorem Dei, vt facilè remittat obligationem, cui iniquitas causam dedit, ne iniquitati fauere videatur. *Sanch. disp.20. num.15. & cap.45. num.32.*

10. Fit tertiò; error circa causam impulsiuam vel illius causæ cessatio, est sufficiens causa, vt dispensatio voti concedatur; quia minuit voluntarium. Sed non debet dispensatio absolutè concedi, sed commutatione apposita. Vt colligitur ex *cap. magna de voto*, Vbi ob cessationem causæ impulsiuæ votum dispensatum est, sed apposita graui commutatione. *Sanch. disp.20. n.16. & c.45. n.33. & 34.*

11. Fit quartò; dubium de intentione obligationis præstare causam dispensationi, saltem commutatione admixtæ; quia in diuinum honorem cedit facilis remissio debiti, de quo satis non constat. Sic *Sanch. lib. 8. de matrimonio cap. 20. num. 21. & lib.4. sum. cap. 45. num. 39.*

Porrò ex materia voti sumuntur variæ causæ executioni voti obstantes, ac proinde sufficientes ad illius dispensationem.

12. Primò; si votum spectata communi hominum fragilitate, vel spirituali dispositione vouentis, occasio sit maioris ruinæ. Quia tunc in Dei honorem, & vouentis vtilitatem cedit dispensatio. Quapropter dispensari poterit votum nunquam peccandi mortalitèr, non petendi debitum in coniugatis, ob periculum transgressionis, quod communitèr adest. Et idem est si spectata vouentis fragilitate, imo malitia, frequentis violationis occasio fuerit; quia iam votum redditum est inutile. Sic *Suar. l.6. c.17. n.9. Sanch. l.8. de matrimon. disp.20. n.17. & l.4. sum. c.45. n.40. Layman l.4. sum. tract.4. c.8. n. 5. Lessius lib. 2. c. 40. dub. 17. num.120.*

13. Secundò, si in voti executione grauem difficultatem, nec satis præuisam sentias. Nam esto insufficiens sit, vt voti obligatio cesset; sufficit tamen vt dispensatio concedatur. Tum quia executio voti non est satis voluntaria, tum quia benignitas Dei ostenditur remittendo promissionem sibi factam, ob difficultatem non præuisam, quam habet promittens in illius executione. Et præterea; quia regularitèr cum graui difficultate exequendi votum, nec satis præuisa, coniunctum est periculum violandi illud. *Sanch. lib.8. de matrimon. disp. 20. num.18. & 22. Suar. cap.17. num. 12.*

14. Tertiò si dubium sit, votum esse impeditiuum maioris boni. Quia stante hoc dubio non satis constat, an votum illud gratum sit Deo; præstat ergo de medio tolli; tum ne honor diuinus incertus sit; tum vt conscientia vouentis secura reddatur. *Suar. cap.17. num. 10. Sanchez lib. 8. disp. 20. num. 8. & lib.4. sum. cap.45. num.36. & 37.* Aduertit bene *Sanch.* maiorem illius boni impediti bonitatem spectandam esse, attenta voti materia non solum in se considerata, sed etiam voto affecta, quia vtraque bonitas ex voti obligatione sequitur. Alioquin votum non impediet maius bonum. Idem est dicendum, si ex dispensatione speraretur etiam sub dubio maior vtilitas vouentis; quia eo casu non est certum, votum vtile vouenti esse; potiùs enim creditur minùs vtile esse. *Suar. & Sanch. supra.*

15. Quartò si ex voto bonum commune Reipublicæ impediatur; præstat sufficientem causam dispensationi, quia videtur gratiùs Deo fore boni communis iacturam impedire, quam voti obligatione teneri. Vnde si matrimonium iudicetur expediens ad sedandos animos discordes, stabiliendamque pacem alicuius Prouinciæ, vel ciuitatis poterit astrictus voto castitatis, vel religionis, dispensari, vt matrimonium ineat; & idem est de vouente ieiunium, quod publicam concionem, vel lectionem impediat. *Suar. l. 6. c. 17. n. 13. Sayro in Claui Regia l. 6. c. 12. n. 29. Sanch. l. 8. de matrimon. disp.20. num.24. & lib.4 sum. cap.45. nu.49 Layman lib.4. sum. tract.4. cap 8. num.5.*

16. Quintò, si votum cedat in damnum propriæ domus, vel familiæ, poterit dispensari. Quia bono familię prouidere, ad pietatē pertinet; essetque nimis dura, & grauis obligatio, si cum hac iactura conseruanda esset. Ex quo fit, si peregrinationem vouisti & times ex tua absentia graue damnum domui, vel familiæ obuenturum, poteris dispensari. *Suar. & Sanch. locis relatis.* Ob conseruandā verò illustrem familiam poterit votum religionis, vel castitatis dispensari admixta commutatione. Quia cedit in honorē Dei creditoris, hac benigna remissione vti, & in specialē Ecclesiæ honorē & protectionem, familiarum illustrium conseruatio. Sic *Sanch. l.8. disp.20 n.25. & l.4. sum. c.45. n.51.*

17. Aduer-

17. Aduertendum tamen est, rarò quamlibet ex supradictis causis sufficientem esse, vt integrè & absolutè voti dispensatio concedatur; sed oportere aliquam miscere commutationem præcipuè cum votum graue est & perpetuum: quale est votum castitatis, religionis, peregrinationis Hierosolymitanæ Romanæ, obsequij personalis in Xenodochio. Quò enim votum grauiùs est & excellentiùs; eo grauiorem causam ad sui relaxationem expostulat *Suar. lib. 6. cap. 17. à num. 14. Sanch. lib. 8. de matrimonio disp. 20. à num. 28. & lib. 4. sum. cap 45. num. 19. & 52. Layman lib 4. tract. 4. cap. 8. num. 5.* Quod si aliqua causa arbitrio prudentis præsumatur sufficiens ad integram alicuius voti dispensationem; poterit securè concedi; quia credendum est Prælato vsum facultatis dispensandi concessum esse stante causa dubio legitima. Alias si certitudo expectanda esset, rarò vel nunquam dispensatio concedi posset; & omnia scrupulis paterent: cum vix sufficientia & certitudo causæ cognoscatur. Dispensatio verò subsistet; si subsistat causa sufficiens. Nunquam tamen dispensatio concedenda est vt bene notauit *Sanchez lib. 4 cap. 45. num. 10.* Quin dispensanti constet causam aliquam ad dispensandum adesse (esto non constet, an illa causa sit sufficiens) quia existentia causæ est fundamentum, cui facultas dispensandi innititur.

Deinde aduerto; stante causa legitima potest Superior dispensationem concedere, & aliquando tenetur, nempe si omnibus pensatis iudicatur bono communi vel speciali dispensati grauitèr expedire. Vt latiùs dixi *tract. 3. de legibus disputat. vltim. punct. 8. §. 2. num. 10.*

PVNCTVM X.

Qui potestatem habeant ordinariam dispensandi & in quæ vota?

1. *Omnes Prælati habentes iurisdictionem quasi Episcopalem potestatem habent dispensandi comparatione suorum subditorum.*
2. *A quo Episcopo vota nouitiorum dispensanda sunt?*
3. *An à Prælato regulari? Negant aliqui. Probabiliùs oppositum.*
4. *Satis fit contrariis.*
5. *Quæ vota sint Pontifici reseruata.*
6. *Alia à reseruatione excluduntur.*

1. Omnes Prælati iurisdictionem quasi Episcopalem habẽtes comparatione suorum subditorum potestatem habent dispensandi in omnibus votis nisi aliqua sint specialitèr reseruata. Conclusio ab omnibus admittitur. Quocirca non solum Pontifex, sed Episcopus, Archiepiscopus, Legatus à latere in sua Prouincia Summi Pontificis Pœnitenciarius, capitulum sede vacante, Prælati regulares exempti. Abbates habentes propriã Diœcesim potestatem ordinariam habent dispensandi in omnibus votis, quæ reseruata non sint. Quia id rectæ Ecclesiæ gubernationi conuenit. Parochus autem nullomodo hanc habet potestatem; quia iurisdictione in foro externo ad dispensandũ requisita non gaudet. Et licet in legibus ieiuniorũ, & festorum dispensare possit, cum Episcopus abest; id ex recepta consuetudine habetur, quæ tamen non est circa votorum dispensationem. Vide *Suar. l. 6. de voto cap. 10. per totum Sanch. lib. 4. sum. cap. 38.*

Dixi comparatione suorum subditorum, quia dispensatio est iurisdictionis exercitium. Qui autem sint subditi comparatione Episcopi, & Archiepiscopi, & in quos tam sæculares quam religiosos potestatem dispensandi exercere Episcopus possit. Latè dixi *tract. 3. de legibus disp. vlt. de dispensatione punct. 7. per totum.*

2. Solum de nouitiis ommisimus dicendum, à quo Prælato dispensari possint an ab Episcopo an à Prælato regulari?

Communis sententia defendit posse ab Episcopo; siquidem ab eius iurisdictione non sunt plenè exempti, cum religiosi non sint; submitti ergo ei possunt in votorum dispensatione. Sic *Suar. lib. 6. de voto cap. 11. num. 9 Henriquez lib. 7. de indulgent. cap. 22. num. 7. Bonacin. disp. 4. qu. 2. punct. 7. num. 28. Sanch. lib. 4. summ. cap. 39. num. 18.* Sed dubium est; à quo Episcopo, an ab Episcopo antiquæ Diœcesis, vel ab Episcopo illius Diœcesis, in qua de præsenti resident, si fortè diuersa sit? Et probabiliùs existimo ab hoc Episcopo dispensandos esse, non solum quia probabile est per habitationem transeuntem aliquale domicilium, & subiectionẽ acquiri in ordine ad absolutionẽ & dispensationẽ. Sed quia credo nouitios ingredientes religionem verum & proprium domicilium acquirere, & antiquum relinquere, quia ingrediuntur animo & voluntate ibi perpetuò manendi quantum est ex parte sua, cui non obstat intentio exeundi, si fortè sibi religio displiceat; sicuti non obstat eligenti domũ aliquam ad habitandum intentio deserendi illam, si incommoda reperiatur, vel alia commodior occurrat. Sic relatis pluribus tradit *Sanch. lib. 4. de voto cap. 39. num. 20. Bona in. supr.*

3. De Prælato regulari plures grauesque Doctores censent non habere potestatem ordinariam ad dispensandum in votis nouitiorum; eò quod nouitij non videantur subiici religionum Prelatis, nisi quatenùs necessarium fuerit vt ipsi religionem experiantur & religio ipsos. Quia alia subiectio necessaria non est, neque est vnde oriatur. Sed ad supradictum finem non est necessaria potestas absoluta dispensandi in votis non præiudicantibus supradicto experimento. Ergo Prælatus regularis non habet hanc potestatem. Et confirmari potest; quia non habet potestatem dimissorias concedendi ad ordines vt pluribus relatis docet *Barbosa 2. p. de potest. Episc. alleg. 3. n. 8. & alleg. 4. n. 62.* Ergo neque habet potestatem dispensandi; quia vtraque potestas iurisdictionem requirit. Deinde hanc potestatem habent Episcopi vt dictum est. Ergo carent illa Prælati regulares vt pote non necessaria, & quia non videtur nouitium duplicem Prælatum ordinarium habere posse. Sic docent *Azor 1. p. l. 11. cap. 19. quæst. 11. Syro in Claui Regia lib. 6. cap. 11. num. 92. Suar. lib. 6. de voto cap. 11. num. 9.*

Cæterum probabiliùs credo, posse Prælatum regularem cum nouitiis sicuti cum professis in votis dispensare antea commutare. Sic *Angelus in summa verbo. Dispensatio num. 8. & Syluest. ibi quæst. 14. dicto 1. Henriquez lib. 7. de indulgent. cap. 22. num. 7. Manuel Rodriguez tom. 1. quæst. regular. quæst. 25. art. 8. & in summa tom. 2. cap. 89. num. vltimo indicat Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 18. nu. 133. in 2. edit.* Quos refert & sequitur *Tomas Sanch. lib. 4. sum. cap. 39. num. 17. Bonacin. disp. 4. q. 2. p. 7. n. 27.* Ratio est; quia Prælati regulares exempti esto in nouitios pote-

ſtatem non habeant dominatiuam; habent tamen poteſtatem iuriſdictionis ad integrè illos in ſuis actionibus regendos, & eorum exceſſus puniendos, vt conſtat ex vſu, & praxi religionum, & ex pluribus Doctoribus relatis à *Sanch. dicto cap. 39. num.* 17. Sed poteſtas diſpenſandi in hac iuriſdictione fundatur. Ergo.

4. Neque obſtat ratio contraria. Admitto enim non eſſe neceſſarium Prælatis plenam & integram iuriſdictionem habere in nouitios; at eſſe conuenientem, vt ſic perfectiùs regi poſſint, quæ iuriſdictio in fauorem religionis ex conceſſione Pontificis prouenit. Ad confirmationem concedo, Prelatum regularem non poſſe dimiſſorias nouitio concedere, ſed Epiſcopum illius diœceſis, in qua eſt conuentus. Quia ex dimiſſoriarum conceſſione arctatur Prælatus prouidere, ordinando neceſſaria quam obligationem habere Prælatum regularem comparatione nouitij religionem deſerentis, non expediebat. Item nouitius facilè poteſt à religione exire, & Epiſcopo ſubiici; præſtat ergo ex Epiſcopi licentia ſtatum Eccleſiaſticum aſſumere. Hæ tamen rationes non procedunt in diſpenſatione votorum, vt manifeſtum eſt. Poteſt ergo negari Prælatis regularibus poteſtas concedendi dimiſſorias, admiſſa poteſtate diſpenſandi. Ad ſecund. confirmationem Epiſcopum non habere hanc poteſtatem diſpenſandi cum nouitiis, niſi ipſi ei ſpecialitèr ſubiici velint. Facta autem ſubiectione voluntaria poteſt. Neque inconueniens eſt à pluribus poſſe nouitium beneficium diſpenſationis accipere, cum id in eius vtilitatem cedat, & in fauorem religionis.

5. Porrò dixi ſupradictos Prælatos habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, poſſe diſpenſare in omnibus votis, quæ non fuerint ſpecialitèr reſeruata. Sunt autem ſpecialitèr reſeruata Pontifici qninque vota, nempe caſtitatis, religionis, & peregrinationis, in terram ſanctam *c. ex multa c. ſuper his de voto.* Item votum peregrinationis ad S. Iacobum in Compoſtella, & ad ſanctos Apoſtolos Petrum & Paulum in Vrbe. Colligitur ex *extrauagant. Sixti IIII. Etſi domini ſi cap. 2. de pœnitent. & remiſſion.* quatenùs prohibet prædictorum votorum abſolutionem fieri alia via, quam ex ſpeciali licentia Summi Pontificis. Et licet in *cap. ex multa cap. ſuper his de voto.* ſolum votum peregrinationis vltramarinæ in ſubſidium terræ ſanctæ, reſeruatum fuerit, ob cuius cauſam non deſunt graues Doctores, qui cenſeant huius tantum peregrinationis votum reſeruatum eſſe, & non votum peregrinationis vltramarinæ, Compoſtellanæ & Romanæ cauſa deuotionis, vt videri poteſt in *Gloſſ. d. cap. ex multa, verbo incumbit. Panormitanus num.* 4. *Angelus verbo votum* 4. *nu.*6. *Emanuel Saa eodem n.*11. *& verbo Iuramentum, num.* 33. *Graffis* 1. *p. deciſionum lib.*1. *cap.*31. *num.* 21. *& aliis.* At conſuetudine introductum eſt, & ſatis in *ſupradicta extrauaganti, Etſi dominici,* explicatum, comprehendi votum illarum trium peregrinationum deuotionis cauſa. Siquidem in dicta extrauagant nulla fuit facta mentio ſubſidij, neque videtur illi dari locum in peregrinatione Romana, & Compoſtellana; quippe ſunt loca à Catholicis pacificè poſſeſſa. Sic pluribus relatis firmat *Sanch. lib.*4. *ſum. cap* 40. *num.*6. *Conſentit Leſſius lib.*2. *cap.* 40. *dub.*18. *num.* 122. *in* 2. *edit. Suar. lib.*6. *de voto cap.*21. *à num.*2. *& ſequentibus. Baſilius Legion. lib.*8. *de matrimon. cap.*8. *num.*4. *Layman lib.*4. *ſum. tract.*4. *cap.*8. *num.*7.

Aliqua alia ſunt vota ſupradictis affinia, quæ minùs bene ab aliquibus Doctoribus pronunciantur reſeruata; nempe votum conuertendi debita incerta in ſubſidium terræ ſanctæ; votum aſſumendi crucem, in qualibet expeditione, quam Pontifex fecerit; votum peregrinationis Lauretanæ. Hæc enim nullo iure aut conſuetudine conſtat reſeruata eſſe. *Suar. lib.*6. *de voto, cap.*21. *n.*12. *& ſequentibus. Sanch. lib.*4. *ſumm. cap.* 40. *num.* 8. *Baſil. Legionenſis lib.*8. *de matrimonio cap.*8. §. 1. *num.* 6. Dicendum ergo eſt ſola quinque vota, caſtitatis religionis, & peregrinationis Hieroſolimitanæ Romanæ, & Compoſtellanæ reſeruata eſſe.

PVNCTVM XI.

Quæ vota caſtitatis, religionis & peregrinationis reſeruata ſint, expenditur?

1. *Vota diminutæ caſtitatis non ſunt reſeruata.*
2. *Votum religionis non approbatæ reſeruatum non eſt.*
3. *Votum peregrinationis Hirroſolymitanæ emiſſum ob alium finem, quam deuotionis, reſeruatum non eſt.*
4. *Votum caſtitatis, religionis, & peregrinationis emiſſum ſub aliqua circunſtantia accidentali, ea ex parte reſeruatum non eſt.*
5. *Votum, in quod reſeruatum eſt commutatum, reſeruatum non eſt.*
6. *Votum diſiunctum de materia reſeruata & non reſeruata, reſeruatum non eſt.*
7. *Non eſt reſeruatum votum non petendi diſpenſationem.*

1. VOtorum reſeruatio odioſa eſt, quippe quæ poteſtatem ordinariam reſtringit, & diminuit; ea de cauſa ſtrictè interpretanda eſt, & intelligenda de voto abſoluto, & perfecto caſtitatis, religionis, & peregrinationis. Sic *tradunt vniuerſi Doctores in ſequentibus referendi.* Ex quo deducitur primò; votum non contrahendi matrimonium, non fornicandi, non polluendi, non tangendi turpitèr mulierem, non petendi debitum in coniugatis, reſeruatum non eſſe; quia eſt votum diminutæ caſtitatis, non integræ, & perfectæ. Simile eſt de voto caſtitatis, pro determinato tempore; ſiquidem eo tranſacto liber exiſtis. *Sanch. lib.*8. *de matrimon. diſp.*9. *à nu.*6. *& lib.*4. *ſum. cap.*40. *à num.* 41. *Suar. lib.* 9. *de voto cap.* 21. Ad idem eſt votum aſſumendi ordines ſacros; quia non eſt votum caſtitatis promiſſæ, ſed promittendæ; ſicuti ſi voueres emiſſurum caſtitatis votum, dici non potes, te votum caſtitatis emiſiſſe. Sic *Azor* 1. *p. lib.*11. *cap* 19. *qu.*9. *Sayro in Claui Regia lib.*6. *cap.* 11. *num.*60. *Suar. lib.*6. *cap.*11. *num.*7. *& cap.* 24. *num.*2. *Leſſius lib.*2. *cap.*40. *dub.*18. *num.*123. *Layman lib.*4. *ſum. tract.*4. *cap.*8. *nu.* 8. *Auguſt. Barboſa* 2. *p. allegat.* 37. *num.*19.

2. Secundò deducitur, votum religionis non approbatæ, reſeruatum non eſſe; ac proinde à Prælatis habentibus iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, diſpenſari poſſe; quia verè non eſt votum religionis.

ligionis. Sic *Lessius dub.* 18. *num.* 123. *Suar. cap.* 21. *nu.* 8. *Sayro lib.* 6. *in Claui Regia cap.* 11. *nu.* 64. *Sanch. lib.* 8. *de matrimonio disp.* 9. *nu.* 15. *& lib.* 4 *sum. cap.* 40. *num.* 71. *Basilius Legionensis lib.* 8. *de matrimonio cap.* 8. *nu.* 22. Idem est de voto paupertatis, & obedientiæ extra religiosum statum; quia nec statum constituunt, nec sunt vota religiosi status assumendi. *Lessius d. dub.* 18. *num.* 123. *Suar. cap.* 21. *num.* 8. *&* 9. *Sanch. aliis relatis cap.* 40 *num.* 72.

3. Tertiò deducitur, votum peregrinationis Hierosolymitanæ, Compostellanæ, & Romanæ, emissum ob alium expressum finem, quam deuotionis supradictorum locorum, reseruatum non esse. Quia supradicta *extrauagans. etsi dominici*, non cuiuslibet peregrinationis votum reseruat, sed conceptum ex deuotione illorum locorum. *Sanch. cap.* 40. *num.* 77. *Basilius Legionensis reputat probabile, lib.* 8. *de matrimon. cap.* 8. §. 2. *num.* 27.

4. Quartò deducitur, votum castitatis, religionis, & peregrinationis, emissum sub aliqua circunstantia accidentali, reseruatum non esse qua parte illam circunstantiam spectat. Quia seclusa illa circunstantia in integrum manet votum reseruatum. Vnde si voueas ingredi religionem strictiorem, poterit Prælatus tecum dispensare, vt laxiorem ingrediaris; quia non dispensat in religionis voto; hoc enim integrum manet; sed in illius circunstantia. Sic *Nauarr. lib.* 3. *conf.* 41. *de voto in* 2. *edit. Azor.* 1. *p. lib* 11. *cap.* 18. *qu.* 8. *Lessius lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 18. *num.* 124. *Sanch. lib.* 8. *disp.* 9. *num.* 17. *& lib.* 4 *summ. cap.* 40. *num.* 74. Idem est de voto perseuerandi in religione. Quia non est votum religionis. Et idem de voto exequendi statim votum religionis; quia est votum distinctum à voto religionis. *Sanch. disp.* 9. *num.* 18. *&* 19. *& cap.* 40. *num.* 75. *&* 76. *Basilius Legionensis lib* 8. *cap.* 8 *nu.* 27. Ad idem est votum peregrinandi pedibus, vel mendicando, quia sublata hac circunstantia intactum remanere potest votum reseruatum. *Sanch. d. cap.* 40. *num.* 78 *Basil. cap.* 8. *num* 23.

5. Quintò deducitur non esse reseruatum sed potiùs dispensari posse votem illud, in quod reseruatum commutatum est, Vt si Pontifex votum religionis in eleemosynam, ieiunium, aliudúe opus pœnale commutaret. Quia facta commutatione votum de materia reseruata extinctum est, & loco illius subrogatum est votum de materia non reseruata, *Emanuel Saa verbo votum num. vlt. Lessius lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 18. *num.* 124. *Sanch. lib.* 8. *de matrimonio disp.* 9. *num.* 20. *& lib.* 4 *summ. cap.* 40. *num* 46 *Suar. lib.* 6. *cap.* 20. *num.* 15. *Basilius lib.* 8. *de matrimonio cap.* 8 §. 2. *num.* 24. *Layman lib.* 4. *sum. tract.* 4. *cap.* 8. *nu.* 13. *& alij apud ipsos.* Neque obstat *regula iuris subrogatum sapere naturam eius, cuius loco subrogatur, leg. vnica Cod. de rei vxoriæ actione.* Et colligitur ex *cap. Ecclesia* 1. *vt lite pendente.* Quia id intelligi debet in fauorabilibus, non in odiosis. Item in iis, quæ pertinent per se & intrinsecè ad subrogationem; non in iis, quæ subrogationi accidentalia sunt, qualis est reseruatio, quæ ex libera reseruantis voluntate pendet. Item subrogatum sapit naturam primæuam illius, cuius loco subrogatur; non autem accidens illius. Cum autem secundum naturam primæuam illud votum, cuius loco alterum subrogatur, reseruatum non fuerit sed sub potestate cuiuslibet Prælati contineretur; efficitur subrogatum reseruatum non esse. Neque item obstat Pontificem transferre vinculum prioris voti reseruati in materiam de se non reseruatam; vt inde inferas manere reseruatum illud votum non per se, sed per accidens ex translatione. Tum quia non reseruatur vinculum prioris voti per se, sed ratione materiæ. Tum quia de facto est aliud nouum vinculum, nouumque votum. Tum quia Pontifex hanc commutationem permittit in fauorem vouentis, non tamen reseruat votum commutationi succedens.

6. Sextò deducitur, reseruatum non esse votum disiunctum de materia reseruata, & non reseruata; vt si voueas religionem, vel tertio quoque die ieiunare. Quia cum liber sis ad eligendum materiam non reseruatam scilicet ieiunium, absolutè tale votum reseruatum non est. *Azor* 1. *p. lib.* 11. *cap.* 19. *qu.* 10. *Suar. lib.* 6. *cap.* 24. *num.* 4. *Sanch. lib.* 8. *disp.* 9. *num.* 14. *& lib.* 4. *sum. cap.* 40. *num.* 41. *Lessius lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 18. *num.* 124. *in* 2. *edit. Sayro lib.* 6. *in Claui Regia cap.* 11. *num.* 62. *Layman lib.* 4. *summ. tract.* 4. *cap.* 8. *num.* 12. Quod verum est, tametsi processu temporis pars non reseruata impossibilis fiat; quia esto ad partem reseruatam eo casu determinatè obligeris; id non prouenit ex voto per se; quia nunquam fuit illud votum ex tua intentione determinatum ad partem reseruatam. Sed prouenit ex impossibilitate per accidens contingente partis non reseruatæ. *Suar. lib.* 6. *cap.* 24. *n.* 4. *&* 5. *Sanch. cap.* 40. *num.* 44. *Layman cap.* 8. *num.* 12. Secùs verò est, si partem illam reseruatam tua intentione determinares; ita vt ab ea determinatione resilire non posses, quod cum non solo proposito, sed nouo voto faciendum sit, quo scilicet te obliges ad partem reseruatam exequendam, necessariò tale votum reseruatum erit. *Suar. Sanch. Layman supra.*

Septimò deducitur, non esse reseruatum votum non petendi dispensationem voti, ab alio quam à summo Pontifice. Quia non est votum de materia reseruata. Sic *Suar. lib.* 6. *cap.* 21. *num.* 15. *Sanch. lib.* 4. *cap.* 40. *num.* 13. *Basilius Legionensis lib.* 8. *de matrimononio cap* 8. *num.* 6. *fine Augustinus Barbosa de potestate Episcopi* 2. *p. allegat.* 37. *num.* 20.

PVNCTVM XII.

An sint aliqui casus, in quibus Prælati inferiores possint dispensare in votis reseruatis.

1. *Nulli Prælato est facultas concessa in his votis dispensandi.*
2. *Si materia voti leuis sit, poterit inferior Prælatus dispensare, & qualitèr hoc sit intelligendum.*
3. *Ex occasione frequenter occurrenti dispensandi non colligitur Prælatos inferiores habere potestatem.*
4. *Quando vrget necessitas extraordinaria dispensationis, neque patet aditus ad Pontificem possunt Prælati inferiores.*
5. *Si patet aditus ad priuilegiatum, non possunt.*
6. *Hæc dispensatio solum concedenda est quatenùs necessitas postulat, & non ampliùs.*
7. *Prælati regulares non habent potestatem ob casum vrgentis necessitatis.*

8. *Cum dubium est, an votum sit reseruatum habent Prælati inferiores Pontifice potestatem dispensandi.*
9. *Ex vi consuetudinis possunt in petitione debiti cum coniugatis Episcopi dispensare.*
10. *Quid de emittentibus votum religionis vel castitatis ante vel post contractum matrimonium.*
11. *Votum emissum ex metu potest ab his Prælatis dispensari.*
12. *Item vota hac emissa ab omnibus dominatiua potestati subiectis. Affirmant aliqui subiici ordinaria potestati dispensandi. Sed non placet.*
13. *Possunt tamen si vota fuerint conditionalia ante completam conditionem.*
14. *Qui post impletam conditionem, proponuntur variæ sententiæ.*
15. *Posse dispensari vt probabilius eligitur.*
16. *Satis fit contrariis.*
17. *Debent esse vota verè conditionalia non absoluta.*

1. HVcusque explicuimus vota affinia materiæ reseruatæ; restat dicendum, an sint aliqui casus, in quibus vota materiæ reseruatæ dispensari à Prælatis inferioribus possint.

Loquens de dispensatione legis *tract. 3. disp. vlt. punct. 5.* Plures casus enumeraui, in quibus inferior potest in Superiorum legibus dispensare. Videndum ergo est, an in votis locum habeant.

Primus est, si habentibus dignitatem concessa fuerit à Pontifice facultas super his votis dispensandi. Sed hic casus in præsenti locum non habet: nullibi enim est facultas dispensandi in his votis concessa aliis præter Romanum Pontificem etiam legato à latere. Nam ipse solum dispensare potest Episcopus. *Sanch. lib. 8. de matrimonio disp. 9. nu. 25. & lib. 4. summ. cap. 40. num. 14.* Ommitto delegatum facultatem de qua in puncto sequenti.

2. Secundus est, si materia voti leuis sit, quod in præsenti locum habere non potest, nisi vouens voluerit ad solam venialem culpam se obligare. Ea autem intentione posita credo, votum illud dispensari à Prælato posse. Quia reseruatio cum odiosa sit, intelligi debet de voto integrè & perfectè facto & ex intentione proportionata materiæ reseruatæ, *Sanch. lib. 4. de voto cap. 40. num. 47.*

3. Tertius est, si casus expostulantes dispensationem frequentes sint; quia non est credendum velle Pontificem sibi dispensationem reseruare. Quia esset nimis durum, & contra bonum Ecclesiæ regimen. Sed hic casus solum habet locum in legibus ieiuniorum, & festorum & similium. Quia frequentèr occurrit necessitas abstinendi ab earum obseruatione, sed non sic inuenitur in votis reseruatis. Alias reseruata non essent. *Suar. lib. 6. cap. 26. num. 7. Sanch. lib. 4. summ. cap. 40. num. 29.* Quartus loquens de dispensatione legum quæ communes non sunt aliis Prouinciis locum nulla ratione habet in votis reseruatis; cum reseruatio horum votorum communis sit & omnes Prælatos Pontifice inferiores astringat.

4. Quintus & præcipuus est in extraordinario aliquo euentu; quando scilicet vrget grauis necessitas dispensationis neque pontificis responsum, aut qui illius vices habet expectari potest absque graui periculo spiritualis salutis. Credendum namque est in hoc casu nolle Pontificem sibi dispensationem reseruare, sed potiùs Prælatis inferioribus concedere. Quia id rectæ gubernationi conuenit. Sic vltra Doctores ibi relatos docent loquentes de voto *Lessius l. 2. c. 40. dub. 18. n. 126. & 127. Suar. lib. 6. cap. 26. n. 9. & sequentibus Sanch. lib. 4. de voto cap. 40. num. 44. Basil. lib. 8. de dispensat. cap. 9. num. 1. Layman lib. 4. sum. tract. 4. cap. 8. num. 16. August.* Barbosa *2. p. alleg. 37. num. 8. & alij apud ipsos.* Quod non solum habet verum, quando est graue periculum spiritualis salutis, scilicet violationis voti si differatur dispensatio; sed etiam quando timetur scandalum in fama, aliudúe graue damnum ex dilata dispensatione, vt si astrictus voto castitatis vel religionis violasses Virginem, & ad reparationem honoris illius matrimonium necessarium esset, timeresque à cognatis tuis impediendum si dispensatio Pontificia expectaretur; potest tuus Prælatus dispensare. Idem si morti proximus oportet matrimonium inire ad legitimandum prolem. *Basilius, Lessius, Layman, Suarez. & Sanchez locis allegatis.*

5. Notantèr dixi posse inferiores Prælatos in his casibus vrgentibus dispensare, dummodo absque graui damno expectari non possit Pontificis responsum, aut qui illius vices habet. Nam si aliquis sit, qui ex speciali commissione seu priuilegio hæc vota dispensare possit (esto *Henriquez. lib. 6. de pœnitentia cap. 10. num. 1. & lib. 12. de matrimonio cap. 3. num. 1. Auila de censu 2 p. cap. 7. disp. 1. dub. 6. notab 4. & alij* Doctores sentiant adhuc posse inferiores Prælatos dispensare. Quia commissio illa accidentalis non videtur posse impedire potestatem ordinariam Prælatis inferioribus competentem, quæ est dispensare in casu, in quo Pontifex adiri non potest: quia pro illo casu non est eorum potestas limitata sed suæ naturæ relicta.) Tamen veriùs est dispensare non posse. Quia cessat necessitas obtinendi à Prælatis inferioribus dispensationem; siquidem à Pontifice seu illius vices habente impetrari potest. *Sanch. aliis relatis lib. 2. de matrimonio disp. 40. num. 8. & lib. 4. in Decal. cap. 40. num. 38. Nauarr. cap. 27. num. 90. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 18. num. 126. & 127. in 2. edit. Suar. lib. 6. de voto cap. 26. num. 15. Layman lib. 4. sum. tract. 4. cap. 8. num. 17. Basilius* Legionensis *lib. 8. de matrimonio cap. 9. num. 1.*

6. Duo sunt circa huiusmodi casum obseruanda. Primùm dispensationem concedendam esse quatenùs necessitas postulat & non ampliùs. Siquidem sola necessitas facultatem concedit. Quapropter si cum à stricto voto castitatis dispensetur vt matrimonium ineat, non dispensatur cum illo, vt non peccet aduersus votum si cum alia fornicetur, aut se polluat. Quia id necessarium non est. Sic *Suar. cap. 26. num. 13. & 14. Sanch. lib. 8. disp. 9. num. 26. & lib. 4. sum. cap. 40. num. 40. Layman cap. 8. num. 17. August. Barbosa de potestate Episcopi 2. p. allegat. 37. num. 13. Basilius lib. 8. cap. 9. num. 1.* Vnde si differendo executionem voti satisfieri necessitati potest, vt frequentèr contingit in voto religionis, & frequentiùs in voto peregrinationis, non poterunt Prælati inferiores dispensationem in voto concedere. Quia cessat necessitas dispensandi. *Suar. l. 6. c. 26. n. 10. Sanch. l. 4. sum. c. 40. n. 37. Laym. l. 4. tract. 4. c. 8. n. 16. Basil. Legion. l. 8. c. 9. n. 1.*

7. Secundò

7. Secundò aduerto regulares mendicantes & reliquos, quibus comparatione sæcularium concessa est facultas, vota Episcopalia dispensandi, vel commutandi, dispensare vel commutare nullatenùs posse vota reseruata in casu necessitatis vrgentis. Quia illa vota non desinunt esse reseruata; eo quòd Episcopis competant in casu vrgentis necessitatis, ex benigna Pontificis interpretatione; sicut non desinunt esse casus reseruati; eo quod in articulo mortis eorum absolutio concedatur. At his regularibus solum conceduntur vota, quæ iure ordinario sunt Episcopalia, & non reseruata; secùs quæ extraordinario iure, & per accidens Episcopis competunt, & verè reseruata sunt. Ergo &c. Sic *Ludouicus* Miran. *tom.* 1. *man. Prælator quæst.* 48. *n.* 4. *Rodriguez tom.* 1. *quæst. regul. quæst.* 63. *art.* 3. *&* 6. *Sanch. lib.* 2. *de matrimon. disp.* 40. *num.* 9 *& cap.* 43. *num.* 7. *Suar. cap.* 26. *num.* 16. *Layman cap.* 8. *num.* 17. *in fine. Augustinus Barbosa* 2. *p. de potestate* Episcopi *allegat.* 37. *num.* 14. *Basilius* Legionensis *lib.* 8. *de matrimon. cap.* 10. *num.* 11.

8. Sextus, cum dubium est; an votum sit reseruatum, siue sit dubium iuris siue facti. Nam credendum est, reseruatum non esse. Reseruatio enim strictè interpretanda est; ac proinde ad solos casus certos extendenda. *Sanch. cap.* 40. *num.* 26. *Suar. cap.* 26. *num.* 6. *Basilius* Legionensis *lib.* 8. *de matrimon. cap.* 9. *num.* 14. *&* 16. *Layman lib.* 4. *tract.* 4. *cap.* 8. *num.* 14.

9. Septimus; si consuetudine fuerit præscriptum, posse inferiores Prælatos in his votis reseruatis dispensare. Nam consuetudo sicut constituere legem, ita abrogare constitutam potest *cap. finali. de consuetudine.* Quod si roges, quibus euentibus Prælati inferiores, vi consuetudinis obtinuerint facultatem dispensandi in his votis. Breuitèr respondeo, eam obtinere comparatione coniugum, qui fuerint voto castitatis obstricti, vt possint eo non obstante petere debitum ob periculum incontinentiæ quod habent, manente voto firmo quoad omnia alia. Sic pluribus relatis docet *Sanch. lib.* 8. *de matrimon. cap.* 12. *nu.* 4. *Lessius lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 18. *num.* 125. *Basilius* Legionensis *lib.* 8. *de matrimon. cap.* 9. *à num.* 2.

10. Pro cuius intelligentia, sciendum est votum castitatis emitti posse ante contractum matrimonium, vel illo contracto. Si ante contractum matrimonium emiseris votum; nulla adest in Prælatis inferioribus consuetudo, vt dispensare possint ad contrahendum, nisi grauis necessitas vrgeat, grauiaque mala immineant, ex dilatione dispensationis Pontificiæ. Constat ex nuper dictis. Quod si voto non obstante matrimonium contraxeris, & consummaueris; poterit Episcopus tecum dispensare vt petas, ob periculum incontinentiæ frequentèr contingens ex mutua cum altero coniuge cohabitatione; idemque existimo dicendum, esto matrimonium non consummaueris. Quia cum satis probabile sit, te non esse obligatum ad seruandam castitatem promissam, ingredi religionem vt pote rem longè difficiliorem; neque in voto castitatis inclusam; necessariò idem periculum incontinentiæ adest, eademque occasio dispensandi. *Basilius Legionensis lib.* 8. *cap.* 9. *num.* 4. *Sanch. lib.* 8. *disput.* 12. *num.* 4. *&* 6 *Lessius lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 18. *num.* 125. Si verò post contractum matrimonium votum emiseris, subdistinguendum est; si fuit absque licentia coniugis, cedentis iure petendi, clarum est posse Prælatos inferiores dispensare; quia illud votum est castitatis partialis, non totalis & integræ; quia non est votum de non reddendo debitum, si petatur. At si ex licentia coniugis cedentis iuri petendi emiseris, & idem est cum mutuo consensu castitas promissa est. (esto *Basilius dicto cap.* 9. *num.* 2. *&* 3. censeat posse à Prælatis inferioribus dispensari, quod aliis relatis reputat probabile *Lessius d. dub.* 18. *num.* 126. Ob periculum incontinentiæ) veriùs & probabiliùs censeo cum eodem *Lessio supra Layman lib.* 4. *sum. tract.* 4. *cap.* 8. *num.* 15. *& Sanch. disp.* 11. *num.* 10. *& sequentibus.* nullatenùs posse. Quia facta hac cessione non teneris, imò nec potes cum altero coniuge cohabitare. Cessat ergo incontinentiæ periculum ex mutua coniugum cohabitatione proueniens. Quod si coniuges hanc renunciationem iuris sibi mutuo remiserint, quod diximus fieri posse validè, tametsi illicitè, poterunt Prælati inferiores in petitione debiti dispensare: quia moralitèr adest periculum petendi, obligatione reddendi posita. *Sanch. disp.* 11. *num.* 15. *Lessius num.* 126. *Basilius Legionensis cap.* 9. *num.* 2.

11. Vltra supradictos casus, alij assignantur à Doctoribus, in quibus Prælati inferiores videntur posse in votis reseruatis dispensare. Primus & in ordine octauus est; cum votum emittitur ex metu ad extorquendum votum iniustè incusso (esto metus leuis sit) qui secundum nostram sententiam non obest valori voti, professione excepta. Quia non est censendus Pontifex tale votum, vtpote coactum reseruare; ne videatur iniuriantis iniquitati fauere. Item sub dubio, & fortè sub communiori opinione positum est, votum illud non esse verum votum. At reseruatio cum odiosa sit semper casus certos expostulat. Ergo &c. Sic *Nauarr. cap.* 12. *num.* 69. *Lessius lib* 2. *cap.* 40. *dub.* 18. *nu.* 127. *Suar. lib* 6. *de voto cap.* 26. *nu* 5. *Sanch. lib.* 4. *cap.* 40. *num.* 30. *Basil. Legionen. lib.* 8. *cap.* 9. *nu.* 15. *Layman lib.* 4. *sum. tract.* 4. *cap.* 8. *num.* 11.

12. Nonus, si vota hæc reseruata emittuntur ab hominibus dominatiuæ potestati subiectis, censet *Gutierr. aliis relatis lib.* 2. *canonicarum quæstion. cap.* 22. *num.* 49. posse ab inferioribus Prælatis dispensari; quia cum facilè solui possint irritatione, non est credendum Pontificem, eorum dispensationem sibi reseruare voluisse. Cæterum hic casus communitèr à Doctoribus reprobatur. Quia nullo firmo fundamento nititur: potestas enim dispensandi, diuersa est à potestate irritandi. Ergo ex eo quod illa vota irritari possint non infertur posse dispensari. Sic *Sanch. lib.* 8. *de matrimon. disput.* 9. *num.* 4. *& lib.* 4 *sum. cap.* 40. *num.* 28. *Suar. lib.* 6. *de voto cap.* 26. *num.* 3.

13. Decimus est; si vota fuerint conditionalia. Nam cum consensus in hæc vota non fuerit perfectus, non videtur reseruatione, quæ stricti iuris est, comprehendi. Cæterum vt hic casus clarè constet; aduerte vota conditionalia alia esse purè conditionalia, alia conditionalia pœnalia. De cuius distinctione diximus *disp. præcedenti punct.* 10. Deinde conditionalia sumi posse ante impletam conditionem, vel post illam impletam. Et quidem si ante impletam conditionem vota conditionalia sumantur, reseruationi non subsunt. Sic ex communi sententia docet *Sanch. lib.* 8. *de matrimon. disp.* 10. *num.* 7. *&* 8. *& lib* 4. *sum. cap.* 40. *num.* 91. *Lessius. lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 18 *num.* 130. *casu* 6. *Suar. lib.* 6. *de voto cap.* 22. *num.* 3. *Basil. Legion. lib.* 8. *cap.* 9. *num.* 7. *&* 10. *Layman lib.* 4 *sum. tract.* 4. *cap.* 8. *num.* 10. Contra

tra *Nauarr. sum. cap.12. num.43. & August. Barbosa 2.p. de potestate Episcopi, allegat. 37. num.5. & 6.* Ratio est: quia votum castitatis, vel religionis sub aliqua conditione de futuro contingenti, non obligat ad castitatem, vel religionem ante completam conditionem, sed solum obligat in euentu conditionis; ergo non subest reseruationi ante conditionis euentum. Quia reseruatio vtpote odiosa & restringenda, debet esse de obligatione perfecta & consummata. Qualis non est supradicta obligatio.

14. Post impletam conditionem variant Doctores. Plures censent reseruata esse, tam purè conditionalia, quam pœnalia. Sic *Sotus lib. 7. de iustitia qu.2. art.1. ad 4. Couarr. de pactis 1.p. §.13. num.12. Gutierr. canonicarum quæstionum lib.2. cap.22. num.50. & 51. Azor 1.p. lib.11. cap.10. qu.3. & cap.19. qu.13. Basilius Legionensis lib.8. de matrimon. cap. 9. num. 7. & alij relati à Sanch. lib.8. de matrimon. disp.10. nu. 7.* Mouentur: quia purificata conditione obligatio voti, quæ antea suspensa & imperfecta erat, perficitur, & consummatur, ac si eo tempore contraheretur. Vt colligitur ex *leg. potior 11. ff. qui in pignore potiores habeantur*, ibi. Cum enim semel conditio extiterit, perinde habetur, ac si illo tempore, quo stipulatio interposita est, sine conditione facta esset. Quod si eo tempore votum castitatis absolutè esset emissum, in pœnam delicti commissi, nullus dubitat fore reseruatum. Ergo etiam reseruatur emissum sub conditione delicti committendi, si de facto delictum committatur. Et confirmo, omnes alii contractus sub conditione celebrati purificata conditione eosdem effectus morales habent, ac si puri essent, vt constat in contractu sponsalium conditionato, qui purificata conditione parit publicæ honestatis impedimentum. *cap. vnico §. illi de sponsalibus in 6.* & in venditione beneficij sub conditione de futuro, cui pœnæ Simoniacorum annectuntur. Et in mandantibus sub conditione percutere Cardinalem, qui posita conditione & effectu subsecuto excommunicantur. Ergo idem est dicendum de voto.

Alij Doctores distinctione vtuntur; admittunt enim supradictam sententiam in votis purè conditionalibus; negant tamen illam in votis conditionalibus pœnalibus. Sic pluribus firmat *Suar. lib.6. de voto cap.22. nu.11. & sequentibus & cap. 23. à nu.6. Lessius lib.2. cap.40. dub.18. num.130. & 131. in 2. edit. Layman lib.4. sum. tract. 4. cap.8. num. 10.* Priorem partem probant fundamento proximè dicto. Secundam suadent; Quia reseruatio cum stricti iuris sit non est censenda fieri nisi de votis, quæ ex vouentis affectu materiam reseruatam Deo promittunt: At qui promittit religionem, si delictum commiserit in pœnam illius nullum habet affectum ad religionem, sed potiùs illam auersatu, ergo illius votum etiam post impletam conditionem reseruatum non est.

Neque est simile (inquiunt supradicti Doctores) de votis purè conditionalibus. Hæc namque etsi sæpe displiceant; at cum illa displicentia non est affectus, neque voluntas absoluta vitandi obligationem rei promissæ; imo potiùs est voluntas & affectus absolutus subeundi illius obligationem casu, quo conditio ponatur. Secùs est in votis conditionalibus pœnalibus, quæ cum assumpta sint ad vitandam conditionem, non solum eorum materia promissa displicet, sed etiam adest affectus, & voluntas absoluta vitandi eorum obligationem; ideoque votum conditionale purificata conditione reseruatum est, secùs conditionale pœnale.

15. Cæterum etsi supradictæ sententiæ satis probabiles sint, veriorem & probabiliorem existimo sententiam negantem supradicta vota, tam conditionalia pœnalia, quam purè conditionalia reseruata esse impleta conditione. Sic *Toletus lib.4. sum. cap. 18. num. 11.* referens pro ea Victoriam. Notandum (inquit) quod notauit Victoria ista quinque vota tunc reseruari Pontifici cum absoluta sunt, cum verò conditionata vel pœnalia pertinent ad Episcopum. Consentit *Antonius Gomez in Bulla cruciata clausula, 10. nu.99. Petrus de Ledesm. 2.p. sum. tract.10. cap.8. pag.126.* Quos refert & sequitur *Thom. Sanch. lib.8. de matrimon. disp.10. n.13. & lib.4. sum. cap.40. num. 99.* Et probabilem reputant *Lessius, Basilius deleon, Layman & alij supra citati* & tenent plures sapientissimi viri nostræ ætatis vt testantur *Antonius Gomez. Petrus de Ledesm. Sanch. & Lessius supra.* Probo primò. Quia vota conditionalia imbibunt in sua natura imperfectum & diminutum consensum in rem promissam; quippe est consensus sub conditione contingentèr futura. Sed hic diminutus consensus non mutatur superueniente conditione; alias nouum votum fieret. Sed ex illo diminuto & imperfecto consensu, qui præteriit, posita conditione nascitur absoluta & perfecta obligatio rei promissæ exequendæ. Ergo hæc vota reseruata non sunt. Quia reseruatio quæ stricti iuris est, solum vota ex sua natura perfecta & absoluta comprehendere debet. Secundò moueor; quia vota conditionalia pœnalia communior sententia defendit reseruata non esse; at prorsùs eadem ratio procedit in votis purè conditionalibus (vt latissimè expendit *Sanch. lib. 4. summ. cap.40. num.99.* & admittit *Basilius Legionensis lib.8. de matrimonio cap.9. num. 10*) & ego breuitèr probo; quia ob triplicem causam possunt vota conditionalia pœnalia conditione impleta excludi à reseruatione. Prima, quia consensus fuit imperfectus secunda, quia fuit ex displicentia rei promissæ, tertia, quia fuit ex animo & proposito absoluto vitandi supradictam obligationem. Nulla alia causa fingi potest. Sed hæc procedunt in votis purè conditionalibus. Nam quoad imperfectum consensum admittit *Suarez* & est res clarissima. Siquidem eius imperfectio in eo consistit, vt non absolutè sed sub conditione obligationem suspendente promissio fiat. De displicentia rei promissæ etiam est manifestum. Potes namque promittere religionem sub hac conditione, si diuitias amiseris, si beneficium non impetraueris, non quia ad religionem affectus sis, potiùs enim illam (vt suppono) auersaris; sed ad vitandam infamiam, & ignominiam, quam ex paupertate times. Ergo in votis conditionalibus stare optime potest displicentia rei promissæ. Denique voluntas & affectus absolutus vitandi quoad fieri possit obligationem, etiam in votis conditionalibus reperitur vt in exemplo proximè allato liquet; siquidem facto illo voto religionis pro viribus conaberis diuitias conseruare, & beneficium obtinere, ne religionem tibi exosam cogaris accipere. Item clariùs elucet in exemplo, quod ipsemet *Suar. d. cap. 23. num. 13.* admittit, nempe cum religionem promittis, si fornicationem commiseris, non in pœnam delicti committendi, sed in medicinam & satisfactionem illius, vt scilicet religione assumpta abstineas

abstineas à tali peccato committend,& pro commisso satisfacias. Nam certum est facto huiusmodi voto te voluntatem,& propositum firmum habere debere vitandi supradictam obligationem religionis : siquidem debes habere voluntatem fugiendi fornicationem, qua non incursa obligatio non contrahitur. Sit ergo certum, eandem esse rationem excludendi vota purè conditionalia à reseruatione ac conditionalia pœnalia. Tertiò probo, *Suar. Basilius & ferè omnes Doctores contraria sententia* admittunt, cum dubium est; an votum aliquod reseruatum sit, non esse censendum reseruatum : quia reseruatio vtpote odiosa rem certam afficit non dubium; & in casu dubio in benigniorem partem inclinandum est. At negari non potest esse satis dubium, cum sit sub opinione probabili positum an vota purè conditionalia sint reseruata etiam post impletam conditionem. Ergo affirmandum est reseruata non esse, sed absque vllo scrupulo posse à Prælatis inferioribus causa intercedente dispensari.

16. Neque obstant rationes pro contrariis sententiis allatæ. Ad fundamentum primæ sententiæ respondeo, purificata conditione obligationem reddi puram, absolutam, & perfectam. Sed quia hæc obligatio ortum habet ex imperfecto & diminuto consensu;ea de causa non reseruatur.Alias etiam vota pœnalia reseruari deberent;cum etiam illorum obligatio purificata conditione pura absoluta & perfecta sit. Ad confirmationem concedo, ex contractu conditionali posita conditione procedere eosdem effectus morales qui procederent si absolutè fieret, quando illi effectus oriuntur ex obligatione contractus, non ex modo contrahendi. At reseruatio votorum non tam respicit illorum obligationem, quam modum contrahendi illam; & cum hic modus in votis conditionalibus imperfectus sit,& diminutus,in causa est, ne ea vota reseruata sint. Fundamentum verò secundæ sententiæ ex probatione nostræ satis solutum est.

17. Aduerte,vota conditionalia reseruata non esse, quæ verè conditionalia sunt. Nam si ex se sint absoluta, & solum apparentèr conditionalia; eo quod emittantur sub conditione de præterito vel de præsenti, vel sub conditione de futuro necessaria omnes Doctores censent esse : tametsi cum displicentia rei promissæ emittantur. Quia consensus, cui afficitur reseruatio, est integer & perfectus. *Suar. lib.6. cap.23. num. 9. & 11. Sanch. lib.4. summ. cap. 40. num. 87. & sequentibus Basil. Legionen. lib.8. de matrimon. cap.9. num. 12.*

PVNCTVM XIII.

Quibus competat & in quæ vota potestas delegata dispensandi?

1. *Tenor delegationis diligentèr examinandus.*
2. *Generalis facultas dispensandi in omnibus votis non comprehendit reseruata.*
3. *Si concessio sit absoluta reseruatorum omnia reseruata comprehenduntur.*
4. *Si concessio sit omnium votorum excepto castitatis, & religionis reliqua reseruata veniunt,*
5. *Si concessio esset omnium votorum etiam castitatis omnia minora continet.*
6. *Extenditur facultas dispensandi generalis ad vota ante & post concessionem emissa, sed non ad vota in commodum tertij facta.*
7. *Facultas dispensandi in votis est religionis concessa.*
8. *Possunt in omnibus votis quæ iure ordinario competunt Episcopis.*
9. *Quibus sit concessa potestas ad dispensandum cum ligatis voto castitatis ad petendum debitum.*

1. DElegata potestas prouenit ex commissione facta ab eo, qui potestatem habet ordinariam. Nam hic delegare potest.Hi igitur,quibus ordinarius suam potestatem delegauerit, potestate delegata gaudebunt. Tenor autem delegationis diligenter examinandus est, vt ex illo colligatur, ad quæ vota delegata potestas extendenda sit. Sed quid sæpe verba dubia sunt,& mens concedentis non satis colligitur. Placet frequentiores concessiones explicare, vt inde colligere possis, quid in aliis sentire debeas.

2. At in primis examinandum venit; an concessa tibi facultate dispensandi in omnibus votis. concessa censeantur reseruata? *Soto lib. 7. de iustitia qu. 4. art. 3. in fine corpor. Emanuel Rodriguez in sum. 2. p. cap. 97. num. 1. in fine Sanch. lib. 8. de matrimon. disp. 9. num. 2.* Negant de voto castitatis, & religionis : quia hæc (inquiunt) in generali concessione non veniunt, sed indigent speciali. Secùs verò de voto peregrinationis vltramarinæ, & à fortiori Romanæ, & Compostellanæ, cuius reseruatio quia non est tanti momenti, neque ita antiqua, ac reseruatio voti castitatis,& religionis non videntur hac speciali, & expressa concessione indigere. Cæterum omnino tenendum est, sub illa generali facultate nullo modo comprehendi vota quæcunque reseruata. Quod manifestè colligitur ex *cap. si Episcopus de pœnitent. & remission. in 6.* Vbi Pontifex loquens de casibus reseruatis negat in generali concessione cpmprehendi, sed indigere expressione speciali, & subdit Pontifex rationem; quia in generali concessione non veniunt ea, quæ non esset quis verisimilitèr in specie concessurus. *regula in generali 81. de regulis iuris in 6.* quod non aliter fit nisi quia sunt reseruata. Cum ergo non solum vota castitatis & religionis sed dictæ triplicis peregrinationis sint reseruata; efficitur in generali concessione dispensandi vota, hæc reseruata non comprehendi. Deinde nulla alia de causa vota castitatis, & religionis indigent speciali concessione, nisi quia sunt reseruata. Quod verò sint antiquitus, & pluribus decretis reseruata,non variat qualitatem reseruationis. Cum igitur vota trium illarum peregrinationum verè reseruata sint,etiam speciali concessione indigebunt.Quodque non leuitèr indicatur in *extrauaganti etsi domini 2. de pœnitent. & remission.* vbi Pontifex omnia illa quinque vota reseruata æquiparat in necessitate specialis licentiæ & expressionis. ibi. *nisi ex speciali licentia & certa scientia nostra.* Et ita tenet *Suar. lib. 6. de voto cap. 25. num. 4. Sanchez retractans sententiam lib. 4. de voto cap. 40. num 16. Layman lib. 4. summ. tract. 4. cap. 8. num. 7. Basilius Legionensis lib. 8. de matrimon. cap. 10. num. 5.*

Verum

3. Verum si tibi concessa sit facultas dispensandi in votis reseruatis absque vlla exceptione, omnia comprehenduntur, quia nulla est specialis ratio neque ex vsu neque ex consuetudine vnum potiùs quam aliud excipiendi. Sic *Basilius dicto cap.10. num.6. Sanchez cap.40. num.17. Suarez lib.6. cap. 26. num.* 5. Si tamen ab hac concessione reseruatorum exciperet Pontifex aliquod ex his quinque votis; non obinde limitatur concessio comparatione reliquorum: (quidquid contra sentiat *Sanch. dicto cap.* 40. *num.*20.) quia exceptio potiùs firmat regulam in casibus non exceptis, quam illam restringat. Fauet *Suar. lib.6. cap.*25. *num.*10. & *ipse Sanch. num* 22.

4. Quod si omnia vota conceduntur excepto voto castitatis & religionis. Censet communis sententia, ne illa exceptio inutilis sit, voluisse Pontificem in illa generali concessione reliqua reseruata minora comprehendere. Neque obstat exceptionem non ampliare regulam ad casus, qui sub regula non comprehenduntur iuxta *legem* 1. *ff. de regulis iuris*. Quia hoc procedit quando exceptio sub regula comprehenditur, secùs quando non comprehenditur: tunc enim apposita ampliat regulam ne exceptio inutilis fiat. Sic *Sanch. d. cap.*40. *num.* 19. *Suar. cap.* 25. *num.* 7. *Basilius Legionensis lib.* 8. *cap.*10. *num.* 6. Idem prorsùs videtur dicendum si Pontifex concederet potestatem generalem dispensandi in omnibus votis, & solum exciperet votum triplicis peregrinationis; ex vi huius concessionis vota castitatis, & religionis (esto maiora sint) dispensari posse. Quia alias esset inutilis exceptio, vt pote sub regula non comprehensa. Sed quia difficile est, id concedere, & præter communem sensum, vt ex relatis Doctoribus constat, potiùs crederem exceptionem illam (si fortè aliquando sub illa concessione fieret) appositam esse ad tollendam omnem dubitationem, quàm vt ex illa maiora vota censerentur concessa. Si verò exceptio tantum esset voti vltramarini, crederem vota peregrinationis Romanæ, & Compostellanæ concedi. Quia cum hæc vota similia sint, imo minora; exceptione maioris ea videtur concedere. Alias vt quid grauioris voti exceptionem facit? *Sanch. lib.*4 *cap.*40. *num.*20.

5. Verum si concessio esset omnium votorum etiam castitatis, omnia minora debent censeri concessa. Quia illa dictio implicatiua *etiam* arguit idem esse in casibus minoribus; vt si Pontifex concederet potestatem absoluendi ab omni censura etiam propter hæresim incursa, omnium censurarum absolutionem concedit. Quia omnes reputantur minores. *Sanch. lib.*4. *cap.*40. *num.*21. *Basil. Legion. lib.*8. *cap.*10. *nu.*6. Votum tamen æquale ex vi illius dictionis non censetur concessum; ac proinde concessione facta omnium votorū etiam castitatis, non censetur votum religionis concedi, neque concesso voto religionis intelligitur votum castitatis concedi: quia reputantur æqualia. *Suar. lib.*6. *cap.*25. *nu.*8. *Sanch. lib.* 4. *cap.*40. *num.*21. *Basil. Legion. lib.*8. *cap.*10. *num.*6.

6. Porrò hæc facultas dispensandi in votis (& idem est de facultate commutandi) generalitèr concessa extenditur ad vota ante, & post concessionem emissa. Quia petit latam interpretationem iuxta dicta *tract.* 3. *de leg. disp.*4. *de priuileg. punct.*11. & latè probat *Suar. lib.*6. *de voto cap.*13. Nunquam tamen censetur extensa ad vota in commodum tertij facta, si à tertio illo accepta sint. Quia tunc non solum habent voti obligationem, sed etiam obligationem promissionis humanæ acceptatæ; ac proinde obligationem fidelitatis & iustitiæ. Secùs verò esset si solum in ratione voti remanerent. *Basilius lib.*8. *de matrimonio cap.*10. *nu.* 7. *Suar. lib.* 6. *de voto cap.*14. *num.*13. & *latius cap.*15. *per totum.*

7. Quod si roges; quibus potestas dispensandi reipsa delegata sit? Respondeo generalitèr solum inueniri delegatam religiosis. Nam *Innocentius VIII.* concessit mendicantibus vt possint dispensare in omnibus votis, in quibus possunt Episcopi excepto voto peregrinationis vltra duas dietas [hoc est vltra viginti leucas) secundum *Rebufum de priuileg. scolast. priuileg.* 161. *Acebedo lib.*1. *recopil. tit.*7. *leg.*20. *nu.*2. *Sanch. lib.* 4. *sum. cap.* 43. *nu.*4. At *Martinus V.* Benedictinis concessit omnia vota Episcopalia absque vlla limitatione, qua facultate gaudent omnes religiosi, qui eorum priuilegiis communicant. Constatque ex *compendio priuilegiorum Societatis Iesu. verbo dispensatio* §. 10.

8. Ex qua concessione constat manifestè, posse religiosos dispensare in omnibus votis (exceptis illis quinque reseruatis) sicuti possunt Episcopi cum hac tamen differentia, quod Episcopi possunt etiam in illis quinque reseruatis dispensare, cum vrget necessitas maturandi dispensationem, neque patet aditus ad Pontificem seu vices illius habentem. At religiosi nequaquam in hoc casu dispensare possunt, vt superiori puncto notauimus. At possunt religiosi dispensare cum quibuscunque fidelibus ex quacunque Diœcesi ad se venientibus. Quia cum omnes Pontifici priuilegium concedenti subdantur, non est cur ad fideles vnius Diœcesis limitetur. Secùs verò Episcopi, qui cum iure ordinario procedant, & ex officio; solum comparatione fidelium suæ Diœcesis eam potestatem exercere possunt. *Sanch. l* 4 *c.*43. *n.*15. *Basil. Legion. c.*10. *n.*10. Deinde sicut possunt Episcopi dispensationem concedere extra Sacramentum pœnitentiæ, etiam possunt religiosi: quia in supradicto religiosorum priuilegio nulla fit quoad hanc partem limitatio. *Basil. supra Sanch. num.* 17. Neque vsus huius potestatis limitandus venit ex eo, quod aliud priuilegium magis strictum & limitatum religiosis concedatur; quia vnum alteri non aduersatur. Quapropter etsi pluribus religiosis concessum sit priuilegium dispensandi cum iis, qui strictiorem religionem vouerunt; non obinde priuantur potestate vtendi illo priuilegio laxiori Benedictinis concesso, vi cuius dispensare in supradicto voto possunt absque onere & conditione perseuerandi. *Sanch. d. cap.* 43. *in fine, Basilius Legion. lib.* 8. *cap.* 10 *num.* 10.

9. Præter supradictum priuilegium concessum est Prouincialibus Mendicantium & religionis ab ordinario approbatis, quibus ipsi communicauerint potestas dispensandi ad petendum debitum cum iis, qui post votum castitatis matrimonium contraxerant. Sic enim concessit *Pius V. viuæ vocis oraculo* vt testantur plures relati à *Sanch. lib.* 8. *de matrimonio cap.*16. *num.*3. Et refertur in compendio priuilegiorum Societatis Iesu, *verbo dispensatio* §.9. Neque opus est matrimonium consummatum esse tum quia priuilegium eam restrictionem non apponit. Tum quia periculum incontinentiæ in sic vouente & matrimonium contrahente semper adest, cum non teneatur cohabitationem deserere. *Sanch. cap.*43. *num.*10. *Basilius Legionensis lib.*8. *de matrimonio cap.*10. *nu.* 12. *fine.* Ex quo fit virtute huius

huius priuilegij non posse dispensari eos, qui post matrimonium contractum castitatem vouerunt. Quia de ipsis priuilegium non loquitur teste *Manuel Rodrig. tomo 1. quæstionum regular. qu. 63. art. 2 Sanch. lib. 4. cap. 43. num. 12. Basil. Legion. lib. 8. de matrimonio cap. 10. in fine.* Possunt tamen virtute illius priuilegij Benedictinis concessi dispensari, quando ab Episcopo possunt iure ordinario. *Sanch. d. cap. 43. num. 12.*

PVNCTVM XIV.

An qui potestatem habent dispensandi possint vota commutare, vel ècontra.

1. *Quæstio est de potestate delegato non ordinaria.*
2. *Ex potestate commutandi communis sententia negat, potestatem dispensandi inferri, & qualitèr hoc intelligatur.*
3. *Concessa potestate dispensandi, negat Nauarrus concedi potestatem commutandi.*
4. *Probabilius oppositum.*
5. *Satisfit contrario fundamento.*
6. *Extendatur ne potestas dispensandi in votis ad vota iurata. remissiuè.*

1. DE potestate delegata est quæstio. Nam gaudentes potestate ordinaria dispensandi omnes admittunt, & potestate commutandi gaudere. Cum vtraque potestas ad bonum Ecclesiæ regimen spectet. Et tradit *Sanch. lib. 4. summa cap. 49. num. 28. Suar. lib. 6. cap. 12. num. 4.*

2. Et quidem concessa potestate ad commutandum communis sententia negat, potestatem dispensandi concedi vtpote maiorem; neque vllo modo contentam sub potestate ad commutandum. Sic *Sanch. lib. 4. sum. cap. 53. num. 2. Suar. lib. 6. de voto cap. 12. num. 4. Augustinus Barbosa 2. p. de potestate Episcopi allegatione, 37. num. 4. in fine.* Si tamen esset concessa potestas ad commutandum in minus, cum in ea commutatione quædam partialis dispensatio reperiatur, concessa in facultate aliqualitèr dispensandi potestas conceditur. *Basilius Legionensis lib. 8. de matrimonio cap. 10. num. 1.* Sed hæc non est propria dispensatio, cum vinculum voti non absolutè relaxet, sed in aliam materiam esto minorem transferat.

3. Difficultas verò est; an concessa potestate dispensandi, eo ipso censeatur concessa potestas commutandi? Negat *Nauarr. in sum. cap. 12. n. 79. Valent. 2. 2. disp. 6. qu. 6. punct. 7. vers. denique. Azor 1. p. lib. 11. cap. 10. qu 4. & cap. 18. qu. 7. aliis relatis Sanch. lic. 8. de matrimon. disp. 2. num. 15. & lib. 4. sum. cap. 53. num. 4. & 5.* Mouentur: quia sunt potestates omnino diuersæ, neque vna sub alia compræhenditur. Nam potestas dispensandi est potestas auferendi integrè obligationem; at contra potestas commutandi est potestas non auferendi obligationem, sed eam in aliam materiam transferendi. Non igitur vna sub alia comprehendi potest. Deinde potestas dispensandi requirit legitimam causam secundum omnium sententiam; quam tamen non expostulat commutandi potestas. Ergo vna potestas non continetur sub alia. Præterea ad commutationem magna scientia, & prudentia opus est, vt æqualitas rei commutatæ cognoscatur, quod in dispensatione non inuenitur. Denique ex negatione potestatis ad commutandum non infertur negari potestatem ad dispensandum. Vt probat *Nauarrus §. in leuitico, notabili 27. à n. 1. & sequentibus.* Quia stare optimè potest concedi alicui potestatem ad dispensandum vota, quando causa legitima adest integræ relaxationis; secùs verò quando ea deficit. At eo casu is potestatem habebit dispensandi negata potestate commutandi. Ergo ex negatione potestatis ad commutandum non negatur potestas ad dispensandum. Ergo ècontra ex affirmatione potestatis ad dispensandum non affirmatur potestas ad commutandum.

4. Cæterum veriùs & probabiliùs est, concessa potestate ad dispensandum concedi potestatem ad commutandum. Sic *Sotus lib. 7. de iustitia quæst. 4. art. 3. Emanuel Saa verbo voti dispensatio num. 19. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 16. num. 108. in secunda editione Suar. lib. 6. de voto cap. 12. num 9. Layman lib. 4. sum. tract. 4. cap. 8. nu. 10. Basil. Legion. lib. 8. de matrimon. cap. 10 num. 3. Augustinus Barbosa 2. p. de potestate Episcopi allegatione 37. num. 13.* Et reipsa consentit *Sanch locis supra relatis* potentem dispensare posse ex præsumpta delegantis voluntate miscere commutationem. Quia hic modus dispensandi melior tutior & à Pontifice vsitatus est. Ex qua doctrina conuincitur posse votum inæquale commutare. Nam multo minùs est, commutationem inæquale facere quam in minùs. Ratio verò, quare potestas ad dispensandum extendatur ad commutandum, ea est. Quia commutatio est quædam partialis seu diminuta dispensatio. Siquidem obligationem voti tollit non absolutè, sed sub onere alterius materiæ subrogatæ, quod longè minùs est & potestati absolutè dispensandi subordinatum. Ergo habens potestatem dispensandi poterit commutare iuxta *regulam iuris 53. cui licet quod est plus, licet vtique quod est minus.* Præcipuè cum minus sub eodem ordine continetur. Et explicatur. Ad tollendam integrè voti obligationem difficile est, causam legitimam inuenire, quæ tamen sæpe inuenitur, eo ipso quod vouens loco prioris obligationis aliá acceptet. Poterit ergo dispensans obligationem voti tollere ea conditione posita & non aliter. At in hoc consistit potestas cōmutādi. Ergo.

5. Neque fundamentum oppositum vrget; nego has potestates esse diuersas; sed dico vnam sub alia contineri tanquam partem sub toto: vtraque enim potestas tollit integram obligationem voti; sed potestas dispensandi illam tollit nulla alia obligatione subrogata; at potestas commutandi supponit nouam subrogati obligationem. Quod quidem accidentarium est, neque variat dispensandi potestatem. Ad confirmationem nego potestatem commutandi quatenus tollit obligationem prioris materiæ non expostulare causam: ipsa enim susceptio nouæ obligationis causa est. Siquidem absque illa exerceri non potest. Ad secundam confirmationem admitto, magna scientia & prudentia opus esse ad inuestigandam materiæ subrogatæ æqualitatem; nego tamen supradicta scientia & prudentia non indigere potestatem dispensandi ad inuestigandam causam legitimam dispensationis. Ad vltimum dico, negata potestate commutandi negari potestatem dispensandi maximè spectato communi vsu & stylo. Et ad probationem respondeo, eo ipso quo absolutè conceditur potestas alicui relaxandi vota integrè, censetur

censetur concessa relaxandi noua obligatione præsupposita, nisi expresè contrarium declaretur.

An verò potestas dispensandi in votis extendatur ad vota iurata, & in fauorem tertij? Supradicto tractatu de Iuramento *disp. vlt. punct.* 1. & 2. diximus. Restabat item dicendum qualiter suppressione veri & expressione falsi vitietur dispensatio & rescriptum? Sed de his late egimus *tract.* 3. *de legibus disp. vltima punct.* 16. Insuper de forma seruanda in dispensatione de qua ibi *punct.* 11. & ferè omnia quæ disputatione de priuilegiis & de dispensationibus tradidimus huic instituto deseruire possunt.

PVNCTVM XV.

Cuius auctoritate & ex qua causa vota commutari possint?

1. *Præmittuntur aliqua pro intelligentia quæstionis.*
2. *Votum propria auctoritate in rem euidenter meliorem potes commutare, nisi aliqua lege prohibitus sis.*
3. *In rem inferiorem nequis propria auctoritate.*
4. *In æqualem, plures censent posse, probabiliùs est oppositum.*
5. *Ampliatur ad rem sub dubio vel sub opinione superiorem.*
6. *Ad commutationem voti in rem æqualem necessaria est auctoritas Prælati.*
7. *Ad commutationem faciendam in rem meliorem nulla causa requiritur, bene tamen pro commutatione in æquale vel in minus.*
8. *Quæ causa requiratur ad commutationem faciendam in rem æqualem vel minorem.*

1. EX superioribus liquet commutationem à pura dispensatione differre, quod commutatio tollat vinculum, & obligationem voti non simplicitèr, & purè, sicut dispensatio; sed sub onere noui vinculi & obligationis priori subrogatæ. Hæc autem obligatio subrogata priori potest esse grauior, æqualis, vel leuior pro grauiori, leuiori, vel æquali materia subrogata.

2. Dicendum ergo est; si votum commutes in rem euidentèr meliorem propria auctoritate & absque vlla causa præstare potes, nisi specialitèr aliqua lege vel præcepto prohibearis. Est communis sententia, quam aliis relatis tradunt *Nauarr. c.* 12. *n.* 75. *Couarr. de pactis* 1. *p.* §. 3. *n.* 4. *Sayro in Claui Regia l.* 6. *c.* 12. *n* 5. *Azor* 1. *p. l.* 11. *c.* 18. *q.* 1. *Valent.* 2. 2. *disp.* 6. *q.* 6. *punct.* 7. *vers. hac ipsa ratione Emanuel Saa verbo voti irritatio n.* 10. *Sanch. l.* 4. *c.* 49. *n.* 4. *Suar. l.* 6. *de voto c.* 18. *à n.* 4. *Layman l.* 4. *summ. tract.* 4. *c.* 8. *n.* 19. Ratio videtur manifesta; nam si res in quam voti obligatio transfertur omnibus consideratis est melior, consequentèr erit Deo gratior. Nam licet hominibus non semper gratiora sint, quæ sunt meliora; de Deo cuius velle est perfectissimum, semper gratiora sunt, quæ meliora fuerint.. Ergo reddens rem meliorem abundantiùs obligationi satisfacit. Deinde votum impedire non potest maius bonum. Ergo neque subrogationem perfectioris materiæ. Præterea; quia in omni voto videtur inclusa conditio, nisi perfectiorem materiam elegere; quia id rectæ rationi & voluntati Dei conuenit. Denique sunt plures textus iuris canonici, ex quibus non leuitèr colligitur supradicta resolutio. Videlicet *c. peruenit de iureiurando.* ibi. Promissum non infringit, quia illud in meliùs commutat, hoc est in meliùs & gratiùs creditori. Ad idem est *cap. scriptura de voto; cap. licet de regularibus cap.* 1. *de voto* prout expendit *Suar. & Sanch. locis allegatis.* Neque supradictæ commutationi obstat, quod vota sint facta in fauorem tertij nisi specialitèr ipsi promissio facta sit & ab eo acceptata: quia seclusa hac promissione & acceptatione ius tertio acquisitum non est; ac proinde solum spectari debet quid Deo creditori gratiùs sit, Et tradit *Suar. d. cap.* 18. *num.* 11. *Sayro in Claui Regia lib.* 6. *cap.* 11. *n. vlt. Lessius lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 16. *num.* 104. *in secunda editione Sanch. lib* 4. *cap.* 41. *n.* 8. Hinc fit si promiseris calicem dandum Ecclesiæ determinatæ, te posse alteri pauperiori tradere nisi fortè promissionem non solum Deo, sed etiam ipsi Ecclesiæ direxeris, & ab ea fuerit acceptata. Vtrumque enim requiritur vt bene dixit *Lessius supra* & explicuit *Basil. Legion. lib.* 8. *de matrimon. cap.* 8. *num.* 15.

Dixi nisi aliqua lege vel præcepto prohibearis, supradictam facere commutationem. Quod dixi ob vota reseruata, quæ semel facta prohibet Pontifex alterius arbitrio mutari in meliùs non ob impediendum maius bonum, sed vt prudentèr & maturè eligatur. Sic *Suar. lib.* 6. *cap.* 18. *num.* 14. *fine. & cap.* 21. *num.* 17. *Sanch. cap.* 52. *nu.* 5. *Layman cap.* 8. *num.* 19. Sublimita, nisi ea reseruata commutaueris in statum religiosum. Nam cum omnibus compertum sit, nihil gratiùs Deo hoc statu offerri posse, noluit Pontifex hanc perfectissimam commutationem interdicere; imò potiùs illam approbauit in *cap. scriptura de voto.* ibi. Reus fracti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam noscitur religionis obseruantiam commutare. *Lessius lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 16. *num.* 106 2. *editione Sanch. num.* 6.

3. Econtra in rem manifestè inferiorem nullo modo votum commutari potest propria auctoritate; quia est contra rationem velle obligare Deum creditorem, vt rem inferiorem loco superioris debitæ acceptet. Et *tradunt omnes.* Ad idem est de re sub dubio vel sub opinione æquali, cuius obligatione satisfacere non potes debito certo: Siquidem ignoras creditori gratum fore, ab eoque acceptari. Idque manifestè conuincitur ex *cap.* 1. *de voto* vbi consideratio & auctoritas Prælati expostulatur ad inuestigandum; an recompensatio peregrinatione promissa gratior sit. Et tradit *Suar. d. cap.* 18. *n.* 8. & *c.* 19. *per totum Sanch. lib* 4. *cap.* 49. *n.* 8.

4. Difficultas nonnulla est cum certo constat, rem subrogatam omnibus perpensis æqualem esse: an propria auctoritate possis in eam votum commutare? Affirmat *Medina lib.* 1. *sum. cap.* 14. §. 7. *Henriquez lib.* 5. *de pœnitent. cap.* 20. *num.* 5. & *lib.* 7. *de indulgent. cap.* 30. *nu.* 5. *Manuel Rodrig.* 2. *tom. sum. cap.* 110 *num.* 4. *conclus.* 4. *Emanuel Saa. verbo voti irritatio. n.* 9. & probabilem reputant *Aragon, Suar. Alcozer, Lessius relati à Sanch. lib.* 4. *cap.* 49. *n.* 10. Moueri possunt: quia posita æqualitate materiæ subrogatæ videtur certum vtramque æquè esse Deo gratam; ergo vtraque satisfieri debito potest. Nam licet inuito creditore vnum pro alio solui nequeat; bene tamen si ipsi gratum sit. *Institut. quibus modis tollitur obligatio. Statim in principio.*

Atqui

Atqui materia subrogata æqualis æquè Deo grata est, ac ea quæ fuit determinatè promissa. Ergo illius oblatione debito fit satis.

Oppositum tamen tanquam probabiliùs tenendum est cum communi sententia apud *Suar. dicto lib. 6. de voto cap. 19. num. 3. Lessium lib. 2. cap. 40. dub. 16. num. 105. in secunda editione Sayro in Claui Regia lib. 6. cap. 12. num. 8. Sanch. lib. 4. cap. 49. nu. 12. Layman lib. 4. summ. tract. 4. cap. 8. num. 19.* Ratio est; quia esto materia subrogata æquè Deo grata sit, illique placeat ac ea, quæ promissa fuit, si vtraque per se spectetur. At posita promissione & obligatione vnius specialitèr & determinatè soluendæ non est æquè Deo gratum illam offerre. Siquidem pro parte materiæ promissæ stat promissionis firmitas, & constantia, cuius variatio non videtur honestari posse, nisi aliquis manifestus excessus sit in materia subrogata. Et confirmo si absque detrimento fidelitatis offerri potest Deo materia æqualis ea, quæ promissa fuit; manifestè infertur, te non esse ex vi voti obligatum magis redere rem determinatè promissam, quàm quamlibet aliam æqualem, conuenienti disciplinæ rectæque morum instructioni contrariùm. Ergo. Tandem quia difficillimum est, & ferè impossibile, æqualitatem in materia subrogata euidentèr cognoscere. Ergo raró vel nunquam talis commutatio fieri potest propria auctoritate. Plures enim sunt materiæ quæ per se spectatæ æquales apparent; at omnibus perpensis æquales non sunt. Vt multis exemplis exornant *Suar. lib. 6. cap. 19. num. 11. & 12. Sanch. lib. 4. cap. 49. num. 15. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 16. num. 102. vers. meliùs in secunda editione.*

5. Supradictam doctrinam ampliare debes ad rem sub dubio, vel sub opinione superiorem. Quia dum de excessu materiæ subrogatæ manifestè non constat, honestari non potest mutatio rei promissæ. Solum enim in promissione materia superior excepta fuit, ne votum censeatur maius bonum impedire; non autem ea, quæ solum sub dubio est superior. Sic *Sanch. lib. 4. cap 49. num. 8 cum Valent. 2. 2. disp. 6. qu. 6. punct. 7. circa finem vers. notandum Sayro in Claui Regia lib. 6. cap. 12. num. 5.* Si verò casus adesset, in quo certus esset de æqualitate materiæ subrogatæ dubius tamen an superior sit. Affirmant *Suar. lib. 6. cap. 18. num. 10. Sanch. cap. 49. num. 14.* Propria auctoritate commutationem fieri posse; quia vtilitèr negotium domini geris cum lucrum expectas, & iacturam non timeas. Adde illam rem subrogatam absolutè superiorem esse; siquidem vltra æqualitatem certam sub dubio superioritatem habet.

6. Hinc fit ad commutandum votum in rem euidentèr æqualem, necessariam esse auctoritatem Prælati habentis iurisdictionem ordinariam, vel delegatam. Quia hæc commutatio est quædam diminuta dispensatio, & debiti remissio nomine Dei facta; ac proinde iurisdictionem expostulat, & consequentèr causam ad sui valorem. Sic *Suar. lib. 6. cap. 19. num. 3. Sanch. lib. 4. cap. 49. num. 22. & cap. 50. num. 17. Layman lib. 4 summa tract. 4. cap. 8. num. 19.* Quapropter non à quolibet confessario (vt docuit *Viuald. candelab. Sacram. 3. p. cap. 14 num. 15. & Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 6. num. 105.*) Fieri potest, sed ab habente in foro externo iurisdictionem. Et tradunt *Suar. num 6. Sanch. num. 13. Layman nu. 19.*

7. Ad commutationem faciendam in rem manifestè meliorem nulla causa specialis requiritur; quia ipsamet susceptio perfectionis obligationis vtpote Deo gratior sufficit pro causa. Et tenent communitèr Doctores *Caietan. quæst. 88. art. 12. vers. in commutatione. Nauarr. cap. 12. num. 63. Azor 1. p. lib. 11. cap. 18. qu. 3. Saa verbo voti irritatio n. 10. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 16. num. 110. in 2. editione. Suar. lib. 6. cap. 18. num. 9. Sanch. lib 4. cap. 50. n. 15. Layman lib. 4. summa tract. 4. cap. 8. num. 21.* Pro commutatione autem in æquale, & à fortiori in minus causa requiritur. Quia est æqualis remissio obligationis contractæ, quam fieri absque causa Deo placere non potest: potiùs enim illi placet contrarium vtpote conformius fidelitati debitæ. Et tradunt *Caietan. d. art. 12. §. in commutatione. Couarr. de pactis 1. p. §. 3. n. 4. Sanch. l. 4. c. 50. n. 17. Suar. l. 6. c. 19. n. 5. Layman cap. 8. n. 22. & alij apud ipsos.*

8. Causa verò ad commutationem faciendam in rem æqualem léuis sufficit: quia non est absoluta obligationis remissio, sed illius translatio. Communitèr censent Doctores sufficere, si commutationem ardenter petas sperans maiori cum fructu materiam subrogatam executurum: quia in honorem Dei cedit, si se benignum exhibeat debitoribus voluntariis obligationem materiæ promissæ remittens contentus alia æquali. Excitantur enim vouentes ad noua vota, & facta cum maiori fructu explent. Sic *Caietan. 2. 2. quæst. 88. art. 12. vers. in commutatione & in summa verbo votum cap. vlt. Valent. disp. 6. qu. 6. punct. 7. circa finem vers. ex commutatione Suar. lib. 6. cap. 19. nu. 10. Sanch. aliis relatis lib. 4. cap. 50. num. 22. & 23. Layman lib. 4. tract. 4. cap. 8. num. 23. Lessius lib 2. cap. 40. dub. 16. num. 110. in secunda editione.* Ad commutationem faciendam in rem minorem, cum non ex potestate commutandi, sed ex potestate dispensandi ortum habere possit; ea causa requiritur quæ ad dispensationem de qua supra.

PVNCTVM XVI.

Qualitèr gaudentes potestate tantum commutandi vota eam exercere possint?

1. *Proponitur dubitandi ratio.*
2. *Ad solum æquale extenditur.*
3. *Qualitèr hæc æqualitas sumenda sit.*
4. *Quis modus sit seruandus in commutatione.*
5. *Qualitèr vota Iubilæi vel bullæ cruciatæ facultate commutentur. 5. remissiuè.*

1. Ratio dubitandi est: quia æqualitatem inuenire materia subrogata difficillimum est. Si igitur potentes vota commutare contenti esse non possint minori materia subrogata, eorum potestas inutilis est, cum raro vel nunquam exerceri possit. Quapropter plures Doctores censent in paulo minùs fieri commutationem posse. Sic *Toletus lib. 4. summ. cap. 18. num. penult. Emanuel Saa verbo voti irritatio num. 10. in editione complutensi & alij relati à Sanch. lib. 4. cap. 50. num. 2.*

2. Dicendum tamen est, ad solum æquale hanc potestatem extendi. Quia commutatio est contractus, in quo vnum pro alio ex voluntate creditoris subrogatur. Petit ergo æqualitatē iuxta *Arist. 5 ethicorum.* alias non erit commutatio, sed donatio. Deinde si remissio obligationis sub minori materia subrogata est commutatio, quamuis materia subro-

subrogata notabilitèr minor sit, commutatio erit: quia non apparet vnde limitetur. Ergo priuilegium commutandi ad eam commutationem vtpote propriam extendi poterit, quod falsum est, neque ab aduersariis admittitur, coincideret enim potestas commutandi cum potestate dispensandi, prout communiter exercetur. Ergo potestas commutandi spectata vocis proprietate, & communi acceptatione ad solam æqualem subrogationem, non ad minorem extenditur. Et ita docent. *Caiet.* 2.2. *qu.*88. *art.*12. *vers. in commutatione, & in summa verbo votum cap. vlt. Couarr. de pactis* 1.*p.* §.3. *num.*4. *Sanch. lib.*4. *cap.*50. *num.*4. *Suar. lib.*6. *cap.*19. *nu.*7. & 8. *Layman lib.* 4. *sum. tract.* 4. *cap.* 8. *num.* 24. & *alij plures apud ipsos.*

3. Hæc tamen æqualitas non ita rigidè & scrupulosè sumenda est vt certo de illa Prælato constare debeat. Vt rectè probat ratio dubitandi: Sufficit enim si probabilitèr constet. Adde non requiri mathematicam æqualitatem sed moralem, quæ sic reputatur quoties excessus manifestè non apparet; eaque de causa Doctores num. 1. relati censent, commutationem fieri posse in paulò minùs: quia quod parum ab æqualitate distat, nihil distare videtur, sed moralitèr æquale est. Sic *Azor* 1.*p. lib.*11. *cap.*18. *qu.*6. *Sanch. cap.* 50. *num.*7. *Suar. cap.* 19. *num.* 9. *Sayro in Claui Regia lib.* 6. *cap.* 12. *num.* 19. *Layman lib.* 4. *summæ tractatu* 4. *cap.* 8. *num.* 24.

4. Modus autem faciendi commutationem prudentis arbitrio relinquitur, spectata qualitate tum vouentis, tum operis promissæ, tum finis ob cuius consecutionem votum factum est. Quibus consideratis prudens Prælatus facilè æqualitatem moralem etiam inter res diuersas inueniet. Nam esto Physicè diuersæ sint, & dissimiles, æqualitatem quoad diuinum cultum, meritum & satisfactionem habere possunt. *Suar. lib.*6. *cap.*19. *num.*21. *Sanch. lib.*4. *cap.*56. *nu.*6. *Lessius lib.*2. *cap.*40. *dub.*16. *num.* 109. *in secunda editione. Sayro in Claui Regia lib.*6. *cap.*12. *num.*5. & 6 *Layman lib.*4. *sum. tract.* 4. *cap.*8. *num.*25. Ex quo fit, votum personale in reale commutari posse, & econtra: vt manifestè conuincitur ex *cap.* 1. *de voto*, tametsi quoad fieri possit conueniens sit, vota personalia in personalia, & realia in realia commutare. Quia sic fini vouentis, qui in votis præcipuè spectandus est magis congruit. *Sanch. d. cap.*56. *num.*24. *Suar. cap.*19. *nu* 16. *Layman cap.*8. *num.*24. *Lessius supra*: Eademque ratione opus non est, vt votum perpetuum in aliud perpetuum commutetur; quia temporali obsequio nobiliori perpetuum compensari potest. *Suar. num.*21. *Sanch. num.*27. Aliqui tamen dicunt in voto peregrinationis commutando non esse computandas expensas, quas secundum sui status decentiam, nec quas stando, & redeundo vouens facturus esset, quia omnes illæ non videntur sub votum cadere. Siquidem voto satisfacit simplicitèr eundo absque vllo comitatu, vllaúe assistentia in loco peregrinationis, vlloúe reditu. At omnino tenendum est computandas esse. Nam esto non fuerint in rigore promissæ, moralitèr tamen & tanquam quid accessorium promissæ sunt. Quia promissa est peregrinatio, qualis à personis eiusdem qualitatis communitèr fit. Et colligitur manifestè ex *cap. magna de voto.* ibi. Expensas quas fueras eundo, morando, & redeundo facturus. Secùs verò esset si expresè voueres ire mendicando. Quia tunc non expensæ, quæ nullæ sunt, sed labor computandus est. Semper tamen deducendæ sunt expensæ, quæ domi essent faciendæ. Quia hæ sub votum nec accessoriè cadunt. *Suar. lib.* 6. *cap.*19. *num.*20. & 21. *Layman num.* 24. *Sanch. aliis relatis lib.*4 *cap* 56. *à num.* 14. & *sequentibus.* Quem omnino vide, quia satis prudentèr & doctè (vt solet) praxim cõmutationis toto illo *c.*56. expendet.

Qualitèr autem vota per facultatem in iubilæis, aut bulla cruciata concessam commutentur. 3. *p explicando bullam cruciatam declaramus*; interim videri potest *Sanch. lib.* 4. *summ. cap.* 53. *à num.* 6. & *cap.*54. *per totum.*

PVNCTVM XVII.

An commutatio facta in æqualem vel minorem materiam valida sit, extinguatque prioris voti obligationem?

1. *Quid respondeat Sanch. quæstione.*
2. *Quid sentiendum sit declaratur. Et in primis commutationem in rem æqualem vel minorem propria auctoritate nullam esse.*
3. *Commutatio facta in minorem materiam auctoritate Prælati nulla est, & satisfit rationibus adductis à Sanchez.*
4. *Neque est valida commutatio Prælati in rem æqualem manifestè absque vlla causa.*
5. *Quæ commutatio voti obligationem extinguat.*
6. *Peccat spectata nostra sententia qui commutatione in æquale se prætendit à voto liberare.*
7. *Facta commutatione nulla vouens obligatur ad votum.*

1. QVadruplici conclusione respondet *Sanch. lib.* 4. *cap.* 51. *quæstion.* In prima (inquit) quando commutatio voti fit auctoritate Prælati in rem æqualem, & sola commutandi causa deficit, valet vtique commutatio, neque est aliquid supplendum. Adducitque pro se *Suar. lib.*6. *cap.*20. *nu.* 7. Sed Suar. non absolutè sed cum limitatione consentit, nempe quando Prælatus bona fide processit, & addit eo casu moralitèr non deesse causã. Probat Sanch. hanc conclusionem; quia adfuit potestas, & voluntas in superiore ad commutandum, & solum in vsu talis potestatis fuit defectus. Ergo tenet commutatio. In 2. conclusione ait. Quando commutatio fit in minùs auctoritate Prelati, etiãsi nulla ad commutandum causa subsit, ne dum adminuendum; valet vtique commutatio; cum sola obligatione supplendi id quod defuit ad æqualitatem materiæ subrogatæ cum promissa. Probat primò; quia contractus permutationis, sicut & venditionis non annulatur ex inequalitate rerum, quæ permutantur, sed est obligatio supplendi defectum. Iuxta *legem* 2. *Cod. de rescindenda venditione.* Ergo etiam contractus permutationis voti, qui fit cum Prælato nomine Dei in æqualitate non vitiabitur. Siquidem mitiùs cum Deo quam cum hominibus agitur. *lege celsus ff. de receptis arbitris.* Secundò probat ex *lege diligentèr* 5. *ff. mandati.* Vbi postquam obseruatio mandati commendatur, subiungitur venditionem virtute illius factam

factam valere, quando excessus mandati fuit in solo modo; eo quòd minori vendideris pretio, quàm iussus fuisti. ibi. Si mandauero tibi vt fundũ meum centum venderis, tuque eum nonaginta vendideris, & petam fundum, non stabit mihi exceptio; nisi & reliquum mihi quod deest mandato meo præstes, & indemnem me per omnia serues. Ex cuius textus decisione manifestè constat, venditionem valere; siquidem dominus ius non habet recuperandi fundum, si defectus pretij ei suppleatur. Ergo commutatio voti in minùs facta à Prælato commissionem habente commutandi in æquale, valida erit cum obligatione supplendi defectum, vel dissoluendi commutationem. Quia solum fuit excessus in modo non in substantia commutationis. Hæc enim ex voluntate Dei processit; tametsi modus illi contrarius fuerit. Tertiò probat specialitèr contra *Suar.* Si esset (inquit) iusta commutandi causa valeret vtique commutatio facta in minùs partialitèr cum obligatione supplédi æqualitatis defectum vt Suarez fatetur. Ergo etiam si causa deficiat, valebit commutatio; quia defectus causæ non vitiat commutationem, sed modum. Confirmat. Quia idem est ius de toto quoad totum, & de parte quoad partem *leg. quæ de tota ff de rei vendicat.* Sed valet commutatio quoad votum quando seruatur æqualitas, etsi desit iusta causa commutandi, ergo valebit quoad partem in qua est æqualitas cum materia, etsi adsit defectus causæ. In tertia conclusione (inquit Sanchez) idem esse dicendum, quando non ipse Prælatus, sed eius delegatus commutat: quia militant eædem rationes. Additque ad supplendum defectum æqualitatis non esse necessè Prælatum adire, sed ipsum vouentem posse. Quia nomine Prælati & ex illius tacito consensu facit: siquidem præstat quod ipsemet Prælatus facere debebat. In quarta conclusione (inquit) commutationem voti factam propria auctoritate, vel alterius carentis iurisdictione in æquale, vel in minus non esse omnino irritã, sed teneri vouentem, vel priùs votum implere, vel supplere, quod commutationi defuit vt esset in bonum euidentèr meliùs. Ducitur Sanch. hoc argumento. Si rem venditioni quinquaginta aureorum expositam surriperes, aut pro ea quadraginta tantum domino dares credens dare quinquaginta satisfaceres in priori casu tradendo quinquaginta & in posteriori tradendo decem; quin tenearis rem domino redere, quia posito quod ipse voluntatem habuit absolutam vendendi, solum defectus fuit in modo. Cum ergo Deus vota omnia commutationi habeat exposita, velitque ea iusta causa intercedẽte in æquale, vel in melius commutari: Faciens cõmutationem in minus solum in modo non in substantia deficit. Confirmat primò; quia esto Prælatus excedat limites suæ potestatis cõmutanda in minus, valet eius commutatio. Vt in 2. conclus. probatum est. Ergo etiam valebit commutatio facta propria auctoritate, etsi excedat cõmutans suæ potestatis limites. Confirmat secundò: quia illud opus minus in commutatione susceptum non præstatur gratiosè à vouente sed in voti commutationem; ac proinde in partialem voti prioris solutionem, Hinc infert Sanch. sic commutantem non peccare votum transgrediendo si habet animum supplendi defectum, qui in commutatione interuenit; sicuti non peccat qui rem venditioni expositam furans ea vtitur animo tradendi statim pretium domino.

2. Cæterum hæc doctrina his conclusionibus tradita nullatenùs mihi probari potuit. Et vt à clarioribus incipiamus, dicendum est, commutationem propria auctoritate factam in rem minorem vel æqualem iuxta nostram sententiam irritam esse & nullam. Sic expresse *Suar. lib. 6. cap. 20. nu. 7.* Et supponunt omnes qui id de Prælato affirmant quos statim referemus. Ratio videtur manifesta. Quia nullus propria auctoritate se eximere potest ab obligatione voti nisi maiorem compensationem subrogando; quippe quæ hæc sola excepta fuit in priori voti obligatione. Ergo obligatio voti cessare non potest subrogatione minoris compensationis. Item commutatio in rem minorem, vel æqualem, sicut & dispensatio actus est iurisdictionis vt in superioribus probatum est. At nullus (qui Prælatus non sit) iurisdictionem habet ad commutandum vota in rem minorem; imo neque in æqualem vt supra diximus. Ergo commutatio sic facta nulla est. Quia cessante iurisdictione corruit actus, qui in illa fundatur.

Neque fundamentum Sanchez relatum in 4. conclusione aliquomodo vrget, nam esto verum sit furantem rem venditioni expositam obligatum non esse rem furatam tradere, sed tradendo pretium satisfacere, dummodo dominus in eadem voluntate perseueret. Attamen dum pretium non tradit nulla est venditio nec rei sublatæ possessio. Sic nulla erit commutatio voti dum vouens rem superiorem loco promissæ non subrogat; quia aliam Deus non acceptat. Neque est verum sic nullitèr commutantem non peccare transgrediendo votum, si vrget executionis tempus; tametsi animum habeat supplendi commutationis defectum. Quia cum commutatio in minus nulla fuerit, votum eodem modo obligat, ac si facta non esset, à qua obligatione non liberat animus supplendi commutationis defectum. Alias quilibet posset votum suum transgredi animo commutandi in melius, quod est absurdum. Neque exemplum de re furata venditioni exposita est ad rem. Nam esto in vsu talis rei animo tradendi statim pretium non esset culpa grauis, id prouenit; quia eo vsu non censetur fieri domino graue nocumentum. Atsi tempus executionis voti vrgeat; cum eo tempore fidelitas, & religio te astringat ad votum exequendum, infidelis es, & voti transgressor, si omittas; à qua infidelitate, & voti transgressione non excusaris ob animum subeundi statim superiorem obligationem.

3. Secundò dicendum est commutationem factam auctoritate Prelati in minorem materiam ea, quæ promissa fuit, nullam esse, neque vouentem liberari ab onere & obligatione voti, quantumuis exequatur materiam subrogatam. Sic docuit expresse *Suar. lib. 6. cap. 19. num. 14. & cap. 20 num. 6.* & tradunt *Innocent. cap. 1. num. unico de voto Nauarr. lib. 3. consiliorum tit. de voto consil. 5. in priori edit. n. 1. & cons. 19. in 2. Azor tom. 1. lib. 11. cap. 18. qu. 12. Palacios 4. d. 38. disp. 3. circa finem fol. 876. Ludouicus Lopez 1. p. instructorij conscient. c. 50. vers. etiam secundum. Alcozer sum. c. 16 conclus. 2* Neque in contrarium pro sententia Sanch. video esse aliquem patronum. Ratio est: quia à voti obligatione neminem Prælatus liberare potest nisi quatenùs Dei vices fungitur. At videntes commutandi facultate tantum, solum habent vices Dei ad liberandum vouentem à voti obligatione subrogata materia æquali. Quia ea potestas (vt ipsemet *Sanch. cap. 50. n. 4.* fatetur) ad solam hanc commutationem extenditur

tenditur. Ergo dum materia æqualis non subrogatur, vouens liber non est ab obligatione. Deinde commutatio valida esse non potest, nisi Deus illam acceptet. Sed commutationem in rem inferiorem Deus non acceptat vtpote nomini ipsius non factam. Ergo vi illius liberari non potest vouens à voti obligatione. Præterea liberari vouentem à voti obligatione subrogatione materiæ inferioris est actus potestatis dispensatiuæ, & in superioribus dictum est. Ergo non est actus potestatis commutatiuæ tantum. Ergo hac sola gaudentes illum præstare non possunt.

Neque obstant rationes contrariæ adductæ à Sanch. pro sua secunda conclusione. Non prima. Nam esto inæqualitas valori permutationum & venditionum non obstet; non inde infertur in permutatione votorum idem esse dicendum. Quia respublica ob vitandas lites contrahentes iudicauit reseruato iure indemnitatis. At nullibi constat Deum in permutatione inæquali votorum consentire, neque ratio vitandi lites locum habet comparatione Dei. Ergo. Adde permutationem onerosam non vitiari ex inæqualitate; secùs verò gratuitam, hoc est, quæ gratuitæ donationi succedit; hanc enim etsi Superiorem non censentur homines donatarij admittere; bene tamen Deus; in quo vides, quanto mitiùs cum Deo quam cum hominibus agitur. Eodem modo respondendum est ad secund. fatemur in quam venditionem factam à procuratore excedente mandatum in quantitate pretij valere. Quia præsumitur Dominus potestatem procuratori tradidisse pro natura venditionis, quæ iure sic disponente valida est; tametsi inæqualitatem habeat. At cum nullo iure dispositum sit commutationem voti in rem minorem validam esse, imò contrarium ipsa commutationis natura suadeat; dicendum est sic factam nullam esse. Postrema ratio solum procedit aduersus Suarez casu, quo admitteret commutationem absque causa valere; sed ipse id non admittit, vt in principio huius quæstionis notauimus. Præterquam quod est longè diuersum, esse commutationem inæqualem vel esse sine causa. Nam quando inæqualis est, iniusta est; quando absque causa, iusta; tametsi iniustè facta.

4. Sed nihilominùs tertio dicendum est nullam esse commutationem in rem æqualem, quam Prælatus scientèr faceret absque vlla causa, (tametsi hoc raro contingere possit) Sic docet *Suar. dicto cap. 20. num. 7. & cap. 17. num. 5.* Ratio est eadem ac præcedentium conclusionum; quia procedit à non habente potestatem; nemini enim data est potestas vota remittendi siue per commutationem, siue per dispensationem absque causa; quia esset irrationabilis concessio. Ergo sicut dispensatio scientèr absque causa facta irrita est, & nulla, ita commutatio. Si tamen Prælatus bona fide procederet credens adesse causam: valida erit commutatio, vt docuit *Suar. supra.* Quia ipsa bona fides Prælati pro causa est; ne censeatur Deus rigorosus exactor.

5. Ex his deducitur primò, eam solam commutationem extinguere voti obligationem, quæ fit in meliùs, si propria auctoritate fiat; si verò auctoritate Prælati; quæ fit in æquali causa intercedente.

6. Secundò deducitur, peccare mortalitèr vouentem iuxta nostram sententiam, qui media cómutatione à se facta in rem æqualem intendit à voti obligatione se liberare, & similitèr Prælatum, qui commutatione in minùs prætendit eam libertatem vouenti concedere. Quia vsurpant auctoritatem sibi non concessam, faciuntque actum nullum. Et tradit *Sanch. lib. 4. cap. 50. num. 8.* tametsi contrarium doceat *lib. 4. cap. 51. num. 15. & 16.* & immerito adducit pro se *Suar. lib. 6. cap. 19. n. 14* Nam licet solum expresserit esse culpam grauem, satis ex antecedentibus & consequentibus indicauit grauitatem illam mortale peccatum attingere.

7. Tertiò deducitur facta illa commutatione nulla vouentem obligatum esse ad votum, ac si nulla commutatio facta esset. Quia quod nullum est, nullum producit effectum *regula, non præstat de regulis iuris in 6.* Sic expresè *Nauarr. lib. 3. consl. 5. de voto in 1. edit. & consl. 19. in 2. & Azor 1. p. lib. 11. cap. 18. quæst. 12.*

PVNCTVM XVIII.

An commutatione legitima extinguatur prioris materiæ obligatio ita vt ad eam reditus non sit?

1. *Extingitur prioris materia obligatio.*
2. *Facta materia subrogata inutili vel impossibili non reuiuiscit prioris obligatio.*
3. *Limitant aliqui hanc doctrinam vt procedat in commutatione facta ab homine non à iure. Sed non admittitur.*
4. *Aliam limitationem adducit Lessius sed non approbatur.*
5. *An redeunte obligatione prioris materiæ commutatæ pereat subrogata? Negat Sanchez in commutatione voti castitatis, & religionis, secùs in aliis.*
6. *Secura sententia sed non satis fundata.*
7. *Qualitèr vouenti liceat reditus ad priorem materiam promissam.*
8. *Si commutatio in minorem materiam facta est, licet reditus ad priorem. Itemque si facta est in æqualem.*
9. *Si in melius fuerit commutatio facta, satis probabile est, non dari reditum.*
10. *Contrarium ob communem sententiam defenditur.*
11. *Si redeas ad materiam commutatam omissa subrogata poteris omissa commutata ad subrogatam redire, excepto vno casu.*

1. Commutatione ritè facta extingui prioris materiæ obligationem ferè omnes Doctores sentiunt apud *Sanch. lib 4. cap. 55. num. 2.* Quia commutatio est translatio obligationis in nouam materiam; ac proinde est antiquæ extinctio, & nouæ susceptio, cui extinctioni non obstat, quòd possit vouens (si placuerit) omissa materia subrogata suscipere priorem; quia id ex benigno & interpretatiuo consensu Dei creditoris fit.

2. Quadruplex tamen est difficultas prima: an facta materia subrogata inutili vel impossibili reuiuiscat prioris obligatio? Ratio difficultatis est; quia in cultum Dei & in vtilitatem vouentis cedir,

dit, si commutatio ea conditione fiat, vt si vouens materiam subrogatam non exequatur, prioris materiæ obligatione astrictus sit. Ergo facta materia subrogata impossibili vel ob impotentiam, vel malitiam vouentis prioris obligatio reuiuiscit, quæ erat suspensa, & solum sub conditione extincta. Deinde vouens redire potest pro libito ad priorem materiam. Ergo signum est obligationem ad priorem materiam non esse penitùs extinctam sed mutatam, itavt quæ erat determinata facta sit indeterminata & sub disiunctione.

Nihilominùs dicendum est, facta commutatione nullam esse obligationem exequendi priorem materiam; tametsi subrogata inutilis vel impossibilis fiat; & siue commutatio facta fuerit in meliùs, siue inæquale, siue in minùs. Sic docent *Sayr. in Claui Regia lib. 6. cap. 12. num. 24. Graffis 1. p. decision. lib. 2. cap. 30. num. 3. Suar. tom. 2. de Religion. lib. 6. de voto cap. 20. à num. 9. Sanch. lib. 8. de matrimonio disp. 9. num. 21. & lib. 4. summæ cap. 55. num. 15. Layman lib. 4. sum. tract. 4. cap. 8. num. 28.* Ratio ea est. Quia commutatio secundum omnes Doctores extinguit absolutè prioris materiæ obligationem nouæ materiæ obligatione suscepta, At obligatio semel extincta non reuiuiscit, vt pluribus exornat *Gloss. in lege qui res §. Arcam ff. de solutionibus.* Quod præcipuè locum habet in obligationibus voti & Iuramenti; quia propria voluntate suscipiuntur, in quibus nequit extincta obligatio reuiuiscere, quin voluntariè votum & Iuramentum renouetur. Affirmare autem commutationem fieri sub illa conditione; ac proinde non extinguere obligationem prioris materiæ, sed suspendere, est contra communem sensum, & præter rationem. Nam cum commutatio sit fauor vouenti factus, grauari ea non debet, sed leuari. At si obligatus esset exequi priorem materiam subrogata inutili vel impossibili facta, non leuaretur commutatione, sed potiùs grauaretur: quippe qui ex commutatione duplicem obligationem subiret, primam absolutè exequendi materiam subrogatam, secundam, exequendi priorem in casu impossibilitatis subrogatæ; quod grauamen præponderat fauori commutationis factæ non solum in qua materia subrogata melior, sed æqualis est, vt de se constat, sed etiamsi sit paulò minor. Quod verò vouens omissa materia subrogata priorem exequi possit: non inde fit ad illam sub disiunctione obligari: sicuti non obligatur exequi materiam meliorem, vel æqualem, & quàm determinatè promisit; tametsi id facere possit. Quia potestas redeundi ad materiam priorem est fauor commutationis ex benigno & interpretatiuo consensu Dei creditoris proueniens; obligatio verò determinatè exequendi materiam subrogatam est rigor illius.

3. Limitat hanc doctrinam *Vinald. candelab. Sacrament. 3. p. cap. 14. nu. 28. Graffis 1. p. decision. lib. 2. cap. 30. num. 3.* Vt procedat in commutatione facta ab homine, secùs si fiat à iure per religionis professionem. Quia hæc videtur facta sub ea conditione si in religione perseueraueris; quare si ab ea fueris expulsus, vel in ea dispensatus, teneris prioris materiæ obligationem exequi. Sed reiicienda est hæc limitatio vtpote sine vllo fundamento. Nobilior namque est hæc commutatio omnibus aliis, quæ ab hominibus fieri possunt; ac proinde efficacior debet esse ad extinguendam priorum votorum obligationem. Sic docent expressè *Sanch. dicta disp. 9. num. 21. & cap. 55. summæ num. 16. Suar. lib. 6. de voto cap. 20. num. 11. Layman lib. 4. summ. tract. 4. cap. 8 num. 29.* Neque ab hac efficacia excludendum est votum religionis assumendæ siue in genere siue in specie, nec votum perseuerandi, quia omnia hæc vota abundè compensantur dedicatione perpetua, qua quis se suaque omnia Deo per professionem religiosam consecrat. Et tradit aliis relatis *Sanch. lib. 4. sum. cap. 55. num. 48. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 15. num. 111. in 2. edit. Layman supra.*

4. Solum votum sub conditione factum ingrediendi aliam religionem casu, quo de ea quam ingrederis, eiectus sis, vel in suis votis dispensatus, negant *Lessius supra. Sanch. nu. 19.* professione commutari. Quia nulla ratio adest huius commutationis cum executio huius voti non concurrat cum professione, sed potiùs sub conditione cessationis illius assumatur. At veriùs credo neque hoc votum excipi debere. Nam esto executio illius non concurrat cum executione professionis; non inde fit, quod virtute illius quodlibet votum non commutetur: quia non commutatur ob hanc impossibilitatem, sed ob illius actus excellentissimam perfectionem. Alias nec propria voluntate posset commutari, quod Sanch. negat. Deinde non solum votum ingrediendi religionem, sed ieiunandi, recitandi, aliudúe opus pium faciendi casu, quo à religione fueris expulsus non erit commutatum, quod à Doctoribus non admittitur; cum nulla sit specialitèr ratio pro voto religionis, quę in aliis votis non procedat. Adde vota perpetua, & diuisibilia non extinguentur ea parte, qua cessante professione exequi potes. Denique solus Sanchez & Lessius huius exceptionis meminerunt; cum tamen si vera esset, reliqui omnes Doctores illam non omitterent.

5. Secunda difficultas ècontra est: an redeunte obligatione prioris materiæ commutatæ, eo quòd non integrè sed in parte facta sit, extinguatur obligatio materiæ subrogatæ? v. g. dispensatus es vt non obstante voto religionis, vel castitatis matrimonium contrahas sub onere commutationis in confessionem menstruam, aliaque pia opera quotidiè præstanda; contingit te viuente & potente votum implere mori coniugem, & matrimonium dissolui, quo casu obligatio voti redit: quia solum ad effectum contrahendi matrimonium dispensatus fuisti. An inquam tenearis commutationem illam exequi? Respondet *Sanch. lib. 4. sum. cap. 55. num. 21.* in supradicto casu te teneri; secùs si in aliis commutationibus temporaneis. Mouetur ex tenore litterarum, quibus conceditur à Pontifice Confessario facultas ad hæc vota dispensanda, quæ indicare videntur perpetuitatem. Inquit enim Pontifex dispensando commutes in frequentiam Sacramentalis confessionis singulis scilicet mensibus semel vel quoties tibi videbitur, & in alia pœnitentiæ opera per te iniungenda, inter quæ sint aliqua pietatis opera, quæ quotidiè facere teneatur ad eum finem, vt ea adimplens meminisse semper possit obligationis, qua huiusmodi voto astringebatur. Ponderat *Sanch.* verbum *singulis mensibus.* insuper. In alia pietatis opera, quæ *quotidie* facere teneatur. Item vt meminisse *semper* possit obligationis. Quæ omnia (inquit Sanchez) quandam perpetuitatem important. Præterea quia si vellet Pontifex subrogationem materiæ non fore perpetuam, sed extingui reuiuiscente voto, id exprimeret; sicuti expressit voti dispen-

dispensationem extingui matrimonio dissoluto. Subditque Sanchez rationem; quia cum votum illud sit ita excellens, & perfectum & ad statum perfectissimum assumendum; possitque contingere ex vi illius dispensationis, nunquam vouentem ad illius executionem obligari, præstat ea opera, in quæ commutatur, esse perpetua, vt sic relaxatio illa temporalis, & dimidiata voti aliquomodo compensetur.

6. Sententia hæc Sanchez vtilis & secura est, & omnino consulenda. At qua parte excipit à communi regula commutationem factam de voto castitatis, & religionis, contrarium mihi probabiliùs apparet. Tum quia benigniùs; tum quia nullum est firmum fundamentum huius exceptionis. Cum enim regula generalis sit, & ab ipsomet Sanchez admissa, voto principali redeunte perire subrogatum; opus erat clarè & manifestè hanc voti castitatis, & religionis commutationem excipi, quod tamen non videtur fieri in præsenti. Nam verba illa *singulis mensibus, quotidie, & semper* id non exprimunt; optime enim explicantur de tempore quo non redit votum; illo namque tempore iustum est, vt singulis mensibus confiteatur, & aliqua pietatis opera quotidie exerceat, vt sic semper (hoc est) continuo meminisse possit obligationis, qua astringebatur. Imo ex his vltimis verbis non leue fundamentum colligitur ad nostram sententiam astruendam. Si enim menstrua confessio, & piorum operum quotidiana exercitatio ad eum finem imponitur, vt vouens meminisse possit obligationis, qua voto dispensato astringebatur, si dispensatio perit, & votum redit, cessat finis huius nouæ impositionis & obligationis; cum iam ipsummet votum sufficientèr sui memoriam excitet; neque verum sit menstruam confessionem, & piorum operum exercitationem excitare eo casu memoriam voti, quo dispensatus astringebatur, sed quo de facto astringitur. Et hinc soluitur secundum fundamentum; satis enim Pontifex expressit commutationem non ampliùs duraturam quam dispensatio duraret. Nam cum contrarium non expresserit, censendus est naturam commutationis, & subrogationis noluisse immutare. Expressit autem dispensationem voti non perpetuam quia id præter naturam est dispensationis, & quia non erat dispensatio integra voti, sed solum ad quendam effectum. Tertium fundamentum ad summum probat, ad seruandum æqualitatem commutationis oportere opera illa durare in perpetuum. At cum hæc vota non absolutè commutentur sed dispensentur, & pro illorum dispensatione causæ examinentur; efficitur sane supradicta temporali commutatione adiuncta sufficientèr illorum dispensationem honestari. Denique nostram sententiam; hac consideratione confirmo. Si votum in rem minorem commutetur omnes Doctores sentiunt (vt statim dicemus) licitum esse vouenti omissa materia subrogata redire ad priorem promissam; quia in fauorem vouentis hæc subrogatio facta est. Sed cum votum castitatis, & religionis, illiusque obligatio nunquam nubendi dispensatur, & commutatur in confessionem menstruam, & piorum operum quotidianam exercitationem, commutatur secundum communem sensum in rem minorem. Ergo si posset vouens ad priorem obligationem redire, posset commutationem illam committere. At dissoluto matrimonio redit iure ipso prior obligatio. Ergo cessat minoris materiæ subrogatæ commutatio.

7. Tertia difficultas est qualitèr vouenti liceat ad priorem materiam promissam reditus omissa subrogata? Pro cuius decisione suppono, commutationem fieri posse in rem inferiorem, æqualem, vel superiorem materia promissa.

8. Igitur si commutatio facta est in rem minorem, omnes Doctores sentiunt (vt nuper dixi) licitum esse vouenti ea omissa ad priorem materiam promissam redire vtpote excellentiorem, & nobiliorem, Deoque gratiorem. Si verò facta sit in rem æqualem, non omnes conueniunt licitum esse vouenti omissa illa materia ad priorem redire. Quia secundum nostram sententiam nemini licet propria auctoritate votum in rem æqualem commutare. At si facta commutatione & acceptata liceret vouenti ad priorem materiam redire, iam vouens posset votum in æqualem rem commutare. Ergo. Nihilominùs longè probabiliùs est, licere vouenti omissa materia subrogata ad priorem propriam & natiuam redire. Quia posita æqualitate materiæ subrogatæ cum primò promissa gratiùs Deo esse videtur, priorem exequi quam secundam; cum secunda solum ex benignitate concedatur, & in gratiam vouentis, si velit illam exequi: non quia in Dei honorem, & cultum, & maiorem vouentis vtilitatem specialitèr cedat. Et ita tenet expressè *Azor 1. p. lib. 11. cap. 18. qu. 10. Suar. lib. 6. cap. 20. num. 4. Sanch. lib. 4. cap. 55. num. 26. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 16. in fine. Sayro lib. 6. in Claui Regia, cap. 12. num. 22.*

9. Quod si votum vel auctoritate propria vel Prælati in meliùs commutatum fuerit, satis probabilitèr defendit *Suar. lib. 6. de voto cap. 20. num. 4.* non esse licitum transitum ad priorem materiam. Quia huiusmodi transitus vtpote diminuens diuinum cultum, & vouentis vtilitatem non est Deo gratus. Neque obstat hanc commutationem fieri in fauorem vouentis: hoc enim solum probat, posse vouentem eam commutationem ante illius acceptationem respuere; non tamen post acceptationem. Nam acceptata illa commutatione cessauit fauor vouentis, & est ius acquisitum Deo ad illius obseruationem absque potestate retrocedendi: quia id pertinet ad maiorem Dei cultum & vouentis vtilitatem. Et confirmo ex humanis promissionibus. Si enim Petro promitteres mensuram hordei, & ex eius consensu in mensuram tritici promissionem commutares, non liceret tibi retrocedere. Nam esto fauorem tibi Petrus præstaret supradictę commutationi consentiendo; at post illius consensum & à te factam commutationem cessat fauor, & solum spectatur quid Petro gratiùs sit, & vtiliùs. Sic in præsenti videtur dicendum, facta commutatione in meliùs non esse tibi licitum retrocedere. Quia esto Deus ob tui fauorem, & ipsius gloriam hanc concesserit permutationem, non est credendum ea facta regressum permittere, vtpote contrarium suæ maiori gloriæ & tuæ vtilitati.

10. Fateor hanc rationem non leuitèr vrgere; sed quia communior est sententia affirmans, quomodocumque fiat commutatio materiæ promissæ siue in æquale, siue in meliùs, posse vouentem ad priorem & natiuam materiam redire subrogata relicta. Sic enim generalitèr tradit *Lessius & Sayro locis allegatis & expressè Sanch. d. lib 4. cap. 55. nu. 26. Layman lib. 4. summ. tract. 4. cap. 8. num. 27.* Ea de causa dicendum est commutationem ex benigna

Dei

Dei concessione fieri sub facultate redeundi ad priorem materiam. Nam cum sic fieri possit, tum ad Dei benignitatem declarandam, tum vt vouentes faciliùs vota exequantur, & ad noua emittenda excitentur, præsumendum est sic factam esse. Neque obstat quod hic reditus cedat in diminutionem diuini cultus, & vtilitatis vouentis, quando fit ex materia subrogata nobiliori ad priorem non æquè excellentem spectata per se vtraque materia, illoque casu speciali; quia contrarium cernitur rebus omnibus absolutè consideratis. Cedit enim maximè in Dei honorem & gloriam, vt vouentes intelligant, mitiùs cum Deo agi posse quam cum hominibus; neque esse ita rigidum exactorem sui iuris, quin aliquam illius remissionem faciat in fauorem vouentis.

11. Quarta difficultas est; an postquam quis redit ad materiam commutatam omissa subrogata possit iterum ad subrogatam redire? Videtur affirmare *Lessius lib. 2. de iustitia cap. 40. dub. 16. in fine. num. 111. in secunda editione.* Nam sequitur (inquit) si sæpiùs facta sit commutatio posse seruari quiduis illorum, in quæ facta fuit. v. g. votum peregrinationis annuæ commutatum est in menstruam confessionem, menstrua confessio in ieiunium hebdomadarium; ieiunium hebdomadarium in certas preces quotidianas; potest vouens satisfacere voto, vel recitando illas preces, vel ieiunando singulis hebdomadis, vel confitendo singulis mensibus vel annuam peregrinationem suscipiendo. Sentit ergo Lessius vouentem liberum esse ex subrogata materia ad commutationem redire & econtra: Siquidem sentit posse ad satisfaciendum voto eligere eam materiam quam maluerit. Nam cum commutatio relinquat potestatem satisfaciendi voto exequendo priorem materiam promissam, executione inquam prioris materiæ promissæ non videtur vouens priuari potestate accepta virtute commutationis. Placet hęc sententia, nisi fortè vt dicit *Sanch. lib. 4. sum. cap. 55. num. 29. Suar. lib. 6. de voto cap. 20. num. 13.* Redeundo ad priorem materiam æqualem, vel superiorem renunciares commutationi, quod non credo te alia via præstare posse, nisi emittendo de nouo priùs votum, vel nouo voto vsum commutationis renunciando.

TRA-

TRACTATVS XVI.

DE STATV RELIGIOSO.

SVperiori tractatui de voto affinis est explicatio status Religiosi, vtpote qui tribus votis perfectissimis paupertatis, castitatis, & obedientiæ consistit. Quinque disputationibus huius tractatus explicationem absoluemus. Prima explicabit illius essentiam, & ea, quæ solent illius susceptioni præmitti. Secunda declarabit susceptionem illius per professionem. Tertia obligationem voti paupertatis, & castitatis. Quarta voti obedientiæ obligationem. Quinta explicabit specialis alias obligationis. Et vota huic statui religionis annexa, illiusque relaxationem.

DISPVTATIO I.

De Essentia Religiosi status, & de eius susceptioni præmittendis.

PVNCTVM I.

In quo Essentia status Religiosi consistat, & vnde originem duxerit?

Summarium.

1. *Definitur religiosus status.*
2. *Qualitèr sit status perfectionis adipiscendæ.*
3. *Vota huius status debent esse perfecta castitatis, paupertatis, & obedientiæ.*
4. *Sed non debet esse omnimoda.*
5. *Sufficiunt vota simplicia.*
6. *In quo solemnitas voti consistat.*
7. *Vltra vota ad statum religiosum requiritur traditio,*
8. *Approbatio Pontificis non erat necessaria, si naturam huius status conditionem spectemus, secùs prout modo statutus est.*
9. *Vnde originem traxerit hic status.*

1. REligiosum statum definit *D. Thomas receptus ab omnibus* 2. 2. *qu.* 186. *art.* 1. 3. *&* 4. vt sit status perfectionis per tria vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ perpetuo adipiscendæ. Cum dicit statum, denotat immutabilitatem. Neque enim status esse potest, quin per se, & natura sua immutabilis sit, vt rectè dixit *D. Thomas* 2. 2. *qu.* 188. *art.* 4. *& opuscul.* 16. *de vita spirit. cap.* 5. Cui immutabilitati non obstat, quod religionis Prælati possint vota subditorum soluere, & liberos dimittere; sicut non obest statui temporalis seruitutis, quod dominus possit seruum liberum dimittere; nec statui Episcoporum obest, quod Pontifex possit ex vna Ecclesia ad aliam mutare, vel omnino Prælatum ab Ecclesia absoluere. Quod enim ad immutabilitatem requiritur solum est, vt ipsemet status ex parte suscipientium perpetuus sit, ita vt omnino discedendi potestate careant.

2. Deinde hic status religiosus est status perfectionis perpetuo adipiscendæ, in quo significatur propria huius status natura, & conditio, quæ est vt sit status perfectionis non adeptæ sed adipiscendæ. Neque enim religiosi obligantur esse perfecti; esto obligati sint id procurare, vt tradit *D. Thom. qu.* 186. *art.* 1. *ad* 3. *& art.* 2. *ad* 1. In quo status religiosus ab statu Episcoporum differt, qui Episcopos supponit esse perfectos. Hanc perfectionem religiosi status comparant religiosi mediis votis paupertatis, castitatis, & obedientiæ perpetuæ. Cum enim humanæ vitæ perfectio sita sit in sequela Christi, illiusque imitatione. Iuxta illud *Matth.* 19. Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni, & sequere me; & sequela Christi perfecta esse non possit absque renunciatione omnium bonorum, vt ex supradicto loco constat; neque item absque abstinentia à carnis voluptatibus. Iuxta illud *Matth.* 19. Sunt Eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter Regnum Dei, quasi ad perfectè Regnum Dei, consequendum hæc abstinentia conuenientissima sit; neque denique esse possit perfecta sequela Christi absque abnegatione sui, propriæque

voluntatis

voluntatis iuxta illud *Matth.* 16. Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me; fit sane vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ perpetuæ ad hunc statum perfectionis necessaria esse: siquidem voto paupertatis renunciantur omnia externa, castitatis, carnis voluptas, obedientiæ voto, propriæ voluntatis affectio.

3. Sed an hæc vota debeant esse absolutæ,& perfectæ castitatis, paupertatis, & obedientiæ, non est constans Doctorum sententia Nam plures,grauissimique Doctores sentiunt absolutam, & omnimodam paupertatem, castitatem, & obedientiam esse necessariam: Sic probare videtur. *Diuus Thom.* 2.2. *qu.*186. *art.* 3. 4. & 5. & omnes illi, qui sentiunt equites militares ordinis D. Iacobi, Alcantaræ, Calatrauæ, non esse verè, & propriè religiosos, quia perfectam paupertatem,castitatem, & obedientiam non deuouent, quos plena manu refert *Sanch. lib.*4. *de voto cap.*16. *num.* 11. Et tradit *Lessius lib.*2. *de iustitia cap.*41. *dub.*1. *num.*7. *in* 2. *edit. Layman lib* 4. *Theolog. mor. tit.*5. *cap.*1. *num.*5. Ratio est, quia de ratione status religiosi est perfecta sui abnegatione Deo per charitatem intimè inhærere at ad hunc effectum obtinendum, necessaria est rerum terrenarum, & voluptatum carnis, propriæque voluntatis perfectissima renunciatio, vtpote quæ charitatis obtinendæ maxima impedimenta sunt. Ergo.

4. Cæterum etsi verum sit, perfectam paupertatem,castitatem,& obedientiam necessariam esse ad statum religiosum; at non credo omnimodam esse necessariam. Et inprimis de voto paupertatis est omnino indubitatum,non esse necessarium fieri de paupertate quoad dominij abdicationem; sufficit si fiat quoad illius vsum,& administrationem vt expressè definiuit *Gregor.* 3. *in sua bulla*, quæ incipit *ascendente Domino.* Vbi eos qui post biennium probationis in Societate Iesu vota Scholasticorum emittunt, declarat veros religiosos esse, & nihilominùs bonorum suorum dominium retinere, quousque renunciare iubeantur Neque obstat *textus cum ad monasterium in fine de statu Monach.* Vbi *Innocentius* 3. inquit. Nec æstimet Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo monacho dispensare; quia abdicatio proprietatis,sicut & custodia castitatis adeo est annexa regulæ monachali, vt contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere. Ex quibus verbis videtur non solum vsus, sed proprietatis abdicationem faciendam esse voto paupertatis religiosæ. Non inquam obstat, quia ibi proprietatis nomine non dominium rei, sed vsum liberum, & expeditum illius intellexit innocent. vt explicant. *Vasqu.* 1.2. *disp.* 165. *cap.*6. *à num.*50. & *cap.*9. *à nu.*104. *Sanch. lib.*5. *summ. cap.* 1. *num.* 17. *Basil Ponce lib.* 7. *de matrimon. cap.*13. *num.*10. Et constat manifestè ex ipsius textus principio,vbi cauetur quid faciendum sit cum Monacho, qui proprietatem aliquam fuerit deprehensus habere. At proprietas culpabilis, quæ in religioso deprehendi potest, est solus vsus, & administratio rei Prælato inuito, non dominium. Ergo.

Præterea neque est necessarium, vt votum paupertatis priuet omni vsu, & administratione rei familiaris; sufficit autem quod certis casibus priuet; eo enim ipso est votum de re ad perfectionem pertinente. Quapropter votum paupertatis, quod equites militares emittunt, esto non priuet illos dominio, & vsu suorum bonorum absolutè quia tantum in certis casibus illis bonis vti non possunt nisi pro voluntate magistri, ea de causa est votum Euangelici consilij.

De voto castitatis maior est difficultas; aic omnimoda castitas, & abstinentia à copula coniugali sit de essentia status religiosi? Videtur id esse omnino necessarium. Aliàs te Deo perfectè non consecras; siquidem voluptatibus carnis inseruire intendis, nec Deo perfectè vniris, quippe in coniugem diuideris ob studium illi placendi; *teste Apostolo* 1. *Corinth.* 7. Neque denique consilia sequeris, sed præcepta tantum. Qui enim solam castitatem coniugalem, vouet, non vouet aliquid, quod ad consilia pertineat,& consequenter quod pertineat ad perfectionem. Cæterum probabilitate non caret,votum castitatis coniugalis adiunctum aliis duobus votis paupertatis, & obedientiæ ad verum statum religiosum sufficere. Nam esto ex vi sua non obliget ad aliquam castitatem sub consilio, obligat tamen ex regula, & instituto, cui seruando adiungitur;equites namque militares aliquibus diebus obligantur à coniuge abstinere ex vi regulæ,& constitutionis. Et hoc videtur sufficiens, vt votum castitatis coniugalis sit votum alicuius perfectionis saltem indirectè, verumque statum religiosum constituat. Sic tenentur docere omnes illi qui censent equites militares veros religiosos esse, quos refert, & sequitur *Thom. Sanch. lib* 4. *de voto cap.*16. *num.* 11. *Suar. tom.* 4. *de Religion. tract.*9. *lib.*1. *cap.*4. *à num.* 9. *Didacus Mota de his militibus lib.*2. *cap.*1. & 2. *Nauarr. lib.* 3. *consil. tit. de regularibus toto consil. tom. in* 2. *editione.*

Votum autem obedientiæ clarum est non requiri ita latum, vt comprehendat quidquid bonum est,& perfectum, sufficit si sit secundum constitutiones, & regulas, quas tibi sequendas proponis.

5. Posito autem voto paupertatis, castitatis, & obedientiæ vt dictum est requiri, restat examinandum qualia debeant esse hæc vota, an solemnia, an sufficiant simplicia? Sufficere simplicia est omnino certum, ita vt dubitationi non sit locus, eo quod *Gregor.* 13. *in dicta bulla ascendente Domino* expressè definierit esse veros religiosos eos, qui post biennium probationis in Societate Iesu vota simplicia castitatis, paupertatis, & obedientiæ emittunt.Neque alienum est hoc institutum ab eo, quod tempore nascentis Ecclesiæ vigebat: cum eo tempore veri religiosi essent, nec tamen vota solemnia, sed simplicia emittebant, vt multis comprobant *Basil. Legion. lib.* 7. *de matrimon. cap.* 11. & *multis sequentibus præcipuè cap.* 22.

6. Quod si roges, in quo voti solemnitas consistat? Non est facilè explicatu. Omissis ergo variis Doctorum placitis, quorum latissimè meminere *Gabriel Vasqu.* 1.2. *disp.* 165. *per totam,* & *Suar. tom.*3. *de Relig. lib.* 2. *à cap.* 4. & *seqq. Basil. Legionen. lib.*7. *de matrimon.à cap.*7. Censeo solemnitatem votorum consistere in eo, quod ex parte acceptantis relaxari, remittique liberè non possint; & cum hoc iure Ecclesiæ inductum sit; reseruat enim Pontifex potestatem relaxandi religiosorum professionem, qua reseruatione cessante possent Prælati religiosos liberos dimittere; sic sane solemnitatem voti iure Ecclesiastico inuentam esse,vt habetur *cap. vnico de voto in* 6. & in *extrauag. illa ascendente Gregor.* 13. Quod autem in nullo alio, quam in illa reseruatione hæc solemnitas consistat probatur

batur comparando vota solemnia cum simplicibus: vota enim simplicia paupertatis, & castitatis non desinunt esse talia, esto ab Ecclesia illis annectatur inhabilitas ad actus promissioni oppositos, vt manifestè constat in votis coadiutorum formatorum Societatis Iesu, quæ illos inhabiles reddunt matrimonio contrahendo, & bonorum quorumlibet acquisitioni, & dominio; sed quia liberè à Prælatis Societatis dimitti, & relaxari possunt, ea de causa solemnia non sunt, sed simplicia. Econtra vota paupertatis, & castitatis equitum militarium solemnia sunt, quia à Prælatis ordinum indispensabilia; tametsi matrimonium, & dominia rerum permittunt. Consistit ergo legitima religiosorum votorum solemnitas in hac reseruatione. Solum obiicere poteris vota, quæ professi Societatis emittunt post professionem, videlicet de docendis pueris, de paupertate retinenda de non ambiẽda dignitate, &c. Quæ sunt vota simplicia, & tamen non possunt à Prælatis religionum relaxari. Ergo in hac impotentia non stat votorum solemnitas. Respondebis fortè ea relaxari posse, si professus à religione eiiciatur, quod sufficit, vt non sint vota solemnia. Sed concesso vt verè concedendum est, omnia illa vota relaxari non posse à Prælatis religionis, dicendum est, id non prouenire ratione sui, sed ob annexionem ad professionis vota, quæ quia sunt insolubilia, etiam huiusmodi vota, vtpote accessoria solui non possunt.

7. Præterea ad statum religiosum requiritur ex parte suscipientium essentialitèr donatio, seu traditio sui in potestatem religionis. Neque enim absque hac donatione, seu traditione religio haberet potestatem dominatiuam in religiosos, neque status esset firmus, & immutabilis. Quapropter in religioso statu duo adsunt contractus ex parte suscipientium; alter comparatione Dei, qui fit per vota, alter qui fit donatione, & traditione sui in potestatem religionis; sicut enim quis liberè se potest pretio accepto tradere in seruum quid mirum si in seruum spiritualem se tradere possit religioni gubernandum? Prouenit ergo illa potestas dominatiua non à votis vtcumque, sed à donatione sui votis emissis. Dices stare posse te velle alteri donare, & vota castitatis, paupertatis, & obedientiæ emittere, absque eo quod verè subiectus maneas; cum ea in religione approbata non emittis. Ergo ex sola donatione cum votorum emissione non quæritur religioni dominatiua in religiosum potestas. Respondeo si natiuam status religiosi institutionem à Christo Domino factam spectemus, solam donationem sui cum trium votorum emissione sufficientem esse ad verum religiosum efficiendum, veramque potestatem Prælato concedendam. Sed quia Ecclesia sicut & quælibet respublica politica suis subditis præscribere potest eas conditiones in donationibus, & promissionibus, quibus deficientibus nullæ sint, statueritque donationem votorum emissione qualificatam alibi factam, quam in religione approbata nullam esse, nullamque accipienti iurisdictionem concedere; ea de causa nec donatio, nec votorum emissio extra religionem approbatam iurisdictionem confert, nec religiosum constituit. Quod exemplo matrimonij illustrari potest, quod si natiuam institutionem spectemus, solo contrahentium consensu perficiebatur: Sed quia Ecclesia potuit ad huius consensus legitimitatem plures conditiones expostulare; ea de causa consensus contrahentium illis deficientibus nullus est, nullamque potestatem tradit: Sic pluribus firmat *Basil. Legion. lib. 7. de matrimon cap. 5. & 6.*

8. Ex supradicta conditione infertur ad religiosum statum, si natiuam eius institutionem spectemus nullam Pontificis approbationem requiri. Tum quia ante *Innocent. 3* plures fuerunt in Ecclesia religiones absque expressa Pontificis approbatione sola Episcoporum approbatione, vel illorum non repugnantia, vt multis comprobat *Basil. Legion. dicto lib. 7. de matrim. cap. 11.* Tum quia Christus Dominus religionem instituens sola donatione cum trium votorum emissione contentus fuit. Verum post *Innocent. 3* qui sibi religionis approbationem reseruauit. *cap. ne nimia de Religiosis domibus*; cuius decretum renouauit *Gregor. 10. in cap. vnico eodem tit. in 6.* Nulla esse potest religio, quin à Sede Apostolica approbetur. Nullaque donatio, nec votorum emissio, quæ verum religiosum constituat extra Pontificiam apprabationem: Vide *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 2. cap. 15. & seqq. Lessium lib. 2. cap. 41. dub. 1. num. 18. Vasqu. disp. 165. Sanch. lib. 5. sum cap. 1. num. 15.*

9. Si verò de origine huius sanctissimi instituti loquamur, credo Christum Dominum non solum instituisse, sed erexisse. Quod illum instituerit, hoc est, prædicauerit, proposueritque sequendum nemini, dubium esse potest; siquidem dixit: si vis perfectus esse, &c. Item qui vult venire post me abneget semetipsum, &c. Quod autem erexerit, & executioni mandauerit in suis discipulis non leuitèr colligitur ex illis verbis Petri ad Christum dicentis. *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.* In quibus verbis denotat Petrus nomine omnium se reliquisse omnia bona terrena voto paupertatis & vxoris voto castitatis, & sequendo Christum obedientiam, & subiectionem illi promisisse: si enim sequela Christi, & abnegatio omnium rerum voto aliquo firmata non esset, non est credendum Petrum, aliosque discipulos ita eam magnifacere, vt dixerint Christo. *Quid ergo erit nobis?* Renuntiatio enim, & sequela Christi, quę pro libito, & absque peccato retractari posset, non sic æstimanda esset: Sic pluribus exornant *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 3. cap. 2. per totum Basil. Legion. lib. 7. de matrimon. cap. 2. & 3.*

PVNCTVM II.

Quotuplex sit status Religiosus.

1. *Diuersæ sunt religiones differentia non essentiali, sed accidentali.*
2. *Ex parte finis diuiditur religio in actiuam, contemplatiuam, & mixtam, & quæ hæ sint.*
3. *Ob varietatem mediorum diuersæ religiones statuuntur, tametsi eundem finem habeant.*

1. CVm Essentia religiosi status in renunciatione sæculi per vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ consistat, & hæc vota siue solemnia sint, siue simplicia solum accidentalitèr differant; efficitur religiosum statum solam differentiam accidentalem habere posse. Præterea cum status religiosus sit status perfectionis, & hæc in cha-

in charitate consistat, quæ vna est, omnis religionis, (esto numero plures sint) quoad speciem tamen non plures, sed vna sunt. Quocirca religiones Monachales à mendicantibus non specie, sed numero differunt. Sed quia cum hac diuersitate numerica stat optimè diuersitas accidentalis, tum ob finem proximum, & specialem, quem ipsæ religiones spectant; tum ob media, quæ ad illius consecutionem assumunt, ideo religiones aliqua ex his diuersitate gaudentes diuersæ nuncupantur. Solum aduerto ex fine potiùs, quam ex mediis diuersitatem, & distinctionem desumi. Hæc autem diuersitas conuenientissima est; tum ad decorem, & ornatum Ecclesiæ, tum ad diuini cultus exaltationem, tum ad vtilitatem fidelium, quibus propter varias eorum inclinationes, & propensiones, vnius viuendi modus non poterat esse accommodatus.

2. Ex parte ergo finis diuiditur religio in vitam actiuam, contemplatiuam, & mixtam. Actiuam voco, quæ ex proprio suo instituto operibus misericordiæ incumbit. Contemplatiuam, quæ orationi, lectioni, & contemplationi vacat, quæ duæ vitæ illis duabus sororibus Marthæ, & Mariæ fuerunt adumbratæ, quarum vna in ministrando necessaria Christo occupabatur; alia verò audiebat verbum illius, quam Christus Dominus prætulit, eiusque electionem nobiliorem esse dixit. At quia potest esse statutum, quod æquè primò propriam perfectionem oratione, & contemplatione obtinere intendat, & proximorum perfectionem prædicatione; ea de causa illud institutum mixtum ex vita actiua, & contemplatiua esse dixerim; quod Credo Christum Dominum, eiusque Apostolos secutos esse, qui tum orationi tum prædicationi, tum aliis misericordiæ operibus instabant. Iuxta hanc diuisionem dicendum est religiones militares, & hospitalaria, quia ex proprio instituto religiosæ militiæ, & hospitalitati vacant vitam actiuam propriissimè exercere; monachales verò, S. Benedicti, Basilij, Hieronimi, Bernardi, Bruni, quia orationi & contemplationi incumbunt, contemplatiuam vitam profiteri; mendicantes verò, S Dominici, Francisci, Augustini, Carmelitarum, Societatis Iesu vtramque vitam complecti.

3. Verùm quia ad consecutionem cuiuscumque ex supradictis finibus quælibet religio media diuersa apponit; ea de causa inter se distinguuntur, & vna ab alia diuersum corpus constituit. Neque in his est aliqua difficultas magni momenti, si tamen doctrinam velis latiùs pertractatam. Vide *Suar. tom. 4. de Religione tractat. 9. lib. 1. & 2.* vtiliter & breuiter *Lessium lib. 2. cap. 41. dub 2.* Vbi religiones comparant inter se, illasque asserunt perfectiores esse, quæ perfectiorem finem spectant, & perfectiora media apponunt ad illius consecutionem, quod esse potest, esto choro careant, neque ita austeræ sint, rigidamque paupertatem habeant. Quia non in his, sed in charitate Dei, & proximi, perfectio consistit.

PVNCTVM III.

Ad quid, & quando obliget votum religionis assumendæ.

1. *Distinguitur votum tempore designato, vel non designato implendum.*
2. *Ex rationabili causa differri potest votum, quod non fuit emissum pro determinato tempore.*
3. *Qualitèr obligeris voto moriendi in religione, arguitur.*
4. *Resoluitur quæstio.*
5. *Voto religionis obligaris pro viribus religionis ingressum procurare.*
6. *Si vouisti religionem absolutè teneris in pluribus seriò, & instanter petere. Et quas religiones, & an extra Prouinciam.*
7. *Si vouisti determinatam, non potes ingredi laxiorem.*
8. *Excipe nisi laxior religio priuilegium habeat Pontificium.*
9. *Idem est de voto ingrediendi speciale aliquod monasterium ob eius deuotionem, & singularem obseruantiam.*
10. *Repulsus absolutè à religione, quam vouisti, non teneris ingredi, esto postea inuiteris.*
11. *Contrarium docet Sanch.*
12. *Sed eius fundamento satisfit.*
13. *Non teneris manifestare te voto obstrictum esse.*
14. *Teneris discere grammaticam, si tempore voti sciebas id esse necessarium ad voti executionem, secùs si ignorabas.*
15. *Quid si non admitteris, nisi officium mechanicum discas?*
16. *Non teneris ingredi ad gradum Laycorum, aut Sacerdotum, prout religioni placuerit.*
17. *Quid si tibi denegantur altiora studia, cum ad illa aptus sis.*

1. SI de tempore, quo hoc votum obligat loquamur. Distinguendum est; si cum hoc votum religionis emisisti, signasti tempus illius executioni, pro eo tempore obligat; si autem absque vlla temporis determinatione religionem promisisti, obligat ad sui executionem, quamprimum commodè possis, strictiùs tamen, quam quodlibet aliud votum non perpetui obsequij, vt ieiunij, peregrinationis, & eleemosynæ, quod etsi differatur, integrè mandari executioni potest, & ex cuius dilatione nullus diuinus cultus promissus diminuitur. At ex dilatione culpabili religionis minuitur promissus cultus. Qui enim vouit religionem, vouit toto vitæ tempore Deo in religione seruire. Ergo quanto tempore executionem differt, tantum de diuino obsequio promisso omittit: Sic aliis relatis tradunt. *Suar.* *tom. 3.*

tom. 3. in 3. p. disp. 31. sect. 2. col. 3. & tom. 3. de Relig. tract. 7. lib. 4. cap. 1. num. 5. Sanch. lib. 4. summ. cap. 14. num. 22.

2. Si autem ex rationabili causa executionem voti differas, non censendus es de materia promissa subtrahere: quia non promittis ingressum vtrunque, sed commodo tempore. Quapropter si satis aptus non es religionis exercitiis, vel quia cares viribus, vel scientia, quæ communitèr religionis ingressui supponitur, differre iustè executionem voti potes. Accedat tamen confessarij consilium ob periculum errandi. *Suar. dicto tom. 3. de Religione tractatu 7. lib. 4. cap. 1. in fine*: Optimè *Sanchez lib. 4. summ. cap. 14 à num. 8. & sequentibus. Layman lib. 4. sum. tract. 4. cap. 3. quæst. 4. num. 5.*

3. Solum de voto moriendi in religione est aliqualis difficultas, quo tempore ad illius executionem obligeris? Videris namque obligatus eo modo, quo obligaris, cum votum absolutum religionis absque vlla temporis determinatione emittis. Quia dies mortis incertus est, & ne periculo exponaris non implendi votum, videris obligatus exequi, cum primum possis. Præterea si voueas absolutè perseuerare in religione, voues mori in religione, & ècontra si voueas mori in religione, voues vsque ad mortem in religione perseuerare. Ergo vtrumque votum idem est, ergo pro eodem tempore obligaris. Ex alia autem parte non videris obligatus ingredi religionem, quousque morale periculum mortis instet. Nam tu solum promisisti in religione vitam finire; cui obligationi satisfacis, si cum mors instat, religionem assumas. Quia iam terminas vitam in religione. Non ergo teneris ante mortem, & illius periculum religionem ingredi. Adde si aliqua ratione obligatus esses statim religionem ingredi, est ne te periculo exponas moriendi extra religionem; at dum non adest periculum morale mortis, neque periculum, quod in religionem non admittaris illo periculo instante, non adest periculum morale moriendi extra religionem. Ergo nulla ratione obligatus es ante illud periculum religionem ingredi.

4. Cæterum credo media via procedendum esse. Neque enim statim obligaris eo voto; quia religio sub illis verbis promissa satis indicat te noluisse statim illam suscipere, sed alio commodiori tempore. Neque etiam inde fit te posse executionem differre vsque ad morale periculum mortis. Tum quia non voues solam religiosi habitus susceptionem, sed in religione professionem, quæ cum fieri non possit nisi post annum probationis, expectare non potes ad morale periculum mortis. Tum quia ideo voues in religione mori, quia voues exercitiis religionis te ad mortem disponere, quod fieri non potest, nisi aliquo tempore ante mortem religionem ingrediaris. Quapropter prudentis arbitrio hoc tempus mensurandum est; nec nimia dilatio concedenda; quia in nimia dilatione pericula euenire solent reddendi impossibilem ingressum, aut ferè infructuosum, si religioni inutilis sis, vel illius oneribus, & exercitiis minùs aptus: Colligitur *ex Sanch. lib. 4. summ. cap. 14. num. 9. Bonacin. disp. 4. punct. 5. qu. 2 §. 6. num. 7.*

5. Quod si de substantia promissionis loquamur, votum religionis te obligat ad procurandum pro viribus religionem ingredi, vt tradit *Diuus Thomas ab omnibus receptus, 2. 2. quæstion. 88. art. 3. ad 2. & quæstion. vltim. art. 3. ad 2.* Cui proac rationi non obstat, quin possis Prælatis religionum manifestare, si aliquod impedimentum etsi non essentiale habeas, vel nimiam ad religionem auersionem; quia hæc manifestatio conducit prudenti admissioni. Sic *Sanch. lib. 4. cap. 16. num. 34 & 35.* Nunquam tamen obligaris ad obtinendum cum effectu religionis ingressum; quia id non ex tua, sed ex religionis voluntate pendet, ad quod te obligare non poteras. Dubium tamen est, quando censearis sufficientèr procurasse religionis ingressum, vt eo facto liber à voto existas, si in religionem non admittaris?

Pro cuius decisione præmitto triplicitèr te posse religionem vouere. Primò; si voueas religionem absolutè. Secundò, si voueas hanc religionem in particulari. Tertiò, si voueas in hoc speciali monasterio ob eius specialem deuotionem, regularé obseruantiam, aliamúe similem causam.

6. Si voueas religionem absolutè, teneris in pluribus seriò, & instantèr petere, vt sic censearis moralitèr ab omnibus repulsus esse, aliàs voto non satisfacis. Nam votum de religione assumenda, est votum de assumenda aliqua ex omnibus religionibus; ac proinde est votum de omnibus religionibus sub disiunctione, quod votum per se obligabat omnes religiones tentare, vt si fortè aliqua esset, in qua mandari votum executioni posset. At quia tentatis pluribus, & ab ipsis repulsus, inde probabilitèr colligere potes ab omnibus esse repellendum; ea de causa voto satisfacis, si plures religiones ingredi tentes: Sic *Suar. tom. 3. lib. 4. cap. 2. num. 16. Azor lib. 11. cap. 22. quæst. 2. Sanch. lib. 4. cap. 16. num. 44. & 47.* Quot autem religiones tentare debeas, vt prudentèr iudicare possis ex illarum repulsa ab omnibus esse repellendum, prudentis arbitrio mensurandum est, & colligendum ex occasione repulsæ, quæ generalis, & communis aliis religionibus esse debet: Sic omnes Doctores relati: Non tamen teneris ex vi huius voti religiones strictissimas ingredi quales censentur esse Camandulensis, Cartusia, Capucinorum, & fortè minimorum S. Francisci Paulæ ob votum quadragesimalis abstinentiæ, tametsi scias in illis esse recipiendum. Quia non censeris vouere, nisi aliquam ex religionibus, quæ communi hominum naturæ accommodatæ sunt, non quæ indigent speciali spiritus sancti instinctu, & auxiliis; Sic expressè *Sanchez lib. 4. cap. 16. num. 49. Layman lib. 4. cap. 6. tract. 5. num. 1. vers. resolues secundo.* Neque item teneris religiones extra propriam Prouinciam, seu nationem quærere; quia non es censendus te voluisse obligare nisi ad religionem suscipiendam in propria Prouincia; ea enim est communis intentio vouentium. Sic *Nauarrus cap. 27. num. 276. Azor 1. p. lib. 11. cap. 22. quæstion. 1. in fine. Valentia 2. 2. disput. 6. quæst. 6. punct 4. notab. 4. Eman. Sas, verbo votum num. 12. Tolet. lib. 4. sum. cap. 27. nu. 12. Sanch. lib. 4. sum. cap. 16. num. 44. Suar. tom. 3. lib. 4. cap. 2. nu. 9. & 10.* Fœmina verò promittens religionem non solum non tenetur quærere monasteria extra propriam nationem, seu Prouinciam, sed nec longè à proprio loco, in quo sunt eius parentes, & cognati; quia regularitèr fœminæ iis in locis habitum religiosum suscipiunt, non extra: Sic *Tolet. lib. 4. cap. 17. num. 12. Sanch. cap. 16. num. 46. Bonacina disput. 4. punct. 5. quæstion. 2. §. 6. num. 14.* Neque item videris tenere religiones militares

S. Ia-

S. Iacobi, Calatraræ, Alcantaræ ingredi, vt professionem equitum militarium facias. Posito, quod in aliis religionibus non admittaris, neque illarum susceptione voto religionis satisfacere potes. Quia hæc sub votum absolutum religionis non cadunt. Tum quia satis controuersum est, an verè, & propriè sint religiones quoad eum gradum. Tum quia vouens religionem à tumultu, cura, & sæculi pompa se separare intendit; quod non videtur hac professione satis obtineri: Sic *Sanchez lib.4. cap. 16. num. 11. in fine, Suarez lib. 4. cap. 2. num. 14. Layman lib. 4. tractatu 5. cap. 6. Bonacina disputat. 4. punct. 5. quæstion. 2. §. 6. num 5.* An verò suscipiendo habitum equitum Sancti Ioannis voto satisfacias? Affirmat vt probabile *Suar. dicto cap. 2. num. 15.* Et tradit *Aragon. 2. 2. qu. 88. art. 11. Azor lib. 13. 1. p. cap. 4. qu. 4. Manuel Rodriguez 1. tom. summ. cap. 95. num. 8. Sayro Claui Regia, lib. 6, cap. 7. num. 10.* Quia hi verum statum religionis, & perfectionis profitentur, & in communi modo loquendi videntur sub nomine religiosorum comprehendi. At veriùs censeo susceptione huius habitus voto non satisfieri; quia vouentis intentio colligenda est ex frequentèr contingentibus, dum aliud expresè non constat. At frequentèr religionem vouentes sæculi faustum, & tumultum, & diuitiarum sollicitudinem, hominumque sæcularium conuictum, & continuam conuersationem fugere intendunt; ac proinde non sunt censendi eam religionem velle amplecti huic fini obtinendo inproportionatam: Sic *Sanchez, Layman, & Bonacina supra.* Illud verò certum existimo voto religionis satisfieri assumptione habitus ordinum militarium in gradu clericorum; quia hic gradus veros religiosos separatos à sæculi pompa, & tumultu, diuitiarumque sollicitudine, & sæcularium conuictu constituit, non minùs ac ordo canonicarum regularium, aliique ordines: Sic *Sanch. dicto cap. 16. num. 12. Cordob. summ. quæst. 148. Suar. tom. 3. de Religion. lib. 4. cap. 2. num. 14. Bonacina disp. 4. quæst. 2. punct. 5. §. 6. num. 15.*

7. Si verò votum sit alicuius determinatæ religionis, teneris eam ingredi; nec potes ingredi laxiorem. Quia votum propria authoritate in rem inferiorem commutare non potes. Posses autem commutare in votum perseuerandi in religione laxiori. Quia votum perseuerandi in laxiori nobiliùs est voto ingrediendi strictiorem, si communem sententiam sequamur. Sic *Siluest. verbo votum 4. qu. 7. Sanch. lib 4. sum. cap. 16. num. 18. Layman lib. 4. sum. tract. 5. cap. 6. num. 7. & alij.*

Adde si tempus non instat ingrediendi religionem strictiorem, poteris religionem laxiorem ingredi animo profitendi ibi, sin minùs religionem strictiorem ingrediendi. Quia talis ingressus voto strictioris religionis non obstat; siquidem supponimus tunc, nec toto tempore nouitiatus tempus exequendi votum religionis strictioris instare, neque ob eum ingressum te impeditum esse religionem strictiorem ingredi, si fortè laxiorem deseras. Nam si hoc impedimentum habes; eo quòd illa religio strictior excludat suscipientes habitum alterius ordinis, nequaquam poteris religionem aliam laxiorem ingredi. Quia non potes impedimentum apponere voto exequendo. Deinde professio facta in religione laxiori nobilior est voto ingrediendi strictiorem ad experiendum. Ergo non potest voto ingrediendi strictiorem impediri; imò ipso iure commutatum manet: Sic *Sanch. lib. 4. cap. 16. nu. 20. Layman lib. 4. tract. 5. cap. 6. nu. 8. fine.* Neque obstat *textus in cap. qui post votum de Regularibus in 6.* Vbi astricto voto strictioris religionis, ingredientique laxiorem, ibidemque profitenti pœnitentia imponitur. Quia huiusmodi *textus* loquitur de eo, qui tempore quo laxiorem ingreditur strictiorem promissam ingredi debebat; ac proinde in tali ingressu peccauit, secùs verò in professionis emissione.

8. Aduerto tamen esse aliquas religiones, quibus à Sede Apostolica priuilegium concessum est recipiendi eos, qui voto strictioris religionis sunt astricti, & tunc illuc ingredientes voto satisfaciunt, ac si religionem strictiorem fuissent ingressi. Quia authoritate Apostolica in fauorem religionis, & bonum commune, votum illud strictioris religionis in laxiorem commutant. Sic concessit *Eugen. 4. congregationi S. Benedicti,* & refertur in compendio mendicantium. *tit. dispensatio* §. 8. Et in compendio priuilegiorum Societatis Iesu. *verbo commutatio* §. 3. Subditur autem limitatio ab Eugenio 4. & in nostris priuilegiis expresè habetur, vt si ante professionem emissam ab ipsa laxiori religione discesserint, dispensatio nullius sit roboris, & momenti. Ex quibus infertur non fuisse factam absolutam dispensationem, vel commutationem illius voti, sed solum pro tempore quo à laxiori non recedunt; & notauit *Layman lib. 4. summ. tract. 5 cap. 6. num. 8. Sanch. lib. 4. summ. tractat. 5. cap. 16. num. 94.* Sed quia in nostra Societate ante professionem post biennium probationis vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ emittuntur, quibus verus religiosus constituitur poterit strictioris religionis voto ligatus in emissionem horum votorum, vt pote in rem meliorem suum votum commutare; qua commutatione facta, esto postea è religione ante professionem eiiciatur, voto strictioris religionis non tenebitur; quia iam commutationi satisfecit. *Layman lib. 4. tract. 4. cap. vlt. fine.*

9. Quod si votum sit ingrediendi aliquod speciale monasterium ob eius deuotionem specialē, & singularem obseruantiam, dicta teneris illud ingredi, neque potes in aliud nisi strictioris obseruātiæ intrare; sicut de voto determinatæ religionis dictum est. Aduerto tamen frequentèr votum ingrediendi aliquod monasterium, non arctari ad ipsum, sed illud quasi accessoriè, & peraccidens spectari, vel solum spectari ad primum ingressum, non ad illius perseuerantiam; cuius indicium non leue est, si monachi illius conuentus soleant frequentèr mutari ad alia monasteria.

10. Restant aliquot difficultates enodandæ. Prima; an non admissus in monasterium, vel religionem, quam vouisti, liber maneas à voto, nec tenearis iterum religionem tentare, aut in eam ingredi, esto inuiteris? Et quidem si repulsa absoluta non fuit, sed pro limitato tempore, clarum est te non esse deobligatum. Quia tunc non denegatur habitus, sed suspenditur; vt si febri quartana laborares, vel alio impedimento, quod decursu temporis nec longo tolli speratur. *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 4. cap. 2. num. 7. Lessius lib. 4. cap. 41. dub. 5 num. 44. Sanch. pluribus relatis lib. 4. cap. 16. num. [illegible].* At si repulsa fuit absoluta post sufficien[illegible] diligentiam à te factam, probabiliùs est te liberum à voto manere. Quia ex vi voti solum videris obligatus eam diligentiam facere pro

facere pro illius executione, quæ in re magni momenti præstari solet. At ponimus te eam diligentiam præstitisse. Non igitur ampliùs teneris. Neque enim ad repetendam diligentiam, & multiplicandam petitionem videris obligatus. Aliàs repetere deberes sine termino. Adde te vouere religionem sub conditione, si facta petitione admittaris. Ergo si non admitteris votum non suspenditur, sed omnino extinguitur. Dices verum id esse, si nunquam admittaris; secùs si aliquando, etsi casu contigerit. Sed contra, quia cum votum religionis emittis, intendis illud exequi breui tempore, verbi gratia, hoc anno; non tamen intendis eius obligationem toto vitæ curriculo prorogare. Ergo religionis admissio, quæ fuit conditio, sub qua religionem suscepisti, eo anno possibilis esse debet. Ergo alia admissio casu contingens nec fuit conditio spectata à voto, nec alicuius effectus est: Sic *Aragon. 2. 2. quæstion. 88. art. 3. circa solut. ad 2. Azor 1. parte lib. 11. cap. 22. quæstion. 5. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 5. num. 44. in secunda editione, Suar. tom. 3. de Religione lib. 4. cap. 2. num. 7. & 10.*

11. Contra hanc sententiam procedunt *Sanch. lib. 4. de voto cap. 16. num. 71. Layman lib. 4. summ. tractat. 5. cap. 6. num. 4.* Affirmantes te obligatum esse ingredi religionem, quoties religio voluerit te admittere, tametsi priùs te absolutè, & in perpetuum repulerit. Mouentur, quia votum religionis non emittitur in fauorem religionis, vt ipsa religio cædere possit iuri suo, sed emittitur in Dei honorem, & vouentis vtilitatem. Sed quia hic honor, & hæc vtilitas obtineri non potest conuenientèr absque religionis consensu; ea de causa religionis consensus expostulatur. Ergo quandocunque hic consensus apponatur, votum obligat, eo tamen cessante suspenditur eius obligatio. Et confirmat Sanch. si repulsus à religione esses ob falsam alicuius impedimenti informationem, & ipsa religio detecto errore te vellet admittere, non videtur esse dubium, quin obligatus esses ingredi. Et idem est si falso credens laborare impedimento perpetuo admissionem non petieris, non obinde ab obligatione voti liberaris detecto errore. Ergo non cessat voti obligatio ob absolutam repulsam, facta ex parte tua sufficienti diligentia ne repellaris.

Limitant autem *Sanch. & Layman* suam sententiam, vt procedat rebus in eodem statu permanentibus. Nam si desperans te in religionem strictiorem, quam vouisti fore suscipiendum, fueris ingressus laxiorem, vel sponsalia cum fœmina contraxeris, vel post contractum matrimonium viduus effectus, non videris teneri. Nam illa noua difficultas relinquendi statum laxioris religionis bona fide assumptum, vel dissoluendi sponsalia contracta, vel superandi carnis tentationes, quæ matrimonio probato solent esse validiores, sufficiens causa videtur esse excusandi ab obligatione voti: Secùs verò si mala fide processisses. Et hæc limitatio verissima est.

12. Nihilominùs sustinenda est prior sententia, vtpote communior, & benignior. Et ad fundamentum Sanch. dicendum consensum religionis apponendum esse. cum ex parte tua sufficientèr petitur, & expostulatur. Quia petitioni correspondere debet. Aliter verò positus consensus nullius est effectus. Ad confirmationem admitto in illis casibus te obligatum esse voto. Quia illegitimè à religione repulsus es; illegitima autem repulsa etsi te ab executione voti excuset, non tamen absolutè liberat; sicut nec liberat error impedimenti. Illa verò repulsa dicimus te à voto liberari, quæ prudens, & legitima fuerit, quia est quasi quædam definitiua sententia huius causæ.

13. Secunda difficultas est; an tenearis manifestare te voto religionis obstrictum esse, si credas ea manifestatione admittendum fore? Affirmant *Caietan. 2. 2. qu. 88. art. 3. circa solut. ad 2. Bonacin. tom. 2. disp. 4. quæst. 2. punct. 5. §. 6. num. 16.* Mouentur, quia promittens religionem promittit tacitè; quæ per se ad illius consecutionem conducunt, frequentèr autem conducit voti manifestatio. Nam ex illa Prælati religionis concipiunt petentem ingredi religioni affectum esse, & ardentèr illam desiderare. Veriùs tamen est oppositum, prout docuit *Azor 1. p. lib. 11. cap. 22. qu. 9. Sanch. lib. 4. cap. 16. num. 54. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 4. cap. 2. num. 7.* Ratio est, quia ex vi voti solum teneris media apponere, quæ per se necessaria sunt illius executioni. At manifestatio voti (esto adiuuet per se tamen necessaria non est. Alias obligatus esses intercessores quærere; quia hæc intercessio non leuitèr exequendo voto conducit. Sed quia per se necessaria non est, non obligaris apponere.

14. Tertia difficultas est; an tenearis discere grammaticam, vel aliam scientiam nempe Phylosophiam, vel Theologiam, si ob illius defectum non admittaris? Respondeo te obligatum esse, si cum votum emiseris, sciebas regularitèr hanc scientiam expostulari in iis, qui religionem ingredi volunt. Quia est medium à te cognitum ad finem promissum moralitèr necessarium; ac proinde promisso fine censeris illud promittere. Sic *Soto lib. 7. de iustitia quæst. 2. art. 1. ad 3. Azor lib. 11. 1. p. cap. 22. qu. 4 aliis relatis Sanch. lib. 4. sum. cap. 16. num. 61. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 4. cap. 2. num. 21. Bonacin. disp. 4. qu. 2. punct. 5. §. 6. num. 12.* Excipe nisi velis gradum Laycorum sumere, & ad eum te religiosi recipiant. Quia assumptione religionis in illo gradu substantiam voti imples; cum solum accidentalitèr differat gradus Laycorum à gradu Sacerdotum in religione. Et præterea propter maiorem illius gradus humilitatem, specialemque mundi contemptum perfectioni consequendæ fortè aptior est; ac proinde esto promissus non sit æquiualet gradui promisso. *Suar. d. cap. 2. num. 21.* Et videtur supponere *Sanch. num. 61.*

Verum si tempore voti ignorabas grāmaticam, vel artium scientiam ab ingredientibus religionem expostulari, non teneris eam addiscere. Quia est grauis, & notabilis difficultas superueniens voti executioni. *Sotus Sanch. Azor Suar. Bonacin. num. præcedenti relati.* Quod si dubius sis, an tempore voti ignoraueris scientiam grammaticæ, vel artium ab ingredientibus religionem expostulari? Præsumere debes sciuisse grammaticæ cognitionem expostulari, secùs artium, vel Theologiæ. Quia ferè nulla est religio, quæ ignorantes grammaticam recipiat ad gradum Sacerdotum, bene tamen ignorantes Phylosophiam, vel Theologiam. *Sanch. cap. 16. num. 67.*

15. Hinc deducitur quid sentiendum sit si religionem promisisti sub gradu Laycorum, neque admittaris, nisi officium aliquod mechanicum discas? Dicendum est, si cum votum emisisti, sciebas illud officium esse necessarium, teneris discere. Quia tacitè promisisti; & in hoc omnes conueniunt.

niunt. Si verò ignorabas,& officium tibi scitu difficile est, excusaris. Quia notabilis difficultas voti executioni superueniens, neque à vouente cognita excusat ab illius executione. *Suar. lib. 4 cap. 2. in fine. Sanch. lib. 4. cap. 16. num. 68.* At si scitu facilè sit, & absque illius scientia vtilis religioni esse non potes, teneris illud discere. Quia ex vi voti teneris media facilia executioni voti per se conducentia apponere. *Sanch. & Suar. supra.* Verum si absque illius officij scientia vtilis religioni esse potes, aliis muneribus inseruiendo, credo nullo modo te obligatum esse extra religionem tali officio addiscendo vacare: quia per se medium necessarium non est, sed solum ex voluntate religiosorum non satis rationabili. *Suar. expressè dicto lib. 4 cap. 2. num. 24. in fine; & fauet Azor 1. p. lib. 11. cap. 22. qu. 4.*

16. Quarta difficultas est; an vouens religionem teneatur ingredi ad gradum Sacerdotum, vel Laycorum prout religioni placuerit? Negatiuè respondendum est regulariter loquendo. Quia rarus, vel nullus est, qui aliquem ex his gradibus non determinauerit vel formali intentione, quia credidit in gradu Sacerdotum, vel Laycorum esse recipiendum, vel virtuali ex qualitate, & conditione personæ deducta. Facta autem determinatione ad vnum gradum grauis esse solet difficultas alium accipiendi, præcipuè si gradus ad quam determinatus est, fuit Sacerdotum, & obligetur humilem Laycorum gradum accipere. *Azor 1. p. lib. 11. cap. 22. qu. 4. Sanch. lib. 4. cap. 16. num. 55. & sequentibus Suar. tom. 3. de Relig. lib. 4. cap. 2. num. 22. & 23. Bonacin. disp. 4. quæst. 1. punct. 5. §. 6. num. 6.* Dixi regulariter loquendo; quia si aliquando contingeret non satis cognosci quem gradum vouens determinauerit; quia vtrique statui aptus est, neque eius conditio potiùs vnum, quam alium expostulat, obligatur admittere, quem religio concesserit. Quia de voto constat, & impleri potest iuxta voluntatem vouentis aliquo ex prædictis gradibus, cum nullus ex eius voluntate determinatus sit. Quid ergo excusat? *Azor qu. 4. Sanch. num. 56. Bonacin. num 6.*

17. Ex his bene deducit *Thom Sanch. lib. 4. cap. 16. num. 58. & 56.* Si præditus sis iis dotibus, quibus spectatis ea in religione altiora studia habentibus conceduntur, tibi verò denegantur; non teneris eam religionem ingredi; quia est notabilis difficultas voti executioni superueniens, neque à te cum vouisti præuisa. Et idem est si in ea religione viget constitutio Sixti 5. qua spurij à dignitatibus expelluntur, quarum tu esto spurius aliàs capax eras. Quia obligaris perpetuò eam ignominiam pati. Quod est satis difficile.

PVNCTVM IV.

Qualitèr votum religionis assumendæ obliget ad perseuerandum in habitu assumpto.

1. *Obligaris ingredi animo perseuerandi.*
2. *Obligaris religionem non deserere, si prudentèr iudicaueris tibi expedire.*
3. *Plures Doctores censent voto religionis fieri satis, tametsi absque causa iusta religionem deseras.*
4. *Ingrediens sine voto nullum committit peccatum, si exeat absque causa ob honestum tamen finem.*
5. *Ligatus voto grauitèr peccat.*
6. *Si voto religionis superaddas votum illius perseuerantiæ, an amplius ligeris? Proponitur dubitandi ratio.*
7. *Potes te obligare ad perseuerandum in religione, tametsi religio incommoda, & difficilis visa fuerit.*
8. *Proponitur obiectio, fit illi satis.*
9. *De facto votum perseuerandi non superaddit regularitèr obligationem voto religionis.*
10. *Qualitèr ligatus voto perseuerandi, si ob causam iustam exeat, vel expellatur, tenetur denuò ea causa cessante ingredi.*

1. Ponendum est ex vi huius voti te esse obligatum ingredi religionem animo ibi perseuerandi, si fortè iudicaueris tibi religionem expedire. Quia votum religionis non est votum suscipiendi habitum religiosum; sed est votum obsequendi Deo in religione toto vitæ tempore mediis votis paupertatis, castitatis, & obedientiæ. Ergo obligat ad professionem faciendam, saltem si religio probata placuerit: Sic supponunt omnes Doctores apud *Sanch. lib. 4 summ. cap. 16. num. 74. Suar. tom. 3. de Relig. cap. 3. num. 2.*

2. Ex quo principio videtur inferri manifestè te obligatum esse ex vi voti, & consequentèr sub graui culpa religionem probatam non deserere, si prudentèr iudicaueris tibi conuenire. Nam cum votum obliget ad professionem faciendam præmissa illius probatione: & de ratione probationis sit, vt probatum admittatur, si bonum, & conueniens inuentum fuerit; respuatur verò, si fuerit disconueniens inuentum; efficitur sanè inuenta religionis conuenientia te obligatum esse illam amplecti, aliàs voto non satisfacis. Quod si dicas rarum, vel nullum esse, cui religio conueniens non sit. Ergo nunquam deseri poterit. Dicendum est non de sola conuenientia religionis in ordine ad spiritualem animi salutem esse sermonem, sed de conuenientia religionis ad vitam quietè, tranquillè, & absque animi perturbatione transigendam: cuius contrarium frequentèr ingredientibus religionem euenire potest. Quando ergo hic successus non adest, si religio deseratur, & malè deseritur, & voto non fit satis; & ita tanquam certum tradunt *D. Thom. 2. 2. qu. 189. art. 4. & Caietan. ibi. Siluest. religio. 2. qu 19. & votum 4. qu. 3. Valent. disp. 6. qu. 6. punct. 4. quæst. 4. Couarr. de pactis 1. p. §. 3. ad finem. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 4. cap. 3. à num. 2. & sequent. Sanch. lib. 4. summ. cap. 16. num. 90. Layman lib. 4. summ. tract. 5. cap. 6. num. 12. qu. 4. conclus. 3. & alij apud ipsos.*

Dices qui religionem vouit, censetur eam vouere sub conditione probationis à iure concessæ. At ius concedit ingredientibus religionem absque vllo voto, vt possint pro libito eam dimittere: *cap. ad Apostolicam de Regularibus cap. 1. eodem tit. in 6.* Ergo vouens religionem voto satisfaciet, esto pro libito religionem dimittat; siquidem non se vult ad religionem obligare alitèr quam alij ingredientes obligantur.

3. Propter hanc rationem plures Doctores affirmant ingredientes religionem bona fide voto satisfacere, tametsi absque causa iusta eam deserant eo ipso solo quod non sit ei grata. *Nauarr. lib. 3. consil. tit. de voto cons. 21. in 1. edit. Azor. 1. p. lib. 11. cap. 22. qu. 6 in fine. Bonacin. disp. 4. quæst. 2. punct. 5. §. 6. de voto num. 22.* Alij verò dicunt ingredientem religionem sine voto, eamque deserentem absque causa iusta, & rationabili peccare venialitèr; quia leuitatis, & temeritatis arguitur recedens à via perfectionis incœpta. Item si religionis Prælati nouitium expellerent, quem iudicarent religioni commodum peccarent sane; ergo nouitius iudicans religionem sibi commodam esse peccabit illam deserens: vtrique enim eadem libertas in probatione conceditur; religioni probandi nouitium, & nouitio probandi religionem. Quod si voto ligatus religionem ingrediatur, affirmant dicti Doctores peccaturum mortalitèr, si religionem absque iusta causa deserat. Nam cum ius non concedat egredi nouitium absque iusta causa, sed potiùs sub culpa veniali cogat perseuerare, si huic obligationi superaddatur votum, sub graui culpa obligabitur: Sic *Caietan. 2. 2. qu. 189. art. 4. dub. 3. Philiarc. de officio sacerd. tom 1. p. 2. lib. 3. cap. 20. ad finem Sanch. lib. 4. Sum. cap. 16. num. 22. Layman lib. 4. tract. 5. cap. 6. qu. 4. num. 12. conclus. 3.*

4. Cæterum si dicendi modi mihi non probantur; existimo namque nouitium ingredientem sine voto nullo peccato maculari ex eo, quod religionem deserat motus aliquo honesto fine, tametsi absque causa rationabili, hoc est absque eo quod sentiat religionem sibi esse difficilem, vel incommodam, sufficit si sentiat minùs gratam: Sic expressè *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 4. cap. 3. nu. 6. & seqq.* Ratio est, quia nullum est præceptum, quod nouitium adstringat ad perseuerandum; cum potiùs omnia iura clament liberum esse ad deserendam religionem. Luce autem naturali nequaquam obligatur in assumpto habitu perseuerare: Sicut enim pro libito potuit non assumere, ita pro libito potest illam deserere, eo solum quod sibi minùs gratus sit, præcipuè cum illum continuare non possit, quin professione astringatur. Aliàs omnes incipientes consilium aliquod Euangelicum exercere. v. g. Eleemosynam facere, orationes fundere, obligati essent in illo perseuerare in perpetuum, quod non est dicendum. Præterea si nouitius æquè esset obligatus non deserere religionem sibi accommodatam, & facilem, ac Prælatus obligatus est nouitium vtilem non expellere, non solum sub culpa veniali, sed mortali obligatus esset. Nam Prælatus expellens nouitium vtilem absque causa rationabili contra eius voluntatem grauitèr peccat; quippe abutitur potestate, & iurisdictione sibi concessa admittendi nouitios, vel expellendi; cum talis expulsio & religioni, & nouitio nociua sit. Quapropter ex obligatione Prælati retinendi nouitium vtilem religioni, deduci non potest obligatio nouitij perseuerandi in religione sibi commoda, & facili. Quia Prælatus ex ratione officij sibi concessi obligatus est vtilitati religionis prospicere. At nouitio non incumbit huic vtilitati prouidere, sed solum vtilitati propriæ in rebus præcepti; & cum ex illis non fit religionis professio, cum ad consilia Euangelica pertineat; obligatus non est ad professionem.

5. Neque inde fit voto religionis assumendæ ligatum non peccare grauitèr, si religionem sibi commodam, & facilem deserat. Nam esto ad professionem non obligetur, nisi præmissa illius probatione, & nouitiatu; quia tamen ad ipsam vi voti, & promissionis factæ obligatùr, quam obligationem non habet, qui sine voto ingreditur; ideo voto ligatus deserere religionem non potest, si sibi commoda, & facilis visa fuerit: Secùs verò, qui sine voto ingreditur. Neque hæc obligatio voti contraria est iuris dispositioni. Ius namque non concedit, sed permittit nouitio liberum à religione egressum: cui permissioni cedit ipse se voto religionis ligando; ita vt impossibile sit se voto religionis ligare, & nolle huic libertati egrediendi absque vlla causa cedere.

Igitur voto religionis ligatus deserens religionem, quam sibi commodam, & facilem experitur, tametsi ob aliquos fines aliàs honestos, peccat mortalitèr, & voto non satisfacit. Secùs verò est, si sibi grauitèr incommoda, & difficilis visa fuerit, quamque existimat alacri animo ferre non posse. Quia illo casu nullum erit peccatum, si illam deserat, & voto religionis manebit satisfactum. Quia bona fide, & ex vero animo religiosum habitum suscepit, & quantum rationabilitèr potuit, pro eius perseuerantia pugnauit spectata sua fragilitate, & naturali dispositione. Sic pluribus relatis firmat *Sanch. lib. 4. de voto cap. 16. n. 93. iuncto num. 90. Suar. tom. 3. lib. 4. cap. 3. n. 11. & 12.* Ex quo fit eum qui ob prauum procedendi modum, quem facilè superare poterat, à religione expellitur, voto non satisfacere, & à fortiori si ea intentione vt expellatur, malè procedit. Secùs verò si difficultèr se continere possit. *Sanch. pluribus relatis lib. 4. cap. 16. num. 108. Suar. tom. 3. lib. 4. cap. 3. num. 11.*

6. Restat tamen enodanda grauis difficultas: An si supradicto voto religionis superaddas votum illius perseuerantiæ, ampliùs obligeris, ita vt non liceat tibi ex causa rationabili relinquere? Ratio difficultatis est; quia votum religionis (vt dictum est) non est votum solum de suscipiendo habitu, sed de perseuerando in illo media professione; quia est votum de religione, quæ non est absque professione, seu trium votorum in religione approbata emissione. Ergo votum perseuerandi, & profitendi voto religionis nihil addit. Deinde obligari non potes ad profitendum, nisi præmissa probatione. Quia non potes obligari contra formam, & dispositionem iuris communis. Sed de ratione intrinseca probationis est, vt si probatum consentaneum inuentum fuerit admittatur; sin minùs respuatur. Ergo quantumcunque ad professionem faciendam obligeris, poteris probatam religionem respuere, si tibi incongrua visa fuerit; sicuti potes, cum religionis suscipiendæ voto ligatus es: Sic docuit *Arag. 2. 2. quæst. 88. art. 3. circa solut. ad 2. Sot. lib. 7. de iustitia quæst. 2. art. 1. ad 3. Petrus de Ledesm. 2. tom. summ. tract. 10. cap. 3. dub. 7. casu 4. Eman. Saa verbo votum num. 13. Lessius Suar.* statim referendi probabilem reputant.

7. Nihilominùs veriùs est, te posse voto astringi ad perseuerandum in religione, tametsi religio incommoda, & difficilis visa fuerit, modo ea difficultas tanta non sit, vt periculum peccandi; vel impediendi maius bonum inducat: Sic supponit. *D. Thomas 2. 2. qu. 189. art. 4. in corpor. & ibi*

ibi Caietan. Nauarr. cap. 12. num. 47. Couarr. de pactis 1. p § 3. ad finem. Azor 1. p. lib. 11. cap. 22. quaest. 8. Sanch. lib. 4. cap. 16. num. 81. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 5. num. 46. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 4. cap. 4. à num. 2. & seq. Layman lib. 4. Theolog. mor. tract. 5. cap. 6. num. 13. & alij plures apud ipsos. Ratio est; quia hoc votum est de re bona, & honesta, nec maioris boni impeditiua, scilicet de professione facienda superatis omnibus difficultatibus maius bonum non impedientibus. Ergo est votum validum.

8. Dices validum esse spectato iure naturae, & antiqui iuris communis dispositione. Quia his spectatis cadere poteras iuri probandi religionem. cap. statuimus, cap. consulti cap. ad Apostolicam de Regularibus. At spectato iure nouo Trident. sess. 25. de Regularibus inualidum esse, cum ibi prohibeatur, & annuletur quaelibet annuae probationis renunciatio, & votum perseuerandi in religione hanc annuam probationem cum facultate egrediendi liberè videtur impedire. Item in cap. 16. de Regularibus, annulat consilium bonorum renunciationes, & pacta quae minùs liberum, & expeditum egressum facere possent nouitio. Ergo à fortiori censendum est votum perseuerandi superatis omnibus difficultatibus possibilibus irritare, & annulare. Quia hoc votum minùs ei liberum, & expeditum egressum relinquit, quam quaelibet alia bonorum renunciatio, & donatio. Sed contra est; quia consilium nihil de voto professionis disposuit. Ex eo autem, quod prohibuerit, & annulauerit professionem non praemisso anno nouitiatus, aliasque renunciationes bonorum absque conditionibus ibidem praescriptis; non infertur an nullasse votum profitendi eo casu, quo probata religio periculum peccandi, vel impediendi maius bonum non inducat. Nam huiusmodi votum optimè compati potest cum annua probatione. Quia probatio non excludit voluntariam probationem quoad Deum perseuerandi superatis quibusuis difficultatibus maius bonum non impedientibus; solum enim petit, vt decursu vnius anni religio probet nouitium, & nouitius religionem. Quoad causas verò, ex quibus probata religio relinqui possit, nihil disponit, sed dispositioni iuris naturalis remittit; ac proinde ingredientem liberum relinquit, vt si velit se voto astringere ad perseuerandum possit, sin minùs maneat in ea dispositione, qua erat ante ingressum. Alias si probatio impediret hanc obligationem perseuerandi ortam ex voto profitendi, & iam impediret obligationem perseuerandi ortam ex voto simplici religionis, cum ex vi illius non possit deseri religio, quae commoda, & facilis inuenta fuerit; cum tamen nullo voto intercedente optimè posset relinqui absque vlla culpa ob aliquem honestum finem.

9. Verum an de facto, quoties votum perseuerandi in religione, seu profitendi emittis, obligatus sis perseuerare, tametsi religio tibi incommoda, & difficilis valdè appareat? Satis controuersum est. Communis sententia affirmat te obligatum esse. Sic D. Thomas Caietan. Nauarr. Azor Couarr. Sanch. & alij num. praecedenti relati. Mouentur; quia sic vouens intendit se ampliùs obligare, quam si solum religionem voueret; aliàs non ea forma votum emitteret, neque voto religionis emisso illud votum superadderet. At votum profitendi non potest ampliùs obligare, quam votum religionis, nisi obliget ad amplectendam religionem, esto incommoda, & difficilis appareat. Ergo dicendum est ad hoc obligare. Caeterum veriùs censeo eo solum casu perseuerandi amplius obligare, quam votum religionis, cum vouens satis cognoscit obligationem voti religionis, & ea supposita superaddere intendit nouam obligationem quod manifestè conuincit fundamentum communis sententiae. Sed quia id rarum est (rarò enim religionem vouentes cognoscunt vi illius voti obligatos esse profiteri; si religio inueniatur, facilis, & consentanea; raròque ex vi voti perseuerandi intendunt in religione perseuerare, si difficilis, & incommoda appareat) ea de causa votum perseuerandi communitèr emissum non est praesumendum voto religionis obligationem superaddere, sed eandem ampliùs explicare: Sic expressè vltra Doctores in principio huius quaestionis relatos docet Suar. tom. 3. de Relig. lib. 4. cap. 4. num. 8. & meo iudicio eam defendit Sanch. esto inuitus dicto cap. 16. num. 82. Quatenus asserit votum perseuerandi non obligare, si aliquam magni momenti difficultatem in religione experiatur tempore voti ignoratam, aut alia notabilis difficultas superueniat. Sed ob nullam aliam rationem voto religionis ligatus deserere religionem potest nisi quia religionem difficilem grauitèr experitur, quod tamen tempore voti prorsùs ignorabat. Ergo votum perseuerandi nullam in sententia Sanch. obligationem superaddit voto religionis. Quod verò regularitèr vouentes non sint censendi se velle obligare ampliùs voto perseuerandi, quam voto simplici religionis. Sic probo. Quia velle perseuerare sub conditione, quod religio grauitèr incommoda; & difficilis visa non fuerit, est maximè Tridentin. conforme, quod hunc statum amplectentes liberos esse voluit. Est item religioni maximè expediens, quippe ea via religioni vtiles sunt, & in virtute proficiunt. Ergo sic est praesumendum. Praeterea in votis stricta interpretatio facienda est, neque imponenda est obligatio absque grauissimo fundamento. At nullum est fundamentum firmum, vt vouentibus perseuerantiam imponatur tantum onus, vt in religione grauitèr difficili, & incommoda perseuerent; siquidem satis hoc votum explicari potest de perseuerantia in religione, si bona fide probata inueniatur facilis, & consentanea. Ergo ex voto perseuerandi non ampliùs quam ex voto religionis obligantur, tametsi id clariùs explicent.

10. Hinc deducitur, qualitèr voto perseuerandi ligatus, si religionem, quam ingressus est, iustè deserat, vel ab ea ob morbum, vel parentum necessitatem, vel aliam ob causam expellatur, obligatus sit cessante impedimento iterum eam petere, vel si impedimentum non sit commune aliis religionibus, ea deserta aliam religionem ingredi?

Et quidem si probabilem sententiam sequamur. Votum perseuerandi strictiùs non obligare, quam votum religionis; constat ex dictis te liberum esse ab obligatione voti, modo impedimentum, ob quod deseris religionem, vel ab ea expelleris non annulet ingressum; quia eo casu reputandum est, ac si nunquam ingressus fuisses. At stante communi sententia votum perseuerandi strictiùs obligare, quam votum religionis, eadem cõmunis sententia affirmat te obligatũ esse iterum petere illam religionem, si spes sit in ea fortè recipiendum, vel aliam, si votum fuit religionis in genere, & perseuerandi in ea. Sic docuit ex-

presse *Sanch. lib. 4. cap. 16. num. 82. Layman lib. 4. summ. tract. 5. cap. 6. num. 13 Nauarr. cap. 12. n. 46. & lib. 3. consil. consil. 21. nu. 10. de voto Bonacin. tom. 3. disp. 4. quæst. 2. punct. 5. §. 6. num. 22.* Ratio est; quia non solum vouisti ingressum, sed perseuerantiam, à cuius executione temporale impedimentum te liberare non potest, nisi dum ipsum durat. Ergo eo cessante astringi debes.

Cæterum satis probabile censeo in supradicto casu te voto satisfecisse, neque obligatum esse iterum ingredi. Sic docuit *Suar. tom. 3. de Religione lib. 4. cap. 4. num. 15.* Et me eius ratio conuincit: Quia vouens profiteri, non debet præsumi se voluisse obligare omnibus modis, & viis, quibus possibilis est professio, sed solum præsumi debet se voluisse obligare ad profitendum, si receptus semel in probatione per ipsum non steterit; quia hic modus obligationis benignior est, & Ecclesiæ stylo conformis. Ergo assumpta probatione, si iustè egrediatur, vel à Prælato expellatur, voto sufficienter satisfecit. Deinde votum religionis, & votum perseuerandi in religione vota sunt de professione facienda, & licet votum perseuerandi ampliùs obliget, quam votum religionis, quia obligat ad grauiores difficultates superandas. At non video qua ratione obliget ad illas superandas non solum in vna probatione, sed in omnibus possibilibus.

PVNCTVM V.

An votum religionis impediat matrimonij, sponsaliorumque contractum, obligetque ad castitatem seruandam?

1. *Votum religionis per se ad castitatem non obligat.*
2. *Impedit valorem sponsalium, & licitum matrimonij contractum.*
3. *Si eo voto non obstante matrimonium contrahas, obligaris non consumare.*
4. *Quid si votum emittatur matrimonio consumato?*

1. CErtum est votum religionis per se non obligare ad castitatem; quia non est votum castitatis, sed est votum assumendi statum continentem castitatem; ac proinde votum religionis est non votum castitatis promissæ, sed promittendæ: ea de causa violatio castitatis nunquam est directè contra huiusmodi votum; indirectè tamen potest aliquando esse, cum est occasio, ne votum executioni mandetur, vt statim dicam.

2. Quapropter votum religionis obligat, ne illo ligatus contrahat sponsalia, redditque ipsa sponsalia nulla; quia Deo promissus, & dicatus non potest se alteri nec licitè, nec validè promittere, & dicare, vt colligitur manifestè ex *cap. rursus, qui Clerici, vel vouentes*, & tradit in præsenti *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 4. cap. 5. in fine, & est omnium.* Deinde impedit ne licitè matrimonium contrahatur, esto validè contrahi possit. Et quidem si contrahatur animo consumandi; clarum est esse mortale peccatum, cum assumatur status impediens religionis ingressum. Si verò contrahatur animo non consumandi. Sed statim aduolandi ad religionem, etiam existimo regulariter esse illicitum ob periculum consummationis, & ob deceptionem alterius contrahentis, vt multis allegatis probat *Ioann. Gutierr. tract. de matrim. cap. 25. num. 4.* Dixi regularitèr; nam si ad legitimandam prolem, honorandamque concubinam ex eius consensu absque periculo consumandi contraheretur matrimonium, animo transeundi statim ad religionem nullum esset peccatum in tali contractu *Ioann. Gutierr. cap. 25. num. 3.*

3. Quod si non obstante voto matrimonium contrahas, obligaris illud non consummare non solum petendo. Sed nec reddendo; quia obligaris non te reddere inhabilem ad votum exequendum. Quod de priori bimestri & res manifesta, cum eo tempore possis, & debeas religionem suscipere. *Sanch. innumeros referens lib. 9. de matrimon. disp. 33. num. 14. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 5. num. 47.* Illo autem bimestri transacto, si ab altero coniuge non petatur debitum, debes religionem ingredi. Quia obligatus es, dum coniux petitioni debiti non contradicit. *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 4. cap. 5. num. 7. Sanch. lib 9. de matrimon. disp. 33. num. 14.* At si coniux contradicit debitum petendo, credo te obligatum esse eius petitioni annuere. Quia transacto bimestri habet ius petendi debitum, neque impediri potest occasione religionis assumendæ. Alias non solum bimestre esset à iure concessum pro deliberando de religionis ingressu, & excusando coniuge à debiti redditione, sed longiùs tempus. *Suar. loco allegato num 8. & sequentibus.* Neque ex eo quod aliquo, vel longo tempore post bimestre differatur petitio, infertur postea petente coniuge, antequam religionem ingrediaris, te obligatum non esse concedere, nam cessare à petitione debiti, non est se priuare iure petendi; quando placuerit, neque est concedere tibi licentiam, vt negato debito postulato religionem assumas: Consummato autem matrimonio, & reddere, & petere potes. Quia votum religionis solum obligat ad religionem, cum illam assumere potes; quod post consummatum matrimonium fieri nequit absque coniugis consensu, vel diuortio in perpetuum celebrato. *Suar. tom. 3. lib. 4. cap. 5. num. 6. Sanch. lib. 9. de matrimon. disp. 33. n. 15. & disp. 35. num. 10. & ibi plures Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 5. num. 47. in 2. edit.*

4. Si verò votum religionis emittatur post matrimonium consummatum distinguendum est; an fuerit emissum ex licentia coniugis, vel absque illa, an implendum tempore matrimonij, vel obligatione ipsius dissoluta? Si ex licentia coniugis fuerit emissum obligabit ad sui executionem seruatis conditionibus à iure præscriptis eo casu, quo vnus ex coniugibus religionem ingreditur: quia est votum de re licita. At si hæ conditiones non seruentur. Licentia data nullius est momenti, quoad voti obligationem iudicandum est de illo voto, ac de voto religionis emisso sine licentia coniugis. *Sanch. lib. 9. de matrimon. disp. 36. num. 1. Lessius, lib. 2. cap. 41. dub. 5. nu. 47.* Quod si votum religionis emittatur absque licentia coniugis implendum tamen tempore dissoluti matrimonij, vel diuortij, clarum est validum esse, & obligatorium: Quia est de re omnino licita, & honesta, qualis est religionis ingressus tempore habili. *Sanch. lib. 9. de matrimon. disp. 35. nu. 12. Lessius lib. 2. cap 41. dub. 5. num. 47.* Si verò emittatur implendum absque coniugis consensu tempore quo matrimonij

trimonij obligatio in sua vi persistit. *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 4. cap. 5. num. 3.* Censet validum esse, & obligare ad religionem coniuge postea consentiente, vel ea deffuncta. Mouetur; quia res promissa, scilicet religio honestissima est, esto modus sub quo promittitur, fuerit impossibilis. Ergo sublato illo modo promissum obligabit: Quia vtile per inutile non vitiatur. Deinde quia qui obligatur ad religionem sine consensu coniugis, à fortiori obligabitur illa consentiente, vel deffuncta. At verius est tale votum nullum esse, nullamque inducere obligationem: quippe est de re illicita, & impossibili. Nam licet assumptio religiosi status ex se licita sit, & honesta; attamen facta à coniuge absque eius consensu illicita est, & impossibilis; si ergo per illud votum non religio absolutè promittitur, sed sub ea circumstantia, planè est promissio de re iniqua, & impossibili, sicut si coniux alteri coniugi promitteret velationes recipere, tempore quo ab Ecclesia sunt prohibitæ, promissio nulla esset. Regula verò vtile per inutile non vitiatur, intelligi debet, quando ad inuicem separantur; secùs si nihil ex re promissa vtile remanet: Sic tanquam certum tradit *Sanch. lib. 9. de matrimon. disp. 35. num. 12.* L*essius lib. 2. cap. 41. dub. 5. num. 47. in 2. edit. Bonacin. tom. 2. disp. 4. qu. 2 punct. 5. §. 6. num. 8.* Et satis colligitur, ex *cap. quidam, cap. placet, de conuersione coniugat.* Verum si votum emittatur de religione assumenda absolutè, validum erit. Quia dum contrarium non constat, præsumendum est emitti pro tempore habili: Hæc enim præsumptio & fauet valori actus, & culpam à voto excludit. *Sanch. lib. 9. de matrimon. disp. 35. n. 13. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 4. cap. 5. num. 2.* Qualitèr autem hoc votum religionis dirimat sponsalia tract. de matrimon. dicendum est.

Pvnctvm VI.

An voto Religionis satisfacias Episcopatu assumpto?

1. *Proponitur dubitandi ratio.*
2. *Voto religionis non fit satis assumptione Episcopatus.*
3. *Conuincitur sinistra interpretatio ad textum in cap. per tuas, de voto, quam adhibet Henriquez, & alij.*
4. *Voto religionis ligatus peccat grauitèr, si Episcopatum acceptet.*
5. *Ligatus voto religionis acceptans Episcopatus collationem, obligatus est petere à Pontifice licentiam renunciandi.*
6. *An tenearis petens licentiam votum manifestare? Negat Sanch.*
7. *Veriùs est oppositum.*
8. *Fit satis contrariis.*
9. *Potest hic Episcopus voti religionis dispensationem petere.*

1. Ratio difficultatis est, quia Episcopatus est status perfectior statu religioso, vt omnes Doctores tradunt, & latissimè probat *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 1. cap. 15. 16. & præcipuè 18.* Et colligitur satis ex *cap. licet de Regularibus cap. veniens de iureiurando.* Sed votum non infringit qui in meliùs commutat. *cap. peruenit 2. de iureiurando.* Ergo non violat votum religionis qui illud in assumptionem Episcopatus commutat; sicuti non violat votum laxioris religionis, qui strictiorem ingreditur, neque votum strictioris qui professionem facit in laxiori: Sic docent *Abbas, Henriquez, Anton. in cap. per tuas de voto*, probabile censet *Henriquez. lib. 10. de Sacram. ordinis cap. 32. in fine.* Tradit expresse *Manuel Rodriguez. tom. 2. summ. cap. 6. num. 6. Eman. Saa, verbo Episcopus num. 2. in vtraque edit.*

2. Cæterum omnino tenendum est voto religionis non satisfieri assumptione Episcopatus; Sic docent *D. Thom. 2. 2. qu. 189. art. 3. ad 1. & ibi Caietan. Siluest. verbo votum 3. qu. 9. & verbo Religio 2. qu. 20. Azor 1. p. lib. 11. cap. 16. qu. 2. & cap. 22. qu. vlt. Sanch. lib. 4. cap. 17. num. 5. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 1. cap. 19. num. 9 & seqq. Layman lib. 4. summ. tract. 5 cap. 6 qu. vlt. & alij plures apud ipsos.* Et sumitur manifestè ex *cap. tuas 10. de voto*, vbi de quodam, qui votum solemne religionis fecerat, hoc est in præsentia plurium, neque suo tempore impleuerat, sed transgressor voti existens ad regimen Ecclesiæ Hebennensis vocatus fuit, respondet *Innocent. 3.* ab ipso consultus; si tuam sanare desideras conscientiam regimen resignes Ecclesiæ memoratæ, ac reddas altissimo vota tua. Quod si capitulum eiusdem Hebennensis Ecclesiæ te postmodum canonicè duxerit eligendum, electionem recipere poteris de te factam. Ex cuius textus decisione manifestè colligitur voto religionis non esse satisfactum; siquidem Pontifex supponit conscientiam illius Episcopi læsam existere, & resignatione Episcopatus, redditioneque voti sanandam esse. Si autem assumptione Episcopatus vtpote status perfectioris, voto religionis fieret satis, nullum votum teneretur Episcopus reddere, sicut non tenetur, qui in meliùs votum commutat, neque eius conscientia ob hanc commutationem esset læsa.

3. Neque verum est quod tradit *Henriquez d. cap. 32. num. vlt. in comm. litt. 1. & Eman. d. cap. 6. num 6.* Pontificem loqui de consilio, non de præcepto moti illis verbis. *Nos autem tuæ discretioni consulimus.* Quia repugnat textui supponenti conscientiam Episcopi læsam esse, indigereque curatione; quod dici non potest ob omissionem rei ad consilia Euangelica pertinentis. Quare licet Pontifex consulat; consulit tamen rem aliàs præceptam, & iure diuino debitam; tametsi ipse nolit positiuo præcepto ad eius executionem obligare. Neque item est verum, quod tradit *vterque Eman. supra* illam decisionem esse specialem; eò quod ille Episcopus non solum votum emiserat in Grationopolitana Ecclesia habitum suscipiendi, sed etiam in manibus Prælati ipsius Ecclesiæ promiserat infra duos menses postquam ab Apostolica sede rediisset votum impleturum. Quæ promissio, quia videtur homini facta assumptione Episcopatus non commutatur. Non inquam verum est; quia esto in manibus Prælati promiserit infra duos menses votum impleturum, Prælato tamen non promisit, sed Deo. Et esto Prælato promisisset, subintelligenda erat conditio, nisi statum meliorem assumeret, vt in promissione facta alteri de matrimonio contrahendo contingit. Minùs benè procedunt *Abbas, Anton. & Henriquez*, cum dicunt Pontificem consuluisse Episcopatum dimittere,

tere, & religionem suscipere; eo quod in peccato mortali transgressionis voti Episcopatum assumpsisset, neque bono zelo, sed ambitione ductus. Nam hæc sine vllo fundamento sunt excogitata, & contra dispositionem iuris communis nunquam præsumentis delictum, nisi manifestum sit. At in præsenti manifestum non est. Nam esto ante assumptionem fuerit voti facti transgressor; quia tempore signato non impleuit; at illius culpæ pœnitere poterat, cum Episcopatum assumpsit, si assumptio Episcopatus est voti satisfactio: sicut qui laxiorem religionem promiserat ingressurum infra duos menses, neque impleuit, & postea pœnitentia ductus ingreditur strictiorem. Deinde esto concedamus ambitione ductum, & cum peccato mortali illum Episcopatum assumpsisse; non infertur votum religionis extinctum non esse assumptione Episcopatus, vtpote status perfectionis; quia ob peccatum mortale valor illius assumptionis non perit, neque casu redditur. Si ergo post assumptionem Episcopatus votum religionis reddendum est, clarè infertur Episcopatu non extingui. Non minùs à veritate discedit *Hostiens. & Ioann. Andreas* Affirmantes (esto sub dubio) decisionem Pontificis processisse ob conscientiam erroneam illius Episcopi; qua existimabat obligatum esse renunciare Episcopatui, & votum religionis implere, vel vt alij dicunt ad vitandum scandalum ortum ex transgressione voti. Quia si id verum esset, potiùs debebat Pontifex veritatem declarare, & manifestare populo nullam esse obligationem implendi votum, vt pote quod erat sufficientèr impletum, quam occasionem præbere confirmandi Episcopum in suo errore, & populum in scandalo. Nam ex hac manifestatione, & declaratione populi scandalum se dabatur, & Episcopus veritatem agnoscebat. Stet ergo firma decisio illius textus, & nostræ conclusionis veritas assumptione Episcopatus non impleri votum religionis. Ratio verò est, quæ simul est solutio contrariæ rationis. Nam esto Episcopatus sit status perfectior, quam religiosus. At nemini est perfectiùs illum assumere (extra casum vrgentis necessitatis Ecclesiæ. Tum quia supponit assumentem esse summe perfectũ, iuxta illud Pauli. Oportet Episcopum irreprehensibilem esse &c. Quod de se nemo debet præsumere. Tum ob pericula elationis, quæ in illo munere adsunt. Tum quia non est medium ita aptius ad perfectionem propriam, sicut est status religiosus. Eaque de causa diximus *tractat superiori* votum non procurandi Episcopatum, imo neque acceptandi (extra casum obedientiæ, & necessitatis validum esse.

4. Ex his infertur habentem votum religionis peccare grauitèr, si Episcopatum acceptet. Vt tradunt *Siluest. Azor. Suar. Sanch. Layman, & alii num. precedenti relati.* Quia quantum est ex se redditur impotens exequendi votum, cum iam illius executio non ex propria voluntate tantum, sed ex Pontificia dependeat; siquidem nullus Episcopus exequi votum religionis potest non dimisso Episcopatu, vt tradit *Innocent. 3. in cap. post translationem, de renunciatione*, Ob indecentiam quæ est, ne magister ex officio magisterio retento fiat discipulus, & obligatus alios docere, obligetur ab aliis discere, & viam humilitatis inchoare, qui perfectionis culmina profitetur. At nullus Episcopus renunciare Episcopatui potest absque Pontificis consensu. *cap. nisi cum pridem de renunciatione*, *cap. inter corporalia de translatione Episcopi.* Ergo acceptando Episcopatum is qui voto ligatus est, absolutè redditur impotens exequendi votum, ergo peccat grauitèr. Hæc procedunt de acceptatione confirmationis, seu collationis, qua verè Episcopatus obtinetur, non de acceptatione electionis, qua non Episcopatus, sed ius ad Episcopatum conceditur, quod ius non impedit religionis ingressum, cum propria voluntate dimitti possit. *cap. inter corporalia de translat. Episc.* Nihilominùs tamen censeo in tali acceptatione peccatum esse graue, tum ob periculum acceptandi confirmationem, & se impeditum reddendi ad votum. Tum quia inutilis, & irrisoria est acceptatio, & præter voluntatem eligentium, quæ statim ex obligatione dimittenda est.

5. Secundò infertur, ligatum voto religionis, & acceptantem Episcopatus collationem, seu confirmationem obligatum esse petere à Pontifice licentiam renunciandi Episcopatui; vt votum exequatur. Sic *Azor 1. p. instit. moral. lib. 11. cap. 22. qu. vlt. Sanch. lib. 4. in Decalog. cap. 17. num. 6. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 1. cap. 20. à num. 1. & sequentibus. Layman lib. 4. summ. tract. 5. cap. 6. in fine.* Quia hæc licentia est medium executioni voti omnino necessarium. Ergo stante obligatione exequendi votum, stat obligatio apponendi media illius executioni necessaria. Dices *Supra dicto textu in cap. per tuas.* Hanc licentiam esse concessam. Sed contra: Quia nullum est verbum, ex quo hæc generalis concessio colligatur. Præterquam quod non expediebat sic concedi: cum sæpe conuenientiùs sit ob necessitatem Ecclesiæ in Episcopatu assumpto perseuerare, quam eo dimisso ad religionem transire; ac proinde oportebat hæc omnia pondere.

6. Sed est dubium; an talis Episcopus teneatur, cum petit licentiam votum manifestare, si simpliciter petita non conceditur? Negat *Sanch. dicto cap. 17. in fine, & Layman supra.* Tum quia cogeretur delictum commissum in acceptatione Episcopatus manifestare. Tum quia negata licentia renunciandi Episcopatui suspenditur obligatio voti. Tum quia subditus non tenetur emisso voto de materia superiori subiecta votum declarare, vt præcedenti tractat. diximus, & constat. Nam si Episcopus assumpto Episcopatu votum religionis faceret, non esset obligatus votum manifestare, sed sufficientèr satisfaceret, si petita licentia absque voti manifestatione ei denegaretur.

7. Cæterum veriùs censeo obligatum esse votum manifestare, si aliter licentiam obtinere non possit: Sic latè probat *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 1. cap. 20. à num. 5.* Ratio est, quia hæc voti obligatio suspendi non potest, nisi media irritatione, vel dispensatione. Sed dispensatione nunquam voti obligatio suspendi potest, nisi votum cognoscatur, & cognitio causæ, ex qua concedenda est præmittatur, vt latiùs *tract. præcedenti* dixi. Irritatio autem directa in præsenti locum non habet, cum illud votum non fuerit emissum tempore subiectionis, indirecta verò irritatio, quæ est quædam dispensatio, quæque consistit in impedienda voti executione; eo quod illius executio Ecclesiæ assumptæ præiudicet, exerceri non potest incognito voto, & ponderato Ecclesiæ præiudicio. Qua enim ratione Pontifex obligationem iuris diuini exequendi votum impedire potest negan-

negando renunciationem Episcopatus, si nullum Episcopatui praeiudicium prouenit ex tali renunciatione, quippe aequè bonus Praelatus est qui praeficiatur? Nam sola obligatio regendi Ecclesiam assumptam non videtur praestare sufficientem causam impediendi voti executionem, cum pro voluntate Pontificis tolli possit tradita Ecclesia alteri regenda. At impedire executionem voti independentèr à sua voluntate facti non potest Pontifex, nisi causa iusta dispensandi intercedat. Ergo necessariò Episcopus manifestare debet votum, vt irritatio indirecta, seu dispensatio concedatur.

8. Neque obstant contraria ad 1. fateor obligatum esse indirectè assumentem Episcopatum voto ligatum manifestare delictum, quod commisit in voti violatione, & Episcopatus assumptione, quandò alia via non potest licentiam ad renunciandum obtinere, nisi voto antea facto manifestato. Quia tacitè se ad hanc manifestationem astrinxit, cum ligatus voto Episcopatum assumpsit. Ad 2. concedo negata licentia renunciandi Episcopatui, voti obligationem suspendi, debet tamen licentia legitimè negari; quod non contingit nisi casu quo maiùs Dei obsequium credatur esse perseuerare in regimine Ecclesiae assumptae, quam votum exequi. Ad 3. dico esse maximam differentiam inter votum factum post Episcopatum assumptum, & ante illius assumptionem. Nam post Episcopatum assumptum praestatur sub tacita conditione beneplaciti Pontificis, quo non consentiente cessat obligatio. At emissum ante Episcopatum, nullam imbibit conditionem: Eaque de causa Pontifex impedire illius executionem non potest, nisi stante causa sufficienti ad dispensationem. Quod si obiicias maritus impedire potest vota vxoris ante matrimonium facta, si materiae suae dispositioni subiectae praeiudicant. Item impedire potest eorum executionem praecipiendo incompossibilia. Et idem est de domino comparatione serui. Ergo similitèr Pontifex impedire poterit Episcopo executionem voti religionis antea facti; eo solùm quod haec executio praeiudicat regimini Ecclesiae, materiae sibi subiectae. Respondeo negando consequentiam; quia Pontifex non habet potestatem dominatiuam in Clericos, & Episcopos: neque item est Dominus beneficiorum, sed dispensator; ac proinde spectare debet, vt munus dispensationis fidelitèr praestet quid Deo gratiùs sit Episcopum ne ingredi religionem, quam in Episcopatu assumpto perseuerare?

9. Denique aduerto hunc Episcopum voto religionis ligatum optime posse voti dispensationem petere: si enim ante Episcopatum potest, à fortiori poterit illo assumpto, si causa iusta subest dispensationi: Sic *Layman lib 4. sum. tract. 5. cap. 6. in fine*: & est res manifesta.

PVNCTVM VII.

Qui possint religionem ingredi.

CVm omnes illi qui vel iure naturae, vel positiuo impediti non sint, capaces existant religiosi status, videndum est qui sint, quibus tantum bonum interdicatur.

§. 1.

An Episcopi, & Parochi à religionis ingressu arceantur.

1. *Parochus, & quilibet alius beneficiatus potest contradicente Episcopo religionem ingredi.*
2. *Episcopus non potest inconsulto summo Pontifice.*
3. *An debeat Pontifex hanc licentiam concedere nullà alia causa allegata praeter studium religiosae vitae? Proponitur dubitandi ratio.*
4. *Explicatur sententia, & Pontificis decisio.*

1. POsse Parochum, & quemlibet alium beneficiatum etiam contradicente Episcopo religionem ingredi est expressa decisio *textus in cap. duo 19. qu. 2.* An verò teneatur licentiam à suo Episcopo postulare? Videtur docere D. *Thom. 2. 2. qu. 189 art. 7. Azor lib. 11. p. 1. cap. 16. qu. 3.* Sed non video quo iure haec obligatio imponatur. Nam *textus* qui adducitur in *cap. licet de Regularib.* Loquitur de regularibus transeuntibus ad religionem strictiorem. Quapropter existimo posse irrequisito Episcopo religionem amplecti; debet tamen statim eum monere, vt loco sui pastorem prouideat, ne oues desertae maneant. *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 4. num. 14.*

2. Episcopus verò nullatenùs potest inconsulto summo Pontifice, & absque eius licentia, religionem ingredi: Colligitur ex *cap. nisi cum pridem de renunciatione, & cap. licet de Regularibus.* Ob perfectionem enim Episcopalis status, & obligationem contractam suae Ecclesiae inseruiendi, merito prohibuit Pontifex, ne absque sua licentia & iam occasione religiosae vitae fieret dimissio, & renunciatio. *D. Thom. 2. 2. qu. 189. art. 7. Azor 1. p. lib. 11. cap. 16. qu 2. & 3. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 3. n. 24. Suar. tom. 3. lib. 5. cap. 4. num. 14.*

3. Sed dubium est; an debeat, vel possit Pontifex hanc licentiam concedere Episcopo petenti nulla alia allegata causa, praeter voluntatem, & studium religiosae, vitae? Rationem dubitandi fecit *textus in cap. nisi cum pridem de renunciatione.* Vbi ob solam supradictam causam non permittitur Episcopo renunciare Episcopatui. Quia commune bonum priuatis commodis praeferri debet. Et subduntur sex causae, ob quas solas renunciare licitum sit. Prima est crimen non quodcunque, sed dumtaxat propter quod ipsius officij executio post peractam poenitentiam impeditur. Secunda, debilitas corporis, quae vel ex infirmitate, vel ex senectute procedit, nec tamen omnis, sed illa solum per quam impotens redditur ad exequendum officium Pastorale. Tertia defectus scientiae, qui facilè tolli non potest. Quarta malitia plebis, quae ita durae ceruicis existat, vt proficere nequeat apud ipsam: Quinta, graue scandalum pusillorum, quod alitèr sedari non possit. Sexta, irregularitas, praecipuè ex bigamia. Quae omnes causae si bene perpendantur, ad bonum plebis spectant, & subdit Pontifex: si propter alias causas cessionem affectes, non est in hoc tibi postulanti fauendum; & ita

ita tradit *Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 3. num. 24. & Valent. 2. 2. disp. 10. qu. 3. punct. 4.* Subditque professionem in religione factam nullam esse.

4. Supradicta sententia, & Pontificia decisio, quatenus negat ex affectu religiosæ vitæ non posse licentiam peti ad renunciandum Episcopatum, neque debere à Pontifice concedi procedit quando nullus alius de facili adesset, qui æquè benè populo prouideret. Quia tunc bonum commune populi priuatæ vtilitati præferendum est. At quia sæpè contingit adesse plures, quiæque benè, imo aptiùs Ecclesiam regant; credo tunc Episcopum licitè petere licentiam transeundi ad religionem dimisso Episcopatu, & prudentèr à Pontifice concedi. Quia eo casu & bono communi populi, & particulari Episcopi attenditur: Docet *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 1. cap. 20. num. 7.*

§. 2.

Qualitèr impuberes, seu filiifamilias, & serui impediantur à religione.

1. *Filiusfamilias pubes benè potest ingredi, secùs seruus durante seruitute.*
2. *Impuberes qualitèr possint à parentibus religioni offerri.*
3. *Non impediuntur ex Trident. habitum suscipere religiosum.*

1. CLarum est filiosfamilias puberes, si aliàs apti sunt à religione suscipienda nullatenus impediri; expediebat enim maximè in statu eligendo sui iuris esse. Quod ita verum est, vt excommunicationi subiiciantur. Sic impedientes *Trident. sess. 25. cap. 18. de Regularibus*, seruus verò durante seruitute nullatenus potest religionem ingredi; quia ex iustitia obsequio domini astrictus est. Sed an eius nouitiatus validus sit, pendet aliquantulum ex illa quæstione infrà tractanda, an professio eius valeat; qui enim dicunt professionem valere, quia nullibi inuenitur irritata, à fortiori dicent valere nouitiatum. At quia multi negant illi professioni valorem, non caret difficultate; an nouitiatus valeat, quia est ad professionem dispositio. Sed veriùs existimo valere non absolutè, sed sub conditione si hærus consenserit professionem fieri; sicut de coniugatis dicemus in sequenti.

2. De impuberibus qualitèr possint à parentibus religioni offerri, ipsique possint religionem ingredi; latissimè tractat *Sanch. lib. 4. in Decalog. cap. 18. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 1. 2. & 3.* Sed superuacaneum duxi in his immorari; cum vsu receptum sit in religionibus præcipuè virorum nullum iam impuberem recipi, & esto recipiatur, receptio eius non conducit, vt nouitiatus legitimus inchoetur, quovsque pubertatem adeptus sit: cum enim *Trident. sess. 25. de Regular. cap. 15.* statuerit professionem faciendam non esse ante 16. annum completum, insuperque dixerit completo nouitiatu habiles admittendos esse, minùs idoneos expellendos; tacitè insinuauit post pubertatem verum nouitiatum esse inchoandum, & meritò; quia ante illam ætatem non possunt satis religionem experiri, præcipuè difficultates in obseruanda castitate: Sic tanquam certum tradunt *Glossa in clem. fin. verbo ætate de Regularibus per textum ibi. Siluest. verbo religio 2. qu. 11. & religio 3. qu. 1. Gregor. Lopez. leg. 3. verbo vn anno tit. 7. part. 1. Azor 1. p. lib. 12. cap. 2. quæst. 4. & 7. Sanch. aliis relatis lib. 5. summ. cap. 4. num. 22. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 4. num. 8.*

3. Dubium tamen est; an ex decreto *Trident. sess. 25. de Regularibus*, expresè prohibeatur puellis habitum religiosum suscipere ante annos pubertatis? Aliqui censent impediri, nisi expresè parentes, aut tutores consenserint: Sic *Manuel tom. 3. regul. quæst. 9. 12. art. 2. Barbosa in declarat. concil. circa supradictum locum*, refertque à sacra congregatione decisum.

Sed omnino dicendum est supradicto decreto nihil speciale statui circa ingressum impuberum, sed iuris antiqui dispositioni relinqui; quare cum iure antiquo possint impuberes tam viri, quam fœminæ non contradicentibus parentibus, vel tutoribus religiosum habitum suscipere, vt colligitur ex *cap. 2. de Regularibus & ex cap. 1. 2. & 3. causa 20. quæst. 2.* Sic possunt non obstante dispositione Tridenr. quia Trident. solum disposuit, ne puella maior duodecim annis habitum religiosum susciperet; quin Episcopus eius voluntatem examinauerit. De minori autem nihil disposuit quoad habitus susceptionem, sed solum quoad professionem. Inquit enim *Sancta Synodus*. Si puella quæ habitum regularem suscipere voluerit, maior duodecim annis sit, non ante eum suscipiat, nec postea ipsa, vel alia (idest quæ ante eam ætatem ingressa fuit) professionem emittat, quam explorauerit Episcopus Virginis voluntatem. Supponit ergo concilium minorem duodecim annis posse habitum regularem suscipere, cuius voluntas exploranda est ab Episcopo in sola professione & ita latè probat *Michael Mutina de sacrorum hominum continentia lib. 4. controuers. 9. toto cap. 4. Sanch. lib. 4. summ. cap. 18. num. 34. Suar. tom. 3. de Religion. lib. 5. cap. 2. num. 9.* Quod si roges, quare consilium statuit maiorem duodecim annis suscipientem habitum examinandum esse ab Episcopo non solum in professione, sed etiam in habitus susceptione, minorem verò non esse examinandum in susceptione habitus? Facilè respondetur; quia impubes non propria, sed parentum voluntate regitur: cui voluntati præiudicare noluit consilium, sed potiùs fidit in bonum filij ordinandam esse. Specialitèr autem statuit hoc examen pro fœminis, & non pro viris. Quia regularitèr fœminæ, & non viri ad religionem coguntur, minorique scientia, & discretione. Pollent in status electione. Sed qualis culpa sit hoc examen non præmittere in habitus susceptione? *Suar. dicto lib. 5. cap. 1. num. 9. fine*, non declarat, sed solum dicit non carere culpa illa omissio; nam illa verba consilij, *statuit, & decernit* vim præcepti sufficientèr declarant. Crederem autem esse culpam grauem ex vi huius decreti; qua & materia grauis est, & in professione est res certissima. vt dicemus. Sed quia video consuetudine introductum esse, ne Episcopi suscipientem habitum regularem examinent, sed profiteri volentem; ea de causa nullum est peccatum in susceptione habitus hoc examen omitti. Et ita tradit *Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. nu. 84. fine.*

§. 3.

§. 3.

Qualitèr coniuges impediantur à religionis ingressu.

1. *Ante matrimonij consummationem non impediuntur, secùs illo consummato.*
2. *Valida est habitus susceptio à coniuge post matrimonium consummatum, dependentèr tamen à voluntate alterius.*
3. *Fit satis contrariis.*

1. ANte matrimonij consummationem certum est non impediri: matrimonio autem consummato impediuntur, nisi causa adsit perpetui diuortij, vel vnus alteri licentiam concedat. *cap. quidam, cap. placet, cap. ex parte, cap. veniens, & aliis de conuersione coniugat.* Ex quibus textibus manifestè colligitur ita impeditos esse, vt professio facta nulla sit.

2. Hinc ergo oritur dubium, an receptio habitus, seu nouitiatus non consentiente coniuge nullus sit? Videtur esse nullum, & omnino iterandum; quia nouitiatus est ad professionem dispositio: Ergo dispositum in professione censendum est in nouitiatu dispositum esse. Item est contra iustitiam. Non ergo expedit, vt illam Ecclesiam tanquam validam acceptet. Cæterum veriùs existimo valere coniuge ante professionem consentiente. Quia nullibi inuenitur irritatus; solum enim ius irritauit professionem coniugis altero coniuge non consentiente. Sed ex hac irritatione non infertur irritari receptionem: siquidem facta receptione, & nouitiatu continuato, potest coniux antea renuens consentire: quo consensu posito professio fieri potest; quia cessauit impedimentum, sub quo erat irritus. Ergo fieri potest absque noua incœptione nouitiatus. Quia nouitiatus in se non fuit irritus, sed solum irritus esse poterat ex irritanda professione, qua cessante irritatione nouitiatus suæ naturæ relinquitur; ac proinde validus persistit, & effectum habere potest; sic expresè tradit *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 4. num.* 10. Et faciunt quæ adducit *Sanch. lib. 7. de matr. disp. 37. à num.* 46.

3. Neque obstant contraria. Nam esto nouitiatus sit dispositio ad professionem; non inde fit irritari ex causis, quibus professio irritatur, sed solum non posse habere effectum, dum causæ irritantes professionem perstiterint, at illis sublatis, cum validus sit, effectum sortiri potest. Secundum argumentum solum probat conuenientiam, quod nouitiatus irritaretur, non tamen probat de facto irritatum esse. Adde neque hanc conuenientiam probat; nam esto illicitus sit, & peccaminosus, sufficiens est, vt nouitius religionis onera experiatur, & religio nouitium, & consequentèr vt legitimus sit, & ab Ecclesia vt talis acceptetur; aliàs si sola iniustitia, & turpitudo in his actibus reperta præstaret nullitatem, neque matrimonium, neque professio illicitè facta valida essent, quod est absurdum.

§. 4.

An obstricti debitis, & ratiociniis reddendis suscipere habitum religiosum possint?

1. *Si bona non habeas, neque speres habere, ex quibus satisfacias creditoribus, potes religionem ingredi.*
2. *Idem est si debita sint incerta.*
3. *Si breui tempore speras manens in sæculo satisfacturum, non potes religionem ingredi.*
4. *Si vltra biennium, vel triennium, speras satisfacturum, & non antea absque graui difficultate. Aliqui negant te posse religionem ingredi.*
5. *Alij oppositum censent.*
6. *Approbatur hæc sententia in debitis prouenientibus ex liberali tua promissione.*
7. *Prima sententia approbatur in debitis ortis ex delicto, vel ex contractu oneroso.*
8. *Si hac obligatione non obstante professionem feceris, nec tenetur Prælatus concedere licentiam, vt propriis manibus labores pro satisfactione exhibenda, neque data licentia, teneris illa vti.*
9. *Obligatus ad ratiocinia impeditur à religionis ingressu, dum non satisfacit.*
10. *Quid de his dicendum sit spectata constitutione Sixti 5. & Clement. 8.*

1. ALiqua sunt in hac quæstione certa, alia sub opinione. Primò certum est te posse religionem ingredi, si neque habeas bona, vnde creditoribus satisfacias, neque speras probabilitèr habere; quia tunc censeris absolutè impotens: Sic tradunt omnes Doctores in discursu referendi.

2. Secundò est certum, si debita sunt incerta, (hoc est si nulli determinato debita sunt, sed sunt pauperibus, vel piis operibus restituenda) te posse religionem ingredi, tametsi breui tempore speres habiturum bona, quibus integrè satisfacias. Nam cum hæc obligatio non tam iustitiam, quam pietatem spectet iure Ecclesiastico potiùs quam naturali exercendam, abundè videtur impleri, si te tuaque omnia religioni tradas. Quid enim magis pium excogitari potest? Sic *Arag. 2. 2. q. 88. art. 12. circa solut. ad 1. Man. Rodrig. tom. 3. qu regul. q. 10. art. 9. notab. 1. Sanch. l. 4. sum. c. 19. n. 4. Suar. tom. 3. de Relig. l. 5. c. 7. n. 1.* Limitat autem Sanch. hanc doctrinam, vt procedat in debitis nomine proprio, non in alieno. Si enim (inquit) acciperes à Petro quantitatem pecuniæ pauperibus, vel piis operibus restituendam, illamque consumeres, non posses religionem ingredi, si breui tempore sperares habiturum, vnde satisfaceres. Quia illud debitum est debitum iustitiæ, & certæ personæ debitum, nempe Petro, cuius voluntatem accipiendo pecuniam, tacitè obligatus fuisti adimplere. At hæc limitatio mihi non probatur: Si enim Petrus, qui nomine proprio incerta debet, non impeditur ob id debitum à religionis ingressu, neque tu impediendus es, quippe qui eandem, quam Petrus habebat, suscepisti obligationem; ipse enim eam in te transtulit traditione pecuniæ.

3. Tertiò certum esse debet (etsi ab aliquibus negetur) si breui tempore in sæculo detentus speras satisfacturum creditoribus, vel ex fructibus alicuius officij, vel beneficij, vel ex acquisitis arte, & industria tuo statui accommodatis, te obligatum esse susceptionem habitus differre, si interim graue, & extraordinarium periculum committendi aliquod peccatum mortale tibi non immineat: Sic docent expressè *Nauarr. comment. de Regular. num. 8. ratione 6. & solut. ad 4. Azor 1. p. lib. 12. instit. mor. cap. 1. qu. 5. Petrus Nauarr. lib. 4. de restitut. cap. 4. difficult. vlt. n. 78. & 79. Sanch. lib. 4. sum. cap. 19. n. 8 Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 7. num. 2. Lessius lib. 2. cap. 41 dub. 3. num. 12.* Ratio est; quia absolutè censeris potens ad satisfaciendum, cum absque graui difficultate, & breui tempore id facere possis. Neque æquitas iustitiæ patitur ob sequenda consilia creditoribus grauitèr præiudicare, & præcepti naturalis restituendi, obligationem omittere. Quod si roges quod tempus breue reputandum sit, vt tenearis religionem differre, si intra illud speras debitum, vel illius notabilem quantitatem soluere? Placet sententia *Sanch. dicto cap. 19. num. 8.* Biennium esse, vel ad summum triennium, vt placet *Maiori, & Nauarr. ab eodem Sanch. allegatis.*

4. Difficultas ergo est; an possis religionem ingredi, si vltra biennium, vel triennium manens in sæculo, & non antea absque notabili difficultate speras debitum graue soluere? Negat *Valent. 2. 2. disp. 5. qu. 6. punct. 7. vers. præter has. Ioann. Met. Cod. de restitut. qu. 3 tota causa 8. Carbon. de restitut. qu. 85. dub. 3. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 7. nu. 12.* Probatur; quia præceptorum obligatio omittenda non est ob opus consilij, & perfectionis quale est religionis ingressus. At dum spem moralem habes satisfaciendi etiam ad longum tempus extensam, obligatione præcepti naturalis astringeris. Ergo omittere illam non potes ob ingressum religionis, qui est opus consilij. Quod si dicas te omittere illius obligationem non ob ingressum religionis vtcunque, sed quia longo tempore dilatus tibi grauitèr damnosus est, quippe priuat continuo virtutum exercitio, & animum exponit periculo lethalitèr peccandi, & desistendi à bono proposito? Obstat; quia illud damnum non est in rebus acquisitis, sed acquirendis; sed damnum in acquirendis bonis spiritualibus super erogationis excusare non potest à præceptorum obseruatione. Aliàs posses excusari manens in sæculo à restitutione facienda, si velles Xenodochio inseruire, & orationi, contemplationique vacare, quod nullatenus est admittendum; quia æquitas iustitiæ non permittit te bonis spiritualibus locupletari cum præiudicio tertij. Si autem dicas id esse speciale religionis priuilegium, debebas aliquo iure, vel ratione firma fundare. Cum ergo id facere non possis; conuinceris obligatus esse in sæculo manere, si sic manens speras etiam post longum tempus creditoribus satisfacere.

5. Alij grauissimi Doctores sentiunt te posse cedendo bonis statim religionem ingredi: Sic expressè *D. Thom. 2. 2. qu. 189. art. 6. ad 3.* esto alij in contrarium conentur explicare. *Caietan. ibi Siluest. verbo religio qu. 4. Arag. 2. 2. qu. 62. art. 8. in causa 8. Eman. Saa. verbo religio, n. 1. & alij plures relati à Sanch. lib. 4. sum. cap. 19. n. 7.* Neque limitant ad longum tempus, sed absolutè pronunciant te posse statim ingredi religionem, relinquendo bona, quæ habes, vt ex illis creditoribus quantum fieri possit, fiat satis: Et probabile reputat *Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 3. n. 32. in 2. edit.* Mouentur, quia debitis soluendis non astringitur persona in se, sed in bonis. Ergo si bonis cedis, personam religioni tradere poteris. Deinde satisfactio, quæ non nisi cum magna difficultate, vel longo tempore expectato, & cum detrimento spiritualis salutis fieri potest, censenda est moralitèr impossibilis, sed talis esse videtur quæ indiget longo tempore ingressum religionis differre. Ergo non obligat.

6. In hac re dicendum est, si debita orta sunt ex liberali tua promissione; eo quod Petro promiseris aliquam pecuniæ quantitatem, vel aliquod obsequium, non es obligatus vllum tempus ad sui executionem expectare, sed statim potes ad religionem transire eo omisso: quia omnes hæ liberales promissiones tacitam imbibunt conditionem, nisi ad meliorem vitæ frugem feceris transitum: Si enim promissio matrimonij, quæ omnium, quæ in fauorem hominum fieri possunt, fauorabilior est, hanc imbibit conditionem, à fortiori eam imbibent reliquæ. Et ita docet *Siluest. verbo religio 2. qu. 4. fine, & qu. 5. Azor 1. p. lib. 12. instit. mor. cap. 1. qu. 4. Medina de restitut. qu. 3. causa 8. ad 4. Sanch. plures referens lib. 4. cap. 19. nu. 31. & 39. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5 cap. 7. num. 13.*

7. Verum si debita ex delicto, vel ex contractu oneroso ortum habuerint, veriùs existimo cum Doctoribus primæ sententiæ impedire religionis ingressum, quoties spes adest satisfactionis etiam post biennium. Moueor tum rationibus ibidem adductis. Tum quia eximi ob ingressum religionis ab obligatione satisfaciendi creditoribus non potes, nisi vel ex priuilegio religioni concesso, vel quia reipsa, & moralitèr loquendo censeris impotens. Sed nullum est priuilegiū concessum religioni excusans à debitorum solutione ob illius ingressum, vt docent expressè *Petr. Nauarr. l. 4. de rest. c. 4. difficult. vlt. n. 79 Sanch. d. c. 19. n. 8. post medium.* Neque etiam est moralis impotentia. Hæc enim censenda non est ex eo solum, quod quadriennio, vel quinquenio differatur solutio; aliàs probata statim hac necessaria dilatione excusatus esses à debitorum solutione; tametsi religionem non ingredereris, quod nullus concedet. Neque item censenda est ex detrimento, quod pateris omittendo religionis fructus, quos illo tempore consequi posses religionem intrando; quia hoc est detrimentum in bonis non necessariis, sed liberis, non de præcepto, sed de consilio, non acquisitis, sed acquirendis. Si enim detrimentum in his bonis moralem impotentiam ipso iure constitueret, dilatio vnius anni religionis illam constitueret, cum eo tempore non modici fructus spirituales obtineri possent. Item non sola religionis dilatio, sed dilatio vitæ eremiticæ, vel continui in Xenodochio obsequij hanc moralem impotentiam constitueret, quod credo nullus audebit concedere. Igitur ex nullo capite excusari potes. Deinde ipsemet *Sanch. dicto cap. 19. num. 8.* Fatetur & bene si intra biennium potes notabilem quantitatem debiti soluere, te non posse religionem ingredi. Ponamus ergo intra sequens bienniū aliam notabilem quantitatem te soluere posse, & tertio biennio integrè debito satisfacere. Nescio qua ratione in huiusmodi casu posses religionem ingredi. Nam qua parte obligatus fuisti illo primo biēnio expectare ob soluēdam illā notabilem quantitatem, videris obli-

obligandus secundo, & tertio biennio. Ergo debitum quod intra quinquennium, vel sexsenium solui potest, non præstat facultatem religionem ingrediendi. Quocirca vel dicendum est, nullam esse obligationem expectandi, neque vno mense, sed dimissis bonis te posse statim religionem ingredi, vel esse obligationem expectandi quadriennio, & sexsenio, si intra illud tempus debito fieri potest satis. Et hoc mihi magis probatur.

8. Quod si contempta hac obligatione religionem professus esses, aliqui Doctores existimant, te obligatum esse manibus laborare, vel alia via decenti bona acquirere, quibus posses creditoribus satisfacere, ipsumque religionis Prælatum obligatum esse licentiam concedere, tametsi non ad deserendum habitum neque, ad videndum extra claustra. *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 6. cap. 10. n. 7.* Sed veriùs existimo neque Prælatum obligatum esse hanc licentiam concedere, neque te illa vti. Quia non creditorum, sed religionis es, & professione facta cum cessione bonorum debita extinxisti: Sic *Siluest. religio 2. qu. 4. Sanch. pluribus relatis. lib. 4. sum. cap. 19. num. 14. Lessius lib 2. cap. 41. dub. 3. num. 31.* Censet nullatenùs monasterium obligari; nisi quatenus ditius factum est.

9. Denique obligatus ad ratiocinia publica seu Reipublicæ spectato iure antiquo impeditus erat religionis ingressu, quovsque rationem redderet; secùs obligatus ad priuatorum ratiocinia: Habetur, *cap. vnico de obligatis ad ratiocinia, & cap. legem 35. distinct. & leg. officiales, Cod. de Episcop. & Cleric.* Et tradit *Siluest. verbo relig. 2. q. 6. Sanch. lib. 4. cap. 19. nu. 19.* At credo vtrumque impeditum esse à religionis ingressu. Quia extra religionem facilè satisfieri potest, intra difficilè, cum frequentèr ex his ratiociniis lites, & turbationes oriantur: Sic *Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 3 num. 33.*

10. Hucusque egimus quid ex natura rei, seu spectato iure antiquo fieri oporteat, videamus quid spectatis constitutionibus *Sixti 5. & Clem. 8.* Nam Sixtus 5. in sua constitutione edita 1587. inhabiles non solum ad professionem, sed etiam ad habitus susceptionem constituit illegitimos, criminosos, & ingenti ære alieno grauatos, & ratiociniis reddendis obstrictos: quæ constitutio quoad inhabilitatem, seu nullitatem habitus, & professionis *Clemens* 8. reuocauit. Quoad pœnas autem tam ingredientibus, quam recipientibus ibidem positas, & quoad ingressum in sua vi, & firmitate reliquit. *Gregor. verò* 14. prorsùs sustulit quod de illegitimis Sixtus disposuerat, & ad ius commune reduxit. Solum ibi cauet, ne illegitimus in religionem recipiatur, in qua pater eius superstes sit. Exclusit igitur Sixtus 5. à religione criminosos non quoscunque, sed qui furta, latrocinia, rapinas, homicidia, aliaúe facinora patrarunt, timentque ob ea puniendos esse, & vt punitionem effugiant, ad religionem confugiunt. Debent ergo delicta esse publica, non occulta. Nam ob occulta delicta punitio non timetur, & non vtcunque publica debēt esse, sed de quibus specialis inquisitio facta est, neque reus absolutus est, vel punitus: nam stante absolutione delictum manet occultum, stante punitione fini constitutionis est satisfactum, & consequentèr poterit religionem ingredi. *Suar. tom. 3. de Relig. l. 5. c. 7. n. 15.* Deinde exclusit à religione ingēti ære alieno grauatos, qui culpa sua in impotētiam satisfaciendi deuenerunt, si tamen spem habent aliquando satisfaciendi, constat ex illis verbis. *Multi decoctores post dilapidatam rem familiarem.* Quare si absque sua culpa supra vires debitis grauati sunt, esto breui tempore expectato satisfacere possint, non comprehenduntur in hac constitutione; tametsi iure naturæ à religione impediantur, vt dictum est. Tandem exclusit obnoxios ratiociniis reddendis, siue publicis, siue priuatis: illos tamen quibus ex huiusmodi causa, vel molestia eis iam illata est, vel timendū sit, ne inferatur. Nam si absque litte, vlloúe grauamine, aut districtione creditur rationes reddi posse, optimè possūt religionē ingredi. Sed hęc non debent facilè pręsumi.

§. 5.

Qualitèr filius ob parentum, vel fratrum necessitatem, vel ècontra parentes ob filij necessitatem à religione impediantur.

1. *Triplex necessitas distinguitur.*
2. *Si necessitas sit extrema, & in sæculo manens potest subuenire, econtrà in religione, nequit ingredi filius.*
3. *An hæc obligatio extendatur ad nepotem comparatione aui, & ad fratres inter se? Negat Suar.*
4. *Contrarium etiam comparatione cuiuslibet proximi à communi sententia defenditur.*
5. *Necessitas grauis obligat filium religionis ingressum differre.*
6. *Procedit, tametsi filius religionis votum emisisset.*
7. *Apponitur limitatio, nisi filius spirituale salutis periculum habeat, qualiterq; hoc est intelligendum.*
8. *Quid si parens filium ad peccatum induceret?*
9. *Quid si vterque grauem necessitatem pateretur, & solus vnus ad malum prouocaret.*
10. *Quæ dicta sunt, procedunt, tametsi filius voto religionis suscipiendæ ligatus esset.*
11. *Quæ dicuntur de filio comparatione parentis dicenda sunt de parente comparatione filij.*
12. *Ob necessitatem fratrum, aliorumq; consanguineorum non teneris religionem differre.*
13. *Si voto religionis obstrictus sis pro determinato tempore, non potes differre ob hanc fratrum necessitatem propria authoritate, bene authoritate Prælati.*
14. *Necessitas communis non præstat filio comparatione parentis impedimentum religionis ingressui.*

1. Triplex necessitas distinguenda est (vt distinximus *tract. 6. de charit. disp. 2. de eleemosyn. punct. 2.*) alia extrema, alia grauis, aliàs communis. Extrema est, in qua si non succurras, vita proximi periclitatur. Grauis, quando absque graui difficultate, & labore sustentari non potest, ad quod reducitur, si cadens à suo statu cogatur mendicari, vel famulari, vel officium aliquod indecorum exercere. Communis est, quando non alias necessitates, quam communes, & frequentes patitur.

2. Si necessitas extrema parentis adsit, & filius in sæculo manens subuenire potest, non autem religionem ingrediens obligatus est religionis ingressum omittere. Et idem est à fortiori de parente comparatione filij. Secùs verò si in sæculo manens subuenire non possit, vel possit religionem ingrediens. Est omnium sententia: Quia præceptum charitatis, & pietatis in nullo alio casu strictiùs obligare potest, & in hoc sensu dixit Christus. *Math.* 9. misericordiam volo, & non sacrificium. Dixi si in sæculo manens subuenire potest, non autem religionem ingrediens. Nam si manens in sæculo subuenire non potest, frustrà ibi manet. Si verò religionem ingrediens subuenire potest, tum cessione bonorum, tum amicorum auxilio, & donatione, tum alia via nequaquam obligatur à religione abstinere; quia iam religio non est impedimētū satisfaciēdi supradictæ naturali obligationi.

3. Difficultas est; an hæc obligatio extendatur ad nepotem comparatione aui, & ad fratres inter se quatenus tales sunt? Negat *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 5. nu.* 8. Neque in fauorem sui authorem adducit. Mouetur quia Doctores singularitèr de parente comparatione filij, & de filio comparatione parentis loquūtur, quippe qui obligātur suas actiones, cum necessitas vrget, in sui adiutorium expendere. At non videntur obligati comparatione aliorum consanguineorum. Deinde quia satis probabile est ob subueniendum proximi etiam consanguinei extremæ necessitati, neminem obligari bona quærere, & procurare, præcipuè si studio & diligentia non mediocri quærenda sunt, vt latiùs *tr. 2. disp. 2. de eleemosyna, punct.* 2. dixi. Ergo neque obligandus est illa quærere, & procurare cum detrimento suæ spiritualis salutis, quale in omittenda religione per longum tempus reperitur. Limitat autem & benè Suar. suam sententiam, vt non procedat, quando breui spatio, & per breuem, & facilem actionem, & occupationem subueniri proximo extremè indigenti potest. Quia eo casu charitas vrget non solum consanguineo, sed etiam cuilibet extraneo auxilium præbere.

4. Cæterum video Doctores generaliter asserere ob necessitatem extremam cuiuslibet proximi religionis ingressum differendum esse, & post ingressum egrediendum, vt videre est apud *Sanch. lib.* 4. *cap.* 20. *num.* 14. *&* 28. *Lessium lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 3. *num.* 34. *in fine Layman lib.* 4. *Theolog. moral. tract.* 5. *cap.* 6. *nu.* 1. *Valent.* 2. 2. *disp.* 7. *qu.* 1. *punct.* 2. *verſ.* 2. *certum* D. *Thom. qu* 101. *art.* 4. *& ibi Caiet. & alios præcipuè à Sanch. relatos.* Ratio est, quia necessitatem extremam diuturno tempore durare impossibile apparet; aliàs proximus non esset in extremis, seu in proximo vitæ periculo. Ergo non indiget ad sui remedium longa religionis dilatione. Breuem autem omnes Doctores admittunt, & ipse Suar. Ergo stante necessitate extrema cuiuslibet proximi, cui dilatione religionis subueniri potest, ingressus differendus est. Præterea lege charitatis, & misericordiæ teneris cuilibet proximo in extremis constituto succurrere, si absque graui iactura rei familiaris tibi necessariæ, vel absque graui alia, & notabili difficultate id præstare potes; sed quoties dilatione religionis tantum necessitati extremæ subuenitur, præstas absque tua graui iactura, & detrimento. Nam estò omittas eo tempore religionis statum, illius fructus compensas necessitatis extremæ succursu tantæ charitatis exercitio. Ergo necessariò ingressus religionis differendus est. Fateor tamen, si ad succurrendum proximi necessitati extremæ, opus tibi esset non solum religionis ingressum differre, sed mendicare, vel officium aliquod exercere, quo à tuo statu caderes, non obligari; in quo Suar. assentior. At hoc (vt dixi) nunquam est necessarium, quia necessitas extrema cito transit; & breui aliquo succursu finitur, qui estò fiat media actione humili, & abiecta non humiliat operantem, sed potiùs eum extollit, vt pote ob finem ita pium, & Christianum assumpta.

5. Si verò de necessitate graui parentis loquamur communis sententia defendit obligatum esse filium religionis ingressum differre ob illius remedium, quando aliter adhibere illud non potest: Sic expressè D. *Thom.* 2. 2. *qu.* 189. *art.* 6. *in corp. & qu.* 101. *art.* 4. *ad* 4. *& ibi Caiet. ad finem. Siluest. verbo religio* 2. *q.* 7. *Nauarr. sum. cap.* 14. *num.* 14. *Tolet. lib.* 5. *sum. cap.* 1. *num* 5. *Eman Saa verbo religio, n.* 2. *Azor* 1 *p. lib.* 12. *cap.* 1. *q.* 8. *Sanch. lib.* 4. *sum. cap.* 20. *num.* 3 *Suar. tom.* 3. *de Religion. lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 11. *Lessius lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 3. *num.* 34. *Layman lib.* 4. *tract.* 5. *cap.* 6 *num.* 2. *& alij.* Fauetque *textus in cap. si qui filij* 30. *distinct.* Quod est concilium Grangen. Ratio est quia stante graui necessitate in parente obligatur filius ob honorem illi debitum subuenire, tum re familiari, tum labore manuum suarum, & industria: Sed hæc obligatio cessare non potest ob exercenda opera consilij, & perfectionis. Nam eo ipso quod hæc impediant naturalis obligationis executionem non consilium, sed peccatum erunt. Ergo stante necessitate graui non potest filius ingredi religionem. Dices verum esse, non cessare præceptum ob exercenda opera consilij; at cessare posse ob damnum quod pateris in illius exercitij priuatione. Sed contra: quia estò priueris exercitio virtutum in religioso statu; absolutè tamen illo non priuaris, cum extra religionem succurrendo parentibus posses perfectionem etsi difficiliùs obtinere. Adde non esse inconueniens executionem alicuius præcepti, exercitium aliarum virtutum impedire; quia aliarum virtutum exercitio, & ipsius præcepti executione detrimentum illud compensari poterit. Non igitur ob priuationem status religiosi cessare potest obligatio succurrendi parentibus in graui necessitate constitutis.

6. Quod procedit, tametsi filius votū religionis emisisset siue ante incursam necessitatem, siue illa durante. Quia votum naturali præcepto contrarium esse non potest. Ne quis enim te obligare ad suscipiendā religionē eo tempore, quo ex præcepto naturali omittenda est, quia esset obligatio ad rem illicitam, & iniquam: Sic pluribus relatis firmat *Sanch. l.* 4. *sum. c.* 20. *n.* 8. *Suar. tom.* 3. *de Relig. l.* 5. *c.* 5. *n.* 16. *& seq.* Quod si dubium habeas, an necessitas parentis tanta sit, vt ex præcepto ad illam subleuādam obligeris, non poteris propria authoritate voti executionem omittere. Quia obligatio voti est certa, excusatio necessitatis dubia, est autem sufficiens causa, vt ex dispensatione voti executio differatur. *Suar. & Sanch. supra.*

7. Duplex superiori doctrinæ limitatio apponitur. Prima, ne procedat casu quo filius periculum spiritualis salutis, hoc est committendi aliquod peccatum mortale extrà religionem haberet: Sic D. *Thom. quod l.* 10. *art.* 9. *Siluest. verbo Relig.* 2. *qu.* 7. *Lessius l.* 2. *c.* 41. *dub.* 3. *n.* 34. *Tolet. l.* 5. *sum. cap.* 1. *num.* 6. Sed non de quocunque periculo

hoc

hoc intelligendum est; aliàs vix vllus esset, qui omissa parentum necessitate non posset religionem petere, cum rarus est, qui manens in sæculo non aliquo, & pluribus peccatis mortalibus maculetur, à quibus liber existeret religionem ingrediens. Sed intelligi debet de periculo proximo vt dixit *Cordub. in regul. Diui Francisci, cap. 2. quæst. 6. art. 1. post principium Sanch. lib. 4. summ. cap. 20. num. 11.* Imò non de quocunque periculo proximo, quod succurrendo parentibus vitare non potes alitèr quàm ingrediendo religionem. Nam si alitèr vitare potes, quæ causa est, vt te ingressu religionis impotentem reddas obligationi naturali satisfaciendi? Vnde debet esse periculum, quod sub reatu mortali obligatus sis vitare medio religionis ingressu; aliàs aduersus naturale præceptum succurrendi parentibus non præualebit. Quod vt benè dicit *Suarez dicto lib. 5. cap. 5. n. 32.* Vix est moralitèr possibile.

8. Secunda limitatio est, ne procedat casu, quo parens filium ad peccatum induceret. Nam stante hac inductione adest regularitèr filio periculum consensus, ob quod vitandum, & se incolumem reddendum fugere patrem potest, imò tenetur: Sic expresè *D. Thomas 2. 2. quæst. 101. art. 4. ad 1. iuncta solut. ad 3. ibi Caietan. Sanch. lib. 4. cap. 20. num. 12. Suar. tom. 3. de Religion. lib. 5. cap. 5. num. 20. & sequent.* Sed non inde infertur posse filium ad religionem transire. Nam si manes in sæculo, à patre tamen separatus, periculum euitas, & parenti subuenis, quod ingressus in religionem præstare non potes, iniquè tamen ingredereris deserendo parentem, cum religionis ingressus non sit medium necessarium ad se securum à peccato seruandum. *Suarez dicto cap. 6. num. 21.* Quapropter, vt deserto parente posset filius religionem ingredi, necessariò requiritur, quod filius alitèr prouocationem vitare non posset, quam religionis ingressu; quod raro continget. Neque ad hanc potestatem opus est, vt inductio talis sit, cui filius consentiat, vel periculum morale consentiendi habeat; sufficit enim esse obligatum continuo prauæ patris voluntati resistere. Quia eam pugnam sustinere graue onus reputandum est. Non tamen tenebitur fugere deserto parente, si expertus sit periculum morale consensus abesse: Sic *Suar. d. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 5. à n. 21. & seq.*

9. Sed quid si vterque parens graui necessitate prematur, & solus vnus ad malum prouocet, deserendus ne est vterque. Respondeo si absque morali periculo peccandi innocenti fauere non potes, vterque deserendus est; quia non teneris cum graui periculo salutis parenti etsi innocenti fauere. At si absque hoc periculo posses innocenti fauere, credo te esse obligatum. Nam esto inductio præstet sufficientem occasionem deserendi parentem inductorem animæ hostem, & inimicum, graue onus est, & speciali Dei auxilio indiget, quod comparatione innocentis non procedit *Sanch. dicto cap. 20. num. 12.*

10. Verum si filius votum religionis suscipiendæ haberet, non obinde auxilium patri debitum ommittere posset, nisi eo casu quo secluso voto posset religionem ingredi. Quia votum non præstat facultatem deserendi parentem, & in religionem ingrediendi, sed aliunde facultate, & habilitate supposita vouentem adstringit ad illius executionem. *Suar. n. 27. Sanch. lib. 4. cap. 20. num. 13.*

11. Quæ dicta sunt de obligatione filij comparatione parentis, dicenda sunt efficaciùs de parente comparatione filij in graui necessitate existentis. Quia parens iure naturali debet filium alere, & sustentare: Sic *Doctores omnes relati num. 5.* Imò non solum tempore necessitatis, sed ante ipsam prouidere debet, ne filio necessaria in educatione desint.

12. Restat dicendum de obligatione filij comparatione fratrum, & aliorum consanguineorum in hac graui necessitate existentium. Et quidem si fratres sub parentis cura existunt, & ob inopiam parentis grauem necessitatem patiuntur, tenetur filius ea obligatione, qua parenti debet succurrere, iis fratribus prouidere: quia tunc non tam fratribus, quam parenti prouidet; obligatio enim iis succurrendi non prouenit ex iure debito fratribus, sed ex iure debito parenti: cui patienti grauem necessitatem filius subuenire debet. Censetur autem illam pati, quoties non potest absque graui difficultate se, suosque liberos sustentare. *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 6. num. 3.* Si autem fratres sui iuris existant, communis sententia defendit nullam esse obligationem longo tempore differendi statum religiosum. Quia obligatio subueniendi fratribus, & sororibus solum videtur ex charitate, qua proximum diligere tenemur, prouenire, & eiusdem generis esse cum obligatione subueniendi extraneis, tametsi in illo genere strictiùs obliget ad consanguinitatem, & coniunctionem naturalem ad idem principium. Sed ob extraneorum necessitatem nullus tenetur se longo tempore religioso statu priuare. Ergo neque ob fratrum necessitatem tenetur: Sic docet *Suar. d. lib. 5. cap. 6. n. 4. Sanch. lib. 4. sum. cap. 20. n. 30.* Quod procedit tametsi sorores patiantur periculum incontinentiæ, nisi manens in sæculo illis prouideas. Quia tuæ curæ commissæ non sunt, non enim sunt tibi subiectæ *Sanch. d. c. 20. n. 30.* Verum etsi ad differendum religionis ingressum obligatus non sis, negari tamen non potest laudabile esse ob huiusmodi finem religionis ingressum aliquo tempore differre: Sic *Azor 1. p. instit. mor. lib. 12. cap. 1. q. 8.*

13. Difficultas autem est; an ob hanc occasionem possis religionis ingressum differre, si voto religionis obstrictus sis? Distinguit *Sanch. l. 4. c. 20. nu. 31. & 32.* Inter votum religionis factum pro determinato tempore, vel absque vlla temporis determinatione, & affirmat votum absque vlla temporis determinatione emissum differri posse; quia illud non est cēsendum obligare, nisi pro eo tempore quo commodè impleri potest. At si pro determinato tempore factum sit, dicit differri non posse ob fratrum necessitatem, bene tamen ob necessitatem sororum in periculo impudicitiæ existentium. Quia prouidere tali necessitati opus est tantæ charitatis, vt prudentis arbitrio videatur maioris obsequij diuini, quam præsentaneus religionis ingressus. *Suar. verò tom. 3. de Religion. lib. 5. cap. 6. num. 5.* Absque vlla distinctione negat propria authoritate voti executionem differri posse. Quia differri non potest, nisi quia votum non obligat, vel ob incapacitatem materiæ promissæ, vel ob nouam mutationem illi superuenientem. Cæterum veriùs existimo ob nullam fratrum, vel sororum grauem necessitatem differri posse propria authoritate votum pro determinato tempore factum, in hoc cum Suar. conuenio. Nam stante illa necessitate licitus est religionis ingressus (vt ipsemet Sanch. concedit) &

capax voti obligationis. Ergo ex hac parte non est obligatio voti suspensa, neque etiam est suspensa ob nouam difficultatem, quæ adest in exequendo illo ingressu; quia difficultas ex necessitate fratrum, vel sororum proueniens est nimis ei extrinseca. Non igitur suspendere obligationem voti potest. Adde difficultatem superuenientem excusantem ab obligatione voti debere esse ita grauem, vt prudentis arbitrio censeatur nouam rem promissam constituere: quod in præsenti non videtur esse: sæpe enim voventi difficiliùs erit fratres, imo amicos egentes deserere, quam sororis periculo impudicitię expositas, quibus subueniendis affectus non est. Neque placet quod dicit Sãch. excusari ab obligatione voti in casu sororum ob præstantiùs obsequium diuinum, quod videtur esse in subueniendis sororibus, & ab eis periculum impudicitiæ præcauendo, quam in religionis ingressu. Nam si id verum esset; licitè religionis votum in tale subsidium commutari propria authoritate posset; quod non est dicendum. Si autem votum absque vlla temporis determinatione emissum est, cum tunc obligatio eius latitudinem habeat, ex circunstantiis extrinsecis, restringi, vel ampliari tempus executionis potest, vt *superiori tract.* diximus: ac proinde ex necessitate fratrum, & à fortiori sororum extendi tempus obligationis potest pro prudentis arbitrio. Vnum tamen est omnino certum supradictam fratrum necessitatem præstare sufficientem causam dispensationis concedendæ. *Suar. dicto lib. 5. cap. 6. num. 5. Sanch. lib. 4. summ. cap. 20. num. 33.*

14. Denique si de necessitate communi parentis loquamur, dicendum est nullum præstare impedimentum, quominùs filius ea omissa religionem ingrediatur. Et idem est de parente ob communem necessitatem filij. Quia hæc leuis considerationis est, vt propter illam priuandus filius sit tanto fructu, qui religionis ingressu obtineri potest: Sic *D. Thom. communitèr receptus 2. 2. q. 101. art. 4. ad 4. & quæst. 189. art. 6. & quod libeto 10. art. 1. & tradit. Suar. tom. 3. de Religion. lib. 5. cap. 5. num. 3.*

§. 6.

An ob paupertatem monasterij excludantur aliqui à religionis ingressu.

1. *Deciditur à Bonifacio 8.*
2. *Quid ex eius decisione inferatur.*
3. *Trident. extendit decisionem Bonifac. ad omnia monasteria virorum, & mulierum, ne possint recipi plures quam sustentari possunt.*
4. *Monialis, quæ sufficientem dotem monasterio præbet, qua commodè sustentari potest per totam vitam, recipi potest vltra numerum designatum.*
5. *Ex vi concilij non est receptio irrita, esto sit vltra numerum.*

1. HVic quæstioni respondet *Bonifac. 8. in cap. periculoso §. sanè de Statu Regular. in 6.* his verbis. Sanè vt hoc salutare statutum commodiùs valeat obseruari, districtiùs inhibemus; ne in monasteriis ordinum non mendicantium aliquæ recipiantur de cætero in sorores, nisi quot poterunt de ipsorum monasteriorum bonis, siue prouentibus absque penuria sustentari. Si secùs actum fuerit, irritum decernentes.

2. Ex qua decisione infertur graue peccatum committi, si aliqua in sororem recipiatur in monasteriis ordinum non mendicantium vltra numerum earum, quæ de monasteriorum bonis, siue prouentibus absque penuria possint sustentari. Quod satis indicant illa verba præceptiua, *districtius inhibemus*. Item irritatio professionis sic attentatæ, nomine enim receptionis professionem Pontifex intellexit.

3. At hoc decretum limitatum erat, & solum moniales ordinum non mendicantium comprehendebat; latiùs tamen erat decretum concilij Arelatens. relatum in *cap. 1. de institutionibus*, comprehendens omnia monasteria virorum, & mulierum ibi. Non ampliùs suscipiantur in monasterio monachorum, aut clericorum, seu etiam puellarum, quam quot se regere de bonis Ecclesiæ absque penuria possunt: clariùs id expressit *Trident. sess. 25. cap. 3. de Regularibus.* Ibi in prædictis autem monasteriis, & domibus tam virorum, quam mulierum bona immobilia possidentibus, vel non possidentibus is tantum numerus constituatur, ac in posterum conseruetur, qui vel ex redditibus propriis monasteriorum, vel ex consuetis eleemosynis commodè possit sustentari: consonat huic decreto constitutio *Pij 5. edita annò 1566* incipiens *circa pastoralis officij*.

Hinc constat in quolibet monasterio, & conuentu obligatum esse Prælatum illius sub graui culpa numerum religiosorum constituere, & constitutum conseruare, qui ex redditibus propriis monasterij, vel ex consuetis eleemosynis commodè possint sustentari. At video Bonifac. 8. & Leonem 3. in consilio Arelaten. dixisse eum numerum religiosorum esse constituendum, qui absque penuria sustentari possit ex redditibus monasterij, &c. At *Trident. & Pius 5.* expressit qui commodè sustentari possit, in quibus verbis *Thom. Sanch. lib. 7. summ. cap 23. num. 2.* Latum discrimen agnoscit. Nam absque penuria (inquit) non potest sustentari, qui cogitur ad vitæ sustentationem mendicari; commodè verò, quando attenta religionis consuetudine, & personarum qualitate, monasteriique oneribus, & obligationibus sustentari nequeunt. Sed credo vtrumque idem esse: si enim attenta personarum qualitate, religionis consuetudine; & monasterij obligationibus nequeunt sustentari, penuriam patientur, coactæ ergo erunt mendicare ad illam penuriam vincendam. Verumque erit non posse absque penuria attenta religionis consuetudine, &c. sustentari. Hunc numerum religiosorum in monasteriis monialium etiam exemptis Episcopus potest cum suo Prælato designare, iuxta constitutionem *Gregorij 13.* incipientem *Deo sacris editam anno* 1573. cuius verba refert *praxis noua Episc. 2. p. cap. 3. num. 55. in fine & August. Barbosa 3. p. de potestat. Episc. allegat. 98. num. 5.* Ex quibus *Nauarr. comment. 4. de Regular. num. 57. vers. 3. nota, & Barbosa loco citato.* inferunt sub graui culpa Episcopum obligatum esse hunc numerum designare. Inquit enim constitutio: super quo ordinariorum conscientiam oneramus. Quæ verba obligationem grauem indicant.

4. Aduerto tamen, si monialis sufficientem pecuniam monasterio donet, qua commodè tota vita

vita sustentari possit, poterit vltra numerum designatum recipi: quia eius receptio non grauat monasterium, nec pauperiùs reddit, sed potiùs subleuat, & ita est consuetudine receptum. Quare Trident. decretum sic explicandum est, vt non possint vltra numerum constitutum moniales recipi indotatæ inquam, & alendæ redditibus monasterij; secùs si dotatæ recipiantur, & sua dote alendæ; sic sustinent expressè *Nauarr. tit. de redditibus Ecclesiast. qu. 1. monito 62. nu. 1. alias num. 100. Gutierr. lib. 1. canon. quæst. cap. 32. num. 63. Suar. tom. 1. de Relig. tit. 3. lib. 3. cap. 23. num. 19. Barbosa in remission: concil. sess. 25. cap. 3. de Regular. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 5. in fine nu. 36. Sanch. lib. 7. sum. cap. 23. num. 5.* Quòd verum est, tametsi dos consumatur soluendo debita conuentus: semper enim illa ratio firma perseuerat ex huius monialis dotatæ ingressu conuentum non grauari, sed potiùs subleuari, vel conseruari, quod sublato hoc præsentaneo subsidio fortè periret. *Sanch. d. cap. 25. num. 5.*

5. Deinde aduerte concilium non irritasse professionem monialis indotatæ receptæ vltra numerum designatum. Quare sola receptio monialium non mendicantium vltra prædictum numerum irrita censeri debet ex *textu in cap. vnico de statu Regular. in 6.* & notauit *Lessius lib. 2. de instit. cap. 41. dub. 3. in fine*; imo neque hanc receptionem censet *Thom. Sanch. dicto cap 23. num. 4.* esse nullam, sed in hac parte decretum Bonifacij consuetudine abrogatum esse, cum compertum sit (inquit) plures sæpe admitti indotatas vltra numerum, neque obinde earum professio irrita declaratur. Mihi tamen de hac consuetudine non constat.

Illud verò approbo, quod dicit *Sanch. dicto cap. 23. in fine* nempe in monasteriis virorum hoc consilij decretum temperatum esse consuetudine; siquidem plures passim recipiuntur, quam ex redditibus conuentus, consuetisque eleemosynis de præsenti sustentari possunt, ob cuius causam debitis ingentibus fere omnes conuentus sunt grauati. At horum receptio honestatur ex eo quod communitèr adest periculum, & timor ne monasterij opinio minuatur, neúe ministeria fieri solita cessent, si iuuenes non recipiantur qui senium, & infirmorum defectum suppleant, & ob spem moralitèr certam breui tempore debitis alienis satisfaciendum esse.

PVNCTVM VIII.

Qui specialitèr à Religione Societatis Iesu excludantur.

DVplicia sunt impedimenta Societatis Iesu ingressum impedientia; alia primaria, seu substantialia; alia secundaria, seu accidentalia.

§. 1.

Expenduntur primaria, seu substantialia impedimenta.

1. *Enumerantur hæc impedimenta.*
2. *Vocantur substantialia, quia annulant ingressum.*
3. *Posse religionem hæc impedimenta constituere, præcipuè authoritate Pontificis interueniente.*
4. *Primum impedimentum quatuor partes continet, & quæ hæ sint.*
5. *An hæ partes legitimè enumerentur distinctæ.*
6. *Abnegatio fidei debet esse perfecta, vt sit impedimentum.*
7. *Debet esse probabilis.*
8. *Si vt suspectus hæresis declaratus fueris, cum tamen in errorem non incideris, non videris impeditus.*
9. *Schisma proprium, quamuis ab hæresi separatum impedimentum præstat.*
10. *Homicidium ob propriam defensionem non est impedimentum, neque authoritate reipublicæ commissum.*
11. *Homicidium illicitum casuale affirmat Suar esse impedimentum.*
12. *Distinguitur duplex homicidium casuale, & voluntarium.*
13. *Homicidium casuale non videtur impedimentum esse; bene tamen voluntarium, præmeditatum, & simplex.*
14. *Satisfit rationibus contrariis.*
15. *Homicidium quantumuis occultum, & nemini à commitente notum, docet Suar. esse impedimentum.*
16. *Veriùs videtur debere esse saltem probabile.*
17. *Fit satis rationibus Suar.*
18. *Mandans occidere effectu subsecuto impeditus est, secùs consulens.*
19. *Qualitèr intelligatur illud impedimentum, vel propter enormia peccata publicè infamem fuisse.*
20. *Assumere seriò habitum alterius religionis etiam breuissimo tempore est impedimentum.*
21. *Matrimonium consummatum qualiter præstet impedimentum.*
22. *Ratum matrimonium præstat impedimentum ad licitam receptionem per vota biennij, secùs ad professionem.*
23. *Seruitus actualis est impedimentum.*
24. *Explicatur impedimentum ex defectu iudicij.*

1. PRimaria impedimenta sunt quinque contenta in *cap. 2. examin. gen. & 1. p. const. cap. 3.* Hæc sunt. Primum recessisse à gremio Sanctæ Ecclesiæ fidem abnegando, vel in errores contra ipsam sic incurrendo, vt damnatus ob aliquam propositionem hæreticam quis fuerit, vel vt suspectus hæresis per sententiam publicam declaratus, vel si infamis ob excommunicationem tanquam Schismaticus spreta authoritate, & prouidentia sanctæ matris Ecclesiæ extiterit. Secundum est. Homicidium aliquo tempore perpetrasse, vel publicè infamem propter enormia peccata fuisse. Tertium est, habitum sumpsisse alicuius religionis fratrum, vel clericorum vitam aliquando cum eis agendo, siue emissa, siue non emissa promis-

promissione, vel heremitam cum vestibus monachalibus fuisse. Quartum est vinculo matrimonij consummati, vel seruitutis legitimæ ligatum esse. Quintum est infirmitatem pati, vnde obscurari, vel parum sanum iudicium ei reddi soleat, vel dispositionem notabilem ad huiusmodi infirmitatem habendam.

2. Hæc impedimenta primaria, & substantialia vocantur; quia quodlibet illorum in Societatem ingressum impedit, vt contra attentatum prorsùs irritet, & annullet: quem effectum satis indicant illa verba. *1. p. const. cap. 3. omnino excludunt* dictio enim *omnino* non solum licitum, sed validum ingressum denotat, & habetur expressè in *congregat. 7 nobilæ Societatis decreto*, 35. *& actione* 41. *& canon.* 26. Et tradit *Thom. Sanch. lib. 5. in Decal. cap. 4. num.* 60. *Suar. tom. 4. de Relig. tract.* 10. *lib. 2. cap. 1. à num.* 17. Neque contrarium est probabile.

3. Posse autem religionem præcipuè interueniente authoritate Summi Pontificis aliqua impedimenta constituere, quibus affecti reddantur inhabiles, & incapaces ad ipsam, res videtur indubitata. Nam cum inter religiosum, & religionem contractus intercedat, quo religiosus se tradit religionis obsequio, & religio obligatur alere, & sustentare religiosum, ipsumque iuxta regulæ constitutiones in via Dei dirigere; apponere potest conditiones, quibuscum hæc obligatio subsistat, & quibus deficientibus nulla sit. Esse autem supradicta impedimenta conuenientissimè, & prudentissimè apposita constat ex ipsa ratione, qua S. Ignatius Pater noster motus est ad ea statuenda. Nam primum, & secundum impedimentum apposuit, ne societas minùs aptos, & idoneos ministros haberet ad benè, & fidelitèr euangelizandum, & in agro Domini verbum diuinum seminandum. Negari enim non potest aliquo impedimento ex illis affectum notam aliquam habere, & præsumi in similia lapsurum; ac proinde minùs ex hac parte idoneum ministrum esse, quam si ab omni illo impedimento liber existeret. Tertium impedimentum constituit, ne in Societatem ingressuri vllam, vel leuem notam inconstantiæ in Dei obsequio haberent. Tum & præcipuè ne difformes in iudicando essent, neúe minùs affecti nostro instituto, quod sanè timeri posset de illis qui aliud institutum religiosum experti sunt. Quartum sancitur, ne vxori, vel domino detrimento essent, si absque illorum consensu, aliisque iuris circumstantiis seruatis religionem ingrederentur. Quintum apposuit in fauorem Societatis, quia sic læsi ferè inutiles sunt.

4. Qualitèr autem hæc impedimenta intelligantur, breuitèr subiiciam. Primum impedimentum quatuor partes continet. Prima est; recessisse à gremio Sanctæ Ecclesiæ fidem abnegando; additur verò, *1. p. const. cap.* 8 *inter infideles*. Secunda est recessisse à gremio Sanctæ Ecclesiæ in errores contra fidem sic incurrendo, vt damnatus ob aliquam propositionem hæreticam quis fuerit: locus allegatus constitutionis subiicit ob aliquam propositionem hæreticam. Tertia est, si vt suspectus hæresis per sententiam publicam sit declaratus. Hæc pars in constitutionibus non videtur contineri: Solum enim secundam, vel fortè etiam tertiam his verbis comprehendit; incidendo in errores contra fidem, in quibus reprobatus fuerit per publicam sententiam. Quarta est, si infamis ob excommunicationem tanquam Schismaticus spreta authoritate, & prouidentia Sanctæ matris Ecclesiæ extiterit. Constitutio verò subiicit infamis ob excommunicationem: Solumque dixit, si se more Schismatorum ab Ecclesiæ vnitate se iunxerit. Circa huius impedimenti intelligentiam aliquæ suboriuntur dubitationes.

5. Prima, quia videntur supradictæ partes sine necessitate multiplicari. Nam si recessus à gremio Ecclesiæ abnegatione fidei impedimentum constituit; vt quid additur recessus à gremio Ecclesiæ, errorum amplexu per sententiam damnato? Nulla enim necessitas erat huius sententiæ, cum solùm errorum amplexu fides esset abnegata. Sed huic dubitationi respondebit aliquis m. 1. p. illius impedimenti integram abnegationem fidei esse comprehensam, qualis est Paganismus, vel Iudaismus, in 2. hæresim denotari. At huic responsioni obstat; quia inde infertur hæreticum dum per sententiam damnatus non est, à Societate non excludi: quod certè non apparet probabile. Quocirca veriùs censeo m. 1. p. quamcunque abnegationem fidei receptæ (hoc est) quamcunque Apostasiam à fide comprehendi, siue Apostasia sit medio Paganismo, vel Iudaïsmo, vel Hæresi, in 2. verò parte comprehendi errorem in fide, qui cum non sit ita directè, & immediatè fidei oppositus ob defectum contumaciæ, expostulauit. N. S. P. Ignatius publicam sententiam, qua sic errans damnaretur ob aliquam hæreticam propositionem, vel de hæresi suspectus declararetur. Interim tamen dum non declaratur; si publicus est talis error, vel de illo vehementèr suspectus, ita vt timeatur in iudicio conueniri posse, non debet in Societatem admitti, quod iudicio Præpositi Generalis relinquitur. Ac in *Glossa dicti cap. 3. p. 1. constit.* Ex quibus verbis constat errorem in fide absque sententia non esse impedimentum irritans, sed impediens. Nam in impedimentis irritantibus nihil potest præpositus generalis; benè tamen in hoc impedimento: Et tradit *Suarez. tom. 4. de Relig. tract.* 10. *lib. 1. cap. 1. num.* 3.

6. Secunda dubitatio est, qualitèr abnegatio debeat esse? Respondeo debere esse perfectam; ac proinde requiri, vt interiùs, & exteriùs fidem abnegauerit. Nam sola interior abnegatio impedimentum esse non potest; cum nec pœnis Ecclesiæ subiiciatur. Exterior sine interiori non est abnegatio, sed abnegationis simulatio. Deinde hæc abnegatio debet esse à fide recepta, & in adulta ætate professa; aliàs non tam esset personalis recessus à fide, quam nationalis, qui impedimentum non præstat, vt expressè declaratur. *Dicta* 1 *p. constit. cap.* 3. *in Gloss. lit. B.* Sed quid sibi vendicat illa dictio *inter infideles*; an inquam quod abnegatio fidei inter Catholicos non sit impedimentum? Minimè; cum grauiùs sic recedens peccet. Quapropter credo dictionem illam potiùs aggrauare impedimentum, quam illud restringere; ita vt faciat hunc sensum abnegare fidem in adulta ætate professam, etiamsi fiat in terris infidelium timore, vel amore esse impedimentum.

7. Maior dubitatio est; an publica debeat esse hæc abnegatio? Videtur publicam debere esse; quia aliàs sic abnegantes nullam notam haberent, qua minùs idonei ministri ad euangelizandum essent. Ex alia parte videtur publicitatem non requiri, sed sufficere delictum quomodocunque commissum fuerit: si enim vltra delictum publicatio

catio postularetur, cur Sanctissimus Ignatius eum non expressit, sicut expressit in 2. 3. & 4. illius primi impedimenti? Propter hæc *Suar. tom. 4. de Relig. tract. 10. lib. 2. cap. 5. num. 14.* Censet non esse necessariam abnegationem publicam, & occultam insufficientem esse; (esto id concedat de homicidio;) ac proinde dicit abnegationem debere esse probabilem. Mouetur illis verbis, *cap. 3. dictæ 1. p. constitut.* Abnegando inter infideles, quasi tacitè indicaretur infidelibus constare debere abnegationem. Leue quidem fundamentum, & alienum assensu illius dictionis, vt dixi. Censeo igitur verum, quod Suar. dicit debere esse abnegationem probabilem (hoc est) notam duobus testibus ad minus; quia aliàs non satis percipio, quomodo abnegans notam haberet, quæ illum minùs idoneum ministrum Euangelij redderet. Neque obstat hanc publicitatem non expressisse. S. Ignatium in illa 1. p. impedimenti; sicut in reliquis tribus expressit; quia iudicauit ex ratione, qua motus fuit sufficientèr exprimi; eaque de causa in *loco allegato constitut. qui principalitèr spectandus est*, non subiecit infamiam in Schysmatico, sed solùm dixit vel se more schysmaticorum ab Ecclesiæ vnitate se iunxisse. Adde aliud esse famosum, & per sententiam publicam, aliud probabile; diciraus namque abnegationem fidei probabilem constituere impedimentum, tametsi non sit publica per sententiam, vel famosa; quia sola illa probabilitas videtur sufficiens, vt tali delicto affectus notam habeat, quæ illum minùs idoneum reddat ad verbum diuinum seminandum. Præterea esto diceremus abnegationem fidei debere esse non solùm probabilem, sed publicam, vt impedimentum constituat, non inde infertur Sanctissimum Ignatium minùs aptè in assignandis impedimentis processisse; Supposuit enim ex ratione decidendi huius constitutionis hæc impedimenta ex delicto debere esse ita publica, quæ notam causent: Sed quia abnegatio fidei grauiùs delictum est, quam error, vel Schisma; ea de causa in abnegatione fidei quamlibet publicitatem iudicauit sufficientem, siue sit abnegatio publica iure, vel facto, vel fama, at in errore, vel Schismate ad specialem publicitatem impedimentum restrinxit.

8. Tertia dubitatio est, si vt suspectus hæresis fueris per sententiam declaratus; cùm tamen verè in errores non incideris, an sis verè à Societate exclusus? Videris certè esse; quia sententia in falsa præsumptione fundata eodem modo te minùs idoneum reddit, ac si omni ex parte legitima esset. Adde in his impedimentis non tam spectatur delictum, quam illius infamia; siquidem patrator grauium delictorum eo in loco ex consensu Generalis Præpositi recipi potest; vbi non est infamis. Nihilominùs veriùs censeo, te exclusum non esse. Tum quia sententia in falsa præsumptione fundata vera sententia non est. Tum & præcipuè quia non excluditur quicunque suspectus hæresis per sententiam damnatur, sed qui sic in errores incidit, vt per sententiam de aliqua propositione hæretica damnatus fuerit, vel vt suspectus hæresis declaratus. Ergo si verè in errores non incidisti, non es in hoc impedimento comprehensus. Neque obstat eundem effectum ex vna sententia, ac ex alia inferri, si sub verbis legis comprehensa non sit. Neque verum est non tam spectari delictum quàm infamiam; vtrumque enim spectatur primò delictum, secundò infamia. Infamia autem sine delicto impedimentum non præstat, & merito; quia in re est iniqua, & iniusta.

9. Quarta dubitatio ne quo Schismate est dictum impedimentum intelligendum? Respondeo esse proprium Schisma, esto ab hæresi separatum. Nam licet regularitèr Schisma cum hæresi coniunctum sit; vt *tract. 6. disput. 4. punct. 5.* Diximus; quia tamen absque hæresi proprium, & verum Schisma reperitur, vt ibidem probauimus; ea de causa Schisma absque hæresi impedimentum facit. Sed non quodcunque Schisma hoc impedimentum præstat. Sed Schisma inducens excommunicationem infamem, quod non contingit, nisi cum personalitèr, & non more rationis excommunicatus esses, vt in *dicta, 1. p. constitut. cap. 3. in Gloss.* notatur.

10. Secundum impedimentum duas partes continet, nempe perpetrasse homicidium, vel propter enormia peccata infamem esse. Et circa primam partem dubitari potest, de quo homicidio intelligendum sit, de illicito, an etiam de licito; de voluntario, an etiam de casuali, de publico, an etiam de occulto? Et quidem non comprehendi homicidium in propriam defensionem factum res est indubitata; cum neque irregularitatem imponat, neque impediat vsum ministerij sacri, neque sit homicidium propriè, sed defensio. De homicidio autem authoritate publica facto non decrunt qui affirment impedimentum præstare; quia irregularitatem imponit, & vsum ministerij sacri impedit, & defectum lenitatis, seu nota aliqua crudelitatis inurit, & consequentèr minùs idoneum Euangelio ministrum reddit. Cæterum omnino tenendum est impedimentum non esse. Tum quia homicidium in rigore non interfectionem licitam; sed illicitam significat, vt tradit D. *Thom. communiter receptus 2. 2. qu. 100. art. 68.* Tum quia in hoc secundò impedimento, sicut in primò loquebatur Sanctissimus Ignatius de delictis, & peccatis, ibi: vel *propter enormia peccata*, & expressit homicidium ob eius grauitatem. Tum quia nota, quæ culpam non inducit leuis est considerationis, neque ministerium verbi Dei impedit, quippe nullam irrogat infamiam. Tum denique, quia Præpositus Generalis, & Prouincialis potestatem habent dispensandi in irregularitate orta ex hac potestatiua interfectione, vt constat ex *compendio priuileg. Societ. verbo dispensatio §. 2.* Supponitur ergo sic interficientes impeditos non esse religionem ingredi; & ita tradit *Suar. tom. 4. de Relig. tract. 10. lib. 2. cap. 5. num. 7.*

11. Quocirca cum de homicidio illicito, & peccaminoso constitutio intelligatur, dubium est; an debeat esse directè voluntarium, an sufficiat casuale? *Suar. d. lib. 2. cap. 1. num. 9.* Affirmat quodcunque sufficere. Mouetur primò; quia ita videtur in Societate receptum. Secundò, quia quandocunque leges aliquid volunt disponere de homicidio voluntario, ita vt casuale non comprehendatur, illud exprimunt, vt constat ex *Trident. sess. 24. cap. 6. de reformat:* Quia sub homicidio non solum voluntarium, sed casuale propriissimè continetur. Cùm ergo constitutio absque vlla distinctione homicidium constituerit pro impedimento irritante, non solùm de voluntario, sed etiam de casuali est intelligendum. Tertiò leges prohibentes absolutè delicta, & illis censuram allicientes non solum comprehendunt delicta voluntate

luntate directa facta, sed etiam indirecta. Aliàs non esset opus hanc directam voluntatem aliquando exprimere.

12. Pro decisione præmitto homicidium tam casuale, quam voluntarium dupliciter dici. Aliud est casuale culpabile, aliud inculpabile. Culpabile est, in quo culpabiliter præstas causam mortis, tametsi mortem non intenderis. Inculpabile est, quod casu, & fortuito accidit; eo quod præter tuam voluntatem causa homicidij fuerit apposita, vt si omni humana diligentia facta cauendi periculum sagittam proieceris, & hominem interficeres: nam illius sagittæ proiectio, quatenus causa mortis fuit, tibi inculpabilis extitit, quia & inuoluntaria. Deinde si vulnerares Petrum vulnere non læthali, ipse tamen sua negligentia, vel imperitia medici moreretur, homicidium casuale esset, & inculpabile; quia esto fueris aliqua Petri mortis occasio, non tamen causa: Et tradit *Lessius lib. 2. de iustit. cap. 9. dub. 15.* Econtra homicidium voluntarium dupliciter dicitur. Simplex, & præmeditatum. Simplex dicitur, quod eo tempore directè volitum est, quo contingit, vt fit in subitaneo impetu, & rixa. At præmeditatum, quod tempore antecedenti præmeditatum, & cogitatum est, & deliberatum fieri, vt latiùs tradit *Farinacius praxi qu. 126. in princ.* His positis.

13. Censerem dicendum homicidium casuale inculpabile, & culpabile non esse impedimentum in Societate; bene tamen voluntarium, præmeditatum, & simplex. Duplicem partem continet conclusio. Secunda videtur aperta, quia homicidium simplex ex directa voluntate commissum non distinguitur à præmeditato in effectu, neque in voluntate, sed solum in aliqua accidentali circumstantia. Quapropter constitutio puniens homicidium absolutè tam de præmeditato, quam de simplici intelligi debet. Primam partem conclusionis, in qua est difficultas: Sic probo. Quia sub constitutione, & lege imponente aliquam pœnam homicidio non venit homicidium casuale etiam culpabile, *textum videtur expressus, in lege 1. in princ. Cod. ad legem Cornel. de Siccar. & in leg. 1. §. Diuus Adrianus ff. eodem*: ibi si non occidendi animo hoc admiserit, absolui posse, & pluribus firmat *Farinac. qu. 126. num. 4.* eaque de causa *quæst. 119. num. 40.* Dixit stante statuto, quod homicida condemnetur in pœnam pecuniariam, vt puta centum, quæ si non soluerit intra mensem decapitetur, non comprehendi, nisi homicida fuerit dolosus, & voluntarius; idemque probat plurium authoritate *Tiraquel. tract. de pœnis temper. causa 33. num. 10. Menoch. lib. 2. de arbitrar. casu 324. per totum.* Cum ergo exclusio ab statu religioso homicidio imponatur, non de quocunque homicidio, sed voluntario debet intelligi. Præterea id mihi persuadet verbum, quo S. P. N. Ignatius vtitur, nempe *perpetrasse homicidium*, quod sane indicat propositum animumque deliberatum delicti. Nam *perpetrare* propriè, & in rigore latino significat ad effectum perducere id quod iam in mente inceptum est, siue in bonam, siue in malam partem, vt colligitur ex adductis ab *Ambros. Calepino verbo perpetro*, Deinde quia Societati priuilegium concessum est dispensandi in irregularitate orta ex homicidio casuali cum ingredientibus in eam, vt constat ex *compendio priuilegiorum, verbo dispensatio, §. 2.* Ergo supponit Pontifex habiles, & capaces esse huius ingressus. Aliàs frustraneum esset priuilegium, quod mandari executioni non possit: quam rationem etsi Suar. conetur dissoluere; dubito an fuerit assecutus. Nam quod dicit illo *cap. 1. num. 9.* Hanc potestatem concedi propter alios effectus non satisfacit, ob nullum enim effectum concedi potest, si hanc habens irregularitatem capax religionis non est. Denique hæc explicatio fauorabilis est, & inhabilitatem ad religiosum statum temperat. Ergo est sustinenda.

14. Neque obstant contraria. Ad 1. nego sic in Societate receptum esse, mihi enim non constat. Ad 2. & 3. concedo sub homicidio non solum voluntarium, sed casuale intelligi, præcipuè si decretum sit fauorabile, quare erat illud *Tridentin. sess. 24. cap. 6.* Concedens Episcopis potestatem dispensandi in omnibus irregularitatibus: volens autem Pontifex excipere homicidij voluntarij irregularitatem, id expressit; non quia satis non exprimeretur, si solum homicidium absolutè sumptum exprimeret, vt si diceret excepta ea, quæ oritur ex homicidio, & maximè si adderetur perpetrato; quia sic sumptum homicidium in materia odiosa stat pro famosiori significato, quod est homicidium voluntarium; sed id expressit claritatis gratia. Quod satis colligitur ex *toto tit. de homicidio*, vbi in prioribus textibus irregularitas homicidio absolutè imponitur, sub quo casuale non venit. Aliàs frustrà Pontifex tot vicibus multiplicatis casuale homicidium irregularitate affecit.

15. Deinde non est leue dubium, de quo homicidio sit constitutio intelligenda, publico tantum, an etiam occulto? *Suar. tom. 4. de Relig. tract. 10. lib. 2 cap. 1. num. 12.* Existimat occultum sufficere, ita vt non solum publicum, sed nec probabile requiratur? Ducitur, quia constitutio non limitat ad publicum. Ergo absque euidenti ratione non potest limitatio adhiberi, præterquam quod in iure canonico ob homicidium quantumuis occultum irregularitas incurratur. Præterea ex contextu verborum idipsum (inquit Suar.) conuincitur: Sic enim habent. Secundus est. Homicidium aliquo tempore perpetrasse, vel publicè infamem propter enormia peccata esse: in quo contextu duo Suar. considerat. Vnum est eo ipso quod aduerbium *publicè* in posteriori membro additur, & non in priori, tacitè à priori excludi. Aliud est in reliquis delictis impedimentum poni ratione infamiæ; in homicidio verò non, sed ratione solius delicti; sic in praxi testatur receptum. Nam si quis fateretur se homicidam fuisse absque eo, quod interrogaretur, an publicè, an secretè statim absque vlteriori progressu vt inhabilis repelleretur. Ergo signum est homicidium quantumuis occultum esse impedimentum essentiale. Quod si obiicias hoc impedimetum oppositum esse, ne hoc delicto homicidij notati minus idonei ministri sint ad verbum Dei euangelizandum. Respondet *Suar. d. cap. 1. num. 13.* Id non obstare quominùs occultum homicidium impedimentum præstet. Nam esto eo in casu hæc ratio cesset; sufficit quod generaliter procedat, præcipuè cum illud delictum, quod modo occultum est, possit postea publicum fieri. Deinde subiicit notam illam non tam sumendam esse comparatione illorum, qui euangelizandi sunt, quam euangelizantium; ac proinde dictionem *notam* non tam significare infamiam, sed defectum; ita vt faciat hunc sensum, qui hunc homicidij defectum habuerint minùs idonei ministri sunt ad euangelizandum propter consuetam, & com-

& communem hominum infirmitatem, qui semel labentes sæpius labuntur, vel satis naturam deprauatam ad similes lapsus inclinatam ostendunt. Quod si ita est, homicidium quantumuis occultissimum impedimentum præstabit.

16. Cæterum etsi hæc probabilissimé dicta sint difficilia apparent; durum enim videtur ob homicidium simplex occultissimum, cuius nullum periculum adest manifestatu, esse quempiam à religioso statu Societatis Iesu excludendum. Grauiùs namque delictum est, & verbo diuino seminando magis contrarium abnegatio fidei, quam homicidium; & tamen de abnegatione fidei fatetur *Suar. dicto cap. 1. num. 14.* Esse necessarium, vt saltem sit probabilis. Ergo idipsum de homicidio fateri debet: cum nulla specialis ratio in abnegatione fidei, quam in homidio reperiatur, ob quam abnegatio fidei occulta non præstet impedimentum in gressui Societatis; præstet autem homicidium: nam in vtroque impedimento eadem est ratio decidendi, vt constat manifestè ex illis verbis, *cap. 2. exam. num. 6.* Prædicti casus &c. Contextus autem verborum idem omnino est (vt de se patet) in abnegatione fidei; ac in homicidio. Ergo ex nullo capite apparet fundamentum huius diuersitatis: Nam verbum illud *inter infideles* quod fuit additum in constitutione non ad temperandum impedimentum, sed potiùs ad illud aggrauandum appositum est, vt in superioris impedimenti declaratione ponderaui. Præterea id argumentum, quo Suar. conuincitur ad affirmandum homicidium occultum impedimentum esse, efformari efficaciùs poterit in abnegatione fidei. Conuincebatur enim ex eo quod in constitutione secundi impedimenti aduerbium *publicè* non in homicidio, sed in aliis criminibus fuerit appositum. At in constitutione primi impedimenti publicitas non in abnegatione fidei, sed in errorum incursu, & in Schismate apposita fuit. Ergo idem argumentum effici potest: Quapropter sicut de abnegatione fidei dixi cum Suar. requiri esse ad minùs probabilem, hoc est duobus testibus notam idem censeo de homicidio, debere esse probabile, vt impedimentum præstet. Moueor ratione decidẽdi allegata à S. Ignatio, quæ fuit ne ministri Societatis notam aliquam haberent, ob quam minùs apti; & idonei essent ad verbum diuinum seminandum propter consuetam, & communem hominum infirmitatem. At hanc notam habere non possunt ob delictum occultum, & improbabile. Nam delictum dum est occultum, notam non irrogat. Nota enim vt ex pluribus comprobat. *Ambros. Calepin.* infamia, & ignominia est. Quod si sumatur pro signo, seu indicio erit in hac parte indicium, seu signum delicti infamiam irrogantis. Ergo stante delicto occulto nulla est nota, cum nulla sit infamia, nec signum illius. Alienum ergo à veritate est sumere notam pro defectu omnino occulto, neque vllus Doctor hanc dictionem in ea significatione vsurpauit; quomodo ergo credendum est sanctissimum, & prudentissimum Ignatium in re ita graui ea sic vsum fuisse? Præterea quoad verbum Dei seminandum, fructumque colligendum nihil omnino obest quempiam fuisse aliquando homicidam, dum homicidium prorsùs ignotum est. Nam comparatione audientium idem est esse homicidium ignotum, ac non esse commissum: Et licet in homicida per se spectari videatur delictum commissum, deprauationem illius ingenitæ naturæ arguere, & fundamentum aliquod, seu suspicionem præstare simile committendi leuissimum est tale fundamentum: neque id S. P. N. Ignatius attendit. Nam in hoc impedimento non tam spectauit naturam & inclinationem ingredientium Societatem, illorumque spiritualem profectum, quam profectum illorum, quibus euangelizandum erat. Alias non mentionem Euangelij, & ministerij verbum diuinum seminandi faceret, vtpote ad finem intentum proprij, & singularis profectus non necessariam. Neque concluderet se hæc impedimenta constituere ob consuetam, & communem hominum necessitatem, sed diceret se constituere illa impedimenta ob ingredientis infirmitatem.

17. Neque obstant rationes, quibus doctissimus Suar. motus est ad affirmandum occultissimum homicidium impedimentum esse. Ad primum respondeo etsi in constitutione non fuerit expressum an debeat esse publicum, vel secretum, satis ex ratione decidendi colligi debere esse ad minus probabile: & licet id non colligatur euidenti ratiocinatione; sufficit, quod probabilitèr colligatur, vt prudenter sub opinione, & non sub euidentia affirmemus homicidium omnino occultum, & improbabile non esse impedimentum; esse verò occultum probabile. Ad confirmationem concedo homicidium omnino occultum constituere irregularem; nego tamen constituere impedimentum in Societate. Tum, quia non quælibet irregularitas homicidij hoc impedimentum constituit, vt constat in occidente publica authoritate, tum & præcipuè, quia illa irregularitas non ob fructum, & spiritualem profectum illorum, quibus Sacramenta ministranda erant, imponitur, vti imponitur impedimentum in Societate, sed ob decentiam Sacramenti conficiendi. Secundum argumentum desumptum ex contextu verborum solum probat in homicidio non requiri eam publicitatem, quæ in aliis delictis requisita est, sed non probat aliam non requiri. Quare ex vi huius argumenti bene possumus affirmare in homicidio requiri publicitatem absolutè siue iure, siue facto, siue ex fama. In aliis verò delictis requiri publicitatem ex fama, quæ infamem publicè constituat. Multò minùs probat illud argumentum non requiri homicidij probabilitatem. Adde non sine mysterio in loco allegato constitut. (Qui præcipuè spectandus est, vtpote directè impedimenta definiens, in examine verò definita supponuntur) omisisse aduerbium *publicè*, quod in aliis peccatis ab homicidio, in examine apposuerat, quasi fortè tacitè innuens tam in homicidio, quam in aliis peccatis publicitatem requiri. Ad confirmationem concedo eum, qui in examine fatetur homicidium à Societate repelli, quin vlteriùs interrogetur, an publicum, vel occultum, probabile, vel improbabile sit. Quia quando non est nimis necessarius Societati eius ingressus, prudentissimè expellitur qui saltem sub opinione habet impedimentum dirimens. Sed præcipuè expellitur, quia saltem sui confessione in illo iudicio facta, homicidium est non solum probabile, sed probatum, & quasi notorium: Secùs verò videtur dicendum, si sub sygillo confessionis esset homicidium declaratum.

18. Præterea dubitare posses; an mandans, vel consulens homicidium fieri; eo ipso habeat impedimentum homicidio subsecuto; tametsi ipse hominem

minem physicè, & realitèr non interfecerit? Cui dubitationi respondet. S. *Ignatius* 1. *p. constitut. cap.* 3. *in Glossa litt. C.* his verbis. Qui cum deliberatione homicidium perpetrari iussisset, si effectus est consecutus, quamuis manu sua non occiderit, inter homicidas erit existimandus. Cum ergo de consulente nihil dixerit, credo non esse impeditum. Quia constitutio non de perpetratione homicidij morali, sed Physica est intelligenda, indiguitque hac additione de occidente per mandatum, vt mandantem comprehenderet. Quippe communissima sententia est, censuram, & pœnam latam aduersus facientes non comprehendere mandantem, & consulentem; quia non verè, & propriè facit, sed interpretatiuè, vt multis probat Decian. *tract. crim. lib.* 9. *cap.* 32. *per totum Thomas Sanch. lib.* 3. *de matrim. disp.* 49. *num.* 2.

19. Denique dubitabis, qua ratione intelligaturilla secunda illa pars huius impedimenti; *vel propter enormia peccata publicè infamem fuisse*. Constitutio dicit *vel esse propter enormia peccata infamem*. Neque addidit *publicè* neque dixit *fuisse*, & meritò quia illud aduerbium *publicè* necessariò supponitur si infamis est; quia infamis esse non potest; quin publicè talis sit. Non oportuit dicere fuisse, sed esse, quia si fuit, & non est, neque illius periculum, cessat impedimentum: Si enim infamis discedens à loco, vbi infamiam contraxit, tamque seriò resipiens, vt nihil timendum videretur, posset in Societatem admitti (vt dicit *Gloss. illius constitut.* 1. *p. cap.* 3. *litt.* D. *& in exam. cap.* 2. *litt. C.*) à fortiori si omni loco infamia abolita esset. Quæ verò sint hæc enormia peccata, ob quorum infamiam quis est ad Societatem inhabilis? Iudicio Præpositi Generalis, S. Ignatij in *dicta Glossa constit.* remittit.

20. Circa tertium impedimentum, quod est assumpsisse religionis habitum, vel heremitam cum vestitu monachali fuisse. Aduertere debes gestationem dicti habitus etiam per vnicum diem animo illam vitam profitendi impedimentum esse, vt expresse notatur in *Glossa dicto cap.* 3. *constitut.* 1. *p. litt.* E. Additum fuit in *cap.* 2. *examin.* pro maiori claritate habitum alicuius religionis *fratrum, & clericorum*; vt tacitè insinuaretur debere in alia religione à Societate habitum esse susceptum; & præterea sumpsisse habitum religionis equitum D. Iacobi, Calatrauæ, Alcantaræ nec non D. Ioannis non præstare impedimentum; quia non est religio clericorum, vel fratrum communitèr viuentium, & fuit decisum in *congregation.* 1. *generali decreto* 125. *& can.* 5. Esset tamen impedimentum, si habitum clericorum harum religionum assumpsisset; quia si propriè, & in rigore religiosi sunt, & voto religionis, illius habitus assumptione fit satis: Et ita tradit *Suar. tom.* 4. *de Relig. tract.* 10. *lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 16. Duplicem rationem assignat P. N. S. Ignat. in *exam. gener. cap.* 2. *num.* 6. Ob quam hoc impedimentum in Societate constituerit. Prior est; quia est indicium alicuicuius leuitatis, & inconstantiæ à prima vocatione desistere. Quod si dicas id etiam probaret, neque in societatem recipi posse, si receptus in ea exiret; respondeo negando sequelam (etsi videatur eam Suar. concedere, *dicto cap.* 1. *num.* 20. *fine.*) quia reditu ad ipsam societatem hæc inconstantia reparatur. Posterior ratio est, vt omnes professi, coadiutores, & Scholastici meliùs in domino conseruentur, si sint omnes veluti vnius coloris, & similitudinis. Timuit enim S. Ignatius ne exeuntes ex alia religione, & in nostra recepti diuersimodè ab aliis de nostro instituto sentirent.

21. Circa quartum impedimentum, quod est vinculum matrimonij, vel seruitutis legitimæ id venit notandum etsi in loco constitutionis non fuerit expressum debere esse matrimonium consummatum. At quia illa *cap.* 2. *exam.* expressum est debere esse consummatum, & in *Gloss. constit.* clarè supponitur; solum matrimonium consummatum præstat impedimentum. Quod cessabit, si diuortium fuerit celebratum, vel si coniux licentiam dederit seruatis iuris circunstantiis, quales sunt ingressus alterius coniugis in religionem, si iuuenis sit; vel periculum incontinentiæ habet, si senex, & absque incontinentiæ periculo voti castitatis emissio. Quapropter vt benè notauit *Suar. d. tom.* 4. *de Relig. tract.* 10. *lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 22. Si solum ex licentia coniugis vxoratus societatem ingrederetur absque eo quod hæ circunstantiæ seruarentur, nullus esset eius ingressus; quia non seruat conditionem, sub qua cessat impedimentum.

22. Matrimonio rato ligatus etsi substantialitèr à Societate impeditus non sit; at in ea nequaquam recipi potest absque coniugis consensu, nisi recipiatur ad professionem faciendam nouitiatu expleto; quia cum vota simplicia verum religiosum constituentia vinculum matrimonij rati antecedentis non dissoluant, esto subsequentis annulent, grauissimè læderetur vxor, si abque illius consensu posset sic matrimonio ligatus Societatem per vota biennij ingredi. Quod si aliquis sic esset receptus & repeti ab vxore potest, & Societas debet illum ab obligatione votorum absoluere.

23. De vinculo seruitutis nihil occurrit dicendum, cum satis clarum est illo stante impedimentum essentiale in Societate esse. Dominus autem concedere potest seruo licentiam ingrediendi religionem, & eo ipso cessat impedimentum; quia cessat seruitus. Non enim est impedimentum fuisse seruum, sed esse, sicut neque fuisse vxoratum, sed esse.

24. Quintum impedimentum, quod est pati defectum iudicij, vel ad illud habere dispositionem notabilem constat in graue damnum Societatis esse, si eo affectus in societatem recipiatur. Quod si de hoc defectu dubium existat, medicorum consilio, accedente Præpositi Generalis assensu decidendum est.

§. 2.

Expenduntur secundaria impedimenta à Societate aliqualitèr excludentia.

1. *Hæc impedimenta enumerantur.*
2. *Addita his sunt infectio sanguinis, & maioratus.*
3. *Si ligatus ex supradictis impedimentis recipiatur ab eo, qui potestatem non habet in illis dispensandi, nulla est receptio.*
4. *Quid in hac parte Prouinciales ex iure ordinario possint?*
5. *An possint recipere qui* 14. *annum completum habeat? Negat Sanch.*
6. *Satis probabile est posse spectato iure scripto*

Societatis

Societatis certum spectata consuetudine.

7. *Quid debeat Praepositus Generalis facere, si vult ne recipiantur nouitij ante 15. annum completum.*

8. *Si recipiaris cum aliquo ex his impedimentis ab eo qui potestatem habet dispensandi, si manifestes, valet receptio, si taceas, dubium est.*

9. *Probabilius est validam esse receptionem.*

1. PRæter supradicta impedimenta substantialia alia sunt, quæ secundaria vocantur, quorum singula vt dicit. S. Ignatius. *1. p. constitut. cap. 3.* quamuis à Societate non excludant, reddunt tamen minus idoneum eum, qui admitti exoptat, & posset tanti momenti esse defectus, vt & seruitio Dei non esset futurum cum eo quemquam admitti Hæc sunt, quoad interiora attinent. Primò passiones, vel affectus, qui dominari non posse videantur, vel peccatorum habitus, de quibus non magna emendatio speretur. Secundò intentio minus recta, quam par esset ad Religionis ingressum, vt quæ cum humano aliquo fine sit admixta. Tertiò inconstantia, seu remissio animi notabilis, ex qua qui de ingressu agit parum vtilis futurus credatur ad Societatis munera obeunda. Quartò indiscretæ deuotiones, quæ in causa esse solent, vt aliquis in illusiones, & non exigui momenti errores incidat. Quintò litterarum ignorantia, vel ingenij, aut memoriæ ad eas addiscendas, vel linguæ ad explicandum defectus in illis, qui præse ferunt intentionem, vel desiderium vlterius progrediendi, quam solent coadiutores temporales. Sextò iudicij defectus, vel mutabilis in proprio sensu obduratio, quæ omnibus congregationibus multum solet facessere negotij. Quoad exteriorem hominem impedimenta secundaria sunt. Primò. defectus in integritate corporis, morbus, debilitas, vel notabilis deformitas. Secundò ætas valdè tenera, vel plus satis prouecta. Tertiò æs alienum, vel ciuiles obligationes. *Habentur 1. p. constit. cap. 3.*

Impedimenta quoad animum explicatione non indigent; eius enim arbitrio, qui potestatem habet recipiendi nouitios remittitur *dicto loco constitut. Glossa littera H.* Circa impedimenta corporis sic inquit constitutio in *Glossa littera I. & K.* Animaduertendum est eos, qui deformitates, vel defectus insignes habent, vt gibbus, vel alia quæpiam monstruosa, siue sic nati fuerint, siue ex aliqua externa causa, vt percussione, & similibus id acciderit, ad Societatem nostram non esse idoneos, partim quod res huiusmodi ad sacerdotium obstare solent, partim quod ad proximorum ædificationem, quibus cum ex instituti nostri ratione versamur minimè iuuant, nisi vt superiùs dictum est, aliis eximiis virtutibus, ac donis Dei dispensarentur, cum quibus huiusmodi defectus corporis potiùs ad augmentum, quam ad diminutionem ædificationis facturi viderentur. Quoad ætatem attinet 14. annis minorem, vt quis ad probationem, aut 25. vt ad professionem admittatur. Si in quibusdam peculiaribus de causis anteuertendum esse id tempus ad finem maioris diuini seruitij nobis præfixum videretur, penes Præpositum Generalem facultas erit prudentèr, ac circumspectè dispensandi, & idem cum prouectior ætas fuerit considerabit; an expediat necne ad vniuersale bonum huiusmodi defectum tolerari. De ære alieno (inquit constitutio) diligentèr consideretur, ne inde offendiculi, vel perturbationis occasio oriatur præsertim in obligationibus ciuilibus, de quibus iura disponunt præter rationem, quæ habenda est ædificationis.

2. His impedimentis secundariis alia duo à Societate addita sunt in *congregatione generali.* Primum est, ne ingressurus Societatem ex infecto sanguine Iudæorum, & Sarracenorum procedat. Sic enim *congregatio 1. can. 3.* decreuit. Quoniam Societatis ministeria eo maiori cum fructu in communi animarum salute procuranda exercentur, quo Nostri longiùs absunt ab his hominum conditionibus, quæ aliis offendiculo esse possunt: nullus omnino ex his, qui Hæbreorum, aut Sarracenorum genere descendunt, deinceps in Societatem admittatur. Quod si eorum quispiam errore aliquo admissus fuerit, cum primum de hoc impedimento constiterit, quocumque tempore ante professionem detegatur admonito priùs Præposito Generali, & expectato eius responso dimittatur. De qua re omnes ante admissionem perspicuè admonendi erunt. Hoc autem decretum indispensabilis impedimenti vim obtineat, ita vt nullus omnino superior, ac ne ipse quidem Præpositus Generalis in ea dispensare possit. Subintelligitur de licita dispensatione, non de valida. Nam cum hoc impedimentum non sit essentiale, consequentèr eo ligatus capax est, vt validè saltem in Societatem recipiatur. Ergo ab aliquo superiore Societatis, qui non potest esse alius nisi Generalis Præpositus. Desumptus est hic Canon ex *decreto 41. & 42. eiusdem congregat. 5.* Vbi sic inquit congregatio. Quamquam Societas pro communi salute omnibus omnia fieri optat, vt quos poterit Christo, lucri faciat, non tamen necessum est, vt suos ministros ex quouis hominum genere desumat. Quia potiùs ad maiorem Dei gloriam, perfectioremque propositi sibi finis assecutionem conuenientiùs est, vt eos habeat operarios, qui omnibus aliis nationibus in toto orbe gratiores sint, & quibus in Ecclesia Dei libentiùs, & fidentiùs vtantur ij, quorum voluntas benè aut malè in nos affecta (vt S. Ignatius inquit) multum habet momenti, vt aditus ad diuinum obsequium, & animarum auxilium aperiatur, aut præcludatur. Postea verò in *congregat. 6. decret. 46.* Magna ex parte hoc decretum temperatum est, vt sólum quoad quintam generationem informatio desumatur: Concordant hæc decreta cum his quæ habentur in *exam. gen. cap. 3.* §.

Secundum impedimentum ab eadem *congregat 5. canon. 4.* Statutum est maioratus Hispanus. Inquit enim congregatio. Nemo deinceps iure maioratus gaudens in Hispania, nisi habita facultate Reuerendo Patre Præpositi Generalis in Societatem recipiatur: Et is sit iis donis ornatus, vt spem magnam præbeat se post biennium probationis fore talem, qualem nostræ constitutiones requirunt, vt ad professionem trium votorum admitti queat. Ad professionem intelligatur admittendus, nisi qualitas maioratus eiusmodi fuerit, vt promotio ad sacrum ordinem firmitati illius abdicationis satis sit: tunc enim non professio, sed ordinatio procuranda erit: desump-

tus est hic Canon ex *decreto 14. eiusdem 5. congregationis*. Non caret difficultate de quo maioratu decretum hoc intelligendum sit; an inquam de solo maioratu regia facultate constituto, an de maioratu propria instituentis authoritate facto. Et ratio dubitandi est; quia solus authoritate regia constitutus videtur in communi acceptione maioratus appellari, vt per transenam dixit *Anton. Gomez leg. 45. Tauri. num. 116. & Ferdinand. Gome leg. 25. Tauri num. 62.* Sed omnino tenendum est siue regia facultate, siue propria maioratus sit institutus, hoc decreto comprehendi: quia verè, propriè, & communi acceptione maioratus est, vt expressè colligitur ex *leg. 45. Tauri*, quæ hodie est *lex 4. tit. 7. lib. 5. compil.* ibi. El que hiciere algun mayorasgo cunque sea con authoridad nuestra. Supponit ergo lex sine authoritate regia verum maioratum institui posse: Et tradit *Gregorius Lopez lege 2. tit. 15. parte 2. Glossa 1. Ferdinand Vasq. de success. creat. §. 26. num. 95. & 96. Conarruuias lib. 3. resolut. cap. 5. num. 4. Molin. de Hispan. primogenit. lib. 1 cap. 1. num. 25. & aliis relatis Matienço leg. 11. tit. 6. lib. 5 compilat. Gloss. 11. in princ. & leg. 4. tit. 7. Gloss. 1.* Ratio est, quia maioratus nihil aliud est, quam quoddam fidei commissum familiæ relictum, in quo absque vlla diuisione proximior in gradu succedere debet ex instituentis voluntate, vt pluribus firmat *Molin. d. lib. 1. de Hispan. primogenit. cap. 1. num 7. & 22.* quæ definitio tam maioratui regia facultate instituto, quam propria competit.

3. Vt autem horum impedimentorum doctrina innotescat, enodandæ sunt aliquod difficultates. Prima est; an ligatus aliquo ex supradictis impedimentis, neque id manifestans, validus sit eius ingressus. Si recipiatur ab eo, qui in illis non habet potestatem dispensandi? Conclusio est, inualidum esse ingressum, siue recipienti impedimentum manifestetur, siue non. Quia est receptio facta ab eo, qui nulla recipiendi potestate gaudet. Nam in Societate illi superiores, qui potestatem habent recipiendi nouitios ad probationem, habent potestatem in his secundariis impedimentis dispensandi, & econtrà; vt manifestè constat, ex *1. p. constitut. cap. 3. littera H.* ibi quoduis ex his secundariis impedimentis ex se satis esse posset, ne quis admitteretur. Sed quia accidere posset aliquem huiusmodi defectum aliis præclaris donis compensari, ac in domino tolerandum esse iudicaretur, id discernendum prudentiæ *eius, qui admittendi facultatem habet, relinquitur, & eiusdem erit in huiusmodi casibus dispensare*. Et ratio idipsum demonstrat; quia potestas dispensandi in his impedimentis nihil est aliud, quam potestas recipiendi in Societate, qui illis fuerint ligati. Quia defectus in se non tolluntur, sed illis non obstantibus recipitur in Societatem eos habens. Ergo qui habuerit potestatem recipiendi in Societatem eos, qui his defectibus fuerint ligati, habebit potestatem dispensandi, & econtra.

4. Hinc fit Prouinciales in Societate dispensare, & consequenter recipere nouitios posse impeditos secundariis impedimentis excepto impedimento tum deformitatis, tum notabilis defectus qualem Eunuchi habent, tum ætatis teneræ, vel prouectæ, tum matrimonij rati, tum generis infecti, tum maioratus constat ex *regula Prouincialis regul. 35. & 36.* ibi. [illegible] secundariis impedimentis dispensandi facultatem habebit (scilicet Prouincialis) præterquam in deformitate magna, aut defectu insigni, qualem habent Eunuchi, aut in ætate infra 15. & vltra 50. expletos annos, & in coniugatis etiam in casu, in quo non est impedimentum essentiale. Exceptio generis, & maioratus ex decreto congregationis constat, cum id Præposito Generali fuerit reseruatum. Quocirca si Prouincialis tentaret absque speciali Præpositi Generalis facultate recipere Eunuchum, coniugatum, maioratu gaudentem, sanguine infectum, aut in ætate infra 15. & vltra 50. expletos annos, nulla esset receptio, vtpote à non habente potestatem facta. Neque obstat hæc impedimenta substantialia non esse; quia id solum probat posse à Præposito Generali dispensari, non tamen probat receptionem à quocunque superiore factam illis impedimentis stantibus validam esse, quippe qui in ipsis dispensare non potest. Præterquam quod nullitas huius ingressus non tam ex impedimentis prouenit, quam ex defectu potestatis in admittente, quæ nulla est in Prouinciali his impedimentis stantibus. Nam cum tota potestas recipiendi nouitios in societatem sit penes Præpositum Generalem, neque alij superiores eam habeant; nisi quatenus ipse communicauerit, vt expressè habetur. *1. parte constitut cap. 1. & 9. p. cap. 3.* & tradit *Thomas Sanch. lib. 5. summ. cap. 4. num. 26. Suar. tom. 4. de Religione tractat. 10. lib. 2. cap. 4. num. 10.* & Prouincialibus communicata non sit potestas recipiendi nouitios aliquo ex dictis impedimentis ligatos; imò potiùs est denegata; consequens est vt tentata receptio nulla sit. Quod autem Prouincialibus non sit hæc potestas concessa constat ex *regula 35. & 36. sui officij*, in qua potestas generalitèr concessa in *regul. 31.* limitatur. Et quoties aliqua potestas cum limitatione alicui conceditur aliàs non habenti, si limitationem excedit, actus quoad illum excessum nullus est, vt tradit *Cardinal. in principio de iure patronatus quæstion. 7. Abbas & Felin. cap. ex parte num. 1. de constitut.* quos refert & sequitur. *Thomas Sanchez lib. 5. Decalogum cap. 4. num. 26. & latè diximus, tractat. 3. de legibus disput. 2. punct. 9.* Deinde forma sub qua alicui delegatur facultas actum aliquem efficiendi, debet ad vnguem seruari; ex *capite cum delicto de Rescript. capite venerabili de officio delegat ad finem. lege inter artifices ff. de solutionibus lege diligenter ff. mandati* & probat *Hyeronimus Gonsales regula 8. cancell. Glossa 18. num. 75. & sequentibus.* Vnde est principium in iure satis receptum idem esse fieri aliquid contra formam, & solemnitatem iuris, & dispositionem Pontificum, & Principum, ac si non fieret. *cap. 1. de translatione Prælatorum lege 2. ff. de excusatione tutorum.* Sed forma; & dispositio, sub qua generalitèr præpositus committit Prouincialibus Societatis recipiendi nouitios, est, si recipiendi supradicta impedimenta non habeant. Ergo receptio illorum, qui illis impedimentis ligati fuerint, nulla erit.

5. Solum est aliqua controuersia de illo impedimento ętatis teneræ; an inquam receptus in ętate 14. annorum completorum, antequam 15. compleat, valeat receptio? Et quæstio procedit ex vi Iuris Societatis seclusa speciali facultate, quam mihi constat iam omnibus Prouincialibus specialitèr datam esse à Reuerendissimo P. N. Muttio Vittelleschi meritissimo totius Societatis præposito

fito generali? Negat *Thom. Sanch. lib. Decalog. cap. 4. num. 7. & 26.* ea motus ratione; quia in *regula prouincialis 36.* Cauetur ne possit Prouincialis recipere in Societate nouitium infrà 15. & vltra 50. expletos annos. Quæ verba supponunt non posse recipi à prouincialibus nouitium non habentem 15. annos completos; quia dictio illa expletos annos vtrumque numerum comprehendit & 15. & 50. Deinde esto in constitutionibus solum 14. annus completus expostuletur pro nouitiatus ingressu, vt constat *ex 1. parte constitu cap. 2. num. 12. & cap. 3. littera K. & parte 4. capite 3. in Glossa*: cum in regula Prouincialis cauetur debere esse 15. aliquid speciale spectatum fuit à generali præposito. Aliàs vt quid numerum, & stylum in constitutionibus seruatum mutauit? Et confirmo: in *1. parte constitut. cap. 3. littera K.* Explicans Sanctus Ignatius ætatem teneram, in qua nullus in Societatem recipi potest, expressit numero guarismo 14. ibi quod ad ætatem attinet 14. annis minorem, vt quis ad probationem admittatur. Et supradictus numerus 14. necessariò intelligi debet completus, & non inceptus, vt colligitur ex *capite 2. antecedenti numero 12.* Ibi ætas vt admittatur ad probationem excedere debet decimum quartum annum; vt ad professionem verò vigesimum quintum. Ergo si recipiendus excedere debet illum 14. completum habere. Cum ergò in regula Prouincialis non apposuerit Generalis 14. sed 15. infertur noluisse generalem Prouincialibus concedere facultatem recipiendi ad probationem, nisi 15. anno impleto. Præterea dictio illa infra 15. annos, idem est ac dicere minor annorum 15. qui autem 15. annos completos non habet, absolutè minor 15. est, & probat constitutio. *1. parte capite 3. littera K.* Vbi cauetur neminem esse ad probationem recipiendum 14. annis minorem, & vocat minorem 14. qui 14. completum non habet, & constat ex *capite 2. antecedenti*; vbi dicit debere excedere 14. annum. Quapropter etsi dictio illa *expletos annos* vtrumque numerum non comprehenderet, sed solum numerum 50. dictio illa *infra* apposita numero 15. conuincit, excludi à facultate Prouincialis, qui 15. completum non habet. *Argument. leg. 3. §. minorem ff. de minoribus 15. annum.* Vbi minor adhuc dicitur vltimo die anni 15. donec hora natiuitatis decurrat. Et ratio redditur, quia ante illam horam nondum compleuit 15. annum. Hinc est quod quando in Concilio *Tridentin. sessione 24. cap. 12. de reformat.* Expostulatur pro obtinentibus dignitates non habentes curam animarum, ne sint minores 22. annis, vbi vigesimo secundo anno non minores adsciscantur, manifestè voluit debere 22. annum esse completum, vt optimè notauit *Lessius libro 2. de iustitia capite 34. dubio 20. numero 108.* Subditque rationem. Qui enim nondum compleuit 22. est minor ætate. Ex quibus omnibus colligitur Prouincialem ex vi communis iuris Iesuitici non habere potestatem recipiendi ad probationem qui 15. annum non compleuerit, illiusque receptionem nullam esse.

6. Credo tamen satis probabilitèr dici posse spectato iure scripto Iesuitico posse Prouincialem recipere ad probationem qui 14. completum, & inceptum 15. habuerit. At spectata praxi, & stylo recepto Societatis omnino esse certissimum, & indubitabile. Duplicem partem habet conclusio. Prior difficilior est. Sed ad eius probationem est aduertendum dictiones *infra & vltra* esse terminos oppositos, & correlatiuos, & dispositum in vno censetur in alio per oppositionem dispositum, ex *leg. finali Codice de indicta viduit.* & ex multis probat *Eberard. loco à correlatiuis. numero 8.* Sed sic est, quod in dictione vltra 50. annos expletos, requiritur quod recipiendus illos habeat ita completos, vt neque vnus dies 50. desit. Ergo in dictione infra 15. completum, necessarium est, vt neque vnus dies quindecimi anni desit. Nam si aliquem diem illius quindecimi anni habeat, iam non habet in toto rigore completè; & perfectè infra 15. completos, sed infra 15. inceptos. Qui enim 14. annum completum habet, & dimidiatum decimum quintum, non est propriè infrà quindecim completè; sed inceptæ, seu potiùs est intra quindecim. Atque ita dictio illa *expletos annos* iuncta dictionibus infra, & vltra potiùs probat sufficere 15. inceptum, quam completum: ideoque *1. parte constit. capite 3. littera K.* Vbi numero guarismo signatur ætas recipiendorum non fuit dictum ne sit minor 15. quia alius numerus 25. ibidem signatus non fuit oppositus, sed conformis: Sed *in regula 36. Prouincialis* appositæ fuerunt dictiones infra, & & vltra oppositæ: merito ergo in tenera ætate signatus fuit numerus 15. vt clarè colligeres, sicut in numero 50. requiritur vt exclusus ob prouectam ætatem à potestate Prouincialis habeat. 50. annum ita completum, vt neque vnus dies desit, ita vt ob teneram ætatem excludatur, ita sit infra 15. vt neque vnus dies 15. habeat. Quis negare poterit hanc explicationem esse probabilem, & verbis regulæ conuenire? Sustinendà ergo est præcipuè ne censeatur regula à constitutione deuiare, iusque commune, & aliarum religionum corrigere, quibus concessum est pubertate adepta nouitios recipere; & iuris correctio odiosa est, & omninò vitanda. *leg. præcipimus Cod. de appellat.* Quod ita verum est, vt gratia vitandæ iuris correctionis à propria verborum significatione recedendum sit: vt docent *Abbas cap. cum olim fine de sentent. & re iudic. Gutierr. lib. 3. practicà qu. 15. num. 34.* Et multis aliis relatis *Thom. Sanch. lib. 1. de sponsalib. disp. 17. num. 6. & Suar. tom. 3. de Relig. lib. 6. cap. 20. num. 4.* Eo solum vt vitetur iuris correctio admittit tacitam professionem post Trident. Posito ergo supradictam explicationem verbis regulæ conuenire (tametsi ea, quam adducit Sanch. rigidior, & proprior sit) dicendum est Prouinciali limitatam non esse potestatem recipiendi nisi ad eos, qui neque vnum diem quindecimi anni habeant: quia potestas dispensandi in nullius à concedente præiudicium cedens latè est interpretanda, vt dictum est *tractat. de legibus disp. de priuilegio, & dispensat.* & tradit idem *Sanch. multis allegatis lib. 8. de matrimonio disputat. 1. num. 4.* Et hæc potestas Prouincialis, vt de se constat, talis est. Ergo.

Secunda pars conclusionis apertissima est, cum satis receptum, & vsu comprobatum sit Prouinciales in receptione nouitiorũ nunquam inuestigasse, an nouitij 15. annũ completũ habuerint, sed solum an habuerint 14. inceptũ 15. & in hac ætate in variis prouinciis, plures esse receptos: & in collegio regali Salmantino aderant me præsente quatuor vel quinque qui in ea ætate admissi fuerunt. Sed consuetudo, & praxis recepta sufficit ad derogandam

gādam supradictā legem, & limitationem regulæ, & relinquendam prouinciali potestatem integram iuxta ipsius *reg. 31.* quia vt latè diximus. *tract. de legibus disp. de consuetud.* consuetudo legitime præscripta sufficit ad derogandam quamlibet legem, statutum, & constitutionem, & concedendam iurisdictionem alias non habenti; taliterquod eidem *Sanch. tom. 2. de matr. lib. 7. disp. 4. n. 14. halas q. 97. de legib. tract. 14. sect. 10. n. 80.* Innumeris relatis videatur consuetudinem sufficere ad tollenda impedimenta matrimonij iure positiuo introducta, efficiendosque habiles, qui lege stante non erant, à fortiori poterit consuetudo derogare limitationem facultati generali appositam. Et explicatur ampliùs. Hæc praxis & stylus recipiendi nouitios in ætate 14. anni completi, & incœpti 15. vel procedit sciente præposito generali; vel illo ignorante? Si præpositus generalis scit, quod alitèr credi non potest ob continuationem illius, ita dicitur nam, & exactam relationem nouitiorum, quæ præposito generali transmittitur, tum litteris priuatis tum catalogo congregationis prouincialis, clarum est hanc limitationem sublatam esse: nam sciente principe, & non contradiceente, cum facilè posset, censetur consentire, vt in simili tradit *Panorm. in cap. vlt. de consuetud. Gloss. in cap. 1. de treuga, & pace.* Quod adeo verum est, vt bonus, vel ternus actus huius consuetudinis sufficiat ad derogandā quamlibet legis limitationem, vt relato *Siluest. verbo consuetudo n. 6. Panorm. d. cap. fin.* docet *Lessius lib. 2. de iustit. c. 6. dub. 14. n. 45. Sanch. lib. 4. de matr. disp. 1. n. 22. & pluribus allegat. Halas q. 97. tract. 14. de legib. sect. 8 ex cap. ita nos 25. q. 2.* Vbi binus actus appellatur quasi vsus, & consuetudo, & concludit consuetudinem dare facultatem non habenti: *cap. cum contingit de foro competenti.* Ad idem est communis doctrina per ratihabitionem iurisdictionem cōcedi. Et licet controuersum sit, an sufficiat ratihabitio de futuro, ex *reg. cures ratihabitio retrotrahitur, & mandato non est dubium comparari.* At ferè omnes conueniunt ratihabitione de præsenti expressa aliquo signo iurisdictionem concedi aliàs non habenti; ideoque potest virtute illius administrare Sacramenta iurisdictionem postulantia, vt de Sacramento pœnitentiæ, & assistentia ad matrimonium docet *Gab. Vasq. de pœnit. q. 91. art. 2. dub. 2. n. 3. Sanch. lib. 3. de matr. disp. 35. nu. 17. & 20. Suar. aliis relatis, tom. 4. de pœnit. disp. 26. sect. 1. n. 14. & disp. 27 sect. 14. à n. 16.* Si ergo præpositus generalis sciebat hunc vsū, & non interdicebat in futurū, conuincebatur approbare. Alias iniquissimè faceret non monens Prouinciales de nullitate ingressus nouitiorum, & de vsurpatione suæ potestatis in re tam graui. Quod si generalis hunc vsum, & praxim ignorauit, Prouincialesque illo ignorante ad probationem receperunt in ætate 14. anni completi, validè, & licitè processerunt maximè post decennium à publicata regula. Nam consuetudo eam vim, & efficaciam habet, vt possit aduersus legem præscribere, iusque positiuū tollere, & aliud de nouo introducere, ex *c. fin. de consuetud.* vbi *Panorm. Felin. & alij ibi, & Couarr. l. 3. var. c. 13. n. 4.* & innumeris allegatis *Sanch. l. 7. de matr. disp. 4. à n. 11. & disp. 17. n. 7. & disp. 22. n. 10. Salas q. 97. tract. 14. de legib. sect. 2. & 3. & seqq.* Et nos diximus *tract. de legib. disp. 3. de consuetud. punct. 4.* Solumque est inter Doctores cōtrouersia, quod tempus necessariū sit, & omissis placitis variis ibi *punct. 2. §. 2.* probauimus decennium sufficere. Quo supposito esto prohibitū esset Prouinciali recipere nouitios ante 15. annum cōpletum, vsu & consuetudine in contrarium derogatum est, cum non solum huius cōsuetudinis decennium, sed & quadragesimum, & septuagesimum transactum est post huius regulæ publicationem. Adde hanc prohibitionem non recipiendi nouitios, qui 15. completum non habeāt potiùs per desuetudinē, seu non vsum cessasse, quia nunquam ex obligatione recepta est, & quando sic cessat lex, sentit *Azor 1 p. l. 5. instit. mor. c. 4. q. 6.* Tanquam indubitatum sufficere decēnium. Confirmo. Lex eum sensum, & interpretationem recipit, quē vsus, & consuetudo declarat. Vnde ortum est illud Axioma. Consuetudo est optima legum interpres. *c. cum dilectus de consuetud. leg. si de interpretatione ff. de legib.* & multis allegatis docet *Sanch. l. 6. in Decal. c. 4. n. 27. Salas 1. 2. q. 97. de legib. tract. 14. sect. 14.* Vbi aduertit, etsi consuetudo ad abrogandam legem debeat esse decennalis; at ad illam interpretandam minus tempus sufficere, & adducit *Menoch. de arbitrar. casu 83. n. 10.* Sed in Societate nunquam cognitum fuit ob regulam Prouincialis debere recipiendos in Societaté habere 15. annum cōpletum imò tanquam certum supponebatur 14. annum completum sufficere. Ergo sic est lex intelligenda ex iis, quæ adducit *Sanch. lib. 7. de matr. disp. 17. n. 8.*

Alia via probari potest hæc 2. pars conclusionis nempe ex *leg. Barbarius ff. de officio pratoris, & ex c. infamis 3 q. 7. vers. veruntamen.* & ex aliis relatis *Sanch. l. 3. de matr. disp. 22. n. 1.* Ex quibus omnes Doctores colligunt titulum coloratū cum errore populi sufficiētem esse ad dandam iurisdictionem alias non habēti: Sed hæc in præsenti casu procedunt, vt Prouincialis possit licitè, & validè recipere eos, qui 14. completum, & incœptum 15. habuerint. Habet namque titulum absolutū ad recipiendum *Reg. 32.* limitatio ad 15. annum completum ignorata est. Ergo iurisdictionem habet ad recipiendum absque supradicta limitatione.

7. Ex dictis infero (quod est maximè notandum) si generalis intendit, quod Prouinciales non recipiant nouitios minores 15. annis (eò quod sentiat regulam Prouincialis sic esse intelligendam) debet necessariò authenticam hanc voluntatem facere, & Prouincialibus publicè manifestare. Aliàs non reuocabit facultatem iure consuetudinis introductam recipiendi minores 15. annis, & maiores 14. Quia delegatus dum notitiam non habet sibi esse reuocatam potestatem à delegante, valent gesta per ipsum ex *leg. si fortè ff. de offic. Præsidis* ibi si fortè Præses Prouinciæ manumiserit, vel tutorem dederit, prinsquam cognouerit successorem aduenisse, erunt & hæc rata: Vbi *Glossa verbo cognouerit* ait, vsque ad eius aduentum durat iurisdictio, & ita relato *Bart. Flamin. Rebuffo, & aliis innumeris* docet *Thomas Sanch. lib. 7. de matrim. disp. 1. à nu. 11.* Neque sufficit qualibet notitia, vt ex ipsa censeatur reuocata, sed debēt esse ad minus notitia per nuncium, vel epistolam ad delegatum specialitèr missam, vt latiùs dixi. *disput. 4. de legibus punct. 21. §. vlt.* imò si reuocatio generalis facienda est, eadem publicatio requiritur, quæ ad concessionem facultatis per modum legis requisita fuit, vt dictum est ibi. *punct. 21 §. 5.* Maneat ergo certum, etsi regulæ rigore spectato sit probabile (quod Thomas Sanch. dixit) non posse à Prouincialibus ad probationem recipi non habentes 15. annum completum. At spectata consuetudine, & praxi omni probabilitate caret. Neque Thom Sanch. contrarium diceret; ipse enim solum spectata

spectata regula locutus fuit. Neque alicui mirum videatur me in probanda hac assertione præter consuetam breuitatem processisse; fortè enim sum ex illis, qui 15. annum non compleuerunt, cum in Societatem fuerunt admissi, & vtinam in illa natus essem.

8. Secunda difficultas est; an ligatus aliquo ex supradictis impedimentis, si recipiatur in Societatem ab eo qui potestatem habet in eis dispensandi, receptio valida sit? Et quidem si impedimētum recipienti manifestetur, nulla est dubitatio, cum eo ipso censeatur dispensare. Si autem malitiosè tacitum sit, alicui videri potest nullam esse receptionem, vtpote absque consensu recipientis factam. Non enim recipiens voluntatem habet recipiendi tali impedimento ligatum; imo potiùs habet voluntatem eum à religione excludendi. Quod efficaciùs vrget, si daremus impedimentum eius conditionis esse, vt eo detecto nequaquam à superiore sic ligatus reciperetur, ne religioni præiudicium causaret.

9. Cæterum tenendum est validū esse ingressum. Quia dum impedimentum substantiale non est, superior consentit in substantia ingressus, sicut cum Prælatus admittit ad ordines quemquam excommunicatum, vel irregularem, admissio valida est; quia in substantiali collatione ordinum consentit, cui consensui non obstat, quod impedimento detecto non consentiret. Non enim præsens consensus ex euentu futuro regulatur, præcipuè cum circunstantiæ omnino mutentur. Fateor tamen, si recipiens haberet expressamvoluntatem non admittendi in religionem, qui impedimento ligatus, & non manifestato peteret admitti, nullam esse admissionem. Sed hæc voluntas ob inconuenientia, quæ inde nascuntur, nec iusta esset, neque præsumenda est; potiùs enim præsumendum est eam voluntatem habere, quæ suæ cognitioni, & rebus ipsis conformetur; ac proinde velle recipere nouitium illum abstrahendo, an habeat, vel non habeat impedimentum. Hæc doctrina colligitur expressè ex *Nauarr. lib. 3. consil. tit. de Regul. cons. 25. in 1. edit. & in 2. cons. 48. Man. Rodrig. tom. 3. qu. Regul. q. 17. art. 9. & 2. tom. sum cap. 6. n. 3. & aliis relatis à Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. n. 57.* Quatenus dicunt professionem factam ab eo, qui morbo gallico, vel alio impedimento non irritante laboraret, quo detecto omnino excluderetur, validam esse. Ergo supponunt receptionem ad nouitiatum cum hoc impedimento valuisse; quia professio valida esse non potest, si nouitiatus nullus extitit.

PVNCTVM IX.

Quæ conditiones seruandæ sunt in religionis ingressu, vt validus & licitus sit.

1. *Coactio professionem annullat, sed non nouitiatum.*
2. *Concilium excommunicat cogentes fœminas ad religionis ingressum.*
3. *Lata est excommunicatio in fauorem fœminarum, & ob quas actiones.*
4. *Non comprehendit cogentes ad votum, vel Iuramentum religionis suscipiendæ.*
5. *Modus coactionis debet esse iniustus, sed sufficit indirectus.*
6. *Quas personas comprehendat hæc excommunicatio expenditur.*
7. *Excipit concilium casus à iure expressos, in quibus dari potest coactio absque excommunicationis incursu.*
8. *Simili excommunicatione ligantur impedientes fœminas à religionis ingressu.*
9. *An comprehendat impedientes ingressum ad probationem? Negat Sanch.*
10. *Probabiliùs est comprehendere.*
11. *Debet iniustè impedire.*
12. *Ingressus religionis debet esse immunis à vitio Simoniæ.*
13. *Ex parte admittentis debet esse necessariò potestas, alias nullus est ingressus.*
14. *Debet præmitti informatio generis, vitæ, morumq́; recipiendi.*
15. *Non possunt Prælati absque rationabili causa negare ingressum aptis.*

1. PRæcipua conditio seruanda in religionis ingressu est libertas, quæ coactioni opponitur. Hęc tamen esto professionem annullet, *cap. perlatum. de his quæ vi,* nouitiatus ingressum non annullat; neque ex annullatione professionis infertur, nouitiatus annullatio; cum hęc nullitas ex iure positiuo pendeat, quæ non extenditur vltra casus expressos, & nullibi inuenitur expressa nouitiatus annullatio. Pręterquam quod est longè diuersa ratio in professione, ac in nouitiatu. Nam si professio coacta esset valida, indissolubilis esset, & iniuria facta irreparabilis; secùs nouitiatus qui solui potest, & iniuria facta reparari. Item coactio non impedit, quin nouitiius religionis austeritates experiatur, sed potiùs iuuat, & ita tenet *Sanch. lib. 7. de matrimon. disp. 37. num. 51.*

2. Verum etsi coactio quemlibet nouitiatus ingressum non annullet, negari non potest esse graue peccatum, & iniustitiam. Quapropter meritò *Concil. Trid. sess. 25. c. 18. de Regul.* nouam excommunicationem imponit cogentibus fœminas ad religionis ingressum his verbis Anathemati sancta Synodus subiicit omnes, & singulas personas, cuiuscunque qualitatis, vel conditionis fuerint tam clericos, quam Laycos sæculares, vel regulares, atque etiam qualibet dignitate fungentes, si quomodocunque, &c. Coegerint aliquam Virginem, vel viduam, aut aliam quamcunque mulierem inuitam præterquam in casibus à iure expressis ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cuiuscunque religionis, vel ad emittendam professionem, quippe consilium, auxilium, vel fauorem dederint; quique scientes eam non spontè ingredi monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere quoquomodo eidem actui vel præsentiam, vel consensum, vel authoritatem interposuerint.

3. Hæc excommunicatio lata solum est in fauorem fœminarum. Nam esto grauissimum sit peccatum viros ad religionem cogere, vel eos à religionis ingressu impedire; quia tamen id rarū est, & faciliùs viri violentiā expellunt, ideo consiliū nihil de ipsis disponit, sed solū de fœminis, quibus violentia frequētiùs inducitur, & difficiliùs vincitur. Sic *Suar. tom. 5. de censur. disp. 23. sect. 7. n. 9. & tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 9. n. 4. Sanch. lib. 4. sum. cap. 4. n. 3.*

Ob triplicem actionem hæc excommunicatio imponitur nempe ob monasterij ingressum, ob susceptionem habitus, ob professionem. Non caret tamen difficultate, qualitèr monasterij ingressus à susceptione habitus, & professione distinguatur. Neque enim videntur excommunicari parentes cogentes fœminas monasterium ingredi, vt securiùs viuant, cum sæpe id necessarium sit, & licet seclusa necessitate non possint parentes filiam cogere ad tam arctam custodiam, vt benè notauit *Suar. dicto lib. 5. de Relig. cap. 9. num.* 4. Non tamen obinde censentur excommunicati. Quia consilium non tam de ingressu (vt sic dicam) temporali, & Laycali, quam religioso, & perpetuo locutum est: libertati enim religiosi status fauere intendebat. Qua ratione conuincor ad asserendum coactionem ad ingressum monasterij absque animo inducendi puellam ad religiosum statum, sed potiùs, vt decentiùs, & securiùs viuat, & aptiùs deliberet statum eligendum hac excommunicatione non puniri; benè tamen coactionem ad ingressum animo, & intentione, vt habitum suscipiat, & professionem emittat: Quia ille ingressus est inchoata habitus susceptio, neque alitèr possunt illa tria membra ingressus monasterij, susceptio habitus, & professio distingui: Et ita tradit *Suar. dicto tom. 3. de Religione lib. 5. cap. 9. num. 4. Sanch. lib. 4. summ. cap 4. num.* 12.

4. Non censetur tamen comprehendi votum, vel Iuramentum ingrediendi religionem; quia huiusmodi votum, vel Iuramentum non est monasterij ingressus, nec susceptio habitus, nec professio, quæ sunt actiones prohibitæ, & punitæ. Quapropter esto parens cogeret filiam vouere, vel iurare se ingressuram religionem, excommunicationem hanc non incurreret. Neque obstat ex vi illius voti, vel Iuramenti obligatam esse ingredi, ac proinde esse indirectam ingressus coactionem: quia credo probabiliùs nullam illius ingressus obligationem habere. Quia obligari non potest ad efficiendum actum irritum, & nullum. Nam ingressus assumptus ex obligatione voti; seu Iuramenti coacti, coactus est, & consequentèr nullus. Adde quamuis illud votum validum esset, & obligatorium, ob coactionem ad illud præcisè habitu non suscepto, excommunicatio non incurretur, quia non ob votum, sed ob monasterij ingressum, habitus susceptionem, vel professionem excommunicatio imponitur. *Sanch. lib. 4. sum. cap. 4. nu.* 13.

5. Modus coactionis non signatur à consilio, sed solum dicitur, quoquo modo coegerint: quare siue directus, siue indirectus sit, comprehenditur: debet autem esse iniustus, aliàs punibilis non est. Neque enim ex eo quod pater rigidè filiam tractet dummodo limites paternæ iurisdictionis non excedat, excommunicationem incurrit; tametsi illa tædio affecta, & causa vitandi illum rigorem habitum suscipiat: id enim peraccidens est, & patri iure suo vtenti non est vertendũ in culpam. Quod si pater in rigore excesserit, videatque ob illum rigorem vitandum filiam moueri ad religionem, neque cessauerit, procul dubio censeo filiam sic ingredientem & coactè ingredi, & parentem ob indirectam coactionem excommunicatum esse: *Suar. dicto tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 9. num.* 5. Nulla tamen est coactio, si muneribus, & donis filiam ad religionem inuitet, imò neque si suasionibus, & precibus, modo non fiant importunæ, & quæ violentiæ æquiualeant. Sic *Suar. loco allegato & Sanch. lib. 4. cap. 4. num. 7. &* 8.

6. Personæ aduersus quas hæc excommunicatio fertur sunt omnes, & singulæ cuiuscunque qualitatis, & conditionis fuerint, tam clerici, quam Layci, sæculares, vel regulares, atque etiam qualibet dignitate fulgentes, quæque ad aliquam ex supradictis actionibus grauitèr, & iniustè coegerint. Probabile tamen est Regem, & Imperatorem non comprehendi ob eorum eminentissimam dignitatem, ratione cuius debent in iis pœnis necessariò exprimi, vt comprehensi censeantur: Tradit *Sanch. lib. 4. summ. cap. 4. num.* 1. Et facit quæ adducit. *lib. 4. de matrim. disp. 22. fine.* Deinde extendit consilium supradictam excommunicationis pœnam ad omnes illos, qui consilium, auxilium, vel fauorem dederint, quique scientes eam non spontè ingredi in monasterium, aut habitum suscipere aut professionem emittere, quoquomodo eidem actui, vel præsentiam, vel consensum, vel authoritatem interposuerint; subintelligitur, vt fiat: quæ omnia verba, quia rara, & singularia sunt, exactè notanda, vt benè dixit *Suar. tom. 5. de cens. disp. 23. sect. 7. num.* 9.

7. Excipit consilium à supradicta doctrina casus à iure expressos, in quibus etsi coactio detur, excommunicatio non imponitur, & meritò. Quia tunc non est iniusta coactio, sed iusta, & licita iuris executio. Hi casus (inquit *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 9 num. 4 fine.*) sunt duo. Vnus est si puella votum emisit religionis, *cap. consultum de Regular.* quo casu ad eius executionem cogi potest, si relaxationem non obtinet. Alius est, quando coniuges mutuo consensu ingressi sunt religionem, & post professionem vnius alter vult retrocedere; quia in iis casibus non cogitur quis ad religionem tanquam ad rem voluntariam, sed tanquam ad rem ex voluntate propria debitam.

8. Similem excommunicationem ob causam oppositam profert consilium in supradicto loco *sess. 25. cap.* 18. aduersus eos qui sanctam Virginum vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi quoquomodo sine iusta causa impedierint. In quibus verbis ea est difficultas; an impedire, ne fœmina votum aliquod simplex emittat saltem suscipiendi religionem supradicta excommunicatione puniatur? Affirmat *Suar. dicto lib. 5. cap. 9. num. 11. & 12.* contrarius iis, quæ docuerat, *tom. 5. de censur. disp. 23. sect. 7. num.* 10. Quia sub acceptione veli religiosa professio intelligitur, & non honorarium illud veli signum. Ergo sub voti emissione, quæ vt distincta ponitur à consilio non professio, sed saltem professionis votum intelligitur. At veriùs credo sub vtroque verbo professionem intelligi, sed diuersam. Nam cum in monasteriis monialium, monialibus ad chorum assumptis velum in professione concedatur, Laycis verò ad ministeria domestica destinata denegetur, vt omnes has professiones consilium comprehenderet, quin vlla dubitatio remaneret, expressit vt distinctas voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi; hoc est professionem cum velo, vel sine illo. Aliàs si præstare impedimentum voto religionis suscipiendæ vellet consilium punire, non ea generalitate, quæ non magis votum religionis, quam castitatis, aut temperantiæ; alteriusue virtutis significat, loqueretur, & ita tradit *Suar. illa disp. 23. sect. 7. num. 10. Sanch. lib. 4. sum. cap. 4. num.* 14.

9. Sed grauior est difficultas, an impedire susceptionem

ceptionem habitus, seu monasterij ingressum puniatur hac excommunicatione? Negat *Sanch. d. cap. num.* 15. ea motus ratione, quia decretum excommunicans impedientes professionem, non est extendendum ad remotum professionis obstaculum, precipuè, quidem decretum excommunicans cogentes ad religionem, non fuit contentum expressione professionis, sed insuper addidit habitus susceptionem. Deinde quia impediens votum religionis in sæculo emitti, virtualitèr impedit professionem, sed non obinde excommunicatur. Ergo ob impedimentum remotum excommunicatio non contrahitur.

10. Affirmatiua sententia tenenda est, scilicet ob impedimentum appositum suscipiendi habitum præstandique nouitiatum hanc excommunicationem incurri. Quia susceptio habitus, nouitiatusque perfectio requiritur necessariò ad professionem. Ergo quolibet ex illis impeditis professio ipsa impeditur, in quo maximè differt huius impedimenti appositio à coactione professionis. Nam potest esse coactio ad professionem, quin fuerit ad suscipiendum habitum, & econtrà potest esse coactio ad suscipiendum habitum, quin extendatur ad professionem; eaque de causa fuit conueniens non solum professionem, sed susceptionem habitus exprimere. At in præsenti fieri non potest, quod aliquis impediatur à nouitiatu quin impediatur à professione; eaque de causa satisfuit prohibere impedimentum professionis. Quia prohibendo impedimentum apponi professioni, consequentèr prohibitum est apponi religionis ingressui, & aliis omnibus, quæ de essentia professionis sunt, & ita vt certum docet *Suarez. tom. 5. de censur. disp. 23. sect. 7. num. 10. & tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 9. num. 11.*

11. Quo ad modum verò huius impedimenti attinet, aduertendum est debere esse iniustum. Nam iustum impedimentum etiamsi per coactionem fiat, non præstat sufficientem causam ad excommunicationem incurrendam, quia liberum est à peccato; ideoque consilium notantèr dixit: quoquomodo sine iusta causa impedierint; supponens iustam esse, causam impediendi fœminæ religionis ingressum, vt si vinculo matrimonij consummati, vel seruitutis esses ligatus. Quapropter cum solo dolo, vel coactione iniustè, & illicitè impediri possit professio, hoc impedimentum per dolum, vel coactionem hac excommunicatione punitur; & tradit *Sanch. d. lib. 4. sum. cap. 4. nu. 10.* De impediente per dolum, ne fœmina velit profiteri, non caret probalitate sub hac censura, non comprehendi; quia sic dolo impediens propriè non impedit voluntatem profitendi; ad hoc enim requiritur, vt ipsa voluntas immutata perseuerans impediatur ab eius executione, dolum autem solum impedit, ne voluntas sit: Sic *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 9. num. 14.*

12. Secunda, & principalis conditio in ingressu religionis requisita est immunitas à vitio Simoniæ: Sed quia de hac latè dicimus. *tract. de vitiis oppositis religioni disp. vlt. punct. 23.* nolo in eius explicatione immorari. Solum aduerto neque ipsum ingressum ad probationem, neque professionem ipsam Simoniaci factam inualidam esse, vt latiùs dicto loco probo, quia nullo iure annulata inueniuntur.

13. Tertia conditio se tenet ex parte admittentis nouitium, vt authoritatem, & potestatem habeat ad illum admittendum. Nam cessante hac potestate nullus est ingressus; non enim religio probari à nouitio potest, quin priùs ab ea admittatur, vt eum probet; ita compertum est apud omnes. Qui autem superiores hanc recipiendi potestatem habeant ex constitutionibus cuiuslibet religionis eiusque vsu, & stylo deducendum est.

14. Quarta conditio est, vt fiat informatio generis, vitæ, morum recipiendi, de qua informatione *Sixtus* 5. edidit motum proprium *6. Kalend. Decembris anno* 1587. Qui incipit *Sixtus Episcopus*, quem postmodum declarauit, & temperauit in alio incipiente *Ad Romanum spectat Pontificem.* Sed *Gregor.* 14. alium edidit, qui incipit *circumspecta Romani Pontificis prouidentia*, quo ex parte reuocati sunt motus Sixti 5. Tandem *Clemens* 8. in sua constitutione, quæ incipit. *Altissima paupertatis via data 14. Aprilis* 1592. Reduxit nullitatem professionis à Sixto 5. indictam ad terminos iuris communis, & modum præscripsit minoribus de obseruantia pro informationibus faciendis aduertens ob omissum hunc modum professionem non irritari, aliàs de iure non irritandam. De his constitutionibus, earumque intelligentia latè agit. *Emanuel Rodriguez. tom. 1. quest. regul. quæst. 1. art. 1. 2. & 3. Suar. tom. 3. de Relig. lib 5. cap. 10. per totum.* Sed superuacaneum censeo in his immorari; cum nullitas nouitiatus, & professionis à Sixto 5. inducta cessauerit, & modus informationis pro nouitiis recipiendis ex recepta cuiuslibet religionis consuetudine præscriptus sit. Et denique vt notauit *August. Barbos. 3. p. de potest. Episcop. alleg.* 101. *num.* 41. Clemens 8. constitutionem incipientem *in his* edidit *anno* 1597. in fauorem conuentus. S. Stephani Salmanticensis ex Dominicana familia, vt nouitiorum informationes de his, quæ secundùm constitutiones interrogari debent, fierent coram iudice, & notario publico, vel coram aliquo alio fratre ad id munus deputato absque omni strepitu iudiciario, sed solummodo simplicitèr, & de plano. Quod priuilegium (inquit Barbosa) esto solum quoad conuentum S. Stephani fuerit concessum, eo fruuntur omnes religiones habentes priuilegium communicationis, quale habent omnes mendicantes, etsi quæ sunt aliæ.

13. Quod si roges; an superiores, quibus competit nouitiorum receptio peccent, si renuant recipere quem habilem, & aptum religioni inuenerint? Respondet optimè. *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 10. num.* 18. Peccare grauitèr si absque vlla rationabili causa moueantur. Tum quia religioni officiunt, illius nouitij obsequiis priuantes, & iurisdictione sibi data abutentes. Tum quia securam viam salutis procuranti sine causa præcludunt. Atsi causa subsit clarum est nullum esse peccatum. Est autem sufficiens causa denegandi ingressum petenti, si alius aptior, imo æqualis reperiatur, vel speratur breui reperiendus, & religio commoditatem temporalem non habeat vtrumque alendi.

PVNCTVM X.

Quibus obligationibus teneatur nouitius ex religionis ingressu.

1. *Prima enumeratur, ne possit absque causa religionem deserere, sed non admittitur. Et fit satis contrariis.*
2. *Secunda de obligatione soluendi expensas factas in nouitiatu, non admittitur, si bona fide, & absque harum solutionis promissione ingrediatur.*
3. *Nequit durante nouitiatu matrimonium contrahere, si habitum non dimittit.*
4. *Obligatus est nouitius ex honestate seruare regulas.*
5. *Obligari non potest superioris præcepto.*
6. *Nouitius violans castitatem non addit secluso scandalo nouam malitiam.*
7. *Prælatus regularis non potest præcipere nouitio aliter quam possit Prælatus Ecclesiasticus clericis sibi subiectis.*
8. *Nouitius puniri potest à Prælato regulari ob quodlibet delictum.*
9. *Quid dicendum de casuum reseruatione.*

1. PRima, & præcipua obligatio enumeratur, ne possit religionem assumptam deserere absque legitimâ causa, qualis esset, si non possit commode religionis asperitates sustinere. Probarique potest, quia est leuitatis, & inconstantiæ indicium ab incœpta perfectionis via deflectere. Sed præcipuè vrget: quia religionis Prælatus non potest absque graui culpa nouitium expellere, quippe abutetur potestate sibi data in damnum ipsius religionis, & nouitij. Ergo eodem modo peccabit nouitius religionem deserens.

Cæterum omnino tenendum est per se nullam culpam nouitium committere; eò quod religionem deserat ob honestum finem absque rationabili causa; sicut enim nulla est culpa nolle religionem ingredi, ita nulla est post eius ingressum nolle perseuerare; quia non ingreditur sub obligatione perseuerandi, sed sub libertate probandi statum, & probatum eligendi, si sibi commodus visus fuerit, Et ita tenet expresè *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 11. à num. 2. Sanch. dicens esse apud omnes certum, lib. 6. summ. cap. 10. num. 1.* & colligitur manifestè ex *cap. statuimus de Regularibus* ibi ad pristinum statum redire posse liberè infrà annum. Idem traditur *cap. is qui de Regularibus, in 6.* Ex quo fit non indigere Prælati religionis facultate vt habitum deferat, sed illo inconsulto deserere potest, & à Religione exire, neque obinde aliquam pœnam, aut inhabilitatem contrahit. *Suar. loco allegato.*

Rationes in contrarium non vrgent. Ad 1. nego esse leuitatem, aut inconstantiam; cum nulla legis, aut voti obligatione teneatur nouitius perseuerare, sed potius sub libertate exeundi ingrediatur ad probandum religionis statum. Ad 2. *Sanch. lib. 5. summ. cap. 4. num. 56.* censet Prælatum expellentem nouitium absque iusta causa peccare solum venialitèr, nisi grauis nouitio nota esset expulsio illa (quod certè rarò accidit.) Mouetur quia nouitij recessus absque causa est solum venialis; sed æquè religio obligatur nouitio, ac nouitius religioni. Ergo solum in Prælato religionis erit culpa venialis. Sed merito ab hac sententia recedit *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 4. cap. 3. num. 7. & lib. 5. cap. 11. num. 5.* Affirmans religionis Prælatum obligatum esse retinere nouitium sub graui culpa, si aptus religioni iudicatur; quia non est Prælatis concessa potestas expellendi; vel retinendi nouitios in destructionem, sed in ædificationem, & in bonum religionis, & subditorum. Quare hæc obligatio non ex pacto cum nouitio, sed ex officio, & munere Prælati prouenit; eaque de causa conceditur nouitio illegitimè expulso ius agendi contra religionem, ne expellatur, vt tradit idem *Sanch. supra cum Gregor. Lopez. leg. 3. verbo aellos. tit. 7. part. 1.* Quæ actio fundari non potest in leui obligatione nouitium retinendi. Religio verò aduersus nouitium exeuntem nequaquam agere potest. Ergo signum euidens est, grauiùs religionem obligari ad retinendum nouitium aptum, quam obligetur nouitius ad perseuerandum in religione commoda.

2. Secunda obligatio esse potest soluendi expensas, quas tempore nouitiatus facit. Et quidem si animo ficto (hoc est absque voluntate perseuerandi) ingreditur, certum est obligatum esse, nisi obsequium ab eo factum expensis adæquaret; quod tunc contingit (inquit *Sanch. lib. 6. summ. cap. 10. num. 2.*) quando monasterium illo obsequio indigeret ab aliis religiosis non præstando. At si bona fide ingrediatur, nulla est obligatio soluendi; qui redditus monasterij pro nouitiorum æquè ac professorum alimentis sunt constituti: Sic *Azor 1. p. lib. 12. cap. 3. qu. 6. Manuel Rodrig. tom. 3. quæst. regul. qu. 15. art. vlt. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 11. num. 5.* Plures referens *Sanch. lib. 6. sum. cap. 10. n. 4. Layman lib. 4 sum. tract. 5. cap. 4. in fine.* Quod procedit, nisi nouitius promisisset soluere; quia eo casu obligatus est; vt pote ad rem omnino iustam, & licitam, & à *Trident. sess. 25. cap. 16. de Regularib.* permissum ibi excepto victu, & vestitu nouitij, vel nouitiæ illius temporis, quo in probatione est: Et tradit *Suar. dicto cap. 11. num. 5. Sanch. lib. 6. cap. 10. num. 5. Layman supra.* Non tamen ob eam causam impediri potest nouitio liberè religione egressus, tametsi timor sit egredientem non esse soluturum. Quia non est datum religioni per vim à nouitio debitum recuperare; cum talis exactio multum præiudicare possit statui religioso, eiusque libertati, sed debet religio eo modo, quo possit aduersus nouitium egressum procedere, sicut aduersus alium sæcularem debitorem procedit. *Suar. dicto cap. 11. num. 5.*

3. Tertia obligatio est, ne possit durante nouitiatu matrimonium contrahere; quia est status alienus ab habitu assumpto: dissonum enim rationi est habitu religioso ostendere animum obseruandi perpetuam castitatem, & matrimonij celebratione contrarium dicere. Meritoque Ecclesia hanc fictionem prohibuit, *cap. consuluit. Qui clerici* &c. Constituens habitum religiosum inter impedimenta impedientia matrimonij contrahendi, tametsi non dirimat contractum: ibi sicut votum simplex matrimonium impedit contrahendum, & non dirimit iam contractum, ita habitus sine professione susceptus ne contrahatur impedit, sed contractum nequaquam dissoluit, & tradit *Glossa*

cap.

cap. beneficium de Regular. in 6. verbo *conferendum in fine.* Quocirca sub graui culpa tenetur sic contrahens matrimonium habitum religiosum dimittere, nisi fortè matrimonium non consummauerit, & pœnitentia ductus probare velit religiosum statum, animo si placuerit profitendi, & matrimonium contractum dissoluendi. *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 11. num. 8.*

Quartò censetur nouitius obligatus seruare regulas & constitutiones, quas professi seruant ex quadam decentia, & honestate; aliàs non poterit religionem probare, nec religio ipsum.

5. An verò possit Prælatus regularis nouitium astringere præcepto de obseruandis iis, quæ sunt de regula, & constitutione religionis? Variant Doctores. *Sarmiento lib. 2. select. cap. 5. num. 9. vers. ex supradictis. Paulus Layman lib. 4. sum. tract. 5. cap. 4. qu. 3. concil. 2.* & alij affirmant, quia Prælatis regularibus nouitius subditur gubernandus; ergo obligandus eorum præceptis statui religionis assumptæ conuenientibus, & proportionatis.

Cæterum veriùs est nouitium obligatum non esse per se, neque aliquo superioris præcepto obligari posse ad seruandas regulas, & constitutiones religionis, sed solum ad sustinendam pœnam, si eas transgrediatur. Quia ex duplici capite hæc obligatio oriri poterat, vel ex speciali voto obedientiæ, quo nouitius se astrinxit, vel ex statu probationis assumpto. Ex voto obedientiæ obligari non potest; quia supponimus nouitium nullum ex deuotione votum obedientiæ emisisse. Nam si illud emisit, poterit ex vi illius obligari; sicuti obligatur quilibet alius votum faciens obediendi alicui Prælato in rebus licitis, & honestis; is enim cui est promissa obedientia præceptum non imponit, sed voluntatem suam declarat, qua vult vouentem obligatum esse, & posita illa declaratione vouens vi sui voti tenetur. Ex statu autem probationis assumpto nouitius non obligatur, sicut nec Cathecumenus ad leges Ecclesiasticas obseruandas; quia ad huius probationis statum sufficit, quod religio nouitium corrigere possit si delinquat, ipseque nouitius contradicere nequeat correctioni. Quod stare optimè potest, quin sit per se ad obseruandas regulas, & constitutiones obligatus, sed solum obligatus, ad sustinendam pœnam, si delinquat. Quod si roges vnde nascitur hæc obligatio sustinendi pœnam? Respondeo nasci ex eo, quod se gubernandum religioni tradiderit, & sub ea conditione à religione docetur, & sustentatur. Et præterea, quia Pontifex hanc iurisdictionem religioni concedit, vt sic perfectus nouitios probare possit: Et ita sentiunt *Azor 1. p. lib. 12. cap. 2. quæst. 10. Suar. tom. 3. de Religion. lib. 5. cap. 16. num. 18. Sanch. aliis relatis lib. 6. cap. 10. num. 7.*

6. Hinc deducitur nouitium violantem castitatem secluso scandalo non addere peccato nouam malitiam necessariò confitendam; quia nondum specialitèr se adstrinxit ad castitatem seruandam sed est in via subeundæ illius obligationis. Et idem argumentum fieri potest de paupertate, & obedientia. Sic *Suar. dicto lib. 5. cap. 16. num. 3. & sequentibus.*

7. Secundò deducitur, non posse Prælatum regularem præcipere nouitio, alitèr quam potest Prælatus Ecclesiasticus clericis sibi subditis proportione seruata: quia cum nouitius non subdatur Prælato regulari vi alicuius voti, solum subiici potest vi iurisdictionis Ecclesiasticæ à Pontifice concessæ. Vnde non poterit regularis Prælatus præcipere nouitio ea, quæ sunt de consilio, & religionis perfectione. Quia non perfectioni obseruandæ, sed probandæ se tradit nouitius. Bene tamen potest præcipere, quæ potest Prælatus Ecclesiasticus sibi subditis; quia religionis ingressu facti sunt nouitij personæ Ecclesiasticæ, & Prælatus regularis concessione Pontificis iurisdictionem Ecclesiasticam in illos habet. *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 16. num. 18.*

8. Tertiò deducitur, nouitium delinquentem puniri posse à Prælato regulari non solum quando delinquit aduersus regulas, & constitutiones religionis, sed etiam quando delinquit in re grauissima, & pœna mortis digna. Quia Prælatus regularis iurisdictionem habet in foro externo non solum aduersus professos, sed etiam aduersus nouitios, quatenus partes sunt, & membra religionis ab omni alia iurisdictione exempta: Sic docent *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 16. nu. 18. Sanch. lib. 6. Decal. cap. 10. num. 10. 11. & 12. Barb. 2. p. alleg. 12. nu. 37. & alij apud ipsos.* Dices nouitio impediri non posse liberum è religione egressum; quia à iure conceditur, *cap. statuimus de Regularibus cap. non solum eodem tit. in 6.* Ergo nouitius volens religionem deserere puniri non potest pœna carceris, aut alia pœna religionis egressum impediente.

Concedit *Sanch. dicto cap. 10. num. 14.* consequentiam, & fauet *Siluest. verbo religio 5. qu. 7.* Neque obinde delictum manebit impunitum; sed puniri poterit à iudice sæculari, vel Ecclesiastico, cui alias nouitius egressus è religione subditur. Veriùs tamen censeo, quod tradit *Suar. dicto cap. 16. num. 18.* Posse inquam Prælatum regularem punire nouitium delinquentem, etiam egredi volentem pœna culpæ proportionata. Quia in illum iurisdictionem habet, à qua non erat conueniens eximi ob solam voluntatem egrediendi: daretur enim ansa nouitiis delicta committendi: Neque obstat ex hac parte impediri egressum; quia est peraccidens, & ratione culpæ ab ipso nouitio commissæ. Posita verò sententia, & condemnatione delicti obligare potest Prælatus regularis nouitium, sub præcepto, & censuris ad illam subeundam; sicuti potest Prælatus Ecclesiasticus sibi subiectos, quia hæc obligatio in eadem iurisdictione fundatur. *Sanch. lib. 6. cap. 10. num. 17* An autem imponere nouitio possit pœnam exequendam post religionis egressum non caret difficultate; quia eo ipso cessat subiectio Prælatis regularibus. At veriùs censeo posse; quia est præceptum, & sententia data subdito, quam acceptatam ipse propria authoritate fugere non potest; secùs esset si more religioso, & absque figura iudicij pœnitentia imponeretur; tunc enim cessaret eius obligatio, quia censetur imposita nouitio, quatenus religionis membro, & dum tale est: Sic *Sanch. lib. 6. sum. cap. 10. num. 13.*

9. Quartò deducitur quid dicendum sit de casuum reseruatione; an inquam nouitius obligatus sit illud decretum seruare, ita vt non possit alteri ab assignatis à superiore confiteri? Qua in re si religiosi audiunt confessiones ex iurisdictione concessa à Summo Pontifice, sed mediis suis Prælatis, vt fit in Societate Iesu potest Prælatus regularis confessariis à se designatis ita limitatam concedere iurisdictionem etiam comparatione nouitiorum,

rum, vt ad casus reseruatos non extendatur. Nam cum liber sit in hac concessione potest pro libito eam extendere, vel coarctare. *Paul. Layman lib. 4. sum. tract. 5. cap. 4. nu. 4. vers. colligitur 4. Suar. tom. 4. de Relig. tract. 8. lib. 2. cap. 17. num.* 13. Verum si religiosi ex facultate ab ipso Pontifice immediatè concessa audiunt confessiones, ipsaque facultas generalis sit ad omnes fideles, sine dubio poterunt ex vi illius nouitiorum confessiones audire; quia verè sunt fideles, Neque ex reseruatione casuum facta pro religiosis manent excepti, cum verè religiosi non sint: Sic tanquam certum tradit *Suar. dicto cap. 17. num.* 12. Quapropter solum est difficultas; an virtute cruciatæ, aliorumque priuilegiorum, quæ in fauorem præcipuè pœnitentium conceduntur possint absolui, sicut & alij sæculares. Item an possint absolui ab Episcopo, aliisque parochis, sicut alij fideles in eadem diœcesi, seu parochia manentes? Cui difficultati quoad primam partem attinet, affirmatiuè respondeo. Nam priuilegium bullæ generale est omnibus illam sumentibus; nullibi autem inueniuntur excepti nouitij, neque videtur conueniens excipi. Ergo gaudent illo priuilegio, ac proinde absolui possunt virtute cruciatæ, & ita tenet *Suar. tom. 4. de Relig. tit. 8. lib. 2. cap. 16. num.* 10. Quoad secundam partem idem censent plures Doctores quia nouitius esto subdatur religionis Prælatis, nouumque domicilium acquirat, non censetur præcedens amittere, sed conseruare; ac proinde poterit ab habentibus iurisdictionem Episcopalem absolui, sicut antea poterat, cum sæcularis esset: Et ita tenet *Man. Rodrig. tom. 1. quæst. regul. qu. 21. art. 11. indicat Sanch. lib. 4. sum. cap. 37. num.* 18. At veriùs censeo oppositum, eò quod Pontifex eximens religionem à iurisdictione Episcoporum non solum professos, sed etiam nouitios eximere censetur; si quidem religio omnes hos comprehendit. Et licet hæc exceptio aliquo modo nouitiis præiudicet, absolutè fauorabilis est, vt benè expendit *Suar. tom. 4. de Relig. tract. 8. lib. 2. cap. 17. num.* 15. *&* 16.

PVNCTVM XI.

Quæ sint priuilegia nouitiis concessa.

1. *Satis est probabile omnia priuilegia concessa professis nouitiis communicari?*
2. *Possunt absoluere, & absolui à peccatis reseruatis.*
3. *Possunt dispensare, & dispensari in votis, & in præceptis ieiuniorum, & festiuitatum.*
4. *Lucrari possunt indulgentias aliis religiosis concessas.*
5. *Gaudent priuilegio canonis.*
6. *Item priuilegio fori.*
7. *Possunt ordinibus sacris insigniri.*
8. *A quo Prælato ordines suscipiendi sunt.*
9. *Exempti sunt a gabellarum solutione.*

1. Satis probabile est omnia priuilegia religiosis professis concessa nouitiis communicari; quia esto propriè religiosi non sint, sunt tamen in via ad illud, & in communi acceptione sic appellantur; eaque de causa tanquam partes, & membra religionis numerantur. Sic *Dominicus cap. religioso, §. quamuis num. 3. de sent. excommunicat. in 6. Henriq. lib. 7. de indulgent. cap. 22. num. 7. Molin. tom. 1. de iustit. disp. 139. vers. præter hos. Azor 1. p. instit. moral. lib. 12. cap. 2. quæst. 10. Sanch. lib. 4. summ. cap. 39. num. 17. & lib. 6. cap. 10. in fine. nu. 22. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 16. num. 17. fine. & tom. 4. tract. 10. lib. 9. cap. 1. num.* 18. Sed vt clariùs hæc communis doctrina innotescat, descendamus ad principaliora priuilegia religiosis concessa, & videamus breuitèr, qualitèr nouitiis competunt.

2. Primò possunt absoluere, & absolui à peccatis reseruatis; quia hoc priuilegium ferè omni religioni concessum est, & consequentèr singulis illius partibus: specialitèr concessum est Societati; vt constat ex *compendio priuileg. verbo absolutio;* & tradit *Suar. de potestate passiua absoluendi tom. 4. de Relig. tract. 8. lib. 2. cap. 24. num. 5. & de potestate actiua tract. 10. lib. 9. cap. 2.* statim in princ. iunctis iis, quæ dixerat de potestate prædicandi. *cap. 1. nu.* 18.

3. Secundò possunt dispensari, & dispensare in votis, sicut alij religiosi, de qua potestate, *superiori tract. disp. 2.* diximus. Item in præceptis ieiuniorum, & festiuitatum, sicuti possunt alij clerici sæculares à suis Prælatis; quia dum in probatione à Prælatis regularibus reguntur; & tradit *Suarez tom. 4. de Relig. tract. 8. lib. 2. cap. 14 num.* 8. In irregularitatibus autem benè possunt sicut alij clerici à suis Prælatis ob rationem dictam. An verò possint dispensari ex priuilegiis concessis aliis religiosis? Verius est non. Quia regimini nouitiorum expediens non est hanc concedi dispensationem. Aliàs possent dispensari in ordinibus sumendis non seruatis interstitiis, aut extra tempora; & tradit *Suar. lib. 2. cap. 14. n.* 9. Ex priuilegio autem Societatis concesso à *Paulo. 3.* verbo *dispensatio* §. 1. possunt nouitij dispensari super irregularitate, si quam incurrerent, eo quod excommunicati; aut suspensi, aut interdicti, aut in loco interdicto celebrauerint, aut ordines susceperint; solum requiritur, vt bona fide in nouitiatu existant, hoc est parati sint vota emittere; Sic *Suar. d. lib. 2. cap. 4. à n. 6.*

4. Tertiò lucrari possunt indulgentias aliis religionibus concessas; habetur *compendio priuileg. societatis verbo indulgentia in fine.*

5. Quartò gaudent priuilegio canonis, vt deciditur. *cap. religioso de sent. excomm. in. 6.*

6. Quintò gaudent priuilegio fori; ne possint a iudice sæculari puniri, saltem dum in nouitiatu perseuerant, vt aliis relatis docet *Azor 1. p. instit. mor. lib. 12. cap. 2. q. 10. Sanch. lib. 6. sum. cap. 10. n. 10. Barbosa. 2. p. de potest. Episc. alleg. 12. n. 37. Farinac. praxi. 1. p. quæst. 8. n. 46. ampliat.* 16.

7. Sextò possunt iuxta satis probabilem sententiam ordinibus etiam sacris insigniri; quia nullibi prohibitum est. Nam *text. in cap. monasteriis 19. q. 3.* qui à communi sententia in contrarium adducitur non de receptione ordinum, sed de professione loquitur, vt constat ex contextu; & tradit *Suar. tom. 5. de censur. disp. 50. sect. 5. n. 13. & tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 16. n. 17. & tom. 4. tract. 8. lib. 2. n. 12. Sanch. lib. 6. sum. cap. 10. n. 19. Layman. lib. 4. tract. 5. cap. 4. n. 5. in fine.* Quod adeo verùm est, vt Prælati illi regulares, qui potestatem habent conferendi ordines minores, possent ea nouitiis sui conuentus conferre, iuxta *textum in cap.*

in cap. quoniam viatimus 1. 69. distinct. & notauit *Suar. tom. 4. de Religione tract. 8. lib. 2. cap. 29. à num. 11.*

8. Solum est dubium à quo Prælato possint ordinibus sacris insigniri, vel dimissoriæ ad ordines conferri? Et quidem seclnso speciali priuilegio Prælatus regularis in hac parte nihil potest; quia huiusmodi Prælatus solum habet in nouitios iurisdictionem, quatenus ad finem probationis, & bonum nouitij regimen in via probationis necessarium est. At nullo modo est necessarium ad supradictum finem, quod Prælatus regularis concedere possit nouitio dimissorias ad ordines, imò ex tali concessione si generalis esset non leuia inconuenientia euenirent. Ergo. Dixi *secluso speciali priuilegio*, quia Societati Iesu concessum est priuilegium, vt ex licentia suorum Prælatorum possint nouitij ordinibus insigniri sicut & professus; habetur verbo *communicatio* §. 5. & notauit *Suarez tom. 3. de Relig. lib. 5. cap 16. num. 17. Sanch. lib. 6. sum. cap. 10. num. 22* Vbi aduertunt satis probabile esse eam facultatem professis concessam ad nouitios extendi; tametsi in priuilegio expressè non extendatur. Vnum tamen debet esse certum, posse nouitium tum ab Episcopo originis ordinari, tum ab Episcopo sui domicilij. Variant tamen Doctores, an censendus sit Episcopus domicilij ille Episcopus loci, in quo monasterium residet, an ille in cuius diœcesi nouitius domicilium habebat. *Suar. dicto cap. 16. num. 17. & tom 2. de Relig. lib. 6. cap. 12. num 9.* Veriùs censet esse Episcopum, in cuius diœcesi nouitius ante ingressum religionis domicilium habebat; quia assumptione habitus non mutauit priorem statum in statum religiosum. Ergo nec domicilium. Item quia nouitius dum in probatione existit, non habet animum firmum perseuerandi, & perpetuò in monasterio manendi, sed probandi, an sibi expediat. Cæterum probabiliùs censeo cum *Sanch. lib. 4. de voto cap. 39. num. 20. & lib. 6. sum. cap. 10. num. 21. Layman lib. 4. tract. 5. cap. 4. num. 5.* Episcopum loci; in quo monasterium existit esse Episcopum sui domicilij; quia verè nouitius assumptione habitus domicilium mutauit; siquidem absolutum animum habet perpetuò manendi, casu quo religio non displiceat: quod sufficit ad domicilij acquisitionem: omnibus enim denuo domicilium acquirentibus ea voluntas inest ibidem perpetuo manendi, dum nihil aduersum euenit, aut commodiùs non occurrerit: & tradit idem *Suar.* sibi contrarius *tom. 4. de Relig. tract. 8. lib. 2. cap. 17. num. 14 & 15.* Neque ad horum ordinum susceptionem facultas regularis Prælati necessaria est; cum in hac actione nouitius non ipsi; sed Episcopo subiiciatur. Verum esto necessaria non sit facultas; at decet maximè, vt consentiente Prælato regulari ordinatio fiat; aliàs præbet nouitius sufficientem causam, vt eum Prælatus à religione expellat, cum in re tam graui eius consensum contempserit: Sic *Sanch. lib. 6. sum. cap. 10. nu. 22.*

9. Septimò videntur deobligati nouitij à gabellarum solutione; quia sunt verè personæ Ecclesiasticæ, & religiosæ, priuilegio canonis, & fori gaudentes. Sic tradit *Molina. 3. tom. de iustitia disp. 671. num 2. Gregor.* Lopez *leg. 4. tit. 7. part. 1. num. 1. Sanch. aliis relatis lib. 6. cap. 10. num. 16. Layman lib. 4. sum. tract. 5. cap. 4. num. 4. vers. quia & aliis*, tametsi *lasarte de decima venditionis, cap. 19. num. 50. Manuel Rodriguez quæst. regul. tom. 3. qu. 74. art. 9. & aliis relatis Gutierr. de gabellis lib. 7. qu. 95. num. 29.* Contrarium sentiant leui fundamento ducti; quod bonorum suorum dominium retineant, ad sæculumque redire possint. Quod certè non impedit, quin illa bona sint bona personæ Ecclesiasticæ, & religiosæ. Illud verò quod subdit *Lasarte d. n. 50.* cui consentit *Gutierr. dicta qu. 95. num. 37.* religiosos scilicet Societatis Iesu non professos debere gabellam, si procurator monasterij eorum bona vendat. est omnino à veritate alienum, tum quia verè religiosi sunt, sicut professi, vt definiuit *Gregor. 13. in sua bulla Ascendente.* Tum quia esto bonorum suorum dominium retineant, non tamen vsum; cum non possint liberè, sed pro voluntate suorum superiorum disponere; & ita ipsemet *Lasarte in addit. ad dictum cap. 19. num. 5.* sententiam retractauit, vt benè notauit *Sanch. supra.*

PVNCTVM XII.

Qualitèr nouitiatus peragendus sit, vt licita, & valida sit professio.

TOta difficultas est in explicatione *textus in cap. ad Apostolicam de Regularibus & in cap. non solum cap. constitutionem eodem tit. in 6. & in cap. 15. Tridentin. sess. 25. de Regularibus.* In his enim cauetur neminem ad professionem admitti posse, nisi post annum probationis. Quocirca examinandum est primo an hic annus sit omnino necessarius, ita vt in nullo casu professio aliter facta valeat? Secundò; an debeat esse integer, & continuus? Tertiò à quo tempore computandus sit? Quartò an in monasterio, & cum habitu nouitiorum, aliisque circunstantiis sit peragendus?

§. 1.

Sit ne annus probationis simplicitèr necessarius in omni religione;

1. *Annus probationis semper fuit necessarius ad licitam professionem.*
2. *Spectato Trident. est necessarius, ita vt nec renunciari possit.*
3. *Aliqui ab hoc decreto excipiunt coniugem matrimonio non consummato, sed non admittitur exceptio.*
4. *Alij excipiunt professum transeuntem ad aliam religionem. Sed reprobatur.*
5. *Excipiuntur commendatarij monasteriorum, quæ capita sunt, ac primates ordinum.*
6. *Excipiuntur milites ordinum militarium.*
7. *Moniales ordinis B. Dominici in mortis articulo constitutæ.*
8. *Succedit monasterium in bonis sic professæ, tametsi alij contra sentiant.*

1. ANnus probationis semper fuit ad professionem necessarius, vt deciditur, *cap. ad Apostolicam de Regularibus*, ita vt illo ommisso absque consensu tum nouitij, tum religionis professio nulla esset, *iuxta cap. ad nostram, de Regularibus* & tradit *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 12. num. 4. Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. num. 19. circa finem.* At ex con-

consensu nouitij, & religionis iusta causa intercedente poterat annus probationis ommitti, vt habetur. *dicto cap. ad Apostolicam de Regularibus.* Solum in religione minorum, & prædicatorum hæc renunciatio annalis probationis permissa non fuit *cap. non solum de Regularibus in 6.* & aliter admittentes suspenduntur ipso facto à receptione quorumlibet illius ordinis ad professionem, aliisque pœnis, quæ solent fratribus pro culpis grauibus imponi, subiiciuntur. Quod decretum post modum extensum est ad omnes religiones mendicantes. *cap. constitutionem eodem tit. & lib.* Verum cum in supradictis decretis non inueniatur irrita professio ex consensu nouitij, & religionis ante exactum probationis annum, asserendum est valuisse. Sed non obinde professi obligati manebant illi religioni, sed religioni in genere, vt colligitur ex *d. cap. non solum,* & tradit *Glossa. ibi* verbo *vestro,* & *ex cap. constitutionem,* & ibi *Glossa* verbo *obligat. Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. num.* 8.

2. At attento nouo decreto Tridentin. annus probationis ita ad professionem necessarius est in quacunque religione tam virorum, quam mulierum, vt illo ommisso professio facta nulla sit, nullamque inducens obligationem ad alicuius Regulæ, vel religionis, vel ordinis obseruationem, aut ad alios quoscunque effectus vt dicit Tridentin. Quæ verba indicant sanè exclusam esse renunciationem probationis annuæ permissam in *cap. ad Apostolicam de Regularibus.* Alias nihil nouum Tridentin. statueret, frustraneaque esset eius constitutio. Et ita tanquam certum in iudicando, & consulendo tradit *Nauarr. lib. 3. consil. tit. de Regular. cons. 33. in 1. edit. & cons. 62. in 2. num. 5. Manuel. 2. tom. sum. cap. 6. nu. 10. & tom. 3. regular. quæst. q. 15. art. 7. Azor 1. p. instit. moral. cap. 4. qu. 9. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 12. fine num. 5. Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. num. 19. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 7. num. 59. Barbosa 3. p. de potestate Episcop. alleg. 10. 1. num. 17. & 31. Garcia nu. p. de benefic. cap. 9. num. 6.* tametsi *Lessius & Sanch.* Indicent contrarium esse probabile. Quod in praxi non credo, vbi consilium Trident. receptum est.

3. Difficultas est; an ab hac regula generali aliqui casus excipiantur? Primus excipi potest coniux, qui matrimonio non consummato ad religionem transit, qui certè intra bimestre videtur non solum posse, sed teneri profiteri. *cap. ex publico de conuersione coniugator.* Ne coniux in sæculo manens teneatur diu expectare matrimonij dissolutionem. Sed iure optimo hanc exceptionem communitèr Doctores non admittunt, vt videre est apud *Sanch. lib. 2. de matrimon. disp. 24. num. 7. & lib. 5. sum. cap. 4. num. 11. Lessium lib. 2. cap. 41. dubio 7. num. 59. in 2. edit. Basilium Legionens. lib. 9. de matr. cap. 9. nu. 2 Ioann. Gutierr. de matrimon. cap. 54. n. 11.* Ratio est, quia Trident generalitèr loquitur, & nullum præbet fundamentum huius exceptionis. Neque ex *cap. ex publico de conuers. coniugat.* Colligitur. Nam illud bimestre non conceditur coniugi ad profitendum, sed ad deliberandum, an sibi expediat religionem ingredi, vt dicti Doctores firmant, ne videatur correctus *textus in cap. ad Apostolicam de Regularibus.* Concedens probationis annum tum in fauorem nouitij, tum religionis. Adde esto bimestre ad profitendum concessum esset, censerem Trident. decreto correctum esse, cum nulla specialis ratio in coniuge reperiatur, ob quam debeat nouitiatus breuiari, imò ob statum matrimonij assumptum longiori indiget probatione. Quod si ante exactum annum probationis coniux habitum dimittat, aliamque religionem ingredi velit, cogi potest à iudice peremptorio termino constituto, vt in ea post nouitiatus annum profiteatur, vel ad coniugem redeat; eo quod videtur dolosè agere, & animo fugiendi coniugis consortium ex vna religione in aliam transire; Sic docent *Sanch. aliis relatis lib. 2. de matrimon. disp. 24. num. 9. Ioann. Gutierr. de matrimonio cap. 54. num. 3. Basilius Legionensis dicto cap. 9. fine num.* 10.

4. Secunda exceptio est de professis transeuntibus ad aliam religionem, qui cum iam satis religionis asperitates experti sint, non videntur comprehendi sub decreto Trident. exigentis annum probationis, sed poterunt ex consensu ipsorum, & religionis professionem intra annum emittere: Sic docent *Henriq. lib. 13. de excommun. cap. 40. num. 2. in comment. littera O. Sorbus in compend. priuil. Mendicant.* verbo *nouitius post 2. notabilem §. sed an requiratur.* Verum hæc exceptio omninò reprobanda est, vt illam reprobant *Nauarr. lib. 3. consil. tit. de Regular. cons. 49. & 53. in 1. edit. & cons. 61. & 62. in 2. edit. Azor lib. 12. instit. moral. cap. 14. q 15. Manuel Rodriguez regul. quæst. tom. 3. qu. 15. art. 11. & tom. 2. sum. cap. 6. num. 11. Nicol. Garcia 11. p. de benefic. cap. 9. num. 7. Sanch. lib. 7. de matrim. disp. 37. num. 47. & lib 5. sum. cap. 4. num. 12.* Ratiò est manifesta; quia esto ille religiosus expertus fuerit religionis asperitates; at non illius religionis, quam denuò suscepit, & multò minùs ipsa religio mores ipsius religiosi. Nulla ergo ratio firma est, ob quam sub regula illa generali Tridentini non comprehendatur.

5. Tertia exceptio est de commendatariis monasteriorum, quæ capita sunt, ac primates ordinum, qui debent intra sex menses solemnitèr profiteri in illo ordine, aut commendæ cedere. Habetur expresse in *Trident. sess. 25. cap. 21. de Regularibus.* & tradit *Henriq. lib. 13. de excommunic. cap. 40. num. 2. comment. littera O. Sanch. aliis relatis lib. 5. sum. cap. 4. num. 15. Gonzales regul. 8. cancell. Glossa 8. num.* 88.

6. Quarta exceptio est de militibus ordinum Calatrauæ, Alcantaræ. D. Iacobi, & D. Ioannis, qui secluso proprio statuto possunt professionem facere non præmisso nouitiatus anno. Tum quia Trident. solum videtur comprehendisse religiosos in communi viuentes, strictam paupertatem, castitatem, & obedientiam profitentes, quales non sunt supradicti equites militarium ordinum. Tum quia ob eorum prærogatiuam, & obsequium, quod Ecclesiæ præstant, eam ab hostibus defendendo, non videntur comprehendi in decretis generalitèr latis pro religiosorum reformatione, sed debet eorum fieri specifica mentio, & ita tradit referens esse decisum à sacra congregatione. *Azor 1. p. lib. 13. cap. 4. qu. 2. Nauarr. lib. 3. cons. tit. de Regularibus cons. 23. num. 10. in 1. edit. & cons. 10. n. 10. in 2. Gonzal. reg. 8. Cancell. Gloss. 8. à nu. 55. Sanch. lib. 7. de matrim. disp. 44 num. 8. & lib. 5. sum. cap. 4. num. 17. Barbosa in remiss. Concil. ad cap. 15. sess. 25. de Regularibus.* Dixi secluso proprio statuto. Nam milites S. Ioannis statutum habent, ne possint professionem facere ante 16. annum completum, & ante annum probationis exactum, vt testantur *Sanch. & Barbosa supra & Flamin. lib. 6. de resignat q. 2. num.* 120.

7. Quinta

7. Quinta exceptio est pro monialibus ordinis B. Dominici, quæ possunt in mortis articulo professionem emittere ante expletum nouitiatus annum, si tamen expleuerint ætatis 16. Sic concessit *Pius 5. in quodam breui* incipiente *summa Sacerdotij cura edito 23. Augusti* 1570. cuius tenorem ex parafello refert. *Manuel. Rodrig. quæst. regular. tom. 3. q. 15. art. 6.* testaturque non esse reuocatum à *Gregor. 13. in sua constitutione* incipiente *in tanta*. Et consentit *Thomas Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. num. 16. Barbosa 3. p. de potestate Episc. alleg.* 101. *nu.* 33. *Ludouic. Mirand. tom. 1. Man. Prælat. qu.* 22. *art.* 10. Mouentur quia solum reuocauit quæ ad statum, & regimen monialium Pius 5. statuerat contra Trident. decreta. Hoc autem priuilegium non videtur statum, & regimen monialium spectasse, cum supponantur moniales statim ab statu huius sæculi discessuræ. Et præterea quia Gregor. solum videtur reuocasse priuilegia Pij 5. forum externum spectantia. At hoc priuilegium non tam forum externum, quam internum spectat. Hæc sententia tanquam pia, & fauorabilis, & grauissimorum Doctorum authoritate firmata amplectenda est, tametsi rationes non sint adeo firmæ. Quid enim magis statum monialium spectare potest, quam professio, quæ statum ipsum constituit? Et quid forum externum magis respicere potest, quam priuilegium, quod absolutè absque limitatione fori interni concessum est, tametsi concessum sit pro consolatione animæ.

8. Subdunt tamen *Man. Rodr. Ludouic. de Miranda, & Barbosa locis allegatis*. Monasterium non succedere in bonis sic professæ decedentis in præiuditium venientium ab intestato: Quia Pontifex solum concessit hanc priuilegiatam professionem ad decedentium consolationem, ne meritò professæ carerent, indulgentiasque & iubileum lucrari possent, & non vt monasterium succederet, præcipuè cum hoc priuilegium non tam pro foro interno, quam externo concessum sit Cæterum veriùs censeo cum *Thom. Sanch. l. 5. sum. c. 4. n. 16.* Monasterium succedere, quia illa professio vera est, & Moniales sic decedentes verè professæ decedunt, sicuti si anno expleto professæ fuissent. Quod verò Pontifex non intenderit expressè in huius priuilegij concessione, quod monasterium succederet, in causa non est, quominùs de facto succedat, quia monasterij successio non pendet ex fine, quo motus est Pontifex ad hoc priuilegium concedendum, sed ex ipsius priuilegij concessione, valoreque professionis emissæ.

§. 2.

An probationis annus debeat esse integer, & continuus.

1. *Debet esse integer, & continuus.*
2. *Item completus de momento ad momentum.*
3. *In anno bissextili ille duplex dies computatur pro vno.*
4. *Debet esse continuus.*
5. *Tridentino priuilegium minorum computandi nouitiatum, ex duplici parte interpolatum reuocari videtur.*
6. *Quæ interruptio sufficiat, vt nouitiatus discontinuetur.*
7. *Depositio habitus animo mutandi statum interrumpit.*
8. *Item si è monasterio ex eat animo fugiendi subiectionem.*
9. *Qualiter amentia, & furor interrumpant nouitiatum.*
10. *Debet nouitiatus cum professione continuari.*

1. Debere annum probationis integrum esse manifestè colligitur ex *Trid. d. sess. 25. c. 15. de Regular.* Dicente nullam esse professionem illius, qui minore tempore, quam per annum post susceptum habitum in probatione steterit. Qui verò ante completum, & integrum annum professionem emitteret, minore tempore quam per annum staret in probatione.

2. Dubium tamen est; an ad hanc integritatem necessariò requiratur, vt computatio fiat de momento ad momentum, vt si suscepisti habitum nouitiorum die prima Ianuarij hora sexta post meridiem, non possis anno sequenti ante illum diem, & horam profiteri? Negant graues Doctores asserentes sufficere diem esse inceptum: Sic *Stephan. Gratian. discept. forens. cap.* 413. *num.* 22. *August. Barbosa 3. p. de potest. Episc. alleg.* 101. *nu.* 22. Et moueri possunt, quia in fauorabilibus dies inceptus pro completo habetur. *leg. qua ætate ff. de testam & leg. in vsucapionibus ff. de vsucapionibus.* Sed nouitio fauor est, quod religioni aptus sit, & religioni, quod nouitium recipere possit Ergo. Nihilominùs censeo verius non sufficere diem esse inceptum, sed debere esse completum de momento ad momentum. Quia Trid. annum nouitiatus professioni præmittendum statuit, tum in fauorem religionis, tum religiosi; ne temerè, & inconsideratè religiosus obligaretur ad subeundas religionis asperitates, & religio ad regendū, & alendum religiosum, sed vterque maiori consideratione procederet. At quoties tempus aliquod designatur ad subeundam maturiùs, & prudentiùs obligationem completum esse debet; quia id fauor est, & beneficium: Satisque colligitur, ex *leg. 3. §. minorem ff. de minoribus* ibi minorem adhuc dici vltimo die anni 25. donec hora natiuitatis decurrat, quia ante illam horam nondum compleuit 25. annos, sed à momēto in momentum tempus expectari debet. Ergo similitèr in nostro casu, in quo similitèr agitur de obligatione subeūda firmitèr absque remedio relaxationis. Secùs verò esset, si tempus designaretur non in fauorem, sed in odium, vt contingit, cum designatur tempus, quia ante illud non putatur quis satis idoneus ad actiones sibi vtiles, & honorificas, vt ad condendum testamentum, ad recipiendos ordines, & beneficia. Et ita requiri annum nouitiatus compleri de momento ad momentum tradunt *Sanch. l. 2. de matr. disp. 24. n. 22. & lib. 5. sum. cap. 4. n. 4. Basil. Legion. lib. 9. de matr. cap. 9. num. 6. Lessius lib. 2. de instit. cap. 41. dub. 7. nu. 59. vers. quarto Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 15. num. 1. Eman. Rodrig. tom. 3. quæst. regul. qu. 15. art. 4.* Nullo tamen modo necessarium est alium diem expectare, quia nec ex Trident. decreto, neque aliunde id colligitur, vt bene obseruant, *Sanchez. Basil. Suar. Rodrig. supra.*

3. Hinc deducitur in anno bissextili illum duplicem diem computandum esse pro vno, ita vt si incœpisti nouitiatum 24. Februarij, te non posse sequen-

sequenti anno byssextili 24 Februarij priori emittere professionem, sed necessariò debere alterum 24. expectare. Tum quia in hac computatione regulariter tibi fauetur, vt maiori aduertentia, & consideratione religionem suscipias Tum quia in computatione temporis communis sensus, & stylus obseruandus est, dum aliud non exprimitur. At constat in anno bissextili duplicem diem pro vno computari, bisque repeti, ergo sic computandus est: Et ita tenent in præsenti *Sanch. lib. 2. de matrim. disp. 24. num. 22. & lib. 5 sum. cap. 4. num. 4. Eman. Rodrig. tom. 3. quæst. regul. qu. 15. art. 4. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 6. nu. 59. Bonacin. de Sacram. disp. 8. qu. vnica punct. 5. num. 15. Basil. Legion. lib. 9. cap. 9. num. 5.* tametsi contrarium sentiant *Siluest. Henriq. Ricius.* quos refert, & sequitur *Barb. alleg. 101. n. 20.*

4. Addendum item est non solum integrum, & completum annum probationis expostulari, sed etiam continuũ. Nam ex communi modo loquendi, quoties ex aliquo die designato tempus computandum est, continuum debet esse; alias nihil in contractibus, & obligationibus certum, & determinatum esset, vt benè aliis relatis probant *Gutierr. can. quæst. lib. 1. cap. 12. n. 24. Anton. Gomez tom. 3. var. cap. 1. n. 3. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 15. n. 5. Sanch. lib. 5. cap. 4. n. 31.* Sed Trident. dicta *sess. 25. cap. 15. de Regular.* A die suscepti habitus annum probationis designat. Ergo continuus esse debet. Quod à fortiori procedit, quando hæc continuatio cedit in fauorem illius, ob cuius causam tempus designatum est vt in præsenti contingit; siquidem regulariter nouitio, & religioni fauorabiliùs est, vt probationis annus continuus sit, quam interpolatus: Sic enim exactiùs nouitius religionis asperitatem probat, & religio nouitij mores, & ita tradunt pluribus relatis *Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. n. 31. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 15. n. 3. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 7. n. 59. August.* Barbosa *3. p. de potest. Episc. alleg. 101 n. 23. Ludouic. de Mirand. 1. p. Man. Prelat q. 22. art. 4. conclus. vni.*

5. Subdit tamen *Man Rodrig. tom. 3. qq. regul. qu. 15. art. 8.* Ex priuilegio Iulij 2. religioni minorum concessum esse, vt nouitiatus compleri possit ex duplici parte interpolata, neque per Trident. hoc priuilegium reuocatum esse; sed illo vti posse tum religionem minorum iusta causa intercedente, tum reliquas religiones communicantes in priuilegiis. Quia Trident. solum expresè petit integrum nouitiatus annum; quod verò debeat esse cõtinuum sub opinione positum est; relinquit ergo locũ priuilegio. Cæterum veriùs censeo cum. *Sanch. l. 5. sum. c. 5. n. 35* Hoc priuilegium Trident. decreto reuocatum esse. Quia si hoc priuilegium firmum persisteret, ferè nullius vtilitatis esset Trident. decretum statuens iuxta communem sententiam nouitiatum debere esse continuum, cum omnes penè religiones illo vti possent ob priuilegiorum communicationem eis concessam.

6. Difficultas autem est, quæ interruptio sufficiat, vt nouitiatus annus discontinuetur? *Nauarr. lib. 3. consil. tit. de Regular. cons. 32. aliàs 42.* Triduanam interruptionem dicit esse sufficientem, tacitè insinuans minorem esse insufficientem; eaque de causa *cons. 33. aliàs 45.* Dixit nouitium breui tempore latitantem in monasterio animo fugiendi non interrumpere nouitiatum; quia fuit interruptio momentanea, & non considerabilis: Et *Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 7. num. 59.* Dixit paucorum dierum interpollationem nouitiatum non impedire, quia non est moralis interruptio, neque impedit, quominus nouitius religionis asperitates experiatur, & religio nouitium.

7. Sed dicendum est depositionem habitus absque animo mutandi statum non interrumpere probationem; benè tamen depositionem habitus perfectam quantumuis breuissimam animo relinquendi statum assumptum. Ratio vtriusque partis est; quia illa est vera, & propria interruptio status, qua cessat status assumptus, sed ex sola depositione habitus absque animo mutandi statum non cessat status probationis assumptus; aliàs cessaret, si deponeres habitum, ludi, fornicationis, alteriusùe peccati causa liberiùs committendi. Ergo ex hac depositione non interrumpitur nouitiatus. Econtra verò cessat status probationis, si habitum dimittas animo relinquendi viam incœptam, seu fugiendi obedientiæ iugum: Siquidem nouitiatus consistit in assumptione habitus animo religiosam vitam experiendi: Et ita tenet *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 15. à n. 5. & seq. & ex parte consentit Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. n. 32. & 33.* Debet tamen hæc dimissio habitus esse perfecta, vt censearis ab statu nouitij recedere: quod dixerim propter duplicem casum probabilem à *Suar. lib. 5.* de ingressu religionis *cap. 15. n. 7.* adductam in quibus nõ videtur esse dimissio perfecta, & completa; videlicet si Prælatus volens dimittere nouitium, habitu religioso illum exueret, & sæculari indueret, & antequam à monasterio expelleret, sententiam mutasset. Idem si nouitius animo relinquendi statum, & à monasterio fugiendi latitaret sæcularibus vestibus indutus, & antequam fugeret, pœnituisset, non censetur plenè, & perfectè statum deserere. Quia hæc desertio in his casibus monasterij egressu consumari debebat.

8. Deinde dico te interrumpere nouitiatum, si è monasterio exeas animo fugiendi subiectionem, tametsi habitum non dimittas; quia nouitiatus non tam consistit in materiali illa habitus deportatione, quam in animi, & corporis præparatione, vt religio tuos mores probet, & tu religionis asperitates. Quæ præparatio cessat eo egressu, & probatio redditur impossibilis. Ergo nouitiatus interrumpitur.

9. Sed quid dicendum de furore, & amentia; an valeat interrumpere nouitiatũ? Et quidem si amẽtia breui tempore duret, qualis esse solet ex aliquo morbo excitata, omnes conueniunt praxi ipsa testante nouitiatum non interrumpi, nec suspendi. Quia in communi hominum æstimatione reputatur, ac si eo tẽpore dormiret. At si amentia extraordinaria esset, vt si per mensem duraret, censet *Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. num. 55.* nouitiatum non interrumpi, sed suspendi; ac proinde repetendum non esse; sed supplendum tempus amentiæ. Quam sententiam quoad priorem partem censeo veram. Non enim videtur posse nouitiatus interrumpi, quin status religionis inchoatus cesset; at cessare non potest nisi ex voluntate nouitij, vel Prælati, cum ex vtriusque voluntate fuerit celebratus ingressus. Ergo horum voluntate cessante, vt verè cessat, nouitiatus interrumpi non potest. Posito autem, quod nouitiatus non sit interruptus, mihi difficile est illud tempus computandum non esse. Quia consilium solum expostulat ad professionem integrum nouitiatus annum, at ex amentia nec nouitiatus soluitur, nec discontinuatur. Ergo tempus amentiæ necessariò computandum

tandum est, Neque obstat eo tempore nec nouitium posse religionem probare, nec religionem nouitium. Quia id prouenit ex quodam accidenti extrinseco, & non ex statu, sicut si nouitius ex voluntate superioris nauigaret, vel fortuito captiuus existeret, non obinde videtur nouitij status suspendi, esto non possit religionis asperitates probare, neque religio ipsius mores. Quapropter eo casu amentiæ non suspenditur probationis status; benè tamen illius vsus, & exercitium, quia illa passiua nouitij exercitatio à superiore virtualitèr approbatur, seu toleratur.

10. Maior dubitatio est; an nouitiatus continuatio debeat esse vsque ad professionem? Negant *Siluest. verbo religio 5. qu. 4. Gregor. Lopez leg. 3. tit. 7. part. 1. Rodriguez tom. 3. quæst. regul. quæst. 15. art. 10. ad finem. Sanch. plures referens lib. 5. sum. cap. 4. num. 34.* Quia nullibi cauetur hæc cum professione continuatio. Quocirca si nouitius expleto integro nouitiatus anno nollet profiteri, sed religionem deserat, vel ipsa religio eum expellat; quia non putauit satis idoneum, si postea ipse pœnitentia ductus ad religionem redeat, vel ipsa religio consilium mutans illum velit recipere, professio (inquiunt dicti Doctores) validè, & licitè concedi poterit, dummodo res tum ex parte religionis, tum ex parte nouitij non sint notabilitèr mutatæ. Cæterum veriùs credo debere nouitiatum cum professione continuari, neque posse nouitium dimissum à religione, aut ipsum religionem dimittentem profiteri, quin denuo integrum nouitiatus annum peragat. Quia prior habitus susceptio, & probatio dimissione extincta fuit. At consilium ad professionis valorem integrum annum post susceptum habitum in probatione requirit: Ergo post illam secundam susceptionem integer annus probationis esse debet, & ita tenet latiùs probans. *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 15. à n. 8. vsque in finem.*

§. 3.

A quo tempore nouitiatus computandus est.

1. *Computatur ab eo puncto, quo habilis nouitius ad probandam religionem admittitur, & religio nouitium probare intendit.*
2. *Debet esse in ætate pubertatis.*
3. *Hoc non est à Trident. immutatum.*

1. Certissimum est ab eo tempore computandum esse nouitiatum, à quo nouitius habilis, & in legitima ætate constitutus à legitimo superiore admittitur ad religionis difficultates probandas: quia in hac legitima admissione consistit religionis ingressus: ea enim futurus religiosus cum religione conuenit, vt ipse religionem probet, & religio ipsum. Sic *Suar. tom. 3. de Relig. l. 5. c. 13. n. 6.* Neque obstat huic religioni *Trident. sess. 25. c. 15. de Regularibus.* Quatenùs vetat nullius professionem fieri nisi per annum post susceptum habitum in probatione steterit, tacitè indicans probationem à susceptione habitus incipere, neque antea incipere posse. Non inquam obstat, quia Trident. loquitur de ingressu in nouitiatum prout communiter contingit, non tamen secũdum quod absolute fieri potest: Certum enim est quoties quis ad probationem admittitur habitu illius religionis pro nouitiis destinato indui, non tamen tolli quin admitti possit absque mutatione proprij habitus, & sine illius religiosi habitus susceptione. Consilium autem enumerauit probationis initium à signo illo clariori frequentèr contingenti, esto non simplicitèr, & absolutè necessario.

2. Dixi ab eo tempore nouitiatum computandum esse, à quo nouitius habilis, & in legitima ætate constitutus à legitimo superiore admittatur, vt satis indicarem ætatem aliquam determinatam esse ad nouitiatum peragendum. Quæ autem hæc sit? Communis sententia testatur esse pubertatem completam, nempe in viris 14. & in fœminis, 12. completos annos, neque malitia suppleri ætatem: Sic tenet *Gloss. clem. fin. de Regular.* verbo *ætate per textum ibi Siluest.* verbo *religio 2. qu. 12. & religio 3. qu. 2. & religio 5. qu. 1. Gregor. Lopez leg. 3. verbo vn anno tit. 7. part. 1. Sanch. aliis relatis lib. 5. summ. cap. 4. num. 22.* Quia ante pubertatem nemo censetur idoneus ad religionis asperitates probandas, præcipuè quæ votum castitatis respiciunt. Neque obstat, quod ante illam ætatem quis recipiatur ad religionem, quia recipitur legitima ætate probandus.

3. Solùm est dubium; an Trident, decreto hoc immutatum sit. Nam ex illo videtur colligi probationem incipere non posse ante 15. annum completum, siquidem *Trident. sess. 25. cap. 15. de Regularibus* Statuit neminem ad professionem admitti posse ante 16. completum annum, & præmisso integro nouitiatus anno, *& cap. 16.* decernit, vt finito tempore nouitiatus superiores nouitios, quos habiles inuenerint, ad professionem admittant, aut è monasterio eiiciant. Supponit ergo consilium omnes finito nouitiatus anno in legitima ætate ad professionem esse debere, siquidem admittendi sunt, vel eiiciendi, si aliàs habiles, vel inhabiles existunt; ob solum enim defectum ætatis eiici non deberent: Sic videtur sentire *Siluest. verbo religio 2. qu. 10. & religio 5. qu. 3. Angel. verbo nouitius qu. 7.* Cæterum veriùs censeo ex Trident. decreto non mutari nouitiatus statum. Nam esto Trident. disponat finito nouitiatus anno nouitios ad professionem admitti, vel è religione eiici, hoc subintelligitur, nulla legitima causa intercedente differendi professionem, vt multis comprobat *Rodrig. tom. 3. regul. quæst. qu. 17. art. 10. & 20. & tom. 2. sum. cap. 8. num. 3. Sanch. lib. sum. cap. 4. n. 21.* Quando autem nouitius annum 16. non compleuit, legitima causa adest professionem differendi, sicuti adesset, si morbo aliquo laboraret, vel in probatione non satisfecisset: Sic tenent *Nauarr. lib. 3. consil. tit. de Regular. cons. 20 aliàs 30. num. 1. Azor 1. p. lib. 12. cap. 4. qu. 9. Rodrig. tom. 3. qq. regular. quæst. 15. art. 2. Sanch. aliis relatis lib. 5. summ. cap. 4. num. 22. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 7. num. 59. in principio Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 13. num. 8. Barbosa 3. parte de potestate Episcop. allegat. 101. n. 31. & alij.*

§. 4.

Quæ conditiones seruandæ sunt vt nouitiatus legitimè fiat.

1. *Debet esse mutua traditio inter religiosum & religionem, vt se inuicem probent.*

2. *Non est necesse fieri hanc probationem in monasterio.*

3. *Non per quemlibet è monasterio furtiuum egressum, & vagationem cessat nouitiatus.*

4. *Bene potest esse nouitiatus absque habitus nouitiorum gestatione.*

5. *De triplici conditione quæstio esse potest. Prima de mutuo consensu, & traditione. Secunda de probatione ipsa in monasterio. Tertia de gestatione habitus religionis assumendæ.*

1. PRima conditio omnino necessaria est nouitiatui, imò in ea solum essentia nouitiatus consistit, vt ex §. præcedenti. num. 1. colligitur. Dispositus enim nouitius esse debet à religione probari: Sic tanquam aptus admittendus, vel ineptus repellendus, religioque illum admittere debet, vt difficultatibus, & austeritatibus illius probatis liberè eligat religiosum statum, si sibi expedire iudicauerit. Quod adeo verum esse censeo cum *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 14. à num. 5.* Vt quoties ex parte nouitij, vel religionis cessauerit hic consensus, & dispositio probandi, probationis status omnino cesset. Cessat autem hæc voluntas, & dispositio eo ipso quo nouitius ad professionem admittitur, esto inualidè admissus fuerit. Quia professionis admissione cessat religio à libera nouitij probatione, siquidem illum tanquam probatum admittit; & nouitius cessat à religione probanda, credens egredi ab illa non posse. Quæ statui probationis omnino repugnant.

2. Secundam conditionem de probatione in monasterio non desunt Doctores, qui dicant necessariam esse; quia aliàs non valebit nouitius asperitates religionis experiri; neque religio nouitij mores: Sic tenet comparatione monialium *Rodrig. tom. 3. quæst. regul. qu. 15. art. 10. circa finem.*

Cæterum omnino tenendum est, nouitiatum peragi posse extra monasterium de licentia superioris; quia ad nouitiatus essentiam sufficit si nouitius ex vi suæ voluntatis regi; & gubernari à superiore paratus sit. Quod extra monasterium præstare potest, tametsi nullam religionis asperitatem experiatur, vt contingit in eo, qui immediatè post habitus susceptionem in lectulum decidit, nullumque religionis speciale exercitium fecit, sed non obinde desinit esse nouitius, quia esto nouitiatus institutus sit, vt nouitius religionis difficultates experiatur, & religio mores nouitij, & ad huiusmodi finem conueniat, vel necessarium sit vitam degere in monasterio; quia tamen hæc actualis, & exacta experientia non præcipitur; ea de causa ad nouitiatum simplicitèr necessaria non est; & ita tenet ex decisione Cardinalium *Nauarr. lib. 3. consil. tit. de Regular. cons. 41. & cons. 42. alias 31. Azor 1. p. lib. 12. cap. 2. qu. 8. fine Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 7. num. 59. Suar. tom. 3. de Religion. lib. 5. cap. 14. num. 13. Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. num. 27. & 28. Barbosa 3. p. de potest. Episc. alleg. 101. num. 27. & plures apud ipsos.*

3. Maior difficultas, si extra monasterium nouitius vagetur absque licentia superioris præcipuè habitu dimisso, an eo ipso eius nouitiatus cesset? *Nauarrus Azor, Lessius, Sanch. Barbosa.* aliique communitèr supponere videntur. Siquidem dicunt ea ratione non cessare nouitiatum, cum extra monasterium de licentia Abbatis nouitius degit; quia fictione iuris in monasterio degere censetur, cæterum dicendum existimo non per quemlibet è monasterio egressum, & euagationem nouitiatum cessare, nisi fortè fiat cum animo dimittendi subiectionem, vel nisi vagatio ita diuturna sit, vt moralitèr vera dimissio, & desertio subiectionis intelligatur: Sic docet *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 14. num. 14.* & constat ex dictis *supra* §. 2. Ratio est quia exiens furtiuè à monasterio animo implendi libidinem, & non animo dimittendi subiectionem paratus, & dispositus es corripi; & puniri si deprehendaris. Ergo ex illo egressu nouitiatus non cessat; cum non cesset voluntaria subiectio, & punitioni ferendæ dispositio.

4. Tertia conditio de habitus nouitiorum gestatione in religionibus habitum proprium habetibus, specialem difficultatem habet. Tum quia est speciale religionis indicium, specialisque illius asperitas. Tum quia Trident. professionem irritat illius, qui minori tempore, quam per annum post susceptum habitum in probatione steterit. Suscipitur autem habitus, vt gestetur. Ergo illius gestatio est omnino necessaria: Sic docent *Gloss. cap. fin. verbo habitus 17. qu. 2. & cap. super eo de Regular. Siluest.* verbo *religio 5. q. 5. Azor 1. p. lib. 2. cap. 2. q. 9. Sanch. cap. 4. num. 29. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 7. n. 59. vers. 3. Ludouic. Miand. manu oral. 1. p. qu. 22. art. 6. conclus. vnica Barbosa 3. p. de potestate Episc. alleg. 101. num. 29. & alij apud ipsos.* Nihilominùs veriùs censeo cum *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 14. num. 10. 11. 12. & 15 fine.* Non esse hanc habitus gestationem de nouitiatus substantia. Nam vt §. 3. relinquitur probatum admitti quis potest ad nouitiatum, quin sæcularem habitum mutet. *cap. constitutionem de Regularibus in 6.* Et semel admissus potest incidere in lectum, & sic toto nouitiatus anno perseuerare, quin habitum regularem induerit. Ergo gestatio habitus regularis non est de substantia nouitiatus. Deinde hæc habitus gestatio esse potest necessaria, vt nouitius hanc religionis asperitatem experiatur, vel vt à sæcularibus, & professis illius religionis distinguatur. Sed ex neutra harum rationum requiritur, ergo necessaria non est. Et quidem ob experiendam illam asperitatem expostulari non potest; siquidem satis commune est apud Doctores non esse opus nouitio omnes religionis asperitates experiri, sed sufficere si sub obedientiæ iugo existat, vt tenent aliis relatis. *Nauarr. lib. 3. consil. tit. de Regularibus cons. 42. alias 32. Rodrig. tom. 3. qq. regul. quæst. 15. art. 10. Sanch. lib 5. sum. cap. 4. num. 28. & 82. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 14. num. 13. 14. & 15.* Ob distinctionem autem à sæcularibus, & à professis illius religionis minus requiri potest. Quia à sæcularibus aliis pluribus viis distingui potest, quam habitus regularis gestatione, præcipuè cum tritum prouerbium sit habitum non constituere monachum, sed professionem. A professis verò frustranea est distinctio. Tum quia in pluribus religionibus nulla est nouitiorum, & professorum in habitu distinctio. Et esto aliqua esset, potest nouitio honoris causa habitus professorum concedi, quin professio concedatur, neque obinde nouitiatus cessabit.

PVNCT.

PVNCTVM XIII.

An nouitiatus in Societate Iesu diuersam conditionem habeat à nouitiatu aliarum religionum.

1. *De conditione ætatis nulla est in Societate diuersitas.*
2. *Integer annus requiritur, nec aliter valet professio, nec incorporatio per vota biennij.*
3. *Ex constitutionibus alius additur.*
4. *Potest in eo Præpositus generalis dispensare ad professionem, ad vota tamen Scholasticorum dubium est.*
5. *Resoluitur posse.*
6. *An Prouincialis possit admittere nouitios ad vota Scholasticorum biennio non expleto? Proponitur dubitandi ratio.*
7. *Nullo modo videtur posse.*
8. *Probatio nouitij fieri potest extra monasterium de Prælati licentia.*
9. *In sæculari habitu probari nouitius potest.*

1. Resolutio huius difficultatis clarè innotescet expendendo conditiones generales nouitiatui requisitas. Dictum igitur est ætatem ad nouitiatum requisitam esse pubertatem completam; in quo nulla est diuersitas pro nouitiatu Societatis: Siquidem nullus infra quatuordecim annos ad Societatis probationem recipi potest, vt habetur 1. *parte constitut. cap.* 2. §. 12. & *cap.* 3. §. 15. & *littera K.* Et licet præpositus generalis possit aliquem nondum complentem pubertatem sub regimine nouitiorum admittere, sicuti possunt Prælati aliarum religionum impuberes inducere habitu regulari; at quousque pubertatem compleat, verus nouitius non est, nec verum nouitiatum vtilem professioni, seu incorporationi constituit. Quia in hac parte nullum speciale priuilegium Societas habet contra ius commune, neque expediebat habere; supponit *Sanch. lib.* 5. *sum. cap.* 4. *num.* 22. *iuncto num.* 16.

2. Secundò diximus requiri integrum annum, neque alitèr validam esse professionem. Idem prorsùs in Societate requiritur, non solum pro emittenda professione, de quo nulla potest esse dubitatio ob decisionem *Trident. sess.* 25. *cap.* 15. *de Regularibus.* omnium religiosorum in communi viuentium professionem comprehendentis, sed etiam pro emittendis votis biennij: Nam cum hæc verum religiosum constituunt; eaque emittens quantum est ex parte sua perpetuò religioni ligatus sit, integer annus probationis ad illum statum præmittendus est: consilium enim hunc annum probationis professioni præmittendum statuit, ne absque debita consideratione, & diligenti inuestigatione quis ligaretur statui religionis ita arduo, & difficili absque spe retrocedendi. Quæ ratio in incorporatione Societatis per vota biennij locum æquanimitèr habet: Et ita tradit expresse *Suar. tom.* 4. *de Relig. lib.* 2. *cap.* 4. & *lib.* 3. *cap.* 6. *n.* 3. *Sanch. lib.* 5. *sum. cap.* 4. *num.* 20. *fine.*

3. Præter hunc annum probationis alius additur a Societate, vt constat ex *cap.* 1. §. 12. *exam.* ibi antequam quis admittatur ad professionem, vel simplicia vota biennium integrum ad probationem habebit. Idem traditur. *cap.* 4. §. 16. & 4. *p. constitut. cap.* 3. §. 3. & concessum fuit à *Paulo* 4. & *Iulio* 3. & *Gregor.* 13. *in sua constitut. Ascendente Domino.* Vbi dicit hanc longam probationem in Societate statuisse, quia ministeria Societatis viros diu probatos, & in solidis virtutibus fundatos requirunt. Quod si exacto probationis tempore, scilicet biennio contentus quidem nouitius est, & exoptat sic ad professionem, vel in coadiutorem, vel in Scholasticum admitti: Verum si dubitaret Societas de ipsius talento, vel moribus, securiùs erit in alium annum, vel tempus quod videbitur id pro rogari, donec vtrique parti plenè in dominio sit satisfactum: Sic deciditur. *exam. gen. cap.* 4. *num.* 43.

4. Difficultas igitur est, an Societatis Præpositus generalis admittere possit ad professionem, vel ad vota coadiutorum formatorum, vel Scholasticorum nouitium non expleta biennij probatione; expleto tamen integro probationis anno? Et quidem de admissione ad professionem nulla est difficultas cum 5. *parte constitut. cap.* 1. §. 3. *littera C.* Concedatur præposito generali contrahendi biennij facultas, quam explicans *congregatio* 5. *generalis canonic.* 10. intelligit de contrahendo biennio in ordine ad professionem. Et hinc sumitur ratio dubitandi, quod præpositus generalis non possit ad vota Scholasticorum, aut coadiutorum formatorum aliquem admittere in expleto probationis biennio, inquit enim *congregatio* 5. *decreto* 9. In nullo casu exercere liceat facultatem illam dispensandi in contrahendo biennio spatio, ad hoc vt quispiam ante expletum biennium censeatur verus religiosus, & scolasticus approbatus per emissa vota simplicia Scholasticorum Societatis, quam facultatem concedit declaratio constitut. *par.* 5. *cap.* 1. *littera C.* Neque hæc restrictio dictæ declarationi repugnat, vt notatur *decreto* 50. Tum quia facultas dispensandi; quæ in ea concessa est, possit aliquem effectum habere, satis est, si exerceatur in contrahendo tempore biennij ad professionem in casu aliquo emittendam. Tum etiam quia nunquam videtur euenire posse, vt opus sit illud contrahere ad admittendum in gradu Scholasticorum, & coadiutorum.

5. Cæterum omnino dicendum est posse validè præpositum generalem admittere ad vota coadiutorum, vel Scholasticorum nouitium non expleto biennio; tametsi ea admissio illicita esset; Sic docent expresse *Sanch. lib.* 5. *sum. cap.* 4. *nu.* 10. *Suar. tom.* 4. *de Relig. tract.* 10. *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 9. & *lib.* 6. *cap.* 1. *num.* 11. Ratio est manifesta, nam constitutio. 5. *p. constitut. cap.* 1. *littera C.* biennium præposito generali contrahere iusta causa intercedente permittitur. At in *decret.* 9. 10. & 50. *congregat.* 5. Hæc potestas non adimitur, sed solum vsus prohibetur. Tum quia congregatio non vtitur verbo *non possit*, sed verbo *non liceat.* Tum quia in dicto *decreto* 9. expresse inquit congregatio se non intendere dictam facultatem præposito generali abrogare, sed solum facultatis vsum prohibere, & idem tradit *canonic.* 10. Si de facto præpositus generalis illa facultate vtatur & ante

ante expletum biennium admittat nouitium ad vota Scholasticorum, vel coadiutorum, validè admittet, tametsi illicitè faciat. Quod si roges, quare congregatio permittit contrahi biennium ad professionem, & non ad vota Scholasticorum? Facilè respondetur; quia in professione occurrere casus necessitatis potest, secùs in votis Scholasticorum. Potest enim occurrere, necessitas inhabilitandi nouitium ad maioratum. Item potest esse nouitius ita eximiæ doctrinæ, & probatæ virtutis, nobilitatis ingenitæ, & ætatis ita maturæ, vt merito concedi possit, & debeat iuxta nostras constitutiones professio; poterit ergo in illo casu biennium contrahi, vt sic eius ingressus in societatem facilior reddatur. Quæ rationes in admissione ad vota Scholasticorum, & coadiutorum, vtpote frequentiori, & passim occurrenti non procedunt: ac proinde dispensatio in hac admissione interdicta est; concessa tamen in admissione ad professionem.

6. Maiorem mihi difficultatem infert, si de facto Prouincialis ex consensu nouitij ante biennium expletum admittat ad vota Scholasticorum illa admissio valida sit, esto grauitèr peccet? Ratio difficultatis ea est, quia ex vi iuris communis solus integer annus probationis ad professionem, seu statum religiosum assumendum requisitus est. Ex vi autem iuris societatis non est biennium essentialitèr requisitum, cum de facto à Proposito generali minui possit. Ergo Prouincialis ad vota Scholasticorum aliquem admitens, non expleto biennio validè admittit. Nam esto potestatem non habeat in contrahendo biennio, inde non videtur inferri inualidam esse admissionem, cum fiat ab eo qui potestatem habet admittendi; sed solum esse illicitam, vt pote ante tempus legitimum factam. Quod credo exemplo matrimonij manifestari posse. Parochus enim, seu quilibet alius clericus, cui est concessa facultas assistendi matrimonio præmissis denunciationibus, si matrimonio assistat denunciationibus non præmissis validè, esto illicitè assistit, quia denunciationum omissio non tollit clerico facultatem assistendi; cum non sit matrimonio essentialis, quamuis impediat eius legitimum vsum. Similitèr ergo poterit Prouincialis validè admittere ad vota Scholasticorum biennio non expleto; quia diminutio biennij non videtur tollere eius potestatem, siquidem ex vi constitutionum, vt rectè expendit *Suar. tom. 4. de Relig. tract. 10. lib. 2. cap. 4. num. 9.* biennium non est incorporationi Societatis necessarium, & nullibi habetur potestatem Prouincialibus concessam ad vota Scholasticorum admittenda alio modo restringi ex diminutione biennij, quam biennium est necessarium. Deinde concedo nullomodo posse Prouincialem dispensare, sicut nec generalem in contrahendo biennio ad vota Scholasticorum. At sicut generalis si de facto ante biennium admittat nouitium ad hęc vota, validè admittet, sic Prouincialis debet censeri validè admittere: Et ita videtur sentire *Suar. dicto cap. 4. num. 9.* Vbi postquam probauerat biennium non esse necessarium, subdit. Igitur non dubito, quin si Prælatus habens potestatem in Societate, admitteret nouitium post integrum probationis annum, & ante expletum biennium ad aliquem gradum, eius admissio, & vota essent valida, etiamsi fortasse Prælatus in eo malè ageret, quia nulla est lex irritans factum. Vt autem intelligas de aliis Prælatis inferioribus à generali loqui, subiugit statim. Certum est etiam præpositum generalem ex iusta causa posse in hoc dispensare, tametsi Prouincialis non possit. Ex qua doctrina consequentèr videtur dicendum, si Prouincialis credens inuincibilitèr nouitium expleuisse legitimi nouitiatus biennium, cum tamen solum integrum annum legitimè expleuerit, eo quod in alio habuerit impedimentum, & ad societatem per vota admittat, valida erit admissio, vtpote ab habente potestatem concessa, & nullibi irritata, & ex alia parte excusabitur à peccato ob ignorantiam inuincibilem.

7. Verum non audeo hanc probare sententiam, sed potiùs existimo dicendum Prouincialis potestatem non extendi ad vota Scholasticorum validè admittenda ante biennium expletum. Moueor ex eo, quod sæpè viderim in societate vota facta biennio non expleto declarari nulla, & sic emittentem liberum relinqui, vt possit discedere: Signum igitur euidens est potestatem à generali concessam ad huiusmodi casum non extendi. Quapropter etsi biennij probatio non sit ad incorporationem simplicitèr necessaria stante potestate in recipiente, sed solum vnius anni probatio: At recipientis potestas omnino necessaria est, & ex huius defectu admissio Prouincialis nulla redditur, & ita tenet expresse *Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. num. 20.* Neque obstat ratio dubitandi in contrarium, quæ solum habet verum casu quò facultas concederetur absolutè, & simplicitèr, vt in casu matrimonij solet concedi. Secùs verò si concederetur restricta, & sub aliqua circunstantia scilicet sub complemento biennij: Qualitèr censenda est Prouincialibus concedi.

8. Tertiò diximus probationem nouitij non esse opus fieri intra monasterium, sed extra fieri posse ex Prælati licentia. Quod in societate veritas habet, cum ex eius instituto, tum seruiendo pauperibus, in Xenodochiis tum peregrinando nouitij exercendi sint, vt constat ex *exam. gener. cap. 4. num. 11. & 12. & ex reg. magistri nouit. cap. 3.*

9. Quartò statutum est, gestare habitum regularem non esse simplicitèr necessarium, sed in sæculari habitu probari nouitium posse. Sed quamuis in aliis religionibus necessarium esset, id in nostra societate esse non potest, quæ habitu communi, & non speciali vtitur, & expresse cauet nouitios habitu sæculari probandos esse, si ita in Domino visum fuerit expedire, vt decisum est *exam. cap. 1. §. 13. & in declarat. littera F. & 3. p. constitut. cap. 2. & 6. p. cap. 2. littera M.* & tradit *Suar. tom. 4. de Relig. tract. 10. lib. 2. cap. 4. nu. 6. Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. num. 29. fine.*

PVNCTVM XIV.

De dispositione suorum bonorum, quam nouitius via testamenti facere debet.

1. *Nouitius via testamenti de suis bonis disponere potest nulla irrequisita licentia.*
2. *Tenetur seruare in hac dispositione solemnitates à iure requisitas.*
3. *Valida persistit hac dispositio, nec professione infirmatur in religione succedendi incapaci, at*

ci, at in succedendi capace plures censent oppositum.

4. *Verius est in nulla religione infirmari, tametsi testamentum faceres, cum de Religione non cogitaueris.*

5. *Testamentum nouitij in religionis professione firmum persistit, vt reuocari non possit.*

6. *An hæreditas, & ligata testamento relicta concedi debeant hæredi, & legatariis, cum nouitius professionem facias, non debent concedi.*

7. *Excipe nisi nouitius vellet testamentum à die professionis effectum habere.*

8. *Ex quibus coniecturis hæc voluntas colligatur.*

9. *Secundo excipe, si professio fiat in religione succedendi incapaci.*

10. *Quid dicendum Trident. decreto spectato? Affirmant plures comprehendi testamenti factionem.*

11. *Verius est oppositum.*

12. *Idem est de donatione causa mortis.*

13. *De donatione inter viuos sub conditione, si professus fueris, sub dicto Tridentino decreto comprehendi plures affirmant.*

14. *Probabile est oppositum.*

15. *Valida est dispositio bonorum à nouitiis Societatis Iesu per viam testamenti.*

DVplici via nouitius disponere potest de suis bonis vel testamento, vel donatione, seu renunciatione. De dispositione per testamentum agendum est in præsenti. In sequentibus de dispositione per donationem, vel renunciationem.

1. Regula generalis est cuilibet volenti ingredi religionem vel iam in nouitiatum ingresso licitum esse absque vlla superioris requisita licentia de propriis bonis disponere via testamenti. Quia ea dispositio nullibi reperitur interdicta, & eo tempore nouitius sui iuris est, & dominium, & dispositionem suorum bonorum retinet; & tradit *Couarru. cap. 2. de testament. num. 5. in fine. Nauarr. comment. 2. de Regularibus num. 49. Molin. tom. 1. de iust. disp. 139. vers. His ita Sanch. alios referens lib. 7. sum. cap. 3. num. 3. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 16. num. 7.* Hanc dispositionem facere nouitius potest nihil monasterio relinquendo: quia ex nullo iure constat hanc esse nouitio obligationem impositam, & tradit *Sanch. num. 8. Suar. num. 7.*

2. An verò in hac dispositione teneatur nouitius seruare solemnitates à iure requisitas, quas obligatus esset seruare, si religionem ingressus non esset; non constat inter Doctores. *Bart. Authent. si qua mulier num. 7. Cod. de Sacrosanct. Eccles. Abbas cap. quia nos de testam. nu. 4. Iulius Clar. lib. 3. recept. sentent. §. testamentum. qu. 28. num. 2. Azor 1. p. lib. 12. cap. 2. qu. 15. Emanuel Saa verbo testamentum num. 21. & 25. & alij plures apud Sanch. lib. 7. summ. cap. 3. num. 16.* Negant ducti *Authent. de monachis §. illud.* Vbi nouitiis conceditur libera testandi facultas; quæ concessio ne frustranea sit operari debet, vt saltem testari possint absque iuris solemnitate; siquidem seruando iuris solemnitates, hac concessione non indigebant. Deinde ducuntur argumento militis temporalis, cuius testamentum firmum est, tametsi solemnitates iuris in eo seruatæ non sint. Sed merito alij plures Doctores contrarium censent; quia a iure communi recedendum non est absque sufficienti fundamento: Nullum autem reperitur ad recipiendum nouitios ab obseruatione harum solemnitatum. Nam *illud Authent. de monachis*, non concedit nouitiis priuilegium testandi, sed declarat facultatem, quam habent ad testandum, solum tempore nouitiatus ea vti posse, & non vlterius. Ex priuilegio autem militibus concesso non benè infertur. Nam priuilegium ex vno casu ad alium extendendum non est, maximè cum non adest eadem ratio, vt in præsenti. Nam nouitius, dum in nouitiatu existit, propriè non militat Deo, sed est in via, & probatione ad militiam spiritualem, habet enim liberum discessum, & ex alia parte spiritualibus vacat, non præsumitur ignorantiam habere legum, & constitutionem, quam tamen præsumit ius in milite temporali ob armorum exercitium; eaque de causa nouitius non excusatur seruare in testamentis solemnitates iure requisitas, benè tamen miles temporalis, iuxta *leg. quamquam Cod. de testamento militis & leg. secundum ff. eodem*: Et tradit *Nauarr. comment. 2. de Regularibus num. 52. Gutierr. can. quæst. lib. 2. cap. 1. num. 14. fine. Manuel Rodriguez 2. tom. summ. cap. 7. num. 9. Sanch. aliis relatis lib. 7. cap. 3. nu. 18.* Adde obligatum esse non solum seruare solemnitates testamenti iure Ecclesiastico introductas, *cap. relatum de testamentis.* Sed quæ iure ciuili requisitæ sint: nam in contractibus, & testamentis, aliisque bonorum dispositionibus non solum Layci, sed Ecclesiastici tenentur legibus ciuilibus, vtpote libertati Ecclesiasticæ non præiudicantibus, & bono reipublicæ, cuius ipsi partes sunt respicientibus, sicuti latiùs probauimus *tract. de legibus disp. 1. punct. 24. §. 6.* & tradit in præsenti *Sanch. lib. 7. sum. cap. 3. num. 20. & 21.* Restant tamen aliquot difficultates enodandæ.

3. Prima, an hoc testamentum nouitij, & legata in eo relicta professione religionis infirmentur? Circa quam difficultatem dicendum est, si professio facta sit in religione succedendi incapaci, vt est religio Minimorum, aut capuccinorum, certissimum esse non infirmari, sed validã omnino persistere. Quia ea solum ratione rumpi testamentum potest, qui successionis iura habet, iuxta *leg. suus hæres. Cod. de repudianda hæredit. leg. si post mortem §. liber ff. de bonorum possess. contra tabul.* cum autem eo casu monasterium nullum ius succedendi habeat, rumpi ex eius ingressu testamentum non potest; & tradit aliis relatis *Molin. de Hispan. primogenit. lib. 2. cap. 1. num. 18. Sanch. lib. 7. summ. cap. 3. num. 23.* Atsi professio facta sit in religione successionis capaci, plures Doctores censent *apud Sanch. Fachinum, Molin. & alios statim allegandos* annullari testamentum, vel quia monasteriorum loco filij habetur, vel quia religiosus professione ipsa propter subiectionem, quam ad Prælatum habet, quasi capite minuitur, vel tandem quia præsumitur mutare voluntatem, & monasterium hæredem relinquere, cum in eo vitam finire desideret. Quod maximè verum habet, si cum testamentum fecit, de religionis ingressu non cogitauit.

5. Cæterum omnino tenendum est, non reuocari testamentum professione religionis, tametsi factum fuerit, cum de religionis ingressu non cogitauit:

Sic *Panorm. in cap. in præsentia num.* 52. & *Felin. n.* 54. *de probationibus*, *Nauarr. comment.* 2. *de Regularibus num.* 51. *Molin. lib.* 2. *de primogenit. cap.* 9. *num.* 44. *Fachin. lib.* 6. *controuers. cap.* 14. *vers. postrema Molin. Iesuita tom.* 1. *disp.* 139. *dub. vlt. Sanch. pluribus relatis lib.* 7. *cap.* 3. *num.* 34. Ratio est, quia ingressuro religionem, libera facultas à iure conceditur disponendi de rebus suis per testamentum, vt habetur *nouella* 5. *seu Authent. de monachis* §. *illud*, & *Auth. Nunc autem. Cod. de Episcop. & cleric.* At si ipso religionis ingressu dispositio infirmaretur, inutilis, & frustranea esset concessio, ergo nullo modo asserendum est infirmari. Præterea nulla est ratio cogens ad hanc reuocationem asserendam. Nam monasterium loco filij non habetur, nisi in casibus à iure expressis, vt multis allegatis probat *Matienço leg.* 7. *tit.* 11. *Gloss.* 2. *num.* 21. *lib.* 5. *nouæ recopilat. Molina de Hispan. primogen. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 45. *iuncto num.* 40. At nullibi est expressum monasterium ad reuocandum testamentum loco filij habendum esse; ergo ex similitudine, quam monasterium cum filio habet, infirmari testamentum non potest, minùs autem id fiet ex subiectione ad Prælatum, quæ nulla ratione dici potest capitis diminutio; cum sit libera subiectio, & honore digna, vt rectè expendit *Cuiat. aduersus Accurs. in d.* §. *illud nouella* 5. Quod verò ex tacita religiosi voluntate testamentum reuocetur, nullum fundamentum habet. Nam hæc tacitæ voluntatis præsumptio solum fundari potest in eo, quod religiosus tradens se religioni omnia bona sua tradere censetur. At hoc supponit bona sua testamento, vel donatione non esse tradita, vt expresse dicitur in *Authent. nunc autem Cod. de Episc. & Cleric.* & notauit *Isernia* ibi, si priùs testatus non sit. Solum video dici posse infirmari testamentum, ex eo quod ingressu religionis reddatur religiosus incapax testandi. At testamentum vt firmum persistat, & effectum habeat requirit testatorem habilem non solum tempore testamenti conditi, sed etiam tempore suæ mortis, iuxta *leg.* 1. §. *exigit. ff. de bonor. possess. secundum tabulas*: Sed facilè hoc dictum repellitur: Nam eo ipso, quo lex permittit ante religionis professionem facere testamentum, permittit ex consequenti professione religionis non reuocari; tametsi per professionem religiosus desinat sui iuris esse, & testandi incapax fiat.

5. Secunda difficultas est; an testamentum nouitij ita professione religionis firmum persistat, vt non detur locus reuocationi? Cessat difficultas, si professio fiat in religione successionis incapaci. Quia vt statim dicemus à puncto huius professionis transfertur dominium hæreditatis, & legatorum in hæredes, & legatarios, ac si testator naturaliter mortuus esset: si verò professio fiat in religione successionis capaci, plures apud Doctores statim referendos censent reuocari posse: Argum. *leg. si qua mulier. Cod. de sacrosanct. Eccles.* Vbi permittitur monacho de rebus suis inter liberos testari, ergo permitti debet posse reuocare testamentum. Præcipuè cum non satis appareat, quomodo ad hæredem transire possit hæreditas, si illius dominium monachus tempore mortis non habeat, cum ex testatore ad hæredem debeat fieri immediata translatio. Deinde mouentur ex *leg. sed si mors* §. 1. *ff. de donationibus inter vir. & uxor.* Vbi dicitur confirmari exilio donationem causa mortis antea factam, sed non ea ratione, vt marito adimatur licentia reuocandi, tametsi eo tempore nulla ratione possit: Sed religiosus deportato assimilatur; quia vterque est ciuiliter mortuus, ergo sicut deportato non adimitur licentia reuocandi testamentum, nec religioso censeri debet adempta.

6. Cæterum omnino negandum est posse religiosum testamentum antea factum reuocare. Tum quia religiosi facta professione non sunt rerum suarum domini, *Authent. ingressi Cod. de sacrosanct. Eccles.* & §. *illud Authent. de monachis*: Ergo non habent rerum suarum dispositionem. Secundò non possunt condere testamentum, *cap. quia ingredientibus* 19. *qu.* 3. Ergo nec reuocare: quia reuocatio facienda est testamenti factione, §. *ex eo instit. quibus modis testam. infirm.* Et ita tenent *Abbas cap. in præsentia num.* 61. *de probatione Nauarr. comment.* 2. *de Regularibus num.* 53. *Couarr. cap.* 2. *num.* 9. *de testam. Gutierr. lib.* 2. *canon. quæst. cap.* 1. *num.* 37. *Fachineus lib.* 6. *controuers. cap.* 15. *Molin. tom.* 1. *de iust. disp.* 140. *post princip. Sanch. lib.* 7. *cap.* 11. *num.* 5. *Barbosa* 3. *p. de potest. Episc. alleg.* 99 *num.* 14. & *alij apud ipsos.* Quod a deò verum est, vt nec monachus ad dignitatem Episcopalem euectus illud testamentum reuocare possit: quia dignitas Episcopalis non immutat dispositionem antea factam, cum non concedat illarum rerum dominium, vt notauit *Sanch. num.* 6. *Barbosa num.* 15.

Neque contrariæ rationes sunt alicuius momenti. Nam lex *si qua mulier* non tam permittit monacho testari, quam legitimas inter filios diuidere, quibus præiudicare non poterat, si fortè ante ingressum religionis non disposuerat. Ex quo potiùs à contrario licet inferre, religioso antea disponente nullomodo posse post religionis ingressum de bonis disponere. Falsumque est religiosum habere dominium rerum suarum professione facta; illud enim est penes monasterium, quod religiosi personam repræsentat, medio quoad hæredes transmittitur iure sic disponente. Deinde est diuersa ratio de religioso, ac deportato tempore deportationis; quia etsi neque condere testamentum, neque reuocare possit, potest tamen mutari eius status, & libertatem consequi.

7. Tertia difficultas est; an hæreditas, & legata in testamento nouitij contenta debeantur concedi hæredi, & legatario, statim ac ipse nouitius professionem fecerit? Regula est nequaquam debere concedi ante mortem naturalem religiosi, quia vt dicit Paulus, vt testamentum effectum habeat necesse est, vt mors intercedat testatoris, & deciditur. *leg.* 1 *ff. de testam.* sic omnes Doctores. Habet tamen hæc regula duplicem exceptionem,

Prima nisi nouitius vellet, vt testamentum à die professionis effectum haberet: Cum enim professione religionis reddatur incapax testandi, reuocandique testamentum (vt postea dicemus) nihil impedit quominùs velle possit, vt suum testamentum à die professionis, tanquam à die mortis naturalis effectum habeat: Sic tradit *Couarr. cap.* 2. *num.* 8. *ad finem de testament. Molin. Theologus tom.* 1. *de iustitia disp.* 140. *vers. quin & bona. Gutierr. lib.* 2. *canon. quæst. cap.* 1. *num.* 49. *Sanch. lib.* 7. *sum. cap.* 3. *num.* 54. Et colligitur ex *leg. in conditionibus*, *ff. de conditionibus & demonstrat.* & ex *Authent. de nuptiis* §. *disponat, collat.* 4. & *ex Authent. de monachis* §. *illud quoque.*

8. Vt autem nouitius censeatur velle, vt suum testamentum à die professionis effectum habeat non quælibet coniectura rem dubiam constituens

sufficit

sufficit: Nam in dubio semper quis præsumitur velle iuris communis dispositioni se conformare. *leg. heredes mei §. cum ita ff. Ad Trebell.* Quapropter non est sufficiens fundamentum ad astruendam hanc voluntatem, quod nouitius testamentum condat cogitans de religionis ingressu, vt docent aliqui Doctores non contemnendi: Quia hac cogitatione posita stare optimè potest, quod nouitius condat testamentum ne intestatus decedat, velitque à die mortis naturalis hæredem succedere, & non antea, ergo ex cogitatione ingressus sufficiens fundamentum non sumitur: Sic docent aliis relatis *Gutierr. lib. 2. canon. quæst. cap. 1. n. 51. Sanch. lib. 7. sum. cap. 3. num. 60.* Neque item sumitur sufficiens fundamentum, tametsi monasterium instituisset hæredem. Quia cum hæc institutio habere effectum possit à die mortis naturalis, & ex alia parte non impediat, quin interim monasterium illius religiosi bonis fruatur, absque obligatione soluendi legata, non est cur in damnum monasterij interpretatio fiat. Minùs iuuat quod constituerit monasterium legatarium, aut vsufructuarium suorum bonorum; quia hæc dispositio intelligi potest, vt effectum habeat à die mortis naturalis professi; & interim monasterium omnium bonorum religiosi vsufructuarium existat. Quod verum habet, siue hæc dispositio tempore designato fiat, siue non vt benè dixit *Sanch. lib. 7. sum. cap. 3. nu. 61.* Esset tamen sufficiens fundamentum ad præsumendum voluisse nouitium, vt suum testamentum à die professionis effectum habeat, si cogitans de religionis ingressu legatarium, vel vsufructuarium fecerit monasterium exprimens pro tempore vitæ suæ. Nam cùm iure ipso sit monasterium eo tempore vsufructuarium, inutilis, & frustranea esset talis dispositio; ne igitur id concedamus contra *leg. 1 ff. quod metus causa*, affirmandum est, velle statim testamentum effectum sortiri; & tradit cum *Ruino cons. 98. num. 31. & 32. volum. 2. Sanch. lib. 7. sum. cap. 3. num. 61.*

9. Secunda exceptio supradictæ regulæ generalis est, si nouitius profiteatur, in religione successionis incapaci. Nam tunc nulla ratio occurrit differendi testamenti executionem ad tempus mortis naturalis, cum monasterium frui illius religiosi bonis non possit. Quod autem aliqui dicunt Ecclesiam Romanam tempore vitæ religiosi vsufructuariam esse, caret fundamento; cum nullibi id ius concessum sit; minùsque veritatis habet quod hæredes ab intestato intrent, siquidem ij solum habent locum, cum defunctus intestatus decedit: Et ita pluribus firmant *Couarr. cap. 2. n. 6. de testam. Gutierr. canon. quæst. lib. 2. cap. 1. num. 18. 45. & 51. Molin. tom. 1. de iustit. disp. 140. vers. quin & bona. Sanch. lib. 7. sum. cap. 3. num. 69.*

10. Quarta difficultas est, quid sit dicendum spectato *Trident. decreto sess. 25. cap. 16. de Regularibus.* Vbi omnem renunciationem, & obligationem circa bona propria à religioso factam nisi intra duos menses professioni proximos, & de licentia ordinarij irritat, & annulat, an inquam hæc constitutio locum habeat in testamentis? Et ratio difficultatis est; quia testamentum est quædam bonorum renunciatio, cessio, & translatio, & licet non sit cessio, & translatio, irreuocabilis, sed potiùs ad nutum testatoris reuocari possit, non impedit, quominùs sub prædicto decreto contineatur. Aliàs donatio causa mortis, & sub conditione si religionem professus fueris sub prædicto decreto contenta non erit, cum non tibi impediat liberum è religione egressum. Adde si testamentum non prohibetur à Trident. facili hac via eius constitutio eludi potest; cum religionem ingredientes via testamenti, eam dispositionem de suis bonis facere possint, quam via donationis, seu renunciationis præstare intendebant. Denique disposita in contractibus, censentur in testamentis disposita, quia à contractibus ad testamentum valida est illatio, vt probat *Eberard. loco 17. à contractibus ad testamenta:* Cum ergo consilium prohibuerit, & annullauerit omnes nouitij contractus circa dispositionem rerum suarum, & testamenta censeri debent annullata: Et ita sustinet *Spino speculo testam. Gloss. 12. princip. num. 50. Castillo de vsufructu lib. 1. cap. 65. n. 7. sub dubio Gutierr. cap. quamuis pactum de pactis lib. 6. verbo dum nuptui tradebatur, num. 4.*

11. Cæterum tenenda est in iudicando, & consulendo communis sententia affirmans testamenti factionem dicto decreto Tridentin. non contineri: Sic docent *Nauarr. lib 3. consil. tit. de Regular. cons. 83 in 2. edit. comment. 2. num. 51. de Regularibus Gutierr. canon. quæst. lib. 2. cap. 1. à num. 31. Molina tom. 1. de iustitia. disp. 139. pag. 750. vers. ambiget fortasse Sanch. lib. 7. cap. 5. num. 18. Barbosa 3. p. de potest. Episc. alleg. 99. num. 13. & alij plures apud ipsos.* Moueor præcipuè, quia Trident. solum loquitur de contractibus inter viuos, & irreuocabilibus natura sua. Tum quia verbum *renunciatio & obligatio* hoc propriè significat. Tum quia loquitur consilium de renunciatione, seu obligatione, quæ necessariò professione facta esset effectum habitura, vt constat ex illis verbis. *Ac non aliàs intelligatur effectum suum sortiri nisi secuta professione. aliter verò facta*, &c. Deinde quia in testamento cessat finis huius decreti; qui fuit ne vi renunciationis factæ impediretur nouitius à libero religionis egressu, quod in testamento nunquam contingere poterat, cum semper liberum fuerit nouitio illud reuocare. Et ex his soluuntur contraria. Negamus namque testamenti factionem esse renunciationem propriè, vel ratione illius constitutionem consilij eludi; cum testamentum deambulatorium sit, & reuocabile, ac denique disposita in contractibus inter viuos esse disposita in testamentis, quando diuersa ratio procedit. Solum de donatione causa mortis, & de donatione sub conditione professionis faciendæ est aliqualis difficultas, an sub prædicto decreto comprehendatur?

12. De donatione causa mortis communis sententia negat comprehendi, sed per omnia testamenti factioni assimilari; quia reuocabilis est, neque impedit nouitio liberum à religione egressum, Sic tradit *Nauarr. d. consil. 83. de Regularibus Gutierr. & Molin. & Sanch. supra, & Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 16. num. 11.* tametsi contrarium leui fundamento ductus senserit. *Nicol. Garcia 11. p. de benefic. cap. 9. num. 22.*

13. At de donatione inter viuos sub conditione si professus fueris, & non aliter censet *Nauarr. lib. 3. consil. tit. de donatione consil. 7. alias tit. de Regular. cons. 81. Garcia d. cap. 9. num. 19. & 20. Sanch. lib. 7. sum. cap. 5. num. 17.* sub dicto decreto comprehendi; ac proinde inualidam esse, nisi bimestri ante professionem, & ex licentia ordinarij fiat. Mouentur; quia hæc donatio vera renunciatio est, & obligatio, quam nullatenus infirmare potes, nisi religionem deseras. In concilio autem omnis

omnis obligatio ſupradictis conditionibus deſtituta caſſatur, Ergo hæc donatio ſubſiſtere non poteſt. Neque obſtat ex vi illius te non eſſe impeditum; nam etiam ex vi donationis factæ à concilio intra bimeſtre, & ex licentia ordinarij non impediris egredi; ſi quidem te egrediente ceſſat illius effectus: pendet enim illius efficacia ex profeſſione ſubſequenda, tamquam ex conditione; ergo quod illa donatio pendens à profeſſione, tamquam a conditione non te impediat à religionis egreſſu, in cauſa eſſe non poteſt, quin ſupradicto decreto cõprehendatur. Nam ad hanc comprehenſionem ſatis eſſe videtur, quod liberè eam donationẽ reuocare non poſſis, ſed per egreſſum tantum. Neque Trident. In hoc decreto ſpectauit ſolum remouere à nouitio ea, quæ eum retardare poterant à libero religionis egreſſu, ſed etiam modum præſcribere liberè, prudenter, & maturè diſponendi de rebus propriis.

14. Verum contraria ſententia affirmans donationem ſub conditione ſi profeſſus fueris validam eſſe non ſeruata forma Trident. probabilitate non caret, Quia non Trident. ſolum videtur intendiſſe modum præſcribere in contractibus. Et obligationibus. Quæ liberum è monaſterio egreſſum impedire poterant; cum autem donatio ſub conditione profeſſionis, quæ eſt conditio pendens a propria voluntate, nunquam impedire potuit liberum è monaſterio egreſſum, de hac donatione concilium non videtur locutum. Neque obſtat quamlibet donationem intra bimeſtre factam, & de licentia ordinarij hanc continere conditionem, ſi profeſſio ſubſequatur, vt effectum habeat. Quia ex ſe non continebat, ſed potius tamquam abſoluta obligabat ad ſui executionem independenter à profeſſione; eaque de cauſa Trident. prouidit qualiter præſtanda eſſet, & ne effectum haberet, niſi profeſſione ſubſecuta Qua diſpoſitione non indigebat donatio ſubcõditione profeſſionis, atque idcirco in Trident. Decreto non comprehenditur: & ita docet *Molina tom. 1. de iuſtit. tr. 19. col. medium. ver. quoad Eccleſiam. Leſſius lib 2. cap. 41. dub. 4. num. 40. Barboſa. 3. p. de poteſt. Epiſc. all g. 99. num. 17.*

15. Quinta difficultas qualiter nouitii Societatis Ieſu condere teſtamentum poſſint? Videtur enim condere non poſſe: quia *cap. 4. exam. gen*. cauetur nouitios Societatis Ieſu debere ante ingreſſum in nouitiatum diſponere de omnibus bonis, quæ habent, & habere poſſunt in pauperes, alia que opera pia abſque ſpe, & fiducia ea iterum recuperandi; Quod ſi ſanè renuntiationem non fecerint debeāt in ingreſſu promittere facturos poſt primum nouitiatus annum, quando à ſuperiore iniunctum fuerit: ſed hæc omnino obſtant teſtamentariæ diſpoſitioni vt potero vocabili ſaltem ante profeſſionem; ac pro inde non conſtituenti verum pauperem, neque remouenti ſpem, & fiduciam ea recuperandi. Ergo teſtamentaria diſpoſitio nouitiis Societatis interdicta eſt.

Dicendum tamen eſt teſtamentum factum a nouitio Societatis ſiuè ante ingreſſum, ſiue poſt validum eſſe; quia eſto non ſit diſpoſitio iuxta conſtitutionum normam, eſt tamen diſpoſitio facta ab habili; & capaci. Tum quia ius, & dominium habet illarum rerum, quarum diſpoſitionem facit, Tum quia iure communi non inuenitur impeditus, vt ex ſuperioribus conſtat; neque etiam ex conſtitutionibus Societatis, quæ nullam in hac parte in habilitatem imponunt. Verum eſto valida ſit illa diſpoſitio; at peccat nouitius aduerſus illam promiſſionem ingreſſu factam, ſic de bonis ſuis in nouitiatu diſponens, vel non reuocans eam diſpoſitionem, cum a ſuperiore in iungitur, dignus que eſt expulſione, ſi ſuperioris conſilio non acquieſcit, colligitur ex *Sanch. lib. 7. ſum. cap. 1. num. 31. & 32.* Quale autem peccatum nouitius committat in hac teſtamenti factione, vel non reuocatione non ſatis exploratum eſt, credo probabilius ſolum veniale committere quid aut dicitur in 3 *congregat. Gener. decreto 9. & can. 1.* promiſſio illa renuntiandi non eſt votum, ſed ſola humana promiſſio ſolam obligationem fidelitatis inducens; ac pro inde ſolam culpam venialem.

PVNCTVM XV.

De diſpoſitione bonorum, quam nouitius renunciatione, ſeu donatione facere poteſt ſecluſo iure nouo Trident.

1. *Ante ingreſſum, & poſt poteſt nouitius ſua bona renuntiare.*
2. *An debeas ſeruare in ea diſpoſitione leges communes regni. Proponitur dubitandi ratio.*
3. *Verius eſt te non eſſe obligatum.*
4. *Qualiter hæreditati viuentis renuntiare poſſis.*
5. *Pendeat hæc renuntiatio ex intentione renuntiantis colligendum, & hæc ex circunſtantiis renuntiationis.*
6. *An qualibet renuntiatio iuxta formam præſcriptam in conſtitutionibus Societatis Ieſu ſit abſoluta in dependens a profeſſione, ſeu votorum emiſſione, proponitur dubium, Reſoluitur affirmatiuè.*
7. *Secus videtur dicendum de renunciatione extra normam conſtitutionum.*

1. Certiſſimum eſt (ſecluſo nouo iure Tridentini) poſſe nouitium ante ingreſſum, vel poſt ingreſſum, quãdo ſibi placuerit ante profeſſionem bona ſua renunciare, & donare, ac ſi de facto nouitiatum ingreſſus non fuiſſet. Quia extra Trident nullibi ingredientibus religionem prohibita eſt bonorum renuntiatio.

2. In ea tamen facienda, an ſeruare debeat leges communes regni, non modica eſt difficultas. Quia eſto nouitius perſona eccleſiaſtica ſit, eccleſiaſtici tamen, & religioſi legibus contractus reſpicientibus obligantur: eaque de cauſa diximus puncto precedenti nouitium teſtantem debere in teſtamento ſolemnitates non ſolum iure communi eccleſiaſtico, ſed etiam ciuili petitas ſeruare. Neque cum hac obligatione pugnat *text. in cap. de ſis de ſepultur.* vbi deciditur liberum eſſe tranſeuntibus tempore valetudinis ad religionem bona ſua non ſolum religioſis, ſed etiam quibuſuis priuatis conferre perſonis. Neque §. *illud quoque Authent. de monachis* concedens liberum bonorum

rum suorum vsum, dum professio non emittitur. Nam esto nouitius libere suis bonis vti, & disponere de illis possit; non tollit quin obligatus sit seruare iuris solemnitates, sed illis verbis solum indicatur non minorem libertatem habere nouitium ad disponendum de suis bonis, quam haberet ante religionis ingressum. Ex quo videtur inferri, si nouitius sit minor 25. annis indigere curatoris authoritate ad validam bonorum dispositionem, imò decreto iudicis, si de rebus immobilibus dispositurus sit.

3. Cæterum veriùs credo opus non esse iuris solemnitates aliàs in renuntiatione requisitas seruare, si professionis emittendæ causa renuntiationem, vel donationem tuorum bonorum, iurium, & actionum facias: sed quamuis minor sis, posse absque decreto iudicis, & curatoris authoritate, & Iuramento firmam præstare renuntiationem: Sic expresè docet *Sanch. lib. 7. sum. cap 6. num. 19. cum Beroio cap. in præsentia à num. 155. de probationibus consentit Rebell. 2. p. de instit. lib. 1. quæst. 8. sect. 5. nu. 50.* Quando fit post monasterij ingressum: Indicat satis *Molina tom. 1. de instit. disp. 139. §. nouitij Suar. tom 4. de Relig. tract. 10. lib. 4. cap. 4. num. 19.* Loquentes de renuntiatione facta in Societate. Moueor ob consuetudinem, & praxim satis receptam efficiendi has renuntiationes absque his solemnitatibus; cum enim hæ renuntiationes nullatenus effectum habeant (vt statim dicemus) nisi professione subsecuta, qua renuntians, mundo mortuus reputatur, & solemnitates supradictæ videantur introductæ ob vitandam renuntiantium indecoram, & inuoluntariam paupertatem; efficitur ad has renuntiationes ex causa professionis non extendi eas solemnitates; siquidem animo amplectendi religiosam, & perpetuam paupertatem fiunt.

4. An autem his renuntiationibus cedere possis non solum iuri habito, sed sperato v.g. hæreditati parentis, aut alterius extranei viuentis non caret difficultate ob *leg. fin. Cod. de pactis*, vbi hæc renuntiatio prohibetur absque consensu illius, cuius est hæreditas, ne detur occasio captandæ mortis, quæ occasio cessat eo consentiente. Quia præstito consensu curabit ipse vitare periculum, & periculum sentiens consensum præstitum reuocabit.

Sed dicendum est supradictam legem procedere de renuntiatione hæreditatis alicuius certæ, & determinatæ personæ in fauorem etiam alicuius determinati. Verum si renuntiatio fiat in fauorem monasterij, alteriusue communitatis, aut operis pij, aut fit renuntiatio alicuius hæreditatis incertæ optimè potest absque consensu illorum, quorum est hæreditas renuntiatio fieri. Nam si fiat in fauorem communitatis cessat periculum mortis captandæ, cum communitas animam non habeat, nec præsumi possit singulos de communitate mortem capturos, cum beneficium communitati collatum non censeatur singulis fieri, vt latissimè multis allegatis probat *Sanch. lib. 7. sum. cap. 2. à n. 54.* Et colligitur ex *cap. consultationibus de donationibus.* Si verò renuntiatio fiat hæreditatis hominis incerti, vt si diceres te renuntiare quamcunque hæreditatem, quæ tibi obuenire potest, quocunque modo obueniat, siue testamento, siue ab intestato: eadem ratione probatur, quia eo casu dici non potest alicui periculum esse mortis captandæ, cum ex forma renuntiationis nulla persona determinetur, cui institutus mortem insidiari possit: Sic *Bolognet leg. fin. Cod. de pactis nu. 82. & seqq. Gutierr. 2. p. de Iuram. cap. 5. num. 4. Molina tom. 3. de iustit. disp. 579. num. 38.* & alij plures quos refert, & sequitur *Sanch. lib. 7. summ. cap. 2. num. 31.* & colligitur manifestè, *ex leg. 3. §. de illo ff. pro socio & leg. regia 13. tit. 5. partit. 5.*

5. Sed an hæc renuntiatio conditionis sit pendens à professione futura? Ex intentione renuntiantis desumendum est, cuius dictis standum est, cum contrarium manifestè non probatur: At in casu dubio, & foro externo ex circunstantiis colligi debet, Regulariter autem si donatio, seu renuntiatio alicuius momenti sit, fiatque proximè ad religionis ingressum, hoc est vno, vel altero mense ante habitus susceptionem, & à fortiori illo suscepto, ex eius occasione fieri est præsumendum; ac proinde cessare professione validè non secuta: Sic *Man. Rodrig. tom. 1. qu. regul. qu. 80. art. 2. Sanch. lib. 7. sum. cap. 1. à num. 12. 25. & 26.* Si tamen professio nulla futura esset, & renuntians conscius esset nullitatis, teneret renuntiatio saltem pro eo tempore, quo professio valida reputatur; quia non potest præsumi fieri ex conditione professionis, quam cognoscit esse nullam, sed absolutè, & ab illa professione independenter; non quidem in totum, sed quamdiu valida reputatur. Vnde declarata nullitate, & dissoluto vinculo credo probabiliùs renuntiationem dissolui: Quia semper subintelligenda est fieri sub conditione professionis validæ, vel dum in foro externo valida persistit.

6. Dubium tamen non leue est, an renunciatio facta iuxta regulas, & constitutiones Societatis ab eius nouitiis, vel ab eis, qui vota biennij emiserunt sit absoluta, & independens à qualibet professione, seu votorum emissione, ita vt dimissus à Societate nulla sint ei bona restituenda? Ratio dubitandi ea esse videtur, quia nullus maximè nouitius præsumi debet velle se bonis omnibus spoliare, nisi quatenùs credit se in Societate perpetuò victurum. Ergo cessante hoc fine, vel quia religio illum expellit, vel quia ipse cum nouitius sit liberè religionem dimittit, cessat efficatio renuntiationis; quippe ab illo fine tanquam à conditione videtur pendere. Cæterum omnino dicendum est, quoties renuntiatio fit à nouitio Societatis (& à fortiori ab his qui vota Scholasticorum emiserunt) in pauperes, operaue pia etiamsi fiat in fauorem Societatis fieri absolutè; & independentèr à perseuerantia in Societate; ac proinde si ante votorum emissionem, vel post ante professionem à Societate dimittatur, nulla debere ei bona restitui: Sic *Molina tom. 1. de iustitia disp. 19. vers. illi qui & vers. nouitij. Suar. tom. 4. de Relig. tract. 8. lib. 3. cap. 14. num. 22. & tract. 10. lib. 4. cap. 4. num. 19. Sanch. lib. 7. sum. cap. 1. num. 24. & sequentibus.* Ratio est; quia nouitius, vel religiosus Societatis de suis bonis in pia opera disponens præsumitur eam intentionem in sua dispositione habere, quam Societatis constitutiones præscribunt: quia semper quis præsumitur operari conformitèr ad sui status regulas, & obligationes. At regulæ Societatis, & constitutionis præscribunt renuntiationem fieri independentèr à conditione professionis, seu emissionis votorum; siquidem præscribunt eroganda pauperibus, vel in alia pia opera iuxta propriam cuiuscunque deuotionem, omnem à se fiduciam sub mouendo, eadem vllo tempore

recuperandi, vt dicitur, *exam. gener. 4. cap. & 3. p. constitut. cap. 1. num. 7. & 25. & 4. p. cap. 4. littera E. & 6. p. cap. 2. littera H.* Quæ certè vera non essent, si dependentèr à professione, vel votorum emissione renuntiarentur; cum satis firma esset spes ea aliquando recuperandi, videlicet votis non emissis, aut dissolutis. Neque obstat ratio dubitandi. Verissimum enim est, neminem præsumi bonis renuntiare, nisi quatenus credit se in religione perpetuò victurum; quia eo animo, & proposito renuntiat; at non inde infertur renuntiare sub illius perseuerantiæ conditione, potiùs namque præsumi debet renuntiare absolutè, ne bona renuntiata spe recuperationis eius animum, & propositum rectum infirment, & à via perfectionis incœpta desistere faciant.

Aduerto tamen si in fauorem Societatis renuntiatio facta est tempore nouitiatus, & ante vota biennij renuntians dimittitur, omnia ei redduntur ex æquitate, quamuis ex iustitia nulla est obligatio. At si post vota biennij dimittitur, solum debet societas pro qualitate, & quantitate receptæ donationis alimenta renuntianti præbere, dum egenus est, & aliunde non habet, vnde sustentetur; alioquin ob ingratitudinem reuocare donationem poterit renuntians; Sic ex doctrina *Surdi de alimentis tit. 1. qu. 48. aduertit Sanch. lib. 7. cap. 1. fine num. 39.* Idem colligitur ex *Suar. tract. 8. lib. 3. cap. 14. num. 22. & 23.*

7. Verum si bonorum renuntiatio facta fit extra constitutionum normam, nempe quia facta est in consanguineos, vel amicos non egentes, aliaúe opera profana, credi potest probabilitèr non procedere ex animo, vt firma sit professione non subsecuta. Quia non apparet specialis ratio hunc animum absolutæ donationis potiùs in Societate, quam in aliis religionibus præsumendi: Sic expressè *Sanch. lib. 7. sum. cap. 1. n. 37. & n. 38.* Addit votis biennij hanc renuntiationem non confirmari. Verum esto hoc ita sit, quod difficultate non caret ob summam paupertatem, & remotionem impedimentorum, quam Societas in suis religiosis requirit: cui intentioni aptiùs se confirmat renuntians absolutè absque vlla conditione, tametsi in opera profana, quam renuntians spem retinens recuperationis: at credo à puncto renuntiationis dominium in re signatarium transferri, esto sit translatum reuocabiliter dimissione è Societate contingente; quia ita seruat praxis & stylus receptus. Neque obstant ea verba *constitut. 2. p. cap. 3. num. 5.* Quibus cauetur dimissum è Societate omnia sua secum ferre debere, quia vt in *Glossa* explicatur idest intelligendum de his, quæ nondum expendisset.

PVNCTVM XVI.

An spectato iure communi, & secluso Trident. bona nouitij decedentis ante professionem debeantur monasterio successionis capaci?

1. *Quando nouitius decedit non condito testamento, nec facta renuntiatione, plures censent monasterium succedere. Verius est oppositum.*

2. *Quando decedit condito testamento succedit is, quem hæredem instituit. Idem de resignatorio, quamuis probabile sit hunc non succedere.*

Decedere potest nouitius condito testamento, vel renuntiatione facta suorum bonorum, vel sine testamento, aut renuntiatione.

1. Quando nouitius absque testamento, vel renuntiatione decedit, non desunt plures Doctores. Quos refert *Sanch. lib. 7. sum. cap. 3. num. 91.* Sentientes monasterium succedere exclusis hæredibus ab intestato. Quia nouitius ipso facto per religionis ingressum se, & sua religioni dedicat: Si igitur expressè dedicaret, deberentur illa bona monasterio: Ergo etiam debentur ex tacita dedicatione, quia taciti & expressi idem est iudicium. *leg. cum quid ff. si certum petatur.* Deinde nouitius dum in nouitiatu existit, est persona Ecclesiastica, & religiosa fori, & canonis priuilegio gaudens, sed monasterium succedit in bonis religiosorum decedentium, ergo succedit in bonis nouitij. Adde in fauorem piæ causæ esse iudicandum: ergo in fauorem monasterij exclusis hæredibus ab intestato.

Cæterum omnino tenendum est hæredes ab intestato succedere, & monasterio nihil deberi: Sic *Abbas docet cap. in præsentia num. 68. de probationibus Nauarr. comment. 2. n. 49. de Regularibus Andreas Taquin. lib. 6. controuers. cap. 19. Gutierr. lib. 2. canon. quæst. cap. 1. num. 101. & num. 107. Molina tom. 1. de iustit. disp. 140. vers. de aliis Rebell 2. parte iustit. lib. 1. qu. 8. sect. 5. num. 52. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 16. num. 9. & alij* innumeri; quos refert, & sequitur *Sanch. lib. 7. sum. cap. 3. num. 92.* Fundamentum est; quia nouitius dum in nouitiatu existit, non est religiosus cum effectu, iuxta expressum *textum in cap. Religioso de sentent. excommunicat in 6. cap. porrectum de Regular.* neque bona sua monasterio dicauit per ingressum: Siquidem donatione, vel testamento potest liberè de illis disponere: Ergo nulla est ratio ob quam monasterium ei intestato succedat. Dixi monasterio nihil deberi; quia nec debetur legitima; cum monasterium loco filij non sit, nisi in casibus à iure expressis, qualis non est enumeratus; neque item debentur expensæ, cum nullo iure cautum sit, neque aliquis contractus de illarum solutione supponatur celebratus: Sic expressè *Sanch. dicto cap. 3. num. 94. & 95. Suar. dicto cap. 16. nu. 17.* Hinc soluuntur contrariæ rationes. Ad primam negamus nouitium se. & sua tradere religioni absolutè, sed solum ad probationem, ex cuius traditione cum nullum ius quæratur monasterio, non impediuntur hæredes aliàs legitimi succedere. Ad 2. dico nouitium gaudere priuilegiis religiosorum quæ aliis non præiudicant, secusque aliis præiudicantia sunt, & quæ veritatem religionis, non iuris fictionem expostulant. Adde legitimis hæredibus exclusis monasterium succedere, non tam esse priuilegium nouitij, quam monasterij. At priuilegium nullibi concessum est monasterio ob decessum nouitij, sed ob decessum veri religiosi. Neque fauor in præiuditium tertij extendendus est, argum. *textus in cap. ex parte de censibus.*

2. Verum si nouitius decessit condito testamento, succedit is, quem hæredem instituit, quia morte confirmatur, vt docent omnes, & supponitur

nitur in *Authent. nunc autem. Cod. de Episcopis, & cleric.* Idemque asserunt plures Doctores de resignatario stante renuntiatione expressa. Quia ea renuntiatio solum continet conditionem, si in religione renuntians perseuerauerit, & satis perseuerat ibi moriens, cum ab ea recedere non possit, & moriendo tacens donationem ipsam confirmat: Colligiturque ex *cap. in præsentia de probation. & cap. vlt. de successionibus ab intestato* vbi ex dedicatione facta à nouitio, & nondum professo decedente, bona acquiruntur monasterio: Sic expressè docent *Nauarrus comm. 2. de Regularibus num. 49. Menoch. alios referens consil. 396. num. 3. & lib. 6. præsumpt. 84. & lib. 2. de arbitrar. casu 356. num. 20. Gutierr. lib. 2. canon. quæstion. cap. 1. num. 103. Sanch. aliis relatis. dicto lib. 7. cap. 3. num. 97 Suarez tom. 3. de Religion. lib. 5. cap. 16. num. 11.* Et placet mihi; quia est pia sententia, & religioni fauorabilis. Quamuis contraria satis probabilis sit; eò quod renuntians non sub conditione perseuerantiæ per mortem naturalem, sed sub conditione perseuerantiæ per mortem ciuilem, & professionem legitimam videatur renuntiare. Aliàs non erit renuntiatio, seu donatio inter viuos, sed causa mortis: neque licitum erit testamento illam reuocare, contra *Sanch. lib. 7. sum. cap. 5. num. 50.* Item moriens in nouitiatu in eo statu perseuerare fingitur. At non est credendum renuntiantem velle renuntiare sub conditione perseuerantiæ in nouitiatu, sed sub conditione perseuerantiæ in religioso statu. Ergo neque *textus in cap. in præsentia, & cap. vlt. de successionibus.* Contrarium conuincunt. Cum satis verò similiter dici possit per illam dedicationem veros religiosos fuisse constitutos. Atque ita per hanc renuntiationem non excludi legitimos hæredes docent *Beroius cap. in præsentia num. 553. de probationibus Decius ibi num. 283. Redoanus de spoliis Ecclesiast. quæst. 8. in principio num. 71. Manuel Rodriguez quæst. regular. tom. 2. qu. 80. art. 2. in princ.* & probabile reputat *Sanch. lib. 7. sum. cap. 3. num. 13. & 97. sine aliis referens.*

PVNCTVM XVII.

Quid dicendum sit de renuntiatione facta iure Trident. spectato?

1. *Quid statuerit Trident.*
2. *Illatio ex supradicto Trident. decreto.*
3. *Comprehendat ne hoc decretum ingredi volentes religionem? Affirmant plures.*
4. *Verius est oppositum.*
5. *Comprehendit nouitios maiores sexdecim annis.*
6. *Non comprehendit testamentum, nec donationem causa mortis, nec reuocabilem.*
7. *Donatio irreuocabilis ex natura sua, quæ sit magni momenti comprehenditur.*
8. *Possitne dari mutuum à nouitio præstita sufficiente cautione de reddita, si religionem deserat? Affirmant plures verius est oppositum.*
9. *Debet fieri renuntiatio intra duos menses proximos professioni, & qualiter hoc intelligatur.*
10. *Requiritur licentia Episcopi.*
11. *Non est opus dari in scriptis.*
12. *Est ita firma, vt à nouitio reuocari non possit.*
13. *Non transfertur dominium in resignatarium quovsque professio valida sequatur.*
14. *Negat Sanch. ante professionem debere tradi monasterio, si in eius fauorem fiat resignatio.*
15. *Verius est oppositum.*
16. *Fit satis fundamento Sanch.*
17. *Vt renuntiatio hæreditatis patris viuentis in fauorem alicuius extranei effectum habeat, debere monasterium cedere affirmant plures.*
18. *Verius est opus non esse monasterij cessione.*
19. *Satisfit oppositis.*

1. Trident. consilium *sess. 25. de Regularibus cap. 16.* In hæc verba decernit. Nulla renuntiatio, aut obligatio antea facta etiam cum Iuramento, vel in fauorem cuiuscunque causæ piæ valeat, nisi cum licentia Episcopi, siue eius vicarij fiat, intra duos menses proximos ante professionem; ac non aliàs intelligatur effectum suum sortiri; nisi secuta professione. Aliter verò facta etiamsi cum huius fauoris expressa renuntiatione etiam iurata sit irrita, & nullius effectus. Subditque consilium per hæc se non intendere aliquid innouare, aut prohibere, quin Religio Clericorum Societatis iuxta pium eorum institutum à sancta Sede Apostolica approbatum Domino, & eius Ecclesiæ inseruire possint. Addit item, sed neque ante professionem excepto victu, & vestitu nouitij, vel nouitiæ illius temporis quo in probatione est, quocunque prætextu à parentibus, vel propinquis, aut curatoribus eius monasterio aliquid ex bonis eiusdem tribuatur, ne hac occasione discedere nequeat, quòd totam, vel maiorem partem substantiæ suæ monasterium possideat, nec facilè si discesserit, id recuperare possit; quin potiùs præcipit Sancta Synodus sub Anathematis pœna dantibus, & recipientibus, ne hoc vllo modo fiat, & vt abeuntibus ante professionem omnia restituantur, quæ sua erant. Quod vt rectè fiat Episcopus etiam per censuras Ecclesiasticas, si opus fuerit, compellat.

2. Ex hoc decreto manifestè constat, etsi iure communi spectato quælibet renuntiatio, & obligatio inter viuos ante, vel post nouitiatus ingressum valida esset: Spectato tamen hoc decreto inualidam esse, & nullius effectus, nisi facta fuerit intrà duos menses proximos professioni & de licentia ordinarij. Item nihil monasterio ex bonis nouitij dari posse, nec recipi præter victum & vestitum. Denique in Societate Iesu hoc decretum locum non habere. Vt autem doctrina huius decreti, quæ maximè necessaria est, lucidior fiat aliquas difficultates proponam, & ea qua potuero breuitate enodabo.

3. Prima difficultas est circa personas, quarum renuntiatio, obligatio, seu donatio interdicta est hoc decreto; an inquam comprehendat eos, qui ante religionis ingressum eo intuitu de bonis suis disponunt? Affirmant tanquam probabiliùs *Nauarr. cons. 7. & 8. de donationib in antiquis & cons 81.*

de Regularibus in nouis Flamin. de resignat. lib. 3. qu. 13. n. 9. Mol. *de iustit. tract. 2. disp. 139. vers. ambiget rursus, & disp. 149. vers. quoad Ecclesiam, & tom. 3. disp. 604. n. 2. Lessius l. 2. c. 41. n. 39. & 40. Azor l. 13. c. 9. qu. 2. Eman. Saa verbo religio n. 5. Zeballos in suis communib. opin. qu. 115. in fine, & alij plures relati à Barbosa, & Sanch. aliisque Doctoribus statim referendis.* Mouentur præcipuè ab inconuenienti, ne huius decreti dispositio reddatur frustranea, & illusoria, quod sine dubio videtur contingere, si renuntiatio eorum, qui religionem ingredi intendunt valida persistit. Si enim consilium annulat renuntiationem, & donationem nouitiorum, ne nouitij difficilem è religione egressum habeant ob factam bonorum renuntiationem, & difficilem illorum recuperationem, consequenter etiam debet irritare renuntiationē ante ingressum factam eo intuitu. Tum quia ex ea eadem inconuenientia inferuntur. Tum quia consiliaris dispositio suo frustratur effectu. At satis in iure receptum est legis dispositionem ex vno casu ad alium extendi, quando est eadem ratio, *leg. illud ff. ad legem Aquiliam, & leg. à Titio ff. de verbor. obligat.* & constat ex adductis *tract. 3. de legib. disp. 5. punct. 3* §. 4. Item extendi, quando si non extenderetur, redderetur aliàs vana, & elusoria dispositio. *cap. si ciuitas de sentent. excomm. in 6. & cap. 2. de vsuris in 6.* vbi *Gloss. & Doctores.* Neque obstat si dicas hoc verum esse, quando casus ad quem legis dispositio debet extendi continetur sublata verborū forma legis. Secùs verò quādo non continetur. Quia sub hoc decreto satis videntur contineri parati ingredi religionem: Qui enim sic parati existunt tanquam ingressi debent reputari. *argum. leg. penult. ff. de militar. testamento.* Vbi proximè accingendus reputatur pro accincto. Deinde quia textus de cuiuslibet renuntiatione ante professionem loquitur, neque ad religionis ingressus dispositionem restrinxit ibi *nulla quoque renuntiatio.* Quòd si dicas; ex illo aduerbio *quoque* quod copulatiuum est, & dispositionem sequentem cum antecedenti coniungit, colligitur satis loqui textum de ingressis in religionem: siquidem loquitur de iis, de quibus præcedens decretum locutum fuerat: inde infertur te debere affirmare solum prohiberi renuntiationem, & obligationem illorum, qui 16. annum non expleuerunt; quia solum de ipsis præcedens decretum loquitur. Hoc autem communiter à Doctoribus reprobatur (vt videbimus.) Non igitur dispositio ad solos nouitios, & in religionem ingressos extendenda est.

4. Nihilominus veriorem, & probabiliorem reputo sententiam negantem extendi ad eos, qui religionem ingredi parati sunt, nec tamen ingressi: Sic tradunt aliis relatis *Menoch. l. 2. de arbitr. casu 436. à n. 5. Nicol. Garcia 11. p. de benefic. c. 9. n. 15. Sanch. l. 7. sum. cap. 5. n. 4. Barbosa 3. p. de potest. Episc. alleg. 99. n. 17. Man. Rodr. tom. 3. qu. regul. q. 16. art. 1.* Testanturque ij Doctores sæpe esse decisum, decisionesque refert *Barbosa super hoc decretum.* Moueor, quia legis dispositio, & maximè iuris communis correctoria extendi non debet ad casum sublata verborum forma non comprehensum; vt multis probari *illo punct. 3. de legibus* §. 4. At huius dispositionis verba solum regulares comprehendunt. Tum quia *Rubrica* ex qua legis interpretatio desumitur est de regularibus. Tum quia verba ipsius id clarè indicant. Nam dictio illa *quoque* copulatiua sequentem dispositionem cum præcedenti coniungit. *leg. tutores quoque ff. de pactis. & §. Præterea quoque instit. de iure naturali,* ac ideo clarè denotat loqui de nouitiorum renuntiationibus, de quibus solis præcedens textus locutus fuerat: neque inde infertur ad solam renuntiationem minorum 16. annis extendi, vt statim probabo. Idipsum indicant illa verba, *nisi intra duos menses proximos professioni,* quæ supponunt renuntiationem in probatione esse, & illa finito tempore nouitiatus; & rursùs *sed neque ante professionem.* Ergo quamuis eadem ratio procedat in renuntiatione ante nouitiatum, ac in nouitiatu facta, legis dispositio ad eam renuntiationem non extenditur. Ex quibus solutum manet contrarium fundamentum. Nego namque dispositionem huius legis reddi vanam, & illusoriam, ex eo quod ante ingressum possit nouitius bonis cedere, prout sibi placuerit quia ea renuntiatio rara est, ob idque consilium eam reliquit iuris communis dispositioni contentum annullatione renuntiationis, & donationis post habitum susceptum factæ, vtpote frequenter contingentis.

5. Posito autem solam nouitiorum renuntiationem à consilio annullari, est dubium de quibus nouitiis decretum intelligatur. Rationem dubitandi dedit *Menoch. lib. 2. de arbitrar. casu 436. n. 8. in 1. edit.* Asserens solum extendi ad nouitios minores sexdecim annis, quia his ob immaturam ætatem voluit consulere consilium illa renuntiationis solemnitate. Reliquos verò nouitios maiores sexdecim annis dispositioni iuris communis reliquit; ac proinde censet cedere bonis posse quolibet tempore post nouitiatus ingressum, & absque licentia ordinarij. Mouetur eo quòd huius decreti dispositio, vt dictum est cum præcedenti coniungitur, sed præcedens dispositio solum annullat professionem ante expletum 16. annum factam. Ergo sola ea renuntiatio, quæ ante 16. annum facta fuerit, annullatur.

Cæterum omnino tenendum est cuiuslibet nouitij in quacunque ætate constituti renuntiationem annullari absque solemnitate eo decreto præscripta. Quia illa verba *nulla quoque renuntiatio* solum coniungit præsentem dispositionem cum antecedenti, vt loquatur de his, de quibus præcedens dispositio loquitur, nempe nouitiis, & regularibus, sed non ita coniungit, vt statuat omnes qualitates ad professionem requisitas debere renuntiationi adesse. Aliàs fieri non posset renuntiatio nisi post decimumsextum annum completum, & finito probationis anno, quod est contra præsentis decreti dispositionem permittentem renuntiationem fieri intra duos menses proximos professioni; ac proinde ante 16. annum expletum, & ante nouitiatum finitum. Adde eandem ferè rationem militare ad irritandam renuntiationem post 16. annum, ac ante eum in omni renuntiatione timeri possit fraus, & metus parentum, consanguineorum, imò & monachorum, cuius vitatio fuit ratio huius legis, & dispositionis, vt tradit *Nauarr. conf. 8. de donationibus in antiquis.* Ergo quælibet nouitij renuntiatio absque prædicta solemnitate irritatur. Et ita docent tanquam indubitatum, *Gutierr. lib. 2. canon. quæst. cap. 1. n. 34. Zenedo in decret. collectan. 50. n. 5. Valascus de partibus honor. cap. 16. n. 27. Man. 2. tom. sum. cap. 7. n. 7. & tom. 2. quæst. regul. qu. 47. art. 13. Sanch. lib. 7. sum. cap. 5. n. 7. & 8. August. Barbosa 3. p. de potest. Episc. allegat. 99. n. 18. & alij apud ipsos.*

6. Secunda

6. Secunda difficultas est, quæ renuntiatio, obligatio, & donatio sub hoc decreto contineatur? Constat ex dictis *punct.* 14. non comprehendi eam, quæ ex se reuocabilis est, & nullum libero egressui impedimentum præstat; comprehendi tamen eam, quæ natura sua irreuocabilis est, & difficilem reddit egressum, & tradit vltra ibi allegatos *Molin. tom. 3. de iustit. disput.* 604. *Menoch. volum.* 4. *consil.* 188. *num.* 7. *Sanch. lib.* 7. *cap.* 5. *num.* 15. Quocirca non comprehenditur testamentum, nec donatio causa mortis, neque facta sub conditione, si in religione perseueraueris, vt diximus *eo punct.* 14. quamuis de hac vltima plures contrasentiant; similiter non comprehenditur contractus onerosus emptionis, venditionis, conductionis, locationis, in quibus tantundem reciperes quantum dares; quia moraliter loquendo ex his contractibus nihil amittis; ac proinde non te impediunt à libero religionis egressu; & ita docet *Manuel 2. tom. sum. cap.* 7. *num.* 4. *Sanch. lib.* 7. *sum. cap.* 5. *num.* 31. & *nu.* 33. Bene addit contractus Societatis, & ludi, quibus te æquè lucro, ac iacturæ exponis, hoc decreto non prohiberi; quia nec minuunt patrimonium, nec reddunt difficiliorem è religione egressum. Secus est (inquit *n.* 34) de contractu fideiussionis etiam pretio accepto: Quia semper obligatio terminatur ad assecurandam maiorem quantitatem, quam est pretium receptum; ac proinde semper adest periculum iacturæ, & paupertatis.

7. Porrò dubium non est donationem hoc decreto prohiberi; nam esto non sit propriè renuntiatio, est tamen quædam illius species, & quæ patrimonium efficatius minuit, & donantem obligat donatum tradere donatario: Sic *Nauarr. lib.* 3. *consl. tit. de donation. consl.* 7. & 8. *alias* 81. & 82. *tit. de Regul. Menoch. de arbitrar. lib.* 2. *casu* 436. *n.* 7. *Sa verbo religio* 5. *Molina tom.* 1. *disp.* 139. *vers. ambiget preterea Sanch. l.* 7. *sum. c.* 5. *n.* 20. *Suar. tom.* 3. *de Relig. l.* 5. *c.* 16. *n.* 11. Limitant tamen fere omnes hi Doctores ne intelligatur de donationibus magni momenti, & quæ patrimonium notabiliter minuerent; qua de causa licitum est nouitio, vel nouitiæ præbere necessaria ad victum, & vestitum, ex cuius ratione honestantur propinæ, aliique sumptus, qui in ingressu monialium fieri solent; pertinent enim ad nouitij victum. An autem monasterio aliquam eleemosynam tametsi exiguam vltra victum, & vestitum præstare possis, sicuti potes aliis extraneis, non caret difficultate ob verbum illud, neque ante professionem *excepto victu, & vestitu aliquid ex bonis ipsius* quod tum propter negationem imbibitam, tum propter exceptionem victus, & vestitus quamlibet eleemosynam excludere videtur. Sed omnino dicendum est exiguas eleemosynas, nec patrimonium notabilitèr minuentes non excludere; quia monasterium non debet deterioris esse conditionis, quam alij pauperes, neque nouitius impediri debet ab operibus pietatis, quæ eius liberum è monasterio egressum non impediunt. Neque consilium huic intellectui obstat; cum enim dicit *neque aliquid* excepto victu, & vestitu esse monasterio tribuendum, subintelligitur quod magnum sit, vt satis indicant illa verba. Ne hac occasione discedere nequeat; quod totam, vel maiorem partem substantiæ suæ monasterium possideat, nec facilè si discesserit id recuperare possit. Ergo donationes, quæ totam, vel maiorem partem substantiæ non exhauriunt, hoc decreto non videntur prohiberi, sed potius permitti. *Sanchez lib.* 7. *summ. cap.* 4. *num.* 22. *Suarez tomo* 3. *de Religione lib.* 5. *cap.* 16. *num.* 11.

8. Grauior est dubitatio de mutuo; an ex bonis nouitij monasterio dari possit, præstita à monasterio sufficiente cautione, vel fideiussione de reddituo nouitio religionem deserente? *Manuel Rodriguez* 2. *tom. summ. capite* 7. *numero vltimo.* Testatur graues Doctores Academiæ Salmanticensis affirmasse esse licitum, nec ipse nec Sanchez, aliique Doctores referendi id audent condemnare, tametsi censeant esse ab hoc contractu abstinendum. Ratio ea esse potest; quia non est vera pecuniæ renuntiatio, nec donatio, sed quædam illius limitata, & temporalis concessio, ex qua nullum nouitio sequitur damnum, nullaùe difficultas in eius recuperatione, si è religione discesserit. Sed dicendum est, & in praxi omnino seruandum, nullomodo posse tale mutuum concedi, etiamsi daretur mutuum sub obligatione reddendi illud aliquo, vel aliquibus mensibus ante professionem: In quo casu *Suarez statim referendus* non nullam verisimilitudinem reperit: Sic expresse docent *Valascus de partitione cap.* 16. *num.* 32. quem refert, & sequitur, *Sanch. lib.* 7. *summ. cap.* 5. *num.* 24. *Suar. tom.* 3. *de Religione lib.* 5. *cap.* 9. *in fine. num.* 16. tametsi *tom.* 4. *tract.* 9. *lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 4. Contrarium in aliquo casu videatur sentire: Inquit enim dotem dari posse monasterio, cum primum monialis ingreditur sub cautione, & securitate, quòd sine difficultate reddetur, si monialis exierit præcipuè accedente Episcopi approbatione. Fundamentum nostræ sententiæ est; quia Trident. prohibet omnem renuntiationem, donationemue irreuocabilem, sed mutuum est quædam iuris renuntiatio, & donatio saltem pro limitato tempore; siquidem per mutuum mutuatario dominium, & vsus rei mutuatæ transfertur absque potestate reuocationis, quousque terminus solutionis adueniat. Ergo comprehenditur sub hoc decreto fauorabili. Adde regularitèr in mutui recuperatione difficultates adsunt, esto in vno vel altero casu cessent, quod sufficit, vt prohibitio ad ipsum extendatur. Restabat examinare; an renuntiatio beneficij sub hoc decreto comprehendatur; sed de hac re diximus *tract. de benefic. disp.* 6. *punct.* 2 §. 2.

9. Tertia difficultas est de qualitatibus requisitis ad validam & licitam renuntiationem, obligationem, & donationem. Duplicem tantum conditionem consilium expostulat ad huius renuntiationis, obligationis, vel donationis valorem, scilicet vt fiat intra duos menses proximos professioni, & de licentia Episcopi, seu eius vicarij. Cum dicit intra duos menses proximos, clarè indicat quolibet die illius vltimi bimestris posse renuntiationem fieri. Quod si professio vltra annum nouitiatus ex aliqua causa differatur, non est opus renuntiationem fieri intra bimestre proximum professioni, quæ de facto emittitur, sed sufficit si fiat intra bimestre proximum professioni, quæ emitti poterat, ac proinde vt fiat aliquo die vltimi probationis bimestri. Sic tradit *Sanch. lib.* 7. *sum. cap.* 5. *num.* 81, & 3. *Barbosa* 3. *p. de potestat. Episcop. allegat.* 99. *n.* 11. & *in declarat. consilij.* Refert à sacra congregatione decisum. Si autem ex dispensatione Pontificia ante 16. annum expletum, & ante finitum annum nouitiatus professionem faceres, credit *Sanchez* & *Barbosa*, te non esse dispensatum,

satum, vt bimestri proximo renuncies, sed necessario eodem die professionis debere renuntiare: Quia dispensatio ætatis, & nouitiatus non infert dispensationem renuntiationis vtpote omnino distinctam. Cæterum veriùs credo eo casu te posse intra bimestre ante professionem renuntiare, non quod dispensatio ætatis, & nouitiatus extendatur ad renuntiationem; sed quia illa dispensatione posita absque vlla alia potes intra bimestre proximum professioni renuntiare: quia consilium nihil aliud expostulat, nisi quod renuntiatio fiat intra bimestre proximum professioni, siue professio post annum differatur, siue ex dispositione anteponatur: facta verò renuntiatio si religionem deseras, esto finito anno nouitiatus perit, neque reuiuiscit & iterum religionem ingrediente, quia nullibi est cautum, vt benè aduertit *Sanchez libro 7. summ. cap. 5. num. 84.* Credo tamen & repetendum esse nouitiatum (vt superiùs probauimus) & renuntiationem faciendam esse intra bimestre professioni proximum, ac si nunquam renuntiatio facta esset, quamuis contra sentiat *Sanch. supra.*

10. Rursus consilium expostulat ad huius renuntiationis, obligationis seu donationis valorem licentiam Episcopi, seu eius vicarij, quod non solum habet verum in monasteriis iurisdictioni Episcopi subiectis, sed etiam exemptis, quia in hac parte omnia sunt illi subiecta, sicuti sunt ad explorandam nouitiæ voluntatem. Et prudentèr sic statutum est, vt maiori cum libertate nouitiorum renuntiatio fiat, præterquam quod nouitius eo tempore non plenè religioni subiectus sit. *Sanch. lib. 7. summ. cap. 5. num. 74. Barbosa alleg. 99. num. 1. Rodrig. quæst. regul. tom. 1. quæst. 47. art. 14.* Quid autem nomine Episcopi, seu eius vicarij intelligatur? Sæpè diximus intelligendum esse Episcopum electum, & confirmatum, tametsi nondum consecratum, non autem Archiepiscopum comparatione suffraganeorum, nisi causa ad ipsum per appellationem deuoluatur. Item Abbates, aliosque Prælatos exemptos iurisdictionem quasi Episcopalem habentes in suo districtu, seu diœcesi, ac denique vicarium generalem non foraneum Eiscopi, seu capituli sede vacante. Sic *Sanch. à num. 64. & Barbosa dicto alleg. 99. à num. 3.*

11. Hæc tamen licentia non debet ex necessitate in scriptis concedi; quia consilium eam formam non expostulat, sicuti expostulauit eadem *sess. cap. 5.* Debet tamen præcedere, nec sufficit subsequi, vtpote quæ valori actus necessaria est. Quapropter non sufficit petita, sed debet esse obtenta. Satis verò est si tacita sit, & ratihabitione de presenti; quæ omnia tradit *Barbosa dicta allegat. 99. num. 10. Sanchez dicto cap. 5. num. 76. & sequentibus.* Præter supradictam duplicem conditionem, cum nulla alia consilium expostulauerit, seruanda sunt, quæ de renuntiatione spectato iure communi diximus puncto præcedenti.

12. Quarta difficultas est de valore, & efficacia supradictæ renuntiationis, obligationis, seu donationis. Et primò: An ita firma sit, vt non possit nouitius in religione perseuerans amplius reuocare? Qua in re credo certum eam firmitatem habere; alias si pro libito reuocari posset, vt quid ad obligationem ita leuem, & infirmam tam graues circunstantiæ, sicut licentia Episcopi intra bimestre professioni proximum expostulantur; cum quolibet tempore nouitiatus absque licentia Episcopi renuntiatio, obligatio, & donatio reuocabilis fieri possit. Neque obstat huic firmitati esse conditionalem pendentem inquam à professione futura; quia conditio esto effectum donationis suspendat, non tamen suspendit eius valorem, & firmitatem conditionalem ob ius donatario quæsitum. *Sanchez lib. 7. summa cap. 5. num. 58.*

13. Posito autem illius renuntiationis, obligationis, seu donationis valore, veriùs credo nequaquam dominium rei donatæ, seu renuntiatæ in resignatarium, vel donatarium transferri quousque professio valida sequatur. Quia consilium expressè dicit, vt non intelligatur effectum suum sortiri, nisi secuta professione; sortiretur autem suum effectum, si antecedenter ad professionem dominium rei donatæ, seu renuntiatæ transferret, esto transferret reuocabilitèr. *Sanch. lib. 7. summ. cap. 5. num. 61.* Ex quo fit iam non esse locum opinionibus, an monasterium, an nouitij hæredes eo intestato ante professionem decedente succedant, cum certum sit hæredes succedere; siquidem illa renuntiatio nullius effectus est professione non secuta, & notauit *Sanch. dicto cap. 5. num. 51. Manuel Rodriguez quæst. regul. tom. 2. quæst. 47. art. 11.* Notantèr dixi, quousque professio valida sequatur. Nam per professionem inualidam quantuncunque continuatam non firmatur renuntiatio, esto sic præsumeretur Quia consilium non de Præsumptione professionis, sed de vera professione intelligendum est. Firmatur autem eo ipso, quo professio ratificatur, & valida persistit, dummodo renuntiatio à principio valida fuerit, (hoc est) ex licentia Episcopi, & in ea ætate, & eo tempore nouitiatus elapso, vt possis intra bimestre profiteri; aliàs si non expletis decem mensibus nouitiatus, & ætatis quindecim annorum renunciares absque dispensatione, renuntiatio nulla esset, sicuti esset nulla omissa Episcopi licentia, neque ex ratificatione professionis firmaretur, sed opus esset eam denuo facere, & ratificare. *Sanchez dicto capite 5. num. 56.*

14. Sed dubium est; an facta hac renuntiatione, seu donatione bonorum in fauorem monasterij, monasterio tradi debeant bona ante professionem, ipsumque monasterium ea capere possit? Negat *Sanch. lib. 7. summ. cap. 5. num. 53.* Eo motus ratione, quia consilium prohibet, irritat, & annullat donationes ex bonis nouitij monasterio factas, ne hac occasione discedere nequeat, neue discesserit, facilè recuperare non possit. At hæc ratio procedit, si facta renuntiatione bona tradantur, eaque monasterium occupet. Ergo dicendum est id esse prohibitum. Neque obstat dicere consilium nouitiis abeuntibus omnia restitui debere, quæ sua erant, in quo videtur supponere monasterio esse traditum. Quia (*inquit Sanch.*) multa traduntur monasterio licitè vtpote pertinentia ad nouitiæ vestitum, ornatum cubilis & lecti, quæ restituenda sunt professione non secuta. Deinde restitui debet, si quid illicitè contra hoc decretum sit monasterio datum.

15. At veriùs credo ex vi illius renuntiationis ab ordinario approbatæ omnia bona renuntiata tradi posse monasterio, vel cuicunque alteri resignatario. Moueor quia iure antiquo id fieri poterat quocunque tempore nouitiatus; eo quod

eo quod valida erat renuntiatio, sed hunc valorem renuntiationis factæ intra bimestre professioni proximum, & de licentia Episcopi Trident. non immutauit, sed potiùs approbauit. Ergo ex vi illius possunt bona resignatorio tradi. Deinde Tridentin. in *illo* §. *sed neque ante professionem* donationes ex bonis nouitij monasterio factas prohibet sub pœna excommunicationis ferendæ tam dantibus, quam recipientibus, quæ fierent ante bimestre proximum professioni; neque ex licentia ordinarij. Nam quæ intra bimestre, & ex licentia ordinarij fiunt nullatenus prohibet, sicut nec renuntiationes, & obligationes, sed potiùs licitè dare, & recipere permittit. Ergo permittit tradi; quia traditio supposito valore donationis nullibi est prohibita. Quod ipse Sanch. *dicto capite* 5. *numero* 11. Libentèr fassus est, loquens enim de renunciantibus in Societate concedit bona illorum, qui in fauorem Societatis renuntiarunt, Societati tradi posse; quia permittendo consilium hanc renuntiationem, & traditionem, quæ minus est, permittit. Idem ergo in præsenti debebat dicere. Idipsum confirmant verba finalia illius decreti *nouitiis abeuntibus omnia restituantur, quæ sua erant* quæ supponunt monasterio posse esse aliqua tradita. Neque est restrictio facienda pro solis pertinentibus ad nouitiæ vestitum, ornatum cubilis, & lecti; cum hæc vtpote res exiguæ donati liberè poterant, vel saltem sub victu, & vestitu comprehendi. Neque etiam ad sola illicitè tradita: cum hæc etiam non egrediente nouitio deberent restitui, cùm nullo tempore potuerunt retineri.

16. Ratio verò Sanch. non vrget. Nam esto eadem difficultas ex illa traditione bonorum, ac ex renuntiatione absque licentia ordinarij nascatur, id solum probat traditionem prohiberi debere; at non probat esse prohibitam, cum sub verbis prohibentibus renuntiationem non contineatur. Deinde dico nullomodo ex traditione bonorum eadem inconuenientia inferri, quæ inferuntur ex donatione, & renuntiatione absque illa solemnitate. Nam cum hæc tradantur ex vi renuntiationis ab ordinario approbatæ, & ita proximè ad professionem, vel religionis desertionem, nulla potest adesse moralis difficultas in eorum recuperatione, quæ tamen adest ex renuntiatione, & donatione absque hac solemnitate.

17. Maior autem dubitatio est de renuntiatione hæreditatis patris viuentis, alteriusue consanguinei in fauorem alicuius extranei à monasterio distincti; an præter supradictam solemnitatem, vt effectum habeat requiratur consensus monasterij, & illius cessio? Affirmant requiri *Bolognet leg. fin. num* 114. *Cod. de probationibus Tellus Fernandez leg. 6. Tauri à num.* 55. *& sequentibus. Seraphin. de priuileg. Iuramenti priuileg.* 21. *num.* 37. *&* 39. *Rosas epitome successión. cap.* 7. *num.* 30. *Spins specul. testament. Glossa* 12. *princip. num.* 51. *Azor 2. parte sum. lib.* 2. *cap.* 28. *quæst.* 6. *in fine. & alij plures, quos refert Couarruuias Gutierrez Sanchez statim referendi.* Mouentur. Quia renuntiatio hæreditatis viuentis eo tempore habet effectum, quo decedit is, cuius est hæreditas; at eo tempore renuntians est incapax acquirendi hæreditatem ob professionem factam. Ergo resignatarius illam obtinere non potest, cum non proprio nomine, sed nomine renuntiantis eam obtineat. Infertur ergo monasterium succedere; quippe in illud iura suitatis religiosi translata sunt. Deinde si religiosus post factam professionem vellet absque monasterij consensu hæreditatem sibi delatam alteri quam monasterio concedere, nulla esset concessio; quippe hæreditas non tam ipsi, quam monasterio iura illius habenti defertur. At renuntiatio ante professionem facta non sortitur eo tempore effectum, sed post professionem: Cum ergo eo tempore ex voluntate monasterij; potiùs quam religiosi sortiri effectum possit, ex eadem voluntate sortiri effectum debet ante professionem factam, Non enim apparet, qua ratione nouitius solus renuntiare possit hæreditatem sibi deferendam tempore quo non tam ipsi, quam monasterio defertur: Est enim renuntiatio rei alienæ, & non propriæ. Et in hoc sensu communitèr dicitur idem esse rem fieri tempore inhabili, & referri ad tempus inhabile *lege quod sponsæ Codice de donationibus ante nuptias.* Ergo idem est referri renuntiationem ad tempus post professionem, quo renuntians est inhabilis ac fieri eo tempore.

18. Cæterum etsi dicta sententia probabilis sit, probabilior tamen est, quæ asserit nulla opus esse cessione monasterij vt hæreditas monachi ante professionem renunciantis resignatorio deferatur: Sic docent aliis antiquioribus relatis *Couarr. de pactis 3. parte §. 2. num. 3. & ibi Gutierr. §. dum nuptui tradebatur num. 1. Baeza de non meliorandis filiabus cap.* 14 *num.* 31. *Gama decision.* 375. *num.* 5. *Menesea de successione creation. lib.* 2. §. 18. *à num.* 93. *Sanch. lib.* 7. *summ. cap.* 6. *num.* 2. Fundamentum firmum est; quia nouitius renuntians hæreditatem viuentis eo casu, quo eam renuntiare potest, seipsum denudat iure succedendi; & in resignatarium transfert. Quo fit, vt resignatarius ex hoc iure per renuntiationem acquisito succedat, & resignans omnino priuatus sit succedendi. Ergo cessio monasterij, aut illius consensus superuacaneus est. Quia monasterium ius succedendi non habet, nisi quatenus monachi personam ius succedendi habentem repræsentat. At monachus etiam si sui iuris esset, nullum succedendi ius haberet; quia eo se per renuntiationem abdicauit. Ergo monasterium nullum ius habere potest; ergo superflua est eius cessio, aut renuntiatio. Verum etsi hoc ita sit; quia tamen contraria sententia probabilis est, iure optimo *Couarruuias Gutierrez Sanchez* censent ad vitandas lites conuenientissimum esse, vt monasterium hanc cessionem faciat, eam enim facere potest absque solemnitatibus in alienatione rerum Ecclesiasticarum requisitis, vtpote hæreditatis non delatæ, sed deferendæ.

19. Ad rationem contrariam respondeo, monachum post professionem incapacem esse in propria persona acquirendi hæreditatem, sed non obinde fit resignatarium eam obtinere non posse; quia eam obtinet ex iure sibi à monacho tempore habili translato. Monasterium autem succedere non potest; cum nullum ius monachi professione acquirat; recipit enim monachum iure succedendi denudatum. Ad confirmationem concedo renuntiationem sortiri effectum post professionem, sed non ex voluntate, aut iure, quod eo tempore monachus resignatario concedat, sed ex voluntate, quam ante professionem habet, & ex iure, quod tunc concessit. Quapropter hæc hæreditatis delatio metienda est, ex habilitate, quam Monachus tempore renuntiationis

habebat, non tamen ex inhabilitate, quam habet tempore delationis. Neque verum est Monachum renuntiare hæreditatem sibi, vel monasterio deferendam: quia facta renuntiatione nec ipsi, nec monasterio defertur, renuntiat enim ius, quod habet succedendi in illa hæreditate. Illa verò doctrina, qua asseritur idem esse rem fieri tempore inhabili, ac conferri in tempus inhabile, vera est, si ex eadem voluntate, & causa confertur; at nouitius renuntians hæreditatem patris viuentis, quæ resignatario conferenda est tempore, quo ipse nouitius est inhabilis, non ipse confert hæreditatem, sed confert ius succedendi, quod habet, ex quo iure resignatarius succedit; quippe est ius habile, & expeditum, vt pote collatum tempore habili, quamuis tempore delatæ hæreditatis Monachus inhabilis sit: Est enim hæc inhabilitas omnino per accidens, cum non iuxta illam: sed iuxta habilitatem tempore renuntiationis contingentem delatio facienda sit. *argum. leg. nec emptio ff. de contrahen. empt.*

Pvnctvm XVIII.

Quid dicendum de renunciationibus, obligationibus, & donationibus factis à nouitiis Iesuiticis.

1. *Non habet locum decretum consilij in renuntiationibus Iesuitarum factis iuxta eorum institutum.*
2. *Si extra eorum institutum fiant, non caret difficultate, veriùs est non comprehendi sub eo decreto.*
3. *Facta hac renuntiatione in fauorem Societatis Iesu potest Societas ea bona capere, & retinere.*
4. *An renuntians hæreditati patris viuentis in fauorem Societatis, & mortuo patre tempore, quo ipse professus est, succedat Societas? Negat Sanch.*
5. *Veriùs est oppositum.*

1. Primo præmittendum est tanquam omnino certum, & indubitatum, prohibitionem, & annullationem renuntiationis factam à Concilio Trident. *sess.* 25. *cap.* 16. Et solemnitatem ibidem requisitam pro renuntiatione intra bimestre professioni proximum non habere locum in renuntiationibus Iesuitarum factis iuxta laudabile eorum institutum; cum expresse consilium eos exceperit dicens. Per hæc tamen non intendit Sancta Synodus aliquid innouare, aut prohibere, quia religio clericorum Societatis Iesu iuxta eorum institutum pium à Sancta Sede Apostolica approbatum Domino, & eius Ecclesiæ inseruire possint. Ex quo fit quocunque tempore nouitiatus, & absque licentia ordinarij nouitios Societatis Iesu suis bonis cedere posse: Et ita tradit *Man. Rodrig. 2. tom. quæst. regular. qu. 47. art. vlt. Eman. Saa verbo religio num. 5. Molina tom. 1. de iustit. disp.* 139. *vers. antequam Lessius lib. 2. de iustit. cap. 42. dub. 4. num. 41. Sanch. lib. 7. sum. cap. 5. num. 9. Aug. Barbosa 3. p. de potest. Episcopi allegat. 99. in fine.*

2. Sed quid si nouitius in consanguineos, vel extraneos non egentes, aliaúe opera profana renuntiationem faciat, eritne valida renuntiatio? Videtur non esse, quia hæc renuntiatio non est iuxta pium Societatis institutum, sed potiùs ei contraria. At consilium solum videtur excepisse renuntiationem Iesuitarum factam, qua Domino, & eius Ecclesiæ iuxta pium eorum institutum inseruire possint. Cum ergo in hac renuntiatione domino, & eius Ecclesiæ iuxta pium eorum institutum non inseruiant, videtur sub generali prohibitione comprehendi, ac proinde inualida esse. Cæterum veriùs censeo validam esse; quia esto constitutiones Societatis præscribant in opera pia pro cuiusque deuotione renuntiationem faciendam esse, at aliter factam non irritant, & annullant, sed potiùs validam esse supponunt, maximè si facta fuerit ante ingressum in Societatem; sed consilium dicit se non intendere innouare, aut prohibere, quin religio Societatis Iesu domino, & eius Ecclesiæ inseruire possit iuxta pium suum institutum. Ergo non innouat, neque prohibet, quin ipsi Deo inseruiat præstita hac valida renuntiatione. At ex instituto Societatis Iesu renuntiatio si facta non est, ante ingressum probationis facienda est, quando superior iniunxerit. At ex dispositione consilij solum intra bimestre professioni proximum facienda est: Ergo conciliaris dispositio renuntiationes Iesuitarum non comprehendit; & ita tradit *Sanch. lib. 7. summ. cap. 5. num.* 10.

3. Sed inquires, an facta hac renuntiatione in fauorem Societatis, possit Societas ea bona capere, & retinere? Respondet optimè *Sanch. d. cap. 5. num.* 11. capere, & retinere posse. Ratio meo iudicio est manifesta; quia consilium approbat renuntiationem, & quamlibet donationem factam à nouitiis Societatis Iesu iuxta pium suum institutum. Ergo approbat donationem, & renuntiationem factam in fauorem Societatis, vtpote eius instituto conformem. At ex hac approbatione manifestè fit, bona renuntiata Societati tradi posse, & debere, cum sit renuntiatio absoluta, & absque vlla spe recuperationis. Ergo Societas potest ea bona capere, & retinere. Vnde esto in aliis religionibus non possint bona renuntiata monasterio concedi ante professionem, in Societate tamen id dici non potest; eo quòd diuersimodè in Societate, ac in aliis religionibus renuntiantur. Nam in Societate à puncto renuntiationis transeunt renuntiata in dominium, & vsum resignatarij absque spe recuperationis; secùs verò in aliis religionibus, vbi renuntiationis effectus suspenditur, quousque professio fiat. Neque obstat Trid. non excepisse Societatem, cum prohibuit aliquid ex bonis nouitij excepto victu, & vestitu dari monasterio, cum solum, cum de renuntiatione, & obligatione, & nouitiorum admissione, vel repulsa locutum est; quia satis clarè ab ea prohibitione Societatem excepit. Tum approbando renuntiationes, quas eius nouitij faciunt. Tum quia exceptio etsi in medio decreti posita ad omnia contenta in eo decreto extenditur, quando omnium est eadem ratio, vt ex multis probat *Menoch. lib. 4. præsumpt.* 181. *num.* 2. Tum & præcipuè, quia prohibitio illa donationis, vtpote continuata, & connexa cum prohibitione renuntiationis, vt constat ex illo verbo, *sed neque ante professionem* cum

eisdem

eisdem restrictionibus, & ampliationibus debet intelligi. Facta autem renuntiatio, seu donatio iuxta Societatis constitutiones absoluta est, nec pendet à professione futura: Secùs si extra Societates normam fieret, vt latiùs dixi *punct.* 15.

4. Superest autem ea grauis difficultas enodandas an nouitius, seu qui post vota biennij hæreditati paternæ renuntiauit in fauorem Societatis, & viuo patre professionem, seu vota coadiutorum formatorum in Societate fecit, & post modum decessit pater viuente filio, an societas succedere possit in illius professi hæreditatem? Negat *Sanch. lib. 7. sum. cap. 9. num.* 25. Motus ea ratione; quia si filius decedat priùs quam eius pater, hæreditas patris filio non defertur; quia non potest deferri filio viuente patre, cum viuentis nulla sit hæreditas, *leg. superstitis ff. de acquirenda hæred.* At professio in Societate morti naturali æquiparatur; cum nec ipse professus, nec Societas ratione illius capax hæreditatis esse potest. Ergo. Et confirmat exemplo fratrum minorum, quorum ratione monasterium succedere non potest, sed æquè professi Societatis sunt hæreditatis incapaces. Ergo.

5. Sed hæc fundamenta leuia sunt, vt ob illa denegetur Societati supradicta hæreditas. Nam vt ipsemet Sanch. pluribus in locis testatur, præcipuè *lib.7. cap.3. num.* 68. & 78. *& seqq. Molina de Hispan. primogen. lib.* 1. *cap.* 13. *circa finem num.* 94. Mors ciuilis, qualis est professio morti naturali æquiparatur, quando eundem effectum habet, secùs quando diuersum habere potest. At in præsenti professio in Societate diuersum effectum à morte naturali habere potest, quia hæc professio non extinguit iura Societatis in tertium translata; sed quæ ipse professus eo tempore haberet. Deinde illa hæreditas parente mortuo non defertur professo Societatis, sicuti nec professo aliarum religionum in fauorem collegij, operisue pij renuntianti, sed defertur ei in cuius fauorem facta est renuntiatio ob ius acquisitum per renuntiationem, vt ipsemet Sanch. multis allegatis probauit *cap.6. num* 2. & nos diximus *precedenti punct. circa finem.* Ergo illa hæreditas defertur Societati ob ius per renuntiationem concessum à professo tempore quo validè concedere poterat. Neque obstat quod professus tempore quo moritur pater & defertur hæreditas Societati sit incapax succedendi, quominùs Societas succedat; quia non succedit ex iure quod professus eo tempore Societati concedit, sed ex iure quod renuntiando concessit, quod professione nullatenùs conceditur, sicuti neque in religione minorum ius succedendi, quod illius ordinis religiosus ante professionem in aliquod collegium capax succedendi renuntiatione transferret, extingueretur professione ipsa, sed potiùs omnino firmaretur, vt ipsemet Sanch. concedit *dicto cap.* 3. *num.* 79. Conuenientia autem minorum cum professis Societatis in eo sita est, vt sicut minores facta professione incapaces sunt acquirendi hæreditatem, nec monasterium illorum causa, sic nec professi Societatis, neque Societas ratione ipsorum.

DISPVTATIO II.

De Susceptione Religiosi status per professionem, eiusque priuilegiis.

EX dictis disput. procedenti: punct 1. & 2. constat religiosum statum consistere in traditione, quam vnusquisque de se facit religioni à sede Apostolica approbatæ per vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ. Quæ frequentèr solemnia sunt, sed aliquando vt in Societate sunt simplicia. In quo autem hæc diuersitas consistat ibi explicuimus. Quæ verò desiderantur, in sequentibus declarabimus. Traditio per vota solemnia est propriè, & rigorosè professio; lata tamen quæ fit per vota simplicia. Agendum igitur est de his, quæ ad vtramque requiruntur, deque earum obligatione.

PVNCTVM I.

Quibus modis professio statum religiosum constituens fieri valeat, & an in Societate Iesu dari possit tacita professio, seu interpretatio per vota biennij.

1. *Professio alia tacita, alia expressa, & de vtriusque conditionibus.*
2. *Debet fieri professio traditione continente votum paupertatis, castitatis, & obedientiæ.*
3. *Si fiat sub conditione repugnante obseruationi paupertatis, castitatis, & obedientia ea in religione præscripta non tenet.*
4. *Si fiat sub conditione honesta de futuro. Affirmat Sanch. ab eo puncto, quo conditio purgatur, validam fore.*
5. *Veriùs est nouum requiri consensum.*
6. *Professio tacita inducebatur gestatione habitus professorum.*
7. *Item exercitio alicuius actus professorum.*
8. *Consilium non disposuit de professione tacita, dummodo in ea seruentur conditiones præscripta in professione expressa.*
9. *Quæ differentia sit inter professionem tacitam & expressam.*
10. *In Societate Iesu non est locus professioni tacitæ.*

1. PRofessio religiosum statum constituens duplex est tacita, vel expressa, vt constat manifestè ex cap. *cap. Religiosi de sententia excommunicat. in 6.* Ibi quamuis autem is, qui religionem ingreditur, religiosus censeri cum effectu non possit,

possit, donec sit tacitè, vel expressè professus. Expressa est, quæ verbo, scriptura, aliisque nutibus declarantibus consensum exprimitur. Tacita, quæ ex signis à iure statutis inducitur. Declaremus primo expressæ professionis formam, deinde subiiciemus signa tacitæ. Ad formam, & essentiam professionis expressæ non est per se opus verbis, vel scriptura, sed quomodocunque consensus siue verbo, siue scripto, siue nutibus declaretur, professio fiet; quippe est contractus religiosi cum religione, de cuius natura est, vt quolibet signo declarante consensum perfici possit. Excipe tamen nisi in aliqua religione statutum sit scripturam, & verba esse essentialia, vt contingit in religione Societatis Iesu, in qua vt deciditur *5. p. constitu. cap. 3.* Professio fieri debet scripto, & ex scripto coram domesticis, & externis legi: ibi illud autem essentiale est, vt publicè votum legatur coram iis de Societate, & externis qui adfuerint, atque vt tanquam solemne emittatur, & admittatur; & tradit *Azor 1. p. lib. 12. institut. moral. cap. 5. qu. 7 in fine Sanch. lib. 5. sum. cap. 3. num. 4. & sequens de Societate Suar. tom. 3. de Relig. lib. 6. cap. 12. num. 2.* Verum esto in aliis religionibus hæc forma necessaria non sit, est tamen conuenientissima ad claram professionis factæ probationem, sedandasque lites quæ ex contrario facto oriri possunt, iuxta *textum in cap. vidua 20. quæst. 1. verbo scriptis, & ibi Gloss.* Quapropter professus tacitè compelli potest à religione, vt in scriptis professionem faciat, quia id religioni conuenit, & iuri est conforme, & ipsi professo non præiudicat; & econtra ipse professus compellere potest religionem, vt suam professionem in scriptis admittat; quia sua interest, tum vt de professione constet, tum vt eligi in Prælatum possit, à qua electione excluditur, dum expressè professus non est; *cap. nullus de electione in 6.* Sic ex Abbate *cap. cum causam de electione, num. 7. & 8. & Gregor. Lopez leg. 2. tit. 7. part. 1. docet Sanch. lib. 4. sum. cap. 3. num. 6.* Ex parte verò illius, qui professionem admissurus est, nulla verba, nec scriptura necessariò requiruntur, sufficit si sufficienti signo eius acceptatio declaretur, vt benè notauit *Suar. dicto tom. 3. de Relig. lib 6. cap. 12. n. 2.* Neque item sunt necessarij testes, quia nullibi cauetur sed inter religiosum, & Prælatum compleri traditio potest; sunt tamen conuenientissimi, vt Ecclesiæ constet de statu assumpto, ne liceat retrocedere. *Suar. dicto cap. 12. num. 5.* Eadem ratione non est necessarium, esto sit conuenissimum, vt per propriam personam fiat, sed potest per procuratorem fieri, iuxta *regul. 68. de Regul. iuris in 6.* Ibi potest quis per alium, quod potest facere per seipsum, quando à lege, vel statuto alitèr præscriptum non est, sicuti non est præscriptum in præsenti; & colligitur ex *Glossa in dicta reg. & cap. qui ad agendum de procurator. in 6.* Sic docent *Syluest. religio 3 qu. 15. Gregor. Lopez dicta leg. 2. tit. 7. part. 1. Azor lib. 12. cap. 5. qu. 5. Suar. tom. 3. lib. 6. de Relig. cap. 12. num. 22. Sanch. lib. 5. summ. cap. 3. num. 7.* Debet tamen Procurator habere speciale mandatum ad profitendum; quia est res nimis ardua, & difficilis, quæ sub generali mandato non censetur comprehendi: *Sic Suar. & Sanch. supra.* An autem debeas exprimere religionem, vel possis electionem religionis procuratori committere? Sanch. negat committere te posse, sed Suar. veriùs affirmat: Quia spectato iure naturæ sufficiens est talis consensus, & iure positiuo contrarium non præscribitur. Illud verò omnino necessarium est, vt procuratorem liberè eligas, & non ex metu, & in illa voluntate perseueres tempore quo contrahit; aliàs nihil fiet. *Sanch. & Suar. locis allegatis, & docent omnes.* Fieri autem in Ecclesia, vel extra habitu religioso suscepto, vel non suscepto necessarium non est, vt satis colligitur ex *cap. insinuante. qui clerici, vel vouentes, & cap. porrectum de Regularib.* & tradit, *Suar. cap. 12. num. 24. Sanch. cap. 3. n. 12. testanturque esse omnium.*

2. Rursùs hæc professio debet fieri traditione continente votum obedientiæ, castitatis & paupertatis; quia hæc vota, (*vt diximus punct. 1. huius tractatu.*) sunt de essentia status religiosi. Verum est tamen in aliquibus religionibus solum exprimi obedientiam secundum regulam, sed sub hac expressione castitas, & paupertas vtpote à regula præscriptæ continentur. Et idem est de illo modo profitendi, quem præstant Cartusiani. Promitto conuersionem morum meorum paupertate scilicet, castitate, & obedientia: Et ita tradunt ex omnium sententia *Rodrig. 2. tom. sum. cap. 8. n. 13. Azor lib. 12. instit. moral. cap. 4. qu. 2. Saa verbo religio num. 18. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 6. cap. 2. num. 12 & 13. Sanch. lib. 5. sum. cap. 3. num. 3.*

3. Sed est aliqualis difficultas; an hæc traditio sub promissione castitatis, paupertatis, & obedientiæ debeat necessariò esse absoluta, vel sufficiat conditionalis? Et quidem si conditio repugnet castitati, paupertati vel obedientiæ ea in religione præscriptæ, probabiliùs est nullam esse professionem; quia esse valida non potest deficiente aliquo substantiali illius. Qua de causa contractus matrimonij sub conditione repugnante illius essentiæ irritus est, ex *cap. fin. de conditionibus appositis*; & tradunt post alios antiquiores *Syluest. Relig. 3. qu. 6. 7. & 8. Nauar. lib. 3. consil. 20. de Regular. alias 14. de statu monach. Couarr. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 1. num. 8. Azor lib. 12. cap. 5. qu. 2. Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. nu. 92. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 6. cap. 12. n. 14.* Colligitur satis argumento à contrario ex *cap. dudum de conuers. coniugat.* Neque obstat aduersus hanc decisionem *textus in cap. insinuante, qui clerici, vel vouentes* vbi mulier quædam professionem emisit ea conditione adiecta, vt in domo propria cum in omni substantia sua remaneret. Nam vt benè explicant *Glossa ibi Abbas Innocent.* quos refert, & sequitur. *Sanch. lib 5. cap. 4. num. 97. Suar. cap. 12. num. 18. Basil. Legionens. lib. 3. de matrimon. cap. 10. in fine num. 10.* Illa conditio non fuit aduersa voto paupertatis; siquidem fuit conditio retinendi domi vsum suarum rerum sub beneplacito tamen superioris potentis illum ex causa honesta reuocare. Secùs verò esset, si vellet eam potestatem excludere, & vsum suarum rerum independentem à Prælati voluntate habere.

4. Si verò conditio de futuro sit indifferens, vel honesta, non leuis controuersia est latiùs tractat. de matrimonio examinanda, an ea posita sit valida professio? v. g. in religione approbata, & in manibus legitimi Prælati promittis castitatem, paupertatem, & obedientiam, si tuus pater consensum præstiterit, consentit pater, valet ne ab illo puncto professio? Affirmat *Thomas Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. num. 88.* Et docent loquentes de matrimonio plures, quos ipse refert, & sequitur. *lib. 5. de matrimon. disp. 8. num 4. & 10.* Fundamentum præcipuum est, quia consensus præcedens conditionalis purificata conditione, transit in absolu-

absolutum, & obligationem absolutam inducit.

5. Cæterum veriùs est non esse professionem, nisi nouus consensus accedat: Sic docent loquentes de matrimonio plures quos infert, & sequitur *Gutierr. lib. 3. can. quæst. de matrimon. cap.* 13. 14. & expresè de professione docet *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 6. cap.* 12: *à num.* 18. Ratio ea est, quia ad professionem necessarius est consensus, quo professus se religioni tradat, sed consensus sub conditione de futuro non est huiusmodi, quippe non est consensus in traditionem præsentem sed in futuram pendentem inquam à conditione. Ergo nunquam potest esse consensus ad professionem sufficiens. Ex quo fit talem professionem, sed votum simplex professionis emittendæ etiam impleta conditione: Et docet *Suarez dicto capite* 12. *num.* 20.

6. Professio verò tacita duplici via iure antiquo inducebatur gestatione habitus professorum, & exercitio actuum professorum; diuersimodè tamen. Primò gestatione habitus professorum, qui habitus vel in colore, figura, aut saltem benedictione distinctus esset ab eo, quo nouitij vtebantur, inducebatur professio ante expletum annum nouitiatus per solam tridui perseuerantiam post completam pubertatem *cap. ad nostram de Regularibus cap. constitutionem eodem tit.* & colligitur argumento à contrario ex *cap. statuimus eodem tit.* Dixi gestatione habitus professorum distincti, nam gestatione habitus professorum indistincti nouitiis inquam, & professis communis, & à sæcularibus distincti, non inducebatur professio ex sola triduana perseuerantia, sed ex annali perseuerantia completa post pubertatem. Si verò ita sit habitus indistinctus, vt non solum nouitiis, & professis, sed aliis in monasterio seruientibus sit communis requisitum erat, vt annalis perseuerantia in illo habitu post annos discretionis haberetur, & insuper esset assumptus post pubertatem: Nam si ante pubertatem assumptus esset etiamsi post pubertatem longo tempore portaretur, non inducebat professionem. Nunquam tamen inducitur professio per solam delationem habitus nouitiorum patentèr in colore, scissura, vel forma distincti ab habitu professorum. Hæc omnia constant, ex *cap. is qui* 1. *de Regular. in* 6. & *clement. eos qui eodem tit.* & *vtroque loco Gloss.* & *Doctores.*

7. Secundò exercitio alicuius actus professorum communis sententia defendit induci olim professionem, ex *cap. vidua de Regularib.* Vbi vidua sponte suscipiens velum conuersionis, quamuis non sacrum, & in Ecclesia offerens oblationem, quam aliæ Virgines velatæ, & sacratæ offerebant, coacta fuit perseuerare. Ergo ex solo exercitio actus absque habitus susceptione professorum inducebatur professio. Nam velum illud non sacrum distinctum esse videtur à velo professarum, quod sacratum erat. Et ratio esse potest; quia non minùs efficax signum est actus, quam habitus: Sic aliis relatis *Siluest. verb. religio* 3. *q.* 19. *Azor* 1. *p. lib.* 12. *cap.* 4. *qu.* 3. *Sanch. lib.* 5. *sum. cap.* 3. *num.* 20. Dixi absque susceptione habitus professorum, nam suscipere antea habitum nouitiorum necessarium omnino reputatum ex *dicto cap. vidua.* Tum ne præsumatur eum actum professorum exercentem potius esse iurisdictionis alienæ vsurpatorem, quam verum religionis professorem, quæ præsumptio cessare videtur assumpto priùs habitu nouitiorum. At esto hoc commune sit, probabiliùs tamen existimo cum *Suar. tom.* 3. *de Religion. lib.* 6. *cap.* 19. *à num.* 8. Nunquam induci professionem tacitam ex vsu, & exercitio actuum professorum absque habitus professorum saltem communis delatione. Nam hæc induci non potest nisi ex signis à iure statutis: Quia est præsumptio iuris, & nullibi ius statuit exercitium actus professorum cum habitu nouitiorum à professis distincto esse signum professionis; neque id colligitur, ex *cap. vidua.* Poterat enim esse non sacrum, quia non erat velum Virginum, quod benedici solebat; bene tamen viduarum professarum, quod benedictione carebat. Posito autem habitu professorum, si subsequatur actus professus proprius in ætate pubere inducit professionem tacitam. Sed an illo actu requiratur triduana perseuerantia? Affirmat *Suar. lib.* 6. *cap.* 19. *à num.* 14. eo quod in *cap. constitutionem de Regularibus in* 6. Expresè dictum sit triduanam perseuerantiam in delatione habitus professorum necessariam esse ad inducendam tacitam professionem, & cum nullam exceptionem fecerit exercitij actuum professorum, ab illa debemus abstinere. Neque obstat in dicto *cap. vidua* videri esse factam exceptionem. Tum quia ille textus antiquior est, & consequentèr per textum in *cap. constitutionem* censebitur limitatus. Tum & præcipuè quia non de professione solemni, sed de voto simplici castitatis videtur intelligi. At non est recedendum à communi sententia, quam pluribus firmat *Sanch. lib.* 5. *sum. cap.* 3. *num.* 21. Dicens assumptione habitus cum exercitio actus professorum, tametsi non sit triduana perseuerantia, sufficiens esse ad inducendam tacitam professionem consentit *Lessius lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 7. *in princ. num.* 47. *Layman lib.* 4. *sum. tract.* 5. *cap.* 5 *in princ.* Ratio esse potest; quia sola tridua delatio habitus professorum in anno nouitiatus absque vllo actu professorum inducit tacitam professionem. Ergo ex actu professorum nullá specialis præsumptio inducitur, si in actu professorum cum delatione habitus professi tridua perseuerantia requiratur. At communis sententia defendit induci tacitam professionem actu professorum; ergo debet induci sine tridua delatione habitus professorum. Ad *caput constitutionem* facilis est solutio: Licet enim generalitèr dictum sit requiri delationem habitus professorum per triduum, hoc intelligendum est absque exercitio actus professorum, vt sic iura iuribus conforment.

8. Concilium autem Trident. nihil de professione tacita specialitèr disposuit; ideoque dispositioni antiquæ negotium reliquit, dummodo conditiones præscriptæ pro professione expressa seruentur, nempe, vt præcedat integer nouitiatus annus, & signa exhibeantur post ætatem 16. annorum completam. Quia ante eam ætatem professio fieri non potest. Ergo nullum esse potest signum professionis: Sic *Suar. tom.* 3. *de Relig. lib.* 6. *cap.* 20. *num.* 4. Insuper debet profitens cognoscere eo signo tacitam professionem induci, & ea intentione illud præstare consentiente eo, cuius est admittere: Sic *Lessius. Sanchez Layman* & *vniuersi Doctores docent.* Quocirca si professurus protestetur se nolle eo signo assumpto professionem emittere, non solum in foro conscientiæ, sed neque in externo professus reputari debet; quia illud signum non est vera professio, sed est signum professionis,

nis, quod cessat contraria voluntate expresse declarata. Sic *Glossa clement. fin. verbo professorum, de Regularibus Siluest. religio 3. qu. 19. Nauarr. comment. 4. de Regularibus num. 74. notabili tertio. Sanch. lib. 5. sum. cap. 3. num. 35. Layman lib. 4. tract. 5. cap. 5. in principio.*

9. Sed inquires, quæ differentia sit inter professionem tacitam, & expressam? Respondeo duplicem à Doctoribus assignari. Prima, vt ex vi professionis tacitæ non ita adstrictus sis illi religioni in qua professus es, quin ad laxiorem transire possis: Habetur *cap. constitutionem de Regularib. in 6.* Sed hoc priuilegium non cuilibet tacitæ professioni concessum est, sed illi tantum, qui intra annum nouitiatus habitum professorum per triduum assumit: quia de sola hac tacita professione loquitur dictus textus vt latè explicuit *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 6. cap. 21. nu. 6. & 13 Sanch. lib. 5. sum. cap. 3. num. 27.* Quocirca cum hæc tacita professio post Trident. locum non habeat, non est cur in hac differentia explicanda immoremur. Et hinc cessant illæ difficultates, an hæc professio sit vera professio solemnis, vel tantum habeat vicem voti simplicis religionis assumendæ. Et qualiter religio, in qua quis professus est, obligata sit illum retinere, cum tamen ipse obligationem non habeat in ea perseuerandi. Secunda differentia, & præcipua est, quod tacitè professus non potest in Prælatum eligi illius religionis, nec alterius, & meritò; vt sic vitentur dubia, quæ ex electione oriri possunt, *cap. nullus cae. indemnitatibus de electione in 6.* & ibi *Glossa Suar. d. lib. 6. cap. 21. num. 15. Sanch. lib. 5. cap. 3. num. 6.*

10. Rursus inquires; an in Societate Iesu locum habeat tacita professio, seu incorporatio per vota biennij? Respondeo breuiter per se locum non habere, & de professione est res manifesta, cum essentiale sit scripto publicè legi *5. p. constitut. cap. 3.* De incorporatione per vota biennij sic probatur; quia hæc induci non potest, nisi post biennium nouitiatus assumas habitum incorporatorum eorumque actibus te ingeras ex intentione te in Societatem incorporandi, & ex consensu eius, qui potestatem habet te in Societatem admittendi. At cum in Societate nullus sit habitus specialis incorporatorum, nullusque actus, qui nouitiis communis non sit, nullumque tempus determinatum admissioni; sed post biennium admissio differri potest ex voluntate superioris, iuxta *cap. 1. num. 12. & cap. 4. num. 43. examin. gener. & 5. p. cap. 1. in fine.* Neque item sit præscriptum quo in gradu quis post nouitiatum admittendus sit; an ad vota scholarium, vel coadiutorum formatorum, vel professionem trium votorum, vel quatuor votorum, ergo non potest induci professio, seu incorporatio tacita; & ita docet *Suar. tom. 4. de Religione tractat. 10. lib. 3. cap. 8. à num. 3.* Adducens pro se *Nauarr. comment. 4. de Regular. nu. 76.* Neque inde fit professionem, vel incorporationem expressam nullam ratificari non posse; potest vtique sicut in aliis religionibus: Sed hæc non tam est tacitæ professionis emissio, quam expressæ reparatio.

PVNCTVM II.

Quæ conditiones seruandæ sunt ex parte profitentis, vt professio valeat, & an eædem sint seruandæ in Societate Iesu, in votorum Scholarium emissione.

§. I.

Expenditur conditio ætatis, & nouitiatus ad professionem requisita.

1. *Decimussextus ætatis annus requiritur etiam in Societate Iesu pro votorum Scholarium emissione.*
2. *Ex Trident. decreto non impeditur, quin in aliqua religione maior ætas requiratur, at in nulla videtur de facto requiri cum decreto irritante.*
3. *Integer annus nouitiatus requiritur.*

1. PRima conditio ad professionem requisita est, vt in ætate legitima fiat; quæ ætas licet iure antiquo esset pubertas completa. *cap. firma 20. qu. 1. cap. ad nostram, de Regularibus. & cap. 1. eodem tit. in 6.* At nouo iure *Trident. sess. 25. cap. 15.* Decimus sextus annus completus expostulatur, vt sic maiori cum consideratione, & libertate status hic altus difficilis, & perpetuus assumatur.

Dubium tamen est, an hæc ætas in Societate Iesu requisita sit pro votis Scholarium? Et ratio dubij est; quia horum votorum emissio non est vera professio, & concilium solum de professione videtur locutum, ibi in quacunque religione tam virorum quam mulierum professio non fiat ante 16. annum expletum. Neque ratio, qua motum est concilium ad hanc ætatem adstruendam in professione videtur procedere in hac Societatis incorporatione, cum hæc non sit per se indissolubilis, sed ex Societatis consensu dissolui possit. Cæterum omnino dicendum est eam ætatem 16. annorum in hac votorum emissione requiri, sicut in professione; quia concilium vsum est ibi nomine professionis gratia frequentioris vsus; quod enim intendit est, ne status religiosus assumatur ante eam ætatem, siue assumatur votorum solemnium, siue simplicium emissione. Nam quomodocunque assumptus fuerit quantum est ex parte assumentis perpetuus est, & omnino indissolubilis; eaque de causa voluit, vt maturo consilio, & consideratione prudenti assumeretur. Adde si concilium vellet Societatem sub hoc decreto non comprehendi eam exciperet, sicuti fecit decreto subsequenti. Præterea iuxta constitutionem Societatis non potest quis ante 16. annum expletum incorporari, quia non potest recipi ad nouitiatum ante 14. expletum, neque incorporari ante biennium. Ergo tam ex constitutione Societatis, quam ex Trident. non potest quis in Societate vota solemnia, aut simplicia facere per quæ verè religiosus fiat, nisi expleto decimosexto anno: Et ita docuit *Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. nu. 7. Suar. tom. 4. de Relig. tract. 10. vbi de Societate lib. 3. cap. 6. num. 3.*

2. Præte-

2. Præterea dubitari potest, an hæc ætas ita sit determinata, vt in nulla religione maior requisita sit? Et quidem ex vi Trident. manifestum est non impediri, quin in aliqua religione statui possit cum decreto irritante maior ætas, imò tale statutum Trident. decisione faueret. Igitur in religione minorum statutum est neminem esse ad professionem admittendum, qui 18. non attigerit, sed cum hoc decretum non contineat clausulam irritantem, tenebit professio ante illam ætatem, sicuti tenebit facta in monasteriis insularum, quorum meminit *Gregor. relatus in cap. qui autem 20. q. 1. & cap. quia in insulis de Regular.* Ob eandem rationem, & tradit *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 6. cap. 3. n. 7. & 8. Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. n. 6. cum Rodrig. tom. 3. quæst. regul. qu. 17. art. 20 Barbosa in remiss. consilij decisum refert, & tradit 3. p. de potest. Episc. alleg. 101. num. 15. alios refert.*

3. Secunda conditio requisita ad professionem est integer nouitiatus annus. De qua conditione, & quomodo locum habeat in Societate, satis diximus præcedenti disput.

§. 2.

Qualitèr professio libera debeat esse, & absque errore.

1. *Inualida est professio metu cadente inconstantem virum Et idem est de votis biennij in Societate Iesu.*
2. *Incussus hic metus acceptanti professionem non annullat.*
3. *Error in substantialibus professionem annullat, secus in accidentalibus.*
4. *An decipiens in re aliqua graui accidentali expelli possit? Alij affirmant, alij negant, sub distinctione respondetur.*

1. TErtia conditio ad professionem requisita est; vt professio libera sit à metu graui, seu cadente in constantem virum. Et quidem si hic metus profitenti incutiatur, omnes Doctores sentiunt irritam reddi professionem saltem iure Ecclesiastico; quia sic supponitur consuetudine introductum in *cap. 1. de his quæ vi*, vbi fœmina ex metu professionem emittens non compellitur in professione perseuerare. Idem colligitur ex *cap. cum dilectus eodem tit.* Quæ conditio etiam in votis Scholarium Societatis locum habet, quæ intercedente graui metu omnino irritantur. Quia *textus in dicto cap. 1. de his quæ vi*, non tam professionem strictam, quam assumptionem status religiosi intellexit, vt indicant illa verba, timore mortis religionem intrauerit: Et quæ tradit *Trident. sess. 25. cap. 19. de Regularibus*. Ibi quicunque regularis prætendat se per vim, & metum ingressum esse religionem, aut etiam dicat ante ætatem debitam professionem fecisse, &c. Ecce quomodo concilium pro eodem vsurpat religionem ingredi, ac profiteri. Constat autem emittentem vota Scholarium Societatem ingredi, verumque statum religiosum assumere. Ergo si metu graui factum est, nullius erit effectus, & ita pro certo tradit *Suar. tom. 4. de Relig. tract. 10. lib. 3. cap. 6. num. 6.*

2. Sed non est leue dubium, an hic metus acceptanti professionem incussus irritam professionem reddat? Videtur quidem irritam reddere ex *cap. porrectum de Regular. & cap. ad Apostolicam eodem tit.* Vbi ad professionem æquè voluntas emittentis, quam Prælati acceptantis requisita est; consistit enim in mutuo contractu religiosi cum religione; & ita tenet (licet obiter) *Lessius lib. 2. de iustit. cap. 41. dub. 7. num. 61.* Sed contrarium probabiliùs iudico cum *Suar. tom. 3. de Religion. lib. 6. cap. 4. num. 19.* Quia metus non annullat professionem iure naturali, sed positiuo, vt latè probaui. *tract. de voto*, sed ius positiuum non disponit de metu Prælato professionem admittenti incusso, vtpote rarò vel nunquam contingenti; sed solum de metu incusso profitenti: Ergo solus hic metus annullat professionem, & non alius. Nam in decretis non est facienda extensio de vno casu ad alium, præcipuè cum eadem ratio non procedit. Neque obstat ad professionem vtramque voluntatem & religiosi, & religionis requiri; quia diuersimodè requiri potest: Nam religiosi voluntas requiri potest cum omnimoda libertate libera ab omni metu, & coactione, non sic Prælati voluntas, quæ si libera simpliciter sit, sufficit.

3. Quarta conditio est, ne professio, seu Societatis incorporatio ex errore; vel ignorantia circa religionis substantialia fiat, quia hæc tollunt substantialem consensum, eaque de causa iure ipso naturali reddunt professionem, seu incorporationem irritam: Sic ex omnium sententia tradit *Sanch. lib. 4. sum. cap. 2. num. 4. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 6. cap. 5. à n. 3. & tom. 4. de Relig. tract. 10. lib. 3. cap. 6. n. 7.* Hic autem error, vel ignorantia etiam contingere potest ex parte Prælati admittentis, si error sit in persona admissa, aut in conditionibus substantialibus requisitis, vt benè notauit *Suar. d. tom. 3. lib. 6. cap. 5. in fine.*

Dixi in conditionibus substantialibus: Nam ex solo errore in accidentibus non redditur irrita, sicut neque matrimonium. Ex quo deciditur non esse irritam professionem tacentis morbum contagiosum scilicet morbum gallicum, vel similem, quo declarato non admitteretur. Quia cum hic morbus, neque ex iure, neque ex speciali religionis constitutione, (vt suppono) professionem annullet, eius ignorantia, seu error in admittente, ad errorem in accidentibus, non in substantia pertinet; Et ita docent *Nauarr. lib. 3. consil. tit. de Regularibus, consl. 25. aliàs 48. num. 2. & 3. Man. Rodrig. 2. tom. sum. cap. 6. num. 3. & tom. 3. quæst regul. quæst. 17. art. 9. & aliis relatis Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. num. 57. & de matr. lib. 7. disp. 37. num. 53.*

4. An autem sic admissus expelli possit è religione ob culpam (quam meritò Nauarr. & Sanch. reputant moralem) admissam in huius vitij taciturnitate? Affirmant *Nauarr. & Sanch. dicta disp. 37. num. 53. & Eman. Saa vtraque edit. verbo religio n. 34.* Negant *Man. supra, & Sanch. dicto cap. 4. sum. n. 57.* Eo quòd non videatur res ita grauis, vt ob eius causam expulsio à religione, quæ grauissimum supplicium est, infligi possit. At existimo distinguendum; si tentatis remediis per annum morbus non curatur, poterit expelli tum ob culpam deceptionis, tum ob præcauendum aliorum damnum, & contagij periculum. Verum in Societate Iesu absque vllo scrupulo poterit expelli qui sic decipiendo vota Scholarium emitteret; quia cum sint vota conditionalia; & non solemnia minorem causam ad sui dissolutionem expostulant, quam ea quæ ad expellendos alios religiosos pro-

fessos

fessos expostulatur, & notauit *Sanch. lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 57.

§. 3.

Declaratur libertas à seruitute requisita.

1. *Qualitèr seruus profiteri possit, & à domino repeti.*
2. *Professio facta absque consensu domini an valeat? Negant aliqui, sed veriùs est valere.*
3. *In Societate Iesu nulla est professio, fui incorporatio.*

1. QVinta conditio ad professionem est, ne seruitute ligatus sis, fieret enim grauis iniuria domino, si seruus occasione religionis absque licentia domini se subtraheret ab obsequio illius, cui ipse, & sua tradita sunt, colligitur ex *cap. si seruum* 1. & 2. 17. *qu.* 4. Verum si hac malitia posita religionis habitum assumeret, & in eo assumpto per triennium computandum vel à die quo dominus id scire potuit, vel vt aliis placet, à die assumpti habitus perseuerauerit absque domini reuocatione, eo ipso ad religionem admitti potest; quia iuris dispositione censetur à domino dimissus, *cap. si quis incognitus* 17. *qu.* 2. Atsi intra illud triennium dominus seruum suum repetierit, etiamsi professionem fecisset, debet reddi fide tamen accepta de impunitione, vt habetur in *d. cap. si quis incognitus.* Quod si dominus noluerit professum seruum habere, sed vt pretium illius sibi reddatur, probabile satis est obligatam esse religionem eius voluntati acquiescere, si culpabilitèr hunc seruum ad professionem admisit: Si autem nullam culpam commisit, non apparet ratio, ob quam domino teneatur æstimationem serui reddere; sufficientèr enim videtur satisfacere seruum reddendo. Et in his communitèr Doctores conueniunt apud *Siluest. verbo religio* 2. *qu.* 3. *Greg. Lopez leg.* 6. *tit.* 7. *part.* 1 *Sanch. lib.* 5. *sum. cap.* 4. *à num.* 41. *Suar. tom.* 3. *de Relig. lib.* 6. *cap.* 6. *per totum Lessium lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 3. *num.* 31.

Difficultas autem est; an illa professio ante triennium facta absque consensu domini valida sit, teneaturque seruus in religione perseuerare domino non repetente, vel sui iuris effectum ad illum redire, nulloque modo matrimonium contrahere? Negant *Paludan.* 4. *dist.* 38. *quæst.* 4. *art.* 2. *num.* 30. *Azor* 1. *p. lib.* 12. *cap.* 1. *quæst.* 3. *Sanch. lib.* 5. *sum. cap.* 4. *num.* 49. *Lessius d. cap.* 41. *dub.* 3. *num.* 31. Mouentur; quia seruus quoad actiones vtiles traditus est domino. Non igitur tradere se potest religioni.

2. Veriùs tamen est validam esse professionem: Sic docent *Siluest. verbo religio* 2. *qu.* 3. *Gregor. Lopez leg.* 6. *tit.* 7. *part.* 1. *Suar. tom.* 3. *de Relig. lib.* 6. *cap.* 6. *num.* 3. & *plures relati à Sanch. lib.* 5. *sum. cap.* 4. *n.* 49. Ratio ea est; quia neque apparet irrita ex iure naturali, neque ex positiuo. Non ex iure naturali: Nam omnia voto seruorum valida sunt, neque dominus ea valet irritare absolutè, sed solum valet impedire vsum sibi damnosum, & præiudicabilem. Ergo stare optimè potest, quod professio valida sit, & quod dominus illius vsum quoad obedientiam impedire possit: Neque ob id desinit non vouere obedientiam, vouet inquam in animi præparatione. Ius autem positiuum nullum est hanc professionem irritans; imò ex *cap. si quis incognitus* non leuitèr colligitur validam iudicari, siquidem triennio transacto admissus ad professionem seruus reddi non debet domino, nisi ob distantiam præsumatur sufficientèr non posse à domino reperiri. Ea tamen præsumptione facta & domino reddetur, quamuis professus sit. Supponit ergo textus professionem validam fieri posse domino non consentiente, & non obstante eius valore obedientiæ religiosæ vsum impediri posse.

3. Illud tamen est omnino certum in religione Societatis Iesu nullam esse professionem, seu incorporationem per vota biennij à seruo factam quia est vnum ex quinque impedimentis essentialibus. *Exam. gener. cap.* 2. & 1. *p. const. cap.* 3.

§. 4.

Expenditur libertas à matrimonij vinculo requisita ad professionem.

1. *Statuitur casus difficultatis.*
2. *Professio sine licentia coniugis nulla est, obligat profitentem non petere debitum.*
3. *Potest hic religionem deserere absque licentia coniugis, sed non absque authoritate iudicis.*
4. *Extenditur doctrina, quamuis coniux in sæculo manens professioni factæ consentiat.*
5. *Coniux in sæculo relictus non potest ad religionem migrare.*
6. *Licentia per metum extorta nulla est.*
7. *Si religionem ingrediaris ex licentia coniugis non seruantis conditiones à iure præscriptas, validus est ingressus.*
8. *An reuocari possis? Sub distinctione respondetur.*
9. *Reuocatus petere debitum non potes.*
10. *Si seruatis conditionibus à iure præscriptis religionem ingrediaris, valida, & licita est professio, & explicantur conditiones.*
11. *In Societate Iesu nec professio, nec incorporatio tenet coniugati, nisi seruatis conditionibus præscriptis à iure.*

1. SExta conditio ad professionem requisita est, ne professus matrimonio consummato ligatus sit. Dixi *consummato*: Nam ante consummationem licitus est ad religionem transitus, si aliud impedimentum non obstet; post illius consummationem similitèr licitus est, si detur occasio perpetui diuortij ob fornicationem, hæresim, vel sæuitiam: Sic tradunt omnes. Latè discutiendum *tract. de matr.* Quare disputatio præsens solum procedit, quando post matrimonium consummatum, nullaque data occasione perpetui diuortij ad religionem transis, & in ea profiteris, quod tripliciter contingere potest; Primò; nulla alterius coniugis concessa licentia. Secundò: Ea concessa,

concessa, at non seruatis conditionibus à iure præscriptis; tertio, iis omnibus seruatis.

2. Circa primum casum siue ex malitia, siue ex ignorantia processeris, nulla est professio facta ob præiudicium coniugis, cui est ius quæsitum: habetur expresè *cap. placet, & cap. quidam de conuers. coniugat.* Eáque de causa coniux in sæculo manens poterit te ad suum consortium reuocare, túque debes obedire, reuocatus tamen debitum petere non potes, esto tenearis reddere; quia illa professio quoad obligationem non petendi acceptata fuit ab ecclesia, vtpote quæ non cedit in præiudicium coniugis non consentientis, constat ex dicto *cap. placet, & cap. quidam.* Quod intelligendum venit, nisi expressam voluntatem haberes non aliter te obligandi ad castitatem, quàm dependenter ab statu religioso, quia hac expressa voluntate posita nulla potest esse obligatio; cum nullus verè sit religiosus status assumptus: sic *Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 3. n. 25. Thom. Sanch. lib. 7. de matr. disp. 34. n. 3. Ioann. Gutierr. lib. 3. canon. q. tract. de matr. cap. 95. num. 20. Basilius Legionen. lib. 9. de matr. c. 11. n. 4. Suar. t. 3. de relig. lib. 6. cap. 7. num. 6.* At seclusa hac expressa voluntate censetur Pontifex traditionem illam sub hac obligatione tantum acceptare; qua posita mortuo coniuge non poteris licitè aliud matrimonium inire, benè tamen validè; quia non est votum castitatis solennè, sed simplex, vt tradit *Glossa in cap. Agathosa, verbo debeas, 27. q. 2. Sanch. pluribus relatis, dicta disp. 34. n. 5. Gutierr. cap. 95. n. 41. Basil. cap. 11. n. 5.* Non tamen es obligatus ad religionem migrare; quia in illa professione inualida non religionem promisisti, sed religioni te tradidisti, & cum hæc traditio nulla fuerit, ex nullo capite hæc obligatio oriri potest: ideóque in dicto *cap. quidam,* dicitur te non teneri ad religionem redire, & in *cap. placet* asseritur id consultius, & congruentius esse; & docet *Sanch. dicta disp. 34. n. 12. Gutierr. n. 23. Basil. n. 7.*

3. Difficultas autem aliqualis est; an non petente coniuge possis tu propria authoritate religionem deserere? Affirmat *Thom. Sanch. dicta disp. 34. n. 15. relatis, glossa, Innocent. Archidiacon. & Bellamera.* Mouetur; quia solum professionis virtute astringi poteras in religione perseuerare, sed professio non tenuit, vt dictum est, ergo cessat causa obligationis. Item repugnante coniuge si non exires, esses alieni raptor. Secundò probat ex *cap. accedens de conuers. coniugat.* vbi vir professus de licentia vxoris metu extorta exit à religione, neque à Pontifice ob exitum reprehenditur: idem habetur ex *cap. 2. n. 33. q. 5.* vbi *Alexand. 2.* inquit non violentia, sed ex pari voluntate, & consensu hoc debet fieri, & in *cap. vna sola, 33. q. 5.* ait August. Nam & vouenda talia non sunt à coniugatis, nisi ex consensu, & voluntate communi, & si præposterè factum fuerit, magis est corrigenda temeritas, quàm persoluenda promissio.

Sed dicendum est, te posse religionem deserere in supradicto casu absque petitione coniugis, non tamen absque iudicis ordinarij authoritate. Priorem partem huius conclusionis persuadent mihi nuper relata pro sententia Sanch. Neque ei aduersatur *text. in cap. placet, De conuers. coniugat.* ibi. Redire vero ad sæculum in eius potestate non erat, sed in potestate mariti; quia intelligi debet de redditu ad sæculum coniugali copula intercedente, vt ex contextu constat, quod in sola mariti potestate erat; siquidem ipsa à debiti petitione ob votum castitatis emissum impedita erat. Non tamen ibi negatur posse ad sæculum redire à petitione debiti abstinendo. Secundam conclusionis partem probat *Tridentin. sess. 25. cap. 19. de Regularib.* vbi cauetur neminem posse habitum religionis dimittere, nisi causa nullitatis coram ordinario examinata; aliàs tanquam apostata debeat puniri. Et merito sic statutum est, ne religiosi sumerent occasionem vagandi; cum enim publicè ecclesiæ constiterit de professione, publice etiam debet constare de eius nullitate, vt dissoluta censeatur; & ita sustinet *Basilius Legionen. lib. 9. cap. 11. num. 8.* fauétque decisio quædam Cardinaliū apud *Farinac. & Barbosam in supradicto decreto.* Neque aduersus hanc partem vrgent relata pro Sanch. Nam esto sic professus contra coniugis voluntatem tenearis te ei restituere, id tamen præstare debes iuris ordine seruato, scilicet authoritate iudicis, qui causa cognita nullitatem professionis declaret. Ex *text. in cap. accedēs.* nihil nobis aduersum infertur. Fatemur virū illū ad sæculum rediisse; at non constat quomodo redierit, an scilicet propria authoritate habitum dimiserit, vel prælatus illum expulerit causa cognita, vel ob defectus aliquos. Neque nobis contradicit *text. in cap. 2. notificasti, 33. q. 5.* ibi enim solum dicitur non debere virum ab vxore recedere, & monasterium ingredi extorta licentia ab vxore, sed pari consensu, & voluntate, quod clarius colligitur ex lectione apud Iuonem, & quæ in Panormit. legitur; ibi neque vir in monasterium recipiendus est, nisi vxor illius fœmineum monasterium elegerit, aut professa continentiam habitum cum festinatione mutauerit. De desertione habitus religiosi suscepti nihil speciale notatur à Pontifice; ex relatione tamen partis constat ad petitionem vxoris, & consequenter causa cognita religionem deseruisse. ibi. Postea vero cum sanus factus esses, tuæ vxoris reclamationibus, eiulationibus, & planctibus, tuæque familiæ dispersionibus deuictus vtpote pœnitens domum remeasse, & post multos dies quorundam sapientum consilio ad iam dictæ mulieris cubile rediisse. Minus obstat *text. in cap. vna sola.* ibi enim non exprimitur qualiter corrigenda sit temeritas illius, qui inconsulto coniuge ad religionem transit. Quare datur locus asserendi corrigendam esse iudicis authoritate.

4. Extendenda est supradicta doctrina, esto coniux in sæculo relictus tuæ professioni inualidæ factæ consensum præstat. Nam ex supradicto consensu non tollitur professionis nullitas; ac proinde liber es ad habitum deserendum, *Sanch. lib. 7. de matr. disp. 34. n. 16. Basil. Legionen. lib. 9. cap. 11. n. 11.* Idem est etiamsi moriatur coniux, quia morte ipsius non firmatur professio, sed nouo consensu indiget, nouáque prælati acceptatione. Verum est tamen prædictum consensum, & acceptationem præsumi, si cognita morte in religione maneas, professorúmque actibus te ingeras, iuxta *text. in cap. consuluit, de conuers. coniugat,* sic *Sanch. à n. 18. Basil. n. 12.*

5. Aduertendum vero est coniugem in sæculo relictum non posse te inuito ad religionem migrare; quia tua inualida professio ius transeundi ad religionem coniugi non concedit, cum non sit causa perpetui diuortij; sic aliis relatis *Sanch. dicta disp. 34. n. 23. & Basil. cap. 11. n. 13.* Quod si te religionem profitente pariter coniux religionem profiteatur; distinguendum est cum supradictis doctoribus, an factum id fuerit scienter, vel ignoranter; si enim ignoranter factum est, procedunt superius dicta, si tamen scienter, quia cuilibet fuit alterius professio cognita, eo ipso videmini tacitè ad inuicem consensisse.

6. Quæ dicta sunt de ingressu absque licentia coniugis procedunt casu, quo licentia per grauem metum extorta sit; quia sic extorta nulla est, & colligitur ex *cap. accedens de conuers. coniugat. & cap. notificasti* 33. *q.* 5. Et idem est de licentia dolo graui extorta; quia error tollit consensum, colligitúrque ex *cap. veniens, De conuers. coniugat.* & tradunt *aliis relatis Sanch. lib. 7. tota disput.* 35. *Gutierr. de matr. c.* 95. *n.* 24. *&* 25. *Basil. lib.* 9. *cap.* 11. *n.* 15. Quod si coniux nec contradixit tuo ingressui, nec licentiam concessit, sed illius conscius dissimulauit, placet *Suar. t.* 3. *de relig. lib.* 6. *cap.* 7. *n.* 10. &c. censendum esse ex licentia coniugis profiteri. Sed contrarium verius est, & cōmuni sententia probatum teste *Sanch. dicta disp.* 35. *n.* 13. *Gutierr. cap.* 95. *de matr. n.* 26. Nam licet in aliquibus casibus dissimulatio reputari possit tacita licentia, non tamen in his, quæ dissimulanti præiudicant.

7. Circa secundum casum, quando scilicet ingressus es religionem ex licentia coniugis, ipsa vero in sæculo manens conditiones à iure præscriptas non seruat, dicendum est professionem validam esse, at illicitè fieri. Sic ferè omnes doctores paucis exceptis apud *Sanch. lib.* 7. *de matr. disp.* 33. *num.* 4. *Gutierr. de matr. cap.* 95. *n.* 23. *Basil. Legion. lib.* 9. *cap.* 12. *num.* 4. *Suar. t.* 3. *de relig. lib.* 6. *cap.* 7. *à n.* 9. colligitúrque manifestè ex *cap. Agathosa.* 27. *q.* 1. & clarius ex *cap. ex parte* 9. *de conuers. coniugat.* Neque obstat *text. in cap. vxoratus, de conuers. coniugat.* ibi vxoratus sine licentia vxoris inter eos nullatenus recipiatur, quæ integræ opinionis existat. Quia loquitur textus de vxorato monasterium ingrediente sine licentia coniugis, non autem de eo, qui ingreditur sine coniugis conuersione.

8. Dubium tamen est, an à coniuge reuocari possis? Dicendum est, si coniux concedens licentiam votum castitatis emisit, tametsi nollit, cum iuuenis sit, vel de incontinentia suspectus, nullatenus poteris ab eo reuocari. Videtur expresse decidi *cap.* 1. *de conuers. coniugat.* à contrario sensu, inquit enim Alexand. 3. quod nisi vxor ad religionem transierit, vel perpetuam castitatem seruare promiserit, vir potest, & debet de monasterio reuocari. Ergo sola promissione castitatis perpetuæ facta ab vxore denegaretur viro reuocatio. Quod si dicas loqui textum de vxore sene, & incontinentiæ non suspecta, quæ voto castitatis emisso sufficienter satisfacit, obstat esse dictum absq; vllo fundamento, & contra verba textus expostulantis vel religionis ingressum, vel castitatis votum, cum tamen in sene, & incontinentiæ non suspecta ingressus religionis requisitus non sit. Neque etiam habet fundamentum, si respondeas procedere textum in vxore ignorante ius. Tum quia id ex textu non colligitur. Tum quia hæc ignorantia nunquam præsumitur. Ratio autem quare reuocari non possis à coniuge licentiam concedente, & votum castitatis emittente est manifesta; quia ob professionem ex licentia factam impeditus es à debiti petitione, & coniux ob votum castitatis ius petendi amisit. Quòd si adhuc periculum incontinentiæ subsit, compelli debet coniux non ad religionis ingressum, sed ad eam clausuram, quæ hoc periculum, & suspicionem incontinentiæ tollat, *Suar. dicto lib.* 6. *cap.* 7. *num.* 14. *Basil. de matr. lib.* 9. *cap.* 12. *n.* 5. *Sanch. disp.* 33. *n.* 27. Quod aduersus Sanch. existimo procedere, non solum quando concedens licentiam, & votum emittens ignarus fuit iuris dispositionis, sed etiamsi cōscius esset; hoc enim semper præsumitur. Nam ex illa scientia solum conuincitur peccare coniugem sic licentiam concedentem, nec iuris dispositionem seruantem; at non conuincitur ad religionem compelli debere; quia ad religionē vtpote statum supernaturalem, & difficilem nemo contra propriam voluntatem obligari potest, *Suar. & Basil. supra.*

Verum si licentia concessa à coniuge nec ingrediente religionem, nec votum emittente, professionem facias, potes, & debes ad consortium illius incontinentiæ periculum patientis reuocari: quia sic deciditur in *cap. præterea, l. de conuers. coniugat.* ibi dicimus quod nisi vxor ad religionem transierit, aut perpetuò castitatem seruare promiserit, vir potest, & debet de monasterio reuocari. Neque obstat coniugem concedentem licentiam iuri reuocandi professum cessisse; hoc enim solum probat non posse ex iure sibi competente agere ad reuocationem; at non probat, quominus ex iure ab ecclesia concesso in fauorem matrimonij, & remotionem incontinentiæ agere possit officio episcopi implorato. Quod verum habet, quamuis coniux in sæculo manens conscius fuerit iuris dispositionis, quia textus in dicto *cap. præterea,* nullam differentiam fecit de ignorante, vel sciente iuris dispositionem, imo satis indicat fœminam admonitam fuisse suæ obligationis. Neque credendum est Pontificem locutum fuisse tantum de coniuge ignorante; cum hæc ignorantia iuris clari, & manifesti raro, vel nunquam præsumatur. Deinde ex concessione licentiæ non videtur coniux obligatus votum emittere, aut religionem intrare, sed tu cui est licentia concessa obligaris non profiteri coniuge votum non emittente, aut religionem non ingrediente. Quare hæc obligatio non tam ex concessione licentiæ, quàm ex eo quod tua professio rectè fiat, oritur, ergo posita professione indebitè facta cessat obligatio coniugis, quæ solum erat vt ritè professio emitteretur: & ita tenet latius probans *Suar. t.* 3. *de relig. lib.* 6. *cap.* 7. *à n.* 3. *Basil. Legion. lib.* 9. *de matr. cap.* 12. *n.* 5.

9. Reuocatus vero ad coniugem post professionem factam debitum nullo modo petere potes, tametsi tenearis reddere, quia verè professus es, & voto castitatis ligaris: mortua vero coniuge obligatus es ad eam religionem, in qua professus es, redire; quia cessauit impedimentum, ob cuius causam executio professionis suspensa fuit, *Basil. dicto cap.* 12. *num.* 4. *Suar. lib.* 6. *cap.* 7. *n.* 15. *&* 16.

10. Circa tertium casum, quando scilicet ingrederis religionem seruatis conditionibus à iure præscriptis, nemini est dubium professionem validam esse, & licitam; quia illis positis cessant omnia, quæ eam inualidam, & illicitam reddere poterant. Hæ autem conditiones sunt, vt ex licentia coniugis professio fiat, & insuper si concedens licentiam iuuenis sit, religionem ingrediatur, si senex, & incontinentiæ cesset periculum, votum castitatis emittat. Si autem periculum incontinentiæ adsit, religionem ingrediatur, colligitur ex *cap. Agathosa,* 27. *q.* 2. *& cap. qui vxorem,* 33. *q.* 5. *cap. cum sis, cap. cum vxoratus, cap. significauit, de conuers. coniugat.* Iuuenis inquam tametsi de incontinentia suspectus non sit, debet religionem profiteri, quia sufficit ratione ætatis suspectum esse, *Sanch. disp.* 32. *n.* 10. *Gutierr. cap.* 95. *n.* 9. Neque satisfacit, si religionem ingrediatur, vt ibi commoretur, quia textus supradicti clarè indicant ingressum per professionem requiri, vt pluribus firmat *Sanch. lib.* 7. *disp.* 32. *n.* 4. *Gutierr. de matr. cap.* 95. *n.* 5. *Basil. lib.* 9. *cap.* 12. *n.* 3. Credo tamen satisfacere huic

huic obligationi, si religionem equitum S. Ioannis profiteatur, vt docuit *Basil. Legionen. lib.9. de matr. cap. 12. n. 3.* quia est vera, & propria religio. Neque obstat hos equites non videri remotos à sæcularium hominum conuersatione, quod videtur necessario requisitum iuxta *textum in cap. vxoratus de conuers. coniug.* cuius causa motus est *Sanch. disp. 32. n. 4. in fine, Gutierr. cap. 95. n. 5. fine,* ad asserendum professione huius religionis huic obligationi non satisfieri. Non inquam obstat; quia verè sunt à sæcularium hominum conuersatione remoti, cum solum ex licentia sui prælati in ciuitatibus commorentur, & extra consortium, & cohabitationem mulierum, dispositique sint, vt remoueantur, quãdo superioribus placuerit. Senex item, vt non obligetur ad professionem, sed voto continentiæ emisso in sæculo possit remanere, carere debet periculo incontinentiæ, aliàs obligatur, sicut iuuenis religionem profiteri, vt manifestè probat *text. in cap. cum is de conuers. coniugat.* & colligitur ex *cap. vxoratus, cap. ad apostolicam, cap. cap. significauit, eodem tit.* Votum autem, quod emittere debet, est perpetuæ continentiæ, simplex tamen non solenne; quia nullibi à iure solemnizatur, ac proinde ex se matrimonium contrahendum mortuo coniuge non dirimit, tametsi impediat, *Sanch. lib. 7. de matr. disp. 32. à n. 4. & 8. Basil. Legionen. lib. 9. cap. 12. n. 3. Gutierr. de matr. cap. 95. n. 7.* Quod si tempore nouitiatus religionem deseras, aut ab ea expellaris, cessat votum manentis in sæculo; quippe sub conditione tuæ professionis emissum est. Quis autem debeat dici senex, & sterilis ratione ætatis, vt merito non timeatur incontinentiæ periculum latè disputat *Sanch. lib. 7. de matr. disp. 32. à n. 15.* & optime resoluit communiter in viris esse ætatem sexagenariam, in fœminis quinquagenariam: consentit *Gutierr. de matr. cap. 95. n. 2. & 3.* Præter has conditiones alij expostulant licentiam episcopi, sed immerito; neque enim ad valorem professionis, neque vt licitè fiat, neque ad impediendam reuocationem à manente in sæculo id necessarium est, vt optimè cum aliis pluribus firmat *Sanch. lib. 7. de matr. disp. 32. n. 3. Gutierr. cap. 95. n. 4. Basil. Legionen. lib. 9. cap. 12. n. 2.* Neque obstat *text. in cap. si vir, & vxor. 27. q. 2.* ibi si vir, & vxor diuertere pro sola religiosa inter se consenserint vita; nullatenus sine episcopi conscientia fiat; cui consonat *lex regia 2. tit. 10. part. 4.* Nam hæc non de obligatione præcepti, sed decentiæ, & æquitatis intelligi debent, præcipuè cum consuetudine satis præscriptum sit hanc licentiam necessariam non esse.

11. Hucusque de professione emittenda à coniugato in aliis religionibus à Societate distinctis locuti sumus. At in societate Iesu credo nullo modo professionem, nec incorporationem validam esse, nisi cum licentia coniugis adsint alia iuris requisita, quibus omnino impediatur reuocatio; sic tanquam probabilissimum defendit *Suar. t. 4. de relig. tract. 10. lib. 3. cap. 6. n. 9.* Ratio est efficax: nam vnum ex impedimentis essentialibus à Sede Apostolica approbatis, quæ societas habet, est matrimoniũ consummatum. *Exam. gener. cap. 2. n. 4.* Sed hoc impedimentum non cessat, nisi obseruentur ea, quæ à iure sunt requisita, vt coniugatus religionem ingredi possit, vt expressè dicitur. *dicto cap. 2. n. 6. & cap. 3. litt. C. & 1. p. constit. cap. 3. litt. F.* Quod intelligi debet non solum de requisitis à iure, vt coniugatus validè religionem ingredi possit, sed etiam vt possit licitè; aliàs vt quid Societas hoc impedimentum tanquam speciale constituebat? Ergo illis integrè non seruatis impedimentum non cessat.

§. V.

Explicatur libertas à vinculo episcopalis dignitatis requisita ad professionem.

1. *Episcopus religionem ingrediens absque Summi Pontificis licentia grauiter peccat.*
2. *Verius est eius professionem valere.*
3. *Qui nomine, episcopi intelligantur.*
4. *Non extenditur obligatio episcoporum ad inferiores prælatos, esto habeant iurisdictionem quasi episcopalem.*

1. Septima conditio requisita ad professionem est libertas à vinculo episcopalis dignitatis, alteriúsue beneficij. Circa quam conditionem regula certissima est, episcopum absque licentia Summi Pontificis profitentem in religione grauiter peccare; quia ob bonum ecclesiæ, cui episcopi sunt addicti, illis est interdictum, *cap. licet de Regularib. & cap. nisi cum pridem de renunciat.* & tradunt omnes cum *D. Thom. 22. q. 185. art. 4.* & constat ex iis, quæ diximus. *disp. præcedent. p. 7. §. 1.*

2. Dubium tamen est, an sic facta professio valida sit? Videtur esse non posse; quia professio vinculum episcopale non dissoluit; illo autem non dissoluto non videtur posse consistere. Non enim apparet, qua ratione religionis obsequio, & regularis prælati voluntati se alligare possit, præcipuè cum assumens religionem eligat statum minus perfectum: & ita docet *Valent. 2. 2. disput. 10. q. 3. punct. 4. col. 1. vers. tertius casus.*

Cæterum verius censeo cum Suar. *t. 3. de relig. lib. 6. cap. 8. n. 7.* professionem validam esse. Ratio est; quia ex iure positiuo irrita non inuenitur, vt cuilibet expendenti *text. in cap. nisi cum pridem de renunciat. cap. inter corporalia de translat. episc. cap. licet de Regularib.* qui expressius de hac materia loquuntur, constare potest. Ex illis enim solum infertur neminem posse renunciare episcopatui absque authoritate Põtificis, & causis à iure præscriptis, non tamen professionem esse nullam. Neque obstat, si dicas impedita, & annullata renunciatione impediri, & annullari transitum ad religionem, qui cum retentione episcopatus, & obligatione ibi assistendi, & illius munera exequendi non videtur posse cõsistere. Non inquam obstat; quia religiosi status essentia saluari optimè potest, ex eo quod assumens se religioni tradat paupertatem, castitatem, & obedientiam obseruaturus quantum possit; tametsi ex aliqua occasione, & obligatione antecedenti impediatur ab eius plena executione, vt videre licet cum ex licentia coniugis non se conuertentis coniugatus emittit professionem, quæ valida est, cui valori non obstat, quòd reuocari debeat ad coniugale commercium, & in religioso profitente, cum patentes graui necessitate premũtur, quibus succurrere debet. Et clarius constat in religioso assumpto ad episcopatum, qui retento statu religioso, & illius natiua obligatione muneris episcopalis obligationem subiit. Et ex hac ratione constat iure naturali non annullari professionem ab episcopo factam.

3. Qui autem nomine episcopi intelligatur? Constat intelligi electos, & confirmatos, obsequióque alicuius ecclesiæ addictos; tametsi consecrati non sint; quia sic electi, & confirmati, & propriæ ecclesiæ addicti nullatenus possunt absque authoritate Pontificis renunciare episcopatui: sicuti deciditur in *cap. inter corporalia, de translat. episcopi.* iuncto *cap. nisi cum pridem de renunciat.* Dixi ecclesiæ propriæ addicti, nam si nulli addicti sunt, sed solum in episcopos consecrati, poterunt religionem nulla requisita licentia profiteri, sicuti possent, si episcopatui renunciassent; quia cessat obligatio ecclesiæ, quod est impedimentum assumendi statum religiosum; sic tanquam certum docet *Suar. t. 3. de relig. lib. 6. cap. 8. n. 4.* Sed an idem dicendum sit in episcopis titularibus, & religatis? difficultate non caret. Negat *Suar. dicto cap. 8. n. 5.* eo quod ecclesiæ determinatæ desponsati sint, tametsi per accidens ab illius obsequio impediantur vel ob infidelium occupationem, vel ob tyrannorum persecutionem. At distinguendum existimo de impedimento per se perpetuo, vel de eo, quod remouendum speratur; si enim impediatur episcopus ab obsequio ecclesiæ cui est addictus ob impedimentum, quod aliquando speratur remouendum, nullatenus potest absque Pontificis licentia religionem profiteri; quia illi professioni munus episcopale, & obsequium debitum ecclesiæ possibiliter contingẽs obstare potest, eáque de causa in *cap. post translationem, de renunciat.* ob persecutionis rabiem episcopus transiens ad religionem indiget Pontificia approbatione. At si impedimentum nullatenus remouendum speratur, eiusque conditionis sit, vt omne munus, & exercitium Pontificalis dignitatis in ea diœcesi impediat, quale regulariter contingit in episcopis titularibus pro ecclesiis ab infidelibus occupatis, non videtur probabilitate carere eos episcopos ad religionem migrare posse, sicuti possent nulli speciali ecclesiæ addicti; nam quoad effectum, & obsequium præstandum idem est; ideoque hic episcopatus titularis cum episcopatu fructifero, & cum aliis beneficiis, & pensionibus compatitur.

4. Hæc autem obligatio episcoporum petendi, & obtinendi licentiam à Summo Pontifice non est extendenda ad prælatos inferiores, tametsi iurisdictionem quasi episcopalem habeant, Pontificique sint subiecti; quales sunt aliqui Abbates, & Priores, quia relati text. in *cap. licet de regularib. & cap. nisi cum pridem, cap. post translationem de renunciat. cap. inter corporalia, de translat. episcopi.* de episcopis specialiter meminerunt ob altissimum eorum statum. Non igitur debet hæc obligatio ad inferiores prælatos extendi. Ex quadam tamen decentia, & æquitate moneri debet Pontifex, vel saltem episcopus, cui illi prælati aliàs essent subiecti, docet *Suar. t. 3. de relig. lib. 6. cap. 8. in fine, n. 13. & 14. cum Panormit. in d. cap. licet de regularib.*

§. VI.

De necessitate parentum impediente professionem.

1. *Non impedit professionis valorem.*
2. *Liber es ab obligatione succurrendi parentibus, si monasterium eam obligationem subire vult.*
3. *Qualiter monasterium obligatum sit hanc obligationem subire, si tempore tuæ professionis parentes patiebantur necessitatem.*
4. *In necessitate extrema tenetur filius parenti succurrere eo modo, quo possit.*
5. *In necessitate graui affirmant aliqui tenere, etiamsi opus sit habitum deserere.*
6. *Alij negant ad deserendam religionem esse obligatum.*
7. *Tertia sententia media via procedit distinguens de necessitate tempore professionis, vel postmodum contingente.*
8. *Quilibet ex his sententiis est probabilis.*
9. *Obligatus est filius succurrere parenti in quãtum possit salua obedientia, ordinéque religioso, & explicatur quid hoc sit.*
10. *Debet esse necessitas certa.*
11. *Non teneris contra voluntatem prælati ad succurrendum parenti grauiter indigenti deserere religionem, neque prælatus eam licentiam tenetur concedere.*
12. *Si tamen eam concedit, debes religionem deserere.*
13. *Cessante necessitate tenetur ad religionem redire.*
14. *Supradicta procedunt de religiosis Iesuitis non professis.*
15. *Dicta de filio comparatione parentis procedunt de parente comparatione filij, sed non de fratribus, & sororibus.*

1. Octaua conditio ad statum religiosum est, ne religiosi parentes grauiter indigeant, de qua conditione latè diximus *disp. præcedenti, punct. 7. §. 5.* At non est necessaria ad valorem status religiosi assumpti, sed vt licitè assumatur; quia nullus est textus, quo hæc professio irrita reddatur. Iure autem naturali irrita non redditur etiam deserto parente in extrema necessitate; quippè firma manet religionis essentia, cum te religioni tradas obligatus seruare castitatem, paupertatem, & obedientiam legitima causa non excusante, & ita tanquam omnino certum docent *Nauarr. lib. 3. consil. tit. de regularib. cons. 26. aliàs 3. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 3. n. 34. Sanch. lib. 4. cap. 20. n. 10. Suar. t. 3. de relig. lib. 6. cap. 9. n. 1.*

2. Posita igitur professione valida dubium est, qualem habeas obligationem succurrendi parentibus in graui, vel extrema necessitate constitutis tẽpore professionis, vel in eam necessitatem incidentibus professione facta? Qua in re præmittendum est tanquam omnino certum, te omnino liberum esse ab hac obligatione monasterio eam volente subire; quia eo casu cessat tui auxilij necessitas, quæ solum esse poterat nemine succurrente, & notauit *Suar. t. 3. de relig. lib. 6. cap. 9. n. 10.*

3. An vero monasterium obligatum sit religiosi parentibus succurrere, si ex ingressu reddatur filius impotens ad succurrendum parẽtibus? Negat *Sanch. lib. 4. decal. cap. 20. n. 21.* excepto eo casu, quo monasterium in bona ingredientis succederet. Quia solo eo casu monasterium loco filij succedit. Econtra affirmat *Angel. verbo religiosus, n. 31. Syluest. verbo religio, 6. q. 9.* Dicendum tamen est monasterium succedens in bonis religiosi obligatum esse iuxta vires hæredi

hæreditatis illius parentibus alimenta præbere, siue tempore professionis fuerint in necessitate constituti, siue non; quia obligatio hæredis etiam extranei est alimenta præbere ei cui succedit. *leg. si quis a liberis, §. item rescriptum, ff. de liberis agnoscendis.* At monasterium bona filij recipiens hæres est parentum illius. *Authent. de Sanctissimis Episcopis, §. sed hoc præsenti, & cap. in præsentia in fine, de probationib.* Ergo debet alimenta parentibus præbere. Si vero monasterium bona non acquisiuit, quibus religiosi parentibus subuenire possit, & bona fide religiosum admisit, credens illius parentes grauiter non indigere, aut æque benè in religione filium eis subuenire posse, nullomodo tenetur monasterium ex suis bonis sibi necessariis eos alere. Quia nec tenetur ratione iustitiæ, vt de se constat, neque etiam ratione charitatis, quæ solum obligat in graui necessitate constitutis succurrere de superfluis, & supponunt *Angel. Syluest. & Sanch. supra.* Quòd si monasterium tempore quo professionem religiosi admisit, agnouit illius parentes grauiter indigere, posséque filium religionem non ingredientem eis succurrere, & ex ingressu reddi impotentem, verius censeo cum *Angel. & Syluest.* obligatum esse subuenire. Quia negari non potest eo casu monasterium causam esse, quominus filius obligationi naturali ex pietate debitæ parentibus non satisfaciat. Ergo æquum est, vt illius obligationem subeat. Neque obstat monasterium illud subsidium impediens non peccare contra iustitiam rigorosè sumptam; sufficit quod peccet contra pietatem, quæ strictius obligat ad reparationem, vt expresè dixit *Suar. dicto lib. 6. cap. 9. n. 24.* Hic tamen casus raro, vel nunquam contingere potest. Non enim præsumendum est monasterium sic grauiter delicturum.

4. Deinde præmitto parenti in extrema necessitate constituto obligatum esse filium professum subuenire eo modo quo possit, siue patens in eam necessitatem inciderit post professionem, siue antea in ea fuerit constitutus; quia hæc necessitas vtpote grauissima semper inuenitur excepta, & ex alia parte, quia breuissimè transit, absque detrimento religionis subuenire potest, esto necessarium esset à monasterio exire inconsulto prælato, & habitu dimisso: quia non est detrimentum religionis eo breui tempore ob remedium tantæ necessitatis habitum dimittere; eáque de causa non solum parenti, sed cuilibet extraneo eam patienti debebat, si posset, subuenire; sic ex omnium sententia tradit *Nauarr. cap. 14. n. 14. Suar. t. 3. de relig. lib. 6. cap. 9. n. 5.* His præmissis.

5. Triplex est sententia circa necessitatem grauem, de qua est inter Doctores controuersia. Prima affirmat teneri filium inuito prælato subuenire parenti relinquendo religiosum habitum, si opus sit, siue parens fuerit in necessitate tempore professionis, siue post in illam inciderit. Quia obligatio filij comparatione parentis est ita intrinseca, & naturalis, vt non videatur ab ea eximi posse ob statum perfectionis assumptum, censendus enim est assumi salua hac obligatione: Sic *Iansen. in concord. euangel. cap. 60. in ea verba vos autem dicetis, Palaɀios 4. dist. 38. disp. 1 in solut. ad 3. & alij relati à Sanch. num. 25. & Suar. num. 4.*

6. Secunda sententia negat teneri filium professum egredi è monasterio absque legitima prælati licentia, & à fortiori habitum dimittere, esto parens tempore professionis fuerit in graui necessitate constitutus, sic videtur tenere *D. Thom. 2. 2. q. 101. art. 4. ad 4. & ibi Caietan. Cordob. in sum. q. 141. art. 2. in 4. opin. Eman. Saa verbo religio, n. 2. Man. quæst. regul. t. 2. q. 57. art. 3. Sanch. aliis relatis, lib. 4. sum. cap. 20. n. 17. Layman. lib 4. sum. tract. 5. cap. 4. n. 2.* Ratio ea est; quia professione ita mutauit religiosus statum, vt non sit sui iuris, sed prælati; ergo nolente prælato vt è monasterio egrediatur ad subueniendum parentibus, censendus est religiosus factus impotens; quia sicut non potest religiosum statum deserere; ita nec potest obedientiam omittere. Confirmaturque potest exemplo serui, & vxorati, qui contra voluntatem Hæri, & coniugis non obligantur parenti succurrere, tametsi tempore contractæ seruitutis, vel coniugij parens in necessitate extiterit. Et ratio omnium est; quia obligatio filij succurrendi parentibus est positiua obligans filium iuxta circumstantias temporis, & status assumpti: Ergo si spectato religioso statu huic obligationi satisfacere non potest, cessat in illo obligatio. Et præterea nullus tenetur subuenire damno alicuius speciali cum iactura boni communis; at negari non potest ex obligatione exeundi è monasterio, dimittendique religiosum habitum præiudicari non leuiter religionem, tum ob carentiam religiosorum sibi vtilium, tum quia tam ipsi, quam alij, quorum parentes inopes sunt, tentationibus exponuntur, & inquietudinibus vexantur. Ergo hæc obligatio asserenda non est.

7. Tertia sententia media via procedit, affirmat religiosum professum obligatum esse è monasterio egredi, & habitum dimittere, si opus sit, vt parentibus subueniat casu, quo parentes tempore professionis in ea fuerint necessitate, secus si post professionem in illam inciderint; sic tenent *Angel. verbo religiosus, n. 31. Syluest. religio. 6. q. 9. Nauarr. sum. c. 14. n. 14. & comment. 3. de regularib. n. 48. Tolet. lib. 5. sum. cap. 1. n. 6. Anton. Cucus lib. 3. institut. maiorat. tit. 1. n. 126. Ludouic. Lopez. 1. p. instruct. cap. 54. Man. Rodrig. 2. t. sum. cap. 6. n. 4. Suar. t. 3. de relig. lib. 6. cap. 9. à n. 8. & seqq. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 3. n. 34.* Ratio prioris partis est; quia filius, qui tempore professionis adstrictus est subuenire parẽtibus, religioni se tradit cum eo onere, & obligatione. Neque enim æquum erat, vt per professionem à se hanc natiuam obligationẽ excluderet. Quod exemplo serui tradentis se religioni est manifestum, quem dominus potest repetere, sic poterit pater in necessitate constitutus filium eo tempore se religioni tradentem reuocare. Secunda pars huius sententiæ sic probatur; quia obligatio filij succurrendi parentibus, adueniens professioni factæ metienda est iuxta statum religiosum; si quidem hunc filius relinquere non potest; sed status religiosus non permittit inuito prælato è monasterio egredi, & habitu dimisso in sæculo viuere. Ergo filius professus non tenetur hac via parentibus succurrere.

8. Quælibet ex his sententiis probabilis est, vt satis indicat doctorum authoritas, & rationes, quibus firmantur. Sed quid nobis probabilius videatur, paucis subiungam.

9. Primò dicendum est, te in religione professum obligatum esse parenti in graui necessitate constituto succurrere in quantum possis, salua obedientia, ordinéque religioso, esto necessitas superueniat facta professione. In hac conclusione nullus est, qui dissentiat. Nam ob statum religiosum non desinis esse filius, ergo non es exemptus ab obligatione subueniendi parenti grauiter egenti saltem quantum cum assumpto statu compati potest. Aliàs si hanc obligationem non haberes comparatione parentis, non esses

esses obligatus parenti potius, quàm extraneo, quod non est dicendum. Sed restat explicandum, quid possis salua obedientia, statúque religioso præstare, vt inde colligamus quam obligationẽ habeas. Nam alicui videbitur te nihil posse prælato inconsulto, cum sub eius voluntate, & directione sis. Sed dicendum est, si iuxta præscriptum regulæ actiones, quibus subuenire debes parentibus, non sunt absolute prohibitæ, sed prohibitæ fieri absque licentia, & hæc præsumitur concedenda, absque dubio peti debet sub ea obligatione, quam regula præscribit, quia hanc petere licentiam leue onus est, & statum religiosum non dedecet. Quod si præsumatur neganda, vel de facto negetur, credo te posse, & debere illas exercere secluso scandalo, & violentia, quia cum illæ actiones non dedeceant religiosum statum, sed potius illi sint conformes, solúmque modus extrinsecus licentiæ illis desit, efficitur sanè religiosum eas exercentem substantialiter nihil exercere contrarium suo statui, & Prælatum denegantem eam licentiam, iniquè denegare; siquidem nulla causa ita efficax proponi poterat honestans concessionem, quod amplius constabit ex modo dicendis. Verum ex voto obedientiæ, vel paupertatis absolute prohibitæ, quales sunt vendere à te arte facta, & pretium illorum parentibus concedere, donata tibi illis tribuere, pecuniam apud te retinere eis distribuendam, regulariter credo omnes has actiones te obligatum esse exercere in fauorem patris grauiter egentis, petita prius licentia à Prælato, si præsumitur concedenda; quia hæc non dedecent religiosum statum, cum sæpe ex facultate & licentia Prælatorum in fauorem monasterij, vel aliorum exerceantur absque vlla nota, & scandalo, & ex alia parte eas exercens non censetur deficere, & retrocedere à religioso statu, & substantiali religionis ordine. Quoties igitur actiones huius qualitatis sunt, tenetur superior ad eas præstandas licentiam concedere religioso, cuius parentes grauiter indigent; quia est causa satis honestans dispensationem. Quod si non concedit, poterit religiosus illas operari secluso scandalo, & violentia ex præsumpta superioris maioris voluntate, vel potius ex pia interpretatione legis, quæ non censetur casum ita vrgentem comprehendere: sic *Sanch. lib. 4. sum. cap. 20. n. 19. & expressim Suar. t. 3. de relig. lib. 6. cap. 9. n. 27. 28. & 29.* Quocirca existimo filium, cuius parentes grauiter manifeste egent, posse, & debere omnes illas actiones in eorum subsidium exercere, quæ statui religioso indecentes non sunt, quæque illum non immutant, quales sunt dimittere habitum & extra obedientiam regularis prælati viuere.

10. Notanter dixi, quando parentes grauiter *manifestè* indigent; nam si necessitas dubia est, pro certo sentio contra voluntatem Prælati nullatenus supradictas actiones te exercere posse; quia cum certum sit te sub prælati voluntate, & directione esse, nequis ab hac subiectione certa ob causam dubiam te liberare. Non enim dubia, sed certa necessitas parentis te ad subueniendum illi obligare potest, & notauit. *Suar. dicto cap. 9. n. 27.* Quapropter vt hæc debitè procedant, debes Prælato probare, & manifestam facere necessitatem parentis, aliàs conqueri non poteris de negata licentia.

11. Verum si intra religionem retento habitu, & seruato religioso ordine subuenire non possis, hoc enim prius tentandum est, & pro viribus procurandum, sed necessarium tibi sit extra claustrum, & obedientiã viuere, & fortè habitu dimisso, credo probabilius te nullatenus posse præstare absq; facultate, & dispensatione superioris, siue necessitas professionẽ antecesserit, siue eam fuerit subsecuta, neq; prælatum obligatum esse eam tibi facultatem concedere. Sic doctores secundæ sententiæ. Moueor tam fundamento ibi adducto, quod sanè efficax est. Tum quia communior sententia defendit te non esse obligatum ob grauem necessitatem parentis professioni superuenientem habitum dimittere, sed eadem ratio procedit, cum necessitas antecedit. Ergo in nullo casu censeris obligatus. Minorem probo, quia obligatio dimittendi habitum, vt parenti subuenias, non oritur ex delicto à te commisso in ingressu, sed ex necessitate tui parentis. Si ergo posita eadem, & grauiori necessitate professioni superueniente non obligaris, neque obligari poteris ob necessitatem antecedentem. Neque obstat stante necessitate tui parentis te iniquè, & iniustè religioni tradere, vt inde inferas religionem dimittere posse, vt illi succurras; quia sicut non potes à te excutere obligationem religiosi status, ita nec potes, nec debes subuenire parenti cum illius iactura, & præiudicio. Nec valet exemplum serui, qui inuito domino religionem profitetur, qui à domino reuocari potest, quia omnes serui actiones sunt domino debitæ, non sic actiones filij debitæ sunt parenti egenti, sed iuxta filij statum, & conditionem; & præcipuè dum filius est sub patria potestate. Et ex his solutæ manent rationes nobis aduersæ.

12. Cæterùm etsi inuito Prælato non sit datum Religiosis habitum deserere, & extra obedientiam permanenter viuere, vt parentibus subueniant. At si Prælatus eam licentiam concedat, vt verè concedere potest, quando ad remedium necessitatis est simpliciter necessarium, non dubito quin tunc possint religiosi exire, cum substantialiter ordinem regularem retineant, & sub obedientia maneant: & ita docet *Nauarr tom. 3. de regularib. n. 49. & lib. 3. consil. 11. de regularib. consil. 55. alias 71. Angl. Florib. 2. p. q. vnic. de voto, art. 2. difficult. 13. Man. Rodrig. 2. t. sum. cap. 6. n. 4. Sanch. lib. 4. sum. cap. 20. n. 22. Lessius lib. 2. c. 41. dub. 3. n. 34. in fine.* Non tamen credo alium prælatum præter summum Pontificem posse religiosis professis licentiam viuendi permanenter extra claustrum dimisso habitu concedere, vt sentit *Sanch. & Man. supra*; quia est res grauissima, neque Episcopis concessa, benè tamen vt possint viuere retento habitu.

13. Illud vero est omnino certum, cessante necessitate parentis, vel quia iam habet ex quibus commodè sustentari possit, vel quia mortuus est, te obligatum esse ad monasterium redire; quia cessauit causa dispensationis, & succedit obligatio religiosi status, quem adhuc retines. Secus esset, si religiosus esses Societatis non professus, & hac de causa dimissus esses à votis absolutus, cessaret tibi obligatio redeundi, quia religiosus non es, sic *Sanch. lib. 4. sum. cap. 20 num. 26.*

14. Quæ dicta sunt de exitu professorum ad subueniendum parentibus, procedunt de religiosis non professis Societatis Iesu, nam hi verè sunt religiosi, & quantum est ex parte sua se religioni perpetuo tradiderunt, sic *Sanch. dicto cap. 20. num. 25. Suar. t. 4. de relig. tract. 10. lib. 3. cap. 6. num. 13.* & licèt Societas ob ius, quod habet dimittendi, possit religiosum, cuius parentes grauiter egent, quibusque in Societate iuxta communem modum procedendi subueniri nõ potest, liberum à votis, statúque religioso dimittere; at nullo

at nullo modo tenetur, si aliunde religiosus potius vtilis, quàm nociuus sit; quia hæc potestas non in commodum aliorum, sed in bonum ipsius Societatis concessa est, vt benè aduertit *Suarez. dicto cap. 6. num. 14.*

14. Tandem dicta de filio, cuius parentes grauiter egent, dicenda sunt de parente religioso comparatione filiorum in sæculo manentium, quia vtrorumque est reciproca obligatio; *Suar. t. 3. de relig. lib. 6. cap. 9. n. 30. Sanch. lib. 4. sum. cap. 20. n. 39.* Si vero de fratribus, & sororibus, aliisque consanguineis loquamur, ferè omnes doctores conueniunt religiosum obligatum non esse ob eorum necessitatem statum deserere; esto intra religionem strictiùs obligetur succurrere illis, quàm extraneis, *Suar. cap. 9. num. 31. supponit, Sanch. dicto cap. 10. num. 30.*

§. vlt.

De aliis conditionibus ex parte profitentis ad professionem requisitis.

1. *Libertas à debitis, ratiociniisque reddendis requiritur ad professionem licitam, sed non validam.*
2. *Item requiritur ne alterius religionis professione obstrictus sis.*
3. *Debet esse carentia simoniæ, excommunicationis, alteriúsve peccati, vt licitè fiat, sed non vt validè.*
4. *In professione monialium debet præcedere examen Episcopi, vt ritè fiat.*

1. Nona conditio ad professionem requisita est libertas è debitis, ratiociniisque reddendis. De qua conditione qualiter religionis ingressum, & professionem impediat, diximus *disput. præcedent. punct. 7. §. 4.* ibique statuimus professionem factam ab eo, qui debitis oneratus est, validam esse, neque inde Religiosum obligatum manere manibus laborare, aut eleemosynas quærere, aliáue similia præstare; quia debita ciuilia morte ciuili videntur extincta, illorúmque obligatio afficit personam, quamdiu sui iuris est, & quamdiu bona habet. Secus si alteri traditur, & bonis omnino caret. Solum est aduertendum religiosum Societatis Iesu, qui debitis grauatus vota scholasticorum emitteret, possidere que aliqua bona, aut de nouo acquireret, obligatum esse ex illis soluere debita, ipsúmque prælatum obligatum esse solutioni consentire. Quia his votis vtpotè simplicibus, neque tollentibus rerum dominium, & capacitatem illud acquirendi, non extinguuntur debita; sicuti extinguuntur professione, sed suspenduntur quousque bona religiosus habeat. *Suar. t. 4. de relig. tract. 10. lib. 3. cap. 6. fin. n. 16.*

2. Decima conditio est, ne professione alterius strictioris religionis ligatus sis; quia non datur transitus ad laxiorem, imo neque ad æqualem, sed solum permittitur ex laxiori ad strictiorem ascedere. In Societate tamen Iesu ex speciali eius constitutione non solum professio alterius religionis, sed illius habitus assumptio professionem, & incorporationem irritat. *Suar. t. 4. de relig. tract. 10. lib. 3. cap. 6. n. 11.*

3. Vndecima conditio asseritur carentia excommunicationis, simoniæ, aut cuiusuis peccati mortalis. Sed hæc nullo iure irritant professionem, aut societatis incorporationem, vt pluribus relatis firmat *Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. à n. 36.* Erit tamen illicitus talis ingressus, sed diuersimodè; nam ob excommunicationem solum erit illicitus sub culpa veniali, nisi fortè cum professione aliquæ orationes Ecclesię adiungantur, à quarum spirituali communicatione excommunicatus etiam occultus priuatus est. Ob simoniam vero sub graui culpa, aliisque grauissimis pœnis est prohibitus, vt constat ex *extrauagant. 1. de simonia*, & nos dicemus tract. de vitiis oppositis religioni. *disp. de simon. punct. 23.* Peccatum vero mortale etsi professionem per se illicitam non reddat; at est nimis contrarium fini religiosi status, qui est viros ad perfectionem dirigere, & aptos reddere diuino obsequio, præterquam quod impedit, ne professione remittatur pœna debita pro culpis commissis.

4. Duodecima conditio petitur à Trident. pro professione monialium tantum *sess. 25. cap. 17. de regularib.* vt ante professionem examinetur monialis ab Episcopo, an liberè consentiat. Quod examē si omittatur, peccabit mortaliter tam profitens, quam recipiens professionem; quia Trident. sub grauibus pœnis id faciendum præscribit, quippe est bono communi religionis maximè expediens. *Man. 2. t. sum. cap. 8. n. 3. concl. 2. Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. n. 84.*

PVNCTVM III.

Quæ sint conditiones requisitæ ex parte illius, qui ad professionem, & incorporationem in Societatem admittere debet.

1. *Adesse debet aliquis, qui potestatem habeat acceptandi traditionem à religioso factam.*
2. *Proponitur obiectio ex votis Societatis Iesu, & fit satis.*
3. *Penes quem sit hæc potestas?*
4. *Ratione excommunicationis non priuatur ea potestate.*
5. *Prælatus superior potest ex aliqua causa irritare receptionem inferioris eo inconsulto.*

1. Debere esse aliquem, qui nomine religionis traditionem religiosi acceptet, obligétque religionem ad religiosum retinendum, alendum, & gubernandum iuxta religionis institutum in comperto est apud omnes. Quia professio est mutuus contractus, & reciproca obligatio religiosi, & religionis, colligitúrque ex *cap. porrectum, cap. ad Apostolicam de regularib.* Neque ab hac conditione excluditur incorporatio in Societatem Iesu per vota biennij, in qua non solum obligatur religiosus ad perpetuò manendum in societate obseruando paupertatem, castitatem, & obedientiam, sed etiam ipsa religio obligatur ad religiosum retinendum, alendum, & gubernandum, dum causa iusta expulsionis non adfuerit, vt benè notauit *Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. n. 63. Suar. t. 4. de relig. tract. 10. lib. 3. cap. 1. fine. & cap. 5. n. 8. & cap. 7. in princ.*

2. Sed obiicies. 5. *p. constitut. cap. 4.* dici vota biennij in nullius manibus fieri debere, inquit enim constitutio.

constitutio. Qui peracta sua priori probatione, & experimentis per biennium in Scholasticos approbatos admittuntur corá aliquibus domesticis, quamuis non in manibus cuiusque vota sua emittent. Et *in declarat.* subditur, vt hoc votum soli Deo offeratur, & non homini, ita nemo id admittit, propterea in nullius manibus fieri dicitur; si igitur in nullius manibus fit, nullius acceptatione indiget, nulliúsque nomine societas obligatur. Respondeo cum *Suar. locis allegatis* in nullius manibus ea vota fieri quantum ad expressam formam promittendi; benè tamen quoad rem ipsam. Deinde in nullius manibus ea vota fiunt, qui ea ita acceptet, vt societatem obliget ad ea in suo valore semper retinenda, & conseruanda; benè tamen qui ea acceptet, vt societatem obliget ad ea conseruanda, & Religiosum retinendum, dum domino gratum esse iudicauerit. Aliàs nulla esset differentia inter hæc vota, quibus quis constituitur religiosus, & vota illa, quæ nouitij tempore nouitiatus ex deuotione emittunt, cum ex parte emittentis eadem forma emittantur, eadémque obligatio fit; sed quia tempore nouitiatus emissa à religione non acceptantur, ea de causa religiosum non constituunt. Constituunt vero emissa post bienniũ, quia à Societate acceptantur, quodque satis indicauit *Gregor. 13. in sua constitut. Ascendente*, cum dixit scholares per hæc vota se societati tradere; traditio autem esse non potest sine acceptatione facta ab eo, qui potestatem acceptandi habeat. Dicendum ergo est vota biennij acceptari, & in manibus alicuius prælati fieri, qui nomine Societatis ea acceptet, vt Religiosum retineat quamdiu ad gloriam Dei expediens esse iudicauerit; non autem fieri in manibus alicuius, vt ea perpetuò acceptet, & religiosum perpetuò retineat.

3. Sed est dubium, qui nomine religionis potestatem habeant acceptandi hanc religiosi traditionem? In Societate Iesu compertum est omnem potestatem penes solum præpositum generalem esse, qui eam communicat, quibus censet expediens esse, vt dicitur. *5. p. const. cap. 1 litt. B.* Regulariter autem etiam ad vota biennij nulli Rectorum generaliter communicatur, sed solis Prouincialibus. In aliis religionibus spectanda est forma à Sede Apostolica præscripta prout vsu, & consuetudine declarata est. Regulariter nullus prælatus absque consensu sui conuentus potest nouitios ad professionem admittere, neque conuentus sine sui prælati consensu; quia illa receptio vtrique vtilis, vel nociua est, & tradunt *Nauarr. lib. 1. consil. tit. de constit. cons. 9. à n. 19. Paul. Layman. lib. 4. sum. tract. 5. cap. 5. n. 5. Man. t. 2. quæst. regul. q. 17. art. 7. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 7. n. 61. Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. n. 65.* Et admissio aliter facta irrita est, vt multis firmat *Sanch. supra.*

4. Difficultas est; an si prælatus, vel alius ex requisitis ad receptionem excommunicatus, denunciatus, vel manifestus clerici percussor existat, valida sit professio ab illo admissa? Videtur non esse; quia ratione excommunicationis priuatus est spirituali iurisdictione. Sed omnino tenendum est validam esse; quia hæc potestas non iurisdictionis spiritualis actus est, cum laicus, & fœmina capax illius sit, & cuilibet monacho particulari cópetit saltem partialiter. Quæ ratio probat idem esse dicendum de prælato prohibito, seu suspenso ab huius admissionis exercitio; validam inquam esse eius receptionem, tametsi omnino illicitam; quia præcepto, seu suspensione tantum non tollitur potestas, sed impeditur. Excipe nisi cum suspensione, seu prohibitione adesset decretum irritans, sic *Sanch. alios relatus, lib. 5. sum. c. 4. n. 78. & 79.*

5. Maior autem difficultas est, an Prælatus superior, v.g. Generalis, vel Prouincialis possit potestatem inferioris ad recipiendum ita restringere, vt eo inconsulto irrita sit receptio? Ratio dubitandi est, quia inferior Prælatus, v.g Prior, Abbas, seu Rector conuentus non recipit potestattem recipiendi nouitios ad professionem à Prouinciali, seu Generali, sed immediatè à Pontifice, seu á tota Religione ex authoritate Pontificis eo ipso, quo superior est, vt supponimus; Ergo nequit superior Prælatus hanc potestatem inferiori restringere, & limitare; quia in ea potestate ei subordinatus non est, neque inferior dicendus. Cæterum verius credo cum *Sanch. lib. 5. sum. cap. 4. c. 71.* id posse iusta, & legitima causa intercedente. Quia esto inferior prælatus potestatem admittendi ad professionem non recipiat à superiore; at vsum, & exercitium illius habet ab illo pendentem, quia id recto religionis regimini conuenit; cum enim sit illi inferior, & subditus absolutè; expediebat in re tam graui plenè illi esse subiectum, & subordinatum. Eáque de causa *Nicolaus 3. in cap. exiit, de Verb. signif. in 6. post medium, §. verum quia,* expressè dixit generalem ordinis D. Francisci posse prouincialibus licentiam recipiendi coarctare non obstante, quod potestas recipiendi iure ordinario prouincialibus competat. Duplici exemplo *Sanch. loco allegato* id ipsum confirmat. Primò de parocho, cui iure ordinario competit potestas assistendi matrimonio suorum subditorum, cuius assistentiam ita Episcopus limitare posse videtur in aliquo casu graui, & vrgenti, vt nulla sit eo inconsulto; quia ea suspensione videtur Episcopus sic coniungendos à subiectione illius parochi quoad illum casum excludere. Secundò exemplo Abbatissæ potentis recipere in suo conuentu monialem, cui Episcopus, cum monasterium subiicitur, interdicit, ne eo inconsulto aliquam admittat? aliàs admissio nulla sit; sicut enim si nollent moniales nouitias admittere, eáque de causa conuentus periret, posset Episcopus præcipere conuentui, signato termino, vt vollentes recipiat; alioquin supplere poterit conuentus consensum, sic poterit conuentus cósensum in receptione alicuius monialis eo inconsulto suspẽdere, si id cómuni bono cóuentus expedire iudicauerit. Et ex his soluitur ratio cótraria.

PVNCTVM IV.

An si professioni deficiat aliqua ex substantialibus conditionibus, aliquem effectum & obligationem inducat.

1. *Nulla est obligatio seruandi castitatem, paupertatem, & obedientiam ex professione nulla.*
2. *Proponitur quædam obiectio. Fit illi satis.*
3. *Non est obligatus inualidè professus ratificare suam professionem.*
4. *Nec religio potest compellere religiosum, qui tentauit nullitatem probationis, nec probauit, vt ratificet.*

QVæstio esse potest de duplici obligatione, nempe de obligatione seruandi castitatem, paupertatem

pertatem, & obedientiam, & de obligatione ratificandi professionem.

1. Et quoad primam obligationem attinet, dicendum existimo neminem inualidè profitentem siue bona fide, siue ex malitia obligatum esse seruare castitatem, paupertatem, & obedientiam: nam horum obligatio oriri non potest, nisi ex vero voto. Sed votum in professione emissum nullum est, nulla existente professione; quippe est illi essentiale, vel accessorium. Ergo nulla est obligatio.

2. Dices in professione considerandam esse traditionem humanam; quia te Religioni tradis, vt Religioni inseruias, & Deo obsequaris, & deinde viam promissam, qua hoc obsequium præstare debes, scilicet obseruando paupertatem, castitatem, & obedientiam. Poterit ergo traditio esse nulla; vel quia non acceptatur, vel quia tu illius incapax es, nihilominus promissionem obseruandi castitatem, paupertatem, & obedientiam firmam persistere, vt satis colligitur ex *cap. quidam, cap. placet, de conuers. coniugat.* vbi coniugati irrita professio obligat ad non petendum debitum, & ad abstinendum a matrimonio contrahendo mortuo coniuge ob votum castitatis in illa professione inualida emissum.

In explicatione huius obiectionis stat integra difficultatis solutio. Concedo in traditione illa duo interuenire, & traditionem Religioni factã, & promissionem de castitate, paupertate, & obedientia seruanda. At ita sunt connexa inter se, vt corruente traditione promissionem corruere necesse sit. Quia nemo præsumitur intentionem habere se obligandi ad seruandam paupertatem, castitatem, & obedientiam extra Religionem, sed in Religione. Ergo cessante religioso statu corruit illorum votorum obligatio, nisi expressè de contraria voluntate constet. Solum ab hac regula excipiendus est casus coniugati, qui bona fide professionem irritam fecit, quem text. *in cap. placet, cap. quidam*, præsumit voluntatem habuisse se obligandi ad castitatẽ seruandam, quantum commodè possit; etiamsi professio non subsistat: cui præsumptioni in foro conscientiæ standum est, dum de contraria voluntate non constat, non autem præsumit voluntatem habuisse se obligandi ad paupertatem, castitatem, & obedientiam; quia hæc extra religiosum statum raro promittuntur, & minus aptè obseruantur. Obligatio ergo obseruandi castitatem in dicto casu non ex professione inualida ortum habet; quia quod nihil est, nullum producere potest effectum, sed ex voluntate professioni inualidæ adiuncta, & ab illa distincta, quam ius præsumit habere coniugatum bona fide profitentem. Extra hunc casum non credo præsumptionẽ esse extendendam; quia est rigorosa præsumptio, & contra communem modum operandi, & nullum in iure fundamentum habet. Quod clarius conuincitur, si aduertamus professionem coniugati non esse ipso iure naturæ nullam, sed iure tantum positiuo, ipsúmque ius positiuum irritare, seu non acceptare illam professionem quoad traditionem, emissionémque votorum paupertatis, & obedientiæ, acceptare vero illam quoad votum castitatis. Cùm autem hæc acceptatio in aliis professionibus inualidis non requiratur, sed potius de nullitate illarum absolutè constat, nulla ex illis relinquitur, neç à iure relicta præsumitur. Et quidem in professione inualida, ob defectum ætatis, vel integri anni nouitiatus, *Sanches lib. 5. sum. cap. 4. n. 103.* affirmat & bene tanquam omnino certum, nullam relinqui obligationem, vt expressè deciditur à *Trident. sess. 25. cap. 15. de Regular.* ibi professio antea facta sit nulla, nullámque inducat obligationem ad alicuius regulæ, vel Religionis, vel ordinis obseruationem, aut ad alios quoscunque effectus.

3. Quoad secundam obligationem ratificandi professionem attinet, credo nullam habere sic inualidè professum, siue bona, siue mala fide professus fuerit; sic docent *Sanch. lib. 7. de matrim. disp. 37. num. 38. & 39. Henriq. lib. 11. cap. 11. num. 11. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 7. num. 65. Suar. t. 3. de relig. lib. 7. cap. 7. à num. 6.* Ratio est, quia professio est status ita arduus, & difficilis, vt ad illum suscipiendum contra propriam voluntatem obligatus non sis. Dices te non cogi contra propriam voluntatem; si quidem voluntatem saltem in foro externo habuisti religiosi status suscipiendi, & ratione illius cogeris. Sed cõtra, quia illa voluntas fuit inefficax, & nullius effectus. Ergo ex vi illius voluntatis neque ad obseruationem rei promissæ, neque ad denuo promittendum obligari potes. Et licet in foro externo fuerit efficax, & effectum præsumatur habere, quia tamen re ipsa non habet, solum in foro externo cogi potes ad illius obseruantiam, non in conscientia, & secluso scandalo. Quod si instes te non posse probare nullitatem professionis, neque absque scandalo, & periculo maioris damni fugere; & ex alia parte esse obligatum alimenta à religione suscipere, illius priuilegiis vti, tum in recipiendis ordinibus, tum in administrandis Sacramentis, illisue recipiendis, tum in dispensandis votis, tum in suffraganiis ferendis, quæ vero religioso tantum conceduntur. Respondeo in hac perplexitate te gerere posse, ac si verus religiosus existeres, quoties absque graui nota id vitare non potes ob ea, quæ dicta sunt *tract. 3. de legib. disp. 1. punct. 26.* Quapropter poteris alimenta à religione suscipere, tum in compensationem laboris, & ministerij à te exhibiti, si fortè æquale sit, tum animo satisfaciendi, quando facultatem habueris ea in parte, qua superauerint mercedem tuis obsequis debitam. Item poteris ordines suscipere: nam licet ecclesiasticum præceptum sit neminem ordinari posse, quin verus religiosus sit, vel patrimonium habeat, cessat hoc præceptum in casu vrgentis necessitatis; sicut cessat præceptum, ne excommunicatus, vel irregularis occultus Sacramenta ministret, si se excusare non potest absque suo graui damno. Item administrare Sacramenta, dispensaréque in votis potes virtute priuilegiorum aliis religiosis concessorum ob eandem rationem, & sic absoluti, vel dispensati, verè dispensati, & absoluti manent iuxta *leg. Barbarius, ff. de officio Prætor.* quia habes titulum coloratum cum errore populi. Tu vero recipere Sacramenta pœnitentiæ, dispensari in votis ab iis, qui solum potestatem absoluendi, vel dispensandi habent comparatione religiosorum non potes, vt tradit *Sanch. supra num. 42.* quia verus religiosus non es, & absque vlla nota te excusare potes, tum manifestando veritatem Confessario, qui in illo foro tibi fidem adhibere debet, tum accedendo ad alios, quorum potestas ad seculares extendatur. Denique suffragia in electionibus ferre potes, & electioni de te factæ consentire, dum via apta euadendi tibi non occurrit: fere in his omnibus consentit *Nauarr. lib. 3. consil. tit. de regularib. cons. 5. alias 26. & comment. 4. de Regular. n. 74. Sanch. lib. 7. de matrim. disp. 37. à n. 38. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 7. num. 65. vers. notandum, Suar. t. 3. de relig. lib. 7. cap. 2. num. 6.*

4. Sed an Religio compellere possit Religiosum,

qui

qui tentauit nullitatem suæ professionis, nec probare potuit, vt verè, & ex animo ratificet? *Suar. dicto cap. 2. n. 7. & 8.* affirmat tanquam probabilius, quia religio habet ius retinendi sic professum. Ergo habet ius, vt debito modo retineat, sed debitus, & conueniens modus retinendi religiosum est votorum vinculis, & professione alligare; quia non debet esse retentio coacta, sed voluntaria: non enim religio carcer est, sed paradisus, neque Deus vult coactum seruum, sed spontaneum. Cæterum etsi hoc sit probabile, verius credo cum *Nauarr. Lessio, & Sanch. supra relatis*, non posse religionem cogere ad veram ratificationem. Nam hæc potestas oriri non potest nisi ex professione. Ergo pro qualitate professionis est potestas. Cum autem professio vera non sit, sed solum præsumpta, potestas cogendi religiosum vera esse non potest, sed solum præsumpta. Diximus vero *tract. de legib. disp. 1. punct. 14. n. 12.* Leges in falsa præsumptione fundatas obligationem in conscientia non inducere. Ergo ex vi legis, & præcepti impositi ob hanc falso præsumptam professionem nulla in conscientia induci potest obligatio. Adde, religiosus media professione non se tradit religioni, vt illum compellat ad profitendum, sed vt illum compellat ad obseruandam professionem, ergo solum hanc compulsionem facere potest religio, non illam.

PVNCTVM V.

Qualiter professio nulla ratificari possit, & rata esse censeatur.

1. *Professio nulla esse potest ex variis impedimentis.*
2. *Ad ratificandam professionem debet tolli impedimentum, & adesse nouus consensus, tum professi, tum religionis.*
3. *Hic consensus debet esse ex notitia nullitatis.*
4. *Proponitur quædam obiectio, & explicatur qualiter ex parte religionis adesse debeat scientia nullitatis.*
5. *Reualidatio professionis inualidæ inducitur dilatione habitus professorũ per quinquennium.*
6. *An nouitiatus repetendus sit, affirmant aliqui, si non fuit completus, vel si fuit irritus; secus si completus fuit.*
7. *Verius est nouitiatum in nullo casu esse repetendum.*
8. *Quid facere debeas, si priori sententiæ de repetendo nouitiatu adhæreas?*
9. *Non est opus repetere solennitates accidentales.*
10. *An sic tacitè professus se gerere possit, ac si expressè professus esset.*

1. PRofessio potest esse nulla ex impedimento se tenente ex parte solius professi, vel ex parte solius religionis, vel ex parte vtriusque. Impedimenta, quæ se tenent ex parte solius professi sunt, si fictè, vel ex metu, aut dolo consentit. Ex parte religionis, si consensit non habens facultatem, vel habens facultatem consensit fictè, aut dolo, vel errore substantiali inductus. Impedimenta ex parte vtriusque voco, quæ tam traditionem professi, quàm acceptationem recipientis vitiant, vt si ante legitimam ætatem, vel non completo nouitiatus anno, vel existente impedimento substantiali, quale est esse coniugatum, & in pluribus religionibus, esse seruum, esse homicidam, esse infamem &c. professio facta sit?

2. Hæc professio nulla ratificari non potest nisi sublato impedimento, & nouo consensu professi accedente, nouáque acceptatione religionis; quia stante impedimento, & consensus professi nullus fuit, & acceptatio religionis nulla. Tolli ergo debet impedimentum, vt hæc omnia valida sint. Deinde nouus consensus tam ex parte professi, quàm ex parte religionis esse debet: quia quod à principio nullum est, tractu temporis conualescere non potest. Quod verum est, etsi impedimentum se teneat ex parte tantum professi, siue ex parte religionis tantum; ex quacunque enim parte apponatur impedimentum, totam professionem vitiat. Quod sic explico. Ponamus consensum professi nullum fuisse, eo quod fictè, metu, vel dolo consenserit, hac nullitate posita consensus religionis nullus est. Tum quia non potest esse consensus acceptandi obligationem nullam. Tum quia non potest esse consensus se obligandi ad alendum, sustentandum, & regendum eum, qui non se obligauit religioni obsequuturum. Econtra si ex parte religionis appositum fuit impedimentum; quia carens potestate professionem acceptauit, vel eam acceptauit fictè, aut errore ductus, eo ipso consensus professi nullus fuit: quia nunquam censendus est professus se velle religioni tradere, & obligari, nisi religio se illi obligatam tradat eum retinendi, alendi, & gubernandi; est enim professio mutuus contractus, mutuáque religiosi, & religionis obligatio; ac proinde vitiata vna parte vtraque vitiata manet, & vna reparata, altera reparari debuit, sic docuit *Azor. lib. 12. cap. 4. q. 7. Basil. Legionen. lib. 4. de matr. cap. 25. in fine, & plures relati à Sanch. lib. 2. de matr. disput. 32. num. 8.* & quando impedimentum afficit tam religiosum, quàm religionem defendit pluribus relatis *Sanch. dicto lib. 2. disp. 36. num. 3. & 4. & latius lib. 7. disp. 37. num. 64. Suar. t. 3. de relig. lib. 7. cap. 1. à n. 16. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 7. circa finem, num. 67. vers. quartò requiritur.*

3. Hinc deducitur non posse ratificari professionem, nisi professus professionis ante factæ nullitatem cognoscat. Quia habere non potest voluntatem ratificandi professionem, nisi cognoscat ratificationem possibilem sibi esse, sed ratificatio possibilis non est, nisi professio nulla extiterit. Ergo non potest habere voluntatem ratificandi, nisi nullitatem professionis cognoscat. Sic *Caietan. 2. 2. q. 189. art. 5. Nauarr. tom. 4. de Regularib. n. 75. & in sum. cap. 12. n. 71. & in varijs consiliis, tit. de Regularib. Azor. 1. p. lib. 12. cap. 4. q. 7. Sanch. lib. 7. de matr. disp. 37. n. 59. Suar. t. 3. de relig. lib. 7. c. 1. n. 4. Lessius lib. 2. c. 41. dub. 7. n. 60. Layman. lib. 4. sum. tract. 5. cap. 5. n. 9.* Ab hac tamen regula excipiendus est, qui vellet professionem suam ratam esse, si forte a principio fuit inualida, sic enim esto inualidam esse determinatè non cognoscat, tamen sub statu possibili, & sub ea conditione eam ratificare intendit, quod sufficiens est ad inualidam professionem ratificãdam, vt bene notauit *Lessius loco allegato.*

Quæ dicta sunt de professo existimo dicenda esse de religione, necessarium inquam esse, vt religio nullitatem professionis cognoscat, & ea notitia posita velit

velit professi nouum consensum acceptare, & se denuo obligare ad professum retinendum, alendum, & gubernandum. Nam cum reualidatio professionis fiat noua religiosi traditione, nouáque religionis acceptatione, & vtraque æque necessaria sint. Et hæc omnia libera esse debeant, necessario scientia nullitatis, vel illius æquiualens præcedere debet, quod dixerim ob illam voluntatem quasi conditionatam ratificandi professionem, si de facto professio nulla persistit.

4. Quod si dicas *Consil. Trident. sess. 25. cap. 19. de regularib.* præsumit professum ante ætatem legitimam, vel per vim, aut metum transacto quinquennio ratificasse professionem; eáque de causa sic professus non admittitur ad allegandas causas nullitatis. De consensu autem religionis, & ratificatione illius, vtpote ignara impedimenti nihil statuitur. Ergo in ratificatione professionis solus consensus professi, & scientia ex parte illius, est non consensus, neque scientia nullitatis ex parte religionis expostulanda est. Respondeo hoc argumento conuinci non eodem modo scientiam nullitatis professionis ex parte religionis, ac ex parte professi requiri; tametsi ex parte vtriusque nouus consensus expostuletur. Ex parte namque religionis nulla determinata scientia nullitatis requiritur; quia consensus illius præstatur, quoties professus suam professionem ratam habuerit, quod abundè colligitur tum ex dicto loco Trident. tum ex *cap. Ad nostram, cap. significatum de regularib.* Tum ex *cap. 1. eodem tit. in 6.* quibus in locis professus ante ætatem legitimam censetur ratificasse suam professionem per continuam habitus professorum delationem, & eorum exercitia nulla mentione facta de acceptatione religionis, & merito nulla fit mentio de acceptatione religionis, eo quod Pontifex supremus religionū prælatus media religione semper acceptat, suúmque consensum de facto præstat, quoties professus suum præstiterit, & religio expresse non contradixerit: sic docuit *Lesius lib. 2. cap. 41. dub. 7. in fine, n. 61. Sanch. lib. 7. de matr. disp. 37. n. 64.*

5. Igitur reualidatio professionis inualidæ casu, quo nouo expresso consensu non fiat, professione tacita inducitur, nempe delatione habitus professorum, & eorum exercitiis; iis enim signis positis ius præsumit professum post scientiam nullitatis suæ professionis denuo consentire. Sed an hæc præsūptio niti possit annali habitus professorum delationi post integrum nouitiatus annum? non caret difficultate; si quidem ea delatione inducitur tacita professio. At verius est delationem per quinquennium esse necessariam, quia *Trid. sess. 25. cap. 14.* concedit intra quinquennium ius reclamādi. Ergo illo durante non præsumit ratificatam esse. Neque obstat tacitam professionem annali delatione habitus professorum induci; quia hoc est verum, quando præsumi non potest alius animus gestandi habitum, nisi de professione emittenda, at in eo qui professionem (esto inualidè) fecit, præsumi potest alius animus gestandi habitum, quàm de ratificanda professione, nempè gestandi habitum, quia professus reputatur; eáque de causa longiorē delationē habitus ratificatio requirit, quàm noua professionis tacitæ emissio. Prætterquam quod non solent breui tempore impedimenta remoueri, neque eorum notitia haberi, & ita requiri quinquennium à die professionis inualidè factæ affirmat *Sanch. lib. 7. de matr. disp. 37. n. 10.*

6. Difficultas autem grauis est; an nouitiatus repetendus sit ad ad hanc reualidationem faciendam? Et quidem quando professio nulla fuit ex eo quod integer annus nouitiatus præmissus non fuerit, videtur certum præmitti debere: nam *consilium sess. 25. cap. 15. de regularib.* expressè annullat professionem factam ante 16. ætatis annum, & antè expletum annum probationis, quod certè de professione tacita potius quam expressa est intelligendum. Ergo quousque annus probationis præmittatur, professio rata censeri non potest. Et idem est quoties præmissus nouitiatus irritus fuerit; quia quod nullum est, nullum præstat effectum. Sic *Nauarr. lib. 3. consil. tit. de Regularibus consil. 5. alias 26. n. 17. & 19. Man. 2. t. sum. cap. 5. n. 2. Suar. t. 3. de relig. lib. 7. cap. 1. n. 8.* Quando verò annus probationis integrè, & validè factus est, & professio ob aliquod impedimentum nulla fuit, esto probabile affirmet *Suar. dicto cap. 1. n. 34.* non esse opus nouum nouitiatum iterare, at probabilius censet necessarium esse; eo quod nouitiatus ita professioni præmittendus est, vt professio immediatè nouitiatum succedat; alias interruptione illa, quasi extinctus censeri debet.

7. Cæterum verius credo neque in vno casu, neque in alio nouitiatum esse iterandum, & reualidationi præmittendum. Et quidem quando nouitiatus validus, & integer præmissus fuit, tanquam certum supponit *Sanch. lib. 7. de matr. disp. 37. num. 45.* Quia Trident. solum requirit ad valorem professionis, vt illam emittens prius per annum post susceptum habitum in probatione extiterit. Quod optimè verificatur de eo, qui inualidè professus fuit, & per annum integrum post susceptum habitum in probatione extitit. Neque inde fit nouitiatum iterandum non esse ab eo, qui completo anno probationis noluit professionem facere, sed religionem dimisit, vel ab ea fuit expulsus, & postea habitum suscepit; quia de eo non verificatur post susceptum habitum, quem professio subsequitur, in professione per annum extitisse. Nam prima susceptio habitus dimissione illius omnino fuit extincta, non autem fuit extincta susceptio habitus per professionem inualidam. At quādo nouitiatus inualidus fuit, aut integer præmissus non est, si tamen per annum sub habitu religioso, & religionis obseruatione extitit; ea ratione moueor ad asserendum non esse opus probationis annum professioni præmittendum, interdicensque illius renunciationem hunc casum minimè comprehendit, vtpotè in quo cessat finis à Trident. spectatus. Finis inquam Trident. statuentis probationis annum fuit, vt religio mores professi, & professus austeritates religionis satis experiretur. Sed hæc experientia eodem prorsus modo habetur, siue professus sub titulo nouitij, siue sub titulo professi in religione persistat. Ergo eo casu probatio rigorosa necessaria non est. Deinde, si annus probationis ad reualidandam professionem necessarius foret, deberet professus manifestare religioni nullitatem; vt eum in probatione retineret; annus namque nouitiatus tam in fauorem religiosi, quàm religionis status est. At dum religio reputat illum professum, nequaquam in probatione retinet, de cuius essentia est dimittendi probatum, si displicuerit, sed potius retinet illum, quia existimat ritè probatum esse, nullámque dimissionis potestatem habere. Debet ergo religio cognoscere se religiosum probare, vt ipse in probatione stare censendus sit. Hoc autem prætterquam quod difficillimum est, & satis durum, admittendum non est absque manifesto textu, vel ratione, quæ nulla sunt. Non igitur in eo casu nouitiatus necessarius est ad professionem ratificandam

dam,& ita tenet *Azor.1.p.instit.moral.lib.12.cap.1. q.6.§.si quaeras,Sanch.lib.7.de matr.disp.37.num.47. Lessius lib.2.cap.41.dub.7.n.66.*

8. Verum si quis contrariae sententiae adhaereat existimans necessarium esse professionis ratificationi praemitti integrum nouitiatus annum, monere debet praelatum penes quem est potestas recipiendi, vt eum tanquam nouitium tractet detecta prioris professionis nullitate, quod si non solùm consensus prelati, sed conuentus necessarius sit, monet *Sanch.lib.7.disp.37. n.57.& 65.* vt tacito nomine professi consensus conuentus expostuletur, vel à Pontifice dispensatio nouitiatus obtineatur.

9. Illud vero est omnino certum opus non esse caeremonias solitas in professione obseruare, cum hae non ad essentiam professionis, sed ad ornatum pertineant, *Azor.1.p.instit.moral.lib.12.cap.4.q.7.Sanch. disp.37.n.66.*

10. An autem hic tacitè professus frui possit priuilegiis, ac si vere eius professio expressa valida fuisset? Respondet *Sanch. n. 67.* frui posse quoad res parui momenti, quales sunt primum locum tenere, primo suffragium ferre; non tamen quoad res magnae considerationis, qualis esset electio actiua, vel passiua praelati; tunc enim debet dispensationem procurare, & interim ab his officiis, & priuilegiorũ vsu obstinere, si fortè absque nora posit. Caeterum aliter distinguendum existimo, aut professionis nullitas secrera est, aut publica; si nullitas professionis ita secrera sit, vt nullus sit timor, quod probari posit in foro externo; credo probabile esse, sic tacitè professum posse omnia munia expressè professi exercere, atque adeo eligi in praelarum. Nam esto in *cap.nullus de Electione. in.6.* prohibeatur eligi ad praelaturam, qui praefessus expressè non fuerit, hic ex benigna interpretatione expressè professus reputãdus est; cum verè professus sit, & quoad ecclesiã expressus reputetur. Secus vero dicendum est in his electionibus, si nullitas professionis manifesta sit, vel facilè manifestari potest, quia neque in re ipsa, neque in iudicio firmo ecclesiae professus expressus existit. Nulla ergo causa est ob quam posit electionibus expressè tantum professo concessisse ingerere, nisi fortè ex graui nota excusetur, dum dispensationem procurat, sic docuit *Suar.t.3.de relig. lib.7.cap.1.n.36.& 37.*

PVNCTVM. VI.

An in Societate Iesu esse possit ratificatio professionis, vel incorporationis inualidae.

1. *Proponitur dubitandi ratio.*
2. *Statuitur in Societate Iesu esse posse professionis, seu incorporationis inualidae ratificationem.*
3. *Iisdem actibus ac in aliis religionibus inducitur ratificatio.*

1. Videtur in Societate Iesu non posse inualidam professionem, aut incorporationẽ ratificari; quia modus ordinarius ratificandi professionem inualidam est tacita professionis emissio. At in Societate Iesu non datur tacita professio, vt constat ex his, quae diximus *hac disp.punct.1.in fin.* Ergo non potest esse professionis, vel incorporationis inualidae reparatio.

2. Caeterum dicendum est esse posse, & verè esse in Societate professionis, seu incorporationis inualidae reparationem. Quia haec reparatio professionis inualidae non solum iure antiquo, sed nouo Trident. *sess. 25.cap.19.de regularib.* taciturnitate quinquennij approbata est in fauorem religiosi status, & in pacem & quietem religiosorum, à quo iure societas excepta non est, nec excipi conueniebat: sic docuit *Suar.t.4.de relig.tract.10.lib.3.cap.8.a n.5.* Neque obstat professionem, seu incorporationem tacitam non habere locum in Societate, quia hoc est verum de professione, seu incorporatione tacita, quae primò, & per se fit, secus vero quae fit ad reparationem professionis, seu incorporationis inualidae. Nam cum de hac reparatione nihil Societas disposuerit, & Trident. in suo generali decreto Societatem non exceperit, efficitur sanè voluisse comprehendere.

3. Quod si inquiras, quibus actibus reualidatio professionis, seu incorporationis in Societate inducta esse censeatur? Respondeo induci eodem modo, ac in aliis religionibus, nempè annali gestatione habitus professorum, seu incorporatorum, & eorum exercitiis. Neque obstat haec omnia nouitiis communia esse, quia sufficit, quod etiam sint professorum, seu incorporatorum propria. Neque item obstat in Societate varios gradus esse, quibus status religiosus constituitur, nempè scholarium, coadiutorum, formatorum, professorum, trium, vel quatuor votorum, quominus non posit reualidatio fieri in aliquo determinato gradu. Fit enim reualidatio in eo determinato gradu, in quo expressè, esto inualidè, quis constitutus est; quia ad eum ratificandum subsequens gestatio habitus, & exercitia diriguntur.

PVNCTVM. VII.

Qualiter inualidè professis, seu in Societate incorporatis liceat religionem deserere, & aduersus illam reclamare.

1. *Quid statuerit Trident.*
2. *Procedit constitutio aequè de incorporatis per vota biennij in Societate, ac de professis.*
3. *Computatur quinquenniũ à die professionis.*
4. *Procedit aduersus ignorantem, & impeditum secundum opinionem Sanch.*
5. *Numeratur quinquennium à die professionis, vel à die sublati impedimenti cogniti, quoad effectum ratificationis, secus reclamationis.*
6. *Coram quo superiore reclamatio facienda est.*
7. *Ad allegandas causas nullitatis debes habitum retinere, nec à superiorum obedientia discedere.*
8. *Si certo cognoscis professionem nullam fuisse, nec ratificasse, an fugere posis. Affirmant aliqui.*
9. *Distinguendum est de professione, quam nullam esse probare potes, vel quam non potes probare.*
10. *Si de facto fugias etiam eo casu, quo professionem*

sionem nullam esse probare posses, non teneris redire.

11. *Elapso quinquennio audiri non potest religiosus.*

12. *Dictum decretum non habet locum nisi impedimentum sublatum sit.*

13. *Si sublatum sit impedimentum, & nulla adfuit impotentia reclamandi, an possit dari restitutio in integrum? proponitur dubitandi ratio. Resoluitur posse.*

14. *Diuersimodè minoribus, & maioribus hoc beneficium conceditur.*

15. *Quo tempore post quinquennium allegare possit maior ignorantiam, vt detur restitutio.*

16. *Rogatus an sciuerit, negare potest, si non ratificauit.*

CVm sæpè contingat professionem inualidam esse, neque sic professum velle illam ratificare. *Trident.sess.25.cap.19.* in hæc verba statuit. Quicunque regularis prætendat se per vim, & metum ingressum esse religionem, aut etiam dicat ante ætatem debitam professum fuisse, aut quid simile, vellétque habitum dimittere quacunque de causa, aut etiam cum habitu discedere sine licentia superiorum non audiatur, nisi intra quinquennium tantum à die professionis; & tunc non aliter, nisi causas, quas prætenderit, deduxerit coram superiore suo, & ordinario. Quod si antea habitum sponte dimisserit, nullatenus ad allegandum quamcunque causam admittatur, sed ad monasterium redire cogatur, & tanquam apostata puniatur, interim vero nullo preuilegio suæ religionis iuuetur. Ex quibus verbis constat sic inualidè professum intra quinquennium à die professionis, & non vltra allegare posse causas nullitatis suæ professionis, modo tamen habitum propria authoritate non dimittat, neque ex religione sine superiorum licẽtia habitu retento discedat. Nam si habitum dimittit spontè, denegatur illi audientia, & pœnis apostatæ punitur, nullóque religionis priuilegio iuuatur.

2. Quod decretum æquè de incorporatis per vota biennij in Societatem loquitur, ac de professis tum Societatis, tum aliarum religionum, quia verè religiosi sunt, & quantum est ex parte sua se religioni, & diuino obsequio perpetuo emanciparunt, *Suar. t.4. de relig. tract.10. lib.3. cap.8. n.6.* Item hoc decretum comprehendit milites S. Ioannis Hyerosolimitani. Nam esto communiter in decretis Trident. pro regularibus editis hi milites, & aliorum militarium ordinum non comprehenduntur, nisi eorum expressa mentione facta. At in hoc decreto ex declaratione Cardinalium milites S. Ioannis censentur comprehensi, vt tradit decisum *Barbosa dicto loco consilij, & 3.p. de potest. episc. allegat.* 104. *n.* 10. *Suar. t.3. de relig. lib.2. cap.4. in fine.*

3. Primò ergo statuit Concilium quinquennium, intra quod religiosus reclamare possit, computari à die professionis, quàm ipse religiosus oppugnare intendit. Quæ verba difficultate non carent: nam sæpè ab illo die non cessat impedimentum, quod nullam reddit professionem, & sæpè ignoratur ob illud impedimentum nullam esse professionem, quomodo ergo ab eo die computandum est quinquennium? Deinde ex hac quinquennij perseuerantia præsumit ius ratificasse suam professionẽ casu quo nulla fuisset: at si toto ferè quinquennio durauit impedimentũ, quod reddidit professionem nullam, aut illius ignarus fuit, nulla ratione poterit ius eo tempore præsumere ratificari professionem, cum id sit impossibile: ergo quinquennium, ex quo hęc præsumptio desumitur, non à die professionis, sed à die sublati impedimenti cogniti computandum est. Neque hæc doctrina pugnat cum Trident. decreto dicentis quinquennium ad reclamandum computandum esse à die professionis tantum, quia id debet intelligi, casu quo ab ea die cesset impedimentum, quod verè esse tale religiosus cognoscebat.

4. Nihilominus *Sanch. lib.7. de matr. disp.37. à n.19* latè probat hoc quinquennium computandum esse à die professionis tantũ, & procedere aduersus ignorantẽ, & impedimentũ. Mouetur quia sic professo interdicitur transacto quinquennio audiẽtia non in odiũ suę negligẽtiæ, quod toto eo tẽpore non reclamauerit, sed in fauorem religionis, ne litibus oppugnantibus suas professiones perturbetur; at quoties tẽpus datur alicui ad agendũ, & non in odium, sed potius in fauorẽ tum ipsius, tũ alterius, currit ignoranti & impedito, vt cum *Glossa. cap. statutum, verbo numerandum, de prabendis, in 6.* aliísque doctoribus firmat *Sanch. suprà.* Ergo hoc quinquennium currit ignoranti impedimentum, & impedito ad reclamandum. Secundò probat; quia præscriptio procedit aduersus ignorantem, & impeditum, tametsi ob ignorantiam & impedimentum reclamandi restitui possit. Cõfirmat, quia esto præscriptio non currat contra habentem impedimentum iuris denegantis actionem; at benè contra habentem impedimentum facti cum beneficio restitutionis. At qui professionem fecit impeditus durante impedimento optimè potest reclamare, quod si ob ignorantiam omittit, non ex iure, sed ex facto impeditur, ergo currit illi tempus. Tertiò, non obuiaretur litibus, nec religionis tranquilitas obtineretur, quod fuit illius decreti intentum, si contra lapsum quinquennij concederetur allegatio ignorantiæ. Tandem probat ex verbis Trident. nisi intra quinquennium tantum à die professionis numerandum, & ponderat dictionem *tantum* quæ exclusiua est, & affirmatiua illius, quod ponit, & negatiua omnium aliorum casuum præter expressos. *leg. ob æs, Cod. de prædiis minor. & leg. contractum, ff. de regul. iurisf. cap. cum ecclesia butrina de causa possess. & propriet.* Deinde ponderat dictionem *tantum* non fuisse necessariam, sed additam esse maioris claritatis gratia, & vt nullus ambigendi locus superesset numerationem faciendam esse à die professionis, procederéque contra ignorantem, & impeditum.

5. Verum retinenda est prior sententia, quam ipsemet Sanch. videtur probasse *dicta disp.* 37. *n.*34. ibi enim probet, si toto quinquennio durauerit impedimentum, aut impotentia reclamandi, illud quinquennium non esse numerandum, tametsi subdat non aliud quinquennium concedendum esse sed arbitrio prudentis tempus esse signandum, intra quod reclamare, & audiri possit. Quod si intra quinquennium cessauerit impedimentũ, videndum est (inquit) an arbitrio prudentis sufficiens tempus intra illud maneat ad reclamandum: si enim manet, non est aliud tempus indulgendum, secus è contra. Ergo quinquennium in sententia Sanch. non currit impedito à die professionis. Ratio autem meo iudicio est efficax: nam hoc quinquennium, quo transacto interdicitur religioso potestas oppugnandi suam professionem, esto præscriptum non sit in odium suæ negligentiæ, sed in

in religiones, & religiosorum quietem, & tranquilitatem; at præscriptum est ob præsumptionem professionis eo tempore ratificatæ, sed durante impedimento, illudve ignorante professo, professio ratificari non potest. Ergo non potest esse præsumptio pro illo tempore, ergo nec præsumptio, quæ in tali præsumptione fundatur. Secus verò est in aliis præscriptionibus à iure concessis ex potestate reipublicæ, & independenter ab aliquo actu proprio illius aduersus quem præscribitur: per quæ soluta est prima & secunda ratio adducta à Sanch. Ad tertiam dico non quamlibet ignorantiam impedire lapsum quinquennij, neque allegari posse; si enim ignorares solum tibi concedi quinquennium ad reclamandum, ex hac ignorantia non impeditur lapsus quinquennij, quia non impeditur præsumptio ratificatæ professionis; ac proinde contra lapsum quinquennij eam ignorantiam allegare non posses. At si ignorasses impedimentum, eámque ignorantiam in foro externo probare posses, absque dubio non tibi curreret quinquennium; sed quia hæc ignorantia est aduersus iuris præsumptionem, præsumit enim ius te scire impedimentum, velléque illo sublato ratam professionem habere; ea de causa non admittitur ignorantiæ probatio via ordinaria, sed ad summum restitutionis beneficio. Et casu quo aliis coniecturis præter ignorantis dictum, & iuramentum probari posset. Ad vltimam iam dictum est quinquennium numerandum esse à die professionis tantum cessante impedimento, & ignorantia illius. Quod si obiicias: impedimentum metus, & ætatis de quo expresse Conciliū locutum est, non solet cessare à die professionis, sed aliquo tempore prorogatur, & tamen Concilium à die professionis dicit quinquennium numerandum. Ergo currit quinquennium impedito. Propter hanc obiectionem motus est *Sanch. dicto disp.* 37. *n.* 34. ad asserendū currere tempus quinquennij impedito, modo intra quinquennium habeat tempus arbitrio prudentis, quo & professionem ratificare possit, & aduersus factam reclamare. Sed mihi longè verius apparet quinquennium computandum esse à die sublati impedimenti cogniti, seu à die, quo religiosus tollere illud poterat, sed quia hoc impedimentum vis, & metus, imo & ætatis cessare solet à die professionis, esto aliquando vlterius prorogetur; ea de causa Concilium in decisione spectauit id, quod est per se, & quod ex accidenti contingit; sic expresse docuit *Suar. relato Nauarr. t.* 3. *de relig. lib.* 7. *cap.* 4. *num.* 6. Deinde interrogo à doctissimo Sanchez, quod tempus prudens arbitrabitur ad ratificandam professionem, nisi quinquennium; si quidem Concilium prudentissimè omnia gubernans id determinauit, præcipuè cum ipsemet *Sanch. dicta disp.* 37. *n.* 10. optimè affirmauerit non annali gestatione habitus, neque professorum quibuscunque exercitiis induci tacitam professionem expresse reparatiuam, sed quinquennij tempus necessarium esse iuxta decretū Concilij. Signum ergo est quinquennium numerandum esse per se à die professionis casu quo auferatur impedimentum; sin minus à die sublati impedimenti cogniti. Vnde si impedimentum toto priori quinquennio durauerit, ab eo die, quo sublatum fuerit, est numerandum quinquennium.

Dixi numerandum esse quinquennium à die professionis, vel à die sublati impedimenti cogniti quoad effectum inquam ratificandi professionem, & denegandi audientiā quinquennio transacto. Nam quoad effectum reclamationis optimè potest professus statim reclamare stante impedimento, & efficacius quàm illo sublato, vt de se constat.

6. Hanc reclamationem debes facere coram superiore illius conuentus, in quo professionem emisisti, & coram ordinario illius loci, in quo monasteriū situm est. Quod si idem fuerit ordinarius loci, & superior conuentus, coram illo solo causa est decidenda; quia Concilium loquitur, quando sunt diuersi, vt frequentius contingit, & notauit *Barbosa* 3. *p. de potest. episc. alleg.* 104. *n.* 11.

7. Verùm ad allegandas causas nullitatis debet habitum retinere, & ab obedientia superiorum non discedere. Quod si habitum spontè intra quinquennium dimiseris (hoc est absque iusta, & rationabili causa, qualis esset, si denegaretur tibi potentia ad reclamandum) audiri non debes. Ob iustam igitur, & rationabilem habitus dimissionem, seu quæ iustè putatur, non est audienria deneganda. *Nauarr. comment.* 4. *de regular. n.* 78. *Azor.* 1. *p. lib.* 12. *cap.* 4. *vlt. Sanch. lib.* 7. *de matr. disput.* 37. *n.* 3. *Lessius lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 7. *num.* 64. *Suar. t.* 3. *de relig. lib.* 7. *cap.* 3. *num.* 13. At deneganda est audientia ob temeram habitus dimissionem. Sed hoc, vt sonat, durum est, obligaris námque ad seruiendum religioni in perpetuum, vel ad perpetuò exulandum cum non leui timore, & discrimine. Propter quæ *Nauarr. dicto comment.* 4. *de regularib. num.* 78. quem sequitur *Sanchez dicta disp.* 37. *num.* 4. *Lessius dub.* 7. *num.* 64. existimant rigorem illum temperandum esse, vt intelligatur te non esse audiendum, dum habitum non reassumis, secus verò ex bono, & æquo habitu reassumpto; quia reassumptione habitus, & ad religionem reditu, religio restituta est ad suam pristinam possessionem, qua per dimissionem habitus, & fugam spoliata fuerat, consentit *Suar. t.* 3. *de relig. lib.* 7. *cap.* 3. *in fine, num.* 14. cum iis, qui spontè ad religionem redeunt, secus qui inuiti capiuntur.

8. Sed est dubium, an si tuam professionem certo cognoscas esse nullam, nec ratificasse, pecces mortaliter habitum dimittens & fugiens absque sententia tui superioris, & ordinarij? Notanter dixi, si certo cognoscas, nam si dubius es, spectanda est natura dubij, vt inde inferatur pro qua parte sit possessio, an pro tua, an pro religionis parte iuxta *dicta.* 1. *p. tract.* 1. *de cōscient. disp.* 3 *pun.* 9. Sed in casu certo *Nauarr. comment.* 4. *de regular. num.* 77. *Et Eman. Saa verbo. relig. num.* 71. *Barbosa* 3. *p. de potest. episc. allegat.* 104. *num.* 12. & alij existimant te non peccare mortaliter, quia cum non sis verè religiosus, ex nullo capite nasci potest obligatio perpetuò in religione manendi. Neque obstat Trident. decretū grauiter puniens sic fugientem; quia punit, eo quòd præsumit verum religiosum esse, & consequenter absque legitima causa fugere.

9. Cæterum, distinguendum est de professione nulla, quàm probare potes, & de ea cuius nullitas probabilis nō est. Si professio ita nulla sit, vt credas absque graui difficultate te posse illius nullitarem probare, peccabis mortaliter secretò fugiens, habitúmque dimittens; quia religionem priuas tua authoritate, possessione, quam habet te retinendi. Et præterea cùm in foro ecclesiæ tāquam religiosus habearis, merito debet iudicio ecclesiæ dissolui, si quidē id facilè fieri potest, & ita tenet *Suar. t.* 3. *de relig. lib.* 7. *c.* 3. *num.* 11. 12. & 13. *Lessius lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 7. *n.* 65. *Sanch. lib.* 7. *disp.* 37. *n.* 1. Verùm si absque graui difficultate nullitatem tuæ professionis probare non potes, vel quia impediris à religione, vel quia ob eam causam vexaris, vel quia testes nolunt veritatem declarare, vel quia impedimentum eius naturæ est, vt probationi non subsit, nullum committes peccatum fugien

fugiendos. Sic *Suar. dicto c. 3. n. 9. & 13. Lesium, Sanch. & Nauar. suprà*. Et ratio est manifesta; quia id quod fieri nō potest absque graui difficultate, moraliter est impossibile; sed stante impossibilitate probandi nullitatē professionis nō tenetur religiosus eam probationē intentare: Ergo omissa illa probatione fugere potes; quia habes ius tuæ libertatis, nullóque religionis venculo teneris. Limitant aut *Lesius, Sanch. Suar.* nisi scandalum adsit, sed raro, vel nunquam ex tali fuga orietur scandalum sub obligatione vitandum. Tum quia raro inde sumunt alij occasionē fugiendi absque legitima causa. Tum quia ipse legitimè fugiens vteris iure tuo, à quo vsu absque graui damno abstinere non potes. Illud tamen reputo certum, te fugientem, habitumque dimittentem etiam eo casu, quo facile posses professionis nullitatem probare, non esse obligatum ad monasterium redire, habitúmque reassumere; quia nullo iure constat huius reditus obligatio, & ob culpam commissam obligari non potes, sicuti non obligatur propria authoritate recuperans suam rem ab alio possessam, quia authoritate iudicis facilè recuperare posset, vt eam restituat; quia solum in modo culpam commisit, non in re ablata. Adde neque te obligari, esto per excommunicationem citeris, vt compareas, quia citaris ex præsumptione, quod verus religiosus sis, citarisque non audiendus, sed puniendus, *Suar. t. 3. relig. lib. 7. cap. 3. num. 12.*

11. Secundum, quod statuit Concilium in supradicto decreto *sess. 25. cap. 19. de regularib.* est, ne elapso quinquennio religiosus audiatur (hoc est) admittatur ad allegandas causas nullitatis suæ professionis; eo quod præsumit eo tempore ratificasse professionem, si forte nulla fuit, præcipitque iudicibus, vt sic præsumant. Ideóque vocatur præsumptio iuris, & de iure; quia à iure ipso constituta est, vt omnino seruanda, vt latè probat *Sanch. dicta disp. 37. à num. 7.* Neque inde fit te certum de nullitate professionis obligatum esse eam ratam habere, aut perpetuo in religionis obsequio permanere; quia hoc decretum in præsumptione fundatur, quæ si falso fundamento nitatur, obligationem in conscientia non inducit. *Nauarr. comment. 4. de Regularib. n. 77. & aliis allegatis, Sanch. disp. 37. à num. 9. Suar. t. 3. de relig. lib. 7. cap. 4. n. 3. 4. & 5. Lesius lib. 2. cap. 41. dub. 7. n. 64.*

12. Vt autem hoc decretum locum habeat, requiritur primò, vt impedimentum nullam reddens professionem cessauerit ante lapsum quinquennij. Nam si toto quinquennio durauerit, audiri potes via ordinaria; quia non potes præsumi ratam habuisse professionem, cum id fuerit impossibile: *Sanch. aliis relatis, lib. 7. disp. 37. num. 33. & 34. Lesius lib. 2. cap. 41. dub. 7. n. 64. Suar. t. 3. de relig. lib. 7. cap. 4. n. 6.* Secundò requiritur, vt tuæ professionis nullitatem ignoraueris; quia ea ignorantia posita nunquam præsumitur professio ratificata, *Lesius & Suar. supra*. Verum est tamen te allegantem hanc ignorantiam non admitti, quia aduersus illam est præsumptio iuris, & de iure, vt benè dixit *Sanch. disp. 37. n. 27.* siquidem ius præsumit ratificatam esse professionem, ac proinde præsumit scientiam nullitatis illius, vtpote de intrinseca ratificationis ratione. Quare solum (vt statim dicemus) beneficio restitutionis in integrum agere potes. Deinde si eo quinquennio impotentia reclamandi durauit, audiri potes via ordinaria, quia cessat præsumptio ratificatam fuisse professionem. Neque inde fit aduersus præsumptionem iuris, & de iure admitti probationem, non enim admittitur directa, sed indirecta, nempè admittitur probatio tollens fundamentum, cui præsumptio nititur. Nitebatur enim præsumptio in eo, quod sublato impedimento toto illo quinquennio spontè non reclamaueris. Probato ergo vel adesse impedimentum, vel impotentiam reclamandi tollitur fundamentum præsumptionis, sicuti aduersus matrimonium ex copula subsequenti præsumptum admittebatur probatio concludens non interuenisse copulam, aut sponsalia, aut esse dissoluta. At quia raro hæc impotentia concludenter probari potest, sed ad summum probabiliter; ea de causa ob illam vtcumque probatam datur restitutionis beneficium, vt infra dicemus: sic multis allegatis docet *Sanch. dicta disp. 37. n. 33. Lesius lib. 2. cap. 41. dub. 7. n. 64. Suar. t. 3. de relig. lib. 7. cap. 4. n. 6.*

13. Verum si impedimentum intra quinquennium sublatum fuit, & nulla adfuit impotentia reclamandi; vel si illa adfuit, eam probare liquido non potes, & ex alia parte professionem ratificare non vis, nulla superest via, vt audiaris, nisi vtaris beneficio restitutionis in integrum. Quod an in præsenti locum habere possit? non caret difficultate; eo quod matrimonium, & professio semel facta indissolubilia sint, & restitutio conceditur ad dissoluenda ea aduersus quæ datur. At Trident. statuit reualidari professionem gestatione spontanea habitus professorum, & eorum exercitiis per quinquennium. Ergo eo lapso non potest esse restitutio, quæ hanc reualidationem infirmet, sic *Flamin. lib. 13. de resignat. benefic. q. 5. n. 46. Zauallos in suis qq. pract. q. 500. in fine.*

Cæterum verius est aduersus hunc quinquennij lapsum dari restitutionem posse, sicut in aliis materiis: sic *Nauarr. com. 4. de regularib. n. 71. vers. tertio, & n. 76. vers. secundo, & lib. 1. consil. tit. de his queri, cons. 7. n. 2. in vtraque edit. & lib. 3. de regularib. cons. 23. in 2. edit. Azor. 1. p. lib. 13. cap. 4. q. vlt. Sanch. optimè probans, lib. 7. disp. 37. n. 22. Lesius lib. 2. cap. 41. dub. 7. n. 65. Barbosa 3. p. de potest. episc. allegat. 104. n. 108. Aloys. Riccius, resolut. 550. n. 6. & alij.* Ratio ea est; quia restitutionis beneficium aduersus præscriptionem longi temporis iure speciali, & extraordinario tam minoribus, quam maioribus conceditur, diuersimodè tamen; vt constat ex *cap. 1. & 2. de restitut. in integrum, lib. 6. & ex leg. 1. §. fin. ff. ex quibus causis maiores*, & tradunt specialiter *Couar. reg. possessor. 3. p. §. 3. Matienzo lib. 5. recopilat. tit. 11. leg. 8. gloss. 12. à n. 4.* Sed Concilium Trident. non interdicit huius restitutionis beneficium aduersus præscriptionem quinquennij. Nam esto dixerit eo elapso non esse audiendum, intelligi potest via ordinaria, secus hac via extraordinaria: nam leges generaliter actionem interdicentes non intelliguntur de actione competente ex iure speciali, & extraordinario, sed ex iuri communi, & ordinario, iuxta *gloss. receptam in leg. postquā lit. Cod. de Pactis*, & tradit aliis allegatis *Matien. dicto tit. 11. leg. 8. gloss. 13. n. 6. Molin. lib. 3. de primogen. cap. 13. n. 65.* Neque etiam ex natura huius præscriptionis infertur denegandum esse restitutionis beneficium; quia hæc religionis præscriptio, qua regulari denegatur audientia elapso quinquennio, nititur professioni non veræ, sed præsumptæ. At ad eneruandam præsumptionem iuris, & de iure restitutio tum minoribus, tum maioribus solet concedi, iuxta *leg. si mater ff. de except. rei iudicatæ.* vbi datur restitutio contra sententiam, quæ transit in rem iudicatam ex causa rationabili. Ergo dari potest aduersus hanc præscriptionem restitutio.

Neque obstat opposita dubitandi ratio. Fatemur inquam non posse dari restitutionem aduersus professionem certam, sicut neque aduersus matrimonium certum; quia dissolui non possunt; bene tamen ad-

uersus professionem,& matrimonium præsumptum; quia probari potest præsumptionem veram non esse, neque in veritate fundatam; eo quod verè professio nec facta, nec ratificata sit, nec matrimonium contractum.

14. Porrò huius restitutionis beneficium diuersimodi minoribus, & maioribus conceditur. Minoribus námque, hoc est illis,qui nondum 25. annum compleuerint,ex duplici causa. Primò ex causa minoris ætatis, tametsi sciuerint eorum professionem nullam esse, & potuerint reclamare; quia in hac restitutione eorū fragili naturæ fauere intenditur. Secundò ex impotentia reclamandi, siue ex metu, siue ex ignorantia nullitatis professionis prouenerit,quia hæc causa (vt iam dicam)sufficiens est, vt maioribus restitutio concedatur. Maioribus 25.annis solum ex hac impotentia restitutio est concedenda:quia solum illis conceditur restitutio ex causa rationabili, qualis est impotentia, ad quam reducitur probabilis ignorantia.Nam qui probabiliter ignorat ius sibi competere ad rem,quæ præscribitur,iustè dicitur impeditus ne agere possit, debet ergo restitui, iuxta *leg.1.§.vlt. ff.ex quibus causis,maior.& leg.1.§.si quis autem ff.de itinere, actúque priuato*,& aliis relatis docent *Matienzo,& Couar.suprà.* Dixi ex iusta,& probabili ignorantia; quia crassa, & supina vtpote culpabilis,non prodest ad effectum restitutionis, sicut neque iuris ignorantia,nisi sit iuris nimis reconditi,aut ignorans sit miles,rusticus,vel mulier,in quibus ob eorum conditionem ignorātia iuris facilè solet præsumi,*Sanch. disp.37.n.27.* Quapropter hac in parte difficulter ignorantia probari potest, cum sit ignorantia iuris, detúrque aduersus illam iuris præsumptio. Vide dicta de probatione ignorantiæ *1.p.tract.2.de peccatis, disp.1.punct.19.*

15. Restat quo tempore post quinquennium allegare maior possit ignorantiam,vt ei detur restitutio? Respondet *Sanch dicta disp.37. n. 26.cum Couar.& Matienz.locis allegatis*,esse omne tempus, quo ignorantia durauerit etiam centum annorum;qui ea ignorantia stante eneruatur præsumptio ratificationis; stante vero scientia nullitatis,& potentia reclamandi quadriennium iure communi concedi, ex *cap.1.de restitut.in integr.in 6.leg.fin.Cod.de temporib.in integr. restitut.* At in hoc euentu existimat id tempus non concedi; nam eo ipso, quo sublato impedimento, & stante scientia nullitatis se quis professorum actibus ingerit,censetur tacitè profiteri, & non reclamando elapso quinquennio professionem factam ratificare.

Cæterum verius credo maioribus iure communi restitutionem concedendam non esse quadriennio elapso à tempore finitæ præscriptionis qualibet interueniente ignorantia. Quia si quadriennium concessum pro beneficio restitutionis computādum esset à die,quo cognoscis aduersus te præscribi;concedenda esset restitutio in quadragenaria,& cētenaria præscriptione, quod certè communiter reprobatur, vt videre est in *Couar.reg.possessor.p.vlt. §. vlt. num. 2. Matienzo dicta leg.8.gloss.12.n.10.& 16.*In præsenti casu distinguenda est ignorantia. Alia est ignorantia nullitatis professionis, alia termini concessi ad reclamandum. Si ignorantia nullitatis adsit, toto eo tempore poteris reclamare; quia præsumi non potes professionem ratificasse:cessante vero ignorantia, & sublato impedimento incipit quinquennium computari,intra quod iure ordinario reclamare potes: si vero ignorāntia tantum sit termini concessi ad reclamandum stante scientia nullitatis,& sublato impedimento ad reclamandum, & ad ratificandum, credo concedi quadriennium via restitutionis in integrum, vt elapso quinquennio possis,cum maior sis,reclamare. Quia si in huiusmodi casu non conceditur maioribus restitutio, vt reclamare possent, nullus est casus in quo illis necessarium sit vti beneficio restitutionis in integrum. Nam stante ignorantia nullitatis professionis, vel impedimento ad reclamandum, vel ad ratificandum, non iure extraordinario restitutionis, sed via ordinaria agere possunt; quippè non labitur quinquennium,quod sit tempus aptum ratificationi. Neque obstat argumentum Sanch.quod stante scientia nullitatis professionis, & sublato impedimento inducitur professio tacita gestatione habitus professorum, & eorum exercitiis, & quinquennij non reclamatione illius professionis inualidæ ratificatio. Quia non inducitur vera ratificatio, sed præsumpta; ac proinde quadriennium dari potest via restitutionis,vt examinetur, an vera præsumptio sit, aliàs nec minoribus cognoscentibus nullitatem suæ professionis, & sublato impedimento habitum professorum gestantibus concedenda esset restitutio.

16. Illud tamen dictum *Sanch. disp. 37. n.28.* cui consentit *Lesius lib.2.cap.41.dub.7.n.65.* verum existimo, nempè in foro conscientiæ maiorem, qui intra quinquennium professionem non ratificauit, posse rogatum, an sciuerit suam professionem fuisse nullam,vel labi quinquennium intra quod conceditur restitutio, negare se sciuisse subintellecta restrictione ex parte intellectus, vt professionem ratificaret;quia de scientia vtili, & fructuosa ratificationi rogatur, non de alia.

PVNCTVM VIII.

Quos effectus habeat religiosa professio, & biennia in Societate Iesu incorporatio.

1. *Transit in dominium religionis.*
2. *Soluitur patria potestas,& qualiter redeat in eiectis.*
3. *Remittuntur peccata quoad pœnam.Et qualiter contingat.*
4. *Commutantur omnia vota.*
5. *Fit hæc commutatio iure non diuino, sed ecclesiastico consuetudine introducto.*
6. *Si professus huic commutationi contradicat, effectum non habet.*
7. *Incorporatione in Societate non extinguuntur vota,sed suspenduntur.*
8. *Tollitur irregularitas ex defectu natalium.*
9. *Sed non quoad prælaturam, nec beneficium curatum.*
10. *Sola professione tollitur hæc irregularitas.*
11. *Item votis biennij.*
12. *Excluduntur fœminæ illegitimæ à munere Abbatissæ, & Priorissæ.*
13. *Non excluditur corrupta.*
14. *Purgatur inhabilitas ad actus temporales.*
15. *Deletur ingratitudinis nota.*
16. *Item matrimonium irritatur.*

VArij effectus à doctoribus enumerantur, quos breuiter percurremus.

1 Primus

1. Primus & quasi substantialis professionis effectus est, vt vi illius in dominium, & potestatem religionis transeas obsequuturus in omnibus, quæ sunt iuxta ipsius regulas, & constitutiones, ipsáque religio vicissim tibi obligetur te alere, & gubernare, sicuti obligatur mater alere, & gubernare filium, & dominus seruum, & respublica suum ciuem, ipséque seruus, filius, & ciuis obligantur parenti, domino, & reipublicę inseruire, sic omnes doctores apud *Suar. t. 3 de relig. lib. 6. cap. 13. n. 2. Lesium lib. 2. cap. 41. dub. 8. n. 67.* Qui effectus suo etiam modo competit emittentibus biennij vota in Societate, cum ipsi perpetuo obligentur religioni obsequuturi, ipsáque religio obligetur eos alere & retinere, dum causa iusta expulsionis non succedit.

2. Ex quo effectu deducitur hac professione, & idem est de Societatis incorporatione, patriam potestatem solui, & merito, quia à religione assumeris gubernandus; sic sequentes *glossam in leg. si ex causa, §. Papinianus, ff. de minorib.* tradūt post alios *Nauarr. comment. 3. de regularib. n. 41. Anton. Gomez. leg. 48. tauri, n. 7. in fine, Couarr. cap. quia nos, n. 5. de Testam. Sanch. lib. 5. sum. cap. 5. n. 29.* Quod intelligendum venit, vt benè aduertit *Nauarr. Couarr. & Sanch. supra,* in iis, quæ tibi vtilia sunt, à patria potestate liberari, secus in damnosis; quia ea quæ in tui fauorem statuta sunt, non debent in tui dispendium retorqueri. An autem eiectus à religione ad patriam potestatem redeas? Distinguēdum est, si verus religiosus maneas, non redis; quia per se religioni subiiceris, esto per accidens ab eius gubernatione, vt indignus repellaris. At si à votis omnino solutus existas, vt contingit in dimissis à Societate post vota biennij: verius est te in patriam potestatem redire; quia cessat causa ob quam ab ea liberatus eras, *Sanch. lib. 5. sum. cap. 5. num. 31. Layman. lib. 4. sum. tract. 5. cap. 10. n. 5.*

3. Secundus effectus est tam professionis, quam incorporationis in Societate Iesu plenissima remissio peccatorum non quidem quoad culpam (hoc enim probabilitate caret, cum non sit sacramentum) sed quoad pœnam. Eáque de causa sæpè à Sanctis Patribus, & Doctoribus baptismo comparatur.; sic *D. Thom. 2. 2. q. 189. art. 3. ad 3. & ibi Caietan. Azor. 1. p. lib. 12. cap. 5. q. 11. Plati de bono status religiosi, lib. 1. toto cap. 13. Sanch. lib. 5. cap. 5. n. 2. Suar. lib. 6. cap. 13. num. 4. Lesius lib. 2. cap. 41. dub. 8. num. 72. Layman. lib. 4. tract. 5. cap. 10. num. 1.* Sed non caret difficultate, qualiter hæc prærogatiua habeatur, an ex diuina gratitudine, & liberalitate, qua Deus omnium peccatorum satisfactiones debitas dimittit gratus illa oblatione, tametsi oblatio illa non sit condigna satisfactio, an ex excellentia, & perfectione ipsius operis, an ex speciali Pontificis indulgentia? Et quidem ex gratitudine, & liberalitate Dei hanc prærogatiuam religiosæ professioni concedi, esto pium sit, & rationi consonum, nullo tamen firmo fundamento nititur. Ex vi autem condignæ satisfactionis non videtur fieri posse; siquidem sæpè peccata commissa sunt plura, & nimis grauia, & oblatio religiosi tepida, & remissa, quamuis ex sua natura sit opus perfectissimum. Quod si dicas traditione rerum externarum in vsus pauperum, & pios peccata redimuntur, ergo à fortiori traditione sui ipsius, non conuincit peccata plenè redimi; aliàs plenè redimerentur peccata, si te traderes in Xenodochio obsequuturū. Neque item ex eo quod tuam voluntatem diuino obsequio in perpetuum mancipes; aliàs simplici voto obedientiæ fieret plena remissio. Neque item virtute alicuius indulgentiæ hæc plena remissio habetur, si quidem nullibi hæc extat concessio. Adde hanc remissionem virtute indulgentiæ non declarare satis præstantiam huius excellentissimi operis; quippè aliis operibus inferioribus concedi solet, quia conceditur nō ex vi, & merito ipsius operis, sed ex Christi, & Sanctorum satisfactione in thesauro ecclesiæ reposita.

Nihilominus dicendum est hoc opus de se ita esse excellens, vt regulariter ex vi illius pro omnibus peccatis fiat condigna satisfactio, sic explicat *D. Thom. Suar. t. 3. de relig. lib. 6. cap. 13. n. 6.* Notanter dixi *regulariter*, vt excluderem casum, in quo peccata sint plura, & grauiora, & obligatio religiosi remissa; quia tunc non plena esset satisfactio, vt conuincit ratio dubitandi, & fortè hac de causa in priuilegiis plurium religionum est concessa indulgentia plenaria sic religionem ingredientibus, quæ certè necessaria non esset, si omnes indiscriminatim virtute illius ingressus plenariam peccatorum remissionem obtinerent. Sed an renouatione huius professionis hæc condigna remissio obtineatur? Negat *Sanch. dicto cap. 4. n. 5.* eo quod prima traditio difficilior sit, & frequenter intensior. Affirmat *Layman. lib. 4. tract. 5. c. 10. n. 2.* & vt probabile defendit *Saa, verbo religio. n. 17.* quia renouatio quoad voluntatem, quam Deus specialiter respicit, est noua traditio, & sæpe ex maiori affectu, & amore in Deum procedit, quid ergo merito, & satisfactioni plenæ obstare potest, tametsi faciliùs præstetur? Placet hæc vltima sententia, vt magis pia adhibita supradicta moderatione, vt peccata non sint nimis grauia, nec renouatio remissa, sed feruens, & deuota, vt par est.

4. Tertius effectus est commutatio omnium votorum antecedentium professionem, siue vota sint personalia, vt tenent ferè omnes doctores, siue realia, vt fert communior sententia: colligitur apertè ex *cap. scripturæ, de voto,* vbi de eo, qui sepulchrum Dominicum, vel limina apostolorum vouit visitare, & religionem ingredi vult, dicitur reum facti voti non esse, cum temporale obsequium in perpetuam noscatur religionis obseruantiam commuttare.

5. Sed est dubium; qualiter hæc commutatio fiat, an ex vouentis voluntate, an ipso facto, & quo iure, naturali, diuino, vel ecclesiastico? Et quidem ex vouentis voluntate fieri posse nemini est dubium, idque manifestè supponit prædictus textus, qui non tā videtur nouum ius constituere, quàm constitutum declarare, est enim religiosus status ita excellens, & perfectus, vt virtute, & eminenter contineat quælibet specialia obsequia, quæ aliàs præstari possent. Quod non solum verum habet in professione solemni, sed etiam in Societatis biennia incorporatione, vt decidit *Gregor. 13. in sua bulla ascendente,* & notauit *Sanch. lib. 5 sum. cap. 5 n. 55 Suar. t. 4. de relig. tract. 10. lib. 3. cap. 4. n. 23.* At non esse opus speciali vouentis voluntate, sed iure ipso diuino, naturali, & ecclesiastico induci hanc commutationem religionis professione indicauit *D. Thom. 2. 2. q. 88. art. 12. ad 1. & in 4. dist. 38. q. 1. art. 4. quæstiunc. 4. ad 2. Paludanus expressit ea dist. 38. q. 4. art. 1. n. 15. concl. 6. pluribus relatis, Sanch. lib. 5. sum. cap. 5. n. 38. Layman. lib. 4. sum. tract. 5. cap. 10. n. 3.* Rationes subdunt; quia religionis professione omnes tuas facultates, & vires Deo consecras, abundantius ergo soluis, quàm si particularia obsequio præstares, sicuti si Petro magnam summam deberes, omnésque tuas facultates, quas habes, & habere potes, illi offerres, & insuper te in seruum traderes, abundantissimè satisfaceres. Præterea voto adstrictus de certa religione intranda, si aliam

aliam etiam laxiorem ingreditur, & in ea profitetur, potest (voto non obstante priori, cui tanquam simplici per secundum noscitur derogatum) in eadem licitè permanere, vt est expressa decisio *text. in cap. qui post votum de Regularib. in 6.* Ergo iure ipso vota prius facta religionis professione extinguuntur. Hoc autem ius non videtur esse ecclesiasticum, sed potius diuinum, & naturale, cui nititur *Alexand. 3. in illo cap. scriptura de voto, & Bonifac. in d. cap. qui post votum.*

Hac vltima ratione deducta ex *text. in cap. qui post votum*, omnino conuincor ad hanc commutationem opus non esse speciali vouentis voluntate. Non enim vouens strictiorem religionem posset in laxioris ingressum commutare, cum peccet ingrediendo laxiorem; at si de facto in laxiori profiteatur, extinguit strictioris religionis etiam perseuerantiæ votum. Ergo signum est facto ipso, & non speciali vouentis voluntate hanc commutationem fieri. Sed quo iure id fiat? Verius credo non iure ipso naturali, nec diuino positiuo, sed solum ecclesiastico consuetudine introducto. Sic *Suar. t. 3 de relig. lib. 6. cap. 14. à n. 14. & t. 4. de relig. tract. 10. lib. 3. cap. 4. n. 26.* Et quidem non fieri hanc commutationem iure ipso naturali probo. Vota facta ante religionis ingressum vel sunt compatibilia cum statu religioso, vel non? Si sunt incompatibilia, cessant, seu suspenduntur assumptione illius status. Si vero sunt compatibilia, vt sunt ieiunia, orationes, & similia, nulla est ratio cogens ipso iure naturali professione extingui: sicuti enim facta professione omnia illa vota ieiuniorum, & orationum fieri validè possent, cur non antea facta possent firma persistere? Quod autem nec iure diuino positiuo hæc commutatio fiat, inde probatur; quia hoc ius ex sacra Scriptura, & Conciliis, ecclesiæque traditione colligendum est; at nullus apparet textus sacræ Scripturæ, vel Conciliorum, nulláque ecclesiæ traditio, ex quo colligatur. Ergo. Restat igitur vt solum ecclesiastico iure hęc commutatio facienda sit, cum autem nullũ sit ius ecclesiasticum scriptũ hanc commutationẽ expressè statuens, nam *text. in cap. scriptura de voto*, non de omnibus votis, sed solum de incompossibilibus loquitur, & esto de omnibus loqueretur, non indicat ipso iure commutationem fieri, sed potius vouentis voluntate; inquit enim textus. Nec voti facti reus habeatur, qui tẽporale obsequium in perpetuam noscitur religionis obseruantiam commutare, *text. in cap. qui post votum*, non statuit ius, sed declarat statutum, cum dicat per secundum votum solenne simplex noscitur esse derogatum; noscitur inquam esse derogatum consuetudine à Pontifice approbata, cum ex nullo alio capite constet.

6. Sed quid si profitens huic commutationi à iure inductæ contradicat? *Syluest. verbo votum, 4. q. 7. dicto 3.* quem sequitur *Sanch. lib. 5. sum. cap. 5. n. 41. Layman. lib. 4. tract. 5. cap. 10. n. 3.* existimant adhuc extingui; quia contradictio hæc impedire non potest efficaciam commutationis à iure inductę. Et quidem si hæc commutatio iure ipso naturali fieret, verissima esset sententia Syluest. quia fundatur in excellentia ipsius professionis, quæ cum non immutetur illa contradictione, non potest non habere suum effectum. At quia diximus hanc commutationem fieri iure ecclesiastico consuetudine introducto, verius credo impediri posse profitentis voluntate; quia non est credendum velle Pontificem inuito, & renuenti beneficium concedere: sic docent *Hostiens. Richard. Rosella, & Angel. relati à Sanch. dicto cap. 5. n. 37. Suar. t. 3. de relig. lib. 6. cap. 14. n. 14. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 16. num. 106. & cap. 41. dub. 8. num. 72.*

7. Maior dubitatio est de incorporatione in Societatem Iesu per vota biennij, an inquam hæc incorporatio, quæ verum religiosum constituit, extinguat omnia vota antea facta, sicuti extinguit solennis professio? Ratio dubitandi est, quia omnes rationes, quas communiter doctores adducunt, vt professioni solenni hanc prærogatiuam extinguendi antecedentia vota concedant, eædem procedunt in hac incorporatione. Nam per hanc incorporationem religiosus quantum est ex parte sua moritur mundo, & Deo viuit, & se suáque omnia in diuinum obsequium trãsfert traditione ita perfecta, vt eminenter contineat quodlibet aliud obsequium, quod in particulari præstari posset, quæ sunt rationes, ob quas hæc prærogatiua solenni professioni conceditur. Neque obstat hanc traditionem ex parte religionis non esse perpetuam; est enim perpetua causa dissolutionis non subsistente, esto causa posita dissolui possit; sicut dissolui potest professionis traditio per Pontificem causa legitima intercedente. Verum est tamen grauiorem multo causam exigi ad dissoluendam professionem, quam incorporationem; eáque de causa dicitur professio vinculum insolubile, incorporatio vero vinculum solubile. Sed quia vtrumque vinculum æquè arctat religiosum, & æquè illo est religioni adstrictus, ideo vtraque traditione omnia vota debent extingui, si ob excellentiam operis extinguantur.

Fateor me hac ratione omnino conuinci ad asserendum doctores illos, qui censent professione religionis omnia vota antecedentia extingui iure ipso naturali, vtpote solutione abundantiori, obligatos esse asserere biennia incorporatione Societatis etiam extingui: sed quia nos diximus hanc extinctionem non prouenire ex iure ecclesiastico scripto, sed consuetudine introducto, nulláque sit consuetudo, quod vota antecedentia hac incorporatione extinguantur; imo potius à principio Societatis contrarium omnino seruatur, vt constat ex *prima congregat. generali, can. 21.* ibi vota, quæ nostri in sæculo emiserunt, in nostra Societate suspensa sunt, etiamsi per professionem non tollantur, & ita obligationem eorum cessare, dum in Societate manent, intelligatur; efficitur sanè prærogatiuam extinguendi votum incorporationi non concedi: & ita tenet *Sanch. lib. 5. sum. cap. 5. n. 54. Suar. t. 3. de relig. lib. 6. cap. 14. propè finem, n. 20. & tom. 4. tract. 10. lib. 3. cap. 4. n. 25. Layman. lib. 4. tract. 4. in fine.*

8. Quartus effectus est sublatio irregularitatis ex defectu natalium prouenientis, habetur. *cap. 1. de filiis presbyter.* ibi, vt filij presbyterorum, & cæteri ex fornicatione nati ad sacros ordines non promoueantur, nisi aut Monachi fiant, vel in congregatione canonica regulariter viuentes; prælationem autem canonicam nullatenus habeant.

Circa quem *textum* aduerto, solam hanc irregularitatem ex defectu natalium professione religionis tolli, quia esto aliqui dicant omnem aliam tolli exceptam, quæ ex bigamia, & homicidio voluntario nascitur, fundamentum non habet, vt aduertit *Sanch. lib. 7. de matr. disp. 86. n. 4. & lib. 5. sum. cap. 5. num 9. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 8. in fine, n. 73.* Dixi professione religionis, vt abstinerem ab specialibus priuilegiis, si fortè aliqua sunt alicui religioni concessa. Secundò aduerto quamlibet irregularitatem ex defectu natalium professione tolli. Vnde siue filij sint naturales, siue spurij poterunt ad sacros ordines promoueri, colligitur ex illis verbis, filij presbyterorum,

tum,& ex fornicatione nati,quæ comprehendunt filios naturales,sacrilegos,adulterinos, & incestuosos. Sic *Sanch. dicto cap.5.n.9. Lessius num. 73. Layman. lib.4.tract.5.cap.10.n.4.* Tertiò aduerte, non penitus irregularitatem ex defectu natalium professione religionis tolli, quia saltem prælatura his religiosis illegitimis interdicitur *dicto cap.1.* Sed an alia interdicantur, difficultate non caret; quia dictus *text. in cap. 1.* solum de susceptione sacrorum ordinum loquitur,,ibi ad sacros ordines non promoueantur, nisi Monachi fiant.Ex quibus verbis colligit *Sayrus t.1. thesaur.casuum lib.6.cap.11.n.3.* illegitimè natum,& absque dispensatione ordinatum, si religionem ingrediatur, non posse in susceptis ordinibus ministrare; quia id concessum non est. Sed contrarium est tenendum cum *Sanch.lib.5 cap.5.n.10. Layman. lib.4. tract.5.cap. 10. n. 4.* quia ex supradicta concessione recipiendi sacros ordines censetur concessa facultas susceptis vtendi. Tum quia minor est, & in maiori inclusa, siquidem præcipuè ob vsum ordinum facultas illos recipiendi conceditur.

Tum quia sub ea concessione excluditur omnis irregularitas,& inhabilitas, quæ prohibitione recipiēdi sacros ordines introducta erat. At illis verbis,*non promoueantur ad sacros ordines filij ex fornicatione nati*, introducta erat integra irregularitas non solum suscipiendi sacros ordines, sed etiam in susceptis administrandi,recipiendíque quodlibet beneficium:ergo illa concessione *nisi Monachi fiant* hæc irregularitas remouetur. Adde id ipsum sufficienter indicasse textum excipientem prælaturam: si enim sola irregularitas pro susceptione sacrorum ordinum esset sublata,vt quid textus prælaturam excipiebat? Excipit igitur textus ab hac concessione, & priuilegio prælaturam; quia sub prohibitione, & exceptione antecedenti comprehendebatur. Intelligenda autem est exceptio de prælatura intra religionem, quam extra, vt docent *Suar. Sanch.& alij statim referendi.*

9. Sed est dubium, an non solum prælatura, sed quodlibet aliud beneficium etiam simplex his religiosis interdictum sit? Affirmat *Suar. t.5. de censur. disp.50.sect 5.n.15.* eo quod *text.in dicto cap.1.* Solum his religiosis susceptionem sacrorum ordinum concedat. Ergo non concedit susceptionem beneficij. Neque exceptione prælaturæ id colligi potest, quia illa exceptio necessaria non erat, sed ad tollendam omnem dubitationem apposita fuit. *Nauarr.* vero *lib.1.de cons. tit. de presbyter.cons 3 alias 6.* quem sequitur *Lessius lib.2.cap.41.dub.8.in fine Sanch.& alij ab eo relati lib.5.sum.cap.5.n.16.* negant his religiosis simplex beneficium interdici, sed solum beneficia manualia curam animarum habentia. Mouentur ex *text.in cap. fin. de filiis presbyter.* vbi illegitimi excluduntur à qualibet dignitate, & beneficio parochiali:tacitè ergo beneficium simplex manuale conceditur. Fateor hanc vltimam sententiam sequendam esse in praxi vtpote communem. At si rigor iuris spectandus esset, crederem non solum beneficium simplex,sed curatum modo non sit prælatura his religiosis illegitimis concedi. Ducor:quia esto in *cap. fin. de filiis presbyter.* illegitimis interdicantur dignitatas, beneficiáque curata, ab hoc interdicto eximūtur, cum religiosi fiunt; siquidem in *cap.vt filij*, cui finale non debet esse contrarium, sub prohibitione suscipiendi sacros ordines plena irregularitas illegitimis constituitur, vt docet *Suar.supra*,sed ab ea eximuntur, si Monachi fiant;aliàs non exciperetur prælatura,si sub prohibitione,& exemptione antecedenti non esset comprehensa. Comprehendebatur inquā quodlibet beneficium simplex, curatum, & prælatura;cum ergo religiosis sola prælatura expresè eis interdicatur, omnium aliorum beneficiorum capaces sunt. Sed quid de successione in bonis paternis? Affirmant plures relati *à Sanch.cap.5.n.15.* professione religionis illegitimos obtinere; quia verè legitimantur,sicut olim legitimabantur oblati curiæ Principis. *Authent.quibus mod.natur.effic.sui, §.si quis collat. 7.* Verum omnino tenendum est hunc effectum successionis ex professione religionis non prouenire; quia nullibi cauetur. Neque obstat oblationem spurij curiæ Principis præstare successionem, quia eam præstabat, quia oblatum legitimum absolutè reddebat, quod non præstat professio. Sic *Couarr.4. decret.2.p. cap.8.§.7.n.4.Suar.t.5.de censur.disp.50.sect.5.n.16. Sanch.lib.5.cap.5.n.26.*

10. Superest duplex difficultas. Prima, an sublatio huius irregularitatis non solum sit effectus professionis,sed etiam in nouitiatum ingressus? Ratio dubitandi est;quia nouitius verè Monachus dicitur,præcipuè in fauorabilibus.Deinde;quia esto Monachus non sit saltem in congregatione canonica,regulariter viuit, cum ergo in *dicto cap. 1.* ab irregularitate eximantur illegitimi, qui Monachi sint, & qui in congregatione canonica regulariter viuunt,efficitur nouitios eximi. Et confirmatur ex *cap. 1. dist. 56.* vbi Vrbanus II. ab ordinibus excludit illegitimos, nisi aut in cænobiis, aut in canoniis religiosè probati fuerint conuersati: probantur autem nouitiatu,ergo nouitiatus ingressu hæc irregularitas cessat;& ita docet *Man.Rodrig.t.1.regul.quæst.q.13 art.4.* subditq; exeuntes à religione in eandem irregularitatem incidere,& ab vsu susceptorum ordinum prohiberi.

Cæterum omnino affirmandum est sola professione religionis hanc irregularitatem excludi. Quia cum hæc irregularitas absolutè tollatur, & non ad reincidentiam, expediebat tolli ob causam de se perpetuam, qualis erat sola professio, & non probationis ingressus. Hæc autem professio siue sit in religione Monachorum, siue regulariū Canonicorum sufficiens est; eáque de causa *text. in cap. 1.* dixit ab hac irregularitate illegitimos excludi, si Monachi fiant, aut in congregatione canonica regulariter viuant,quasi diceret Monachos,& Canonicos regulares illegitimos à susceptione ordinum non excludi; neque ibi *text.in cap.1.56.dist.* loquitur de probatione nouitiatus, sed de probatione per probatam, & religiosam vitam; & ita tenet, latéque probat *Suar. t.5 de censur.disp. 50.sect.5.à n.12. Azor.1.p.lib. 12. instit.moral.cap.5.q.12.Sanch.pluribus relatis, lib. 5. cap.5.n.12.*

11. Illud vero certum existimo biennij votis in Societate Iesu emissis tolli hanc irregularitatem æquè ac professione tollitur; quia his votis verè religiosi fiunt ex *text.in cap.1.de filiis presbyteror.& cap.1.56. dist.* solum id expostulauit. Sic *Sanch. cap. 5. n. 13. Layman.lib.4.sum.tract 5.cap.10. n. 4.* Quod si hic religiosus à Societate dimittatur in prædictam irregularitatem non reincidit, sed omnino liber manet; quia nullibi cauetur hæc reincidentia, & non est imponenda irregularitas,nisi in casibus à iure expresis. *Sanch. supra.*

12. Secunda difficultas est de fœminis illegitimis, an à prælatura conuentus excludantur? Videntur nequaquam excludi; quia hæc exclusio est quasi quædam irregularitas,sed hæc non contrahitur nisi in casibus à iure expresis. At in iure expressum non est fœminas illegitimas à prælatura sui conuentus excludi. Nam esto in *cap. 1. de filiis presbyterorum.* filij illegitimi

illegitimi à prælatura excludantur, ad fœminas hoc decretum non debet extendi. Tum quia odiosum, tum quia expresse de filiis incapacibus suscipiendi ordines loquitur. Deinde si professione moniales illegitimæ capaces non sunt prælaturæ, nullum priuilegium religiosa professio eis concedit. Denique prælatura monialibus competens vera prælatura non est, cum non habeat ecclesiasticam iurisdictionem. Non igitur debent illegitimæ ab ea excludi, & ita tenet *Man. Rodrig. t. 1. regul. quæst. q. 13. art. 21. indicat Tabiena verbo virginum consecratio, n. penult.* Aliqui limitant, vt locum habeat in Abbatissis temporalibus, secus in perpetuis, vel benedictis. Sed est distinctio, & limitatio absque fundamento; cum esse perpetuam, vel temporalem non variet iurisdictionem.

Cæterum etsi sententia *Rodrig.* spectato iuris rigore tenenda esset, at spectata consuetudine, communique doctorum interpretatione contrarium affirmandum est, nullam scilicet illegitimam eligi posse in Abbatissam, seu Priorissam perpetuam, vel temporalem. Ratio desumitur ex *dicto cap.* 1. vbi à prælatura excluditur illegitimus religiosus, sed sub nomine prælaturæ Abbatissæ munus continetur, vt docent communiter doctores in *cap. indemnitatibus*, §. *sanc. de electione in 6. per textum*, ibi, *vt à dignitate eiciatur adepta.* Ergo illegitima excluditur à prælatura. Et licet in illo textu nomen filij expressum sit, videatúrque loqui de capacibus sacros ordines suscipiendi; at quia est dispositio religioso statui fauorabilis, ea de causa fœminas comprehendit ea parte qua capaces sunt. Adde si sub nomine filiorum illegitimorum, & sub dispositione eos à prælaturis excludente non comprehenduntur fœminæ, vt quid *Sixtus V.* declarans suam rigorosam constitutionem contra illegitimos editam subdit. Cæterum quæ à nobis circa religiosos viros in præfata constitutione sancita sunt, ea nequaquam volumus ad moniales nunc extendi. Censebat ergo sub illegitimis exclusis à prælatura moniales comprehendi; & ita tenent *Glossa in dicto cap. indemnitatibus, & ibi Ioan. Andr. Ancharr. Monach. Archidiac. & alij, Nauarr. com. 2. de Regularib. n. 60. Flamin. de resignat. lib. 3. q. 12. n. 11. Sayro, t. 1. thes. casuum, lib. 6. cap. 11. n. 3. Sanch. aliis relatis, lib. 5. cap. 5. n. 19. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 2. cap. 6. n. 14.* Neque obstant rationes contrariæ. Ad primam probatione nostræ sententiæ satisfecimus. Ad 2. concedo nullum speciale priuilegium monialibus professione concedi, cum capaces non sint suscipiendi ordines. Ad 3. admitto Abbatissæ munus non esse proprissimam prælaturam; at sufficit quod in communi acceptatione sub prælatura comprehendatur.

13. Sed quid, si fœmina corrupta sit? Affirmant plures relati à *Sanch. dicto cap. 5. n. 21.* excludi à munere Abbatissæ, & mouentur ex *cap. iuuenculas, 20. q. 1.* ibi iuuenculas (inquit Gregor.) fieri Abbatissas vehementissimè prohibemus. Nullam igitur fraternitas tua, nisi sexagenariam virginem velari permittat. Præterea; quia non videtur decens, vt virginibus corrupta præsit; quia non poterit ad virginitatem exemplo suo hortari. Cæterum tenendum est hanc qualitatem necessariam non esse; nam sicut non est necessarium, quod sit sexagenaria ætate, sed perfectione continentiæ, vt dicit *glossa*, sic necessarium non est, quod fuerit virgo, præcipuè cum non omnes moniales virgines sint. Adde D. Gregor. de velo consecrationis concesso virginibus videri locutum, quod velum viduis, publicéque corruptis dari non potest, secus si secreto virginitatem amiserint. Quia non se debent manifestare, vt docet *Suar. t. 4. de relig. tract. 9. lib. 1. cap. 11. à n. 8.* non autem loquitur de velo communiter monialibus tradito; & ita aliis relatis defendit *Sanch. lib. 5. sum. c. 5. n. 22. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib 2. cap. 6. n. 16.*

14. Quintus effectus religiosæ professionis est purgatio inhabilitatis ad aliquos actus temporales ratione delicti commissi, vt si ex furto, falsóve testimonio inhabilis factus sis ad testimonium ferendum professione religionis ab hac inhabilitate liberaris. Non enim debe præsumi potest similia crimina cõmissurum, cum diuino obsequio sis mancipatus: sic *Glossa in cap. cum deputati de iudiciis in fine, & ibi Felin. Rebuff. prax. benefic. tit. de dispensat. super defectu natal. n. 72. Sanch. lib. 5 sum cap. 5. num. 27. Layman. lib. 4. tract. 5. cap. 10. n. 5.* colligitúrque ex *Auth. de Monachis, collat 1. statim in princ.* ibi conuersationis monachalis vita sic est honesta, & vt omnem quidem humanam hominis maculam detergat. Hic effectus extenditur ad incorporationem in Societate Iesu per vota biennij, quia ex tua parte æquè diuino obsequio illis votis manciparis, & tradit *Sanch. dicto cap. 5. num. 28.*

15. Sextus effectus est, quod deleat omnem maculam, seu ingratitudinis notam antea commissam, ob quam exhæredari filius poterat, vel legitima parentis portione priuari. Quia hac vitæ mutatione, & perpetua ad diuinum obsequium mancipatione sufficiẽter reparat quamlibet iniuriam parenti factam: sic habetur in *Nouella Iustiniani Imperatoris apud Gratianum, cap. fin. 19. q. 3.* & tradit *Couarr. c. Raynutius num. 28. de testament. Molin. de. iustit. t. 1. disp. 176. fine, Sanch. lib. 5. sum. cap. 5. n. 33. Layman. lib. 4. sum. tract. 5. cap. 10. n. 6. & alij apud ipsos.* Extenditur hic effectus ad incorporationem Societatis per vota biennij, quia eadem ratio procedit. *Sanch. & Layman. suprà.*

16. Septimus effectus est irritatio matrimonij subsequentis, & antecedentis rati, de quo effectu, & qua ratione votis simplicibus Societatis Iesu competat tract. de matrim. examinabimus.

Hi sunt effectus religiosi status, illum tamen profitentibus varia priuilegia à Pontificibus sunt concessa, tum pro administratione, receptionéque sacramentorum, tum pro absolutione à peccatis, & censuris, aliarúmque inhabilitatum dispensatione de quibus priuilegiis in suis propriis locis agendum est.

DISPVTATIO III.

De obligationibus religiosi status, castitatis, & paupertatis.

PRofessione religionis obligatur religiosus speciali voto castitatem, paupertatem, & obedientiam seruare, hisque obligationibus alias annectit iuxta institutum illius religionis, in qua professionem emittit. De omnibus specialiter differendum est.

PVNCTVM I.

Qualiter religiosus obligetur castitatis voto.

1. *Ad quid obliget castitatis votum?*
2. *Quod sit peccatum illius violatio.*

3. *An*

3. ***An violatio voti solennis castitatis à violatione voti simplicis differat, sitque circunstantia explicanda in confessione? Resoluitur non esse necessario explicandum.***

1. CErtum est apud omnes religiosos castitatis voto te obligari; primò ad abstinendum à coniugio, nisi votum faceres iuxta normam militum ordinum Alcantaræ, Calatrauæ, & D. Iacobi, qui non emittunt votum absolutæ castitatis, sed coniugalis tantum. Obligaris vero ita abstinere à coniugio, vt si fortè illud attentaueris, effectum non obtineas. Quod qua ratione contingat tract. de matrimonio examinandum relinquimus, & ibi an vota scholarium in Societate hanc vim habeant subsequens matrimonium, & ratum præcedens dirimendi, & quo iure, interim vide *Suar. t. 3. de relig. lib. 9. de voto castitatis, cap. 21. & seq. & t. 4. de relig. tract. 10. lib. 4. cap. 1. &* 2. Deinde obligaris abstinere ab omni actu tam interno, quàm externo venereo, ita vt peccans contra castitatem, simul etiam pecces contra votum, & sacrilegus existas.

2. Quale autem sit peccatum contra votum, mortale, an veniale? Ex violatione castitatis sumendum erit, si violatio mortalis sit, mortale erit peccatum contra votum, si venialis, veniale. Hoc autem intelligendum est, vt benè notauit *Sanch. lib. 5. sum. cap. 6. n. 10.* in violatione castitatis propriæ, secus in aliena: si enim tuo facto, vel aspectu per se veniali alius ad mortale induceretur, peccares mortaliter, peccato scandali aduersus castitatis virtutem, sed aduersus votum solùm venialiter peccares: quia votum castitatis non se extendit ad conseruandam alienam castitatem, sed propriam.

Dixi esse veniale, vel mortale pro veniali, vel mortali violatione castitatis propriæ. Non enim negari potest castitatem sæpè venialiter violari tum ob defectum perfectæ deliberationis, tum ob materiæ lenitatem. Sed non inde fit dari posse leuitatem materiæ in delectatione venerea deliberatè quæsita, hoc enim nullatenus asserendum est; esset enim virtualiter affirmare dari leuitatem materiæ in coitu, vel pollutione. Nam delectatio venerea est complacentia sumpta ex coitu, vel pollutione, vel ex commotione spirituum vitalium, motionéque seminis ex renibus ad vas pudendum, quæ est per se proxima, & natura sua causa coitus, vel pollutionis, atque adeo virtualis coitus, vel pollutio; sicut enim in coitu, vel pollutione minimum non conceditur, nec concedendum est in venerea delectatione: sic optimè docet *Rebell. 2. p. de obligat. iustit. lib. 3. q. 19. sect. 3. ex illo Sanch. lib. 5. sum. cap. 6. n. 12. & 13. Layman. lib. 4. tract. 5. cap. 8. Filiucius tract. 30. in 6. decalogi præcepto, cap. 9. per totum, præcipuè à n. 181.*

3. Porrò violatio voti solennis castitatis à voto simplici aliqualiter differt. Sed an hæc differentia sit necessario in confessione exprimenda? variant doctores apud *Sanch. lib. 7. de matr. disp. 27. à num. 23. & pluribus seqq.* Alij asserunt esse exprimendam, quia votum solenne à simplici essentialiter differt. Alij, quia saltem differt accidentaliter differentia notabiliter aggrauante. Sed verius censeo cum *eodem Sanch. num. 27.* non oportere exprimere; an votum fuerit solenne, vel simplex, modo expresseris te voto ligatum esse; quia hæc differentia non in obligatione castitatis seruandæ, sed in matrimonij contrahendi irritatione consistit, qui effectus vtpote omnino extrinsecus, & accidentalis obligationi castitatis, violationem castitatis aggrauare nullatenus potest.

PVNCTVM. II.

Quo dominio, & vsu rerum priuetur religiosus, præcipuè Societatis Iesu voto paupertatis.

1. ***Per se, & iure naturali nullo dominio pecuniæ votum paupertatis priuat.***
2. ***Priuat iure ecclesiastico.***
3. ***Quod est intelligendum de voto solenni, secus de simplici.***
4. ***Religiosi Societatis peccant retinendo bona, si à superioribus præcipiantur renunciare.***
5. ***Item peccant denuo acquirendo sua voluntate.***
6. ***Item expendendo absque licentia.***
7. ***Sed an sit dispositio valida? Negat Molin. & Lesius. Verius est validam esse.***
8. ***Fit satis oppositis fundamentis.***

1. SI votum paupertatis etiam in tota sua latitudine sumptum spectemus, nec priuat dominio acquisito, neque ipso facto incapacem reddit acquirendo; quia votum castitatis formaliter est promissio non habendi proprium, sed promissio non habendi proprium, proprium ipso facto non excludit, sed obligat excludere. Ergo votum paupertatis in se spectatum dominio non priuat; sic *Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 5. n. 14.* Idem dicendum est de iure vtendi aliena re: non enim voto paupertatis præcisè spectato hoc ius amittitur, tametsi vouens obligetur ab illo iure cessare. paupert

2. Verum etsi hoc ita sit; iure tamen ecclesiastico votum solenne religiosæ paupertatis priuat vouentem iure, & dominio pecuniæ, aliarúmque rerum pecunia æstimabilium, & reddit inhabilem acquirendi; sic tradunt doctores omnes in *cap. cum ad monasterium, de statu Monach. & Trident. sess. 25. cap. 2. de regularib.* Dixi priuare dominio pecuniæ, aliarúmque rerum pecunia æstimabilium, vt excluderem à voto paupertatis iura spiritualia, qualia sunt munia publica, magistratus, doctoratus, & ecclesiasticum beneficium. Item ius eligendi, præsentandi, & confirmandi, quæ per se diuitem non faciunt. Et licet plura ex his temporalem vtilitatem, & fructum pecuniæ habeant annexum; hoc solum probat, quod hic fructus ex voto paupertatis prohibeatur recipi, & expendi; non tamen quod iura spiritualia, quibus est annexus, cum voto paupertatis compari non possent; sic *D. Thom. 2. 2. q. 186. art. 7. ad 4. & opusc. 19. contra impugnator. relig. cap. 2. Nauarr. com. 2. de regular. Lesius lib. 2. cap. 4. dub. 5. Mirand. t. 1. man. prælat. q. 28. art. 1. Suar. t. 3. de relig. cap. 4. lib. 8. n. 12.*

3. Insuper dixi votum solenne, non simplex, quale emittitur ab scholaribus, & coadiutoribus Societatis expleto biennio, nec tollit dominium habitum, nec incapacem reddit acquirendo, vt expresse deciditur *à Gregor. 13. in bulla, Ascendente Domino, & habetur, 4. p. constitut. cap. 4. litt. E.* Quod certè nullatenus obstat religioso statui, & perfectioni, cũ ex vi voti obligentur illo dominio non vti absque voluntate superioris, & ex alia parte conuenientissimum est regimini Societatis, vt sic liberius, & minori cum offensione dimitti, si opus fuerit, è Societate valeant, sicuti dixit *Gregor. in supradicta bulla.*

4. Difficultas

4. Difficultas autem est, qualiter peccent hi religiosi Societatis tum retinendo, tum acquirendo, tum expendendo sua bona, quorum habent dominium, & quousque eorum dispositio valida sit?

Dicendum est primò peccaturos mortaliter, si retineant, cum à superioribus Societatis imperantur renunciare, tametsi non imperentur sub virtute obedientiæ; quia ex voto paupertatis obligantur re propria non vti inuito superiore. Hæc autem retentio est quidam illius dominij vsus, præterea vouent paupertatem iuxta constitutionem Societatis; at in constitutionibus declaratum est solum posse retinere proprium, quousque superiori visum fuerit: sic *Suar.t.4.de relig.tract.10.lib. 4.cap.3. n.3. & 20.*

5. Secundò dico religiosos Societatis prohibitos esse ex vi voti paupertatis dominium cuiusvis rei acquirere absque voluntate superioris; quia nullus vsus est ita proprius rei, sicut illius acquisitio; at per votũ paupertatis omnes Societatis religiosi prohibentur vti re independenter á voluntate superioris, vt dicitur in *exam.gen. cap. 4.& 3.p.constitut. cap.1. n.7.& 6.p.constit.cap.2.n.11.lit. H.* Ergo prohibentur dominium illius acquirere. Solum aduerto esse aliqua, quæ ex aliqua actione religiosi ex vi iuris possessi acquiruntur, vt sunt fructus hæreditatis habitæ. Pro horum ergo acquisitione non est opus speciali facultate superioris, sed ex facultate concessa ad retinendam hæreditatem censetur concessa facultas illos fructus acquirendi. Alia vero indigent speciali religiosi acceptatione, qualia sunt quæ iure hæreditatio, donatione, aut testamento acquiruntur, ad quorum acquisitionem sine dubio interuenire debet superioris voluntas; aliàs grauiter violaretur paupertatis votum ob proprietarium vsum rei, cum nullus alius magis proprietarius esse potest, quàm ille quo ipsa res propria possidentis efficitur: sic docuit *Suar. t.4. de relig. tract. 10.lib.4. cap.4.n.4.*

6. Tertiò dico religiosos Societatis disponentes de his rebus, de quibus dominium retinent non conscio, & approbante superiore, si dispositio sit alicuius momenti, peccare mortaliter; quia votum paupertatis hoc specialiter respicit, ne hi religiosi re propria tãquam propria vtantur. Ex quo fit religiosum via testamenti, renunciatione, donatione de suis bonis disponentem superiore non approbante, & iam si dispositio sit in pauperes, & iuxta constitutionis normam, mortaliter peccaturum; quia licet constitutio liberum cuilibet pro sua deuotione reliquerit modum de suis bonis in pia opera disponendi, casu quo permitteretur disponere, *examen.cap.4. & 3.p. constit.cap.1.à n.7.* Non tamen reliquit liberum, vt dispositio fieret inscio superiore, sed potius illo approbante; sic expresse deciditur in *congregat. 5.generali, can.7. & decret. 7.& 39.* & tradit *Suar.t. 4. de relig. tract.10.lib.4.cap.6.n.3.*

7. Sed quid si de facto via testamenti, donatione, aut renunciatione de suis bonis inscio superiore disponeret religiosus, esset ne dispositio valida, esto illicita? Negant *Molin.t.1.de iustit. disp. 139. vers. illo qui tempore, & Leonard.Lesius, lib.2. cap.4. dub.5. n.28.* Mouentur, quia religiosus post votorum emissionem non est sui iuris, sed religionis, eiúsque voluntas omnino est prælato subiecta; nequit ergo validè eo non approbante disponere. Et confirmari potest exemplo pupilli, cui religiosus comparatur, cuius dispositio nulla est absque authoritate tutoris. Cæterum verius est dispositionem validam esse: sic *Suar. t.4.de relig.tract.10 lib.4.cap.6.à n. 12. Sanch. lib. 7. sum.cap.18.n.28.& cap.8.n.25.* vbi loquitur specialiter de testamento. *Layman lib.4.sum.tract.5.cap.7. n.3.* Ratio est, quia hæc dispositio nec iure naturali, nec positiuo est irrita; si quidem est dispositio rerum, quarum religiosus habet dominium, & administrationem, & licet illam habeat impeditam ex virtute religionis ob paupertatis votum; hoc non tollit, quominus si de facto disponat, valida non sit dispositio, quia votum non tollit dominium, nec annullat dispositionem, sed eam infidelem reddit; nullum autem est ius positiuum, nec Canonicum, nec Iesuitiuum, quod talem dispositionem irritam reddat. Ergo asserendum est validam esse. Verum etsi valida sit, irritari tamen potest, & reuocari à prælato ob potestatem dominatiuam, quam in subditi voluntatem, & in eius actiones habet; sicuti potest votũ, & quamlibet aliam humanam promissionem, quæ esto valida sint, sunt tamen à prælato irritabilia, *Suar.d.cap.6.à num. 12.& seqq.*

8. Neque obstant contraria. Ad primum nego religiosum non habere voluntatem, qua se obligare possit, habet vtique, esto ob dependentiam, & subiectionem ad prælatum non potest se firmiter, & irreuocabiliter obligare. Ad secundum concedo pupilli dispositionem absque authoritate tutoris nullam esse, id tamen prouenit ex iure positiuo. quod in præsenti nullum est.

PVNCTVM III.

Quo iure bona de quibus religiosus ante professionem non disponit, transeant in monasterium.

1. *Statuitur distinctio de monasteriis succedendi capacibus, vel incapacibus succedendi.*
2. *Professus in religione Minorum, Capucinorum, & Societatis Iesu non potest amplius de suis bonis disponere.*
3. *Monasteria, quæ religiosis succedunt id habent ex iure ecclesiastico, & ciuili.*
4. *Plures affirmant statuto ciuili excludi posse monasterium aliàs capax à successione. Sed contrarium est tenendum.*
5. *Consuetudine tamen introduci potest hæc exclusio.*

1. DIstinguenda sunt monasteria; alia sunt succedendi capacia, vel ipso iure, vel ex voluntate religiosi, alia vero sunt incapacia succedendi vtroque modo. Religiones omnes (præter minores de obseruantia, & Capucinos, & Societatis Iesu, de qua statim) succedunt religioso professo nihil de suis bonis disponenti; sic omnes doctores, colligúntque ex *Trident.sess.25.cap.3.de regularib.* vbi omnium religiosorum monasteriis tam virorum, quam mulierum (exceptis domibus S.Francisci, Capucinorum, & eorum, qui minores de obseruantia vocantur) concedit immobilium possessionem & consequenter hæreditariam successionem. Minores de obseruantia, & Capucinos excepit ob eorum singularem paupertatem. Et licet Societatẽ Iesu Cõcilium non exceperit, sed potius visum fuerit sub priuilegio omnibus aliis religionibus concesso comprehendisse; quia tamen non obligat religiones eo priuilegio vti; ea de causa possunt supradicto priuilegio renunciare, si expedire iudica

iudicauerint. Sic Societas Iesu nullam religiosorum suorum successionem ab intestato admisit, vt sic potius aptitudinem religiosorum ad diuina ministeria, quàm eorum diuitias spectaret, eosque posset minori cum sæcularium offensione recipere, & receptos regere, punire, ac si opus esset dimittere.

2. Hinc fit profitentem in religione Minorum, & Capucinorum,& in Societate Iesu absque dispositione suorum bonorum non posse de suis bonis amplius disponere,sed hæredes ab intestato succedere. Nã ex vi professionis omnium suorum bonorum dominium amisit, & cum ipso iure monasterium non succedat; fit consequenter, ne bona domino careant,vt habeãtur pro derelicto, hæredibus ab intestato competere, sic pluribus relatis firmat *Sanch. lib. 7. sum. cap. 25. num. 21.*

3. Monasteria vero, quæ religiosis professis succedunt,non ex iure naturali, sed positiuo ciuili, & ecclesiastico hanc successionem habent. Ex iure ciuili constat *ex §. si qua mulier, Authent. de Sanctissim. episcop. & authent. si qua mulier, authent. ingressi, Cod. de Sacrosanct. eccles.* Ex iure ecclesiastico liquet ex *Gregorio Magno in cap. quia ingredientibus 19. q. 3.* Ius autem ciuile, & ecclesiasticum ita efficaciter hãc potestatem succedendi monasterio concessit, vt nulla profitentis actione indigeat, sed eo ipse quo religiosus professionem emittit, omnia eius bona,iura, & actiones sunt in monasterium translata, vt expresse deciditur *Authent. ingressi, Cod. de Sacrosanct. eccles.* ibi ipso ingressu se suáque dedicat Deo. Quapropter etiamsi ipse monachus post professionem huic translationi repugnet, effectum non impediet; quia non ex voluntate monachi; sed ex lege hæc translatio facta est, qua facta non est in potestate monachi eam reuocare, aut immutare.

4. Ex his oritur dubitatio; an iure ciuili excludi possit monasterium à successione bonorum ex persona religiosi prouenientium? Non desunt doctores, qui id affirment; eo quod iure ciuili hæc successio concessa sit, poterit ergo iuris conditor eam concessionem reuocare, & ita tradit *Menchaca de success. creat. lib. 3. §. 21. num. 179.* Sed contrarium omnino tenendum est. Tum quia priuilegium ecclesiæ concessum, & ab ea acceptatum nequit,qui illius superior non est, derogare. Tum quia successio non tantum iure ciuili,sed ecclesiastico statuta est;at iuris ciuilis conditor statuta ecclesiastica abrogare non potest, ergo non poterit derogare hanc monasterij concessionem: sic docet aliis relatis *Couarr. de pactis 3. p. §. 2. n. 4. Menoch consil. 196. num. 32. volum. 2. & de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 83. num. 24. Zeuallos in suis quæstion. communib. q. 423. in fine, Sanch. lib. 7. sum. cap. num. 18.*

5. Verùm, etsi statuto ciuili monasteria excludi non possint à successione ob personam religiosi; cõsuetudine tamen introduci potest:nam cum hæc successio non iure naturæ,sed positiuo monasteriis competat,derogari consuetudine poterit,sicuti apud Gallos factum est: sic *Rebuff. t. 1. constit. regiar. in procemio, Gloss. 5. num. 21. & 22. Couarr. de pactis, 3. p. §. 2. num. 4. ad finem, & cap. 1. in fine, de testament. Sanch. lib. 7. sum. cap. 12. num. 14.* vbi benè aduertit debere spatio 40. annorum præscribi hanc consuetudinem.

PVNCTVM. IV.

Quæ bona religiosi, de quibus ante professionem non disposuerat, transeant in monasterium, vel ad hæredes pertineant.

Regula generalis est, si monasterium incapax sit succedendi ex persona religiosi, bona illa ne maneant adespota, & suspensa, transeunt ad hæredes ab intestato, sic *Bartol. tract. minoric. ar. lib. 4. d. 1. cap. 1. & 2. Abbas cap. in præsentia de probationib. n. 62. & ibi Felin. num. 50. Bald. authent. ingressi, num. 38. Cod. de Sacrosanct. eccles.* & alij plures, quos plena manu refert, & sequitur *Sanch. lib. 7. sum. cap. 25. n. 21.* Si autem monasterium capax sit ex persona religiosi succedendi, omnia illius bona in monasterium transeunt, vt expresse deciditur *Authent. de monachis, §. si quis autẽ, & authent. si qua mulier, Cod. de Sacrosanct. ecclesiis,* & tradunt ferè omnes doctores, pluribúsque exornat *Nauarr. comment. 2. à n. 44. de Regularib. Lessius lib. 2. de iustit. cap. 41. dub. 10. n. 81.* De aliquibus vero bonis est specialis difficultas, qua ratione in illis monasterium succedere possit, ideo sigillatim examinanda sunt.

§. I.

Vsusfructus qualiter à monasterio competat.

1. *Aliqui affirmant vsum fructum extingui, & cum proprietate solidari, & quo fundamento.*
2. *Alij censent vsumfructum manere apud religiosum, commoditatem monasterio inhærere.*
3. *Durante vita religiosi vsusfructus monasterio acquiritur.*
4. *Limitatur conclusio, vt procedat in religione capaci succedendi.*
5. *Secundò limitatur in religiosis Societatis Iesu vota biennij emittentibus, qui vsumfructum retinent.*
6. *Alij limitant in vsufructu patris, vel matris in bonis aduentitiis filij, si religionem ingrediantur. Sed non admittitur limitatio.*
7. *Vsusfructus paternus in bonis aduentitiis filij perit in Castella, si filius ad nuptias transeat.*
8. *Translato religioso ad aliud monasterium legitimè transit cum illo vsusfructus.*

1. Non desunt doctores, qui sentiant vsumfructum monasterio non competere, sed professione religionis extingui, eo quod professione religiosus quasi mortuus censeatur, at morte vsufructuarij extinguitur vsusfructus, *§. fin. instit. de vsufructu.* Tum quia pensio professione extinguitur, vt latè diximus *tract. de benefic. disp. 1.* Ergo & vsufructus qui pensioni comparatur; imo pensio est quidam vsusfructus beneficij. Tum quia vsusfructus non potest manere in religioso, cum sit incapax votum paupertatis

pertatis habendi proprium. Neque item potest transferri in religionem, cum non sit ius transmissibile iuxta *textu §. in fin. instit. de vsufructu, & leg. si vsufructum, 67. ff. de iure dotium*, ergo extinguitur, sic *Glossa in cap. si qua mulier, 19. q. 3. Zeuallos commun. opin. q. 64. fine*, consentit *Fachin. lib. 6. controuers. cap. 12.* vt colligitur manifestè ex ratione, qua suam sententiam probat.

2. Alij doctores sentiunt vsumfructum manere apud religiosum, commoditatem vero monasterio inhærere; quia non videtur inconueniens religiosum capacem esse proprij, cuius nullam dispositionem habeat; sicut non est inconueniens coniugatum manente vinculo coniugij fieri religiosum: sic *Couarr. de testament. cap. 2. n. 9. Anton. Gomez. leg. 48. tauri, n. 8. Mol. t. 1. de iustit. disp. 9. circa finem*, & probabile reputat *Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 13. n. 4.*

3. Cæterum, media via procedendum est, & affirmandum, vsumfructum nequaquam extingui, sed monasterio acquiri durante vita religiosi lege sic disponente; sic pluribus firmat *Sanch. lib. 7. cap. 13. n. 48. & seq. Suar. dicto cap. 13. n. 5.* Et quidem non extingui est constans ferè omnium doctorum sententia, vt videri potest in doctoribus relatis. Neque obstat pensionem extingui, quia hoc in fauorem ecclesiæ, vt libera sint beneficia, iure ecclesiastico introductum est. Quod autem monasterio acquiratur, sic probo. Tum quia generale est omnia iura, & actiones religiosi in monasterium transferri. *Authent. ingressi, C. de Sacrosanct. eccles.* Tum quia religiosus voto solenni paupertatis non solum vsu, sed qualibet proprietate priuatur. Aliàs posset cuiuslibet rei dominium retinere absque potestate illa re vtendi, quod est contra omnes: efficitur ergo vsumfructum monasterio acquiri; sed quia non acquiritur ex consensu, & voluntate domini proprietatis, sed ex lege, seu cõsuetudine recepta, qua constat in monasterium esse hoc ius translatum; ea de causa non amplius durat, neque extenditur, quàm extenderetur, si religiosus sæcularis esset. Vnde morte ipsius religiosi finitur vsusfructus, nisi forte esset vsusfructus relictus pro se, & suo hærede, quia tunc, vt benè dicit *Sanch. dicto cap. 13. n. 60.* nouus vsusfructus in monasterio constituitur, ideo centum annis durare debet; quia id tempus definitum est vsufructui directè monasterio relicto, *leg. an vsusfructus ff. de vsufructu, & lege regia, 26. tit. 31. part. 3.*

4. Conclusio limitanda est, vt procedat in religione capaci succedendi; nam religioni incapaci habendi proprium non acquiritur vsusfructus, sed perit, & cum proprietate consolidatur; eo quod neque in religioso, neque in religione manere possit, *Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 13. n. 4. Sanch. lib. 7. sum. cap. 13. à n. 53.*

5 Secundo limita in Societate Iesu pro his, qui tantum vota biennij emisserunt: si enim dominio capaces sunt, vsumfructum retinent, esto de illo absque licentia prælati disponere non possint, si vero professionem faciant, vel vota coadiutorum formatorum emittant, vsusfructus extinguitur; quia neque ipsi, neque religio ratione ipsorum capaces sunt habendi proprium.

6. Tertio limitant alij in vsufructu, quem pater, vel mater habet in bonis aduentitiis filij, quem dicunt extingui, si pater religionem profiteatur; quia illa professione soluitur patria potestas, & ius gubernandi filium amittitur, quæ sunt causæ vsumfructum patri concedendi: sic *Couarr. c. 2. n. 9. de testam. Fachin. lib. 6. controuers. cap. 12. Zeuallos in suis quæst. communib. q. 64. n. 4.* Sed iure optimo hanc limitationem reprobant plurimi doctores, quos refert, & sequitur *Sanch. lib. 7. sum. cap. 13. n. 70. Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 13. n. 5.* Quia esto causa concedendi vsumfructum sit patria potestas, & filij gubernatio, non tamen pendet ab hac patria potestate, & filij gubernatione, sed his cessantibus vsusfructus perseuerat, vt constat, ex *leg. 3. Cod. de vsufructu, & leg. vlt. Cod. ad Tertull.* Neque obstat filio emancipato deberi vsumfructum, & patri solum concedi in præmium beneficij emancipationis dimidiam vsusfructus partem, *leg. cum oportet. §. cum autem, Cod. de bonis, quæ liberis*, quia professione religionis non emancipatur filius directè, sed indirectè, & in consequentiam; ideòque leges emancipationis in professione religionis procedere non debent.

7. Aduerte tamen hunc vsumfructum in bonis aduentitiis filij omnino perire, & ad filium deuolui, si filius in hoc Castellæ regno ad nuptias transeat subsequutis ecclesiæ benedictionibus. Nam, vt rectè notauit *Sanch. dicto cap. 13. n. 75.* si patri existenti in sæculo perit vsusfructus, & ad filium nuptias contrahentem deuoluitur, *leg. 48. tauri, & leg. 9. tit. 1. lib. 5. recopilat.* à fortiori hoc procedere debet patre in religione existente.

8. Sed quid si religiosus ad aliud monasterium transeat, transitne cum illo vsusfructus? Respondeo transire, si monasterium capax sit habendi proprium; quia vsusfructus est ius personalissimum, & monasterium illo fruitur, quia sibi religiosus est incorporatus. Et præterea censetur quasi quotidie constitui iuxta *leg. 1. §. fin. ff. de vsufructu accrescendo.* At si monasterium incapax est habendi proprium, vsusfructus omnino perit, *Sanch. lib. 7. cap. 13. n. 63.*

§. II.

Qualiter annuum legatum, peculium filijfamilias, ius patronatus, & ius retractus in monasterium transferatur.

1. *Qualiter annuum legatum monasterio incapaci succedendi competere possit.*
2. *Peculium filiifamilias castrense monasterio competit non profectitium; aduentitium vero quoad vsumfructum. Probabilius est non competere, sed à patre retinere.*
3. *Ius patronatus monasterio acquiritur.*
4. *Idem dicendum de iure nominandi ad emphyteusim.*
5. *Ius retractus monasterio non competit.*

1. ET quidem si monasterium sit succedendi capax, dubium non est, quin monasterio acquiratur, siue legatum reputetur vnum, siue quolibet anno diuersum; quia omnia iura, & actiones religiosi in monasteriũ transeunt. At si monasteriũ incapax sit, & legatũ multiplex esse censeatur, iuxta *leg. in singulis, ff. de annuis legatis*, eo quod in gratiam legatarij singulis annis dari mandatum sit, perit legatũ ob incapacitatẽ religiosi, & monasterij. Si vero legatum vnicũ esse reputetur, vt reputandũ est, quando in gratiã hæredis signatur singulis annis tribuendum; non religioso, nec monasterio, sed hæredibus ab intestato competit; sicut competit census, aliáque bona religiosi; quia hoc legatum,

legatum, tanquam quidam census computandum est: sic *Sanch. lib. 7. sum. cap. 13. n. 54.*

2. Sed quid dicendum de peculio filiifamilias religiosi facti? Nulla est dubitatio de bonis castrensibus, aut quasi; hæc enim tam quoad proprietatem, quàm quoad vsumfructum sunt filij; ac proinde non mirum quin monasterio cedant. Neque item est dubitatio profectitia monasterio competere; cùm hæc tam quoad vsumfructum, quàm quoad proprietatem sint patris. Solum de bonis aduentitiis est controuersia; eo quod vsusfructus patri conueniat, quo non videtur priuandus ob ingressum filij in religionem. Nam esto soluatur patria potestas, & filij gubernatio, non cessat honor patri debitus, ob quem præcipuè hic vsusfructus concessus est. Et ita tenendum est cum communi sententia, quam tradit *Nauarr. com. 2. de regularib. n. 55. Lessius lib. 2. de iust. cap. 41. dub. 10. n. 83. Man. Rodrig. t. 3. quæst. regular. q. 16. artic. 4. Sanch. pluribus relatis, lib. 7. cap. 13. n. 39.*

3. Iuspatronatus alicui videbitur posse in religioso manere, eo quod non sit pretio æstimabile; ac proinde nec materia prohibita voto paupertatis. Sed dicendum omnino est, nequaquam religioso competere, sed monasterio succedendi capaci. Quia *Auth. ingressi, Cod. de Sacrosanct. eccles.* absque nulla distinctione decidit omnia iura, & actiones religiosi monasterio acquiri. Quod si monasterium sit succedendi incapax ad sequentem vocatum iuspatronatus pertinet: sic *gloss. in cap. beneficium, de regularib. in 6.* verbo *conferendum. Lambertin. de iurepatronat. lib. 2. p. 1. q. 2. art. 11. n. vlt. Man. Rodrig. quæst. regular. t. 2. q. 122. art. 2. Sanch. aliis relatis, lib. 7. cap. 14. num. 2. & seqq.*

4. Idem quod dictum est de iurepatronatus, à fortiori dicendum est de iure nominandi ad emphyteusim: est enim ius pretio æstimabile, cuius religiosus professus incapax est; ac proinde monasterio succedendi capaci competit. Sic *Molina t. 2. de iustit. disp. 482. circa finem, Sanch. lib. 7. sum. cap. 14. n. 16. & 17.*

5. De iure, & priuilegio, quod proximiori consanguineo concessum est rettrahendi rem alienatam extra familiam eodem pretio emptori soluto, quod ipse pro ea dedit, optimè dicit *Sanch. dicto cap. 14. n. 25. & seq.* nequaquam religioso, nec monasterio competere posse: nam cum religiosus rem illam non sibi, sed monasterio acquirere debeat extra propriam familiam, hoc retractu res constitueretur, quod vitare intendebat priuilegium retractus.

§. III.

Qualiter maioratus, feudum, & emphyteusis transeant in monasterium.

1. *Aliquibus placet monasterium succedendi capax non succedere in maioratu religiosi. Sed tenendum est contrarium succedere inquam durante religiosi vita.*
2. *An succedat monasterium in maioratu ante professionem à religioso possesso habente clausulam expressam, vel tacitam excludentem religiosos? Affirmat Mieres succedere.*
3. *Verius est oppositum.*
4. *In feuda succedit monasterium, si capax sit præstandi illius obsequia.*
5. *Excipitur feudum habens dignitatem.*
6. *Emphyteusis hæreditaria tam sæcularis, quàm ecclesiastica ad monasterium transit, tametsi de ecclesiastica Nauarr. neget.*
7. *Sanch. sentit ecclesiasticam emphyteusim reuocari intra biennium posse. Sed non admittitur.*
8. *Si emphyteusis concessa sit ea conditione, ne transeat ad potentiorem; & si plures censeant transire ad monasterium. Verius est oppositum.*
9. *Emphyteusis solum pro vita religiosi in monasterium transit.*
10. *Quid de emphyteusi cōcessa alicui pro se, & suis hæredibus? Affirmat Sanch. in perpetuum ad monasterium transire. Sed est difficilis sententia.*

1. Aliquibus videbitur monasterium succedendi capax non posse maioratum, quem religiosus ante professionem possederat, acquirere. Quia finis præcipuus instituentis quemlibet maioratum, est, ne bona illius extra familiam constituantur. At si monasterium succedit, iam bona illius sunt extra familiam; non igitur ex instituentis voluntate monasterium succedere potest. Cæterùm omnino tenendum est, succedere monasterium durante vita monachi, quod tanquam certum supponunt ferè omnes doctores: nam cum monasterium ex persona monachi sibi incorporati, & ex iure ei competente maioratum possideat, bona illius extra familiam hac ratione non censentur constitui; quia non directè vt in retractu, & in qualibet alia donatione contingit, sed accessoriè ad religiosum monasterio competunt.

2. Dubium autem non leue est; an quando maioratus habet clausulam expressam excludentem religiosos; vel tacitè illos excludit; eo quod institutum est cum iurisdictione in aliquod oppidum, vel ad conseruandam agnationem, vel cum onere deferendi arma, & familiæ nomen; in quibus casibus secundùm communiorem sententiam non succedit religiosus professione facta, nec ratione illius monasterium. An idem dicendum sit, quando ante professionem religiosus successerat, & illum maioratum possidebat? Negat *Mieres de maioratu, 2. p. q. 3. n. 33.* cuius fundamentum est; quia esto monachus, & ratione illius monasterium incapax sit acquirendi de nouo supradictum maioratum; at ad retinendum illum capax esse potest; quia plura requiruntur ad nouam rei acquisitionem, quàm ad illius conseruationem, vt multis exemplis exornari facilè potest. Deinde quia sola institutoris voluntate priuari potest religiosus maioratu acquisito; at ex institutoris voluntate excludente religiosos à successione, non priuatur religiosus maioratu acquisito, sed solum acquirendo; quia solum priuatur succedere; at eo casu non succedit religiosus, sed successionem continuat. Item ad monasterij exclusionem clarissimæ coniecturæ voluntatis testatoris illud excludentis desiderantur, vt benè probat *Couarr. 1. variar. cap. 15. n. 11.* quæ tamen in præsenti casu non apparent; cum satis congruenter dici possit voluisse excludere à noua maioratus successione, non ab antiqua. Tandem hæc sententia religioni fauet, ac proinde sustinenda est.

colligitur ex dictis verbis textus: si autem filios haberet institutus, excluderetur substitutus in perpetuum; similiter ergo excludendus est monasterij ingressu: sed hæc ratio firma non est, tum quia non constat Pontificem ob supradictam rationem motum fuisse in decisione, sed eo solum, quod monasterium intrauit. Aliàs si motus fuisset ad decidendum monasterio competere illa bona excluso substituto; quia monasterium loco filij haberet, sicut filio grauati existente excluditur quilibet substitutus etiam causa pia, similiter excluderetur monasterij ingressu, contra *text. in §. sed & hoc præsenti: Authent. de Sanctissim. episcop.* Deinde esset in perpetuum exclusus substitutus etiamsi monasterium repudiaret hæreditatem; sicuti contingeret filiis grauati existentibus, & repudiantibus hæreditatem. Alij vero dicunt rationem decisionis supradictorum textuum esse, ne grauatus ab statu religioso auertatur sciens ad substitutum esse fideicommissum deuenturum, neque in monasterio, vbi ipse ingreditur permansurum. Hæc tamen ratio minorem firmitatem habet. Non enim religionem ingrediens, cum paupertatem promittat, omniáque sua bona sæpè pauperibus relinquat ab statu religioso præsumi potest auerti; eo quod fideicommissum substituto post mortem suam tribuatur. Deinde neque causa pia substitui posset, si hæc substitutio à religione auerteret, quia esset reiicienda tanquam turpis. Alij dicunt legitimam decisionis rationem esse præsumptam testatoris voluntatem, qua creditur prælaturum fore monasterium substituto, sicuti prætulit filios grauati, si tempore substitutionis monasterij memor esset. Sed neque hæc ratio mihi probatur. Tum quia nullum est fundamentum ad hanc præsumptionem, cum adhuc posset de monasterij ingressu cogitare, & sæpè id cõtingit, & nihilominus substitutum designare: potius enim est fundamentum pro contraria, siquidem testator designauit substitutum eo casu, quo sine liberis institutus decederet; quæ conditio absolutè verificatur instituto ingrediente religionem nullis filiis relictis. Deinde quia non se mihi offert discriminis ratio, quare designato simpliciter substituto absque illa cõditione expressa; si sine liberis decesserit institutus, non succedat monasterium, & excludat substitutum, & succedat apposita illa conditione, cum potius eo casu præsumi posset, si memor esset monasterij, fore illud prælaturum substituto. Quapropter ea mihi videtur firma ratio; fauor scilicet, & priuilegiũ speciale religioni cõcessum, quo illa cõditio pro nõ scripta habetur, vt benè probat *Fachin. lib. 4. controuerf. c. 56.*

6. Plures huic doctrinæ limitationes adhibent doctores, præcipuas designabo. Primo limitant, vt non procedat, si testator dictæ conditioni addiderit aliqua verba, quibus expresserit se de veris filiis, & non fictis intellexisse, vt si diceret, substituo Titium, si tu sine liberis legitimis vel masculis, vel ex tuo corpore procreatis decesseris; quia ea expressione facta satis suam voluntatem declarauit, vt succederet substitutus nullo filio vero existẽte. Deinde, quia *text. in authent. de Sanctissim. episcop. §. sed & hoc præsenti,* concedens monasterio exclusionem substituti, eam concedit; cum apponitur simplex conditio, si sine liberis decesseris. Ergo si huic conditioni addatur illa qualitas, *legitimis, veris, vel ex tuo corpore procreatis,* cessabit concessio; quia sub simplici conditione mixta non comprehenditur, vt pluribus firmat *Gutierr. lib. 1. canon. quæst. c. 32. n. 41. & seq.* vbi latè hanc limitationem probat, eámque approbat *n. 52.* consentit *Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 83. à n. 17. Man. Rodrig. quæst. regul. t. 2. q. 77. art. 4. & alij plures, quos refert Sanch. lib. 7. cap. 16. n. 51.* Verùm probabilius existimo cum eodem *Sanch. n. 52.* & pluribus doctoribus ab eo relatis hanc limitationem admittendam non esse; quia testator apponens conditionem simplicem, si sine liberis institutus decesserit, de veris liberis, & non fictis loquitur; quia sermo absolutè prolatus iuxta propriam eius significationem intelligendus est, & præcipuè in decreto correctorio iuris communis. Ergo quando addit, veris legitimis, id facit pro maiori appositæ cõditionis explicatione. Neque hæc explicatio nouam qualitatem prædictæ simplici conditioni addit, sed in ea contentam clarius explicat. Neque alicuius considerationis est, quod voluntas testatoris sit satis expressa, vt succedat substitutus veris filiis grauati deficientibus, & non monasterium; quia non succedit monasterium ex voluntate præsumpta testatoris excludentis substitutum, sed ex lege, quæ illum exclusit instituto religionem ingrediente.

7. Secundò limitant, vt non procedat, si testator expressit se nolle monasterium excludere substitutum; quia contra voluntatem testatoris non est concedenda successio, eáque de causa *lege 12. tabularum* dicitur. *Vti quisque legasset sua rei ita ius esto,* consentit *lex 1. Cod. de Sacrosanct. eccles. & lex verbis legis, ff. de verbor. obligat.* sic *Molin. de Hispan. primogen. lib. 1. cap. 12. n. 54. Couarr. 1. var. c. 19. n. 10. Gutierr. canon. quæst. lib. 1. cap. 32. num. 19. & 26. & innumeris relatis Sanch. lib. 7. sum. cap. 16. n. 12.* Verùm hanc limitationem multi neque improbabiliter reiiciunt; eo quod voluntas testatoris dispositioni legis aduersari non potest. Si igitur lex disponit, vt ingrediens religionem excludat substitutum sub ea conditione, si sine liberis decesserit, non videtur posse sua dispositione hoc ius cõmune mutare. Sic *Fachin. lib. 4. controu. c. 56. per totam, Sarmiento lib. 8. select. super § si is, n. 2. Eman. Acosta leg. cum tale, §. si arbitr. ampl. 11. ff. de condit. & demonstr. & alij plurimi relati à Sanch. dicto c. 16. n. 11.*

8. Pro resolutione aduerto, dupliciter posse testatorem exprimere voluntatem suam, ne substitutus excludatur professione instituti, sub conditione si sine liberis decesserit. Primò facta institutione. Secundò cum ipsa institutio fit. Si post factam institutionem vellet testator, ne monasterium succederet, neve excluderet substitutum, nullius effectus esset eius voluntas ob rationem dictam; quia lege publica, & cõmuni, cui ipse nequit derogare, est tali institutioni annexa substituti exclusio. Ergo dum institutio manet immutata, successio monasterij, & exclusio substituti perseuerat. Verum si cum fit institutio, & substitutio, monasterium excluditur à testatore, censeo omnino manere exclusum. Quia ea institutio, & substitutio non est cui ius commune concessit priuilegium excludendi substitutum ob monasterij ingressum; solum enim institutioni, & substitutioni sub simplici conditione, si institutus sine liberis decesserit, conceditur à iure priuilegium excludendi substitutum: at hæc institutio est sub geminata conditione, videlicet si sine liberis decesserit, & deinde ne monasteriũ succedat; non igitur sub priuilegio comprehenditur, præcipuè cum hoc priuilegium extendendum non sit, sed limitãdum, vtpote odiosum, & derogãs ius substituti.

9. Tertiò limitant plures, casu, quo substitutus sit filius testatoris; quia tunc præsumitur testator noluisse suo proprio filio monasterium præferre; quæ volũtas optimè colligitur ex *leg. cum auus, ff. de conditionib. & demonstrat.* vbi descendens grauatus restituere hæreditatem alicui tertio subintelligitur, nisi filios habuerit; quia testator non debet præsumi tertium extraneũ voluisse filiis grauati anteponere; sic in nostro casu

casu dicendum est, non debere præsumi voluisse testatoré præferre monasterium suo filio; quandoquidem filiis grauati non prætulit: sic post alios antiquiores. *Gutierr.q.canon.lib.2.c.32.n.35.Mantica de coniectur. vlt.volunt.lib.11.tit.7.n.13.Menoch. lib. 4. præsumpt. 83.n.43.Sanch.hos,& alios referens, lib.7. c.16.n.39.* At verius censeo substitutum excludi,& monasterium succedere: sic *Greg.Lop.leg.10.verbo dexase,tit.4 part. 6.Molin.Iesuita,t.1.de iust.disp.190.circa finem, vers. multi,& alij relati à Sanch.supra n.38.* Moneor, quia exclusio substituti ob monasterij successionem non fundatur in præsumpta voluntate instituentis, sed in priuilegio concesso in *§.sed & hoc præsenti authent.de Sanctiss.episc.*at in hoc priuilegio sola causa pia,substituta excipitur. Ergo nō est ad alios substitutos dispositio extendenda. Deinde si filios grauati prætulit testator suo proprio filio,quid mirum quod monasteriū locum fili- tenens præferre voluerit? Adde *text.in c.in præsentia de probat.* vbi monasterium præfertur fratribus testatoris,qui fuerunt substituti.

10. Quartò limitatur,dummodò grauatus monasterium ingressus non fuerit animo excludendi substitutum;neque enim iustū est iniquitati, & malitiæ fauere:sic pluribus firmant *Molin.lib. 2. de primogen. c.5. n.29. Anton.Gomez leg 9.tauri,n.58.Mantica de coniectur.vltim.volunt.lib.11.tit.7.n.13.Sanch.lib.7.c.16. n.55.& seqq.*vbi examinat ex quibus coniecturis hæc fraus colligatur.Fateor hanc limitationem sequendam esse potius ob authoritaté doctorum,quàm ob rationem.Neque enim video quam fraudem,dolúmve cōmittas aduersus substitutum ex eo quòd animum habeas illum excludēdi à successione:Si enim à iure data est exclusio substituti ob religionis ingressum,licitum tibi erit religionem ingredi animo substitutum excludendi.Deinde quia non videtur consonum,vt ius monasterio concessum ob grauati malitiam impediatur; cum non ob fauorem grauati,sed monasterij,cui grauatus incorporatur, fuerit concessum. Adde monasterij successioné,& substituti exclusionem à iure cōcessam impediri non posse absq; expresso textu,firmáque ratione;at neq; vlla ratio firma apparet,neq; vllus textus id suadés:nam fraus,& dolus,cui doctores cōmunitet nituntur,ob rationem proximè dictam cessat: non enim fraudé committit, qui vtitur iure sibi concesso; neq; prauū animum habet, qui habet animum iuri,& legi conformem.Neque argumentū desumptū à paritate rationis ex aliorum casuum dispositione vrget,cum in his,quę ex iure positiuo pendent,dispositum in vno non debet censeri in alio dispositum:neque enim leges extendendæ sunt vltra latam verborū significationem.Quod dixerim, vt infirmarem argumentum desumptum ex *cap.2.de renunc.in 6.* vbi deciditur priuilegium alicui concessum,vt prouideretur in prima præbenda vacatura non cessare ex eo quod aliquis renunciasset tenui,ne pinguem,quæ præsumitur proximè vocatura priuilegiatus obtineret;quia id factū est, vt via ambitioni præcluderetur, ne scilicet renuncians dimissa sua tenui præbenda obtineret pinguem in tui fraudem; at ob ingressum religionis animo excludendi substitutum nec tibi, nec monasterio maiorem hæreditatem acquirere potes.

11. Quintò limitatur, nisi substituta sit causa pia; tunc enim substitutio non cessat,& merito; quia successio monasterio,& substitutionis cessatio ob pietaté, & religionis fauoré à iure introducta est. Cum ergo in piæ causæ substitutione hæc pietas,religionisq; fauor reluceat,& ex alia parte dispositioni testatoris sit cōformis,ob monasterij successioné excludi nō debet.

12. Solum est difficultas;an quælibet causa pia substituta hanc vim habeat impediendi successioné monasterij à iure concessam.Et ratio difficultatis est;quia tantum redéptioni captiuorum & egentium sustentationi id conceditur in *dicto §.sed & hoc præsenti*, ibi si tamen in redéptione captiuorum,& egentium alimēto sub prędictis conditionibus substitutio fiat,ex nullo memoratorum modo eā excludi permittimus.Ergo ad alias causas pias substitutas extendendum non est; his enim ius specialiter fauet, vt constat ex *authent. de restit.in princ.vers. si verò collat.8.* & ibi *glossa : sic docet Barbatia in cap.in præsentia,n.114.de probat.*At omnino tenendum est quamlibet causam piam substitutā exclusam non esse monasterij successione;quia in qualibet causæ piæ substitutione pietas, & religio elucet,esto in illis duabus eluceat specialiter:credendū ergo est,illas duas causas non taxatiuè; sed exéplariter appositas fuisse,& ita aliis relatis tenét *Menoch. de præsumpt.lib.4.præsumpt.83.n. 47. Gutierr. lib. 2. canon.quæst.cap.32.n.39.Sanch lib.7.cap.16. n.34.*

Extende hanc limitationem,etiā si causa pia fuerit mediatè substituta, & immediatè aliquis tertius, vt substitutio tertij non excludatur monasterij ingressu, ne causa pia maneat in perpetuū exclusa, sic alios referētes *Gutier.n.40.Sanch.n.36.*Secūdò extende,etiā si simul cum causa pia substituatur causa profana ob huius coniunctioné substitutio causæ piæ non perit, sed augetur euanescente substitutione profanæ causæ monasterij ingressu; sic relato *Corneo, & Peregrino tradit Sanch. n. 37.*

13. Sextò limitatur; vt solum procedat in contractibus lucratiuis,& non in onerosis;quia *text.in §. sed & hoc præsenti,& c.in præsentia de prob.*in quibus monasterio conceditur ius excludēdi substitutum,de cōtractibus lucratiuis loquūtur.Non ergo ad contractus onerosos debet dispositio à iure cōmuni exorbitans extendi,vt benè probat aliis relatis *Sanch. dicto c.16. n.68.*Quod *n.69.*extendit ad sententiam iudicis, aut arbitri,vt si sententia iudicis esset(inquit)Titius institutus hęres sub cōditione,si sine liberis decederet,deuolueretur hęreditas alicui tertio; non succedet monasterium ingrediente Titio religionem; quia non ex gratia, & liberalitate, sed ex iustitia, & iuris rigore hæc institutio prouenit.

14. Septimò limitatur;vt nō procedat,si conditio liberorū in propriam personā referatur,vt si Titium instituere hæredé casu quo sine liberis decederes, vel aliquid donares,& nullis habitis liberis monasterium ingrediaris,Titij institutio,& donatio subsistit excluso monasterio; quia de conditione relata in tertiam personā textus loquuntur,neq; sunt extendendi ad cōditiones relatas in propriam personā:sic *Abbas in cap. in præsentia. de probat. n. 46. Peregrin.de fideicommiss. art. 28. n.67. Sanch.lib. 7. decal. cap. 16. n.66.& 67.*

15. Octauò limitatur,monasterij successio,exclusióq; substituti, dummodo monasterium acceptet hæreditatem,nam illo repudiante deuoluitur ad substitutum qui solum in monasterij fauorem exclusus erat, vt benè post alios tradit *Menoch. lib. 4. præsumpt. 83 n. 72.Sanch.lib.7.sum.cap.16.num. 24.*

16. Sed nō caret difficultate à quo tēpore substitutus succedat eo casu,an statim, an post morté naturalem religiosi grauati? *Peregr.de fideicom.art.28.n.64.* qué refert,& sequitur *Sanch.d.c.16.n.25*,cēsent substitutū succedere nō statim facta professione,sed post mortem religiosi grauati,interim tamé succedere hęredes ab intestato sicut in alia bona; quia substitutus nō succedit nisi ex dispositione testatoris, sed testator solū disposuit,vt post morté naturalé instituti absq; liberis decedētis succederet.Ergo nō statim facta professione.Cęterum

rum verius censeo statim succedere ex præsumpta voluntate testatoris præferente substitutum omnibus aliis hæredibus ab intestato; cum enim testator solum filios grauati, & monasterium ex dispositione iuris substituto prætulerit, cessante filiorum, & monasterij successione substitutus ex eius voluntate intrat; aliàs non esset eo casu substitutus grauati, sed hæredum ab intestato. Neque obstat contraria ratio; concedo testatorem disposuisse formaliter, vt substitutus succederet post mortem naturalem instituti; quia præsumpsit vel ipsum, vel monasterium nomine ipsius fideicommissum possessurum; at neque ipso, nec monasterio possidente credendum est voluisse substitutum succedere, potius quam hæredes ab intestato. Adde in veriori sententia ingrediente monacho in monasterium incapax succedendi statim substitutus succedit in fideicommissis non obstante quod formaliter solum disposuerit successionem post mortem naturalem instituti.

17. Hucusque de successione monasterij in bonis religiosi grauati spectato iure communi locuti sumus, sed quid dicendum spectato iure Iesuitico? Et quidem in Societate Iesu iuxta eius pium, ac laudabile institutum diuersa via procedendum est; nam si illius religiosi sola biennij vota emittunt, fideicommissum retinent, neque illius proprietas, & dominium in religionem transit. Si vero professionem fecerint, vel vota coadiutorum formatorum emiserint, neque ipsi, nec religio ratione ipsorum fideicommissum habere potest, sed ad substitutum transit. Difficultas tamen est; an in perpetuum excludatur substitutus ex eo quod ingressus religionem Societatis per vota biennij in fauorem illius renunciet? Videtur equidem excludi non posse; quia ex solo ingressu non excluditur, neque item ex sola renunciatione, vt manifestum est. Ergo neque ex vtroque simul; quia nullibi habetur talis exclusio, & cum odiosa sit, & contraria iuris dispositioni admittenda non est. Et confirmo. Monasterij successio in bonis religiosi grauati, exclusióque substituti ex priuilegio concesso in §. *sed & hoc præsenti authent. de Sanctiss. episcop. & ex c. in præsentia de probation.* habetur. At supradicti textus expresse loquuntur de succesione monasterij ob ingressum præcisè grauati, & non de successione aliqua ob renunciationem. Ergo si Societas Iesu ob ingressum grauat, non succedit, neque substitutum excludit; neque etiam succedere potest, substitutúmve excludere, esto illi ingressui renunciatio coniungatur.

Fateor hanc rationem efficacem esse; at vt rectè probat *Thom. Sanch. lib. 7. sum. cap. 16. n. 22.* satis probabile est locum habere in Societate decisionem dicti *cap. in præsentia, & §. sed & hoc præsenti*; siquidem Societas eo casu hæres est instituta non ex qualibet renunciatione, sed ex renunciatione facta ob ingressum in ipsam. Textus námque supradicti solum videntur spectasse, an grauatus religionem fuerit ingressus, vt ob eam causam religioni concederent vim excludendi substitutum. Quòd autem in Societate ex ea præcisè ratione locum non habeat, ex eius speciali instituto prouenit, non ex iure communi. Ne igitur Societatis religio deterioris sit conditionis aliarum religionum, æquum erat, ac rationi consonum, vt medium aliquod daretur, quo in eam ingredientes possent ipsam hæredem habere, & substitutum excludere, & ita testatur Sanch. bis decisum esse in regno Nauarræ.

PVNCTVM. V.

An hæreditas, & legatum monacho post professionem delatum, deferatur ipsi immediatè, an monasterio?

1. *Non est quæstio de professis in ordine minorum, neque in Societate Iesu, sed de professis aliarum religionum succedendi capacium.*
2. *Plures censent hæreditatem immediatè deferri monacho, non monasterio.*
3. *Verius, & probabilius est oppositum.*
4. *Priori sententia probabili supposita, si religiosus acceptet legatum, valet acceptatio, etsi peccet; non tamen valet hæreditatis acceptatio absque licentia.*
5. *Potest hic religiosus nollens hæreditatem adire à superiore compelli. Quod si compulsus adire nollet, monasterium adire potest.*
6. *Si hæreditate delata monacho ante illius aditionem moriatur, potest monasterium illam adire etiam in sententia affirmante hæreditatem immediatè monacho deferri.*
7. *Hæreditas, emphyteusis, maioratus, fideicommissum monasterio non in perpetuum defertur, sed solum pro religiosi vita.*

1. Non est sermo de professis in ordine minorum; nam in his neque monasterio; nec religioso defertur hæreditas, sed aliis hæredibus ab intestato, vt postea dicemus. De aliis religionibus quæstio procedit. Neque item est sermo de religiosis Societatis Iesu, nam si sola biennij vota emiserunt, ipsis, & non monasterio defertur hæreditas. Si vero professionem, aut vota coadiutorum formatorum emiserunt, neque ipsis, neque monasterio hæreditas acquiritur, sed aliis hæredibus, de quibus latius in sequentibus.

2. Plures censent hæreditatem immediatè deferri monacho, non monasterio, esto in monasterij vtilitatem deferatur: Sic aliis relatis *Fachin. lib. 6. controuers. cap. 16. vers. ego video, Menchaca, de success. creat. lib. 3. §. 11. n. 25. & alij relati à Sanch. lib. 7. sum. cap. 12. n. 35.* Mouentur; quia is, cui defertur hæreditas, adit hæreditatem, at monachus eam adire debet, vt probat *text. leg. Deo nobis, §. 1. Cod. de episcop. & cleric.* ibi omnem parentum substantiam hæredes, quibus ab intestato competit, secundùm leges nostras sibi defendant nullo eis impedimento ex sanctimoniali conuersatione generando; si ergo nullum habent impedimentum ex sanctimoniali conuersatione, vt hæreditatem defendant, ipsis immediatè, & propriè hæreditas acquiritur. Neque obstat omnia iura, & actiones religiosi in monasterium transferri; quia id intelligendū est de actionibus, & iuribus trāsmissibilibus. At ius adeundi hæreditatem cum personale sit, neque personam transgrediatur, transmissibile non est. Neque item obstat religiosum incapacem esse acquirendi; quia est incapax acquirendi sibi; benè tamen religioni. Neque denique obstat religiosum non habere voluntatem propriam, sed superioris voluntate regi; quia id solum probat non posse propria authoritate hæreditatem adire, sed ex consensu superioris.

3. Verum

3. Verum contraria sententia communior est, & probabilior hæreditatem non deferri monacho, sed monasterio ob personam monachi, sic post aliàs *Couar.cap.* 1.*à n.* 21.*de testament.Molin.t.* 1. *de iustit. disp.*140.*versf.non solum Sanch.plures referens, lib.* 7. *sum.cap.* 12.*n.*36. Moueor primò; quia omnia iura, & actiones religiosi sunt in monasterium translata. *authent. ingressi, Cod.de Sacrosanct.eccles.* Ergo est translatum ius adeundi, quia hoc iùs esto non sit transmissibile directè, est tamen transmissibilè indirectè, & per consequentiam ad translationem personæ. Cum ergo religiosi persona in monasterium transferatur, ipsique incorporetur, translatum censeri debet ius adeundi. Secundò, & efficaciùs voto paupertatis religiosus incapax fit dominio hæreditatis, illiusque proprietate iure sic disponente, vt supradictum est, at si ipsi immediatè hæreditas deferretur, ipséque eam nomine proprio adiret, capax dominij esset. Neque valet dicere id esse in vtilitatem monasterij, aliàs posset omnium bonorum suorum dominium professione facta retinere, esto in monasterij vtilitatem, quod nullatenus est concedendum.

4. Verum, quia probabilis est sententia affirmans hæreditatem, & legatum immediatè religioso in vtilitatem monasterij deferri, ipsúmque eam adire posse; aduertendum est ex consensu sui prælati eam adire debere, ne proprietarius fiat. Quod si absque eius cōsensu acceptet legatum, & hæreditatem adeat, valet legati acceptatio; quia hæc non potest monasterio præiudicare; at hæreditatis aditio non tenet; quia in his, quæ monasterio præiudicare possunt, qualis est hæreditatis aditio, non potest religiosus absque prælati consensu validè præstare; sic tradit *Nauarr. comment.*2.*de regularib. n.*65.*fine, Sanch.cap.*12.*num.* 37. *Lessius lib.*2.*cap.*41.*dub.*11.*n.*87.

5. Sed quid si religiosus stante ea probabili sententia, quod ipsi immediatè deferatur hæreditas, nollet hæreditatem adire? Respondeo posse à prælato compelli, tum præcepto, tum pœnis, si inobediens fuerit; quia est præceptum de re iusta, & monasterio vtile; Nam esto monasterium possit religioso inuito hæreditatem adire, hoc non est vndequaque certum, sed sub opinione positum: ne ergo litibus via aperiatur, iustè à religione compelli potest, vt hæreditatem adeat. Sic *Villalob.in suis communibus opinionib.verbo monachus, n.*187. *Spino specul.testament.gloss.*12.*princip. n.*19. *& alij quos refert, & sequitur Sanch. lib.*7. *sum.cap.* 12.*n.*41. Verum, si de facto monachus quantumuis compulsus nolit hæreditatem adire (quod raro continget) poterit eo casu monasterium non iure directo adeundi, quod sibi competat, (vt modo supponimus) sed ex iure quod habet supplendi negligētiam sui subditi, & reparandi damnum inde sibi proueniens. Quia cum hæc hæreditas tota cedat in vtilitatem monasterij, æquum non est, ob irrationabilem monachi dissensum ea monasterium priuari. Et confirmari potest ex *leg. vlt. Cod.de bonis quæ liberis*, vbi statuitur posse patrem hæreditatem filio debitam adire ipso inuito, ne ob filij malitiam præiudicetur: quod à fortiori procedere debet in monasterio comparatione religiosi. Deinde commune est apud doctores religiosum tum seruo, tum filiofamilias comparari, prout monasterio vtilius fuerit, vt multis allegatis probat *Sanch.lib.*7 *cap.*12.*n.*40. Sed vtilius est monasterio, quod religiosus comparetur seruo quoad acquisitionis substantiam, cum ex hac comparatione inferatur religiosum nihil sibi acquirere, sed omnia monasterio, sicut seruus qui nihil sibi, sed domino acquirit. Quoad modum vero acquisitionis vtilius est monasterio, quod religiosus filiofamilias comparetur, qui iure antiquo non poterat hæreditatem adire, nisi ex consensu patris. *leg.placet legis qui hæres*, §.*vlt. leg.qui in aliena* §.*iussum.ff.de acquir. hæredit.* Et iure nouo, *leg.vlt.Cod.de bonis quæ liberis.* Potest pater filio inuito hæreditatem adire. Adde monasterio hæreditatem adeunte censeri monachum adire; quippè monasterium monachi vices habet, & quidquid monasterium facit, monachum facere censendum est; & ita sustinet *Andr. Fachin. lib.* 6. *controuers. cap.* 17. *Lessius, lib.*2.*de iust.cap.*41.*dub.*11.*n.*87.*Sanch. plures adducens lib.*7.*sum.cap.*12.*n.*40.

6. Rursus dubitabis; an si monachus post delatam sibi hæreditatem ante illius aditionem moriatur, possit monasterium illam adire? Et quidem si vera esset sententia affirmans hæreditatem immediatè deferri monasterio, non monacho; certum est mortuo monacho monasterium eam adire posse; quia ratione delationis est ius monasterio acquisitum, poterit ergo ad effectum illud ius deducere independenter à monachi existentia. Verum stante illa opinione, quod hæreditas non defertur monasterio immediatè, sed monacho in commodum monasterij, plures censent apud *Sanch. cap.* 12. *n.* 44. monasterium non posse mortuo monacho hæreditatem adire; quia aditio non monasterio, sed monacho competens morte monachi extincta censetur. Alij quos sequitur *Fachin. lib.* 6. *controuers.cap.* distinctione vtuntur de monacho ignorante, vel sciente hæreditatem sibi esse delatam, dicúntque, si ignorauit posse monasterium hæreditatem adire; quia adit non iure transmissionis à monacho factæ, sed iure sibi competente ex delatione facta monacho in eius vita. Si autem sciuit hæreditatem esse deletam, distinguendum est; an ante lapsum annum delationis obierit, vel post. Si ante lapsum annum obitus contigerit, poterit monasterium adire, iuxta *leg.cum antiquioribus, Cod. de iure deliberandi:* At lapso anno cessat hæc potestas; quia tacita repudiatione monachi videtur exclusum. Sed verius censeo cum *Sanch.dicto cap.*12.*n.*47. monasterium adire posse hæreditatem nomine monachi defuncti; eo quod negligentiam eius ob ius acquisitum per delationem supplere possit. Quod si adhuc aliquis huic iuri aditionis repugnet, negétque id fieri posse, concedere debet monasterio remedium restitutionis in integrum teste *Sanch.n.* 50. vtpote quod negligentia Abbatis non cogentis religiosum adire hæreditatem læsum est.

7. Aduertendum tamen est, hæreditatem emphyteusis, maioratus, fideicommissi non deferri monasterio in perpetuum, sed pro religiosi vita; eóque defuncto ad successorem vocatum transire. Adde neque pro vita religiosi deferri monasterio, si in institutione contineatur clausula formalis, vel virtualis religiosos excludens, vt si in conseruationem familiæ, & agnationis, nominis, armorúmque delationem instituta sit, vt pluribus firmat *Sanch. toto cap.* 15.

PVNCTVM VI.

An legatum relictum monacho sub conditione, vt ad ipsum pertineat independenter à superiore validum sit, & firmum?

1. *Si testator vellet dominium legati ad monanachum pertinere: nulla est eius dispositio.*

2. *Limitatur in Societate Iesu.*
3. *Relicta legati commoditate monacho sub ea conditione, ne possit à superiore auferri, valida est dispositio, sed reiicitur illa conditio.*
4. *Si autem legatum relinquatur ea conditione, vt si à superiore auferatur monacho, cesset, & ad alium transeat si de facto auferatur, cessat legatum.*
5. *Superior legati vsum non potest irreuocabiliter religioso concedere; benè promittere non reuocare.*

1. IN legato considerandum est dominium, & commoditas illius; dominium nullatenus monacho concedi potest, cum voto paupertatis incapax illius sit, quare si testator vellet expressè, vt non solum commoditas legati; sed etiam illius dominium ad monachum pertineret, probabilius est nullam esse illius dispositionem, vtpote iuri contrariam. Sic tradūt *Bart. authent. excipitur, Cod. de bonis quæ liberis, Abbas in cap. monachi, n. 8. de statu monachorum, Molin. t. 1. de iustit. disp. 140. vers. si aliquid testamento, Layman. lib. 4. tract. 5. cap. 7. n. 21.* Neque obstat conditiones impossibiles non vitiare legata, sed reiici tanquam turpes, *leg. quæ sub conditione, leg. conditiones contra ff. de condit. institut.* quia hæc non tam est conditio, quam substantia ipsius legati.

2. Hæc doctrina limitanda est in religiosis Societatis Iesu sola biennij vota emittentibus, qui cum capaces sint dominio, poterit eis testamento, vel donatione non solum bonorum vsus, sed dominium concedi, cum dependentia tamen à voluntate superioris. *Sanch. lib. 7. sum. cap. 18. n. 29.*

3. Si vero testator monacho commoditatem legati relinquat, dominium vero illius monasterio, vti semper præsumendum est; at sub ea conditione ne possit à superiore auferri, plures censent corruere legatum; quia est conditio impossibilis omnino voluntatem tollens, ex cuius positione legatum pendet. At verius censeo legatum valere, & reiici illam conditionem vt turpem, & impossibilem. Nam esto in donatione, aliisque contractibus dispositio sub conditione turpi, vel impossibili vitietur, si voluntas testatoris illi hæreat, *leg. impossibilis, 7. ff. de verbor. oblig. & §. si impossibilis de inutilib. stipulationib.* At in testamento contrarium est; non enim dispositio vitiatur, sed conditio reiicitur. *leg. 1. & leg. si quis ita leg. quæ sub conditione, leg. conditiones, quæ leg. conditiones contra ff. de conditionib. institut. & tradit Gregor. Lop. leg. 3. & 4. tit. 5. part. 6. Sanch. aliis relatis, lib. 7. sum. cap. 17. num. 2. Vasq. opusc. de redditib. cap. 3. dub. 2. num. 12.*

4. Quod si monacho relinquatur hæreditas, vel legatum voluntati superioris subiectum (qualiter in casu dubij interpretandum est, quia ita expostulat conditio personæ. *leg. equitij ff. de vsu, & habitat.*) addita tamen pœna, vt si superior illius commoditatem, & vsum monacho denegauerit, legatum cesset, & ad extraneum transeat; esto plures censeant illam pœnæ adiectionem nullam esse, & legatum manere firmum; at omnino tenendum est cessare legatum, & ad substitutum transire; quia illa non tam est pœna, quàm conditio, sub qua legatum fit, solum enim censetur testator legasse, dum prælatus commoditatem legati religioso permiserit; eo autem denegante cessat conditio, & tempus pro quo legatum factum est; ac proinde corruit legatum: sic *Sanch. dicto cap. 17. n. 18. & 16. Vasq. loco alleg.* Neque ad hanc legati cessationem necessaria est iudicis declaratoria sententia; quia non cessat in pœnam alicuius delicti; sed quia spirat conditio, & finitur tempus pro quo est concessum.

5. Sed inquires; an superior possit tibi religioso vsum, & commoditatem huius legati concedere irreuocabiliter? Respondeo non posse; quia non potest te proprietarium constituere, esses autem proprietarius, si independenter à voluntate superioris commoditate legati vti posses. Sic *Nauar lib. 3. consil. 47. alias 75. de regularib. in 1. edit. & in 2. consil. 15. alias 3. de statu monach. Nauarr. lib. 3. de restit. cap. 1. part. 3. dub. 1. n. 160. edit. 2. & pluribus relatis Sanch. lib. 7. sum. cap. 17. n. 28. & 35. Layman. lib. 4. tract. 4. cap. 7. n. 19.* Benè tamen poterit superior tibi promittere nō reuocaturum, quod intelligendum est absque rationabili causa. Quod si absque ea datam tibi licentiam reuocet, peccabit; credo tamen solum venialiter peccaturum; quia hæc reuocatio non iustitiæ, sed fidelitati, & veracitati opponitur. Neque hæc impossibilitas reuocandi, quam habet superior ex vi suæ promissionis obest dependentiæ, quam habere debet ab eius voluntate in vsu temporalium bonorum; quia non est impossibilitas absoluta, & quoad valorem reuocationis, sed solum quoad eius licitum vsum, & hoc absque rationabili causa.

PVNCTVM VII.

An religiosis licitum sit habere peculium ex superioris licentia.

1. *Proponitur dubitandi ratio.*
2. *Ante concilium Trident. poterant religiosi possidere aliqua bona dependenter à superioris voluntate.*
3. *A tempore Trident. plures censent interdictum esse religiosis peculium.*
4. *Alij oppositum censent.*
5. *Sed prima sententia probabilior indicatur.*
6. *Consuetudine tamen temperata est.*

1. RAtio dubitandi in hac quæstione oritur ex iure antiquo, & nouo Trident. quod videtur hoc peculium prohibere. Nam ius antiquum solum videtur concessisse peculium religiosis ex causa administrationis, *cap. monachi, de statu monach.* ibi nec peculium permittantur habere, nisi eis fuerit ab Abbate pro iniuncta administratione permissum. Ergo seclusa administratione peculium habere non possunt. Clarior tamen est prohibitio ex *nouo Trident. decreto, sess. 25. cap. 2. de regularib.* ibi nemini igitur regularium tam virorum, quam mulierum liceat, &c. bona immobilia, vel mobilia cuiuscunque qualitatis fuerint etiam quouis modo ab eis acquisita tanquam propria, aut etiam nomine conuentus possidere, vel tenere, sed statim ea superiori tradantur, conuentuique incorporentur. Nec deinceps liceat superioribus bona stabilia alicui regulari concedere etiam ad vsūfructum, vel vsum administrationem, aut commendam. Administratio autem bonorum, monasteriorum, seu conuentuum ad solos officiales eorundem ad nutum superioris amobiles pertineant. Mobilium vero vsum ita superiores permittant, vt eorum supellex statui paupertatis, quam professi sunt, conueniat, nihilque superflui in ea sit, nihil etiam quod necessarium eis denegetur. Quod si quis aliter quid-

quam

quam tenere deprehensus, aut cõuictus fuerit, is biennio actiua, & passiua voce priuatus sit; atque etiam iuxta suæ regulæ, & ordinis constitutiones puniatur. Hæc Concilium, ex quibus verbis apertè videtur colligi prohibitio religiosis facta habendi aliqua bona, siue mobilia, siue immobilia etiam nomine conuentus. Secundo prohiberi superioribus eam licentiam concedere. Tertio bona cõuentus non posse per alios, quam per officiales administrari. Quarto denegatur superioribus facultas permittendi superflua. Quæ omnia consuetudini, & praxi satis receptæ præcipuè in conuentibus monialium videntur contraria, cum ferè singulæ moniales habeant annuos redditus ad sibi necessaria suppeditanda.

2. Pro resolutione dicendum est, si de tempore ante Concilium Trident. loquamur probabilius est religioso licuisse possidere bona aliqua mobilia, vel immobilia ad sui sustentationem, & vsum dependenter à voluntate superioris, esto dominium illorum bonorum penes monasterium fuerit: sic post alios antiquiores docent *Nauarr. comment. 2. de regular. n. 14. & comment. 3. n. 27. Nauarr. lib. 3. de restit. cap. 1. dub. 1. n. 163. Gregor. Lopez. leg. 14. verbo proprio, tit. 1. p. 1. Sanch. lib. 7. cap. 22. n. 5. Suar. t. 3. de relig. lib. 8. c. 14. n. 4. & alij plures apud ipsos.* Ratio est; quia neque iure naturali, nec positiuo hæc possessio erat contraria voto paupertatis. Ergo licebat. De iure naturali est manifestum; siquidem ex illo votum paupertatis solum te obligat, ne aliqua re vt propria vtaris. Quãdo autem ea vteris dependenter à voluntate superioris non vt tua, sed vt aliena vteris. In iure positiuo nullus est textus hanc possessionem interdicens. Nam *text. in cap. monachi*, concedens pro iniuncta administratione peculium, non prohibet ex aliis causis religioni conuenientibus concedi posse; sed causam administrationis, vt frequentiorem designauit, iuxta *text. in cap. cum ad monasterium, de statu monachor.* Quod clarius colligitur ex *cap. insinuare. Qui clerici, vel vouentes*, vbi approbatur professio facta sub conditione viuendi in propria domo, ibique retinendi bonorum administrationem in sui sustentationem. Licet ergo peculium causa iusta intercedente.

3. Verùm si à tempore Concilij Trident. controuersia procedat, plures grauissimíque doctores censent interdictum esse Trident. decreto religiosis peculium (hoc est) retentionem bonorum præcipuè immobilium; non quidem ad præsentaneum vsum, sed ad vsum successu temporis contingentem. Sic docuit *Corduba sum. q. 54. vers. lo tercero, Man. Rodrig. t. 3. quæst. regul. q. 29. art. 12. Molin. t. 2. de iust. disp. 276. Nauarr. lib. 3. de restit. cap. 1. par. 3. dub. 1. n. 163. Valen. 2. 2. disp. 1. q. 4. punct. 3. corol. 4. & alij apud Sanch. lib. 7. sum. cap. 22. n. 7.* Mouentur ex verbis Concilij interdicentis religiosis retinere bona siue mobilia, siue immobilia etiam nomine conuentus. Sed præcipit ea superiori tradere, conuentuíque incorporari. Deinde negat superioribus posse alicui regulari cõcedere facultatem bona stabilia ad vsumfructum, vel vsum, administrationem, aut commendam, sed iubet per officiales conuentus omnia administrari, quæ omnia peculio repugnant.

4. Alij è contra censent licita esse peculia ex licentia superioris stante Trident. decreto, sicuti licita erát spectato iure communi, sic docuit *Nauarr. com. 2. n. 15. de regularib. & lib. 3. consil. eodem tit. consf. 20. aliàs 14. de statu monachor. Eman. Saa verbo religion. n. 48. Man. Rodrig. quæst. regul. t. 2. q. 125. art. 4. fine, & t. 3. q. 29. art. 10. Sanch. lib. 7. sum. cap. 22. num. 11. Miranda manuali prælat. t. 1. q. 28. art. 8. Graffis 1. p. decis. lib. 3. cap. 5. n. 53.* Ducuntur, quia Trident. nihil noui statuit, quod statutum non esset iure antiquo, in *cap. monachi, de statu monachor.* esto clarioribus verbis id expresserit; nam esto Concilium prohibuerit bonorum immobilium, siue mobilium possessionem, etiam ad vsum, & nomine conuentus, id debet intelligi absque causa iusta, vel ad quemcunque vsum, siue necessarium, siue superfluum. Et eodem modo explicanda est prohibitio superioribus facta, ne bona immobilia subditis concedant etiam ad vsum, seu administrationem, scilicet passim, & absque causa iusta, vel ad vsus profanos, & superfluos. Ergo stante legitima causa optimè poterit superior peculia, bonorúmque immobilium administrationem religiosis permittere ad vsus honestos, religioníque conuenientes, quod abundè confirmatur ex vsu plurium religionum, præcipuè fœminarum, qui si Concilio contrarius esset, non ita facilè permitteretur.

5. Cæterum in hac re verius existimo, cum prima sententia Concilium Trident. nouum ius statuisse, quoad obseruantiam paupertatis, & illius perfectionem conueniens esse iudicauit: sic vltra ibi relatos sustinent *Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 14. n. 8. Basil. Ponti. quæst. 9. scholastica cap. 4. Vasq. in opusc. de redditib. c. 3. dub. 2. n. 14.* Moueor primo ex illis verbis. Nemini liceat bona immobilia, aut mobilia nomine conuentus possidere, aut tenere, sed ea statim superiori tradantur, conuentuíque incorporentur. In quibus verbis manifestè prohibet Concilium possessionem, & retentionem bonorum etiam ex licentia Prælati; si quidem ea quæ nomine conuentus retinentur ex licentia, & voluntate Prælati retinentur. Quod si dicas id intelligi absq; iusta causa, videris absq; fundamento locutus; cũ nullum verbum sit in illo decreto hanc explicationẽ indicans. Sed potius contrarium colligitur, ex eo quod absolutè, & absq; vlla distinctione præcipiat ea bona superiori tradi, cõuentuíque incorporari, quasi diceret, etsi causa iusta aliàs adesset concedendi religioso bonorum retentionem, & possessionem, at quia perfectioni paupertatis, quæ successu temporis collapsa erat, quæque instaurari desiderabatur, conuenientius erat apud superiorem, quam apud singulos religiosos bona esse; ea de causa præcepit Concilium statim ea superiori tradi, conuentuíque incorporari. Notandúmque est verbum *incorporari*, quod denotat illa bona fieri communia, & ad vsum totius conuentus. Præterea Concilium eam administrationem, quam singulis religiosis denegat, concedit officiali conuentus; sed officiali conuentus concedit administrationem ex iusta causa, & ad vsus honestos, ergo eam denegat singulis religiosis. Secundò moueor ex illis verbis. Ne deinceps liceat superioribus bona stabilia alicui regulari concedere. Expendo verbum *deinceps*, quod indicat ab illo puncto prohibitionem esse, esto antea nulla fuerit. Tertiò præcipit Concilium, ne superiores subditis necessaria negent, supponit ergo immediatè à superioribus prouidendos esse, & non ex reseruato sibi peculio.

6. Huic doctrinæ obstat (vt diximus) consuetudo recepta præcipuè apud moniales habendi annuos redditus, & bonorum siue mobilium administrationem, quæ pluribus solet concedi, vt inde sibi necessaria suppeditent, quam consuetudinem damnare durissimum esset, quid ergo est dicendum? *Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 14. num. 13.* existimat annuos redditus, quos moniales habent, non aduersari Concilio, si debitus modus seruetur. Neque enim in monialibus adhæret ius ciuile percipiendi redditus, sed in conuentu; nominéque ipsius redditus annuos percipiunt, quibus

quibus perceptis si officiali conuentus statim tradantur, conuentuique incorporentur, nihil aduersus Concilium fit; fieret autem, si quælibet monialis eam pecuniam apud se ad vsus successu temporis contingentes retineret. Verum hic modus dicendi non satisfacit; si quidem passim à superioribus permittitibus religiosis habentibus annuos redditus apud se eos retinere, neque officiali conuentus tradere, sed in proprios, & honestos vsus expendere. Insuper videmus passim aliqua bona mobilia, vel immobilia conuentus aliquibus religiosis concedi administranda ea conditione, vt pensionem aliquam conuentui reddant, & ex reliquo viuant, vt ex *Nauarr. com. 2. de Regularib. num. 15. & 18.* notauit *Sanch. dicto. cap. 22. num. 13.* Quapropter censeo rigorem Concilij consuetudine temperatum esse; ac proinde ex illa licitum esse singulis religiosis ex consensu suorum prælatorum bona mobilia, seu immobilia habere, vt inde sibi prospiciant, & in vsus honestos expendant; si enim Concilij decreto statutum est, vt singulis religiosis omnia necessaria ministrentur, quod in pluribus religionibus ob earum paupertatem aliasque causas non obseruatur, quid mirum quod peculia hac occasione in ipsis sint introducta? sic *Basil. Ponce. q. illa 9. q. scolast. c. 4. & probabile reputat Vasq. opusc. de reddit. cap. 3. dub. 2.*

PVNCTVM VIII.

An quælibet religio capax sit hæreditariæ successionis.

1. *Omnes sunt capaces successionis, Minoribus, & Capucinis exceptis.*
2. *Hi incapaces sunt successionis tam ex testamento, quàm ab intestato, tam immediatè, quàm mediatè.*
3. *Nulla est institutio de Minoribus facta.*
4. *An eo casu sit illis danda æstimatio hæreditatis? Aliqui affirmant, sed contrarium tenendum est.*
5. *Si sub ea conditione Minores hæredes instituas, vt vendatur hæreditas, adhuc institutio nulla est.*
6. *Si instituas Ecclesiam, vel sacristiam Minorum, plures censent valere institutionem.*
7. *Sed oppositum est tenendum.*

1. Excipio in hac quæstione sanctissimam Societatis Iesu religionem; quia de ea in sequenti puncto specialiter est sermo instituendus. Loquendo ergo de aliis religionibus. Regula certissima est, omnes esse capaces successionis (religione Minorum de obseruantia, & Capucinorum excepta) sic expressè *Trident. sess. 25. c. 3. de Regularib.* iuncta *element. exiui De verbor. significat.* Sed quia Trident. decretum concedens omnibus aliis religionibus præter Minores, & Capucinos hæreditariam successionem, bonaque immobilia, non continet vim præcepti, & legis obligantis, sed priuilegij, poterit quælibet religio supradicto priuilegio renunciare, & paupertatem promittere similem Minoribus, & Capucinis, vt benè notauit *Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 17. n. 1.* Quocirca tota controuersia est in explicanda paupertate promissa à Minoribus de obseruantia, & Capucinis.

2. Hi igitur incapaces sunt cuiuslibet successionis tam ex testamento, quàm ab intestato, vti definitur in *dicta. clement. exiui, §. cum enim de verbor. significat.* ibi. Quia igitur in successionibus transit non solum vsus rei, sed etiam dominium suo tempore in hæredes, fratres autem prædicti nihil sibi in speciali acquirere, vel eorum ordini possunt etiam in communi, declarando dicimus, quod successionem huiusmodi, quæ etiam ex sui natura indifferẽter ad pecuniam, & etiã ad alia mobilia, & immobilia se extendat, considerata sui puritate voti nullatenus sunt capaces. Quod nõ solum habet verum in institutione directa, & immediata, sed etiam mediata, qualis est per fideicommissum, vt si hæredem instituas grauatum restituere hæreditatem Minoribus. Quia verè Minores sunt instituti hæredes, tibique succedũt hærede instituto decedẽte, cũ tamen Pontifex illos incapaces reddiderit cuiuslibet successionis. Et ita docent post alios antiquiores *Corduba. reg. D. Francisci c. 6. q. 11. pun. 1. Manuel Rodrig. q. regular. t. 2. q. 78. art. 2. Dueñas reg. 381. ampliat. 1. Sanch. lib. 7. sum. cap. 25. n. 5.*

3. Hinc infertur, si de facto Minores, & Capucinos hæredes instituas, nullam esse institutionem vtpote factam in persona incapaci, succedéntque hæredes ab intestato, si nullum alium cohæredem, aut substitutum designaueris. Eo autem designato integram hæreditatem adire potest.

4. Sed an hi, vel hæredes ab intestato succedentes teneantur in conscientia æstimationem hæreditatis Minoribus institutis restituere? Non desunt Doctores qui id sentiant sequentes *Bartol. tract. Minoricar. lib. 1 dist. 1. cap. 3. n. 7. & 8. & dist. 2. cap. 3. n. 15.* quando scilicet credunt testatorem voluisse suum testamentum valere iure codicilli, & omnimodò quo potuit; vt semper præsumendum est. Hi sunt *Rosella verbo legare, n. 23. Alciat. cons. 53. n. 9. Sylnest. verbo testamentum, 1. q. 6. Rodrig. quæst. regular. t. 3. q. 69. art. 10.* Mouentur ex *leg. apud Iulianum, §. fin. ff. de legat. 1.* vbi legatario incapaci ob condemnationem recipiendi legatum in propria specie, tenetur hæres æstimationem concedere, si illius capax est. At Minores capaces sunt recipiendi hæreditatis æstimationem. Ergo tenetur hæres eam illis concedere. Cæterùm omnino tenendum est, neque hæredes ab intestato, nec cohæredem, aut substitutum designatum obligatos esse æstimationem hæreditatis Minoribus institutis concedere, quãtumuis constet id testatorem voluisse. Quia voluntas testatoris contraria legi, & dispositioni iuris communis effectum habere non potest. At iure communi Minores incapaces sunt cuiuslibet hæreditatis, vt dictum est. Ergo incapaces sunt recipiendi ex institutione illius æstimationem. Aliàs in æstimatione essent hæredes instituti, veréque successores, iuxta *leg. domus, §. confitetur, ff. de legat. 1.* & ita sustinet *Bald. authent. ingressi, num. 48. & 49. Cod. de sacrosanct. Eccles. Felin. cap. in præsentia, num. 52. de probationib. Spino speculo testament. gloss. 12. num. 15. & 16. Man. Rodrig. t. 2. quæst. regul. q. 78. art. 2. & aliis relatis, Sanch. lib. 7. sum. cap. 25. num. 8.*

5. Sed quid si non absolutè Minores hæredes instituas, sed adiecta clausula, vt hæreditas vendatur, & in ipsorum vtilitatem pretium cedat? Aliqui censent valere institutionem; quia eo casu hæreditas videtur in legatum conuerti, & Minores legatarios esse, non hæredes. Adde in illa dispositione duo contineri separabilia, nempe Minores hęredes institui, deinde hæreditatem vẽdi, & pretium illius Minoribus ad subleuandas eorum necessitates applicari: poterit ergo hæc secunda dispositio subsistere, tametsi prima corruat; sic latè

latè docet *Bartol in tract. Minoric. lib. 1. dist. 5. cap. 2. n. 30. & 31. Sorbus in compend. priuileg. mendicant. verbo hæreditas, vers. quæritur, Man. Rodrig. t. 2. quæst. regul. q. 78. art. 4.*

Sed longè verius est, institutionem nullam esse, & Minores pretium illius hæreditatis capere non posse. Aliàs acciperent hæreditatis pretium ex institutione, quod illis est penitus interdictum. Neque est simile, cum tertius instituitur hæres cum obligatione vendendi hæreditatem, & donandi pretium fratribus minoribus; quod ferè omnes [illegible]ctores approbant; quia tunc Minores non recip[illegible] pretium ex institutione, sed ex legatione, mandatóque testatoris, & donatione obligatoria hæredis instituti. At cum fratres Minores instituuntur cum clausula, vt vendatur hæreditas, pretiúmque illius recipiant, pretium hæreditatis ex institutione, cuius sunt incapaces, recipiunt; non igitur tenet institutio. Adde venditionem hæreditatis, & pretij acceptionem esse modum, & qualitatem adiectam institutioni. Ergo corruente institutione corruet venditio, & pretij acceptio, vtpote omnino accessoria, ipsique innitens. Et ita sustinet *Bald. authent. ingressi, à n. 50. cod. de Sacrosanct. eccles. Felin. cap. in præsentia, n. 52. de probationib. Dueñas, reg. 381. ampliat. 8. Cordoba, reg. D. Francisci, cap. 6. q. 11. punct. 3. Sanch. lib. 7. cap. 25. n. 11.*

6. Rursus dubitabis de institutione non Minoribus, aut ipsorum conuentibus facta, sed facta ipsorum ecclesiis, & sacristiis; an inquam hæc institutio teneat? Affirmat. *Bartol. in tract. Minoric. lib. 4. dist. 4. & dist. 6. cap. 1. n. 20. Abbas cons. 63. n. 4. lib. 2. Anton. Cucus lib. 3. instit. maioras. tit. 1. n. 37. Man. Rodrig. t. 2. quæst. regul. q. 78. art. 5.* reputat probabile *Sorbus in compend. priuileg. mendicant. verbo hæreditas, vers. sed cum fratres.* Mouentur; quia ecclesia quælibet, quodlibétque templum capax est hæreditatis, iuxta *leg. 1. Cod. de Sacrosanct. eccles.* Sed templa fratrum Minorum nullo iure ab hac capacitate excluduntur. Nam *text. in clement. exiuit*, religiosos exclusit, non ecclesiam. Quod si dicas, exclusis religiosis ecclesiam manere exclusam; quia non ipsum templũ materiale instituitur hæres; quippe nec nolle, nec velle habet, sed religiosorum congregatio ibidem assistens. Contra est; quia si testator vellet congregationem religiosorum hæredem immediatè instituere, nõ exprimeret ecclesiam, sed conuentum. Exprimens ergo ecclesiam, tacitè præfectum illius instituit. Cum autem hic nullus alius sit nisi Pontifex, & illius nomine syndicus, qui hæreditariæ successionis capaces sunt; efficitur validam esse hanc institutionem, obligatúmque esse Pontificem, & eius nomine syndicum ex vi illius hæreditatem expendere in ecclesiæ materialis reparationem, conseruationem, & ornatum; quia ad hunc finem sunt hæredes instituti.

7. Verum hæc sententia probanda non est; siquidem ex illa constitutio denegans Minoribus etiam in communi hæreditariam successionem prorsus labefactaretur, cum facilè testator optans Minoribus hæreditatem relinquere, posset omisso nomine conuentus ecclesiæ nomine vti. Falsúmque est ecclesia Minorum hærede instituta esse immediatè institutum Pontificem, aut eius syndicum; neque enim legatum factum ecclesiæ Minorum censetur fieri immediatè Pontifici, & eius syndico, sed Minoribus quoad vtilitatem, & vsum. Si igitur Minores cuiuslibet successionis incapaces sunt, etiam in cõmuni, eorum ecclesiæ hanc incapacitatem habebunt. Deinde longè diuersum est instituere Pontificem, vel eius syndicum hæredem cum obligatione reparandi Minorum ecclesiam, & ad hunc finem, ac instituere ipsam Minorum ecclesiam; quia in priori institutione solus Pontifex, vel eius syndicus est institutus, & ecclesia Minorum legataria. Si igitur Minorum ecclesia immediatè instituitur, Minores instituuntur, & ad eorum institutionem Pontifex. At Minores nullius successionis capaces sunt. Ergo neque ipsorum ecclesiæ, & ita sustinent *Bartol.* retractans priorem sententiam, *leg. vnica, in fine, Cod. de conductorib. lib. 11. Bald. authent. ingressi, n. 55. Cod. de Sacrosanct. eccles. Cordob. reg. D. Francisci, cap. 6. q. 11. punct. 1. Sorbus, verbo hæreditas, vers. sed cum fratres, Azor. t. 1. sum. lib. 12. cap. 23. q. 15. & alij quos refert, & sequitur Sanch. lib. 7. sum. cap. 25. n. 14.*

PVNCTVM IX.

An quælibet religio capax sit cuiuslibet legati, & donationis sibi factæ.

1. *Qualibet religio excepta Minorum, & Capucinorum capax est cuiuslibet legati, & donationis.*
2. *Minores incapaces sunt legati continentis totam hæreditatem, vel maiorem illius partem.*
3. *Item incapaces sunt legati rei immobilis.*
4. *De qua re immobili doctrina sit intelligenda.*
5. *Quis teneatur vendere legatum relictum Minoribus, non ne retineatur, sed vendatur.*
6. *Dum non venditur legatum fructus pertinent ad hæredem.*
7. *Non est opus in hac venditione iuris solemnitates pro alienatione rerum ecclesiasticarum seruare, secus delegato aliis religionibus relicto, & ab eis acceptato.*
8. *Supradicti religiosi Minoris capaces sunt cuiuslibet legati rei mobilis.*
9. *Quid dicendum de animalibus relictis Minoribus: Sub distinctione respondetur.*
10. *Quid de legato annui redditus? Distinguitur triplex modus legandi.*
11. *Si per modum vnius census legetur, valet, secus si per modum plurium, & annuatim soluendus.*
12. *Si hæredem, vel legatarium instituas sub obligatione reddendi singulis annis certam pensionem Minoribus, valet legatum; tametsi Sanch. & alij contrarium sentiant.*
13. *Si de facto supradictum legatum non tenet, vt est probabilis sententia, hæres non est obligatus legatum vendere, & æstimationem Minoribus concedere.*
14. *Concesso esse nullum supradictum legatum, limitant aliqui primò, vt intelligatur de legato perpetuo, vel ad longum tempus, secus ad biennium, sed non admittitur limitatio.*
15. *Secundò, limitatur & benè, vt procedat in legato pro alimentis religiosorum, secus pro necessariis ad diuinum cultum.*

16. Tertio

16. *Tertio limitatur, vt non procedat in anniuersariis, & capellaniis, sed reiicitur limitatio.*
17. *Debet hæres grauatus onus iniunctum missarum implere.*
18. *Quarto limitant alij de legato pro libris relicto, sed non caret difficultate limitatio.*
19. *Quinto limitatur, ne procedat pro legato ad infirmos curandos, sed non est probanda limitatio.*
20. *Sexto limitatur ne procedat pro legato in sustentationem hospitum, sed est intelligendum de sustentatione hospitum externorum.*
21. *Possessionem alicuius prædij potes Minoribus reuocabiliter concedere, secus irreuocabiliter.*
22. *Quibus remediis possint Minores recuperare legatum sibi relictum.*

1. REgula generalis est omnes religiones (præter Minores de Obseruantia, & Capucinos) cuiuslibet legati, & donationis, siue rei mobilis, siue immobilis sunt capaces, deciditur *in Tridem. sess. 25. c. 3. de regularib.* Tota ergo difficultas versatur in exceptione Minorum, & Capucinorum, cuiusnam legati incapaces sunt?

2. Dicendum est primo, incapaces esse legati continentis totam hæreditatem, vel maiorem illius partem, si præsumi posset in fraudem legis prohibentis hæreditariam successionem factam esse, sic videtur decidi *in clement. exiui de verbor. significat. vers. nec licet, & ibi glossa.* Dixi incapaces esse supradicti legati. Nam esto Pontifex vtatur verbo *non licet*, & verbo *prohibemus*, ex illo satis colligitur incapaces esse. Tũ quia loquens de annuis redditibus vsus similiter fuit verbo *non licet*, cùm tamen (vt dicemus) reddituum incapaces sint. Tum quia hi religiosi solum illius rei vsus capaces esse possunt, qui eis fuerit à Pontifice concessus; at huius legati vsus non est concessus, sed potius interdictus. Ergo. Tum denique quia voto paupertatis se astringunt, ne illud legatum recipiant, neve illo vtantur. Ergo redduntur illius incapaces. Quia in vsu facti nulla alia incapacitas esse potest, nisi quæ ex voto, vel præcepto superioris prouenit. Hinc infero legatum caducum esse, & nullum, neque teneri hæredes illud soluere; quia frustranea est solutio, vbi non est, qui possit admittere.

3. Dico secundo hos religiosos, Minores, & Capucinos incapaces esse legati rei immobilis, vt illud sic retinere possint. Deciditur expressè *supra d. clement.* Quare si Minori, vel illius conuentui domus, ager, vinea, aliáve res immobilis absolutè donetur, vel legetur, non est præsumendum legari, vt sic retineatur, sed vt vendatur, & pretium illius in vsum, & vtilitatem legatarij conuertatur, vt expressè deciditur in *dicta clement. § si vero fratribus*, & tradunt communiter doctores teste *Sanch. lib. 7. sum. cap. 26. n. 29.* Quod si testator expresserit se legare rem immobilem, vt Minores illam semper retineant, non desunt qui sentiãt valere legatum, reiiciendámque esse conditionem vt impossibilem, & iuri contrariam: siquidem commune est conditiones impossibiles ab vltimis voluntatibus reiici. *leg. obtinuit. ff. de condit. & demonstrat. sic Menoch. cons. 1014. n. 19. volum. 11.* Sed omnino dicendum est, caducum esse id legatum, cum expressè Pontifex in *dicta clement.* dixerit abstinendum esse à receptione vineæ, vel agri legati ad colendum, repugnaréque regulæ, & ordinis puritati. Et ratio est manifesta; quia Minores non sunt capaces legati rei immobilis, nisi ex modo adiecto, vel subintellecto mobilis fiat. At sic modus, qui debebat legatum aptũ constituere, expressè à testatore reiicitur. Non igitur illius capaces sunt. Quare hic modus non est conditio adiecta legato, vt possit reiici, quia absque illa nõ est legatum constitutum, & illa conditio posita impedit, vt constituatur: & ita sustinent *Bartol. tract. Minoric. lib. 2. dist. 2. cap. 1. n. 9. Bald. authent. ingressi, n. 58. Cod. de Sacrosanct. eccles. Nauarr. lib. 3. consil. de testament. cons. 14. alias 8. Sorbus in compend. priuileg. mendicant. verbo legata, vers. idem dicendum, Sanch. lib. 7. sum. cap. 26. n. 18.*

4. Conclusio intelligenda est de re immobili, quæ necessaria non est religiosorum sustentationi, quæque incertam mendicitatem excludit. Quod dixerim, nam his religiosis conceditur domus ad habitandum, ecclesia ad diuina celebranda, vinea aliqua, seu hortus, tum ad religiosorum leuamen, tum vt inde olera, & vuas sumant; non tamen vt vinum sibi necessarium parent, minúsque vt fructus vendant, & hortum conducant, constat ex *dicta clement. exiui, § licet vero, de verbor. significat.* & tradit *Cordoba in reg. D. Francisci, cap. 6. q. 10. punct. 2. Sanch. lib. 7. sum. cap. 26. Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 17. n. 7.*

5. Posito autem valere legatum rei immobilis non vt retineatur à Minoribus, sed vt vendatur, vel permutetur; rogabis, quis teneatur illud vẽdere, & cuius sint illius fructus dum non venditur? Respondeo hæredem in primis esse obligatum, vt constat, illo autem negligente testamenti executores. Quod si hi bis moniti non præstiterint, episcopus, vel iudex sæcularis ex proprio officio vendere potest. *Authent. de ecclesiastic. titul. § si quis autem*, ipsi vero Minores nec vendere, nec permutare possunt; quia legatum immobile non transit in eorum potestatem, quousque immobilitatem amittat. Solum ergo possunt rogare hæredem & executores, vt votum testatoris exequantur, illis vero negligentibus iudicis officium implorare; sic ex *Bartol. tract. Minoric. lib. 2. dist. 4. cap. 3.* docet *Sanch. lib. 7. sum. cap. 26. n. 29.*

6. Interim tamen dum non venditur legatum, fructus illius ad hæredem pertinent; quippè is est illius dominus. Si autem ob fructuum perceptiones steterit in mora vendendi, & ob eam causam minoris venditur, obligatus est Minoribus damnum resarcire. Secus vero si nullum in pretio detrimentum patiuntur; quia solum pretium illis debitum est; non negotiationi exponendum, sed in proprias necessitates expendendum. *Sanch. dicto cap. 26. n. 32.* Negligens hæres præsumetur, si oblata occasione vendendi, vel permuttandi legatum iuxta rationabilem Minorum voluntatem noluerit vendere, executores si bis moniti fuerint.

7. In hac autem vẽditione, vt benè aduertit *Sanch. dicto cap. 26. n. 30. aliis relatis*, non est opus iuris solemnitates requisitas in alienatione rerum ecclesiasticarum seruare; quia res illa vendenda ex voluntate, & dispositione testatoris venditur; neque censetur ecclesiastica, dum immobilis persistit, cum non sit Minoribus addicta. Secus vero dicendum est in legato rei immobilis, aliis religionibus relicto, & acceptato: nam eo ipso est bonum ecclesiasticum, quod non distrahitur ex dispositione testatoris, sed ex voluntate religionis cui est applicatum. *Sanch. dicto c. 26. n. 31. cum Nauarr. com. 2. de regularib. n. 50.*

8. Dico tertiò, supradictos religiosos Minores, & Capucinos capaces esse legati cuiuscunque rei mobilis

lis, vini, tritici, olei, pecuniæ, & similium; quia his rebus eorum necessitatibus subuenitur. At debent ea in moderata quantitate, & ad occurrentes necessitates recipere, ne videatur thesaurizatio, potius quam necessitatis subuentio, néve auaritiam redoleant, vti cauetur in *dicta Clement. exiui*. Quod si legatum superabundans fuerit, neque breui tempore consumendum, poterunt minores, & debent, si in alios pauperes non distribuunt, medio syndico commutare, aut vendere, vt inde sibi alia necessaria coëmant. Sic *Man. Rodrig. quæst. regular. t. 1. q. 26. art. 4. Cordub. in compend. priuileg. mendicant. in annotat. verbo commutare: Sanch. lib. 7. cap. 26. n. 14.*

9. Restat duplex difficultas examinanda. Prima de animalibus: Secunda de censibus, annuisque redditibus. Circa primam est dubium; an possint Minores retinere animalia sibi legata, oues scilicet, boues, aliaque similia? Et quidem si retineantur in paruo numero, & ad suorum sustentationem, manifestum est, posse retinere. Secus est si in excessiuo numero retineantur, vel retineantur ad fructificandum. Quia illa retentione incerta mendicitas vel in totum, vel ex parte excluderetur. Deinde in *Clement. exiui, §. cum annui reditus*. Excluduntur omnes redditus à Minoribus, sed fructus animalium sunt verè redditus iuxta *leg. deducta, §. hæreditatem iuncta glossa, ff. ad Trebell.* & tradit *Glossa in cap. generali de elect. in 6. verbo redditus*. Ergo illorum capaces non sunt, & ita sustinet *Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 17. n. 11.* Neque inde fit, illis non licere nutrire aliquas gallinas, aut columbas ad occurrentes, & præsentaneas necessitates. Nam esto oua, pullique columbarum fructus, & redditus reputentur, ob eorum leuitatem sunt consuetudini permissi, sicuti ex domestico horto fructus permittuntur. Sic *Suar. dicto cap. 17. num. 14. Cordub. in reg. D. Francisci, cap. 6. q. 10. punct. 2. Sanch. lib. 7. cap. 26. num. 19.*

10. Secunda difficultas, & grauior est de censibus, annuisque redditibus; an inquam huius legati Minores capaces sint, possintque illud retinere? Pro cuius explicatione aduerte tripliciter censum, annuúmque redditum legari Minoribus posse. Primo, per modum vnius, vt si dicas lego Minoribus hunc censum, annuúmque reditum, quem possideo. Secundò, si leges illum censum exprimens, vt singulis annis redditus illius accipiant. Tertiò si hæredem, vel legatarium constituas cum obligatione singulis annis donandi Minoribus certam pensionem.

11. Si primo modo censum leges, vale legatum; sicuti valet legatum simpliciter relictum alterius rei immobilis; non quidem vt sic accipiatur, & retineatur, sed vt accipiatur in æstimatione. Sic *Bartol. tract. Minoric. lib. 2. distinct. 6. cap. 1. n. 33.* quem sequitur *Sanch. lib. 7. sum. cap. 26. num. 33.* Si vero secundo modo leges, corruit legatum; quia continet modum paupertati Minorum aduersum; scilicet esse legatum perpetuum Minoribus ex voluntate testatoris translatum: sic expresse deciditur in *dicta Clement. exiui: verf. cumque annui redditus inter immobilia censeantur à iure, &c.*

12. Si tertio modo leges, maiorem difficultatem habet; quia verè sunt annui redditus perpetui, quorum Minores incapaces sunt: & ita tenet *Bartolus supra Abbas, cap. in præsentia, num. 63. de Probationibus, Nauarr. lib. 3. consil. titul. de testament. conf. 14. alias 8. Sanch. alios referens lib. 7. cap. 26. numer. 46.* Cæterùm verius censeo legatum subsistere: sic *Silvester verbo legatum, 2. quæst. 3. dicto 3. Angelus eodem 1. num. 5. Tabiena 1. quæst. 4. num. 5. Man. Rodriguez quæst. regul. t. 2. quæst. 126. artic. 4. Suarez t. 3. de relig. lib. 8. cap. 17. num. 19. & 25. & t. 4. tractat. 10. lib. 4. cap. 9. num. 9.* & probabile reputat *Sanchez numer. 45.* Ratio ea est: Nam esto hæredi, vel principali legatario imponatur obligatio perpetua donandi Minoribus annuos redditus; at hæc obligatio non est ex iure aliquo ciuili Minoribus acquisito, sed ex hæreditate relicta à testatore, & comparatione illius, sicuti si tuo famulo donares diuitias pauperibus distribuendas, famulus obligatus esset pauperibus donare, non ex iure aliquo, quod pauperes habuerint, sed ex tuo imperio, & dispositione. Vnde cum Pontifex prohibet Minoribus annuos redditus, intelligi debet de reditibus, qui comparatione religiosorum, & ex iure ipsis competente sunt debiti, non de reditibus, qui comparatione religiosorum eleemosynæ sunt, & gratis donantur.

13. Verum vt hæc doctrina ex omni parte luceat; concedamus hoc legatum caducum esse, neque Minores capaces esse illius, poteritne vendi, sicuti venditur legatum alterius rei immobilis? Respondeo consentiente hærede certum est vendi; vel potius de nouo constitui posse; an vero teneatur hæres vendere, vel venditioni consentire: non caret difficultate; si quidem hac venditione facta voluntas testatoris meliori modo quo potest impletur: monasterium enim recepto pretio recipit æquiualenter pensionem sibi legatam, hæres vero manet grauatus emptori singulis annis concedere. Sed oppositum verius est, nempe hęredẽ non esse obligatum vendere, neq; venditioni consentire; imo nec posse, quia ex illo legato nullum ius monasterio accrescit, sed solum in hærede resultat obligatio comparatione testatoris dandi Minoribus annuam pensionem. At vbi nullum adest ius transmissibile, nulla esse potest venditio: ergo hoc legatum annuæ pensionis capax esse non potest venditionis.

14. Rursus concesso illud legatum nullum esse: huic nullitati plures limitationes doctores adhibent. Prima, & præcipua est, vt intelligatur de legato perpetuo, secus ad breue tempus, quale reputatur quodlibet breuius decennio, vt pluribus firmat *Sanch. lib. 7. sum. cap. 26. num. 39. Suarez t. 3. de relig. lib. 8. cap. 17. num. 20.* Ratio est; quia reditus ad breue tempus inter res mobiles reputantur, computarique debent, ac si tota illa quantitas simul, & per modum vnius legaretur, neque ratione illius mendicitas tollitur, sed subleuatur: sic sustinent *Abbas consil. 66. num. 6. lib. 1. Syluester verbo legatum, 2. quæst. 3. dicto 1. Cordub. regul. D. Francisci, cap. 6. quæst. 11. punct. 3. Emanuel Sa verbo religio, num. 57.* & alios referens *Sanch. lib. 7. sum. cap. 26. num. 36. & num. 37.* extendit doctrinam ad reditus annuos pro vita alicuius singularis religiosi, quia cum sit incertum, quo tempore duratura sit, dici non potest esse legatum perpetuum, seu ad longum tempus. At hæc limitatio mihi non probatur, vtpote aliena à verbis *Clement. exiui*: ibi enim Pontifex fratres Minores incapaces fecit quorumcumque annuorum redituum. Notandaque est dictio *quorumcumque*, quæ reditus tam perpetuos, quam temporales comprehendit. Deinde ex vi illorum redituum excluditur incerta mendicitas saltem pro tempore quo durant, cum fiduciam Minores haberent in legato ad sui sustentationem, & non in solo Deo, quod Pontifex vitare intendit. Deinde eadem ratione dici posset Minores capaces esse succedendi in vsufructu, in fideicommisso, in

maioratibus, & similibus; cum ea successio non perpetua, sed temporalis, & ad vitam religiosi sit, quod nemo sanæ mentis concedet. Ergo neque concedendum est de annuo reditu temporali, & ad vitam religiosi; & ita docet *Bartolus tractat. Minoric. libro 2. distinct. 6. cap. 3. num. 35. Socin. in tractat. de oblationib. libello 8. quæst. 7. num. 7. fine. Man. Rodriguez t. 2. quæst. 126. art. 3. Suarez probabilem reputat t. 3. de relig. lib. 8. cap. 17. n. 20.*

15. Secundo limitant Doctores, & benè, vt solum procedat in legato annuorum redituum pro sustentatione religiosorum; secus si constitutum sit pro expensis necessariis ad diuinum cultum ceræ, vini, olei, ornamentorum, & similium, & à fortiori pro ecclesiæ fabrica. Tum quia ex hoc legato non tollitur incerta religiosorum mendicitas; cum ipsi reditus non cedant immediatè in eorum vtilitatem, sed in reparationem ecclesiæ, & diuini cultus sustentationem. Praxis quæ recepta hanc limitationem confirmat: & ita sustinent post alios antiquiores *Siluester verbo legatum, 2. quæst. 3. dicto 1. Tabiena eodem 1. quæst. 4. Nauarr. lib. 3. consil. tit. de testament. cons. 15. alias 9. num. 3. Corduba in regul. diui Francisci, cap. 6. quæst. 11. punct. 3. Menoch. cons. 1014. num. 36. volum. 11. Manuel. Rodrig. quæst. regular. t. 2. quæst. 126. artic. 5. Suarez t. 3. de relig. lib. 8. cap. 17. n. 28. Sanch. lib. 7. sum. cap. 26. n. 41.*

16. Tertio limitatur, vt non habeat locum in anniuersariis perpetuis, & capellanis Minoribus relictis. Quando scilicet testator iubet hæredi, vel principali legatario singulis annis certam pensionem minoribus tribuere, vt pro eius anima tot faciant sacrificia. Quia ea anniuersaria non tam sunt legata, quam missarum stipendia. Sic docent *Antonius Cucus lib. 3. institut. maiorat. tit. 1. numer. 36. & seq. Man. Rodrig. quæst. regular. t. 2. quæst. 126. artic. 4.* Fauet *Silvest. & Tabiena supra.* At hæc limitatio probanda non est; quia stipendium missarum immediatè cedit in religiosorum sustentationem, & ad hunc finem conceditur, tametsi titulus, ob quem conceditur spiritualis sit. Si ergo hoc stipendium illis debitum est, & tanquam œconomi, & administratores ius habent medio syndico, illud exigendum, securi erunt de sua sustentatione, nullamque habebunt necessitatem mendicandi. Non igitur eis licet hæc stipendia stabilia habere. Sic *Nauarr. lib. 3. consil. tit. de testament. cons. 14. aliàs 8. num. 3. Corduba in regul. D. Francisci, cap. 6. quæst. 11. punct. 4.* refertque sic decisum esse in capitulo generali: *Sanchez lib. 7. cap. 26. num. 44. Suarez t. 3. de relig. lib. 8. cap. 17. n. 32.*

17. Aduertendum tamen est hæredem, seu legatarium sic grauatum obligatum esse onus iniunctum missarum implere. Nam cum ad ipsum legatum deuoluatur, onus ei adiunctum reiicere non potest; quia æquum non est reiecto onere vtilitatem legati accipere, deciditurque expressè *leg. 1. §. pro secundo, Cod. de caduc. tollend.* Non tamen tenetur ea sacra facere per fratres Minores; benè tamen in ecclesiis, vel altaribus à testatore designatis, si id fieri possit: sic *Nauarr. lib. 3. consil. tit. de testament. cons. 14. aliàs 8. num. 8. Menoch. cons. 1014. num. 8. volum. 11. Sanch. lib. 7. cap. 26. n. 50.*

18. Quarto limitatur, vt non procedat in legato facto pro libris emendis ad religiosorum studium: quia hoc legatum non tollit eorum mendicitatem, sicuti non tollit legatum relictum pro reparatione ecclesiæ ad diuina officia celebranda, secus esset, si pro studentium alimentis fieret: sic *Abbas cons. 63. lib. 1. cum glossa Clement. dudum verbo indirectè: De sepulturis: Menoch. cons. 1014. n. 38. vol. 11. Sanchez lib. 7. cap. 26. num. 45.* & verè hæc sententia est satis probabilis, tametsi *Suarez t. 3. de relig. lib. 8. cap. 17. n. 30.* contrarium sentiat, nec leui fundamento ductus. Quia hoc legatum in monasterij vtilitatem, & in religiosorum commodum immediatè cedit; ea autem quæ sic cedunt, sub religiosorum sustentationem comprehenduntur. Secus est de legato pro necessariis ad diuinum cultum, quod in Dei honorem cedit immediatè.

19. Quinto limitant alij, ne locum habeat in legato relicto pro infirmis curandis; quia non videtur in infirmorum sustentationem cedere, sed in medici, & seruientium vtilitatem: sic *Ananias cons. 30. à n. 3. Man. quæst. regul. 2. t. quæst. 126. art. 4. fine.* At hæc limitatio nullatenus est admittenda; quia satis cedit in sustentationem religiosorum, quod cedit in eorum vitæ conseruationem: & ita tradit *Sanch. dicto cap. 26. num. 47.*

20. Sexto limitant alij, ne procedat in legato pro sustentatione hospitum, qua si ij sint à monasterio alieni. Sed vt hæc limitatio vera sit, debet intelligi hospitibus sæcularibus, vel alterius religionis; secus de his, qui eadem regula, & obseruatione tenentur. *Suarez t. 3. de relig. lib. 8. cap. 17. n. 31.*

21. Ex omnibus supradictis deciditur quæstio, qualiter possis Minoribus possessionem, vel censum tradere non quoad dominium, sed quoad vsumfructum, ipsis quæ liceat accipere? Et quidem si reuocabiliter tradas, & semper à tua voluntate dependenter, non est dubium illis licere; quia est quædam continuata eleemosyna absque vllo iure perpetuo, vel ad tempus in ipsos translato. At si irreuocabiliter tradas singulis annis fructus colligendos, etiam si hæc traditio ad breue tempus fiat, censeo probabilius non licere; sicuti dixi de legato relicto annuorum redituum; quia verè hi fructus sunt annui reditus. Quod à fortiori procedit, si propria industria, & labore fructus illius possessionis comparandi essent. Non enim negociatione parare sibi possunt sustentationem. Quapropter solum tibi licet Minoribus facultatem, & ius iure vocabile concedere, ipsisque licet accipere ad fructus vna vice colligendos, consentit in his *Suar. t. 3 de relig. lib. 8. cap. 17. à num. 34.*

22. Tandem inquires; quo remedio vti debent Minores pro recuperando legato sibi validè relicto? Breuiter respondeo posse medio syndico, qui nomine Pontificis agere potest in iudicio, vt legata Minoribus debita concedantur. Sed hoc intelligo de legatis, ex quibus in legatario actio ciuilis resultat, sic *Cordub. reg. D. Francisci, cap. 4. quæst. 16. punct. 2. Manuel. Rodrig. t. 2. quæst. regul. quæst. 78. art. 1. Sanchez dicto cap. 26. n. 59. & 63.*

Deinde possunt implorare extra iudicium officium iudicis tam ecclesiastici, quam sæcularis, ipséq; iudex tenetur petitioni annuere. Sic *Cordub. supra, cap. 6. q. 11. punct. 4. Man. quæst. 126. art. 4. & alius relatis Sanch. cap. 26. nu. 62.* Adde ipsum iudicem nemine petente, ex proprio officio debere id procurare, si ei constat de hæredis, seu legatarij negligentia; quia obligatus est ratione officij, vt subditi suis obligationibus satisfaciant: *Sanchez aliis relatis supra num. 60.* Quæ omnia satis constant ex *cap. exiit, §. ad hæc, de Verbor. significat. in 6. & ex Clement. exiui, eod. tit.*

PVN

PUNCTUM X.

Qualiter religio Societatis Iesu, eiusque Religiosi capaces sint hæreditariæ successionis ex testamento, vel ab intestato, & cuiusvis legati.

1. *Distinguuntur varij gradus Religiosorum, & Conuentuum in Societate Iesu.*
2. *Domus professa incapax est habendi bona stabilia.*
3. *Si aliquid stabile relinquatur, debet vendi quamprimum oportune fieri possit.*
4. *Si haredem graues, vt singulis annis domui Professæ aliquam pensionem relinquat, videtur non valere legatum.*
5. *Probabilius est oppositum.*
6. *Qualiter interdicatur religiosis Societatis ad has eleemosynas Societati faciendas fideles excitare.*

1. IN Societate varij gradus Religiosorum & Conuentuum sunt distinguendi: Alij sunt Religiosi professi; alij Coadiutores formati; alij Scholastici vocantur. Deinde ex Conuentibus alij sunt domus Professæ; alij Collegia, domúsque Probationis. Religiosi, qui solum vota biennij simplicia emisserunt capaces sunt cuiuslibet hæreditariæ successionis, & legati non solum quoad vsum, & administrationem illius ex licentia Superioris, sed etiam quoad dominium, vt constat *ex Bulla Ascendente Gregor. XIII. & ex constitut. 4. p. cap. 4. num. 5. & 6. & 6. p. cap. 2. n. 11.* Professi vero, & Coadiutores formati cuiuslibet hæreditariæ successionis incapaces sunt, non tamen legati, vt supradicta Bulla, & Constitutiones decidunt; legatum verò ipsis relictum acquiritur Collegio, vel Domus, in qua resident, & iuxta huius capacitatem, vel incapacitatem legatum tenet.

2. Primò ergo professa domus incapax est habendi bona stabilia, quales sunt possessiones, annuitque reditus etiam applicati sacristiæ, aut fabricæ Ecclesiæ præter communem, & consuetam habitationem: sub qua domus, Ecclesia, & hortus contiguus comprehenditur, & præter aliquam vineam, seu hortum cum sua domo ad extraordinarium religiosorum leuamen, qui si fructus aliquos habeat, nec locari, nec vendi possunt; tametsi eis professi vti possint ad sui sustentationem: habetur expresè in *Constitut. 6. p. cap. 2.* colligitúrque *ex Bulla Pauli III. & Iulij III. & Gregor. XIII.* institutum Societatis cófirmantium. Neque aduersus hanc strictam paupertatem est, si aliquis ex fundatoribus domorum, vel ecclesiarum vellet reditus aliquos ad fabricæ vsum relinquere; dummodo nec dispositio eorum ad Societatem pertineat, nec sit, vnde ei competat actio in illos (quamuis id illi curæ esset, vt is cui tale munus commissum est suum officium faceret) & sic in rebus similibus: habetur expresè *dicto loco Constitut. in declarat. litt. B*, Neque item est aduersus hanc paupertatem, quod domus professa possit institui hæres, modo non sit instituta in aliquo bono stabili; quia nullibi cauetur incapacem esse successionis hæreditariæ. Solum in supradicto loco *Constitut. num. 12. dicitur.* Hanc incapacitatem habere ratione suorum religiosorum, tacitè innuens ex alio capite, scilicet ex libera testatoris voluntate institui hæredé posse, sicut & collegium: & ita docet *Molin. tom. 1. disp. 195. vers. a regula proposita. Sanch. lib. 7. sum. cap. 27. n. 15.*

3. Quod si domui professæ, vel eius ecclesiæ aut sacristiæ aliquod stabile non necessarium ad habitationem, vel recreationem legetur, aut donetur, vendi debet quamprimum posit; sicuti diximus de legato immobili fratribus Minoribus relicto, & traditur *dicto loco Constitut. 6. p. cap. 2. n. 5. in declarat. litt. L, Sanch. loco allegato.* Sed quia continget sæpè non inueniri statim emptorem, qui iustam æstimationem concedat; ea de causa opportunitas expectanda est, vt dicitur in *dicta Constitutionis declaratione.* Interim tamen iuxta probabilem sententiam locari, seu conduci potest, & reditus in vtilitatem professorum conuerti, modo in breui tempore, scilicet infra decénium fiat. *Sanch. lib. 7. cap. 27. n. 22.* Probabilius tamen est fructus expendendos esse in pauperes, aliàs societas professa pro aliquo tempore reditus haberet, & mendicitatem excluderet contra prohibitionem sæpè in constitutionibus latam vllos reditus habendi: *Exam. gener. cap. 1. n. 3. & 6. p. Constit. cap. 2. n. 2.*

4. Difficultas autem eo pertinet; an si hæredem graues, vt singulis annis domui professæ certam pensionem tribuat pro professorum sustentatione, vel pro fabrica ecclesiæ, aut sacristiæ ornatu, valeat legatum, teneaturque hæres grauatus votum testatoris exequi, capax quæ sit domus professa illud acquirendi. Videtur nullum esse tale legatum; quia est legatum annuorum redituum, quorum Societas professa incapax est. Item vt singulare priuilegium concessum videtur fundatoribus ecclesiarum, vt possint hos reditus annuos pro ecclesiæ fabrica relinquere: *6. p. Constitut. cap. 2. in declarat. litt. B.* Non enim absque causa nomen fundatoris expressum est. Ergo comparatione aliorum huiusmodi legatum nullum est. Deinde expendo verba constitutionis. Inquit enim sanctissimus Ignatius *dicto cap. 2. n. 6.* Si aliquis sponte sua eas perpetuas eleemosynas (scilicet annuos reditus) relinqueret, nullum ius ciuile ad eas petẽdas in iudicio acquiratur. Sed cum ad id charitas propter Deum eos mouerit, elargiantur. Si igitur ex charitate in Deum moueri debent, signum est non ex obligatione, sed gratis eas elargiri; obligatio enim si aliqua in præsenti adest, iustitiæ est, non charitatis.

5. Cæterùm verius censeo; id legatum valere, hæredemque grauatum obligatum esse, professa societati præstare: sic docet *Sanch. lib. 7. sum. cap. 27. num. 9. inclinat Suar. t. 4. de relig. tract. 10. lib. 4. cap. 9. num. 9. præcipuè in fine.* Ratio ea est; quia ex voto paupertatis iuxta Societatis constitutiones solum interdicitur domui professæ ius ciuile ad hos redditus acquirendos, non tamen illorum acquisitio, si de facto dentur. Obligatio autem hæredis illos elargiendi supposita capacitate domus professæ impediri à Societe non poterat; cum hæc obligatio ex dispositione, & voluntate testatoris proueniat. Neque obstat societatem professam incapacem esse habendi annuos reditus; quia id debet intelligi de annuis reditibus, ad quos ipsa Societas ius ciuile haberet; secus de annuis reditibus comparatione Societatis gratis, & liberalibus. Neque obstat constitutionis declarationem specialiter legata fundatorum pro ecclesiæ fabrica valida declarasse; quia id fecit, vt indicaret in hoc casu sẽper Societati conuenire hæc legata acceptare, quod in legatis aliorum non æquè cernitur. Vnde ex hac fundatorũ expresione non licet inferre aliorũ similia legata sub paupertatis voto cõprehẽdi, nullaq; esse, imo contrariũ non leuiter colligitur ex illis verbis consti

cõstitutionis, *sic in rebus similibus*, scilicet in similibus legatis perpetuis esse idem dicendum, ac dictum est de legatis annuorum redituũ constitutis à fundatore. Neque denique obstat, quod hæres grauatus moueatur ex charitate in Deum ad hæc legata exequenda; quia etiam moueri potest, & debet ex iustitiæ obligatione, comparatione inquam testatoris ex tacito cum illo contractu ob hæreditatem acceptam. At quia comparatione Societatis nullam obligationem habet; eo quod ex tali legato nullum ius ei est acquisitum, ideo dixit Sãctissimus Ignatius hæredẽ moueri ex charitate ad has eleemosynas perpetuas elargiẽdas.

6. Subdit vero constitutio *dicto cap.2.n.6.* ne vllus è Societate ad has eleemosynas perpetuas elargiendas domibus, vel ecclesiis Societatis professæ, fideles excitet ob maiorem scilicet ædificationem, & paupertatis puritatem. Si tamen aliquis simplici suasione excitaret, non credo peccaturum; quia hæc excitatio non est materia voti paupertatis, & ex alia parte sola constitutione prohibetur, & non in virtute obedientiæ: ergo ex nullo capite esse potest peccatum. Sic *Suar.t.4.de relig.tract.10.lib.4.cap.9. num.9. fine, & cap.11.fine, Sanch.lib.7.sum.cap.27.n.* 11.

PVNCTVM XI.

Qualiter Societati Iesu, eiúsque religiosis interdictum sit promissis, concionibus, aliísque ministeriis stipendia recipere.

1. *Supradictis religiosis hæc stipendia, vel eleemosyna in recompensationem interdicũtur.*
2. *Probatur solum ex regula, & non ex voto interdici.*
3. *Ex hac sententia videtur inferri cui est concessum à Superiore pecunias recipere non peccaturum mortaliter, si eas in stipendium Missarum recipiat.*
4. *Contraria sententia tenenda est, scilicet ex voto hanc obligationem esse.*
5. *Si gratis, & non ex debito eleemosyna detur, optimè recipi potest.*
6. *Qualiter pro religiosorum sustentatione, pro viatico, aliisque requisitis ad ministeria exercenda eleemosyna recipi possit.*
7. *Videris posse Titio obligari faciendi sacrum, si pauperi, vel cõsanguineo stipendiũ concedat.*
8. *Titio obligato sacra facere, potes promittere te suo nomine sacra facturum.*
9. *Si stipendium pro Missa recipias, Missa celebrata, non teneris danti restituere stipendium; tametsi Sanch. contrarium sentiat.*
10. *Stipendio consumpto potes, & debes sacra facere.*
11. *Hæc Sacrificia præferenda sunt Sacrificiis debitis ex instituto, & regula.*

1. NEmini esse potest dubiũ religiosis Societatis Iesu interdictũ esse pro Missarum sacrificiis, prædicationibus, lectionibus, sacramentorum administratione, aliísque piis officiis, quæ Societas iuxta suum laudabile institutum exercet, stipendium vllum, vel eleemosynam, quæ ad compensationem huiusmodi ministeriorum dari solent admittere. Sic expressè in *constit. exam. gener. cap.* 1. *num.* 3.

2. Difficultas autem est; an hæc obligatio sit solum iuxta regulã, & constitutionem, vt paupertatis votum perfectius obseruetur, & cum maiori proximorũ ædificatione, an vero sit materia ipsius voti: si enim solum obligantur Societatis religiosi abstinere à receptione huius stipendij, & eleemosynæ ex regula, & nõ ex voto, nullum per se peccatum committent ex illius trãsgressione, cum regulæ nostræ religionis non obligent ad culpam, sed solum ad pœnam arbitrariam.

Videtur autem obligatio abstinendi ab hoc stipendio solum esse ex regula, & non ex voto. Quia in *bulla Pauli III.* quæ incipit *Regimini militantis ecclesiæ* nostrum institutũ primo confirmantis, votúmq; paupertatis, eiusq; materiam exactè explicantis nulla mentio facta est huius obligationis; cum tamen si essentialis esset, debebat in declaratione apponi: Inquit enim cõstitutio. Voueant singuli, & vniuersi, (loquitur de professis) perpetuam paupertatẽ declarantes, quod nõ solum priuatim; sed neq; etiam cõmuniter possint pro Societatis sustentatione, aut vsu ad bona aliqua stabilia, aut ad prouentus, seu introitus aliquos, ius aliquod ciuile acquirere, sed sint contenti vsu tantùm rerum sibi donatarum ad necessaria sibi comparanda recipere. Deinde ex nulla constitutione, aut bulla Pontificis apertè constat sub voto, tanquã sub eius materia hanc obligationem comprehendi. Nam esto in *Bulla Iulij III.* quæ incipit *exposcit debitum pastoralis officij*, vbi institutum Societatis confirmatur, declaratum sit ministeria Societatis exequenda esse gratis omnino, & nullo pro suo labore stipendio accepto; non inde infertur sub voto tanquam sub materia promissa hanc obligationem comprehendi, quia ibi non votum paupertatis, sed instituti conditio declaratur. In constitutionibus autẽ, vbi huius rei mentio fit, commendatur illius obseruatio, non tanquam voti materia, sed tanquam professionis nostræ propriũ, & ædificationi proximorum maximè conueniẽs, vt constat ex *4.p. const. cap.7.n.3.* ibi cum tamen proprium sit nostræ professionis nullum temporale præmium accipere pro spiritualibus ministeriis, &c. Non enim dixit, cum tã proprium sit nostræ *paupertatis promissæ*, sed *nostræ professionis*, quasi indicans admodum tantum procedendi pertinere, idq; apertiùs declarauit, subiungens nullas esse recipiendas obligationes, vel cõditiones, quæ sinceritatem impediant in nostri procedendi modo, qui est dare gratis, quæ gratis accipimus. Et *6.p.constit.c.2.* vbi paupertatis Societatis tum domorũ, tum collegiorum, tum particularium personarum latissimè declaratur, vt simplex quædam constitutio, quamuis grauissima proponitur, non recipere stipendia, vel eleemosynas vllas promisit, &c. inquit enim constitutio *n.7.* omnes, qui sub obediẽtia sunt Societatis meminerint se gratis dare debere, quæ gratis acceperunt, nec postulando, neq; admittendo stipendiũ, vel eleemosynas vllas, &c. vt sic maiori cum libertate, & proximorum ædificatione possit in diuino seruitio procedere, expende nõ dixisse, vt paupertas promissa obseruetur, sed vt proximorũ ædificationi consulatur, & maiori cũ libertate spiritus procedatur. Eaq; de causa, 10.*p.const.* §.5. dictũ est referre plurimum ad conseruationem, & augmentũ totius Societatis nullus reditus, vel possessiones, vel stipendia pro missis, &c. admittere. Maturè vsus est S. Ignatius, verbo *refert*, quod conuenientiam indicat, nõ necessitatẽ; quia stipẽdia cũ reditib. & possessionibus cõiunxit; si n. solũ de reditibus, & possessionib. mentionẽ faceret, cũ horũ priuatio ad Societatis professæ cõseruationẽ omnino necessaria sit, nõ verbo *refert*, sed verbo indicãte necessitatẽ vteretur. Solũ illa verba,

verba. *exam. gener. cap. 1. n. 3.* grauiter vrgent pro contraria parte, ibi enim. N. P. S. Ignatius declarans paupertatem Societatis professæ, inquit. Tria vota, obedientiæ, paupertatis, & castitatis emittantur, sic paupertatem accipiendo, vt nec velit, nec possit reditus vllos ad suam sustentationem, neq; ad quodvis aliud habere. Quod non tãtùm in particulari de vnoquoq; sed etiam de ecclesiis, & domibus Societatis professę est intelligendũ. Nec etiam (quamuis aliis sit licitum) pro Missarũ sacrificiis, vel prędicationibus, vel lectionibus vel vllius Sacramẽti administratione, vel quouis alio pio officio ex iis, quæ iuxta suum institutũ Societas potest exercere, stipendiũ vllum, vel eleemosynã, quę ad compensationem huiusmodi ministeriorũ dari solent, ab alio, quàm à Deo (ob cuius obsequiũ omnia purè facere debent) possunt admittere. Ecce qualiter paupertatẽ promissam accepit S. Ignatius, vt scilicet priuationem redituum, & stipendij pro ministeriis cõprehenderet. At constat priuationem redituum sub voto paupertatis comprehensam esse. Ergo & priuatio huius stipendij censetur comprehendi. Fateor hũc locum difficilem solutionem habere; sed quia manifestè non conuincit sub paupertate promissã abstinentiam à receptione dicti stipendij comprehendi, nõ est hæc obligatio imponenda. Explicari enim potest acceptam ibi esse paupertatem iuxta nostras constitutiones, & modum procedendi; non vt voti materiã. Et licèt carentia redituum, & possessionum voti materia sit, non habet esse materiam ex hoc loco constitutionis, sed ex aliis, in quibus id satis declaratur. Cũ ergo in aliis constitutionis locis hoc stipendio carere potius ad puritatem paupertatis, quàm ad illius materiam colligatur pertinere, dicendum est S. Ignatium eo loco examinis paupertatem accepisse iuxta constitutiones & modum Societatis procedendi, non pro voti materia. Ex quibus omnibus videtur satis probabiliter colligi receptionem stipendij, vt talis, non esse contra votũ, sed solum contra regulas, & constitutiones. Quod non leuiter cõfirmatur ex eo quòd in *cõgr. 5 generali decreto 21.* dicitur circa *caput 1. exam. §. 3. & c. 2. constit. 6. p. §. 7.* postulatum fuit, vt congregatio declararet; an accipere aliquid pro ministeriis Societatis, tanquam stipendiũ, vel eleemosynam in compẽsationem sit contra votum paupertatis Societatis, vel contra constitutionem tantũ. Et cùm hæc quæstio seriò, & accuratè per plures dies agitata fuisset, tandem placuit congregationi nihil in alterutrã partem definire, aut declarare, sed exactissimam illius grauissimæ constitutionis obseruationem ad maiorem ædificationem, & paupertatis nostræ synceritatem, ac puritatem retinendam pernecessariã vehementer omnibus cõmendare, ac omnino prohibere, ne vllus superior, ac ne ipse quidem Præpositus Generalis in ea dispẽset. Ecce qualiter congregatio dubia fuit, & tandem abstinentiam ab stipendij receptione ad synceritatem & puritatem paupertatis, non ad illius substantiam definiuit pertinere. Signum ergo est, dubium non leue esse, an sub voto paupertatis comprehendatur. Posito autem hoc esse dubium, certum videtur religiosos Societatis vouentes paupertatem ad illius constitutionis obseruationem ex vi voti non obligari; quia votum sicut & lex ad res certas, & non dubias extenditur.

3. Hinc inferet aliquis & fortè probabiliter, te non peccaturũ aduersus paupertatis votum, si habita licẽtia superioris accipiẽdi aliquas pecunias in tui vsum, neq; inueniens gratis datas, eas accipias in stipendiũ Missarum; quia solum in modo accipiendi pecunias delinquit, non in illarum receptione, quæ ex voluntate superioris fit; at modus supposita sententia nuper proposita non est contra votum. Ergo. Quod duplici exemplo relato à *Suar. t. 4. de relig. tract. 10. lib. 4. c. 8. n. 7.* confirmari potest. Primum est de religioso, cui est data licentia recipiendi aliquas pecunias, & cum non inueniat gratis datas, negociatione prohibita eas acquirit, qui certè solum videtur peccare in negociatione, non in pecuniarũ receptione. Secundum est de eo, cui est similis licentia concessa recipiendi pecunias spontè oblatas, non tamen petitas, imò ei expresè est petitio interdicta, si de facto petat, & pecunias recipiat, non peccat contra votum, cùm sola petitio pecuniæ, & non illius receptio sit contra voluntatẽ superioris. Sed hæc illatio etiam supposita dicta sententia admittẽda non est. Quia non solum modus recipiendi pecuniã, sed etiam illius receptio aliena est à voluntate superioris; superior námque licentiam concessit ad receptionem eleemosynæ, & non ad receptionẽ stipendij, ad receptionem pecuniæ gratis datę, non ex obligatione; igitur cum illud stipendium recipis, sine vlla superioris licentia recipis. Ergo peccas contra votum: modus enim ille variat substantialiter receptionem, secus est in receptione pecuniæ spontè oblatæ, vel petitæ, & ita docet *Sanchez lib. 7. sum. cap. 28. n. 7. Suar. t. 4. de relig. tract. 10. lib. 4. cap. 8. n. 11.*

4. His tamen non obstantibus tenenda est, vt verior, & probabilior sententia affirmans sub voto paupertatis hanc stipendij receptionem contineri: sic docet *Petr. Nauarra, lib. 3. de restit. c. 1. p. 3. dub. 2. n. 170. in noua editione, Man. Rodrig. q. regul. t. 3. q. 19. art. 13. Sanch. lib. 7. sum. c. 28. n. 6. Suar. t. 4. de relig. tract. 10. lib. 4. cap. 8. n. 10.* Moueor; quia sic sentiunt doctores omnes, qui de hac materia sua scripta typis mandarunt, & meritò: est enim hæc sententia constitutionibus Societatis conformior, eiúsque paupertatem summoperè commendat, cum non solum prohibeat receptionem pecuniæ absque voluntate superioris, sed etiam modum recipiendi illam. Præterea negari non potest abstinentiam ab huius stipendij receptione esse propriam nostræ professionis, & instituti. Ergo est propria voti paupertatis, cum substantia instituti in votis consistat. Adde S. Ignatium in *exam. gener. c. 1. n. 3.* votum paupertatis declarans, hoc videtur expressisse. Nam postquã dixerit tria vota in Societate emitti, obedientiæ, paupertatis, & castitatis, immediatè subiungit sic paupertatem accipiendo, (id est) sic paupertatem promissam accipiendo, vt nec velit, nec possit reditus vllos ad suam sustentationem, aut quoduis aliud habere, nec etiam pro Missarum sacrificiis stipendium. Non enim de alia paupertate, sed de paupertate cadente sub voto declaratio fiebat. Rationes item quibus opposita sententia nititur, leues sunt. Nam quæ desumitur ex eo, quod in *bulla Pauli III.* huius stipendij mentio non fuerit facta, cum paupertas declarabatur, non vrget; quia non erat opus exactè omnem materiam paupertatis declarare, & fortè ob eius omissionem *Iulius III.* in bulla institutum Societatis confirmante eam circumstantiam vt substantialem instituti expressit; ac proinde vt voti materiam. Reliqua vero, quæ ibi ex constitutionibus adducuntur nostræ potiùs, quàm oppositæ sententiæ fauent. Quod vero *congregatio 5.* dubia fuerit in hac materia, solúmque definierit ad puritatem paupertatis obseruantiam illius constitutionis pertinere, nihil aliud probat, quàm quod nostra sententia non est vndequaque certa; eàque de causa tantum vt probabiliorem, veriorem, securiorem, & constitutionibus magis conformem proponimus.

5. Notanter dixi receptionem stipendij pro ministeriis Societatis sub voto comprehendi. Nam si gratis detur eleemosyna, quæ aliàs posset esse stipendium; tametsi occasione ministerij specialis exhibiti donetur, benè potest recipi. Quia solum stipendium, seu eleemosyna in compensationem prohibetur, constátque ex *constitut.6.p.cap.2.n.6.* Cauendum tamen est, ne sub prætextu eleemosynæ gratuitæ compensatio fiat. Sic *Sanch.lib.7.sum. cap. 28.n.2.*

6. Deinde, si pecunia non pro ministeriis, & in illorum compensationem, sed pro requisitis ad illa exequenda concedatur, vt si concedatur pro religiosorum sustentatione, pro viatico, aliisque necessariis ad verbum diuinum seminandum omnino licitum est. Sed non caret difficultate, qualiter hæc dari, & recipi possint absque violatione paupertatis ex pacto, & obligatione, vt spiritualia ministrentur; quia videntur dari vt stipendia spiritualium. Neque enim alia via pecunia data clerico sæculari pro Missa celebranda inducit stipendij rationem, nisi quia datur ad illius sustentationem sub obligatione faciendi sacrum, & sic ab eo acceptatur; sacri enim pretium, illiúsque æqua compensatio esse non potest. Si igitur pecuniam exhibeas in religiosorum Societatis sustentationem, sub obligatione vt spiritualia ipsi ministrent, & sic eam accepterit, planè videtur conuinci in stipendium, & compensationem recipi. Neque satisfacit quod ait *Sanch.dicto cap.28.n.3.& 4.* pecuniam dari, & recipi non pro ministeriis exercendis, sed pro obligatione exercendi illa; quia id ipsum procedit in stipendiis concessis clerico sæculari. Adde dari pecuniam pro obligatione spiritualia ministrandi, est æquiualenter dari pro ipsorum spiritualium ministratione; imò dans pecuniam non tam illam concedit pro obligatione, quæ præcisè spectata inutilis, & infructuosa tibi est, quàm pro ministeriis ad quæ obligatio inducitur. Propter hæc censerem dicendum non posse Societatem obligari obligatione iustitiæ ad spiritualia ministranda ex fundatione collegiorum, missionum, & similium; benè tamen ex gratitudine, & fidelitate.

7. Pro supradictorum pleniori intelligentia supersunt aliquot difficultates examinandæ. Prima; an sit contra votum paupertatis, si Titio obligeris faciendi sacrum sub ea conditione, & pacto, vt tuo consanguineo stipendium concedat? Affirmat *Nauarra lib.3.de restitut.cap.1.p.3.dub.2.n 171.in 2.edit. Man. Rodrig.quæst. regular.t.3.q. 29. art. 13. Sanch.lib.7. sum.cap.28.n.15.* Mouentur: quia non gratis, sed ob stipendium Sacra facis, quod est aduersum constitutionibus votum paupertatis declarantibus. Deinde absque voluntate superioris pecuniam acquiris, eámque manu Titij tuo consanguineo concedis, peccas ergo tum in acquisitione, tum in distributione. Cæterum verius censeo fieri hoc posse absque voti paupertatis violatione. Hoc enim votum nullatenus violari potest absque acceptione, retentione, vel distributione pecuniæ; at in præsenti nulla est ex parte tua necessaria acceptio, nulláque acceptæ pecuniæ distributio. Nam ob Sacrum à te celebratum non tu recipis pecuniam, sed tuus consanguineus, neque Titius ei tribuit nomine tuo, esto ob eam causam tribuat, sicut si eam tribueret ob tuam intercessionem. Ergo nullum est aduersus votum paupertatis peccatum. Neque obstat te gratis sacrificia non facere, sed ob stipendiũ; quia voto paupertatis non obligaris sacrificia vtcunque gratis facere, sed ita gratis facere, vt tu ob illorum causam stipendium non admittas, in admissione enim stipendij stat paupertatis violatio. *Exam.gen. cap. 1. num. 3. & 4. p. constit. cap. 7. num.3. & 6. p. cap. 2. num. 7.*

8. Ex quo à fortiori inferre potes, te non violaturum paupertatis votum, si Titio obligato aliqua Sacra facere ob stipendia recepta promittas sacra facturum, & de facto facias; quia tu sic promittens, sacráque faciens nullum stipendium recipis, neque Titio concedis, sed solum es causa, vt Titius stipendium acceptum iustè retineat liberando illum ab obligatione quam habebat. Quod si dicas nullum in Titio esse titulum, vt stipendium accipiat, & retineat, quousque Sacra fiant. Ergo faciens Sacra ei titulum concedis. Ergo concedis stipendium? Facilè respondetur, negando te concedere stipendium, ex eo quod concedas titulum, apponásque causam iustè accipiendi illud. Adde Sacrum à te factum, & Titio concessum non esse titulum, ob quem formaliter Titius stipendium accepit, sed conditionem sine qua non potest iustè accipere, aut retinere, titulum námque formaliter concessit, qui stipendium dedit sub onere sacra faciẽdi. Denique hæredibus, legatariis, & capellanis obligatis sacra facere admittit *Sanch. & benè dicto lib. 7. sum.cap. 28. n. 18.* te posse loco illorum sacra facere nullo à te stipendio recepto. Quia (inquit Sanch.) hæredes, legatarij, & capellani titulum habent accipiendi scilicet hæreditatem, legatum, & capellaniam; ac proinde tuis sacris non acquiritur illis stipendium, sed eo acquisito liberas ab obligatione dicendi sacrũ, quam habent. At idem prorsus est in eo, qui stipendia accepta habet; quia ea habet ex titulo donationis onerosæ, neque tu ei stipendia acquiris, sed iis acquisitis liberas ab obligatione suscepta ob stipendiorum acquisitionem. Et hunc modum dicendi probarunt *P. Michael. Vasq. primarius theologiæ professor in Salmanticensi collegio, & doctissimus Ioannes de Salas in Vallisoletano collegio similiter primarius theologiæ professor à me consulti.*

9. Secunda difficultas, an tenearis restituere stipendium, si de facto accepisti ob sacra, aliáve spiritualia Societatis ministeria? Et quidem si sacra facta non sint, manifestum est te obligatum esse ex voto paupertatis stipendium reddere; quia non potes illud sub eo onere retinere, necdum admittere. Neque superior eam licentiam tibi potest concedere, cum etiam præposito generali interdicta sit facultas in hac parte dispensandi, *decreto 21.congregat. 5.* Si verò sacra fecisti, & stipendium retines, censet *Sanch.lib.7. sum.cap. 18. n. 11.* te obligatum esse non lege iustitiæ, sed voti teddere danti, neque posse superiori tradere, & in pios vsus expendere: quia ex voto obligaris ne stipendia pro sacris admittas, & consequenter neque admissum expendas, debes ergo reddere danti, vt eo reditu sacra censeantur gratis facta: cæterum vlterius censeo, te hac obligatione reddendi danti astrictum non esse, sed posse ex licentia superioris in pios vsus expendere, sic docuit expressè *Petr. Nauarra lib. 3. de restit. cap. 1. p. 3. n. 179. & 180. in noua edit. Henriq.lib.9. de Eucharist.cap. 22. n. 3.in comment. litt. P.* Ducor, quia neque lege iustitiæ, neque ex voto teneris reddere danti. Non iustitiæ; quia voluntati donantis plenè sacris à te factis satisfecisti. Votum autem te solum obligat, ne pro sacris stipendium petas, neve illud admittas: at eo admisso, & sacris ob illud factis non te obligat stipendium reddere; quia cessat finis illius obligationis, qui erat, vt spiritualia gratis ministrarentur, quæ si semel ob stipendium acceptum gratis ministrata non fuerunt, quantumcunque stipendium reddas, non poteris facere, vt censeantur gratis ministrata.

Ergo

Ergo ex nullo capite teneris danti stipendium reddere. Ergo poteris in pios vsus ex superioris voluntate expendere.

10. Sed quid, si stipendium consumpsisti; neque es soluendo, & sacra non fecisti; poteris ne ea sacra facere, vt obligationi ex stipendio accepto, & consumpto satisfacias? videris non posse; quia non gratis, sed ob stipendium facis. Contrarium tamen existimo verum cum *Sanch. lib. 7. sum. cap.* 28. *n.* 15. quia illis sacris non stipendium acquiris, sed obligationi iustitiæ ex illius acceptione, & consumptioni ortæ satisfacis; imò non solùm potes ea sacra facere, sed etiam teneris; quia teneris obligationi iustitiæ satisfacere, cum id facere possis absque detrimento tuæ professionis. Quæ à fortiori procedunt teste *Sanch. dicto cap.* 28. *n.* 23. si ante ingressum religionis, vel tempore nouitiatus hæc stipendia recepisti; & consumpsisti.

11. Sed dubium est; an debeas hæc sacra præferre sacris ex instituto debitis? *Sanch. dicto. cap.* 28. *n.* 23. *&* 25. respondet, si eam sacrorum obligationem contraxisti in sæculo, vel tempore nouitiatus te obligatum esse ea sacra præferre sacris ex constitutione debitis; quia obligationem sacrorum ex instituto suscipere non poteras in præiudicium obligationis iustitiæ prius ortæ. At si post vota bienni hanc obligationem iustitiæ suscepisti, credit Sanch. missas ex præscripto religionis præferendas esse; quia illis votis ius acquisiuit societas in tuam voluntatem, vt sacra in religione præscripta faceres, cui iuri nequis ex contractu à te inito derogare. Nihilominus verius censeo, te in vtroque casu obligatum esse missas ex obligatione stipendij accepti præferre; quia obligatio iustitiæ vtpote grauior præferenda est obligationi decentiæ, & honestatis, at obligatio faciendi sacra à religione præscripta, est obligatio tantùm ex honestate, vt ipsemet *Sanch. dicto. cap.* 28. *n.* 23. testatur, vel ad summum ex fidelitate. Ergo præferenda est illi obligatio stipendij accepti; quæ est obligatio iustitiæ. Neque obstat fundamentũ Sanch. Concedo inquam Societatem votis biennij ius in tuã voluntatem acquirere, vt sacra in ordine præscripta facias, sed hoc intelligi debet, vt facias, quando liber à iustitiæ obligatione existis: si enim non obstante iure religionis contrahere potes obligationem iustitiæ ex stipendio accepto, signum est sane hanc obligationem obligationi religionis præferendam esse.

PVNCTVM XII.

Qualiter religiosis professis interdictum sit testamentum condere.

1. *Absque superioris licentia, nec licitè, nec validè possunt religiosi professi testari.*
2. *Nouitij, & qui vota bienni in societate emiserunt, testari possunt, sed hi ex superioris licentia.*
3. *Si absque superioris licentia testentur, valet testamentum, quamuis alij contra sentiant.*
4. *Coadiutores formati in Societate incapaces sunt testandi.*
5. *Secus eremitæ oblati, & qui lato vocabulo religiosi nuncupantur.*
6. *Qui religiosi professi in ordinibus militaribus incapaces sunt testandi.*
7. *Potestas testandi in equitibus commendatarijs ad bona patrimonialia, & commendarum extendere.*
8. *Religiosi equites D. Ioannis capaces sunt testandi.*
9. *Clerici religiosi horum ordinum, si intra claustrum commorentur incapaces sunt testandi, secus si extra.*
10. *Ex facultate superioris omnes religiosi testari possunt.*
11. *Superior potens hanc facultatem concedere est solus Pontifex.*
12. *Non potest hæc facultas nisi facta dispensatione in voto irreuocabiliter concedi.*
13. *Bona de quibus est facultas sunt religionis.*
14. *Extenditur hæc facultas ad codicillos.*

1. Regula certissima est religiosos professos nec licitè, nec validè testari posse. Deciditur in *Authent. ingressi: Cod. de sacrosanct. eccles. & cap. Quia ingredientibus.* 19. *q.* 3. & tradunt omnes doctores. Ratio est manifesta; quia religiosis absque superioris facultate interdicta est bonorum temporalium dispositio. Deinde nihil habent proprium, quod possint in alium transferre. Quod si aliquis sæcularis eis concedat, vt de eius bonis via testamenti disponant; ea dispositio absque superioris facultate nulla est; quippè est facta nomine proprio, cuius religiosi professi incapaces sunt, vt ex supradictis textibus liquet, & tradit *Nauarr. comment.* 2. *n.* 57. *de Regularib. Sanch. lib.* 7. *sum. cap.* 8. *n.* 6. Extenditúrque hæc prohibitio ad codicillos, quia codicillus pars est testamenti, illiúsq; defectum supplet; ideoque impotens testari incapacitatem habet codicillos condendi, vt bene tradit *glossa. verbo testamentum ex text. in leg. Diuus, §. codicillos. ff. de iure codicillorum,* & notauit *Gregor. Lop. leg.* 13. *tit.* 1. *part.* 6. *& leg.* 1. *tit.* 12. *eadem part.*

2. Dixi hanc incapacitatem testandi religiosis professis impositam esse, vt indicarem nouitios ab hac incapacitate excludi; hi enim testari possunt etiam absque superiorum licentia; quia liberam suorum bonorum dispositionem habent. Item qui in societate vota biennij tantum emiserunt; quia esto sint propriè religiosi, non sunt professi, & retinent bonorum suorum dominium; ac proinde sub relata prohibitione *text. in cap. ingredientibus* non comprehenduntur. At quia bonorum suorum liberum vsum non habent, sed pendentem à voluntate superioris; ea de causa illicitum illis est absque eius licentia testari.

3. Si [illegible] nulla superi[illegible] requisita licentia testentur, [illegible] desunt doctores qui sentiant testamentum nullum esse; eo quod hi religiosi votis biennij ligati translati sint in superiorum potestaté, nec velle nec nolle habeant, strictius quàm pupillus, qui trãslatus est in tutoris potestatem. Ergo sicut dispositio facta à pupillo suorum bonorum sine authoritate tutoris non tenet; neque etiam tenere debet hæc dispositio facta ab his religiosis societatis Iesu, & ita sustinent *Molin. Iesuita t.* 1. *de iustit. disp.* 139. *post medium Lesius. lib.* 2. *cap.* 4. *dub.* 5. *n.* 28. Nihilominus verius censeo testamentum validum esse, esto aduersum paupertatis voto; quia paupertatis votum solum præstat, vt dispositio bonorum absque consensu superioris illicita sit, non tamen quod sit nulla.

Nullitas enim ex aliquo decreto, & constitutione prouenire debebat, quæ tamen non reperitur in Societate. Vnde non est simile de pupillo, cui iure positiuo, & non naturali dispositio bonorum absque tutoris authoritate sub decreto irritante interdicitur. Sic *Sanch. lib. 7. sum. cap. 8. n. 25. indicat Azor. t. 1. instit. mor. cap. 12. q. 8.*

4. Qui vero in Societate coadiutores firmati sunt, esto non sint professi, incapaces sunt testandi; quia nullius proprij capaces sunt, quæ fuit ratio decisionis illius. *Authent. de monachis, & cap. ingredientibus, 19. q. 3.* ac proinde hi religiosi sub eo decreto comprehenduntur, vt benè tradit *Sanch. loco allegato.*

5. Deinde sub dicta incapacitate testandi non comprehenduntur eremitæ oblati, aliique religiosi sic lato vocabulo nuncupati; eo quod professionem non emittunt, neque incapaces sunt bonorum suorum dominij. Sic aliis relatis, *Sanch. lib. 7. sum. cap. 8. à num. 40.*

6. De religiosis professis in ordinibus militaribus est inter doctores grauis controuersia; an testari possint? Et variis placitis omissis distinctione vtendum est. Alij sunt laici in sæculo vitam communem cum aliis sæcularibus degentes, & matrimonium ineuntes. Alij clerici, & ex his alij in conuentu viuunt, alij extra claustra beneficio seruientes, vel aliquam administrationem habentes. Religiosi laici, quique equites militares vocantur testari possunt, tum ex priuilegio Pontificis, tum ex recepta consuetudine. Nam *Innocent. 8. & Clemens 7.* militibus S. Iacobi facultatem testandi concessit, & licèt Pius V. hanc facultatem reuocauerit, Greg. XIII. eam reuocationem sustulit, & priuilegia his militibus à Sede Apostolica concessa confirmauit. Clarius hæc facultas testandi constat ex recepta consuetudine, ob quam non solum hæredes instituuntur. & in maioratu succedunt, sed & illum instituere possunt, & de facto instituunt, teste *Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 16. num. 22. Molin. Iesuita t. 1. disput. 141. vers. est vero rigida, & t. 3. disput. 604. fine, Sanch. lib. 7. cap. 8. à num. 29.*

7. An autem hæc potestas testandi sit solum ex bonis Patrimonialibus, an etiam ex fructibus commendarum? Credo verius ad omnia bona extendi, eo quod consuetudo obtinuit hos milites perinde ac alios sæculares, disponere posse de omnibus bonis. Sic *Molin. Suar. & Sanch. locis allegatis, Molina dicta disp. 141.* affirmat ex vi voti non priuari dominio suorum bonorum, neque incapaces fieri de nouo acquirendi, esto vsum illius dominij ligatum habeant, & voluntati superioris subordinatum. Quod si ita est, valebit vtique testamentum ab his militibus factum; tametsi contra voluntatem suorum superiorum, vt diximus de religiosis Societatis Iesu sola biennij vota emittentibus. Verum ne votum paupertatis in hac testamenti factione, bonorumque suorum dispositione violent, seruare debent circumstantias in suis legibus, & ordinationibus præscriptas. Vt si præscriptum sit fieri quotannis inuentarium bonorum tam mobilium, quàm immobilium, & ostendi superiori, vel visitatori, debeant in hac parte fidelitatem seruare, aliàs rei erunt voti paupertatis, vt benè ex aliis notauit *Sanch. lib. 7. sum. cap. 8. à num. 33. & 34.*

8. Religiosos equites D. Ioannis, qui matrimonij contrahendi incapaces sunt, aliquibus videtur esse testandi incapaces, tum ex voto, tum ex iure communi. Sic *Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 16. in fine, n. 25.* At verius est oppositum, cum enim vitam in sæculo degant, aliis sæcularibus similem, consonum erat, vt votum paupertatis non esset ita strictum, sed permitteret eos retinere dominium suorum bonorum, illorúmque dispositionem superioribus consentientibus. Quocirca solum eis interdicta est testamenti factio absque superiorum suorum licentia ex regula, & constitutione; ac proinde si testamentum fiat, etiam absq; licentia, validũ erit. Sic multis firmat *Iacob. de Boreta, cons. 96. num. 1. & 3. volum. 1. quem refert, & sequitur Sanch. d. lib. 7. cap. 8. n. 36.*

9. Clerici horum ordinum militarium, si intra claustra viuant, & commorentur æquè ac religiosi aliorum ordinum sunt incapaces testandi; quia votum solemne paupertatis emittunt, quo dominio, & proprietate suorum bonorum priuantur, neque alicubi inueniuntur excepti. Sic *Suar. dicto t. 3. de relig. lib. 8. cap. 16. in fine. n. 25.* At non debent censeri intra claustra commorari, si solum ad tempus ratione alicuius officij, vt Prioris, commorentur, statim eo finito ad sæculum reuersuri, sic ex *Motta lib. instruct. vt commendatarij tendant ad perfectionem, cap. 4. §. 4. n. 52. docet Sanch. dicto cap. 8. n. 37.* Quod si hi religiosi extra claustra commorentur ex legitima licentia, vti solent causa inseruiendi beneficio, vel alicui prælato, testandi habent facultatem ex quibúscunque bonis, dummodo illorum inuentarium singulis annis conficiant, & suo superiori præsentent, insupérque tertio quoque anno à superiore licentiam testandi petant, sic *Motta, & Sanch. loco alleg.* affirmant Clemens VII. eam eis facultatem concessisse.

10. Insuper dixi religiosos professos incapaces esse testandi absque superioris licentia. Posse autem superiorem illis hanc facultatem concedere absque relaxatione voti paupertatis, mihi indubitati iuris est; sicut enim potest superior absque concessione alicuius dominij religiosis professis facultatem concedere donandi aliqua bona in vita, cur non poterit concedere facultatem ea donandi in morte via testamenti? cum ad vtrámque donationem sola administratio bonorum dependens à superioris voluntate concedatur: & sic posse, & de facto fieri sustinet *Nauarr. comment. 2. de regular. n. 57. & q. 3. de reditib. eccles. §. vndecimo moneo, Couarr. cap. 2. de testament. num. 10. Molina Iesuita, t. 1. de iustit. disp. 141. circa finem, Sanch. lib. 7. sum. cap. 8. num. 4. Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 16. n. 9.*

11. Quòd si roges; quis superior hanc valet facultatem concedere? Respondeo nullum alium præter Summum Pontificem; quia est prohibitio iure communi inducta æquè ipsos prælatos regulares, ac alios subditos astringens, neque alicubi inuenitur concessum prælatis, vt secum ipsi, & cum suis subditis in ea prohibitione dispensent: sic *Abbas in cap. in præsentia, n. 61. de probationib. Nauarr. comm. 2. de regular. n. 44. & 58. Molina, t. 1. de iustit. disp. 141. circa finem, Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 8. n. 73. Sanch. alios referens, lib. 7. cap. 8. num. 5. 45. & 47. Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 16. n. 9. & 10.*

12. Hanc autem facultatem nequit Pontifex (nisi dispensando in voto paupertatis) irreuocabiliter concedere, etiamsi eam concesserit data compositione, seu compensatione. Quia licentia irreuocabilis pro bonis disponendi concedit illorum dominium, & proprietatem; siquidem concedit illorum dispositionem independentem ab aliena voluntate. Quapropter poterit eam reuocare, quoties sibi placuerit, antequam morte testamentum confirmetur, eáque reuocata eo ipso testamentum factum annullatur; quia solum vires habet, quatenus procedit ex voluntate testatoris habentis facultatem de bonis disponendi: sic

sic *Suarez. dicto lib. 8. cap. 16. n. 13. & 16.* Hæc facultas non finitur, quousque testamentum testatoris morte firmetur; quia vsque ad illud tempus non habet actum suum perfectum, & consummatū, sed potest religiosus vno testamento condito aliud de nouo efficere, & præexistens reuocare; quia censendum est facultatem concedi iuxta testamenti naturam, quæ est, vt durante vita testatoris reuocari possit, & aliud de nouo effici, docet *Suar. cap. 16. n. 15. Sanch. lib. 8. de matr. disp. 6. n. 18.*

13. Bona de quibus hæc facultas religioso conceditur, religionis sunt; quia religiosus voto paupertatis incapax est sibi aliquid acquirēdi; sed omnia quæ acquirit, religioni acquirit. At quia Pontifex vtpote supremus religionum prælatus omnium illorum bonorum dispensator est, & administrator, licentiam cōcedere potest de illis bonis disponendi: sed quia illorū dominus non est, nec licitè concedere hanc facultatem potest ad vsus vanos, & profanos, & religiosum statum dedecentes, qualis esset maioratus institutio ad familiæ nomen conseruandum. Qui enim mundo mortuus est, longè ab his vanitatibus esse debet. Sic *Molin. Iurista lib. 2. de primogen. cap. 9. n. 67. Molina Iesuita t. 3. de iustit. disp. 604. n. 5. Sanch. lib. 7. cap. 8. n. 53.* Quapropter ad solos vsus pios, vel saltem honestos, neque à religioso statu alienos licentiam concedere potest. *Sanch. d. cap. 8. n. 52.*

14. Extenditur dicta facultas ad codicillos condendos; quia codicillus pars est testamenti, vt benè tradit *Glossa 1. instit. de testament. initio, vnde in leg. conficiuntur, ff. de iure codicillor.* dicitur, potentem facere testamentum, posse codicillos facere, quod non est intelligendum solùm de potentibus à iure, vt explicuit *Graffis, 1. p. decis. lib. 2. cap. 31. n. 28.* sed etiam de potentibus ex priuilegio, cum lex non distinguat, & priuilegium à principe concessum latè debeat interpretari; sic aliis relatis docet *Sanch. lib. 8. de matr. disp. 1. n. 38. & lib. 7. sum. cap. 8. n. 57.* Adde extendi facultatem ad donationem causa mortis; quia hæc testamento æquiparatur, vtpotè vltimæ voluntatis dispositio, deciditúrque expresse, *leg. Marcellus, ff. de donat. causa mort.* ibi. Nam & mortis causa donate poterit, cui testari concessum est. Neque obstat prohibitionem religiosis factam testandi non extendi ad donationem causa mortis, vt multis firmat *Sanch. lib. 7. sum. cap. 8. num. 11.* quia prohibitio vtpotè odiosa non debet extendi, sed limitari; at facultas, & licentia, quæ est priuilegium principis, extendi debet: sic sustinent *Sanch. dicto lib. 8. de matr. disp. 1. n. 38.*

PVNCTVM. XIII.

Qualiter professis habentibus descendentes, vel ascendentes legitimos licitum sit testari, & bona inter eos diuidere.

1. *Habenti descendentes legitimos conceditur bonorum diuisio.*
2. *Hæc dispositio iure canonico non tam scripto, quàm consuetudine introducto approbata est.*
3. *Explicatur, qualiter professio non impediat hanc bonorum diuisionem.*
4. *Hæc bonorum diuisio testamenti rationem non habet; tametsi plures contra sentiant.*
5. *Sufficit vnicum filium adesse, vt possit professus hanc diuisionem facere.*
6. *Comprehenduntur sub nomine liberorum nepotes, item legitimati, item naturales, & spurij, cum sunt necessarij hæredes.*
7. *Qualiter inter filios hæc diuisio facienda est.*
8. *Potest in Hispania pater religiosus in hac diuisione meliorare filium in tertia parte bonorum, & in quinta retenta sua æquali parte monasterio.*
9. *Non extenditur hoc priuilegium ad ascendentes, tametsi aliqui contradicant.*

1. TAmetsi in superiori puncto dictum sit religiosum professum incapacem esse testandi, nihilominus si filios habeat, neque inter illos ante professionem hæreditatem diuisit, bonáque distribuit, conceditur ei facultas bona diuidendi, sic enim habetur in *Authent. si qua mulier de sanctissim. episcop. collat. 9. tit. 15. cap. 38. & in auth. si qua mulier. Cod. de Sacrosanct. eccles. & in authent. nunc autem Cod. de episc. & cleric.* & refertur à *Gratiano in cap. si qua mulier 19. q. 3.* ibi si qua mulier, aut vir monasticam elegerit vitam, & intrauerit monasterium, liberis non extantibus monasterio, quod ingreditur, res eius competere iubemus. Sed si persona liberos habens, antequam de rebus suis inter eos disponat monasterium intret, liceat ei postea inter eos diuidere, legitima non diminuta, & quod eis non dedit monasterio competet. Sed si omnem substantiam inter filios diuidere noluerit, sua persona filiis connumerata partem sibi retineat, quæ monasterio competere debet. Sed si post ingressum moriatur, antequam inter eos diuidat, filij legitimam percipiant, reliqua substātia monasterio competente. Nunc autem cum monachus factus est, hoc ipso res suas obtulisse videtur, si priùs testatus non sit, & exinde iudicio eius cessante lege disponitur, vt si liberos habeat, in quos, aut nihil, aut minùs legitima portione quoquo dotandi titulo contulerit, eatenus substantiæ monasterij destinatæ detrahatur, ne quid contingat circa liberos iniquum. Procedit hæc lex tantùm in religioso ingrediente monasterium capax successionis, vt constat ex illis verbis, *monasterio quod ingreditur res eius competere iubemus*; & ex illis, *sua persona filiis connumerata partem sibi retineat, quæ monasterio competere debet.* Vnde professus in religione Minorum, & Capucinorum, & in Societate Iesu, vel ibi vota coadiutorum firmatorum emittens nequit hanc diuisionem bonorum inter filios facere, sed à puncto professionis, seu incorporationis filij succedunt, tanquàm si naturaliter mortuus esset, vt benè relatis *Bart. & Iasone docuit Sanch. lib. 7. sum. cap. 9. n. 2. & 3. & n. 4.* aduertit & benè ad hanc diuisionem faciendam nulla religiosum professum indigere licentia; quia hæc à iure conceditur; eáque de causa à prælatis religionis nequit impediri.

2. Verùm vt hæc dispositio clarius eluceat, enodandæ sunt aliquot difficultates. Prima: qualiter hæc dispositio cum sit iuris ciuilis, possit de bonis religiosorum disponere, teneatúrque monasterium ei assentiri? Sed huius difficultatis facilis est solutio asserendo illam dispositionem ciuilem iure canonico canonizatam esse, non quia Gratianus eam in decreto retulit, (hoc enim insufficiēs erat) sed quia *Gregor. Papa in epist. 6. lib. 3.* virtute approbauit, vsúque & consuetudine

suetudine satis recepta est; sic tradit *Lessius lib.2.cap. 41. dub. 10. n.82. Molina Iesuita t.1. disp.141. post princip. vers. Hinc in regno. Suar. t.3. de relig. lib. 8. cap.16.n.2. Sanch.lib.7.sum.cap.9.n.7.*

3. Secunda difficultas; qualiter religiosus professus hanc diuisionem bonorum inter filios facere possit, cum omnia bona, de quibus religiosus ante professionem non disposuit monasterio capaci succedendi competant excepta filiorum legitima, & religiosus habendi proprium incapax sit. Sed huic difficultati optimè respondet *Suar. dicto t.3. lib. 8. cap. 16. n. 4.* primò asserendo votum paupertatis à religioso habente filios emissum, nō priuare bonorum dominio, & illorum dispositione comparatione filiorum facienda, sed potius sub ea intentione, & conditione à iure permissa emitti, quod non repugnat voto solemni paupertatis priuanti dominio, & dispositione ad alios vsus. Secundò respondet, illam distributionem non esse actum dominij, sed cuiusdam liberioris administrationis lege commissæ in fauorem tum filiorum, tum religionis, vt sic amor in filios, & pietas in religionem absque vlla specie iniustitiæ, & auaritiæ efficacius ostenderetur. Dominium vero illorum bonorum ante diuisionem factam ad filios & monasterium pro indiuiso transire, & sic permaneret, donec bona diuidantur, consentit huic responsioni *Sanch. libr. 7. cap. 9. n. 10.*

4. Tertia; an hæc diuisio vim habeat testamenti? Affirmat *glossa in cap. si qua mulier 19. q. 3. verbo diuidere. Bartol.d. Authent.si qua mulier n.20. Azor. t.1. instit. mor. lib.12. cap. 6. q.5. in fine. Suar. t.3. de relig. lib.8.cap.16. n.2.* Mouentur; quia est vltima voluntas, quæ morte ciuili confirmatur, succeditque loco testamenti, quod ante professionem fieri debebat. At verius censeo illam diuisionem bonorum testamentum non esse, esto loco testamenti succedat, sed esse quendam actum administrationis à lege permissum. Sic *Nauarr. com. 2. & de regularib. n. 45. Lessius lib.2. de iustit. cap.41. dub.10. n.82. Sanch. alios referens, lib. 7. sum. cap. 9. num.11.* Ratio ea est; quia nullum est verbum indicans hanc diuisionem bonorum testamentum esse, cur ergo asserendum est, & corrigenda lex generaliter prohibens religiosis testamentum condere; præcipuè cum ex hac sententia religiosi diuidentes bona fauorem recipiant; quippè sua dispositio via diuisionis, & cuiusdam administrationis facta firmior persistit, quam via testamenti, nam ex testamento oritur actio, quæ diuisioni denegatur. *leg. diuisionis placitum, ff. de Pactis.* Deinde in Hispania, vbi idem numerus testium requisitus est pro testamento inter liberos, ac inter extraneos. *leg. 3. Tauri. quæ est lex 2. tit. 4. lib. 5. compilat.* duplici teste hæc diuisio contenta erit, quæ si testamentum esset septem indigeret. Adde si illa diuisio testamentum est, non videtur posse ante mortem naturalem cofirmari; nam mors ciuilis quæ est professio, præcessit, qua non obstante lex concedit testamenti factionem, ergo debet illam concedere iuxta materiam subiectam, & testaméti conditionem, quæ est, vt sit vsque ad mortem deambulatoria. Asserendum ergo est, illam diuisionem testamentum non esse, sed actum administrationis à lege permissum.

5. Quarta: quos liberos religiosus professus habere debeat, vt gaudeat hac facultate bona inter eos diuidendi; Respondeo vnicum sufficere, neque opus esse plures habere, vt deciditur in *leg. non est sine liberis qui vnum tantum habet, ff. de Verbor. significat.* Item dispositio etiam pœnalis vtens verbo numeri pluralis habet locum in singulari, modo eadem subsit ratio, *leg.2.§.sed si vnus ff. de vi bonor. raptor.* per quem notat *Bart. ibi:* quod statutum puniens producentes falsos testes, includit tantum vnum producentem, sic his verbis tradit *Nauarr. comment. 2. de regularib. n. 47.* consentit *Man. Rodrig. t. 2. q. regul. q.80. art.2. Sanch. lib.7. sum. cap.9. n.12.*

6. Nomine vero liberorum præcipuè in decreto fauorabili, quale hoc est non solum filij, sed & nepotes, aliique descendentes intelliguntur, vti traditur *leg. liberorum 220. ff. de verbor. significat. & leg. regia 17. tit.1. part.6.* & notauit *Sanch. dicto cap.9. num. 13.* Sed qui filij veniant intelligendi, legitimi tantum; an etiam legitimati, an etiam naturales, & spurij; Respōdeo legitimatos comprehendi; quia iura legitimorum habent, sic *Iason. in authent. si qua mulier, a n.45.* quem refert, & sequitur *Nauarr. dicto com.2. de regularib. n.47. Man. Rodrig. t.2. quæst. regular. q.80. art.2. Sanch. dicto cap.9. n.17.* Naturales vero, & spurij illis in locis, in quibus necessario succedunt deficientibus legitimis; vt in regno Castellæ succedunt matri, qui non sunt ex damnato concubitu, vel sacrilego. *leg.7. & 8. lib.5. recopilat.* comprehenduntur; quia in eis procedit ratio decisionis, vtpote hæredes necessarij. Sic expressè *Nauar. dicto com. 2. de regularib. n.47. Man. q.80. art.2. Sanch. cap.9. n. 15. & 16.*

7. Quinta difficultas; qualiter hæc diuisio inter filios facienda sit? Pro cuius decisione suppositio te nihil detrahere posse filiis de legitima ipsis debita; quia sic cauetur in *suprad. authent. si qua mulier.* ibi legitima nulli diminuta. Legitima autem filiorum (si ius commune spectemus) est tertia pars bonorum patris, si filij non excedunt numerum quaternarium, si vero excedant, est dimidia. At iure Hispano legitima filiorum sunt omnia bona patris præter quintum: de legitima, ergo nihil potes monasterio applicare. Iis vero filiis concessis, poteris quæ supersunt monasteriis concedere, vt constat ex *suprad. authent. si qua mulier* ibi, & quod eis non dederit, monasterio competat. An vero ipsis filiis bona quæ supersunt vltra legitimam concedere possis? Respondet Iustinian. posse, dummodo monasterium loco filij in hac diuisione succedat, eique competat æqua portio. Quare si filij sunt duo, portiò libera diuidenda est in tres partes, quarum vna applicanda est monasterio, & reliquæ filiis; poteris autem si velis vni filiorum duplicem illam partem concedere, alteri nihil concedendo, cum in hac concessione nihil detrahas monasterio ex portione ei debita. Neque enim ex his bonis debetur monasterio æqua portio, ac est ea, quam ob specialem amorem alicui filio tribuis (quidquid sentiat *Molin. de Hispanor. primogen. lib.2. cap.9. n.59. Gregor. Lopez, leg.17. tit.1. part.6. verbo connumerata. Sanch. lib.7. cap.9. n.26. cum Glossa in authent. si qua mulier verbo connumerata.*) quia in supradicta authent. solum cauetur, vt monasterium connumeretur inter filios, ex qua connumeratione solum infertur, vt pars quæ facta æquali diuisione competere singulis filiis debebat, ea competat monasterio; sic notauit *Suar. t.3. de relig. lib.8. cap.16. n.6.*

8. Ex qua doctrina deciditur illa quæstio; an in Hispania possis meliorare filium in tertia, & quinta bonorum parte? Et quidem te posse in tertia parte mihi est certum; quia ex hac melioratione non lædis monasterium, cum nihil ex illis bonis præter quintum ei competere possit, sed omnia sunt legitima filiorum, & ita tradit *Molina lib.2. de primogen. cap.9. à n. 57. Molin. Iesuita t.1. disp.141. vers. Hinc in regno Castellæ, & t.3. disp.604. n.4. Sanch. aliis relatis, lib. 7. sum. cap.9. n.29.* At in quinto ne quis aliquem meliorare,

nisi

nisi eam partem retineas monasterio, quę facta æquali diuisione illius quinti inter filios ei competere potest.

9. Sexta difficultas est; an si careas filiis, habeas tamen ascendentes legitimos possis vti hac facultate diuidendi bona inter eos, sicut dictum est de filiis? Certum apud omnes esse debet (tametsi aliqui doctores non infimæ notæ contra dicant) legitimam debitam ascendentibus non posse minui ex descendentiũ professione, sicuti ex ascendentium professione non minuitur legitima descendentium; quia æquè vtrisq; est debita, suntque inuicem hæredes necessarij. *leg. nam etsi parentibus ff. de inofficioso testament. sic Glossa dicta authent. si qua mulier verbo libero, Nauarr. com. 2. de regular. n. 46. Gregor. Lopez leg. 17. tit. 1. part. 6. Gutierr. lib. 2. canon. quæst. cap. 1. n. 95. & 96. & innumeris aliis relatis Sanch. lib. 7. cap. 9. n. 19.* At ea legitima non diminuta plures censent posse filiumr eliqua bona inter ascendentes diuidere monasterio inter ipsos connumerato; quia eadem videtur esse ratio; ac proinde eadem esse debet iuris dispositio; præcipue cum hæc lex correctoria non sit prohibitionis testandi, sed sit quoddam priuilegium in iure insertum, quod latam admittit interpretationem. Sic *Molin. lib. 2. de primogen. cap. 9. n. 64.* Contrarium verius censeo cum *Sanch. lib. 7. sum. cap. 9. n. 20. & Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 16. n. 7.* quia priuilegium ita speciale, & paupertatem religiosam non parum diminuens nõ debet extendi vltra ipsius verba. At sub verbis dicti priuilegij solum descendentes comprehenduntur, *ibi si liberos habens.* Ergo ad ascendentes non debet extendi. Adde habenti filios hæc licentia conceditur. Ergo illis carenti, quantumuis ascendentes habeat, tacitè denegatur. Denique non est eadem ratio in parente comparatione filiorum, ac in filio comparatione parentum: nam esto inuicem sint hæredes necessarij, non tamen æquis portionibus, neque eodem modo; filij enim semper ascendentibus præferuntur, illisque stantibus nihil ascendentes recipiunt.

PVNCTVM. XIV.

An Patre professo debeatur statim filiis legitima.

1. *Debetur à puncto professionis, si pater professionem fecit in ordine incapaci succedendi.*
2. *Idem affirmant plures; esto professus fuerit in ordine capaci successionis.*
3. *Verius est oppositum.*
4. *Fundamentis contrariis fit satis.*
5. *Idem quod dicitur de patre, dicendum est de filio professo non deberi patri legitimam ante mortem naturalem filij.*

1. NOn est dubium deberi à puncto professionis legitimam filiis, si pater professus fuit in ordine incapaci succedendi; cum enim tunc illa bona non transeant in monasterium, neque retineantur à religioso, necesse est, vt deueniant ad filios, vtpote hęredes necessarios: Et ita tanquam indubitatum tradunt post alios antiquiores *Gutier. lib. 2. canon. quæst. cap. 1. n. 93. Sanch. lib. 7. sum. cap. 10. n. 1.* vbi hanc doctrinam optimè extendit ad professos, & coadiutores firmatos Societatis Iesu; quia ipsi, & religio ratione ipsorum incapaces sunt proprij retinendi. Quapropter quæstio, & sane difficilis procedit de patre ingrediente monasterium capax successionis; an eo casu debeatur statim filiis legitima.

2. Plures, grauissimiq; doctores affirmant tanquam probabilius, & æquitati conformius. Mouentur primo ex *cap. cum simus, de Regularibus.* vbi Pontifex concedit filio monasterium deferenti bona paterna, quæ ipsi ex successione proueniunt, postulare. Et expendendum est verbum *proueniunt*, quod est temporis præsentis. Quod si dicas ibi patrem esse mortuum; eáque de causa filium posse bona ex successione prouenientia postulare, videris absque fundamento locutus, cum ex tota illa decretali non constet patrem religiosum mortuum esse. Neque obstat quod viuentis nulla sit successio, nulláque hæreditas. *leg. qui superstiti ff. de acquir. hæredit.* quia professus mortuus reputatur; aliàs professo in ordine incapaci succedendi, nulla esset professio, sed expectanda esset eius mors naturalis contra supradicta. Secundo probant ex *Authent. si qua mulier*, vbi patri professo permittitur diuidere bona inter filios, quod certè non videbatur permittendum, si bona professi toto suæ vitæ tempore monasterio competerent; fieret enim graue monasterio præiudicium, cui auferuntur bona possessa. Tertio sibi persuadent ex *§. si quis autem, vers. si vero filios in Auth.* de monachis, ibi sin autem nihil eis (scilicet fibris) donauerit, aut minus quarta, postquã abrenuncians conuersatus fuerit inter monachos, nihilominus quarta debeatur filiis, aut supplementum, si contigit eos aliquid accepisse, aut etiam quatenus totũ eis detur. In quibus verbis Iustinian. indicat legitimam filiis deberi, eo ipso quo pater professionem fecit, ibi *postquam abrenuncians conuersatus fuerit inter monachos*, nihilominus quarta debeatur filiis. Quarto si filiis non debetur statim legitima patris, sed durante eius vita monasterium retinere illius bona potest, obligantur filij alimenta à monasterio petere, ipsumque monasterium obligatum esse ea præbere, quod certè & filiis durum est, & monasterio non parum onerosum; siquidem sæpè ex suis bonis obligaretur religiosi filiis succurrere legitima parentis non sufficiente; sicuti obligatur pater filiis alimẽta præbere, cum legitima non sufficit. Quinto, quia professi nulla potest esse successio, cum nulla bona habeat, sed omnia illius bona in monasterium transferantur, ergo frustra filij eius mortem naturalem expectabunt. Succedent ergo à die professionis. Et ita sustinent *glossa, §. si quis autem, vers. illud vero, aut sent. de monachis, Nauarr. com. 2. de Regularib. n. 48. & 54. Couarub. cap. 2. n. 7. de testament. Minchaca de success. creat. lib. 1. §. 10. n. 284. & de succ. progressu, lib. 1. §. 10. n. 48. Andreas Fachin. lib. 6. controuers. cap. 13. vers. ego priorem. Azor t. 1. instit. mor. lib. 12. cap. 8. quæst. 7. Molina t. 1. de iustit. disp. 140. vers. an vero statim. Lessius lib. 2. de iustit. cap. 41. dub. 10. n. 86. Sanch. innumeros alios referens lib. 7. sum. cap. 10. n. 3. Suarez t. 3. de relig. lib. 8. cap. 16. num. 7.* & est satis probabilis sententia.

3. Nihilominus contrariam sententiam (rigore iuris spectato) veriorem censeo. Primo ex *text. in Authent. si qua mulier*, vbi patri professo permittitur bona omnia inter filios diuidere legitima non diminuta, quam diuisionem non cogitur pater statim facere; imo nec facere; cum ex nullo text. hæc obligatio colligatur; est enim quoddam priuilegium ipsi in fauorem filiorum concessum, quo vti potest, quando sibi placuerit, sed ad hanc diuisionem, ceu bonorum translationem in filios, debet pater, vel eius nomine monasterium bona transferenda retinere, ergo filij in ipsis bonis à die professionis non succedunt. Secundò statu

do statutũ à iure est legitimã non deberi filio viuente patre, sed post eius naturalem mortem *leg. 1. §. si impubere, ff. de collat. bonor. leg. lex Cornelia ad fin. ff. vulgar. & pupillar. substitut.* Sed ab hac generali regula recedendum non est absque manifesto textu, vel ratione, nullus autem adest textus; nec manifesta ratio probans à die professionis patris legitimam filiis deberi; vt ex solutione argumentorum oppositæ sententiæ constabit, ergo &c. Tertio firmatum à iure est monasterio capaci successionis omnia bona professi acquiri à die professionis, de quibus antea non disposuerat professus, vt constat ex §. *si qua mulier. Authent. de sanctissim. episcop. & §. illud quidem, Authent. de monachis*, & *authent. si qua mulier, & authent. ingressi. Cod. de sacrosanct. eccles.* & habetur *cap. quia ingredientibus 19. q. 3.* Sed ab hoc iure, & concessione legitima filiorum non inuenitur excepta; imo potius sub illo generali iure satis indicatur comprehendi in dicta *authent. si qua mulier. relato in cap. si qua mulier, vel vir, 19. q. 3.* ibi, sed si post ingressum moriatur, antequam inter eos diuidat filij legitimam, percipiant reliqua substantia monasterio competente. Indicatur ergo debere filios mortem patris expectare ad legitimam percipiendam. Et ita sustinent *Glossa in dicta authent. si qua mulier, verbo moriatur. Bart. ibi, n. 22. Felin. cap. in præsentia, de probation. n. 56. Abbas cap. cum simus, n. vlt. de Regularib. Gregor. Lop. leg. 17. verbo sus hijos, tit. 1. part. 6. Mencbaca de success. creat. lib. 3. §. 21. n. 175. & de controuersi. illustrib. lib. 1. cap. 37. n. 10. Gutierr. lib. 2. canon. quæst. cap. 1. à n. 79. Man. quæst. regul. t. 2. q. 80. art. 2. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 4. leg. 3. gloss. 2. n. 3. & alij plures apud ipsos*, præcipuè apud *Sanch. dicto cap. 10. n. 2.* affirmantem esse hanc sententiam probabilissimam.

4. Neque argumenta in contrarium vrgent. Ad primum, & præcipuum desumptum ex *text. in cap. cum simus de regular.* respondeo ex illo non colligi posse filium viuente patre suam legitimam petere; quia in dicto textu, id non dicitur. Nam esto in principio textus mentio facta fuerit de patre & filio simul religionem ingredientibus; at in fine textus, vbi filio cõceditur legitimam petere, nulla patris viui mentio fit; imo tacitè indicatur naturaliter patrem mortuum esse illis verbis. Et bona paterna, quæ sibi ex successione proueniunt, postulare. Non enim filius ex successione petit legitimam, nisi mortuo parente, vt notat *Glossa in cap. 1. 18. q. 1.* Quod apertius constat, si vera est lectio illius decretalis relata ab *Antonio Augustino, in collect. 2. decretal. lib. 3. tit. 18.* quam approbat *Gutierr. dicto lib. 2. canon. quæst. cap. 1. n. 83.* addit enim aduerbium *rectè* & bona, inquit, paterna quæ ipsi rectè ex successione proueniunt postulare; quasi diceret, poterit postulare bona paterna, quæ ipsi rectè, & secundum regulas iuris ex successione proueniunt. At rectè, & secundum iuris regulas filio non proueniunt ex successione bona paterna nisi mortuo patre. Ergo tacitè indicatur patrem mortuum esse, facilèque id credi potest; cum lepra infectus monasterium fuerit ingressus, & filius absque vllo timore deserere monasterium voluerit, non enim viuẽte patre ita facile religionem relinqueret, quam simul cũ illo amplexus fuit. Adde esto concederemus patrem mortuum nõ esse, verba illius textus sic intelligenda sunt, vt filius possit petere legitimam, quæ sibi prouenit ex successione eo tempore, quo ei successio defertur, cum vero vrges viuentis successionẽ dari posse, vt contingit in professo ordinis incapacis succedendi; atque adeo viuente illo patre posse filium succedere, & bona paterna postulare. Respondeo longè diuersam esse rationem in eo, qui monasterium incapax successionis ingreditur, ac in eo qui ingreditur monasterium successionis capax. Nam prioris datur successio, ne bona maneant suspensa, & absque domino. Secus est vbi monasterium loco religiosi succedit. Ad secundum dico ex illa diuisione potius colligi monasterio bona competere, & non filiis, quibus facta diuisione conceduntur. Neque obstat in hac diuisione monasterium aliquo modo præiudicari bonis acquisitis illud priuando; quia id fit ex indulgentia, & priuilegio à iure concesso parenti in filiorũ fauoré. Ad tertiũ dico deberi filiis legitimam nõ statim concedendam, sed post mortem. Neque aliud colligitur ex illo *Authent. de Monachis.* Ad quartum concedo posse filios alimenta à monasterio petere, ipsũque obligatum esse eis præbere, si aliunde non habent, at cum hæc obligatio non ex natura, sicut in patre, sed ex bonis patris receptis oriatur, vltra ea obligatio extendi non potest, vt benè dixit *Abbas cap. in præsentia, num. 77. de probationib. Siluest. verbo religio, 8. quæst. 3. Molin. t. 1. disp. 140. vers. eo ipso.* Ad quintum nego non dari successionem professi; nam esto in sua persona bona non habeat, habet tamen in monasterio, quod ipsum repræsentat. Aliàs religioso habente maioratum, fideiq; commissum, succederet substitutus à die professionis contra superius dicta.

5. Ex his infertur idem esse à fortiori dicendum, si filius religionem ingrediatur, non deberi parentibus legitimam, quousque ipse obeat, sed interim monasterium illa frui posse, vt benè tradit *Gutierr. can. q. lib. 2. cap. 1. num. 93.*

PVNCTVM XV.

An Religiosus validè contrahat absque superioris facultate: obligenturque ipse, & cum eo contrahentes stare contractui?

1. *Ex facultate superioris contrahens naturaliter, & ciuiliter obligatur.*
2. *Absque facultate contrahentem affirmant quidem nec ciuiliter, nec naturaliter obligari. Alij censent solum naturaliter obligatum esse.*
3. *Quadam distinctione conciliantur sententiæ supradictæ.*
4. *Soluuntur fundamenta opposita.*
5. *Excipitur contractus stipulationis, qui validus est.*
6. *In contractibus temporalia respicientibus sentit Sanch. contrahentem cum religioso obligatum esse stare contractui; expectareque superioris consensum.*
7. *Verius est oppositum.*

1. Certum est ex facultate expressa, vel tacita superioris validè religiosum contrahere, obligatumque esse naturaliter, & ciuiliter stare contractui; quia in eo contractu vtpote legitima authoritate inito concurrunt requisita ad naturalem, & ciuilem obligationem. Sic docuit *Abbas, cap. ex rescripto, n. 1. de iureiurando. Felin. ibi, num. 1. Tapia authent. ingressi verbo sua cap. 18. num. 17. eod. de sacrosanct. Eccles.* Quod

Quod adeo verum est, vt nec superior, qui facultatem concessit, nec illius successor possit dictum contractum irritare, & obligationem cassare; quia est ius hoc acquisitum, cuius vices prælatus non habet; & ita tradit *Man. Rodriq. relatus Abbate, Baldo, Cardinali, & Decio, t. 3. quæst. regular. q. 26. art. 1. Sanch. lib. 7. sum. cap. 31. num. 41.*

2. Difficultas ergo est, qualiter obligetur religiosus ex contractu inito absque superioris expressa, vel tacita facultate. Prima sententia docet neque ciuiliter, nec naturaliter, hoc est neque in foro externo, neque in conscientiæ foro obligari; quia eius voluntas dispositioni prælati subiicitur, *cap. non dicatis, 12. quæst. 1.* eaque de causa dici solet religiosum nec velle, nec nolle habere, *cap. 2. de Testamentis, in 6.* Deinde quia eius obligationi lex resistit, *dicto cap. non dicatis, 12. q. 1.* Ergo ex nullo capite oriri obligatio potest. Et ita sustinent *Hostiens. in sum. de fideiussorib. §. pro quo possit, vers. & quis. Panormit, & Felin. cap. ex rescripto de iureiurando, num. 1. Iason leg. si id quod ff. de condict. in deb. t. num. 1. Anton. Cucus lib. 3. instit. maiorat. tit. 3. num. 37. Zeballos in suis communib. opinion. quæst. 446. & alij relati a Sanch. lib. 7. sum. cap. 31. num. 36.* Secunda sententia, quam *Sanch. num. 37.* probabiliorem reputat, affirmat religiosum sic contrahentem absque licentia prælati naturaliter obligari, esto non ciuiliter. Mouetur ex eo, quòd nullum discrimen inueniat inter vota, & promissiones homini factas, cum vtraque obligatio consensum exigat, & vt irreuocabilis sit, consensum superioris expostulet. Deinde quia si religiosus sic promittens, & contrahens non obligaretur naturaliter, nec eius fideiussor obligaretur, cum receptissima sit doctorum sentẽtia principali non obligato saltem naturaliter fideiussorem non teneri, *leg. 1. & 2. ff. de fideiussorib.* Idemque esset dicendum de pignore dato pro securitate obligationis. Tandem quia nulla est lex, quæ magis obligationi promittentis monachi resistat, quàm obligationi serui: at seruus contrahens sine domini consensu obligatur naturaliter, *leg. naturaliter, & leg. si id quod ff. de condicl. indebiti.* Ergo & monachus contrahens absque prælati consensu obligatus erit: sic docuit *Abbas conf. 104. volum. 1. Siluest. verbo religio, num. 8. q. 3. Azor. t. 1. instit. moral. lib. 12. quæst. 5. cap. 11. Lessius, lib. 2. cap. 2. dub. 1. num. 6. Rebellus de iustit. 2. p. lib. 1. q. 8. sect. 1. num. 4. Sanch. alius relatus, lib. 7. sum. cap. 31. num 37.*

3. Cæterum in hac re distinguendum censeo de contractibus actiones personales religiosi respicientibus, vel de contractibus respicientibus res temporales, & materiam paupertatis. Si sermo sit de contractibus actiones personales respicientibus, tenenda est secunda sententia validos esse tales contractus, obligatumque esse religiosum illas actiones personales promissas exhibere, dum superior non contradicit; quia comparatione harum actionum nulla est lex quæ resistat, & argumentum ex voto desumptum in his actionibus, & obligationibus optimè procedit. At si loquamur de contractibus materiam paupertatis respicientibus, censeo cum prima sententia religiosum nullam nec naturalem contrahere obligationem, si contractum celebret absque superioris expressa, vel tacita licentia; quia est obligatio iniqua, & contra paupertatis votum: hoc enim obligat, vt absque superioris consensu nec dare, nec recipere religiosus possit, & consequenter nec possit se obligare ad sic dandum, vel recipiendum, vt optimè dicitur *in capite non dicatis, 12. quæst. 1.* ibi certum est eos nihil habere, possidere, dare, vel recipere sine superioris licentia debere. Quapropter *Nauarr. dicto com. 2. de Regularib. num. 42.* concilians supradictas oppositas sententias prudenter dixit, religiosum naturaliter obligari ex contractu, qui non sit contra regulam in genere, nec in specie, donec prælatus irritet, aut contradicat. At contractus circa temporalia absque prælati consensu est non solum contra regulam, sed contra votum, ergo nullam obligationem inducit. Secus verò est de contractu circa actiones personales, qui esto sit absque voluntate superioris, non inde infertur esse contra ipsam nec contra regulam, ac proinde obligare potest, dum Prælatus non irritat.

4. Qua facta distinctione facilè soluuntur vtriusque sententiæ fundamenta, quatenus nostræ doctrinæ contradicere videntur. Ad primum primæ sententiæ respondeo, religiosum non habere velle, vel nolle, quod superiori subiectum non sit, at illi subiectum, & subordinatum optimè habere potest. Ad secundum concedo, legem resistere contractui sine voluntate superioris inito à religioso circa temporalia bona; secus circa operationes personales. Ad primum secundæ sententiæ concedo, inter votum, & promissionem homini factam circa actiones personales non adesse discrimen; secus circa bona temporalia, quorum dispositio voto paupertatis prohibetur. Deinde negari potest inter votum, & promissionem homini factam non adesse discrimen; siquidem votum etiam ex licentia superioris emissum irritari potest, secus promissio homini facta. Ad secundum concedo fideiussorem adhibitum ad securitatem illius contractus non obligari ob rationem ibi factam; quia principali non obligato, accessorij obligatio subsistere non potest. Neque hoc est inconueniens; quia ferè semper fideiussor assumptus induit personam principalis debitoris, & de debito alieno facit proprium renunciando beneficio excussionis concesso in *Authent. præsenti, Cod. de fideiussorib.* vel in eadem scriptura se vt principalem debitorem obligando. Quo casu, (esto principalis nulla obligatione teneatur stante contractu) fideiussor obligatus manebit. Ad vltimum negamus nullam esse legem resistentem his contractibus, siquidem est lex diuina, & naturalis ex obligatione voti orta, approbatáque in *cap. non dicatis. 12. quæst. 1.*

5. Limitanda est nostra conclusio, ne procedat in contractu stipulationis pro monasterio factæ, qui validus est, dum monasterium non contradicit, vt deciditur expressè, *in §. si quis alij instituit, de inutilib. stipulationib. & lex regia, 17. tit. 11. part. 5.* & tradunt post alios *Nauarr. com. 2. de Regularib. num. 31. Tapia Authent. ingressi, verbo sua, cap. 7. num. 5. Cod. de sacrosanct. ecclesiis, Sanch. lib. 7. summ. capitul. 31. num. 32.* Et ratio huius conclusionis est manifesta; quia hæc stipulatio in fauorem monasterij cedit in cuius vtilitatem præsumitur fieri donationem. An autem hic religiosus carens licentia stipulandi peccet, si pro monasterio stipuletur? Respondet *Sanch. dicto cap. 31. n. 34.* esse peccatum, sed non mortale, si acceptet animo non sibi quærendi, aut retinendi; sed monasterio, quia nec donanti, nec monasterio damnum infert, sed in eius vtilitatem cedit. At ergo credo nullum peccatum esse, tum quia ad hãc stipulationem faciendam

dam tacitè à iure ob monasterij fauorem concessa est cuilibet religioso facultas in *dicto*, §. *si quis alij*, *inst. de inutilibus stipulat.* Et præterea quia peccatum esse non potest, nisi quia voto paupertatis aduersetur; at hæc stipulatio, vt ipsemet Sanch. indicat contra paupertatem non est, cum media illa acceptatione non sibi, sed monasterio rem donatam quærat. Quod si alteri à monasterio religiosus stipuletur, nulla est stipulatio; quia nullibi est concessa religioso facultas alteri stipulandi absque eius mandato. At si mandatum dedit (inquit *Sanch. dicto cap.* 31. *n.* 32.) actio non acquiritur mandanti, sed monasterio; cui omnes religiosi actiones subduntur; tenebitur tamen monasterium hanc actionem mandanti cedere, argumento serui fructuarij, cuius stipulatio pro alio facta domino no cedit; tenetur tamen dominus cedere actionem mandanti.

6. Sed extra hunc contractum stipulationis, dubium est; an contrahens circa temporalia cum religioso nullam à suo prælato licentiam habente teneatur stare contractui, expectaréque consensum, vel dissensum monasterij, vt resilire possit. Affirmat *Sanch. pluribus relatis lib.* 7. *cap.* 31. *n.* 28. sed ferè omnes de contractu stipulationis pro monasterio factæ loquuntur. Mouetur; quia religioso concedendũ est, vt gaudeat priuilegio minoris, & pupilli, qui si contrahant absque authoritate tutoris, vel curatoris contractus ex parte sua claudicat, quia ei stare non tenetur; at cum illo contrahentes obligati sunt, vt deciditur, *inst. de auth. tutorum*, *in fine principij*, *& leg. Iulianus*, §. *si quis à pupillo ff. de actionib. empti.* Item contrahentem cum ecclesia absque debita solẽnitate communiter doctores sentiunt obligatum esse stare contractui, nec posse resilire, quousque ecclesia dissentiat, agere tamen posse, ne sit in suspenso, vt consensum, vel dissensum explicet, sicuti pluribus relatis docet *Sarmiento de reditibus ecclesiæ par.* 1. *cap.* 2. *num.* 19. At in præsenti contrahens cum religioso censetur cum ecclesia contrahere. Ergo tenetur stare contractui, tametsi religiosus ob defectum solemnitatis in illo contractu requisitæ stare non teneatur. Ex qua doctrina optimè infert *Sanch. dicto cap.* 31. *n.* 29. religiosum sic contrahentem cum eo, qui nescius esset se monasterio approbanti contractum manere obligatum peccare mortaliter, cum tamen nec religiosus, nec monasterium obligationem vllam subeat; quia est granis deceptio.

7. Cæterum verius censeo sic contrahentem nullam obligationem habere standi contractui, sed posse pro libito resilire. Moueor; quia regula generalis est in contractibus æqualitatem inter contrahentes seruandam esse, à qua regula non inuenitur exceptus cõtractus cum religioso factus sine prælati licentia; imo neque videtur conueniens hæc exceptio, ne violationi paupertatis, & deceptioni contrahentium faueat. Neque argumentum desumptum ex pupillo, & minore, & ex ecclesia vrget; quia in priuilegiis precipuè à iure exorbitantibus non est facienda extensio de vno casu ad alium, etiamsi militet eadem ratio concessionis, vt latè probaui, *tract. de legib. disp.* 4. *punct.* 13. *num.* 4. Quinimo in præsenti diuersa ratio est; nam contractibus pupilli, & minoris conceditur illud priuilegium in odium contrahentium, qui præsumuntur intendisse pupillos, & minores decipere, vtpote aptos decipi ob ætatis defectum. At hæc consideratio in contractibus cum religioso locum habere non potest; cum potius debeat præsumi religiosum voluisse secum contrahentes decipere, quam è contra. Item ecclesiæ contractibus conceditur priuilegium, quia ex parte sua culpa esse non potest; secus est in religioso, qui nomine suo contrahit, & non nomine conuentus: neque sic contractus debet dici contractus ecclesiæ, esse sit à persona ecclesiastica, neque illius priuilegio gaudere; aliàs quoties beneficiatus in suis contractibus singularibus vellet decipere contrahentes, gauderet priuilegio contractibus ecclesiæ concesso, quod falsissimum est. Rationi ergo, & veritati satis consonum est asserere hos contractus ex nulla parte obligationem aliquam inducere, sed esse prorsus irritos, & nullos; & ita docet *Lessius*, *lib.* 2. *de iustit. cap.* 41. *dub.* 12. *num.* 90.

PVNCTVM XVI.

An monasterium ex delicto religiosi, & ex eius contractibus obligetur.

1. *Ex delicto religiosi etiam prælati non obligatur monasterium.*
2. *Ex contractibus ante professionem obligatur monasterium pro viribus hæreditatis tantum.*
3. *Ex bonis occasione monachi professi monasterio prouenientibus, communis est sententia obligari monasterium satisfacere, sed non caret difficultate.*
4. *Ex contractibus post professionem nulla est obligatio monasterio.*
5. *Qualiter ex contractu religiosi extra claustra commorantis obligetur monasterium.*
6. *Qualiter ex contractu prælati.*
7. *An religiosus teneatur soluere mutuum malè consumptum, & ex quibus bonis.*

1. CErtum est ex delicto religiosi etiã prælati monasterium nullã contrahere satisfaciendi obligationem, nisi quatenus ex illo delicto aliquod commodum perceperit, deciditur expresè, *c. si episcopus*, 16. *q.* 6. *& reg. delictum*, 76. *de Reg. Iuris*, *in* 6. & tradit *Gloss. vlt. leg. si quis in tantam*, *Cod. vnde vi. Nauarr. com.* 2. *de Regul. n.* 62. *Lessius*, *lib.* 2. *cap.* 42. *dub.* 11. *n.* 90. *Molina*, *t.* 1. *de iustit. disp.* 140. *circa finem*, *versic. monasterium*, *Sanch. lib.* 7. *cap.* 31. *num.* 11. Neque obstat dominum teneri de delicto serui, tametsi eo ignorante commiserit, §. *fin. instit. de Moralib. actionib. & leg. quod si minor.* §. *seruus de Minorib.* quia seruus vtpote pretio æstimabilis tradi potest pro noxa, secus religiosus qui liber homo est, & sacer pro nulla noxa commutari potest, iuxta *leg. liber homo ff. Ad leg. Aquiliam*, *& leg. inter stipulantem*, §. *sacramenta*, *ff. de Verbor. obligationib.* Notanter dixi, nisi ex illo delicto aliquod commodum monasterium præceperit, vt si ex religiosi furto ditius monasterium esset; quia tunc monasterium ratione rei acceptæ satisfacere tenetur. Religiosum verò, si peculium habeat non est dubium, ex illo obligatum esse satisfacere, illoque non satisfaciente obligari posse monasterium, vt ex illo peculio satisfactionem exhibeat; sicuti obligatur pater de dolo filij, quatenus est in eius peculio. *Nauarr. dicto, com.* 2. *de Regularib. num.* 62.

2. At si

2. Atsi loquamur de contractibus à religioso initis distinctio facienda est de contractibus ante professionem, vel post professionem celebratis. Item de cótractibus ex expressa, vel tacita prælati licentia, vel sine illa. Si sermo sit de contractibus ante professionem, monasterium eam solam obligationem habet satisfaciendi, quatenus bona religiosi accepit; quia cum illo onere in monasterium translata sunt; eaque de causa hæc obligatio bona excedere non debet, sic aliis relatis docuit *Sanch. lib. 7. cap. 31. num. 3.*

3. Difficultas autem est, an si ex supradictis bonis non fiat integra debitorum solutio, teneatur monasterium ex hæreditate, donatione, vel legato occasione monachi sibi postmodũ proueniente satisfacere, vel ex his, quę suo labore, & industria monachus acquirit? Affirmant *Felin. cap. cum l. & A. de Sententia, & re iudicata Bertrand. conf. 22. n. 5. vol. 7. Monald. conf. 30. n. 8. & 8. vol. 2. Azor. t. 1. instit. moral. lib. 12. c. 10. q. 8. & indicat Tapia authent. ingressi, C. de sacrosanct. eccl. c. 18. n. 5. Molin. t. 1. de iust. disp. 140. vers. eo ipso, Sách. eos referens lib. 7. cap. 31. n. 4.* Mouentur; quia per professionem iuri creditorum derogatum non est. At ante professionem obligatus erat religiosus ex illis bonis creditoribus satisfacere. Ergo eandem obligationem subire debet monasteriũ ea bona accipiens. Cæterum hæc sententia difficultate non caret: pluribus namque doctoribus firmatum reliquimus *disp. 1. pun. 7. §. 4.* debitorem, cui non subest spes breui tempore satisfaciendi creditoribus posse religionem ingredi cedendo bonis; eaque cessione facta, & religionis ingressu debita omnia extinguere, neque prælatum obligatum esse facultatem concedere, vt manibus laboret in creditorum satisfactionem; neque ea facultate concessa ipse religiosus laborare tenetur. Ergo monasterium ex bonis occasione religiosi post professionem acquisitis satisfacere creditoribus non tenetur. Tum quia debita sunt extincta. Tum quia illa bona religioso non acquiruntur, vt exinde onus creditoribus satisfaciendi accipiát, & sub eo onere in monasterium transferantur, sed immediatè acquirũtur monasterio, quod non ex persona religiosi, sed ex bonis ab illo acceptis, & sub eo onere obligationem satisfaciendi creditoribus habet. Hæc disputationis gratia dicta sint, aliis definienda committimus.

4. Quod si sermo sit de contractibus post professionem initis; regula est ab omnibus recepta, monasterium nullam obligationem habere, si absque eius expresso, vel tacito consensu celebrati sunt, nisi fortè ex illis ditius factum fuerit; quia tunc ratione rei acceptæ obligationem habet. At si ex eius legitimo consensu expresso, vel tacito sint celebrati contractus, non est dubium, monasterium obligatum esse, quia eius nomine facti sunt.

5. Hinc deducitur religiosum extra monasterium ex legitima licentia commorantem, ibique mutuum accipienté ad sibi necessaria suppeditanda iuxta vsum, & consuetudinem suæ religionis obligari monasterium eo mutuo; quia ex eius tacito consensu acceptũ est; concedens enim religioso licentiam viuendi extra monasterium, concedit ea sine quibus commodè vitam transigere non potest. Et ita docent post alios antiquiores *Nauarr. comment. 2. de Regular. num. 65. Surdus de alimentis priuileg. 97. n. 2. 5. & 6. Azor. t. 1. instit moral. lib. 12. cap. 11. q. 11. Zauallos in suis communibus opinionib. q. 446. n. 15. Sanch. alios plures referens, lib. 7. sum. cap. 31. n. 15. & n. 16.* optimè addit posse libros, aliaque supellectilia pro securitate mutui obligare, si id necessarium sit; quia nomine conuentus hæc omnia fiunt. Notanter dixi, si mutuum accipiat ad sibi necessaria suppeditanda iuxta vsum, & consuetudinem suæ religionis, si enim ad sumptus excedentes hunc terminum acciperet, conuentus non obligaretur; quia nec censetur, nec potest consentire. *Sanch. dicto, cap. 31. num. 17.*

6. Quod dictum est de religioso priuato dicendum est de prælato bona conuentus administrante; posse inquam pro vtilitate conuentus mutuum accipere, & ad illius securitatem bona conuentus obligare; quia id præstat ex expresso, vel tacito conuentus consensu. Cui obligationi non obstat, esto postea mutata voluntate in varios vsus mutuum expendat, quia hæc praua distributio non tollit, quin mutuum nomine conuentus acceptum sit; ac proinde conuentus obligetur. Atsi tempore quo mutuum accipit, eo fine accipiat, vt in vsus conuentui minimè conuenientes distribuat, vt persona particularis procedit, neque conuentus obligatur; tametsi voluntate mutata in vtilitatem conuentus mutuum expendat. Sic *Tapia Auth. ingressi, Cod. de Sacrosanct. Eccles. verbo sua c. 18. n. 5. Sanch. lib. 7. cap. 31. num. 13.*

7. Sed inquires, qualiter religiosus teneatur soluere mutuum malè consumptum? Aliqui eum excusant à solutione; eo quod filiofamilias comparetur, qui vanè mutuum expendens non tenetur soluere. *§. penult. instit. Quod cum eo qui in aliena potest. & leg. 1. & seqq. Cod. ad Macedonianum.* Sed est excusatio absque vllo fundamento: nam esto religiosus filiofamiliàs comparetur; ex eo quod vterque habet debitam subjectionem, & subordinationem; non inde infertur omnia priuilegia filiofamilias cócessa religiosis concessa esse, præcipuè cum adest diuersa ratio: nam filiofamilias conceditur, ne mutuum acceptum, & malè expensum soluat, ne mortem patris, cui successurus est, captet, causa illud soluendi; quæ ratio cessat in religioso, qui nec prælato, nec conuentui succedere potest. Dicendum ergo est religiosum obligatum esse soluere mutuum acceptum, & malè expensum vel ratione contractus, si validus fuit, vel ratione iniustæ acceptionis, si nullus extitit. Sic *Zeballos. Com. opin. q. 446. num. 19. Sanch. lib. 7. sum. cap. 31. num. 22. fine.* Bona autem, ex quibus hæc solutio facienda est, sunt ea, quorum religiosus liberam à prælato dispositionem habet, vt de se constat.

PVNCTVM XVII.

An ex vna religione ad aliam transiens possit deferre bona priori religioni acquisita?

SErmo est de transitu licito, & valido, quo obligatio ad priorem religionem extinguitur. Deinde de bonis, quæ tempore prioris ingressus tecum religioni detulisti, & de bonis post illum ingressum religioni, occasione tui acquisitis.

§. I.

Bona acquisita durante professione prioris religionis tecum deferre non potes.

1. *Acquisita durante prioris religionis professione nullatenus deferre potes.*
2. *Proponitur obiectio, & eius occasione explicatur, an libros an scripta, an instrumenta artis tecum deferre possis.*
3. *Hæreditas, & legatum plenè priori religioni acquisita tecum non potes deferre.*

4. *Sed quid si delata tibi fuit hæreditas tempore prioris religionis, & non adisti. Secundã religionẽ adire posse plures probabiliter censent.*
5. *Sed oppositum verius est.*
6. *Quod efficacius procedit in maioratibus Hispaniæ.*
7. *Si deferatur tibi existenti in religione minorum hæreditas, non potes eam adire trãslatus ad religionem capacem succedendi.*
8. *Idem est, si eo tempore instituaris hæres, tametsi tempore mortis testatoris capax sis successionis.*
9. *Si tibi in sæculo commoranti deferatur hæreditas, & transeas ad religionem incapacem, si ante aditionem factus sis episcopus, affirmat Sanch. & alij te posse hæreditatem adire.*
10. *Verius est oppositum.*
11. *Non est idem dicendum in substitutione.*
12. *Si professus religionem incapacem instituaris absolutè, nulla est institutio: si sub conditione, spectandum est tempus impletæ conditionis.*
13. *Contrarium procedit in donationibus, & promissionibus sub conditione casuali, & non potestatiua.*

1. COmmunis est sententia te nullo modo posse deferre bona, quæ in priori religione quouis titulo acquisisti, nempe tua industria, labore, donatione, successione, aut legato, siue transeas ad laxiorẽ religionem, siue ad strictiorem; sic ex cõmuni sententia tradit *Nauarr. Comment. 4. de Reg. n. 24. vers. vndec. & cons. 55 de Reg. in 2. edit. Con. c. 1. a. n. 20. de test Surdus, de aliment. cap. 9. q. 27. n. 8. Molina, t. 1. disp. 140. circa finem, vers. quando religiosus. Suarez, t. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. c. 13. n. 2.* Ratio est, quia omnia illa bona sunt priori religioni absolutè quæsita iure sic disponente; at nullũ est ius disponẽns bona priori religioni quæsita in nouiter assumptam transferri. Ergo asserẽdum non est, & confirmari potest exemplo serui, cui religiosus cõparatur, qui ex vnius dominio in alium transiens, non obinde transfert acquisita durante priori seruitute; quia domino absolutè, & absque vlla conditione quæsita sunt.

2. Dices inde inferri te non posse deferre vestes, nec libros, aut instrumenta artis, quibus vteris; imo neque tua scripta; quia omnia hæc sunt pretio æstimabilia, & religioni priori absolutè quæsita.

Concedenda est sequela per se; at ex tacito consensu prioris religionis, & consuetudine recepta tẽperatur. Et quidẽ vestes duplicatas ferre non est tibi permissum, simplices vero permittũtur, ne nudus, vel indecẽter incedas. Neque secũda religio obligatur facta professione hæc vestimẽta restituere priori (esto ad id à priori religione per se obligari possei) ne notã auaritiæ cõtrahat. *Suar. dicto, t. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. c. 13. n. 8. Sanch. lib. 7. dec. c. 32. n. 13.* de libris est res indubitata secũ ferre non posse; quãuis à tuis cognatis acceperis, & licentiã, & facultatẽ illis vtendi habueris; quia hæc licẽtia reuocari potest, & de facto reuocata censetur, cum ad aliã religionẽ transis. Non enim est præsumendũ cõcedi pro vsu extra religionẽ. Et idem est de quolibet alio peculio, sic *Suar. dicto, cap. 13. n. 9. Sanch.* loquẽs generaliter de omni peculio, *c. 32. n. 14.* De tuis scriptis est aliqualis difficultas, eo quod hæc omnino necessaria sint ad scientiã, & doctrinã in religione comparatã conseruandã, cum ergo tecũ sciẽtiã deferre possis, poteris & hæc scripta vtpote illi accessoria. Propter hoc argumentũ non audet *Suar. dicto c. 13. n. 10 in fine*, cõdemnare eum, qui ea scripta vnica, & singularia deferret, præcipuè si eo animo deferat, vt cum primũ absque graui incommodo potuerit priori religioni restituere, præstet. Nihilominus cõmunis sentẽtia, vt ipsemet Suar. testatur æquè obligat hæc scripta priori religioni relinquere ac alia bona, ita vt tecũ deferre nõ possis, nisi sint priori religioni inutilia, vel ex tacito prælati consensu, *Nau. cons. 55. de reg. 2. edit. n. 10. Man. Rodr. t. 2. q. reg. q. 79. art. 2. in fine.* Aliquis extẽderet hanc doctrinam ad instrumẽta artis, quæ etiã videntur esse pars scientiæ, cũ sine illis exerceri ars non possit. Sed immerito; tum quia non excitãt scientiam, sicut scripta, sed solũ vsui illius deseruiunt. Tum quia facilius alia similia inueniuntur. Quod si aliqua instrumenta essent ita exquisita, quæ absque magno labore, & difficultate inuenire nõ possis, credit *Suar. d. c. 13. in fine* debere tibi prælatum prioris religionis interim mutuare, vel vendere, si adest qui pretium concedat.

3. Maior difficultas est de hæreditate, & legato acquisitis, dum in priori religione cõmorabaris; an tecũ deferas religioni assũptæ? Si legatũ absolutũ sit, illiusque capax existis tẽpore mortis testatoris, nemini esse potest dubiũ, tecum deferre non posse, quia priori religioni est plenè acquisitũ absque depẽdentia ab hac accidentali mutatione. Sic *Sanch. l. 7. sum. c. 32. n. 14. & 25. Suar. t. 4. de relig. t. 8. l. 3. c. 14. n. 8.* Neque obstat tibi ad vsum esse concessum; quia subintelligitur, dũ in ea religione perseueras, secus ad aliam translatus. At si legatum sub ea conditione factũ sit, dum à religione, cui est proprietas acquisita tibi vsũ illius concesserit, secus amittatur, religione priori tibi vsum non concedente deperditur legatum, religioni tamen assũptæ nõ acquiretur, nisi id expressum fuerit, sed deueniet ad hæredes testatoris. Idẽ quod dictum est de legato dicẽdum est de hæreditate, si plenè priori religioni acquisita est.

4. Dubium tamen non leue est; an priori religione nõ adeunte hæreditatẽ tibi delatam, possit secũda religio, cui es trãslatus, adire. Ponimus vtrãque religionẽ successionis capacẽ esse. Quo posito plures, & satis probabiliter affirmant secundã religionem adire posse, & debere hæreditatẽ exclusa priori; quia ad acquirendã hæreditatem non tam inspicitur tẽpus, quo tibi delata est, quam tẽpus, quo eam adire potes, *§. in extraneo, instit. de Hæredum qualit. & different.* ibi ius hæredis eo maximè tempore inspiciendum est, quo acquirit hæreditatem. Quod exẽplo serui, cui delata est hæreditas, & ante aditionẽ dominũ mutauit, illustrari potest; acquisitio enim huius hæreditatis non priori domino, sed secundo cõpetit, solusque secũdus adire eam potest, vt deciditur expressè, *leg. si seruus eius, ff. de acquirẽda hæred. & leg. 2. §. si duo sint hæredes, ff. de bonorum possess. secundum tabul.* Et ratio est, quia ius adeundi hæreditatem domino competit ex persona serui; & monasterio ex persona religiosi; Ergo sicut translato seruo in alium dominum, transfertur in illum ius adeundi hæreditatem seruo delatam; neque aditam, sic trãsferendum est in posteriorẽ religionem trãslatione religiosi in eã facta, sibique imputare debet prior religio, sicut & prior dominus, quod hæreditatẽ non adierit. Huius sententiæ sunt *Bart. leg. 2. §. si seruus, ff. de bonor. possess. secundum tabul. Bald. leg. si quis mihi ff. de acquirenda hæred. & alij plures relati à Sanch. lib. 7. sum. c. 32. n. 17.*

Sed

5. Sed contrarium vt verius, & probabilius tenendum est cum *Sanch. num.* 18. *Couarr. cap.* 1. *num.* 21. *de Testament. Lessio lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 11. *num.* 88. *Molin. lib.* 2. *de Hispan. primogen. cap.* 13. *num.* 36. *& alius apud ipsos.* Fundamentum est; quia eo ipso, quo monasterio delata est hæreditas ob personam religiosi, quam secum habet, competit illi ius eam adeundi, sed hoc ius religiosus mutare non potest neque variare; quia non ab eius voluntate pendet, sed ex lege. Nulla autem est lex indicans translatione religiosi in aliam religionem hoc ius priori amitti, & secundæ acquiri. Ergo. Neque obstant contraria. Concedo ad perfectam, & completam hæreditatis acquisitionem tam tempus delationis, quam aditionis spectari, nego tamen ex iure competente religioni ob delatam sibi hæreditatem eam adire non posse; quia ex persona religiosi sibi incorporata tempore delationis eam adit. Neque est simile de seruo mutante dominum; quia domino non competit ius adeundi hæreditatem, eo præcisè quod seruo delata est, sed insuper requiritur, vt seruus consentiat aditioni; at religioni independenter à voluntate religiosi, illòque inuito competit ius adeundi. Ergo quamuis religiosus in aliam religionem transferatur, non obinde ius adeundi priori religioni quæsitum amittitur.

6. Quæ doctrina, vt benè aduertit *Sanch. statim referendus* efficacius procedit in maioratibus Hispaniæ, in quorum successione solum spectatur tempus mortis vltimi possessoris; eo enim defuncto transit maioratus ad sequentem vocatum ex dispositione primi instituentis absque vlla aditione ipsius vocati; vt benè probat *Molin. lib.* 3. *de primogen. cap.* 2. *n.* 18. *&* 19. *Mieres de maioratu.* 1. *p. q.* 2. *num.* 12. Quapropter, si cum eras in priori religione succedendi capaci, mortuus fuit vltimus possessor, ob cuius obitum tu vocaris, succedet illa religio; tametsi ante aditionem ad aliam transeas: sic *Sanch. lib.* 7. *sum. cap.* 32. *num.* 23.

7. Ex his deducitur, si tibi commoranti in religione incapaci succedendi deferatur hæreditas, transeasque ad religionem capacem succedendi, vel ad episcopatum; non obinde posse hæreditatem adire, sed eius aditionem tuis hæredibus ab intestato competere; quia nec prior religio ob incapacitatem eam adire potest, nec secunda ob ius tuis hæredibus acquisitum. *Sanch. aliis relatis lib.* 7. *cap.* 31. *num.* 22.

8. Secundo deducitur, si existens in ea religione incapaci succedendi instituaris hæres; tametsi tempore, quo mortuus est institutor, translatus sis ad religionem succedendi capacem, non obinde te, aut tuo nomine religionem succedere. Quia institutio, ex qua successio prouenire debebat, fuit nulla, vtpote facta de persona incapaci. Temperatur tamen hæc doctrina in hoc Castellæ regno, vt non procedat casu, quo tu sis filius instituentis. *leg.* 22. *tit.* 3. *part.* 6. Quia ob ius succedendi necessarium tibi competens tempore mortis instituentis, institutio libera, nulla, & irrita conualescit. Sic *Gregor. Lopez. dicta leg.* 22. *verbo herencia. Spino speculo testament. gloss.* 12. *princ. num.* 38. *Man. Rodriq. tit.* 2. *quæst. regul. q.* 79. *art.* 1. *Sanch. lib.* 7. *sum. cap.* 32. *num.* 28. *&* 29.

9. Sed quid dicendum est, si tibi in sæculo commoranti deferatur hæreditas, & ante illius aditionem in religione Minorum profitearis, qua professione durante tui hæredes hæreditatem non adierunt, poterisne illam adire, translatus ad episcopatum, vel monasterium capax successionis? Affirmat *Sanch. lib.* 7. *sum. cap.* 32. *n.* 27. *cum Federico Senen. cons.* 26. *n.* 2. *&* 3. *Menchaca in quæstionib. vsufrequentib. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 25. *Gregor. Lopez. dicta leg.* 22. *verb. temporales. Aluarad. de coniectura ta mente testatoris lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 10. *Man. Rodriq. quæst. regular. tit.* 2. *q.* 79. *art.* 1. Mouentur ij doctores; quia tria tempora inspici debent, vt hæreditatem etiam extranei acquiras, nempe tempus confecti testamenti, mortis testatoris, & aditionis hæreditatis. *leg. si alienum.* §. *in extraneis ff. de Heredib. instituend. &* §. *in extraneis instit. de hæredum qualit. & differentia.* At omnibus iis temporibus capax extitisti, ergo potes illam acquirere. Neque obstat, quod medio tempore inhabilis fueris; quia eo tempore neque hæres institutus fuisti, neque tibi delata fuit hæreditas, neque illam adisti: non igitur ex illa inhabilitate contrahere potuisti impedimentum adeundi tempore habili. Neque item obstat, quod professione in religione incapaci succedendi, visus fueris tacitè renunciare hæreditatem; quia solum es censendus renunciare sub conditione, quod non fueris capax ante aditionem tuorum hæredum.

10. Cæterum verius censeo, te non posse hæreditatem adire, sed hæredibus ab intestato aditionem competere: sic docuit *Faber.* §. *in extraneis n. fin. instit. de hæredum qualit. & differentia.* Moueor; quia professione facta in religione incapaci amisisti ius quod habebas adeundi hæreditatem, translatumque fuit ad tuos hæredes absolutè; & absque aliqua conditione, sicuti omnes aliæ actiones, & iura transferuntur; ex nullo enim textu constat translationem conditionalem esse, præcipuè cum status religiosus vt perpetuus assumatur. Ergo ex capacitate superueniente illud ius amissum, & in hæredes translatum acquirere non potes. Et confirmo, eodem modo transfers in hæredes ius quod habes adeundi hæreditatem, quo transferres in monasterium, si capax esset successionis; at eo sic translato, tametsi monasterium illud relinquas ante aditam hæreditatem, & in aliud transeas, non obinde prius monasterium amittit ius adeundi. Ergo neque hæredes amittent ex superueniente tua capacitate. Neque rationes contrariæ obstant. Concedo ad acquisitionem hæreditatis inspici debere illa tua tempora, si omnibus illis temporibus perseuerat ius adeundi; at in præsenti non perseuerat, eo quod amiseris ingrediens religionem incapacem, ac proinde esto habilis factus sis spectato statu religionis assumptæ ad hæreditatis aditionem, inhabilis tamen es ob ius delationis amissum, & in hæredes translatum; quia sine hoc iure adire hæreditatem non potes.

11. Ex hac doctrina inferet fortè aliquis te factum episcopum non posse capere hæreditatem, ad quam substitutus fuisti, si facta substitutione religionem Minorum ingressus fuisti; quia per huiusmodi ingressum videtur substitutionem euanuisse, & hæreditatem hæredibus ab intestato competere. Cæterum dicendum est te posse hæreditatem acquirere, si eo tempore, quo factus es episcopus, vel ingressus es religionem capacem succedendi, mors hæredis contingat; quia ante illius mortem nec tibi defertur hæreditas, nec ius aliquod ad illam acquiris. Cum autem hæres moritur, hæreditatis capax es, ergo illam adire potes. Secus esset, si tempore quo inhabilis eras ad hæreditatem mors hæredis contigisset. Ex quo fit in omni substitutione non esse inspiciendam capacitatem substituti tempore testamenti, nec mortis testatoris, si quidem sæpè substituuntur, qui nondum nati sunt, sed inspiciendum esse tempus mortis illius, in cuius defectum tu substitutus es; quia eo tempore tibi defertur hæreditas, & ius illam adeundi acquiris. Sic *Sanch. lib.* 7. *sum. cap.* 32. *num.* 34. *&* 36.

12. Sed quid dicendum non de substitutione, sed de institutione facta eo tempore quo profitebaris religionem succedendi in capacem, valetne institutio, si tempore mortis testatoris religionem capacem succedendi ingressus sis, vel fias episcopus. Respondeo, si institutio pura fuit, & absoluta euanescit inhabilitate instituti eo tempore contingente; quia tunc ius ad hæreditatem conceditur instituto. At si institutio conditionalis sit, spectandum est tempus impletæ conditionis; quia ab ea pendet ius instituti. Vnde si eo tempore habilis es, tametsi antea inhabilis steteris, hæreditatem acquiris. Habetur expresse. *leg. si cum heres. 4. ff. Quando dies legati cedit: & tradunt Tiraquel. de retract. lignagier. §. 1. gloss. 9. n. 84. 91. & 97. Mieres de maioratib. 1. p. q. 2. num. 11. Barbosa. leg. si constante. §. fin. num. 4. ff. Soluto matrimonio. Sanch. lib. 7. cap. 32. num. 41. & alij plures apud ipsos.*

13. Contrarium procedit in donationibus, & promissionibus sub conditione casuali; quia in his non spectatur tempus impletæ conditionis ad iuris acquisitionem, sed ab eo tempore, quo est donatio, vel promissio, ius donatario, & promissario est acquisitum, iuxta *regulam quæ legata. 18. ff. de Reg. iuris, & leg. si filiusfamiliâs ff. de verbor. obligationib.* Vnde si cum eras frater Minor tibi aliquid promissum, aut donatum est sub conditione casuali; hoc est à te independenti; tametsi tempore impletæ conditionis episcopus sis, vel religionem capacem succedendi fueris ingressus, donatum acquirere non potes; quia ea conditio, & donatio ob incapacitatem eo tempore contingentem nulla fuit: sic *Couarr. cap. 1. n. 20. de Testamentis. Azor. tit. 1. instit. moral. lib. 12. cap. 15. fine. Sanch. lib. 7. sum. cap. 32. num. 42.* Notanter dixi sub conditione casuali; nam si promissio, vel donatio sub conditione à tua voluntate pendente fiat, tempus impletæ conditionis spectatur; sicut in institutione, & legato. *leg. potior. ff. Qui potiores in pignore habeantur, & leg. qui balneum, eodem, tit.* quia cum illa conditio, sub qua promissio facta est, à tua voluntate pendeat, non censeris acceptare promissum, & donatum, dum eam conditionem non exequeris; secus est quando conditio non à tua voluntate pendet. Ratio autem, quare in institutione, & legato inspicitur tempus impletæ conditionis, non vero in contractibus conditionalibus, ea est; quia institutio, & legatum mutari potest pro libito instituentis, & legantis, ac proinde instituto, & legatario ius firmum non acquiritur, quousque morte instituentis, & legantis confirmetur, & hæreditas, & legatum instituto, & legatario deferatur; at donans, & promittens, tametsi sub conditione donet, & promittat, nec reuocare pro libito donationem potest, neque spectandus est euentus promissionis, vt ius promissario, & donatario acquiratur, sed à puncto donationis, & promissionis acceptatæ acquiritur.

§. II.

An bona, quæ tecum religioni detulisti, possis deferre religioni posteriori assumptæ.

1. *Distinguitur duplex modus, quo bona religioni deferri possunt.*
2. *Bona delata religioni in consequentiam, alij affirmant te posse deferre, alij sub quadam limitatione.*
3. *Tenendum est deferri non posse.*
4. *Fit satis fundamentis vtriusque sententiæ oppositis.*
5. *Bona ex donatione priori religioni acquisita plures censent secundæ transferri.*
6. *Sub distinctione respondetur.*
7. *Fit satis fundamentis num. 5. adductis.*

1. Dupliciter hæc bona priori religioni potuisti deferre, vel ex dispositione iuris, quo statutũ est omnia bona religiosi simul cum persona in monasterium transferri, vel ex donatione, aut testamento condito. De vtroque modo translationis est specialis difficultas; an possis ea sic priori religioni tradita in posteriorem assumptam transferre.

2. De primo modo translationis, qui est in consequentiam personæ, est triplex sententia probabilis. Prima concedit omnia transferri: sic *Glossa, cap. quod à te in fine. De cleric. coniugat. & ibi Cardinal. num. vnico. opposit. 4. Nata cons. 180. num. 8. Menoch. lib. 2. de arbitr. cent. 5. captu. 436. à num. 12. & alij relati à Sanch. lib. 7. sum. cap. 32. num. 4* Mouentur primo, quia sic translata in consequentiam personæ, cum translatione personæ debent transferri, vtpote accessoria. Secundo: transferuntur priori religioni, vt ex illis religioso alimenta concedantur: at religio, ex qua religiosus est translatus non tenetur post translationem alimenta subministrare, sed eam obligationem suscipit religio, in quam denuò transfertur. Ergo huic religioni debent bona concedi, & à priori auferri. Tertio, quia spes succedendi parentibus priori monasterio quæsita transit cum religioso ad posterius monasterium, vel ad episcopatum assumptum, vt expresse deciditur. *cap. statutum. 18. q. 1.* ibi, monachus factus episcopus velut legitimus hæres paternam sibi hæreditatem postea iure vendicandi potestatem habeat. Ergo idem est dicendum de aliis iuribus, & actionibus. Quarto, si horum bonorum translatio denegatur, impedimentum apponitur religioso, ne strictiorem religionem assumat, à qua alimenta postulat nullo subsidio concesso. Ne igitur hæc via perfectionis impediatur, bona in priorem religionem translata, transferenda sunt in posteriorem.

Secunda sententia præcedentem limitat asserens sic prædicta bona quoad vsumfructum transferri tantum, non quoad proprietatem; quia ea translatione facta cessant inconuenientia nuper proposita; siquidem posteriori religioni alimenta subministrantur. Sic *Hostiens. in sum. tit. de clericis coniugatis circa finem, vers. si cum licentia. Mandos. in praxi signatur. gratiæ. §. translationis circa finem, vers. sed quæro. Man. quæst. regular. tit. 3. q. 2. art. 17. & alij relati à Sanch. dicto cap. 32. num. 7.* Sublimitant aliqui, vt intelligatur, quando secundum monasterium est inops, sic *Menoch. consi. 193. num. 22. volum. 2.* Alij ne totus vsusfructus bonorum concedatur, sed ea pars, quæ alimentis religiosi sufficiens fuerit; quia ea solum concessa monasterium non grauabitur religioso.

3. Tertia sententia, quæ omnino sustinenda est, affirmat nulla bona, quæ tecum priori religioni detulisti in sequentem transferri; sic post alios antiquiores docuerunt *Nauarr. com. 4. de Regularib. num. 24. vers. vndecimo. Molina. tit. 1. de instit. disput. 140. vers. quando religiosus. Azor. tit. 1. institut. moral. lib. 12. cap. 15. q. 3. & cap. 16. q. 8. Sanch. lib. 7. sum. cap. 32. n. 8. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. cap. 14. num. 5. & alij plures apud ipsos.* Et videtur decidi in *Auth. de Monachis. §. si vero.* ibi, si vero relinquens monasterium, in quo conuersationem habuerit, ad aliud tran-

feat, etiamsi quidem eius substantia maneat &c. vindicetur à priori monasterio, vbi abrenuncians hanc reliquit. Ratio autem ea est; quia esto illa bona in consequentiam personæ monasterio translata sint; at sunt absolutè translata absque vlla dependentia, seu conditione, quod in illo monasterio religiosus perseuerauerit. Quis enim talem dependentiam, aut conditionem apposuit, cum in iure nullum fundamentum habeat? Neque enim ex eo, quod ius permittat religioso trãsitum ad strictiorem religionem, inferri potest concedere translationem bonorum, quæ sunt priori religioni quæsita, cum prior religio parata sit religiosum tenere, illumque alere. Adde illa bona in religionem transferri per modum cuiusdam liberalis eleemosynæ absque vllo onere, & obligatione alimentorum religioni impositis. Non enim religio ob bona accepta obligatur religiosum alere, sed ob professionem; aliàs strictius obligaretur alere religiosum plura bona secum deferentem religioni, quam religiosum, qui nulla bona detulit, quod non est concedendum, cum hæc obligatio non ex bonis acceptis, sed ex professione religiosa, quæ omnibus communis est, oriatur. Ex qua ratione constat aduersus secundam sentẽtiam priorem religionem non solum obligatam non esse bona religiosi professione quæsita concedere posteriori religioni quoad proprietatem, sed neque quoad vsumfructum; si quidem translatione facta, & priori professione extincta cessat in priori religione obligatio religiosum alendi, quæ solum ex professione oriebatur, & succedit secunda religio in eam obligationem. Adde vsumfructum semper comitari proprietatem, dum aliud expressè cautum non est, quod in præsenti non reperitur.

4. Fundamenta duplicis sententiæ oppositæ non vrgent. Ad primum primæ concedo bona in consequentiam personæ transferri; sed non dependenter ab illius in religione perseuerantia, quam ius semper præsumit. Ad secundum nego bona transferri, vt religiosus ex illis alatur, sed potius vt religio habeat, vnde omnes alere possit. Deinde esto bona transferrentur, vt religiosus ex illis alimenta susciperet, subintelligendum est, dum in ea religione perseuerat; secus si illam deserit. Ad tertium concedo, spem illam succedendi parentibus, quia personæ religiosi inhæret, in sequentem religionem transferri, secus de aliis bonis in religionem trãslatis. Neque obest paupertati, quod spes illa religioso inhæreat, cum non sit, vt ipse mortuo parente succedat, sed vt nomine ipsius succedat religio. Adde illum casum hæreditatis à communi regula negante translationem bonorum esse exceptum; ac proinde firmat regulam in aliis bonis non exceptis. Ad vltimum nego impediri transitum religionis strictioris; eo quod religioso denegetur bonorum priori religioni quæsitorum translatio. Nam religio præcipuè strictior, quæque maiorem puritatem, & à temporalibus independentiam sectatur non debet in admittendis hæc subsidia temporalia quærere. Quod si aliquando ob inopiam quæret, non tenetur prior religio ad tollendum hoc impedimentum sua bona erogare, vt benè notauit *Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. cap. 14. num. 14. fine.*

5. Maior dubitatio est de bonis, quæ in priorem religionem transtulisti ex liberali tua donatione. Hæc enim videris religioni priori donasse, eo quod existimasti in ea perpetuo victurum. Cum ergo hic finis licitè cesset translatione in aliam religionem, vel episcopatum, reuocari debet donatio. Et confirmari potest ex monialium dotibus, quæ monasterio in alimenta perpetua monialium conceduntur. Si ergo monialis in aliud monasterium transferatur, cessat occasio, & finis, ob quem dos priori monasterio concessa fuit. Debet ergo simul cum moniali in aliud monasterium, quod obligationem alimentorum suscipit, transferri. Deinde dissoluto matrimonio professione religionis, vel ex dispensatione Pontificis dos redditur sponsæ. Ergo dissoluta priori professione dos moniali reddenda est, vt posteriori monasterio concedatur; Et ita sustinent *Abbas, cap. quod a te. n. vlt. de cleric. coniugatis. Rosella. verbo religio. 4. n. 12. Bartol. Socin. cons. 222. num. 3. volum. 2. Redoan. de spoliis eccles. q. 8. in princ. n. 79. & 80. Nicol. de Vuald. de successionib. ab intestato. 2. p. n. vlt. Tapia authent. ingressi. verbo sua. cap. 6. num. 10. Cod. de Sacrosf. eccles.*

6. Sed in hac re distinctione vtendum est iuxta duplicem modum donationis: si enim illa bona donasti religioni sub ea conditione expressa, quod si aliquando contigerit te ad aliam religionem migrare, bona illa in sequentem religionem transferantur, non est dubium, te in eam translato, & bona transferri. Neque hoc est inconueniens, cum ea bona non fuerint priori religioni plenè acquisita, sed dependenter à tua in illa perseuerantia: sic *Suar. tit. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. cap. 14. num. 17.* Quod si absque hac expressa conditione donasti, censendus es absolutè donasse, sicuti si donatio facta esset pauperibus, vel hospitali. Vnde sicut pauperes, vel hospitale obligati non essent tibi mutanti religionem bona accepta reddere, neque etiam prior religio obligari debet. Hanc enim obligationem contrahere poterat prior religio, tum ex conditione perseuerantiæ inbibita in donatione, tum ex alimentis tibi debitis. At nullum est fundamentum, quod in illa absoluta donatione conditio perseuerantiæ imbibatur: cum semper ius præsumat te religionem amplecti animo firmo, & constanti in ea perpetuo manendi. Ex occasione item alimentorum obligatio te alendi priori religioni esse non potest, siquidem secunda religio ob professionem in ea factam hanc obligationem subiit; ei enim inseruis, & acquiris, quid mirum si te alat?

7. Neque obstant argumenta contraria num. præcedenti allata. Ad primum concedo te illam bonorum donationem fecisse priori religioni, quia existimasti in ea perpetuo victurum, quod verum semper est; tametsi postea religionem deseras: ab hac enim desertione non pendet donatio illa absoluta, quæ suum effectum habuit. Ad confirmationem admitto, moniales dotem monasterio concedere in sui alimenta. Ex quo ad summũ infertur monasterium obligatum esse monialem alere, dum ibi perseuerat; non tamen inde infertur, quod volentem inde exire, & in aliud monasterium ingredi, teneatur eam ibi alere, seu dotare. Non enim sub hac conditione dos à priori monasterio accepta est. Quare si secundum monasterium eam indotatam recipit, sibi imputet, neque ob id priori monasterio est onus alimentorum imponendum. At si inuoluntariè admitteret superior cogens ad hanc admissionem, simul etiam de dote prouidere debebat: sic tradit *Nauarr. coment. 4. n. 24 vers. vndecimo, de Regularib. Man. Rodriq. quæst. regular. tit. 2. quæst. 79. art. 2. Sanch. lib. 7. sum. cap. 32. num. 12. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. cap. 14. num. 15.* Ad vltimum dico esse longè disparem rationem de matrimonio carnali, & spirituali per professionẽ: nam matrimonio carnali rato dissoluto ob ingressum religionis, vel Pontificis dispensationem, redditur sponsæ dos; quia illius dominium semper retinuit; at in matrimonio

matrimonio spirituali cum Christo per professionem contracto, dotis dominium amissum est, & in religionem translatum, non igitur ei debet reddi.

PVNCTVM. XVIII.

An religio teneatur alere religiosum expulsum, fugitiuum, vel reclusum aliena religione.

1. *Iustè expulsum non tenetur alere.*
2. *Bona donata Societati non tenetur Societas expulsis reddere.*
3. *Fugitiuos tenetur per se religio alere, per accidens excusatur.*
4. *Reclusi in aliena religione à propria sunt alendi.*
5. *Apponitur limitatio, nisi vtilis sit monasterio, sed non est omnino certa.*

1. Facilis est horum decisio; si religiosus iustè expulsus est, eo ipso excluditur à religionis cura, & potestate; ac proinde religionis alimenta percipere non debet. *Suar. t. 4. de relig. tract.* 8. *lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 11. Quod à fortiori procedit in religiosis societatis IESV non professis, qui à religione dimissi à votis omnino absoluuntur, & sæculares fiunt, ac si nunquam societatem ingressi fuissent. Hos enim nullatenus societas alere tenetur.

2. Solum est aliquod dubium; an si aliqua bona societati donarunt, ea sint illis reddenda. Sed huic dubitationi disputatione præcedenti satisfecimus negantes ex rigore iustitiæ eis aliqua bona debere reddi; quia ea societati absolutè donarunt, & absque vlla recuperationis spe, sicuti si hospitali, aliisque pauperibus donationem fecissent. Hic enim modus donationis absolutæ constitutionibus est conformis, vt constat ex *exam. gener. cap.* 3 Præterea religiosis conuenientior est, ne liberius viuant sperantes non esse à societate dimittendos ob non dimittenda bona concessa, vel minus timentes dimitti. Deinde religioni maximè expedit, vt sic liberius possit discolos dimittere. Verum esto ita sit; at ex æquitate societas aliqua bona accepta dimissis concedit, præcipuè cum illis indigent ad sui sustentationem; neque illa concessio censenda est bonorum ecclesiasticorum alienatio; eo quod à principio ea conditione illa bona accepta fuerunt, vt posset societas, si expedire iudicauerit, ea omnia, vel illorum partem religioso dimisso concedere, prout hæc omnia latius tradit *Suar. t. 4. de relig. tract* 8. *lib.* 3. *cap.* 14. *à num.* 21. *vsque in finem.*

3. Fugitiuos verò religiosos per se religio alere tenetur; quia sub eius cura, & potestate existunt; at excusatur ob eorum malitiam; nam cum ipsi potestatem religionis fugiant, alimentis cedunt. Neque in hoc est aliqua difficultas.

4. De reclusis autem, seu in alienam religionem ad pœnitentiam translatis, communis est doctorum sententia alendos esse à proprio monasterio, vel religione. Tum quia illius sunt membra. Tum quia non est æquum alienum monasterium, vel religionem grauari ob religiosi sibi non competentis delicta, sic tradunt *glossa in cap. si quis rapuerit.* 16. *q.* 6. *verbo cautiori per text. ibid. Siluest. verbo apostasia. q.* 9. *num.* 12. *& verbo religio.* 4. *q.* 10. *Couarr. cap.* 1. *num.* 20. *de testamentis. Molina t.* 1. *de iust. disp.* 140. *vers. quando religiosus. Azor. t.* 1. *instit. moral. lib.* 12. *cap.* 15. *q.* 3. *Manuel. quæst. regular. t.* 3. *q.* 5. *art.* 5. *Sanch. aliis relatis lib.* 7. *sum. cap.* 32. *num.* 46. *Suar. t.* 4. *de relig. tract.* 8. *lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 11.

5. Limitat autem *Sanch. dicto loco*, ne procedat hæc obligatio, si reclusus vtilis est monasterio, ita vt eius obsequia alimentis æquiualeant. Sed non caret difficultate hæc limitatio; eo quod secundum monasterium non tenetur ea obsequia loco alimentorum acceptare.

PVNCTVM. XIX.

Cui acquirat religiosus reclusus, fugitiuus, eiectus, episcopus factus, vel beneficiarius?

1. *In religiosi acquisitione spectanda est religionis consuetudo.*
2. *Reclusus ad pœnitentiam in aliena religione, seu monasterio, non ei, sed proprio acquirit.*
3. *Fugitiuus sua religioni acquirit, quid si aliam ingrediatur?*
4. *Fugitiuus factus episcopus absque dispensatione sua ecclesiæ acquirit ex episcopatu, secus ex alio titulo.*
5. *De eiecto proponitur difficultas, cui acquirat.*
6. *Si iniustè expulsus sit, acquirit religioni.*
7. *Idem est si iustè, & pro limitato tempore expulsus sit, secus si in perpetuum, cui in eo casu acquirat.*
8. *Liberam illorum bonorum administrationem habes, quamuis testari non possis.*
9. *Si expendas in illicita, valet distributio ex sententia Molinæ & Lessij. Sed oppositum est verius.*
10. *Dominium bonorum, quæ acquisita sunt post assumptionem episcopatus, vel beneficij cedunt ecclesiæ.*
11. *Secus si ad hos status translatus non sis.*
12. *Satisfit fundamentis adductis. num.* 7.
13. *Religiosus episcopus sua ecclesiæ acquirit, siue arte, siue successione.*
14. *Extenditur doctrina, esto ex religione minorum sit episcopus. Deinde ad episcopum titularem. Item ad episcopum, cui non in titulum, sed in commendam ecclesia commissa est.*
15. *De religioso beneficiario cui acquirat statuitur communis sententia.*
16. *Non caret probabilitate omnia acquisita durante beneficio cedere ecclesiæ.*
17. *Quid dicendum de religioso promoto ad prioratum amobiliter?*
18. *Proponitur difficultas, an possit ex vno episcopatu, vel beneficio ad aliud translatus religiosus secum deferre fructus collectos, qui superfluunt ex priori beneficio?*
19. *Verius est deferre posse.*

20. Quid

20. *Quid in hac parte statuerit Pius.* 4.
21. *Quid Greg.* 13.

1. Regula est religiosum nō sibi, sed suę religioni acquirere. Sed an toti religioni acquirat, an conuentui, in quo professionem emisit, & cuius filius dicitur esse? Spectanda est religionis consuetudo, quæ pro qualitate bonorum etiam in eadem religione diuersa esse solet: vt benè aliis relatis docet *Sanch. lib.7.sum.cap.*32. *num.* 53. De recluso in aliena religione, fugitiuo, eiecto, episcopo facto, vel beneficiario est aliqualis difficultas, cui acquirat?

2. Et quidē reclusum in aliena religione, seu monasterio ad pœnitentiam acquirere ei religioni, in qua cōmoratur docuit *Man.Rod.t.*3.*q.reg.q.*5.*art.*5. cuius sententiam approbauit *Tapia auth.ingressi,C.de sacros. Eccles. verbo sua,c.*6.*n.*39. saltem quoad vsumfructū, & quoad proprietatem, si prior religio aliqua bona religiosi habeat. Mouetur *ex* §.*si monachus reliquerit, in fine Auth.de Sanctissim.episcopo.* vbi id expresse decidi videtur. Verum ab hac sententia omnino recedendum est, & affirmandum illum religiosum suæ religioni, vel monasterio acquirere; quia sola professio acquisitionem religioni concedit, non reclusio. Neque contrarium deciditur, *in* §.*si monachus*; loquitur enim eo casu, quo reclusus professionem in secunda religione faceret; vel dici potest, religiosum sic reclusum secundæ religioni acquirere ex bonis sibi obuenientibus, quæ necessaria fuerint ad sui sustentationem, si à priori religione non suppeditantur. Secus vero, si nec professionem in secunda religione fecit, nec prior religio omittit ei alimenta præbere.

3. Fugitiuum religiosum omnes conueniunt (spectato iure communi antiquo) suæ religioni acquirere æquè ac si intra religionem esset; quia nec fuga illum à religionis dominio excludit, neque prælatis tollit potestatem, quam habent illum gubernandi, coërcendi, & puniendi, vt deciditur, *cap. Abbas.*18. *quæst.*2.

Si vero huiusmodi fugitiuus aliam religionem ingrediatur absque debita licentia, & facultate, distinguendum est; an huius malitiæ conscius sit prælatus, vel non? si conscio prælato factum est, communis omnium sententia est ex eo transitu nullo impediri non posse, quominus suæ religioni omnia acquisita cedant. Excipe nisi contemplatione religionis assumptæ aliquid ei esset donatum; quia tunc videtur religioni, potius quam religioso donari. Sic aliis relatis firmat *Sanch.lib.*7.*sum.cap.*33. *num.*10.*&* 11. *&* 12. At si bona fide prælati, & religionis professionem fugitiuus fecerit, durante ea bona fide plures censent putatiuo monasterio acquirere; eo quod religiosus seruo comparetur, qui non vero domino, sed putatiuo bona fide possidenti acquireret, *leg. si seruus qui bona fide, ff. de acquir. rerum dominio.* Quod intelligendum est quando ex rebus secundi monasterij, vel ex illis, cum operis suis, vel ex sua tantum industria, & labore acquirit; secus de acquisitis successione, donatione, & legato. Sic *Nauarr.com.* 2. *de Regularib. num.*30. *Azor.t.*1.*instit.moral.cap.*10. *q.*1. *Tapia authent.ingressi,Cod.de sacrosanct.eccles.verbo sua,cap.*6. *num.*22.*&* 23. adducuntque pro se *Bart.leg. si seruus communis;* 37.*ff. de Stipulat.seruorum, num. vlt.* At verius censeo religiosum, quomodocumque acquirat, priori monasterio acquirere. Moueor; quia ex bona fide secundi monasterij ius acquisitum priori succedendi in omnia iura, & actiones sui religiosi diminui non potest iure naturali, vt de se constat. Iure autem positiuo non inuenitur diminutum; nam esto religiosus seruo comparetur, & seruus bona fide à domino possessus ei acquirat; non inde infertur religiosum monasterio bona fide possidenti acquirere; quia non debet religiosus seruo in omnibus comparari, præcipuè, cum non possideatur à monasterio instar serui, sed potius instar filij; quia à quocūque possideatur non possessori, sed patri acquirit, *leg. per eum ff. de acquir. possess.* Adde esse longè diuersam rationem, ob quam seruus acquirere possit putatiuo domino, non tamen religiosus; quia possessio bona fide legitimo tempore præscripta dominium præcedens mutare potest, & nouum constituere, *leg. per eum, ff. de acquirenda possess.* §. *fin.* At putatiua professio veram professionem causare non potest. Nullum igitur est firmum fundamentum, vt asseramus religiosum putatiuum monasterio bona fide possidenti quærere quidquid ex illius bonis, vel sua opera, & arte quærit excluso priori suo monasterio, & religione. Et ita sustinet *Alexand.leg.*1.§.*per seruum qui est in fuga, num.* 14.*ff.de acquirenda possess.& ex parte consentit Sanch. lib.*7.*cap.*33.*num.*16. affirmans sola acquisita ex bonis secundi monasterij, vel ex illis cum sua industria cedere monasterio; non vero quæ religiosus sua tantum opera, & arte quæsiuit; quia neque hæc in seruo cedunt putatiuo domino, cum eius opera locari non possint, vt colligitur ex *l.per seruum ff. de vsu, & habitat.*

4. Verum si hic fugitiuus religiosus absque debita dispensatione ad episcopatum, vel aliud quoduis beneficium promoueatur, cum illius promotio nulla sit, quidquid inde acquirit, ecclesiæ cedit; censentur enim in hac parte ea beneficia, quasi vacantia. Acquisita vero non titulo beneficij, nec illius intuitu, sed contemplatione personæ religioni relictæ cedunt. In casu dubij cuius intuitu relictæ sint coniecturis standum est, iuxta *term. in cap. requisisti. de Testament.* & tradit pluribus relatis *Sanch.lib.*7.*sum.cap.*33.*n.*20.

5. De professo eiecto à religione est grauior dubitatio, cui acquirat? non enim videtur posse sibi acquirere, cum per expulsionem voto paupertatis liberatus non sit, neque item religioni, à qua præcisus est, & quacum communicationem non habet, neque item episcopo, in cuius diœcesi commoratur, cum illi non sit aliter subiectus, quam reliqui clerici sæculares, nec denique Pontifici, nam esto id possit statui, vnde constat statutum esse?

6. Sed vt certa ab incertis separemus. Si à religione iniustè expulsus sis ob malitiam prelati, vel minoris partis conuentus, non est dubium, omnia à te acquisita religioni cedere; quia malitia prælati, vel illius cum minore parte conuentus non debet religioni nocere. *Reg.delictum.*76.*de Regul.Iuris,in* 6. & tradunt omnes. Si vero ob malitiam religionis, vel conuentus iniustè expulsus sis, adhuc bona à te acquisita religioni cedunt, tametsi eis in pœnam priuari possit. Nam cum expulsio iniusta sit, non se eximit religio ab obligatione, quam habet te alendi, & gubernandi. Ergo non se eximit à iure succedendi in bonis à te acquisitis. Adde, tu teneris ad illam reuerti, & ipsa tenetur te recipere, & adhuc inuitum, & fugientem reuocare. Ergo reuocandus es cum omnibus bonis, & ita docent *Molina,t.*1. *de iustit.disp.*140. *vers. quoad votum, Lessius,lib.*2.*cap.*41.*dub.*15. *num.*112. *Sanch. lib.*7.*cap.*33.*num.*24. *Suar.t.*4.*de relig.tract.*8.*lib.*3. *cap.*6.*num.*19.

7. Quod si iustè expulsus sis (vt semper præsumendum est) si pro limitato tempore fiat, omnia a te acquisita religioni expellenti cedunt; si quidem cum omni

omnibus illis finito tempore expulsionis debes ad eam reuertere. *Suar. dicto lib. 3. cap. 6. num. 19.* At si absolutè, seu in perpetuum expulsus sis, communis sententia docet, te non monasterio non acquirere; eo quod cum illo communicationem nō habeas, ipsumque monasterium te à se expellendo omnia tua videtur expellere, & à se abiicere. Et confirmari potest exemplo serui, cui religiosus in acquirendo comparatur, qui si à domino relinquatur, non domino acquirit. *leg. quod seruus, ff. de Stipulat. seruorum.* Item exemplo infantis à parente expositi; qui non parenti lucratur, sed sibi, *cap. vnico, de infantibus, & languidis.* Ergo à monasterio expulsus non monasterio acquirere debes; Et ita sustinent *gloss. verbo languidis, & ibi Abbas ad finem. Nauar. com. 2. de Regularib. num. 33. Azor. t. 1. instit. moral. lib. 12. cap. 16. q. 9. Sanch. aliis relatis, lib. 7. sum. cap. 33. num. 26.* Sed inter hos doctores est difficultas, cui acquiras posito quod monasterio non acquiris. Nam tibi ob incapacitatem, quam habes, acquirere non potes. Alij dicunt nulli acquirere; quia nullius es. Sed est sententia absque vllo fundamento. Aliàs nullus contractus donationis, & venditionis tecum celebratus validus esset, si nullum dominium translatum esset. Alij affirmant dominium illorum bonorum acquiri Deo, administrationem episcopo, in cuius obedientiam recidis. Sic *Nauarr. coment. 2. de Regularib. num. 33.* Sed facili negotio hæc sententia conuincitur. Tum quia omnia bona temporalia in dominium humanum cedere debent, & non tantum in diuinum, deinde episcopo quo titulo administratio illorum bonorum competere potest, cum in eius obedientiam non recidas magis quam alij clerici sæculares, vt dicemus. Et præterea tibi est concessa administratio bonorum durante expulsione, non igitur episcopo competit. Denique alij sentiũt de his bonis iudicandum esse, ac de bonis vocantibus, quæ ad Principem, vel Rempublicam deueniunt; ac proinde Pontifici acquiri, & nomine ipsius episcopo, vel ecclesiæ, quæ te defuncto bona distribuere poterit. Sic *docuit Sayrus in claui regia, lib. 6. cap. 9. num. 28. Azor. t. 1. instit. moral. lib. 12. cap. 16. q. 9. Sanch. lib. 7. sum. cap. 33. num. 28.*

8. Verum rejecta hac opinionum varietate dicendum in primis est, te liberam habere bonorum quæ acquiris administrationem; quippè id necessarium erat expulsionis statui. De illis tamen testari non potes; quia tibi concessum non est; nec adest necessitas concedendi. Sic *Lessius, lib. 2. de instit. cap. 41. dub. 15. num. 113. Molina, t. 1. de instit. disp. 140. circa finem, vers. quando vero.*

9. Dubium tamen est; an ita liberam administrationem habeas, vt si in vsus vanos, & illicitos expendas, valida sit distributio, sicuti facta à clerico sæculari? Affirmant *Mol. t. 2. tract. 2. de inst. disp. 276. vers. quoad cæteros. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 15. num. 113.* Mouentur; quia esto dominium bonorum non habeas, habes tamen illorum administrationem, ac si dominium haberes. Præterea; quia vsu receptum est sic accipientes ad restitutionem non obligari. Cæterum verius credo, te solum in vsus honestos, & tuo statui conuenientes expendere posse, & aliter distributa restitutioni obnoxia esse; sic indicat *Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. cap. 6. num. 21.* Moueor; quia non est credendum religionem, vel ecclesiam, cui illa bona quoad dominium, & proprietatem competunt, eam tibi administrationem concedere, vt in quoscunque vsus etiam vanos, & turpes possis expendere cum hic concessionis modus nec necessarius sit, nec decens.

10 Quod si de proprietate, & dominio bonorum loquamur, distinguendum est, si post expulsionem translatus sis ad episcopatum, vel ad aliquam ecclesiam, seu beneficium, omnia, quæ acquiris, quomodocunque acquiras, ecclesiæ cedunt, iuxta *text. in cap. vnico. 18. q. 1.* vbi religiosus ad episcopatum, vel beneficium religioni non subiectum translatus non religioni, sed ecclesiæ acquirit. Ergo à fortiori dicendum est de ejecto, qui minus religioni subiicitur; & ita docent *Azor t. 1. lib. 12. cap. 16. q. 9. Lessius, lib. 2. cap. 41. dub. 15. num. 112. Sanch. lib. 7. sum. cap. 33. num. 30. Suar. dicto, cap. 6. num. 21.* extendit hanc doctrinam ad translationem voluntariam, qua te sub obedientia episcopi constitueres speciali voto emisso: nam esto hoc votum non extinguat professionem antiquam, nec religiosum constituat, videtur tamen te integrè à religione eximere, & episcopo tradere, & consequẽter omnia bona à te acquisita ei conferre, vt sub illius dispositione existant. Probabilis ex extensio, sed non firma; quippè nullo iure fundata. Nam *text. in cap. statutum. 18. q. 1.* de translatione ad episcopatum loquitur, & *text. in cap. si quis translatus, 21. q. 2.* de translatione ex vna ecclesia in aliam. Nullus ergo textus est, qui ob translationem ex voto non constituente religiosum bonorum dominium transferat.

11. Quapropter exclusa translatione ad episcopatum, vel beneficium probabiliùs existimo omnia à te acquisita religioni quoad proprietatem, & dominium cedere; quia ex eo quod te vt sibi inutilem, & nociuum abiecerit; non infertur bona à te acquisita abiicere, cum hæc non sibi nocumentum, sed vtilitatem afferant. Item religio non te ita efficaciter abiicit; quin te emendatum possit, & debeat admittere. Signum ergo est religionem non amisisse expulsione ius in te, tuáque bona quæsitum. Adde iure statutum esse omnia bona religiosi religioni cedere, sed ab hoc iure non reperitur eiectus exemptus. Ergo eiecti bona religioni cedunt, & ita sustinent *Molina t. 1. de instit. disput. 140. column. penult. vers. quoad votum, Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 15. n. 112. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. cap. 6. fine n. 21.*

12. Neque obstant adducta in contrarium n. 7. Concedo te expulsum non habere actualem cum religione communicationem; habes tamen possibilem, & debitam, si te reducas, & dignum exhibeas; ac proinde priuare non potes religionem iure, quod habet tua bona possidendi. Neque ex eo quod te à se expulerit, censenda est bona tua repulisse; quia bona non sunt illi nociua, secus tu, qui ei nocumentum præstabas. Exemplum serui, & infantis expositi non vrget. Nam seruus à domino ejectus libertatem consequitur, & sibi acquirit, vt colligitur ex *cap. vnico, De infantibus, & languid.* At religiosus nec solutionem votorum obtinet, nec sibi acquirere potest; infans expositus patria potestate liberatur; at religiosus iugum monasticæ disciplinæ non excutit. Adde dominum, & parentem in pœnam desertionis priuari bonis à seruo, & infante acquisitis; at religio cum nullam in ejectione iusta culpam commiserit, non debet bonis sui religiosi priuari; cum nec religioso id vtile sit.

13. Religiosum vero episcopum omnes conueniunt non religioni, sed suæ ecclesiæ acquirere; ac proinde eo defuncto non religionem, sed ecclesiam succedere. Habetur *cap. vnico, 18. q. 1.* Quod non solum de bonis titulo ecclesiæ acquisitis intelligendum est, sed etiam de acquisitis successione, donatione, legato, propria arte, & industria. Quia dictus *text. in cap. vnico,* generaliter loquitur, & tradit *Sanch. alios referens, lib. 7. cap. 23.*

cap.32.n.63. Suar.t.4. de relig. tract.8.lib.3.cap. 16. num.22.

14. Extendêda est hæc doctrina, tametsi ex religione Minorum sit episcopus assumptus: quia licet in *dicto cap. vnico*, de religioso S. Benedicti in episcopum translato fuerit sermo; eadem ratio est de omnibus aliis religiosis; si quidem æquè omnes à religionis obedientia eximuntur. Sic *Tapia in Authent. ingressi, verbo sua cap.6.n.87. Molin.t.1. de iustit. disput. 140. in princ. vers. quando religiosus, & in fine disput. Azor. t.1.instit moral.lib.12.cap.10.q.6.& cap.15.q.3.Sanch. lib.7.sum.cap.32. num.64.* Secundò extendi debet ad episcopum titularem. Nam esto suæ ecclesiæ non inseruiat, seruit tamen ecclesiæ vniuersali, & Pontificià, sua religione plenè exemptus; ac proinde Pontifici comparat. Sic *Azor.t.1.lib.12.cap.10.q.7.fine. Sanch.dicto cap.32.num.68.* tametsi alij satis probabiliter censeant religioni acquirere. Tertiò extendi debet ad episcopum, cui non in titulum, sed in commêdam ecclesia conceditur; nam durante ea commendatione à religionis iurisdictione exemptus est, ac proinde acquisita non religioni, sed ecclesiæ commendatæ cedere debent. *Sanch.n.69.* Quartò extende ad episcopum electum, & confirmatum, tametsi consecratus nō sit, nec possessionem ecclesiæ nactus; quia virtute confirmationis à religione eximitur, & suæ ecclesiæ inseruire potest munera episcopalis iurisdictionis exercendo. Ergo æquum est, vt suæ ecclesiæ, & non religioni acquirat: sic *Man. Rodriq.t.3.regul. quæst.q.69.art.4.& 2.t.sum.cap.70. num.6. Sanch.lib. 7.sum.cap.32.num. 67.* Quæ dicta sunt de episcopo regulari procedunt, si Cardinalis sit ecclesiæ Romanæ; quia ob hanc supremam dignitatem à religionis obedientia eximitur, vt benè relato *Riminaldo tradit Sanch.num.70.*

15. Quod si religiosus ad beneficium promoueatur variant doctores, cuinam cedant eo tempore acquisita? horum opiniones optimè refert *Sanch.lib.7.sum. cap.32.à num.71.* & tandem concludit sequutus *Bartolum leg.1.§.si fructuarius,n.4.ff. de stipulat. Seruor. & leg.sed & siquis stipuletur,§.interdum,ff.de Vsufructu. Bald cap.in præsentia, num.16.de probation.* si beneficium sit monasterio pleno iure subjectum, & maximè in temporalibus monasterio cedere, quæ religiosus acquirit successione, donatione, aut legato; non tamen quæ acquirit ex beneficio, aut sua arte, & industria. Atsi beneficium non sit monasterio subjectum, sed ordinario, omnia (inquit Sanch.) cedere ecclesiæ: cui sententiæ subscribit *Suar. t. 4. de relig. tract.8.lib.3.cap.19.à num.7.& 22.* Ratio ea est; quia si beneficium non sit pleno iure monasterio subjectum, nequit prælatus regularis religiosum remouere, quippè ab eius obedientia, & iugo regulæ exemptus est, & ecclesiæ in perpetuum addictus, sed propter hanc rationem statutum est, *cap.vnico, 18.q.1.* religiosum assumptum ad episcopatum non monasterio, sed ecclesiæ acquirere quocumque modo acquirat. Ergo idem est dicendum de regulari habente beneficium perpetuum. At si beneficium sit manuale ad nutum prælati amouibile, cum eo casu beneficiarius sit prælato regulari subiectus in omnibus, quæ administrationis beneficio non obsunt, sicuti alij regulares intra claustrum degentes; efficitur sanè omnia acquisita ab illo beneficiario monasterio cedere, nisi specialiter à iure excipiantur. At solum ea, quæ acquirit intuitu beneficij, & suis operibus videntur excepta. Ergo hæc sola ecclesiæ cedunt, alia monasterio. Minor probari potest quoad fructus beneficij ex *Clem.vnica, de Supplenda, negligent. prælat.* vbi prælatis regularibus interdicitur bona horum beneficiorum manualium suis mensis applicare, & vacantia aliquo modo occupare, & pensiones his beneficiis imponere. Quæ satis indicant fructus, & prouentus illorum beneficiorum monasterio non pertinere. De acquisitis opera, & industria beneficiarij non est text. probans ecclesiæ competere; at est efficax ratio; eo quod beneficiarius eo tempore, quo beneficium retinet addictus sit ecclesiæ inseruire; tametsi quoad proprietatem monasterio maneat subjectus. Ergo sicut seruus donatus alteri ad eius vsum, & seruitium pro aliquo tempore, ei cedunt, quæ sua opera, & industria acquirit, non quæ successione, aut donatione; hæc enim domino cedunt, sic de beneficiario dicendum est.

16. Verum etsi hæc sententia vtpote communior tenenda sit in consulendo, & iudicando. At probabilitate non caret ea, quæ affirmat siue beneficium sit subjectum, siue non, quæcunque à religioso beneficiario acquiruntur, quomodocunque acquirantur, cedere ecclesiæ; quia durante beneficio quodcunque sit, etiam manuale à religionis regimine, & obedientia exemptus est; sicuti quilibet alius religiosus habens beneficium monasterio non subjectum; solum enim subjectus videtur in beneficij conseruatione, vnde enim alia subjectio constat? At ex prædicta subjectione non infertur acquisita successione, donatione, aut legato religioni cedere debere; cum non cedant acquisita industriâ, & arte. Adde frequenter conuenire acquisita à religioso beneficiario sua opera, & industria, cuius beneficium monasterio est plenè subjectum, ecclesiæ competere. Cur ergo acquisita successione, legato, & donatione monasterio, & non ecclesiæ cedere debent? præcipuè cum in iure nulla horum bonorum distinctio facta sit. Deinde si monasterio illa bona cederent, non posset illorum administrationem habere nisi pro voluntate prælati; at commune est hos beneficiarios durante beneficio liberam acquisitorum dispositionem habere. Ergo signum est non monasterio, sed ecclesiæ cedere. Et ita docuit *Abbas, cap.fin.num.3.de Regularib.& cap. in præsentia, num. 67.de Probationib. Nauarr. coment. 2. de Regularib. num.6.& 10.& lib.3. consil. tit.de Regularib.consf.70. aliàs de statu monach.consf.13. num. 6. & 7. & tit.de Donat.consf.6.num.1.aliàs de præsumpt. consf. 2. Man. quæst.regul.t.2°.quæst.47.art.7. Eman. Sa, verbo Religio, num. 64.*

17. Ex his constat, quid dicendum sit de regulari promoto amobiliter ad prioratum alterius ordinis, cui cedant ab eo acquisita? Et dicendum est iuxta nostram, & Bart. sententiam cedere suo monasterio, & religioni, nisi ex prioratu, vel suis operis acquisierit. At iuxta sententiam Abbatis, & Nauarri omnia suo monasterio, & religioni cedunt. Vide *Sanch.lib.7.cap. 32.à num.79.*

18. Sed circa supradicta non est leuis difficultas; an regularis episcopus, vel beneficiarius promotus ad alium episcopatum, vel beneficium, vel eo relicto ad religionem rediens possit fructus episcopatus, & beneficij, qui suæ sustentationi superfuerunt, secum deferre, & in monasterij, vel ecclesiæ assumptæ vtilitatem expendere? Ratio dubitandi desumitur, ex *cap. statutum, 18.q.1.* vbi de regulari in episcopum assumpto dicitur: ad altare ad quod sanctificatur, & titulatur secundùm sacros canones, quod acquirere poterit, restituat. Si igitur illi altari restituenda sunt, nequit alteri ecclesiæ, vel suo monasterio concedere. Præterea illorum bonorum vsus, & administratio regulari conceditur, quatenus illius ecclesiæ sponsus est: ergo cessante hoc titulo nequit illa bona administrare, illisve

illisve vti,& ita sustinet *Suar. loquens de regulari episcopo,t.4.de relig. tract.8.lib.3.cap.16.à num.24.*

Cæterum verius credo, posse hunc episcopum,vel beneficiarium regularem alteri beneficio , vel episcopatui translatum , aut monasterio redeuntem secum transferre , quæ in priori beneficio acquisiuit. Quia non est dubium , dum episcopatum , seu beneficium retinet, fructus qui sibi , suæque sustentationi supersunt in vsus pios expendere posse; neque enim obligatus est in suæ ecclesiæ vtilitatem insumere , nisi fortè indigeat. Ergo poterit antequam monasterio, vel alteri ecclesiæ transferatur & priorem relinquat, eos fructus monasterio, vel illi ecclesiæ applicare; sicut poterat applicare pauperibus , alteriue pio operi. Et ita sustinet *Suarez* non satis consequenter loquens de regulari beneficiaro, *t.4.de relig.tract.8. lib.3.cap. 19.num.*20.*&* 21. Neque aduersus hanc doctrinam obstat *text.in cap.statutum*, ibi enim solum deciditur regularem episcopum restituere debere altari ad quod sanctificatur,quod ibidem acquirit.Quod non impedit; quin possit ea insumere in sui sustentationem,& quæ supersunt in pios vsus expendere.Adde restituéda esse altari post mortem , si durante vita distributa non sunt. Ad confirmationem concedo bonorum illorum vsum , & administrationem regulari concedi, quatenus illius beneficij sponsus est; ac proinde solo eo tempore administrare ea bona posse.Sed quia durante administratione ea bona alteri ecclesiæ applicuit , poterit translatus ad eam ecclesiam illis vti; quippè iam sunt bona suæ ecclesiæ ad quam sanctificatur,& intitulatur.

20. Hactenus loquuti sumus spectato iure communi antiquo, at iure nouo Pij 4. & Gregor. 13. aliqua sunt mutata. Nam Pius 4.constitutionem edidit,quæ incipit: *Decens esse censemus* , qua statuit omnia acquisita à clericis etiam in sactis tam sæcularibus, quã regularibus per illicitam negociationem , vel aliàs contra sacros canones , ad cameram Apostolicam pertinere. Id ipsum confirmauit alia constitutio incipiente *Romanus Pontifex*, cuius meminit *Nauarr. comm.de spoliis*, §. 7. *num*.3. 4. *&* 5. Excepit tamen ecclesiæ Romanæ Cardinales His ergo constitutionibus constat regularem fugitiuum , ejectum , vel ad beneficium promotum , vel extra conuentum ex facultate superioris degentem, si illicitè,vel contra sacros canones lucretur non monasterio , sed cameræ apostolicæ acquirere. Debet tamen regularis non esse ex numero laicorum ; quia hi esto sub nomine clerici in fauorabilibus veniant, non tamen in odiosis, & pœnalibus , qualis est hæc constitutio priuans religionem iure succedendi in suorum religiosorum acquisita;& ita sustinet *Suar.t.4.de relig.tract.8.lib.3. cap.2.num.*24. Vt autem hæc constitutio locum habeat, acquisitio debet esse illicita ex natura rei , vel contra sacros canones , nec sufficit quod sit illicita spectatis propriæ religionis constitutionibus; quia non esset illicita clerico vt talis est, de quo expressè loquitur constitutio, vt benè aduertit *Suar. dicto cap. 2.num.*25. Non tamen est opus,quod extra monasterium acquisitio contingat; quia constitutio hanc limitationem non fecit , sed absolutè loquitur; sicuti nec de fugitiuis,aut ejectis tantum,sed de quibuscunque regularibus etiam ad beneficium legitimè promotis,vel ex dispensatione extra monasterium degentibus intelligenda est;quia omnes hi sub nomine clerici regularis comprehenduntur. *Suar. dicto cap. 2.n.* 30.Probabile vero est religiosum obligatum non esse bona sic acquisita cameræ apostolicæ applicare ante sententiam iudicis , sed posse monasterio concedere; quia cum hæc constitutio sit lex pœnalis priuans religionem iure quæsito,videtur vim non habere ante iudicis sententiam. Quod satis indicant illa verba constitutionis,*quibus in vita priuati fuerint* , per sententiam inquam,& tradit *Suar.dicto cap.2.num.*28.

21. Insuper Gregor. 13. aliam constitutionem edidir,quæ est in bullario 44. *alias*,19.quæ incipit,*officij nostri*. Qua constitutione statutum est bona quocunque modo acquisita à regulari extra claustrum decedente; tametsi cum legitima suorum prælatorum licentia absit , ad cameram apostolicam pertinere, nec monasterio,neque alteri pio operi adiudicari posse:& ita tradit *Suar.dicto cap.2.à num.*28.*Sanch.lib.*7. *summ.cap.*32.*num.*60.*&* *cap.*33.*num.*21.

PVNCTVM XX.

Quale peccatum sit violare religiosam paupertatem,& quibus modis contingat.

1. *Sacrilegium est violatio paupertatis. Datur tamen leuis materia.*
2. *Grauis, vel leuis materia in voto paupertatis ex proportione ad furti materiam desumitur, secundùm omnem sententiam.*
3. *Potest stante violatione leui iustitiæ grauis esse violatio paupertatis.*
4. *Frequenter cum violas paupertatem committis iniustitiæ peccatum, sed non semper.*

1. NOn est dubium hanc violationem ex se graue peccatum sacrilegij esse;quia est contra reuerentiam Deo debitam, cui te infidelem exhibes non exequendo quæ illi promisisti.Quod adeo aliqui Doctores exagerant,vt nec materiam leuem in hoc peccato admittant. Sed non sunt audiendi;quia generale est in votorum transgressione dari leuem materiam, neque hoc votum aliquid speciale continet, ob cuius rationem excipi debeat à regula communi;& ita tradit *Nauarr.lib.3. consil.tit. de Regularib. consil.*75.*alias*, 3.*de Statu Monach.num.*18. *Azor.t.*1.*instit. mor.lib.* 12.*cap.*12.*q.*6.*aliis relatis Sanch.lib.*7.*cap.*20.*num.*2. *Suar.t.*3.*de relig.lib.*8.*cap.*6.*num.*4.

2. Solum est explicatu difficile,quando sit censenda leuis,quando grauis materia, vt peccatum proprietatis graue,vel leue iudicetur? Communis sententia affirmat ex materia furti seclusis circunstantiis hanc grauitatem, vel leuitatem esse desumendam,ita vt illa sit in materia proprietatis grauis materia , grauéque peccatum constituat,quæ ex se in materia furti grauis est , grauéque peccatum constituit, illa vero sit leuis materia , & leue peccatum,quæ in materia furti leuis est, nec culpam venialem excedit. Sic tradunt *Azor. Nauarr.Sanch.num.præcedenti relati.* Dixi debere desumi hanc grauitatem ex materia furti secundùm se, & seclusis circunstantiis personæ à qua furaris. Nam certum est ab homine paupere sæpè esse graue peccatum furti , si surripias argentum vnum , vel duos ob damnum graue,quod inde patitur, è contra esset peccatum leue surripere à Rege , vel homine ditissimo duos , vel tres aureos , si solum spectetur damnum, quod inde accepit. Non igitur ex hac diuersitate grauitas,vel leuitas violationis voti paupertatis desumenda est,sed ex materia furti secundùm se, & seclusis his circunstantiis, cuius grauitas , vel leuitas desumenda est

est ex eo, quod res suscepta grauiter conducat ad humanas actiones, & hominum necessitatem subleuandas, vt benè notauit *Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 6. n. 7.* affirmans infra aureum non esse censendam materiam grauiter supradicto fini conducere.

3. Cæterum etsi verissimum sit violationem paupertatis grauem esse quoties violatio iustitiæ secundum se grauis est; at existimo stante violatione iustitiæ leui secundùm se violationem paupertatis grauem esse posse: maior enim quantitas ad grauem iustitię violationem videtur requiri quam ad violationem paupertatis. Nam violationis iustitiæ grauitas desumitur ex læsione proximo facta in bonis externis ad vsū vitæ necessariis, quæ latiorem viam habet, quam læsio paupertatis, quæ desumitur ex infidelitate, quam in Deum præstas non exequendo promissa, quæ infidelitas, vtpotè diuini cultus omissio ad sui grauitatē minori materia contēta est. Et confirmari potest ex voto erogandi in pauperes, tres vel quatuor argēteos, cuius transgressio grauis esset censenda, & peccatum mortale ob diuini cultus notabilem diminutionē; tametsi in materia furti tres, vel quatuor argentei leuis materia reputentur. Dicendum igitur est ex voto eleemosynæ grauitatem, vel leuitatem voti paupertatis desumendam esse, illamque esse materiam leuem, vel grauem, cuius omissio in voto eleemosynæ grauis, vel leuis esset. Cum autē in voto eleemosynæ quatuor argentei cēsendi sint materia grauis, eorum etiam dispositio inuito superiore in materia paupertatis grauis materia censenda etiā. Et ita explicat *Suar.* huius peccati grauitatem *d. t. 3. lib. 8. c. 6. n. 9.*

4. Sed est dubium; an quoties peccatum committis aduersus paupertatis religiosæ votū, simul etiam cōmittas peccatum furti, & iniustitiæ? Breuiter respondeo frequenter ita esse, non tamē semper. Quoties igitur res monasterii vel à sæcularibus absolutè donatas recipis, retines, vel expendis superiore inconsulto, peccatum proprietatis, & furti committis, quia est inuitum monasterium in cuius dominium sunt trāslatæ. At si sæcularis sic tibi donata concederet, vt nollet in monasterium eorum dominium, nec administrationē transire, solum peccatum sacrilegij aduersus paupertatis votum cōmitteres illis vtendo, non tamen furti, & iniustitiæ; cum dominus non sit inuitus. Sic *Corduba in sum. q. 109. Nauar. lib. 3. de restit. c. 1. p. 3. dub. 3. n. 182. in 2. edit. Sayro in claui regia lib. 9. c. 16. n. 21. Sanch. lib. 7. sum. cap. 19. n. 55. & c. 20. n. 7. & seqq. Lessius lib. 2. c. 41. dub. 9. n. 80.* Econtra affirmat *Sanch. dicto c. 20. n. 10 & consentit Suar. t. 3. de relig. lib. 8. c. 11. n. 15.* te peccare posse aduersus iustitiam, non tamen aduersus paupertatem; vt si à sæcularibus fureris non tibi retinendum, sed monasterio tradēdum; vel aliena contra domini voluntatem destruas; quia in ijs actionibus nihil tibi vsurpas. Et idem est si ex volūtate superioris furtum cōmissum retineres, peccares (inquit *Sanch. & Suar.*) contra iustitiam, sed non contra paupertatē; quia non proprio, sed alieno nomine rem vsurpas. At hæc mihi non placent; quia paupertatis violationem cōstituit rei temporalis vsus, & administratio absque licentia legitima superioris; at furans rem alienam, vt monasterio tradas, cui tradere non potes, alienam rem vsurpas, illáque vteris absque superioris legitima licentia. Ergo peccas contra votum paupertatis. Nec te excusat, quod eam accipias, vt monasterio tradas; quia ea traditio nulla est, sicut non te excusaret, si eam acciperes, vt alteri sæculari concederes. Neque item te liberat ab hac paupertatis transgressione, quod ex voluntate superioris furtum commisseris; quia ea superioris voluntas vtpotè iniqua nullius est effectus. Non enim superior concedere potest sibi subditis recipere, quæ ipse administrare nequit. Deinde destructio rei alienæ inuito domino vsurpatio est, contra paupertatis votum: vsurpas enim rem alienam non retinendam, sed consumendam: quo vsu nihil magis proprium dominij excogitari potest. Violatio igitur paupertatis in vsu rei temporalis pretio æstimabilis absque superioris legitima licentia consistit. Et ita sustinet *Valent. 2. 2. disp. 10. q. 4. pūct. 3. vers. patet, Less. lib. 2. c. 41. dub. 9. n. 79.* Hic autē vsus tripliciter cōtingere potest acceptione, retētione, & distributione.

Pvnctvm XXI.

Qua acceptione, & retentione paupertatis votum violetur.

1. *Videtur ex acceptione, & retentione absque licentia, quod extenditur ad comestibilia.*
2. *Quanti hæc æstimanda sint, vt graue peccatum constituant.*
3. *Quid de rebus conuentus vsu præsentaneis non consumptibilibus.*
4. *Si accipias ab externis, vt tibi retineas, illisque vtaris, peccas.*
5. *Si accipias, vt superiori tradas, rarò potest esse mortale.*
6. *Accipere à sæcularibus pecuniam in custodiam, vt opportuna occasione ex licentia superiorū vtaris, non videtur graue peccatum.*

1. Qværito respondeo, ea acceptione, & retentione paupertatis votum violari, quæ absque superioris consensu fit; nam eo ipso fit nomine proprio; colligitur expresse ex *cap. non dicatis, 12. q. 1. & ex cap. cum ad monasterium, de statu monach.* & tradūt omnes. Ea autem, quæ accipere potes, vel sunt bona conuentus, vel externorum. Si sint bona conuentus, eáque occultes in tuum vsum proprium, peccas mortaliter stante materia graui tum contra iustitiam, tum contra religionem: Sic *Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 11. n. 39.* quia nomine proprio vteris re prætio æstimabili inuito domino. Solum aduerto ex comestibilibus, quæ communiter religiosorum sustentationi designātur, si ad tuum vsum accipias, grauiorē multo materiā desiderari vt pecces mortaliter. Tum quia superiores in hac parte nō sunt æquè inuiti, sed instar patrum cū filiis se habēt. Tum quia eo vsu parcis aliis rebus, quæ à superiore in tui sustentationē erant concedendæ. Sic *Suar. t. 3. lib. 8. c. 11. n. 41. Sanch. lib. 7. sum. c. 21. à n. 31.*

2. Quanti autem hæc comestibilia æstimāda sint, vt occultè accepta censeantur materiā grauem, & peccatum mortale constituere, prudēti arbitrio est definiēdum, vt notant *Suar. & Sanch. supra.* Si enim paulatim modica accipias etiāsi cum animo firmo perseuerandi in ea iniqua acceptione, peccatū mortale non cōmittes, nisi fortè religioni grauis damnificatio fiat, religiosiq; alij debita sustentatione priuentur. *Sāch. d. c. 21. n. 31.* At si simul hæc comestibilia accipias, vt sic accepta occultè retineas, & paulatim cōsumas; crederem te peccaturū mortaliter, si valorem vnius aurei excederent; quia grauem deformitatem continet hæc acceptio, & retentio, meritóque superior est inuitus. Quod à fortiori procederet, si res accepta pretiosa sit, neque ad communem vsum, sed extra ordinarium religiosorum, vel pro infirmis destinata est. *Sanch. dicto c. 21. n. 33.* Notanter dixi de acceptione, & retentione comestibilium ad tuum vsum, nam si ea accipias, vt vendas; vel cum externis distribuas, non dubito, minorem quantitatem sufficere ad

peccatum mortale constituendum; quia in eo vsu vt pote religioni magis nociuo superior inuitus est, & ita notauit *Lessius* loquens de famulis, & filiisfamilias. *li. 2. de iust. c. 12. dub. 8. n. 48. San. dicto lib. 7. sũ. c. 21. n. 31.*

3. Si vero quæ ex conuentu accipis non sint vsu præsentaneo consumptibilia, qualia sunt libri, imagines, vestes, & similia; Distinguendum est, vel ea accipis, vt occultè retineas, & inscio superiore vtaris, ne possit à te auferre; & in eo casu manifestum est vsum esse mortaliter peccaminosum, si per longum tempus vnius scilicet anni fiat. *Suar. lib. 8. c. 12. n. 4. & seqq.* At si non occultè retineas, sed palàm habeas, ita tamen cum aliis rebus ex superioris licentia possessis immixta, vt vix superior distinguere possit, nec inuenire. Affirmat *Azor. t. 1. instit. moral. cap. 12. quæst. 3. lib. 12.* si solum ad tempus, & non in perpetuum ea sic velis retinere, non esse peccatum mortale. Verius tamen existimo contrarium, si diuturno tempore horum retentio continuetur; quia est retentio absque voluntate superioris ipso facto ita occulta, vt superior moraliter loquendo sic retentis vti non possit, nec pro libito disponere. Adde, esto à principio ex voluntate superioris ea acceperis, si postea timens ne ea auferat, vis ita celare, vt non possit pro libito auferre, proprietarius eris; quia vis possidere rem irreuocabiliter, & à superioris voluntate independenter. Sic *Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 12. n. 4. & 6. Sanch. lib. 7. sum. c. 19. n. 57.*

4. Quod si bona, quæ accipis absque superioris consensu, externorum sint, ea accipis, vt tibi retineas, & inscio superiore vtaris, non est dubium, esse acceptionem mortaliter peccaminosam, si materia grauis sit. Quod adeo verum est, vt etiamsi sæcularis tibi eam ad vsum concedat, retento apud se dominio, adhuc tu illis vtens absque superioris consensu peccas mortaliter; quia voto paupertatis non solum priuaris rerum dominio, sed illorum libero vsu, & à superiore independente, vt benè tradit *Azor. t. 1. instit. moral. lib. 12. cap. 12. q. 2. Lessius lib. 2. de iustit. cap. 4. dub. 5. n. 18. Sanch. lib. 7. sum. cap. 19. n. 53.* Neque ab hoc peccato proprietatis excusat, quod sic donata à sæcularibus sint comestibilia; quia etiam illorum vsus est pretio æstimabilis, & contra votum paupertatis, si absque cõsensu superioris habeatur: tametsi, vt dixi, quantitas maior in his desideretur ad peccatum mortale constituendum, quam in pecunia, aliisque materiis. Imo maior expostulatur in sic acceptis, quam in vsurpatis à conuentu; quia minus prælatus inuoluntarius est. *Sanch. lib. 7. sum. cap. 19. n. 53. & cap. 21. à n. 31. Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 11. n. 41.*

5. Dixi si rem accipis, vt tibi retineas, nam si eam accipis superiori tradendam, raro potest esse mortale peccatum. Tum quia superior frequenter consentit. Tum quia liber est ad rem acceptandam, vel repellendam, prout sibi magis placuerit. At si daremus superiorem esse inuitum, & quantitatem acceptam eo renuente grauem esse, non dubito posse per se peccatũ mortale constituere, quia ea acceptio, & traditio in monasterij vsus actus est proprietatis, quia est vsus rei tanquam propriæ. & ita tradit *Suar. dicto lib. 8. cap. 11. num. 32.*

6. Sed quid si pecuniam, vel aliud quiduis à sæculari acciperes in custodiam, vt opportuna occasione ex licentia superioris libros emeres, aliisque tuis necessitatibus succurreres? Affirmant *Sanch. lib. 7. sum. cap. 19. n. 50. & Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 11. in fine n. 45. Layman. lib. 4. tract. 5. cap. 7. q. 1. vers. At vero,* te excusari à vitio proprietatis; eo quod nec dominium, nec vsum, neque administrationem illius pecuniæ acceptas, sed hęc omnia vis esse apud deponentem solo officio custodis admisso. Quod voto paupertatis non videtur prohibitum, vt satis indicauit *Nicol. 3. in cap. exiit, vers. ad maiorem de Verbor. significat.* vbi loquens de fratribus Minoribus, in quorum fauorem sæculares apud syndicum pecunias deponunt, inquit, Patet ex præmissis in tali commẽdatione pecuniæ ipsos fratres non solum à receptione pecuniæ, proprietate, dominio, vsu, ac contrectatione qualibet ipsius, & ab ea pecunia penitus esse alienos. Idem autem est, vt benè notauit *Sanch. supra ex D. Bonauentura,* quòd pecunia apud te, vel apud tertiam personam deponatur, si nolis illius dominium, vsum, aut administrationem acceptare superiore inconsulto. Verum etsi aduersus votum paupertatis hæc dispositio non sit, sæpè est contra regulas, & religionis constitutiones: quippè multum minuit in Deum fiduciam, & nõ parum derogat paupertatis religiosæ perfectioni, & splendori; ac proinde admittenda non est. Aduerte tamen supradictam depositionem non debere admitti in vim depositi, sed solum in vim cuiusdam familiaris custodiæ, aliàs peccaret religiosus aduersus paupertatis votum depositi contractum celebrando, quia esto contractus nullus sit, nullamque obligationem monasterio imponat; at velle quantum est ex se eam obligationem subire, & iura depositi deponenti concedere superiore inconsulto, iniquum est.

PVNCTVM XXII.

Qua distributione, & dispensatione pecuniæ votum paupertatis violetur.

1. *Distributio sine licentia tacita, vel expressa violaret paupertatem.*
2. *Si obtenta licentia ad vnum in aliud expendas, absque alia præsumpta licentia peccas.*
3. *Ex bonis conuentus destinatis non licet religiosis priuatis eleemosynas facere: ex bonis tantum vsui speciali illorum, est consuetudini standum.*
4. *Quid de acceptis à sæcularibus? Sub distinctione respondetur.*

1. Regula est ab omnibus doctoribus recepta eam distributionem pecuniæ contra votũ esse, quæ fieret absque expressa, vel tacita superioris licentia, quia est vsus satis apertus dominii. Quod nõ solum verum habet in donatione, sed etiam in mutuo, deposito, & commodato; vteris enim re tanquam propria. Non enim tibi licet alium pecuniæ vsum habere pręter eum, qui à superiore expressè, vel tacitè concessus est. Solum aduerto cum *Sanch. lib. 7. sum. cap. 19. n. 65.* te ferè semper excusari à mortali mutuando, cõmodando res ad tuum vsum destinatas, si securus es de restitutione, aut conseruatione illarum: quia videtur esse leuis materia. Ego dicerem, quia eo casu superior non censetur esse notabiliter inuitus.

2. Hinc infero, si licentiã habeas expendẽdi pecuniam in libros, v. g. te peccaturum si absque alia licentia præsumpta aliter expendas, quia illa prior licentia limitata erat, neque ad aliam dispositionem extenditur; ac proinde est vsus pecuniæ absque licentia. *Mendoza in quodlib. q. 8. concl. 3. Man. Rodriq. quæst. regul. t. 3. q. 29. art. 10. concl. 4. Sanch. lib. 7. summ. cap. 19. num. 68. Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 15. q. 8.* Quapropter si pro iter agendo datæ tibi essent pecuniæ, tu vero strictius solito viueres, non obinde poteris

ex tibi

ex tibi subtractis libros emere, eleemosynas facere, alterive vsui applicare; quia solum pro sustentatione, & necessitatibus in itinere concurrentibus concessæ sunt. Excipere tamen debes, nisi contrarium consuetudine religionis receptum sit. Plures enim religiones suis religiosis determinatam quo tam pro cibo, & potu, aliisque necessariis designant, ea lege, vt nihil amplius teneatur monasterium eis dare, neque ipsi de residuo rationem reddere, sed suo damno, vel incommodo eam expendunt. In his enim religionibus apertum est nullum esse peccatum residua donare, in aliumve vsum pium expendere. Sic *Nauarr. com. 2. num.8. de Regular. & lib.3. consil. tit. de Regular. consil. 75. alias de statu Monach. conf. 3. n.46. Petr. Nauarr. lib.3. de restit. cap.1. dub.1. num. 158. in 2. edit. Molin. t.2. de iust. disp. 276. vers. religiosus in conuentu. Sanch. lib.7. sum. cap. 19. num. 100. Suar. t.3. de relig. lib.8. cap.15. num.8.* At in ea religione, vt in societate Iesu, in qua religiosis nulla quota determinata assignatur, sed quæ fuerint necessaria singulis religiosis conceduntur, nullatenus possunt quæ sibi subtrahunt de sustentatione etiam iter agendo in alios vsus expendere; quia solum vsum facti in particulari habent.

3. Secundo infero, singulis religiosis licitum non esse eleemosynas facere ex bonis communitati destinatis; quia non ipsis, sed superiori competit eorum bonorum administratio. Ex rebus tamen proprio vsui destinatis consuetudini standum est, ex qua colligitur expressa, vel tacita superioris voluntas. In omnibus quippè religionibus receptum est, religiosos iter agentes, vel extra claustra in studiis versantes aliquas moderatas eleemosynas facere posse; id enim & pietati, & religioni consonum est. Imo & donationes aliquas leues consanguineis, vel amicis in signum gratitudinis beneficij recepti, vel in significationem debitæ amicitiæ, vel ad conciliandam eorum voluntatem in fauorem religionis. *Suar. dicto c.15. a num. 11.* Procuratori conuentus solum eleemosynæ ex rebus conuentus permittuntur, quantum fuerit præscripta consuetudo illius religionis, & voluntas superioris præsumpta; aliàs non se gereret vt prælati administrator, sed vt dominus. *Azor t.2. instit. moral. lib.12. cap.10. q.3. Sanch. lib.7. summ. cap.19. num.92. & 94. Suar. t.3. de relig. lib.8. cap.15. num.9.* Prælatus vero religionis in eleemosynis, donationibusve præstandis seruare debet consuetudinem suæ religionis; quia hæc indicant quid potestatis habeat, vt bene *Suar. cap.15. num.10. & 11.*

4. Sed quid dicendum, si non bona conuentus, neque in tui vsum destinata, sed à sæcularibus accepta tradas consanguineis, vel amicis, eritne hæc traditio, & dispensatio contra paupertatem? Distinguendum est, si ea absolutè accipias non solum contra paupertatem, sed etiam contra iustitiam aduersus religionē, cui illa bona tua acceptatione sunt incorporata, peccas. At si ea nolis accipere, sed donanti manifestes te eius nomine consanguineis donaturum, non videris iustitiam, nec paupertatē violare; non iustitiam, cum ex domini voluntate traditio fiat; non paupertatem; quia tu nec donas, nec aliquid tradis consanguineis, sed sæcularis tuo medio donationem præstat. *Sanch. lib.6. de matr. disp.4. num.7. & lib.7. sum. cap.19. n.74. Suar. t.3. de relig. lib.8. cap.15. num.16.* Quod verum habet, etiam si sæcularis non signauerit quibus pecunia concedenda sit, sed id tuo arbitrio reliquerit; quia sola personarum electio tibi competit, quæ non est contra paupertatem, non tamen pecuniæ distributio. sic *Suar. dicto t.3. de relig. lib.8. cap.15. n.16.* At si sæcularis pecuniam tibi concedat, vsum illius non determinans, sed tuo arbitrio relinquens, vt nomine ipsius in vsum quem elegeris, expendas; affirmat *Suar. dicto cap.15. n.16.* te peccaturum contra paupertatem sic pecuniam accipiendo absque voluntate superioris; quia virtute accipis potestatem eam in tui commodum expendendi. Verùm excusari ab hoc peccato posses, si nunquam in tui vsum expendas superiore non consentiente, neque eam voluntatem habeas, cum acceptas. Quia eo casu comparatione tui solum habes eam pecuniam in custodiam absque potestate conuertendi eam in tui commodum. Neque obstat sæcularem tradentem tibi pecuniam nomine suo distribuendam æque in tui, ac in aliorum vsum concessisse; nam esto sæcularis eo modo concedat, tu liber es in acceptatione; ac proinde acceptare potes illam pecuniam sic in aliorum vsum distribuēdam absque superioris consensu. In tui vero vsum ex voluntate superioris.

PVNCTVM XXIII.

Quæ licentia superioris excuset subditum à paupertatis transgressione.

1. *Licentia voluntaria debet esse.*
2. *Debet esse iusta, hoc est absque iniustitia.*
3. *Proponitur obiectio, & fit illi satis,*
4. *Nulla est facultas ad vsus turpes, vanos, & superfluos concessa.*
5. *Accipiens sic pecunias debet restituere. Ex accidenti excusari potest.*
6. *Hæc licentia sufficit, si sit tacita, vel præsumpta.*
7. *Tacita sufficit, esto superior adiri possit.*
8. *Sufficit etiam præsumpta.*
9. *Sed fere semper in hoc vsu veniale peccatum committitur.*
10. *Qualiter debita licentia sufficere possit.*
11. *Quis sit superior, qui debet licentiam concedere.*

1. Dicendum est, solam licentiam voluntariam, & iustam, siue tacita sit, siue expressa te à paupertatis transgressione excusare. Quia ea posita non operaris nomine proprio, sed alieno scilicet superioris. Primo igitur debet esse licentia voluntaria absque vllo metu, coactione, dolo, vel fraude extorta; quia hæc reddunt actum simpliciter inuoluntarium, *Sanch. lib.4. cap.19. n.16. Suar. t.3. de relig. lib.8. cap. 11. n.14.* Ad dolum, vel fraudem reducitur, si ea taceas, quibus declaratis non solet licentia concedi, vel ea falsò exprimas, quorum ratione conceditur licentia, alias non concedenda. *Suar. & Sanch. locis allegatis.* Secus vero si ea taceas, vel falso exprimas, quibus tacitis, vel expressis non solet per se licentia concedi; tametsi difficilius concedatur. *Suar. d. cap.11. n.14.*

2. Secundo requiritur licentiam esse iustam, hoc est absque iniustitia concessam. Si enim ex prælati voluntate aliena surripias, & de ipsis disponeres non solum iniustus, sed sacrilegus aduersus paupertatis votum eris. Prælatus enim potestatem non habet de alienis rebus inuitis suis dominis disponendi. Ergo nec potestatem habet, vt tibi eam dispositionem concedat. Ergo cum de facto concedit, ea concessio nulla est; neque in ea concedenda vt superiorem, & prælatum à Deo constitutum se gerit. Debet ergo licentia esse iusta, vt vitium paupertatis excuset, & ita sustinet *Nauarr. comm.2. de Regularib. n. 21. Petr. Nauarra lib.*

lib.3.de restit.cap.1.p.3.dub.1.num.168.& alii, relatis Sanch.lib.7.summ.cap.19.num.21.

3. Dices voto paupertatis te obligatum non esse vitare iniustitiam,sed solum vitare proprietatem,quæ in eo consistit,ne rebus temporalibus proprio nomine vtaris; at cum aliena ex consensu tui superioris surripis, & de illis disponis, non proprio, sed alieno nomine illis vteris. Ergo vitas proprietatem. Ergo non est necessaria licentia iusta pro vitanda paupertatis transgressione. Et confirmo; si pro suffragio ferendo,vel opere seruili in die festo aliquid ex licentia prælati accipias, & expendas, valida est acceptio, & distributio; Ergo signum est validam esse licentiam, tametsi iniquè detur;Ergò ad vitandam paupertatem quæcunque licentia siue iusta, siue iniusta sit,sufficit; & ita sustinet *Suar.t.3.de relig.lib.8.cap.11.num.15. & alij plures relati à Sanch.dicto cap.19.num.20.*

Sed hæc non vrgent, vt à proposita, & communi sententia recedamus. Fateor equidem te voto paupertatis obligatum non esse vitare iniustitiam, sed solum proprietatem, quam violas alienis vtens; non quia vteris alienis præcisè, sed quia illis vteris absque licentia legitima,& iuridica superioris: illa enim licentia, vtpotè iniqua, & iniusta est licentia de facto, non de iure; ac proinde te excusare non potest. Ad confirmationem dico, dupliciter concedi tibi posse licentiam ad recipiendum pretium ob turpem actionem.Primo absolutè,& antecedenter ad ipsum actum turpem.Secundo illo supposito;si absolutè,& antecedenter ad actum turpem detur licentia,nulla est quia est facultas ad faciendam iniquitatem: nam recipere pretium sub onere, & obligatione faciendi peccatum, iniquitas est. At si tibi detur licentia ad recipiendum pretium,casu quo actionem turpem præstiteris,valida est talis licentia,quia est de actu licito,& à fortiori valet licentia ad sic acceptum expendendū.

4. Ex hac conditione deducitur non posse prælatum tibi concedere facultatem ad bonorum distributionem,turpem,vanam, & superfluam; quia prælato vtpote non domino, sed dispensatori,& administratori bonorum religionis non est datum ea distribuere in quemcunque vsum, sed in vsum honestum, pium,& religioni congruum. Quapropter si de facto prælatus tibi eam concedat facultatem, cum nulla sit concessio;non excusaris ob illam à proprietate, & ita tenent *Nauarr.& Petr.Nauarra,Sanch.num.2.relati.* Adde neque ipsum prælatum eam facultatem sibi concedere posse; quia non potest sibi ampliorem, quam subditis vsurpare iurisdictionem. Deinde iuxta præscriptum religionis sibi, & subditis licentiam concedit;at non est præsumendum religionem velle, vt in actus turpes,vanos, & superfluos eius bona absumantur. Ergo quoad huiusmodi vsum nulla prælatus gaudet authoritate. Sic *Nauarr.lib.3.consil.su.de Regular.consil.75.aliàs,de Statu Monach.cons.3.num.42.& com.2.de Regular. num. 21. & com.3. num.27. Sanch.lib.7.summ.cap.19.num.23.*

5. Deinde deducitur, accipientem pecunias à religioso in vsus turpes, vanos, & superfluos expensas per se obligatum esse monasterio restituere;quia sunt acceptæ ab eo,qui eas dare non poterat,& contra voluntatem religionis,quæ illarum dominus est:sic docent *Siluest.religio,6.q.7.Molina,t.1. de iust.disp.140. vers.si aliquid,& t.2.disp.276. Man.Rodrig.qq.regul. t.2.q.125.art.2.Petr. Nauarra, lib.3. de restit.cap.1. dub.3.num.183. Sanch.lib.7 summ. cap.19. num.30.* Dixi *per se*, quia ex accidenti censeo frequenter fieri accipientem de obligatum esse,à restitutione;eo quod facta alienatione præsumi potest religionem consentire,ne sibi restituantur sic accepta. Quod facere potest,ne eius, & religiosi honor periclitetur: sic docet *Rebell.de obligat. iustit. 2.p.lib.12. q.4. sect.2.num.6.* & generaliter accipientem à religioso habente à superiore facultatem expendendi pecuniam in vsus, qui sibi placuerint, non esse obligatum restituere docuerunt *Bañes,2.2.q.62.art.5.dub.5.Ludouic. Lopez,lib. 2.de contract.cap.40. vers. an autem religiosus, & alij viri docti* eo fundamento ducti, quia esto religio in modo expendendi pecuniam inuita fuerit; non tamen in illius distributione,cum licentiam generalem concesserit. Sed est friuola ratio;siquidem modus ille distributionis ab illa determinata distributione non distinguitur;ac proinde cum modus sit præter voluntatem religionis, & ipsa distributio præter eius voluntatem censenda est,& obligationem per se restitutionis in accipiente inducit.

6. Tertio hæc licentia voluntaria, & iusta debet esse expressa,tacita,vel præsumpta. Quocunque enim ex his modis habeatur, sufficit ad excusandum proprietatis vitium. Nam eo posito verum erit te non operari proprio nomine, & à superiore independenter,sed dependenter ab eius voluntate,cui tuam operationem subiicis. Et quidem hanc licentiam tacitam,vel præsumptam sufficere ad excludendam proprietatem, quando superior commodè adiri non potest,& vrget occasio accipiendi, retinendi,vel expendendi, certum est ex benigna interpretatione voti paupertatis,quòd præsumi non debet extensum fuisse ad expressam licentiam moraliter impossibilem: Sic *Suar.t.3.de relig.lib.8.cap.11.num.3.*

7. Deinde existimo certum, etiam si superior adiri possit,licentiam tacitam sufficientem esse. Illam voco tacitam licentiam, quæ virtute in alia expressa continetur, vt si superior tibi concedat licentiam peregrinandi, nec prohibeat aliquid recipere, & recepta expendere,eo ipso censetur cōcessisse, Teste *Suar.t.3,de relig.lib.8.cap.11.num.7.* Item si consuetudine introductum sit, te posse aliqua recipere, retinere,vel expendere,& superior consuetudinem non reuocet,cum possit,ea omnia censetur approbare. Sic *Suar.dicto t. 3.lib.8.cap.11.num.7.Sanch.lib.7.summ.cap.19.num. 7.* At idem est, si superiore conscio, nec prohibente, cum facilè posset aliquid recipias, retineas,aut expendas,quia in ea dissimulatione virtute continetur quædam approbatiua voluntas, *cap. error.cap. consentire, 83.dist.* Secus esset, si difficulter impedire posset; eo quod timet domum esse perturbandam tuis querelis; quia eo casu ea dissimulatio non est licentiæ concessio, sed facti permissio, quæ te non excusat. Sic *Nauarr. cons.2.de Regular.num.22. Mendoza in suis quodlibet.q.8.concl.7. Man.Rodriq.quæst. regular.t.3. q.29.art.11.Sanch.lib.7.summ.cap.19.num.12. Suar. dicto cap.11.num.8.*

8. Difficultas solum est de licentia præsumpta, quando scilicet præsumis superiorem daturum fore licentiam,si ab eo peteres,& tu præ verecundia,aliove humano respectu petere omittis;an eo casu à proprietate excuseris:Videris non excusari;quia licentia futura superioris, cùm de facto non sit, non potest efficere,vt nomine illius dispositio præstetur. Cæterum communis sententia docet supradictam licentiam præsumptam sufficientem esse ad vitandam proprietatem.Quia ad hunc effectum sufficit,quod voluntati superioris saltem futuræ nixus opereris. Si enim ad vitandum furtum,ea præsumptio de voluntate domini sufficit, vt constat ex *leg. inter omnes, §. rectè,ff.de furtis*, à fortiori sufficit ad vitandam proprietatem, Neque credendum est vouentes paupertatem strictius

se

se obligare voluisse. Atque ita sustinet *Nauarr. com. 2. de Regular. num. 20. Petr. Nauarra lib. 3. de restitut. cap. 1. p. 3. dub. 1. n. 160. Valent. 2. 2. disp. 10. q. 4. pun. 3. post initium, Azor. t. 1. instit. moral. lib. 12. cap. 12. q. 2. 3. & 4. Sanch. lib. 7. sum. cap. 19. n. 4. Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 11. n. 4.* Qualis autem cognitio huius voluntatis futuræ desideretur, an certa, an sufficiat probabilis? Variant doctores. Plures affirmant certam requiri: aliàs erit periculum operandi absque vlla licentia, & contra domini voluntatem: sic *Molina, t. 2. de iustit. disput. 276. circa finem. Petr. de Ledesma, 2. 1. summ. tract. 8. cap. 21. difficult. 7.* Verius tamen est probabilem cognitionem sufficere; quia sic operans moraliter certus est de voluntate superioris, neque periculo morali operandi sine licentia exponitur tametsi physico exponatur. Sic *Nauarr. com. 2. de Regul. n. 20. & in sum. cap. 17. n. 5. Lessius lib. 2. de iust. cap. 2. dub. 8. n. 49. & cap. 41. dub. 9. n. 80. Mendoça in quodlib. q. 8. concl. 8. Sanch. plures referens, lib. 7. sum. cap. 19. n. 13. in fine, Suar. t. 3. de relig. lib. 8. cap. 11. n. 11.*

9. Aduerto tamen in hac receptione, & bonorum dispositione ferè semper peccatum veniale committi; eo quod superior cum commodè adiri potest, ægrè ferat hanc clandestinam, & furtiuam receptionem, & dispositionem, vtpotè obseruantiæ religiosæ, & paupertatis puritati satis aduersam. Sed quia hæc contradictio solum est de modo clandestino, & furtiuo, non de ipsa receptione, & dispositione culpam venialem non excedit. Sic *Nauarr. Suar. Sanch. num. praecedenti relati.*

10. Rursus aliqui dicunt ad vitandam proprietatem non requiri licentiam, expressam, tacitam vel præsumptam, sed sufficere debitam: sic docuit *Mendoza in quodlib. q. 8 in fine.* Et mouetur; quia voto paupertatis non te obligasti ad paupertatem irrationabilem. Sed in hac re in primis dicendum est licentiam præsumi posse, quoties est debita; quia semper præsumi potest superiorem operaturum secundùm regulas rectæ rationis. Quare prædicta quæstio solum locum obtinet, cum superior expresè negat licentiam, quam debebat concedere, quod non est facilè præsumendum de superiore, qui pluribus rationibus moueri potest subdito occultis, quæ negatam licentiam honestent. Concesso tamen gratis superiorem imprudenter, & præter religionis morem licentiam tibi negare; non obinde infertur te posse aduersus paupertatis votum procedere, sicuti non infertur voto castitatis obstrictum ducere vxorem posse dispensatione non obtenta; tametsi imprudenter, & præter consuetum morem dispensatio negetur. Dicendum igitur est dupliciter licentiam deberi posse, vel ex debito se tenente ex parte prælati tantum, vel ex debito se tenente ex parte subditi. Si debita sit licentia ex parte prælati tantum, & negetur; non excusaris à voti transgresione. At si licentia tibi sit debita; eo quod à religione ius habeas, vt tibi concedatur; credo esse sufficientem, ne votum violes; quia esto superior licentiam neget, à religione iure ipso conceditur. Quapropter si prælatus tibi non suppeditaret necessaria ad victum, & vestitum iuxta morem receptum religionis, si insuper negaret facultatem ab externis accipiendi, illa negatio nullius considerationis esset vtpote iniqua, & contra ius à religione tibi concessum. Aliàs prælatus posset te obligare ad paupertatem strictiorem promissa.

11. Tandem requiritur, vt licentia à vero superiore, vel sic communiter reputato procedat. Si autem plures superiores subordinatos habeas, non est opus, vt ab omnibus licentiam obtineas; sufficit ab aliquo illorum, cuius potestas à superiore illius restricta non sit. Solum est dubium de monialibus; an Abbatissa sit verè illarum superior potens eis concedere facultatem accipiendi, retinendi, & distribuendi? Et dicendum est posse; quia verè habet administrationem bonorum conuentus, ipsique obedientia promittitur, atque ita docent *Ludouic. Lopez. 1. p. instruct. conscient. cap. 155. circa finem, & lib. 2. de contract. cap. 40. vers. tertio dicimus, Cordub. sum. q. 54. dub. vlt. Gregor. Lop. leg. 14. verbo proprio, tit. 7. part. 1. Layman. lib. 4. tract. 5. cap. 7. num. 15. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. lib. 7. summ. cap. 19. num. 44.*

PVNCTVM XXIV.

Quæ pœnæ impositæ sint violantibus paupertatem?

1. *Tres sunt: Prima, ne in loco sacro sepeliatur.*
2. *Secunda: Expulsio à conuentu, vel in eo reclusio.*
3. *Tertia: Priuatio vocis actiua, & passiua.*
4. *Indigent hæ pœnæ iudicis sententia, & solum pro retentione sunt statuta.*

1. IVre canonico tres tantum pœnæ reperiuntur statutæ. Prima, ne in loco sacro, sed in sterquilinio cum sua pecunia sepeliatur religiosus, qui fuerit conuictus decessisse retinendo proprium: habetur, *cap. Monachi, & cap. cum ad monasterium, de statu Monach.* Quod si in loco sacro sepultus fuerit, extrahi debet, si absque scandalo fieri possit. *cap. super quodam. eodem tit.* Et licèt spectato iuris rigore, & exemplo D. Gregorij *lib. 4. Dialog. cap. 55.* tota pecunia simul cum proprietario esset sepelienda; at ex benignitate quælibet pars sufficit arbitrio iudicis; quia per eam satis abundè proprietarij perditio significatur, reliquis in vsus vtiles reseruatis. Sic *Abbas, dicto cap. summ. ad monasterium, num. 15. Ioann. Andr. num. 4. Gregor. Lopez. leg. 14. num. 3. tit. 7. part. 1. Sanch. lib. 7. sum. cap. 20. num. 11. Layman. lib. 4. summ. tract. 5. cap. 7. num. 22.*

2. Secunda pœna est expulsio à conuentu, *dicto cap. cum ad monasterium.* At hæc pœna correcta est, *cap. fin. de Regularib.* ne religiosis daretur occasio vagandi, sed loco illius in carcerem detruduntur, & ibi pro qualitate culpæ plecti debent. *Abbas dicto cap. cum ad monasterium num. 13. Sanch. & Layman. supra.*

3. Tertia pœna est, vt priuetur proprietarius voce actiua, & passiua per biennium, aliisque pœnis puniatur iuxta religionis constitutiones. Sic statutum est à *Trid. sess. 25. cap. 2. de Regular.*

4. Aduerte has pœnas non incurri ante iudicis sententiam, quod de priuatione ecclesiasticæ sepulturæ, & reclusione in carcerem dubium esse non potest. De priuatione vocis actiuæ, & passiuæ satis indicant illa verba *deprehensus, conuictusque fuerit*, quæ actionem iudicis sonant, atque ita notauit *Sanch. lib. 7. summ. cap. 20. num. 13.* Secundò aduerte non cuicumque vitio proprietatis has pœnas esse statutas, sed solum retentioni. Nam esto acciperes absque licentia, vel acceptum expenderes; si tamen conuictus non fueris retinere, supradictæ pœnæ locum non habent. *Sanch. dicto cap. 20. num. 13. & Layman lib. 4. summ. tract. 5. cap. 7. in fine.*

DISPVTATIO IV.

De voto religiosæ obedientiæ.

AN religiosa obedientia contineat vltra votum promissionem obediendi prælatis religionis, & traditionem in eorum potestatem, & quod peccatum sit illius trangressio?

PVNCTVM I.

1. *Religiosa obedientia continet votum formaliter, & accessoriè promissionem, & traditionem prælato factam.*
2. *In violatione obedientiæ plures malitiæ continentur.*
3. *Expenditur, quæ malitiæ contineantur.*
4. *Transgressio regulæ quas contineat malitias.*

1 BReuiter respondeo, religiosam obedientiam in sua formali ratione votũ Deo factum obediendi prælatis continere; habere tamen sibi adiunctam humanam promissionem, & traditionem. Priorem partem sic probo. Nam cum votum sit promissio facta Deo, & non homini, votum obedientiæ continere solum debet in sua formali ratione promissionem Deo factam obediendi homini, quod absque vlla promissione, vel traditione ipsi homini facta stare optimè potest, sicuti stat votum dandi eleemosynam Petro, quin Petro promissio dirigatur. Secunda conclusionis pars constat ex religioso statu qui est perfecta quædam abnegatio sui (vt passim patres docent) ob cuius causam (iure sic disponente) te propria libertate, & dominio spolias, & in prælatum religionis transfers, eique te totum tradis regendum, & gubernandum efficacius quam seruus traditus est domino, & filius patri. In hac traditione virtute continetur promissio exequendi superioris præcepta, si quidem ad hunc finem te tradis; aliter enim regi, aut gubernari non potes. Sed ne hæc traditio, & promissio humana tantum sit, voto religiosæ obedientiæ superaddito sacratur. Quo præstito factum est gratissimum Deo sacrificium, & holocaustum, vt latiùs prosequitur *Suarez 3. t. lib. 10. cap. 5. per totum, præcipuè à numero 4.*

2. Verum ex hac explicatione conuinci videtur violationem obedientiæ religiosæ plures malitias specie distinctas continere; continet enim malitiam sacrilegij aduersus votum, & promissionem Deo factam. Et insuper malitiam iniustitiæ aduersus prælatum, seu religionem; cui est promissione, & traditione religiosi ius acquisitum. Et præterea continet malitiam aduersus illam virtutem, circa quam versatur actus imperatus, vt si præceptum sit de ieiunio continebit malitiam intemperantiæ, si fuerit de missa audienda, oratione fundenda, continebit malitiam irreligionis; superior enim ob iurisdictionem, quam à Pontifice obtinet, potestatem habet, rem præceptam cõstituendi in specie necessaria virtutis, quæ aliàs constituta non erat. Deinde inobedientia continet malitiam aduersus obedientiæ virtutem. At durum videtur in vno actu tot malitiæ species multiplicari. Ergo dicendum est, in religiosa obedientia solum adesse votum, seu promissionem Deo factam exclusa promissione, & traditione humana, aliáve superioris iurisdictione.

3. Nihilominus à proposita doctrina recedendum non est. Concedo enim re violantem superioris præceptum peccare aduersus religionem ob transgressionem voti, & aduersus iustitiam ob ius religioni per traditionem acquisitum; immo & aduersus veracitatem, & fidelitatem debitam ob promissionem in ipsa traditione inclusam. Neque est inconueniens, vnicum actum duplicem, vel triplicem malitiam continere si plura iura violet, vt patet in famulo, vel seruo obligato ex iustitia sui domini mandata exequi, qui si votum eliciat ea mandata exequendi, dupliciter, vel tripliciter peccabit transgrediens domini mandatum aduersus iustitiam, fidelitatem, & religionem: atque ita tradit *Suar. t. 3. de relig. lib. 10. cap. 6. num. 3.* At aduersus eam virtutem, circa quam actus imperatus versatur, non semper es censendus peccare, sed solum quando superior tibi præciperet vtens iurisdictione ecclesiastica à Pontifice concessa, quod non est præsumendum, nisi clarè exprimat, scilicet imperando sub pœna excommunicationis, vel statuendo legem. Nam cum possit ob obedientiam sibi debitam ex voto præceptum imponere; credendum est absolutè præcipientem eam solum exigere. Sic docet *Sanch. lib. 4. summ. cap. 11. num. 25. Suar. t. 3. de relig. lib. 10. cap. 6. num. 6. Layman. lib. 4. tract. cap. 7. num. 6.* Quando vero sub pœna excommunicationis, vel alterius censuræ præcipit, credo iurisdictione ecclesiastica vti non solum in censuræ impositione, de quo non est dubium; sed etiam in ipsius præcepti impositione, ob cuius transgressionem censuram fert. Et idem est quoties imperat statuendo legem; quia legem nullus ferre potest, nisi iurisdictionem habeat. Et in his casibus violans legem, vel præceptum vltra prædictas malitias sacrilegij, & iniustitiæ, peccat aduersus illam virtutem, cuius rectitudinem per actum imperatum procurabat superior obtinere.

4. Hinc deducit *Sanch. lib. 4. summ. cap. 11. num. 25. cum Vasq. 1. 2. disput. 162. num. 16.* si transgrediaris regulam aliquam, seu constitutionem obligantem sub mortali, esse duplicis malitiæ reum, scilicet aduersus votum, & aduersus illam virtutem, circa quam actus imperatus versatur; quia regula est quædam lex. Sed distinguendum existimo, si id quod à regula imperatur, aliàs lege ecclesiastica, vel diuina præcipitur, credendum est regulam, legem propriè non esse, sed admonitionem, & excitationem obligationis impositæ: tradit *Sanch. lib. 6. moral. cap. 4. num. 6. Layman. lib. 4. tract. 5. cap. 7. num. 6.* At si regula præcipit, quæ aliàs sub præcepto non sunt, adhuc est distinguendum; si absolutè præcipiat, erit lex rigorosè sumpta, & constituet transgressionem in duplici illa specie malitiæ: at si præcipiat addens in virtute obedientiæ, existimo constitutionem legem non esse obligantem ex iurisdictione ecclesiastica, sed ex voto, & ob honestatem diuini cultus, solamque malitiam irreligionis, & iniustitiæ continere. Illa enim verba ex virtute obedientiæ, clarè denotant obligationem ex voto postulari, & non aliam imponi. Quod si demus regulam, vel præceptum superioris titulo iurisdictionis ecclesiasticæ obligare, non caret probabilitate cessare eo casu obligationem voti, & traditionis religiosæ: quia non est credendum, etsi fieri possit, superiorem velle duplici potestate, & obligatione vti in suo mandato, scilicet potestate iurisdictionis, & voti, cum æquum non sit absque graui causa occasionem præbere tot malitias multiplicandi. *Suar. t. 3. de relig. lib. 10. cap. 6. num. 6.*

PVNCTVM

PUNCTUM. II.

Cui prælato ex voto obedientiæ parere religiosi debent, & qualiter ipse debeat præcipere.

1. *Omnibus superioribus debet religiosus parere.*
2. *Abbatissam non posse suis monialibus in virtute obedientiæ præcipere docet Sanch. Probabilius est oppositum.*
3. *Potest præcipere Abbatissa eo fine, vt saluti subditarum consulat.*
4. *Pontifex vt supremus prælatus potest obligare quoslibet religiosos.*
5. *Episcopus præcipere potest monialibus sibi subjectis; non tamen religiosis exemptis, nisi in aliquibus casibus, & qui hi sint.*
6. *In religiosos non exemptos communis sententia defendit episcopum non posse præcipere quæ pertinent ad disciplinam regularem, sed tantum ad ecclesiasticam. Probabilius est oppositum.*
7. *Qualiter dicti prælati præcipere debent, vt teneantur ex voto obedientiæ subditi.*

1. Non est dubium te obligatum esse parere prælatis tuæ religionis, scilicet Prouinciali, Generali, & Præposito locali, seu Rectori conuentus; quia hi verè superiores sunt, quibus te obediendo subdidisti. Seruare tamen debes ordinem inter illos, vt Generalis Prouinciali, & Prouincialis Rectori præferatur: quia inferioris iurisdictio non se potest extendere aduersus superioris iurisdictionem, nec contrarium illius præcipere; esset enim iniquum præceptum, atque adeo non seruandum. Sic *Suar. t. 3. de relig. lib. 10. cap. 11. num. 6. & seqq.* Horum tamen iurisdictio ordinaria est; ac proinde delegari potest. Non tamen censetur delegata officialibus domus. v. g. vicario chori, conuentus, ecclesiæ, etiam in actibus ad suum officium pertinentibus, vt latius tradit *Suar. dicto cap. 11. num. 18. & 19.*

2. Solum de triplici superiore est difficultas. An ex voto obedientiæ suis subditis imperare possint, nempe de Abbatissa in moniales. De Episcopo in religiosos non exemptos, & de summo Pontifice in omnes religiosos. Et quidem Abbatissam in virtute obedientiæ non posse suis monialibus imperare, docuit *Victoria de potest. eccles. q. 2. num. 4. quem sequitur Sanch. lib. 6. summ. cap. 1. num. 21.* quia Abbatissa, (iure ecclesiastico saltem) incapax est iurisdictionis spiritualis; at ad imperandum ex virtute obedientiæ iurisdictio spiritualis videtur requiri; quippè ille modus imperandi finem spiritualem respicit. Cæterum dicendum est Abbatissam suis monialibus præcipere posse quidquid expediens esse iudicauerit ad rectam sui monasterij temporalem, seu politicam gubernationem. Nam cum ab ipsa religione constituta sit monasterij gubernatrix, & hanc gubernationem non possit conuenienter præstare absque iurisdictione; ea de causa ad hæc imperanda illi iurisdictio concessa est. Vnde potest prohibere monialibus, ne cum externis loquãtur, ne litteras accipiant, vel scribant, ne ad hortos exeant, & alia similia, quæ rectæ gubernationi domesticæ, & bono nomini conuentus congruũt. Sic *Soto in 4. dist. 20. q. 1. art. 4. vers. hinc fit. Barth. de Ledesma summ. Sacram. vbi de claus. difficult. 4. dub. vlt. Sanch. aliis relatis, lib. 6. summ. cap. 1. num. 17.* Deinde potest de defectibus monialium commune bonum impedientibus inquirere, & delinquentes punire; quia hæc potestas ad politicam gubernationem pertinet, quod solum vi voti absque traditione dominij fieri non poterat, vt rectè notauit *Vasq. 1. 2. t. 2. disput. 166. cap. 4. num. 28. Sanch. lib. 5. summ. cap. 1. num. 20. & lib. 6. cap. 1. num. 27.* Hoc posito certissimum est, Abbatissam obligare posse moniales sub virtute voti ad exequenda, quæ aliàs ex iurisdictione temporali, & politica præcipere potest. Si enim Rector alicuius vniuersitatis, vel collegij scholaribus præcipere potest sub pœna præstiti iuramenti, quæ sibi visa fuerint rectæ vniuersitatis gubernationi conuenire; à fortiori Abbatissa poterit monialibus sub pœna præstiti voti præcipere quæ ad rectam domus gubernationem conducunt; cum votum illud fuerit emissum de obediendo Abbatissæ saltem in iis, in quibus ipsa habet iurisdictionem, & ita tenet *Sanch. lib. 6. summ. cap. 1. num. 22.*

3. Deinde probabilius existimo Abbatissam ex vi voti non solum præcipere posse supradicta, quatenus rectæ domus gubernationi congruunt, sed quatenus congruunt spirituali cuiuscunque profectui; atque adeo præcipere posse omnia illa, quæ iuxta regulas, & constitutiones obseruare moniales tenentur. Quia negari non potest, te posse voto simplici obligari fœminæ, vel laico obedire in iis, quæ ipsi iudicauerint ad tuum spiritualem profectum conuenire, tametsi ex hoc voto nullam spiritualem iurisdictionem obtineant. Quæ enim in hac obligatione est repugnantia, aut indecentia? Similiter ergo possunt moniales vouere obedire Abbatissæ in iis quæ conuenientia fuerint iuxta constitutiones religionis earum spirituali profectui. Ergo credendum est ea intentione votum emissum esse; cum id sit religioni congruentius. Adde, si Abbatissa solum præcipere potest ex voto, quæ rectæ domus gubernationi conducunt, & in ordine ad hunc finem; efficitur sanè moniales, quibus præcipit, ne absque eius licentia litteras mittant, vel recipiant, neve cum externis colloquantur, non peccaturas mortaliter, si occultè, & absque vlla domus perturbatione, opinionisve diminutione hæc præstet, quia cessat finis, ob quem præceptum impositum est. Insuper efficitur non peccaturas mortaliter, quibus imperatum esset missam aliquo die feriali audire, aliáve opera pietatis exercere, sicuti communiter dicitur de scholasticis, quibus Rector collegij sub pœna præstiti iuramenti aliquot singularibus diebus præcipit missæ auditionem, quam si omittant, non censentur mortaliter peccare. At durum est hæc omnia admittere; cum ex illis disciplina religiosa, & obseruantia regularis non parùm labefactetur. Ergo dicendum est, per se Abbatissam ex voto præcipere posse monialibus, quæ eo titulo prælatus localis potest suis subditis, & ita tenet *Suar. t. 3. de relig. lib. 10. cap. 11. in fine num. 20.* tametsi contrarium doceat *Sanch. aliis relatis, lib. 6. cap. 1. num. 19.*

4. De summo Pontifice ferè omnes doctores censent potestatem habere obligandi quoslibet religiosos ad obseruantiam regularem, non solum ex iurisdictione sibi à Christo concessa, sed etiam ex obedientiæ voto, quod ipsi censendum est emitti, tanquam supremo omnium religionum generali; nam cum ipse omnium prælatorum caput sit, ab eoque eorum iurisdictio dependeat, conueniens erit, vt obligatio illis ex voto acquisita efficacius ei acquireretur. Dein-

DISPVTATIO IV.

De voto religiosæ obedientiæ.

AN religiosa obedientia contineat vltra votum promissionem obediendi prælatis religionis, & traditionem in eorum potestatem, & quod peccatum sit illius trangressio?

PVNCTVM I.

1. *Religiosa obedientia continet votum formaliter, & accessoriè promissionem, & traditionem prælato factam.*
2. *In violatione obedientiæ plures malitiæ continentur.*
3. *Expenditur, quæ malitiæ contineantur.*
4. *Transgressio regulæ quas contineat malitias.*

1 BReuiter respondeo, religiosam obedientiam in sua formali ratione votũ Deo factum obediendi prælatis continere; habere tamen sibi adiunctam humanam promissionem, & traditionem. Priorem partem sic probo. Nam cum votum sit promissio facta Deo, & non homini, votum obedientiæ continere solum debet in sua formali ratione promissionem Deo factam obediendi homini, quod absque vlla promissione, vel traditione ipsi homini facta stare optimè potest, sicuti stat votum dandi eleemosynam Petro, quin Petro promissio dirigatur. Secunda conclusionis pars constat ex religioso statu qui est perfecta quædam abnegatio sui (vt passim patres docent) ob cuius causam (iure sic disponente) te propria libertate, & dominio spolias, & in prælatum religionis transfers, eique te totum tradis regendum, & gubernandum efficacius quam seruus traditus est domino, & filius patri. In hac traditione virtute continetur promissio exequendi superioris præcepta, si quidem ad hunc finem te tradis; aliter enim regi, aut gubernari non potes. Sed ne hæc traditio, & promissio humana tantum sit, voto religiosæ obedientiæ superaddito sacratur. Quo præstito factum est gratissimum Deo sacrificium, & holocaustum, vt latiùs prosequitur *Suarez 3. t. lib. 10. cap. 5. per totum, præcipuè à numero 4.*

2. Verum ex hac explicatione conuinci videtur violationem obedientiæ religiosæ plures malitias specie distinctas continere; continet enim malitiam sacrilegij aduersus votum, & promissionem Deo factam. Et insuper malitiam iniustitiæ aduersus prælatum, seu religionem; cui est promissione, & traditione religiosi ius acquisitum. Et præterea continet malitiam aduersus illam virtutem, circa quam versatur actus imperatus, vt si præceptum sit de ieiunio continebit malitiam intemperantiæ, si fuerit de missa audienda, oratione fundenda, continebit malitiam irreligionis; superior enim ob iurisdictionem, quam à Pontifice obtinet, potestatem habet, rem præceptam cõstituendi in specie necessaria virtutis, quæ aliàs constituta non erat. Deinde inobedientia continet malitiam aduersus obedientiæ virtutem. At durum videtur in vno actu tot malitiæ species multiplicari. Ergo dicendum est, in religiosa obedientia solum adesse votum, seu promissionem Deo factam exclusa promissione, & traditione humana, aliáve superioris iurisdictione.

3. Nihilominus à proposita doctrina recedendum non est. Concedo enim te violantem superioris præceptum peccare aduersus religionem ob transgressionem voti, & aduersus iustitiam ob ius religioni per traditionem acquisitum; immo & aduersus veracitatem, & fidelitatem debitam ob promissionem in ipsa traditione inclusam. Neque est inconueniens, vnicum actum duplicem, vel triplicem malitiam continere si plura iura violet, vt patet in famulo, vel seruo obligato ex iustitia sui domini mandata exequi, qui si votum eliciat ea mandata exequendi, dupliciter, vel tripliciter peccabit transgrediens domini mandatum aduersus iustitiam, fidelitatem, & religionem: atque ita tradit *Suar. t. 3. de relig. lib. 10. cap. 6. num. 3.* At aduersus eam virtutem, circa quam actus imperatus versatur, non semper es censendus peccare, sed solum quando superior tibi præciperet vtens iurisdictione ecclesiastica à Pontifice concessa, quod non est præsumendum, nisi clarè exprimat, scilicet imperando sub pœna excommunicationis, vel statuendo legem. Nam cum possit ob obedientiam sibi debitam ex voto præceptum imponere; credendum est absolutè præcipientem eam solum exigere. Sic docet *Sanch. lib. 4. summ. cap. 11. num. 25. Suar. t. 3. de relig. lib. 10. cap. 6. num. 6. Layman. lib. 4. tract. cap. 7. num. 6.* Quando vero sub pœna excommunicationis, vel alterius censuræ præcipit, credo iurisdictione ecclesiastica vti non solum in censuræ impositione, de quo non est dubium; sed etiam in ipsius præcepti impositione, ob cuius transgressionem censuram fert. Et idem est quoties imperat statuendo legem; quia legem nullus ferre potest, nisi iurisdictionem habeat. Et in his casibus violans legem, vel præceptum vltra prædictas malitias sacrilegij, & iniustitiæ, peccat aduersus illam virtutem, cuius rectitudinem per actum imperatum procurabat superior obtinere.

4. Hinc deducit *Sanch. lib. 4. summ. cap. 11. num. 25. cum Vasq. 1. 2. disput. 161. num. 16.* si transgrediaris regulam aliquam, seu constitutionem obligantem sub mortali, esse duplicis malitiæ reum, scilicet aduersus votum, & aduersus illam virtutem, circa quam actus imperatus versatur; quia regula est quædam lex. Sed distinguendum existimo, si id quod à regula imperatur, aliàs lege ecclesiastica, vel diuina præcipitur, credendum est regulam, legem propriè non esse, sed admonitionem, & excitationem obligationis impositæ: tradit *Sanch. lib. 6. moral. cap. 4. num. 6. Layman. lib. 4. tract. 5. cap. 7. num. 6.* At si regula præcipit, quæ aliàs sub præcepto non sunt, adhuc est distinguendum; si absolutè præcipiat, erit lex rigorosè sumpta, & constituet transgressionem in duplici illa specie malitiæ: at si præcipiat addens in virtute obedientiæ, existimo constitutionem legem non esse obligantem ex iurisdictione ecclesiastica, sed ex voto, & ob honestatem diuini cultus, solamque malitiam irreligionis, & iniustitiæ continere. Illa enim verba ex virtute obedientiæ, clarè denotant obligationem ex voto postulari, & non aliam imponi. Quod si demus regulam, vel præceptum superioris titulo iurisdictionis ecclesiasticæ obligare, non caret probabilitate cessare eo casu obligationem voti, & traditionis religiosæ: quia non est credendum, etsi fieri possit, superiorem velle duplici potestate, & obligatione vti in suo mandato, scilicet potestate iurisdictionis, & voti, cum æquum non sit absque graui causa occasionem præbere tot malitias multiplicandi. *Suar. t. 3. de relig. lib. 10. cap. 6. num. 6.*

PVNCTVM

PVNCTVM. II.

Cui prælato ex voto obedientiæ parere religiosi debent, & qualiter ipse debeat præcipere.

1. *Omnibus superioribus debet religiosus parere.*
2. *Abbatissam non posse suis monialibus in virtute obedientiæ præcipere docet Sanch. Probabilius est oppositum.*
3. *Potest præcipere Abbatissa eo fine, vt saluti subditarum consulat.*
4. *Pontifex vt supremus prælatus potest obligare quoslibet religiosos.*
5. *Episcopus præcipere potest monialibus sibi subjectis; non tamen religiosis exemptis, nisi in aliquibus casibus, & qui hi sint.*
6. *In religiosos non exemptos communis sententia defendit episcopum non posse præcipere quæ pertinent ad disciplinam regularem, sed tantum ad ecclesiasticam. Probabilius est oppositum.*
7. *Qualiter dicti prælati præcipere debent, vt teneantur ex voto obedientiæ subditi.*

1. NOn est dubium te obligatum esse parere prælatis tuæ religionis, scilicet Prouinciali, Generali, & Præposito locali, seu Rectori conuentus; quia hi verè superiores sunt, quibus te obediendo subdidisti. Seruare tamen debes ordinem inter illos, vt Generalis Prouinciali, & Prouincialis Rectori præferatur: quia inferioris iurisdictio non se potest extendere aduersus superioris iurisdictionem, nec contrarium illius præcipere; esset enim iniquum præceptum, atque adeo non seruandum. Sic *Suar. t. 3. de relig. lib. 10. cap. 11. num. 6. & seqq.* Horum tamen iurisdictio ordinaria est; ac proinde delegari potest. Non tamen censetur delegata officialibus domus. v. g. vicario chori, conuentus, ecclesiæ, etiam in actibus ad suum officium pertinentibus, vt latius tradit *Suar. dicto cap. 11. num. 18. & 19.*

2. Solum de triplici superiore est difficultas. An ex voto obedientiæ suis subditis imperare possint, nempe de Abbatissa in moniales. De Episcopo in religiosos non exemptos, & de summo Pontifice in omnes religiosos. Et quidem Abbatissam in virtute obedientiæ non posse suis monialibus imperare, docuit *Victoria de potest. eccles. q. 2. num. 4. quem sequitur Sanch. lib. 6. summ. cap. 1. num. 21.* quia Abbatissa, (iure ecclesiastico saltem) incapax est iurisdictionis spiritualis; at ad imperandum ex virtute obedientiæ iurisdictio spiritualis videtur requiri; quippè ille modus imperandi finem spiritualem respicit. Cæterum dicendum est Abbatissam suis monialibus præcipere posse quidquid expediens esse iudicauerit ad rectam sui monasterij temporalem, seu politicam gubernationem. Nam cum ab ipsa religione constituta sit monasterij gubernatrix, & hanc gubernationem non possit conuenienter præstare absque iurisdictione; ea de causa ad hæc imperanda illi iurisdictio concessa est. Vnde potest prohibere monialibus, ne cum externis loquatur, ne litteras accipiant, vel scribant, ne ad hortos exeant, & alia similia, quæ rectæ gubernationi domesticæ, & bono nomini conuentus congruũt. Sic *Soto in 4. dist. 20. q. 1. art. 4. vers. hinc fit. Barth. de Ledesma summ. Sacram. vbi de claus. difficult. 4. dub. vlt. Sanch. aliis relatis, lib. 6. summ. cap. 1. num. 17.* Deinde potest de defectibus monialium commune bonum impedientibus inquirere, & delinquentes punire; quia hæc potestas ad politicam gubernationem pertinet, quod solum vi voti absque traditione dominij fieri non poterat, vt rectè notauit *Vasq. 1. 2. t. 2. disput. 166. cap. 4. num. 28. Sanch. lib. 5. summ. cap. 1. num. 20. & lib. 6. cap. 1. num. 27.* Hoc posito certissimum est, Abbatissam obligare posse moniales sub virtute voti ad exequenda, quæ aliàs ex iurisdictione temporali, & politica præcipere potest. Si enim Rector alicuius vniuersitatis, vel collegij scholaribus præcipere potest sub pœna præstiti iuramenti, quæ sibi visa fuerint rectæ vniuersitatis gubernationi conuenire; à fortiori Abbatissa poterit monialibus sub pœna præstiti voti præcipere quæ ad rectam domus gubernationem conducunt; cum votum illud fuerit emissum de obediendo Abbatissæ saltem in iis, in quibus ipsa habet iurisdictionem, & ita tenet *Sanch. lib. 6. summ. cap. 1. num. 22.*

3. Deinde probabilius existimo Abbatissam ex vi voti non solum præcipere posse supradicta, quatenus rectæ domus gubernationi congruunt, sed quatenus congruunt spirituali cuiuscunque profectui; atque adeo præcipere posse omnia illa, quæ iuxta regulas, & constitutiones obseruare moniales tenentur. Quia negari non potest, te posse voto simplici obligari fœminæ, vel laïco obedire in iis, quæ ipsi iudicauerint ad tuum spiritualem profectum conuenire, tametsi ex hoc voto nullam spiritualem iurisdictionem obtineant. Quæ enim in hac obligatione est repugnantia, aut indecentia? Similiter ergo possunt moniales vouere obedire Abbatissæ in iis quæ conuenientia fuerint iuxta constitutiones religionis earum spirituali profectui. Ergo credendum est ea intentione votum emissum esse; cum id sit religioni congruentius. Adde, si Abbatissa solum præcipere potest ex voto, quæ rectæ domus gubernationi conducunt, & in ordine ad hunc finem; efficitur sanè moniales, quibus præcipit, ne absque eius licentia litteras mittant, vel recipiant, neve cum externis colloquantur, non peccaturas mortaliter, si occultè, & absque vlla domus perturbatione, opinionísve diminutione hæc præstẽt, quia cessat finis, ob quem præceptum impositum est. Insuper efficitur non peccaturas mortaliter, quibus imperatum esset missam aliquo die feriali audire, aliáve opera pietatis exercere, sicuti communiter dicitur de scholasticis, quibus Rector collegij sub pœna præstiti iuramenti aliquot singularibus diebus præcipit missæ auditionem, quam si omittant, non censentur mortaliter peccare. At durum est hæc omnia admittere; cum ex illis disciplina religiosa, & obseruantia regularis non parùm labefactetur. Ergo dicendum est, per se Abbatissam ex voto præcipere posse monialibus, quæ eo titulo prælatus localis potest suis subditis, & ita tenet *Suar. t. 3. de relig. lib. 10. cap. 11. in fine num. 20.* tametsi contrarium doceat *Sanch. aliis relatis lib. 6. cap. 1. num. 19.*

4. De summo Pontifice ferè omnes doctores censent potestatem habere obligandi quoslibet religiosos ad obseruantiam regularem, non solum ex iurisdictione sibi à Christo concessa, sed etiam ex obedientiæ voto, quod ipsi censendum est emitti, tanquam supremo omnium religionum generali; nam cum ipse omnium prælatorum caput sit, ab eóque eorum iurisdictio dependeat, conueniens erit, vt obligatio illis ex voto acquisita efficacius ei acquireretur. Deinde cum

de cum ipse religiones approbauerit, credendum est sub ea conditione approbasse, vt ipse supremus illius religionis prælatus existeret; atque ita tenent *Sotus, lib. 7. de iustit. q. 3. art. 1. Nauarr. summ. cap. 12. num. 76. Suar. t. 3. de relig. lib. 10. cap. 11. num. 13. Sanch. lib. 6. summ. cap. 1. num. 8. Layman. lib. 4. summ. tract. 5. cap. 8. num. 3.*

5. Restat dicendum de episcopo, de quo duo certa sunt. Primum: Monialibus sibi subjectis posse in virtute obedientiæ præcipere; quia est earum superior, instar alij prælati regulares. *Sanch. lib. 6. summ. cap. 1. num. 11.* Secundum: In religiosos exemptos, (quales sunt feri omnes alij religiosi) non habere ex vi voti potestatem præcipiendi; quia absolutè non est eorum superior quoad regularem obseruantiam, tametsi in aliquibus actionibus ad disciplinam ecclesiasticam pertinentibus eos subjectos habeat, videlicet in librorum impressione, in audiendarum confessionum, officiique prædicandi licentia, in obseruatione festorum, & censurarum, in assistentia ad publicas professiones, in componendis controuersiis de præcedentia locorum, in punitione religiosi publicè delinquentis, in explotatione voluntatis puellæ professuræ. Quos tamen religiosos, si priuilegium habeant à sede Apostolica, ne possint excommunicari, suspendi, aut interdici (quale habent omnes Mendicantes, vt constat ex eorum *compendio, verbo exemptio, num. 9. 23. & 24.* & Societas Iesu ex *bulla Pauli, 3. edita anno 1549.* & omnes alij religiosi, qui in mendicantium priuilegiis communicant) nequit episcopus ad hæc obseruanda censuris ecclesiasticis cogere, nisi in casibus à Trident. expressis, videlicet cum absque licentia celebrant in oratorio priuato, & horis non debitis, superstitionésve in celebratione admittunt, vti dicitur, *sess. 22. decreto de vitandis, & obseruandis in celebratione Missæ*, vel quando clausuram monialium tentant impedire. *sess. 25. cap. 5. de Regular.* vel cum nolunt bona nouitiis resipiscentibus restituere, *eadem sess. cap. 16.* In aliis vero casibus depositione, detrusione in arctius monasterium, aliisve pœnis arbitrariis procedere debet, vt rectè dixit *Gloss. Hostiens. Ioann. Andr. & alij in cap. 1. de priuileg. in 6. & pluribus firmat Sanch. lib. 7. de matr. disput. 33. num. 23. August. Barb. 3. p. de potest. episc. Alleg. 78. num. 25.*

6. Dubia quæstio est de episcopo comparatione religiosorum non exemptorum (si qui vltra moniales sint) habeatne potestatem ex vi voti eos compellendi ad obseruantiam regularem. Communis sententia negat, solumque admittit compulsionem in pertinentibus ad disciplinam ecclesiasticam, in qua episcopus præferendus est prælato regulari, secus in obseruandis religionis statutis; sic tenet *Sanch. aliis relatis lib. 6. summ. cap. 1. num. 13. Layman. lib. 4. sum. tract. 5. cap. 8. num. 2.* Et videtur esse *D. Thomæ, in 2. dist. 44. in exposit. litt. ad 3.* Cæterum verius censeo posse episcopum religiosos non exemptos ad obseruantiam regularem cogere non solum ex potestate iurisdictionis; sed etiam ex potestate dominatiua orta ex voto obedientiæ, & traditione religiosorum sibi facta. Moueor primò; quia si hi religiosi non essent obligati episcopo obedire, sed suo regulari prælato in pertinentibus ad regularem obseruantiam, absolutè exempti essent ab episcopi iurisdictione, quod est contra suppositum. Secundò prælatus regularis horum religiosorum vel habet iurisdictionem in suos religiosos immediatè à Papa, vel medio episcopo. Si immediatè à Papa, erit religio exempta, de qua non est sermo: si medio episcopo: ergo episcopo, vtpote principaliori prælato, & à quo prælati regularis iurisdictio dependet, obedientia promittitur. Tertiò, Commune est apud doctores episcopum in sua diœcesi posse, quidquid Pontifex in tota ecclesia, nisi eius potestas à Pontifice limitetur. Sed de Pontifice diximus ex vi voti potestatem habere in totius ecclesiæ religiosos, vt eos ad obseruantiam regularem compellat. Ergo idem affirmandum est de episcopo in sua diœcesi, dum non restringitur eius potestas. Quartò, Rationes, quibus mouetur communis sententia ad asserendum Pontificem esse ordinarium pastorem religiosorum, in eosque potestatem dominatiuam habere, procedunt in episcopo comparatione eorum religiosorum, qui sua iurisdictione exempti non sunt. Ob duplicem enim rationem ea potestas dominatiua affirmatur de Pontifice; videlicet, quia ad ipsum pertinet religionis approbatio, quam non est censendum concedere nisi sub conditione, quod ipsi tanquam supremo capiti obedientia promittatur. Deinde quia ecclesiæ bono maximè necessarium est, ne religiosi viam perfectionis amplectentes ab ea deflectant; nam esto non sit necessarium statum religionis assumere; at eo assumpto necessaria est ad salutem eius obseruatio. Sed hæ rationes in episcopo procedunt. Nam episcopo competit per se religionum approbatio, si hæc à Pontifice reseruata non esset. Et præterea ei competit cura, & diligentia, ne sibi subditi deflectant à via salutis incepta. Ergo affirmandum est secluso priuilegio, & exemptione episcopum pastorem esse religiosorum, eique obedientiam promitti; atque ita tenet *Petr. de Ledesm. 2. 2. summ. tract. 10. cap. 7. notab. 2. inclinat Suar. t. 3. de relig. lib. 10. cap 11. à num. 15.*

7. Tandem inquires qualiter supradicti prælati præcipere debeant subditis religiosis, vt ipsi ex voto teneantur obedire. Respondeo debere præcipere in virtute Sanctæ obedientiæ, vel in nomine Iesu Christi, vel sub alia formula, quæ satis exprimat voluntatem obligandi; vt latius prosequitur *Sanch. lib. 6. summ. cap. 4. à num. 67.* Vnde in Societate Iesu cautum est, præceptum superioris nullam obligationem inducere, quantumcunque verbis præceptiuis vtatur, nisi addat in virtute obedientiæ, vel in nomine Iesu Christi (atque idem credo si adderet in virtute spiritus sancti) sic habetur. *6. p. constitut. cap. 5. in fine.*

PVNCTVM III.

An ex voto obedientiæ tenearis sub mortali, vel veniali seruare omnia contenta in regulis, & constitutionibus religionis, & qualiter ad perfectionem tendere debeas.

1. *Distinguuntur varia regulæ diuersas obligationes continentes.*
2. *Ex duplici capite obligat regula ad veniale, ex leuitate materiæ, & ex intentione legislatoris.*
3. *Regulæ ad nullam culpam obligantis transgressio non est contra votum obedientiæ; imò aliquando carere culpa potest, si honestum finem habeat.*
4. *Transgressor regulæ debet subire pœnam; esto coram Deo non habeat culpam.*
5. *Proponitur difficultas; an sit in statu peccati mortalis religiosus consuetudinem habens*

violandi

violandi regulas non obligantes sub mortali.

6. *Per se non committit peccatum mortale.*

7. *Benè tamen per accidens.*

1. PRæmitto posse in religione dari aliquas constitutiones, & regulas obligantes sub mortali, alias sub veniali, alias ad nullam culpam. Et hæc diuersitas ex verbis cõstitutionis,& ex consuetudine illius religionis desumenda est. Si regula obliget sub mortali: communis est sententia illius transgressionem mortalem esse contra votum obedientiæ. Si autem solum sub veniali obliget, transgressio illius venialis erit: quia votum fit de obedientia prælatis præstanda,qui non minus ore tenus,quam lege, & constitutione religionis præcipiunt. sic D.*Thom.in.2.dist.44.q.2.art.3.Valen.2.2. disp.10.q.4.pun.5.Sanch.lib.6.moral.cap.1.n.5.& cap.4.n.6.Layman.lib.4.tract.5.cap.8.n.6.& alij apud ipsos.*

2. Ex duplici capite potest regula ad culpam venialem obligare. Primò ex leuitate materiæ, & de hoc capite nulla est controuersia. Secundò ex intentione legislatoris. Nam esto materia capax sit obligationis grauis, legislator sua voluntate eam obligationem restringit. Si enim poterat ab ea materia omnem obligationem secludere,quid mirum si grauem secludat, & leuem relinquat vt latius. *Suar.t.4.de relig.tract.8.lib.1.cap.2.n.4.* Votum autem obedientiæ non est de exequenda illa materia graui,sed de exequendo præcepto illius, quod cum ex voluntate legislatoris leue sit, absolutè votum respicit materiam leuem & ita tradit *Suar.t.3.de relig.lib.10.cap.7.n.11.*

3. At si regula per se ad nullam culpam obligat,vt sunt regulæ ordinis Prædicatorum, Minorum, & Societatis Iesu: illius transgressio ob votum obedientiæ nullam culpam inducit: quia illud votum non est de seruanda illa regula, sed de seruandis præceptis religionis siue à iure, siue ab homine latis. At regulæ nullam in conscientia obligationem ad sui executionem inducentes præcepta non sunt. Ergo de illis non est votum obedientiæ. sic *Suarez dicto cap.7.n.13.Sanch.lib.6.cap.4.n.11.& 12. iuncto cap.1.n.2.* Quapropter si in transgressione regulæ honesto aliquo fine ducatis, virtutis actum exercebis, non vitii, quamvis non ita perfectum ac esset si te regulæ conformares. *Vasq.1.2.t.2.disp.158.cap.3.n.16.Sanch.lib.6.sum.cap.4.n.14. Laiman lib.4.sum.tract.cap.8.n.7.Suar.t.4.de relig. tract.8.lib.1.cap.3.n.12.& est sententia D Thom.2.2.q.186.art.9.* Regulariter autem culpam venialem in transgressione cuiusuis regulæ committis tum quia non recto fine duceris, sed ex ociositate, torpore,vel libidine. tum quia occasionem præbes religiosam disciplinam labefactandi. tradit *D.Thom.Suar.Vasq.Sanch. & Layman.locis allegatis.*

4. Verum esto violans regulas, nullam coram Deo culpam haberes: non obinde excusaris subire pœnam transgredientibus impositam. Quia hæc pœna quæ propria pœna non est, sed quædam pœnalitas, non ob culpam moralem, sed regularem imponi potest, vt bene dixit *Sanch.dicto cap.4.n.13. Layman cap.8.n.8.Suar.t.3.de relig.lib.10.cap.7.n.16.& t.4.de relig.tract.8.lib.1.cap.2.n.6.* Neque est dubium *teste Suar. loco allegato*, te à superiore obligari posse in conscientia,& ex vi voti ad pœnam sustinendam; aliàs inefficax esset gubernatio, & regula à mero consilio non distingueretur. De facto tamẽ & ex vi regulæ credo te obligatum non esse in conscientia. Quia de omnibus regulis, & ordinationibus absque vlla distinctione dictum est in ordine Prædicatorum & in religione Societatis *6.p.constitut.cap.5.* ad nullam culpam obligari, nisi sub nomine Iesu Christi; vel in virtute obedientiæ ferantur. At subire pœnam ob transgressionem regulæ est quædam regula, & constitutio absolutè lata absque additione nominis Iesu Christi, vel virtutis obedientiæ. Ergo illius omissio per se peccatum non est. sic *Suar.t.4.de relig.tract.8.lib.1.cap.2.n.13. Sanch. & Layman supra.*

5. Restat solum difficultas de religioso, qui consuetudinem haberet transgrediendi regulas sub nulla culpa obligantes, vel obligantes ad venialem tantum; an sit in statu peccati mortalis? Ratio difficultatis est; quia consuetudo eam solam culpam inducit,quam inducunt actus,ex quibus coalescit; quia ab ipsis non distinguitur. At actus, ex quibus supradicta consuetudo coalescit, nullam culpam habent,vel tantum habent venialem quia omnes illi sunt transgressiones regularum sub nulla culpa obligantium. Ergo neque consuetudo. E contra assuetus transgredi regulas caret proposito firmo eas seruandi; ergo deficit à via perfectionis, quam assumptione religiosi status professus est. Ergo est in statu peccati mortalis. Deinde hac praua consuetudine affectus non se vult subiicere regulæ, ergo illam contemnit, at contemptus regulæ est mortale vt sentit *D.Thom.2.2.quæst.186.art.9.& ibi Caiet.* ergo &c.

6. Nihilominus existimo per se loquendo peccatum mortale non committere religiosum,qui careret intentione seruandi regulas ad culpam mortalem non obligantes, illasque passim violaret; imo esto haberet expressam intentionem illas non seruandi: sic latè docuit *Suar. tom.4.de relig. tract.8. lib.1.cap.4.a num.10.* Ratio est quia non est propositum transgressionis alicuius obligationis sub mortali, cum omnes regulæ non excedant obligationem venialis culpæ. Neque item in hoc proposito est periculum morale,& proximum transgrediendi aliquam regulam obligantem sub mortali, vt benè *Suar. dicto cap.4.num.18.* si quidem compati potest cum illius obseruatione firma. Neque item infertur te hac praua consuetudine regulas propriè contemnere aliàs quoties velles aliquam regulam violare, censendus esses illius contemptor, & peccati mortalis reus, quod falsissimum est. Requiritur ergo ad contemptum, vt regulam violes tanquam inutilem,friuolam, & nullius considerationis, vel eam violes animo determinato ob illius trãsgressionem non te pœnæ subiiciendi, sed prælato resistendi. Seclusa ergo hac intentione nec propositum violandi regulas,neque illarum violatio contemptus formalis est, vt latius dixi *tract.2.disput.2.pun.9.§.2.* Nec denique ex hoc proposito, prauâque consuetudine fit religiosum desistere à via perfectionis incepta in necessariis, qualia sunt obseruatio votorum,& præceptorum religionis; tametsi deficiat in accidentalibus, & leuem obligationem inducentibus. Neque enim sub graui culpa tenetur his mediis perfectionem procurare dummodo obseruatione votorum,& præceptorum religionis illam procuret, vt latius prosequitur *Sanch.lib.6.sum. toto cap.5.*

7. Dixi per se non committere peccatum mortale religiosum sic passim regulas violantem: at per accidens

accidens credo sæpe peccatum mortale committere, nisi efficaciter proponat, & procuret illius prauæ consuetudinis correctionem: contingit autem hoc peccatum cum religiosus aduertit ex suo licentioso, & irregulari modo operandi graue detrimentum & sibi, & religioni fieri. Religioni tum in regulari obseruantia, eo quod inde plures sumant occasionem regulas passim violandi. Tum in vtilitate, & fructu, quem ex illo religioso sperabat percipere, qui suis prauis moribus se inutilem reddit: sibi verò cum credit se probabili periculo exponi formalis contemptus regularum, transgressionis votorum aut præceptorum, quod apertum est. Vel denique cum timet probabiliter ob eam causam a religione esse expellendum. Quia expulsio graue damnum est, seque ad eam vitandam professione obligauit: promisit enim se ita corrigere, & mores componere, vt dignus esset in cœtu religiosorum viuere: sic docet aliis relatis *Sanch. lib. 6. sum. cap. 4. a num. 18. Vsque ad 22. Layman lib. 4. sum. tract. 5. cap. 8. num. 9. quæst. 2. concl. 4. & num. 13. quæst. vlt.*

PVNCTVM IV.

An prælatus regularis possit subditis præcipere quamcunque rem honestam, siue sit infra, siue supra regulam?

1. *Proponitur dubitandi ratio.*
2. *Resoluitur quamcunque rem honestam ex voto obedientiæ præcipi non posse à prælatis.*
3. *Satisfit rationi dubitandi.*
4. *Quæ in regula continentur tacitè, vel expressè, præcipere potest.*
5. *Expenduntur casus frequentiores, qui in regula tacitè continentur.*
6. *Missio ad Indos non continetur sub regula quacunque, bene tamen sub regula Societatis Iesu.*
7. *De obligatione cum periculo vitæ, qualiter imponi possit, vbi de curandis infirmis contagio infectis.*
8. *An obligari possis sustinere asperitates regulæ primitiuæ à Pontifice approbatæ? Proponitur difficultas.*
9. *Sub distinctione fit satis.*
10. *Communis sententia defendit regulam reformatam te obligatum esse seruare.*
11. *Qualiter hæc communis sententia vera sit.*

1. Videtur posse prælatus quamlibet rem honestam præcipere suis subditis. Tum quia subditi omnem suam voluntatem in prælati voluntatem transtulerunt. Tum quia profitentur perfectam Christi sequelam, de cuius ratione esse videtur, vt omnem suam voluntatem penitus abnegent, & sub superioris nutu constituant. Tum denique quia in plurium religionum regulis est præscriptum, vt obediant religiosi prælato in omnibus iis, quæ turpitudinem non apparent continere, vt dicitur in *constitut. Societatis Iesu. 3. p. cap. 1. num. 23. & 6. p. cap. 1. num. 1.* Ergo in his religionibus quælibet honesta præcipi possunt cum sit obedientia secundum regulam.

2. Nihilominus dicendum est, nequaquam posse prælatum religiosis sibi subditis præcipere quæ sunt absolutè extra regulam: sic pluribus firmant *Nauarr. cap. 23. n. 39. & com. 4. de Regularibus num. 22. Valen. 2. 2. disp. 7. q. 3. p. 2. fine. & disput. 10. quæst. 4. pun. 3. circa finem Gab. Vasq. 1. 2. disput. 154. cap. 4. num. 21. Sanch. lib. 6. sum. cap. 2. num. 15. Suar. t. 3. de relig. lib. 10. cap. 8. num. 6. & est Sententia expressa D. Benardi lib. de præcepto, & dispensa. cap. 7. & D. Thom. 2. 2. quæst. 104. art. 5. ad. 3. & in 2. dist. 44. quæst. 2. art. 3.* Ratio est manifesta; quia superior nequit obligare suo præcepto religiosos, nisi secundum quod ipsi religiosi se illi obediendo tradiderunt: est enim hæc subiectio voluntaria. At religiosi voto obedientiæ solum se tradiderunt obediendo in iis, quæ fuerint secundum regulam. Ergo hæc sola præcipere prælatus poterit. Alias si quælibet honesta præcipere posset, potestatem haberet obligandi religiosum ad mutandum statum, quod falsum est.

3. Ex his soluitur ratio dubitandi. Non enim religiosus indiscriminatim suam voluntatem in superioris voluntatem transtulit, sed iuxta regulam, quã professus est, neque sequela Christi aliud expostulat. Fateor tamen perfectissimam Christi sequelam & obedientiam extendi ad obediendum prælato in his omnibus, quæ cum statu perfecto assumpto non repugnant: eaque de causa triplicem obedientiam *D. Thomas* distinxit ex *D. Benedicto in 2. dist. 44. quæst 2. art. 4.* indiscretam, imperfectam, & perfectam. Indiscretam appellauit, quæ est de rebus illicitis: imperfectam, id est minus perfectam, quæ terminis regulæ continetur: perfectam verò, quę nullis arctatur terminis. Hanc igitur obedientiam Societas Iesu, alięque religiones consulunt, non pręcipiunt.

4. Igitur solum præcipere potest superior quæ in regula obligante expresse, vel tacite continentur; quia hæc omnia votum obedientiæ comprehendit. Taciti enim, & expressi idem iuris est, iuxta *regul. expressa. 156. ff. de Regul. iuris. & ibi glossa. & leg. cum quid. ff. si certum petatur.* Illa vero sub regula tacitè comprehensa censentur, quæ moraliter necessaria iudicãtur ad ipsius regulæ expressæ obseruationem, sic docuit *D. Thom. in 2. dist. 44. quæst. 2. art. 3. & ibi Duran. quæst. 4. num. 5. Siluest. verbo religio, 6. quæst. 6. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 9. num. 77. Vasq. 1. 2. disp. 154. cap. 4. num. 20 Sanch. lib. 6. sum. cap. 2. num. 9. Suar. tom. 3. de relig. lib. 10. cap. 8. a num. 7. & 13.* Quod si roges quæ iudicentur moraliter necessaria ad status assumpti obseruationem; Respondeo non posse facile definiri; & prudentis arbitrio potius quam aliis regulis decidendum esse. Præsumptio tamen semper pro mandato superioris facienda est. Ex his deducitur qualiter religiosi teneantur obedire prælato nouas austeritates indicenti. Si enim constet sub regula, nec expresse, nec virtute eas austeritates contineri (quod non est facilè præsumendum) nullam obediendi obligationem habent. At si sub regula saltem virtualiter comprehenduntur, obligationem habent obediendi: *sic relati Doctores.*

5. Placet tamen aliquos casus expendere, ex quibus colligi alii possint: an sub regula comprehendantur? Primo enim comprehenditur sub obedientia regulæ iusta punitio ob illius transgressionem: quia hæc ad communem illius obseruantiam necessaria

saria est: alias passim regulæ violarentur, sic fere omnes doctores apud *Suar. t. 3. de relig. lib. 10. c. 8. n. 7. Lessius l. 2. c. 41. dub. 9. n. 77. Sanch. lib. 6. sum. c. 2. n. 45.*

Secundo, si ieiunium, reclusio, aliave pœnitentia iudicetur moraliter necessaria, seu valde conueniens, vt peccati lapsum euites, vota, statutaque religionis exactè obserues, poterit superior ad eius obseruantiam te præcepto obligare; quippe hæc sub regula implicitè continentur: sic aliis relatis *Suar. num. 8. Lessius & Sanch. supra.* Quod optimè confirmatur statuto *Bonifac. 8. cap. vnic. de statu Regular.* renouato per *Trident. sess. 25. cap. 5. de Regularib.* perpetuam clausuram monialibus, tametsi eam professæ non sint, indicente: quia ad obseruantiam castitatis promissæ iudicata est clausura perpetua moraliter necessaria.

Tertio sub regula est indictio aliquorum ieiuniorum, aliarumve pœnitentiarum ob publicam necessitatem. Si enim episcopus ob hanc causam hæc præcipere potest suis subditis, cur non prælatus regularis suis religiosis, cum in illos non solum potestatem iurisdictionis, sed dominatiuam, & ex voto habeat? præcipuè cum hæc ad rectam illius status gubernationem conducant, & ita docet *Lessius, & Sanch. supra, Layman. lib. 4. tract. 5. cap. 8. q. 4. in fine.* Hæc certa; at dubia sunt, & à doctoribus controuersa.

6. Primum; an sub regula comprehendatur missio ad Indos, & infideles ad eos conuertendos, vel missio ad terram hæreticorum ad eos reducendos? Affirmant aliqui de omnibus religionibus, quarum institutum est, non solum propriæ, sed saluti proximorum incumbere; quippe ad hunc finem consequendum valdè necessaria est hæc missio. Præterea infideles, & hæretici in maiori sunt necessitate constituti, quam fideles, & catholici, ergo religiosi obligati ex instituto procurare proximorum salutem, efficacius obligati sunt infidelibus, & hæreticis, quam reliquis. Et ita supponere videtur *Sotus lib. 7. de iustit. q. 2. art. 4. in fine corp.* Nihilominus dicendum est, ex solo illo fine generali procurandi proximorum salutem non satis probari sub regula illarum religionum contineri missionem ad Indos, reliquosque infideles, & hæreticos; quippe hæc missio, horũque conuersio, etsi ecclesiæ valde necessaria sit, difficillima est, multisque periculis, tũ animæ, tum corporis exposita, ad quæ subeunda nemo est præsumendus obligatus ex generali promissione procurandi proximorum salutem, sed necessario requiritur specialis, & expressa obligatio: sic docuit *Cordub. in. exposit reg. D. Francisci. cap. 10. & 12. q. 2. Man. Rodrig. quæst. regul. t. 3. quæst. 19. art. 7. & 2. t. summ. cap. 9. num. 5. Ludouic. Lopez. 1. p. instruct. cap. 56. vers. & an prælati. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 9. num. 77. Sanc. lib. 6. sum. cap. 2. nu. 47. Suar. t. 4. de relig. tract. 10. lib. 6. cap. 4. à num. 22.*

Notanter dixi missionem ad Indos, & infideles conuertendos, & inter eos habitandum non contineri sub regula obligante, quia aliter dicendum est, si in eorum terris aliquis conuentus ordinis esset ædificatus, posset inquam illius prælatus religiosos illuc mittere, ibidemque ad habitandum compellere, quia non compeller ad habitationem suæ professioni alienam, sed maximè propriam, & debitam, vt conseruari possit, vt benè notauit *Suar. dicto lib. 6. cap. 4. num. 22. ex Nauarr. comm. 3. de Regular. num. 22.*

Religiosi vero Societatis Iesu non solum qui professi sint quatuor votorum, sed omnes alij tametsi solis biennij votis astricti mitti possunt ad Indos, & Sarracenos conuertendos, & inter eos commorandum, etiamsi nulla domus vel collegium Societatis ibi ædificatum sit; quia finis Societatis cuilibet religioso propositus est peragrare omnes mundi partes, vbi speratur maius Dei obsequium & proximorum salus; eaque de causa dicitur *9. p. constit. cap. 3. §. 9.* Mittere poterit (scilicet Generalis Præpositus) omnes sibi subditos siue professionem emiserint, siue non emiserint quos mittendos iudicauerit ad quaslibet mundi partes (id est, vt in declarationibus subiicitur) inter fideles in Indicis, & inter infideles, vbi sũt aliqui incolæ Christiani & etiamsi nulli sint ad quodvis tempus vel definitum, vel indefinitum, ad quamuis actionem ex iis, quibus vti ad proximorum auxilium Societas solet, exercendam. Sic docuit *Ribadeneyra de Societatis instituto, cap. 20. Sanch. lib. 6. summ. cap. 2. num. 47. Suar. t. 4. de relig. tract. 10. lib. 4. cap. 12. num. 17.* Aduertenda tamen sunt illa verba constitutionis *ad quamuis actionem ex iis, quibus vti ad proximorum auxilium Societas solet exercendam* In quibus tacitè declaratur ad alias actiones, quas Societas exercere non solet in proximorum auxilium non posse Generalem mittere ex obligatione Societatis religiosos. Vnde non potest ex vi voti obedientiæ obligare religiosos vt causa redimendi captiuos, legationis faciendæ, negotii alicuius tractandi commodum temporale reipublicæ spectantis illuc proficiscantur, vt rectè notauit *Suar. t. 4. de relig. lib. 4. cap. 12. num. 11. & 18.*

7. Secundo dubitatur de obligatione cum periculo vitæ: an possit à superiore imponi; Et quidem si ex actione illa periculosa bonum commune religionis pendet, non dubito à superiore præcipi posse: si enim princeps ob bonum temporale reipublicæ potest subditos suos ad bellum, & nauigationem periculosam obligare, cur non poterit prælatus regularis sibi subditis ob bonum totius suæ religionis eam obligationem imponere? potest vtique, & ita tradit relato *Caiet. 3. t. opusc. tract. 9. & communi sententia in. 1. 2. quæst. 96. art. 4. Suarez t. 4. de relig. tract. 10. lib. 2. cap. 9. num. 29.*

Ex qua doctrina deducitur, qualiter possis obligari assistere infirmis peste infectis, si enim infirmi sunt fratres eiusdem religionis, compelli absque dubio potes: quia ad conseruationem, & bonum regimen religionis pertinet religiosos mutua sibi obsequia præstare, & in necessariis succurrere; & ita docet *Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 2. cap. 9. num. 19. Man. Rodrig. quæst. regul. t. 3. quæst. 31. art. 3. Sanch. lib. 6. sum. cap. 2. num. 56.* Consideranda tamen est in hac parte conditio infirmorum, & inseruientium, præcipere enim viris delicatis, vel speciali scientia, & virtute pollentibus, & religioni proficuis, vt infirmis carentibus supradictis dotibus inseruiant, cum sint alii, per quos illud officium exerceri possit, rationi dissonum est, & bono communi religionis aduersum; ac proinde obligare non potest id mandatum, sic *Man. Rodrig. dicta q. 31. art. vlt. Sanch. num. 57.*

Si vero infirmi exteri sunt, regulariter non teneris cum eo vitæ discrimine eis cibaria suppeditare; quia ex præcepto Charitatis non obligaris efficacius, quam alii clerici sæculares. Ex voto autem, & professione religionis non obligaris, si religionem professus sis monachalem, seu spectantem ex instituto propriam tantum salutem, vt dixit *Man. dicto art. 3. Sanch. num. 59.* At si professus sit religionem mendicantem, seu ex instituto proximorum salutem spectantem, solum videris obligatus, cum vrget proximorum

morum spiritualis salus; eo quod non adest parochus, neque alius clericus etiam mercede ab episcopo conductus qui eis possit, & velit sacramenta ministrare (hoc enim teste *Sanch. num. 61.* prius tentandum est, quam tibi obligatio imponatur; quia solum in subsidium parochorum, & aliorum clericorum obligaris. At ob medicinas, & cibaria ministranda non videris obligari posse: quia tuæ religionis finis non est proximorum temporali saluti, sed spirituali incumbere; & ita docuit *Armilla, verbo obedientia num. 5. & Tabiena ibi. quest. 5. num. 6.* Adde non carere probabilitate neque ob necessitatem spiritualem te obligari posse, quia esto ex instituto habeas esse coadiutorem episcoporum, & parochorum in spirituali proximorum salute, id debet intelligi seruato charitatis ordine, ex cuius obligatione non teneris proximorum saluti consulere stante tuæ vitæ periculo. Sic *Nauarr. summ. cap. 24. n. 11. Caiet. 2.2. quest. 26. art. 5. ad finem. Bann. quest. 33. art. 3. dub. 4.* Certum tamen existimarem, si aliquando bono nomini religionis notabiliter expediret religiosum peste infectis assistere; posse, & debere prælatum sibi subditum obligare ad id munus obeundum, tenerique religiosum cuiuscunque ordinis sit obedire: quia tam prælatus, quam subditus obligantur bono communi religionis consulere, colligitur manifestè ex *Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 2. cap. 9. num. 29.*

8. Tertio dubitatur; an obligari possis sustinere asperitates regulæ primitiuæ à fundatore institutæ, & à Pontifice approbatæ tametsi decursu temporis relaxata sit: Videris posse obligari; quia voues obedientiam secundum regulam, quod intelligi debet de regula legitima, non de regula malitia religiosorum corrupta, præcipuè cum religiosi non videantur potuisse suis transgressionibus efficaciam regulæ derogare; quippè illæ transgressiones votum paupertatis, castitatis, seu obedientiæ violationes sunt. At actibus iuri naturali, & diuino contrariis introduci non potest consuetudo, quæ regulam deroget.

9. In hac re distinctione vtendum est. Aliæ sunt austeritates à regula primitiua præscriptæ, quæ tamen sub votis actu non continentur. Aliæ quæ ab ipso religionis exordio continentur. Ad obseruationem austeritatum, quæ sub votis nunquam fuerunt contentæ, obligari non potes, si decursu temporis, & consuetudine longæua derogatæ sunt. Posse autem aduersus regulam, & legem has austeritates indicentem præscribi constat ex his, quæ diximus. *tract. 3. de legib. disp. de consuetud.* ibi enim probauimus aduersus quamlibet legem ecclesiasticam præualere consuetudinem posse. Lex autem illa statuens has austeritates pro maiori religiosi status obseruatione ecclesiastica est. Ergo potuit derogari consuetudine. At sic derogata nec lex est, nec regula, ergo votum obedientiæ secundum regulam illas austeritates non comprehendit, & ita docet *Nauarr. cap. 12. num. 50. Ludouic. Lopez. 1. p. instruct. cap. 4. vers. non excusatur. Suar. t. 3. de relig. lib. 10. cap. 8. n. 18. Sanch. lib. 6. sum. cap. 2. num. 26. & seqq.* Verum si austeritates, & regulares obseruantiæ sub votis fuerint ab ipso institutore contentæ necessario debes facto voto eas obseruare; quia contra votum vtpote obligationem iure diuino, & naturali inducens, nulla consuetudo præualet. Sic *Nauarr. Sanch. & Suar. supra.* Hoc autem procedit, dum viget præceptum, & lex statuens sub votis religiosorum eas obseruantias comprehendi; at quia hæc comprehensio iuris est ecclesiastici, non diuini consuetudine derogari potest. Qua derogatione posita vota denuo facta eas obseruantias non comprehendunt. Ex his dissoluta manet dubitandi ratio. Nego enim votum obedientiæ semper fieri secundum rigorem regulæ à fundatore institutæ, & in principio approbatæ, sed fieri secundum quod consuetudine legitimè præscripta mitigata est. Consuetudo autem mitigare, & derogare potest regulam, quatenus talis est; tametsi quatenus est sub voto comprehensa derogari non possit.

10. Quarto dubitabis de regula reformata, & in pristinum statum restituta à prælato cum generali capitulo; an tenearis ex vi professionis ante reformationem factæ eam obseruare? Nam ex professione post reformationem nemini est dubium. Communis sententia affirmat; quia illa non est noua austeritas, sed antiquæ debita restitutio. Item religionis prælato cum capitulo generali concessum est posse religionem collapsam erigere, & constitutionibus denuo editis reparare, ne penitus pereat, sed hoc efficaciter præstare non potest, nisi simul possit sibi subditos ad eam obseruantiam mouere. Ergo dicendum est facta reformatione omnes obligatos esse. Sic docuit *Felin. cap. cum omnes n. 15. de const. Abbas. cap. super eo vers. austeritatem n. 6. de Regularib. Siluest. verbo religio. 6. q. 6. Azor. t. 1. instit. moral. lib. 13. cap. 11. q. 17. & 19. Gab. Vasq. 1. 2. disp. 154. cap. 4. num. 15. & seqq. pluribus relatis Sanch. lib. 6. sum. cap. 2. nu. 35. Suar. t. 3. de relig. lib. 10. cap. 8. num. 19. Layman. lib. 4. sum. tract. 5. cap. 9. quest. 4.*

11. Hæc sententia eo tantum casu vera est, quo reformatio iudicaretur maximè expediens, seu moraliter necessaria ad conseruationem religionis assumptæ in statu mitigationis per legitimam consuetudinem introductæ, sic colligitur ex supra relatis doctoribus. Ratio est; quia ex voto solum potes obligari ad obseruandam regulam quatenus viget, non quatenus abolita est: & deinde obligari tantum potes ad obseruanda quæ necessaria fuerint ad illius secundum statũ assumptum conseruationẽ vtpote tacitè, & in virtute sub regula comprehensa, non tamen ad statuta, quæ moraliter necessaria non sunt ad regulæ mitigatæ conseruationem; quia sub tuo voto, nec expressè, nec tacitè continentur. Alias posses ad nouã religionem obligari. Quod si roges, quando iudicabitur reformatio moraliter necessaria ad religionis assumptæ conseruationem? Optimè respondet *Layman. lib. 4. sum. tract. 5. cap. 9. quest. 4. concl. 2.* inquit enim, Tunc reformatio regulæ necessaria videri debet ad regularis ordinis conseruationem, si cum præsente obseruatione paucissimi ad perfectionem religiosam peruenire studeant, si cum scandalo & querela sæcularium viuant, vt expediret omnino religionem dissolui, quam ita continuari, si neque essentialia vota v.g. quæ ad paupertatem religiosam spectant, communiter obseruentur.

PVNCTVM V.

An possis obligari ad relinquendam subiectionem debitam in statu assumpto.

1. *Ex voto numquam potes obligari ad relinquendum statum matrimonio assumpto.*
2. *Neque etiam obligari potes ex voto religiosæ obedientia*

obedientiæ communiter facto Episcopatum acceptare; benè tamen alio capite.

3. *Ad acceptandum beneficium sæculare, vel alterius Ordinis obligari non potes, benè tamen ad acceptandum beneficium tui Ordinis.*

4. *Non potes obligari ad transitum alterius Religionis.*

1. DEbitam subiectionem relinquere potes legitimo matrimonio contracto, assumptione ad Episcopatum vel beneficium curatum, & per ingressum alterius Religionis. Regula ergo certissima est, te nullo modo posse voto obedientiæ obligari ad debitam subiectionem relinquendam; quia non potest votum sibi esse contrarium; ex illo enim subiiceris Religioni. Ergo ex illo à Religione liber esse non potes. Quod amplius explicatur expendendo modos, quibus debita subiectio relinquitur. Et primo ad statum matrimonij constat ex professione Religionis te obligari non posse; si quidem professione Religionis supradicto statui renuncias. Quare si in aliquo casu rarissimo ad contrahendum matrimonium obligari posses, ea obligatio non ex potestate à voto accepta, sed aliunde prouenire debet: *Sic omnes Doctores.*

Deinde ex vi voti non potes obligari ad Episcopatum assumendum; quia eo assumpto manes liber ab obedientia regulari *cap. 1. 18. quæst. 1.* cui votum te subiecit. Ergo ex illo non potes ab obedientia regulari libertatem consequi. Et confirmo. Votum obedientiæ est secundum regulam; at Episcopatus est extra regulam. Ergo ad illius acceptationem votum non extenditur. Adde Episcopatum non referre ad bonum Religionis, & Religiosi, sed ad bonum commune Ecclesiæ, cui prouidere non est Prælati regularis, & ita tradit *Lessius lib. 2. de iustit. cap. 51. dub. 9. n. 76. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 10. cap. 10. n. 21. Sanch. lib. 6. sum. cap. 2. n. 49.* Verùm etsi hoc ita sit, potest Pontifex te in Episcopum assumere, quoties id Ecclesiæ expedire iudicauerit non ex voti obedientiæ, sed ex iurisdictione, quam habet in totam Ecclesiam, cui eius cura, & regimen concessum est, vt pluribus relatis firmat *Suarez dicto cap. 10. numer. 19. Sanchez numer. 49.*

2. Maior difficultas est; an ex vi voti obligatus sis non consentire Episcopatui absque licentia tui Prælati? Ratio difficultatis est; quia in *cap. si Religiosus de electione in 6.* irritus declaratur consensus absque tui Prælati licentia, ibi, consensus non teneat. Nihilominus ex vi illius textus non conuincitur, te obligatum esse ex vi voti ad non præstandum consensum absque superioris licentia; quia consensus absque superioris licentia prohiberi, & irritari potest iure Ecclesiastico, vt de facto prohibetur, & irritatur, absque eo quod ex voto vlla sit prohibitio, aut irritatio. Adde Episcopatum statum esse Religione perfectiorem, nullo modo dispositioni regularis Prælati subiectum. Ergo ex vi voti regularis obedientiæ non prohiberis eius electioni tuum consensum præstare. Verùm etsi hoc ita sit; negari non potest, te potuisse voto obedientiæ ad id obligari; cum sit res honesta, & iuri communi conformis, vti docet *Suar. t. 3. de Relig. lib. 10. cap. 10. n. 14.* Aduertere tamen debes, solùm consensum in electionem absque Prælati licentia tibi esse prohibitum; quia *textus in cap. si Religiosus* tantum de electione loquitur, non de collatione, & præsentatione. Vnde consensus in has prouisiones nec est nullus, nec videtur prohibitus: tradit *Suar. dicto cap. 10. n. 16. & 17.* Deinde loquitur textus non de cuiusuis beneficij electione, sed Prælaturæ, qualis nō est beneficium curatum, nec simplex: poteris ergo hæc inconsulto Prælato acceptare, si in ea prouidearis à potente conferre.

3. De obligatione verò accipiendi beneficium curatum, aut simplex; sub distinctione respondendum est: si beneficium sæculare sit, non potes ab vllo Prælato regulari etiam supremo, quatenus talis est, obligari; quia illa beneficia non pertinent ad regulam, cum te extra regulam, obseruantiamque regularem constituant; neque eorum prouisio spectat bonum monasterij, sed bonum Ecclesiæ. Sic *Nauarr. comm. 4. de Regul. n. 23. Man. Rod. t. 1. qq. regul. q. 34. Suar. t. 3. de Rel. lib. 10. c. 10. in fine Sanch. lib. 6. sum. cap. 2. n. 51.* Ab hac doctrina excipiunt aliqui Doctores munus parochorum inter Indos, quod cum ex motu Pij V. Religiosis conferri possit, videtur ad Religionem pertinere, & quasi regulare esse; ac proinde posse Religiosos ad illud subeundum compelli. Sic *Ludouic. Lopez 1. p. instruct. cap. 56. col. 3. Man. Rodrig. 2. t. sum. cap. 9. n. 6. Suar. d. c. 10. in fine.* Sed oppositum verius censeo cum *Sanch. lib. 6. sum. cap. 2. n. 50.* quia illa Pontificia concessio non mutat beneficij sæcularis naturam, & consequenter non præstat, vt ad illud subeundum obligari possis. Quod si beneficium regulare sit tui Ordinis, ad illud subeundum compelli à tuo Prælato potes; cum enim à Religiosis illius Ordinis administrari debeat, necessum erat, vt Prælatus penes quem est Ordinis ministratio potestatem haberet compellendi ad illius beneficij administrationem. *Nauarr. Suar. Sanch. & Man. locis allegatis.* Sumiturque ex *cap. quorundam de electione in 6.* Quod extendi debet ad beneficium, etiamsi reditus tenues habeat; quia non commodum Religiosi, sed Religionis in hac administratione spectatur, & docuit *Nauarr. & Sanch. suprà, & Suar. t. 4. de Relig. tract. 8. lib. 3. c. 19. n. 5.* ob illud tamen tenue beneficium, & ad sustentationem insufficiens, non poterit Religiosus à Prælato obligari relinquere monasterium, vt in eo resideat, nisi ex bonis monasterij insufficientiam alimentorum suppleat. *Suar. loco allegato.* Notanter dixi tui Ordinis; quia ad beneficia regularia alterius Ordinis compelli non potes; quia ea, eorumque munera tuæ Religioni non competunt; ac proinde non censeris ad ea subeunda obligatus. *Sanch. d. cap. 2. n. 51.*

Hinc fit te obligari posse ex voto obedientiæ ad subeundum munus Prælati; alteriusve officij in tuo Ordine, secus extra. *Sanch. n. 52.*

4. Vltimo dicendum est de transitu ad aliam Religionem, ad quem certum existimo te obligari non posse. Tùm ob rationem generalem; quia non videtur posse superior præcipere subdito id per quod ab eius obedientia eximitur. Tùm quia vel Religio assumenda est æqualis, inferior, vel superior: Si inferior, aut æqualis sit Religioni assumptæ, sub voto facto comprehendi non potest, vtpotè minus bonum; Si perfectior, continetur sub voto per modum exceptionis: promittis enim obedientiam in hoc Ordine, dum perfectiorem ingressus non fueris; at quia non promittis perfectiorem ingredi, nec obedire Prælato eius ingressum præcipienti; ea de causa obligari non potes. Sic *Suar. t. 3. de Relig. lib. 10. c. 10. n. 4.*

Qualiter autem possis ex vna Religione ad aliam transire, infrà dicemus.

***

PVNCTVM VI.

An Religiosis interdicta sit habitus suæ Religionis dimissio,& sub qua pœna?

1. *Sub pœna excommunicationis dimissio habitus interdicitur.*
2. *Religiosos Societatis Iesu in hanc excommunicationem non incidere docet Sanch. Probabilius est oppositum.*
3. *Explicatur quæ sit temeraria habitus dimissio.*
4. *Non requiritur noua habitus assumptio, tametsi contra sentiat Sanch.*
5. *Si retento habitu propriæ Religionis sæcularem induas exterius, incidis in dictam excommunicationem.*
6. *Non caret oppositum probabilitate.*
7. *Esto excommunicationem vitares occultando habitum; at non vitas peccatum mortale.*
8. *Hæc dimissio habitus debet esse temeraria, & quæ hæc sit.*
9. *Non excusaris ab hac censura, ex eo quod habitum alterius Religionis induas.*
10. *Non excusaris ex eoquod sit hæc habitus dimissio intra claustra propriæ Religionis.*
11. *Neque excusaris ex eoquod per horam tantum dimiseris.*
12. *Benè excusaris, si ob actionem cedentem in proximorum vtilitatem dimittas. Item si ob graue aliquod damnum vitandum.*
13. *Item excusari potes ex dispensatione.*

1. ESse omnibus Religiosis Professis sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda interdictam temerariã habitus suæ Religionis dimissionem compertum est apud omnes. Ex *c. vt periculosa. Ne clerici, vel monachi in 6.* ibi vt periculosa Religiosis euagandi materia subtrahatur, districtius inhibemus, ne de cætero aliquis quãcunque Religionem tacitè, vel expresè professus in scholis, vel alibi temerè habitum Religionis suæ dimittat: & paulò inferius. Si quis autem horum temerarius violator extiterit, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto. Ratio huius prohibitionis, vt constat ex proœmio dicti cap. est ne Religiosi occasionem habeant euagandi. Præterquam quod satis rationi consonum est, ne habitus qui datur in signum status Religiosi assumpti dimittatur non dimisso statu, ad quem significandum assumitur. Hæc igitur prohibitio circa Religiosos professos versatur, ibi, *tacitè, vel expresè professus*. Quod intelligendum est, siue viri sint, siue fœminæ; quia de omnibus est eadem ratio. Vnde nouitij non comprehenduntur,& meritò; quia in illis non potest esse temeraria habitus dimissio, cum pro libito à via incepta desistere possint,& liberè vagari.

2. Difficultas autem est de Religiosis Societatis tam professis, quam non professis; an si temerè habitum dimittant, peccent mortaliter,& excommunicationem supradictam incurrant. Negat *Sanch. lib. 6. sum. cap. 8. n. 70.* eoquod Societas nullum specialem habitum habeat, sed communem, & accommodatum vsui patriæ, vt dicitur *6. p. constit. cap. 2. num. 15.* At dictus *textus vt periculosa* supponit professos dimittentes habitum suæ Religionis habere specialem habitum, quo à cæteris distinguantur; aliàs ex illius dispositione occasionem vagandi non habebunt. Verius tamen credo sub eo decreto Religiosos Societatis comprehendi, quia esto non habeant habitum vnicum, & specialem, quo in omni loco vti debeant, tenentur tamen vti habitu honesto clericorum illius Religionis. ergo si hunc dimittunt, & sæculari veste induantur, proprium habitum suæ Religionis dimittunt. Aliàs si sub dicto decreto Societatis Religiosi non comprehenduntur, non committent per se vllam culpam temerè habitum deponentes,& sæcularem induentes; cum iure naturali habitus Religiosi dimissio stante firmo proposito non retrocedendi ab statu prohibita non sit. Quod certè durum est,& vagandi materiam satis aptam præbet, & licet textus loquatur de professis, id fecit gratia frequentioris vsus;& quia eo tempore nullus erat religiosus à nouitiis distinctus, qui tacitè, vel expresè professus non esset.

3. Actio verò hoc decreto prohibita est temeraria habitus dimissio. Circa quam occurrit dubitandum, quæ depositio habitus sit temeraria illius dimissio. In qua re certũ est, non esse temerariam habitus dimissionem, cum illum deponis ad dormiendum, quiescendum, natandum, aliámue similem actionem; quia illa non est dimissio, sed prudens, & cordata depositio, seu nudatio,& spoliatio. Sic *Suar. t. 4. de Relig. tract. 8. lib. 1. cap. 5. n. 3. & omnes.* Petit ergo habitus dimissio depositionem illius fieri animo occultandi statum,& se alium ab eo, qui est significandi: Ex quo fit non esse propriè dimissionem habitus, si illum deponis, vt aptius aliquam personam in ludo,& recreatione repræsentes, vt cursum velociorem consummes, vt lapidem expeditius proijcias; quia illa depositio non est status voluntaria occultatio. Sic *Nauarr. c. 26. n. 131. Man. Rodrig. quæst. regul. t. 2. q. 76. art. 6. notab. 2. Azor. t. 1. instit. moral. lib. 12. cap. 13. q. 5. casu. 16. & cap. 17. q. 9. Suar. t. 5. de censur. disp. 23. sect. 4. n. 27. Sanch. lib. 6. sum. cap. 8. n. 55.* Quod intelligendum est, tametsi aliæ vestes ad eum effectum induantur, vt nuper relati Doctores notant, & ratio facta conuincit. Imò *Nauarr. Suar. & Sanch. pluribus relatis*, doctrinam extendunt ad depositionem habitus ob finem turpem, vel iniustũ, scilicet vt voluptuosius fornicceris, vel liberius fureris. Sed hoc intelligi debet, dummodo prima intentio deponendi habitum sit voluptas fornicationis, & furti expedita executio. Nam si primo intendis tuum statum occultare, vt sic liberius pecces, non dubito; quin illa sit vera, & propria habitus dimissio excommunicationi subiecta.

4. Dubium igitur est, debeásne in depositione habitus alium accipere, vt censearis verè,& propriè habitum dimittere. Affirmant *Syluest. verbo excommunicatio. 9. casu 24. n. 52. Nauarr. sum. cap. 27. num. 131. Man. Rodrig. quæst. regular. t. 2. q. 76. art. 6. Sanch. alios referens lib. 6. sum. cap. 8. n. 51.* Mouentur; quia aliàs non esset dimissio, sed nudatio, & spoliatio. Item ex sola habitus Religiosi nudatione, nisi alius accipiatur, non est Religiosis occasio vagandi, quia non solent nudi, vel indecenter vestiti incedere. Nihilominus verius censeo solam depositionem habitus ob finem occultandi statum, esse veram habitus dimissionem, tametsi alium nouum non induas; quia potes deposito tuæ Religionis habitu solis vestibus internis vestitus incedere omnino incognitus. Ergo est dimissio habitus, ex qua datur occasio vagandi, quæ licet non sit æquè frequens, & apta ac ea, qua nouis vestibus indutus incedis; sufficit tamen,

vt

vt præbeat tibi occasionem vagandi incognitus. Sic *Suar. t. 5. de censur. disp. 23. sect. 4. n. 28.* Neque illa depositio est dicenda nudatio; aut spoliatio, cum fiat ex animo te occultandi, sed vera, & propria dimissio.

5. Sed quid dicendum, si retento habitu propriæ Religionis sæcularem induas, & sic incognitus incedas, iudicandúsne est habitus dimissus, & excómunicatus? Communior sententia affirmat, vt constat ex pluribus, quos refert, & sequitur *Sanch. lib. 6. sum. cap 8. n. 63.* quia illa occultatio licet non sit materialis habitus dimissio, est vera, & formalis, siquidem ea facta tollitur ab habitu esse signum cognoscitiuum Religiosi status, ad quem significandum ille habitus materialis assumitur. Aliàs si retento interius habitu, eóque occultato possis excommunicationem dimittentibus habitum impositam fugere, facilè legem prohibentem dimissionem eluderes. At quoties lex pœnalis eludi potest extensione non facta, communiter Doctores censent, extendi debere, vt constat ex *cap. in nonnullis de Iudæis*; ibi iubentur Iudæi commorantes inter Christianos signum quoddam gestare, quo secernantur, qui si occultum gestent, pœnas ibi impositas non euitant, & *ex cap. quamquam vsurarij, de vsuris in 6.* vbi irritato testamento vsurarij irritatur codicillus, & donatio causa mortis, Et ex *Clem. I. de sepultur.* prohibente sepelire in cœmeterio tempore interdicti, censetur in Ecclesijs prohibitum esse, ne inquam finis legis eludatur. Quia in dispositione legis potiùs illius mens, quam materialia verba spectanda est.

6. Nihilominus etsi supradicta sententia, vt longe verior, probabilior, & communior amplectenda sit in iudicando, & consulendo. At opposita probabilitate non caret: tenet enim eam *Sayro de censur. lib. 6. cap. 33. n. 9. & 10. Suar. t. 5. de censur. disp. 23. sect. 4. n. 33. & 34. & tom. 4. de Relig. tract. 8. lib. 1. cap. 5. n. 12. & alij relati à Sanch. dicto cap. 8. n. 62.* Ipséque affirmat esse satis probabilem. Ratio est, quia in eo textu non quælibet occasio vagandi prohibetur, sed quæ fit per dimissionem Religiosi habitus. At occultans habitum non illum dimittit, sed potius retinet, occultum tamen. Neque est verum occultantem habitum dimittere signum Religiosi status; non enim illud dimittit, sed dissimulat, & celat. ergo pœna imposita dimittentibus non debet extendi ad occultantem. Neque item est verum, ex hac occultatione finem legis eludi; non enim ita facilè Religiosus incedere potest incognitus retento habitu, ac illo dimisso. Deinde lex pœnalis ad summum extendi potest ad casum sublata verborum forma comprehensum; at occultatio habitus non continetur sub dimissione, sed potius est illi opposita: ergo. Neque textus in contrarium relati vrgent. Nam in *cap. in nonnullis*, non præcipitur Iudæis vtcunque determinatio habitus gestati, sed qua publicè ab aliis populis distinguantur, ibi statuimus vt tales vtriusque sexus in omni Christianorum Prouincia, & omni tempore, qualitate habitus *publicè* ab aliis populis distinguantur, quod cum occultatione esse non poterat. *In cap. quamquam vsurarij*, etsi non careat difficultate extendi irritationem testamenti ad codicillos, vt tradit *Glossa* ibi; at illa non est extensio, sed inclusio. Tùm quia codicillus est quoddam testamentum, est enim mentis testatio. §. *sed aliud instit. de testament.* Tùm præcipuè, quia textus de dispositione in vltima voluntate loquitur, vt colligitur ex primis verbis ibi: in vltima voluntate mandauerint, ac proinde codicillus, & donatio causa mortis, quæ sunt vltimæ voluntatis dispositiones comprehendi debent, & licet textus solùm testamentum expressetit id gratia frequentioris vsus fecit, non vt dispositio ad solum testamentum restringeretur. Igitur ex hoc textu ad nostrum casum desumi non potest argumentum; cum occultatio habitus non sit illius dimissio, tametsi occasionem præbeat vagandi. Minus vrget textus *in Clemen. eos qui de sepultur.* Concedo námque prohibita sepultura in cœmeteriis, à fortiori in Ecclesiis prohiberi; cum Ecclesiæ sint loci sacratiores. Expressit autem Pontifex cœmeteria, quia frequentius ibi corpora sepeliebantur, quam intra Ecclesiam.

7. Sed quamuis verum sit ex occultatione habitus illo retento excommunicationem vitari; at in peccatum graue incidis. Tùm quia occasionem vagandi assumis. Tùm præcipuè quia Trident. supponit hanc occultationem grauiter esse prohibitam; si quidem *sess. 25. cap. 19. de Regularib.* prohibet Prælatis, ne licentiam Religiosis concedant habitum suæ Religionis tegendi, qua licentia non indigerent, si nulla illis esset prohibitio. *Barbosa in remission. Concil.*

8. Habitus tamen dimissio censuram inferens debet esse temeraria, vt constat ex *textu*, ibi, temerè habitum suæ Religionis dimittat, & infrà. Temerarius violator extiterit. Quapropter ignorantia crassa modo affectata non sit, etsi à peccato non excuset, vt tradit *Suar. tom. 4. de Relig. tract. 8. lib. 1. cap. 5. num. 8.* excusat ab hac censura; quia non est præsumptio nec temeritas, vt pluribus firmat *Sanch. lib. 9. de matr. disp. 32. n. 36. & lib. 6. sum. cap. 8. n. 43.* Ille igitur temerè habitum dimittit, qui nulla legitima causa ductus dimittit pro nihilo ducens legis violationem. Quo sensu dixit *D. Thom. 2. 2. q. 53. art. 3. ad 2.* & ibi *Caiet.* temerariam violationem legis esse illius contemptum; non quidem formalem, sed virtualem consistentem in libera, & impudenti legis transgressione, sicuti explicat *Sanch. & Suar. loc. alleg.* Restat examinare; an sint aliqui casus excusantes dimissionem habitus à censura incurrenda, & à peccato?

9. Primò excusant aliqui hanc dimissionem, si habitum alterius Religionis induas, quia eo induto non est tibi materia vagandi, sicuti non est Religiosis illius Ordinis. Sed hæc excusatio sic absolutè sumpta omnino reijcienda est; quippe est contraria *textui in dicto cap. 2.* excommunicanti eum, qui temerè habitum suæ Religionis dimittit, quam dimissionem non euitat, esto alium assumat. Non enim dixit textus qui temerè habitum Religionis dimittit, sed notanter addit suæ, vt inde excluderet excusationem ex assumptione alterius Religionis habitus. Præterea, quia ex illa assumptione non tibi subtrahitur absolutè materia vagandi, cum facilè possis deprehensus probare non esse Religiosum illius Ordinis, quem habitus indicat. Quo probato, & habitu dimisso libera tibi vagatio permittetur, cum non constet cui Religioni astrictus sis; sic pluribus relatis *Sanch. lib. 6. sum. cap. 8. n. 65. Suar. t. 5. de censur. disp. 23. sect. 4. n. 32.* verùm si simul cum susceptione habitus alterius Religionis, illam ingrediaris; tametsi contra iura, & inualidè; plubus firmat *Sanch. dicto cap. 8. n. 68. Rodrig. quæst. regular. t. 2. q. 76. art. 4. Lessius c. 41. dub. 13. n. 102.* te excusatum esse ab hac censura, quamuis à peccato grauissimo non excuseris. Mouetur *Sanch.* quia *textus in dicto cap. 2.* eam dimissionem habitus excommunicationi subiecit, ex qua datur occasio vagandi. At ingressus in Religionem, habituque illius assumpto vagari non potes: ergo, &c. Nihilominus verius censeo, te censuram non euitare. Sic *Syluest. excommunicatio. 9. numer. 54. & verbo Religio 4. quæst. 4. Nauarr. capit. 27. num. 131. Azor. 1. t. instit. moral. lib. 12. cap. 13. q. 3. & cap. 14. q. 10. & cap. 17. q. 11. Suar. t. 5. de censur. disp. 23. sect. 4. n. 32.* Ducor; quia verè &

& propriè dimittis habitum tuæ Religionis irrationabiliter, & temerè; quamuis alium assumas. Sed dimittenti temerè habitum est excommunicatio imposita, quin in textu sit vlla limitatio ob alterius habitus assumptionem: ergo illam contrahis. Neque valet dicere limitari ex proœmio textus intendentis materiam vagandi Religiosis subtrahere, eo quod hic finis videatur obtineri, nouæ Religionis, & illius habitus assumptione quamuis inualida; non inquam valet, tum quia verè à tua Religione vagatis, esto apparenter in Religione sis. Tùm quia transitus in Religionem nullus non potest iure, & obligatione impedire vagationis materiam, tametsi illam de facto impediat; eaque de causa probata nullitate transitus, recedere liberè poteris, & vagari quantum est ex parte Religionis nulliter assumptæ.

10. Secundò excusant alij hanc habitus dimissionem, si fit intra propriæ Religionis claustra nō extrà. Nitūtur illis verbis textus, *ne in scholis, vel alibi*, temerè habitū suæ Religionis dimittat. Verbū enim *alibi* videtur qualitatem habere præcedentis verbi *in scholis*; ac proinde intelligi debet de dimissione alibi à claustro, & scholis facta; aliàs vt quid expressit in scholis; clarius enim eo omisso diceret, vbilibet, aut in quouis loco. Præterea, quia habitatio intra claustra impedit dimittentem liberè vagari: ergo, dimissio ea qualitate affecta excommunicationi non subiicitur; quippè non præbet materiam vagandi, & ita sustinet, *Angel. verbo excommunicatio. 7. casu. 27. fauet Rosella. verbo excommunicatio. 1. casu. 16. n. 16. n. 5.* quatenus dicit post factum hanc opinionem esse amplectendam. Verùm contraria sententia omnino tenenda est, scilicet hunc Religiosum excommunicationi subiici; quia absolutè dimittit habitū suæ Religionis, ex qua dimissione per se nascitur occasio vagandi; esto per accidens vagatio impediatur; sicuti si dimittentem extra claustra habitum recluderes in carcerem, reclusio impediret vagationem, sed non impediret, quin dimissio præberet occasionem vagandi, & ita tenet, *Syluest. verbo excommunicatio. 9 casu. 24. n. 54. q. 5. Nauarr. cap. 27. n. 131. Azor. lib. 12. c. 17. quæst. 15. Sayro de censur. lib. 3. cap. 33. num. 11. Sanch. lib. 6. sum. cap* 8. *num.* 61. Hanc sententiam limitant *Syluester, & Sayro supra, & Man. Rodrig. 2. t. quæst. regul. q. 76. a. 6. & alij relati a Sanch. dicto num.* 61. vt procedat tantum cum Religiosus se oculis videntium ostendit, secus si se occultare procurat; quia dum se occultat, non videtur animum habere vagandi. Hæc tamen limitatio non placet *Sancio, neque Azor. q.* 13. *&* 14. & meritò; quia *textus in dicto cap.* 2. non attendit, an Religiosus oculis intuentium pateat, seque illis offerat, sed an occasionem assumat se offerendi incognitum, & per orbem vagandi; quod certè præstat habitus dimissione.

11. Tertiò excusant alij habitus dimissionem à peccato mortali, & ab incurrenda censura, si breui tempore duret, scilicet per horam; quia illa momentanea duratio præstat, ne censeatur illa depositio moralis dimissio; sicuti non censetur recedere, qui breui reuertitur, *leg. diuortium ff. de diuortiis, sic Eman. Sà verbo excommunicatio reseruata, num. 9. Tolet. lib. 4. sum. cap.* 18. *num.* 3. *Azor.* 1. *part. instit. moral.* 12. *cap.* 13. *quæst.* 5. *casu.* 16. *Sanch. lib. 6. sum. cap. 8. num.* 57. Sed verius censeo hanc excusationem admittendam non esse; eo enim ipso, quod habitum deponis animo occultandi statum, & incedendi incognitum, præstas totum id quod in supradicto textu requiritur ad censuram contrahendam: dimittis enim tuæ Religionis habitum, & expeditior redderis vagationi. Perseuerare autem in dimissione non petitur in textu, & meritò, quia perseuerantia non facit dimissionem, sed dimissionem factam continuat, & extendit; & ita tenet *Syluest. verbo excommunicatio. 9. casu. 24. num. 53. Sayro de censur. lib. 3. cap. 33, num. 16. Bannez. 2. 2. quæst. 12. art. 2. dub. 2. Suar. t. 5. de censur. disp. 23. sect. 4. n. 31. & t. 4. de Relig. tract. 8. lib. 1. cap. 5. n. 9.*

12. Quartò excusaris ab incurrenda censura, si ob aliquam actionem cedentem in proximorum salutem, qualis est infidelium, & hæreticorum conuersio, dimittas habitum, quam tamen retento habitu commodè exercere non potes. Item si ob vitandum tui, tuúmque temporale periculum scandali, infamiæ, iactura diuitiarum dimittas; quia illa dimissio non est temeraria, sed rationabilis, & prudens; & generaliter quoties adest iusta causa dimittendi, ideóque in textu dicitur, nisi iusta causa timoris exegerit habitum transformar., sic ferè omnes Doctores apud *Sanch. lib. 6. sum. cap. 8. num. 41. Suar. t. 5. de censur. disp. 23. sect. 4. num. 27. & 28. & t. 4. de Relig. tract. 8. lib. 1. cap. 5. num. 13. & 14.* Quæ autem sit iusta causa arbitrio prudentis relinquitur, nec opus est, vt de iustificatione illius euidenter constet; sufficit, si probabiliter apparet; quia cognitio probabilis excludit temeritatem, & ex alia parte titulum sufficientem præstat ad prudenter operandum. Sic *Suar. & Sanch. loc. alleg.*

13. Quintò excusari potes ab hac censura, & peccato, si dispensationem obtineas; cum enim hæc prohibitio, & censura ex iure Ecclesiastico proueniat, dispensatione tolli potest. Vt autem licitè à Pontifice præstetur, adesse debet iusta causa arbitrio prudentis, vt benè aduertit *Suar. t. 4. de Relig. tract. 8. lib. 1. cap. 5. n.* 15. Hanc igitur dispensationem nequit alius à Pontifice concedere; quia est dispensatio in iure communi, & licet Prælatis regularibus data sit facultas in iure communi dispensandi, id intelligitur quoad res frequenter occurrentes, & regulari viuendi modo necessarias, qualis non est habitus dimissio. Quod si instes, sæpe aggrediendum est opus, de quo dubium est, an ob illius executionem dimittere habitum possis; quo casu propria authoritate nequis dimittere; quia in casu dubio excusante à lege lex seruanda est. At authoritate Prælati optimè potes; habet ergo potestatem dispensandi? Respondeo, illam non esse dispensationem, sed authenticam legis interpretationem; interpretatur enim eo casu legem non obligare, & ad hanc interpretationem faciendam in casu dubio Prælati potestatem habent, vtpotè recto subditorum regimini necessariam, *Suar. dicto, cap. 5. n.* 17.

PVNCTVM VII.

Qualiter interdicatur Religiosis viris à suo Monasterio egressus.

1. *Interdictus est hic egressus, sed quo iure expenditur.*
2. *Non solùm positiuo, sed naturali, supposita professione interdicitur.*
3. *Quando sit peccatum mortale, vel veniale hic egressus sine licentia?*
4. *Ex licentia expressa, vel præsumpta superioris à peccato excusatur.*

1. Religiosis interdictum esse è monasterio egressum absque superioris licentia omnes Doctores firmant. Vnde autem hæc obligatio oriatur, an ex

an ex iure naturali;an positiuo,an ex voto? non satis exploratum est. Monachis enim, quorum professio erat Deo vacare, & saluti propriæ incumbere *Alexand.II.in c.iuxta* 16.q.1.videtur præceptum imposuisse, ne è monasterio egrederentur:ibi,iuxta Calcedonensis tenorem optimi Concilij monachis quamuis Religiosis ad Normam S. Benedicti intra claustrum morari præcipimus, vicos, castella, ciuitates peragrare prohibemus & in *c.qui verè eadem causa,& quæst.* inquit Concilium Calcedonen. in locis, in quibus se semel Deo dedicauerunt permanentes, & subdit pœnam priuationis communionis his transgressoribus.Idem habetur *in cap. placuit. 1.& 2.& c.monachi 2. eadem causa* 16.q.1.Sed quia hæc decreta omnibus Religiosis communia non sunt, & præterea ex illis non satis colligitur prohiberi egressum vtcunque,sed ad Ecclesiasticas functiones exercendas,quibus secundùm suum statum monachi priuati erãt,vtpotè nõ sacerdotes;ea de causa ex illis non sumitur efficax argumentum ad hanc obligationem pro omnibus regularibus statuendam.Efficacius verò desumitur argumentum ex *cap.quanto, de officio ordinar.& clem.*1, §. *quia verò de statu monach.*Vbi directè prohibita diuagatione Religiosorum ad curias principum, supponitur intra claustra commorari debere iuxta regularia instituta.Denique *Trid.sess.*25.*c.*4.*de Regularib.*apertè hanc obligationem expressit dicens:Non liceat regularibus à suis Conuentibus recedere, etiam prætextu ad superiores suos accedendi,nisi ab eis missi, aut vocati fuerint.

2. Verùm non solùm iure positiuo, sed etiam naturali supposita professione, & ex voto obedientiæ existimo Religiosos obligatos esse claustrum non exire absque licentia superioris.Nam ex vi professionis traduntur Religiosi Prælatis gubernandi,à qua gubernatione se subtrahunt furtiuo monasterij egressu. Item ex voto obedientiæ non solùm obligantur Prælatis parere,sed parati esse ad obediendum, quam dispositionem nequeunt habere, cum à Prælati oculis, & notitia recedunt.Sic *Suar.t.4.de Relig.tract.8.lib. 1.c. 6.per totum,specialiter,n.*8.

3. Sed inquires,quibus euentibus hîc à monasterio discessus sit peccatum mortale,vel veniale?Respõdeo, ex omnium sententia, quoties ex eo discessu potest scandalum,vel infamia tùm Religioso,tùm Religionis generari peccatum esse mortale; quia est signum manifestum grauiter custodiam Religionis violatam esse. Hinc fit si noctu discedas etiam ad horam te peccare mortaliter;quia est discessus graue scandalum generãs; nocturna enim,ac furtiua è monasterio egressio etiam non animo apostatãdi facta,vnus est ex casibus reseruatis à Clem. VIII. non autem reseruatur, nisi quod est peccatum mortale manifestum. Deinde etiam est peccatum mortale, si per diem exeas animo pernoctandi extra monasterium;quia assistẽtia nocturna extra monasterium grauem infamiam causat.*Suar. dicto, c.6. n.* 7. Quapropter solum egressum diurnum modo consueto existimo posse à peccato mortali excusari;quia custodia Religionis,& subiectio Prælato debita non videtur grauiter lædi.*Suar.n.*10.

4. At peccato non solum mortali,sed veniali aduersùs clausuram Religiosus excusatur,quoties ex licentia expressa,vel præsumpta superioris claustrum egreditur:quia spectato iure communi non est illi absolutè interdictus egressus, sed egressus absque licentia. Quare posita licentia egressus licet.Quod adeò verùm est, vt etiam licentia imprudenter, & absque iusta causa à superiore concessa sufficiens sit excusare omne peccatum aduersùs clausuram,&Prælati subiectionem;esto aliunde committatur;quia quomodocunque à superiore concedatur licentia, Religiosus est sub regimine Prælati, & non extra. Notanter dixi spectato iure communi, nam si speciales cuiusuis Religionis constitutiones spectemus,sunt aliquæReligiones præcipuè ex Monachalibus,Carthusienses scilicet & Camaldulenses, in quibus sub peccato egressus à monasterio absque causa est absolutè prohibitus;in iis enim siPrælatus absque rationabili causa licentiã concedat, nulla est concessio,vtpotè dispensatio in lege superioris;ac proinde Religiosus vtens ea licentia censetur à monasterio sine licentia exire,peccatúmque committere iuxta obligationem regulæ, vt latius hæc omnia prosequitur *Suar.dicto.t.4.de Relig.tract.8.lib.*1.*cap.*6. *à n.*12.*& seqq.*

PVNCTVM VIII.

Qualiter fœminis interdictum sit in monasterium virorum Religiosorum ingredi, ipsíque Religiosis eas admittere, & sub quibus pœnis?

1. *Proponuntur constitutiones Pij V.*
2. *Quæ examinanda sunt in his constitutionibus.*
3. *Non comprehenduntur Reginæ,nec de sanguine regio.*
4. *Fundatrices communis sententia docet comprehendi,sed oppositum probabilitate non caret.*
5. *Quæ possunt ingredi,decentem comitatum, & solitum deferre possunt.*
6. *Monasterium est locus prohibitus.*
7. *Quid sub nomine monasterij?*
8. *Ex pietate,& necessitate est licitus hic Ingressus.Explicatúrque casus necessitatis.*
9. *Explicatur casus pietatis.*
10. *Pœnæ constitutæ transgressoribus expenduntur.*
11. *Quid si fœminam introductam fabulationibus detineas,ne è monasterio egrediatur?*
12. *Expenditur quis possit à supradictis pœnis absoluere,& dispensare.*
13. *Quis post latam sententiam.*

1. QVæstio hæc versatur in explicanda *Constitutione Pij V. edita anno* 1566. quæ incipit:*Regularium personarum*, & in Constitutione eiusdem Pontificis supradictam Constitutionem declarãte,& extendente *anno* 1570.*die Iulij* 16. quæ incipit, *Romanum Pontificem*,quam ad verbum refert, *Confectius in priuilegijs Ordinum mendicantium inter literas Apostolicas,fol.*179.cuiusque meminit *Sanch.lib,6.sum. cap.*16.*num.*79.*Suar.t.4.de Relig.tract.8 .lib.* 1. *cap.* 7. *num.*9. Itémque procedit quæstio in declaranda Constitutione,*Greg.XIII.edita anno* 1575.*idibus Iunij*,quæ incipit:*Vbi gratia*, & alia eiusdem *edita* 23. *Decemb.* 1581.incipiente *dubijs quæ emergunt.*Sed quia Constitutiones Gregor. specialiter loquuntur de personis, quæ virtute facultatis acceptæ à Summo Pontifice, & his Constitutionibus reuocatæ monasteria Monialium ingrediuntur extra casus necessitatis, de earum intellectu in sequentibus dicemus,pauca tamen, quia raro contingere potest aliquem ingredi virtute facultatis à tempore Gregor.concessæ, & ab eodem reuocatæ.Quocirca controuersiæ præsentis difficultas tota versatur in explicatione Constitutionis Pij V.nã licet in Constit. Pij V. quæ incipit *Regularium personarum* solùm

solùm prohibuerit Pontifex ingressum fœminarum in monasteria virorum virtute facultatis à Summo Pontifice acceptæ, & præsenti cõstitutione reuocatæ. At in constit. incipiente *Romanum Pontificem* declarat contenta in constit. *Regularium personarum* intelligenda esse de quolibet fœminarũ ingressu in virorum monasteria extra casus permissos. Ibi authoritate Apostolica tenore præsentium dicimus, & declaramus fuisse, & esse mentem, & intentionem nostram, quod dictæ litteræ non solùm comprehenderent, & comprehendant mulieres habentes, & prætendentes facultatem, & indulta ingrediendi monasteria: *Sed etiam omnes, & quascunque mulieres alias tam in genere, quam in specie, &c.* Ex quo fit iam non esse licitum dubitare, peccarum esse mortale, & censuris, alijsque pœnis subiectum fœminarum ingressum in monasteria virorum absque necessitate, specialique permissione; & ita tradit *Sanch. dicto. lib. 6. sum. cap. 16. n. 79. Suar. t. 4. de Relig. tract. 8. lib. 1. c. 7. n. 9.*

2. Pro explicatione igitur harum constitutionum Pij V. quatuor examinanda sunt cum supradictis doctoribus. Primum, quibus personis in monasteria virorum censeatur his constitutionibus ingressus prohibitus. Secundum, quid nomine monasterij, domus, & loci Religiosi à quibus fit exclusio intelligatur. Tertium qui sint casus, in quibus hic ingressus permissus est. Quartum, quibus pœnis subiaceant illicitè ingredientes, & admittentes, & ob quam actionem.

3. Circa primum respondet Pontifex comprehendi mulieres cuiuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, & quacunque dignitate, ac præeminentia præditas etiam, Comitissas, Marchionissas, Ducissas. Ex quibus verbis manifestum est Reginas, Imperatrices, filias, & neptes regum non cõprehendi. Tùm quia Comitissæ, Marchionissæ & Ducissæ expressæ fuerũt vt gradus supremi. Tũ quia sub generali prohibitione mulieribus facta, Reginæ, earũque filiæ non censentur cõprehensæ ob earum supremam dignitatem. *Suar. dicto. t. 4. de Relig. tract. 8. lib. 1. c. 7. n. 6. Sanch. lib. 6. Sum. c. 17. num. 4. Layman lib. 4. tract. 5. c. 12. n. 5.* Neque obstat Gregor. 13. cum Cardinalium congregatione consultum, an supradictis constitutionibus derogatum sit Regulæ Minimorum permittenti in sua monasteria ingredi mulieres de stirpe regia cum decenti comitatu, & fundatrices, respondisse non derogari quoad Reginas, vel fundatrices, dumtaxat teste *Man. Rodrig. 1. t. quæst. regul. q. 48. art. 1. Sorbus in compend. priuil. mendicant. verbo Ingressus monasteriorum Monialium in suis annot. in fine* Ex quibus videtur quoad reliquas mulieres de stirpe Regia derogatum esse. Non inquam obstat. Tum quia (vt benè ait *Suar. dicto. c. 7. n. 6.*) de illa declaratione Gregor. non satis constat. Tum quia esto constet, vniuersalis censeri non debet, sed specialis, & restricta ad Minimorum Religionem ob eius singularem obseruantiam. Tùm & præcipuè; quia si in regula per Pontificem approbata nulla erat prohibitio fœminis de stirpe Regia ingrediendi virorum monasteria, nulla facultate, quæ reuocari posset his constitutionibus, indigebant ad illum ingressum.

4. Deinde est dubium; an comprehendantur his constitutionibus fundatrices? *Sanch. dict. c. 17. n. 7. & Layman. lib. 2. Sum. tr. 5. c. 12. n. 5. & Man. Rodrig. in exposit. constitut. Pij V. n. 3.* affirmant comprehẽdi, nisi forte in aliqua Religione fuerit regula earum ingressum permittens, cui regulæ censent his constitutionibus non derogari ob declarationem supradictam Gregor. 13. Nihilominus probabilitate non caret fundatrices exemptas esse à prohibitione harum constitutionum. Non enim sub prohibitione generali extraneis facta æquum erat comprehendi monasteriorum patronas, & fundatrices; si enim mulieres de stirpe Regia ob earum dignitatem à generali prohibitione excluduntur; à fortiori fundatrices, & patronæ ob earum qualitatem arctius monasteria deuincientem excludi debent. Neque ex declaratione Gregor. aliquod argumentum desumitur ad affirmandum fundatrices comprehendi sub his constitutionibus in ea Religione, in qua non est regula permittens earum ingressum; secus vbi est regula eum ingressum permittens; quia hæc constitutiones non ad derogandas regulas, sed ad derogandas facultates aduersus regulas expeditæ sunt, & ita iudicat *Suar. t. 4. de Relig. tract. 8. lib. 1. cap. 7. n. 6.*

5. Mulieres verò de stirpe regia, aliæque ex speciali priuilegio monasteria virorum ingredientes deferre secum possunt eum comitatum personarum, quo frequenter incedunt, arg. *c. licèt de priuil. in 6.* & docuit *Man. Rodrig. in exposit. dictæ constit. Pij V. n. 4. Layman lib. 4. Sum. tract. 5. c. 12. n. 5.* & praxis ipsa testatur. Spectanda tamen est semper decentia, & honestas, ob quam æquum est puellas comitantes excludi, & loco illarum mulieres prouectæ ætatis assumi, illisque comitari. Secundò examinandum est quid nomine monasterij, & domus in supradictis constitutionibus intelligatur?

6. Primò debet esse monasterium, ad cuius rationem opus est, vt ibi Religiosi permanenter degant vitam communem. Quapropter si in aliqua domo ad tempus commorentur, vti solent Religiosi Societatis in residentiis temporariis, sub iis constitutionibus ea domus non comprehenditur; quia ob eius instabilitatem verè Conuentus non est, teste *Sanch. lib. 6. Sum. c. 17. n. 20. Layman c. 12. n. 5.* Idem est cum causa Conuentus ædificandi aliqui Religiosi habitationem sumunt; quia ex modo habitationis non censetur fixam habere sedem: sic relato *Sorbo in priuileg. mendicant. verbo Ingressus monasterij monialium, in suis annotat. n. 11.* tradit *Sanch. dicto. c. 17. n. 19. Barbos. alleg. 72. num. 87.* Prioratus autem S. Benedicti, & S. Bernardi, si ibi conuentualiter viuitur, verè monasteria sunt, & sub dictis constitutionibus comprehensi. Secus verò si frequenter plures ibi non resideant; cáque de causa vidi in aliquibus mulierem coquam, & infirmariam, nullamque clausuram obseruari.

7. Secundò nomine monasterij veniunt omnia loca illius sub clausura contenta. Ex quo fit prædia, hortósque separatos etsi loca monasterij sint, sub clausura non contineri; quia nec monasterium constituunt, nec sunt partes illius, vt tradunt *Nauarr. Com. 4. n. 62. de Regul. cap. 17. n. 11.* Secus verò dicendum est de hortis monasterio contiguis, ad quos Religiosis patet aditus per claustrum. Neque obstat his hortis ianuam esse, per quam sæculares ingredi possunt, quin claustra ingrediantur; quia illa ianua est frequenter clausa, quod est signum ea loca sub clausura contineri, & sub nomine officinarum interiorum, quarum ingressus à Pontificibus interdicitur, comprehendi: *Sic Sanch. lib. 6. Sum. c. 17. n. 15. Layman lib. 4. Sum. tract. 5. c. 12. n. 5. fine.* Secundò fit, Ecclesiam sub his constitutionibus non comprehendi, dummodò sit Ecclesia, quæ sæcularibus absque custodia pateat. Quod dixerim propter Ecclesias Carthusianorum, & Camaldulensium intra septa monasterij, & sub eius clausura inclusas. *Suar. t. 4. de Relig. tr. 8. lib. 1. c. 7. n. 2.* Tertiò fit, in probabili sententia sacristiam, ad quam immediatè patet ingressus per ipsam Ecclesiam non comprehendi; quia reputatur pars Ecclesiæ, *Argum. c. si ciuitas de sententia excommunicat. in 6.* & tradit *Suar. t. 4 de Relig. tr. 8. lib. 1. c. 7. n. 2.* Probabilius tamen est oppositum; eò quod sacristia medio pariete ab Ecclesia disiuncta pars Ecclesiæ

clesiæ non censeatur, & frequenter sub clausura sit; aliàs æquè fœminæ ingredi illud possent, ac in Ecclesiam, quod decentiæ, honestati praxique receptæ repugnat. Neque obstat immediatè per Ecclesiam esse aditum ad ipsam; nam etiam solet esse ad claustrum, aliásque separatas capellas; & tamen inde non infertur sub nomine Ecclesiæ comprehendi, licitúmque esse fœminis ad ea loca ingredi: Et ita docet *Sanch. lib. 6. Sum. c. 17. n. 17.* Quartò fit, atrium Scholarium Societatis IESV claustro contiguum sub clausura non contineri, quia absque vlla custodia patet aditus omnibus; expedit tamen ne mulieres illuc ingredi permittantur, vt verè de facto nunquam permittitur; tametsi causa rationabili intercedente permitti possit. *Sanch. lib. 6. Sum. c. 17. n. 18. Layman lib. 4. Sum. tr. 5. c. 12. n. 5.*

8. Tertiò explicandum venit, qui sint casus, in quibus ingressus in monasteria virorum fœminis permissus sit? Respondeo, in genere duplicem esse necessitatis, & pietatis, seu Religionis. Casus necessitatis contingit, si pro defensione bonorum Conuentus incendio flagrantis, oporteret fœminas ingredi. Si enim ex hac causa possunt viri in Monialium Conuentus ingredi, & Moniales inde exire; à fortiori poterunt fœminæ Conuentus virorum ingredi, qui non tenentur clausura æquè stricta. Item si nullus alius præter mulierem eo loco inueniretur, qui Religiosum habentem brachia, aut crura cófracta, aut ossa dissoluta, vel alio graui morbo laborantem, nec commodè potentem è monasterio exire, mederetur; posset mulier decenter comitata ingredi; neque enim hæc lex clausuræ censenda est violari stante ea graui necessitate; sic latè probat. *Man. Rodrig. in exposit. huius constit. Pij V. n. 13. & t. 1. q. regul. q. 46. a. 7. ad finem. Sorbus in comp. priuil. mendicantium, verbo Ingressus monasteriorum Monialium, n. 6. Sanch. lib. 6. Sum. c. 17. n. 30.* Extéduntque *Sorbus, & Man.* hác doctrinam, cum in Conuentu sunt plures infirmi, neque adsunt Religiosi qui possint, nec viri sæculares, qui velint eos mederi, posse honestas fœminas ingredi. Sed hic casus, vt benè aduertit *Sanch.* est moraliter impossibilis.

9. Casus pietatis, & Religionis est, si processio aliqua, missa, vigilia, funus defuncti, aut quodvis aliud officium in claustro, vel in eius capellis celebretur: cessat enim eo tempore, cum supradicta celebrantur, eo in loco, prohibitio, vti declarauit *Pius V. viuæ vocis oraculo 15. Nouemb. anno 1569.* teste *Man. Rodrig. in exposit. huius constit. n. 15.* Quòd si roges quid intellexerit Pontifex nomine alterius officij? Respondeo, intelligi officium simile præcedentibus, quale est concio, lotio pedum in die Cœnæ, habitus Religiosi susceptio, vel professio. *Man. in exposit. dictæ constit. n. 18. & t. 1. q. regul. q. 48. a. 3. Sanch. c. 17. n. 25.* qui benè addit *n. 27.* ob theses Theologiæ defendendas, vel ob repræsentationem alicuius comœdiæ piæ, & Religiosæ, non posse mulieres claustrum ingredi; quia hæc non sunt officium pium, & Religiosum simile processioni, missæ, vigiliæ, funerique defuncti. Insuper permittitur mulieribus claustrum, vel locum alium Religiosorum ingredi, quando nequeunt alia via ad Ecclesiam accedere ob multitudinem populi ad concionem, aliúdve officium illuc confluentem; debent tamen via recta ad Ecclesiam ire, & exire. *Barbosa 3. p. de potest. Episc. alleg. 102. n. 86. Man. in exposit. dicta constit. n. 15. Sanch. lib. 6. c. 17. n. 22.*

Ingressæ verò mulieres in claustrum inferius, vbi solet processio, missa, aliaque pia officia celebrari, non possunt absque violatione clausuræ claustrum superius ascendere, vel officinas interiores, nec per se patentes ingredi; quia solùm cessat clausura eo in loco, vbi officia diuina celebrantur, & tradit *Sanch. n. 25. Man. in exposit. huius constit. n. 18.* Deinde nequeunt mulieres, antequam diuina celebrentur, vel propè sit celebrationi, illuc ingredi; quia non adest causa ingressum honestans. Vnde si vespere, & non manè processio facienda est, manè non est permittendus ingressus. Et è contra, si manè diuina celebrantur, & non vespere nequeunt vespere claustrum ingredi; quia moraliter cessauit causa, cui priuilegium violandi clausuram innititur. *Man. Rod. t. 1. q. regul. q. 48. a. 2. fine. & in exposit. huius constit. n. 19. Sanch. lib. 6. sum. c. 17. n. 24. & 29.* Eo tamen tempore, quo diuina celebrantur, excusantur mulieres claustrum ingredientes à violatione clausuræ, tametsi ingrediantur non animo assistendi diuinis, sed explendi curiositatem, vel alio fine prauo ductæ; quia prauus finis ingredientium non tollit ab eis generale priuilegium concessum illuc ingrediendi. Nam esto illud priuilegium concedatur, vt possint diuinis assistere; non tamen conceditur sub conditione, vt assistant. Sic *Man. dicta. q. 48. art. 3. notab. 2. & in exposit. huius constit. n. 17. Sanch. c. 17. n. 28.* qui in fine videtur sibi esse contrarius.

Præterea non licet Religiosis processiones instituere eo solo fine, vt mulieres claustrum ingrediantur; quia Pontifex pietatem, & Religionem fouere intendit, non clausuræ relaxationem. *Man. Rodrig. in exposit. dicta constit. n. 16. & t. 1. Quæst. regul. q. 48. a. 3. Sorbus in compend. priuil. mendicant. verbo Ingressus monast. Monial. in annot. n. 7. Sanch. c. 17. n. 23.* Secus esset esset, si adesset aliqua causa pia, qua credendum est semper Religiosos moueri.

10. Quartò explicari debent pœnæ statutæ in dicta constit. Pij V. tam aduersùs mulieres monasteria virorum ingredientes extra casus permissos, quam aduersùs eas introducentes, & admittentes, & qualiter incurrantur? Dicendum est, aduersùs mulieres statutam esse excommunicationem Pontifici reseruatam, quam mulieres ingredientes in virorum monasteria ipso facto incurrunt. At abbatibus, prioribus, alijsque præsidentibus monasteriorum, & eorum monachis, canonicis, & fratribus siue mendicantibus, siue non mendicantibus supradictas mulieres introducere, admittereve præsumentibus pœnam priuationis officiorum, quæ in præsenti obtinent, & inhabilitatis in posterum ad illa, & alia omnia, & suspensionis à diuinis ipso facto sine alia declaratione incurrendam impositam esse. Sed est notanda differentia inter suspensionis pœnam, & pœnam priuationis officiorum, & inhabilitatis ad illa; quod suspensio, quia est censura *cap. querenti. de verbor. significat.* nulla indiget iudicis sententia, vt incurratur; at priuatio officiorum, & inhabilitas ad illa sententiam requirit criminis declaratoriam, quamuis non sit declaratoria pœnæ, vt latiùs probaui, *tract. 3. huius operis disp. 2. punct. 2.* & tradit in præsenti *Sanch. lib. 6. c. 15. n. 65. & c. 17. n. 39.* Nomine officiorum, quibus Religiosi introducentes fœminas, vel eas admittentes priuantur, veniunt intelligenda officia iurisdictionem habentia, scilicet esse Generalem, Prouintialem, Visitatorem, Cómissarium, Præpositum localem, Vicarium Monialium; non tamen esse Definitorem, Discretum, Concionatorem, Confessorem, Lectorem Theologiæ; quia hæc iurisdictionem nullam continent. *Manuel. in exposit. dict. constit. n. 21. Sorbus in compend. priuil. mendicant. verbo ingressus monasteriorum Monial. in annot. n. 8. Sanch. lib. 6. sum cap. 15. n. 66.*

Rursus aduerte ad incurrendas supradictas pœnas præsumptione opus esse, quod satis indicat verbum *audeat*, quo vtitur Pontifex in ferenda pœna excommunicationis, & verbum *præsumant* appositum in ferenda priuationis officiorum, & suspensionis à diui-

nis pœna. Vnde quælibet ignorantia etiam crassa, modò affectata non sit, abiis incurrendis excusat, vt latè probaui, *tract. 2. disp. 1. punct.* 18. & tradit in præsenti *Sanch. lib. 6. sum. c. 16. n. 96. & 97. & c. 17. n. 36.* Actio autem, ob quam Religiosi supradictis pœnis afficiuntur, est, quia in monasteria virorum fœminas introducere, admittereve præsumunt. Præsumunt igitur introducere, si positiuè, & immediatè ad ingressum cooperantur, vel ostium aperiendo, vel eas aliquo modo adiuuando. Solùm est dubium; an censeatis introducere, vel admittere, si ingressum præcipias, vel consulas, deinde si ingressas comiteris, & confabulationibus detineas? Et quidem si ipsis ingredientibus ingressum præcipias, vel consulas, sine dubio censendus es illarum introductor, & admissor; cum illius Ingressus satis causa moralis sis; & tradit *Suar. t. 5. de censur. disp. 22. sect. 6. n. 14. Sanch. lib. 6. sum. c. 16. n. 93.* At si admittentibus consulas, vel præcipias vt admittant, distinguendum est; si ex officio teneris custodiæ regulari prouidere, censeris admittere; quia eo facto incitas, approbásque Ingressum, quem tenebaris impedire. *Sanch. & Suar. supra.* Si autem ex officio obligatus non sis ingredientes impedire; quia non es Prælatus, nec tibi ianuarum custodia commissa est; non es censendus admittere, esto consulas, & præcipias aliis, vt admittant; quia aliud est admittere, aliud de admissione consilium dare. Cum igitur hæc lex Pontificia solùm puniat admissionem, non illius consiliũ, & præceptum: ob consilium, vel præceptum de admissione datum non contrahis pœnas admissori, & introductori impositas. Sic *Sach. lib. 6. sum. c. 16. n. 94.*

11. Ex his decidenda venit secunda dubitatio; an si fœminas iam Ingressas in monasteria, vel ibi extra casus permissos commorantes comireris, confabulationibúsve detineas, ne egrediantur, censeatis illarum admissor, pœnásque priuationis, inhabilitatis, & suspensionis incurras? Si ex officio teneris seruare custodiam, sine dubio censendus es admissor, pœnásque supradictas incurris; quia saltem indirectè recipis, retines, & admittis fœminam iniquè intrà claustra commorantem: Siquidem non expellis, cum possis, & debeas. Neque obstat te eam non introduxisse, sufficit si introductam admittas, quia non solùm introducentibus, sed admittentibus pœnæ impositæ sunt. Et præterea fœminis ingressus est interdictus non tàm momentaneus, quam permanens: Si autem ex officio non es obligatus custodiam seruare, distinguendum est; si tuo comitatu, vanísque confabulationibus causa es, vt ibidem mulier detineatur, dicendus es illius admissor. At si comitatus, vel confabulatio causa non est detentionis; quia illis sublatis adhuc mulier in Conuentu detineretur, non es reputandus admissor; quippè nec directè, ne indirectè detentioni concurris, vt benè dicit, *Suar. t. 5. de censur. disp. 22. sect. 6. n. 14. Sanch. lib. 6. sum. cap. 16. n. 93. & 95.*

12. Restabat dicendum quis possit ab his pœnis incursis absoluere, vel dispensare: Cui dubitationi breuiter respondeo, incidentes in excommunicationem ob ingressum solum Summum Pontificem absoluere posse ab ea, quia est sibi reseruata. Episcopum verò tanquam delegatum sedis Apostolicæ, si excommunicatio occulta sit, neque ad forum contentiosum deducta, iuxta *Trid. sess. 24. c. 6. de reform.* & ab Ordinario approbatum virtute Bullæ cruciatæ in foro conscientiæ, semel in vita, & in morte. Itémque Confessarios ordinum Mendicantium, & reliquos suis priuilegiis communicantes, quia in Bulla cruciata, & in priuilegiis Religiosorum nulla est restrictio facta pro excõmunicatione publica, aut ad forum contentiosum deducta. Neque obstat Episcopis hanc facultatem Concilium restrinxisse, vt inde inferas cuilibet sacerdoti electo per Bullam, cuilibétque Religioso ob Priuilegia Ordinis potiori iure restringendam esse; quia Episcopis restringitur; quia sunt iudices non solùm pro foro conscientiæ, sed externo. Deinde quia erat facultas per modum legis, & statuti, quæ in priuilegio Bullæ, & ordinibus concesso nequaquam procedunt; ac proinde non est mirum, quod horum virtute excommunicatio publica, deductáque ad forum, exteriùs absolui possit in foro conscientiæ, non autem concessione Episcopis facta, vt latiùs *Sanch. lib. 6. sum. c. 15. n. 76. & c. 17. n. 43.*

Deinde à suspensione à diuinis incursa ab his, qui fœminas iniquè in monasteria virorum admittunt, vtpotè non reseruata Pontifici, poterit Episcopus absoluere; tametsi ad forum contentiosum deducta sit. Virtute verò cruciatæ, & priuilegiorum mendicantium toties quoties id necessarium fuerit.

In priuatione officiorum, & inhabilitate ad illa maior est dubitatio, quis possit dispensare? Et quidem si hæ pœnæ ipso facto ante iudicis sententiam contraherentur, essentque occultæ, neque ad forum contentiosum deductæ, posset Episcopus dispensare virtute Trid. concedentis omnes casus occultos, idipsumque possent Religiosi mendicantes, & omnes alij eorum priuilegiis fruentes ob Constitutionem Pij V. in fauorem Dominicanæ familiæ, cuius meminit *Man. Rodrig. t. 1. quæst. regul. q. 69. a. 1. & in expositione præsentis Constitutionis propè finem n. 35.* qua Prælatis dictæ Religionis concessit, vt possent suis subditis eas dispensationes concedere, quas possunt Episcopi; ea tamen conditione, vt per se ipsos, & non per substitutos, & delegatos faciant. Verùm si hæ pœnæ publicæ sint, vel ad forum contentiosum deductæ (esto Episcopus in eis dispensare non possit, quod non est certum, vt statim dicemus, siquidem non sunt Pontifici reseruatæ) at Prælati Religionum mendicantium, & confessores ab eis deputati dispensare optimè possunt semel in vita, & in morte, concessione Eugenij IV. facta minoribus, quæ refertur *in mari magno fol. 61. & 64. concess. 85. & in compend. priuil. verbo absolutio extraordinaria quoad fratres. 6. §. 3.* cuiúsque meminit *Man. Rodrig. in expositione præsentis constit. Pij V. propè finem, n. 35.* Debent tamen dispensati virtute huius priuilegij singulis hebdomadis per annos psalmos pœnitentiales recitare, quod si aliqua hebdomada ob legitimum impedimentum id præstare non possint, anno sequenti supplere debent. Deinde Prælati Societatis IESV, & qui in eisdem priuilegiis communicant possunt ex concessione, *Pauli III. relata verbo Absolutio. n. 1.* in hac priuatione, & inhabilitate dispensare; quia ibidem conceditur potestas absoluendi ab omnibus casibus sedi Apostolicæ reseruatis præter contentos in Bulla Cœnæ, & ab omnibus censuris, & pœnis consurgentibus ex eis. Cum autem hæ pœnæ ex delictis non reseruatis in Bulla Cœnæ consurgant, poterunt aboleri à dictis Prælatis. Neque obstat priuilegium vti verbo absoluendi, cum tamen hæ pœnæ non absolutione, sed dispensatione tolli debeant; quia sæpè in priuilegiis absolutionis nomen latissimam habet significationem, vt idem significet quod tollere, & abolere, vt notauit *Suar. t. 4. de Relig. tract. 8. lib. 2. c. 21. fine n. 16.* & ita tenet in præsenti *Sanch. lib. 6. sum. c. 15. fine, n. 78.*

Sed quid si supradictæ pœnæ priuationis, & inhabilitatis, vtpotè indigentes ad earum incursum sententia iudicis, ex illius sententia declaratoria impositæ sint? Negat *Sanch. lib. 6. sum. c. 15. n. 78. initio.* Episcopum, vel Religionis Prælatum dispensare posse, nullum tamen adducit fundamentum, sed illud esse potest;

test; quia sunt pœnæ Pontificio iure statutæ, & facta delicti declaratione censetur à Pontifice imponi; at inferior nequit superioris facta derogare. ergo neque Episcopus, neque Religionis Prælatus poterit in supradictis dispensare. Cæterùm verius credo & posse Episcopum, & Religionis Prælatum cum suis subditis in his pœnis dispensare, postquam resipuerint; egerintque pœnitentiam; quia cum hæ pœnæ Pontifici non sint reseruatæ, censentur Ordinariis concessæ. *Argum. cap. nuper de sententia excommunicat.* expedit enim hæc concessio recto Ecclesiæ regimini. sic pluribus firmaui, *tract. 3. de legib. disp. vlt. de dispensat. punct. 6.* appositis quibusdam limitationibus, quæ ibi videri possunt.

PVNCTVM IX.

Qualiter Monialibus interdictus sit è suo monasterio egressus?

1. *Omnes Moniales iure Ecclesiastico obligantur, ne è suo monasterio exeant.*
2. *Non est dubium ad clausuram Moniales obligari posse.*
3. *Quæ Moniales conuersæ, seu laicæ clausurâ excipiantur.*
4. *Consuetudine abrogari potest lex clausuræ.*
5. *Explicantur loca, quorum comparatione hæc clausura seruanda sit.*
6. *Potest Episcopus in monasteriis sibi subiectis hanc clausuram inducere.*
7. *Quid de monasteriis regularibus subiectis? Probatur latè in his posse Episcopos clausuram indicere, eáque visitare.*
8. *Non est opus quotannis clausuræ decretum publicare.*
9. *Spectato iuris rigore necessarium erat Moniali ad egressus non solùm vt Prælati regulares, quibus est subiecta, approbarent causam, sed etiam Episcopi.*
10. *Qui nomine Episcopi veniant?*
11. *Stante legitima causa manifesta, & euidenti egressus, si Episcopus nollet approbare causam, vel Prælatus licentiam concedere, potest Monialis exire; impediri tamen potest ex accidenti.*
12. *Expenditur quæ sit legitima causa egressus.*
13. *Ex causa simili supradictis potest licentia concedi.*
14. *Ob morbum aliis non contagiosum negat communis sententia licentiam concedi posse.*
15. *Oppositum probabilitate non caret.*
16. *Legitima est causa egressus, si exeat Monialis ad fundandum monasterium, vel regendum.*
17. *Ob iuramentum fidelitatis, itémque ob pœnitentiam agendam licentia concedi potest.*
18. *Quid ob aëris intemperiem, & continuas infirmitates?*
19. *Cessante causa, ob quam Monialis egressa est, redire illico debet.*
20. *Quæ pœnæ sint imposita egredientibus, & ad egressum cooperantibus?*
21. *An hæ pœnæ afficiant Monialem legitimo titulo egressam, sed iniquè extra commorantem.*
22. *An Episcopi in supradictas pœnas incurrere possint? Proponitur dubitandi ratio, sed resoluitur posse incurrere.*
23. *Quis comitatus, & receptio sint necessarij ad incurrendas dictas pœnas.*
24. *Requiritur ad supradictarum pœnarum incursum egressum ex clausura completum esse.*

1. IVre Ecclesiastico constat omnibus monialibus professis egressum è suo monasterio interdictum esse, *cap. periculoso, de statu regular. in 6.* quod dictum renouauit *Trident. sess. 15. cap. 5. de regularib. & Pius V. sua constit.* incipiente, *circa pastorales, edita anno, 1566. 4. Kalendas Iunij,* & alia incipiente, *decori, & honestati, edita Kalend. Februar. anno 1569.* obligare autem hæc decreta omnes Moniales professas, siue antè vouissent, obseruassentve clausuram, siue non, euidens est. Nam *Bonifac. VIII. in c. periculoso,* non tam intendit hanc obligationem vt antiquam renouare, quam denuò statuere, vt satis indicant illa verba; *Præsenti constitutione perpetuò irrefragabiliter valitura sancimus vniuersas, & singulas Moniales præsentes, atque futuras,* cuiuscunque Religionis sint, vel Ordinis, in quibuslibet mundi partibus existentes sub perpetua in suis monasterijs debere de cætero permanere clausura. Idem constat ex *Trident.* renouante hanc constitutionem, & Episcopis præcipiente, vt in omnibus monasteriis sibi subiectis ordinaria, in aliis verò sedis Apostolicæ authoritate clausuram Monialium, vbi violata fuerit, diligenter restitui, & vbi inuiolata est, conseruari maximè procurent, quasi diceret, vbi clausura indicta à Bonifac. VIII. violata fuerit, restituatur, & vbi seruata est, retineatur diligenter; & paulò inferius subdit: Nemini sanctimonialium liceat post professionem exire à monasterio etiam ad breue tempus quocunque prætextu, nisi ex aliqua legitima causa ab Episcopo approbanda, indultis quibuscunque, & priuilegiis non obstantibus, & in *cap. 22. eiusdem sess.* præcepit Concilium omnia in præcedentibus capitibus statuta seruari, non obstantibus quibuscunque statutis, & priuilegiis quacunque firmitate munitis, & quibuscunque præscriptionibus, & consuetudinibus etiam immemorabilibus. Erat autem in *cap. 5.* præcepta omnibus Monialibus clausura. ergo, non obstante præscriptione, & consuetudine immemorabili in contrarium seruanda est. Clarius *Pius V. in sua dicta constit. circa pastoralis*, hanc obligationem expressit his verbis. Hac igitur perpetuò valitura constitutione inhærentes etiam constitutioni felicis recordationis Bonifac. Papæ VIII. prædecessoris nostri, quæ incipit: *Periculoso,* & decretis Concilij Trident. super clausuram Monialium editis, authoritate Apostolica statuimus tenore præsentium, atque perpetuò decernimus, Vniuersas, & singulas Moniales præsentes atque futuras cuiuscunque Religionis, Ordinis, vel militarium etiamsi Hierosolymitanæ sint, quæ vel iam receptæ sint, vel in posterum in quibusuis monasteriis, siue domibus recipientur, & tacitè, vel expresse Religionem professæ, etiamsi conuersæ

uersæ aut quocunque nomine appellentur, etiam si ex institutis, vel fundationibus earum regulæ ad clausuram non teneantur, nec vnquam in earum monasteriis, seu domibus etiam ab immemorabili tempore ea seruata fuerit, sub perpetua in suis monasteriis, seu domibus de cætero debere permanere clausura; & paulò inferius inquit: Quod si aliquæ Moniales forsan reperiantur, quæ consuetudine etiam immemorabili, aut instituto, vel fundatione regulæ suæ factæ animo obstinato clausuræ resistant, aut quoquo modo reluctentur, ordinarij vna cum superioribus earum omnibus iuris, & facti remedijs compellant easdem tanquam rebelles, & incorrigibiles ad præcisè subeundam dictam clausuram, & perpetuo obseruandam. Mulieres quoque quæ Tertiariæ, seu de pœnitentia dicuntur cuiuscunque Ordinis fuerint in Congregatione viuentes si & ipsæ professæ fuerint, ita vt solemne votum emiserint ad clausuram præcisè, vt præmittitur & ipsæ teneantur. Quod si votum solemne non emiserint ordinarij vna cum superioribus earum hortentur, & persuadere studeant, vt illud emittant, & profiteantur, ac post emissionem, & professionem eidem clausuræ se subijciant. Quod si recusauerint, & aliquæ ex eis inuentæ fuerint scandalosè viuere, seuerissimè puniantur. Cæteris autem omnibus sic absque emissione professionis, & clausuræ viuere omnino volentibus interdicimus, & perpetuo prohibemus, ne in futurum vllam aliam prorsus in suum Ordinem, Religionem, Congregationemve recipiant. Quod si circa huiusmodi, ac nostram prohibitionem, & decretum aliquas receperint, eas ad sic viuendum omnino inhabiles reddimus, ac illarum quaslibet professiones, & receptiones irritas decernimus, & nullas; prout etiam præsenti decreto irritas facimus, & annullamus. Deinde hanc constitutionem idem Pius V. roborauit grauissimis pœnis statutis in constitutione, quæ incipit: *Decori*, vbi prohibet exitũ Monialibus sub excommunicatione sibi reseruata, nisi ex causa magni incẽdij, vel infirmitatis, lepræ, aut epidemiæ: quæ causa cognita, & approbata sit in scriptis ab ordinario; tametsi monasterium exemptum sit. Deinde *Gregor. XIII. in sua constitutione*, quæ incipit, *Deo sacris virginibus*, *edita anno* 1572. 3. *Kalend. Ianuarij*, eandem clausuram confirmauit, explicuitque loca sub clausura contenta

2. Ex quibus liquido constat, nemini iam esse licitum dubitare Pontificem posse, & de facto obligasse Religiosas Professas ad hanc clausuram, tametsi cum Professionem fecerint, exemptæ fuerint ab illius obseruatione. Ratio autem, in qua hæc potestas fundatur, ea est; quia assumens aliquem statum, & obligatus in eo perseuerare, eo ipso obligatur ad ea, quæ ad conseruationem integram, & puram illius iudicata fuerint à Rectore illius status moraliter necessaria. At clausura Monialium iudicata est à Pontifice moraliter necessaria, vt Religiosus status fœminarum integrè, & purè conseruetur; eaque de causa Bonifac. VIII. vocauit statum Monialium sine clausura periculosum, & noxiũ. Ergo potest Pontifex hanc clausuram dicto statui annectere, & Moniales Professas obligare ad illius obseruationem. Potest inquam, & fecit, cum ex iurisdictione, qua Ecclesiam Dei gubernat, & necessaria, seu valde vtilia cuiuslibet status conformationi prouidet, tùm ex potestate dominatiua, quam in Religiosos obtinet ex voto obedientiæ emisso, & professione facta, atque ita tenent omnes Doctores Catholici apud *Nauarr. comen.* 4. *de Regularib. n.* 40. *Eman. Rodrig. t.* 1. *quæst. regular. q.* 44. *art.* 2. *& seqq. Suar. t.* 4. *de Relig. tract.* 8. *lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 7. *&* 8. *Barbosa* 3. *p. de potest. Episc. alleg.* 102. *n.* 13. *& seqq. Sanch. lib.* 6. *sum. cap.* 15. *n.* 3.

3. Ab hac regula generali videntur excipiendæ Moniales conuersæ (sic nuncupatæ, quia ad seruitia ministeriáque corporalia destinantur) tametsi Professæ sint *ex Constitutione Pij V. circa pastoralis*. His enim indulget Pontifex, si monasterium eleemosynis fidelium indigeat per has conuersas colligendis, posse extra monasterium in domo aliqua contigua manere ad hunc effectum, dummodo ætatis sint 40. neque monasterium ingrediantur, nisi in casibus permissis, neque ad colligendas eleemosynas accedant, nisi de licentia ordinarij, & suorum superiorum. Hæc tamen indulgentia, & clausuræ remissio solum erat pro conuersis professis eo tempore existentibus. Nam de cætero inquit Pius V. nullæ aliæ professæ conuersæ recipi amplius etiam de consensu suorum superiorum, vel Prælatorum possint, hoc est vt extra monasterium ad hunc effectum colligendi eleemosynas degant. At *Greg. XIII.* in sua Constitut. *Deo sacris virginibus*, videtur prædicti Pij V. Pontificis mentem explicuisse aliquo modo mutando. Nam postquam statuit omnes conuersas professas reducendas esse ad clausuram, nullásque aliàs in futurum recipi in monasteria debere, nisi professionem suo tempore emissuras, subdit hæc verba difficilia. Quod autem idem Pius statuit de cætero nullas alias conuersas professas recipi amplius posse, ita esse intelligendum declaramus præter illas conuersas, quæ extra monasterium in domibus contiguis degerent. Et quibus verbis colligitur (inquit *Suar. t.* 4. *de Relig. tr.* 8. *lib.* 1. *c.* 8. *n.* 21.) concessisse Gregor. posse recipi Moniales conuersas professas, vt extra monasterium degerent, si ad effectum colligendi eleemosynas necessariæ sint; sed non credo hunc esse sensum illorum verborum Gregorij; aliàs non mentem Pij V. declararet, sed contradictorum illius; siquidem Pius V. manifestè voluit nullas alias professas conuersas recipi amplius posse, vt extra monasterium degant, etiam si videantur necessariæ ad eleemosynarum collectionem; præcipit enim superioribus, vt ipsi prouideant de aliis personis, & Deo deuotis, quæ fidelium eleemosynas colligant, si necessitati Monialiũ succurri sufficienter non possit, nullas alias professas conuersas absque obligatione clausuræ recipiendo. Quapropter existimo verba Gregorij, sic esse intelligenda, vt nullæ aliæ conuersæ professæ recipi possint extra monasterium degentes præter illas conuersas, quæ de facto extra monasterium in domibus contiguis degerent, vel vt placet *Man. Rodr. t.* 1. *q. regul. q.* 44. *a.* 4. *concl.* 2. præter illas conuersas non professas, sed sola vota castitatis, & obedientiæ simplicia emittentes. Sit ergo certum, nullam Monialem, etiam ex conuersis recipi amplius ad professionem posse, quæ obligatione careat seruandi clausuram, sed omnes professas hac obligatione teneri.

4. Verùm etsi hoc ita sit; potest nihilominus supradicta lex clausuræ consuetudine abrogari: quippè solo iure Ecclesiastico introducta est. Nec enim status Religiosus, nec votum castitatis hanc clausuram vt necessariam ad sui essentiam expostulant, esto exigant illam, vt maximè conuenientem. At aduersùs legem Ecclesiasticam præualere potest consuetudo, vt latè probaui, 1. *p. tr.* 3. *de legib. disp. de consuetud.* Ergo consuetudine hæc lex clausuræ abrogari poterit. Sic *Azor.* 1. *p. inst. mor. lib.* 13. *c.* 8. *q.* 1. *Sanch. lib.* 6. *sum. c.* 15. *n.* 4.

5. Loca in quibus seruanda est clausura sunt ea, quæ sæcularibus non patent. Quare si è claustro ad Ecclesiam Monialis exeat, vel ad ianuam primi ostij communitet sæcularibus patentem, clausuram violat, neque ab eius violatione excusatur; eo quod Ecclesia, aut ostium illud eo tempore quo exit, clausum sit: quia id est

id est per accidens. Sic explicuit *Greg. XIII. in sua Bulla: Deo sacris virginibus*, ibi: Declaramus præterea nullis Monialibus etiam tertiariis licere habere ostiũ, per quod ex monasterio interiori introiri possit in ipsarum Monialiũ Ecclesiam exteriorem, in quam sæcularibus ad Missam, & diuina officia patere solet accessus, sed omnino muro obstruendum. Nec itidem licere Monialibus etiam tertiarijs egredi à ianua monasterij, quæ est pro clausura monasterij ipsius, etiam ad claudendam aliam vlteriorem ianuam, qua patere solet aditus sæcularibus venientibus vel ad rotam, vel ad crates, seu loca colloquiis destinata, quæ vulgo Parlatoria vocantur, vel ad pulsandum ipsam ianuam clausuræ, quæ loca cum saltem pro causis prædictis patere soleant sæcularibus extra clausuram censeri debent etiam quo tempore clausa sint.

6. Restat tamen quadruplex enodanda difficultas. 1. An Episcopis competat etiam in monasteria regularibus Prælatis subiecta hanc clausuram indicere, & de eius obseruantia vigilare? 2. An eis competat approbatio causæ legitimæ ad egressum? 3. Quæ sit legitima causa egressus? 4. Quæ sint pœnæ impositæ egredietibus absque causa, vel ad eã actionẽ cooperãtibus.

Primò igitur posse Episcopum clausuram indicere monasteriis sibi subiectis authoritate ordinaria; subiectis verò sedi Apostolicæ authoritate delegata expressè deciditur à *Trid. sess. 25. c. 5. & 21. de Regular.* Sed quia alia sunt monasteria à iurisdictione Episcopi exempta, neque Pontifici immediatè subiecta, sed subiecta regularibus Prælatis,

7. Dubium est, an his monasteriis Episcopi clausurã indicere possint, & indictam instare, an obseruetur? Affirmant id posse *Praxis Episc. 1. p. verbo Monialis q. 4. & 8. Barbosa 3. p. de potest. Episc. alleg. 102. n. 7. & 8.* refertque ibi, & in remission. Concilij à Sacra Cõgregatione decisum esse. Mouerique possunt; nam esto *Bonifac. VIII. in c. periculoso* clausuram horum monasteriorum indicendam commiserit eorum Prælatis, vt constat illis verbis: Abbates, & alij tam exempti, quam non exempti Prælati Ecclesiarum, monasteriorum, & Ordinum quorumcunque in monasteriis huiusmodi sibi subiectis de Monialibus includendis, quamprimũ commodè poterunt prouidere procurent; inde tamen non infertur Trid. decreto, & Constit. Pij V. hanc facultatem Episcopis concessam non esse. Non enim absque causa Trid. cũ de monasteriis sedi Apostolicæ subiectis locutum est, omisit dicere immediatè subiectis, sicuti dixit Bonifac. vt hac ratione potestatem Episcopi extenderet ad monasteria sedi Apostolicæ subiecta siue immediatè, siue mediatè mediis scilicet Prælatis regularibus, quod Pius V. vt omnem dubitationem tolleret in suo motu proprio incipiente *circa pastoralis*, videtur expresè declarasse. Mandantes (inquit) in virtute S. Obedientiæ Primatib. Archiepiscopis & Episcopis quatenus in ciuitatib. & diœcesibus propriis præsentes nostras literas publicare faciant, ac in monasteriis Monialium sibi ordinario iure subiectis. In iis verò quæ ad Romanam mediatè, & immediatè spectant Ecclesiã, sedis Apostolicæ authoritate vna cum superioribus eorumdem monasteriorum clausuram, vt præmittitur quamprimum poterit seruari, procurent. Constat ergo ex his verbis Episcopos sedis Apostolicæ authoritate posse clausurã indicere monasteriis regularib. Prælatis subiectis, vna cum ipsorũ monasteriorum Prçlatis, id est simul ac ipsi monasteriorũ illorũ Prçlati.

Dices, Trid. & Pium V. non intendisse suis decretis dispositioni Bonifacij VIII. derogare, sed potius eam confirmare, & renouare. At Bonifac. VIII. solùm concessit Episcopis, vt in monasteria sedi Pontificiæ immediatè subiecta clausuram indicerent. Ea verò, quæ Prælatis regularibus subiiciuntur eorum gubernationi subiecit, vt constat ex verbis num. præcedenti relatis, ergo Trid. decreto, & Pij V. Constitutione aliã authoritatem habere non possunt; si quidẽ cõmune est constitutionem declarantẽ, & interpretantem intelligi debere cum eisdẽ extensionib. & limitationib. ac est constitutio declarata, præterquã quod Pius V. solùm dixit posse Episcopos in monasteriis sedi Apostolicæ mediatè, vel immediatè subiectis clausuram indicere vna cũ superioribus eorumdẽ monasteriorũ. Quod intelligendum venit singula singulis tribuendo; nẽpe posse Episcopos in ijs, quæ immediatè, Prælatos verò regulares in iis, quæ mediatè sedi Apostolicæ subiiciuntur; non autẽ vt possint Episcopi in ijs quæ mediatè sedi Apostolicæ, & regularibus Prælatis immediatè subijciuntur. Alias non rectè Pius V. diceret clausuram indicere iuxta formã Constitutionis Bonif. VIII. in sacro Conc. Trid. innouatam, & approbatã, séque illam approbare, & innouare in omnib. & per omnia; atque ita hunc modũ dicendi tenet *Nau. com. 4. n. 60. initio de regul. Llamas Methodo curationis in appendice, quam ponit in fine in §. 5. Sanch. lib. 6. sum. cap. 15. n. 21.*

Respondeo concedendo Trid. & Pium V. confirmare, & innouare Constit. Bonif. VIII. nullóque modo eam derogare; tametsi ad constituendã clausurã maiorem authoritatem præstent Episcopis, quam præstitit Bonif. VIII. ex hac enim maioris authoritatis concessione, scilicet in monasteria Prælatis regularibus subiecta non tollitur, nec minuitur Prælatis regularib. potestas, sed potius illi fauet. Ergo ob hanc concessionem non derogatur dispositioni Bonif. VIII. sicuti iurisdictioni, quã habent ordinarij absoluendi à peccatis & censuris non derogatur ex eo quod Religiosi eandẽ potestatẽ ex priuilegio habeant. Præterea si Prælatus regularis manifestè negligens esset in indicenda, & conseruãda suorum monasteriorũ Monialiũ clausura, posset vtique Episcopus, vt sedis Apostolicæ delegatus illius obseruationem procurare, vt tenet *Ludou. Mirand. in man. Pral. tr. de sacris Monial. q. 2. art. 14. n. 3.* Ergo signũ est, in monasteria Prælatis regularib. subiecta Episcopos iurisdictionẽ habere quoad effectum clausuræ obseruandæ. Ex quo fit, non solum eo casu, cũ de manifesta violatione clausuræ cõstat, sed quoties id dubium est, posse Episcopum dicta monasteria visitare, an clausura rectè obseruetur, vti variis decisionibus comprobat *Barb. tum in remiss. Conc. sess. 25. c. 5. t. 3. p. de potest. Episc. alleg. 102. n. 7. & 8.* Neque enim Conciliũ, aut Pius V. eius facultatẽ restrinxit pro manifesta clausuræ violatione, sed potius generalem facultatem fecit pro clausura procuranda.

8. Vnus autem ex modis, quibus Pius V. in sua constit. quæ incipit *Decori*, voluit vt Episcopi, alijque Prælati ordinarij clausuram procurarent, fuit, vt quotãnis decretum de obseruanda clausura in suo districtu publicarent; sic enim eis præcepit in dicta Constitutione. At hoc præceptũ videtur Greg. XIII. in sua constitutione tẽperasse solum vnicam indicendo publicationem; præterquam quòd illud præceptum vsu, & consuetudine derogatum videtur; cum nullibi Prælati singulis annis illud decretum publicent, nec se sentiant ea obligatione astrictos. *Nau. com. 4. de Reg. num. 54. Sanch. lib. 6. sum. cap. 15. n. 23.*

9. Ex decisione præsentis difficultatis venit decidenda secunda; an Episcopis competat approbatio causæ, vt possit quælibet Monialis è claustro egredi? Non est dubiũ Episcopo competere, si Monialis illi est subiecta, vel est subiecta immediatè sedi Apostolicæ; quia tunc non solũ debet approbare adesse causã legitimã egrediendi, sed etiã debet vt superior licentiã ad egressum concedere. Sulum de moniali ab Episcopo exempta, & regulari Prælato subiecta, est dubium, an approbationem causæ legitimæ egressus ab Episcopo requirat? Negat

Negat *Man.Rod.t.1.q.reg.q.49.art.6.* duplici ratione. Prima, quia non est in vsu. Secunda, quia concessa facultate à Prouinciali, seu Generali Prælato, quibus hæc monasteria subduntur, censetur concessa ab Episcopo; quippè illi habent iurisdictionem quasi Episcopalem: consentit huic sententiæ *Llamas Methodo curat.in append.§.5.& 9.* Sed dicẽdum est spectato iuris rigore necessariam esse prędictæ Moniali non solum licentiam, & approbationem causæ sui egressus datam à Prælatis regularibus, sed etiam ab Episcopo ex constitut. Pij V. incipiente *decori, & honestati*, ibi. Quæ tamen infirmitas præter alios Ordinum superiores, quibus cura monasteriorum incumberet, etiam per Episcopum, seu alium loci ordinarium, etiamsi prædicta monasteria ab Episcoporum, & ordinariorum iurisdictione exempta esse reperiantur, cognita, & expresse in scriptis approbata sit. Ex quibus verbis manifestè conuincitur sententia Man.Rodrig. afferentis sufficere licentiã Generalis, vel Prouincialis Religionis, siquidem præter illos approbatio Episcopi, seu loci ordinarij requiritur. Adde si nomine Episcopi; & ordinarij in illis monasteriis exemptis veniret Prouincialis, vel Generalis, vltra horum approbationem approbatio, seu licentia sui superioris immediatè necessaria esset; quia vtrumque petit Pius V. quod tamen ipse Man. negat. Sit ergo certum spectata dicta constitutione præter licentiam regularium Prælatorum approbationem causæ ab ordinario requiri: & ita docet *Nau.comm 4.de regul.n.60. Azor.t.1.instit.moral. lib.13.c.8.q.1 Thomas Zerola prax.Episcop.2.p. verbo Monialis dub.8.Sanch.lib.6.sum.cap.15.n. 28.Barbosa 3.p.de potest.Episc.alleg.102.n. 28. Suar.t. 4.de Relig. tract.8.lib 1.cap.9.n.13.& cap.10.n.12.*

Verùm spectato vsu, & consuetudine credo approbationem Episcopi pro Moniali supradictorum monasteriorum necessariam non esse, sed sufficere sui Prælati licentiam; quia ita videtur vsus obtinuisse in Hispania teste *Man.Rod.supra, Miranda in Man. Prælat. tract.de sacris Monial.q.3.a 6.concl.1. Fr. Ioan. de la Cruz de statu Relig.lib.1.cap.5.dub.3.Sanch.dicto cap. 15.n.28.Llamas Meth.curat.in append.* §. 9. Hic autem Prælatus, qui hanc licentiam, & approbationem concedere debet, est Prælatus siue mediatus, siue immediatus, cui monasterium quoad regimen, & gubernationem subijcitur; quia in prædictis constitutionibus sic cauetur absque vlla distinctione de superiore mediato, vel immediato, & notauit *Sanch. n. 28.* vbi optime aduertit sub huiusmodi superiore Abbatissam non comprehendi, vtpotè eodem præcepto clausuræ obligatam.

10. Nomine Episcopi, qui approbare causam debet iuxta Trident. & Constitutiones supra dictas venit Vicarius generalis, non foraneus; quia ille verè est ordinarius, non hic, vnumque cum Episcopo tribunal constituit. Sic *Barbosa 3.p. de potest. Episc. alleg. 102. n.28.fine, Sanch. dicto c.15.n. 30.* Sed an eam potestatem habeat ex vi Vicariatus? Sanch. censet habere quoad monasteria Episcopo subiecta; secus quoad monasteria sedi Apostolicæ immediatè subiecta, vel subiecta Prælatis regularibus; quia in prioribus procedit Episcopus, vt ordinarius, in posterioribus vt delegatus à Sede Apostolica. At potestas delegata non transit in Vicarium nisi expresse committatur, secus ordinaria. Ego verò existimo ex vi Vicariatus neutrã potestatem habere, sed indigere speciali commissione; eo quod sit res grauis, quæ speciali mandato indiget. Neque obstat competere ipso iure ordinario hanc potestatem in monasteria sibi subiecta: nam plura sunt quæ eo iure Episcopo competunt; indigent tamen speciali mandato, vt intelligantur Vicario commissa, vt patet ex prædictis, *Barbosa alleg.54.à n. 60. & in præsenti tradit decisum à sacra Congregatione Suar.t.4.de Relig.tr.8.lib.1.cap.10.n.11.Barbosa alleg. 102.n.28.& 38.* Neque ex eo quod Pius V. dixerit licentiam approbandam esse ab Episcopo, seu alio loci ordinario inferre potes Vicarium vtpotè ordinarium eam potestatem habere non ex commissione Episcopi, sed ex commissione sedis Apostolicæ. Nam sub illis verbis *alio loci ordinario* non intelligitur Vicarius Episcopi; hic enim non est alius ab Episcopo, at idem cum Episcopo; sed intelligitur ordinarius, qui Episcopus non sit, quales sunt plures Abbates & Priores diœcesim habẽtes. De Vicario capituli sede vacante idem dicendum est hanc potestatem habere, si ei à capitulo expresse committatur; habere autem capitulum hanc potestatem etiam quoad monasteria constat, quia ad rectum Ecclesiæ regimen spectat. Neque obstat ea quæ competunt Episcopo iure speciali, & ex delegatione sedis Apostolicæ ad capitulum sede vacante non deuenire: quia id debet intelligi de his, quæ competũt iure speciali specialissimo; secus de his, quæ competũt Episcopo iure speciali cõmuni, & tanquam ordinario attributa, vt multis allegatis probat *Barb.alleg.36.n.16*

11. Sed quid dicendum, si stante causa legitima egressus, nolit Episcopus, vel Prælatus regularis approbationem, & licentiam egrediendi concedere, poteritne monialis ea omissa exire? Dubium procedit, cum manifestè constat de legitimitate causæ; nam si sub dubio, vel opinione sit, superioris iudicio standum est. Ea tamen certitudine posita credo posse Monialem absolutè exire, siue teneatur ad clausuram ex sola lege Ecclesiastica, siue ex voto; quia nec lex Ecclesiastica, neque votum, quod eius obligationem imitatur, censetur per se obligare cum graui detrimento propriæ vitę, vel ad boni cõmunis detrimentum: hæ enim solum sunt legitimæ causæ egressus. Ergo illis positis non obligatur Monialis clausuræ præcepto, vel voto *Sanch.lib.6.cap.15.n.51.Layman lib.4.sum.tr.5 c. 12. n.1.vers.4.* Neque inde fit non teneri Monialem petere licentiam, & approbationem stante causa legitima, si eam obtinere potest; quia cum hæc obligatio sit ex lege, & ex voto, quæ obligant Monialem ne è monasterio exeat absque licentia, & approbatione; cum de facto obtineri potest, obseruari omnino debet. *Sanch. loco allegato.* Notanter dixi posse Monialem in supradicto casu absolutè exire negata licentia, vel approbatione, vt tacitè insinuarem per accidens impediri posse, scilicet ex scandalo, vel infamia Religionis, quæ si adessent (vt frequenter contingit ex resistentia Prælato facta, & illius mandati contemptu) sustinenda esset clausura etiam cum periculo vitæ, vt latius tradit *Suar.t.4.de Relig.tr.8.lib.1.cap.9.n.12. & 16.*

10. Tertia difficultas est, quæ sit legitima causa egressus? Qua in re *Bonif.VIII.in dicto c. periculoso de statu Regul.in 6.* strictè locutus est, eam solam legitimam assignans, si Monialis laboret tanto, & tali morbo, quocum absque graui Monialium periculo, vel scandalo commorari in monasterio non posset. Mitius verò Conc.Trid. processit legitimam causam arbitrio ordinarij relinquens; siquidem nullam designauit in particulari, sed eam dixit esse sufficientem, quam Episcopus legitimam esse probauerit ibi: nisi ex aliqua legitima causa ab Episcopo approbanda. At ne cuiuslibet ordinarij arbitrio dispensatio legis ita grauis Monialibusq; professis necessariæ relinqueretur Pius V. in sua constitutione incipiente. *Decori, & honestati* causam legitimã esse expressit magnũ incendium, infirmitatem lepræ, aut epidimiã. Subdens, sub grauissimis pœnis præter has non concedendã. Nomine magni incendij communiter Doctores intelligunt incendiũ, cui succurri non potest absque periculo pereundi Moniales, si intra claustra commorentur. Sub le-

præ

piæ nomine venit infirmitas contagiosa; ob quam ea infectus à communi consortio separatur. Sub nomine epidemiæ nõ solum intelligitur morbus pestifer maiorem partem ægrotorum interimens, sed morbus, qui facilè ad alios diffunditur, etsi maiorem partem quos ferit, non interimat; quia eo ipso laborans eo morbo nequit cum aliis absque graui illorum periculo infectionis communicare, qui est finis concedendi relaxationem clausuræ, vti tradit *Man. Rodrig. quæst. regul. t.1.q.49. art.4. Sanch. lib.6. cap.15.n.34. Suar. t.4. de relig. tract.8. lib.1.c.9.n.3.*

13. Dubium ergo est; an ex causa simili supradictis possit licentia concedi? Ratio dubitandi est; quia si ex aliis similibus causis licentia concedenda est, frustra Pius V. has tres causas tantum expressit sub dictione taxatiua statuens extra illas nemini monialium licentiam esse exeundi, nec vlli prælato licentiam cõcedere. Non igitur ex aliis causis licentia concedi potest; & ita tenet *Addition. ad Nauarr. lib.3. consil. tit. de Regularib. cons.70. in 2. edit. Thomas Zerola praxi episcop. 1.p. verbo monialis ad 16. q. dub. 2. & p.2. verbo monialis fine*, testanturque sic decisum esse à sacra congregatione. Cæterum omnino tenendum est, ad causas similes dispositionem Pij V. extendendam esse; quia illa non est extensio formalis, sed materialis. Satis enim apud doctores receptum est dispositionem legis non solum fauorabilem, sed odiosam ad casus similes sub ratione decidendi comprehensos extendi; quia illa dicenda non est extensio, sed inclusio. Qua ratione esto in *Authent. vt cum, de appellat. cognoscit. §. aliud quoque capitulum & leg. regia. 8. tit.7. part.6.* enumerentur quatuor causæ, ob quas tantum exhæredari filius possit, testantur communiter doctores apud *Cobarub. cap. Raynutius n.16. de Testament.* ad similes expressis extendi. Et esto in *leg. fin. Cod. de reuocand. donationib.* statuatur ob solas causas ibi expressas, reuocari donationem posse, affirmant communiter scribentes apud *Molin lib.1. de primogen. c.9.n.32.* ex causis similibus eam reuocationem posse fieri. & esto ob solum æs alienũ possint prædia minorum distrahi *leg. ob æs alienum. Cod. de prædiis, & aliis reb. minor.* At æquè distrahi potest datis aliis causis similibus, vt testatur ibi *glossa.* & quãuis in *§. sed etsi quis tit. de nuptiis collat.4.* tantũ promotis ad ordines minores lectoris, & cantoris concedatur vxorẽ ducere, non obinde excluduntur Ostiarij, & exorcistæ; quia sunt gradus omnino similes expressis. Ergo in præsenti etiamsi Põtifex tres tantum causas legitimas egressus enumerauerit, si aliæ similes, vel efficaciores apponantur, ex illis cõcedẽda est. Non enim Pontifex illas tres causas, vt legitimas decidit ob esse materiale, quod habent; sed quia monasterio, totique communitati nociuæ sunt. Ergo dato eodem nocumento in aliis materialiter diuersis, ad ipsas est concessio extendẽda: & ita sustinet *Nauar. coment.4.n.48. de Regularib. Gutierr. lib.1. canon. quæst. c.14.n.9. Azor. 1.p. lib.13.c.8. q.1. ad finem Man. Rodrig. t.1. quæst. regul. q.49. art.3. Zenedo collect.31. ad sext. decret. Sanch. aliis relatis lib.6. sum. c.15.n.37. August. Barbosa 3.p. de potest. episc. allegat.102. n.16. & seqq. Suar. t.4. de relig. tract.8. lib.1.c.9.n.3.*

Hinc deducitur; si bellum ingruat, & periculum sit quòd hostes monasterium inuadant, honorque monialium, & fortè vita periclitetur, nisi exeant, dari sufficientem causam egressus. Ad idem est si conuentus inundationis periculum habeat; quia sunt casus incendio similes, & tenent *Nauarr. Gutierr. Zenedo, Azor. Suar. locis alleg. Sanch. n.44.*

14. Sed an ob morbum non aliis contagiosum, sed tantum patienti periculosum, & nociuum, quique iudicatur interempturus monialem, si in monasterio perseueret, vel ob aëris intemperiem, vel ob tædium, quo ibi afficitur, vel ob penuriam rerum, & medicinarum ad recuperandam salutem, vel ob longam medicorum distantiam, seu absentiam, vel ob alias causas: at si è monasterio egrediatur? creditur à periculo liberandam, possit concedi egressus. Grauior est dubitatio. Communis sententia negat hanc esse legitimam causam facultatis concedendæ: sic *Gutierr. lib.1. canon. quæst. c.14.n.7. & seqq. Zenedo collect.31. ad sextum decretal. Manuel. quæst. regular. t.1.q.49. art.3. Thom. Zerola praxi episcop. 2.p. verbo monialis in fine. Sanch. lib.6. sum. c.15.n.39. Barbosa 3.p. de potest. episc. allegat. 102.n.21. Layman. lib.4. sum. tract.5.c.12.n.1. vers.3.* Mouentur; quia hæc causa non est similis, sed potius dissimilis iis, quas Pius V. vt legitimas tantum expressit, iis enim Põtifex eas legitimas causas expressit, quæ nõ tam bonum speciale singularium monialium, quã conuentus spectabant, vt constat ex assignatione magni incendij, infirmitatis lepræ, & epidemiæ, quæ toti conuentui detrimentum afferunt, ergo causa singulariter nociua similis non est à Pontifice enumeratis; ac proinde non est cẽsenda legitima. Et confirmo, si quælibet singularis infirmitas periculosa tantum obseruanti clausuram præberet causam legitimam egressus, vt quid Pontifex decidens causas legitimas, infirmitates contagiosas expressit? facilius enim dicere posset quamlibet infirmitatem, cui in monasterio succurri non potest, benè extra, esse legitimam causam egressus. Cum ergo id non dixerit, censuit non esse causam legitimam. Neque durum videri debet obligari monialem ad perseuerandum in loco cum periculo vitæ; quia ea obligatio non est à lege ipsi imposita, sed ab ipsa voluntariè assumpta, cum professionem emisit; tunc enim se subdidit legi præcipiẽti ibidem manere, tametsi ex illius loci habitatione periculum corporalis salutis immineat, sicut enim religiosi viri subduntur ea in regione, & conuentu habitare, vbi prælatus bono communi religionis iudicauerit expedire, esto ibi sint cum periculo mortis, à fortiori obligãdæ sunt moniales. Aliàs si prælatus religiosis viris scientibus aëris intemperiem sibi esse nociuam, teneretur facultatem inde exeundi concedere, quẽ posset compellere ad habitandum in regionibus infaustis? Periculũ ergo singulare bono cõmuni, & religionis postponendũ est; præcipuè cũ hoc periculũ non ita clarũ sit, & manifestũ, sed sæpè id sibi persuadet monialis auiditate exeũdi, & medici voluntati ei placẽdi in nõ leue clausuræ, religionis, & honestatis detrimẽtũ. Expedit ergo hoc ostiũ authoritate Pij V. cõmuni sẽtẽtia firmata præcludi.

15. Nihilominus etsi supradicta sententia omnino tenẽda est, & cõsulenda; at cõtraria probabilitate nõ caret, scilicet ob infirmitatẽ patienti tantum nociuã, cuius remedium egressu monasterij speratur, intrà verò desperatur, licentiã exeundi cõcedi posse, tenet eã piissimus, & doctissimus *Nauar. com.4. de Regularib. n.49. Suar. t.4. de relig. tr.8. lib.1. c.9.n.9.* Mouentur triplici fundamento. Primo: quia legislator humanus nunquã obligat, nec videtur obligare posse, ne fugias mortem etiã supposita voluntaria obligatione status assumpti, nisi in ea fuga bonum cõmune maximè periclitetur, vt contingit in bello, & in exemplo adducto de religiosis commorantibus in regione infesta, qui si ibi compelli non possent habitare, conuentus dissolueretur; at ex egressu vnius, vel alterius monialis infirmæ, cuius salus speratur extra claustra, intra verò desperatur, non videtur bonum cõmune castitatis, & religionis periclitari. Ergo nõ est cẽsendus Põtifex suo præcepto ad clausurã in hoc casu obligare voluisse. Secũdo; quia satis probabiliter dici potest Pontificẽ hunc casum infirmitatis ita frequẽtis omisisse exprimendo

casum infirmitatis contagiosæ, quia existimauit esse moraliter impossibile dari casū, in quo extra claustra speretur salus, desperetur intra. Ergo si de facto is casus detur lex Pōtificia vt pote falsa præsūptione fundata, eo casu non obligabit. Tertio, quia is casus non videtur dissimilis iis, quos Pontifex vt legitimos expressit, sed potius sub illis contentus. Non enim Pontifex solā causam publicā, & toti conuentui nociuam spectasse videtur, sed etiā singularem singulis monialibus periculosam, quod exemplo incendij probat *Suar. dicto c. 9. n. 11.* Si enim fingeremus incendium talis conditionis esse, vt eo vna, vel altera monialis periclitaretur, nisi exiret, reliquis absque periculo manentibus, cui dubium esse potest illas moniales periclitātes causam legitimam habere egressus? Ergo ex paritate rationis, quoties vel ex incendio, vel bello, vel infirmitate, vel alia causa periculum manifestū adsit in obseruanda clausura, cesset verò extra illam, legitima erit causa egressus. Confirmarique potest exemplo mortis violentæ; quā si monialis fugere non posset, nisi è monasterio egrederetur, posset vtique egredi, vt ipsemet *Sanch. & Barb.* admittunt; & tamen is casus solum patienti est nociuus, nō aliis: ergo causa non publica, sed singularis, singulisque periculosa legitima est egressus. Neque inde fit, posse monialem sic infirmam incōsulto prælato exire, sicuti potest in casu incendij, quia incendium non patitur moram; benè tamen infirmitas.

16. Deinde dubitare potes, an sit legitima causa egressus, si monialis exeat ad fundationē alicuius monasterij, vel ad regimen illius? Videtur enim non esse sufficientem, quia hæc causa non est ex enumeratis à Pio V. cum non sit incendium, neque infirmitas cōtagiosa, neque etiā est similis illis, cum nullū damnum ex omissione illius exitus religioni proueniat neque in temporalibus, neque in spiritualibus; tametsi cesset incrementum, quod spectari poterat. Ob lucrum verò acquirendum non videtur monialē è conuentu exire posse. Cæterum omnino tenēdum est legitimam causam egressus esse ad regendū monasterium: sic docuit *Nauarr. com. 4. de Regularib. n. 48. & lib. 3. consil. tit. de Regularib. cons. 48. alias de statu Monach. cons. 5. n. 3. Gutierr. lib. 1. canon. quæst. c. 14. n. 10. & 11. Man. Rodrig. t. 1. quæst. regular. q. 49. art. 5. Sanch. lib. 6. c. 15. n. 45. & seqq. Barbosa. 3. de potest. episc. allegat. 102. n. 15. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 1. c. 9. n. 13.* Ratio ea est; quia esto hæ causæ non comprehendantur sub enumeratis à Pio V. comprehenditur tamen sub non exclusis ab illo: non enim in illa dictione taxatiua, & exclusiua generali censetur exclusisse causam specialiter à iure concessam. Quia genus non derogat speciem, neque vniuersale singulare, tametsi hoc præcedat. At à *Trid. sess. 25. c. 7. de Regularib.* concessus est transitus ex vno monasterio ad aliud ob illius gubernationem. Ergo hæc concessio à Pio V. non censetur derogata.

Hinc fit, per æquiparationem idem esse dicendum de monasterij fundatione, cum ex illo egressu & bonum temporale, & spirituale religioni proueniat, sitque fundatio quoddam regimen religioni valdè necessarium: & tradit *Nauarr. dicto cons. 48. de Regularib. alias de statu monach. 5. Rodrig. dicta q. 49. art. 5. Sanch. n. 47. Suar. c. 9. n. 13. Barb. n. 21.*

17. Ob supradictam rationem est causa legitima egressus, si pro iuramento fidelitatis præstando alicui principi in recognitionem feudi, quod monasterium habet, debeat Abbatissa egredi; quia in *cap. Periculoso §. verum*, hæc causa egressus iudicatur legitima, neque Pius V. qui Bonifac. constitutionem innouauit hanc causam à Bonifac. expressam censendus est repellere. Item est legitima causa, si opus sit monasterium ex vno loco in aliud transferri; quia in *Trid. sess. 25. c. 5 de Regularib.* hæc causa approbata est, neque præsumi potest à Pio V. reuocari, atque ita docent *Man. Rodrig. t. 1. qq. reg. q. 49. art. 5. corollar. 4. Sanch. lib. 6. sum. c. 15. n. 53. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 1. c. 9. n. 13.* Ad idem est, si necesse sit, monialem alio monasterio recludi ad pœnitentiam faciendam; quia in *cap. quoniā de Simonia* hæc causa, vt legitima approbatur, quam Pius V. non est censendus derogare: sic *Sanch. n. 47. Suar. n. 13.* sub qua causa vtpote omnino simili comprehenditur egressus necessarius, vt monialis corrigatur; contingere enim potest ob potentiam cognatorū, vel ob aliam causam ibi commodè corrigi non posse: poterit ergo tunc ex illo monasterio exire, præcipuè cum hic exitus, sicut & exitus ad faciendam pœnitētiā non tam sit voluntarius, quam necessarius, bonumque commune in eis spectetur, tum vt aliæ moniales timeant, tum ne malo exemplo minus punitæ, & correctæ peruertantur, & ita sustinet *Man. Rodrig. dicta q. 49. art. 5. corol. 2. Nauarr. dicto cons. 48. de Regularib. alias 5. de statu Monach. Sanch. cap. 15. n. 47. Suar. t. 4. tract. 8. lib. 1. c. 9. n. 13.*

18. An vero sit causa sufficiēs egressus ad aliud monasterium, si in eo, in quo monialis existit ob aëris intemperiem, vel alimentorum qualitatem cōtinua laborat infirmitate, quam sperat medendam loci mutatione; quamuis hæc causa insufficiens iudicetur pro egressu monasterij, vt in sæculo commoretur. Videtur enim esse sufficientem; quia illa non tam est egressio à clausura, quam illius mutatio. Neque censendus est Pius V. & Trid. clausuræ mutationem interdixisse, sed tantum illius desertionem: sic *Gutierr. lib. 1. canon. qq. c. 14. n. 10.* probat posse monialem ex vno monasterio in aliud transferri, vt sit Abbatissa. Sed nō placet hæc sententia; quia esto ille egressus sit clausuræ mutatio, est tamē illa mutatio vera præcedentis clausuræ egressio, & desertio. Ergo negato ob causam singularem, & propriam vnius monialis posse clausuram deserere, asserendū omnino est ob supradictam causam non posse monialem ex vno monasterio in aliud trāsire. Alias si vetitum esset solam clausuræ absolutam desertionē, nō illius mutationem prohiberi, liceret moniali egredi per vnam monasterij portam, vt statim sine vlla mora per aliam ingrederetur, præcipuè si aliquo honesto fine ducatur, quod est à veritate omnino alienum. & ita sustinet *Suar. t. 4. de relig. tr. 8. lib. 1. c. 9. n. 5. & 6.*

19. Illud vero est omnino aduertendum, cessante causa, ob quam moniali egressus permissus est, debere illico redire ad clausuram vt expressè decidit *text. in cap. periculoso, de statu Monach. in 6.* & Pius V. in cōstitut. incipienti: *Decori & honestati.* Sed hoc non est ita metaphysicè intelligendum, vt quælibet mora in statu peccati monialem constituat; debet enim esse ita diuturna, vt per se appareat in fraudem legis fieri, qualis non censetur detentio vnius vel alterius diei: sic *Man. Rodrig. t. 1. quæst. regul. q. 47. art. 11. Sanch. lib. 6. sum. c. 15. n. 60.* vbi *n. 61.* optimè infert monialem è monasterio exeuntem causa fundationis, correctionis, vel gubernationis alicuius monasterij, esto obligata sit via recta tendere; si tamen aliquantulum demoretur, vel à via recta intra octo, vel nouem leucas discedat causa inuisendæ cognatæ, amicæ, vel imaginis, non violare clausuram; quia est breuis detentio, & moraliter necessaria, spectato communi stylo iter agentium, iuxta quem præceptum clausuræ mensurandum est.

20. Quarta difficultas est de pœnis impositis, tum illicitè egredientibus, tum comitantibus, vel aliquo modo ad egressum cooperantibus. Pro iis actionibus *Bonifac. 8. in dicto cap. periculoso*, nullam pœnam tulit, neque item Trid. Solū aduersus magistratus sæculares

sæculares negantes episcopo auxilium ad clausuram instaurandam statuit excommunicationem ipso facto. At Pius V. in dicta constitut. quæ incipit *Decori, & honestati* pœnam excommunicationis reseruatæ imponit aduersus egredientes, seu licentiam egressus quomodocunque concedentes, aliter quam in dicta constitut. permissum est. Item aduersus comitantes, ac illarũ receptatrices personas siue laicas, aut sæculares, vel ecclesiasticas, consanguineas, vel nõ. Insuperque aduersus egressas, & superiores licentias concedentes fert Pontifex priuationem dignitatum, officiorum, & administrationum, quæ eo tempore obtinent, redditque inhabiles ad ea, & ad alia in posterum obtinenda. Ex dictis *pun. præcedenti* constat nomine dignitatum, officiorum, & administrationum, quibus egressæ, & superiores licentias concedentes priuãtur, intelligi dignitates, officia, & administrationes superioritatem, & quasi iurisdictionem habentia. Item ex eodem pun. constat ad hanc pœnam incurrendam iudicis sententiam saltem declaratoriam criminis, quamuis non declaratoriam pœnæ, exigi.

21. Quocirca explicandum restat, quas personas excommunicatio, & priuatio officiorum, inhabilitasque ad illa afficiant? Et primo dubitatur; an afficiant monialem legitimo titulo egressam, sed iniquè extra claustra commorantem; eo quod cessauerit causa, ob quã egressus concessus fuit? Negat *Sanch. lib. 6. sum. c. 15. n. 70.* Mouetur, quia Pontifex has pœnas indixit egredientibus aliter quam ipse disposuerat, at hæc monialis non aliter egressa est, esto aliter post egressum cõmoretur, ergo hæ pœnæ illam non comprehendunt. Nihilominus oppositum verius censeo. Nam Pontifex has pœnas indixit monialibus egredientibus aliter quam ipse disposuerat, sed ipse disposuit, vt nõnisi ex causa incendij, infirmitatis lepræ, & epidemiæ ab episcopo cognita, & in scriptis approbanda è monasterio exirent, neque extra illa nisi ad necessariũ tempus starent: ergo stãs vltra necessarium tempus extra monasterium, nõ egreditur à monasterio qualiter Pontifex præscripsit; si quidem non exequitur illam cõditionẽ, vt solũ durante necessitate foras existeret. Deinde monialis, quæ extra monasteria vagatur, propriè dicitur à monasterio egrediens; quia ad hãc denominationẽ non est spectandus primus egressus physicus, sufficit moralis, & continuatus. Adde Pontificẽ imponentẽ priuationis, & inhabilitatis pœnã nõ vsũ fuisse verbo egrediẽtes, sed egressas, vt tacitè insinuaret illis verbis idẽ significari. At constat monialẽ egressã, & vltra tempus necessariũ in sæculo cõmorantem violare Pontificiũ statutũ. Ergo afficitur illius pœnis: hæ enim non videntur impositæ egrediẽtibus vtcunque, sed egredientibus, si vltra tẽpus necessarium in sæculo commorentur; si quidẽ verbum illud (*vt præfertur*) ad omnia antecedentia referendũ est; at immediatè antecessit, ne egrediens vltra tẽpus necessarium extra monasterium existeret. Ergo hanc pœnæ comprehendũt: & ita docet *Llamas in methodo curat. in append. §. 10.*

22. Secundo dubitatur; an hæc excommunicatio, & officiorum, dignitatũ, & administrationũ priuatio afficiat episcopos comitantes monialem, vel iniquè licentiam concedentes, seu approbantes? Ratio dubitãdi est; quia textus apponẽdo pœnas expressè mentionẽ episcoporum non fecit, sed solum generaliter dixit excõmunicationi subiacere comitantes iniquè egressam, vel illam receptãtes, licentiamque exeundi aliter quam præfertur concedentes, & infrà tam egressas, quàm præsidẽtes, & alios superiores prædictos eis licentiam huiusmodi concedentes dignitatibus, officiis, & administrationibus per eas. & per eos tunc obtẽtis priuat, & illos ad obtenta, & ad alia in posterũ obtinẽda inhabiles decernit. Quę omnia de regularibus prælatis, aliisque ordinariis videntur tantum intelligẽda, non de episcopis, quorum expressa mentio facta non est; præcipuè cum in *cap. quia periculoso de sentent. excommunicat. in 6.* decisum sit nulla suspensione episcopos ligari, nisi illorum fiat expressa mẽtio: hæc autem priuatio, & inhabilitas dignitatum &c. est quædam suspensio. Ergo saltem hanc pœnam episcopi nõ contrahunt. At verius censeo episcopos his pœnis cõprehendi, sic docuit *Sanch. lib. 6. cap. 15. n. 75.* Et de pœna excommunicationis certũ reputo, si fortè monialem iniquè egressam comitetur, vel recipiat, aut licentiam absque causa legitima concedat: quia à pœna excommunicationis ob supradictas actiones imposita non possunt eximi episcopi; eo quod illorum non fuerit expressa mentio facta; quia ad eam pœnam incurrendam ea mẽtio necessaria non est, vt colligitur ex *d. cap. quia periculoso, de Sentent. excommunicat. in 6.* De pœna priuationis, & inhabilitatis non est ita certum ob ea quæ dicuntur in ratione dubitandi. At verius existimo eam pœnam episcopum iniquè licentiam concedentem incurrere. Tum quia hæc priuatio, & inhabilitas non est suspensio quæ sit censura, & in *cap. quia periculoso* de suspensionis cẽsura videtur Pontifex locutus. Tum & præcipuè, quia expressè episcopi mentio facta est; si quidem dixit textus, episcopi, & regularis prælati esse hanc licentiam concedere, & postea subdidit priuationis pœnam aduersus superiores prædictos eis licentiam huiusmodi concedentes. Debent ergo hæc verba intelligi de superioribus, de quibus immediatè antea dixerat, at hi erant episcopi, & regulares prælati, ergo omnes ij his pœnis comprehenduntur.

23. Tertio dubitatur, qui comitatus, & receptio necessarij sint, vt comitantes, & recipientes monialem iniquè egressam censuram excommunicationis incurrant? Breuiter respondeo, debere esse comitatum, vel receptionem, quæ eum egressum, vel illius perseuerãtiam foueat; aliàs non est formalis comitatus, vel receptio monialis è monasterio egressæ: sic *Man. Rodrig. t. 1. quæst. regul. q. 49. art. vlt. Sanch. lib. 6. sum. c. 15. n. 72.*

24. Aduertendum tamen est ad incurrendum supradictas pœnas egressum è clausura completum requiri, quod sufficit etiamsi ad breuissimum tempus fiat. Secus verò si egressus incompletus esset, qualem censeo, si extra limen clausuræ non totum corpus, sed partem haberes. *Sanch. lib. 6. sum. c. 15. n. 6.8. & 68. & c. 16. n. 70. Barb. 3. p. de potest. episc. alleg. 101. n. 30.*

PVNCTVM X.

Qualiter ingressus in monasteria monialium sit prohibitus.

COnstat in monasteria moniali ũ ingressum prohibitũ esse à *Bonifac. VIII. in c. periculoso de statu Regular. in 6.* ibi. Nulli aliquatenus inhonestæ personæ, nec etiã honestæ (nisi rationabilis, & manifesta causa existat, ac de illius ad quem pertinuerit speciali licẽtia) ingressus, vel accessus pateat ad easdẽ moniales. Quod decretum quoad ingressum confirmauit *Trid. in dicta excommunicationis pœna*, ibi, ingredi intra septa monasterij nemini liceat cuiuscunque generis, aut conditionis, sexus, vel ætatis fuerit sine episcopi, aut superioris licentia in scriptis obtenta sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda. Dare autem tantum episcopus, vel superior licentiam debet in casibus necessariis. Pius verò V. & Greg. XIII. & Sixtus V. varias cõstitutiones nouis pœnis auctas in fauorem

fauorem huius clausuræ ediderunt: sed hæ non tam prohibent ingressum, quam ingressum prætextu facultatis concessæ, & reuocatæ, de quarum intellectu infra aliquid attingemus. Vt igitur hæc prohibitio clarius innotescat, examinandum sigillatim est, Primo, quæ sint personæ sub hac prohibitione comprehensæ. Secundo qui possint licentiam dare ad ingressum, & qualiter hæc licentia concedenda est. Tertio quæ causa necessaria sit, & sufficiat ad prædictam licentiam concedendam. Quarto quæ pœnæ impositæ sint tum ingredientibus, tum admittentibus, tum licentiam concedentibus aliter quam à iure permittitur.

§. I.

Quæ sint personæ, quibus ingressus in monasteria monialium interdictus est.

1. *Omnibus cuiuscunque conditionis excepto Rege, Regina, &c. prohibetur.*
2. *Non prohibetur infantibus.*
3. *Prohibetur perpetuo amentibus.*
4. *Quid dicendum de Monialibus licitè egressis? Proponitur sententia Llamas, & Sanch. Verius est in nullum monasterium ingredi posse.*

1. CONstat ex *cap. periculoso de statu Regular. in 6. & ex Trident. dicto cap. 5. sess. 25.* interdictum esse in monasteria monialium ingressum omnibus cuiuscunque ætatis, & conditionis sint tam viris, quam fœminis, tam laicis, quam clericis, tam sæcularibus, quam regularibus, ac etiam episcopis, vt tenet *Nauarr. com. 4. de Regularib. n. 39. Gratian. disceptat. forens. cap. 393. n. 5. & 20. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 1. cap. 1. in princ.* Solum Reges, Reginæ, eorúmque filij, & nepotes tacitè excipiuntur. Hi enim non censentur sub generalibus verbis comprehensi ob eorum regalem conditionem, sed opus est illorum expressa mentione. *Sanch. lib. 6 sum. cap. 16. n. 3. & cap. 17. n. 5.* Quocirca de triplici personarum genere est aliqualis difficultas; an sit eis ingressus interdictus, nempe de infantibus, de amentibus, & de Monialibus ob necessariam causam à monasterio egressis.

2. Quod attinet ad infantes, qui vsum rationis non attigerunt, manifestum est hac prohibitione non teneri; quia ipsi nullius præcepti capaces sunt. Ex quo fit neque moniales prohibitas esse illos admittere. Quia prohibitio monialibus facta est accessoria prohibitioni ingredientium, vt manifestè colligitur ex Trident. dicente, nemini liceat intra septa Monasterij ingredi. Cum ergo hi infantes nulla ingressus teneantur prohibitione, neque moniales tenentur illos non admittere: sic *Nauarr. com. 4. de Regularib. n. 59. & in sum. cap. 18. addit. 2. ad n. 143. cap. 25. Azor. t. 1. instit. mor. lib. 13. cap. 8. q. 5. Man. Rodrig. quæst. regul. t. 1. q. 46. art. 1. Sanch. lib. 6. sum. cap. 16. n. 5. Barbosa 3. p. de potest. episc. alleg. 102. n. 32. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 1. cap. 10. n. 2. & alij apud ipsos.*

3. De perpetuò amentibus grauior est dubitatio: nã cum ipsi astringi non possint præcepto obseruandi monialium clausuram; eo quòd vsu rationis careant; neque moniales videntur obligatæ illos non admittere; sicuti de infantibus diximus. Verum omnino tenẽdum est, hos amentes excludendos esse, grauiterque peccaturos qui illos in monasteria monialium introducunt, vel admittũt. Nam ipsi sicuti ebrij, & dormiẽtes hac obligatione ligati sunt, tametsi ob defectũ rationis ab illius obseruatione excusentur: quam excusationẽ habere non possunt eos liberè introducentes, & admittentes; sicuti non haberent, si ebrios, & dormiẽtes introducerent. Et fortè ea de causa in *cap. periculoso* sub verbo passiuo dictum est. Nulli inhonestæ, vel honestæ personæ ingressus pateat; vt sic non tantum liberè ingredientes; sed permittentes ingressum comprehenderentur; & manifestum est sub persona honesta, vel inhonesta hos amentes intelligi, qui & monasteria perturbare possũt, & vanis locutionibus ad malum prouocare: & ita tenet *Nauar. coment. 4. de Regul. n. 59. Sanch. lib. 6. cap. 16. n. 8. Man. Rodrig. q. regul. q. 46. art. 1. Barbosa allegat. 102. n. 32 fine Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 1. c. 10. a n. 3.*

4. Tertio dubitari potest de monialibus licitè è monasterio egressis; an liceat monasteria ingredi? Et quidẽ ingredi in propriũ monasterium, in quo clausurã professæ sunt, nemini potest esse dubium licitũ omnino esse: si quidem solum pro necessitate vrgente, & licentia in scriptis obtenta permissum monialibus est extra illud manere; at posse in alienum monasterium ingredi siue sit eiusdem ordinis, & habitus siue diuersi difficultate non caret, eo quod sit ingressus in monasterium absque licentia. *Llamas in methodo curat. in append. §. 11. in fine* existimat monialem, quæ ex vno monasterio in aliud transfertur, si in via accedat ad locum, in quo monasterium existit siue sit eiusdem ordinis, & habitus, siue diuersi, posse ibi hospitio recipi; quia sic ingrediens seruat clausuram eo modo quo potest, & recipientes hanc obseruationem fouent. Ergo nulla est ibi clausuræ violatio, neque credendum est Pontificem hunc ingressum ita honestati monialis conuenientem interdixisse.

Sanch. vero *lib. 6. sum. cap. 6. n. 10.* supradictam sententiam admittit comparatione monasterij eiusdem Ordinis, & habitus, secus diuersi. Mouetur; quia comparatione monasterij eiusdẽ Ordinis cessat prohibitio, quæ est, ne extranea illuc ingrediatur; at monialis eiusdẽ ordinis, & habitus non est extranea à conuentu, sed moraliter propria illius. Ergo ingredi potest siue causa hospitij, siue gratia animi recreãdi, aut inuisendi moniales. Quæ ratio non procedit in monasterio diuersi ordinis, ac proinde in illud absque licentia ingredi non debet. Hæc autem licentia (inquit Sanch.) concedi potest, si eo in loco non sit aliquod hospitium, in quo commodè noctem ducere posset; quia religiosa charitas, honestasque monialis sufficientem causam præbent illius licentiæ concedendæ.

Sed hæc Sanch. distinctio mihi non probatur; nam esto monasterium sit eiusdẽ ordinis, & habitus, cuius est monialis illuc ingrediens; non inde fit, monialẽ alibi professam, & alterius monasterij clausuræ obligatã esse propriã illius. Aliàs omnes moniales eiusdẽ ordinis, & habitus possent pro libito quælibet monasteria suæ religionis ingredi, cũ sint sub eadẽ clausura, quod est omnino falsũ. Quocirca verius existimo siue monasterium sit eiusdem ordinis, siue diuersi non posse monialem illuc ingredi absque superioris illius licentia; quia cum non sit illius monasterij, sed alterius, cõprehenditur sub prohibitione concilij interdicentis omnibus, qui illius monasterij non sunt, ingressum in illud. Supradictamque licentiam existimo dari posse, si eo in loco non adsit hospitium, quo commodè noctem ducere posset; quia eo casu honestati monialis, & decentiæ religiosi habitus consulitur; ac proinde censeri debet legitima causa licentiam concedendi. Secus vero si monialis causa recuperandæ salutis in aliquo oppido existeret, velletque causa animi recreandi, vel moniales inuisendi monasterium ingredi,

ingredi, censetem vtique causam legitimam non esse ingressus, quia non est necessaria.

§. II.

Qui possint licentiam dare ad ingressum in monialium monasteria, & qualiter hæc licentia concedenda sit?

1. *Episcopus concedit licentiam in monasteriis sibi, sedique apostolicæ immediatè subiectis, in aliis regularis Prælatus?*
2. *Qui nomine episcopi veniant?*
3. *Qui veniant nomine superioris.*
4. *Nemini alteri à superiore conuentus huius facultatis concessio delegari potest.*
5. *Prælati potentes aliis concedere facultatem sibi assumere possunt ex causa tamen necessaria.*
6. *In scriptis hæc facultas concedi debet.*
7. *Limitant aliqui in casibus frequenter occurrentibus, & à iure concessis. Sed non admittitur limitatio.*
8. *An casu, quo à superiore expostulari licentia nequit, debeat peti ab Abbatissa, cui nec facultas, nec arbitrium commissum est? Affirmant aliqui. Verius est oppositum, apposita quadam declaratione.*
9. *Primo ingressu licentia absolutè concessa finitur.*

1. EPiscopus in monasteriis sibi subiectis, & subiectis immediatè sedi Apostolicæ hanc licentiam concedit. In monasteriis vero exemptis, & regulari Prælato subiectis prælatus regularis. Quod satis indicauit *Concilium dicto cap. 5.* sub disiunctione episcopi, vel superioris licentiam requirens, ibi, sine episcopi, vel superioris licentia in scriptis obtenta, & infra. Dare autem episcopus, vel superior licentiam debet in casibus necessariis. Non quasi vellet episcopum, vel regularem prælatum in quælibet monasteria potestate gaudere concedendi has licentias, sed episcopum in monasteria sibi, vel sedi Apostolicæ subiecta, regularem vero Prælatum in monasteria suæ iurisdictionis: sic *Nauarr. com. 4. de Regularib. n. 60. Azor. 1. p. lib. 13. cap. 8. q. 7. Man. Rodrig. t. 1. quæst. regular. q. 46. art. 2. Sanch. lib. 6. sum. cap. 16. n. 13. Barbosa alleg. 102. num. 40. & 41. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 1. cap. 10. num. 11. & 12.*

2. Nomine episcopi intelligitur Abbas, Pri-[illegible] & quilibet alius iurisdictionem quasi episcopa[illegible] habens. Non enim dignitatis, sed officij, & iurisdictionis eo nomine episcopi spectatur. Deinde intelligendus venit vicarius episcopi, & capituli sede vacante; quia hi sunt ordinarij, quibus monasteria subiecta episcopali iurisdictioni subiiciuntur. An autem debeant habere speciale mandatum? Affirmant communiter doctores præcipuè quoad monasteria sedi apostolicæ immediatè subiecta: nam hæc non authoritate ordinaria, sed delegata reguntur ab episcopo, quæ ex designatione vicariatus communicari non censetur: sic *Barbosa allegat. 102. numero 38. Suar. tomo quarto, de relig. tract. 8. libro primo, cap. 10. num. 11.* testaturque à sacra congregatione decisum.

3. Nomine superioris intelligitur regularis ille prælatus siue generalis, siue prouincialis, siue localis, cui monasterium subiicitur: quia solum subiectionem, & gubernationem Concilium spectauit. *Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 1. c. 10. à n. 12. Sanch. lib. 6. sum. c. 16. n. 15. & 16. Barbosa alleg. 102. n. 40. & 41.* Abbatissa vero sub illo nomine superioris non comprehenditur; quia illi monasterium absolutè subiectum non est, sed secundum quid quoad regimen domesticum: & tradunt pro certo *Nauarr. com. 4. de Regularib. n. 59. sibi contrarius iis qua docuerat. c. 28. addit. 2. ad n. 143. cap. 25. Azor. t. 1. instit. moral. lib. 13. cap. 8. q. 6. Man. q. regul. t. 1. q. 46. art. 2. Sanch. aliis relatis. lib. 6. sum. c. 16. n. 22. Suar. t. 4. de relig. tr. 8. lib. 1. c. 10. n. 14.*

4. An autem prælatus conuentus vices suas committere Abbatissæ, vel confessario possit? Affirmat *Nauarr. dicto com. 4. de Regular. n. 60. Man. Rodrig. q. 46 art. 2. in fine Graffis 1. p. decis. lib. 4. cap. 13. n. 6. Sanch. lib. 6. c. 16. n. 22.* quia hæc potestas iure ordinario prælato competit; eaque de causa videtur posse eam cuilibet delegare. At verius censeo nemini alteri à superiore conuentus delegari posse: quia Concilium Trident. hanc delegationem videtur prohibuisse, siquidem dixit nullum alium præter episcopum, & superiorem hanc licentiam concedere posse etiam vigore *cuiuscunque facultatis*, vel indulti hactenus concessi, vel in posterum concedendi. Non ergo Abbatissæ, vel confessario hæc facultas committi potest: sic sustinet *Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 1. cap. 10. n. 14.* Quod si obiicias frequenter contingere casus, qui necessario postulant ingressum, & superior abest: expediebat ergo hanc potestatem Abbatissæ communicari. Facilè respondetur affirmando absque communicatione facultatis illis casibus prouideri posse; si superior eam facultatem ingressus concedat, cui Abbatissa, vel confessarius iudicauerit expedire. Vnde Abbatissæ, vel confessario non committitur facultas, sed causæ indicium, vt facultas à superiore concessa habeat effectũ. Si verò vrgeas, ex illis verbis concilij inferri neque Pontificem posse Abbatissæ, vel confessario, vel alteri ab episcopo, & superiore conuentus hanc facultatem concedere, cum concilium generaliter loquatur, negandum est; quia par in parem non habet imperium: neque enim Concilium voluit, nec potuit Pontificem hac potestate priuare, sed voluit, vt nunquam à Pontifice talis commissio fieret: sic *Suar. d. cap. 10. n. 14.*

5. Rursus episcopus, vel Prælatus, qui possunt aliis licentiam ingrediendi concedere, & sibi concedere possunt ex causis tamen necessariis: tum quia secum dispensare possunt, sicut possunt cum subditis: tũ quia illa non tam est dispensatio, quam vsus licentiæ à iure cõcessæ: tum denique quia sic decidit *Greg. XIII. in bulla* incipiente *Dubiis quæ emergunt edita anno 1581. Decemb. 25.* cauetur que in dicta bulla eos debere ingredi à paucis, & senioribus associatos: & ita tradit *Nauarr. lib. 3. consil. tit. de statu Monach. cons. 6. alias 9. Man. Rod. t. 1. quæst. regular. quæst. 46. art. 5. Azor. 1. p. instit. moral. lib. 13. cap. 8. q. 9. Sanch. lib. 6. sum. cap. 16. n. 25. Barbosa alleg. 102. n. 43.* Extendendaque est hæc doctrina ad omnes illos, qui ex delegatione haberent potestatem dispensandi ad huiusmodi ingressum absque personarum limitatione, vel cum limitatione personarum, sub quibus ipsi comprehenduntur; Hi enim possent secum dispensare, sicuti cum aliis, vt benè aduertit *Sanch. n. 26. & 27.*

6. Modus autẽ, quo hæc licentia concedi debet præscribitur à concilio, vt sit in scriptis, vt hac ratione rarius, maturiorique consideratione concedatur. Quocirca sine dubio existimo peccaturum mortaliter, & in

n excommunicationem à concilio statutam incidere, qui licentia ore tenus concessa contentus monialium monasteria ingrederetur, cum posset licentiam in scriptis obtinere. Neque enim existimandum est qualitatem scripturæ tamquam rem leuem, leuisque considerationis à Concilio, & Pio. V. expostulari: sic sustinet *Llamas in methodo curat. in append. §. 6. in fine. Sanch. lib. 6. sum. cap. 16. num.* 32. Quod adeo verum est, vt si superior generalem licentiam ingrediendi concedat omnibus illis, quos Abbatissa, vel alius tertius ingredi necessarium esse iudicauerint, debeat in scriptis hanc concessionem facere; quia illa concessio est vera licentia pro ingressu. Secus dicendum est de iudicio necessitatis ab Abbatissa facto; quia illud iudicium non est licentia, sed conditio, vt licentia à superiore concessa effectum habeat; ac proinde scriptura non indiget: sic sustinet *Sanch. lib. 6. sum. c. 16. n.* 38.

7. Hanc conclusionem limitat *Llamas supra, & frater Ioann. de la Cruz lib. 1. de statu religioso, cap. 5. dub. 2. concl. 3. notab. 3. Barbosa alleg.* 102. *num.* 57. *& in remissione concil. dicti cap. 5. circa finem*, vt non procedat in casibus frequenter occurrentibus, & à iure concessis, quales sunt ingressus medici, confessoris, visitatoris, artificis, & similium. Cæterum verius existimo pro iis omnibus licentiam in scriptis necessariam esse, si commodè obtineri potest; quia concilium absque vlla exceptione pro casibus necessariis licentiam in scriptis requisiuit. Et licet ingressus medici, confessoris, visitatoris, artificis à iure concessus sit, quando adest necessitas; at hanc examinare, & approbare Episcopo, vel superiori conuentus competit: Præterquam quod sæpè expediet hanc licentiam aliquibus ex his ministris negare; quia suspecti sunt, aliis tamē concessa. Merito ergo in tali approbatione scriptura interuenire debet, vt sic cum maiori cōsideratione concedatur: sic *Sanch. lib. 6. sum. cap. 16. num.* 33. Dixi si commodè in scriptis obtineri licentia potest, vt excluderem casum, quo ex expectatione dictæ licentiæ graue damnum timeretur. Non enim lex humana cum eo rigore obligat; imo nec obligaret licentiam ore tenus expectare, si ex illius expectatione periculum esset grauis damni: sic *Nauarr. com. 4. de Regularib. n. 60. Graffis 1. p. decis. lib. 4. c. 23. num. 6. Sanch. lib. 6. sum. c. 16. n.* 34.

8. Sed an eo casu, quo à superiore expectari licentia nequit, debeat ab Abbatissa expostulari, difficultate non caret. Et quidem si Abbatissæ commissa sit facultas licentiam concedendi, vt committi potest iuxta probabilem aliorum sententiam, vel secundum nostram concessa sit à superiore facultas iis, quibus Abbatissa necessarium esse iudicauerit, certum est hanc facultatem, vel hoc arbitrium ab Abbatissa esse expostulandum, vt sic fiat ingressus ex superioris licentia. At si nec licentia, neque arbitrium commissum Abbatissæ sit, variant doctores; an eius consensus sit expostulandus? Affirmant expostulandum esse *Man. Rodrig. t. 1. regul. qq. q. 46. art. 2. in fine & q. 47. art. 4. in fine Sanch. lib. 6. sum. cap. 16. num.* 37. Mouentur; quia credendum est prælatum pro his casibus vrgentibus, quibus consuli non potest, vices suas Abbatissæ commisisse, vt sic maiori cum decentia ingressus fiat, & quoad fieri potest, lex de præmittenda licentia obseruetur. Sed contrarium verius existimo, eo quòd Abbatissæ hæc facultas committi non possit, vt ex Trident. probauimus. Et licet committi possit arbitrium, seu iudicium de legitima causa, id non postulat Abbatissæ officium, cum cuilibet alteri singulari committi possit. Non igitur postulanda est illius licētia, & ita docent *Nauarr. coment. 4. de Regul. num. 60. Graff. 1. p. decis. lib. 4. cap. 23. num. 6.* Verum etsi hoc ita sit, consensus tamen Abbatissæ cuilibet ingredienti etiam ex licentia superioris in scriptis obtenta est necessarius; quia cum Abbatissæ regimen conuentus commissum sit, non est credendum superiorem contra eius voluntatem licentiam alicui concedere illuc ingrediendi.

9. Denique aduerte, licentiam absolutè concessam ad ingrediendum monialium conuentum primo ingressu finiri, nisi aliud expresse in concessione declaretur; quia est dispensatio aduersus clausuram iure communi statutam; ac proinde strictè est interpretanda; vti latè probaui *tract. 3. de legib. disp. 4. pun. 14. à n. 5.* & tradit decisum *Aloys. Riccius. praxi rerum fori ecclesiast. decis. 649. aliàs resolut. 545. Barbosa 3. p. de potest. episc. alleg. 101. n.* 59.

§. III.

Quæ causa necessaria sit ad prædictam licentiam concedendam.

1. *Quid in hac re ex Pontificum decretis constet?*
2. *Quæ necessitas sufficiat? expenduntur necessitates ex parte conuentus.*
3. *Pro exhortatione facienda, suffragiisque suscipiendis in electione Abbatissæ non est legitima causa ingressus.*
4. *Non licet ingredi pro benedicenda moniali, nec pro ministratione Eucharistiæ extra morbum.*
5. *Pro necessitate monialium ingressus licet, sed non debent ancillæ admitti pro necessitate monialis directè, non autem pro necessitate conuentus.*
6. *Pro administratione sacramentorum moniali infirma facienda.*
7. *Qualiter sacerdos ingredi debet; potest dicere sacrum in infirmaria.*
8. *Ob sepeliendum monialem qui ingredi possunt?*
9. *Qualiter medicus, pharmacopola, minutor sanguinis, & alij similes ingredi possint.*
10. *Ob consolandam monialem in extremis non licet matri; nec aliis cognatis ingredi.*
11. *Quid de sartoribus, & sutoribus.*
12. *Cessante causa ingressus illico exeundum est.*
13. *Ex licentia episcopi, & superioris possunt puellæ educandæ ingredi.*
14. *Nuptæ ingredi non possunt, nisi ob timorem sæuitiæ.*
15. *Viduis, vt vitam ibi degant nequit ab alio præter Romanum Pontificum licentia concedi.*

1. BOnifac. VIII. in dicto *cap. periculoso, de statu Monach. in 6.* causam rationabilem, & manifestam expostulauit, manifestam inquam non populo, sed licentiam concedenti, vt docuit *Man. Rodrig. t. 1. quæst. regular. q. 45. art. 4. vers. circa causam.* At Trident. supradictum decretum declarans, vel limitans eam causam iudicauit rationabilem, quæ necessaria est. Idemque tradidit Pius. V. & Greg. XIII. in

suis constitutionibus. Quanta autem debeat esse hæc necessitas neque Concilium, neque Pontifices definierunt, neque commodè definiri poterat, cum ex casibus particularibus, eorumque circunstantiis dependeat; ideóque reliquerunt arbitrio prudentis. Illud vero est certum, neque requiri extremam, neque strictissimam necessitatem, sed grauem sufficere, cui moraliter succurri non potest absque monasterij ingressu: sic *Eman. Rodrig. t. 1. quæst. regul. q. 46. art. 4. Ludouic. de Miranda. Manual. prælat. t. 2. in fine tract. de sacris monial. q. 2. art. 4. concl. 2. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 1. cap. 10. num. 17. Sanch. lib. 6. sum. cap. 16. num. 40. Barbosa alleg. 102. n. 48.* Placet tamen minorem causam requiri pro ingressu fœminarum, quàm virorum, & pro ingressu diurno, quàm nocturno; quia minus est indecens, & pro ingressu matris, sororis, alteriusve consanguineæ, quàm extraneæ; quia magis pietatem concernit, & pro ingressu in priora receptacula, quam in officinas interiores, & cubicula; quia minus clausuram offendit. *Man. dicta q. 46. art. 4. Sanch. lib. 6. sum. cap. 16. n. 40. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 1. c. 10. num. 17.*

2. Hæc igitur necessitas, ex qua licentia conceditur, potest esse necessitas totius conuentus, vel singularium monialium, vel externorum ingredientium, quocunque modo contingat, præstat legitimam causam dispensationis. Vt autem hæc clarius innotescant, & ne licentia plus iusto coarctetur, vel extendatur, sigillatim aliqui casus enumerandi sunt. Ex parte conuentus erit sufficiens causa, si artifices ad illius reparationem ingrediantur: sic *Nauarr. com. 4. de Regularib. num. 49. Mirand. manual. prælat. t. 2. tract. de sacris monial. q. 2. art. 7. concl. vnica vers. septimus casus. Barbosa alleg. 102. n. 56.* Item si aliqua res ponderosa illuc esset introducenda, vel inde extrahenda, quod per moniales commodè præstari non potest. *Barbosa allegat. 102. num. 56. Sanch. cap. 16. num. 56.* Item si pro plantandis arboribus, hortoque rigando, & excolendo esset ingressus; quia hæc officia non solent moniales per se exercere. *Barbosa n. 55. Sanch. n. 56.* Item si pro expeditione alicuius negotij, scriptura in archiuo recondita quærenda esset ab œconomo monasterij, posset illuc ingredi; quia nec conuenit clauem fidere monialibus, nec ipsæ regulariter aptæ sunt huic inquisitioni. *Llamas in method. curat. in appendic. §. 6. Sanch. dicto cap. 16. num. 55.* Item ad expellendum malefactorem illic commorantem non solum iudici, sed cuilibet alteri licet ingressus: dedecet enim maximè illum in societate virginum esse. Neque obstat inde eius vitam periclitari; eo quod ex clausura extractus ducetur in carcerem; quippe immunitate ecclesiæ non gaudet; quia id est per accidens; neque enim moniales tenentur cum diminutione sui honoris malefactoris vitam tueri, neque vllus alius debet illius vitam præferre monialium honestati, & religiosæ decentiæ: sic *Sanch. lib. 6. cap. 16. à num. 57.* Quocirca si malefactori prodest ecclesia, solum licitum est iudici, & cuilibet alteri illum ex clausura extrahere in ecclesia relinquendum, ad quam actionem licentia episcopi, vel superioris conuentus expostulanda est, quæ si negetur, non debet iudex propria authoritate ingredi; vim enim monasterio eo ingressu inferret. At si manifestum sit, malefactorem Ecclesiæ immunitate non gaudere, & potest iudex petita superioris licentia monasterium ingredi; tum ad excipiendam malefactoris confessionem, tum ad ducendum illum in carcerem. Quod si superior petitam licentiam negauerit, quia negatur iniustè, ea omissa potest iudex vtens iure suo ingredi. *Sanch. dicto. cap. 16. num. 58.* Item ex parte conuentus est sufficiens causa ingressus superioris visitatio, constat manifestè ex bulla Greg. XIII. id superioribus concedentis, ea tamen conditione, vt paucis, iisque senioribus, ac religiosis personis associati ingrediantur. Vnde possunt, & debent ingredi cum secretario, vt visitationem denuncient, edicta proponant, exhortationem pro visitatione habeant: decent enim hæc exclusis externis coram solis visitandis fieri; ac proinde in monialium capitulo. Quod à fortiori procedit: pro publicanda visitatione, culpisque puniendis. Item ingredi licet ipsis superioribus cum secretario ad videndum; an omnia monasterij rectè se habeant, sitne clausura reparata, cellæ monialium, earúmque suppellectilia religiosæ paupertati, & honestati decentia, officinæ, & dormitoria provt religiosas expedit, & similia. Quia hæc omnia in bonum conuentus diriguntur, & pro visitatione expedienda maximè necessaria sunt. *Sanch. lib. 6. sum. cap. 16. num. 54. cum Llamas method. curat. in appendic. §. 7. Barbosa 3. p. de potest. episc. alleg. 102. num. 45.*

3. Hanc legitimam causam ingressus extendunt alij pro exhortatione facienda, suffragiisque suscipiendis in electione Abbatissæ; quia non decent hæc, sicut nec visitationis denunciatio publicè fieri. Sed immeritò hanc admittunt extensionem: cum expresse *Trident. sess. 25. cap. 7. de Regularib.* dixerit: is qui electioni præest, episcopus, siue alius superior claustra monasterij non ingrediatur, sed ante cancellorum fenestellam vota singulatum audiat, vel accipiat. Quæ verba etsi clarè præceptum non contineant; denotant tamen manifestè non esse causam legitimam ingressus electioni Abbatissæ præesse, cum totum id extra clausuram ianuis ecclesiæ clausis fieri possit: sic *Nauarr. com. 4. de Regularib. n. 59. Man. Rodrig. t. 1. qq. regul. q. 46. art. 5. Ioann. de la Cruz de statu religios. lib. 1. cap. 5. dub. 2. concl. 3. notab. 3. Miranda manual. prælat. t. 2. in fine tract. de sacris monialib. q. 2. art. 15. concl. 3. Sanch. lib. 6. sum. cap. 16. num. 50. Barb. allegat. 102. n. 46. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 1. cap. 10. n. 23.* Verum si ob inquietudinem monialium, & subornationis periculum, vel ob aliam causam superiores iudicent opus esse monasterium ingredi, & in illius capitulo electionem facere, possunt vtique. Quia Concilium *dicto cap. 7.* non reuocauit ingressum necessarium in *cap. 5.* permissum, sed declarauit solam electioni assistentiam non esse casum necessitatis: sic *Nauarr. Ioann. de la Cruz, Man. Rodrig. Barb. Sanch. Suar. nuper relati.*

4. Ex his à fortiori constat, non esse sufficientem ingressus causam monialem benedicere, & consecrare, cum hoc ad fenestellas ecclesiæ possit commodè fieri. sic relato *Man. Rodrig. q. 47. art. 10. docet Sanch. dicto cap. 16. n. 52.* Idemque est pro ministrando sacramento Confirmationis, cum possit in loco receptioni Eucharistiæ designato ministrari; si tamen præ infirmitate illuc monialis accedere non posset, periculumque esset absque illo sacramento decedendi, posset episcopus ingredi; quia iam est casus necessitatis. *Sanch. num. 53.* Denique pro communi exhortatione facienda nunquam existimo licere ingressum; cum satis aptè ad fenestellas ianuis ecclesiæ clausis fieri possit.

5. Item ex parte conuentus est legitima causa ingressus, si moniales indigeant ad infima domus officia, & ad curandas infirmas fæminis seruitricibus: sæpè enim moniales choro destinatæ non valent iis officiis incumbere, & cum non adsint laicæ, seu conuersæ, per quas commodè præstari possint, opus est has famulas recipi: debent tamen recipi sub conditione seruandi clausuram: sic *Man. Rodrig. t. 1. qq.* regulvr.

*regular. q.46.art.7. & seqq. Sanch. lib.6.sum. cap.16. num.65.& 66.Suar.t.4.de relig. tract.8.lib.1.cap.10. num.18.& 19. Barbosa.allega.*102.*num.*60. An vero pro priuatæ monialis ministerio admitti possint hæ ancillæ? Affirmat *Sanch.num.66.*eo casu quo persona nobilis esset,ægræque valetudinis, aut nimiæ senectutis, nec satis per famulas monasterij, seu laicas consuli potest. Cæterum existimo directe ob nullius monialis ministerium recipi ancillas posse, sed omnes recipi debere,vt conuentui inseruiant, qui obligationem habet infirmis consulendi. Quod si id præstare non possit per receptas, possunt aliæ recipi, esto ea intentione recipiantur,vt famulatui alicuius singularis applicentur *Suarez t. 4.de relig. tract.8. lib.1.cap. 10.num.*20.

6. Ex parte verò singularium monialium, quarum necessitatis remedium in bonum conuentus redundat,dantur plures casus, quibus licitus est ingressus. Primo si moniali ægrotanti ministrandum est sacramentum confessionis, eucharistiæ, vel extremæ vnctionis. Et quidem si adsit periculum mortis,nemini est dubium licere; imo superiorem ad eum ingressum obligari, cum non possit aliter ea sacramenta necessitatis sibi subditæ ministrare. Seclusa vero hac extrema necessitate licet ingressus ob ministrandum infirmæ sacramentũ confessionis,& eucharistiæ,quoties ex præscripto regulæ aliis monialibus ministratur; quia ob infirmitatem deterioris conditionis esse non debet,cum eo tempore magis indigeat.Item illis temporibus, quibus solita erat supradicta sacramenta frequentare, poterit frequentare infirma; quia æquum non est eo subsidio tempore maioris necessitatis priuari: sic *Man. Rodrig. t. 1. quæst. regul. q. 47. art.4. Miranda manual. prælat. t.2. tract.de sacris monialib. q.2.art.7.Barb.allegat.*102.*n.49.Sanch.lib.6.sum.cap. 16.n.45.& 46.*

7. Ad hæc sacramenta ministranda cum sacerdos ingreditur,ingredi debet indutus alba,seu superpellicio,& stola,& duobus,vel saltẽ vno socio comitatus, vti cauetur ab *Vrbano IV. in reg. monialium S.Claræ cap.7.* & tradit *Sanch.Man. Miranda,& Barbosa supra.* Imo licitum est sacerdoti sic ministraturo sacramentum ad eum finem sacrum in infirmaria facere; quia eo facto decentius sacramentum infirmis ministratur, quam si ex ecclesiæ custodia deportetur, specialique consolatione recreantur infirmæ sacrum audiendo: sic *Man.dicta q.47.art.4.in 2.dub.Mirand. tract.de sacris monialib.q.2.art.18.concl.2.Barbosa dicta alleg.* 102. *num.*49. Insuper licet sacerdoti ingredi,vt monialem in extremis constitutam piis exhortationibus adiuuet, illius scrupulos,& perturbationes sedet; indigent enim maximè hoc ministerio morituræ. *Llamas in method. curat. in append.§. 6. Sanch. lib.6.sum.c.16.n.48.*

8. Secundo moniali obeunte licitus est ingressus omnium illorum, qui ad aperiendam sepulturam, illamque coaptandam, deferendum defunctæ corpus, officiumque sepulturæ exercendum necessarij fuerint. *Sanch.lib.6.sum.cap.16.num.45. Barb. alleg.*102. *num.*50.

9. Tertio ob curandam monialem infirmam potest medicus ingredi, sed absque famulo; si vero infirmitas grauis sit, expediatque plures medicos conuocari, omnes ingredi possunt; quia est casus necessitatis. *Barb. allegat.* 102. *num.*52. *Sanch. lib.6.cap.16. n.*43. Pharmacapolæ autem raro licet ingressus,cum possit potionem extra clausuram præparare, & mediis monialibus infirmæ porrigere. Si tamen aliquando opus sit moniales docere, quomodo medicamenta aliqua præparanda sunt, vel asseruanda, idque non possit præstare extra clausuram existens, posset clausuram ingredi;quia est moralis necessitas:sic expressè *Sanch. dicto cap.16.num.*56. Quarto ingredi potest ob eandem causam medendi monialem minutor sanguinis seu barbitonsor, & Chirurgus; quia est officium infirmæ satis necessarium, nec illud valent moniales exercere.*Sanch.n.*43.*Barbosa.n.*14.

10. Quinto de matre,sorore,aliisque consanguineis dubitare quis posset; an causa inuisendi monialem morti proximam,eamque consolandi ingredi possint? Sed in hac parte decisionem negatiuam habemus à sacra congregatione,eo quòd illa visitatio potius mœrorem causet, quam solarium, mentem monialis distrahat,& in amore Dei tepescere faciat: sic *Man. Rodrig. t.1.quæst. regul.q.46 art.11.Mirand.manual. prælat. t.2.tract.de sacris monial.q.2. art.4. Barb.allegat.*102.*n.68.Ioann. de la Cruz.lib.1. de statu religioso, c.5.dub.2.concl.3.& alij.*

11. Sexto de sartoribus,qui vestes sarciunt,& de sutoribus qui calceos suunt, est dubium, an legitimam habeant ingressus causam? Negat de vtrisque *Barbosa num.*55. quia tam vestes, quam calceos metiri ab extra possunt. *Sanch.d. cap.16. num.*43. Huic sententiæ consentit pro sutoribus, quia absque ingressu possunt de calceamentorum mensura certiores fieri, vel ostenso calceo,vel declaratis punctis. At pro sartoribus reprobat cum *Nauarr. Com. 4. de Regular. num.* 59. quia existimat moniali vestes commodè aptari non posse,nisi immediatè corpus dimetiantur. Ego vero existimo nec his ingressum necessarium esse,nã esto debeant corpus metiri, & pannum forcipibus præparare, præstare id possũt in limine clausuræ, ita vt nec monialis egrediatur,nec ipsi ingrediantur.

12. Qui vero ob prædictas necessitates monasteria ingrediuntur,illis cessantibus exire illico debent.Quia cessat finis concessionis, & præcepti dispensationis. Sed hoc non est ita strictè,& rigorosè intelligendum, vt quælibet breuis mora peccatum mortale constituat; quia hæc præcepta morali, & non metaphysico modo sunt intelligenda. Debet ergo mora esse ita diuturna, vt ex se pateat in fraudem legis fieri: sic *Ludouic. de Miranda manual. prælat. tract. de sacris monial. q.2.art.10. Barb.allegat.*102.*num.*59. *Sanch. lib.6. sum.cap.16.n.68. Man.Rod. t.1.qq. regul. q.47. art.11.& alij.*

13. Ex necessitate ingredientium desumi itidem potest sufficiens causa ingressus. In hoc ergo ordine primum locum obtinent puellæ in monasterio educandæ, vt sic religioni afficiantur, illiúsque habitum suscipiant, sin minus virtutibus instructæ nubant. Posse inquam ob hanc causam ex licentia episcopi, vel superioris, Abbatissa, & maiore parte conuentus consentiente has puellas admitti docent pasim doctores, testanturque à sacra congregatione decisum *Man. t.1.quæst. regul. q.46. art.10. Sanch.lib.6. sum. cap.16.num.61. Suar.t.4.de relig. tract 8.lib.1.cap.10. num.21.Barbosa alleg.102.num.62.& alij plures apud ipsos.* Aliquæ tamen conditiones ex sacra congregatione pro his puellis recipiendis seruandæ sunt teste *Man. Sanch. Suar. & Barbosa supra.* Prima est, ne monasterium habeat statutum in contrarium; quia illud obseruandum est: eaque de causa si numerus statutus est, vltra numerum recipi non possunt. Secunda, vt adsit licentia episcopi, vel superioris conuentus in scriptis, consensusque Abbatissæ, & maioris partis monialium. Tertia ingredi debent sine ancillis obligatæ clausuram obseruare, ita vt inde exire non possint,nisi non reuersuræ. Verum si ob ægritudinem curandam ex licentia Abbatissæ, & conuentus exierint,noua superioris licentia,nouoque Abbatissæ, & monia

& monialium consensu accedente recipi possunt. Quarta debent vti vestibus, quæ virginali pudori conueniant. Quinta ne inhonestè vixerint, præcipuè si monasterium non est solitum similes recipere. Sexta vt quolibet semestri eis anticipata soluatur portio pro alimentis. Septima vt locum habeant separatum à reliquis monialibus, & nouitiis ad dormiendum,& laborandum. Octaua, ne recipiantur minores septennio,nec maiores 25.eo tamen tempore accedente debet puella vel habitum religionis suscipere,vel ad domum paternam reuertere, ad idque compelli potest ab episcopo, vel monasterij prælato cùm designatione temporis.

14. Secundo succedunt mulieres nuptæ, quæ separatæ à marito viuunt. Sed hæ nulla ratione admitti possunt absque Pontificia dispensatione, vt eo loco virtutibus instruantur; quia hic ingressus non tam necessarius, quam vtilis iudicatur. *Mirand.man.prælat.2.tract. de sacris monialib. q.2.art.8.concl. vnica alleg.102. n.66.* Si vero ob timorem sæuitiæ mariti ad monasterium confugiant, recipi possunt ex licentia superioris,& Abbatissæ,monialiumque consensu; quia ita vsus obtinuit,videturque casus summæ necessitatis,& debitæ charitatis, sicque à sacra Congregatione refertur decisum *Man. Rodrig. t.1. q. regular. q.46.art.10.declarat.13.*quamuis in 14.videatur contrarium decidi. *Thom. Zerola. prax. episc. 1.p. verbo monialis q.21.Sanch.lib.6.sum.cap.16. n.64. Ioann.de la Cruz lib.1.de statu relig.cap.5.dub.2. concl.3.Barb. alleg. 102. n. 66.* Debent tamen seruare conditiones pro puellis educandis appositas; vt tradit *Zerola, Sanch.Ioann.de la Cruz & Barb.loc.alleg.*

15. Tertio restat dicendum de viduis,an in monasterium recipi possint, vt vitam honestam, & à sæcularibus separatam degant? Qua in re omnino tenendum est, episcopo, vel monasterij Prælato nullatenus permissum esse facultatem concedere ad hunc ingressum, sed Pontificis indulgentia opus esse. Quia casus non necessitatis, sed vtilitatis iudicandus est; ac proinde sub potestate episcopi, vel superioris monasterij non cadit: sic referunt decisum. *Man. Rodrig. t.1.quæst.regul.q.46. art.10. Sanch.lib.6.sum. cap.16. n.64. Barbosa alleg. 102.n.67. Suar.t.4. de relig.tr.8. lib.1.c.10.n.21.& alij.*

§. IV.

Quæ pœnæ impositæ sint ingredientibus monialium clausuram.

1. *Quid statuerit Trident.*
2. *Quid Gregor. XIII.*
3. *Quæ veniant intelligenda nomine monialis?*
4. *Quid nomine dignitatis, & officiorum, quorum priuatio imponitur.*
5. *Quas pœnas imposuit Gregor. XIII. Prælatis iniquè ingredientibus.*

1. VAriæ pœnæ tum violantibus monialium clausuram,tum ad illius violationem cooperantibus impositæ sunt.

Primo imposita est à *Trident.sess.25. cap.5. de Regularib.* excommunicatio non reseruata aduersus ingredientes monialium monasteria sine episcopi, vel superioris licentia in scriptis obtenta. Quæ excommunicatio ex parte personarum generalis est, cum afficiat quoslibet ingredientes cuiuscunque generis, conditionis, sexus, vel ætatis fuerint. Episcopos autem, vel superiores monasterij non videtur afficere; quia ipsi non debent à se licentiam in scriptis obtinere. Debet item hæc licentia in scriptis obtenta legitima esse (hoc est non vi,vel dolo impetrata, neque ex falsa causa) alias vtpotè irrita, & nullius effectus excommunicationem non impedit; sic latè probat *Sanch.lib.6.sum.cap.16.n.73.*

2. Deinde Gregor. XIII. in bulla incipiente *Vbi gratia,edita Idibus Iunij anno* 1575. pœnam excommunicationis reseruatæ imposuit aduersus monialiũ monasteria ingredientes prætextu facultatis à sede Apostolica hactenus concessæ, Abbatissis verò, nec non Abbatibus conuentus, ac aliis monasteriorum vtriusque sexus superioribus, & personis quocunque nomine vocatis qui prætextu supradictæ facultatis ingressum fouent,vel permittunt, vltra pœnam excommunicationis reseruatæ imponitur priuatio dignitatum, beneficiorum suorum, ac inhabilitas ad illa, & alia in posterum obtinenda. Sed his pœnis iam non est locus; cum nullus sit, qui prætextu facultatis à sede Apostolica ante Gregor. concessæ,& ab ipso reuocatæ, monasteria monialium ingredi tentet, vt benè notauit *Suar. tom.5. de censur. disputat. 22. sect.6. numero 14.* Qua de causa Gregor. in eadem bulla subdidit eisdem pœnis excommunicationis reseruatæ, priuationis dignitatum, & beneficiorum, necnon inhabilitatis ad illa, & alia in posterum obtinenda omnes, & quascunque personas ecclesiasticas, & sæculares, ac etiam ordinum quorumcunque etiam mendicantium regulares, qui prætextu licentiarum ab episcopo, vel à superioribus (quibus illas concedendi in casibus necessariis tantum ex decreto Concilij Trident. facultas tribuitur) monasteria monialium pro libito, & non necessitatibus vrgẽtibus dumtaxat ingrediuntur. Moniales vero præsumentes supradictos admittere eisdem pœnis affecit. Quæ sunt valdè notanda,quia passim contingere possunt. Vnde si prætextu facultatis ab Episcopo, vel superiore concessæ etiam ex legitima causa, monialium monasteria ingrediaris ea causa deficiente, supradictis pœnis afficeris; quia iam ingrederis vltra necessitatem vrgentem prætextu facultatis concessæ: sic *Suar. t. 5. de censur.disp.22.sect.6.n.14. Sanch. lib.6.sum.cap.16.n.90.* Neque hæ pœnæ limitandæ sunt ad ingredientes prætextu facultatis ab episcopo,vel superiore concessæ tempore Gregor. & non ad ingredientes prætextu facultatis postmodum concedendæ. Quia Gregor. nullum fundamentum præbuit huius limitationis,sed potius significauit & facultatem concessam,& concedendam comprehendisse: siquidem generaliter dixit: Ne prætextu licentiarum ab episcopo &c. neque ibi eam facultatem reuocauit, sicuti reuocauit à Sede Apostolica concessam.*Sanch. dicto c.16.n.76.*

3. Sub nomine monialium, quibus interdicitur sub prædictis pœnis excommunicationis, priuationis, & inhabilitatis, ne sic ingredientes admittant, non solum moniales subditæ,sed præcipuè prælatæ, & quibus regimen,& cura monasterij incumbit,intelliguntur. Quia quando materia prohibitionis æquè subditis,& prælatis aptatur, sub nomine monachi, & monialis Abbas, & Abbatissa veniunt. Idemque est, quando materia bonum religionis, salutemque animæ concernit; vt multis exornat *Sanch. lib. 6. sum. cap.16.n.91.* Sed admittere ingredientes æquè Abbatissæ,ac Priorissæ aptatur,ac reliquis subditis,imo efficacius. Ex alia parte hæc lex bonum religionis, salutemque spiritualem monialium concernit. Ergo sub illa Abbatissa, & Priorissa comprehenduntur. Deinde nemini alteri ab Abbatissa, & Priorissa competere potest pœna priuationis dignitatis, & officiorum,

rum, ergo ex illius impositione non leue argumentum desumitur voluisse Pontificem Priorissas, & Abbatissas comprehendere: sic docuit *Sanch. dicto cap. 16. num. 91.*

4. Quid autem nomine dignitatis, & officiorum, quibus sic ingredientes priuantur, & inhabiles fiunt, & an hæc priuatio, & inhabilitas iudicis sententiam requirat: Qui ve dicantur ingredientes admittere, vt supradictis pœnis subiiciantur? superiori pun. explicatum est.

5. Insuper Greg XIII. in alia bulla incipiente. *Dubiis, quæ emergunt, edita 23. Decemb. anno 1581.* varias pœnas indicit prælatis tam sæcularibus, quam regularibus, qui potestate sibi à iure attributa monialiũ monasteria ingrediendi vtuntur extra casus necessitatis, & à paucis, iisque senioribus, & religiosis personis comitati. Quod si extra casus necessitatis ingrediantur, qui pontificalis dignitatis fuerint, pro prima vice ecclesiæ ingressu interdicitur, pro secunda à munere Pontificali, & à diuinis suspendantur. Deinceps excommunicationi subiiciantur. Regulares verò à prima vice omni officio, ac ministerio priuantur, eidemque excommunicationi subiacent.

PVNCTVM II.

Qualiter accessus ad monialium monasteria sit prohibitus, & sub qua pœna?

1. *Expenduntur textus in cap. monasteria de vita, & honest. clericor. & cap. periculoso de statu Monach. in 6.*
2. *Qui accessus in dictis decretis prohibeatur, & quæ frequentia.*
3. *Sub prædicto accessu non venit missio litterarum.*
4. *Quibusdam religiosis, ciuibusque Romanis prohibitum est monialibus litteras mittere.*
5. *Sub hac prohibitione non comprehenditur missio litterarum, quæ ad manus monialis non peruenerunt.*
6. *Sub obligatione mortali prohiberi potest, & de facto prohibetur, quoties imponitur excommunicatio.*
7. *Per se seclusis circunstantiis accessus prohibitus non est.*
8. *Spectatis circunstantiis extrinsecis sæpe est peccatum mortale. Et quando contingat.*
9. *Quid dicendum de frequentia.*

1. Tota difficultas huius pũcti versatur in explicatione *textus in cap. monasteria de vita, & honest. cleric. & cap. periculoso de statu Monach. in 6.* Nam in *cap. monasteria* expresse Alexand. III. intendens frequentem accessum ad monialium monasteria remouere, dixit: Monasteria monialium si quisquam clericus sine manifesta, & notabili causa, frequentare præsumpserit, per episcopum arceatur, & si non destiterit, ab officio ecclesiastico reddatur immunis; si laici, excommunicationi subdantur, & à cœtu fidelium fiant penitus alieni. At Bonif. VIII. in *dicto cap. periculoso* non solum frequentem accessum, sed accessum ad dicta monasteria interdixit tam viris, quam fœminis, ibi: Nullique aliquatenus inhonestæ personæ, neque etiam honestæ, nisi rationabilis, & manifesta causa existat, ac de illius ad quem pertinuerit speciali licentia ingressus, & accessus pateat ad easdem moniales. Ex quibus textibus constat non eodem tenore Alex. III. & Bonifac. VIII. processisse. Nam Alex. III. solum frequentiam virorum prohibuit; at Bonifac. cuiuslibet personæ siue viri, siue fœminæ accessum interdixit. Item Alexand. post monitionem ab episcopo factam comminatur clericis à frequentia non desistentibus, suspensionem ab officio, laicis excommunicationem non quidem ipso iure latam, sed ab episcopo imponendam. At Bonifac. nullam pœnam suæ constitutionis transgressoribus designauit.

Circa hæc decreta duplex venit enodanda difficultas. Prima; qui accessus, & frequentia his decretis prohibeantur? Secunda sub qua obligatione, mortali, an veniali?

2. Quoad primã difficultatem attinet, accessus prohibitus in dicto *cap. periculoso* est aditus ad monialium monasteria gratia videndi, seu colloquendi cum monialibus: nam si ex alia causa illuc accedas, sub dicta prohibitione non comprehenderis: sic *Nauarr. com. 4. n. 61. de Regularib. vers. quinto. Man. t. 1. qq. regular. q. 45. art. 2. Sanch. lib. 6. sum cap. 16. n. 112. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 1. cap. 10. n. 24.* Frequentem vero accessum sentit *Glossa in dicto cap. monasteria* induci duobus actibus, cui fauet *Abbas num. 5. ibi* quæstionem indecisam relinquens. *Cosmas in pragmat. ad cap. frequens §. quapropter. fol. 54. Stephan. Gratian. disceptat. forens. cap. 393. n. 18.* Sed rectius alij oppositum sentiunt: si enim inter vnum, & alium accessum, longum tempus interponatur, nulla ratione dici potest frequentem accessum habere. Quapropter ex communi modo loquendi hæc quæstio decidenda est, & prudentis arbitrio relinquenda: sic docuit *Nauarr. com. 4. de Regularib. num. 61. Man. Rodrig. tom. 1. quæst. regular. quæst. 45. art. 4. Sanch. post alios antiquiores, lib. 6. sum. cap. 16. numero 110. Suar. t. 4. de relig. tractat. 8. lib. 1. cap. 10. numero 25. Barbosa allegat. 102. numero 70.* Vnde *Nauarr. & Man. supra* existimant non esse frequentiam, si singulis annis tribus, vel quatuor vicibus accederes, bene tamen si tribus diebus continuis *Llamas in methodo curat. in append. §. 4.* strictius ex parte loquitur, affirmans frequentiam constitui, si duabus vicibus vna die, vel duobus diebus continuis ad monasteria accedas, secus si vno mense duabus vicibus. *Sanch.* vero existimat ex vnico accessu singulis mensibus anni, vel ex accessu tribus diebus continuis fieri frequentiam. Et placet arbitrium Sanch. si per annum integrum repetitio accessus singulis mensibus fiat.

3. Sed dubium est; an sub prædicto accessu missio litterarum comprehendatur? Ratio dubitandi est; quia his decretis non tam accessus materialis corporum, quam formalis mentium prohibetur: cum igitur missione litterarum mente, & animo ad monialem accedas, & cum illa colloquaris, sub dicta prohibitione accessus comprehenderis. Et confirmari potest ex *cap. clericus 81. distinct.* vbi sub eisdem pœnis prohibetur clericis secreta per domesticos matronæ mandare, sub quibus est prohibitus accessus ad eius domicilium. Nihilominus pro certo tenendum est, sub accessu missionem litterarum non venire: neque enim cum alicui litteras mittis, propriè diceris ad illum accedere; quia accessus in sua propria significatione sumptus, est aditus, seu appropinquatio; at in legibus, & præceptis non sunt verba impropriãda præcipuè ad effectum extendendi prohibitionem: ergo nulla ratione missio litterarum

sub

sub prohibitione accessus comprehendi debet; & ita sustinet *Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 1. cap. 10. fine, numer. 28. Barbosa 3. p. de potest. Episc. allegat. 102. n. 80.* & colligitur *ex Nauarr. comm. 4. de Regul. n. 61.*

4. Verum etsi hoc ita sit, Gregor. XIII. prout refert *Nauarr. cons. 60. de sentent. ex communic. alias 5.* præcipit quibusdam regularibus sub excommunicatione latæ sententiæ, ne scriberent monialibus sui Ordinis. Et Romæ est decretum à Vicario Pontificis promulgatum teste *eodem Nauarr. comm. 4. de Regular. num. 61.* ne quis vir, vel fœmina nocte, aut die loquatur, vel scribat alicui moniali, vel Prælatæ, vel puellæ in monasterio quacunque de causa inclusæ, absque Vicarij Pontificis, aut Protectoris ordinis licentia sub pœna quingentorum aureorum, & aliis arbitrariis exceptis deferentibus eleemosynas aut opera manuum ab eis facienda, qui solam Abbatissam, aut eius vicariam alloqui poterunt. Quod decretum, vt bene aduertit ipse *Nauarr.* quem sequitur *Man. Rodrig. t. 1. quæst. regul. q. 45. art. 3. Sanch. lib. 6. summ. cap. 16. num. 116.* extra ditionem Romanam non extenditur. Tum quia factum est à Vicario Pontificis, cuius iurisdictio extra Romanam curiam non extenditur. Tum quia licentia eius, vel Protectoris Romæ commorantium expostulatur.

5. Sed inquires, an si religiosi illi, vel Romani ciues epistolam mitterent moniali, quæ tamen ad eius manus non perueniret, incidant in excommunicationem, & pœnas supradictis decretis contentas? Videntur incidere; quia præstant opus, cui annexæ sunt: opus namque est scribere monialibus, quod certè præstari potest, quin scriptum moniales recipiant. Sed verius est oppositum, vt optimè probat *Nauarr. cons. 60. aliàs 19. de sentent. excommunicat.* quem sequuntur *Man. Rodrig. t. 1. quæst. reg. quæst. 45. art. 3. Sanchez lib. 6. summ. cap. 16. n. 117. Barbosa allegat. 102. n. 77.* Ratio ea est; quia Pontifex prohibens, ne monialibus scribas, non prohibet scripturam vtcunque, sed scripturam, qua cum monialibus fiat communicatio; quia in illa communicatione datur ipsis occasio inquietudinis, & fortè turpitudinis, quod periculum intendit Pontifex ea prohibitione remouere. At dum scriptura ad manus monialis non peruenit, neque ab ea legitur, nulla cum illa est communicatio, neque vlla occasio peccandi tribuitur. Ergo non est opus, cui sunt annexæ pœnæ, atque adeo ex illo præcisè non contrahuntur.

6. Grauior est secunda quæstio, sub qua obligatione mortali, an veniali accessus, & frequentia prohibeantur? Videntur enim sub obligatione mortali prohiberi tam accessus, quam frequentia. Nam in *cap. periculoso à Trident. & Pio V. renouato* sub iisdem verbis prohibetur accessus, & ingressus: sed ingressus prohibetur sub mortali, ergo & accessus. Item in *cap. monasteria* prohibetur frequentia sub comminatione excommunicationis, & aliarum grauium pœnarum, quod iniquè fieret, si frequentia non esset delictum dignum omnibus illis pœnis. Dicendum igitur est non solum frequentiam, sed accessum tantum sine licentia prælati prohiberi posse sub obligatione mortali, & sic prohiberi quoties sub excommunicatione ipso facto incurrenda prohibetur. Quia excommunicatio nunquam imponitur nisi ob peccatum mortale. Neque hoc peccatum impeditur ex eo quod in vno, vel in altero casu nulla adsint inconuenientia; quia satis est, quod frequenter adsint; quippe horum frequens periculum prætendit legislator sua prohibitione remouere: sic *Suarez t. 4. de relig. tractat. 8. lib. 1. c. 10 n. 27.*

7. Sed an de facto accessus per se prohibitus sit seclusis circumstantiis extrinsecis, mihi dubium est. Probabilius existimo cum *Suar. dicto cap. 10. n. 28.* per se prohibitum non esse. Nam prohibitio facta in *cap. periculoso* tam de accessu, quam ingressu consuetudine fuit abrogata, teste *Nauarr. comm. 4. de Regular. num. 61. Man. Rodrig. t. 1. qq. regul. q. 45. art. 4. Suar. dicto cap. 10. num. 27.* At nec Trident. decreto, neque vlla alia Pontificia constitutione est illa prohibitio accessus renouata. Nam Trident. esto initio decreti dixerit se renouare constitutionem Bonifac. VIII. at cum renouationem subiungit, solum meminit egressus, & ingressus nulla de accessu mentione facta. Pius vero V. etsi in constitut. incipiente *circa pastoralis officij* dixerit se approbare, & innouare in omnibus & per omnia constitutionem Bonif. illamque districtè obseruari mandet; non inde infertur renouare prohibitionem accessus: quia nec verbum vllum fecit de accessu, & illa generalia verba iuxta subiectam materiam accipienda sunt. Cum igitur in illa constitutione solum de monialium clausura loquatur, imo non de omni clausura, sed de clausura quoad egressum, illa verba in omnibus, & per omnia eum sensum habent, se renouare constitutionem Bonifac. prohibentem monialibus egressum in omnibus, & per omnia, quæ hanc prohibitionem concernunt. Extra hæc decreta nullum aliud esse videtur, quo accessus prohibitus existat. Nam *textus in cap. in decima, & cap. definimus, & alij qui referuntur 18. quæst. 2.* præceptiua verba non continent. Ergo per se seclusis circumstantiis non est peccatum; quia per se peccatum esse non potest, nisi stante iuris positiui prohibitione.

Solum mihi difficultatem ingerit decretum sanctæ Cógregationis editum Nonis Maij *anno* 1590. cuius meminit *Sorbus in compend. mendicant. verbo, Ingredi monasteria. Quaranta in summ. Bullar. verbo, monasteria monialium. pag. 451. in nouiss. Sanch. lib. 6. summ. cap. 16. n. 115. Barb. allegat. 102. num. 72.* Hoc enim decreto prohibet Cardinalium congregatio omnibus religiosis (superiore monialium, & confessario ordinario, & extraordinario cum ad tempus deputatur exceptis) ne absque expressa eiusdem Congregationis licentia accedant ad monialium cœnobia, siue sui, siue alieni ordinis, nec ipsas moniales alloquantur, nec alias personas intra clausuram existentes: & confessariis similiter interdixit, ne in ædibus monasterij, vel eis contiguis pernoctent, aut alios pernoctare faciant, néve ibi comedant, bibant, reficiantur, aut cibum sumant excepto confessore sub pœna priuationis officiorum, & vocis actiuæ, ac passiuæ ipso facto incurrenda. Sed hoc decretum dubito pro monasteriis totius orbis fuisse prolatum, sed ad summum pro monasteriis Romæ existentibus: quia durissimum esset quemlibet religiosum obligari licentiam petere à sacra Congregatione, vt ad monialium monasteria accederet, possetque cum monialibus, vel sæcularibus ibi existentibus loqui. Deinde dubito, an sit satis promulgatum, denique an sit satis receptum.

8. Verum etsi accessus ad monialium monasteria per se prohibitus non sit, nec peccatum. At spectatis circumstantiis extrinsecis sæpè sæpius grauem culpam constituit, tum si praua intentione accedis, tum si periculum lapsus habes, vel moniali alloquendæ inijcias, tum si aliis scandalum es, & occasio sinistrā de monasterio opinionem habendi. Quæ omnia maximè procedunt, si accessus ad colloquendum, furtiuus sit, hoc est absque licentia Abbatissæ, seu superioris: hic enim aptior est ad sinistram suspicionem generandam. At ea suspicione, & periculo cessante accessus

accessus graue peccatum non erit. Neque obstat accessum ad colloquendum cum virgine sub cura parentum existente sine voluntate parentis esse graue peccatum ob ius paternum violatum: vt inde inferas, quamlibet locutionem sine licentia Abbatissæ graue peccatum esse; quia in priore locutione frequentius pericula imminent ob libertatem, quã puella habet eligendi statum, & de suo corpore disponendi, quæ tamen cessant in moniali, vtpote professione, & monasterij clausura custodita. Adde non quemlibet accessum ad colloquendum cum virgine sub cura parentis existente constituere graue peccatum, sed illum tantum qui esset contra parentis expressum mandatum, vel ex quo sinistra suspicio generari posset; illum tamen accessum furtiuum crederem esse peccatum mortale, qui esset ad colloquendum cum moniali per loca secreta, & inusitata; quia natum est grauem suspicionem, & scandalum generare. sic *Suarez t.4. de relig. tract.8. lib.1. cap.10. n.27.*

9. Quoad frequentiam attinet, spectandæ sunt supradictæ circumstantiæ, scandali, sinistræ suspicionis, & periculi, quia in frequentia facilius aderunt: ideoque frequentem collocutionem adolescentis cum moniali raro à mortali excusarem. Posito autem, quod illæ circumstantiæ cessent, satis probabile existimo, solam esse culpam venialem, nisi adesset superioris monitio præceptiua. Moueor, quia non videtur res grauis. Neque obstat *textus in dicto cap. monasteria* graues pœnas indicens, qui censendus non est consuetudine reuocatus. Quia illæ pœnæ statutæ non sunt aduersus frequentantes absolutè, sed aduersus frequentantes, postquam à superiore monitione præceptiua correcti fuerint, vt constat ex illis verbis textus *per episcopum arceantur*, id est, per episcopum monitione corrigantur, vt explicuit *Cardinal. & Ioann. Andr. ibi.* Quibus innuit Pontifex ante monitionem episcopi frequentiam dignam non esse illis pœnis: sic *Nauarr. summ. cap.25. n.10. Sanch. lib.6. sum. cap.16. n.120. Suar. t.4. de relig. tract.8. lib.1. cap. 10. n.25. in fine.*

PVNCTVM XII.

Qui actus iudiciales, & qualiter religiosis interdicantur.

AD iudicium spectat officium iudicis, actoris, rei, procuratoris, aduocati, tabellionis, & testis: singula percurrenda sunt, vt inde constet, qui actus iudiciales, & qualiter sint religiosis interdicti.

§. I.

Qualiter officium iudicis, & assessoris interdicatur religiosis.

1. *Nequit religiosus esse iudex absque vtilitate monasterij, & licentia prælati.*
2. *Quilibet qui verè superior est hanc licentiam concedere potest.*
3. *Præter licentiam adesse debet vtilitas monasterij saltem indirecta.*
4. *Religiosis Franciscanis dicta licentia concedi non potest.*
5. *Possunt religiosi (Franciscanis exceptis) esse vicarij episcoporum.*
6. *Item iudices arbitri.*
7. *Item Iudices assessores.*
8. *Item iudices delegati episcoporum, at Pontificis, vel eius legati soli prælati.*
9. *Qui possunt esse iudices conseruatores.*

1. Religiosus forensis, & Ecclesiastici negotij iudex esse non potest, nisi licentia sui prælati, & vtilitate monasterij interueniente: sic expressè deciditur *cap. Monachis el 2. ex concil. Tarraconens. 16. quæst.1.* ibi nullus monachorum forensis negocij susceptor, vel executor existat, nisi quod monasterij exposcit vtilitas Abbate sibi nihilominus imperante. Consonat *cap. ex parte de postulando*, ibi, forensis, vel ecclesiastici negotij. At ex omnibus qui ad iudicium concurrunt, nullus æqui forensis susceptor est, ac iudex. Ergo religiosus iudex esse non potest: sic tradunt in *dicto cap. ex parte, Hostiens. Ioann. Andr. Abbas, Anton. Cardin. Anchar. in. quos sequitur Sanch. lib.6. sum. cap.13. n.55. & 85.* Ratio huius prohibitionis est; quia statum religiosum iudicialia dedecet, quippè quæ auocant mentem ab spiritualibus exercitiis, quibus religiosus vacare debet. Concessa vero licentia prælati, & vtilitate monasterij interueniente reparatur distractio, quæ ex supradicta occupatione prouenire religioso potest.

2. Hanc licentiam concedere potest non solum Generalis prælatus, & prouincialis, sed localis, quia verè est superior, & textus supradicti solam Abbatis, qui solet esse superior localis, licentiam expostularunt: sic aliis relatis docet *Sanch. lib.6. summ. cap.13. n.8.* Excipe tamen, nisi generalis superior, vel prouincialis sibi eam facultatem reseruassent, vti in Societate Iesu *6.p. constitut. cap.3. §.7. in declarat. lit. D.* Præposito Generali reseruata est: ac proinde nullus superior, qui ab eo potestatem non acceperit, nec dare priuato religioso facultatem iudicandi, nec sibi sumere potest.

3. Vltra licentiam adesse debet vtilitas monasterij, quæ sufficit indirecta: qualis est, si monasterio prudenter iudicetur grauiter expedite annuere voluntati concedentis facultatem iudicandi, vel partes iudicandas gratas habere ex tali iudicio: si enim pro sola vtilitate directa monasterij consistente in propriis rebus, & iuribus petendis, vel defendendis officium iudicis suscipi posset, non tam ex vtilitate, quàm necessitate susciperetur: cum necessarium, & obligatorium sit religiosis iura sua defendere, & in iudicio petere, quãdo alia via haberi, vel conseruari non possunt: vt probat *text. in cap.1. & fin. de postulando.* Ergo vtilitas indirecta sufficit ad hoc officium exercendum: sic *Abbas dicto cap. ex parte de Postulando, Nauarr. comm.2. de Regular. num.66. Salzedo pract. cap.63. post princ. Sanch. alios referens lib.6. cap.13. n.17. Layman. lib.4. summ. tract.5. cap.11. n.2.*

4. A supradicta regula, & doctrina excipiuntur religiosi Franciscani, quibus ob eorum speciale institutum prohibita est quælibet in iudicio assistentia, vti constat ex *Clement. exiui de paradiso, de verborum significat. post medium ibi*: Nullo modo debent huiusmodi voti, & regulæ professores se talibus curis, & litigiosis actibus immiscere: & paulo inferius: cum dicti ordinis professores pro nulla re temporali possint in iudicio experiri. Quapropter nec superioris licentia, & vtilitate conuentus accedente officium iudicis hi religiosi valent suscipere, & ita tradit *Sanch. lib.6. cap.13. n.11. 65. 66. 81. 94. & alibi.*

Hinc deducitur, quoslibet Religiosos (exceptis Franciscanis) esse posse vicarios episcopi ex licentia suorum prælatorum: quia in eo officio sumendo vtilitas

litas monasterij cernitur non leuis, qualis est Episcopum habere propitium: & ita tenet *Nauarr. com. 2. de Regularib. ad finem, vers. addo 15. & comm. 4 numer. 15. & lib. 3. consil. tit. de Regularib. cons. 65. alias 74. numer. 3. Manuel Rodrig. t. 3. quaest. Regularium quaest. 76. art. vlt. Sanch. lib. 6. summ. cap. 13. numer. 88. Barbosa allegat. 54. numer. 11. & alij plures apud ipsos.* Quod limitandum est, ne procedat in Religiosis mendicantibus transeuntibus ad non mendicantes, nam ij ab hoc officio excluduntur, *Argum. textus in Clement. 1. §. ad prioratus de Regularib. Sanchez dicto cap. 13. n. 88.*

6. Secundò deducitur, quemlibet Religiosum (exceptis Franciscanis) eligi posse in iudicem arbitrum, accedente tamen licentia Praelati, & monasterij vtilitate, secus è contrà; quia est quasi iudex ex consensu partium iurisdictione accepta: sic pluribus firmat *Sanch. lib. 6. summ. capit. 13. numer. 55. Layman lib. 4. summ. tract. 5. cap. 11. numer. 6.* Arbitrator tamen esse potest etiam Franciscanus ex licentia Praelati; tametsi nulla specialis monasterij cernatur vtilitas; quia in actibus extraiudicialibus, quale est officium arbitratoris nullibi expostulatur, sed sufficit generalis vtilitas exercendi pietatem: Sic *Sanch. & Layman suprà.* Dixi etiam Franciscanis, quia haec compositio, & dissidentium consiliatio, cum sit absque iudicij strepitu alienum non est à Franciscano instituto, vt benè alijs relatis firmat *Sanch. dicto cap. 13. numer. 66.* Differunt autem arbiter, & arbitrator, quod ille constituitur à partibus, vt secundùm iuris ordinem procedat: Arbitrator verò, vt procedat tanquam amicabilis compositor. Quapropter hîc potest pro bono pacis de iure vnius alteri applicare, secus arbiter; colligitur ex *leg. si Societatem, §. arbitrorum ff. pro socio & leg. regia 23. tit. 4. part. 3. & tradunt omnes.*

7. Tertiò deducitur Religiosum quemlibet (Franciscano excepto) esse posse iudicis assessorem ex licentia Praelati, & vtilitate monasterij interueniente; quia verè est actus spectans iudicium. Nam esto assessor iurisdictionem non habeat, neque sententiam ferat; ordinat tamen illam, illique subscribit, & iuxta illius subscriptum iudex procedit. Adesse ergo debet licentia Praelati, & vtilitas monasterij. *Sanch. lib. 6. sum. cap. 13. n. 85.*

8. Quartò deducitur, quid dicendum de iudice delegato? Et quidem si sit delegatus ab Episcopo, vel alio extrà Pontificem, eiusque legatum, poterit esse quilibet Religiosus (Franciscano excepto) stante Praelati licentia, & vtilitate monasterij; quia nullibi est prohibitum, secus aliqua ex his conditionibus deficiente; quia verè est iudex, iudiciumque exercet: Sic aliis relatis *Sanch. lib. 6. summ. cap. 13. numer. 77.* At delegatus Pontificis, vel eius legati solus superior, qui dignitatem cum administratione habet, esse potest, qualis est qui in eo Conuentu nullum alium superiorem habet: sic deciditur in *cap. statutum de rescript. in 6. & Clement. 2. in fine, de rescript.* Neque in hac delegatione assumenda indiget superior alterius superioris licentia (iure communi spectato) quia verè est superior, neque item alia proprij monasterij vtilitate ab ea, quae resultat ex acceptatione Pontificij rescripti, quae est gratum habere Pontificem eius rescripta exequendo: sic *Gloss. in Clement. 2. de rescript. verbo per electionem, Abbas, Cardinal. Ancharran. & Immola ibi, Syluest. verbo delegatus quaest. 2. numer. 3. & verbo, Religio. 6. quaest. 11. Sanchez lib. 6. summ. cap. 13. numer. 78. Layman libr. 4. sum. tract. 5. cap. 11. num. 7.*

9. Quintò deducitur, quid dicendum sit de iudice conseruatore, qui à Pontifice designatur pro defensione miserabilium personarum, puta viduarum, pupillorum, senum, decrepitorum, & Religiosorum? Respondeo, spectato iure communi nullum Religiosum esse posse, qui dignitatem in Ecclesia Cathedrali non habeat; quia ita cauetur in *cap. vlt. de officio delegat. lib. 6.* limitans textum in dicto *cap. statutum*: in illo enim cap. statuitur conseruatores esse non posse, nisi Episcopos, aut eorum superiores, vel Abbates, seu dignitates, vel personatus in Ecclesijs Cathedralibus, seu collegiatis obtinentes: Sic *Manuel Rodrig. t. 1. quaest. Regularium quaest. 65. art. 2. Mirand. Manual. Praelat. tom. 2. quaest. 47. art. 2. Molin. t. 6. de iustit. disp. 29. numer. 3. Barbosa allegat. 106. numer. 8.* Dixi spectato iure communi; nam si specialia priuilegia Societatis IESV spectentur, quilibet superior regularis eligi potest in iudicem conseruatorem, vt constat ex *Bulla Gregor. XIII. edita anno 1573.* cuius meminit *Manuel Rodrig. t. 1. quaest. Regul. quaest. 65. art. 3. Sanch. lib. 6. sum. cap. 13. num. 79.* Sed quidquid sit de his priuilegiis, & de decisione *cap. fin. de officio delegat. in 6.* standum est *constitutioni Clem. VIII. edita anno 1592. & constitutioni Gregor. XV. edita anno 1621.* quarum tenorem refert *Barbosa allegat. 106. in fine à numer. 53.* quibus cauetur nullum alium conseruatorem eligi posse à Regularibus, nisi qui qualitates habeat in *dicto cap. statutum* praescriptas, designatusque iudex sit in Synodo Prouinciali, vel dioecesana. Et ob hanc causam quaerente Archiepiscopo Turritano; an regulares vnius Conuentus, monasterij, vel domus aliquem Priorem, seu Guardianum, vel quamuis alium quauis dignitate regulari fulgentem in suum conseruatorem eligere, vel deputare possint? Sacra Cardinalium Congregatio respondit 6. Octob. anno 1617. non posse, teste *Barbosa alleg. 106. n. 15.*

§. II.

Qualiter Religioso prohibitum est esse actorem, vel reum in iudicio.

1. *In causis ciuilibus nullus Religiosus esse potest nomine proprio actor, vel reus in iudicio.*
2. *In causis criminalibus intentare actionem Religiosus non potest, nisi de licentia saltem praesumpta superioris.*
3. *Pro iniuria monacho facta non competit eius patri, aut filiis actio iniuriarum.*
4. *Expenduntur variae limitationes dictae regulae.*
5. *Quoties permittitur Religioso agere, potest procuratorem eligere.*
6. *In supradictis casibus debet monasterium expensas suppeditare, si non habeat Religiosus peculium.*
7. *Item superiori accusato, vel denunciato expensa administranda sunt.*
8. *Idem est cum superior inquirit de defectibus subditorum.*

1. Regula certissima est, nullum Religiosum esse posse actorem, vel reum in

iudicio in causis ciuilibus. Quia cum omnia sua bona, iura, & actiones in monasterium transtulerit, non ipse, sed monasterium petere, vel respondere debet. *Nauarr. comm. 2. de Regularib. numer. 64. Sanch. lib. 6. summ. capit. 12. numer. 1. Layman lib. 4. summ. tract. 5. cap. 11. initio*, & omnes Doctores *cap. cum dilecta, de rescrip. & authent. causa quæ fit cum monacho. Cod. de Episcop. & cleric.* Quod adeo verum est, vt etiam de contractu in sæculo inito nec conuenire, nec conueniri possit; quia ipse nihil habet, sed monasterium, vel illius Procurator conuenire, & conueniri debet; non tamen conueniendus est vltra bona à monacho accepta. Sic *Felin. cap. cum Layman de sentent. & re iudicata. Gregor. Lopez leg. regia. 10. tit. 2. part. 3. Nauarr. comm. 2. de Regularib. numer. 67. Azor. tom. 1. instit. moral. lib. 11. cap. 11. quæst. 12.* Ex contractu tamen post professionem inito absque superioris licentia monasterium conueniri non potest, nisi quatenus inde locupletius factum fuerit, vt benè aduertit *Sanchez lib. 6. summ. capit. 12. numer. 2.* Quia sibi imputare debet qui cum incapaci contraxit.

2. In causis verò criminalibus intentare Religiosus actionem non potest, nisi de licentia saltem præsumpta sui superioris, quæ censetur concessa superiore absente, nec procuratorem relinquente: Sic *Nauarr. comm. 2. de Regularib. numer. 29. & 64. Gregor. Lopez leg. 10. tit. 9. part. 6. Zaballos quæst. commun. quæst. 446. numer. 14. Sanchez aliis relatis cap. 12. numer. 5.* Ratio est manifesta; quia monachus sui iuris non est, sed Religionis; ac proinde non ipse, sed Religio actionem iniuriarum intentare debet, iuxta *leg. sed si vnius §. aut prætor ff. de iniuriis.* Quapropter remissio iniuriæ monacho factæ, non monacho, sed Religioni competit, eamque facere potest etiam monacho inuito, vt benè probat *Nauarr. dicto comm. 2. de Regularib. numer. 64. Sanch. dicto cap. 12. à numer. 6.* Verum si monachus deliquerit, non Religio, sed ipse conueniendus est; quia ex delicto monachi non obligatur Religio; sicuti nec dominus ex delicto serui, *leg. penult. Cod. de noxalib.* & tradit *Felin. capit. cum Layman à numer. 10. de sentent. & re iudic. Sanchez capit. 12. numer. 3.*

3. Ex his deducitur monacho vulnerato, vel interfecto non eius patri, aut filiis in sæculo relictis, sed monasterio actionem iniuriarum competere. Quia non ipsis à quibus per professionem separatus erat, sed monasterio, cui erat vnitus, & incorporatus læsio facta est. Sic *Tapia authentic. ingressi, Cod. de Sacrosanct. Eccles. cap. 13. numer. 46. Farinac. praxi t. 1. quæst. 13. numer. 26. Manual. tom. 2. quæst. regular. quæst. 42. art. 3. Sanch. lib. 6. summ. cap. 12. num. 40. cum præcedenti*, ob eandem rationem, si monachi pater, vel filius in sæculo relicti vulnerati, interfectique sint, non monacho, nec ratione illius monasterio actio iniuriarum competit; quia cum monachus tanquam mortuus reputetur, non ipsi censetur iniuria facta, cuius actionem monasterium intentare possit. *Farinac. quæst. 13. num. 26.* Quod si hæc vulneratio, vel interfectio patris, vel filij ante professionem monachi contigisset, cum monacho tunc competat actio iniuriarum, non est dubium monasterio succedenti in reliqua monachi bona eam actionem competere, sicuti benè notauit *Sanch. dicto cap. 12. num. 38.*

4. Aliquas tamen exceptiones prædicta regula patitur, quibus Religiosus, actor, & reus esse potest tam in ciuilibus, quam in criminalibus absque sui Prælati licentia; ex licentia tamen à iure concessa. Primò si Religiosus beneficium habeat saltem manuale; quia eo tempore liberam habet beneficij administrationem, & sui iuris esse reputatur; Ac proinde tùm in ciuilibus, tùm in criminalibus conuenire, & conueniri potest, vti docet aliis relatis *Nauarr. comm. 2. de Regularib. numer. 64. Sanch. cap. 12. num. 17. Layman cap. 11. num. 1.* Secundò si ex licentia Prælati sit in studio litterarum, vel in alio negotio, agere, & conueniri potest pro contractibus occasione studij, vel negotij celebratis. Itémque pro iniuria eo tempore accepta. Tacitè enim Prælatus ad hæc omnia vtpotè necessariò consequentia licentiam concessit, cum Religiosum extra monasterium, & à se absentem stare permisit: Sic *Nauarr. comm. 2. de Regularib. num. 29. & 65. Azor. 1. part. instit. moral. lib. 12. cap. 11. quæst. 9. Sanch. lib. 6. cap. 12. num. 14.* Tertiò si superior absens sit, præsumátque Religiosus licentiam concessurum, potest agere, & respondere; quia iam agit, & respondet ex præsumpta licentia *Nauarr. Azor. Sanch. Layman suprà.* Quartò agere potest pro conseruatione iuris sibi ex professione competentis, quale est ne iniustè è Religione expellatur, neve alimenta communia denegentur, neve præeminentiæ ferendi suffragium, sedendi in choro, & similes auferantur, ne beneficio sæculari, vel regulari perpetuò, imò nec manuali ex vindicta, malove animo spolietur. Quia horum defensio iure naturali est concessa, cui Religiosus non censetur per professionem renunciare; præcipuè cum hæc defensio sit aduersus Prælatum iniuriam inferentem, à quo si petenda esset venia, indefensus Religiosus maneret; quippè licentiam Prælatus non concederet, ne factum eius emendaretur: Sic *Nauarr. comm. 2. de Regularib. num. 64. Azor. tom. 1. instit. moral. lib. 12. cap. 11. quæst. 9. Sanch. lib. 6. cap. 12. num. 16.* Quintò ob eandem rationem, si intentanda esset lis circa professionis valorem, poterit agere absque licentia Abbatis, cum aduersùs illum pro iure libertatis in hac causa procedat. *Sanch. cap. 12. num. 4.* Sextò accusare poterit Abbatem ob delictum commissum, si expedire iudicauerit; quia in ea accusatione vtilitatem monasterij gerit, cui maximè interest probum habere Prælatum: habetur expressè *cap. ex parte de accusationib.* neque ad hanc accusationem indiget licentia, vel venia Abbatis accusati. Tùm quia à iure hæc licentia conceditur *dicto cap. ex parte.* Tùm quia non expediebat eam licentiam ab accusato petere, à quo non erat concedenda. Sic *Sanch. dicto lib. 6. c. 12. n. 18. & 19. Layman lib. 4. sum. tract. 5. cap. 11. num. 1.* Alium autem præter Abbatem nequit Religiosus accusare, vt traditur *dicto cap. ex parte de accusationib.* nisi licentia superioris, & vtilitas monasterij accedat; ijs enim conditionibus positis vtique accusare poterit: Sic *Glossa dicto cap. ex parte, & ibi Abbas num. 6. Felin. numer. 2. Hostiens. numer. 1. Farinac. praxi tit. de accusat. quæst. 3. numer. 24. Sanchez cap. 12. num. 19. 27. & sequent.* Idem quod dictum est de accusatione, dicendum est de denunciatione iudiciali; quia hæc accusationem imitatur, secus de denunciatione fraterna, & charitatiua tendente ad solam fratris correctionem, quam quilibet Religiosus de quocunque alio facere potest iuxta præceptum Christi, *Matth. 18.* Si te non audierit, dic Ecclesiæ, sic *Glossa, Felin. & Sanchez locis allegatis.*

5. Aduertere tamen debes, posse Religiosum eligere Procuratorem, vt in iudicio cõpareat absque vlla Abbatis licentia, quoties absque illa ipse vel agendo, vel se defendendo in iudicio stare potest. Quia quæ potest præstare per seipsum, à fortiori poterit per alium. Sic

Sic Glossa Clement. Religiosus de Procuratorib. verbo constituere, Nauarr. com. 2. numer. 27. de Regularib. Sanch. plures referens lib. 6. cap. 12. numer. 32. vbi optimè addunt in hoc casu formandum esse libellum nomine Religiosi, & in eius personam sententia condemnatoria publicanda, si fortè Religiosus condemnandus esset. Idemque est in 4. & 5. casu.

6. Sed inquites; an monasterium debeat expensas ad lites in prædictis casibus Religioso suppeditare? Respondeo debere, si Religiosus peculium non habeat. Et quidem quando accusat Abbatem, vel ex licentia illius aliquem alium fratrem, cuius accusatio in monasterij vtilitatem cedit, ferè omnes Doctores affirmant expensas à monasterio ministrandas esse; quia eius negotium geritur: Sic Glossa dicto cap. ex parte de accusationib. in fine, Abbas numer. 9. Felin. num. 4. Henriquez numer. 6. Sanchez cap. 12. numer. 20. Layman cap. 11. numer. 1. At quando propriam causam defendit, non sic apud Doctores receptum est. Nihilominus tamen vt probabilius est tenendum esse expensas à monasterio concedendas; tum ne Religiosus indefensus maneat, tùm quia in monasterij vtilitatem cedit saltem indirectè, ne Religiosum coactum habeat, neve eius iura læsa, & irreparata. Tùm denique quia inutilis esset facultas se defendendi, si media quibus se defendere potest, non suppeditantur; colligitur ex Glossa d. cap. ex parte de accusat. in fine, ex ratione ibi tradita, Ioann. Andr. ibi, Abbate n. 9. Felino n. 4. & aliis.

Dixi si Religiosus peculium non habeat; nam eo habito æquum non est à monasterio expensas litis petere, maximè si propriam causam sequatur, quia eo fine peculium conceditur, vt Religiosus ex illo sibi necessaria ad casus occurrentes prouideat, & monasterij bonis parcat; Sic Abbas dicto cap. ex parte num. 9. Felin. num. 4. Surd. de aliment. tit. 1. q. 121. num. 1. Sanch. lib. 6. cap. 12. num. 21.

7. Superiori autem accusato, vel denunciato, nisi peculium habeat expensæ à monasterio ministrandæ sunt; sicuti Religioso accusanti; quia in ea defensione rem monasterij gerit, cuius non leuiter interest suum caput conseruare indemne, & illius gubernatione non priuari absque causa. Glossa dicto cap. ex parte verbo alia, Abbas ibi num. 15. Ioann. Andr. num. 8. Anton. numer. 9. Surd. de aliment. tit. 1. quæst. 127. numer. 1. Sanch. aliis relatis cap. 12. num. 24.

8. Cum verò superior de defectibus sui Religiosi inquirit; tam ipsi superiori inquirenti, quam inquisito expensæ necessariæ à monasterio ministrandæ sunt, nisi aliunde habeant; quia superior ea Inquisitione non suum, sed monasterij negotium gerit, cui vtile est Religiosos delinquentes punire in aliorum exemplum. Subdito verò inquisito; ne ob inopiam expensarum ad se defendendum, & veritatem inuestigandam condemnetur iniustè, sic Felin. dict. cap. ex parte fine. Ancarran. numer. 7. Sanchez dict. cap. 12. num. 25.

§. III.

Qua ratione Religioso prohibeatur officium Aduocati, Procuratoris, Tabellionis, & Testis.

1. *Officium Aduocati, & Procuratoris in iudicio interdicitur non accedente licentia Prælati, & monasterij vtilitate.*
2. *Quæ licentia, & quæ vtilitas requiratur.*
3. *Esse Procuratorem extra iudicium per se non est interdictum.*
4. *Neque ad hæc officia indigent Religiosi licentia.*
5. *Cuiuslibet causæ patrocinium in iudicio prohibetur, tametsi aliqui contrà sentiant.*
6. *Interdicitur Religioso procuratorem substituere.*
7. *Si Religiosus constituatur simplex nuncius ad constituendum procuratorem, licentia non indiget, esto contrà sentiat Sanch.*
8. *Officium Tabellionis omnibus Religiosis est prohibitum: signare instrumenta, vel extendere quæ in protocollo sunt succinctè scripta optimè possunt.*
9. *Religiosus etiam Franciscanus esse potest testis in iudicio, & in causa sui conuentus.*
10. *Requiritur licentia Superioris, si depositio facienda est coram iudice non suo.*
11. *Extendunt aliqui, sed immerito necessitatem huius licentiæ ad testimonium extra iudicium.*

1. Manifestum est officium Aduocati, & Procuratoris in iudicio tam Ecclesiastico, quam sæculari Religiosis interdictum esse, nisi accedat licentia sui superioris, & vtilitas monasterij: deciditur expressè cap. monachi dist. 2. 16. quæst. 1. & cap. ex parte de postulando, & Clement. Religiosus de Procuratorib. Ne his rebus forensibus immixti à suo fine, & instituto auocentur. Posita verò illa duplici conditione hoc inconueniens temperatur, & Religiosi ea officia exercere permittuntur, sicuti diximus de officio iudicis §. 1. Ab hac tamen regula excipiendi sunt fratres Minores, quibus ob nullam sui monasterij vtilitatem permittitur aduocare, vel procurare in iudicio. Clement. exiui de verbor. signific. post medium, Sanchez lib. 6. summæ capite 13. num. 11.

2. Licentia ad hæc officia præstanda, sufficit tacita, vel præsumpta; quia est vera licentia. Debet tamen esse à Superiore potente illam Concedere. Spectato iure communi tam generalis, quam Prouincialis, & Conuentualis superior eam concedere potest. At in Societate Præposito generali est hæc potestas reseruata, vt latius §. primo dixi: Vtilitas verò, vt ibidem notaui, sufficit indirecta. Quapropter ex licentia superioris poteris Aduocatus, vel Procurator constitui pro defensione cuiuslibet Religiosi tui Ordinis, etiamsi ex alieno monasterio sit, quia euidens vtilitas saltem indirecta tuæ Religionis in eo negotio cernitur. Secus verò est pro defensione Religiosi alterius Ordinis, quia vtilitas alienæ Religionis, si in propriæ Religionis vtilitatem non cedit, non præstat sufficientem causam hæc officia assumendi. Sic expressè Immola Clement. Religiosus de Procuratorib. n. 8. Felin. cap. cum Layman num. 12. de Sentent. & re iudic. Fuluius Pacian. cons. 162. n. 196. Sanch. lib. 6 sum. c. 13. n. 20. & 21. & colligitur manifestè ex supradicta Clem. Religiosus. Item pro defensione

Episcopi, vel patroni tui monasterij, vel alicuius Dynastæ poteris supradicta officia ex licentia superioris suscipere; quia monasterio non leuem vtilitatem confers, si has personas gratas, & obligatas reddas, sic *Felin. suprà, Pauian. n.* 190. *Sanch. n.* 22. Item pro defensione miserabilium personarum, nempè viduarum, pupillorum, Religiosorum, egenorum, &c. poteris hæc munia ex licentia tui Prælati obire; quia harum personarum defensio, & patrocinium est insigne pietatis opus, ideoque non leuis reputatur vtilitas tuæ Religionis, & monasterij tàm pio operi incumbere: sic *Nauarr. com.* 2. *de Regularib. num.* 66. *Sayro claui regia lib.* 12. *cap.* 22. *num.* 5. *Sanch. plures referens dicto cap.* 13. *num.* 23. Item pro defensione alicuius causæ tibi, aliisque communis, potes ex licentia Prælati procurator designari, vt deciditur manifestè. *dicta Clement. Religiosus*, & tradit ibi *Glossa, Innocent. Hostiens. Ioann. Andr. & alij.* Pro defensione verò cognatorum, nisi notabiliter egeant hæc officia suscipienda non sunt; quia non decet Religiosos cognatorum negociis implicari, ideoque non vtilitas, sed damnum ex tali occupatione monasterio accrescit; sic pluribus firmat *Sanch. dicto lib.* 6. *summ. cap.* 13. *num.* 24.

3. Notanter dixi *in iudicio*, nam esse Aduocatum, vel Procuratorem extrà, non est per se prohibitum, cum expresè *dicti textus in cap. monachi cap. ex parte*, de procuratione, & aduocatione in iudicio loquantur, vt optimè probat *Sanch. lib.* 6. *sum. cap.* 13. *num.* 37. Quocirca licitum est Religiosis etiam Franciscanis (dum à suo superiore non sunt prohibiti) verbo, vel scripto rogare iudicem, vt fauorem præstet litiganti; quantum æquitas permiserit, tum concedendo terminos, tum admittendo testes, tum in fauorem eius sententiam pronunciando, etiamsi ad prædictum effectum iura partium alleget; quia ea allegare potest priuatim, & extra iudicium. Quæ allegatio, vt docet *Bart. leg.* 1. §. *Aduocatos numer.* 2. 3. *&* 4. *ff. de variis, & extraordin. cognitionib. & Abbas Rub. de postulando num.* 1. non est Aduocatio, vel procuratio, & ita tenet *Bart. & Abbas locis allegatis, Syluest. verbo aduocatus quæst.* 1. *Rosella, Angel. Tabiena eodem initio. Bernard. Diaz, pract. canon. cap.* 63. *numer.* 2. *Sanchez lib.* 6. *summ. cap.* 13. *numer.* 32. *&* 37. *Layman lib.* 4. *summ. tract.* 5. *cap.* 11. *n.* 2.

4. Dixi, dum à suo superiore non sunt prohibiti, vt inde insinuarem licentiam, & facultatem superioris ad aduocandum, vel procurandum extraiudicialia non esse per se requisitam (tametsi contrarium sentiat *Sanchez dicto cap.* 13. *numer.* 38. *Layman cap.* 11. *numer.* 2.) Non enim video textum, quo hæc licentia expostuletur. Nam vt ipsemet Sanch. probat *num.* 37. omnes textus prohibentes aduocationem, & procurationem, de iudicialibus loquuntur; quia in his specialis occasio distractionis reperitur. Neque ex eo quod hæc licentia requiratur ad munus testamentarij suscipiendum, & exequendum, inferendum est ad prædicta hæc officia requiri. Quia ex vno casu ad alium non est extensio in legibus facienda; præcipuè cum adest diuersa ratio; quippè officium testamentarij iudicio vicinum est ob obligationem reddendi rationem. Et item multis curis, & obligationibus implicatum, tum vendendi bona defuncti, tum satisfaciendi creditoribus, tum exequendi legata, quæ in aduocatione, & procuratione extraiudiciali non procedunt.

5. Sed non modica est difficultas; an hæc prohibitio ita stricta sit, vt neque in vna, vel altera causa liceat Religiosis aduocare, vel procurare in iudicio? Et eadem quæstio est de officio iudicis. Negat *Angel. verbo Aduocatus numer.* 9. *Nauarr. comm.* 2. *de Regularib. numer.* 66. *Salzedo pract. canon. cap.* 57. *&* 63. *Sayro claui regia lib.* 12. *cap.* 22. *numer.* 5. & tenentur docere omnes illi, qui censent clericis non esse interdictum in vna, vel altera causa præcipuè non multum ardua & difficili procuratoris, & Aduocati munus suscipere, sed esse expositos ad quaslibet causas suscipiendas, quos referunt, & sequuntur *Felin. cap. cum, à numer.* 12. *de sentent. & re iudic. Gregor. Lopez leg.* 5. *verbo otro si, tit.* 5. *part.* 3. *Bernard. Diaz pract. canon. cap.* 57. *numer.* 2. *& ibi Salzedo.* Mouentur, quia suscipiens defendendam vnam, vel aliam causam non est absolutè Aduocatus, vel procurator, neque in rigore Aduocati, vel procuratoris officium habet; hoc enim officium, vt constat ex communi modo loquendi vsum continuatum aduocandi, & procurandi expostulat. At textus in *cap. monachi* 16. *quæst.* 1. *& cap. ex parte de postulando, & Clem.* 2. *de Procuratorib.* prohibent eam aduocationem, & procurationem, quæ verè aduocatum, & procuratorem constituit, & ratione cuius dici potest eam exercens officium Aduocati, & procuratoris habere. Ergo susceptio vnius, vel alterius causæ breuiter expediendæ prohibita non est.

Nihilominus verius censeo supradictis textibus cuiuslibet causæ patrocinium prohiberi. Nam in *cap. monachi, & cap.* 2. *de postulando* dicitur, ne vllus monachorum forensis, vel Ecclesiastici negotij susceptor, vel executor existat, nisi quod monasterij exposcit vtilitas, & Abbas imperet suscipiendum. Et iuxta hos textus explicanda est. *Clement. Religiosus, de Procuratorib.* dicens: Non potest sine sui superioris licentia procuratoris officium suscipere, idest non potest officiū suscipere cuiuslibet causæ procurandæ; singularis enim causæ susceptio, & procuratio ibidem prohibetur, vt constat ex illis verbis immediatis, nisi pro suo in eadem lite consorte; sic *Syluest. verbo Aduocatus quæst.* 7. *Decius cap.* 2. *n.* 74. *de Iudic. Sanch. lib.* 6. *sum. cap.* 13. *n.* 34.

6. Rursus non solùm Religioso est prohibitum procuratoris munus suscipere absque licentia superioris, sed etiam procuratorem constituere, seu substituere, deciditur expresè *Clement. Religiosus de Procuratorib.* ibi; ita non potest alium procuratorem constituere, seu substituere, etiamsi per constituentem hoc sibi expresè fuerit commissum. Prohibita enim Religioso procuratione, æquum erat prohiberi facultatem procurandi alteri communicare. Sed an requiratur ad hanc substitutionem faciendam vltra licentiam superioris vtilitas monasterij; non caret difficultate, sed placet sententia *Sanch. lib.* 6. *sum. cap.* 13. *num.* 12. negantis requiri, quia ex nullo textu colligi potest esse requisitam. Nam *dicta Clem. Religiosus* solius licentiæ mentionem fecit. Textus verò in *cap. monachi* 16. *q.* 1. *& cap. ex parte de postulando*, non de substitutione, sed de procuratione ab ipso Religioso exercita loquuntur. Quod si dicas, supradictam Clement. æquè prohibere hanc substitutionem, sicuti procurationem, vt constat ex illa coniunctione ita apposita in textu, quæ similitudinem subsequentium cum præcedentibus denotat, procurationisque susceptionem prohiberi cessante monasterij vtilitate: ergo eodem modo censendam esse prohibitam procurationis substitutionem? Facilè respondetur, quia ex *dicta Clement. Religiosus*, Procurationis susceptio solum absque licentia prohibetur (tametsi ex aliis textibus cessante vtilitate monasterij prohibeatur) ideoque substitutio procuratoris, quæ solùm ex dicta Clement. interdicitur, censenda est solùm interdicta, si absque licentia fiat.

7. Sed quid si Religiosus non constituatur Procurator,

curator, sed simplex nuncius ad constituendum Procuratorem, indigebit ne Religiosus ad hanc Constitutionem superioris licentia? Affirmat *Sanch. lib. 6. sum. c. 13. n. 14. cum Abbate, Clem. Religiosus in fine*; quia dicta Clement. indistinctè loquitur de Constitutione procuratoris, & quia Religiosus non habet velle, aut nolle. Sed oppositum verius censeo cum *Bart. leg. 1. §. item acquirimus, n. vlt. ff. de acquirend. possess.* Quia eo casu Religiosus non constituit procuratorem, sed tantum nominat personam ab alio in procuratorem constituendã. At Clement. de vera Constitutione, & substitutione loquitur. Ergo non comprehendit hanc nominationem. Neque obstat Religiosum non habere velle, aut nolle; id enim solum probat prohibere eam nominationem à suo superiore posse, quia non habet velle, aut nolle independens; at non probat ad omnem voluntatem superioris licentiam prærequiri.

8. Quoad officium verò tabellionis constat manifestè omnibus Religiosis prohibitum esse; ac proinde nec possunt illud suscipere etiam ex superioris licentia, & susceptum tenentur deponere: constat manifeste ex *cap. sicut ne clerici, vel monach. & ex cap. vt officium inquisitionis. §. verum de hæreticis in 6.* vbi tanquam quid speciale ob fauorem fidei conceditur Religioso, qui in sæculo fuerat Tabellio, tabellionis officiũ exercere: igitur ex nulla alia causa hoc officium assumi potest. Quia reputatur dedecens omnino Religiosum statum. Et ita docet *Couarr. pract. quæst. cap. 19. n. 8. vers. monachi Sanch. lib. 6. cap. 13. numer. 46. Layman lib. 4. summ. tract. 5. cap. 11. num. 4.* Cum hoc tamen stat; quòd possit signare instrumenta, quæ in sæculo confecerat, vel latius extendere, quæ in protocollo succinctè scripserat. Quia hæc scriptio, & signatura non est noui instrumenti confectio, sed præcedentis perfectio, & executio; ideóque retrotrahitur ad tempus habile: sic docent aliis relatis *Nauarr. comm. 2. de Regularib. num. 31. Couarruu. pract. cap. 19. num. 8. Sanch. cap. 13. num. 49.* Oportet tamen ad id licentiam à superiore expostulari, vt de honestate illius occupationis constet. Quam licentiam superior negare non debet; sed potius parte petente tenetur concedere, & compellere Religiosum, si fortè renuat prædicta instrumenta conficere; ne pars, in cuius fauorem fuerunt quoad substantiam celebrata, cadat à iure quæsito: Sic *Man. Rodrig. tom. 3. quæst. regular. quæst. 8. art. vlt. Sanch. lib. 6. summ. cap. 13. num. 51.*

9. Denique quoad testimonium ferendum constans est Doctorum sententia Religiosum etiam Franciscanum tàm in iudicio, quam extra testem esse posse: quia nullibi inuenitur prohibitũ; imò potius rationabili causa existente conceditur. *c. nuper de testibus, & authent. de monachis. §. cogitandum, collat. 1.* atque ita docent *Abbas cap. cum nuncius num. 4. de testib. Iason dicta authent. ingressi num. 20. Syluest. verbo testis, quæst. 1. dicto. 1. Farinac. de testib. quæst. 60. num. 466. & quæst. 61. num. 126. Sanch. lib. 6. sum. cap. 13. num. 100. & 101.* Quod adeo verum est, vt in qualibet causa suum conuentum spectante testis esse possit. Quia non obinde infertur in propria causa testificari, siquidem causa communitatis distincta est ab ea, quæ singulas partes tangit. Quapropter scribi testis potest in testamento, in quo eius Conuentus instituitur hæres, vel aliquid legatur, ortóque dubio de valore illius testamenti, potest testimonium ferre: Nam dum ipsi testi nihil specialiter legatum est, nullatenus dici potest in propria causa testificari; Sic pluribus firmat *Farinac. de testib. quæst. 60. num. 463. Sanch. lib. 6. sum. cap. 13. n. 102.*

10. Exigi verò licentiam superioris ad præstandum testimonium coram iudice non suo est manifestum; quia nec decet, nec debet subditus alieno superiori se submittere absque proprij consensu. Sic *Iason authent. ingressi n. 19. Abbas cap. cum nuncius, n. 4. de testib. Felin. ibi n. 3. Syluest. verbo testis quæst. 1. dicto 1. Sanch. plures referens lib. 6. sum. cap. 13. numer. 103. Layman lib. 4. tract. 5. cap. 11. num. 3.* Hæc tamen licentia in causa criminali, vtpotè à Religioso aliena concedi non debet, neque in ciuili, si testimonium vni fauens alteri nociturum est, vt expressè in Societate cauetur *6. part. const. cap. 3. num. 7. in declarat. litt. E.*

11. Plures Doctores supradictæ licentiæ necessitatem extendunt ad testimonium extraiudiciale, dicúntque Religiosum permittere non posse se testem scribi in aliquo instrumento, nisi habita prius licentia à superiore. Tùm quia non est sui iuris, nec habet velle, & nolle. Tùm quia non decet Religiosum statum sæcularibus negocijs implicari. Eaque de causa *Eugen. 2. in cap. fin. 14 q. 2.* dixit. Quamquam sacerdotum testimonium credibilius habeatur, tamen ipsi in sæcularibus negocijs pro testimonijs, aut conficiendis instrumentis non rogentur; quia eos in talibus rebus esse non conuenit; atque ita tradunt *Farinac. tract. de testib. quæst 61. numer. 130. Layman lib. 4. summ. tract. 5. cap. 11. n. 3.* Excipit tamen nisi causa pia, vel Conuentus in ipso instrumento, in quo Religiosus est testis instituerentur. Idem docent *Faber, Mascard. Angel. Sanch. dicto cap. 13. num. 105.* Sed contrarium verius existimo, nulla esse opus licentia, vt Religiosus testis instrumentarius sit tàm in testamento, quam in qualibet alia scriptura: sic pluribus firmat *Gregor. Lopez leg. 9. tit. 1. part. 6. verbo, ni los sieruos, Burgos de Paz, leg. 3. tauri part. 1, num. 407. & 408. Sanch. num. 106.* Ratio est; quia nullibi interdicitur Religiosis instrumentarios testes esse. Nam *textus in cap. quamquam 14. q. 2.* de testimonio iudiciali loquitur, vt expendenti constabit, & præterea non prohibet ipsis Religiosis, si rogati sint testimonium ferre, sed iudicibus interdicit, ne pro testimonio ferendo eos rogent, si aliunde veritas cognosci potest. Neque ex Generali obligatione, qua Religiosi tenentur à sæcularibus negociis abstinere, infertur non posse in vno, vel alio instrumento testes esse rationabili aliqua causa intercedente; sed solùm infertur, ne passim in qualibet scriptura testes assistant, neve in aliqua testimonium præstent, quin honesto fine ducantur. Extendendáque est conclusio ad Religiosos Franciscanos, & Iesuitas, quibus suæ Religionis regulæ, & constitutiones hoc testimonium præstare non interdicunt. Sic notauit *Sanch. de Franciscanis n. 101. & de Iesuitis num. 106.*

§. IV.

An supradicta officia Iudicis, Actoris, Rei, Aduocati, Procuratoris, tabellionis, & testis, pro quorum licito vsu licentiam Superioris diximus requiri nulla sint, & irrita, si absque ea licentia fiant?

1. *Proponitur ratio dubitandi.*
2. *Communis sententia docet irrita esse. Specialiter id probatur de officio iudicis. Non caret*

ret difficultate hac resolutio.

3. *Officium actoris nullum est absque licentia in iis causis, pro quibus licentia requiritur.*

4. *Communis sententia defendit Religiosi procurationem nullam esse.*

5. *Contrarium est verius.*

6. *Officium tabellionatus à Religioso exercitum nullum esse plures firmant; contrarium probabilius est.*

7. *Idem est dicendum de testimonio in iudicio.*

1. RAtio dubitandi est; quia ex nullo iure constat supradicta officia absque superioris licentia præstita esse nulla. Nam *textus in cap. Monachi, 16. q. 1.* nullius irritationis mentionem fecit, sed solum prohibuit, ne vllus monachorum forensis negocij susceptor, vel executor existat: quod clarius expressit *cap. ex parte de postulando,* dicens Religiosos non debere esse forensis, vel Ecclesiastici negocij susceptores. Quibus verbis debitum legale, & obligatio exprimitur, non irritatio actus, & licet in *Clement. Religiosus de Procuratorib.* dicatur Religiosum non posse sine sui superioris licentia Procuratoris officium suscipere: non inde infertur, si de facto suscipiat, actum irritum esse, cum de potentia licita, & valida optimè hæc verba explicari possint, præcipuè cum sic explicanda sint de substitutione Procuratoris in eodem textu eisdem verbis habita. Neque obstat Religiosum seruo comparari, cuius iudicium nullum est, quia etiam comparatur filiofamilias, cuius iudicium validum, tametsi patris consensus non accesserit; aliàs si ex comparatione ad seruum inferendum esset supradicta officia à Religioso exercita nullius esse momenti; dicendum esset neque ex licentia Prælati valida fore; siquidem seruus etiam ex licentia domini iudex esse non potest. Ergo supradicta officia à Religioso sine licentia Prælati præstita valida sunt, tametsi iniquè præstentur, & ita tenet, pluribusque relatis firmat *Fuluius Pauian. consil. 162. à n. 72. & seqq.*

2. Nihilominus contrarium docet communis sententia, quam expedit per partes explicare, vt inde constet quid tenendum sit. Primò affirmat officium iudicis à Religioso susceptum, ab eoque exercitum absque sui Prælati licentia nullum esse, sic docuit *Glossa loquens de officio arbitri in leg. Pedius 7. §. in seruum ff. de arbitris, Sanch. lib. 6. sum. cap. 15. n. 69. & 97.* vbi loquitur de officio Vicarij, *Layman lib. 4. sum. cap. 11. n. 6. fine.* Mouentur exemplo serui, cuius arbitrium, & iudicium nullum est. Fateor inefficax esse argumentum ob ea quæ dixi in ratione dubitandi. Et præcipuè quia ex serui iudicio irritato non debes inferre iudicium Religiosi annullari, cum sit diuersa ratio. Serui enim iudicium annullatur; non quia seruus domino subiectus est; sed quia vilis est. Quapropter censerem Religiosi iudicium validum esse: dum à Prælato non irritatur; posse autem Prælatum illud irritare, & annullare nemini esse potest dubium ob dominium, & potestatem, quam in eius voluntatem habet.

3. Quod munus actoris tenendum est inualidè à Religioso præstari sine licentia Prælati in omnibus illis causis, quibus diximus licentiam requiri. Sic testatur ex omnium sententia *Nauarr. com. 2. de Regul. n. 64. Sanch. lib. 6. summ. cap. 12. à n. 1. Layman lib. 4. tract. 5. cap. 11. in princ.* Ratio ea est; quia Religiosus caret fundamento iudicij, cum nihil habeat proprium, omniaque sua iura, & actiones Religionis sint; ac proinde independenter à Religione inualidè petit, vel ab eo petitur. Et in hac parte verissimum est seruo, & filiofamilias comparari, qui nec agere nec conueniri in iudicio possunt *leg. lis nulla, leg. vix, ff. de iudiciis, leg. seruus, Cod. eodem tit.*

4. De officio Procuratoris, & aduocati communis est sententia carere Religiosum potestate illud in iudicio exercendi absque superioris licentia. Quia non censetur legitima persona, vt ibi nomine proprio, vel alieno assistat; sicuti seruus, cui in hac parte comparandus videtur. Præterea; quia *dicta Clemen. Religiosus,* loquens de Procuratoris officio Religiosis interdicto vtitur verbo *non potest,* quod inducit necessitatem, & actum contra gestum reddit omnino nullum, vt tradit *Glossa regul. non potest. de Reg. iuris in 6. Tiraquel. post. leg. conubial. gloss. 4. n. 1. Couarr. cap. tua de testament. n. 1. Gutierr. leg. nemo potest. n. 147. ff. de Legat. 2. Sanch. lib. 6. de matr. disp. 38. n. 20. in 3. argum.* atque ita tenent in propriis terminis *Abbas cap. in nostra, n. 9. de procuratorib. Decius cap. 2. à n. 78. de indic. in 2. edit. Cardin. dicta Clement. Religiosus, num. 7. opposit. 11. & ibi Immola n. 13. Bonifac. n. 26. & 27. Layman lib. 4. sum. tract. 5. cap. 11. n. 2.* Hanc tamen sententiam limitat *Sanch. lib. 6. sum. cap. 13. num. 41.* ne procedat in procuratione ex licentia superioris suscepta, tametsi absque vtilitate monasterij. Secundò ne procedat in officio aduocati, quod existimat validum esse etiam absque superioris licentia. Quia *Clement. Religiosus,* cui hæc irritatio præcipuè nititur loquens de procuratione, solius licentiæ mentionem fecit. De aduocatione verò nihil definiuit.

5. Cæterùm verius censeo, officium Aduocati & Procuratoris à Religioso susceptum sine superioris licentia validum esse, dum à superiore non irritatur, vel à parte contraria excipitur; quia Religiosus iure naturali etiam supposita eius professione non est inhabilis ad hæc officia, cum non agat nomine proprio, sed alieno, nec iura propria, sed aliena patrocinetur. Ex iure autem positiuo non apparet textus, ex quo hæc inhabilitas colligatur, vt expendimus in ratione dubitandi. Neque est verum verbum *non potest* semper inducere incapacitatem in actu, sed solum quando ipsum actum afficit; vt si lex diceret: non potest talis actus esse. Secus verò quando personam operantem aliàs habilem afficit, vt in præsenti: Quod optimè confirmatur aduersus Sanch. ex substitutione procuratoris absque licentia facta, quam ipse *dicto cap. 13. n. 15.* concedit valere; tùm ad extraiudicialia, tùm cum fit à Religioso tanquam à simplici nuncio; esto admittat omnem hanc substitutionem *dicta Clem. Religiosus* prohiberi sub verbo *non potest.* Adde, in *cap. 2. de testament. in 6.* sub verbo *non potest* prohibetur Religiosis esse testamentorum executores, & tamen ipse *Sanch. cap. 11. n. 44.* plures referens firmat validam esse executionem absque superioris licentia factam. Ergo ex verbo *non potest* non desumitur efficax argumentum astruendi hanc irritationem. Dixi nisi à parte contraria excipiatur; nam ea exceptio legitima est, quamque iudex tenetur admittere, vtpote legi conformis; ac proinde ea facta censendus est Religiosus à iudiciali procuratione, & aduocatione iure ipso repulsus, consentit *Sanch. lib. 6. sum. c. 13. n. 42. cum Bellamera cap. ex parte n. 2. de Postulando.*

6. De officio tabellionatus exercito à Religioso docet *Couarr. pract. quæst. cap. 19. n. 8. vers. monachus cum Decio cap. 2. n. 8. aliàs 78. de iudiciis,* inualidum esse instrumentum sine licentia Abbatis confectum; quia est aduersus legem relatam in *cap. sicut, Ne clerici, vel Monachi* prohibentem illius vsum. Cæterùm verius est, ea instrumenta confecta valida esse; quia nullus est textus irritans eorum valorem, nam textus, in

cap.

cap. sicut aqui de clericis, ac monachis loquitur, nullumque ibi est verbum irritationem significans. Et in clericis, qui ante clericatum tabelliones erant, plurimi doctores, quos refert, & sequitur *Conarr. d. cap. 19. n. 8. vers. quod si sacerdos.* Defendunt valida esse illorum instrumenta in clericatu confecta. Neque ex eo quod actus fiat contra legem inferendum est esse nullum; quia insuper requiritur, vt fiat contra formam, & solemnitatem à lege præscriptam, vti docui *tract. 3. de legib. disp. 2. punct. 8.* atque ita sustinent in præsenti *Gregor. Lopez leg. 28. tit. 11. part. 5. verbo contra nuestra, Sanch. lib. 6. sum. cap. 13. n. 48. Layman lib. 4. sum. tract. 5. cap. 11. n. 4.* Excipi tamen debet, nisi superior interdiceret Religioso tabellionatus vsum, & de hoc interdicto publicè constaret; quia hoc interdictum prohibitioni legis additum censetur esse actus irritatio, ne sit frustraneum, & inutile: sic loquens de clerico tradunt *Abbas eo cap. sicut n. 11. Anchar. n. 7. Rosel'a verbo tabellio. n. 7. Syluest. ibi, q. 3. dicto 5. Conarr. alios referens pract. dicto cap. 19. n. 8. vers. quod si sacerdos*, & in propriis terminis de Religioso docent *Sanch. & Layman suprà.*

7. Denique quoad testimonium in iudicio ferendum, non desunt Doctores, qui sentiant inualidum esse præstitum à Religioso sine sui superioris licentia: Sic *Angel. de Arecio instit. de iure personar. in Rub. n. 7. Angel. de Clauasio sum. verbo testis n. 4. inclinat Felin. cap. cum nuncius, n. 3. de testib. & attestationib.* Et probari potest; quia eo ipso, quo Religiosus deponit absque sui superioris facultate, deponit coram nō iudice; quia comparatione illius iudex non est. Ergo illa depositio iudicialis valere non potest. Cæterum verius censeo validam esse depositionem; tametsi coram iudice incompetente; quia incompetentia iudicis depositionem non reddit nullam, vt supponit *Conarr. lib. 2. var. cap. 13. n. 7. vers. ex quo apud me*, ex aliâ parte nullus est textus hanc depositionem infirmans. ergo, valida erit tametsi illicitè facta: Sic *Abbas cap. cum nuncius n. 4. de testib. & attestationib. Farinac. tr. de testib. q. 61. n. 154. Layman lib. 4. tract. 5. cap. 11. n. 3. Sanch. lib. 6. cap. 13. n. 10. & alij apud ipsos.*

PVNCTVM XIII.

Quæ actiones extraiudiciales sint Religiosis specialiter interdictæ.

VAriæ enumerantur à doctoribus: præcipuas, & frequentiores percurremus.

§. I.

De executione testamenti; seu vltimæ voluntatis.

1. *Susceptio, executioque testamenti absque licentia superioris est Religioso interdicta.*
2. *Posita licentia prohibitio cessat.*
3. *Quilibet Prælatus etiam localis hanc licentiam concedere potest, nisi consuetudine, vel Religionis constitutionibus alter sit præscriptum, vt in Societate Iesu.*
4. *Ea licentia vti possunt superiores secum.*
5. *Reuocari potest, antequam subditus ea vti incipiat, secus pòst.*
6. *Subditus petens licentiam à superiore concedente retrocedere non potest.*
7. *Coram ordinario tenetur Religiosus testamentarius rationem reddere.*
8. *Acceptationem, & executionem testamenti sine superioris licentia plures censent inualidas esse. Verius est oppositum.*
9. *Limitatur, nisi superior contradixerit, vel nisi in iudicio opponatur defectus licentiæ.*
10. *Negant plures officium commissarij sine licentia Prælati posse exerceri; Verius videtur oppositum.*
11. *Idem est dicendum de electione executorum; esto Sanch. contra teneat.*
12. *Idem de electione pauperum, cui Sanch. contradicit.*
13. *Consilium in testamento exequendo optimè potest Religiosus præbere sine licentia Prælati, executores petere tenentur, esto non sequi, si testator præscripsit fieri executionem de consilio Religiosi.*
14. *Si testator præcipiat executoribus sequi Religiosi consilium; negat Sanch. obligationem petendi. Contrarium verius est.*
15. *Religiosus testamentarius potest bona in pauperes distribuenda sibi applicare.*
16. *Religiosis minoribus executio testamenti est omnino interdicta.*
17. *Neque ab hoc interdicto excusatur, etiamsi distributio interipsos Religiosos, vel Sanctæ claræ Moniales facienda sit.*
18. *Possunt esse Commissarij ex voluntate testatoris, & pauperum electores.*

1. PRima actio extraiudicialis prohibita Religiosis absque suorum superiorum licentia enumerari potest susceptio, & executio vltimæ voluntatis, sicuti deciditur *cap. Religiosus 2. de testam. in 6.* ibi. Religiosus executor ab aliquo in sua vltima voluntate deputatus, non potest (cum velle, vel nolle non habeat) huiusmodi officium suscipere, vel exequi, nisi à superiore suo petita super hoc licentia, & obtenta. Idem traditur. *Clement. vnica de Testament.* Ex quibus verbis manifestè constat Religiosum absque sui superioris licentia suscipere non posse, neque post susceptionem exequi officium executoris vltimæ voluntatis, siue vltima voluntas fuerit declarata testamento, siue codicillo, siue donatione causa mortis, vel alio simili, *Glossa dicta Clement. vers. cuilibet, & ibi Cardinal. num. 2. Immol. n. 6. Sanch. lib. 6. cap. 11. n. 2.*

2. Posita verò sui superioris licentia constat ex supradictis textibus Religiosis permitti tam quoàd institutionem, & legata profana, quam pia; quia supradicti textus indistinctè de cuiuslibet vltimæ voluntatis susceptione, & executione loquuntur. Præterquam quod satis pium est, quamcunque defuncti voluntatem licitam, & honestam exequi. Neque in huius officij executione, & susceptione opus est, vt aliqua specialis vtilitas monasterio proueniat; quia dicti textus illam non expostulant, sed solùm licentia Prælati contenti sunt, vt optimè aliis relatis aduertit *Sanch. lib. 6. sum. cap. 11. n. 8. & 9.*

3 Hanc licentiam quilibet Prælatus siue generalis, siue

siue Prouincialis, siue localis suis subditis concedere potest; quia verè Prælatus est, & prædicti textus solius Prælati licentiæ absque vlla restrictione meminerunt, & ita tradunt *Cardinal.ea Clement. vnica n. 41. notabili 5. ibi Immola n.9. Bonifac.n.52. Syluest. verbo testamentum 2.q.1.concl.2.Molin.de iustit.tom. 1. disp. 247.circa finem, Sanch.aliis relatis lib.6.sum.cap. 11. n.15.* Excipiendum tamen est, nisi consuetudine, aut statuto Religionis generali, vel Prouinciali hæc licentia reseruata sit, vti in Societate IESV Generali præposito reseruatur. *6.p.Constitut. cap. 3. §.7.* Quia eo casu Prouincialis, vel localis Prælatus, Prælatus non est.

4 Hinc infertur, superiorem potentem subditis supradictam licentiam concedere, sibi etiam concedere posse: quia commune est apud Doctores superiorem vti posse facultatibus, quas aliis communicare potest, ne deterioris conditionis suis subditis existat, quando in Religione contrarium statutum non est: Sic *Syluest.testamentum 2.quæst.2.concl.1.Molin. tom. 1. disp. 247. circa finem, Man. Rodriguez quæst. regular. tom. 3. quæst. 70.art. 1. Sanch. lib.6.sum.cap. 11. num 5.*

5. Ea verò licentia cōcessa, si subditus eâ vti non cœpit, poterit superior causa aliqua honesta ductus reuocare. Secus si subditus cœpit ea vti, quia per executionem cœptam hæres, & legatarij ius obtinuerunt, vt ad finem executio perducatur; ac proinde superior, qui eo casu licentiam datam subdito reuocaret, iniurius, & iniustus hæredi, & legatariis esset, ab illisque compelli posset in priori concessione perseuerare; sic aliis relatis docet *Sanch. lib. 6. sum. cap. 11. num.12.*

6. Adde, eo solum quod subditus ad acceptandum testamentarij officium licentiam petit, & superior concedit, retrocedere nō debet, sed compelli poterit ad acceptandum, & exequendum. *Arg. c. quidam de renunc.* vbi petens licentiam ad renunciandum, cogitur concessa licentia renunciare; quia illa petitio accedente superioris consensu est tacita officij acceptatio: Sic *Cardinal.dict.Clement.vnica de testament.num. 11.q.4. & ibi Immola n. 9. Bonifac.n.37.& seqq. Sanch.lib. 6. cap.11.n.13.*

Susceptum à Religioso officium executoris nequit monasterium loco Religiosi exequi; quia hoc ius personale est; quippè eligitur à testatore industria personæ; ac proinde non transit in monasterium: Sic sustinent *Bart.1 leg.in suis quæst.q. 12. ad finem, Immola Clement. vnica n. 24. de testam. Sanch.lib. 6. sum. cap. 11.num.21.*

7. Tenetur tamen Religiosus etiamsi exemptus sit coram ordinario rationem suæ executionis reddere, ipseque ordinarius obligatus est eam exigere, quia ita cauetur in *dicta Clement. vnica de testament.* Et licet *Man.Rodr.t.3.quæst.regul.q.70.art.vlt. cum Richard.* affirmet hoc esse intelligendum de Religiosis solam communem exemptionem habentibus, qui ratione contractus, vel delicti coram ordinario conueniri possunt, iuxta *cap. 1. de Priuileg.in 6.* non autem de Religiosis ita plenè exemptis, vt ob illas causas coram ordinario non conueniantur, quales sunt modò omnes mendicantes, & eorum priuilegiis gaudentes, tenendum nihilominus est, omnes Religiosos cuiuscunque exemptionis sint in hac parte ordinariis subiici, nisi expressum priuilegium habeant, quo *dicta Clement.* derogetur, quia *Clement.* absolutè loquitur, & absque vlla distinctione; & ita sustinent absque prædicta distinctione, *Molin.t.1.de iust.disput.247. circa finem, Sanch.lib.6.sum.cap.11.num.22. Barbosa plures referens alleg.82.n.34.& alleg.105.n.50.*

8. Restant tamen aliquot difficultates enodandæ. Prima an Religiosus acceptans deputationem sui à testatore factam, illamque exequens absque superioris licentia valeat acceptatio, & executio? Negant plures valere, quia *textus in cap. Religiosus de testam. in 6.* vtitur verbo *non potest* quod videtur potentiam tollere, & actum contrà gestum reddere nullum. Deinde illa acceptatio est contra legis prohibitionem, quæ regulariter reddit actum nullum, iuxta *leg. non dubium Cod.de legib.* Denique est acceptatio, & executio sine voluntate, cum sit absque voluntate Prælati. Nam cum Religiosus non habeat velle, vel nolle, dici non potest voluntatem habere, ergo est nulla; sic sustinent *Couarruu. cap. tua nos de testament. numer. 2. fine, Manuel. quæst. regul.tom. 1. quæst. 65. art. 3. disp. 247. circa finem, & alij relati & Sanch. lib.6.sum.c.11. n.43.* Sed quamuis hæc sententia sit valde probabilis (vt inquit Sanch.) probabiliorem existimo contrariam scilicet acceptationem deputationis, ipsiúsque executionem absque superioris licentia præstitam validam esse; eo quod in *dicto cap. 2. de Testament. in 6.* solum hæc susceptio, & executio prohibeatur, neque vlterius lex procedat ad irritandum actum prohibitum; ideo enim diximus officium Procuratoris sine superioris licentia validè suscipi; quia *textus in cap. monachi 16.q.1.& Clement. Religiosus de procuratorib.* sola prohibitione contenti sunt absque addita irritatione. Cum ergo *textus in cap. Religiosus* prohibitionem statuerit, quin irritationem addiderit, affirmandum est, actus gestos validos esse; tametsi illicitè præstentur. Exempléque militis confirmari potest, cui prohibitum est esse procuratorem; si tamen a iudicio non repellitur, valent gesta per eum, *leg. filiusfamilias §. veterani ff. de procuratorib.* Atque ita docent post alios antiquiores *Gregor. Lopez leg. 2. 2.verbo Frayles tit.10. part. 6. Menoch. de præsumpt. lib.2 præsumpt.46.n.14. Azor.t.1.lib.12.instit.moral. c. 11.q.1. Matien.lib.5.recopil.tit.4.leg.14.gloss.1. num.4. Sanch.pluribus relatis lib. 6.sum.cap.11. n. 44.* Neque obstant contraria. Ad primum nego verbum *non potest* inducere nullitatem, quando prohibitio eo verbo significata non tàm factum ipsum, quam personam respicit, item quando spectat honestatem personæ, & sui status perfectionem, & non eius indignitatem, vt in præsenti contingit; prohibetur enim Religiosis esse testamentarios; non quia indigni sunt eo munere, sed potius quia illud munus eos non decet. Deinde quando actus prohibitus non cedit in commodum personarum, quibus fit prohibitio, sed aliorum, vt hîc euenit. Non enim cedit executio in commodum Religiosorum, sed in commodum hæredis & legatariorum, quibus non delinquentibus non oportebit actū executionis annullari. Ad secundum similiter negandum est actum contra legem prohibentem esse nullum, nisi deficiat in forma, vel solemnitate per legem præscripta. Ad tertium nego acceptionem, & executionem fieri sine voluntate; nam Religiosus esto non habeat velle, & nolle à superiore independens; habet tamen velle, & nolle naturale proprium, & liberum, quod sufficit, vt valorem actui præstet.

9. Duplex limitatio huic doctrinæ apponitur. Prima ne procedat interueniente superioris contradictione. Nam eo ipso actus contrà gestus erit nullus; sic tenet *Federic.consil.293.ad finem, Ludouic.Roman. singul.242.alias 245.Matienzo, dicta leg.14. Gloss.1.num. 4. Sed Sanch.d.cap.11.num.45.* eos referens dicit esse intelligendum, si vltra prohibitionem decretum irritans superior addiderit; quia simplex prohibitio hominis non sat est ad irritandum actum, quandoquidem prohibitio iuris id non præstat; sicuti vt superior

rior vota Religiosorum annullet, non sat est simpliciter prohibere ne emittantur, sed insuper decretum irritans addere debet. Sed credo in præsenti non esse necessarium hoc expressum decretum, sed in simplici prohibitione præsumendum est contineri. Nam cum iure ipso testamentarij officium Religiosis interdictum sit, quando superior supradictæ prohibitioni suam prohibitionem annectit, ne frustranea sit, sed potius aliquid operetur, annullationem est præsumendus indicere. Secus contingit in votis, quorum emissio Religiosis interdicta non est. Secunda limitatio est, nisi in iudicio opponatur Religioso defectus legitimæ potestatis ad exequendum. Nam eo ipso superior tenetur eum ab executione remouere. Quod si non remoueat, ius ipsum consuetudine introductum eam negligentiam suppler, & ab executione remouet: Sic *Ludouic. Roman. consil.* 409. *num.* 6. *Menoch. lib.* 2. *præsumpt.* 46. *n.* 14. *Sanch. aliis relatis lib.* 6. *sum. cap.* 11. *num.* 46.

10. Secunda difficultas est; an Religiosus indigeat speciali superioris licentia, vt ex voluntate testatoris sit Commissarius ad condendum testamentum, ad eligendos executores, nominandas personas, quibus legata distribuenda sunt, præbendumque consilium ipsis executoribus, vt iuxta illud testamentum exequantur? Quoad officium Commissarij *Sanch. lib.* 6. *sum. c.* 11. *n.* 48. *& Spino speculo testament. Gloss.* 28. *principali num.* 32. *& Matien. lib.* 5. *recopil. tit.* 4. *leg.* 5. *Gloss.* 8. *fine*, verius existimant Prælati licentiam necessariam esse; æquiparant enim officium Commissarij, & executoris. Nam ideo executio testamenti Religiosis interdicitur, ne litigiis inuoluantur, neve curis sæcularibus implicentur, quæ ratio æquè videtur procedere in officio Commissarij. Cæterum probabilius credo Religiosum non indigere speciali licentia, vt ex voluntate testatoris Commissarius existat ad condendum testamentum, eo casu quo permittitur per commissarium condi; quia huius officij nulla in iure inuenitur expressa prohibitio. Tacita autem colligi non potest ex prohibitione officij executoris. Quia leges prohibitiuæ vtpotè odiosæ extendendæ non sunt ad casum diuersum necdum similem. At condere testamentum longè diuersum est à testamenti conditi executione; quia illud est exprimere voluntatem testatoris, hoc voluntatem expressam ipsius testatoris exequi. Præterea ratio ob quam executio prohibetur, non procedit in Commissario ad condendum testamentum; ea enim fuit, ne Religiosus pecunias contrectaret, ne littigia haberet in bonorum distributione, ne obligaretur iudicio stare ad reddendam executionis rationem. Quæ omnia in testamento condendo nullo modo procedunt, vt intuenti constare potest. Cum ergo nec expressè, nec tacitè esse Commissarium ad condendum testamentum inueniatur prohibitum, nulla opus erit superioris licentia.

11. De electione executorum à testatore Religioso commissa affirmat *Sanch. lib.* 6. *sum. cap.* 11. *n.* 41. opus esse superioris licentia; quia Religiosus non habet velle, aut nolle. Sed omnino contrarium scilicet nulla esse opus licentia verius existimo; quia hæc licentia ideo expostulanda necessario esset; quia electio executorum sit Religioso interdicta; at nullo textu id constare potest. Ergo expostulanda non est. Quod si dicas ex eo quòd Religioso interdicta est testamenti executio, interdictam esse executoris electionem, quia est pars testamenti exequendi: Facilè respondetur, esse partem complentem, & constituentem testamenti dispositionem; non autem esse partem executionis testamenti dispositi. At *textus in cap. Religiosus de testament. in* 6. solùm interdicit Religiosis testamenti dispositi executionem; non verò illius constitutionem, & quæ ad executionem prærequiruntur. Adde si hæc electio executorum pars esset executionis testamenti, Religiosis Franciscanis omnino esset interdicta contra id quod ipsemet *Sanch. num.* 32. firmat. Ergo non esset dicendum electionem executorum sub executione contineri. Neque obstat ratio contraria, quod Religiosus non habeat velle, vel nolle scilicet à superiore independens, quominus possit executorem eligere; quia ad hanc electionem sufficit habere velle, vel nolle à superiore dependens. Qualiter autem hæc electio executorum facienda sit, an inquam debeat necessario fieri vnius ex certis, qui possent exequi testamentum Commissario non eligente, generalis est quæstio tam Religiosis, quam sæcularibus. Vide optimè eam disputantem *Tello Fernand. leg.* 31. *tauri a n.* 4. *& pluribus seqq.*

12. Quoad pauperum nominationem *idem Sanch. lib.* 6. *sum. cap.* 11. *num.* 34. existimat fieri non posse absque superioris licentia. Quia pertinet ad exequendam testatoris voluntatem. Testator enim relinquens aliqua bona inter pauperes, quos Religiosus elegerit distribuenda, impleri non potest Religioso non eligente: ergo eius electio necessaria est ad voluntatis defuncti executionem. Cæterùm verius censeo, nullam esse opus licentia ad hanc electionem faciendam; quia vt sæpè dictum est, nulla huius electionis adest prohibitio expressa. Sub interdicto autem exequendi testamentum non continetur; quia testator non disponit electionem faciendam, sed disponit pecuniæ distributionem electione facta. Ergo electio cum non sit ex dispositione testatoris præcepta, nulla ratione dici potest testamenti executio. Ergo nec tacitè, neque expressè est prohibita. ergo nulla est opus licentia; atque ita sustinet *Lambertin. de iure patronat. lib.* 2. *p.* 1. *q.* 2. *art.* 11. *n. vlt.* Neque obstat ratio contraria. Concedo exequi non posse voluntatem defuncti, non facta electione, esséque necessariam ad voluntatis defuncti executionem: nego tamen illius voluntatis executionem esse; quia defuncti voluntas non fuit de electione, sed de distributione facienda in personas electas; ac proinde electio prærequisita est ad executionem, sed nullo modo pars illius.

13. Difficilior quæstio est de consilio, & consensu, an præstari à Religioso possit nulla superioris petita licentia? Et quidem cum testator non astrinxit executorem ad sequendum Religiosi consilium, sed solùm ad illud petendum: credo nullo modo Religiosum indigere ea licentia; quia nullibi Religiosis dare consilium in executione testamentorum interdicitur, sed potius vt quid conueniens Religioni approbatur etiam in fratribus minoribus *Clement. exivi, de verbor. significat.* §. *proinde*, & ita tradit *Azor. t.* 1. *instit. moral. lib.* 12. *cap.* 11. *q.* 1. *Sanch. lib.* 6. *sum. cap.* 11. *num.* 29. Executor autem testamenti, cui est mandatum à testatore prædictum consilium expostulare, tametsi non teneatur illud sequi, ita obligatur petere, vt eius petitionis omissio nullam reddat testamenti executionem; quia est defectus in forma substantiali, qua posita poterat executio aliter fieri, quam facta est; Sic *Glossa vlt. in cap. non est de consuetud. lib.* 6. *Panormit. in cap. ad Apostolicam de Regularib. Bart. leg.* 1. §. *si plures n.* 12. *ff. de exercitor. act. Felin. cap. penult. n.* 1. *de constitut. Matien. lib.* 5. *recop. tit.* 4. *leg.* 14. *Gloss.* 1. *n.* 62. *& alij ab ipso relati.*

14. Verùm si testator præciperet sui testamenti executoribus consilium Religiosi sequi; affirmat plures referens *Sanch. lib.* 6. *sum. cap.* 11. *n.* 38. loquens de Religiosis minoribus executorem deobligari ab eo consilio petendo; quia supradicti Religiosi incapaces sunt illius

illius consilij præstandi; quia eo præstito exequuntur testamentum non per se, sed per alium, qui eorū consilium sequi tenetur. Idemque diceret Sanch. de aliorum Ordinum Religiosis, non posse inquam præstare hoc consilium absque superioris licentia, neque executores illud petere obligati, dum ea licentia non ponitur.

Cæterùm verius existimo, quemlibet Religiosum etiam Franciscanum supradictum consilium dare posse nulla superioris petita licentia, ipsosque executores obligatos esse illud petere, & sequi; sic docuit *Bad. Rub. Cod. de exercit. num. 6.* quem refert & sequitur *Matien. lib. 5. recopilat. tit. 4. leg. 14. Gloss. 1. n. 62. fine.* Ratio ea est; quia ex parte Religiosi idem omnino est consilium, quando executores obligati sunt illud sequi, ac quando non, totáque diuersitas ex parte executorum se tenet, non ex parte consulentis. Ergo si in vno casu possunt Religiosi nulla superioris petita licentia consilium dare, in altero etiā poterunt. Item executores testamenti non obligantur sequi prædictum consilium ex imperio consulentis, sed ex voluntate testatoris; ergo falsum est, consulentem exequi testamentum medio executore designato. Ad hoc enim necessarium erat, vt consulens suo consilio necessitaret executores ad testamenti executionem. Præterea ipsemet Sanch. concedit non esse Franciscanis interdictum in vna, vel altera causa testamenti consilium ex obligatione sequendum præbere. ergo neque etiam est interdictum in omnibus causis in testamento contentis; ideo enim illud consilium in vna, vel altera causa permitti potest; quia consulentem executorem testamenti etiam partialiter non constituit. Nam si verum executorem partis testamenti constitueret, sine dubio permitti non posset; sicuti nō permittitur in vna, vel alia causa procuratorem in iudicio existere; quia prohibitio generalis est, & quemlibet executorem, & procuratorem cōprehendit. Sed eiusdem rationis est consilium dandum in omnibus causis testamenti, soláque differentia est penes magis, & minus, ergo æquè vtrūque cōsiliū Religioso licet.

15. Tertia difficultas est, an Religiosus testamentarius ex licentia Prælati possit bona, & pecunias in pauperes ex voluntate testatoris distribuenda sibimet tanquam pauperi applicare? Et quæstio procedit casu quo vera esset sententia negans hanc potestatem cuilibet alteri executori; quæ sententia non leuem difficultatem continet: sed ea gratis supposita, videtur idem de Religioso executore dicendum: ideo enim ea sententia negat executori potestatem sibi ea bona applicādi, tametsi pauper sit; quia ex volūtate testatoris præsumitur exclusus; siquidem mandat executori bona sua distribuere, non tamen ea retinere; si enim vellet sub pauperibus, inter quos distributio facienda est executorem contineri, non ea forma disponeret, sed hac: Executor ea bona, quæ sibi non retinuerit in pauperes distribuat. Cum ergo in contrarium disposuerit, scilicet vt omnia in pauperes distribuantur; effici videtur, executorem pauperem non posse sibi aliqua ex his retinere. At idem videtur dicendum in Religioso executore; ergo nequit Religiosus executor ea sibi applicare; & ita sustinent *Syluest. verbo testamentum 2. quæst. 2. dicto 5. Man. Rodr. qq. regul. t. 3. q. 70. a. 4.* Cæterùm tenendum est eam applicare posse; quia non applicat sibi, sed Religioni, tametsi Religio illorum vsum ei concedat. Sic *Sanch. lib. 6. sum. c. 11. n. 61.*

16. Quarta difficultas est de Religiosis Minoribus, qualiter supradicta munia executoris, commissarij, consiliarij, &c. interdicantur? Nulla est dubitatio munus executoris etiam in qualibet minima causa esse his fratribus interdictum ita vt nullus suæ Religionis superior possit eis licentiam concedere: colligitur manifestè ex *Clem. exiui de verbor. signific. §. proinde,* & tradunt omnes. Quod verum habet, dum ij fratres regulari obseruantiæ subiiciuntur, secus si ab ea eximuntur ob Episcopatum, vel beneficium assumptum; quia eo casu eum contrectare pecuniam possint, & litibus subortis respondere in iudicio, nulla est causa, ob quā ab hoc munere suscipiendo repellantur; sic *Sanch. lib. 6. sum. c. 11. n. 26. cum Cardin. Clem. vnic. n. 5. notab. 7. de testam. & ibi Bonifac. n. 64.*

17. Et quamuis *Man. Rodr. t. 3. qq. reg. q. 70. a. 2. ad finem,* & clarius *a. 3. in fine,* & alij relati à *Sanch. n. 27.* censeant Minores executores esse posse testamenti ex Prælati licentia, si distributio inter fratres Minores, vel moniales Sanctæ Claræ facienda sit, eoquod in hac executione non videantur rationes relatæ in *dicta Clem.* procedere. At contrarium tenendum omnino est cum *Sanch. ibi.* Tùm quia *Clem.* generaliter loquitur absque vlla restrictione. Tùm quia rationes relatæ in *dicta Clem.* in hoc casu procedunt, si quidem hac occasione, contrectatione, administrationéque pecuniæ inuoluuntur, tum relicta à defuncto fratribus applicando, tum recipiendo quæ ex bonis venditis prouenit. Et præterea rationibus reddendis subiiciuntur, exponūturque sæpè in iudicio se sistere ad lites subortas decidendas. Nōn igitur his fratribus executio testamenti etiam in fauorem suorum conuentuum facti permittitur. Quod si fratres contra dictam prohibitionem munus executoris suscipiant, & exequantur, valida est eorū susceptio, & executio, dum in iudicio non excipiuntur, sicuti de aliis Religiosis hæc officia suscipientibus absque Prælati licentia diximus. Quia *dicta Clem.* solùm prohibitionem continet, neque vlterius procedit ad actum irritandum: Sic relato *Federico, & Ludou. Rom. docent Greg. Lopez leg. 2. verbo Frayles tit. 10. p. 6. Matien. lib. 5. recopil. tit. 4. leg. 14. Gloss. 1. num. 4. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 46. num. 14. Sanch. lib. 6. sum. c. 11. n. 44. & alij apud ipsos.*

18. Verùm etsi hoc ita sit, permitti debet his fratribus, sicut & alijs Religiosis esse Commissarios ex voluntate testatoris ad condendūm testamentū; quia pro hac cōmissione nulla est eis specialis prohibitio. Neque rationes, quibus nititur *Clem.* prohibens testamenti executionem in hac cōmissione procedunt. Siquidem in ea non contrectatur pecunia, non venduntur bona, non exiguntur rationes, non litigia passim suboriuntur, sicuti ex testamentorum executione proueniunt. Ob quas rationes idem existimo dicendum de nominatione executorum his fratribus cōmissa; posse inquam eam exequi, sicuti alij Religiosi: Quia nec inuenio pro hac nominatione specialem prohibitionem, neque rationes contrectationis pecuniæ, & litigij in ea locum habent. Neque obstat posse hos fratres nominare amicum, qui ipsis legata pia in pauperes distribuenda applicet; quia id est per accidens: atque ita sustinent *Couarr. c. tua nos de testam. n. 1. fine, Matien. lib. 5. recopil. tit. 4. leg. 14. Gloss. 1. n. 3. Man. Rodr. t. 3. qq. regul. q. 70. a. 2. Sanch. lib. 6. sum. c. 11. n. 41.* De electione pauperum, quibus legata pia distribuenda sunt, quamuis plures Doctores, quos refert *Sanch. dicto c. 11. n. 31.* sentiant his fratribus interdici; quia testator committens fratribus hanc electionem, cui executores adhærere debent, videtur eos suæ dispositionis executores facere non immediatè, sed medijs executoribus. At probabilius est nullam huius electionis prohibitionem habere; quia hæc electio non est dispositionis testatoris executio, sed conditio, vt dispositio testatoris locum habeat, neque eligens pauperes, cogit executores illis bona distribuere, quod necessarium erat, vt saltem immediatè dispositionem testatoris exequeretur, sed executores ex voluntate testatoris coguntur

guntur posita electione tanquam conditione: Sic *Couarr. cap. tua nos de testam. n. 1. fine, Gregor. Lopez leg. 2. verbo Frayles tit. 10. part. 6. Matien. lib. 5. recop. leg. 14. Gloss. 1. n. 3. tit. 4. Man. Rodr. t. 3. qq. regul. q. 70. art. 2. Sanch. plures alios referens lib. 6. sum. cap. 11. n. 32.* Quoad consilium verò siue ex obligatione ab executoribus testamenti sequendum sit, siue non; credo fratribus Minoribus permitti, sicut & alijs Religiosis; quia consiliarius non est obligatus rationes distributionis reddere, nec litibus subortis ex distributione respondere; quia non est executor, & tradit *Matien. d. leg. 14. Gloss. 1. n. 62.*

§. II.

De officio Medici, & Chirurgi.

1. *Officium Medici, & Chirurgi cum incisione, vel adustione est Religiosis prohibitum.*
2. *Proponitur citrà incisionem, vel adustionem hoc officium Religiosis licere.*
3. *Contrarium tenendum est.*
4. *Religiosus supradictum officiũ exercens citrà mortis periculũ causa pietatis non peccat.*
5. *Quid possit ex Societatis Iesu priuilegiis præstare medicus Religiosus.*

1. NOn est dubium, officium Chirurgi cum incisione, vel adustione esse Religiosis prohibitum, vt colligitur ex *cap. tua nos de Homicidio*, vbi deciditur esse irregularem monachum Chirurgia cum incisione vtentem secuta morte, quamuis summam diligentiam apposuerit in ea euitanda; quia exercebat artem prohibitã. Neque ab ea culpa excusatur, tametsi ex causa pietatis exerceat, vt benè notauit *Abbas dicto c. tua n. 5. Antonin. n. 4. Socin. n. 5.* Eandẽ prohibitionem habent clerici in sacris constituti, vt constat ex *cap. sententiam sanguinis ne clerici, vel monachi*, imò & constituti in Minoribus si beneficium sufficiens ad victum habeant; quia esto his non sit aliquis expressus textus prædictum officium prohibens; at apud Doctores receptum est, interdicta clericis in sacris, censeri his beneficiatis interdicta, sicuti docuit *Nau. sum. c. 25. n. 110. & com. 4. de Regular. n. 28. Sanch. lib. 6. sum. c. 14. n. 15. Emanuel Sà verbo clericus n. 2.*

2. Difficultas igitur est; an liceat Religiosis (& idem est de clericis in sacris, vel in Minoribus sufficiens beneficium habentibus) officium Medici, & Chirurgi citrà incisionem, vel adustionem exercere? Videtur licere; quia citra incisionem, vel adustionem nullus est textus, quo huius officij exercitium prohibeatur; imò potius permissum censetur in *cap. ad aures de ætate, & qualit.* vbi excusatur ab irregularitate Canonicus illud exercens, tametsi infirmus mortuus fuerit, qui certè non excusaretur, si opus prohibitum exerceret; quia esset excusatio contra decisionem *textus in cap. tua nos de Homicidio.* Neque ex eo quod in *cap. non magnoperè, & in cap. fin. Ne clerici, vel monach.* arceantur supradicti ab studio Medicinæ, quæ ibi vocatur Physica, inferendum est illius exercitium prohiberi. Tùm quia exercitium diuersum est ab studio. Tùm quia non propter exercitium prohibetur studium, aliàs prohibitum esset legum exercitium, quarum studium eodem modo ibi, ac studium medicinæ prohibetur, sed illarum scientiarum studia clericis, & Religiosis interdicuntur, vt studium Theologiæ, & sacrorum Canonum promoueatur. Nulla igitur est clericis, & Religiosis de exercitio Medicinæ, & Chirurgiæ citra incisionem, & adustionem prohibitio. Et ita videtur tenere *Emanuel Sa verbo clericus n. 20.*

3. Cæterum tenenda est communis sententia, huius officij exercitium esse clericis, & Religiosis interdictum ex *c. clerici 2. de vita & honest. clericor. & ex cap. 1. & seqq. Ne clerici, vel monachi*; quibus textibus generaliter clericis, & monachis interdicuntur sæcularia officia. At hoc officium Medici, & Chirurgi etiam citra incisionem, & adustionem nimis sæculare est, & statum Religiosum dedecens. Ergo ex hac parte prohibitum censetur, atque ita docent *Syluest. verbo medicus q. 2. Rosella ibi in fine, Angel. n. 11. Armilla. n. 4. Nauarr. c. 25. n. 110. Sanch. lib. 6. sum. c. 14. n. 18.* Hinc soluitur ratio dubitandi. Concedo nullum esse textum, quo exercitium Medicinæ, vel Chirurgiæ citra incisionem, vel adustionem prohibeatur specialiter, & expressè, nego tamen non esse textum, quo sub generalibus verbis prohibitum non sit. Ad textum in *cap. Ad aures* dic verùm esse hoc officium non esse clericis, & Religiosis prohibitum ob periculum mortis, sicuti est prohibitum, cum exercetur per incisionem, vel adustionem, sed ob indecentiam; eáque de causa non inducit irregularitatem morte sequuta, si debita diligentia apposita est, illam verò inducit, cum per incisionem, vel adustionem exercetur.

4. Ex his deducitur Religiosum, & sacerdotem à peccato liberari, si hoc officium citrà mortis periculum exerceant causa pietatis, ac proinde gratis circa personas miserabiles, vel cognatas; quia sic exercitum non est officium sæculare statum Ecclesiasticum, & Religiosum dedecens, sed potius illi conforme: sic *Nauarr. Angel. Syluest. Rosell. Armilla locis citatis, & Sanch. n. 19. Sà verbo clericus n. 20.*

5. Obseruandum tamen est cum eodem *Sanch. num. 20.* in Societate IESV esse priuilegium à Greg. XIII. concessum, quodque refertur in *compend. priuil. verbo medicus*, Religiosis Societatis IESV medicinæ arte peritis conceditur posse domesticos, & externos mederi ex licentia superioris etiam localis, quando commodè sæcularis medicus haberi non potest, & dummodo per seipsos adustionem, vel combustionem non præstent.

§. III.

De negotiatione Religiosis interdicta.

1. *Negociatio propria Religiosis est interdicta.*
2. *Qualis sit hæc negotiatio.*
3. *Inferũtur plura, quæ à negotiatione excusãtur.*
4. *Quæ conductio sit Religioso prohibita.*
5. *Examinatur, an emere merces in India in Hispaniam vendendas, eo quod priuilegium sit à Rege concessum, sit negotiatio? Proponitur dubitandi ratio, & resoluitur esse negotiationem.*
6. *Ex vnico actu grauis negotiationis peccatum mortale inducitur; tametsi plures contrarium sentiant.*
7. *Non solùm per propriam, sed per interpositam personam negotiatio est prohibita secundùm probabiliorem sententiam.*
8. *Necessitas grauis propriæ personæ, & familiæ licitam facit negotiationem.*
9. *Assistere nundinis prohibitum est Religiosis.*

1. CErtum est negotiationem propriam esse Religiosis, & Clericis in sacris interdictam: constat ex *cap. consequens, cap. negotiatorum, cap. fornicari 88. dist. & cap. fin. de vita, & honest. clericor.* vbi bona

bona clerici ter moniti, neque à negotiatione desistentis amittunt priuilegium clericale. Idem traditur *Clement. 1. de vita, & honestate clericor. & in cap. secundum ne clerici, vel monach.* sub anathematis interminatione prohibetur clericis, & monachis lucri causa negotiatio, & tradunt omnes Doctores referédi.

2. Negotiatio propria, quæ his decretis prohibetur est emptio alicuius rei eo animo facta, vt integram, & immutatam carius vendas, & sic lucreris: Sic *D. Chrysost. hom. 38. in Matt.* relatus in *c. eijciens 88. dist.* quem sequuntur omnes Doctores cum *D. Th. 2. 2. q. 77. art. 4. ad argum. Molin. t. 2. de iustit. disp. 339. Rebell. de obligation. 2. p. q. vlt. sect. 1. Tolet. de septem peccat. c. 53.* Quapropter duplex conditio ad negotiationem interdictam requisita est, prima vt emptio fiat animo rem emptam vendendi, secunda animo vendendi rem integram, & immutatam.

3. Ex quo fit si rem emas, vt consumas, postea verò quia superfluit, vel illius pretium creuit, poteris vendere carius quàm emisti sperans vilius postea similem empturum. Non enim in hac venditione est negotiatio, cum non præsupponat emptionem ob finem venditionis factam, sed est quædam domestica gubernatio satis prudens: sic ex communi sententia tradit *Molin. t. 2. de iustit. disp. 342. concl. 2. Sa verbo clericus n. 23. Zenedo collect. 37. ad c. principes p. 23. q. 5. n. 21. Salas tr. de empt. & vendit. dub. 2. n. 9. optimè Gutierr. pract. qq. lib. 7. q. 93. n. 17. & seqq.* Deinde poteris materiam aliquam emere, vt inde artefactum conficias, & vendas; quia non emis animo vendendi; sed animo arte factum conficiendi, neque vendis rem qualiter emisti, sed tua industria aliter factã exemplo antiquorum Religiosorum, qui fortè emebant materiã, ex qua sportas storeas conficiebant vendendas in sui sustentationem. Sic *Molin. dicta disp. 342. concl. 5. Salas dub. 2. n. 9. multis alleg. Gutierr. pract. qq. lib. 7. q. 93. n. 48. & seqq.* Ad idem est si mulam, vel equum rudem emas, vt cultiorẽ vendas, quia videris potius tuam industriam, quã rem emptam vendere. *Gutierr. n. 51. cum Lassarte de decimis c. 19. n. 55.* Item poteris emere animalia in tuis agris pascenda, vt cum creuerint, vel partus ediderint, illa illorumque fructus vendas, quia non tã emis vendenda, quam pascenda. Sic *Molin. & Salas supra.* Præterea poteris emere agrum etiam fructibus maturis plenum, vt inde tibi, tuæque familiæ prouideas, & si quid superfluerit, vendas; quia non emis fructus vendendos, sed emis agrum, ex quo fructus colligas tanquam ex proprio prædio emptione comparato. Sic *Molin. dicta disp. 342. vers. illud etiam*, rametsi contrarium in hoc casu non improbabiliter defendat *Lassarte de decim. cap. 9. n. 60. & 77. Gutierr. dicta q. 93. n. 66.*

4. Affinis negotiationi prohibitę est conductio, quæ clericis in sacris, & Religiosis interdicitur expresse, *c. 1. & 3. 21. q. 3. & c. 1. Ne clerici, vel monachi.* Sed non quælibet conductio hac prohibitione continetur, nam si conducas agros, vt per te, tuosque colonos colas in tui sustentationem, non peccas. Item si proprios agros aliis conducas, vt tenent Doctores omnes: illa ergo conductio est prohibita, quæ supponit emptionem eo fine conductionis factam, vt si emeres prædia, vel animalia ad conducendum, vel est conductio spectans venditionem subsequendam, vt si conduceres agros colendos non in tui sustentationem, sed ad vendendos fructus, & inde lucrum comparandum. Quocircà infert *Molin. dicta disp. 342. vers. secundum est*, cum *Lassarte de Decimis c. 19 a n. 56.* esse Ecclesiasticis, & Religiosis interdictum vuas emere, vt vinum per conductos ministros vendant. Idem est si lanam emas, vt pãnos artificibus conductis confectos vendas, consentit *Gutierr. lib. 7. pract. q. 93. n. 42. & 53.* Quinimo ex lana propriorum animalium conficere pannos per conductos ministros ad vendendum, genus est prohibitæ negotiationis, gabellaque inde debetur, vti ex probabiliori sententia defendit *Molin. dicta disp. 342. vers. idem dicerem. Gutierr. pract. qq. vbi de gabellis lib. 7. q. 93. n. 38. & seqq.*

5. Superest tamen quadruplex enodanda difficultas. Prima; an sit negotiatio prohibita, si alicui Religioni esset à Rege priuilegium concessum asportandi merces ex India in Hispania vendendas absque obligatione soluendi gabellam, si de facto illa Religio merces emat in Hispania vendendas eo fine, vt priuilegio concesso fruatur, & lucrum comparet? Fortè videbitur alicui hanc negotiationem permissam esse; quia illæ merces non tam emuntur, vt vendantur, quam vt earum venditione priuilegium concessum non soluendi gabellam vtile sit, & proficuum. Sicuti cum oues, & boues emuntur pascendæ in propriis montibus, iterũque vendendæ. Sed nullatenus hæc sententia est probabilis, quia illa est vera emptio mercium eo fine facta, vt immutatæ vendantur, & lucrũ, tũ ex venditione, tùm ex non soluta gabella compareтur. Ergo est vera negotiatio. Neque est simile de emptione animaliũ pascendorum in propriis mõtibus, quia non emit immediatè, vt vendat, sed vt pascat, at illæ merces ad nullum alium finem immediatè emuntur, nisi vt vendantur. Item habens prædia, emensque boues, & oues ibi pascendas, antecedẽter ad emptionem habet rẽ fructiferam, cuius fructus ne perdãtur potest animalia emere ibi pascenda. At illud priuilegium Regis non soluendi alcabalam ex rebus venditis non est fructiferũ, nec pretio æstimabile antecedenter ad negotiationem, sed tota eius æstimatio fundatur in negotiatione, quæ cum sit omnino illicita Religiosis, etiam illicitè poterunt tali priuilegio vti, neque capaces sunt talis gratiæ ad vsum proprium, sed solùm vt in sæculares laicos transferãt. Neque hæc negotiatio honestari potest ex eo quod ordinetur ad finem maximè spiritualem, qualis est sustentare in Hispania plures ministros Euãgelicos in Indiam mittendos, nam si hic finis honestaret negotiationẽ, quælibet Religio posset negotiari, & quilibet clericus. Quapropter quando Doctores dicũt negotiationẽ clericis, & Religiosis permitti ob aliquẽ finem honestũ, intelligunt de fine honesto necessariò, quiq; alia via suppleri nõ potest, vt in 4. difficultate dicemus, non de ministris Euangelicis accrescendis, quod est opus supererogationis. Aliàs possent Religiosi, si à Rege haberent priuilegium exemptionis gabellæ emere triticum, & vinum iterum vendenda, quo maiori pretio, & lucro comparato plures Religiosi sustententur, quod nullus (credo) concedet.

6. Secunda difficultas est, an Religiosus, vel clericus vna, vel altera vice negotiando peccet mortaliter? Negat *Caietan. verbo. clericus, Palatios 2. de contractib. c. 10. Salas de empt. & vendit. dub. 2. n. 4.* reputat probabile *Eman. Rodr. in sum. verbo negotiatio. n. 2.* Mouentur, quia clericis, & Religiosis non videtur quilibet actus negotiationis, & mercaturæ interdictus, sed qui veram negotiationem, & mercaturam constituat, & ex quo illum operãs negociator, & mercator dici valeat; at ad huiusmodi denominationem negotiatio cũ frequentia requiritur, vt colligitur ex *l. 1. §. 1. ff. de tribut. & tradit Bart. in leg. incerti. §. 1. per textum ibi, ff. de adulter. Cassan. in consuetudinib. Burgund. Rub. 4. §. 1. Lassarte de decim. cap. 19. num. 87.* Ergo ex vna, vel altera negotiatione non inducitur peccatum mortale.

Sed oppositum tanquam verius tenendum est, Religiosos, & Ecclesiasticos peccare mortaliter ex vnico actu grauis negotiationis, sic ex communi sententia tradit

tradit *Molin. t. 2. de iustit. disp. 342. in princ. vers. Pœna. Salon. 2. 2. quæst. 77. art. 4. Morla in empor. iuris part. 1. tit. 9. q. 10. Rebell. de obligat. iustit. 2. p. q. vlt. sect. 2. Gutierr. de Gabellis, lib. 7. pract. q. 93. à n. 42. & seqq.* Ratio est, quia in *cap. 1. Ne clerici, vel monach. cap. fin. de vita, & honest. clericor. cap. Negotiatorem, cap. fornicari,* 88. *distinct.* Clericis & religiosis prohibita est negociatio, sed ad veram negociationem non requiritur repetita emptio, & venditio, sed in vna tantum emptione, & venditione consistere potest, vt manifestè probat *text. in cap. eiiciens,* 88. *dist.* ibi: qui vero rem comparat. Ergo ex vnico tantum actu negociationis peccatum mortale esse potest. Adde ex vnico actu gabellam debitam esse, iuxta *leg. Regiam, 7. tit. 18. lib. 9. recopilat.* ibi: No aya lugar en lo que los clerigos vendieren por via de mercaduria, trato, y negoçiació, vbi solam venditionem spectat, tametsi mercatorem non constituat, vt pluribus allegatis firmat *Gutierr. d. quæst. 93. à num. 42.*

7. Tertia difficultas est, an sola negociatio per propriam personam sit clericis, & religiosis interdicta debeatúrque inde gabella, non vero quæ fit per alios, ita vt clerici, & religiosi solam pecuniam exponant, alij verò apponant industriam? Plures Doctores censent non esse mortale hoc genus negociationis: sic *Ioannes Medina, Cod. de restit. q. 30. art. 2. Lessius lib. 2. de iustit. cap. 21. dub. 1. §. vlt. Valent. 2. 2. disput. 5. q. 20. punct. 5. §. addit. Medina, Rebello de obligat. iustit. lib. 2. quæst. vlt. sect. 2. num. 8. Aragon. 2. 2. q. 77. art. 4. pag. 644. Molin. disp. 342. vers. vtrum autem, Sà, verbo clericus, num. 23. pluribus relatis Salas, tract. de empt. & vendit. dub. 2. n. 8.* Mouentur, quia textus loquentes de negociatione indicant per propriam personam exercendam esse, vt colligitur ex *Clem. 1. De vita, & honest. clericor.* Quia in ea negociatione est vera indecentia, & distractio, non autem in ea quæ per interpositam personam fit, & ita existimo dicendum. Ex qua doctrina non improbabiliter quis inferet clericum, & religiosum ex lucro tali negociatione comparato non debere gabellam. Sed verius est oppositum, nam esto non sit ea negociatio illicita mortaliter, negari non potest aliquam indecentiam continere, vt optimè considerauit *Molin. suprà, & Gutierr. lib. 7. pract. quæst. vbi de gabellis, q. 93. à n. 30.* Ergo ob hanc causam gabella soluenda est, & ita tradit *Molin. & Gutierr. locis allegatis.*

8. Quarta difficultas est; an sit aliqua causa excusans clericos, & religiosos à supradicta negociationis prohibitione, solutionéque gabellæ? Respondeo esse solam necessitatem propriæ personæ, & familiæ, quia aliter commodè sustentari non possunt, eo enim casu Pontificia prohibitio cessat, vt satis probari potest ex *Concil. Elibertino, cap. 19.* permittente in necessitate clericis negociari per se intra prouinciam, per alios extra. Non enim lex ecclesiastica, quæ solum ob decentiam status constituta est, rigidius obligare debebat; imo non solum ob tuam, tuorumque necessitatem hæc negociatio permittitur, sed etiam ob necessitatem grauem pupilli, viduæ, alteriusque personæ miserabilis; sic *Reginald. t. 2. sum. lib. 25. cap. 21 §. tertia circumstantia: Torres tract. de iustit. disp. 59. dub. 2. §. communis sensus, Molin. t. 2. de iustit. disp. 342. §. tertio obseruandum,* vbi excusat à peccato religiosos cómorantes in Brasilia, neque habentes vnde commodè sustententur, si ibi emant merces trãsportandas Olissipon. ibique carius vendendas, dum modo nihil plus mercium, quam ad emenda in Lusitania ad sui sustentationem necessaria mittantur, idem tradit *Gutierrez dicta quæst. 93. n. 75.*

9. Ad prohibitionem negociationis reducere possumus, si clericus in nundinis, vel in foro inter mercatores assistat: non quidem causa emendi sibi necessaria, sed potius exercendi inter eos proxenetarum officium Hispanè corredores: colligitur ex *cap. clericus, II. Concil. Carthaginens. 91. dist.* sic *Petr. Nauarr. lib. 2. de restitut. cap. 2. n. 326. Salas de empt. & vendit. dub. 2. in fine.* At credo solum esse peccatum mortale, quando mediatio esset in contractibus simoniacis vsurariis, vel aliàs illicitis, iuxta doctrinam *Romani 722.* incipit *Pronexa*, vel quando mediatio esset ita frequens, vt scandalum causaret, statúmve ecclesiasticum grauiter dedeceret, impediréve obligationibus illius satisfacere.

§. IV.

De fideiussione, & deposito religioso interdictis.

1. *Non possunt fideiubere religiosi, nisi de licentia prælati.*
2. *Fideiussio absque licentia prælati non tenet.*
3. *Religiosi capaces sunt depositi, at monasterium obligatum non remanet.*
4. *Prælatus non potest domino non consentiente à subdito depositum remouere.*
5. *Tenetur prælatus de deposito, si non corrigat subditum depositum expendentem.*
6. *Depositum factum ecclesiæ, vel conuentui, si ob culpam illorum commissum sit, tenentur depositum soluere.*
7. *Non iuuatur ecclesia aduersus hanc obligationem beneficio restitutionis.*
8. *Quando censeatur depositum fieri ecclesiæ, vel prælato.*

1. Religiosi fideiubere non possunt nisi de licentia prælati, & maioris partis capituli iuxta *textum, in cap. penult. de fideiussionibus, & leg. 2. titul. 12. part. 5.* In religione autem vbi capitulum non congregatur, vt in nostra Societate sufficit licentia prælati valentis licentiam concedere, vti docet *Molin. t. 2. de iustit. disput. 540 post medium, vers. Religiosus, Sanchez lib. 6. sum. cap. 14. n. 38.* Debet autem in fideiussione vtilitas monasterij interuenire, quia est virtualis quædam bonorum religionis alienatio: *Sanchez num. 38.* Ipse tamen prælatus eo casu quo potest aliis fideiubendi licentiam concedere, fideiubere potest; quia potest vti facultatibus, quas subditis concedit, ne deterioris conditionis existat.

2. Quod si religiosus absque legitima prælati licentia fideiubeat, fideiussio non tenet; quia esto peculium habeat, cum Superioris voluntati subiectum sit, obligare illud non potest solutioni independenter à prælati voluntate. Ex quo notanda est differentia fideiussionis religiosi à fideiussione clerici. Nam quamuis fideiussio omnibus prohibeatur; at clericus cum bona habeat propria potest ea solutioni firmiter obligare nulla licentia requisita. Secus verò religiosus, qui proprio caret. Adde clericis non quamlibet fideiussionem interdictam esse, sed fideiussionem pro laicis, & in casu non necessario; at religiosis quælibet fideiussio sine licentia prælati interdicitur; ac proinde sic facta nulla est: tradunt post alios antiquiores *Siluest. verbo excommunicatio 9. n. 55. fine, Gregorius Lopez, leg. 2. verbo de los Obispos, titul. 12. part. 5. Azor t. 1. lib. 12. cap. 11. q. 2. Molin. t. 2.* tract.

tractat. 2. disputat. 540. vers. religiosus, *Sanchez aliis relatis*, *cap.* 14. *num.* 41. Quin 42. docet optimè religiosum extra monasterium de licentia Abbatis existentem fideiubere non posse licitè, nec validè; quia solum potest eos contractus celebrare, qui ad sui sustentationem fuerint necessarij, qualis nunquam est fideiussio.

3. Quoad depositum attinet certum est religiosos illius capaces esse *argum. cap. 1. De deposito. & habetur, leg. Regia 3. tit. 3. part. 5.* At mortaliter peccabit religiosus, si absque consensu saltem præsumpto prælati potentis licentiam concedere, depositum graue accipiat ob contractum initum, & obligationem, quam propria authoritate suscipit: sic *Molina tractat. 2. de iustit. disp. 525. vers. non solum clericus, Sanchez lib. 6. sum. cap. 14. n. 27.* Monasterium vero non tenetur de deposito culpa religiosi depositarij amisso, vel deterius effecto, tametsi ex licentia prælati susceptum sit. Quia licentia solum deseruit, vt licitè religiosus depositum accipiat; non tamen vt inde prælatus, aut monasterium obligetur. Quinimo etiam si prælatus depositum accipiat, & non monasterium, monasterium obligatum non remanet; quia in subeunda obligatione non consensit, colligitur manifestè ex *cap. grauis De deposito, & cap. delictum de Reg. Iuris in 6.* & docuit *Lessius lib. 2. de iustit. cap. 27. dub. 3. num. 12. Sanch. lib. 6. summ. cap. 14. n. 29.* Ipse vero religiosus depositarius, cuius culpa depositum amissum, vel deteriotatum est, obligatur soluere, si aliquando sit soluendo, vt obligatur si peculium habeat suæ dispositioni relictum, ex quo absque graui incommodo soluere possit. Monasterium vero ex illo deposito deperdito, vel deteriorato, si locupletius factum est, ea in parte depositum soluere tenetur. Quia quoad eam partem depositum virtualiter manet; habetur *dicto cap. 1. De deposito*, & tradunt *Lessius*, *Sanchez & Molina suprà.*

4. Superest tamen triplex difficultas: Prima, an possit Abbas depositum apud monachum existens auferre; & apud se retinere? Respondeo, non posse nisi domino consentiente, quia illud esset depositum remouere, & vindicare: posset autem interdicere religioso, ne apud se depositum habeat, sed domino reddat, vel ex illius consensu procuratori tradat *Sanchez lib. 6. cap. 14. n. 3.*

5. Secunda difficultas est: an prælatus videns subditum in obseruatione depositi delinquentem, nec corrigens teneatur de deposito? Aliqui affirmant non teneri, sicuti non tenetur restituere confessarius omittens culpabiliter obligare pœnitentem ad restitutionem faciendam: quia nec confessarius, nec prælatus sunt constituti iudices in aliorum fauorem, sed in fauorem subditorum: ac proinde comparatione suorum subditorum delinquunt contra iustitiam: non autem comparatione aliorum. Ergo non tenentur de damno: sic *Hostiens. cap. grauis de Deposito, num. 14. Tabiena verbo monachus, n. 13.* Verum etsi hæc sententia sit probabilis, probabiliorem reputo prælatum in dicto casu obligatum esse de deposito: quia ratione officij ab ecclesia concessi tenetur impedire damna suorum subditorum: sicuti tenetur quilibet alius sæcularis gubernator. At hic omittens culpabiliter impedire damna à suis subditis facta obligatus est resarcire. Ergo similiter regularis prælatus. Neque est verum esse constitutum iudicem tantum in fauorem subditorum: nam etiam est constitutus iudex in aliorum fauorem, si æquitas postulauerit: est enim iudex inter partes. Alias si petenti domino depositum non cogeret religiosum reddere, nullam inde obligationem haberet, quod nullatenus est admittendum: cum iudex sit inter partes. Secus dicendum est de confessario, qui solum pro pœnitente est iudex constitutus, & ita sustinet *Gregorius Lopez leg. 3. Regia, titul. 3. verbo o religioso, part. 5. Sanchez aliis relatis, lib. 6. summ. cap. 14. num. 33.* Insuper posse, & debere prælatum punire subditum in obseruatione depositi delinquentem: sicuti cum in aliis obseruationibus delinquit, in comperto est apud omnes, cum nullus sit textus eximens hoc delictum à prælati punitione. *Molina dicta disputat. 525. vers. non solum: Sanchez lib. 6. summ. cap. 14. num. 31.*

6. Tertia difficultas est: an depositum factum ecclesiæ, vel conuentui teneatur ecclesia soluere, cum est culpabiliter amissum? Videtur nequaquam teneri, si res immobilis, vel mobilis pretiosa distrahenda est ad illius solutionem, & ecclesia ex deposito lucrum non sensit: quia cum horum alienatio interdicatur ecclesiæ, nisi illius vrgeat vtilitas, seruentúrque solemnitates à iure requisitæ, nequit monasterium accipiens depositum aduersus hoc interdictum obligationem suscipere: sic tradit *Abbas, cap. grauis De deposito, numer. 10. cum Innocentio, & Ioanne Andrea ibi:* At contrarium tenendum est cum *Glossa eo cap. grauis, verbo persona, & ibi Anton. num. 5. & 13. Immola, num. 15. & 16. Cardinal. numer. 1. notab. 3. & num. 7. quæst. 7. leg. Regia 7. titul. 3. part. 5. & ibi Gregorio Lopez, Sanchez supradictos referente lib. 6. summ. cap. 14. numer. 35.* colligitúrque manifestè ex *dicto cap. grauis*, vbi excusatur ecclesia ab obligatione soluendi depositum: quia non ipsi, sed singulari personæ commissum fuit. Ergo si Ecclesiæ commissum esset, cessaret excusatio, & obligatio superueniret. Neque ibi fit vlla distinctio de deposito cedente in vtilitatem ecclesiæ, vel in vtilitatem solius deponentis. Ratio vero est, quia ius permittens ecclesiæ depositum accipere, non extrahit depositum à sua essentia, & qualitate. At essentia depositi est obligare depositarium in obseruatione illius delinquentē ad satisfactionem exhibendam: ergo ecclesia, quæ ex iure permittente depositum accipit, obligata est, si delinquat, satisfacere. Neque obstat, quod ad hanc satisfactionem necessarium aliquando sit rem immobilem, vel mobilem pretiosam distrahere, vt inde excusari possit: quia hæc distractio est obligatoria, & in consequentiam obligationis depositi suscepti: ac proinde opus non est seruate solemnitates à iure requisitas pro rerum ecclesiasticarum alienatione: hæ enim statutæ sunt pro alienatione voluntaria, & directa.

7. Neque aduersus hanc obligationem, vt optimè tradit *Gregorius Lopez, leg. 7. titul. 3. part. 5. num. 1. verbo Bien a si: Sanchez lib. 6. summ. cap. 14. num. 36.* iuuari potest ecclesia, vel monasterium beneficio restitutionis in integrum, si dolo depositum amisit: sicuti nec minor, cui ecclesia comparatur *cap. 1. de restitut. in integrum*, hoc beneficio iuuatur, cum est in dolo, *argument. leg. si ex causa, §. nunc videndum, ff. de minoribus.* Secus vero (inquit Sanchez aliis relatis) dicendum esset, si solum esset in lata culpa, quæ non dolum verum, sed præsumptum inducit.

8. Quod si tandem roges, quando censeatur depositum fieri monasterio, vel ecclesiæ, quando prælato, vel alteri monacho, vt singulari personæ? Optimè respondet *Glossa dicto cap. 1. De deposito, Gregorius Lopez dicta leg. 7. titul. 3. part. 5. Sanchez aliis relatis, numer. 37.* monasterio, & ecclesiæ depositum fieri, quando fit ex consensu prælati, & capituli, vel illis scientibus, & non contradicentibus, cum

cum possint; quia eo ipso censentur depositum acceptare. Item si fiat apud Sacristam, vel procuratorem ad recipienda deposita designatum. Debet tamen recipere seruatis conditionibus, quibus facultas à conuentu commissa est. In Societate autem Iesu, cum omnes contractus collegij bona obligantes ex solo Superioris consensu celebrentur absque capituli congregatione, vt constat ex *compendio priuileg. verbo contractus*. Si Superior quatenus talis est depositum accipit, aliusve ex illius consensu, conuentus tenetur de deposito; quia factum superiori, aut alteri ex illius consensu, conuentui censetur factum. Seruanda tamen est regula *Praeposit. 69. & regula Rectoris 64.* quibus interdicitur depositum pecuniae admitti, aliarum verò rerum non nisi cautissimè, & dum modo sint eorum, quibus multum debeamus, aut ab eo, qui id officij sine magna offensione denegari non possit.

§. V.

De venatione, alearumque ludo religiosis interdicto.

1. *Hæc Religiosis interdicuntur, sed secluso scandalo non videntur mortalia.*
2. *Ad Religiosos laicos prohibitio extenditur.*

1. CErtum est hæc Clericis, & à fortiori religiosis interdici: nam de venatione est *text. in cap. 1. & 2. De clerico venāt, & Clement. 1. §. porro de Statu monach.* quem renouat *Trident. sess. 14. cap. 12. de reformat.* Debet tamen esse venatio canes, & aues insequendo, & vociferando; quia hæc religiosum, & clericum dedecent. Secluso scandalo, contemptu, & temeritate non esse peccatum mortale venari censet *Nauarr. com. 4. de regularib. num. 26. Sa verbo venatio, num. 4. edit. Roman. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 1. cap. 11. num. 12.* Adde etiam à veniali excusari posse, si venatio rara sit, moderata, & ad reficiendas animi vires, *Sà, & Suar. supra.* Idem ferè dicendum est de ludo alearum, & taxillorum, sub quo vt notat *Valent. 2. 2. disp. 5. q. 6. pun. 5. vers. vbi duo sunt notanda, pag. 290.* intelligitur omnis ludus fortunæ potius, quam industriæ commissus. Esse quidem clericis prohibitum; imo tali ludo interesse, *cap. penult. de vita, & honest. cleric. can. 41. & 42. Apostol. relatis cap. 1. 35. dist.* pœna suspensionis, vel excommunicationis imponenda decernitur qui his ludis inseruierit, & *cap. inter dilectos De excessib. prælator.* quidam clericus, eo quod esset publicus aleator, & vsurarius repulsus est à dignitate, ad quam fuerat electus, non obstante consuetudine clericorum sic ludendi, quam dicit Pontifex corruptelam esse. Ex quibus textibus constat manifestè clericis consuetudinem ludendi esse prohibitam: non autem vna, vel altera vice ludere. Illa enim verba, *vacans, deseruiens, aleator*, consuetudinem, & ludum quasi ex officio designant, vt benè aduertit *Salas de ludo, dub. 24. num. 2.* Atque ita docet *Molina, disput. 512. Azor. t. 3. lib. 5. cap. 27. quæst. 2. Rebello 2. part. lib. 12. q. 1. Salas num. 2.* Imo non desunt Doctores, qui etiam consuetudinem à peccato mortali excusent, si recreationis causa habeatur, & non principaliter ob lucrum: sic *Sà verbo ludus, n. 1. Valent. 2. 2. disput. 5. q. 6. punct. 5. §. 2. vers. vbi duo sunt relati à Salas supra.* Ipse tamen contrarium merito sentit; quia textus ludum prohibentes ponderant consuetudinem ludendi, non autem lucri finem.

2. Sed an hæc prohibitio clericis facta ad religiosos laicos extendatur, difficultate non caret. Neque Salas extendi, affirmatque *dub. 24. n. 3. vers. 4.* religiosum laicum ludentem assiduè contra supradictos Canones non peccare. Moueri potuit, quia de clericis in sacris expressè prædicti textus loquuntur: ergo absque fundamento ad religiosos non clericos fiet extensio. Nihilominus tenendum est oppositum cum communi sententia docente sub nomine clericorum religiosos venire, quoties prohibitio decentiam status respicit, & ita tradit in præsenti *Nauarr. cap. 20. n. 9. Valent. vers. alterum est, Rutilio Veconio in speculo, lib. 1. disp. 1. q. 7. dub. 2. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 1. cap. 11. n. 2.*

§. VI.

De gradu litterarum Doctoris, & magistri, an sit religiosis interdictus. Et quid in Societate Iesu?

1. *Religiosus potest gradu doctoris, vel magistri in iure canonico, vel sacra theologia insigniri de superioris licentia. Idemque dicendum est de gradu in iure ciuili, vel medicina.*
2. *Si autem religiosus prædictis gradibus decoretur absque licentia superioris, valida est susceptio, esto peccaminosa. Diuersum procedit in religione Prædicatorum, & Minimorum propter eorum specialia priuilegia.*
3. *Religiosis Societatis Iesu non aliter prædicti gradus licent, quam de Præpositi Generalis licentia, & seruatis quinque conditionibus.*
4. *An omisso examine in Societate Iesu gradus susceptus validus sit? Sub distinctione respondetur.*
5. *Explicatur secunda conditio.*
6. *Explicatur tertia.*
7. *Explicatur quarta, & quinta.*
8. *Expenditur priuilegium Iulij III. latum in fauorem Societatis Iesu.*

1. NOn defuerunt, qui hunc gradum honoris, & scientiæ signum impugnarent, vtpote alienum à religioso statu pauperi, & humili; sed eos conuincit *D. Thom. opusc. 19. contra impugnantes religionem, cap. 2. & 3. D. Antonin. 3. p. tit. 5. cap. 2. §. 8.* Non enim assumitur ad vanam ostentationem, sed vt cum maiori fructu, & proximorum satisfactione verbum Dei seminetur. Debet autem assumi ex licentia prælati. Tum quia omnes religiosi actiones ei debent esse subiectæ: tum quia eo gradu insignitis plura iura, priuilegia, & exemptiones competunt, quibus absq; licentia prælati non decet religiosos vti. At stante prædicta licētia, gradu doctoris, & magistri in theologia, sacrisq; Canonibus omnes religiosi etiam Franciscani insigniri possunt, seruatis tamē conditionibus, quas in hac licentia concedenda quælibet religio pro suis subditis prudentissimè præscribit. Solum est difficultas, an hæc licentia extendi possit ad gradum doctoris, & magistri in iure ciuili, vel medicina, eo quod studium harum scientiarum sit religiosis interdictum *c. Non magnopere, cap. super specula Ne clerici vel monachi.* Sed omnino dicendum est, posse extendi, si religiosus his facultatibus ante religionis ingressum operam dedit: imo etiā si in religione illis addiscendis cōtra sacros Canones deliquerit; si tamē illis peritus est, poterit ex facultate superiorum harum scientiarum gradu decorari; quia nullibi huius gradus acceptio est prohibita. Neque ea prohibitio induci potest ex pro-

prohibitione studij illarum facultatum: tum quia est res omnino diuersa. Tum quia hoc studium prohibetur, vt theologiæ studium crescat, & extendatur: qui finis non impeditur, ex eo quod religiosus gradum doctoris,& magistri in iure Cæsareo, & Medicina accipiat post harum facultatum cursum consummatum. Atque ita docent *Felin.cap. cum dilecta, num.19.de Rescript.Nauarr. comm.2.de Regularibus, n.2.Salcedo pract.cap.59. Man.Rodrig.t.2. quæst. regular.q.74. art.1. & 2. Sanchez lib.6. summ. cap.14. num.45.*

2. Quod si religiosus absque sui superioris licentia supradictarum scientiarum gradu decoretur, valida est susceptio,esto peccaminosa iure communi spectato; quia nullus est textus, ex quo colligi possit irritam esse,& nullam. Quapropter quælibet religio sua priuilegia spectare debet, vt inde colligat, an hæc susceptio annulletur. Credo tamen nulli religioni excepta Prædicatorum familia hoc priuilegium irritans gradum assumptum absque superiorum licentia datum esse. Religioni vero prædicatorum concessit *Innocent. VIII.* (vt habetur in *monument. ordin. edit. 2.fol.75.concl.194.* & refert *Man. Rodrig. dicta q.74. art.3.*) quod nullus Frater ordinis Prædicatorum, seu de Obseruantia prouinciæ,aut congregationis Hispaniæ magisterij,seu alium quemcumque gradum in sacra theologia, nisi ad illud per capitulum dictæ congregationis expositus fuerit, assumere præsumat. Et quod si qui aliter promoti fuerint,pro non promotis habeantur,& ad huiusmodi gradus inhabiles sint, & esse censeantur. Quæ decisio non ad alias religiones, imò neque ad Fratres eiusdem religionis non reformatos extenditur. Nam esto religiones in priuilegiis concessis communicent; non inde infertur communicare in priuilegiis specialem rationem, & institutũ alicuius religionis spectantibus,& ita tradit *Man.Rodrig.dicto t.2.quæst.regular.q.74.art.3. Sanchez lib.6. cap.14.in fine.* Præterea religioni Minorum concessit *Martin.V.*prout refert *Man.Rodrig.dicta q.74.art.1.* Quod quicunque Fratres promoti fuerint ad gradum magisterij in theologia extra vniuersitates ab ipso ordine per generalia capitula ad hoc specialiter electas, & absque eo quod ante perfecerint debitos suos cursus, & sententias legerint in vniuersitatibus approbatis,& actus legitimos,& cætera exercitia scholastica fecerint, prout legere, & facere teneantur de consuetudine, vel de iure in huiusmodi ritè magistrandi scientia, minimè de cætero gaudere possint beneficio, honoribus,gratiis,priuilegiis, exemptionibus,& indulgentiis tam in dicto ordine,quàm extra, magisterio in theologia, Apostolica, vel quauis alia authoritate cõcessis,& quibus magistri huiusmodi vti, & gaudere consueuerunt, insuper graues pœnas iniungit sic promouentibus. Verum est tamen vt pœnæ his decretis contentæ locum habeant, præsumptionem requiri. Quapropter quælibet ignorantia modo non sit ingens temeritas ab illarum incursu liberat, vti notarunt *Sanch. & Man.Rodrig. locis allegatis.*

3. Superest dicendum de Societatis Iesu religiosis. Certum est neminem gradu alicuius scientiæ insigniri posse absq; licentia Præpositi Generalis, vt expressè habetur *reg.62. Prouincialis*, ibi: Quamuis in actibus scholasticorum communibus exercendi sint nostri iuxta constitutiones, nullus tamen ad Philosophiæ,vel Theologiæ gradus etiam si idoneus sit promoueatur sine Præpositi Generalis facultate. Conditiones autem, seu qualitates pro his gradibus recipiendis seruandæ præscribuntur, *4.p.constitut. cap.6. num.17. & cap.15. num.4. & reg. Prouincialis 64.* Prima est, vt per diligentem examinationem digni inueniantur, qui gradum suscipere debent. Secunda, ne loca certa,quamuis ea in vniuersitate, vbi gradum accipiunt dari soleant, accipiant, sed extra numerum se constituant, & subditur ratio; vt ab omni ambitionis specie, atque ab aliis affectibus parum temperatis recedant. Tertia,ne sumptus, qui pauperes nõ deceant in gradibus huiusmodi faciant. Quarta,ne ob aliud,quam vt possint proximis ad Dei gloriam esse vtiliores promoueri debent, vt nullum humilitas patiatur detrimentum: hæc continentur *dicta 4.p.constitut.cap.6.§.17.* Quinta habetur *reg. Prouincialis 64.* ne nomine doctoris, vel magistri ratione gradus inter se religiosi vtantur. Ferè cum supradictis conditionibus coincidunt appositæ eadem *4. part. constitut.cap.15.§.4.* pro collatione graduum in vniuersitatibus Societatis regimini commissis. Prima est, ne quis nisi diligenter,& publicè examinatus per personas designatas, quæ benè suum officium faciant, & idoneus ad prælegendum eandem scientiam inuentus promoueatur, siue ille de Societate sit,siue extra eam. Secunda,vt præcludatur ostium ambitioni nullis locis certis eis,qui ad gradus promouentur, assignatis, quin potius honore se inuicem præuenire nulla locorum differentia obseruata curent. Tertia,vt quemadmodum Societas gratis docet, ita & ad gradus gratis promoueat, & non nisi admodum exigui sumptus (licèt voluntarij sint) externis permittantur, ne consuetudo vim legis tandem obtineat, & in ea parte decursu temporis excessus fiat. Vnde in declaratione dicitur, non permittentur conuiuia, nec alij ludi,qui cum sumptibus non mediocribus fiunt, & ad finem nobis propositum inutiles sunt. Quarta,ne Rector magistris, vel vllis aliis de societate,sibi, aut collegio pecuniam, aut dona quæuis ab vllo pro re quauis in ipsorum vtilitatem facta accipere permittat. Quinta,ne in horum graduum collatione pilei, aut chirothecæ,vel quid aliud detur.

4. Circa primam conditionem de examine requisito dubitari posset; an eo omisso validus esset gradus? Sed hæc quæstio facilè deciditur. Si gradus recipiendus est in vniuersitate Societati non subiecta, spectanda sunt eius statuta, quæ si pro omnibus indifferenter hoc examen præscribunt,nullus erit gradus eo omisso,tametsi graduandus notoriè doctus existat, vt optimè tradit *Rebuff. de priuileg. Scholar. priuileg.86. vers.ego vero. Hieron. Gonzal.reg.8. cancellar.gloss.4. num.89.*creditur enim pro forma exigi,qua deficiente corruit actus. At si gradus in vniuersitatibus Societatis recipiendus est,poterit Rector Vniuersitatis habita licentia à Generali,vel Prouinciali iustas ob causas hoc examen publicum remittere, sicuti dicitur *4. p.constitut.cap.15.§.4.in declarat.litt.E.*

5. Secunda conditio de locis extra numerum accipiendis facilè obseruari potest in vniuersitatibus Societati subiectis,at in aliis, in quibus frequenter loca designantur pro cuiusque antiquitate difficile est. Sed non obinde à recipiendo gradu illis vniuersitatibus debent religiosi Societatis excludi. Quia hæc conditio intelligi debet, cum commodè seruari potest, & quantum est ex parte religiosorum. Hi enim quantum est ex se loca certa non accipiant, sed aliis facilè cedant, seque extra numerum constituant. Si tamen vniuersitas non solum ea loca certa tribuat, sed quasi ad ea recipienda compellat; cum ea receptio potius sit necessaria, quam libera, humilitati non derogat, neque ambitionis speciem habet, neque prauum aliquem affectum fouet, sic supponit pro certo *Suarez tom. 4. de relig. tract.10. lib.5. cap.4. num.10.*

6. Tertia

6. Tertia conditio de non faciendis sumptibus pauperes dedecentibus optimè seruari potest in vniuersitatibus Societatis. at in vniuersitatibus externis difficile apparet. Nam esto religiosi nullos extraordinarios, & indebitos sumptus facere velint: sumptus tamen obligatorij ita magni esse solent, vt videantur pauperes dedecere: sæpe enim ad mille aureos accedunt. Ex quo videtur inferri in his vniuersitatibus non posse religiosos Societatis iuxta eorum regulas,& statuta promoueri, confirmarique potest ex *Bulla Pij IV. edita anno 1561. exponi nobis nuper fecisti*; vbi statim post principium inquit Pontifex non expedire, vt scholares in nostris collegiis litteris vacantes promoueantur ab vniuersitatibus partim propter obligationes, & iuramenta per inibi promouendos præstari solita, partim ob nimias, quæ ibi fieri solent impensas. Si ergo Scholaribus externis hoc non expedit, à fortiori non expediet Societatis religiosis. Nihilominus hæc non vrgent, quo minus possint religiosi Societatis in supradictis vniuersitatibus promoueri, non quidem frequenter, sed rarò: quando scilicet bono nomini Societatis, eiusque doctrinæ, institutique defensioni, & proximorum vtilitati iudicatũ fuerit expedire; eoque casu non nisi selectæ personæ promouendæ sunt. Quod vero frequenter non debeant in his vniuersitatibus religiosi promoueri, sed rarò: conuincit Bulla Pij IV. generaliter id affirmans de omnibus scholaribus, qui in nostris collegiis student: eaque de causa facultatem ibidem concedit illius collegij superiori, studiorumque præfecto, vt adhibitis secum duobus, vel tribus magistris prædictis scholaribus gradum conferat habentem easdem qualitates, priuilegia,& exemptiones, ac si in vniuersitate receptus esset. Sed hoc non obstante sæpè supradictis scholaribus expedit in illis vniuersitatibus promoueri. Tum quia gradus in vniuersitate receptus pluris apud homines æstimatur. Tum quia gradus à societate concessus fortè absque litigio non admittetur, tum ob alias causas. Ergo idem est dicendum de Societatis religiosis; frequenter inquam non expedire ab vniuersitatibus promoueri: benè tamen rarò,& personas selectas. Neque hæc promotio est aduersus conditionem in constitutione præscriptam. Fateor enim sumptus exiguos non esse, sed ingentes: nego tamen pauperes dedecere: alias dedecerent omnes alios religiosos, qui verè pauperes sunt, concedẽdumque esset illos malè facere, in supradictis vniuersitatibus se promouendo, Pontificeque,& prælatos iniquè procedere permittẽtes vniuersitati eos sumptus à religiosis exigere. Non igitur affirmari potest supradictos sumptus à religiosa paupertate alienos esse. Ratio vero ea est, quia ij sumptus non fiunt à religiosis pro libito, sed occasione gradus accipiendi,& in illius consequentiam. Cum ergo gradus in illis vniuersitatibus religiosos pauperes non dedeceat, sed sæpè conuenientissimus sit, nec dedecere possunt accessorij sumptus. Illi ergo sumptus religiosos pauperes dedecerent, qui necessarij non essent gradui recipiendo: quia ij non necessitati, sed vanitati deseruirent, quæ à religioso paupere procul esse debet. Supra dicta efficacius procedunt, cum non ex peculio religiosi, vel ex bonis religionis fiunt hi sumptus, sed à quodam externo ad illum finem donantur. Eo enim casu manifestum est, non fieri sumptus, qui pauperes dedeceant: cum non à religioso paupere fiant, sed à sæculari diuite. Quod si sæcularis non vniuersitati immediatè (vt facere poterat) sed religioso, vel religioni eos sumptus donet in susceptione gradus consumendos, religiosus eos expendens dici non potest suæ paupertatis puritatem violare: cum non ex sua libera voluntate, sed ex donantis voluntate ad rectum finem concessos expendat.

7. Quarta,& quinta conditio & facilè seruari possunt, & sunt omnino seruandæ: quia humilitatem spectant. Hæ enim probant non esse accipiendum gradum ob honorem, & lucrum, quæ ex gradibus prouenire solent, sed ob maiorem Dei gloriam, & proximorum salutem; sicuti rectè notauit *Suarez t. 4. de relig. tract. 10. lib. 5. cap. 4. num. 11.* Conditiones vero requisitæ in collatione graduum à Societate explicatione non indigent, ex se enim satis patent.

8. Aduertendum tamen est *Iulium III. in Bulla* incipiente *sacra religionis, edita anno 1552.* quamque confirmauit *Pius IV. in Bulla* incipiente *exponi nobis, anno 1551.* concessisse religiosis collegiorum Societatis Iesu existentium in vniuersitatibus alicuius studij generalis, si præuio rigoroso, & publico examine in eisdem vniuersitatibus reperti fuerint idonei, & Rectores vniuersitatum eos gratis promouere recusauerint, vt in prædictis collegiis à Præposito Generali, vel de eius licentia à quovis ex inferioribus Præpositis, vel Rectoribus huiusmodi collegiorum cum duobus, vel tribus doctoribus, seu magistris per eosdem eligendis promoueri possint ad Baccalaureatus,& Magisterij, Licenciaturæ,& Doctoratus gradus. Religiosis vero collegiorum existentium extra vniuersitates concessit, vt absoluto studiorum suorum cursu, & rigoroso examine præcedente à Præposito Generali, vel de eius licentia à quouis ex Præpositis, vel Rectoribus huiusmodi collegiorum cum duobus, vel tribus doctoribus, & magistris per eosdem eligendis ad prædictos gradus possint promoueri. Hi vero promoti gaudent omnibus priuilegiis, & prærogatiuis, quibus gaudent qui in vniuersitatibus rigoroso examine præuio, ac aliàs iuxta inibi obseruari solitos, & requisitos vsus promouentur: sic in supradictis Bullis,& referuntur in *compendio priuileg. verbo gradus*, & *à Man. Rodrig. t. 2. quæst. regul. q. 74. art. 3.*

§. VII.

De officio tutoris, & curatoris religiosis interdicto.

1. *Religiosi tam à testatore, quam à iudice designati tutores, & curatores esse prohibentur.*
2. *De tutela, vel cura legitima est aliqualis difficultas. Affirmatiuam partem tenent aliqui. Sed verior est negatiua.*

1. NOn possunt religiosi in testamento pupillorum tutores, & minorum curatores designari, neque etiam à iudice deficientibus tutoribus, vel curatoribus testamentariis, & legitimis. Quod si ex testamento, vel à iudice designentur, ipsi admittere non possunt: habetur expresse *cap. peruenit, 86. dist. & Auth. de sanctissim. episcop. §. Deo autem amabilis collat. 9. & leg. Regia 45. tit. 6. part. 1. & leg. 14. titul. 16. part. 6.* Quod si hac prohibitione non obstante hanc tutelam religiosi admittant, nulla est admissio,& consequenter omnia inde subsecuta nulla sunt: sic *Azor. t. 1. institut. moral. lib. 12. cap. 11. q. 3. Sanchez lib. 6. summ. cap. 14. numer. 23.* Mouentur *ex textu in dicta Authentic. §. Deo autem* vbi dicitur monachos nulla lege tutores, & curatores cuiuscumque personæ fieri permittimus: & ex *leg. Regia 14.* vtente

vtente verbo: non poteſt, ibi, Obiſpo, ni monge, ni otro religioſo no puede ſer guardador de guerfano. Quæ verba (inquit Sanchez) denotant religioſos incapaces eſſe curæ, & tutelæ. Sed cùm verbo *non poteſt*, quod efficacius eſt, quam non permittere vtatur *Clem.1.de Procuratoribus*, vt neget religioſis procurationem, eoque non obſtante deciſum cum Sanch. reliquimus religioſos admittentes procurationem abſque ſuperioris licentia validè admittere; efficitur ſanè ex verbo *non poteſt*, non probari ſatis hanc religioſi incapacitatem. Et præterea, quia ſupradicta lex æquè de epiſcopis,ac religioſis loquitur; cum tamen epiſcopi non reddantur incapaces tutelæ,ſi eam admittant, Quapropter eam cenſeo eſſe legitimam rationem: quia nullus religioſus, vtpote proprio carens obligare aliqua bona poteſt pro tutela adminiſtranda,quod in omni tutela neceſſarium eſt.

2. Difficultas nonnulla eſt de cura,& tutela legitima ſic appellata: quia à lege defertur conſanguineis ab inteſtato ſuccedentibus,an inquam huius curæ,& tutelæ religioſi capaces ſint ex licentia prælati? Affirmat *Gloſſa in cap.peruenit,86.diſt.verſ.tutelas in 2.ſolut.& ibi Turrecremata*, *Angel.verbo tutela,n.1. Sylueſt.q.3.Tabiena q.1. Azor lib.12.inſt.moral.c.11,q.3.* Mouentur ex *dicto cap.peruenit*, vbi hæc tutela permittitur epiſcopis, quibus religioſi æquiparantur, vt conſtat ex *eodem cap.& ex leg.14.tit.16.part.6.* Et licèt in §.*Deo amabilis Authent.de ſanctiſſim.epiſcop.*ſit quælibet tutela religioſis interdicta, corrigitur hoc interdictum (inquiunt ſupradicti Doctores) per *textum in cap.fin.86.diſt.* Sed multo verius eſt incapaces eſſe religioſos ſupradictæ tutelæ,quia in *Auth.de ſanctiſſim.epiſcop.& leg.regia* 14.indiſtinctè omnis tutela religioſis interdicitur. Textus autem in dicto *cap.peruenit* nullum verbum habet,ex quo poſſit colligi hoc interdictum corrigi: ſic *gloſſa dicto cap. peruenit in 1. ſolut.Greg.Lopez dicta leg.14. verb.no puede, Sanchez lib.6.cap.14.n.25.Gutierr.de tutel.1.p.c.1.n.30. Mol.t.1.de iuſtit.tract.2.diſp.221.verſ.religioſus.*Quod verum habet,vt tradit *Sanch.Mol.& Greg.Lopez* etiam ſi tutela eſſet miſerabilium perſonarum. Quia eſto hæc tutela epiſcopis permittatur in *cap. peruenit*, & aliquando ad illam ſuſcipiendam obligentur,poſſintque clericos ſuæ diœceſis cogere ad illius adminiſtrationem, nunquam tamen religioſis id reperitur permiſſum. Neque eſt ſimilis ratio de epiſcopis, & religioſis,cum epiſcopi proprium habeant, quod poſſint obligationi tutelæ ſubiicere, ſecus religioſi.

§. VIII.

De electione ſepulturæ religioſis interdicta.

1. *Prælatus religionis ſupremus eligere poteſt ſepulturam. Inferior autem,dum ſuperior non contradicit.*
2. *Prælatus eligere ſuis ſubditis ſepulturam poteſtis*
3. *Subditus non poteſt ſibi eligere ſepulturam.*
4. *Prædictæ doctrinæ apponitur limitatio.*
5. *Si ſuperior permittat religioſo ſubdito ſepulturam eligere, electionem valere, vt verius reſpondetur.*
6. *Sepultura, caſu quo eam licet eligere, cuius expenſis facienda ſit? Breuiter reſpondetur.*
7. *Si religioſus in loco remoto decedat ſepultura non electa,in parochiali,ſub qua deceſſit ſepeliendus eſt. Si vero eo in loco monaſterium ſui ordinis adſit,aduerſus Sanchez & alios ſub diſtinctione reſpondetur, quæ non verſatur circa religioſos Societatis Ieſu.*
8. *Nouitius eligere poteſt ſepulturam, ſi ea non electa decedat, in monaſterio ſepeliendus eſt.*
9. *Cuius expenſis nouitius ſepeliendus ſit? Spectanda conſuetudo eſt.*

1. TRes ſunt perſonæ religioſæ,de quibus dubitatur, an poſſint eligere ſepulturam,Abbas,Subditus,& Nouitius. Abbatem, ſi ſupremus religionis Prælatus ſit,certum eſt eligere poſſe ſepulturam; quia habet velle & nolle à religione independens. De aliis prælatis inferioribus negat *Sylueſt. verbo ſepultura, q.6.& ibi Armilla, n.6.* quia abſolutè velle, & nolle non habent, cum illud habeant ab aliis prælatis dependens. At *Man.Rodrig.t.3.quæſt.regular.q.60. art.1. & Sanch.aliis relatis,lib.6.ſumm.cap.14.n.7.* probabilius concedunt cuilibet prælato poteſtatem eligendi ſepulturam: quia eo ipſo,quo prælatus eſt,velle,& nolle habet in pertinentibus ad ſui, ſuorumque diſpoſitionem. Quod ſi dicas habere voluntatem dependentem à ſuperiore prælato, ex voluntatéque illius annullari poſſe. Reſpondeo antequam morte confirmetur id veriſſimum eſſe, at morte confirmata voluntas nequit annullari, quia non adeſt niſi in effectu,quem obtinuit. Supradicta procedunt,dummodo verè ſuperior moriatur. Nam ſi officio depoſito moritur,ceſſat electio antea facta: quia cum tempore prælaturæ ſortita non fuerit effectum,perit illius valor,vtpote perueniens ad tẽpus inhabile, incapaxque electionis: ſic *Sanch.& Man.locis allegatis.*

2. Sed an prælatus eligere ſuis ſubditis ſepulturam poſſit? Affirmat *Man.Rodrig.t.3.qq.regul.q.60.ar.3.* Mouetur, quia pater eligere poteſt filio impuberi ſepulturam: quia in eius eſt poteſtate,ſed religioſus eſt in poteſtate prælati. Ergo prælatus eligere poteſt ei ſepulturam. Sed contrarium meritò defendit *Petrus VValdis ab ipſo Manuele relatus*,quem ſequitur *Sanchez dicto cap.14.n.6.* Quia pater non eligit ſepulturã filio impuberi ratione patriæ poteſtatis: aliàs & filio puberi eligere poſſet,& vxori maritus contra *text.in cap.licèt,de ſepult.in 6.* cum prædicti filij puberes ſint ſub patria poteſtate,& vxor ſub poteſtate mariti, ſed eligit ſepulturam,quia ita eſt conſuetudine receptum, vt conſtat ex *dicto cap.licet*,qualis conſuetudo pro religioſis non inuenitur. Dices religioſorum voluntas translata omnino eſt in prælati voluntatem: ſed hæc translatione ceſſante poſſet quilibet religioſus ſepulturam eligere.Ergo id ipſum poterit prælatus ob prædictam translationẽ.Reſpondeo negando conſequentiam:quia non transfertur voluntas quoad realitatem, ſed quoad ſubiectionem iuxta religionis regulas:at in nulla religione hæc poteſtas conceſſa eſt prælatis eligendi ſibi ſubditis ſepulturam: quippe eſſet contraria iuri canonico decernenti locum ſepulturæ carentibus electione.

3. De religioſis ſubditis eſt deciſio in *cap.fin.de Sepult.in 6.*in hæc verba: Religioſi niſi à propriis monaſteriis adeo forſitan ſint remoti, quod ad ea cùm moriuntur commodè portari non poſſint, nequeunt (cum velle,vel nolle careant) ſibi eligere ſepulturam, ſed ſunt apud ſua monaſteria tumulãdi. Ex cuius textus deciſione infertur religioſum eligere non poſſe ſepulturam,niſi à proprio monaſterio ita remotus ſit, vt nequeat commodè ad illud cum moritur,deportari. Neque obſtat ſepulturam concedendam eſſe religioſo eo tẽpore,quo iugo obediẽtiæ ſolutus ſit,vt inde inferas eligere poſſe. Nam eſto id locum habeat in muliere

muliere vxorata iuxta textum in *cap. De vxore, De sepultur.* vbi vxoratæ conceditur sepulturæ electio, eo quod electio ista, vt inquit textus, ad eum potius statum pertineat, in quo mulier soluitur à lege viri; non inde infertur religiosum eligere posse; quia vxoris subiectio est longe diuersa à religiosi subiectione; illa enim solum habet locum in his, quæ præiudicare possunt marito, non in aliis; eaque de causa inuito marito testari potest, & eligere sepulturam; quia in horum dispositione marito non præiudicat. At religiosi subiectio tam præiudicantia prælato, quam non præiudicantia spectat, quia est subiectio plena voluntatis ac proinde religioso non permittitur sepulturæ electio, benè tamen vxori: sic *gloss. dicto cap. fin. de sepultur. in 6. ver. sepulturam, Sanch. lib. 6. sum. cap. 14. n. 1.*

4. Hanc tamen doctrinam communiter doctores limitant ne procedat in religioso ita longè à proprio monasterio decedente, vt nequeat commodè ad illud sepeliendus deportari. Nam eo casu permittit ius, vt sepulturam eligere possit, cum propria nequeat ei concedi; colligitur ex *dicto cap. Religiosi de Sepultur. in 6.* per argumentum à contrario sensu, & tradit *gloss. ibi in fine, Abbas c. 1. num. 4. de sepultur. & cap. nimis iniqua de excessib. prælat. n. 2. per illũ text. Syluest. verbo sepultura q. 6. Nauarr. comment. 2. de Regular. n. 43. Man. Rodrig. quæst. regular. t. 3. q. 60. art. 2. vers. aduertendum, Sanch. lib. 6. sum. c. 14. n. 3.*

5. Sed quid si superior permittat religioso subdito eligere sepulturam, erit licita, & valida electio? Videtur non esse; quia textus in *dicto cap. religiosi* expresè decidit religiosos carere potestate eligendi sepulturam, esseque apud sua monasteria tumulandos, nisi ita remotè à proprio monasterio decedant, vt nequeant commodè ad illud deportari. Cum ergo textus sepulturam designet; & potestatem eligendi tollat, solumque in illo casu speciali absentiæ concedat; efficitur nec licentiam à prælato concedi posse, vtpote contra legem Pontificiam, nec electionem ex vi illius licitam, validamque esse. Cæterum verius videtur oppositum; posse inquam prælatum licentiam concedere, electionemque inde factam licitam, & validam esse. Moueor; quia prælatus eligere sibi sepulturam potest, vt dictum est, ergo potest religioso subdito facultatem eligendi concedere. Neque enim maiori potestate secum vti potest, quam cum subditis; si quidem tota potestas dispensandi secum prælato competens ex officio gubernandi subditos prouenit; atque adeo potius cum subditis, quam secũ vti illa poterit. Deinde *text. in cap. religiosi* ea ratione ducitur ad negandã religioso potestatem eligendi sepulturam, quia velle, vel nolle caret, hoc est quia caret voluntate propria à prælato independente. Quæ ratio solum probat non posse religiosum eligere sepulturam prælato inconsulto; at non probat ex eius licentia eligere non posse. Nam ea posita & velle, & nolle habet.

6. Sed cuius expensis hæc subditi sepultura, & prælati sibi sepulturam eligentis facienda est? Respondeo ex illis bonis, quæ ad huiusmodi effectum prælatus applicauerit; quia tam peculia religiosi, quam bona monasterij suæ dispositioni subduntur. Quod si prælatus non expressit, credendum est eius voluntatem fuisse, vt ex peculio defuncti dictæ expensæ soluantur; quia religioni vtilius est. Si autem prælatus, vel religiosus peculio carent, ex bonis monasterij soluendæ expensæ sunt. Neque mirum est, quod monasteriũ eam obligationem habeat; si quidem eã tenetur cum religiosus extra monasterium in loco remoto decedit sepultura non electa. Quia eo casu si religiosus peculio, vel beneficio caret, expensis monasterij sepelitur, vt tradit *Man. Rodrig. tom. 3. quæst. regular. quæstio. 60. artic. 3. & Sanch. lib. 6. sum. cap. 14. num. 4.*

7. Eo autem casu, quo religiosus in loco remoto decedit sepultura non electa, in parochiali, sub qua decessit, sepeliendus est; sicuti quilibet alius sæcularis in itinere moriens: tradit *glossa dicto cap. religiosi de sepultur. in 6. & ibi Anchar. Franc. & Dominic.* quos refert, & sequitur *Sanch. dicto cap. 14. n. 4.* Si autem eo in loco monasterium sui ordinis adsit, *Syluest. relato Anton. cap. 1. de sepultur. verbo sepultura q. 8. vers. secundum & Sanch. lib. 6. sum. c. 14. n. 4.* affirmant in eo sepeliendum religiosum esse, & non in parochiali, esto transeunter ibi commoratus fuerit. Et ratio esse potest; quia illud monasterium aliquo modo propriũ religiosi est. Cæterùm verius censeo in parochiali, sub qua decessit sepeliendum esse, si solum transeunter ibi extiterit; quia iure firmatum est quemlibet peregrinum, si ad sepulchra suorum maiorum deferri non potest, in parochiali illius loci, in quo decedit, esse sepeliendum, vt tradit *Syluest. pluribus relatis suprà.* At ab hac generali lege non inuenitur exemptus religiosus à proprio monasterio remotus, ergo ibi sicut & alij peregrini, sepeliendus est. Neque obstat ibi adesse monasterium sui ordinis; quia illud non est proprium; aliàs non posset eligere sepulturam, sed necessariò apud illud esset tumulandus. Notanter dixi, si solum transeunter ibi extiterit, nam si in illud monasterium missus fuerit causa perpetuæ residentiæ, apud illud sepeliendus est; quia est proprium, propriaque religiosi parochia. Atque ita docet *Glossa ex communi sententia eo cap. religiosi in casus positione.* Religiosi verò Societatis IESV cum nullam Societatis domum singulariter propriam habeant, sed quælibet domus, & collegium proprium cuiusque sit, si in eo loco decedant, vbi domus, vel collegium Societatis est, apud ipsum sunt sepeliendi, & non in parochiali, nec in cathedrali.

8. Superest dicendum de nouicio, quem certum est, eligere posse sepulturam; quia solum religiosis sepulturæ electio interdicta est. *cap. fin. de Sepultur. in 6.* At nouitius sub nomine religiosi in odiosis non venit. Deinde religiosis sepulturæ electio prohibetur; quia carent velle, & nolle proprio, quo tamẽ nouitius gaudet, & ita tenet aliis relatis *Sanch. lib. 6. sum. cap. 14. num. 10.* At si decedant non electa; in monasterio sepeliendi sunt. Tum quia monasterium est nouitij parochia, & prælatus parochus quoad sacramentorum susceptionem. Ergo etiam quoad sepulturam. Tum quia ita est cõsuetudine receptum, & priuilegiis religionum firmatum: sic *Syluest. verbo sepultura q. 8. dicto 7. Man. Rodrig. quæst. regular. q. 60. art. 2. fine, Sanch. aliis relatis dicto cap. 14. num. 11.* Neque ab hoc iure cadit nouitius, vt placuit Syluestro, quamuis voluntatem habuerit redeundi ad sæculum; nam dùm re ipsa non redit, domicilium acquisitum non amittit, *Sanch. dicto cap. 14. num. 11. fine.*

9. Quod si inquiras, cuius expensis nouitius sepeliendus sit? Breuiter respondeo, sepeliendum esse propriis expensis, si proprium habeat, nisi consuetudine introductum sit expensis monasterij sepeliendum esse. *Sanch. dicto cap. 14. num. 12.* At si proprio caret, monasterij expensis est sepeliendus; quia illius est membrum, & sub illius obedientia decessit. Quod adeo verum est, vt seclusa consuetudine parentes eius diuites obligari non debeant, eas expensas soluere; vtpote qui ab eorum cura separatus decessit, quamuis reuocabiliter, *Sanch. lib. 6. sum. c. 14. numer. 14.*

PUNCTUM XIV.

Quibus pœnis subiiciatur Religiosus delinquens à prælatis regularibus puniendus.

1. *Duplex genus pœnarum distinguitur.*
2. *Religiosus delinquens punitioni prælati subjectus est.*
3. *Quas pœnas spirituales prælatus regularis imponere possit.*
4. *Abbatissa pœnis spiritualibus coercere moniales non potest.*
5. *Prælato regulari interdicitur subditum delinquentem pœna mortis punire. Idem dicendum est de mutilatione, & verberatione publica.*
6. *An pœnâ triremium possit religiosus delinquens à prælato regulari condemnari? Arguitur pro parte negatiua.*
7. *Dicendum est prælatos regulares posse hanc pœnam infligere, & soluuntur rationes contrariæ.*
8. *Pœnam incarcerationis temporalis, seu perpetuæ, ieiuniorum, & alias similes potest prælatus infligere, & subditus tenetur in se exequi.*
9. *De pœna perpetui carceris, & triremis est difficultas, an obligati sint religiosi eas exequi. Proponitur ratio dubitandi pro parte negatiua, & soluuntur rationes contrariæ.*
10. *A sententia affirmatiua, vtpotè à communi recedendum non est. Et satisfit rationi dubitandi.*
11. *Si carcer sit ita durus, vt periculum vitæ timeas, fugere potes.*

1. DVplex genus pœnarum distinguere possumus; aliæ sunt pœnæ spirituales, aliæ corporales. Spirituales sunt, excommunicatio, suspensio, interdictum, irregularitas, & inhabilitas ad quæcumque beneficia, iura, & ministeria spiritualia. Corporales sunt, quæcumque corporis afflictio, & castigatio, incarceratio, infamatio, reprehensio, maximè si publica sit, deputatio ad vile ministerium, vel laboriosum, &c.

2. Religiosum igitur delinquentem subjectum esse punitioni prælati in competto est apud omnes; quia est pars communitatis religiosæ, quæ potestatem habet subditos delinquentes puniendi, tum ratione dominij ex professione acquisiti, tum ratione iurisdictionis à Pontifice concessæ. Verum est quòd potestate dominatiua spectata puniri religiosus graui pœna non potest. Non enim potest morti condemnari; neque perpetuo exilio, nec triremibus, aliisque pœnis similibus; quia hæ alienæ sunt à domestica, paternaque gubernatione, quam potestas dominatiua respicit. At spectata iurisdictionis potestate hæ omnes infligi possunt, si absque vlla limitatione iurisdictio concessa sit.

3. Et quod attinet ad pœnas spirituales quilibet prælatus regularis, etiam localis (nisi consuetudine, aut constitutionibus religionis limitatum sit) potest religiosum delinquentem censuris excommunicationis, suspensionis, & interdicti personalis innodare; quia hæc potestatis concessio, & correctioni delinquentis, illiusque punitioni maximè necessaria erat. Sic *Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 2. cap. 9. num. 4.* Notanter dixi *interdicti personalis*: nam locale interdictum cum non solum delinquentes, sed innocentes, & non subditos quodammodo afficiat, imponi non potest à prælatis regularibus. *Suar. dicto cap. 9. num. 5.* Irregularitas verò nunquam imponi potest; quia *text. in cap. is qui, de Sentent. excommunic. in 6.* expressè negat incurri extra casus à iure expressos, & consequenter negat prælato potestatem imponendi irregularitatem; nam si illam haberet, iam extra casus à iure expressos contraheretur irregularitas. Pœna item priuationis vocis actiuæ, & passiuæ, inhabilitatisque ad officia, & munera religionis certum est religiosum à suo prælato puniri posse. Tum quia ita vsus obtinuit. Tum quia illa munera, honores, & officia à religione conceduntur, quæ optimè potest subditos delinquentes ab eorum vsu, & possessione remouere, illorumque concessioni consensum non præstare. *Suar. dicto cap. 9. num. 9.* Alias autem inhabilitates, & pœnas spirituales à iure statutas imponendas ob aliquod delictum, si alienæ non sunt à religiosis, & in ea religione tali delicto non est aliqua pœna imposita, potest & debet saltem ex honestate superior subdito delinquenti imponere; quia in pœnarum impositione debet ius sequi; cum ergo proprium non habeat, communi conuenit adhærere: ex obligatione tamen ad id non tenetur; cum aliàs iustè iudicare possit, pœnasque delicto proportionatas imponere, iure naturali spectato.

4. Dixi *prælatum regularem*. Nam Abbatissa his spiritualibus pœnis coërcere, punireque non potest moniales delinquentes; quia iurisdictione ecclesiastica caret, solumque à Pontifice conceditur potestas dominatiua gubernationi domus necessaria. Quod si aliquando priuilegium excommunicandi, suspendendi, vel interdicendi subditas inueniatur Abbatissis concessum, non est intelligendum de propria excommunicatione, suspensione, & interdicto, sed de quadam separatione à communibus actionibus aliarum monialium; & casu quo de propriis censuris esset priuilegium, credi debet ipsis Abbatissis concedi personæ designationem, qua posita Pontifex censuram ipso facto profert, vt latius hæc prosequitur *Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 2. cap. 9. à num. 10. vsque in finem.*

5. Quoad pœnas corporales attinet, certum est, nulli prælato regulari, necdum iudici ecclesiastico concessum esse subditum delinquentem pœna mortis punire; quia id interdicitur *cap. cum non ab homine de iudiciis.* At sicut iudici ecclesiastico datum est in aliquibus casibus declarare clericum delinquentem pœna mortis dignum esse, illumque priuilegio clericali denudatum iudicibus sæcularibus puniendum tradere: sic videtur prælatum regularem comparatione suorum subditorum id facere posse. Sed contrarium est omnino dicendum, nam esto prælatus regularis possit religiosum à suo consortio eiicere; at non potest clericali priuilegio omnibus religiosis concesso denudare; si quidem eiectum religioso statu non denudat. Sæcularis autem iudex nequaquam hunc eiectum, & à prælato regulari punitum, punire insuper potest ob delicta in religione commissa. Tum quia commissa sunt in alieno territorio. Tum quia sunt iam per sententiam definitiuam punita; imo neque punire potest ob delicta postmodum committenda, cum non ipsi, sed episcopo subiiciatur, quippè est religiosus; ac proinde persona ecclesiastica priuilegio fori

fori gaudens: sic *Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 2. c. 10. n. 1. & 2.* Idem quod dictum est de pœna mortis, dicendum est de pœna mutilationis; prælatis inquam regularibus datum non esse hac pœna suos subditos punire; quia & aliena est à religiosa pietate, & eiusdem rationis cum pœna mortis. *Suar. dicto c. 10. n. 3.* De verberatione publica per plateas, & vias ciuitatis consuetudo obtinuit, ne à prælatis regularibus imponatur; quia religiosum statum, imo & ecclesiasticum dedecet, ob quam causam nec clericis sæcularibus imponitur. *Suar. supra.*

6. De pœna triremium est grauis difficultas; an possit religiosus delinquens ad illam subeundam à prælatis regularibus condemnari? Et ratio difficultatis est; quia est nimis dura, & acerba, & consequenter à pietate religionis aliena; at ex alia parte est nimis periculosa saluti spirituali damnati ob prauum continuum exemplum aliorum reorum ibi adstantium, & innumeras peccandi occasiones, quæ in illo misero statu occurrunt. Regulares autem prælati in sua gubernatione spiritualem subditorum salutem primò spectare debent, nequeunt ergo suos subditos hac pœna punire. Præterea nequeunt regulares prælati condemnare religiosum verberibus per laicum infligendis; quia est contra decisionem *text. in cap. vniuersitatis de sentent. excommunicat.* At triremibus damnati verberibus sæpè afficiuntur à laico. Ergo prælati regulares non possunt religiosum triremibus damnare. Neque satisfacit, si dicas in supradicto textu solum prohiberi condemnationem directam verberibus subeundis; non tamen indirectam, & per accidens, vti in præsenti contingit. Non enim prælati regulares verberibus afficiendum religiosum tradunt, sed tradunt triremibus. Quod si ibi verberibus afficiatur, prælato regulari imputandum non est; quia suæ condemnationi est per accidens. Non inquam satisfacit; nam vt rectè arguit *Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 2. cap. 10. n. 6.* vel illa flagellatio licita est, vel non? si licita; ergo cessat lex lata in *dicto cap. vniuersitatus* interdicens religiosum à laico verberari, quod non est dicendum. Si illicita; ergo illicitè prælatus regularis religiosum triremibus condemnat; quippè moraliter huic actioni peccaminosæ cooperatur, cum facilè possit illam excusare.

7. Cæterum omnino dicendum est, prælatos regulares potestatem habere hanc pœnam subditis infligendi, si delictum ea pœna dignum sit; quia est nimis graue, & scandalosum, neque occurrit alia pœna, quo commodè puniri possit, & scandalo dato fiat satisfactio: sic tradit latè *Nauarr. com. 3. de Regularib. n. 53. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 2. cap. 10. num. 3. & seqq. supponit Sanch. lib. 6. sum. cap. 8. num. 16.* & alij plures inquirentes, an sic damnatus possit fugere. Ratio huius potestatis ex praxi, & consuetudine satis in religionibus recepta (vidente, & consentiente Pontifice) desumitur. Neque rationes in contrarium vrgent. Non prima, nam esto pœna nimis dura sit, & acerba, non est tamen aliena à religiosa pietate, cum delictum graue, & scandalosum est: pietas enim non est contraria iustitiæ, & charitati; imo cum hæc pietas præcipuè in communitatem potius quàm in singulares personas exerceri debeat, & religiosæ communitati sæpè expediat delictum religiosi scandalosum grauissima pœna punire in aliorum exemplum; efficitur sanè dictam pœnam triremium ob delictum graue, & scandalosum impositum, cui alia via nequit satisfieri, alienam non esse à religiosa pietate. Neque item vrget secunda ratio desumpta ex periculo peccādi; quia id est per accidens, & ob bonum religionis permitti potest. Fateor tamen prælatos regulares frequenter in pœnis imponendis salutem spiritualem subditorum delinquentium spectare debere; at in aliquo casu raro, & extraordinario non tam illorum salutem, quam salutem aliorum religiosorum, & religionis commune bonum spectari debet. Neque item vrget tertia ratio ex *cap. vniuersitatis* desumpta; quia responderi potest in eo textu prohiberi verberationem per laicum, quæ fit in correctionem fratris, & more religioso; non autem verberationem in aliorum exemplum, & sæcularibus, infamibusque reis communem, quam certè consuetudo obtinuit fieri per laicum posse, sicuti fit, cum opus est religiosum torqueri.

8. Pœnam incarcerationis temporalis, seu perpetuæ in alienum, & remotum monasterium constat à prælatis regularibus sæpè infligi; quia sic expedit, tum religioso delinquenti, tum aliorum exemplo, tū bono conuentus, in quo deliquit. Aliæ item pœnæ leuiores, ieiunij, leuis flagellationis, deputationis ad officia vilia, & abiecta passim religiosis imponuntur, ad quarum impositionem non est opus Ecclesiastica iurisdictione, sed ex potestate dominatiua, quam Prælati ex professione acquirūt, eas infligere possunt; eàque de causa monialium Abbatissæ hæc potestas concessa est. Religiosi verò non solùm tenentur eas pœnas patienter subire, cùm de facto imponuntur, sed eas in se exequi, si ita à Prælatis præcipiatur; quia est præceptum de re non nimis ardua, & difficili, & tradit *Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 2. c. 10. n. 10.*

9. De pœna perpetui carceris, & triremis est difficultas; an obligati sint religiosi eas exequi, si fugere possunt? Ratio difficultatis est; quia *tract. de legib. disp. 2. punct. 4.* probauimus sæcularem his pœnis damnatum licitè fugere posse; quia extra humanam potestatem esse videtur obligare reum, vt in seipsum exequatur pœnam ita acerbam, & duram. Sed votū obedientiæ non est censendum aliter obligare, quàm præceptum; quia obligatio voti est instar præcepti. Ergo cùm præceptum humanum ad exequendam illam pœnam non extendatur, neque etiam votum extendi debet: & ita tenet *Bannes 2. 2. q. 69. art. 4. post 5. conclus.* & indicat *Suar. t. 4. de relig. tract. 10. lib. 11. cap. 3. n. 4.* Neque hæc fuga aduersari videtur *Trident. sess. 25. cap. 4. de Regular.* prohibenti religiosis, ne à suis conuentibus sine licentia recedant, etiam prætextu accedendi ad superiores, nisi ab eis fuerint vocati; quia si fuga est à triremibus, non est recessus à conuentu; si autem est à carcere conuentus, non tam est recessus à conuentu, quam ab illius carcere, & à pœna ob delictum imposita, neque dici debet illa fuga recessus, cum non animo vagandi fiat, sed quædam iure naturæ concessa interpellatio, & defensio à tam duro, & acerbo grauamine. Quod si dicas, te obligatum esse obedire prælato secundùm regulam præcipienti; at cum tibi præcipit ob delictum commissum in carcere, vel triremibus manere, secundùm regulam præcipit, ergo obedire teneris? Responderi potest concedendo præcipere superiorem secundùm regulam, cum tibi præcipit manere in carcere, vel triremibus absque resistentia; quia secundùm regulam diuinam, & naturalem est, ne condemnatus sententiæ iustæ resistat, resisteret enim Dei ordinationi. At si præcipiat tibi manere absque potestate fugiendi contra regulam naturalem præcipit; ac proinde nullum est præceptum. Quod si iterum vrgeas, te obligatum esse ex voto obedientiæ eo in loco manere, quo superior iustè iudicauerit, *argum. text. cap. quorundam, & cap. si religiosus de electione lib 6.* at iustè iudicauit; cum te ad perpetuum carcerem, vel triremes condemnauit, Ergo ab eo loco absque licentia prælati recedere non potes. Respondeo negando consequentiam: concedo

cum

enim ex voto obedientiæ te obligatum esse manere, vbi superior iustè iudicauerit; nego tamen iustè iudicare, si iudicet te debere liberè, & absque fugæ potestate in carcere, vel triremibus manere; benè tamen si iudicet te debere ibi manere detentum nulla resistentia facta.

10. Fateor animum esse propensum in supradictam sententiam: at quia opposita communi doctorum calculo firmata est, nolo ab ea recedere: docuit eam *Caietan. 2. 2. q. 69. art. 4. in respons. ad secundam conclus. Nauarr. com. 4. de Regular. num. 63. Salcedo pract. cap. 137. vers. sed vtrum, & vers. imo circa carcerem. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 2. cap.* 10. *n.* 10. *Sayro in claui regia lib. 12. cap.* 18. *num. 9. Manuel. quæst. regular. t. 2. q. 22. art. 6. Sanch. lib. 6. cap. 8. num.* 12. *&* 16. Ratio est; quia negari non potest, te obligari posse ex voto obedientiæ non solum ad sustinendam iustam pœnam carceris, & triremis, sed etiam ad eam non fugiendam, cum condemnatus fueris: at sic est præsumendum te obligari velle, cum votum obedientiæ emittis, si quidem ferè omnes doctores eam tibi obligationem imponunt. Ergo fugere non potes. Et ex his soluitur ratio dubitandi. Nam esto ex præcepto, & lege absolutè sumpta obligari non possis ad non fugiendum carcerem asperum, & durum; at ex voto obedientiæ obligari potes, quia ita vouisti.

11. Illud vero certius est, si carcer sit ita durus, vt merito periculum vitæ timeas; eo quod cibo conuenienti ad vitæ sustentationem priuaris, vel humi cubare cogeris, vel penè nudus existere media hyeme, & in loco humido, & frigido, vel aliam ob causam, te posse fugere; quia esto illa pœna iusta esset, non est credendum te voto voluisse priuari libertate illam fugiendi, si commodè possis; cum sit contra inclinationem naturalem, quam homines habent propriam vitam conseruandi; sic ex communi sententia testatur *Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 2. cap. 10. in fine n.* 11. Quod à fortiori procedit, si hoc periculum vitæ non ex pœna imposita per sententiam iustam, sed ex modo illam exequendi prouenires; quia hæc est manifesta iniuria; ac proinde credi non debet te voluisse ad illam sustinendam obligari: sic sustinent *Nauarr. com. 4. de Regularib. num. 64. corol. 7. & 8. Salcedo pract. c.* 137. *§. est tamen, Sayro claui regia, lib. 12. cap. 18. num.* 10. *Sanch. lib. 6. sum. cap. 8. n. 14.* vbi merito addit idem esse dicendum casu quo sententia reipsa iniusta sit, esto sit iusta secundùm allegata, & probata. Quia eo casu non teneris præcepto superioris obedire, vtpotè falsæ præsumptioni innitenti.

PVNCTVM XV.

An religiosus ita obligatus sit superiorum sententiis obedire, vt nullo modo ei permittatur appellatio.

1. *Videtur religiosis esse interdicta appellatio.*
2. *Varij casus distinguuntur.*
3. *Si prælatus in infligendis pœnis iustitiæ terminos non excedat, appellare non potes; benè tamen querelam, vel supplicationem interponere apud superiorem maiorem.*
4. *Si prælatus terminos iustitiæ in grauibus pœnis imponendis excedat, licitum tibi est remedio appellationis vti.*
5. *Hæc tamen appellatio prius ad prælatos domesticos, quam ad Nuncium, vel Pontificem deferenda est.*
6. *A leui præcepto, ordinariaque correctione non permittitur appellatio.*
7. *Vt in causis grauibus appellationem interponere possis, debet esse excessus prælati manifestus.*
8. *Apponitur discrimen inter clericos, & religiosos circa appellationis interpositionem.*
9. *An eo casu quo potes appellationem interponere, possis (si occasio non suppetit appellandi) ad superiorem maiorem nulla petita ab inferiori licentia iter arripere? Negat Suar.*
10. *Verius censeo oppositum. Et satisfit rationi à Suar. adducta.*
11. *Licet tibi recusare superiorem suspectum, quando times te iniustè vexaturum.*

1. Videtur religiosis omnino interdictam esse appellationem. Nam in *cap. ad nostram de appellationib.* dicitur: Remedium appellationis non ideo est inuentum, vt alicui à religionis, & ordinis obseruantia exorbitanti debeat in sua nequitia patrocinium exhibere, & *cap. reprehensibilis eodem tit.* inquit: Statuimus ne subiecti contra disciplinam ecclesiasticam in vocem appellationis erumpant, & in fine subditur: præcipuè hoc in religiosis volumus obseruari, ne religiosi cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi contra regularem prælati sui, & capituli disciplinam appellare præsumant, sed humiliter, ac deuotè suscipiant, quod pro salute sua fuerit eisdem iniunctum: idem ferè habetur in *cap. licet de officio ordinarij.* Deinde supradicta appellationis denegatio manifestissimis priuilegiis à Sede Apostolica religionibus concessis confirmata est, vt constat ex iis, quæ refert *Sorbus in compend. priuileg. mendicant. verbo appellare num.* 1. 2. *&* 3. & habentur in *compend. priuileg. societatis* IESV *verbo appellatio.* Quibus priuilegiis, & decretis plures religiones adhærentes vocem appellationis à se excluserunt, vt habetur in *lib. monumenta ordinum concess.* 499. & specialiter de ordine prædicatorum tradit *Armilla verbo accusatio in fine.* Ratio verò, qua credendum est Pontificem motum esse ad denegandum religiosis appellationis remedium fuit, vt bono nomini religionis, & specialiter religiosorum quieti, & tranquillitati prospiceret, quæ non leuiter ex concessa appellatione læderentur. Neque obstat appellationem esse naturalem quandam à iure introductam defensionem *cap. omnis oppressus 2. q. 6. cap. suggestum de appellationib. leg. 1. ff. de appellationib.* defensionemque naturalem tolli non posse, *clement. pastoralis de re iudicata ad finem,* quominus ad bonum commune religionis non debeat interdici; præcipuè cum hoc interdictum liberè à religiosis admittatur professionem emittentibus in religione dictis priuilegiis gaudente, easque constitutiones habente.

2. Cæterum vt distinctè in hac grauissima quæstione procedamus, aduertendum est, appellationem interponi posse; eo quod prælatus limites iustitiæ excessit in pœnis imponendis, vel quia intra limites iustitiæ vsus est summo rigore. Deinde potest esse appellatio à pœna graui, & infami, qualis esset carcer perpetuus, vel triremis, vel dira repetita verberatio; vel à pœna leui, quæ ob frequentes defectus imponitur. His positis:

3. Dico primo, si prælatus in infligendis pœnis iustitiæ

iustitiæ terminos non excedit, nequis ab eius sententia appellare. Quia eo casu non grauaris à prælato, sed à tuo delicto, neque tibi prælatus vllam iniuriam infert summo rigore vtens, tametsi nullam gratiam faciat: sic *Suar. tom. 4. de relig. tract. 8. lib. 2. cap. 11. num. 9.* & supponunt ferè omnes doctores concedentes appellationem tantummodo vbi est excessus, & grauamen.

Verum etsi in supradicto casu non tibi licitum sit appellare; at querelam, vel supplicationem interponere apud superiorem maiorem, vt ipse ex officio rigorem mitiget, omnino licet; quia per hanc querelam, & supplicationem superioris ius inferioris rigide iudicantis non læditur, cum illum non impediat ad executionem sententiæ procedere, neque causam ad superiorem maiorem deuoluat: sic *Nauarr. lib. 2. consil. tit. de sentent. & re iudic. cons. 2. aliàs tit. de appellat. cons. 5. num. 8. Man. Rodrig. t. 1. quæst. regular. q. 29. art. 2. Sayro claui regia lib. 12. c. 17. n. 38. Suar. t. 4. de relig. tr. 8. lib. 2. c. 11. n. 6. & 7. Sanch. lib. 6. sum. cap. 9. n. 110. fine.*

4. Secundo dico, si prælatus terminos iustitiæ in grauibus pœnis imponendis excedat, licitum tibi est remedio appellationis vti, præcipuè si per viam querelæ, & supplicationis non reputas satis tibi esse subueniendum; quia eo casu appellatio est remedium necessarium ad propulsandam superioris iniuriam, neque credendum est te voluisse in professione huic remedio renunciare. Tum quia ea renunciatio religioni vtilis non est, ne prælatorum iniquitatem foueat. Tum quia ex nullo iure, vel priuilegio colligitur; hæc enim prohibent appellationem à correctione regulari, non à graui iniuria. Nam ea stante concessum est appellationis remedium, *cap. de priori de appellationib.* vbi grauiter iubetur puniri quidam Prior, eo quod appellationi ad Sedem Apostolicam non detulerit; cum omnibus concessum sit ad sedem Apostolicam appellare posse, *cap. ad Romanam 2. q. 6.* Idem constat ex *cap. licet de officio ordinar. & cap. super quæstionum, de officio delegat.* & expressè Cistercienſibus appellatio concessa est in causa denegatæ iustitiæ, aut pro notoria iniuria, vti refertur in *compend. priuileg. societatis. verbo appellatio §. 2.* Et licet fratribus Franciscanis interdicta sit appellatio ad sæcularia tribunalia sub excommunicationis pœna per *Gregor. XIII. in bulla* incipiente, *quoniam nostro pastorali, anno 1575.* concessa tamen est ad Generalem, & ad protectorem ordinis, & Pontificem. Idemque declarauit *sacra Cardinalium congregatio anno 1587. & Sixtus V. anno 1588. in bulla* incipiente: *Ad Romanum spectat Pontificem*, provt refert *Sorbus in compend. priuileg. mendicant. verbo appellare, in suis annotationib. §. 1.* Ergo in huiusmodi casu omnino appellatio concedenda est: atque ita sustinent *Nauarr. com. 3. de Regularib. circa finem num. 51. & lib. 2. consil. tit. de appellation. cons. 4. Azor. tom. 1. instit. moral. lib. 12. c. 11. q. 7. & 8. Sayro claui regia lib. 12. cap. 17. num. 38. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 2. cap. 11. n. 11. Sanch. lib. 6. sum. cap. 9. n. 110.*

5. Hæc tamen appellatio prius est ad prælatos domesticos deferenda, quam ad Nuntium, vel Pontificem; quia religionis honori, non leuiter expedit, si suorum religiosorum causæ intra priuatos parietes contineantur, neque extra ad sæcularia tribunalia prodeant, vt optimè docuit *Sotus lib. 5. de instit. q. 6. art. 3. vers. at vero, Cordub. Arag. Salon. Sayro, Man. Valen. relati à Sanch. dicto cap. 9. num. 108. Suar. lib. 2. cap. 11. n. 13.*

6. Dixi appellationem posse interponi in causis grauibus, seu cum graues pœnitentiæ imponuntur: nam à leui præcepto, ordinariaque correctione nullatenus censeo esse permittendam ob bonum ipsius religionis, quæ sine dubio graue nocumentum inde pateretur, disciplinaque religiosa facilè corrueret; cum raro vlla correctio executioni mandari posset, tum ob dilationes, tum ob fraudes, & negociationes, quæ in tali appellatione intercederent: eaque de causa censeo non tam ex iure positiuo, & priuilegiis religioni concessis, quàm ex vsu, consuetudineque recepta in his causis appellationem non admitti; sed deuotè, ac humiliter suscipiendum esse quidquid fuerit iniunctum: & ita tradit aliis relatis *Sanch. lib. 6. sum. cap. 9. num. 109. Suar. tom. 4. de relig. tract. 8. lib. 2. cap. 11. num. 12.*

7. Aduertere tamen debes, vt in causis grauibus appellationem interponere possis, debere excessum prælati esse manifestum: nam dubium excusare te non potest ab executione legis certæ prohibentis appellationem, quod satis indicat *text. in cap. ad nostram*, vbi non obstante religiosi appellatione iubetur prælato, vt eum corrigat, & castiget, & ita tradit *glossa ibi, & Couaru. pract. cap. 23. vers. sexto, Suar. aliis relatis dicto c. 11. n. 10. Sanch. lib. 6. c. 9. n. 110.*

8. Hinc deduces, quid speciale sit in religiosis potius quam in clericis sæcularibus in materia appellationis. Clericis inquam sæcularibus appellatio absolutè conceditur à grauamine; eaque de causa grauamen dubium sufficit ad appellationem interponendam, iuxta *textum in cap. cum speciali §. porro de appellationib.* at religiosis absolutè appellatio interdicta est; ac proinde ad sui permissionem grauamine manifesto indiget. Deinde religiosi appellantes exprimere debent causam appellationis, vt teneatur iudex appellationi deferre. Nam cum appellatio absolutè illis interdicta sit, & solum permissa, cum prælatus modum excedit, necesse est excessum exprimere, vt inde iudici constet appellationem legitimam esse; aliàs poterit vt iniquè factam repellere: sic *Abbas cap. ad nostram num. 9. de appellationib. & ibi Felin. & in cap. quoad consultationem num. 20. de sentent. & re iudicata, Nauarr. lib. 2. consil. tit. de appellationib. cons. 2. aliàs 1. Sanch. aliis relatis lib. 6. c. 9. n. 105.*

9. Sed inquires; an eo casu, quo potes appellationem interponere ob grauamen manifestum, possis (si occasio non suppetit appellandi) ad superiorem maiorem nulla petita ab inferiori licentia iter arripere? Negat *Suar. tom. 4. de relig. tract. 8. lib. 2. c. 11. num. 15.* Mouetur ex *Trident. sess. 25. cap. 4.* prohibente religiosis à suis conuentibus recedere etiam prætextu ad superiores suos accedendi, nisi ab eisdem missi, aut vocati fuerint. Ergo prohibet concilium supradictum recessum. Tum quia recessus à monasterio etiam prætextu accedendi ad superiorem nulla causa vrgenti semper fuit prohibitus, sed concilium aliquid nouum prohibere intendit, vt indicant illa verba: *Nec liceat regularibus.* Tum quia non satis concilium religiosorum vagationi prouideret, si hunc recessum non interdiceret. Neque obstat ex hac prohibitione graue nocumentum religioso grauato accidere; quia illud ob bonum religionis, ne aliis inquam detur occasio vagandi tolerare debet. Quapropter inquit Suar. in foro exteriori, nunquam hic recessus iudicandus est licitus. In foro autem conscientiæ solum quando vel magnum commune bonum euidenter periclitaretur, vel extrema necessitas immineret alicuius grauissimi, & irreparabilis nocumenti. Quod raro contingere potest. Adde ex hoc furtiuo discessu frequenter scandalum graue sequi, quod cuilibet temporali nocumento præferendum est.

10. Nihilominus verius censeo, te posse in supradicto

dicto casu iter ad superiorem arripere, si occasio non suppetit interponendi appellationem, vel supplicationem, neque superiorem grauantem licentiam præsumis concessurum; sic docuit *Nauarr. com. 2. de Regularib. numero 61. & com. 3. numero 51. Ad. 4. Azor. tom. 1. instit. moral. lib. 12. capite 11. quæst. 7. Eman. Sa verbo, religio, numero 71. Man. Rodrig. quæst. regular. t. 1. quæst. 30. articulo tertio, & in sum. cap. 43. num. 1. Sayro in claui regia, libro duodecimo, cap. 17. numero 40. Barbosa remission. concil. dicta sess. 25. capite 4. Sanch. lib. 6. sum. cap. 8. numero 17. Suarez* sibi contrarius *tom 4. lib. 3. de relig. cap. 1. numero sexto*, Ratio est; quia si eo casu permissa est verbalis appellatio, etiam permitti debet appellatio realis, quæ facto ipso fit, iuxta *textum in cap. dilecti 2. de appellationibus*. Neque Concilium *sess. 25. capite quarto, de Regular.* credendum est hunc progressum interdixisse; quia interdiceret defensionem naturæ debitam, neque item præsumi potest voluisse te astringere ad petendam licentiam à superiore grauante, quando moraliter es certus petitam non fore concessurum; sed potius times ob id esse amplius grauandum. Neque obstat nihil nouum prohibere Concilium; sufficit enim si prohibitionem antiquam, & non satis cognitam renouet. Præterquam quod eo decreto aliquid nouum inducit, scilicet, ne recedant regulares à suis conuentibus etiam prætextu accedendi ad superiores, nisi ab eisdem missi, vel vocati in scriptis sint; alioquin puniendi sunt tanquam desertores instituti, quod certè antiquo iure cautum non erat. Item ne accedant nisi ob propulsandam iniuriam grauem, & manifestam, quæque alia via commodè reparari non potest, sicuti diximus de verbali appellatione: sic *Azor. & Sanchez locis citatis*. Neque item recedant, si scandalum, & religionis perturbatio, quæ ex fuga præsumuntur prouentura, præponderent religiosi detrimento: sic *Sanchez dicto capite octauo, numero decimoseptimo, Suarez vtroque loco*. His conditionibus positis non peccas iter arripiendo ad superiorem; quia non voluntate, sed necessitate coactus à monasterio recedis, & ad superiorem pergis. Neque ordinarius te punire potest, si sufficienter ex hac legitima occasione fugisse probes, vt benè tradit *Nauarr. com. 3. de Regularib. numero quinquagesimoprimo, ad 4. Sayro eo capite 17. numero quadragesimo, Man. Rodrig. quæst. regul. t. 1. quæst. 30. articulo quarto, Sanchez libro sexto, sum. cap. 8. numero decimooctauo. Suar. d. t. 4. de relig. lib. 3. cap. 1. num. 6.*

11. Rursus inquires, quando tibi licitum sit recusare superiorem suspectum, & recusatio admittenda sit? Breuiter respondeo, tibi licere quoties certitudine morali times superiorem grauiter, & iniustè te vexaturum: quia stante graui, & iniusta vexatione tibi licet appellatio, vt dictum est. Ergo licet recusatio ad vitandam eam grauem, & iniustam vexationem. Eo enim casu, quo permittitur appellatio, permittitur antecedens recusatio, vt colligitur manifestè ex *textu in cap. super eo el 2. de appellationibus* per argumentum à contrario: sic tradunt *Abbas cap. cum speciali §. porro, numero tertio, de appellationibus & ibi Franc. numero quarto, Præposit. in fine, & alij quos refert, & sequitur Sanch. libro 6. sum. c. 8. in fine numero 111.*

* * *

PVNCTVM XVI.

Qualiter religiosis fuga à religione interdicta sit. Et sub qua pœna?

1. *Graue peccatum cōmittis fugam arripiendo.*
2. *Dupliciter à religione fugere potes, si fugias animo redeundi, eris fugitiuus, si eo animo careas, eris apostata.*
3. *Huic sententiæ refragatur Suar. validissimis fundamentis.*
4. *A communi sententia recedendum non est, & satisfit fundamentis Suar.*
5. *Explicatur definitio apostasiæ.*
6. *An censendus sis apostata, si fugias à tua religione, & aliam ingrediaris? Communis sententia negat.*
7. *Opposita sententia satis probabilis, & verior est.*
8. *Profugitiuo quatenus talis est, nulla est pœna, nec censura ipso iure lata.*
9. *Sub verbo generali recedere, dimittere, deficere à religione fugitiui non apostatæ comprehenduntur.*
10. *Aduersus apostatas iure communi spectato nullæ sunt censuræ, nec pœnæ ipso iure latæ.*
11. *Expenditur textus in cap. 2. Ne clerici, vel monachi.*
12. *Secundo expenditur textus in cap. fin. de Apostat.*
13. *Tertio expenditur bulla Pij IV. quæ incipit: postquam diuina bonitas.*
14. *Prælatus religionis capere, & incarcerare, aliisque pœnis afficere apostatas potest, etiam extra proprium territorium.*

1. NEmini est dubium, te graue peccatum committere hanc fugam arripiendo; quia te subtrahis à potestate prælati, cui obediendo per professionem tradidisti; ac proinde peccas tum contra iustitiam lædendo ius superioris, tum contra iustitiam lædendo ius superioris: tum contra religionem votum obedientiæ transgrediendo. Est enim specialiter religiosis hæc fuga interdicta à *Trid. sess. 25. c. 4. de Regul.* ibi: nec liceat regularibus à suis conuentibus recedere. Omitto circunstantiam scandali, quæ semper eam fugam comitari solet.

2. Dupliciter autem à religione fugere potes. Primò animo aliquo tempore vagandi, & postmodum ad religionem redeundi. Secundò animo nunquam redeundi. Si fugias animo redeundi, es fugitiuus; at si eo animo cares, eris apostata: sic communiter doctores tradunt verbo apostasia à religione. *Caiet. 2. 2. quæst. 12. artic. 1. dub. 2. & ibi Bannes, & Arag. Valen. disput. 1. quæst. 12. pun. 1. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 15. num. 109. Azor. t. 1. lib. 12. cap. 16. q. 1. Man. Rodrig. quæst. regular. t. 1. quæst. 30. art. 1. Sanch. lib. 6. sum. cap. 8. num. 2. & alij apud ipsos.* Neque ad hanc fugam, vel apostasiam necessaria est habitus religiosi dimissio. Nam eo retento te à potestate prælati subtrahere potes, fugamque, & apostasiam committere: sic docent *Bannes, Arag. Valen. & Man. Rodrig. supra, Sanch. n. 3. Azor. c. 17. q. 6.*

3. Huic

3. Huic communi sententiæ refragatur *Suar.t.4.de relig.tr.8.lib.3.c.1.n.11.& c.2.n.14.* existimans fugitiuum esse, qui à religione fugit animo breui tempore redeundi, apostatam verò esse, qui fugit animo extra religionem diu commorandi; quia diuturna commoratio moraliter perpetua censenda est. Probat suam sententiam primò: Quia multi ex antiquioribus indicant sic à religione recedentem esse apostatam, vt patet ex *Innocent.Panormit.& aliis in cap.vlt. de renunciat.& in c.intelleximus de atate, & qualit.* Secundò, quia aliàs monachus dimittens habitum animo vagandi, & militandi per aliquot annos, & post modum ad religionem redeundi, non esset apostata censendus contra communem modum loquendi, & prælatorum sensum, qui hos tanquam veros apostatas puniunt. Tertiò clericus in sacris, qui dimisso habitu sæculariter viuit, verè, & propriè cēsetur apostata ab ordine; tametsi animū habeat clericalem habitum iterum reassumēdi. Ergo idē est in apostasia à Religione. vtraq; enim apostasia consistit in retrocessione à perfectiori statu. Si igitur in ordine datur vera retrocessio absque animo perpetuitatis, etiam in religione cōcedi debet. Quartò probat; quia ad verā retrocessionē necessarius non est animus nunquam redeundi ad priorē statum. Sed eo ipso, quo vellet cadere à priori statu, & in aliū conuerti, censetur retrocedere; tametsi animū habeat postmodū redeundi, vt qui recedit à fide absolutè est apostata, esto animum habeat ad fidem iterū redeundi, & qui peccat mortaliter, & à gratia Dei cadit, simpliciter retrocedit à via salutis, quamuis eodē tempore animum habeat postmodum pœnitendi. Ergo interio nunquam redeundi ad priorem statum non est de ratione apostasiæ. Ergo in fuga diuturna præcipuè cum habitus dimissione coniuncta vera apostasia sita est. Quod si inquiras, quanta debeat esse temporis mora, vt apostata esse censearis? Respondet *Suar.d.lib.3.c.1.n.25.* prudentis arbitrio æstimādum esse, neque hoc nouum videri debere; si quidem in excommunicatione incurrenda ob dimissionem habitus ad prudentis arbitrium recurrimus. Quoties igitur tanto tempore extra potestatem prælati commoraris, vt merito censeri possis permanenter, & stabiliter extra religionem viuere, verè es apostata. Vnde si à principio extra septa monasterij egrediaris animo diu vagandi, vel vagādi quousque aliter tibi expedire iudicaueris, apostata cēsendus es, & pœnas apostatarū incurris. Pro hac sententia nullum sibi patronum Suar. adducit, at fauet illi *D. Antonin.2.p.tit.12.c.6.paulo post princip.& 3.p.tit.16.c.5.§.3.Tab.verb.apost.q.14.n.17.& ibi Armill.n.6.*

4. Nihilominus à communi, & frequentissima doctorum sententia exigente ad veram, & propriā apostasiam à religione animum nunquam redeundi ad priorem statum, recedendum non est. Omnes enim DD. fugitiuum ab apostata distinguunt; at si ex supradicto animo non distinguuntur, non apparet inter eos firma distinctio: præcipuè cum omnes supradictæ rationes probent apostatam esse qui à religione fugit animo breui tempore redeundi, sicuti esset apostata à fide eam ad horam relinquens, & à via salutis eo ipso, quo à gratia cadit, & ab ordine, si sæculari habitu indutus per aliquot dies incedit. At neque ipse Suarez hoc admittit. Ergo censendum est fugitiuum esse qui fugit animo reuertendi, apostatam vero qui eo animo caret. Neque obstant rationes in contrarium adductæ. Ad primam concedo aliquando Doctores fugitiuum apostatam appellare, sed hoc intelligitur largè, & impropriè, quod ex eo conuincitur; quia pœnis apostatis impositis negant affici fugitiuum. Ad secundam admitto te fugientem à religione, diuque in fuga perseuerantem reputari apostatam, & tanquam apostatam puniri; quia præsumeris animo non reuertendi fugere. At si eum animum habeas in foro cōscientiæ pœnis apostatarum puniendus nō es. Ad tertiam concedo apostatam ab ordine esse, si constitutus in sacris habitum clericalem dimittis, & sæcularem induis tempore sufficienti, vt laicus communiter reputeris. Nam cum habitus in signum clericalis ordinis deportari præcipiatur, si eo te ita denudas absque causa, vt ex communi modo procedendi clericus non reputeris, apostata ab ordine iudicaris; tametsi animum habeas post modum clericalem habitum assumendi. Non sic in apostasia à religioso statu: hæc enim consistit in recessu ab obedientia secundum quod promissa est: cum autem sit promissa in perpetuum, & per totam vitam, non es censendus ab ea apostatare simpliciter, & absolutè, si animum habeas limitato tātum tempore recedendi, sed solum apostatare ex parte incompletè, & secundum quid. Secus est in apostasia ab ordine contingente ex dimissione habitus: nam cum huiusmodi habitus in signum ordinis deferatur, eo dimisso cessat signum absolutè, & simpliciter: quin opus sit in perpetuum dimitti. Ad quartam, concedo ad veram retrocessionem à fide, & à gratia non esse necessarium animum nunquam reuertendi ad priorem statum: quia fides, & gratia cum non respiciant tempus integrè, & completè vnico instanti deperduntur. At religiosus status cum respiciat tempus totius vitæ: si quidem pro omni eo obedientiam, & subiectionem promisisti, censeri non potes integrè, & completè ab eo retrocedere, si animum habeas cum limitato tempore relinquendi.

5. Notanter dixi hanc apostasiā esse recessum perpetuum à religione, seu religioso statu. Primò, vt excluderem fugientem ab statu, qui verè religio non sit; eo quod non sit vt talis per sedem Apostolicam approbatus, tametsi tria vota castitatis, paupertatis & obedientiæ in eo emittantur, sicuti communiter dicitur de beatis tertij Ordinis D. Francisci, & Dominici: nam esto hæ fugientes grauiter peccent: quia se subtrahunt ab obedientia promissa, non tamen sunt apostatæ à religione, quia status ille non est propria religio: sic *Sanchez lib.6.sum.cap.8.num.5. Suarez tom.4. de relig.tractat.8.lib.3.cap.2. num.6.* Secundò, vt comprehenderem fugientes è Societate Iesu post vota biennij, quia verè fugiunt à religioso statu his votis constituto iuxta definitionem *Gregor.XIII.in sua constitutione*, quæ incipit *Ascendente*, & tradunt *Sanchez & Suarez suprà.*

6. Sed leue dubium non est: an censendus sis apostata, si fugias à tua religione ingrediendo aliam inualidè? Communis sententia negat; eo quod ex tua voluntate ab statu religioso vt sic non deficias: tametsi deficias ab hoc particulari, & proprio statu: habes enim voluntatem non relinquendi absolutè statum religiosum, sed commutandi statum vnius religionis in alium. Et licet illa commutatio non sortiatur effectum non impedit, quominus tu habueris voluntatem sub illo statu religioso viuendi. Non igitur ex voluntate à religioso statu recedis. Ergo non es apostata à religione: sic *Siluester verbo religio 4. quæst.4. & verbo apostasia, quæst.4. num.9. & ibidem ferè omnes Summistæ Caietan.2.2.quæst.12.artic.1. & ibi Aragon.dub.vnic. Bannes dub.1.conclus.4. Valent. disputat.1. quæst.12.punct.1. ad finem, Azor.tom.1. instit.moral. lib.12. cap.17. q.7. Man.Rodrig. tom.1. qq. regul.q. 30. artic.1. Lessius lib.2.de restitut.cap.41. dub.13. n.102. Sanch.aliis relatis,lib.6.sum.c.8.n.8.*

7. Verùm etsi hæc sententia probabilissima sit, oppositam censeo satis probabilem, & fortè veriorem. Primò, quia si recedas à tua religione aliam inualidè ingrediens verè, & propriè es fugitiuus, vt ipsemet *Sanchez num.9.* concedit, & meritò: quia te subtrahis ab obedientia debita, in quo fugitiui ratio consistit, *argum.leg.17 ff. de habilit.edict.* Ergo eris apostata, si recedis animo nunquam reuertendi. Fugitiuus enim, & apostata, vt supra ex communi sententia firmatum est, ex nullo alio capite distinguuntur, nisi quia fugitiuus recedit à religione solum pro determinato tempore, apostata verò recedit in perpetuum. Secundò in eo recessu recedis omnino à religioso statu; quia à religione, in qua verè es professus, quantum est ex tua parte recedis in perpetuum; aliam autem non assumis verè, & propriè, sed solum apparenter: ergo. Tertiò nequis habere voluntatem commutandi statum prioris religionis cum statu posterioris assumptæ; quia est impossibilis talis commutatio. Ergo solum habes voluntatem discedendi ab statu assumpto: ergo es apostata. Quartò hunc sic recedentem Summi Pontifices tanquam verum apostatam puniunt, vt constat ex *Bulla Pauli III.* incipiente, *licet debitum pastoralis officij:* vbi postquam interdixerat transitum è Societate ad aliam religionē (Carthusia excepta) concludit, Præpositum generalem punire posse sic egressos, ac alios quoscunque dictæ societatis apostatas: vbi expendendum est verbum *alios* similitudinem denotans: & subiungit in quocunque habitu apostatas prædictos contigerit inueniri, posse eos excommunicare, capere, incarcerare, & aliàs suæ disciplinæ submittere. Ergo censet Pontifex non excusari ab apostasia ob habitum alterius religionis iniquè, & inualidè assumptum. Idem expressius colligitur *ex Bulla Pij V.* contra apostatas Societatis *edita anno 1565.* incipiente *æquum reputamus:* ibi: transeuntes tanquam apostatas ad suam potestatem reuocare. &c. quasi diceret: hos transeuntes vtpote veros apostatas possunt prælati reuocare non minus quam eos qui è Societate ad sæculum redire voluerunt. Idem colligitur *ex Bulla Gregor. XIII.* incipiente, *Dilecte fili* hos transeuntes pœnis apostatarum afficiente. Sunt ergo veri apostatæ: & ita tradit *Suar. t.5. de censur. disp.31. sect.6. num.4. & t.4. de relig. tr.8. lib.3. cap.12. à num.17.*

8. Superest dicendum de pœnis fugitiuo, & apostatæ impositis. Pro fugitiuo quatenus talis est, nulla est pœna, nec censura ipso iure lata, vt benè expendunt *Nauarr. comm.2. de Regularibus, num.61. Suarez tom.4. de relig. tractat.8. lib.3. cap.1. num.10.* Nam esto *in cap.2. Ne clerici, vel monachi in 6* fugitiuis dimittentibus habitum pœna excommunicationis imponatur, non ob fugam, sed ob dimissionem habitus imponitur. Et idem est de excommunicatione imposita ob accessum ad quæuis studia sine licentia superioris, & maioris partis capituli; quia non ob exitum præcisè sine licentia, sed ob talem exitum ad studia fertur. Priorem excommunicationem explicuimus, cum de obligatione retinendi habitum locuti fuimus. Secundam explicabimus tractat. de excommunicat. vbi de specialibus excommunicationibus non reseruatis. Deinde quamuis *in extrauagant. 1. de Regularib.* excommunicetur religiosus sine licentia recedens, & vagans, non excommunicatur ipso iure ob recessum, & euagationem, sed excommunicatur ob non reditum intra quindecim dies postquam fuerit monitus, vt redeat. Adde ibi sermonem esse de eo, qui egressus fuit animo transeundi ad aliam religionem. Solum de *quadam extrauaganti Pauli IV.* quæ incipit *postquam diuina bonitas,* vbi variæ pœnæ statuuntur aduersus temerè vagantes extra religionem, dubium esse poterat; an fugitiuos comprehenderet? Sed dicendum est, solos fugitiuos apostatas comprehendisse: quod satis mihi persuadet ea continua verbi apostasiæ repetitio, quæ in *supradicta Bulla, & in Bulla Pij IV. edita in eius confirmationem, quæ est prima illius in bullario* habetur, tum ex proœmio ipsarum bullarum, ex quo intentio Pontificis plenè colligenda est, ibi enim protestantur Pontifices se velle contra apostasiam ipsam plenius prouidere, & quantum in se est de medio tollere: & ita sustinent *Sanchez lib.6. summ. cap.8. num.10. Suarez tom.4. de relig. tract.8. lib.3. cap.2. num.13.* An autem ex constitutionibus in fauorem aliquarum religionum editis fugitiui non apostatæ excommunicentur, aliásve pœnas incurrant, non est nostrum definire, sed vnusquisque suas constitutiones examinet.

9. Solum aduerto ex verbo generali recedere, dimittere, deficere à religione non satis colligi fugitiuos non apostatas comprehendi; quia ij simpliciter religionem non dimittunt, nec ab ea recedunt, aut deficiunt, sed ad tempus; ac proinde secundum quid, & incompletè, & cùm pœnæ extendendæ non sint, sed limitandæ: defectionem, dimissionem, & recessum ex hac temporali fuga contingente non comprehendent. Quapropter censet *Sanchez dicto lib.6. summ. cap.8. num.11,* excommunicationem, aliásque pœnas appositas aduersus recedentes à Societate in *Bullis Pauli III. & Pij V. & Gregor. XIII.* quorum meminit *compend. priuileg. Societatis, verbo apostata,* solos fugitiuos apostatas comprehendere, non eos fugitiuos, qui recedunt animo reuertendi; tametsi contrarium sentiat *Suarez tom.4. de relig. tract.8. lib.3. cap.2. n.16.*

10. Apostatis vero, si ius commune spectemus, nullæ sunt pœnæ, nec censuræ ipso iure latæ; sic docuit *Nauarr. comm.2. de Regular. n.61. Suarez t.4. de relig. tract.8. lib.3. cap.1. n.10 & 31.* colligitúrque satis ex *Concil. Triden. sess.25. cap.4. de Regularibus,* vbi loquens de iniquè recedentibus à suis conuentibus nullius pœnæ mentionem fecit, sed arbitrio superioris puniendos reliquit. Verum vt hæc veritas apertius innotescat, expendamus textus, qui videntur probare esse aliquas pœnas iure communi latas aduersus apostatas à religione.

11. Primo adducitur *text. in cap.2. Ne clerici, vel monachi in 6.* vbi ne religiosi vagentur excommunicatio imponitur dimittentibus habitum, ergo si habitu retento vagantur, eandem excommunicationem contrahent, vtpote qui lædunt finem constitutionis. Sed vt superius dixi hæc excommunicatio non ob vagationem præcisè, sed ob vagationem habitu dimisso imponitur; imo non ob vagationem, sed ob solam habitus dimissionem, ex qua sumitur occasio vagandi excommunicatio lata est: & ita tradunt *Lessius lib.2. c.41. dub.15. n.109. Suar. t.5. de censur. disp.31. sect.6. n.1. & t.4. de relig. tr.8. lib.3. c.1. n.17. Sanchez plures referens, lib.6. summ. cap.8. n.20.*

12. Secundo adducitur *text. in cap. fin. de Apostat.* vbi recipientes ordinem sacrum in apostasia ab illius executione suspenduntur, quousque à Pontifice dispensentur. Atq; ita non cessat hæc suspensio ob reditū ad religionē, sed necessario indiget dispēsatione Pontificia. Prohibita autem executione ordinis inferioris, consequenter prohibetur superioris acceptio iuxta regulam deductam ex *cap. cum illorum, de sent. excommun.* ibi: cum maiora intelligantur prohibita, cui vetita

vetita sunt minora: & tradit *Sanchez aliis relatis, lib.6. summ.cap.8. num.22. Suarez tom.5. de censur. disput.31. sect.6. num.3.* Verum hæc suspensio non est imposita ob crimen apostasiæ, sed ob crimen recipiendi ordines in eo prauo, & infami statu. Notanter dixi recipientes ordinem sacrum, nam ex receptione minorum ordinum non contrahitur hæc suspensio, quia *textus in cap. vlt. de Apostatis* expresse de recipientibus ordinem sacrum loquitur, & pœnæ extendendæ non sunt, & licèt in *cap. vltimo, 50. distinct.* præcipiat *Concil. Arelatens.2.* hos apostatas ad clericatus officium non admitti, ipsis tamen apostatis nullam pœnam imponit præterquam quod Concilium illud erat prouinciale; ac proinde non poterat vltra prouinciam præceptum, nec pœnam ferre: & ita sustinent *Suarez t.5. de censur. disput.31. sect.6.num.2.& t.4.de relig.tract. 8.lib.3. cap.1. n.30. Sanchez lib.6.summ.cap.8.num.26.* Quod si in apostasia nullus est ordo sacer receptus, nulla contrahitur suspensio, sed reditu ad religionē fit habilis apostata ad quoslibet ordines suscipiendos, & exercēdos: quia non apostasiam, sed ob receptionem ordinis sacri in apostasia executio ordinis suscepti prohibetur, & ex hac prohibitione ordinis susceptio interdicitur. *Suar. dicta sect.6.n.3.& tom.4.de relig.lib.3.cap. 1.n.28.Sanch.cap.8.num.29.*

13. Tertiò adducitur *Bulla Pauli 4.* cuius supra fecimus mentionem, in qua apostatas à religione suspēdit Pontifex in perpetuum ab omni ecclesiastici ordinis executione, & ab omni gradu, ab omnibusque beneficiis obtentis, & eorum fructibus, & eos inhabiles reddit ad quoscumque gradus, & beneficia in posterum obtinenda: & admittit *Suarez t.4.de relig.tract.8.lib. 3.cap.2.n.12.& seqq.* Sed non caret probabilitate hāc bullam Pauli IV. non esse receptam, teste *Sanch.lib.6. sum.cap.8.n.30.* Alia adducuntur, quæ leuia sunt, & nullam difficultatem habent. Ex quibus constat ob crimen apostasiæ nullam esse pœnam iure communi latam. At si, speciales religionum constitutiones, & priuilegia spectemus, ferè in omnibus religionibus est excommunicatio Pontifici, seu Præposito Generali reseruata, aliæque pœnæ, & inhabilitates ad officia dicti ordinis.

14. Illud vero est omnino certum, prælatos religionis posse dictos apostatas, & fugitiuos capere, & incarcerare, aliisque pœnis afficere, vt resipiscant, & cæteris sint in exemplum, iuxta *textum in cap. Nobis de Apostat.* Quam capturam non solum in proprio territorio, sed etiā extra exercere possunt; quia seruum fugientem potest dominus vbicunque capere, & in carcere detinere, remque propriam sibi vsurpatam recuperare. sic latè probat *Nauarr.comm.3.de Regularib.n.50.* Præterquam quod cuilibet religioni sunt specialia priuilegia concessa pro his fugitiuis, & apostatis capiendis, & puniendis, vt videri potest, verbo apostata, & fugitiuus, & plura refert *Man. Rodrig. t.1.q.regular.q.30.artic.6.* Pro Societate Iesu Pius V. concessit, vt possit Præpositus Generalis, aliique superiores recedentes post vota biennij sumariè, & sine figura iudicij capere, & incarcerare, debitisque pœnis subiicere vbicunque sint siue in sæculo, siue in aliena religione, inuocato si opus fuerit brachio sæculari: habetur *compend. priuileg. verb. apostata. § 5.* & ibi notatur vagantes in aliena religione à solis Prouincialibus, & ex eorum licentia capi, & incarcerari posse, vagantes verò in sæculo à quocunque superiore.

PVNCTVM XVII.

Quam obligationē habeat religio reuocandi fugitiuos, & apostatas, soluendiq; expensas tēpore fugæ factas.

1. *Prælati rarò excusantur ab obligatione fugitiuos quærendi, & ad religionem reducendi.*
2. *Monasterium tenetur soluere expensas factas in reductione religiosi, secus factas in fugitiui sustentationē extra reductionis casum.*

1. NOn caret difficultate, an Superiores teneantur hos apostatas, & fugitiuos quærere, & inuentos capere, & incarcerare. Quia sæpè ille, qui fugit, est ita religioni nociuus, vt meritò religio gaudere possit, quod à suis membris vtilibus separatus existat. Non igitur eo casu tenebitur religio fugientem quærere, & reuocare. Item religioni licet incorrigibilem, & scādalosum à se abiicere. Ergo iam abiectorum non tenebitur reuocare. Nihilominus dicendum est religionem, eiúsque prælatos per se obligatos esse fugitiuos quærere, & ad religionem reducere, raróque ab hac obligatione excusari: sic *Nauarr. comm.3.de Regular.n.50. Ludouic. Mirand.man. prælat.t.1.q.51.art.3. Suarez t.4.de Relig. tract.8. libr.3. c.2.n.17.& seqq. Layman lib.4.sum.tract.5.c.13.n.7.* colligitúrque ex *cap.vlt.de Regularibus*, vbi statuitur, quod Abbates, seu Priores fugitiuos suos, & eiectos ex ordine annuatim sollicitè requirere debeant. Et quidem si fugitiuus non reputatur ita noxius, vt dignus expulsione iudicetur, sine dubio obligatus est prælatus quoad possit illum reuocare, tum ob bonum religionis, ne illo subdito vtili priuetur, tum ob bonum ipsius subditi, ne in statu damnationis existat. Quia hæc omnia prælatus ex officio prouidere debet. Quod si fugitiuus nociuus sit religioni, meritóque debeat ab ea separari, adhuc existimo obligatum esse prælatum capere, & captum pro qualitate culpæ punire, tum in aliorum exemplum, ne cæteri licentiam sumant fugiendi, tum in bonum subditi, cui fortè ea vexatio dabit intellectum. Tum & præcipuè vt authoritate Superioris à religione separatus incedat, & non propria authoritate, liberetúrque ab statu damnationis. Quapropter vt benè aduertit *Suar. loco citato, n.19.* esto à religione statim post capturam esset ille fugitiuus eiiciendus, obligatus esset prælatus illum reuocare. Verum si fingeretur casus, quo absque graui nota religionis, vel scandalo non posset prælatus fugitiuum capere, deobligabitur à captura: quia bonum religionis semper præferendum est bono subditi præcipuè ex malitia peccantis. Deberet tamen (si ita expedire iudicauerit) absolutionem absenti fugitiuo mittere, vt sic à peccato fugæ liberetur. Hæc obligatio quærendi fugitiuos, & apostatas inest prælato, quoties præsumit eos esse inueniendos, cessat quoties nulla adest spes, ac proinde illa diligentia de annali inquisitione, quæ in *cap.vlt.de Regularibus*, præscribitur non est in vsu, teste *Suarez lib.3. cap.2. n.17. Sanch lib.6 sum.cap.9.n.18. Layman lib.4. c.13. tr.5.n.7.* Prælati, quibus dicta obligatio cōpetit sunt prælati ordinis, quia ipsis fugitiuus est personaliter subiectus. Episcopi vero tenentur si eorum auxilium à prælatis regularibus requiratur. Item si fugitiui in sua diœcesi scandalosè procedant. Denique si in eorum captura prælati regulares negligentes fuerint: sic *Lud.de Mirand.t.1.man.prælat. q.51.art.3. Layman llib.4 summ.tract.5.cap.5.cap.13.n.7.*

2. Quoad obligationem vero, qua monasterium teneri

teneri potest soluendi expensas factas à religioso tempore fugæ. Breuiter respondeo, teneri soluere, quæ factæ sunt pro illius in monasterium reductione; quia in monasterij vtilitatem fuerunt factæ, sicuti tenetur dominus expensas factas in reductione serui ad suam potestatem soluere; vtpote quæ in sui vtilitatem afferunt *Sanchez, lib.6. summ. cap.9. n.22.* At expensas factas in fugitiui sustentationem extra casum reductionis nequaquam monasterium soluere tenetur. Quia factæ non sunt in sui vtilitatem: vtilius enim monasterio foret, si nullus ei alimenta ministraret, vt sic fame pressus ad monasterium rediret. Præterquam quod monasterium fugientem religiosum alere non tenetur: sicuti neque maritus vxorem, nec pater filium, cum iniquè eorum consortium fugiunt: & ita tradunt aliis relatis *Sanchez dicto cap.9. num.21.* Ipse vero fugitiuus, si post modum habuerit aliqua bona suæ liberæ dispositioni relicta tenetur ex illis satisfacere qui sibi non gratis, sed spe solutionis alimenta subministrarunt: vt de se constat, & notat *Sanchez supra.*

Punctum XVIII.

Quam culpam committant, quamque obligationem contrahant, & quibus pœnis subiiciantur cooperantes ad fugam, & apostasiam.

1. *Dupliciter cooperari potes positiuè, vel negatiuè. Explicatur modus cooperandi positiuè, & varij casus distinguuntur.*
2. *Explicatur modus cooperandi negatiuè.*
3. *Si vi, vel fraude apostasiam causes, quid facere tenearis.*
4. *Teneris omnia damna religioni ex tali exitu prouenientia reparare.*
5. *Si apostasiæ cooperéris absque vlla vi, vel fraude nullam restituendi obligationem contrahis.*
6. *Opposita sententia probabilior est. Et satisfit contrariis.*
7. *Nullæ sunt pœnæ aduersus cooperantes apostasiæ iure communi latæ. Secus spectatis religionum priuilegiis.*

1. Cum fuga, & apostasia à religione grauissimum crimen sit, si ad illud cooperaris grauissimè delinquis, fis enim particeps tanti criminis. Dupliciter autem cooperari potes positiuè, vel negatiuè. Positiuè cooperaris primo persuadendo religioso exitum. Secundo consulendo. Tertio approbando. Quarto adiuuando. Quinto post exitum fugitiuum recipiendo, occultando, & defendendo. Quocumque ex his modis cooperéris, certum est, te grauissimè peccare. Solum aduerto circa postremum modum cooperationis excusari te posse à cooperatione, si fugitiuum recipias, alas, occultes, & defendas non qua talis est: sed quia est amicus, vel consanguineus, vel ob aliam causam. Vt autem agnoscas quando vno, vel alio modo cooperéris, aduerte, an ex tua receptione, sustentatione, occultatione, vel defensione firmetur fugitiuus in apostasia, vel non: si enim firmatur iam cooperaris apostasiæ. Secus si inde nullam firmitatem, nullamque in peccato maiorem perseuerantiam deducis. Hinc potes inferre ex sola domi receptione, & sustentatione fugitiui non satis colligi cooperationem: cùm hæc causa amicitiæ, consanguinitatis, gratitudinis, alteriúsve honesti finis fieri possint, & ex alia parte sunt actiones nimis indifferentes, nec per se ad apostasiæ perseuerantiam conducentes. Secus esset, si pecunias, equum, aliáve, vt commodius fugeret, subministrares: quia ea subministratio apostasiam fouet *Suarez tom. 4. de relig. tractat.8. lib.3. cap.3. num.2.* Idem ex occultatione deducere potes: si enim fugitiuum occultes aliis à religione, ne ipse, eiusque religio detrimentum honoris patiantur, non est censenda cooperatio. Secus si religiosis sui ordinis, & maximè prælatis occultatio fiat, ne ipsum absolutè capiant, & reducant. Dixi *absolutè*, nam si occultes, ne ea occasione capiatur, sperans postea eum esse reducendum cum minori dedecore, mitiorique pœna, non videris grauiter delinquere: *Suarez dicto cap.3. num. 2. fine.* Eodem modo de defensione est dicendum: si enim defendas fugitiuum ab iniuriantibus nulla est apostasiæ cooperatio. Secus si defendas, ne capiatur à suo prælato, vel ab his, qui eius vices gerunt. Neque ab hac defensione violenta excusari potes ex intentione postea illum manifestandi: sicuti diximus de occultatione, quia non est tibi permissum vim inferre religioni, vt religioso fugitiuo faueas: non enim facienda sunt mala, vt inde eueniant bona.

2. Negatiuè censeris apostasiæ cooperari, si cum posses impedire, non impedias. Ex duplici capite consurgere potest obligatio impediendi, ex iustitia, & ex charitate. Ex charitate quilibet fidelis obligatus est malum præcipuè spirituale sui proximi auertere, quoties commode, hoc est absque suo detrimento potest. Quod si non impediat, charitati aduersatur. Ex iustitia autem tenetur malum sui proximi auertere, qui ex officio, quod habet, vel ex contractu inito eam obligationem subiit. Quando igitur ex contractu, vel officio obligationem habes impediendi apostasiam, & non impedis, moraliter censeris illius esse cooperator, secus vero quando solum ex virtute charitatis, esto grauiter pecces non impediendo: sic ex communi sententia docet *Suarez dicto tom.4. de relig. tract.8. lib.3. cap.3. n.3.* Hæc de primo puncto quoad culpam.

3. Quoad secundum de obligatione inde consurgente grauissima est quæstio ad quam satisfactionem, seu restitutionem teneatur qui ad apostasiam cooperatus est. Sed hæc quæstio propium sibi vendicat locum tract. de restitut. ideoque ab ea me breuiter expediam latius ibi examinanda. Igitur si vi, & fraude apostasiam causes, teneris in primis à vi, & fraude cessare, & apostatam liberum relinquere, vt ad religionem redeat. Non tamen teneris, nec potes per vim, vel fraudem eum ad monasterium reducere: quia ad hanc violentam reductionem indiges authoritate publica: cum nemini particulari datum sit vim personæ liberæ inferre. Damna autem, quæ ex hac apostasia violenta, & fraudulenta religioso, & religioni proueniunt reparare teneris: quia sunt per iniuriam, iniustitiamque causata. Hæc tamen damna alia sunt spiritualia, alia temporalia: Spiritualia voco, quæ sunt circa virtutes, & dona per apostasiam amissa, statumque religiosum, à quo apostata recessit. Temporalia sunt circa honores, & dignitates, aliaque lucra, & emolumenta, quibus religiosus, & religio ob apostasiam priuantur. Si de damnis spiritualibus sermo sit, & obligatio comparatione apostatæ spectetur, sufficienter satisfacis, si vim, & fraudem tollas: quia

quia iis sublatis, liber est apostata ad ea recuperanda. Quod si ea recuperare nolit, non tibi, sed apostatæ illorum carentia tribuenda est. Dices, statim religiosum sæpè apostata non poterit, etsi velit recuperare; quia religio eum non vult admittere; quam ergo obligationem tu violentus, & fraudulentus cooperator subibis? Respondeo seclusa obligatione temporalium damnorum, de qua statim, te obligatum esse pro viribus insistere, vt à religione recipiatur specialiter declarando non sua voluntate, sed tua vi, vel fraude monasterium reliquisse. Quod si hac declaratione facta, & rogatione interposita, adhuc noluerit religio apostatam recipere, cessat tibi obligatio aliquid amplius faciendi; quia non est quid facias, nec tibi imputanda est ea apostatæ à religione exclusio, sed vel ipsi apostatæ, vel religioni. Si verò de damnis temporalibus loquamur, qualia sunt infamia, & dedecus ex apostasia prouenientia, debita ab apostata ea occasione contracta, carentia alimentorum, eo quod nollet religio cum admittere, sine dubio teneris hæc omnia quoad possis reparare; quia per iniuriam causa illorum omnium fuisti.

4. Quod si obligatio religionis spectetur, cui grauem iniuriam intulisti, religiosum à suo gremio, & potestate, vi, vel fraude extrahendo: non est dubium, te obligatum esse omnia religioni ex tali exitu prouenientia reparare: quia per iniuriam causata sunt; vnde teneris restituere lucrum, quod ex industria religiosi, vel ex lectione cathedræ religioni proueniret, si vi vel fraude extractus non esset. Quod intelligendum est de omni lucro prouenturo, tempore, quo durat vis, vel fraus: quia toto eo tempore iniuriam religioni infers, eam lucro iniquè, & iniustè priuando. Habet enim religio ius ad illud lucrum supposità religiosi voluntate legendi, & laborandi, quam habere religiosus præsumitur, dum in religione perseuerat. Si ergo tu eum iniustè à religione extrahis, hanc voluntatem iniustè religioni tollis, & consequenter iniustè tollis lucrum ex ea voluntate prouenturum; teneris ergo reparare. Verum si à vi, & fraude religioso facta cesses, liberumque illum relinquas ad reditum, ipsa vero religio nolit eum recipere: tametsi tu declares non tam voluntate religiosi, quam tua vi, & fraude religionem reliquisse, nullam restituendi religioni obligationem habes: quia ipsa restitutionem non admittit. Si autem ipse religiosus nolit ad religionem redire, religióque ipsa parata sit illum recipere, alicui videbitur te obligatum esse restituere omnia lucra religioni prouentura, si religiosus in ea perseueraret: quia per iniustitiam videntur cessare. At verius censeo te nulla huius restitutionis obligatione teneri: eo quod religio ad huiusmodi lucra nullum ius iustitiæ habeat, nisi supposita religiosi voluntate, quam voluntatem ipse religiosus liberè denegat, nec tu illius perseuerantis denegationis es causa, esto à principio fueris.

5. Cæterùm si apostasiæ cooperetis absque vlla vi, vel fraude religioso facta, nullam restituendi obligationem contrahis religioso: quia scienti, & volenti non fit iniuria. Religioni autem censet *Suarez tom. 4. de relig. lib. 3. cap. 3. numer. 14. & seqq.* nullam etiam esse restituendi obligationem. Nam hæc restitutio esse potest vel de persona religiosi, vel de lucris occasione religiosi religioni prouenientibus. A restitutione personæ religiosi excusaris ob impotentiam: hæc enim restitutio solum fieri potest ab ipsomet religioso liberè ad religionem redeunte. A lucris vero occasione religiosi prouenturis restituendis excusaris; eo quod ad illa non habeat religio ius iustitiæ, nisi supposita voluntate religiosi, quá tamen ipse religiosus liberè denegat nullam tu illi vim inferendo. Quod si dicas, religiosum ex iustitia teneri voluntatem legendi, & laborandi habere, quoties religioni placuerit, expediensque esse iudicauerit: obstat, quia religio non possidet religiosum in sui commodum, sicut dominus possidet seruum, sed in cómodum ipsius religiosi, pro cuius vtilitate religio est instituta: idcóque religiosus non tenetur ex iustitia, sed solùm ex obedientia, & religione eam voluntatem habere: ergo eam denegans iniustus religioni non est, neque vllam restituendi obligationem contrahit, ergo neque tu contrahis dictæ denegationi cooperans. Quod adeo verum existimat *Suarez dicto cap. 3. num. 18.* vt si religiosum volentem à religione exire coadiuues vim religioni inferendo, nulla lucra inde religioni cessantia tenearis satisfacere; quia tu illius cessationis causa iniusta non es, cum nullam iniustitiam aduersus religiosi voluntatem committas, ex qua voluntate, & non aliunde religioni lucra illa prouenire debebant.

6. Nihilominus etsi hæc satis probabilia sint, probabilius existimo, te obligatum esse restituere lucra, quæ religioni cessant ob religiosi exitum. Quia negari non potest religionem ius habere iustitiæ ad retinendum secum religiosum ob traditionem sui, quam in professione religiosus religioni fecit: tradidit enim se religioni gubernandum, & regendum, ipsáque religio obligatur illum in via domini regere, & gubernare. Ergo religiosus se ab hoc regimine contra voluntatem religionis subtrahens iniustus est: quippe ius iustitiæ religionis læditur: Ergo eandem iniustitiam committis huic substractioni cooperando. Ergo damna inde religioni prouenientia, tam religiosus obedientiam fugiens, quam tu qui ad illius fugam cooperaris, restituere debetis. Neque obstat religionem non habere ius iustitiæ ad lucra temporalia, nisi supposita religiosi voluntate, quominus tam religiosus, quam tu teneamini ea restituere, si contra voluntatem religionis cessent: quia religio ius iustitiæ habet, vt ea sibi lucra religiosus acquirat: habet enim ius iustitiæ regendi, & gubernandi religiosum in his, quæ religiosi spirituali saluti, & virtutis profectui expedientia esse iudicauerit: cum ergo religio iudicet expediens esse religioso, vt lectioni, cathedræ, aliisque functionibus sibi vtilibus incumbat, eáque non tam ob sui temporalem vtilitatem, quam ob spiritualem religiosi præcipiat: sanè contra iustitiam peccat id regimen fugiens, & ad illius fugam cooperator. Neque ab hac iniustitia excusar, quod religio non possideat religiosum in sui vtilitatem, sed in vtilitatem religiosi: quia hoc solum probat non posse religionem præcipere quæ sibi temporaliter vtilia sunt: nisi religioso præcipuè vtiliora spiritualiter existant, & supposita religiosi vtilitate ex iustitia præcipit: ac proinde præceptum omittens, & illius omissionem causans iniusti sunt, & restituere tenentur. Illud vero certum est ex hac restitutionis obligatione te obligatum non esse religionem ingredi loco illius, quem extraxisti, esto illum per vim, & fraudem extraxeris: quia status religiosus est ita altioris ordinis, & difficilis, vt ob nullam causam contra voluntatem propriam assumendus sit; si enim qui seruo fugam persuasit: imò qui illum occidit, non tenetur domino se in seruum tradere, à fortiori non tenebitur qui religioso fugam à religione persuasit. Neque item teneris alteri persuadere religionis ingressum, vt sic damnum religioni ex fugitiui religiosi

absentia compenses: quia status religionis non est ob huiusmodi fines assumendus, sed ob propriam cuiusque perfectionem. Neque item teneris ex alienis bonis satisfactionem pro damno à te facto exhibere. Vide *Suar. dicto t.4. de relig. tract.8. lib.3. cap.3. Petr. Nauarra lib.2. de restitut. cap.2. à n.12. Lessium lib.2. de iust. cap.8. dub.3.*

7. De pœnis verò cooperantium apostasiæ nullæ sunt iure communi latæ: at spectatis particularium religionum priuilegiis est excommunicatio reseruata Pontifici ipso facto imposita ab *Innocentio IV. Leone X. & Iulio II.* vt habetur in libris *Monumenta ordinum, concess.554. & 651.* & in *Compend. priuileg. mendicant. verbo apostata,* § 8. & in *compend. priuileg. Societ. Iesu, eodem verbo apostata,* §.3. ibi: per priuilegium concessum Minoribus, nostri ab ordine recedentes nisi post mandatum cuiusvis superioris eisdem factum intra octo dies proximos ad obedientiam redierint, excommunicationis latæ sententiæ pœnam incurrunt soli Sum. Pontifici reseruatam, eidemque sententiæ subiacent omnes qui iis auxilium, consilium, vel fauorem præstiterint, & §.4. per priuilegium concessum Minoribus ab Innocent. IV. qui retinent nostros sine licentia recedentes ipso facto sunt excommunicati.

PVNCTVM XIX.

An religiosus professus iustè à religione expelli possit: & ob quam causam.

1. *Plures Doctores sentiunt, non posse religiosum professum à religione expelli. Et rationibus probatur.*
2. *Opposita sententia iuere, praxi, & ratione firmata verissima est.*
3. *Satisfit rationibus contrariis.*
4. *Doctrina Siluestri, & Armillæ improbatur.*
5. *Quæ sit legitima causa, ob quam possis à religione expelli.*
6. *An punitionem debeat præcedere monitio, & qualis monitio requiratur.*
7. *Monitio regulariter necessaria est spectato iure communi. Secus spectatis religionum priuilegiis.*
8. *Quæ sint grauia delicta, ob quæ excludi à religione possis, arbitrio superioris relinquitur.*
9. *An tacens impedimentum quo cognito in regionem non admittereris, sufficientem causam expulsioni præstes, affirmant aliqui. Contrarium resoluitur.*
10. *In superiore expellente potestas requiritur, qualem solus Generalis ex speciali priuilegio, & ex eius commissione prouincialis habet.*
11. *Delictum, quod expulsionem meretur plenè probandum est iuxta formam iudiciariam vniuscuiusque religionis.*

1. NOn defuerunt DD. qui sentirent non posse religiosum professum à religione expelli, sed debere in carcerem recludi, ibique pro qualitate delicti puniri: sic docent *Abbas, cap. cum ad monasterium, num.13. De statu monachor. Cardinal. Clement.1.* §. *quia vero, num.5. q.1. eodem titul. Graffis 1. p. decis. lib.3. cap.5. numer.145. & alij relati à Sanchez lib.6. sum. cap.9. n.2.* Quam sententiam approbant graues Doctores eo casu quo religiosus expulsioni repugnaret asserens se esse paratum corrigi, pœnamque debitam sustinere: sic *Siluest. verbo religio, 6. §.17. Armilla eodem §. vlt.* Fundamentum huius sententiæ desumitur ex *cap. fin. de regularibus:* vbi præcipitur prælatis, vt eiectos, & fugitiuos quærant, & in communem vitam emendatos, & castigatos reducant; si religionis statuta non obstiterint. Quod si huic reductioni statuta repugnauerint; iubet eos reduci in arctam custodiam intra monasterium, vel proximè ad illud; vel si hoc fieri non possit absque graui scandalo, in aliis eiusdem religionis domibus, ibique necessaria subministrari. Ex qua decisione sic arguitur: Pontifex præcipit eiectos, & fugitiuos quærere, & ad communem vitam reducere, vel saltem ad arctam custodiam, ne in perniciem suarum animarum vagentur. Ergo non censet à principio permittendos esse liberè vagari. Quod si dicas, illum textum loqui de iniustè expulsis, vel ex defectu causæ, vel ex defectu potestatis dimittentis, vel quia in dimissione ordo iuridicus seruatus non fuit, quos reducere prælati tenentur, sicuti dixit *Nauarr. comm.2. de Regular. n.36 & lib.3. consil. tit. de Regular. consil.51. alias 78. Azor. lib.12. cap.16. q.2. fine, & cap.17. q.2.* obstat, quia textus supponit aliquos eiectos non posse secundum regularem disciplinam recipi, qui de iniustè eiectis intelligi non potest, hi enim secundùm regularem disciplinam recipi debent. Si vero dicas cum *Azor. t.1. instit. moral. lib.12. cap.17. q.1. & Sanch. lib.6. sum. cap.9. n.18.* hunc textum consuetudine abrogatum esse, non enim prælati annuatim religiosos fugitiuos, & eiectos quærũt, nec reducunt, nec repetunt, obstat; quia fugitiuos verè quærunt, reducunt, & repetunt, quoties absque graui religionis iactura fieri potest, tametsi annuatim non quærant; quia annuam inquisitionem non reputant necessariam. Ergo eadem ratione repetere, & reducere debent eiectos, si qui sint qui absque graui incõmodo reduci possunt. Ergo non sunt à principio eiiciendi: id ipsum confirmatur ex *cap. impudicas, & cap. si quis sacro 27. q.1.* in quibus textibus impudicæ moniales iubentur in carcerem detrudi, neque permittuntur à monasterio expelli. Ratione vero probatur hæc sententia: Primò, quia per professionem sic te tradis religioni, vt nullam ob causam possis eam deserere. Ergo è contra ita religio te debet recipere, vt ob nullam causam te possit à se expellere; contractus enim æqualis esse debet. Secundò, religio obligata est tuo spirituali bono consulere, & ad illum finem delicti punitionem dirigere. At expulsio à religione, & ab illius regimine, & prouidentiæ tibi prodesse non potest, cum potius inde occasionem habeas liberius viuendi. Ergo prælati, qui tui spirituales curatores esse debent, non poterunt tua delicta ea via punire. Præterquam quod non æqua videtur ea punitio, maximè si ob tuam malitiam sic puniri optes, vt liberius viuas. Tertiò, esto in hac expulsione non tam bonum expulsi, quam religionis spectetur; non inde infertur te à religione expelli posse: si enim in carcerem detrudaris, & tibi resecantur occasiones peccandi, & aliis cessat nocumentum, quod ex tua societate prouenire poterat, æquè ac si à religione esses expulsus: imo tua punitio illis ante oculos continuo proposita prodesse potest, vt in suo munere contineantur. Nulla igitur apparet efficax ratio, ob quam debeas à religione expelli, & liberæ vagationi dimitti.

2. Nihilominus certissimum est, communique sententia

tentia, & praxi omnium religionum firmatum te posse à religione expelli, si religioni nociuus es: sic *D.Thom. quodlib. 12. art. vlt. Nauarr. com. 2. de Regularib. num. 33. & lib. 3. consil. tit. de Regularib. cons. 50. alias 77. Azor. t. 1. lib. 12. cap. 16. q. 2. Man. Rodrig. quæst. regular. t. 1. quæst. 30. art. 13. Molina t. 1. disp. 140. circa finem. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 14. n. 106. Sanch. lib. 6. sum. cap. 9. num. 3. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. cap. 4. num. 2. Layman. lib. 4. sum. tract. 5. cap. 13. n. 1. Man. prælat. t. 1. q. 52. & alij plures apud ipsos.* Fundamentum desumitur tum ex iure communi, tum ex vsu, & consuetudine omnium religionum, tum ex ratione naturali. Ex iure communi cóstat ex *cap. cum ad monasterium. De statu Monach.* vbi decernitur proprietarium expellendum esse. Neque est verum, quod docet *Abbas ibi num. 13.* dictum caput correctum esse per *textum in cap. fin. de Regularib.* Quia hic textus in casu diuerso loquitur; præcepit enim eiectos quærere, qui ad tempus solum eiecti sunt; hi enim si transacto tempore non redeant, vt fugitiui sunt censendi. Eaque de causa eos cum fugitiuis textus comparat. Non autem loquitur de eiectis absolutè, quos non videtur obligata religio quærere, etsi possit eos emendatos recipere. Idem traditur in *cap. vlt. eodem tit.* ibi: ouem morbidam eiiciant ab ouili, ne inficiat sanas oues, & *cap. cum in ecclesiis de maiorit. & obedient.* ibi: Alioquin de fratrum consortio penitus excludatis & *cap. relatum. Ne cleric. vel monachi*: ibi: vel si testiterint ausu temerario eiectis &c. Ex vsu vero, & consuetudine omnium religionum id ipsum manifestum est, quam consuetudinem religiones introduxerunt à suo principio ex facultate sibi à fundatoribus concessa. Nam *Basil. in reg. 28. ex fusius disputatis, & reg. 44. 57. & 61. ex breuioribus. S. Benedictus in sua reg. q. 28. & S. August. in sua. cap. 20. & D. Hieronym. relatus cap. resecandi 24. q. 3. S. Dominic. D. 1. cap. 19. suarum constitut. S. Francisc. in sua reg. cap. 13. S. Ignat. 2. p. constitut. cap. 1. §. 1.* expressè tradunt membrum putridum resecandum esse, ne corpus corrumpat, & ouem morbidam à grege expellendam, ne sanas inficiat. Ratione autem probari potest: Quia bonum commune religionis singulari præferendum est; ac bono communi religionis expedit te prauis moribus imbutum, nec corrigi volentē ab aliorum consortio separari, ne alios inficias; recludi autem sub monasterij custodia sæpè fieri non potest, nec expedit. Ergo eo casu licita est expulsio. Præterea religio obligatur te retinere, si tuos mores secūdùm regulam composueris, secus contra; quia in professione promisisti, & vouisti viuere secundùm regulam, & sub ea obligatione te religioni tradidisti, teque religio in se recepit. Ergo si huic obligationi non satisfacis, cessat in religione obligatio te retinendi, ac proinde potest te à se expellere.

3. Neque obstant in contrarium adducta. Ad *textum in cap. fin. de Regularib.* constat ex probatione nostræ sententiæ. Ad confirmationem ex *cap. impudicas, & cap. si quis sacro* respondeo ibi solum dici impudicas moniales recludendas esse, non autem negari excludi aliquando posse. Fateor tamen in fœminis esse specialiorem rationem, quam in viris, ob quam non debent à monasteriis expelli, ne aliis inquam detur occasio se incorrigibiles fingendi, vt expulsionem obtineant: cum enim mulieres ex sua conditione libertatem optent, & plurimæ sint, quæ licet à principio statum religiosum voluntariè susceperint, postmodum doleant, & quasi coactè sub clausura existant, si credunt inde exire posse, per iniqua media procurabunt. Ne igitur ea eis detur occasio ob nullum crimen quantumuis graue monialis à monasterio expellitur, sed ibi recluditur pœnitentiam actura. Quapropter concludit *Sanch. lib. 6. sum. cap. 9. num. 6.* nullum superiorem Pontifice, vel eius nuntio inconsulto posse monialem à monasterio eiicere, tum ob rationem dictam: tum quia est res noua, & inusitata. Ad primam rationem concedo in contractu religiosi cum religione esse æqualitatem, sicut enim tu non potes religionem deserere, si ipsa suo muneri satisfacit, sic nec religio te expellere potest, si tu promissis steteris. At quia religio suo muneri nunquam deficit, tu verò sæpè; ea de causa te expellere religio potest, sed non tu religionem deserere. Ad secundam dico, expulsionem non tam fieri in pœnam expulsi, quàm ob bonum aliorum, ne ex eius societate inficiantur. Quocirca si bonum commune obtineri commodè non potest alia via quam expulsione, esto nociua sit expulsio, neque ipse eam tanquam pœnam reputet, omittenda non est. Ad tertiam constat ex dictis sæpè non posse sine graui incommodo religiones discolum religiosum in carcere detineri.

4. Neque probanda est doctrina *Syluest. & Armill.* vt solum eo casu liceat religiosum expellere, quo ipse expulsioni consentiret, & correctioni repugnaret. Secus vero si repugnaret expulsioni, & paratus esset corrigi. Nam esto hæc locum habeant in pœna excommunicationis; eo quod sit pœna medicinalis in bonum excommunicati ordinata, minimè in expulsione procedunt, quæ non tam in bonum ipsius expulsi, quam in bonum aliorum, quibuscum societatem habet, ordinatur. Quocirca si semel, atque iterum de grauibus delictis monitus fuisti, & punitus, quo non obstante iterum recidis, poteris à religione expelli, quamuis promittas correctionem, paratusque pœnam delicti sustinere; quia non præsumeris corripiendus, sed potius similia commissurus. Quod sufficit, vt expellaris, sicuti sufficit in hæretico relapso, vt condemnetur morti hæc futuri casus præsumptio. Quia in pœnis in aliorum bonum impositis non tam spectatur præsens dispositio delinquentis, quam futurus euentus præsumptus, & damnum, quod inde timetur euenturum. *Suarez t. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. cap. 4. num. 8.*

5. Hinc ergo oritur dubium, quæ sit legitima causa, ob quam possis à religione expelli? Et primò dicendum est, debere esse peccatum mortale, graue, & scandalosum. Nam cum hæc pœna grauissima sit, non potest nisi ob graue delictum imponi, & cum imponatur non tam in bonum delinquentis, quam in bonum aliorum fratrum, & religionis; merito debet esse peccatum scandalosum, hoc est quod possit aliis sociis esse nociuum. Neque expectandum est, quòd de facto noceat; sufficit, si probabiliter timeatur nociturum, nisi resecetur, iuxta *textum in cap. resecanda cap. ecce 24. q. 3. & cap. sed illud 45. dist.* & tradit *Suar. dicto t. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. c. 8. n. 9.* Deinde debet esse illud peccatū publicum iure, vel facto, neque enim publica, & grauissima pœna imponi potest ob delictum, dum secretum est. Non tamen requiritur, quòd delictum publicè sit commissum, sufficit si commissum secreto postmodum in iudicium deducatur, ibique sufficienter testibus probetur. Nam ea probatione delictum publicum est iuris notorietate, ac proinde dignum publica pœna. *Suar. suprà.*

6. Difficultas autem est; an debeat esse peccatum reincidentiæ post repetitam à prælato monitionem, & punitionem, an verò sufficiat semel tantum commissum esse? Videtur necessariò requiri præcessisse monitionem, imo & punitionem; quia omnia iura æqui de hac expulsione loquuntur, stylusque communis clamat monachos ob solam incorrigibilitatem expelli:

expelli: at non est censendus incorregibilis, quousque monitus, & pro qualitate delicti punitus reincidat. Ergo præcedere debet monitio, & punitio. Qualis autem monitio requiratur, quæve reincidentia, vt incorrigibilis censearis? Communis sententia docet debere esse reincidentiam post trinam monitionem, sic relato *Anton. Abbate, Maiolo, Sayro, Graffis, docet Sanch. lib. 6. sum. cap. 9. n. 4.* & sic pro religione Minorum in ordinationib. generalib. Tolet. *cap. 6. tit. de incorrig.* dicitur illum esse incorrigibilem, qui ter conuictus, & punitus de crimine non emendatur. Et in *reg. S. Benedicti cap.* 58. habetur esse incorrigibilem qui ter deserit religionem post professionem factam. Illud vero est certum ad hanc incorrigibilitatem opus non esse, vt delicta sint eiusdem generis, sufficit si sint eiusdem grauitatis iuxta *textum in cap. vt famæ de sentent. excommunicat.* ibi: ad similia, vel peiora facile labitur, & docet pluribus relatis *Sanch. dicto cap. 9. num. 4.* Si igitur ad expulsionem incorrigibilitas requisita est, nequaquam ob delictum quantumcunque graue expelli poteris, nisi monitus, & punitus sæpius reincideris: & ita tradit *D. Tho. quodlib. 12. art. vlt. D. Bonauent. in reg. D. Francisci q. 14. Cardin. cap. cum olim de priuileg. num. 4. Syluest. verbo religio. 6. q. vlt. Armilla ibi num. vlt. Anton. Cucus, lib. 3. instit. moral. tit. 1. n. 130. & n. 139.*

7. Fateor hanc frequentem monitionem regulariter necessariam esse, neque religiosum expellendum, nisi supradicto modo incorrigibilis existat. Nego tamen id semper necessarium esse. Potest enim committi delictum ita graue, & scandalosum, vt non possit commodè alia pœna puniri, neque alia via scandalo fieri satis, neque honori religionis consuli, nisi expulsione à religione. Poterit ergo tunc delinquens expelli: quia bonum commune singulari est præferendum. Deinde sunt aliqua delicta, quæ si religiosus semel ausus fuerit committere, merito præsumi potest eadem, & grauiora commissurus: quo casu etsi ille religiosus de facto incorrigibilis non sit, quia non fuit correctus; est tamen incorrigibilis ex iuris præsumptione. Quando ergo aliqua religionis regula permittit ob aliquod delictum semel commissum posse reum à religione expelli, ideo est, quia præsumit eadem, & similia commissurum, ac proinde esse incorrigibilem iuris præsumptione, licet non sit de facto, quod videtur sufficere ad expulsionem. Præterea etsi spectato iure communi incorrigibilitas de facto expulsioni necessaria esset: at spectatis religionum priuilegiis minimè necessaria est. Sunt enim plura religionum priuilegia concedentia expulsionem pro graui, & attroci delicto, cuius reus sine magno religionis detrimento non potest inter religiosos contineri, vt *Leo X. Minoribus concessit, & Pius V. religioni, S. Hieron. & Gregor. XIII. in bulla* incipiente, *cum aliàs Præposito Generali, Societati*, prout refert *Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. cap. 4. num. 11.* atque ita docent *Azor. t. 1. instit. moral. lib. 12. cap. 16. quæst. 3. Sanchez lib. 6. sum. cap. 9. num. 5. Suar. dicto cap. 4. num. 11.*

8. Quæ autem sint hæc delicta grauia, ob quæ semel perpetrata excludi à religione possis arbitrio superioris relinquitur, nisi à regula designata sint. Putarem sanè peccatum, quod à sæculari commissum pœnam mortis meretur expulsione dignum esse: quia ratò huius criminis reus absque nota religionis contineri in religione potest.

9. Dubitant tamen doctores an tacuisse in professione impedimentum, quo cognito nequaquam in religionem admittendus esses, præstet sufficientem causam expulsioni, v. g. Si celasti te esse morbo gallico affectum, vel esse ex infecto sanguine Iudæorum, vel Maurorum descendentem, vel esse ære alieno grauiter oppressum? Affirmant *Nauarr. lib. 3. consil. tit. de Regularib. cons. 25. alias 40. Sorb. in compen. priuileg. mendicant. verbo nouitius, post. 7. notab. §. quinto, principaliter. Vega 2. t. sum. c. 50. casu 4. Eman. Sà, verbo religio. num. 34. Sanch. lib. 7. de matr. disp. 37. num. 53. Layman.* reputat probabile, *lib. 4. sum. tr. 5. cap. 13. num. 1.* Mouentur, quia per errorem à te iniustè causatum religio tuam professionem acceptauit, & te in suam potestatem recepit: poterit ergo te in pœnam delicti commissi à se expellere, esto professionem nequeat irritare. At nullatenus credo ob huiusmodi culpam te posse à religione expelli; potes enim alia via sufficienter puniri, & aliorum scandalo, si fortè sit, fieri facilè satis: præcipuè cum hæc culpa non sit ex illis, ob quas religio notam, & infamiam patitur: creditur enim religionis zelo, & affectu, potius quam malitia commissam. Non igitur afficiendus es hac grauissima pœna; & ita tradit *Man. Rodrig. quæst. regular. t. 3. q. 17. art. 9. Sanch. retractans sententiam lib. 5. sum. c. 4. n. 58.*

10. Præter causam expulsionis requiritur potestas in superiore expellente. Quia est actus iurisdictionis grauissimus. Hæc potestas, si ius commune spectemus, omnibus superioribus acceptantibus professionem conceditur; quia ipsi ea conditione professionem acceptant, vt obligentur professum secum retinere, dum secundùm regulam vixerit, quare deficiente professo à regula, poterit superior ex vi professionis illum à se eiicere. Verum ex specialibus priuilegiis, singularumque religionum constitutionibus hæc potestas Generali concessa est, ipsique regulariter reseruata; ac proinde Prouincialibus non iure ordinario, sed ex speciali commissione competit, vt benè notauit *Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. cap. 4. num. 19.*

11. Qualiter autem Generalis, vel Prouincialis procedere debeant in hac grauissima causa? Breuiter dico delictum plenè probandum esse iuxta formam iudiciariam vniuscuiusque religionis, seruandasque esse conditiones ab ea in expulsionis causa præscriptas. Quocirca si aliquid ex his omissum fuerit, poterit, & debebit expulsus appellare: quod maximè facere potest, si superior careat potestate expellendi, vel causa expulsionis illegitima præsumatur; interimque religio alere tenetur expulsum; quia plenè expulsus non est, cum per appellationem executio sententiæ suspendatur; insuperque obligatur concedere expensas necessarias ad litem, si aliunde expulsus non habeat. *Valasc. cons. 7. num. 3. tom. 1. Menoch. lib. 1. præsumpt. quæst. 35. num. 21. Sanch. lib. 6. sum. capite nono, numero 8.*

PVNCTVM XX.

Qualiter religiosi Societatis ad sæculum dimitti possint.

1. *Duplex genus religiosorum Societatis* IESV *distinguitur.*
2. *In Societate* IESV *minor causa requiritur, vt religiosus professus expellatur, quam in aliis religionibus.*
3. *An religiosi non professi expelli possint nulla causa intercedente? Arguitur pro parte affirmatiua.*

4. *Verius*

4. *Verius est societatem obligatam esse retinere scholares approbatos, & coadiutores formatos, dum se iusta causa non offert.*

5. *Hanc obligationem contrahit societas non solum ex suis constitutionibus, sed etiam ex votorum emissione.*

6. *Satisfit rationibus contrariis.*

7. *Enumerantur causæ, ob quas Societas religiosos non professos dimittere possit, quæ à D. Ignat. ad 4. capita reducuntur, & primum & secundum enodatur.*

8. *Explicatur 3. & 4. caput.*

9. *Si ex fictis causis dimissionem obtineas, apostata es, & liber à votis non euadis.*

10. *Si ex causis veris, scilicet grauibus delictis fine extorquendi dimissionem perpetratis dimissionem obtineas, dimissio non valet.*

11. *Si iniquis mediis dimissionem extorqueas, obligaris ad religionem redire. Et quid circa tui admissionem.*

12. *Si magna instantia, & continua importunatione dimissionem extorqueas, valet dimissio, esto rarò à peccato mortali excuseris.*

13. *Culpam mortalem committis, si mediocrem diligentiam non adhibeas inuitandis culpis, ex quibus præsumis à religione eiiciendum.*

1. DVplex est religiosorum genus in Societate. Alij sunt religiosi simplicibus tantum votis alligati, alij solemnibus. Quicunque ex his dimitti possunt, sed diuersimodè. Nam ligati votis simplicibus dimittuntur liberi, alij vero suis votis ligati, sicuti cæterarum religionum professi: sic habetur *2. p. constitut. cap. 1. & 2. & in bulla Gregor. XIII.* incipiente *Ascendente domino.* Hæc autem diuersitas, vt constat ex *dicta bulla* nascitur ex modo diuerso, quo hæc vota simplicia, & solemnia emittuntur, & à religione acceptantur. Nam emittentes vota simplicia religioni traduntur, quousque ipsa religio eos retinendos esse iudicauerit, quare si religio iudicet expediens esse eos dimittere, cessat eorum obligatio ad vota ob defectum conditionis sub qua fuerunt emissa. At professionem, seu solemnia vota emittentes non sub ea cōditione emittunt, sed absolutè, ipsaque religio se obligat ad illos saltem quoad vinculum, & votorum firmitatem perpetuò retinendos; ac proinde cum illos dimittit, liberos dimittere non potest, sed votis ligatos. Potestas hæc dimittendi tam professos, quam non professos penes solum Præpositum Generalem residet, eamque aliquando Prouincialibus committit respectu non professorum, quæ omnia constant ex *dicta 2. p. constitut.*

2. Difficultas ergo est; an requiratur causa: & quæ hæc sit ad horum expulsionem? Et quidem ad expellendos professos nemini est dubium, causam grauissimam requiri. At censeo minorem, quàm in aliis religionibus requiri, eo quod in *2. p. constitut. cap. 2.* vbi de causis, ob quas tam scholares, quam professi possunt dimitti (generaliter enim loquitur de omnibus dimittendis, vt constat ex finalibus verbis *præcedentis, cap. 1.* plures apponuntur, quæ in aliis religionibus insufficientes esse iudicantur: ibi enim vt causa sufficiens expulsionis enumeratur; tacuisse malitiosè impedimentum aliquod graue secundarium ex præscriptis à Societate, cuius taciturnitatem superiori puncto probauimus non præbere aliis religionibus sufficientem expulsionis causam. Præterea *Greg. XIII. in bulla* quæ incipit *cum alias*, nulla incorrigibilitatis mentione facta decreuit Præpositum Generalem dimittere posse professos ex causis id exigentibus, quæ sunt omnes illæ, quibus cum professus non potest absque graui religionis iactura in Societate detineri. Et licet ex his causis aliæ etiam religiones suos professos dimittere possint: at quia Societas saluti proximorum perpetuò incumbit, facilius quælibet grauis culpa huic fini obstare potest. Tum quia de ipsis sic delinquentibus non satisfidit Societas iterum lapsuros non esse, cum inter multa perditionis pericula continuò versentur. Tum quia nec fidit eo fructu, & vtilitate, ac bono Societatis nomine muneri suo satisfacturos. Et confirmatur optimè ex his, quæ de Præposito Generali traditur *9. p. constit. cap. 4. §. 7.* ibi enim ob peccata mortalia in externum actum prodeuntia, ac nominatim ob copulam carnalem, vulnerationē cuiusquam, ex redditibus collegiorum aliquid ad proprios sumptus assumere, vel cuiuis extra Societatem donare, vel aliqua stabilia bona domorum, aut collegiorum alienare, vel prauam doctrinam habere: si de re sufficientissimè cōstet statuitur posse Præpositum Generalem non solùm ab officio, sed etiam à societate, si opus fuerit, remoueri. Si igitur Præpositus Generalis ob quodlibet peccatum ex supradictis à societate dimitti potest, si id ad maiorem Dei gloriam, & vniuersale bonum Societatis expedire fuerit iudicatum; à fortiori quilibet particularis è Societate dimitti poterit. Minorem ergo causam societas in suis professis dimittendis requirit, quam aliæ religiones; & ita tradit *Suar. t. 4. de relig. tract. 10. lib. 11. cap. 1. à num. 2. vsque in finem.*

3. Si vero de religiosis non professis loquamur, alicui videri posset nullam causam ad horum expulsionem saltem validam requiri. Hæc enim requiri poterat vel ex constitutione, & regula, vel ex contractu, quem init religiosus cum religione per vota simplicia. Si solum ex constitutione, & regula (vti docet *Sanch. lib. 6. sum. cap. 9. num. 61. fine, & num. 64. Ribadeneyra cap. 13. in princ. de institut. Societ.*) cum nulla constitutio, & regula ad peccatum obliget, nullum Generalis peccatum committet, si absque causa hos religiosos dimittat. Et esto peccatum aliquod cōmitteret, sicuti committit superior nouitium sine causa à religione expellens; quia tamen constitutio, & regula dimissionem non irritat, tenebit factum, sicut tenet in nouitio sine causa dimisso. Si autem dicas, ex contractu imbibito in votorum simplicium emissione causam expostulari, eò quod religiosus se tradit religioni obsequuturum, & religio obligatur perpetuò cum secum retinere, nisi causa iusta adsit dimissionis, obstat primo; quia nulla esset differentia horum religiosorum à religiosis professis, quos societas obligatur retinere, dum causa iusta dimissionis non adest. Secundò; quia repugnat modo, quem societas seruat in horum votorum admissione: admittit enim nullam in se suscipiendo retentionis obligationem, sed quousque ipsa retinere voluerit & sub ea conditione religiosus vota emittit, ipsique emittenti manifestatur; vti habetur *exam. cap. 6. §. 8. litt. A, & cap. 7. §. 1. & 2. & 2. part. constitut. cap. 1. §. 1. litt. A, & 5. part. constitut. cap. 4. litt. B, & D.* Ergo nollente religione religiosum retinere euanescet obligatio, quæ à religionis voluntate dependebat: si enim te in seruum alicui traderes quousque ipse te in seruum habere voluerit; non ob inde dominus hanc

hanc traditionem acceptans obligatus est te in seruum retinere, sed poterit, cum sibi placuerit te manumittere. Idem est si te traderes obsequuturum Xenodochio, dum prælatus illius te retinere iudicauerit, poterit prælatus non obstante hac traditione te absque vlla causa à Xenodochio expellere; sed eodem modo te tradis vota simplicia in Societate emittens, vt constat ex locis constitut. adductis, & *ex bulla Greg. XIII.* incipiente *Ascendente*, vbi inquit Greg. quantum est ex parte ipsorum perpetuò, ex parte vero Societatis iuxta Apostolica indulta, & constitutiones prædictas tamdiu obligati, quamdiu Præpositus Generalis eos in Societate retinendos esse iudicauerit. Ergo nulla causa ex vi huius incorporationis requiritur, vt possis à religione dimitti. Præterea *5. p. constitut. cap. 4. & litt. D.* dicitur hæc vota in manibus cuiusquam non emitti, neque ea prælatum admittere, sed soli Deo offerri, & non homini. Si igitur religio ex horum votorum acceptatione obligationem haberet secum retinendi religiosum, iam vota non soli Deo, sed homini offerrentur, & in manibus hominis emissa essent, homoque illa admitteret. Ne ergo contra constitutionem procedamus, asserendum est, nullam Societati obligationem esse retinendi ex votorum simplicium emissione.

4. Nihilominus verius est non solum ex constitutionibus, & regulis, sed etiam ex votorum emissione obligatam esse Societatem secum retinere scholares approbatos, & coadiutores firmatos, dum non se offert iusta causa expulsionis: sic docet, & latè probat doctissimus *Franc. Suar.* Societatis IESV decus, & ornamentum *t. 4. de relig. tract. 10. lib. 3. cap. 9. num. 10. & seqq.* Et quidem obligatam esse Societatem ex vi suarum constitutionum luce meridiana clarius est. Nam loquens S. Ignat. in *exam. gener. cap. 6. in eius declaratione* dicit. Non est iniustum (vt patet in litteris Apostolicis) si societas libertatem ad eos dimittendos, quando non faciunt, quod debent, retinet. Expendo conditionalem, *quando non faciunt quod debent*: quasi solum ea conditione stante societas libertatem habeat; & paulo inferius inquit: Nec id (scilicet è Societate religiosos expellere) sine causis iustissimis fieri debet. Et *cap. 7. §. 1.* de scholaribus è Societate dimittendis, vel admittendis inquit: Libera tamen manebit societas, nec tenebitur ad eos admittendos ad professionem, nec in coadiutores formatos, si studiorum tempore malè se gererent, adeo vt superior Societatis existimaret Deo gratum non fore, si in eam admitterentur, & tunc ipsi suis votis soluti erunt. Ex quibus verbis constat per argumentum à contrario, si scholares tempore studiorum non se malè gererent, societatem teneri ad eos admittendos ad professionem, vel in coadiutores formatos, & à fortiori ad eos non expellendos. Deinde expendo cum Suar. particulam tunc, quæ indicat solum eo casu scholares à votis solui posse, quo superior existimaret Deo gratum non fore, si in societatem admitterentur. Ergo non pro libito solui à votis possunt. Præterea *2. p. constitut.* vbi de dimittendis agitur variæ præscribuntur causæ dimissionis, quod necessarium non esset, si superior pro libito religiosos expellere posset. Idipsum expressit *Gregor. XIII. in bulla, Quanto fructuosius*, vbi postquam dixerat non posse scholares absque vitio apostasiæ societatem fugere, subiungit. Quamuis *rationabili ex causa* iuxta constitutiones ealdem ab ipso Præposito Generali dimitti, & votis huiusmodi liberari possint. Ergo absque rationabili causa non censet Pontifex posse dimitti. Neque his obstat, quod aliis in locis voluntati, iudicio, & arbitrio Præpositi Generalis hæc dimissio committatur, quia committitur arbitrio, & iudicio recto, & voluntati ratione regulatæ, quæ esse non potest absque causa iusta, vt multis allegatis probat *Menoch. de arbitrar. lib. 1. q. 13.* Sit ergo certum spectatis Societatis constitutionibus non posse absque iusta, & rationabili causa religiosos non professos dimitti.

5. Hinc infero, non solum ex ipsis constitutionibus, sed etiam ex votorum emissione hanc obligationem habere societatem. Nam religiosus se tradit religioni, vt ab ipsa retineatur, prout ipsa obligata est sic traditum retinere; at religio ex suis constitutionibus obligata est religiosum retinere, dum non se offert expulsionis legitima causa. Ergo religiosus se tradit religioni retinendum, dum non fuerit causa legitima expulsionis. Ergo religio hanc traditionem acceptans non poterit absque legitima causa religiosum à se expellere; quod si contra fecerit, nulla erit talis dimissio vtpote facta à non habente potestatem. Quocirca hæc traditio religiosi est longè diuersa ab ea libera traditione, qua te in seruum, & in Xenodochij obsequium tradis, de quibus fit mentio in contraria sententia. Nam religiosi traditio fit sub obligatione, quam habet societas neminem dimittendi absque rationabili causa. Illæ vero traditiones sub nulla obligatione fiunt, cum dominus, & administrator Xenodochij nullam habeāt, neque ex tua traditione subire velint. Præterea si societas ex votorum scholarium emissione, & illorum acceptatione nullam haberet obligationem retinendi religiosum, vix vlla differentia inuenietur inter religiosum, & eum, qui tempore nouitiatus, ea vota ex deuotione emittit: si quidem vterque obligatus manet ea vota seruare, & in religione perseuerare, dum religio detinere voluerit; ipsa tamen religio obligationem retinendi non suscepit. At negari non potest Societatem specialius obligatam esse ad retinendum religiosum, quam non religiosum; quia religiosus est membrum Societati vnitum, ipsique incorporatum, & vt tale à religione susceptum, ergo non pro libito, & absque iusta causa à se expellere poterit, sicut validè expellere potest nouitium vota ex deuotione emittentem.

6. Neque obstant rationes contrariæ, quibus iam ex parte satisfactum est. Ad primam dico esse maximam differentiam inter religiosum professum, & non professum. Nam esto vterque conueniat in eo quòd non possint dimitti absque causa; differunt tamen in eo, quod minor causa requiritur ad dimittendum non professum, quàm professum. Item differunt in modo dimissionis. Nam professus dimittitur votis ligatus; at non professus à votis absolutus: diuersimodè enim se tradunt religioni retinēdos. Nam professus se tradit retinendum à religione perpetuò quoad professionis vinculum, & subiectionem prælato debitam: quoad actualem verò gubernationem, quousque causam nociuam religioni dederit, ipsaque religio eum retinere voluerit: at non professus se religioni tradit tam quoad vinculum, quàm quoad actualem gubernationem, dum ipsa religio rationabilibus causis ducta retinere iudicauerit. Ad secundam rationem desumptam ex modo, quem societas seruat in non professorum admissione ex probatione nostræ sententiæ satis factum est. Ad tertiam fateor locum illum constitutionis difficilem esse, sed ne contrarius sit tum aliis religionum locis, tum bullis summorum Pontificum, tum rationi naturali dicendum est, ea vota scholarium in nullis manibus ferri quoad effectum, & obligationem ea conseruandi in suo robore, & firmitate; non tamen quoad effectum acceptationis, ne absque legitima causa soluantur. Aliàs si societas hæc vota non acceptaret, sicuti nouitij vota ex deuotio-

deuotione emissa non acceptat, nulla necessitas esset faciendi hæc vota coram Præposito Generali, vel illius vices tenente, sed secretò facta eandem inferrent obligationem, eundemque statum religiosum constituerent, quod non est dicendum.

7. Restat explicare causas, ex quibus Societas suos religiosos non professos dimittere possit. Hæ omnes numerantur à sanctissimo Ignatio 2.*p.constitut.cap.2.* easque ad quatuor capita reducit. Primum est, si grauiter diuina maiestas offenderetur ex tui in Societate retentione: eo quod ita sis perditus moribus, vt incorrigibilis censearis. Ex hoc tamen capite etiam professi in aliis religionibus dimitti possunt. Secundum est, si existimaretur tui in Societate retentionem contra Societatis bonum fore, quia bonum commune singulari est præferendum, statimque S. Ignat. subiungit, quando censenda sit retentio contra Societatis bonum; primò, si in probationum decursu aliqua impedimenta, vel insignes defectus, quos antea in examine tacuisses, detegerentur; quia religioni præstat infidelem, & deceptorem in re magni momenti non retinere. Sed quia contingere potest, vt aliis dotibus ad diuinum obsequium polleas, ministeriisque Societatis exequendis aptus sis, prudentiæ superioris relinquitur, an re vera sis dimittendus. Quod si tempore ingressus morbum, quo laborabas, vel dispositionem ad illum detexisti, & sub ea conditione admissus fuisti ad Societatem, vt periculum fieret tuæ sanitatis, postmodum vero cernitur te non conualescere, nec labores Societatis ferre posse, in posterum, poteris dimitti, quia tibi sub ea conditione admisso nulla irrogatur iniuria, & ex alia parte religioni expedit inutiles ministros non habere. Si vero ingressus es in societatem sine vlla conditione, manifestata quidem infirma corporis valetudine, sed spe concepta, quod ad maiora aptus esses futurus, neque esse experimento comprobatur, dimitti quidem poteris; quia cessat conditio, sub qua tacitè fuisti admissus, scilicet aptitudo ad res maioris momenti. Verum etsi hoc ita sit, considerandum tamen est num dimitti debeas, necne? Si enim aliquo modo vtilis religioni esse potes, ipsaque religio absque suo graui detrimento te retinere potest, credo sinè dubio te potius esse retinendum, quam dimittendum; quia defectus ille est tibi inuoluntatius, & in eo manifestando te fidelem cum religione ostendisti, absolutè tamen, vt dixi, dimitti potes, quia euanescit conditio, sub qua tacitè fuisti admissus 4. *p. constit. cap. 6. N.* Sed vt omnis occasio dubitandi tollatur, & hoc negocium maiori cum iustificatione fiat, cautum est *exam.gener.cap.7. §.2.* si quando studiorum tempore qui maiorem ad ea propensionem animi præse tulerunt, quam ad aliud in Societate ministerium, ostenderent, ac certum indicium præberent, vnde Societas, vel eius superior in Domino sentiat eos idoneos non esse, vt in litteris proficiant; eo quod ingenio, vel sanitate corporis destituantur, vel aliis defectibus laborent, interrogantur inquam; an patienter se dimitti à Societate, dum ab omni voto, & promissione liberi maneant, sint laturi. At si cum sanus ingressus fueris in obsequio Societatis in ægritudinem incidisti, ob quam ministeriis Societatis ineptus existas, nequaquam poteris dimitti, si tu ipse non consentias; quia esto illa causa ex parte Societatis sufficiens sit ad expulsionem; eo quod ipse inutilis sis: impeditur tamen illius executio, dum tu dimissioni contradicis; quia hac contradictione posita dimissio charitati esset contraria. At si tu dimissioni consentias, vt verè consentire potes; quia existimas extra religionem salutem recuperaturum, vel fortè liberius Deo obsequuturum, poteris dimitti, quia cessat impedimentum; ratione cuius illa causa de se sufficiens executioni mandari non poterat: sic declaratum est. *decreto* 50. *aliàs* 39. *congregat.* 5. *numero tertio*, Deinde subiungit S. Ignat. retentionem esse contra Societatis bonum, si damnum allaturus malo vitæ exemplo iudiceris; ac præcipuè si iniquum te ostendas, & verbis, aut actibus offendiculum aliis præbeas; præcipuè si ad instabilitatem in vocatione suadeas, vel ad discordiam, vel si quid contra superioris, vel commune Societatis bonum moliaris. Te enim eo casu tolerare charitatis non esset, sed vitij contrarij quidem in eo, qui tenetur conseruare quietem, & bonum statum Societatis commissæ. Quando autem non tam propter rationem, vel magnitudinem peccati quam ob remouendum offendiculum, quod aliis præbuisti, dimittendus esses, si alioquin aptus sis, expendet prudentia superioris, an expediat facultatem tibi dare, vt ad locum alium Societatis valdè remotum eandem non egrediendo proficiscaris.

8. Tertium, & quartum caput, ex quo sufficiens causa dimissionis desumitur ad supradictum secundum reduci possunt. Tertium enim est, si tua in Societate perseuerantia iudicaretur esse in tui, & Societatis damnum. Quod tam ex parte corporis, quam ex parte animi potest accidere. Ex parte corporis, inquit S. Ignat. accidet, si tempore probationis, (hoc est) ante professionem, vel gradum coadiutoris formati deprehendaris morbum, vel debilitatem habere, quocum non posses progredi in laboribus, quos noster procedendi modus requirit ad Deo in eo seruiendum. Sed hæc causa explicanda est iuxta superius dicta; expendendum enim est, an post vota biennij contraxeris eam infirmitatem, an ante; nam si post, non præstat sufficientem causam dimissioni, nisi consentias; Si ante, absolutè dimitti potes, vel quia malitiosè tacuisti, vel quia sub periculo salutis, vel spe aptitudinis ad res maioris momenti admissus fuisti. Prudentiæ tamen superioris relinquitur, an re ipsa dimissio expediat, vt notatur 4.*p. constitut. capite sexto, in declarat. litt. N.* Ex parte rerum animæ, (inquit S. Ignat.) accidet quando ad probationem professionis admissus, te componere ad vitam sub obedientia, & iuxta modum procedendi Societatis ducendam, non posses, quod nequeas, vel nolis proprium tuum sensum, vel iudicium infringere, vel propter alia impedimenta, quæ à natura, vel consuetudine promanarent: tunc enim merito esses expellendus, quia aliis cederes in offensionem. Quartum caput, quod est, si tui in Societate retentio cederet in damnum aliorum, qui de Societate non sunt, etiam præstat sufficientem expulsionis causam; quia bono nomini Societatis contradicit ministros suos cum iniuria tertij retinere. Quapropter, si deprehendaris, te vinculo matrimonij, vel seruitutis legitimæ, vel ære alieno magni momenti astrictum esse, expelli debes, & præcipuè cum ea tacueris, dum initio examinatus fuisti: ideoque hoc caput ad secundum reduci potest.

9. Illud vero omnino aduertendum duxi, te liberum à votis non dimitti, sed verè esse apostatam, & apostatarum censuris, & pœnis subiacere, si dimissionem obtineas non ex veris, sed ex fictis causis, vt si fingas graues lapsus carnis, grauiaque alia peccata, vel grauem difficultatem in illis superandis ad dimissionem extorquendam. Hæc enim dimissio nulla est; eo quod non adsit causa ratione cuius concessa fuit: sic traditur expresse in *congregat.7.decreto* 18.§. 4. & docuit *Sanch.lib.6.sum.c.9.n.67.*

10. Maior

10. Maior tamen difficultas est, si ex causis quidem veris, & iustis, grauibus scilicet delictis ad finem extorquendi dimissionem perpetratis, dimissionem obtineas; an inquam liber euadas? Videris enim liber euadere, tametsi grauissimè peccaueris; quia societas potestatem habet expellendi eos, qui vel non possunt, vel nolunt suos mores componere, iuxta eius laudabile institutum, vt habetur *2. p. constitut. capite quarto*, §. 4. Sed te illa grauia delicta committentem dimittit societas; eo quod vel non possis, vel nolis corrigere: ergo illa dimissio valida est. Nihilominus tenendum est, eam dimissionem inualidam esse. Quia esto tibi concessa sit occasione illorum delictorum; at creduntur illa delicta ex infirmitate, indoléque deprauata fuisse commissa, non autem ex industria, & ad finem extorquendi dimissionem. Cum ergo illa delicta ex hoc fine commissa moraliter diuersa sint à delictis ex infirmitate, prauâque indole commissis, & dimissio non fuerit concessa ob ea delicta commissa ex industria; quia nunquam præsumitur sic commissa esse; efficitur sanè inuoluntariam esse dimissionem; ac proinde nullam: & ita tradidit *congregatio generalis dicto decreto* 18. §. 4. *Sanchez capite nono, numero 66.* & conducunt dicta tract. præcedenti de voto *disputat.* 1. *pun.* 17. Posset tamen superior tibi dimissionem concedere ex malitia peccanti, & hoc solum probat ratio dubitandi; at nunquam præsumi potest, nisi clarè exprimat.

11. Sed inquires, quam obligationem habeas his iniquis mediis dimissionem extorquens? Certum est, te obligatum esse ad religionem redire; quia nulla fuit dimissio; ac proinde debes apponere media, quæ ad hunc finem iudicaueris necessaria fore. Cum ergo primum, & præcipuum sit fraudem detegere, & malitiam commissam declarare, ne præsumatis delicta ex mala indole commisisse, teque non esse corrigendum, sine dubio ad fraudis manifestationem teneris. Quod si fraude detecta nollet superior potestatem habens dimittendi, & recipiendi, te recipere, eo ipso liber à votis es; quia illa repulsa est tacita dimissio, & præcedentis dimissionis ratificatio. Notanter dixi, si te nolit recipere qui potestatem habet dimittendi, & recipiendi. Nam si solum habet potestatem recipiendi, non tamen dimittendi, vt contingit in Prouincialibus Societatis, difficile est, an detecta Prouinciali veritate, & ab eo repulsus, liber maneas à votis? Affirmat *Sanchez dicto sexto, sum. capite nono, numero 66. fine.* Quia cum Prouincialis habeat potestatem non admittendi iterum qui à Generali dimissus est, consequenter habet potestatem ratam habendi priorem dimissionem, quando denuò admittere, non expedire iudicauerit. At certè hæc doctrina mihi difficilis est. Suppono enim dimissionem factam à Generali, vel Prouinciali eius nomine nullam fuisse, vtpotè fraude extortam. Suppono deinde Prouincialem potestatem non habere dimittendi eum, qui ex industria, & malitia ad finem extorquendi dimissionem causas apponit. Ex his ergo suppositis manifestè videtur inferri ex sola Prouincialis repulsa veritate detecta te liberum à votis non esse; quia nequit firmam, & ratam habere dimissionem, quam facere non potest. Neque ex eo quòd Prouincialis habeat potestatem non admittendi iterum, qui à Generali dimissus est, inferre potes habere potestatem ratam habendi dimissionem nullam à Generali factam; quia aliud est non admittere, aliud dimittere: habet tamen Prouincialis potestatem non admittendi dimissum, non tamen ad verè dimittendũ, qui verè dimissus non est. Adde habere potestatem ad non admittendum dimissum, qui verè dimissus est, secus qui dimissus non est. Hunc enim tenetur admittere eodem modo, ac tenetur fugitiuum; quia verè fugitiuus est. Sed quia Prouincialis non tenetur sic expulso asserenti media ex industria ad expulsionem apposuisse, ideo inualidè expulsum iustissimè non admittit. Quocirca, vt liber à votis existas Generalem consulere, eique veritatem manifestare debes.

12. Sed quid si magna instantia, & continua importunitate dimissionem extorqueas? Credo validam fore dimissionem, tametsi à peccato mortali rarò excuseris. Priorem partem supponit *congregatio. 7. supradicto decreto* 18. §. 3. quatenus definit cogendos esse alium ordinem ingredi, qui sola importunitate dimissionem extorquent, & rarissimè permittendos esse ad sæculum redire. Ratio est; quia illa importunitas, & continua instantia non reddit concessionem simpliciter inuoluntariam, & ex alia parte præstat Societati sufficientem expulsionis causam: societas enim ad sua ministeria exercenda milites voluntarios, & suo instituto benè affectos expostulat. Quòd vero à peccato mortali raro excuseris, persuadeor primo ex *supra dicta congregat. decreto* §. 1. vbi statuitur, vt ij qui dimissionem petunt nulla sufficienti causa ducti, neque Prouincialis monitis acquiescentes, Prouinciali referant propria manu subscriptas causas omnes, ob quas dimissionem procurant, quas Prouincialis cum consultoribus diligenter examinatas ad P. N. Generalem mittere debet, simulque declarabit, quid ipse, & consultores sentiant. Quas si P. N. Generalis non iudicauerit ad dimissionem sufficientes, & idoneas, Prouincialis sub obedientiæ præcepto perpetuum silentium eis indicat; eosque si non obtemperent, pro delicti qualitate seuerè puniat publica etiam animaduersione, si publica ad alios culpa promanauit; concluditque congregatio. Sciantque tales se in conscientia tutos non esse, sed mortali culpæ subiacere, quamdiu in illa animi obstinatione manent. Ex quibus manifestè colligitur reum esse culpæ mortalis, qui dimissioni insistit ob causas à P. N. Generali vt insufficientes declaratas: quia eo ipso censetur ob solam importunitatem velle sibi dimissionem concedi. Secundo persuadeor ex obligatione à votis inducta: hæc enim est de perseuerantia in religione, quantum est ex parte religiosi: at ad obtinendam hanc perseuerantiam necessaria est voluntas illius, & ad religionem affectus. Ergo qui hanc voluntatem, & affectum saltem mediocri diligentia non procurat, sed potius sua instantia, & continua importunitate à se remouet, aduersus votum procedit, & ita tradit *Sanch. lib. 6. sum. cap. 9. n. 60.*

13. Hinc à fortiori constat te reum esse culpæ mortalis aduersus votorum emissionem, si mediocrem diligentiam non adhibeas in vitandis culpis aliàs leuibus, ex quibus iustè præsumere potes fore à Societate expellendum. Nam cum tenearis in religione perseuerare, votaque perpetuò obseruare, consequenter teneris ad apponenda media, obstaculaque remouenda, quæ reputantur obseruationi communiter necessaria. *Sanch. d. cap. 9. n. 69.*

* * *

PUNCTUM

PVNCTVM XXI.

An Religiosus expulsus teneatur ad Religionem redire, reditumque procurare?

1. *Aliqua certa præmittuntur.*
2. *Expulsus ad Religionem rediens non indiget noua professione.*
3. *Vota quæ professioni coniuncta sunt, non extingui expulsione, sed solùm suspendi, vt certum præmittitur.*
4. *An Religiosus per sententiam definitiuam, & perpetuò à Religione expulsus ad eam redire teneatur? Pro parte negatiua proponuntur fundamenta.*
5. *Opposita sententia verior est.*
6. *Fit satis rationibus contrariis.*
7. *An eiectus recipiendus sit ad eundem gradum, quo ante expulsionem erat constitutus quoad sedem, locum, suffragia, &c. Affirmat Sanch. sed doctrina Suar. adhærendum est.*

1. IN hac quæstione certum est inualidè expulsum obligatum esse quantum est ex parte sua reditum procurare. Nam cum ex vi votorum teneatur regularem vitam degere, & ab illa obligatione legitimè non sit absolutus, debet quantum in se est, illius obseruantiam procurare: sic tenent omnes Doctores in discursu referendi. Secundò certum est expulsum pro limitato tempore, illo transacto ad Religionem redire debere; aliàs erit fugitiuus, vel apostata, cum extra Religionem absque licentia vagetur. Tertiò est certum, nullum professum quantumuis per sententiam definitiuam, & perpetuò à Religione expulsum liberum esse à tribus votis substantialibus, castitatis, paupertatis, & obedientiæ; sed omnino his votis ligatum dimitti; tametsi eorum obseruantia statui expulsionis accommodetur. Hæc enim vota ad summum cessare possunt sola dispensatione Pontificis communi, & grauissima causa intercedente, qualis non est, nec debet esse deprauata vita Religiosi, quæ præstat expulsioni causam, & ita sustinent *Nauarr. com. 2. de Regular. n. 34. & seqq. & com. 3. n. 46. Azor. t. 1. instit. moral. lib. 12. cap. 16. q. 4. & cap. 17, q. 2. Vasq. 1. 2. disp. 165. n. 87. Lessius, lib. 2. c. 41. dub. 15. à n. 212. Suar. t. 5. de censur. disp. 21. sect. 1. n. 10. & t. 4. de Relig. tract. 5. lib. 3. c. 5. n. 1. Sanch. lib. 6. sum. c. 9 n. 27. Layman, lib. 4. sum. tract. 5. c. 13. q. 1. & alij plures apud ipsos.* Et conuincitur ex *cap. fin. de Regular.*

2. Hinc deduco, expulsum ad Religionem redeuntem non indigere noua professione; quia à priori non fuit absolutus, sed solùm illius executio, & obligatio fuit pro tempore expulsionis suspensa; sicuti contingit in casu diuortij cum nocens repetitur, & reconciliatur, non renouatur vinculum matrimonij, nec renouari potest, tametsi redeat vsus, qui per diuortium erat suspensus. *Sanch. lib. 6. sum. cap. 9. n. 33. Suar. dicto cap. 5. n. 15. & 16.*

3. Quartò certum existimo, omnia illa vota, quæ professioni coniuncta sunt, non extingui expulsione, sed solū suspendi illorum obligationem ex defectu materiæ. *Sanch. li. 6. c. 9. n. 56.* Ratio prioris partis est; quia nulla est legitima causa, quare ea vota extinguantur professione, cui annexa sunt, non extincta; ideoque expulsi ad Religionem reuertentes non solent iterum ea vota emittere, sicut nec denuo professionem facere. Quod verò obligatio suspendatur, constat, quia non sunt apti expulsi ad illorum executionem, neque ipsi illa vota emittentes animum habuerunt obligandi ad illorum executionem extra Religionem. Ex quo fit Religiosos B. Mariæ de Mercede expulsos obligari non posse vt ad redimendos captiuos proficiscantur: quia non vouerunt dictæ redemptioni incumbere habitu Religionis priuati; sed illo retento, & Religioni vniti, & incorporati. Idem est de Religiosis Minimis expulsis, non inquam teneri vitam quadragesimalem obseruate; quia non videntur eam vitam vouisse, nisi annexam communi, & regulari. Idem de professis à Societate emittentibus votum quartum obediendi Summo Pontifici in missionibus, aliaque vota, qui si à Societate ejiciantur, obligati non sunt tempore eiectionis ea obseruare. Quia non præsumuntur voluisse eorum obligationem subire, cum à gremio Religionis sunt separati. Est enim obligatio longè difficilior. Atque ita sustinet *Sanchez d. cap. 9. n. 56. & 57.* Hæc certa.

4. Dubium tamen est; an Religiosus per sententiam definitiuam, & perpetuò à Religione expulsus teneatur ad reditum? Negat *Nauarr. com. 2. num. 36. de Regul. & lib. 3. consil. eodem tit. consl. 18. 64. & 80. Man. Rodrig. t. 1. quæst. regul. q. 30. art. 20. Sayro thesaur. casuum, tit. 2 lib. 6. c. 9. n. 26. Azor. t. 1. lib. 12. c. 16. q. 6. & cap. 17. q. 1.* fauetque *textus in cap. fin. de Regular.* vbi loquens de fugitiuis, & eiectis requirendis, solos fugitiuos expressit compellendos esse ad reditum, tacitè innuens eiectos compelli non posse: & ita videtur sentire *Glossa ibi, & Abbas, n. 2.* Ratione verò probatur primò, quia illa sententia de expulsione perpetua Religiosi fuit legitima (vt suppono) ergo seruanda est, iuxta *leg. Res iudicata, ff. de Reg. iuris.* At non seruatur expulso ad Religionem redeunte. Ergo expulsus perpetuò non solùm non est obligatus ad reditum, imò nec recipi potest absque dispensatione. Secundò Religio expellens à se Religiosum excutit à se obligationem, quam habet illum retinendi, alendi, & gubernandi, sed hanc remissionem ipse Religiosus acceptat, ergo nequit Religio reuocare Nam vt habetur, *leg. qui res, §. vlt. ff. de solutionib.* in perpetuum sublata obligatio restitui non potest. Tertiò expulsus esto emendatus sit, cogere non potest Religionem, vt ipsum in se recipiat: ergo nec ipsum poterit Religio cogere; quia in his æqua debet esse conditio. Quartò, degradatus realiter, & in perpetuum non cogitur redire ad ministeria Ordinis exercenda. ergo nec Religiosus expulsus qui est ab statu Religioso degradatus. Quintò, eadem culpa bis puniri non potest, sed expulsi delictum expulsione punitum est; nequit ergo iterum puniri. At si potest cogi ad Religionis reditum, delictum iterum punitur, tùm illa coactione, tùm rubore, quem ex reditu patietur, tùm delicti præteriti continua memoria, obiectione, & improperio, tùm priuatione priuilegiorum, & honoris antiqui; nequit ergo ad reditum obligari.

5. Nihilominus contrariam sententiam veriorem reputo, scilicet eiectum obligatum esse procurare Religionis reditum, & de facto redire, quoties Religioni placitum fuerit: sic tradunt aliis relatis *Sanch. lib. 6. sum. c. 9. n. 23. & 30. Suar. t. 4. de Relig. tract. 8. lib. 3. c. 5. à n. 4. Lessius, lib. 2. de iustit. c. 41. dub. 15. n. 111. Layman, lib. 4. sum. tr. 5. c. 13. q. 3.* Et videtur conuinci ex dicto *cap. fin. de Regular.* vbi tam fugitiui, quàm eiecti præcipiuntur quæri, & ad Religionem reduci; quod nullatenus fieret, nisi supponeret Pontifex fugitiuos, & eiectos obligationem habere redeundi. Neque obstat, cum de compulsione ad reditum loquitur solos fugitiuos expressisse, quia fortè id solum breuitatis causa

causa fecit, vel certè quia eiecti reditui resistentes fugitiui esse incipiunt. Ratio verò nostræ sententiæ est; quia eiectus verus est, & substantialiter Religiosus; tametsi vt membrum putridum à consortio aliorum separatus. Ergo habet obligationem statui Religioso necessariò annexam. At obligatio statui Religioso necessariò annexa, & ab eo inseparabilis est obligatio ad vitam communem, & sub obedientia Prælatorum regularium; quia id est, votis promissum: ergo eiectus hanc retinet obligationem. Ergo quantum est in se illius executionem procurare debet. Ergo quandocunque Religio permiserit sub eius regimine expulsum viuere, ipse obligatus est acceptare.

6. Neque contrariæ rationes vrgent. Ad primam concedo, sententiam illam fuisse legitimam, seruandamque esse quoties Religio sibi expedire iudicauerit; quia in fauorem illius lata fuit; ac proinde illam conditionem in se virtualiter imbibit, vt expulsio duret, quoties sibi placuerit; sicuti contingit in sententia perpetui diuortij ob adulterium ab vno coniuge commissum, quæ seruanda est, quousque innocenti placuerit, nocentem reuocare; quia in fauorem innocentis lata fuit. Aliàs si posita sententia expulsionis, & diuortij permissum non esset innocentibus nocentes reuocare, non in eorum fauorem, sed potius in dispendium, & in fauorem nocentium cederet; siquidem nocentes ex vi illius commodum libertatis, & exemptionem à subiectione obtinerent. Ne igitur asseramus sententiam expulsionis, & diuortij in fauorem delinquentium latam esse, dicendum est, ipsos delinquentes obligatos esse ad communem vitam redire, quoties innocentibus fuerit placitum. Quando autem innocentibus placet reditus, non mutatur diuortij, & expulsionis sententia, sed omnino seruatur; quia sub ea conditione lata fuit. Ad secundum admitto, Religionem expulsione facta excutere à se obligationem retinendi, alendi, & gubernandi Religiosum non absolutè, sed dum ipsa expedire iudicauerit. Quare iudicante Religione expedire reditum expulsi, expulsus redire tenetur. Adde Religionem non posse cedere obligationi retinendi Religiosum, illumque gubernandi, nisi quatenus expediens fuerit, vel ad delictum Religiosi puniendum; vel ad damnum aliorum præcauendum; quia sub ea obligatione se illius obsequio Religiosus tradidit. Ergo si Religio iudicet delictum Religiosi esse sufficienter punitum, nullumque alijs adesse damni periculum, obligata esset Religiosum reuocare. Sed quia rarò, vel nunquam tenetur præsumere expulsione temporali puniri, sufficienter delictum, quod pœna expulsionis perpetuæ legitimè condemnatum est; ea de causa rarò, vel nunquam obligationem habet expulsum admittendi, tametsi expulsus obligationem habet quantum est ex se procurandi admissionem. *Suar. t. 4. de Relig. tr. 8. li. 3. c. 5. n. 13. Sanch. lib. 6. sum. cap. 9. n. 32.* Et ex his satisfactum est tertio argumento. Ad quartum nego degradatum obligari non posse voluntate Pontificis, vt omnia munera Ecclesiastica exerceat, ac si degradatus non esset. Non enim per degradationem Pontifici potestas obligandi degradatum sublata est. Secundo respondeo, esse diuersam rationem degradati, & expulsi. Nam degradatus obligatus non est munera Ecclesiastica exercere; at expulsus ratione voti, & Religiosi status obligatus est vitam sub Prælatorum obedientia degere. Præterea degradatus priuatur Ecclesiastici Ordinis honore, & sustinet onera; at Religiosus eiectus pluribus Religionis oneribus liberatur. Non igitur est mirum, quod obligationem habeat procurandi reditum, tametsi degradatus non habeat. Ad quintum nego ex compulsione ad reditum puniri bis Religiosi delictum: nam illa compulsio non est pœna delicti, sed effectus statum Religiosum consequens. Quod verò ex illo reditu expulsus aliqua opprobria sustineat, per accidens est, & fructu Religionis compensatur. Præterquam quod facilè illa omnia vitare poterit, si se humilem, & omnibus inferiorem ostendat.

7. Sed inquires qualiter huiusmodi eiectus recipiendus sit; an inquam recipiendus sit ad eum gradum antiquitatis, professionis quoad sedem, locum, & suffragia, reliquaque prærogatiua, quæ ante eiectionem habebat? *Sanch. lib. 6. sum. cap. 9. n. 33.* affirmat; quia ille gradus honoris professioni accessorius est; at professio per eiectionem non est extincta. Ergo non debet esse extinctus gradus honoris, & accessorius, sed ad summum suspensus; subdit tamen Sanch. nisi ob præterita delicta eo gradu per superiores priuetur. Ego verò dicẽdum existimo cum *Suar. t. 4. de Relig. tr. 8. li. 3. c. 5. n. 17.* eo ipso quo quis à Religione expellitur expelli ab omni gradu honoris Religiosi, admittique posse (& regulariter ita esse) ad Religionem, non tamen ad honoris gradum; quia huiusmodi gradus non est ita professioni annexus, quin in pœnam delictorum sæpè professus eo priuetur, & maximè eiectus eo priuandus est, tùm ob eius humilitatem, tùm in aliorum exemplum. Aliquando tamen contingere potest eiectum signa contritionis, & pœnitentiæ ita magna exhibere; vt meritò possit ad eundem gradum honoris restitui, præcipuè si inde speratur alios eiectos ad pœnitentiam mouendos esse.

PVNCTVM XXII.

An eiectus à Religione, si in ea non recipiaris, tenearis, vel possis aliam Religionem ingredi, vel compelli possis ad illius ingressum?

1. *Obligatus non es aliam Religionem ingredi, sed securè potes in sæculo manere.*
2. *Prælatus te cogere non potest absolutè aliam Religionem intrare, benè tamen sub conditione.*
3. *Non potes aliam Religionem ingredi, quin prius propriæ Religioni te pœnitentem, & emendatum ostendas. Facta autem hac diligentia quamlibet etiã laxiorem ingredi potes. Prior pars conclusionis probatur.*
4. *Vt eiectus recipi possit, debet litteras testimoniales Prouincialis, vel Generalis deferre. An autem si hac conditio deficiat, ingressus nullus sit? Affirmat Suar. verius est oppositum.*
5. *Proponitur obiectio, & soluitur.*
6. *Secunda pars conclusionis probatur.*

1. Dico primo, te obligatum non esse aliam Religionem ingredi, sed securè posse in sæculo manere. Quia solũ ex professione, statuque Religioso, quem habes, obligari poteras; at ille status solùm te obligat ad perseuerandum in Religione assumpta, non tamen ad aliam nouam suscipiendam. Ergo &c. sic docent *Nauarr. com. 2. de Regularib. numer. 36. Azor. t. 1. instit. moral. lib. 12. cap. 16. quæst. 7. Rodrig. t. 1. quæst. Regul. q. 30. art. 20. Lessius, lib. 2. cap. 41. dub. 15. n. 111. Sanch. lib. 6. cap. 9. n. 34. Suar. t. 4. de Relig.*

lig. tract. 8. lib. 3. cap. 5. n. 20. Layman lib. 4. sum. tract. 5. cap. 13. q. 5.

2. Dico secundo, neque Prælatus te cogere potest absolutè aliam Religionem intrare: quia cum status Religiosus sit ita perfectus, debet esse omnino voluntarius: benè tamen sub disiunctione, seu conditione te cogere potest, si te triremibus, vel perpetuò carceri condemnet, nisi Religionem ingrediaris; tunc enim Religionis ingressus tibi proponitur non vt onus, sed vt beneficium, vt à iusta pœna libereris: sic *Suar. dicto cap. 5. n. 20. & tract. 10. lib. 11. cap. 2. n. 7. Layman q. 5. Sanch. dicto cap. 9. n. 42. & 43.* Ex qua doctrina firmatur praxis, qua vtitur Societas, cum scholaribus approbatis petentibus dimissionem legitima causa non allegata. Non enim illam regulariter concedit, nisi sub conditione ingressus in aliam Religionem; vt habetur *Congregat. 7. decreto. 18. §. 3.* Quam conditionem sic dimissi exequi tenentur; sin minus ad Societatem redire debent. Neque hæc dicenda est cōpulsio ad Religionem, sed optio alterius Religionis oblata, vt propriā tibi permittatur deserere, *Sāch. dicto c. 9. n. 43. Layman dicto lib. 4. tract. 5. cap. 13. q. 5. fine.*

3. Dico tertiò, non potes aliam Religionem ingredi siue laxiorem, siue æqualem, siue strictiorem, quam tamen seclusa expulsione ingredi non posses, quin prius propriæ Religioni te pœnitentem, & emendatum ostendas, ita vt illi constet per te non stare, quominus ad illam redeas. Facta autem hac diligentia quamlibet laxiorem ingredi potes: Sic *Sanch. lib. 6. sum. cap. 9. n. 36. & seqq.* Priorem partem probo; quia non potes maiorem libertatem, & potestatem habere transeundi ad aliam Religionem, quam reliqui professi tuæ Religionis non eiecti, nisi quatenus obtinere non potes, vt in propria Religione, & sub illius regimine viuas; quia ad hanc vitam ex professione obligatus es, eamque deserere non potes etiam ob alterius Religionis transitum. Ergo quousque tibi cōstet non posse propriæ Religionis reditum obtinere, nequis ad aliā transire. Et confirmari potest ex priuilegio cōcesso ab Innoc. IV. Minoribus, quod refertur in lib. *Monum. ordin. concess. 162.* vt eiecti illius Ordinis possint transire ad alios Ordines approbatos, eo ipso, quo eiecti sunt nulla alia requisita licentia, vt huiusmodi transitu permisso alia maiora mala vitentur; si enim eiecti per se possunt quamlibet Religionem ingredi, nulla esset huius priuilegij necessitas. Pro cuius explicatione aduerte ibi excipi Religiones militares, quoad partem, qua continent milites arma portantes, in quas non permittuntur ingredi, secus quoad partem, qua continent clericos vitam communem degentes.

4. Debent tamen hi eiecti litteras testimoniales Prouincialis, vel Generalis deferre, nec aliter recipi possunt sine licentia sedis Apostolicæ. An autem huius conditionis defectus annullet ingressum, sicuti esset nullus ingressus alterius non eiecti? Affirmat *Man. Rodrig. t. 1. quæst. regular. q. 30. art. 21. fine, Suar. t. 4. de Relig. tract. 8. lib. 3. cap. 5. n. 19.* Sed verius negant idem *Man. 2. t. sum. cap. 6. n. 21. & Sanch. lib. 6. sum. cap. 9. n. 39.* quia nullum est verbum in dicto priuilegio indicans supradictas testimoniales litteras requiri vt formam, & ex necessitate ingressus, sed solùm ex præcepto, vt ingressus conuenienti modo fiat manifestato superioribus statu ingredientis. Deinde in Societate IESV est priuilegium concessum à *Greg. XIII. in Bulla* incipiente *cum alias* in quo priuilegio cæteræ Religiones non communicant, vt professus ex illa eiectus possit ex Præpositi Generalis licentia quamlibet Religionem etiam laxiorem ingredi: Ergo signum est eiectis hunc transitum non esse per se licitum.

5. Quod si dicas cum *Suar. t. 4. de Relig. tract. 8. lib. 3. cap. 5. n. 18.* id verum esse respectu Religionis laxioris; quia in illius assumptione minuis statum perfectionis, quem professus es, quod tibi permitti non debet; sicuti non permittitur manere in sæculo, si ad Religionem, à qua eiectus es, redire possis, non tamen id esse verum respectu Religionis strictioris, vel æqualis; quia eo casu nec tuæ Religioni facis iniustitiam, cum ipsa te expulerit, nec statui Religioso, cum æqualem accipias: obstat, quia dum non probas per te non stare reditum ad propriam Religionem, censetur Religio te expellere; quia impœnitens, & incorrectus es. Cum igitur tenearis te pœnitentem, & correctum ostendere, vt ipsa suo iure vti possit, si antequam hanc diligentiam præmittas, aliam Religionem ingrederis, iniustitiam committis aduersùs propriam Religionem, sicuti committeret non eiectus transiens sine legitima facultate.

6. Secunda verò pars conclusionis, scilicet quod possis quamlibet Religionem etiam laxiorem ingredi, postquam ostēdisti per te non stare reditū ad propriā Religionem, est manifesta. Nam si facta hac diligentia in sæculo manere tutò potes, cur non Religionem ingredi? Non enim verisimile est posse Religionem eiectum obligare, ne sibi de statu perfectionis consulat, cum ei permissum nón sit viuere in eo in quo professus est.

PVNCTVM XXIII.

An Religiosus expulsus, cui non permittitur reditus ad propriam Religionem, teneatur ad obseruantias Regulares?

1. *Proponitur ratiò dubitandi pro parte affirmatiua.*
2. *A Religione expulsus obligatus est seruare castitatem eodem modo, ac si expulsus non esset, non autem paupertatem.*
3. *Vertitur triplex difficultas circa obedientiæ votum.*
4. *Graues Doctores sentiunt expulsos à voto obedientiæ eximi.*
5. *Verius est expulsos sub obedientia Prælatorum regularium aliquo modo esse sub Episcopi potestate simpliciter, sub Pōtifice efficacius.*
6. *Religiosus expulsus obligatus est se Episcopo manifestare.*
7. *Primæ difficultati n. 3. adducta fit satis.*
8. *Diluitur secunda.*
9. *Respondetur tertiæ.*
10. *Expulsus non tenetur, neque per se obligari potest ad ieiunia, austeritates, pœnitentias, &c. præscripta à regula suæ Religionis etiam sub peccato obligante.*
11. *Expulsus, qui clericus non sit, obligatus non est ad horas canonicas recitandas.*
12. *Non est obligatus habitum suæ Religionis deferre, bene tamen cogi poterit, vt honestum deferat.*

1. SVperius diximus quemlibet Professum expulsum votis substantialibus Religionis astrictum

astrictum esse, quia expulsio non est votorum dispensatio, & absolutio, sed separatio actualis à communi vita, & Religionis regimine. Ex quo oritur ratio dubitandi. Si igitur expulsus verè Religiosus est, votisque substantialibus astrictus obligationem habebit seruandi castitatem, paupertatem, & obedientiam. Quomodo ergo hæc obligatio compati potest cum libera bonorum administratione, exemptioneque à Prælatorum regularium obedientia? Deinde si statum Religiosum, quem professus est, retinet, obligabitur perfectionem quærere mediis ab eo statu præscriptis, & consequenter obligabitur ieiunia, & austeritates Religionis sustinere, orationesque designatas fundere, sicuti cæteri Religiosi.

2. In hac re quoad obligationem ortam ex votis substantialibus dicendum est, te à Religione expulsum obligatum esse seruare castitatem eodem modo, ac si expulsus non esses. Nam cum materia huius voti sit abstinentia à licito, & illicito concubitu, omnique re venerea, & hæc non pendeant ab hoc, vel illo statu, integrè seruanda est in statu expulsionis. At votum paupertatis seruare debes iuxta exigentiam status, in quo es constitutus. Cum autem status ille expulsionis non exigat te dominium vllius rei habere, sed solum vsum, & liberam acquisitorum administrationem, Religio te expellens eum vsum, eamque administrationem tibi concedit, vel potius Religione expellente Pontifex iure ipso, & consuetudine introducta eum liberum vsum, & administrationem permittit, modo non sit in prauos vsus, neque via testamenti, vt latius diximus, *disp. præcedenti punct.* 19.

3. De voto obedientiæ est grauis difficultas, cui Prælato exercendum sit? Non enim obedientiam debes regularibus Prælatis. Tùm quia ipsi te eiecerunt à sua potestate, & dominio. Tùm quia illis obedientiam promisisti sub tacita conditione, & pacto, quod te alerent, & gubernarent, & sub communi vita degere permitterent, Episcopo autem nullam obedientiam promisisti, si tua Religio ab Episcopi potestate exempta est. Si verò exempta non est, Episcopo promisisti obedientiam, sicuti alijs regularibus Prælatis, scilicet in statu vitæ communis Religiosæ, non extra. Quare expulsus à Religione à dominio, & potestate omnium Prælatorum illius manes expulsus, & consequenter à dominio & potestate Episcopi. Et hæc ratio probat neque te esse sub obedientia Pontificis, quatenus supremus est Religionis Prælatus. Præterea difficile est explicatu cui Episcopo obedientia debeatur, an Episcopo originis, an domicilij, an habitationis, & in qua materia obediendum sit? Non igitur apparet comparatione cuius Prælati obedientia exerceri debeat, quæ in suo intrinseco conceptu aliquem Prælatum, & subiectionem ad illum spectat.

4. Propter hæc graues Doctores dixerunt expulsos eximi à voto obedientiæ, non quia in eo dispensati sint, sed quia deficit materia, circa quam versetur; ac proinde eius obligationem suspendi: sic *Molin. t. 1. de iustit. disp.* 140. *circa finem*, §. *quoad votum* & *t. 2. disp.* 276. §. *quoad cæteros*, *Man. Rodriguez quæst. Regul. t. 1. q. 30. art. 19. Lessius lib. 2. cap. 41. in fine*, *Sanchez lib. 6. summ. cap. 9. numer.* 29. & 31. specialiter negant deberi ex vi status Religiosi aliquam obedientiam Episcopo, sed solum generalem, qualem habent reliqui sæculares clerici.

5. Cæterum verius censeo, expulsum adhuc sub obedientia Prælatorum regularium aliquo modo esse, sub Episcopi potestate simpliciter, sub Pontifice efficacius. Probo singula. Prælati regulares cogere possunt expulsum, vt ad Religionem redeat, ipseque obedire tenetur, vt ex communi sententia probatum reliquimus. Ergo quoad hanc partem sub obedientia Prælatorum regularium est expulsus, & ita tradit *Sanchez lib. 6. summ. cap. 9. num.* 31. Deinde Pontifex non solùm quatenus Ecclesiæ Pastor est, sed etiam quatenus omnium Religionum est supremus Prælatus potest expulso præcipere, quæ statum Religiosum in illo viuendi modo decent, ipseque expulsus obedire tenetur; ergo sub Pontificis dominio, & obedientia existit. Item expulsus dominium bonorum vsurpans, de illisque per testamentum disponens votum paupertatis violat, vt est in comperto apud omnes. Sed violatio paupertatis est dispositio bonorum sine licentia superioris, ergo expulsus superiorem habet in vsu paupertatis, hic autem necessariò est Pontifex; cum non sit Prælatus regularis. Ergo, &c. Præterea quilibet Religiosus ex obedientiæ voto subditur Pontifici tanquam supremo Religionis Prælato, sed per expulsionem à Religione non suspenditur hæc subiectio. Quæ enim necessitas est huius suspensionis? aut quo titulo Pontifex priuari debet regimine, & dominio Religiosi expulsi, cum facta expulsione magis necessarium sit? Expulsio namque excludit expulsum à regimine, & potestate cuiuslibet Prælati regularis, seu Religionis intrinseci, non tamen excludit à potestate, & dominio Prælati extrinseci, qualis est Pontifex, neque id expediens erat, sed potius contrarium. Quæ ratio probat tertiam partem nostræ conclusionis, scilicet expulsum esse simpliciter sub potestate Episcopi, quando Episcopus erat illius superior. At quando ab omni iurisdictione Episcopali exemptus erat, alia via probanda est, quæ sic se habet. Expulsus in eo statu ligatus est voto obedientiæ: sed hoc intelligi non potest absque ordine ad aliquem Prælatum, cui præstanda sit: cum ergo hic non sit Prælatus regularis, restat, vt sit Episcopus. Tùm quia Pontifex censendus est illi suas vices committere, vt sic aptius expulsus gubernetur. Tùm quia Religiosus cum obedientiam vouet, intelligitur vouere Prælatis regularibus, dum ab eis regitur, Episcopis verò, quando à Prælatorum regularium regimine excluditur: hic enim modus viuendi tum expulso, tùm statui Religioso conuenientior est. Præterea negari non potest Episcopum regere, & gubernare posse, & debere omnes existentes in sua diœcesi, quæ specialem exemptionem non habeant secundùm eorum statum, & conditionem. Ergo dicendum est posse, & debere gubernare Religiosum expulsum, secundùm Religiosum statum, quem habet expulsioni accommodatum. At nullum est inconueniens, quod hæc gubernatio tam ex iurisdictione Episcopali, quam ex voto obedientiæ ortum habeat. Ergo dicendum est Religiosum expulsum ex vi voti obedientiæ sub Episcopi potestate esse in statu expulsionis. Et ita sustinet *Nauarr. comment. 2. de Regularib. numer.* 34. & *seqq.* & *comment. 3. numer.* 46. & *lib. 3. consil. tit. de Regularib. cons.* 50. & 51. *alias* 77. & 78. *Thomas Zerola praxi, 2. p. verbo regularis, vers. 3. Suar. t. 4. de Relig. tract. 8. lib. 3. cap. 6. n. 4.* & *seqq.*

6. Hinc fit obligatum esse Religiosum expulsum se Episcopo manifestare, vt iuxta conditionem sui status ab eo regi possit. Cùm enim ex voluntate Episcopi, vtpote sui Prælati regendus sit, neque hoc fieri possit sine status manifestatione, infertur necessariò statum esse manifestandum: sic tenent relati Doctores.

7. Sed restat satisfacere difficultatibus n. 3. propositis. Prima, quæ desumitur ex modo vouendi obedientiam Prælatis regularibus; conuincit equidem; facta expulsione nullam aliam obedientiam illis deberi

præter

præter reditum ad Religionem ob rationem ibi dictam.

8. Secunda agit de obedientia Episcopi. Et respondemus, si Religiosus aliàs erat Episcopo subiectus, ei subiectum manere post expulsionem, vt possit præcipere quæ necessaria fuerint expulso iuxta suum statum, & modum viuendi extra Religionem quia expulsio non relicit expulsum à regimine Prælati extrinseci Religionis, sed à regimine Prælati intrinseci.& regularis. At si Episcopo aliàs non erat subiectus, expulsione in eius subiectionem incidit;quia à principio votum fecit de obedientia præstanda non huic,vel illi determinato Prælato, sed legitimo Prælato quicunque sit. At Episcopus sublata Religiosorum exemptione;est legitimus illorum Prælatus. Ergo Episcopo tanquam legitimo Prælato obedientia ab expulso præstanda est. Sed cui Episcopo præstanda sit? *Nauarr. dicto comment. 2. num.* 34. affirmat esse Episcopum originis,quia hic solum est permanens,& immutabilis, neque à voluntate expulsi dependens; reliqui verò superiores ratione domicilij, habitationis, seu beneficij acquisiti mutari possunt ex voluntate expulsi relicto domicilio, habitatione, seu beneficio; ac proinde in voluntate expulsi esset sui superioris electio, quod non videtur dicendum. Cæterùm verius censeo non esse in has angustias redigendum expulsum.Nam vt benè expendit *Suar.dicto lib. 3. cap. 6.n.* 8. sæpè contingit Religiosum expelli in loco remotissimo,à loco sui originis, molestissimumque illi esse eum locum adire,Episcopoque illius se præsentare, & fortè non leuioris incommodi, tùm propter occasionem vagandi, quæ inde nasci potest.Tùm propter pericula spiritualis damni, quæ in loco originis esse solent. Non igitur imponenda est illi obligatio, eum nullo iure fundata sit. Quocirca potius existimo, illum Episcopum esse expulsi superiorem, qui esset illius, si clericus, & non Religiosus esset: quia cum in modo viuendi expulsus sæcularibus clericis omnino similis existat, superior clericorum, expulsi superior erit. Vnde Episcopus illius loci, in quo monasterium à quo ejicitur, existit, superior erit expulsi, dum ibidem commoratur, vel quia peregrinus est.vel quia ibi figit domicilium. Et ratio superius facta hoc conuincit: quia Episcopus est superior omnium, qui in sua diœcesi existunt non exempti, sed ille expulsus expulsione amisit exemptionem. Ergo illius Episcopus superior est.Et hinc constat non posse esse Episcopum originis (nisi ad recipiendos ordines, vt est clericorum sæcularium) quia nemo potest duobus Prælatis, & inter se independentibus simul subiici.Si igitur expulsus subiectus est quoad sui regimen Episcopo habitationis, vel domicilij, nequit simul subiici Episcopo originis. Huic tamen Episcopo domicilij, vel habitationis non ita subiicitur; quin absque illius consensu mutare domicilium, vel habitationem possit,sicuti potest clericus sæcularis: nam ex vi voti obedientiæ non se priuauit libertate faciendi hanc mutationem in statu expulsionis, sed solum dum intra Religionem,& sub Prælatorum regularium regimine existit, & vitam communem degit:& ita tradit *Suar. t. 4. de Relig. tract. 8. lib. 3. cap. 6. n.* 16.

9. Tertia difficultas grauior est, quibus in rebus teneatur expulsus Episcopo obedire? Breuiter respondeo teneri in iis, quæ ad obseruantiam castitatis, & paupertatis statui expulsionis accommodatæ,iudicata fuerint moraliter necessaria;quia cum astrictus his votis existat, penes superiorem, cui regimen expulsi incumbit, erit illorum obseruantiam procurare, & quæ necessaria fuerint præscribere. Idem est de his, quæ pro Religiosi status decentia, & honore in eo vitæ genere conseruando necessaria fuerint. Nam cum expulsus verè Religiosus sit, statumque Religiosum non amiserit, obligatus est eum viuendi modum seruare, qui Religiosum statum in eo vitæ genere non dedeceat. Quapropter si se ludis, & commessationibus cum scandalo tradit, habitum honestum non portat, aliaque perpetrat in Religiosi status ignominiam, cogi præcepto, & pœnis ab Episcopo potest, sicuti posset à suo Prælato regulari, cum intra Religionem esset: Sic tradit *Suar. dicto t. 4. de Relig. tract. 8. lib. 3. cap. 6. n.* 18.

10. Præter supradictam obligationem nullam aliam expulsus habet,neque Episcopus imponere potest. Vnde non tenetur, neque per se obligari potest ad ieiunia, austeritates, pœnitentias, orationes,aliaque similia à regula suæ Religionis præscripta etiam sub peccato obligante.Sic *Suar. dicto cap. 6. num.* 11. *& seqq. Lessius lib. 2. cap. 41. dub.* 15. *fine, Sanch. lib. 6. summ. cap. 9. num.* 50. *Layman lib. 4. summ. tract. 5. cap. 13. q. 2. & alij plures apud ipsos.* Ratio est; quia Religiosus non censetur promittere regulæ, illiusque præceptorum obseruationem, nisi dum à Religione alitur, & gubernatur, & in aliorum consortio viuere permittitur. Tùm quia regula apposita est ad regendos Religiosos in communi vita, non ad regendos Religiosos à Religione separatos. Tùm quia eius obseruatio extra Religionem est longè difficilior.

11. Hinc deducitur, expulsum, qui clericus non sit, obligatum non esse ad horas canonicas recitandas;quia harum obligatio solum ex consuetudine annectitur Religiosis ad chorum deputatis intra Religionem degentibus; non autem iis, qui à Religione separantur, & quorum separatione deputatio ad chorum cessat, efficacius quam cessaret, si ad gradum Religiosorum laicorum transiret;& ita sustinet *Suar. in præsenti dicto cap. 6. num.* 12. & latius tradidimus, *tract. 7. de horis canonic. disp. 2. punct. 1. §. 3. in fine.*

12. Secundò deducitur, non esse obligatum habitum suæ Religionis deferre; quia hic habitus est ad significandum illius gestatorem membrum esse talis Religionis illique vnitum, & sub illius regimine, quod non habet locum in expulso. Neque obstat, Episcopum ad illum deferendum obligari, tametsi à Religionis regimine separatus existat. Quia Episcopo præcipitur expresè, vt postea dicemus, secus eiecto.Item Episcopus separatur à Religione per ascensum ad superiorem statum, atque ita Religiosi habitus gestatio cedit in Religionis honorem secus in eiecto contingit; ac proinde ille, & non hic obligatus à iure est habitum deferre: & ita sentit *Suar. dicto cap. 6. num.* 14. immo non solum eiectus obligatus non est eum habitum deferre,sed nec potest, si eo per sententiam priuatus sit;vt ferè semper expulsi priuantur,eoquod illius gestatio in ignominiam Religionis reputatur cessura: Sic *Nauarr. comm. 2. de Regularib. num. 36. & lib. 3. consil. eodem tit. consil.* 51 *aliàs* 78. *Lessius, lib. 2. cap. 41. dub.* 15. *n.* 112. *Sanch. lib. 6. summ. cap. 9. n.* 55. *Suar. t. 4 de Relig. tract. 8. lib. 3. cap. 6. num.* 14. Debent tamen habitum honestum deferre, & ad id cogi possunt. At non tenentur ad habitum clericalem deferendum, si clerici non sint; quia nullus est textus hanc eis obligationem imponens, & ex natura rei id non sequitur: Sic *Suar. dicto cap. 6. n.* 14.

* * *

PVNCTVM XXIV.

An Religiosus factus Episcopus, votis, & præceptis Religionis teneatur?

1. *Religiosus factus Episcopus voto obedientiæ, sicut paupertatis, & castitatis astrictus manet, sed soli Summo Pontifici obedire tenetur.*
2. *Superior doctrina declaratur.*
3. *Proponuntur alia vota, quæ in diuersis Religionibus emittuntur.*
4. *An prædictis votis obligeris. Affirmat Suar. & rationes adducit.*
5. *Et si hæc sententia vt securior consulenda sit, contraria probabilitate non caret.*
6. *Expenditur votum S. Mariæ de Mercede, & Minimorum, & primum Societatis Iesu, asseriturque non obligare.*
7. *Expenditur secundum, & tertium. Idémque de eis asseritur.*
8. *Expenditur quartum & quintum votum Societatis Iesu, & asseritur quintum obligare.*
9. *Satisfit rationibus à Suarez num. 4. adductis.*
10. *Episcopus obligatus est habitum suæ Religionis deferre.*
11. *An Episcopus, si habitu suæ Religionis relicto sæcularis Episcopi habitum induat, excommunicationem incurrat? Affirmant aliqui, sed rectius alij negant.*
12. *Episcopus retento colore habitus suæ Religionis potest se conformare cum Episcopis sæcularibus in forma, seu figura illius.*
13. *Episcopus nullo tenetur regulæ præcepto. Et satisfit rationi dubitandi,*
14. *An saltem ex debito morali teneatur? Arguitur pro parte affirmatiua.*
15. *Verius est nullo debito morali Episcopum regularem obligari, & soluuntur contraria.*
16. *Episcopus transgrediens votum castitatis, paupertatis, & obedientiæ pœnis à regula statutis in transgressores non ligatur.*
17. *Episcopus non est obligatus ieiunia, austeritates, &c. à regula præscripta seruare.*
18. *An possit carnes comedere feria sexta, vel Sabatho, in quo natalis Domini incidit, si ex præcepto regulæ id sit prohibitum? Negat Barb. Oppositum tenendum est.*
19. *Obligatus non est ex officium diuinum iuxta ritum sui Ordinis recitare, neque socium secum habere.*
20. *Omnia superius dicta intelliguntur, & procedunt in Episcopo titulari non habente subditos.*
21. *Episcopus, qui Episcopatum renuntiauit, aut illo priuatus est non reincidit in regularium Prælatorum subiectionem. Secus si degradaretur.*
22. *Supradicta exemptio Episcopo competit à tempore electionis per Pontificem confirmatæ.*
23. *An regularis Prælatus gaudeat priuilegijs, gratiis, & indulgentiis, illius Ordinis Religiosis concessis? Negant plures, sed immeritò.*
24. *Si verò gratiæ, & priuilegia in Religionis detrimentum cedere possunt, illis non fruuntur, nisi de Prælatorum consensu.*
25. *An ea quæ dicta sunt de Episcopis competant Religiosis electis in Cardinales Romanæ Ecclesiæ? Affirmat communis sententia. Sed si à Cardinalatu deponantur, vel illum renuncient, in Prælatorum regularium obedientiam reincidunt.*
26. *Hæc doctrina extenditur probabiliter à Sanchez ad regularem electum in Abbatem, aliamve dignitatem propriam diœcesim habentem, nemini alteri subiectam.*

1. TE Religiosum factum Episcopum voto castitatis obligari in competto est apud omnes. Qualiter autem tenearis voto paupertatis *disp. præcedenti punct. 19.* diximus. Quapropter in præsenti solùm agendum est de voto obedientiæ, aliísque Religionis præceptis. Et quidem te manere astrictum voto obedientiæ, sicut voto paupertatis, & castitatis ferè omnes Doctores docent. Quia cum maneas verus Religiosus, & de essentia Religiosi status sint illa tria vota castitatis, paupertatis, & obedientiæ, efficitur omnibus illis astrictum esse. Sed cui Prælato obedire astrictus sis? Respondeo ex necessitate non oportere alicui actualiter esse subiectum; sufficit si in habitu, & potentia subiectus sis, quando Superiorem habueris, vt contingit in Religioso assumpto ad Pontificatum, qui non ideo desinit esse Religiosus, & votis castitatis, paupertatis, & obedientiæ ligatus, tametsi superiorem non habeat; quia id est per accidens, *Sanch. lib. 6. c. 6. n. 6.* Actualiter soli Summo Pontifici, vt supremo Religionis Prælato subijceris, non autem Prælatis regularibus: Sic docent *D. Thom. 2. 2. q. 88. art. 11. ad 4. & q. 185. art. 8. in corp. & ad 3. & 4. Nauarr. comm. 3. de Regular. num. 46. Couarruu. c. 1. num. 18. de testament. Valen. 2. 2. disp. 10. q. 3. punct. 10. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 14. num. 113. Sanch. lib. 6. sum. cap. 6. num. 2. Suar. tom. 4. de Relig. tract. 8. lib. 3. cap. 17. num. 1. Layman, lib. 4. sum. tract. 5. cap. 1. num. 9. & alij plures apud ipsos.* Probo te Pontifici esse subiectum ex voto, sicut eras ante assumptionem; quia nulla est causa, quare à Pontificis obedientia eximaris, supposito quod obedientiæ voto astrictus sis. Quod verò nemini alteri subjiciaris constat. Non enim subjiceris Religionis Prælatis, quia vt habetur, *cap. vnico 18. q. 1.* hæc canonica electio à iugo regulæ monasticæ professionis absoluit, & consequenter ab obedientia, quæ secundùm regulam Prælatis regularibus debebatur. Neque obstat, te illis obedientiam promisisse: quia id intelligere debes, cum verè superiores sunt, secus quando ab illorum potestate eximeris, sicuti contingit in Generali Præposito, qui nulli Prælato regulari obedire tenetur; quia nullus illi superior est, tametsi votum fecerit de obediendis Prælatis regularibus. Alteri autem à regularibus Prælatis, & Pontifici obedientiam non promisisti, non igitur ex illo voto alijs subiectus est. Quare etsi in aliquibus casibus

casibus iure sic disponente teneatis obedire Archiepiscopo, Patriarchæ, vel Primati, id ex iure Ecclesiastico, & ex iurisdictione per illud concessa prouenit, non ex voto obedientiæ Religiosæ; neque illa est obedientia secundùm regulam, *Suar. t. 4. de Relig. tract. 8. lib. 3. cap. 17. n. 4.*

2. Hinc fit, te obligatum esse obedire Pontifici ex vi voti obedientiæ in ijs, quæ fuerint secundùm regulam; secus in iis quæ extra, vel præter regulam antea fuerint. Quia non illimitatè, sed limitatè iuxta regulam obedientiam promisisti. *Suar. dicto cap. 17. num. 5. Sanch. lib. 6. sum. cap. 6. n. 5.* Secundò fit, ex eo solum quod Pontifex supradictam exemptionem à Prælatis regularibus auferat, vt verè auferre potest, Prælatis regularibus te manere sicut antea subiectum. Quia votum obedientiæ Prælatis regularibus factum integrum manet, solumque suspensus erat ab illo vsu comparatione Prælatorum regularium ob exemptionem ab illis: quare sublata exemptione Prælati regulares tui superiores sunt, illisque ex voto obedire teneris. *Sanch. dicto cap. 6. num. 4. Vasquez 1. 2. disp. 165. cap. 8. ad finem, num. 93. Layman lib. 4. tract. 5. c. 1 n. 9.*

3. Supradictis votis constituentibus Religiosum statum annectuntur alia vota in diuersis religionibus, vt in Religione B. Mariæ de Mercede emittitur votum incumbendi redemptioni captiuorum, in Minimorum Religione votum vitæ quadragesimalis, in Societate I E S V, votum quartum solemne obediendi Summo Pontifici in missionibus peragendis. Deinde emittuntur alia quinque vota simplicia. Primum est de non relaxanda paupertate, nec admittenda eius relaxatione. Secundum est de non procuranda dignitate aliqua directè, vel indirectè in Societate. Tertium de non procuranda, vel acceptanda prælatione, vel dignitate extra Societatem, nisi obedientia intercedat. Quartùm de denunciandis ambientibus supradictas dignitates. Quintùm est de audiendo Præposito Generali me in statu Prælationis constituto, eiusque consilia sequendo, si meliora visa fuerint.

4. Dubium ergo est; an omnibus his votis obligeris in Episcopum assumptus eodem modo, ac ante assumptionem eras obligatus? Et de vltimo voto Societatis nemini potest esse dubium, cum pro statu assumptionis emittatur: vnde si eo tempore non obligaret, frustraneum, & irrisorium effectum ante assumptionem ad nihil obliget: & ita de hoc voto notauit *Vasq. 1. 2. disp. 165. c. 8. n. 89. fine, Sach. lib. 6. sum. c. 6. n. 15. Suar. t. 4. de Relig. tr. 8. lib. 3. c. 17. n. 8. & tr. 10. lib. 6. c. 19.* De aliis votis affirmat *Suar. dicto c. 17. n. 8.* & colligitur ex *Soto lib. vlt. de iustit. q. vlt. art. vlt. post medium, & vers. sed contra*, quatenus excusat Religiosum Episcopum ab obseruatione regulæ, illiusque præceptis; quia ea non vouerat, tacitè innuens, si ea voueret ad illius obseruationem obligari. Ratio verò esse potest; quia obligatio voti est personalis, ergo comitatur personam in quocunque statu existat; aliàs vouens calculum virgineum recitare non teneretur hoc voto translatus ad Episcopatū. Deinde vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ perseuerant in Episcopatu, & obligant ad sui obseruationem, quatenus cum Episcopatu non pugnant. Ergo etiam hæc vota perseuerare debent, & obligare, quatenus eorum obseruatio cum status assumpti obligatione non pugnat. Tùm quia sunt accessoria statui Religioso. Tùm quia non pugnant absolutè cum obligatione Episcopatus, sed potius plura ex illis Episcopatus perfectionem iuuant. Quod discurrendo per singula vota fiet manifestum. Si enim aliquod votum pugnaret, maximè votum incumbendi Redemptioni Captiuorum, & in Societate votum obediendi Pontifici in missionibus inter fideles, & infideles. At hoc votum non pugnat cum Episcopatu non habente curam animarum. Deinde non pugnat cum Episcopatu curam animarum habente, si Pontifex ea occasione in residentia Episcopatus dispenset. Ergo hoc votum in Episcopatu obseruari potest. Votum verò à Minimis factum de abstinentia quadragesimali regulariter ab Episcopo obseruari potest, & maxima cum ædificatione, & fructu. Quod si aliquando illa abstinentia muneri Pontificali obstiterit, id per accidens est, nec tollit voti absoluti obligationem. Vota verò Societatis de non relaxanda paupertate, nec procuranda dignitate intrà, vel extrà Religionem, & ambientibus denunciandis nullo modo obstat muneri Episcopali, vt de se constat, ergo in eo statu obligant, & seruanda sunt.

5. Nihilominus etsi supradicta sententia vt securior consulenda semper sit; at probabilitate non caret supradictorum votorum obligationem suspendi durante Episcopatu: sic docet expresse *Sanch. lib. 6. sum. c. 6. num. 15. Suar. t. 4. de Religione, tract. 10. lib. 11. cap. 3. a num. 5.* Ratio est, quia ea vota, vt ex consuetudine, & praxi recepta constat, præcipiuntur emitti, & à Religiosis emittuntur, vt status communitatis conseruetur, & crescat faciliori regularum obseruatione, specialique Religiosorum fructu, & sæcularium æstimatione: cum ergo post Episcopatum assumptum à statu communitatis separatus existas, & ab omni regularum obseruatione exemptus, vt statim dicemus, videris sanè pro eo statu illis votis non obligari. Præterea eorum obseruatio longè difficilior est extrà Religionem, quam intrà, præcipuè in statu illo honorifico Episcopatus. Ergo non est credendum Religionem pro eo tempore velle suis Religiosis illorum votorum obligationem imponere, neque Religiosos eam subire. Sed potius est oppositum præsumendum.

6. Deinde expendo singula vota, vt hæc præsumptio efficacius colligatur. Neque enim Religiosus S. Mariæ de Mercede præsumi potest se voluisse obligari voto Redemptionis Captiuorum, nec Religiosus Societatis I E S V voto obedientiæ pro missionibus peragendis instar clerici sæcularis, sed instar Religiosi, & vt Religionis membrum, & in illius conseruationē. Cum igitur assumptione Episcopatus sint à Religione exempti, & instar clericorum sæcularium, non est præsumendum illis votis pro illo statu se voluisse obligari. Et idem argumentum fieri potest de voto abstinentiæ quadragesimalis; non enim præsumi debet obligationem illius extendi ad statum sæcularem, & à Religione separantem, maximè cum ad conseruationem Religiosi status emissum fuerit. Apertius id videtur constare in illis quinque votis à Professo Societatis emissis. Nam in primis hæc emittuntur, vt conseruari, & augeri totum corpus Societatis in suo bono statu possit, vt expressit S. Ignatius, 10. *p. constitut. in princ.* ac proinde non respiciunt extra corpus Societatis constitutos. Deinde sigillatim quodlibet votum expendo. Votum namque non laxandi paupertatem, sed potius illam restringendi expresse loquitur de his, qui actualiter intra Religionem existunt. Nam vt habetur *in declarat. huius voti 6. p. cap. 2. lit. A.* ille innouat paupertatem, qui prætendit in conuentu totius Societatis congregatæ, vel per seipsum vlla ratione, redditus, & possessionem vllam in proprium vsum, vel ea admittit ad fabricam, vel sacristiam, vel ad aliquem alium finem præter id quod ad collegia, & domos probationis attinet. Quæ certè non possunt intelligi de Religiosis extra Religionem existentibus, cùm ipsi liberam bonorum administrationem habeant, pluresque redditus, & possessiones in proprium vsum, neque ipsis

datum est pro sacristia, & fabrica domus Professæ admittere, cum superiores Societatis non sint. Neque item in Conuentu totius Societatis congregantur ipsi, vt aliqua ratione tum suffragijs, tùm diligentijs paupertatem innouare possint. Non igitur hoc votum pro statu extra Religionem intelligitur.

7. Secundùm votum apertissimum est non comprehendere Religiosos Episcopos, cum ipsi in eo statu incapaces sint Prælationis Religiosæ, & alienæ prorsus ab illius procuratione. Tertium votum manifestè supponit intra Religionem debere vouentem existere, vt obliget, cum sit votum non procurandi, neque acceptandi dignitatem extra Religionem. Nam si dignitatem extra Religionem habet, non indiget illius procuratione, & acceptatione. Quod si dicas intelligi debere votum eo casu de non procuranda, neque acceptanda noua dignitate, obstat finis huius voti; qui est vt animarum saluti Societatis Religiosus incumbat iuxta nostræ professionis humilitatem, & submissionem; & ne Societas his hominibus qui ad propositum sibi finem sunt ei necessarij priuetur; sicuti dicitur, 10. *p. constit.* §. 6. Religiosus autem in Episcopum assumptus iam est extra humilitatem, & submissionem Religiosam, eoque Religio priuata est. Non igitur de ipso votum intelligetur: & ita docet *Suar. tom. 4. de Religione, tract. 10. lib. 6. cap. 9. n. 13.*

8. Quartum de denunciandis ambientibus videbatur existentes extra Religionis regimen obligare; quia illud facilè exequi possunt. Sed dicendum est oppositum; quia in eius voti obseruatione præcipuè spectatur finis à S. Ignatio assignatus, scilicet, vt Societas in suo statu humilitatis conseruetur, & augeatur; ac proinde respicit personas, quæ obligationem habent eam conseruandi, & augendi: hæ autem nullæ aliæ sunt, quam quæ sunt de Societate, & Societatis corpus constituunt, & tanquam partes bono totius respicere obligantur. Ergo nullo modo respicit personas, quæ ratione sui status extra corpus Societatis sunt. Et confirmatur; quia illi obligantur denunciare ambientes qui in Societate directè, vel indirectè sibi Prælationem procurare possint, vt constat manifestè ex ipsa serie verborum, 10. *p. constit.* §. 6. *ibi*: Erit etiam summi momenti, vt perpetuò felix Societatis status conseruetur diligentissimè ambitionem malorum omnium in quauis Republica, vel Congregatione matrem submouere, ac aditum ad dignitatem, vel Prælationem vllam directè, vel indirectè quærendam in Societate præcludere. Quod vt fiat omnes Professi se nihil vnquam ad eam obtinendam acturos, & quos agere animaduerterint delaturos Deo, ac domino nostro vouent. Et soli Religiosi intra Societatem existentes procurandæ Prælationis in Societate habiles sunt. Ergo de ijs solùm votum denunciandi ambientes intelligitur. Restat ergo, vt solum quintum votum de audiendo Generalis consilium Episcopos, aliosque extra Societatem in dignitate constitutos comprehendat; quia pro eo tempore emissum est, & forte *Gab. Vasquez 1.2. disp. 165. cap. 8.* de solo hoc voto expressit obligari in Episcopatum assumptos, tacitè innuens reliqua vota in eo statu non obligare.

9. Neque obstant rationes pro sententia *Suar. num. 4.* adductæ. Ad primam concedo voti obligationem personalem esse; afficereque vouentem in quocunque statu, & quocunque tempore, sed non pro quocunque statu, & pro quocunque tempore, sed pro statu, & tempore, quo vouens suscepit obligationem. Cum autem Religiosus illorum votorum obligationem susceperit pro tempore, quo intra Religionem existit, illiusque membrum est; efficitur obligandum non esse extra Religionem constitutum. Ad secundam respondeo vota castitatis, paupertatis, & obedientiæ perseuerare, & obligare in statu Episcopali, quatenus cum eo statu compati possunt; quia emissa fuerunt absolutè ad statum Religiosum constituendum. At prædicta vota non emittuntur, vt constituant statum, imo neque vt accessoria statui Religioso, vt sic, sed vt accessoria statui Religioso in vita communi, & ad maiorem illius communitatis perfectionem. Quapropter exclusus ab illa communitate, & à Religioso statu in vita communi, excluditur ab illorum votorum obseruatione. Ad tertiam concedo, reliqua vota ex propria voluntate emissa, si absque vlla restrictione emissa sint, obligabunt in statu Episcopatus; quia præsumuntur pro quocunque statu emissa esse. Secus est de votis ex præscripto Religionis emissis, quæ solum præsumuntur emissa in conseruationem, & augmentum Religionis, quatenus est vnum corpus.

10. Prædictæ obligationi proxima est obligatio habitum Religiosum deferendi; quæ obligatio non à regula imponitur, sed à iure communi: sic enim habetur, *cap. clerici 2. de vita, & honest. clericor.* ibi: Pontifices autem in publico, & in Ecclesia superindumentis lineis omnes vtantur, nisi monachi fuerint, quos oportet ferre habitum monachalem. Et licet verbum *oportet* decentiam, & conuenientiam potius quam obligationem significet; at consuetudine sic interpretante grauem inducit obligationem, vt cum *Panormit. ibi, n. 6.* notauit *Suar. t. 4. de Relig. tract. 8. lib. 3. cap. 17. num. 9. & tradunt omnes.* Ratio verò huius præcepti, & obligationis est, vt Episcopus recordetur se Religiosum esse, & iuxta illius status obligationem mores suos componat, vt bene dixit *D. Thom. 2.2. q. 185. art. 8.*

11. Quod si Episcopus regularis habitu suæ Religionis dimisso, sæcularis Episcopi habitum induat, plures Doctores censent excommunicationem latam, *cap. 2. Ne clerici vel monachi in 6.* aduersùs Religiosos deserentes habitum suæ Religionis incurrere: quia verè habitum suæ Religionis dimittit, cum Religiosus sit. Sic *Syluest. verbo Relig. 7. q. 11. Rminald. conf. 6. n. 7. vol. 1. Surd. de alim. t. 8. priuil. 79. n. 10. Maiol. lib. 2. de irregular. cap. 1. n. 13.* Rectius tamen alij Doctores negant supradicta excommunicatione regularem Episcopum comprehendi; quia *prædictus textus in cap. 2.* expressè loquitur de Religiosis intra claustrum sub obedientia Abbatis, viuentibus, non de illis, qui extra claustrum, & extra obedientiam Abbatis sunt constituti. Præterea illa excommunicatio imponitur, vt periculosa euagandi materia regularibus subtrahatur. At Episcopus sæculari Episcoporum habitu indutus periculosam euagandi materiam non habet. Ergo. Item dici non potest temera dimissio habitus, quæ in habitum ita decentem, & ab Ecclesia probatum commutatur præcipuè cum in *cap. Deus qui, de vita & honest. clericor.* monachis in Ecclesia simul cum clericis habitantibus permittitur habitu clericorum vti, ne ob diuersitatem scandalum generetur. Ergo Episcopus qui ob hanc occasionem habitum suæ Religionis desereret, non temerè dimitteret, neque in excommunicationem incideret. Et ita sustinet *Couarruu. cap. 1. num. 18. de testament. Man. Rodrig. t. 2. quæst. Regular. q. 58. art. 3. Sanch. lib. 6. sum. cap. 6. n. 23. Suar. t. 4 de Relig. tract. 8 lib. 3. cap. 17. n. 11. Barb. de potest. Episc. tit. 1. cap. 4. n. 17.*

12. Cæterum authoritate Clement. VIII. vt habetur in *rituali Romano ab ipso reformato* concessum est Episcopis regularibus, vt retento colore habitus suæ Religionis possint se conformare cum Episcopis sæcularibus in forma, seu figura illius, atque ideo cum

birreto

birreto clericali, & cum mantilleto eiusdem coloris religionis. Rochetum vero portare non possunt, sed cottam nempe superpelliceum superimponunt in actibus ecclesiasticis. *Sanch. lib. 6. cap. 6. num. 22. Barbosa de potest. Episc. tit. 1. c. 4. n. 17. Layman. lib. 4. sum. tract. 5. cap. 1. n. 9.*

13. His succedit obligatio regulæ. Cum ergo episcopus vouerit obedientiam secundùm regulam, ab eóque voto ob episcopatum liber non sit, videtur regulæ præcipienti obedire debere, maximè si cum episcopatus munere non pugnat, sed potius illius perfectionem promouet: ita tradit *D. Thom. 2. 2. q. 185. art. 8. Siluest. verbo relig. 6. quæst. 10. Man. Rodrig. tom. 2. quæst. regular. q. 58 art. 3. & alij relati à Sanch. lib. 6. sum. cap. 6 num. 18.* Cæterum omnino dicendum est, nullo regulæ præcepto regularem Episcopum teneri debito legali, & culpam obligante; quia expressè eximitur à iugo regulæ, illiusque obligatione *dicto cap. vnico. 18. quæst. 1.* ibi quem canonica electio à iugo monasticæ professionis absoluit: & merito; quia cum sit extra regimen religionis, non debebat illius regulis astringi: Hæ enim primo, & per se communitatem religiosam astringunt; quia in illius conseruationem, & augmentum feruntur. Et deinde quamlibet partem illius communitatis, atque adeo quemlibet religiosum. Cum ergo Episcopus regularis extra illam communitatem sit constitutus, nec illius sit membrum, illius legibus astringi non potest. Et ob eandem rationem astringi non potest suæ religionis consuetudinibus, quia hæ solum obligant ibidem viuentes. Et ita sustinent *Sanch. lib. 6. sum. cap. 6. à num. 17. Suar. tom. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. cap. 17. à num 6. Layman. lib. 4. sum. tract. 5. cap. 1. num. 10. & alij plures apud ipsos.* Neque obstat regularem episcopum astringi voto obedientiæ secundùm regulam: quia astringitur voto cum est superior, qui secundùm regulam præcipiat: at cum Pontifex, qui solus est illius superior non præcipiat eas regulares obseruantias, ieiuniorum, vigiliarum, & orationum, sed solum à religione, prælatisque illius sint præcepta, à quibus regularis episcopus exemptus est, nullam illorum obligationem habet.

14. Dixi ad regulæ præcipientis obseruationem non teneri regularem episcopum ex debito legali, hoc est ex obligatione illius legis, & regulæ. An vero teneatur saltem ex debito morali, & honestatis? videtur conuinci ex doctrina *D. Thom. dicta q. 185. art. 8.* dicente regularem episcopum secum dispensare posse in regularum obseruatione, secundùm quod requirit necessitas personæ, vel officij, vel conditionis hominum, cum quibus viuit. Si igitur dispensatio necessaria est, obligatio saltem ex honestate intercedere debet. Deinde legislator saltem ex honestate obligatur legibus à se latis, etiam si ab illis debito legali exemptus sit: quia rationi naturali dissonat velle alios legem à se latam obseruare, quam ipse non seruat. Præterea turpis est pars, quæ non concordat toti. Ergo turpiter agit religiosus episcopus, qui aliis religiosis cum facile possit non se conformat. Denique episcopus in statu perfectionis est constitutus. Ergo desistere non debet ab obseruatione regularum, quæ hanc perfectionem promouere possunt.

15. Quod si roges, hoc debitum morale quam obligationem inducat? *Caiet. tom. 1. opusc. tract. 25. de obligat. & obseruat. præcept. quæst. 2.* affirmat inducere peccatum veniale. Idem insinuant *Couarrub. cap. 1. num. 18. de Testament. Man. Rodrig. 2. tom. sum. cap. 10. num. 4.* negantes solum peccatum mortale in regularum violatione, & merito ita affirmandum est, si concedamus ex debito morali, & honestatis obligatum esse religiosum episcopum ad obseruationem regularum. Nam omittere illud quod iure naturali debitum est ex recta morum institutione, decentia, & honestate indecens est, & rationi naturali aduersum. Ergo est culpa saltem venialis. Quapropter verius censeo nullo debito morali episcopum regularem obligari ad regularum obseruationem: quia nec obligatur ex statu episcopali, nec ex statu religioso. Ergo ex nullo capite. Non ex statu episcopali: nam licet sit status perfectionis, obligetque perfectionis actus exercere, sed non omnes, sed ad summum proprios illius status; atque adeo sufficienter illius obligationi satisfaciet, si actus illius status proprios exercet, quales sunt, si suarum ouium saluti incumbat leges ferendo, Sacramenta ministrando, verbum Dei seminando, necessitaribus temporalibus, & spiritualibus prouidendo, seque verum pastorem verbo, & exemplo ostendendo &c. sicuti episcopus sæcularis, qui hæc præstaret, muneri episcopali sufficienter satisfaceret. Ex statu vero religioso oriri non potest debitum morale obseruandi regulas. Tum quia nullum adest debitum, vbi integra est à lege exemptio. Tum quia esto sit religiosus, non tamen est pars illius communitatis, pro cuius conseruatione, & augmento regulæ sunt statutæ. Et ex his patet solutio ad opposita fundamenta. Ad D. Thom. dicimus non loqui de propria dispensatione, sed de indulgentia, qua non debet vti absque rationabili causa is qui in suis actionibus non solum perfectum, sed quod perfectius est procurare debet.

16. Hinc deducitur censuris, & pœnis à regula statutis in transgressores suorum votorum non ligari episcopum votum castitatis, paupertatis, & obedientiæ transgredientem: quia integrè à iugo regulæ exemptus est: sic *Sotus lib. 10. de iustit. q. vlt. art. vlt. vers. sed contra, Sanch. aliis relatis lib. 6. sum. tract. 5. cap. 1. num. 10. Barbosa de potest. episc. tit. 1. cap. 4. n. 14.*

17. Secundo deducitur, non esse obligatum ieiunia, austeritates, & corporis afflictiones à regula præscripta obseruare; quia absolutè à iugo regulæ est exemptus, ac proinde non solum ab illius pœna, sed etiam ab illius obligatione. *Sotus, Sanchez, Layman, Barbosa supra.*

18. An vero possit carnes comedere feria 6. vel Sabatho, in quo Natalis domini incidit, si ex præscripto regulæ id sit prohibitum: Negat *Barbosa dicto, num. 14 quia textus in cap. explicari: vlt. De obseruat. ieiunij* concedens illis diebus esum carnium excepit eos, qui ex voto, vel ex regulari obseruatione tenentur. Ergo episcopus assumptus ex religione, in qua illis diebus esus carnium interdicitur, nequit carnibus vesci. Quod à fortiori procederet, si non ex solo præcepto regulæ, sed ex voto à regula præscripto, vt in religione Minimorũ, obligatio esset. In quo casu idem sentit *Suar.* statim referendus. Verum oppositum tenendum est. Et quidem quando ex præcepto regulæ esus carnium interdictus esset, docent *Caietan. tom. 1. opusc. tract. 25. q. 2. Couarrub. cap. 1. num. 18. de Testament. Sanch. cap. 6. num. 20. Suar. tom. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. cap. 17. in fine num. 19.* Et ratio est, nam esto religiosus episcopus ante episcopatus assumptionem teneretur illis diebus ex regulari obseruatione à carnibus abstinere, assumpto episcopatu iam non tenetur, cum à iugo regulæ exemptus sit. Ergo non excipitur à priuilegio illius *cap. explicari, de obseruat. ieiunij.* Ob eandem rationem censeo idem esse dicendum, esto vouisset ex præscripto regulæ illorum dierum abstinentiam; quia vt supra diximus vota ex præscripto regulæ facta cessante regulæ obseruatione cessant: & ita tradit *Sanch. lib. 6. sum cap. 6. n. 20.*

19. Tertio deducitur, non esse obligatum officium diuinum

diuinum iuxta ritum sui ordinis recitare; quia est ab ordine separatus. *Abbas in dicto cap. clerici de vita, & honest. clerici Azor. 1. p. instit. moral. lib. 12. cap. 7. q. 4. Barbosa de potest. episc. tit. 1. c. 4. n. 15. Sanch. lib. 6. c. 6. n. 25.* Quartò deducitur obligatum non esse secum socium habere: quia ea obligatio solum est ex præscripto regulæ, à qua ipse exemptus est: & ita tradit *Caietan. 2. 2. quæst. 185. art. 8. dub. 1. Azor. tom. 1. lib. 12. cap. 7. q. 4. Suar. tom. 4. tract. 8. lib. 3. cap. 17. n. 16. Sanch. vero dicto c. 6. n. 21.* solum ex debito honestatis illum concedit.

20. Restant tamen aliquæ difficultates enodandæ. Prima, an hucusque dicta intelligantur de episcopo titulari non habente subditos? Videntur intelligi non posse: quia non apparet legitima causa, ob quam hic episcopus ab obseruantiis regularibus eximatur: hæc enim exemptio non est concessa præcise ob dignitatem episcopalem, sed potius ob munera, & obligationes, quæ secum portat illa dignitas: at dignitas non habens subditos his omnibus muneribus, & obligationibus caret. Ergo illi dignitati exemptio concessa non est: & ita tradit *Hostiens. cap. quod Dei timorem num. 9. de statu Monach. & ibi Cardin. n. 5. q. 2. Ioann. Andr. num. 15.* Sed contrarium amplectendum est vt probabilius; eo quod in fauorem dignitatis episcopalis exemptio à Prælatis regularibus, & à religionis regula concessa sit. Non enim decebat inferioribus Prælatis subijci, qui ecclesiæ princeps est, nec qui in culmine magisterij, & statu perfecto est constitutus doceri, & regi ab iis, qui perfectionis viam sectantur. Præterea; quia esto episcopus titularis actu non habeat subditos, quos regat, id est per accidens: nā per se illos habet, & ius illos regendi, quandocunque sub titulo alicuius ecclesiæ consecratur. Denique consecratione constitutus est caput alicuius ecclesiæ cum potestate, & iure ad illam gubernandam; ergo ex vi illius separatur à religione, & eximitur à iugo regulæ. Et ita sustinet *Azor. t. 1. lib. 12. c. 10. q. 7. in fine. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. cap. 17. num. 2. & 5. Sanch. lib. 6. sum. cap. 6. n. 27.*

21. Hinc deducitur ex renunciatione episcopatus, aut illius præcisa priuatione episcopum regularem non reincidere in regularium Prælatorum subiectionem; quia adhuc retinet consecrationem, & episcopalem dignitatem, ratione cuius exemptio concessa est, esto curam animarum deposuerit. Secus esset si realiter degradaretur; quia per actualem degradationem omnia priuilegia, & exemptiones auferuntur: sic sustinet *Henriq. lib. 10. de Sacram. ordin cap. 32. num. 4. Sanch. lib. 6. sum. cap. 6. num. 29. Layman lib. 4. tract. 5. cap. 1. num. 9. Barbosa de potest. episc. tit. 1. cap. 4. num. 18.* vbi benè aduertit redeuntem ex apostolica concessione inhabilem esse ad officia, & dignitates religionis, iuxta *constitutionem 45. Pauli IV.* incipientem *in sacra*, vbi eligentes variis pœnis puniuntur.

22. Secunda difficultas est, à quo tempore regulari episcopo competat supradicta exemptio? Respondeo à tempore electionis per Pontificem confirmatæ: nam ante confirmationem nec iurisdictionem habet, neque dignitatem obtinet. At confirmatione posita dignitatem consequitur, & iurisdictionem exercere potest. Quapropter ab eo tempore sub Pontificis protectione existit, iuxta *textum in c. inter corporalia de transl. episcopi.* Est ergo ab eo puncto à regularibus Prælatis exemptus *Sanch. lib. 6. sum. cap. 6. n. 32.*

23. Tertia difficultas est, an gaudeat regularis Prælatis priuilegiis, gratiis, & indulgentiis illius ordinis religiosis concessis? Negant absolutè *Mandos. de priuileg. ad instar. Gloss. 3. num. 11. Man. Rodrig. tom. 2. quæst. regul. q. 58. art. 4. Sanch. lib. 6. summ. cap. 6. n. 33.* Mouentur; quia æquum non est, vt gratiis, & priuilegiis ordini concessis fruatur, qui eius onera non sustinet. Verum hæc ratio non est satis efficax: nam esto non sustineat omnia onera religionis, sustinet tamen onera substantialia, & præcipua; si quidem obligatus est castitatem, paupertatem, & obedientiam seruare. Merito ergo priuilegiis religionis potiri debet. Præterea loco regularium obseruationum succedunt obligationes episcopatui annexæ. Non igitur ob illarum exemptionem priuari religionis priuilegiis debet, præcipuè cum illa exemptio à regularibus obseruationibus religioni honorifica sit. Quapropter existimo regularem episcopum vti posse omnibus indulgentiis, gratiis, & priuilegiis, quæ ita ordini conceduntur, vt singulis etiam concessa sint, quorumque vsus absque vllo onere, & grauamine religionis esse potest; quia non video efficacem rationem, ob quam iis priuari debeat, atque adeo poterit obtinere indulgentias, absoluere, & absolui à peccatis, sicut cæteri religiosi illius ordinis possunt, quodque amplius constabit ex dicendis: & ita sustinet *Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. cap. 18. n. 2.*

24. Si vero gratiæ, & priuilegia singulis concessa in religionis detrimentum cedere possunt, qualia sunt vocem actiuam, & passiuam habere, residere in domibus dictorum ordinum, retinere supellectilem, cameram, & alia dictos ordines concernentia solum illis frui possunt de illorum ordinum Prælatorum cōsensu, & non aliàs, nec alio modo: sic declarauit *Sixtus IV.* prout refertur in *monument. ord. Minor. concess. 365.* & tradit *Suar. dicto cap. 18. num. 3. Manuel. q. 58. art. 4.* Ex qua declaratione non leue argumentum desumitur ad superius dicta confirmanda. Si enim his gratiis, quæ communitati nocere possunt, priuatus non est episcopus regularis, sed solum ne illis vtatur absque Prælatorum ordinis consensu: à fortiori priuatus non erit gratiis, indulgentiis, & priuilegiis, quæ nullo modo religioni nocent, & vtentibus prosunt. Neque pro illorum vsu licentia Prælatorum regularium expectanda est, cum non cedat in illorum præiudicium. Præterea quia Sixtus IV. exprimens gratias, & priuilegia, pro quorum vsu Prælatorum consensus necessarius erat, tacitè indicauit pro vsu priuilegiorum, & gratiarum, quæ non sunt illius cōditionis prædictum consensum non requiri. Illud vero certissimum est priuilegiis, & gratiis corpori religionis, & in fauorem illius concessis, qualia sunt priuilegia pro domorum ædificatione, administratione bonorum, subditorum regimine, & Prælatorum electione nullatenus episcopum regularem vti posse: quia cum sit à corpore illius communitatis seiunctum, nequit gratiis in illius corporis conseruationem concessis frui: & ita tradit *Suar. dicto t. 4. de relig. tract. 8. lib. 3 cap. 18. n. 2.*

25. Quarta difficultas est, an ea quæ dicta sunt de episcopis regularibus, competant religiosis electis in Cardinales Ecclesiæ Romanæ. Affirmat communis sententia teste *Azor. tom. 1. instit moral. lib. 12. cap. 7. quæst. 4. Sanch. lib. 6. sum. cap. 6. num. 34. Suar. tom. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. cap. 18. in fine num. 4.* eo quod veri religiosi maneant, & à regularibus Prælatis exempti. Quapropter astringuntur voto castitatis, paupertatis, & obedientiæ; ac proinde testari non possunt, nec sibi aliquid acquirere, sicuti non possunt episcopi, obedireque tenentur Summo Pontifici, non tantum vt vniuersalis ecclesiæ Prælato, & ob iurisdictionem, quā ex vi Pontificiæ dignitatis habet, sed tanquam supremo religiosorum Prælato, & ex vi voti, & iurisdictione in illo fundata. Prælatis tamen regularibus subiecti non sunt, sed à tempore electionis per Pontificem confir

confirmatæ subduntur immediatè Romano Pontifici;ac proinde ad obseruantias regulares, votaque ex præscripto religionis emissa non tenentur, habitum tamen suæ religionis saltem quoad colorem deferre debent. Quod si à Cardinalatu deponantur, vel illum renuncient, credo in Prælatorum regularium obedientiam reincidere. Quia renunciatione, & depositione priuantur dignitate, ob quam exemptio concessa erat. Non enim illa dignitas specialem consecrationem,sicut episcopalis habet.

26. Hanc doctrinam extendit probabiliter *Sanch. lib.6.sum.cap.6.num.35.* ad regularem electum in Abbatem, aliámve dignitatem propriam diœcesim habentem, nemini alteri subiectam: quia per vnionem ad sæcularem ecclesiam, & obligationem regendi illam eximitur à Prælatorum obedientia, & sub obedientia & protectione Pontificis constituitur. Est enim quasi episcopus iurisdictionem quasi episcopalem habens.

PVNCTVM XXV.

Qualiter regularis promotus ad parochialem ecclesiam votis religionis, & illius obseruantiis teneatur.

1. *Distinguitur de ecclesia parochiali pleno iure religioni subiecta,vel non.*
2. *Hic regularis non tenetur suo Prælato regulari obedire in iis,quæ ad beneficij administrationem pertinent; benè tamen quoad reuocationem, si beneficium manuale sit, & religioni pleno iure subiectum.*
3. *Hic parochus votis substantialibus religionis tenetur. De aliis votis ex præscripto regulæ emissis, est difficultas, affirmat Suar. Verius est oppositum.*
4. *Monachus translatus ad ecclesiam sæcularem, vel regularem pleno iure religioni non subiectã exemptus est ab obligatione graui habendi socium. Canonicus autem regularis habere debet, si commodè possit.*
5. *Satisfit textibus contrariis num. præced. adductis.*

1. Regularis promoueri potest ad parochialem ecclesiam religioni pleno iure subiectam,vel non subiectam. Quæ autem hæ sint,& quas habeant qualitates, tum tr. de benef. disp.1.punct.....tum disp. præc. de paupert. religiosa pun.....diximus. Si promoueatur ad parochialem ecclesiam pleno iure religioni subiectam, certum existimo non solum obligatum esse tribus religionis votis,sed etiam omnibus aliis ex religionis præscripto emissis,aliisque regularibus præceptis, quatenus in eo officio commodè seruari possunt; quia per assumptionem ad illam ecclesiam non desinit esse membrum religionis,nec à religione separatur *Sanch. aliis relatis lib.6.c.6.n.36. Suar.t.4.de relig.tract.8.lib.3.c.19.n.6.& 18. Layman lib.4.sum tr.5.cap.1.n.11.*

2. Sed est aliqualis difficultas, an hic regularis teneatur suo regulari Prælato obedire in iis quæ ad beneficij administrationem pertinent? Breuiter respondeo, ex voto obedientiæ nullo modo teneri;quia esto beneficium sit integrè ab episcopi iurisdictione exemptum,& Prælato regulari subiectum tam in spiritualibus,quam in temporalibus; eius tamen obseruatio est extra regulam,& obseruantiam regularem,ac proinde non est materia voti obedientiæ religiosæ. At obligatus erit Prælato regulari præcipienti obedire, sicuti alij clerici sæculares obligantur episcopo præcipienti obedire, *Suar.t.4.de relig.tract.8.lib.3.cap.19.n.19.* Quoad reuocationẽ vero,si beneficium illud manuale sit,credo ex voto obedientiæ obligatum esse religiosum suo Prælato regulari reuocanti obedire;quia si ex voto obedientiæ obligari potuit ad beneficium illud regulare acceptandum, *argum. cap. quorumdam de Electione in 6.*& docuit *Nauarr.com.2. de Regularib.n.6. Suar. dicto cap.19.à n.5.* à fortiori poterit obligari in reuocatione ad claustrum. Præterea; quia de ratione beneficij manualis est, vt ad nutum Prælati tolli possit: sublato ergo beneficio necessariò parochus regularis ad claustrum redire debet;quia nõ habet titulum,quo eximatur:& ita sustinet *Suar. dicto c.19.n.21.* Si verò beneficium siue regulare,siue sæculare non sit religioni pleno iure subiectum,eo ipso perpetuum est comparatione Prælatorum regularium,ita vt Prælati regulares priuare non possint monachum beneficio,neque illum ad claustrum reuocare. Nam esto in principio liberi fuerint in præstando consensu, vt religiosus ad illud beneficium promoueretur, eo tamen promoto penes ipsos non est reuocare.

3. Difficultas ergo est;an hic parochus ad religionis vota, obseruantiasque regulares teneatur? Teneri ad vota substantialia, prout in eo munere seruari possunt nemini est dubium; quia verus religiosus manet. Et idem est de obligatione deferendi habitum religiosum,iuxta *textum in cap.2. Ne clerici, vel Monachi in 6.* Quæ tamen obligatio strictior est, quam in episcopis,& Cardinalibus. Quia hi tenentur deferre habitum religionis non solum quoad colorem, sed etiam quoad figuram. Et præterea si id omittunt, incidunt in excommunicationem *dict. cap.2.* quia assumptione præcisa habitus clericalis non tollitur occasio vagandi,sicut videtur sublata episcopalis habitus assumptione, *Sanch.lib.6.sum.cap.6.num.36. Layman lib.4.tract.5.cap.1.num.11.* Quocirca de aliis votis ex præscripto regulæ emissis, regularibusque obseruationibus procedit difficultas; an regularis translatus ad dictum beneficium obligetur? Affirmant *Sanch. & Layman supra.* Mouentur, quia in supradicto parocho non militat causa exemptionis, quæ in episcopo: quippe non est in culmine magisterij constitutus ac proinde regulæ, prælatisque regularibus subiici non dedecet. Cæterum verius censeo ab his omnibus exemptum esse, sicuti est exemptus episcopus. Differentia tamen est, quod episcopus non solum est exemptus ratione officij, & beneficij, sed dignitatis episcopalis, quæ nec depositione, nec renunciatione cessat: at parochus solùm ratione officij,& beneficij eximitur, quo beneficio per renunciationem, vel depositionem sublato in obedientiam Prælatorum regularium recidit: sic sustinet *Suar. tom.4. de relig. tract.8. lib.3. cap.19. num.24. & n.28.* Ratio est; quia susceptione illius beneficij etiamsi regulare sit, manet regularis à religione separatus;quia manet ecclesiæ, cuius est beneficium vnitus à religione, eiusque Prælatis independenter. At vota,quæ ex præscripto regulæ emittuntur,reliquæque obseruantiæ regulares statuta sunt, (vt sæpè in superioribus diximus) pro corpore religionis conseruando,& augendo Ergo regularis, qui pars illius corporis non est, nec illud constituit, supradictis votis, & obligationibus teneri non debet.

4. Sed inquires; an regularis in parochum assumptus

ptus teneatur habere secum socium sui ordinis? Et quidem ex vi regulæ solum obligari potest parochus pleno iure religioni subiectus. At quia hæc obligatio non ex regula, sed ex iure communi nascitur *cap. Monachi 2. de statu monach. & cap. quod Dei timorem eodem tit.* explicandum est, qualiter hæc obligatio intelligatur? Et omissis variis sententiis, quas optimè refert *Sanch. lib. 6. sum. cap. 6. in fine num. 39.* dicendum existimo, monachum translatum ad ecclesiam sæcularem, vel regularem pleno iure religioni non subiectam exemptum esse ab obligatione graui habendi socium: translatum verò ad ecclesiam pleno iure subiectam socium sub graui culpa habere debere: canonicum autem regularem ad quamcunque ecclesiam translatus sit habere debere socium non absolutè, sed si commodè possit: sic docent *Abbas dicto cap. quod Dei timorem, num. 9. Cardinal. ibi, n. 6. quæst. 4. Ioann. Andr. num. 17. Gloss. clem. 1. §. ad hæc, verbo claustrum. De statu monach. Gregor. Lopez. leg. 24. tit. 7. part. 1. con otros, & leg. 25. verbo nole deben. & leg. 30. in fine Azor. lib. 12. cap. 19. quæst. 14. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. cap. 19. in fine n. 28.* Et quidem quod canonicus regularis socium habere debeat non absolutè, sed si commodè possit, omnes doctores affirmant; quia expresè deciditur *cap. quod Dei timorem. De statu monach. in fine.* Quod à fortiori dicendum est de monacho cuicunque ecclesiæ præficiatur, socium inquam habere debere, si commodè possit. Ex necessitate autẽ solum credo in ecclesiis religioni pleno iure subiectis: quia in iis religioni subiicitur, & illius est membrum, ac proinde more religioso viuere debet: idque expressè habetur *cap. ex parte, cap. ad audientiam. De capellis monach.* Secus vero videtur dicendum de aliis ecclesiis religioni non subiectis: quia constitutus in iis à religione est separatus, non igitur religio tenetur ei socium concedere.

5. Neque obstant *textus in cap. monachi, & cap. quod Dei timorem, de statu monach.* vbi ex Concilio Lateran. cauetur ne monachi singuli per villas, & oppida per quascunque ponantur ecclesias. Ergo etiam in ecclesiis non subiectis religioni singuli poni non debent. Notanda enim est dictio *quascunque* quæ vniuersalis est; ac proinde tam ecclesias sæculares, quam regulares, & tam pleno iure religioni subiectas, quam non subiectas comprehendit. Deinde *textus in cap. quod Dei timorem* agebat de promotione canonici regularis ad ecclesiam monasterio non subiectam, & vt probet eam promotionem fieri posse, neque obstare per Concilium Lateranense caueri, ne monachi singuli ecclesiis quibuscunque præficiantur subdit ibidem nihil de canonicis regularibus expressum esse, ipsosque laxiori regulæ inseruire. Ergo sentiebat decretum illud, ne monachi singuli ecclesiis præficiantur de præfectura in quibuscunque ecclesiis esse, & non tantum de ecclesiis pleno iure religioni subiectis. Nam si de his tantum decretum esset, nihil obstaret, quod canonicus ille regularis, cuius mentio fit in *cap. quod Dei timorem* ecclesiæ sæculari præficeretur. Non inquam obstant prædicti textus. Fateor equidem nulli ecclesiæ monachos præficiendos esse solos, sed sub diuersa obligatione; in ecclesiis pleno iure subiectis, ac non subiectis; in ecclesiis namque pleno iure subiectis sub graui culpa, & absolutè, quod mihi persuadent *textus penultimus, & vltimus. De capellis monach.* vbi compelluntur Abbates socium designare regulari existenti in prioratu, vel illum ab administratione remouere. At in ecclesiis religioni non subiectis ex decentia, & honestate, si id fieri possit. Et hæc est differentia inter monachos, & canonicos regulares, quod monachi absolutè ecclesiis quibuscunque non debent præfici, sed in maiori conuentu, aut cum aliquibus fratribus manere: Et si in aliquo casu ob necessitatem, vel grauem ecclesiæ vtilitatem præficiantur, non absque socio in ecclesiis ordini subiectis sub rigorosa obligatione, in aliis si commodè fieri possit. At canonici regulares, quia laxiori regulæ inseruiunt absolutè possunt præfici, & singuli, si commodè socium habere non possint.

PVNCTVM XXVI.

Qualiter religiosis interdictus, vel concessus sit transitus ex vna in aliam religionem.

IN ecclesia variæ sunt religiones, aliæ strictiores, aliæ laxiores, aliæ perfectiores. Illa dicitur perfectior religio, quæ perfectiorem finem spectat, & perfectioribus mediis, & magis proportionatis ad finem consequendum vtitur: sicuti dixit *D. Thom. ab omnibus receptus 2. 2. quæst. 188. art. 6.* & tradit aliis relatis *Man. Rodrig. tom. 3. quæst. regular. quæst. 48. art. 1.* Transitus ergo esse potest ex vna ex his religionibus ad aliam, atque adeò ex religione stricta ad minus strictam, æqualem vel strictiorem.

§. I.

An religio eo ipso, quo est perfectior, sit strictior?

1. *An eo ipso, quo religio sit perfectior, sit etiam strictior, durior, & seuerior: Communis sententia negat.*
2. *Contraria verior est.*

1. DVbium non leue est, an eo ipso quo religio sit perfectior, sit etiam strictior, durior, & seuerior? Communis sententia negat: quia seueritas religionis, & eius perfectio ex diuerso capite oriuntur: perfectio namque oritur ex perfectiori fine, & mediis: at seueritas ex eo quod illa media asperiora sint. At constat religiones mendicantes perfectiorem finem habere, perfectioribusque mediis vti, quàm nõ mendicantes: quippe attendunt non solum saluti propriæ, sed proximorum verbo, & exemplo: cum tamen religiones non mendicantes propria suorum salute contentæ sint. Ergo mendicantes perfectiores sunt non mendicantibus: & tamen non habent eas asperitates in vestitu, silentio, clausura, abstinentia, chori prolixitate, & similibus, quibus non mendicantes solent vti. Ergo non eo ipso quo religio est perfectior, eo est strictior: sic supponunt *Sanch. lib. 6. sum. cap. 7. q. 3. à n. 19. Lessius lib. 2. c. 41. dub. 13. num. 100. Layman. lib. 4. sum. tract. 5. cap. 6. n. 10. & alij plures apud ipsos.*

2. Nihilominus verius existimo, religionem perfectiorem eo ipso strictiorem, duriorem, & seueriorem esse absolutè, tametsi in asperitatibus corporis laxior sit: sic cum *Palud. in 4. dist. 38. q. 2. n. 17.* docuit *Suar. tom. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. cap. 9. n. 11.* Ratio vero est; quia eo ipso quo est perfectior, perfectiores actus virtutis exercet, sed quo est actus virtutis perfectior, eo est difficilior; quia virtus versatur circa difficile. Ergo religio perfectior, strictior est. Deinde religio perfectior perfectius, & strictius vota castitatis, paupertatis, & obediẽtiæ, in quibus essẽtia religionis consistit, seruate

seruare debet. Sed in horũ obseruantia rigor, & seueritas religionis præcipuè consistit. Ergo perfectior religio absolutè strictior est. Præterea *text. in c. licet de Regul.* vbi ex laxiori ad strictiorem religionem transitus conceditur, indifferenter vtitur nomine strictioris, & sanctioris, manifestè indicans sanctiorem strictiorem esse, & è contra. Verùm etsi hoc ita sit, religio minus stricta, & perfecta strictior esse potest quoad corporis asperitates religione perfectiore.

§. II.

An ex religione minus perfecta liceat ad perfectiorem transire, esto laxior sit quoad corporis afflictiones.

1. *Apponitur ratio dubitandi.*
2. *Certum est licitum esse huiusmodi transitum: Et satisfit dubitandi rationi.*
3. *Seclusa speciali prohibitione omnibus licet ex religione laxiori ad absolutè strictiorẽ trãsire.*
4. *Moniales ob specialem clausuram non posse ex laxiori religione ad strictiorem transire docuit Azor. Sed contrarium dicendum est.*
5. *Conuersis, & oblatis plures denegant hunc transitum: Sed verius est non solum ad strictiorem, sed etiam ad laxiorem religionem posse transire.*
6. *Limitandum est, nisi Pontifex laxiori religioni priuilegium concedat, ne possint eius religiosi strictiorem ingredi.*
7. *Quibus religiosis transitus ad strictiorem religionem interdictus sit? iure communi nullis, speciali pluribus.*
8. *Etsi supradictus transitus licitus sit, rarò tamen consulendus est.*

1. Ratio dubitandi est, quia professione religioni priori te tradidisti obsequuturum, non igitur eam renuentẽ dimittere potes, sicuti non potest seruus occasione habendi excellentiorem dominum deserere priorem. Item religio non te expellere potest, dum illi nociuus non es, etiam occasione recipiendi vtiliorem. Ergo nec tu deserere religionem debes; quæ tibi non nocet, occasione suscipiendi perfectiorem.

2. Nihilominus certissimum est, licitum esse huiusmodi transitum: eo namque spiritualis profectus, & maius Dei obsequium obtinetur: ob quam rationem tract. de voto diximus licere propria authoritate votũ Deo factum in melius commutare; quia ea commutatio gratior est Deo, ceditque in maiorem vouentis vtilitatem. Neque obstat dubitandi ratio. Fateor per professionem te religioni tradi, & non solum Deo, sed etiam ipsi religioni obligari; nego tamen inde sequi te non posse eam dimittere ob perfectiorem assumendam, potes equidem: quia non te tradidisti in seruum, qui non in propriam, sed in domini vtilitatem se tradit: at tu in vtilitatem propriam, & in obsequium Dei te religioni tradidisti, cum autem in religione perfectiori, & maior vtilitas propria, maiusque Dei obsequium adsit, potes minus perfectã religionem relinquere, vt perfectiorẽ assumas, quia censeris te religioni minus perfectæ tradidisse, dum te perfectiori non tradit, atq; ita sustinet *Sanch. lib. 6. sum c. 7. n. 3. Suar. t. 4. de relig. tr. 8. lib. 3. c. 9. n. 1.* & supponunt omnes.

3. Hinc fit seclusa speciali prohibitione omnibus esse licitum ex religione laxiori ad absolutè strictiorẽ transire: quia est transitus ex religione minus perfecta ad perfectiorem, deciditúrq; expressè *cap. licet de Regularib.* Notanter dixi absolutè strictiorem; quia stat optimè religionem aliquam strictiorem esse in ieiuniis, cilicio, aliisque corporis asperitatibus, quæ tamen absolutè strictior non sit: eo quod in obseruatione castitatis, paupertatis, & obedientiæ non ita strictè procedat. Religionis vero strictio sicuti & perfectio ex hoc capite potius quam ex aliis corporis asperitatibus desumenda est. Quapropter censeo seclusa speciali prohibitione licitum esse cuilibet monacho adquamlibet ex religionibus mendicantibus transire: eo quod sint absolutè perfectiores, & strictiores, non tamen è contra, sic docuit *D. Thom. 2. 2. q. 189. artic. 8. D. Antonin. 3. p. tit. 16. cap. 4. in princ. & §. 4. Paludan. in 4. dist. 38. q. 2. n. 17. & q. 3. art. 1. num. 11. Siluest. verb. relig. 4. quæst. 1. Nauarr. comm. 4. de Regular. n. 2. & 3. Suar. t. 4. de relig. tr. 8. lib. 3. c. 9. n. 10.*

4. Notanter dixi *omnibus*, quia aliquibus visum est moniales ob specialem clausuram, non posse ex laxiori religione ad strictiorẽ transire: sic docuit *Azor. t. 1. instit. moral. lib. 13. cap. 8. q. 1.* Sed contrarium omnino dicendum, quia olim permissus fuit hic transitus in *Concil. Triburiens. 2. q. 4. c. 1.* & refertur *cap. 120. q. 4.* Sed per Conc. Trident. & Pium V. clausuram indicentes hæc permissio reuocata non est, neque his trãsitus interdictus: solum enim interdictus est egressus è monasterio vagationi periculosus, & regulari obseruantiæ, propriæque perfectioni contrarius, qualis non est egressus in religionem arctiorem, & sanctiorem: & ita docent *Man. Rodrig. t. 3. qq. regul. q. 52. art. 6. Sanchez aliis relatis, lib. 6. summ. cap. 7. num. 6. Suarez t. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. c. 10. n. 1.* Neque credo ad huiusmodi egressum requiri in monialibus eam licentiam, de qua in *cap. vnic. de statu Regular. in 6. & in Trident. sess. 25. de Regularib. c. 5. & à Pio V. in proprio motu* incipienti *decori*: quia in iis decretis sermo est de egressu vagationi periculoso, & obseruãtiæ regulari contrario, non de egressu vagationem efficacius excludente, & regularem obseruantiam perficiente: sic *Sanchez dicto cap. 7. num. 6.*

5. Deinde alij denegant hunc transitum conuersis, & oblatis, eo quod ij se, & sua religionis obsequio velutì serui tradidere: sic *Abbas cap. non est, n. 3. de Regul.* Sed iure optimo contrarium docet *Greg. López, leg. 9. verb. Religiosos, tit. 7. part. 1. Sanch. aliis relatis, lib. 6. c. 7. n. 9. Suar. t. 4. de relig. tr. 8. lib. 3. c. 10. n. 1.* quia in voluntaria traditione semper censetur exceptus transitus ad frugem melioris vitæ. Aliàs oblatio, quæ in Dei obsequium, & animæ salutem fit, irrationabilis esset: siquidem spiritualem profectum, & maius Dei obsequium impediret. Quinimò existimo cum Suarez, si huiusmodi oblati & conuersi velint religionem profiteri non solum ex illo modo viuendi, qui sæcularis est, possunt transire ad religionem strictiorem, sed etiam ad quamlibet quantumuis laxiorem, quia professione religionis assumunt statum perfectionis, quo antea carebant.

6. Insuper dixi, nisi speciali prohibitione hic transitus interdictus sit. Potest namq; Pontifex laxiori religioni priuilegium concedere, ne possint eius religiosi strictiorem ingredi, tum ob conseruationem illius religionis, tum ob vitandam religiosorum inquietudinem, tum ob conseruandam religiosorum pacem. Neque obstat hoc interdicto occludi illis religiosis viam perfectiorem, quia hoc damnum, cum speciale sit, ob bonũ commune tolerandũ est, præcipuè cum in quolibet religione omnibus datũ sit, si vellent perfectionem in summo gradu consequi. *Sanch. lib. 6. sum. c. 7. n. 10.*

7. Sed inquires, quibus religiosis transitus ad perfectiorem strictioremque religionem interdictus sit.

Respondeo spectato iure communi nullis esse hunc transitum interdictum: imo potius concessus est *in cap. statuimus, c. mandamus 19. q. 3. c. non est, cap. san., c. significat. & cap. licet de Regular.* Iure tamen speciali pluribus religiosis est hic transitus interdictus, saltem absque licentia expressa, vt ex sequentibus constabit.
8. Verum etsi supradictus transitus licitus sit, ratò tamen consulendus est, tum ob detrimentum religionis desertæ quæ videtur quasi contemni, tum ob dubium an in religione assumpta magis profecturus sis, non enim via perfectionis cognita facilè deserenda est, vt incognitam, & insolitam amplectaris. Quæ optimè prosequitur *D. Thom. 2. 2. q. 189. art. 8. Bernard. epist. 1. ad Robert. & in lib. de precepto, & dispensat. c. 20. Basil. in constit. monasticis, cap. 34.*

§. III.

Quæ conditiones seruandæ sunt in transitu ad religionem perfectiorem, vt licitus, & validus sit.

1. *Vt prædictus transitus licitus sit, triplex conditio expostulatur.*
2. *Si prælatus suo iudicio spectato legitimè contradicat, controuersia decidenda est iudicio illius, qui inter illas duas religiones, seu monasteria iudicare solet.*
3. *Si superior suspendat licentiam, quousque examinet, an seruentur qualitates requisitæ, teneris abstinere à transitu toto tempore necessario huic examinationi.*
4. *Strictior religio te recipere non potest, nisi petita licentia litteras feras, vel ei constet iniustè esse denegatam, quæ licentia concedenda non est, quousque strictior religio te recipere parata sit.*
5. *Hanc licentiam tibi concedere potest non solum generalis & prouincialis, sed etiam immediatus prælatus conuentus.*
6. *Quid si in ea religione hæc causa prouinciali, vel generali reseruetur, sufficiétne tunc à prælato conuentuali licentiam expostulare? Sub distinctione responde*tur.
7. *Hæc licentia petenda est cum humilitate, & puritate. An sufficiat per litteras? Negat Suar. Contrarium est verius.*

1. Triplicem conditionem assignat *text. in c. licet de Regularib.* Prima, ne leuitate, aut temeritate ducaris, sed animo vero, & puro perfectioris vitæ inchoandæ. Secunda, ne hic transitus cedat in grauē iacturam, vel iniuriam religionis desertæ. Tertia, vt licentia à prælato expostuletur, licet non obtineatur. Cuiuslibet harum conditionis defectus reddit transitum illicitum, quia non zelo charitatis fit. Igitur leuitate, aut temeritate duceris si in vindictam offensionis acceptæ, vel ob lucrum temporale mouearis. Item si ineptus sis, nec vires habeas laboribus religionis perfectioris sustinendis, *Sanchez alius relatis, libr. 6. summ. cap. 7. num. 12.* Iactura verò, vel iniuria religionis desertæ tunc contingit, cum absque culpa religionis ob tuum ab illa transitum grauiter despicitur, & contemnitur: quo contingente abstinere debes à transitu. Neque obstat absque tua culpa eum contemptum prouenire, quominus euitare non teneris, teneris vtique; quando contemptus ille præponderat profectui spirituali, quem ex transitu percipere possis: quia vt in *dicto cap. licet* dicitur, sicut maius bonum minori bono præponitur, ita communis vtilitas priuatæ vtilitati præfertur, & tradit *Panormit. ibi, n. 12. Siluest. verb. religio 4. q. 2. Suarez t. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. c. 9. n. 6. Sanchez lib. 6 summ. c. 7. n. 11.* Stante igitur zelo melioris vitæ, & cessante iactura, vel iniuria ordinis deserti petere à superiore licentiam debes, ne videaris bonum obedientiæ contemnere. Quæ obligatio grauis est, & illius omissio peccatum mortale per se inducit, vt colligitur apertè ex *dicto cap. licet*: vbi eodem debito, quo superior tenetur licentiam concedere volenti religionem perfectiorem ingredi, ne instinctui Spiritus sancti resistat, eodem tenetur inferior ab eo eum humilitate, & puritate licentiam postulare. Et præterea, quia, superior ius habet te retinendi; nisi religionem strictiorem appetas, & bono zelo in eius appetitione ducaris. Debes ergo illi manifestare religionem, ad quam transire cupis, & animum, quo duceris in hoc transitu. Et certè si absque petitione licentiæ transires; satis manifestates non zelo charitatis, & perfectionis duci, sed leuitate, & temeritate, siquidem virtutem obedientiæ ita religionis propriam contemnis. Deinde rarò scandalum vitare posses fugiens inconsulto prælato. Merito enim ipse, & alij præsumerent te esse fugitiuum, vel apostatam. Igitur sub graui culpa teneris hanc licentiam postulare: atque ita pro certo tradit *Man. Rodrig. t. 3. quæst. regular. q. 52. art. 3. Nauarr. lib. 3. consil. tit. de Regularib. consil. 59. alias 52. in fine: Sanchez lib. 6. sum. cap. 7. n. 33. Suar. t. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. c. 10. num. 17.* Præter supradictas conditiones nulla alia requiritur iure communi spectato in transitu ad meliorem frugem, sed eo ipso poteris tuam voluntatem exequi prælato non contradicente, vel non contradicente ex legitima causa: vt habetur *dicto cap. licet, de Regularibus.* Consensus autem conuentus necessarius non est in hoc transitu. Tum quia in *dicto cap. licet* solius prælati mentio facta est. Tum quia stantibus supradictis conditionibus nec prælatus impedire transitum potest, neque ipse, nec conuentus religiosum alienat, sed ipse religiosus se alienat in aliud institutum vtens iure suo, *Sanchez lib. 6. cap. 7. n. 61.*

2. Dixi te posse transire positis supradictis conditionibus, si prælatus non contradicat, vel non contradicat ex legitima causa. At contingere potest prælatum suo iudicio spectato legitimè contradicere; eo quod existimet religionem, quam appetis sanctiorem non esse, vel eam te appetere ob leuitatē potius, quam charitatem, vel religionem desertam grauem iacturam pati ex tuo discessu; nullo modo poteris discedere, quousque dubium cesset, & veritas manifestetur, vt est expressa decisio *dicti cap. licet.* Quocirca dubium est apud quem prælatum sit hæc controuersia decidēda? Cui dubitationi optimè responde- *Suar. t. 4. de relig. tr. 8. lib. 3. c. 10. n. 28.* illum esse, qui inter illas duas religiones, seu monasteria causas iudicare solet. Aliàs si negata licētia per Rectorem, prouincialis illius prouocandus esset in fauorem suæ religionis, atque adeo in propria causa, & in præiudicium religionis perfectioris, quam subditus ingredi intendit, sententiā ferret. Neque huic prouocationi obstat, quod in tua religione appellatio sit interdicta, quia hæc appellatio est facultatis à iure concessæ defensio, quam nullum priuilegium remouere intendit, ne Spiritui sancto resistere videatur. Interdictum namque appellationis solum est pro causis correctionem spectantibus, *Siluest. verb. relig. 4. q. 2. Sanchez lib. 6. sum. cap. 7. num. 37.*

3. Illud

3. Illud vero omnino certissimum est, si prælatus, à quo petis licentiam illam non denegat, sed suspendit, quousque examinet, an religio, quam petis, perfectior sit, an in eo transitu recto fine ducaris, ànve graue detrimentum patiatur religio deserta? abstinere debes à transitu toto eo tempore, quod necessarium est huic examinationi: aliàs temerè procederes, & contra ius, quod superior habet: colligitúrque manifestè ex *cap. cum in veteri ad finem, de Electione:* & tradit *Sanchez aliis relatis dicto cap. 7. n. 35. & 37. Suarez t. 4 de relig. tract. 8. lib. 3. cap. 10. num. 30.*

4. Hinc est, strictiorem religionem te recipere non posse, nisi petitæ licentiæ litteras patentes feras, iuxta *text. in c. statuimus 19. q. 3.* vel saltem ei constet proteruè, & iniustè transitum tibi à superiore interdici. Aliàs prioris religionis ius acquisitum manifestè lædetur, *Sanch. dicto cap. 7. n. 39. & Suar. supra.* Non est tamen superior censendus transitum proteruè & iniustè interdicere, ex eo præcisè, quod petita licẽtia tibi non respondeat; quia potest legitimam causam habere non concedendi. Quapropter teneris causam denegati responsi interrogare, quod si ipse nullā assignet; eo ipso irrationabiliter procedit, & tu poteris transire, sicuti si causam manifestè friuolam designaret: *Sanch. aliis relatis, lib. 6. sum. c. 7. n. 37.* Nunquam debet superior hanc tibi transeundi licentiam concedere, quousque religio strictior parata sit te recipere, ne occasionem habeas vagandi, vt benè dixit *Greg. Lopez leg. 9. tit. 7. part. 1. verbo mas fuerte.* Quod si aliquando licentiam concedit, vt in sæculo manẽs facilius strictioris religionis ingressum negociari possis, non eximeris (quidquid dicat Lopez suprà) neq; eximi potes ab eius obedientia, quousque strictiorem ingrediaris; quia necessariò subiici debes alicui prælato regulari, & cum antè ingressum strictioris religionis illius prælatis non subiiciaris, subiectus omnino manes prælato licẽtiam transeundi concedenti, *Sanch. lib. 6. sum. c. 7. n. 38.*

5. Sed quis est prælatus, qui hanc tibi licentiā concedere potest? Breuiter respondeo esse non solum generalem, & Prouincialem, sed etiam immediatū prælatum conuentus; quia *text. in dicto c. licèt* solius prælati mentionem fecit, & prælatus conuentualis verus prælatus est, & licentia ab eo postulata bonum obedientiæ non contemnitur; sic *Suarez t. 4. de relig. tr. 8. lib. 3. c. 10. n. 29. Sanch. lib. 6. sum. c. 7. n. 59.* Sub hac regula non veniunt monialium præfectæ: hæ enim non comprehenduntur in iure nomine prælati, vtpote quæ sola potestate dominatiua gaudent, præcipuè in ordine ad domesticam, & politicam gubernationẽ; ac proinde ab eis non est licentia postulanda, sed ab episcopo, vel prælato regulari, cui sunt immediatè subiectæ: sic *Man. Rodrig. qq. regul. t. 3. q. 52. art. 6. Sanch. lib. 6. sum. cap. 7. num. 61.*

6. Sed quid si in ea religione hæc causa Prouinciali, vel Generali reseruetur, sufficiet ne tunc à prælato conuentuali licentiam postulare? Negat *Suar. dicto t. 4. de relig. tr. 8. lib. 3. c. 10. n. 30.* quia eo casu ille nō est superior iuxta religionis institutum, ac proinde non petis à superiore. Hæc sententia verissima est, si ex facultate Pontificis hæc reseruatio fiat. At si solum ex constitutionibus religionis, vel mādato speciali Prouincialis, vel Generalis difficultate non caret; eo quod non videtur religio concessionem iuris cōmunis eius statutis derogare posse; at iure communi cõcessum est sufficere ad huiusmodi transitum petere licentiam à superiore, qui verè superior sit. Ergo religio hoc immutare non potest. Quod si dicas, hoc immutate reseruando eam licentiam superiori maiori; obstat, quia eā reseruatio aduersatur *dicto c. licet*, statuenti sufficere licentiam petere à quolibet superiore. Ergo si prælatus conuentualis verus superior existit ex cõcessione *dicti cap.* sufficit ab eo licentiam petere. Nequit ergo religio eam petitionem insufficientem reddere, & libertatem tibi à iure concessam coarctare. Verum etsi hoc ita sit, si prælatus conuentualis iudicet expedire rem cum Generali, vel Prouinciali tractare, vt in re ita graui maturo consilio procedat, sine dubio teneris expectare, ne bonum obedientiæ cõtemnere videaris.

7. Sed quomodo petenda est hæc licentia? textus solum dicit debere peti cum humilitate, & puritate. Puritati fit satis, si integrè, & absque vlla fictione tuum animum superiori manifestes, & declares. Humilitati vero; si cum reuerentia debitā licẽtiam expostules. An autem necesse sit ad hanc reuerẽtiam fieri in præsentia superioris, vel sufficiat per litteras, si ex illius facultate à monasterio absit difficultatem habet. *Suar. dicto t. 4. de relig. tr. 8. lib. 3. c. 10. n. 31.* credit non sufficere per litteras, si superior ea petitione contentus non sit, sed te esse obligatum ad monasteriū redire, & ibi negocium tractare, & ab eo debito modo egredi: Mouetur quia ille modus petendi licentiam est contra ius superioris, ad cuius potestatem teneris redire. Item quia illo modo petendi videtur decipi, & contẽni superior. Nihilominus verius credo, eum modum petẽdi licentiam sufficientem esse, quia *textus in supradicto c. licèt*, solum exprimit petitionem humilem esse debere: at per litteras satis humilis, & submissa esse potest. Ergo, &c. item consentiente superiore nec Suar. negat illam petitionem sufficientem esse, sed consensus, vel contradictio superioris non immutat petitionem. Ergo si in vno casu sufficiens est, etiam in alio. Neque est verum ob solam petitionem in absentia, & per litteras te esse obligatum ad potestatem superioris redire; quia sufficienter debitæ humilitati, & reuerentiæ satisfecisti. Nihilominus tamen si superior non sit satis certus de tuo animo, sed sincerè procedens velles se in præsentia informare, debes (nisi aliud graue incōmodum obstet) coram illo comparere. At hæc obligatio comparendi non est ex insufficientia petitionis, sed ex diminuta informatione, quam superior habet ad licentiam concedendam, vel negandam.

§. IV.

An defectus supradictarum conditionum reddat professionem in strictiori religione nullam.

1. *Negat communior sententia professionem validam esse.*
2. *Opposita sententia verior est, & respondetur textibus contrariis.*
3. *Religiosus sic transiens post professionem reuocandus non est. Si verò professionem non emisit, vtique.*

1. TRiplicem conditionem diximus requiri in transitu ad strictiorem religionem, nempe fieri zelo melioris vitæ, & absque iactura religionis desertæ, & petita licentia. Dubium autem est, si aliquā ex his conditionibus omittens religionem strictiorem amplectaris valida sit professio? Negat communior, & frequentior sententia, vt videre est apud *Sanch. lib. 6. sum. c. 7. n. 88.* validā esse. Præcipuum fundamentum est *textus in cap. licet de Regularibus*, vbi solum permittitur transitus ad strictiorem religionem, si fiat corde puro, conscientia bona, & fide non ficta: sed deficiente aliqua ex supradictis conditionibus ali-

ci non potest fieri transitum corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. Ergo illa professio permissa non est. Et confirmo: transiens ad religionem strictiorem exteriùs excusatur à reuocatione in *dicto cap.licet*, quatenus corde puro, conscientia bona, & fide non ficta dignoscitur transire. Ergo si cōtrarium cognosceretur, à reuocatione non esset excusandus. Prætetea transitus ad strictiorem religionem sine licentia legitima superioris est irritus ab *Vrbano II. in cap.mandamus 19. quæst.3.* siquidem canonicus regularis ad monachum transiens reuocatur, & memoriale cucullū deferre præcipitur, non quia sit monachus (inquit glossa) sed in memoriam prioris maleficij. Sed hoc decretum nullo textu reuocatum est. Nam esto *in cap.licet* reuocauerit Innocent.III. obligationem expectandi consensum superioris, si fortè *in cap.mandamus* expectandus esset: at non reuocauit obligationem licentiæ petendæ, neque irritationem illius omissioni annexam. Ergo modo est irritus transitus absque licentia. Ergo etiam erit irritus, si fiat temeritate, & [illegible]tate, & in iacturam religionis desertæ. Nam licentia petita stante aliqua ex his cōditionibus nulla est. Et quidem quando in petitione licentiæ hæ conditiones superiori occultantur, manifestum est; quia tunc decipitur superior, & licentiam inuoluntariè concedit, non concessurus si veritatem agnosceret. Deinde deficit illi petitioni puritas, quæ in *dicto cap.licet* requiritur. Si vero superiori manifestetur prauus transeuntis animus, ipséque superior licentiam concedat, adhuc nulla est concessio, cum ipse potestatem non habeat permittendi transitum contra dispositionem Pontificiam.

2. Nihilominus verius existimo, hunc transitum validum esse, & specialiter ob defectum licentiæ petendæ non esse inualidum docuit *glossa in cap.sanè in fine de Regularibus, & cap. licet verbo licentiam eodem tit. & ibi Innocent.in fine: Siluest.verbo religio 4.q.1. Suarez tom.4.de relig.tract.8. lib.3. cap.10. num.22. & alij plures relati à Sanchez lib.6.summ. cap.7.n.94.* quamque ipse *num.95.* satis probabilem appellat, & *num.92.* eam approbat stante iactura, & iniuria religionis desertæ. Moueor, quia ille transitus ad religionem strictiorem iure naturæ validus est, quia est commutatio voti in rem meliorem, tametsi vitietur praua circunstantia finis extrinseci, vel iacturæ religionis desertæ, vel debitæ submissionis prælato. At iure positiuo non inuenitur irritus, esto sit illicitus aliqua ex dictis circunstantiis concurrente: Ergo, &c. Minorem probo. Non enim est irritus iure antiquo ante Innocent.III. nec per alium Pontificem. Quod vt clarè constet, expendamus textus, ex quibus contraria colligi possunt. Ante Innocent. III. solum inducitur *textus in cap.mandamus*, quod est *Vrbani II. 19.quæst.3.* vbi absolutè interdicitur canonico regulari professo fieri monachum, nisi in casu publici lapsus. Quod si de facto id agere tentauerit, ad ordinem pristinum reuocari præcipitur vltimus in choro manendo, & cucullum delaturus ad memoriam. Si igitur reuocandus est, ergo professio facta nulla fuit, vt ibi sentit glossa. Sed hic textus non conuincit transitum ad strictiorem religionem esse nullum. Tum quia esto monachorum religio eo tempore esset strictior religione canonicorum regularium quoad aliquas corporis asperitates; non constat strictiorē absolutè esse. Tum quia esto esset strictior, & professio valida, optimè poterat ob iniuriam suæ religioni factam transeundo sine licentia reuocari beneficio restitutionis, vt ibi commoretur, & pœnas inordinati transitus luat: sed non quia professio monachalis irrita fuerit; potius enim præsumi debet valuisse, siquidem præcipitur deinceps memoriale cucullum deferre. Adde, concedamus eo textu Vrbanum transitum canonicorum ad monachalem ordinem esto strictiorem prohibuisse, & irritasse; non inde infertur prohibitum, irritúmque esse transitum canonicorum regularium inter se, vel monachorum, aliorumq; religiosorum ex laxiori religione ad strictiorem; quia prohibitiones, & annullationes non debent extendi vltra casus expressos. Præterea, esto in illo text. Vrbanus transitum canonicorum prohibuerit, & irritauerit, *In cap.tamen statuimus sequēti* videtur irritationem sustulisse, & prohibitionem temperasse: ibi enim ex permissione superioris, & congregationis permittitur transitus canonicorum ad religionem monachalem, in quo manifestè prohibitio facta in *cap.mandamus* temperata est. Irritatio videtur sublata: siquidem receptus monachus sine cōmendatitiis litteris non præcipitur reuocari: sed apertius id constat ex decisione *Alexand.III.in cap.sanè de Regularibus*: vbi canonicus regularis fugiens in aliud monasterium, ibiq; receptus permittitur remanere, si perfectioris religionis illud sit. Neque ex eo quod textus vtatur, verbo *permitto*, inferendum est Pontificem ibidem dispensasse, vt voluit *Panormit.* quia si dispensatio esset, non stetisset ille religiosus ante talem dispensationem cum pura conscientia, vt supponit textus, & facta dispensatione non esset ibi permittendus existere absque professionis ratificatione. Neque illa dispositio vim legis haberet perpetuo seruandæ, vt verè habet. Verbum autem *permitto* sæpè non significat dispensare, sed nō alterare, nec immutare, sed res in eodem statu relinquere. Ab Innocent.III. est *textus in cap.intelleximus de ætate & qualitate*, vbi de canonico regulari facto monacho postea redeunte ad canoniam, ibique in Abbatem electo, quia ritè munus suum gerebat, approbatur electio. Ergo signum est monachalē professionem nullam fuisse. Sed hic textus, vt constat ex solutionibus, quas ibi adducit *Glossa* non conuincit, professionem in strictiori religione factam inualidam esse primò, quia non cōstat monasterium illud, ad quod ille canonicus transierit, strictius esse. Deinde nō constat, professionem fuisse, sed solum ibi aliquando permansisse, quod fieri poterat in habitu nouitiorū. Tandem inducitur *textus in cap.licet de Regularibus*, vbi excusatur à molestia transiens ad strictiorem religionem, quia dignoscitur corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta transire. Ergo à contrario molestandus esset, si aliqua ex his conditionibus deficeret. At quoties transitus fit inconsulto superiore, vel cum iactura religionis desertæ, aut ex prauo fine non fit puro corde, & conscientia bona, & fide non ficta. Ergo transiens deficiente aliqua ex his conditionibus molestandus est. Ergo signum est professionem [illegible] inualidā esse. Verum nec hic textus ha[illegible]e nullitatem probat. Concedo namque [illegible] transeuntem molestādum esse, quia inordinatè transit. At vnde constat per reuocationem molestandum esse, cum posit seclusa reuocatione aliis pœnis molestare? Et esto reuocandus esset, non inde infertur professionem fuisse nullā: quia non reuocatur, vt in priori professione perseueret, sed vt ibi pœnas luat transitus inordinati, & debito modo transeat. Quod ipsemet *Sanch.lib.6.cap. 7.n.92.* fatetur, quando fit transitus cum iactura religionis desertæ, in hoc enim casu concedit & professionem valere, & reuocandum esse sic transeuntem beneficio restitutionis. Ergo ex reuocatione non infertur sufficiens argumentum ad probandam nullitatem professionis. Præterea aduersus Sanch. sic argumentor. Si transitus cum iactura religionis desertæ non inducit nullitatem professionis, neque etiam defectus petitæ licentiæ,

centiæ, & zeli melioris frugis eam inducere potest. Tum quia æquè hæ conditiones in *dicto cap. licèt* requiruntur, & eodē tenore verborum, & in eadē clausula sunt constitutæ, vt legenti textum constare potest. Tum quia transiens cum iactura graui religionis desertæ, ac proinde peccans non zelo melioris frugis, corde puro, & conscientia bona duci potest. Neque licentiam petit cum debita humilitate, & puritate; si quidem non manifestat circunstantiam ita grauē præiudicij religionis desertæ. Ergo dicendum est vel professionem factam, in qua deficit zelus melioris frugis validam esse, vel affirmandum professionem cum iactura religionis desertæ validam fore. At in *dicto c. licet* pro nulla ex his professionibus est irritatio apposita. Ergo dicendum est, omnes illas validas esse. Post Innocent. III. nullus est Pontifex spectato iure cōmuni, qui transitum ad strictiorem religionem non petita licentia annullauerit. Ergo absolutè validus est: excipio constitutionem *Martini IV. in extrauagant. viam de Regularib.* specialiter loquentem de mendicantibus ordinibus, de qua infrà.

3. Ex his infertur, religiosum sic transeuntem post professionem in strictiori reuocandum non esse, sed pro qualitate culpæ ibidem puniendum. Quod vt benè notat *Suarez. dicto cap. 10. n. 27.* intelligendum est quando constat religionem ad quam transit strictiorē esse; nam si dubium sit, reuocari potest: quia transitus nullus est, quovsque superior licentiam concedat, vel eo renuente per superiorem vtrique religioni cōmunem dubium decidatur. Sed quid si nondum professionem in strictiori religione emisit, & ad illam transiuit non petita licentia, eritne reuocandus? Negat *Suarez. dicto cap. 10. n. 26.* eo quod ea reuocatio videatur inutilis, quandoquidem reuocatus petita licentia, sed non concessa reuerti potest. Quæ ratio non est satis efficax: siquidem facta reuocatione, fortè religiosus in priori religione murato proposito permanebit, vel saltem seruato iuris ordine ad strictiorem transibit. Quapropter solum in eo casu censerem non esse reuocandum, quando superior, à quo erat licentia postulanda, certus esset transeuntem zelo melioris frugis habitum assumpsisse. At quia merito præsumere potest potius leuitate, quam charitatis zelo motum esse qui obedientiæ virtutem violauit: ea de causa reuocare transeuntem absolutè potest, vt maturius causam examinet, & transitus fiat iuris ordine seruato & ita docuit *Sanch. lib. 6. sum. cap. 7. n. 95.*

§. V.

Quovsque liceat transitus ad religionem laxiorem, vel æqualem iure communi spectato.

1. *Iure communi non licet, secus ex dispensatione.*
2. *Pontifex nec licitè, nec validè potest concedere transitum absque causa ad religionem minus perfectam.*
3. *Prælatus religionis potest stante causa legitima facultatem tibi concedere transeundi ad religionem æquè strictam idémque dicendum est de religione minus stricta.*
4. *Aduersus secundam partem conclusionis arguitur.*
5. *Fit satis argumentis.*
6. *Quæsit causa legitima arbitrio prudentis diiudicandum est. Hac causa legitima ex triplici capite oriri potest.*
7. *Quis prælatus hunc transitum causa iusta intercedente concedere possit? Plures affirmant, Prouincialem, vel Generalem in non exemptis, in exemptis Episcopum. Verius est spectato iure communi quemlibet prælatum conuentualem posse.*
8. *Respondetur fundamentis contrariis.*
9. *An ad huiusmodi transitum in æquè, vel minus strictam religionem consensus conuentus necessarius. Plures negant. Verior est affirmatiua sententia.*
10. *Satisfit fundamentis contrariis.*
11. *Transitus ex vno gradu ad alium in eadem religione fieri potest.*
12. *Hunc transitum facere potest immediatus prælatus conuentus, nisi Prouinciali, vel Generali reseruatus sit.*

1. Certum est iure naturæ tibi prohibitū esse propria authoritate religionem æquè, vel minus strictam ingredi. Tum quia non potes propria authoritate votum nisi in melius commutare. Tum præcipuè, quia per professionem te religioni tradidisti, cuius traditionem violare non potes absque legitima causa, quæ nulla alia est, nisi Dei obsequium, & tuus spiritualis profectus. At si religio, ad quam transire vis est, æqualis perfectionis, neque maius Dei obsequium, neque spiritualis profectus in eo transitu intercedit. Non igitur propria authoritate id fieri potest. Iure autem positiuo communi non inuenitur concessus transitus ad religionem laxiorem vel æqualem. Solum enim *Martin IV. in extrauag. viam ambitiosa, de Regularibus*, prohibens mendicantibus trāsitum ad quamcunque religionem sine sedis Apostolicæ licentia Carthusiam ab illa prohibitione excepit, vel quia putauit Carthusiam omnibus mendicantibus strictiorem esse, vel potius quia putauit esse securiorem. Restat ergo, vt ex dispensatione hic transitus fieri possit. Sed quis est, qui hanc dispensationem valet concedere tam ad religionem æqualem, quam ad minus strictam? Nemini est dubium Pontificem posse non solum quatenus vniuersalis ecclesiæ pastor est, sed etiam quatenus est religiosorum supremus prælatus: quia id expedit rectæ tum ecclesiæ, tum religionum gubernationi. Sed an id præstare possit absque legitima causa est difficultas, quæ procedit tam de licito vsu, quam de valido.

2. Dicendum igitur est, nec licitè, nec validè posse concedere absque causa transitum ad religionem minus perfectam: sic docuit post alios antiquiores, *Nauarr. comm. 4. de Regularibus, num. 10. & libr. 3. consil. titul. de Regularibus, cons. 56. aliàs 88. numer. 2. Man. Rodrig. quæst. regular. t. 3. quæst. 52. art. 10. Lessius lib. 2. de iustit. cap. 41. dub. 13. num. 102. Azor. lib. 12. cap. 14. quæst. 8. in fine. Sanchez lib. 6. summ. cap. 7. num. 64. iuncto num. 51. Suarez. tom. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. cap. 11. num. 14. & 15.* Ratio est manifesta, quia in huiusmodi transitu est quædam votorum præexistentium dispensatio, & remissio in vota minus perfecta, sed hæc fieri non potest absque causa, vt constat ex his, quæ diximus *tractat. de Voto, disputat. vltim.* ergo, &c. Verum si transitus faciendus est in religionem æqualem validè poterit Pontifex facultatem tibi concedere, si sequamur opinionem assentientem ad votorum commutationem in euidenter æqualem

æqualem nullam desiderari causam; quia esto in huiusmodi transitu tollatur prioris religionis prælatis ius acquisitum quod habent te retinendi, cum Pontifex sit supremus religionis prælatus, poterit sibi reseruare tui obedientiam, & dispositionem, & te per prælatos alterius religionis gubernare. At quia *tract. de voto, disp. vlt. punct.* 15. vt probabilius defendimus ad commutationem votorum in æquale causam desiderari, ideo in præsenti affirmamus Pontificem absque causa non posse huiusmodi transitum concedere nec validè, nec licitè. De licita concessione omnes conueniunt, cum rationi dissonum sit iuri alterius acquisito absque vlla causa derogari. Neque enim potestas Pontifici data est in destructionem, sed in ædificationem. Prætertquam quod mutare religionem non est per se laudabile, vt supra dictum est. Quid igitur erit nulla causa intercedente? De inualida concessione docet *Sanchez lib. 5. summ. cap. 7. num.* 64. tametsi sentiat commutationem votorum in æquale fieri absque causa posse; eo quod non possit absque causa iuri religionis derogare: sed hæc ratio inefficax est, quia si potest validè commutare vota inæqualia, commutare etiam poterit traditionem vtpote vota subsequentem: præcipuè cum hæc traditio non in bonum religionis, sed in tuum spiritualem profectum, & Dei obsequium facta sit. Quapropter legitima ratio huius impotentiæ est, quod nemo possit absque causa votum in æquale commutare. Non enim censetur Deus iuri per promissionem acquisito cedere, nisi illa cessio in maiorem illius honorem cedat.

3. Ex his infertur nullum prælatum Pontifice inferiorem posse absque causa legitima transitum ad religionem æquè, vel minus strictam concedere. Tum quia non potest votorum commutationem in æquale facere. Tum quia non potest religionem defraudare potestate, & dominio personæ sibi vtilis. Stante vero causa legitima potest prælatus regularis facultatem tibi concedere transeundi ad religionem æquè, nec dum minus strictam: sic docuit *Panormitan. cap. non est, num. 6. de Regularib. Gregor. Lopez leg. 9. tit. 7. part. 1. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 13. num.* 103. *Sanchez lib. 6. summ. cap. 7. num.* 68. & quoad religionem æqualem docet *Suarez tom. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. cap.* 11. *num.* 4. quoad minus strictam solum id reputat probabile *num.* 20. Fundamentum præcipuum est, quia hæc potestas videtur necessaria ad rectam religionis administrationem: sicut enim prælato religionis per se competit bona religionis administrare, & ea si opus fuerit alienare in casibus sibi non prohibitis: sic à fortioti competit personas regere, easque à se alienare, si religioni expediens fuerit. At hæc potestas non est à iure communi restricta: imo potius concessa videtur *in cap. statuimus* 19. *quæst.* 3. vbi ex permissione patris, & totius congregationis conceditur transitus canonico regulari ad monachatum. Neque est certum ibi loqui tantum de religione strictiori: Et *in c. significatum de Regularibus*, conceditur episcopo, vt possit ratificantem professionem in pubertate ad eandem, vel ad aliam religionem compellere: & licèt *Glossa* explicet ad eandem, vel maiorem religionem, est restrictio absque fundamento: cùm textus absolutè loquatur, sitque sufficiens causa dispensandi in transitu ad laxiorem religionem; eo quod in tenera ætate professionem fecerit, ergo stante eadem, vel simili causa poterunt religionum prælati dispensare cum sibi subditis in transitu ad religionem non solum æqualem, sed laxiorem.

4. Sed aduersus supradictam sententiam obstat primò; quia in hac dispensatione est quædam professionis factæ relaxatio, & dissolutio admixta commutationi in aliam professionem. Sed religionum prælatis non videtur posse competere potestas dissoluendi religiosam professionem. Tum quia eorum adæquata potestas ex professione nascitur, & in professione fundatur. Ergo esse non potest ad dissoluendam eandem professionem. Tum quia dissoluere professionem concesso transitu in laxiorem est quid omnino distinctum à professione facta, & extra illum statum: at ob hanc solum causam non potest prælatus votum strictioris religionis irritare. Ergo neque poterit professionem factam irritam reddere, vt alia de nouo fiat. Secundò si ob administrationem religionis, quam prælatus habet, tibi concedere potest transitum ad religionem laxiorem, cur non poterit ad sæcularem statum sub voto simplici castitatis, paupertatis, & obedientiæ, cum in vtroque casu professio facta relaxetur? Tertiò in hac dispensatione ius commune læditur, siquidem dimittis habitum propriæ religionis habitu laxioris assumpto. Item si monialis es, egrederis è claustro extra casus à iure permissos. Quartò in *extrauag. viam de Regularibus*, prohibitus est mendicantibus transitus ad quamcunque religionem Carthusia excepta, absque licentia Pontificis. Ergo nullus mendicantium prælatus eam licentiam concedere potest. Quintò *Trident sess.* 25. *cap.* 19. *de Regularibus*, interdicit transitum ad laxiorem religionem vigore cuiuscumque facultatis. Ergo extra Pontificem nullus alius est, qui hanc possit facultatem concedere. Sextò *Gregor. III. in Bulla* incipiente *cum alias* Societati Iesu concessit, vt possit professos eiectos, seu qui eiectione digni erant concedere transitum ad quamlibet religionem: cuius priuilegij communicationem aliis religionibus interdixit. Ergo signum est religionum prælatos ex se potestatem non habere ad huiusmodi transitum concedendum: & ita tenet *Glossa in cap. cum singula*, §. *prohibemus, verbo canonicè, de Prabend. in* 6. *Abbas, cons.* 96. *n.* 3. *vol.* 1. *Roman. singul.* 452. *Suarez lib.* 3. *c.* 11. *n.* 17. *&* 20. *& alij relati à Sanchez, lib. 6. summ. cap.* 7. *num.* 52.

5. Hæc tamen non vrgent, vt à communi sententia recedamus; præcipuè cum plures ex supradictis rationibus æquè procedant aduersus transitum ad religionem æqualem, quem *Suarez dicto cap.* 11. *n.* 4. concedit. Ad primum concedo in hoc transitu interuenire quandam professionis factæ relaxationem: nego tamen non posse prælato competere potestatem ad illam faciendam, non quidem ex iurisdictione per professionem acquisita, vt rectè probat obiectio, sed ex iurisdictione à Pontifice concessa occasione professionis, ob quam iurisdictionem potest prælatus dispēsare votum arctioris religionis, esto illud non possit irritare: quia irritatiua potestas nascitur ex professione, & extra professionem, illiúsque statum non extenditur, secus ecclesiastica iurisdictio. Ad secundum respondeo, ideo non posse prælatum Pontifice inferiorem concedere transitum ex religione ad statum sæcularem: quia status religiosus est perpetuus: ac proinde semel assumptus non potest ab alio, quam à Pontifice absolutè dissolui, benè tamen commutari. Ad tertium nego, in hoc transitu ius commune lædi; quia illa non est dimissio habitus religiosi, sed est nouæ religionis habitus susceptio, neque illa egressio ad nouam religionem suscipiendam est, quam Trid. monialibus prohibuit, cum neque ex supradicta habitus dimissione, neque ex hoc egressu detur, aut dari possit occasio vagandi. Aliàs nec licitum esset ob ingressum strictioris religionis habitum prioris deserere, nec monialem ex suo monasterio egredi. Ad quartum respondent *Lessius lib. 2. c. 41. dub. 13. n. 14. & Sanch. lib. 6.*

lib.6 sum.cap.7.n.68. quibus videtur consentire *Layman lib.4.sum.tr 5.c.6.n.9 vers.porrò,* Extrauagantem illam Martini 4. intelligendam de transeuntibus absque legitima causa, vt indicant illa verba, *fucatis coloribus, & vt liberius degant,* & *beneficia monastica consequi valeant,* nõ vero de mendicantibus, qui legitimã mutandi religionem causam habẽt. His enim in supradicta extrauag. non interdici transitum ad aliam religionem ex licentia suorum prælatorum firmant supradicti doctores. Deinde dicunt supradictam extrauag. in hac parte receptam non esse. Ego vero dicendum existimo, etsi illa prohibitio, ne mendicantes ad aliam religionem absque licentia sedis Apostolicæ facta fuerit; aliàs si solum in ea extrauag. iis, qui fucatis coloribus, & appetitu liberius viuendi, beneficiaque monastica consequendi transitus ad omnes religiones interdicitur, vt quid ad Carthusiam conceditur? Præterea illa prohibitio non solum facta est ad præcludendam ambitiosæ cupiditatis viam, sed etiam pro mendicantium religionum conseruatione, cui fini obstat transitus cuiuslibet mendicantis etiam zelo iustitiæ ducti. Quo circa existimo prælatos ordinum mendicantium per se posse suis subditis iusta causa intercedente licentiam concedere ad laxiorem religionem suscipiendam, nisi supradicta extrauag. illis esset interdictum, quam mihi non constat receptam non esse. Ad quintum ex Trident. dic prohiberi à Concilio transitum ad laxiorem religionem vigore cuiuscunque facultatis concessæ absque legitima causa, vel absque causæ cognitione, vt olim fiebat; iuridicas tamen concessiones, & legitimas facultates noluit concilium derogare, vt benè dixit *Sayro decis. 55. de Regularib.* & approbat *August. Barbosa in dicto loco Concilij. Nauarr. tit. de Regularib. lib.3. cons. 56. nu. 3. Lessius lib. 2. cap.41. dub.13. num.103. Sanch. alijs relatis lib.6. cap.7. num.68.* Ad sextum probare videtur in *extrauag. viam ambitiosæ* mendicantibus esse interdictum transitum ad quamlibet aliam religionem, si quidem illud priuilegium conceditur Societati, neque permittitur aliis mendicantibus communicatio. Præterea dic Societati esse illud priuilegium concessum; quia sub opinione positum erat, an prælati regulares possent sibi subditis licentiam ad laxiorem religionem concedere. Quo priuilegio posito omne tollitur dubium quoad Societatem. At quoad aliàs religiones, quia communicatio interdicitur, relinquitur sub opinione, sicut erat antea. Denique responde priuilegium illud esse concessum pro his, qui digni sunt è religione emitti, non pro aliis, qui religioni vtiles existunt & concessum est, vt ex solo Præpositi Generalis consensu fieri transitus possit absque vllo conuentus consensu, quod aliis religionibus nequaquam communicatur.

6. Quæ verò causa censenda sit legitima ad huiusmodi transitum concedendum? Arbitrio prudentis diiudicanda est; minor enim causa ad æqualem religionem, quam ad laxiorem requiritur, & quo laxior fuerit, grauior causa adesse debet: quia est maior votorum relaxatio. Ex triplici capite desumi potest causa legitima ad huiusmodi transitum concedendum; primò, & præcipuè ex parte religiosi, secundo ex parte religionis desertæ, tertiò ex parte religionis assumendæ. Ex parte religiosi desumitur, quoties ex transitu speratur maior illius spiritualis profectus: quia hic est finis præcipuus, ob quem religio suscipitur. Contingere autem potest hunc maiorem fructum sperari in religione laxiori, quam in strictiori; primò, si ad onera laxioris religionis sustinenda aptus sis, non tamen ad sustinenda onera strictioris; ob cuius causam passim indiges dispensatione, quæ aliis odiosa est & tibi molesta: sic *Abbas, cap. non est, num.6. de Regularib. Azor. t.1. lib.12. cap.14. q.8. Sanch. lib.6. sum. cap.7. num.72. Suar. t.4. de relig. tract.8. lib.3. cap. 11. num. 22.* Secundò, si ex prauo habitu, deprauataque consuetudine, vel ex innata conditione grauem difficultatem sentias in exequendis regulis, & obseruantiis illius religionis strictioris, maxime si cum à principio professus es, eam difficultatem exacte non cognoueris. Quia ea difficultate posita rarò regulæ, obseruantiæque religiosæ firmiter obseruabuntur: sic *Suar. & Sanch. locis allegatis.* Tertiò, si in ea strictiori religione malè, & iniquè tracteris, quia periculum est impatientiæ, & charitatis dimittendæ. *Suar. dicto cap. 11. num. 24. Sanch. dicto cap.7. num.72.* Quartò, si odio habearis à fratribus ob aliquod delictum commissum, cuius te pœnitet, & emendationem procuras; quia eo casu odium illud iniustum est, & occasionem tibi præbet in charitate tepescendi. *Sanch. dicto num. 72.* Quintò, si ob aliquod delictum ea in religione infamatus sis, ratione cuius continuo pudore, & tristitia afficeris; quia est magnum impedimentum spiritualis profectus. *Sanch. supra.* Sextò si tui parentes grauiter indigeant, quibus in laxiori religione subuenire facilè potes, secus in strictiori; quia ea necessitas cùm sit ita propria te sollicitum reddet, & anxium; ac proinde non leuiter impediet spiritualem profectum. *Suar. cap. 11. num.24. Sanch. dicto n.72. in fine.* Ex parte religionis strictioris deserendæ raro contingere potest causa iusta ad concedendum transitum in laxiorem. Nihilominus in duplici casu aderit hæc legitima causa, si qui benè perpendantur, ad præcedentia reducuntur. Primo si in ea religione sint tibi aliqui religiosi occasio violandi vota, & transgrediendi regulas, quorum Societatem absque graui difficultate vitare non potes: sic relato *Tabiena verbo religio quæst.23. num.24. docuit Sanch. dicto cap.7. num. 72.* Hoc autem raro continget, si superiori (vt debes) periculum manifestes; ipse enim sua prouidentia concedendo tibi, vel aliis loci mutationem, periculum remouebit. Secundò aderit ex parte religionis legitima causa, si ob tuas continuas corporis indispositiones, vel conditionem innatam, vel ob aliam causam inutilis religioni strictiori sis, vel non satis ad eius institutum accommodatus. Existimaris autem futurus vtilis, & accommodatus religioni laxiori. At hæc causa legitima redditur non tam ob vtilitatem religionis, quam religiosi, cuius vtilitas in hoc transitu præcipuè spectanda est. Ex parte verò religionis laxioris assumendæ continget causa legitima, si ex eo transitu singularis aliqua vtilitas maximè spiritualis speratur illi religioni prouentura. At hæc causa cum non cedat in specialem religiosi vtilitatem, neque in vtilitatem religionis desertæ, sed potius in illius damnum, legitima non est comparatione prælatorum religionis deserendæ: quippe ipsis incumbit bono suorum subditorum, & propriæ religionis augmento consulere, non alienæ, cum ergo hoc bonum cesset, nequeunt transitum concedere. At erit legitima causa comparatione prælati vtrique religioni communis, vt notauit *Suar. dicto t.4. de relig. tract.8. lib.9. c.11. n.24.*

7. Sed quis est prælatus, qui hunc transitum causa iusta intercedente concedere possit? Plures affirmant non esse immediatum prælatum conuentus, sed in exemptis Prouincialem, vel Generalem, in non exemptis episcopum: sic expresse *Anton. Cucus lib.3. instit. mor. tit.1. num.137. Sanch. lib.6. sum. cap.7. num.70.* Mouentur; quia religiosus ille non est traditus per professionem illi speciali conuentui, sed conuentibus totius prouinciæ. Ergo qui præest toti prouinciæ,

& non alius poterit hanc transeundi licentiam concedere. Deinde prælatus immediatus conuentus nequit religiosum ex vno in alium conuentum transferre, ergo minus poterit in aliam transferre religionē. Nihilominus verius credo spectato iure cōmuni, de quo in præsenti est sermo, hanc potestatem habere quemlibet prælatū conuentualē: sic docuit *Suar. t. 4. de relig. tr. 8. lib. 3. c. 11. n. 5.* loquitur tamen de transitu ad religionem æquè strictam; at eius fundamentum æquè probat de minus stricta. Fundamentum igitur est; quia prælatus immediatus conuentus per se habet potestatem bona conuentus, & illius personas administrandi. Ergo si à superiore prælato non sit illi restricta potestas, poterit religioso sibi subdito hunc transitum concedere; quia hæc concessio ad rectam sui subditi administrationem pertinet. Præterea in hoc transitu duo reperiuntur, scilicet votorū commutatio, & illius personæ in alterā religionē alienatio. At vtrūque præstare potest prælatus cōuentualis æquè ac Prouincialis, quia ob iurisdictionem, quā habet, vota cōmutare potest, & ob administrationē sibi à religione cōcessam poterit nomine religionis subditum alienare, & obedientiæ, sibi aliisque superioribus debitæ cedere. Fauet huic sententiæ *text. in c. statuimus 19. q. 3.* vbi ex permissione Patris, & totius congregationis trāsitus permittitur. Nomine enim Patris immediatus prælatus conuentus intelligitur. Video tamē dici posse ibi loqui textum de transitu ad strictiorē religionē, sed non constat. Deinde probari potest apertius ex *c. non est de Regularib.* vbi ex ordine Cisterciensi, qui strictissimus reputatur, prohibetur transitus ad aliam quamcunque religionem sine licentia Abbatum. Supponit ergo textus ex licentia Abbatum permitti posse. Et licet *glossa ibi*: verbo *permittatis* addiderit aduerbiū *maximè* supradictæ prohibitioni; quo addito excluditur permissio; quia facit hunc sensum: Monachos, vel conuersos Cisterciensis ordinis post professionem maximè sine licentia suorum Abbatum per episcopatus vestros recipi nullatenus permittatis. Est tamen additio sine vllo fundamento, ac proinde non recipienda.

8. Rationes verò in contrarium non vrgent. Ad primam respondeo probare manifestè solum Generalem totius ordinis potestatem habere ad illum transitum concedendum; si quidem religiosus per professionē non singulari conuētui, vel prouinciæ traditur, sed toti ordini, & religioni; ac proinde solus prælatus totius ordinis posset illū à religione alienare. Cum autem cōtraria sententia censeat Prouincialē posse, conuincitur manifestè ex potestate à tota religione accepta id præstare, idipsum ego dico de prælato conuentuali. Ad secundā concedo, non posse prælatum conuentualē ex vno conuentu in alium transferre; nego tamē inde sequi ad huiusmodi transitum licentiam concedere non posse, tū quia inde probaretur neque ad religionē strictiorē posse licentiam concedere. Tum quia est longè diuersa ratio: nā superior transferens religiosū ex vno in aliū conuentum, obligat conuentum, ad quē transfert, vt religiosum recipiat; at concedens licentiam ad strictiorē, laxiorem ve religionem non obligat religionem, vt recipiat, sed tantum id permittit cedens iuri, quod habet retinendi in se religiosum.

9. Sed inquires; an ad huiusmodi transitum in æquè, vel minus strictam religionem consensus conuentus necessarius sit? Plures doctores negant esse necessarium, sed solum ad maiorem cautelā postulandum esse; sic docuit *Innocent. cap. fin. num. 1. de renunciat, & ibi Ioann. Andr. n. 7. Hostiens. n. 3. Anton. n. 13. Additionator ad Abbatem. cap. non est, litt. C. ad finem de Regularib.* Mouentur; quia nullibi habetur consensum cōuentus necessarium fore. Nam *text. in cap. statuimus*, qui ad id probandum inducitur non de transitu ad laxiorem religionē, sed potius ad strictiorē loquitur, in quo casu diximus necessarium non esse conuentus cōsensum; quia prædicta textus dispositio restricta est per *text. in c. licet de Regularib.* vbi sola petitio licētiæ, non illius concessio requiritur in *cap. autem statuimus* & petitio, & concessio requisita erat, vt constat ex illis verbis *sine Patris, & totius congregationis permissione.* Quare sublata necessitate consensus prælati tollitur necessitas habendi consensum cōuentus. Adde in aliis codicibus expūctam esse illam dictionem &, legique sine Patris totius congregationis permissione, sicuti notauit *Suar. t. 4. de relig. tr. 8. lib. 3. c. 10. n. 29.* Præterea *textus in cap. non est de Regul.* qui prohibet Cisterciēsibus trāsitum ad aliā religionem, solius Abbatis mētionem fecit, non conuentus, ibi: *sine licentia Abbatum suorum.* Adde rationē: quia huius licentiæ cōcessio est actus iurisdictionis competens prælato ratione officij, ergo in illius vsu consensus conuentus necessarius nō est. Quod si dicas necessarium esse; quia est alienatio personæ monasterio vtilis, in alienatione autem rei pretiosæ consensum cōuentus expostulari: obstat, quia illa non est alienatio, sed iuris, quod religio habet in religiosum, cessio. Non enim religio te alteri religioni tradit, sed tu teipsum tradis posita tuæ religionis cessione. Item est alienatio non voluntaria, sed necessaria, & à iure inducta, & non rei temporalis, sed personæ liberæ. Consensus autem conuentus nō pro cuiuscunque rei alienatione, sed pro alienatione rerum tēporalium expostulatur; aliàs in hac alienatione religiosi necessarius esset tractatus, & aliæ conditiones requisitæ in rerum ecclesiasticarum alienatione, quod nullus dicet. Nihilominus verius censeo consensum conuentus expostulandum esse; sic docet *glossa cap. cū singula verbo canonicè, de Præbend. in 6. Cardinal. in c. fin. n. 2 q. 3. de renunciat. Lessius lib. 2. c. 41. dub. 13. n. 103. & 107. Sanch. lib. 6 sum. c. 7. n. 66.* Moueor, quia in his, quæ pertinent ad commune religionis bonum, & illius conseruationem nequit prælatus absque suæ congregationis consensu disponere. At dimittere religiosum, & illius debitæ obediētiæ cedere pertinet ad cōmune religionis bonum, eiusque conseruationē, ergo nequit fieri absque religionis cōsensu. Si enim absque consensu conuentus nemo admitti potest ad professionem, vt diximus *disp. 2. pun. 3.* à fortiori admissus dimitti non poterit.

10. Neque obstant in contrarium adducta. Negari enim facile potest *text. in c. statuimus* loqui præcisè de transitu ad strictiorē religionem, cū nullam ibi sit verbū hanc limitationē indicans. Et licet eius textus dispositio restricta sit per *text. in cap. licet de Regularib.* id intelligendū est non absolutè, sed quoad transitum ad strictiorem religionem; quare integra manet dispositio *dicti cap. statuimus* quoad transitum ad laxiorem, vel æqualem. Ex *textu in cap. non est* solum inducitur argumentum negatiuum, quod in iure infirmum est. Adde illa verba, sine licentia Abbatum non denotant consensum conuentus debere excludi, sed potius indicant adesse debere; quia debet esse licentia Abbatum legitima, qualis non est absque conuentus consensu in iis, quæ ad bonum religionis, eiusque conseruationem pertinent. Ad rationem concedo competere prælato ratione sui officij hanc licentiæ concessionē, nego tamē eam posse concedere conuentu incōsulto.

11. Superest solum dicendum de transitu intra eandem religionē ex vno gradu ad alium, ex gradu inquā illorum, qui choro sunt deputati ad gradū laicorum, ex gradu scholasticorū in Societate ad gradū coadiutorum temporalium, vel è contra; an inquam hæc trāslatio

latio fieri possit, & ex qua causa, & à quo prælato? Dicendum est fieri hanc translationem posse; quia nullibi est prohibita; ideóque passim exercetur. Non enim in hac translatione mutatur religio, sed intra eãdem religionẽ, & votorum obseruationẽ exercitia, & officia mutas, diuersisque ministeriis incumbis, & destinaris: & ita sustinet *Sotus lib. 10. de iustit. q. 5. art. 3. circa finem vers. ad aliud Azor. t. 1. lib. 10. cap. 6. q. 7. Sanch. aliis relatis lib. 6. sum. c. 7. n. 80.* Quoad causam attinet, distinguendum est; si translatio facienda est ex statu inferiori scilicet laicorum ad statum illorum, qui choro sunt deputati nulla specialis causa requiritur præter status altitudinem; quia est ascensus ex inferiori statu ad superiorẽ, & ex minus perfectis exercitiis ad superiora. At si translatio econtra facienda est, grauis causa adesse debet ob contrariam rationẽ; quia per se est descensus. Illa igitur sufficiens erit, si ad litteras addiscendas, superioraque ministeria exercenda minus aptus existas, cum tamen habilis inueniaris ad inferiora; quia ea mutatio religioni vtilior est; vel si speciali affectu, & singulari amore humilibus officiis, & ministeriis laicorum incumbas; quia sic excessum spiritualis profectus, quem ex superioribus ministeriis deducere poteras, cõpensaturus præsumeris. Nunquã tamen hæc trãslatio maximè ad inferiorẽ statũ faciẽda est te inuito, nisi fortè in pœnã delicti grauis: sic *Sanc. dicto c. 7. n. 81.* tametsi *Suar. t. 4. de relig. tr. 10. lib. 4. cap. 17. n. 9.* videatur contrarium sentire in societate.

12. A quo autẽ prælato hæc translatio faciẽda est? *Sanch. dicto loco* censet à solo Prouinciali, vel Generali fieri posse, & cum consensu conuentus; quia est res grauis. At ego existimo *per se* ab immediato prælato conuẽtus posse fieri; quia integrè, & plenè bonorũ, & personarum cõuentus administratio illi commissa est: neque video causam, ob quam ad Prouincialẽ debeat esse recursus, præcipuè cum Prouinciali, vel Generali relinquatur potestas hanc translationem reuocandi, si expedire iudicauerint. Dixi *per se*; quia ex vsu, & consuetudine religionis, vel speciali ordinatione poterit esse hæc translatio Prouinciali, vel Generali reseruata, sicuti in Societate Iesv, vt benè notauit *Sanch. dicto c. 7 n. 81* est Generali reseruata, atque adeo nec Rector collegij, necdũ Prouincialis Generali inconsulto hanc translationẽ ex vno in alium gradũ facere possunt. Solum enim Prouinciali permittitur *reg. 67. eiusdẽ*, intra biennium applicare gradui scholasticorum, vel laicorũ, quos indifferentes receperit. Sed hæc non est trãslatio ex vno in alium statum, sed vnius determinatio.

§. VI.

Quousque spectatis religionum priuilegiis liceat transitus ad religionẽ strictiorem, æquè, vel minus strictã.

1. *Expẽduntur priuilegia cõcessa Societati* Iesv.
2. *Pontifex non interdixit Iesuitis transitum in aliam religionem, sed ne fieret absque eius, vel Præpositi Generalis licentia.*
3. *An si ante tempus à superiore præfixum mutes propositum transeundi, vel cognoscas in religione non esse admittendum, tenearis ad propriam redire.*
4. *Contrarium dicendum est, Et satisfit rationi dubitandi.*
5. *An Societas, ex cuius licentia Carthusiam, vel aliam religionem ingressus es teneatur te redeuntẽ recipere? Sub distinctione respõdetur.*
6. *Religio, ad quam ex facultate legitima transis te recipere non potest animo concedendi li cẽtiã, vt extra claustrũ perpetuò, vel per multos annos maneas, nisi causa graui existente.*
7. *An Generalis Societatis possit scholaribus, & professis permittere transitum ad religionẽ laxiorem. Proponitur negatiua sententia.*
8. *Affirmatiua verior est.*
9. *An Societas possit modum Generali Præposito præscribere vtendi hoc priuilegio? Distinguitur de valido, & licito vsu.*
10. *An alius à Præposito Generali possit concedere professis transitum in aliam religionem? Procedit dubitatio de congregatione, & vicario generali.*
11. *Præpositus Generalis, nisi Societatis instituto inutilis sis, speresque fore vtilis alterius religionis instituto, obligatus non est tibi transitum concedere.*

1. Non est animus inuestigare priuilegia omnibus religionibus concessa, sed tantum cõcessa Societati Iesv. Quilibet enim religiosus propriæ suæ religionis priuilegia noscet. Igitur in Societate Iesv est priuilegium concessum à *Paulo III. in bulla* incipiente *licet debitum, edita anno* 1549. & habetur in litteris Apostolicis *pag. 33* & est priuilegium concessum à *Pio V. in bulla* incipiente *æquum reputamus edita anno* 1565. & habetur in litteris Apostolicis *pag. 94* vt nullus siue professus, siue scholaris, siue coadiutor ad alium ordinem præterquam Carthusiensium transire possit, nisi de expressa licentia ipsius Præpositi, aut Sedis Apostolicæ sub pœna excõmunicationis reseruatæ Pontifici vel Societatis Præposito tam aduersus recipientes quam receptos, declaratque transitum esse nullum. Volẽti autem ad Carthusiam transire tempus trium mensium est præscribendum, ad aliũ verò ordinẽ Generalis Præpositi arbitrio relinquitur. Quod si intra dictum tempus non ingreditur, vel non admittitur, vel non perseuerat ad Societatẽ redire tenetur sub prædicta excõmunicatione, quam tam ipse, quam illum recipientes, vel ei auxilium, cõsilium, vel fauorẽ præstantes incurrunt: sic habetur in *dicta bulla Pij V.* & refertur in *compend. priuileg. Societ.* Iesv *verbo apostata. §. 9.* Insuper concessit Pius V. viuæ vocis oraculo, vt in *eodem compendio verbo apostata* § 11. refertur, confirmatumque est à *Gregor. XIII. in bulla* incipiente *dilecte fili, edita anno* 1584. vt quilibet è Societate semel tantum absque Præpositi Generalis consensu tentare possit Carthusiæ ingressum, cuius gratiæ cõmunicationem aliis religionibus interdixit. Præterea *Greg. XIII. in sua bulla* incipiente *cum alias felicis recordationis edita anno* 1582. intendens dubitationem tollere, quæ ex supradictis priuilegiis oriri videbatur; an inquam Præpositus Generalis posset etiã professos ex causis id exigentibus ab ipsa Societate emittere, aut eis sic emissis liberum sit de eius licẽtia se ad quemuis alium mendicantium, vel non mendicantium ordinem transferre. Re perpensa, diligẽtiusque examinata Societatis puritati, atque incremento, emissorumque pro tempore saluti consulere volens statuit, vt deinceps, in perpetuum liceat dicto Generali Præposito, quos iudicauerit ab ipsa Societate emittere, eosque de ipsius prælati licentia, non tantum ad Carthusiensium, sed ad quemuis aliũ mendicantium,

vel

vel non mendicantium paris, laxioris, aut arctioris obseruãtię ordinem per ipsum Præpositum illis præscribendum de consensu tamen superiorũ loci illius quo destinabuntur, demigrare &c. interdicitque hanc gratiam cõmunicari aliis religionibus. Denique *Paul. V. anno* 1610. 3. *Aprilis* Carmelitis discalceatis concessit neminem è suo ordine posse ad Carthusiam transire, nisi petita, & obtenta facultate à suis superioribus, quã facultatem sibi Generalis reseruauit. Quo priuilegio vtitur Societas per viam communicationis, iuxta *bullam Pij V.* quæ incipit *dum indefesse editam anno* 1571. & iuxta *bullam Greg. XIII. editam anno* 1575. incipiétem *Decet Romanum Pontificem*, & notauit *Sanch. lib. 6. sum. c. 7. n.* 31. Ex quibus omnibus infertur Societatis religiosos ad nullam religionem etiam Carthusiam transire posse sine Sedis Apostolicæ, vel Præpositi Generalis consensu, Præpositumque Generalem transitum concedere posse etiam ad religionem laxiorem iis, quos è Societate emittere iudicauerit.

2. Supersunt tamen aliquæ difficultates enodandæ pro maiori dictorum priuilegiorum intelligentia. Prima difficultas est; qua ratione Pontifici liceat Societatis religiosis trãsitum in omnem religionem interdicere: Ratio difficultatis est; quia vel iudicat Societatem omnium religionũ strictissimam, vel credit aliquã strictiorem esse. Primũ non videtur affirmãdum. Quia maior, vel minor religionis strictio, & perfectio difficilè cognoscitur. Neque humilitas societatis, quæ se omniũ religionum minimã recognoscit, pateretur se omnibus anteferri. Et præterea quia *Paul. III. & Pius V.* permittunt Societatis religiosis saltẽ vnicum transitum in Carthusiam, ergo saltẽ Carthusia indicatur Societate strictior. Quod non leuiter confirmari potest ex *extrauag. viam de Regularib.* concedẽte omnibus mendicantibus transitũ ad Carthusiam. Si autẽ aliqua alia religio vel ex mendicantibus, vel ex non mendicantibus strictior Societate est, nequit Pontifex ad illam tibi transitũ denegare. Tũ quia resisteret spiritui Sancto viam perfectionis maioris præcludens. Tum quia in qualibet professione conditio melioris frugis imbibitur. Respondeo religiosis Societatis nõ interdici transitum in aliam religionem, quia Societas omnium strictissima, & perfectissima iudicetur: sed quia forte non apparet alia perfectior, & in obseruatione votorũ strictior; tametsi in asperitatibus corporalibus strictior inueniatur, & ad consequendã propriam salutẽ securior. Ob quam rationem permittere potuit Pontifex vnicum transitũ in Carthusiam, sed non multiplicẽ. Præterea quod præcipuũ est, & notãdum, Põtifex non prohibuit Iesuitis transitũ in aliam religionẽ, sed ne fieret absque eius, vel Præpositi Generalis consensu. Cum enim in huiusmodi transitu nõ solum spectanda sit perfectio, & strictio religionis, ad quã transitur, sed eius cum religioso transeunte proportio, & conuenientia, itemque animus ipsius transeuntis, an leuitate, an zelo iustitiæ ducatur, ac denique iactura religionis desertæ, meritò potuit Pontifex transitum ad perfectiorem religionem non absolutè, sed absque eius licentia prohibere, vt hac prohibitione facta transitus fiat debita consideratione, & maturo consilio: sic *Suar. latius probans t. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. c. 12. à n.* 5.

3. Secunda difficultas est, an nõ obtenta facultate ad Carthusiam, vel ad aliam religionem, si antequàm illi tres menses, vel tempus à superiore præfixũ elabatur mutes propositũ transeundi, vel cognoscas à religionẽ admittendum non esse; tenearis ad propriã religionem redire, vel possis licitè, & absque vlla pœna toto eo tẽpore extra religionẽ esse? Ratio dubitandi est, quia Pontifex solũ tibi prohibet, ne vltra illud tẽpus reditũ differas, si intra illud ingressum nõ obtineas; non tamẽ imperat, vt ante illud tẽpus redeas, sed potius toto eo tẽpore te liberũ relinquit. Ergo non rediens nõ peccas, neque vllam pœnã incurris. Quod si dicas mutato proposito, vel repulsa cognita cessare causam, ob quã licentia concessa fuit, obstat; quia licẽtia non fuit cõcessa ob actualẽ ingressum futurum, sed vt illũ negociari posses. At etsi mutes propositũ, vel religio noluerit te admittere, adhuc potentiã habes negociandi ingressum. Quia religio retrocedere potest ab illa præsenti voluntate, & tu potes ad pristinum propositum redire. Præterea, quia superior solum videtur spectasse potentiam negociandi, quam credidit te habere tempore quo licentiam concessit, non potentiam, quam successu temporis esses habiturus.

4. Nihilominus dicendum est, te obligatum esse regulariter sub graui culpa ad religionem redire, si firmiter mutes propositũ ingrediẽdi, vel certò cognoscas in ea religione admittendũ non esse, tametsi diligentissimè procures. Quia iis positis inutilis, & frustranea est negociatio; at licentia concessa est ob spem vtilis, & fructuosæ negociationis non solum quæ adsit tempore negociationis, sedque comitetur licentiã, dũ ipsa durauerit. Ergo cessante ea spe cessat licentia. Aliàs liceret religioso esse extra claustrũ nulla necessitate, vel vtilitate intercedente, quod non est dicendum: & ita sustinet *Suar. dicto t. 4. de relig. tr. 8. lib. 3. c. 12. n.* 27. Et per hæc satisfactum est rationi dubitandi.

5. Tertia difficultas est; an Societas ex cuius licentia Carthusiam, vel aliã religionẽ ingressus es, teneatur te redeuntem recipere? Breuiter respondeo, si professionẽ fecisti, nec teneri nec posse; quia ea professione Societatis professio extincta fuit. At si ante professionẽ factã redeas, omnino obligata est te recipere; quia verus religiosus Societatis es, a qua non es absolutè dimissus, vt suppono, sed dimissus solũ, vt aliam religionem probes. Qua probata, & repulsa ad pristinam obligaris sub pœna excommunicationis reseruatæ redire: Ergo ipsa religio obligationẽ habet te recipiendi. Adde Societatẽ non cessisse, nec cedere potuisse iuri te gubernãdi, alendi, & retinendi nisi sub conditione, quod in alia religione profitearis. Ergo te non profitẽte cessat facultas data, & obligatur te redeuntẽ recipere & nolentẽ reuocare. *Syluest. verb. religio. 4. q. 5. Greg. Lopez leg. 9. verbo a otras tit. 7. part. 1. Sanch. lib. 6. sum. c. 7. n. 104. Suar. t. 4. de relig. tr. 8. lib. 3. c. 12. n.* 10. Verũ si nulla requisita licentia, vel ea subreptitiè, & fraudulenter obtenta religionẽ strictiorem, vel laxiorẽ ingrediaris, cũ ille ingressus nullus sit, teneris sine mora ad pristinã religionem redire, eaque religio obligata est te admittere, iuxta *cap. fin. de Regul.* puniendum tamen pro qualitate culpæ: sic *Sanch. dicto c. 7. n.* 105. Excipe, nisi ex illa culpa, & aliis à te cõmissis sufficientem dimissioni causam dederis spectatis illius religionis constitutionibus. Dimissus autem, seu repulsus à priori religione ad posteriorẽ etiamsi laxior sit, redire potes, esto non tenearis; quia tunc ex potestate à iure concessa redis, ratificare tamen debes professionem, eo quod nulla extitit. *Sanch. dicto c. 7. n.* 106.

6. Quarta difficultas est; an religio ad quã ex facultate legitimà trãsis te recipere possit animo concedẽdi licentiã, vt extra claustrũ perpetuò, vel per multos annos maneas? Breuiter respõdeo, id absolutè fieri nõ posse. Tum quia est irrationabilis concessio, & contra bonũ religionis, & etiã subditi, cui occasio vagãdi datur, & multis periculis exponitur. Tũ quia is modus recipiendi prohibitus est à *Trid. sess.* 14. c. 11. dicẽte: Nemo cuiuscunque ordinis prælatus, vel superior vigore cuiuscũque facultatis aliquẽ ad habitum, & professionem admittere possit nisi in ordine ipso ad quẽ transfertur

fertur sub sui superioris obedientia in claustro perpetuò maneat. Verũ si causa aliqua grauis existeret, qua prælatus posset aliis eiusdẽ ordinis licentiã concedere manendi extra claustrũ aliquo longo tẽpore, non peccaret, neque contra Concilium procederet, qui animo concedendi eã licentiã te reciperet. Quia reciperis sub intentione licentiæ honestæ, & legitimæ concedẽdæ. Neque id est contra Concilium; quia Concilium non intendit nouũ ius constituere legitimas licentias prohibendo, sed intendit occasionẽ vagandi tollere, licẽtias irrationabiles manẽdi extra claustrum interdicẽdo. Atque ita sustinet *Nauarr. com.4. de Regul. n.11. & 12. Sanch. lib.6. sum. cap.7. n.82. & seqq. Man. t. 3. regul. quæst. q.53. art.4.*

7. Quinta, & grauior difficultas est; an Generalis Societatis possit scholaribus, & professis permittere trãsitum in quamlibet aliã religionem etiam laxiorẽ? Non est dubiũ, hunc transitum permittere posse cõparatione illorũ, qui ob sua delicta digni sunt, vt à religione expellantur, quia id expresè decisum est à *Greg. XIII. in bulla*, quæ incipit, *cum alias*. Quare difficultas solum est, an etiã comparatione illorũ, qui culpas expulsione dignas non commiserunt; quique à Societate dignè, & iustè retinentur, possit Præpositus Generalis facultatem cõcedere ad laxiorẽ religionem transeũdi? Negat *Suar. t.4. de relig. tr.8. lib.3. c.12. a n.38. & seqq.* Mouetur, quia transitus ex mendicantibus ad quamlibet religionẽ monachalem (Carthusia excepta) prohibitus est absque licentia Pontificis in *extrauag. viã ambitiosæ de de Regularib.* Transitus vero ad religionẽ laxiorẽ cauetur à *Trid. sess.14. c.11.* ne fiat cuiuscunq; facultatis vigore. At aduersus has prohibitiones Præposito Generali nõ est speciale priuilegium concessũ. Ergo nequit suis subditis professis concedere transitũ ad religionẽ laxiorem. Minorẽ probo quia *Paulus III. Pius IV. & Pius V.* solũ in constitutionibus suis interdixerunt, ne vllus ex Societate ad quamlibet aliã religionem (Carthusia excepta) transiret nisi de licẽtia Sedis Apostolicæ, vel Generalis Præpositi. Sed ex hoc interdicto nõ infertur Præpositum Generalẽ posse cõcedere licentiã ad laxiorem, sed ad summum posse cõcedere ad eam religionẽ, ad quam spectato iure communi cõcedere potest scilicet strictiorẽ. Nam verba in cõstitutione posita explicanda sunt iuxta cõmune ius, ita vt quoad minus fieri possit, illud lædãt. Igitur excipiuntur Pontifex, & Generalis Præpositus iuxta potestatẽ, quã spectato iure cõmuni vnusquisque habet, vt scilicet nullus è Societate possit transire ad religionẽ quamcunque sine Põtificis, vel Prępositi Generalis licentia; sine licentia inquã Pontificis ad monachalẽ, vel laxiorẽ; sine licentia Præpositi Generalis ad æqualẽ, vel strictiorẽ. Ergo ex his constitutionibus non habet Præpositus Generalis potestatẽ concedendi licẽtiam ad religionẽ laxiorem. Ex *bulla* autẽ *Greg. XIII.* incipiente *cum alias* eam potestatẽ non habet. Quod sic probo. Nã ea bulla, vt constat ex ipsius proœmio expedita fuit ad decidendum dubium ortum ex concessione Pauli III. Pij IV. & Pij V. nempe an Præpositus Generalis valeret etiã professos ex causis id exigentibus ab ipsa Societate emittere; aut eis sic emissis liberum sit de eius licentia se ad quẽuis alium mendicantium, vel non mendicantium ordinem transferre. Qua dubitatione posita inquit Greg. Nos re perpensa, atque diligenter examinata Societatis ipsius prioritati, atque incremento, emissorumque pro tempore saluti consulere volentes statuimus, vt deinceps in perpetuũ liceat dicto Præposito, quos iudicauerit ab ipsa Societate emittere, eosque de ipsius prælati licentia non tantum ad Carthusiensium, sed ad quemuis aliũ mendicantiũ, vel non mendicantiũ paris, laxioris, aut arctioris obseruantiæ ordinẽ per ipsum Præpositum illis præscribendum, de consensu tamen superioris loci illius quò destinabuntur demigrare, in eisque professionem per loci illius monachos, aliósque regulares eiusdẽ emitti solitam, emittere, habitumque suscipere, & consueta vti eorũ disciplina. Ex quibus verbis solum conceditur Præposito facultas permittendi transitum ad laxiorẽ iis, quos emittere è Societate iudicauerit. At iudicare non potest aliquem ex professis emitti debere, nisi graues culpas dignas emissione cõmiserit. Ergo ex huiusmodi bulla Præpositus Generalis facultatem nõ habet concedendi licentiã in laxiorem religionem transeundi iis, qui cum transitum appetunt, eo quod Societatis ministeriis non ita habiles existant; vel ex eo quod sperãt in alia religione maiorem spiritualem profectũ habituros; vel ob alias similes causas. Et confirmo ex ratione, qua mouetur Põtifex ad hanc concessionẽ faciendam, quæ est Societatis puritati, & illius incremento, & emissorũ saluti cõsulere. Sed ad hunc finẽ sola illorum dimissio pertinere potest, qui existentes in Societate delinquunt; quia ij suis culpis Societatis puritati, & illius incremẽto obstant, sibique nocent. Ergo pro his tantum, & non pro professis probis, & vtilibus facultas cõcessa est. Quod si dicas, inde inferri nullum speciale priuilegiũ Societati cõcedi. Nam posse professis expulsione dignis dari facultatem ad quamlibet etiam laxiorem religionem transeũdi quælibet habet religio; imo ipsemet religiosus dimissus eã potestatem habet; cum ergo Põtifex in hac bulla priuilegiũ cõcedat Societati, cuius cõmunicationem aliis religionibus interdixit, asserendum est, aliquid speciale concedi, atque adeo extendi non solum ad professos expulsione dignos, sed etiã ad quoscunque alios. Respondet *Suar. dicto c.12. n.42.* id speciale in Societate concedi, vt ex leuioribus causis, modò puritati, & incremento Societatis obstent, dimitti professus possit, optione data transeundi ad aliam religionem determinatam etiam laxiorem. Deinde respondet, illud priuilegium Societati concedi ad dubitationẽ subortam tollendã, non quia necessariũ foret.

8. Nihilominus verius existimo ex supradicta bulla Præpositum Generalem habere priuilegium concedẽdi transitũ etiam ad laxiorem religionem omnibus è Societate professis, quamuis nulla delicta cõmiserint, neque expulsione digni sint: sic docet *Sanch. lib.6. sum. c.7. n.68. in fine, & n.71. Suar.* sibi contrarius *t.4. de relig. tr.10. lib.11. c.2. per totũ.* Moueor; quia Greg. XIII. volens consulere Societatis puritati, atque incremento, emissorũque saluti, priuilegium Præposito Generali cõcessit, vt quos iudicauerit ab ipsa Societate emittere, tũ ob Societatis puritatem, tum ob eius incremẽtum, tum ob emissorũ salutem, transitum ad quãcunque religionẽ concedat. Sed ad Societatis puritatẽ, & ad illius incrementũ, & præcipuè ad emissorum salutẽ non solum pertinet cõcedere transitum iis, qui ob sua scelera, & peccata digni sunt expulsione, sed etiam iis, qui minora delicta committunt. Itẽ qui minus apti, & habiles ministeriis Societatis inueniuntur, ac denique qui sperant maiorẽ consolationem, & spiritualẽ profectũ in alia religione habituri. Ergo de his omnibus iudicare poterit Præpositus Generalis expediens esse illos volẽtes emittere è Societate non vt in sæculo vitã degant, sed vt in alia religione, quã ipse Præpositus Generalis præscripserit, perseuerent. Igitur vt hoc iudicium executioni mandari posset, Greg. XIII. dictum priuilegium concessit. Deinde, vt superius argumẽtabamur, Greg. speciale priuilegium Societati concessit, quod noluit aliis religionibus cõmunicari. At si solum extenderetur ad religiosos expulsos nullum speciale esset, cum quælibet religio ius habeat permittendi suis expulsis

expulsis in quamlibet religionem transire; imo ipsi etiã renuente religione hanc facultatem habẽr. Neque valet dicere id esse speciale Societatis, vt ex leuioribus causis expellere professos possit; quia id esset priuilegiũ ad expellendum, non ad concedendũ transitum in aliã religionem. Greg. autem non agit ibi de causis expulsionis, sed supponens ex causis exigentibus posse professos dimitti, cõcedit Præposito Generali facultatẽ permittendi transitũ in aliam quamlibet religionẽ quibusuis professis, quos iudicauerit à se in aliam religionẽ emittere. Emittere inquã non tantum renuentes in pœnam delicti commissi, sed volentes, & dimissionem petentes ob aliquem honestum finem; & hoc est priuilegium speciale Societati concessum, quo cæteræ religiones non gaudent.

9. Sed inquires; an Societas possit modum Generali Præposito præscribere vtendi hoc priuilegio v. g. ne illo vtatur absque consilio, vel consensu suorum assistentium, vel absque hac, vel illa causa intercedente? Qua in re credo distinguendum esse de licito vsu, vel valido. Et quoad validum vsum omnino certũ existimo, nõ posse à Societate modum aliũ Præposito præscribi hoc priuilegio vtẽdi præter designatum à Pontifice: quia illud priuilegiũ non à Societate habet Præpositus, sed à Pontifice. A Pontifice concessum est absque vllius consensu, vel consilio, & absque vllius causæ determinatione. Nequit ergo societas, quæ Pontifice inferior est priuilegium illud limitare, vel coarctare: & ita sustinet *Suar. t. 4. de relig. tr. 10. lib. 1 r. c. 2. n. 12.* Si vero loquamur de licito vsu, alicui nec improbabiliter videbitur posse à Societate præscribi modũ illo priuilegio vtendi. Nam ex hoc præscripto non diminuitur priuilegiũ, nec coarctatur, sed signatur modus seruandus in illius vsu. Cum autem modus supradictus non sit contrarius priuilegio, sed fortè expediẽs ad illius maturiorem, & prudentiorem vsum: quæ causa esse potest, quominus societas, quæ Præposito Generali superior est, possit Præposito Generali eum modum seruandum ex obedientia præscribere?

10. Rursus dubitabis, an alius à Præposito Generali possit professis concedere transitũ in aliam religionem: Certũ est Prouinciales eam facultatẽ non habere nisi cõmunicatam à Præposito Generali, quam raro expedit cõmunicari eo inconsulto. Solũ de congregatione generali, quæ totã Societatẽm repræsentat, & de vicario Generali est dubium; an possint viuẽte Generali, vel eo mortuo aliquem professum è Societate dimittere, vel in sæculum, vel ad laxiorẽ religionem. Et quod attinet ad Cõgregationẽ Generalem verius cẽseo viuente Generali non posse. Quia illud priuilegiũ non Societati, sed Præposito Generali ob eius officiũ, & dignitatem concessum est; & licet Præpositus Generalis Societati subordinetur; non inde infertur priuilegiũ Præposito concessum Societati concesũ esse. Ad summũ ex illa subordinatione infertur, quod possit Societas Præpositũ Generalẽ astringere ad dimittendum, quẽ ipsa dimittendum esse iudicauerit. Neq; obstat hoc priuilegiũ Præposito Generali esse concessum in bonũ Societatis; vt inde inferas Societati esse principaliter cõcessum: quia aliud finis est, aliud medium. Finis illius priuilegij est bonũm Societatis. Sed medium est cõcessio facta non Societati, sed Generali Præposito, penes quẽ est totum regimẽ Societatis. At mortuo Generali credo probabilius congregationem Generalẽ hanc facultatẽ habere; eo quod Generalem Præpositum repræsentet, & in eius locũ succedat. Cõmune enim est iurisdictionẽ concessam episcopo ratione dignitatis deriuari in capitulũ sede vacante. Securius tamen erit, vt notat *Suar. t. 4. de relig. tr. 10. lib. c. 2. in fine* ea non vti, quousque Præpositus Generalis eligatur, & eius iudicio, & authoritate. Quocirca si aliquo casu (quod absit) iudicaretur Præpositus Generalis à Societate expellendus iuxta ea, quæ dicuntur *9. p. constit. c. 5. §. 4.* prius à cõgregatione Generali esset ab officio remouendus, deinde eligendus nouus Generalis, cuius authoritate, & iudicio simul cum iudicio congregationis expulsio facienda esset. *Suar. supra.* De vicario Generali electo ad tẽpus, vel ab ipso Generali Præposito, vel à Societate ob Præpositi ad regimẽ inhabilitatem, vel de vicario Generali per mortẽ Generalis cõstituto aliter videbatur dicendum, per se inquã potestatẽ habere emittendi è Societate professos; quia Præpositi Generalis authoritate fungitur, & in eius locũ succedit, iuxta ea quæ dicuntur *8. p. constit. c. 4. & 5.* At hoc priuilegium Præposito Generali ob eius officiũ concessum est; ergo competit eius locum tenẽti, & iurisdictionẽ habenti. Nunquam tamẽ vicarius ob mortem Generalis constitutus hac potestate vtitur, aut vti potest, sed noui Generalis electionẽ expectat; quia cum res sit ita grauis, expedit Præpositi Generalis authoritate expediri, vt dicitur in *congregatione 3. generali in fine*, vbi de authoritate vicarij.

11. Denique dubitabis, an Præpositus Generalis teneatur tibi concedere transitũ in aliam religionẽ maximè Carthusiã præcipuè si in eã ingressus defecisti? Respondeo rarò eã obligationem habere: nam vel illã habere potest; ex eo quod existimet religionem, quam petis, esse Societate absolutè perfectiorem, & strictiorẽ, & hoc non; nam esto societas ab aliquibus religionibus in corporalibus asperitatibus superetur. At in obseruatione castitatis, paupertatis, & obedientiæ, & continua passionum mortificatione à nulla superatur, vt latè, & optimè probat *Suar. t. 4. de relig. tr. 10. lib. 1. c. 9. per totum*; ac proinde prælatus nullam tenetur iudicare absolutè perfectiorem, & strictiorem. Ex eo autẽ quod petita religio speretur tibi fore fructuosior, raro hæc obligatio nasci potest. Tũ quia rarò hæc spes concipitur supponendo religionem perfectiorem non esse. Et esto hanc spẽ concedamus, adhuc non tenetur prælatus tibi licẽtiam concedere, si Societati vtilis, & fructuosus existas; quia bonum religionis tuæ singulari vtilitati præferendum est. Quocirca nisi daremus te Societatis instituto inutilem esse sperarique fore vtilem alterius religionis instituto, credo Præpositum Generalem obligatum non esse tibi transitum concedere. *Suar. t. 4. de relig. tr. 8. lib. 3. c. 12. n. 7. & 13.*

PVNCTVM XXVII.

Quæ prohibeantur religioso etiam legitimè in aliam religionem translato.

1. *Translatus in aliam religionem etiam arctiorem (esto canonicus regularis sit) redditur incapax cuiuscunque sæcularis benefi ij curati.*
2. *Apponitur secundùs & tertius casus inhabilitatis. Et ratio redditur.*
3. *Persona, aduersus quas hæc inhabilitas fertur, sunt mendicãtes, qui verè mendicantes sunt in ordinem non mendicantium translati.*
4. *Assumptus ex ordine mendicantium ad episcopatum, si episcopatu deposito in ordinem non mendicantium transferatur constitutione Gregoriana comprehenditur.*
5. *Enumeratur 1. & 2. pœna lata aduersus mẽdicãtes trãslatos, vel trãsferẽdos in nõ mẽdicãtes.*

6. An

6. *An sic translati, qui in cathedrali, vel collegiata Ecclesia obtinerēt administrationē, prioratum, &c. priuentur voce, & loco in eo capitulo? Probabilius est non priuari.*
7. *Qualiter intelligatur obtinentes in non mendicantibus administrationem priuari posse voce, & loco in capitulo.*
8. *Enumeratur, 3. pœna.*
9. *Hac pœna afficiuntur non solùm ad munera, & officia intra Religionem, sed etiam extrà exercenda, dum tamen solita sint per Religiosos non mendicantes exerceri.*
10. *Non retinent in posteriori Religione locum, quem in priori habebant, sed eum qui sibi competit iuxta posterioris professionis antiquitatem.*

1. PRimo translatus in aliamReligionem etiam arctiorem (esto canonicus regularis sit) redditur incapax cuiuscunque sæcularis beneficij curati: Sic habetur in *Trident. sess.* 14. *cap.* 11. *de reformat.* Verùm est tamen quoscunque regulares incapaces esse cuiusuis beneficij sæcularis, vt *tract. de Benefic. disp.* 1. *punct.* 3. §. 1. diximus. At regulares translati ex duplici capite hanc habent inhabilitatem, primò ex eo, quod regulares sint, secundò ex eo, quod in aliam sint Religionem translati.

2. Secundò regularis translatus ex ordine mendicantium ad non mendicantium etiam ex facultate Pontificis, quamuis eo tempore, quo hæc constitutio promulgatur, prioratus, administrationes, vel officia, aut curam animarum, vel regimen quodcunque obtineat, inibi carere debet voce & loco, in Capitulo, etiamsi ab alijs sibi liberè concedatur. Tertiò fit inhabilis ad prioratus, administrationes, & ad alia quæcunque officia etiam tanquam Vicarius, seu minister, vel locum aliorum tenens, & ad omnem animarum curam, & regimen pro se, vel pro alijs exercendum. Et quidquid in contrarium tentatum fuerit, irritum decernitur, & inane: Sic habetur *Clement.* 1. *vt professores de Regularib.* Finis, seu causa huius prohibitionis fuit, vt professores ordinum mendicantium libentius in qua vocati sunt, vocatione persisterent, transeuntesque ad non mendicantium Ordinem in eodem conuersari quietius studerent, quo in ipsis discordiarum, & schismatum productiua ambitio reprimeretur.

3. Personæ aduersus quas lata est constitutio sunt mendicantes, qui verè mendicantes sunt ex instituto à Pontifice approbato, quales sunt Dominicani, Franciscani, Augustiniani, Carmelitæ, Minimi, Trinitarij Mercenarij, ac denique Iesuitæ non solùm professi, sed etiam scholares dominium bonorum habentes, vt expressè declarauit *Pius V. in Bulla edita anno* 1571. quæ incipit *dum indefessa.* Idemque cōfirmauit *Gregor. in alia Bulla edita anno* 1582. quæ incipit: *Quanto fructuosius*, & *in Bulla*, quæ incipit *Ascendente Domino, edita anno* 1584. aduersùs inquam hos mendicantes in ordinem non mendicantium translatos hæc constitutio fertur, & prædictæ pœnæ statuuntur. Quare si mendicans in Ordinem alium mendicantem transferatur, vel ex non mendicanti ad mendicantem regrediatur supradictis pœnis non afficitur; quia hæ pœnæ tantùm in mendicantes translatos in non mendicantes durante translatione locum habet: Sic *Bonifac. dicta Clement, n.* 85. quem refert, & sequitur *Sanch. lib.* 6. *sum. cap.* 7. *n.* 118.

4. Solum est dubium; an assumptus ex ordine mendicantium ad Episcopatum, si Episcopatu deposito in ordinem non mendicantium ex Pontificia facultate transferatur, comprehendatur hac constitutione. Videtur non comprehendi; quia hæc constitutio fertur, ne mendicantes paupertatis Ordinem deserant, sed libentius in eo persistant; at mendicans constitutus Episcopus mendicitatem exclusit, ergo illum constitutio non comprehendit: & ita sustinet *Bonifac. dicta Clement. n.* 84. & 83. Cæterum verius censeo cum *Sanch. dicto lib.* 6 *sum. cap* 7. *n.* 119. sub dicta constitutione comprehendi, quia ob Episcopatum non amisit regularis mendicans statum mendicitatis, tametsi eius exercitium suspensum sit; atque adeò verùm est in vocatione mendicanti non persistere, sed ex illa in non mendicantem transire. Comprehenditur ergo sub constitutione lata aduersùs quoslibet mendicantes, qui ad non mendicantium ordines transierint.

5. Prima pœna lata aduersùs mendicantes translatos in nō mendicantes est priuatio vocis, subintellige tam actiuæ, quàm passiuæ; quia textus generaliter loquitur. Sic *Nauarr. com.* 4. *de Regularib. num.* 24. *Sanch. dicto cap.* 7. *n.* 120. Secunda est priuatio loci in capitulo honorifico, qualis habetur pro electionibus, & tractatibus: secus in capitulo ad correctionem, & disciplinam Religiosorum congregato; quia æquum non erat ab hoc Capitulo, quod in bonum tùm Religionis, tùm Religiosorum ordinatur, Religiosum excludere: loco autem in choro, alijsque Congregationibus præter Capitulum non priuantur ij translati; quia textus solùm expressit locum in Capitulo, & pœnæ extendendæ non sunt. Rursus hæ pœnæ afficiunt non solùm eos, qui tempore illius constitutionis ex mendicantibus ad non mendicantes translati erant, sed eos, qui successu temporis transierint, vt ex illis verbis textus, *transibunt in posterum, quive hactenus transierunt.* De quibus vltimis dicitur, quamuis nunc prioratus, administrationes, vel officia, aut curam animarum, vel regimen quodcunque obtineant *inibi* vocem, & locum in Capitulo non habere, etiam si hoc sibi ab aliis liberè concedatur.

6. Circa quæ verba duplicem dubitationem mouet *Glossa*, verbo *inibi.* Prima, an priuentur voce, & loco in Capitulo, qui in Cathedrali, vel collegiata Ecclesia obtinerent administrationem, prioratum, aut regimen quodcunque? Cui dubitationi respondet *Glossa* pendere ex punctuatione illius aduerbij *inibi.* Si enim post illud aduerbium punctuatio apponatur, vocem, & locum in Capitulo in Collegiata, vel Cathedrali Ecclesia obtinebunt: quia ea punctuatione facta non comprehenduntur qui eo tempore prioratus, & administrationes, aut regimen aliquod haberent extrà non mendicantium ordinem, sed solùm ij, qui inibi; scilicet in non mendicantibus ordinibus prioratus, officia, & administrationes obtinerent, & sic esse apponendam punctuationē placuit *Glossæ ibi, & Bonifac. n.* 60. *Immola n.* 12. *& alius, quos refert, & sequitur Sanch. lib.* 6. *cap.* 7. *n.* 121. At si punctuatio ante aduerbium inibi apponatur, manifestè infertur priuari voce, & loco in Capitulo eos non mendicantes, qui in Ecclesia sæculari officia, regimē, vel administrationem haberent. Quia tunc præstat hunc sensum constitutio: Translati ex mendicantibus ad non mendicantes, quamuis eo tempore, quo expeditur constitutio habeant prioratus, administrationes, & officia inibi, idest vbi tales prioratus, & administrationes obtinent, vocem, aut locum in Capitulo non habeant, & hunc sensum approbat *Cardin. n.* 5. *opposit.* 3. Quilibet ex his sensibus est probabilis, sed prior probabilior; quia correctiores codices pun-

ctuationem post aduerbium inibi apponunt.

7. Secunda difficultas, & grauior, quam mouet Glossa est; qua ratione obtinentes in non mendicantibus administrationem, prioratum, & regimen voce, & loco in Capitulo priuari possint, cum sæpè ex consensu Prælati negotia expedienda sint. Nam si dicas tunc esse expedienda, ac si sedes vacaret, obstat; quia vacante sede est expressum qualiter negotia expediri debeant, quod tamen non est in præsenti. Præterea sedes vacat breui tempore, at supradicti non mendicantes possunt longissimo tempore Prælatum habere. Quocircà respondet Glossa, & Doctores communiter non esse iis Prælatis vocem, & locum in capitulo Conuentus interdictum; benè tamen in Capitulo Generali, vel Prouinciali. Secundò respondet non esse intelligendum de Prælatis totius Conuentus, sed de alijs inferioribus, & subordinatis, quorum consensus ad grauia monasterij negotia expedienda necessarius non est. His consentit *Immola, Cardin. & Ancharran.* quos refert, & sequitur *Sanch. dicto lib. 6. sum. cap. 7. n. 122.*

8. Tertia pœna est inhabiles sic transeuntes reddere ad prioratus, administrationes, officia quæcunque, &c. etiam tanquam Vicarios, & locum aliorum tenentes. Nomine prioratus, administrationum, officiorum, &c. intelliguntur illi prioratus, administrationes, & officia, quæ frequenter, & communiter à Religiosis non mendicantibus exercentur, vt satis indicat textus, illo aduerbio *in antea* & tradit *Nauarr. com. 4. de Regularib. n. 24.* Quocircà nec possunt esse Prædicatores, & Lectores ex officio, neque œconomi, neque ostiarij, neque sacristæ, neque Syndici. Nam licèt aliqua ex his officiis onerosa sint, honorem secum portant, & à multis Religiosis appetũtur, & à nemine libenter admittitur esse illis priuatum.

9. Ex his deciditur; an sub hac prohibitione comprehendantur prioratus, administrationes, officia, & regimina extra Religionem, vel solùm quæ intra Religionem exercentur? Et dicendum est, si illa officia, & munera extra Religionem solita sint per Religiosos non mendicantes exerceri, credo verius sub dicta prohibitione comprehendi. Tum quia textus generalibus verbis vsus est officia extra, & intra Religionem comprehendentibus. Tum præcipuè, quia ex illorum munerum assumptione discordiæ, & schismata oriuntur. Nam vt bene dicit *Glossa*, Religiosi qui primo intrauerunt ordinem, si viderent istos Religiosos, qui venerunt de alia Religione assumere beneficia, & administrationes sibi competentia ipsi sibi inuiderent, & ex illa inuidia orirentur multa alia inconuenientia: ad quæ vitanda supradicta constitutio expedita fuit.

10. Quarta pœna enumerari posset priuatio loci honorifici, quem ob suam antiquitatem in priori Religione supradicti obtinebant; quem tamen non retinent in posteriori Religione, sed iuxta posterioris professionis antiquitatem. Sed hæc non est pœna, sed quid necessario consequens ex eoquod prior professio extinguatur, & noua succedat. Locus enim honorificus professionis antiquitatem consequitur; cum ergo prior professio extincta sit, & noua successerit, locus habendus est iuxta antiquitatem non prioris, sed posterioris professionis: Sic *Nauarr. lib. 3. consil. tit. de Regularib. consil. 60. aliàs lib. 1. tit. de maiorit. & obedient. cons. 11. Man. quæst. Regul. t. 3. q. 52. a. 29. Sanch. lib. 6. sum. c. 7. n. 86.* Ab hac doctrina excipitur translatus in aliam Religionem, vt sit Prælatus, qui finito officio sedere debet post Prælatum in memoriam pristinæ dignitatis, nisi alij essent Prælati antiquiores. Sic *Nauarr. Man. Rodr. & Sanch. suprà.*

DISPVTATIO V.

De obligationibus, & votis statui Religioso annexis, illorumque relaxatione.

NVlla ferè est Religio, quæ vltra tria vota substantialia castitatis, paupertatis, & obedientiæ alia vota non emittat, quæque alijs obligationibus suos Religiosos non astringat. Ea omnia sigillatim percurrere nostrum non est: cuilibet namque Religioni sua vota, & obligationes examinanda relinquimus; quia eorum obligatio multum ex vsu, & consuetudine pendet. Nobis sufficiat singularia vota, & obligationes sanctissimæ Societatis IESV expendere, vt illis satisfacientes finem propositum consequamur.

PVNCTVM I.

Expenditur obligatio tribus substantialibus votis annexa ingrediendi Societatem.

1. *Obligationem votis substantialibus annexam contrahunt scholares, & coadiutores non formati, cum promittunt se Societatem ingredi, vt in ea perpetuò vitam degant.*

2. *Materia huius voti est professionem, vel vota coadiutorum formatorum emittere, prout Societati placuerit.*

3. *Hæc materia digna voto est; quia gradus professorum, & coadiutorum formatorum perfectior est, quam gradus scholaris, & coadiutoris non formati.*

4. *Quoties superior designat tibi gradum absolutè, & efficaci voluntate, teneris acceptare ex vi quarti voti.*

5. *An pecces contra votum, si superior mutet, vel suspendat absolutam te obligandi voluntatem ob repugnantiam, quam habes in suscipiendo gradu coadiutoris formati, vel alia de causa.*

6. *Proponitur negatiua sentẽtia. Verior est affirmatiua, & satisfit rationibus contrariis.*

7. *An recepto gradu coadiutoris formati obligari possis ex supradicto voto ad recipiendum gradum professi, vel è contra? De vltimo certum est te non posse obligari. Quoad primum probabiliter affirmat Suar. Sed probabilior est negatiua sententia.*

1. PRimam obligationem votis substantialibus annexam contrahunt scholares, & coadiutores non formati emittentes in Societate vota simplicia: ij enim simul promittunt se Societatem ingressuros, vt vitam in ea perpetuò degant promissionem hanc intelligendo iuxta ipsius Societatis constitutiones. Hæc igitur promissio votum est, quia fit diuinæ maiestati, vt constat ex formula, qua emittitur, quæ sic se habet: Ego, N. voueo coram sacratissima Virgine Maria, & curia cælesti vniuersa, Diuinæ maiestati tuæ castitatem, paupertatẽ, & obedientiam perpe

perpetuam in Societate IESV, & promitto eandem Societatem me ingressurum, vt vitam in ea perpetuò degam omnia intelligendo iuxta ipsius Societatis constitutiones. In omni enim promissione prudenti, & cordata exprimenda est persona, cui fit promissio: cum ergo in hac promissione nulla alia exprimatur præter diuinam maiestatem, ipsi fit ea promissio. Ergo est votum; quia votum est promissio Deo facta de meliori bono. Præterea ex illa dictione *&* quæ est copulatiua, & habet vim coniungendi præcedentia cum subsequentibus, manifestè fit eidem fieri promissionem ingrediendi Societatem, cui fit votum castitatis, paupertatis, & obedientiæ: at illa vota fiunt diuinæ maiestati. Ergo etiam promissio ingrediendi Societatem diuinæ maiestati fit. Ergo est votum. Et ita declarauit *Congregat. 5. Generalis decret. 3. & can. 2.* Neque obstat, illam obligationem sub nomine promissionis, & non sub nomine voti exprimi; quia id factum est, vt intelligeretur esse obligationem distinctam à tribus votis præcedentibus, neque ad constituendum statum Religiosorum scholarium formaliter pertinere, sed solùm esse ei annexam, & accessoriam.

2. Materia huius voti est professionem, vel vota coadiutorum formatorum emittere, prout Societati placuerit, vt dicitur, *cap. 7. exam. §. 1. & 5. punct. constit. cap. 4. litt. E, & declarauit Congregatio 5. general. decreto 3. can. 2.* ibi: Quo (scilicet voto) quis se obligat ad acceptandum gradum professorum, vel coadiutorum formatorum, prout Præposito ad maius Dei obsequium fore videbitur. Non se obligat ad procurandum aliquem ex his gradibus; quia ea procuratio nec decebat Religiosi humilitatem, & obedientiam, nec Religionis pacem. Ad quæ remouenda conuenientius est, vt quilibet sui immemor curam in hac parte superioribus relinquat procurans in eo gradu, in quo constitutus est se perfectum exhibere. Sed ex vi illius voti solùm se obligat ad acceptandum dictum gradum, si ita Præposito Generali visum fuerit, vt expresè dicitur *5. p. constitut. cap. 4. §. 5.* ibi postquam aliquis in corpus Societatis cooptatus fuerit in aliquo gradu ad aliud progredi curare non debet, sed in suo perfici, & obsequio Dei, & gloriæ sese impendere, ac superiori, qui scilicet Christi Domini nostri vices gerit curam aliorum omnium relinquere. Verùm etsi hoc ita sit, nemo impeditur superiori proponere debita cum humilitate, & submissione, quæ in animo versantur, quæque occurrunt pro gradu suscipiendo: vt habetur *dicto loco in declarat. lit. F*, maximè cum sibi persuasum habet, vel ob inaduertentiam, vel obliuionem, vel ob sinistram informationem gradum superiorem non concedi, paratus tamen esse debet, vt id melius existimet, quod superiori suo melius videbitur.

3. His ergo positis probatur manifestè hanc materiam voto dignam esse: quia gradus professorum, & coadiutorum formatorum perfectior est, quam gradus scholaris, & coadiutoris non formati; quippè in professo, & coadiutore formato est obligatio ad plura, & paupertas strictior: ergo est materia digna voto. Ex alia parte erat maximè vtile, & ferè necessarium instituto Societatis, eiusque regimini, vt hæc materia sub votum caderet: nam cum in Societate ex approbatione Pontificia sint hi gradus diuersi, scholaris, coadiutoris non formati, & professi; gradusque scholaris, & coadiutoris non formati via sit, & dispositio ad gradum coadiutoris formati, vel professi, in quibus præcipua pars Societatis consistit, expediebat posse Societatem obligare scholares, & coadiutores non formatos, vt in gradum coadiutorum formatorum, vel professorum ingrederentur. Quod virtute obedientiæ præstare non poterant, nisi in principio eis esset propositum, & ab ipsis acceptatum: at hoc voto emisso & suauius, & efficacius obligatio inducitur, & maiori cum fructu executioni mandatur.

4. Superest verò explicandum, qualiter Præpositus Generalis velle debeat te in gradum coadiutorum formatorum, vel professorum admittere, vt ex voto tenearis eius voluntati acquiescere? Optimè hoc explicuit *septima congregatio decreto 27. aliàs 32.* Cum enim in quæstionem verteretur, quid censendum de his esset, qui in cuiuscunque impositi à superioribus gradus susceptione difficiles se præbent, variisque excusationibus eorum voluntatem eludentes in annos sæpè plurimos, atque in totam etiam vitam rem protrahunt, censuit congregatio omnes vi quarti voti in congregatione 5. explicati teneri superiori certum gradum imponenti obedire, ita tamen vt rationes Prouinciali, ac N. P. consueto Societatis more proponere possint, quas scripto censuit proponendas. Verùm superiori illis examinatis in sententia perseueranti, & certum gradum absolutè statuenti (licet non addat obedientiæ præceptum) teneri vnumquemque obedire, imperatumque gradum suscipere, vt si non fuerit obsequutus, censendus sit in malo statu esse, atque à sacramentorum vsu, & administratione excludendus. Sed neque consultum putauit P. N. cum talibus dispensare, vt toto vitæ tempore sine certi gradus susceptione perseuerent, ne horum exemplo, alij cum graui Societatis damno paria imitentur, & audeant. Sed neque ad secundum examen admittendos, nisi rarius, & cum dubium aliquod de aptitudine intercessit. Quam rem vniuersa congregatio censuit P. N. commendandam. Hæc in supradicto decreto, ex quibus manifestum est tunc esse obligationem acceptandi gradum à superiore designatum, quando absolutè, & efficaci voluntate tibi acceptandum proponitur; quia eo ipso impletur conditio, sub qua votum factum est. Notanter dixi quando absolutè, efficacique voluntate. Nam si conditionatè tantùm offeratur, vt contingit, cum gradus offertur, vt gratia, & beneficium Religionis, quod subditis præstat, transgressor voti non eris, gradum non admittens: quia non tibi absolutè offertur, sed sub imbibita conditione, si gratus tibi fuerit. Ex ipsa ergo obligationis serie, & ex circumstantiis facilè colliges, quo ex his modis gradus offeratur. Credo tamen absolutè offerri, quoties superior causa repulsæ examinata in oblatione persistit: indicat namque ea perseuerantia absolutè, & definitè velle te eum gradum accipere non tam ob gratiam tibi præstandam, quam ob Religionis bonum, & rectum illius regimen.

5. Sed quid si ob difficultatem, & repugnantiam, quam habes in suscipiendo gradu coadiutoris formati, & ob timorem, quem Præpositus Generalis concepit te esse turbandum, & fortè periculo Religionis deserendæ exponendum, eo quod gradus professorum denegetur, absolutam voluntatem te obligandi mutet, vel suspendat, peccabisne contra hoc votum? Alicui videbitur te non peccaturum; quia votum est tantum de suscipiendo gradu Præposito Generali id absolutè statuenti. At in supradicto casu supponimus Præpositum Generalem non absolutè statuere, sed potius absolutum statutum suspendere, vel mutare. Ergo non peccas contra votum. Idipsum cõfirmatur ex illo *decreto 27. aliàs 32. Congreg. 7.* Vbi declarans congregatio, quando vi quarti voti tenearis gradum accipere dixit te teneri Præposito Generali exami-

examinatis excusationis rationibus in sententia persistenti, & certum gradum absolutè statuenti obedire. Ergo à contrario quando examinatis rationibus à sententia desistit, & certum gradum absolutè non statuit, obligatus non eris. Nihilominus verius censeo te in supradicto casu votum indirectè violaturum; eo quod iniquè, & iniustè obliges superiorem à voluntate absoluta concedendi tibi transitum cessare. Qui enim vouet opus perfectum sub conditione pendente ex alterius voluntate, obligatus est ad minus illam voluntatem non impedire; quia id esset nolle votum exequi. At tu vouisti Deo accipere gradum, quem superior voluerit absolutè tibi concedere. Ergo teneris voluntatem superioris non impedire. At iniquè impedis te difficilem susceptioni exhibendo, & turbationis, aliorumque inconuenientium signa ostendendo, ob quæ vitanda superior prudentissimè cessat à voluntate absoluta tibi gradum concedendi: ergo peccas contra votum. Teneris ergo repugnantiam vincere, & timorem superioris iustum tuæ turbationis, & maioris periculi remouere: Sic colligitur, ex *Suar. t. 4. de Relig. tract. 10. lib. 4. in fine, cap. 17. numer. 15.* Addo non solùm contra votum, sed etiam contra iustitiam videris peccare; siquidem malitiosè impedis, ne tibi superior præcipiat, quod iure præcipere potest. Neque rationes in contrarium obstant. Nam prima solùm probat illam voti violationem directam non esse; benè tamen esse indirectam. Secunda conuincit, te voto obligatum non esse desistente superiore liberè, & non moraliter coacto; secus quando coactus tua indispositione desistit.

6. Tandem inquires; an recepto gradu coadiutoris formati obligari possis ex supradicto voto ad recipiendum gradum professi, vel è contra? Et quidem recepto gradu professorum te non posse obligari ad recipiendum gradum coadiutoris formati tanquam omnino certum tradit optimè *Suar. t. 4. de Relig. tract. 10. lib. 4. cap. 17. num. 11.* quia professorum gradus est superior gradu coadiutorum; quippè continet vota solemnia; & ad plura obligat. At nemo ex voto obligari potest ab statu superiori, & perfectiori ad inferiorem, & minus perfectum descendere. Neque ille esset in Societatem ingressus, sed aliquo modo egressus, & retrocessio. Ergo nullatenus obligari potes. Verum recepto gradu coadiutoris formati te obligari posse ex dicto voto ad recipiendam professionem trium, vel quatuor votorum affirmat *Suar. dicto cap. 17. num. 11.* sibi videri probabile. Mouetur; quia ex gradu coadiutoris formati transire potes ad professionem, vtpotè ad gradum perfectiorem; nam licet hic transitus rarò concedatur; concedi tamen aliquando potest, & debet, vt insinuatur *exam. gen. cap. 6. §. 5. & 6.* Sed promittens ingredi Societatem, videris promisisse ingredi in perfectiorem gradum, si superiori placitum fuerit. Ergo stante superioris beneplacito obligatus eris ingredi. Et confirmatur, quia antequam in coadiutoris gradum cooptatus esses, nemo dubitat te obligari posse gradum professi admittere; at ob gradum coadiutoris receptum non impeditur transitus ad professionis gradum, neque superior ius amisit illum exigendi; quippè censeris promisisse Societatis ingressum, quoties ingressus dari potest. Verùm etsi hæc sententia sit satis probabilis, probabiliorem iudico, te obligari non posse; eoquod obligationi ingrediendi Societatem assumpto quolibet ex illis gradibus videaris satisfecisse; nam vt constat ex constitutionibus, & congregat. declaratione, votum ingrediendi Societatem est votum acceptandi gradum coadiutoris formati, vel professi, prout Societas voluerit. Ergo recepto gradu coadiutoris formati satisfecisti voto. Non enim vtrumque gradum acceptare promisisti, sed vnum, vel alterum, vt denotat illa dictio *vel* quæ est disiunctiua, aliàs non ea dictio *vel* sed *&* apponenda esset. Deinde à formula votorum coadiutoris formati exclusa est illa promissio ingrediendi Societatem. Ergo indicatur plenè per illum ingressum promissioni satisfactum esse. Aliàs si recepto illo gradu Sanctissimus Ignatius censeret obligationem promissionis ingrediendi Societatem durare, non debebat à formula coadiutoris formati eam promissionem excludere, sed potius eam constituere, vt sic ingredientes memores essent ad vlteriorem gradum obligari posse. Hinc infertur, à fortiori recepto gradu professorum trium votorum obligari non posse ex vi dictæ promissionis ad recipiendam professionem quatuor votorum. Quippè faciens professionem trium votorum, & constitutus in gradu coadiutoris formati censetur esse in termino; eaque de causa omnes probationes supradictos gradus præcedunt. Verùm hæc quæstio potius est speculatiua, quam practica. Rarò enim, vel nunquam continget Societati necessarium esse velle obligare coadiutorem formatum, vt professionem faciat, & professum trium votorum, vt professionem quatuor præstet; quia absque dictæ professionis concessione obligare poterit subditos æquè ferè ac si essent professi ad ministeria peragenda. Tùm præcipuè quia gradus professorum honorabilior est, ac proinde sola superioris insinuatione, & simplici concessione acceptabitur.

PVNCTVM II.

Expenditur secunda obligatio annexa professis, & coadiutoribus spiritualibus de speciali cura in puerorum eruditione.

1. *Explicatur obligatio, & eius materia.*
2. *Proponitur obiectio aduersùs specialitatem obligationis erudiendi pueros. Et fit ei satis.*
3. *In huius ministerij obseruationem quilibet professus tenetur incumbere intra annum, quadraginta diebus continuis, vel interpellatis.*

1. PRofessi, & coadiutores spirituales formati cum sua vota emittunt; exprimunt se vouere obedientiam specialiter circa puerorum eruditionem, ibi: Promitto, &c. paupertatem, castitatem, & obedientiam, & secundum eam peculiarem curam circa eruditionem iuxta formam, & modum in litteris Apostolicis Societatis Iesu, eiusque constitutionibus contentum. Materia huius obligationis est puerorum (sub quibus rudes homines comprehenduntur) eruditio tum in iis, quæ ad fidem pertinent: eos in doctrina Christiana, & mysteriis diuinis instruendo, tùm in iis, quæ pertinent ad mores, incitando ad præceptorum obseruationem, & ad pietatis, & Religionis officia. Hanc igitur vouent professi; & spirituales formati coadiutores, si à superioribus per virtutem obedientiæ illis mandata sit, vt constat ex illis verbis, *& secundùm eam* (scilicet obedientiam) peculiarem curam circa puerorum eruditionem. Quocircà secluso obedientiæ præcepto, nulla est ex hac promissione professis, & spiritualibus formatis

formatis coadiutoribus huius eruditionis puerorum obligatio.

2. Quod si dicas, si ex hac promissione nulla specialis obligatio erudiendi pueros nascitur, quæ non sit circa erudiendos homines prouectioris ætatis, illisque sacramenta ministranda, aliaque Societatis ministeria exercenda, cum hæc omnia si per virtutem obedientiæ imperentur, teneantur professi, & coadiutores spirituales formari exequi, cur specialiter eruditio puerorum in voto obedientiæ expressa fuit? aut cur potius in voto obedientiæ professorum, & coadiutorum spiritualium formatorum, & non in voto obedientiæ scholarium approbatorum huius eruditionis mentio facta est? Respondet *Paul. III. in Bulla* prima Societati concessa, quæ incipit. *Regimini militantis Ecclesiæ.* eam puerorum eruditionem specialiter in ea formula commendari; quia est fundamentum, sine quo ædificium vitæ Christianæ consurgere non potest, & quia adest periculum, ne vt quisque erit doctior, ita Prouinciam hanc tanquam primo aspectu minus speciosam forsitan detrectare conetur, cum tamen re vera nulla sit fructuosior vel proximis ad ædificationem, vel nostris ad charitatis, & humilitatis, simul officia exercenda. Notanter dixit Pontifex fructuosior. Nam esto aliæ occupationes excellentiores, & perfectiores adsint, regulariter loquendo nulla est hac occupatione fructuosior; quia ex ea non solùm pueri, & rudes homines, sed etiam docti instruuntur, & ad pœnitentiam commouentur, efficacius fortè quam grauiori, & doctiori prædicatione. Deinde, quia hæc occupatio in mundanorum oculis est humilis, & abiecta; ea de causa fructuosior est ad ædificationem in proximis excitandam, & ad charitatem, & humilitatem in nostris promouendam. Quæ omnia confirmauit *B. Ignat. 5. p. constitut. cap. 3. litt. B.* his verbis: Promissio docendorum puerorum, aut rudium hominum iuxta litteras Apostolicas, & constitutiones non inducit aliam obligationem, quam reliqua spiritualia exercitia, quæ ad auxilium proximorum adhibentur, cuiusmodi sunt confessiones, prædicationes, &c. in quibus quisque se debet occupare iuxta rationem obedientiæ suorum superiorum. Quod autem de pueris docendis in voto fit mentio; ea de causa fit, vt sancta hæc exercitatio peculiari modo sit commendata, & vt deuotius curetur propter singulare obsequium, quod Deo per eam in animarum auxilio exhibetur; & quia facilius obliuioni tradi poterat, & in desuetudinem abire, quam alia magis speciosa, cuiusmodi est prædicatio, &c. Ratio autem, quare specialiter in voto obedientiæ Professorum, & coadiutorum spiritualium eruditio puerorum expressa fuit, & non in voto obedientiæ emisso ab scholaribus approbatis, ea est; quia ad hoc munus obeundum professi, & coadiutores formati præsumuntur apti, secus scholares. Nam ad erudiendos pueros, & rudes doctè, vtiliter, & fructuosè conuenit docentes plusquam mediocriter esse instructos, sicuti sunt qui in Societate professionem, vel gradum coadiutorum spiritualium formatorum obtinent: at non sic scholares, qui litteris adiscendis incumbunt.

3. In huius igitur ministerij promotionem, & supradictorum obseruationem cauetur, vt quilibet professus quadraginta diebus huic eruditioni incumbat. Sic habetur *Congregat. prima generali, decreto* 134. & expressius *in Congregat. 2. decreto* 48. vbi sic dicitur. Quiuis professus quatuor, vel trium votorum, quiuis etiam coadiutor spiritualis formatus post editam professionem, vel vota simplicia intra annum per quadraginta dies continuos, vel interpolatos doctrinam Christianam pueros, atque rudes personas docere teneantur. Teneantur inquam sub voto, si eis sub virtute obedientiæ præceptum sit; aliàs solùm ex regula, & instituto ad peccatum non obligante. Præterea ipsamet Congregatio P. N. Generali commendat curam, vt nostri frequentius, quemadmodum ipsi in domino expedire visum fuerit, in hoc tam pio opere exerceantur. Deinde Rectoribus, cum primum Rectoris officium suscipiunt iniungit *S. Ignat. 4. p. constitut. cap.* 10. §. 10. vt per quadraginta dies doctrinam Christianam legant, aut doceant, legant inquam, aut doceant per se. Si tamen conuenire non videbitur ad ædificationem, vel ob aliam causam sufficientem, vt Rector ipse legat, re cum Prouinciali communicata, si eiusdem ille sententiæ fuerit, per alium illud munus obire poterit. Quam constitutionem *Congregatio 2. decreto* 54. explicans inquit: Rectores cum teneantur ex constitutione, & declaratione 10. *capit. 4. punct.* doctrinam Christianam legere; vel docere per quadraginta dies per se, vel per alium, expositum est, id debere præstari intrà annum postquam officium Rectoris inierint continenter quadraginta diebus, vel interpolatim; primò quidem quemadmodum solent doceri pueri, deinde etiam per conciones, si ita superior censuerit. Præter illum annum eodem quidem nomine non tenebitur Rector, sed alio poterit communi, vt in superiori quodam decreto definitum est de professis, & coadiutoribus formatis.

PVNCTVM III.

Quæ sit obligatio, quam contrahunt professi Societatis ex speciali voto obedientiæ Summo Pontifici.

1. *Hoc votum obediendi Summo Pontifici solemne est, & speciale Societati.*
2. *Apponitur aliquorum calumnia circa prædictum votum, quæ friuola sanè est.*
3. *Explicatur huius voti materia, & eius necessitas.*
4. *Explicatur voti vtilitas.*
5. *Explicatur qualiter hoc votum possit esse solemne.*
6. *Quoties Summus Pontifex, vel Præpositus Generalis eius nomine præcipit missiones in nomine Iesu Christi, seu virtute obedientiæ, tenetur professus sub graui culpa obedire.*

1. Sciendum est, in Societate IESV professos, qui vocantur quatuor votorum vltra tria vota solemnia castitatis, paupertatis, & obedientiæ emittere aliud quartum etiam solemne obediendi Summo Pontifici in missionibus peragendis ad animarum salutem. Quod votum ea forma emittitur, vt constat ex *constitut. 5. p. cap.* 3. §. 3. Insuper promitto specialem obedientiam Summo Pontifici circa missiones, prout in litteris Apostolicis, & constitutionibus continetur. In litteris autem Apostolicis Pauli III. primò confirmantis Societatis institutum habetur hoc votum fieri ad maiorem nostræ Societatis humilitatem, ac perfectam vniuscuiusque mortificationem, & voluntatum nostrarum abnegationem, eoque singulos

singulos nostros specialiter astringi, vt quidquid modernus, & alij Romani Pontifices pro tempore existentes iusserint ad profectum animarum, & fidei propagationem pertinens, & ad quascunque Prouincias nos mittere voluerit, sine vlla tergiuersatione, aut excusatione illico quantum in nobis fuerit exequi teneamur, siue miserit nos ad Turcas, siue ad quoscunque alios infideles etiam in partibus, quas Indias vocant existentes, siue ad quoscunque hæreticos, seu schismaticos, seu etiam ad quosuis fideles. Id ipsum eisdem verbis continetur in *Bulla Iulij* 3. nostrum institutum confirmante. Et in *Bulla Gregor. XIII.* incipiente *quanto fructuosius* dicitur. Qui verò quatuor votorum professi futuri sunt, ij tribus solemnibus substantialibus votis, quartum similiter solemne addunt speciale Summo Pontifici obedientiæ circa missiones præstandæ ob certiorem Spiritus sancti in missionibus ipsis directionem, ac maiorem ipsorum mittendorum sedi Apostolicæ obedientiam, maioremque deuotionem, humilitatem, mortificationem, ac voluntatum abnegationem. Eadem ferè habentur in constitutionibus Societatis IESV: nam in *exam. gener. cap.* 1. §. 5. dicitur. Professa societas præter tria vota votum facit expressum Summo Pontifici vt Vicario qui nunc est, vel pro tempore fuerit Christi Domini nostri, nimirum ad proficiscendum sine excusatione non petito viatico quocunque gentium eius sanctitas iusserit inter fideles, vel infideles ad res quæ ad diuinum cultum, & Religionis Christianæ bonum spectant, & *6. p. cap.* 2. §. 2. Quando Summus Pontifex, vel superior huiusmodi professos, vel coadiutores ad laborandum in vineam Domini mittet, nullum viaticum petere possint, sed se liberaliter repræsentent, vt mittantur, prout illis ad maiorem Dei gloriam fore videbitur. Et *in declarat. litt.* t, subditur, id est pedites, vel equites cum pecuniis, vel sine illis, & *7. p. constit. cap.* 1. *&* 2. latius hæc omnia explicantur. Ex quibus constat hoc votum obediendi Summo Pontifici circa missiones esse speciale Societatis solemne, & distinctum ab aliis tribus substantialibus.

2. Non desunt Doctores potius prauo affectu, & iudicio proprio nixi, quam ratione, qui hoc votum calumniantur. Tum quia superfluum. Tùm quia inutile. Esse superfluum probant; quia omnes Christi fideles obligati sunt obedire Summo Pontifici, si eis aliquò proficisci iusserit ob animarum salutē. Et specialiter Religiosi hac obligatione tenentur; quia Pontifici tanquam supremo Religionis Prælato obedientiam promiserunt. Deinde esto alij Religiosi obedientiā Summo Pontifici non ita strictam promiserint; at scholares approbati Societatis, & maximè formati coadiutores eam promittunt: voto enim obedientiæ obligantur ire in quaslibet mundi partes, quò superior designauerit, vt constat ex *3. p. constitut. cap.* 2. *littera G, & 6. p. constitution. cap.* 3. §. 5. & ex Bulla *Gregor. XIII.* incipiente *ascendente*. Ergo saltem comparatione aliorum Religiosorum Societatis hoc votum superfluum est; cum non superaddat obligationem aliquam distinctam à voto generali obediētiæ, Quodque videntur expressisse Bullæ Pontificiæ *Pauli III. & Iulii III.* dicentes hoc votum fieri ad maiorem nostrorum humilitatem, & deuotionem, perfectamque mortificationem, & voluntariam abnegationem. Ergo non ad inducendam nouam, & distinctam obligationem. Esse autem inutile hoc votum sic probant, quia Pontifex grauioribus Ecclesiæ negotijs occupatus noscere non potest qui hoc votum emiserint, quique ei sint specialiter subiecti, vt eos occupare possit, vtiliusque foret hoc votum Præposito Generali emitti, vtpote qui maiorem suorum Religiosorum notitiam habet, & illorum regimini immediatius incumbit. Quod verò hoc votum solemne esse non possit inde probatur; quia non apparet, in quo eius solemnitas consistit, cum nullum specialem effectum, & obligationem contineat, quem non contineret idipsum votum simplex obedientiæ. Ergo hoc votum neque est solemne, nec necessarium, neque vtile. Sed hæc friuola sunt, vt labefactare possint doctrinā à S. Ignatio traditā, & à viris doctissimis probatam, & à Summis Pontificibus definitam. Vt igitur veritas innotescat explicanda est materia huius voti, & inde constabit non esse superfluum, neque inutile, sed necessarium, vtile, & solemne.

3. Materia igitur huius voti, vt constat ex Bullis Apostolicis, & constitutionibus allegatis est obedire Summo Pontifici in missionibus peragendis, v. g. ire siue equites, vel pedites in quascunque mundi partes iusserit, ibique commorari, & ministeria spiritualia secundùm Societatis morem in animarum salutem exercere arbitrio Pontificis: quia hæc omnia sub missione continentur. Quæ debent præstari nulla tergiuersatione, vel excusatione apposita; subintelligitur quæ friuola sit, & inanis; secus de excusatione iusta, & legitima: hanc enim proponere superiori & constitutionibus Societatis, & menti Pontificis conforme est, vt benè notauit *Suar. t. 4. de Relig. tract.* 10. *lib. 6. cap. 4. n.* 11. *Sanch. lib. 6. summ. cap.* 18. *n.* 6. Deinde præstari debent nullo petito viatico, expectatoque subsidio, tùm pro peragendo itinere, tùm pro ibi residendo: solùm enim permissum est *7. p. constit. cap.* 1. §. 3. *lit. E. in declarat.* repræsentare Pontifici, quæ sit ipsius mens de modo itineris faciendi, & ibidem quò mittitur manendi, num ex eleemosynis propter Christi amorem emendicatis, an alio modo viuendo. Sed ad hæc præstanda nec reliqui Christi fideles, nec cæteri Religiosi tùm aliorum ordinum, tùm Societatis obligari possunt. Ergo hoc votum necessarium omnino fuit. Minorem probo: quia reliqui Christi fideles obligari non possunt à Pontifice, vt in remotissimas partes proficiscantur, ibique commorentur, nisi communi Ecclesiæ bono maximè expediret, neque tunc obligantur ex voto, sed ex subiectione, quam debent Pontifici, tanquam vniuersalis Ecclesiæ capiti, & Christi vicario. Cæteri autem Religiosi etsi votum obedientiæ Summo Pontifici præstent tanquam supremo Religionis Prælato ex vi illius amplius obligari non possunt, quam iuxta suas regulas, & constitutiones. At extra regulam omnium Religionum est obligare suos Religiosos ire, assistere, & commorari in partibus remotissimis, vbi nulla est Prouincia, nec Religionis domus nullo subsidio petito, & maximè si ibi adest periculum vitæ. Quocircà etsi Seraphicus Franciscus speciale, & expressum obedientiæ votum emiserit Pontifici Honorio, & successoribus pro se, & suis alumnis, itaut ab ipsis cum votum obedientiæ emittunt, emissum esse intelligatur, vt dixit *Cordub. in exposit. suæ regulæ cap.* 1. *q.* 3. *& D. Bonauent. cap.* 1. At hoc votum ad nihil amplius obligat, quam generale votum obedientiæ in ea Religione emissum, vt expressit D. Bonauentura, quod certè non obligat ad missiones ita difficiles, & humanis subsidiis destitutas, ad quas professi Societatis obligantur vti benè notarunt *Suar. t. 4. de Relig. tract.* 10. *lib. 6. cap. 4. n.* 27. *Sanch. lib. 6. sum. cap.* 18. *num.* 5. *in fine, Ribadeneira de instituto Societatis, cap.* 20. *circa finem.* Religiosi verò Societatis, qui biennio expleto vota emiserunt, & coadiutores spirituales formati, imò & professi trium votorum, esto obligati sint ire, & commorari in qualibet mundi parte. At scholares approbati non obligantur ire pedites, nec vllo petito viatico, nec cum periculo vitæ:

vitæ: quia in constitutionibus, bullisque Pontificijs hæc obligatio non continetur, vt expresè dixit *Sanch. lib. 6. sum cap.* 18. *num.* 5. *Suar. tom.* 4. *de relig. tract.* 10. *lib.* 6. *cap.* 4. *num.* 32. Coadiutores verò spirituales formati, & professi trium votorum esto obligentur ire non petito viatico, at non obligantur ex voto viaticum non petere, sed solum ex constitutione ad culpam non obligante. Nam etsi 6. *p. constit. cap.* 2. *p.* 13. æquè de professis, ac coadiutoribus formatis dicatur, quod nullum viaticum petere possint, sed se liberaliter repræsentent, vt mittantur scilicet pedites, vel equites cum pecunia, vel sine illa, non inde infertur obligari ex voto ad non petendum viaticum, sed ad summum obligari posse, quia vouent obedientiam iuxta societatis constitutiones; at professi quatuor votorum ex voto illo speciali obligantur, cum illis à Pontifice iussum fuerit ire, viaticum non petere: quia hæc obligatio in dicto voto exprimitur: sic *Sanch. dicto lib.* 6. *cap.* 18. *num.* 5. Deinde professi trium votorum, & coadiutores spirituales formati non videtur esse obligati ad missiones, in quibus periculum vitæ adesset: quia generale votum obedientiæ, quod instar legis ecclesiasticæ de eadem relatæ obligat non potest cum periculo vitæ obligare, sicut nec lex ecclesiastica. At professores huius voti hoc periculum subire obligati sunt; si quidem obligantur expresè ire ad Turcas, hæreticos, & schismaticos, vbi periculum vitæ frequenter adest *Sanch. dicto cap.* 18. *num.* 5. Præterea emittentes hoc obedientiæ votum quasi ex officio tenentur parati esse, & dispositi ad quaslibet missiones quantumcumque periculosas peragendas; at professi trium votorum, & coadiutores formati non videntur ad eas obligati, nisi ad summum in defectum professorum, vt probat *Suar. tom.* 4. *de relig. tract.* 10. *lib.* 6. *cap.* 4. *num.* 33. Ergo hoc votum obedientiæ Pontifici, quod professi emittunt aliquam specialem obligationem inducit, quam non inducit votum generale obedientiæ in aliis religionibus, & in societate. Ergo hoc votum necessarium est.

4. Ex his conuincitur vtilissimum esse, quod enim necessarium est, à fortiori est vtile, vtilitatem tamen eius satis expressit *Iulius III. in dicta bulla confirmat.* Primo dixit esse vtile ob deuotionem maiorem ad obedientiam sedis apostolicæ; expediebat enim maximè, vt tota aliqua religio hanc obedientiam Summo Pontifici præstaret eo tempore, quo ab eius obedientia tot hæretici, & schismatici recedebant; eiusque authoritatem recognosceret, cum eam alij pro viribus impugnabant. Secundò dixit vtile esse ob maiorem nostræ societatis humilitatem, quam exercet se totam obsequio Pontificis tradendo. Tertiò ad perfectam vniuscuiusque mortificationem, & voluntatum nostrarum abnegationem; cum parati existant ad quaslibet mundi partes peragrandas, prout Pontifici visum fuerit. Quod vero hoc votum vtilius sit fieri summo Pontifici, quam religionis prælatis duplici ratione conuincitur. Prima; quia eo voto specialiter authoritas Pontificis recognoscitur. Secunda, quia hac via professi securiùs se periculis exponant, cum missi sint à vicario Christi, quem præsumere possunt in illius præcepti impositione certiori Spiritus sancti directione duci, vt dixit *Gregor. XIII. in bulla Ascendente.* Neque obstat Pontificem singulos societatis professos non recognoscere; sufficit quod certo sciat esse in societate plures suæ obedientiæ ita dicatos, vt quocunque eos mittere velit obligati sint ire: ad cuius finem cauetur 7. *p. constitut. cap.* 1. *in fine*, vt Præpositus Generalis, cùm nouus Christi vicarius in apostolica sede fuerit constitutus, per se vel per alium intra annum ab eius creatione, & coronatione teneatur eius sanctitati declarare professionem, ac promissionem expressam obedientiæ, qua ipsi societas peculiari voto circa missiones ad Dei gloriam se obstrinxit. Adde plures, & præcipuos ex societate à Pontifice recognosci posse, tum ex fama & relatione, tum quia quolibet triennio procuratores singularum prouinciarum Romæ congregantur. Maneat ergo certum, & indubitatum hoc votum necessarium esse, & ecclesiæ, sedique Apostolicæ, & societati vtilissimum.

5. Restat explicare tertium quod obiiciebatur, qualiter possit esse solemne? Nam sic esse, non potest in dubium reuocari, cùm expresè definitum sit à *Gregor. XIII. in bulla*, quæ incipit: *Ascendente*; ibi tribus illis substantialibus votis solemnibus quartum similiter solemne addunt speciale Summo Pontifici obedientiæ circa missiones præstandæ. Solemnitas igitur huius voti in eo consistit, quod medio illo se tradit religiosus in dominium, & potestatem Pontificis in ordine ad missiones peragendas, itaut in ordine ad hunc finem iam non sit sui iuris, nec religionis, sed Pontificis. Quod adeo verum est, vt si religiosus facto hoc voto vellet de se aliter disponere, infirma esset eius dispositio, & peccaret non solum contra religionem, sed etiam contra iustitiam ob ius Pontifici acquisitum. Quæ in voto simplici obedientiæ non procederent: sic sustinet *Suar. tom.* 4. *de relig. tract.* 10. *lib.* 6. *cap.* 4. *in fine num.* 38. & 39. Præterea eius solemnitas consistit in eo, quod à nullo alio præter Pontificem hoc votum irritari, vel dispensari potest, secus simplex obedientiæ votum.

6. Superest dicendum, quando professus teneatur sub graui culpa obedire Summo Pontifici, vel Præposito Generali nomine ipsius iniungenti missiones? Breuiter respondeo quoties in nomine Iesu Christi, seu virtute obedientiæ præciperet. Quousque enim suam voluntatem his verbis, vel æquiualentibus explicaret, non censetur velle præceptum imponere, & grauem obligationem inducere; quia censendus est præceptum imponere modo societati accommodato. At in societate 6. *p. constit. cap. vlt.* cautum est non esse censendum præceptum, nisi sub prædictis verbis impositio fiat. Ergo quousque Pontifex sic suam voluntatem declaret, obligationem grauem non inducit. Atque ita sustinet *Suar. tom.* 4. *de relig. tract.* 10. *lib.* 6. *cap.* 4. *n.* 36.

PVNCTVM IV.

Qualiter obligentur professi trium, & quatuor votorum ad paupertatem non relaxandam.

1. *Explicatur votum.*
2. *Finis quo S. Ignatius motus fuit ad statuendum huiusmodi votum fuit vt societas in suo primæuo feruore conseruaretur.*
3. *Materia huius voti est nulla ratione agere, aut consentire, vt quæ in constitutionibus circa paupertatem ordinata sunt immutentur.*
4. *Præponitur obiectio, & fit ei satis.*
5. *Quam paupertatem voueas non immutare? Proponitur Sanch. sententia. Sed verior est de omni paupertate, quæ sub votum cadit esse hoc votum intelligendum.*

6. *Respondetur rationi contrariæ.*
7. *Votum hoc grauem obligationem inducit.*
8. *An aliquando cesset huius voti obligatio? Distinguitur duplex casus, & in primo affirmatur cessare.*
9. *Secundus casus est, an dicti voti obligatio cesset, cum Pontifex proprio motu relaxationem concedit quæ relaxatio triplici modo contingere potest.*
10. *Si tertio modo Pontifex relaxationem concedat, cessat voti obligatio.*
11. *Si primo modo relaxationem concedat, Sanch. negat votum cessare. Sed oppositum verius est.*
12. *Si secundo modo concedat, probabile est acceptationem voto non aduersari.*

1. PRofessi trium, & quatur votorum in societate statim post emissam professionem in ecclesia coram domesticis, & externis ad sacristiam accedunt, ibique quinque vota simplicia emittunt, quorum meminit *Gregor. XIII. in bulla, Ascendente*. Primum illorum, & in hoc puncto explicandum est de non relaxanda societatis paupertate. Quod sub hac forma emittitur iuxta constitutionem societatis *6. p. cap. 2. §. 1.* Promitto nunquam me acturum quacunque ratione, vel consensurum, vt quæ ordinata sunt circa paupertatem in constitutionibus societatis immutentur, nisi quando causa iusta rerum exigentium videretur paupertas restringenda magis. Circa quod votum, & obligationem inde consurgentem tria explicanda sunt, primũ, quo fine, & causa motus fuerit S. Ignat. ad statuendum, vt professi in societate, & non scholares, & coadiutores formati hoc votum emitterent. Secundum quæ sit eius materia. Tertium qualis, & quando sit eius obligatio.

2. Circa primum motus est S. Ignat. vt constat ex *6. p. constit. cap. 2. in princ.* ad statuendum in societate fieri huiusmodi votum, vt societas in suo primæuo feruore conseruaretur; iudicauit namque & meritò, tum *dicto loco*, *tum. 10. p. constitut. §. 5.* paupertatem murum esse religionis, & propugnaculum aduersus tela, & insidias dæmonis, nixus authoritate *D. Thom. 2. 2. q. 186. art. 3. D. Bonauent. in breuiloquio par. 5 cap. 6. & tom. 1. opusc. epist. ad ministros prouinciales, & opusc. de reg. nouit. cap. 14. & in vita Christi cap. 21. & Dionysij Carthusiani lib. de reformat. claustrali n. 17.* & aliorum plurium vocantium paupertatem murum, fundamentum, & propugnaculum religionis. At corruente muro ciuitas corruit, & destructo fundamento, ædificium destruitur, sublatoque propugnaculo hostibus patet aditus: ea de causa S. Ignatius vt hunc murum fundamentum, & propugnaculum in sua puritate conseruaret, statuit, vt omnes professi speciali voto non relaxandi paupertatem astringerentur. Solis professis hanc obligationem indixit, non scholaribus approbatis, nec coadiutoribus formatis; quia professi congregationi generali assistunt, ibique votum decisiuum habent. At paupertas relaxari non potest à religiosis societatis nisi in congregatione generali, quia soli congregationi generali datum est constitutiones mutare, seu innouare. Merito ergo soli professi, qui generali congregationi assistere possunt, hoc speciali voto obstringuntur.

3. Quoad secundum de materia huius voti: In primis constat esse distinctam à materia voti solemnis paupertatis, aliàs non essent vota distincta. Materia namque prohibita voto paupertatis est vsus cuiusuis rei temporalis tanquam propriæ, stante lege, & constitutione prohibente sub voto prædictum vsum. At materia voti non relaxandi paupertatem est non alterandi, nec mutandi dictam legem. Explico: in societate est lex, & constitutio pertinere ad votum paupertatis, & sub illo comprehendi, ne professi societatis proprium habeant, ne domus vlla professa habeat redditus, & possessiones. Professus ergo societatis, qui proprium haberet, quique redditus, & possessiones domui professæ applicaret, contra votum paupertatis delinqueret, sed non obinde paupertatem à societate statutam relaxaret; hæc enim immutata perseuerat. Verum si ipse professus procuraret, aut consentiret mutari legem, & constitutionem sub voto paupertatis prohibentem domibus professis possessiones, & redditus aduersus votum non relaxandi paupertatem delinqueret; quia sublata ea lege, & constitutione paupertas relaxata est. Quapropter votum paupertatis prohibet vsum, & factum contra legem, votum verò non relaxandi paupertatem prohibet legis mutationem. Habet ergo hæc vota materias, & obiecta distincta. Materia igitur huius voti est nulla ratione agere, aut consentire, vt quæ in constitutionibus circa paupertatem ordinata sunt, immutentur. Ex his verbis constat hoc votum negatiuum esse; negat enim omnem actionem, & consensum pro paupertate in constitutionibus ordinata immutanda, ac proinde facies illi satis nihil agendo, vt manifestè colligitur ex *6. p. constitut. cap. 2. §. 1.* ibi: Promittant se ad innouationem constitutionum in his, quæ ad paupertatem pertinent nihil facturos, nisi magis restringendam iudicarent. Quæ verba expendens *S. Ignat. in declarat.* inquit: Post emissam professionem vnusquisque promittat, quod nunquam assentietur ad immutandum quod ad paupertatem in constitutionibus pertinet, nec in conuentu totius societatis congregatæ, nec per se ipsum vlla ratione curando. Prohibet ergo assensum siue consultiuum, siue decisiuum de immutanda paupertate præstare in conuentu totius societatis congregatæ. Secundò prohibet quamlibet procurationem, diligentiam, & positiuum fauorem ad dictam mutationem obtinendam. Satisfacies ergo voto, si nihil agas.

4. Dices: ergo videns professum procurantem paupertatis relaxationem, imo congregationem generalem relaxantem, neque impediens cum facilè possit, non peccabit contra votum; si quidem nihil facit? Consequens autem videtur falsum: nam esto physicè nihil faciat, moraliter, & secundùm prudentem æstimationem plurimum facit, maximè si prælatus est, penes quem est potestas, & obligatio subditum delinquentem corrigendi, & à delicto remouendi. Eaque de causa in *cap. quanta de sentent. excommunicat.* dicitur: eos delinquentibus fauere interpretamur, qui cum possint manifesto facinori desinunt obuiare. Ad idemque est *regula iuris, qui tacet consentire videtur.* Fauet ergo, & consentit qui sic non impedit. Respondeo professum eo casu non impedientem relaxationem, si superior est spectata obligatione sui officij fauere, & consentire supradictæ relaxationi ex iuris interpretatione, secus spectata obligatione voti nihil agendi, nec consentiendi paupertatis relaxationi; quia hoc votum prohibet actionem, & consensum, ex quo constitutionum mutatio oriatur, non permissionem, quæ mutationi non concurrit; aliàs vt quid professis, & non scholaribus approbatis hoc votum faciendum iniungeretur, quandoquidem omnibus commune esse potest procurantem relaxationem non impedire? Et præterea neque illa permissio & assensus consultiuus,

fultiuus, aut decisiuus in generali congregatione, neque est procuratio. Non igitur aduersatur voto: & ita sustinet *Suar. tom. 4. de relig. tract. 10. lib. 6. c. 6. n. 9. & 10.*

5. Sed quam paupertatem voues non immutare, cum promittis nulla ratione agere, aut consentire, vt quæ in constitutionibus circa paupertatem ordinata sunt immutentur? *Sanch. lib. 6. sum. cap. 18. n. 8.* censet solam paupertatem quoad redditus, & bona stabilia domorum professarum te vouere: cui sententiæ fauet maximè locus ille *constitut. 6. p. cap. 2. §. 1. lit. A.* vbi dictum votum declaratur his verbis: Innouari quod ad paupertatem attinet, est relaxari ad redditus, vel possessionem vllam in proprium vsum, vel ad sacristiam, vel ad fabricam, vel ad aliquem alium finem præter id quod ad collegia, & domos probationum attinet admittendum. Ergo votum solum est de non relaxanda paupertate domorum professarum admittendo redditus, vel possessionem vllam ad proprium vsum, vel ad sacristiam, fabricam &c. Quodque satis indicat exceptio illa collegiorum, & domorum probationis, quorum paupertas à dicto voto, & innouatione est exclusa. Et fortè ea ratione solis professis hoc votum faciendum iniungitur; quia ad ipsos specialiter attinet domos professas in sua puritate conseruare, vtpote qui in illis per se residere debeant. Ex hac sententia infertur, professum, qui procuraret, vel consentiret, vt coadiutores formati dominium bonorum suorum retinerent, collegia, & domus probationis ipso facto succederent in suorum religiosorum bona, & alia similia non aduersari supradicto voto: nam esto hæc ad societatis paupertatem pertineant, non tamen ad paupertatem societatis professæ, de qua votum videtur intelligendum. Nihilominus verius censeo de omni paupertate societatis, quæ sub votum cadit esse hoc votum intelligendum. Quia *S. Ignat. 6. p. constit. cap. 2.* antequam in particulari de paupertate domorum professarum, collegiorum, domorum probationis, scholarium, & coadiutorum sermonem instituerет, locutus est de paupertate in communi, quam dixit vt murum religionis firmum diligendam, & in sua puritate conseruandam esse, nec admittendas innouationes, & declarationes primo spiritui minimè consentaneas. Quod vt in hac parte diligenter obseruetur inquit: Quicunque in societate professionem emiserint se ad innouationem constitutionum in his, quæ ad paupertatem pertinent nihil facturos promittant. Censuit ergo de omni paupertate cadente sub votum, votum esse intelligendum, præcipuè cum ad societatis conseruationem non solum expediat, & necessarium sit domos professas in sua paupertatis puritate conseruare, sed etiam collegia, & domos probationis, scholares approbatos, & coadiutores formatos. Deinde expendo generaliter dixisse S. Ignatium promittant nihil facturos ad innouationem constitutionum in iis quæ ad paupertatem pertinent. Qua vniuersalitate vsus est *Gregor. XIII. in sua bulla, Ascendente,* ibi: nunquam acturos, vt quæ in constitutionibus societatis ordinata sunt circa paupertatem, immutentur: sub qua formula hoc votum emittitur. At in constitutionibus non solum agitur de paupertate domorũ professarum, sed etiam de paupertate collegiorum, domorum probationis, scholarium, coadiutorum formatorum: quia votum paupertatis ea omnia respicit: Ergo votum de non relaxando paupertatis voto supradicta omnia respicere debet. Atque ita docet *Suar. t. 4. de relig. tr. 10. lib. 6. c. 6. in fine n. 18.*

6. Neque obstat ratio contraria. Fateor ibi solum declarari paupertatem domorum professarum; eo quod est præcipua materia huius voti; sed inde non infertur aliam sub dicto voto non esse comprehẽdendam. Neque est verum in illa declaratione collegiorum, & domorum probationis paupertatem à voto excludi, sed solum excludi ab incapacitate, quam habent domus professæ habendi redditus, & possessiones in communi ad proprium vsum &c. Neque ex eo quod professi per se in domibus professis residere debeant, sufficienter probatur eorum votum de non innouanda societatis paupertate de solis domibus professis esse intelligendum; potius enim inferendum est de totius societatis paupertate debere votum intelligi; siquidem ipsis incumbit totius societatis bono consulere, & in sua puritate, & primæua perfectione conseruare.

7. Superest, vt tertium, quod proposuimus explicemus; quæ, qualis, & quando sit huius voti obligatio? Et quidem de quantitate, seu qualitate obligationis nemini potest esse dubium, votum hoc grauem obligationem inducere: quia materia grauissima est, vtpotè religionis conseruationi maximè necessaria; ac proinde censeo non solum suffragium decisiuum in congregatione pro relaxanda paupertate, sed cuiuscunque illius procurationem peccatum mortale esse aduersus dictum votum.

8. Solum est difficultas; an aliquando esset huius voti obligatio? Pro duplici casu contingit dubium: primo, si res decursu temporis ita mutentur, vt spectatis omnibus circunstantiis appareat gratius fore Deo hanc fieri mutationem v. g. quod domus professæ habeant aliquos redditus, & possessiones saltem ad sacristiam, vel fabricam; an eo casu agere, & procurare constitutionis innouationem, aduersetur voto? Respõdeo si id certò constet (quod rarò cõtinget) euidens est te non aduersari voto agendo, & procurando constitutionis innouationem; quia eo casu votum cessat: nequit enim esse maioris boni impeditiuum. Votum enim de non innouandis paupertatis constitutionibus intelligitur, dum id societati conseruandæ expedientius, & conuenientius fuerit. Verum si dubia sit conuenientia, nullo modo poteris agere, & procurare constitutionis innouationem; quia voti certa obligatio non potest cessare ob dubium superueniens. Ratione tamen huius dubij (quod præsumitur prudenter concipi) poteris tum in congregatione generali; tum Pontifici rationes proponere, quæ dubium ingerunt non animo relaxandi paupertatis constitutionem, sed inuestigandi, & cognoscendi quid conuenientius sit, relaxarene constitutionem, an in illa firmiter perseuerare? sic *Suar. tom. 4. de relig. tract. 10. lib. 6. c. 6. n. 11. Sanch. lib. 6. sum. cap. 18. n. 10.* Neque credo ad hanc propositionem faciendam necessarium esse, vt dicit Sanch. obtinere prius à Pontifice voti facti dispensationem; quia illa propositio in illo dubio rationabilis est, & bono societatis conueniens, ne grauioris damni periculo exponatur, ac proinde per votum impediri non potest, eaque de causa Suar. cautè dixit securius esse si prius à Pontifice facultas petatur, vt non obstante tali voto possit vnusquisque quod sentit, vel opinatur liberè proponere.

9. Secundus casus, in quo est dubium; an dicti voti obligatio cesset, est cum Pontifex proprio motu relaxationem facit? Tripliciter Pontifex relaxationem concedere potest, primo absolutè, & independenter à religione, non tamen arctando religionem, vt illa concessione vtatur, sed eam liberam relinquendo: sic concessit *Trident. sess. 25. cap. 3. de Regularib.* omnibus religionibus (exceptis minoribus de obseruantia, & Capucinis) vt possint proprium in communi possidere. Hæc enim concessio absoluta fuit, & independens à religionum

religionum acceptatione, quia fuit per modum legis; non tamen religiones arctauit, vt ea vterentur, sed liberas reliquit. Secundò concedere relaxationem potest non absolutè, sed dependenter à religionum acceptatione, vt si concederet relaxationem per modum cuiusdam specialis priuilegij, quod vim non habet, quousque priuilegiatus acceptet. Tertiò concedere relaxationem potest obligando ad illius admissionem.

10. Si hoc tertio modo relaxationem Pontifex concedat; eo quod iudicet paupertatem promissam illius religionis conseruationi non expedire; manifestum est, voti obligationem cessare. Tum quia votum non potest esse contrarium præcepto. Tum quia posito præcepto variatur eius materia, & quæ antea erat honesta, redditur iniqua. *Sanch. lib. 6. sum. c.* 18. *n.* 9. *Suar. tom.* 4. *de relig. tract.* 10. *lib.* 6. *c.* 6. *n.* 13.

11. Si primo modo relaxationem concedat, *Sanch. lib.* 6. *sum. cap.* 18. *n.* 15. censet votum non cessare, sed vi illius obligari societatem, & illius professos concessionem non admittere; quia vouent non consentire paupertatis relaxationi; at non cedendo concessioni, relaxationi consentiunt. Tenentur ergo ex voto cedere concessioni. Sed oppositum multo verius existimo cum *Suar. tom.* 4. *de relig. tract.* 10. *lib.* 6. *cap.* 6. *n.* 16. Primo; quia hæc relaxatio motu Pontificis fit independenter à religione, eaque posita obligatio voti paupertatis quoad illam partem omnino cessat. Ergo cessat etiam obligatio voti de voto paupertatis in sua puritate conseruando. Secundo ex vi huius voti solum es obligatus ad nihil agendum ad relaxationem paupertatis. Ergo solum es obligatus ad negandum consensum, qui relaxationi cooperetur. Ergo non es obligatus ad negandum consensum, qui relaxationem legitimè factam admittat, & assentiatur; quia eo consensu non agis ad relaxationem paupertatis, sed relaxatione facta vteris. Tertiò, quia secunda congregatio *decreto* 18. *& can.* 21. manifeste hanc sententiam indicauit. Cum enim in illa propositum fuisset decretum *Trident. sess.* 25. *c.* 3. *de Regularib.* concedentis omnibus religionibus (Minoribus & Capucinis exceptis) bona immobilia non obstantibus quibusuis constitutionibus; & ibi controuersum esset; an placeret cedere iuri cuicunque ad habenda bona immobilia in domibus professorum, quod ex decreto concilij societati esset acquisitum? Placuit magno consensu Patribus (inquit congregatio) vt cederemus cuicunque iuri ex Concilio nobis prouenienti, & iuxta nostras constitutiones, & vota, quæ post professionem emittunrur, paupertatem in professis, ac ipsorum domibus retineremus, & ita cesserunt totius societatis nomine. In quo decreto expendendum est verbum *placeret* quod denotat voluntaris, non necessitatis fuisse illam cessionem, censuisseque omnes illos Patres voto ad cedendum obligatos non esse; aliàs non proponeretur illis, an placeret cedere, sed absque vlla dubitatione, & dependentia ab eorum consensu cessio proponenda esset. Sed inquires, qualiter potuit congregatio huic iuri cedere, cum hoc ius non societati tantum, sed omnibus ferè religionibus ob ipsarum bonum, & in virtutis progressum concessum fuit, & insuper concessum per modum legis, & statuti ab ipsis religionibus independentis? Respondeo optimè potuisse societatem supradictæ concessioni cedere; quia illa cessio non est societati, neque statui religioso nociua, maximè cum illud priuilegium non præcipiatur, sed permittatur admitti *Sanch. lib.* 6. *sum. cap.* 18. *num.* 13. vbi *num.* 14. optimè aduertit ex sola cessione non accedente Pontificia confirmatione non reddi societatem professam incapacem, vt antea erat, habendi proprium. Ducitur; quia voto præciso paupertatis, vt *disp. praeced.* diximus, non redditur quis inhabilis habendi proprium, sed indiget Pontificis authoritate inhabilitatem indicentis. At supra dicto Trident. decreto sublata fuit omnibus religionibus hæc inhabilitas ex propriis constitutionibus prouenens, & consequenter etiam societati professæ. Ergo sola cessione, & renouatione voti paupertatis non potuit societas habilis reddi. Indiguit ergo Pontificia confirmatione, & approbatione. Adde, societas cedendo supradicto concilij priuilegio solum potuit cedere quod in sua potestate situm erat: at in sua potestate situm non erat legem Pontificiam alterare, & in habilitatem sublatam reuocare, sed solum non admittere proprium, tametsi capax existeret. Vt ergo ad incapacitatem antiquam rediret, approbatione Pontificis indiguit, quæ sine dubio tunc accessit, & sæpè postea facta est à pluribus Pontificibus nostrum institutum confirmantibus maximè à *Gregor. XIII. in bulla, Ascendente.*

12. Maiorem mihi difficultatem ingerit secundus casus, scilicet cum Pontifex per modum priuilegij relaxat paupertatem sub tacita conditione, si religio iudicans sibi expedire eam relaxationem acceptauerit, qualiter Pontifex Honorius cum S. Clara se gessit relaxationem paupertatis concedens, ipsa verò concessioni cessit, & humiliter postulauit, ne permitteret ipsam & sibi subditas à primæuo spiritu desistere; an inquam facta hac concessione teneantur societatis professi ei renunciare, vel possint voto non obstante concessionem admittere? Ratio difficultatis est; quia relaxatio paupertatis pendet eo casu ex societatis acceptatione. At societatis professi vouent se nihil acturos, nec assensum præstituros ad paupertatis relaxationem. Ergo vouent eo casu non acceptare, cum per acceptationem paupertas relaxetur. Nihilominus non videtur probabilitate carere adhuc eam acceptationem voto non aduersari; quia ea acceptatio non est causa relaxationis, sed est conditio, vt relaxatio proprio motu à Pontifice facta effectum obtineat. At societatis professi solum promittere videntur se non procuraturos, nec consensuros in paupertatis relaxationem; procuratione inquam, & consensu, qui illius causa sit. Ergo. Et confirmo. Societatis professi vouent in sua puritate paupertatem sub voto comprehensam conseruare, integrumque, & illæsum votum illius retinere; quod necessario subintelligendum est, dum illa paupertas sub voto comprehenditur, & votum illius illæsum manet. At facta hac concessione ea paupertas, quæ antea sub voto comprehendebatur, iam non comprehenditur; cum non sit obligatoria, sed voluntaria, neque votum illæsum manet, cum eius obligatio cesset. Ergo votum de conseruando eo voto non obligat. Tandem quia sciens Pontifex societatem obligari voto speciali ad nihil agendum in paupertatis relaxationem; si eo voto non obstante relaxationem concedat arbitrio societatis remissam, sine dubio censetur dispensare in voto vtpote quid necessario prærequisitum ad legitimam concessionis acceptationem. Neque enim præsumendum est Pontificem velle suæ gratiæ acceptationem peccaminosam esse. Atque ita sustinet *Suar. t.* 4. *de relig. tract.* 10. *lib.* 6. *c.* 6. *n.* 16. *in fine*, vt ex eius ratione manifestè colligitur.

PVN

Pvnctvm V.

Qualiter professi societatis obligentur intra societatem non ambire prælationem.

1. *Explicatur votum.*
2. *Proponitur materia voti.*
3. *An sit contra votum aliquam actionem externam exercere aptam ad obtinendam dignitatem eo animo, & intentione? Duplicem actionem distinguit Suar. de prima negat, de secunda affirmat.*
4. *Verius est nullam ex supradictis actionibus voto aduersari, nisi iis circunstantiis facta sit, vt prudenter ex illa colligi possit ambitiosus operantis animus.*
5. *Respondetur in contrarium adductis.*
6. *Nomine dignitatis, & prælationis in societate intelligitur ordinaria, & delegata.*
7. *Transgressor huius voti pœna inhabilitatis ad quamcunque prælationem punitur.*

1. Secundum votum, quod professi in societate emittunt, est de non ambienda prælatione vlla, vel dignitate in societate. Quod votum his verbis emittitur. Præterea promitto nunquam me acturum, nec prætensurum, ne indirectè quidem, vt in aliquam prælationem, vel dignitatem in societate eligar, vel promouear. Esse hoc votum licitum, & sanctum, & societati conuenientissimum nemini potest esse dubium; cum sæpè à sede Apostolica sit probatum specialiter à *Gregor. XIII. in bulla, Ascendente.* Et quia hac via præcluditur ambitioni aditus, contentiones, inuidiæ, dissensiones, calumniæ, aliaque huius generis mala remouentur, & felix societatis status conseruatur. Quæ sunt rationes, ob quas *S. Ignat. 10. p. constit. §. 6.* iniungit professis hoc votum. Professis autem specialiter iniungit, & non scholaribus, & coadiutoribus formatis; quia penes ipsos maximè est societatis gubernatio, ex eorumque ambitione supradictorum malorum periculum magis timeri poterat.

2. Materia huius voti est negatiua, scilicet non agere, nec prætendere etiam indirectè aliquam in societate prælationem, vel dignitatem. Vnde huic voto satisfacis, dum non agis, nec prætendis; tametsi desideres, appetasque dignitatem; quia etsi posset esse votum de non desideranda, nec appetenda dignitate; at de facto illud votum non præstas, vt constat ex forma, qua illud emittis, & ex ratione, qua motus est S. Ignat. ad hoc votum iniungendum, qui fuit societatem in suo felici statu conseruare, quem internus appetitus, dum exterius non manifestatur, non perturbat. Et præterea obligari voto ad non desiderandam, nec appetendam interius dignitatem conueniens non erat; quippè multis scrupulis, & conscientiæ anxietatibus esset expositum. Atque ita sustinet *Vasq. 1. 2. q. 74. a. 8. disp. 115. c. 3. in fine Sanch. lib. 6. sum. c. 18. n. 18. Suar. tom. 4. de relig. tract. 10. lib. 6. c. 7. n. 9.*

3. Quocirca difficultas est; an pecces contra hoc votũ aliquam actionem externam exercendo aptam ad obtinendam dignitatem eo animo, & intentione? v. g. si studiis vaces, si regulas obserues, si virtutem fingas, si bonam apud Generalem, & Prouinciales æstimationẽ procures, si beneficia, & obsequia præstes animo quærendi prælationem; an pecces contra votum? *Suar. dicto t. 4. tract. 10. lib. 6. cap. 7. à n. 10.* distinguit inter has actiones. Aliæ, inquit, sunt ex se bonæ, & honestæ, quæque solum ex intentione vitiantur, quales sunt studiis vacare, obedientiam sectari, regulari disciplinæ, exteriorique obseruantiæ insistere. Has si præstes animo quærendi prælationem voto non aduersaris; quia ea solum est ambitio interior, & quoad Deum, non exterior, & quoad homines. Et quia illæ actiones non mouent effectiuè superiorem ad prælationem concedendam, sed solum obiectiuè te magis capacem, & aptum ostendendo, nequis ergo voto aduersari, cum eas exerces. Aliæ (inquit Suar.) sunt actiones ad summum indifferentes, quæ si bono fine careant, statim contrahunt speciem quamdam ambitionis. Hæ sunt fingere virtutem, beneuolẽtiam superioris obsequiis, & beneficiis procurare, bonam apud Generalem æstimationem habere ex aliorum relatione. Has inquam si præstes animo quærendi dignitatem, votum lædis; quia est prætensio indirecta. Tum quia hæ non te aptiorem, & capaciorem reddunt, sicuti literis vacare, & regulari obseruantiæ insistere, ac proinde non mouent solum obiectiuè, sed effectiuè, excitando, & inducendo superioris volũtatem. Tum quia nulla est efficacior negociatio indirecta, quam quæ iis viis paratur. Tum denique quia si hæ actiones à prætensione indirecta excluduntur, nulla assignari potest, quæ sit prætensio indirecta. Subdit verò *Suar. dicto lib. 6. c. 7. n. 12. in fine* hæc in indiuiduo non semper esse peccata mortalia tum ob leuitatem materiæ. Tum quia intentio illa subrepit, & non est satis deliberata. Tum quia non propriè imperat actum, sed solum illi adiungitur, & circa illum versatur, vt circa obiectum tantum, & ita vel eius malitia est merè interna, vel certè provt exterius prodit, leuis est.

4. Cæterum verius censeo nullam ex supradictis actionibus voto aduersari, nisi iis circunstantiis facta sit, vt prudenter ex illa colligi possit ambitiosus operantis animus: sic expresè docet *Sanch. lib. 6. sum. c. 18. n. 19. & seqq.* Ratio est: quia per huiusmodi votum (vt ipsemet Sanch. docet) non prohibetur qualibet ambitio, & prætensio apud homines, qui possunt concedere prælationem. At dum exercitio illarum actionum animum prauum non manifestas, non ambis apud homines, nec prætendis, cum ipsos omnino lateat. Ergo illis actionibus sic exercitis voto nõ aduersaris. Et cõfirmo si ab illis actionibus intentionem quærendi prælationem excluderes, & ob alios fines eas præstares, neque apud Deum, neque apud homines ambitiosus esses (vt ipsemet Sanch. concedit) & est per se manifestum. Ergo ex sola superaddita intentione interiori quærendi prælationem, ambitio, & prætentio exterior esse non potest. Ergo nec contra votum. Præterea huiusmodi voto prohibetur ambitio, & prætensio, ex qua felix societatis status perturbari potest litibus, contentionibus, inuidiis, & calumniis, aliisque malis, quæ ex contentione nascuntur. At dum ambitio secreta est, neque hominibus manifesta, nequeunt huiusmodi lites, contentiones, æmulationes, & calumniæ oriri. Ergo illa ambitio, & prætensio non est, quæ voto prohibetur. Denique id ipsum colligitur apertè *ex 10. p. constit. §. 6.* vbi hoc votum iniungitur; si quidem in ea clausula, & eodem textu dicitur, vt professi Deo, ac Domino nostro voueant se nihil vnquam ad prælationem obtinendam acturos, & quos agere animaduerterint delaturos. Atqui deferri non possunt, nec animaduerti agere contra votum, nisi in exteriorem actum ambitio, & negociatio prodeat, ergo de sola negociatione, procuratione, ambitioneque exteriori,

exteriori, & manifesta votum procedit. Notanter dixi nisi spectatis circunstantiis prudenter colligeretur eo animo quærēdi prælationem supradictas actiones fieri; nam tunc manifestum est prætensionem saltem indirectam esse, & ita sustinet *Sanch. dicto cap. 18, num. 20.*

5. Neque obstant in contrarium adducta. Nam esto prædictæ actiones non te constituant magis aptum, & capacem in te ipsa dignitatis obtinendæ; at in apparentia, æstimationéque hominum te aptiorem reddunt; ac proinde non mouent effectiuè voluntatē concedentis prælationem, sed obiectiuè tantum, quatenus illis positis magis dignus iudicaris, cui prælatio concedatur. Secundum, & tertium petit in quo consistat prætensio indirecta, & qua ratione à directa distingui possit? *Sanch. dicto cap. 18. n. 23.* respondet nullam esse distinctionem, sed pro maiori vitij exterminatione additum esse illud verbum, *nec indirectè quidem.* Secundo respondet, illàm esse directam prętensionem, quando expressis verbis, vel signis dignitas prætenditur; indirectam vero, quando simulato alio colore procuratur; sicuti donatio directa fit, quando sub nomine donationis aliquid donatur; indirecta, quando sub titulo mutui animo non repetendi conceditur. Ego vero dicerem prætensionem directam esse, quando quis per propriam personam prætendit apud eum, qui prælationem concessurus est; indirectam verò, quando medio alio prætendit. Non enim satis percipio, quomodo non sit directa prætensio (esto non sit satis expressa) eā qua quis animo quærendi dignitatem, actionem præstat sufficienter declaratiuam suæ prauæ intentionis.

6. Superest explicandum quid nomine dignitatis, & prælationis in societate intelligatur? Sed ab hoc negotio nos liberauit *septima congregatio decreto 44. alias 37. & 38.* affirmans nomine dignitatis, & prælationis idem in societate significari; ac proinde venit intelligenda dignitas, & prælatio ordinaria, & delegata. Ordinaria dignitas est Generalis, Prouincialis, Præpositi, & Rectoris. Delegata commissarij, visitatoris, vicegeneralis, viceprouincialis, viceprępositi, & vicerectoris, ita tradit *Sanch. lib. 6. sum. c. 18. n. 25. Suar. t. 4. de relig. tract. 10. lib. 6. c. 7. n. 14.* Ex quibus infertur, non esse contra hoc votum prætendere esse procuratorem designatum in congregationem generalem, esse assistentem, esse ministrum, esse prædicatorem, & lectorem Theologiæ, quia hæc omnia officia sunt, non dignitas, neque prælatio, & tradit *Sanch. & Suar. supra* qui de officio procuratoris satis inclinat sub voto debere comprehendi ob potestatem, quam suscepit, societatem gubernandi, & generalem eligendi.

7. Sed quæ pœnæ sint transgressoribus huius voti impositæ? Respondeo esse pœnam inhabilitatis, & incapacitatis ad quamcunque prælationem: sic habetur *10. p. constit. §. 6.* Si vero sit ambitio generalatus vltra inhabilitatem passiuam ad prælationem imponitur inhabilitas actiua; perpetuò enim excluditur à generali congregatione, vt constat ex *8. p. constit. cap. 6. §. 2.* An vero à Prouinciali esset excludendus non ibi exprimitur, sed meritò excludendus esset, qui vitium sic religioni nociuum commisit. Vt autem hæ pœnæ locum habeant opus est sententia saltem declaratoria criminis, quæ sine probatione manifesta dari non potest. Et licet *10. p. constit. cap. 6. §. 6.* dicatur esse inhabiles ad quamuis prælationem eos, de quibus probari possit, quod eam ambiuissent, non debet intelligi de potestate probationis, sed de potestate iam reducta ad actum, vt benè notauit *Suar. tom. 4. de relig. tract. 10. lib. 6. cap. 7. num. 16.* Qualiter autem probatio ambitionis Generalatus facienda sit, traditur à *constitut. dicta 8. p. cap. 6. §. 2. in declarat. A.* neque circa illam aliquid notandum occurrit.

PVNCTVM VI.

Qualiter obligentur professi Societatis nullam prælationem, nec dignitatem extra Societatem prætendere, eamve acceptare, quin à Summo Pontifice obligentur.

1. *Explicatur votum.*
2. *Proponitur materia voti.*
3. *Quid nomine prælationis, & dignitatis intelligatur.*
4. *Apponuntur rationes, quare S. Ignat. professis votum indixit non acceptandi prælationem, & dignitatem extrà Societatem, nisi obedientia eius, qui præcipere potest coacti, non autem votum indixit non acceptandi prælationem, vel dignitatem intra Societatem.*
5. *Delinquentibus in hoc voto nulla specialis pœna ipso iure assignata est.*

1. TErtium votum simplex, quod professi post professionem emittunt, est non procurandi vllam prælationem, aut dignitatem extra Societatem, neque illam acceptandi, nisi ex præcepto teneantur. Quod votum hac forma exprimitur: Promitto prætere nunquam me curaturum, prætensurumve extra Societatem Prælationem aliquam, vel dignitatem, nec consensurum in mei electionem, quantum in me fuerit, nisi coactus obedientia eius, qui mihi præcipere potest sub pœna peccati: Sic traditur, *10. p. constit. §. 6. & in Bulla Gregor. XIII.* quæ incipit *ascendente.* Duplicem rationem huius voti subdidit constitutio: Prima; vt vnusquisque animarū saluti iuxta nostræ professionis humilitatem, & submissionem inseruiat. Secunda; ne Societas iis hominibus, qui ad propositum sibi finem sunt ei necessarij priuetur. Specialiter hoc votum professis, & non scholaribus indixit; quia ob eminentiam naturalium, & supernaturalium donorum, prudentiæ, sciētiæ, & virtutis, quam præsumuntur habituri, facilius gratiam principum consequentur, & ad dignitates, & prælationes promouebuntur. Conueniens ergo fuit illis hoc obstaculum apponere, tum vt remota ambitione, & rerum ad suum statum non pertinentium cura saluti proximorum incumberent, tum vt Societas semper ministris aptis abundaret, & in suo splendore conseruaretur.

2. Quod autem hoc votum honestum sit, reliquimus probatum *tract. preced. disp. 1. p. 7. §. 5. à n. 6.* Materia huius voti est exclusio, seu negatio cuiuscunque prætensioni de dignitate, seu prælatione extra Societatem, etiamsi illa prætensio non finem vanum, sed aliàs honestum haberet, quia S. Ignat. cuilibet prætensioni ob bonum suæ Religionis aditum præcludere intendit, quem finem non obtineret, si prætensionem ex honesto fine permitteret, vt benè notauit *Suar. t. 4. de Relig. tract. 10. lib. 6. c. 7. n. 6.* Deinde non solùm est negatio prætensionis, sed dignitatis oblatæ liberæ, & spontaneæ acceptationis; quia perfectius est tam

tum ob bonum proprium, tum religionis officia, quæ ex se splendorem afferunt, & honorem; quorúmq; obligationibus non facile satisfit non acceptare nisi necessitate cogente. Neq; ea repugnantia obedientiam euacuat, sed potius eam perficit, vt optimè dixit *Greg. relatus in cap. sciendum 8. q.1.* ibi: si obedientiæ palmam apprehendere voraciter nitimur, prosperis huius sæculi, ex sola iussione, aduersis etiam ex deuotione militamus.

3. Nomine prælationis, Episcopatus, Abbatia, Prioratus, Vicariatus episcopi, & quælibet alia dignitas iurisdictionem habens intelligitur. Sub nomine dignitatis non solum Cardinalatus, sed quælibet dignitas tum ecclesiæ cathedralis, tum collegiatæ, tametsi iurisdictionem non habeat, comprehenditur.

4. Quod si roges, quare S. Ignatius suis alumnis professis votum indixit non solum non procurandi, sed nec acceptandi prælationem, & dignitatem extra societatem, nisi obedientia eius qui præcipere potest coacti, non autem indixerit votum non acceptãdi prælationem, vel dignitatem intra societatem? Optimè respondet *Suar. t.4. de Relig. tract. 10. lib.6. c.8. n.21.* id factum esse; quia prælatio, & dignitas extra religionem maiorem præ se fert honorem, & splendorem, maioribúsque periculis subiicitur, quam dignitas, & prælatio intra religionem; ideóque oportuit grauioribus remediis præueniri. Præterea necessarium erat religioni, vt aliqui intra illam prælationem acceptarent, secus verò vt acceptarent extra: cum religio ea acceptatione vtilioribus ministris priuetur, ob quam causam *Greg. relatus in cap. hinc est, 16. quæst. 1.* inquit Francorum Regem præcepisse, vt eiusdem monasterij Abbas nunquam ad episcopatum eligeretur, ne fortè occasione episcopatus Abbatia aliquid detrimenti pateretur. Deinde ordinario, suaui, & communi regimini religionis non erat expediens sic religiosis aditum prælationibus, quas necessario habituri sunt, præcludere, vt ad eas ascendere non possent nisi præcepto compulsi; benè tamen erat expediens comparatione prælationum, quas nec necessariò habituri sunt, nec religioni expedit, vt habeant. Deinde ad præcauẽdam ambitionum, & pacem religionis conseruandam, sufficiens erat votum non procurandi dignitatem. At vt religiosi societatis sua sorte contenti sint, & secũdùm suum institutum saluti proximorum pro viribus incumbant, & maximè ne societas vtilioribus ministris priuetur, non satis erat votum non procurandi, nisi simul non acceptandi adderetur.

5. Delinquentibus in hoc voto nulla specialis pœna ipso iure assignata est, sicuti assignatur ambientibus prælationem intra societatem: quia vt inquit *Suarez t.4. de Relig. tr. 10. lib.6. c.7. n.16.* hoc crimen magis priuatum est, neque ita religioni nocet; ac proinde iudicatum fuit satis esse superiorum arbitrio remitti puniendum.

PVNCTVM VII.

Qualiter professi teneantur ambientes manifestare.

1. *Explicatur votum.*
2. *Proponitur materia voti.*
3. *An tenearis iudicialem denunciationem facere? Probabile est te non teneri.*
4. *An obligatus sis ex voto denunciare tantum professos, an etiam scholares, & coadiutores formatos? De vtrisque affirmat Sanch. Verius est solos professos denunciandos esse. Et satisfit contrariis.*
5. *Delictum emendatum tam quoad culpam, quam quoad eius effectum denunciare non teneris.*
6. *Si vero acta pœnitentia effectus ambitionis emendatus non sit, denunciare teneris.*
7. *Vt à denunciatione facienda excuseris, certò tibi constare debet delictum esse emẽdatum.*
8. *Certa notitia requiritur, vt tenearis ex voto denunciare.*
9. *Opus non est delictum esse publicum, vt denunciare tenearis, sufficit si scias certitudine morali.*
10. *An si gratia petendi consilij, vel in ordine ad confessionem, vel in ordine ad satisfactionem faciendam delictum tibi reuelatum sit, denunciare tenearis? Arguitur pro parte affirmatiua.*
11. *Prædicta consultatio etsi sub sigillo confessionis seruanda non sit, tamen raro, vel nunquam manifestanda est.*
12. *Respondetur rationibus contrariis.*
13. *Non teneris, sed potes præmittere fraternam correctionem, antequam ambitionem, quam manifestare debes, manifestes.*

1. QVartum votum simplex, quod professi post professionem emittunt, est de denunciandis ambientibus dignitatem intra, vel extra societatem. Quod votum sub hac forma emittitur in præsenti: Tum si quem sciam aliquid prædictorum duorũ curare, vel prætendere, promitto illum, rémq; totam me manifestaturum Societati, vel Præposito eius. Hæc forma vouendi initium habuit *à congregat. 3. generali decreto 34. aliàs 46.* approbatáque fuit à *Gregor. XIII. in Bulla Ascendente.* Nam antea, vt constat ex *congregat. 1. decreto 99. aliàs 102.* solum fiebat votum de denunciandis ambientibus dignitatem intra societatem, non extra; quia in *constitut. p. 10. §. 6.* de his tantum denunciandis votum faciendum exprimitur, vt manifestè constat contextum consideranti. Inquit enim constitutio: Erit etiam summi momenti, vt perpetuo felix societatis status conseruetur, diligentissimè ambitionem malorum omnium in quauis republica, vel congregatione matrem submouere, ac aditum ad dignitatem, vel prælationem vllam directè, vel indirectè quærendam in societate præcludere. Quod vt fiat omnes professi se nihil vnquam ad eam obtinendam acturos, & quos agere animaduerterint delaturos Deo, ac Domino nostro voueãt. Et post hæc subiungitur votum faciendum de non procuranda, nec acceptanda dignitate extra societatem; cui voto non adiungitur ibi votum contra facientes denunciandi. Ratio huius voti ea fuit, vt ambitioni integrè aditus præcluderetur. Ambitiosi enim timore denunciationis ab ambitione retrahentur. Quod si aliquando in eam procedant, denunciatione coercebuntur.

2. Materia huius voti est denunciatio non solum quæ alias est obligatoria ex charitate, vel iustitia, sed etiam illa, cuius nulla est obligatio; honestè tamen, & vtiliter fieri potest. Tum quia votum generaliter emittitur absque vlla restrictione, ac proinde quamlibet denunciationem honestè faciendam comprehendere debet. Tum quia non satis proui-

sum esset ambitioni, si solam denunciationem obligatoriam votum spectaret. Tum denique quia parum vtile esset votum, cuius materia aliunde præcepta est; & ita sustinet *Suarez tom.4. de Relig. tractat.10. lib.6. cap.10. num.5. Sanchez lib. 6. summ. cap.18.num. 59.* Ob easdem rationes non limitatur denunciatio, vt solum iudicialem, vel paternam comprehendat, sed vtramque respicit sub disiunctione secundum quod honestè, & licitè fieri potest.

3. An autem iudicialiter denunciare tenearis cum denunciatio iudicialis fieri potest, difficultate non caret: Videris teneri maximè si præceptum Superioris de denunciatione iudiciali facienda accedat; quia cum votum sit generale vtramque denunciationem comprehendens intelligi debet de denunciatione facienda, quæ bono communi societatis conuenientior sit. At bono communi societatis sæpe conuenire potest, vt denunciatio iudicialis fiat, tum vt delinquens puniatur, tum vt aliis sit in exemplum; ergo eo casu ex voto videris obligatus iudicialiter denunciare. Nihilominus probabile est ex vi voti te non amplius obligari, quam ad denunciationem faciendam abstrahendo à iudiciali, vel paterna denunciatione: quia votum solum denunciationem indixit absque huius, vel alterius expressione. Quocirca etiam in casu quo necessaria esset iudicialis denunciatio, credo te satisfacturum voto, si paternè denuncies, tametsi aliunde vel ex charitate, vel ex præcepto superioris obligeris iudicialiter denunciare: sic sustinet *Suarez tom.4 de Religione, tractat.10. libr.6. cap.10.num.9.*

4. Quas vero personas ambientes obligatus sis ex hoc voto denunciare; an tantum professos, an etiam scholares, & coadiutores formatos? non conueniunt Doctores: *Sanchez lib.6.summ. cap.18.num.54.* censet omnes tam professos, quam non professos te esse obligatum denunciare. Mouetur ex formula, qua hoc votum emittitur, quæ generalis est ibi: *Tum si quem sciam*, non enim dicit si quem sciam professum, sed absolutè; comprehendit ergo omnes societatis religiosos. Præterea, quia ambitio etiam habere locum potest in non professis, & ex eorum ambitione societati non leuia damna oriri possunt, ergo vt bono societatis satis prouisum censeatur, hi omnes denunciandi sunt. Ceterùm verius censeo solos professos ambientes denunciandos esse ex hoc voto. Votum enim hoc denunciationis faciendæ, est vt vota illa duo antecedentia de non procurandis dignitatibus intra, vel extra societatem integrè obseruentur; ac proinde solum eos,qui ea vota emiserunt comprehendit. Quapropter etsi generaliter voueas denunciare, si quem scias prætendere dignitatem extra, vel intra societatem; at ex adiunctis manifestè limitatur ad eum, qui ex voto fuit obligatus non prætendere, facitque hunc sensum: Tum si quem ex supradictis vouentibus sciam, &c. Quod confirmatur ex *10.part.constitut.§.6.* vbi cauetur, vt professi voueant se nihil vnquam ad obtinendam dignitatem acturos, & quos agere animaduetterint delaturos,vbi deferendi sunt, qui animaduersi fuerint agere contra id quod promiserunt, ergo ad alios denunciandos votum non extenditur. Neque obstat in non professis ambitionem habere posse locum, vt inde inferas votum ad non professos extendi; sicut enim votum non procurandi dignitatem non fuit extensum ad non professos, neque etiam votum professorum de denunciandis ambientibus ad illos extendi debebit.Horum enim ambitioni satis consultum credidit B.Ignatius regulæ,& charitatis obligatione: & ita sustinet *Suarez t.4. de Relig. tractat.10. cap.10. num. 7.*

5. Sed quod delictum est denunciandum, an solum præsens, & pendens in futurum, an etiam præteritum, etiam emendatum: *Sanchez dicto lib.6 cap.18. num.60.* affirmat si secretum sit, non esse denunciandum, secus si publicum; quia secretum denunciari non potest nisi ad correctionem, quæ cessat delicto emendato; at publicum denunciari potest ad punitionem delicti, & aliorum exemplum,qui finis etiam in delicto emendato obtineri potest. Nihilominus verius existimo ex voto prædicto te non esse obligatum denunciare delictum emendatum tam quoad culpam, quam quoad eius effectum. Moueor ex formula, qua votum emittitur, & in constitutionibus emittendum iniungitur, & à Gregor.XIII. approbatur. Formula est: Tum si quem sciam procurare, vel prætendere, non dicit si quem sciam procurasse, vel prætendisse. Idem tradit *constitut.10.p. §.6.* dicens: & quos agere animaduerterint, quæ verba actionem actualem, non præteritam denotant. Idem confirmat modus loquendi *Greg.XIII.in dicta Bulla Ascendente,* ibi: si quem sciam aliquid huiusmodi moliri, quæ sine dubio præsentem delicti patrationem important. Et confirmari potest: nam cum B.Ignatius voluit delictum ambitionis præteritum denunciari, id expressit,vti fecit in ambitione Generalatus, *8.p. constitut.cap.6. §.2.* ibi: si sciat aliquem hoc munus affectasse, vel etiam tunc affectare. Ergo cum in huiusmodi voto de sola affectatione præsenti tantum fuerit locutus,de sola illa est votum intelligendum. Neque obligatio voti,sicut & legis extendenda est ad casum sub verbis non comprehensum; atque ita docet *Suarez lib.6. cap.10. numer.15.* Neque obstat delictum publicum denunciari posse, esto emendatum sit; quia erit denunciandum vel ex lege charitatis, vel ex iustitia legali, sed non ex obligatione huius voti.

6. Notanter dixi, si delictum emendatum sit non solùm quoad culpam, sed etiam quoad eius effectum. Nam contingere potest quod aliquis prælationem ambierit, & de ambitione pœnitentiam egerit, attamen effectus ambitionis emendatus non sit, sed sit in pendenti, efficacitérque electorem mouens ad electionem, eo casu crederem te esse obligatum denunciare. Tum quia ille ambitiosus in virtute, & in effectu molitur,agit, & procurat prælationem. Tum quia finis,ob quem votum iniungitur, qui est ne dignitates ambitione obtineantur, integer perseuerat. Et ita sustinet *Suar.dicto t.4. de Religione,tractat.10. libr.6.cap.10. numer.17. Sanchez libr.6. summ. cap. 18.num.60.*

7. Insuper aduerte, vt excuseris à denunciatione facienda ex obligatione huius voti esse tibi necessarium certò constare delictum emendatum esse tam quoad culpam, quam quoad effectum. Nam si dubius es,obligaris denunciare; quia votum est certum, certáque eius obligatio, quam excutere non potes ob excusationem dubiam: sic *Sanchez dicto lib.6.summ. cap.18.n.60.fine.*

8. Restat examinare, quam notitiam habere debeas delicti, vt tenearis ex hoc voto denunciare; an inquam sufficiat dubia, an requiratur certa, an necessaria sit publica, an secreta sufficiat; & quæ hæc sit. Dicendum in primis est necessariò requiri certam notitiam ad voti obligationem, tametsi aliquando expediat suspicionem delicti superiori vt Patri manifestare, tum vt ipse diligentius inuigilet ad damna præcauenda, tum vt suspicionis occasionem tollat, si firmo fundamento caret: sic *Suarez*

Suarez tom. 4. de Relig. tractat. 10. lib. 6. cap. 10. à numer. 11. Sanch. lib. 6. summ. cap. 18. à num. 55. Ratio desumitur ex forma vouendi, quæ dicit: Si quem sciam: verbum enim *scire* in sua propria significatione, & vsu frequenti certitudinem saltem moralem denotat, vt tradit *Aristotel. 1. poster. & glossa leg. 2. §. idem Labeo, ff. de aqua pluuia arcenda.* Idem constat ex illo termino constitutionis: *Et quos animaduerterint*, qui etiam notitiam claram denotat. Ad certam autem notitiam opus non est, vt tu ipse videris negociationem; sufficit si à viro timoratæ conscientiæ, omnique exceptione maiori acceperis, quia eius dictum certam tibi moraliter præstat notitiam, vt tradit *Felinus cap. 1. de Summa Trinitate, & fide Cathol. Nauarr. cap. 1. inter verba, conclus. 6. coroll. 66. numer. 389.* quos refert, & sequitur *Suarez tom. 4. de Religione, tractat. 10. lib. 6. cap. 10. n. 12.* & indicat *Sanch. lib. 6. summ. c. 18. num. 55.*

9. Ex his infertur manifestè, non esse opus delictum publicum esse, vt tenearis ex vi huius voti ad denunciationem. Nam cum hæc denunciatio non tam ordinetur ad puniendum delictum, quam ad corrigendum delinquentem, & bono communi consulendum, publicatione non indiget, sed qualibet certitudine morali contenta est: & ita sustinet *Suarez dicto cap. 10. num. 12. & 23. Sanchez cap. 18. num. 56.* Quocirca si tu ipse solus delictum cognoueris tametsi sub secreto commissum sit, teneris denunciare superiori, vt patri; quia bonum commune religionis præferendum est damno delinquentis, maximè cum ipsi delinquenti non leuis ex denunciatione fructus acquiratur; siquidem ab ambitione remouetur. & à consecutione iniqua dignitatis impeditur. Neque obstat delictũ tibi fore sub secreto commissum; quia is qui in delicto persistit, & religioni nocere non desinit, dignus non est, vt secretum seruetur: promissio enim secreti seruandi semper imbibit conditionem, dummodo in alterius nocumentum, & præcipuè boni communis non cedat *Suarez dicto cap. 10. n. 23. & 24. Sanchez lib. 6. c. 18. n. 57.*

10. Solum est difficultas, si gratia petẽdi consilij, vel in ordine ad confessionem, vel in ordine ad satisfactionem faciendam tibi reuelatum sit, poterisne tunc denunciare, tametsi delinquens consiliis non acquiescat, nec confessionem, nec satisfactionem præstet? Videris posse denunciare, & consequenter ex vi voti esse obligatus, primò, quia generales rationes, quod secreti obseruatio non astringat in damnum commune in præsenti casu procedunt; si quidem ex obseruatione huius secreti societati imminet damnum, quod tantopere vitare B. Ignatius curauit, scilicet ambitionem malorum omnium matrem locum habere in societate. Secundo ipse delinquens grauius læditur obseruatione secreti, quam læderetur eius manifestatione. Nam ex illa manifestatione facta superiori vt Patri nec infamari potest, nec puniri, poterit autem à peccato remoueri, & obligari vt ab iniqua intentione desistat, quæ certè grauius æstimanda sunt, quam leuis infamia, quam apud superiorem delinquens habere potest. Tertiò manifestans delictum gratia petendi consilium, si consilio malitiosè non acquiescit, tacitè videtur iura secreti consilij renunciare. Tum quia indignus est, cui secretum seruetur: tum quia dolosè præsumitur consilium postulasse; & ita meo iudicio docet *Sanchez lib. 6. summ. cap. 18. num. 57.* siquidem solum dicit secretum esse seruandum, si consulens resipuerit.

11. Sed inprimis existimo certum supr dictam consultationem non esse sub sigillo confessionis seruandam; nam esto ad confessionem dirigatur non ex se, sed ex relatione extrinseca consulentis dirigitur. Sigillum autem confessionis sola confessio inducit, non relatio extrinseca. Ergo ibi adesse non potest sigilli secretum: & ita sustinet *Suar. t. 4. de relig. tract. 10. lib. 6. cap. 10. n. 28. & 29. Sanch. lib. 6. sum. cap. 18. n. 57.* dicens esse quasi sigillum confessionis, denotans sigillum non esse. Ex quo fit casum esse posse, quo secretum commissum sub hac consultatione seruandum non esset, nempè cum eius reuelatio necessaria esset ad impediendum damnum graue reipublicæ, vel innocentis, vt colligitur ex doctrina generali; quam tradit *Nauarr. sum. cap. 25. n. 46. & cap. inter verba, corol. 6. num. 401. Cordub. lib. 1. quæst. q. 43. dub. 2. casu 5.* Verum etsi sub sigillo confessionis prædicta consultatio seruanda non sit; at credo seruandam omnino esse, & raro, vel nunquam hoc delictum per consultationem scitum manifestandum: sic docuit *Suarez dicto cap. 10. numer. 29. & 30.* Ratio est, quia cuilibet religioni vtilius, & conuenientius est, vt religiosi intelligant, cum petunt consilium pro remedio alicuius delicti, secretum sibi esse seruandam, quam nocere possit, quod vna, vel alia vice dignitas, & prælatio ambitione obtineatur; quia persuadentes sibi secretum seruandum esse, ea manifestatione regulariter delicta efficacius, & suauius vitantur, quæ secreta serperent cum maiori religionis damno. Eáque de causa in *congregat. 6. generali, can. 12. & decreto 54.* vbi de manifestatione delictorum superiori facienda dicitur, intelligi de illis, quæ ab aliquo alio notata, & obseruata fuerint, non autem de his, quæ ipsimet secreto, & consilij petendi gratia, vt dirigantur, vel iuuentur, alteri communicauerint.

12. Et ex his soluuntur rationes contrariæ. Nam prima, & secunda dissoluuntur ex probatione nostræ sententiæ: non enim hoc secretum ob vitandum damnum delinquentis seruatur, sed ob vitandum commune damnum, quod ex omissione consultationis communitas pati potest. Ad tertiam concedo, si probabiliter præsumi posset malitiosè consilium expostulatum esse, nullam esse obligationem seruandi secretum; quia tunc manifestatio delicti non fieret gratia petendi consilij, sed fallendi, vt benè notauit *Suarez tom. 4. de Relig. tractat. 10. lib. 6. cap. 10. num. 30. fine.* At hic animus colligi non potest præcisè, ex eo quod consiliis datis consulens non acquiescat, cum in consilio petendo potuerit recta intentione duci, & postmodum ab ea desistere. Obligatio autem seruandi secretum in consilio petito non ex euentu futuro dependet, sed ex ipsamet consilij petitione oritur; sicuti oritur obligatio sigilli in confessione; esto absolutionem non obtineas, nec consiliis confessoris acquiescas.

13. Sed inquires; an tenearis, vel possis præmittere fraternam correctionem, antequam ambitionem, quam manifestare potes, manifestes? Respondeo: ex obligatione huius voti (de qua est sermo in præsenti) nequaquam teneris; quia solum vouisti denunciare, non tamen denunciationi correctionem præmittere. An autem ex lege charitatis tenearis? Vide dicta *tractat. 6. de Charitate. disput. de correct. fraterna.* Regulariter numquam teneris etiam ex charitate præmittere correctionem. Tum quia est delictum cedens in detrimentum communitatis: tum quia rarò per secretam monitionem impeditur; benè tamen per manifestationem superiori; vt Patri factam; & ita tradit *Suarez tom. 4. de Religione, tractat. 10. libr. 6. cap. 10. numer. 31. & 33.* Secundo respondeo ex voto te non impediri, quin correctionem fraternam præmittas; quia non vouisti

uisti denunciare nulla præmissa correctione. Esset enim votum indiscretum, cum casus occurrere posset, quo expediret præmitti. Neq; ex eo quod præmittas correctionem, à voti executione impediris: cum possis facta correctione, & delinquente plenè non emendato votum exequi; & denunciationem facere. Si autem delinquens ita per correctionem emendetur, vt nulla ex ambitione relinquatur via ad dignitatem obtinendam, cessat tibi obligatio denunciationis ex voto; quia cessat eius materia, quæ solum erat delictum præsens saltem quoad effectum, non præteritum. Expectare vero hanc materiæ mutationem ex correctione & charitate proximi consentaneum est, nec voto contrarium: sic *Suar. dicto cap. 10. n. 31.*

PVNCTVM VIII.

Quam obligationem Religiosus societatis in Episcopum assumptus habeat audiendi Præpositi Generalis consilium, illúdque sequi?

1. *Explicatur votum.*
2. *Finis ob quem votum fit, est, vt episcopus assumptus propria saluti consulat, & rectè se gerat in administratione muneris sibi impositi.*
3. *Proponitur materia voti.*
4. *Generalis Præpositus nullam habet obligationem præter communem charitatis per se, vel per alios hos prælatos monendi.*
5. *Prædicta quinque vota punctis præcedentibus explicata simplicia sunt, non solemnia.*

1. VLtimum votum simplex, quo professus societatis astringitur, est, si fortè in præsidem alicuius ecclesiæ promotus fuerit, non detrectabit consilia Præpositi Generalis, vel ab eo substituti audire, eáque sequi, si meliora, & Deo gratiora iudicauerit. Quod votum, vt constat ex *prima, & tertia Congregatione* sub hac forma ex *Constitut. 10. part. §. 6.* deducta emittitur: Insuper promitto si quando acciderit, vt hac ratione in præsidem alicuius ecclesiæ promouear, pro cura quam de animæ meæ salute, ac recta muneris mihi impositi administratione gerere debeo, me eo loco, ac numero habiturum Præpositum societatis Generalem, vt numquam consilium audire detrectem, quod vel ipse per se, vel quiuis alius de societate, quem ad id ipse sibi substituerit, dare mihi dignabitur, consiliis vero huiusmodi ita me pariturum semper esse promitto, si ea meliora esse, quam quæ mihi in mentem venerint, iudicabo.

2. Finis, ob quem hoc votum faciendum iniungitur duplex est, vt in supradicta formula insinuatur; primus, vt propriæ saluti consulat, secundus, vt rectè se gerat in administratione muneris sibi impositi, qui fines connexi omnino sunt, & inseparabiles, vt dixit *Gregor. cap. miramur 61. distinct.* ibi: integritas præsidentium salus est subditorum. Neque enim quis propriæ saluti consulere potest, quin in muneris sibi commissi administratione rectè se gerat. Ad consequendos ergo prædictos fines conuenientissimum fuit huiusmodi votum. Constitutis enim in loco sublimiori expedit maximè amicum habere fidelem, qui nullo fucato colore veritatem detegat, & manifestet quid faciendum sit, quidve committendum, vt satis colligitur ex *Clemente Papa, epistol. 3. & refertur cap. fin. 38. distinct. & ex Gregor. libr. 11. epist. 29. relato in cap. peruenit 64. distinct. & D. Chrysostom. lib. 3. de Sacerdot. & Augustin. epist. 75. ad Aurelium, & Bernard. epistol. 81. & alibi passim.* Ob hanc causam fit votum audiendi consilium, quod Generalis, vel ab eo designatus dare dignabitur. Insuper constituris in dignitate non leue periculum est deflectendi à via virtutis, & perfectionis, quia honoribus passim mores mutantur, & diuitiis, & voluptatibus voluntas in malum inflectitur, tametsi intellectus quod melius, & honestius est agnoscat, ea de causa vt in bono firmetur, & quod honestius fuerit exequatur votum emittit sequendi ea consilia, quæ meliora esse iudicauerit.

3. Materia, quam obligatio huius voti respicit duplex est: prima, non detrectare consilium Generalis, vel alterius è societate ab eo substituti audire de rebus ad propriam animæ salutem, & rectam officij administrationem pertinentibus. Non est votum de audiendis consiliis circa rerum temporalium administrationem, circa gubernationem domus, circa studia, circa speciales occupationes, & alia similia, nisi in iis exercendis tanta deordinatio sit, vt propriæ animæ saluti grauiter expedire iudicetur remedium adhiberi. Ex quo fit aduersus huiusmodi votum te delinquere, si consilium de rebus ad propriam animæ salutem, rectámque officij administrationem nolueris audire, vel ita acerbè, & indignanter audias, vt prudenter iudicetur Generalem à simili consilio dando fore vt abstineat: hoc enim facto virtualiter dicis te nolle consilium audire. Ergo cum ad illud audiendum paratus esse debebas ex voto, manifestè aduersus illud delinquis, *Suarez tom. 4. de relig. tractat. 10. lib. 6. cap. 9. num. 8.* Secunda materia huius voti est executio illorum consiliorum, quæ meliora, & Deo gratiora esse iudicaueris. Non voues sequi consilium Generalis, etiam si honestum sit, quia id esset tacitè, & virtualiter obedientiam Generali vouere, quod dignitati episcopali non expediebat, sed voues illud sequi, casu quo iudices melius, & honestius esse, quam quod tibi in mentem venerit. Quod non est vouere obedientiam Generalis consilio, sed Deo in exequendo consilio Generalis meliori, & honestiori, quod optimè S. P. Ignat. aduertit *dicto loco constitut. 10. part. §. 6.* iis verbis: Promittat, quod si quando dicto modo compulsus prælationem aliquam extra societatem admittet, audiet postea quouis tempore Præpositi Generalis, qui pro tempore fuerit consilium, vel alicuius, quem ille sibi ad hoc substituerit, quodque si senserit melius esse quod consulitur, sit illud executurus: non quod habeat qui prælatus est aliquem de societate superioris loco, sed quod sponte in Dei conspectu vult ad faciendum obligari, quod ad diuinum obsequium melius esse intellexerit, quodque placeat esse aliquem, qui sibi cum charitate, ac libertate Christiana ad gloriam Dei, & Domini nostri id proponat. Hæc S. Ignatius.

4. Generalis autem Præpositus nullam habet obligationem præter communem charitatis monēdi per se, vel per alium hos prælatos: quia nec eā obligationem habet ex voto, vt de se constat, neque ex constitutionibus: imo potius *10. p. constit. §. 6. in declar.* ab ea obligatione eximitur iis verbis: Non tamē obligatur societas ad hoc munus suscipiendum, quādocumq; alicui ex ea episcopatus esset admittēdus, imo libera manet, vt id oneris & relinquere, & assumere possit,

possit, vbi multum referre ad Dei obsequium iudicaret. Notanda sunt hæc vltima verba: denotant enim hoc officium non passim assumendum esse, sed rarò, & quando ad Dei obsequium plurimum iudicaretur expedire, & tunc etsi cum libertate christiana, debita tamē submissione, & religiosa humilitate suscipiendum est, ne optato effectu consiliū careat: *Suar. t.4. de relig. tr.10. lib.6. cap.9. n.9.*

5. Vltimo placet aduertere prædicta quinq; vota his præcedentibus punctis explicata simplicia esse, non solemnia; sicuti definit expressè *prima congregatio generalis, decreto 99. aliàs 102. & congreg. 3. decreto 34. & Greg. XIII. in Bulla Ascendēte Domino*: & sub hac intentione emittuntur, & acceptantur. Ratio autem quare simplicia sint, & non solēnia, præcipua est, quia non sunt à Pontifice, vt solemnia statuta: cùm enim votorum solēnitas ex sola dispositione Pontificis esse possit: Pontifex autem nullam his votis solemnitatem indixerit, nullam solemnitatem habere possunt, sed necessariò erunt simplicia, & ad hoc indicandum nō emittuntur hæc vota simul cum professione, sed paulo post, neque in ecclesia, sed in sacristia. & minori cū solemnitate. Quod contra accidit voto solemni obediendi Pōtifici in missionibus, quod in ipso actu professionis, & non tanquam accessorium, sed tanquam eam professionem constituens emittitur. Quod si roges, quare voto obedientiæ hæc solemnitas concessa est, non autem his votis? Respondeo, quia voto obedictiæ se tradit professus in potestatem Pontificis ad missiones ecclesiæ, sediq; Apostolicæ maximè vtiles exercendas, expediens fuit solemnitatem illi voto vtpote excellentissimo concedere. At his votis nō tam se tradit professus religioni, vt in eius vtilitatem aliquam actionem exerceat, quàm vt ab actionibus prauis, & religioni nociuis abstineat; eáque de causa in sua natura simplici relicta sunt; & ita sustinet *Suar. latius probans t.4. de relig. tract.10. lib.6. cap.11. per totum.*

PVNCTVM IX.

Expenduntur præcepta, quibus omnes religiosi Societatis astringuntur.

1. *Præcepta tum à Præposito Generali, tum à congregatione generali statuta non expirant morte Generalis statuentis, sed omnem suam vim, & obligationem retinent, quousque à successore reuocentur.*
2. *Primum præceptum est, ne vllus è Societate tractet directè, vel indirectè de genere illius, de quo post vota biēnij emissa suspicio est ex genere Iudæorum, vel Saracenorum descendere. Et proponitur obiectio.*
3. *Asseritur præceptum iustissimum, & sanctissimum esse. Et obiectioni fit satis.*
4. *Secundum præceptum est, ne vllus è Societate se ingerat in procuranda alicui cathedra, seu canonia, neque ad hunc finem oppositores iuuet. Et explicatur præceptum.*
5. *Tertium est, ne vllus è Societate Patribus Dominicanis opinionem illam posse per epistolam confessionem fieri, & absolutionem impetrari attribuat. Et explicatur finis & materia.*
6. *Quartum est, sub pœna priuationis vocis actiuæ, & passiuæ, ne vllus ex nostris denigret religionem, doctrinam, & sanctitatem Dominicanorum Patrum, & explicatur præceptum.*
7. *Quintum est, sub pluribus pœnis, ne vllus è Societate quoquo modo sibi placere significet doctrinam illam, aut secundùm illam consilium cuiquam det, scilicet in re venerea exiguam aliquam delectationem deliberatè quæsitam propter leuitatem materiæ excusari à peccato mortali.*
8. *Explicatur, qualiter prædicta doctrina præcepto prohibita sit.*
9. *Sextum præceptum est sub excommunicationis pœna, ne vllus è Societate publicè, aut priuatim doceat licitum esse cuicumque personæ quocunque prætextu tyrannidis Reges, aut Principes occidere, seu mortem eis machinari. Et explicatur præceptum.*
10. *Septimum est sub pluribus pœnis, ne quispiam publicis, & sæcularibus principum negociis se immisceat, aut etiam rogatus, vel requisitus curam res politicas tractandi suscipiat. Et explicatur finis, & materia præcepti.*
11. *Octauum est, vt Præposito Generali fideliter deferant tam authores, quam complices, quos deprehenderint aliquid machinari, aut machinatos fuisse contra Societatis institutum.*
12. *Nonum est sub pœna excommunicationis latæ sententiæ aduersus eos, qui per se, vel per alios officium Qualificatoris S. Inquisitionis præsumpserint procurare, vel ambire.*
13. *Decimum est, sub pœna excommunicationis Prouinciali reseruatæ in illos, qui inconsulto Prouinciali externos de dimissione sua in consilium adhibent, & in illos, qui externorum auxilio ad dimissionem à superioribus obtinendam vtuntur, & explicatur finis, & materia præcepti.*
14. *Vltimum præceptum est, sub pœna excommunicationis latæ sentētiæ, vt omnes, qui sciant aliquem munus Præpositi Generalis affectasse, manifestent vicario, vel alicui ex antiquioribus professis,*

1. VLtra votorum obligationem sunt aliqua præcepta tum à Præposito Generali, tum à cōgregatione generali statuta, quæ omnes Religiosos societatis astringunt, quorū explicationem breuiter percurram, ne huic operi aliquid desit. Et ante omnia vt indubitatum præmittendum est, supradicta mandata non expirasse morte generalis statuentis, sed omnem suam vim, & obligationem retinent, quousque à successore reuocentur: sic enim definiuit *Congregatio 4 generalis, decreto 1. & can.23.* ibi: similiter mandata, & ordinationes quascumque (exceptis illis quæ designationes admittendorum ad professionem sunt, &c.) non expirare per obitum generalis mandantis, & ordinantis, sed robur suum obtinere, & executioni mandanda, si nondū fuissent mandata, donec successor eius aliud statuerit. Idē tradidit *Cōgr.7. gener. decr.67. & c.10.* ibi: cū vero rogatū esset, an de mortui Generalis

ralis ordinationes (à fortiori mandata) responsa ad prouincias, priuilegiorum communicationes, particulares concessiones, & id genus alia etiam cum assistétibus tractata, sed à Generali congregatione non approbata vim suam obtineant mortuo Generali? An verò illarum obligatio, aut cōcessio cum illius morte expirent? Censuit congregatio eandem vim habere, quam viuo generali habebant, donec à successore reuocentur. Quapropter etsi commune, & in Theologia receptum sit præceptum prælati mortuo prælato non obligare; quia in hoc à lege, & constitutione, quæ perpetua est, distinguitur; at societas præceptis Generalium vim, & obligationem legis tribuit, quovsque à successore fuerint reuocata.

2. Primum præceptum, quod communiter circunfertur latum à Claudio Aquauiua Præposito Generali est, ne vllus è Societate tractet directè, vel indirectè de genere illius, de quo post vota biénij emissa suspicio est ex genere Iudæorum, & Saracenorum descendere. Quod si fortè absque vlla inquisitione cognouerit errorē fuisse commissum in eo in Societatem admittendo, eodem præcepto obligatur, ne directè, vel indirectè de ea materia tractet. Alicui videri posset hoc præceptū rationabile non esse. Nam cum in *congregat. 5. generali decreto* 41. excludantur à societate, qui noui Christiani vocantur, ex progenitoribus Iudæis, & Sarracenis descendentes, caueatúrque, si post emissa vota hoc impedimentum ante professionē detegatur, esse à societate excludendos; & hoc decretum omnibus manifestatur, potius videbatur conueniens, si suspicionem haberes aliquem cum supradicto impedimento esse in societatem ingressum, veritatem inquireres, & cognita veritate manifestares, ne societas præiudicium haberet retinens in se religiosos suis ministeriis ineptos. Non igitur conueniens fuit hanc inquisitionem prohibere, & hunc tractatū excludere.

3. Ceterùm tenendum est tanquam omnino certum iustissimè, & sanctissimè supradicta prohiberi. Quod apertè cōstat, si aduertas quid tibi hoc præcepto prohibeatur. Prohibetis namque ob suspicionem impedimenti concepti inquisitionem illius facere non solum authenticam, sed familiarem per colloquia, & cōuersationes cōmunes; & merito huius inquisitionis prohibitio statuta est, quia est virtualis, imo formalis proximi infamatio, & à legitima possessione, quam habet viuendi in societate deturbatio. Quod si tibi de impedimento clarè cōstat, prohibetis, ne illud euulges, néve de illo sermonem misceas, quia hæc conuersatio nullius est vtilitatis, sed potius charitatem scindit, & cōcordiam tollit, & infamatum perturbat. Ex quibus manifestè constat prudentissimè hoc præceptum latū esse. Neque ratio in contrarium obstat. Fateor namq; sic per errorem admissum detecto errore ante professionem à societate consulto generali esse excludendū, ad cuius effectum censeo non prohiberi supradicto præcepto Generalem Præpositum, penes quem est dimissionis potestas, certiorē fieri de impedimento prædicto, vt quod in domino magis expedire iudicauerit, decernat. Manifestatio enim huius impedimenti non comparatione Generalis, sed comparatione aliorum à Generali, & maximè per modum conuersationis prohibetur.

4. Secundum præceptum à Claudio Aquauiua Præposito Generali latum est, ne vllus è Societate se ingerat in procuranda alicui cathedra, seu canonia, neque ad hunc finem oppositores iuuet. Quod præceptum per P. N. Mutium Vitelescum renouatum est: subdit tamen per hoc non excludi, quin si aliquis in confessione, vel extra consilium petat, cuinam ex oppositoribus suffragium debeat concedere, possit religiosus Societatis in foro conscientiæ ei veritaté aperire: loquitur præceptum de fauore præstando in cathedra, seu canonia, in qua varij competitores cōcurrunt. Præstare namque fauorem in cathedra, seu canonia nullo concursu prouidendis non prohibetur in præsenti, vt manifestè constat, tum ex verbis Claudij, ibi oppositores iuuet: tum ex limitatione P. N. Mutij ibi: cuinam ex oppositoribus. Supponunt ergo adesse oppositores. Quocirca si procures, vt cathedra, vel canonia aliàs per oppositionem prouidenda alicui concederetur absque vllo cōcursu, & oppositione nequaquam aduersus hoc præceptum delinqueres. Quod præceptum prudenter sanè statutum est, ne vni fauēdo alios offendas. Nam vt rectè dixit *Ambros. lib. 3. de officiis, cap. 9.* sacerdotis, vel ministri est prodesse si fieri potest, omnibus, obesse nemini. Denique si non potest alteri subueniri, nisi alter lædatur, commodius est neutrum iuuare, quam grauare alterum. Ex quo fine deducitur, eam sollicitudinem, diligentiam, & votorū negociationem, quæ grauiter offendere possit alios competitores hoc præcepto prohiberi. Quæ autē hæc sit prudentis arbitrio spectatis circunstantiis definienda est. Crederem tamen ex se non reputari negociationem offensiuam, nedum negociationem, si secluso scandalo, & debita cum circumspectione Electores alloquaris, & merita illius, cui cathedram, vel canoniam appetis, proponas, etiam si in ea propositione eū aliis oppositoribus præferas: quia per hanc propositionem solam veritatem (vt suppono) manifestas, neque electores effectiuè ad votum inducis, sed solum obiectiuè: proponendo scilicet obiectum suffragio dignum, vel cui suffragium debetur. Si enim electores ad te accederent informandi, permittit P. N. Mutius, vt illis manifestes, pro quo debent ferre suffragium, quia hæc manifestatio negociatio non est, ex eo autem quod tu ad illos accedas, & sermonem misceas, & eodē modo veritatem declares, ac declarares, si interrogatus esses, non immutas manifestationem. Ergo si vna non censetur negociatio, neque alia. Verum etsi hoc ita sit in rigore loquendo, omnino ab hac actione abstinēdum censeo ob periculum, & scandalum: eáque de causa notanter dixi negociationem non esse, si debita cum circumspectione fiat. Negari namque nō potest graue periculum esse quod proponendo vnius oppositoris merita, misceas negociationem intercedendo, rogando, petendo pro illo suffragium: graueque esse periculum scandali, & offensionis comparatione aliorū oppositorum, qui meritò præsumere possunt te non solum veritatem simpliciter proponere, sed de facto intercedere, sollicitare, & negociari, præcipuè cum ex sola simplicis veritatis propositione in alterius fauorem maximè non petita offendantur. Ille igitur fauor hoc præcepto prohibetur, qui vera agentia sit, & negociatio, qualis esset, si per te, vel per alios quātum est ex parte tua moueres electores ad suffragium muneribus, intercessione, petitione, ostensione gratitudinis futuræ præstandæ, & similibus. Hæc enim non oppositoris ornamenta detegunt, atque adeo non obiectiuè mouent, vt in præcedenti casu, sed voluntatem electorum excitant, & effectiuè mouent, & per modum causæ efficientis inclinant ad suffragium: ideóque hæ actiones, agentiæ, & negociationes sunt, non aliæ.

5. Tertium præceptum est ab eodem Claudio Aquauiua latum 23. *Septemb.* 1602. ne vllus è societate Patribus Dominicanis opinionem illam posse per epistolam confessionem fieri, & absolutionem impetrari attribuat. Quod præceptum ipsis etiam Dominicanis comparatione nostræ societatis à suo Generali impositum est. Finis huius præcepti fuit, ne vnio & pax, quam hæ grauissimæ religiones inter se habere debent,

bent, quæ que religioni Christianæ, & proximorum saluti, & ædificationi maximè necessaria est, scinderetur. Materia huius præcepti est, ne vllus è Societate supradictam falsam opinionem, & à Clement. VIII. damnatam Patribus Dominicanis attribuat, siue verbo, siue scripto, siue in cathedra, siue in communibus conuersationibus. Quocunque enim modo attribuat, aduersus hoc præceptum delinquit, sed est valdè notandum verbum *attribuat*. Non enim prohiberis dicere, scribere, seu referre authores, qui ex Dominicana familia huic opinioni damnatæ ante condemnationem adhæserunt (hoc enim præstant communiter scribentes illam quæstionem) sed prohiberis Dominicanam familiam authorem, & principem illius opinionis facere, id enim sonat verbum *attribuo*, quod idem est, ac imputo.

6. Quartum præceptum ob eandem causam, & ab eodem Præposito Generali latum sub priuatione vocis actiuæ, & passiuæ, est, ne vllus ex nostris denigret religionem, doctrinam, & sanctitatem Dominicanorum Patrum. Idemque præceptum ipsis est à suo Generali impositum comparatione nostrorum. Tota difficultas huius præcepti est in explicando quid sit denigrare religionem, doctrinam, & sanctitatem alicuius? Censeo igitur tunc contingere, quando vel additione, vel diminutione verborum de illius sanctitate, religione, & doctrina falsum aliquid proferres, sinistramque opinionem quantum est ex te in aliorum animos induceres. Itemque quando secretum delictum publicares. His enim viis famam alicuius, & rectam illius æstimationem denigras; si quidem ab opinione, quam iustè possidet, iniquè eum deturbas. Quocirca in præsenti aduersus hoc præceptum delinquis, si doctrinam Patrum Dominicanorum falsam, periculosam, fundamento carentem pronuncies. Quod non solum verum credo, cum de doctrina generali loqueris, sed cum de aliqua doctrina in particulari sermonem facis, si illam periculosæ opinionis censura inuras, cum tamen communiter à doctoribus non sic reputetur, iniustè enim rectam æstimationem, quam illa doctrina possidet, tollere intendis. Impugnare autem eorum doctrinam, quam reputas minus probabilem, vel tuo iudicio falsam rationibus efficacibus, sed non ex aggerationibus, vt sic veritas manifestetur, & audientes illi non adhæreant, non est contra hoc præceptum. Quia illa non est denigratio, sed veritatis occultæ iustissima detectio, cui non obest, etiam si ex malo animo impugnationem facias; quia malus animus non mutat naturam impugnationis, esto reddat illam extrinsecè vitiosam. Hæc de doctrina. Quoad sanctitatem, & religionem attinet, tunc, & non amplius credo te peccare aduersus hoc præceptum, quando eo secluso peccares infamando, vel detrahendo Dominicanorum sanctitatem, & religionem. Vnde si falsa delicta illis imponeres, vel vera secreta manifestares, aduersus hoc præceptum delinqueres. Quod si dicas, ergo nullius vtilitatis est hoc præceptum, siquidem nihil aliud prohibet tam quoad sanctitatem, quam quoad doctrinam, præter id, quod iure naturali prohibitum est. Respondeo maximæ vtilitatis esse. Tum quia prohibetur nouo titulo, scilicet voto obedientiæ, & religionis. Tum quia hac expressa prohibitione obseruatio naturalis præcepti commendatur. Tum denique quia significatur omnibus, quantum Societas, illiusque superiores hoc vitium in suis religiosis detestentur, velintque ab eo alienos esse.

7. Quintum præceptum impositum est ab eodem Præposito Claudio sub pœna excommunicationis, & priuationis lecturæ, & vocis actiuæ, & passiuæ, & inhabilitatis ad quælibet officia, aliisque pœnis pro arbitrio superiorum, & sub comminatione, quod non sit delinquenti concedenda professio, sed potius magnopetè considerandum, an expediat eum in Societate conseruare. Præceptum igitur est, ne vllus è Societate publicè, vel priuatim non modo vt veram, vel probabilem, sed ne vt tolerabilem quidem doctrinam vlla ratione doceat, aut sibi placere significet, aut secundùm illam consilium cuiquam det, scilicet: In re venerea exiguam aliquam delectationem deliberatè quæsitam propter leuitatem materiæ excusari à peccato mortali. Additque sub obedientiæ præcepto, vt quicunque ex nostris sciuerit aliquem aduersus dictum præceptum deliquisse superiori teneatur manifestare. Merito hoc præceptum in Societate impositum est. Nam cum omnes teneantur ex suis regulis, & constitutionibus puritatem angelicam imitari, conueniens fuit, vt non solum in opere, sed in doctrina, non solum in se, sed in aliis eam puritatem procurarent.

8. Sed non leuem pluribus doctoribus difficultatem intulit dictum præceptum tot pœnis affectum, tot verbis exaggeratum, præcipuè cum videatur opponi communissimæ doctorum sententiæ admittenti in materia luxuriæ leue peccatum ex paruitate materiæ. Neque enim credendum est voluisse Claudium virum alioqui doctissimum, & prudentissimum, Societatisque prælatos condemnare tanquam doctrinam omnino exterminandam, quæ affirmaret delectationem sumptam ex visione mulieris pulchræ, ex illius manus contactu, ex illius collocutione absque vllo desiderio, vel periculo vlterioris lapsus esse peccatum veniale. Verum si verba præcepti attentè expendantur, facilè supradicta difficultas dissoluitur. Neque enim Claudius negauit, nec negare potuit probabile esse supradictas delectationes leues esse: solum enim negauit *in re venerea* dari exiguam delectationem ex leuitate materiæ. Et quidem meritò. Nam res venerea propriè est coitus, vel pollutio, vel ad summum, quæ ad hoc proximè disponunt, vt est commotio spirituum generationi subseruientium, sicuti tradit *Galen. lib. 14. de vsu part. c. 9. & 10.* Delectatio igitur, quæ ex imaginatione, vel ex contactu sumeretur ex coïtu, pollutione, commotioneve spirituum subseruientium generationi, nequaquam ex leuitate materiæ à mortali excusari potest: quia est delectatio in re venerea. At delectatio, quæ sumitur ex visione mulieris pulchræ, & ex illius manus contactu ob solam illam delectationem absque vllo alio periculo, vel desiderio non est delectatio in re venerea; ac proinde nec peccatum mortale, & ita sustinet *Filiucius tract. 30. in 6. præcepto decalogi cap. 9. per totum præcipuè num. 180. & 192.* Obligatio denunciandi delinquentem aduersus dictum præceptum, quæ sub obedientia imponitur, ex his quæ diximus de obligatione denunciandi ambientes, satis, superque constare potest.

9. Sextum præceptum sub excommunicationis pœna impositum, est, ne vllus è Societate publicè, aut priuatim doceat licitum esse cuicunque personæ, quocunque prætextu tyrannidis Reges, aut principes occidere, seu mortem eis machinari. Cum enim proprium sit religiosorum Societatis omnes mundi partes peragrare, vbi maius Dei obsequium, & proximorum fructus speratur, expedit maximè omnibus præcipuè Regibus, & Principibus gratos esse: cui fini non leuiter obstaret doctrina hoc præcepto prohibita. Merito ergo religiosi Societatis eam docere prohibentur. Verum vt intelligas, quid hoc præcepto tibi interdicatur, aduerte, dupliciter aliquem tyrannum

esse posse: Primò si absq; vllo titulo inuadat ciuitatē, illiusque possessionem, & dominium vi, & potentia sumere velit, & de facto obtineat. Secundò si iure, & titulo saltem probabili illius dominium habeat, at in administratione tyrannicè procedit condendo leges bono communi aduersas,& sibi vtiles, vectigalia iniusta exigendo, honore plures indebitè priuando &c. Si hoc posteriori modo tyrannus existat, non est dubium,sub dicto præcepto comprehendi, qui priuatim, vel publicè doceret licitum esse cuicunque personæ eum occidere. Quocirca solum est difficultas de primo modo tyrannidis; an aduersetur huic præcepto qui doceret eum occidi posse, Videtur non aduersari,quia cum præceptum, eiusque obligatio non latè,sed strictè interpretanda sint, non debent extendi ad omnes tyrannos. In contrarium autem est; quia præceptum generaliter loquitur,& absque vlla restrictione, idque satis significant verba illa: *Quocunque prætextu tyrannidis*, quæ certè excludunt, ne doceatur ob aliquam tyrannidem Reges,& principes à priuata persona occidi posse. In hac re distinguendum censeo, si Rex, aut princeps obtinuit possessionem ciuitatis, aut regni vi, & potentia absque vllo titulo, credo verius aduersari huic præcepto, qui doceret illum occidi posse à priuata persona.Quia in eo tyranno verificantur præcepti verba, scilicet esse Regem saltem de facto,& in possessione, esto non sit de iure, & ob prætextum vsurpationis occidi. At si Rex ille, aut princeps nondum regni prætensi possessionem nactus esset,qui doceret illum actu inuadentem occidi posse in defensionem reipublicæ, nequaquam huic præcepto aduersaretur; quia non docet Regem, aut Principem ob tyrannidem occidi posse, sed priuatam personam aggredientem, & vexantem innocentem rempublicam: ille enim Rex sic inuadens Rempublicam, neque illius est Rex titulo, nec possessione etiam illegitima, sed potius prætendit Regem, & Principem illius esse. Ergo quousque saltem de facto obtineat, sub dicto præcepto Reges,& Principes spectante,comprehendi non potest.

10. Septimum præceptum habetur *can. 12. Congregat. 5. & decreto 36. & 59.* ne quispiam publicis, & sæcularibus principum negociis, quæ ad rationem status (*vt vocant*) pertinent,vlla ratione se immisceat, nec etiam quantumuis per quoscunque requisitus, aut rogatus eiusmodi res politicas tractandi curam suscipere audeat, vel præsumat. Et transgressoribus imponitur pœna inhabilitatis ad quæuis officia, dignitates, & prælationes, vocisque tam actiuæ, quam passiuæ priuationis. Finis huius præcepti sanctissimus fuit, nempe vt ab omni specie mali abstineatur, & querelis etiam ex falsis præsumptionibus prouenientibus,quoad fieri poterit, occurratur. Quæ autem sit materia huius præcepti, quæue per ipsum prohibita explicuit *congregatio 7. Generalis decreto 41.* his verbis. Vniuersè loquendo ea quæ pertinent ad solam conscientiam, directionemve principum, aliorumque qui petunt consilium; per canonem non prohiberi. Quæ vero eò non referuntur, & à spirituali instructione diuersa sunt, tanquam à canone aliena vitari debere,& alibi exemplo posset esse. Quæ ad Principum inter se fœdere, vel ad regnorum iura,& successiones pertinent,vel ad bella tam ciuilia, quam externa. Si quis publicis harum rerum, & similium consiliis interesset, aut tractandis iis operam re ipsa impenderet. Cui explicationi nihil addendum occurrit.

11. Octauum præceptum continetur *decreto 43. & can. 20. congregat. 5.* iis verbis: in virtute sanctæ obedientiæ præcipitur omnibus, qui resciuerint, aut deprehenderint quoscunque machinari aliquid, aut machinatos fuisse contra institutum Societatis, vt quam primum poterunt Præposito Generali tam authores,quàm verè complices fideliter deferant, vt ille pro suo officio, & congregationis generalis voluntate eos debitis pœnis afficiat, & à Societate dimittat. Huic præcepti declarationi omnia, quæ diximus de voto manifestandi ambientes deseruire possunt. Notanda sunt verba: Qui resciuerint, vel deprehenderint scilicet ex certa scientia, vel ex fide digna auditione, vt dicitur *decreto 43.* Item notandum est non solum machinationem præsentem, sed etiam præteritam denunciandam esse, vt constat ex illis verbis machinari,vel machinatos esse. Et quidem, quando machinatio præcessit,sed adhuc eius effectus durat,& Societati periculum imminet, eodem modo, & sub eadem obligatione est denuncianda, ac si præsens esset; quia verè præsens existit. At si tibi constaret omnino emendatam esse, nullumque reliquisse effectum, vel periculum, quod raro præsumere debes,non obligaris eo casu denunciare, nisi machinatio publica fuisset; quia ea denunciatio neque ad correctionem delinquentis,cum iam correctus sit, neque ad præcauendum damnum Societati, cum (vt suppono) nullum immineat, dirigi potest, sed solum ad punitionem. Quando autem denunciatio solum delicti punitionem respicit, publicitatem requirit ad ipsius obligationem,vt constat ex his,quæ diximus *tract. de fide*, vbi de denunciat. hæresis & *tract. de charit. disp. de correct. fraterna in fine*.

Huiusmodi præcepto annexum est, quod traditur *decreto 1. & can. 1. congregationis 6.* ibi enim postquam confirmatum est decretum congregationis 5. editum aduersus societatis perturbatores, & extensum, vt non solum comprehendat per se Societatem perturbantes, sed etiam qui per interpositam personam domesticam,vel externam perturbationem procurauerint. Prouincialibus in virtute S. obedientiæ præcipitur, vt in huiusmodi homines inquirant,reosque certi criminis ad Generalem Præpositum deferant,denique operam,vt Societas intelligat ipsos non minus strenuè, quam fideliter suo ea in re munere fungi.

12. Nonum præceptum sub pœna excommunicationis latæ sententiæ traditur in *congregat. 5. Generali decreto 20.* aduersus eos, qui per se, vel per alios officiū Qualificatoris, seu consultoris S. inquisitionis præsumpserint procurare,vel ambire in regno Hispaniæ, aliisque dominiis illi tribunali subiectis. Quod præceptum, & sub eadem pœna P. N. Mutius Vitteleschi. *anno 1625.* extendit ad eos,qui alteri hoc officium procurauerint. Ratio huius præcepti duplex assignatur in supradicto decreto, prima, vt S. Officij ministerio, ad quod assumere volent Inquisitores ex nostris, liberius, & dignius præstetur obsequium. Secunda, vt ambitionis inter ipsos nostros aditus præcludatur. Circa quod præceptum nihil speciale notandum occurrit præter ea quæ dicta sunt de ambitione dignitatis extra, & intra Societatem, quæ huic puncto applicari possunt.

13. Decimum præceptum sub pœna excommunicationis Prouinciali reseruatæ impositum est à *congregatione 7. Generali decreto 18.* tum in illos,qui in consulto Prouinciali externos de dimissione sua inconsilium adhibent,tum in illos, qui quocunque modo externorum auxilio, vel intercessione ad dimissionem à superioribus obtinendam vtuntur. Finis huius præcepti est, quieti nostrorum consulere, illorumque dimissionem è Societate indebitam vitare. Duplex est huius præcepti materia, & obligatio. Prima, ne petas consilium

consilium de dimissione ab externis inconsulto Prouinciali. Secunda ne eorum auxilio, & intercessione ad dimissionem obtinendam vtaris. Non tibi prohibetur absolutè dimissionem cum aliis à Societate communicare, ne fortè obiicias etsi iniustè tibi interdici consilium peti ab iis, qui liberè dati sunt, & adstringi ad petendum à nostris, qui ob amorem suæ religionis præsumuntur non dicturi veritatem, tametsi iudicent tibi expedire dimissionem. Sed prohibetur tibi, ne ab illis inconsulto Prouinciali consilium petas. Quod certè iustissimum est, & omnem querelæ occasionem tollit. Deinde prohibetur tibi, ne vtaris auxilio, & intercessione externorum ad dimissionem à superioribus obtinendam, aduersus quod præceptum delinquis non solum quando ab externis petis auxilium, & intercessionem ad dictum effectum, illudve procuras, sed etiam quando ipsi non rogati, sed ex se tibi fauorem præstant ad obtinendam dimissionem, tu verò non impedis, cum possis, nam eo ipso conuinceris illorum auxilio vti ad dimissionem obtinendam, ac proinde præcepto aduersari.

14. Vltimum præceptum procedit tempore congregationis Generalis, in qua Præpositus Generalis, & assistentes eligendi sunt, Nam 8. *p. constit. c.6. §.2.* sub excommunicatione latæ sententiæ mandatur cuilibet è Societate manifestare vicario, vel alicui ex antiquioribus professis, qui cum vicario conferret, si sciret aliquem hoc munus affectasse (subintelligitur ab obitu generalis, vt explicant *Suar. t.4. de relig. tractat. 10. lib.6. cap. 10. num. 15. Sanch. lib.6. sum. cap. 18. num. 60.*) vel etiam nunc affectare directè, aut indirectè id procurando, vel signo aliquo id declarando. De electione Assistentium habetur in formula *congregat. 4. generalis vers. si quis*, vbi in virtute S. Obedientiæ præcipitur cuilibet è Societate, vt Præposito Generali deferat, si quem ex congregatione, siue extra congregationem, cognouerit, qui in ipsis informationibus, aut extra illas ambitiosè egerit, vt vel ipse, vel alius in Assistentem eligatur, aut etiam alicuius eligendi causa alius excludatur, cuique est imposita pœna excommunicationis Generali reseruatæ. Materia huius præcepti clarissima est. Finis est, vt aditus ambitioni præcludatur, & electiones rectissimè fiant, seclusa omni humana diligentia.

PVNCTVM VLT.

De relaxatione status religiosi.

1. *Vota relaxari possunt irritatione, commutatione, & dispensatione.*
2. *Vota statui religioso annexa Pontifex dispensare, & commutare potest, non autem irritare.*
3. *Vota substantialia castitatis, paupertatis, & obedientiæ nullus præter Pontificem relaxare potest.*
4. *Plures doctores negant Pontifici potestatem dispensandi in his votis.*
5. *Probabilior est sententia affirmans, & satisfit fundamentis contrariis.*

STatus religiosus relaxari potest, relaxatis votis, quibus constituitur. Constituitur autem substantialiter religiosus status illis tribus votis paupertatis, castitatis, & obedientiæ, quibus alia vota ex speciali cuiusvis religionis regula, & præscripto annectuntur. Vt est in religione Minorum votum vitæ quadragesimalis; in religione S. Mariæ mercedis votum redemptionis captiuorum; in Societate IESV omnia illa vota, quæ hac disput. reliquimus explicata. Videndum igitur est, an tam vota accessoria, quam substantialia relaxari queant, & à quo prælato?

1. Tripliciter vota relaxari possunt, irritatione, commutatione, & dispensatione. Primò igitur existimo certum, vota religioso statui annexa à nemine præter summum Pontificem irritari, commutari, aut dispensari posse. Quia cum nullus alius prælatus dissoluere possit religiosum statum à Pontifice approbatum, & confirmatum, nullus potest dissoluere quæ hunc statum integrant, & perficiunt, quia accessorium naturam principalis imitatur. Quod non leuiter confirmari potest ex *Trident. sess. 25. cap. 1.* dicente, cum compertum sit ab eis (scilicet regularibus prælatis) non posse ea, quæ ad substantiam regularis vitæ pertinent relaxari. Hæc autem vota pertinent ad substantiam licet non essentialiter, integraliter tamen, & perfectiuè; quia illam integrant, & perficiunt. Non igitur possunt ab alio præter Pontificem relaxari. Neque huic doctrinæ obstat, quod in aliquo casu prælatus regularis videatur in his votis dispensare eximendo subditum ab illorum obligatione. Nam si attentè res considerentur, illa non est dispensatio, sed authentica interpretatio, quod ad illum casum ob aliquas circunstantias votum non extendebatur; vel quia materia illius voti aliquo modo subditur prælati voluntati, qua de medio sublata votum cessat non per irritationem, commutationem, aut dispensationem, sed per defectum materiæ, & obiecti. Atque ita sustinet *Suar. latius probans t.4. de relig. tract. 8. lib. 2. cap. 12. à n. 30. vsque ad* 40.

2. Quoad Pontificem attinet, hæc vota commutari, & dispensari possunt, si causa legitima subsit (quæ rarò contingit) irritari autem non possunt. Priorem partem supponit, & tradit *Sanch. lib. 5. sum. cap. 1. num. 13.* Dupliciter Pontifex in his votis dispensare potest, primo directè, secundò indirectè. Indirectè dispensat, si dispensaret in votis substantialibus religionis: iis enim sublatis, & accessoria cessant. Posse autem in illis dispensare statim dicemus; directè tamen in iis votis dispensare, Pontifex potest manente statu religioso; quia nec ex materia illorum votorum, neque ex annexione, quam habent ad religiosum statum impediri hæc potestas potest. Non quidem ex materia; quia nulla est, esto sit excellentissima, cuius obligatio remitti à Pontifice nomine Christi non possit, si causa iusta huius remissionis intercedat. Minus autem impediri potest hæc dispensatio ex annexione ad statum religiosum; quia hæc ex Pontificis voluntate, & præscripto ortum habuit; ac proinde eius potestati, & iurisdictioni subest. Quapropter in hac relaxatione comparatione Pontificis non potestas, sed causa consideranda est, quæ rarò legitima esse potest manente religioso statu. Quod verò Pontifex non possit dicta vota irritare inde conuincitur; quia irritatiua potestas prouenit ex traditione, quæ per hæc vota (iure sic disponente) fit, at nihil potest potestatem concedere ad sui desitionem, & interitum. Cum ergo ex his votis, quæ statum constituunt, & integrant, oriatur potestas vota irritandi, nequit ad ea vota, ex quibus hæc potestas oritur, extendi.

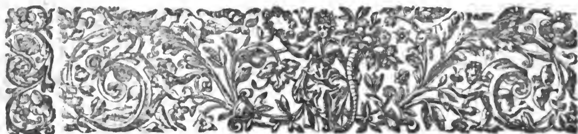
3. Ex his infertur quid sit dicendum de votis statum religiosum substantialiter constituentibus, nempe castitatis, paupertatis, & obedientiæ. Et quidem nemini alteri à Pontifice datum esse hæc vota relaxare est concors omnium sententia, & manifesta ratio; quia

quia ex approbatione Pontificia statum constituunt perpetuum, & indissolubilem, nequit ergo prælatus Pontifice inferior eius dispositionem mutare. Quapropter solum de Pontifice est difficultas; an possit in his votis dispensare, seu ea commutare? Irritare namque constat non posse ob rationem proximè dictam; quia irritatiua potestas ex ipsis votis nascitur, quæ nasci non potest ad suum interitum. Præterea quia irritatiua potestas cum proueniat ex dominio, & potestate ex votis acquisito, non est amplior in Pontifice, quam in cæteris religionum prælatis; omnibus enim æquè traditur religiosus emittens vota, æqueque omnium illorum obsequio se dicat, & consecrat. At cæteri religionis prælati nequeunt vota statum religiosum constituentia irritare. Ergo neque Pontifex.

4. De potestate autem dispensandi idem dicunt plures doctores scilicet non extendi ad hæc vota statum religiosum constituentia: sic *D. Thom.* 2. 2. *q.* 88. *art.* 11. *& ibi Arag. vers. propter hac argumenta. Syluest. verbo votum* 4. *quæst.* 5. *& alij apud Sanch. lib.* 8. *de matr. disput.* 8. *à num.* 6. Præcipuum fundamentum est, quia his votis traditus es Deo, & religioni obsequuturus; at res vni tradita nequit alteri concedi. Item res consecrata, quousque pereat, amittere non potest consecrationem; at votis consecratus es in Dei, & religionis obsequium: nequis ergo, dum viuis ab ea consecratione recedere.

5. Cæterum longè probabilior est sententia affirmans hæc vota à Pontifice dispensari posse, & à fortiori commutari. sic *D. Thom.* mutans sententiam *in* 4. *dist.* 28. *quæst.* 1. *art.* 4. *quæstiunc.* 1. *ad* 3. *& ibi Duran. quæst.* 2. *num.* 8. *Valen.* 2. 2. *disput.* 6. *quæst.* 6. *pun.* 7. *Azor.* § 1 *lib.* 12. *cap.* 7. *quæst.* 1. *Lessius lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 19. *num.* 142. *& seqq. Sanch. innumeros referens lib.* 8. *de matr. disp.* 8. *num.* 7. *& lib.* 5. *sum. cap.* 2. *Suar. tom.* 3. *de relig. lib.* 8. 9. *&* 10. *in vltimis capitibus.* Ratio ea est, quia ad propagandam fidem, pacemque conseruandam, seditionesque sedandas alicuius prouinciæ, aut regni expediens esse potest, quod monachus vxorem ducat, & regni gubernationem habeat. Ergo Pontifex, cui regimen Ecclesiæ commissum est, quique debet bono communi consulere, poterit eo casu nomine Dei remittere monacho castitatis, paupertatis, & obedientiæ obligationem, vt sic absque vllo scrupulo ducere vxorem possit, & temporalia bona administrare. Neque obstat quod Deo, & religioni se tradiderit, cum nomine Dei, & religionis hæc remissio fiat. Neque item quod sit consecratus, seu deputatus in Dei, & religionis obsequium; quia iusta causa intercedente hæc deputatio mutari potest. Solum aduerto legitimam causam ad dispensationem, seu commutationem votorum statum religiosum constituentium non esse priuatam vouentis vtilitatem, sed communem alicuius reipublicæ, vel prouinciæ; quia est res grauissima, & præter ordinarium cursum: sic omnes doctores relati supponunt.

TRACTATVS

TRACTATVS XVII.

DE VITIIS OPPOSITIS RELIGIONI.

PROOEMIVM.

Aria sunt vitia religioni opposita, vt constat ex *D. Thom. 2. 2. à quæst.* 90. specialiter 92. *in princ.* Alia opponuntur religioni per excessum: Alia per defectum. Cum enim virtus moralis medium respiciat, ab eo per extrema excessus, vel defectus recedi potest: quomodocunque recessus contingat est vitium: quia medium, in quo virtus consistit, non attingit. Exempla desumi possent ex liberalitate, temperantia, aliisque virtutibus moralibus medium respicientibus, quibus tam per excessum, quam per defectum aduersari potes. Liberalitati namque aduersaris per excessum, si prodigus sis, per defectum, si auarus: & sic de aliis: sic in materia religionis opponi dicuntur per excessum ea, quibus creaturæ cultu debito Deo coluntur, vel Deus modo indebito colitur. Non quia in cultu Dei, si verus cultus est, possit esse excessus, cum Deus maior sit omni laude; sed quia in mediis assumptis ad illum colendum excedere potes; eo quod assumas media ad illum honorandum, quæ honoratiua non sunt, sed potius diuinæ maiestatis despectiua. Per defectum autem religioni opponuntur ea, quæ denegant Deo debitum cultum; ipsumque despiciunt. Vitia per excessum sunt superstitio, idololatria, diuinatio, variaque obseruantia. Vitia per defectum enumerantur, tentatio Dei, blasphemia, sacrilegium, simonia, periurium, & infidelitas in promissis implendis. De periurio, & infidelitate, cum de voto, & iuramento sermo fuit institutus, egimus. Quocirca in præsenti de aliis vitiis agendum erit. Triplici disputatione tractatum absoluemus. Prima erit de superstitione, eiusque specialibus vitiis religioni oppositis per excessum. Secunda de tentatione Dei, blasphemia, & sacrilegio. Tertia de simonia.

DISPVTA

DISPVTATIO I.

De superstitione, eiusque speciebus.

PVNCTVM I.

Vnde superstitio dicatur, quid sit, quotuplex, & quam graue peccatum.

1. *Vnde deriuetur superstitio.*
2. *Eius definitio expenditur.*
3. *Falsus cultus dupliciter contingit.*
4. *Versari potest circa Deum, & circa creaturas.*
5. *Superstitio per se graue est peccatum, aliquando contingere potest esse veniale.*
6. *An ieiunare die dominica sit peccatum.*
7. *Quid cum voues in honorem alicuius sancti ieiunare, cuius vigilia incidit in dominica?*

1. VAriè procedunt doctores in explicãda origine huius vocis. Nam *Cicero lib. 2. de natura Deorum*, dixit deriuari ex illo facto, quo aliqui totos dies precãtes, & immolantes intendebãt cõsequi, vt sibi liberi superstites essent. Hi ergo ratione huius finis per nimium cultum procurati, superstitiosi vocabantur. *Lucretius* (prout refert *Isidor. lib. 8. etymol. cap. 3.*) superstitionem inde dictam putat, quod sit superstantium rerum, hoc est cælestium, & diuinarum, quæ supra nos stant inanis, & vanus timor. Erat enim *Lucretius* Epicureus nullam in Deo prouidentiam agnoscens rerum humanarum; eaque de causa putabat vanum, & inane esse illum timere. Alij vero, vt *Lactant. lib. 4. diuinar. instit. c. 28.* superstitiosos dictos existimant: eo quod superstitem mortuorum memoriam colerent, vel quia parentibus suis superstites imagines eorum domi, tanquam Deos venerarentur. Item *Seruius* dicit superstitionem à superstite dictam esse, quæ aniculariũ propria est, quæ multis per ætatem superstites sunt, & quæ rebus inanibus addictæ, dum volunt videri nimis religiosæ, superstitiosæ fiunt, & ita delirant. Tandem *Isidor. supradicto loco* affirmat superstitionem à superstatuo, vel superinstituo deriuari; quia est superflua, vanaque obseruantia super statuta, seu instituta maiorum. Et hoc videtur esse veritati conformius.

2. Sed vndecunque hæc vox deriuata sit, superstitio idem est, ac indebitus cultus, seu vana religio: sic omnes Catholici cum *D. Tho. 2. 2. q. 92. art. 1.* Hic vanus cultus alius est falsus, & alius superfluus, cum enim Deus in spiritu, & veritate adorari debeat, iuxta illud *Ioann. 4. In spiritu, & veritate oportet adorare*, efficitur cultum virtuti oppositum falsum dici, oppositum spiritui vanum & superfluum: superfluus est qui ex se nihil falsum significat: At dei honoratiuus non est, eo quod per se spectatus neque ad excitandum spiritum, neque ad Dei gloriam ordinatur, vt si in officio diuino aliqua vana misceas, si orationes fundas tot candelis talis coloris appositis, & non aliter: si in Missa, officioque diuino aliquas cæremonias præter ecclesiæ morem misceas: vt bis *Alleluia* vbi vnum, vel nullum est dicendum *Gloria.* & *Credo*, vbi omittendum est. Hæc enim media assumpta ad honorandum Deum non illum honorant, sed dehonestant; sed quia per se nihil falsum significant; ea de causa cultus, qui illis defertur Deo, superfluus dicetur, non falsus. Dices: Significant Deum coli illis actibus, quod est falsum, & blasphemum. Ergo nullus est cultus superfluus, qui non sit etiam falsus. Respondeo significare ex intentione operantis non ex se, ex se enim potius dictant Deum illis vanis actibus colendum esse. Secundò Dices: si Deus illis mediis vanis non colitur, sed dehonestatur. Ergo cultus ei per illa exhibitus non solum superfluus, sed falsus, & mendax est. Respondeo esse falsum quoad cultum formalem, non quoad materialem, id est cultum illis exhibitum carere veritate cultus, non tamen aliam in se falsitatem continere.

3. Econtra cultus falsus ille dicitur, qui hanc falsitatem formalem cultus præstat aliquid falsum significando, quod dupliciter contingit vel ex parte colentis, vel ex parte medij, quod assumitur in cultum. Ex parte colentis contingit falsitas, si fingat se colere Deum nomine Christi, & Ecclesiæ; eum tamen Christus, & Ecclesia hanc illi facultatem non tribuant: quod solum in cultu publico, & qui nomine Ecclesiæ fit, euenire potest, vt rectè probat *Suar. t. 1. de relig. lib. 2. de superstit. cap. 2. à num. 15. & seqq. Sanch. lib. 2. in decal. cap. 37. num. 3.* Solum enim ille cultus, ad quem præstandum habet ecclesia ministros designatos vsurpari potest à non designato, & tunc talis vsurpatio est falsitas ex parte colentis; quia fingit se nomine Ecclesiæ Deum colere, cum tamen Ecclesia illi cultum non commiserit. Sic qui se fingeret sacerdotem, & attentaret missam dicere, committeret falsitatem ex parte colentis. Et idem credo de vero sacerdote deposito; quia esto quoad substantiam sacrificium nomine Christi offerat, at non quoad circunstantiam temporis, cum illo tempore, quo præcisus est, nollet Ecclesia, neque Christus, vt nomine suo offerat. Falsitas ex parte medij in cultum assumpti contingit, si medium assumas ad Deum colendum, quod falsum significet. Exemplum est, si modò offeras vitulum in sacrificium; denotas enim sacrificium eucharistiæ non esse vnicum, omnia sacrificia antiqua absorbens. Item si in sacramentis ministrandis, mutares formam, aut materiam, quia tunc falso significares sacramentum conficere, cum tamen sacramentum non sit. Idem iuris est, si falsis miraculis, aut testimoniis veritatem nostræ fidei confirmares. Non enim his mendaciis veritas indiget.

4. Rursus falsus cultus potest directè versari circa Deum, & circa creaturas. Circa Deum versatur, quoties Deus falsum significantibus colitur, vel vt melius dicam dehonestatur, vt ex exemplis allatis constat. Circa creaturas falsus cultus versatur, si cultum debitum Deo attribuas creaturis. Et hoc tripliciter contingere potest. Primò, Si illis attribuas honorẽ recognoscens in eis diuinũ quid esse, qui cultus, seu superstitio vocatur *idololatria*: ad quam speciem reducitur, qui falsis reliquiis honorem veris debitam tribueret, & qui hominibus perditis honorem, & cultum, qui sanctis debetur, præstant. Secundò, Contingit falsitas in creaturarum cultu, si honorem tribuas, vt ab eis cognitionem rerum occultarum obtineas, & hæc superstitio vocatur diuinatio. Tertiò, si vt tibi auxilium, & fauorem præstent, & hæc appellatur vana obseruantia: sic *D. Thom.* ab omnibus receptus 2. 2. *q.* 92. & 93.

5. Quoad vltimum verò quam graue peccatum sit superstitio, breuiter respondeo, per se peccatum esse mortale superstitionem falsam vel ex parte colentis, vel ex parte rei significatæ. Ex parte colentis, quia est vsurpatio legationis in materia grauissima. Ex parte rei significatæ, quia facto ipso se infidelem profitetur:

tetur: sic *Nauarr. cap. 11. num. 24. Caietan. 2. 2. q. 93. art. 1. & in sum. verbo superstitio. cap. 1. Valen. 2. 2. disp. 6. quæst. 10. p. 2. vers. si autem quæratur, Lessius lib. 4. cap. 43. dub. 1. num. 4. Sanch. lib. 2. cap. 37. numer. 5. Suar. t. 1. de Relig. lib. 2. de superstit. cap. 2. n. 18. Bonac. disp. 3. de primo decal. præcep. q. 5. p. 1. num. 2.*

Secundò Respondeo superstitionem vanam, & superfluam aliquando esse mortale, aliquando veniale. Sic *Bonac. num. 4. Lessius num. 5. Suar. num. 21. Nauarr. num. 24. Valen. p. 2. fine, Sanch. numer. 10.* Quando autem mortale, vel veniale sit ex materiæ grauitate pensandum: si enim recitans officium diuinum loco alicuius antiphonæ, vel psalmi vana aliqua verba misceres, sine dubio grauiter peccares: tum quia grauem Deo irreuerentiam irrogas, quem intendis vanis rebus cultu publico colere, & honorare. Tum ipsi cultui publico, quem deturpas. Idem iuris est, si turpia aliqua misceres, tametsi vt partem diuini officij non immisceas. At si solùm aliqua indifferentia immisceas, & non in tanta quantitate, vt ordo diuini officij grauiter perturbaretur, neque vt illius partem, peccatum solùm erit veniale. Qua ratione à graui culpa excusantur addentes aliquas cæremonias, & orationes in Missa, & officio diuino, recitantes, & orantes hac positione corporis, his gestibus, & figuris, &c. Sic *supradicti Doctores.*

6. Ex his infertur decisio illius quæstionis, an sit peccatum mortale ieiunare die dominica? Et quidem si in contemptum Resurrectionis Christi Domini, quasi verè à mortuis non resurrexisset ieiunares, qualiter Manichæi ieiunabant dubium non est te grauissimè peccaturum; quia saltem facto ipso hæresim profiteris, & in huius hæresis exterminationem Ecclesia ieiunium dominicale prohuit: *cap. si quis presbiter 30. dist. cap. sacerdos 26. quæst. 6. & cap. ne quis ieiunet de consecrat. dist. 3.* Idem iuris est, si ex fine improbandi hoc Ecclesiæ præceptum ieiunares; quia iustissimam legem improbare blasphemum est. At si secluso quolibet malo fine ob finem bonum, & honestum, qualis est, vt satisfacias pro peccatis commissis, vel vt magis dispositus sis ad Deum laudandum ieiunes, culpa mortalis non erit. Quia lex illa prohibens ieiunium dominicale videtur cessasse, quia cessauit hæresis Manichæorum, ad quam exterminandam fuit ieiunium prohibitum. Neque apparet ex quo alio capite illicitum esse possit. An verò sit peccatum veniale; credo esse, si solo die dominico ieiunares; quia tunc vteris superfluo, & singulari cultu præter Ecclesiæ morem: cum enim aliis diebus tibi concessum sit ieiunare, & die dominica interdicatur, hunc ordinem inuertere nulla rationabili causa vrgente, ad minus peccatum veniale censendum est. *Thom. Sanchez lib. 2. in decal. cap. 37. num. 13. 14. & 15.*

7. Secundò infero, si in honoré alicuius Sancti eius festũ ieiunare voueas, & festum incidat in die dominica, non fore te superstitiosum, si die dominica ieiunes: quia tunc dominica dies per accidens ad ieiunium habetur; imo videris ex voto obligatus; quia est de materia licita, neque impeditiua maioris boni: poteris tamen propria authoritate in diem antecedentem, vel sequentem commutare; quia videtur gratius Deo ob ritum vniuersalis Ecclesiæ die dominica non ieiunantis, ieiunium in alium diem transferre: Sic *Sanch. suprà num. 18.*

***

PVNCTVM II.

Quid sit idololatria, & quale peccatum.

1. *Definitur idololatria.*
2. *Est maximum peccatum inter ea, quæ virtutibus moralibus apponuntur.*
3. *Si contingit cum hæresi pœnas hæretici incurris, secus si absque hæresi.*

1. IDololatria prima, & præcipua species superstitionis est idolorum cultus, quo idola nullam diuinitatem habentia pro veris Diis honorantur. Generaliter autem quilibet honor diuinus creaturæ attributus idololatria est. Dupliciter autem hunc cultum creaturis attribuere potes. Primò credendo in creatura diuinitatem residere, ob quam diuino honore digna sit, & tunc est idololatria hæreticalis, seu mixta hæresi. Secundò, cognoscendo nullam in creatura inesse diuinitatem, vis tamen ob aliquem specialem respectum honorem Deo debitum illi tribuere. Quomodocunque autem contingat idololatria, siue cum hæresi, siue absque illa, grauissimum est peccatum, & Deo maximè iniuriosum: siquidem eius honorem vsurpas, & alteri tribuis: tacitè enim vis eius diuinitatem tollere, & creaturæ conferre, quod est summa blasphemia, neque hoc peccatum excusari potest vllo metu, & timore; quia est res intrinsecè mala: & in his omnes conueniunt, *Sanch. lib. 2. in decal. cap. 37. n. 21. Valen. 2. 2. disp. 6. q. 11. p. 2. vers. ex diuersa, & p. 3. vers. neque obstat.*

2. An autem sit maximum peccatum? Breuiter respondeo esse maximum inter ea, quæ virtutibus moralibus opponuntur. At est inferius vitiis, quæ Theologicis virtutibus aduersantur: sic *Suarez lib. 2. de superstit. cap. 6. num. 15.* Notanter dixi idololatriam esse cultum, quo honorem Deo debitum creaturæ exhibes, qua posita exhibitione quantum in te est, concilias creaturæ existimationem Deo debitam; si quidem nulla alia via conciliatur hæc æstimatio, quam illius cultus exterioris exhibitione. Quocirca non video, quomodo sine voluntate attribuendi creaturæ honorem debitum Deo, idololatria esse possit; tametsi possit esse sine voluntate, vt de facto creatura consequatur illo cultu æstimationem Deo debitam; imo potest esse idololatria cum voluntate contraria, qualem solent habere Catholici, qui metu mortis signa adorationis idolis exhibent, non ex affectu honorandi idolum, & conciliandi ei diuinam æstimationem, sed ex affectu fugiendi mortem imminentem, si illa adorationis signa non exhibent: vt latius expendit *Suar. t. 1. de Relig. lib. 2. de superstit. toto cap. 4.*

3. Quando idololatria contingit cum hæresi, pœnas hæretici incurris, si absque hæresi nullam ipso iure contrahis: at venis puniendus arbitrio iudicis pro qualitate criminis, vt latius diximus, cum de pœnis hæreticorum, & illorum, qui de hæresi suspecti sunt, sermonem fecimus.

***

PVNCTVM III.

Quid sit diuinatio, quotuplex, & quale peccatum.

1. *Dæmon futura contingentia pendentia à libera voluntate certò cognoscere non potest.*
2. *Futura à causa naturali necessariò prouenientia bene cognoscere potest.*
3. *Varijs modis homines instruunt, & occulta docent dæmones.*
4. *Expenditur definitio diuinationis.*
5. *Duplex est diuinatio, & vtraque grauissimum peccatum.*
6. *Quod intelligitur, cum seriò medijs illis vanis vteris, quid si ioci causa, vt experiaris, quid casu accidat, raro à mortali excusatur, esto plures contra sentiant.*
7. *Obseruare somnia, auguria, &c. non vt certa, sed vt contingentia non videtur mortale vna, vel altera vice, secus si frequenter.*
8. *Non videtur graue peccatum, si cum alio pactum ineas, vt præmoriens superstiti appareat, Deo id concedente, moniturus de sua salute, raro tamen à culpa veniali excusatur.*
9. *Inuocatio dæmonis tam expressa quam tacita multiplex est, pro multiplicitate rerum, quæ ad diuinationem assumuntur.*
10. *Tacita, & expressa inuocatio non videtur specie differre.*
11. *At in confessione declarare debes, quomodo diuinaueris.*
12. *Omnis diuinatio siue tacita, siue expressa ad superstitionem pertinet.*
13. *Superstitio procedens ex pacto expresso cum dæmone plures malitias habet.*

1. PRæmittendum est dæmonem futura contingentia à libera voluntate pendentia certò cognoscere non posse, iuxta illud *Isai. 41. Annunciate nobis, quæ futura sunt, & dicemus, quod Dij estis vos.* Item neque certò cognoscunt cogitationes, & affectiones hominum internas in voluntate residentes; iuxta *illud 2. Paralipom. 6. Tu solus nosti corda hominum.* Verum etsi hæc certò non cognoscant, probabilissimè tamen ea coniectant. Tum quia causas naturales omnes, & vim earum perfectissimè norunt. Tum quia norunt hominum affectiones, & naturales eorum inclinationes. Tum quia maxima experientia pollent, & memoria retinent quid ex quo communiter sequatur. Tum quia sagacissimi sunt, & Deo permittente hominum phantasma vatijs vijs perturbant.

2. Secundò præmitto futura, quæ à causa naturali necessariò proueniunt optimè dæmones prædicere possunt: quia eorum cognitio non excedit eorum naturam. Idem est de cognitione præsentium, quæ in actum externum prodierunt. Quapropter sciunt secreta consilia, furta, aliaque occulta peccata à voluntate prodeuntia.

3. Tertiò præmitto variis modis dæmones instruere homines posse, & occulta docere. Primò obiiciendo sensibus vera corpora aliunde asportata, vel à se fabricata, vel saltem obiiciendo similitudines corporum mediis, quibus responsum reddit, & homines instruit. Secundò formando in aëre aliquam vocem, quæ solùm à diuinatore audiatur. Tertiò immutando phantasiam, sensus exteriores, & his similia: cum enim dæmon æmulator sit diuinæ excellentiæ, omnes modos, quibus Deus suos seruos instruit, vsurpare conatur, vt hac ratione excellentiam diuinam atroget, & ostentet, & in iis omnes Doctores referendi conueniunt.

4. Diuinatio in præsenti est futurorum contingentium prædictio modo indebito: Sic *D. Thom. 2. 2. q. 95. art. 1. Azor. 1. p. instit. moral. lib. 9. cap. 12. q. 1. Valen. disp. 6. q. 12. p. 1. Sanch. lib. 2. in decal. cap. 38. n. 1. Suar. t. 1. de Relig. lib. 2. de superstit. cap. 7. n. 1. & 2. Lessius, lib. 2. de iustit. cap. 43. dub. 5. à num. 21.* Notanter dixi, futurorum contingentium: quia in ipsorum prædictione specialiter diuinatio consistit, tametsi ad prædictionem cuiuscunque occulti, quod nulla humana vi cognosci potest, extendatur. Dixi indebitis modis; quia debito modo; scilicet ex diuina reuelatione futura prædicere non est diuinatio, sed prophetia. Debet ergo prædictio à diuina prouidentia minimè ordinatis comparari. Hæc autem alia esse non possunt, præter auxilium, dæmoniorumque instructionem. Nam excluso Deo, & Sanctis Angelis non est alius qui occultorum notitiam, & quæ vi naturæ non possunt cognosci, præstare possit. Ergo si ab alio, quam à Deo, eiusque Angelis, notitiam occultorum procuras, conuinceris à dæmone procurare.

5. Dupliciter hanc prædictionem procurare potes, & iuxta illam duplex est diuinatio alia quæ fit inuocatione expressa dæmonis, & hæc verbis, & factis fieri potest. Verbis, si verbis expressis eum inuoces; factis, si facta vsurpes, quibus scis dæmonem respondere. Alia diuinatio, qua procuras occultorum prædictionem tacita dæmonis inuocatione, & hæc contingit, cum vana verba, & facta vsurpas ad illius prædictionis consecutionem. Dicuntur autem vana; quia ex se non valent notitiam illorum effectuum præstare; eo quod cum effectibus nullam habeant connexionem: si igitur hæc vsurpes ad aliquos effectus cognoscendos, videris sanè velle à dæmone notitiam habere: cum enim vanis verbis, & factis nullus alius nisi dæmon moueri possit ad prædictionem illam concedendam; quia non sunt media apta, quibus Deus, bonusque Angelus moueatur, neque eius bonitatem decent; conuinceris sanè illa vsurpans velle à dæmone prædictionem illam obtinere, cui hæc vana, & futilia complacent. Neque valet dicere te nolle à dæmone edoceri; & cum illo pactum inire, si factum vsurpas, cui nullus alius, nisi dæmon se immisceet. Nam facto ipso opem dæmonis implotas, quantumuis verbis contrarium dicas; vt bene dicit *Lessius lib. 2. cap. 43. dub. 8. num. 52. Sanch. lib. 2. in decal. cap. 38. num. 4. Suarez lib. 2. de superstit. cap. 9. num. 13. & seqq. Bonac. disp. 3. de primo decal. precep. quæst. 5. punct. 3. num. 6.* Vnde hæc inuocatio siue expressa, siue tacita grauissimum peccatum est, neque leuitatem materiæ admittit, eius autem malitia in eo sita est, quia hac expressa, vel tacita inuocatione vis amicitiam cum iniquissimo inire, eiusque discipulum esse, quod est quoddã genus proditionis, & apostasiæ: Sic *Caietan. 2. 2. q. 95. art. 2. Suarez lib. 2. de superstit. cap. 7. n. 10. & cap. 9. n. 13. & 16. Sanch. lib. 2.*

lib. 2. cap. 38. num. 4. & 5. Lessius lib. 2. cap. 43. dub. 5. num. 2?.

6. Aduerto tamen supradicta procedere, cum seriò medijs illis vanis vteris ad prædictionem occultorum habendam: nam si illis medijs vtaris ioci causa vt experiaris quid casu accidat, quidve tale signum designet, credens totum esse futile, & inane, communiter Doctores existimant neque esse superstitionem, neque excedere culpam venialem: Sic *Valen. 2. 2. disp. 6. quæst. 12. p. 4. Delrius, lib. 4. disquisit. mag. cap. 2. quæst. 4.* Sanchez alios referens *lib. 2. cap. 38. num. 20. Bonacin. disp. 3. de primo decal. precep. quæst. 5. p. 3. num. 17. Suar. t. 1. de Relig. lib. 2. de superstit. cap. 9. n. 11. & alij apud ipsos.* At credo rarò à mortali hunc vsum excusari; quia compertum tibi est illa media improportionata esse ad significandum occultos effectus. Ergo cum tentas videre quid ex illis accidat, quidve significent, tentas experiri, an de facto se dæmon illis immisceat, & consequenter tentas cum dæmone Societatem habere, quod etiam ex ioco videtur graue peccatum.

7. Existimarem autem regulariter solùm esse veniale peccatum obseruare vna, vel altera vice, somnia, auguria, aruspicia, sortes, & similia, non vt certa signa futuri euentus, sed vt contingentia; quia certam fidem iis superstitionibus non præstans, non videris perfectè superstitiosus; tametsi in periculo verseris. Dixi obseruare somnia, auguria vnâ, vel alterâ vice: si enim communiter hæc obseruares, & iuxta illas actiones dirigeres, non dubito te grauiter peccaturum, quantumuis dicas illis fidem non habere; quia factis illis denotas credere; aliàs nó ita efficaciter ad illarum normam actiones componeres. Sic *Caietan. in sum. verbo somniorum obseruatio. Nauarr. sum. cap. 11. num. 33. & 37. Azor. lib. 9. cap. 17. fine, Sanch. lib. 2. in decal. cap. 38. n. 21. & 22. Suar. lib. 2. de superstit. cap. 13. n. 25. Bonac. disp. 3. de primo decal. præcepto, q. 5. p. 3. n. 18.*

Ex quo fit à fortiori te non peccaturum, si abstineas ab aliqua actione non præcepta ob somnium, vel casum aliquem contingentem, quoties dubius es, an somnium, vel casus ille contingens fuerint à diuina prouidentia in signum futuri euentus ordinata; quia tunc videris prudenter operari. At debes fundamentum huius dubitationis habere non futile, & inane, sed firmum: alias saltem venialiter peccabis; sic *Suar. cap. 10. n. 6. Sanch. lib. 2. decal. cap. 38. n. 21. fine.*

8. Fit secundò te non peccare grauiter, si cum alio pactum ineas, vt præmoriens superstiti appareat (Deo id concedente) moniturus de sua salute, quia nihil intendis ope dæmonis cognoscere. At rarò à culpa veniali tale pactum excusabitur. Tum ob curiositatem vanam, tum ob periculum deceptionis, quod sæpè in his apparitionibus solet contingere. Quare iure optimo hos curiosos reprehendit *Martin. del Rio lib. 2. disquisit. mag. q. 26. sect. 7. Bonac. disp. 3. de primo decal. præcepto q. 5. p. 3. n. 3. in fine, Sanch. cap. 38. num. 25.*

9. Rursus inuocatio dæmonis tam expressa, quam tacita multiplex est pro multiplicitate rerum, quæ ad diuinationem assumuntur, de quibus latè *Delrius lib. 4. disquisit. mag. cap. 2. quæstion. 6. & 7.* Breuiter tamen eas enumerant *Sanch. n. 12. Lessius n. 25. Suar. cap. 8. in princ. & cap. 9. n. 5. Azor. cap. 12. & seqq.* sed quia in specie morali non differunt, superuacaneum duxi ea nominare. Non enim differt in genere moris diuinare per aquam, per ignem, per astra, per somnia, per sortes, tametsi in genere entis detur differentia: sicuti furtum auri non differt à furto argenti in genere moris: sic *Azor. 1. p. lib. 9. cap. 12. q. 3. Suar. t. 1. de Relig. lib. 2. de superstit. cap. 9. n. 5. & cap. 10. n. 2. & 3. Sanch. lib. 2. in decal. cap. 38. n. 14. Bonac. disp. 3. de primo decal. præc. q. 5. p. 3. n. 20.*

10. Solum inter inuocationem tacitam, & expressam est difficultas; an sit aliqua differentia specifica necessariò in confessione manifestanda? Ratio difficultatis est; quia idem iuris est taciti, ac expressi: *leg. de quibus, in fine, ff. de legibus, & leg. cum quid, ff. si certum petatur*, & latè *Eberardus loco ab expresso ad tacitum n. 1.* Professio enim tacita, & expressa non differunt. Et idem est de consensu in quolibet contractu. Et confirmo. Tota malitia diuinationis consistit in voluntate impetrandi à dæmone, quod fuerat à Deo expostulandum: sed hæc voluntas eadem est, siue verbis id postules, siue factis. Item cum vteris factis, quibus scis dæmonem se immiscere, censeris expressè dæmonem inuocare: sed eadem malitia videtur esse, cum vteris factis, quibus scis nullum alium nisi dæmonem se immiscere posse; tametsi nescias, an de facto dæmon se illis immixturus sit. Ergo tacita inuocatio non differt ab expressa. Ergo non teneris hoc in confessione exprimere, sed satisfacies, si dicas te in diuinando mortaliter peccasse: & ita tenet *Victor. sum. vbi de confess. n. 176. fine.* Adde, esto, tacita inuocatio ab expressa differat; differt tamen sicut imperfectum à perfecto, quod non arguit diuersitatem specificam, sed gradualem maioris, vel minoris grauitatis, vt dicit *Sanch. cap. 38. n. 14. Suar. lib. 2. de superstit. cap. 10. n. 1. Bonac. p. 3. n. 20. & fauet D. Th. 2. 2. q. 95. art. 3. ad 1.* dicens: multo grauius est dæmones inuocare, quam aliqua facere, quibus dignum sit, vt se dæmones ingerant. Non enim dixit diuersum esse specie, sed esse grauius; quasi iudicans grauitatem esse intra eandem speciem. At est satis probabilis sententia neminem obligatum esse circunstantias aggrauantes intrà eandem speciem in confessione manifestare. Ergo erit probabile non esse obligatum manifestare expressam dæmonis inuocationem.

11. Cæterùm credo, te obligatum esse manifestare pactum expressum: Sic *Sanch. Suar. Bonac. locis allegatis* id tanquam certissimum reputantes. Ratio ea videtur esse: quia in confessione manifestare teneris non solùm distinctionem specificam peccatorum, sed & numericam. At cum voluntatem habes expressam dæmonem inuocandi, distinctum peccatum est, ac est illud, quod committis tacita inuocatione; quia in tacita inuocatione solùm hæc voluntas virtualiter adest non formaliter, sed voluntas formalis à virtuali est numero distincta. Ergo teneris in confessione has voluntates distinguere. Neque obstat ratio contraria. Fateor non differre specie tacitam inuocationem ab expressa: at quia numero differt manifestanda est.

12. Deinde est difficultas; an omnis diuinatio siue tacita, siue expressa ad superstitionem pertineat? Negat *Valen. 2. 2. disp. 6. q. 12. p. 3. in princip.* indicat *Lessius lib. 2. de iustit. cap. 43. dub. 5. n. 28.* Mouentur; quia superstitio consistit in voluntate attribuendi creaturæ diuinum honorem: at sola diuinatio futurorum contingentium pendentium à causa libera ad Deum pertinet. Ergo sola hæc diuinatio superstitiosa est. Et confirmo, cum à dæmone petis scientiam alicuius occulti effectus præsentis, non petis aliquid quod eius potestatem excedat, ergo nullam illi tribuis diuinitatem. Ergo neque superstitionem committis, tametsi grauissimè pecces. Cæterùm probabilius est veram esse superstitionem: Sic cum *Diuo Thoma 2. 2. quæstion. 95. artic. 2.* docet *Caietan. ibi in fine, Suar. lib. 2. de superstit. cap. 8.* à num.

à num. 16. Sanchez lib. 2. in decal. cap. 38. à num. 9. Ratio est; quia ex proprio diuinitatis iure vult Deus, vt creaturæ omnes ad ipsum confugiant, in eóque fidant. Qui ergo illo relicto confugeret ad suum inimicum, in eoque confideret, plane eius iuri diuino derogaret, & quod illius proprium est vellet inimico tribuere. Ergo committit superstitionem, & tacitam idololatriam: & per hæc patet solutio contrariæ rationis.

13. Notandum tamen est cum *Suarez lib. 2. de superstit. cap. 8. à numer. 22. Sanchez lib. 2. in decal. cap. 38. numer. 26. Lessio lib. 2. de iustit. cap. 43. dub. 5. n. 28.* Superstitionem procedentem ex pacto expresso cum dæmone plures malitias adiunctas regulariter habere: habet namque speciem idololatriæ, si eum tanquam quid diuinum recognoscas; hæresis speciem, si eum talem esse credas; vanitatis, & superbiæ, si ad conciliandam opinionem vulgi iis superstitiosis mediis vtaris. Quapropter confessarij in horum examine diligentes esse debent, vt eorum malitiam, & peccati circunstantias plenè cognoscant.

PVNCTVM IV.

Qua ratione diuinatio per astra absque expressa inuocatione dæmonis licita sit?

1. *Ex astris prædicere naturales effectus, nullum est peccatum.*
2. *Idem est de temperamento, conditione, qualitate, & inclinatione cuiusuis viuentis.*
3. *Sed hi effectus certò prædici non possunt: sed sub quadam probabilitate.*
4. *Ex astris euentus ex libera hominis voluntate pendentes, vel occultos effectus praenunciare superstitio est.*
5. *Quid si non certò, sed probabiliter prænuncientur? Affirmandum est superstitionem esse.*
6. *Secus verò, si solùm coniecturaliter.*
7. *An hæc coniecturalis, & tenuissima prædictio stante motu proprio Sixti V. prohibeatur? Affirmant aliqui.*
8. *Probabilius censeo non prohiberi.*
9. *Satisfit oppositis rationibus.*
10. *Quid dicendum de Zahoris? Approbatur doctrina Sanch.*

1. DVplex genus effectuum ex astris prædici potest, aliud est effectuum naturalium, aliud contingentium. Si ex astris prædicis naturales effectus, scilicet serenitatem, vel tempestatem, pluuiam, vel grandinem, peccatum superstitionis non committis; quia negari non potest ipsos orbes cælestes horum effectuum causas esse, & licet excedas in prædictione, quia plus certò eos prædicis, quam ex astris colligi possunt, ex se secluso damno aliquo extrinseco peccatum mortale non erit, sed veniale tantum, vitium imprudentiæ, temeritatis, seu mendacij. Sic *Sanch. lib. 2. in decal. cap. 38. num. 29. fine, Suar. t. 1. de Relig. lib. 2. de superstit. cap. 11. num. 5. & 12.*

2. Idem quod dictum est de ijs effectibus dicendum est de temperamento, conditione, qualitate, & inclinatione cuiusuis viuentis: si enim ex astris prænuncies aliquem superbiæ, arrogantiæ, iræ, aliisque passionibus esse subiectum, non peccas grauiter; quia ex influentia astrorum in natiuitate cuiusuis contingentium hæ inclinationes magna ex parte proueniunt.

3. At hi effectus certò prædici non possunt, sed quadam tenuissima probabilitate. Tum quia aspectus astrorum necessarius ad horum iudicium ferendum perfectè non cognoscitur, tum quia ab aliis causis præter astra dependent. Tum quia sæpè impediuntur. Quis enim non videt ferè impossibile esse, vt quis cognoscat aspectus astrorum, qui in puncto natiuitatis regnant, cum eorum motus ita velocissimus sit, & quolibet puncto varientur. Adde, esto cognosceres aspectus astrorum in puncto natiuitatis regnantes, non tamen cognoscere potes astra regnantia in puncto conceptionis, sed ad temperamentum viuentis non minus, imo potius efficacius conducunt astra conceptionis, quàm natiuitatis; quia fœtus tenerior est, & facilior penetratu. Item inclinatio, conditio, & temperatura viuentis non tam ex astris colligi debet, quam ex temperatura parentum, & alimento, quo nutritur, sicuti sub eisdem astris semen terræ bonæ mandatum vberem fructum reddit, mandatum verò terræ incultæ nullum producit. Ergo summa est imprudentia ex solis astris velle inclinationes hominum certò prænunciare: & ita tenet & optimè probat *Suar. illo c. 11. n. 9. Sanch. lib. 2. cap. 38. num. 29. Lessius lib. 2. cap. 43. dub. 6. à num. 32.*

4. Si autem ex astris euentus ex libero hominis arbitrio pendentes, aut effectus occultos prænunciare velis, superstitionem committis. Quapropter non licet ex astris prædicere futura bella, contentiones, æmulationes: item neque certum morbum tibi esse euenturum, neque periculum mortis incursurum, neque matrimonium celebraturum, iter facturum, dignitatem consecuturum, & his similia: quia hæc omnia ex voluntate libera pendent, ac proinde ex astris prænosci nequaquam possunt. Idem iuris est de furtis occultis, alijsque hominum actionibus, quæ humana industria inuestigari non possunt, si ea per astra inuestigare tentes, peccatum grauissimum superstitionis committis: Sic omnes doctores cum *D. Thom. 2. 2. quæst. 95. art. 5.* & constat ex illo *Deuteronom. 18.* Gentes istæ, quarum possidebitis terram, augures, & diuinos consulunt, tu autem aliter à domino Deo tuo institutus es. Et *Ieremias cap. 10. A signis cæli nolite metuere, quæ timent gentes, quia leges populorum vana sunt.* Ex iure autem canonico constat hoc esse peccatum: ex *cap. illos, 26. quæst. 2. cap. igitur 26. quæst. 3. cap. non liceat, 26. quæst. 5. & alijs, & ex Bulla Sixti V. contra Astrologos*: Ex iure autem ciuili constat, ex *leg. nemo & leg. etsi, Cod. de maled. & Mathematic. & leg. Mathematicos, Cod. de Episcopali audientia.* Ratio est; quia astra esse non possunt causæ naturales horum effectuum; alias non essent liberi. Neque etiam esse possunt eorum signa naturalia ob eandem rationem. Restat ergo, vt solùm esse possint signa ad placitum: Sed hoc videtur impossibile, cum astra vniformiter procedant, & effectus in mundo contingentes diuersissimi sint; vt patet in Iacob, & Esau, qui esto simul nati sint, diuersas inclinationes, mores, & facta præstiterunt. Ergo idem signum non potest hæc diuersa significare, nisi signum sit æquiuocum: & admisso gratis esse signa ad placitũ futurorũ euen

euentuum, certum est humana industria id cognosci non posse: vnde enim cognoscere potes esse imposita ad significandum futurum euentum contingentem. Restat ergo, vt ea possis cognoscere auxilio Dei, vel ope dæmonis. Deus autem, vt sæpè dictum est non se immiscet his vanis, futilibus, falsisque regulis Astrologiæ. Ergo ope dæmonis ea cognoscis. Non quia ipse dæmon ex astrorum aspectu colligat quid homo liberè facturus sit, hoc enim est impossibile: sed quia ipse dæmon, vt artem suam commendet, & discipulos ad se pertrahat in malumque confirmet sub regulis Astrologiæ futura prædicit, quæ tamen ipse, vt sic prædicta succedant, manum apponit. Quare illis regulis vtens ad occulta cognoscenda, tacitè saltem dæmonis auxilium inuocat.

5. Quocirca solùm est difficultas; an liceat ex astris hos futuros euentus, & occulta facta prædicere non certò, sed probabiliter tantum. Affirmat *Caietan. 2. 2. q. 95. art. 5. paulò post principium, vers. in articulo eodem, & in fine, Valen. disp. 6. q. 12. p. 3. vers. iam verò, Martin. Delrio lib. 4. disquisit. mag. cap. 3. q. 1. concl. 2. Tolet. lib. 4. sum. c. 15. n. 6.* Et moueri possunt; quia naturaliter vnusquisque suam naturalem propensionem, & inclinationem sequitur, sed ad hanc inclinationem astra non leuiter conducunt. Ergo ex illis saltem probabiliter vniuscuiusque facta enunciari possunt.

Dicendum ergo est: ex solis astris hæc prænunciare absolutè, tametsi non certo prenuncietur, est superstitio; quia ex astris humana industria deduci non potest cognitio probabilis horum euentuum. Tum quia non possunt omnia astra concurrentia cognosci, & quæ cognoscuntur, imperfectissimè cognoscuntur. Tum quia astra non sunt causæ immediatæ liberorum effectuum, sed ad summum naturalium inclinationum. Tum quia ab aliis causis sublunaribus eorum influentia sæpissimè impeditur. Tum & præcipuè quia contra propriam propensionem, & inclinationem peruersam vnusquisque Dei auxilio adiutus procedit. Non ergo ex regulis Astrologiæ inuestigari potest cognitio probabilis; aliàs non diceret *Ieremias capit. 10. A signis cœli nolite timere; quæ timent gentes, quia leges populorum vanæ sunt:* nam si ex astris cognitio probabilis futurorum euentuum haberi posset, neque essent vanæ leges populorum, sed prudentes; neque irrationabile, & vanum, sed potius prudens illa timere. Cum ergo ex solis astris cognitio probabilis haberi non possit, restat, vt illam habeas ex doctrina dæmonis, & eius auxilio: cum ex Dei reuelatione clarum sit illam non haberi: Sic *Valen. 2. 2. disp. 6. quæst. 12. p. 3. vers. si autem huiusmodi, Martin. Delrio lib. 4. disquisit. mag. capit. 2. quæst. 3. Suar. tom. 1. de Relig. lib. 2. de superstit. capit. 11. num. 31. Sanchez lib. 2. decal. cap. 38. num. 33. Lessius lib. 2. cap. 43. dub. 6. n. 42.*

6. Dixi, si ex solis astris hæc prænuncientur probabiliter: nam si solùm tenuissima coniectura, & quæ inclinationem ab astris impressam non excedit, non videtur superstitio esse, vt supponunt supradicti Doctores; at hæc coniectura cum tenuissima sit, non est sufficiens ad iudicium de euentu futuro absolutè ferendum. Quod si non solùm ex astris, sed etiam ex aliis circunstantiis temperaturæ hominis, & conditionis, & consuetudinis in operando satis notæ prænuncientur futuri euentus probabiliter, non videtur superstitio esse; quia non absolutè, & infallibiliter prænunciantur, sed sub illa coniectura, & probabilitate, quæ in tali complexo causarum videtur contineri. Sic *Suar. & Sanch supra.*

7. Maior autem dubitatio est; an ex motu Sixti V. etiam hæc prædictio coniecturalis quantumuis tenuissima prohibeatur, non solùm pro foro externo, & iudiciali, sed etiam pro foro conscientiæ? Affirmat *Sanch. lib. 2. cap. 38. n. 34. Salas 1. 2. q. 9. art. 5. tract. 5. disp. 2. sect. 3. n. 36. Iacob. de Graffis lib. 2. suarum decis. cap. 5. n. 19.* quibus videtur consentire *Farinac. de hæresi q. 181. n. 59.* Probant; quia Sixtus V. statuit, vt contra facientes iudicia, & natiuitates hominum, quibus de futuris contingentibus successibus fortuitisque casibus, aut actionibus ex humana voluntate pendentibus aliquid euenturum affirmare audeant, etiamsi id certò non se affirmare asserant, aut protestentur, &c. inquirant inquisitores, & procedant, & in eos seuerius Canonicis pœnis, & aliis eorum arbitrio animaduertant. Ergo quæcunque affirmatio etiam coniecturalis videtur prohiberi. Deinde quia in supradicto motu excipitur solùm cognitio astrorum, quæ Agriculturæ, nauigationi, & rei medicæ deseruire potest, sed exceptio firmat regulam in casibus non exceptis. Ergo cognitio futurorum euentuum quæcunque sit prohibita est. Neque valet dicere hanc cognitionem Agriculturæ, nauigationi, & medicinæ deseruientem excipi, quia hæc certa haberi potest, futurorum autem euentuum incertissima. Nam etiam pro nauigatione, Agricultura, & medicinæ arte incerta est ex astris cognitio. Item hic modus prædicendi futura etiam sub dubio præbet non leuem occasionem deceptionis: putant enim audientes sub illa dubitatione proferri ad dissimulandam malitiam diuinationis; non quia de facto vera non putentur, quæ ab ipsis prædicuntur.

8. Nihilominus mihi probabilius apparet hanc coniecturalem, dubiam, tenuitissimamque prædictionem in supradicto motu proprio non prohiberi: quia in ipso motu proprio nulla de nouo fertur prohibitio, sed quod iure diuino, & canonico prohibitum erat, denuò prohibetur, vt constat ex toto proœmio illius constitutionis, & præcipuè ex illis verbis: Nos igitur, qui pro nostri pastoralis officij munere fidei integritatem inuiolatam conseruare debemus, & animarum saluti prospicere, quantum diuina gratia adiutrice possumus, ex paternæ charitatis visceribus optamus, damnantes, & reprobantes omne genus diuinationum, quæ *diabolo authore* ad fidelium deceptionem à prædictis curiosis, vel perditis hominibus fieri solent. Ecce quomodo solùm perniciosam diuinationem à diabolo inuentam prohibere Pontifex intendit: & tradit optimè *Caietan. 2. 2. q. 95. art. 5. Valen. disp. 6. q. 12. p. 1. in fine.* Ergo coniecturalem solùm prædictionem futurorum euentuum non intendit Pontifex prohibere. Adde: hæc coniecturalis, & dubia prædictio futuri euentus, non est prædictio illius absolutè, sed solùm est prædictio illius sub quadam tenuissima coniectura contingenti, quod potius est prædictio contingentiæ, quam effectus, & ita hanc prædictionem in foro conscientiæ licere sentire videtur *Suar. t. 1. de Relig. li. 2. de superst. c. 11. n. 30. Valen. 2. 2. disp. 6. q. 12. p. 1. in fine, & p. 3. col. 3. vers. si autē Martin. Delio disquisit. mag. lib. 4. c. 2. q. 3. & c. 3. q. 1.*

9. Neque obstant contraria. Fateor enim in foro externo puniendos esse Astrologos iudiciarios, qui futuros euentus, & res occultas manifestant, tametsi protestentur se non certo ea prædicere; quia saltem tanquam verosimilia, & probabilia manifestant, quod nullo modo fieri potest. Et quia præsumuntur ad occultandam suam malitiam ea forma prænuntiandi vti. Quocirca rarò à culpa mortali excusari potest quælibet ex astris coniecturalis prædictio quantumuis dubia; quia nunquam talis præsumitur, sed potius

creditur firmitatem habere. Ad confirmationem dico permissam esse Astrologiæ artem circa nauigationem, medicinam, aliasque res naturales, & prohibitam circa contingentia: at prædictio futuri euentus sub contingentia non videtur prædictio tam futuri contingentis, quam necessatij, cum non tam prædicat euentum, quam illius contingentiam. Adde in supradicto motu proprio permissam esse Astrologiæ artem circa temperaturam, inclinationem, & propensionem viuentis, vt expresè notauit *Suar. dicto c. 11. n. 12.* Ergo sola prædictio futuri euentus, vel occulti facti cum maiori certitudine, quam ex astris haberi potest, prohibita est. Ergo non illa tenuissima coniecturalis prædictio, quæ potius ex inclinatione, & temperatura viuentis, quam ex alio capite colligitur.

10. Ex iis infertur quid dicendum sit de his, quos Zahories vocant: & placet resolutio *Sanch. lib. 2. in decal. cap. 38. n. 37.* esse quidem superstitiosos, si visu corporis dicant se penetrare corpus opacum, quale est terra, & quæ ibi sunt abscondita cognoscere; quia cum hæc cognitio humana potentia fieri non possit, efficitur ope dæmonis haberi. At si ex effectibus sensibiliter apparentibus, vt ex aliqua herba, & vaporibus, aut exhalationibus naturaliter thesaurum, vel venam aquæ significantibus thesauros vel venas prædicant, superstitiosum non erit, quia non ex mediis improportionatis cognitionem inuestigant, neque aliquid quod humana potentia cognosci non potest prænunciant.

PVNCTVM V.

Quousque diuinatio per somnia licita esse possit.

1. *Expenduntur causæ somniorum.*
2. *Ex somniis temperaturas corporis, illiusque mores, & affectiones coniectare nullum est peccatum.*
3. *Inuestigare à qua causa somnia proueniant, an à Deo, vel malo spiritu, an ex dispositione corporis licitum est.*
4. *Sed nimis est difficile in hac re sententiam ferre.*
5. *Expenduntur aliquæ coniecturæ somniorum, quæ à Deo immittuntur.*
6. *Quoties probabile non est somnium esse à Deo, peccatum graue est ex illo prænotionem futuri euentus, vel alicuius effectus occulti colligere.*
7. *Credere aliqualiter somno, seu aliqualiter ex illo timere aduersum, non videtur graue peccatum.*

1. D. Thom. communiter receptus, 2. 2. q. 95. *art. 6.* quadruplicem causam somniorum enumerat: duplicem corporalem, & duplicem spiritualem. Corporales sunt, tùm interior, tùm exterior: interior, & præcipua causa naturalis somniorum est, dispositio, affectioque corporis humani: si enim abundat sanguine læta somnia contingunt, si abundat spermate, turpia repræsentantur, si atra bilis dominatur, tristia cogitat, si bilis flaua viget, pugnæ, rixæ, & lites se offerunt, si phlegma redundat, fontes, flumina, imbres, pratáque virentia occurrunt; si siti laborat, se bibere cogitat, si fame, epulas apprehendit: quæ omnia latè prosequitur *Gregor. Nyssen. lib. de hominis opificio, cap. 13. Isidor. lib. 3. sentent. 1. cap. 6. Gregor. lib. 4. Dial. cap. 48.* Exterior causa corporalis somniorum est corpus circumstans, vel cæli temperies, quæ aliquando solet dormientis phantasiam ita immutare, vt ad illius similitudinem somnia succedant. Spirituales verò causæ somniorum vna est intrinseca, alia extrinseca. Intrinseca est cogitatio præcedens in vigilia, & habitus ex ea genitus: causat enim in phantasia similes repræsentationes. Nã vt inquit *D. Aug. li. de spiritu, & anima c. 25.* Secundùm studia quæ quisque exercuit somniat, & solitarum artium simulacra in præsentia mentis impressa apparent in somnis. Extrinseca enim vel est bonus, vel malus spiritus: sæpè enim à spiritu bono somnia immittuntur, non solùm piis hominibus, vt Ioseph, Iacob, Danieli, & aliis, sed etiam sceleratis, vt Pharaoni, & Nabuchodonosor; aliquando à malo spiritu causantur: dæmon enim vim habet (Deo sic permittente) humores corporis permutandi & permiscendi: quibus sic permixtis, somnia sibi placita immittit: quibus sic positis:

2. Dico 1. nullum est peccatum ex somniis temperaturas corporis, illiusque mores, & affectiones coniectare; quia coniectas ex effectu causas, à quibus naturaliter prouenit: sic faciunt medici, vt humorem prædominantem infirmi cognoscant, vt constat ex *Hippocrate, lib. 6. epidemior. & lib. de insomniis, & Galeno, lib. de præsagio ex insomniis, & lib. 3. de locis malè affectis, cap. 4. sic Azor. 1. p. instit. moral. lib. 9. cap. 17. post princip. Lessius lib. 2. de iustit. cap. 43. dub. 8. n. 55. Nauarr. sum. cap. 11. n. 33. Sanch. lib. 2. in decal. c. 38. num. 49. Suar. t. 1. de Relig. lib. 2. de superstit. cap. 13. n. 6.*

3. Dico 2. Inuestigare à qua causa somnia proueniant, an ex dispositione corporis, an à Deo, vel malo spiritu licitum est: quia in hac inuestigatione solùm intenditur cuiusdam veritatis cognitio, quæ vtilis esse potest ad vitam componendam, exemploque antiquorum patrum somniorum causas inuestigantium id confirmari potest. Sic *Pereira, lib. 1. in Dan. q. 6. & de Magia, lib. 2. q. 7. Sanch. lib. 2. in decal. cap. 38. n. 50. & 51. Suar.* affirmans esse omnium *cap. 13. n. 6.*

4. Dico 3. Discernere à qua causa somnia proueniant, an à causa naturali, an à Deo, vel malo spiritu, difficillimum est: cum enim à qualibet ex his causis possit prouenire, quis valebit discernere, à qua somnium proueniat? *Suar. cap. illo, 13. n. 7. Valen. disp. 6. q. 12. p. 3.*

5. Dico 4. Ad coniecturandum an somnia aliquos futuros euentus significantia à Deo sint, aliqua media desumi possunt ex modo somniorum, ex dispositione, quam relinquunt, & ex fine ad quem impellunt: si enim somnia inhonesta sint, vel ad malum impellant, aut animum turbatum relinquant, tepidum, & indispositum ad virtutem: clarum est à malo spiritu immitti. At si somnia honesta sint, & promptiorem hominem reddunt ad benè operandum, indicium est à Deo prouenire; non tamen est certum, cum sæpè dæmon in Angelum lucis se transfiguret, vt facilius postea decipiat. *Valen. 2. 2. disp. 6. q. 12. p. 3. ad finem, Lessius lib. 2. cap. 43. dub. 8. n. 52. Bonac. disp. 3. de primo decal. præcepto q. 5. p. 3. n. 7. Sanch. cap. 38. n. 52. Suar. cap. 13. n. 24.* Euenire autem aliquando effectum, prout in somniis est repræsentatum, indicium non est fuisse à Deo somnium immissum. Tum quia casu euenire potuit. Tum quia sæpè dæmon procurat, vt sic eueniat, vt facilius possit hominem

minem decipere, iuxta illud *Deuter.* 13. Etiamsi dixerint vobis, & ita euenerit, non credatis. Quapropter consilio cõfessoris, vel viri prudentis in hac parte standum est, neque proprio iudicio fidendum, vt bene dicit *Sanch. cap.* 38. *n.* 52. *Suar. cap.* 13. *n.* 24. *Lessius cap.* 43. *dub.* 8. *n.* 51. Si autem confessor, vel vir prudens iudicium ferat probabile esse à Deo prouenire, poteris illi fidem habere, & secundùm illud operari. Sic *Suar. dicto n.* 24. *Sanch. n.* 52. Quod si facta inuestigatione adhuc dubium est an sint à Deo, reputanda esse à causa naturali, & nullam significationem habere; quod si aliquid significent, timendum est à dæmone immissa esse: quia Deus cum aliquid per somnium significare intendit, solet talibus circunstantiis somnium vestire; vt somniantem certum reddat de visione, *Suar. cap.* 13. *n.* 20. *Sanch. n.* 52.

6. Dico 5. Quoties probabile non est somnium esse à Deo, peccatum graue est ex illo prænotionem futuri euentus, vel alicuius effectus occulti colligere: Sic tradunt omnes Doctores suprà relati *Suar. n.* 25. *Sanch. num.* 53. *Lessius num.* 52. *Azor. lib.* 9. *c.* 17. *circa finem*, *Valen. disp.* 6. *q.* 12. *punct.* 5. *vers. tertio quoad somnia.* Ratio est; quia somnium non potest effectum illum significare, nisi ex impositione causæ superioris, scilicet Dei, vel dæmonis: si igitur probabile non est à Deo assumi ad significandum talem effectum, restat, vt à dæmone significationem habeat. Ergo ex tali significatione effectum prænuntiare est se disciplinæ dæmonis subijcere. Ergo peccatur grauissimè. Hinc fit grauissimum esse peccatum superstitionis, si per somniũ procures prænotionem futuri euentus, vel effectus occulti, qualiter procurabunt gentiles, se tali situ, & dispositione ad somnium præparantes, vt sibi occulta reuelarentur: procuras enim à dæmone instrui, tametsi dicas nolle ab eo instrui; sed à Deo, quia facto ipso, quod vanum est, dæmonem inuitas: sic *Suar. lib.* 2. *de superstit. cap.* 13. *num.* 20. *Sanch. lib.* 2. *decal. c.* 38. *n.* 53. *Lessius lib.* 2. *cap.* 43. *dub.* 8. *n.* 54. *Bonac. disp.* 3. *de primo decal. præcepto q.* 5. *p.* 3. *n.* 6.

7. Dico 6. Credere aliqualiter somnio, seu aliqualiter ex illo timere aduersum, vel sperare prosperum, non videtur graue peccatum, quia cum à Deo possit esse (tametsi regulariter non sit) occasionem præbet alicuius suspicionis. Sic *Lessius n.* 53. *Suar. n.* 25. Ex quo fit te absque peccato graui posse ob somnium habitum aliquando opus facere, vel omittere, modo non sit contra aliquod præceptum; Sic *Lessius, & Suar. suprà*, cum *Nauarr. cap.* 11. *n.* 33. *Caietan. verbo somniorum obseruatio.* Dixi aliquando: nam si continuo ex somnijs ad operandum mouereris, à peccato graui non esses excusatus; eo quod tunc conuinceris fidem somniis adhibere maiorem, quam par est. Sic *Lessius, & Suar. suprà.*

PVNCTVM VI.

Quousque diuinatio per sortes licita sit.

1. *Sortes mitti possunt ad aliquid faciendum, vel ad veritatem occultam cognoscendam. Vnde sortes aliæ sunt diuisoriæ, aliæ consultoriæ.*
2. *Sortes diuisoriæ licent excepto casu electionis Ecclesiasticæ.*
3. *Enumerantur plures casus, qui dirimi possunt sortibus.*
4. *Aliquando per accidens illicitæ sunt hæ sortes diuisoriæ.*
5. *Qua ratione in electionibus Ecclesiasticis hæ sortes prohibitæ sint, an inquam ex iure tantùm positiuo, an naturali?*
6. *Quid si duo æqualibus suffragijs eligantur ad beneficium, an hæc electio sortibus terminari possit? Negatiuè respondendum est.*
7. *Qua ratione lis beneficialis sortibus dirimi possit.*
8. *Non est prohibita electio per sortes ad officia ciuilia, & sæcularia.*
9. *Electio ad officia, & beneficia Ecclesiastica per sortes facta, an sit inualida? Sub distinctione respondetur.*
10. *Sortes consultoriæ licitæ sunt, si debito modo fiant.*
11. *Expenduntur conditiones necessariæ ad eorum honestatem.*
12. *Sortes diuinatoriæ semper sunt illicitæ.*
13. *In his sortibus diuinatoriis plura solent crimina misceri.*

1. AD duplicem finem sortes mitti possunt, vel ad aliquid faciendum, vel ad veritatem occultam cognoscendam. Ex quo duplici fine sortes distinguuntur. Aliæ vocantur diuisoriæ, aliæ consultotiæ. Quæ ad aliquid faciendum diriguntur: quia illis positis ius indiuisum, & ambiguum multis competens diuiditur, & vni illorum applicatur. Consultoriæ, seu diuinatoriæ sortes sunt; quibus Dei, vel dæmonis voluntas exquiritur, vt quid faciendum sit manifestent. Si Dei voluntas exquiratur, consultoriæ sortes dicuntur, si autem dæmonis, diuinatoriæ sortes appellantur. Quapropter triplices sortes Doctores distinguunt, diuisorias, consultorias, & diuinatorias: Sic *D. Thom.* ab omnibus receptus, 2. 2. *q.* 95. *art.* 8.

2. Dico 1. Sortes diuisorias per se licitas esse excepto casu electionis Ecclesiasticæ: sic post alios antiquiores docent *Azor.* 1. *parte instit. mor. lib.* 9. *c.* 21. *q. vn. Suar. de Relig. lib.* 2. *de superstit. c.* 12. *n.* 3. *Sanch. lib.* 2. *in decal. c.* 38. *n.* 57. *Lessius lib.* 2. *de iustit. c.* 43. *dub.* 9. *n.* 58. *Bonac. disput.* 3. *de primo decal. præcepto quæst.* 5. *punct.* 2. *num.* 12. Ratio est; quia huiusmodi sortes non assumuntur ad inuestigandum aliquid occultum, sed vt quis beneficium consequatur, quod multi habere non possunt. Hoc autem per se licitum est, & sæpè conueniens ad lites dirimendas. Debet tamen fieri ab eo, qui potestatem habet beneficium concedendi; quia sors non concedit beneficium, sed voluntas sortem mittentis illud concedit posita illa sortis contingentis conditione.

3. Hinc fit licitum esse controuersiam alicuius hæreditatis, legati, & similis sorte dirimi ex mutuo litigantium consensu; quia est quidam contractus æqualis, in quo vnusquisque cedit iuri prætenso, si sors alteri contigerit. 2. fit ex voluntate iudicis hanc controuersiam dirimi posse, tametsi litigantes renuant, dummodo hæreditas, vel legatum diuidi non possit, neque appareat quis vincat in iure: probat *textus in leg. si duobus Cod. communia delegatis.* ibi: sancimus in huiusmodi casibus; rei iudicem fortunam esse, & sortem inter altercantes adhibendam, vt quem sors prætulerit, is quidem habeat potestatem eligendi: &

leg. si cum ambo ff. de iudiciis, & aliis Suar. tom. 1. de relig. lib. 2. de superstit. cap. 12. n. 4 Sanch. lib. 2. in decal. c. 38. num. 57. Ratio est; quia iudex ex officio compellere potest, vt in illo contractu consentiant, si quidem alia via non suppetit ad controuersiam dirimendam. Tertiò fit licere sortibus eleemosynam vni ex pauperibus applicandam determinare, cui applicanda sit, *Sanch. lib. 2. cap. 38. num. 59. Suar. num. 17. Bonac. disp. 3. quæst. 5. p. 3. n. 12. Azor. lib. 9. cap. 21. q. vnica.* estque expressa sententia *August. lib. 1. de doctr. Christ. cap. 28.* quia nulli pauperum fit iniuria, cum æquale ius omnibus concedatur, si quidem singulis conceditur potestas integrè eleemosynam accipiendi. Quartò fit tempore persecutionis, & pestis sorte dirimi posse, quis religiosus, vel medicus corporibus, animabusque curandis attendere debeat, quisve recedere possit: sic *D. August. epist. 180. Bonac. Suar. Sanch. Azor. supra, Lessius cap. 43. dub. 9 num. 58.* Idem est, si sortes mitterentur quisnam esset ad Indos iturus *Suar. & Sanch. supra.* Quintò fit tempore tempestatis si necessum sit aliquos in mare proiici, ne omnes pereant, licitum esse inter se sortibus determinare, quinam sint proiiciendi: quia hac via sperat vnusquisque salutem consequi, aliàs miserè periturus: quod si ipsi inter se non consentiant, poterit dux nauis hanc sortitionem facere, quia in ea periculum omnium vitare intendit aliquorum ruina, quod communi bono expedit: sic *Martin. del Rio lib. 4. disquisit. mag. c. 4. quæst. 1. Sanch. lib. 2. in decal. cap. 38. n. 62. Bonac. q. 5. p. 3. n. 12.* Sextò fit cum plures digni sunt morte, neque expedit omnes punire, licitum, & conueniens est sorte determinare quinam sint necandi; quia in hac sortitione nemini fit iniuria, sed potius singulis fit fauor, quatenus spes datur euadendi mortem promeritam: sic *Sanch. n. 60. Lessius n. 58. Bonac. n. 12.*

4. Dixi in conclusione sortes diuisorias per se licitas esse; quia per accidens, & ex circunstantiis adiunctis aliquando sunt illicitæ. Primò sunt illicitæ ex parte intentionis, si ab astris speres feliciter euenturam; quia tunc magicam superstitionem committis cum expressa, vel saltem tacita dæmonis inuocatione: cum enim astra nullum influxum habere possint in sortem: efficitur te velle sortem à dæmone prouenire: sic *S. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. Martin. del Rio. lib. 4. disquisit. mag. cap. 4. quæst. 1. Sanch. lib. 2. cap. 38. num. 64. Suar. lib. 2. de superstit. cap. 12. num. 16.* Idem à fortiori est, si ope dæmonis speras sortem euenturã, vel quia ipse promisit, vel quia tu illum inuocas: sic *supra dicti doctores.* Si tamen euentus à fortuna spectetur, more gentilico diuinam prouidentiam excludente grauissimum est peccatum. At si à fortuna diuinæ prouidentiæ subiecta euentus spectetur, erit veniale peccatum, si absque vlla necessitate fiat; quia non decet absque rationabili causa hominem rationis compotem se fortunæ submittere. At si rationabilis causa intercedat, qualis esse potest honesta recreatio, & lucrum ad honestum finem directum nulla videtur culpa: *Suar. d. cap. 12. n. 16. Sanch. cap. 38. n. 65.* Secundò ex parte materiæ, si sortiaris super re aliena, & de qua disponere non potes; quia est iniustitia. Item si sortes mittantur ad officia inter dignos, & indignos, dignis fit iniuria: quod si omnes sint digni æqualiter, nulla erit iniustitia sorte determinare, quibus officia sint conferenda. Si tamen sint aliqui digniores, tunc esset culpa determinare sortibus electionem si dignior necessariò sit præferendus. *Sanch. n. 67.* Tertiò sunt illicitæ, vt si fraudibus vtaris in sortitione; tunc enim contra iustitiam peccas, neque potes sic obtentum retinere: cessat enim æqualitas in contractu, & consequenter voluntas contrahendi. Quapropter si ope dæmonis, vel alia via speciali fecisti tibi sortem euenire, restituere debes quidquid fueris consecutus. *Sanch. dicto cap. 38. num. 66.* Quartò sunt illicitæ sortes, si libris euangeliorum, aut rebus sacris vtaris in his sortibus mittendis; quia non sunt ad hunc vsum destinatæ: sic *Suar. num. 16. Sanch. num. 69. Bonac. num. 12. Delrio lib. 4. disquis. magic. c. 4. q. 1.* Subdũt tamen Sanchez, del Rio, Bonac. & bene non esse mortale, nisi in aliquo casu magna aliqua irreuerentia intercederet.

5. Insuper dixi sortes licitas esse excepto casu electionis ecclesiasticæ: nam in electionibus ecclesiasticis prohibitus est sortium vsus, *cap. ecclesia de sortilegiis:* ibi enim dicitur esse multum reprehensione dignum, quod sors in talibus interueniat, & in fine subiungitur sortis vsum in electionibus perpetua prohibitione damnamus. Ex quibus verbis satis colligitur omnem electionem tam ad beneficium, quam officium ecclesiasticum sortibus factam prohiberi. Tum quia est facta prohibitio verbis generalibus. Tum quia in *suprad. cap.* reprobatur electio compromissarij sortibus facta. Quæ videtur esse minima inter ecclesiasticas electiones. Tum quia hęc electio ideo prohibetur, quia per ipsam committitur compromissario electo potestas, & iurisdictio eligendi ad beneficium. Ergo signum est omnem electionem, per quam iurisdictio confertur etiam ad vnicum actum, si sortibus fiat esse prohibitam; & ita tenet plures alios referens *Suar. lib. 2. de superstit. dicto cap. 12. n. 5. Sanch. lib. 2. in decal. cap. 38. n. 71. & 72.* Sed an hæc prohibitio sit solum iure ecclesiastico, an naturali communis sententia tenet solo iure ecclesiastico esse: sic expressè *Valen. 2. 2. disp. 6. q. 12. p. 3. vers. ex eodem capit. Sanch. lib. 2. cap. 38. n. 81. Suar. lib. 2. de superstit. cap. 12. à n. 3.* Ratio est; quia nulla inuenitur deformitas aduersus ius naturale, si controuersia in rebus ecclesiasticis, sicut & in ciuilibus sorte dirimatur. Neque enim ius naturale vllam in hac parte facit distinctionem. Sed obiicies *textum in cap. ecclesia de sortilegiis* dicentem reprehensione esse dignum, quod sors in talibus interueniat. Ex quibus verbis infertur ante illum textum vsum sortium prohibitum esse; aliàs non esset reprehensione dignus, qui illis vteretur, sed nullum apparet antiquius ius positiuum sortium vsum in electionibus interdicens. Ergo signum est iure naturali prohiberi. Quod si dicas prohiberi tacitè vsum sortium in *cap quia propter, de electione*: vbi omnis alia forma eligendi prohibetur, & annullatur præter ibi præscriptam. Et cum ea quæ fit per sortes præscripta non sit, efficitur sanè hanc esse prohibitã. Obstat huic solutioni manifesta ratio. Tum quia ille textus nõ loquitur de omni electione, sed de electione episcoporũ, & aliorum prælatorũ iurisdictionem ecclesiasticã ad causas ciuiles, & criminales habentium. Ergo electio compromissarij sortibus facta non est aduersus prohibitionem dicti *cap. quia propter.* Ergo non erat multa reprehensione dignus, qui illis fuit vsus, si aduersus ius naturale non processisset. Respõdeo ideo vtentem sortibus in compromissarij electione esse reprehensione dignum; quia nouum vsum eligendi ad episcopalem dignitatem in ecclesia introducebat: non quia in *suprad. cap. quia propter* fuerit interdictus, solum enim interdicta fuit, & annullata electio ad episcopalem dignitatem, quæ non fuerit facta à maiori parte capituli, per vota secreta, vel quæ non fuerit facta ab iis quibus capitulum commiserit potestatem eligendi. Quod autem hæc commissiò sortibus fiat in *illo cap.* non videtur prohibitum, & expressè docet *Sanch. lib. 2. cap. 38. num. 83. in fine* contrarius iis quæ in numero antecedenti dixerat. At erat reprehensione dignus, qui illis vtebatur in hac compromissarij ele-

ctione

ctione, quia nouum vsum, tametsi vsque tunc non prohibitum eligendi introducebat.

6. Sed inquires; an supradicta prohibitio locum habeat, cum duo æqualibus suffragiis eliguntur ad beneficium, vel officium Ecclesiasticum? Videtur enim tunc posse electionem sortibus terminari. Tùm quia non suppetit aliud remedium aptius, cùm eligentes in vnum non consentiant. Tùm quia cessat periculum eligendi indignum, quæ fuit causa supradictæ prohibitionis, cum iam illi digni fuerint declarati. Tum quia sortes in tali casu non assumuntur ad electionem, quia hæc iam est facta, sed assumuntur ad illius determinationē. Tum quia in pluribus congregationibus est recepta consuetudo eligendi ad officia aliquos, non vt omnes officiis fungantur, sed vt inter illos sortes mittantur, quinam officium retinere debent. Ergo hæc electionis determinatio sortibus facta licita est. Sic *Glossa 26. q. 2. in summa verbo sortes*. At omnino tenendum est prohibitionem ad supradictum casum extendi: sic post alios antiquiores, quos allegant, docent *Sanch. lib. 2. cap. 38. num. 74. Suar. lib. 2. de superstit. cap. 12. num. 7.* Ratio est manifesta; quia dum suffragia æqualia sunt, nullus dici potest esse ad beneficium legitimè electus, quia debebat esse electus à maiore parte Capituli. Ergò cum Capitulum consentit, vt beneficium obtineat. & omnibus præferatur cui sors contigerit, iam mediis sortibus facit electionem. At in *suprad. cap. fin. de sortilegiis* prohibetur omnis electio sortibus facta. Ergo etiam hæc determinatio electionis, quæ vera electio est prohibetur. Neque obstant rationes contrariæ. Ad primum nego non suppetere aliud remedium: Remedium enim proprium est, vt superior electores compellat, vt intra certum tempus se conforment, sin minus electionem ad se aduocet; vt tradit *Glossa cap. duobus, penult. de rescript. in 6.* verbo *teneantur*. Ad secundum admitto cessare in illo casu periculum eligendi indignum; sed quia non cessat in genere, ea de causa non cessat prohibitio. Adde quousque à maiore parte Capituli quis electus fuerit non est declaratus dignus. Ad tertium nego non assumi sortes ad electionem: nam illa determinatio est vera electio; cum per illam beneficium conferri intenteretur à maiore parte Capituli. Ad vltimum dico, si talis vsus in aliqua Congregatione sit circa officia iurisdictionem Ecclesiasticam habentia præsumendum esse virtute alicuius priuilegij à sede Apostolica haberi, vel esse vsum circa officia nullam administrationem, iurisdictionemve Ecclesiasticam habentia. Aliàs illicita erit electio, quia verè illa determinatio electio est, & in generali prohibitione videtur comprehensa.

7. Secundò inquires; an prohibitum sit sortibus litem beneficialem dirimere. Plures pro & contra referunt *Sanch. lib. 2. decal. cap. 38. num. 77. & 78. & Suar. t. 1. de Relig. lib. 2. de superstit. cap. 12. num. 11.* Eorum tamen sententia mihi probatur. Primo enim dicendum est, vsum sortis ad componendam litem in causis beneficialibus prohibitum non esse; quia solùm in electionibus sunt sortes prohibitæ. At qui cedit liti, si sors sibi non contigerit, non eligit ad beneficium, sed desinit impedire eum, qui cum illo est electus. Ergo licet. Item ille cui sors fauet non accepit ex collitigante ius aliquod ad beneficium; quia non est in potestate collitigantis ius beneficiale in alium propria authoritate transferre. Ergo cessio litis non est propria electio. Ergo fieri potest absque prohibitione dicti *cap. fin. de sortilegiis*. Secundò dico non posse hanc sortitionem fieri propria authoritate collitigantium; quia in hac sortitione pactum, & obligatio cedendi liti interuenit. Sed omne pactum propria authoritate factum, quo via paratur ad beneficium simoniacum est, *cap. fin. de Pactis, & cap. quam pio 1. q. 1.* Ergo. Tertio dico necessariò authoritate iudicis hanc sortitionem faciendam esse, tum ob vitandum pactum simoniacum, tum vt possit beneficium accipere, cui sors contigit; quia illud accipere, non potest ex iure à collitigante, translato, sed ex iure quod iudex concedit posita collitigantis cæsione. Nec valet dicere illud accipere ex iure antè habito, quod impediebatur à collitigante; quia ius antè habitum non erat omnino certum, & indubitatum, vt suppono: aliàs esset manifesta iniustitia impedire, sed erat ius dubium, & incertum. Ergo ex vi illius non poterat beneficium accipere. Debet ergo tale ius firmari, quod priuata authoritate fieri non potest, sed authoritate iudicis. Secus verò est in aliis rebus temporalibus, quæ ex voluntate collitigantium transferri adinuicem possunt. Et in his conueniunt *Suar. & Sanch. suprà.*

8. Tertio inquires: an electio per sortes ad officia ciuilia, & sæcularia prohibita sit? Ratio dubitandi est; quia licet *textus in cap. Ecclesia, de sortilegiis* loquatur specialiter de electione compromissarij potentis eligere Prælatum. At in fine generaliter dicitur sortis vsum in electionibus perpetua prohibitione damnamus. Ergo non solum electio Ecclesiastica, sed etiam sæcularis prohibita censetur. Adde in electionibus sæcularibus, si per sortes fiat, idem esse periculum eligendi indignum, vel minus dignum, digno, vel digniori prætermisso. Quæ videtur fuisse ratio in Ecclesiasticis electionibus sortes prohibendi. Nihilominus communis est omnium sententia, solam electionē Ecclesiasticam sortibus prohiberi: quia *textus in c. Ecclesia* notanter dixit reprehensione dignum esse, quod sors in talibus interueniat, id est in iis, quæ ad Ecclesiam pertinent. Et licet in fine, cap. generaliter fuerit textus loquutus de electionibus, semper intelligendus est iuxta materiam subiectam. Neque obstat in electionibus sæcularibus idem esse periculum; quia hoc solum probat posse fieri prohibitionem, non tamen esse factam, & ita tradit cum *D. Thom. 2. 2. quæst. 95. art. 8. & Caietan. dub. 1. Archidiac. 26. quæst. 2. cap. 1. num. 1. Abbate num. 3. Hostiens. Cardin. Bella Mera, Antonin. & aliis pluribus, quos refert Sanch. lib. 2. in decal. cap. 38. num. 58. Azor. cap. 21. quæst. vnica, Suar. t. 1. de Relig. lib. 2. de superstit. cap. 12. n. 15. Tolet. lib. 4. sum. cap. 15. n. vlt. Martin. del Rio, lib. 4. disquisit. mag. cap. 4. quæst. 1. Bonacin. disp. 3. de primo decal. præcept. quæst. 5. p. 3. num. 12.*

Quartò inquires; an electio ad officia, & beneficia Ecclesiastica facta per sortes non solùm illicita sit, sed nulla? Affirmat nullam esse *Panormit. dicto cap. Ecclesia de sortilegiis, num. 5.* Primo; quia est facta contra decisionem illius cap. secundò, quia est facta contra formam *cap. quia propter de electione*, vbi electio aliter facta, quam ibi præscribitur, non valet. Dicendum tamen est, si sortibus eligatur Prælatus alicuius Ecclesiæ habens iurisdictionem tam in criminalibus, quam ciuilibus nulla est electio; quia non seruatur in ea forma præscripta in *dicto cap. quia propter*, & in hoc omnes conueniunt. At si sortibus eligantur compromissarij, qui hunc Prælatum nominent, & designent, valida est tam electio compromissariorum, quam Prælati nominatio. Quod autem compromissariorum electio valeat probat *textus in c. Ecclesia, de sortilegiis*: vbi Pōtifex ex gratia, & fauore confirmat electionem sic factam; cum potuerit illam cassare, non tamen denuo confert. Item in illo textu nullum

nullum est verbum indicans nullam esse talem electionem. Ex *cap.* autem *quia propter* non habetur electionem compromissarij sortibus factam esse nullam; quia de tali electione non loquebatur textus, sed de modo eligendi ipsum prælatum: imo potius ibi supponitur posse prælatum eligi per compromissarios, quod verò compromissarij suffragiis, vel sortibus electi sint, non deciditur. Ergo electio compromissarij sortibus facta nullibi annullatur. Ergo neque annullatur nominatio compromissarij: *sic Glossa in dicto cap. ecclesia, verbo ad gratiam, Suar. lib. 2. de superstit. cap. 12. num. 9. & 10. Sanch. lib. 2. cap. 38. num. 83.* Quod si electio ad officia, vel beneficia ecclesiastica præter prælationem sortibus fiat, valida est: sic *Suar. supra, & Sanch.* plures referens *n.* 84. quia nullibi inuenitur annullata talis electio. Nam in *cap. quia propter, de electione* solum est sermo de electione prælati iurisdictionem habentis, vt constat ex ipso textu. Et hæc de sortibus diuisoriis.

10\. Verum si de sortibus consultoriis loquamur. dicendum est per se licitas esse, si debito modo fiant, hoc est si fiant necessitate vrgente, & cum debita reuerentia, specialique Dei instinctu. Quia his conditionibus positis nulla apparet in sortibus malitia, sed potius religionis actus resplendet, vt probari satis potest exemplis tum veteris, tum noui testamenti, specialiter ex illo facto *Iosue* 7. qui sortem misit ad cognoscendum malefactorem occultum, & ex facto Apostolorum *Act.* 1. qui ad eligendum Sanctum Mathiam loco Iudæ sortem miserunt, & suffragatur ratio; quia in tali casu licitum est explorare diuinam voluntatem, vt aliquo signo quid sit agendum manifestet. At cum non appareat aliud signum aptius, quàm sortes, sortibus creditur diuinam voluntatem manifestandam esse, iuxta illud *Prouerb. 16. Sortes mittuntur in sinum, sed à domino temperantur.* sic ex omnium sententia tradit *Suar. lib. 2. de superstit. c. 12. n. 18. Sanch. lib. 2. in decal. cap. 38. n. 85. Lessius lib. 2. de iustit. cap. 43. dub. 9. n. 60. Bonac. disp. 3. de primo decal. præcepto q. 5. p. 3. n. 12.*

11\. Tres conditiones apposui, vt sortes consultoriæ licitæ sint, quasque supradicti doctores *Sanch. Suar. Lessius, Bonac. & alij* approbant. Ex quibus constat raro sortes licere posse; quia raro hæ conditiones adsunt. Prima & præcipua vt necessitate vrgente fiant: nam si alia via inuestigari diuina voluntas potest, imprudenter quis sortibus vtitur, & Deum in tali casu tentat, & periculo se exponit, vt à dæmone decipiatur. Quapropter talis vsus ab *August. epist.* 119. *c.* 20. reprehenditur, & à *Leone IV.* relato in *cap. sortes 26. q. 5.* sub anathemate prohibetur. Sortes (inquit) quibus cuncta vos vestris discriminatis prouinciis, quas patres damnauerunt, nihil aliud quam diuinationes, & maleficia esse decernimus. Quamobrem volumus illas omnino damnari, & inter Christianos vltra nolumus nominari, & ne exerceantur, anathematis interdicto prohibemus. Necessitas autem est, quando alia via subueniri non potest graui alicuius spirituali, vel temporali necessitati, aut quando ecclesia inde magnum est emolumentum habitura: sic *Siluest. verbo superstitio, q. 4. Margarita confessor. in primo præcepto fol. 58. Sanch. cap. 38. n. 85.* Secunda conditio, vt sortes consultoriæ liceant, est, vt cum debita reuerentia ad Deum mittantur: cum enim illis sortibus diuina exploratur voluntas, opus est, vt cum magna reuerentia fiat, & præmissa oratione, vt dixit *D. Thom. q. 95. art. 8 Suar. dicto c. 12. n. 25.* Defectus huius conditionis regulariter est solum venialis culpa, nisi magna adsit irreuerentia *Bonac. dicto p. 3. n. 14.* Ad idem est, ne in his sortibus mittendis sacris rebus vtaris ad res temporales, lucraque captanda: quia est quædam rerum sacrarum profanatio, *Sanch. n. 85. Bonac. n. 14. & alij apud ipsos.* Aduerto tunc etiam deficere primam conditionem necessitatis; ac proinde ex hac parte consultoriam sortem esse illicitam. Tertia conditio est, vt specialem Dei habeas instinctũ: hæc enim conditio necessaria est, si velis, vt Deus aliquo sensibili signo diuinam voluntatem sortibus manifestet. At si solum intendas, vt Deus per specialem suam prouidentiam sortes feliciter dirigat, necessarius non est tunc diuinus instinctus, sed sufficit fiducia magna, quam in diuina bonitate habere potes de talium sortium directione posita necessitate, & negotij honestate *Suar. dicto c. 12. n. 26. Sanch. c. 38. n. 87.*

12\. Tandem si de sortibus diuinatoriis loquamur, hæ semper sunt illicitæ, vtpote superstitionem continentes. Sortes enim neque causant effectum futurum, neque illum ex se significare possunt. Ergo si aliquando illud significant, id habent ex alicuius dispositione. Deus autem hanc significationem illis non dedit. Tum quia Deus non se vanis immiscet. Tum quia sæpe aliter res eueniunt, quam sortibus significantur. Restat ergo, vt à dæmone hanc habeant significationem. Ergo qui illam ex sortibus inuestigat, se disciplinæ dæmonis subiicit: sic *D. Thom.* receptus ab omnibus 2. 2. *q.* 95. *art.* 8. & constat ex *cap. si quis episcopus, cap. non licet, & aliis pluribus, 26. q. 5.* & pluribus exornat *Suar. dicto c. 12. n. 28.*

13\. Aduerto tamen in his sortibus diuinatoriis sæpè iniustitiam, aliaque grauia crimina præter superstitionem misceri. Si enim sortes mittas ad cognitionem alicuius occulti criminis, iniustitiam committis, tum inquirendo delictum medio ita improportionato, & fallaci; tum ob maximum periculum, quod sors in innocentem cadat; quia cum dæmon magis appetat damnum iustis, quam peccatoribus inferre, credi potest delictum peccatoris innocenti applicaturum: sic *Suar. dicto cap. 12. num. 29. Sanch. c. 38. in fine.*

PVNCTVM VII.

Quousque diuinatio ex elementis, ex animalibus, ex dispositione proprij corporis, aliisque rebus licita esse possit.

1. *Qui effectus naturales ex his absque superstitione prædici possunt.*
2. *Ex supra dictis coniectari in genere possunt bella, rixæ, & contentiones non certò, sed quadam tenuissima probabilitate.*
3. *Effectum contingentem prædicere ex iis absque speciali Dei fauore grauissimum peccatum est superstitionis.*
4. *Ex manuum lineis, ex physiognomia capitis bonam, vel malam coniectari fortunam graue est peccatum.*
5. *Idem est si eam coniectes ex fortuitis euentibus, tum animalium, tum hominum.*
6. *Aliquos dies infelices reputare, alios felices superstitiosum est.*

1\. EX varia elementorum mutatione, ex frequenti animalium cantu, volatu motu, ex proprio corporis habitu, & dispositione, effectus naturales, vt pluuiæ, imbres, serenitates, & similia prædici

dici probabiliter possunt; quia ex his signis prædicicitur causa naturalis horum effectum. Item ex physiognomia cuiusque coniectari aliquo modo potest eius temperies, naturales animi affectiones, bona, vel mala consuetudo. Quia coniectatur causa communis illorum effectuum. Neque in hac prædictione aliqua superstitio inuenitur; tametsi certius quam par est, hi effectus prædicantur, sed erit quædam imprudentia, & error in philosophia naturali commissus: sic communiter doctores cum *D. Thom. 2.2. quæst. 95. art. 7. Azor. tom. 1. instit. moral. lib. 9. cap. 14. 15. & 16. Lessius lib. 2. de iustit. cap. 43. dub. 7. num. 45. Bonac. de primo decal. præcepto disp. 3. q. 5. p. 3. n. 11. Sanch. lib. 2. in decal. cap. 38. n. 38. & 44.*

2. Ex supra dictis etiam signis coniectari in genere possunt bella, rixæ, & contentiones inter homines futuræ non certò, sed quadam tenuissima probabilitate; quia cum communiter homines inclinatiotiones sequantur, & ex illis signis colligatur causa ad hos effectus inclinans, prædici possunt probabiliter tales effectus: sic *Caiet. 2.2. quæst. 95. art. 7. Valen. 2.2. disp. 6. quæst. 12. p. 3. vers. similiter possunt Sanch. lib. 2. cap. 38. n. 39. Bonac. n. 11.*

3. Verum quoties tibi probabiliter saltem non constat aliqua ex superioribus signis assumpta esse à Deo ad aliquem effectum contingentem præsignandum, si ex illis talem effectum prænuncias, grauissimum peccatum superstitionis committis. Tum quia te committis ad dæmone edocendum, tum quia eius auxilium imploras, vt vera efficiat, quæ doces. Nam cum illa signa ex se tales effectus non significent; eo quod neque [illegible] illorum causæ, neque ab aliqua causa commun[illegible] [illegible]ueniant, restat, vt signa sint ex alicuius superioris directione. Hic autem non est Deus; quia non se vanis immiscet. Tum quia sæpè hæc signa fallacsa sunt. Ergo fatendum est dæmonem esse, à quo illa signa effectus contingentes significare possunt. Ergo ex illis talia prædicere, est se discipulum dæmonis profiteri. Est ergo grauissimum peccatum: sic *D. Thom.* receptus ab omnibus *2.2. q. 95. art. 7.* & expressè tradit *Lessius Sanch. Bonac. Valen. supra.* Neque obstat Ioseph *Genes. 44.* se coram fratribus laudans, quod non fuerit similis ei in augurandi scientia: si igitur augurium illicitum est, non se de illo laudaret Ioseph sanctissimus. Non inquam obstat; quia non de augurio illicito, sed licito se laudabat, scilicet de prophetia; eaque de causa dixit: an ignoratis, quod non fuerit similis mei in augurandi scientia, quasi diceret, alij augures, & diuinatores; quia ope dæmonis futura diuinant, fallaces sunt, neque omnia cognoscunt. Ego vero diuino fido auxilio, eiusque ope futura prædico. Quapropter nullus in augurandi scientia mihi similis est.

4. Ex his infero, grauiter te peccaturum, si ex manuum lineis, ex Physionomia capitis bonam, vel malam fortunam coniectes, esse inquam diuitem, vel pauperem, religiosum, vel sæcularem, sacerdotem, vel laicum, solutum, vel matrimonio alligatum &c. quia illa signa causa esse non possunt illorum effectuum, neque in illis signis tales effectus prædici possunt, nisi ex doctrina dæmonis: sic *Nauarr. sum. cap. 11. num. 31. Sanch. lib. 2. cap. 38. num. 47. Simanc. de catholic. institut. tit. 21. num.* 18. Vnde si serio de bona, vel mala fortuna ab Ægyptiana interroges, non est dubium ob rationem dictam te peccaturum mortaliter. At si non seriò, sed ioci causa, & ob vanum finem curiositatis absque periculo ei fidem adhibendi interroges (vt regulariter fit) peccatum solum erit veniale: sic *Nauarr. & Sanch. supra, & Bonac. disp. 3. de primo decal. precep. quæst. 5. p. 3. num. 11.* Quod si obiicias illud *Iob 37. Qui in manu omnium signat, vt nouerint singuli opera sua*, quibus verbis indicare videtur Deum in manu cuiusque bonam, vel malam fortunam signasse. Facilè respondetur, neque enim hunc sensum illa verba faciunt; quia Iob illis verbis solum significare intendit nutu Dei, eiusque prouidentia tantum niuis, imbrium, & pruinæ descendere, vt vnusquisque manum habeat ita torpentem, vt sit quasi quodam sigillo obsignata, & clausa non valens officio proprio fungi. Ex quo singuli possunt cognoscere quam inepti sint ad sua propria opera facienda, quantumque à Deo ipso pendeant; eaque de causa 70. transtulerunt, claudit Deus in manu cuiusque, vt sciat imbecillitatem suam. Vide *nostrum Pinedam in hunc locum, Lessium lib. 2. cap. 43. dub. 7. fine Azor. 1. p. instit. moral. lib. 9. cap. 16.*

5. Secundo infero ex fortuitis euentibus, tum animalium, tum hominum bonam, vel malam fortunam coniectare superstitiosum est; quia tacitè dæmon creditur, & eius auxilium imploratur: sic *Azor. lib. 9. instit. moral. c. 22. q. vni. Sanch. lib. 2. c. 38. n. 42.* Vnde coniectare felicem aut infelicē euentum ex cōtingenti animalis, vel funeris occursu, ex ruptione corrigiæ, ex sternutatione, ex repentino casu cum domo egreditur, ex offensione casus, aut lapidis, aliisque similibus superstitiosum est. Sæpè tamen à mortali excusatur hæc obseruantia, tum ob ignorantiam, & bonam fidem; tum ob dubium, an sint à causa naturali, vel à Deo, vel à dæmone præsagium futuri euentus: *Lessius lib. 2. cap. 43. dub. 10. num. 66.*

6. Tertio infero vanum, & superstitiosum esse diem Martis, & Veneris infelices reputare, & alios felices, & ob eandem causam nolle opus aliquod aggredi illis diebus, quos iudicas infelices, quia tacite c[illegible] [illegible]otis in fortuitos euentus efficaciam habere cæli motum: sic *D. Thom. 2.2. q. 96. art. 3. in corp.* & constat ex *cap. non obseruatis 26. quæst. 7.* Excusaberis autem à mortali, si ex quodam timore dies obserues, nec audeas opus tunc incipere; non quia credas certo infaustum futurum, sed quia times: sic *Sanch. lib. 2. in decal. cap. 40. num. 15.* affirmans sic communiter contingere, esseque solum veniale.

PVNCTVM VIII.

Quid sit vana obseruatio, quotuplex, & quale peccatum.

1. *Explicatur, in quo obseruantia vana seu magia consistat.*
2. *Hæc semper habet tacitum cum dæmone pactum.*
3. *Est grauissimum peccatum, neque excusatur ex renunciatione expressa illius.*
4. *Ex ignorantia esse potest aliquando veniale peccatum,*
5. *Hoc peccatum magia alia plura secum trahit.*
6. *Triplex est magia iuxta triplex genus effectuum, qui per magiam procurari possunt.*

1. TErtiam superstitionis speciem enumerauimus obseruantiam vanam, quæ in eo consistit

sistit, vt ex mediis inutilibus ad effectum, effectum speres. Nam cum tunc non habeas fundamentum ad illum sperandum ex diuina virtute, sequitur ex tacito dæmonis pacto illam sperari. Differt hæc vana obseruantia à diuinatione, quod diuinatio sistit in cognitione alicuius occulti effectus, at obseruantia tendit ad opus, verbi gratia, ad aliquod bonum sibi, vel alteri comparandum, quæque vocatur magia communi, & vsitato vocabulo. Si autem assumantur media ad inferendum alteri damnum, vocatur maleficium.

2. Vana obseruantia, seu magia semper habet tacitum cum dæmone pactum: quia vtitur mediis, quæ solum ope dæmonis efficaciam habere possunt, vnde assumens illa tacitè opem dæmonis implorat: aliquando cum expresso pacto cum dæmone hæc magia contingit.

3. Quomodocunque fit, siue cum pacto expresso, siue tacito est grauissimum peccatum; quia habere commercium cum dæmone, & ad illum recurrere, cedit in grauissimam diuinæ maiestatis iniuriam. Neque in hac parte admittenda est paruitas materiæ (quamuis probabile reputet *Valen. disput. 6. quæst. 13. p. 3.*) quia quælibet cum nequissimo hoste societas, quodlibetque commercium, & recursus, & in eius ope fiducia religioni diuinæ maximè aduersatur, tametsi materia, & effectus intentus leuissimus fit: sic *Sanch. lib. 2. in decal. cap. 40. num. 13. Lessius lib. 2. cap. 44. dub. 4. num. 26.* indicat *Suar. tom. 1. de relig. lib. 2. de superstit. cap. 14. num. 10.* Neque ab hoc peccato excusatur iis mediis vanis vtens, ex eo quod dæmonis pacto tam explicito, quam implicito renunciet: nam esto verbis renunciet, facto ipso pactum, & commercium cum dæmone inire valet, vt bene relato *Philiarco de offic. sacerdot. tom. 1. part. 2. lib. 3. cap. 11. vers. quarta conclusio, docet Sanch. lib. 2. in decal. cap. 40. num. 25.* Excipe nisi vtaris illis vanis non ad experiendum effectum, sed ad conuincendum illis vtentes ex dæmonis auxilio operari, qualiter testatur *Caietan. in summ. verbo incantatio* se quibusdam verbis sacris vsum fuisse ea protestatione facta, se nullo modo dicere illa verba sacra, vt instituta à dæmone ad mouendum annulum, sed ea in Deum eorum authorem dirigere: qua intentione posita verba protulit, & annulus immotus permansit: sic *Sanch. lib. 2. in decal. cap. 40. num. 25. & lib. 7. de matrim. disp. 95. num. 4.* Debet tamen adesse necessitas huius experientiæ, & spes moraliter certa deceptionem fore manifestandam: alias periculum erit, vt decepti in suo errore firmius existant, & tu in eum labaris.

4. Aliquando ex ignorantia, & inaduertentia vincibili tamen, sed non crassa, & supina potest esse veniale peccatum in magia, quæ absque expresso pacto cum dæmone fit: sic *Valen. Suar. Sanch. Lessius locis citatis.* Stante tamen expresso pacto non videtur qua ratione inter fideles possit dari ignorantia à mortali excusans. *Suar. supra.* Secundo dicunt *Sanch. & Valen.* esse veniale peccatum, si his superstitionibus vtaris non seriò, sed ioci causa, vel ex quadam animi leuitate, & curiositate videndi, an effectum habeant. At certè mihi difficile est hanc curiositatem à mortali excusare: si quidem societatem cum dæmone habere, & eius auxilium tacitè petere, tametsi ex curiositate, & leuitate fiat, in grauem cedit diuinæ maiestatis iniuriam, & ex alia parte non leui periculo deceptionis est expositum.

5. Aduertendum tamen est, hoc peccatum magiæ alia grauissima peccata contra fidem, religionem, castitatem, & iustitiam secum deferre solere. Solent enim magi dæmonem adorare eique sacrificium offerre, vt eum propitium, & beneuolum habeant, renunciant Christo, eiusque Sacramentis, reputant dæmonem felicem, neque Deo subiectum, cum eoque nefandos habent concubitus, & perpetuo eius obsequio se tradunt. Insuper damna grauissima, & homicidia præcipuè infantium perpetrant: ob quæ merito ex hoc mundo exterminandi sunt.

6. Rursus vana obseruantia, seu magia triplex est iuxta triplex genus effectuum, qui per magiam procurari possunt. Prima est, qua tibi, vel alteri intendis scientias rerum naturalium subitò, & absque vllo labore comparare. Secunda, qua tibi, vel alteri comparare intendis bona fortunæ, & honoris, corporis sanitatem, vitæ longitudinem &c. Tertia, qua damna proximis inferuntur. Omnis autem hæc distinctio, & diuersitas materialis est, non formalis. Nam in ratione magicæ superstitionis non distinguuntur; si quidem in omnibus iis est eadem malitia, cultus dæmonis, societatis cum illo & in illum fiduciæ: sic *Suar. lib. 2. de superstit. cap. 14. n. 10. & cap. 15. num. 2.*

PVNCTVM IX.

Quæ possint à dæmone secundùm eius virtutem fieri.

1. *Petere à dæmone, quod ipse præstare naturaliter potest non est propriè superstitio, esto sit grauissimum peccatum.*
2. *Latissima est dæmonis potestas. Expenditur. Primo circa elementa, aliasque res naturales.*
3. *Habent potestatem circa humana corpora, & qualiter.*
4. *Circa animas separatas communis est sententia nihil posse.*
5. *Proponitur difficultas ex anima Samuelis, 1. Reg. 28. & fit illi satis.*
6. *An verum sit sagas, & maleficas à dæmone asportari, an tantum sic fingi? Proponitur sententia negans asportari.*
7. *Sub distinctione quæstio resoluitur. De potentia dæmonis non esse dubium, de facto sæpè asportari.*

1. VT plenè obseruationis vanæ species intelligantur necessario præmittenda est hæc quæstio. Nam si à dæmone petas quæ ipse facere potes ex multorum sententia, quam probabilem iudicauimus, superstitionem propriam non committis; tametsi grauissimè pecces; quia non ei defers honorem Deo debitum, in quo superstitio sita est, sed defers honorem ei proprium, & naturalem. Quocirca inuestigandum est, quæ dæmones facere possint, quod non satis inter doctores constat.

2. Vnum tamen est omnino certum, latissimam esse eorum potestatem ad nocendum hominibus, si Deus permittit; quia per peccatum non fuit eis sublata, imo nec diminuta naturalis potestas in hæc inferiora operandi, vt tradit *D. Thom.* ab omnibus receptus

receptus, 1. p. quæst. 64. art. 4. Primò ergo habent dæmones potestatem circa elementa: possunt namque de vno loco in alium transferre niues, ventos, pluuias, grandines, & tonitrua. Item possunt tempestates alibi exortas huc, vel illuc impellere, sistere, & mitigare. Item valent ciuitates destruere, incendia causare, segetes conuellere, & de vno in alium locum in ictu oculi transplantare. Item à fortiori possunt aurum terræ absconditum, vel mari inclusum extrahere, tametsi rarò Deus id permittat, ne hac occasione homines ad sui obsequium pertrahant. Ratio autem est: quia ad præstandos hos effectus non requiritur nisi virtus motiua de loco ad locum, quam ex pluribus scripturæ locis constat dæmones habere. Sed non inde sequitur posse ordinem vniuersi peruertere; quia Deus non permittit: ex diuina enim prouidentia eius potestas coercetur, vt rectè *D. Tho. 3. contra gentes, cap.* 108.

3. Secundo habent dæmones potestatem circa humana corpora, vt ea possint variis morbis afficere applicando aliqua nociua, quibus humana industria occurri non possit. Econtra possunt morbos omnes curare, qui naturalibus remediis curari valent. Item possunt impedire læsiones omnes, quæ ex igne, gladio, aliisque instrumentis irrogari homini possunt, tum se interponendo, tum impetum infringendo, tum media contraria applicando, sicuti Simon Magus sæpè faciebat, rarò tamen id Deus permittit, ne simplices decipiantur. Deinde possunt de loco in locum homines transferre breuissimo temporis spatio. Item possunt eorum formas, & qualitates transmutare, non intrinsecè, sed extrinsecè, tum aliam loco illius substituendo, tum reddendo illum inuisibilem corpore aliquo intermedio apposito, tum trãsportando in partem longinquam, tum immutando phantasiam præsentium, vt videatur mutatus, cum tamen in se nullam receperit mutationem. Tertiò habent potestatem imprimendi in anima coniuncta corpori, quæ ex phantasia, & dispositione corporis pendent; valent enim excitare ad odium, ad amorem, ad libidinem, aliásque similes affectiones. Quartò possunt inferiores dæmones alligare, comprimere, coërcere, in corpora humana introducere, introducta expellere, ac denique possunt se voluntati Magorum subiicere. Alij autem effectus miraculosi, quique virtutem agentium naturalium excedunt, fieri non possunt à dæmonibus. Vnde dæmon non potest hominem in bestiam transformare; quia esto possit hominem occidere, non tamen potest brutam animam suo corpori vnire, & sic vnitam iterum illam expellere, & denuo animam hominis reunire. Quocirca omnes illæ transmutationes, quæ à Magis referuntur, præstigiæ sunt, & illusiones sensuum non veræ, vt constat ex *cap. non mirum 26. quæst.* 5. & tradit *D. Thom. 1. par. quæst.* 114. *art. 4. ad 2. Castrus lib. 1. de iusta heretic. punit. cap.* 14. *Suarez lib. 2. de superstit. cap. 16. n. 6.* Similiter neque possunt dæmones homines producere, aliáque perfecta viuentia, quæ ad sui organizationem requirunt virtutem animæ coniunctæ, tametsi possint esse incubi, & succubi in corpore assumpto, & sic semen ab hoc decisum in vterum fœminæ intromittere, quo ipsa concipiat, sed tunc dæmon non est pater, neque genitor illius fœtus, sed homo, qui semen emisit; quia dæmon semen transportauit, non produxit.

4. Circa animas separatas communis est sententia, nihil posse, neque enim possunt eas de loco in locum transferre. Nam si in cælo sunt, alienum erat à diuina maiestate, & statu illo beatifico, vt dæmonibus subiicerentur: sunt enim illorum iudices, & domini, si tamen in purgatorio existunt, sunt in via beatitudinis, & ob eandem rationem non decebat eas dæmonibus subiici. Præter quam quod ibi sunt ex diuina ordinatione, donec peccata expient, quibus expiatis recta ad cœlum via tendant. Si autem in inferno morantur, habitant ibi tanquam in carcere à diuina iustitia reclusæ, à quo exire nullatenus illis permittitur, dæmones vero executores sunt diuinæ iustitiæ, & illius ministri ad animas torquendas: his autem non conceditur, vt reos ducant, quò velint, sed vt torqueant iuxta delictorum qualitatem: & ita expressè notauit *Suarez lib. 2. de superstitione, cap. 16. numer.* 14. *Lessius lib. 2. de iust. cap. 44. dub. 3. numer.* 23. Quocirca cum aliquæ animæ virtute maleficiorum apparent, non censendæ sunt ipsæ apparere, sed eorum imagines, & vmbræ à dæmonibus efformatæ, & per quas ipsi dæmones loquuntur.

5. Sed obstat aduersus hoc pronunciatum *locus 1. Regum* 28. vbi refertur ad Pythonissæ incantationes Samuelis animam euocatam esse. Queritur enim Samuel de Saul, quod ipsum obligauerit relinquere quietem id est sedem certam, & stabilem, quam habebat. Dicit enim, quare inquietasti me, vt suscitaret? quasi diceret, quare me coëgisti relinquere locum, in quo quiescebam, & à mortuis resurgere: sed nulla alia via Saul Samuelem inquietauit, nisi media Pythonissa. Ergo Pythonissa potuit animam Samuelis euocare à limbo. Quod autem verè Samuel apparuerit probari potest. Primò, quia sacer textus testatur mulierem Samuelem vidisse, cum autem vidisset mulier Samuelem, & iterum dixit Samuel ad Saul, quæ de figura non videntur intelligi posse. Secundò, quia in *lib. Ecclesiast. cap.* 46. loquens de hac apparitione Samuelis dicitur. Post hæc dormiuit, & notum fecit Regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltauit vocem eius de terra in prophetia delere impietatem gentis. Quæ verba videntur clarè probare verum Samuelẽ apparuisse. Tum quia in laudem Samuelis enumerantur. Tum quia per veram prophetiam sunt dicta. At si à dæmone figurã Samuelis induente dicta essent, non videtur posse in laudem Samuelis tale dictum diabolicum cedere, neque illud dictum prophetiæ nomen obtinere. Quod si dicas in laudẽ Samuelis illam prophetiã cedere, tametsi à dæmone factã, quia dæmoni fuit cõcessa, eò solùm, quod Samuelẽ repræsẽtauerit, imò fortè media reuelatione ipsi facta per Samuelẽ, adhuc non satisfacit; quia aliena esse videtur à congregatione iustarum animarum qualibet societas, & familiaritas cum dæmonibus. Ergo non est credendum animam sanctissimam Samuelis assumpsisse dæmonem, vt mediatorem ad manifestandum Sauli exitum vitæ suæ. Præterea hæc prophetia dicitur facta per vocem Samuelis: si autem qui ibi apparebat, non Samuel, sed dæmon esset, potius dici deberet prophetiam factam à Samuele per vocem dæmonis, quam per vocem ipsius Samuelis: propriam enim vocem prophetia requirit, non vmbraticam.

In hac re dicendum est probabilius esse, & meo iudicio certum veram animam Samuelis apparuisse ob rationes modo dictas, quæ amplius vrgentur. Fateor namque aliquando vmbram, & imaginem nomine imaginati, & repræsentati appellari, vt probat *Augustin. lib. 2. ad Simplician. quæst.* 3. Sæpè enim dicebatur Deus apparere, cum tamen non ipse, sed Angelus eius nomine appareret, & Pharao dixit se spiritus vidisse, & vaccas ad ripam Nili, cum ta-

men solum illarum imagines vidisset, & Nabuchodonosor refert se vidisse statuam, & deinde arborem, cum tamen non veram statuam, neque arborem, sed solum illius imaginem viderit. At quando ad veram & propriam significationem verba accommodari possunt, non debent ad hos tropos, & improprios sensus detorqueri. In præsenti autem conuenientius est, & fortè necessarium, vt in propria significatione verba vsurpentur, & de vero Samuele, & non vmbratico apparitio intelligatur. Quod tam ex illo loco Reg. quam ex Ecclesiast. satis colligitur. Ex loco Reg. quia ille qui apparuit dixit Sauli faciet tibi Dominus, sicut locutus est in manu mea. At comminatio, quam Dominus Sauli per manum Samuelis sæpe fecerat, non erat per Samuelem fictitium, sed verum. Item ipse Samuel conquestus est, quod fuerit à Saule inquietatus, vt suscitaretur: diabolus autem nunquam fuit inquietatus, vt suscitaretur. Ergo non de diabolo sub forma Samuelis, sed de vero Samuele debent intelligi. Clarius autem id constat ex loco *Ecclesiast. 46.* Nam eodem tenore, quo dicitur Samuelem prophetam Domini esse in sermone fidelem, & ab auaritia immunem, & tamen in Domino obdormisse; dicitur notum fecisse Regi finem vitæ suæ, & exaltasse vocem suam de terra in prophetia delere impietatem gentis, sed esse Samuelem prophetam domini in sermone fidelem, ab auaritia immunem, & tandē mortuum esse, non contigit per figuram, & repræsentationem, sed verè, & propriè. Ergo illa Regi manifestatio finis vitæ suæ à vero Samuele processit, & non à figurato. Et confirmo: nam ab illo dicitur manifestata fuisse Regi futura qui dormiuit, id est qui mortuus fuit, sed mortuus fuit Samuel verus, & non vmbraticus. Ergo verus Samuel apparuit. Deinde ascendente Samuele de terra Deus exaltauit vocem eius in prophetia, id est, fecit, vt alta voce futura prædiceret absque vllo errore, vt sic Samuel non solum in vita, sed post mortē verus propheta haberetur, quod de vero Samuele opportet intelligi: sic *August. lib. de cura pro mortuis agenda, cap. 15. & 16.* mutans sententiam, quam docuerat *lib. quæst. veter. testam. quæst. 27. & lib. 2. de doctr. Christiana, cap. 23. Basilius epistol. 80. Iustinus Martyr dialog. cum Triphone, versus finem. Ambrosius lib. 1. in Lucam, vbi de Zacharia turbato. Lyra. Caietan. Abulens. Carthusian. Gaspar Sanchez. & alij Commentatores Regum. Bellarm. t. 1. lib. 4. cap. 11. Martin. Delrio lib. 2. disquisit. mag. q. 6. & q. 26. sect. 4. Vallas. de sacra Philosoph. cap. 33. Suarez t. 2. in 3. p. S. Thom. q. 52. disput. 42. sect. 2. & t. 1. de Relig. libr. 2. de superstit. cap. 16. num. 18. Benedict. Pereira in 7. cap. Exodi. disp. 8. Lessius lib. 2. de iustitia, cap. 44. num. 23.* Neque obstat Samuelem dixisse Sauli: Cras tu, & filij tui mecum eritis; quia non intellexit mecum eritis in eodem loco paradisi, sed mecum eritis in sepulchro; hoc est, sicut ego mortuus sum, & sepultus, sic vos mortui, & sepulti eritis. Frequens enim est in scriptura etiam de malis cum moriuntur dicere apponi ad patres suos. Hæc enim ad corpus potius quam ad animas referuntur. Item non obstat, quod Samuel permiserit se à Saule adorari; quia non constat eum adoratione latriæ adorasse, sed dulia tantum, quæ sanctis licita est.

Secundò dicendum censeo verum Samuelem non apparuisse ex vi, & efficacia magicæ incantationis, sed occasionaliter ex illa, Dei tamen iussu, & ordinatione tum ad gloriam Samuelis, tum ad maiorem Saulis punitionem: sic ferè omnes Doctores nuper relati, sed specialiter. *S. Thom. 2. 2. quæstione 174. artic. 5. in respons. ad 4. Caietan. in supradicto loco Reg.* & ibi *Gaspar Sanchez, Suarez, Lessius, & Pereira supra.* Et ratione probatur. Nam si anima Samuelis vi, & efficacia magicæ artis ab inferis excitaretur: maximam inde laudem magica ars obtineret, vt quæ potens esset vi sua sanctas animas in sinu Abrahæ quiescentes extrahere, & ducere, quò Mago placuerit. Si autem non valet coactas extrahere, sed voluntariè consentientes: & Samuel efficaciæ artis annuit, procuidubio occasionem tribuit suspicandi artem magicam potentissimam esse, eiusque exemplo possent homines excitari ad illius vsum; si quidem ipse mortuus non repulit, cum posset, sed potius consensit. Nullo ergo modo dicendum est, arte magica Samuelem fuisse excitatum, sed dum Pythonissa incantationes parabat, eius oculis se obtulit. Quod sufficienter colligitur, ex eo quod statim ac mulier securitatem à Saule obtinuit in maleficio faciendo simul apparuit. Ergo non apparuit ex vi incantationis, quæ vt fieret longum tempus expostulabat. Item Pythonissa turbata est vehementer viso Samuele, quod non fieret, si ad eius incantationes Samuel appareret; sicuti aliarum animarum imagines apparebant. Deinde Samuel non apparuit eo habitu, & forma, qua solent hæc spectra arte magica apparere. Alia enim vt refert *Theodoret. quæst. 62.* pedibus sursum elatis, & capite deorsum, alia supina sicuti sepeliuntur, apparent, & apparent tetrica, & obscura. At Samuel apparuit rectus, & splendore, circumfultus, ita vt ipsa Pythonissa diceret: Deos vidi ascendentes de terra; id est, quid diuinum video. Ergo signum est non ex magica arte, sed Dei virtute, & ordinatione Samuelem apparuisse, [illegible]thonissa se præpararet ad incantationem [illegible] obstat Samuelis querela. Quare inquietasti me? quia ob petitionem Saulis Deus illum inquietauit, id est quietem relinquere fecit, & sic à Saule occasionaliter Samuel inquietatus fuit.

Quod si roges, quare Deus Samuelem excitauit, vt Sauli futura prædiceret cum Pythonissa incantationem præpararet, & non antea; cum ipse dominum consuluit per somnia, per sacerdotes, & prophetas: videtur enim occasionem tribuere existimandi à Pythonissa Samuelem fuisse euocatum? Responderi potest merito id factum esse, tum vt Saul se cognosceret à Deo esse despectum, qui consultus ei non respondebat. Respondit autem, cum Pythonissam consuluit, tum in pœnam peccati recenter commissi. Tum quia illo tempore acerbior illi futura erat sententia; eo quod timore grandi augebatur. Tum fortè, vt à peccatis resipisceret, eaque pœnitentia deleret, motus morte iam iam imminenti, & notificata per eum, cui fides necessario adhibenda erat.

6. Restat satisfacere illi quæstioni; an verum sit sagas, & maleficos à dæmone asportari, & conuentibus interesse, an tantum sic fingi, & imaginari; sicuti cum quis dormiens reputat loca plurima peragrare, cum tamen verum non sit, sed solum imaginatione succedat. Non desunt, qui negent verè Magos à dæmone asportari, neque verè conuentibus interesse; sed omnes illos dæmonis adorationes, nefarios concubitus, conuiuia, & similia per repræsentationem succedere: & probant primò, quia sæpè testantur ibi adfuisse, cum tamen manifestè constet locum non deseruisse; in duplici autem loco non potest dæmon corpus collocare. Secundò, testantur ibi vidisse plurimos, quorum suspicio nulla est delicti ita nefandi. Tertiò, affirmant pronunciato nomine Iesu statim omnia euanescere: quæ si vera essent non

non possent ita breui tempore, & ibi assistentes illic reperirentur. Quartò, si in voluntate sagarum situm est transportari ex loco ad locum, quomodo carceribus detinentur, & à iudicibus puniuntur? Quintò, mutant diuersas formas, quod dæmoni est impossibile. Sextò, in *cap. Episcopi 26. quæst. 5.* reputantur hæretici credentes de loco ad locum stryges verè transferri, & sacerdotibus grauiter mandatur, vt per suas ecclesias prædicent falsa esse, quæ de iis mutationibus sagæ confingunt.

7. Ceterùm loqui possumus de facto, & de potentia. Et quidem de potentia nemini potest esse dubium posse dæmonem has sagas, seu strygas de loco in locum breuissimo tempore transferre, tametsi ostia clausa sint; quia facillimo negotio potest omnes portas aperire, & murum si opus fuerit diuidere, & iterum copulare: quia sola virtute motiua, quæ dæmonibus naturaliter insita est, hæc omnia fieri possunt. Nunquam tamen potest dæmon corpora penetrare, aut in duplici loco idem corpus constituere; quia ij sunt effectus excedentes naturalem virtutem ac proinde miraculosi, & multo minus potest sagas in bestias transformare; quia vt dictum est, naturalem virtutem excedit. Neque obstat magos in Ægypto, *Exod. 8. & 9* virgas in serpẽtes transmutasse; quia hæc cum sint animalia imperfecta, quæ ex putrefactione terræ, & elementorum dispositione sæpè generantur, potuerunt applicare materiam, vt sic breuiter illæ transmutationes fierent. Adde pluribus probari solum apparenter illas transmutationes factas esse.

At si de facto loqu[illegible] affirmandum est sæpè has sagas à dæmone aspo[illegible] & conuentibus interesse verè, & realiter, & non tantum apparenter: sic ex communi sententia docet *Valent. 2. 2. disp. 6. q. 12. punct. 2. Pegna director. 2 p. comm. 68. post medium: Azor. t. 1. lib. 1. instit. moral. c. 25. q. 3. Suarez t. 1. de Relig. lib. 2. de superstit. c. 16. à n. 24. Sanchez lib. 2. in decalog. cap. 40. n. 6. Lessius lib. 2. de iustit. c. 44. dub. 3. n. 15. & 16. Martin. Delrio lib. 2. q. 10. & lib. 5. sect. 16. n. 4. & 5.* Et desumitur ex tot virorum, & mulierum testimoniis, vt prudenter negari non possit. Neque obstant argumenta contraria. Ad primam concedo aliquando solum apparenter has lamias transferri, quod facit dæmon, vt veras transmutationes infirmet, & iudices detineat, ne sagas pro criminis qualitate puniãt, putantes solum apparenter hæc fieri. Quod si vrgeas, quomodo cognosci possit, quando verè, quando apparenter tantum transferantur? Respondeo ex aliorum testimonio circumstantiis obseruatis. In casu autem dubio semper præsumendum est transferri. Adde, esto de facto nunquam translatæ sint, debent ac si essent translatæ puniri, tum ob pactum cum dæmone expressum. Tum quia voluerunt se transferri, & ad illum finem se vnctionibus præpararunt. Tum quia cum in se redeunt approbant, & gaudent de factis in illo nequissimo conuentu sibi repræsentatis, ac si verè ita contigissent. Ob quæ merito debent è mundo exterminari, quia reipublicæ perniciosissimæ sunt. Ad secundam concedo sæpè dæmones, vt his diabolicis conuentibus authoritatem præstent, effingere ibi figuras piorum virorum, hoc tamen non tollit, quominus eius ministri ibi adstiterint. Ad tertiam fateor pronunciatione nominis Iesu omnia euanescere aliquando, & sagas ibi translatas illic permanere. Ad quartam diuina prouidentia factum est; vt è manibus iudicis se liberare non possint. Tum vt ipsæ maleficæ puniantur, tum vt omnibus constet dæmonem diuinæ prouidentiæ subiectum esse, sibique obsequentes in periculo deserere. Ad quintam nego formam propriam immutari, tametsi magæ videatur per imaginationem mutatam esse. Ad sextam dico in illo *cap. Episcopi* nullo modo damnari credentes, sagas, seu strygas, de loco in locum transferri, sed damnari credentes transferri in veras bestias transmutatas. Item credentes Dianam esse veram Deam, possẽque equos efformare, quibus lamiæ transueherentur, & Herodiadem verum suum corpus assumere, & cum lamiis per aëra discurrere. Hæc enim omnia erronea sunt, & à vera philosophia prorsus aliena.

PVNCTVM X.

Declarantur magicæ Superstitiones, quovsque illicitæ sint.

1. *Vt effectus aliquis à magia damnata procedat, debet causam naturalem excedere, & quomodo hoc possit cognosci.*
2. *In casu dubij à causa naturali reputandus est.*
3. *At posito à causa naturali prouenire non posse, à Deo, vel à dæmone debet necessariò prouenire, quod colligendum est ex mediis assumptis, & in casu dubio reputandum prouenire à dæmone.*
4. *Non potest dæmon scientias rerum naturalium tibi breuissimo spatio infundere.*
5. *Si hoc procures, superstitiosus es, & quæ inde inferantur?*
6. *Differt hæc magica superstitio à diuinatione, quia diuinatione transiens cognitio procuratur, at magica superstitione permanens.*
7. *Scientia rerum naturalium tametsi malè acquisita liberè vti potes.*
8. *Si aliqua verba, vel signa sacra vsurpes, credens illis liberum te esse à subitanea morte, à læsione inimicorum, ab alióque casu fortuito, &c. superstitionem magicam committis.*
9. *Idem est si bona fortuna precibus circunstantias vanas habentibus consequi speres. Et quid de mulierculis, vulgò* ensalmadoras.
10. *Quæ in his precibus à superstitione excusent.*
11. *Si mediis improportionatis sanitatem corporis procures, superstitiosus es, & quid de vsu imaginum astronomicarum?*
12. *Mutare locum in ludis, sperans inde felicem euentum, superstitio est, subintelligitur, si certò credatur.*
13. *Quid dicendum de iis (quos Hispani vocant* salutatores) *alij eos approbant, alij improbant.*
14. *Sub distinctione respondetur.*
15. *Explicantur aliqui casus, ex quibus licitus, vel illicitus horum salutatorum vsus colligi possit.*

16. ***An virtus residens in salutatoribus licitè operantibus naturalis sit, an diuinitus infusa? Non est satis exploratum.***

17. ***Ars chimica hominibus est incognita.***

18. ***Assumere vana ad proximorum nocumentum superstitio magica est omnibus detestabilior.***

1. VT effectus aliquis superstitiosus sit, & arte magica effectus debet constare, neque à causa naturali productum esse, saltem eo modo, quo est productus, neque à Deo prouenire. Nam si à causa naturali adæquatè prouenit non ad Magiam damnatam, sed ad Magiam, quæ pars est philosophiæ pertinebit: si autem à Deo est productus extra virtuté causarum naturalium, erit opus diuinæ virtutis. Cognoscere autem quando à causa naturali, quando à Deo, quando à dæmone effectus proueniat. Difficile est, vt rectè expendit *Valent.2.2 disp.6.q.13.p.2. ante med, Sanch.lib.2.cap.40.à n.42.* Vt autem cognoscatur, an à causa naturali, an à superiore virtute effectus proueniat comparanda est causa cum effectu, & effectus cũ causa, & examinandum, an ex sapientium doctrina talis causa potens sit effectum producere, eo modo quo productus est. Si enim iudicio prudentum firmatur causam illam impotentem esse ad talem effectum producendum, necessariò concluditur non prouenire à causa naturali. Alias si huic iudicio inhærendum non esset, nihil in philosophia certum pronunciari posset: vt benè dicit *Valent. dicto illo punct. 2. vers. Ac pertinet.*

2. In casu tamen dubio, an effectus naturaliter à causa applicata proueniat, reputandum est prouenire. Tum quia euitatur delictum quod non debet præsumi, nisi probetur. Tum quia virtutes causarum naturalium multiplices sunt, & multis etiam sapientibus ignotæ. Nam sæpè ea quæ tanquam miracula habebantur inueniuntur à causa naturali prouenire, vt multis exornat *August.lib.14.de ciuit.Dei,cap.24.* & confirmari potest ex his quæ refert *Plin.lib.28.instit. natur.cap.8.* de Psyllis, & Marsis, quorum tactus venena curabant, & aspectus serpentibus terrori erat: sic *Sanchez lib.2.c.40.n.44.*

3. At posito effectum à causa naturali prouenire non posse, necessariò est dicendum à Deo, vel à dæmone prouenire. A quo autem proueniat inuestigabis ex mediis, quibus ad effectum comparandum vteris. Si enim media non sint à Deo, & ab ecclesia instituta, sed præter consuetudinem, & vsum virorum prudentum fatendum est à dæmone, qui in his vanis complacet prouenire. Secus verò si vteris mediis ab ecclesia præordinatis, neque in illorum vsu modum excedis, quod dixerim, quia potes vti mediis à Deo præordinatis, oratione scilicet, ieiunio, aliisque ecclesiasticis cæremoniis, putans effectum infallibiliter habitura, cum tamen non habeant, nisi pro Dei beneplacito in quo modum excedis. Item circa effectum, ad quem talia media non sunt præordinata. Quod si inquiras quid in casu dubio iudicandum est. Respondeo, reputandum esse à malo spiritu prouenire; quia miracula præsumenda non sunt, nisi probentur, neque credendum est Deum absque grauissima necessitate ea facturum: sic benè probat *Sanchez lib.2. in decalog.cap.40.num.44. Lessius lib.2. de iustit. cap.43. dub.10.num.62.& 63. & cap.44.num.2. Suarez t.1. de Religione, lib.2. de superstit. cap.15. n.1.13.& 14.*

4. Circa primam superstitionem magicam, quæ est de scientiarum infusione, dicendum est impossibile esse dæmoni scientias rerum naturalium tibi breuissimo spatio infundere. Tum quia ipse non videtur habere virtutem producendi hos habitus, neque immutandi immediatè superiores animæ potentias; sed ad summum habet potestatem immutandi phantasiam, qua immutata per sympathiam immutatur intellectus. At cum phantasia non possit simul immutari omnibus actibus, qui necessarij sunt ad vnius scientiæ consecutionem; efficitur nullo modo posse breuissimo tempore scientias tibi communicare: & ita tradit *Suarez lib.2.de superstit. cap.16. num. 12.* Quod si aliquando videas quem mediis vanis, & inefficacibus subito se in aliqua scientia ostendere versatissimum, vt de Anabaptistis dicitur, qui sumpto illo execrando pane (quem ipsi eucharistiam vocant) totam scripturam recitant, ac si illam memoriæ mandassent, cum tamen antea prorsus illam ignorassent, dicendum est, dæmonem illis assistere, & ipsorum linguam mouere, quod non leuiter colligitur, ex eo quod renunciata hæresi, & pœnitentia peccati facta omnino ignorantes redduntur.

5. Verum esto dæmon hanc scientiarum infusioné facere non possit subito, si tamen tu illam procures mediis vanis, & à diuina prouidentia non præordinatis superstitiosus es; quia conuinceris à dæmone petere quæ Dei sunt propria. Ad idem est, si vanis vtaris, vt memoriam augeas, in studiis proficias, semper enim conuinceris à dæmone procurare; si quidem Deus neque promisit vanis acquiescere, neq; illis moueri potest. Ex his constat artis notoriæ vsum superstitiosum esse, vtpote qui mediis ieiuniis, & orationibus permixtis vanis quibusdam circumstantiis prætenditur rerum naturalium cognitio. *Thom.2.2.q.96.art.1. Martin. Delrio lib.3. disquis.* [illegible] *q.4.sect.2. Lessius lib.2.cap.43.dub.10.n.6*[illegible] *Sanch.lib.2.in decal. c.40. n.30. Suar.lib.2.de superstit c.15.a num.4.*

6. Quod si inquiras in quo hæc vana obseruantia, & magica superstitio à diuinatione differat? Respondeo differre, quod in diuinatione procuratur cognitio transiens alicuius effectus occulti, quæ tota nititur authoritati, & testimonio dæmonis reuelantis. At per magicam superstitionem procuratur cognitio scientifica permanens, seu in habitu naturalium rerum, quæ per industriam obtineri poterat, vel à Deo diuinitus infundi.

7. Aduerto tamen scientia semel acquisita rerum naturalium, tametsi ope dæmonis acquisieris, liberè te posse illa vti aliosque eam docere. Quia in hoc vsu, & in hac doctrina nulla superstitio inuoluitur, & per accidens est, quod fuerit à dæmone infusa: sic *Suarez lib.2.de superstit.cap.15.n.24. Victor. q.4. de Magia: Valent.2.2.disp.6.q 13.p.2.vers.quarto neque: Sanch. lib.2.c.41.n.1.& c.42. n.20. & lib.7. de matrim.disp. 96.num.4.*

8. Circa secundam speciem magicæ superstitionis bona corporis respicientem. Regula generalis est ope dæmonis effectum procurari, quoties vteris mediis, quæ non sunt ad talem effectum à Deo præordinata. Hinc fit te superstitionem mortalem committere, si aliqua verba, vel signa sacra vsurpes, vel tecum deferas, credens illis liberum esse à subitanea morte, à læsione inimicorum, & à quolibet alio casu fortuito: tametsi illis verbis, & signis sacris admixta non sint aliqua inutilia; quia defers verbis infallibilitatem effectus, quem ex diuina institutione non habent, aliàs essent sacramenta, vel sacramentalia: sic *Lessius lib.2. de iustitia, cap.43. dub.10. numer.63. vers. obserua. Nauarr. summ.cap.11. numer.34. & cap. quando de consecratione, distinct.1. cap.19. numer. 160. Suarez tom.1.de Religione, lib.2.de superstition., cap.15. num.9.& 10. Sanchez lib.2.cap.40.num.20. Ciruelo de*

de superstit. par. 5. cap. 4. Sayrus claui Regia lib. 4. c. 6. num. 8. At si vsurpatione sacrorum verborum, & reliquiarum asportatione non sperares certo hos effectus, sed confideres Deum illo reuerentiæ actu, & Sanctorum meritis, & intercessione fortè mouendum esse, vt concedat, nullam superstitionem committis, sed potius religionis actum exerces; quia salutem corporis speras mediis à Deo præordinatis, & non aliter quam præordinata sunt: sic *Suarez & Sanchez locis citatis.*

9. Secundo fit, à fortiori superstitionem mortalem esse, si bona fortunæ, corporis, sanitatem, aliáque similia prætendas consequi precibus circumstantias vanas & inutiles habentibus, si credas illam vanam circumstantiam necessariam, vel vtilem esse ad effectum: nam cum non sit vtilis ex se, debet esse vtilis ex præmotione, & directione alicuius; non Dei, quia vanis non mouetur: Ergo dæmonis. Ergo speras effectum à dæmone consequi. Est ergo mortalis superstitio etiam in materia leuissima: sic *Sanchez libr. 2. in decal. cap. 40. num. 8. & 22. iuncto num. 23. Lessius, cap. 43. dub. 10. n. 63. Valent. 2. 2. disp. 6. q. 13. p. 2. col. 2.* Ex qua doctrina rectè potes colligere iudicium de mulierculis illis, quas vulgo vocãt *ensalmadoras, o santiguadoras.* Si enim vanas aliquas circumstantias misceant (vt regulariter miscere solent) precibus, & orationibus fidẽtes sic effectũ se esse consecuturas, & non aliter, sine dubio mortalem superstitionem committunt. At si nullam circumstantiam vanã miscent, permitti poterunt, dummodo non credant effectum infallibiliter esse consequendum. Raro tamen ita procedunt, vt rectam [illegible] moderatam habeant intentionem, nulláque circu[illegible] vana vtantur, ideóque rarò permitti debent, præcipuè cum his vtentes viles sint, & vitæ non probatæ, omniáque ad quæstum dirigant, & multis fallaciis vtantur; *Sanchez aliis relatis, lib. 2. cap. 40. num. 39.* Deinde colligere potes, superstitionem mortalem committere, si credas sanitatem, & bona fortunę te consecuturũ recitando preces ad solis ortum in tali figura, tali voce, & non aliter; quia hæc impetrationi diuinæ vana sunt: *Sanchez numer. 22. Lessius num. 63.* Ad idem est, si certo numero missarum, tali serie, & ordine promittas effectum impetrare, credens aucto, vel diminuto numero nihil prodesse, & à fortiori si credas hunc numerum candelarum esse apponẽdum tali loco, tali hora esse missam recitandam; quia hæc vana sunt, vt diuinam maiestatem moueant: *Sanchez cap. 40. num. 40.* & constat ex *Triden. sess. 22. decreto de obseruandis, & vitandis in celebrat. Missar.*

10. Non tamen erit superstitio, si liber ab hac credulitate eum numerum missarum dicas in memoriam alicuius sancti: tum vt te ad maiorem deuotionem excites, tum vt illius meritis, & intercessione adiuueris. Quapropter non est damnandus, qui missas, quas vocant D. Gregorij vana superstitione denudatas recitaret in memoriam, & honorem D. Gregorij qui triginta diebus pro defunctis specialiter orauit. Neque ille qui nouem diebus imaginem alicuius sancti visitaret in memoriam nouem mensium, quibus sanctissima Virgo Deum in vtero suo portauit, vel in alterius mysterij recordationem. Neque qui numerum certum candelarum apponeret ob eundem titulum; quia tunc non in numero, sed in oratione fiducia ponitur, & numerus assumitur ad speciale deuotionis excitamentum, credens, si augeretur, efficaciorem esse. Ex quo constat non esse absolutè damnandum, vt superstitiosum vsum multorum fidelium, qui in animalibus medendis diem alicuius sancti obseruant, & vt à morbis, & periculis liberentur, iuxta eius templũ nouies circumducuntur; quia credendum est diem illum obseruare, & numerum assumere in illius sancti memoriam, & honorem; non quia fidant illis cæremoniis ita certo effectum consecuturos, & illis diminutis, aut auctis nullum habituros esse. Et idem est de colligentibus herbas in die natalis S. Ioannis Baptistæ; non enim credendum sic colligentes sperare effectum infallibiliter ex illa circumstantia; sed illam apponere in specialem sancti honorem, & vt se ad illius deuotionem excitent: sic *Sayrus claui Reg. libr. 4. cap. 6. n. 7. Delrius lib. 8. disquisit. magic. p. 2. q. 4. sect. 6. Valent. 2. 2. disp. 6. q. 13. p. 2. col. 2. Sanchez lib. 2. c. 40. num. 31.* vbi optimè aduertit, si commodè fieri possit hæc esse extirpanda ob periculum scandali, & superstitionis. Aliàs docendi sunt simplices, ne errent: supradictis omnibus *Bonac. consentit disput. 3. de primo decalog. precept. q. 5. p. 4. n. 12. & seq.*

11. Tertiò infertur, si mediis improportionatis sanitatem corporis, bona fortunæ, aliáque similia procures, superstitionem mortalem committis; quia tacitè auxilium dæmonis imploras. Huc spectat vsus imaginum Astronomicarum, quæ quia sunt factæ sub quodam constellationis signo, & in tali figura, reputantur proficuæ ad varios morbos præcauendos, & curandos: talis enim vsus superstitiosus est (quidquid dicat *Caietan. q. 96. art. 2.*) Ratio est manifesta; quia illa arte facta ratione materiæ non sunt principia illorum effectuum, vt ipsimet Magi supponunt; sed ratione artificij esse non possunt, quia artificium consurgit ex tali ordine, & dispositione, quæ nullo modo sunt principia agendi, vt benè probat *D. Tho. 2. 2. q. 96. art. 2. ad 2.* Ergo tota efficacia deuolui debet ad dæmonem vtentem illis artefactis, vt signis ad effectus promissos. Quod si dicas, ratione figuræ disposita esse artefacta ad recipiendas influentias signi cælestis, ad cuius similitudinem sunt efformata? Contra, quia ob illam figuram non redduntur illa artefacta aptiora ad recipiendas influentias signi, ad cuius similitudinem dicuntur efformata, quam si quamlibet aliam figuram haberent; quia figura leonis æquè dissimillima est signo cælesti leonis, ac figura bouis, & hominis; quia illa nomina illis signis imposita fuere ob distinctionem, non ob similitudinem. Deinde ipsum cæleste signum non est efficax ad effectus, quos hi impostores publicant. Ergo à fortiori non erit efficax signum ad illius similitudinem efformatum; & ita esse superstitiosum hunc vsum affirmat *D. Thom. loco allegato, & ibi Valent. disp. 6. q. 13. p. 2. col. 6. Suarez lib. 2. de superstit. cap. 15. à num. 18. Sanchez lib. 2. cap. 40. num. 50. Lessius lib. 2. cap. 43. dub. 10. n. 63. & cap. 44. dub. 2. n. 12. Martin del Rio, lib. 1. disquisit. mag. c. 3. q. 1. & c. 4. q. 1.*

12. Ad idem caput superstitionis reducitur multorum vsus, qui dum ludunt, neque eis sors feliciter succedit surgunt, & mutant locum, vt infelicem fortunam abiiciant, & bonam concilient: si enim credãt intentum consecuturi, absque dubio peccatum mortale committunt; quia cum talis effectus sperari non possit à mutatione, neque à Deo; conuincitur sperandum esse à dæmone. At si non firmiter credunt ex mutatione intentum habituri, vt communiter contingit, sed sperant forte mutandam esse casu fortunam, non est superstitio mortalis: ita relato *Alcozer lib. de ludo, cap. 2. paulo post princip. docet Sanchez lib. 2. decal. cap. 40. numer. 21.* vbi benè aduertit consulere astrologos, qua hora ludendum sit, vt feliciter ludus succedat, vel in illo annulis vti mortale esse; quia ex astrologia sciri non potest quis victor in ludo euasurus sit. Ergo si id cognoscitur est ex dæmonis scientia, quæ licet ad hæc futura non

extendatur, illa tamen reuelat ignarus, & postea procurat effectum promissum implere, vt sic homines ad se pertrahat, & deceptos detineat.

13. Sed dubium non leue est de his (quos Hispani vocant *salutatores*) an eorum curatio, & effectus mirabiles, quos faciunt, tribuendi sint Magicæ superstitioni, vel Dei virtuti, vel causæ naturali? Causæ naturali non videntur tribui posse. Tum quia quibusdam precibus, & suo habitu, vel contactu morbis incurabilibus medentur, sanguinẽ detinent, canes rabidos interficiunt, pedibus nudis ignem conculcant, & alia huiusmodi mirabilia faciunt, quæ causarum naturalium virtutem excedere videntur. Ergo vel virtute diuinitus infusa, vel dæmonis auxilio operantur.

Hac in re est prima sententia approbans absolutè hoc salutatores: sic *Azor.t.1.institut.moral.lib.9.c.25, q.2. Nauarr.summ.cap.11. num.36. Margarita confessor, quæst. moral. fol.185. Castanega lib.de superstit, cap.12. Palazios summ. verbo incantationes: Lessius lib.2.de iustit.cap.43.dub.10.num 63. circa finem: & fauet Victor.de arte magic.q.4. num.16. in solut. ad 2.* Nam esto dubius fuerit de hac virtute, tandem concludit se nihil velle in hac parte definire, cum ob bonum commune Deus hanc virtutem aliquibus concedat, vel illi ex complexione, & temperamento habeant, sicuti habuerunt Marsi, & Psylli. Ratio esse potest; quia gratia sanitatum in ecclesia existit. Ergo credendum est iis salutatoribus saltem ex parte communicatam esse: siquidem effectum illius videmus. Neque obstat gratiam sanitatum independentem esse à quibusvis verbis, & contr..tibus, vt videre est in Apostolis, & aliis Sanctis miraculosam sanitatem cõcedentibus, qui nullis verbis, vel signis determinatis vtebantur, sicuti vtuntur hi Hispani salutatores; quia hi non habent plenè gratiam sanitatum, sed ex parte. Quibus autem ex parte gratia sanitatum concessa est, mirum esse non debet, vt dependenter ab aliquibus cæremoniis concedatur. Adde illam gratiam fortè non tam esse gratis datam, quam à natura concessam ex constellatione cælesti, spectata viuentis complexione, & temperamento.

Secunda sententia absolutè reprobat hos salutatores, vt superstitiosos: sic *Cirudo de superstit. 3.p. c.7.* & probari potest, quia neque ex virtute naturali, neque ex supernaturali medentur. Ergo censendi sunt ex virtute dæmonis operari. Antecedens probo non operari ex virtute naturali; quia virtus naturalis non est alligata verbis, nec signis determinatis, qualibus hi salutatores vtuntur. Item non apparet, quomodo possint per virtutem naturalem in momento temporis effectus ita mirabiles operari. Ex virtute autem supernaturali credendum non est, tum quia hæc peccatoribus transeunter tantum solet concedi, & ad aliquem effectum ecclesiæ necessarium: permanenter tamen non solet flagitiosis hominibus concedi, sed viris sanctis, & Deo maximè familiaribus. At hi salutatores permanenter illam gratiam habent, & ex alia parte regulariter sunt improbæ vitæ, neque ob alium effectum gratia vtuntur nisi ob lucrum, & quæstum. Tum quia illa vtuntur per signa & verba determinata, quod alienum est à gratia diuinitus concessa.

14. Dicendum tamen existimo, si salutatores signis, & verbis ad curandum vtuntur credentes à quocunq; vsurpentur, effectum esse habitura, proculdubio superstitionem committere mortalem: sic *Lessius lib.2. cap.43.dub 10.num.63. Suarez lib.2.de superstit.c.15. num.25. Sanchez lib.2.in decalog.c.40.n.47.vers.8.est.* Probo, quia cum illis signis, & verbis annexa non sit naturaliter hæc virtus, relinquitur, vt à Deo, vel à dæmone illis fuerit annexa. At non constat neque authoritate Doctorum, neque ecclesiæ traditione à Deo illis verbis, & signis sanitatem annecti; aliàs essent verba sacramentalia. Ergo recurrendum est ad dæmonem. Dices fortè alicui sancto ob eius merita hæc gratia concessa fuit, vt à quocunque talia verba, & signa vsurpentur, illos mirabiles effectus faciat: quæ enim repugnantia in hac concessione inuenitur? Respondeo, esto de potentia Dei absoluta non inueniatur repugnantia, inueniri tamẽ attenta eius ordinariè prouidentia, qua res humanas gubernat. Neque enim eius prouidentiæ videbatur conueniens dari aliqua signa, & verba in ecclesia de se efficacia ad illos mirabiles effectus præstandos, quin talia verba, & signa authoritate ecclesiæ essent approbata, & à Doctoribus cognita. Ne cuilibet liceret hac via suas magicas superstitiones dissimulare.

Verum si salutatores virtutem concedant verbis, & signis non à quocunque factis, sed factis ab ipsismet salutatoribus distinctione vtendum est, si signa, & verba vana sint, vel ad effectus vanos eorum virtus extendatur, credendum est virtute dæmonis fieri. At si verba recta sint, & signa proportionata, præsumi poterunt virtute diuinitus concessa operari, maximè si sic operantes honestè viuant; aliàs suspecti habendi sunt: sic colligitur ex *Suarez & Sanchez*, & Doctoribus, quos ipsi referunt locis allegatis. Priorem partem probo: quia alienum est à diuina maiestate vti ad effectus mirabiles signis, vel verbis vanis, & multo minus virtutem concedere ad effectus vanos. Secundam partem mihi probat approbatio communis tum iudicum, tum confessorum, ... pro se habent ij salutatores, aliæque pers... gratias habentes, vt Rex Galliæ, qui suo contactu strumas curat. Quocirca diligenter ab ordinariis examinandi sunt, antequã munus exercere permittantur. Nam si in potestate concessa signis, & verbis, & ad effectus vanos vtuntur, proculdubio repellendi sunt. Item sunt repellendi, si malè viuant; quia non est præsumendum peccatori hanc gratiam sanitatis Deum permanenter concedere: sic *Sanchez & Suarez suprà*. Quod si inquiras, quæ verba, vel signa reputanda sunt vana, & qui etiam effectus vani sunt reputandi, ex quibus hi salutatores dicantur suspecti? Breuiter respondeo, verba vana esse, si neque ad sanctos, neque ad Deum dirigantur: nam eo ipso, quo in Dei honorem non cedunt, vana, & inutilia reputari debent. Signa, seu facta vana reputanda sunt, si nullam cum effectu operato videantur habere connexionem. Effectus item vanus est, si improbus sit, & malus, vel nemini proficuus, sic latè *Suarez lib.2.de superstit.cap.15. num.11. & 12.*

15. Ex qua doctrina infero superstitiosum esse vsurpantem tanquam vtilia ad curationem, verba scripturæ in sensu impropio, aut falso, vt de se constat. Item affirmantem in præsentia alterius salutatoris maiori virtute præditi se nihil posse operari; quia siue sit virtus naturalis, siue supernaturalis ab iis non pendet. Item si dicat se alteri communicare virtutem curandi posse, quia hæc siue naturalis, siue supernaturalis sit personæ annectitur. Ex parte effectus censeri debet superstitiosus. Primò, si ad mouendum aliquam statuam motu progressiuo ordinaretur virtus, vel ab illa peteretur responsum: quia ad hæc vana nũquam Deus virtutem concedit, & naturalis esse nõ potest, vt benè dicit *Valent.2.2. disp.6.q.13.p.2. vers.diximus præterea.* Secundò, si pedibus ignẽ conculcaret; quia talis miraculosus effectus, nullius videtur esse vtilitatis; ac proinde non est præsumendum virtute diuinitus concessa operatum: ex virtute autem naturali

urali hoc non videtur fieri posse. Idem à fortiori est, si valeat suo habitu, aut tactu venenatos, vel morti proximos interficere: iis enim mortem accelerare, tametsi bono fine fiat, est intrinsecè malum; quia est innocentium interfectio. Ergo non potest ex virtute à Deo concessa fieri. Dari autem ad hunc effectum naturalem virtutem difficile est, nec debet præsumi, in iis consentit *Sanch. lib. 2. cap. 40. num. 47.* Curare autem inuocato nomine IESV Cruce signando, & vulnera tangendo, manu, vel habitu, aut panem à se tactum porrigendo, non videtur esse superstitiosum; quia iis actionibus potuit Deus virtutem annectere. *Sanch. loco allegato.*

16. Difficile autem est definire; an virtus residens in salutatoribus licitè operantibus naturalis sit, an diuinitus infusa? Nam esse diuinitus infusam probat; quia non apparet quomodo ex indiuiduali qualitate, & complexione obtineri possit virtus tantorum mirabilium patratiua. Quod vero naturalis censenda sit probat esse pluribus ethnicis, & gentilibus communicatam, vt testatur *Azor. lib. 9. cap. 25. q. 2.* quibus non videtur decens tale beneficium, si supernaturale est, concedi. Item esse similem virtutem in lapidibus, herbis, aliisque animalibus. Cur ergo esse non poterit in hominibus? Deinde virtute naturali multi solo aspectu alios inficiunt. Ergo poterunt alij sic infectos sanare; cum natura procliuior sit ad bonum, quam ad malum. Fateor rationi stando me hac in re indecisum esse. At motus authoritate grauissimorum doctorum censeo probabilius esse gratiam gratis datam; quia hac via fac[illegible] intelligitur, quomodo effectus mirabiles [illegible]: sic *del Rio lib. 1. disquisit. mag. cap. 3. toto* [illegible] *Azor. lib. 9. instit. moral. cap. 25. q. 2. Nauarr. cap. 11. num. 36. Sanch. lib. 2. cap. 40. num. 49. Lessius lib. 2. cap. 43. dub. 10. n. 63.* inclinat *Suar. lib. 2. de superstit. cap. 15. num. 25. in princ. & num. 27.*

17. Secundum dubium in hac materia est de arte achymica, in qua fit transmutatio vilioris metalli in aurum, vel argentum, aliamve rem pretiosam; an inquam hæc transmutatio superstitiosa sit? Qui affirmant virtute naturali hanc transmutationem fieri posse, consequenter à superstitione eam liberant, è contra affirmantes nulla virtute naturali fieri posse, consequenter dicere debent superstitiosam esse, quia Deus his vanis non se immiscet: rationes, & doctores vtriusque partis expendit *Martin. del Rio lib. 1. disquisit. magic. cap. 5. quæst. 1. sect. 2. & 3.* vbi tanquam probabilius defendit veram esse transmutationem, & *quæst. 4.* contendit hunc artis vsum licitum esse.

Mihi tamen placet sententia *Valen. 2. 2. disput. 6. quæst. 13. p. 2. difficult. vlt. vers. est igitur tertia sententia*, cui videtur consentire *Sanch. lib. 2. in decal. cap. 40. num. 51.* esse igitur hominibus incognitam hanc naturalem transmutationem, quod optimis rationibus Valen. confirmat: & clarè videtur probari, in *extrauag. spondent, de crimine falsi*, vbi Ioann. 22. in hæc verba loquitur: Spondent, quas non exhibent, diuitias pauperes Alchimistæ, pariter qui se sapientes existimant in foueam incidunt, quam fecerunt. Nam haud dubiè huius artis Alchimiæ alterutrum se professores ludificant, cum suæ ignorantiæ conscij eos, qui supra ipsos aliquid huiusmodi dixerint, admirantur, quibus cum veritas quæsita non suppetat, dum cernunt, facultates exhauriunt, iidemque verbis dissimulant falsitatem, vt tandem quod non est in rerum natura, esse verum aurum, vel argentum sophistica transmutatione confingant, eoque interdum eorum temeritas damnata, & damnanda progreditur, vt fides (seu fictis) metallis cudant publicæ monetæ characteres fidei oculis, & non aliàs alchymicum fornacis ignem vulgum ignorantem eludant. Ex quo verissimè deducit Valen. studium illud chymicum esse communiter indiscretum, periculosum, perniciosum, & illicitum. Esse indiscretum constat; quia contra discretionem, & prudentiam est studium assumere, quod euidenter moraliter est, nullum esse effectum habiturum. Est etiam periculosum; quia timeri potest, ne dæmon se tali studio ingerat, vt eos decipiat. Est etiam reipublicæ perniciosum; quia hæc vana, & futili spe consequendi diuitias, homines decipiuntur, tempus terunt, & pecunias insumunt, & rebus necessariis non attendunt. Ex quibus constat tale studium illicitum esse, quodque satis insinuat supradicta constitutio graui infamia, aliisque pœnis hos alchymistas afficiens, & ad eorum studiū auxiliantes, auroque ab ipso fabricato vtentes. Inquit enim Pontifex. Hanc itaque artem perpetuis volentes exulare temporibus hac edictali constitutione sancimus, vt quicunque huiusmodi aurum, vel argentum fecerint, vel fieri secuto facto mandauerint, vel ad hoc scienter, dum id fieret, facientibus ministrauerint, aut scienter vel auro, vel argento vsi fuerint vendendo, vel dando insolutum verum tanti ponderis aurum, vel argentum, pœnæ nomine inferre cogātur in publicum pauperibus erogandum, quanti Alchymicum existat, circa quod eos aliquo prædictorum modorum legitimè constiterit deliquisse, facientibus nihilominus aurum, vel argentum Alchymicum, aut ipso vt præmittitur, scienter vtentibus perpetuæ infamiæ nota respersis.

18. Restat dicere de tertia superstitionis specie, in qua vana assumuntur ad proximorum nocumentum: de qua in ratione superstitionis nihil speciale notandum occurrit præter supradicta. Est tamen hæc species omnium detestabilissima ob peccata iniustitiæ, quæ secum trahit: omnia enim nocumenta, quæ magicis illis superstitionibus à dæmone fiunt, Mago tribuuntur; quia ipse illorum causa est vtens dæmone vt ministro ad illa operanda.

PVNCTVM XI.

An licitum, vel obligatorium sit tollere maleficia, seu effectus per maleficia comparatos?

1. *Effectu bono, esto malè comparato, si à dæmone in conseruari non pendet, vti poteris absque vlla superstitione. Secus si à dæmone pendet.*
2. *Si effectus maleficij alteri nociuus est, teneris mediis omnibus illicitis remedium procurare.*
3. *Licitum est, & aliquando obligatorium mediis supernaturalibus vti ad curandos maleficij effectus.*
4. *Naturalia remedia licita per se sunt, & Mago obligatoria, si illis nocumentum factum reparari potest.*
5. *Non licet Mago maleficij nocumentum reparare alio maleficio, tametsi alia via damnum reparari non possit.*
6. *Non licet iudici causa curiositatis, vel alte-*

rius finis præcipere Mago, vt maleficium coram se faciat.

7. *An liceat maleficium destruere? Proponitur dubitandi ratio.*

8. *Certum est licitum esse Mago hæc signa data à dæmone destruere.*

9. *Imo non solum licitum, sed obligatorium ex charitate est in eo, qui conscius illorum fuerit.*

10. *Adde licere signa contraria apponere si debito fine apponantur.*

11. *Satisfit rationib. n. 7. adductis.*

12. *Quid liceat iudicibus circa maleficos?*

1. PRæmitto primò effectum maleficij duplicem esse, alium in se bonum, alium alteri nociuum; & vterque potest esse independens à dæmone, vel ab illo dependens, si effectus in se bonus sit, qualis est salus, scientia, & pecunia dæmonis arte comparata, neque à dæmone in conseruari pendeat, poteris illam retinere, eisque vti, quia in illorum vsu nullam cum dæmone societatem habes, sed potes pœnitere societatis habitæ, & re naturali vti, ac si à Deo tibi esset diuinitus concessa: neque enim ex concessione dæmonis aliquam habet maculam: sic *Martin. del Rio lib. 2. disquisit. mag. q. 4. litt. F. Suar. t. 1. de relig. lib. 2. de superstit. cap. 15. num. 14. in fine & cap. 17. num. 1. & 2. Valen. 2. 2. disput. 6 quæst. 13. p. 2. col. 5. vers. quarto neque, Sanch. lib. 7. de matr. disput. 96. num. 4. & lib. 2. cap. 41. num. 1. & cap. 42. num. 20. Victoria de Magia quæst. 4. num. 15.* Solum in retentione diuitiarum, & aliorum bonorum externorum est aduertendum sæpè fictitia esse, & illusoria, & sæpè ab aliis sublata. Quapropter vt illorum vsus tibi licitus sit, constare tibi debet veras esse diuitias, & ignorare esse ab aliis sublatas: dum enim ignoras ab aliquo sublatas esse, præsumere potes ex profundo maris, vel ex aliquo thesauro, aut minerali sub nullius potestate existente deductas esse: sic *Suar. t. 1. de relig. lib. 2. de superstit. cap. 17. num. 3. Sanch. lib. 2. in decal. cap. 41. num. 2. Bonac. disp. 3. de primo decal. præc. q. 5. p. 5. num. 11. in fine.* Verum si effectus maleficio comparatus à dæmone pendeat, tametsi in se bonus sit; nequaquam licebit illum sic retinere; quia talis retentio esset quædam cum dæmone cõfœderatio. Vnde si salutem, diuitias, scientiam promiserit tibi dæmon conseruare, quamdiu tali cæremonia vsus fueris, nequaquam tibi licet tali cæremonia vti, esto omnia illa bona amissurus sis; quia non licet maleficio vti ad beneficium obtinendum; sic *Suar. expresse lib. 2. de superstit. cap. 17. num. 2.* & est omnium sententia.

2. Præmitto secundò, si effectus maleficij alteri nociuus sit; teneris mediis omnibus licitis eorum remedium procurare. Quia teneris nemini iniuriam facere, & factam quoad possis reparare: sic ex omnium sententia supponit *Suar. lib. 2. de superstit. cap. 17. num. 15. & Sanch. lib. 2. in decal. cap. 41. num. 22. 23. & 24.* Difficultas autem est in decidendo quæ media licita sint. Quædam enim sunt supernaturalia, quædam naturalia, quædam superstitiosa.

3. Et quidem licitum esse, & aliquando obligatorium mediis supernaturalibus vti ad curandos maleficij effectus, indubitatum est; quia ad hæc sunt instituta, illisque mouetur Deus, ne amplius nocumentum permittat. Hæc multiplicia sunt. Alia sunt generalia pro omni beneficio consequendo, damnoque vitando, nempe oratio, cum spe, & fiducia, exercitium bonorum operum, misericordiæ, humilitatis, & pœnitentiæ, vsus sacramentorum, confessionis, & Eucharistiæ, & reliquiarum sanctarum gestatio, & veneratio. Alia ad hunc effectum specialiter ab Ecclesia diriguntur, vt sunt exorcismi Ecclesiæ, quibus Ecclesia dæmones adiurat, & à nocendo detinet. Item aqua benedicta, sal & panis benedictus, quæ ex precibus Ecclesiæ vim habent ad dæmonum potestatem coercendam: mouetur enim Deus his precibus assistere, protegere, & defendere talibus sacramentalibus munitum. Alia item ratione suæ significationis specialem vim habent dæmones coercendi. Hæc sunt signo se crucis munire, quo sanctissimam Trinitatem veneraris, memoriam passionis Christi recolendo; illo enim signo Christum crucifixum refers, & diabolo obiicis, quod illi durum est; quia videt illo signo esse victum, & superatum, & adhuc diuinam virtutem ibi assistere. Deinde est inuocatio nominis Iesu; quia obiicitur illi IESVS, à quo fuit victus, & quia huic nomini non solum cœlestes, & terrestres, sed etiam infernales potestates subduntur. Vide de his remediis *Martin. del Rio lib. 6. disquisit. mag. cap. 2. q. 3. & sect. 3. Lessium lib. 2. de iustit. cap. 44. tota dubit. 5.* Dixi aliquando esse obligatorium his remediis spiritualibus vti, quod quando hoc fit, ex iis quæ diximus tum de orationis obligatione, tum de charitate in proximum colligendum est.

4. Naturalia remedia licita per se sunt, & Mago obligatoria, si illis nocumentum factum curari, repararique potest. At raro hæc remedia naturalia efficaciam habent, dum dæmo[illegible] nocendo non desistit; quia ipse vim medicam[illegible] facilè potest elidere, vel contraria aponen[illegible] obstruendo, vel se interponendo: sic *Less[illegible] dicto dub. 5. num. 28. Suar. lib. 2. de superstit. cap. 17. num. 7.* Superstitiosa remedia voco, quæ ex pacto dæmonis, & arte magica fiunt. Et de iis certa sententia est in nullo casu licere: quia in nullo casu licet vti opera dæmonis, & cum illo commercium, & societatem habere; quia est intrinsecè malum: sic omnes doctores.

5. Ex quo fit primò, nullo modo licere Mago maleficij nocumentum reparare alio maleficio, tametsi alia via damnum reparari non possit; quia non sunt facienda mala, vt inde eueniant bona: & tradit tanquam de fide certum plures referens *Sanch. lib. 7. de matr. disput. 95. num. 1. & lib. 2. in decal. cap. 41. n. 3.* Neque obstat *lex eorum 4. Cod. de Maleficis, & lex regia fin. tit. 23. part. 7.* excusans maleficos maleficiis vtentes non ad malefaciendum, sed ad maleficia impedienda: nam vt rectè *Sanch. supra, & Suar. lib. 2. de superstit. cap. 19. num. 14.* alios referentes, non excusantur supradicti à culpa, sed à pœnis aliàs per leges impositis; quia non peccabant contra iustitiam.

6. Secundo fit non licere iudici causa curiositatis, aut alterius cuiuscunque finis præcipere Magis, vt maleficium coram se faciant; quia esset eorum peccato cooperari: sic expresse *Sanch. lib. 2. in decal. c. 41. n. 4.* His tanquam certis præmissis:

7. Difficultas versatur; an inter media superstitiosa computanda sit maleficij destructio? Solet enim dæmon cum Mago pactum inire, vt stante globo capillorum, aliave simili re in tali loco, ipse nocebit: & ratione huius pacti non obligatur illa destructa à nocumenti inferendi cessatione, sed liberum est continuare nocumentum, vel ab illo desistere. Aliquando tamen erit cum Mago pactum non solum de nocumento inferendo, dum illa res perseuerauerit tali loco, sed quod illa destructa, vel à tali loco remota, à nocumento desistet. Difficultas ergo est; an tale signum liceat destruere? Et ratio difficultatis est; quia illius destructio

structio est quoddã signũ datum à dæmone sanitatis obtinendæ: sed nemini licet obtinere sanitatem vtẽdo signis datis à dæmone;quia esset dæmoni associari, & sanitatem ab eo obtinere. Ergo. Et confirmo. Ponamus dæmonem sic cum Mago pacisci, dum hic annulus perseuerauerit, non desistam à nocumento Petri, illo tamen destructo, non solum à nocumento Petri cessabo, sed insuper media applicabo, quibus integrè salutem reciperet: si destruas annulum, tacitè consentis dæmonis pacto, & vis ab eo salutem integram recipere. Ergo consecutio illius sanitatis est per medium superstitiosum. Deinde si liceret signa destruere, quibus dæmon promittit à nocumento desistere, & insuper salutem integram concedere, liceret vtique mediis aliis positiuis vti, si ipse dæmon promitteret non cessaturum à nocumento, quousque illa apponerentur. At hoc non videtur dicendũ;quia iam inde cõuinceris te vti mediis à dæmone datis ad effectus ab illo obtinendos. Quod autẽ effectus, quem prætendis obtinere priuatiuus sit, an positiuus non videtur à superstitione excusare. Non enim à superstitione excusatus esset, si dæmone promittente vtenti aliquo signo etiam bono nunquam tentaturo, tu vt hanc securitatẽ obtineres, signo illo fuetis vsus. Tandem confirmatur exemplo sancti Hilarionis, qui (vt refert Hieronym. in eius vita) noluit inquirere, nec remouere signa, quibus dæmon affirmabat se esse ligatum, ne aut solitis incantationibus recessisse dæmon videretur, aut ipse sermoni eius accommodasse finem. Ergo obligare dæmonem exire remouẽdo signa, eique fidẽ adhibere, vt remotis signis rece[illegible]s sit, superstitiosum est.

8. Nihilominus [illegible] omnino certum tenendum est licere male[illegible]ç data à dæmone destruere eo fine, vt dissoluatur [illegible]ctum cum dæmone de nocumento inferendo, ab illoque cesset, non tamen eo fine, vt pactum seruet, quo se astrinxit non prosecuturum in nocumento. Negari enim non potest, posse maleficum destructionem illius signi ad vanũ finem dirigere, & non ad alium; quia illa signi destructio per se nullum ex illis finibus significat. Poterit ergo ex intentione malefici in vnum finẽ, & non in alium vsurpari. Ponamus ergo maleficum destruendo signa solum attendere pacti cum dæmone dissolutionem, & nocumenti cessationẽ: neque curare, an dæmon obligatus insuper sit non amplius nociturus, vel beneficia aliqua concessurus. Talis intentio, & illius executio optima est, & omnino superstitione libera. Ergo omnino est licita talis destructio. Quòd talis intẽtio bona sit constat; quia bonũ est velle nullam cum dæmomone amicitiam habere, & habitam dissolui, & nullũ nocumentum illius arte proximo inferri. Medium itẽ quod assumitur destruendo maleficia omnino videtur à superstitione alienum; imò potius est superstitioni contrariũ: siquidẽ destruit vincula, quibus dæmon cũ malefico habebat commercium, & societatẽ, & nihil aliud in illa destructione prætẽditur, nisi tollere è medio incentiuum, quod habet dæmon ad nocendum. Et cõfirmatur, si tibi data fuissent aliqua signa vana, quibus ex dæmonis pacto promissa est securitas alicuius nocumenti, quis dubitare potest te posse; imò debere illa signa destruere? Nam dum illa retines, conseruas cum diabolo amicitiam, at illa destruens amicitiam dissoluere censeris. Ergo destruere maleficium eo fine, vt dissoluatur pactum cum dæmone initum licitum est. Dixi licitum esse dissoluere maleficium eo fine, vt dissoluatur pactum, & commercium cum dæmone; secus vero esset, si intenderet maleficus in tali destructione dæmonem allicere, vt pactum de nocumento non inferendo seruaret: tunc enim iam maleficus dæmoni se submitteret, & ab illo peteret promissis stare, quod est omnino illicitum: sic pluribus relatis docent *Sanch. lib. 7. de matr. disp. 96. num. 3. & seqq. & lib. 2. in decal. c. 41. n. 19. Sayrus in claui regia. lib. 4. c. 6. fine Suar. t. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c. 17. à n. 9. vsque in finem Leonard. Lessium lib. 2. de iustit. c. 44. dub. 6. à n. 36. vsque ad 44.*

9. Adde non solum licitum esse hæc signa diabolica destruere, sed etiam esse obligatorium ex charitate in eo qui illorum conscius fuerit; quia quilibet tenetur si commodè potest peccata impedire, & pro reuerentia, & honore diuino pugnare: sic *Suar. n. 13. Sanch. in decal. dicto cap. 41. n. 22.* Dixi, *si commodè potest*; quia cum graui iactura sui, vel tertij non tenetur, *Suar. & Sanch. supra.* Maleficus item non solum ex charitate, sed etiam ex iustitia cum obligatione reparandi damna tenetur maleficium supradicto modo licito remouere, & iudex, vel prælatus illum ex obligatione officij ad id cogere debet. *Suar. & Sanch. supra.* Neque hæc remotio impediri debet, ex eo quod malefico, vel alteri tertio nocumentum aliquod timeatur euenturũ ex remotione signi; quia illud nocumentũ non sequitur ex remotione signi tanquam ex causa, sed ex pacto, & malitia dæmonis promittẽtis nociturum malefico, vel alteri tertio remoto maleficio: sic *Sanch. lib. 7. de de matr. disp. 96. n. 5. & lib. 2. in decal. c. 41. n. 21.*

10. Vlterius addo, non solum licere, & esse obligatorium signa malefica remouere, vt dæmon à nocendo desistat; sed etiam signum contrarium apponere, quo posito se obligauit à nocendo desistere, dum modo signum appositum bonum sit, vel saltem de se indifferens, & eo fine apponatur, vt cesset dæmon à nocumẽto, & dissoluatur confœderatio facta. Ratio est eadẽ; quia talis intentio optima est, & medium de se indifferens ex illa intentione honestatẽ accipit: sic *Lessius lib. 2. c. 44. dub. 6. n. 45. Suar. lib. 2. de superstit. cap. 17. n. 16. Sanch. lib. 2. in decal. c. 41. n. 25.* vbi benè aduertit, si dubium sit; an medium quod assumitur superstitiosum, seu illicitum sit, quousque dubium deponas te non posse illo vti, quantumuis protesteris nolle vllam cum dæmone societatem habere; quia hæc protestatio non vincit dubium, neque purgat malitiam, quæ in illo esse potest.

11. Rationi in contrarium adductæ facilè ex supradictis fit satis. Concedo namque nemini licitum esse vti signis datis à dæmone eo fine vt dæmon excitetur ad fidem seruandam, salutemque concedẽdam; at benè posse illis signis vti, vt tollatur dæmoni incentiuũ, quod habebat ad nocendum. Quod autem dæmon destructo illo signo non solum à nocumento cesset, sed etiam salutem concedat, per accidens est intentioni destruentis signum: non enim destruens signum illam consequi destructione prætendit. Et eadem ratione non licet vti signo dato à dæmone, quo posito securitatem à tentationibus promitteret. Aliud enim est vti signo ad excitandum dæmonem, vt beneficium concedat. Aliud est vti signo destructiuo nocumenti, seu quo non excitatur ad nocumentum, & eo animo ne ad nocumentum inferendum excitetur. Ad exemplum S. Hilarionis respondeo, noluisse maleficium inquirere, neque dissoluere, vt dæmon à nocendo cessaret; non quia id illicitum esset sed quia præsentibus apparebat illicitum, & quia decebat ostendere virtutem diuinam, qua erat præditus, alligatam non esse destructioni maleficij ad sanitatem concedendam.

12. Ex his infertur licere iudicibus lauare maleficos, & pilos eorum abradere quando torquendi sunt, si timeant in pilis ipsis aliquod maleficium occultari; quo insensibiles tormentis reddantur; quia hoc nihil aliud est, quam dæmoni tollere fundamenta operandi. *Lessius lib. 2. c. 44. n. 44. Sanch. lib. 2. c. 41. n. 11.* Neque obstat

obstat dicere dæmonem iis sublatis, omnique maleficio destructo adhuc posse nocere, & Magiam insensibilem reddere. Superuacaneum ergo est tale medium. Non inquam obstat; quia regulariter Deus non permittit dæmonem operari, nisi in vi pacti cum malefico,& posito signo,vt benè dixit *Suar.lib.2.de superstit.c.17.n.15*. Quare non est superuacaneum,sed vtile. Si autem crederes per illam lotionem, aut tonsionem vires naturales amitti, superstitiosus esses; quia illa tonsio,& lotio non potest esse causa, nisi arte dæmonis ad talem effectum. *Sanch. supra.*

PVNCTVM XII.

An licitum sit à malefico petere, vt maleficium maleficiis dissoluat, si ad id paratus sit?

1. *Non licet à malefico quantumcunque parato id petere,neque ad id cogere.*
2. *Si dubius es, an maleficio maleficium sit dissoluendum, non poteris petere illo medio dubio dissolui.*
3. *Quod si maleficus mediis licitis,& illicitis possit maleficium dissoluere? Negat Caietan. maleficij dissolutionem expostulari posse.*
4. *At probabilius est oppositum, tametsi credas mediis illicitis faciendam esse.*
5. *Satisfit fundamento Caiet.*
6. *Duo aduertenda sunt pro clariori superioris doctrinæ intelligentia.*
7. *A dæmone petere non potes maleficij dissolutionem.*
8. *Item neque præcipere, benè tamen obiurgare, & reprehendere.*

1. CErtum est nequaquam licere à malefico quantumcunque parato postulare vt maleficium maleficiis dissoluat; quia petis id quod intrinsecè malum est. Nulla enim ratione honestari potest dissolutio maleficij alio maleficio facta, Ergo neque eius petitio. Qui enim sic peteret à malefico maleficij dissolutionem,à dæmone peteret, cum ipse non nisi mediante dæmone sic operari posset:sed petere à dæmone dissolutioné maleficij núquam licet; quia eo ipso protestaris eius auxilio indigere,ergo neque à Mago licet expostulare:sic *reiecto Aureolo 4.dist. 34. q.2.& Angelo verbo superstitio.n.13.*docet aliis relatis *Mart.del Rio lib.6.disquisit.magic.c.2.sect.1.q.2.dicto 3. Nauar. sum.c.11.n.29.Couarru. cap. quamuis pactum 1.p.§.1. n.10.Sanch.lib.7.de matr.disp.95.n.7.& lib.2. decal. c.41.n.5.Lessius lib.2.c.44.dub.6.n.35.Suar.t.1.de relig.lib.2.de superstit.c.18.a n.3. Bonac. disp.3.de primo decal.præcepto q.5.p.5.a n.7.* Adde non solum non esse licitum petere à Mago dissolutionem maleficij per aliud maleficium, sed neque esse licitum ad id minis, & imperio cogere ob eandem rationem: quia cogeres Magum facere, quod intrinsecè malum est. Ergo peccas grauius, quam si postulares; si quidem ad peccandum efficacius inducis,& illius es causa: sic *Suar. n.7. Sanch.de matr.disp.45.n.9. & c.41.in decal.n.9.* & in vtroque loco *n.10.* benè aduertit iniquè facere iudices cogentes maleficum maleficium dissoluere facta quadam benedictione; quia illa benedictio cum non sit causa physica dissolutionis maleficij, restat vt solum sit signum ex pacto dæmonis, ac proinde illam vsurpans dæmonem inuocat,& ei associatur.

2. Vlterius addo, si dubius es,an medium, quo soluendum sit maleficium superstitiosum sit, non poteris petere,neque mandare malefico, vt illo medio maleficium dissoluat;quia exponis te periculo peccandi,siquidem petis id,de quo dubitas,an licitū sit. Ergo vel vincere debes dubium, vel à tali petitione cessare: sic *Suar. Lessius,Sanch.statim referendi.* Ex quo infertur te non posse à malefico petere maleficij dissolutioné, si dubius es; an maleficus aliquod mediū licitum cognoscat,quo maleficium dissoluere posset; quia tacitè peteres, vt faceret maleficium ad maleficij dissolutionem;si quidem præsumere non potes scire media licita,quibus maleficium dissoluatur:sic *Suar.lib.2.de superstit.c.18.n.9.Martin. del Rio lib.6.disquisit. mag.c.2.sect.1.q.2. Lessius lib.2. c.44.dub.6.n.46. Sanch.lib.2.in decal.c.41.n.7.Bonac.disp.3. de primo decal.præcepto q.5.p.5.n.8.* Idem est,si petas ab alio malefico dissolutionem maleficij,qui tamen ignarus est maleficij, & loci vbi positus est;quia tacitè petis, vt maleficium faciat, cum alia via præsumere non possis illum scire, quomodo maleficium sit tollendum. *Sanch. Lessius, Suar. & del Rio supra.*

3. Difficultas autem est; an cum maleficus scit media licita,quibus maleficium dissoluatur,credis tamen illis vsurum non esse,sed potius aliis iniquis,possis ab illo dissolutionem maleficij petere? Negat *Caiet. in suis opusculis t.2.tract.12.de maleficiis q.unica,in fine corp.* Mouetur; quia peccato alterius cooperaris; eo quod petas dissolutionem, quæ [illegible] circunstantiis nequaquam licita erit. Item pe[illegible]ionem non à quocunque faciendam, [illegible] Mago. At tibi constat hanc futuram [illegible] peccaminosam. Ergo petis dissolutionem peccaminosam. Ergo peccas.

4. In hac re primò certum est, si probabiliter credas Magum mediis licitis dissoluturū maleficium se posse ab illo absolutè petere, quia & rē licitam petis,& nullo periculo peccandi Magum exponis, sed potius ad bonam actionem incitas. Idem dico,si dubius sis,an medio licito dissoluturus sit,an illicito; quia in tali dubio præsumere debes medio bono vsurum, cum peccatum præsumi non debeat:sic *Suar.lib.2.de superstit. cap.18.n.9 Sanch. lib.2. in decal. c.41.n.12.* Quod si certus moraliter sis mediis illicitis maleficium dissoluendum,tametsi licitis possit; quia vtraque media licita,& illicita optimè norit,credo multo probabilius, tibi licere absolutè dissolutionem maleficij postulare: sic plures referēs *Sanch.lib.7.de matr.disp.95.n.13.& lib.2.in decal.c.41.n.13. Lessius lib. 2. de iustit. c.44. dub.6.n.46 Suar.t.1.de relig lib.2.de superstit. c.18 n. 9.* Neque dissentit *Martin.del Rio lib.6.disquisit.mag. c.2.sect.1.q.2.dicto 4.* vt rectè aduertit *Suar supra* solū enim loquitur in casu quo speratur Magus per maleficium dissoluturum, quia ignorat media licita quibus dissoluendum est: in quo casu iam diximus nequaquam dissolutionem peti posse. At quando scit Magus media licita, tametsi illis vsurus non sit, optimè potest ab illo peti maleficij dissolutio. Ratio est; quia postulas rem indifferentem,seu de se bonā,nempè dissolutionem maleficij. Quod autem maleficus eam vitiet iniquis mediis vtens, non tibi imputandum est; quia tu non petebas vitiosam dissolutionem,sed dissolutionem quā maleficus absque vllo vitio concedere poterat. Quod optimè confirmatur exemplo petentis mutuū ab vsurario,quia scis non concessurū sine vsuris,& petentis iuramentū ab infideli, quē scis per falsos Deos iuraturum:in quibus ferè omnes consentiunt licitam esse petitionem;quia quod petis licitum est,& licitè fieri potest, tametsi non licitè concedatur. Sed idem

idem prorsus est in præsenti casu; petis enim dissolutionem, quæ licitè fieri potest, tametsi alius iniquè faciat, cuius peccatum non tibi tribuendum est, cum iustam habueris causam petendi.

5. Et ex his soluitur contraria ratio. Fateor te non petere dissolutionem maleficij, vagè sumptum, neque etiã petere dissolutionem, quam magus facturus est, sed petere dissolutionem, quam ipse Magus facere potest: cum autẽ ipse Magus non solum illicitam dissolutionem maleficij, sed licitam facere possit: efficitur sanè, te petere non magis illicitam, quam licitam, imò potius censeri debes te licitam petere. Neque obinde censeris eius iniquam actionem approbare, sed solum permittere ob vrgẽtem tuam necessitatem, sicuti permittis vsuratum exactionem ob necessitatem mutui. Aduerto tamen in exactione vsuratum rarò præsumi posse approbationem, cum soluenti damnosa sit, ideoque scandalum ex parte acceptantis mutuum sub vsuris rarò, vel nunquam adest. At in dissolutione maleficij per aliud maleficium, cum nullum damnum petẽti adueniat, rarò ab scandalo excusabitur, nisi modum petitionis, & causam iustam petendi integrè manifestet: sic *Sanch. lib. 2. c. 41. n. 14. Suar. t. 2. de relig. lib. 3. de iuram. c. 13. n. 11.*

6. Duo tamen hac in re aduertit *Suar. t. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c. 18. in fine, Sanch. lib. 7. de matr. disp. 95. n. 12. fine & lib. 2. in decal. c. 41. n. 15. & 16.* Primum est, vt cesset ex parte petentis omnis cooperatio magicæ superstitioni; quia hanc esse intrinsecè malam clarum est. Quapropter si Magus velit tibi, tuisque animalibus mederi [illegible] illis aliquas medicinas vanas, & tu adsis, [illegible] permittere potes; quia non est sola permi[illegible] perstitiouis, sed vera illius cooperatio; eo q[illegible] tibi, tuisque rebus in tui præsentia absque tuo consensu nullas potest medicinas applicare. Vnde si consentias, censendus es vti opera Magi in tui curatione: consentit *Lessius lib. 2. de iustit. c. 44. in fine.* Secundum, quod aduertunt, est, te obligatum esse petere dissolutionem maleficij à malefico modo licito, & ad illum expresè excitare, si speres obtenturum: quia lege charitatis teneris, quãdo commodè potes proximi peccatum vitare. Neque vllus est qui possit in hac parte dissentire.

7. Sed inquires: an à diabolo possis petere, vel mandare, vt maleficium dissoluat, vel à nocumento cesset? De petitione clara est resolutio, te nullo modo posse; quia petitio est signũ submissionis, & indigentiæ in petẽte, & superioritatis, & potestatis in eo ad quẽ petitio defertur. At hominem Christi sanguine redemptum se dæmoni submittere, & protestari eius auxilio, & ope indigere, illumque vt potentẽ ad subueniẽdũ recognoscere, est grauissima diuinæ maiestatis iniuria: sic *Mart. del Rio lib. 6. disquisit. magic. c. 2. sect. 1. q. 2. dicto 4. Suar. lib. 2. de superstit. c. 18. n. 5. & 8. Sanch. lib. 7. de matr. disp. 95. n. vlt. & lib. 2. in decal. c. 41. n. 17.*

8. De præcepto maior est dubitatio; eo quod præcipiens se quasi superiorem recognoscit, & quodammodo cogit eum, cui præceptum imponit. At cogere dæmonem, vt contra eius voluntatem maleficium dissoluat, & à nocendo cesset, molestũ illi est, & consequenter inhonoratiuũ. Ergo licet. Cæterum omnino tenẽdum est tale imperium (seclusa diuina virtute, seu in nomine Christi, & Ecclesiæ per exorcismos) vanum esse, & superstitiosum; quia dæmon homini mortali non subditur, neque ab illo cogi potest, nisi in virtute alicuius pacti cum ipso, vel cum dæmone superiore facto; ac proinde qui tali imperio vtitur, innuit vel cũ dæmone imperato, vel cum alio pactum fecisse. Ergo tali præcepto dęmoni cultus defertur: sic *Victor. relect. de Magia n. 20. Suar. lib. 2. de superstit. c. 18. n. 8. Sanch.* *locis citatis*. Benè tamen poteris dæmoni indignari, illumque obiurgare, & temnere dicẽdo: Vt quid malefacis; cessa malefacere, vincula iniquitatis dissolue. Non enim hæc verba semper præceptiua sunt, sed obiurgatiua, sicuti dicis cani molesto: abi hinc *Sanch. Suar. & Lessius in noua edit. lib. 2. c. 44. n. 45.*

PVNCTVM XIII.

Quæ sint pœnæ diuinatoribus, sortilegis, & maleficis impositæ, & quæ illorum obligatio.

1. *Nulla pœna præter excommunicationem his superstitiosis hominibus est imposita.*
2. *Expenditur an excommunicatione ipso iure afficiantur, & videtur probabilius non incurri, si ab hæresi separetur.*
3. *Pœnæ ferendæ expenduntur, & præcipuè pœna suspicionis hæresis.*
4. *Præter suspicionem si clericus est, ab officio suspenditur, & in monasterium detruditur, imò à beneficio suspendi potest.*
5. *Si laicus est, variis pœnis afficitur.*
6. *Quis sit iudex huius criminis?*
7. *Expenditur modus procedendi in iudicio huius criminis.*
8. *Declaratur obligatio, quam habet maleficus conuersus.*

1. ALiæ sunt pœnæ ipso iure latæ, aliæ ferendæ per iudices. De vtroque breuiter dicendum est, latius de prioribus; quia forũ conscientiæ respiciũt. Pœnæ ipso iure latæ possunt esse censuræ, & quæ ad censuras reducuntur, nempe irregularitas, & inhabilitas. De iis ergo certa regula est, nullam esse iis maleficis impositam, nisi fortè excommunicationem: sic *Sanch. lib. 2. in decal. c. 38. n. 90. Suar. lib. 2. de superstit. c. 19. n. 3.* & supponũt omnes referendi, quia solum de excommunicatione dubitant, an hi diuinatores, Magi, & malefici afficiantur? Affici affirmant *Tabiena verbo excommunicatio 1. casu 4. Martin. del Rio lib. 4. disquisit. magic. c. 2. q. 7. sect. 4.* Probant primo, ex *cap. aliquãti 26. q. 5.* vbi de studente auguriis dicitur ab Ecclesia habeatur extraneus. Sed est infirma probatio, cũ facilè explicari possit post sententiam. Secundò probant ex *cap. si quis episcopus, eadem causa, & q.* vbi dicitur: Si quis episcopus, aut presbyter, siue diaconus, vel quilibet ex ordine clericorum magos, aut aruspices, aut incantatores, aut ariolos, aut certè augures, vel sortilegos, vel qui profitentur artem magicam, aut aliquos eorum similia exercentes consuluisse fuerit deprehensus, ab honore dignitatis suæ suspensus monasterij curam suscipiat, ibique pœnitentiæ perpetuæ deditus scelus admissum sacrilegij soluat. At in hoc textu de suspensione, seu depositione est sermo, non de excommunicatione, neque est ipso iure lata, sed ferenda, vt constat ex illis verbis, si deprehensus fuerit, suspensus monasterij curam suscipiat, id est suspendatur, & monasterij curã suscipiat. Tertiò probãt ex *c. si quis Ariolos, eadẽ causa, & q.* ibi: Si quis Ariolos, aruspices, vel incantatores obseruauerit, aut phylacteris vsus fuerit, anathema sit: & *cap. sortes* sub anathematis interdicto prohibemus. At hæc verba non cogunt nos affirmare excõmunicationẽ esse ipso iure latã. Tum quia indifferentia sunt, vt tẽpus futurum, vel præsens significẽt, & in casu dubio pro mitiori parte est interpretatio facienda: colligiturque ex *c. si quis ex clericis de vita, & honest.*

honest.clericor. & *cap.si quis*, 30. *dist.* & vtroque loco *glossa*, vbi eisdem verbis non excõmunicatio lata, sed ferenda imponitur facitque hunc sensum; anathema sit, id est anathemate feriatur, & licet in decretis pertinentibus ad fidem, verba illa, anathema sit, indicent hæreticum esse, seu ab Ecclesia separatum, at in aliis id non indicant, sed separationem faciendam denotant. Tum quia commune est decreta dubia nouiora ex antiquis explicari, vt benè probauit *Thom.Sanch.lib.2.de matr. disp.* 24. *n.6.* Sed in decretis prioribus semper pro hoc delicto est sententia ferenda, & non ipso iure lata, vt constat ex decretis allegatis, & aliis quę referũtur *illa causa, & q.* Tum quia hæc verba non tam excommunicationem, quam detestationẽ, & execrationem propriè denotant, iuxta illud 1. *Corinth.*12. Nemo in spiritu Dei loquens dicit anathema IESV, id est nemo IESVM execratur & *c.* 16. Et qui non amat dominum nostrum IESVM Christum sit anathema, id est sit execrabilis, & detestabilis. Ergo ex supradictis textib. non conuincitur ipso iure excommunicatio. Tandem solet probari ex *extrauag.Ioann.*22. quæ incipit: *Super illius*, quam ad verbum refert *Eymeric. direct.inquisit.*2. *p. q.*43. & *ibi Pegna com.*68. In qua fertur ipso iure excommunicatio solum aduersus inuocantes dæmones illum alligantes in re aliqua, pactum ineuntes, aut aliquo modo adorantes, si aliquid horum scienter facere præsumpserint. Verum hæc constitutio inter extrauag. illius Pontificis non habetur, neque in decreto, neque in bullario Romano edito *anno* 1586. Quapropter non videtur recepta, ita vt vim obligandi habeat. Cum ergo certum sit, nullam censuram incurri, nisi in casibus à iure expressis, neque pœnas imponendas esse in casu dubio: efficitur sanè nullam pœnam ipso iure his maleficis esse impositam. Adde esto tempore *Greg.II.* relati in *cap.si quis Ariolos* ob frequentiam ariolandi fuerit excommunicatio ipso iure imposita, consuetudine tamen abrogata iam est; & ita tenet *Sanch.lib.2.in decal. c.*38.*n.*91. *Suar.t.*1.*de relig.lib.*2.*de superst.c.*19. *n.*5.& 6. *Lessius lib.*2. *de iustit.c.*43.*dub.*5.*n.*29. *Azor.t.*1.*instit. moral.lib.*9. *c.*26.*q.*3.*Bonac.disp.*3.*de primo decal.precepto q.*5.*p.*3. *n.*12. Verum esto excommunicatio ipso iure non incurratur ob hoc delictum, si separatum ab hæresi sit; tamen quia sæpè hæresis illi adiungitur, ob hæresim manent ipso iure excommunicati.

3. Pœnæ ferendæ iis diuinatoribus, Magis, & maleficis sunt plures tam iure canonico, quam ciuili. Aliquando enim crimen committunt hæresi coniunctũ, aliquando non, vt de se constat, & colligitur ex *cap.accusatus.*§.*sanè de Hæreticis in* 6. Si cum hæresi coniungatur, vel illius suspicio sit pro qualitate suspicionis, & atrocitate criminis purgatio, & pœnitentia imponenda est, iuxta ea quæ diximus tractat.de fide, vbi de hæresi suspectis. Quod si roges, quando hanc hæresis suspicionem maleficus cõtrahat: Respondeo hæresis suspicionem manifestè maleficum contrahere, si expresse cum dæmone pactum ineat, vel ab illo petit, quæ à solo Deo fieri, & cognosci possunt. Item si illum adorat, eique cultum exhibet, preces fundit; quia denotat illum nõ credere esse miserum. Item si sacramẽta, seu sacramentalia, & quaslibet alias res sacras misceat in maleficij vsu, quia significat res sacras virtutẽ habere ad vsum execrabilem, & generaliter omnia illa crimina, quæ natura sua præferunt aliquid, quod est hæresis manifesta, sapiunt hæresim manifestè, vt baptizare imagines, significat enim capaces esse baptismi, rebaptizare puerum; quia denotat non esse vnum baptisma, genua flectere idolo; quia denotat dignum esse adoratione, & his similia: sic *Simanc. de Catholic. institut.tit.*30.*n.*15.& *tit.*62.*n.*2.& 3.& *tit.*63.*n.*29. & 34 *Azor.t.*1.*institut.lib.*9.*c.*26.*q.*4.*Iulius Clar.lib.*5. *verbo hæresis n.*24.& 25. *optimè Eymeric.*2.*p. direct. q.*42.& 43.& *ibi Pegna com.*67.& 68. Extra hos casus affirmat *Pegna com.*67.& *Suar. lib.*2.*de superstit. c.*19.*n.*10. suspicionem hæresis cessare. Vnde si cõsulas dæmonem absque illius cultu, & adoratione in iis quæ ipse secundum suas proprias vires facere potest, præcipuè si non ex professo, & quasi ex officio fiat, à suspicione manifesta hæresis liberaris. *Suar.loco allegato.Pegna com.*68.*vers.sed hoc eam distinctionem recipit Farinac.pluribus relatis q.*181.*n.*76. Item vocare dæmonem, vt turpem amorem in aliquo excitet absque submissione, adoratione, & cultu non videtur hæresim sapere manifestè; quia non est effectus excedens eius naturales vires: sic aliis relatis *Pegna dicto com.* 68. *vers.si vero, & vers.tertius casus* optimè probat inuocationem præcisam dæmonis non inducere hæresis manifestam suspicionem, si semoueatur omnis cogitatio subiiciendi se dæmonibus, omnisque exterior cultus, & reuerentia, tametsi contrarium probabilitate non careat, vt defendit *Azor.t.*1.*instit. moral.lib.*9. *c.*26. *q.* 4. & pro vtraque parte videri potest *Farinac. de hæresi q.*181.*n.*73.& *seqq.*

4. Quod si suspicionem hæresis secludas ab hoc delicto, ipsum ratione suæ malitiæ variè punitur tum iure canonico, tum ciuili, si clericus est, suspenditur ab officio, & in monasteriũ detruditur, iuxta *text.in c. si quis episcopus* 26.*q.*5. imo priuari potest beneficio, aliisque pœnis affici, iuxta *text.in c. illud* 26.*q.*2. & *in c.admoneant* 26.*q.*7. Debet ergo iudex cõsiderare qualitatem, & quantitatem d[illegible] secundùm ea pœnas imponere, & tempus [illegible] ate, vel diminuere, iuxta *text.in c.Tu* [illegible] *c.pœnitentibus*, & *c. pro qualitate* 26.*q.*7. [illegible] *in cap.*2.*de sortilegiis* & *cap admoneant* 26.*q.*7.*quem sequitur Bernard. Diaz pract.c.*107.& *ibi Salzedo Suar. lib.*2.*de superstit.c.*19.*n.*12. *Azor. t.*1.*instit. moral. lib.*9.*c.*26.*q.*3. *Paul. Grilland. tract.de sortileg.q.*11. *Farin. de hæresi q.*181.*n.*51.& 52. vbi plures doctores refert. Neque audiendus est *Anton.de Butrio, cap.at si clerici de Iudiciis*, qui ob hoc delictum existimat clericum esse degradandum, & curiæ sæculari tradendum: & mouetur ex *textu in cap. admoneant* 26.*q.*7. qui textus quoad hæc vltima verba, si quis hæc exercuerit, clericus degradetur, laicus anathematizetur: non legitur in *August.neque in Concilio Turon.* 3.*c.*42. neque in capitularibus, sed solum apud *Burchardum*, & *Iuonem*, vt notauit *glossa noua, ibi.* Adde verbum *degradetur* optimè intelligi posse de degradatione verbali, seu depositione: & ita cum textu intelligit *Panorm. Suar. Bernard.Diaz* & *alij supra.*

5. Verum si laicus est, variis pœnis afficitur, vt constat ex variis *textib.* 26. *quæst.* 5. tum excommunicatione, tum exilio, tum carcere, tum verberibus: consuetudo tamen iam obtinuit, vt committens hoc delictum ducatur per vias publicas, cum mithra, melleque vnctus & plumis circumdatus, vel circa Ecclesiam, vel domum episcopi collocetur, vt ab omnibus illudatur: sic relato *Abbate in capite primo, de Sortileg.* docent *Farinac. Salzedo,* & *Suar. supra*, & probat textus in *cap. episcopi* 26. *quæst.*5. ibi, & si aliquem virum, aut mulierem huiusmodi sceleris sectatores inueniunt turpiter dehonestatum, de parochis suis deiiciant, & *leg.*4.*titulo* 31.*parte septimo, ad finem*, ibi: ole ponen en deshonrra en la picota, o le desnudan hazien dolo estar al sol vntandolo de miel, porque le coman las moscas alguna hora del dia. Pœna autẽ mortis, & cremationis, quæ iure ciuili iis delinquentibus statuta erat, *leg.Nemo leg. Nullus leg. multi, Cod.de Malefic.* recepta non est, vt testatur *Farinac.*

is enim sub graui culpa hanc peruersam consuetudinem extirpare tenetur, esto blasphemias indeliberatè pronunciet; quia blasphemiæ indeliberatæ tametsi mortali culpa vacent; eo quod non sunt voluntariæ, vt actus in se, & materialiter Deo sunt iniuriosæ, & aliis scandalosæ: eaque de causa tenetur sic assuetus diligentiam facere eas vitandi, aliàs vt effectus inordinati illi erunt voluntariæ, quod sufficit, vt peccato mortali maculetur, vt benè docuit *Lessius lib.2.de iustit.cap.45.dub.5.n.30.fine.*

2. An autem sic ex consuetudine peccandi neganda sit absolutio in sacramento pœnitentiæ, vel differenda? Dixi *tract.de iuram. vbi de consuetudine iurandi:* ibi enim resolui cum *Sanch.lib.2. in decal. cap. 32. n. 45.* posse absolui, si verè de peccatis doleat, tametsi aliis vicibus monitus emendatus non fuerit; quia nulla occasione extrinseca tenetur, quam debeat expellere. An verò sit consilium absolutionem differre prudentis confessoris arbitrio relinquitur, qui ex circunstantiis colligere poterit, an profutura, an nocitura sit pœnitenti talis dilatio; consentit *Azor.lib.9. cap.28. q.18.* Pœnitentia autem pro hoc crimine à confessore imponenda arbitrio confessoris relinquitur, tametsi *concilium Lateranense sub Leone X. sess.9.* dicat grauissimam pœnitentiam esse blasphemo imponendam, antequam absoluatur; quia in hac parte non est illud decretum receptum. *Azor. t. 1. instit. moral.lib.9.cap.28.quest.9.Suar. lib. 1. cap. 7. num. 2.fine.*

3. Ex parte verò audientium blasphemum duplex esse potest obligatio. Prima corrigendi blasphemum. Secunda eum iudici denunciandi. Circa primam obligationem dubitari potest; an vltra fraternam correctionem iure naturali debitam, debeat audiens reprehendere blasphemantem, siue blasphemus illa reprehensione emendandus sit, siue non? Et ratio dubij est; quia in *Concilio Lateranens. sub.Leone X. sess.9.* dicitur. Quicunque blasphemantem audierint eum acriter verbis obiurgare teneantur, si citra periculum suum id fieri posse contingat: sed acris obiurgatio non videtur esse fraterna correctio ad emendationem delinquentis directa, sed potius ad illius punitionem, & in audientium satisfactionem. Ergo audiens blasphemum non satisfacit si fraternè corrigat. Item fraterna correctio est suauis admonitio, non acris reprehensio. Deinde ad obiurgandum blasphemum, solùm petit Concilium, vt obiurgans citrà periculum suum id facere possit, non autem petit, vt credat delinquentem emendandum esse. Ergo illa obiurgatio non tam in correctionem delinquentis, quam in reparationem honoris diuini læsi mandatur. Ergo absque spe emendationis debet adhiberi: & ita tenet *Nauarr.sum.cap.12.n.83. Ludouic. Lop. 1. p. instruct.cap.51. paulò post princ. Petr. de Ledesma. 2.t.sum.tract.1.cap.9.fine, Lessius lib. 2. de iustit. cap. 45.dub.5.in fine.* Fateor rem esse dubiam; an Concilium voluerit ius nouum statuere, an potius obligationis naturalis recordari, & confirmare, qua publicè peccantes arguere, & obiurgare tenemur, si ex obiurgatione fructus speratur. Neque obstat quod expressè huius fructus non meminerit. Non enim meminit; quia in omni correctione supponebatur vt clarum, ad illius obligationem fructum debere sperari. Sed concesso in supradicto concilio ius nouum statui, mandarique audientibus, vt blasphemantem obiurgent, & reprehendant, tametsi emendandus non sit, censeo consuetudine hoc decretum abrogatum esse; ac proinde audientes non astringi alia obligatione præter charitatis obligationem, qua debent peccantem corrigere, si ex correctione fructus speratur: sic *Azor.t.1.instit. moral.lib.9.cap.28.quest.7. Sanch.lib.2.cap.32.n.46.Bonacin.disp.3.de primo decal. præcepto q.8.p.1.vers. addo.* Vnum tamen est omnino certum, si honor diuinus periclitetur ob blasphemiarum repetitionem, & tu commodè potes illum defendere obiurgatione, & reprehensione delinquentis, ex præcepto Religionis, vel charitatis obligatis; quia obligaris hæc mala auertere, & Deum innocentissimum defendere, quoad fieri possit. Sic *Sanch. lib. 2.in decal.cap.35.n.9.post med. Ægidius de Coninch. disp. 28. de correct. frater. dub. 1. num. 4. & dub. 6. num.108.*

4. Circa secundam obligationem de denunciatione facienda iudici constans est omnium sententia, audientes affici: quia sic cautum est in *supradicto decreto Concilii Lateranens.* & à *Iulio III. in sua constitutione*, quæ incipit. *in multis*, in qua mandatur audientibus, vt intrà triduum denunciationem faciant; alioquin pœnis blasphemi subduntur. Dubium tamen est; an præmittenda sit correctio fraterna, si per hanc speratur emendatio? Placet mihi præmittendam esse; quia in hac denunciatione facienda præcipuè attenditur delinquentis emendatio, & peccatorum impeditio. Si ergo hic finis fraterna correctione obtineri potest, non licet iudicialem facere, quia curandus est proximus ea minori iactura, qua fieri possit: Sic *Sanch. aliis relatis lib. 2. in decal.cap. 32. in fine, Bonac.disp.3.de primo decal.præcepto q. 8.p.1. in fine.*

5. Sed inquires, quibus iudicibus hæc denunciatio facienda est? Respondeo illis esse faciendam, qui in hoc crimine procedere possunt. Hi sunt Inquisitores hæreticæ prauitatis, si blasphemia hæreticalis sit; quia de his blasphemiis ipsi solùm cognoscunt, & in aliis blasphemiis non se possunt intromittere. *Sanch.lib.2.capit.32.num. 37. Azor. lib. 9. cap.28.q. 5.Farinac. prax.q.20. num.39.Salzed. pract. cap.113. vers.quandoque tamen, August. Barbos. 3. p. de potest. Episc. alleg.50.n.89.Eymeric.2.p.direct.q.41. n. 2. & ibi Pegna com. 66. & alij apud ipsos.* Quod si blasphemia non sit hæreticalis, eius iudex est Episcopus tam clericorum, quam laïcorum. Laïcorum autem est etiam sæcularis iudex, inter quem, & Episcopum datur præuentio: tradunt Doctores in *cap. 2. de maledicis.* per textum ibi. *Couarr. cap. quamuis pactum de Pactis 1.p.§.7.n.12. Azor. Sanch. Salzedo, Farinac. Eymeric. & Pegna suprà, Aug. Barbosa, num. 93. & 94.*

6. Cognitio tamen vnius iudicis, & pœnæ impositio in delictis mixti fori, si delicto adæquata sit, impedit quod alius iudex procedat: at si inadæquata sit delicto, non tollit, quin alius iudex procedere quoad condignæ pœnæ impositionem possit: sic *Farinac. q.20.n.39.Couarr.2.pract.cap.10.n. 6. Anton. Gom. t. 3.var.cap.1.n.40.Pegna 2.p.direct.schol. 20. colum. 5. August.Barbos.3.p. de potest.Episc.alleg.50.num. 95. Bobadilla politic.lib.2.cap.17.n.98. & cap. 18. num. 234.Salzedo pract.cap.113. & alij apud ipsos.* Verum cum pœnæ ex circunstantiis occurrentibus tum personæ, tum delicti sæpè minuantur, ratò potest iudex sæcularis causam ab Ecclesiastico decisam, vel econtra Ecclesiasticus causam à sæculari decisam assumere iudicandam prætextu quod rectè iudicata non fuerit, neque condigna pœna pro delicto imposita; quia semper præsumendum est rectè fuisse iudicatum. Et in casu dubio iudici decidenti litem standum est. Neque alius contrarium declarare poterit; aliàs non solum iudex erit delinquentis, sed & iudicis. Colligitur ex *Barbosa suprà.* Vide *Farinac.q.4.n.7. & seqq.*

§. V.

§. V.

De pœnis blasphemo impositis, vel à iudice imponendis.

1. *Ipso iure nulla est, imponenda multiplex, tam ciuili, quam iure canonico.*
2. *Pro hæreticalibus blasphemiis abiuratio indicitur tanquam de hæresi suspectis.*
3. *Pro aliis seruanda est Constitutio Pij V.*
4. *Iudex attendere debet qualitatem delicti, vt augeat, vel minuat pœnam.*
5. *Quid si delinquens incontinenti blasphemiam retractauit, nulla, vel leuissima pœna afficiendus est.*
6. *Blasphemus condemnatus à testimonio dicendo non repellitur.*

1. Ipso iure nulla est huic crimini pœna imposita, vt benè aduertit *Suar. t. 1. de Relig. tract. 3. lib. 1. cap. 7.* imponenda tamen à iudice multiplex est tam iure ciuili, quam canonico.

Iure namque ciuili blasphemis erat antiquitus pœna mortis imposita, iuxta *Authent. vt non luxurientur §. præterea collat. 6.* & ibi *Bart. Angel. Glossa, & communiter Doctores,* vt testatur *Menoch. de arbitrar. casu. 375. n. 25. Couarr. in cap. quamuis pactum de Pactis 1. p. §. 7. n. 10. Iulius Clar. in pract. §. blasphemia, vers. sed quæro in princ. Farinac. lib. 1. prax. tit. 3. q. 20. n. 3.* Sed hæc pœna non habet locum, nisi in blasphemante ex consuetudine, vt tradit *Menoch. num. 26. Farinac. n. 42. Couarr. n. 10. fine.* Quam consuetudinem non inducit binus, vel ternus actus, sed plures requiruntur, vt aliis relatis docet *Farinac. num. 43. August. Barbosa. 3. p. de potest. Episc. alleg. 50. n. 101.* Verùm iam hæc pœna mortis consuetudine abrogata est, vt aliis relatis docet *Menoch. d. casu. 375. n. 26. Farinac. n. 64.* Iure canonico variæ pœnæ impositæ sunt, laïcis in *cap. 2. de maledicis,* pro clericis, *in cap. si quis per capillum, 22. q. 1.* vbi afficiuntur pœna depositionis: sed in Concilio Lateranen. sub Leone X. *dicta sess. 9.* & in *constitutione Iulij III.* quæ incipit *in multis deprauatis,* & in alia *Constitutione Pij V.* incipiente, *cum primum Apostolatus,* quorum tenorem refert *Farinac. dicta, q. 20. à n. 62. & August. Barbosa allegat. 50. à n. 97.* variæ tam pro clericis, quam pro laicis pœnæ designantur. Sed has constitutiones testatur *Suar. lib. 1. cap. 7. n. 3.* vsu non esse receptas. Quapropter in punitione huius criminis spectandæ sunt constitutiones, & statuta ciuitatum, & maximè consuetudo recepta, & secundum eam iudicandum.

2. Si igitur blasphemia hæreticalis fuerit quæ per Inquisitores punitur, debent sic delinquentes abiurare tanquam de hæresi suspecti; & pro qualitate suspicionis debet esse abiuratio si deliquerint. Sæpè, & leui turbatione ducti abiurant, tanquam de hæresi vehementer suspecti. Si autem rarò deliquerint, vel graui occasione ducti abiurant de leui; sic testatur *Eymeric. 2. p. direct. q. 41. n. 5. & 6.* At *Francisc. Pegna ibi com. 66. vers. cæterum,* relato *Simanch. & Ioann. Rojas.* testatur esse praxim receptam, si blasphemia atrox sit, & illam committens plebeius ducatur in publicum spectaculum alligata lingua, & mytram infamem portet, & flagellis cædatur, & in exilium mittatur. Quod si nobilis sit, sine mytra producatur, & in monasterium detrudatur ad certum tempus, pecuniariamque mulctam soluat, & quandoque compellatur ob suspicionem abiurare. In leuioribus autem blasphemiis affirmat Inquisitorum iudicio relinqui. Regulariter tamen sic blasphemantem condemnari, vt aliquo die festo sine pallio, nudis pedibus, capite discooperto, & cum cereo accenso, & chorda succinctus missam audiat, qua peracta publicatur eius delictum, & sententia condemnatoria, quæ solet esse alicuius mulctæ pecuniariæ, vel ieiuniorum.

3. At pro aliis blasphemiis, si clericus sit, censeo seruandam esse *Constitutionem Pij V.* vt pro prima vice, qua condemnatus fuerit, priuetur fructibus vnius anni cuiuscunque beneficij possessi: pro secunda, omnibus beneficiis; pro tertia, omnibus dignitatibus exutus in exilium mittatur. Quod si nullum beneficium habuerit, pœna pecuniaria, vel corporali pro prima vice mulctetur; pro secunda, carceribus mancipetur, pro tertia, verbaliter degradetur, & ad triremes mittatur. Si autem blasphemus laicus fuerit, regulariter pro prima vice lingua alligata in publicum ducitur, & in exilium mittitur; pro secunda, verberatur; pro tertia, triremibus addicitur. Si autem nobilis sit, & blasphemiæ nec nimis atroces, neque frequentes fuerint, pœna pecuniaria mulctatur, & in exilium pro tertia vice mittitur. Vide *Couarr. cap. quamuis pactum, de Pactis 1. p. §. 7. n. 11. & August. Barbosa 3. p. de potest. Episc. allegat. 50. à n. 102.* Pro blasphemia in sanctos omnes aduertunt iudicis arbitrio pœnam relinqui, vti reliquit Concilium Lateranen. & Pius V in sua constitut.

4. Aduerto iudicem in impositione pœnæ pro hoc delicto attendere debere tum qualitatem blasphemiæ, tum frequentiam, tum occasionem, & ex illis augere, vel minuere pœnam poterit: eaque de causa plures, grauesque Doctores existimant hanc pœnam arbitrariam esse, vt aliis relatis docet *Menoch. dicto. lib. 2. de arbitrar. casu 375. n. 30. Iulius Clarus §. blasphemia, vers. sed quæro, Farinac. q. 20. n. 66.* Nunquam tamen existimo esse occasionem minuendi pœnam, quod in illa Prouincia inualuerit consuetudo blasphemandi: imo tunc existimo augendam esse pœnam vt alij contineantur, & talis abusus, & corruptela extirpetur: consuetudo enim quæ est contra naturam non excusat, sed accusat, vt aliis relatis docet *Farinac. n. 44.*

5. Ea tamen erit sufficiens occasio non solùm minuendi pœnam, itavt leuissima, vel nulla imponatur, si delinquens incontinenti blasphemiam retractauerit, & antequam è loco discedat, signa contritionis exhibeat, v. g. percutiat pectus, terram deosculetur, vel aliud quid faciat; quia tunc præsumi potest inconsideratè, & indeliberatè fuisse locutum, & ex lubricitate linguæ, potius quam ex animo blasphemiam protulisse: si enim actione iniuriarum non tenetur, & pœnam euitat qui alterum dehonestans incontinenti se retractat, vt pluribus firmat *Farinac. dicta q. 20. num. 59.* à fortiori excusandus est blasphemus, qui blasphemiam incontinenti retractauit; siquidem mitius cum Deo, quam cum hominibus agitur, vt benè ponderauit *Farinac. n. 57. cum Arnold. Albert. tract. de agnosc. assert. Cathol. & hæretic. quæst. 27. num. 9. 13. & 14.*

6. Denique dubitari potest; an blasphemus post condemnationem repellendus sit à testimonio tanquam infamis? Ratio dubij est; quia ex iure ciuili non reputatur infamis, vt probat *lex famosi, ff. ad leg. Iul. maiest.* ibi lubricum linguæ non debet facilè trahi ad pœnam. Ex facto autem non potest dici infamis; quia hæc infamia pœnitentia, & retractatione criminis aboletur: atque ita tradit *Bald. conf.* 152.

regulariter nascitur ex dubia fide Dei, eiusque perfectionum.

3. Sed inquires; an si miraculoso effectu velis, vt Deus suam voluntatem, & beneplacitum manifestet de aliquo futuro euentu, dicaris Deum tentare? *Valen.2.2.disp.6.q.14.p.1.corol.3.* existimat nō esse propriè tentationem; quia non fit hæc probatio de aliqua perfectione Dei, sed de aliquo obiecto suæ voluntatis, cuius dubitatio per se mala non est. At placet mihi propriè esse tentationem, si mediis indebitis eam voluntatem diuinam explorare velis. Tum quia inter homines, qui voluntatem alterius, eiusque amorem explorat medio indebito, tentare eum dicitur. Ergo etiam respectu Dei erit tentatio. Item cum Diabolus à Christo expostulauit, vt se mitteret deorsum, non intendit, vt Christus diuinam potentiam expostularet, sed affectum, & amorem ideoque dixit: *Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis*, quasi diceret, benè potes te mittere deorsum securus in diuina prouidentia, & amore, qui non permittet, vt detrimentum aliquod patiaris. Ergo sola indebita probatio amoris, & voluntatis diuinæ, est vera tentatio: & ita docet *D.Thom. 2.2.q.97.art.1.Caietan.in summ. verbo tentatio Suar. tom.1.de relig.tract.3.lib.1.cap.2.n.16. Sanch.lib.2.decal.cap.34.n.8.*

4. Rursus probatio per media indebita alicuius diuinæ perfectionis mala est, & religioni opposita. Tum quia radix, ex qua oritur, regulariter est infidelitas; quia est dubia fides de diuinis perfectionibus. Tum quia petere à Deo, vt ipse medio aliquo extraordinario, neque vitli testetur, & probet, sitne sapiens, omnipotens, vel bonus, grauem irreuerentiam continet: sicut enim actus est religionis harū omnium perfectionum recognitio, & adoratio: ita est irreligiositas aliquam non recognoscere, sed velle, vt Deus miraculo, & modo extraordinario indebito illum probet, & testetur. Hoc tamen vitium, vt dixi regulariter cum infidelitate coniunctum est, & ex illa oritur: qui enim prætendit, vt Deus aliquam sui excellentiam probet, de illa videtur dubitare. Dubitare ergo de aliqua perfectione diuina infidelitatis peccatum est. Dixi regulariter cum infidelitate coniunctum esse, non semper: potes enim indebito modo petere à Deo, vt suam scientiam, & omnipotentiam probet, non vt tu de illis reddaris certus, sed vt alij eas cognoscant. Item potes idipsum petere ex intentione, vt amplius in illarum cognitione firmeris. Item aliquando non sunt tibi illæ perfectiones sufficienter propositæ; meritoque absque infidelitate de illis potes dubitare: Si ergo tunc petas aliquod signum extraordinarium ad illarum cognitionem, poterit petitio religioni aduersari, tametsi ex infidelitate non procedat.

5. Hinc oritur dubitandi ratio; an tali petitione Deus tentetur? Non enim videtur tentari, siquidem nulla eius perfectio exploratur irrationabiliter: nam si certus de diuinis perfectionibus aliis manifestari prætendis, non illas exploras, sed potius iam exploratas tibi, vis aliis fieri manifestas: si autem dubitas an quæ tibi proponuntur sint Dei perfectiones; eo quod sufficienter tibi propositæ non sunt, non male facis inuestigando, & procurando illarum cognitionem. Quomodo ergo tentas Deum, signum aliquod in horum confirmationem expostulando?

Respondeo, te tentare Deum; quia absque necessitate prætendis, vt Deus se probet, & manifestet mediis extraordinariis, & à diuina prouidentia pro tunc alienis. Quia Deum prætendis tibi esse subiectum, eiusque voluntatem tuæ conformari; cum potius te, tuamque voluntatem ei debeas subiectam habere. At si mediis ordinaris à diuina prouidentia velles, vt Deus suam scientiam, omnipotentiam, & bonitatem aliis manifestaret, & te inculpabiliter dubium de aliqua fidei veritate instrueret, non obinde tentare Deum dici posses, sed potius rectam ad illum orationem fundere: quia tuam voluntatem eius voluntati subiicis. Ex supra dicta doctrina intelligere potes, in quo sita sit malitia tentationis diuinæ voluntatis, quæ nullam infidelitatem continet: consistit enim in indebita, & præsumptiua inuestigatione diuinæ voluntatis per media indebita, & eius prouidentiæ repugnantia.

6. Deinde constat duplicem esse Dei tentationem: aliam cum infidelitate coniunctam, aliam absque infidelitate. Quæ cum infidelitate coniungitur, est omnium pessima; quia procedit ex dubia fide, qualis Deus sit, qualesque perfectiones habeat. Quæ absque infidelitate contingit, alia est formalis, & expressa; alia interpretatiua: formalis est, cum ex intentione formali; & expressa probandi aliis aliquam eius diuinam perfectionem præsumptiue petis medium aliquod vanum, & extraordinarium. Item si id ipsum petas ex intentione, vt manifestetur, quid Deus in aliquo euentu facturus sit, vel quid fecerit. Interpretatiua, & virtualis tentatio est, quando ex facto, seu petitione alicuius sufficienter interpretatur quis velle de Deo, eiusque perfectione, aut voluntate experientiam habere. Nam cum eius petitio, seu factum, vt bene dicit *D.Thom. illa quæst.97.artic.1.* ad nihil aliud deseruire possit, nisi ad probandum Dei potestatem, & bonitatem, qui sic petit, & agit, diuinam bonitatem, & potestatem probare interpretatur. Hoc autem contingit quoties relictis mediis à diuina prouidentia præordinatis, extraordinaria intentas, vt si intentes Deum in alicuius veritatis confirmationem miraculum aliquod absque necessitate operari, si positus in infirmitate à medicamentis abstineas, sperans Deum te esse miraculosè curaturum, si te periculo vitæ exponas, sperans ab eo esse miraculosè liberandum. In his enim prætendis effectum à Deo, qui solum deseruit ad eius potestatem, vel bonitatem probandam. Ergo exploras saltem interpretatiuè, & virtualiter ipsam Dei bonitatem, & potestatem, semper tamen effectus ab ipso Deo sperandus est; aliàs non erit ipsius tentatio. Non enim tentat Deum, qui se præcipitem facit animo se occidendi: est enim homicida sui, non Dei tentator: & in his omnes doctores conueniunt cum *D.Thom.2.2. quæstion.97.artic.1.& seqq.& ibi Caietan.& in summ. verbo tentatio, Valen.disput.6.quæst.14.p.1.Lessius lib.2.cap.45.dub.1.Suar.tom.1. de relig.lib.1. de tentat. Dei cap.2.& 3.Sanch.lib.2.cap.34.num.1.& seqq.Tolet.lib.4.sum.cap.19.Bonac.disp.3.de primo decal. præcepto q.9.p.vnico.*

7. Quod si inquiras; an tentatio expressa, qua petis miraculosum opus in probationem alicuius diuinæ excellentiæ differat specie ab illa tentatione virtuali; qua petis à Deo per miraculum a periculo liberari. Respondeo differre specie saltem in ordine ad confessionem: quia vna petitio procedit ex dubia fide, an talis excellentia in Deo existat, alia procedit ex nimia fiducia in Deum, ob quam præsumis in tui fauorem miracula esse patraturum: vtraque tamen tentat Deum; quia vtraque explorat mediis indebitis aliquam diuinam excellentiam, aut eius amorem: sic *Suar.cap.3. num.7.& Sanch.lib.2.cap.34.num.11. Bonac.disp.3.de primo decal.præcepto q.9. p.vnico in fine.*

8. Sed dubium est; an tentatio interpretatiua Dei absque infidelitate contingens, peccatum esse possit veniale ex leuitate materiæ? (Nam de tentatione expressa cum infidelitate coniuncta omnes doctores negant.) De hac tamen interpretatiua affirmat *Tolet. lib.4.sum.cap.19.num.7. Sayrus in claui regia.lib.4.cap.7.n.14. Valen.2.2.disp.6.q.14.p.2.* nec dissentit *Lessius lib.2.cap.45.num.4.* Mouentur; quia si ex sola curiositate videndi aliquod opus mirabile peteres à Deo, vt illo comprobaret fidei veritates, non videris mortaliter peccare; quia talis petitio non videtur grauem deordinationem habere. Item si leui morbo oppressus nolles medicinis vti sperando vanè salutem à Deo absque miraculi petitione, non censeberis peccare mortaliter, sed solum venialiter, vt sentit *Sanch. lib.2.in decal.cap.34.n.5.fine.* Ergo tentatio Dei, quæ absque infidelitate contingit sæpè est peccatum veniale.

9. Nihilominus probabilius existimo, ex leuitate materiæ nunquam tentationem Dei etiam interpretatiuam esse posse veniale peccatum: sic docet *Suar. t.1.de relig.tract.3.lib.1.c.2.n.16.* & ex parte consentit *Sanch.n.precedenti allegatus*, tametsi in fine illius videatur contrarium sentire. Probo. Tota malitia huius tentationis æquanimiter procedit in signo leui expostulato in liberationem leuis periculi, ac procedit in signo graui pro grauis periculi liberatione expostulato: sed cum graue signum pro liberatione grauis periculi indebitè expostulatur, omnes docent peccatum mortale committi. Ergo etiam committitur, cum leue signum pro leui periculo expostulatur. Maiorem probo. Quia malitia huius vitij in eo sita est, vt opus facias, quod ad nihil aliud vtile est, nisi ad probandam Dei bonitatem, & potestatem; sed ad hanc probationē impertinens est esse opus graue, vel leue, magnum, vel minimum: quodcunque enim illud sit, si ex illo interpretaris diuinam potentiam examinare: tota malitia, & deordinatio tentationis in illo consistit. Ergo. Adde: si tota malitia tentationis consistit in eo, quòd diuina potentia videatur examinationi, & probationi subiici effectu spetato. Quo effectus leuior sit, eo maior videtur diuinæ potentiæ irrogari iniuria; si quidem signo viliori examinatur, & probatur. Deinde committens te leui periculo, & sperans à Deo liberationem, vel illam sperat medio aliquo naturali secundum ordinem à diuina prouidentia statutum, & sic non peccat, vel illam sperat, mutatione aliqua causarum naturalium aliarūque applicatione, quæ spectata ordinaria Dei prouidentia nullo modo erant applicandæ. Si hoc modo salutem sperat, sperat aliquid magnum: si quidem sperat quoddā miraculum, mutationem scilicet causarū naturalium, & alterationem statutæ prouidentiæ. Non ergo intelligi potest, quomodo signum speratum leue sit. Neque exemplum quod adducit Sanctius intelligibile est. Non enim videtur posse sperari vanè salutem à Deo, nisi speretur ex aliquo miraculo, & alteratione prouidentiæ statutæ. Denique expendamus finē qui in hac interpretatiua tentatione intercedere potest & ex illo colligemus satis eius malitiam. Finis namque vanus est, & illicitus; quia solum est vel tuæ curiositati, vel temeritati satisfacere. Nam si absque necessitate vis, vt Deus miraculo comprobet aliquam fidei veritatem, tacitè prætendis, vt Deus tuam vanam curiositatem foueat, si te periculo vitæ exponis, sperās à Deo miraculosè esse liberandum, tacitè vis tuam temeritatem à Deo foueri. Efficere ergo Deum authorem, & cooperatorem vanæ curiositatis, vel temeritatis, etiam medio signo aliquo leuissimo, grauis irreuerentia est, & aliena multum à diuina maiestate. Ergo non potest in hoc vitio dari leuitas materiæ. Et per hæc manet solutum contrarium fundamentum.

10. Ex hac doctrina infertur Primò prohibitam esse probationem illam vulgarem ferri candentis, vel aquæ feruentis, quæ antiquitus erat in vsu ad explorandam veritatem aliquam, innocentiamque alicuius *c. Mennam, cap. consuluisti cap. Monomachiam 2.q.5.c.1.& 3.de purgat. vulgari, cap. ex tuarum de purgat. canonica*: quia est probatio aliena ab statuta prouidentia, cum per illam spectetur miraculosus effectus à Deo non determinatus. Ex qua ratione fit, quamlibet probationem similem, in qua miraculosus effectus in probationem veritatis expectetur absque manifesta necessitate, esse omnino reprobatam: sic *D.Thom.2.2.quest.95.art.8.ad 3.& 3.p.quest.80.art.6.ad 3. Sayro in claui regia lib.4.cap.7.num.vlt. Valen. 2.2.disp.6.quest.14.p.1.corol.4. Suar.t.1.de relig.tract.3.lib.1.cap.3.num.8. Lessius lib.2.cap.45.dub.1.num.3. Sanch.lib.2.in decal.cap.34.n.12.* & colligitur satis ex ratione decidendi suprad. textus esse scilicet talem probationem tentationem Dei.

11. Neque obstat, Deum sæpè similem purgationem miraculis confirmasse, vt variis exemplis comprobat *Martin. del Rio lib.4.de Magia.c.4.q.4.sect.3.* quia id fieri potuit tum ex speciali Dei instinctu, tum ex quadam simplicitate, & ignorantia, tum vt innocentia alicuius manifestaretur: tametsi peccatum in tali probatione esset cōmissum. Eadem ratione non obstat, quod mulier deprehensa in adulterio aquis amaris purgabatur *n.5.* quia iam illud medium à diuina prouidentia ad illum effectum erat illo tempore ordinatum; eaque de causa illo vtentes non prætendebant veritatem cōprobare adulterinis mediis, sed medio ab ipso Deo ordinato: Ergo nulla esse poterat in illius vsu tentatio. Et idem est, quoties ex diuino instinctu, & speciali reuelatione expostulas aliquem miraculosum effectum; quia tunc petis à Deo, quod ipse vult sibi peti, non igitur tentas illum: De purgatione illa, seu probatione innocentiæ per Eucharistiam, in qua dabatur Eucharistia suspectis de crimine, vt illa sumpta se purgarent, cuius meminit *Concilium Bonaciense c.15.* & refertur *cap. sæpè, & cap. vlt. 2.q.5.* variè sentiunt doctores, an per se illicita sit? Affirmat *D.Thom. 3.p.q.80.art.6.ad 3. Valen.2.2.disp.6.q.14 p.1. in fine Sayrus lib.4.cap.7. n.vlt.* quia est tentatio Dei, dicuntque concilium illud vtpote prouinciale errasse, & per noua iura correctum esse. Alij, vt testatur *Del Rio lib.4.cap.4.quest. 3.* sentiunt illam probationem non fuisse illicitam maximè authoritate iudicis ecclesiastici; quia nulla inuenitur ibi tentatio Dei, cum non speretur ex sumptione Eucharistiæ effectus aliquis miraculosus. Placet resolutio *Suar. dicto lib.1.de tentat. Dei cap.3. in fine*: cui consentit *Sanch. dicto cap.34. num.13.* nullibi specialiter talem probationem esse prohibitam, nisi in quantum in generali prohibentur omnia peregrina iudicia: in *cap. ex tuarum, de Purgat. canonica.* Neque illam esse propriè tentationem Dei, si ex sumptione Eucharistiæ effectus aliquis miraculosus non speratur: potius enim videtur Eucharistia dari quasi in testimonium, & iuramentum innocentiæ: sed neque hoc modo conueniens est fieri ob periculum indignæ sumptionis, vt rectè dixit *Suar. loco allegato.*

12. Secundò infero, nemini licitum esse sine speciali Dei reuelatione offerre miraculum aliquod faciendum in probationem alicuius veritatis reuelatæ, & multo minus licet sine hac reuelatione se comburendū committere sperans à Deo esse miraculosè liberandum: quia fides his probationibus non indiget. Quando autem necessariæ sunt, Deus absque petitione illas concedit, vel inspirat, vt petantur, cessante autem hac inspiratione illicitum est ea miracula offerre

offerre, Adde non solum ea offerre, sed etiam absolutè petere illicitum est; quia petitur quod vanum est, & quod solum ad probandam diuinam diuinam potentiam deseruit: sic *Suar. tom. 1. de relig. tract. 3. lib. 1. c. 12. num. 13. fine, Sanch. lib. 2. in decal. c. 34. n. 10.* Quocirca cum aliqui doctores docent, posse à Deo miracula peti, & sperari, quoties videntur necessaria, vel vtilia ad alicuius conuersionem: vti dixit *Lessius lib. 2. de iustit. cap. 45. dub. 1. in fine num. 5. Tolet. lib. 4. sum. cap. 19. num. 8. & 9. Bonac. disp. 3. q. 9. p. vn. num. 5. & 7. verum est.* At ego existimo hanc necessitatem, vel vtilitatem sine speciali Dei reuelatione cognosci non posse, taliter quod petitionem absolutam honestet: quis enim scire potest petentem miraculum illo posito conuertendum esse, quantumuis promittat, & non magis obdurandum, vt faciebant Pharisæi visis Christi miraculis. Quapropter semper in huiusmodi petitionibus subintelligenda est conditio, si ita Deo fuerit placitum, eiusque gloriam spectauerit, vt rectè dixit *Suar. loco allegato.*

13. Tertiò infero, an sit tentare Deum se martyrio offerre in confirmationem fidei? Et quidem si ex tali oblatione non speratur fides confirmanda, temeraria est talis oblatio, & omnino illicita. Non enim licitum est occasionem præbere tyranno peccandi ita grauiter, nisi vrgente necessitate fidei exaltandæ, *Siluest. verbo martyrium n. vn. & tradit D. Thom. 2. 2. quæst. 124. art. 1. ad 3. & ibi Caietan. Sanch. lib. 2. cap. 34. num. 15.* Quod autem in tali oblatione temeraria tentetur Deus affirmat *Sanch. ibi cum Nauarr. cap. 11. num. 40. Ludouic. Lop. 1. p. instruct. conscient. cap. 41. ad finem.* At hoc intelligendum est casu quo se offerens speraret in martyrio Deum facturum esse miraculum aliquod in fidei confirmationem. Nam si hunc effectum miraculosum non sperat, sed solum sua morte fidem testari, cessat tentatio, & solum est vitium temeritatis.

14. Quartò infero qua ratione tentet Deum, qui nulla sui præparatione ad orandum accedit. Nam *Ecclesiast. 18.* dicitur: *Ante orationem præpara animam tuam, & noli esse quasi homo qui tentat Deum.* Ergo censetur Deum tentare qui ad orandum sine præparatione accedit. Dicendum ergo est, in illo loco, si Iansenio credendum est, sermonem esse de voto, id est ante votum præparandum esse animum ad præstandum quod vouendum est; ne similis illis fias, qui tentant Deum; si quidem absque voti impletione spectas effectum voti consequi. Quod si de oratione, vt vertit interpres, intelligatur, monemur ante orationem animum præparare tum cogitatione diuinæ maiestatis, & nostræ vilitatis, vt sic debita cum reuerentia accedamus: Tum examinatione illorum quæ petenda sunt, ne vana, & friuola postulemus. Tum depositione cuiuslibet odij, & rancoris in proximum. Qui ergo sine his conditionibus ad orandum accedit, reputandus est quasi homo qui tentat Deum; si quidem sperat effectum consequi ex oratione, quam Deus exaudire non promisit quæ est spes inutilis. At vt benè aduertit *Caiet. 2. 2. quæst. 97. art. 3. ad 2. & Sanch. lib. 2. cap. 34. num. 6.* hunc sic indebitè orantem propriè non esse tentatorem Dei; quia eius animus non est, vt Deus effectum concedat motus oratione indebitè facta; aliàs propriè tentaret Deum, sed solum prætendit, vt Deus ex sua liberalitate effectum concedat: tametsi illi oratio grata non sit. At est similis illi qui tentat Deum; quia ex modo orationis videtur velle à Deo exaudiri, & petitionem obtinere, ac si rectè orasset.

15. Idem dicendum est de eo, qui nullo studio, aut præparatione facta officium prædicandi assumeret: si enim absque necessitate, specialique Dei instinctu, illud officium assumeret, sperans à Deo miraculosè illuminari, peccaret grauiter; tum quia tentat Deum, tum quia periculo errandi se exponit: *Bonac. disp. 3. de primo decal. præcepto quæst. 9. p. vnico n. 1. Nauarr. cap. 11. num. 40. Sanch. lib. 2. cap. 34. num. 16.* At si hunc miraculosum effectum non speraret, cessaret tentationis peccatum, sed non cessaret malitia indebitæ prædicationis.

PVNCTVM II.

De blasphemia vitio religioni opposito.

NOmen blasphemiæ dupliciter sumitur. Primò latè. Secundò strictè. Si latè sumatur comprehendit quamlibet irrisionem, & contumeliam cuiuscunque personæ excellentis, siue Dei, siue creaturæ, vt tradit *Budæus relatus ab Ambrosio Calepino* verbo *blasphemia*: sicuti maledictio non solum comprehendit eam, quæ contra Deum, sed etiam quæ contra creaturas versatur: & in hoc sensu, scripsit *Paul. ad Tit. III.* admone illos neminem blasphemare, in est neminem conuiciari, seu maledicere: vt tradit ibi *Hieronym.* Si autem blasphemia strictè sumatur, vt communiter à Theologis, & à nostris interpretibus sumitur, ad Deum solum refertur: quia cum per blasphemiam excellentię blasphemati derogetur, & solus Deus, vt dixit *August. lib. 2. de morib. Manichæor. cap. 11.* sit sine controuersia excellens, & de hominibus dubitari possit; an excellentiam habeant; meritò blasphemia de Deo solo propriè, & in rigore intelligitur. Sed qua ratione hoc contingat, & quod peccatum sit, & quibus pœnis afficiatur in sequentibus explicandum est.

§. I.

Quid sit blasphemia.

1. *Expenditur blasphemiæ definitio.*
2. *An blasphemia falsitatem contineat? Arguitur pro, & contra. Et resoluitur quæstionem esse de nomine.*
3. *Sitne de ratione blasphemiæ affectus inhonorandi Deum?*
4. *Contumelia in sanctos blasphemia est.*

1. BLasphemiam definiuit *August. loco allegato* esse mala verba de Deo dicere, hoc est contumeliosa: in hac definitione omnes doctores conueniunt, vt videre est in *D. Thom. eiusque interpretibus 2. 2. quæst. 13. Valen. Bann. Arag. ibi, Suar. tom. 1. de relig. tract. 3. lib. 1. cap. 4. num. 1. Lessius lib. 2. de iustit. cap. 45. dub. 5. num. 24. Sanch. lib. 2. in decalog. cap. 32. num. 1. & 2. Bonac. disp. 3. de primo decalog. præcepto quæst. 8. p. 1. Couarub. cap. quamuis pactum de Pactis §. 7. n. 8. Nauarr. Man. cap. 12. n. 81. August. Barbosa 3. p. de potest. episcop. alleg. 50. à num. 86. & alij apud ipsos.*

Hæc contumeliosa verba corde ore, & scriptura proferri possunt: quia omnibus iis modis potest contingere contumeliosa locutio; sicuti omnibus illis modis contingit Dei laus, & honoratio cui blas-

phemia opponitur: Cum ergo laus diuina corde, ore, & scripturâ fieri possit, eisdem instrumentis blasphemia potest committi: sic *D.Thom. dicta quæst.* 3. *art.* 1. quem omnes sequuntur, vt restatur *Sanch. supra, num.* 4.

Dixi blasphemiam esse dictum contumeliosum, non factum: si enim factis Deum dehonestares, qualiter Iudæi fecerunt Christum conspuentes; flagellantes, irridentes, cum iniquis crucifigentes, non blasphemiam, sed sacrilegium committeres; quia de ratione blasphemiæ est contumelia, conuicium, seu infamatio, quæ propriè verbis fit, non factis; aliàs idololatria, aliaque vitia, quibus Deus inhonoratur, blasphemiæ essent, quod esset irreligiositatis species confundere. Item blasphemia directè opponitur diuinæ laudi, sed laus verbis fit. Ergo blasphemia verbis continetur: sic *Sanch. dicto cap.* 32. *num.* 5. *Suar. cap.* 4. *num.* 5. *&* 6. *Bonac. quæst.* 8. *p.* 1. *n.* 2. *Lessius dub.* 5. *num.* 14.

2. Sed an hoc dictum contumeliosum falsitatem debeat continere ad rationem blasphemiæ? Variant doctores. Affirmat *D.Thom.* 2. 2. *quæst.* 13. *art.* 1. *in corp.* *&* *ad* 1. *&* 3. *&* *ibi Caietan. vers. quoad secundum Arag. corol.* 3. *Bannes notab.* 2. *Valen. disp.* 1. *quæst.* 13. *p.* 1. *Tolet. lib.* 4. *cap.* 13. *num.* 6. *Simanc. de catholic. institut. tit.* 8. *num.* 2. *Sanch. lib.* 2. *cap.* 32. *num.* 6. Ratio est; quia blasphemia opponitur fidei confessioni, vt tradit *D.Thom. dicto art.* 1. *&* *art.* 3. Sed quidquid fidei confessioni opponitur, falsum continet. Ergo blasphemia falsum continere debet. Nihilominus *Suar. tom.* 1. *de relig. tractatu* 3. *lib.* 1. *capit.* 4. *num.* 9. *Azor. tom.* 1. *institut. moral. lib.* 9. *cap.* 28. *quæstion.* 1. *&* 2. negant de ratione blasphemiæ esse falsitatem, quia verbum in Deum prolatum sufficienter in ratione blasphemiæ completur, si contumeliosum sit; sed hoc esse potest, tametsi nullam falsitatem contineat, vt si Deo malum aliquod imprecetis, Christi membra irreuerenter proferas; imprecatio enim illius mali, & horum indecora prolatio nullam falsitatem continet; quia nihil falsum enuncias, & tamen sunt blasphemiæ. Ergo blasphemia esse potest absque falsitate. Dices duplicem esse falsitatem, aliam in actu signato, aliam in actu exercito. Supradictum enim argumentum conuincit ad blasphemiam non requiri necessariò falsitatem in actu signato, & propriam; quia hæc solum in propositione enunciatiua reperiri potest; quia hæc sola est, quæ rem signat, & declarat, sicuti est: At requiri in actu exercito falsitatem, hoc est, quæ ex modo prolationis falsum contineat: Quæ falsitas omni blasphemiæ competit: Nam si Deo malum aliquod imprecetis, vt si dicas: Vtinam non esset iustus, nec beatus: iam id quod Deo competere non potest, imprecaris, & consequenter aliquid falsum. Item si membra Christi Domini contumeliosè nomines, tali nominatione innuis contemptibilia esse: quod est apertè falsum. Ergo hanc falsitatem virtualem, & in actu exercito omnis blasphemia continet.

Dicendum tamen est, quæstionem ferè esse de nomine; siquidem omnes ferè doctores conueniunt blasphemiam esse non solum verbum enuncians de Deo falsum, sed etiam verbum enuncians verum, si contumeliosè dictum sit. Quod autem quia in actu exercito tale verbum Deum contemnit, & per ipsum indicatur Deum esse contemptibilem, debeat dici falsitatem continere, videtur quæstio de nomine. Fateor tamen nimis impropriè ob eam causam blasphemiæ falsitatem attribui: aliàs etiam odio Dei falsitas tribuenda esset; quia appetit id quod Deo nequaquam conuenire potest. Censeo ergo de ratione blasphemiæ non esse falsitatem, sed contumeliam, quæ quomodocunque verbis contingat, blasphemia est.

Neque obstat blasphemiam opponi fidei confessioni; quia dici potest hoc intelligendum esse de blasphemia præcipua, qualis est, quæ per verba aliquid falsum de Deo enunciantia profertur. Secus de blasphemiis, quæ per verba veritatem continentia, irreuerenter tamen prolata sunt, vel de blasphemiis, quibus aliquod malum optatur Deo vel imprecatur; quia hæc fidei confessioni non opponuntur; si quidem non opponuntur priuatiuè: non enim priuant confessione fidei tunc vrgente; neque etiam opponuntur contrariè; quia illis fides non denegatur. Ergo non omnis blasphemia fidei confessioni opponitur: sic *Azor. tom.* 1. *lib.* 9. *cap.* 28. *quæst.* 1. vel dici potest blasphemiam opponi fidei confessioni, non cuicunque, sed illi quæ fit per laudem, & orationem, quod est dicere opponi laudi, & orationi: sic *Bannes* 2. 2. *q.* 13. *art.* 1. *notab.* 3. *Valen. disp.* 1. *q.* 13. *p.* 2. *Sanch. lib.* 2. *in decalog. cap.* 32. *num.* 7.

3. Rursus dubitari potest; an de ratione blasphemiæ sit affectus inhonorandi Deum? Et ratio dubitandi est; quia hæresis exterius prolata, in qua aliquid falsum de Deo enunciatur, deficit à ratione blasphemiæ, quia non profertur ex animo inhonorandi Deum: aliàs omnis exterior negatio fidei esset blasphemia, & blasphemia ab infidelitate non distingueretur. Ergo hic animus necessarius est ad blasphemiam. E contra verò si ex aliquo odio, ira, aut furore verba contumeliosa in Deum proferas absque expressa voluntate inhonorandi Deum, sed potius satisfaciendi tuo furori, blasphemiam committis. Ergo de ratione blasphemiæ non est voluntas expressa Deum inhonorandi. Hoc argumentum me conuincit. Quapropter existimo ad blasphemiam non requiri expressam voluntatem Deum inhonorandi, sufficit si in actu exercito inhonoretur: sic *Suar. tom.* 1. *de relig. tract.* 3. *lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 8. *Sanch.* alios referens *lib.* 2. *in decalog. cap.* 32. *num.* 3. *Valen.* 2. 2. *disp.* 1. *quæst.* 13. *p.* 1. *notab.* 2. Sicut enim infamare hominem potes absque expressa voluntate infamandi ex eo quod verba de illo contumeliosa dicas: ita similiter conuiciari Deum potes, ipsumque blasphemare, quin expressam voluntatem infamandi habeas. Neque obstat ratio dubitandi. Nego namque hæresim verbis prolatam à ratione blasphemiæ deficere ex defectu expressæ voluntatis Deum inhonorandi, sed dico veram esse blasphemiam tametsi ex hac expressa voluntate non procedat, neque obinde fit blasphemiam ab hæresi non distingui: distinguitur namque ab hæresi: quia sæpè est blasphemia sine hæresi, vt contingit in blasphemia imprecante Deo aliquod malum, vel irreuerenter Christi membra nominante. Sæpè etiam est hæresis absque blasphemia, videlicet cum opinionem falsam, quam de Deo habes, interius retines, vel solum factis manifestas. Quocirca solum de hæresi verbis prolata potest esse dubitatio; an blasphemia ab illa hæresi distinguatur? Et affirmo distingui; quia poterat totam malitiam blasphemiæ habere, quin ex animo infideli talis negatio procederet: ex eo enim quod verbis exterius neges de Deo aliquam perfectionē, vel illi tribuas, quod ei non conuenit, blasphemiam committis, tametsi non committas hæresim. Ergo blasphemia hæc ab hæresi distinguitur. Adde aliud esse de Deo falsam opinionem habere, aliud illam falsam opinionem loqui, & publicare. Hæresis ergo in opinione falsa consistit, blasphemia in locutione, & manifestatione huius opinionis. Neque hæc distinctio

tollit,

tollit, quominus talis negatio, seu hæresis verbis prolata, etiam absque interiori infidelitate duplicem habeat malitiam; aliam oppositam fidei, ex qua quisque obligatus est nihil ei contrarium etiam exterius facere: aliam oppositam Religioni, ex qua obligatus est nihil de Deo contumeliosum dicere.

4. Tandem dixi dictum blasphemiam constituens esse contumeliosum in Deum: quod videtur difficultatem habere: si quidem verbum contumeliosum in sanctos blasphemia est: vt dicitur, *cap. 2. de Maledicis*, & tradit *D. Thom.* receptus ab omnibus 2.2.*q.* 13. *a.* 1. *ad* 2. Pro cuius intelligentia suppono sanctos duplici titulo honorari posse, & quatenus aliquid Dei sunt, v.g. eius amici, & familiares, vel quatenus aliquas excellentias, & perfectiones habent, ob quas digni sunt speciali honore absque supradicto expresse respectu ad Deum. Si hoc secundo modo colantur, non latriâ, sed duliâ coluntur. Ita ergo potest quis illos dehonestare. Si dehonestet, quatenus sunt aliquid Dei, blasphemus erit, quia Deum ipsum censetur dehonestare: at si illos dehonestet, eorum excellentias, & perfectiones attendens non videtur blasphemus esse propriè, sed impropriè, tametsi grauissimè peccet: Sic *Valen.* 2.2.*disp.*1.*q.*13.*p.*2.*Vasq.lib.*1.*de adorat.disp.*6.*cap.*4.*Sanch.lib.* 2. *in decal. cap.* 32. *n.* 7. & 27. Dices: talis dehonestatio sanctorum cedit in opprobrium Dei. Ergo virtualiter Deum inhonorat, qui sanctos ob eorum excellentias dehonestat. Respondeo cedere indirectè, & remotè in opprobrium Dei, quod ad blasphemiam oppositam Religioni non videtur sufficere; sicuti non sufficit, quod laus sanctorum ob eorum excellentiam cedat in honorem Dei, quominus talis laus non ad Religionem, sed ad duliam pertineat.

§. II.

Quale peccatum blasphemia sit.

1. *Est peccatum Religioni oppositum, & ex suo genere mortale, nec videtur posse ex leuitate materiæ veniale esse.*
2. *Est ab odio Dei, desperatione, & infidelitate distinctum, esto sæpè illis coniungatur.*
3. *Omnes blasphemiæ in Deum prolatæ videntur eiusdem esse speciei.*
4. *Differre tamen à blasphemiis in sanctos prolatis absque ordine expresso ad Deum.*
5. *Qualiter in confessione diuersitas blasphemiarum explicanda sit.*
6. *Si blasphemia procedit ex affectu expresso inhonorandi Deum, debet in confessione manifestari.*

1. Respondeo blasphemiam esse peccatum Religioni oppositum: quia Religio diuinum honorem tuetur, quem blasphemus verbis offendit: Sic Doctores communiter. Neque obstat D. Thom. dixisse opponi confessioni fidei; quia intellexit opponi confessioni fidei latè sumptæ, prout comprehendit Dei laudem, & honorem.

Item est peccatum ex genere suo mortale, neque videtur ex leuitate materiæ esse posse veniale: quia nulla respectu Dei videtur dari posse leuis contumelia: sic *Valen.* 2.2.*q.*13.*p.* 1. *notab.* 3. *Bannez artic.* 2. *Suar.t.*1.*de Relig. tract.*3.*lib.*1. *cap.* 6. *num.* 2. *Sanch. lib.*2.*cap.*31.*num.*40.*Bonac.disp.*3.*de primo decal.præcepto q.*8.*p.* 3. Hoc autem intelligendum est de vera blasphemia: nam si relatiuè tantum verba blasphemiæ proferres, non detrahis diuinum honorem, sed refers modum, quo detrahitur, *Suar. loco allegato.* Quod si verba blasphemiæ ex leuitate animi ioco proferas, existimat *Suar. ibi*, peccatum nō esse mortale, sed esse veniale cuiusdam leuitatis, & irreuerentiæ, non blasphemiæ; quia ad rationem blasphemiæ requiritur, vt proferatur per modum conuicij aut maledictionis in Deum, & consentit, *Valen.* 2. 2. *disp.* 1. *q.* 13. *p.* 1. *corol.* 2. Cæterum optimè distinguit *Sanch. lib.*2.*cap.*32.*n.*2. *circa finem*, & *n.* 40. & 41. Si enim iocosus modus dicendi non tollit irreuerentiam Deo factam, sed potius censetur quis diuino honori derogare, tametsi ioco illa verba proferat, sine dubio blasphemiam committit, & peccatum mortale. Secus verò, si iocus impediat diuini honoris diminutionem quæ ex illis verbis blasphemis per se infertur. Raro tamen, vel nunquam existimo ex ioco blasphemiam excusari; quia licet excusetur intentio expressa inhonorandi Deum, non tamen excusatur inhonoratio, quæ ex verbis sequitur. Quis enim negare potest grauem deordinationem esse assumere verba blasphema ad iocum, & ludibrium? Neque enim Deus etiam per iocum dehonestandus est: per iocum enim Iudæi Christum conspuebant, & blasphemabant, neque obinde à peccato grauissimo fuerunt excusati.

2. Vlterius est peccatum ab odio Dei, desperatione, & infidelitate distinctum, tametsi sæpè cum his coniungatur. Esse distinctum constat; quia ad rationem blasphemiæ non est necesse, vt intentionem habeas formalem Deo inferendi malum, quà malum illi est, in quo peccatum odij consistit. Neque item est necesse te de diuina misericordia desperare. Neque item opus est te fidei dissentire: Sed eo ipso, quo verba blasphema vsurpas, aduertens illis detrahi diuino honori, blasphemiæ peccatum committis. Ergo hoc peccatum ab odio, desperatione, & infidelitate distinctum est. Verum sæpè (vt dixi) cum illis coniungitur; quia ex illis nascitur. Sic *Suar. dicto lib.* 1. *de blasphemia, cap.*6.*n.*8.& 9.*Bonac.disp.*3.*de primo decal.præcepto q.*8.*p.* 3.*n.*1.*Lessium lib.*2. *cap.* 45.*dub.* 5.*n.*33.*Sanch.lib.*2.*cap.* 32. *n.* 38. Ex quo manifestè infertur, in confessione explicandum esse, an blasphemaueris ex odio, desperatione, infidelitate, vel alia arreptus passione: sic *Doctores supra relati.*

3. Sed dubium est; an omnes blasphemiæ in ratione blasphemiæ sint eiusdem speciei? v. g. An blasphemia, qua de Deo perfectionem negas, vel qua illi tribuis quod non debes, vel qua malum illi imprecaris, vel indecorè nominas, conueniant specie? Respondeo satis probabile esse conuenire, si solùm malitia blasphemiæ consideretur: Sic docet *Caietan.* 2.2.*q.*13.*art.*1.*verf.quoad secundum*, *Bannez ibi notab.vlt.Arag. fine*, *Valen.disp.*1.*q.*13.*p.*1. *verf. quocunque igitur*, *Azor.t.*1.*instit.moral.lib.* 9. *cap.* 28. *q.* 10.*Sanch. lib.*2.*cap.*31.*n.*38.*Lessium lib.*2.*cap.*45.*dub.* 5.*n.*32.*Bonac.disp.*3. *de primo decal. præc. q.* 8. *p.* 4. Ratio est; quia tota malitia blasphemiæ sistit in diminutione diuini honoris, quod autem his, vel illis verbis contingat, materiale esse videtur, & ad rationem formalem blasphemiæ per accidens; sicuti inter homines contingere videtur, in quos si varia contumeliosa verba proferas, omnia illa eiusdem speciei sunt, vt placet *Azor. supra q.*15. & *Eman.Sa verbo contumelia in edit. Roman. n.*1. Et à simili ex iuramento, & infidelitate confirmari potest, quæque quia eadem rectitudine priuant eiusdem sunt speciei, tametsi materiales actus diuersi multum sint.

extendatur, illa tamen reuelat ignarus, & postea procurat effectum promissum implere, vt sic homines ad se pertrahat,& deceptos detineat.

13. Sed dubium non leue est de his (quos Hispani vocant *salutatores*) an eorum curatio, & effectus mirabiles,quos faciunt, tribuendi sint Magicæ superstitioni,vel Dei virtuti,vel causæ naturali? Causæ naturali non videntur tribui posse. Tum quia quibusdam precibus, & suo habitu, vel contactu morbis incurabilibus medentur,sanguiné detinent, canes rabidos interficiunt,pedibus nudis ignem conculcant, & alia huiusmodi mirabilia faciunt, quæ causarum naturalium virtutem excedere videntur. Ergo vel virtute diuinitus infusa,vel dæmonis auxilio operantur.

Hac in re est prima sententia approbans absolutè hoc salutatores: sic *Azor.t.1.institut.moral.lib.9.c.25. q.2. Nauarr.summ.cap.11. num.36. Margarita confessor, quæst. moral. fol.185. Castanega lib.de superstit, cap.12. Palazios summ. verbo incantationes: Lessius lib.2.de iustit.cap.43.dub. 10.num 63. circa finem: & fauet Victor.de arte magic.q.4. num.16. in solut. ad 2,* Nam esto dubius fuerit de hac virtute, tandem concludit se nihil velle in hac parte definire,cum ob bonum commune Deus hanc virtutem aliquibus concedat,vel illi ex complexione, & temperamento habeant, sicuti habuerunt Marsi; & Psylli. Ratio esse potest; quia gratia sanitatum in ecclesia existit. Ergo credendum est iis salutatoribus saltem ex parte communicatam esse: siquidem effectum illius videmus. Neque obstat gratiam sanitatum independentem esse à quibusuis verbis,& contr[illegible]tibus, vt videre est in Apostolis,& aliis Sanctis miraculosam sanitatem cócedentibus, qui nullis verbis, vel signis determinatis vtebantur,sicuti vtuntur hi Hispani salutatores; quia hi non habent plenè gratiam sanitatum, sed ex parte. Quibus autem ex parte gratia sanitatum concessa est, mirum esse non debet, vt dependenter ab aliquibus cæremoniis concedatur. Adde illam gratiam fortè non tam esse gratis datam, quam à natura concessam ex constellatione cælesti, spectata viuentis complexione,& temperamento.

Secunda sententia absolutè reprobat hos salutatores, vt superstitiosos: sic *Cirudo de superstit. 3.p. c.7.* & probari potest,quia neque ex virtute naturali, neque ex supernaturali medentur. Ergo censendi sunt ex virtute dæmonis operari. Antecedens probo non operari ex virtute naturali; quia virtus naturalis non est alligata verbis,nec signis determinatis,qualibus hi salutatores vtuntur. Item non apparet, quomodo possint per virtutem naturalem in momento temporis effectus ita mirabiles operari. Ex virtute autem supernaturali credendum non est, tum quia hæc peccatoribus transeunter tantum solet concedi, & ad aliquem effectum ecclesiæ necessarium: permanenter tamen non solet flagitiosis hominibus concedi, sed viris sanctis, & Deo maximè familiaribus. At hi salutatores permanenter illam gratiam habent, & ex alia parte regulariter sunt improbæ vitæ, neque ob alium effectum gratia vtuntur nisi ob lucrum, & quæstum. Tum quia illa vtuntur per signa & verba determinata,quod alienum est à gratia diuinitus concessa.

14. Dicendum tamen existimo,si salutatores signis, & verbis ad curandum vtuntur credentes à quocunq; vsurpentur, effectum esse habitura, proculdubio superstitionem committere mortalem: sic *Lessius lib.2. cap.43.dub 10.num.63. Suarez lib.2.de superstit.c.15. num.15. Sanchez lib.2.in decalog.c.40.n.47.vers.8.est.* Probo, quia cum illis signis,& verbis annexa non sit naturaliter hæc virtus, relinquitur,vt à Deo,vel à dæmone illis fuerit annexa. At non constat neque authoritate Doctorum,neque ecclesiæ traditione à Deo illis verbis, & signis sanitatem annecti; aliàs essent verba sacramentalia.Ergo recurrendum est ad dæmonem.Dices fortè alicui sancto ob eius merita hæc gratia concessa fuit,vt à quocunque talia verba, & signa vsurpentur, illos mirabiles effectus faciat: quæ enim repugnantia in hac concessione inuenitur? Respondeo,esto de potentia Dei absoluta non inueniatur repugnantia, inueniri tamé attenta eius ordinariè prouidentia, qua res humanas gubernat. Neque enim eius prouidentiæ videbatur conueniens dari aliqua signa,& verba in ecclesia de se efficacia ad illos mirabiles effectus præstandos,quin talia verba, & signa authoritate ecclesiæ essent approbata,& à Doctoribus cognita. Ne cuilibet liceret hac via suas magicas superstitiones dissimulare.

Verum si salutatores virtutem concedant verbis, & signis non à quocunque factis, sed factis ab ipsismet salutatoribus distinctione vtendum est, si signa, & verba vana sint, vel ad effectus vanos eorum virtus extendatur, credendum est virtute dæmonis fieri, At si verba recta sint,& signa proportionata,præsumi poterunt virtute diuinitus concessa operari, maximè si sic operantes honestè viuant; aliàs suspecti habendi sunt: sic colligitur ex *Suarez & Sanchez*, & Doctoribus, quos ipsi referunt locis allegatis. Priorem partem probo:quia alienum est à diuina maiestate vti ad effectus mirabiles signis,vel verbis vanis, & multo minus virtutem concedere ad effectus vanos. Secundam partem mihi probat ap[illegible]obatio communis tum iudicum,tum confessorum[illegible]pro se habent ij salutatores, aliæque per[illegible]gratias habentes, vt Rex Galliæ,qui suo contactu strumas curat. Quocirca diligenter ab ordinariis examinandi sunt, antequã munus exercere permittantur. Nam si in potestate concessa signis, & verbis, & ad effectus vanos vtuntur,proculdubio repellendi sunt. Item sunt repellendi, si malè viuant;quia non est præsumendum peccatori hanc gratiam sanitatis Deum permanenter concedere: sic *Sanchez & Suarez suprà.* Quod si inquiras,quæ verba, vel signa reputanda sunt vana, & qui etiam effectus vani sunt reputandi, ex quibus hi salutatores dicantur suspecti? Breuiter respondeo, verba vana esse, si neque ad sanctos, neque ad Deum dirigantur: nam eo ipso, quo in Dei honorem non cedunt,vana,& inutilia reputari debent. Signa, seu facta vana reputanda sunt,si nullam cum effectu operato videantur habere connexionem. Effectus item vanus est,si improbus sit, & malus, vel nemini proficuus,sic latè *Suarez lib.2.de superstit.cap.15. num.11. & 12.*

15. Ex qua doctrina infero superstitiosum esse vsurpantem tanquam vtilia ad curationem,verba scripturæ in sensu improprio, aut falso,vt de se constat.Item affirmantem in præsentia alterius salutatoris maiori virtute præditi se nihil posse operari; quia siue sit virtus naturalis, siue supernaturalis ab iis non pendet. Item si dicat se alteri communicare virtutem curandi posse, quia hæc siue naturalis, siue supernaturalis sit personæ annectitur. Ex parte effectus censeri debet superstitiosus. Primò,si ad mouendum aliquam statuam motu progressiuo ordinaretur virtus, vel ab illa peteretur responsum:quia ad hæc vana núquam Deus virtutem concedit,& naturalis esse nó potest,vt benè dicit *Valent.2.2. disp.6.q.13.p.2. vers.diximus præterea.* Secundò,si pedibus igné conculcaret; quia talis miraculosus effectus, nullius videtur esse vtilitatis; ac proinde non est præsumendum virtute diuinitus concessa operatum: ex virtute autem naturali

urali hoc non videtur fieri posse. Idem à fortiori est, si valeat suo habitu, aut tactu venenatos, vel morti proximos interficere: iis enim mortem accelerare, tametsi bono fine fiat, est intrinsecè malum; quia est innocentium interfectio. Ergo non potest ex virtute à Deo concessa fieri. Dari autem ad hunc effectum naturalem virtutem difficile est, nec debet præsumi, in iis consentit *Sanch. lib. 2. cap. 40. num. 47.* Curare autem inuocato nomine IESV Cruce signando, & vulnera tangendo, manu, vel habitu, aut panem à se tactum porrigendo, non videtur esse superstitiosum; quia iis actionibus potuit Deus virtutem annectere. *Sanch. loco allegato.*

16. Difficile autem est definire; an virtus residens in salutatoribus licitè operantibus naturalis sit, an diuinitus infusa? Nam esse diuinitus infusam probat; quia non apparet quomodo ex indiuiduali qualitate, & complexione obtineri possit virtus tantorum mirabilium patratiua. Quod vero naturalis censenda sit probat esse pluribus ethnicis, & gentilibus communicatam, vt testatur *Azor. lib. 9. cap. 25. q. 2.* quibus non videtur decens tale beneficium, si supernaturale est, concedi. Item esse similem virtutem in lapidibus, herbis, aliisque animalibus. Cur ergo esse non poterit in hominibus? Deinde virtute naturali multi solo aspectu alios inficiunt. Ergo poterunt alij sic infectos sanare; cum natura procliuior sit ad bonum, quam ad malum. Fateor rationi stando me hac in re indecisum esse. At motus authoritate grauissimorum doctorum censeo probabilius esse gratiam gratis datam; quia hac via fa[illegible] intelligitur, quomodo effectus mirabiles [illegible]; sic *del Rio lib. 1. disquisit. mag. cap. 3.* [illegible]*ar. lib. 9. instit. moral. cap. 25. q. 2. Nauarr. cap. 11. num. 36. Sanch. lib. 2. cap. 40. num. 49. Lessius lib. 2. cap. 43. dub. 10. n. 63.* inclinat *Suar. lib. 2. de superstit. cap. 15. num. 25. in princ. & num. 27.*

17. Secundum dubium in hac materia est de arte chymica, in qua fit transmutatio vilioris metalli in aurum, vel argentum, aliamve rem pretiosam; an inquam hæc transmutatio superstitiosa sit? Qui affirmant virtute naturali hanc transmutationem fieri posse, consequenter à superstitione eam liberant, è contra affirmantes nulla virtute naturali fieri posse, consequenter dicere debent superstitiosam esse, quia Deus his vanis non se immiscet: rationes, & doctores vtriusque partis expendit *Martin. del Rio lib. 1. disquisit. magic. cap. 5. quæst. 1. sect. 2. & 3.* vbi tanquam probabilius defendit veram esse transmutationem, & *quæst. 4.* contendit hunc artis vsum licitum esse.

Mihi tamen placet sententia *Valen. 2. 2. disput. 6. quæst. 13. p. 2. difficult. vlt. vers. est igitur tertia sententia*, cui videtur consentire *Sanch. lib. 2. in decal. cap. 40. num. 51.* esse igitur hominibus incognitam hanc naturalem transmutationem, quod optimis rationibus Valen. confirmat: & clarè videtur probari, in *extrauag. spondent, de crimine falsi*, vbi Ioann. 22. in hæc verba loquitur: Spondent, quas non exhibent, diuitias pauperes Alchimistæ; pariter qui se sapientes existimant in foueam incidunt, quam fecerunt. Nam haud dubiè huius artis Alchimiæ alterutrum se professores ludificant, cum suæ ignorantiæ conscij eos, qui supra ipsos aliquid huiusmodi dixerint, admirantur, quibus cum veritas quæsita non suppetat, dum cernunt, facultates exhauriunt, idemque verbis dissimulant falsitatem, vt tandem quod non est in rerum natura, esse verum aurum, vel argentum sophistica transmutatione confingant, eoque interdum eorum temeritas damnata, & damnanda progreditur, vt fides (seu fictis) metallis cudant publicæ monetæ characteres fidei oculis, & non alias alchymicum fornacis ignem vulgum ignorantem eludant. Ex quo verissimè deducit Valen. studium illud chymicum esse communiter indiscretum, periculosum, perniciosum, & illicitum. Esse indiscretum constat; quia contra discretionem, & prudentiam est studium assumere, quod euidens moraliter est, nullum esse effectum habiturum. Est etiam periculosum; quia timeri potest, ne dæmon se tali studio ingerat, vt eos decipiat. Est etiam reipublicæ perniciosum; quia hæc vana, & futili spe consequendi diuitias, homines decipiuntur, tempus terunt, & pecunias insumunt, & rebus necessariis non attendunt. Ex quibus constat tale studium illicitum esse, quodque satis insinuat supradicta constitutio graui infamia, aliisque pœnis hos alchymistas afficiens, & ad eorum studiū auxiliantes, auroque ab ipso fabricato vtentes. Inquit enim Pontifex. Hanc itaque artem perpetuis volentes exulare temporibus hac edictali constitutione sancimus, vt quicunque huiusmodi aurum, vel argentum fecerint, vel fieri secuto facto mandauerint, vel ad hoc scienter, dum id fieret, facientibus ministrauerint, aut scienter vel auro, vel argento vsi fuerint vendendo, vel dando insolutum verum tanti ponderis aurum, vel argentum, pœnæ nomine inferre cogātur in publicum pauperibus erogandum, quanti Alchymicum existat, circa quod eos aliquo prædictorum modorum legitimè constiterit deliquisse, facientibus nihilominus aurum, vel argentum Alchymicum, aut ipso vt præmittitur, scienter vtentibus perpetuæ infamiæ nota respersis.

18. Restat dicere de tertia superstitionis specie, in qua vana assumuntur ad proximorum nocumentum; de qua in ratione superstitionis nihil speciale notandum occurrit præter supradicta. Est tamen hæc species omnium detestabilissima ob peccata iniustitiæ, quæ secum trahit: omnia enim nocumenta, quæ magicis illis superstitionibus à dæmone fiunt, Magō tribuuntur; quia ipse illorum causa est vtens dæmone vt ministro ad illa operanda.

PVNCTVM XI.

An licitum, vel obligatorium sit tollere maleficia, seu effectus per maleficia comparatos?

1. *Effectu bono, esto malè comparato, si à dæmone in conseruari non pendet, vti poteris absque vlla superstitione. Secus si à dæmone pendet.*

2. *Si effectus maleficij alteri nociuus est, teneris mediis omnibus illicitis remedium procurare.*

3. *Licitum est, & aliquando obligatorium mediis supernaturalibus vti ad curandos maleficij effectus.*

4. *Naturalia remedia licita per se sunt, & Mago obligatoria, si illis nocumentum factum reparari potest.*

5. *Non licet Mago maleficij nocumentum reparare alio maleficio, tametsi alia via damnum reparari non possit.*

6. *Non licet iudici causa curiositatis, vel alterius*

rius finis præcipere Mago, vt maleficium coram se faciat.

7. *An liceat maleficium destruere? Proponitur dubitandi ratio.*

8. *Certum est licitum esse Mago hæc signa data à dæmone destruere.*

9. *Imo non solum licitum, sed obligatorium ex charitate est in eo, qui conscius illorum fuerit.*

10. *Adde licere signa contraria apponere si debito fine apponantur.*

11. *Satisfit rationib. n. 7. adductis.*

12. *Quid liceat iudicibus circa maleficos?*

1. PRæmitto primò effectum maleficij duplicem esse, alium in se bonum, alium alteri nociuum; & vterque potest esse independens à dæmone, vel ab illo dependens, si effectus in se bonus sit, qualis est salus, scientia, & pecunia dæmonis arte comparata, neque à dæmone in conseruari pendeat, poteris illam retinere, eisque vti, quia in illorum vsu nullam cum dæmone societatem habes, sed potes pœnitere societatis habitæ, & re naturali vti, ac si à Deo tibi esset diuinitus concessa: neque enim ex concessione dæmonis aliquam habet maculam: sic *Martin. del Rio lib. 2. disquisit. mag. q. 4. litt. F. Suar. t. 1. de relig. lib. 2. de superstit. cap. 15. num. 24. in fine & cap. 17. num. 1. & 2. Valen. 2. 2. disput. 6 quæst. 13. p. 2. col. 5. vers. quarto neque, Sanch. lib. 7. de matr. disput. 96. num. 4. & lib. 2. cap. 41. num. 1. & cap. 42. num. 20. Victoria de Magia quæst. 4. num. 15.* Solum in retentione diuitiarum, & aliorum bonorum externorum est aduertendum sæpè fictitia esse, & illusoria, & sæpè ab aliis sublata. Quapropter vt illorum vsus tibi licitus sit, constare tibi debet veras esse diuitias, & ignorare esse ab aliis sublatas: dum enim ignoras ab aliquo sublatas esse, præsumere potes ex profundo maris, vel ex aliquo thesauro, aut minerali sub nullius potestate existente deductas esse: sic *Suar. t. 1. de relig. lib. 2. de superstit. cap. 17. num. 3. Sanch. lib. 2. in decal. cap. 41. num. 2. Bonac. disp. 3. de primo decal. præc. q. 5. p. 5. num. 11. in fine.* Verum si effectus maleficio comparatus à dæmone pendeat, tametsi in se bonus sit; nequaquam licebit illum sic retinere; quia talis retentio esset quædam cum dæmone cōfœderatio. Vnde si salutem, diuitias, scientiam promiserit tibi dæmon conseruare, quamdiu tali cæremonia vsus fueris, nequaquam tibi licet tali cæremonia vti, esto omnia illa bona amissurus sis; quia non licet maleficio vti ad beneficium obtinendum; sic *Suar. expressè, lib. 2. de superstit. cap. 17. num. 2.* & est omnium sententia.

2. Præmitto secundò, si effectus maleficij alteri nociuus sit; teneris mediis omnibus licitis eorum remedium procurare. Quia teneris nemini iniuriam facere, & factam quoad possis reparare: sic ex omnium sententia supponit *Suar. lib. 2. de superstit. cap. 17. num. 13. & Sanch. lib. 2. in decal. cap. 41. num. 22. 23. & 24.* Difficultas autem est in decidendo quæ media licita sint. Quædam enim sunt supernaturalia, quædam naturalia, quædam superstitiosa.

3. Et quidem licitum esse, & aliquando obligatorium mediis supernaturalibus vti ad curandos maleficij effectus, indubitatum est; quia ad hæc sunt instituta, illisque mouetur Deus, ne amplius nocumentum permittat. Hæc multiplicia sunt. Alia sunt generalia pro omni beneficio consequendo, damnoque vitando, nempe oratio, cum spe, & fiducia, exercitium bonorum operum, misericordiæ, humilitatis, & pœnitentiæ, vsus sacramentorum, confessionis, & Eucharistiæ, & reliquiarum sanctarum gestatio, & veneratio. Alia ad hunc effectum specialiter ab Ecclesia diriguntur, vt sunt exorcismi Ecclesiæ, quibus Ecclesia dæmones adiurat, & à nocendo detinet. Item aqua benedicta, sal & panis benedictus, quæ ex precibus Ecclesiæ vim habent ad dæmonum potestatem coercendam: mouetur enim Deus his precibus assistere, protegere, & defendere talibus sacramentalibus munitum. Alia item ratione suæ significationis specialem vim habent dæmones coercendi. Hæc sunt signo se crucis munire, quo sanctissimam Trinitatem veneraris, memoriam passionis Christi recolendo; illo enim signo Christum crucifixum refers, & diabolo obiicis, quod illi durum est; quia videt illo signo esse victum, & superatum, & adhuc diuinam virtutem ibi assistere. Deinde est inuocatio nominis Iesu; quia obiicitur illi IESVS, à quo fuit victus, & quia huic nomini non solum cœlestes, & terrestres, sed etiam infernales potestates subduntur. Vide de his remediis *Martin. del Rio lib. 6. disquisit. mag. cap. 2. q. 3. & sect. 3. Lessium lib. 2. de iustit. cap. 44. tota dubit. 5.* Dixi aliquando esse obligatorium his remediis spiritualibus vti, quod quando hoc sit, ex iis quæ diximus tum de orationis obligatione, tum de charitate in proximum colligendum est.

4. Naturalia remedia licita per se sunt, & Mago obligatoria, si illis nocumentum factum curari, repararique potest. At raro hæc remedia naturalia efficaciam habent, dum dæmon nocendo non desistit; quia ipse vim medicam[illegible] facilè potest elidere, vel contraria aponen[illegible] obstruendo, vel se interponendo: sic *Less[illegible] dicto dub. 5. num. 28. Suar. lib. 2. de superstit. cap. 17. num. 7.* Superstitiosa remedia voco, quæ ex pacto dæmonis, & arte magica fiunt. Et de iis certa sententia est in nullo casu licere: quia in nullo casu licet vti opera dæmonis, & cum illo commercium, & societatem habere; quia est intrinsecè malum: sic omnes doctores.

5. Ex quo fit primò, nullo modo licere Mago maleficij nocumentum reparare alio maleficio, tametsi alia via damnum reparari non possit; quia non sunt facienda mala, vt inde eueniant bona: & tradit tanquam de fide certum plures referens *Sanch. lib. 7. de matr. disput. 95. num. 1. & lib. 2. in decal. cap. 41. n. 3.* Neque obstat *lex eorum 4. Cod. de Maleficis, & lex regia fin. tit. 23. part. 7.* excusans maleficos maleficiis vtentes non ad malefaciendum, sed ad maleficia impedienda: nam vt rectè *Sanch. supra, & Suar. lib. 2. de superstit. cap. 19. num. 14.* alios referentes, non excusantur supradicti à culpa, sed à pœnis aliàs per leges impositis; quia non peccabant contra iustitiam.

6. Secundo fit non licere iudici causa curiositatis, aut alterius cuiuscunque finis præcipere Magis, vt maleficium coram se faciant; quia esset eorum peccato cooperari: sic expresse *Sanch. lib. 2. in decal. c. 41. n. 4.* His tanquam certis præmissis:

7. Difficultas versatur; an inter media superstitiosa computanda sit maleficij destructio? Solet enim dæmon cum Mago pactum inire, vt stante globo capillorum, aliave simili re in tali loco, ipse nocebit: & ratione huius pacti non obligatur illa destructa à nocumenti inferendi cessatione, sed liberum est continuare nocumentum, vel ab illo desistere. Aliquando tamen erit cum Mago pactum non solum de nocumento inferendo, dum illa res perseuerauerit tali loco, sed quod illa destructa, vel à tali loco remota, à nocumento desistet. Difficultas ergo est; an tale signum liceat destruere? Et ratio difficultatis est; quia illius destructio

structio est quoddã signũ datum à dæmone sanitatis obtinendæ: sed nemini licet obtinere sanitatem vtẽdo signis datis à dæmone; quia esset dæmoni associari, & sanitatem ab eo obtinere. Ergo. Et confirmo. Ponamus dæmonem sic cum Mago pacisci, dum hic annulus perseuerauerit, non desistam à nocumento Petri, illo tamen destructo, non solum à nocumento Petri cessabo, sed insuper media applicabo, quibus integrè salutem recipere: si destruas annulum, tacitè consentis dæmonis pacto, & vis ab eo salutem integram recipere. Ergo consecutio illius sanitatis est per medium superstitiosum. Deinde si liceret signa destruere, quibus dæmon promittit à nocumento desistere, & insuper salutem integram concedere, liceret vtique mediis aliis positiuis vti, si ipse dæmon promitteret non cessaturum à nocumento, quousque illa apponerentur. At hoc non videtur dicendũ; quia iam inde cõuinceris te vti mediis à dæmone datis ad effectus ab illo obtinendos. Quod autẽ effectus, quem prætendis obtinere priuatiuus sit, an positiuus non videtur à superstitione excusare. Non enim à superstitione excusatus esset, si dæmone promittente vtenti aliquo signo etiam bono nunquam tentaturo, tu vt hanc securitatẽ obtineres, signo illo fueris vsus. Tandem confirmatur exemplo sancti Hilarionis, qui (vt refert Hieronym. in eius vita) noluit inquirere, nec remouere signa, quibus dæmon affirmabat se esse ligatum, ne aut solitis incantationibus recessisse dæmon videretur, aut ipse sermoni eius accommodasse finem. Ergo obligare dæmonem exire remouẽdo signa, eique fidẽ adhibere, vt remotis signis rec[illegible] sit, superstitiosum est.

8. Nihilominus [illegible] omnino certum tenendum est licere male[illegible] data à dæmone destruere eo fine, vt dissoluatur [illegible]ctum cum dæmone de nocumento inferendo, ab illoque cesset, non tamen eo fine, vt pactum seruet, quo se astrinxit non prosecuturum in nocumento. Negari enim non potest, posse maleficum destructionem illius signi ad vanũ finem dirigere, & non ad alium; quia illa signi destructio per se nullum ex illis finibus significat. Poterit ergo ex intentione malefici in vnum finẽ, & non in alium vsurpari. Ponamus ergo maleficum destruendo signa solum attendere pacti cum dæmone dissolutionem, & nocumenti cessationẽ: neque curare, an dæmon obligatus insuper sit non amplius nociturus, vel beneficia aliqua concessurus. Talis intentio, & illius executio optima est, & omnino superstitione libera. Ergo omnino est licita talis destructio. Quòd talis intẽtio bona sit constat; quia bonũ est velle nullam cum dæmomone amicitiam habere, & habitam dissolui, & nullũ nocumentum illius arte proximo inferri. Medium itẽ quod assumitur destruendo maleficia omnino videtur à superstitione alienum; imò potius est superstitioni contrariũ: siquidẽ destruit vincula, quibus dæmon cũ malefico habebat commercium, & societatẽ, & nihil aliud in illa destructione prætẽditur, nisi tollere è medio incentiuum, quod habet dæmon ad nocendum. Et cõfirmatur, si tibi data fuissent aliqua signa vana, quibus ex dæmonis pacto promissa est securitas alicuius nocumenti, quis dubitare potest te posse; imò debere illa signa destruere? Nam dum illa retines, conseruas cum diabolo amicitiam, at illa destruens amicitiam dissoluere censeris. Ergo destruere maleficium eo fine, vt dissoluatur pactum cum dæmone initum licitum est. Dixi licitum esse dissoluere maleficium eo fine, vt dissoluatur pactum, & commercium cum dæmone; secus vero esset, si intenderet maleficus in tali destructione dæmonem allicere, vt pactum de nocumento non inferendo seruaret: tunc enim iam maleficus dæmoni se submitteret, & ab illo peteret promissis stare, quod est omnino illicitum: sic pluribus relatis docent *Sanch. lib. 7. de matr. disp. 96. num. 3. & seqq. & lib. 2. in decal. c. 41. n. 19. Sayrus in claui regia. lib. 4. c. 6. fine Suar. t. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c. 17. à n. 9. vsque in finem Leonard. Lessius lib. 2. de iustit. c. 44. dub. 6. à n. 36. vsque ad 44.*

9. Adde non solum licitum esse hæc signa diabolica destruere, sed etiam esse obligatorium ex charitate in eo qui illorum conscius fuerit; quia quilibet tenetur si commodè potest peccata impedire, & pro reuerentia, & honore diuino pugnare: sic *Suar. n. 13. Sanch. in decal. dicto cap. 41. n. 22.* Dixi, *si commodè potest*; quia cum graui iactura sui, vel tertij non tenetur, *Suar. & Sanch. supra.* Maleficus item non solum ex charitate, sed etiam ex iustitia cum obligatione reparandi damna tenetur maleficium supradicto modo licito remouere, & iudex, vel prælatus illum ex obligatione officij ad id cogere debet. *Suar. & Sanch. supra.* Neque hæc remotio impediri debet, ex eo quod malefico, vel alteri tertio nocumentum aliquod timeatur euenturũ ex remotione signi; quia illud nocumentũ non sequitur ex remotione signi tanquam ex causa, sed ex pacto, & malitia dæmonis promittẽtis nociturum malefico, vel alteri tertio remoto maleficio: sic *Sanch. lib. 7. de de matr. disp. 96. n. 5. & lib. 2. in decal. c. 41. n. 21.*

10. Vlterius addo, non solum licere, & esse obligatorium signa malefica remouere, vt dæmon à nocendo desistat; sed etiam signum contrarium apponere, quo posito se obligauit à nocendo desistere, dum modo signum appositum bonum sit, vel saltem de se indifferens, & eo fine apponatur, vt cesset dæmon à nocumẽto, & dissoluatur confœderatio facta. Ratio est eadẽ; quia talis intentio optima est, & medium de se indifferens ex illa intentione honestatẽ accipit: sic *Lessius lib. 2. c. 44. dub. 6. n. 45. Suar. lib. 2. de superstit. cap. 17. n. 16. Sanch. lib. 2. in decal. c. 41. n. 25.* vbi benè aduertit, si dubium sit an medium quod assumitur superstitiosum, seu illicitum sit, quousque dubium deponas te non posse illo vti, quantumuis protesteris nolle vllam cum dæmone societatem habere; quia hæc protestatio non vincit dubium, neque purgat malitiam, quæ in illo esse potest.

11. Rationi in contrarium adductæ facilè ex supradictis fit satis. Concedo namque nemini licitum esse vti signis datis à dæmone eo fine vt dæmon excitetur ad fidem seruandam, salutemque concedẽdam; at benè posse illis signis vti, vt tollatur dæmoni incentiuũ, quod habebat ad nocendum. Quod autem dæmon destructo illo signo non solum à nocumento cesset, sed etiam salutem concedat, per accidens est intentioni destruentis signum: non enim destruens signum illam consequi destructione prætendit. Et eadem ratione non licet vti signo dato à dæmone, quo posito securitatem à tentationibus promitteret. Aliud enim est vti signo ad excitandum dæmonem, vt beneficium concedat. Aliud est vti signo destructiuo nocumenti, seu quo non excitatur ad nocumentum, & eo animo ne ad nocumentum inferendum excitetur. Ad exemplum S. Hilarionis respondeo, noluisse maleficium inquirere, neque dissoluere, vt dæmon à nocendo cessaret; non quia id illicitum esset sed quia præsentibus apparebat illicitum, & quia decebat ostendere virtutem diuinam, qua erat præditus, alligatam non esse destructioni maleficij ad sanitatem concedendam.

12. Ex his infertur licere iudicibus lauare maleficos, & pilos eorum abradere quando torquendi sunt, si timeant in pilis ipsis aliquod maleficium occultari; quo insensibiles tormentis reddantur; quia hoc nihil aliud est, quam dæmoni tollere fundamenta operandi. *Lessius lib. 2. c. 44. n. 44. Sanch. lib. 2. c. 41. n. 11.* Neque obstat

obstat dicere dæmonem iis sublatis, omnique maleficio destructo adhuc posse nocere, & Magiam insensibilem reddere. Superuacaneum ergo est tale medium. Non inquam obstat; quia regulariter Deus non permittit dæmonem operari, nisi in vi pacti cum malefico,& posito signo,vt benè dixit *Suar.lib.2.de superstit.c.17.n.15*. Quare non est superuacaneum,sed vtile. Si autem crederes per illam lotionem, aut tonsionem vires naturales amitti, superstitiosus esses; quia illa tonsio,& lotio non potest esse causa, nisi arte dæmonis ad talem effectum. *Sanch. supra.*

PVNCTVM XII.

An licitum sit à malefico petere, vt maleficium maleficiis dissoluat, si ad id paratus sit?

1. *Non licet à malefico quantumcunque parato id petere,neque ad id cogere.*
2. *Si dubius es, an maleficio maleficium sit dissoluendum, non poteris petere illo medio dubio dissolui.*
3. *Quod si maleficus mediis licitis,& illicitis possit maleficium dissoluere? Negat Caietan. maleficij dissolutionem expostulari posse.*
4. *At probabilius est oppositum, tametsi credas mediis illicitis faciendam esse.*
5. *Satisfit fundamento Caiet.*
6. *Duo aduertenda sunt pro clariorẽ superioris doctrinæ intelligentia.*
7. *A dæmone petere non potes maleficij dissolutionem.*
8. *Item neque præcipere, benè tamen obiurgare, & reprehendere.*

1. CErtum est nequaquam licere à malefico quantumcunque parato postulare vt maleficium maleficiis dissoluat; quia petis id quod intrinsecè malum est. Nulla enim ratione honestari potest dissolutio maleficij alio maleficio facta, Ergo neque eius petitio. Qui enim sic peteret à malefico maleficij dissolutionem,à dæmone peteret, cum ipse non nisi mediãte dæmone sic operari posset:sed petere à dæmóne dissolutionẽ maleficij nũquam licet; quia eo ipso protestaris eius auxilio indigere,ergo neque à Mago licet expostulare:sic *reiecto Aureolo 4.dist. 34. q.2.& Angelo verbo superstitio.n.13*,docẽt aliis relatis *Mart.del Rio lib.6.disquisit.magic.c.2.sect.1.q.2.dicto 3. Nauar. sum.c.11.n.29.Couarru. cap. quamuis pactum 1.p.§.1. n.10.Sanch.lib.7.de matr. disp.95. n.7.& lib.2. decal. c.41.n.5.Lessius lib.2.c.44.dub.6.n.35.Suar.t.1.de relig.lib.2.de superstit.c.18.a n.3. Bonac. disp.3.de primo decal.præcepto q.5.p.5.a n.7.* Adde non solum non esse licitum petere à Mago dissolutionem maleficij per aliud maleficium, sed neque esse licitum ad id minis, & imperio cogere ob eandem rationem: quia cogeres Magum facere. quod intrinsecè malum est. Ergo peccas grauius, quam si postulares; si quidem ad peccandum efficacius inducis,& illius es causa: sic *Suar. n.7.Sanch.de matr.disp.45.n.9. & c.41.in decal.n.9.* & in vtroque loco *n.* 10. benè aduertit iniquè facere iudices cogentes maleficum maleficium dissoluere facta quadam benedictione; quia illa benedictio cum non sit causa physica dissolutionis maleficij, restat vt solum sit signum ex pacto dæmonis, ac proinde illam vsurpans dæmonem inuocat,& ei associatur.

2. Vlterius addo, si dubius es,an medium, quo soluendum sit maleficium superstitiosum sit, non poteris petere,neque mandare malefico, vt illo medio maleficium dissoluat;quia exponis te periculo peccandi,siquidem petis id,de quo dubitas,an licitũ sit. Ergo vel vincere debes dubium, vel à tali petitione cessare: sic *Suar. Lessius,Sanch.statim referendi.* Ex quo infertur te non posse à malefico petere maleficij dissolutionẽ, si dubius es; an maleficus aliquod mediũ licitum cognoscat,quo maleficium dissoluere posset; quia tacitè peteres, vt faceret maleficium ad maleficij dissolutionem;si quidem præsumere non potes scire media licita,quibus maleficium dissoluatur:sic *Suar.lib.2.de superstit.c.18.n.9.Martin. del Rio lib.6.disquisit.mag.c. 2.sect.1.q.2. Lessius lib.2. c.44.dub.6.n.46. Sanch.lib. 2.in decal.c.41.n.7.Bonac.disp.3. de primo decal.præcepto q.5.p.5.n.8.* Idem est,si petas ab alio malefico dissolutionem maleficij.qui tamen ignarus est maleficij, & loci vbi positus est;quia tacitè petis, vt maleficium faciat, cum alia via præsumere non possis illum scire, quomodo maleficium sit tollendum. *Sanch.Lessius, Suar.& del Rio suprà.*

3. Difficultas autem est; an cum maleficus scit media licita,quibus maleficium dissoluatur,credis tamen illis vsurum non esse,sed potius aliis iniquis,possis ab illo dissolutionem maleficij petere? Negat *Caiet.in suis opusculis t.1.tract 12.de maleficiis q.vnica,in fine corp.* Mouetur; quia peccato alterius cooperaris; eo quod petas dissolutionem, quæ [illegible] circunstantiis nequaquam licita erit.Item p[illegible] ionem non à quocunque faciendam, [illegible] à Mago. At tibi constat hanc futuram [illegible] peccaminosam. Ergo petis dissolutionem peccaminosam.Ergo peccas.

4. In hac re primò certum est,si probabiliter credas Magum mediis licitis dissoluturũ maleficium,te posse ab illo absolutè petere,quia & rẽ licitam petis,& nullo periculo peccandi Magum exponis, sed potius ad bonam actionem incitas. Idem dico,si dubius sis,an medio licito dissoluturus sit, an illicito; quia in tali dubio præsumere debes medio bono vsurum, cum peccatum præsumi non debeat:sic *Suar.lib.2.de superstit. cap.18.n.9 Sanch. lib.2. in decal. c.41.n.12.* Quod si certus moraliter sis mediis illicitis maleficium dissoluendum,tametsi licitis possit; quia vtraque media licita,& illicita optimè norit,credo multo probabilius, tibi licere absolutè dissolutionem maleficij postulare: sic plures referẽs *Sanch.lib.7.de matr.disp.95.n.13.& lib.2.in decal.c.41. n.13. Lessius lib. 2. de iustit. c.44. dub.6.n.46 Suar.t.1.de relig lib.2.de superstit. c.18 n. 9.* Neque dissentit *Martin.del Rio lib.6.disquisit.mag. c.2.sect.1.q.2.dicto 4.* vt rectè aduertit *Suar supra* solũ enim loquitur in casu quo speratur Magus per maleficium dissoluturum, quia ignorat media licita quibus dissoluendum est: in quo casu iam diximus nequaquam dissolutionem peti posse. At quando scit Magus media licita, tametsi illis vsurus non sit, optimè potest ab illo peti maleficij dissolutio.Ratio est; quia postulas rem indifferentem,seu de se bonã,nempè dissolutionem maleficij. Quod autem maleficus eam vitiet iniquis mediis vtens, non tibi imputandum est; quia tu non petebas vitiosam dissolutionem,sed dissolutionem quã maleficus absque vllo vitio concedere poterat. Quod optimè confirmatur exemplo petentis mutuũ ab vsurario;quia scis non concessurũ sine vsuris;& petentis iuramentũ ab infideli, quẽ scis per falsos Deos iuraturum:in quibus ferè omnes consentiunt licitam esse petitionem;quia quod petis licitum est,& licitè fieri potest, tametsi non licitè concedatur. Sed idem

idem prorsus est in præsenti casu; petis enim dissolutionem, quæ licitè fieri potest, tametsi alius iniquè faciat, cuius peccatum non tibi tribuendum est, cum iustam habueris causam petendi.

5. Et ex his soluitur contraria ratio. Fateor te non petere dissolutionem maleficij, vagè sumptum, neque etiã petere dissolutionem, quam magus facturus est, sed petere dissolutionem, quam ipse Magus facere potest: cum autẽ ipse Magus non solum illicitam dissolutionem maleficij, sed licitam facere possit: efficitur sanè, te petere non magis illicitam, quam licitam, imò potius censeri debes te licitam petere. Neque obinde censeris eius iniquam actionem approbare, sed solum permittere ob vrgẽtem tuam necessitatem, sicuti permittis vsurarum exactionem ob necessitatem mutui. Aduerto tamen in exactione vsurarum rarò præsumi posse approbationem, cum soluenti damnosa sit, ideoque scandalum ex parte acceptantis mutuum sub vsuris rarò, vel nunquam adest. At in dissolutione maleficij per aliud maleficium, cum nullum damnum petẽti adueniat, rarò ab scandalo excusabitur, nisi modum petitionis, & causam iustam petendi integrè manifestet: sic *Sanch. lib. 2. c. 41. n. 14. Suar. t. 2. de relig. lib. 3. de iuram. c. 13. n. 11.*

6. Duo tamen hac in re aduertit *Suar. t. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c. 18. in fine, Sanch. lib. 7. de matr. disp. 95. n. 12. fine & lib. 2. in decal. c. 41. n. 15. & 16.* Primum est, vt cesset ex parte petentis omnis cooperatio magicæ superstitioni; quia hanc esse intrinsecè malam clarum est. Quapropter si Magus velit tibi, tuisque animalibus mederi [illegible] do illis aliquas medicinas vanas, & tu adsis, [illegible] permittere potes; quia non est sola perm[illegible] perstitionis, sed vera illius cooperatio; eo quod [illegible] tibi, tuisque rebus in tui præsentia absque tuo consensu nullas potest medicinas applicare. Vnde si consentias, censendus es vti opera Magi in tui curatione: consentit *Lessius lib. 2. de iustit. c. 44. in fine.* Secundum, quod aduertunt, est, te obligatum esse petere dissolutionem maleficij à malefico modo licito, & ad illum expressè excitare, si speres obtenturum: quia lege charitatis teneris, quãdo commodè potes proximi peccatum vitare. Neque vllus est qui possit in hac parte dissentire.

7. Sed inquires: an à diabolo possis petere, vel mandare, vt maleficium dissoluat, vel à nocumento cesset? De petitione clara est resolutio, te nullo modo posse; quia petitio est signũ submissionis, & indigentiæ in petẽte, & superioritatis, & potestatis in eo ad quẽ petitio defertur. At hominem Christi sanguine redemptum se dæmoni submittere, & protestari eius auxilio, & ope indigere, illumque vt potentẽ ad subueniẽdũ recognoscere, est grauissima diuinæ maiestatis iniuria: sic *Mart. del Rio lib. 6. disquisit. magic. c. 2. sect. 1. q. 2. dicto 4. Suar. lib. 2. de superstit. c. 18. n. 5. & 8. Sanch. lib. 7. de matr. disp. 95. n. vlt. & lib. 2. in decal. c. 41. n. 17.*

8. De præcepto maior est dubitatio; eo quod præcipiens se quasi superiorem recognoscit, & quodammodo cogit eum, cui præceptum imponit. At cogere dæmonem, vt contra eius voluntatem maleficium dissoluat, & à nocendo cesset, molestũ illi est, & consequenter inhonoratiuũ. Ergo licet. Cæterum omnino tenẽdum est tale imperium (seclusa diuina virtute, seu in nomine Christi, & Ecclesiæ per exorcismos) vanum esse, & superstitiosum; quia dæmon homini mortali non subditur, neque ab illo cogi potest, nisi in virtute alicuius pacti cum ipso, vel cum dæmone superiore facto; ac proinde qui tali imperio vtitur, innuit vel cũ dæmone imperato, vel cum alio pactum fecisse. Ergo tali præcepto dæmoni cultus defertur: sic *Victor. relect. de Magia n. 20. Suar. lib. 2. de superstit. c. 18. n. 8. Sanch. locis citatis.* Benè tamen poteris dæmoni indignari, illumque obiurgare, & temnere dicẽdo: Vt quid malefacis; cessa malefacere, vincula iniquitatis dissolue. Non enim hæc verba semper præceptiua sunt, sed obiurgatiua, sicuti dicis cani molesto: abi hinc *Sanch. Suar. & Lessius in noua edit. lib. 2. c. 44. n. 45.*

PVNCTVM XIII.

Quæ sint pœnæ diuinatoribus, sortilegis, & maleficis impositæ, & quæ illorum obligatio.

1. *Nulla pœna præter excommunicationem his superstitiosis hominibus est imposita.*
2. *Expenditur an excommunicatione ipso iure afficiantur, & videtur probabilius non incurri, si ab hæresi separetur.*
3. *Pœnæ ferendæ expenduntur, & præcipuè pœnæ suspicionis hæresis.*
4. *Præter suspicionem si clericus est, ab officio suspenditur, & in monasterium detruditur, imò à beneficio suspendi potest.*
5. *Si laicus est, variis pœnis afficitur.*
6. *Quis sit iudex huius criminis?*
7. *Expenditur modus procedendi in iudicio huius criminis.*
8. *Declaratur obligatio, quam habet maleficus conuersus.*

1. Aliæ sunt pœnæ ipso iure latæ, aliæ ferendæ per iudices. De vtroque breuiter dicendum est, latius de prioribus; quia forũ conscientiæ respiciũt. Pœnæ ipso iure latæ possunt esse censuræ, & quæ ad censuras reducuntur, nempe irregularitas, & inhabilitas. De iis ergo certa regula est, nullam esse iis maleficis impositam, nisi fortè excommunicationem: sic *Sanch. lib. 2. in decal. c. 38. n. 90. Suar. lib. 2. de superstit. c. 19. n. 3.* & supponũt omnes referendi, quia solum de excommunicatione dubitant, an hi diuinatores, Magi, & malefici afficiantur? Affici affirmant *Tabiena verbo excommunicatio 1. casu 4. Martin. del Rio lib. 4. disquisit. magic. c. 2. q. 7. sect. 4.* Probant primo, ex *cap. aliquãti 26. q. 5.* vbi de studente auguriis dicitur ab Ecclesia habeatur extraneus. Sed est infirma probatio, cũ facilè explicari possit post sententiam. Secundò probant ex *cap. si quis episcopus, eadem causa, & q.* vbi dicitur: Si quis episcopus, aut presbyter, siue diaconus, vel quilibet ex ordine clericorum magos, aut aruspices, aut incantatores, aut ariolos, aut certè augures, vel sortilegos, vel qui profitentur artem magicam, aut aliquos eorum similia exercentes consuluisse fuerit deprehensus, ab honore dignitatis suæ suspensus monasterij curam suscipiat, ibique pœnitentiæ perpetuæ deditus scelus admissum sacrilegij soluat. At in hoc textu de suspensione, seu depositione est sermo, non de excommunicatione, neque est ipso iure lata, sed ferenda, vt constat ex illis verbis, si deprehensus fuerit, suspensus monasterij curam suscipiat, id est suspendatur, & monasterij curã suscipiat. Tertiò probãt ex *c. si quis Ariolos, eadẽ causa, & q.* ibi: Si quis Ariolos, aruspices, vel incantatores obseruauerit, aut phylacteris vsus fuerit, anathema sit: & *cap. sortes* sub anathematis interdicto prohibemus. At hæc verba non cogunt nos affirmare excõmunicationẽ esse ipso iure latã. Tum quia indifferentia sunt, vt tẽpus futurum, vel præsens significẽt, & in casu dubio pro mitiori parte est interpretatio facienda: colligiturque ex *c. si quis ex clericis de vita, & honest.*

is enim sub graui culpa hanc peruersam consuetudinem extirpare tenetur, esto blasphemias indeliberatè pronunciet; quia blasphemiæ indeliberatæ tametsi mortali culpa vacent; eo quod non sunt voluntariæ, vt actus in se, & materialiter Deo sunt iniuriosæ, & aliis scandalosæ: eaque de causa tenetur sic assuetus diligentiam facere eas vitandi, aliàs vt effectus inordinati illi erunt voluntariæ, quod sufficit, vt peccato mortali maculetur, vt benè docuit *Lessius lib. 2. de iustit. cap. 45. dub. 5. n. 30. fine.*

2. An autem sic ex consuetudine peccandi neganda sit absolutio in sacramento pœnitentiæ, vel differenda? Dixi *tract. de iuram. vbi de consuetudine iurandi:* ibi enim resolui cum *Sanch. lib. 2. in decal. cap. 32. n. 45.* posse absolui, si verè de peccatis doleat, tametsi aliis vicibus monitus emendatus non fuerit; quia nulla occasione extrinseca tenetur, quam debeat expellere. An verò sit consilium absolutionem differre prudentis confessoris arbitrio relinquitur, qui ex circumstantiis colligere poterit, an profutura, an nocitura sit pœnitenti talis dilatio; consentit *Azor. lib. 9. cap. 28. q. 18.* Pœnitentia autem pro hoc crimine à confessore imponenda arbitrio confessoris relinquitur, tametsi *concilium Lateranense sub Leone X. sess. 9.* dicat grauissimam pœnitentiam esse blasphemo imponendam, antequam absoluatur; quia in hac parte non est illud decretum receptum. *Azor. t. 1. instit. moral. lib. 9. cap. 28. quæst. 9. Suar. lib. 1. cap. 7. num. 2. fine.*

3. Ex parte verò audientium blasphemum duplex esse potest obligatio. Prima corrigendi blasphemum. Secunda eum iudici denunciandi. Circa primam obligationem dubitari potest; an vltra fraternam correctionem iure naturali debitam, debeat audiens reprehendere blasphemantem, siue blasphemus illa reprehensione emendandus sit, siue non? Et ratio dubij est; quia in *Concilio Lateranens. sub Leone X. sess. 9.* dicitur. Quicunque blasphemantem audierint eum acriter verbis obiurgare teneantur, si citra periculum suum id fieri posse contingat: sed acris obiurgatio non videtur esse fraterna correctio ad emendationem delinquentis directa, sed potius ad illius punitionem, & in audientium satisfactionem. Ergo audiens blasphemum non satisfacit si fraternè corrigat. Item fraterna correctio est suauis admonitio, non acris reprehensio. Deinde ad obiurgandum blasphemum, solùm petit Concilium, vt obiurgans citrà periculum suum id facere possit, non autem petit, vt credat delinquentem emendandum esse. Ergo illa obiurgatio non tam in correctionem delinquentis, quam in reparationem honoris diuini læsi mandatur. Ergo absque spe emendationis debet adhiberi: & ita tenet *Nauarr. sum. cap. 12. n. 83. Ludouic. Lop. 1. p. instruct. cap. 51. paulò post princ. Petr. de Ledesma. 2. 2. sum. tract. 1. cap. 9. fine, Lessius lib. 2. de iustit. cap. 45. dub. 5. in fine.* Fateor rem esse dubiam; an Concilium voluerit ius nouum statuere, an potius obligationis naturalis recordari, & confirmare, qua publicè peccantes arguere, & obiurgare tenemur, si ex obiurgatione fructus speratur. Neque obstat quod expressè huius fructus non meminerit. Non enim meminit; quia in omni correctione supponebatur vt clarum, ad illius obligationem fructum debere sperari. Sed concesso in supradicto concilio ius nouum statui, mandarique audientibus, vt blasphemantem obiurgent, & reprehendant, tametsi emendandus non sit, censeo consuetudine hoc decretum abrogatum esse; ac proinde audientes non astringi alia obligatione præter charitatis obligationem, qua debent peccantem corrigere, si ex correctione fructus speratur: sic *Azor. t. 1. instit. moral. lib. 9. cap. 28. quæst. 7. Sanch. lib. 2. cap. 32. n. 46. Bonacin. disp. 3. de primo decal. precepto q. 8. p. 1. vers. addo.* Vnum tamen est omnino certum, si honor diuinus periclitetur ob blasphemiarum repetitionem, & tu commodè potes illum defendere obiurgatione, & reprehensione delinquentis, ex præcepto Religionis, vel charitatis obligaris; quia obligaris hæc mala auertere, & Deum innocentissimum defendere, quoad fieri possit. Sic *Sanch. lib. 2. in decal. cap. 35. n. 9. post med. Ægidius de Coninch. disp. 28. de correct. frater. dub. 1. num. 4. & dub. 6. num. 108.*

4. Circa secundam obligationem de denunciatione facienda iudici constans est omnium sententia, audientes affici: quia sic cautum est in *supradicto decreto Concilii Lateranens.* & à *Iulio III. in sua constitutione*, quæ incipit. *in multis*, in qua mandatur audientibus, vt intrà triduum denunciationem faciant; alioquin pœnis blasphemi subduntur. Dubium tamen est; an præmittenda sit correctio fraterna, si per hanc speratur emendatio? Placet mihi præmittendam esse; quia in hac denunciatione facienda præcipuè attenditur delinquentis emendatio, & peccatorum impeditio. Si ergo hic finis fraterna correctione obtineri potest, non licet iudicialem facere, quia curandus est proximus ea minori iactura, qua fieri possit: Sic *Sanch. aliis relatis lib. 2. in decal. cap. 32. in fine, Bonac. disp. 3. de primo decal. præcepto q. 8. p. 1. in fine.*

5. Sed inquires, quibus iudicibus hæc denunciatio facienda est? Respondeo illis esse faciendam, qui in hoc crimine procedere possunt. Hi sunt Inquisitores hæreticæ prauitatis, si blasphemia hæreticalis sit; quia de his blasphemiis ipsi solùm cognoscunt, & in aliis blasphemiis non se possunt intromittere. *Sanch. lib. 2. capit. 32. num. 37. Azor. lib. 9. cap. 28. q. 5. Farinac. prax. q. 20. num. 39. Salzed. pract. cap. 113. vers. quandoque tamen, August. Barbos. 3. p. de potest. Episc. alleg. 50. n. 89. Eymeric. 2. p. direct. q. 41. n. 2. & ibi Pegna com. 66. & alij apud ipsos.* Quod si blasphemia non sit hæreticalis, eius iudex est Episcopus tam clericorum, quam laicorum. Laicorum autem est etiam sæcularis iudex, inter quem, & Episcopum datur præuentio: tradunt Doctores in *cap. 2. de maledicis.* per textum ibi. *Couarr. cap. quamuis pactum de Pactis 1. p. §. 7. n. 12. Azor. Sanch. Salzedo, Farinac. Eymeric. & Pegna suprà, Aug. Barbosa, num. 93. & 94.*

6. Cognitio tamen vnius iudicis, & pœnæ impositio in delictis mixti fori, si delicto adæquata sit, impedit quod alius iudex procedat: at si inadæquata sit delicto, non tollit, quin alius iudex procedere quoad condignæ pœnæ impositionem possit: sic *Farinac. q. 20. n. 39. Couarr. 2. pract. cap. 10. n. 6. Anton. Gom. t. 3. var. cap. 1. n. 40. Pegna 2. p. direct. schol. 20. colum. 5. August. Barbos. 3. p. de potest. Episc. alleg. 50. num. 95. Bobadilla politic. lib. 2. cap. 17. n. 98. & cap. 18. num. 234. Salzedo pract. cap. 113. & alij apud ipsos.* Verum cum pœnæ ex circunstantiis occurrentibus tum personæ, tum delicti sæpè minuantur, rarò potest iudex sæcularis causam ab Ecclesiastico decisam, vel econtra Ecclesiasticus causam à sæculari decisam assumere iudicandam prætextu quod rectè iudicata non fuerit, neque condigna pœna pro delicto imposita; quia semper præsumendum est rectè fuisse iudicatum. Et in casu dubio iudici decidenti litem standum est. Neque alius contrarium declarare poterit; aliàs non solum iudex erit delinquentis, sed & iudicis. Colligitur ex *Barbosa suprà.* Vide *Farinac. q. 4. n. 7. & seqq.*

§. V.

regulariter nascitur ex dubia fide Dei, eiusque perfectionum.

3. Sed inquires; an si miraculoso effectu velis, vt Deus suam voluntatem, & beneplacitum manifestet de aliquo futuro euentu, dicaris Deum tentare? *Valen.2.2.disp.6.q.14.p.1.corol.3.* existimat nō esse propriè tentationem; quia non fit hæc probatio de aliqua perfectione Dei, sed de aliquo obiecto suæ voluntatis, cuius dubitatio per se mala non est. At placet mihi propriè esse tentationem, si mediis indebitis eam voluntatem diuinam explorare velis. Tum quia inter homines, qui voluntatem alterius, eiusque amorem explorat medio indebito, tentare eum dicitur. Ergo etiam respectu Dei erit tentatio. Item cum Diabolus à Christo expostulauit, vt se mitteret deorsum, non intendit, vt Christus diuinam potentiam expostularet, sed affectum, & amorem ideoque dixit: *Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis*, quasi diceret, benè potes te mittere deorsum securus in diuina prouidentia, & amore, qui non permittet, vt detrimentum aliquod patiaris. Ergo sola indebita probatio amoris, & voluntatis diuinæ, est vera tentatio: & ita docet *D.Thom. 2.2.q 97.art.1.Caietan.in summ. verbo tentatio Suar. tom.1.de relig.tract.3.lib.1.cap.2.n.16. Sanch.lib.2.decal.cap.34.n.8.*

4. Rursus probatio per media indebita alicuius diuinæ perfectionis mala est, & religioni opposita. Tum quia radix, ex qua oritur, regulariter est infidelitas; quia est dubia fides de diuinis perfectionibus. Tum quia petere à Deo, vt ipse medio aliquo extraordinario, neque vtili testetur, & probet, sitne sapiens, omnipotens, vel bonus, grauem irreuerentiam continet: sicut enim actus est religionis harū omnium perfectionum recognitio, & adoratio: ita est irreligiositas aliquam non recognoscere, sed velle, vt Deus miraculo, & modo extraordinario indebito illum probet, & testetur. Hoc tamen vitium, vt dixi regulariter cum infidelitate coniunctum est, & ex illa oritur: qui enim prætendit, vt Deus aliquam sui excellentiam probet, de illa videtur dubitare. Dubitare ergo de aliqua perfectione diuina infidelitatis peccatum est. Dixi regulariter cum infidelitate coniunctum esse, non semper: potes enim indebito modo petere à Deo, vt suam scientiam, & omnipotentiam probet, non vt tu de illis reddaris certus, sed vt alij eas cognoscant. Item potes idipsum petere ex intentione, vt amplius in illarum cognitione firmeris. Item aliquando non sunt tibi illæ perfectiones sufficienter propositæ; meritoque absque infidelitate de illis potes dubitare: Si ergo tunc petas aliquod signum extraordinarium ad illarum cognitionem, poterit petitio religioni aduersari, tametsi ex infidelitate non procedat.

5. Hinc oritur dubitandi ratio; an tali petitione Deus tentetur? Non enim videtur tentari, siquidem nulla eius perfectio exploratur irrationabiliter: nam si certus de diuinis perfectionibus aliis manifestari prætendis, non illas exploras, sed potius iam exploratas tibi, vis aliis fieri manifestas: si autem dubitas an quæ tibi proponuntur sint Dei perfectiones; eo quod sufficienter tibi propositæ non sunt, non male facis inuestigando, & procurando illarum cognitionem. Quomodo ergo tentas Deum, signum aliquod in horum confirmationem expostulando?

Respondeo, te tentare Deum; quia absque necessitate prætendis, vt Deus se probet, & manifestet mediis extraordinariis, & à diuina prouidentia pro tunc alienis. Quia Deum prætendis tibi esse subiectum, eiusque voluntatem tuæ conformari; cum potius te, tuamque voluntatem ei debeas subiectam habere. At si mediis ordinatis à diuina prouidentia velles, vt Deus suam scientiam, omnipotentiam, & bonitatem aliis manifestaret, & te inculpabiliter dubium de aliqua fidei veritate instrueret, non obinde tentare Deum dici posses, sed potius rectam ad illum orationem fundere: quia tuam voluntatem eius voluntati subiicis. Ex supra dicta doctrina intelligere potes, in quo sita sit malitia tentationis diuinæ voluntatis, quæ nullam infidelitatem continet: consistit enim in indebita, & præsumptiua inuestigatione diuinæ voluntatis per media indebita, & eius prouidentiæ repugnantia.

6. Deinde constat duplicem esse Dei tentationem: aliam cum infidelitate coniunctam, aliam absque infidelitate. Quæ cum infidelitate coniungitur, est omnium pessima; quia procedit ex dubia fide, qualis Deus sit, qualesque perfectiones habeat. Quæ absque infidelitate contingit, alia est formalis, & expressa; alia interpretatiua: formalis est, cum ex intentione formali; & expressa probandi aliis aliquam eius diuinam perfectionem præsumptiuè petis medium aliquod vanum, & extraordinarium. Item si id ipsum petas ex intentione, vt manifestetur, quid Deus in aliquo euentu facturus sit, vel quid fecerit. Interpretatiua, & virtualis tentatio est, quando ex facto, seu petitione alicuius sufficienter interpretatur quis velle de Deo, eiusque perfectione, aut voluntate experientiam habere. Nam cum eius petitio, seu factum, vt bene dicit *D.Thom. illa quæst.97.artic.1.* ad nihil aliud deseruire possit, nisi ad probandum Dei potestatem, & bonitatem, qui sic petit, & agit, diuinam bonitatem, & potestatem probare interpretatur. Hoc autem contingit quoties relictis mediis à diuina prouidentia præordinatis, extraordinaria intentas, vt si intentes Deum in alicuius veritatis confirmationem miraculum aliquod absque necessitate operari, si positus in infirmitate à medicamentis abstineas, sperans Deum te esse miraculosè curaturum, si te periculo vitæ exponas, sperans ab eo esse miraculosè liberandum. In his enim prætendis effectum à Deo, qui solum deseruit ad eius potestatem, vel bonitatem probandam. Ergo exploras saltem interpretatiuè, & virtualiter ipsam Dei bonitatem, & potestatem, semper tamen effectus ab ipso Deo spectandus est; aliàs non erit ipsius tentatio. Non enim tentat Deum, qui se præcipitem facit animo se occidendi: est enim homicida sui, non Dei tentator: & in his omnes doctores conueniunt cum *D.Thom.2.2. quæstion.97.artic.1.& seqq.& ibi Caietan.& in summ. verbo tentatio, Valen.disput.6.quæst.14.p.1.Lessius lib. 2.cap.45.dub.1. Suar.tom.1. de relig.lib.1. de tentat. Dei cap.2.& 3.Sanch.lib.2.cap.34.num.1.& seqq. Tolet.lib.4.sum.cap.19.Bonac.disp.3.de primo decal. præcepto q.9 p.vnico.*

7. Quod si inquiras; an tentatio expressa, qua petis miraculosum opus in probationem alicuius diuinæ excellentiæ differat specie ab illa tentatione virtuali; qua petis à Deo per miraculum à periculo liberari. Respondeo differre specie saltem in ordine ad confessionem: quia vna petitio procedit ex dubia fide, an talis excellentia in Deo existat, alia procedit ex nimia fiducia in Deum, ob quam præsumis in tui fauorem miracula esse patraturum: vtraque tamen tentat Deum; quia vtraque explorat mediis indebitis aliquam diuinam excellentiam, aut eius amorem: sic *Suar.cap.3. num.7. & Sanch.lib.2.cap. 34.num.11. Bonac.disp.3.de primo decal.præcepto q.9. p.vnico in fine.*

8. Sed dubium est; an tentatio interpretatiua Dei absque infidelitate contingens, peccatum esse possit veniale ex leuitate materiæ? (Nam de tentatione expressa cum infidelitate coniuncta omnes doctores negant.) De hac tamen interpretatiua affirmat *Tolet. lib.4.sum.cap.19.num.7.Sayrus in claui regia.lib.4.cap.7.n.14.Valen.2.2.disp.6.q.14.p.2.* nec dissentit *Lessius lib.2.cap.45.num.4.* Mouentur; quia si ex sola curiositate videndi aliquod opus mirabile peteres à Deo, vt illo comprobaret fidei veritates, non videris mortaliter peccare; quia talis petitio non videtur grauem deordinationem habere. Item si leui morbo oppressus nolles medicinis vti sperando vanè salutem à Deo absque miraculi petitione, non censeberis peccare mortaliter, sed solum venialiter, vt sentit *Sanch. lib.2.in decal.cap.34.n.5.fine.* Ergo tentatio Dei, quæ absque infidelitate contingit sæpè est peccatum veniale.

9 Nihilominus probabilius existimo, ex leuitate materiæ nunquam tentationem Dei etiam interpretatiuam esse posse veniale peccatum: sic docet *Suar. t.1.de relig.tract.3.lib.1.c.2.n.16.* & ex parte consentit *Sanch.n.præcedenti allegatus*, tametsi in fine illius videatur contrarium sentire. Probo. Tota malitia huius tentationis æquanimiter procedit in signo leui expostulato in liberationem leuis periculi, ac procedit in signo graui pro grauis periculi liberatione expostulato: sed cum graue signum pro liberatione grauis periculi indebitè expostulatur, omnes docent peccatum mortale committi. Ergo etiam committitur, cum leue signum pro leui periculo expostulatur. Maiorem probo. Quia malitia huius vitij in eo sita est, vt opus facias, quod ad nihil aliud vtile est, nisi ad probandam Dei veritatem, & potestatem; sed ad hanc probationẽ impertinens est esse opus graue, vel leue, magnum, vel minimum: quodcunque enim illud sit, si ex illo interpretaris diuinam potentiam examinare: tota malitia, & deordinatio tentationis in illo consistit. Ergo. Adde: si tota malitia tentationis consistit in eo, quòd diuina potentia videatur examinationi, & probationi subiici effectu sperato. Quo effectus leuior sit, eo maior videtur diuinæ potentiæ irrogari iniuria; si quidem signo viliori examinatur, & probatur. Deinde committens te leui periculo, & sperans à Deo liberationem, vel illam sperat medio aliquo naturali secundum ordinem à diuina prouidentia statutum; & sic non peccat, vel illam sperat, mutatione aliqua causarum naturalium, aliarũque applicatione, quæ spectata ordinaria Dei prouidentia nullo modo erant applicandæ. Si hoc modo salutem sperat, sperat aliquid magnum: si quidem sperat quoddã miraculum, mutationem scilicet causarũ naturalium, & alterationem statutæ prouidentiæ. Non ergo intelligi potest, quomodo signum speratum leue sit. Neque exemplum quod adducit Sanctius intelligibile est. Non enim videtur posse sperari vanè salutem à Deo, nisi speretur ex aliquo miraculo, & alteratione prouidentiæ statutæ. Denique expendamus finẽ qui in hac interpretatiua tentatione intercedere potest & ex illo colligemus satis eius malitiam. Finis namque vanus est, & illicitus; quia solum est vel tuæ curiositati, vel temeritati satisfacere. Nam si absque necessitate vis, vt Deus miraculo comprobet aliquam fidei veritatem, tacitè prætendis, vt Deus tuam vanam curiositatem foueat, si te periculo vitæ exponis, sperãs à Deo miraculosè esse liberandum, tacitè vis tuam temeritatem à Deo foueri. Efficere ergo Deum authorem, & cooperatorem vanæ curiositatis, vel temeritatis, etiam medio signo aliquo leuissimo, grauis irreuerentia est, & aliena multum à diuina maiestate. Ergo non potest in hoc vitio dari leuitas materiæ. Et per hæc manet solutum contrarium fundamentum.

10. Ex hac doctrina infertur Primò prohibitam esse probationem illam vulgarem ferri candentis, vel aquæ feruentis, quæ antiquitus erat in vsu ad explorandam veritatem aliquam, innocentiamque alicuius *c.Mennam, cap.consuluisti cap. Monomachiam 2.q.5.c.1.& 3.de purgat.vulgari, cap.ex tuarum de purgat.canonica:* quia est probatio aliena ab statuta prouidentia, cum per illam spectetur miraculosus effectus à Deo non determinatus. Ex qua ratione fit, quamlibet probationem similem, in qua miraculosus effectus in probationem veritatis expectetur absque manifesta necessitate, esse omnino reprobatam: sic *D.Thom.2.2.quæst.95.art.8.ad 3.& 3.p.quæst.80.art.6.ad 3.Sayro in claui regia lib.4.cap.7.num.vlt.Valen.2.2.disp.6.quæst.14.p.1.corol.4.Suar.t.1.de relig.tract.3.lib.1.cap.3.num.8 Lessius lib.2.cap.45.dub.1.num.3. Sanch.lib.2.in decal.cap.34.n.12.* & colligitur satis ex ratione decidendi suprad. textus esse scilicet talem probationem tentationem Dei.

11. Neque obstat, Deum sæpe similem purgationem miraculis confirmasse, vt variis exemplis comprobat *Martin.del Rio lib.4.de Magia c.4.q.4.sect.3.* quia id fieri potuit tum ex speciali Dei instinctu, tum ex quadam simplicitate, & ignorantia, tum vt innocentia alicuius manifestaretur: tametsi peccatum in tali probatione esset cõmissum. Eadem ratione non obstat, quod mulier deprehensa in adulterio aquis amaris purgabatur *n.5.* quia iam illud medium à diuina prouidentia ad illum effectum erat illo tempore ordinatum; eaque de causa illo vtentes non prætendebant veritatem cõprobare adulterinis mediis, sed medio ab ipso Deo ordinato: Ergo nulla esse poterat in illius vsu tentatio. Et idem est, quoties ex diuino instinctu, & speciali reuelatione expostulas aliquem miraculosum effectum; quia tunc petis à Deo, quod ipse vult sibi peti, non igitur tentas illum: De purgatione illa, seu probatione innocentiæ per Eucharistiam, in qua dabatur Eucharistia suspectis de crimine, vt illa sumpta se purgarent, cuius meminit *Concilium Bonaciense c.15.* & refertur *cap.sæpè,& cap.vlt.2.q.5.* variè sentiunt doctores, an per se illicita sit? Affirmat *D.Thom. 3.p.q.80.art.6.ad 3.Valen.2.2.disp.6.q.14 p.1.in fine Sayrus lib.4.cap.7.n.vlt.* quia est tentatio Dei, dicuntque concilium illud vtpote prouinciale errasse, & per noua iura correctum esse. Alij, vt testatur *Del Rio lib.4.cap.4.quæst.3.* sentiunt illam probationem non fuisse illicitam maximè authoritate iudicis ecclesiastici; quia nulla inuenitur ibi tentatio Dei, cum non speretur ex sumptione Eucharistiæ effectus aliquis miraculosus. Placet resolutio *Suar. dicto lib.1.de tentat.Dei cap.3.in fine:* cui consentit *Sanch.dicto cap.34.num.13.* nullibi specialiter talem probationem esse prohibitam, nisi in quantum in generali prohibentur omnia peregrina iudicia: in *cap. ex tuarum, de Purgat.canonica.* Neque illam esse propriè tentationem Dei, si ex sumptione Eucharistiæ effectus aliquis miraculosus non speratur: potius enim videtur Eucharistia dari quasi in testimonium, & iuramentum innocentiæ: sed neque hoc modo conueniens est fieri ob periculum indignæ sumptionis, vt rectè dixit *Suar.loco allegato.*

12. Secundò infero, nemini licitum esse sine speciali Dei reuelatione offerre miraculum aliquod faciendum in probationem alicuius veritatis reuelatæ, & multo minus licet sine hac reuelatione se comburendũ committere sperans à Deo esse miraculosè liberandum: quia fides his probationibus non indiget. Quando autem necessariæ sunt, Deus absque petitione illas concedit, vel inspirat, vt petantur, cessante autem hac inspiratione illicitum est ea miracula

offerre

offerre. Adde non solum ea offerre, sed etiam absolutè petere illicitum est; quia petitur quod vanum est, & quod solum ad probandam diuinam diuinam potentiam deseruit: sic *Suar.tom.1.de relig.tract.3.lib.1. c.12.num.13.fine, Sanch.lib.2.in decal.c.34.n.10.* Quocirca cum aliqui doctores docent, posse à Deo miracula peti, & sperari, quoties videntur necessaria, vel vtilia ad alicuius conuersionem: vti dixit *Lessius lib. 2.de iustit. cap.45. dub.1. in fine num.5. Tolet. lib.4. sum.cap.19.num.8 & 9. Bonac.disp.3.q.9.p.vn. num. 5.& 7.verum est.* At ego existimo hanc necessitatem, vel vtilitatem sine speciali Dei reuelatione cognosci non posse, taliter quod petitionem absolutam honestet: quis enim scire potest petentem miraculum illo posito conuertendum esse, quantumuis promittat, & non magis obdurandum, vt faciebant Pharisæi visis Christi miraculis. Quapropter semper in huiusmodi petitionibus subintelligenda est conditio, si ita Deo fuerit placitum, eiusque gloriam spectauerit, vt rectè dixit *Suar.loco allegato.*

13. Tertiò infero, an sit tentare Deum se martyrio offerre in confirmationem fidei? Et quidem si ex tali oblatione non speratur fides confirmanda, temeraria est talis oblatio, & omnino illicita. Non enim licitum est occasionem præbere tyranno peccandi ita grauiter, nisi vrgente necessitate fidei exaltandæ, *Siluest. verbo martyrium n.vn. & tradit D.Thom.2.2. quæst.124.art.1.ad 3. & ibi Caietan. Sanch.lib.2.cap. 34.num.15.* Quod autem in tali oblatione temeraria tentetur Deus affirmat *Sanch.ibi cum Nauarr.cap.11. num.40. Ludouic.Lop.1. p.instruct.conscient. cap.41. ad finem.* At hoc intelligendum est casu quo se offerens speraret in martyrio Deum facturum esse miraculum aliquod in fidei confirmationem. Nam si hunc effectum miraculosum non sperat, sed solum sua morte fidem testari, cessat tentatio, & solum est vitium temeritatis.

14. Quartò infero qua ratione tentet Deum, qui nulla sui præparatione ad orandum accedit. Nam *Ecclesiast.18.* dicitur: *Ante orationem præpara animam tuam, & noli esse quasi homo qui tentat Deum.* Ergo censetur Deum tentare qui ad orandum sine præparatione accedit. Dicendum ergo est, in illo loco, si Iansenio credendum est, sermonem esse de voto, id est ante votum præparandum esse animum ad præstandum quod vouendum est; ne similis illis fias, qui tentant Deum; si quidem absque voti impletione spectas effectum voti consequi. Quod si de oratione, vt vertit interpres, intelligatur, monemur ante orationem animum præparare tum cogitatione diuinæ maiestatis, & nostræ vilitatis, vt sic debita cum reuerentia accedamus: Tum examinatione illorum quæ petenda sunt, ne vana, & friuola postulemus. Tum depositione cuiuslibet odij, & rancoris in proximum. Qui ergo sine his conditionibus ad orandum accedit, reputandus est quasi homo qui tentat Deum; si quidem sperat effectum consequi ex oratione, quam Deus exaudire non promisit quæ est spes inutilis. At vt benè aduertit *Caiet.2.2. quæst.97. art.3.ad 1. & Sanch. lib.2. cap.34. num.6.* hunc sic indebitè orantem propriè non esse tentatorem Dei; quia eius animus non est, vt Deus effectum concedat motus oratione indebitè facta; aliàs propriè tentaret Deum, sed solum prætendit, vt Deus ex sua liberalitate effectum concedat: tametsi illi oratio grata non sit. At est similis illi qui tentat Deum; quia ex modo orationis videtur velle à Deo exaudiri, & petitionem obtinere, ac si rectè orasset.

15. Idem dicendum est de eo, qui nullo studio, aut præparatione facta officium prædicandi assumeret: si enim absque necessitate, specialique Dei instinctu, illud officium assumeret, sperans à Deo miraculosè illuminari, peccaret grauiter; tum quia tentat Deum, tum quia periculo errandi se exponit: *Bonac.disp.3.de primo decal.præcepto quæst.9.p.vnico n.1. Nauarr.cap. 11.num.40. Sanch.lib.2.cap.34. num.16.* At si hunc miraculosum effectum non speraret, cessaret tentationis peccatum, sed non cessaret malitia indebitæ prædicationis.

PVNCTVM II.

De blasphemia vitio religioni opposito.

NOmen blasphemiæ dupliciter sumitur. Primò latè. Secundò strictè. Si latè sumatur comprehendit quamlibet irrisionem, & contumeliam cuiuscunque personæ excellentis, siue Dei, siue creaturæ, vt tradit *Budæus relatus ab Ambrosio Calepino* verbo *blasphemia*: sicuti maledictio non solum comprehendit eam, quæ contra Deum, sed etiam quæ contra creaturas versatur: & in hoc sensu, scripsit *Paul. ad Tit.III.* admone illos neminem blasphemare, id est neminem conuiciari, seu maledicere: vt tradit ibi *Hieronym.* Si autem blasphemia strictè sumatur, vt communiter à Theologis, & à nostris interpretibus sumitur, ad Deum solum refertur: quia cum per blasphemiam excellentię blasphemati derogetur, & solus Deus, vt dixit *August.lib.2.de morib. Manichæor.cap.11.* sit sine controuersia excellens, & de hominibus dubitari possit; an excellentiam habeant; meritò blasphemia de Deo solo propriè, & in rigore intelligitur. Sed qua ratione hoc contingat, & quod peccatum sit, & quibus pœnis afficiatur in sequentibus explicandum est.

§. I.

Quid sit blasphemia.

1. *Expenditur blasphemiæ definitio.*
2. *An blasphemia falsitatem contineat? Arguitur pro, & contra. Et resoluitur quæstionem esse de nomine.*
3. *Sitne de ratione blasphemiæ affectus inhonorandi Deum?*
4. *Contumelia in sanctos blasphemia est.*

1. BLasphemiam definiuit *August. loco allegato* esse mala verba de Deo dicere, hoc est contumeliosa: in hac definitione omnes doctores conueniunt, vt videre est in *D.Thom. eiusque interpretibus 2.2 quæst.13. Valen.Bann.Arag. ibi, Suar.tom.1. de relig.tract.3.lib.1.cap.4.num.1. Lessius lib.2.de iustit. cap.45.dub.5.num.24. Sanch.lib.2. in decalog. cap.32. num.1.& 2. Bonac.disp.3. de primo decalog. præcepto quæst.8.p.1. Couarub.cap.quamuis pactum de Pactis §. 7.n.8. Nauarr.Man.cap.12.n.81. August.Barbosa 3. p.de potest. episcop. alleg.50. à num.86.& alij apud ipsos.*

Hæc contumeliosa verba corde ore, & scriptura proferri possunt: quia omnibus iis modis potest contingere contumeliosa locutio; sicuti omnibus illis modis contingit Dei laus, & honoratio cui blas-

phemia opponitur: Cum ergo laus diuina corde, ore, & scripturâ fieri possit, eisdem instrumentis blasphemia potest committi: sic *D. Thom. dicta quæst.* 3. *art.* 1. quem omnes sequuntur, vt testatur *Sanch. supra, num.* 4.

Dixi blasphemiam esse dictum contumeliosum, non factum: si enim factis Deum dehonestares, qualiter Iudæi fecerunt Christum conspuentes; flagellantes, irridentes, cum iniquis crucifigentes, non blasphemiam, sed sacrilegium committeres; quia de ratione blasphemiæ est contumelia, conuicium, seu infamatio, quæ propriè verbis fit, non factis; aliàs idololatria, aliaque vitia, quibus Deus inhonoratur, blasphemiæ essent, quod esset irreligiositatis species confundere. Item blasphemia directè opponitur diuinæ laudi, sed laus verbis fit. Ergo blasphemia verbis continetur: sic *Sanch. dicto cap.* 32. *num.* 5. *Suar. cap.* 4. *num.* 5. & 6. *Bonac. quæst.* 8. *p.* 1. *n.* 2. *Lessius dub.* 5. *num.* 14.

2. Sed an hoc dictum contumeliosum falsitatem debeat continere ad rationem blasphemiæ? Vatiant doctores. Affirmat *D. Thom.* 2. 2. *quæst.* 13. *art.* 1. *in corp.* & *ad* 1. & 3. & *ibi Caietan. vers. quoad secundum Arag. corol.* 3. *Bannes notab.* 2. *Valen. disp.* 1. *quæst.* 13. *p.* 1. *Tolet. lib.* 4. *cap.* 13. *num.* 6. *Simanc. de catholic. institut. tit.* 8. *num.* 2. *Sanch. lib.* 2. *cap.* 32. *num.* 6. Ratio est; quia blasphemia opponitur fidei confessioni, vt tradit *D. Thom. dicto art.* 1. & *art.* 3. Sed quidquid fidei confessioni opponitur, falsum continet. Ergo blasphemia falsum continere debet. Nihilominus *Suar. tom.* 1. *de relig. tractatu* 3. *lib.* 1. *capit.* 4. *num.* 9. *Azor. tom.* 1. *institut. moral. lib.* 9. *cap.* 28. *quæstion.* 1. & 2. negant de ratione blasphemiæ esse falsitatem, quia verbum in Deum prolatum sufficienter in ratione blasphemiæ completur, si contumeliosum sit; sed hoc esse potest, tametsi nullam falsitatem contineat, vt si Deo malum aliquod imprecaris, Christi membra irreuerenter proferas; imprecatio enim illius mali, & horum indecora prolatio nullam falsitatem continet; quia nihil falsum enuncias, & tamen sunt blasphemiæ. Ergo blasphemia esse potest absque falsitate. Dices duplicem esse falsitatem, aliam in actu signato, aliam in actu exercito. Supradictum enim argumentum conuincit ad blasphemiam non requiri necessariò falsitatem in actu signato, & propriam; quia hæc solum in propositione enunciatiua reperiri potest; quia hæc sola est, quæ rem signat, & declarat, sicuti est: At requiri in actu exercito falsitatem, hoc est, quæ ex modo prolationis falsum contineat: Quæ falsitas omni blasphemiæ competit: Nam si Deo malum aliquod imprecaris, vt si dicas: Vtinam non esset iustus, nec beatus: iam id quod Deo competere non potest, imprecaris, & consequenter aliquid falsum. Item si membra Christi Domini contumeliosè nomines, tali nominatione innuis contemptibilia esse: quod est apertè falsum. Ergo hanc falsitatem virtualem, & in actu exercito omnis blasphemia continet.

Dicendum tamen est, quæstionem ferè esse de nomine; siquidem omnes ferè doctores conueniunt blasphemiam esse non solum verbum enuncians de Deo falsum, sed etiam verbum enuncians verum, si contumeliosè dictum sit. Quod autem quia in actu exercito tale verbum Deum contemnit, & per ipsum indicatur Deum esse contemptibilem, debeat dici falsitatem continere, videtur quæstio de nomine. Fateor tamen nimis impropriè ob eam causam blasphemiæ falsitatem attribui: aliàs etiam odio Dei falsitas tribuenda esset; quia appetit id quod Deo nequaquam conuenire potest. Censeo ergo de ratione blasphemiæ non esse falsitatem, sed contumeliam, quæ quomodocunque verbis contingat, blasphemia est.

Neque obstat blasphemiam opponi fidei confessioni; quia dici potest hoc intelligendum esse de blasphemia præcipua, qualis est, quæ per verba aliquid falsum de Deo enuncianția profertur. Secus de blasphemiis, quæ per verba veritatem continentia, irreuerenter tamen prolata sunt, vel de blasphemiis quibus aliquod malum optatur Deo vel imprecatur; quia hæç fidei confessioni non opponuntur; si quidem non opponuntur priuatiuè: non enim priuant confessione fidei tunc vrgente; neque etiam opponuntur contrariè; quia illis fides non denegatur. Ergo non omnis blasphemia fidei confessioni opponitur: sic *Azor. tom.* 1. *lib.* 9. *cap.* 28. *quæst.* 1. vel dici potest blasphemiam opponi fidei confessioni, non cuicunque, sed illi quæ fit per laudem, & orationem, quod est dicere opponi laudi, & orationi: sic *Bannes* 2. 2. *q.* 13. *art.* 1. *notab.* 3. *Valen. disp.* 1. *q.* 13. *p.* 2. *Sanch. lib.* 2. *in decalog. cap.* 32. *num.* 7.

3. Rursus dubitari potest; an de ratione blasphemiæ sit affectus inhonorandi Deum? Et ratio dubitandi est; quia hæresis exterius prolata, in qua aliquid falsum de Deo enunciatur, deficit à ratione blasphemiæ, quia non profertur ex animo inhonorandi Deum: aliàs omnis exterior negatio fidei esset blasphemia, & blasphemia ab infidelitate non distingueretur. Ergo hic animus necessarius est ad blasphemiam. E contra verò si ex aliquo odio, ira, aut furore verba contumeliosa in Deum proferas absque expressa voluntate inhonorandi Deum, sed potius satisfaciendi tuo furori, blasphemiam committis. Ergo de ratione blasphemiæ non est voluntas expressa Deum inhonorandi. Hoc argumentum me conuincit. Quapropter existimo ad blasphemiam non requiri expressam voluntatem Deum inhonorandi, sufficit si in actu exercito inhonoretur: sic *Suar. tom.* 1. *de relig. tract.* 3. *lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 8. *Sanch.* alios referens *lib.* 2. *in decalog. cap.* 32. *num.* 3. *Valen.* 2. 2. *disp.* 1. *quæst.* 13. *p.* 1. *notab.* 2. Sicut enim infamare hominem potes absque expressa voluntate infamandi ex eo quod verba de illo contumeliosa dicas: ita similiter conuiciari Deum potes, ipsumque blasphemare, quin expressam voluntatem infamandi habeas Neque obstat ratio dubitandi. Nego namque hæresim verbis prolatam à ratione blasphemiæ deficere ex defectu expressæ voluntatis Deum inhonorandi, sed dico veram esse blasphemiam tametsi ex hac expressa voluntate non procedat, neque obinde fit blasphemiam ab hæresi non distingui: distinguitur namque ab hæresi: quia sæpè est blasphemia sine hæresi, vt contingit in blasphemia imprecante Deo aliquod malum, vel irreuerenter Christi membra nominante. Sæpè etiam est hæresis absque blasphemia, videlicet cum opinionem falsam, quam de Deo habes, interius retines, vel solum factis manifestas. Quocirca solum de hæresi verbis prolata potest esse dubitatio; an blasphemia ab illa hæresi distinguatur? Et affirmo distingui; quia poterat totam malitiam blasphemiæ habere, quin ex animo infideli talis negatio procederet: ex eo enim quod verbis exterius neges de Deo aliquam perfectionē, vel illi tribuas, quod ei non conuenit, blasphemiam committis, tametsi non committas hæresim. Ergo blasphemia hæc ab hæresi distinguitur. Adde aliud esse de Deo falsam opinionem habere, aliud illam falsam opinionem loqui, & publicare. Hæresis ergo in opinione falsa consistit, blasphemia in locutione, & manifestatione huius opinionis. Neque hæc distinctio

tollit,

tollit, quominus talis negatio, seu hæresis verbis prolata, etiam absque interiori infidelitate duplicem habeat malitiam; aliam oppositam fidei, ex qua quisque obligatus est nihil ei contrarium etiam externus facere: aliam oppositam Religioni, ex qua obligatus est nihil de Deo contumeliosum dicere.

4. Tandem dixi dictum blasphemiam constituens esse contumeliosum in Deum: quod videtur difficultatem habere: si quidem verbum contumeliosum in sanctos blasphemia est: vt dicitur, *cap. 2. de Maledicis*, & tradit *D. Thom.* receptus ab omnibus 2.2. *q.* 13. *a.* 1. *ad* 2. Pro cuius intelligentia suppono sanctos duplici titulo honorari posse, & quatenus aliquid Dei sunt, v.g. eius amici, & familiares, vel quatenus aliquas excellentias, & perfectiones habent, ob quas digni sunt speciali honore absque supradicto expresse respectu ad Deum. Si hoc secundo modo colantur, non latriâ, sed duliâ coluntur. Ita ergo potest quis illos dehonestare. Si dehonestet, quatenus sunt aliquid Dei, blasphemus erit, quia Deum ipsum censetur dehonestare: at si illos dehonestet, eorum excellentias, & perfectiones attendens non videtur blasphemus esse propriè, sed impropriè, tametsi grauissimè peccet: Sic *Valen. 2.2. disp. 1. q.* 13. *p. 2. Vasq. lib. 1. de adorat. disp. 6. cap. 4.* Sanch. *lib.* 2. *in decal. cap.* 32. *n.* 7. *&* 27. Dices: talis dehonestatio sanctorum cedit in opprobrium Dei. Ergo virtualiter Deum inhonorat, qui sanctos ob eorum excellentias dehonestat. Respondeo cedere indirectè, & remotè in opprobrium Dei, quod ad blasphemiam oppositam Religioni non videtur sufficere; sicuti non sufficit, quod laus sanctorum ob eorum excellentiam cedat in honorem Dei, quominus talis laus non ad Religionem, sed ad duliam pertineat.

§. II.

Quale peccatum blasphemia sit.

1. *Est peccatum Religioni oppositum, & ex suo genere mortale, nec videtur posse ex leuitate materiæ veniale esse.*
2. *Est ab odio Dei, desperatione, & infidelitate distinctum, esto sæpè illis coniungatur.*
3. *Omnes blasphemiæ in Deum prolatæ videntur eiusdem esse speciei.*
4. *Differre tamen à blasphemiis in sanctos prolatis absque ordine expresso ad Deum.*
5. *Qualiter in confessione diuersitas blasphemiarum explicanda sit.*
6. *Si blasphemia procedit ex affectu expresso inhonorandi Deum, debet in confessione manifestari.*

1. RESpondeo blasphemiam esse peccatum Religioni oppositum: quia Religio diuinum honorem tuetur, quem blasphemus verbis offendit: Sic Doctores communiter. Neque obstat D. Thom. dixisse opponi confessioni fidei; quia intellexit opponi confessioni fidei latè sumptæ, prout comprehendit Dei laudem, & honorem.

Item est peccatum ex genere suo mortale, neque videtur ex leuitate materiæ esse posse veniale: quia nulla respectu Dei videtur dari posse leuis contumelia: sic *Valen. 2.2. q. 13. p. 1. notab. 3. Bannez artic. 2. Suar. t. 1. de Relig. tract. 3. lib. 1. cap. 6. num. 2. Sanch. lib. 2. cap. 31. num. 40. Bonac. disp. 3. de primo decal. præcepto q. 8. p. 3.* Hoc autem intelligendum est de vera blasphemia: nam si relatiuè tantum verba blasphemiæ proferres, non detrahis diuinum honorem, sed refers modum, quo detrahitur, *Suar. loco allegato.* Quod si verba blasphemiæ ex leuitate animi ioco proferas, existimat *Suar. ibi*, peccatum nō esse mortale, sed esse veniale cuiusdam leuitatis, & irreuerentiæ, non blasphemiæ; quia ad rationem blasphemiæ requiritur, vt proferatur per modum conuicij aut maledictionis in Deum, & consentit, *Valen. 2. 2. disp. 1. q. 13. p. 1. corol.* 2. Cæterum optimè distinguit *Sanch. lib. 2. cap. 32. n. 2. circa finem, & n.* 40. *&* 41. Si enim iocosus modus dicendi non tollit irreuerentiam Deo factam, sed potius censetur quis diuino honori derogare, tametsi ioco illa verba proferat, sine dubio blasphemiam committit, & peccatum mortale. Secus verò, si iocus impediat diuini honoris diminutionem quæ ex illis verbis blasphemis per se infertur. Raro tamen, vel nunquam existimo ex ioco blasphemiam excusari; quia licet excusetur intentio expressa inhonorandi Deum, non tamen excusatur inhonoratio, quæ ex verbis sequitur. Quis enim negare potest grauem deordinationem esse assumere verba blasphema ad iocum, & ludibrium? Neque enim Deus etiam per iocum dehonestandus est: per iocum enim Iudæi Christum conspuebant, & blasphemabant, neque obinde à peccato grauissimo fuerunt excusati.

2. Vlterius est peccatum ab odio Dei, desperatione, & infidelitate distinctum, tametsi sæpè cum his coniungatur. Esse distinctum constat; quia ad rationem blasphemiæ non est necesse, vt intentionem habeas formalem Deo inferendi malum, quà malum illi est, in quo peccatum odij consistit. Neque item est necesse te de diuina misericordia desperare. Neque item opus est te fidei dissentire: Sed eo ipso, quo verba blasphema vsurpas, aduertens illis detrahi diuino honori, blasphemiæ peccatum committis. Ergo hoc peccatum ab odio, desperatione, & infidelitate distinctum est. Verum sæpè (vt dixi) cum illis coniungitur; quia ex illis nascitur. Sic *Suar. dicto lib. 1. de blasphemia, cap. 6. n. 8. & 9. Bonac. disp. 3. de primo decal. præcepto q. 8. p. 3. n. 1. Lessius lib. 2. cap. 45. dub. 5. n. 33. Sanch. lib. 2. cap. 32. n.* 38. Ex quo manifestè infertur, in confessione explicandum esse, an blasphemaueris ex odio, desperatione, infidelitate, vel alia arreptus passione: sic *Doctores suprà relati.*

3. Sed dubium est, an omnes blasphemiæ in ratione blasphemiæ sint eiusdem speciei? v. g. An blasphemia, qua de Deo perfectionem negas, vel qua illi tribuis quod non debes, vel qua malum illi imprecaris, vel indecorè nominas, conueniant specie? Respondeo satis probabile esse conuenire, si solùm malitia blasphemiæ consideretur: Sic docet *Caietan. 2.2. q. 13. art. 1. vers. quoad secundum, Bannez ibi notab. vlt. Arag. fine, Valen. disp. 1. q. 13. p. 1. vers. quocunque igitur, Azor. t. 1. instit. moral. lib. 9. cap. 28. q. 10. Sanch. lib. 2. cap. 31. n. 38. Lessius lib. 2. cap. 45. dub. 5. n. 32. Bonac. disp. 3. de primo decal. præc. q. 8. p.* 4. Ratio est; quia tota malitia blasphemiæ sistit in diminutione diuini honoris, quod autem his, vel illis verbis contingat, materiale esse videtur, & ad rationem formalem blasphemiæ per accidens; sicuti inter homines contingere videtur, in quos si varia contumeliosa verba proferas, omnia illa eiusdem speciei sunt, vt placet *Azor suprà q. 15. & Eman. Sà verbo contumelia in edit. Roman. n.* 1. Et à simili ex iuramento, & infidelitate confirmari potest, quæque quia eadem rectitudine priuant eiusdem sunt speciei, tametsi materiales actus diuersi multum sint.

4. Maior autem est difficultas de blasphemia in Deum prolata, & prolata in sanctos; an in illis diuersitas specifica reperiatur? Negant *Caietan. Bannez, Aragon. Valen. Sanch. & Bonac. locis allegatis.* Et probari potest, quia iuramentum, factum per Deos, vel per sanctos non differt specie, ergo neque blasphemia. Nihilominus dicendum censeo, si sanctos blasphemes absque respectu, & ordine expresso ad Deum (vt communiter contingit) illam inhonorationem specie differre à blasphemia in Deum directè prolata, vel in sanctos, quatenus aliquid Dei sunt: quia illa inhonoratio opponitur duliæ, non latriæ; quia destruit directè honorem debitum sanctis, non debitum Deo, sed dulia est cultus diuersus à latria. Ergo & hæ inhonorationes: sic tradit *Suar. t. 1. de Relig. tract. 3. lib. 1. cap. 5. n. 6. & cap. 6. in fine, Lessius lib. 2. cap. 45. dub. 5. n. 33. in fine.* Neque obstat argumentum de iuramento: quia per sanctos vt à Deo distinctos iurari non potest; quia non sunt testes infallibiles veritatis: at benè possunt honorari cultu duliæ; & consequenter dehonestari.

5. Hinc constat, an in confessione diuersitas blasphemiarum explicanda sit. Et quidem si sustineas opinionem illorum, qui affirmant circunstantias aggrauantes necessariò explicandas non esse, sed solùm mutantes speciem, & insuper defendamus omnes blasphemias tam in Deum, quam in sanctos eiusdem esse speciei, non eris obligatus illas distinguere. Cæterum quia multo probabilius est contumeliam in sanctos prolatam specialem malitiam habere duliæ oppositam, eo quod sanctus dignus honore dehonestetur, siue illa dehonestatio blasphemiæ coniuncta sit, vt placet Suar. & Sanch. siue non: ideo existimo etiam posita illa sententia quod solùm circunstantiæ mutantes speciē debeant necessariò manifestari in confessione, te obligatum esse hanc diuersitatem inhonorationis aperire. Sic *Lessius dicto dub. 5. n. 33. circa finem, Suar. dicto cap. 6. in fine, Sanch. n. 39.* Reliquas verò blasphemias in Deum prolatas sustineri potest posita illa sententia, opus non esse distinguere; eo quod eiusdem speciei sint, neque in ratione blasphemiæ videantur notabiliter iudicium confessoris mutare.

6. Vnum tamen censeo, esse omnino aduertendum, si blasphemia procedat ex voluntate expressâ inhonorandi Deum, debere in confessione manifestari: nam licet tacitum, & expressum idem iuris sit, & ad eandem speciem pertineat: & in omni blasphemia tacitè imbibatur hæc voluntas derogandi diuino honori: at si ipsa voluntas in ipsamet blasphemia imbibita exprimatur, peccatum est distinctum saltem numero ab ipsamet blasphemiæ prolatione, quod absque illa voluntate esse poterat. Ergo obligatus es illud manifestare: Sic *Lessius lib. 2. c. 45. dub. 5. n. 33.*

§. III.

Quotuplex blasphemia sit, & quibus modis contingat.

1. *Diuiditur blasphemia in Deum, & sanctos, in hæreticalem, & non hæreticalem.*
2. *Expenduntur hæreticales blasphemiæ.*
3. *Renego Deum, si ita non est, blasphemia est hæreticalis.*
4. *Creatam veritatem certitudini diuinæ comparari fieri potest absque blasphemia.*
5. *Renegatio sanctorum blasphemia hæreticalis est.*
6. *Blasphemiæ non hæreticales expenduntur specialiter, quibus Deo, & sanctis eius malum aliquod imprecatur.*
7. *Expenduntur ea, quibus indecorè, & inhonestè Deus nominatur.*
8. *Iuramentum per intemeratam Virginem non est blasphemum.*
9. *Quid dicendum de iuramento iniusto, & falso?*

1. Primò diuidi poterat blasphemia in Deum, & in sanctos: de qua diuisione, & qua ratione distinguantur satis superque dictum est. Secundò, & principaliter diuiditur blasphemia in hæreticalem, & non hæreticalem. Hæreticalis est, quæ expressè hæresim continet, non hæreticalis, quæ non continet. Hæresim continet blasphemia, quæ Deo tribuit, quæ eius maiestati non competunt, vel negat quæ competunt, & maximè si ea creaturæ tribuit; quia tribuendo creaturæ negat esse propria Dei. Hæ ergo blasphemiæ necessariò debent proferri modo indicatiuo; quia ipsum solùm est, quod veritatem, vel falsitatem profert. Neque necesse est ad hanc hæreticalem blasphemiam, vt procedat ex animo infideli. Nam esto animus fidelis sit, potest blasphemia hæreticalis committi; eo quod verba ipsa infidelitatem denotant. In foro tamen externo tunc præsumi poterit ex animo procedere, & verè hæreticum esse sic blasphemantem, quando seriò, & appensatè blasphemiam hæreticalem protulit. Secus si ex rixa, & calore iracundiæ, vel alia passione motus, quamuis in hoc prudentis arbitrio relinquendum existimat *Farinac. lib. 1. prax. q. 20. num. 38.* Blasphemia hæresim non continens, est, quæ Deo aliquod malum imprecatur, vel illum indecorè nominat, & generaliter quæ nihil contrarium fidei per se significat: sic tradunt doctores.

Verùm, vt clarius hæc doctrina elucear, expendamus modos, quibus communiter homines iniqui Deum, & sanctos blasphemare solent: & in quibus est aliqua difficultas.

2. Et primo expendamus hæreticales blasphemias, vtpotè magis notas, & grauioris malitiæ. Certum est diabolicam blasphemiam, & hæreticalem esse vocare Deum impium iniustum, crudelem, inuidum, mendacem, quia tribuis Deo, quod ab illo alienum est. Item si neges suum esse, vel aliquam illius perfectionem, vt scientiam, & prouidentiam, rerum veritatem in dicendo, iustitiam in præmio hominibus concedendo, & pœnis infligendis. Item si creaturæ, quod est proprium Dei attribuas, vt si voces omnipotentem, summè sapientem, sūmè pulchram, qualiter solent lasciui vocare puellas, quas immodicè amant, & idololatræ idolum adoratum. Ex quo fit blasphemiam hæreticalem esse, renego Deum, Christum; quia denegas Deo existentiam, ipsumque de medio tollis. Item est blasphemia hæreticalis: Denego crucem, sacramenta, Chrisma, Euangelia, vel aliam fidei veritatem: quia denegas Deo veritatem infallibilem, quæ in iis qualiter ab Ecclesia proposita sunt relucet. Ad idem est, si per falsos Deos, aut per creaturas sistendo in ipsis iures; quia infallibilem veritatem Dei propriam, creaturæ tribuis: committis ergo hæreticalem blasphemiam, & in ijs omnes doctores conueniunt.

3. Solùm in triplici propositione est aliqua difficultas;

cultas; an sint hæreticales blasphemiæ? prima si deneges Deum, crucem, Euangelia, non absolutè, sed conditionatè, qualiter contingit, cum hæc verba vsurpas ad alicuius veritatis testificationem, dicens, reniego Deum, si ita non est; videris enim hæreticus blasphemus non esse; quia de ratione blasphemiæ hæreticalis est, expressa significatio falsi: sed ex vi talis propositionis falsum non significas; non enim dicis Deum non esse, sed offers te dicturum casu quo assertum aliter contingat. Ergo non blasphemas saltem hæreticaliter, sed offers blasphemare: & ita tradit *Salazar. de vsu, & consuetud. cap. 5. numer. 28. vers. vnde possunt.*

Cæterum existimo veram blasphemiam hæreticalem committi; quia non de futuro offers negare Deum, sed de præsenti negas, casu quo aliter se res habeat, quam affirmas: conditio enim non apponitur ex parte negationis, sed ex parte rei affirmatæ. Negare autem Deum existere etiam sub conditione cuiusque obiecti est negare, quod Deo est proprium, scilicet existentiam à quolibet obiecto creato independentem. Ergo qui sic loquitur, hæreticaliter blasphemat. Atque ita docent *Rojas de heretic. 2. p. assert. 12. n. 173. & 174. Couarruu. de Pact. 1. p. §. 7. n. 9. vers. 2. Azebed. lib. 8. recopil. tit. 4. leg. 1. n. 14. Sanch. alios referens, lib. 2. in decal. cap. 32. n. 24. Lessius lib. 2. de iustit. cap. 45. dub. 5. n. 27.*

4. Secunda propositio est, cum creata veritas, & certitudo diuinæ comparatur, vt si dicas, hoc est verum, sicut Deus est in cælo, vel natus ex Virgine, credi hoc potest sicut Euangelium. Esse inquam hæc blasphema affirmat *Couarruu. de pacl. 1. p. §. 7. n. 9. vers. 11. Suar. lib. 1. de blasphemia cap. 6. n. 12. August. Barbosa, 3. p. de potest. Episc. alleg. 50. num. 92.* quia illa comparatio diuinæ veritatis adducitur ad firmandam veritatem obiecti creati: hæc autem firmari intenditur æquando veritatem obiecti creati cum diuina. Ergo committitur blasphemia non qualiscunque, sed hæreticalis, quæ in eo sita est, vt creaturæ tribuatur, quod creatoris est proprium. At vt *ipsemet Suar.* aduertit, multum pendet horum verborum malitia ex intentione proferentis: si enim proferens æqualem cum Deo certitudinem, & infallibilitatem vellet obiectis creatis tribuere, sine dubio blasphemus hæreticalis esset: at si non æqualem certitudinem eis tribuere intendit, sed similitudinariam, non erit blasphemus: & ita tradit *Medina lib. 1. sum. cap. 14. §. 2. Alcozer. sum. cap. 15. Ludouic. Lop. 1. p. instruct. cap. 282. vers. tertio. Azor. 1. p. instit. moral. lib. 11. cap. 3. q. 2. in fine, Sanch. aliis relatis lib. 2. in decal. cap. 32. n. 31. Bonac. disp. 3. de primo decal. præcepto q. 8. p. 2. n. 13. fine.* Imò addo cum *Alcozer. Ludouic. Lop. Sanch.* (neque Suar. dissentit) rarò proferentem habere intentionem adæquandi infallibilitatem, & certitudinem diuinæ veritatis cum creata, sed solùm velle illi aliquam similitudinem concedere, vsurpareque diuinam veritatem ad hyperbolicam locutionem, & exaggerationem, non ad æqualitatem. Quo posito optimè infert Sanch. neque blasphema hæc verba esse, neque culpam lethalem committere illa vsurpantem, dum non constat de blasphemo animo æquiparandi omnino.

5. Tertia propositio hæreticalis assignari poterat, in qua de sanctis, qui sunt in cælo regnantes, negatur, vt si diceres reniego. D. Petrum, Franciscum, &c. de his negat *Sanch. lib. 2. in decal. cap. 32. num. 36.* esse blasphemias hæreticales, tametsi blasphemiæ sint, vtpotè contumeliam sanctis inferentes. Probat; quia non negatur de sanctis aliqua veritas pertinens ad fidem, ideoque inquisitores de illis non cognoscunt.

Cæterum probabilius crederem esse hæreticalem blasphemiam, maximè si negatio esset de D. Petro, alijsque Apostolis, & sanctis, de quibus per sacram scripturam constat sanctos esse, & cum Christo regnare. Quia hos denegans, denegat esse, esseque beatos. sed hoc est negare quandam fidei veritatem, cum de fide sit D. Petrum, v. g. existere, existereque beatum. Item tacitè negat Ecclesiæ propositionem esse infallibilem. Neque obstat Inquisitores de his blasphemijs non cognoscere; quia id facere possunt, eo quod fortè illis exploratum non sit hæreticales esse.

6. Blasphemiæ non hæreticales ad duo genera reducuntur; primum est, in quo aliquid malum Deo, vel sanctis eius imprecatur. Secundum, in quo indecorè, & inhonestè aliquid ipsius nominatur. Ex primo capite sunt blasphemiæ. Tædeat Deum, Deum pœniteat, sit maledictus. Non enim flagellum appropinquare eius tabernaculo potest, atque à Deo grauissima blasphemia est ea illi optare, & imprecari: Sic *Couarruu. de pact. 1. p. §. 7. num. 8. & 9. Azor. lib. 9. cap. 28. q. 4. & lib. 11. cap. 3. q. 2. Sanch. lib. 2. in decal. cap. 32. n. 12. & 3. 17. Suar. lib. 1. cap. 4. num. 7.* Ad idem est, si dicas, siue Deus velit, siue nolit, hoc sum facturus, quod vulgo dicitur, *aunque le pese a Dios esto ha de ser,* derogas enim eius potentiæ saltem ex modo dicendi: sic *Suar. cap. 5. n. 8. Tolet. lib. 4. cap. 15. n. 6. Sanch. pluribus relatis, n. 15. & 18.* Ad idem caput pertinet iurare per vitam Dei, quia est iuramentum execratorium, sicut cum iuras per vitam patris, facitque hunc sensum, pereat Dei vita, illamque vltioni, & vindictæ adstringo, si res ita non sit. quid ergo magis blasphemum esse potest, quā vitam Dei tum defectioni, tum vltioni exponere? atque ita hoc iuramentum blasphemum esse docet *Suar. t. 1. de Relig. tr. 3. lib. 1. c. 5. n. 8. Couarruu. de pactis 1. p. §. 7. n. 9. vers. sexto, Menoch. lib. 2. de arbitrar. casu. 375. n. 12. Sanch. cap. 32. n. 25. Azor. lib. 11. cap. 3. q. 2. Bonac. disp. 3. de primo decal. præcepto q. 8. p. 2. in princip. & alij communiter.* Idem est si iures per sanctorum vitam; quia denotas sanctos illam amittere posse: sic alijs relatis *Sanch. & Bonac. supra.* Non tamen caret probabilitate hæc iuramenta per vitam Dei, & sanctorum non esse blasphema; quia non caret probabilitate non esse iuramenta execratoria, sed assertoria simpliciter, sicut si diceret, viuit Deus, viuit D. Petrus, adducis enim Deum viuentem, & resplendentem in vita sua, & D. Petri in testem: atque ita non esse blasphema defendit latè *Decian. t. 1. criminal. lib. 2. cap. 2. n. 13.*

De illis verbis *pesia tal, reniego de tal, por vida de tal, mal aya, &c.* absque expressione Dei, vel sanctorum dicit *Sanch. aliis relatis n. 23.* pendere ex intentione proferentis: & in foro externo ex circunstantiis esse colligendum: crederem tamen præsumi debere non esse ex animo blasphemandi prolata. Nam illamet continentia, & suppressio nominis Dei, & sanctorum indicat nolle talia verba de Deo intelligi. Item in casu dubio non est facienda interpretatio inferens delictum, sed potius ab illo excusans. Solùm de maledictione creaturarum potest dubitari; an sint blasphemiæ; quia videtur Deus ipse in illis maledici? Et quidem si quatenus creaturæ sunt maledicerentur, existimo certum; quia tunc maledictio in creatorem refunditur: Sic cum *D. Thom. 2. 2. q. 76. art. 2. notauit Sanch. dicto cap. 32. n. 14. Tolet. lib. 4. sum. cap. 13. numer. 11. Lessius lib. 2. cap. 45. dub. 5. n. 29. Bonac. disp. 3. de primo decal. præcepto q. 8. p. 2. n. 5.* At si creaturæ siue rationales, siue irrationales sine respectu ad Deum maledicantur, blasphemia non esset, imo neque est peccatum mortale, sed veniale tantum, si absit iniuria alterius, vel absque animo fiat. *Lessius*

loco

rinac.supra. Excipe nisi simul cum illo debito alia grauia delicta, vt homicidij, vastationis domus, segetum, cædes animalium, & alia similia in damnum tertij committantur. Quia tunc debent sic puniri, & merito.

6. Quis autem sit huius delicti iudex, seu ad quem forum pertineat? Distinguendum est, si delictum sapit hæresim manifestam, ad inquisitores priuatiuè pertinet, iuxta *textum in cap. accusatus de Hæreticis in 6.* ibi nisi hæresim saperent manifestè, & tradit *Farinac. de hæresi q. 181. num. 101. in fine.* Quod si dubium est; an sapiant hæresim manifestè, abstinere debent inquisitores ab illius cognitione, vt benè notauit *Glossa, ibi* verbo *manifestè*, & adducit textum similem in *cap. 1. de censib. eodem. lib. & cap. 1. de Pœnit. in 6.* consentit *Ioann. Rojas, singul. fidei* 110. *Martin. del Rio lib. 5. magic. sect. 2. Farinac. de Hæresi quæst.* 181. *num.* 91. Adduntque *Martin. del Rio, & Farinac.* vix vnquam incidere casum, in quo inquisitores procedere nequeant; quia fere semper aliquid hæreticum credunt, aut hæresim sapiens committunt. Adde, si inquisitores cœperunt cognoscere; quia delictum iudicatum est hæresim sapere manifestè, & postea suboriatur dubium; an manifestè sapiat hæresim? posito quod hæresim sapit, poterunt de hac qualitate *manifesti* ipsi cognoscere, & se iudices pronunciare: sic *Pegna 2. p. direct. quæst. 42. com. 67. in fine*, cum *Panormit. in cap. 1. num. 4. de Sortilegiis Bernard. Lomen. in lucerna, verbo inquisitor. §. 29. Squallicens. de fide cathol. cap. 56. Carrer. tract. de hæreticis num. 24.* Et generaliter de huiusmodi crimine maleficij possunt cognoscere inquisitores ex constitutione *Innocent. VIII. edita anno* 1484. incipiente *summis desiderantes affectibus, & ex constitutione Adrian. VI. edita* 1523. *& alia Alexand. VI.* incipiente *cum acceperimus*, quas refert *Pegna post direct. inquisit* & testatur aliis relatis *Farinac. dicta quæst.* 181. *num.* 101. Item ex *constitutione. Sixti V. contra Astrologos iudicarios* inquisitoribus testatur Farinac. subiici artem superstitiosam diuinandi profitentes, adiscentes, exercentes, aut quomodolibet se ingerentes, etiam si in plerisque his casibus antea non procederent, nec procedere valerent. At si delictum suspicione hæresis careat, si delinquens clericus sit, à suo iudice Ecclesiastico puniri debet: si autem Laicus siue vir, siue fœmina à iudice sæculari, vel Ecclesiastico ad præuentionem: quia est delictum mixti fori: sic *Abbas in cap. 1. de Sortilegiis, n. 3. & 4. Iulius Clarus lib. 5. verbo hæresis num. 25. Castro lib. 1. de iusta hæretic. punit. cap. 16. Suar. c. 19. num. 11. fine, Valen. 2. 2. disput. 6. quæstion. 13. part. 4. statim in princip. Sanch. lib. 2. in decalog. capit. 38. num. 92.*

7. Modum vero procedendi in hoc delicto optimè tradit *Petrus Binsfeld. de confess. malefic. & sagar. 2. p. Maleus malefic. 2. & 3. p. Martin. del Rio lib. 5. per totum disquisit. magic. Gregor. de Valen. 2. 2. disp. 6. quæst. 13. punct. 4.* Et ex illis sic breuiter accipe. Vt iudex aduersus aliquem de maleficio specialem inquisitionem instituat, debet præcedere infamia delicti orta ex viris probis, & fide dignis, iuxta *textum in cap. inquisitionis de Accusationib.* vel semiplena illius probatio, quæ consurgit ex testimonio vnius testis omni exceptione maioris, aut talibus indiciis roborato, vt æquiualeat tali testimonio, vel adesse debent indicia ita vrgentia, & plenè probata, vt meritò eis fides adhiberi possit, qualia sunt, si apud maleficum reperiantur membra humana, hostiæ, aliæque res sacræ profanis mixtæ, imagines cereæ acubus transfixæ, chirographum propria manu scriptum, quo se dæmoni tradit, vel signum aliquod huius pestiferæ seruitutis, vel si se vnxerit, aut animalia necauerit mediis de se vanis, & inefficacibus, si minatus fuerit alicui malum, & postea inuenitur fascinatione infectus, ac denique si proprio ore extra iudicium se magum professus fuit. Hæc enim omnia indicia sunt vrgentia huius diabolicæ artis. Insuperque debet iudex fundamentum huius inquisitionis specialis manifestare malefico, cum illum ad dicendam veritatem cogit; alias non censebitur obligatus respondere; quia ei non constat de legitima interrogatione: & fauet *cap. qualiter, & quando de Accusat.* sic *Caietan. 2. 2. quæstion. 69. art. 2. Nauarr. in man. cap. 18. num. 57. Valen. Martin. del Rio, Petrus Binsfeld. & alij supra.* Id ipsum, quod sufficit, vt reus interrogetur, credo sufficere, vt testes de illo examinentur. Nam esto in *cap. inquisitionis, cap. qualiter, & quando, el 2. cap. cum oporteat de Accusationib.* infamia publica requiratur ad hanc specialem inquisitionem per testes; eo ipso quod denunciatio iuridicè facta est in iudicio, vel vrgentia indicia probata sunt, laborat reus infamia publica, & ita obtinuit vsus, quod facta denunciatione capi possit informatio.

Supradicta semiplena probatio ex fama, vel denunciatione, vel indiciis sufficit, vt reus mittatur in carcerem. Vt autem torqueatur, debet hæc semiplena probatio aliis adminiculis adiuuari, iuxta ea quæ diximus de Hæretico. Nunquam tamen sola testificatio vnius malefici absque aliis indiciis sufficiens est ad capturam, & multo minus ad torquendum denunciatum, etiamsi hæc testificatio fuerit in mortis articulo. Poterit autem iudex ex vi illius denunciationis metu tormentorum firmatæ inuestigare alia media: sic ex *Petro Binsfeld. tractatu de confess. maleficor. 2. p. in princ. concl. 3. & 4.* notat *Valen. dicto p. 4. §. 2. & 3.* At si duo vel tres malefici te denuncient, sufficit, vt ex vi testimonij illorum interrogeris, & torquearis; quia illa est plusquam semiplena probatio: sic dicti doctores.

Nomina testium, & denunciatoris regulariter non sunt manifestanda reis, neque illorum aduocatis ob periculum, sicut in causis fidei. Quando autem hoc periculum cessat, & causa non agitur in tribunali inquisitionis manifestanda sunt, vt ei integrè concedatur defensio. Reliqua quæ hic desiderari possunt de defensione reorum, de sententia, de pœnitentia implenda peti debent ex his quæ de hæresi dicta sunt: quia hoc crimen illi satis est affine.

8. Restat, vt obligationem, quam habet maleficus, qui ad Deum conuertendus est, declaremus. Et Primò supponere debet tanquam de fide certum ob grauissima crimina commissa, & fidem dæmoni datam non esse exclusum à diuina misericordia, si ex toto corde anteactæ vitæ pœnituerit. Et licet Diabolo tradiderit chirographum suo sanguine obsignatum, quo se in seruum perpetuo dicauerit, in causa non est, quo minus à tam nefaria seruitute per pœnitentiam exire possit, tametsi ei non reddatur chirographum concessum, vt benè notarunt *Sanch. libro secundo in decalog. cap. 40. numero 53. Suar. tomo primo de religione libro secundo de superstit. capite decimoseptimo, numero quarto Bonac. disputatione tertia, de primo decalog. precepto q. 5. n. 11.* Quod si chirographum factum, vel eius exemplar in sua fuerit potestate, debet omnino illud disrumpere, & cremare. Et idem est de quolibet alio signo

signo huius Diabolicæ artis, tum ob periculum ne redeat ad pristinam cum dæmone amicitiam, tum ne aliis scandalo sit, si fortè videatur. Quæ rationes præponderant humilitatis fructui, quem ex recordatione præteritæ impietatis colligere poterat talia signa retinendo: sic *Suar. Sanch. Bonac. supra*. Deinde tenetur libros omnes, & scripta huius diabolicæ artis inquisitoribus, seu ordinariis tradere, vel cōcremare; aliàs incurrit pœnas impositas contra tenētes, seu legentes libros prohibitos, vt cōstat ex *Indice librorum prohibitorum, & ex motuproprio Sixti V.* vbi hi libri prohibentur, & notauit *Suar. lib. 2. de superstit. cap. 19. in fine, Sanch. lib. 2. in decal. cap. 38. numer. 83.* Quoad pretium receptum pro vsu, & exercitio huius impiæ artis aliqui existimant semper restituendum esse; quia est malè acquisitum, sed præcipuè, quando effectus, ob quem datum fuit, non obtinetur: quia tunc videtur cessare voluntas concedentis. Cæterum si maleficus conscius suæ artis media apposuit, quæ sibi visa fuerunt sufficientia ad effectus consecutionem, non tenetur pretium sibi datum restituere in conscientia, nisi condemnetur: quia pretium non fuit datum sub conditione, vt effectus obtineretur, sed sub conditione, vt ipse maleficus media secundum regulas suæ artis ad effectum apponeret, sicuti pretium, quod medico datur, non est sub conditione, vt infirmo de facto concedat salutem, sed vt procuret illi concedere. Neque obstat malè recipere pretium; quia esto malè recipiat, non tamen iniustè, sicuti meretrix turpiter recipit, at non iniustè; imò neque turpiter retinet copula iam transacta. Verùm si maleficus ignarus fuit artis magicæ, aut ex malitia media ad effectus consecutionem noluit apponere, sine dubio obligatus erit consulenti reddere pretium; quia deceptus est, si quidem illi non est concessum id ob cuius rationem pretium dedit. In probabili tamen sententia pauperibus reddi potest; quia ob turpitudinem commissam, videtur priuatus iure recuperandi: sic *Sanch. lib. 2. in decal. cap. 38. n. 96.*

DISPVTATIO II.

De tentatione Dei, blasphemia, & Sacrilegio.

Ex prooemio huius tractatus constat hæc vitia esse religioni opposita per defectum: Deficiunt namque à vera religione, vt in sequentibus videbimus.

PVNCTVM I.

Quid sit tentatio Dei? quibus modis contingat? & quale peccatum?

1. *Præmittitur duplicem esse tentationem.*
2. *Definitur probationis tentatio.*
3. *Si miraculoso effectu velis, vt Deus suam voluntatem, & beneplacitum manifestet de aliquo futuro euentu, esto aliqui affirment non esse tentationem propriè, affirmandum est tentationem esse.*
4. *Probatio per media indebita alicuius diuinæ perfectionis mala est, & religioni opposita.*
5. *An petere à Deo, vt suam omnipotentiam, vel scientiam mediis indebitis, alteri manifestet, sit tentatio? Proponitur dubitandi ratio, & resoluitur esse tentationem.*
6. *Duplex est tentatio alia cum infidelitate coniuncta, alia absque infidelitate. Alia formalis, alia virtualis.*
7. *Tentatio expressa à virtuali differt specie.*
8. *Aliqui putant tentationem interpretatiuam Dei esse posse peccatum veniale ex leuitate materiæ.*
9. *Probabilius est oppositum.*
10. *Probatio ferri candentis, & aquæ feruentis in veritatis testimonium prohibita est.*
11. *Satisfit obiectionibus.*
12. *Nemini est licitum absque speciali reuelatione offerre miraculum in testimonium veritatis.*
13. *Qua ratione se offerre martyrio temerariè sit tentatio Dei.*
14. *Item quomodo dicatur Dei tentator, qui absque vlla præparatione ad orandum accedit.*
15. *Idem est de eo, qui nulla præparatione, aut studio officium prædicatoris assumit.*

1. Dupliciter quis tentari potest vel probatione, vel inductione. Probatione tentatur, si aliqua eius perfectio examini subiicitur: Inductione, si ad aliquod malum agendum inducatur. Hoc secundo modo rarò Deus tentari potest; quia nullus est ita insipiens, vt ignoret illam immensam bonitatem omni malitia incapacem esse. Primo tamen modo sæpè tentari solet; quia eius perfectiones non satis hominibus notæ sunt. De hac ergo tentatione, quæ est probationis, seu experimenti tractant doctores omnes cum *D. Thom. 2. 2. quæst. 97. art. 1. & seqq.* & hæc est, quæ absolutè tentatio Dei vocatur.

2. Communiter à doctoribus supra definitur, vt sit quædam probatio, seu experientia alicuius diuinæ perfectionis, nempe scientiæ, potentiæ, bonitatis, & similium mediis inordinatis. Dixi mediis inordinatis; quia si mediis ordinatis à diuina prouidentia probare velis eius scientiam, & potentiam absque vlla dubitatione, quod illæ perfectiones in Deo adsint, nullum peccatum committis, sicuti nullum commisit Abraham, cum à Deo petiuit signum *Genes. 15.* ex quo cognosceret ipsum esse, qui eum alloqueretur, neque Gedeon, *Iudic. 16.* cum signum velleris expostulauit, neque Elias *3. Reg. 18.* cum medio igne voluit probare suum Deum omnibus Idolis esse præferendum, quem plures sancti fuerunt sequuti; quia omnes hæ probationes ex speciali Spiritus sancti instinctu procedebant. Et licet media assumpta viderentur extraordinaria; at quia à diuina prouidentia erant tunc præordinata, ea de causa qui illa expostulabat, non tentabat Deum, sed eius voluntati se conformabat. Quocirca vt quis intelligatur tentare Deum, debet velle, vt ipse Deus probet, qualis sit, qualesque perfectiones habeat mediis aliquibus extraordinariis à diuina prouidentia pro tunc non ordinatis: Quæ intentio regulariter

151. *lib.* 1. *colum.* 1. *quem sequitur Aymon Sauillian. cons.* 6. *col.* 2.

Dico ergo hunc blasphemum sic condemnatum à testimonio dicendo non repelli; quia, neque est infamis infamia iuris, neque facti, vt probat supradicta ratio: at eius testimonium non est vndequaque firmum, sed aliqualiter diminuitur ex delicto facto, tametsi castigato. Negari enim non potest ex obiectione blasphemiæ testimonium aliqua ex parte diminui, neque esse ita solidum, ac si nihil obiici possit. At testis omni exceptione maior est ille, cui nihil obiici potest; quod suspicionem ingerat falsitatis, vt rectè probat aliis relatis *Couarruu. in epitom. decret.* 2. *p. cap.* 8. §. *vltimo*, *numer.* 7. & 8. Ergo blasphemus, cui blasphemia obiici potest, non censetur testis omni exceptione maior: sic *Couarruu. in cap. quamuis pactum, de Pactis*, 1. *p.* §. 7. *numer.* 11. *vers. His equidem, cum Alexandr. Decio. Thom. Gramatico.* Quod intelligendum censeo, dum recens fuit blasphemia, & illius declaratio. Nam si multum tempus transierit, verbi gratia, duobus, vel tribus annis, in quibus constat de illo vitio emendatum esse, censeo ob illam causam eius testimonium non infirmari, quod mihi probat ratio dubitandi.

PVNCTVM III.

De Sacrilegio crimine Religioni opposito.

SI etymologiam nominis spectemus, sacrilegium idem est, quod rei sacræ legium, siue furtum: & sic sacrilegus est, qui sacrum legit, seu furatur: sic *Isidorus libr.* 1. *origin. litt. S. Quintilianus libr.* 5. *cap.* 10. *Ambrosius Calepinus verbo Sacrilegium: Decian. tractat. crimin. libr.* 6. *cap.* 14. *Rub. de Sacrilegio, numer.* 9. & *alij communiter*. Aliquando nimis latè sacrilegium sumitur pro quocunque vitio religioni opposito: & sic comprehendit quemlibet profanum cultum; quia in eo Deus, qui est summè sacer offenditur: qua ratione D. Augustinus, aliique Patres idolorum sacrificia vocabant sacrilegia sacra, & pacta cum dæmonibus sacrilega pacta: sed hæc acceptio sacrilegij propria non est. Propria ergo acceptio sacrilegij est, quæ ex rei sacræ à Deo distinctæ læsione, seu violatione sumitur: sic *D. Thom.* ab omnibus receptus, 2. 2. *q.* 99. *artic.* 1. & 3. & secundum hanc acceptionem explicabimus, quid sacrilegium sit, quotuplex, quale peccatum, & quas pœnas habeat annexas.

§. I.

Quid sit Sacrilegium, & quotuplex.

1. *Sacrilegium definitur.*
2. *Distinguitur ab illis vitiis superioribus, Puncto secundo enumeratis.*
3. *Sacrilegium fit per actionem inuoluntariam eius in cuius cultum res sacra dicata est: & ibi an simonia sacrilegium sit?*
4. *Triplex est sacrilegium; circa personas, circa locum sacrum, circa res sacras.*
5. *Sub iis variæ species continentur.*

1. SAcrilegium definitur à *D. Thom.* 2. 2. *quæst.* 99. *artic.* 1. quem omnes sequuntur, vt sit sacræ rei læsio, seu violatio. Nomine rei sacræ intelligitur illa, quæ lege diuina, vel ecclesiastica in cultum Dei est destinata: si ergo huic cultui contrauenias, rem sacram violas, & sacrilegium committis.

2. Ex hac definitione manifestè infertur, sacrilegium distingui à periurio, à tentatione Dei, à Magia, superstitione, & blasphemia, & quolibet alio vitio, quo diuina maiestas directè in se offenditur; quia sacrilegium nō respicit immediatè ipsum Deum tanquam materiam, & obiectum, circa quod versatur, qualiter respicit periurium, blasphemia, tentatio Dei, superstitio, &c. sed respicit rem creatam in cultum Dei destinatam, cuius cultum derogat; ac proinde sacrilegium offendit Deum non in se, sed in rebus ipsi dicatis; sic *Suarez tom.* 1. *de Relig. tract.* 3 *libr.* 3. *de Sacrilegio in proœmio*: *Lessius libr.* 2. *cap.* 45. *dub.* 2. *num.* 7.

3. Solum est difficultas, qualis debeat esse hæc violatio? *Caietan. dicta quæst.* 99. *art.* 1. dicit debere fieri per actionem inuoluntariam illius, cuius res est, cum autem contra voluntatem Dei fiat, quoties res sibi dicata male tractatur; efficitur sacrilegium committi per actionem inuoluntariam respectu Dei. Ex quo infert simoniam non esse sacrilegium; quia fit consentiente parte, cuius res est. Adde de simonia separatim à sacrilegio agere D. Thom. & Doctores. Ergo credunt à sacrilegio distingui.

Fateor sacrilegium committi per actionem inuoluntariam illius, cuius res est seu in cuius cultum est dicata: nego tamen inde inferri simoniam verè, & propriè sacrilegium non esse, cum contra voluntatem Dei ematur, aut vendatur sacrum. Neque obstat in tali venditione homines consentire, aliàs si episcopus consentiret locum sacrum profanari, res sacras alienari, clericos ad sæculare tribunal duci, sacrilegium non committeretur. Quod non est dicendum. Ergo consensus partis non tollit sacrilegium: & ratio videtur manifesta, quia huiusmodi consensus non tollit, quin res sacta Deo dicata indebitè tractetur, & Deus in tali tractatione offendatur. Ergo non tollit quin verè sacrilegium fit: atque ita docent *Glossa in cap. audiuimus* 1. *quæst.* 3. *per textum.* ibi: *Lessius lib.* 2. *de iustit. cap.* 45. *dub.* 2. *in fine*, *num.* 8. *Suarez tom.* 1. *de Religione, tract.* 3. *lib.* 3. *c.* 1. *num.* 6. *Azor. t.* 1. *instit. Moral lib.* 9. *cap.* 27. *quæst.* 8. Neque obstat de Simonia separatim à sacrilegio agi, quia id fit ob latam eius materiam, & specialem eius rationem, non quia verè sub sacrilegio non contineatur.

4. Triplex genus rerum sacrarum enumerari solet, & iuxta illud triplex genus sacrilegij distinguitur. Primum est circa personas sacras. Secundum circa locum sacrum. Tertium circa res sacras. Sub iis generibus variæ species sacrilegij comprehenduntur; sed nulla est, quæ sub aliquo membro huius diuisionis non comprehendatur; ac proinde hæc diuisio tanquam apta ad explicationem huius vitij sustinenda est, eámque sustinent *Doctores cum Glossa in cap. sacrilegium* 17. *quæst.* 4. & *Theologi cum D. Tho.* 2. 2. *quæst.* 99. *art.* 1. & 3. & *Summistæ*, *verbo sacrilegium: Lessius dub.* 3. *Suarez cap.* 1. *num.* 8. *Azor. c.* 27. *quæst.* 2. *Valent. disput.* 6. *quæst.* 15. *p.* 1. *in princ. Bonacina disput.* 3. *de primo decalog. præcept. q.* 6. *p. vnic. num.* 1. & *alij communiter.*

5. Dixi sub iis generibus varias species sacrilegij contineri. Neque enim eiusdem speciei est sacrilegium commissum in percussione clerici, ac commissum in imponendo ei aliquod tributum, illum verò ad tribunal sæculare deferendo. Et idem est de sacrilegio commisso aduersus locum sacrum, quod in varias species diuiditur secundum varias actiones, quæ ibi sunt prohibitæ, scilicet furtum, seminis, vel sanguinis emissionem, iudicialem strepitum, &c. Tertium genus clarius est sub se varias species continere. Neque enim esse potest eadem sacrilegij species irreuerenter tractare sacramenta, ac vasa sacra, ac imagines, reliquias, & bona ecclesiastica. Dicendum ergo est illam trimembrem diuisionem sacrilegij esse generis, in species subalternas: sic latè probat *Suarez dicto t. 1. de Religione, tractat. 3. libr. 3. cap. 5.*

§. II.

Explicatur supradicta Diuisio sacrilegij.

1. *Qualiter læsio personæ sacræ sacrilegium sit.*
2. *Multipliciter persona sacra lædi potest, & an omnes hæ læsiones sacrilegia sint, examinatur.*
3. *Qualiter violatio loci sacri sacrilegium constituat.*
4. *Sacrilegium est irreuerentia Sacramentis facta, & quid de facta Eucharistia, An distinguatur ab irreuerentia Deo in sua persona facta?*
5. *Irreuerentia in sacrificio facta grauioris malitiæ est, quam sacrilegium.*
6. *Vasa sacra, imagines Dei, & Sanctorum reliquias profanare sacrilegium est, & quid si reliquiæ, & imagines Sanctorum profanentur, quatenus sunt imagines, & reliquiæ aliquorum, quibus ob propriam excellentiam veneratio debetur.*
7. *Profanatio sacrorum verborum est sacrilegium.*
8. *Item & ornamentorum Ecclesiæ, & ministrorum.*
9. *Alienare bona Ecclesiæ absque debita solemnitate sacrilegium est.*
10. *Quid dicendum de retentione decimarum, & legatorum.*
11. *Quid de tempore sacro, scilicet diebus festiuis? Non videtur inter res sacras numerandum.*

1. Prima diuisio sacrilegij (vt dixi) est quæ committitur circa personam sacram. Personam sacram voco Ecclesiasticam, quæ tum ordine, tum religionis statu specialiter in Dei cultum destinatur. Hanc igitur si lædas, quatenus sacra est, sacrilegium committis. Dices: Veneratio harum personarum non est religio, sed quædam obseruantia, seu dulia. Ergo irreuerentia illis facta non est sacrilegium, sed alia species inferior. Nam peccatum commissum contra reuerentiam debitam alicui personæ, illi virtuti opponitur, quæ dictat talem personam venerari: sicuti peccatum irreuerentiæ commissum contra parentes pietati opponitur; quia ex pietate teneris parentes venerari: sicuti ex virtute duliæ, vel ex politica obseruantia obligatus es personas Ecclesiasticas venerari, irreuerentia illis facta aduersus hanc virtutem erit, & non aduersus religionem.

Respondeo dupliciter posse te has personas venerari: Primò, quatenus in se habent aliquam excellentiam absolutam veneratione dignam. Secundò, quatenus in cultum Dei specialiter destinantur, & illius ministri sunt. Si primo modo has personas venereris, non ex religione, sed ex obseruantia, aut dulia veneraris: & irreuerentia illis facta non contra religionem, sed contra virtutem obseruantiæ, vel duliæ procedit. At si quatenus sunt ministri Dei, & in diuinum cultum destinati illos venereris, actum religionis facis; quia non tam eos, quam Deum in illis veneraris. Et è contra si secundùm hanc rationem illos offendas, sacrilegium virtuti religionis oppositum committis. Quocirca cum ecclesia prohibuerit in has personas violentas manus inferri, & ad sæcularia iudicia trahi, quia Dei ministri sunt, & cultui diuino deputati, si illos in his actionibus offendas, sacrilegium committis; quia offendis Deum in rebus sibi specialiter dicatis: sic notauit *Suarez t. 1. de Religione, tractat. 8. lib. 3. cap. 6. num. 5.*

2. Multipliciter autem lædere personam ecclesiasticam potes. Primò per violentam manus impositionem. Secundò per vsurpatam iurisdictionem. Tertiò per rapinam, & furtum. Quartò per actionem veneream. Neque alia occurrit actio, qua possit persona sacra violari. Et quidem per violentam manus impositionem nemini esse potest dubium, sacrilegium committi: quia specialiter his personis cauetur intuitu religionis, honoris, & reuerentiæ ipsis debitæ, vt constat *ex c. si quis suadente, 17. quæst. 4.* Quare illa violenta manus impositio non solum habet speciem iniustitiæ, qualem haberet, si illa persona læsa ecclesiastica non esset, sed habet speciem irregularitatis, seu sacrilegij; quia specialiter ecclesia voluit ecclesiasticam personam in reuerentiam sui status liberam, & exemptam ab hac iniuria constituere. Quæ autem sint hæ personæ in particulari, quæ hoc priuilegio canonis gaudeant, & quæ actio sub violenta manus impositione intelligatur, latè diximus, *tractat. de excommunicat. puncto de excommunicat. reseruatis in decreto.* De secunda actione, quæ est iurisdictionis vsurpatio, constat sacrilegam esse; quia est aduersus immunitatem his personis debitam: debetur enim iis personis exemptio à forensi iudicio, & à vectigalibus, & tributis: quare qui illas contra hanc immunitatem obligaret iudicio sæculari sistere, & tributa soluere, sacrilegus esset. Quousque hæc immunitas extendatur, & quæ pœnæ violantibus sint impositæ latè diximus *tractat. de immunit. personarum Ecclesiast.* Tertia actio, qua personæ ecclesiasticæ offendi possunt, est furtum & rapina: de qua non desunt Doctores qui affirment sacrilegium esse, maximè si furtum, & rapina sit bonorum titulo ecclesiastico acquisitorum: sic *Valent. 2. 2. disputat. 6. quæst. 15. p. 1. col. 1.* Ceterùm per hanc actionem specialiter non offenduntur personæ ecclesiasticæ; eo quod nullibi inueniantur à iure ecclesiastico in hoc crimine defensæ magis quam sæculares: & notauit in præsenti *Suarez t. 1. de Relig. tract. 3. lib. 3. cap. 2. n. 8. Azor. 1. t. lib. 9. cap. 27. quæst. 3.* Si autem bona quæ furantur, non

non sunt beneficiarij, sed Ecclesiæ, qui illas vsurparet, sacrilegium committeret: quia quælibet illarum alienatio sine debita solemnitate prohibetur. Sed hoc sacrilegium non est aduersus personam ecclesiasticam, sed aduersus rem sacram. Quarta actio, quæ est fornicatio, & similis turpitudo si à persona ecclesiastica fiat, iudicatur communiter à Doctoribus sacrilegium; quia personas ecclesiasticas maximè dedecet: ratione enim sui status à tali macula conuenit esse immunes. Quod à fortiori militat in iis personis ecclesiasticis, qui speciali voto obligantur ab iis delectationibus abstinere, quales sunt ordine sacro insigniti, & religiosæ. Hæ ergo per votum corpus suum, & animam Deo offerunt, & consecrant, redduntur que in illa parte quasi sacratæ: ergo contra faciens sacrilegium committit; quia rem cultui diuino destinatam violat: sic *communiter Doctores cum D. Tho. q. 114. art. 1. & q. 99. art. 1. & ibi Caietan. Valent. disp. 6. q. 15. p. 1. in princ. Lessius lib. 2. cap. 45. dub. 3. n. 11. Azor. 1. p. instit. moral. lib. 9. cap. 27. q. 5. Bonac. disp. 3. de primo decal. præcept. q. 6. p. vnico, num. 3.* Qui omnes extendunt supradictam doctrinam ad quodlibet votum, cuius violationem sacrilegium esse affirmant: quia eo ipso, quod res per votum Deo dicata sit, iam est iure diuino in cultum Dei destinata. Ergo contra faciens sacrum lædit: est ergo sacrilegus. Ceterùm mihi probabilius est violationem voti non in specie rigorosa sacrilegij, de qua in præsenti; sed in specie perfidiæ constitutam esse: sic tenet *Suarez t. 1. de Religione, tract. 3. lib. 3. cap. 3. à n. 5.* Ratio est; quia per violationem voti Deus in se offenditur, cui vouens infidelis est, sicuti offenditur per periurium, per blasphemiam, per omissionem Missæ in die festo, & similia: sed iniuriæ, quibus Deus immediatè offenditur, sunt in alia specie à sacrilegio distinctæ, vt in princ. huius Puncti diximus. Ergo violatio voti in alia specie à sacrilegio constitui debet, quæ nulla est alia nisi perfidia fidelitati opposita. Neque obstat per votum rem promissam in cultum Dei destinari, vt inde affirmemus sacrilegium esse illius violationem; quia cum non destinetur in alium cultum, nisi in illius voti executionem, & obseruationem fidei datæ, non potest illius violatio aliam malitiam habere, nisi malitiam infidelitatis. Neque item obstat turpitudinem dedecere maximè personam ecclesiasticam, & maximè si sacerdos sit, vt inde affirmemus quamlibet turpitudinem ab ipsis commissam esse sacrilegium: aliàs furta, homicidia, blasphemiæ, detractiones, & quælibet alia peccata sacrilegia essent; quia omnia illa maximè dedecent ecclesiasticas personas, & præcipuè sacerdotes. Verum quia hæc generalis indecentia, & repugnantia non infert specialem prohibitionem; ea de causa ad speciem sacrilegij non transeunt, sed intra propriam speciem grauiora fiunt. Sic dicendum est de fornicatione, & qualibet alia turpitudine, si voti obligationem secludamus: licet enim quaslibet personas ecclesiasticas hæc maximè dedeceant; quia tamen ex vi consecrationis speciali lege non prohibentur ab iis abstinere: ea de causa sacrilegia non fiunt. Vocatur autem hæc infidelitas sacrilegium; quia omnia vitia religioni opposita hoc nomine nuncupantur; non quia propriè sacrilegium sint, qualiter in præsenti vsurpamus.

3. Secundum genus sacrilegij dixi esse violationem loci sacri quoad immunitates, quas habet, quatenus talis locus est, quod qualiter contingat latè dixi *tractat. de immunit. Ecclesiæ.* Solum aduerto in vna actione hoc, & præcedens sacrilegium posse reperiri; si enim iudex laicus per violentiam clericum delinquentem à loco extrahat, & suo tribunali sistat iudicandum, committit triplex sacrilegium. Primò, ob violentam manus impositionem. Secundò, ob extractionem à loco sacro. Tertiò, ob vsurpatam iurisdictionem: quæ omnia in confessione manifestari debent: & ex parte notauit *Suarez t. 1. de Relig. lib. 3. c. 2. num. 6. & 7.*

4. Tertium genus sacrilegij, quod per antonomasiam rei sacræ violatio dicitur multiplex est pro varietate rerum sacrarum, quæ violari possunt; quásque enumerauit *D. Thom. 2. 2. quæst. 99. art. 3.* Et in primo loco constituit sacramenta. Secundò, vasa sacra, imagines, & Sanctorum reliquias, quibus addi potest Scriptura sacra, & cæremoniæ in cultum Dei destinatæ. Tertiò ornamenta ecclesiæ, & ministrorum. Quartò bona ecclesiastica in sustentationem ministrorum deputata: in his enim omnibus Deus colitur, & consequenter eorum mala tractatio sacrilegium est.

Merito D. Thom. primo loco constituit sacramenta; quia nulla res est illis sacratior. Teneris ergo ea dignè tractare, tam in administratione, quàm in susceptione; aliàs sacrilegus eris: Solum de sanctissimo sacramento eucharistiæ est dubitatio; an eius irreuerentia sit irreligiositas alia distincta à sacrilegio, & eiusdem rationis cum ea, qua Christus dominus in se ipso offenderetur. Affirmat *Suarez t. 1. de Religione, lib. 3. cap. 6. num. 1. & 2.* Mouetur, quia Christus in Eucharistia eadem adoratione latriæ adoratur, & eadē reuerentia colitur, ac colitur in propria persona, vt tradit *Trident. sess. 13. cap. 5. & can. 6.* Ergo irreuerentia facta Eucharistiæ est eiusdem rationis cum irreuerentia facta Christo in propria persona: quod confirmari potest ex illo *Pauli 1. Corinth. 11.* affirmantis reum esse corporis, & sanguinis domini, qui indignè Eucharistiam sumit. Nihilominus tenenda est communis sententia irreuerentiam factam Eucharistiæ esse propriè sacrilegium, tametsi omnium grauissimum, neque aliam speciem irreligiositatis habere: sic *Caietan. 2. 2. quæst. 99. art. 1. & 3. dub. 6. Lessius lib. 2. de iustit. cap. 45. dub. 3. n. 16.* Fauet *D. Tho. supradicto loco:* quatenus Eucharistiam inter res sacras constituit, omniumque sacratissimam, reliquíque DD. enumerantes sacramenta, inter res sacras, quæ per sacrilegium profanari possunt, non excludunt Eucharistiæ sacramentum, sed potius dicunt in illo specialius rationem sacrilegij reperiri. Sed probo conclusionem: Quia Eucharistia etsi Deum contineat, nō est Deus formaliter, sed signum gratiæ sanctificantis Deum ipsum continens. Ergo iniuria facta Eucharistiæ non fit formaliter Deo: ergo non est irreligiositas à sacrilegio distincta. Et confirmo Christus dominus in Eucharistia existens non se exhibet visibilem, & tractabilem, sed instar cuiusdam rei inanimatæ, tametsi ibi sit viuens, & intelligens. Ergo iniuria Eucharistiæ facta, non est formaliter facta ipsi Deo in propria persona, sed in signo illum continente, & gratiam significante: sed quælibet iniuria facta Deo in eius signo, est in specie sacrilegij: ergo. Item negari non potest, irreuerentiam factam Eucharistiæ esse in specie sacrilegij; quia est violatio rei sacratissimæ. Ergo non est in alia specie irreligiositatis; quia non sunt vitia multiplicanda absque manifesta ratione. Neque obstat fundamentum oppositum. Fateor inquam adorationem, & reuerentiam factam Christo in Eucharistia esse latriam; quia ad hanc reuerentiam, & adorationem solum expostulatur, vt feratur in personam diuinam siue in se, siue in signo. An autē intra illā speciem adorationis latriæ varij actus specie distincti distinguantur, alij qui feruntur in Deum secundum se, alij qui feruntur in ipsum repræsentatum in imagine, non satis constat, & fortè probabilius est distin-

distingui. Verum in ratione irreligiositatis iam receptum est, irreuerentiam,quæ fit Deo secundùm se, distingui ab ea,quæ fit ipsi in signo repræsentante,seu continente, tametsi vtraque irreuerentia adorationi latriæ opponatur. Quod optimè confirmatur ex irreuerentia facta cruci,& imagini saluatoris, quæ sine controuersia sacrilegium propriè dicitur, tametsi opponitur adorationi latriæ. Ergo irreuerentia facta eucharistiæ sacrilegium propriè erit, tametsi adorationi latriæ opponatur.

5. Sed inquires, quare sacrificium non fuit enumeratum à D. Thom. inter res sacras primi generis, cum etiam possit, sicuti & sacramenta irreuerenter tractari? Respondeo, quia sacrificium est ipsemet cultus Dei in se, non res cultui deseruiens, ideóque reuerentia in illo commissa grauioris malitiæ est, quam sacrilegij; quia offendit Deum in se: sacrilegium vero offendit Deum in signo repræsentatum. Idem est dicendum de oratione. Non enim oratio est res, per quam Deo cultus deferatur, sed potius ipse formalis illius cultus, atque adeo irreuerentia ibidem commissa Deo immediatè fit, non rebus eius cultui deseruientibus.

6. In secundo loco constituit D.Thom. vasa sacra, imagines Dei,& Sanctorum reliquias: quia hæc omnia cultui diuino deseruiunt, eorumque profanatio cedit in iniuriam ipsius Dei, quod in vasis sacris, & imaginibus Dei clarum est. De reliquiis, & imaginibus sanctorum est dubium: an eorum irreuerentia sacrilegium sit. Et ratio dubij est,quia eorum veneratio non pertinet ad virtutem religionis, sed ad aliam virtutem inferiorem, scilicet duliam. Ergo irreuerentia illis facta illi virtuti opponitur,& non religioni, sicuti irreuerentia facta parentibus virtuti pietatis,& non religioni opponitur; quia parentes non ex virtute religionis, sed ex virtute pietatis honorantur.

Dicendum est dupliciter Sanctorum imagines,eorúmque reliquias profanari posse: vel quatenus sunt reliquiæ,& imagines amicorum Dei, illique familiarium: vel quatenus sunt reliquiæ,& imagines aliquorum, qui ob propriam excellentiam, quam habent, veneratione sunt digni. Si primo modo irreuerentia fiat, sacrilegium est propriissimè; quia tunc non tam ipse sanctus, quam Deus in illo, eiúsque imagine dehonestatur. At si secundo modo irreuerentia fiat, cōuincit argumentum, nō esse propriè in specie sacrilegij talem malitiam,sed in alia inferiori. Addi potest fortè speciem sacrilegij illi coniungi; quia in iniuriā Dei cedit quælibet irreuerentia facta illis,quos Deus sibi coniunctissimos habet, tametsi non illis fiat, quatenus coniuncti sunt. Nam esto ad cultum prouenientem ex virtute religionis hæc formalis intentio necessaria sit: at ad vitium ei oppositum non videtur requiri: quia plura ad rectam operationem, quam ad malam requiruntur: cum bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu: sic *Lessius lib.2. cap.45.dub.3.n.17.Suarez t.1.de Relig. tract.3. lib.3. cap.6. & 7.*

7. Ad huiúsmodi speciem reduci possunt quælibet verba sacra. Tum quia sunt quasi quædam Dei reliquiæ ab ipso dictatæ. Tum quia ipsum Deum loquentem quasi imagines repræsentant. Tum quia per ipsa nos Deus sanctificat,iuxta illud *Ioan.* 13. Vos mundi estis propter sermonem. Quocirca illorum profanatio,& abusus,seu corruptela sacrilegium grauissimum est; præterquam quod alia crimina secum regulariter coniungit:sic *Suar.c.6.fine: Lessius dub.3.num.17.Bonacina disput.3 de primo decal. præc. q.6. punct.vnico, num.5.*

8. Tertio loco constituit D.Thom. ornamenta ecclesiæ, & ministrorum, scilicet quæ specialiter sunt per consecrationem, seu benedictionem diuino cultui destinata: per hæc enim Deus colitur. Ergo illorum profanatio sacrilegium est: sic *Suarez, Lessius, Bonac.& omnes.* Quare si vestes sacras irreuerenter scindas, combustas,seu ad vsus profanos applices, aut alio modo irreligiosè tractes, sacrilegus eris. Et idem est de destructione irreligiosa templi, illiúsque profanatione: quia templum est quædam res sacra, sicut vasa sacra, & ornamenta, tametsi alias immunitates speciales habeat, quæ vasis sacris, & ornamentis non sunt concessæ, vt benè notauit *Suarez cap.5. fine.* Dixi notanter,quæ sunt per consecrationem,seu benedictionem destinata diuino cultui; quia non caret probabilitate,reliqua,quæ ad ornatum pertinent, & vasa,in quibus ponitur vinum,& aqua,inter res sacras computanda non esse: sic docuit *Anton.Gomez t.3.variar.cap.5.num.11. & consentit Farinac. q.172. num.46. & 58.* Hæc species poterat non numerari à superiore distincta; quia violatio vasis sacri, vel ornamenti sacri, vel templi, quatenus sacrum est, & cum aliis rebus sacris conuenit, non videntur distingui: sic *Valent.2.2.disp.6.q.15.p.1.vers.ad secundam speciem. Suarez t.1.de Religione, tractat.3.libr.3.c.5. in fine.*

9. Quarto loco enumerat D.Thom. bona ecclesiastica;quia hæc aliquo modo sacrata sunt,& in cultum Dei ordinata, quatenus destinantur sustentationi illorum, qui Dei cultui deseruiunt, & quia deseruiunt; eáque de causa alienari nullo modo possunt absque solēnitate à iure præscripta. Qui ergo hæc vsurpauerit,vel alienauerit extra casus permissos,vltra iniustitiæ peccatum, malitiam sacrilegij contrahit, vt latius cum de alienatione horum bonorum tractaui, ibique dixi sub iis bonis non comprehendi bona propria beneficiatorum, quorum ipsi habent dominum.

10. An vero retentio decimarum, & legatorum sit sacrilegium? Communiter affirmare testatur *Valent. 2.2.disp.6.q.15.p.1.vers.item ex sententia*; & delegatis affirmat *Lessius lib.2. c.45.dub.3.n.18. vers.Septimo.* Probant, quia hæc sunt ab Ecclesia in cultum diuinum remotè destinata,quatenus sunt destinata in sustentationem ministrorum.

Dicendum tamen est,si legata non sunt tradita ecclesiæ,tametsi iniustitia sit ea retinere,non videtur sacrilegium,neque alia species peccati,quia non sunt facta bona Ecclesiæ, quorū alienatio specialiter est prohibita,vt latius dixi *suprad.tract.de bonorum Ecclesiastic.alienat.*& tradit *Farinac.q.171.n.45.* De decimis aliter dicendum censeo, non solum committi iniustitiam in illarum retentione,sed etiam irreligiositatem aliquo modo deteriorem sacrilegio. Quod sit iniustitia constat; quia retines quod alienum est: quod vero sit irreligiositas sacrilegio deterior,sic probo;quia solutio decimarum est formalis cultus Dei, quia fit in recognitionem supremi dominij. Ergo earum retentio irreligiosa erit,vtpote huic cultui diuino opposita priuatiuè, sicut est opposita omissio sacrificij, si tibi ab ecclesia mandatum esset offerre.

11. Supradictis videtur addendum tempus sacrum, quod specialiter diuino cultui destinatur, quales sunt dies dominici,& festiui; sicut enim in templo, & in vasis sacris Deus honoratur,& colitur, sic in die dominico, & festiuo colitur auditione Missæ, & abstinentia ab operibus seruilibus. Ergo qua ratione templum, & vasa sacra inter sacras res enumerantur, quorum profanatio sacrilegium est, & tempus etiam enumerari debet. Ceterùm existimo tempus non esse inter res sacras numerandum; quia tempus non sacratur, tametsi in illo sacra fiant. Neque

enim

enim auditio sacri, aut seruilium operum abstinentia mandatur in venerationem temporis, sicuti mandatur in venerationem templi abstinentia in illo à forensi iudicio, & mercatura: sed directè mandatur auditio Missæ, & abstinẽtia ab operibus seruilibus in cultum Dei. Tempus autem ex tali mandato nullam specialem sanctitatem acquirit, sicuti non acquirit tempus, in quo alicui mandatur eleemosynam facere, vel aliud pium opus exercere. Ex quo fit omissionem Missæ in die festo, & laborem seruilem non esse propriè sacrilegium; quia non est violatio alicuius rei sacræ, sed est peccatum cuiusdam irreligiositatis contra Deum: sic *Suarez lib. 3. cap. 4. à num. 3.* fauet *Lessius lib. 2. c. 45. dub. 3. n. 18. tit. 2.* Fit secundò peccata mortalia in die festo commissa non habere speciem sacrilegij; quia non sunt intuitu religionis specialiter prohibita, vt latius *tract. de obseruat. festorum diximus.*

§. III.

Quale peccatum Sacrilegium sit.

1. *Sacrilegium ex genere suo est mortale. Aliquando fieri potest veniale.*
2. *Est peccatum omissionis, & commissionis, & qualiter contingat.*
3. *Item contingit hoc peccatum per excessum, & per defectum.*
4. *Aliquando hoc peccatum cum aliis coniungitur. Aliquando per se committitur.*
5. *Explicare debes in confessione quæ sacrilegia commiseris.*

1. Constans est omnium sententia peccatum sacrilegij ex genere suo esse mortale. Tum quia excellenti virtuti opponitur, qualis est religio, tum quia grauem materiam habet, vt constare potest cuilibet discurrenti per supradictas species sacrilegij. Solum est difficultas; an & quando sit veniale? Et quidem si sacrilegium committatur ex formali contemptu rei sacræ, numquam veniale esse poterit, quantumcunque læsio rei sacræ videatur leuissima: quia contemnere sacrum graue quid est hæreticorum proprium. At si non ex formali contemptu, sed materiali res sacra offendatur, peccatum veniale esse poterit. Primo ex parte materiæ, vt si leuiter clericum percutias, leuem rem è loco sacro fureris, leuiter rem voto promissam violes. Vsurpare autem iurisdictionem, tum in imponendo clerico tributum, tum in illo iudicando, aut ad iudicium trahendo, nunquam esse potest leuis materia, tametsi minimum tributum sit, & minimum tempus, in quo à iudice sæculari detineatis; quia vt benè dicit *Suarez t. 1. de Religione, libr. 3. cap. 7. numer. 2.* non tam attenditur ibi quantitas tributi, aut temporis, pro quo iurisdictio vsurpatur, quam vsurpatio ipsa iurisdictionis, quæ per se res grauis est. Secundò fieri potest sacrilegium veniale ex defectu considerationis, & aduertentiæ: quod in omnibus peccatis cõmune est: sic *Suarez suprà, Valentia 2. 2. disputat. 6. quæst. 15. punct. 2. Lessius lib. 2. de instit. cap. 45. dub. 4. num. 20. Bonacina disputat. 3. de primo decalog. præcept. q. 6. p. vnic. n. 19.*

2. Hoc peccatum esse potest omissionis, & commissionis, tametsi frequentius commissionis sit. *Valent. 2. 2. disputat. 6. quæst. 15. p. 2. Suarez tom. 1. de Religione, tractat. 3. lib. 3. cap. 7. numer. 4.* Percussio enim clerici, extractio delinquentis ex loco sacro, vasorum sacrorum profanatio, templi destructio, & similia, peccata sunt commissionis, vt de se constat. At si reuerentiam debitam ex præcepto alicui rei sacræ, vt imagini, aut eucharistiæ omittas, peccatum omissionis facis, qualiter faciunt qui eucharistiæ non se inclinant, cum adoranda proponitur, & sacerdotes, qui in sacrario repositam sine clauibus habent, *iuxta text. in cap. sanè de celebratione Missarum.* An autem sit propriè sacrilegium, vel aliud peccatum distinctum non recipere sacramenta tempore debito non satis constat. Videtur enim sacrilegium non esse, sicut non est sacrilegium omissio Missæ die festo, sed quoddam peccatum irreligiositatis circa Deum à sacrilegio distinctum. Adde sacrilegium debere committi circa rem sacram: at vbi datur omissio sacramenti, nulla est res sacra. Ergo nullum est sacrilegium, quod in læsione rei sacræ consistit. Nihilominus probabilius mihi videtur, sacrilegium esse; quia negari non potest ibi omitti aliquam reuerentiam debitam rebus sacris, scilicet sacramentis. Ergo talis omissio sacrilegium est: violas enim per omissionem rem sacram, quam sacramentorum receptione veneraris. Secus dicendum est in exemplo de omissione Missæ præceptæ: hæc enim sacrilegium propriè non est, sed irreligiositas alterius rationis; quia in Missa non rem sacram, sed Deum ipsum directè veneraris, ipsa enim est Dei veneratio, & supremus cultus.

3. Rursus hoc peccatum esse potest & per excessum, & per defectum; per excessum, si rem, quæ sacra non est, cultu sacro venereris, vt si vestibus non sacratis pro sacratis vtaris, illisque venerationem sacratis vestibus debitam tribuas: si reliquias, vel imaginem alicuius hominis non approbati à Sede Apostolica pro sancto, publicè vt talem veneteris, vel priuatim sine sufficiente fundamento: committis enim excessum in tali cultu: peccas ergo sacrilegij peccato per excessum; per defectum clara sunt exempla: nam percussio clerici, profanatio vasorum sacrorum, indigna sacramentorum susceptio, & similia sunt peccata per defectum, quia deficis à cultu, quem talibus rebus sacris exhibere debebas.

4. Deinde hoc vitium sacrilegij aliquando cum aliis peccatis est coniunctum, aliquando per se solum committitur, quod in ordine ad confessionem est notandum. Nam sæpe cum iniustitia, vt in percussione clerici, sæpe cum intemperantia, vt in astricto voto castitatis fit. Sæpè tamen solum sacrilegium patratur, vt si verberes clericum ipso consentiente, vel per laicum absque necessitate: si copulam maritalem habeas in ecclesia absque necessitate: si vasa sacra profanes, sacramenta indignè suscipias, in iis omnibus casibus sola malitia sacrilegij reperitur.

5. Denique in confessione non solum explicandũ est, quoties commiseris sacrilegium, sed quæ sacrilegia fuerint; quia non solum in genere, sed in specie teneris peccata commissa declarare: constat autem plura sacrilegia specie differre: quæ enim primo loco constituimus differunt à secundo, & tertio, iuxta diuisionem suprafactam, quæ est generis in species non infimas, quare quodlibet ex illis generibus suas species habet. Aliud enim est sacrilegium commissum vulnerando clericum, aliud illud ad tribunal sæculare ducendo, aliud tributum ei imponendo. Item aliud est sacrilegium, quo sacramenta violantur, & quo vestes, vasa sacra, & quo locus sacer per extractionem delinquentis, vel mercaturam, & quo bona Ecclesiæ indebitè alienantur, vel vsurpantur: teneris ergo hæc omnia declarare: & notauit *Bonac. disput. 3. de primo decalog. precept. q. 6. p. vnico in fine.*

§. IV.

Quæ pœnæ sacrilegis sint impositæ, vel imponendæ.

1. *Explicatur quibus in casibus excommunicatio sit ipso iure imposita ob sacrilegium.*
2. *Sacrilegium est mixti fori, & pœna imponenda arbitraria est spectata qualitate delicti.*

1. SI loquamur de pœnis ipso facto impositis, nullæ habentur in iure extra casus statim referendos. Prima est, sacrilegium commissum per spoliationem rerum sacrarum cum effractione templi: iuxta *cap. conquesti, 22. de Sentent. excommunicat.* ob quod sacrilegium excommunicatio incurritur, de cuius intelligentia satis dixi, cum de immunit. Ecclesiarum sermonem feci. Solum aduerto, si res sacras comburas, tametsi tecum non asportes excommunicationem contrahere posità templi effractione; quia respectu damnificationis ecclesiæ, & illius spoliationis per accidens est, quod tecum res sacras feras, vel quod illas comburas. Item si templum ipsum destruxeris, & bona illius dissipaueris, clarum est in supradicta excommunicatione te comprehendi; quia verè spolias, & effringis: & in iis consentit *Suarez t. 5. de censur. disp. 22. sect. 2. num. 12. Lessius lib. 2. cap. 45. dub. 4. num. 22.* Secunda est, sacrilegium commissum ob violentas manus in clericum, ratione cuius contrahitur excommunicatio reseruata: *cap. si quis suadente 17. quæst. 4.* de cuius intelligentia satis dixi in *tract. de excommunicat. puncto de excommunicat. reseruatis in decreto.* Tertia est de violantibus immunitatem ecclesiasticam præcipuè impositione tributorum, & illorum exactione, qui ipso iure excommunicantur in bulla cœnæ Domini, vt latiùs *ibi: & tract. de immunit. Ecclesiast. dixi.* Extra hos casus nulla est censura, nec pœna sacrilegis ipso iure annexa, & tradunt *Suarez, Lessius, Valentia, Azor, Bonacina, reliquique Doctores allegatis.*

2. Si autem de pœnis imponendis à iudice loquamur, latè eas expendunt *Salced. pract. cap. 87. Decian. libr. 6. pract. crimin. cap. 33. Menochius de arbitr. lib. 2. casu 384. Farinac. de furtis, quæst. 172. à n. 1. & seqq.* Hi ergo Doctores primò statuunt hoc crimen sacrilegij esse mixti fori, & tam iudicem ecclesiasticum, quam sæcularem de laico illud committente cognoscere posse ad præuentionem: sic *Salcedo dicto cap. 87. vers. inter laicos. Petr. Gregor. Syntag. iuris, lib. 33. cap. 15. num 3. Farinac. num. 30. & q. 8. num. 132. & 156.* Pœna autem imponenda arbitraria est pro qualitate delicti, quod arbitrium extendi potest vsque ad pœnam mortis, si sacrilegium graue sit, quale esset furtum alicuius custodiæ, in quo sanctissimum sacramentum esset repositum, tametsi ipsa minimi valoris fuerit; quia tunc non attenditur tam qualitas furti, quam sacrilegij: sic *Clar. in pract. §. sacrilegium, num. 4. Petr. Gregor. suprà num. 2. Decian. cap. 33. numer. 14. & 21. Menoch. toto casu 389. Farinac. q. 172. à num. 12. Anton. Gom. t. 3. variar. cap. 5. num. 11.* & probat manifestè *lex Sacrilegij pœnam, ff. Ad leg. Iul. peculatus*, ibi: sacrilegij pœnam debebit proconsul pro qualitate personæ, próque rei conditione, & temporis, & ætatis, & sexus vel seuerius, vel clementius statuere. Ecce qua ratione augenda, vel minuenda pœna est arbitrio iudicis. Quod autem neque ad mortem extendi possit, constat ex verbis, quæ immediatè subiungit. Et scio (inquit) multos etiam ad bestias damnasse sacrilegos, nonnullos etiam viuos exussisse, alios vero in furca suspendisse.

DISPVTATIO III.

De Simonia crimine Religioni opposito.

PLACVIT de hoc crimine, etsi sacrilegium sit specialem disputationem instituere; quia de illo specialiter iura tractant, vt constat ex *titulo de Simonia in decretal. & in decreto causa 1. per quæstiones sequentes, & in leg. nostri regni, titul. 17. part. 1. Item Theologi cum D. Tho. 2. 2. q. 100. & cum Magist. 4. distinct. 25. Summistæ verbo* simonia: *& alij in discursu referendi.*

Simonia vitium est religioni oppositum, in quo indignè res spirituales pertractantur, ex quibus aliæ sunt per se spirituales, vt sacramenta, dona supernaturalia, &c. aliæ spiritualibus annexæ, vt beneficia ecclesiastica. De his omnibus, qua ratione simonia committatur hac præsenti Disputatione declarare intendimus.

PVNCTVM I.

Quid Simonia sit? Et qua ratione Religioni opponatur, & an semper sit peccatum mortale?

1. *A quo nomen Simonia dicatur.*
2. *Simoniæ definitio expenditur.*
3. *Religioni aduersatur.*
4. *Qua ratione à sacrilegio distinguatur.*
5. *Aliquibus placet simoniam esse contra iustitiam.*
6. *In qua simonia iniustitia committatur resoluitur.*
7. *Simonia ita est execranda, vt in ea leuitas materia concedenda non sit.*

1. SImonia nomen obtinuit à Simone, qui vt refertur *Actor. 8.* voluit pecunia emere potestatem illam admirabilem dandi Spiritum sanctum, prout videbat in Apostolis relucere: & quia hic fuit primus qui in lege gratiæ hoc peccato contaminatus fuit; ea de causa qui in illud delinquunt, Simoniaci appellantur: Quod si aliquis obiiciat in lege veteri aliquos fuisse hoc vitio contaminatos, vt Balaam, qui pretio fuit conductus, vt malediceret populum Israel, *Numer. 22.* & Giezi famulum Elisei, qui vt dicitur *4. Reg. 5.* vendidit Naaman sanitatem diuinitus datam, facilè respondetur non vocari contaminatos hoc scelere Giezitas, nec alio nomine, quia nec Giezi neque alius ita grauiter, ac Simon Magus peccarunt; siquidem ipsi solum gratias gratis datas vendiderunt, quales sunt sanitas diuinitus data, quam vendidit Giezi, & occisio miraculosa hostium per maledictionem, quod vendidit Balaam. At vero Simon Magus voluit emere potissimum quoddam donum, scilicet potestatem conferendi Spiritum sanctum, hoc est gratiam sanctificantem, per quem Spiritus sanctus in nobis inhabitat: quod donum voluit emere, vt iterum venderet, vt dicitur *in cap. Saluator 1. q. 3.* & docet *August. tract. 10. in Ioan. & D. Tho. 2. 2. q. 100. art. 1.*

art. 1. *ad* 4. ideoque merito simoniaci vocantur. Alias rationes adducunt *Arag.* 2.2.*q.*100.*art.*1.*in princ.* *Valen.t.*3.*disp.*6.*q.*16.*p.*1.*circa finem* *Suar.lib.*4.*de Simonia cap.*1.*à n.*3.

2. Essentia simoniæ, & cuiusvis rei per eius definitionem cognoscitur. Definitur ergo Simonia, vt sit studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum: sic tradit *glossa can. qui studet.* 1. *quæst.* 1. *& in principio causæ.* esto reputet quasi superfluam illam particulam spirituali annexum: illam tamen omnes doctores admittunt. Dicitur studiosa voluntas, id est deliberata, vt explicat *Lessius lib.*2.*de iustit.cap.*35.*dub.*1.*n.*3. dicitur emendi, vel vendendi; quia quolibet ex iis modis committitur Simonia: emere namque voluit Simon, vendere Giezi: His autem verbis emptionis, & venditionis comprehenditur à doctoribus: vt constat ex *D.Thom. q.* 100. *art.* 1. *ad* 5. omnis contractus non gratuitus, siue sit permutatio, siue locatio, siue conductio. Quapropter quotiescunque datur spirituale, vt temporale donetur, aut econtra; dicitur latè emptio; vel venditio rei spiritualis: facitque *lex sicut.* §. *venditionis ff. quibus modis pignus &c.* Requiritur tamen quod aliquod pretium temporale interueniat: aliàs neque erit emptio, nec venditio, at consequenter nec propria Simonia: cum ibi donum Dei non intendatur pecunia possideri, vt dictum fuit Simoni Mago. Puniri tamen potest (vt dicemus) pœnis simoniæ impositis ob eius similitudinem. Tertia particula est aliquid spirituale, vel spirituali annexum. Vocatur spirituale, non quod incorporeum est, sed quod est aliquo modo supernaturale, & donum spiritus sancti, vt sunt sacramenta, consecrationes &c. Spirituali annexum vocatur, quod cum spirituali connexionem habet, quodque tripliciter contingit, vt notant *Lessius, & Suar. supra* antecedenter comitanter, & consequenter. *Antecedenter*, vt iuspatronatus, electio, præsentatio, collatio, quæ pertinent, & ordinantur per se ad beneficia ecclesiastica. Item secundùm quosdam, vestes, vasa sacra, altaria, templa, &c. quia ordinantur ad sacrificium missæ. *Comitanter*; vt labor susceptus in administratione sacramentorum, & aliorum quorumuis officiorum ecclesiasticorum. *Consequenter*, vt beneficia ecclesiastica, quatenus sunt iura, & potestates recipiendi redditus ecclesiasticos propter officium siue ministerium spirituale.

3. Ex dictis infertur, simoniam religioni aduersari: si quidem irreligiosè tractat res diuinas, & supernaturales, quatenus illas venales facit, & pretio temporali coæquat; cum sint supra omne pretium: ita sentiunt *Hostiens. & Abbas in cap. Nemo de Simonia: & omnes doctores*. Et licet in iure canonico hoc vitium sæpè sit appellatum hæresis simoniaca, *cap. presbyter.* 1.*q.*1.*cum seq. & cap. quoties de Simonia*; non tamen est propria hæresis, vt notãt doctores cum *glossa in cap. firmissimè de Hæreticis*: & aduertit *Suar. lib.*4.*de Simonia c.*1.*n.* 6. *& Valen.disp.*6.*q.*16.*p.*4.*vers. secundo dico pag.*1668. Quia stat optimè velle aliquem vendere, aut emere rem spiritualem ex prauo affectu voluntatis, quin internè iudicet rem spiritualem esse pretio æstimabilẽ: est tamen impropriè hæresis, seu vt ait *D.Tho. q.* 100. *art.* 1. *ad* 1. est hæresis quoad externam professionem; quia qui donum Spiritus sancti vendit, externa venditione profitetur se esse doni Spiritus sancti dominum, aut rem illam esse venalem, pretioque æstimabilem.

4. Sed est difficultas posito Simoniam esse contra religionem, qua ratione a sacrilegio distinguatur; siquidem sacrilegium est indebita rei diuinæ tractatio?

Respondeo cum *Valen. supra q.*16.*p.*4. *circa finem.* dupliciter à sacrilegio differre. Primò; quia sacrilegium est violatio rei sacræ secundùm vsum, ad quem fuit destinata, vt si conculcares, & profanares res diuinas, cum sint venerationi, & orationi destinatæ. Simonia vero est violatio rei sacræ non tam quoad eius vsum, quam quoad eius dignitatem: siquidem eius dignitas minoris fit, quam par est venditione & emptione. Secundò differunt, vt etiam docet *Caietan. q.* 99. *de sacrileg. dub.* 1. quatenus Simonia infert iniuriam rei sacræ per modum voluntariæ commutationis iniustæ, id est cum relatione ad alterum ementem, vel vendentem, qui similiter infert iniuriam rei sacræ. Sacrilegium verò non est per se cum relatione ad alterum, qui similiter violet eandem rem sacram.

5. Item aliquibus placet Simoniam etiam esse contra iustitiam; concedit *Sotus lib.*9.*de iustit.q.*5.*art.*1. *Valen.t.*3.*disp.*6.*q.*16.*p.*4. *vers. tertio pag.* 1668. Ratio est; quia dispensator, cui à domino mandatum esset bona aliqua gratis erogare, iniustitiam committeret illa vendendo. Cum igitur homines rerum spiritualium Domini non sint, sed tantum dispensatores, vt dicit *Paul.* 1. *Corinth.* 4. sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei: & ex alia parte illis mandatum sit hæc omnia gratis conferre, vt constat *ex Matth.*10. *cap.* gratis accepistis, gratis date: efficitur sanè pro illorum datione iniustè pretium expostulari, & recipi. Video tamen *Nauarr. lib.*2.*de restit.cap.*2.*n.*385.*& Suar. lib.*4.*cap.* 4. affirmare venditorem Simoniacum non peccare contra iustitiam: quia neque respectu Dei, cum ibi nulla re eum priuet, neque etiam respectu ementis spirituale donum: eum longè plus illi detur, & maioris valoris, quam pretium à se exhibitum. Adde sæpè vendentem spirituale priuare se aliqua vtilitate spirituali, vel temporali, vt si vendat beneficium, si vendat grana benedicta, missam, sacrificium &c. quod pro se poterat applicare: non igitur committit iniustitiam pretium aliquod expostulans pro huiusmodi rebus.

6. Ego vero censeo non in qualibet venditione rei spiritualis reperiri iniustitiam, sed in illa solum ex cuius datione nullum incommodum patitur, nullumve emolumentum amittit venditor. Probo argumento vltimo facto pro sententia Suar. qui enim habens beneficium, & illo vti potens venderet, sine dubio se priuat vtilitate temporali. Ergo pro illo damno pretium absque iniustitia exigere potest. Neque obstat neminem esse dominum beneficiorum, sed ministrum, & dispensatorem Christi mandantis gratis hæc dona exhibere: quia non est minister, & dispensator, cui necessario onus incumbat dispensandi illa bona: habet enim potestatem illis vtendi. Quando ergo dispensator adstrictus non est bona domini impertiri, sed saltem vsum illorum habere potest; potest etiam pro priuatione illius vsus quam suscipit, & concessione, quam alteri tribuit aliquid absque iniustitia exigere. Vnde quando nullum damnum patitur ex bonorum spiritualium concessione, pretium exigere iniustitia erit; siquidem gratis tenetur exhibere: cui modo dicendi ex parte consentit *Lessius lib.* 2.*cap.*35.*dub.*28.*à n.*158.

7. Rursus Simonia vitium est ita execrabile, & omnino detestandum, vt dicitur in *cap. reperiuntur, cap. eos qui* 1.*q.*1. vt nullo modo leuitas materiæ in eo admittenda sit: ita communiter doctores, *Nauarr. in extrauag. de datis pro iustitia, vel gratia, notab.* 10. *num.* 20. *vers per quæ omnia, & lib.* 5. *consil. in noua edit. tit. de Simonia cons.* 52. *num.* 3. *Hugolin. in tractat. de Simonia, tab.* 1. *cap.* 17. *in princ. num.* 3. *Suar. t.*1. *de relig. lib.*4. *cap.*3. *num.* 5. *Sanch. lib.*1. *decal. cap.* 4. *num.* 1. Ratio est; quia neque ex parte rei spiritualis, neque ex parte pretij potest dari leuitas materiæ.

materiæ. Non ex parte rei spiritualis; quia quantumcunque res spiritualis in suo genere parua sit, vt cereus, agnus, aqua benedicta, prima tonsura, grauis est iniuria eam venalem facere, pretioque temporali æstimare, & quasi coæquare: indicatur enim hac ratione esse eiusdem valoris, & dignitatis.

Neque obstat in aliquibus peccatis contra religionem dari leuitatem materiæ, vt in fractione voti, & iuramenti; quia non per se, & directè aliqua res diuina violatur: sicut in venditione rerum spiritualium, in conculcatione rei sacræ quantumcunque minimæ, in blasphemia, in infidelitate, in periurio assertorio: quæ omnia nisi per ignorantiam, & inconsiderationem leuia peccata esse non possunt. Quod verò quantitas pretij, quo res spiritualis venditur, aut emitur, non possit simoniam facere leuem, constat; nam quo minor est quantitas pretij data pro re spirituali, eo magis videtur vilipendi, & contemni ipsa res spiritualis, vtpote quæ paruo pretio æstimatur. Et hac ratione in *cap. ex tua, de Simonia* condemnatur clericus, qui sex tantum solidos pro sua præsentatione ad ordines dedit, in perpetua ordinis depositione, & monasterij reclusione: quæ pœna cum sit ita grauis non imponeretur, nisi ob peccatum mortale, & tamen quantitas data parua erat, vt expositores ibi notant, facit etiam *can. placuit, & can. iudices* 1. *quæst.* 1. Neque in contrarium est *cap. etsi quæstiones de Simonia*: vbi ratione modici pretij dati excusatur quis à Simonia. Quia non excusatur ratione modici pretij, si esset ex pacto: sed quia præsumitur datum fuisse liberaliter: tum quia modicum: tum & præcipuè quia fuit datum in necessitate, & inter fratres.

PVNCTVM II.

Quotuplex sit Simonia.

1. *Simonia alia est iuris diuini & naturalis, alia positiui, & explicatur Simonia iuris diuini, & naturalis.*
2. *Explicatur simonia iuris positiui.*
3. *Deinde Simonia alia est mentalis, alia conuentionalis, aliàs realis, & expenduntur.*

1. PRimo diuiditur simonia in eam, quæ est iuris diuini, & naturalis, & in eam, quæ est iuris positiui: quam diuisionem ferè omnes admittunt cum *glossa in cap. pridem, de Pactis vers. illicita pactionis & cap. ex parte* 1. *de officio iudicis deleg. vers. dimittere cap. saluator.* 1. *quæst.* 3. *vers. & iudicem, & constat ex aliis, quæ latè tradit Suar. lib.* 4. *cap.* 2. *&* 7. *Lessius lib.* 2. *cap.* 35. *dub.* 2. *& seq.* Vocatur autem simonia iuris diuini, & naturalis, quando aliqua res de se spiritualis venditur, aut emitur, vt si venderes sacramenta, aut calicem consecratum pluris ob consecrationem; aut imagines, & alia benedicta pluris ob benedictionem: & in hac Simonia non potest Pontifex dispensare.

2. Simonia autem iuris positiui est, quæ à sola lege ecclesiastica ortum habet: solet enim lex ecclesiastica commutationem rerum spiritualium, hoc est beneficiorum prohibere; *cap. quæsitum, cap. cum olim de rerum permutat cap. cum pridem cap. clerici de Pactis, & cap. constitutus cum aliis de transactionibus* ne permutantes labem simoniæ incurrant: Item in *cap. si quis episcopus* 1. *quæst.* 1. *& cap. saluator.* 1. *quæst.* 3. affirmatur esse Simoniam vendere officium œconomi, vicedomini, aduocati, sacristæ, castaldi: quæ tamen venditio, vt benè dicit *Lessius lib.* 2. *cap.* 35. *dub.* 4. *num.* 26. non est contra ius diuinum; quia sunt officia temporalia ordinata solum ad temporalium administrationem: neque est in illis vlla sanctitas per consecrationem, aut benedictionem. Nam œconomus est, qui res Ecclesiæ, & canonicorum gubernat: vicedominus est œconomus rerum episcopi, aduocatus, qui causis Ecclesiæ tractandis præest: castaldus est, qui aliàs dicitur maiordomus, vt explicat *glossa.* Difficultas vero est; an hæc Simonia iuris positiui sit propria simonia? Affirmat *Suar. & Lessius locis citatis.* Negat *Duran. in* 4. *dist.* 25. *quæst.* 5. *Sotus lib.* 9. *de iustit. quæst.* 5. *artic.* 2. *ante responsionem ad argumenta, Victor. in relect. de Simonia, num.* 15. *& seq. Man. Rodr. t.* 2 *sum. cap.* 56. *num.* 2. *&* 3. Ego vero existimo cum *Valen. t.* 3. *disput.* 6. *quæst.* 16. *p.* 5. *à vers. secundo pag.* 1667. *& seq.* fortè esse controuersiam de solo nomine: in primis enim negari non potest Ecclesiam suis præceptis constituere posse materiam in rectitudine illius virtutis, quacum habet aliquam connexionem, & similitudinem: hac enim ratione percussionem clerici constituit in materia sacrilegij ob reuerentiam ordinis, quo clericus est insignitus, & eodem modo pollutionem effusionemque sanguinis in Ecclesia ob loci reuerentiam prohibita, fecit vt essent sacrilegia; ita similiter prohibens permutationem beneficiorum, venditionem officij administratoris rerum ecclesiasticarum ob maiorem reuerentiam rerum spiritualium & vt omnis simoniæ species vitetur: constituit sanè hæc omnia in materia religionis, atque adeo efficit transgressionem illorum esse contra religionem. Quod vero talis transgressio constituatur in propria specie Simoniæ, eiusdemque sit rationis cum Simonia iuris diuini. Hoc ego dico esse quæstionem de nomine. Certum enim est cum illa conuenientiam aliquam habere, tum in materia videlicet in commutatione non gratuita: tum etiam in eo: quod aduersatur eidem virtuti, scilicet religioni: tum etiam in pœnis.

3. Secundò diuiditur Simonia in mentalem, conuentionalem, & realem: quæ diuisio communiter recepta, est à Iurisperitis, & Theologis. Mentalis est, quando nullo pacto præcedente, sed affectu animi spirituale donatur, vt temporale acquiratur, vel econtra v. g. si conferens alicui beneficium, intendas obligare illum ad reddendum temporale, vel econtra si conferas temporale, & intendas propter ipsum obligare alium ad reddendum spirituale. Vocatur autem hæc Simonia mentalis; non quia in actum exteriorem dandi, & recipiendi non exeat: sed quia iniquus animus non declaratur: vt benè aduertit *Valen.* 2. 2. *disp.* 6. *quæst.* 16. *p.* 5. *in princ.* & de hac Simonia loquitur *cap. Tua nos* §. *licet & cap. vlt. de Simonia*: vbi cum datur beneficium, vel resignatur ea intentione, & affectu deciditur simoniam esse, & apud iudicem diuinum, qui est scrutator cordium debere puniri.

Conuentionalis Simonia est, quæ mentali superaddit externam conuentionem, seu pactum; ex neutra tamen parte completum, vel saltem non completum ex vtraque parte. *Nauarr. cap.* 23. *numero* 103. *Valen. disputat.* 6. *quæst.* 16. *p.* 5. *vers. & notandum pag.* 1669. Ratio est; quia realis, & completa, perfectaque venditio non dicitur, quousque contractus ex vtraque parte compleatur. Aduerte tamen, si solum pollicitationem feceris de pretio, si tibi daretur beneficium: neque alius pollicitationem acceptauerit,

prauerit, conuentionalem simoniam non committis: quia non est conuentio, quousque promissio acceptata sit: sic *Farinac. lib. 1. decis. 34. num. 4. 5. & 6.* vbi alios refert. Realis Simonia dicitur, quando ex vtraque parte completur contractus, ita vt ex vna parte donetur spirituale, & ex alia pretium, vel pars pretij. Vnde Simonia realis supponit conuentionalem, & conuentionalis supponit mentalem saltem ex natura rei; & seclusa lege positiua.

PVNCTVM III.

Quæ habeant rationem pretij ad constituendam Simoniam.

1. *Explicatur in genere, quæ res habeat rationem pretij.*
2. *Remißio debiti, aut promißio remittendi rationem pretij habet.*
3. *Item mutuatio pecuniæ.*
4. *Deinde pensio soluenda.*
5. *Rursus beneficij resignatio, collatiō, aut permutatio. Sed hoc intelligendum est de beneficio non ipso iure vacante.*
6. *Quid dicendum, si in beneficij collatione peteretur iuramentum de non resignando tale beneficium cum pensione?*
7. *Quid si peteretur, vt prius resignaret [illegible]bitum.*
8. *Obsequium beneficiarij verè potest rationem pretij habere.*
9. *Preces, intercessiones, fauores, & laudes sub pretio comprehendi possunt.*

1. VT clarius essentia simoniæ intelligatur, examinandum est pretium ad ipsam requisitum: consistit enim Simonia in emptione, & venditione, quæ absque aliqua re habente rationem pretij effici non possunt.

Quæ vero res habeat rationem pretij? Respondet optimè Gregor. & doctores omnes in *cap. sunt nonnulli, & cap. ordinationes, cap. de ordinationibus 1. quæst. 1. cap. saluator. 1. quæst. 3.* distinguuntque triplex donum, scilicet munus à manu, munus ab obsequio, munus à lingua. Munus à manu est pecunia, sub qua comprehenditur quidquid possidetur in terra vt dixit *August. in cap. totum 6. 1. quæst. 1.* Munus ab obsequio est obsequium præstitum Ecclesiæ, collatori, electori, patrono, vel amicis eorum. Munus à lingua intelliguntur fauores, intercessiones, laudes, preces, &c. Omnia autem hæc possunt esse pretium in spiritualibus, & sufficiunt ad simoniam constituendam, vt constat ex *cap. etsi quæstiones, cap. tua nos, cap. in tantum de Simonia.*

Neque obstat §. *item pretium, instit. de empt. & vendit.* vbi declaratur non esse propriè emptionem, & venditionem, quando vna res pro alia commutatur non interueniente pecunia: quia non est maior ratio, quare vna potius, quam alia habeat rationem pretij. Non inquam obstat, quia ibi loquitur *I. C.* inter commutationem rerum eiusdem ordinis. Secus vero est dicendum; quando temporale datur in commutationem rei spiritualis: tunc enim temporale propter affinitatem cum pecunia habet rationem pretij, potius quam spirituale. Adde ad Simoniam sufficere contractum esse onerosum, esto propria emptio, & venditio non intercedat, vt ex dictis, & ex dicendis constabit.

2. Sed vt clarius doctrina elucescat, placet declarare aliqua, in quibus dubium esse poterat; an sufficerent ad pretium constituendum, ac proinde ad Simoniam?

Primò igitur comprehenditur sub munere à manu remissio debiti, aut promissio remittendi debitum: tenet multis allegatis *Flamin. Paris. lib. 14. de resignat benefic. quæst. 7. num. 31. & num. 71. & constat. ex cap. talia, 8. quæst. 3. & ibi glossa: & expressè supponitur in cap. veniens 10. de testibus & ibi glossa. Panorm. & alij.* Qua ratione in *cap. penult. de Simonia,* tam ordinans, quam ordinatus suspenditur; eo quod petierit ordinans ab ordinando promissionem nihil ab eo postulandi in debitam sui sustentationem; eo quod sine titulo illum ordinauerit: & de ordinato habetur expressè *cap. per tuas 3. de Simonia.* Ratio est; quia episcopus ordinans, vel præsentans aliquem ordinandum sine titulo, tenetur ad alendum illum: vt deciditur *cap. cum secundum de Prebendis.* Ergo si petit hanc obligationem sibi remitti, petit aliquid pretio æstimabile, ac proinde sufficiens ad simoniam.

Ex hac doctrina infert *Nauarr. in sum. cap. 27. num. 158. §. declaratio prima, & Suar. lib. 4. de Simonia cap. 38. num. 5.* constituentem ex bonis propriis alicui ordinando titulum, seu patrimonium, si ab illo recipiat promissionem de nihil postulando, committere simoniam vltra peccatum indebitæ ordinationis, cuius est particeps: quia media remissione debiti constituit tibi titulum ad ordines, sicut patronus præsentans ad beneficium, si promissionem peteret non petendi redditus, absque dubio esse simoniacus. Verum contra sentiendum est cum *Cardin. Tolet. lib. 1. sum. cap. 48. num. 10.* cuius fundamentum est non quia remissio debiti non sit munus à manu sufficiens ad constituendam Simoniam: sed quia datio patrimonij non est quid spirituale, nec propriè ad ordines præsentatio. Vnde *numero 12. in fine* dicit ita fuisse determinatum in sacra pœnitentiaria, scilicet non incurrere simoniam, qui ordinatur accepto patrimonio, & facto pacto de illo alienando, vel rescindendo, &c.

3. Secundò sub munere à manu comprehenditur mutuatio pecuniæ. Quapropter qui beneficium, vel aliam rem spiritualem tribueret sub conditione pecuniæ mutuandæ, absque dubio simoniam committeret tam dans, quam recipiens. Et idem est, si petatur dilatio debiti ex iustitia soluendi hîc, & nunc; vel è contra, si peteretur debiti solutio, antequam debeatur: quia hæc mutuationi æquiualent, imo nihil aliud esse videntur. Ratio omnium est: quia esto mutuum non sit specialiter pretio æstimabile: negari tamen non potest esse quoddam temporale commodum sufficiens ad mouendos animos: vt notat *Bald. in leg. quisquis. Cod. si certum petatur.* vbi exilio punitur, qui mutuat iudici, quia censetur quasi emptor legum propter efficaciam quam habet ad animos corrumpendos. Idemque tradit in *leg. 1. ff. de Calumniatorib.* Ergo petere hoc commodum temporale in commutationem rei spiritualis sufficiens omnino est ad simoniam: cum in datione rei spiritualis omnis pactio, omnisque conditio, quæ de iure non inest, abesse debet, vt constat ex *cap. vlt. de Pactis, & aliis,* & ita pro certo supponit *Nauarr. cap. 23. numero 101. in fine: & consil. 14. numero 6. de Simonia & consil. 23. numero 2. Vgolin. tab. 1. capite nono, §. 5. numero secundo, Lessius lib. 2. cap. 20. dub. 9. Suar. lib. 4. de Simon. cap. 38. num. 7. Mol. tract. 2. de instit. disputat. 310. §. quoad vltimum pag. 372.* Flamin.

Flamin. de resignat. benefic. tom. 2. lib. 14. quæst. 7. à numero secundo, & tractat. de confidentia, quæst. 36. Nicolaus Garcia 11. p. de benefic. cap. 3. num. 171. & seq. Azor. 2. p. instit. moral. lib. 7. quæst. 2. Arag. 2. quæst. 78. artic. 2. pag. 683. Man. Rodrig. t. 2. sum. vers. Simonia cap. 59. numero 3. in secunda conclus. Neque obstat vsuram non esse, si pecuniam mutuans petat, vt sibi triticum mutuatarius remutuet iuxta *cap. 1. de Vsuris*: & docet *Suar. tom. 1. de relig. lib. 4. de Simonia cap. 37. numero 16. fine, cum Diuo Thom. quæst. 78. art. 2. ad 4. & cap. 38. numero sexto, Lessius libro secundo, cap. 20. dub. 8. in princ.* Quia in huiusmodi casu ideo non est vsura; quia non petis commodum aliquod diuersum ab eo quod ipse præstas. At in largitione rerum spiritualium, cum maxima puritas requiratur, venire non possunt commoda temporalia in permutationem; imo quo minus æstimabilia sunt, ideo videtur grauior irreuerentia spiritualibus irrogari admittendo commutationem, & permutationem vnius cum alio, vt rectè *Suar. supra.* Aduerto tamen hæc omnia intelligenda esse, quando datur mutuum eo pacto, & conditione, vt detur beneficium: secus vero quando liberaliter datur ad beneuolentiam captandam, vel ingratitudinem beneficij accepti, siue hoc fit ante, siue post, siue in ipsa beneficij collatione, vt notarunt *Flamin. & Garcia supra* & infra latius dicemus.

4. Tertiò sub munere à manu comprehenditur pensio soluenda: quia est quædam promissio pecuniæ soluendæ. Quocirca si episcopus (& à fortiori est de quolibet alio electore) conferens alicui beneficium conueniat cum eo, vel cum alio tertio de admittenda pensione sibi, vel alteri aliàs non collaturus, non est dubium ibi intercedere simoniacam prauitatem, vt constat ex *cap. vlt. vt ecclesiast. benefic. sine diminut. conferantur.* Nam licet episcopis liceat ad tempus pro causa iusta, & necessaria beneficiis ecclesiasticis pensionem imponere, vt constat ex *supradicto cap. & ex cap. si propter de Rescript. in 6. & ex Clement. 2. de rebus ecclesi. non alienand.* vbi *glossa* verbo *defensor.* nunquam tamen licet in largitione beneficij expostulare consensum de admittenda pensione, & sub hoc grauamine conferre, quando beneficium ipsum grauatum non erat, vt docet benè *Flamin. lib. 6. de resignat. quæst. 2. numero 3. & Suar. lib. 4. cap. 38. numero* 10. & ratio est: quia præsumitur ibi esse iniquam pactionem, cum consensus eius, cui dandum est beneficium, necessarius non sit ad reseruationem pensionis: quia ipsemet episcopus potest causa iusta, & necessaria intercedente reseruare fructus beneficij vacantis, vel partem eorum. Video tamen nullam pensionem impositam ab episcopo sine confirmatione Pontificis vires obtinere: quia est satis probabile per non vsum hanc facultatem amisisse: tenet absolutè *Valen. 2. 2. disputat. 6. quæst. 16. p. 3. in fine, Ludouic. Lop. instruct. 1. p. cap. 303. post Sotum lib. 9. quæst. 7. artic. 2. Tolet, sum. lib. 5. cap. 62. in fine, Zecchius de benefic. & pensionib. cap. 11. numero 2. in princ. Ledesm. 2. p. sum. tractat. 12. concl. 20. & 21.*

Huc spectant varij casus, quos tractat *Nauarr. in variis consil. de Simon.* vt *conf.* 47. de illo beneficij prætensore, qui cum aliquo curiali conuenit, vt sibi auxilium ferat ad beneficium obtinendum, sub conditione soluendi illi pensionem: & in *conf.* 57. de alio, qui cum aulico paciscitur, vt sibi de vacantibus beneficiis statim notitiam præbeat promittens se consensurum pensioni imponendæ in fauorem eius. Quia promissione pensionis paratur via ad beneficium. Vide alios casus apud *Flamin. de resignat, libro decimo quarto, quæstio. 4. à numero quinto.*

5. Quartò sub munere à manu comprehendi etiam potest beneficium propter temporale annexum: docet cum communi *Syluest. verbo permutatio 2. quæst. 7. & 13. Nauarr. conf. 43. de Simon. Suar. lib. 4. cap. 31. num.* 14. Vnde si in collatione alicuius rei spiritualis petatur permutatio, aut resignatio alicuius beneficij, absque dubio committitur Simonia, saltem ex iure ecclesiastico, quia non solum habet verum, quando petitur permutatio, & resignatio in fauorem tertiæ personæ, iuxta *cap. de Soc. de Simonia. cap. cum pridem. cap. vlt. de Pactis*, sed etiam quando absolutè petitur cessio beneficij absque signatione personæ. Quod vt plenè intelligatur sciendum est aliqua esse beneficia taliter incompatibilia, vt vno obtento, vacet alterum ipso iure, vt si habeas beneficium cum cura animarum, dignitatem, personatum, vel officium, & accipias secundum huius generis, obtenta pacifica possessione secundi vacat primum: ita habetur *cap. de multa, de Prebendis*, & clarius *in extrauag. execrabilis eodem.* Idem est de præbendis vniformibus sub eodem tecto, vt patet *cap. litteras 9. de concess. prabendæ.* vt duo canonicatus, quare si habeas vnum canonicatum, & obtineas alium per pacificam possessionem in eadem Ecclesia vacabit prior. Reliqua verò beneficia etiam residentiam postulantia non vacant ipso iure per obtentionem, & possessionem pacificam secundi, sed veniunt vacanda. Non enim canonicatus vacat ipso iure obtenta parochia, aut dignitate, alia extra episcopalem, neque parochia, aut dignitas obtento canonicatu, alioque beneficio simplici: quia nullo iure id cautum est: ita *Nauarr. libro tertio, conf. 29. de Prebendis, Lessius lib. 2. cap. 34. dub. 27. num.* 144. iis positis:

Dicendum est si alicui conferatur beneficium incompatibile omnino cum eo quod habet, & petatur, vt relinquat prius, Simonia non est: ita *Abbas in cap. significasti de elect. in 6. glossa cap. ad audientiam 1. de Rescript. vers. renunciantes, Vgolin. de Simon. tab. 1. cap. 11. num. 4. Nicol. Garcia t. 2. de benef. p. 8. cap. 2. num.* 22. & 28. Ratio est; quia hæc conditio de iure inest neque ab illo petitur, quod ipse præstare non teneatur. Secus vero si peteretur, vt relinqueret prius ante captam secundi possessionem, vt dicemus. Et idem est, si peteretur, vt relinqueret liberè aliud habitum, vel in fauorem alicuius, quod tamen non vacat ipso iure; quia tunc expostulatur aliquod onus, quod de iure non inest; ac proinde inducit simoniam: ita *Garcia aliis relatis supra num.* 17. 24. & est communis sententia. Hæc tamen omnia intelligenda sunt, quando datur beneficium sub eo onere, & conditione, vt resignet aliud: secus vero si resignatio non peteretur, vt obligatoria. Quocirca *Manuel Rodrig. cap. 64. numero 4. 2. t. sum. cum Nauarr. lib. 5. consil. tit. de Simonia conf.* 23. distinguit in eo, qui patrono habenti ius præsentandi ad aliquam præbendam pinguem, offerret beneficium simplex ea conditione vt ipse præsentetur ad talem præbendam: an scilicet fiat ea conditione principali, & immediata propter assecutionem beneficij; an vero fiat tanquam causa impulsiua, & motiua, hoc est ad mouendam voluntatem, & illum inclinandum ad talem præsentationem: si hoc secundo modo fiat, affirmat simoniam non esse.

6. Hinc deciditur quæstio, quam tractat *Nauarr. conf. 1. Vt ecclesiast. beneficia*: Videlicet, an ordinarius in collatione beneficij exigere possit à collatorio iuramentum de non resignando illud cum pensione, neque in fauorem alicuius, sed liberè? Cui quæstioni respondet

respondet negatiuè *Nauarr. supra, & Flamin. Parisius de consid. quæst. 52. & Vgolin. tab. 1. de Simonia cap. 8. §. 3. num. 2.* & addunt *Nauarr. & Flamin.* tale iuramentum si apponatur nullum esse, sed posse collatorium non obstante eo resignare beneficium cui voluerit, & cum pensione &c. Verum *Nicol. Garcia de benefic. t. 2. 8. p. cap. numero 33. 34. & 39. & seq.* distinguit, aut iuramentum exigitur ante collationem beneficij, aut beneficium confertur cum onere præstandi postmodum dictum iuramentum: Si hoc secundo modo fiat, affirmat committi simoniam; quia iam datur beneficium cum onere, & pacto, quod de iure non inest: contra decisionem *cap. quam pio 1. quæst. 2. cap. Arioldus 8. quæst. 3. cap. fin. de pactis cap. tua nos de Simonia*: Si vero iuramentum ante collationem exigatur, non videtur ibi committi simoniam; quia non petitur aliquid, quod in vtilitatem collatoris, aut alterius directè cedat. Hæc tamen ratio non est efficax: nam siue iuramentum post collationem, siue ante præstetur, eodem modo cedit in vtilitatem collatoris; ac proinde si in vno casu committitur Simonia, etiam in alio. Adde si alicui conferretur beneficium curatum cum onere vt resignaret liberè simplex, omnes admittunt committi simoniam, esto resignatio non cederet in vtilitatem conferentis beneficium, aut alterius directè. Et ratio est; quia petitur conditio aliqua in collatione beneficij, quæ de iure non inest, & quæ de se est onerosa: igitur cum iuramentum de resignando beneficio liberè, & sine pensione, casu quo debeat resignari, de iure non insit beneficio accipiendo absolutè videtur committi Simonia: & ita vt probabilius defendo, esto *Man. Rodrig. t. 2. sum. verbo Simonia cap. 60. numero 4. & Cordub. in sum. quæstio. 30.* contra teneant.

7. Idem à fortiori existimo, in casu quo episcopus intendens nominare, seu conferre parochialem alicui oppositori habenti aliam parochialem, peteret ab eo, vt prius dimitteret parochialem, quam habet. Nam si dimittens ea conditione resignet, vt sibi episcopus secundam parochialem concedat, aut ad illam nominet, absque dubio est Simonia, cum pro collatione, seu nominatione ad beneficium aliquid faciat, ad quod de iure non tenetur. Et idem est, si resignatio fieret saluo iure, hoc est, si non assequeretur secundam, reuerteretur ad primam. Secus verò dicendum est; si liberè, & sine vllo pacto, & conditione tacita, vel expressa fieret resignatio (quod credendum non est) ita tradit *Garcia t. 2. de benefic. p. 8. cap. 2. numero 46. & seq.* & aduertit constitutum in sacris, neque habentem aliunde, vnde sustentari possit, nullo modo posse etiam liberè, & sine vllo pacto resignare primam, quousque obtineat secundam, & maximè si ad titulum primæ ordinatus sit ex *decreto concilij de reformat. sess. 21. cap. 2. & ex constitutione 58. Pij V.* Ex dictis infero generaliter quamlibet obligationem onerosam esse sufficiens munus à manu ad inducendam simoniam. Vnde si aliquis daret rem spiritualem ea conditione vt in matrimonium duceret consobrinam, esset simoniacus: ita *Tolet. cap. 90. numero 3.* Et ratio est; quia spiritualia ab omni pacto debent esse aliena *cap. fin. de Pactis, & aliis.*

8. Munus ab obsequio vt distinguitur à munere à manu nihil aliud est, quam obsequium præstitum per propriam personam: quod autem hoc obsequium sufficiat ad pretium requisitum in Simonia admittunt doctores omnes: Et ratio est manifesta; quia pecunia compensari solet. Ex quo fit, si elector, aut collator alicuius beneficij intendat ipso beneficio soluere debita iustitiæ contracta ratione obsequij esse simoniam. Exemplis declaro. Episcopus habens vicarium, aut visitatorem, cui tenetur singulis annis salarium tribuere, nec tamen tribuit, si postea conferens illi beneficium, intendat ab omni illo debito liberari, erit simoniacus. Idem est, si det beneficium ea conditione, vt beneficiatus grammaticam, geometriam, aut aliam doceat scientiam ipsum episcopum; vel quodvis aliud obsequium præstet beneficio minime annexum, vt dicere aliquas missas, recitare aliquas orationes, promouere negotia, &c. Quæ omnia probantur, ex *cap. cum essent. de Simonia*: vbi promissio cuidam facta de beneficio illi præstando, si negotium quoddam promittentis in Romana curia promoueret, simoniaca censetur: & ita latissimè tradit *Suar. lib. 4. cap. 39. à numero 5. & numero 12. & Man. Rodrig. verbo Simonia cap. 59. num. 9.*

Neque obstat *cap. significatum de Prebendis*, vbi episcopus cum capitulo apposuerunt præbendæ vacanti onus, vt qui ad illam eligeretur, missam de sancta Maria quotidie diceret: nam ibi nullum fuit pactum cum electo celebratum, sed ipsemet episcopus, & capitulum, quibus potestas erat onus illud apponendi, apposuerunt illud, & onere iam posito manifestarunt eligendo, in quo nulla esse potest Simonia.

9. Tandem de munere à lingua dicendum est. Dixi preces, intercessiones, fauores, & laudes sub munere à lingua comprehendi: quia hæc pretio æstimantur, si in commutationem rerum spiritualium expostulentur: & in hoc sensu possunt esse pretia Simoniæ. Explico. Præsentas in beneficium famulum alicuius principis ea conditione, vt te apud principem laudet, vt sic posses ad pinguiorem Ecclesiam deuenire, committis Simoniam: ita expresse *Soto cum Diuo Thom. lib. 9. quæst. 7. artic. 3. §. quod si.* Idem est, si nolles conferre beneficium alicui, nisi ipse, vel alter faciat, vt persona aliqua nobilis, quam desideras obligatam habere, à re petat: est enim talis gratia, & fauor à te expostulatus pretio æstimabilis, & insuper eligendo imponitur onus, quod de iure non inest *sic Suar. lib. 4. de Simon. cap. 40. numero 13.* & hæc doctrina habetur expressè in *cap. sunt nonnulli 1. quæst. 1.* vbi de illis, qui sacros ordines pro humana gloria largiuntur, dicitur, hi nimirum quod gratis acceptum est, gratis non tribuunt; quia de impenso officio sanctitatis munus expetunt fauoris.

Quod si preces, & commutationes non offerantur in commutationem spiritualium, sed ad inflectendum animum ipsius conferentis, qualiter sæpè solent preces offerri, nequaquam tunc habent rationem pretij, & manifestè constat ex *cap. tua nos, de Simonia*, vbi de eo, qui rogauerat humiliter, vt in canonicum admitteretur, subditur fieri posse absque scrupulo simoniacæ prauitatis. Ita explicat *hanc doctrinam D. Thom. 2. 2. quæst. 100. art. 5. ad 3. Victor. relect. de Simonia à numero 36. Soto de iustit. lib. 9. quæst. 7. artic. 3. Nauarr. cap. 23. numero 101. Flamin. cum aliis lib. 14. de resignat. quæst. 7. num. 12. Suar. lib. 4. cap. 40. num. 2. & seq. Gregor. Lop. leg. 4. titul. 17. part. 1. vers. de Simonia, Tolet. lib. 5. cap. 84. numero 5. Man. Rodrig. t. 2. verbo Simonia, cap. 59. numero 7. & 8. Valen. disputat. 6. quæst. 16. p. 3. vers. quarto sequitur pag. 1648.* Ait namque, dare beneficium propter preces, aut consanguinitatem, quando exauditio precum, & intuitus consanguinitatis non resoluitur, in aliquod commodum temporale tanquam in pretium, non est Simonia.

Ex iis explicatur *textus in cap. Nemo 14. de Simonia* vbi

vbi prohibetur pœnitentem ad reconciliationem adducere, vel ab illa remouere gratia, vel fauore, & subditur; quia simoniacum est vtrumque: intelligi enim debet de gratia, vel fauore expostulato in commutationem, & recompensationem doni spiritualis. Quod vero in illo cap. indicatur familiaritatem, aut consanguinitatem esse sufficiens pretium ad simoniam inducendam, si propter illa detur beneficium, explicari debet de familiaritate, & consanguinitate expostulata in recompensationem. Quod non potest habere verum, nisi in casu quo conferens beneficium consanguineo, intenderet consanguineum obligare ad consanguinitatem, vel familiaritatem, quæ inter ipsos est, manifestandam. Verum si detur beneficium consanguineo; quia consanguineus est, & familiaris; nullo modo esse potest pretium simoniæ; quia ibi conferens beneficium nihil expostulat; erit tamen vitium acceptionis personarum, si consanguinei minus digni, aliis dignioribus præferantur: & ita tradit *D.Thom. supra artic. 5. ad 3. Couarruu. lib. 1. var. cap. 5. num. 4. Flamin. de resignat. lib. 14. q. 7. num. 19. Suar. lib. 4. cap. 37. num. 6. Valen. Man. Tolet. & alij supra relati.*

PVNCTVM IV.

De contractu emptionis, & venditionis requisito ad Simoniam.

1. *Proponitur dubitandi ratio contractum necessarium esse.*
2. *Ad simoniam iure naturali prohibitam necessarius est contractus onerosus.*
3. *Si spirituale principaliter detur ob munera, & obsequia temporalia, an sit Simonia? Resoluitur, si pactum interueniat, secus illo secluso.*
4. *Donatio temporalis cum obligatione, & pacto dandi spirituale non constituit contractum simoniacum ex natura rei.*
5. *Debet procedere contractus Simonia naturalis, & diuina ex voluntate commensurandi temporale cum spirituali.*

1. Explicuimus, quæ possint in emptione, & venditione rerum spiritualium sortiri rationem pretij. Restat explicandum quid requisitum sit, & sufficiens ad constituendam emptionem, & venditionem.

Ratio dubitandi est; quia dari potest pecunia propter spirituale consequendum absque labe simoniæ, vt contingit in eo, qui donis, & muneribus procurat animum conferentis spirituale ad se inflectere: & in famulis qui episcopo seruiunt propter beneficium, quod consequi sperant; aliàs non seruituri: imo etiam absque scrupulo aliquo videmus dari pecuniam non gratis, sed cum obligatione dicendi sacrificia, ministrandi sacramenta; & tamen sacramenti administratio, & Missæ celebratio non obinde simoniaca censentur. In quo ergo sita est natura huius contractus emptionis, & venditionis?

2. Respondeo, & dico primo emptionem, & venditionem requisitam ad simoniam ex natura rei necessario debere esse contractum onerosum: quare si gratis, & absque aliqua obligationis legalis impositione detur pecunia, & quodlibet aliud donum, Simonia non est: & hac ratione excusant doctores famulum inseruientem episcopo ferè absque aliquo stipendio: quia medio illo obsequio gratis, & absque pacto exhibito intendit conciliare animum sui domini, vt de beneficio vacando prouideat: & ita tenet *Tolet. cap. 90. numero 4. Valen. disputat. 6. quæst. 16. p. 3. vers. in contrarium pag. 1654. Man. Rodrig. cap. 59. numero 2. in prima conclusione & cap. 60. numero 5.* Ex quo fit, si te sentias obligatum antidorali obligatione pro beneficio impenso, potes hanc obligationem compensare muneribus, obsequiis, & aliis huiusmodi: ita supradicti doctores. Idem est, si resignes beneficium ea intentione, & spe, vt alterum tibi à superiore conferatur, alias non resignaturus, non eris simoniacus si non intendas obligare superiorem obligatione alia præter antidoralem: ita expresè *Valen. disputat. 6. quæst. 16. p. 3. vers. sunt tamen pag. 1660. cum Soto quæstio. 7. art. 2.* & colligit ex *cap. vnico de Rerum permutat. in 6.* & consentit *Man. Rodrig. t. 2. sum. cap. 56. numero 8. fine, Farinac. aliis relatis lib. 1. conf. 75. numero 3. 44. & 48. & 53. post medium & 62. & n. 82. in fine.* Et addit Valen. hoc etiam verum esse, etsi prædictam spem verbis, aut scripto exprimat superiori: quia quod licet optare, licet etiam verbis exprimere: & in iure nullibi reperitur prohibitum, ne talis spes exprimatur.

3. Dubitant tamen doctores, an si spirituale principaliter detur ob hæc munera, & obsequia temporalia; vel econtra hæc obsequia, & munera temporalia propter spirituale consequendum principaliter fiant, sit sufficiens ad simoniacum contractum constituendum. Affirmat *Gab. in 4. dist. 25. q. 2. Adrian. quodlib. 9. Nauarr. cap. 23. n. 101. Couarruu. lib. 1. var. resolut. cap. vlt. n. 3.* & videtur esse de mente *D. Tho. 2. 2. q. 100. art. 5. ad 3. & quodlib. 8. art. 11.* vbi ait illicitum esse ire ad Ecclesiam propter distributiones quotidianas principaliter tanquam propter finem, quamuis non, si propter eas eatur, tanquã propter finem secundariũ.

Dicendum tamen est cum *Soto lib. 9. de iustit. q. 6. art. 2. ante responsionem ad argumenta & Victor. relect. de Simonia n. 33. & seq. & Valen. disp. 6. q. 16. p. 3. vers. sed possunt pag. 1651. Suar. latissimè lib. 4. c. 44. à n. 11. aliis relatis Farinac. supradictis locis allegatis*, dationem spiritualis proper temporale, aut ecõtra principaliter cõstituere simoniam. casu quo aliqua pactio interueniat: nam seclusa pactione certum est emptionem, & venditionem esse non posse, nec contractum, & consequenter neque simoniam: imò neque ad peccatum mortale damnandum est, sicut qui propter vanam laudẽ principaliter recitaret, aut eleemosynam tribueret, non damnatur peccati mortalis, sed solum ei dicitur recepisse mercedem suam: & secundum hanc doctrinam explicandus est *text. in cap. tua nos, de Simonia*: vbi de eo qui ad canonicatum rogauit admitti, dicitur, si ea intentione ducatur, vt per temporalia bona spiritualia valeat adipisci, & clerici qui eum in fratrem admittunt non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent, admissuri; sine dubio tam iste, quam illi apud districtum iudicem culpabiles iudicantur. Explicari enim debet de intentione, qua per temporalia bona, tanquam per pretium spiritualia valet adipisci, nõ de intentione, qua per tẽporalia bona liberaliter donata sperat spiritualia adipisci.

4. Dico secundò: donatio temporalis cum obligatione, & pacto dãdi spirituale non cõstituit ex natura rei emptionem, & venditionẽ simoniacam: ita *glossa in cap. significatum de Prabendis: & ibi Panormit. num. 8. & glossa in cap. vlt. 21. quæst. 2. per textum ibi, idem tenet Caietan. quæst. 100. art. 3. Soto quæst. 6. art. 2. Victor. relect. de Simonia 2. p. n. 20. Redoanus p. 2. cap. 27.*

Valen.

Valen. disp. 6. q. 16. p. 3. vers. ad secundam rationem, Gutierr. canon. quæst. cap. 29. num. 13. Suarez lib. 4. cap. 46. à num. 4. qui alios referunt, & est communis, & in praxi omnino recepta. Hac enim ratione licet cum beneficiato pacisci de stipendio pro Missis dicendis, sacramentis ministrandis. Item fructus beneficij, decimæ, & oblationes ea conditione, & pacto donantur, vt beneficiatus sacra præstet ministeria. Adde licitum esse relinquere annuos redditus in anniuersariis, & fundatione capellæ cum obligatione tot sacrificia celebrandi; & tamen hæc obligatio non sufficit ad constituendam veram emptionem, & venditionem. Ergo optimè stat esse donationem cum obligatione, & pacto, atque adeo quasi contractum onerosum absque simonia. Ratio est; quia in ijs casibus non das pecuniam pro re spirituali ex voluntate, qua velis tanti æstimare pecuniam, quanti æstimas rem spiritualem, seu ex voluntate qua velis temporale cum spirituali commensurare: hoc enim est, quod necessariò requiritur ad propriam emptionem, & venditionem: sed donas pecuniam in sustentationem ministri non absolutè, sed sub conditione ministrandi sacramenta tibi, & celebrandi sacrificia. Quod licitum, & honestum esse videtur.

5. Ex dictis ergo fit ad contractum emptionis, & venditionis necessariò requiri dationem pecuniæ procedere ex voluntate commensurandi illam cum re spirituali, ac illam tanti æstimandi. Seclusa autem hac voluntate, etiamsi detur spirituale vt temporale consequatur, vel etiamsi detur temporale cum obligatione donandi spirituale, nulla erit propriè simonia. Dixi ex natura rei: nam ex iure Ecclesiastico in materia beneficiorum quælibet donatio cum pacto constituit simoniam, vt videbimus. De aliis verò materiis pergimus inuestigare.

PUNCTUM V.

Sitne aliqua donatio gratuita, vel onerosa temporalis pro spirituali iure Ecclesiastico prohibita sub specie simoniæ?

1. *Posse fieri ab Ecclesia hanc prohibitionem certum est.*
2. *Donatio liberalis ab eo qui ordinatur pro ordinatione, vsu pallij, &c. non videtur sub specie simoniæ prohibita.*
3. *Quid stante Tridentino possunt examinatores Synodales occasione examinis recipere?*
4. *An in sacramento recipiendo sit prohibita gratuita donatio? Resoluitur non esse.*
5. *Quid de Prælatis, eius visitatoribus, & familiaribus?*
6. *Nulla donatio gratuita, neque onerosa, quæ venditio, aut emptio non sit extra materiam beneficiorum titulo Religionis est prohibita.*

1. POsse Ecclesiam donationem temporalem non solùm onerosam, sed etiam gratuitam, si fiat pro spirituali consequendo, prohibere ob reuerentiam rerum sacrarum, & ne videantur commutari, & donis temporalibus obtineri, nemini est dubium: Posita autem hac prohibitione donatio illa erit contra Religionem, atque adeo simoniaca, vt latè probat *Suar. t. 1. de Relig. lib. 4. cap. 49. à num. 1.* Videndum tamen est, an Ecclesia hanc prohibitionem fecerit, & illius transgressionem simoniæ pœnis subiecerit.

2. Primò adducitur ad probandum hanc prohibitionem esse *c. 1. de Simonia* vbi Gregorius Pontifex prohibet donari aliquid ab eo qui ordinatur, pro ordinatione, vel vsu pallij, seu chartis, atque pastellis. Verũ hæc prohibitio declarata esse videtur in *c. sicut Episcopum 1. q. 1.* vbi non prohibetur ordinato, quin possit aliquid dare sponte, prohibetur tamen si ex pacto, aut exactus, & petitus donet. Ex quibus constat non prohiberi in ijs capitibus donationem liberalem etiam petitam, quando non petitur, vt talis exigitur: quodque confirmari abundè potest ex *princ. cap. 1. de Simonia, & ex princ. cap. sicut Episcopum:* in quibus locis dicitur non licere Episcopo manum, quam imponit, vendere: vendere autem, vt benè explicat ibi *Glossa* non continet gratuitum contractum; quia venditio non procedit sine precio, & commutatione vnius pro alio. *leg. 2. §. sine pretio ff. de contrahenda empt. & aliis relatis Glossa ibi.* Non igitur ex huiusmodi capitibus aliqua prohibitio specialis colligi potest.

Secundò efficacius probatur gratuitam donationem prohibitam esse, si fiat ad consequendos ordines ex *Concilio Trident. sess. 21. cap. 1. de reformat.* vbi ait Concilium in hæc verba: Quoniam ab Ecclesiastico ordine omnis auaritiæ suspicio abesse debet, nihil pro collatione quorumcunque Ordinum, etiam clericalis tonsuræ, nec pro literis dimissorijs, aut testimonialibus, nec pro sigillo nec alia quacunque de causa etiam sponte oblatum Episcopi, & alij Ordinum collatores, & eorum ministri quouis prætextu accipiant. Notarij verò in ijs tantùm locis, in quibus non viget laudabilis consuetudo nihil accipiendi pro singulis literis dimissoriis, aut testimonialibus, decimam tantum vnius aurei partem accipere possint, dummodo eis nullum salarium sit constitutum pro officio exercendo: nec Episcopo ex Notarij commodis aliquod emolumentum ex eisdem Ordinum collationibus directè, vel indirectè prouenire possit. Tunc enim gratis operam suam præstare omnino decernit, contrarias taxas, ac statuta, & consuetudines immemoriales quorumcunque locorum, quæ potius abusus, & corruptelæ simoniacæ prauitati fauentes nuncupari possunt penitus cassando, & interdicendo. Et qui secus fecerint tam dantes, quam accipientes vltra diuinam vltioné pœnas à iure inflictas incurrant: Ex quo decreto constare videtur non solùm donationes onerosas datas in sustentationem personæ, sed etiam sponte oblatas prohibitas esse, tanquam simoniacæ prauitati fauentes, atque adeo huius decreti transgressores esse simoniacos. Verùm si hæ oblationes, & munera sponte dentur, & non in commutationem; nulla simonia est etiam ex iure Ecclesiastico, tenet *Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 10. numer. 61. fine, Suar. t. 5. in 3. p. disp. 31. sect. 4. numer. 23. in fine.* Ratio est; quia finis, ob quem hæc omnia prohibet Concil. non est simonia, sed affectus auaritiæ, vt constat ex principio illius decreti: intendit enim ab Ecclesiastico Ordine omnem auaritiæ suspicionem abesse. Quod verò postea dicat contrarias taxas, & consuetudines simoniacæ prauitati fauere, in causa non est, vt dicamus esse simoniacas, sed simoniæ fauere, quatenus auaritia radix est, & fomentum simoniæ. Est igitur huiusmodi trans-

transgressio vitium auaritiæ ob cuius commissionem, si in graui materia sit (qualis illa censeri debet, quæ sufficiat ad animum corrumpendum,) pœna excommunicationis infligitur. Hæc enim imposita erat in *Conc. 2. Brachar. cap. 3.* & in hoc decreto concilij censetur renouata.

Aduerto tamen supradictum decretum intelligi debere de dantibus spontaneè ante Ordinum receptionem, & de illis qui postmodum ex obligatione præcedenti tribuunt. Secus verò dicendum de illis, qui iam obtento Ordine aliquid dant spontaneè, aut quasi coactè, vt possint obtinere literas dimissorias, &c. ita expressè *Salzedo in pract. crim. cap. 27. pag. 123. §. poterit tamen notarius*, & reddit rationem quia talis oblatio ex ambientis petitione non processit. Idem tenet *Man. 2. t. sum. cap. 56. num. 6. circa medium, & cap. 58. num. 10. cum Balt. Altamir. in tract. de visitat. in verbis concilij qualitercunque n. 26. & Lessius dub. 10. n. 62.*

Secundò aduerto multis in locis amplius exigi à notariis, quam decimam vnius aurei partem, & tunc dantes omnino excusandos esse: quia non est mens concilij, vt literis illis careant: redimunt enim vexationem sibi factam: ita *Lessius illo cap. 35. dub. 10. n. 62.* Et idem est in beneficiis, si quasi coacti soluant aliquid pro collationibus, vel admissione ad possessionem: vt tradit *Rebuff. tit. quot modis beneficia acquirantur, n. 13.* & fauet *Suar. de Relig. t. 1. lib. 4. cap. 48. n. 11. Nicolaus Garcia de benefic. 8. p. c. 1. n. 93. & seq.* quia videtur esse quædam redemptio vexationis: imo addendum existimo cum *Lessio supra*, accipientes excusari posse consuetudine, quæ etsi corruptela videatur ob speciem mali, tamen mala non est, quando non exigitur temporale in commutationem spiritualis, & licet concilium contrarias taxas, statuta, consuetudines immemoriales aboleuerit, non tamen irritauit, neque annullauit sequentes consuetudines, ratione quarum hæc exactio honestari potest, si iam processit tempus requisitum ad consuetudinem aduersùs legem canonicam inducendam.

3. Tertiò adducitur ad probandam gratuitam donationem temporalis pro spirituali prohibitam esse vt simoniacam, *decretum Concilij Trident. sess. 24. cap. 18. de reformat.* vbi prohibentur examinatores Synodales occasione examinis in beneficiis facti quidquam ante, vel post recipere, alioquin simoniæ vitium dicuntur incurrisse tam ipsi examinatores, quam dantes: à qua simonia absolui nequeunt (scilicet dantes,) nisi dimissis beneficiis, quæ quomodocunque antea obtinebant, & ad alia in posterum inhabiles reddantur. Ex quibus verbis videtur gratuita etiam donatio prohiberi: Siquidem sunt ita absoluta: & ita censet *Suar. lib. 4. cap. 49. n. 7. fine.*

Verùm meo iudicio non colligitur ex hoc textu liberalem donationem prohibitam esse, imo neque illam, quæ daretur in stipendium: cum nullum verbum sit in supradicto decreto talem prohibitionem declarans, & mandatum quoad fieri potest benignius interpretari debemus, præcipuè in materia simoniæ, quæ est vitium grauissimum, & pœnæ impositæ grauissimæ. Adde hoc decretum, vt constat ex marginali ibi, refertur, & relationem facit, *ad cap. 24. dist.* in quo sola receptio pecuniæ propter Ordinis examinationem, tanquam pro ipsius commutatione, & pretio prohibetur: ait enim: cauere debent examinatores ad Ordines, ne aut fauoris gratia, aut cuiuscunque muneris cupitate illecti à verò deuient, vt indignum, & minus idoneum ad sacros Ordines suscipiendos Episcopi manibus applicent. Quod verò non de gratuito dono, sed de eo, quod tanquam pretium datum est loquatur, constat ex sequentibus verbis. Quod si aliter fecerint, & ille qui indignè accesserit ab altari remouebitur, & illi qui donum sancti spiritus *vendere* conati sunt, coram Deo iam condemnati Ecclesiastica dignitate carebunt: Ecce quomodo de venditione rei spiritualis loquitur. Adde loqui de illo, qui approbaret indignum, & minus idoneum. Quod autem per modum stipendij sui laboris possit aliquid examinatoribus ex fructibus beneficij assignari ab Episcopo, & applicari, tradit expressè *P. Nauarra de restit. lib. 2. cap. 2. num. 188. & P. de Ledesma 2. p. sum. tract. 7. cap. 1. concl. 7. circa 13. difficultatem*: Vbi dicit esse communem sententiam omnium doctorum, & praxim receptam in Ecclesiis Hispaniæ: & ita deciditur in *Concilio Prouinciali Compostell. act. 2. decreto, & act. 2. decreto 24. vers. horum verò.* Efficitur ergo prohibitionem Concilij intelligendam esse de receptione per modum pretij, & commutationis vnius rei pro alia, non de receptione in stipendium. Vel secundò respondere possumus prohiberi aliquid accipi vltra stipendium: vel tertiò prohiberi examinatoribus aliquid recipere pro approbatione concedenda: hoc enim esset recipere pro iure spirituali ad beneficium, cum per approbationem ius acquiratur approbato ad beneficium: & ita interpretatur *Ledesm. supra, & indicat August. Barbosa. 3. p. de potest. Episc. alleg. 60. num. 54. & in remissionib. concilij*: vbi adducit *Farinac. cons. 75. num. 3. & 48.* dicentem generale esse nunquam simoniam committi absque pacto, & conuentione præcedente: & tradit *Zerola 2. p. de praxi Episcopali verbo dimissoria §. 7. cum Nauarr. cons. 67. de Simonia*, & addit simoniam non esse dare aliquod munus examinatoribus non vt approbetur idoneus, cum sit aliàs sufficiens, sed ad captandam eorum beneuolentiam.

4. Quartò adducitur, *cap. emendari* 1. q. 1. vbi gratuita donatio in sacramento suscipiendo videtur prohiberi, ne sacerdos quod gratis accipit, pretio distrahere videatur. Sed re bene inspecta non prohibetur ibi gratuita donatio, sed exactio nummorum in commutationem spiritualis donati, vt *Glossa* ibi: & ex *cap. seq. constat.* Addunt aliqui pro illo tempore ob varia incommoda etiam largitionem liberalem esse prohibitam, statim verò cessare.

5. Vltimo adducitur, *capit. 1. §. penult. de censib. lib. 6.* vbi prohibentur Prælati, & eius visitatores, & familiares ne aliquid qualitercumque oblatum vltra debitas procurationes recipiant: & pro ratione redditur, ne quæ sua sunt videantur quærere, sed quæ Iesu Christi. Verùm hæc ipsa ratio probat non esse simoniam: cum potius sit vitatio auaritiæ, turpis quæstus, & iniustitiæ, quàm simoniæ: & ideo non continetur hæc prohibitio sub titulo de simonia. Et eodem modo explicandus est *textus in cap. statutum de Rescript. § insuper*: vbi est prohibitio, ne delegatus vltra esculenta, & poculenta accipiat etiam gratis oblata, nec magis ab vna parte, quàm ab alia exactiones petat. Non enim ex his verbis simonia colligitur horum transgressio. Tum quia non est sub titulo de Simonia. Tum etiam quia ratio prohibitionis est, ne litigantes grauentur, neve corrumpantur iudices, &c.

6. Quocirca non inuenio donationem aliquam gratuitam esse prohibitam intuitu Religionis, & tanquam simoniacam damnationem, tam ex parte recipientis, quam conferentis, imo neque aliquam donationem onerosam quæ venditio, aut emptio non sit (extra materiam loquor beneficiorum) & in foro conscientiæ; nam in foro externo

externo quotiescunque donatio fiat cum onere dandi spirituale: nisi iam sit ab Ecclesia approbata, semper præsumitur dari pro ipso spirituali in commutationem: ac proinde, vt simoniaca punitur: in foro tamen conscientiæ, simonia non erit, sed vel iniustitia, vel aliud vitium, vt ex iis quæ de materia simoniæ latius dicemus, constabit.

PVNCTVM VI.

Quæ voluntas requiratur, & sufficiens sit ad Simoniam?

1. *Aliqui affirmant simoniam committi, esto non habeas intentionem promissum implendi.*
2. *Simonia conuentionalis non est in supradicto casu.*
3. *Satisfit fundam. n. 1. adducto.*

1. DIximus in princ. huius disputat. ad simoniam requiri studiosam, idest deliberatam voluntatem emendi, vel vendendi, hoc est commutandi spirituale pro temporali. Vt ergo hæc exactius intelligantur, dubitant doctores; an promissio dandi spirituale pro temporali absque voluntate implendi promissum, veram simoniam constituere possit? quod idem est, ac interrogare: an voluntas emendi, vel vendendi necessariò sit ad simoniam requisita, vel an possit esse simonia realis, seu conuentionalis absque mentali?

In qua re *Nauarr. in comment. ad cap. vlt. de Simonia num. 10. & cap. 23. n. 106. §. ad 3.* existimat committi veram simoniam, etiam ex parte illius, qui intentionem non habet dandi promissum. Mouetur; quia sic promittens intendit media sua promissione licet ficta, & deceptoria obligare alium ad dandum beneficium. Ergo iam aliquo temporali consequitur spirituale: siquidem ipsa promissio, qua spirituale consequitur, temporalis est, & pretio æstimabilis, quia onerosa, & multis periculis obnoxia.

2. Nihilominus tamen communior sententia est, & mihi probanda non committi simoniam conuentionalem in hoc casu: ita tenet *Caietan. t. 2. Opusc. tract. 9. q. 2. Soto de iustit. lib. 9. q. 8. art. 1. §. dubium, Tolet. sum. lib. 5. cap. 90. n. 4. Petr. Nauarra lib. 2. cap. 2. difficult. 12. n. 391. in secunda edit. Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 1. fine, Suar. lib. 4. cap. 42. n. 4. Arag. 2. 2. q. 100. a. 6. concl. 3. pag. 1131. Man. Rodrig. verbo simonia cap. 56. n. 6. Valen. disp. 6. q. 16. p. 5. vers. ex quo intelligi potest. pag. 1669.*

Ratio est, quia carens animo donandi spirituale pro temporali, aut econtra, caret etiam animo emendi, vel vendendi; emptio enim, & venditio est datio, & commutatio vnius pro alio; non igitur esse potest simoniacus ex recepta definitione simoniæ. Peccat tamen qui sic fictè contrahit, grauissimè. Tum quia alium inducit ad simoniam saltem mentalem. Tum quia externum opus simoniacum facit. Non tamen, vt benè aduertunt omnes supradicti doctores pœnas à iure inflictas simoniacis incurrit.

3. Neque obstat ratio adducta pro sententia Nauarr. nam licet promissio illa facta pretio sit æstimabilis; non tamen offertur in pretium beneficij recepti, sed est conditio, & natura, qua pretium offertur: conferens enim beneficium non confert pro promissione, sed pro re promissa. Aliàs esset simonia realis, quotiescunque beneficium daretur existente aliqua promissione de pecunia pro illo soluendo, siue pecunia soluatur, siue non: quia illa promissio aliquid reale pretio æstimabile est, in cuius virtute datur beneficium. Et hæc ratio probat etiamsi promissio illa confirmaretur instrumento aliquo, & traderetur collatori: semper enim verum est dicere, non offerri vt pretium beneficij, sed vt conditionem ad pretium offerendum. Deinde quia vt benè notat *Valen. disp. 6. q. 16. p. 5. §. mihi verò*: tale instrumentum nihil valet collatori: nam in foro exteriori nihil poterit recipere ex vi talis instrumenti, cum sit simoniacum, & multo minus in foro conscientiæ. Cuius ergo vtilitatis esse poterit? quidve censetur recipere ratione illius instrumenti.

Ex his relinquitur explicata essentia simoniæ: siquidem explicata sunt quæ voluntas, quod pretium, quæ commutatio ad ipsam constituendam requisita sint. Restat explicandum quod spirituale, & sacrum debet esse obiectum, seu materia ipsius simoniæ: de quo in sequentibus.

PVNCTVM VII.

An sacramenti venditio excusari possit à simonia?

1. *Simonia est iuris diuinis & naturalis, pro sacramento pretium dare, & recipere.*
2. *Quid de sacramento matrimonij?*
3. *In extrema necessitate non potest pretium pro supradicta receptione sacramentorum offerri, benè tamen potest offerri pecunia in ministri sustentationem.*
4. *Extenditur doctrina ad casus vtilitatis, potius quam necessitatis, si voluntas dantis pecuniam declaratur.*

1. MAteriæ spirituales sunt in multiplici differentia. Alia sunt sacramenta, alia sacramentalia. Alia sunt de foro externo, & iudiciali, alia de foro conscientiæ. De omnibus iis, & aliis sigillatim est dicendum. Sed primò dicendum de sacramentis, quæ inter res spirituales primum locum obtinent.

Certum, & indubitatum est, simoniam esse venditionem potestatis communicandi spiritum sanctum visibiliter: item venditionem gratiæ sanctificantis, characteris sacerdotalis, & similia. Vnde si seruum Christianum, aut sacerdotem pluris venderes; quia Christianus, aut sacerdos esset, absque dubio eris simoniacus; quia virtualiter vendis baptismum, & sacerdotium; ita expresè *Paludan. 4. dist. 25. quest. 5. num. 15. Vgolin. de Simonia. tab. 1. cap. 35. Suarez lib. 4. cap. 9. a num. 7.* Idem est dicendum de omnibus sacramentis simoniam esse pro illis pretium exigi; vt habetur generaliter, in *cap. cum Ecclesia de Simonia*, & specialiter de sacramento Ordinis, confirmationis, baptismi, & Eucharistiæ sunt plurimi: *Can. 1. q. 1. præcipuè 1. 2. & 4. & cap. baptizandis, cap. nullus Episcopus & seq. de sacramen. pœnitentia, in cap. nemo presbyter de Simonia*: & de extrema vnctione, *cap. vlt. 1. quest. 3.* Ratio est clara; quia sacramenta sunt diuina, & à Christo Domino instituta ad gratiam dandam: nequeunt ergo pretio temporali coæquari, & in illius commutationem deuenire.

2. De sacramento matrimonij potest esse dubium,

bium, cum videamus varias pactiones, & contractus fieri, nolleque contrahentes inter se coniungi nisi magna pecuniæ summa subrogata in dotem, imo non solùm expostulatur pecunia in dotem, sed etiam solet aliquis contrahentium nobilior expostulare ab alio ignobiliori aliquam donationem; iuxta *cap. de illis de cond. apposit.* Ergo iam pro matrimonio contrahendo, atque adeo pro sacramento expostulatur pecunia.

Facilis est ad hæc responsio: non enim datur pecunia pro matrimonio, quatenus est sacramentum, sed datur pecunia pro illo quatenus est humanus contractus, vt sic ad æqualitatem reducatur: cum enim in matrimonio nobilis vir, ignobili se tradit, ratione illius excessus petit pecuniam, vt sic aliquo modo æquales sint contrahentes: quare pecunia illa data est pro qualitate facienda, non pro sacramento: & ita tradit *D. Thom. q. 100. art. 2. ad 6. Panormit. in cap. cum in Ecclesia, de Simonia n. 3. cum Bart. in leg. si ita stipulatus, §. 3. & in leg. si diuortio ff. de verbor. obligationib. Suar. lib. 4. cap. 10. n. 11. & cap. 11. n. 5. & 6.*

3. Specialis est difficultas, an supradicta doctrina ita vera sit, vt etiam in casu vrgentis, vel extremæ necessitatis non possit pretium offerri pro sacramenti administratione?

Et omissis variis dicendi modis nullam probabilitatem habentibus dicendum existimo pro ipso sacramento etiam in extrema necessitate pretium offerri nullo modo posse. Est enim intrinsecè malum, donum Dei pecunia possidere. Ex qua ratione fit non posse pecuniam offerri alicui iniustè neganti administrationem sacramenti, vt ab illa iniustitia desistat. Quia non alia via desistet ab iniustitia, quam concessione sacramenti: Cum igitur pro concessione sacramenti offerri pecunia non possit, neque etiam pro cessatione ab illa iniustitia; ita omnes doctores aduersùs *Sotum. lib. 9. de iustit. q. 6. art. 1.* affirmantem posse emi sacramentum baptismi pro paruulo in extrema necessitate.

Verum etsi hoc ita sit; potest tamen pecunia offerri neganti iniustè sacramentum, non pro ipsa datione sacramenti; & in eius commutationem, sed in sustentationem personæ, & ad eius voluntatem inflectendam, & beneuolentiam captandam, vel eius auaritiam satiandam. Ratio est; quia tunc non emitur sacramentum, cum non detur pro illo quasi in illius commutationem, sed detur ad mouendam voluntatem negantis sacramentum. Adde, si tibi licet obligatum administrare sacramenta, mouere, & incitare minis, & terroribus, affirmando te denunciaturum esse superiori, cur non licebit blanditiis, & pecunia illum mouere? & ita vniuersaliter tradunt doctores. *Tolet. lib. 5. cap. 98. n. 8. Suar. lib. 8. cap. 12. n. 19. cum Adrian. & Albertino*, & addit eodem modo licitum esse dare pecuniam tyranno captiuam habenti Eucharistiam, vt desistat ab illa tam horrenda iniuria: & consentit *Valen. disp. 6. quæst. 16. p. 3. à vers. quæstio hæc. pag. 1654. Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 7. numer. 39. Vasquez de scandalo quæst. 43. artic. 8. dub. vltim. numer. 59. Basil. de Leon. lib. 5. de matrim. cap. 13. §. 6. numer. 32. & alij ab eisdem relati.*

4. An verò extendatur hæc doctrina ad alios casus vtilitatis, potius quam necessitatis, Communiter negatur à doctoribus; quia dans pecuniam petenti illam pro administratione sacramenti, censetur simoniacus, & illius cooperator peccati, à quo scandalo excusari non potest nisi ex vrgentissima causa. Fateor tamen, si tuam intentionem manifestares, diceresque te non dare pecuniam in commutationem sacramenti, sed ad redimendam vexationis causam, hoc est ad faciendum alterum deponere malam voluntatem, vel ad eius beneuolentiam captandam, non esse impossibile licere in qualibet necessitate graui pecuniam sic petenti tribuere: quia talis datio simpliciter est bona, & ob finem bonum, nulloque modo est prohibita in se; & ex alia parte non concurrit ad peccatum alterius. Exemplo sacerdotis existentis in peccato, & malè administrantis, quem non tenetur parochianus vitare in confessione neque in communione, neque in aliis sacramentis. Et ita in hanc sententiam inclinat *Suar. lib. 4. cap. 19. n. 7. cum Glossa in c. dilectus, in cap. ad aures de Simonia, & in cap. quæsitum 1. q. 3. Antonio in cap. dilectus de Simonia, Redoan. 3. p. de Simonia. cap. 21. num. 6. Valen. disp. 6. q. 16. p. 3. vers. secunda conclusio, & seq. Vasq. supra, n. 61.* Et à fortiori hanc cōclusionem, & doctrinam debent illi doctores concedere, qui affirmant licitum esse in beneficiis redimere vexationem, nec proinde esse simoniam quos infrà citabimus, vbi de materia beneficiorum differemus.

PVNCTVM VIII.

Qua ratione sacramentalium venditio simoniam constituat?

1. *Distinguuntur duplicia sacramentalia transeuntia, & permanentia. Pro transeuntibus simonia est pretium dare, vel recipere.*
2. *Pro permanentibus simonia non est, modo carius non vendatur ob spirituale annexum.*
3. *Qualiter hæc laicis, vel clericis vendenda sint, an destructa consecratione, vel illa retenta?*
4. *Qualiter pro sepultura pretium recipi possit.*

1. Post sacramenta explicanda sunt sacramentalia, quæ dupliciter possumus distinguere in præsentia. Alia sunt transeuntia, alia permanentia. Transeuntia voco, quæ solùm consistunt in actione, neque habent effectum permanentem, vt sunt benedictio nuptiarum, exorcismus, Catechismus in baptismo. Permanentia sunt, quæ effectum habent permanentem, vt sunt consecratio calicis, vel Ecclesiæ. De primis non est dubium quin sit simonia pretium pro illis recipere, & offerre: quia sunt ministeria sacra, & actus ordinis clericalis.

2. De secundis est aliqualis dubitatio, an pro illis pretium offerri, & recipi possit? Ratio difficultatis est, quia videmus calicem consecratum emi, & vendi. Idem de sepultura, de capella, de Ecclesia. Econtra est *cap. si quis obiecerit, 1. q. 3.* vbi tam spirituale, quam corporale prohibetur vendi, & subditur ratio; quia quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum prouenit, neutrum inuenditum dereliquit: atqui consecratio non prouenit absque materia corporali. Ergo non potest materia vendi absque eo quod vendatur consecratio. Idem probatur ex *capit. quæsta est, cum tribus sequentibus 13. quæstion. 2. & ex cap. abolenda 13. de sepulturis:* vbi cauetur, ne aliquid pro sepultura recipiatur.

Dicendum

Dicendum tamen est, hæc omnia, quibus spirituale consequenter annexum est, posse vendi absque simonia, modo carius non vendantur ratione consecrationis: ita indicat *D.Thom.q.100.art. 4.ad 1. 2. & 3.& in 4.dist.25.q.3.art.2.quæstiunc.3.& ibi Paludan. & Richard. Nauarr.cap.23.n.108. Antonin. 2.p. tit. 1.cap.5.§.23. Syluest. verbo simonia, q. 12. Caietan. eodem verbo reg.1.& 3. Rodoan.3.p.cap.16.in princ. & cap.17.n.6.& seq. Suar.lib.4.cap.14.n.6. Archidiacon. cap. Baptizandis 1.q.1. Tabien. baptismus 6,n.4.* Ratio est; quia res illæ, scilicet baptismus, aqua benedicta, Ecclesia, panis, calix, agnus, & reliqua sacramentalia permanentia consecrata non amittunt suum valorem propter consecrationem, vt de se constat. Ergo vendi possunt sicut antea, & ita videmus vsu receptum.

3. Notandum tamen est, vasa sacramentalia, ornamenta, imagines, &c. si hominibus profanis, seu ad vsum profanum vendenda essent, deberent prius confringi, vt notauit *D.Thom. supra.* Si verò ad vsus sacros, & præcipuè Ecclesiasticis personis vendenda essent, integra vendi poterant, quatenus propter materiam, & operam æstimabilia sunt: ita docet expressè *Valen.2.2.disp.6.q.16.p.2. vers. prioris generis pag.1638. cum Dur.in 4.dist.25.q.3. Syluest. verbo simonia q.12.& verbo sepultura q.2. Idem dicit de loco consecrato ad sepeliendum & Soto lib. 9. de iustit. q. 7. art.1.ad 2. Nauar.cap.23.n.108.*

Neque obstat *cap. si quis obiecerit.* Nam vt rectè explicat *D.Thom.in 4.dist.25 circa litt.* Mag. loquitur non de rebus, quæ antecedunt consecrationem, & benedictionem, & ante illam æstimabilia sunt, etiam omni ordine secluso, qualia sunt superius enumerata: sed potius loquitur de illis, quæ consecrationem subsequuntur, qualia sunt ius percipiendi redditus beneficij, quod ius ad ipsam institutionem beneficij consequitur: & tunc optimè infertur: quisquis horum alterum venderet, sine quo nec alterum prouenit, id est proficit, & vtilitatis est, neutrum inuenditum dereliquit. At cum institutio in beneficium, & quælibet dignitas Ecclesiastica sine iure percipiendi fructus prouenire, & esse non possit, neque econtra, efficitur sanè vendito vno, & aliud necessariò vendi: tam aliis rebus sacramentalibus, quæ secundum se æstimabilia sunt ante omne spirituale, etiamsi spirituale esse non possit sine materiali; quia tamen materiale esse possit sine spirituali, ideo vendito vno aliud inuenditum relinquitur. Quod autem hæc explicatio quadret textui constat: tum quia nomen consecrationis ibi sumitur pro ordinatione sacra, vt explicat *Gloss.* vel pro collatione cuiusuis dignitatis spiritualis, vt tenet *Suar.lib.4.cap. 14. n. 13.* & præterea quia ibi subditur: nam cum corporalis Ecclesia, (hoc est ius ad gubernandam corporalem Ecclesiam) aut Episcopus, aut Abbas, idest dignitas Episcopi; & Abbatis sine rebus corporalibus, (hoc est sine subsidiis temporalibus) in nullo proficiant, (idest subsistere non possint) quisquis horum alterum vendit, sine quo neque alterum prouenit, neutrum inuenditum dereliquit. Secundò respondere possumus cum *Valen.disp.6.q.16.p. 2.vers.vlt.* vendentem vnũ, sine quo alterum non prouenit, id est, *non valet* nihil inuenditum relinquere: cum autem plura sacramentalia permanentia quæque spirituale antecedunt, sine spirituali æstimabilia sunt, valeant, seu proueniant, efficitur sanè illis venditis spirituale inuenditum relinqui.

4. In *cap. abolendæ, cap. questa est, cum tribus seqq. & in cap. audiuimus de Simonia* dubitant Doctores, qua ratione pro sepultura fidelium pretium exigi possit? In qua te respondeo, posse Religiosos, vel clericos, qui fuerint domini alicuius Ecclesiæ, vel capellæ etiam consecratæ vendere dominium, & proprietatem illius, quantum valuerit fundus, & expensas quæ factæ fuerint in eis ædificandis. Et probatur, quia ibi non venditur benedictio, neque proprium ius sepulturæ, sed materiale illud, ad quod alia sequuntur: ita *Syluest. verbo simonia q.12. vers. tertiò, & Vgolin. tab.1.cap.44.§.2.n.10. Suar.lib. 4. cap. 14. n. 18. & num.22. fine,* idem dicit de eo qui vellet onerare Ecclesiam, ne alius præter ipsum, aut eius descendentes in ea sepeliatur, posse inquam ab illo exigi pretium pro illa obligatione; quia onus illud pretio est æstimabile; & ex alia parte non est spirituale, neque spirituali annexum, sed omnino accidentarium: ipse tamen patronus, & fundator capellæ pretium nullum exigere potest, vt permittat aliquem extraneum ibi sepeliri: venderet enim vsum sepulturæ contra supradicta cap. *præcipuè, cap. in Ecclesiastico, 13.q. 2.* Secundò dicendum est; pro loco communi, & destinato sepulturis fidelium pretium nullum recipi, aut exigi potest, quia videtur exactum pro vsu sepulturæ, quod est quoddam officium Ecclesiasticum: & ita tradit *Syluest. supra, & verbo sepultura q. 2. & communiter Doctores:* potest tamen recipi quidquid in sustentationem gratis fuerit oblatum, imo exigi quidquid consuetudine receptum sit donari, quia tunc non exigitur, vt pretium: ita *Syluest. supra & Arag. 2.2. quæst. 100. art. 4. vers. in solut. ad 5. pag. 1123. & Valen. disp.6. quæst.16.p.2. vers. prioris generis pag. 1638.* At hac ratione existimo excusari posse Religiosos, vel clericos petentes pro sepultura digniori loco constituta, hoc est propè altare maiorem summam pretij, quam pro sepulpultura in corpore Ecclesiæ; petunt inquam hoc ex consuetudine, & in sustentationem ministrorum: non in pretium maioris dignitatis: sicut qui pro Missa maiori amplius peteret, & ita debet intelligi *Arag. suprà,* affirmans posse ferri pretium speciale pro iure sepeliendi digniori loco, maiorique pompa. Quod intelligitur de pretio dato in sustentationem, non de pretio rigoroso, & dato in commutationem illius excessus, & dignitatis; quia esto accidentaria sit, & non necessariò coniuncta officio sepeliendi: est tamen omnino spiritualis: atque adeo non pro illa formaliter recipi pretium potest; vt rectè dixit *Syluest. quæst. 11. Antonin. 2. p. titul. 1. capit. 5. §. 22. & Suarez lib. 4. de simon. cap. 14. num. 22.*

PVNCTVM IX.

Vtrùm exercitium cuiusuis virtutis vendi possit absque simonia?

1. *Pro hoc exercitio non potest pretium recipi; benè tamen stipendium sustentationis, & de eo pacisci à clericis non obligatis illud præstare.*
2. *Clerici verò obligati si stipendium non debitum exigant, plures censent committi simoniam: probabilius est solam iniustitiam.*
3. *Exigi pecuniam ab ingredientibus Religionem pro illorum ingressu etiam in sustentationem illorum, plures censent esse simoniam*

niam iuris Ecclesiastici.
4. *Probabilius est non esse, si monasterium indiget.*
5. *Proponitur quædam obiectio, & fit illi satis.*
6. *Respondetur textibus in contrarium.*
7. *Qualiter pretium dari possit pro operibus cedentibus in propriam vtilitatem pretium recipientium.*
8. *Simonia est, si ex illius datione obligetur recipiens actum virtutis exercere.*
9. *Quid Sanch. sentiat in hac parte?*

1. LOqui possumus de duplici actu virtutis. Primò de eo, qui fit in vtilitatem aliorum, sicut diuina officia, exequiæ mortuorum, orationes publicæ, &c. Secundò de actu respiciente tantum vtilitatem priuatam ipsius operantis. Deinde potest pretium exigi pro iis actibus, tanquam pretium ipsorum, vel tanquam stipendium ministrantium. Dicendum igitur est pro actibus in aliorum vtilitatem cedentibus, quales sunt exequiæ mortuorum, Missæ, Officia diuina, non potest pretium aliquod recipi: habetur expressè *cap. cum in Ecclesia, cap. non satis, cap. ad Apostolicam, cap. suam de Simonia*: & docent Doctores omnes cum *D. Thom. q. 100. art. 3.* benè tamen potest pro omnibus iis officiis stipendium sustentationis recipi, & de eo pacisci ita expressè *Suar. lib. 4. cap. 15. n. 5. cum Guttier. canon. quæst. lib. 1. cap. 29. præcipuè à n. 15.* Quæ conclusio procedit specialiter de sacerdote non obligato aliàs hæc officia ministrare: dignus est enim operarius mercede sua: & idem affirmant Doctores, & probat vsus de confraternitatibus comitantibus corpus defuncti; posse inquam pacisci de pecunia sibi danda non per modum pretij, sed in stipendium, & sustentationem. Ex hac doctrina infert *Valen. 2. 2. disp. 6. q. 16. p. 3. vers. ex eodem capite*, non esse simoniacum vsum aliquarum Ecclesiarum, in quibus promittitur aliquod ministerium spirituale, vt exequiæ, Missæ, &c. facientibus talem eleemosynam: spectatur tunc vt motiuum illud temporale, & ex illius affectu, & inclinatione datur, & promittitur spirituale, & tenet etiam *D. Th. q. 100. art. 3. ad 2. & Syluest. verbo simonia q. 11. vers. quartum.* Imo addunt *Valen. & Syluest supra, cum Couarr. lib. 1. var. cap. vlt. n. 3.* idem esse dicendum, esto fieret statutum non dandi spirituale, nisi illis qui facerent talem eleemosynam: quamquam hoc statutum vtpotè pietati aduersum non probet *D. Thom. suprà*: generat enim scandalum, & affert secum præsumptionem simoniæ, in re tamen neque simoniacum est, neque illicitum est, si ratione illius non intendunt officia pietatis inducentia obligationem excludere.

2. Verum si loquamur de aliis clericis obligatis hæc officia diuina exercere, affirmant supradicti Doctores *Suar. & Gutier. suprà, & Syluest. simonia n. 9. vers. 3. & Selua de benef. 1. p. q. 7. n. 56. cum aliis* simoniam committere, si aliquid vltra id, quod est consuetudine receptum, exigant etiam in stipendium suæ sustentationis, iuxta *cap. ad Apostolicam de simonia, & cap. vendentes 1. q. 3.*

Ratio est; quia de sustentatione iam illis est aliunde prouisum. Ergo non habent titulum ratione cuius stipendium exigant, atque pro ipsomet officio censentur exigere.

Hæc tamen ratio non conuincit: licet enim de sustentatione sit illis prouisum sufficienter, possunt stipendium exigere ad superabundantem, & non debitam sustentationem, sicut qui pro eadem re duplex pretium expostularet. Quocirca non inde probatur committi propriè simoniam, sed solùm præsumi: est tamen vera iniustitia; & ita tenet *Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 8. num. 51. fine, & num. 53. fine, & Suar. lib. 4. cap. 46. n. 9. & cap. 47. n. 6. & Sotus, lib. 9. q. 6. art. 1. & Tolet. lib. 5. cap. 89. num. 6.* & colligitur ex *Valen. disp. 6. q. 16. p. 3.* quia hæc pecunia non expostulatur, vt pretium sacrificiorum, & orationum, sed vt motiuum & ex cuius affectu sacrificia exhibentur.

3. Dubium tamen est satis commune; an ab ingredientibus Religionem pro illorum receptione pecunia exigi possit absque simonia, si exigatur in sustentationem ipsorum ingredientium, non in pretium, & commutationem receptionis ad nouitiatum, vel professionem?

Et quidem esse simoniam saltem ex iure Ecclesiastico tenet *Archidiacon. 1. q. 2. in princ. Vgolin. de simonia tab. 1. cap. 4. §. 1. n. 16.* fauentque plures canones in *tit. de simonia* præcipuè *cap. nullus, cap. dilectus el. 2. cap. audiuimus, cap. quamuis, & extrauagans, 1. eodem tit.* quæ incipit, *sanè ne in vinea domini.* In omnibus enim iis decretis prohibetur, ne pro ingressu Religionis aliquid quomodocunque offeratur.

4. Nihilominus tamen dicendum est cum *D. Th. in 4. dist. 25. q. 3. art. 3. quæstiunc. 1. ad arg. Caietan. ibi, & in sum. verbo excommunicatio. cap. 73. Antonin. 2. p. tit. 1. cap. 5. §. 18. glossa in cap. non satis, cap. quoniam de simonia, & ibi Abbas, Gregor. Lop. leg. 22. tit. 7. part. 1. verbo porque lo reciban en la orden, Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 12. n. 68. Suar. aliis relatis lib. 4. cap. 17. n. 3.* Simoniam non esse exigere pecuniam ab ingredientibus in eorum sustentationem, casu quo monasterium indigeat. *Syluest. autem. verbo simonia q. 15. & Sotus lib. 9. q. 6. art. 2. & Valen. disp. 6. q. 16. p. 2. vers. multo vero magis pag. 1636. & Arag. q. 100. art. 3. vers. sed quid dicendum pag. 1117.* addunt simoniam non esse, etiamsi monasterium opulentum sit. Ratio huius conclusionis solùm est consuetudo recepta præcipuè in monasteriis monialium, in quibus videmus neminem recipi, nisi sufficientem pecuniam ad sui sustentationem afferat, vel alia ratione monasterio proficua sit: imò vltra hanc summam, quæ dotis nomen obtinuit aliquid in vsum præexistentium monialium debet erogare. Signum ergo est hoc non esse prohibitum iure Ecclesiastico, aut si prohibitum est, consuetudinem aduersus prohibitionem valuisse.

5. Dices, Religiosus media receptione in monasterium acquirit ius, vt ex redditibus monasterij sustentetur, sicut & alij Religiosi præexistentes non igitur admitti potest cum onere soluendi propriam sustentationem; siquidem ex admissione illi sustentatio debetur. Et confirmo exemplo beneficiarii, qui media electione, seu possessione ius acquirit, vt ex redditibus beneficij sustētetur: quo cum nō licet pacisci de danda possessione, seu electione sub conditione, Si ex patrimonio proprio sustentetur, & fructus beneficij aliis clericis pauperibus applicet; quia esset simoniaca talis conuentio: similiter ergo videtur esse conuentio facta cum Religioso, vt secum sustentationem afferat, vt sic redditus monasterij aliis Religiosis, & operibus applicentur.

Respondeo sustentationem Religiosi debitam esse ex ingressu in monasterium, sicut est debita aliis Religiosis: non tamen est debita integrè, sed solùm pro facultate redditiuum monasterij: quod fortè ex nouo Religiosi ingressu damnum patiatur; eo quod redditus insufficientes reddantur ad omnium congruam sustentationem, vel ad alia onera sustentanda, ad quæ monasterium obligationem habet, vel voluntatem: cum autem inconueniens sit Religiosos præexisten-

tes grauari ex recentis ingressu, aut viam perfectionis aliis aptioribus præcludere; ea de causa pecunia exigitur in sustentationem nouiter ingressi. Exemplum autem de beneficiario non est ad rem; quia beneficiarius non eligitur ad beneficium, circa cuius redditus alius beneficiarius integrè ius habeat, damnumque in propriis bonis patiatur, sicuti patiuntur religiosi præexistentes ex nouiter ingresso. Addi in beneficiis omnem pactionem, & conditionem esse prohibitam *cap. cum olim. cap. quæsitum, De rerum permutat, & aliis*: neque consuetudo est in contrarium. At in religionis ingressu esto prohibita sit omnis pactio de alimentis religiosi, contraria consuetudine est abrogatum.

6. Ex iis facilè est respondere textibus in contrarium: nam *cap. Nullus, cap. dilectus, cap. non satis, cap. cum in Ecclesiæ, cap. veniens, de Simonia* loquuntur de exigentibus pecuniam pro ingressu religionis, non de exigentibus pecuniam pro sustentatione ipsorum ingredientium: quod constat: quia eodem modo loquuntur de exigentibus pecuniam pro ingressu ac de exigentibus pecuniam pro ordinatione. In *cap. tamen audiuimus*, videtur fieri prohibitio non solum de exigentibus pecuniam pro ipso ingressu, sed etiam de exigentibus titulo alio ex natura rei licito. Si quidem Pontifex non solum malas exactiones, sed etiam illas, quæ speciem mali habent, prohibere intendit. At si rectè expendatur, vt aduertit *Suar. lib. 4. cap. 17. num. 13.* videbimus non loqui cap. illud de exactione pecuniæ in sustentationem ingredientium, sed de pintanriis, seu propinis, quæ exiguntur pro singulis religiosis, imo non de harum contributione, sed de modo illas exigendi, vt constat ex illis verbis textus difficultates ingerunt, & malitias; donec aliquid muneris manus contingat eorum: quem modum exigendi à particularibus personis intendit Pontifex ibi prohibere: nam vt in materia de oblationib. puncto vlt. dictum est, sicut non potest parochus extorquere oblationes negando Sacramenta, aut alia officia diuina: ita huiusmodi propinas non potest quilibet religiosus extorquere negando religionis ingressum. Secundò respondere possumus consuetudine huiusmodi legem abrogatam esse: videmus namque præcipuè in conuentibus monialium neminem recipi, quin in ipso religionis ingressu singulis personis aliquas pintantias, seu propinas tribuat.

Caput vero *quoniam 40. de Simonia* magis vrgere videtur: ibi enim prohibet Pontifex monasteriis monialium, ne prætextu paupertatis aliquid exigant. Sed respondet *Suar. illo cap. 17. n. 14. & Lessius dub. 12. n. 71.* hoc solum contingere, quando monasterium reuera pauper non est, & nihilominus illo titulo, & colore aliquid exigit; tarò tamen contingere potest monasterium non egere subsidio ingredientis, ne propter illius ingressum alia officia sibi vtilia impediantur, neve aliis aptionibus præcludatur ingressus.

Circa *extrauag. primam de Simonia*: vbi Vrbanus Papa prohibet sub excommunicatione ipso facto incurrenda, & Papæ reseruata, ne ab iis qui religionem ingrediuntur, aliquid exigatur directè, vel indirectè, præter id quod ingredientes purè, & spontè, & plena liberalitate, omnique pactione cessante, dare, vel offerre voluerit &c. Aduerto cum *Siluest. verbo Simonia quæst. 15. & Soto lib. 9. de iustit. q. 6 art. 2. ad 4. Nauarr. cap. 27. num. 106. & Suar. 5. tom. de censur. disp. 22. sect. 5. à num. 5. & lib. 4. de Simonia cap. 17. à n. 16.* ibi non prohiberi receptionem pecuniæ in sustentationem ingredientium, sed solum ob ingressum, & propter illum: quia hoc præsenti decreto non intendit Vrbanus nouam prohibitionem facere, sed antiquam confirmare, sub noua pœna, vt indicant illa verba: *detestabilis, & a canonibus reprobata seruatur abusio.* Hæc tamen interpretatio non videtur adæquatè subsistere: nam esto in principio extrauagantis non intendat nouam prohibitionem facere, sed antiquam confirmare, quod sanè durum est, cum dicat non posse recipi quidquid ex pacto fuerit datum: tamen in medio illius extrauagantis prohibet quoscunque pastus, seu prandia, pecunias, iocalia, aut res alias etiam ad vsum Ecclesiasticum, aut alium pium deputata, vel deputanda, hoc est munuscula, & dona, quæ pro sacristia valetudinario, vel aliis similibus vsibus extorqueri solent. Quapropter dicimus in monasteriis præcipuè monialium locum non habere ob consuetudinem in contrarium præscriptam.

Tandem difficultatem ingerit *cap. periculosa vnico De statu regularium in 6.* vbi cauetur, ne in monasteriis ordinum non mendicantium aliquæ recipiantur de cætero in sorores nisi quot poterunt de ipsorum monasteriorum bonis, siue prouentibus absque penuria sustentari, & si secus actum fuerit, irritum decernimus. Quæ prohibitio aucta est in *Concil. Trident. sess. 25. c. 3. de reformat. ad monasteria virorum, cuiuscunque ordinis sint*: ibi enim dicitur, ne in monasteriis virorum, aut mulierum maior numerus recipiatur, quàm qui ex propriis redditibus monasterij, vel consuetis eleemosynis commodè possit sustentari.

Ad hæc respondet *Lessius cap. 39. dub. 12. fine & Suar. lib. 4. de Simonia cap. 17. num. 17.* ea quæ in sustentationem inferuntur sub prouentibus, & consuetis eleemosynis intelligi, & eo titulo accipi posse. Vnde concluditur neminem recipi, nisi qui ex prouentibus, consuetisque eleemosynis, & redditibus monastarij valeant sustentari.

Sed quid dicendum de operibus cedentibus in propriam vtilitatem? Non leuis est difficultas, an pro iis pretium dari possit, & recipi absque Simonia? v.g. an possit pretio aliquem inducere, vt recipiat baptismum, vt confiteatur, vt Sacramenta frequentet, vt religiosus fiat?

Et quidem si pactum secludamus, hæc omnia licita sunt, & constat ex *can. debet, 23. quæst. 4.* vbi ait August. quemlibet debere proximum suum adducere ad Dei cultum non solum doctrina, & disciplina, sed etiam beneficentiæ consolatione, id est donis, & beneficiis: & tenet expressè *Valen. disp. 6. quæst. 16. p. 3. ver. tertiò sequitur pag. 1648.* Deinde pro certo habendum est, posse tibi fieri promissionem, aut donationem sub conditione expressa, si ad fidem conuertaris, si sis religiosus, si Sacraméta ministres, vel frequentes, & non aliter: ita expressè *Suar. lib. 4. de Simon. cap. 16. num. 14. Mol. tract. 2. de iustit. disp. 93. concl. 4. Sanch. multis allegatis lib. 1. de sponsalib. disp. 39. num. 4. Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 12. num. 67.* Et probatur manifestè, ex *cap. cum sit proprium, 2. de Conditionib. appositis*: ibi enim manu mittitur seruus, eique libertas conceditur ea conditione, & modo, vt monachus fiat, & non aliter: libertas autem pretio est æstimabilis. Ergo iam conceditur aliquod pretio æstimabile sub conditione monachatus. Et ratio est; quia ex vi illius donationis nō imponitur donatario aliqua obligatio, sed ei datur optio, vt si velit à seruitute exire, eligat religionem, sin minus seruus maneat, sicut antea: qua etiam ratione validum censetur legatum relictum alicui sub conditione, & pacto, vt sacerdos, vel religiosus fiat, sicuti multis allegatis probat *Sanch. lib. 1. de sponsal. disp. 34. num. 15.*

8. Quocirca solum in eo casu existimo Simoniam esse pretium offerre pro actu, & exercitio virtutis cedente

dente in propriam vtilitatem: quando ex datione pretij determinaris, & obligaris ad exercendam virtutem: ita expressè *Suar. lib. 4. cap. 16. num. 17. & tenet Abbas cap. cum in ecclesia, de Simonia n. 7. & Rodoan. 3. p. cap. 5. num. 23.* Et in hoc sensu explicandus est *textus in can. quam pio 1. q. 2.* vbi quoddam monasterium prælato carens petebat ab alio, vt sibi de Abbate prouideret: cui petitioni nolebat monasterium annuere, nisi facta sibi aliqua recompensatione. Respondet tamen Bonifac. se esse anxium, & dubium non de responsione danda, sed quibus verbis danda esset, ne multum eos religiosos contristaret; ac tamẽ summa modestia, & prudentia eos conuincit, nullo modo talem exactionem licere argumento desumpto ex Apostolorum exemplo de quibus dicit nunquam prouocasse aliquem ad Dei cultum aliquo muneris interuentu. Intelligi inquam debet nunquã prouocasse aliquem ad Dei cultum, imponendo illi determinatam obligationem; relinquendo tamen in sua libertate, & optionem illi concedendo, vt si velit frui donis, Sacramenta frequentet, vel aliud spirituale faciat, sin minus dono illo temporali careat, optimè posse ab Apostolis, & sanctis Patribus fieri. Hinc sequitur illicitum esse, si pauperem alas in studio, & propter alimenta imponas illi obligationem de sacerdotio, vel religioso statu sumendo. Erit tamen licitum obligare illum ad restitutionem expensarum, si religiosus non fuerit: quia in hoc casu nullam ei imponis propriam obligationem, sed declaras intentionem tuam limitatam esse, neque velle sustentationem illi donare, nisi sub conditione illa de statu religioso, cum enim dominus sit diuitiarum tuarum, potes sub hac, vel illa conditione donare, & non alias: ita *Suar. illo c. 16. n. 13. & Lessius c. 35. dub. 12. n. 67.*

Sanchez vero *lib. 1. de sponsalib. disp. 39. n. 4.* in vlt. ratione, & *n. 7.* aliter respondet *supra dicto cap. Quam pio*, dicit namque licitum esse te obligare muneribus, & donis ad Dei cultum cedentem in vtilitatem tuam propriam. Secus vero, si cederet in vtilitatem donantis, vel alterius; nam pro prima obligatione nihil recipitur à donante, non igitur committere potest Simoniam: Pro secunda autem donatione, iam in se, vel in alio recipit emolumentum spirituale. Ergo est Simoniacus: & de hoc casu loquitur textus, siquidem à monasterio prælato carente petebantur munera, vt prælatus illi concederetur, cuius concessio in vtilitatem ipsius monasterij dantis pecuniã cedere debebat, non in vtilitatem dantis prælatum. Fateor huiusmodi solutionem textui conuenire, ac proinde ex illo non probari datam pecuniam pro actu cedente in vtilitatem propriam ipsius recipientis pecuniam esse Simoniam. At quia in *cap. quam pio, & cap. vlt. de Pactis, & aliis* generaliter pacta prohibentur absque distinctione, an opus spirituale quod exigitur ex vi muneris cedat in vtilitatem dantis pecuniam, vel illam recipientis: ideo superior solutio data videtur subsistere. Quod autem Simonia non euitetur, ex eo quod des pecuniam Petro pro actu cedente in propriam eius vtilitatem optimè probatur à *Suar. illo cap. 16. a n. 18.* variis exemplis. Primò de religione emente ab aliquo eius ingressum, solum ob eius vtilitatem spiritualem; in quo certè religio, etiamsi nihil spirituale reciperet, committeret Simoniam. Secundo de fratre minore natu, qui à primogenito emeret, vt religiosus fieret eo fine, vt ipse frater minor hæreditari succederet, sine dubio esset Simoniacus, & verè emeret rem spiritualem licet illam non reciperet. Idem est, si dato temporali pretio obligares alium ad orandum in suam vtilitatem, esto inde tibi nihil spirituale, vel temporale commodi eueniret. Ratio vero est; quia ad emptionem solum requiritur, vt res empta non sit sub dominio, & potestate ementis, sed per emptionem constituatur à vendente in eo statu, & modo, quo emens intendit. Quod optimè fit, etiam si in vtilitatem vendentis cedat.

PVNCTVM X.

An vendi possit exercitium cuiusuis scientiæ absque Simonia?

1. *Aliqui existimant pro officio docendi Theologiam pretium dare, vel recipere Simoniam esse.*
2. *Contrarium est probabilius.*
3. *Pro licentia docendi procedente à iurisdictione temporali pretium recipi potest.*
4. *Vendere gradum Magistri, & Doctoris non est Simonia.*
5. *Pro responsione casuum conscientiæ. Probabilius est pretium posse recipi.*
6. *Item pro munere docendi doctrinam Christianam.*
7. *Pro concione, & persuasione infidelium ad fidem, & fidelium ad pænitentiam Simonia est pretium recipere.*

1. DE sola Theologia est difficultas, an eius venditio sit Simonia? Pro cuius explicatione notandum est quinque esse functiones Theologiæ. Prima deducere conclusiones ex principiis fidei, siue necessariò, siue probabiliter. Secunda interpretari scripturas. Tertia dare responsa ad pacandas conscientias. Quarta docere doctrinam Christianam. Quinta concionari, seu persuadere infideles ad fidem, & fideles ad illius obseruantiam, & maiorem firmitatem.

De primo, & secundo munere, quod est deducere conclusiones ex principiis fidei, & interpretari scripturam. Prima sententia affirmat esse Simoniam pretium pro ipsis docendis recipere: ita *Paludan. 4. dist. 25. quæst. 5. num. 20. Antonin. 2. p. tit. 1. cap. 5. §. 7. notab. 6. in fine, Siluest. verbo Simonia q. 10. & inclinat Hostiens. in cap. quia nonnulli, de Præscriptis.* Fundamentum est; quia munus Theologi, vt dicit *August. 14. de Trinit. cap. 1.* est roborare, ac illustrare, ac credibilia facere principia fidei, & ex illis principiis illustratis, & roboratis deducere conclusionem: at talis deductio non solum à principio naturali, sed etiam supernaturali, & proposito per fidem diuinam procedit, & ideo maiorem certitudinem habet, quam quælibet conclusio scientifica, & ex alia parte conducit maximè ad spiritualem salutem. Ergo est inuendibile tale munus.

2. Contrariã sententiam scilicet non esse Simoniam recipere pecuniam pro officio docendi, & interpretandi scripturam (secludo interpretationem, quæ fit ex instinctu Spiritus sancti) censeo probabiliorem; & docet *Suar. lib. 4. de Simonia cap. 18. num. 7.* & affirmat hodie esse communem, & in scholis receptam: & tenet *Glossa in cap. vendentes 1. quæst. 3. & in cap. qui studet 1. q. 1. verbo sanitatis, & in cap. de quibusdam 37. dist. verbo magistri, Adrian. quodlib. 9. art. 1. fine, Victor. relect. de Simonia num. 6. Soto lib. 9. de iustit. q. 5. art. 1. & quæst. 6. art. 2. ad 2. Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 13. num. 80. Tolet. lib. 5. sum. cap. 88. num. 3. & 4.* & habetur

leg.

leg.10.tit.17.part.1.& ibi Gregor.Lop.Ratio est à contrario,nam esto Theologia procedat à principiis reuelatis:non tamen ab illis, quatenus reuelata sunt,sed quatenus modificantur per principia naturalia.Deinde non ordinatur hoc munus per se ad salutem animæ, sed potius ad illustrandum intellectum in hac doctrina, sicut & in alia scientia naturali. Ergo est vendibile. Adde per accidens esse, quod Theologia procedat à principiis reuelatis, & fide diuina creditis ad hoc munus docendi. Nam qui de aliquo principio fidei voluntariè dubitaret, eodem modo posset docere,sicut habens fidem. Ergo per accidens se habet concursus supernaturalis fidei ad huiusmodi officium.

3. Hinc infertur pro licentia docendi, si procedat à iurisdictione temporali posse pretium recipi absque Simonia:nam per cathedram datur hæc licentia, & tamen si aliquis venderet cathedram, non esset Simoniacus, sed iniustus, aliàs vendere suffragium in oppositione ad cathedram Theologiæ esset Simoniacum,quod nullus dicit:& ita docent *Innocen. Panormitan.in c.2. de Mag. Antonin.2. p.tit.1.cap.5.num. 17.Tab.verbo magister.num. 10.Gregor.Lopez leg.10. tit.17.part.1. Suar.cap.18.num.14. Lessius lib.2.cap. 35.num.83.* Neque obstat *cap.1.& 2.de Magist.* vbi prohibetur dari hanc licentiam docendi pecunia. Quia illa prohibitio non facit actum esse Simoniacum,sed esse iniustum,& illicitum.

4. Secundo infertur, vendere gradum Magistri:& Doctoris non esse Simoniam:ita docere videtur *Antonin.3.p.tit. 5. cap.2.§.6. & ex illo Tabiena verbo magisterium num.11. expresse Suar. supra illo cap. 18. num.15. Lessius dub.13.num.83.* Ratio est;quia huiusmodi gradus, sunt quædam publicæ approbationes ad docendum, & consulendum &c. cum aliquibus priuilegiis, & facultatibus, & commoditatibus, vel honoribus omnino temporalibus; quæ omnia naturalia sunt.Ergo non est Simonia eorum venditio: & ita videmus exigi pro magistratu,& doctoratu Theologiæ summam pecuniæ, quæ ratione stipendij, & sustentationis præcisè satis honestari non posset. Neque refert,vt optimè dicũt *Suar.& Lessius supra* collationem, vel institutionem huius gradus Pontificiam esse:quia etiam Pontifex potest aliqua temporalia instituere, & conferre ad splendorem rerum spiritualium,quæ non eo ipso sunt materia Simoniæ,nisi specialiter prohibeantur intuitu religionis, quod in iis gradibus non inuenitur. Addit præterea *Suar. supra num.17.fine* obligatum ratione cathedræ beneficij,aut alia via docere theologiam, si pretium exigat pro tali officio non fore Simoniacum:quia nunquam exigit pro aliqua re spirituali,sed temporali: & consentit *Aragon. quæst.100. art.3. vers. in eadem solut. pag.1116.*

5. Tertium munus Theologi est responsa dare casibus conscientiæ; circa quod *Lessius cap.35.dub.13. num.78.& 79.* affirmat Simoniam esse pro eo pretium expostulare. Ego tamen probabilius existimo Simoniam non esse:tenet *D.Thom.q.100.art.3.ad 3. Nauarr. cap.23. num.100.Suar.cap.18.n.19.& 20.* Ratio est,quia illa instructio est naturalis, & humano labore acquisita:vendi ergo potest. Qua ratione canonistæ pretium recipere solent pro huiusmodi responsis,sicut & pro aliis consiliis. Non debet ergo theologus peioris conditionis esse, cum responsum ab vtroque procedens eiusdem rationis sit. Neque obstat interrogantem ad pacandas conscientias, & ad alios fines supernaturales referre huiusmodi interrogationes;quia eius intentiò non mutat actionem,quæ per se ad id non ordinatur: solum enim tale responsum ordinatur per se ad illustrandum intellectum, & tollendam ignorantiam,ne aliquid fiat contra rectam rationem,& iustitiam.

6. Quartum munus est docere doctrinam Christianam:pro quo probabilius existimo posse pretium recipi,si solum instructio referatur ad iuuandam memoriam alterius,& exercendam illam : ita *Vgolin.tab. 1.cap.10.§ 3.num.3.Suar.cap.18.fine.* At si doceatur Christianus non solum ad iuuandam memoriam, sed etiam ad confirmandum eum in fide, & operandum iuxta illam; sine dubio talis instructio supernaturale opus est,vt pote ad supernaturalem finem ordinatum. Idemque à fortiori dicendum est de instructione infidelis, vt ad fidem conuertatur, & maximè si talis instructio facta est in baptismo: quia tunc est ministerium Ecclesiasticum: & ita tradunt communiter doctores *Sotus q.7.art.1.fine Suar.cap.18.num.19.& 20.Lessius lib.2. de iustit.cap.35.dub.13.n.78.& constabit ex iam dicendis.*

7. De quinto munere theologiæ,quod est concionari, & infideles ad fidem persuadere,& fideles in eius firmitate roborare, & ad eius obseruantiam incitare, absque dubio est Simonia pro iis pretium recipere: tenet *D.Thom.q.100.art.3. ad 2. & ibi Caietan. & quodlib.2. art.12.& in 4.dist.25.q.3.art.2.quæstiunc. 2.ad 4. & 5.& ibi Paludan.q.5. Angel.Simonia 3.n. 9.Tab.num.8.Hostiens.in sum.lib.6.tit.5.Lessius lib.2. cap.35.dub.13. num.79. Suar.lib.4.cap. 18. num.21. aliis relatis.*

Ratio est;quia sacra concio refertur primò,& per se ad mouendam voluntatem, & inclinandum illam ad bonum:est ergo ex parte finis maximè spiritualis. Ex parte etiam principij constat,cum prædicatores sint ministri Dei, & eius loco subrogati.Quocirca cum ipse *Matth.10.* dixisset Apostolis, vt prædicarent regnum cœlorum appropinquasse, & infirmos curarent, mortuos suscitarent, leprosos mundarent, dæmones eiicerent, concludit:*Gratis accepistis, gratis date.* Quæ verba super omnia antecedentia æquè cadunt,ac proinde sicut ex illis infertur non posse Apostolos pretio dæmones eiicere,mortuos suscitare, nec miraculosè leprosos mundare: ita neque posse verbum Dei prædicare.

PVNCTVM XI.

An labor repertus in operibus spiritualibus, & obligatio ad illa pretio compensari possit absque Simonia.

1. *Pro labore operibus spiritualibus intimè coniuncto,& ab illis inseparabili,plures censent recipi pretium posse.*
2. *Probabilius est oppositum.*
3. *Pro labore extrinseco, & cum operibus spiritualibus necessario annexo benè potest pretium recipi.*
4. *Quid pro labore impenso à familiari prælati,pro obtinendo tibi beneficium, ordinem,dispensationem,aliamque gratiam,vel iustitiam? Affirmandum est Simoniam esse ex iure positiuo.*
5. *Tria pro superioris doctrinæ intelligentia aduertuntur.*

1. DVplex est labor in iis operibus,alius illis intimè coniunctus,& sine quo fieri nõ possunt

accidentalis, & extrinsecus, & ab opere spirituali separabilis.

1. Non pauci doctores docuerunt pro labore operibus spiritualibus intimè coniuncto posse pretium recipi absque Simonia: ita *Adrian. quodlib. 9. art. 1. in resol. lit. O. Altisiodor. 3. p. q. penult. de Simonia*, *Bonauent. in 4. dist. 25 art. 1. q. 4. fine, Maiol. ibi q. 1. fine §. hactenus, Glossa in cap. significatum de Prabendis verbo itaque*, *Iulius Clarus verbo Simonia, n. 2. Arag. n. 6. consentit ex parte Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 8. num. 53. & 54.* Ratio huius sententiæ est: quia *Matth. 10.* & *Lucæ 10.* affirmatur ministrantem in iis rebus spiritualibus dignum esse mercede: non est autem dignus mercede ratione bonorum spiritualium, quæ aliis confert, neque ratione actionis, quam confert: si enim hæc omnia posset sine vllo labore, & temporis diuturnitate conferre, nullam mercedem, pretiumve exigere posset. Ergo est dignus mercede pro labore, & tempore, quod insumit in sacris faciendis, & quatenus illæ actiones sacræ sunt sibi molestæ, & aliarum actionum sibi vtilium impeditiuæ. Qua ratione maiori stipendio, & sustentatione dignus est, qui toto die audit confessiones, quam qui vna hora, & qui missam canit, quam qui illam recitat. Aliàs deterioris conditonis essent ministri Ecclesiæ, quam actores, & negociatores temporalium rerum, qui ob defatigationem, & laborem impensum, & tempus quod insumunt, possunt aliquid ferre. Cur ergo priuari debent ministri, qui in negotiis salutis æternæ incumbunt?

2. Nihilominus tamen secunda sententia communior, & probabilior negat pretium recipi posse pro hoc labore intrinseco, & necessario coniuncto operibus spiritualibus. Posse tamen recipi stipendium sustentationis, si aliàs actio spiritualis debita non sit. Tenet hanc sententiam, & latè probat *Durand. in 4. dist. 25. quæst. 3. num. 10. Paludan. q. 5. Siluest. verbo Simonia q. 9. Victor. num. 29. Abbas in cap. suam num. 4. de Simonia, Innocent. & Hostiens. in cap. 3. Ne prælati vices suas, Sotus lib. 9. quæst. 6. art. 1. Suar. pluribus relatis lib. 4. de Simonia cap. 21. num. 5. & seqq. Valen. disp. quæst. 16. p. 2. vers. nihilominus, pag. 1659. Tolet. lib. 5. cap. 88. n. 5. Gutierr. canon. q. c. 29. n. 12. Manuel. verbo Simonia cap. 58. concl. 5.*

Ratio est; quia labor intrinsecus operi nullam aliam æstimationem habet præter ipsum opus: qua ratione opus, cui maior labor annexus est, maiori pretio est dignum cæteris paribus. Ergo si opus de se inuendibile sit, etiam labor ei adiunctus, & ab illo inseparabilis: at omnes actiones sacræ iure diuino inuendibiles sunt. Ergo etiam labor illis adiunctus inuendibilis erit. Exemplo declaro: si enim lapis aliquis pretiosus, cui annexa est aliqua proprietas prohibeatur emi, & vendi, etiam proprietas prohibetur emi, & vendi: quia non potest emi, & vendi proprietas per se sine lapide. Ergo cum iure diuino prohibitum sit emi, & vendi opus sacrum, etiam labor, & defatigatio, quæ illi necessario, & per se sunt coniuncta, quasi quædam proprietas prohibentur vendi: facitque ad id *can. si quis obiecerit 1. q. 3.* ibi: qui horum alterum vendit, sine quo nec alterum prouenit, neutrum inuenditum de reliquit.

Argumentum autem adductum pro prima sententia solum probat ministrantem in iis officiis dignum esse mercede, hoc est stipendio pro labore suscepto, & quo maior labor suscipitur, eo cæteris paribus dignior est maiori stipendio, non tamen probat illum laborem posse vendi, si quidem est supra omne pretium, vtpote in rebus spiritualibus habitum, & susceptum.

3. Alij labores sunt accidentales, & quasi extrinseci actionibus sacris, quique (moraliter loquendo) necessarij non sunt ad actiones sacras efficiendas, v. g. agere iter vnius leucæ ad dicendum sacrum, quando id non annectitur officio, vel beneficio, expectare quotidie per horam, vel aliud tempus ad celebrandum, dicere missam statutis horis, vel in certis locis, & ad hoc obligari, promittere extraordinarium studium ad concionandum &c. Pro iis igitur, & aliis similibus pretium exigi potest, & pro obligatione ad hæc omnia efficienda: quia sunt temporalia onera, & priuant laborantem aliis commodis temporalibus: colligitur ex *cap. significatum de Prebendis*, & ibi *Glossa*: *ita Ioann. Gutierr. canon. quæst. cap. 29. num. 25. Man. verbo Simonia cap. 58. num. 5. Tolet. lib. 5. cap. 88. num. 6. Valen. disp. 6. q. 16. p. 2. vers. sexta ergo, pag 1659.* & affirmat ita tenere communiter doctores absque vlla controuersia: consentit *Suar. cum aliis lib. 4. cap. 21. num. 15. & 17.*

4. Ad hæc reducet aliquis laborem appositum à familiari, & priuato prælati in obtinendo tibi beneficium, ordines, dispensationem, vel aliam similem gratiam, aut iustitiam. Quia videntur hæc munera extrinseca esse spiritualibus, cum per se non requirantur ad illa: & ex alia parte videntur esse omnino temporalia: cum nihil aliud huiusmodi intercessiones sint, quam quidem fauor humanus pretio æstimabilis.

Verum omnino dicendum est, Simoniam esse saltem ex iure positiuo dare pecuniam, vel aliud quodvis donum familiaribus prælati, sub conditione, & pacto vt intercedant, & rogent prælatum, vt tibi beneficium, vel ordinem concedat: tenent hanc sententiam ferè omnes doctores cum *D. Thom. q. 100. art. 2. ad 5.* vbi docet ante ius acquisitum in beneficio Simoniam esse viam sternere ad illud obtinendum, tollendo impedimenta. Ergo à fortiori procurando, & influendo: clarius *Bonauent. 4. dist. 25. circa litt. dub. vlt. Maior. ibi q. 3 ad 2. supplemen. Gab. q. 2. art. 3. dub. 4. circa finem, Summistæ omnes, præcipuè Siluest. verbo Simonia q. 6. Tab. num. 8. Angel. Simonia. 3. n. 25. Nauarr. cap. 23. num. 106. vers. ad quintum, & seq. & lib. 3. consil. cons. 54. de prabendis, & in comment. de datis, & promissis notab. 32. num. 45. & cons. 56. & 57. de Simonia, Soto lib. 9. q. 7. art. 3. Suar. aliis relatis lib. 4. cap. 53. num. 14. Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 8. n. 46.* constatque manifestè ex *cap. statuimus 2. 1. q. 1.* vbi Nicolaus Papa enumerat tres species ordinatorum Simoniacè, & vna est quando ordinanti nihil datur, sed mediatoribus. Idem constat ex *cap. præsentium 1. q. 5.* vbi Vrbanus Papa cognoscit Simoniam commissam esse, eo quod pecunia data fuerit non episcopo, sed cuidam eius familiari. Ratio vero est; quia intercessor, & mediator rogans, & inducens prælatum, vt tibi beneficium concedat, causa est moralis illius concessionis. Ergo si emis huiusmodi causam moralem, emis virtualiter effectum illi annexum, & ab illa dimanantem.

5. Aduertunt tamen *Nauarr. Suar. & Lessius supra* non esse Simoniam, si pecunia detur his familiaribus pro labore suscepto in eundo, & redeundo ad collatorem beneficij, vel pro recompensatione alicuius damni si patiantur; vel pro recompensatione lucri si amittant: quia hæc omnia accidentalia sunt iis actionibus spiritualibus. Cauendum vero, ne munus excedat æstimationem talis laboris, vel damni secundum se spectati; aliàs Simonia committetur; si quidem ratione beneficij obtinendi cresceret diligentiarum æstimatio, quod clarius constaret si quo pinguis esset beneficium, eo diligentiæ pluris æstimarentur.

Secundò

Secundò aduertit *Suar. cap. 53. n. 17. cum Adriano* mediatorem assumentem curam præcisè informandi prælatum de meritis talis personæ posse pro hoc munere pretium recipere. Quia in hac parte solum gerit officium aduocati repræsentando merita personæ: pro quo officio dicemus posse pretium recipi. Est tamen hoc periculosum; quia sæpe mediator excedit officium informantis, & assumit officium exhortantis, & inducentis, plus quam merita personæ simpliciter repræsentata possent inclinare.

Tertiò aduertit idem *Suar. supra* cum omnibus doctoribus præcipuè *Paludano q. 5.* non esse familiarem Simoniacum, si recipiat pecuniam solum vt tibi aperiat ianuam, & facilem aditum tribuat, vt possis petere à prælato beneficium: quia hæc omnia non sunt spiritualibus connexa: imo affirmat non fore iniustitiam hæc dona recipere gratis oblata, vel si aliquid faciat familiaris vltra id quod tenetur.

PVNCTVM XII.

Vtrum venditio actuum pertinentium ad iurisdictionem ecclesiasticam interni, & externi fori sit Simonia?

1. *Pro nullo exercitio ordinis, & potestatis spiritualis potest pretium recipi.*
2. *Sacerdos absoluens indignum pro pecunia Simoniam committit.*
3. *Sacerdoti iniustè nolenti absoluere à peccato, vel censuris potest pecunia dari, vt à praua voluntate desistat non in pretium absolutionis.*
4. *Idem est dicendum de dispensatione obseruationis festorum.*
5. *Qualiter parochus pro assistentia in matrimonio possit pecuniam recipere.*
6. *Pretio constitui non potest iudex ecclesiasticus, siue ordinarius, siue delegatus.*
7. *Proponitur quædam obiectio: & fit illi satis.*
8. *Pro muneribus, & officiis iurisdictionem temporalem habentibus pretium absque Simonia recipi potest: sed non est licita horum officiorum venditio ex legibus nostri regni.*
9. *Pro collatione, institutione, possessione concedenda non potest pecunia etiam in sustentationem recipi, nisi ex antiqua consuetudine habeatur in pios vsus conuertenda.*
10. *Pro dispensatione in votis, iuramentis, impedimentis matrimonij, aliisque legibus ecclesiasticis non potest pecunia etiam in sustentationem dispensantis concessa recipi absque Simonia iuris ecclesiastici.*
11. *Possunt tamen sic dispensantes dispensatis imponere onus dandi eleemosynam aliquam.*
12. *Ordinarij, aliique officiales exequentes dispensationem à sede Apostolica concessam non possunt pro examinatione testium, alteriusque laboris in eius expeditione pretium, vel pecuniam in sustentationem recipere.*
13. *Tria sunt pro superioris doctrina intelligentia aduertenda.*
14. *Pro patrocinio in causis spiritualibus benè potest pretium recipi.*
15. *An pro testimonio dicendo pretium recipi possit?*
16. *Pro omissione pertinente ad potestatem spiritualem pretium recipi non potest.*
17. *Negare absolutionem à peccatis pro pecunia à tertia persona recepta, Simonia est.*
18. *Non videtur esse, si neges confessionem audire, vel Missam dicere, esto ad id sis obligatus.*
19. *Idem esse videtur de negatione licentiæ, vt alteri confiteatur.*
20. *Quid de omittente denunciare peccatorem, cum ad id ex officio obligetur? Affirmant aliqui Simoniam esse.*
21. *Probabilius est oppositum.*

1. PRo nullo exercitio ordinis, & potestatis spiritualis posse pretium recipi, tenent omnes doctores ex *cap. Adnostram de Simonia cap. Non satis, cap. cum in ecclesia, cap. suam, cap. cum sit Romana, & aliis de Simonia.*

2. Ex hoc principio infertur sacerdotem absoluentem indignum, & indispositum absolutioni, si pro pecunia faciat: esse Simoniacum; nam esto non vendat verum actum spiritualem, absolutio data nulla est; vendit tamen quemdam vsum, seu potius abusum spiritualis potestatis: & hoc videtur ad Simoniam sufficere: & tenet *Suar. lib. 4. cap. 19. num. 2.* & satis constat ex *cap. Nemo, de Simonia*: ibi: nequaquam pœnitentem, vel minus dignè pœnitentem gratia, vel fauore ad reconciliationem adducat &c. Idem est dicendum de sacerdote accipiente pecuniam pro leui, vel graui pœnitentia imponenda; quia est actus iurisdictionis à potestate ordinis: sic *Suar. supra num. 4.* vbi optimè aduertit sacerdotem pœnitenti in satisfactionem aliquas eleemosynas pro pauperibus, vel missis dicendis imponens, Simoniam cõmittere, si pœnitentem cogat, & quasi obliget pro absolutione, vt sibi applicet: secus verò, si solum desiderium suum, & voluntatem dicendi Missas manifestaret, cauendum tamen esse (ait) scandalum, & minimum appetitum lucri, & auaritiæ, & ideo talem vsum regulariter esse vitandum, meritoque in aliquibus episcopatibus, & religionibus prohiberi.

3. Quod dictum est de absolutione à peccatis, dicendum est de absolutione à censuris: esse quidem Simoniam pro pretio fieri: quia est actus à potestate supernaturali: habetur de absolutione à suspensione, vel interdicto in *cap. Nullus 124. 1. quæst. 1.* de absolutione ab excommunicatione in *cap. Ad aures de Simonia,* & sumitur ex generali reg. *cap. ad nostram eodem tit.* & traditur in *leg. 6. & tit. 17. part. 1.*

Quod si aliquis per iniustam censuram vexetur, neque velit sacerdos eum absoluere, nisi accepta pecunia, existimo dari posse absque Simonia: si detur ad tollendum prauum affectum, & appetitum iniustè negantis absolutionem: quia tunc est quædam redemptio vexationis: & ita tenet *Glossa in cap. Ad aures, & cap.*

cap. dilectus de Simonia, & in cap. quaesitum 1. q. 3. Reduan. 3. p. c. 2 1. n. 6. & consentit Suar. lib. 4. c. 19. num. 8. Aduerto tamen, si facili negotio absolutionem à superiore potes impetrare, non posse tunc tribuere pecuniam illi sacerdoti, quia teneris ex charitate proximi peccatum vitare, quando commodè potes. Si vero necessarium sit pro absolutione obtinenda à superiore tempus expectare, non censeo te obligatum esse; quia graue damnum est manere te ligatum censura etiam vnico die: ac proinde ob vitandum huiusmodi damnum poteris pecuniam sacerdoti iniustè neganti absolutionem, tribuere.

4. Ad hæc reducit *Suar. illo c. 19. n. 11.* licentias, vel quasi dispensationes, quas possunt dare parochi suis subditis in ordine ad præceptorum obseruationem, vel excusationem, vt v. g. laborandi die festo, comedendi cibos vetitos &c. nam siue hi actus fiant per propriam iurisdictionem, siue per authenticam approbationem causæ excusantis, procedunt à potestate spirituali, & sunt actus proprij officij.

5. Solum de assistentia parochi ad matrimonium esse potest difficultas, an pro illa possit pretium recipere: Et aliqui dicunt, etsi iniustus sit, si petat quod sibi non debetur, ex consuetudine non fore Simoniacum; quia non exercet actum ordinis, neque iurisdictionis: cum ab excommunicato, & non ordinato (secundùm probabilem sententiam) validè exerceatur, sed assistit sicut alius testis, qui etsi pro sua assistentia pecuniam expostularet, Simoniaci non essent. Nihilominus probabilius existimo cum *Suar. lib. 4. c. 19. circa finem* esse Simoniam iuris diuini, si in pretium exigat pecuniam. Probo, quia illa assistentia ex institutione ecclesiæ est annexa officio parochi, & videtur expostulata, quia contractus ille sanctus est, & Sacramentum. Ergo reducitur administerium ecclesiasticum; ac proinde Simonia erit pro illo pretium recipere.

Aduerto tamen si ex assistentia matrimonij, vel benedictione nuptiarum aliquod emolumentum, aut stipendium soleat parocho euenire, posse absque Simonia nolle dare licentiam alteri assistendi matrimonio, vel benedicendi nuptias, quin sibi emolumentum, quod sperabat, compensetur; quia tunc non petit pecuniam pro licentia concedenda, sed petit pecuniam vt se indemnem seruet: & ita tenet *Siluest verbo Simonia n. 8. § secundum, Man. Rodrig. c. 58. n. 10. Arag. q. 100. art. 2. in fine pag. 1113.* & idem affirmant supra dicti doctores de licentia concionandi, & administrandi quodlibet aliud Sacramentum.

Rursus de actibus ecclesiasticæ iurisdictionis pertinentibus ad externum forum dicendum est, in quibus aliqua sunt certa, alia sub dubio.

6. Certum est non posse vicarium episcopi, neque aliquem iudicem spiritualem, siue ordinarium, siue delegatum, neque vicarium ecclesiæ, neque capellanum pretio constitui, siue pretium detur ex parte accipientis iurisdictionem, siue ex parte dantis; quia quocunque modo fiat, Simonia committitur; quia est actus potestatis spiritualis & specialiter probatur ex *cap. ad nostram, de Simonia*: ibi: mandatnus quatenus pro ministerio ecclesiastico exercendo, siue pro vicariis assignandis nullatenus pecuniam exigatis. Idem habetur, in *cap. consulere eodem tit. & in leg. 8. tit. 17. part. 1.* imò neque prælatus potest accipere pecuniam, vt hunc potius, quam illum in vicarium constituat: acciperet enim pro sua deleganda potestate: ita expressè *Suar. c. 26. n. 11. in medio.* Deinde non potest vendi ius eligendi ad dignitates, aut ecclesiastica beneficia, neque ius confirmandi electionem, aut conferendi talia beneficia, aut instituendi in illis: quia hæc omnia pertinent ad iurisdictionem spiritualem; siquidem actus ab illis procedentes spirituales sunt, adeò vt ipsum ius solum propter actus æstimabile sit. De iure præsentandi infra tractabitur, an vendi possit.

7. Sed obiicies, in curia vendi clericatum cameræ, & auditoratum cameræ: quæ sunt munia constituta ad ecclesiasticam iurisdictionem exercendam vice Pontificis.

Respondeo in iis officiis, sicut in quolibet beneficio duo esse consideranda. Primò iurisdictionem spiritualem. Secundò emolumentum temporale ex illa proueniens: & licet hoc secundum non possit vendi, quatenus primo coniunctum est, vt constat ex *cap. si quis obiecerit 1. q. 3.* hoc tamẽ est ex prohibitione iuris ecclesiastici, in quo Pontifex dispensat; ac proinde absque Simonia facit, vt illa officia vendantur secundum temporale quod habent: sumiturque ex *c. vlt. Ne prælati vices suas*, vbi *Abbas, Angel. Simonia 2. n. 25. Suar. lib. 4. cap. 20. n. 6.*

8. Alia sunt munera, & officia pro iurisdictione temporali exercenda, qualia sunt decurionatus, & iudicaturæ temporales alicuius populi, in quo prælati ecclesiastici habent iurisdictionem temporalem: hæc enim officia si vendantur, nulla est Simonia; quia nihi spirituale habent. An autem licita sit eorum venditio, vel locatio: Breuiter respondeo, seclusa lege positiua licere, dum modo benemeritis concedantur, & moderato stipendio. At quia legibus nostri regni prohibita est venditio horum officiorum absque Regis licentia, *leg. 2. t. 5. lib. 2. ordinamnt, & tit. 13. leg. 6. & 16. & tit. 14. leg. 2. & leg. 3. & 16. tit. 15. leg. 14. & tit. 16. leg. 4.* ea de causa credo peccaturum episcopum hæc officia vendentem, pro qualitate obligationis, qua leges ciuiles respicientes bonum commune tenetur seruare. Non tamen caret probabilitate supradictas leges solum de officiis vendendis à personis sæcularibus, Ducibus, Marchionibus, aliisque similibus principibus loqui. Quia non possunt disponere de iurisdictione, bonisque temporalibus personarum ecclesiasticarum.

9. Secundò certum est, capitulum, aut alios prælatos nihil omnino posse exigere pro collatione, electione, institutione, vel possessione concedenda non solum in pretium, sed neque etiam in sustentationem, nisi ex antiqua consuetudine solita sint hæc in pios vsus conuerti; alioquin erit Simoniacus, & incurret pœnas Simoniacorum: ita *Trident. sess. 24. c. 14. de reformat:* & probat latè *Garcia pluribus doctoribus, & decisionibus relatis 8. p. de benefic. cap. 1. n. 75. & 83.* & ibi congregatio Concilij prout refert *Farinac. volum. 4. pag. 87. column. 2.* imò *Pius V.* declarauit episcopum, qui aliquid etsi dulciora (dumtaxat) exigit in receptione alicuius in canonicum, esse suspensum à Pontificalibus, & capitulum talia exigens subiacere interdicto; sæculares autem personas sententiæ excommunicationis reseruatæ, & eos qui sic aliquid acceperint ad restitutionem accepti teneri, vt patet ex *Bulla Pij V.* quæ incipit: *Durum nimis, publicata die Kalend. Iunij 1570.* Aduertit tamen *Lessius lib. 2. c. 35. dub. 18. n. 111. fine* passim non obseruari, & omnino ignorari: esto Concilium episcopis mandet, vt in executionem deducat.

Deinde circa supradictum decretum concilij sacra congregatio censuit non posse fieri de nouo statutum, vt aliquid soluatur etiam à nouiter recepto in vsum pium, veluti pro fabrica, vel sacristia, nisi fuerit à Pontifice per certam scientiam approbatum, & confirmatũ &c. tradit *Gutier. canon. qq. lib. 1. c. 29. n. 28. Nauarr. c. 23. n. 101. vers. 11. Garcia aliis relatis, & decisionibus adductis 8. p. cap. 1. à num. 87.* Notarij vero, & alij officiales, etiamsi illis salarium constitutum sit possunt absque Simonia pro suo labore in danda possessione

possessione beneficij, seu actis illis pretium recipere; quia supradictis decretis id non cauetur: & tenet *Garcia suprà, num.* 80.

10. Aliud munus ecclesiasticæ iurisdictionis est in votis, iuramentis, impedimentis matrimonij, aut quibusvis legibus ecclesiasticis. Pro quo munere affirmandum est, non posse absque simonia exigi pecuniam etiam in sustentationem dispensantis: sed gratis hæc omnia esse concedenda: est certa conclusio ex Concil. *Trident. sess.* 21. *cap.* 5. *& sess.* 24. *c.* 5. *de reformat. & sess.* 25. *cap.* 18. & probat *D. Thom. q.* 100. *art.* 3. *ad* 3. *Lessius libr.* 2. *cap.* 35. *dub.* 9. *num.* 57. *Suarez cap.* 20. *num.* 8. *Ledesma* 2. *p. tractat.* 12. *conclus.* 9. *Garcia* 8. *p. cap.* 1. *n.* 100.

Solum obiici potest stylus curiæ: vbi pro dispensationibus pecunia exigitur, & quo grauior est dispensatio, eo maior quantitas expostulatur, vt pro dispensatione in secundo gradu, magis quam in quarto, & in impedimento consanguinitatis, potius quam in impedimento affinitatis, aut honestatis, quæ omnia videntur esse contra ius commune *cap.* 1. *de Simonia, cap. sicut episcopum,* 1. *quæst.* 2. *& Trident. suprà.* Responderi potest Pontificem esse supra ius commune, atque adeo ex eius concessione expostulari pecuniam non in commutationem dispensationis, & gratiarum, quæ conceduntur in Romana curia: hoc enim esset simonia contra ius diuinum: sed petitur pecunia in sustentationem Pontificis, & officialium, quod absque simonia fieri potest ex dispensatione Pontificis, consuetudine approbante: & ita tradit *Suarez lib.* 4. *cap.* 20. *num.* 13. *cum Redoano* 1. *p. cap.* 21. *n.* 4. *Garcia* 8. *p. cap.* 1. *n.* 101.

11. Ordinarij autem etsi pro iis dispensationibus pecuniam exigere nullatenus possint, possunt tamen (vt benè aduertit *Lessius illo cap.* 35. *dub* 9 *n.* 57. & idem est de quolibet alio dispensante) imponere dispensato onus largiendi eleemosynam pauperibus, vel monasterio: quia Concilium solum prohibet exactionem pecuniæ pro ipsa dispensatione, non tamen prohibet, quin via commutationis aliquid exigant: quod maximè vetum habet, si in votis, aut iuramentis, & festis fiat dispensatio, & debita non sit. Et eadem ratione si dispensatio supponat culpam, possunt dispensantes in illius pœnam præcipere aliquam eleemosynam, vt tamen hæc omnia ab omni labe simoniæ, & illius specie immunia sunt: aduertit optimè *Suarez lib.* 4. *cap.* 20. *num.* 15. prælatum non sibi, sed piis operibus eleemosynam applicare debere. Idem sentit *Manuel. Rodrig.* 2. *t. summ. cap.* 58. *num.* 4. *cum Panormit. & Couarruu. in cap. Alma mater,* 1. *p.* §. 11. *num.* 10. *& D. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 2. *ad* 3. *Soto lib.* 9 *quæst.* 3. *art.* 1. *ad* 3. *Nauarr. cap.* 23. *n.* 102. & facit *lex* 1. *tit.* 5. *lib.* 8. *noua compilat.*

12. Sed inquires; an ordinarij, & alij officiales, quibus à Sede Apostolica committuntur dispensationes matrimoniales, & aliæ possint pro labore, & receptione, & examinatione testium aliquid exigere?

Respondet *Thom. Sanchez lib.* 8. *de Matrim. disput.* 35. *n.* 11. *& Salas de legib. disp.* 20. *sect.* 10. *in fine.* recipi posse quidquid est introductum consuetudine. Nam etsi in rescripto harum dispensationum habeatur, vt omnis spes cuiuscunque muneris, & præmij etiam sponte oblati deponatur; non obinde fit, non posse laboris impensi stipendium recipi: nam stipendium non habet propriè rationem muneris, neque præmij. Nihilominus tamen omnino dicendum est cum *Garcia,* 7. *p. num.* 102. *& Nauarr. lib.* 1. *Consil. in* 2. *edit. tit. de Rescript. toto, cons. vlt. Zerola in praxi episcop.* 2. *p. verbo delegatus,* §. 2. *& verbo dispensatio,* §. 1. *& Marco Antonio Genuens. in praxi Archiepisc. curiæ Neapolit. cap.* 25. *n.* 13. Nihil posse etiam in stipendium ab ordinario recipi pro examinatione testium, verificandisque narratis, &c. solum notario pro examinatione testium, & aliarum rerum informatione permittitur accipere posse quartam partem aurei, seu ducati, & contrarium facientes pœna excommunicationis reseruatæ innodantur: vt constat ex verbis apponi solitis in fine ipsarum litterarum: & in litteris dispensationum pro pauperibus cum copula, additur dispensationis expeditionem nullius esse roboris, & momenti, si gratis omnino non fecerit.

Neque possunt supradicti excusari affirmando stipendij receptionem non esse prohibitam, sed solum muneris, & præmij, quæ in idem videntur incidere. Nam si rectè illa verba expendantur, nomine muneris intelliguntur donatiua vulgo *Coechos:* & nomine præmij vocatur stipendium, & merces debita pro labore; sicut rectè certantibus promittitur præmium vitæ æternæ. Et ita explicat *Farinac. volum.* 4. *sess.* 21. *cap.* 3. *de reformat. ver. cognoscatur, pag.* 51. *& Garcia suprà*: vbi adducit plures declarationes pro hac sententia. Neque rursus excusari possunt aliqua consuetudine, vt ex quadam declaratione, quam adducit *Garcia illo cap.* 1. *num.* 103. circa vicarios Archiepiscopi Burgensis constat, & quia est interrupta per dictum decretum: neque iuuare potest contra speciale decretum, & mandatum Pontificis denuo productum post ipsam consuetudinem. Fateor, si consuetudo legitimè introducta est, non derogari per decretum, nisi illius fiat expressa mentio.

13. Aduerto tamen, Primò, si necessarium esset ordinario, vel aliis dispensantibus exire à suo domicilio pro examinandis testibus, verificandáque narratiua, poterit pro hoc labore pecuniam recipere. Idemque est dicendum, si partes peterent transsumptum instrumenti dispensationum. Tenet *Garcia & Genuens. suprà.*

Secundò aduerto receptionem pecuniæ in stipendium pro supradictis muneribus, & officiis, etsi illicita sit, non tamen esse simoniam, sed turpe lucrum: quia in iis decretis non videtur prohibita sub hoc titulo, & ratione.

Tertiò, dico receptionem pecuniæ in expeditione aliarum dispensationum à causa matrimoniali non esse prohibitam, si recipiatur pro stipendio laboris impensi in examinandis testibus, aliisque officiis præstandis: & in hac parte consentio cum *Salas suprà.*

14. Supradictis annecti potest patrociniũ in iudicio in causis spiritualibus, pertinet enim ad complementum ecclesiasticæ iurisdictionis. Pro hoc tamen munere conueniunt omnes Doctores, vt testatur *Suarez libr.* 4. *de Simonia, cap.* 53. *num.* 9. posse pretium recipi, & idem esse de procuratione: Ratio est, quia hæc munera non sunt à potestate spirituali, neque ab aliquo habente illius iurisdictionem: imo sunt munera temporalia, & antecedenter annexa rebus spiritualibus: & ita obtinuit praxis, & totius ecclesiæ consuetudo. Qua ratione in *Cap. non sanè,* 14. *quæst.* 5. absque vlla distinctione dicitur licere aduocato patrocinium suum vendere.

15. Pro testimonio autem exhibendo, aliqui affirmant simoniam esse, si pretium exigatur; quia testificatione paratur via ad beneficium, potius quam intercessione: & ita tradunt *Panormitan. in cap. tua nos, num.* 6. *de Simonia, & ibi Hostiens. & Felinus numer.* 4. *D. Antonin. cap.* 5. §. 17. *notab.* 1. *Tabiena num.* 47.

Verum distinguendum est cum *Suarez. libr.* 4. *de Simonia.*

Simonia, cap. 53. *numer.* 11. vel ex parte dantis pecuniam, vel ex parte recipientis: si enim testi nolenti testificari veritatem pecuniam tribuas, simoniacus non es; quia tribuis ob redimendam vexationé, quod tibi licet: ipse tamen testis iniustitiam committit iuxta doctrinam *August. in cap. non sane*, 14. *quæst.* 5. *& D. Thom.* 2. 2. *quæst.* 71. *art.* 4. *ad* 3. quem omnes Theologi sequuntur, & Iurisperiti in *cap.* 1. *& cap. sicut nobis de Testibus*: & *Turrecremata in cap. qui rectè, quæst.* 3. nisi excusetur pro labore aliquo, aut incommodo compensando, si forte illi euenit ex tali testificatione. An vero committat simoniam, si accipiat pro testificatione veritatis, mihi sanè dubium est: quia testificatio veritatis, v. g. in aliqua lite beneficiali, nihil aliud est, quam quædam manifestatio, & comprobatio iuris, quod habes circa tale beneficium: at qui assumeret munus informandi prælatum, eique manifestandi veritatem, non esset simoniacus. Ergo neque testis debet esse: & hoc sine dubio procedet, si pecuniam expostulet non in commutationem suæ testificationis, sed in stipendium: quia hoc expresse non cauetur aliquo iure positiuo.

16. Tandem dicendum est de omissionibus pertinentibus ad potestatem spiritualem: cum enim iurisdictio tam interni, quam externi fori exerceri possit, non solum concedendo spiritualia dona, & beneficia, sed etiam negando illa; efficitur committi simoniam, quoties negatio alicuius actus spiritualis procedit à potestate spirituali: & ita tradit cum communi Doctorum sententia *Vgolinus tab.* 1. *cap.* 40. §. 3. *Suarez lib.* 4. *de Simonia, cap.* 22. *à num.* 4. *Lessius dub.* 2. *cap.* 35. *dub.* 11. *num.* 64. & deciditur manifestè in *cap. Nemo de simonia: vbi glossa, & Panormit. num.* 6. *& in cap. Nullus episcopus, cap. sunt quidam* 1. *q.* 1. *& ibi glossa, Archidiacon. Præposit. & Turrecrem.* Difficultas autem est in assignatione harum omissionum. Vt autem hoc intelligatur, apponamus aliqua exempla, ex quibus generalis doctrina percipi possit.

17. Et quidem in iurisdictione fori interni datur simonia, si post auditam peccatorum confessionem deneges pœnitenti absolutionem pecunia accepta à tertia persona. Quia est actus à potestate clauium, cuius proprium est soluere, & ligare: & habetur expresse in *cap. Nemo presbyter*: ibi. Ne quemquam pœnitentem gratia, vel fauore ad reconciliationem adducat, vel quocunque fauore dignè pœnitentem à confessione remoueat; quia simoniacum est vtrumque: & tenet expresse *Lessius suprà, & Suarez c.* 22. *num.* 9. Simile est in iurisdictione fori contentiosi, si cum tenearis absoluere ab aliqua censura, nolis absoluere: censeris enim virtualiter continuare censuram, & actum iurisdictionis exercere: & ita notauit expresse *Lessius dub.* 11. *num.* 64. *fine: & Suarez suprà, Cæterique Doctores.* Idem videtur dicendum, si corruptus pecunia, contra criminosum non procedas: tacitè enim condonas delictum, aut si iustè appellanti deneges appellationem: in iis enim casibus non solum est negatio vsus iurisdictionis, sed potius est illius moralis vsus, vt benè *Suarez cap.* 22. *num.* 16. *fine.*

18. Alia sunt exempla in quibus DD. non conueniunt: Primum est de parocho obligato, dicere sacrum parochianis; illósque confiteri: si propter pecuniam omittat sacrum, aut confessionis auditionem neget: in iis casibus censet *Vgolinus tab.* 1 *cap.* 40, §. 2. *&* 3. esse simoniam. Verum probabilius censeo non esse; quia tunc non videris exercere iurisdictionem, sed negare vsum illius: & ita tenet *Suarez lib.* 4. *cap.* 22. *num.* 13. *Lessius libr.* 2. *cap.* 35. *dub.* 11. *num.* 64. *circa finem.*

19. Secundum exemplum est, si parochus, vel prælatus propter pecuniam neget subdito iustè petenti licentiam, vt alteri confiteatur, &c. In quo casu censet *Suarez supra, num.* 6 *cum Vgolin. tab.* 1. *c.* 36. §. 3. *n.* 6. probabilius videri esse simoniam. Mihi tamen contrarium videtur dicendum; eo quod huiusmodi negatio non sit exercitium potestatis, sed potius non vsus illius; sicut quando negat administrationem sacramenti, nullam in his casibus specialem differentiam inuenio.

20. Tertium exemplum est de actu non denunciandi peccatorem. Et quidem quando ex officio ad denunciandum non teneris, simoniam non committis: quia celatio peccatoris non est à potestate aliqua spirituali. Difficultas tamen est, si ex officio tenearis denunciare, vt si parochus sis, & parochianus in Paschate non communicat, & pro pecunia accepta hunc parochianum non manifestes episcopo: quod facere potes, si scribas eum, qui non communicauit inter eos qui communicarunt, aut si scribens non communicantes omittas illum, qui pecuniam dedit.

In hoc casu videtur docere *D. Thom.* 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 3. *ad* 3. committi simoniam, quatenus ait pastores non posse pecuniam recipere, vt subditum corrigant, vel à corrigendo desistant: *Glossa, & Panormit. in cap. Nemo de simonia: Antoninus, Siluester, Paludanus, Vgolinus, & alij relati à Suarez, lib.* 4. *cap.* 22. *n.* 15. vbi hanc sententiam reputat probabilem, & reddit rationem; quia parochus omittens hanc denunciationem ab vtitur suo munere, & quasi iurisdictione, & quantum in se est, impœnitentem absoluit, & à censura liberat, per talem abusum propter pecuniam. Insuperque probatur ex *cap. Nemo de simonia*: vbi prohibetur presbyteris, ne à peccante publicè aliquid accipiant, vt eius peccatum episcopo, aut eius ministris celent: cum autem hæc prohibitio sit sub titulo de Simonia videtur simoniacum esse.

21. Nihilominus dicendum est, vt probabilius omissionem huius denunciationis simoniacam non esse: tenet hanc sententiam *Innocent. in suprad. cap. Nemo vbi explicat loqui text. de similitudinaria simonia, non de propria: consentit ibi Hostiensis, & Lessius lib.* 2. *cap.* 35. *dub.* 11. *n.* 64. §. *neque obstat: Suarez libr.* 4. *cap.* 22. *n.* 14. propendet magis in hanc sententiam. Ratio est, quia etsi parochus omissione denunciationis liberet subditum à supplicio: non tamen in hac liberatione iurisdictionem exercet, cum non absoluat pœnitentem, neque propriè liberet à censura incursa. *Caput* autem *nemo de Simonia* contrarium non est huic nostræ conclusioni: quia vt optimè expendit *Suarez supradicto loco* hic textus duas habet partes vnam à principio, vsque ad vers. *Ne quemquam* exclusiuè, aliam in toto illo vers. vsque ad finem: in priori ergo prohibetur presbyteris ne accipiant aliquid temporale propter celandum publicum peccatorem episcopo, vel ministris eius: & in hac parte nullum est verbum de Simonia. Vnde videtur illud prohibitum, tanquam contrarium bonis moribus, & officio clericorum, non tamen vt cótrarium religioni, & simoniacum. In secunda autem parte prohibetur clericis reconciliare quempiam, vel reconciliationem alicui negare propter pretium: & redditur ibi ratio, quia simoniacum est vtrumque. Quæ verba (vt benè Suarez) non referuntur ad priorem partem capitis, sed tantum ad hanc posteriorem: nam vox illa *vtrumque* duas tantum partes complectitur, quæ debent esse proximæ præ cedentes. Ergo non cadit in eas, quæ remotè præcesserunt. Alias si Pontifex voluisset omnia præcedentia complecti, cum illa sint plusquam duo, non deberet dicere, *quia*

quia vtrumque, sed quia omnia hæc simoniaca sunt. Quod si aliquis instet, si vitium prohibitum in prima parte textus, non est simonia, cur ibi ponitur sub titulo de Simonia? Respondet *Suarez supra, num. 14. fine:* non omnia prohibita sub illo titulo esse propriè simoniaca, sed quædam obiter adiungi propter analogiam aliquam.

PVNCTVM XIII.

An beneficium Ecclesiasticum vendi possit absque simonia?

1. *Quid nomine beneficij intelligatur.*
2. *Certum est inuendibile esse.*
3. *Sed an ex iure diuino hoc contingat? Alij affirmant, alij negant, & sententiæ conciliantur.*
4. *Proponitur obiectio, cui fit satis.*
5. *Fructus beneficij possunt à beneficiato locari, & vendi pro vita, si secludamus extrauag. Ambitiosæ.*
6. *An pensiones possint vendi, & redimi absque simonia? Proponitur dubitandi ratio.*
7. *Duplex est pensio, alia laica, alia ecclesiastica: laica vendi potest.*
8. *Ecclesiastica, quæ multiplex est, nequaquam absque simonia vendi potest.*
9. *An vero possint hæ redimi propria authoritate? Negant plures.*
10. *Contrarium videtur probabilius. Esto ex stylo curiæ authoritas Pontificis semper expostuletur.*
11. *Resignans beneficium cum onere pensionis non potest pacisci, vt pensio redimatur.*
12. *Quod dicitur de pensionibus ecclesiasticis, dicendum est de præstimoniis.*
13. *Commendæ spirituales nequaquam absque simonia vendi possunt, benè temporales: in his tamen vendendis committi potest iniustitia.*
14. *Coadiutoriæ beneficiorum & capellæ non erectæ authoritate episcopi possunt pecunia obtineri absque simonia.*
15. *Quid de hospitalibus dicendum est.*

HVcusque de spiritualibus per se sermonem fecimus, pergimus explicare iis annexa. Annexa spiritualibus vocamus beneficia; quia propter officium spirituale conferuntur.

1. Et in primis suppono beneficium esse ius recipiendi fructus annuos de ecclesiasticis bonis ratione alicuius ministerij ecclesiastici; ita communiter DD. & constat ex *Rebuff. in praxi benef. cap. quod sit beneficium:* & sumitur ex *cap. 1. de ecclesiis ædificandis, & aliis. & cap. vlt. de Rescript. libr. 6.* Dicitur beneficiũ dari propter officium; eo quod non possit in alium transferri beneficium, quin simul onus ad officium transferatur. Comprehendit autem hæc vox beneficium ecclesiasticum, Episcopatum, Abbatiam, Prioratum, Archidiaconatum, & alias Ecclesiasticas dignitates canonicatus, vicarias perpetuas, & alia huiusmodi: de quibus videndum est, an sint inuendibilia non solum ex iure ecclesiastico, sed etiam ex iure naturali, & diuino.

2. Certum est secundum omnes DD. beneficium inuendibile esse iure diuino, qua parte importat ius administrandi spiritualia; quia tale ius spirituale, & sacratum est, & à Christo institutum. Iure autem positiuo inuendibile est, qua parte est ius obtinẽdi fructus, vt constat *ex cap. vlt. de Pactis, c. super eo de Transact. c. querelam, cap. Tua nos de Simon. & cap. vnico, vt ecclesiastica beneficia, & 1. q. 3. ferè per totam.*

3. Controuersia tamen est inter Doctores, An iure diuino hoc sit prohibitum? Theologi communiter affirmant, Canonistæ negant, vt videre est in *Suarez t. 1. de Relig. lib. 4. cap. 24. n. 7. & 12. & Valent. disp. 6. q. 16. p. 2. vers. septima quæstio est, pag. 1640.* At re attentè considerata, vt dicit *Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 2. n. 18. & seq.* vtraque sententia veritatem habet. Si enim beneficium accipiatur, quatenus est ius ad annuos fructus obtingens per officium sacrum: cum officium sacrum, & ius administrandi spiritualia inuẽdibile sit, etiam est inuendibile ius ad annuos redditus quod medio illo officio, & iure spirituali consequitur, & consequenter vera est absolutè sententia Theologorum affirmantium beneficium vendi prohiberi. Verùm quia Summus Pontifex potest præbendam, seu fructus beneficij, & ius illa percipiendi à titulo spirituali, hoc est à iure administrandi spiritualia separare, vnique conferre huiusmodi ius spirituale, alteri verò, vel sibi applicare ius percipiendi fructus illius tituli, vt contingit quotidie cum pensiones assignat, poterit pensionẽ illam seu fructus, quos extrahere vult à titulo spirituali, velle vt accipiens beneficiũm statim redimat, & sibi conferat aliàs non collaturus beneficium. Quod autem hæc possit Pontifex constat; quia ipse solum tenetur conferenti beneficium sustentationem tribuere. Ergo, si aliunde huiusmodi sustentationem conferat, poterit omnes fructus assignatos illi beneficio sibi applicare. Ergo iam sibi applicatos poterit vendere, si quidem non vendit aliquid, quod sit simpliciter spirituale.

Ex hac doctrina fit, beneficium formaliter esse inuendibile; si quidem non venditur ius percipiendi fructus medio spirituali officio contingens, quod erat necessarium ad venditionem beneficij, sed venditur ius percipiendi fructus, quod Pontifex sibi poterat reseruare.

4. Dices, conuinci saltem gratis non dari ius administrandi spiritualia: si quidem petitur pro illius datione redemptio fructuum illi iuri annexorum. Respondeo, redemptionem fructuum non obstare gratuitæ donationi; quia non datur redemptio fructuum pro iure administrandi sacramenta, sed pro fructibus percipiendis, quos poterat Pontifex sibi reseruare. Vnde fit, non posse à Pontifice in datione beneficij exigere plus quam fructus illius beneficij moraliter æstimantur, aliàs non exigeretur pecunia solum in redemptionem fructuum, quos extrahere posset Pontifex, sed conuincitur exigi pro illo iure spirituali donato. Inferiores prælati, quibus non est facultas separandi fructus à titulo beneficij, si in eius datione peterent pecuniam sibi dari pro fructibus, quos concedunt conuincerentur sanè pecuniam petere pro ipso titulo; si quidem ratione illius ius habent fructus percipiendi: ita *Suarez cap. 24. n. 41. & Lessius cap. 35. dub. 2. n. 20.*

5. De fructibus beneficij probabilius est posse à beneficiario pro sua vita locari, & vendi; vt tenet *Panormit. in cap. querelam. Ne prælati vices suas, cum Hostiensi, & Frederico, & Siluest. verbo simonia, §. 14.* Tolet.

Tolet.lib.5.cap.91.num.6. & latius diximus, cum de alienatione rerum ecclesiasticarum egimus. Neque obstat *extrauagans Ambitiosa de rebus eccles.non alienandis edita à Paulo II.* vbi cauetur, ne vltra triennium locentur sub pœna excommunicationis,& priuationis beneficij: quia nullibi ferè est recepta, vt testatur *Nauarr.cap.27.num.149.& Caietan.verbo excommunicat. & Tolet.supra.*

6. Ex hac generali doctrina ad particulares materias, in quibus est aliqua difficultas, oportet deuenire.

Primò igitur dubitatur; an pensiones possint vendi, & redimi absque simonia? Ratio dubitandi est; quia non videntur esse beneficia ecclesiastica, *cap, quamuis de Prabendis in 6.* ibi: ei non in pensione, sed in beneficiis ecclesiasticis volumus prouideri: & tenent communiter Doctores ibi: vt videre est in *Gigas,quæst.28. de pensionib.in princ. & in multis, quos refert Suarez lib.4 cap.26.n.1.*

7. Pro resolutione aduerte duplicem esse pensionem; alia quæ dari potest laicis ad officium temporale, v.g ad pulsandum campanas, curandum infirmos, canendum figuratè in choro. Et de hac certum est non esse simoniam, neque iuris diuini, neque humani, si vendatur, vel redimatur. Quia hæc pensio non est annexa titulo spirituali: siquidem neque ex parte subiecti, neque ex parte finis spirituale aliquod munus requirit. Quod verò illa portio extracta sit ex aliquo titulo spirituali, scilicet ex beneficio, in causa non est, quominus temporalis sit, & vendibilis, sicut tertiæ decimarum Regi concessæ extractæ sunt ex beneficiis; & tamen quia ad nullum officium spirituale ordinantur vendi possunt, & de facto quotidie venduntur: & ita tenent contra *Rebuff. de pacifica possess.num.34.communiter Doctores,vt testatur Suarez libr.4.de Simonia, cap.26. num.5. Lessius libr.2.cap.35.dub.22.num.123.cum Victor.relect.1.de Simonia,n.54.& Soto lib.9.q.7.art.2.*

8. Alia est pensio, quæ soli clerico concedi potest: & hæc est duplex; alia quæ absque determinatione personæ assignata est pro aliquo officio spirituali, v.g.pro coadiutore episcopi, pro concionatore, pro visitatore,&c. & hæc pensio nullo modo potest vendi à priuata persona; quia venderetur spirituale ministerium,in quo fundatur, neque etiam potest redimi; quia non potest extingui obligatio ad tale ministerium. Quod si is, cui est assignata pensio, retento munere ad officium vellet pacisci de tota pensione sibi danda pro vita,facere posset. At hoc non est vendere pensionem, sed elocare fructus percipiendos: & ita vt indubitatum tradunt *Suarez illo cap.26. n.20. Lessius cap.35. dub. 22. num. 122.* Alia pensio soli clerico concessa est in quadruplici differentia. Prima quæ datur pauperi clerico in sustentationem.Secunda, quæ datur parocho seni non valenti deseruire, vt se sustentet beneficio eius alteri collato. Tertia,quæ datur renunciantì beneficium,quod pacificè possidebat. Quarta, quæ datur ad litem in beneficio componendam. Si quæ autem aliæ pensiones inueniantur, affirmat *Arag.quæst.100.art.4. vers. pro explicatione, pag. 1121.* esse iniustas, vipote impositas sine legitima,& sufficiente causa.

De omnibus iis dicendum est simoniam esse iuris diuini vendere has pensiones propria authoritate; vbi *Bulla Pij V.* quæ incipit: *ex proximo & est 138. in ordine Bullarum edita anno 1571.* recepta est, & obseruatur; in qua bulla annectit pensiones titulo spirituali; siquidem pensionarios obligat ad officium paruum beatæ Virg. recitandum, aliàs fructus non faciant suos. Quo posito, cum pensio nihil aliud sit, quam ius percipiendi fructus medio spirituali officio, cum hoc officium inuendibile sit, etiam ius percipiendi fructus ab illo inseparabile, inuendibile erit: vbi tamen non est recepta Bulla Pij V. solum erit simonia iuris humani vendere has pensiones; quia ex stylo curiæ prohibentur vendi,& venditores tanquam simoniaci puniuntur: ita *Valent. disput.6. q.16.p.3.in fine.*

9. An vero redimi possint propria authoritate huiusmodi pensiones: non est leuis difficultas. Negat *Flamin.libr.6. de resignat.benefic. quæst.2. num.128. cum Nauarr.comm.52.& 53.de Prabendis: Sotus lib. 9.de iustit. quæst.7. art.2. Victor.in relect. de simonia, num.52.& 53. Azor.2.p.instit.moral. libr.8. cap.10. quæst.10.* Fundamentum eorum est; quia beneficiarius redimens pensionem, reddit beneficium sibi magis vtile: quia potest colligere illam partem fructuũ, quam soluere tenebatur: potestas autem colligendi illam partem fructuum est annexa titulo spirituali, siquidem est propter officium; sicut & potestas colligendi reliquas partes.Ergo fieri non potest.

10. Verum hæc ratio, vt rectè notauit *Valent.disp. 6.quæst.16.p.3. vers.validius in fine, pag.1664.* æquè probat de redemptione omnis pensionis,siue ea recipiatur ab altero propter causam spiritualem, siue propter temporalem: semper enim videtur esse aliquid spirituale, quod beneficiarius clericus acquirit, seu retinet post redemptionem pensionis. Quapropter ipse *Valent.supra* affirmat quamlibet pensionem redimi posse, propria authoritate absque simonia: & idem tenet *Caietan. in opuscul. septemdecim. respons. resp.10. Lessius lib.2.cap.35.dub.22. num.124. & n. 129.Tolet libr.5.cap.92.n.1.dicto 3.Suarez libr.4.cap. 26.n.24.& 26.* Rationem huius conclusionis optimè reddit *Valent.supra,*quia illud,quod per se, & immediatè acquiritis redimendo pensionem est immunitas, & libertas ab obligatione, & onere pendendi quotannis illam partem fructuum, vt de se constat: libertas autem ab hoc onere, & obligatione non est spiritualis, neque spirituali per se annexa: nam esto inde sequatur beneficium tibi fore magis vtile, & facultatem habere retinendi omnes fructus, hoc est extrinsecum, & accidentarium redemptioni pensionis: siquidem redemptio non per se respicit hanc vtilitatem,sed solum illam libertatem,& immunitatem à quotanni solutione. Adde,redemptio pensionis nihil aliud est, quam quædam anticipata solutio fructuum,quos singulis annis tenebaris exhibere. Cum igitur fructus vendi possint, etiam & redimi. Nihil ergo spirituale,neque spirituali annexum emitur. His tamen non obstantibus ad redemptionem pensionis,solet semper authoritas Pontificis interuenire; non quia necessaria, sed ad maiorem securitatem: vt benè *Tolet.supra*, & quia iam ex stylo curiæ hoc est receptum: vt benè probat *Garcia 1.p. cap.5. a num.23.*

11. Notandum tamen est, resignantem beneficium cum onere pensionis non posse facere pactum vt cõstituta pensio redimatur; quia apertam continet simoniam: est enim illud onus pretio æstimabile: & ita tenet *Lessius lib.2.de iustit.cap.35. dub.22. n.124. Gigas de pensionib. quæst.87. ad finem. Garcias 1. p. de benefic. cap. 3. numer.172. Tolet. libr.5. cap.92. num.2.*

12. Quod dictum est de pensionibus, quæ titulo spirituali donantur, idem dicendum de præstimoniis, seu sinecuris, quæ in omni sententia adminus sunt pensiones clericales: cum nemini dentur nisi vt clerico, & vt in clericatu proficiat: & in probabiliori sententia non solum sub pensionibus compre

comprehenduntur, sed etiam sunt propria beneficia: vt tenet *Nauarr. cap.* 21. *de orat. num.* 9. *Soto lib.* 10. *de iustit. q.* 5. *art.* 3. *Gigas quæst.* 30. *de pensionib. num.* 1. *Suarez t.* 2. *de Relig. lib.* 4. *de horis canonicis, c.* 22. *num.* 8. *& Garcia innumeris relatis,* 1. *p. de benefic. cap.* 2. *n.* 117. esto *num.* 118. aliquos in contrarium referat. Et videtur conuinci ex *cap. vlt. de concess. prabendæ in* 6. vbi præstimonium cum aliis beneficiis ecclesiasticis annumeratur. Et ratio est, quia habet omnes qualitates requisitas ad beneficium: quæ sunt conferri personis ecclesiasticis ab ecclesiastico prælato, purè, & sine pacto. & in perpetuum, cum onere ad aliquod munus spirituale, scilicet ad pensum Beatæ Virg. ex Bulla Pij V. supra citata: quæ omnia reperiuntur in præstimoniis, vt constat ex *Panormit.* 2. *volum. cons.* 47. *& ex Suarez loco citato.*

13. Sed quid dicendum de commendis, coadiutoriis, capellanis, & hospitalibus, an vendi possint?

Quod attinet ad commendas, respondeo, aliam esse commendam spiritualem, aliam sæcularem, & militarem. De commenda spirituali, qualis est illa, per quam ecclesia alicui commendatur, vt in ea sacraméta administret, quæ alio nomine vicaria vocatur, certum est siue temporalis sit, siue perpetua vendi non posse; quia his commendis, seu vicariis committitur spiritualis iurisdictio: & habetur expresse in *cap. non satis, cap. ad nostram, de Simonia.* De commendis vero militaribus, dicendum est simoniam non esse illarum venditionem, aut pecunia illarum obtentionem procurare; quia sunt merè sæculares nullam spiritualem functionem secum adducentes, sed dantur personis ecclesiasticis in stipendium, & præmium militiæ: & ita tenet *Suarez lib.* 4. *cap.* 27. *num.* 8. *&* 9. *Manuel. in summ.* 2. *t. cap.* 59. *n.* 12. *Vega* 2. *p. summ. cap.* 101. *casu* 52. *Petr. de Ledesma* 2. *p. summ. tract.* 12. *circa* 20. *conclusionem.* Erit tamen contra iustitiam illarum venditio, vt benè aduertit *Suarez & Manuel suprà.* Quia magister ordinum, vel Rex, cui est commissa distributio harum commendarum non est dominus, sed dispensator, & non supremus, sed sub Pontifice, qui Regi facultatem dedit non ad illas vendendas, sed distribuendas. Possunt tamen huiusmodi commendæ donari à Rege, vel magistro, cum onere, & obligatione exhibendi aliquod temporale munus, v.g. ire in Africam, vel Indias, illicque seruire, vel soluere alteri aliquam pensionem, si in assignatione pensionis habeatur ratio iustæ distributionis, seu finis talium præbendarum: ita *Suarez supra*, & addit posse Pontificem causa intercedente concedere facultatem Regi illas vendendi, præcipuè si pretium in maiorem vtilitatem militiæ cedat.

14. Coadiutoriæ, beneficiorum, quæ nihil aliud sunt, quam quædam facultates authoritate Pontificis concessæ exercendi officium, quod proprietarius exercere tenetur, tametsi cum futura successione concedantur, beneficia non sunt; ac proinde si pecunia obtineas eas coadiutorias, non committis simoniam iure ecclesiastico punibilem: imo nec vllam simoniam, si pecuniam non vt pretium facultatis, sed in sustentationem concedentis coadiutoriam tribuas.

Idem à fortiori dicendum est de capellaniis authoritate episcopi non erectis, quæ quia beneficia non sunt, possunt absque labe simoniæ pecunia obtineri, vt aliis relatis docet *Gonçalez reg.* 8. *Cancellar. gloss.* 5. *in princ. num.* 25. & testatur à Rota fuisse sæpe declaratum.

15. Hinc dicendum de hospitalibus. Et quidem, quæ authoritate episcopi instituta non sunt & sub eius cura non existunt, sed priuata voluntate eriguntur, ecclesiastica non censentur, licet pia loca dici possint, nec materia sunt simoniæ, vt tanquam indubitatum supponit *Suarez lib.* 4. *de simon. cap.* 27. *numer.* 11. *Hieronym. Gonçalez supra reg.* 8. *Cancellar. glossa* 5. §. 4. *num.* 22. Solum est dubium de illis hospitalibus, quæ religiosa, seu ecclesiastica dicuntur, eo quod sint authoritate episcopi instituta, & sub illius cura existant: iuxta *cap. ad hæc de Religiosis domibus.* Hæc igitur sunt in duplici differentia, alia quæ secum afferunt administrationem spiritualem, alia quæ solum temporalem pertinentem ad gubernationem. De primis nemini est dubium committi simoniam, si vendatur eorum administratio: docet *Selua de Benefic.* 1. *p. quæst.* 3. *num.* 3. 4. *&* 28. *& p.* 2. *quæst.* 11. *num.* 14. *Beda de benefic. in comm. in præfat. num.* 4. *Rebuff. in practic. & de deuolut. n.* 73. *Suarez lib.* 4. *cap.* 27. *num.* 11. De secundis vero, quæ functionem spiritualem non habent, sed tantum temporale regimen cum tota sollicitudine pertinente ad curam infirmorum dicendum existimo, non esse simoniam iuris diuini administrationem vendere, quia est temporalis nulli officio ecclesiastico per se annexa, & colligitur ex *Clement. quia contingit*, §. 1. *de Religiosis domib.* esse tamen simoniam iuris humani, Quia in *cap. Saluator* 1. *quæst.* 3. prohibetur sub specie religionis, & vitandi simoniam venditio officij administrationis rerum ecclesiasticarum: cum autem bona horum officialium ecclesiastica sint ex institutione ecclesiæ, fit sanè comprehendi sub illa generali prohibitione: & ita tradit *glossa* ibi: verbo *& iudicem, & in cap.* 1. *eadem causa, & quæst.* verbo *qui claudat hostia:* & *Suarez libr.* 4. *cap.* 27. *num.* 11. *Gonçalez supr. reg.* 8. *Cancellar. glossa* 5. §. 4. *num.* 22. *cum Gomez de expectatiuis, num.* 93. *verb. & ista sunt notanda.*

PVNCTVM XIV.

An ius patronatus, & officia ecclesiastica vendi, alienaríque possint absque simonia?

1. *Iuris patronatus venditio simonia est ex iure ecclesiastico.*
2. *An vero sit ex iure diuino? Negant plures.*
3. *Probabilius est esse inuendibile.*
4. *Ius patronatus transfertur iure hæreditatis, donatione, & venditione.*
5. *Expressio iuris patronatus in venditione villæ, cui est annexum, non constituit simoniam.*
6. *Ius patronatus non cohærens fundo, sed personæ non transfertur venditis bonis omnibus illius, vt probabilius defenditur.*
7. *Quid, quando bona essent annexa iuri patronatus, & venderentur.*
8. *Extra supradictos modos nec vendi, neque transferri potest ius patronatus.*
9. *Venditio officiorum temporalium ecclesiæ, simonia est iuris humani, ex probabiliori sententia.*

1. Certum est venditionem, translationémque iuris patronatus simoniacam esse iure ecclesiastico, si pretio fiat, vt habetur in *cap. de iure, & cap.*

cap. preterea, & aliis de Iure patronat. Et ratio est; quia ius patronatus est ius præsentandi ad beneficia concessum laicis ab ecclesia ex gratitudine alicuius obsequij ab illis accepti, ac proinde est spiritualibus annexum.

2. Difficultas est inter Doctores, an ius patronatus sit ex lege diuina inuendibile? Nam *Abbas, Decius, & alij in Rub. de Iure patronat. & in cap. quanto, de Iudiciis: Soto libr. 9. quæst. 7. art. 1. Nauarr. cap. 23. num. 98. & 99. Siluest. verb. Simonia, quæst. 2. & alij relati à Suarez lib. 4. de simon. cap. 28. num. 6. fine.* negant esse inuendibile ex lege diuina: rationem reddunt; quia hoc ius in se non est spirituale, sed tantum spiritualibus annexum, cum detur laicis, & transeat ad hæredes, seu extraneos per donationem, aut venditionem, vt constat ex iure, & ex praxi. Item eius actus, qui est præsentatio ad beneficium non videtur spiritualis, cum ratione illius præsentatus non acquirat ius in beneficium, quousque prælatus illud conferat.

3. Nihilominus probabilius existimo ex iure diuino inuendibile esse: docet *Glossa in cap. pia mentis 16 q. 7. & in cap. preterea 1. de Transactionibus: Lessius cap. 35. dub. 22. num. 128. Suarez t. 1. de Relig. lib. 4. de simonia, cap. 28. n. 7.* Ratio est, quia hoc ius est spirituale, vtpote ab ecclesia institutũ, & concessum per potestatem spiritualem, & ordinatum ad actum spiritualem, qualis est præsentatio. Neque obstat dari laicis, & transire ad hæredes; nam hæc proueniunt ex gratia, & fauore ecclesiæ, quæ sicut poterat cõmunicare laicis ius eligendi ad beneficia, quod spirituale est, sic communicauit ius præsentandi. Qua vero ratione hoc ius ad hæredes, & extraneos transferatur absque simonia statim dicemus. Et per hæc satisfactum est contrariæ rationi. Dicimus namque, ius patronatus esse spiritualibus annexum, scilicet beneficij præsentationi, sicut etiam ius eligendi, & potestas conferendi beneficium est annexa spiritualibus, sed hoc non obstare, quominus etiam sit in se spirituale, & sacrum, sicut est potestas conferendi beneficia, & ius eligendi ad illa. Ad confirmationem verò respondeo præsentationem dare ius ad beneficium præsentato non proximum, sed remotum, quatenus ex vi præsentationis, si persona idonea sit, necessario debet institui, *cap. significasti: & cap. suggestum De iure patronat.* neque alius sine hac præsentatione possit institui. *cap. illud præstereundum De iure patronatus.*

4. Sed inquires quibus modis ius patronatus in alios transferatur? Respondeo tribus modis hoc fieri posse, vt notauit *Glossa in cap. cum sæculum de Iure patronat. & Suarez lib. 4. de simon. c. 28. n. 15.*

Primus modus est iure hæreditario, & extenditur non solum ad hæredes necessarios, sed etiam voluntarios, non solum consanguineos, sed etiam extraneos; quia ius absolutè loquitur, & nihil distinguit, vt notauit *Glossa per textum in clem. 2. de Iure patronat. & Ioan. Andr. in dicto cap. cum sæculum. & sumitur ex c. considerandum, cap. si plures 16. q. 7.*

Secundus modus assignatus à *Glossa, & à Suarez suprà, num. 16.* est per liberalem donationem; quia vnusquisque potest transferre ius quod habet, vt dicitur in *cap. iuram. de Iure patronat.* Aduertendum tamen est donationem hanc fieri posse loco religioso absque consensu episcopi, vt habetur expresè in *cap. vnico de iure patronat. lib. 6.* Aliis vero personis necessarius est consensus episcopi ad valorem donationis arg. deducto à contrario sensu ex supradicto cap. vbi tanquam speciale conceditur locis religiosis donationem iurispatronatus illis factam sine assensu episcopi ratam esse: sic tenet communis sententia canonistarum, vt testatur *Suarez supra.* Aduertit tamen, & benè nullum esse ius, in quo hæc conditio expostuletur expresè: nam *cap. cura, cap. quod autem, cap. nullus, cap. cum laicis, de Iure patronat. & cap. neminem 16. quæst. 7.* non loquuntur de iure patronatus, sed de ipsis ecclesiis, seu beneficiis, quæ sine authoritate episcopi non possunt à patronis conferri, non solum aliis priuatis personis, verum nec locis religiosis. Quocirca solum ex communi sententia fundata in *cap. vnico de iure patronat. in 6.* hæc conditio requiritur.

Tertius modus transferendi ius patronatus est cum re vendita, *cap. ex litteris, cap. cum sæculum. De iure patronat.* Pro cuius explicatione aduerto cum *Suarez cap. 28. num. 17.* dupliciter posse alicui laico ius patronatus conuenire, scilicet vel ratione alicuius rei, quam possidet, cui veluti cohæret ius patronatus, vel immediatè ratione suæ personæ; quia ipse fundauit ecclesiam, vel est successor eius, qui illam fundauit, & ius in ipsum transtulit aliquo ex duobus prioribus modis. Quando ergo ius patronatus inest fundo, aut villæ, in qua est ecclesia, tunc rectè intelligitur vendita terra, & villa cui est coniunctum transire cum illa sine venditione talis iuris; quia non carius venditur ratione iurispatronatus illi inhærentis, sicut vendito calice non venditur consecratio, etiamsi cum venditione calicis transferatur; quia ratione consecrationis carius non venditur. Neque ad hanc venditionem consensus episcopi requiritur, vt colligitur ex *cap. cum sæculum de iure patronat. & ex communi praxi.* Ex quo fit, si per venditionem villæ potest transferri ius patronatus absque consensu episcopi, à fortiori poterit transire, si villa liberè donetur; & iuxta hæc limitandum est, quod in secundo modo diximus de consensu episcopi acquisito; intelligitur enim quando ius patronatus solum, & per se donatur, secus vero si transeat cum donatione villæ. Nam quod venditioni conceditur, multo magis liberali donationi concessum esse credendum est, cum hæc multo magis aliena sit à vi, apparentia, & specie simoniæ, & alioquin digna sit maiori fauore. Ratio autem est, quia accessorium sequitur naturam principalis, in illo autem casu ius patronatus se habet, sicut accessorium ad villas, quia est quasi accidens illi inhærens, & optimè quoad hoc comparatur cum calicis consecratione: ergo; hæc *Suarez illo, num. 17.*

5. Sed inquires, an propter venditionem iuris patronatus in venditione villæ constituatur venditio simoniaca? Respondeo si propter hanc rationem carius non vendatur simoniacam non esse, imo neque debere præsumi; quia expressio iuris patronatus annexi villæ conducere potest aliquando, vt de ipso constet, ne putetur reseruatum, aut separatum à villa: ita *Suarez lib. 4. cap. 28. numer. 18. cum Nauarr. cons. 12. de Simon.* Aduertit tamen optimam formam exprimendi ius patronatus in venditione esse per negationem, & non per affirmationem, v. g. si dicas te vendere villam non excepto iure patronatus: hæc enim forma approbatur, in *cap. ex litteris de iure patronat.*

6. Petes secundò; an ius patronatus non cohærens fundo, sed personæ intelligatur transferri venditis bonis illius personæ? Affirmant plures ex canonistis, quos refert *Couarruu. lib. 2. variar. cap. 18. num. 6. & seq.* Tenenda tamen est contraria sentẽtia vt probabilior, cum *Couarr. ibi; & aliis ab ipso relatis, & Lambert. de iure patronat. libr. 1. 2. p. quæst. 5. princ. art. 14. n. 20. & art. 15. num. 8. & 13. & Suar. lib. 4. cap. 28. num. 19.*

Garcia

Garcia plures referente 5.p.de benefic. cap.9.à num.13. Ratio est; quia iuspatronatus in illo casu non est annexum bonis. Nulla ergo ratio est quare cum illis transferatur, in hæredem tamen transfertur ita disponente iure canonico, *Clement. 2. de Iurepatronat.* quia hæres cum personam defuncti repræsentet, succedit in iuribus,& honoribus, non autem emptor, vt de iure sepulturæ colligitur,ex *leg. quia perinde 42 ff. ad S.C. Trebell.*

7. Quando vero bona alicuius personæ annexa essent iuri patronatus, eo quod patronus instituit, vt quicunque iuspatronatus possideret, talia similiter bona possideret, affirmandum est cum *Suar. illo cap. 28.num.22.* Si bona illa cedere possunt in vtilitatem, & commoditatem patroni, & non tantum Ecclesiæ indigentis, posse inquam vendi, quia non est credibile voluisse testatorem sic arctare possidentem illa bona,vt nunquam alienare ea possit; ac proinde translatis illis bonis consequenter transfertur iuspatronatus, quia illis est virtualiter annexum.

8. Extra hos casus, & modos iuspatronatus nec emi,nec vendi, nec transferri potest, non solum licitè,sed neque validè; quia in spiritualibus non possunt laici nisi quod eis concessum est à canonico iure, vt tradit *Innocent.& Abbas,in cap.quanto de Consuetud. & Menoch.cum aliis conf.90.num.79. Suar.lib.4.cap. 28. numero 15.* In iure autem non inuenitur alius modus transferendi iurispatronatus præter supradictos.

9. Restat de officiis temporalibus Ecclesiæ dicere, an scilicet Simonia sit eorum venditio? Communior est sententia simoniam esse iuris humani,tenet *Abbas Aman. & Felin. in cap. consulere de Simonia,Hostiens. in cap. tua nos eodem titulo,Antonin. 2.p. tit. 1. cap.5. §.2.Victor. relect. de Simonia num. 16. Caietan. verbo Simonia reg.3. in fine,Soto lib. 9. quæst. 5. art, 2. vers. sed interrogando vrges,Lessius lib. 2. cap.35. dub.4.n. 26.Suar.lib.4 cap.29.n.5.*

Et probari videtur ex *cap. si quis episcopus 8. 1. q. 1.ex cap. saluator. 1.quæst.3.* vbi cum Simone dicitur participare,qui officium œconomi, vicedomini, aduocati, sacristæ, castaldi,& iudicis vendit: & in *cap. consulere de Simonia*, tam ementes, quam vendentes hæc officia cum Simone percelluntur: percelluntur autem cum Simone, quia committunt simoniam. Ergo. Quid autem intelligatur illis nominibus œconomi, vice domini,aduocati &c. optimè explicant *glossa, Lessius, & Suar. supra.* Dicunt enim œconomum esse, qui res Ecclesiæ,& canonicorum gubernat. Sub quo à fortiori sacrista, vel thesaurarius, seu sacrarum rerum custos comprehenditur, vt multis relatis probat *Suar. illo cap. 29. num. 11.* Vicedominus est,qui rerum episcopalium curam gerit. Aduocatus est ab Ecclesia constitutus ad causas eius defendendas:quod intellige *cum Suar. supra num. 9.* quando ex officio, & cura speciali potestate ab Ecclesia recepta constituitur. Nam aduocatus, qui absque mandato ad patrocinandum assumitur, allegando de iure non pertinet propriè ad officia ecclesiastica, de quibus hic sermo est,sed ille tantum, qui speciale habet ab Ecclesia, vel episcopo mandatum, seu potestatem; alio nomine solet vocari syndicus, de quo est *titul. in decretal. & ex eius cap. vnico* colligitur illum esse, cui generaliter Ecclesiæ negocia commendantur Nomine vero castaldi idem ferè significatur: nam vt ait *glossa illo cap. saluator. & Lessius, & Suar. locis citatis* significatur maiordomus *cap. volumus 89. dist.* Denique nomine iudicis significatur habens iurisdictionem loco episcopi. Quando autem iurisdictio administranda spiritualis est,omnes conueniunt simoniam esse,si vendatur, at quando solum ad res ecclesiasticas temporales gubernandas communicatur, est difficultas; an venditio huius iurisdictionis sit simoniaca, & videtur non esse; quia nihil habet spirituali annexum: & ita sentit *glossa cum Hugone in cap. saluator. verbo & iudicem in fine.* Deinde quia videmus possidentes has iudicaturas alteri resignare pecunia sibi data, aut pensione sibi concessa: quæ est quædam virtualis venditio horum officiorum. Nihilominus *Suar. illo cap. 29. num. 10.* existimat nomine iudicis significari illo cap. iudicem temporalem, quem constituere potest episcopus vbi habet iurisdictionem temporalem: quia iudex hic temporalis censetur administrator rerum ecclesiasticarum, si quidem illi populi sunt Ecclesiæ, sicut maiordomus dicitur administrator rerum ecclesiasticarum,quia res, quas administrat, pertinent ad Ecclesiam. Ergo continentur sub illa generali prohibitione, atque adeo est Simonia eius venditio. Vtraque sententia videtur probabilis, Pro prima facit, quia populi subiecti iurisdictioni episcopi non propriè dici debent res ecclesiasticæ, quia neque in cultum Dei, neque in sustentationem ministrorum Dei sunt ordinati, ac proinde illorum iudex temporalis non propriè administrator rerum ecclesiasticarum dici debet.

Vltimò aduerto, Vrbanum Pontificem, cum in *suprad. cap. saluator.* constituit generalem prohibitionem vendendi res Ecclesiæ, nullo modo intellexisse res Ecclesiæ secundùm se spectatas: hæ enim vt iam diximus absque Simonia vendi, alienarique possunt, sed intellexisse res Ecclesiæ quoad earum administrationem.

PVNCTVM XV.

Quæ permutatio in causis spiritualibus fieri possit absque Simonia?

1. *Extra materiam beneficiorum nulla permutatio est simoniaca.*
2. *Tractare partes de permutandis beneficiis, & se vicissim obligare sub conditione si superior consenserit, licitum est.*
3. *Permutatio beneficiorum, & cuiusuis iuris spiritualis, si authoritate propria fiat est Simonia iuris humani.*
4. *Talis permutatio est nulla.*
5. *Permutatio beneficiorum authoritate superioris licita est.*
6. *Fieri potest coram eo, qui potestatem habet beneficia conferendi.*
7. *Et fieri potest singulis mensibus.*
8. *De quibus beneficiis permutatio intelligatur.*
9. *Authoritate ordinarij non potest fieri permutatio inter iura ad beneficia.*

1. Certum est extra materiam beneficiorum nullam permutationem esse simoniacam: quia nullibi inuenitur prohibita. Nam licet in *cap. quam pio 1.q.2. & in cap. super eo De transact. & cap. cum pridem, & cap.vlt.de Pactis* prohibeatur generaliter omnis pactio, quæ pro spiritualibus consequendis fit: hoc enim intelligi debet,quando fit pactio dandi temporale pro spiritualibus: dum enim id quod datur ab spiritualibus obtinendis distinguunt, satis significant loqui de temporali munere dato pro spirituali,vt re-

etè explicat *Suar. lib. 4. de Simon. cap. 31. num. 20. cum glossa in cap. quam pio 1. quaest. 2. verbo pactio, & in cap. vlt. de Pactis, verbo cessare, vbi Abbas, Cardinal. & alij. Idem tenet Soto lib. 9. quaest. 5. in fine. Tolet. lib. 5. cap. 88. num. 2. Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 4. num. 31.*

Hæc autem spiritualia, vt notauit *Suar. num. 21.* in duplici sunt differentia. Quædam purè spiritualia, vt sacramentum, sacrificium, oratio, consecratio, &c. alia mixta, quæ habent aliquid corporale antecedenter annexum, vt vasa, & vestes sacræ, &c. De prioribus commutandis, vel non commutandis nunquam fit in iure mentio, sed solum cauetur, ne pretio vendantur: *cap. ad nostram, cap. non satis, cap. cum in Ecclesia, De Simonia.* De posterioribus etiam nullum inuenitur ius prohibens permutationem vnius pro alio eiusdem ordinis: imo in *cap. ad quaestiones, De rerum permutat.* approbatur permutatio vnius Ecclesiæ pro alia facta, vbi *glossa* reddit rationem; quia spirituale pro spirituali commutatur. Verum est glossam illam expostulare authoritatem superioris ad hanc permutationem faciendam. Sed hoc ideo verum est, vt dicit *Suar. supra*, vel quia fit permutatio simul beneficiorum: vel quia Ecclesia parochialis non potest alicui conuentuali vniri denuo sine prælati authoritate. At si res spirituales sint omnino sub libera potestate, & dispensatione commutantium, non erit talis authoritas necessaria.

2. De materia autem beneficiorum in primis præmittendum est, simoniacum non esse, neque illicitum ante consensum prælati tractare partes de permutatione, etiam sub onere pensionis, & se vicissim obligare si superior consenserit. Ratio est; quia nullibi inuenitur hæc obligatio, & mutuus contractus prohibitus. Nam in *cap. quaesitum, & alijs relatis*, solum prohibetur permutatio sine episcopi consensu. At hæc obligatio non est permutatio, sed via ad illam, neque est pactio absoluta de permutatione, sed conditionata, quæ non habet effectum, quousque superior consentiat, & ita tradunt communiter doctores, *Frederic. Senens. tractat. de permutat. benefic. q. 38. n. 64. & 65. Cardin. in cap. quaesitum q. 39. num. 23. Suar. lib. 4. de Simonia c. 31. à num. 7. Flamin. Paris. lib. 6. de resignat. benefic. q. 2. à n. 70. Valen. 2. 2. disp. 6. q. 16. p. 3. vers. quarta pag. 1661. Lessius lib. 2. c. 35. dub. 15. n. 92.* his positis.

3. Dico primo. Permutatio beneficiorum, & cuiusvis iuris spiritualis beneficia concernentis, si fiat authoritate priuata est illicita, & simoniaca contra prohibitionem Ecclesiæ, habetur, *cap. cum olim. cap. quaesitum, de rerum permutat. cap. maioribus de Prabendis, c. vlt. de Pactis:* ita est communis doctorum sententia, vt videre est in *Rebuff. in pract. 3. p. tit. de permutat. n. 52. Vgolin. tab. 1. cap. 27. Redoano tit. de Simonia p. 3. cap. 3. & 13. Suar. lib. 4. cap. 31. n. 8. Valen. disp. 6. q. 16. p. 3. vers. ac videtur pag. 1659.* esto contra teneat *glossa, & Innocent. in cap. quaesitum, de rerum permutat.* dicentes præbendas eiusdem Ecclesiæ, & eiusdem rationis posse permutari priuatim, sed *Hostiens. Panormit. & alij ibi, & doctores supra relati* non admittunt exceptionem, & merito; quia ius non admittit, cum prohibitio sit generalis. Quod à fortiori procedit in casu quo permutatio fieret in manibus superioris, & permutantes inter se conuenirent de danda pensione ei, qui pinguius beneficium in alium resignauit, aut permutauit, vt bene dicit *Valen. q. 16. p. 3. vers. tertio modo pag. 1659. & Man. Rodrig. 2. t. sum. c. 65. num. 6. cum Arag. q. 100. art. 4. vers. est aliud dubium in 3. conclus. pag. 1121.*

4. Ex hac conclusione infero cum *Lessio lib. 2. c. 35. dub. 17. n. 100. & multis alijs*, quos refert & sequitur *Nicol. Garcia de benefic. 11. p. cap. 4. n. 6.* permutantes propria authoritate beneficia, aut ius ad illa effecisse actum irritum, & nullum; ac proinde non posse propria authoritate beneficium retinere: superiorem tamen posse in pœnam commissi criminis eos per sententiam beneficiis priuare, vt patet ex *cap. olim 7. De rerum permutat.* non tamen amittere ea ipso facto, imo neque incurrere censuras secundùm probabilem sententiam.

5. Dico secundò: permutatio beneficiorum authoritate superioris licita est. *cap. inter cætera de Prabendis, cap. quaesitum. cap. cum vniuersorum, & cap. cum olim, & cap. ad quaestiones, de rerum permutat. & cap. vnico eodem tit. lib. 6. & Clement. vnica, de Rerum permutat. & tenent omnes doctores.*

Cuius autem superioris consensus requiratur, traditur in *cap. quaesitum de rerum permutat. cap. admonet 4. de Renunciat.* ibi enim affirmatur requiri consensum episcopi. Nomine episcopi venit intelligendus qui habet iurisdictionem episcopalem, etiam si dignitatem episcopalem non habeat, vt est capitulum sede vacante, ita *Suar. lib. 4. cap. 32. num. 11. cum glossa in dicta clem. vnica de rerum permutat. verbo conceduntur, & ibi Zabarella q. 11. & Rota decis. 111. q. 312. alias in tit. de rerum permutat. decis. 5. & 6. in nouis.*

6. Difficultas est de prælato inferiore non habente episcopalem iurisdictionem pertinente tamen ad ipsum collatione beneficiorum, an inquam approbatio eius sufficiat ad permutationem faciendam absque consensu episcopi?

Et quidem si habeat præscriptam consuetudinem approbandi permutationes, nemini est dubium sufficere, cum ratione consuetudinis ius acquirat, vt ex *Rebuffo, & glossa notauit Suar. supra & Lessius lib. 2. c. 34. dub. 36. n. 196.* si vero non habeat hanc consuetudinē, esto ad ipsum pertineat collatio, seu institutio beneficiorum, non sufficit ad permutationes approbandas, ita *Suar. lib. 4. cap. 32. n. 14.* affirmans esse communem sententiam, & in praxi sequendam. Nihilominus tamen sufficere huius approbationem, neque requiri consensum episcopi tenet expresse *Angel. verbo permutatio n. 5. Syluest. permutatio 2. q. 2. Sotus lib. 9. q. 5. art. 2. & q. 7. art. 2.* & vt probabile defendit *Suar. supra*, & verè est, & videtur probari ex *cap. vnico de rerum permutat. in 6.* vbi approbatio, & consensus episcopi requiritur in permutatione beneficiorum, quæ ipse conferre potest, non in aliis; dicitur enim ibi, qui secundùm formam iuris sua beneficia in eadem diœcesi ad tuam collationem spectantia permutare volentes, liberè, & sine fraude in manibus tuis ipsa resignent. Ergo quæ ad collationem episcopi non pertinent, non tenentur in manibus episcopi resignare. Ratio vero est; quia consensus episcopi in permutationibus ideo spectatur, quia sine illo nec renunciatio beneficij, nec alterius obtentio fieri potest: cum ergo possit absolutè beneficium resignari, aliudque de nouo obtineri sine episcopi consensu, quando ad illum collatio, seu institutio non spectat, non est cur dicamus esse necessarium eius consensum: & tandem quia ille prælatus, ad quem collatio beneficiorum spectat, habet in hac parte iurisdictionem episcopalem; si quidem beneficiorum collatio propria est episcopi: *cap. omnes Basilica 19. q. 7.* Ergo quoad tales actus rectè comprehendi potest sub nomine episcopi.

7. Coram iis ergo qui possunt beneficiorum permutationes approbare, potest fieri permutatio in singulis mensibus: ita *Frederic. Senens. in tractat. de permutat. benef. num. 30. cum seq. Rota decis. 1. num. 6. & per totam de rerum permutat. in nouis. Rebuff. in praxi*

praxi tit. de permutat. benefic. num. 36. Tuschus in tract. de visitationib. cap. 38. num. 32. Hieronym. Gonzalez cum aliis super reg. 8. cancellar. glossa 14. numero 33.

8. Circa supradictam doctrinam de permutatione beneficiorum aduerto, intelligendam esse de beneficiis propriis, & de quibus habetur ius in re, esto illorum non habeatur possessio: ita *Francus cap. vlt. de rerum permutat. in 6. num. 16. & ibi Gambara num. 86. Petr. de Perusio tract. de permutat. benefic. 1. p. q. 1. num. 1. Mantica de tacitis, & ambiguis conuentionib. lib. 25. tit. 9. n. 2. & 9. & alij,* quos sequitur *Garcia 11. p. de benefic. cap. 4. n. 15. & 16.* & constat ex *cap. olim, cap. quaesitum de rerum permutat. & cap. vnico. eodem tit. lib. 6.* Adde non solum beneficia debere esse propria permutantium, vt possit ordinarius permutationem approbare, sed necessariè requiri, quod beneficia non sint reseruata sedi Apostolicae; quia de iis non potest episcopus disponere, & permutationem approbare, vtpote qui non potest eorum collationem facere: ita multis relatis *Garcia supra n. 82.* esto contra teneat *Gambarus in cap. vn. de rerum permutat. in 6. a num. 33.*

9. Ex qua doctrina infero non posse fieri permutationem authoritate ordinarij inter iura ad rem v. g. praesentatus, aut electus es ad beneficium, non poteris in fauorem alterius tuam praesentationem resignare, vt ipse suam praesentationem, & expectatiuam tibi resignet. Ratio est; quia haec iura sunt personalia tantum, vt rectè notauit *Panorm. in cap. cum olim de rer. permutat. à n. 4.*

Sed dices, quid si patronus consentiat, vt in alium tuam praesentationem resignes, & similiter alius obtineat facultatem à Papa transferendi suam expectatiuam, poteruntne permutare ex consensu ordinarij? Respondet *Suar. lib. 4. cap. 31. num. 19.* posse, & consentit *Lessius lib. 2. cap. 34. dub. 36. num. 199. & Gambarra in Rub. de rer. permutat. in 6. n. 8. & in illo cap. vnico. n. 42.* Contrarium tamen, vt probabilius tenendum est cum communi sententia, vt testatur *Flamin. lib. 2. de resignat. benef. quaest. 23. num. 15. Zerola 1. p. ver. renunciatio §. 1. Ioann. Nicol. del fines lib. 2. de iurepatronat. q. 21. num. 165. Azor. 28. cap. 29. q. 22. Nicol. Garc. 11. p. de benefic. cap. 4. n. 17.* Ratio est, quia ordinarius solum habet potestatem ad admittendas permutationes beneficiorum, non electionum ad beneficia, vt constat ex *suprad. capitib.* non igitur illi attribuenda est.

PVNCTVM XVI.

Possitne ex consensu ordinarij in permutatione beneficiorum compensari fructuum inaequalitas pecuniâ, vel pensione absque Simonia?

1. *Nequaquam id fieri potest authoritate episcopi.*
2. *Aliqui affirmant illius authoritate pensionem imponi posse.*
3. *Probabilius est oppositum.*
4. *Neque potest permutari beneficium cum pensione, quae non sit in titulum beneficij erecta.*
5. *Neque possunt partes inter se conuenire, vt vnus, scilicet resignatarius integrè soluat expensas bullarum vtriusque, nisi ex consensu Pontificis.*

1. DE authoritate Pontificis nulli est dubium, quia Pontifex potest separare ius fructuum à titulo spirituali: potest ergo concedere habenti ius fructuum, vt ratione illius aliquid recipiat. Episcopi autem authoritate fieri nequaquam potest; quia non valet ipse fructus à titulo spirituali separare, vnde translato titulo & ius ad fructus necessariò transfertur. Si ergo pro hoc iure consentiret pretium exigi, & esset iniustum, & simoniacum: ita tenet *glossa in cap. cum pridem de Pactis, Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 17. n. 104. §. ad hoc Suar. lib. 4. cap. 34. à n. 10.*

Neque obstat *cap. ad quaestiones. De rerum permutat,* vbi Clemens III. approbat commutationem factam vnius Ecclesiae Parochialis. & illius possessionem, cum alia Ecclesia, & illius possessionibus, compensata in aequalitate possessionum per pecuniam, sic tamen vt illi contractus nequaquam sibi inuicem misceantur. Non inquam obstat, vt rectè expendit *Suar. cum aliis lib. 4. c. 34. n. 13.* quia possessiones illae erant merè temporales, & sub dominio temporali ecclesiarum. Quapropter illarum permutatio non erat inhibita, imo potius concessa, vt notat *glossa.* Poterat ergo in harum permutatione compensari inaequalitas possessionum refusa certa pecuniae quantitate. Quoad per mutationem vero Ecclesiae, seu beneficij, & fructus ei annexi ratione tituli, quales sunt decimae, primitiae, & oblationes, nequit ex consensu ordinarij inaequalitas horum fructuum pecunia compensari: neque de hoc casu loquitur supradictum caput.

2. Difficultas vero est; an ex consensu ordinarij possit inaequalitas fructuum spiritualium, scilicet, decimarum, primitiarum, & oblationum per impositionem pensionis compensari? v. g. est permutatio facienda de beneficio tenui cum pingui, poteritne ex ordinarij consensu imponi beneficio pinguiori aliqua pensio, & sic permutatio concludi?

In hac difficultate est prima sententia id fieri posse ex authoritate ordinarij; quia ordinarius iusta causa intercedente potest pensionem imponere, vt tenet *Gigas de pensionib. q. 6. referens Oldrad. Felin. Anton. de Butrio. Innocent. Immolam. P. Ancharan. Decium, & Caccialupum, Zerola in praxi episc. 2. p. ver. pensio. n. 1. cum Paulo Romano tract. de pensionib. cap. 15. n. 10. & cap. 1. §. redeundo n. 5. Hieronym. Gonzalez super reg. 8. cancellar. glossa 5. §. 5. à n. 27.* Sed in tali permutatione ob inaequalitatem fructuum compensandam est causa iusta, vt dicit *Lessius lib. 2. de iustit. cap. 34. dub. 38. n. 205. vers. tertio.* Ergo fieri potest authoritate ordinarij haec permutatio: & ita docent in propriis terminis *Nauarr. consil. 43. de Simonia n. 4. quem sequitur Ioan. Nicolaus Delfinas de iurepatronat. lib. 2. q. 18. n. 161. Hieronym. Gonzales aliis relatis supra, & glossa 14. n. 38.*

3. Verum contraria sententia communior est, & in praxi magis recepta, scilicet non posse authoritate ordinarij in permutatione beneficiorum imponi pensionem super beneficium pingue: ita docent pluribus relatis. *Nicol. Garcia 1. p. de benefic. c 5. n. 341. & n. 344. Suar. lib. 4. c. 34. n. 16. Valen. disp. 6. q. 16 p. 3. in fine Man. Rodrig. 2. t. sum. cap. 65. n. 6. cum Arag. q. 100. art. 4. vers. est aliud pag. 1112.* Mouentur ex eo, quod episcopus prohibetur beneficia conferre cum diminutione *in titulo vt beneficia sine diminutione conferantur:* si autem consentire posset in pensionem, iam beneficium cum diminutione conferret. Praeterea, quia iam consuetudo, vt bene dicit *Valen. supra* huiusmodi facultatem episcopis denegauit.

Quoci[r]

Quocirca solum authoritate Papæ hæc permutatio firma fieri potest.

4. Ex qua doctrina à fortiori sequitur non posse authoritate ordinarij permutari beneficium, cum pensione, quæ non sit erecta in titulum beneficij. Tum quia ordinarius non habet potestatem imponendi pensionem, ergo neque illam transferendi. Tum etiam quia in *cap. quæsitum, & cap. olim de rerum permutat. & cap. vn. eodem tit. lib. 6.* vbi ordinariis committitur potestas admittendi beneficiorum permutationes, de propriis beneficiis sermo est, & ita docent vt probabilius *Suar. lib. 4. cap. 33. n. 4. Nicol. Garcia de benefic. 11. p. cap. 4. n. 18.*

5. Huc etiam spectat non posse partes inter se absque ordine ad consensum Pontificis conuenire, vt vnus, scilicet cui est facta resignatio integrè soluat expensas bullarum pertinentium ad vtrumque, quia hæc pactio est simoniaca; si quidem petitur à resignatario aliquod onus pretio æstimabile, quod de iure non inest: de iure enim quilibet proprias bullas tenetur soluere: & ita tradit *Suar. lib. 4. de Simon. cap. 34. num. 19. fine cum Nauarr. lib. 5. consil. tit. de Simonia, cons. 50. & 51. & consentit Flamin. 1. 2. de resignat benefic. lib. 14. quæst. 7. num. 9. Nicol. Garcia 11. p. de benefic. cap. 3. §. 2. num. 147.* Addit tamen *Flamin. supra, & Azor. 2. p. lib. 7. cap. 27. q. 7.* supradicta procedere, in casu quo resignatarius non retineret quod expendit in expeditione bullarum resignantis beneficium. Quia stylus satis vulgaris est, quod resignatarius soluat expensas bullarum resignantis, dummodo retineat id quod impendit in primo termino solutionis pensionis. Quapropter de sententia *Flaminij, & Azor.* potest resignatarius se obligare ad soluendam expeditionem bullarum resignantis, ea tamen conditione, vt in primo termino solutionis pensionis sibi satisfaciat.

PVNCTVM XVII.

Quæ renunciatio beneficij sit Simonia.

1. *Ad validam, licitamque renunciationem requiritur consensus superioris eam acceptantis.*
2. *De quibus beneficiis hæc doctrina procedat.*
3. *Nullus præter Pontificem admittere potest resignationes beneficiorum sub conditione.*
4. *Hæc resignatio in manibus ordinarij simoniam continet.*
5. *Contrarium probabilitate non caret.*
6. *Relicta illa conditione probabilius est ordinarium beneficium illud liberè conferre non posse.*
7. *Potest resignans ob crimen commissum beneficio ab ordinario priuari.*
8. *Resignatio liberè facta admitti potest ab ordinario.*
9. *Resignans beneficium in manibus ordinarij cum intentione, vt certæ personæ conferat, idque petatur, tenent plures esse simoniam.*
10. *Probabilius est neque esse simoniam, nec prohibitum, si non deducatur in pactum.*
11. *Resignationes reciprocæ non habent locum coram ordinariis.*
12. *Non valet resignatio coram ordinario in fauorem tertiæ personæ sub titulo permutationis, cum tamen illa tertia persona nullum habeat beneficium permutandum.*
13. *Potest ordinarius iuxta probabilem sententiam admittere resignationes beneficiorum factas cum reseruatione pensionis.*
14. *Non potest ex alio consensu præter Pontificis resignans obligare resignatarium ad aliqua onera subeunda.*
15. *Item est Simonia, si resignans petat à resignatario solutionem expensarum, quas fecit in tali beneficio acquirendo, nisi Pontifex consentiat.*

Renunciatio, vt omnes admittunt est libera beneficij cessio. Et est multiplex, alia purè, & absolutè, alia sub conditione, alia in fauorem tertij, alia cum reseruatione pensionis. De omnibus iis videndum est, quid ad sui valorem, & ad vitandam simoniam sit requisitum.

1. Indubitatum est apud omnes requiri ad validam, & licitam renunciationem consensum superioris eam acceptantis, *cap. admonet cap. quod in dubiis, cap. nisi cum pridem & cap. fin. de Renunciat. cap. Denique 6. quæst. 3. & cap. 1. 17. q. 2.* aliàs, vt probabilior sententia tenet beneficium nondum vacat etiam quoad ipsum renunciantem, sed verum illius possidet titulum. & ius, donec ea renunciatio à superiore fuerit admissa: ita *Abbas in cap. ad aures num. 7. de iis quæ vi, & in cap. quod Dei timorem. De statu Monachor. num. 4.* vbi dicit contra glossam tenere omnes ferè doctores. *Felin. in cap. in nostra de Rescript. corol. 34. Couarruu. lib. 1. var. cap. 5. num. 6. & alij innumeri; quos refert, & sequitur Garcia de benefic. 11. p. cap 3. §. 3. n. 223.* Poterit tamen superior ob delictum commissum à resignante eum beneficio priuare, & alteri conferre, vt tradit *Innocent. in cap. quod in dubiis n. 1. per textum ibi: Abbas in dicto cap. quod Dei timorem num. 4. Rota decis. 3. & 4. in antiquiorib. Petr. Greg. c. 31. de benefic. n. 11. Garcia supra n. 230.*

2. Hæc vero procedunt de beneficiis iam pacificè acquisitis, licet nondum possessis. Nam si beneficium litigiosum sit propter ambiguitatem, & iuris dubietatem, superioris authoritas non desideratur, *cap. 2. De in integrum restitut.* & tradit *Abbas dicto cap. quod in dubiis n. 4. Flamin. de resignat. benefic. lib. 7. q. 1. n. 104. & n. 105. Zecchius de benefic. & pensionib. cap. 13. n. 2. limitat. 6. Garc. 11. p. de benefic. cap. 3. §. 3. n. 249. & alij ab eisdem relati.* Similiter etiam si beneficium nondum sit acquisitum, sed solum sit ius ad illud, poterit absque superioris authoritate renunciari: Vnde poteris electioni, præsentationi, & nominationi de te factæ renunciare, *cap. ad audientiam 2. de Rescript. & cap. sanè de renunciat.* & docet *glossa & doctores, in cap. si electio de electione in 6. Innocent. in dicto cap. quod in dubiis, & ibi doctores Lambertin. de iurepatronat. lib. 3. q. 5. art. 5. Flamin. pluribus relatis lib. 3. de resignat. benefic. q. 1. à n. 74 & lib. 2. q. 13. & alij, quos sequitur Garcia 11. p. de benefic. cap. 3. §. 3. n. 247. & n. 251.* optimè explicat quis sit superior, qui resignationes simplices, & absque vlla conditione potest admittere, & statuit cum variis doctoribus esse eum, qui potestatem habet instituendi, & destituendi, vt Pontifex, legatus à latere, episcopus, & capitulum sede vacante, & deni

& denique qui episcopalem habet iurisdictionem.

3. Quod si beneficium sub conditione aliqua resignandum sit, tenent doctores omnes, nullum præter Pontificem posse admittere resignationes factas sub conditione, vt alteri detur beneficium, siue beneficio pensio imponatur, siue non. Ratio est; quia episcopus non potest denuo beneficia conferre, nisi prius vacent, iuxta *cap. vnic. de rerum permutat. in 6. & Clement. vnic. eodem tit.* At beneficium resignatum sub illa conditione non vacat, quousque alteri conferatur. Ergo.

4. Difficultas est; an hæc resignatio in manibus ordinarij facta contineat simoniam? Communis est sententia simoniam esse saltem ex iure ecclesiastico, præcipuè post *constitutionem Pij V.* 58. quæ incipit *quanta Ecclesiæ Dei*, quam refert, & latè explicat *Flamin. de resignat. lib. 5. q. 6. & lib. 14. q. 3. n. 12. Garcia pluribus relatis 11. p. cap. 3. §. 2. n. 152. & 154.* Ratio est, quia omnis pactio in spiritualibus est prohibita ob simoniam vitandam *cap. fin. de Pactis*: cum autem in præsenti sit prohibita hæc pactio coram ordinario, sit simoniacam esse talem pactionem.

5. Verum contrariam sententiam, scilicet simoniam in tali resignatione non committi, probabilitate non caret: tenet *Couarruu. lib. 1. var. cap. 5. n. 5. Stafileus de litteris gratiæ tit. de varijs modis vacationis § resignationis modus n. 8. & seq. Zerola in prax. episc. 1. p. verbo renunciatio § 2. & 3. vers. 10. Quintana Duenas lib. 2. ecclesiast. à n. 19. vsque ad 28. Duaren de benefic. lib. 8. c. 2. §. quomodo beneficium in fine. Probus ad Monachum in c. 1. de offic. legati in 6. n. 5. & in cap. Nullus de temporib. ordinat. n. 20.* & inclinat *Lessius lib. 2. c. 35. n. 86. Valen. disp. 6. q. 16. p. 3. vers. secunda circunstantia, Vasq. de benefic. c. 2. §. 4. dub. 7. & alij ab eisdem relati.* Ratio est, quia in præsenti non arctatur ordinarius ad acceptandam renunciationem, ac proinde ibi nulla interuenit pactio, neque aliquid pretio æstimabile pro quo renunciatio fiat. Item hæc renunciatio in constitutione Pij V. non prohibetur, vt simoniaca.

6. Sed inquires, poteritne ordinarius reiecta illa conditione beneficium liberè conferre? Probabilius est non posse: ita *Rebuff. de resignat. condicionata n. 7. & seq. Gutierr. cons. 42. de Simonia n. 8. Suar. cap. 35. n. 11. Lessius lib. 2. cap. 35. num. 68. Garcia pluribus relatis 11. p. de benefic. cap. 3. §. 2. num. 155.* Ratio est; quia actus factus sub vna conditione, & modo non potest quoad vnam partem admitti, & non quoad aliam: sed debet totus recipi, vel reiici, *leg. Aurelius 28. § idem quæsiit ff. deliberat. legata.* Et hæc conclusio à fortiori procedit post *constitutionem Pij V.* 58. in qua facultas aufertur ordinario admittendi quaslibet resignationes conditionatas, imo & simplices, nisi illorum qui senio confecti, aut valetudinarij, aut corpore impediti sint, vel vitiati, aut crimini obnoxij, censurisque ecclesiasticis irretiti, aut nequeunt, aut non debent Ecclesiæ, vel beneficio inseruire, seu qui vnum aliud, vel plura beneficia obtinuerint, vel quos ad aliud contigerit promoueri, religionem quoque ingressuri, vel matrimonium contracturi, si statim postea id re ipsa exequantur, vel qui ob capitales inimicitias non audent in loco beneficij residere securi, vel denique si casus aliquis acciderit ex contentis in constitutione Innocent. III. de dimittendis cathedralib. Ecclesiis, qui certè ad supradictos casus referuntur, vt constare potest ex *Flamin. Parisio* latè explicante hanc bullam Pij V. *lib. 5. q. vlt.*

7. Dices: Saltem sic resignans poterit ab ordinario priuari beneficio ob crimen commissum in renunciatione.

Respondeo posse, si cognoscatur, & probetur non ignoranter fecisse: ita *Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 14. num. 86. fine, Suar. lib. 4. cap. 35. num. 14.* at tunc non prouidetur beneficium ab ordinario tanquam vacans ex resignatione, sed prouidetur tanquam vacans ex priuatione pœnali: & ita intelligi debet *Flamin. Parisius lib. 1. de resignat. quæst. 3. num. 65.* dicens scienter resignantem beneficium contra stylum curię posse ab episcopo renunciationem acceptari, & alteri beneficium prouideri, scilicet in pœnam illius renunciationis; ac proinde cognita causa, & seruato ordine iuris.

8. Resignatio liberè facta, & absque signatione personæ existente aliqua ex supradictis conditionibus assignatis à Pio V. admitti potest ab ordinario, & ex eius consensu valida est, & firma, poteritque beneficium sic vacans prouidere cui voluerit, modo tamen non conferat suis, aut resignantis consanguineis, affinibus, aut familiaribus. Ita enim præcipitur in supradicta constitutione, & quidquid contra, vel præter attentatū fuerit, id totum (ait Pontifex) ex nūc vires, & effectus decernimus non habere, & aliis pœnis collatores afficiuntur. Hanc constitutionem (ait *Garcia*) 11. *p. de benefic. cap. 3. §. 3. num. 270.* non benè seruari in Hispania, vbi prætenditur eam non esse receptam, sed esse ab ea supplicatum saltem quoad illud de non conferendis beneficiis resignatis consanguineis, affinibus, aut familiaribus collatorum, vel resignantium, & insuper addit se audiuisse ita fuisse per Consilium Regis scriptum episcopis. Quod autem hæc supplicatio imposita à lege suspendat interim eius executionem, donec secunda iussio superueniat, docet *Francisc. de Sossa, super constitution. Clement. 8. de largit. muner. Regularib. interdicta §. 12. n. 109. & 112. & alij circa constitutionem Pij V. de censibus*, esto contra teneat *Man. Rodrig. qq. regul. t. q. 6. art. 7. Gab. Vasq. 1. 2. t. 2. disp. 156. n. 43. & Lorca disp. 20. de legibus.*

9. Solum est difficultas; an resignans liberè beneficium in manibus ordinarij, & ab illo supplicans, vt alicui certæ personæ beneficium conferat, vel ea intentione resignans, faciat contra dictam constitutionem: dicitur enim ibi: Caueant autem episcopi, & alij prædicti. Itemque omnes electores, præsentatores, & patroni tam ecclesiastici, quam laici quicunque sint, ne verbo quidem, aut nutu futuri in huiusmodi beneficiis, & officiis successores ab ipsis resignantibus, aut aliis eorum significatione, vel hortatu designentur, aut de iis assumendis promissio inter eos, aut intentio qualiscunque intercedat. Prohibetur ergo quælibet designatio, & intentio inter conferentem, & resignantem de dando beneficio certæ personæ. Respondet *Suar. lib. 4. cap. 35. num. 17.* prohiberi quidem resignationem factam cum intentione manifesta conferenti, vt detur certæ personæ, etiamsi pactum non interueniat: & consentit *Man. Rodrig. 2. t. sum. cap. 60. num. 1. cum glossa in cap. ex parte 1. verbo dimittere vers. dum tamen suis terminis sit contenta, de officio delegati. Gomez in Rub. de triennali possessore, quæstione decimasexta, numero tertio, & quarto, Rebuff. in praxi benefic. de resignat. pura, in princ. & in cap. de resignat. conditionali; num. 4.*

10. Ego verò dicendum existimo cum communiori sententia non esse simoniam, nec prohibitam resignationem factam coram ordinario ea intentione, spe ac supplicatione, vt detur certæ personæ, modò tamen non deducatur in pactum: ita *Nauarr. sum. cap. 23. num. 107. & cons. 11. & 38. de Simonia: Petr. Gregor. de benefic. cap. 28. numero 7. Ioann. Gutierr. canon. qq. lib. 2. quæst. 23. num. 75. Azor.*

ibl. 7.

lib. 7. cap. 21. quæst. 3. & cap. 27. quæst. 6. Flamin. Parisius lib. 14. de resignat. quæst. 6. à numero 3. Garcia 11. p. de benefic. cap. 3. numero 161. & alij innumeri ab eisdem relati, Dicunt enim ij doctores præcipuè *Nauarr. consi. 38. numero tertio, Flaminius supra, & Garcia supra numero centesimo octogesimo quarto*, in supradicta constitutione solum prohiberi designationem, & intentionem in conuentionem tacitam, aut expressam deductam.

11. Pro maiori intelligentia superioris doctrinæ infero. Primò non habere locum coram ordinariis resignationes reciprocas, sed esse, & puniri vt simoniacas. Resignationes reciprocas voco illas, in quibus resigno beneficium meum in fauorem tui nepotis, & tu in fauorem mei resignas: nam licet ibi quædam permutatio videatur adesse, est tamen mixta cum resignatione in fauorem, quæ ordinariis omnino est prohibita, vt ex dictis constat, & tenet expressè *Lessius lib. 2. de iustit. cap. 35. dub. 14. numero 87. Suar. lib. 4. cap. 35. numero 18. Flamin. Parisius aliis relatis de resignat. lib. 14. quæst. 4. numero 3.* Idem est dicendum de renunciatione triangulari: v. g. Renuncio meum beneficium Petro, vt Petrus renunciet suum Paulo, & Paulus suum mihi; fieri enim potest, vt beneficium meum sit commodius Petro, & Petri beneficium Paulo, & Pauli beneficium mihi. Quod autem hîc interueniat simonia probatur, *ex cap. tua nos, de Simonia cap. fin. de Pactis* vbi in beneficiis omnis pactio, omnisque conuentio debet omnino cessare, quando de iure non inest, sed in permutatione supradicta est pactio obligans ad id quod de iure non inest. Nam primus obligat secundum, vt resignet in fauorem tertij, & secundus tertium, vt resignet in fauorem primi: & ita tenet *Nauarr. libro quinto, consil. cons. 22. de Simonia. Flamin. de resignat. libro decimoquarto, quæst. 7. numero 63. Lessius libro secundo, cap. 35. dub. 14. numero octogesimooctauo, Suarez libro quarto, cap. 35. numero decimooctauo, Garcia multis relatis 11. p. cap. 4. numero vigesimoprimo*, Aduertit tamen *Lessius, & Suar.* censet probabile, esto hæ resignationes fieri non possint coram ordinario, posse tamen duplici permutatione fieri, vt si ego permutem meum beneficium cum beneficio Petri, & habito beneficio Petri permutem cum Paulo: sic enim Paulus habebit beneficium Petri, quod sibi est commodum, & Petrus meum, quod sibi est commodum, & ego Pauli, quod commodum mihi.

12. Secundò infero; an valeat resignatio à te facta coram ordinario in fauorem tertiæ personæ sub titulo permutationis, cum tamen illa tertia persona nullum habeat beneficium permutandum. Et respondeo cum communi sententia non valere ex vlla parte: ita expresè *Lessius libro secundo, cap. 34. dub. 26. numero 200. Azor. libro septimo, cap. 29. quæstio. 16. & cap. 30. quæst. vlt. Suar. libro quarto, cap. 35. numero 20. Garcia 11. p. de benefic. cap. 4. numero decimonono*, & ratio est; nam si tu cognoscis alium non habere beneficium, non intendis permutare, sed resignare in fauorem, quam tamen resignationem, nequit ordinarius admittere: si tu bona fide renuncias, putans alium habere beneficium permutandum, deciperis grauiter, & error dat causam contractui; ac proinde reddit illum irritum, & nullum. Video tamen *Rebuff. in pract. quæst. de permutat. num. 14. & 15.* sentire validam esse renunciationem, & collationem, posse tamen resignantem verum beneficium agere, vt sibi permutatio adimpleatur, vel vt sibi reddatur beneficium, quod resignauit. Sed quod diximus est tenendum.

13. Tertiò infero posse ordinarium iuxta probabilem sententiam admittere renunciationem simpliciter factam de beneficio cum reseruatione pensionis, quia secundum probabilem sententiam superiori puncto tractatam potest ordinarius ex causa imponere beneficio pensionem: sed quia probabilius est ex recepta consuetudine, & stylo curiæ non posse episcopum pensionem imponere, ea de causa neque potest beneficij renunciationem admittere cum illa reseruatione, & docet expresè *Suar. lib. 4. cap. 35. numero 21. Lessius lib. 2. cap. 34. dub. 38. & cap. 35. dub. 14. num. 9.*

14. Infero quartò responsionem illius quæstionis, an sine manifestatione superioris (qualis est solus Pontifex) possit resignans cum reseruatione pensionis obligare resignatarium ad aliquá onera admittenda v. g. vt fidei iussorem sæcularem, vel aliquam hypothecam assignet, vel illi anticipatè soluat, timet enim resignatarium futurum tardum in soluendo. Et dicendum est esse simoniacum contractum; quia obligat resignatarium ad id quod de iure non inest, eique ex vi resignationis onus pretio æstimabile imponit: ita *Lessius libro secundo, cap. 35. dub. 15. numero 93. Suarez libro quarto, cap. 35. numero 23. in fine.* Quæ resolutio ita vera est, vt etiamsi ordinarius commissionem haberet imponendi pensionem adhuc huiusmodi contractum approbare non posset: ita *Suarez supra.* Vnde pensio sic constituta posset non solui, & beneficium tanquam vacans propter simoniam impetrari, vt benè dicit *Lessius illo numero 93.* Verum si post constitutam pensionem obligaretur resignatarius ad hæc onera, dicendum est simoniam non committi, neque in foro exteriori debere præsumi, sed potius præsumi debet liberè se obligasse: ita tradit *Flamin. cum communi sententia lib. 14. q. 7. à num. 53.*

15. Infero quintò simoniam committere resignantem beneficium, & petentem à resignatario solutionem expensarum, quas in eius acquisitione fecit: colligitur ex *cap. super hoc de renunciat. & cap. cum pridem de Pactis*, & tenet *Lessius supra numero 94. & Suarez numero vigesimosexto, & Flamin. lib. 14. de resignat. quæst. 7. numero 1. cum aliis.* Ratio est, quia petit aliquod onus, quod de iure non inest resignationi; non enim resignatio secum affert illas expensas, sed expensæ factæ sunt ante resignationem in acquisitione beneficij. Ergo beneficium nequit dari cum aliquo speciali onere, quod non daretur, si beneficium illis expensis acquisitum non esset; non enim ob hanc rationem pluris debet æstimari, sicut si possessionem domus multis expensis obtineres, non ob id carius vendere posses, quam si nullis tibi expensis stetisset.

PVNCTVM XVIII.

Quæ resignatio confidentialis Simonia sit?

1. *Optimè traditur in bullis Pij IV. & Pij V.*
2. *An sola resignatio beneficij, cum accessu, regressu, & ingressu, an etiam permutatio in supradictis bullis prohibeatur? sub distinctione respondetur.*
3. *Quid si resignes cum intentione, vt resignatarius iterum conferat, & resignet tuo nepoti? Affirmant aliqui non esse simoniam, si non deducas in pactum.*

4. *Proba*

4. *Probabilius est oppositum, si intentionem resignatario manifestes.*

5. *Resignans beneficium cum conditione, vt tibi pensio soluatur, solum esse Simoniam tenent plures.*

6. *At probabilius censeo esse Simoniam confidentialem.*

1. TOta difficultas est in explicatione *constitutionis Pij IV.* incipientis *Romanum,&c. quæ est* 109. *in bullario data* 17. *Kalend. Nouemb. anno* 1564. & in explicatione *constitutionis Pij V.* incipientis, *intolerabilis data Kalendis Iunij anno* 1569. *quæ est* 87. *in ordine*, cuius tenor refertur à *Nauar. cap.* 23. *n.* 100.

Materia his constitutionibus prohibita ob Simoniacam prauitatem, est tantum beneficium ecclesiasticum. Vnde pensio, & quodlibet aliud sub nomine beneficij propriè non comprehensum, etiamsi resignetur cum accessu, vel regressu, vel alio quouis modo Simoniaco non prohibetur, nec punitur in his constitutionibus, vt notauit *Suar. lib.* 4. *cap.* 43. *n.* 4. Personæ verò, circa quas versatur hæc prohibitio, sunt resignantes beneficia, & illa sic acceptantes, deinde collatores, electores, præsentatores &c. illorum beneficiorum sic vacantium.

Tertiò actiones prohibitæ in iis constitutionibus sunt resignationes cum accessu, regressu, vel ingressu ad beneficium, & quælibet aliæ resignationes, & receptiones beneficij cum reseruatione pensionis, vel fructus facta alij, vel aliis. Quibus verbis significatur resignantem non omnino, & absolutè beneficium dimittere, sed velle sibi retinere aliquod ius, vt aliquando possit repetere, & accipiens teneatur reddere. Accessus enim vocatur, si mihi impedito ob ætatem, vel alia de causa prælatus conferat ius, vt quam primum capax sim, ingrediar beneficium, quod Petro interim confertur. Regressus dicitur, si beneficium à me possessum cedam alteri, seruato iure regrediendi ad illud, si forte ille pensionem non soluerit, aut religionem ingrediatur, aut episcopus fiat, aut præmoriatur; ingressus vero dicitur, si beneficium mihi collatum ante captam eius possessionem alteri resignem reseruato mihi iure ingrediendi possessionem illius, si ille præmoriatur, aut fiat episcopus: ità explicat *Lessius lib.* 2. *cap.* 35. *dub.* 16. *num.* 98. *Suar. lib.* 4. *cap.* 43. *& tenent omnes doctores.* Quartò assignantur in illa constitutione Pij V. indicia ad probationem huiusmodi criminis. Quintò loco apponuntur pœnæ transgressoribus.

Vt ergo hæc omnia clariùs explicentur, sunt aliqua examinanda, in quibus nonnulla difficultas reperitur. Et in primis circa materiam, & personas contentas in his bullis nihil notandum occurrit. Circa indicia vero huius criminis, & pœnas impositas illud committentibus in seq. agemus solum circa actiones prohibitas in his bullis.

2. Dubitatur Primò an solum resignatio beneficij cum accessu, regressu, vel ingressu, an etiam permutatio prohibeatur? Possent enim permutantes secum pacisci de dissoluenda permutatione, & regrediendi ad priora beneficia, vel de resignandis illis in fauorem aliorum, vel de soluendo fructus alij, vel aliis. In qua dubitatione respondeo cum *Suar. lib.* 4. *cap.* 43. *num.* 11. videri probabilius sic permutantes non committere Simoniam confidentialem: quia Pontifex solum de beneficiis acceptis ex resignatione, aut cessione loquitur. Permutatio autem non propriè dicitur cessio,& resignatio; ea de causa esto sic permutantes committerent Simoniam, non tamen committunt Simoniam confidentialem, & his canonibus punitam. Secus vero affirmandum est de episcopo, & quolibet alio collatore beneficij, etiam ex causa permutationis, si sub iis confidentiis conferat. Quia verba Pij V. quoad collatores sunt valdè vniuersalia: ait enim si ordinarius, aut collator contulerit antehac, aut conferat in futurum beneficium ecclesiasticum quouis modo vacans &c. vacat autem ex causa permutationis beneficium, vt est recepta omnium sententia relata à *Garcia* 11. *p. de benefic. cap.* 4. *a num.* 1. taliter quod non potest renuncians beneficium ex causa permutationis redire ad beneficium renunciatum sine noua collatione, etiamsi permutatio non sequatur, seu non teneat, aut habeat effectum, nisi renunciatio esset in manibus Pontificis, vt multis allegatis probat *Garc. vbi supra.*

3. Secundò dubitatur; an resignatio beneficij facta cum intentione, vt resignatarius iterum beneficium resignet, & conferat tuo nepoti, prohibeatur supradictis constitutionibus? Ratio dubitandi sumitur ex verbis Pij V. ibi: si quis quacunque authoritate ecclesiam vel monasterium, aut aliud beneficium ecclesiasticum qualecunque ex resignatione, vel cessione cuiuscunque personæ simpliciter, aut cum circuitu retrocessionis, cum regressu, vel accessu etiam *sola dimittentis intentione* receperit &c. hæc confidentia censeatur, & subditur infra: In quouis horum casuum confidentiæ prauitas sit contracta, licet ipsum confidentiæ crimen, alterius tantum partis conscientiæ sit admissum. Ex quibus denotatur intentionem dimittentis, etiam si ex alia parte non sit acceptatio, sufficere ad incurrendam hanc Simoniam, & pœnas ob illam inflictas.

In hac re est prima sententia probabilis non sufficere resignationem fieri cum intentione manifesta arctandi,& obligandi resignatarium, vt in fauorem resignantis beneficium iterum resignet, aut fructus soluat, sed requiri etiam tacitum, vel expressum pactũ huius obligationis. Quia sine huiusmodi pacto nõ committitur Simonia conuentionalis,& consequenter neque punibilis per supradictas constitutiones: ita expressè *Lessius lib.* 2. *c.* 35. *n.* 95. *&* 96. *Suar. t.* 1. *de relig. lib.* 4. *de Simonia cap.* 43. *n.* 12. *Azor.* 2. *t. lib.* 7. *cap.* 27. *q.* 6. *Nauarr. c.* 23. *n.* 100. *§.* 6. Ad verba tamen Pij V. affirmantis censeri confidentiam Simoniacam commisisse, qui receperit beneficium ea intentione, vt postea dimittenti esset regressus. Respondet *Nauarr. supra* illa verba solũ intelligi de præsumptione, hoc est si in exteriori foro probetur dimittentem habuisse intentionem arctandi, & obligandi resignatarium ad sic resignandum beneficium, eo ipso præsumatur resignatarius commisisse Simoniam hanc confidentialem, & hanc interpretationem Nauarri sequitur *Vgolin. tab.* 1. *de Simon. cap.* 22. *§.* 3. *num.* 1 *& Ioann. Gutter. lib.* 2. *canon. quæst. q.* 23. *num.* 89. *Zaballos quæst.* 28[illegible] *n.* 20.

4. Verum si rectè perpendantur verba Pontificis, conuenire eis non potest supradicta solutio; non enim tunc loquitur Pontifex de probatione Simoniæ, sed de illius crimine: ait enim in quouis horum casuum confidentiæ prauitas sit contracta, casusque huiusmodi supradictis litteris comprehenduntur, ac si illis speciatim expressi fuissent; licet ipsum confidentiæ crimen alterius tantum partis conscientiâ sit admissum. Atqui vnus ex supradictis casibus est, quando solus dimittens habet intentionem, vt sibi beneficium iterum renuncietur, aut ad illud quouis modo regrediatur. Ergo etiam absque pacto committit Simoniæ prauitatem punitam in hoc decreto. Quapropter existimo probabilius

resignantem beneficium ea intentione, vt resignatarius maneat obligatus iterum in sui fauorem beneficium resignare, vel fructus soluere: committere Simoniam, modo tamen intentio illa recipienti beneficium manifestetur; quia absque hac manifestatione solum est mentalis Simonia, quæ pœnis ecclesiasticis non subiacet, vt constat ex *cap. fin. de Simonia*: & ita hanc sententiam tenet alios allegans *Garcia 11. p. de benefic. c. 3. à num. 184. Flamin. de confident. q. 26. num. 39. & 40. Suar. t. 5. de censur. disp. 22. sect. 6. num. 15. & 16.*

5. Tertiò dubitatur, an si resignes beneficium cum conditione, vt tibi pensio soluatur, committas Simoniam confidentiæ? Rationem dubitandi inferunt verba Pij V. circa medium constitutionis: nam loquens Pontifex de beneficio, ait sufficere ad hanc Simoniam incurrendam, vt tibi, vel alteri ius recuperandi reseruetur: cum vero loquitur de pensione, aut de fructibus beneficij, ait esse Simoniam confidentialem, si beneficij fructus, aut pars eorum alij, vel aliis concedantur, vel pensiones soluantur ex eisdem. Ex qua verborum mutatione colligi videtur renunciationem factam cum onere soluendi pensionem, vel fructus dimittendi, Simoniam confidentialem non esse, esse tamen si facta sit renunciatio cum onere soluendi illam pensionem alij, vel aliis: & ita tradunt *Nauarr. consf. 33. n. 4. & consf. 76. n. 6. de Simonia, Vgolin. tab. 1. c. 22. §. 1. n. 8. Menoch. de arbitr. cent. 6. addita, casu 566. n. 8. Lessius lib. 2. c. 35. n. 97.*

6. Nihilominus tamen probabilius mihi videtur oppositum, scilicet resignationem factam cum onere soluendi pensionem, vel fructus eidem resignandi, non solum esse Simoniam, sed esse Simoniam confidentialem: tenet expressè *Suar. lib. 4. c. 43. n. 7. Garcia 11. p. de benefic. c. 3. num. 194.* Ratio est prima, quia ibi datur pro confidentia Simoniaca resignatio beneficij sub conditione, vt prouisus fructus illius, vel partem ad vtilitatem, vel libitum conferentis, aut cedentis, aut alterius relinquat, & remittat. Ergo idem dicendum est de resignatione sub reseruatione pensionis; quia pensio pro parte fructuum debet computari. Secunda, quia vna ex coniecturis, quæ ibi adducitur ad probandum crimen confidentiæ, est, si resignans post resignationem fructus percipiat: quæ præsumptio cessaret, si non esset confidentia resignare cum pacto, vt dentur aliqui fructus resignanti. Tertia; quia in Bulla Pij IV. ad cuius confirmationem Pius V. suam expediuit, vt constat ex proœmio, damnatur vt Simoniaca confidentialis ea resignatio, quæ fit cum onere soluendi pensionem, vel fructus beneficij eidem resignanti, vt omnes fatentur, ob cuius causam dicit *Lessius cap. 35. num. 97.* se credere hac in parte illam bullam non esse receptam. Quarta; quia per illa verba, *alij*, vel *aliis*, vt rectè explicant *Suar. & Garcia supra* non debet resignans excludi, imo potius debet comprehendi: cum enim ibi loquatur Pontifex de accipiente beneficium, vt constat ex illis verbis: Si quis quacunque authoritate, ecclesiam, vel monasterium &c, receperit, vt fructus, vel eorum pars alij, vel aliis conferantur, vel pensiones soluantur ex eisdem hæc confidentia censeatur: resignans autem alius est à recipiente. Ergo si recipiens promittit illi soluere pensionem, vel fructus pro resignatione facta, hoc crimen confidentiæ censetur commisisse.

* * *

PVNCTVM XIX.

Quæ pactio licita sit ad componendam litem in causis beneficialibus.

1. *Cessio beneficij litigiosi ob pecuniam est Simonia.*
2. *Authoritate prælati licita est conuentio, & pactio onerosa, & cuius prælati debet esse?*
3. *Ex probabili sententia potest fieri compositio inter partes authoritate ordinarij, cùm ordinarius vni applicat beneficium sub onere soluendi alteri pensionem.*
4. *Hanc pensionem plures existimant solum pro vita soluentis durare.*
5. *Probabilius est pro vita pensionarij.*
6. *An impediatur hæc pensionis impositio, si inter partes præcessit conuentio.*
7. *An collitigantes possint eligere arbitros, vt litem decidant pensione imposita, vel alio onere temporali.*

1. Constat apud omnes cessionem beneficij litigiosi propria authoritate factam propter pecuniam esse Simoniacam: habetur expressè *cap. præterea 1. & 2. de transact. & cap. cum pridem de Pactis, cap. 2. de Arbitris, cap. vlt. de rerum permutat.* Et ratio est clara; quia datur aliquid spirituale, scilicet ius aliquod in beneficium pro temporali. Idem dicendum est, si authoritate propria cedas beneficio incerto, & dubio propter pensionem aliquam, vel aliquod beneficium tibi à collitigante donatum: tenet *Innocent. Panormit. & alij in cap. constitutus de Religiosis domib. & in cap. super eo de Transact. Prepofit. in capit. quam pio 1. quæst. 2. num. 2. Decius consf. 436. num. 18. Lambertin. de iure patronat. lib. 3. quæst. 9. artic. 6. & alij, quos sequitur Suar. lib. 4. de Simonia cap. 51. num. 11.* Ratio est, quia in beneficiis omnis pactio, & conuentio, qua ex iure incerto redditur certum prohibita est, vt ex supradictis capitib. constat. At per huiusmodi pactionem ius dubium in beneficio firmatur, & certum redditur. Ergo non licet.

2. Verum authoritate prælati licita est conuentio, & pactio onerosa ad componendam litem, constat ex vsu, & ex *cap. 2. de transactionib.* cuius autem prælati authoritas requiratur, pendet ex modo conuentionis. Si enim cedas beneficio, quod pacificè possides in collitigantem, vt ipse in te cedat ius omne quod habet ad beneficium litigiosum, necessariò requirit Pontificis authoritatem. Et idem est dicendum, si promitteres alteri pro cessione litis vicariam, beneficium curatum, aut illum in coadiutorem tui canonicatus recipere. Ratio constat ex punctis superioribus, vbi resoluimus cum communi sententia permutationem beneficiorum approbari ab episcopo non posse, nisi beneficia pacificè possideantur, secus vero quando in litem sunt vocata, tunc enim requiritur consensus Pontificis.

3. Quare ex probabili sententia solum fieri potest cōpositio inter partes, quando episcopus vni ex collitigantibus applicat beneficiū, sub onere soluendi pensionē alteri collitiganti. Posse autem episcopū huiusmodi

modi compositionem facere, neque indigere authoritate Pontificis, constat ex *cap. nisi de Prabendis*, & docent ibi *Hostiens. Panormit. & alij*, & *Gigas referens alios de pensionib. q. 6. num. 3. & 4. Suar. lib. 4. cap. 51. num. 17. Ga p. cap. 5. à num. 295. & multis allegatis Gonzal. ossa 5. §. 5. à num. 27.* & licet supra resolutum fuerit esse magis probabile non posse episcopum pensionem in beneficio imponere: at ex causa litis, & concordiæ ferè omnes doctores affirmant optime posse, vt rectè *Granutius ad Simoniam de reseruationib. q. 62. n. 6. & 7.*

4. Dubium tamen est, an dicta pensio possit imponi ad vitam personæ soluentis, & retinentis beneficium, vel ad vitam pensionarij?

Garcia de benefic. 1. p. cap. 4. num. 334. affirmat etiam ex causa litis, & concordiæ non posse pensionem ab ordinario imponi ad vitam pensionarij, & cōsequenter neque ad successores transire: & idem tenet *Azor. t. 2. lib. 8. c. 6. q. 1.* Mouentur ex *cap. Nisi de Prabendis*: vbi Pontifex non vult tolerare, vt pensio imposita ex causa pacis, & concordiæ transeat ad successores, & redditur ibi ratio, ne fortè circa prouentus aliqua videatur facta sectio priotatus. Deinde *in cap. vendens de transact.* dicitur transactionem factam de rebus ecclesiæ per prælatum sine Pontificis consensu non obligare successorem.

5. Verum pensionem impositam ab ordinario ex causa litis, & concordiæ transire ad successores, & durare pro vita pensionarij, & esse onus beneficij mihi probabilius videtur: sic tenet *Panormit. Cardin. & alij*, quos refert, & sequitur *Gigas de pensionib. q. 6. & 85. num. 1. & 11. Cacialup. q. 5. Gambara lib. 6. de officio, & potestate legati, num. 77. Suar. lib. 4. cap. 51. Mandos. in reg. 33. quæst. 14. num. 11. Redoan. de Simon. 2. p. cap. 4. num. 14. & cap. 21. n. 36. Quintana Dueñas lib. 2. ecclesiast. a. n. 44. Cuchus in institut. paruis lib. 2. tit. 8. §. ante omnia Camillus Caurius, tract. de pens. episc. num. 10.*

Fundamentum huius conclusionis est *textus in cap. de cætero de transactionib.* per argum. à contrario: dicitur enim ibi pensionem impositam per transactionem iuridicam sine episcopi authoritate non excedere vitam soluentis. Ergo à contrario si authoritate episcopi esset imposita, excederet vitam soluentis. Idemque videtur supponi in *c. audiuimus. de collusionib.* Vnde pensio imposita in beneficiis, vt nulla decernitur, & possidentes spoliantur beneficiis pro fraude commissa in admittenda pensione.

Ad *cap. Nisi de Prabendis* respondemus, pensionem illam impositam fuisse authoritate, & potestate arbitraria aliorum iudicum ab episcopo, quibus nullo modo data erat facultas imponendi pensionem, quæ ad successores beneficij transiret. Caput item *veniens de transact.* non agit de pensione imposita in beneficio propter illius cessionem, sed de transactione super obligationem decimandi, & remissione, seu diminutione perpetuo duratura, quæ sine Pontificis authoritate effici non potest, vt benè explicat *Suar. cap. 5. n. 18. fine.*

6. Aduertendū tamen est non posse inferiores Papa pensionem hanc imponere beneficiario, si aliqua conuentio inter partes præcessit: habetur in *cap. cum pridem, De Pactis & cap. Nisi de Prabendis, & cap præterea 1. & 2. de transact. & docet Garcia innumeris relatis de benefic. 1. p. c. 5. à num. 341. & Zerola in praxi episc. 1. p. ver. Simonia §. secundum dubium.* Ratio est, quia præsumitur spirituale pro temporali conferri, quando à partibus conuentio ortum habuit. Verum *Suar. lib. 4. de Simonia cap. 51. à num. 20.* affirmat hanc doctrinam non habere locum in conuentione facta inter partes de pensione spirituali soluenda: possunt enim tunc partes collitigantes inter se conuenire in ordine ad consensum episcopi, vt vnus beneficium retineat, alius vero soluat pensionem ex illo: secus vero quando soluenda esset pensio temporalis. Tunc enim si à partibus conuentio incœpit, reprobatur, vt constat ex *cap. cum pridem*: honestatur autem quando ex officio, & prouidentia iudicis facta est, vt deciditur *in cap. Nisi de Prabendis.* Quod si aliquando videmus collitigantes inter se conuenire, vt vnus retineat beneficium, alius vero expensas in lite factas soluat, hoc inquam authoritate, & prouidentia iudicis faciendum est nulla inter partes conuentione, & obligatione prius facta, aliàs nulla erit talis cessio, & renunciatio &c.

7. Sed inquires, an possint collitigantes arbitros eligere, vt litem decidant, imposita pensione, vel aliquo onere temporali beneficiario? Respondeo pensionem non posse ab arbitris absque ordinarij consensu imponi, onus vero temporale optimè posse: tenet *Suar. lib. 4. c. 51. circa finem* & probat *ex c. 2. de Arbitris*: ibi si arbitrium ipsum videris æquitate subnixum, ad obseruantiam illius vtramque partem compellas. Supponitur ergo in illo textu potuisse esse æquum, & iustum arbitrium, & tamen arbitri non erant iudices delegati, neque ordinarij ad causam, sed quidam clerici in arbitratores electi.

PVNCTVM XX.

Qua ratione redemptio vexationis licita sit in beneficiis?

1. *Si in beneficio ius acquisitum habeas, redimere vexationem potes, quia est illicita.*
2. *Secus, si cum aliis pratendas beneficium, & offeras pecuniam, vt desistat, vel ne tibi exceptionem opponat, cum tamen hac omnia optimè facere posit.*
3. *Si acquisito beneficio per certam, & indubitatam institutionem impediaris à possessione capienda, redimere vexationem potes.*
4. *Si beneficium nondum acquisisti, potes, si iniustè impediaris ab illius consecutione, redimere vexationem, à quocunque inferatur.*
5. *An possis pecunia vexationem precibus, vel muneribus electori factam redimere. Negant plures.*
6. *Contrarium videtur dicendum.*
7. *Satisfit fundamentis contrariis.*
8. *Potes pecunia monere electores, vt dignissimum eligant casu quo sint inclinati indignum, vel minus dignum eligere.*
9. *Idem est, esto vnus tantum reperiatur idoneus.*
10. *Quid in aliis materiis sentiendum est.*

1. PVncto septimo huius disput. diximus de vexatione redimenda in Sacramentis, & remisimus in hunc locum redemptionem vexationis in beneficiis.

Communis est sententia doctorum cum *D.Thom.* *2.2.q.100.art.2.ad 5.& ibi Caietan.& Soto, Nauarr. cap.23 num.*101. *verf.*8. *Gloffa Panormit. Innocent.& alios in cap.quaefitum* 1.*q.*3.*& Suar. aliis relatis lib.*4. *de Simon cap.*50.habentem scilicet ius acquisitum in beneficio posse redimere vexationem sibi factam in iure illo acquisito tollendo. Et habetur expresse in *cap.dilectus* 1.*de Simonia* vbi praepositus quidam dedit alteri pecuniam sub promissione non inferendi sibi iniusta grauamina, & Simoniacus non censetur. Idem constat ex *suprad.cap.quaesitum.* Ratio est, quia qui sic dat pecuniam,non dat illam pro aliqua re spirituali, sed pro cessatione ab iniuria; non enim per illam redemptionem aliquid spirituale acquiritur; Est enim(vt supponimus) firmiter acquisitum.

Neque aduersus hanc conclusionem obstat *cap. Matthaeus de Simonia*, vbi Simoniacus censetur electus à maiore parte eligentium; eo quod dederit pecuniam cuidam, qui nomine aliorum sibi contradicebat. Nam contradictio non erat circa electionem, sed circa confirmationem, vt explicat *Suar. cap.*50.*num.*9. & ideo non fuit redemptio vexationis in iure acquisito, sed in iure acquirendo, quod an liceat statim videbitur. Secundò respondeo cum *Glossa* non ad fuisse ibi redemptionem vexationis iniustae; poterant enim illi pauci ius electionis infirmare, vel quia forte erant contempti, iuxta *cap.sicut, & cap. venerabilem. De electione*, vel quia allegare poterant fuisse bigamum, & non fuisse dispensatum. Quotiescunque autem potest aliquis iustè mouere litem circa electionem, praesentationem, nominationem, aut institutionem, aut aliud quoduis ius beneficij, nullo modo licet habenti beneficium pecunia litem remouere, vt ait *Glossa in cap.cum pridem de Pactis*, & ibi: *Abbas num.*9.*& Suar.cap.*50. *n.*10.*&* 11.Ratio est; quia compararet per pecuniam ius firmum in beneficio, & quod infirmum erat,firmaret, & conseruaret.

2. Ex quo fit, te Simoniam committere, si beneficium simul cum aliis praetendens pecuniam tribuas alicui ex competitoribus, vt à praetensione iusta desistat; quia iam pecunia paras viam ad beneficium, & redimis vexationem iustam, quam tibi competitor facit, quod nullo modo licet, iuxta *d.textum in cap. Matthaeus, & tradit S.Thom.*2.2. *quaest.*100. *artic.*2. *Lessius lib.*2.*cap.*35. *dub.*18. *Basil. de Leon. lib.*5.*de matr.cap.*13.*§.* 6. *num.*40. *August. Barbosa alios referens* 3.*p. de potest. episcop.alleg.* 60.*num.* 54. Et idem est, si pecuniam dares alicui, ne exceptionem opponat, quam iure opponere potest; quia iam pecunia securiorem reddit viam ad beneficium, sic aliis relatis *Barbosa supra.*

3. Secundò affirmandum est cum communi sententia acquisito beneficio per certam, & indubitatam institutionem, si à possessione capienda impediatis, licet tibi vexationem redimere pecunia:tenet *D.Thom. q.* 100. *art.*2.*ad* 5.*& ibi Arag. dicto* 3.*pag.* 1111. *Man.Rodrig.*2.*t.sum.cap.*59.*num.*5.*& cap.*61. *num.*2. *Vega in sum.*2.*p.cap.*101.*casu* 19.33. *&* 44.*ad finem &* 67. *Petr. de Ledesm.*2. *p.sum.tract.*12.*concl.* 26.*&* 27. *Suar.cap.*50.*num.*31. *Lessius lib.*2.*cap.*35. *dub.*18.*num.*100. *Canonista communiter,in cap.Matthaeus, & cap.dilectus* 1. *de Simonia cap.ad aures,*1.*de Simonia* Esto contra teneant plures relati à *Suar.supra.& à Garcia* 1. *p.de benefic.c.*2.*num.*53. quos ipse *Garc.* sequitur.

Ratio nostrae conclusionis est,quia possessio non est spiritualis nisi ratione tituli cui est annexa;acquisito ergo titulo possessio est quid corporale,& omnino debita titulo;ac proinde non est Simonia illius impedimentum redimere;quia non redimitur ius sed factum. Sicut si post titulum plenè acquisitum decimae negarentur, posset dari absque Simonia pecunia pro illis recuperandis;quia non emuntur, vt aliquid spirituale, cum non ematur titulus ratione cuius sunt spirituales,sed emuntur secundùm se (hoc est) quatenus sunt quid temporale, & vendibile. Secùs esset dicendum, vt benè aduertit *Suar.supra*,si ius ipsum,ratione cuius petit possessionem, vocaretur in dubium: tunc enim nullo modo liceret pecunia possessionem redimere,quia redimeretur non possessio tantum, sed ius beneficij infirmum firmaretur,& conseruaretur.

4. Verum si de iure nondum quaesito loquamur,communis sententia tenet,si iniustè impediaris à beneficij assecutione,te non posse pecunia redimere vexationē ab iis, qui beneficium conferre debent, secus vero ab aliis:tenet *Soto lib.*9.*q.*6.*art.*1. *ad* 5. *& q.*7.*artic.*1.*in corp.dub.vlt. Vgolin.tab.*1.*cap.*9.*§.*8. *num.*3. *Suar.lib.* 4 *cap.*50.*num.*25.& affirmat esse communem theologorum *Lessius lib.*2.*cap.*35.*dub.*18.*num.*108.*Man. Rodrig.*2.*t.sum.cap.*61.*num.*1. Priorem partem probat *textus in cap. sicut tuis, de Simonia*, vbi censetur Simoniacus, qui dedit episcopo pecuniam,vt electionem factam approbaret:Idem colligitur ex *cap.Matthaeus,cap.de hoc de Simonia.*Et ratio est;quia si eligenti, vel praesentanti, aut instituenti in beneficium des pecuniam,vt moueas ad tibi non negandam institutionem, formaliter, & directè das pecuniam, vt eam tibi concedat, & consequenter pecuñia viam paras directè ad beneficium, quod est illicitum.Sed respondere poteris te non dare pecuniam tanquam pretium electionis, sed dare pecuniam, vt electoris auaritiam saties,& prauum illius effectum tollas,& hac intentione te excusatum esse à Simonia vera, esto in foro exteriori praesumatur.

Respondeo hoc esse satis probabile:si enim munera,& obsequia ea intentione facta praelato nullam iniuriam inferenti, non induent Simoniam, quae causa esse potest, vt interueniente iniuria munera illa Simoniam causent:Et ita affirmat *Adrian.quodlib.*9.*indicat Nauarr.cap.*23.*num.*102.tenet absolutè *Valen.* 3.*t.disp.*6.*quaest.*16.*p.*3. *vers.prima & seq.pag.*1656. esto contra teneat *Suar.lib.*4.*cap.*50.*num.*28. affirmans ita esse receptum secundùm stylum curiae, & ecclesiae, sed intelligenda sunt, quoad praesumptionem fori externi.Adde,vel praelatus tibi malè, & iniustè negat beneficium,vel nullam iniustitiam in tali negatione committit. Si nullam iniustitiam committit, redemptioni vexationis non est locus;ac proinde nequaquam poteris dare pecuniam sub onere collationis,quia esset Simonia clara,& manifesta. At si iniustè neget beneficium; eo quod tu solus dignus sis, vel inter dignos tu dignior, poteris pecuniam offerre sub onere, vt eligaris; quia non in pretium electionis pecuniam offers, sed in remotionem maioris peccati, quod intendit elector committere eligendo indignum, vel dignum praetermisso digniori. Item habes ius quaesitum, ne in tali concursu alius praeferatur. Ergo pecunia non acquiris ius,sed defendis habitum.

Secunda pars communis sententiae,scilicet posse redimi vexationem iniustam omnium illorum, qui ad electionem, praesentationem, collationemque beneficij non concurrunt, ex eo probatur; quia nullibi reperitur prohibitum: omnes enim textus loquuntur de redemptione vexationis facta circa electionem,aut confirmationem,&c. ab iis, qui illa dare possunt. Deinde est efficax ratio; quia hac redemptione solum remouentur impedimenta iniustè applicata, neque proinde via ad beneficium paratur magis

magis quam paratã esset ante impedimentorũ iniustã positionem. Adde quemlibet habere ius quæsitum, ne sibi fiat iniuria, v. g. ne in fama lædatur, neve iniustè detineatur, quin possit se beneficio opponere. Ergo si contra iustitiam illum infames, aut domi detineas, poterit ipse absque simonia vexationem hanc redimere.

5. Sed inquires, an possis pecunia vexationem redimere casu quo vexatio fit precibus, vel muneribus factis electori, ne te eligat? Negat *Turrecremat. in cap. quæsitum 1. q. 3. num. 3. & Archidiacon. ibi cum Raymundo.* Mouentur quia non habes ius acquisitum in beneficio. Tum etiam quia tibi iniustitia non fit, cum nullum ius auferatur: ponimus enim iudicem velle dare beneficium æquè digno. Deinde quia ex hac peruersione iudicis nulla erit obligatio restituendi tibi aliquid pro beneficio sublato, cum nulla sit obligatio te eligendi. Denique cessatio à precibus, & muneribus non est æstimabilis pretio nisi ratione beneficij consequendi. Ergo qui dat pecuniam pro illa cessatione, censetur dare pro beneficio.

6. Verùm contra tenendum est cum modernis Theologis non esse simoniam hanc vexationem pecunia redimere: ita *Valen. disp. 6 q. 16. p. 3. pag. 1656. Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 18. n. 109. Suar. c. 50. n. 25. Man. Rodrig. 2. sum. c. 61. n. 2. cum Arag. 2. 2. q. 100. art. 2. vers. circa secundum pag. 1112.* Ratio est, quia esto subornans electorem, & iudicem, non tibi faciat iniuriam contra iustitiam, facit tamen nocumentum contra charitatem; siquidem eius animum non relinquit liberum, sed in tui aduersarium mouet, & inclinat. Ergo poteris huiusmodi nocumentum remouere; siquidem eius remotione non paras magis viam ad beneficium, quam si nunquam talis subordinatiò adesset. Ex quo fit tibi non licere dare pecuniam subornatori, vt à subornatione desistens tibi specialiter faueat, tuamque electionem procuret; parares enim pecunia viam ad beneficium; poteris tamen illi dare, vt à subornatione desistat; quia das pecuniam vt desistat ab actione tibi nociua. Quocirca in casu quo sint plures electores, & contrarius oppositor aliquos subornat, non licet tibi alios, vel eosdem subornare, vt tibi potius quam alteri faueant. Est enim hoc directè parare viam ad beneficium acquirendum media pecunia, vt in *cap. de hoc, de Simonia* prohibetur, & notauit expresè *Suar. cap. 50. num. 26.* existimarem tamen in rigore loquendi licere tibi electoribus iam subornatis pecuniam dare non ea intentione, vt tibi specialiter faueant, sed vt deponant animum, & affectum propensum, quem habent erga tuum competitorem propter pecuniam ab illo acceptam: in hoc enim casu non paras viam ab beneficium magis quam esset parata ante subornationem iniuriosam, & in odium tui factam. Video tamen hoc maximo subiici periculo incidendi in simoniã, & in foro externo ita præsumitur. Neque in hac parte audiendus est *Basil. de Leon. lib. 5. de matr. cap. 14. §. 6. n. 44. in fine*, affirmans licere dare pecuniam in oppositione ad chatedram, quando duo sunt competitores, neque excessus clarè apparet, si de facto scholasticus, qui suffragium debet ferre sua sponte, postulauerit, vel indicauerit, tametsi dicat non esse licitum offerre. Hoc mihi nullo modo probatur. Existimo namque hac doctrina pluribus iniustitiis, & peccatis viam aperiri. Quod enim elector postulet pecuniam, non potest honestare illius receptionem, neque dationem; quia est postulatio iniqua. Ergo si seclusa postulatione non licet in illo casu electoribus pecuniam offerre, neque etiam licebit petitam dare.

7. Argumenta in contrarium non obstant: nam etsi tibi non inferatur iniuria in illa subornatione, infertur tamen damnum illicitè, & contra charitatem, quod damnum poteris absque peccato simoniæ reparare, aut præcauere. Cum verò vrgetur cessationem à precibus, & muneribus non esse æstimabilem pretio, nisi ratione beneficij consequendi; Respondeo esse quidem æstimabilem pretio ratione beneficij consequendi remotè, & indirectè non per se; non enim per se ab beneficium consequendum ordinatur, sicut esse in familia Episcopi pretio est æstimabile propter spem de beneficio consequendo, media beneuolentia collatoris. Quare sicut potes dare pecuniam alicui, ne impediaris ab ingressu in domum Episcopi, imò vt inmittaris in eius obsequium: ita à fortiori in præsenti casu: & sic explicat *Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 18. n. 109.*

8. Inquires secundò, possisne pecunia mouere electores, vt dignissimum eligant, casu quo in aliquo concursu, vel oppositione, aut electione timeas vehementer indignum, vel minus dignum esse eligendum. Respondeo posse: ita *Caietan. tom. 2. Opusc. tract. 9. quæst. 3. & Soto lib. 9. quæst. 6. art. 1. ad 5. Maior. 4. dist. 25. q. 5. ad 2.* ij enim loquuntur de electione Pontificis; at generaliter de electione ad quoduis beneficium tradit *Nauarr. cap. 23. n. 102. vers. 8. Valen. 3. t. disp. 6. q. 16. p. 3. pag. 1658. vers. quarto sequitur*, & tenet vt probabile *Tolet. lib. 5. sum. cap. 90. n. 5. fine, Lessius absolutè, lib. 2. cap. 35. dub. 18. & 19. n. 113.* & consentit *Suar. cap. 50. n. 42. fine*, in casu quo non possit adiri superior, qui prauam voluntatem impediret.

Ratio est; quia Ecclesia secundùm probabilem sententiam habet ius iustitiæ commutatiuæ, vt electores magis dignum eligant, vel saltem electio dignioris debita est Ecclesiæ titulo iustitiæ legalis, aut fidelitatis. Ergo electoribus propensis hoc ius infringere, poteris pecuniam tribuere, vt ab illa propensione, & iniuria inferenda desistant. Quia tunc non das pecuniam tanquam pretium electionis, sed sub onere electionis in satietatem auaritiæ electorum, & in eorum sustentationem. Ex quo fit nullo modo licere tibi præuenire pecunia, vel muneribus electores eo colore ne eligant indignum, quando non apparet illos propensos esse ad prauam electionem faciendam: censeteris enim tunc dare pecuniam sub onere electionis, nulla causa legitima excusante, quod est simoniacum.

9. Sed quid. si vnus tantum reperiatur idoneus, liceretne tibi offerre pretium, vt eligatur, posito quod electores velint in alios inclinare? Negat *Suar. lib. 4. cap. 50. n. 41.* quia daretur pecunia pro eius electione, quod est simoniacum, sed debet offerri (inquit) sub conditione, vt non eligatur indignus. At non est necessarium hunc scrupulum injicere, sed absolutè poteris dare talem pecuniam, vt eligatur ille dignus non tanquam pretium electionis, sed tanquam motiuum tollens prauam illam electionem, & affectum electorum. Quare etsi electores pecuniam recipiendo simoniam committant; quia non habent causam legitimam, quæ talem receptionem honestet. At tu liber es à tali peccato; eoquod in redemptionem vexationis iniustæ, & remotionis impedimentorum legitimæ electionis tribuas: Sic *Lessius lib. 2. de iustit. cap. 35. dub. 19. num. 114. Basil. de Leon. lib. 5. de matrim. cap. 14. §. 6. num. 43. Sot. Nauarr. Tol. & Valen. suprà.*

10. In aliis verò materiis extra beneficia clarius

procedit redemptio vexationis, si verè iniustè, seu inique vexaris. Vnde si iudex tibi neget absolutionem à censura, quam debebat concedere, poteris pecunia ad illius concessionem obligare; quia non das pecuniam in pretium absolutionis, sed sub onere absolutionis in satietatem auaritiæ: Sic *Glossa cap. ad aures cap. dilectus el 1. de Simonia, Panormit. Felin. Prepo-sit. & alij 1. q. 1. in princ. Hostiens. in sum. tit. de simonia, Turrecrem. in cap. nullus Episcopus, 1. q. 1. vbi glossa supplem. hab. in 4. q. 2. art. 2. proposit. 7. Suar. cap. 50. n.* 43. Ratio est, quia hoc honestari facilè potest, & nullibi inuenitur expressè prohibitum, ergo, &c. Excipe electiones ad Cathedras in vniuersitate, in quibus non potes electoribus pecuniam dare, vt tibi Cathedram concedant, quamuis intelligas esse digniorem; quia hic modus repellendi vexationem in iis oppositionibus ob grauissima inconuenientia, quæ inde oriri possunt, videtur prohibitus.

PVNCTVM XXI.

Quæ sint pœnæ ferendæ vel ipso iure impositæ simoniacis.

1. *De pœnis ferendis quid iura statuant.*
2. *Pœnæ ipso iure latæ nullæ sunt, nisi simonia fuerit commissa in ingressu Religionis, in Ordine, & beneficio.*
3. *Proponitur obiectio: & fit illi satis.*

1. DE pœnis ferendis à iudice propter simoniæ crimen non potest aliqua regula præscribi; cum pro qualitate criminis pœna infligi debeat, vt benè notauit *Salzedo in sua pract. crim. cap. 91. pag. 269. & aliis relatis Menoch. de arbitr. casu 401. in fine.* Generaliter tamen aliquæ pœnæ ex iure ipso veniunt imponendæ. Nam ex dispositione *Alexand. III. & Innocent. III.* Simoniacus in beneficio deponendus est ab officio, & beneficio: vt in *cap. de hoc, de simonia, & in cap. cum super, de confessis.* Quod tamen intelligi debet, quando crimen est in iudicio probatum. Et absolutè quilibet simoniacus si probetur deponendus est (hoc est) ab Ecclesia Dei debet eliminari, atque repelli, vt cauetur in *cap. sicut de Simonia,* & expressè, *in cap. erga simoniacos* 10. 1. q. 1. vbi dicitur, deponendos esse Apostolica authoritate sancimus. Non tamen est constans inter doctores, an hæc pœna depositionis imponenda sit pro qualibet simonia, non solùm quando via accusationis proceditur, sed etiam quando via inquisitionis? Videndi sunt *Hostiens. in sum. tit. de simon. §. qua pœna, Abbas, in cap. inquisitionis. De accusationib. Redoan. 4. p. cap. 9. à num.* 25. Certum tamen est pendente infamia propter accusationem, vel inquisitionem à ministerio altaris arceri debere, & in *cap. accusatum, cap. quoties de Simon.* Quod si delictum sit secretum, & occultum, non est deponendus, etsi iudici constet, sed pœnitentiam secretam debet iniungere, vt *in cap. ex tua de Simon.* Vide *Hostiens. suprà, & Gregor. Lopez leg. 11. & seq. tit. 17. part. 1.*

Infamia verò imponi potest pro quacunque graui simonia, constat ex *Glossa in cap. ex diligenti de simonia, verbo infamia, vbi Panormit. à n. 6. & doctores alij, & in cap. de simoniacè eodem tit.* & colligitur ex *cap. sane 15. quæst. 3. & in cap. vlt. 1. q. 3.* dicitur, nota infamiæ percellantur. Probabile tamen est non posse hanc pœnam imponi, nisi casu quo via accusationis procedatur, iuxta *cap. sanè 15. q. 3.*

De aliis verò pœnis excommunicationis scilicet, suspensionis, & interdicti non ita feruntur à iudice, esto possint imponi iuxta *textus supra relatos, & referendos.*

2. De pœnis ipso iure latis affirmandum est nullam esse impositam committentibus simoniam, nisi simonia fuerit commissa in ingressu Religionis, & in Ordine, & in beneficio, docet *Syluest. verbo simonia, q. 19. Nauarr. cap. 23. n. 111. Vgolin. tab. 1. cap. 12. & tab. 4. cap. 3. Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 23. Suar. lib. 4. cap. 55. n. 5. & alij ab eisdem relati.* Ratio huius conclusionis est, quia neque in decreto, neque in decretalibus inuenitur textus imponens ipso iure censuram, vel pœnam aliquam simoniacis, vt rectè expendit *Suar. suprà.* Quod verò pro illis tribus pœnæ impositæ sint ipso facto postea videbimus.

3. Dices in *in extrauag. 2. de Simon. edicta à Paulo II,* quæ incipit *cum detestabile*, renouantur censuræ omnes, & pœnæ in antiquioribus iuribus latæ, & addit Pontifex, quas ipso facto eos incurrere volumus. Cum autem in iure antiquo multæ essent simoniacis imponendæ, vt constat *ex cap. reperiuntur. cap. erga, cap. quidquid, cap. nullus Episcopus, cap. baptizandis cum aliis 1. q. 1. & cap. vlt. 1. q. 3. & cap. de hoc, cap. veniens de simonia,* fit sanè eiusmodi suspensiones, depositiones, seu priuationes, ac excommunicationes, & interdicta imponenda simoniacis, modo esse imposita ipso iure, & ita tenet *Garc. 8. p. de benefic. cap. 1. n.* 44. & specialiter de excommunicatione docet *Soto lib. 9. q. 8. art. 2.* quod in *suprad. extrauag. in § statuentes* dicatur: vniuersi, & singuli, qui quomodolibet dando, vel recipiendo simoniam commiserint, aut quod illa fiat, mediatores extiterint, seu procurauerint, sententiam excommunicationis incurrant. Cum ergo verba hæc generalia sint, neque ad vllam materiam videantur restricta; efficitur ex vi illorum quemlibet committentem simoniam incurrere excommunicationem Papalem.

Respondeo cum *Suar. supra, & Felino in cap. de simoniace de simonia* illis verbis, *quas ipso facto incurrere volumus,* voluisse Paulum secundum, vt simoniaci occulti incurrant eas pœnas (si aliquæ sint) quæ publicis impositæ de facto essent secundùm ius antiquum. Cum autem probabile sit nullam esse pœnam ipso iure impositam secundùm ius antiquum etiam publicis simoniacis; fit vt neque modo occultis sit pœna aliqua imposita ex vi illorum verborũ. Adde, si ex illis verbis censuræ, quæ erant ferendæ iure antiquo, nunc essent latæ ipso iure, vt dicit *Garcia*, etiam pœnæ depositionis, & priuationis beneficiorum essent nunc ipso iure latæ; siquidem *extrauagans* æquè de omnibus locuta est, vt manifestè constat. Hoc autem nullus est ausus affirmare; aliàs omnes simoniaci in Ordine, & in beneficio essent ipso iure depositi, & priuati omnibus beneficiis; cum hæ sint pœnæ ferendæ pro iis criminibus. Deinde si ex illis verbis intenderet Pontifex omnes simoniacos incurrere ipso facto pœnas quæ iure antiquo erant ferendæ, frustra stabiliret specialiter pro simoniaco in Ordine suspensionem, & pro simoniaco in beneficio excommunicationem, cum hæ pœnæ iure antiquo imponebantur ferendæ, vt constat ex supradictis textibus. Efficitur ergo ex illis verbis nullam pœnam incurrere simoniacos ipso facto præter eas (si aliquæ erant) quæ secundùm ius antiquum essent ipso facto impositæ. Quod verò de excommunicatione specialiter dicitur, in *§. statuentes*, intelligi debet iuxta præmissa. Præmiserat enim Pontifex sermonem de simonia commissa in beneficiis, & officiis Ecclesiasticis, & subdit: Qui quomodolibet dãdo, & recipiendo

-lo simoniam commiserint (vtique in beneficijs, & officiis Ecclesiasticis) aut quod illa fiat mediatores extiterint, aut procurauerint, sententiam excommunicationis incurrant, à qua nisi à Romano Pontifice pro tempore existente non possint absolui, præterquam in mortis articulo: & in hac explicatione consentit etiam *Garcia 8.p.cap.1.n.44.fine.*

Hinc fit, cōmittentem simoniam in accipiendis, vel conferendis sacramentis præter ordinem, in cōsecrationibus, benedictionibus, dispēsationibus, delegationibus, & iurisdictionibus cōcedendis: Itemque in venditione, emptione, & redemptione, aut cōmutatione pensionis, vel Vicariæ temporalis, nullam pœnam ipso iure incurrere; quia non committit in Ordine, beneficio, aut ingressu Religionis: pro quibus solùm pœnæ impositæ sunt ipso iure.

PVNCTVM XXII.

An requiratur simoniam esse completam, vt pœnas impositas ipso iure Simoniacus contrahat?

1. *Pro simonia mentali in quacumque materia sit, nulla est imposita pœna.*
2. *Pro conuentionali ex neutra parte completa nulla est pœna.*
3. *Si beneficium, ordinem, aut Religionem recepisti, sub parte pretij promissi data pœnas ipso iure latas contrahis.*
4. *Si solùm sub promissione pretij negant plures.*
5. *Probabilius est oppositum.*
6. *Sed posita priori sententia, si post multum tempus beneficij recepti detur pecunia promissa, an retrotrahantur pœnæ ad tempus beneficij recepti? Affirmant aliqui.*
7. *Contrarium est probabilius.*

1. PRo simonia mentali in quacumque materia certum esse debet, nullam pœnam impositam esse, neque aliquam oriri obligationem admittendi beneficium, neque pretium receptum; est communis sententia doctorum, vt videri potest in *Lessio cap.35.dub.23.num.130. Suar.cap.55.num.10. Gutierr.canon.quæst.lib.2.cap.23.à num.31. Tolet.cap.93.num.2.fine, Parisi.de confiden.q.26.n.40. Garc. innumeris relatis 7.p.de benefic.cap.1.num.41.* Probantque omnes ex *cap. mandato de simonia*: ibi: eosque pro simonia huiusmodi (scilicet mentali) non teneri, sed per solam pœnitentiam suo satisfacere creatori. Neque obstat vsurarium mentalem teneri ad restitutionem, *cap. consuluit. de vsuris.* Intelligitur enim quando mutuatarius dat coactè ratione mutui, secus quando liberè, & sponte dat, esto mutuans iniquam habeat intentionem recipiendi ratione mutui, vt multis allegatis docet *Garcia supra num.47.& 48.& Valen.disp.6.q.16.p.6.pag.1673.* Et ratio est, quia in vsura efficitur iniustitia inuoluntariè danti vltra sortem: in simonia autem solùm fit iniuria rebus sacris, quatenus, ac si venales essent tractarentur.

2. Secundò est dicendum pro simonia conuentionali ex neutra parte completa nullas esse pœnas ipso iure impositas, v.g. promisisti pecuniam, si tibi beneficium daretur, ex vi huius promissionis ante dationem pecuniæ, vel beneficij, neque manes excommunicatus, neque suspensus, aut alia pœna irretitus ipso iure, esto grauissimè peccaueris. Ratio est, quia omnes textus de hac materia loquentes postulant realem rei spiritualis receptionem, vt constat ex *omnibus ferè capitibus 1.q.1. & ex extrauag. 1. & 2. de simonia*, imò etiamsi pretium dedisses, si tamen Ordinem, aut beneficium ratione illius non recepisses, nullam pœnam incurreres; quia iura imponentia pœnam simoniacis requirunt traditionem rei spiritualis, vt constat ex adductis iuribus præcipuè ex *cap.presbyter 1.q.1.* ibi, si per pecuniam Ecclesiam obtinuerit, & *cap.quos constiterit, cap.quisquis, cap.saluator, cap.reperiuntur, cap.ex multis, & aliis, & cap. non satis, cap.insinuatum de Simonia, & in extrauag. 1. vbi de ingressu Religionis est sermo*; dicitur ne pro ingressu aliquid exigat, sed eas potius cum omni puritate recipiat, &c. & qui secus egerit, &c. Ergo quousque receptio detur non incurritur vlla pœna. & in *extrauag.2.* qui est præcipuus textus loquens de pœnis simoniacorum dicitur, qui simoniaci ordinati fuerint, & infrà, qui quomodolibet dando, vel recipiendo vtique beneficia, de quibus suprà. Sit ergo certum, & indubitatum, nullam pœnam ipso iure incurri propter simoniam conuentionalem, etiam subsecuta traditione pretij: & ita tenent omnes doctores, vt testatur *Suar.lib.4.de simon.cap.56.num.16.* & tradit optimè *Gutierr. canon. quæst. cap.29. à num. 8. 9. 10. & seqq.*

3. Difficultas verò est; an requiratur ad pœnas incurrendas simoniam completam esse ex vtraque parte, hoc est & pretium esse datum, & beneficium receptum, vel sufficiens sit recipere beneficium, vel ordinem sub promissione pecuniæ dandæ?

Et quidem si beneficium recepisti, & pretium aliqua ex parte soluisti, licet non integrè, omnes doctores affirmant, vt testatur *Suar. supra n. 17.* sufficiens esse ad pœnas incurrendas: rationem reddit; quia illa simonia iam est completa ex vtraque parte, siquidem res spiritualis data est, propter pretium solutum; sicut è contra si conuentio facta esset de dandis septem ordinibus pro centum aureis, & illis solutis inciperes ordinari, statim in primo gradu esset consummata simonia, & pœnæ incursæ non minus quam si pro illo solo totum pretium esset receptum.

4. Verùm quando recepisti rem spiritualem, scilicet ordinem, aut beneficium sub promissione pecuniæ soluendæ, neque tamen soluisti. Est prima sententia negans te incurrere pœnas à iure inflictas: ita *Nauarr. in repetit.cap.fin.de simonia n.28.& in cap. si quando de Rescript.except.4.& in sum.c.23.à num. 103.& aliis in locis cum Cassiodoro decis.5.de constit. & sequitur Sarnen.de triennali q.12.in fine, Zerola in praxi Episc.1.p.verbo simonia,§.9. Couarr.in reg. peccatum, 2.p.§.8.n.7. Salzedo in pract. crimin. Bernard. Diaz cap.91. litt. D.Ioann.Gutierr.canon.quæst.lib.1. cap.9.n.10. Flamin.Parisi.de resignat.lib.7.q.2.n.16. & de confiden.q.1.n.142.& 158. Man.Rodrig.2.t.sum cap.55.n.3.fine, & cap.56.num.6. Valen.disp.6.q.16. p.6.vers.praeterea pag.1675. Lessius, Suar. Auila, Azor. Gonzalez, & alij innumeri relati à Garcia 8. p. de benefic.c.1.n.19.* Est enim hæc communis sententia. Fundamentum est, quia ita habet stylus curiæ, neque pœnæ extendendæ sunt, sed restringendæ, præcipuè cum *extrauagans detestabile* æquè de datione, ac receptione pretij, & beneficij loquatur.

5. Nihilominus etsi supradicta sententia probabilis

lis multo sit, existimo spectato iure probabiliorem esse quæ affirmat ex datione, vel receptione rei spiritualis sub promissione pretij pœnas inflictas in iure incurri. Tenet hanc sententiam *Caietan.2. 2. q. 100. art.6.& t.2.Opusc.tract.9.de simon.q. 2. & in summ. verbo simonia,Soto,lib.9 q.8.art.1 Valen.3.t.disp. 6.q. 16.p.6.Tolet.lib.5.sum.cap.91.n.3.& alijs pluribus relatis à Garcia* 8.*p.cap.1.à n.*28. *& à n.* 32. & probat variis decisionibus Rotæ hanc sententiam ex stylo curiæ esse receptam,& Suar. plures refert,cap. 56. *n.* 26. & in hanc partem se inclinat &probatur *ex cap. ea quæ* 1.q.3.vbi Gregor.VII.sic ait: Ea quæ à sanctis Pontificibus de simoniacis statuta sunt, nos quoque & iudicio sancti spiritus, & Apostolica authoritate firmamus. Quidquid ergo vel in sacris ordinibus,vel in Ecclesiasticis rebus, vel data, vel promissa pecunia acquisitum est, nos irritum esse, & nullas vnquam vires habere censemus. Ergo quando beneficij collatio acquiritur propter promissionem pecuniæ nullas vires habet, sed irrita omnino est, & similiter si accipiatur ordo, nullas vires habebit scilicet quoad vsum. Ergo iam pœnæ impositæ simoniacis incurruntur, etiamsi simonia non sit ex vtraque parte completa. Deinde in *extrauagant.* 2. dicitur de ordinatis simoniacè, vt sint ab Ordine suspensi; qui autem sub promissione pecuniæ Ordines recepisset, simoniacè illas recepit, & non gratis, vt constat, incidit ergo in pœnas. Idem colligitur *ex c. 2.de confessis,ex cap.penult. de simonia*;ibi promissionem, vel iuramentum ab illo recipiens. Et *ex cap. nobis eodem tit.* Vbi electionem sub promissione pecuniæ factam dicitur esse penitus reprobandam. Quæ verba denotant nullitatem ipso iure, vt ponderat *Felin.in cap.insinuatum de simon.& Garc. supràn.*23.

6\. Verùm quia primam sententiam diximus esse satis probabilem, & in praxi securam,& pro qua testatur Gutierr. esse iudicatum. Ea supposita dubitant doctores; an consequens beneficium sub promissione pecuniæ, & illam post multum temporis soluens; incidat taliter in pœnas simoniacorum, vt ipsæ pœnæ censeantur incursæ quoad omnes suos effectus, ac si à principio pactionis fuissent incursæ, quæ vocatur retrotractio? Affirmat *Lessius cap.*35. *dub.* 27. *n.*151.*cum Nauarr.cap.*23.*n.*104. & explicat variis exemplis. Vnde in sententia horum doctorum, si illo intermedio tempore recepisti aliquod beneficium, collatio nulla est, vtporè facta inhabili.

7\. Nihilominus dicendum est in foro conscientiæ nullam pœnam, neque censuram contrahi: quæ retrotrahatur ad tempus pactionis. Et primo de excommunicatione est euidens, cum excommunicatio non incurratur nisi ob contumaciam,quæ (hac opinione supposita) non committitur quousque soluas pretium: illo verò soluto retrotrahi non potest, sicut irregularitas ex homicidio tunc consummatur, quando mors consummatur, neque potest retrotrahi ad tempus inflicti vulneris:quia pro toto illo tempore neque fuit excommunicatus, neque irregularis. Ergo per nullam potentiam fieri potest,vt fuerit excommunicatus aut irregularis, vt benè probat *Suarez capit.* 56. *numer.* 37. *&* 38. Idem probat de suspensione in ordine, & *in cap.* 57. *num.* 53. probat collationem beneficij recepti validam esse,& non teneri dimittere beneficium, nisi pretium solueris, *& in n.*56. inclinat in foro conscientiæ te non teneri fructus perceptos illo medio tempore restituere, neque obligatum te esse dimittere beneficia acquisita illo intermedio tempore, quo non soluisti pretium: quia hæc omnia iam suum effectum sortita sunt, Quocirca solùm in foro exteriori, & post condemnationem sentit fructus illo intermedio tempore perceptos debere restitui; & adducit pro se *Nauarr.cap.*23.*n.* 104.*vers. non ignoro, & Lessium dub.* 27.*in fine.*

PVNCTVM XXIII.

Quæ pœnæ impositæ sint ingredientibus simoniacè Religionem, vel sic ingressos recipientibus?

1. *Omnes habentur in extrauag.* 1. *de simon.*
2. *Proponitur quadam obiectio, & fit illi satis.*
3. *Non comprehendunt pœnæ Religiosum exigentem aliquid pro suo ingressu, quod intelligitur de ingressu consummato. Probabile est supradictam extrauag.non esse receptam.*

1\. SVperiori puncto diximus solùm pro simonia commissa in ingressu Religionis, Ordinis, & beneficij susceptione pœnas ipso iure esse impositas, videndum nunc est, quæ sint hæ pœnæ. Et primò loquamur de ingredientibus Religionem, illosque recipientibus.

Pœnæ igitur impositæ ob ingressum Religionis simoniacum habentur in *extrauag.*1. *de simonia*: ibi enim in primis fertur excommunicatio aduersus singulares personas, quæ exigunt ab ingressuro aliquid pro illius receptione in Religionem. Vnde si ipse sponte det, vel det in sui sustentationem iam supra diximus non puniri *hac extrauag.* & maximè in monasteriis monialium, vbi consuetudo obtinuit exigendi dotem, & propinas ab ingredientibus. Secundò, fertur suspensio generaliter aduersùs Capitulum, seu conuentum, si in hanc simoniam consenserint. Ratione autem huius generalis suspensionis manet Capitulum suspensum ab officio Capitulari quoad administrationem, & iurisdictionem Ecclesiasticam, non quoad alia munera. Tertiò,simoniaci admissi præter excommunicationem reseruatam, indigent dispensatione Episcopi, vt possint in eodem monasterio remanere, vt cauetur in *suprad.extrauag.* Quapropter tenentur ex illo monasterio exire, & in alio loco arctiori remanere: ita habetur in *cap. quoniam de simonia*:ibi tam recipiens, quam recepta vtique simoniacè sine spe restitutionis de suo monasterio expellantur, & in locum arctioris regulæ, &c. collocentur, & extenditur statutum ad omnes Religiosos, & in *cap.de regularibus de simonia.* ait Pontifex;Respondemus, vt locum quem taliter adepti sunt omnino dimittant, & solitudines, & alia strictiora monasteria adeant. Hoc tamen intelligi debet postea quam conuicti, & condemnati sint: nam ante condemnationem non tenentur exire, vt notauit *Vgolin. tab.*1.*cap.*16.*§.*4.*Lessius cap.* 35. *dub.* 23. *fine, Suar. cap.*57.*n.*8. Ratio est; quia non apparet textus claré obligans ad supradictam pœnam, antequam à iudice imponatur. Nam efficacior est *extrauag.*1.*de simonia*, quæ exigit dispensationem Episcopi ad manendum, sed dici potest exigi dispensationem, si conuincatur, & condemnetur de crimine, vel exigi dispensationem, vt possit remanere in monasterio absque periculo illius pœnæ, & condemnationis.

2\. Sed obijcit *Nauarr.com.* 4. *de Regularib. n.* 25. collatio beneficij facta simoniaco nulla est ipso iure. Ergo, Religiosus emittens simoniacè professionem, esto

esto eius professio valida sit, non acquirit ex illa ius ad Religiosam sustentationem & locum in choro, & in Capitulo cum voce actiua, & passiua: quia hæc omnia repugnantur quasi quoddam Ecclesiasticum beneficium. Ergo tenetur illud monasterium dimittere ante condemnationem, siquidem in illo sustentari non potest.

Respondeo cum *Suar. cap. 57. n. 7. & 9.* Religiosi professionem secundùm omnes doctores validam esse: sed quia ille Religiosus status media professione acquisitus, non est propriè beneficium Ecclesiasticum, sed largo modo, ea de causa non comprehenditur sub lege irritante collationes beneficiorum Ecclesiasticorum: quia lex pœnalis non debet extendi. Et alioqui simoniacus occultus cogeretur in seipsum exequi pœnam relegationis, & discessionis à suo monasterio nullo cogente, vel manens in illo non posset vti commodis, & iuribus professorum, quorum vitatio absque scandalo fieri non potest. Hæc igitur onera grauissima sunt, ac proinde imponi non debent absque expressis, & ineuitabilibus verbis legis, quæ in præsenti non inueniuntur.

3. Circa supradicta notandum est cum *Suar. lib. 4. cap. 56. n. 7.* non comprehendi Religiosum exigentem à monasterio aliquid pro suo ingressu. Nam esto ibi interueniat simonia: non tamen punitur in *suprad. extrauag.* Secundò notandum est, probabile esse simoniam punitam in *suprad. extrauag.* esse solùm quæ committitur ingressu Religionis consummato, hoc est in professione. Vnde si pro ingressu Religionis ad nouitiatum exigeretur à te pecunia, esto ibi committeres simoniam, non incideres in supradictas pœnas, neque Capitulum suspenderetur, si factum retractaret pecuniam non recipiendo, vel illam reddendo ante professionem. Tertiò, notat *Lessius lib. 2. cap. 35. num. 131. ex Nauarr. & Syluest.* huiusmodi extrauag. non esse receptam saltem quoad pœnam excommunicationis.

PVNCTVM XXIV.

Quæ pœnæ imponantur pro ordine simoniacè dato, & suscepto.

1. *Pœna est excommunicatio ordinantibus imposita.*
2. *Expenduntur aliæ pœnæ ordinantibus imposita.*
3. *Expenduntur pœnæ in ordinatos latæ.*
4. *Qua ratione hæ pœnæ tolli possint?*

1. QVi simoniacè aliquem ordinat, aut ad ordinem sic conferendum mediator, seu præsentator existit, eo ipso est excommunicatus excommunicatione Papæ reseruata: habetur *in extrauag. 2. cum detestabile. De Simon.* Hoc tamen secundùm probabilem sententiam non extenditur ad collationem primæ tonsuræ; quia non est verus ordo, & pœnæ debent restringi: ita *Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 23.* Neque etiam extendi debet ad Notarium, & Ministrum, qui pro literis dimissoriis, aut testimonialibus aliquid exigeret: neque etiam ad Episcopum, si post ordinem gratis collatum aliquid postea recipiat: nam esto ij omnes peccent, & simoniaci sint iuxta *Trident. sess. 21. cap. 1. de reformat*, non tamen incidunt in hanc excommunicationem, neque in aliquam pœnam ipso facto: quia illa verba Concilij: Dantes, & accipientes vltra diuinam vltionem pœnas à iure inflictas ipso facto incurrant, debent referri tantùm ad dantes, & accipientes ordines, non ad alias actiones in illo cap. enumeratas: quia solùm pro dantibus, & recipientibus ordines simoniacè, aut illorum mediatoribus pœnæ ipso iure latæ sunt: & ita tradit *Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 24. n. 133. cum Nauarr. cap. 23. n. 111. & Suar. lib. 4. cap. 56. n. 5.*

2. Secunda pœna ordinantibus imposita, est suspensio ipso iure à collatione quorumcunque ordinum, atque adeo ipsius tonsuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium: ita habetur in *quadam Bulla Sixti V. contra malè promotos*, quæ incipit, *Sanctum, & salutare*, quam Bullam, etsi *Clemens VIII. anno 1595.* reuocauerit, & ad ius commune reduxerit, non tamen quoad pœnas simoniacorum, imò potius ibi dixit se velle in suo robore persistere eas omnes, quæ sunt latæ contra simoniacè ordinantes, & ordinatos. Tertia pœna ipso iure imposita ordinanti simoniacè est interdictum ab ingressu Ecclesiæ: habetur in *supradicto motu Sixti V.* Quarta est suspensio à regimine, & administratione suæ Ecclesiæ, & perceptione fructuum omnium suorum beneficiorum, si interdictum ab ingressu Ecclesiæ, & suspensionem à Pontificali munere violauerint.

Circa supradicta aduerto in supradictis Bullis, & decretis nullam aliam pœnam ipso iure latam esse aduersùs mediatores, seu præsentatores ad simoniacam ordinationem præter excommunicationem. Solùm suspensio per triennium ab executione suorum ordinum illis videtur imposita in *cap. penult. de simon.* vt docet *Gregor. Lopez leg. 16. tit. 17. p. 1. Suar. c. 56. n. 15. fine, & n. 13.* quam tamen suspensionem non incurrunt, quousque ordinatio de facto fiat, vt *ipsemet Suar.* notauit *n. 23. fine.* verum *Lessio dub. 24. n. 134. § tertiò.* videtur attento iure antiquo nullam esse pro ordinante, & consequenter neque modo pro mediatore latam suspensionem; quia casus *illius cap. penult. de simonia*, videtur sibi esse specialis, neque continere decretum in futurum, & consequenter ad alios casus extendi non debere, & sustineri potest.

3. Pœnæ verò latæ in ordinatos simoniacè sunt. Prima excommunicatio ipso facto. Habetur *in supradict. extrauag.* Secunda suspensio ab executione suorum ordinum: ita in *supradict. extrauag.* non solùm eius quem sic suscepit, sed etiam omnium quos habet: illa enim particula *suorum ordinum* hoc indicare videtur: & ita tenet communis sententia: *Gregor. Lop. leg. 11. tit. 17. p. 1. verb. vedado por derecho, Man. Rod. 2. t. sum. cap. 56. n. 6. vers. el octauo, Lessius dub. 24. n. 135. & Suar. t. 5. de censur. disp. 31. sect. 4. num. 33.* quamuis probabilitate non careat, vt tenent supradicti doctores solùm extendi suspensionem ad ordinem simoniacè susceptum, non ad alios ritè susceptos, quia licet Pontifex loquatur in numero plurali, dicens; sint ab executione suorum ordinum suspensi, illa locutio pluralis correspondet plurali locutioni præcedenti; loquebatur enim de omnibus, qui ordinati sunt simoniacè, & de illis statuit, vt sint à suorum ordinum executione suspensi, hoc est quilibet à suo ordine simoniacè suscepto, & omnes simul à suis ordinibus sic simoniacè susceptis. Præterea in *Bulla Pij V. edita contra malè ordinatos*, quæ incipit, *cum primum*, & *est 5. in Bullario*: sic statuit: Quicunque detestabile vitium simoniacæ prauitatis conuictus fuerit commisisse in consequendis ordinibus; eo ipso ab illorum executione per decennium sine spe dispensationis, sit suspensus, & per annum carceribus mancipetur, & in *Bulla Sixti* dicitur clericos post hac malè promotos ab executione, ministerio, & exercitio ordinum susceptorum, & ab omni spe, & facultate ascendendi ad alios superiores perpetuò suspensos declara

declaramus. Per has autem constitutiones, vt benè aduertit *Suar. lib. 4. cap. 56. n. 10.* non augetur ipso iure pœna suspensionis vltra id quod ex iure communi habetur, sed exaggeratur difficultas obtinendi dispensationem, præcipuè ad ascendendos ad superiores ordines maximè subsecuta conuictione, & condemnatione. Deinde aliqui extendunt hanc suspensionem in ordine, vt procedat etiam si simonia commissa fuerit ignorante ordinato: ita *Felin. cap. per tuas de simonia n. 3.* & dicit esse communem: idem tenet *Syluest. verbo suspensio n. 7.* Sed contrarium est probabilius, vt tenet *Nauarr. cap. 25. n. 68.* referens *Bellarmin. & Cardin. Lessium lib. 2. cap. 35. dub. 24. n. 136. Eman. Sà. verbo simonia, n. 12. & 13.* Ratio est, quia non est iure expressum, neque æquum videbatur exprimi, siquidem absque eius culpa contigit: cur enim priuari debebat vsu ordinis, cum illum validè, & licitè recepisset: imò addunt supradicti doctores, te non fore excommunicatum, aut suspensum, etiamsi postea amico tribuas pretium, quod pro tua ordinatione dedit, facis enim ne tua causa damnum patiatur. Et hic modus dicendi videtur satis probari, in *cap. de simoniacè, de simonia*: ibi: vtpotè ipsis ignorantibus simoniaci ordinentur, possint (quia simoniaci non sunt) in suis ordinibus remanere: & quamuis *Glossa* addat ex dispensatione, immeritò addit, cum nullo textu expresè probetur necessariam esse dispensationem, neque incurri suspensionem: nam *cap. præsentium 1. q. 5.* quod est ad hanc rem efficacius solùm probat post denunciationem criminis, & illius infamiam requiri dispensationem: in *cap. verò de Regularib. de simonia*, non imponitur priuatio aliqua ipso iure, & præcipuè hoc caput, neque alia quæ adducit *Glossa supra* loquuntur de ordinatione, ac proinde non sunt ad rem, cum pœnæ ex vno casu ad alium extendendæ non sint.

4. Tandem in *supradicta Bulla Sixti V.* absolutio harum censurarum, & inhabilitatum Pontifici reseruatur, simulque reuocantur concessiones, & facultates Religiosis concessæ, & etiam concessæ Episcopis in *Trident. in sess. 24. cap. 6. de reformat.* Existimo tamen hac in parte non esse hanc Bullam receptam, imò *Lessius dub. 24 n. 134. fine*: ait hanc Bullam plerisque locis ignorari, ac proinde non esse vsu receptam. Idem indicat *Sà verbo simonia num. 12.* quatenus ait: simoniaci occulti suspensio tollitur per pœnitentiam, & manifesti per Episcopum post pœnitentiam.

PVNCTVM XXV.

De pœnis impositis dantibus, & recipientibus simoniacè beneficium.

1. *Quorum beneficiorum datores, & receptores hæ pœnæ afficiant.*
2. *Prima pœna est excommunicatio.*
3. *Secunda pœna est annullatio collationis beneficiorum.*
4. *Simonia commissa in beneficio non priuat ipso iure beneficiis ritè obtentis.*
5. *Fructus beneficiorum ante simoniam obtentorum non debent restitui.*
6. *Electus, vel præsentatus committens simoniam in confirmatione obtinenda, non annullatur eius præsentatio.*
7. *Simonia ad alia beneficia obtinenda inhabilem reddit simoniacum.*
8. *Quid dicendum de pœnis simoniæ confidentialis? Expenduntur supradictæ pœnæ.*

1. Ponendum in primis est iura punientia receptiones, & collationes, aut nominationes ad beneficia Ecclesiastica, & officia loqui de officiis, & beneficiis Ecclesiasticis propriè; quia pœnæ restringendæ sunt, & non extendendæ. Vnde pensio, & Vicaria ad nutum amobilis sine sit parochi, siue Episcopi quia propriè beneficia non sunt, non comprehenduntur sub pœnis impositis recipientibus, vel dantibus simoniacè beneficium: & tradit expresè *Nauarr. capit. 23. numer. 111. & Vgolin. tab. 4. capit. 5. Suar. capit. 57. num. 45. Lessius cap. 35. dub. 25. num. 137.* Nomine autem officij Ecclesiastici in decretis punientibus simoniam in iis commissam, intelligitur idem quod beneficium, vt tradunt supradicti doctores. Neque obstat obtinentem Abbatiam, Prioratum, Prouincialatum, Rectoratū simoniacè puniri pœnis impositis in *extrau. 2. de simonia*: tum quia de iis expresè mentionem fecit supradictum decretum. Tùm etiam quia in opinione Nauarr. quasi quædam beneficia dicuntur. Quocirca officium Inquisitoris, Legati, delegati, Vicarij, & similium absque aliqua pœna permutari, vendi, & emi possunt, tametsi non absque peccato.

2. Prima pœna conferenti, vel procuranti alteri beneficium, vel officium Ecclesiasticum media electione, præsentatione, postulatione, institutione, confirmatione, commendatione (si interueniat simonia) est excommunicatio ipso facto; habetur in *extrauag. cum detestabile de simonia: & in supradicto motu Pij V.* similiter etiam excommunicantur mediatores, vt parentes, amici, & omnes illi, qui suam operam interponunt, vt beneficium simoniacè obtineatur. Deinde recipiens beneficium, vel officium Ecclesiasticum etiam est ipso facto excommunicatus, vt *ex suprad. extrau. & motu Pij V.* constat, & docent omnes.

3. Secunda pœna imposita in *suprad. extrauag.* est irritatio, & annullatio prouisionis, & collationis. Vnde nullum ius per talem prouisionem acquiritur, & sic recipiens beneficium, non facit fructus suos, sed sub periculo animæ tenetur restituere. Quod verum est, etiam si simonia commissa sit ab alio tertio, si tu sciuisti, & non contradixisti. Habetur, *cap. nobis fuit 27. de simonia*, iuncta *Glossa, & cap. sicut tuis 33. eodem tit.* & tradit *Couarr. Reg. peccatum p. 2. §. 8. n. 7. Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 25. n. 137. Suar. lib. 4. cap. 57. n. 28.* At si sciuisti, & contradixisti, valida est collatio beneficij tibi facta, vt habetur *cap. sicut tuis de simonia.* Hæc tamen contradictio nihil prodest, si ea non obstante ante collationem scias pecuniam datam esse, & nihilominus acceptes beneficium; quia absolutè recipis beneficium simoniacè datum, neque contradicis. Vnde etsi non incidas in excommunicationem; quia non es causa simoniaci contractus; efficeris tamen inhabilis ad beneficium, vt patet ex *cap. penult. de electione*, & notat *Lessius cum aliis lib. 2. cap. 35. dub. 25. n. 143. §. secundum est, Suar. lib. 4. cap. 59. n. 29.* Quod si te ignorante, neque contradicente, quia nullam suspicionem habuisti ad contradicendum simonia commissa sit ab aliquo tertio, tunc subdistinguendum est, si in odium tui simonia commissa est, non teneris beneficium resignare; quia validè tibi collatum fuit: colligitur ex *cap. nobis fuit, & cap. sicut tuis lueris de simonia.* Secus si amicus pecuniam te ignorante dedisset, teneris simul ac scieris, beneficium, ac fructus illius dimittere, vt ex supradictis capitibus constat, & tradunt doctores supra relati. Adde te factum fuisse inhabilem

ad

ad tale beneficium retinendum *cap. nobis fuit, de simonia, & cap. penult. de Electione*, vbi dicitur Episcopum non posse dispensare in prælatura, quæ per simoniam tibi collata fuit, etiam te ignorante; secus verò si sit beneficium simplex; sequitur ergo te redditum esse inhabilem ob culpam committentis simoniam.

Notanda tamen est differentia inter hunc ignorantem, & alium qui sciemer beneficium simoniacè recepit. Nam scienti non prodest regula de triennali possessore, sicut neque intruso, vt benè *Gomez reg. de trienn. possess. q.* 12. & secundùm probabiliorem sententiam hoc extenditur ad simoniam conuentionalem completa ex parte rei spiritualis. At ignoranti si per triennium cum illa ignorantia possederit beneficium, fauet supradicta regula, neque ei potest lis intentari; quia bona fide, & colorato titulo possedit: ita *Gomez supra, & Vgolin. tab. 4. cap. 6. §. 9. & Suar. lib. 4. cap. 57. num. 39. Lessius cap. 35. dub. 25. n. 140. §. quarto.* Insuper aduerto, electionem esse validam, si commissa fuit simonia cum aliquo ex electoribus, si tamen alij qui non delinquunt sufficientes sint ita: *Abbas in cap. cum super de offic. de legat. n. 13. Suar. 5. t. in 3. p. disp. 14. sect. 2. Nicol. Garcia 5. p. de benefic. cap. 5. n. 74. Man. Rodrig. t. 2. sum. cap. 59. n. 6. concl. 5.*

4. Sed dubium est, an simonia commissa in beneficio te priuet ipso iure beneficijs ritè obtentis?

Respondeo ipso iure te non priuari beneficiis ritè obtentis: ita expresse *Nauarr. conf. 92. de simonia, Vgolin. tab. 4. cap. 6. §. 6. n. 3. Suar. lib. 4. cap. 58. num. 6. Man. Rodrig. 2. t. sum. cap. 56. n. 6. vers. il nono.* Ratio est; quia respectu beneficij acquirendi est lex prohibens, & annullans actum: respectu verò beneficiorum acquisitorum est lex pœnalis, quæ non obligat vsque ad condemnationem, vt probat *Castro de lege penali lib. 2. cap. 19. Conarr. in cap. cum omnes n. 9. de Testamentis, & in 4. decret. 1. p. cap. 6. §. 8. n. 10. Nauarr. cap. 13. n. 50.* Præterea quia nullibi est expressa talis pœna, scilicet priuatio ipso iure beneficiorum ritè obtentorum cum eo rigore: nam licet in *cap. inquisitionis de accusationib.* dicatur obtinentem beneficium simoniacè esse impeditum à retentione beneficij, etiam post peractam pœnitentiam, intelligendum est à retentione eiusdem beneficij, vel intelligi debet à retentione cuiuscunque beneficij secuta sententia condemnatoria; siquidem ibi æquiparatur simoniacus homicidæ, qui beneficijs non priuatur ipso iure ante sententiam, sed venit priuandus, vt colligitur ex *cap. clericus, ne clerici, vel monachi*: ibi honore priuetur, & docet *Nauarr. cap. 58. de simon. n. 5. fine.*

5. Ex iis infero primò, fructus beneficiorum ante simoniam obtentos non esse ipso iure restituendos: siquidem habito iure ad beneficia, & in fructus habetur: & ita tradit *Suar. lib. 4. de simon. cap. 58. n. 8.* Per sententiam autem priuari potest illis fructibus, non quia non percepti sunt ex beneficiis post commissum delictum, sed quia potest ei imponi pœna pecuniaria pro delicto simoniaco; sicut & pœna corporalis, quando delicti grauitas id postularet; sententia autem condemnatoria in fructibus ad ipsos fructus terminari debet. Neque sufficit, si sit condemnatoria, & priuatiua beneficiorum, vt intelligamus ad fructus perceptos extendi; siquidem sunt res omnino distinctæ, vt rectè *Suarez cap. 58. num. 8.* verum *Rebuff. de pacificis possession. num. 265. & in pract. beneficial. tit. de modis amitt. beneficia, num. 33. & seqq. & Bernard. Diaz in pract. cap. 135.* existimant priuari posse fructibus perceptis, de beneficiis acquisitis ante simoniam, quasi retrotrahendo priuationem beneficij, vt in hæretico, iuxta *cap. cum secundum leges de hæreticis in 6.* Sed quod diximus est probabilius.

6. Infero secundò, electum, vel præsentatum committentem simoniam pro confirmatione, non obinde eius electionem, vel præsentationem ritè factam annullari: & tradit *Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 25. n. 138. & Suar. lib. 4. cap. 58. n. 7.* & colligitur ex *cap. si confirmationem. De electione in 6.* vbi non censetur prior actus irritus ob irritationem posterioris. Per sententiam autem venit irritanda electio illius qui pro confirmatione simoniam commisit: vt tradit, *Vgolin. tab. 4. cap. 6. num. 4. §. at quid, cum Felino, & aliis in cap. sicut tuis de Simonia.* Verum si in electione, vel præsentatione simonia commissa fuerit, omnes actus subsequentes sunt irriti; quia validi esse non poterant absque illis. Non enim confirmatio valida esse potest, sine eoquod electio valida proponatur.

7. Rursus inquires; an hæc simonia te constituat inhabilem ad alia beneficia obtinenda? Respondeo probabilius esse iuxta *Constitutionem Pij V.* te ipso iure inhabilem reddi, inquit enim Pontifex illis scilicet beneficiis per simoniam acquisitis sit ipso iure priuatus, & perpetuò sit inhabilis ad ea, & quæcunque alia beneficia Ecclesiastica obtinenda: & ita tradit *Suar. lib. 4. cap. 58. n. 11.* Verùm *Nauarr. conf. 92. de simon.* existimat inhabilitatem ad beneficia obtinenda ipso iure non incurri: quia in hac parte illa constitutio non est recepta, & consentit *Suar. suprà & Lessius cap. 35. dub. 26.* cum etiam respectu simoniæ confidentialis requirat sententiam declaratoriam criminis ad inhabilitatem contrahendam respectu aliorum beneficiorum.

8. Sed quid de pœnis simoniæ confidentialis? Respondeo pœnæ impositæ committentibus crimen cōfidentiæ iuxta supradicta sunt, Prima: excommunicatio Papæ reseruata tam dantibus, quam accipientibus. 2. Episcopis, & collatoribus interdictum, 3. resignatio. & collatio beneficij nulla. 4. Inhabilitas ad idem, & alia beneficia obtinenda. 5. Reseruatur illud beneficium in quo hæc simonia est commissa sedi Apostolicæ, ita vt ordinarius non possit in illius prouisione se intromittere. 6. Fructus malè percepti cameræ Apostolicæ applicantur. 7. priuat committentem omnibus beneficiis, & pensionibus antea obtentis, & inhabilitatem inducit ad alia obtinenda.

Circa supradicta aduerto, has pœnas ipso facto incurri, vt cōstat ex *extrau. Pij IV.* incipiente *Romanum, &c.* quæ est 109. *in Bullario*; & ex Constitutione Pij V. incipiēte *Intolerabilis*, quæ est 87. *in ordine.* Excipitur tamen primò priuatio beneficiorū antea possessorum: hæc enim requirit saltem sententiam declaratoriam criminis, vt tenet *Suar. li. 4. de simon. c. 43. n. 13. & 14.* Secundò excipitur inhabilitas ad reliqua omnia beneficia, quæ etiam expostulat sententiam declaratoriam criminis iuxta receptum vsum: ita tenet *Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 26. n. 147.*

Deinde est notandum necesse non esse simoniam compleri ex vtraque parte, hoc est beneficium datum in confidentiam iterum renunciari, sed sufficit, si beneficium detur ea conditione, vt dimittenti, vel alteri resignetur, vel fructus illius soluantur, & ea intentione recipiatur, vt habetur in supradictis Bullis: & notauit *Lessius & Suarez suprà, & Nauarr. cap. 23. num. 100. vers. secundò nota & Man. Rodrig. verbo simonia cap. 56. num. 7. vers. il 2. se ha de notar.*

De mediatoribus, & interuentoribus in supradictis

ctis Bullis nihil expressè cauetur, quare solùm ex *extrauag. 2. de simonia* incidunt in excommunicationem secundùm probabilem sententiam, quando simonia ex vtraque parte completur, & secundùm probabiliorem, quando beneficium ea conditione recipitur.

Pvnctvm XXVI.

An acquisita per simoniam debeant restitui?

1. *Nihil spirituale excepto beneficio debet restitui.*
2. *Proponitur obiectio, & soluitur.*
3. *Pretium receptum ob beneficium, vel aliud spirituale, si beneficium non dedisti, teneris danti restituere.*
4. *Si dedisti beneficium, etiam teneris restituere ante sententiam.*
5. *Expenditur cui est facienda restitutio.*
6. *Pro alia quauis simonia receptum non debet restitui ante sententiam.*
7. *Quid dicendum in aliis simoniis stante iure natura.*

1. Cvm acquisita per simoniam in duplici differentia esse possint, alia temporalia, alia verò spiritualia. Dicendum in primis est de spiritualibus obnoxia non esse restitutioni neque ex iure diuino, neque Ecclesiastico præter beneficia: est communis sententia doctorum, vt testatur *Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 29. & 30. in princ. Suar. lib. 4. cap. 59. à n. 28.* Ratio est, quia iure diuino solum requiritur ad validam translationem rerum spiritualium potestas, & intentio in conferente, & capacitas in suscipiente. Quod autem fiat pro pretio, vel sine illo non obstat validitati actus, vt constat in omnibus sacramentis si pro pretio essent administrata, & in consecratione Ecclesiæ, altaris, & similium. Et de professione Religionis etiam certum est, neque iure diuino, neque Ecclesiastico irritam esse propter pretium factam, vt colligitur manifestè ex *cap. veniens de simonia.* Quocirca si compares reliquias sanctorum, grana benedicta, ius patronatus, licentiam eligendi confessorem pretio aliquo, non teneris ea dimittere; siquidem non peccasti contra iustitiam dando pretium pro illorum acquisitione, sed solùm peccasti contra Religionem indebitè tractando res Ecclesiasticas. Solùm excipiuntur (vt dixi) beneficia, quæ si per simoniam realem acquiras, teneris dimittere iure Ecclesiastico ob *extrauag. cum detestabile de simonia:* est enim collatio irrita.

2. Obiici potest *cap. fin. de Pactis cap. præterea de transaction.* vbi omnis pactio, & transactio in spiritualibus nullius esse momenti censetur: si igitur nullius est momenti, tenetur sic acquirens rescindere contractum, & rem spiritualem relinquere. Respondet *Lessius c. 35. dub. 30. n. 168. fine,* rem spiritualem, quæ restitui potest, esse restituendam, si pretium reddatur, quod pro ea datum fuit; secus verò si pretium non reddatur; aliàs cogetur vna pars rescindere contractum nulla sibi facta compensatione. Secundò tamen respondeo cum *Suar. lib. 4, cap. 60. n. 4.* supradictos textus, & similia loqui solùm in materia beneficiali. Quod si velis vt loquantur in omni materia, dicendum est loqui de pactione inducente obligationem in futurum, quæ omnino est irrita, & nullius momenti, vtpotè quæ obligat ad malum, & peccatum, non de actione, seu traditione, qua de facto res spiritualis pro temporali donatur.

3. Maior est difficultas de pretio recepto pro spiritualibus: qua ratione teneatur quis ad illius restitutionem.

Primò certum esse debet, si accipias pretium, vt conferas beneficium, vel aliud quoduis spirituale, te teneri ad restitutionem non impleta conditione: in hoc omnes conueniunt: imò teneris restituere danti: quia nullibi cautum est alteri restitutionem esse faciendam: ita *Caiet. in sum. verbo simonia, cap. 3. Vict. 2. p. relect. n. 6. Nauarr. cap. 23. n. 104. Sotus q. 8. art. 1. Suar. lib. 4. c. 59. n. 2. Lessius lib. 2. c. 35. dub. 31. num. 170.* Non tamen repeti potest à dante propter turpitudinem admissam, vt benè *Couarr. ad reg. peccatum p. 2. §. 2. n. 7.*

4. Secundò certum est, ex iure Ecclesiastico pretium receptum, pro præsentatione collatione, confirmatione, &c. beneficij debere necessariò restitui ante iudicis sententiam: ita multis relatis docet *Suar. lib. 4. 60. n. 3. Less. ut dub. 30. n. 169.* & expressè deciditur in *cap. de hoc, de simonia:* vbi *Glossa, & doctores:* ait enim Alex. III. scribens ad Toletan. Archiepiscopū. Regem, & principes eius debes inducere, vt si quæ receperint à præfato Episcopo; vt eius electioni præstarent assensum. Ecclesiæ Exomensi sine diminutione restituant, cum ea sine graui suæ salutis periculo retinere non possint.

5. Petes, cui debeat fieri hæc restitutio? Respondeo ex iure communi faciendam esse Ecclesiæ, in qua est beneficium, & constat manifestè ex *suprad. cap. de hoc:* & ita docuit *D. Thom. q. 100. art. 6. ad 3.* Potest tamen fieri pauperibus de arbitrio superioris, vt tenet, ibi *D. Thom. & doctores:* imò fieri posse pauperibus ex consuetudine recepta: tenent multi allegati à *Couarr. reg. peccatum 2. p. §. 3. n. 6.* & fauet *D. Thom. 2. 2. q. 32. art. 7.* vbi dicit pretium simoniacum non esse restituendum danti, sed in eleemosynas erogandum. Addetto tamen non videri improbabile pretium acceptum pro datione beneficij restitui posse ante sententiam iudicis ei qui dedit; post sententiam, cui iudex addixerit: Sic *Sotus lib. 9. q. 8. art. 1. & Bannez 2. 2. q. 32. art. 7. Arag. 2. 2. q. 100. art. 6. vers. ad 2. argum. pag. 1135. Man. Rodrig. 2. 1. sum. cap. 66. n. 4.* & reputat probabile *Lessius dub. 31. n. 171. & Valen. disp. 6. q. 16. p. 6. vers. sed quæret aliquis pag. 1675.* Ratio est; quia dans pretium non abdicauit à se dominium, cum non alia ratione intenderit abdicare, nisi quatenus in venditorem transferret; non transfert in venditorem, quia incapax est; manet ergo apud ipsum. Quod si dicatur Ecclesiam priuare emptorem dominio pecuniæ datæ. Respondetur facilè, hoc non fieri nisi per legem pœnalem, quæ neminem ante sententiam re sua priuat. Item quia nulla est lex pœnalis obligans clarè, vt pretium sic acceptum dantibus non restituatur. Nam esto in *cap. de hoc,* dicatur debere restitutionem fieri Ecclesiæ, hoc tamen videtur accipiendum post condemnationem. Nam sine illa solùm infertur debere restitui; eoquod non possit sine graui salutis periculo retineri.

6. Tertiò dicendum est, pretium receptum pro qualibet alia simonia iure Ecclesiastico restituendum non esse ante iudicis sententiam: quia nullo decreto habetur expressè. Ita *Suar. lib. 4. cap. 60. n. 9. & 11. & Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 30. circa finem:* & constat primo de simonia ob ingressum Religionis ex *extrauag. sanè de simonia:* vbi permittitur acceptum retineri, modo in priuatum vsum Abbatis, vel Abba-

gissæ non conuertatur, sed in communem vsum conuentus. Neque obstat *cap. veniens, de Simonia*, vbi mandat Pontifex suo legato, vt Abbatem, & monachos, qui pro receptione in monasterium pecuniam receperunt, ad illam restituendam compellat: quia compelluntur ad pecuniæ restitutionem, dum ipse religiosus compellitur in alio monasterio deseruire. Quia tamen religiosus sic ingressus ante sententiam iudicis non tenetur monasterium relinquere, vt supra diximus: & docet *Suar. illo c. 60. n. 11.* fit sanè neque Abbatem, & monachos teneri pecuniã restituere ipsimet religioso, quod ideo est, quia religiosus ad aliud monasterium transiens iustum erat, vt secum pecuniam datam ferret in alimenta: dum autem in eodem monasterio manet, possunt Abbas, & monachi retinere pecuniam, neque tenentur restitutionem facere: præcipuè cum restitutio iuxta illũ textum ei facienda sit, qui capax non est proprietatis, & dominij, sed eo ipso quod pecuniam acciperet, in monasterium transferenda esset. Quod si ipse religiosus sponte sua, & absque sententia vellet illud monasterium relinquere, & aliud ingredi, tunc sanè teneretur Abbas, & monachi illius primi monasterij restituere pecuniam secundo monasterio ex iure naturæ; quia ipsi non habent titulum, ob quem talem pecuniam retineant, vtpote qui onus non subeunt alendi religiosum. Adde ibi dici posse illum F. Presbyterum, ante professionem consuluisse Pontificem de conuentione cum monasterio facta, aliàs non mandaretur pecunia ei restitui, si quidem illius non erat capax facta professione. Et in hoc sensu iure naturæ tenebantur Abbas, & monachi ei pecuniam restituere. Tum quia deceptus illam dederat, putans esse de consuetudine monasterij. Tum & præcipuè quia causa ob quam data fuit pecunia adimpleta nõ fuit; si quidẽ erat professio facta. Quapropter in nullo sensu ex hoc textu colligi potest teneri monasterium restituere pecuniam acceptam. De Simonia autem in ordine, & in aliis materiis nullum etiam ecclesiasticum ius inuenitur obligans ad restitutionem pretij ante sententiam iudicis. Nam in *cap. audiuimus* præcipitur, vt si aliquid episcopi exegerint, vt permittant in ecclesiis sibi subiectis clericos institui, monachos profiteri, mortuos sepeliri, restituant duplum in vtilitatem loci in cuius dispendium id factum est: sed hæc omnia intelliguntur post sententiam, vt ibi *Abbas* notauit cũ aliis, & *Suar. lib. 4. de Simon. c. 60. n. 13.*

7. Quartò dicendum est, si secundùm ius naturæ loquamur, recipiens pecuniam pro administratione Sacramenti, & Sacramentalium, non tenetur restituere, quia ministris, & dispensatoribus debetur congrua sustentatio. Vnde hic solum peccat in modo recipiendi; quia scilicet recipit pro re spirituali. Quare si mutet intentionem, & recipiat, aut retineat in stipendium sibi debitum, non peccabit. Quod si vltra congruentem sustentationem recipiat, tenetur restituere; quia illicitum est, & contra iustitiam.

Pro Sacramentalibus permanentibus, si fortè ex eorum datione aliquod damnum pateris vel corporale, vel spirituale, poteris absque iniustitia (esto non absque Simonia) exigere quanti in animo tuo æstimas incommodum illud, v. g. Priuas te reliquiis sanctorum, vel corona benedicta &c. poteris absque iniustitia pro iis pretium exigere: non enim iure naturæ obligaris hoc incommodum pati: ita expressè *Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 28. n. 158. & n. 162.* esto contra teneat *Suar. lib. 4. cap. 59. num. 42.* probatque solum ab inconueniente; eo quod absque iniustitia posses Missam vendere distincto pretio ab stipendio propter incommoditatem, quam pateris priuando te illo fructu, quem alteri applicas, & alias posses satisfactiones proprias absque iniustitia vendere. Sed hæc omnia non multum vrgent, etiamsi admittantur: fatemur enim esse grauissimum peccatum contra religionem hæc omnia venalia facere, non tamen contra iustitiam; ac proinde iure naturæ, imo neque ecclesiastico obligatum te esse restituere.

PVNCTVM XXVII.

Quomodo Simoniæ crimen probari possit, vt Simoniaci puniantur, & condemnentur?

1. *Notorietate criminis probatur.*
2. *Coniecturis, & præsumptionibus probari potest: & quales hæ debeant esse.*
3. *Qualiter socius criminis in hoc delicto possit esse testis.*
4. *Sententia data appellatione non suspenditur in iis, quando ipso iure pœna imponitur.*

1. DE iis optimè tractat *Flamin. Parisius, lib. 14. de resignat. q. 8. & 9 & seq. & Redoan. de Simonia p. 4. cap. 6. Mascard. de probat. concl. 1304. & seq. Farinac. cons. 75.* Ex illis breuiter accipe.

Primò probanda venit Simonia criminis notorietate, *c. de manifesta cum duobus seqq. 2. q. 1.* Secundò euidentia facti, cum quis in crimine comprehenditur: *cap. si quis Diaconus 50. dist. cap. si quis clericus 81. dist. cap. Presbyter. 53. dist.* Tertiò ex partis confessione *cap. Presbyter. 15. q. 5. cap. de soc. de Simonia*: Et ampliatur etiamsi illa confessio fuerit facta in iudicio criminali, vt constat ex decisionibus allegatis à *Parisio supra n. 6.* Quartò per famam. Quintò per instrumentum, in quo adest promissio, vel pactum, *cap. placuit, 16. q. 3.* Sextò per correspectiuitatem, hoc est, quando vnus actus fit propter alium, vt si renunciasti mihi beneficium, & ego consensi pensioni, vel aliam renunciationem in tui fauorem feci coram eodem notario, testibus, & eodem die, seu vt dicitur incontinenti: tunc enim inducitur sufficiens præsumptio simoniæ: qua ratione in *cap. emendari. 104. 1. q. 1.* prohibetur ne in baptismo manus in concham mittatur, ne sacerdos quod gratis accepit, pretio dare videatur. Quod si diuersis temporibus fiat, non est sufficiens probatio simoniæ, vt multis doctoribus, & decisionibus probat *idem Paris. lib. 14 q. 9. à n. 9. vsque ad finem quæst. & n. 20.* notat notarium de instrumento Simoniaco rogatum non posse opponere de Simonia vigore illius instrumenti Simoniaci per ipsum confecti; quia detegeret suam turpitudinem.

2. Dubium tamen est; an coniecturæ, & præsumptiones sufficiant ad probandam Simoniam? Respondeo sufficere: ita tenet communis sententia, *Abbas in cap. insinuatum, de Simonia, Menoch cons. 67. n. 7. volum. 1. Salzed. in pract. crim. cap 91. pag. 271. vers. sola signa, Felin. Roland. Iulius Clar. & alij quos refert, & sequitur Flamin. lib. 14. q. 8. num. 1.* Ratio est: quia Simoniæ vitium inter grauiora crimina reputatur, comparatur enim homicidio, hæresi, & idololatriæ, in quibus per præsumptiones, & coniecturas probatio fit. Debent tamen præsumptiones, & coniecturæ esse euidentes, & reum de crimine conuincentes: *Glossa vlt. in cap. insinuatum de Simonia*, debentque plenè probari, vt docent omnes teste *Alexand. de Neuo cons. 64. num. 2. & seq. Iulius Clarus §. Simonia in fine & §. vlt. q. 20.* & multis allegatis docet *Flamin. lib. 14. de resignat.*

quæst.8.num.14.& seq.& Salzedo vbi supra, & Azebedo conf.50.num.4. cum Baldo in leg.singuli,Cod. de probationib.& facit lex 12.*tit.*14.*part.*3. Probatio tamen vnius coniecturæ,& præsumptionis non sufficit, sed necessariò debent esse duæ præsumptiones cum aliis indiciis integrè probatæ, & hæc plenam facere probationem docet *Abbas in cap. tertio loco in fine,de probationib.n.*5.6.& 7.& tradit *Ildefons. de Azebedo cons.*28.*n.*94. Vnde quælibet præsumptio, & coniectura debet esse in suo esse perfecta,& omnino conuincens;aliàs nullius erit momenti. Neque iungendæ sunt præsumptiones,ita vt ex pluribus illegitimis probationibus vna conualescat,vt testatur *Antonin.Gom. t.3.var.cap.*12.*num.*26. *Mascard.de probat.t.*3.*concl.* 1224.*num.*33. *Menoch.de præsumpt.lib.*1.*q.*46.& *melius Antonin.Gabriel.in conclusion.suis tit.*1.*de probat. concl.*1.*per totam,& alij, quos sequitur Azebedo cons.* 30.*n.*43. Quocirca in coniecturis, & præsumptionibus, quæ apponuntur in *Bullis Pij IV. & Pij V.* ad probandum crimen confidentiæ conueniunt doctores non quamlibet ex illis ritè probatam inducere probationem euidentem criminis commissi,sed quælibet ex illis ritè probata inducit præsumptionem, & aliis concurrentibus coniecturis plenam probationem,vt eruditè tradit *Flamin. Parisius de confiden.q.* 27.31.32.34.49.& 77. & *Garcia de benefic.*11.*p.cap.* 3.*n.*297.& *seq.*

3. Secundò dubitatur, an particeps delicti possit esse testis in hoc delicto? Huic dubitationi sufficienter satisfecimus tractatu de fide disp.3.p.15. ibi enim diximus in iis criminibus exceptis socium criminis admitti ad testificandum, si tamen non fuerit simul socius muneris, neque criminaliter procedatur, sed solum ciuiliter, vt habetur in *cap. Mediatores* 1.*de testibus lib.*6.esto secundùm leges,& praxim receptam, etiamsi criminaliter procedatur, socius criminis admittitur ad testificandum contra socium, & eius testimonium non solum est indicium, sed etiam ferè semiplenè probat,Vide *Flamin.Paris.lib.*14.*de resign. q.vlt.*

4. Tandem aduerto conclusa probatione, si detur sententia aduersus Simoniacum appellatione non suspendi,sed mandari debere executioni in iis,in quibus ipso iure imponitur pœna.Nam in iis pœnis,quæ imponuntur ipso iure, sententia declaratoria facit transire in rem iudicatam, vt resoluit *Ananias, & Felin.in cap.sicut de Simonia, & Maranta de ordine iudiciar.*6.*p.act.*2.*n.*187.qui affirmat in hoc casu non esse acceptandam appellationem, & *Man.Rodrig.*2.*t. sum.verbo Simonia cap.*56.*n.*6. *in fine ante* 7. *conclus.* dicit in praxi ita esse receptum.

PVNCTVM VLTIMVM.

De potestate dispensandi cum Simoniacis.

1. *Solus Pontifex ante contractam Simoniam habet hanc potestatem; illa contracta in pœnis ferendis aliquando episcopus.*
2. *Quis possit ab excommunicatione, suspensione,& interdicto absoluere?*
3. *Quis ab inhabilitate ad beneficia? Probabilius est solum Pontificem dispensare posse.*
4. *Probabilitate non caret posse episcopum si occulta sit.*
5. *Sic dispensatus sine alia noua collatione beneficium possidere potest.*
6. *Limitant aliqui, dum modo beneficium sit de collatione ordinarij dispensantis.*
7. *Non approbatur limitatio.*
8. *Forma ad dispensandum nulla est præscripta.*
9. *Si inhabili Pontifex concedat beneficium, cum illo illa in parte dispensat.*
10. *Proponitur obiectio, & soluitur.*
11. *Vt licitè tamen dispensationem Pontifex concedat,causam aliquam habere debet.*

1. ANte contractam Simoniam clarum est solum Pontificem posse dispensare:illa verò contracta est distinguendum de pœnis ipso iure latis,vel ferendis, si iam per sententiam sunt impositæ. Et quidem pœnæ ferendæ, quales sunt dispositio, infamia, vel suspensio si à iudice propter crimen Simoniæ in iudicio probatum infligatur, nec vtique durante tempore, pro quo inflictæ fuerunt, possunt à iudice auferri. Probabile tamen est, si imponatur alicui suspensio triennalis, posse ab episcopo ante tempus transactum auferri. Idem est in suspensione qualibet ab officio,vel beneficio: quia eius est absoluere,cuius est ligare.Secus vero dicendum videtur de infamia,& depositione; quia hæc non abolentur nisi à Pontifice,cum ex suo genere sint perpetuæ.

2. Quod si de pœnis ipso iure latis loquamur.Prima pœna est excommunicatio lata in dantes ordinem, beneficium,aut religionem, vt diximus,à qua excommunicatione solus Papa de iure communi potest absoluere;quia ipsi est reseruata. Ex particulari priuilegio episcopus, & religiosi mendicantes modo non sit excommunicatio publica, & ad forum contentiosum deducta.

Secunda pœna est suspensio in eo qui Simoniacè fuit ordinatus, cuius suspensionis absolutio quoad illum ordinem Simoniacè obtentum reseruatur Pontifici in *cap.penult.de Simonia:& ibi Glossa,& communis doctorum.* Et sine huius absolutione non poterit quis ad superiores ordines ascendere, vt bene aduertit *Suar.lib.*4.*de Simonia cap.*61.*num.*5. De suspensione autem aliorum ordinum legitimè receptorum, esto probabile censeat *Suar.supra* posse episcopum absoluere, probabilius censet oppositum. Quia videtur esse quædam lex imposita ipsis Simoniacis, vt non possint ad superiores ordines ascendere, sed spe dispensationis careant, vt loquitur *Sixtus V. in sua constitut.contra male promotos,*quam in hac parte confirmauit Clemens VIII. Idem dicendum est de suspensione incursa ab ordinantibus Simoniacè, vel à mediatoribus Simoniæ, & de suspensione incursa à capitulo, vel conuentu regulari propter Simoniacam receptionem religiosi: quia similiter Pontifici reseruatur.

Pœna item expulsionis à monasterio, cum non incurratur ante condemnationem, non indiget dispensatione;post condemnationem, solus Papa dispensat, nisi in casu ignorantiæ, iuxta *cap.de Regularibus de Simonia*, vel in casu necessitatis iuxta *cap. quoniam eodem tit.* vt optimè aduertit *Suar.lib.*4. *de sim.cap. vlt.num.*7.

Alia pœna est interdictum ab ingressu ecclesiæ, quod incurritur ab ordinante Simoniacè, vel à prælatis recipientibus beneficium in confidentiam, à qua pœna solus Papa potest absoluere: quia sibi reseruat absolutionem.

Aduerto tamen ab omnibus iis censuris,si publicæ non

non sint, vel ad forum contentiosum deductæ, posse episcopum absoluere virtute *Trident. sess. 24. cap. 6. de reformat.* ita *Suar. lib. 4. cap. 61. n. 11. in medio.* Neque obstat *Bulla Pij V.* prohibens hanc facultatem, quia in hac parte nō videtur recepta, vt notaui supra cum *Eman. Sa. verbo Simonia n. 12. Lessio dub. 24. n. 134.*

3. Difficultas est, an inhabilitas, quam contrahunt recipientes Simoniacè beneficium possit ab episcopo tolli. In qua re primò dicendum est, si ignorante beneficiato Simonia commissa fuit, & ipse bona fide beneficium recepit, poterit episcopus, si beneficium sit simplex, post liberam illius resignationem, iterum illud beneficium eidem conferre: Secus verò si beneficiū maius sit; tunc enim non poterit pro illa vice, quia debet prius alteri conferre, & postea si vacet, poterit huic ignoranti Simoniam conferre: quæ omnia habentur in *suprad. cap. penult. de electio.* Quod si scienter Simoniam commiserit, communis sententia doctorum est non posse episcopum dispensare, sed semper inhabilem esse ad illud beneficium habendum, etsi fuit Simonia confidentialis, ad omnia beneficia, quousque Pontifex dispenset. Neque in priuilegio concesso à Trident. circa casus occultos hic comprehenditur. Tum quia hic non est casus occultus pertinens ad absolutionem Sacramentalem. Tum etiam quia non est censura, neque irregularitas, sed quædam vindicatiua pœna. Tum denique quia illa pœna introducta est post concilium: & Consequenter facultas data à concilio non extenditur ad casus noua lege Pontificia reseruatos post concilium, vt respondit *Gregor. XIII.* audita relatione congregationis, prout refertur *Volum. 4. decisionum Rotæ per Farinac. fol. 77.* Adde hoc esse expressè declaratum à congregat. Cardinal. vt in supradicto loco referatur: vbi *in §. ex delicto occulto*, dicitur: Episcopus etsi in Simonia occulta dispensare possit, non potest tamen Simoniacum rehabilitare ad beneficia in posterū obtinenda, neque ad ea retinenda, quæ per Simoniam occultam obtinet, *pag. 77. vers. an episcopus*: vbi dubitatum fuisse refertur, an episcopus ex vi huius capitis possit absoluere sacerdotem sibi subditum à Simonia occulta, & rehabilitare ad ordines, & beneficia tam obtenta, quam obtinenda, respondetur his verbis: Congregatio censuit potuisse absoluere, & ad ordines rehabilitare, & beneficia tam obtenta, quam obtinenda, sed non ad beneficia, quibus propter Simoniam priuatus fuisset, vel ad obtinenda.

4. Verum etsi hæc sententia probabilior sit, & in praxi sequenda. Nihilominus tamen existimo esse satis probabile posse episcopum dispensare cum Simoniaco occulto in inhabilitate contracta propter Simoniam: ita censet *Enriq. lib. 13. de excommunicat. cap. 56. n. 1. & in com. litt. F. Leonard. Lessius* reputat probabilem *lib. 2. cap. 35. dub. 25. num. 140.* consentit *Suar. lib. 4. cap. 61. num. 11.* ait enim verius esse non extendi facultatem concilij ad dispensandum in hac inhabilitate. Indicat ergo oppositam sententiam veram esse, & saltem probabilem. Ratio est, quia hæc inhabilitas, vt probat Henriq. est quasi quædam irregularitas: concessa ergo facultate dispensandi in omnibus irregularitatibus, videtur ad hanc inhabilitatem extendi. Neque obstant decisiones Cardinalium. Tum quia illis decisionibus etsi magnæ sint authoritatis non est necessariò standum, vt expressè dicit *Sanch.* respondens cuidam decisioni Cardinalium *lib. 8. de matr. disp. 2. n. 10. circa finem*, & de stylo curiæ, & decisionibus Rotæ docet similiter *Vasq. t. 2. in 2. D. Thom. disp. 177. cap. vlt. n. 75.* vbi optimè probat declarationes, decisionesve Rotæ non habere vim legis. Adde supra dictas declarationes facilè explicari, vt scilicet intelligantur non posse episcopum dispensare cum Simoniaco inhabili ad obtinenda beneficia, quibus priuatus fuit per sententiam: nam ante sententiam benè poterat: Et hæc explicatio fundatur in vltima declaratione Cardinalium: cum enim ibi dicat congregatio, episcopum posse absoluere sacerdotem sibi subditum à Simonia occulta, & rehabilitare ad ordines, & ad beneficia tam obtenta, quam obtinenda, postea subdat, sed non ad beneficia, quibus propter Simoniam priuatus fuisset, vel ad obtinenda, ne inquam huiusmodi posteriora verba prioribus aduersentur, necessariò debent intelligi de beneficiis per sententiam priuatis. Quare ante sententiam, & in foro conscientiæ benè poterit episcopus cum sic inhabili dispensare.

5. Ex qua doctrina efficitur hunc obtinentem beneficium Simoniacè, si dispensatus sit ab episcopo in censuris, & in hac inhabilitate posse sine alia collatione possidere beneficium. Tenet expressè *Suar. tom. 5. in 3. p. disp. 13. sect. 1. n. 34. fine cum Abbate in cap. expostulastis. De clerico excommunic. ministr.* & sumitur ex ipso textu, ibi enim dicitur non posse ipsum clericum sic delinquentem retinere beneficium, nisi cum illo fuerit misericorditer dispensatum. Ergo posita dispensatione benè poterit retinere: cum ibi nihil aliud desideretur.

6. Temperant supradicta graues authores, vt intelligantur, quando beneficium esset de collatione ordinarij. Tunc enim affirmant dispensatione facta ab ordinario in impedimento, ob cuius causam collatio fuit irrita, manere firmam collationem; quia dispensando videtur, quasi de nouo conferre. Secus verò quando beneficium est de collatione Pontificis, aut illi est reseruatum: sicuti est omne beneficium, in quo Simonia per confidentiam commissa est, vt habetur in *bullis Pij IV. & V.* & tradit *Gonzalez cum aliis Glossa 51. num. 110.*

7. Verum hanc limitationem omnino reprobant *Speculator tit. de dispensat. §. nunc de episcoporum, num. penult. Innocent. cap. innotuit n. 2. vers. quidam tamen contradicunt. De Electione, & ibi Hostiens. n. 2. Ioann. Andr. n. 5. Antonius n. 11. & 12. Ancharran. n. 2. notab. Azor. 2. p. instit. moral. lib. 6. c. 7. q. 2. §. quid dicendum.* Et generaliter, & absque vlla limitatione affirmant *Felin. cap. cum dilectus n. 4. de Accusationib. Nauarr. lib. 4. consil. 2. edit. tit. de sponsalib. cons. 14. num. 6. arg. 5. iuncto n. 14. in solut. ad 5. Burgasius de irregularit. 2. p. tit. de differentiis terminor. n. 9. & alij relati à Sanch. t. 3. de matr. lib. 8. de dispensationib. disp. 7. num. 12.* vbi probabilem, & securam reputat hanc sententiam triplici conditione interueniente. Prima, si vitium ob cuius causam collatio, præsentatio, vel electio &c. fuit irrita, sit occultum. Secunda, dummodo non sit in tertij coëlecti præiudicium, qui propter priorem electionem priuatus fuit ipso iure. Tertia, dummodo beneficiarius ille non acceperit scienter cum vitio illo collationem beneficij, quia tunc esset intrusus; ac proinde oporteret non tantum prioris vitij dispensationem obtinere, sed illius quoque intrusionis: est enim respectu illius beneficij duplex canonicum impedimentum, alterum prioris vitij, scilicet Simoniæ, alterum intrusionis. Requiritur ergo vtriusque obtineri dispensationem: aliàs impetratio illius beneficij non facta mentione intrusionis esset nullius momenti, vt multis relatis tradit *Menoch. lib. 2. de arbitr. cent. 3. casu 201. n. 129.* Addit tamen *Sanch supradicto loco* impetrata dispensatione vtriusque vitij occulti, ratam fieri priorem collationem, si amplectamur sententiam probabilem dicentem indistinctè conualescere collationem habita dispensatione occulti vitij. Quod si

beneficiatus non acceptasset collationem, sed tantum præsentationem, aut electionem, non diceretur intrusus, quia intrusus dicitur qui absque canonico, & legitimo titulo, sed vitioso beneficium capit vt benè docent *Rebuff. prax. benefic. al. reg. de subrogandis collitigantib. Glossa 4. n. 5. Silu. & reliqui Summistæ verbo intrusus Nauar. sum. c. 27. n. 194.*

8. Forma vero ad dispensandum in pœnis Simoniæ nulla est præscripta: quare si episcopus vtatur verbis, quæ sufficienter exprimant voluntatem dispensandi, eo ipso censebitur dispensasse.

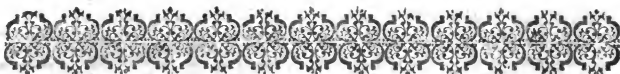
9. Dubitāt tamen doctores; an si Pontifex beneficiū inhabili conferret, eo ipso dispensare cum illo cēseatur? Et respondeo, censeri dispensasse in ordine ad illud beneficium, si illi constitit esse inhabilem, ne dicamus frustra, & in vanum efficere collationem: & ita sentit *Suar. lib. 4. de Simon. cap. vlt. n. 14. cum Panormit. in cap. cum in cunctis §. inferiora de Elect. n. 8. & Felino in cap. præterea, de Testamentis cogendis n. 7. Nauarr. in opusc. de datis, & promissis notab. 9. n. 14. Couarub. reg. peccatum p. 2. §. 8. n. 9. Mol. t. 1. de iustit. tract. 2. disp. 92. § illud animaduertendum.* Et generaliter quotiescunque impedimentum est iuris humani, & legislator scienter impeditum admittit ad actum, præsumitur animus dispensandi, ac inducitur vera dispensatio, quamuis princeps causæ cognitionem non præmiserit, vt si Pontifex scienter admitteret irregularem ad ordines, vel beneficia, vel iure humano impeditos matrimonio coniungat, vel Rex lege inhabilem, vt seruum iudicem constituat: ita expressè *Thom. Sanch. lib. 8. de matr. disp. 4. n. 2.* cum variis doctoribus: probatque *ex leg. Barbarius ff. de officio Præsidis:* vbi in posteriori casu illius textus deciditur, si populus Romanus detecta seruitute consentiat seruum prætura fungi, valere gesta per ipsum: & *ex leg. quidam 57. in fine ff. de re iudicata;* vbi deciditur principem minori magistratum conferentem censeri dispensare, ne gesta per illum valore destituantur, & *in n. 17. Idem Thom. Sanch.* affirmat doctrinam hanc non solum in principe supremo, sed etiam in inferioribus prælatis procedere in iis, quibuscum ipsi dispensare possunt.

10. Neque obstat *Clement. vnica, de senten. excommunicat.* vbi dicitur Pontificem communicando cum excommunicato non censeri absoluere illum ab excommunicatione, nisi exprimat. Fatemur inquam hoc libenter: sed dicimus, esto illum ab excommunicatione non absoluat, suspendit tamen effectum excommunicationis quoad illum casum, ne scilicet peccet communicando cum ipso Pontifice, neve in excommunicationem minorem propter illum actum incidat, & eodem modo dicimus de nostro casu conferentem beneficium inhabili non absolutè auferre inhabilitatem, sed solum ad illum casum, & respectu illius beneficij.

11. Aduerto tamen, vt licite Pontifex dispensationem concedat in iis impedimentis, & pœnis requiri aliquam causam: hoc enim expostulat commune bonum, & ecclesiæ regimen. Verum si absque causa contra suam legem fecisset, & in ea dispensasset; existimo non peccare mortaliter secluso scandalo, aliáve ratione extrinseca, & dispensationem validam esse, tenet multis relatis *Sanch. lib. 8. de dispensat. disp. 17. n. 28. & disp. 18. n. 7. Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 5. n. 34. Valen. t. 2. disp. 7. q. 5. p. 9. ad finem Man. 1. t. sum. 2. edit. c. 237. n. 1. Nauarr. sum. præclud. 9. num. 14. & cap. 25. num. 5. & nos diximus tractatu de legib. disp. vlt. & aliis in locis.* Episcopus verò, & alij prælati in legibus superioris dispensantes, si absque causa procedant, ex se constat, & peccare mortaliter, & nullam esse dispensationem: vt supradicti doctores tradunt.

INDEX.

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM, QVÆ IN HAC TERTIA PARTE OPERIS MORALIS DE VIRTVTIBVS, ET VITIIS

contrariis continentur.

nicato

nicationem vitares occultando habitum; at non vitàs peccatum mortale. *n.7.* Hæc dimissio habitus debet esse temeraria,&quæ hæc sit.*n.8.& seqq.* Excusaris à censura, si ob actionem cedentem in proximorum vtilitatem dimittas: item, si ob graue aliquod damnum vitandum. *num.* 12. Item, excusari potes ex dispensatione.*num.*13.

Dimissio à Religione..

Si ex fictis causis dimissionem à Religione obtineas,apostata es,& liber à votis non euadis. *tract. 16. disp.4.pun.*20.*n.*9.Si ex causis veris,scilicet, grauibus delictis, fine extorquendi dimissionem perpetratis, dimissionem obtineas;dimissio non valet.*n.*10. Si iniquis mediis Religionem extorqueas, obligaris ad Religionem redire: & quid circa tui admissionem. *num.* 11.Si magna instantia dimissionem extorqueas, valet dimissio: esto rarò à peccato mortali excuseris. *num.* 12. Culpam mortalem committis, si mediocrem diligentiam non adhibeas in vitandis culpis, ex quibus præsumis à Religione eiiciendum.*num.*13.

Dispensatio.

In iuramentis fieri potest ab eo,qui potestatem habet dispensandi in votis.*tract.*14.*disp.*3.*pun.*1.*num.*5.

Dispensatione cessat obligatio voti.*tract.*15.*disp.*2. *pun.*9.*n.*1.Dispensatio est actus non Ordinis,sed iurisdictionis ecclesiasticæ. *num.*2. Dispensatio expostulat causam, vt licita,& valida sit.*num.* 3. *& seqq.* Votum emissum in ætate pupillari potest ex defectu plenæ libertatis à iure præsumpto dispensari. *num.* 8. Error circa causam impulsiuam, vel illius causæ cessatio præstat sufficientem causam dispensationi. *num.* 10. Item,dubium de intentione obligationis.*n.*11.Item,si votum sit occasio maioris ruinæ.*n.*12.Item,si grauem difficultatem in illius executione sentias. *num.* 13. Si dubium sit, votum esse impeditiuum maioris boni.*num.* 14. Si commune bonum impediatur.*num.* 15.Si cedat in damnum propriæ domus, vel familiæ. *num.* 16.Oportet cum dispésatione aliquam admiscere commutationem. *num.* 17. Stante causa legitima dispensationis, potest Superior dispensationem concedere, & aliquando tenetur.*num.* 18. Qui potestatem habeant dispensandi, & in quæ vota. *pun.* 10. Nulli Prælato est facultas concessa dispensandi in votis reseruatis. *tract.* 15. *disp.* 2. *pun.* 12. *num.* 1. Si materia voti leuis sit, poterit inferior Prælatus dispensare. *num.* 2. Quando vrget necessitas extraordinaria dispensationis, neque patet aditus ad Pontificem, possunt dispensare Prælati inferiores. *num.* 4. Si patet aditus ad priuilegiatum, non possunt.*num.*5. Hæc dispensatio concedenda est, quatenus necessitas postulat, & non ampliùs. *num.* 6. Prælati regulares non habent potestatem ob casum vrgentis necessitatis. *num.* 7. Cùm dubium est, an votum sit reseruatum, habent Prælati inferiores Pontifice potestatem dispensandi.*n.*8.Ex vi consuetudinis possunt in petitione debiti cum coniugatis Episcopi dispensare. *n.* 9. Quid de emittentibus votum Religionis, vel castitatis, ante, vel post contractum matrimonium.*n.* 10.Votum emissum ex metu potest ab his Prælatis dispensari. *num.* 11. An vota emissa ab hominibus dominatiuæ potestati subiectis, ordinariæ potestati dispensandi subiiciantur. *num.* 12. Quid, si vota fuerint conditionalia. *num.* 13. *& seqq.*

Generalis facultas dispensandi in omnibus votis, non comprehendit reseruata.*tract.*15.*disp.* 2.*pun.* 13. *num.* 2. Extenditur facultas dispensandi generalis ad vota ante, & post concessionem emissa; sed non ad vota in commodum tertij facta. *n.* 6. Facultas dispensandi in votis est Religiosis concessa.*n.* 7. Possunt dispensare Episcopi in omnibus votis,quæ iure ordinario competunt.*num.*8. Quibus sit concessa potestas ad dispensandum cum ligatis voto castitatis ad petendum debitum. *num.* 9. An, qui potestatem habent commutandi vota, possint ea dispensare. *pun.*14.

Solus Pontifex habet potestatem dispensandi cum simoniacis, ante contractam simoniam; illa contracta in pœnis ferendis aliquando Episcopus. *tract.* 17. *disp.* 3. *pun. vlt. num.* 1. Ab inhabilitate ad beneficia quis dispensare possit. *num.* 3. *&* 4. Sic dispensatus sine alia noua collatione beneficium possidere potest. *num.* 5. Forma ad dispensandum nulla est præscripta. *num.* 8. Si inhabili Pontifex conferat beneficium, cum illo illa in parte dispensat. *num.* 9. Vt licitè tamen Pontifex dispensationem concedat, causam aliquam habere debet. *num.* 11.

Dolus.

Si dolus dat causam contractui circa substantialia, contractus est nullus. *tract.* 14. *disp.* 2. *pun.* 5. *num.* 16. Si dolus versans circa qualitates dedit causam contractui, contractus inualidus est; venit tamen exceptione doli rescindendus, si solubilis sit. *num.* 19. In his contractibus deceptus agere potest, & ad contractus rescissionem, & ad inæqualitatem reparandam. *num.* 21. Quid, si ab alio tertio dolus est commissus. *num.* 22. Si dolus incidit in contractum stricti iuris, contractus vtroque foro tenet. *num.* 24. Si dolus incidit in contractum bonæ fidei, contractus vtroque foro tenet, nec venit rescindendus, nisi læsio sit vltra dimidiam. *num.* 25. Resoluitur, qua ratione iuramentum appositum contractibus dolosis obligationem inducat. *num.*26.

Emphyteusis

Hæreditaria Religiosi, tam sæcularis, quàm ecclesiastica, in Monasterium transit. *tract.* 16. *disp.* 3. *pun.* 4. §. 3. *num.* 6. Si emphyteusis concessa sit ea conditione, ne transeat ad potentiorem, in Monasterium non transit. *num.* 8. Emphyteusis solùm pro vita Religiosi in Monasterium transit. *num.* 9. Quid de emphyteusi concessa alicui pro se, & suis hæredibus. *num.*10.

Error.

Duplex error interuenire potest in contractibus, antecedens, vel concomitans. *tract.* 14. *disp.* 2. *pun.* 5. *num.* 3. Versari potest error circa substantiam, vel circa accidentia contractus. *num.* 4. Causari potest error à contrahente, vel ab alio tertio. *num.* 5. Error circa substantiam contractus reddit contractum nullum. *num.* 6. Iuramentum firmans talem contractum non obligat. *num.* 7. Si error versetur circa qualitatem contractus, & sit concomitans, valet contractus iure naturæ:& idem est de iuramento. *num.* 8. Si error versetur circa qualitatem, & sit causa contractus, an sit contractus ipso iure nullus, an veniat annullandus. *num.*9. 10. *&* 11. Vnde cognoscetur, errorem esse excitatiuum consensus, vel illius constitutiuum. *num.* 12. Sitne obligatio in deceptore reparandi inæqualitatem factam in supradictis contractibus. *num.*13.*& seqq.* Quid, si nullus te in errorem induxit;sed tu naturaliter errasti.*num.* 23.

Error multiplex esse potest. *tract.* 15. *disp.* 1. *pun.* 6. *num.* 1. Si error, vel ignorantia est in obligatione voti, votum non tenet. *num.* 2. Idem est de errore, seu ignorantia in materia promissa. *num.* 3. Error, seu ignorantia circunstantiarum non impedit voti valorem, nisi redundet in materiam promissam. *num.* 4. Si error adsit circa finem voti, valorem voti impedit

ta

cita, dummodo in ea seruentur conditiones præscriptæ in professione expressa. *n.* 8. Quæ differentia sit inter professionem tacitam, & expressam. *n.9.* In Societate Iesu non est locus professioni tacitæ. *n.* 10. Expenditur conditio ætatis, & nouitiatus ad professionem requisita. *pun.*2.§.1. Qualiter professio libera debeat esse, & absque errore. §. 2. Declaratur libertas à seruitute requisita. §. 3.

Professio sine licentia coniugis nulla est; obligat tamen profitentem non petere debitum. *tract.* 16. *disp.*2. *pun.*2.§.4.*n.*2. Potest hic Religionem deserere absque licentia coniugis; sed non absque authoritate Iudicis. *n.*3.& 4. Coniux in sæculo relictus non potest ad Religionem migrare. *n.* 5. Si Religionem ingrediaris ex licentia coniugis non seruantis conditiones à iure præscriptas, validus est ingressus. *n.*7. An reuocari possit. *n.*8. Reuocatus petere debitum potest. *n.9.* Si seruatis conditionibus à iure præscriptis Religionem ingrediatis, valida, & licita est professio. *n.*10. In Societate Iesu nec professio, nec incorporatio tenet coniugati, nisi seruatis conditionibus præscriptis à iure. *n.*11. Explicatur libertas à vinculo episcopalis dignitatis requisita ad professionem. §.5.

Necessitas parentum non impedit professionis valorem. *tract.*16.*disp.*2.*pun.* 2.§.6. *n.*1. Si tempore tuæ professionis parentes patiebantur necessitatem, qualiter Monasterium obligatum sit succurrere. *n.*3. Qualiter filius succurrere teneatur, si pater grauiter indigeat. *n.*5. & *seqq.* Obligatus est filius succurrere parenti, in quantum possit, salua obedientia, Ordineque religioso. *n.9.* & *seqq.* Supradicta procedunt de Religiosis Iesuitis non professis. *n.*15. Dicta de filio, comparatione parentis; procedunt de parente, comparatione filij; sed non de fratribus, & sororibus. *n.*15. De aliis conditionibus ex parte profitentis ad professionem requisitis. §.7. Quæ sint conditiones requisitæ ex parte illius, qui ad professionem, & incorporationem in Societate admittere debet. *pun.*3. An si professioni deficiat aliqua ex substantialibus conditionibus, aliquem effectum, & obligationem inducat. *pun.*4.

Professio nulla esse potest ex variis impedimentis. *tract.*16.*disp.*2.*pun.*5.*n.*1. Ad ratificandam professionem debet tolli impedimentum, & adesse nouus consensus, tum professi, tum Religionis. *n.*2. Hic consensus debet esse ex notitia nullitatis. *n.* 3. Qualiter ex parte Religionis adesse debeat scientia nullitatis. *n.*4. Reualidatio professionis inualidæ inducitur delatione habitus professorum per quinquennium. *n.* 5. An nouitiatus repetendus sit. *n.* 6. & *seqq.* An sic tacitè professus se gerere possit, ac si expressè professus esset. *n.* 10. In Societate Iesu esse potest professionis, seu incorporationis inualidæ ratificatio. *pun.*6. *n.*1. Eisdem actibus, ac in aliis Religionibus inducitur ratificatio. *n.*3.

Qualiter inualidè professis, seu in Societate Iesu incorporatis liceat Religionem deserere, & aduersùs illam reclamare. Quid statuerit Trident. *tract.*16.*disp.*2.*pun.*7.*n.*1. Procedit constitutio æquè de incorporatis per vota biennij in Societate, ac de professis. *n.*2. Coram quo Superiore reclamatio facienda est. *n.*6. Si certò cognoscis professionem nullam fuisse, nec ratificasse, an fugere possis. *n.*8.9.& 10. Elapso quinquennio auditi non potest Religiosus. *n.*11. Dictum decretum non habet locum, nisi impedimentum sublatum sit. *n.*12. & *seqq.* Religiosa professione, & biennia in Societate Iesu incorporatione transis in dominium Religionis. *tract.*16. *disp.*2.*pun.*8.*n.*1. Soluitur patria potestas. *n.*2. Remittuntur peccata quoad pœnam. *n.*3. Commutantur omnia vota, *n.*4.5.& 6. Incorporatione in Societate non extinguuntur vota, sed suspenduntur. *n.*7. Tollitur irregularitas ex defectu natalium. *n.*8. Sed non quoad prælaturam, nec beneficium curatum. *n.9.* Sola professione tollitur hæc irregularitas. *n.*10. Item, votis biennij. *n.*11. Purgatur inhabilitas ad actus temporales. *n.* 14. Deletur ingratitudinis nota. *n.*15. Item, matrimonium irritatur. *n.* 16.

Professus in Religione Minorum Capucinorum, & Societatis Iesu, non potest amplius de suis bonis disponere. *tract.*16.*disp.*3.*pun.*3.*n.*2.

Regula.

Distinguuntur variæ Regulæ Religionum diuersas obligationes continentes. *tract.*16.*disp.*4.*pun.*3.*n.* 1. Ex duplici capite obligat Regula ad veniale ex leuitate materiæ, & ex intentione legislatoris. *n.*2. Regulæ ad nullam culpam obligantis transgressio non est contra votū obedientiæ, imò aliquando carere culpa potest, si honestum finem habeat. *n.*3. Transgressor Regulæ debet subire pœnam, esto coram Deo non habeat culpam. *n.* 4. An sit in statu peccati mortalis Religiosus consuetudinem habens violandi Regulas non obligantes sub mortali. *n.*5.6. & 7. Transgressio Regulæ quas contineat malitias. *tract.*16. *disp.*4. *pun.* 1. *n.*4. Quæ in Regula continentur tacitè, vel expressè, Prælatus præcipere potest. *dicto tract.* & *disp. pun.* 4. *n.*4. Expenduntur casus frequentiores, qui in Regula tacitè continentur. *n.*5. & *seqq.* An obligari possis sustinere asperitates Regulæ primitiuæ à Pontifice approbatæ. *n.*8. & 9. Qualiter Regulam reformatam obligatus sis seruare. *n.*10. & 11.

Relaxatio iuramenti.

In Ecclesia est potestas relaxandi iuramenta homini præstita. *tract.*14.*disp.*3.*pun.*3.*n.*1. Quæ sit legitima causa huius relaxationis. *n.* 2. An iuramentum soluendi ea, quæ ludo ad creditum sunt acquisita, possit relaxari. *n.* 3. Ob turpitudinem creditoris relaxari iuramentum potest. *n.*4. Relaxatio iuramenti leui metu extorti, ab Episcopo concedi potest. *n.*6. Possunt supradicta iuramenta post commissum periurium relaxari. *n.* 7. Potest peti hæc relaxatio sine manifestatione commissi periurij. *n.* 8. Priuilegio Bullæ, & aliis priuilegiis concedentibus potestatem dispensandi in votis iuratis, hæc iuramenta iniquè extorta relaxari non possunt. *n.9.*

Iuramenta apposita in contractibus, in quibus dolus incidit, si fiant ab impubere, esto doli capace, relaxari possunt ab Episcopo. *tract.*14.*disp.*3.*pun.*4.*n.*1. Secùs facta iuramenta à puberibus, nisi læsi fuerint vltra dimidium. *n.*2. Quid, si minores iurauerint non contrauenire contractui, nec ratione minoris ætatis, nec læsionis, neque alia ratione. *n.*3. Si iuramenta præstentur à maioribus 25. annis, non possunt ob enormem læsionem relaxari: secùs ob enormissimam. *n.* 4. Et si contractus iuramento præstitus fuerit geminatus, relaxatio concedi potest. *n.*7. Non est locus rescissioni contractus, nec relaxationi iuramenti, quando intercessit læsio vltra dimidiam, si deceptor velit iustam æstimationem rei supplere. *n.*8. In Romana Curia non conceditur relaxatio ad effectum agendi in obligationibus cameralibus. *n.* 9. An in illis casibus, in quibus ob læsionem enormem, vel enormissimam, potes agere ad rescissionem contractus, vel pretij supplementum, indigeas iuramenti relaxatione. *n.* 11. & *seqq.* Quæ requirantur, vt Iudex relaxationem iuramenti iniquè extorti concedat. *pun.*5. Qui Superior relaxare, aut remittere potest iuramenta homini præstita. *pun.6.*

Religio.

Parochus, & quilibet alius beneficiatus potest, contradicente Episcopo, Religionem ingredi. *tract.* 16.*disp.*1.*pun.*7.§.1.*n.*1. Episcopus non potest, incon-

An

Renunciatio, seu resignatio beneficiorum.

Sacrilegium.

Salutatores.

Sepultura.

Simonia.

sub

seu virtute obedientiæ; tenetur Professus sub graui culpa obedire. *n.6.* Qualiter ex voto obligentur Professi trium,& quatuor votorum, ad paupertatem non relaxandam.*pun.*4.Qualiter Professi Societatis ex voto obligentur intra societatem non ambire prælationem.*pun.*5. Qualiter ex voto obligentur Professi Societatis nullam prelationem,nec dignitatem extra Societatem prætendere, eámve acceptare, quin à Pontifice obligentur. *pun.6.* Qualiter Professi ex voto teneantur ambientes manifestare.*pun.*7. Quam obligationem Religiosus Societatis in Episcopum assumptus ex voto habeat audiendi Præpositi Generalis consilium,illúdquè sequendi. *pun.*8.

Voti relaxatio.

Vota relaxari possunt irritatione, commutatione, & dispensatione.*tract.*16.*disp.*5.*pun.vlt.n.*1. Vota statui religioso annexa Pontifex commutare, & dispensare potest; non autem irritare.*n.*2. Vota substantialia castitatis, paupertatis, & obedientiæ, nullus, præter Pontificem, relaxare potest. *n.* 3. Pontifex in his votis dispensare potest.*n.*5.

Vsusfructus

Bonorum Religiosi, de quibus ante professionem non disposuit, Monasterio acquiruntur, durante eius vita. *tract.*16.*disp.*3.*pun.*4.§.1.*n.*3. Apponitur limitatio. *n.* 5. Vsusfructus paternus in bonis aduentitiis filij perit in Castella, si filius ad nuptias transeat. *n.* 7. Translato Religioso ad aliud Monasterium legitimè, transit cum illo vsusfructus. *n.* 8.

Zaborius.

Quid de iis dicendum sit. *tract.* 17. *disp.* 1. *pun.* 4. *n.* 10.

F I N I S.

LEGATORIA A. PANDIMIGLIO - ROMA

